„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 115 ● 7-13 aprilie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“
pagina **3**

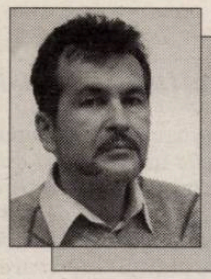

Mircea Vasilescu
„Politichie europeană“
pagina **3**

Constanţa Vintilă Ghiţulescu
„Cafeaua, dulceaţa şi narghileaua“
pagina **17**

Copiii şi mass-media

© V. Dorolţi

„Noi cumpărăm un televizor pentru a umple camera mai bine şi a ne uita la el şi cînd e oprit.“

Constantin Ilina, 11 ani (în volumul „Experimentul Zaica“)

5 948467 000018 14

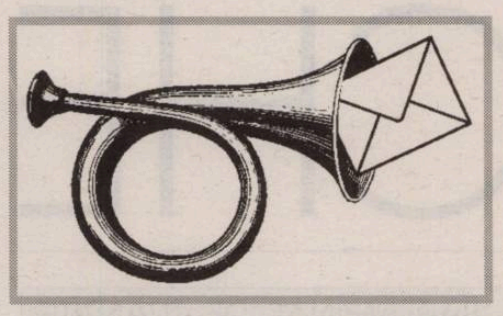

Actualităţi

Prea mult confort material...

Stimaţi domni,

Ceea ce văd în jur, numai privind un jurnal de ştiri, e derutant: iarăşi inundaţii, manifestaţii în Franţa, chiar sinucideri. Mă ispiteşte să renunţ să-mi mai explic, dar atunci...?

Din cauza unei abundenţe materiale, accesibilă cînd ai bani, pare şi se susţine că viaţa e simplă în lume. De asemenea, se face o confuzie între faptul că un lucru e benefic, de dorit, şi simplitatea realizării acestuia. Şi, mai ales, nu mai există o ierarhie a importanţei lucrurilor pe care merită să le facem sau nu.

Unii contestă globalizarea, dar problema e mai profundă. Chiar dacă ar fi de dorit, globalizarea e foarte dificil de realizat. Neoliberalismul poate (chiar probabil) că e viitorul omenirii, dar totuşi îi înţeleg pe mexicanii care protestează împotriva privatizării resurselor de apă (!) sau pe studenţii francezi care protestează împotriva posibilităţii de a fi concediaţi mai uşor.

Există falsa idee că oamenii de azi sînt „răsfăţaţii istoriei“. De fapt, oamenii de astăzi duc o viaţă foarte grea, deşi ea pare uşoară, şi asta îi face pe mulţi să clacheze. Viaţa pe timp de pace a oamenilor din secolul al XIX-lea era mai simplă decît viaţa omului de azi.

În timp ce unii contemporani sînt obsedaţi de aspectele materiale ale existenţei, alţii, care nu suportă ca celelalte aspecte ale vieţii să fie neglijate, pur şi simplu se sinucid. La acest grad de alienare cred că s-a ajuns prin exagerarea şi absolutizarea nevoii de confort material. Sună utopic şi defetist ce spun, dar probabil că, dacă oamenii s-ar fi mulţumit să gătească la sobă şi nu la cuptorul cu microunde, dacă s-ar fi mulţumit să meargă cu bicicleta în loc de Mercedes, oamenii ar fi fost mai fericiţi. Le-ar fi rămas mai mult timp pentru „lucrurile cu adevărat importante“. Ar fi vorbit cu prietenii, ar fi stat cu iubita... Şi cel mai tragic este următorul aspect: cîtă vreme cineva are bani şi poate să-şi ia Maybach, nimeni nu-l opreşte. Dar dacă aceluiaşi om îi ia apa tot ce are, vine premierul Tăriceanu şi îi zice: „Ce, doar n-am să-ţi fac hotel!“.

Nu ştiu dacă Adam Smith, în teoria „mîinii invizibile“, a prevăzut o asemenea situaţie – în secolul al XIX-lea era normal să nu o prevadă. Dar dacă oamenii pe care Adam Smith îi presupunea raţionali acţionează de fapt absurd? Dacă – să zicem – eu decid că, dacă nu pot avea un televizor cu plasmă şi trebuie să mă mulţumesc cu unul alb-negru, mai bine mă sinucid? Rezultă că sinuciderea este în interesul meu?

Nu mai am spaţiu să-mi continui ideile în această scrisoare. Probabil o să vă mai scriu.

Cu stimă,

Mariana LICIU

Bd. Dacia nr. 22, sc. A, ap. 6,
Piatra Neamţ

N.red.: Obiecţie: Celui care-şi cumpără Maybach, apele nu-i iau casa! Întrebare: sînteţi sigură că viaţa omului în secolul al XIX-lea era mai uşoară decît a noastră în secolul XXI? Avem informaţii că nu ar fi aşa...

Test

Deşi celor mai mulţi puţin le pasă de note, totuşi un test anunţat pare să inducă elevilor o oarecare stare de îngrijorare, de preocupare mai accentuată. Uneori, toată clasa se roagă în cor de profesor să amîne testul pentru data viitoare, deşi data viitoare e tot aia. La engleză se dă *Test Paper* şi, pentru că engleza se simte în tot şi în toate, la germană se scrie pe lucrare *Testpapier,* un hibrid simpatic, pînă la urmă.

Dar iată că le vine rîndul şi profesorilor să dea test, să-şi testeze psihologic sănătatea mentală.

Toată lumea s-a aşezat în bănci, două psiholoage foarte tinere, pătrunse de importanţa momentului şi împinse de resentimente mai vechi, probabil de pe vremea cînd şedeau ele în bănci, foarte aferate, au distribuit testele şi cîteva explicaţii zgîrcite. Testele erau nişte cearşafuri cu cîteva zeci bune de întrebări, care se repetau periodic sub altă formă. Unele încălcau binişor intimitatea persoanei, trecînd direct la subiect: dacă vrea să se sinucidă sau dacă ia medicamente şi ce fel.

Cineva a cerut o copie a testului. Bineînţeles că nu i s-a dat. Un document de o importanţă atît de covîrşitoare!

Întrebările sunau cam aşa, toate după acelaşi calapod: Eşti fericit, vesel, voios, bucuros, mulţumit, liniştit, sau eşti dezamăgit, mîhnit, amărît, supărat, deprimat, nemulţumit, stresat? Asta era tema, cu nenumărate variaţiuni sinonimice.

Unii, mai şmecheri, nu şi-au făcut probleme şi au scris de bine la toate întrebările, au răspuns pozitiv de la cap la coadă. Alţii au ales calea de mijloc – uneori mîhnit, de cele mai multe ori fericit şi voios. La întrebarea „Ce vă deranjează la şcoală?“, majoritatea au zis că leafa – li s-o fi părut că nu e de rău să te deranjeze leafa şi nimic altceva. Cineva a scris că ia somnifere şi o colegă a certat-o, zicîndu-i că „Nu trebuie scris absolut nimic! Mai laşi vreun corigent, te mai reclamă vreun părinte, ăştia imediat se uită la test!“.

Alţii, mai sinceri sau mai supăraţi pe viaţă, au scris pe bune cam care e starea obişnuită a unui profesor care se confruntă zilnic cu o mare cantitate de stres, cu una pe potrivă de nesimţire, cu un sistem care îl îngrădeşte şi nu-l plăteşte, într-o societate care nu mai dă doi bani pe ştiinţa de carte. La aceştia s-au detectat probleme. Toată lumea a fost asigurată că rezultatele sînt confidenţiale, că nu au nici un fel de influenţă asupra postului, iar celor cu probleme li s-a recomandat să se caute, insistîndu-se asupra aspectului că ar fi – vezi doamne – spre binele lor. Rezultatele au rămas confidenţiale pînă cînd s-a cerut să fie ataşate la carnetul de sănătate, unde poate să le vadă oricine.

Cîte bordeie, atîtea obiceie. La unele şcoli, testul s-a efectuat cu limită de timp. La altele, subiecţii s-au putut gîndi şi au putut cloci răspunsurile în voie. La alte şcoli n-a existat nici un fel de *feedback*. Nimeni n-a mai aflat nimic de evaluarea testului.

La şcoală, testul s-a efectuat gratuit. La cabinetele particulare de psihologie, el costă între 120.000 şi 200.000 de lei. Contra 500.000 de lei şpagă, primeşti o frumuseţe de rezultat care te declară apt, fără să te mai chinui cu întrebările şi cu dilemele ce o fi bine să scrii şi ce nu la această testare care măsoară gradul de fericire al profesorilor.

Avem pe lîngă noi o persoană pe care eu o numesc „filozoful de serviciu“. Această persoană a comentat cam aşa: „Păi nu trebuie spus adevărul! Cum să spui adevărul? Asta-i ţară să spui adevărul? Uite, Dinescu, dacă spune adevărul, nu zice lumea de el că-i nebun?“.

Michaela ROŞIORU

rosioru@seanet.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Salutări din Constanţa!

Cîţi oameni din România mai citesc *Dilema veche* într-o vineri dimineaţă, în timp ce bat drumul spre locul de muncă cu paşi leneşi? Întrebarea e retorică şi probabil am o oarecare îngîmfare dacă îmi închipui că sînt printre puţinii tineri care, animaţi de un spirit autodidact în materie de bun-simţ cultural, se mai molipsesc de asemenea lecturi. Uite, şi acum citind rîndurile anterioare, îmi dau seama că, nici atunci cînd mă apuc să scriu despre cura mea de intelectualitate nu am lejeritatea necesară.

E un fel de stinghereală la mijloc. Încerc să deschid discuţii printre colegi în legătură cu articole din care îmi rămîn citate în minte, şi care dau bine în grai viu, de parcă eu le-aş fi inventat pe loc, cu înţelepciunea specifică unui intelectual de vineri. Nu-mi iese treaba, pentru că deja subiectele favorite sînt Irinel cu fata lui, nea Gigi şi tablourile lui Năstase.

Se dezbat, domnule, probleme şi în tagma noastră... Păi, ce dacă Pleşu zice că „şi ticăloşia trebuie să aibă clasă...“? Astea sînt panseuri rupte de experienţa cotidiană, în care un politician arogant, dar cu ouă şi tablouri, pozează victimizant în cel mai bun (fost) prim-ministru al României, iar un procent deprimant de mare din populaţia României e de părere că salvarea neamului este Becali. Sînt în afara realităţii dacă îmi imaginez că mai interesează pe cineva între două cafele ce e ăla bun-simţ, educaţie, cultură. Astăzi e la modă „şmechereala“ – cum bine spunea un om inteligent la emisiunea lui Tabără, aia cu intelectuali. E cam dificil să susţii în public că nu ăsta e drumul cel bun, că spectacolele pe care le dau anumite figuri politice sînt bădărăneşti, de cartier sau pur şi simplu obraznice. E chiar foarte greu să punctezi clar că aşa-zisul *high-life* românesc e format doar din tîrfe, al căror singur scop în viaţă este să facă *shopping* la Milano, între două poze în pielea goală (numite pompos „pictoriale“) şi iubiţii lor – oameni de afaceri dubioşi, care dau lecţii tinerilor cît de important este să fii „bazat“, să ai „merţan“ şi gagică fotomodel.

Personajele lui Caragiale îmi devin simpatice în comparaţie cu specimenele actuale proaspăt îmbogăţite. Deja rîndurile mele sună a lamentare, dar uneori mă întreb dacă epoca asta manelistă o să se termine vreodată.

M-am surprins certîndu-i în sinea mea pe Cărtărescu că a avut cea mai vîndută carte, sau pe Patapievici că are emisiuni la televizor. Păi, de asta numai Coelho şi Vali Vijelie mai sînt capabili!

Hotărît lucru, *Dilema veche* se citeşte în drum spre serviciu sau seara acasă, singur, cînd poţi să exclami interior că şi tu te-ai gîndit la multe din chestiile scrise aici, dar tot ăştia le pun mai bine pe hîrtie. Dialogul se poartă interior, interlocutorii mei sînt cei care scriu şi care, cu fiecare număr, îmi arată la ce m-am mai gîndit eu în ultima vreme, în afară de Irinel, Gigi, bani şi duşmani.

Carmen LASCU

carsid_gm@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **„Implementarea“ legii**
- **Bulă – trecut, prezent, viitor**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.630 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

O comunicare a lui Geert Lovink despre evoluția „culturii Internet“ încearcă să configureze o „teorie a *blogging*-ului“, adică a foarte răspînditei specii de „jurnale *online*“ interactive, în care sfera privată se intersectează cu cea publică. (Vorbesc deja păsărește: *blogging*, Internet, *online*, interactiv...) Fenomenul e amplu și insidios. În genere, tot ce pune la dispoziție dialogul cotidian cu propriul PC deschide spre o experiență a *dependenței* fără precedent. Devii, pe nesimțite, o pagină de *web*, ești preluat într-o rețea care te absoarbe, te invadează și sfîrșește prin a te locui. Sîntem confruntați, astfel, cu o formă de *terorism blînd*, discret și, tocmai de aceea, primejdios. Se intră, fără violență, în spațiul tău intim, se lucrează, în filigran, la declanșarea unei convivialități fără limite, anonimă și superficială. Toți se adresează, virtualmente, tuturor, cu rezultatul, neașteptat, că nimeni nu mai comunică cu nimeni. Geert Lovink vorbește despre un soi de banalizare cinică a nihilismului. Dialogul cu ceilalți e în același timp fără rost și inevitabil. Vrei, nu vrei, ești *„in“*. Dar acest *„in“* e fără contur, fără o semnificație particulară. Ar trebui făcut un inventar al terorismelor *soft* care ne manipulează, mult mai diverse, mai subtile, mai numeroase, decît terorismul *hard*, sîngeros, a cărui evidență emfatică nu mai are nevoie de analiză. Lumea contemporană se apără cu îngrijorare de violența radicală a terorismului declarat, dar cedează fără luptă dinaintea unei puzderii de „mici“ terorisme benigne în aparență, care însă anticipează – vesel – neantul.

Terorismul *soft* se deosebește de cel radical prin cel puțin trei caracteristici: mai întîi e *soft*, nu recurge la manevre brutale, nu provoacă dureri, nu induce sentimentul pericolului și, în consecință, nu stimulează instinctul de conservare. Apoi, e un terorism fără țintă precisă, un terorism care nu implică asedierea concentrică a unui scop. Ai de a face mai curînd cu o prezență nebuloasă. Nu se urmărește ceva anume. Se încurajează, pur și simplu, o nonșalanță fără chip, o specie de indiferență volubilă, situată dincolo de criterii și responsabilități. În sfîrșit, terorismul *soft* se bazează pe consimțămîntul fericit al victimei. Sîntem vulnerabili în fața lui, pentru că ne place, pentru că expansiunea lui flască ne flatează comoditatea, ne seduce. Navigația pe Internet, feluritele specii de *chat*, plăcerile minore, lectura cotidiană a ziarelor, tabieturile – sînt tot atîtea forme de terorism, cărora le slujim simultan și ca victime, și ca agenți. Un atac Al-Qaeda, oricît de grav, rămîne local, circumscris, limitat la o – fie și catastrofală – proporție. Dar asediul zilnic al terorismelor *soft* are o bătaie planetară și o eficacitate fără breșă. Nu iartă pe nimeni. De riscurile terorismului major se ocupă, cu mai mult sau mai puțin succes, CIA, FBI, NATO și tot soiul de alte organizații consacrate. De riscurile terorismului *soft* nu se ocupă nimeni. E o subterană imperceptibilă, ecumenică și nemiloasă.

● În pre-adolescență, simțeam, uneori, o imperioasă nevoie să scriu, dar n-aveam subiect. Nu găseam nimic care să fie pe măsura apetitului meu creator. Cu alte cuvinte, pofta de expresie nu rezulta dintr-un preaplin al substanței, ci dintr-o efervescență vidă, care căuta gestul și postura, fără să fie dublată de vreun conținut. Mi-am amintit de această stare juvenilă urmărind, la televizor, tulburările din Franța. Nenumărați tineri au un chef paroxistic de tămbălău. Nu contează tema, nu contează adevărul, nu contează eficiența. Răgetul primează. Un răget „estetic“, un război de principii ideologice, alimentat de obstinația ratiunii și a realităților de a nu se alinia. Voluptatea pură a insurgenței. O invenție a revoluției franceze.

● Săptămîna trecută, un gazetar de la „Radio Guerilla“ mă sună de la București să-mi ceară un pronostic al meciului. „Care meci?“, întreb stingherit. „Steaua-Rapid.“ Habar n-aveam! M-am făcut de rîs. Ce-o să zică Relu Cosașu?

● Acum cîteva zile, președintele Băsescu a făcut o declarație uluitoare: în vechiul CNSAS, din care, totuși, am făcut parte vreme de patru ani, reprezentanții diferitelor partide ar fi negociat, cu dosarele pe masă, ce să dezvăluie și ce nu din petele partidelor cu pricina. În vechiul CNSAS s-au făcut tot felul de porcării și de tîmpenii. Dar niciodată ceva de genul ăsta. Domnule Timofte, nu-i mai băgați omului în cap atîtea drăcovenii. Lăsați-l în pace! Și așa a început să creadă vrute și nevrute.

cu dilema la croitor

Dintr-o statistică apărută în ziarul Adevărul, *reiese că România este campioana mondială a serviciilor secrete, deoarece numărul ofițerilor la milionul de locuitori e de șase ori mai mare decît în SUA, Franța sau Germania. Să rîdem? Să plîngem?*

Pe vremea lui nea Nicu, cînd oțelul ținea loc de pălărie, ne mîndream că sîntem poporul cu cel mai mult oțel pe cap de locuitor. Ei bine, după ce am vîndut industria metalurgică indienilor și am rămas cu capul descoperit, exista riscul să devenim imponderabili.

Iacătă, acum știm cine ne-a salvat, căci, ducîndu-i în cîrcă pe cei ce ne ascultă telefoanele, avem șansa de a rămîne în continuare niște oameni cu picioarele bine înfipte în pămînt.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Politichie europeană

„Premierul se ține de cifre precum un bețiv de stîlp – nu ca să se lumineze, ci ca să poată sta în picioare“. „Dacă eu sînt bețiv, atunci candidatul opoziției este un idiot util, folosit de partidele de stînga pentru a ajunge la putere, așa cum au învățat ele de la comuniști“. Acest schimb de replici a avut loc între Silvio Berlusconi, prim-ministru al Italiei și candidat al coaliției de centru-dreapta „Casa delle Libertà“, și Romano Prodi, fost prim-ministru al Italiei și fost președinte al Comisiei Europene, candidatul coaliției de centru stînga „Ulivo“ („Măslinul“), în direct pe postul RAIUNO, în cadrul ultimei dezbateri electorale dinaintea alegerilor din 9-10 aprilie. Apoi, cuplul de vorbe „bețiv“-„idiot util“ a făcut turul ziarelor italiene și chiar de pe alte meleaguri. Dar în campania electorală s-au mai auzit – nu mai contează care de la stînga și care de la dreapta – drăgălășenii precum „gangsteri“, „delincvenți“, „șacal comunist“ și altele. Replicile de „duh“ n-au lipsit nici ele: „Față de Berlusconi, chiar și Goebbels era un copil“ (Romano Prodi despre folosirea imperiului mediatic berlusconian ca mijloc de propagandă); „Face reclamă la pompe funebre“ (Berlusconi despre Piero Fassino, lider al partidului Democrației de Stînga); „Seamănă la chip pe jumătate cu un vînzător de salam, pe jumătate cu Hitler“ (Berlusconi despre Fabio Mussi, candidat al stîngii); „E un terorist electoral“ (Romano Prodi despre Giulio Tremonti, fost ministru de finanțe în guvernul Berlusconi); și, în sfîrșit: „Aici toate sînteți frumoase; urîtele s-au dus la partidele de stînga“ (Rocco Buttiglione, liderul Uniunii Democrat-Creștine, la o reuniune a femeilor din partidul său).

Opinia comună din România s-ar simți, poate, tentată să se întrebe: „cum, e posibil și *la ei*, în Occident?“. Iar opinia comună de oriunde ar pune, probabil, toate aceste excese verbale pe seama „temperamentului“ italian, un stereotip de mare circulație, mai ales cînd e vorba de politică. Dar „ideea de Occident“ nu e repartizată în mod egal în toate țările, iar reducerea explicației la fierbințeala temperamentului meridional nu e suficientă, chiar dacă are un sîmbure de adevăr. În fapt, excesele sînt în mare măsură un efect al degradării modului de a face politică în Italia (și nu numai). Actuala clasă politică italiană a luat naștere pe ruinele lăsate de scandalul *mani pulite* la începutul anilor '90, cînd vechile partide s-au prăbușit sub acuzațiile de corupție. Așa încît, la dreapta se află, în principal, Forza Italia (un partid nou, lansat și promovat de Berlusconi ca un *produs*, cu tehnici sofisiticate de marketing) și Alleanza Nazionale („pornit“ din fosta Mișcare Socială Italiană, care se revendica de la Mussolini, și transformat într-un partid de orientare conservatoare acceptat de comunitatea internațională). La stînga, o aglomerație de mișcări și partide provenite din fostul Partid Comunist Italian, între care Democrații de Stînga reprezintă aripa modernă, social-democrată, iar Rifondazione Comunista aripa comunistă pură, care defilează în continuare cu Marx și (mai ales) Lenin ca surse ideologice. La centru, o mare înghesuială de mici partide conduse de lideri din linia a doua din fostul Partid Democrat-Creștin, ale căror orgolii i-au împiedicat să se unească într-un singur partid. Greu de plasat într-o parte sau alta, cu un populism structural și frecvente ieșiri naționaliste și xenofobe, Liga Nordului a participat la două guvernări, și în coaliția de centru-stînga, și în cea de centru-dreapta. Mai sînt, apoi, multe „partide personale“, făcute adică de o personalitate cunoscută, dintre care mai vizibile sînt „Italia Valorilor“, mișcare condusă de celebrul Antonio di Pietro, fostul magistrat care a demontat sistemul corupției, sau Partidul Socialist Liberal, condus de Emma Bonnino, ex-comisar european. Dar nu prea au șanse să intre în Parlament (pragul electoral este de 4%).

Într-o descriere extrem de sumară, așa arată „tabloul politic“ al unei țări fondatoare a Comunităților Europene, care de un deceniu și jumătate a suportat o schimbare majoră a clasei politice. Guvernarea de centru-dreapta 2001-2006 a fost prima care s-a menținut timp de o legislatură întreagă. A făcut unele reforme, a redus cîteva impozite, a deschis cîteva mari proiecte de infrastructură despre care se vorbea de decenii. Dar creșterea economică de anul trecut este *zero*. Iar Berlusconi poartă după sine pleiada de procese de corupție și controversele privind „aranjarea“ unor legi pentru a-și salva pielea. Pe de altă parte, Romano Prodi nu este cîtuși de puțin o figură charismatică, dar are prestigiul dobîndit pe vremea cînd, ca premier, a reușit să redreseze conturile publice ale țării, care a „prins“ astfel intrarea în zona euro. Recuperat, după încheierea mandatului de președinte al Comisiei Europene, de coaliția „Măslinul“, a reușit să închege o alianță a tuturor forțelor de stînga (foarte diferite între ele, dat fiind că, de la leniniști și troțkiști pînă la fani ai lui Tony Blair, la stînga italiană găsești absolut orice...).

În ultimele sondaje date publicității pe 25 martie (legea interzice publicarea sondajelor în ultimele două săptămîni de campanie electorală), cele două grupări erau foarte apropiate (sub marja de eroare), cu un ușor avantaj pentru stînga, dar nehotărîții reprezentau cam o treime. Ei vor decide cîștigătorul. Și (eventual) italienii din străinătate, care votează pentru prima dată în istoria Italiei (de aceea procesul electoral e întins pe două zile). Peisajul politic și social este însă mai degrabă trist: în general, candidații nu s-au dovedit capabili să gîndească pe termen lung, ci au încercat să ia ochii electoratului mai ales pe tema fiscalității, „bătîndu-se“ în micșorări de cote și procente, „război“ care a culminat cu declarația lui Berlusconi că va elimina complet impozitul pe case...

Peste toate, celor doi candidați li se reproșează unele aspecte nelămurite din trecut: lui Prodi că ar fi ascuns niște lucruri legate de asasinarea lui Aldo Moro în 1978, lui Berlusconi că și-ar fi început niște afaceri cu bani de proveniență dubioasă, „învîrtiți“ prin niște conturi elveține.

Altminteri, Italia rămîne frumoasă, dinamică, vie, în UE și în G 8. Dar este, probabil, exemplul cel mai clar al unui proces de „mediocrizare“ a politicii europene...

ținerea de minte

„Mi-aș fi putut lua trupul drept copilul sufletului meu: ușor și eficient precum era el, și apt a fi luat cu sine pînă într-ale sufletului, deseori nebăgat în seamă, înzestrat cu pondere numai din curtoazie, și vizibil numai pentru a nu speria invizibilul! Într-atît de intim *al meu*, un prieten realmente purtătorul meu, deținătorul inimii mele; capabil de toate bucuriile mele, nediminuînd-o pe nici una, ba chiar făcîndu-mi-le și pe ale mele; dăruindu-mi-le exact la intersecția simțurilor. În calitate de creatură *a mea*, gata să mă slujească; depășindu-mă cu toată siguranța și splendoarea provenienței sale, ca preexistîndu-mi. Genial, format de-a lungul veacurilor, fantastic în nevinovăția voioasă a NON-EU-lui, duios în plăcerea lui de a-i rămîne fidel «EU»-lui, în toate transformările și fluctuațiile sale. Naiv și înțelept.

Pentru *cîte* nu-i sînt eu recunoscător! *Lui*, care, în temeiul esențialității sale, mi-a fortificat capacitatea de a mă lăsa desfătat de un fruct, de vînt, de mersul prin iarbă.“

(Rilke către Țvetaieva, în volumul *Roman epistolar – 1926*, traducere din germană și rusă de Janina Ianoși, Editura Ideea Europeană, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Ce are lumea cu Băsescu?

Preşedintele Băsescu tocmai a descoperit o limită importantă a popularităţii sale, tocmai şi-a dat seama că o bună bucată din opinia publică a trecut peste talentul său nativ, rîsul şmecheresc şi vocea băţos-hotărîtă, pentru a-l sancţiona dur pentru că nu a marşat la politica anti-Securitate.

Pare a fi o dezamăgire reciprocă: acea parte a electoratului pentru care Securitatea şi deconspirarea ei încă mai contează tocmai descoperă că preşedintele portocaliu are altă agendă, că „e departe ca interes" de această temă. De cealaltă parte, Băsescu vede brusc că mare parte din media, comentatori, ONG-uri, adică exact acel segment care, sătul de PSD, a creat atmosfera pentru schimbare, se întoarce împotriva sa.

Şi pe drept cuvînt, pentru că pe această temă Băsescu a acţionat deplorabil. Pe termen lung, s-a arătat enervant de apropiat de serviciile secrete, s-a declarat brusc mulţumit de activitatea acestora după ce le criticase din opoziţie şi i-a păstrat în fruntea lor pe trepăduşii pesedei ai lui Iliescu – Timofte şi Fulga – deveniţi profesionişti apolitici. Dar, mai ales, a avut o prestaţie dezastruoasă cînd cu legile siguranţei naţionale, ajungînd în postura ridicolă de a promova public proiecte de lege scrise de serviciile secrete, pe care le-a trimis la Parlament ca secret de stat şi apoi s-a enervat că au ajuns în presă.

În diverse alte intervenţii, preşedintele a intrat singur în *off-side*. De pildă, în două interviuri la rînd, s-a trezit să spună că nu sînt mai mult de 20% foşti securişti în serviciile secrete, şi aceia doar pe la cifru, cărători cu cîrca adică. Siguranţa cu care numără securişti de parcă ar fi vorba de borcane de murături în debara e cu totul dubioasă, mai ales că procentul ăsta de 20% e o fantezie scoasă din pălărie de Virgil Măgureanu acum mai bine de 10 ani (ciudat cum procentul rămîne atît de fix peste ani). Nu degeaba îl tot roagă Ticu Dumitrescu să îi acorde o întîlnire privată pe îndelete: Băsescu pare că se lasă prea uşor convins de argumentele serviciilor secrete. Fascinaţia sa faţă de militărie pare că îl face să accepte imediat ce i se serveşte pe tavă, că „pune botul", cum s-ar spune la mine în Sălăjan. Asta în timp ce abordează un aer superior de preşedinte-informat-care-le-ştie-pe-toate cînd vine vorba de opiniile dinspre partide, presă, ONG-uri, în general de la civilii gălăgioşi şi indisciplinaţi.

Dar să revenim la greşelile preşedintelui. În chestiunea propriu-zisă a CNSAS au fost mai multe. Partidul Democrat (şi orice ar spune, preşedintele răspunde politic şi pentru acţiunile PD) a avut în fostul CNSAS doi reprezentanţi pentru care nu putea primi ghionturi de imagine, dimpotrivă: Andrei Pleşu şi Mircea Dinescu. După retragerea primului, l-a numit pe Dan Lazea, un tînăr fără antecedente în domeniu, care însă a colaborat parţial la noua ordonanţă de urgenţă de modificare a „legii Ticu" şi s-a dovedit a fi un susţinător al taberei anti-Onişoru. La formarea noului Colegiu, PD i-a reconfirmat sprijinul, dar la alegerea preşedintelui comportamentul lui Lazea a fost cu totul bizar şi nu mai înşir aici detaliile, fiind vorba de informaţii foarte vehiculate. În al doilea rînd, PD s-a hotărît brusc să nu-l mai susţină pe Mircea Dinescu, ultimul supravieţuitor al tripletei Dinescu-Pleşu-Patapievici. Care or fi fost motivele nu se ştie: fiind întrebaţi de ziarişti, pedeii au zis că votul e secret. În locul lui Dinescu, PD a venit cu Corneliu Turianu. Pentru că liberalii doreau totuşi ca Dinescu să fie în CNSAS l-au propus ei, fiind nevoiţi să retragă sprijinul pentru Stejărel Olaru, un istoric care pînă acum se lupta cu securiştii pe cont propriu. Olaru a rămas deci pe-afară, în vreme ce Preşedinţia l-a propus pe Dragoş Petrescu, un istoric altfel onorabil, dar avînd cu totul alte interese în trecut decît securiştii. Această poveste complicată are o singură morală: PD şi şeful său au provocat singuri această criză şi acum culeg roadele. Cu Dinescu şi Olaru în CNSAS şi cu Turianu rămas liniştit la pensie, nimic din nebunia din ultima săptămînă nu ar fi avut loc. Preşedintele putea poza în continuare în cel mai curajos şef de stat român.

Odată declanşată criza, după ce bomba cu Turianu-preşedinte a explodat, Băsescu a dat din China cea mai proastă declaraţie a sa, zicînd că e departe şi ca distanţă, şi ca interes de problema asta. Cu aerul acela de caporal deranjat de la masă, care începe să fie tot mai enervant la el în ultima vreme, Băsescu ne-a spus practic că ne agităm ca proştii, să-l scutim de dureri de cap, că are de condus vaporaşe puse la dispoziţie de gazdele chineze (ce popor disciplinat chinezii ăştia, ei ar fi meritat cu adevărat un aşa preşedinte hotărît). Declaraţia vine după o alta de acum vreo cîteva săptămîni, trecută nemeritat de nebăgată în seamă. A spus atunci că SRI a predat la dosare... să tot aibă ce să studieze ăia de „ţipă că n-au dosare". Asta l-a aruncat în plin năstăsianism: „sînt unii acolo care ling dosare". Vă amintiţi?

La toate astea mă gîndeam luni seara, cînd preşedintele a intervenit telefonic în emisiunea lui Răzvan Dumitrescu, oarecum iritat de felul în care a ajuns el să fie văzut ca apărător al

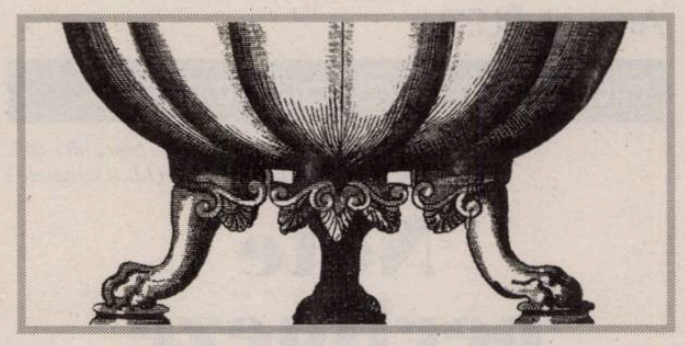

Securităţii; el, care a fost primul şi unicul Preşedinte care a ordonat predarea dosarelor; el, care a reuşit predarea a 1,3 milioane sau cam pe acolo de dosare; el, care ar lăsa şi presa să aibă acces în arhivă; el, care vrea depolitizarea CNSAS. La telefon, pus în faţa unui Mircea Toma dezlănţuit, care improviza în direct pancarde cu „Ticu", Băsescu părea că doar acum realizează ce i se întîmplă. Părea că pune întrebarea: „Dar ce aveţi, fraţilor, cu mine?".

Poate că această recapitulare i-ar putea furniza un răspuns. De altfel, preşedintele face în ultimele zile ceea ce se numeşte „limitarea pagubelor". Compromisul de la CNSAS este o soluţie parţială, cu mult sub ceea ce ar fi putut să fie. Preşedinţia rotativă a CNSAS va face postul mai instabil. În loc de o preşedinţie lungă a lui Ticu Dumitrescu, vom avea preşedinţi mai mulţi şi mai slabi. Traian Băsescu nu are ce lauri să culeagă în problema asta. Doar să piardă cît mai puţin.

presa despre...

Mai puţin corupt decît securist

„De cînd a început răfuiala dintre Băsescu şi Patriciu, scuze, Tăriceanu, s-a lansat o modă a partizanatelor. Cum te-ntorci şi cum te-nvîrţi, dai fie de înverşunaţi acuzatori ai dictatorului Băsescu, fie de susţinători ai luptătorului anticorupţie Băsescu. În ce mă priveşte, pînă să apuc să optez pentru vreuna dintre paradigme, m-am trezit împins în prima categorie chiar de jupînul în cestiune. Eram, car' va să zică, parte a unui grup de presă manipulat de un grup de interese de natură patriciană, drept care am fost supus controlului la conturi ca un spălător de bani de rînd. Asta după ce în *Academia Caţavencu* s-a scris despre Elena Udrea că ar fi practicat traficul de influenţă în favoarea Cocoşelului dînsei.

Ei bine, uite că n-am să accept această înregimentare şi am să-mi respect dreptul la opţiune contra naturii: în ciuda prezumţiilor prezidenţiale, eu nu mă pot poziţiona, ca ziarist, la nivelul meschin al propriilor mele interese. Pot face abstracţie de ele în favoarea cititorului, aşa cum preşedintele nu reuşeşte, în favoarea alegătorilor. Aşa se face că, iată, am libertatea să descopăr nu nuanţe ale conflictului Băsescu-Tăriceanu, ci mult mai intime încăierări ale lui Băsescu cu sine însuşi. Imaginea acestui conflict interior mi-a fost revelată de atitudinea preşedintelui faţă de două probleme fierbinţi pentru noi: corupţia şi securitatea. Corupţia (şi, implicit, reforma Justiţiei) a fost atacată mai ferm decît de orice predecesor. A început prin a crea o breşă fără precedent în istoria recentă: a numit un ministru al Justiţiei care nu avea dependenţe faţă de nici un partid. Deci nici faţă de vreun sponsor. Cu alte cuvinte, Monica Macovei a primit mînă liberă să rezolve cea mai dură problemă a României – impunitatea marilor corupţi. Copilul reformei Macovei este DNA-ul, o instituţie fără Dumnezeu, care a început să lucreze împotriva cutumelor autohtone, adică fără filtrul politic. Drept care a şi declanşat furia celor vizaţi, imunii din Parlament.

În acelaşi timp, Băsescu a fost provocat, în diferite situaţii, să se pronunţe în problema fostei Securităţi. O primă dată, în campania electorală, înainte de a fi fost ales. Atunci a promis că dosarele Securităţii vor fi deschise. După ce s-a încălţat cu botoşeii de preşedinte, şi-a pierdut elanul (...). Corupţia, în România, s-a născut şi dezvoltat pe cernoziomul relaţiilor foştilor ofiţeri de Securitate şi nomenclaturişti. Cel mai bun argument pentru această teorie este topul celor 300 de oameni bogaţi, între care doar cîţiva n-au avut raporturi de serviciu cu fosta Securitate. Or, cînd pe de o parte ataci corupţia pe bune cu reforma Macovei şi cu procurorul Morar, iar pe de altă parte boicotezi deconspirarea reţelelor de corupţi, lăsîndu-l pe Timofte în funcţie sau promovîndu-l pe Dragoş Petrescu în CNSAS, ceva nu e în regulă cu bibilica preşedintelui. Singura ipoteză viabilă ar rămîne că Băsescu este mai puţin corupt decît e securist." (Mircea Toma, *Academia Caţavencu*, 29 martie)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

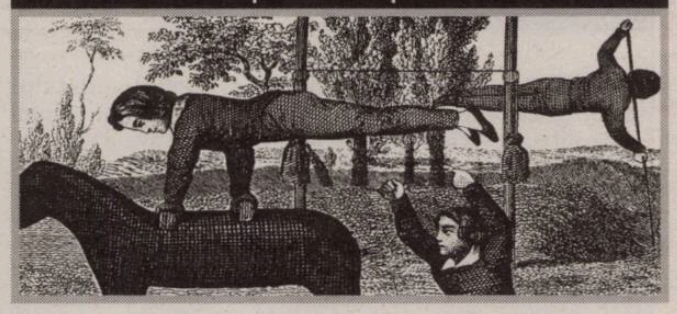

Securist sau comunicator?

Din temele de acum 15 ani, multe par azi de-a dreptul *fantasy*: vînzarea ţării, moşierii, capitaliştii veroşi, dolarii falşi şi Securitatea reînviată. Pardon: ultimul *item* n-a fost niciodată cu adevărat demodat – iar *comeback*-ul de azi e la fel de explicabil ca şi cel al blugilor. Oamenilor le place pantalonul cum le place şi povestea: simplă, cu cusături trainice, buzunare acolo unde te aştepţi şi cu o anumită tradiţie.

Numai că în tot scandalul acesta, un lucru esenţial e oarecum lăsat pe dinafară de comentatorii grăbiţi să-l treacă în rezervă sau la index pe Băsescu. Acel detaliu e relevanţa. Şi capacitatea poveştii de a schimba ceva în standing-ul public al personajului Băsescu. Chiar dacă aflăm nu-ştiu-ce-lucru-despre-el, asta nu-i va afecta nici rîsul şi nici capacitatea de a scoate perle pe care mulţimea le ia drept diamante şi le duce acasă, să le pună în vitrină. Băsescu, chiar Băsescu suspect-de-securistul va rămîne tot el. Nici o revelaţie nu-l poate doborî, nici un dosar. Se ştie, astea sînt probe de hîrtie, iar el are de partea lui inima şi sîngele care se grăbeşte în arterele publicului cînd îl aude. Pe Băsescu nu-l poate doborî (temporar) decît o răceală. Sau, doamne-fereşte, un accident care să-l lase fără corzile vocale sau să-i îndrepte ambii ochi în aceeaşi direcţie. Băsescu nu e despre trecut. Băsescu e despre un personaj de astăzi, viu, care nu se încurcă în hîrtii, fie ele şi cu antet „strict secret".

De altfel, nici jocul nu mai e de-a securismul. Jocul e de-a tupeul. Astăzi ajung celebri cei capabili să-şi comunice bine emoţiile, fie ele reale sau inventate. Dacă e să strîngi într-un coş atributele pe care specialiştii în comunicare le cer de la elevii lor, ai să găseşti vocea, mesajul (scurt, puternic, uşor de transmis prin viu grai la o bere) atitudinea, mimica, limbajul corporal. Trecutul n-are nici o relevanţă aici, pentru că nu el determină (cel puţin la popoarele latine, atente la detalii exterioare) credibilitatea. Persuasiunea e o chestie de convingere, nu de demonstraţie. Şi aici mi-e teamă că sîntem mari consumatori de argumente frumos ambalate, uşor de digerat, bune la gust. Pe care le putem mai repede înghiţi, fără mare efort. Cum ar fi un zîmbet complice în colţul gurii – el doar spune mai mult şi are mai mari şanse să fie memorat decît o dizertaţie de 15 minute, cu citate din dosare.

Pe de altă parte, simplul trecut de securist nu garantează succesul comercial sau politic. Ştiu o mulţime de foşti turnători care doar asta au rămas. Ba nu, unii s-au mai apucat de băut după revoluţie, poate deprimaţi de faptul că foşti colegi de delaţiune sînt azi milionari, nu doar oameni cu vise grele şi urîte. Altfel spus, foştii securişti nu sînt obligatoriu membrii confreriei care conduce ţara. În echipă au intrat de-a valma oameni cu trecut şi oameni fără. Indiferent de teoriile conspiraţiei, eu cred că esenţială în ascensiunea socială e dorinţa teribil de puternică de a urca. Nevoia dementă de a spune, chiar înainte de cea de a avea. Chiar şi şefii mafiei Clămparilor sînt de fapt nişte băieţi care au început prin a avea păreri, înainte de a le impune cu pumnul şi spada (sabia Ninja, pentru cunoscători).

De fapt, au ajuns sus oamenii care au avut heliu în plămîni. Şi nu Securitatea i-a pus acolo, ci firea umană. Între calităţile care te fac celebru intră foarte rar capacitatea de a scrie un dosar – întrebaţi-l pe Gigi! Esenţială e capacitatea de a duce de nas (şi de buletinul de vot) mase largi de oameni, nu doar pe ofiţerul de caz...

Nu vreau să-l apăr pe Băsescu aici şi nici n-am a mă teme de vreun angajament ascuns prin vreun sertar. Nu mă tem decît de plictiseală – iar cazul ăsta cu dosarele riscă să ne facă să căscăm. Ca să evităm riscul, ar trebui să nu ne mai batem pe nume, ci pe principii. Şi să cerem un lucru simplu: dosarele, toate, să le citim! Chiar şi pe-al lui Băsescu. Nici el n-are de ce să se teamă. Sînt sigur că era un personaj mişto chiar şi pe vremea cînd se exprima în scris...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

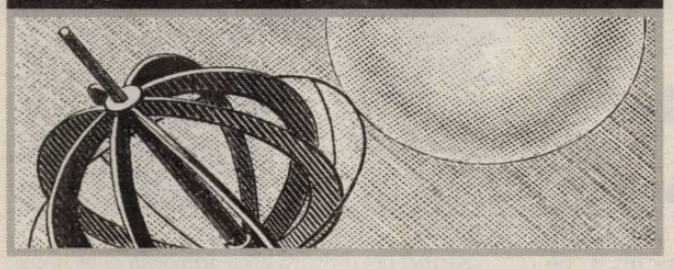

Blocaj în Orientul Mijlociu

Numărul de mandate obţinut de Kadima, partidul lui Ehud Olmert, considerat moştenitorul lui Ariel Sharon, este suficient de mare pentru a face din el liderul unei coaliţii, dar e evident insuficient pentru a putea pune în aplicare decizii politice interne sau externe ferme. Invenţie a lui Sharon, înainte să fie lovit de atacul bolii fără vindecare, partidul Kadima are un program de centru în ceea ce priveşte măsurile de politică internă (urgent necesare într-o ţară unde efortul de război şi măsurile liberale ale guvernărilor de dreapta au sporit numărul săracilor) şi îşi propune să continue retragerea unilaterală din teritoriile palestiniene. Aceasta ar presupune consolidarea unor mari colonii existente, desfiinţarea altora şi desenarea unui teritoriu palestinian destul de fragmentat. Retragerea unilaterală este o variantă inacceptabilă pentru palestinieni: hărţile provizorii aflate în circulaţie nu prea dau speranţe unui stat arab prosper, autonomia, ca să nu mai pomenim suveranitatea, rămîn încă o ţintă îndepărtată.

Pe de altă parte, şi pentru locuitorii israelieni din aşezările care urmează a fi desfiinţate, planurile lui Olmert sînt inacceptabile. Ei cred că orice concesie este inutilă, arabii nu vor mai mult teritoriu, în vecinătatea statului Israel, ci distrugerea acestuia. Nu e doar o exagerare formulată întîmplător de un politician înfierbîntat, ci unul din punctele importante din statutul organizaţiei Hamas, cîştigătoarea recentelor alegeri din Teritorii. Hamas nu recunoaşte existenţa statului Israel, deci orice iniţiativă a unor negocieri bilaterale este inutilă.

Şi, ca şi cum n-ar fi suficient, strategia palestiniană este minată de conflictul dintre organizaţiile Fatah şi Hamas. Fatah, organizaţia în fruntea căreia s-a aflat mulţi ani Yasser Arafat, cea care a negociat pacea cu Israelul, este compromisă pe plan intern prin corupţia liderilor săi; pierderea alegerilor s-a datorat în bună măsură neputinţei lor organizatorice şi politice. Ceea ce nu înseamnă că au acceptat cu inima uşoară victoria adversarilor. Confruntările armate interpalestiniene au început pe 31 martie (3 morţi, 36 răniţi), a doua zi după ce guvernul Hamas a fost confirmat oficial. Poliţia e încă în mîinile Fatah, şi o mulţime de formaţiuni armate creează un haos securitar căruia noul ministru de interne e decis să-i pună capăt: „trebuie definit cu precizie ce este rezistenţa palestiniană faţă de ocupaţia israeliană; (...) trebuie să ştim să facem diferenţa între rezistenţa armată şi anarhia armată. Nu există nici o casă din Teritorii unde să nu existe o armă. Cel mai neînsemnat pretext e suficient pentru declanşarea unor confruntări soldate cu morţi şi răniţi", scria cotidianul palestinian *Al-Ayyam*. Pentru a periclita poziţia Hamas, Brigăzile Al-Aqsa au organizat un atentat sinucigaş în Cisiordania. Paradoxal, cotidianul israelian *Ha' Aretz* observă că în timp ce organizaţia considerată cea mai radicală, Hamas, îşi moderează limbajul, grupurile afiliate la Fatah se radicalizează şi îşi asumă victimele recentelor acte teroriste.

Este evident că de ambele părţi nu există un mandat popular pentru negocieri şi nici forţe politice capabile să le declanşeze în secret, aşa cum s-a întîmplat cu răposatele acorduri de la Oslo. Nici intermediarii nu mai sînt ce au fost. Dacă Rusia nu-şi ascunde simpatiile pro-arabe, în timp ce Uniunea Europeană le formulează mult mai discret, în Statele Unite se desfăşoară un proces ciudat, cu consecinţe greu de prevăzut. Pe de o parte, preşedintele Bush jr. susţine fără rezerve politica israeliană, ceea ce anulează poziţia SUA de intermediar neutru, pe de altă parte un *think-tank* prestigios a emis un raport unde demonstrează că interesele SUA nu se suprapun întotdeauna cu cele ale Israelului şi că această suprapunere au făcut din SUA o primă ţintă a terorismului mondial.

Într-un loc unde pacea este atît de necesară, atît pentru viaţa celor de acolo, cît şi pentru liniştea lumii întregi, nu au apărut deocamdată în prim-plan forţele politice în stare să o negocieze şi apoi s-o impună. Ariel Sharon e într-o comă prelungită şi fără speranţă, iar generaţia lui, eroică, aceea care a învins în războaie şi a ştiut să trezească speranţa păcii, a cîştigat şapte locuri în Parlamentul israelian prin Partidul Pensionarilor. Eroii vor să lupte pentru un nivel de trai decent.

globul cubic

Jigniri cinematografice

Un film american de serie B a stîrnit un scandal de proporţii la Bratislava. Personajele, doi americani şi un islandez, ajung într-un loc care lor li se pare la capătul lumii, trag la un hotel unde ar refuza să stea orice om dotat cu un minimum de bun-simţ şi se scufundă într-o orgie de crime, brutalităţi, toate colorate cu mari cantităţi de *ketchup*. Curg şiroaie de sînge. Filmul *Hostel* de Eli Roth nu are pretenţii şi e destul de primitiv; furtuna declanşată se datorează doar faptului că acţiunea lui se petrece în Slovacia şi locuitorii ei sînt prea puţin atenţi la deosebirea dintre document şi convenţie: slovacii se simt atinşi în demnitatea lor naţională. Oamenii politici vorbesc, iau atitudine, poporul e convins că e vorba despre un complot.

Faptul că, la început, nici unul dintre personajele filmului nu ştie unde se găseşte Slovacia e o jignire. Cei care cred că ştiu, dar o confundă cu Slovenia, adaugă insulta jignirii. Şi, ca şi cum n-ar fi fost suficient, filmările s-au desfăşurat în Cehia, într-un spital psihiatric dezafectat, personajele slovace vorbesc cu accent cehesc şi foştilor parteneri de stat li se reproşează că au contribuit cu bună ştiinţă la umilirea slovacilor, despre care se spune că i-au dispreţuit mereu. Acestor bănuieli li se adaugă o certitudine: un ziar american a scris despre faptul că „filmul demonstrează caracterul sangvinar al slovacilor".

Pentru a detensiona atmosfera, ambasadorul Statelor Unite la Bratislava a spus că e un film „făcut de un tîmpit pentru tîmpiţi", precizînd că aceasta este şi poziţia oficială a Washingtonului. Şi regizorul e de acord: el spune că doar 12% dintre cetăţenii americani sînt în posesia unui paşaport şi că nici aceia nu-l folosesc. Imaginea unei ţări pe care nu o vor vizita niciodată le este perfect indiferentă. Dar lucrul, în felul lui, cel mai nostim este că revista *Courrier International* a preluat povestea de mai sus dintr-un ziar maghiar *(Magyar Hírlap)* de la Budapesta. Slovacia are o populaţie de aproximativ 5 milioane de locuitori, dintre care maghiarii reprezintă 11% din total. La nivelul discursului, relaţiile nu sînt permanent prietenoase. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Dintr-un jurnal mai recent decît mine însumi

Adesea, simt nevoia să scriu un articol intitulat „Je m'accuse!". Însă un asemenea articol ar avea un subiect nedesluşit, ar fi o gîfîială furioasă neinteligibilă, un gîlgîit prelung, jalnic ca un vaiet şi caraghios ca un falset, o panică precum sufocarea. Pe cît ar fi de necitit, pe atît este de nescris.

Erorile zilei în cetate: abuzul de subiectivitate şi căderea în agendă. Pe rînd. Cea mai mare cucerire a modernităţii tîrzii, exacerbată pînă la absurd şi caricatural în postmodernitate, este dreptul egal la subiectivitate corelat cu obligaţia fiecăruia în parte şi a tuturor în solidar de a accepta orice subiectivitate. Astfel cultivată, subiectivitatea a devenit umoare, capriciu, enervare, moft. Toţi avem dreptul la aşa ceva. Toţi avem dreptul să o exprimăm, să o aruncăm în capul oricui – de preferat al cititorului. Asemenea puseuri devin păreri, opinii, analize, chiar literă de evanghelie pentru unii mai slabi de cuget, chiar literatură pentru unii mai slabi de criterii. Căderea în agendă este, de fapt, ridicarea micii agende de însemnări la rang de text literar. Abundă pînă dincolo de saţietate însemnările banale de călătorie banală. Nici *Dilema veche* nu este ocolită de texte în care cîte un condeier îşi povesteşte micile călătorii cu aerul că descrie mari epopei ale spiritului. „Merg pe strada X. în oraşul Y. Dau colţul pe strada Y şi mă uit la magazinul B. Sar peste o baltă, traversez, maşinile stau liniştite că au roşu, eu trec că am verde. Apoi trec podul D. Apa curge pe sub pod. Mă aşez la restaurantul M, mănînc un berbecuţ şi beau un vin local. Lîngă mine mai stau şi alţi oameni. Vai, cît e de curat!" Însemnări demne de agenda unui poştaş. De ce credem noi toţi că orice ni se întîmplă, dar absolut orice, este atît de important încît trebuie să fie spus *urbi et orbi?* Chiar nu mai există diferenţă între literatură şi viaţa noastră? Chiar nu ne mai dăm seama cît de lipsite de relevanţă sînt mai toate clipele vieţii noastre şi cît de rare sînt acele experienţe pe care chiar ai datoria să le împărtăşeşti? Zău, nu sîntem chiar aşa de interesanţi pe cît ne simţim cînd ne urcăm într-un avion. În epoca blogurilor, orice ţi se întîmplă poate fi adus instantaneu şi cu oarecare eficacitate la cunoştinţa lumii. Dar chiar merită? *Postmodern means postmodest,* spune un filozof.

Pe 1 decembrie 1831, Goethe şi Eckermann vorbeau despre Hugo. Goethe credea că talentul imens al lui Hugo este alterat de exagerata lui productivitate şi spunea că „ar trebui să înceapă să scrie mai puţin şi să lucreze mai mult".

Peste doar cîteva zile se vor împlini exact 20 de ani de la moartea lui Mircea Eliade. În cimitirul „Oak Woods" din sudul oraşului Chicago, nu departe de intrare, se află mormîntul său şi al soţiei sale, Christinel, sub o cruce mică, din marmură roşie. La căpătîiul lor, o inscripţie: *Nous avons fait un bon voyage*. Chiar aşa, în franţuzeşte. Un epitaf jucăuş, poate neaşteptat pentru mulţi dintre cei care îl venerează şi pentru cei care l-au cunoscut. De cîte ori mă aflu în faţa mormîntului său, îmi vine în minte mărturia lui Ioan Petru Culianu despre moartea Maestrului. O adevărată *mahaparinirvana*. Epitaful mi se pare cu atît mai surprinzător.

Sub ochii noştri, jurnalul se vulgarizează, devine bîrfă, intrigă, terapie psihanalitică, vanitate, cronică mondenă. Unul dintre ultimii păzitori ai demnităţii jurnalului ca specie literară este Matei Călinescu. Citesc *Un fel de jurnal (1973-1981)* şi mă simt privilegiat. Nu doar pentru că evocă locuri pe care le cunosc şi eu (Chicago, Bloomington, casa lui de pe East Wylie etc.) sau oameni pe care i-am întîlnit şi despre care, la rîndu-mi, ştiu atîtea, ci pentru că Matei Călinescu mă face părtaş lumii lui sensibile şi imense, frămîntărilor lui, felului lui de a trăi experienţa „viului vieţii", vorba unui mare prelat. Mai importante decît orice sînt ideile, sentimentele şi conştiinţa proprie – spune, de fapt, orice jurnal care contează (Gide, Pavese, Wolf etc.) Paradoxal, deşi este cea mai intimă exprimare, jurnalul se depersonalizează cu atît mai mult cu cît este mai bun, pentru că el nu autonomizează pe diarist ci chipul lui interior, cel de dincolo de fiinţa lui de carne, oase, sînge, glande, unghii, dinţi şi păr.

Bucurie mare la ascultarea, după mult timp, a CD-ului *Bravo Domingo*. Pierdut printre discuri şi lucruri din trecut, l-am regăsit cumva întîmplător. Au trecut, cred, cinci ani de cînd l-am cumpărat. Entuziasmul care mă cuprinde la auzul vocii lui Domingo este greu de descris. Aşa trebuie că se simte levitaţia. Ajung în pragul lacrimilor cînd ascult *Je crois entendre encore...* din *Pescuitorii de perle*. Îmi aduc aminte de o scenă descrisă în jurnalul Annei Magdalena Bach. Deodată, un elev al lui Bach ţîşneşte din camera

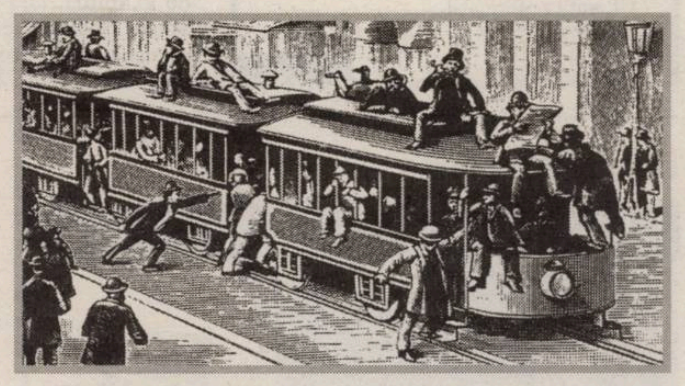

unde studia sub direcţia Maestrului cu ochii în lacrimi, cuprins de o agitaţie evidentă. Nesigur, s-a apropiat de Anna Magdelena care îl privea stupefiată, neînţelegînd ce îl apucase, şi îi spune fără să aştepte nici o întrebare, arătînd cu degetul camera de studiu care rămăsese cu uşa deschisă: „E atîta splendoare acolo, încît mă doare". Înţeleg bine ce a trăit elevul anonim cînd îl ascult pe Domingo, pe care l-aş numi „regele tenorilor", dacă nu ar fi existat, mai înainte de el, Franco Corelli, cel care şi-a adjudecat în veac titlul. Regele, din păcate, e unic. Atunci, ce ar putea fi Domingo? Dumnezeul? Ce este această intensitate senină, cerească pe care o produce vocea lui în sufletul meu?

Stendhal, dacă nu mă înşel, face legătura dintre melancolie şi imaginaţie. O puternică melancolie nu este accesibilă decît celor cu o imaginaţie bogată. Aşa se face că melancolia este un privilegiu şi nu un necaz, o virtute şi nu un defect, o binecuvîntare şi nu un blestem.

ready made

„Mulţumesc pentru cele trimise relativ la «şepteliciu». După formaţiunea cuvîntului am aştepta mai degrabă sensul de «al şaptelea» (şaptele + suf. *iciu)*, deşi, firesc, e greu de admis de ce tocmai al şaptelea copil să se numească cu un cuvînt deosebit. Sensul «copil de şapte luni» e desigur cel adevărat, rămîne de explicat formaţia."

(Sextil Puşcariu, în *Scrisori către Ioan Bianu,* vol. III, Editura Minerva, 1976)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Fräulein Erika *v.* DDR

Qwertzuiopa e o gamă
a maşinilor de scris;
yxcvbnmii* i-ar lua vamă
dublă, de ostili ce i-s,
repetîndu-i (qwertzuiopăi):
„Te somăm să nu mai ţopăi!“

După fiecare gamă,
dînsa, însă, dă un bis:
yxcvbnmii o reclamă
asdfghjklilor** în scris,
care-i strigă (qwertzuiopăi):
„Te-am somat să nu mai tropăi!“

Că n-ar fi decît o damă
de consum, s-a cam tot zis,
iar de cît i s-a dus vestea,
unii o aud şi-n vis;
dacă asta e o dramă
nu pot, însă, şti precis, –
nu pentru că nu cotrobăi
tastatura qwertzuiopăi,
dar că nu-i scriu eu povestea,
ci maşina mea de scris.

* Se pronunţă cum se scrie.
** Cf. nota anterioară.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Domnule Văcăroiu, şi iată-i spunînd...

...sau mai bine să o iau încet – că doar nu dau turcii (iar şansele – după cum vă voi sugera aici – de a mai da vreodată devin, din păcate pentru ei, tot mai mici!). Deci: să tragem aer în piept, să aprindem o lumînare parfumată (eu) sau o ţigară (dvs.), să umplem cana (cu ceai pe-a mea, cu ce vreţi pe-a dvs.). Dle Preşedinte al Senatului, trecură fix şase săptămîni de cînd v-am scris ultima dată. Şi ce mai săptămîni! Colegul Năstase, omologul dvs. din cealaltă Cameră, răpus (da' tot mai mişcă, specimenu'!); Ticu Dumitrescu, potenţial omologul dvs. de la CNSAS, aşijderea (da' nici el nu se lasă şi-i arată obrazul lui Boc!); Rapidul, echipa dvs. de suflet, duse Grantu-n epopee („meciul secolului“! Ba „al mileniului“ – zic alţii! Ba „al naţiunii“ – ceilalţi!). Pe scurt: avea dreptate cine spunea că istoria se grăbeşte. O zi-două dacă mai treceau fără să vă scriu şi poate vorbeam şi despre dl Iorgovan la timpul trecut: deocamdată e incert, ba că mai e în PSD, ba că nu mai e; ba că e dat afară, ba că pleacă scîrbit!

Ei bine, şi iată că în această a 19-a epistolă pe care v-o trimit din UE, în fine, vă pot da o veste bună: ne iau! Ne bagă! Ne scot din mizerie şi incertitudine! Mă grăbesc să vă dau detalii. Povestea are ca decor Sala Madariaga din Parlamentul European din Strasbourg – şi nu sediul din Bruxelles, cum intenţionat vă dezinformau (luaţi măsuri!) unele televiziuni de-ale noastre (atenţie! Ralu Filip, fostul protejat al lui Adrian Năstase, vă trădează şi el!). Revin: i-am văzut cu ochii mei, în cea seară de luni, 3 aprilie curent. Tocmai bătuse, *ding-dong,* de ora şapte a serii; prin capitala Alsaciei, dincolo de geamuri, *vîşş-fişş,* un vînticel mişca nori apoşi. Şedinţa, cu uşile-nchise – drept care corespondenţii români de presă aşteptau pe hol, în faţa sălii. În sală, ceva rumoare – apoi tăcere. Apar personajele. Cum te uitai, pe partea stîngă, la un capăt al mesei (parcă era naşa-mare!), stătea baroneasa Emma Nicholson; la mijloc (naşu-mare, să trăiască!), Elmar Brok, preşedintele Comisiei pentru Politică Externă a P.E.; lîngă el, ca un ginerică, cu ochii-n pămînt privind pe sub ochelarii aburiţi de emoţie (de emoţia noastră, vreau să zic), nimeni altul decît Olli Rehn, Comisarul pentru extindere! Pe lîngă ei alţi vreo trei, nu mai insist. Şi unde nu ziceţi că junele, dar severul Rehn începe să citească un raport preliminar, pe care analiştii îl cotau ca fiind cheia de boltă a raportului decisiv din luna mai viitoare, cel ce va hotărî dacă România şi Bulgaria vor adera la începutul lui 2007 sau (dramă pentru orgoliul balcanic!) un an mai tîrziu.

A 19-a scrisoare din UE: cine te vrea de mireasă, te crede şi frumoasă

Rehn citeşte în engleză, cu glasul lui sîsîit. Eu însumi cu sufletul la gură, abia apuc să mai privesc în jur: undeva, nu departe, dna Buruiană ascultă, abia mascîndu-şi palpitaţiile; dna Muscă, la fel, cu căştile date pe franceză, notează de zor; lîngă dînsa, Nicu Vlad Popa, încruntat, ascultă pe germană; puţin mai încolo, juna Anastase trăieşte cu intensitate clipa, cine ştie cu ce traducere pe urechi; dincolo de dînsa, fostul ministru Athanasiu îşi muşcă mustaţa, admirîndu-şi în răstimp ceasul; uite-o şi pe Maria Petre... şi pe Adrian Severin... şi pe Szabo, udemeristul...

Aţi priceput mesajul? Aţi înţeles ce încărcătură plutea în aer? Da?

Atunci las retorica asta dubioasă şi vă spun direct: emoţia să fi ţinut două fraze şi jumătate, pentru că de la a treia încolo a devenit clar că onoratul prezidiu vrea să ne bage. Sincer, eu nu mi-am mai auzit vreodată ţara aşa de lăudată: ba că (citez din memorie) „există succese în lupta anticorupţie, pe baza unor structuri instituţionale ferme şi solide“ (!); ba că „anchetele au ajuns la un înalt nivel, şi este pentru prima dată cînd se transmite mesajul că nimeni nu mai e deasupra legii“; ba că „legislaţia română în domeniul copilului e perfect compatibilă cu cea europeană“; ba că „dacă masa critică a reformelor va fi atinsă, vor apărea şi beneficiile“. Priveau bulgarii visători la noi (chit că şi ei au ieşit bine, noi parc-am fost mai alintaţi!); priveau euro-deputaţii budapestani şi nu pricepeau *story*-ul; vreo trei dintre ei, roşii la faţă (de emoţie, şi ei, ca omul!) au încercat să ducă vorba spre Legea minorităţilor, spre Universitatea „Babeş-Bolyai“ ş.cl. – dar Rehn le răspunse, scurt: „nu putem cere unor ţări candidate mai mult decît există în domeniu în ţările membre!“; s-au mai străduit *verzii* Cohn-Bendit şi Horacek (v-am mai scris despre ei) s-o dea pe scepticisme, că hîr, că mîr – şi le răspunse Pierre Moscovici: „nici o ţară n-a fost cu totul pregătită în anul admiterii sale în UE“.

Şi cam tot aşa au curs două ore şi jumătate. Aproape toţi au spus „da, dar“: *da,* ne primesc în 2007, *dar* o să ne monitorizeze şi după aderare etc.

Adevărul e că aceste două vorbuliţe – *da, dar...* – sînt adevăratul rezumat al istoriei noastre. Esenţa esenţelor, fraza frazelor, miezul cel mai pur.

Ce s-o mai lungim: semn e că, atunci cînd te vor, te spală la faţă din vorbe.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Anticipate? Să fie, ce contează!

Deşi am mai multe cărţi pe care ar trebui să le atac (să încep să le citesc, adică), am uneori dorinţa unei mici aventuri. Iau, deci, la întîmplare, o carte din raft, de pe scaun, de pe etajeră, de unde-mi iese în cale, şi o citesc sau, după caz, o recitesc. Indiferent ce-o fi. Acum mi-a căşunat pe volumul *Claviaturile timpului* de Iosif Sava (Polirom, 1998). N-am fost un admirator al autorului, dar nici nu pot spune că nu-l urmăream. Avea harul să fie şi iritant şi incitant, cum zice şi Mircea Mihăieş în postfaţă. Cărţulia nu conţine transcrieri ale controversatelor sale Serate, cum bănuisem iniţial, ci jurnalul autorului din toamna lui 1995 pînă în iulie 1996. Mesaje trimise de telespectatori, scrisori de la admiratori sau adversari, articole de ziar şi consideraţii diverse, răzleţe şi grăbite.

Chiar dacă accentele cad pe muzică şi pe jalea lui Sava faţă de sărăcia vieţii culturale, mie mi-au sărit în ochi „răzleţele“. Dincolo de unghiul şi orientarea autorului, „Claviaturile“ îţi scot în faţă o realitate care acum, după zece ani, pare tragicomică.

Manea Mănescu scrie elogios despre România Mare „tribuna poporului“. Adrian Iorgulescu, preşedintele Uniunii Compozitorilor, reclamă acuzaţiile unei opoziţioniste blonde: *„Liderii Uniunii de după 1990 sînt nişte mafioţi afiliaţi ai unor organizaţii de tip KGB-ist şi masonic... Cînd vom veni noi la putere, îi voi spînzura pe ăştia cu mîna mea“.* Un consilier de stat al lui Ion Iliescu se numeşte Dan Năstase. Din echipa de „gazetari şi cărturari“ ce-l însoţeşte pe preşedinte în SUA fac parte M. Hamza, N. Corbu, D.D. Rujan, H. Alexandrescu, C. Roşiianu, N. Udroiu, A. Riza. La o recepţie, Mircea Dinescu îi spune lui Silviu Brucan: *„Iată marile cuceriri ale revoluţiei – eu am fost făcut ţigan, dumneata jidan!“.* Mircea Radu Iacoban s-ar dori la o Serată: *„Mă tem că după convorbirea dvs. cu George Pruteanu, oraşul nostru ar merita un gest reparatoriu. Vă stau la dispoziţie. Telefonul meu este...“* Un anume C-tin Radmant exultă: *„Pe ministrul finanţelor, Florin Georgescu, acest poet fermecător al cifrelor, l-aş asculta vorbind toată ziua, cu aceeaşi plăcere cu care îl citesc pe Faust“.* Un anonim îl anunţă pe realizator că îl va reduce la tăcere, altul că va trece la arme! De altfel, limbajul presei (cel puţin în citatele selecţionate de autor) e de o violenţă stupefiantă, polarizarea ajungînd la apogeu în urma faimoaselor Serate cu Gabriel Liiceanu şi Ion Iliescu. Fără habar de toate astea, trec prin România Vargas Llosa şi Umberto Eco. Eugen Florescu publică volumul *Bestia Brucan.* În fine, un telespectator îl felicită pe Sava pentru demascarea *veneticilor, agitatorilor bolşevici, liftelor, odraslelor de rabini.* Printre publicaţiile citate: *Românul, Vremea, Non Stop, Vocea României, Ordinea, Exclusiv, Ochiul soacrei, Tinerama.* Ce s-o fi ales de ele? Dar de ei?

Lumea de acum zece ani mi-a părut, în primă instanţă, mai vulgară, mai sălbatică, mai polarizată, mai peremistă decît cea de azi. Într-a doua instanţă (la recurs, adică) nu mi s-a mai părut chiar aşa. Dacă aş pune în pagină declaraţiile hotărîte (şi alternative) ale lui Emil Boc, maşinaţiunile de la compunerea CNSAS-ului, lupta pe microfon, mahalagismele lui Ludovic Quinze al paişpelea şi declaraţiile strînse cu osîrdie de *Academia Caţavencu* (pag. 2), ajungem tot pe-acolo. Cu o diferenţă. Atunci se schimbau înjurături groase între grupuri bine definite, putere şi opoziţie, acum amestecul e mai fin, între parteneri. (Partidul dlui Geoană e mut ca o lebădă.) Lucrăturile par mai subtile, se fac mai la fereală. Politicienii sînt mobili ca dervişii învîrtitori, azi populari – mîine conservatori, sau invers, devin populari după ce-au adulmecat social-democraţia. E clar, violenţa politică românească nu are nici în clin nici în mînecă cu strategia politică sau altele asemenea. Poate cu altceva, sper să ne spună DNA-ul la următorul ciclu electoral.

P.S. Pe stradă, o fetiţă cu căciuliţă mov îi strigă alteia, de care tocmai se despărţise: *„Să-i spui lu' mama ta să-ţi dea uniforma de prinţesă!“.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Întîlnirile secolului XXI

Tare ne mai plac nouă întîlnirile, în ţara asta! În fiecare zi lăsată pe lume, în fiecare oraş, se desfăşoară sute de întîlniri. Profesioniştii se întîlnesc pentru a face schimb de idei, colecţionarii se întîlnesc să facă schimb de dubluri, companiile se întîlnesc pentru a lansa produse, savanţii se întîlnesc pentru a-şi prezenta lucrările, chiar şi infractorii se întîlnesc pentru schimburi de experienţă cu ultimele noutăţi în materie de spargeri de seifuri. Unele dintre întîlnirile astea vin la pachet cu distracţii şi fanfare, altele sînt serioase, altele de-a dreptul secrete. Participanţii îşi aleg reprezentanţii, fac schimb de bîrfe nepreţuite şi îşi construiesc avansările în carieră. Întîlnirile sînt una dintre marile plăceri ale democraţiei americane, după cum remarca Alexis de Toqueville, pentru că le permit cetăţenilor acestui uriaş continent să iasă un moment din izolare şi să se asigure reciproc de valoarea trudei lor.

Mai există apoi şi întîlnirile de criză, „meditaţia în situaţii de urgenţă" cum numea poetul Frank O'Hara nevoia de a gîndi rapid. Acestea sînt întîlnirile în care nişte cetăţeni trebuie să decidă soarta unor oameni şi locuri. Uraganul Katrina a odrăslit întîlniri prin toată ţara, în care se discută de toate, exil, diaspora, îmbunătăţiri funciare, arhitectură şi cultură. Aceste teme, deşi născute din coapsa Katrinei, pot fi cu uşurinţă recunoscute drept temele majore ale secolului XX. Reapariţia acestor dileme marchează finele secolului XX şi ne aruncă în secolul XXI. Nu mai trebuie să ne întîlnim aşa cum o făceam în secolul trecut. Trebuie să cîştigăm din întîlnirile noastre mai mult decît bla-bla-ul care făcea conferinţele din trecut atît de plăcut ineficiente.

Am participat la destul de multe conferinţe în ambele secole ca să ştiu că sînt un lucru bun şi am făcut parte din destule prezidii pentru a putea spune că sînt uneori utile. Întîlnirile la care particip eu sînt, în cea mai mare parte a lor, ocazii de speculaţii academice sau poetice pe marginea stării noastre de spirit în circumstanţe istorice unice. Uraganul Katrina este unul dintre acele perfecte ghemuri de întrebări realiste care se pot transforma cu uşurinţă în cele mai abstracte îngrijorări. Furtuna a schimbat un oraş şi a pus sub semnul îndoielii întreaga idee de oraş. Pentru a răspunde întrebărilor realiste e nevoie de ani şi de bani. O să avem vreodată diguri sigure? Ce o să se întîmple cu populaţia săracă? Cum o să arate oraşul în viitor? Întrebările abstracte nu sînt mai puţin incomode: Ce este un oraş? Ce este cultura? Banii cui vorbesc? Ce altceva (în afară de bani) mai vorbeşte? Şi mai există şi întrebarea fundamentală: cum vorbim despre toate acestea în noul secol astfel încît să şi conteze?

Eu am două soluţii. 1) Să răsturnăm toate relaţiile de putere aparent evidente: în locul unei abordări de sus în jos, să reformulăm întrebările din punctul de vedere al celor săraci şi fără putere. Această răsturnare de perspectivă va dezlănţui mari forţe creatoare, pentru că oamenii fără bani

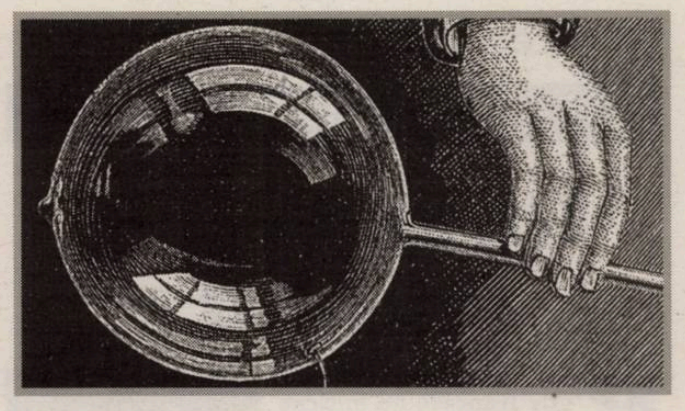

au o imaginaţie foarte puternică. Oamenii cu bani nu vor decît să se întoarcă la treburile lor dinainte şi au tot felul de temeri. Să-i lăsăm pe cei fără de temeri şi fără de arginţi să ia hotărîrile. Într-o democraţie adevărată aşa ar sta lucrurile, dar în lumea noastră mediată, lume a publicităţii, democraţia adevărată e rară. Să hotărască săracii: acesta e stilul lui Iisus, dar nu şi stilul Americii. Şi e secolul XXI.

2) Nici o discuţie să nu se încheie fără stabilirea unui grup de lucru care să se întîlnească cu regularitate şi să încerce să mişte lucrurile din loc. O discuţie ar trebui să fie ca o căsătorie în grup: odată ce au fost prinşi în cîrlig, paneliştii ar trebui să fie obligaţi să continue împreună. Dar nici ăsta nu este, evident, stilul Americii. Dar e secolul XXI.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Receptarea barometrului de consum cultural

sau despre inapetenţa pentru social

Cred că merită reflectat la (în general) proasta primire de care a avut parte barometrul de consum cultural de la sfîrşitul anului trecut. O recentă reluare a dezbaterii despre datele acestui barometru m-a pus şi mai mult pe gînduri.

Probabil că trebuie pornit de la atitudinea (în general) reticentă, dacă nu (în particular) de respingere manifestată faţă de acest barometru. Oare de ce, de unde provine această percepţie?

O explicaţie posibilă, poate necesară dar nu şi suficientă, ar fi de natură istorică. Deceniile de comunism ne-au (de)format în spiritul a ceea ce unii au numit „rezistenţa prin cultură". Nu cred că a fost o rezistenţă în sens politic sau civic, dar a fost, pentru mulţi, un stil de viaţă şi valorizat ca atare. Citeam tot ce ne cădea sub mînă, mergeam la toate spectacolele „bune" şi discutam între noi cu aceeaşi pasiune şi aplomb despre Tarkovski şi Noica, noul roman francez şi adevărata cultură populară. Ar fi fost cam greu să fim în egală măsură specialişti – sau măcar competenţi – în filosofie, literatură, artă şi toate celelalte, dar era (sau ni se părea că este) firesc să ne pricepem la toate acestea. Pe de altă parte, problemele sociale se rezumau la cele îndurate de către fiecare dintre noi şi la cele despre care Partidul ne spunea că nu mai există. Despre „social" nu ştiam mai nimic deoarece nu se vorbea, nu se scria şi nu se traducea mai nimic. Mai mult, puternic ideologizat, socialul era de-a dreptul suspect. Personal, deşi specialist în ştiinţe sociale, am citit de cîteva sute de ori mai multe cărţi din acest domeniu larg şi vag decît din domeniul meu de specialitate, iar cadrul de referinţă al interpretărilor „sociologice" era mai adesea cel al unui Mircea Eliade sau Mircea Vulcănescu decît cel al unui Max Weber sau Emile Durkheim... Ne-am format astfel într-un soi de *cultură filosofico-filologică de amatori* (în sensul etimologic al cuvîntului, care cuprinde referinţa la *iubire de*) şi care constituia un fel de salvare din societatea înconjurătoare.

După 1990, scena societăţii a fost invadată de *politic*, eliberat de acum prin democraţie. Acesta a declanşat toate pasiunile celor care ambiţionau sau considerau firesc, pe faţă sau tacit, să ocupe un loc important pe această scenă, precum şi pe ale celor care nu se mai recunoşteau de nici un fel în toată această viaţă agitată a societăţii româneşti, de acum libere. După ieşirea din social prin cultură în timpul comunismului, a urmat astfel căderea socialului în politic din post-comunism. Socialul tinde să fie redus în prezent la politic – iar politica este aşa cum este... Celor nemulţumiţi de această stare nu le rămîne astfel, s-ar zice, decît o altă formă de „salvare prin cultură". Atît cei „căzuţi în politic", cît şi cei „înălţaţi în cultură" vor dezvolta astfel, din motive diferite, o formă comună de *inapetenţă pentru social*, considerat ca nerelevant – dacă nu chiar ca suspect din punctele lor opuse de vedere.

De această stare de spirit se fac vinovaţi însă şi sociologii şi ceilalţi meseriaşi ai socialului, care nu îşi dau osteneală să *comunice* cu publicul, ci doar pe aceea de a da *informaţii* cui plăteşte. Sau eventual de a comunica între ei, din cînd în cînd, despre lipsa crasă de înţelegere a publicului. Desigur, este greu să te înhami de unul singur la o astfel de întreprindere, mai ales în condiţiile în care lipsesc şi căile de comunicare publică iar „angajatorul" nu-ţi solicită aşa ceva.

Rezultatul este astfel unul previzibil: o totală neînţelegere reciprocă. *Ce-a căutat barometrul în cultură?* – se vor întreba, intrigaţi, dacă nu de-a dreptul iritaţi, *culturalii*. *Ce se ascunde în spatele acestor date, pentru cine aţi lucrat?* – vor întreba, suspicioşi, *politicii*. Pe de altă parte, *sociologii* vor gîndi în sinea lor: treaba lor dacă nu pricep...

Prezentarea barometrului ne poate oferi un exemplu benign – dar care a luat proporţii de-a dreptul dramatice – de astfel de neînţelegere. Întrebarea „Numiţi un scriitor român" urmărea să afle procentul celor care nu ştiu nici măcar un singur autor român, procent care s-a dovedit a fi de 8% şi care este singura cifră de reţinut în acest context. „Topul" scriitorilor, care a înspăimîntat publicul, este total nerelevant şi nu spune absolut nimic. Dacă mi s-ar fi pus această întrebare, îmi dau seama că aş fi răspuns reflex Vlahuţă. Nu mă întrebaţi de ce, habar n-am, aşa mi-a venit. În orice caz nu pentru că nu mai ştiu şi alt scriitor sau pentru că l-aş prefera pe Vlahuţă lui Caragiale!

Acest „top" total neavenit pune însă şi o altă problemă. Frustraţi de deceniile de bătut pasul pe loc, bîntuiţi de complexele noastre de „cultură minoră" şi „provincie" dar antrenaţi frenetic în cursa pentru Europa, suntem obsedaţi de clasamente şi ne-am obişnuit să prelucrăm toate informaţiile după o grilă verticală, care să ne permită să aflăm, cu sufletul la gură, cît de „sus" sau de „jos" ne aflăm dintr-un punct de vedere sau altul. *Cum stăm deci cu cultura, mai sus sau mai jos?* – s-au întrebat astfel, din obişnuinţă, majoritatea oamenilor. Întrebare nu numai nerelevantă, ci pur şi simplu eronată, la care nici un sondaj de pe lumea aceasta nu şi-ar propune – şi nici nu ar putea – să dea vreun răspuns. Ceea ce oferea barometrul de consum cultural a trecut astfel aproape total neobservat: prezentarea pe „orizontală" şi nu pe „verticală" – dacă mi se permite să folosesc această exprimare forţată – a *diversităţii* de stiluri culturale şi tipuri de consum cultural, pe de o parte, şi a *diferenţelor* zonale în distribuţia acestor tipuri şi stiluri.

Intervenţia unei colege de la Luvru la dezbaterea menţionată mai sus îmi permite să închei cu o ultimă observaţie: *acest gen de date sunt vitale şi în acelaşi timp banale în Franţa, unde, fără ele, un muzeu precum Luvru ar risca să dea faliment* – ne-a amintit aceasta. *Despre ce pasiuni intelectuale şi dezbateri naţionale vorbiţi deci voi?* – a mai întrebat, intrigată, tot ea. Barometrul nu este deci o sursă de revelaţii despre *Cultură*, ci una de informaţii utile despre starea de funcţionare în cultură. El nu este destinat „oamenilor de cultură" în general, ci unor profesionişti din domeniul culturii, responsabili, prin meseria sau funcţia lor, să facă să meargă lucrurile în *instituţiile* culturale. Iar un astfel de barometru le oferă într-adevăr acestora un *prim nivel* de informaţii utile şi nu neapărat spectaculoase sau extraordinare. Utile, bineînţeles, cu condiţia să fie şi utilizate corect!...

Alex. Leo ŞERBAN

exerciţii de admiraţie

Gainsbourg *toujours*

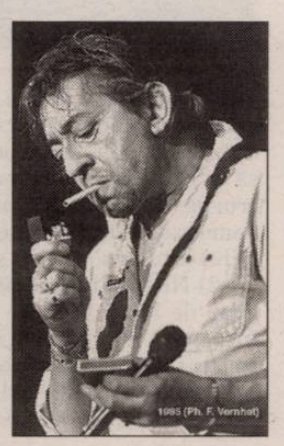

Pe 2 martie a.c., televiziunile franceze au marcat (ceea ce, la televiziune, înseamnă a apăsa pe butonul pe care scrie „Arhivă“) 15 ani de la moartea lui Serge Gainsbourg. N-o să înţeleg niciodată de ce sînt celebrate *morţile* unor artişti – la paritate cu naşterile! Aşa că prefer să spun: pe 2 aprilie a.c., Serge Gainsbourg ar fi împlinit 78 de ani...

Anul trecut, un volum de 976 de pagini reunind textele sale – dintre care 117 inedite – apărea sub titlul, foarte gainsbourgian, *L'Intégrale et caetera* (aluzie la albumul „Aux armes et caetera“, care conţinea şi versiunea 1979 a *Marseiezei* în ritm de reggae – album care a provocat un imens scandal). Pentru un provocator polivalent & stilat, *dandy* anarhist *chic et choc*, născut la Paris într-o familie de evrei (Ginsburg) care fugise de Revoluţia bolşevică, probabil că tonul consensual cu care a fost comemorată această dublă aniversare i s-ar fi părut la fel de kitsch ca şi mormîntul său din cimitirul Montparnasse – acoperit de „ex voto“-uri, flori de plastic, poze şi ursuleţi de pluş... Mai rău decît *asta* – aceste dovezi sincere, dulcege şi blege, ale preţuirii postume – nu poate fi decît Academia! Or, noua academie populară – adică Televiziunea – l-a restituit pe Gainsbourg aşa cum nu cred că şi-ar fi dorit: ca un campion al ratingului. Au fost (re)date pe post, *et pour cause*, „infamele momente de televiziune“ (acela în care îi şopteşte la ureche, lui Whitney Houston, „I want to fuck you“, sau acela în care arde, tacticos, o bancnotă de 500 de franci – o avere, la vremea respectivă! – pentru a arăta cele 25 de procente cu care rămîne după ce fiscul ia restul), dar, chiar şi aşa, ele n-au făcut decît să demonstreze ceva previzibil: nimeni nu mai are, astăzi, eleganţa & insolenţa lui Gainsbourg. Diferenţa dintre el şi un Michaël Youn (care, ca şi el, a făcut din provocare o strategie) este ca diferenţa dintre Avenue Foch, din al 17-lea arondisment parizian (unde locuia Serge), şi Seine Saint-Denis, *banlieue*-a unde au izbucnit revoltele din noiembrie anul trecut: o diferenţă de stil. Or, Stilul, Gainsbourg l-a avut, foarte devreme, la degetul mic – şi nu putem decît să ne gîndim *ce* ar fi spus, şi *cum* s-ar fi manifestat, astăzi, în trista epocă a corectitudinii politice un om pentru care *in*corectitudinea (politică, dar mai ales mediatică) era chiar o chestiune de stil; iar stilul – c/o Buffon – „c'est l'homme même“.

Puţini ştiu că, de fapt, cel care a ajuns în manualele de şcoală generală cu o piesă *(Les P'tits papiers)*, cel despre care a scris ditirambic Boris Vian, cel care a cîştigat Eurovisionul în 1965 (cu *Poupée de cire, poupée de son,* interpretată de France Gall), cel care a compus în 1967, pentru iubita sa Brigitte Bardot (la vremea respectivă, un simbol naţional), „cel mai frumos cîntec de dragoste din lume“, *Je t'aime moi non plus,* Serge Gainsbourg deci (pe atunci, doar Ginzburg) vroia să se dedice picturii... Reconvertirea la cîntec – „o artă minoră“, spunea el – se produce în 1957 şi, foarte curînd, numele cele mai glorioase ale acestei bresle preiau cîntecele semnate S.G. Şi, chiar dacă Yves Montand îi refuză antologicul *Poinçonneur des Lilas*, contrariat de aroganţa novicelui („Băiete, tu ce vrei să fii, autor, compozitor, interpret?“ – „Toate!“, îi răspunde Gainsbourg), Juliette Gréco „îl cîntă“, iar acel 45-tours *(Gréco chante Gainsbourg)* obţine în 1959 Marele premiu al Discului de la Academia Charles-Cros. Şase ani mai tîrziu (adică după Eurovision), Anna Karina (muza lui Godard), Dalida, Marianne Faithfull, Françoise Hardy sau Claude François stau la coadă pentru a obţine un cîntec de la el. Scrie chiar pentru toată lumea – inclusiv pentru Mireille Mathieu! În 1969 o cunoaşte pe Jane Birkin, cu care formează un cuplu mitic. Birkin reia *Je t'aime...*, cîntecul scris pentru BB, şi face cu Serge duetul cunoscut pînă astăzi (versiunea cu BB n-a ieşit decît în 1986, pentru că actriţa vroia să protejeze mariajul său cu Günther Sachs); Birkin a povestit nu de mult cum, aflîndu-se la Londra şi luînd un taxi, şoferul a recunoscut-o şi i-a zis: „Ah, Jane, nu-i aşa? *Jetaimemoinonplus*... trei copii am făcut pe melodia asta!“ După despărţirea de Jane, S.G. scrie piese pentru Catherine Deneuve, Isabelle Adjani, Vanessa Paradis – şi pentru fiica sa cu Jane, Charlotte G. *(Lemon incest)*. „Erau cîntece oportuniste, pentru a cîştiga biştari“ – avea să spună el mai tîrziu, cu un cinism care-l prindea la fel de bine ca veşnica ţigară-n colţul gurii. „Şi p-ormă, nici gagicile nu erau chiar rele...“ Recent, cu complicitatea lui Jane Birkin (care cîntă *Sorry Angel* în duet cu Franz Ferdinand), a apărut un album – *Mr Gainsbourg Revisited* – care cuprinde 14 piese „revizitate“ de Carla Bruni, Jarvis Cocker, Placebo, Portishead, REM şi, cum spuneam, F.F.

Pentru mine, „Gainsbourg“ = un „God“ muzical, drept care mi-ar fi greu să spun care dintre „creaţiile“ sale îmi plac cel mai mult... *Je suis venu te dire que je m'en vais* mă predă „aux larmes et caetera“ de cîte ori o ascult; *La Javanaise* mi se pare super şi în versiunea S.G., şi în aceea Gréco; cîntat de Birkin, *Baby Alone in Babylon* („plagiat“ obraznic după Brahms!) mă tulbură, ca şi *Elisa,* ca şi piesa dedicată lui Marilyn; *Lemon incest* pare „perversă“, dar este – de fapt – emoţionantă, iar *Les dessous chic*, idem. „Novella“-autoportret scrisă de S.G. (şi tradusă de Şerban Foarţă), *Evghenii Sokolov* („doar“ 90 de pagini pentru care editorul său, Gallimard, a aşteptat şapte ani!), este una din cele mai bune pastişe daliniene & nabokoviene – un răsfăţ *for the happy few*. Iar filmul său din 1976, intitulat chiar *Je t'aime moi non plus* – cu Jane & warholianul Joe Dallessandro –, l-am arătat o singură dată, la Institutul Francez, pe la jumătatea anilor '90, spre „oroarea“ cvasi-generală, drept care nu regret o clipă acest lucru: căci Gainsbourg, fără Provocare, este ca Poezia (Franceză) fără Gainsbourg! *Et caetera, et caetera...*

P.S. Pentru toţi fanii lui S.G. – şi, la *Dilema veche*, mai ştiu cel puţin unul: domnul „extremist de centru“ din pag. 16... –, aceste versuri semnate „Gainsbourg“: *„Puisque notre amour est un feu de papier qui s'éteint / Pour que survive cet amour / Brûlons quelque journaux du jour /.../ Brûlons* La Croix L'Aurore Combat / Le Figaro L'Huma / *Brûlons les journaux du soir* / Paris presse France Soir / Le Monde *et s'il ne reste rien à brûler dans les quotidiens / Brûlons les hebdomadaires...“* Şi adresa site-ului oficial: http://sergegainsbourg.artistes.universalmusic.fr/1024/ push/index.html

Cristi NEAGOE

artivisme

Flash mob-ul e mort, zice Bill

Pe la sfîrşitul lui octombrie 2004 am primit un mail în care eram invitat să iau parte la o „mobilizare instantă anti Năstase“. Trebuia să apar în faţa cortului PSD din Piaţa Universităţii (ne aflam în toiul campaniei electorale), pe 1 decembrie, la ora 12 şi 10. Mi se mai cerea să am la mine un pachet mare de bomboane pe care să le mănînc cu poftă. Eram sfătuit să-i invit la festin şi pe tinerii pesedişti de prin cort, care, dacă ar fi acceptat, ar fi dovedit astfel că nu sînt definitiv pierduţi. După zece minute urma să ne dispersăm la fel cum am venit, în direcţii diferite. „Iniţiativa, se specifica, nu aparţine nici unui partid.“

Părea că mesajul atinsese un public destul de larg, fiindcă m-au sunat în zilele următoare vreo cinci prieteni, care nu prea aveau legături unul cu altul, întrebîndu-mă dacă iau parte la „acţiunea aia cu bomboanele“. Activismul

politic şi orice chestie anti-Cineva îmi suna de la început destul de fals, dar conceptul manifestării era mult prea tare. Un simplu mesaj cu tentă subversivă, pornit de undeva şi răspîndit aproape instantaneu la cîteva mii de oameni pe principiul piramidei, cu costuri neglijabile, dar cu aderenţă foarte mare. Ideea promitea să aibă consecinţe importante. Normal că m-am dus.

Cînd am ajuns acolo, pe la 12, piaţa era aproape goală. La fel cortul PSD. Fie aflaseră şi ei, fie de 1 decembrie i-au lăsat pe membrii organizaţiei de tineret să îşi sărbătorească patria fără să împartă pliante şi baloane albastre. În cîteva minute însă, ieşirea din pasaj era deja plină de oameni, iar presa roia peste tot, febrilă. „De ce mîncaţi bomboane?“, asta a fost întrebarea standard. Cei mai mulţi au refuzat să comenteze sau au dat răspunsuri evazive, de genul „pentru că sînt bune“. În total, aproape o sută de participanţi.

Am aflat în aceeaşi zi, după cercetări asidue pe net, că ideea nu era nouă şi că îi spunea *flash mob*. Tot atunci am aflat că, în forma sa originară, *flash mob*-ul nu ar trebui să aibă vreun scop, cu atît mai puţin unul politic. De atunci şi pînă acum au avut loc mai multe acţiuni de genul ăsta în România, cele mai multe dintre ele cu implicaţii ideologice evidente. Proteste care păstrau doar forma, nu şi ideea iniţială, care conţinea o doză suculentă de iraţional, aşa cum înţelegeam eu din documentaţia pe care mi-o făcusem. *Flash mob*-urile autentice au rămas aproape necunoscute pînă azi, ca dovadă a faptului că românilor nu le prea arde de chestii inutile.

Primul *flash mob* a avut loc în New York şi a ieşit prost, fiindcă poliţia fusese alertată din timp. Oamenii erau invitaţi să ia cu asalt, pentru fix şapte minute, o mercerie în care de obicei nu găseai mai mult de două-trei persoane la ora de vîrf. Începînd cu cel de-al doilea *mob,* participanţii se întîlneau mai înainte în cîteva baruri, unde primeau instrucţiuni scrise despre ce aveau să facă.

Ideea a plecat de la un tip pe nume Bill care, aparent, se plictisea rău. Timp de trei ani nu s-a ştiut mai mult despre el, în afară de faptul că „lucrează în industria culturii“. În ăştia trei ani, au avut loc sute de *flash mob*-uri pe toate continentele, mai puţin Antarctica. După cum era de aşteptat, conceptul s-a transformat treptat, pus fiind în slujba celor mai diferite interese, pînă la aproprierea acestuia de către marile corporaţii, care l-au utilizat cum ştiau ele mai bine – în scopuri publicitare. Luna trecută, Bill a publicat un articol intitulat „My Crowd. Or, Phase 5: A report from the inventor of the flash mobs“ în *Harper's Magazine,* revistă culturală americană cu peste 150 de ani de tradiţie (vezi aici: http://www.harpers.org/MyCrowd_01.html). Bill Wasik (pe numele său întreg) este *senior editor* al publicaţiei în cauză, autor şi fiinţă umană. Face parte dintre Autori, care e o parte a categoriei Fiinţe Umane, care face parte din Conexiuni, care face parte din Harpers.org. Bill îşi descrie în detaliu experimentul social, cu un ton nu tocmai măgulitor pentru cobai, şi proclamă moartea *flash mob*-ului.

Mai multe despre moarte, aglomerări spontane şi *trend*-uri, în următoarea ediţie a rubricii *artivisme* (adică peste vreo două săptămîni). Deocamdată citiţi textul lui Wasik, nu vă va lăsa indiferenţi.

citit auzit

O anchetă şi cîteva topuri

Recent, am fost solicitat de Cotidianul *să produc cîteva topuri: ce filme, ce cărţi, ce muzici şi ce opere plastice ar trebui să cunoască un tînăr pentru a se numi „cult“? Ancheta a apărut în suplimentul* Media & Cultură *din 24 martie, dar – probabil din raţiuni de spaţiu –* titlurile *cărţilor (şi ale compozitorilor) recomandate de mine au fost înlocuite doar de numele autorilor; le restitui aici, cu convingerea că, dacă un tînăr va găsi delectare şi înţelepciune în titlurile propuse, nu va pregeta să-şi completeze cultura citind / ascultînd* întreaga *Operă a autorilor respectivi...* (**a. l. ş.**)

10 cărţi:

1. *Decameronul* lui Boccaccio; 2. *Meditaţiile* lui Pascal; 3. *Călătoriile lui Gulliver* ale lui Swift; 4. *Jacques fatalistul* al lui Diderot; 5. *Cei trei muşchetari* al lui Dumas-tatăl; 6. *Educaţia sentimentală* al lui Flaubert; 7. *Călătorie spre centrul Pămîntului* al lui Jules Verne; 8. Poeziile lui Emily Dickinson; 9. *Portretul artistului în tinereţe* al lui Joyce; 10. *Levantul* lui Cărtărescu.

În zona muzicii, recomand (re)ascultarea *Flautului fermecat* al lui Mozart, a Simfoniei a 7-a a lui Beethoven, a Uverturii la *Tristan şi Isolda* de Wagner, a Concertului pentru pian şi orchestră al lui Ceaikovski, a *Păsării de foc* a lui Stravinski, a Concertului pentru orchestră al lui Bartok, a unei *Gymnopedii* de Satie, a pieselor lui Jacques Brel, Leonard Cohen, Serge Gainsbourg şi vizionarea clipurilor lui David Bowie, Kate Bush, Peter Gabriel, Talking Heads, B-52, REM, Björk şi Radiohead.

Texte şi opinii de: *Şerban ALEXANDESCU (director de creaţie, Headvertising) ● Vitalii BOLBOCEANU (doctor în ştiinţele comunicării) ● Ioan DRĂGAN (profesor. dr., directorul Centrului de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, Universitatea Bucureşti) ● Lucian POPESCU (jurnalist) ● Adriana ŞTEFĂNEL (doctorand, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti) ● Ileana TODORAN (doctorand, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti) ● Anca VELICU (cercetător, Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, Universitatea Bucureşti) ● copiii din clasa a IV-a de la Şcoala „Anastasia Popescu – Mama Sica“ ● **Coordonatoarea temei:** Adina POPESCU*

Copilărie interzisă minorilor

Pentru puţin timp am predat un curs opţional de jurnalism destinat elevilor din clasele primare de la o şcoală particulară. Cele cîteva întîlniri cu copiii mi-au creat un sentiment de confuzie: în primul rînd faţă de conceptul de copilărie, în general şi mai apoi faţă de modul în care înţelegeau ei procesul de „învăţare“. Ca să fiu „cea mai super profă de jurna“, trebuia pentru început să-i fac să rîdă – ca să priceapă, de pildă, ce înseamnă şi cum funcţionează o ştire, joaca de-a jurnaliştii trebuia să conţină măcar un dram din acel entertainment *cu care ei erau deja obişnuiţi. Ştirile noastre imaginare erau unele cu ţărani care se luptau cu vîrcolaci în podul casei, la miezul nopţii sau cu stafii care se ciomăgeau între ele la răscruce de drumuri. Astfel, ei puteau să înghită mai uşor şi pe nemestecatelea „teroria“ jurnalistică cu cine, ce, unde, cum.*

Apoi am observat uriaşa diferenţă dintre cei de clasa a II-a şi cei de a IV-a, neînţelegînd cum în doar un an sau doi se poate petrece acea falsă „maturizare“. Dacă cei mici erau ceva mai receptivi, mai creativi şi dornici de a scrie tot soiul de poveşti „jurnalistice“ (în care elementul narativ era aproape inexistent, predominînd descrieri legate de modul în care erau îmbrăcate personajele sau cu ce fel de arme se luptau), cei de zece ani aveau deja lumea lor în care nu puteai intra decît dacă te percepeau drept „dur“ sau „şmecher“. De la băieţi cu care nu puteai să comunici deloc pentru că erau nedezlipiţi de game-boy, *la fetiţe care vroiau să fie trecute în catalog ca „Sexi Sonia“ sau „Cool Deedee“ (de la Diana) şi cînd pocnea una din degete, toate luau poziţii „de trupă“ şi începeau să lălăie, la comandă, fluturîndu-şi fustiţele. Cînd s-a pus problema să facem o revistă, m-au convins că e musai să avem „pagină de sex“ (şi celelalte pagini pe care le-au propus erau demne de cel mai jalnic tabloid cu putinţă!), pentru că „numai despre asta vorbesc toţi copiii de-a patra“, cu un top al „celor mai populare cupluri din şcoală“, iar la un moment dat, cînd am intrat în clasă, m-am convins că aşa şi era, pe bune: un băieţel imobilizat sub o bancă de patru „gagici“, care încercau să-l sărute pe gură „ca-n telenovele“, urla disperat după ajutor.*

Aceste „păţanii“ care m-au determinat să mă gîndesc serios la o „temă“ pentru Dilema veche *sînt doar cîteva dintre consecinţele bombelor şi bombiţelor mediatice ce devastează zilnic terenul, deja minat, al copilăriei anului 2006. O web-copilărie, fast-food, interzisă minorilor sau cum vreţi să o luaţi! Plină de contradicţii, de valori atîrnate şui în mintea lor unde oricum uriaşul conţinut de informaţie pe care îl primesc din toate părţile se amestecă, precum ingredientele ciocolatei Milka, unul dintre spoturile preferate ale copiilor! Deşi Giovanni Sartori e mai mult decît sceptic în privinţa video-copilului său, iar studiile şi sondajele te întristează de-a dreptul, relaţia dintre copiii zilelor noastre şi mass-media îşi are, totuşi, nuanţele ei, iar printre schije şi dărîmături, mai poţi găsi încă tărîmuri idilice, neatinse, „de nişă“. (**A. P.**)*

Ioan DRĂGAN

„Video-copiii“ sau generaţia televizuală

Anchetele asupra „comportamentelor de consum de programe audio-vizuale ale elevilor“ (7-10 ani; 11-14 ani şi 15-18 ani, 2005), realizate prin contract cu CNA de către CURS SA (coordonator principal prof. dr. Dorel Abraham), în cooperare cu Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, Universitatea Bucureşti, au avut ca punct de plecare cartea lui Giovanni Sartori *HOMO VIDENS. Imbecilizarea prin televiziune şi post-gîndirea*. Desigur, autorul acestor rînduri şi coautor al cercetărilor menţionate, inclusiv al proiectului *Evaluarea reprezentării violenţei în programele de televiziune* (2004) nu este atît de categoric precum Sartori în aserţiunile rezumate mai ales în subtitlul cărţii. Dar aceste cercetări, consonante cu un număr impresionant de studii efectuate în ultimii patruzeci de ani, în S.U.A. mai întîi, apoi şi în alte ţări, converg spre concluzia că televiziunea reuşeşte să impună în scurgerea istorică a generaţiilor şi a tipologiilor culturale ale identităţii umane o nouă generaţie – cea a cărei formare este *mediată* în principal de televiziune (de „semnele televiziunii“, după expresia lui J. Fiske şi mai puţin de „semnele culturii scrise“, a cărţii îndeosebi).

Datele anchetelor relevă acest fenomen istoric inedit: copiii şi adolescenţii de astăzi au devenit şi în România prima generaţie care, fizic şi simbolic, „creşte cu televizorul“. Acesta s-a instalat de mai mult timp ca *membru central* al familiei (R. Silverstone vorbeşte, în acest sens, de „familiarizarea“ televizorului), ca furnizor de modele culturale şi stiluri de viaţă mai puternic decît şcoala, familia şi cultura cărţii. Televiziunea preia – ca principal „ mediator cultural“ – şi exercită succesiv sau simultan rolul de tetină şi mamă, de doică, de părinte şi de învăţător sau profesor, de „pedagog naţional“, dar mai ales de sursă a reperelor existenţiale înscrise în ceea ce denumim prin noţiunile de „teleprezenţă“, „telerealitate“, „star-sistem“. Televiziunea, devenită atotputernică în zilele noastre, a ajuns a fi un incubator şi o pepinieră în care cresc la scară planetară exemplarele unei noi linii în evoluţia speciei umane – „video-copiii“, cum îi numeşte Sartori; un produs deviat de la modelul uman definit prin cultura scrisă şi vorbită şi transformat prin televiziune în *homo videns*.

Mulţi gînditori acuză raritatea canalelor TV (în afara celor de desene animate) destinate în mod special copiilor de vîrstă şcolară, adolescenţilor şi tinerilor, ceea ce are ca efect că, în medie, 80 la sută dintre emisiunile vizionate de copii sînt adresate, de fapt, adulţilor. Anchetele noastre confirmă această constatare prin evidenţierea situării vîrfurilor de audienţă TV ale elevilor în intervale orare cînd predomină emisiunile pentru adulţi, inclusiv în *prime time* – peste 50% dintre elevi vizionează emisiunile TV seara după orele 19; circa 32% după amiaza între orele 13-19, iar 17% dimineaţa între orele 6-13. În cazul copiilor de 7-10 ani, peste 97% privesc *zilnic* la televizor atît în zilele de lucru, cît şi în week-end; elevii de 11-14 ani sînt într-o proporţie aproape covîrşitoare *mari* „devoratori“ de televiziune (37,7% privesc zilnic la televizor între 3-4 ore, iar peste 20% dintre ei privesc mai mult de 4 ore zilnic). Indicatorul „audienţă cumulată“ (toţi cei care privesc la TV în decursul unei săptămîni, indiferent de durata vizionării) arată că practic toţi elevii sînt în contact cu televizorul, în timp ce procentul celor care citesc cărţi scade dramatic, iar lectura se reduce preponderent la fragmente literare cerute/recomandate de programele şcolare. Tabloul lecturii este după Sartori chiar sumbru: copiii şi tinerii din zilele noastre nu mai citesc decît subtitrarea filmelor difuzate la TV sau „titlurile zilei“ din cadrul jurnalelor de ştiri TV. Este evidentă predilecţia copiilor pentru canalele TV *comerciale:* pe primele locuri în preferinţele elevilor (ca şi ale adulţilor, de altfel) se situează canalul PRO TV, urmat de Antena 1 şi Acasă, urmînd în ierarhie canalele de divertisment comercial MTV, Prima TV şi pe ultimele locuri Discovery, TVR 1, HBO şi TVR 2 sau TVR Cultural.

În al doilea rînd, majoritatea copiilor percep televiziunea ca pe un ax central în sistemul *reperelor* după care îşi orientează viaţa şi chiar modul de a gîndi lumea. Aproape două treimi dintre elevi apreciază că televiziunea este „importantă“ şi „foarte importantă“ pentru viaţa lor, ceea ce înseamnă a vedea lumea prin „ochelarii televizuali“ şi construirea propriei identităţi după modelele socializării televizuale. Doar 3% dintre elevi consideră că televiziunea nu este deloc importantă pentru ei. Există, desigur, şi un procent de 30% pentru care televiziunea are o importanţă redusă.

În al treilea rînd, comparativ cu *şcoala* şi *familia,* televiziunea este principalul arhitect al *scalei de valori* a copiilor, mai ales prin cultivarea în prim planul sistemului lor de valori a celor *mediatice:* vedetismul (84%), sexualitatea (64%), lipsa de scrupule (52%), plăcerile vieţii (42%), vulgaritatea (66%), senzaţionalul (74%), îmbogăţirea (46%). Televiziunea apare astfel în postura de principal promotor al star-sistemului şi al valorilor „succesului“ ca realizare de „imagine“ în care valorile „materiale“ sau sclipirile spectaculare eclipsează valorile intelectuale, rezultînd un tablou confuz de valori.

Totuşi, *familia* şi *şcoala* concurează televiziunea şi previn încă instalarea ei ca un mediator absolut al structurării modelului valoric al copiilor. Astfel, valori fundamentale ca adevărul şi respectul (compasiunea, generozitatea), prin excelenţă *valori etico-morale,* sînt considerate ca fiind învăţate de la familie, în proporţie de 65%, respectiv 79%. Şcoala deţine încă o influenţă semnificativă în cultivarea unor *valori civice şi socio-profesionale* ca: libertatea de expresie (49%), creativitatea (67%), competenţa (61%), comportamentul activ (49%), cultura civică (82%), patriotismul (53%). Comparativ cu şcoala şi cu familia, televiziunea îşi exercită influenţa şi pe acest plan prin spectacularizare, prin formarea unui imaginar colectiv impregnat de star-sistem, de cultura vedetismului şi a aspiraţiei spre celebritate. Oricum, televiziunea a trecut pe primul loc în *modul* de a influenţa *criteriile* valorilor, ca instanţă a auto-selectării conţinuturilor normativ axiologice. Auto-selecţia (criteriile de valorizare) este intermediată de către figuri, staruri, starlete, pseudo-vedete – care invadează micul ecran, încît acestea devin agenţii cei mai influenţi a propriei socializări. În ancheta Gallup România – Metro Media Transilvania (2004), în topul *modelelor* valorice, pentru băieţi conduceau Dan Negru, Mircea

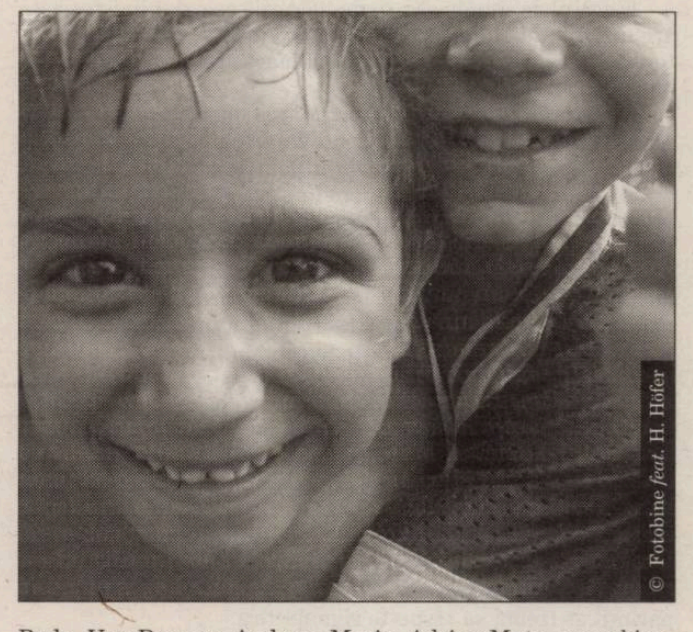

Radu, Van Damme, Andreea Marin, Adrian Mutu, o combinaţie de domenii de succes, de farmec personal şi atractivitate fizică, televiziunea întreţinînd stereotipul „tot ce este frumos este bun de urmat“. Andreea Marin, un produs tipic televizual, conduce în topul vedetelor de televiziune, Andreea Esca în topul jurnaliştilor. Doar în topul elevilor de 15-18 ani se conştientizează separaţia dintre jurnalist şi prezentatorul de televiziune, Cristian Tudor Popescu fiind recunoscut ca jurnalistul cel mai apreciat.

Aşa cum a recunoscut cu o doză de sinceritate cinică preşedintele director general al TF1, cel mai puternic canal TV din Franţa, funcţia principală (latentă) a programelor de televiziune (în special comerciale) este de a pregăti „creiere disponibile pentru publicitate“. Anchetele noastre au arătat că peste 51% dintre copii urmăresc cu regularitate publicitatea TV (reacţiile şi aprecierile fiind, este drept, destul de diverse). Specialiştii în *marketingul publicitar* oferă indicaţii pentru construirea mesajelor publicitare după metoda „segmentării publicului“ în categorii, denumite metaforic de un semiolog şi sociolog francez, Jean-Luc Excousseau *(La mosaïque des générations,* 2005, Paris, Ed. Organisations) prin neologisme precum *„cocos“* (peste 64 de ani, generaţia celor a lui „a avea“ şi „a fi mai mult“, cei care iubesc luxul fiind dominaţi de un imaginar ostentator), *„bobos“* (burghezi boemi, 38-63 de ani, care cumpără pentru a şi „marca diferenţa“), *„les momos“* (28-38 ani, o generaţie a „austerităţii zen“, care nu iubeşte publicitatea, este mobilă, „material şi moral“, dar căreia îi sînt publicizate produse „mai simple, mai funcţionale şi mai ieftine“); *„les yoyos“* (15-28 ani, numiţi „XS“ în Anglia, cei care afişează constant telefonul mobil, caschetele întoarse, bascheţii Nike, sînt îmbibaţi de cultura MTV, amatori de accesorii de maşini etc.); *„les zozos“ (zoom zombies,* 9-15 ani, adepţi de noi tehnologii, de jocuri video şi care, prin publicitate, se înscriu în „reproducerea modurilor de consum ale celorlalte generaţii“). Şi astfel, publicitatea îi pregăteşte temeinic pe copii şi adolescenţi pentru o societate a consumului. Ei sînt abordaţi şi fasonaţi de televiziune în ansamblu şi în special de publicitate, ca viitori „buni consumatori“.

Televiziunea – pedagog naţional sau *baby-sitter?*

După cum arată studiul efectuat de CURS şi Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, realizat la comanda CNA în noiembrie 2005, pe un eşantion de 1.100 elevi, cu vîrste cuprinse între 7 şi 10 ani, peste 97% dintre cei intervievaţi petrec cel puţin o oră pe zi, în timpul săptămînii, în faţa televizorului. Despre efectele acestuia asupra copiilor ne împărtăşesc date, idei şi concluzii cîţiva dintre participanţii la realizarea acestei cercetări. Din păcate, spaţiul nu ne-a permis să publicăm decît cîteva fragmente semnificative din studiile riguroase şi documentate oferite de autori. Datele complete ale cercetării se găsesc pe www.cna.ro.

Ileana TODORAN

(Ne)respectarea semnelor

Televiziunea e un *baby-sitter* relativ ieftin şi comod. Trebuie doar să achităm factura la cablu la timp şi putem lăsa liniştiţi copiii în faţa televizorului: vor sta poate nemişcaţi ore în şir, vor uita poate de lecţii, dar şi de spart geamurile vecinilor sau de mîzgălit pereţii (mai mult sau mai puţin „creativ", cum se spune în reclame). Oricum, putem să sperăm că, în principiu, copiii nu se mai desprind de televizor şi ne putem bucura de ceva linişte!

E destul de simplu să privim lucrurile aşa, dar liniştea asta are un preţ. Micii telespectatori sînt, de fapt, marii consumatori de televiziune şi, totodată, cei mai expuşi membri ai publicului în faţa violenţei TV.

Dar ce văd copiii la televizor? Marea majoritate nu se limitează la vizionarea programelor TV adresate categoriei lor de vîrstă (desene animate, emisiuni pentru copii etc.): studiile arată că 80% dintre copiii cu vîrste între 4 şi 10 ani urmăresc programe TV care nu sînt destinate categoriei lor de vîrstă. Dacă programele TV respective nu sînt interzise/nerecomandate pentru categoria lor de vîrstă, pericolul nu este încă atît de mare. Dar, dacă programele TV sînt de acest tip, atunci vulnerabilitatea micilor telespectatori în faţa unei posibile influenţe nocive a televiziunii creşte foarte mult.

Baby-sitter-ul-televiziune ne supraveghează copiii, dar cine îl supraveghează pe *baby-sitter?* Sigur, în primul rînd e vorba de autorităţile de reglementare în domeniul audiovizualului – în cazul de faţă, în România, de Consiliul Naţional al Audiovizualului. CNA a introdus, în acest sens, pentru protecţia telespectatorilor copii şi adolescenţi, sistemul de avertizare şi de semnalizare a programelor TV sau *signalectica*. La modul ideal, televiziunile ar trebui să clasifice, să semnalizeze şi să plaseze corect programele TV la orele potrivite, iar copiii şi părinţii ar trebui să respecte signalectica.

Să vedem care e situaţia în realitate. Cu cît creşte riscul de a afecta negativ copiii şi adolescenţii prin diverse programe TV nerecomandate/interzise pentru categoria lor de vîrstă, cu atît se accentuează şi atenţia acordată respectării reglementărilor CNA privind signalectica: astfel, programele TV cu un grad de risc ridicat sînt cel mai corect clasificate şi semnalizate. În acelaşi timp, filtrul orar (ora difuzării emisiunilor TV, mai ales programarea după „linia de demarcare temporală") rămîne cel mai respectat şi mai aplicat mijloc de protecţie a micilor telespectatori.

Dacă respectarea signalecticii este relativ asimilată de către televiziunile din România, nu acelaşi lucru se întîmplă în ceea ce priveşte copiii şi adolescenţii români. Per ansamblu, foarte mulţi copii şi adolescenţi *ignoră* complet *signalectica:* mai mult de o cincime dintre copiii de 7-10 ani (22,2%), mai mult de o treime dintre copiii de 11-14 ani (39%) şi aproape trei sferturi dintre adolescenţii de 15-18 ani (72%) urmăresc programe TV nerecomandate/interzise pentru categoria lor de vîrstă. Ignorarea signalecticii se accentuează odată cu creşterea în vîrstă. De asemenea, odată cu creşterea în vîrstă, scade ponderea discuţiilor cu părinţii pentru a obţine aprobarea acestora înainte de vizionarea unui program TV nerecomandat/interzis (de aproape 5 ori: de la 38,5% pentru copiii de 7-10 ani la doar 7,8% pentru adolescenţii de 15-18 ani).

Ponderile copiilor şi adolescenţilor care se uită pe ascuns la programele TV nerecomandate/interzise sînt apropiate ca valoare pentru toate categoriile de vîrstă (8-10%). Cei mai mulţi dintre copiii şi adolescenţii care vizionează asemenea programe TV procedează astfel cu acordul tacit al familiei, fără să se ferească de părinţi, iar ponderea lor creşte spectaculos odată cu vîrsta: 14,4% dintre copiii de 7-10 ani; 28,4% dintre copiii de 11-14 ani (dublu) şi 64,4% dintre adolescenţii de 15-18 ani (mai mult de cvadruplu faţă de categoria de vîrstă 7-10 ani).

Personalizarea consumului televizual este un factor de risc, reducînd controlul părinţilor: de exemplu, în Marea Britanie, două treimi dintre copii şi adolescenţi (6-16 ani) deţin propriul televizor în camera lor şi se pot uita, deci, singuri la televizor. În România, dacă echipamentele audio-video existente nu fac încă posibilă televizionarea individuală la nivelul celei din Occident, cel puţin în planul dezirabilităţii, tendinţa este prezentă: majoritatea copiilor şi adolescenţilor cu vîrste între 11-14 şi 15-18 ani şi-ar dori să se uite de unii singuri la TV. Mai mult, dorinţa (accentuată o dată cu vîrsta) se realizează pentru adolescenţi: 53,7% dintre adolescenţii cu vîrste între 15-18 ani urmăresc programele TV de unii singuri.

Discuţiile despre programele TV au loc, de obicei, în cadrul grupului de prieteni şi/sau colegi (pentru toate categoriile de vîrstă): 57,4% (copii 7-10 ani); 73,5% (copii 11-14 ani); 76,2% (adolescenţi 15-18 ani). Implicarea familiei în asemenea discuţii este relativ precară: discuţiile cu membrii familiei sînt, de regulă, puţin frecvente şi se reduc odată cu creşterea în vîrstă: de la 26,8% (copii 7-10 ani) la 11% (adolescenţi 15-18 ani).

Rolul şcolii în evaluarea programelor TV (prin discuţii cu elevii) este aproape inexistent: doar 0,5% dintre elevi (indiferent de categoria de vîrstă) discută despre programele TV cu profesorii.

În aceste condiţii, *responsabilizarea* deopotrivă a părinţilor, a copiilor şi a instituţiilor educaţionale devine un aspect cheie în problema protecţiei copiilor în faţa violenţei televizuale. Nu doar CNA trebuie să fie „poliţist" şi să supravegheze televiziunea. Cu un minim efort de conştientizare şi de implicare, noi, părinţii din România, putem să ne supraveghem televiziunea-*baby-sitter,* în primul rînd prin vizionarea programelor TV împreună cu copiii noştri şi prin discuţiile cu aceştia. Să o supraveghem nu ca un simplu „agent de circulaţie", ci oarecum „sub acoperire", intrînd în „gaşca" de prieteni ai copiilor şi împărtăşindu-ne experienţele televizuale.

Adriana ŞTEFĂNEL

Construirea mediată a realităţii

În peisajul media, televiziunea ocupă un loc aparte în special datorită gradului ridicat de **accesibilitate** în comparaţie cu noile media şi a gradului ridicat de **atractivitate** ce poate fi pus pe seama combinaţiei de sunet şi imagine ce-i sînt specifice. Aceste două caracteristici fac ca televiziunea să fie preferată de copii în detrimentul altor mijloace de comunicare în masă, în special în defavoarea cărţilor, considerate un mijloc mai „elevat" de transmitere a informaţiilor şi de perpetuare a normelor sociale.

Aceste date *(cele prezente în studiu – n.r.)* contrastează cu cotele mai reduse de expunere televizuală a copiilor în ţările occidentale, atestînd faptul că la noi în ţară – în proporţii mai mari decît în ţările europene – copiii constituie un contingent masiv al „marelui public" al televiziunii, aceştia fiind expuşi la ceea ce George Grebner numea „telerealitate" şi mai susceptibili de a fi puternic şi profund impregnaţi de televiziune.

Aceeaşi cercetare arată că cei mai mulţi copii cu vîrste cuprinse între 7 şi 10 ani preferă să urmărească emisiunile TV în intervalul cuprins între orele 13 şi 17, adică *între momentul în care se întorc de la şcoală pînă cînd revin părinţii de la serviciu.* (38,06% în zilele lucrătoare şi 28,10% în week-end). De remarcat faptul că în afara canalelor specializate, în acest interval orar nu există – sau sînt foarte puţine – emisiuni destinate acestei categorii de vîrstă. De asemenea, trebuie subliniat că în *prime time,* procentul copiilor aflaţi în faţa televizoarelor este relativ apropiat de procentul mediu al adulţilor, fapt ce se încadrează în ceea ce se numeşte „televizionarea familială". Aceasta explică o constatare mai generală – circa 80% dintre programele vizionate de copiii sînt destinate adulţilor, în timp ce doar 18,97% dintre copii declară că cel mai des se uită la desene animate şi doar 0,36% preferă emisiuni pentru copii şi adolescenţi.

Anca VELICU

Cum percep copiii violenţa

În urma unor studii efectuate în 2004 privind „Reprezentările televizuale ale violenţei" s-a analizat modul de prezentare şi de re-prezentare a violenţei în mediile electronice româneşti, urmărindu-se atît măsurarea violenţei (prin indicatorii duratei şi ai frecvenţei) cît şi tipologizarea şi contextualizarea acesteia. Ca o primă tipologie folosită în cadrul acestor studii, s-a împărţit între violenţa reală (cea din ştiri, reportaje; anchete, talk-show-uri etc.) şi violenţa ficţională (cea din filme artistice, seriale, telenovele, sitcom-uri şi, în general, toate acele emisiuni de divertisment care aveau la baza realizării lor un scenariu/script), în funcţie de tipul de emisiune analizat. Ne interesează în primul rînd violenţa ficţională transmisă de canalele generaliste şi violenţa ficţională difuzată de canalele pentru copii, în cadrul emisiunilor de desene animate. Astfel, rezultatele cercetării ne arată că, într-o oră de film, copilul vede, în medie 12,24 secvenţe de violenţă, ceea ce revine la a spune că, la fiecare 5 minute, copilul şi/sau adolescentul telespectator sînt expuşi la o scenă de violenţă. În cazul desenelor animate, situaţia este mult mai gravă, expunerea medie la scenele de violenţă fiind mult mai frecventă, mai precis o scenă la mai puţin de un minut (în medie 66,18 scene/oră). Durata scenelor de violenţă pe oră de emisiune este însă mai mare în cazul filmelor, unde avem, în medie, 8,24 de minute de violenţă pe oră, în timp ce la canalele de desene animate se întîlnesc 6,15 minute de violenţă la oră.

Explicaţia acestor inversări de cifre, în ceea ce priveşte cei doi indicatori ai violenţei televizuale, stă în tipurile diferite de violenţă prezentă în filme şi desenele animate. Astfel, în desenele animate avem de-a face cu acte de violenţă scurte, am putea spune chiar sacadate, în medie de o secundă – exemplul cel mai relevant fiind desenele de tipul *Tom şi Jerry,* în care loviturile sînt scurte şi repetate. Spre deosebire de acestea, în filme apar scene de violenţă mai lungi, care se înlănţuie, de tipul luptelor (fie că este vorba despre o luptă armată sau luptă corp la corp, loviturile nu mai sînt sacadate, disparate, ci se înlănţuie, scena conţinînd astfel unitate şi coerenţă internă). Rezultă deci că, deşi ca pondere există mai multă violenţă în filme decît în desenele animate, ca număr de scene de violenţă, acestea din urmă surclasează de departe filmele.

La nivel perceptiv, cantitatea de violenţă din aceste genuri televizuale este însă cu totul diferită decît la nivel obiectiv. Astfel, studiul acestei chestiuni indică următoarea percepţie pe care copiii şi adolescenţii (cu vîrste între 7-18 ani) o au asupra violenţei din filme şi desene animate: cei mai mulţi copii, 43,70%, consideră că în filme este prea multă violenţă, în timp ce un procent asemănător, 44,02%, consideră că în desenele animate este prea puţină violenţă sau deloc. Aceste date disonează puternic cu datele obţinute în urma măsurătorilor exacte.

Cărui fapt se datorează însă diferenţele dintre conţinutul de violenţă real, rezultat în urma monitorizării, şi cel perceput şi care pot fi urmările acestor diferenţe? O primă explicaţie ar putea fi cea conform căreia unele forme de violenţă sînt greu, dacă nu imposibil de perceput la un nivel de dezvoltare scăzut, specific vîrstei copilăriei. Aceasta, deşi explică tendinţa copiilor de a subevalua violenţa televizuală, nu explică inversiunile care se întîlnesc între frecvenţa reală a scenelor de violenţă şi percepţia asupra ei în cazul desenelor animate şi al filmelor. Astfel, la vîrste mici, copilul pătrunde în „logica poveştii", duce ficţiunea în spaţiul fantasticului, cu care este familiarizat din basme, şi „suportă" violenţa în această logică.

Pe de altă parte însă, o explicaţie la fel de validă a subevaluării violenţei de către copii ar putea fi aceea că deja are loc o desensibilizare a copiilor în faţa violenţei televizuale. În acest sens, dacă influenţa deja este resimţită, dacă a produs deja mutaţii la nivel perceptiv, atunci problema violenţei televizuale devine o problemă culturală, cu efecte mai adînci, nu doar la nivel individual, ci şi la nivel societal, o problemă a cărei cuprindere necesită o viziune sistemică, în care nu trebuie analizate doar consumul şi obişnuinţele de consum, ci înseşi valorile şi normele sociale.

Copiii şi televiziunea

Aceste date au fost selectate din studiul efectuat de CURS şi Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, pe segmentul de vîrstă 11-14 ani, la comanda CNA în noiembrie 2005. Studiul complet îl puteţi găsi pe www.cna.ro

De ce te uiţi de obicei la TV?

Pentru a mă informa, a afla ceva nou – 31,0%, pentru distracţie, plăcere – 45,5%, pentru a-mi umple timpul, de plictiseală – 14,9%, din obişnuinţă – 0,7%, alte motive – 0,2%, nu ştiu/nu răspund (NŞ/NR) – 7,7%.

Ce emisiuni (programe TV) urmăreşti de obicei?

Filme artistice – 11,1%, ştiri – 8,2%, divertisment/satiră/umor – 8,8%, desene animate – 12,6%, emisiuni sportive – 7,6%, telenovele – 8,3%, filme seriale – 8,1%, concursuri – 7,6%, filme documentare – 4,7 %, emisiuni pentru copii/adolescenţi – 5,7%.

În ce fel te laşi influenţat/ă de scenele de violenţă pe care le vezi la TV?

Mă amuză şi mă lasă indiferent – 32,7%, mă fac mai curajos şi mai îndrăzneţ – 13,1%, mă ajută/mă fac să le imit în relaţiile cu alţii – 2,8%, mă îngrozesc şi îmi dau un sentiment de nesiguranţă – 33,7%, îmi perturbă somnul – 7,3%, altceva – 1,2%, NŞ/NR – 9,2%.

Ce ai face dacă nu ar exista televiziune?

M-aş recrea în aer liber, întîlniri cu prieteni, joacă – 18,4%, aş citi, învăţa – 11,6%, m-aş juca pe calculator, Internet – 10,6%, aş asculta radio – 6,4%, aş face sport – 6,0%, aş asculta muzică – 3,4%, altceva (sub 1%) – 4,1%, nimic deosebit – 9,6%, NŞ/NR – 29,9%.

Cum procedezi atunci cînd se difuzează un program nerecomandat/interzis celor de vîrsta ta?

Mă uit fără să mă feresc – 28,4%, mă uit, dar pe ascuns – 10,6%, discut cu părinţii şi mă uit dacă îmi dau ei voie – 26,8%, nu mă uit – 32,3%, NŞ/NR – 1,9%.

Regele şaman, moarte în Deltă, Steaua, cip(s)-uri

Copiii care au răspuns la chestionarul de mai jos sînt elevi în clasa a IV-a la şcoala „Anastasia Popescu – Mama Sica". Chestionarul pe care l-au primit în clasă, pentru a nu fi influenţaţi de părinţi, conţine următoarele întrebări: 1. Ce te-a impresionat cel mai tare din ceea ce ai văzut în ultimul timp la televizor? 2. Cum crezi că a schimbat Internet-ul viaţa oamenilor? 3. Care sînt reclamele tale preferate? De ce? 4. Care crezi că vor fi în viitor tehnologiile ce vor înlocui televizorul şi calculatorul pentru a transmite informaţii sau a difuza filme şi desene animate?

Mulţumiri doamnei profesor Mona Şerbănescu pentru sprijinul acordat. ***(A. P.)***

1. Regele şaman e pentru mine cel mai super desen animat. Este vorba de o competiţie care e o dată la cinci ani pentru a se alege un şaman care va fi încoronat ca rege. Şamanii sînt oameni care se pot uni cu spiritele şi pot lupta cu ele. Ioh e un şaman care a participat la această competiţie. A fost pregătit de bunicul lui şi de logodnica lui Ana.

2. Internet-ul ajută la: trimiterea mesajelor, informare despre ceva. Şi dăunează pentru că acum omul îşi face prea mult treburile bazîndu-se pe Internet.

3. Reclama mea preferată e la Chipicao. Deoarece îl arată pe Ioh adevărat, OM.

4. Dacă n-ar mai fi Internet-ul, am vorbi prin telefon. Şi dacă n-ar mai exista televizorul, am merge la teatru. **(Izabela RASI)**

1. Joacă Steaua şi Herenven. După douăzeci de minute, Steaua a deschis scorul (1-0). După trei minute, Herenven egalează. Este unu egal. Pînă la sfîrşitul reprizei nu se mai întîmplă nimic. Începe repriza a doua. Pînă la sfîrşit Steaua a mai dat două goluri (3-1). Ea cîştigă meciul şi se califică.

2. El i-a făcut pe oameni să comunice mai uşor.

3. Reclama mea preferată este cea de la serialul „Roma" de pe HBO. Pentru că e bună sonorizarea şi imaginea.

4. Eu cred că vor exista roboţi care vor transmite ştiri şi pixuri cu proiectoare holografice. **(Andrei RUSU)**

1. Pe mine m-au impresionat mult decernarea premiilor Oscar şi ce au prezentat acolo artiştii şi „Shaman King" pentru că este un desen care nu te învaţă prostii şi este foarte drăguţ. Pe mine mă face să rîd, dar şi să fiu calmă. Nu mă uit mult la televizor, eu mă uit doar două ore.

2. Pe vremuri oamenii comunicau cu telefonul sau trebuiau să se ducă la acea persoană să-i arate sau să-i spună ceva. Prin Internet noi putem să ne trimitem imagini sau să ne scriem pe Messenger. E mult mai bine şi eficient. Totuşi, Internet-ul a falimentat unele ziare, oamenii nemaiavînd nevoie încă o dată de acele informaţii pe care le-au găsit pe net.

3. Reclamele mele preferate sînt: la Dove, parfum Dior, Jetix, MAX, animale domestice, reclamă la muzică disco şi cea cu sucuri şi *timbark*. Mie îmi plac pentru că îmi plac fructele, desenele, cremele, muzica şi parfumurile.

4. Vom avea un fel de pudriere care vor face o hologramă a televizorului şi ne vom uita pe un ecran cam de 1 m.

Vom trimite imagini sau gînduri printr-un cip care se pune pe obraz (pentru băieţi liliac, iar pentru fetiţe floricică). Ele, activate, vor trimite imagini şi gîndurile voastre persoanei dorite. **(Cristina Ana-Maria POPA)**

1. Mai demult la televizor, pe la ora zece, m-am uitat la un film care m-a făcut să plîng. Filmul se numea „Stăpînul inelelor". A durat aproape o jumătate de oră. Era vorba de un inel pe care dacă îl vei pune pe deget vei fi nevăzut. A fost cel mai frumos film pe care l-am văzut.

2. Eu cred că Internet-ul a schimbat viaţa oamenilor prin jocuri. Mie îmi place că ne dă informaţii.

3. Reclama mea preferată este cea cu chio-chips. Pentru că îmi plac natura la munte, cipsurile.

4. Eu cred că în viitor tehnologia care va transmite informaţii (sau filme, desene...) va fi un ceas de cinci centimetri lungime şi înălţime patru centimetri. **(Radu Emanuel IOVA)**

1. Moartea în Deltă. Pe mine m-a impresionat un film despre un om înecat în Deltă. Era un om care avea doisprezece ani. El avea părul blond, ochi albaştri, pielea mai închisă. Era drăguţ, avea curaj şi era îndrăzneţ. Se plimba pe malul Deltei şi îşi spunea dorinţele. Într-o zi, a alergat pe malul ei şi a căzut în Delta Dunării. Înainte să se înece s-a rugat la Dumnezeu să fie bine la familia lui şi în special la surioara lui care abia avea să vină pe lume şi nici nu apucase să o vadă. După o scurtă vreme s-a înecat. Pe mine m-a impresionat sufletul băiatului.

2. Internet-ul ne arată indicaţiile şi confirmările necesare.

3. Reclamele mele preferate sînt: la „Regele şaman" pentru că apare Ioh.

4. Eu aş practica alte activităţi în afara calculatorului şi a televizorului. **(Cătălina Andreea LUNGU)**

1. Pe mine m-a impresionat un reportaj despre un om care mergea pe stradă şi dintr-odată a căzut pe jos şi a murit, fără ca cineva să facă ceva.

2. Eu cred că a schimbat viaţa oamenilor pentru că ne putem rezolva unele probleme mai repede.

3. Reclamele mele preferate sînt cele la desene animate. Pentru că sînt fericit că apar desene noi.

4. Eu cred că se vor inventa ziare şi cărţi care vor avea un mecanism care va citi singur informaţiile şi noi doar vom asculta. **(Alexandru MARCU)**

1. Sînt două lucruri care m-au impresionat la televizor: regele şaman şi un documentar despre tigrii. La regele şaman m-au impresionat personajele şi povestea. În documentarul despre tigrii m-au impresionat tigrii şi preoţii indieni care îi creşteau.

2. Internet-ul i-a ajutat pe oameni să comunice mai uşor şi să afle multe informaţii.

3. Reclama mea preferată este cea la Chipicao, pentru că în Chipicao sînt abţibilde cu regele Şaman.

4. Televizorul va fi înlocuit cu o cutie la care îi spui ce vrei să vezi şi va difuza totul încît să te facă să crezi că eşti în cutia aceea. Calculatorul va fi înlocuit cu ochelari la care le spui ce vrei să ştii sau ce vrei să joci sau cu cine vrei să vorbeşti şi ei vor face acest lucru. **(Roxana Rebecca ŢUŢURESCU)**

1. Mie îmi place Regele şaman. Este un desen plin de magie. În fiecare zi urmăresc acest desen.

2. Mie şi altor oameni ne place Internetul pentru că ne putem juca, distra, vorbi cu alţi oameni şi cumpăra sau primi informaţii. Partea rea este că mulţi oameni devin dependenţi şi asta le face mult rău ochilor.

3. Îmi place reclama cu Chipicao pentru că face reclamă la croissantul lor în care sînt abţibilde cu Shaman King.

4. Eu cred că în fiecare casă ar putea exista un robot cu antenă. În loc să se difuzeze emisiuni, desene etc. la televizor ar putea să trimită nişte semnale care să le primească roboţii şi ei să ni le spună nouă. Ar fi bine ca ei să aibă creier şi să poată discuta cu oamenii despre filmul, desenele, ştirile etc. **(Laura Claudia CARP)**

1. Pe mine m-a impresionat cel mai mult la emisiunea „Teo" cînd un om făcea scamatorii cu focul.

M-a mai impresionat o ştire la televizor cum o fetiţă de 8 ani care încă se mai juca cu păpuşile s-a căsătorit cu un băiat de şaisprezece ani. Fetiţa a primit cadou la nuntă un cărucior cu păpuşi. Acest lucru s-a întîmplat la romi.

2. Eu cred că Internet-ul a schimbat viaţa oamenilor pentru că ei vorbesc pe *Messenger* cu prieteni din toată lumea. Unii copii difuzează poze „urîte" pe Internet cu prietenii lor.

3. Mie îmi place reclama la apa minerală „Izvorul Minunilor". În acea reclamă arată doi copii în burtica unei gravide care bea apă. Îmi place această reclamă pentru că mama mea este gravidă şi aştept demult naşterea surioarei mele.

4. Eu cred că s-ar inventa la telefon ca un fel de televizor care va transmite ştiri. **(Ioana MANEA)**

Despre „desene" şi adulţii de talie mică

– dialog cu Vitalii BOLBOCEANU, doctor în ştiinţele comunicării –

Mesaje

Orice desen animat îi oferă copilului o informaţie, îi lasă o amprentă în memorie şi devine parte din experienţa nu prea mare a vieţii lui. Iar dacă desenele de altădată îl învăţau pe copil să fie prietenos, bun, respectuos, chiar dacă uneori la modul naiv, astăzi multe dintre acestea îl pregătesc să devină violent.

Referindu-ne la mesajele din desenele animate, deseori mă întreb: oare e bine ca mesajele pe care le voi enumera să fie însuşite de copiii dvs.?

„Frate-meu mi-a spus că pe gagici le interesează un singur lucru – banii" – *Ed, Edd n Eddy;* „Adulţii nu suportă că un copil poate fi mai deştept decît ei. Aşa că de cîte ori găsesc pe cîte unul deştept îl trimit la colegiu unde îi scot creierul" – *Codename: Kids Next Door;* „Dacă eşti superb poţi să obţii tot ce vrei"; „Bărbaţii trebuie ignoraţi. O fată trebuie să iubească cu mintea, nu cu inima" – *Johnny Bravo.*

O altă problemă pe care am sesizat-o este cea legată de un set de cuvinte care nu onorează vocabularul unui copil. Iată doar cîteva dintre ele: *mişto, nasol, naşpa, biştar, gagică, a cafti, a şuti* etc. Părerea mea este că limba română are multe alte cuvinte ce le pot înlocui.

Un aspect ce nu poate fi neglijat este cel legat de calităţile „masculine" cu care este înzestrat personajul feminin din desenul animat contemporan, adresat copiilor care creează confuzie şi poate duce pe viitor la o dezorientare sexuală. Probabil că stilul unisex în vestimentaţie într-o oarecare măsură reprezintă o continuare a unisexului animat. Vă rog să observaţi cum eroina romantică îşi pierde feminitatea şi se comportă nu doar ca un bărbat, ci ca un superman.

De asemenea, în „desenele" contemporane nu există pudoare, element ce separă producţia audiovizuală pentru copii de cea adresată adulţilor.

Regele şaman?

Regele şaman este un serial preferat atît de fete cît şi de băieţi. Avînd un subiect simplu, o grafică plăcută, este uşor de urmărit. Probabil frumuseţea personajelor şi faptul că au un *look* contemporan îi atrag pe tineri. Nu cred că este un fenomen. Sînt şi alte „desene" cu subiecte similare (ex. *Toonami).*

Reality-show-uri

Locul poveştii din desenele animate este ocupat de problemele cotidiene. Datorită subiectelor din „desene" copilul riscă să devină un *adult de talie mică*. „Desenele" de altădată rămîn simple amintiri pentru o generaţie care le-a savurat conţinutul. Majoritatea copiilor din zilele noastre preferă desenele cu subiecte ce ţin de realitate, deoarece oferta în sine nu le acordă şansa de a selecta. Ei sînt nevoiţi să „consume" ceea ce li se „impune".

Divertismentul animat

Mesajul mediatic reflectat în majoritatea desenelor animate, cum consideră şi mulţi dintre psihologi, nu lărgeşte orizontul spiritual al copilului, ci invers, îl îngustează. Dar cel mai important este faptul că el încetineşte funcţiile cerebrale. Imaginaţia şi orizontul copilului nu se dezvoltă ca urmare a consumului mediatic excesiv.

Un aspect extrem de important ţine de faptul că personajele literare tradiţionale lipsesc din spectacolul animat oferit copiilor, iar atunci cînd apar, capătă o formă sarcastică.

Cred că se naşte un curent nou pe care îmi permit să-l definesc ca divertisment animat, o formă lipsită de conţinut. Cum spuneam deja, sînt desene animate care nu pot fi povestite. Nu întîmplător Rupert Murdoch, referindu-se la acest domeniu, a prezis transformarea mijloacelor de comunicare în masă în „fast-food-uri". Nu ne rămîne altceva decît se ne preocupe calitatea „hranei" oferite de acestea, deoarece copilul de astăzi nu mai este capabil să viseze, el procedează aşa cum „vede" la televizor. Gîndirea lui a devenit interpretul dirijat de bagheta scenaristului.

a consemnat Adina POPESCU

Preferinţele copiilor

Aceste date au fost selectate din studiul efectuat de CURS şi Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, pe segmentul de vîrstă 11-14 ani, la comanda CNA, în noiembrie 2005. Studiul complet îl puteţi găsi pe www.cna.ro.

Care este vedeta ta preferată?

Andreea Marin – 8,7%, Teo Trandafir – 6,1%, Dan Negru – 5,3%, Oana Zăvoranu – 2,7%, Mircea Radu – 2,6%, Adela Popescu – 2,5%, nu are – 22,2%.

Ce gen de filme preferi?

Poliţist/acţiune – 38,7%, comedie – 24,3%, telenovele – 12,9%, de groază – 4,3%, dragoste/romantic – 3,1%, SF – 1,8%, aventură – 1,7%.

Ce gen de muzică preferi?

Manele – 32,8%, dance – 12,0%, hip-hop – 10,0%, house – 4,6%, rock – 6,1%, populară – 1,8%, clasică – 0,7%, toate – 3,5%, nu ascult – 2,5%.

Care este reclama (spotul publicitar) preferată?

Pepsi – 9,0%, Coca-cola – 4,4%, Danone – 2,7%, Fanta – 2,6%, Milka – 2,5%, Danonino – 2,1%, Hochland – 1,8%, Sprite – 1,6%, Colgate – 1,4%, Pedigree – 1,3%, alte reclame – 35,5%, NŞ/NR – 33,0%.

În prezent, după părerea ta, care sînt domeniile de activitate cele mai de succes?

Sportul – 17,7%, muzica – 14,1%, afacerile – 9,5%, televiziunea – 8,1%, filmul – 8,8%, IT – tehnologia informaţiei – 4,6%, medicină – 7,0%, modă – 5,3%, jurnalismul (presă scrisă) – 3,9%.

Care este ocupaţia pe care ţi-ai dori să o ai?

Fotbalist – 10,0%, doctor – 9,0%, cadru didactic – 7,6%, avocat – 5,2%, poliţist – 5,0%, cîntăreţ – 4,5%.

Lucian POPESCU

Copiii Internetului şi Internetul copiilor

Căutaţi un cuvînt mai întîi în dicţionar şi abia apoi pe Internet? Trebuie să citiţi neapărat manualul ca să instalaţi un soft? Vi se întîmplă să daţi dublu click *pe un* link *într-o pagină* web? *Vă printaţi* e-mail*-urile sau, şi mai rău, daţi telefon ca să anunţaţi că aţi trimis un* e-mail? *N-aveţi instalat* Messenger *sau* Skype *pe calculator? E clar, aveţi accent de imigrant. De imigrant digital.*

Anul trecut, magnatul industriei media, Rupert Murdoch, a ţinut o conferinţă, considerată revoluţionară pentru soarta ziarelor. Ele trebuie să se schimbe rapid pentru a răspunde felului de a gîndi şi culturii noii generaţii profund influenţate de noile tehnologii digitale.

„La fel ca mulţi dintre dumneavoastră, cei aflaţi în această încăpere, eu sînt un imigrant digital. Nu am fost înţărcat pe web şi nici nu am fost înfăşat de computer. Am crescut într-o lume cu un înalt grad de centralizare, în care informaţia era atent controlată de cîţiva editori care socoteau că trebuie să ne spună ce putem şti şi ce trebuie să ştim. Cele două fiice ale mele sînt însă native digital. Ele nu vor cunoaşte niciodată o lume lipsită de omniprezenţa accesului broadband la Internet." (fragment din discursul ţinut de Rupert Murdoch la întîlnirea cu *American Society of Newspaper Editors,* aprilie 2005)

Murdoch a preluat termenul de „nativ digital" dintr-un foarte popular articol, apărut în 2001, al lui Mark Prensky, consultant pe probleme de învăţămînt şi creator de jocuri electronice, destinate învăţării. Autorul atrăgea atenţia asupra distanţei ce-i separă pe profesori – imigranţi digitali – cei care au învăţat să folosească calculatorul la vîrsta maturităţii, de elevii care s-au născut avînd la îndemînă tehnologia digitală, telefoane mobile, Internet, jocuri video, *iPod* etc. „Nativii digitali au «creierul» construit altfel", spune Prensky. Calculatoarele au creat o discontinuitate profundă între generaţii, iar „elevii de astăzi *gîndesc şi procesează informaţiile fundamental diferit* faţă de predecesorii lor". Prensky propunea, în consecinţă, un program de educaţie bazat pe noile tehnologii, care nu ar mai „plictisi" elevul.

Conceptul de „nativ digital" e foarte discutabil şi i se pot aduce obiecţii serioase. De pildă, aceea că pentru a-ţi însuşi cunoştinţe de programare e preferabilă educaţia „tradiţională", a „imigranţilor", iar „nativilor" deseori le pot lipsi cunoştinţele de cultură generală care să le permită să utilizeze cu folos Internetul. La fel de discutabilă este şi ideea unei discontinuităţi profunde între „creierul" celui ce s-a născut cu Internetul la căpătîi şi mintea celui ce a învăţat să-l folosească atunci cînd era deja adult.

Dincolo de fragilitatea conceptului, există totuşi mutaţii puternice în perceperea mijloacelor de comunicare de către copii şi adolescenţi şi în obiceiurile de a accesa informaţiile. (În ce priveşte felul în care calculatorul influenţează socializarea adolescenţilor, diferitele studii au ajuns la rezultate contradictorii. În multe cazuri, utilizarea Internetului le-a înlesnit tinerilor relaţiile sociale şi le-a îmbunătăţit comunicarea în lumea reală cu părinţii şi prietenii. În altele, dimpotrivă.)

Probabil cea mai importantă modificare a structurii web-ului din ultimii cinci ani o reprezintă transformarea utilizatorului şi a consumatorului de Internet în furnizor şi creator de conţinut. Mai mult, utilizatorul e din ce în ce mai înclinat să-şi producă propria *agendă*, organizîndu-şi după voie fluxul de informaţii pe care vrea să îl primească. Iar cei mai receptivi la această nouă tendinţă sînt adolescenţii.

În mai multe studii date publicităţii la sfîrşitul anului 2005 de Pew Internet & American Life Project, un centru de cercetare a efectelor sociale ale Internetului, se arată că aproape 9 din 10 adolescenţi americani folosesc Internetul, comparativ cu 7 adulţi din 10. (Adică în prezent există 21 de milioane de utilizatori americani cu vîrste între 12 şi 17 ani. În 2000, existau doar 17 milioane de utilizatori.) Dintre aceştia, 57% sînt creatori de conţinut pe Internet.

Să urmărim cifrele în continuare: 33% dintre adolescenţii utilizatori de Internet îşi publică creaţiile – fotografii, texte, lucrări grafice, filme etc. – pe Internet, 32% declară că au creat sau au ajutat la crearea unei pagini web sau a unui blog, 22% spun că au o pagină web personală, 19% ţin un jurnal online sau un blog, 19% declară că „remixează" conţinut de pe web în propriile lor creaţii artistice.

Conform aceloraşi studii, e-mail-ul a fost detronat de comunicarea prin mesaje instant –adolescenţii spun că folosesc e-mail-ul în primul rînd pentru comunicări oficiale cu adulţii sau cu instituţiile.

Internetul românesc se află cam departe de astfel de cifre şi procente. Principalul site pentru adolescenţi – prieteni.ro – înregistrează săptămînal 37.000 de vizitatori unici, cu un record de 5.700 de vizitatori pe zi, conform Trafic.ro. În ce priveşte blogurile, este dificil de făcut o estimare, dar în nici un caz nu se poate vorbi de o explozie, iar majoritatea sînt scrise de adulţi.

Întăresc această enumerare tot cu un citat din Rupert Murdoch: „Pe scurt, a avut loc o revoluţie în felul în care tinerii accesează ştirile. Ei nu mai vor să se bizuie pe ziarul de dimineaţă pentru informaţii actualizate. Nu mai vor să se bazeze pe un personaj din exterior, cu figură de dumnezeu, care să le spună ce este important. Şi pentru a prelungi analogia cu religia, cu siguranţă nu vor ştiri prezentate ca literă de evanghelie.

Ei vor să aibă mai degrabă propriile lor ştiri, la cerere, cînd le convine."

Reacţiile idiosincrasice ale comunităţii utilizatorilor Internetului sînt o altă temă recurentă în acest context. E vorba despre acele „fenomene ale Internetului" ce s-ar putea constitui într-un argument la faptul că influenţa noilor tehnologii este cu mult mai puternică decît a fost cea a televiziunii asupra adulţilor de astăzi. Iar această influenţă provine mai ales din caracterul interactiv.

„All your base are belong to us" este una dintre cele mai celebre fraze pe care le-a născut Internetul. Este o replică din intro-ul unui joc video japonez de la începutul anilor '90, considerat cel mai prost tradus joc din istorie în limba engleză. Fraza (deseori folosită abreviat: *AYBABTU, AYBAB2U* sau *AYB)* şi-a cîştigat o incredibilă faimă datorită apariţiei ei într-o mulţime de fotografii *alterate digital,* ce au invadat site-urile, forumurile, blogurile şi e-mail-urile în anii 2001-2002 (pentru o colecţie parţială a acestora, vezi: http://allyourbase.planet-tribes.gamespy.com).

Siguranţa copiilor online

Conform unui sondaj denumit „Utilizarea Internetului de către minori" (la care au răspuns aproximativ 400 de copii şi 110 părinţi), realizat de către „Asociaţia pentru Tehnologie şi Internet" şi prezentat cu ocazia mesei rotunde „Siguranţa copiilor online", pe 17 martie 2006, la Bucureşti, ni s-au furnizat următoarele date:

- Internet-ul este utilizat de către: 55% dintre tinerii între 15 şi 21 de ani, 35% dintre copiii între 9 şi 14 ani şi 10% dintre copiii sub nouă ani.
- Durata medie pe zi de accesare a Internetului este: mai mult de 4 ore – 30% dintre copii, 3-4 ore – 35%, 1-2 ore – 25%, 1/2 oră – 1 oră – 7%, sub 1/2 oră – 3%.
- Unde accesează copiii Internet-ul? – la şcoală – 45%, acasă – 90%, pe la prieteni – 25%, într-un Internet-cafe – 15%.
- Serviciile Internet folosite de către copii sînt: e-mail – 75%, web – 80%, instant messenger – 95%, chat – 30%, Peer-to-Peer – 20%, altele – 10%.
- Ce site-uri sînt accesate de către copii? – muzică – 70%, jocuri – 60%, hobby – 60%, educative – 55%, altele – 15%.
- Accesare de către copii a site-urile cu nuditate/pornografie: 35% – „Da", 55% – „Nu".
- Accesare de către copii a site-urilor cu conţinut violent: 50% – „Da", 50% – „Nu".
- Ce măsuri de restricţionare folosesc părinţii? – 55% – educative, 20% – supraveghere, 20% – blocări tehnice, 5% – limitarea orelor de acces.
- De ce se tem părinţii legat de accesul copiilor lor la Internet? – 60% – pornografie, 55% – violenţă, 70% – abuzuri, 50% – prea multe jocuri, 50% – pariuri/jocuri de noroc, 40% – cumpărături online, 10% – altele.

Acelaşi fenomen s-a petrecut mai recent şi cu melodia formaţiei O-Zone, „Dragostea din tei", după ce Gary Brolsma, un student american de 19 ani, s-a înregistrat cu o cameră web făcînd playback pe refrenul melodiei româneşti din care nu înţelegea o iotă. Înregistrarea a bîntuit Internetul de pretutindeni, din Japonia pînă în ţările nordice, dar succesul maxim l-a obţinut în SUA. În urma unei căutări pe versiunea beta a secţiunii video a Google (http://video.google.com) după cuvîntul „numa" – aşa şi-a intitulat Brolsma clipul – rezultă 382 de itemi, adică 382 de filmuleţe, majoritatea filmate sau mixate de copii sau adolescenţi. În paranteză fie spus, Gary Brolsma s-a simţit jenat de celebritatea web pe care a obţinut-o şi şi-a anulat apariţia la „Today Show" de pe NBC, refuzînd de asemenea să colaboreze cu reporterul de la *New York Times* care a scris anul trecut un amplu articol despre el.

Cele două „fenomene" descrise mai sus pot părea stupide sau copilăreşti, dar pentru un *nativ digital* ele sînt de o ironie absolută şi pot fi văzute ca un protest la adresa discursului media tradiţional.

Şi ziarele, şi televiziunea produc astfel de „fenomene", dacă ar fi să ne gîndim doar la sloganurile publicitare, fredonate de copii în faţa blocului sau la replicile celebre din *talk-show*-uri. Diferenţa între „fenomenele" generate de mijloacele tradiţionale de informaţie şi de Internet este aceea că pe Internet toată lumea are şanse egale de a le produce şi oricine poate să-şi distribuie ideile dintr-un click, fără intermediari.

Nu copiii sînt fazanii

– dialog cu Şerban ALEXANDRESCU, director de creaţie, Headvertising –

Sînt copiii posibilii „cumpărători" cei mai tare influenţaţi de publicitate?

Nu neapărat. Noi sîntem un popor avid de sclipici în profunzimea lui. Tot românul e foarte vulnerabil la publicitate, cîtă vreme consumul este, fără exagerare, noua religie de stat a Republicii România. Nu copiii mi se par fazanii din jocul ăsta, ci mai degrabă adulţii, care ar trebui să aibă măcar un pic de discernămînt. La copii e oarecum normal ce se întîmplă.

Desenele...

Copiii sînt foarte „clasici" în gusturi şi, din nefericire, destul de predictibili. Dacă ai un.personaj animat – nu contează cît de oribil e desenat – şansele sînt foarte mari ca el să devină instantaneu un succes şi copiii să-şi smulgă hainele de pe ei în crize de isterie menite să te convingă să le iei napolitana sau iaurţelul respectiv.

... şi rimele

Rimele funcţionează de asemenea foarte bine şi, în general, orice procedeu mnemotehnic, nu contează cît de primitiv, dă destul de bine la copii. De asta este şi oarecum frustrant să faci publicitate pentru copii. Clientul ştie foarte bine ce vrea şi totdeauna vrea aceleaşi vechi trucuri. Vechi, dar care funcţionează.

Cu o „Fulga" nu se face primăvară!

Una peste alta, te simţi destul de prost cînd lucrezi pentru o marcă „de copii", pentru că în tot procesul domneşte o uriaşă condescendenţă faţă de copii şi de copilărie. Şi ai vrea să protestezi, pentru că îţi aduci aminte că tu, cînd erai copil, nu erai atît de prost cum, iată, presupun toţi „adulţii de marketing" că sînt copiii. Cu toate acestea, ţi se oferă grafice, numere, procente, cercetări, care toate afirmă că, din nefericire, erai o excepţie. Deşi întotdeauna mă întreb dacă nu cumva cifrele au dreptate strict din cauză că nu prea există reclame pentru copii care să fi încercat şi altfel. Cu o „Fulga" nu se face primăvară! (Nu protestaţi – scriam aici despre reclame care se adresează copiilor, nu mămicilor! Daca v-a deranjat „ce vacă sînt!", să nu credeţi că acelaşi lucru l-au simţit şi copiii dumneavoastră).

Mesajele pentru copii...

De asemenea, mi se pare interesantă şi cvasi-completă lipsa de *background* de specialitate a celor care concep mesajele pentru copii. Adevărul este că lucrăm în beznă şi poate că ăsta e cel mai antipatic lucru – nu ştim cu adevărat ce facem şi care sînt efectele comunicării comerciale pentru copii. Dincolo de numărul de cutii dispărute de pe raft, nu prea avem habar despre consecinţele spoturilor noastre, despre ce am lăsat în minţile copiilor. În acest context, protecţia aparent exagerată pe care o impune CNA-ul s-ar putea să fie mai utilă decît îmi place să cred. Bănuiesc şi sper că „directivele" implementate cu forţa au probabil ceva studii în spate şi că de aceea au şi fost promulgate în Europa de Vest.

... dar şi cele pentru părinţi!

Însă nici o reglementare audio-vizuală europeană nu poate rezolva adevărata problemă: discernămîntul părinţilor. Un copil se poate da cu fundul de pămînt pînă nu mai poate că vrea un Mighty Power Ranger. Dacă părintele nu vrea să i-l cumpere, n-o să îl aibă. Deci, pînă la urmă, responsabilitatea finală o au părinţii. Ei sînt aceia care n-ar trebui să se lase fraieriţi de reclamele evident *over-claiming* şi *over-promising* sau pur şi simplu mincinoase care împînzesc calupurile de publicitate. Dacă ei înghit atît de uşor momeala, ce să mai spunem despre copii?

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 7 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ana M. CĂLIN

Special Andrieş

Ziua în care Alexandru Andrieş şi-a lansat noul DVD, Ediţie specială *(A&A Records şi Fundaţia „Aurel Mitran"), a fost 29 martie. Ea a coincis cu încă două evenimente notabile: eclipsa de soare (în România, parţială) şi faptul că a fost a doua zi consecutivă de primăvară. Bulversată de unul, abulică din cauza celuilalt, prefer să vi-l relatez pe cel dintîi, datorită căruia ne-am adunat, de fapt, în pagină, astfel: sub formă de Fapte şi Comentarii.*

Fapt: 29 martie, ora 14,00, librăria Cărtureşti din Bucureşti. Lansarea *Ediţiei speciale* de Alexandru Andrieş.

Comentarii: la ora 13,57 urma ca eclipsa să-şi atingă maxima în România, aşa că lansarea a fost puţintel amînată. Pînă şi artistul Andrieş, ca picat din cer („Ce eclipsă?!") a acceptat să fie eclipsat de fenomen, a ieşit şi s-a uitat. Alţii, mai pragmatici, văzînd că nu-i mare lucru de capul lui, au continuat să-şi vorbească de-ale muzicii. Aici îi trecem pe George Baicea, chitarist, şi pe Cristian Soleanu, saxofonist, prezenţi la lansare, căci fac parte dintre colaboratorii de nădejde ai lui Andrieş. Alţii, şi mai insensibili, au rămas în cafeneaua de lîngă, unde se bea cafea şi se fumează: managerul Aurel Mitran, cîntăreţul Nicu Alifantis, fotograful Andrei Ciocîrlan. Toţi fumători, în strînsă legătură cu Andrieş, dar fără simpatii faţă de eclipsă. Mai era şi Mircea Vintilă, dar el nu fumează, iar de eclipsă nu l-am întrebat.

Fapt: conferinţa de presă a debutat cu o răbufnire din partea lui Andrieş, pe care, deşi îngerii lui dintr-un cîntec îl caracterizează drept „păcătos şi ciudat", nu l-am văzut vreodată altfel decît zîmbind, glumind, fiind amabil şi uneori puţin ironic. S-a luat de un cameraman care îşi aranja cadrul, acoperindu-l. Şi de o ziaristă, care a pus prima întrebare: pe cînd următorul spectacol?

Comentariu: materialele discografice au ajuns să semene periculos de mult cu anumiţi fluturi. Îndată ce se nasc (sînt lansate), mor (te întreabă unul cînd vine următorul). Săracul creator, cred şi eu că s-a enervat! Cameramanul, între timp, şi-a cerut scuze.

Fapt: în rest, conferinţa de presă a lansării a fost în limitele obişnuite ale plictiselii, cu întrebări banale şi lipsite de conţinut sau de curiozitate reale,

Comentariu: ...ca de altfel toate (puţinele) conferinţe de presă la care asist. Ziariştii din presa centrală (localii, mult mai motivaţi, nu ajung, de cele mai multe ori, din motive economice) nu par să vină din alt motiv decît acela de a umple un spaţiu în ziar cu „ceva frumos, deosebit" şi informativ. La Andrieş cred că vin şi fiindcă lucrările lui arată bine şi pot fi făcute cadou! Domnule, eu zic să faceţi odată o glumă proastă şi să băgaţi cîte un bileţel în fiecare CD promoţional: „oferit prietenului dvs. ziarist, în data de...".

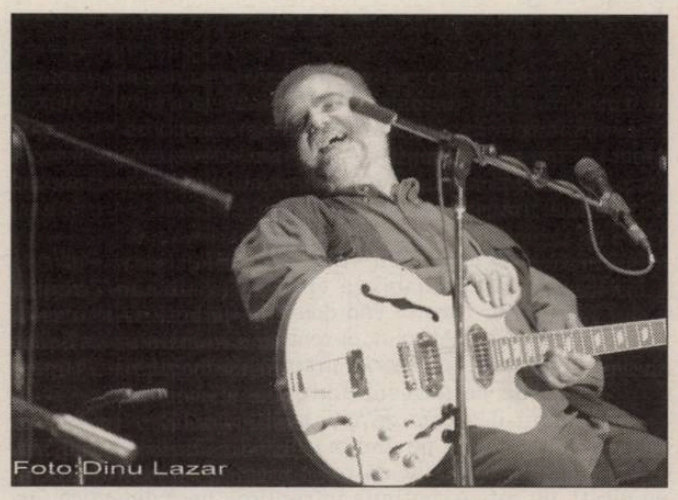
Foto: Dinu Lazar

Fapt: Ediţie specială conţine un DVD, care redă ultimul concert de Sărbători susţinut de Alexandru Andrieş la TNB, şi un CD bonus, cu cinci piese, din care două n-au mai ajuns şi pe DVD din două motive.

Comentariu: cel mai haios motiv pentru care un cîntec nu se află pe DVD este că nu s-a cîntat în concert. Andrieş abia îl scrisese şi a uitat textul acasă. Deznădăjduit, cîntecelul „Acru/Dulce" s-a refugiat pe CD-ul bonus.

Fapt: pe coperta DVD-ului sînt prezenţi, cu poză, toţi colaboratorii: Nicu Alifantis, George Baicea, Eugen Caminschi, Virgil Ianţu, Maria Ioana Mîntulescu, Sorin Romanescu, Cristian Soleanu, Eugen Tegu, Mircea Tiberian, Mircea Vintilă şi Tudy Zaharescu. Plus nişte pisici şi un Andrieş rîzînd cu gura pînă la urechi. Din spectacol.

Comentariu: Alifantis şi Ianţu nu zîmbesc la poză. Unul probabil compensează cu cît rîde în realitate, iar celălalt nu prea rîde de felul lui. Vă las pe voi să presupuneţi care, iar pisicile nu ştiu ale cui sînt, fiindcă am lipsit cînd s-a întrebat (la conferinţa trecută, da?!).

Fapt: DVD-ul conţine foarte multe cîntece, pe care mă retrag să le văd şi să le ascult acum.

Comentarii: la secţiunea „Foto de la repetiţii", preferatele mele sînt cele cu femeile de serviciu. După ce s-a instalat tot, dînsele mai şterg o dată scena. Nu au pe feţe urme de chin, deşi toată scena e plină de scaune, instrumente, microfoane, amplificatoare şi, inevitabil, cabluri. Admirabil. Eu aş fi drăcuit o mie de ani.

La secţiunea „Probe de sunet", îmi place cadrul în care vedem cum fiecare dintre cei trei *backing-vocals* (Ianţu, Alifantis, Vintilă) bate ritmul cu piciorul. Puteţi afla multe despre temperamentul fiecăruia, urmărind acest gest simplu şi deja reflex. Veţi mai remarca şi că cei trei sînt singurii care s-au schimbat în „ţoale de scenă" (costume negre, cămăşi albe, cîte un fetru pe creştet, cravate în grup tricolor şi... bascheţi la culoare, după o idee de Mircea Vintilă, îndrăgostit, se pare, de respectivii săi). Ceilalţi au rămas în aceleaşi haine. Păi, se poate aşa ceva, într-o lume în care haina face pe om!?

DVD-ul e filmat frumos. Cadrele sînt majoritatea portretistice. Artistul şi instrumentul. Sînt cadre largi, liniştite şi respiră bun-simţ şi respect faţă de oamenii adunaţi pe scenă. Privitorului i se dă timp ca, şi prin imagine, să se îmbibe de armonia acestui concert atît de... bine-crescut!

Vă rog să mă scuzaţi dacă o să vi se pară că mă comport în articolul ăsta precum poliţistul la operă (singurul care dansează), dar mie, la concertele/DVD-urile lui Andrieş, îmi place ceva peste muzică, texte, sunet, figura Mariei Ioana Mîntulescu sau a lui George Baicea, sobrietatea scenei, simplitatea luminilor ş.a.m.d. Mie îmi place cum se rîde. Cum se rîde pe scenă cînd Andrieş uită textul, cînd Maria intră greşit, cînd Soleanu (bolnav) tuşeşte la piesa „Gripa"... Se rîde ca la ora de geografie dintr-a şasea. Prin rîsul ăsta, greu de controlat (mai ales de către ghiduşul Andrieş), toţi sînt mai frumoşi, mai puşti, mai talentaţi, mai umani, iar distanţa dintre publicul aflat în sală şi cei orbiţi de reflectoare, pe scenă, se topeşte pe nesimţite.

Şi un comentariu off-topic *(nu mă pot abţine):* la lansare mi-a zis Eugen Caminschi (chitară, Vama Veche) că trupa va scoate un album fain. După ce-am auzit în „Zmeul" şi „Vino să visăm sub apă", mai că l-aş crede.

***Ana M. Călin** este redactor,* Şapte Seri, *şi producător de televiziune, Prima TV.*

Mădălina GEORGESCU

Duminica pe Lipscani

De ce nu, aţi putea spune: bere ieftină, Club A, Fire, Backstage, strada de vară, nu tu claxon, nu tu semafor, stenciluri la greu, poate treceţi şi pe la Teatrul de revistă... Şi totuşi, cam prea tocite mesele teraselor (că, deh, factorii externi lucrează), prea bătute cluburile, prea murdar, prea curată monotonie de mahala, prea pestriţe vitrinele, iar mie-mi vine, pe lîngă să-mi las baltă interesele, să cînt un „toate-s vechi şi nouuuă-zeeece..."

Chestii noi şi mişto se mai întîmplă prin galeriile de artă sau, mai exact, într-o anumită parte a galeriilor de artă. Şi asta pentru că, odată ce ai fost la Galeria Nouă sau la MNAC, nu mai intri cu aceeaşi ardoare în toate galeriile din curtea Hanului cu Tei, cu ferestrele mereu ticsite de vaze şi tot felul de vase de sticlă foarte colorate. Eventual aştepţi cuminţel să se deschidă cele trei lacăte mari de pe HT 003. Am trecut prin Galeria TC Art şi prin celelalte galerii anticariat, dar, cum nu mă încadram sub nici o formă în publicul-*target* – cei care vin aici pentru a cumpăra tablouri la preţuri între 120 şi 4.500 RON –, am luat-o frumuşel la pas şi m-am dumirit, în final, ce fac tinerii cînd ajung la Hanul cu Tei: se înghesuie la un magazin unde pensulele, culorile, foile mari pentru schiţe şi tot felul de proiecte erau multe, ieftine şi unele chiar la ofertă.

Un loc unde, nefiind un potenţial cumpărător, am fost lăsată de capul meu să mă învîrt, a fost Galeria Val House. Numai că la Val House are loc o expoziţie de pictură românească contemporană, iar tablourile expuse sînt de văzut dacă treceţi pe Gabroveni. Ce nu te atrage să intri în galeria cu pricina este aspectul în sine, într-un dezacord total atît cu destinaţia, cît şi cu *look*-ul celorlalte galerii de pe Lipscani. Uşile mari de termopan anunţă mai degrabă intrarea într-un spaţiu comercial oarecare, başca peticul de mochetă pe care tot calci pînă să dai de piatra cu care a fost placată pardoseala. Mai bine intri pe www.picturi.ro, vezi şi mult mai multe tablouri decît ar încăpea la Val House şi, dacă te interesează, afli şi preţul.

Dar, dacă tot eşti pe Lipscani, nu rata Galeria Nit. În weekend (spre deosebire de celelalte galerii, aceasta e deschisă de miercuri pînă duminică), am văzut aici o instalaţie vestimentară absolut superbă. Proiectul *Fragil* adună lucrările masteranzilor de la secţia de Modă a Universităţii de Artă Bucureşti. Instalaţia vine să dea cu firma-n cap Lipscanilor cei învechiţi, plini de magazine kitschoase cu rochii de mirese şi tot felul de toalete sinistre, magazine care au agăţate de firmă, *just in case,* şi cîte un anunţ cu *Agenţie de publicitate*. Tema instalaţiei: toalete extravagante, impunătoare, o nebunie de volane, pălării cu boruri fascinante, toate realizate din hîrtie albă de... cofetărie şi scoci. Spaţiul alb al galeriei e sufocat şi, în acelaşi timp, volatilizat de albul creaţiilor – trandafiri, onduleuri, trene, cascade de baghete şi spirale, toate croite din hîrtia în care primeam învelite torturile şi decorate cu şerveţelele pe care, uneori, ne e servită cafeaua. Nu lipsesc dintre accesorii nici farfuriile de plastic, iar decorul e completat de farfuriuţe cu bomboane fondante şi pahare albe de plastic cu ciocolată cu frişcă. Ce mai, prilej de *shopping* sau de năvălit în cofetării!

În rest, miros de mici, fornetti şi zgomotele unui meci de fotbal de la nu ştiu care terasă... Din peregrinarea mea duminicală pe Lipscani, cam atît!

***Mădălina Georgescu** este redactor la* Casa Lux.

mergi pe mîna mea

Tache de catifea

Despre *Tache de catifea* s-au spus atîtea cuvinte grozave, încît o ciudăţenie măruntă se poate strecura, fără să supere, printre elogiile vechi şi noi. Iar ciudăţenia asta, o afirmaţie aiurită şi nimic mai mult, sună cam aşa: *Tache...* e o scoică nemaivăzută.

Cartea aceasta (Editura Polirom, ediţia din 2004) închide între coperţile ei două texte de o frumuseţe rară, ceea ce, potrivit precarelor mele cunoştinţe de literatură şi de zoologie marină, ar însemna că pe lume există şi scoici care ascund două perle. În cazul de faţă, e vorba fără doar şi poate de o perlă mare, princiară, care este romanul propriu-zis şi de o perlă mică (fără semnătură, măsurînd opt pagini), un Curriculum Vitae cum numai Ştefan Agopian ar fi izbutit să scrie. CV-ul e o înscenare, o farsă. Sub masca unei înşiruiri blajine de date bio-bibliografice, ne e dat să citim un roman miniatural desăvîrşit. O saga atipică şi nepomădată porneşte în 1905, în Dobrogea, unde se naşte Ştefan (nu scriitorul, ci tatăl, căruia i se va spune mereu Arşag) şi unde Sarchis Agopian ţinea o prăvălie cu de toate, trece prin Anglia (cu un faliment al bunicului), prin atenansele avocatului Gioroceanu (pe strada Căluşei), prin Craiova (unde bunicii materni, bănăţeni, făceau şi ei negustorie), ajunge în anul 1947 (cînd se naşte un băiat, botezat Gheorghe, cunoscut sub numele Ştefan Agopian), apoi în '51 (cînd se naşte sora acelui băiat, iar părinţii, în sfîrşit, se căsătoresc), traversează şcoli (unde rezultatele elevului sînt mediocre, dar se aprinde iubirea pentru chimie), sare în 1968 (cînd studentul este exmatriculat din Universitate din cauza absenţelor şi o cunoaşte pe Cristina Mamali, viitoarea soţie), nu omite stagiul militar (într-o unitate unde soldaţii nu aveau drept să poarte armă) şi lăsarea la vatră (ca sergent, specialitatea sanitar), cuprinde nunta, intrarea în boema bucureşteană, pasiunea pentru numismatică, angajarea la ISPIF, marile prietenii literare, naşterea celor doi copii, călătoriile în străinătate (prima fiind la Moscova) şi istoria ştiută şi neştiută, intimă şi publică, de culise şi de scenă a cărţilor aceluiaşi Ştefan Agopian (botezat Gheorghe). Voi reproduce un singur episod, datat 1989: „Dumitru Radu Popescu îi propune aproape ultimativ (scriitorului – n.m.) să intre în PCR, pentru a-l putea promova în redacţia *României literare*, dar este refuzat".

În '81, Paul Georgescu scria: „*Tache de catifea* merită ploconelile toate". Acum, cu acest Curriculum Vitae, a fost brevetată următoarea formulă matematică: CV = enunţuri strînse, cadenţate, miraculoase prin puterea seducţiei, alchimie (nu chimie), licori şi prafuri concentrate, esenţe, aburi, o apropiere de starea pură a elementelor. Cred că ne aflăm în faţa celui de-al şaselea roman al lui Ştefan Agopian.

Filip FLORIAN

Adina POPESCU

Literatura imaginarului

– despre lumi posibile şi imposibile –

Considerat de mulţi de-a lungul timpului drept „literatură minoră", genul fantasy *s-a transformat mai ales în ultimele decenii într-o „industrie" care aduce profit de ambele tabere: cei care „produc" şi vînd se aleg nu numai cu faimă, dar şi cu venituri importante, iar cei care cumpără nu vor fi niciodată dezamăgiţi. Primesc poveşti, frumos ambalate, care conţin lumi imaginare, guvernate de magie şi populate de vrăjitori, demoni, pitici, supereroi, dragoni, centauri, inorogi, adică toate acele personaje ale basmelor clasice, inspirate din folclor sau ale miturilor popoarelor în care niciodată nu erau suficient de bine descrise, suficient de implicate în Aventură, suficient de „umanizate", aşa că mereu îţi doreai mai mult şi mai mult. De fapt, pentru cititori, acest tip de lectură, uneori deloc lipsită de profunzime şi deseori de o bună calitate stilistică reprezintă necesarul bilet spre acel* EXIT, *care clipeşte cu litere mari şi roşii la ieşirea din labirintul întunecat şi devenit în ultimul timp aproape-imposibil-de-locuit pe care îl reprezintă lumea noastră reală. Iată şi o primă legătură cu lumea virtuală, a* gamer-*ilor, căci* fantasy-*ul înseamnă o industrie dezvoltată pe mai multe planuri, printre care şi cea a jocurilor care au la bază cărţi „de specialitate", cum ar fi* Heroes of Might and Magic *sau* Dungeons & Dragons *şi culminînd cu cea a megaproducţiilor* made in Hollywood, *ecranizări după cărţi-cult care au propus* fantasy-*ul ca pe un* trend, *constituindu-se în acelaşi timp şi în adevăratul* boom *al genului.*

Borderline

„Poveşti sau romane ce conţin un element substanţial cu caracter supranatural care se petrece în lumi imposibile, cu personaje imposibile". Iată una dintre primele definiţii ale *fantasy*-ului, mult prea generală, căci aici ar putea să intre la grămadă de la poveştile cu fantome, la complexe lumi S.F., cum ar fi cea din *Dune*. De fapt, *fantasy*-ul nu este altceva decît o „literatură a imaginarului" în care nu există explicaţii plauzibile sau ştiinţifice cum ar fi cele din *science-fiction* pentru crearea unor lumi paralele care, de multe ori, nu au nici legătură cu planeta Pămînt sau cu rasa umană. Diferă, însă, de literatura „clasică" şi de curentele ei, prin accentul care cade pe poveste şi pe personaje, inspirate de multe ori din mitologie şi din folclor. Felul în care sînt stilizate, „adaptate" şi dezvoltate aceste personaje are parcă un nostalgic iz *hippie,* deşi genul a apărut cu mult înainte de anii '60. De fapt, primele scrieri considerate drept *fantasy* aparţin sfîrşitul de secol XIX, în Marea Britanie, chiar la final de eră victoriană: poveşti cu vampiri, pitici, vrăjitoare, personaje care au devenit astăzi „veterani" ai genului. Washington Irving este cel care aduce acest tip de poveste în America, *fantasy*-ul dezvoltîndu-se în paralel pe ambele continente. De altfel, în cîteva dintre poveştile „fundamentale" de secol XIX, cum ar fi *Vrăjitorul din Oz, Călătoriile lui Gulliver* sau *Alice în Ţara Minunilor,* copii sau chiar oameni maturi vizitează, în împrejurări neobişnuite, ţări şi tărîmuri fantastice, iar de aici pînă la ruperea totală a acestor lumi de cea reală, prin inventarea unor mitologii, limbi şi culturi proprii, nu a mai fost decît un pas. Iar acest pas l-a făcut cu adevărat, în anii '30, J.R.R. Tolkien.

Ce se întîmplă cînd iei un hobbit *în serios*

Printr-o fericită întîmplare, o excelentă traducere în limba română a Catincăi Ralea, la Editura Ion Creangă, în 1975, *O poveste cu un hobbit* a devenit una dintre cărţile de căpătîi a ultimei generaţii care a copilărit în comunism. Recitit după mulţi ani şi după ce trilogia *Stăpînul Inelelor* „ilustrată" (şi considerată pînă nu de mult imposibil de ecranizat, după părerea unora, printre care chiar şi fiul lui Tolkien, Cristopher) a isterizat puştanii de astăzi din România (şi prin puternice promoţii PRO: „Ce ai face dacă ai avea inelul puterii?"), primul roman *fantasy* pe care autorul a început să-l scrie pe o pagină goală, „sărită" de unul dintre studenţii săi la o lucrare pentru examen – o invitaţie pentru Tolkien de a-şi imagina viaţa lui Bilbo Baggins, din locuinţa sa respectabilă de hobbit *Bag End* –, are acelaşi farmec incontestabil şi acelaşi umor. Nefiind o poveste de mari proporţii ca *Lord of the Ring, The Hobbit* nu aduce în prim-plan mitologia inventată a autorului, în detrimentul poveştii, aşa cum se întîmplă pe alocuri în trilogie. E mai mult o joacă, în care Pămînturile de Mijloc nu sînt foarte bine delimitate (probabil că elfii nu-şi puseseră încă la punct hărţile lor care se văd doar într-o anume noapte, la lumina lunii), Răul Absolut, devenit ulterior Sauron, „ochiul" este amintit doar în treacăt drept Necromatul, nu e prea clară diferenţa de termeni dintre pitici şi gnomi, doar că unii sînt buni, deşi cam zgîrciţi, iar alţii răi (aici gnomii par mai degrabă goblini, pe cînd în trilogie gnomii devin de fapt piticii), bătălia finală se dă pentru o comoară, ca în cărţile cu piraţi, nu este o continuă înfruntare, uşor didactică (ăsta-i basmul, n-ai ce-i face!) între bine şi rău. Iar Gollum, personaj care ulterior, în trilogie, va fi disecat din punct de vedere psihiatric, din cauza diagnosticului său de schizofrenie cu dublă personalitate, este prezent într-un singur capitol, cîteva pagini cu adevărat memorabile din istoria literaturii pentru copii: creatura îl provoacă pe Bilbo la un concurs de ghicitori, undeva în bezna din măruntaiele muntelui populat de gnomi, a cărui tensiune culminează cu obsesiva întrebare a lui Gollum: „Ce are el în busunărasele sale scîrboase?" (Dacă nu v-aţi prins, era chiar faimosul Inel de mai tîrziu care în această poveste nu are decît un singur rol, simplu şi practic: te face nevăzut!)

Dacă pînă şi publicarea primei cărţi a lui Tolkien, în 1936, a fost tot un soi de joacă, posibilul editor plătindu-şi fiul de zece ani cu o monedă de un *shilling'* pentru a citi povestea şi a-i spune dacă e bună de ceva, ulterior scriitorul a luat lucrurile „în serios" (trilogia poate fi dovada vie că, dacă devii prea serios atunci cînd scrii pentru copii, pierzi esenţialul, acea ingenuitate sclipitoare din *The Hobbit,* deşi Tolkien îşi dorea de fapt un *fantasy* pentru adulţi). Captivat de propria sa mitologie, inspirată din cea a ţărilor nordice şi vrăjit de limba „elfică" pe care o inventase, avînd la bază finlandeza şi galeza, Tolkien se lasă cu uşurinţă prins în capcana propriei sale poveşti, devenită o adevărată epopee. De altfel, scriitorul însuşi recunoaşte, în cuvîntul său introductiv, că „această poveste a crescut pe măsură ce se povestea", iar Roger Ebert de la *Chicago Sun-Times* spune despre film că „el durează, şi durează şi durează – iarăşi peisaje, iarăşi păduri, iarăşi zgomote în noapte (...), pînă cînd ne dăm seama că ar putea dura la nesfîrşit", afirmaţie valabilă şi pentru carte, dacă ar fi să ne raportăm doar la „istorioara de amor" a enţilor din volumul al II-lea, extrem de descriptivă, interminabilă.

Unii critici susţin că abia acum scriitorul a ajuns la „maturitate" şi că valoarea trilogiei constă tocmai în stufosul *background* imaginar pe care îl creează împletindu-se cu acţiunea propriu-zisă, de fapt mai multe care se tot înnoadă şi se deznoadă. Totuşi... parcă prea mulţi hobbiţi, un Gandalf, iniţial simpatic, acum prea crunt şi războinător, un accent de dramă parcă prea întunecat. Lumea însorită şi veselă din *The Hobbit* a dispărut pentru totdeauna în negura războaielor care sfîşie Pămînturile de Mijloc. Dar, nu-i nimic, o veţi regăsi probabil în ecranizarea primului roman a lui Tolkien de la sfîrşitul acestui deceniu, dacă nu cumva „v-aţi jucat" întîmplător pe-acolo!

Subgenuri şi... specii

Astăzi, lumile *fantasy* colcăie de creaturi din ce în ce mai monstruoase sau mai sclipitoare şi abundă speciile (altele decît cea umană) şi subgenurile. Plictisiţi (sau depăşiţi) deja de *high fantasy*-ul lui Tolkien, caracterizat de profunzimea acţiunii şi multitudinea de personaje, precum şi de varietatea tematică, dar şi de valorile „cavalereşti" pe care le consacră, puştanii (şi nu numai ei) se îndreaptă acum spre *low-fantasy* sau *comic fantasy,* reprezentat cu succes de micul vrăjitor Harry Potter, subgen în care comicul de limbaj, de situaţie, dar şi relaţiile dintre personaje (prietenie, ură, iubire etc.) au un rol principal (un soi de reorientare către „valorile populare" şi către *entertainment)* dar şi spre *dark fantasy* (cam ceea ce a făcut Terry Gilliam cu poveştile fraţilor Grimm), cu atmosferă de cărţi *horror* în care te sperie vampiri, vîrcolaci, morţi-vii etc. Un bun exemplu pentru acest subgen este Anne Rice cu *Vampire Chronicles* (s-a şi ecranizat deja *Interviu cu un vampir),* iar dacă vreţi şi mai mulţi demoni, citiţi Michelle Sagara West, cu seriile *The Sundered* şi *The Sun Sword.*

Un gen care se aseamănă oarecum cu *fantasy*-ul clasic *(high fantasy)* şi se pliază perfect pe *story*-urile jocurilor, se numeşte *sword&sorcery,* inventat în 1930 de către Robert E. Howard, prin personajul său Conan Barbarul. Eroi neînfricaţi luptă între ei, ajutaţi însă şi de magie, adică de vrăjitori, spirite şi de alte creaturi ale întunericului (sau luminii). *Sword & sorcery* ar putea fi chiar deviza celebrului joc *Heroes of Might and Magic:* ai un castel, îţi faci un erou cu diverse *skills*-uri, printre care şi *magic skills,* şi pleci cu o armată de creaturi aparţinînd diverselor lumi posibile şi imposibile – de la orci, la vampiri şi la păsări Phoenix – să cucereşti alte castele şi să birui alţi eroi. Aici există însă, dincolo de „bătălie şi magie", şi întrepătrunderea cu *fantasy*-ul mitologic, prin existenţa Celuilalt Tărîm, paralel cu cel real, prezent de altfel în diverse mitologii, de la cea românească la cea chineză, unde ajungi printr-o grotă în formă de „cap de mort" (numele unui personaj ultracunoscut din *Harry Potter* – încă o dovadă că subgenurile comunică între ele, la nivel simbolic). *Fantasy*-ul mitologic este cel cu personaje „din lumea de dincolo", îngeri, zei, draci etc., în opoziţie cu *high fantasy*-ului care îşi clădeşte propria mitologie. Există şi o variantă, *fantasy*-ul bangsian, după numele scriitorului care l-a abordat, John Bangs, avîndu-şi ascunse rădăcini „clasice" *(Divina Comedie)* care prezintă exclusiv viaţa de după moarte, legătura dintre cele două lumi realizîndu-se doar prin trecerea în nefiinţă.

Low-Fantasy-ul lui Harry Potter ne oferă o alternativă mai elaborată, cea exclusiv satirică care l-a făcuse celebru pe Terry Pratchett cu seria *Discworld,* cărţi traduse şi la noi. Scriitorul foloseşte ironia la adresa *fantasy*-ului însuşi, dar şi a miturilor de tipul Faust.

Şi lista poate continua la nesfîrşit cu remix-uri şi exemple de *fussion,* cum ar fi subgenul cu un target mai precis – *fantasy*-ul romantic în care găsim personaje feminine puternice şi influente, cu tema iubirii în prim-plan (Mercedes Lackey – *Arrows of the Queen, Arrows Flight* şi *Arrows Fall)* sau scrieri hibrid, la limita *science-fiction,* în ciuda opoziţiei dintre genuri, deşi Arthur C. Clarke afirma că orice tehnologie avansată din S.F. poate fi similară magiei din *fantasy.* În fond, numai dacă ne gîndim la *Star Wars* ne dăm seama că „Forţa" nu are nici o explicaţie ştiinţifică, însă este unul dintre elementele supranaturale care traversează toată povestea.

„Creaţia subgenurilor într-un gen este concomitent afirmare şi regenerare a genului. Afluxul actual al operelor de fantezie eroică, în care predomină un fantastic uşor copilăresc, poate provoca temerea că sfîrşitul SF-ului este aproape. Pe pielea noastră am probat deseori că iraţionalul este fermecător, mai ales în perioadele de criză, permiţîndu-ne să uităm duritătile momentane ale vieţii", scria Charles Moreau, în 1985, într-un număr „Special SF" al revistei *Le français dans le monde,* anticipînd parcă armatele de orci şi de elfi care ne-au luat prin suprindere pe toţi în anii care au urmat.

Simona SORA

puzzlecturi

Dizeuze, marinari şi moralişti

● **Adrian Majuru (coord.), *Bucureştiul subteran. Cerşetorie, delincvenţă, vagabondaj*, Editura Paralela 45, 2005.**

Succesul pe care l-au avut, după 1989, reeditările cărţilor despre „Bucureştii ce s-au dus“ nu s-a datorat doar interesului istoric, descriptiv sau actual-comparativ. Ecoul pe care l-au avut volume precum cele semnate de Hagi Theodoraky, de N.I. Angelescu sau de Radu Olteanu au captivat, la fel ca memorialistica de sertar, prin poveste, printr-un insolit ce fusese pus la index în comunism şi prin descrierea micii vieţi rătăcite prin arhive, cu farmecul ei desuet cu tot. Scrieri jurnalistice, documente publice şi private, istorii de familie sau de personaje fabuloase – aceste restituiri au alimentat – indirect şi nu de puţine ori contradictoriu – literatura Bucureştilor melancolici, de la Radu Aldulescu şi Daniel Bănulescu la Mircea Cărtărescu, Ion Vianu sau Florina Ilis.

Şi în *Bucureştii mahalalelor,* carte cu bogate şi rare incursiuni arhivistice, dar şi în foarte recentul volum despre fraţii Minovici, adevărată instituţie culturală, ştiinţifică şi filantropică în România precomunistă – Adrian Majuru se fixează în zona insolitului, pitorescului şi marginalului. Reflectînd centrul în oglinda deformantă a periferiei, istoricul n-a urmat doar una dintre cele mai actuale tendinţe ale propriei discipline, dar şi o direcţie „organică“ a celor 50 de ani de comunism, de aplatizare socială, de egalizare şi nivelare sub teascul politic. Astfel încît, în *Bucureştiul subteran,* Adrian Majuru nu urmăreşte ceea ce s-ar numi „o linie de forţă“, ci una de laxitate, de abulie şi de indiferenţă care leagă fenomenul marginalităţii de la începutul secolului al XX-lea de marginalizarea instituţionalizată, devenită politică de stat în comunism: „Marginalizaţi de semenii lor şi forţaţi să trăiască într-o lume pe care şi-o doreau schimbată, cei mai mulţi dintre aceşti suferinzi sociali vor căuta răzbunare în timpul regimului puterii populare... Pe sprijinul lor a contat noul regim popular care a promovat «originea sănătoasă», iar refuzaţii seculari au devastat sistematic, manipulaţi cu uşurinţă, vechea societate românească construită cu greu timp de 200 de ani de osmoză cu Occidentul. Particularitatea comunismului românesc a constat tocmai într-o caracteristică socială: lipsa de eficienţă a programelor instituţionale privind asanarea socială, igienizarea şi culturalizarea întregului angrenaj al nocturnului social“.

În acest prim volum ce va continua cu descrierea altor patru „aisberguri“ ale periferiei dominante (prostituţia, alienarea, sinuciderea, vrăjitoria), Adrian Majuru reeditează documente rare, pierdute în praful arhivelor sau bibliotecilor. Nu întîmplător volumul se deschide cu o scriere de graniţă a publicistului M. Socianu, directorul revistei interbelice *Viitorul Ţării* şi autor al unor cărţi precum *În ghearele nemţilor* (1918) sau *Asasinatele din Capitală*. Este vorba despre o culegere de articole publicată în 1924 sub titlul *Tainele Capitalei,* în care „un bun român“, cum ziaristul se prezintă în cîteva rînduri, deplînge pervertirea moravurilor, amestecul de clase şi valori, ticăloşirea şi „viciul infam“ din Bucureştii de după primul război. Socianu este un moralist şi un iluminist, dezgustat şi moralmente indignat, care nu descrie obiectiv-jurnalistic, ci caută şi notează argumente pentru stîrpirea, eradicarea sau măcar reglementarea vieţii de noapte din Bucureştiul scufundat în mocirlă. Articolele lui ar putea părea simple note informative (utile!) dacă nu ar fi atît de patriotic-indignate şi de ţintit-asanatoare. Nici o surpriză în faptul că – în finalul cărţii – retorica lui Socianu se întîlneşte, în eficienţă, cu măsurile punitive hotărîte într-o comisie disciplinară a Ministerului de Interne. Decizie pe care Socianu o salută, desigur! M. Socianu e prea pedestru, pudibond şi lipsit de talent literar pentru a ne prilejui o lectură remarcabilă. Din pamfletul lui moralisto-paseist putem însă alege amănunte „la cald“, jumătăţi de poveste ce îmboldesc imaginaţia mai degrabă decît întregul. Cine-şi mai imaginează azi că prin decembrie 1923 procurorii făceau razii într-un tripou numit paşnic „Clubul Pensionarilor“ din Strada Academiei nr. 15? Sau că, în aceleaşi vremuri, pe pereţii cofetăriei *Riegler* se putea citi următoarea restricţie cu ecouri rasiste: „Un samsar bun e un consumator rău. Rugăm pe cel dintîi să ne lipsească de cel de-al doilea“. Cine-şi mai aminteşte de dizeuza Nitta-Jo de la varieteul Alhambra (supranumit „Cafeneaua ungurilor care se deşteaptă“), cu repertoriul ei precar *(C'est mon homme* şi *J'en ai marre)* ce doar la Bucureşti putea părea parizian. Sau de spelunca *Princiar*, unde trona pe la 1920 „imensa listă a ticăloşiei decorate“; de tavernele-centre de spionaj sau de agrafa verde dăruită precursoarei absolute a „artistelor“ vremii, Mata Hari, de împăratul Wilhelm? Ca să nu mai vorbim de babelicul cabaret *Chat Noir*, de mizerele hoteluri din strada Brutus sau de bordelurile mascate din Văcăreşti...

Cu totul alta este abordarea vagabondajului şi cerşetoriei în studiile (neurmate vreodată în seriozitatea şi mai ales implicarea lor practică) ale doctorilor Nicolae Minovici, I. Stănescu, B. Brenner, Ana Hăulică. Vagabondajul e văzut ca o gravă maladie socială şi este disecat din punct de vedere medico-social, integrarea acestor bolnavi, minaţi de inconstanţă şi inconştienţă somato-psihică, fiind nu doar recomandată, ci chiar încercată cu succes. Cine s-ar mai putea lăuda azi, în lumea noastră politică sau medicală, că a strîns de pe străzile Bucureştiului 13.000 de cerşetori, aşa cum o făcea doctorul Nicolae Minovici la 1937?

Insolită trebuie să fi fost la vremea ei şi teza de doctorat a Zenoviei Elefteresc din 1949, *Tatuajul în medicina legală,* cu postmodernele ei concluzii amintindu-ni-i azi pe David Le Breton sau Didier Anzieu: „este o mare asemănare între marinari şi oamenii culţi, care, viajînd, scriu pe hîrtie ceea ce ceilalţi pun pe piele“.

Aştept cu nerăbdare volumele dedicate prostituţiei, alienării (doar aici ar trebui vreo trei-patru tomuri!), sinuciderii şi vrăjitoriei din Bucureştii eterni. Cine ştie, poate mult clamata istorie a vieţii private româneşti – făcută cronologic şi în echipă interdisciplinară – îşi va găsi în această zonă impulsul prim.

Dilema veche vă recomandă

● Iulian Tănase, *Ochiul Exploziv* (Editura Locul Tare, 2006). În sfîrşit, un „subacvatic piroman“ urînd supraomul, un desperat efervescent care în loc de cravată poartă un nod gordian şi vorbeşte liniştit cu propriul său pat, convins că „poezia e ceva care pur şi simplu ţi se întîmplă“, urlînd cu litere mari: „SUPRAREALISMUL EXISTĂ, numai în mintea ignoratorilor profesionişti suprarealismul e ceva datat, clasat, depăşit“. Nu e. Jos ignoratorii, trăiască toţi cei – cîţi or mai fi? – care fac „poezie nu pentru a fi în centrul atenţiei, ci în centrul lumii“! Iulian Tănase se îndreaptă într-acolo. (Radu Cosaşu)

● O nouă e-carte la LiterNet: *Postscriptum la „Portretul lui M“,* de Matei Călinescu. Şi tot acolo, *China cu Ciprian* (jurnal de călătorie cu poze), „the final cut“ – la http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=3361. (Alex. Leo Şerban)

● Cînd veţi citi această recomandare, se va şti care echipă românească va juca semifinala Cupei UEFA, dar eu îl recomand oricum pe Răzvan Lucescu, antrenorul Rapidului, un antrenor talentat pe măsura numelui ce-l poartă, decent, echilibrat şi plin de bun-simţ în declaraţii, probabil cel mai elegant şi stilat antrenor de fotbal de la noi şi – *rara avis* – singurul care vorbeşte impecabil limba română. Dacă vi se pare puţin... (Marius Chivu)

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Andrei GORZO

dilematograf

Indecizii

● ***Legături bolnăvicioase*** **(România, 2006), de Tudor Giurgiu.**

Legături bolnăvicioase are în prim-plan două studente la Litere, Kiki (Maria Popistaşu) şi Alex (Ioana Barbu), care trăiesc o poveste de dragoste. Sau un joc de-a dragostea. Sau o relaţie de prietenie ambiguă. În fine, o... *chestie.* Pardon. Cred că m-am încurcat. S-o iau de la capăt. Eroina filmului e această Alex, o fată cuminte, de la ţară, care intră într-o relaţie ambiguă, intensă şi potenţial vătămătoare cu colega ei, Kiki, care este naratoarea filmului. Ups. Păi atunci e invers: eroina e Kiki, care povesteşte despre acest obscur obiect al dorinţei ei, care este Alex. De data aceasta am nimerit măcar un cuvînt: „obscur“. Alex practic nu se vede ca personaj; tot ce poate spune spectatorul despre ea este că e o fată drăguţă. Sigur, în dragoste nu contează punctul de vedere al spectatorului (adică al unuia care stă pe margine), ci al îndrăgostitului (care poate vedea ceva irezistibil acolo unde un „spectator“ nu vede decît o feţişoară drăguţă). Dar, în cazul acesta, care e punctul de vedere al lui Kiki? Aflat la debut, regizorul Tudor Giurgiu e foarte nesigur pe punctele de vedere ale personajelor – atît de nesigur, încît începi să te întrebi dacă el însuşi are vreunul.

Alex nu se vede nici în romanul inspirator, *Legături bolnăvicioase* de Cecilia Ştefănescu, unde e obscurizată de formidabilul narcisism al eroinei-naratoare. Cu tot talentul din el, romanul mi s-a părut neatrăgător: l-am citit cu greu, cu o senzaţie de claustrofobie, simţind lipsa ocazionalei guri de aer curat, lipsa *altor oameni.* Dar presupun că asta dovedeşte că e credincios titlului său, temei sale – trăirilor solipsiste, livreşti, eventual aiuristice, dar nu mai puţin răvăşitoare, care reprezintă pentru tine dragostea la vîrsta la care eşti suficient de închipuit şi de zăpăcit, dar şi suficient de viu, ca să abordezi fiecare zi ca pe o nouă pagină de roman. Cum poţi să transpui pe ecran legăturile astea „bolnăvicioase“ (10% material solid, 90% autodramatizare şi gărgăuni la cap)? Poţi s-o faci, şi încă într-un stil fermecător – au dovedit-o oameni ca Truffaut şi Bertolucci. Dar ai nevoie de o bază mai solidă, din punct de vedere dramaturgic, decît îţi oferă romanul acesta; adaptarea a însemnat, aici, reconstrucţie de la zero. De reconstrucţie s-a ocupat tot Cecilia Ştefănescu (cu asistenţa lui Răzvan Rădulescu) şi pe undeva, pe parcurs, lucrurile s-au încurcat. Pe de-o parte, s-a păstrat ideea unei naratoare îndrăgostite. Pe de altă parte, e clar că a existat o intenţie de a transforma *Legături bolnăvicioase* în povestea *celeilalte* fete (Alex), a iubirii *ei* pentru naratoare (Kiki), iubire paralizată (dacă nu ucisă) de o revelaţie şocantă despre Kiki şi fratele ei (Tudor Chirilă). Şi, odată ce episodul incestului (care în carte e scurt, perceput ca prin vis şi fără legătură cu Alex) a căpătat amploare, ce să-i mai faci ca să nu arunce în derizoriu jocurile de fetiţe la care am asistat pînă acum? Pentru că asta par: jocuri de fetiţe. Atunci cînd afli de la Kiki că Alex îi bagă limba în gură pe unde o prinde, eşti descumpănit – nu de grosolănia expresiei, ci de informaţia în sine. Unde e pasiunea asta incontrolabilă? În timpul confruntării finale, la capătul căreia Alex rupe legătura cu Kiki, te întrebi unde au stat ascunse pînă acum emoţiile astea puternice şi uşor de rănit. Şi te tot întrebi, pentru că e o confruntare lungă (tot filmul pare lung, deşi are 85 de minute) şi pentru că n-ai altceva de făcut: e prea tîrziu ca să deplîngi distrugerea unei relaţii care nu părea să fie decît o ameţeală. Ce l-a făcut pe Giurgiu s-o ameţească aşa? Tactul, presupun, dar unde se termină tactul şi unde începe frica de subiect? Cît loc de întors tacticos îţi mai rămîne după ce iei un subiect „tare“ cum e amorul între două femei şi-l întăreşti cu un subiect şi mai „tare“, cum e incestul? Eu aş zice că soluţia e să mergi înainte, sperînd că vei obţine ceva liric şi nebunesc şi transportat. Giurgiu a obţinut ceva indecis şi inhibat şi curat din punct de vedere tehnic. Oricum, trebuie văzut: e filmul despre care va vorbi toată lumea în săptămînile următoare – pentru că Giurgiu este cine este, pentru că incestul şi safismul (abordat serios, nu *cochon*istic) sînt subiecte noi în filmul românesc, pentru că, aşa cum scria Alex. Leo Şerban, e primul film despre tineretul urban-sofisticat din România, şi pentru că Mihaela Rădulescu are o apariţie scurtă, dar cu impact garantat. Problema e că despre filmul propriu-zis nu sînt multe de spus. Cel mai incitant subiect e – de departe – Maria Popistaşu, care în rolul lui Kiki se impune, fără dificultăţi, ca vedetă. Ioana Barbu e neutralizată de personajul ei opac, iar partitura lui Chirilă constă dintr-o singură notă (cu indicaţia *furioso*), dar Popistaşu are şansa de a se desfăşura în mai multe registre (tandreţe, perversitate, pasiune intelectuală) şi ei i se datorează rarele puseuri de temperatură erotică dintr-un film călîu. „Tu *eşti* în stare să dai găuri?“, întreabă ea într-unul din momentele acelea, uitîndu-se sfidătoare în ochii fratelui ei (ochii ei şi ai lui Chirilă au nuanţe asortate de cruzime) şi expunînd, dintr-o privire, slăbiciunea lui şi moliciunea întregului film.

trecerea prin reviste

SUVrrum, vrrruum!

„Toată lumea se pricepe la maşini, fiindcă TOATĂ LUMEA ARE MAŞINI“, spune Doru Buşcu în editorialul său din *ProMotor* (nr. 25, aprilie a.c.). Buşcu ar trebui să ştie, pentru că scrie despre filme în *Academia Cătavencu*, că nu e nevoie să „ai“ ceva ca să te „pricepi“, şi ca atare să scrii. Sau să scrii *fără* să te pricepi – ca mine, acum, despre o revistă cu & despre maşini. Dar poţi să te pricepi fără să ai – maşină, în cazul ăsta? Grea dilemă pentru mine, care fac parte din minoritatea neposesorilor de maşină (minoritate mai „mare“, cred şi *sper,* decît aceea a posesorilor de *maşini!),* tranşată ferm şi fără dileme de redactorul-şef al *Dilemei vechi* (care *are* maşină) cînd mi-a dat *ProMotor*-ul „să scriu despre“...

Adevărul e că-mi plac maşinile. Întotdeauna mi-a plăcut să mă uit la ele. Chiar şi în poze, dacă altfel nu se poate. Dar nu pot spune că mă pricep pentru că, la drept vorbind, însăşi ideea de „arbore cotit“ mă depăşeşte (cu 120 la oră) – sau mă trimite direct (adică non-cotit) în botanică. Dacă dvs. ştiţi ce e aia SUV, nu citiţi mai departe.

Eu, în schimb, am *parcurs toată* revista. Are 130 de pagini, din care 75% sînt poze. De citit, am citit doar cele trei editoriale: al editorului-şef (trustul Pro nu are „redactori“, numai „editori“!) Edwin Keleti, al lui Cristi Dicianu (pe care-l ştiam doar ca voce de radio) şi-al lui Buşcu. Texte bune, „citibile“, scrise de jurnalişti, nu de „specialişti în suspensie hidraulică“, „arbori cotiţi“ sau mai ştiu eu ce... Ce-i drept, am avut o mică problemă cu titlul lui Keleti – „Ni se dă SUV“ – pentru că nu ştiu ce e aia „SUV“, dar mi-am zis că, dacă se dă şi nu se ia, nu poate fi decît ceva bun. Textul este despre Salonul de la Geneva, unde s-a prezentat noul model Dacia Logan „Steppe“, şi începe cu o descriere la care nu pot decît să subscriu (că să SUV-scriu, nu pot...), deja-edificat şi amuzat: „Elveţia este, în general, o ţară aproape inertă, în care musca zboară doar dacă are aprobare de la turnul de control, iar iarba se înclină în faţa vîntului doar cu ordin de la guvernul cantonal şi neapărat în ritmul fermentaţiei celebrelor caşuri locale.“ Ideea este că fabricanţii de Dacii „Steppe“ ar trebui s-o lase pe asta aşa cum a fost adusă pe lume şi dezvăluită, ca SUVenus din spuma *showroom*-ului, la Geneva: adică, neapărat cu acele „dotări estetice menite să susţină apetitul tinerilor şi să ne transforme într-o ţară de SUV-uri“. (Ar trebui totuşi să văd care-i treaba cu SUV-urile astea, ca să ştiu în ce mă transform.)

Şi acum, cîteva cuvinte despre partea cea mai plăcută a *ProMotor*-ului: pozele de maşini. Aici, *sorry,* ignoranţa mea face paşi şi iese din cadru – pentru că, orişicît, ceva simţ estetic am! Sigur că ce e esenţial, într-o astfel de „fotografie“, nu este cum pică lumina pe caroserie, ci cum să faci să *nu* pice, ca să vezi că-i caroserie şi nu sarailie. Iar caroseriile sînt – ăsta-i marele meu regret de ex-fan Alfa Romeo! – mult mai banale, azi. Cînd nu urmează, cu mici variaţii, liniile cunoscute (vezi Porsche, Jaguar, Rolls-Royce sau Alfa Romeo – una din cele mai „sexy“ maşini din cîte cunosc!), caroseriile sînt interschimbabile între o marcă şi alta. Cum să „recunoşti“ un Audi, un Opel, o Skoda sau o Toyota dacă nu te uiţi la logo?! Puşti fiind, şi pînă la invazia Daciilor, puteam să identific din prima o marcă doar după caroserie; preferam Peugeot-urile Renault-urilor, Chrysler-urile Buick-urilor şi Volkswagen-urile „broscuţă“ Mercedes-urilor... Acum toate arată la fel (cu mici excepţii). Ce s-a cîştigat în confort, suspensii, tracţiune şi mai-ştiu-eu-ce – s-a pierdut în design.

Pentru final, v-am pregătit o mostră de „poezie-viteză“ (pag. 53), care m-a fascinat ca o combinaţie de Urmuz şi „Sonetul în limba spargă“ al Ninei Cassian: „...tiranţi longitudinali cu bucşe hidraulice, arcuri elicoidale dezaxate şi bară stabilizatoare cu bielete de tip rotulă.“ N-am înţeles nimic, da-mi place cum sună. **(a. l. ş.)**

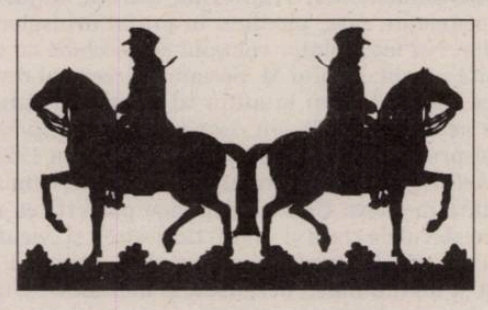

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

O variaţiune pe o temă eternă

Recent, în *Cotidianul,* Eugen Istodor, provocator perpetuu în interviurile sale, îi spunea Ceciliei Ştefănescu, fără să pună un minim semn de întrebare: „Literatura noastră e mediocră, copiată“. Prozatoarea îi răspundea prompt, categoric şi exemplar: „E, nu-i adevărat. Eu aş pleca pe o insulă pustie cu literatură română. Cu optzeciştii, cu Blecher, cu Cantemir“. „Ai citit tu Cantemir?“ (Istodor, prozator de certă clasă, are şi el stupefacţiile lui de scriitor român.) „Cap-coadă, datorită lui Eugen Negrici. Dacă noi mergem în străinătate cu Eminescu, ne deprimăm. Eminescu înseamnă ceva doar pentru literatura noastră. Uite, ca om scriitor şi ca om/om simt că sensibilitatea mea a avut cîteva mutaţii de la Hortensia Papadat-Bengescu... Voiam să fiu ca Papadat-Bengescu din anul întîi de facultate. O asimilam cu doamna T. a lui Camil Petrescu.“ Istodor, ca de obicei antiliric, îi taie elanul cu o întrebare crudă: „De ce nu dispreţuieşti cultura română?“. Cecilia Ştefănescu îi dă un răspuns cum nu se poate mai inteligent: „Mi se pare o culme a prostiei chestia asta...“

Ca ori de cîte ori citesc idei ce-mi merg la inimă (în ultima vreme doar fotbalului i se cere să fie jucat cu inima...), am intrat în vibraţie, în rezonanţă şi memoria a emis cîteva triolete, arpegii şi irizaţii:

Pe o insulă pustie nu aş pleca fără *Momente, schiţe, amintiri;* în apartamentul său din faţa Cişmigiului, Suchianu, „bătrînul nostru Suchi“, cum îl numeam noi, puştanii în ale Cinematecii, a fost primul care mi s-a plîns de cum sună Eminescu în franceză; nu-l pot ierta pe editorul francez care nu a acceptat ca *Patul lui Procust* al lui Camil să apară cu acest titlu „necomercial“ şi l-a schimbat în *Madame T.;* Sanda Cordoş, la telefon din Gilăul ei, povestindu-mi cum a fost colocviul consacrat Hortensiei Papadat-Bengescu la Paris şi articolul ei din *Apostrof* unde îi numea pe cei cîţiva de la înmormîntarea Doamnei, dintre care lipsea Mihai Petroveanu, cel care îmi şoptise, seara, la Capşa, cum a fost acolo, la Bellu, ca „la o şedinţă de ilegalişti ai stilului“, după o expresie a lui de neuitat.

Toate aceste triolete s-au armonizat într-o variaţiune la tema Istodor-Ştefănescu: eram – să fie deja un deceniu? – într-un birt din Yaffo, *La Aurel,* sub un panou cît tot peretele pe care era scris acest vers: „Cel mai mare mititel / Îl mîncaţi la Aurel!“; am deschis *Libération*-ul la zi şi – aproape magic – ochii mi s-au fixat pe un articol intitulat: „M'sieu Caragiale face à la traduction“. Cronicarul lor dramatic, Jean-Pierre Thibaudat, scria despre un proaspăt volum în care apăruseră, traduse de Eugène Ionesco şi Monica Lovinescu, *Scrisoarea pierdută, O noapte furtunoasă* şi *Conul Leonida.* L-am devorat.

Francezul – amintind că dna Monica Lovinescu îi explicase că a traduce Caragiale e „diabolic“, fiind „inenarabil“ chiar în româneşte, doar Ionesco, „cu lipsa lui de respect faţă de francezi“, putînd găsi „bagabonds“ pentru vagabonzi, „esercice“ pentru „izirciţ“ sau „tripes creuses“ pentru „maţe fripte“ –, francezul era entuziasmat: „Scriitura, universul lui sînt feroce. Mecanica e demnă de Labiche, dar răutatea acestuia e palidă faţă de monstruozitatea lui Caragiale... (Ştiţi ce înseamnă ca un francez să accepte că Labiche e palid faţă de cineva? – n. mea) Deformarea limbajului, obsesia politică sînt atît de puternice, încît toate vitalităţile coagulează într-o bizară elocvenţă, născută din expresii pe cît de sonore, pe atît de *merveilleusement impropres,* în care cele mai negre nonsensuri se acumulează într-o bogăţie inepuizabilă, justificînd, nobil, fapte incalificabile“.

Amportat de bucurie intelectuală, m-am întors urgent la Tel Aviv, acasă la mătuşă-mea (fan Topîrceanu!), şi am transmis la *Dilema,* ca un corespondent de război de pe un front etern, un articol intitulat „Merveilleusement impropres“. După citatul din Thibaudat, comentam: „Puţine neamuri au o asemenea sfîntă încăpăţînare în a fi înţelese şi traduse de macrocomunitatea mondială ca al nostru. Neam prin excelenţă oral pînă la logocraţie şi teatral pînă la imagocraţie, el este prins în cea mai convulsivă tragicomedie a limbajului: dotat cu o limbă împieliţată, aceasta e blocată paroxistic în propria ei expresivitate, de o bogăţie încifrată ca într-un megaseif al unei Bănci Mondiale de cuvinte. Intraductibilitatea e un blestem care ne ţine de la origini pînă în prezent. Nu-s nici mîndru, nici descurajat. Este mai uşor de tradus *Nora* decît „Curat-murdar“. *Craii,* chiar bine traduşi, nu zguduie lumea cum am visa noi, mateinii... Universalitatea e o problemă cu prea multe silabe. Ştiu că „La rîpa Uvedenrode“ e numai pentru cei care au citit *Baltagul* în original. Şi nu din asta – fiindcă Gide n-a ştiut cine-i Victoria Lipan şi nici Sadoveanu nu a dat semn că ar şti cine-i Castorp sau Kyo – ni se va trage sărăcia. Nu mă simt nici provincial, nici depeizat“.

Nici deprimat – adaug azi. Printre atîtea culmi ale prostiei, ar fi o depresiune.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Cu mîinile pe covrig şi cu chiloţii jos

Maşina este pentru mine, ca bărbat, ce nici mama nu mi-a dat, iar pentru tine, şoferiţo, însuşi orgasmul. Păi, dacă merge ecuaţia asta, de ce sexul feminin, comun amîndorura, ne dăm în spectacol, de ce sexul mă-tii ne dăm în stambă în fiecare zi, de ce ne dăm jos chiloţii ca să ni se vadă ruşinea? De ce ne place să ne expunem, întîi şi întîi, jegul nostru de maşină, făcută din furăciune, din nu ştiu cîte şmecherii în afaceri? Păi, dacă e vreunul ca să ne aresteze, ar trebui să ne citească după vagoanele ce le cărăm cu mîndrie după noi. Deci, expunerea noastră e penală prin şmenurile care le dăm statului. Care nu a minţit la bancă, la firmă, la *leasing,* undeva, puţin, ca să-şi ia lădoiul cu care, sanchi, se identifică? Dacă expunerea ar merge mai departe, ne-am descoperi nişte jivine în coşciuge de lux, care ne înghesuim unul în transpiraţia altuia. Oricine ne citeşte după stil, aşa că muia ce-o dăm celuilalt la fereastră, cînd îi tăiem calea, ne-o dăm nouă, într-o eternă copilărie a găurii universale, că nu e şofer să nu fi scris o tăiere de drum vreunuia, ca la rîndul lui să nu şi-o ia. Gîndul de a-l fraieri pe unul este şi al unuia de a ne fraieri pe noi. Altă chiloţeală de caracter şi a sorţii. Ce vrem, de fapt? Să ne expunem, să circulăm, să trăim? Să mor eu dacă ştiu, să mor eu că mi-ar fi bine să vă uciiiiiii-iiiiispalamabouleiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiid pe toţi, ca eu să umblu cu maşina. Şi m-aş urca gol de-acasă. Aş şti o chestie. Asta sînt, nu m-aş mai chinui să mă pavoazez ca sfintele moaşte în numele unui drum de acasă la serviciu, în numele decenţei. Păi, care decenţă, cînd tragi claxoane, o calci pe roşu, înjuri, calci babe pe stradă, împrăştii pe zebră vreun prunc? Păi, cînd ne vedem aşa, cînd ce-i fac eu ăluia mi se întîmplă şi mie, e ca şi cum ne-am băga unii altora mîinile în chiloţi să ne striptizăm unii pe alţii. Acum, pe bune, nu vreau să vă ucid, nu vreau să vă dau cu ciocanul în cap, nu vreau să vă prind mîna în uşă. Nu vreau să vă trîntesc peste gît capacul maşinii. Nu, nu vreau să vă împuşc, nu vreau să vă lovesc pe zebră, nu vreau să vă rup oasele, nu vreau să vă pun sexele pe clanţă şi să vi le lovesc cu ciocanul. Nu, pe bune, nu vreau să vă crăp ochii ăia agili. Nu, dar pe bune, bagă mîna în chiloţii unei dame disperate că a întîrziat la dat o nouă ţeapă! Bagă mîna în chiloţii unui bărbat sufocat de intersecţia de la Obor, că n-a ajuns încă să facă un *powerpoint* de încasat nişte euroi. Ce descoperi? Găurile mamelor lor din care nimic încă o dată nu mai iese. Mamele lor? Nişte zbîrcituri din morminte. De aceea, mi-e clar: maşina este pentru mine, ca bărbat, ce nici mama nu mi-a dat, iar pentru tine, şoferiţo, însuşi orgasmul. Maşina nu e conştiinţa de sine. Nu. Conştiinţa de sine e futere de mamă. Deci, de asta nu avem decît sex cu mama la *Ştirile de la ora 5.* Şi actul acesta de conştiinţă se petrece numai şi numai între pietoni.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cafeaua, dulceața și narghileaua

Dimineața spre prînz, cînd boierul se trezește, cafeluța neagră îl așteaptă aburind și răspîndind în odaie aroma plăcută a gustului amărui. Apoi ea îl însoțește mai la fiecare masă, pînă tîrziu către miezul nopții, cînd la ultima masă de seară abundența de bucate se stropește cu o altă filigea de cafea cît mai neagră și cît mai amară.

La 1800, cafeaua ocupă un loc principal între plăcerile elitei aristocratice: pregătită cu mare grijă și după modele turcești, iar fiecare bucătărie beneficiază de „moară de măcinat“ și-un ibricuț delicat. În salonaș, gata oricînd, tava cu cele șase zarfuri cu filigenele lor, cu linguriţe de argint, așteaptă cafeaua aburind pentru a fi servită musafirilor. Ienăchiță Văcărescu își aduce de la Viena „ibric de cafea cu 12 feluri de căni de Europa“, cu „ibric pentru lapte“, cu zaharniță astfel încît bucățica de zahăr să fie luată cu cleștele „așa cum fac europenii“ și nu cu degetele. Toate acestea trebuiau să se așeze bine pe o tavă în care să încapă „6 rînduri de cești“ „cu farfurioarele lor pe dedesubt“. Serviciul de cafea devine atît de important, că ajunge să facă parte din zestrea unei fete la măritat. Printre lucrurile de zestre (10 decembrie 1725) ale Stăncuței Glogoveanu se regăsesc „12 filigene bune, cu zarfurile lor de argint; una tavă de argint, un ibric de argint de cafea“. La 1792, Ilinca Hrisoscoleu primește „12 zarfuri (farfurioare) de argint cu feligenile lor (cești)“; Zmaranda Zărnescu primește, la 1794, numai „4 zarfuri de argint cu filigenele lor“, pentru ca după 1800 să se treacă la „12 farfurioare de argint cu ceșcuțele lor, din cele suflate cu aur“.

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, Bucureștiul este invadat de o serie de cafenele. Aici se servea, pe lîngă obișnuita cafea, și micul dejun ce consta în cafea cu lapte, pîine cu unt sau alte delicateţuri dorite de trecătorul înfometat. La 13 martie 1797, marele agă se arată îngrijorat de creșterea fără orînduială a numărului cafenelelor, existau deja 14, iar un oarecare Dumitrache, fost bacalbașa, cerea „învoire“ pentru a deschide o alta, așa că îl refuză sub pretextul următor „înmulțirea cafenelelor nu este politiei acesteia și obștii de nici un folos, ci de stricăciune“.

Cafeaua este întotdeauna însoțită de dulceață servită și ea în vase speciale: „șase farfurii de argint pentru dulceață cu linguriţe“ primește Anastasia Deleanu la 1809. Aproape în fiecare casă există farfuriuța de argint cu linguriţa ei pentru dulceață, la care se adaugă uneori chiseaua. Cămările au fie iarnă, fie vară rafturi cu dulcețuri din cele mai diferite fructe: prune și gutui, nuci și nărămzi, mure și piersici, agrișe și trandafiri, cireșe și caise.

Tutunul ocupă și el un loc de cinste. Narghilelele, lulelele sau pipele fac parte din recuzita unui boier. Narghilelele și lulelele sînt foarte lungi și, uneori, așezat pe divan, narghileaua boierului atinge podeaua. Ele sînt confecţionate din lemn de cireș sau de iasomie, urmîndu-se de cele mai multe ori moda de la Constantinopol, iar tutunul adus din cele mai exotice regiuni delectează pe evghenitul boier atunci cînd sastiseşte întins pe sofa. Bineînțeles că dezvoltarea acestui ritual duce și la apariția unor „servitori“ specializați nu numai în prepararea, pregătirea, servirea acestor delicatesuri, ci mai degrabă în elaborarea și practicarea pas cu pas a ritualului. La curtea domnească sau în marile case boierești o droaie de servitori sînt pregătiți pentru a fi cafegii, ciubuccii, sofragii, iar țigăncile sînt educate cum să se strecoare cu iuțeală și abilitate printre „mosafiri“ și sofale pentru a aduce cafea proaspătă, dulcețuri felurite, tutunul dorit sau apă de trandafiri pentru spălarea mîinilor.

În momentul sosirii, ambasadori, consuli, călători sau simpli prieteni sînt primiți la curtea domnească sau într-o importantă casă boierească cu desfășurarea unui întreg ritual de politeţuri din care nu lipsesc cafelele, dulcețurile, șerbeturile, confeturile, dulciurile, zaharicalele, narghilelele.

Iată cum se desfășura ritualul cafelei așa cum este el descris de un martor ocular, medicul Andreas Wolf, la 1784: „Stăpînul casei bate din palme (este un semnal obișnuit care înlocuiește clopoțelul folosit la noi) și, într-o clipă, odaia de primire s-a umplut de slugi. Fata din casă, de obicei o țigancă, aduce pe o tavă de argint un pahar cu apă proaspătă, împreună cu o chisea drăguță, în care se găseşte așa-numita dulceață. Aceasta o predă cucoanei care apoi serveşte cu mîna ei pe fiecare musafir. Deoarece acesta este primul semn al onorurilor, indiferent de zi sau de anotimp, refuzul ar însemna o lipsă de cuviință. Oaspetele își ia, așadar, o linguriță bine umplută și apoi bea după ea apă cît poftește. În timpul acesta apare cafegiul cu tava sa pe care se găsesc ibricul de cafea și filigenele împreună cu suporturile. Se dă cafeaua nefiltrată (pregătită) de obicei fără zahăr, după cum am văzut și la turci. Stăpîna casei întinde cu mîna ei fiecărui musafir filigeana cu cafea; în clipa aceea se apropie ciubugiul și oferă pe rînd fiecăruia cîte o lulea aprinsă chiar atunci.“

Uneori îmi doresc sastiseala de la 1800 și tihna unei filigene de cafea în fumul parfumat al unei narghilele.

libertatea de impresie

Clasa întîi în economia de piață

E vremea cînd se fac înscrieri la școli, iar părinții se interesează de cele mai bune. Sînt școli clasice sau școli neconvenționale. Sistemul de stat, sistemul Waldorf, cel *Step by Step* ori cine știe ce altul. Unele cu plată, altele fără. Nu pare însă neapărat că, dacă dai bani pentru școală, copilul va ieși de acolo mai învățat, ci, poate, cu ceva mai multe „fițe în cap“, cum se spune acum. Bieții părinți, care, atunci cînd au făcut școala, nu prea aveau de ales decît cel mult un loc în care să nu fie obligați să învețe rusă (evident, din frondă față de limba ocupantului), sînt pe bună dreptate dezorientați. Școlile le prezintă diverse „oferte“ sau „produse“, exact ca la supermarket. Și apropo de supermarket, bietele mame știu deja că există feluri de detergenți care la televizor spală orice pete, iar în mașina de spălat de acasă nu mai sînt bune de nimic. Cu atît mai grea se dovedește alegerea unei școli. Unele au o bună știință de a-și face publicitate, creează mode și chiar psihoze în rîndul părinților. La ele se face coadă la propriu. Tații, mamele sau bunicii se duc de cu noapte să se așeze la intrare. Se fac liste, ca la carne pe vremuri, iar directorii se văd obligați să mai ceară învățători de la inspectorat pentru a face față cererii. Inspectoratul Municipiului București spune deja că ar fi nevoie de încă 3.000 de titularizări pe posturile de profesori din școli.

Cu puțină imaginație, îți poți chiar închipui autobuzul de aprovizionare cu profesori aduși la ușa din spate a școlii, așa cum veneau mult așteptatele mașini frigorifice în dosul alimentarei, pe vremea lui Ceaușescu. Dar dacă la unele școli e o aglomerație de nedescris, la altele e liniște și pace. Nu e nici efervescență stimulatoare, dar nici nebunie. Pe de altă parte, e evident că bietul copil poate nimeri la o școală bună într-o clasă proastă sau cu un învățător slab, după cum, la fel de bine, poate nimeri la o școală proastă într-o clasă bună. De asemenea, poate fi o școală proastă cu reclamă bună sau o școală bună cu reclamă proastă. Ecuația e foarte complicată, iar Internetul pe care sînt afișate anumite indicii, cum ar fi numărul de reușite la Olimpiade și altele, nu face neapărat mai multă lumină. Totuși, mamele se mîndresc fiecare cu alegerea făcută: „Noi dăm cinci mii de dolari pe an pentru educațiaăluia mic, pentru așa ceva merită orice sacrificiu“; „Eu sînt de părere că nu trebuie să studieze totul într-o limbă străină, pentru că pe urmă devine cu totul aerian în țara asta“; „Orice ați zice voi, mie mi se pare că școala trebuie să fie aproape de casă“; „Dar n-ai auzit că acolo, în cartier, umblă ăia cu droguri?“; „Și la ăilalți, în centru, se aruncă cu grenade“. Cine ia în calcul și informațiile din presă care vorbesc de eleve înjunghiate în biroul directoarei, de profesori care-și bat regulat elevii sau de elevi care le dau profesorilor aflați la tablă pantalonii jos, n-au decît să-și lase copilul analfabet.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

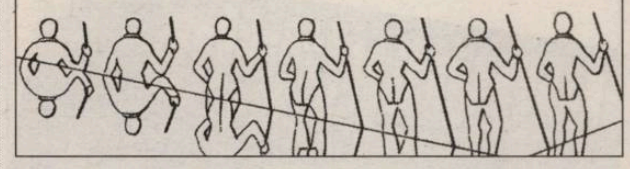

Dorul și drumul

Nu e nici un secret, am scris de multe ori, îmi place să călătoresc. Sînt ducace – cum mai spun unii, folosind un cuvînt mai mult tehnic decît poetic – sau „sufăr“ de dor de ducă. Cine împărtășește același „morb“ – știe cum e. Îmi place să mă mișc, să călătoresc, să văd orice lucru nou, fie el derizoriu, sublim sau banal, sub forma unui tablou într-un muzeu, a unei tejghele dintr-un magazin sătesc, a unui castel medieval sau a unei gospodării din fundul Moldovei.

În condițiile date, orice călătorie e binevenită, și orice amănunt, semnificativ, motiv de mirare și de învățare. Pe drumul spre Craiova, via Pitești, și Slatina, poți proba în multe feluri teoriile de mai sus. Cum te duce drumul, pe stînga, cînd ieși din București, spre Pitești, te întîmpină terasa Prometeu; după care, la mică distanță pe meandrele șoselei, urmează Donald, „Alegerea perfectă“. Cine au fost și unul și celălalt nu pare să conteze: aducerea focului muritorilor, riscînd a avea pe veci ficatul ciugulit de vulturi, sau a-i face să rîdă de poante semi-fizice pe aceiași par să meargă la fel de bine cu mici și cola.

Mai departe, drumul duce spre Craiova. Nu pot spune că am vizitat Craiova sau că știu ceva despre orașul, care, din mers, m-a fascinat. Doar că, lăsîndu-mă în voia pașilor, am văzut frînturi de lucruri care mi-au atras atenția: o fîntînă arteziană luminată în trei culori: roz, albastru și, cred, galben; Primăria, care se afla vizavi de respectiva fîntînă (principalul obiectiv dintr-un părculeț vegheat de statuia lui Cuza), profesionist luminată, numai sus, spre creneluri; cel mai frumos magazin cu rochii de mireasă pe care l-am întîlnit, nu pentru că am văzut prea multe, ci fiindcă nu mergea pe linia celor prea alambicate și *kitsch* din Lipscanii bucureșteni și pentru că prezenta rochii simple și destul de mulate, așa cum mi-aș fi dorit și eu să am; patiserii și cafenele cu nume artistice, de clasă, *El Greco* și *Da Vinci;* un *Fornetti* într-o casă veche, poetică, cu o ușă albă ca din poveștile englezești (deși aș fi crezut, cel puțin după locațiile din București, că Fornetti-urile sînt cele mai banale locuri cu de-ale gurii posibile); un magazin de pălării și eșarfe, din care s-ar fi putut aproviziona Mary Poppins; o curte interioară misterioasă; luna ca un cartof prăjit invers sau ca un zîmbet pe o față abia ghicită; senzația de *déjà-vu,* de oraș mare, bine așezat și frumos luminat pe înnoptate, pe care am avut-o și în Tîrgu-Mureș, și în Belgrad, și în Paris.

Și, nu în ultimul rînd, toaletele. La cafeneaua *Rendez-vous,* unde puteai bea ciocolată mexicană sau *milkshake* cu cocos, pe ușa din interiorul toaletei doamnelor se afla următorul anunț (sub forma unei bucăți de hîrtie igienică dintr-un sul, devenită pergament): „Acest loc minunat este o toaletă“. Unii mai numesc acest spațiu minunat dedicat meditației „WC“, „Closet“, „Privată“, „Locul unde merge împăratul pe jos“ etc., etc. Așezămîntul despre care vă povestesc nu a fost ocolit de progresul tehnic și timpurile moderne îl înzestrează cu vas de apă, butoane, odorizante, capace și alte accesorii.

Așadar luați aminte:

„Nu vă urcați cu picioarele pe capacul vasului de toaletă!

Nu uitați să trageți apa!

Folosiți cu încredere peria alăturată pentru curățarea vasului după ce l-ați folosit!

Aruncați toate materialele folosite în coșul de gunoi!

Nu uitați să vă spălați pe mîini!

Vă mai așteptăm pe la noi“.

Nu am vrut să stric poezia orașului cu acest gen de informație prozaică, dar, lăsîndu-mă în voia percepției superficiale, aici am ajuns. De fapt, anunțul respectiv s-a dovedit a nu fi singurul, ci doar parte a unui *trend* craiovean. Dacă sesizați aici vreo urmă de dispreț sau ironie, vă înșelați: nu era în intenția mea. Toaletele sînt, în ultimă instanță, semnul civilizației locale. Și acesta a fost cel mai cuprinzător și mai bine scris anunț din și despre toalete pe care l-am întîlnit pînă acum.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

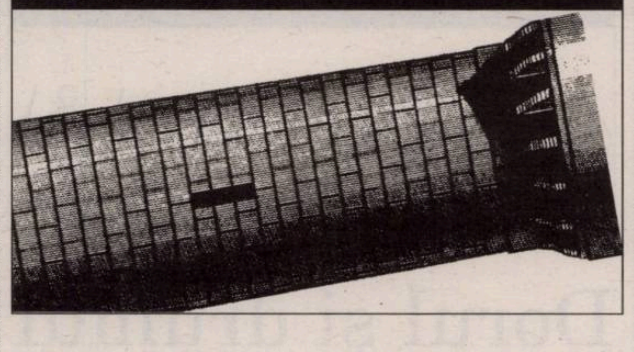

Fără ei

Se dedică Aniţei Nandriş

Conform definiţiei pe care i-o dă Michel Meslin, lustraţia reprezintă „un rit roman de purificare avînd ca principal efect eliberarea de sub orice influenţă rea a unui grup de oameni ori a unui spaţiu locuit sau cultivat". Ritualul acesta colectiv, bazat pe ofrande animale şi angajarea într-un circuit procesional, urmărea trasarea unui „cerc magic": o arie scutită de orice marcă negativă şi deci aptă să-i protejeze pe toţi cei aflaţi în interiorul ei. Calendarul religios recomanda primăvara o lustraţie a armelor *(armilustrium)*, iar toamna, o lustraţie a recoltelor *(ambarvalia)*. Existau însă şi lustraţii *ad hoc*, ori de cîte ori comunitatea se pregătea să îndeplinească un act important: aşa se întîmpla, de pildă, înaintea bătăliilor, sau cu prilejul recensămintelor, cînd populaţia se preta la acte lustrale, pe Cîmpul lui Marte.

Termenul ne-a venit din lumea romană, dar nu există nici o religie care să ignore o anumită tehnică de purificare rituală. Viaţa socială însăşi funcţionează pe baza unor asemenea, ciclice, forme de „curăţire". Botezul creştin este o formă *radicală* de lustraţie, de vreme ce vizează efectele păcatului *originar*. În fond, orice rit de trecere are conotaţii lustrale. Oamenii străbat experienţe majore, chemate să-i modeleze lăuntric şi să le dezvăluie semnificaţia propriei existenţe. Atunci cînd individul sau comunitatea trec un asemenea „prag", ei se despart de propria „murdărie" pentru a se instala într-o condiţie mai bună.

După comunism, societatea românească e grav intoxicată cu reziduurile acestei ideologii criminale. Şi totuşi, de 16 ani, tema unei legi a lustraţiei rămîne în proiect. E reluată periodic, fără ca societatea civilă să reuşească impunerea ei. Ne putem declara dezamăgiţi, dacă nu cumva scîrbiţi de atîta neputinţă. Însă ceea ce frapează e simplul fapt că *nu scăpăm* de obsesia privind refondarea ordinii simbolice a comunităţii în care trăim. Asemenea pasaje nu sînt facultative. Nu vom inaugura o altă istorie a României fără să fi condamnat oficial şi solemn regimul comunist, fără să-i fi îndepărtat din arena publică pe vinovaţii de poliţie politică, fără să fi despărţit, adică, apele acestei „sociogeneze". Pentru că acest ritual purificator nu s-a consumat, trăim cu impresia că societatea e otrăvită, că „adevărul" e o noţiune inaccesibilă şi că ambiguitatea morală rămîne singurul nostru destin. Eu unul simt această diferenţă de atmosferă la fiecare întoarcere în ţară: în alte părţi, cerul e limpezit. La noi, el e mereu împovărat de falsitatea unor echivocuri care-ţi fac viaţa irespirabilă.

Degeaba credem că „timpul le rezolvă pe toate". O nouă generaţie (biologică) poată să apară în politică, în cultură, în economie, însă ea nu va putea construi nimic durabil pe solul mocirlos pe care ne pregătim să i-l încredinţăm drept fundament. Nemţii au renăscut din cenuşa războiului pentru că s-a produs denazificarea. Iar valul UE din 2004 e departe de noi tocmai pentru că societăţile implicate (de la Vilnius, pînă la Praga) au trecut prin momentul, decisiv, al adevărului asumat.

De aceea, sper. Noul CNSAS are, *grosso modo*, şansa de a funcţiona în parametrii legali pentru care a fost creat. Există acum destulă voinţă colectivă pentru ca oponenţii lustraţiei să fie înfrînţi. Aici nu vorbim despre un an mediatic servit cu abundente surse de scandal şi nici de „surprizele" personale provocate pe fondul publicării dosarelor. Vorbim despre o societate românească însănătoşită prin adevăr şi dreptate. Dacă Alianţa care a cîştigat alegerile sub semnul acestor valori nu va reuşi să le onoreze prin adoptarea şi aplicarea, *sine ira et studio*, a lustraţiei, România va intra în UE ca un membru bolnav, care-şi ascunde penibil maladia, cu toate că simptomele ei îi desfigurează deopotrivă chipul şi conduita.

Totul a comportat, la noi, distorsiuni patetice, fie că a fost vorba despre democraţie, privatizare sau de orientarea spre NATO şi UE. Ultima ţintă spre care tindem e firescul unei convieţuiri care să nu ne răpească dreptul la bucuria de a trăi. Fără „elite" conducătoare împănate cu foşti securişti.

Mirel BĂNICĂ

Ortodoxia „virtuală"

– ambiguitatea şi limitele unui fenomen –

„Este filmul un obiect indezirabil pentru istoric?" *Cu această întrebare debuta acum mai bine de treizeci de ani studiul lui Marc Ferro referitor la relaţia dintre film şi societate, filmul ca obiect de cercetare istorică (Marc Ferro, „Le film – une contre-analyse de la société", în* Faire de l'histoire, nouveaux objets, *Gallimard, 1974). Între timp, întrebarea istoricului francez a primit nenumărate răspunsuri, s-au scris cărţi, filmul ca sursă şi obiect istoric nu mai miră pe nimeni.* „Site-urile Internet cu tematică ortodoxă (SITO) constituie un obiect indezirabil pentru studiul faptului religios-contemporan din România?" *– o parafrază a vechii întrebări, căreia vom încerca să-i schiţăm o tentativă de răspuns în rîndurile următoare.* Medium is the message *(mijlocul reprezintă mesajul), exclama victorios în optimismul general al anilor '60 canadianul Marshall McLuhan, autorul celebrei* Galaxii Gutenberg. *În ce măsură oare mediul virtual îşi pune amprenta asupra ortodoxiei?*

Obstacole şi dificultăţi

Prima dificultate întîmpinată în cursul studiului SITO: abundenţa şi diversitatea acestora. Aşa cum arată istoricul italian Ronaldo Minuti, pionier în studierea relaţiilor dintre ştiinţele sociale şi Internet, creşterea cantitativă a numărului de adrese disponibile, departe de a fi un avantaj, ridică probleme serioase atunci cînd este vorba de a găsi un răspuns precis (Ronaldo Minuti, *Internet et le métier d'historien*, PUF, 2002). Am reuşit să identific 58 de astfel de pagini, dar, fără îndoială, numărul lor este cu mult mai mare. Există o mare varietate de SITO: de la foarte oficialul site al Patriarhiei Române la site-uri bricolate de către preoţi de parohie pasionaţi de informatică, trecînd prin pagini care abordează practica isihastă, dar şi binefacerile auto-terapiei zilnice cu zeamă de ridiche rasă. O categorie aparte o constituie „forumurile" de discuţii cu tematică religios-ortodoxă, dintre care unele cum ar fi de exemplu forumul „Sihastru" – se disting prin violenţa mesajului anti-ecumenic şi respingerea modernităţii, beneficiind, paradoxal, tocmai de mijloacele de expresie puse la dispoziţie de către aceasta.

O altă dificultate majoră rezidă în caracterul eterogen al SITO. Mai toate conţin o culegere de texte „spirituale", muzică religioasă, informaţii despre mănăstiri, dialoguri înregistrate cu tele-duhovnici mediatici (o reminiscenţă a curentul ASCOR al anilor '90), colecţii virtuale de icoane etc. Unele dintre ele au în spate edituri sau publicaţii specializate în domeniul spiritual, fiind integrate în acest ultim caz în nebuloasa *new-age*, care îşi găseşte un mijloc de exprimare teribil de eficient pe Internet, mediu care răspunde prin excelenţă *aderării prin neimplicare*, preceptul fundamental care stă la baza acesteia. În fine, fără a relansa dezbaterea asupra noţiunii de „prezenţă virtuală", precizez doar că orice SITO este un „obiect" fragil, ce poate dispărea din spaţiul ecranului de la o zi la alta, fără a lăsa urme, din varii motive. Nu dispare însă doar o simplă adresă *www*, ci o formă unică de expresie religioasă.

Problema autorităţii

SITO, precum şi alte forme „derivate" de prezenţă virtuală ale faptului religios contemporan, ar trebui să suscite un minimum de reflecţie din partea capetelor care gîndesc (post)modernitatea din BOR. Publicistica religioasă a anilor '30 din secolul trecut abundă în articole şi luări de poziţie cu privire la relaţia dintre religie şi provocarea tehnologică reprezentată în acea vreme de radio şi capacitatea sa nebănuită de a transmite la distanţă mesajul religios. Mulţi se întrebau atunci cum „lucrează" Sfînta Tradiţie în cazul slujbelor de duminică transmise la radio... Astăzi, nu ne putem împiedica să lansăm aceeaşi interogaţie, dar multiplicată la infinit din cauza puterii tehnologice a Reţelei. Internetul constituie un „amplificator de posibilităţi" formidabil pentru toate grupurile minoritare religioase, care oricum erau dificil de „controlat" canonic şi înainte. Toată marea literatură teologică ortodoxă arată un singur lucru: autorul teolog, indiferent de nivelul şi ştiinţa sa de carte, se plasează sub autoritatea supremă a Părinţilor, a Tradiţiei, cea atît de greu de explicat în cuvinte, dar atît de uşor de remarcat. Internetul însă, ca orice produs al postmodernităţii, pe de o parte fragilizează rolul autorului şi îngăduie fragmentarea mesajului, iar pe de altă parte permite o libertate extraordinară sub masca anonimatului. „Călugăr67DAC" poate fi un pseudonim noaptea, în faţa ecranului, dar şi un respectabil funcţionar patriarhal în timpul zilei.

Problema autorităţii se complică şi mai mult dacă luăm în calcul şi faptul că multe din persoanele care scriu virulent pe unele forumuri de discuţii „ortodoxe" fac parte din cler, iar unii călugări tineri au primit ca „ascultare" sarcina de a construi şi întreţine un SITO. Orice muncă intelectuală ar trebui să procure călugărului o stare de linişte şi calm necesară îmbogăţirii spirituale – iar a avea acces nelimitat la jungla Net-ului semnifică în marea majoritate a cazurilor o invitaţie în chilie a tentaţiilor de tot soiul. Acest aspect pînă acum nebănuit al vieţii monahale ridică astfel întrebări cu privire la problema transmiterii autorităţii şi în acest mediu, adevărat rezervor al memoriei ortodoxe, pus la grea încercare de aceste noi practici virtuale, ducînd la dezvoltarea unor noi forme de individualism, înscris în curentul mai larg al condiţiei postmoderne. Aşa cum o arată Anthony Giddens, tocmai dezvoltarea nemăsurată a individualismului a făcut ca individul din societăţile contemporane să nu mai accepte identitatea care îi era atribuită la naştere, inclusiv în formele cele mai simple: rasă, religie, aspect fizic etc. Căutarea disperată a unei formule pentru a fi *„el însuşi"* îl împinge să construiască în mod continuu, să-şi găsească o identitate pierdută de fapt pentru totdeauna (Anthony Giddens, *Les conséquences de la modernité*, L'Harmattan, 1994). În cadrul binomului religie-spaţiu virtual, lipsa autorităţii duce la construirea unor identităţi care vor să *pară* tradiţionale, avînd însă ca rezultat doar palide substitute supuse manipulărilor de tot soiul.

Adaptare sau secularizare?

Pentru Max Weber, tradiţia este o modalitate de a „simţi, de a se comporta şi de a reacţiona în faţa unei noi situaţii". Marcel Mauss ne spune că „tradiţia este ceea ce se transmite", orice proces de transmitere implicînd însă o adaptare a mesajului. Sociologul francez Maurice Halbwachs pune şi el accentul pe adaptabilitatea memoriei creştine, adesea asociată tradiţiei, exigenţelor lumii contemporane. Reprezintă SITO o formă de răspuns a ortodoxiei la modernitatea în care trăim sau este vorba de o formă de secularizare extrem de sofisticată? Nu am pretenţia de a furniza un răspuns complet, ci doar cîteva observaţii rezultate dintr-o analiza rapidă.

Este extrem de dificil de trasat profilul vizitatorului-tip al SITO, dar mai important este efortul de a recunoaşte drept valabil modul special în care el trăieşte religia în universul virtual şi încearcă să-i dea un sens. Teologii, nu numai cei ortodocşi, ar trebui să se aplece mai mult asupra ideii că transmiterea credinţei, transplantarea ei de la o regiune la alta, de la un mediu la altul, aduce mereu în discuţie problema continuităţii cunoaşterii. „Am fost surprinşi să constatăm raportul direct ce există între instabilitatea procesului tradiţiei şi *rezultatele ambigue* (s.n.) care se observă după transplantarea creştinismului într-un alt mediu", conchide raportul final din 1963 al comisiei „Tradiţie şi tradiţii" a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva. Patru decenii mai tîrziu, această afirmaţie pare mai adevărată ca oricînd. Nu putem oare vorbi de rezultate ambigue şi în cazul expresiei religioase ortodoxe pe Internet, un mediu virtual, ce-i drept, dar un *nou* mediu de expresie al acesteia? Cum am putea explica altfel tentaţia coabitării virtuale cu *new-age-ul ortodox*, expresie religioasă fără profunzime, dar şi *link*-urile existente pe siturile legionare ce conduc direct la pagini ortodoxe, ca şi cum relaţia sinuoasă dintre Biserică şi Garda de Fier din perioada interbelică s-ar fi prelungit în mediul virtual?

Şi încă: anii ce vor veni vor aduce cu ei o amplificare a migraţiei româneşti. Migraţia şi globalizarea aduc cu sine noi forme de căutare şi de expresie a identităţii, care au tendinţa de a se cristaliza în jurul referinţelor tradiţionale prin punerea în scenă a alterităţii în spaţiul global (a se vedea Jonathan Friedman, *Cultural Identity and Global Process*, Editura Sage, 1994). Cel mai scurt drum spre casă trece de multe ori prin click-ul pe un site de genul celor prezentate mai sus. Marea majoritate a SITO îndeplinesc şi o funcţiune *memorială*, graţie marelui număr de imagini, literatură ortodoxă, înregistrări video etc., putînd răspunde astfel unei nevoi spirituale de moment ale unei persoane migrante. Poate oare fi vorba de trăire religioasă în acest caz? Sau este vorba de o simplă satisfacere a unei curiozităţi de moment, de întreţinerea unei legături simple, neimplicante, cu matricea spirituală originară? Proliferarea în viitor a unor astfel de site-uri, indiferent de „categoria" lor, nu va duce oare la un amalgam de stiluri şi expresii, care dincolo de informare şi prezentare a unei anumite viziuni a ortodoxiei, riscă să altereze grav mesajul iniţial al acestei confesiuni?

În loc de concluzie

SITO reprezintă fără îndoială o formă de expresie a faptului religios contemporan; în schimb, ele par complet scăpate de sub controlul canonic al BOR, chiar dacă fiecare îşi afişează apartenenţa la Ortodoxie. Aceasta se întîmplă din cauza ambiguităţii raportului întreţinut cu Tradiţia, care în acest caz nu mai este un mod de relaţionare eficace cu corpul cel viu al Bisericii, ci mai degrabă un mod de revendicare a unei *identităţi ortodoxe* – de unde şi impresia persistentă că unele SITO, dar şi forumuri de discuţie, sînt veritabile centre conservatoare şi retrograde (fără a mai vorbi de derapajele politice şi atitudinile violent anti-ecumenice), în răspăr cu mesajul „oficial" al centrului de la Bucureşti. Din cauza dezvoltării sentimentului de *apartenenţă fără angajament*, ele constituie o sursă importantă în generarea unui sentiment special de *„new-age* ortodox", unul dintre principalele pericole la adresa ortodoxiei din zilele noastre. În acest ultim caz, oricît de generoase ar fi intenţiile celor care le-au conceput, SITO nu sînt altceva decît un pas în plus în direcţia secularizării crescînde, a superficializării mesajului creştin, ce se manifestă şi în ortodoxie, cu întîrzierea istorică de rigoare datorată pălăriei de plumb protectoare a comunismului.

Nota autorului: La baza scrierii acestui articol, parte dintr-o cercetare mai amplă, derulată în cadru academic, au stat următoarele site-uri şi forumuri de discuţie, selectate din marele număr de SITO disponibile: www.chiazna.com, www.miscarea.com, www.ortodoxie-catolicism.com, www.ortodoxie.as.ro, www.sfaturi-ortodoxe.ro, www.patriarhia.ro, şi forumurile: Iulian Nistea (închis în august 2005) şi Forumul „Sihastru", http//arhiva-ortodoxa.com.

o perspectivă transatlantică

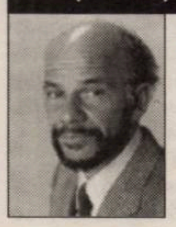

Melvyn KRAUSS

Comerţul liber în era terorii

Opinia publică ostilă din SUA a fost factorul cheie în căderea tranzacţiei prin care exploatarea a şase porturi americane ar fi fost concesionată unei firme arabe. Dar respingerea companiei din Dubai a îngrijorat partenerii de afaceri ai Americii şi suporterii globalizării, care văd în asta un semn că angajamentul Americii faţă de deschiderea economică e în scădere.

Şi totuşi, ultimele sondaje le contrazic pesimismul: americanii se declară adepţi ai globalizării, ca întotdeauna de altfel. Dar, după atacurile teroriste din septembrie 2001, angajamentul SUA faţă de deschidere şi globalizare trebuie redefinit astfel încît să includă şi interesul oamenilor pentru „bunuri" speciale, precum siguranţa, în completarea unor bunuri mai convenţionale, ca automobilele şi televizoarele. Altfel, angajamentul în sine îşi pierde din relevanţă.

Blocarea tranzacţiei cu firma din Dubai sau impunerea de restricţii pentru muncitorii străini din cauza fricii de teroriști nu constituie protecţionism în sensul curent: interese private care subminează binele public, de pildă atunci cînd fermierii impun preţuri mai mari deoarece importurile sînt restricţionate.

Îngrijorările privind securitatea naţională nu trebuie tratate în glumă. O naţiune are de cîştigat de pe urma unei economii deschise, dar are şi un interes vital în protejarea cetăţenilor. Echilibrul între cele două obiective – care uneori pot fi în conflict – este cheia unei politici de succes.

Preşedintele George W. Bush, spre exemplu, caută un asemenea punct de echilibru în problema imigranţilor, propunînd unele restricţii, dar păstrînd permisele de muncă pentru străini. Propunerea sa – care se situează la mijloc între punctele extreme: construirea unui zid la graniţa americano-mexicană şi menţinerea unei graniţe deschise – reprezintă abordarea corectă, de vreme ce teroriştii s-ar putea lesne deghiza în muncitori străini. În mod normal, cu cît ameninţarea teroristă este mai mare, cu atît mai restrictivă ar trebui să fie politica.

Ameninţarea teroristă va face ca în viitoarea economie globală să fie mai multe schimburi comerciale şi mai puţini muncitori străini.

La nivel mondial, se aşteaptă descreşterea numărului muncitorilor străini ca urmare a unor controale mai restrictive la graniţe. Această scădere va fi compensată de o creştere a *outsourcing*-ului (mutarea unei părţi din activitatea firmelor în ţări mai ieftine). Ca şi emigraţia muncitorilor, *outsourcing*-ul este o modalitate de a importa forţă de muncă, doar că muncitorii rămîn la ei acasă. Fie un anumit serviciu e efectuat din afară – telemarketingul, spre exemplu – fie întreaga producţie e trimisă afară şi bunul finit importat ulterior (în Europa, tot mai multă activitate industrială se mută de la Vest spre Est). Deci, în comparaţie cu primirea de muncitori, *outsourcing*-ul este o modalitate mai atractivă de a importa forţă de muncă, în condiţiile în care globalizarea e infectată de terorism.

Importurile libere sînt esenţiale în acest context. Ele sînt imune, nu pot fi folosite de teroriști. Tarifele restrictive şi cotele limitative asupra importurilor de bunuri cresc cererea pentru muncitori străini, deci în ultimă instanţă ele îi pot ajuta pe teroriști. Ameninţarea teroristă va face ca în viitoarea economie globală să fie mai multe schimburi comerciale şi mai puţini muncitori străini.

În acest sens, importurile de servicii sînt similare muncitorilor străini, adică şi ele comportă un risc terorist. Proiectul de tranzacţie cu Dubai Ports World este un exemplu. Transferarea informaţiei strategice despre porturi în mîini străine şi, poate, neprietenoase ar fi ridicat riscuri de securitate naţională. În cazul în care respectiva companie ar fi fost folosită pentru operaţiuni teroriste, nici măcar Paza de Coastă a SUA nu şi-ar fi putut da seama.

Susţinătorii globalizării nu ar trebui să fie puşi în dificultate de dorinţa cetăţenilor americani de a se simţi în siguranţă. „Nu"-ul american adresat lui Bush în ce priveşte tranzacţia portuară nu a reflectat genul de protecţionism cu care eram obişnuiţi pînă acum. Interesul public s-a manifestat în acest caz într-un mod mai extins şi mai bine definit. Acest fel de a gîndi este opusul protecţionismului.

***Melvyn Krauss** este* Senior Fellow *la* Hoover Institution, Stanford University.

Copyright: Project Syndicate, 2006,
www.project-syndicate.org

traducere de Cristian GHINEA

Iulia MOTOC

De la Comisie la Consiliu:

– transformarea drepturilor omului la ONU? –

Ce se mai întîmplă cu reforma ONU anunţată la începutul lunii septembrie? După adoptarea în decembrie a textului referitor la Comisia pentru Consolidarea păcii, pe 28 martie a fost abolită vechea Comisie pentru drepturi. Este urmarea unei rezoluţii referitoare la drepturile omului, adoptată de Adunarea Generală pe 15 martie, rezoluţie care, previzibil, a suscitat cele mai profunde controverse. Negociată pe parcursul a mai multe luni, rezoluţia înlocuieşte defuncta Comisie cu un „Consiliu al drepturilor omului", avînd statut, componenţă şi competenţe diferite. Adoptarea acestei rezoluţii a fost unanim considerată „un moment istoric", trezind multă atenţie pe plan internaţional. Mai puţin însă în Europa de Est. Est-europenii manifestă scepticism faţă de drepturile omului şi aplicarea lor, deşi acestea au fost un vehicul important al despărţirii de totalitarismul comunist. În zonă, este îmbrăţişat îndeosebi realismul, acel curent după care tot ce se întîmplă pe scena internaţională poate fi explicat prin raporturile de putere. Dar chiar şi în această grilă de lectură, rezoluţia ar trebui să suscite un interes important. Este un moment important nu numai în istoria ONU, dar şi în viitoarea configuraţie de putere internaţională. SUA au votat împotriva rezoluţiei, împreună cu Israel şi cu două dintre insulele Pacificului: Palau şi Marshall.

Înfiinţată în 1946 cu mandatul de a crea un cadru general pentru protecţia drepturilor omului, Comisia s-a consacrat în primii ei douăzeci de ani aproape în exclusivitate creării normelor în domeniu, printre care cele mai importante sînt negocierea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului şi a celor două Pacte referitoare la drepturile omului. La începutul anilor '70, a început să controleze aplicarea drepturilor omului, mai întîi prin acceptarea mecanismului de plîngeri individuale în cazul violărilor grave şi apoi prin intermediul instituirii aşa-numitelor „proceduri speciale": experţi independenţi care fac rapoarte asupra situaţiei generale a drepturilor omului sau a unei situaţii speciale într-o anumită ţară.

Comisia era compusă din 53 de State, propuse de cele cinci grupuri regionale, iar membrii ei erau aleşi de către ECOSOC *(Economic and Social Council)* pentru o durată de patru ani; se întrunea o dată pe an, pentru şase săptămîni, la Geneva. Alegerile membrilor nu ţineau cont de criteriul respectării drepturilor omului de către statul candidat, ci de principiul rotaţiei în cadrul grupului regional sau de cît de bine ştia un stat să îşi facă campanie. Din cauza acestui mecanism de alegere a membrilor, Comisia a fost în ultimii ani cel mai criticat organism al ONU, fiind acuzată de lipsă de credibilitate şi politizare excesivă.

Criticile s-au intensificat odată cu prezenţa acolo a unor state ca Nepal, Zimbabwe sau Cuba, ale căror regimuri au fost acuzate ele însele de încălcări ale drepturilor omului, şi au devenit vehemente atunci cînd Libia a deţinut preşedinţia Comisiei. Mai profund decît cazul Libiei chiar, Comisia a fost afectată pentru că nu a reuşit să controleze aplicarea drepturilor omului în state ca Sudan sau Iran.

Cele peste cinci luni de negocieri de la New York au reprodus în mic atmosfera generală din ultimii ani, marcată de diviziunea dintre Nord şi Sud. În acest context, Nordul (statele dezvoltate) susţinea un nou Consiliu pentru drepturile omului, ales cu două treimi din voturile Adunării Generale; excluderea din acest Consiliu a statelor care au sancţiuni pentru violări masive ale drepturilor omului. Sudul (statele subdezvoltate) susţinea alegerea de către majoritatea Adunării Generale, cu posibilitatea ca orice stat să poată candida, criticînd mecanismele de suspendare şi instituirea de criterii prealabile ca fiind „selective". Spre surprinderea multora, cei mai vocali reprezentanţi ai Sudului – ca Egiptul, Pakistanul sau India – au în acest moment relaţii privilegiate cu statele Nordului, în special cu SUA. Acest decalaj se poate explica prin fragmentarea relaţiilor internaţionale şi prin interesele divergente ale statelor în funcţie de temele aflate în joc.

Washingtonul a declarat că votează împotriva rezoluţiei pentru că nu e sigur că textul în sine garantează o protecţie sporită a drepturilor.

Textul final prevede înfiinţarea Consiliului, ca organism subordonat Adunării Generale. Va avea 47 de membri, propuşi de către cele cinci grupuri regionale şi aleşi de majoritatea statelor din Adunarea Generală. Se va întruni 10 săptămîni pe întregul parcurs al anului, astfel încît să poată răspunde adecvat în caz de violări ale drepturilor omului. Una dintre cele mai importante atribuţii ale Consiliului este acea de a analiza situaţia drepturilor omului în toate statele membre printr-un mecanism de analiză universală (*peer review*). Atunci cînd sînt semnalate violări majore, două treimi din Adunarea Generală pot suspenda un membru. La cererea unei treimi din membrii săi, Consiliul se poate reuni pentru a răspunde unei situaţii de urgenţă.

Adunarea Generală din 15 martie a debutat prin declaraţii înaintea votului, pretext pentru Cuba şi Venezuela de a critica SUA. Washingtonul a declarat că votează împotriva rezoluţiei pentru că nu e sigur că textul în sine garantează o protecţie sporită a drepturilor, dar că va colabora la crearea Consiliului. Într-o replică memorabilă, ambasadorul american John Bolton a răspuns că ar putea să exercite dreptul la replică faţă de Venezuela şi Cuba, dar „Why bother?" (De ce să ne obosim?). S-au abţinut de la vot Belarus, Venezuela şi Iran, motivînd că rezoluţia nu reflectă suficient interesele statelor din Sud.

Multe decizii importante vor trebui luate de noul Consiliu în prima sa sesiune, care va începe pe 19 iunie: cum va fi concretizat mecanismul de analiză *(peer review)*, cum vor fi revizuite procedurile speciale şi alte mecanisme folosite de fosta Comisie. La cîteva zile după adoptarea rezoluţiei, un număr impresionant de state şi-au depus candidatura pentru Consiliu, a cărui alegere se va face la începutul lunii mai. Deşi în ultimă instanţă alegerea membrilor este una politică, există în acest moment un cadru instituţional care să permită noului Consiliu să fie mai eficient în protejarea drepturilor omului. Conform înţelegerii, dacă şi acest cadru instituţional se va dovedi insuficient, el va fi modificat peste cinci ani.

Se va schimba ceva în practică? Într-o interpretare optimistă, care pare să domine la New York si Geneva, răspunsul este: da.

***Iulia Motoc** este* Senior Research Fellow *la* Yale School of Law.

Victor-Iulian TUCĂ

Mîna lungă a băieţilor cu buzunare pline

Căderea regimului semi-oligarhic din iarna lui 2004, apoi ce s-a întîmplat zilele acestea cu Adrian Năstase au fost extrem de impredictibile chiar şi pentru politicienii versaţi de la Bruxelles. Baroneasa Emma Nicholson declara cu o săptămînă înaintea alegerilor din 28 noiembrie 2004 că vor cîştiga *„nişte prieteni foarte apropiaţi"*. Ironia era evidentă, însă din ea puteai înţelege la cine se referea experimentatul politician liber-democrat. În 2006, socialiştii europeni l-au susţinut pe Năstase în continuare, cu excepţia unor europarlamentari vizionari ca Jo Leinen. În 2004, pe fondul înrăutăţirii constante a calităţii regimului politic din România, fapt relevat chiar de Raportul Comisiei Europene din octombrie 2004, contestarea regimului semioligarhic de către PSD, din partea Bruxelles-ului scăzuse semnificativ din intensitate la sfîrşitul anului 2004, comparativ cu 2003 sau 2002. Pe de altă parte, pe parcursul anului 2003 se putea observa că, în interior, formele de contestare venite din partea opoziţiei erau fie extrem de nearticulate, ori de-a dreptul hilare, imaginea unui Victor Ciorbea ca lobby-ist PSD fiind emblematică pentru slăbiciunile endemice ale majorităţii politicienilor români. Rolul opoziţiei fusese în realitate exercitat în mare parte de parlamentarii de la Bruxelles. Începînd cu jumătatea lui 2004, glasul politicienilor europeni care se făcuseră remarcaţi ca apărători ai firavei democraţii dîmboviţene sau a ceea ce mai rămăsese din ea, au dispărut treptat. Arie Oostlander nu a mai participat la alegerile parlamentare europene de anul trecut, iar baroneasa Emma Nicholson îşi îndulcise vizibil tonul critic la adresa regimului PSD. În afara cîtorva parlamentari liberal-democraţi, în special Chris Davis şi Graham Watson, şi a „Verzilor", vocile care critacau aservirea justiţiei, încălcarea libertăţii presei sau toleranţa în privinţa corupţiei la cel mai înalt nivel, s-au domolit simţitor. Cu ocazia dezbaterii Raportului Moscovici, în luna noiembrie a anului trecut, parlamentarul Joost Lagendijk observa că *„deşi părerea doamnei Emma Nicholson s-a schimbat, situaţia politică din România a rămas din păcate la fel"*. Concomitent, s-a produs un fenomen extrem de interesant: contestarea din interior a regimului oligarhic a reintrat, din a doua jumătate a anului 2004, pe coordonate naturale: opoziţia din România şi-a regăsit tandemul şi a reuşit la alegerile locale să recîştige parţial conducerea unor oraşe importante în timp ce personalitatea lui Traian Băsescu devenea din ce în ce mai vizibilă. În una dintre cele mai influente lucrări în sfera ştiinţei politice, Robert Dahl observa că un regim politic se îndreaptă spre democraţie în funcţie de proporţia populaţiei care participă la controlul şi *contestarea publică* a activităţii guvernului.

În cursul anului 2004, transferul procesului de *contestare publică*, venită în perioada 2000-2003 cu precădere din exterior (parlamentari din Uniunea Europeană), s-a reorientat şi a cuprins segmente largi ale populaţiei din România. Cu cît statul oligarhic al PSD-ului căpăta trăsăturile clasice ale unui regim mafiot, cu atît contestarea venită din partea societăţii civile şi a micului segment al presei rămase independente devenea din ce în ce mai puternică, în ciuda cenzurii exercitate de către fosta putere. În final, mecanismul alegerilor parlamentare şi prezidenţiale a adus o surpriză de proporţii: schimbarea guvernării PSD. Instrumentul principal folosit de guvernul Năstase în instaurarea regimului semioligarhic din perioada 2000-2004 a fost politizarea justiţiei pînă la anularea oricărei pretenţii de independenţă a puterii judecătoreşti. Privatizările frauduloase, contractele obţinute fără nici un fel de licitaţie, refuzurile anchetării comiterii unor fapte de corupţie la cel mai înalt nivel, toate actele grave prin care s-au adus statului prejudicii financiare enorme au fost posibile în lipsa unei reale independenţe a justiţiei faţă de factorul politic. Pusă în faţa acestei situaţii fără precedent, Comisia Europeană a trebuit să găsească o soluţie inedită în ceea ce priveşte încheierea negocierilor cu România.

Aflată sub presiunea unor state ca Franţa, Germania sau Marea Britanie, Comisia a decis pentru prima dată în istoria proceselor de integrare, impunerea unei clauze de salvgardare stabilită special pentru nu mai puţin de şapte domenii din Capitolul Justiţie şi Afaceri Interne, dintre care primul era *asigurarea independenţei justiţiei*. Statele Membre ale Uniunii Europene vor putea decide cu o majoritate calificată de numai 2/3 o eventuală amînare a datei de integrare a României. Din toate aceste clauze, a rămas doar cea pe Justiţie şi asta în condiţiile în care numele Macovei este la Bruxelles o garanţie de neaplicare a ei. Promisiunile asumate de PSD în 2004 au fost extrem de greu de realizat într-un timp scurt, avînd în vedere sistemul baroc al reţelei de securişti, miliţieni, informatori sau alţi *oameni de bine* care funcţionează cu mare efect în sfera justiţiei, dar iată că multe s-au reuşit de noul guvern instalat în 2005. Dacă echipa comunistă de jurişti a fost obligată, în împrejurările procesului de democratizare de la începutul anilor '90, să propună o constituţie cu valenţe democratice, creînd în spatele ei un sistem legislativ şi judecătoresc care au favorizat abuzurile şi corupţia, Monica Macovei şi oamenii noi aduşi în justiţie au produs efecte devastatoare pentru unii oligarhi. Totuşi, povestea tristă a sinuciderii procurorului Cristian Panait, urmată de încercarea de culpabilizare a aceluiaşi magistrat, pus să ancheteze pe nedrept un alt coleg, a dezvăluit distanţa enormă între România anilor 2004 şi statul de drept invocat cu cinism şi demagogie. În prezent, important este ca politicienii corupţi, indiferent de partid, să facă un pas înapoi şi să dispară din viaţa politică românească. Să nu ne înşelăm însă: mîna lungă a fostului regim cu valenţe oligarho-mafiote şi prieteni printre partidele de la guvernare, cotrobăie în continuare prin buzunarele românilor, iar sistemul oligarhic rămîne încă înrădăcinat la nivel instituţional şi mental. Aflată la o conferinţă la Bruxelles, organizată de Institutul Regal al Afacerilor Internaţionale, ministrul Justiţiei şi-a exprimat încrederea că procesul anticorupţiei va continua cu aceeaşi intensitate şi după aderarea României în Uniunea Europeană, fiind pe un drum ireversibil. *„Presiunea publică a cetăţenilor va rămîne, fiindcă în primul rînd pe ei îi serveşte justiţia din România. Vor exista mecanisme de monitorizare a finalizării acestor reforme şi după aderare şi mi se pare firesc să existe"*. Sîntem în sfîrşit pe drum. Oare cît de lung va fi? Dar mîna lor?

Sorin DINCEA

Integrarea: o aşteptare

Într-o zi oarecare am avut o idee (tot oarecare); am realizat paradoxul geografic în care ţara noastră se află: vorbind şi gîndindu-ne la Uniunea Europeană, românului îi vine în minte Apusul, căci acela este punctul cardinal corespunzător ţărilor din *lumea I* către care tindem. Ironic: punctul către care converg speranţele a numeroşi concetăţeni ai noştri coincide psihologic cu vălul de nesiguranţă al crepusculului serii. Poate aşa s-a născut şi curentul euroscepticismului; sau să îi zicem anti-curentul, căci nu este de fapt decît o sumă de nesiguranţe, nostalgii, temeri de nou, poate chiar şi puţin şovinism în cazul unora.

Prin definiţie, euroscepticismul e incompatibil cu teoriile adepţilor integrării în U.E. De altfel, apariţia sa nu trebuie să ne mire deloc, deoarece aproape fiecare curent politic, social sau ideologic, fiecare dogmă religioasă şi fiecare teorie nedemonstrată ştiinţific au avut combatanţii lor; mereu există cineva care să interpreteze situaţia altfel: în definitiv, acele ceasornicului se învîrt în bine-cunoscutul „sens al acelor de ceasornic" doar dacă îl privim din exterior, căci pentru ceasornic, ele se învîrt în sens invers. Astfel, opus naţionalismului a existat socialismul, opusă „Genezei" religioase există teoria evoluţionistă, şi pînă şi teoria heliocentristă a avut scepticii ei la vremea respectivă!

În prologul cărţii *Flori pentru Algernon*, autorul redă un citat din Platon care aprecia că există două cauze diferite ale orbirii: trecerea de la lumină la întuneric şi trecerea bruscă de la întuneric la lumină. Or, după patru decenii de castrare intelectuală, sugrumare religioasă şi suprimare a libertăţii, nu e de mirare că unora le-a apărut sentimentul de anxietate pricinuit de ideea trecerii alături de nişte ţări care au avut tot timpul din lume să înflorească atît economic, cît şi cultural, ştiinţific şi social. Nouă, la cincisprezece ani de cînd am scos capul de sub Cortina de Fier, ne vine să ne mai uităm în urmă cînd vine vorba să facem primii paşi înspre democraţia pură, ne tremură mîna cînd ştim că a venit momentul să ne injectăm capitalismul intravenos, înghiţim în sec atunci cînd ne gîndim la libertatea de exprimare şi ne codim cînd cineva ne tratează ca pe un egal.

Într-un articol dintr-un număr nu demult apărut, dl Robert Turcescu, vorbind despre România şi Bulgaria, le-a numit „două fete proaste ale Europei"; departe de mine să îl contrazic pe dumnealui, dar poate ar trebui să ne gîndim puţin şi la cauzele care ne-au adus în situaţia asta. Şi poate că acum – chiar şi acum, după ce 15 ani am încercat marea democraţiei cu degetul – nu sîntem foarte în măsură să alegem ceea ce este bine pentru noi. A nu se citi că dacă asta e situaţia, atunci ar trebui să decidă alţii pentru noi, sau să amînăm momentul, sau să mai stăm să ne evaluăm opţiunile. În nici un caz! Doar că nici a intra cu capul înainte nu este cea mai bună metodă de abordare a situaţiei. „Binele trebuie făcut convingînd că este bine." Românii ar fi trebuit (şi încă trebuie) informaţi ce anume înseamnă integrarea şi ce schimbări va produce: cu părţile ei bune şi părţile rele. Dar între problema sinistraţilor din Banat şi criza medicamentelor, cine mai are timp să se ocupe de asta? Cine are timp să îi explice „lu' Ţaţa Floarea" repercusiunile politicii internaţionale a României? Şi cui îi mai pasă, pînă la urmă, dacă sîntem îmbrînciţi în uniune sau luaţi de mînă şi duşi pînă acolo? În orice caz, un lucru trebuie luat în seamă: integrarea în Uniunea Europeană trebuie să pornească de jos! Iar noi aşteptăm... căci asta ştim cel mai bine să facem...

Despre starea românei la Florenţa

Aceasta nu e o alegorie,
orice asemănare cu realitatea este absolut reală.

Am auzit, în ultimele zile, prin forţa contextului universitar (reforma prin care trecem cu toţii, Uniunea Europeană şi problemele imigraţiei, consilii profesorale şi campanii electorale, etc. etc.) atît de multe discursuri şi vorbiri despre necesitatea profesionalizării medierii culturale la nivel academic european, despre noul loc al românei între limbile neolatine ale noii configuraţii politice a bătrînului continent, încît – dacă ar fi să justific cele ce urmează printr-un asemenea nivel ideologic – aţi citi mai jos o limbă de lemn de toată frumuseţea. Oricare dintre dvs. lucrează însă într-o universitate, românească sau nu, ştie că... aceasta este o realitate din care nu putem ieşi, mai persistentă şi mai insidioasă decît o dilemă. Si ştie şi cum sună toate aceste înalte justificări. Nu le contest substanţa, nu de aceea vă scriu. Ci ca să vă propun, în filigran, o vedere asupra realităţii despre care e vorba, de la nivelul solului, de la firul ierbii, de la cotidianul cel mai umil. Cei care aşteaptă aici scrisori de pe plaiuri toscane, vorbind cu tristeţe, dar *mioritically correct*, despre românii noştri aflaţi la muncă aici (da, sînt, şi sînt destui)... să mai aştepte. Realitatea unei zile florentine cu ploaie, spălînd în cascade lucioase dantelele Domului, ne rezerva, azi, altceva.

De dimineaţă, în clădirea Universităţii din Florenţa din via degli Alfani, ora de română se ţine cu uşa întredeschisă, potrivit unui obicei occidental. La un moment dat, prin uşă intră capul unui ţigănuş de vreo 10-12 ani, care desigur că nu intrase în clădire să ...studieze!? (v. textul amar al dlui Pleşu despre cleptomaniile noastre, publicat de voi). Dar de la uşă vede mai întîi tabla, pe care – el însuşi surprins că înţelege ceea ce vede – citeşte cu voce tare: *„a vedea, vedere, a face, facere..."*. După care, în liniştea încremenită a sălii de curs (profesoara şi studenţii îl privesc stupefiaţi, desigur), exclamă: „Da' e româneşte! Înţeleg şi io!". Şi intră. Din spate, i se înghesuie un companion, puţin mai mic şi mai speriat. Ţigănuşul intră în vorbă cu studentul de lîngă el: „Eşti român, mă?". Băiatul îi răspunde prompt: „Nu, sînt italian!" (e începător, articulează clar şi bine, ca în *Lecţia* lui Ionesco). Compatriotul nostru se întoarce atunci către profesoara de la catedră: „Da' tu, tu eşti rămîncă?". Nu, nici ea nu e, deşi româna în care îi răspunde e mult mai firească. Copilul e atît de uluit încît continuă să întrebe, uitînd vizibil de ce a venit aici, unde e, ce face: „Şi cum de ştii românеşte, dacă nu eşti rămîncă?". „Am învăţat la şcoală – răspunde ea – iar acum îi învăţ pe ei." „Atunci io rămîn aici – vrea el să se aşeze în bancă – că-nţeleg. Io's român. Io pot citi ce scrie acolo. Io pot sta aci, că-nţeleg". Sper că vă imaginaţi singuri, dragi dilematici, ceea ce noi nu vă putem descrie în chip original: mirarea lui amestecată cu o nemaipomenită mîndrie, din „io's român!". Şi toată metafora involuntară din acel „Io pot sta aci, că-nţeleg...". Nu, nu putea rămîne acolo, universitatea nu e pentru el, dar nu ne mai întrebăm, fireşte, nici de ce intraseră cei doi în clădirea „Alfanilor", nici unde era portarul sau paza, nu ne mai întrebăm nimic, muţi de emoţie, ci ne grăbim să vă scriem această epistolă a muţeniei şi emoţiei noastre.

Ce Europă, nouă sau veche, care „mediatori culturali", ce română necunoscută? Copilul acesta, murdărel dar alfabetizat îndeajuns, trimis la furat, dar gata să stea la o lecţie, exprima ceea ce limbi de lemn şi de bumbac încearcă de o vreme să aproximeze, să legifereze, să conceptualizeze: că aparţinem – oricare din noi – locului unde înţelegem, unde „putem citi": a vedea, vedere...

Mioritically yours,

Ioana BOT
(Universitatea „Babeş-Bolyai")
Angela TARANTINO
(Università degli Studi di Firenze)

Florenţa, 22 martie 2006

Rodica BINDER

Après vous, madame...

Condiţia femeii poate fi un indiciu al emancipării democratice a unei societăţi. *In extremis,* raţionamentul ar putea duce la concluzia că matriarhatul a fost, din această perspectivă, superior chiar şi democraţiilor occidentale de azi. Dincolo de asociaţiile de „idei" şi de datele din calendar, luna martie debutează, cum bine ştim, cu tot felul de ritualuri de celebrare a femeii, inclusiv „Babele". Dar poate şi independent de anumite convingeri „feministe" pe care le împărtăşesc, din cele mai varii motive, cred că „viitorul stă în mîinile femeilor". Ideea nu e nouă. Nicolaus Sombart, într-un volum de eseuri, pleda deja din titlu pentru emanciparea „sexului frumos", dar o făcea în avantajul sexului tare decretînd că „femeia este viitorul bărbatului".

Nu numai faptul că Angela Merkel a cîştigat alegerile şi, deocamdată, şi inimile unora din locuitorii Germaniei (o ţară în care confreriile masculine au o veche şi solidă tradiţie), că la orizont se conturează într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat – în Franţa şi dincolo de Ocean – eventualitatea de a vedea instalată la Palatul Elysée, respectiv la Casa Albă tot o doamnă, că istoria recentă nu duce lipsă de figuri feminine puternice cărora le-au fost încredinţate destinele unor naţiuni, îmi alimentează speranţa că o lume în care femeile ar avea mai multe de spus ar fi mai bună. Există şi un filon ofensiv care întreţine această speranţă tocmai acum, cînd din comoditate se vorbeşte despre un „război al civilizaţiilor" sau „culturilor", deşi conflictul este unul între democraţie şi o nouă formă de totalitarism – islamismul.

Recentul manifest al celor 12 împotriva „noului totalitarism", un apel adresat tuturor democraţilor, spiritelor liber-cugetătoare din toate ţările lumii, pentru ca secolul al XXI-lea să devină un veac al iluminismului şi emancipării şi nu al îndobitocirii, text semnat între alţii de Salman Rushdie, Ayaan Hirsi Ali, Bernard Henri-Lévy, incriminează caracterul malefic al ideologiei islamiste în care „femeile sunt oprimate" de către bărbaţi, iar ceilalţi de integrişti.

Este adevărat că emanciparea femeilor nu are o prea îndelungată tradiţie nici măcar aici în occident, că în răsăritul Europei, unde comuniştii proclamau lozincard şi găunos pînă nu demult încă fictiva „egalitate în drepturi", femeile sînt „resimţite" ca un corp străin, un intrus în sfera politicii, accesul lor la funcţii şi demnităţi fiind contestat adesea şi atribuit altor calităţi decît competenţa şi inteligenţa, cel mult hărniciei şi ambiţiei... Este adevărat că, văzîndu-le ajunse la putere, uneori unii colegi masculini se ostenesc să le caute nod în papură, să le pună beţe în roate... sau chiar să le poarte sîmbetele. Dar toate aceste pusee resentimentare şi reflexe datorate în mare parte şi persistenţei unor relicve patriarhale în structurile moderne ale societăţii, par jocuri nevinovate, tactici inofensive, în comparaţie cu condiţia femeii în lumea islamică, inclusiv în comunităţile islamice din Occident. Sub presiunea ideologiei islamiste, ghetoizate prin forţa împrejurărilor sau voinţă proprie, ele nu mai funcţionează ca societăţi „paralele", ci „adverse". Ideologia corectitudinii politice a interzis pînă nu demult rostirea unor adevăruri de acest fel. Acum recunoaşterea şi clamarea lor pare tardivă. Ceea ce nu implică o renunţare la aflarea cauzelor.

Herwig Birg, unul din fondatorii Institutului pentru demografie, autor al mai multor lucrări de referinţă, nu a ezitat să dezvăluie opiniei publice un adevăr tabuizat: acela că islamiştii mizează pe bomba demografică. Or, din această perspectivă şi considerate inferioare din start, femeile sînt reduse de fanatismul integrist la funcţia de simple genitoare, de incubatoare... În Europa, numărul imigranţilor musulmani este de 20 de milioane, tendinţa este puternic ascendentă, iar ipoteza ca nu peste mulţi ani acest număr să se dubleze este foarte plauzibilă. Ce-i de făcut?

Expertul german în demoscopie recomanda „întreit" două lucruri: *emancipare* şi *educaţie*. Deviza este veche, ea este conţinută în toate programele UNESCO la fel ca şi imperativul emancipării femeilor în ţările lumii a treia. În occident, viitorul – crede Herwig Birg – se află şi „în mîinile fiicelor imigranţilor musulmani." Aceste fete trebuie educate, ele sînt „misionarele noastre", cu şi prin ele putem menţine coeziunea unei societăţi în destrămare, apărînd-o ofensiv." Uşor de zis, greu de făcut dar nu imposibil. Este demograful un profet? Şi da şi nu. Oricum, reţeta emancipării culturale politice şi sociale a femeilor în lumea islamică şi, în continuare, în lumea liberă rămîne o soluţie inconturnabilă pentru o lume mai bună. Într-unul din dialogurile lor filozofice, însumate în volumul *Les battements du monde,* Peter Sloterdijk şi Alain Finkielkraut deplîngeau absenţa „galanteriei", a formulei „après vous, madame" în societăţile care nu au traversat epoca istorică a iluminismului. O precizare care interpretată *ad litteram* îmi readuce în memorie, prin ricoşeu, o imagine frecventă deopotrivă în satele româneşti, în alte comunităţi rurale europene, dar mai ales în cartierele locuite de imigranţi musulmani din metropolele occidentale: femeia păşind tăcută, cu creştetul şi faţa acoperite, cu capul plecat, cu trei paşi în urma bărbatului...

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Corina ŞUTEU

Cercul de cretă al lui Árpád Schilling

Compania de teatru se numeşte Krétakör (www.kretakor.hu.) şi este fondată şi condusă de regizorul Árpád Schilling. Succesele europene sînt multe în Franţa, Belgia, Olanda, turneele asemenea. În ultima seară a vizitei la New York, Krétakör, aflată la Centrul Cultural Maghiar din NY, povesteşte despre experienţa americană.

Veniţi cu două reprezentaţii, *Pescăruşul* şi *Blackland,* actorii şi regizorul trupei iau cuvîntul pe rînd şi povestesc despre New Yorkul intim, pe care Schilling împreună cu ei toţi îl vor traduce într-un nou spectacol.

Amprenta lui Michelangelo

„Stăteam în rînd la controlul paşapoartelor după colegii actori, doamna care controla paşapoarte îi întreba pe fiecare ce meserie are, mi-a venit rîndul, cei dinaintea mea spuseseră toţi că sînt actori – eu am spus că sînt regizor şi mi-a părut rău – ar fi fost mai simplu să spun că sînt tot actor poate... dar a fost OK... «artistic director – good for you» a venit replica, după aceea mi s-a cerut să apăs cu degetul ca să mi se verifice amprenta, dar n-am apăsat suficient de tare şi doamna de la control şi-a pus degetul peste al meu, ca să fie apăsarea puternică... În acel moment mi-a venit în minte imaginea facerii lumii a lui Michelangelo, cele două degete care s-au atins ca să se desprindă apoi, Dumnezeu creîndu-l pe Adam...eram la New York! *(rîsete)*".

E povestea spusă de Árpád Schilling.

A black land

Blackland e o reprezentaţie al cărei titlu se inspiră din poemul lui Mihály Babits: „I dreamt of a black land/ where all was black / black from the outside, black in the inside: / to the bone, to the morrow; black, black, black, black..." (Am visat despre o ţară neagră, în care totul era negru, în afară şi înăuntru, pînă la os, pînă la măduvă, negru, negru, negru...). Reprezentaţia e construită colectiv şi inspirată de ştiri comunicate prin sms în Ungaria în 2004. Programul de sală o descrie ca pe o viziune întunecată, satirică, grotescă a lumii în care trăim. Aflăm că spectacolul a fost conceput în ajunul aderării Ungariei la UE, ca răspuns alternativ la discursul politic ditirambic şi forţat pozitivist al birocraţiilor de tot felul.

Descoperim însă mai mult decît asta: spectacolul e un adevărat exerciţiu de stil despre spaţiul teatral, despre universul unui artist, despre importanţa lucrului colectiv al unei companii de interpreţi cu regizorul care îi conduce, dar alături de care actorii se dezvoltă, cresc, se îmblînzesc şi se profesionalizează unii pe alţii. Este un spectacol despre posibilitatea de a construi capital social şi politic prin artă şi despre nevoia de o astfel de artă, care să ne arate iar şi iar, fără concesii, ce ne înconjoară.

Ştirile care construiesc subiectul se succed unele după altele şi ele vorbesc despre extremismele de tot felul, despre naţionalism, antisemitism, recrudescenţa mişcărilor neofasciste, oameni care îşi dau foc în semn de protest şi se sinucid, femei care avortează mai mult ca oricînd, copii obezi, preoţi pedofili şi tortura prizonierilor în războiul împotriva terorii. Şi toate aceste ştiri, construite cu minuţie, umor negru şi desăvîrşită înţelegere a sensului filozofic în care spectacolul înaintează, compun treptat un tablou al disperării peste care *Oda bucuriei* (imnul UE) îşi prelinge acordurile. „Dacă ar fi să arătăm unui copil extraterestru aceste imagini despre noi şi l-am ruga să reconstituie lumea oamenilor, gîndiţi-vă la rezultat... dacă aveţi impresia că tot ceea ce v-am spus are un sens, vă înşelaţi, am făcut acest spectacol doar ca să vă placă şi să rîdeţi şi să plecaţi din sală cu o impresie bună despre noi şi satisfăcuţi că n-aţi dat banii degeaba – acesta e singurul nostru scop..."

Violenţă, degradare socială, imoralitate, extremism, sărăcie, disperare: *black, black, black...*

Sîntem pregătiţi pentru integrarea în Europa... dar Europa mai este ceea ce a fost, sau ceea ce credeam că e... dar lumea mai este un tărîm de invidiat?!

Poate că ceea ce impresionează pînă la capăt în acest spectacol şi în metoda companiei Krétakör este că, iată, vedem o trupă de teatru care îşi asumă responsabilitatea şi riscul de a pune o crudă oglindă în faţă discursurilor lustruite şi standardizate. Se numeşte curaj sau se numeşte pur şi simplu artă? Artă cu A mare, atît de necesară în vremuri atît de tulburi.

Aflată în loftul pe care l-a amenajat atît de modern Centrul Cultural Maghiar în Soho, m-au încercat sentimente contradictorii de admiraţie şi gelozie, de tristeţe şi bucurie că asta există. Am aflat că trupa are 35 de angajaţi şi că există de 12 ani. Am discutat cu directorul Centrului Maghiar care mi-a confirmat că da, e curajos să reprezinţi *Blackland,* fiindcă se pune problema „diplomatică" a reprezentativităţii unui asemenea spectacol pentru Ungaria. Dar prezenţa lor la New York deja înseamnă ceva despre emanciparea unei diplomaţii culturale.

Dejun la New York

László Katona a studiat actorie la Tîrgu-Mureş şi e actor în Krétakör. New York-ul său arată aşa: cîteva plase umplute cu hamburgeri, goblete imense cu coca-cola, muffins şi sosuri barbeque, scoase tacticos pe masă, una după alta, o suprapopulaţie de hrană artificială îngurgitată sistematic, fără sfîrşit, fără gust, fără pauze, cu o lăcomie patologică.

Oricărui teatru din România şi mai ales Festivalului Naţional i-aş recomanda să invite Krétakör, cu atît mai mult în pragul aderării la UE. Şi chiar şi după.

New York, martie 2006

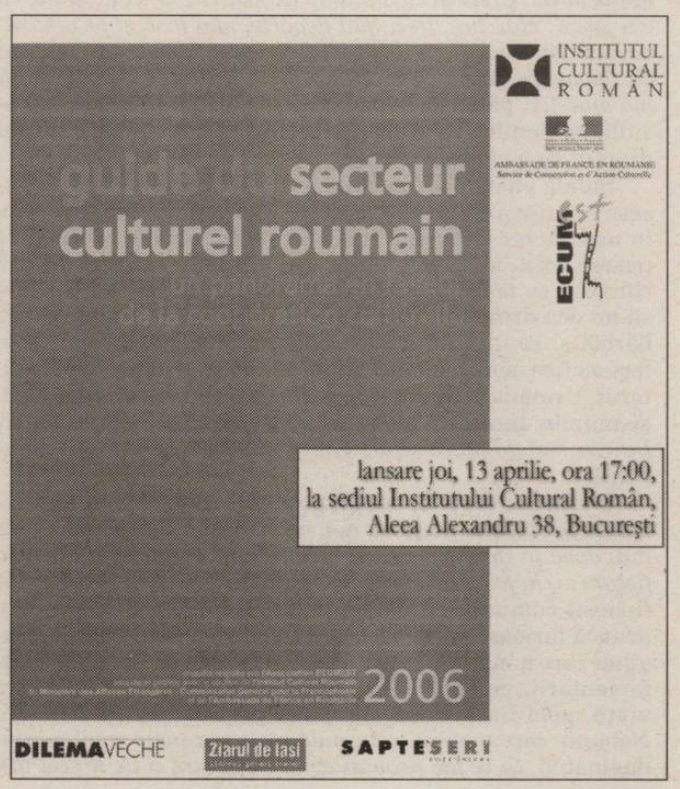

Monica TĂNASE

Abuzul de putere

– despre cei ce nu au dreptul să-şi aleagă clienţii –

Povestea ce urmează a v-o spune este, probabil, una trăită de fiecare. Personajele ce urmează a vi se înfăţişa sînt la tot pasul. Intră pe uşa din faţă a vieţii noastre şi o trîntesc de ne zguduie. Este vînzătoarea de bilete, este angajatul de la Administraţia Financiară, este bodyguard-*ul, este asistenta medicală, este controlorul de bilete, este poliţistul de circulaţie. Ce au ei în comun? Puterea. O formă minusculă de putere care le dă veleităţi de conducători. În numele unui regulament numai de ei ştiut şi cu sprijinul nevoii stringente a fiecăruia de a-şi rezolva problema, aceste personaje perpetuează o nepăsare magistrală faţă de toţi cei care intră în contact cu ei. Care să fie motivul? Frustrarea? Voinţa de a promova? Teama de a-şi pierde locul de muncă? Lehamitea neîmpăcată faţă de cel ce le stă în faţă şi în slujba căruia se zice că ar trebui să se afle? Plătit de instituţie, oricare ar fi aceea, să fie intrerfaţa sa cu publicul, funcţionarul este încă restant la acest examen.*

Staţie RATB. Multă lume în aşteptare. La casa de bilete, înghesuială. În faţa mea, un tînăr cu alură de conţopist dă o hîrtie de 100 de mii de lei şi ia două bilete. Primeşte restul şi pleacă. Dau şi eu o hîrtie de 100. Şi cer un bilet. Vînzătoarea de bilete se uită chiorîş la mine şi mîrîie ceva, ca un buldog scos dintr-ale lui: *de unde îţi închipui că am atîta mărunt. Vorbeşte cu domnul din faţa ta să-ţi schimbe!* Omul ridică din umeri şi-mi spune că nu are mărunt. Mă uit şi eu chiorîş la vînzătoare şi o întreb: *ce e de făcut? Autobuzul meu este în staţie! Daţi-mi un bilet şi scăpaţi de mine. Fetiţo, nu înţelegi că nu mai am mărunt?!*

Dintr-o dată mă apucă furia împotriva conţopistului din faţa mea. El a luat ultimul rest! Din cauza lui pierd autobuzul, întîrzii la serviciu şi primesc o penalizare sau, mai rău, voi fi dată afară.

Următorul, strigă ca o zeitate vînzătoarea. Înghesuială, mişcări de trupe de cumpărători de bilete. Robotici, în şir indian, ne mişcăm bezmetic în faţa cutiei de aluminiu. Ghereta părea o cutie neîncăpătoare pentru trupul depăşit de sine însuşi al vînzătoarei acre. Şi mai presus de trup, al spiritului celui autoritar al femeii.

Vorbele ei m-au pălmuit! Practic, mă priveşte de unde îmi cumpăr bilet. Iar dacă mă grăbesc este problema mea. Dacă pierd acest autobuz, nu am decît să-l aştept pe următorul care ajunge în 20 de minute. Dar, oricum, acestea erau problemele mele. Vînzătoarea de bilete nu avea rest şi pace! Ce pot pretinde mai mult? Să-mi dea un bilet, două, trei... *Doamnă, vă rog, trebuie să plec, iar fără bilet în autobuz nu mă pot urca. Pot să mă întîlnesc cu un control, nu-i aşa? Daţi-mi bilete de toţi banii, faceţi cumva, dar vă rog, depind de aceste bilete.*

Dependenţa mea parcă a uns-o la suflet. Iată, nu trăieşte degeaba. Cineva depinde de ea. Ba chiar, toţi cei de-acolo depind de ea. Să ne gîndim, dacă ar închide acum gemuleţul cît o carte poştală şi ar scrie „pauză de masă", cei din faţa geamului ce ar putea face? Ce? Să reclame? Unde? Cui? Cine ia în seamă un aşa nimic? Să plece cuminte pe jos încă o staţie pînă la următoarea gheretă de bilete. Sau să se urce curajos în primul autobuz şi să se roage tuturor sfinţilor pe rînd să-l apere de controlori.

Vînzătoarea se uită cu dispreţ la mine şi-mi rupe vreo cinci bilete. *Trebuia să spui de la început, fetiţo, că vrei mai multe bilete. Crezi că eu am timp de joacă?* Dar cine spune că e o joacă? *Hai, hai, treci mai departe, mai lasă şi pe altcineva.* Am făcut paşi, iar din spatele meu, o femeie îmi ia locul cu nepăsare. *Atîta vreme cît nu mi se întîmplă mie, de ce să mă amestec,* părea că spune. Filosofie de viaţă, cheia succesului oamenilor ca vînzătoarea mea. Oameni care nu au dreptul de a-şi alege clienţii.

Smulg biletele şi fug după autobuzul care tocmai se pusese în mişcare. Iar nu am noroc. Şoferul îmi închide uşile în nas. Merge cîţiva metri şi opreşte la semafor. Tocmai se pusese roşu. Mă duc pînă la uşa din faţă. Mă strîmb, mă chircesc, ce mai? – fac tot ce-mi stă în putere să-l conving să-mi dea drumul la uşă. Şoferul mustăceşte un pic, ridică bărbia şi se uită în partea cealaltă. Magistral actor! Apoi face sictirit semn cu mîna spunîndu-mi să-l aştept pe următorul. Următorul autobuz ajunge, cu puţin noroc, cam în 20 de minute. Încerc să-i strig asta şi să-l implor în continuare. *Întîrzii, mă dă afară şeful! Vă rog!* Strigătul meu nu-l înduplecă.

Dumitru P., şofer RATB pe o linie centrală, mi-a explicat de ce se poartă aşa cu noi, cei de jos. Mi-a răspuns candid: *dacă ai da şi tu peste atîţia nebuni peste cîţi dau eu în fiecare zi, la fel te-ai purta.* Nebunii despre care vorbea sînt furioşii comunitari, oamenii fără adăpost. Femeia care aruncă furioasă vorbe de ocară împotriva unui bărbat imaginar care a înşelat-o sau aurolacul care înjură politica, parlamentarii, pe Gigi Becali sau nevasta care l-a înşelat o viaţă, apoi l-a aruncat din casă ca pe o măsea stricată. Nebunii care inspiră atîta milă încît par nişte copii necondamnabili. *Şi ce fac nebunii ăştia în fiecare zi de te scot din minţi? Nimic, doar că nu îi mai suport.* O ură neîmpăcată îl făcea pe Dumitru P. să se izoleze de restul autobuzului pe care îl conducea. Şi-a tras perdea în spatele cabinei pentru a nu vedea nimic în spate. *Nu-i mai sufăr! Babele care se îmbrîncesc pînă la un scaun liber, zurbagiii care coboară din maşină şi dau cu picioarele, nu-i mai sufăr! Aş vrea să fim ca în Occident. Să plec din staţie cu zece pasageri. Atunci nu i-aş mai urî atîta.* Şi noi, cei de jos, ne-am dori să fim ca în Occident. *Şi cu 10 pasageri ai pleca în cursă dacă ai veni mai repede şi nu la 20 de minute. Da, dar nu depinde de mine*, mi-a răspuns, la fel de autist, Dumitru. Şi ura? În fiecare zi ducem o bătălie cu aceşti oameni despre care se spune că trăiesc din banii noştri şi care ne mănîncă în fiecare zi cheful de viaţă. Aceşti oameni care abuzează în fiecare zi de munca lor. Pentru o fărîmă de putere primită prin natura muncii lor. Care este resortul acestui abuz? Dependenţa de un serviciu. Monopolul a creat monştri. Conştienţa faptului că nicăieri nu mai poţi primi acest serviciu creşte în cel plătit să-ţi servească satisfacţia meschină a unicităţii, a valorii, a puterii. La o scară mică, angajatul devine tiran. Este stăpînul absolut, suveranul unei bucăţi de pămînt, în numele căreia se poate lua la harţă cu oricine. Iată, de pildă, *bodyguard*-ul, cum îi place să-şi spună pretenţios, cu alte cuvinte, paznicul.

La Administraţia Financiară programul de lucru cu publicul începe la ora 9,00 dimineaţa şi se sfîrşeşte la 17,00. „Cine nu-i gata, îl iau cu lopata!", cu alte cuvinte, cine nu ajunge la ghişeu pînă la ora amintită, revine a doua zi. Asta dacă are program care să-i permită să plece.

Funcţionarul este obosit. Relaţia pe care este obligat să o aibă cu publicul, cu fiecare contribuabil la sacul fără fund al încasărilor statului, îl epuizează. Din acest motiv este surescitat, iritat pe alocuri şi chiar dă semne de agresivitate. Se vede clar: cînd contribuabilul are întrebări suplimentare sau nelămuriri sau nu a auzit explicaţia: *„gata, mamaie, popa nu slujeşte de două ori în biserică pentru o babă surdă!"*, replica este menită să închidă gura oricărui confuz de pe lume. *Bodyguard*-ul sau paznicul. El are ceafa groasă şi mîna vînjoasă cum scrie în fişa postului, pentru a veghea la siguranţa angajaţilor instituţiei angajatoare. Prin urmare, neplăcerile trebuie sufocate în faşă. Nelămuriţii, confuzii numiţi „public" care nimeresc la un ghişeu şi insistă pe lîngă funcţionarul cinic, vor fi interpelaţi de acest paznic. Tehnica este simplistă. Nimeni nu vrea să se complice pe lumea asta. Aşadar, prima mişcare este apropierea şi stabilirea primului contact fizic. Paznicul te apucă cu două degete de mînecă, exact deasupra cotului. Şi trage. De obicei gestul este însoţit de un rînjet: *Care este nelămurirea dvs.*, ca şi cînd misiunea sa acolo este exact să aducă lămuriri suplimentare. Diversiune, îţi zici şi dai să-ţi smulgi braţul din degetele lui. Greşeală! Pentru că paznicul nu ştie multe, iar pe cele puţine pe care le ştie, n-ai vrea să le afli. Devine brusc irascibil şi, ca şi cînd şi-ar fi amintit că v-aţi jucat pe maidan împreună, te *ia la per tu: „bă, tu nu auzi, bă, ce nu înţelegi? Pleacă de aici că aşa a zis dna! Tu nu pricepi?"* Cine ar putea zice ceva? Comenta cumva? Pe feuda paznicului nu trebuie să ai comentarii.

Poliţia de circulaţie asigură bunul mers al lucrurilor şi oamenilor pe drumurile publice. Haina de poliţist de circulaţie nu este tocmai onorantă. El este organ. De poliţie şi, în general, cînd auzi aceste cuvinte, e bine să nu insişti.

Autostrada soarelui, direcţia Constanţa. O maşină înmatriculată în SUA opreşte la semnalul poliţistului. Şoferul coboară şi prezintă actele. Discuţie scurtă între cei doi. Poliţistul, sigur pe situaţie. Ridică burta, trage cascheta pe spate şi pune mîna pe bastonul agăţat la brîu. În mîna stîngă ţine actele. Începe să fluture permisul. *Zburaţi prea jos! La viteza pe care aţi avut-o pot să vă tai permisul. Aici, în faţa dumneavoastră. La viteza asta permisul se a-nu-lea-ză, auziţ'? A-nu-lea-ză! Nu suspendă, nu altceva, se anulează. Deci, pot să vi-l tai. Dar eu nu fac aşa ceva. Eu îmi iubesc meseria.* Şoferul maşinii îl urmăreşte cu atenţie. *Şefu', eu nu am avut viteza asta. Maşina mea nu poate prinde 280 de kilometri la oră pentru că pur şi simplu cadranul kilometrajului nu poate indica 280. Mă înţelegeţi? Uitaţi-vă, convingeţi-vă singur.* Poliţistul se uită cu o uşoară îndoială la şofer. Ia mina ţîncului şmecher care miroase o blufă a colegilor şi simte că trebuie să se dea deştept şi să nu cadă în plasă. Şoferul, din ce în ce mai convingător, insistă. Poliţistul lasă garda jos. Hai, treacă de la el! Să vadă, că n-o fi foc! Se apleacă, bagă capul pe geamul din faţă al maşinii şi se uită la kilometraj. Şoc! Acul indicator chiar nu putea trece de 200 de kilometri. Poliţistul îşi smulge trupul din maşină şi se uită speriat la şofer. Simte că a lăsat prea mult garda jos. *Dle conducător auto, vă rog foarte mult. Fără glume, că ne supărăm! Aparatul nostru nu poate să mintă, pricepeţi? Pînă acum n-a făcut nici o greşeală.* Aparatul infailibil, radarul, era ultima redută a poliţistului în lupta lui pentru apărarea integrităţii meseriei pe care chiar o iubea. *Nu se poate. Radarul nu greşeşte niciodată. Viteza înregistrată de dvs. era puţin sub 280. Este imposibil.* Poliţistul mai bagă o dată capul în maşină şi face aceeaşi constatare. Îşi prinde capul în mîini, se gîndeşte, dă cascheta pe spate, dar nu-i vine nici o idee. Se mai uită o dată. Imposibil! Cadranul maşinii nu arăta mai mult de 200. Pur şi simplu. Dă actele înapoi şi îi permite şoferului să plece. Nu înţelege nimic, dar simte nevoia să adauge: *Domnule, eu chiar iubesc meseria asta, eu nu mă joc. O să aflu eu ce s-a întîmplat. Şi v-am scris aici, să ştiţi, v-am scris! Nu scăpaţi aşa uşor. Aparatul ăsta nu ne-a lăsat niciodată.*

Pînă la Constanţa, acelaşi conducător auto a mai fost oprit de trei ori. Situaţia s-a repetat întocmai. Nimeni nu a reuşit să dezlege misterul: radarul, aparat ca orice aparat, nu se poate înşela vreodată. Dar nici indicatorul maşinii nu poate arăta o viteză pe care fabricantul nu a prevăzut-o acestei maşini. Ceea ce nici un organ de poliţie nu a văzut era că viteza era măsurată în mile. Şoferul a scăpat complet nepedepsit. Ba mai mult, l-a umilit pe cel ce-şi spune organ. Organ de poliţie.

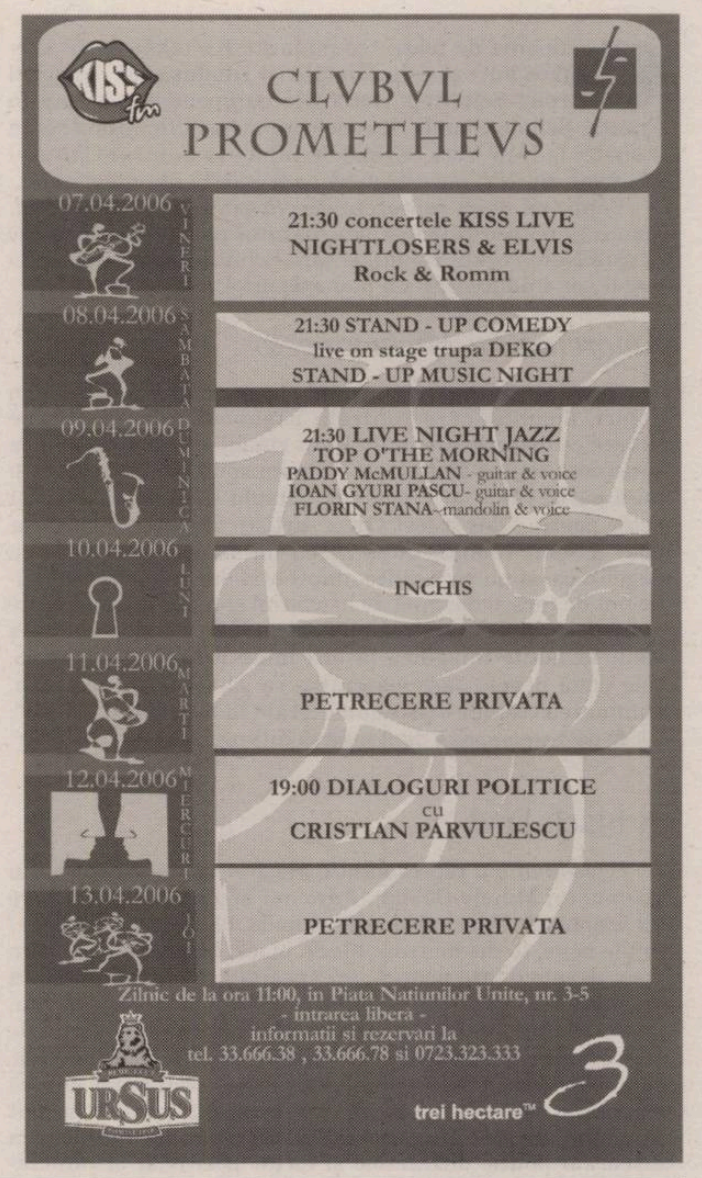

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Curăţenii de Paşti

Azi, problema dosarelor fostei Securităţi. Mîine, din nou despre Raportul de ţară şi integrarea în UE. Poimîine, inundaţii, răspoimîine la fel, iar de săptămîna viitoare reîncep discuţiile despre marea corupţie şi mica economie românească. Şi tot aşa. Ţară mică, agendă plină. Oameni puţini, dar plini de probleme.

Cu un avînt suspect, cîteva figuri publice cunoscute, căţărate vremelnic în vîrful ierarhiei politice, încearcă să ne convingă de bunele lor intenţii şi de dorinţa lor de a schimba România în bine. Sînt suspecţi pentru că vorbesc despre asta, cîtă vreme binele se face pur şi simplu. Niciunul dintre cei cu adevărat preocupaţi de binele public nu vine să-ţi strige-n urechi: „Ia aminte, am săvîrşit un lucru bun pentru tine, pentru mine şi pentru ceilalţi!".

Ori de cîte ori ni se pare că ieşim la liman, vine peste noi, rostogolindu-se, gata să ne strivească, o problemă rămasă nerezolvată din trecut. Trist este că, pe lîngă neputinţa de a lămuri, măcar din cînd în cînd, restanţele acestea, nici măcar nu avem tăria să recunoaştem că am greşit lăsîndu-le de izbelişte atîta amar de timp. Ne refugiem în cel mai comod şi mai comun mod de a pasa problema, inventînd ţapi ispăşitori. Altcineva e de vină: teroriştii, securiştii, comunismul sau, la limită, istoria noastră nenorocită ca neam şi ţară, o naţie pusă să apere valorile creştinismului cu sabia şi scutul în calea năvălirilor barbare, în timp ce Europa, Occidentul – ah, Occidentul acesta care ne reproşează acum atîtea! – n-avea, dom'le, nici o treabă...

Să învăţăm să ducem lucrurile pînă la capăt. Cred că, dincolo de orice altă nevoie şi de oricare altă provocare a zilelor pe care le trăim, aici s-a ascuns, de fapt, mare parte din (ne)şansa noastră. Dacă o să terminăm, măcar din cînd în cînd, unele dintre lucrurile pe care ni le-am propus spre realizare, s-ar putea să ne trezim, brusc, într-o dimineaţă, cu totul alţii. Pe noi ne tufleşte şi ne întunecă permanenta stare de neputinţă la care sîntem supuşi să privim, ori de cîte ori dăm cu nasul de viaţa de dincolo de ecranul televizorului. Faptul că agenda României e plină de lucruri începute sau doar notate, dar sigur neterminate, ne face o naţie de nevolnici incapabilă să se bucure de realizări. Nimic nu se compară cu bucuria de a privi şi de a arăta un lucru terminat. Făcut. Bifat. E trist, dar n-avem. Restanţe însă, cu duiumul.

Ar mai fi ceva urgent: o împăcare cu noi şi ieşirea din

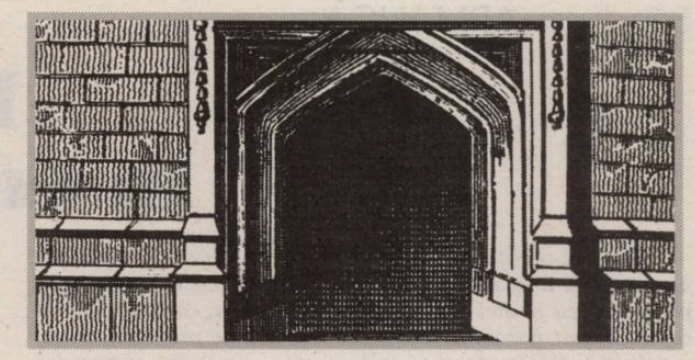

războiul inutil pe care-l ducem, haotic, împotriva nu se ştie cui. Asta facem, trăim o permanentă stare de beligeranţă cu un duşman nevăzut şi fără nume, dar pe care-l atacăm din toate părţile. Pe micul ecran, la radio, pe stradă, în tramvai sau la piaţă, e o luptă surdă pentru supravieţuire, ca pe front. Starea noastră obişnuită e încruntarea, iar cuvîntul cel mai des folosit n-are loc şi rost în acest colţ de pagină...

Lecţia de bunătate şi zîmbet nu se predă nicăieri, şi, totuşi, se învaţă. E unul dintre miracolele de lîngă noi, dar niciodată o minune nu se întîmplă dacă ai uitat sau n-ai învăţat să crezi în minuni.

SE PARE CĂ E SUFICIENT CA MAESTRUL CU DUNGULIŢE ARGINTII SĂ EXISTE, CATEGORIA „MUZICA DE CHELIE" APARE CU UN PAS ÎN URMA LUI

Cu ochii-n 3,14

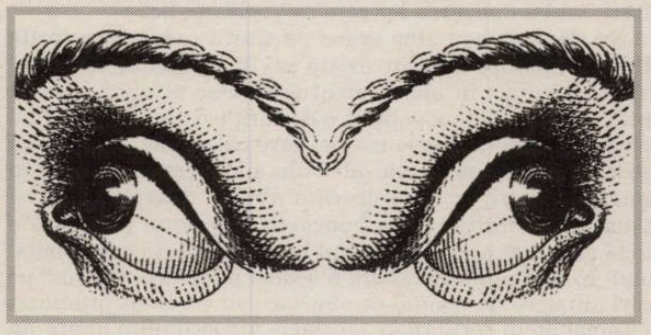

● „Singura adevărată democraţie de pe întreaga planetă este Libia", a decretat Muammar Kadhafi, recent, la BBC. Se înşeală. Un gazetar rus, de la un săptămînal pe vremuri sensibil la realităţi *(Moskovskie Novosti)*, adaugă la „adevăratele democraţii": Venezuela, Belarus, Irak şi Palestina. Din grabă, probabil, au fost uitate ţări cum ar fi Sudanul, Sierra Leone (unde democraţia s-a instalat cu *macheta* şi oriunde sapi dai de o groapă comună). Se pare că e suficient ca democraţia să existe, minciuna apare tocmai cînd e declarată „adevărată". (**M. B.**)

● Nici unul dintre cei aproximativ şapte premianţi ai galei de închidere a Festivalului internaţional de film B-est nu era prezent în sala cinematografului Studio, duminică, 2 aprilie, pentru a i se înmîna premiul... Numai maestrul portughez Manoel de Oliveira, invitatul de onoare al festivalului, a urcat pe scenă, sprinten ca un cintezoi la cei *97 de ani ai săi*, pentru a primi un Premiu de Excelenţă; „Se pare că sînt singurul prezent", a spus cineastul, în aplauzele – şi rîsul – sincere şi spontane ale spectatorilor. (**a. l. ş.**)

● Un puşti gras, cu pielea albă, de vreo 14 ani, stătea răscrăcărat pe o bancă, pe trotuar şi vorbea afectat la mobil. La un moment dat, a început să-i sune ceva în buzunar şi l-am auzit scuzîndu-se la telefon că-i sună celălalt mobil. L-a scos şi pe acela, i-a deschis cu preţiozitate capacul fin şi a răspuns: „Mdea!". Am trecut mai departe. Cînd m-am întors tot pe acolo, după vreo 20 de minute, puştiul era pe aceeaşi bancă şi vorbea la două mobile odată, folosindu-şi ambele urechi şi ambele mîini grăsuţe, cu degete pufoase. Mai mult, alături de el, pe bancă, era depus un al treilea mobil, roşu, strălucitor, cu dunguliţe argintii. Mi-a trecut atunci prin minte un gînd cît se poate de necurat, dintre cele care, probabil, din cînd în cînd, ne trec multora dintre noi: ce-ar fi să-i trag grasului vreo două palme şi să-i iau vreo două din telefoanele lui mirobolante, să i le arunc la primul coş de gunoi? (**A. M.**)

● Recunosc că nu mi-era deloc simpatic liberalul domn Orban: apariţiile sale rizibile la „emisiuni cu public", în care era dispus să facă aproape orice pentru o brumă de popularitate, l-au aşezat definitiv – pentru mine – în categoria „aşa nu" (= nu se face politică, nu se cerşeşte electorat etc.). Apoi a venit „scandalul" declaraţiei sale, care nu m-a scandalizat peste măsură: ce au politicienii români în cap şi nu pot spune pe gură? *Exact asta!* Dar m-a enervat reacţia mass-media – mai ales răbufnirea lui Andrei Gheorghe, la emisiunea lui de pe Realitatea TV („Dacă te văd, îţi sparg faţa!"); ai crede că totul – pe scena românească, politică şi nu numai – e o adiere şi-un parfum de tei şi că doar dl Orban a călcat pe bec. Nimeni n-a discutat *fondul chestiunii*, toată lumea a fost şocată de „cum s-a exprimat politicianul". Întrebarea este: are – sau nu – dreptate dl Orban în ce a spus, *indiferent* cum a spus-o? Dacă da, problema e serioasă – sau comică, după caz – şi a discuta numai despre „forma" celor spuse e un semn de decadenţă. Iar cei care ştiu cum stau lucrurile spun că, din păcate, da, cam aşa e, deci dl Orban are dreptate... (**a. l. ş.**)

● Ştire la Jurnalul *cultural* de pe TVR *Cultural*, de acum cîteva zile, despre cerinţa unor „artişti" români de „a se promova muzica de calitate". Legendă: „artiştii" = Adrian Daminescu şi Sanda Ladoşi, iar „muzica de calitate" = propria lor muzică. Aceasta din urmă era şi exemplificată în cadrul materialului respectiv. Întîmplător sau nu, melodia Sandei Ladoşi era pe ritm de manele. (**C. P.-B.**)

● Luni, pe la prînz, mă gîndeam să mă uit la nişte ştiri. Să vedeţi comedie: pe toate cele trei canale de ştiri vorbea Radu Timofte, la un bilanţ al SRI. Adică avem trei televiziuni de ştiri şi pe toate nu puteam să urmăresc decît o bălmăjeală fără nici un fel de relevanţă ca bilanţ, în limbaj de lemn şi grandoman. Şi tot zapînd între cele trei televiziuni de ştiri, cu speranţa să scap de domnul Timofte măcar pe una dintre ele, mă gîndeam: ce păcat că nu avem şi în România moda aia de aruncat cu tarte sau torturi în oamenii care vorbesc ca proştii. Tot ascultînd cuvinte ca „obiective", „de specialitate", „operativ" (preferatul meu), „multilateral", „securitate" (preferatul lor), rostite alandala în diverse combinaţii, mi-am imaginat un tort care se îndreaptă spre fruntea apăsată de responsabilităţi a domnului Timofte, un tort cu dedicaţia „Ticu", aterizat apoi fix pe începutul de chelie. Acum, ca un cetăţean responsabil ce mă aflu, mă autodenunţ: am aşa o senzaţie că tocmai am afectat siguranţa naţională. P.S. Tocmai terminasem de scris nota asta, cînd domnul Timofte a luat-o razna de tot. Cică SRI „a respectat şi respectă drepturilor omului". Şi a respins „alegaţiile" în ce priveşte dosarele Securităţii. Vedeţi, mai bine ateriza tortul ăla, îl scăpa de ruşinea de a încheia în halul ăsta. (**C. G.**)

● Devastator pamfletul feminist al lui N.C. Munteanu din *Formula AS:* „Stipulate în Constituţie şi invocate peste tot, drepturile femeii sînt mai minione şi mai fragile decît ale dobitocului care-i este bărbat. [...] Eternul feminin nu e dat de firea labirintică a femeii, cum crede masculul, ci de incapacitatea de a vedea în femeie egala lui. El ştie una şi bună. Femeia e egală cu bărbatul, dar numai cu un pas în urma lui. Chiar dacă el nu e decît un prostovan complexat, dar fudul! Şi care în timpul liber se mai şi îmbată ca porcul şi se dă în spectacol, dansînd pe mese prin crîşme de cartier. Liberal, deh!". Eu, în locul lui Ludovic Orban, aş lua o pauză, dacă s-o găsi cineva să-i explice ce e aia... (**S. S.**)

CE VĂ DOARE MAI TARE: ILUZIILE POPORULUI UŞOR (PE CÎT DE „NÎ", PE ATÎT DE „PÎ") SAU O ANUME CONTINUITATE ROŞIE?

● După ce detectivii de la *Trădaţi din dragoste* l-au prins pe soţ în flagrant de amor, prezentatorul Ernest o întreabă pe soţia înşelată: „Ce vă doare mai tare, faptul că cea mai bună prietenă v-a înşelat cu soţul sau că soţul v-a înşelat cu cea mai bună prietenă?". Adevărul e că, în dragoste, nuanţele de genul acesta pot ucide. (**M. C.**)

● De curînd, Neil Clark, paleontolog la Muzeul din Glasgow, a emis, după doi ani de cercetări, o ipoteză (pentru mine) inacceptabilă. Nessie, monstrul din Loch Ness, nu ar fi fost decît trompa şi spatele unui elefant înecat în lac pe cînd caravana circului său poposise pe mal. Să fi fost oare monstrul doar un elefant de circ? De atunci încoace, nimeni nu a dezminţit ipoteza lui Clark. Asta e cel mai îngrijorător. Accept să mi se spulbere iluziile, dar nu şi monştrii în care am crezut. Nu renunţ prea uşor la monştrii mei. (**R. C.**)

● De parcă n-ar fi fost de ajuns că pe fosta Casă a Scînteii tronează o ditamai reclamă la blugii *Lee Cooper* (am mai scris despre această potriveală), iată că şi în faţa fostei statui a lui Lenin se întinde de cîteva zile – dar chiar că se-ntinde! – un *banner* mare, anunţînd un *Show erotic internaţional*, cu invitate una şi una, care va avea loc – unde? – în marea sală a Congreselor IX, X, XI, XII, XIII, XIV: Sala Palatului, loc în care altădată floarea comunismului puritan bătea energic din palme. Nu, nu ne-a fost uşor şi nici lin drumul de la *cel mai iubit fiu al poporului* la cele mai iubite fiice ale *pop-porn*-ului! (**A. C.**)

● Două instantanee dintr-o singură zi: 1) În ziua „meciului mileniului", pe toţi stîlpii din Giuleşti a apărut un *flyer* cu un porumbel desenat sub care scria „Rapid-Steaua ROMÂNI". Şi 2) pe forumul unui Hub din Sălăjan, tot cartierul plănuia să nu facă nimic la simulări pentru a le da mai uşor la Bac. (**M. C.**)

● Anunţ la rubrica „Întîlniri" din *Nouvel Observateur:* „Deţinut, 46 ani, caut o femeie umilă, pe cît de curioasă, pe atît de respectuoasă în faţa vieţii". Un de-ţinut minte. (**R. C.**)

● Ieri la amiază, ţîr-tîr la uşă. Prin vizor, o figură înverşunată. Administratorul, nea Iancu de la cinci: *Săru' mîna. Iar n-aţi dat repartitoarele / Scuze, imediat, dar ştiţi, sînt cam multe numere, eu nu mă prea pricep şi cred că ar fi mai bine... / Să-l aşteptaţi pe soţu', dar mai bine vă-nvăţ eu. La început e un „Ni" mai ciudat, nu e tot, după aia, un „Pi". Vă uitaţi după „Pi", dar aveţi grijă că e şi un „0" cu care n-aveţi treabă. Ce este între „Pi" şi „0" contează. Şi-o luaţi încet – sufragerie, baie, dormitor, bucătărie. Sau invers, dar numai înainte de „0", că restu' ca restu'. Aţi înţeles?...* N-am înţeles nimic şi am preferat să-l aştept pe „soţu'", cu riscul de a se striga după mine pe stradă, pentru a nu ştiu cîta oară: *Duduia de la unu care nu dă indecşii cînd trebe!* (**R. P.**)

● Trei femei, într-o fotografie din 1934. Spre aducere aminte, o anume „Floare de cireş" a notat despre ele, pe verso: „Cele trei comandante de cercetăşie, care mi-au fost tare dragi şi care mi-au călăuzit paşii pe căi frumoase: Dra Ioana (Şefa Foc), Dra Viorica Litzica (Şefa Isvor), Dra Angelica (Şefa Luminiş), la concursurile Tinerimei Române". (**D. S.**)

● Duminica trecută, la intrarea în Parcul Herăstrău atîrna un *banner* mare pe care scria: „3 aprilie – Ziua Jandarmeriei Române. 156 de ani de continuitate în slujba cetăţeanului". Dacă înţeleg eu bine, în cei 156 de ani intră şi perioada 1948-1989. Care va să zică, în perioada comunistă, noi, cetăţenii, am avut jandarmeria în slujba noastră şi nu ne-am prins la timp... Păi, abia acuma spuneţi, băieţi?... (**M. V.**)

● Dacă nu aţi păşi cu grijă şi dacă nu aţi fi atît de atenţi să nu striviţi gărgăriţele ieşite la promenada de primăvară, cu siguranţă aţi vedea că exact, dar exact în centrul ferestrelor bucureştene au reapărut, roşii şi grase, inimile Maggie. (**S. G.**)

Brîndușa ARMANCA

Industria șpăgii în educația de tranziție

„Am fost învățați timp de 4 ani că minciuna este cel mai bun mod de a ne descurca în viață, că a fi corupt nu atrage pedeapsa, că putem cîștiga fără să muncim, că păcăleala și copiatul sînt paravane în spatele cărora ne putem ușor ascunde. Am fost învățați că trebuie să ne supunem sistemului favoritismelor, că e periculos să ne apărăm colegii căzuți în dizgrație. Așa că majoritatea elevilor, cel puțin noi, elevii dlui profesor Georgescu, părăsim acest liceu cu un sentiment de ușurare. Și asta e trist.“

Oricît ar părea de neverosimil, aceste cuvinte au fost rostite cu voce tare, sub forma unui protest, în fața unei școli întregi, de absolvenții unui liceu de prestigiu din București. Deși se aflau în fața examenelor finale, elevii clasei a XII-a C de la Colegiul „Sf. Sava“ au preferat să divulge, la festivitatea de absolvire, sistemul corupt acreditat de dirigintele lor, profesorul de fizică, Iosif Georgescu, camuflat sub aparențele unei severități ieșite din comun. De ce au făcut-o? Roxana Iosif, eleva care a dat citire protestului, a declarat că ea și colegii ei au sperat ca strigătul lor să schimbe ceva în atitudinea de complicitate și tăcere din școală, iar colegii lor mai mici să nu mai accepte practicile impuse: plata unor „meditații“ obligatorii în schimbul unei note bune, cadouri, servicii pe care părinții erau stimulați să le ofere.

Entuziasmat, ambasadorul SUA la București de atunci i-a felicitat pe elevi: „Ce lecție extraordinară pentru cei cărora le-a fost teamă să ia măsuri împotriva corupției! Acest act de curaj unic mi-a redat încrederea în viitorul României“, a declarat public ambasadorul Michael Guest. La rîndul ei, presa a scris pe larg despre neobișnuitul protest, televiziunile s-au întrecut în a pune întrebări aspre profesorului Georgescu, directorului, inspectorilor, ministrului educației. Cotidianul *Ziua* a făcut o adevărată campanie în susținerea demersului elevilor de la Colegiul „Sf. Sava“, considerîndu-l un semnal al luptei împotriva corupției în școală, iar ONG-uri ca Transparency International Romania au pus în dezbatere publică acest caz.

Epilog: la mai mult de un an de la întîmplare, ministerul și inspectoratul școlar București nu făcuseră nici o anchetă a cazului profesorului corupt. Mai mult, deși pensionabil, Georgescu a fost păstrat la catedră cu dispensă de vîrstă. Elevii care au dat semnalul opoziției față de minciună, oportunism, corupție au rămas cu dezgustul că nimic nu poate fi clintit într-un sistem care se apără cu înverșunare. Au fost alegeri, a venit între timp o guvernare de dreapta în locul celei de stînga, dar fără efect. Foștii absolvenți sînt astăzi studenți și văd cum se pot cumpăra examene la nivel academic, cum se poate trece prin universitate prin metoda *copy-paste*, cum se obțin favoruri, cum funcționează „nepotismul“. Acum însă nu mai protestează, fiindcă au avut o experiență descurajantă. Nici optimismul ambasadorului Guest nu s-a confirmat.

Aflată la un pas de integrarea în Uniunea Europeană prevăzută pentru 2007, România continuă să ia note mici la capitolul corupție, situîndu-se pe locul 85 în lume (alături de Mongolia) în ce privește „indicele de rezistență la corupție“, conform Raportului Transparency International. Cele mai expuse domenii rămîn, așa cum le descriu rapoartele anuale ale Comisiei Europene sau cele ale Freedom House, justiția, poliția, sănătatea, administrația locală și centrală, educația, armata. Politicienii cu funcții publice sînt cei mai suspectați de a folosi puterea în interes propriu. Abia în ultimele cîteva luni, după ce s-a înființat Departamentul Național Anticorupție – a cărui fondare s-a dovedit o adevărată aventură politică – au început anchete care chestionează uriașele averi ale unor actori politici de vază: fostul premier social-democrat Adrian Năstase, liderul liberal Dinu Patriciu, un apropiat al actualului premier, sau miliardarul Ovidiu Tender, un om de afaceri nelipsit din delegațiile oficiale ale ex-președintelui Iliescu, Dan Ioan Popescu, fost ministru al industriilor și însuși „Micky Șpagă“, demnitar PSD a cărei poreclă ține loc de nume și reputație.

În aceste condiții, corupția măruntă, pentru care românii folosesc termenii de argou „bacșiș“ și „șpagă“, devine un fenomen cotidian, care nu scandalizează. Există tentația de a considera că e mai ușor să „rezolvi“ problemele cumpărînd bunăvoința funcționarului, polițistului, vameșului, doctorului, profesorului, decît să te angajezi într-o bătălie lungă cu birocrația. Deși măsurile de creștere a transparenței instituționale au sporit cu cîteva legi cum ar fi Legea avertizorului de integritate, votată în 2004, la care se adaugă obligația declarației de avere și de interese la demnitari, totuși aplicarea lor rămîne problematică.

Nu de mult se putea vedea pe cîteva canale tv private (din cele aproape 200 cîte există azi în România) un videoclip neobișnuit: în apartamentul de bloc al unei pașnice familii dau năvală un polițist, o doctoriță și un profesor. Sub privirile consternate ale mamei care calcă rufe, ale tatălui așezat pe canapea și mai ales ale adolescentului aflat în pauză de lecții, cei trei deschid abuziv dulapurile și își însușesc: doctorița cîteva bancnote în valută, polițistul o sticlă de whisky, iar profesorul banii din portmoneul băiatului. În secvența următoare îi vedem pe cei trei zburînd pe scări alungați de vecinul de etaj care nu s-a lăsat intimidat de comando-ul corupților. La finele videoclipului apare un îndemn: NU DA ȘPAGĂ! Videoclipul face parte dintr-o campanie de educație civică inițiată de Fundația Concept și TI, campanie premiată la Galele Societății Civile din București anul trecut. Paradoxal, televiziunea publică a refuzat difuzarea videoclipului, considerîndu-l „prea dur“.

Campania „Nu da șpagă“, care s-a mișcat în mai multe orașe, incluzînd *show*-uri, clipuri, afișe, dezbateri în școli, s-a încheiat cu editarea unui *Manual de șpagă*. Prețuri, tehnici, proceduri, în formă de broșură și în format electronic, pe website. Capitolul „Educație“ din manual, pus sub motto-ul *„Cu plicul în ghiozdan de la grădiniță pînă la doctorat“*, inventariază traseele corupției în instituțiile de învățămînt, actorii, circuitul și regulile jocului. Cel mai important este că sînt identificate și făcute publice cazuri concrete de dare de mită, de trafic de influență, de favoruri plătite, semnalate de zeci de participanți la campanie: un elev din Galați declara că a obținut o notă mai mare la istorie ducîndu-i profesorului acasă un cartuș de țigări, un pachet de cafea și o sticlă de băutură fină. O promovare la matematică s-a obținut într-un orășel la prețul unei șpăgi de 50 euro. La nivel universitar prețurile cresc la cîteva sute de euro pentru promovarea unui examen greu. Nu de mult, o profesoară de la Universitatea de Medicină din Timișoara a fost arestată pentru mita pe care o încasa de la studenții străini, iar un profesor a fost concediat pentru a fi pretins servicii sexuale unei studente. De menționat că legea românească pedepsește și pe cel care oferă, și pe cel care ia mită. Deși sînt mai curînd excepții, totuși practicile acestea nu sînt repudiate decis în societatea românească, aflată într-o prelungită tranziție care a fragilizat morala și atitudinea civică.

Manualul de șpagă mai arată că printre cele mai „nevinovate“ metode aplicate în școli și universități pentru captarea bunăvoinței profesorilor, mai ales la examenul de bacalaureat sau de licență, sînt organizarea „protocolului“ și cadourile: se întind mese bogate pentru profesori și li se pregătesc cadouri pentru care părinții contribuie cu sume mari de bani. Un ministru al educației, Mircea Miclea, a interzis prin regulamente aceste practici, sub sancțiuni severe. Nu și-a încheiat însă mandatul, demisionînd ca protest la slaba finanțare și slaba susținere politică a educației de către actualul guvern. Mihail Hărdău, succesorul său, pare mai resemnat.

Nu există intenția de a acredita o disciplină anticorupție la nivel gimnazial sau liceal, însă din fondurile PHARE aflate la dispoziția României s-au inițiat foarte recent cîteva programe care bat pe termen mai lung și redau sensul ideii de educație. Elevii vor fi învățați să consolideze valori cum ar fi cinstea, respectul, sinceritatea. Să-și formeze „anticorpii“. Un concurs organizat la nivelul Capitalei de către Palatul Copiilor și Liceul „Spiru Haret“ a primit numele de „Eroul Justiției“. Copiii aflați în competiție vor trebui să apere într-un tribunal imaginar dreptatea. Concursul va implica elevi din mai multe licee și se va termina în luna septembrie. Ar mai fi un program de educație civică cu profil de protecție a consumatorului așezat sub genericul „Alege, e dreptul tău!“, unde apare și o componentă anticorupție. „Este o completare pentru orele de educație civică introduse de cîțiva ani în școlile românești“, apreciază Liliana Preoteasa, director general în Ministerul Educației. La nivel local, programe asemănătoare s-au mai făcut în județele Sibiu, Dolj, Argeș, Vîlcea sub genericul „Acțiuni la firul ierbii“. Centrul Educația 2000+, care coordonează programul, va pune împreună elevi, directori, secretare, profesori pentru a face front comun împotriva „atențiilor“, adică a micii corupții. Cînd nu au caracter formal, programele care educă tinerii pentru a nu accepta să trăiască resemnați într-o lume viciată, dominată de industriile șpăgii, pot fi simpatice și atractive. Faptul că *Manualul de șpagă* a fost accesat pe Internet de aproape 50.000 de vizitatori arată că există interes în România pentru combaterea corupției și că există tineri care ar dori să învețe cum se face asta.

O versiune extinsă a acestui articol va apărea în revista *Transitions online*.

SÎMBĂTĂ, 8 aprilie, 19.00

AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
în românește de Bogdan Budeș
cu:
GHEORGHE IFRIM
VLAD ZAMFIRESCU
MARIUS FLOREA VIZANTE
scenografia: Dan Tița

DUMINICĂ, 9 aprilie, 19.00

ORAȘUL
de Evgheni Grișkoveț
în românește de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
NADIANA SĂLĂGEAN
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

regia: Cristi JUNCU

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT
sponsor fondator CONNEX
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN

Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 116 ● 14-20 aprilie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

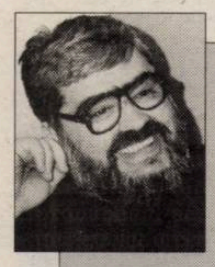

Andrei Pleşu
„Interdicţii şi alergii“
pagina **3**

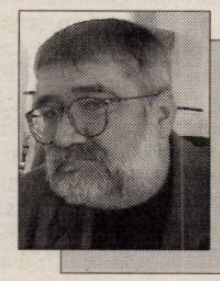

Dan Goanţă
„Dac-aş fi, pentr-o zi, preşedinte...“
pagina **6**

Interviu cu **Tudor Giurgiu** despre *Legături bolnăvicioase*
pagina **13**

De ce, la noi,

Unde-i lege e şi tocmeală?

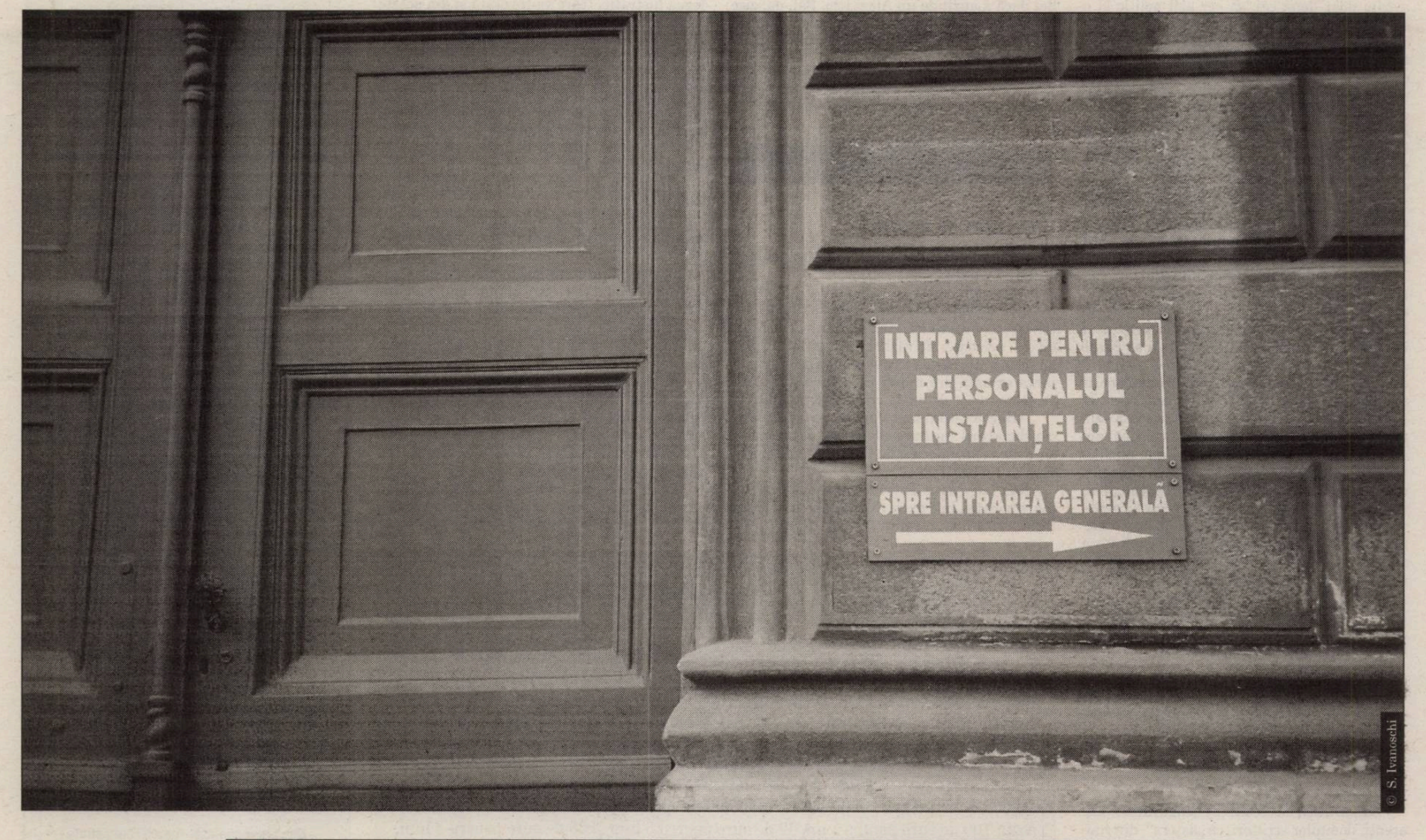

„...ca o lumină lumineadză şi arată tot lucrul celor întunecaţi şi proşti şi neînvăţaţi ca să cunoască strîmbătatea tuturor şi să giudece pre direptate.“

„CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂTURĂ“ (1646)

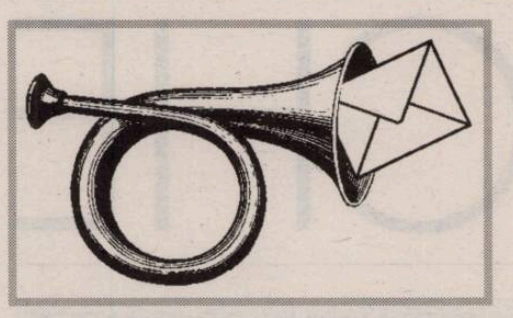

Nr. 113: *„Singurătate, singurătăţi“*

Trei vîrste ale singurătăţii

După terminarea facultăţii, stagiul militar era de numai şase luni. Pentru Anca, a fost suficient ca să-şi găsească pe altcineva, care e soţul ei acum. Despărţirea a căzut ca o bombă în viaţa mea, după cinci ani de dragoste, visuri şi proiecte de viitor. A doua zi, cu rucsacul şi o sticluţă plată de whisky în buzunarul de la spate, mă urcam în trenul de noapte ce ducea spre Făgăraş. Cunoşteam drumurile: tata mă învăţase să iubesc şi să cutreier munţii de mic copil. Singurătatea a transfigurat tristeţea în bucurii: sentimentul autodeterminării, libertatea, dialogul interior, ba chiar vorbitul de unul singur, dar mai ales conversaţia cu un interlocutor parcă pînă atunci nebăgat în seamă, lanuri de grîu copt, presărate cu pălăriile de paie ale secerătorilor, pieptişul prin pădurea întunecată de brazi, aroma ceaiului cu rom, mirosul vîntului printre stîncile încinse de soare, foşnetul ierbii, culoarea Campanulei, lacuri verzi în care se oglindea cerul albastru, norii... Am străbătut creasta munţilor, aşa, din cabană în cabană, de la Suru la Urlea. La întoarcere, eram aproape vindecat. Aveam 25 de ani.

Ziua de aniversare a celor 40 de ani m-a găsit singur, cocoţat pe un parapet de piatră în Place de la Concorde. Viza românească expira în acea zi. Era ziua deciziilor. A doua zi, aveam doar două căi: să cer azil politic la o secţie de poliţie de pe strada Vaugirard sau să-mi prelungesc viza la ambasada R.S.R. Ca două poteci în junglă: să te-arunci înainte, să ceri, să aştepţi, să te umileşti, recesiune, şomaj, oameni străini, alt sistem, alte standarde; acasă – miliţie, părinţi, socri, soţie, copil..., să te-ntorci, să explici, să înduri, să minţi, să te umileşti, lipsuri, lozinci, prostie, nedreptate, regrete... Atunci am simţit singurătatea ca pe o povară, ca pe un zid gros, înalt şi pustiu. Ce rău e să n-ai cui împărtăşi certitudinile, îndoielile. Ştiam că oricare hotărîre mă va urmări luni, ani, ba chiar toată viaţa. Aşa a fost.

Astăzi, sub cupola Ateneului Român, mă simt foarte familiar. Cunosc pînă şi mirosul acestei săli. Aici am purtat primii pantaloni lungi (după *Spielhosen)*, aici mi-am sucit gîtul încercînd să cuprind toată fresca ori să citesc artele şi ştiinţele din medalioane, întrebîndu-mă ce o fi *Elocuentia.* Aici am descoperit mereu altă muzică deşi, în atîţia ani, bucăţile – cu siguranţă – s-au repetat. În această sală m-am refugiat uneori de lumea ticăloasă, am ascultat interpretări strălucitoare sau plictisitoare, debuturi ori retrageri, am văzut începători, dar şi corifei, ba chiar solişti încălziţi cu aeroterme, instrumentişti îmbrăcaţi cu pulovere pe sub frac, contrabasişti în palton – forme de rezistenţă la asediul stupidităţii asupra culturii. Azi sala e plină, în jurul meu sînt oameni care ştiu să tacă, să asculte (lucru rar), să înţeleagă. Nu sînt sigur, dar orchestra, solistul, dirijorul par a cînta numai pentru mine şi a trezi în suflet amintiri şi trăiri numai ale mele. Sînt fericit.

Crişan ATANASIU
intr. Spătarului, nr. 8, Bucureşti

O entuziastă lectură

Stimată Redacţie,

Singuraticii citesc despre singurătate. Fiţi atenţi, domnilor scriitori, că „ăstora“, din cauza singurătăţii, desigur, li s-a ascuţit teribil simţul analizei.

Sabin Dăniţă. Bravo, Dăniţă. Bravo, Nietzsche. Cultură, talent, spirit analitic, conexiuni. Calificativul „excelent“.

Doru Cosmin Radu. Bravo, Doru Cosmin Radu – foarte fluent, foarte natural, foarte sincer. Umor. Bun-simţ.

Singurătatea este desigur o problemă de adaptare. Aş spune că felul cum o trăim depinde şi de vîrstă şi de împrejurările care ne-au dus spre ea. Pentru unii este chiar un lux. Şi aşa şi este. Dar, nu la orice vîrstă, şi nu la acelaşi „colet“ cu amintiri.

Doru Iftime. Bravo. Ai tratat ceea ce eu am scris în rîndurile de mai înainte. Analitic, foarte analitic. Plus uşurinţa meseriei, de! Dar, prea eşti trist, Dorule! Cîţi ani ai? Mai optimist, omule! A, uitasem că ştiam. Ai 34 de ani! Şi ultimul paragraf este foarte normal, foarte optimist.

Aşa te vreau. Să nu pierzi niciodată ceea ce ai!

Ana Maria Sandu. Excelent, da, excelent. Talent cu carul, sinceritate, umor, introspecţie. Doamne, nu eşti o mic-burgheză, nu ai fost niciodată. Îmi placi nespus. Nu-ţi mai încălzi muşchii. Scrie şi încălzeşte-ne inimile.

Cristi Luca şi *Luiza Vasiliu.* Copii, l-aţi citit pe Harms! Bravo vouă. Tocmai mă întrebam acum două zile, coincidenţă, telepatie, cînd l-am luat din raft, dacă îl mai citeşte cineva. Aveţi multă imaginaţie, umor, fluenţă, sinceritate, tot. Joacă de copii. Sînteţi prea plini de viaţă. Aşa să rămîneţi. Niciodată singuri, niciodată mizantropi.

Adina Popescu. Îmi pare rău că nu m-a prins. M-a afectat doar aroganţa, pe care am observat-o şi am gustat-o pînă m-am săturat.

Şi sînt chiar sătulă. Punct.

Un *Pseudokinegheticos* în miniatură! Poate. Eu ascult RFI. Într-o zi, din pură întîmplare, dau peste o discuţie despre singurătate. Îmi place, mă captează, ce mai! Reţin un nume, Alex. Leo Şerban. Că eu, am omis să vă spun, ascult doar ştirile la RFI. Mai ales pe frînturi, dimineaţa şi seara, imediat după BBC. Tabiet.

Deci, îi scriu imediat lui Alex. Leo. Dar nu trimit scrisoarea. Era doar un impuls de-a dialoga. O întreb apoi pe o veche prietenă de suflet dacă a auzit de un Alex. Leo. Păi, da, zice ea. *Dilema veche.* Luaţi-o şi citiţi-o. V-o dăruiesc. Restul îl ştiţi. Mi-a plăcut total. Şi începutul şi finalul.

semnătură indescifrabilă

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Lustraţia şi luxaţia

Au fost odată doi bunici: nea **Ion** neamţu' şi Barba **Cociu;**

– Nea Ion, chiabur, legionar (şi nu mă refer aici la legionarismul intelectual gen Nae Ionescu & Mircea Eliade), voluntar pe frontul de est, prizonier de război, reţinut şi torturat de securitate, care a ajutat în mod direct rezistenţa armată din munţi etc. Dar încă se povesteşte în sat de unele crime abominabile...

– Barba Cociu, un refugiat politic din Grecia dictaturii militare, ilegalist, patriot grec care nu a spus niciodată tovarăşilor săi „învingem sau muriţi!“.

Nea Ion a avut o evoluţie sinuoasă: de la o mare bogăţie, la o mare avariţie; de la reţineri la Securitate cu pistolul la tîmplă, la contrabandă cu unele produse, folosindu-se, cînd era prins, de rudenia prin alianţă cu un fost ilegalist etc.

Lui Barba Cociu, cînd credea că lupta lui nu a fost zadarnică, i-au fost retrase actele şi cetăţenia, devenind în 24 de ore cetăţean român, automarginalizat, din ce în ce mai dezamăgit de sistemul în care a crezut şi pe care l-a susţinut, respectat însă de toată urbea. Cine ar fi lustratul aici? Fireşte Barba Cociu, iar nea Ion ar fi avut aceeaşi autoritate morală să conducă chiar şi CNSAS-ul. Extrapolînd, Corneliu Zelea-Codreanu ar fi putut deveni parlamentar, iar regretatul Paleologu, lustrat, ar fi trebuit să stea zece ani în umbră.

Eu, nepotul lor, am fost o pacoste anticomunistă pentru mulţi, foarte mulţi profesori, cunoştinţe & colegi, dar şi pentru securitate, care nu se putea atinge de mine prea dur. Dorind într-un final să mă implic şi social, m-am înscris în anul 2000 într-un partid care corespundea concepţiilor şi instinctelor mele ancestrale, de democraţie şi solidaritate socială – PD; pe care în anul 2004 l-am dat în judecată pentru că nu şi-a respectat un contract şi am cîştigat, spre uimirea tuturor, chiar dacă asta a însemnat o cădere psihică, o fostă viitoare soţie, peste 200 de cunoştinţe care au încetat să-mi vorbească, „un fleac, m-au ciuruit!“. Cunoscînd sistemul politic actual, vă garantez că mulţi sînt pregătiţi să facă pasul în spate – vor rămîne oameni de afaceri şi îi vor „patrona“ pe unii tineri nepătaţi, ca puii de Dalmaţieni, să le reprezinte interesele prin parlament sau administraţie publică, fiind aproape imposibil de a le mai urmări interesele şi conexiunile mafiote, cîştigînd astfel şi capital politic pentru partid. Iar legea lustraţiei (care va fi votată şi din aceste interese meschine) ar fi similară primelor declaraţii de avere unde nu se treceau rudele de gradul I, II,... Y, iar copiii lor vor deveni şefii copiilor noştri, căci securiştii, nomenclaturiştii şi colaboratorii vor intra în extensiune sau în... ilegalitate; dar vor rămîne rudele care au beneficiat de uzufructul plin de efecte al acţiunilor lor, cum unii au beneficiat de averile mătuşilor „Tamara“.

Digresiune: avem acum o dilemă. Cum procedăm?

A) primordial ar fi să luptăm împotriva mafiei, cum spunea fostul preşedinte al Cehiei;

B) e important să lăsam trecutul şi să ne concentrăm asupra viitorului, cum a răspuns Terry Devis, secretar general al Consiliul Europei, întrebat fiind la Constanţa, despre condamnarea de către C.E. a crimelor comunismului;

C) să procedăm ca elveţienii, care nu au vrut să reabiliteze persoanele arestate, ce i-au ajutat pe fugarii şi deportaţii din Germania nazistă, care doreau să treacă graniţa, pe motiv că au încălcat legile în vigoare atunci, oricare ar fi fost ele, bune sau rele;

D) românеşte, lustrîndu-i pe unii, luxîndu-i pe alţii, şi uitînd că am condamnat şi Holocaustul şi nu s-a întîmplat nimic; ba chiar unii din responsabilii pogromului şi-au arogat titlul de luptători anticomunişti şi de deţinuţi politici;

E) să întoarcem cu eleganţă pagina comunismului după ce am citit cu atenţie ce se află acolo;

F) ca-n galerie („prietenii ştie de ce“): „pe ei, pe ei, pe ei pe mama lor!“.

Cu scuze tuturor celor care au avut de suferit de pe urma mişcărilor ideologice pomenite şi la care bunicii mei au aderat,

Crisiti AXE
crisiti@yahoo.com

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Propuneri de *Dilema vechi* pentru viitor:

- **Bulă – trecut, prezent, viitor**
- **Învăţămîntul peste 20 de ani**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.500 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Interdicții și alergii

– note berlineze –

La Institutul de Studii Avansate din Berlin, Astrid Reuter de la Universitatea din Erfurt ne vorbește, astăzi, despre controversele juridice provocate, în Germania și Franța, de etalarea publică a unor însemne religioase. Lucrurile s-au desfășurat, în cele două țări, după scenarii cu totul diferite. În Germania, la sfîrșitul anilor '80, părinții unei eleve dintr-un liceu bavarez protestează împotriva reglementării ca în fiecare sală de clasă să fie instalat un crucifix. Li se pare că dreptul lor la „libertate religioasă negativă“ este, astfel, lezat. Se ajunge la tribunal. Curtea Administrativă din Regensburg respinge acțiunea, cea din München de asemenea. Curtea Constituțională Federală de la Karlsruhe decide însă în favoarea părinților. Se discută despre semnificația crucii (este ea semnul unei profesiuni de credință sau doar un simbol identitar, desemnînd cultura occidentală în genere?), despre definiția „neutralității“ statului, despre libertatea conștiinței, despre egalitate și despre principiul majorității. Pedagogia „oficială“ trebuie să fie orientativă, normativă sau mai curînd oarbă axiologic, pentru a nu precondiționa formația intelectuală a elevilor? Cîțiva ani mai tîrziu, în 1997, disputa se reia în termeni noi: o profesoară de liceu din Baden-Württemberg, cetățean german de origine afgană și de rit musulman, e persecutată de conducerea școlii pentru că se încăpățînează să poarte, la ore, acoperămîntul pentru cap la care o obligă religia ei. Se ajunge din nou la tribunal, iar după verdicte locale care resping acțiunea reclamantei, litigiul revine, spre analiză, Curții Constituționale Federale. Soluția înaltului for e, de data aceasta, ambiguă. Se admite că nimeni nu trebuie persecutat pentru convingerile și practicile sale religioase, dar se cere o lege generală care să impună un tratament egal pentru *toate* religiile și confesiunile. Ceea ce se interzice sau se îngăduie unora trebuie interzis sau îngăduit tuturor.

În Franța, lucrurile au avut altă traiectorie. O școală din suburbia pariziană exmatriculează, în 1989, trei elevi musulmani care refuză să vină la cursuri cu capul descoperit. Se declanșează, astfel, suita celebrelor *„affaires des foulards“*, care culminează cu o adevărată criză politică și cu votarea unei legi menite să interzică, în numele laicității, „orice însemne și orice ținută care exprimă, în chip ostentativ, apartenența religioasă a elevilor“.

Toate aceste cazuri stîrnesc infinite distilări teoretice. Problematica subiacentă e atotcuprinzătoare: separarea Statului de Biserică, relația public-privat, fractura subtilă dintre modernitate și post-modernitate, drepturi individuale și drepturi colective, creștinism și islam, libertate religioasă negativă (dreptul *să nu) versus* libertate religioasă pozitivă (dreptul *să)* ș.a.m.d. Un coleg din Statele Unite observă că în țara lui totul s-ar rezolva mult mai simplu: ce face omul în plan strict personal, respectiv ce pune *pe el,* ce anexează corpului propriu e treaba lui, dreptul lui inalienabil. Ce pune *pe pereții* unei instituții publice e altceva. Acolo intervin reglementări care să protejeze confortul interior al fiecărui membru al comunității. În fapt, toată această dezbatere suferă de o cronică ipocrizie a scopurilor și a motivațiilor. Dacă pretindem că multiculturalismul e principial dezirabil ca apogeu al toleranței universale, atunci nu se înțelege de ce ne deranjează aspectul pestriț al unei clase în care se văd laolaltă cruci, *chipe,* baticuri și voaluri. Și de ce ne propunem să reducem această diversitate la monocromia unei interdicții globale. Pe de altă parte, de ce nu recunoaștem că în subterana acestei agitații legislative se află un semn al veacului care n-are nimic de a face nici cu libertatea și egalitatea, nici cu statul secular, nici cu efectele secundare ale modernității. E vorba, pur și simplu, de o *alergie* mai mult sau mai puțin mărturisită la tot ce ține de sfera religiosului. Instituțiile publice contemporane și „lumea bună“ în genere resimt orice „marcă“ religioasă drept atavism „medieval“, drept cripto-fundamentalism, drept derapaj vinovat de la luminile rațiunii și ale civilizației. Între a te ruga sau a citi psalmii și a incendia eretici nu se înregistrează nici o deosebire. Ofensiva „laicității“ nu e altceva decît expresia unei viscerale *intoleranțe* față de faptul religios ca atare, indiferent că e creștin, iudaic sau musulman. Ceea ce se contestă este legitimitatea prezenței publice a religiei, *îndreptățirea* ei de a iradia asupra vieții comunitare, dincolo de zidurile bine grănițuite ale locașurilor de cult. Nu s-a discutat niciodată, în parlamentele țărilor dezvoltate, despre interdicții de alt ordin. Orice elev are voie să-și vopsească părul în roșu, să se îmbrace în pene și să-și pună cîrlige în limbă. Ceea ce însă nu se suportă este să poarte *chipă,* sau cruce, sau turban. Religiozitatea irită. Iar profesorul care lasă să se întrevadă, în discursul său, cea mai mică urmă de *opțiune* existențială (religioasă, sau doar etică, sau teoretică) trebuie excomunicat ca un pericol social. I se cere, dimpotrivă, să privească în gol, rece, senin, enunțiativ, ca o parabolă a absenței. La limită, ni se îngăduie tuturor o oarecare veselie socială. Dar, *bitte schön,* fără dramă și fără extaz.

cu dilema la croitor

Dacă ați fi strănepotul lui Grigore Ureche, cum ați consemna în letopisețul dvs. ultima escapadă a domnitorului la Golden Blitz?

Păi, aflîndu-se în săptămîna brînzei precum cotoii cei fără de un ochi, biv-vel-navigatorul Băsescu pohti la o discuție filosoficească în compania lui Gigi Oierul, de s-au bătut pe un castron cu mămăliguță cu brînzăVSOP, de 40°, fermentată în butoiașele proprietarului.

Și nice vin bînd, nice vodcă muscălească or drojdii scoțienești, se vede treaba că de la cel burduf usturoiat intră mahmureala în oasele sale domnești, de fu nevoit pînă la cinci dimineața cafele cu damf de ploșniță a consuma și apă făr de răsuflare a bea ca cînd ar fi luat de la doftori vreo băutură, pînă cînd l-au încolțit păgînii cu blitz-ul, de l-au tras în poză la Golden, rîzînd necuvenit de vornicul Tăriceanu și de rușine făcîndu-se.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Comunicăm, comunicăm...

– pe mîna cui e brand-*ul de țară –*

Săptămîna trecută am avut plăcerea de a participa la Congresul Național al Studenților la Comunicare. S-a desfășurat la sala Muzeului Național de Artă și a fost organizat de Prime România, asociația studenților la relații publice și comunicare (www.public-relations.ro). De la mapa care conținea programul și celelalte documente pînă la cadoul oferit la plecare, totul a avut aerul „profi“ al manifestărilor de acest fel: viitorii meseriași ai domeniului și-au însușit rapid regulile și deja știu să le aplice. Dar nu numai aspectele formale au fost „la standarde“, ci și conținutul: cîteva mese rotunde foarte interesante au adunat experți români și străini în marketing și comunicare pentru a dezbate o temă actuală, *„brand*-ul de țară“. Iar congresul s-a numit „Făurit în România. Perspective asupra poziționării României în context cultural, economic și social“.

Poate că titlul ales este, totuși, cam prea serios și prea grav pentru vîrsta și – iaca, împrumut și eu un termen de specialitate – „poziționarea“ studențimii: puțin spirit ludic n-ar fi stricat. „Făurit“ are un *ce* puțintel arhaic; aș fi preferat, de pildă, „Bricolat în România“ – pentru că e mai aproape de ceea ce se întîmplă în realitate în materie de comunicare și de construire a „mărcii România“: cîrpim nu cerul global, ci stelele UE cu peticeala noastră comunicațională. Activi și dornici să afle și să dezbată, studenții de la comunicare – erau cîteva sute, umpluseră sala – sînt, probabil, cei care vor reuși într-adevăr să comunice, într-un viitor oarecare, după proceduri și după reguli eficiente, „ce și cum e România“. Deocamdată, peisajul e mai degrabă trist și haotic: vorbim multe și nevrute, ne dăm cu părerea despre orice, rareori reușim să spunem scurt și cuprinzător ceea ce credem, dăm aiurea din mîini și din cap – iar „în procesul comunicării, 55% îi revine fiziologiei (limbajul corpului), 37% vocii (ritm și ton) și numai 8% cuvintelor purtătoare de informație“, scrie pe site-ul www.public-relations.ro. E suficient să ne uităm la personajele care ocupă ecranele televizoarelor, fie ele vedete sau figuri politice: Becali gesticulează brambura și se poticnește sistematic între cuvinte și silabe, junele cîntăreți, modele sau prezentatoare stau cu chipul încremenit de teamă să nu le cadă fardul, „ritmul și tonul“ vocii sînt niște mari necunoscute incontrolabile pentru cei mai mulți, limbajul e plin de cuvinte „populare“ și de interjecții, iar peste toate, de la înălțimea încrederii dovedite de sondaje, rîsul președintelui Băsescu se transformă treptat în *brand de brand.* Dacă trecem, nesăbuiți, spre „comunicarea instituțională“, durerile de cap devin cronice: grija pentru minima etichetă, pentru coerența mesajelor, pentru respectarea formei, atenția față de detalii, preocuparea de a spune clar ceea ce e de spus sînt însușiri rare pe la purtătorii de cuvînt ori pe la birourile de presă ale diverselor instituții (stau mărturie colecțiile de faxuri ministeriale de prin redacțiile gazetelor, multe dintre ele complet inutile, în sensul că nu comunică nimic).

Pe de altă parte, multinaționalele și, în general, mediul privat au creat un anume exces de tehnici și proceduri de comunicare, după standarde occidentale: pentru aproape orice se realizează un „eveniment“, comunicatele de presă sînt dichisite după regulile din manual, fiecare detaliu (ba chiar fiecare fleac) e privit cu maximă atenție și seriozitate. Preocuparea fundamentală este *eficiența*: mesajul trebuie să ajungă la public și să-i rămînă în minte. Adică – pardon – să-și atingă *target*-ul. De multe ori, excesul de rigoare e obositor sau enervant și produce disconfort în „stilul“ național bazat pe „merge și-așa“. Dar, una peste alta, e ca o terapie de șoc: va da rezultate, obligîndu-ne să ne adaptăm.

Bineînțeles, circumstanțele atenuante sînt după colț, gata să ne sară în ajutor: am trăit în comunism, ne-a intrat în sînge limbajul dublu, am fost obligați timp de decenii să ne ascundem gîndurile și să „o dăm cotită“, nu să spunem lucrurilor pe nume etc. Așa e. În tranziție însă au apărut circumstanțe noi, care se vor dovedi *agravante:* deși în noile manuale de limba română pentru gimnaziu și liceu sînt incluse și lecții de comunicare orală și scrisă, mulți profesori tind să nu le dea atenție, grăbindu-se să treacă rapid la subiectele „serioase“ precum *Miorița*, morfologia și sintaxa, fără a-și pune problema că elevii vor trebui să *comunice* eficient despre *orice* subiect; deși materia nu se mai numește „desen“, ci „educație plastică“, cei mai mulți elevi nu sînt

învățați, în școală, cum se privește un tablou și ce înseamnă comunicarea vizuală. În general, competențele comunicaționale – cerute de foarte multe ori la angajare în tot felul de slujbe – tind să fie neglijate, pentru că, nu-i așa, sîntem „giantă latină“, avem plăcerea de a comunica în sînge, iar Balcanul ne-a introdus în codul genetic pofta de tacla. Plăcerea și pofta – da; competențele și eficiența, însă, se învață.

Așa încît, convins că meseria de „comunicator“ nu este doar o modă a momentului (căci, nu-i așa, e *trendy* să lucrezi în publicitate sau în PR), ci o necesitate și o urgență, le doresc tinerilor care au ales-o să se ferească de excese tehniciste și de „proceduri“ și să aibă grijă întotdeauna de *substanța* comunicării. *Brand*-ul de țară e pe mîna lor.

ținerea de minte

„«Conu' Alecu» a reîmprospătat idei, a dinamitat, jovial, inerții ale spiritului și a trecut mai departe. Fericita formulă folosită în comentariul despre filozofia lui Camil Petrescu din *Doctrina substanței* i se potrivește de minune: «un antidot puternic la lenea minții». Citindu-l, nu pot să nu devin melancolic: niciodată nu se va mai scrie așa. Pentru că însăși lumea care a făcut cu putință apariția unor asemenea oameni a dispărut pentru totdeauna. Iar dispariția lui Alexandru Paleologu ne lasă singuri cu lipsa noastră de stil interior.“

(Paul Cernat, în *Observator cultural* nr. 57 din 30 martie 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Şi care e planul B?

Şi liberalii, şi democraţii par să accepte sfîrşitul, cu singura certitudine că va urma o criză. Nici unii, nici ceilalţi nu au pregătit un plan B: ce vor face după ce se va rupe actuala Alianţă D.A.? Liberalii nu ştiu cam ce ar putea face la următoarele alegeri, pe cînd Băsescu nu ştie cam cine ar putea guverna în numele său. Dar dacă după viitoarele alegeri, oricînd vor fi ele, vor constata că nu au altă soluţie decît să guverneze tot împreună?

Traian Băsescu a fixat practic termenul de garanţie al actualei guvernări: 1 ianuarie 2007. Fără să aibă de fapt un cuvînt de spus, liberalii s-au făcut că sînt de acord şi cele două partide au început deja să fixeze detaliile: cum se vor împăca în astea cîteva luni care au mai rămas din domiciliul obligatoriu comun. Au convenit pentru şedinţe regulate cu mai puţini participanţi, de unde înţelegem că pînă acum se certau pentru că se trezeau cu toţi neaveniţii la masă. În mod ciudat, parcă s-au liniştit, ca un cuplu care trece prin divorţ, dar măcar are o perspectivă clară: data sentinţei finale. Acum, că fiecare ştie exact cînd va scăpa de ceilalţi – după 1 ianuarie 2007 – s-au mai calmat. Dar asta doar la centru; prin judeţele unde tăciunii mocneau, flăcările s-au aprins. Dacă tot se despart peste mai puţin de un an, dacă tot nu au un guvern de cărat în spate şi nici o integrare de trecut linia de sosire, politicienii locali nu mai înţeleg de ce ar trebui să păstreze aparenţele. Aşa că în timp ce la Bucureşti se face partajul civilizat, Alianţa se destramă cu scandal prin judeţe.

Dar fără acoperişul comun, fiecare rămîne pe drumuri. PNL are în continuare nevoie disperată de locomotive electorale, după ce a reuşit să marginalizeze cele mai populare figuri ale sale, Theodor Stolojan şi Mona Muscă. Călin Popescu-Tăriceanu este un mai bun şef de guvern decît e şef de partid. Figură care caută consensul prin natura sa, a reuşit să guverneze pînă acum în ciuda eforturilor preşedintelui Băsescu de a răsturna căruţa. Laudele adresate de Olli Rehn şi în Parlamentul European, şi la reuniunea de la Bucureşti de săptămîna trecută, ar putea reprezenta cel mai bun moment al mandatului său. Faptul că am fost prinşi de CNSAS şi de şpriţul cu Gigi Becali, în zilele cînd de la Bruxelles am primit unda verde, spune multe despre un spaţiu public prins între trecutul nerezolvat şi un prezent dominat de prostie catodică. Pînă la urmă, în vaietele presei, pentru care totul se duce de rîpă în fiecare clipă, Tăriceanu a reuşit cu acest guvern să facă din 2007 aproape o certitudine. Probabil asta vor spune cele două rînduri despre el din cărţile de istorie, cărţi care nu vor consemna nimic despre „meciul mileniului" şi „războinicul luminii" (de ce oare formulele astea prind cu atît mai mult cu cît sînt mai cretine?!).

Dar Tăriceanu nu va fi o locomotivă electorală pentru PNL. De fapt, PNL are puţine de spus în viitoarea campanie, pentru că ar trebui să ocupe un spaţiu de centru, undeva între publicul enervat de sistem care merge pe mîna lui Băsescu şi publicul ce nu înţelege care e problema cu sistemul şi merge cu PSD. Liberalii ar putea să mizeze pe cei calmi, dar cine mai e calm azi în România? Clivajul anti-pro Băsescu a înlocuit clivajul anti-pro Iliescu şi a ocupat spaţiul central al scenei. Liberalii au mai păţit o dată asta în 1992, cînd au jucat ambiguu şi au fost depăşiţi de ţărănişti. Or, în acest clivaj anti-pro Băsescu, liberalii redevin marginali. Dacă eşti anti-Băsescu mergi la PSD, dacă eşti pro la PD (sau PNG). PNL ar putea marşa pe integrare şi pe succesul guvernului, dar potenţialul electoral al temei nu e fantastic, pentru că integrare au vrut toţi şi de guvernat au guvernat mai mulţi.

De cealaltă parte, Băsescu e jucătorul de poker care face cărţile. A fost forţat de împrejurări să-l pună pe Tăriceanu premier. Nu i-a plăcut cum a ieşit. Acum vrea să refacă masa. Nu e deloc sigur că va avea o mînă mai bună, dar important e că el împarte cărţile şi asta îi dă senzaţia că se întîmplă ceva, că nu stă pe loc. Altfel, pe ce ar putea conta Băsescu după alegeri fără PNL? Cît s-a vorbit de anticipate pentru a scăpa de PC, totul avea o logică: Alianţa D.A. îşi întărea majoritatea. Criza din 2007 ce majoritate ar putea întări? Majoritatea PD? E drept că a crescut în sondaje, dar nu destul de mult pentru a guverna singur. Va merge spre PRM? Spre PSD?

Poate că există acel plan de creare a unui partid prezidenţial. Nu ar fi primul, preşedinţii care domină sistemele politice, cum e şi Băsescu, tind să creeze majorităţi prezidenţiale pentru a nu mai depinde de partide. Doar că tot un joc de poker este. Chirac a simţit asta pe pielea sa cînd a convocat anticipatele pe care le-a pierdut. Atunci s-a produs de fapt ieşirea sa din politică, de atunci nu îi mai iese nimic şi e preşedinte doar pentru că francezii l-au respins pe Le Pen. În plus, clubul susţinătorilor lui Băsescu începe să fie prea pestriţ

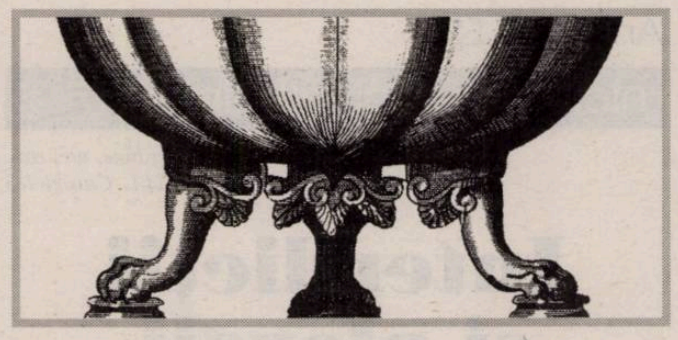

pentru a se mai înţelege ceva de acolo. Imaginaţi-vă un comitet de susţinere în care Cărtărescu şi Mona Muscă stau lîngă Gigi Becali.

Tot făcînd analogia cu un cuplu, am ajuns să credem că liberalii şi democraţii s-au căsătorit dintr-o dragoste nebună, care a murit pe parcurs. De fapt, nu a fost deloc aşa, nu se iubeau atunci cînd au format alianţa. Era doar singura şansă de a face faţă colosului PSD de atunci, pe vremea cînd acest colos nu dădea nici un semn că ar avea picioare de lut. Nu aveau alt răspuns la întrebarea: cum să ieşim din opoziţie?

Acum au convenit să divorţeze, doar că nici unii, nici alţii nu au un plan B. Au ajuns în situaţia în care criza trăieşte de una singura, fără finalitate. Dar dacă după viitoarele anticipate, alianţa dintre PD şi PNL va fi singurul răspuns la întrebarea: cum rămînem la guvernare?

presa despre...

Toanele analistului

„Dilema lui Băsescu privind condamnarea comunismului sau doar a crimelor comunismului nu îl transformă într-un Hamlet de provincie, ci îl inscrie în categoria intelectuală «*moral idiocy*». Cum adică, să condamni doar crimele regimului şi să nu condamni autorul crimelor, regimul comunist? Băsescu a avut nevoie să meargă pînă la U.S. Holocaust Memorial Museum din Washington, D.C., ca să afle despre crimele comise de autorităţile române împotriva evreilor, şi să iasă de acolo cu lacrimi în ochi. Bravo lui, dar pentru a înţelege natura criminală a regimului comunist nu trebuie să mai viziteze nici un muzeu şi nici să mai înfiinţeze o comisie «de istorici». Adevărul cu privire la natura regimului în care am trăit atîta vreme se cunoaşte, dar nu a existat tăria morală şi voinţa politică de a-l recunoaşte. Şi nici interesul personal al celor care au condus România. Şi aici Băsescu este reprezentativ pentru un anumit tip de majoritate – majoritatea ignorantă (ca să folosesc un eufemism) (...). Băsescu foloseşte limbajul revizionist al Securităţii, de ai cărei continuatori în serviciile secrete s-a înconjurat (...). Pariez că la «Golden Blitz» şi în anturajul Elenei Udrea nu s-a vorbit niciodată despre *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune* de Stéphane Courtois & colectivul (...). Ca preşedinte ar trebui să citească, pentru a scăpa de dilemele în care îl îngroapă propria incultură (...). Multă lume se întreba cînd va începe şi de ce declinul lui Băsescu. A început acum şi i se trage din incultură, imoralitate şi ipocrizie." (Dan Pavel, *Ziua*, 3 aprilie 2006).

„Am avut ocazia recent de a sta îndelung de vorbă cu Preşedintele Băsescu, într-un cadru mai degrabă neconvenţional. A fost în primele ore o situaţie incomodă pentru că tocmai scrisesem în *Ziua* două editoriale extrem de critice la adresa lui. De obicei, nu te întîlneşti cu politicienii pe care îi analizezi. Acest om face parte din rara categorie a politicienilor care ţin cont mai mult de critici decît de laude. M-am convins că Băsescu este cel mai bine informat om din România actuală, deţinătorul celor mai multe secrete (...). Băsescu susţine teza că există la nivelul politic de vîrf suficientă voinţă politică pentru a afla şi recunoaşte printr-o declaraţie solemnă natura criminală a regimului comunist şi a crimelor sale. Preşedintele se va supune verdictului şi formulării comisiei în fruntea căreia l-a nominalizat pe cel care este autoritatea nr. 1 pe plan naţional şi mondial în studierea comunismului românesc, profesorul american de ştiinţă politică Vladimir Tismăneanu (...). Prin caracterul aparent imprevizibil al deciziilor pe care le ia, datorită relaţiilor nonconformiste cu trecutul şi prezentul, dar mai ales cu oamenii cei mai feluriţi, s-ar putea ca Băsescu să nu fie doar pragmaticul cinic pe care l-am votat în turul al doilea pentru că nu aveam o alternativă mai bună." (Dan Pavel, *Ziua*, 10 aprilie 2006)

Din cîte am citit prin presă, cadrul „mai degrabă neconvenţional" era tot la Golden Blitz. Partea bună este că aşa s-o fi auzit şi pe acolo despre *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune* de Stéphane Courtois & colectivul. I-o fi povestit-o Dan Pavel lui Gigi Becali. (**C. G.**).

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

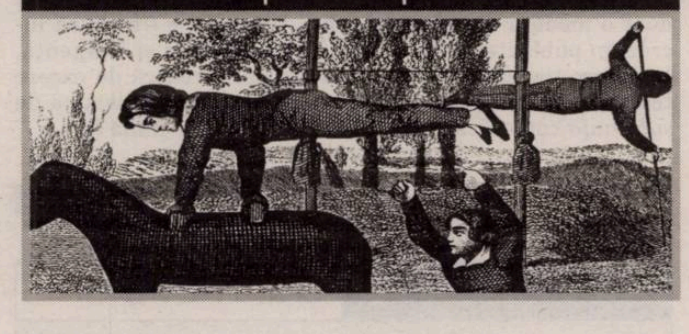

Sportul-rege ajuns preşedinte

Visul oricărui român e să se distreze la slujbă. Traian Băsescu l-a împlinit. El a reuşit încă o dată imposibilul: să arate că pînă şi Preşedinţia poate fi o sinecură. Pentru cei mai puţin avizaţi, sinecurismul n-are nici o legătură cu securismul. În limba engleză, astfel de cuvinte, care seamănă la înfăţişare, dar n-au nici o legătură de înţeles, se numesc *false friends*, adică prieteni falşi. Apropo de falsitate: e exact sentimentul pe care îl ai cînd scrii despre un om pe care l-ai votat ca prieten şi pe care îl descoperi inamic. Nu al democraţiei şi nici al presei, ci doar al bunului-gust.

Apropo de prost gust: nu l-a inventat Băsescu. El doar îl foloseşte, cum a folosit şi alte teme: cu detaşare şi o anume ironie. Ştii exact că nu-l place neapărat pe Becali, vezi cum îţi face cu ochiul complice, peste paharul de şampanie. Însă nu poţi să nu recunoşti că imaginea e o capodoperă. Peste ea, în clasamentul *kitsch*-ului, nu poate fi decît carpeta cu căprioara care bea apă, în timp ce vînătorul o pîndeşte de după un copac. Da, carpeta aia de pe peretele cu icoană. Sub care ţăranul suburban a pus casetofonul Pawasonic, adus de urmaşii marinarilor de altădată. Totul se leagă, chiar şi cînd nu eşti paranoic.

Traian Băsescu evoluează spre destinul unui abţibild. Îl poţi pune pe orice lucru trist şi-l va înveseli. El a reuşit să facă dintr-o slujbă plicticoasă, care cere ritual de gheişă (bine stăpînit altminteri de veteranul Iliescu), un *job* de disc-jokey. Traian Băsescu face mixaje într-o discotecă politică, mare cît Casa Poporului, în care mulţimea nu dansează după cîntece, ci după vorbe. Sau chiar imagini, că tot spun mai mult decît 1.000 de cuvinte, fără să fie nevoie chiar să cunoşti atîtea! Nici Milu şi nici Ilici nu şi-ar fi închipuit niciodată că şpriţul televizat poate aduce zece puncte la simpatie, fără să spui o vorbă (adăugaţi cinci puncte, dacă omul deschide gura şi vezi că-i oleacă pişcat!).

La fel ca un abţibild, însă, Traian Băsescu riscă aplatizarea. Oamenii care ştiu un singur lucru – în cazul de faţă, confruntarea – sînt nevoiţi să adapteze vremurile la ei, mai degrabă decît invers. Cînd la modă va veni cooperarea, construcţia, asamblarea, atunci s-ar putea să aibă probleme. Însă în materie de moravuri, moda vine încet – poate că nici n-o s-o prindem...

Pe vremuri, Adrian Păunescu (parcă el, scuze Istoriei Literaturii Române dacă greşesc!) spunea că Ţara e cabinetul de lucru al preşedintelui. E un clişeu mereu tînăr, la fel ca melodiile lui Gil Dobrică. Ce-a adus proaspăt Băsescu în chestia asta, săptămîna trecută, e eliminarea lucrului. El ne-a arătat că Ţara poate fi nu doar un cabinet plicticos, ci un separeu de-a dreptul animat. Cine să-l condamne, în afară de editorialiştii obosiţi, fără chef de viaţă şi pe care oricum nu-i iubeşte nimeni...?

Chestie care ne aduce la problema poporului. Şi el a evoluat în 15 ani. Îşi dorea linişte, acum vrea gălăgie, antren, distracţie. Îşi dorea o singură idee, ca să nu i se încingă mintea, acum vrea controversă şi scandal.

De fapt, ce e politicianul de viitor? Un mare furnizor de servicii pentru popor. Şi cînd nu poate să-i dea o cinzeacă, o autostradă sau o slujbă mai bună, tot îi mai rămîne ceva ce poate furniza naţiunii. *Self-esteem*. Politicianul, mai cu seamă cel mai înalt din stat, poate furniza naţiunii sentimentul că e-n regulă aşa cum e. Cu şpriţul, maneaua şi atitudinea relaxată faţă de efort, pe care călătorii străini o descriau încă de pe la 1700.

Mai trist e că Băsescu, un om care a început ca preşedinte al clasei active, urbane şi evoluate, se duce spre publicul mai necăjit şi, din nenorocire, mai retrograd. Un public de tabloid, pentru care distracţia cu dat jos guvernul e cu mult mai importantă decît construcţia plicticoasă, înceată şi obositor de urmărit a integrării. Un public care apreciază datul la cap, nu capul pus la contribuţie.

Preşedintele jucător e acum şi arbitru. Iar tribuna e cu el. Hai Steaua! Aşa se spune acum „Să trăiţi bine!".

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

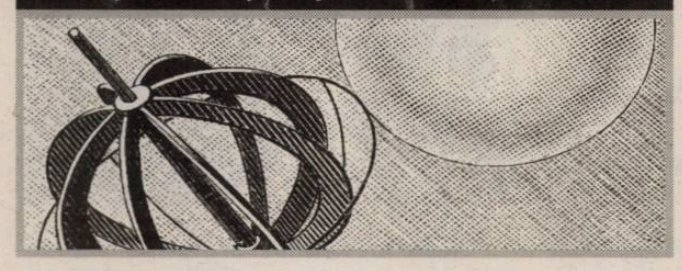

Victoria indecişilor

În Italia, noaptea de după alegerile parlamentare, cea de luni spre marţi, a fost lungă. Seara, rezultatele sondajelor, efectuate la ieşirea din secţiile de vot, îl dădeau pe Romano Prodi învingător în ambele camere ale parlamentului. „S-a încheiat anotimpul culturii Berlusconi, al anti-politicii", spunea Massimo D'Alema, fost prim-ministru, liderul democraţilor din Partidul Stîngii. Noaptea, pe măsură ce numărătoarea voturilor ajungea la Ministerul de Interne, Forza Italia a lui Berlusconi colecta tot mai multe circumscripţii cîştigătoare şi soarta Senatului a fost pînă marţi la prînz în cumpănă. Antonio Tajani, membru al Parlamentului European din partea partidului Forza Italia: „Forza Italia rămîne partidul numărul unu în ţara asta. E un fapt care îl confirmă pe Berlusconi". Amîndoi minţeau şi amîndoi spuneau adevărul: marţi dimineaţa diferenţa dintre cei doi, în cifre absolute, era de aproximativ 25.000 de voturi în favoarea lui Prodi. Berlusconi cere renumărarea voturilor.

Noua lege electorală îl favorizează pe învingător, dar adevăraţii cîştigători ai alegerilor sînt indecişii, cei care pînă în ultimul moment nu ştiau cu cine vor vota, prezenţi totuşi la urne (83,6% participare). Problema e că, oricine ar fi cîştigătorul, iniţiativele lui politice vor fi blocate de o opoziţie puternică, cu direcţii principial opuse.

Prezenţa lui Berlusconi a colorat emoţional procesul electoral. Oamenii nemulţumiţi de situaţia lor economică presupun că o persoană capabilă să parcurgă drumul de la cîntăreţ pe vapor la cea mai mare avere a ţării va şti să repete miracolul şi pentru ceilalţi, reuşind să insufle dinamism economiei stagnante a Italiei. Şi chiar dacă, în primul său mandat, Berlusconi a fost mai curînd preocupat de elaborarea şi promulgarea unor legi, care să scoată de sub incidenţa justiţiei acţiunile lui trecute, nu înseamnă că în al doilea mandat nu va face ceva şi pentru restul lumii.

De obicei, marele capital se foloseşte de politicieni pentru a ocoli birocraţia şi pentru a transforma în acţiuni legale ceea ce unii „purişti" pot considera a fi în marginea legii. Italia a trecut printr-un dramatic proces de dezghiocare a legăturilor dintre politică şi marele capital, legături vegheate cu „mijloace specifice" de Mafia. În urma acestui proces nu s-a născut o lume mai curată, ci una mai simplă: marele capital şi politica sînt reprezentate la cel mai înalt nivel, în fruntea republicii, de către aceeaşi persoană, Silvio Berlusconi. Nu e întîmplător că tot aceeaşi persoană deţine şi cel mai mare imperiu media, posibilitatea sa de a influenţa opţiunile fiind multiplicată de fiecare ecran de televiziune din fiecare cămin. Dar Berlusconi a fost prim-ministru timp de cinci ani şi Italia a fost tot atît de departe de o dictatură, cît e Cuba departe de democraţie. Problema nu este dictatura, ci, aşa cum scria ziarul *Washington Post,* economia: „Italia are două probleme economice serioase: o mare datorie publică şi slaba competitivitate pe piaţa globală. Nu este exclus ca rata de credit a ţării să scadă dacă noul guvern nu va lua măsuri pentru reducerea deficitului bugetar". Reducerea deficitului bugetar – o ştie orice analfabet economic – înseamnă măsuri de austeritate, greu de acceptat în special pentru cei care nu posedă cluburi de fotbal şi posturi de televiziune. Acestea sînt problemele Italiei, nu ale lui Berlusconi. Pe de altă parte, nici eventuala victorie a lui Prodi nu inspiră prea mult optimism în rezolvarea lor: propunerile lui – reintroducerea unor taxe pentru cea de a doua reşedinţă, pentru moştenire, pedepse mai mari pentru evaziunea fiscală – vor lovi mai curînd în clasa mijlocie, acolo unde se decide succesul sau eşecul unei guvernări.

În materie de politică externă, Berlusconi rămîne un aliat fidel al lui Bush, promiţînd că va menţine trupele în Irak atîta timp cît va fi nevoie, iar Prodi promite că le va retrage imediat.

În condiţiile unui scor extrem de apropiat, e greu de presupus că în Italia se va putea realiza o mare coaliţie funcţională, asemenea celei din Germania. Rezultatele strînse de acolo şi de aici, tulburările din Franţa (aparent generate de un articol de lege, de fapt expresie a unei crize profunde) nu sînt probleme locale, ci rateuri ale motorului gripat al Europei. Poate că textul constituţional supus spre aprobare membrilor Uniunii nu corespundea tuturor aspiraţiilor politice ale cetăţenilor săi şi mai ales oferea prea puţine garanţii pentru derivele pe care le-ar putea provoca noii membrii. Dar victoria indecişilor – pe plan naţional sau european – e mai puţin promiţătoare decît cea a oricărui politician.

globul cubic

Sclavii din Coreea de Nord

Casa e într-o suburbie locuită de oameni săraci, Olszynka, departe de centru. Acolo locuiesc nord-coreenii: „Nu ies niciodată, vine un microbuz după ei la şase dimineaţa şi se întorc seara. Sînt, de fapt, invizibili. I-am văzut de cîteva ori anul trecut, dar sînt întotdeauna grăbiţi şi nu se uită la nimeni", spune o vecină. Reporterul de la *Gazeta Wyborcza* a văzut microbuzul Renault, de culoare albă, care îi duce pe muncitorii coreeni la poarta K-1, de la cel mai mare atelier al şantierului naval. Cîteva duzini de sudori lucrează acolo în permanenţă. Ei montează elementele structurii de bază a vapoarelor. Coreenii dispun de un mic spaţiu, cam patru metri pătraţi, mărginit de folii de tablă, unde ei se schimbă şi îşi depozitează instrumentele. Unul dintre ei, poreclit „rîndunica", nu sudează. E dotat cu o cască, poartă salopetă, dar misiunea lui este supravegherea compatrioţilor săi. Vorbeşte o poloneză corectă şi e de acord să răspundă la întrebări: „Sînteţi mulţumit de sejurul polonez?". „Foarte." „Cîştigaţi bine?" „N-are importanţă. Important e ca şeful să fie mulţumit. (Şeful de echipă, un polonez, este foarte încîntat). Ei sudează perfect. Nu provoacă probleme şi nu sînt niciodată mahmuri. Coreenii nu se întrerup nici măcar ca să-şi aprindă o ţigară. Lucrează 12 ore, şi 16 dacă e nevoie. Să nu scrieţi ceva rău despre ei, dacă vor fi rechemaţi acasă, îmi pierd şi eu serviciul."

Dar şi „privighetoarea" e urmărită la rîndul ei. Un funcţionar al Partidului muncii din Coreea de Nord – un vlăjgan cu cravată şi cu Mercedes negru – apare pe neaşteptate la şantier sau la domiciliul muncitorilor. Muncitorii lucrează legal, angajaţi de Compania *General Construction* din Phenian (de stat). Pe hîrtie, salariul lor este de 2.500 de zloţi pe lună (650 de euro), vărsaţi în contul intermediarului polonez, *Selena*, care îl dă companiei coreene. De pe urma acestui traseu complicat muncitorii primesc 60 de zloţi (15 euro).

Toate acestea se petrec pe şantierul naval de la Gdansk, unde – vă amintiţi? – în urmă cu 25 de ani, muncitorii înfiinţaseră sindicatul Solidarnosc, pentru a-şi apăra drepturile. Asta da, idealuri întinate! Acum, conducătorii sindicatului spun că nu ştiu nimic despre angajaţii din Coreea de Nord. De altfel, nimeni nu reclamă nimic. Muncitorii nord-coreeni sînt mulţumiţi: acasă la ei, pentru aceeaşi muncă, primesc 1 euro pe lună, iar în străinătate li se plăteşte şi hrana şi dormitul. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Sensul lustraţiei

În chestiunea lustraţiei, clasa noastră politică pare a fi cuprinsă de o ebuliţie iacobină, cu atît mai uimitoare cu cît evoluţia acestei dezbateri în societatea românească din ultimii 16 ani mărturiseşte că aceeaşi clasă politică a fost, pînă mai ieri, constant abulică. „Mai bine mai tîrziu decît niciodată", zice un proverb de succes, dar şi „toate la timpul lor", spune un alt proverb de extracţie ecleziastică, cel puţin la fel de răspîndit ca primul.

În vechea Romă, *lustratio* însemna ritual de purificare prin sacrificii. Lustraţia desemnează, acum, operaţiunea administrativă de blocare temporară a accesului foştilor decidenţi politici sau a foştilor membri ai aparatului de represiune a puterii răsturnate revoluţionar, către spaţiul deciziei şi reprezentativităţii din cadrul noii puteri. Lustraţia nu este o pedeapsă, nu este o reparaţie morală şi, cu atît mai puţin, o răzbunare. Pentru pedepsirea comuniştilor şi securiştilor, care au însîngerat, sărăcit şi terifiat România, ar trebui să lucreze tribunalele de drept comun. Pentru reparaţia morală pe care o binemerită toţi cei care au suferit de pe urma comunismului, ar trebui să lucreze opinia publică şi lucrează, sînt sigur, Dumnezeu. Lustraţia este doar o măsură de igienizare a spaţiului autorităţii de stat transformat, vreme de decenii, în focar de infecţie socială.

În general, marea problemă a lustraţiei stă în pozitivismul ei total. Cu alte cuvinte, logica lustraţiei este una de fapt şi nu una de valoare. „Oricine a deţinut, pînă în 1989, funcţiile următoare nu mai are voie pentru x ani să deţină funcţiile următoare" – aceasta este lustraţia. Anvergura ei (adică lista funcţiilor care atrag lustraţia şi cea a funcţiilor interzise lustraţilor) este o chestiune negociabilă politic între forţele politice care alcătuiesc legislativul, dar principiul lustraţiei rămîne acelaşi.

Imediat după 1989, lustraţia era absolut necesară şi legitimă. Multe dintre exasperările noastre de astăzi nu ar fi existat dacă societatea românească ar fi avut maturitatea şi puterea să opteze, atunci, pentru lustraţie. Dar, în 2006, am serioase dubii asupra rostului unei asemenea măsuri din cel puţin două motive. Primul se referă la utilitate. Lustraţia este purificare – noul spaţiu de putere politică trebuie să elimine elementele impure care poartă virusul vechii puteri. Corect managerial şi moralmente legitim. Numai că, după 16 ani, *această* purificare e iluzorie. Răul s-a produs deja. Ceea ce lustraţia de acum 16 ani ar fi trebuit să împiedice, s-a întîmplat deja. Liderii comunişti de orice nivel, securiştii de toate rangurile, aparatnicii şi miliţienii, toată adunătura sinistră, care a dat substanţă comunismului românesc, s-a infiltrat nestingherită, ba chiar protejată, în ţesutul politic al noii societăţi. Aidoma şobolanilor purtători de ciumă, toţi aceşti nenorociţi au adus, fără nici un obstacol, virusul în noua lume. Atunci puteau fi opriţi. Acum, după atîta timp, virusul pestei din blana lor a devenit mutant, a dezvoltat o nouă tulpină, adaptată capitalismului euro-atlantic şi acestei democraţii caraghioase, şi e purtat de alţii. Răul ideologic de atunci a devenit acum un rău de altă natură. Prima generaţie de şobolani, care ar fi trebuit oprită acum 16 ani şi după care umblă această lustraţie, a pierit sau are o importanţă drastic diminuată. Răul de azi vine de la a doua generaţie de şobolani: puii făcuţi în vîltoarea tranziţiei de către prima generaţie, azi rozătoare lacome, în puterea vîrstei. Au luat, de mici, virusul ciumei de la autorii lor, dar l-au rafinat şi sofisticat diabolic pînă la forma oribilă şi subtilă care ne infestează astăzi. Chipul răului de acum nu are legătură directă cu nomenclatorul CC al PCR şi nici cu fişele din arhivele Securităţii. Poate doar cu ceva rămăşiţe adaptate ale Securităţii înseşi. Aşa că măsura lustraţiei, gîndită să izoleze politic prima generaţie de şobolani, nu va purifica deloc realitatea noastră politică şi nu-i va repara defectele structurale. Această lustraţie va vîna umbre ofilite şi va gira moral forma prezentă, solidă, vehementă, puternică a răului.

Apoi, tocmai pozitivismul acestei măsuri mă face să fiu reticent. După 16 ani, există fie şi cîteva cazuri de lustrabili care s-au căit şi s-au convertit cu adevărat. Drumul Damascului e deschis oricui şi sînt cîţiva care l-au parcurs. Avem cazuri de „foşti" care, liberi fiind să facă politică vreme de 16 ani, chiar au făcut saltul, chiar s-au schimbat, chiar sînt, acum, oameni valoroşi, utili, reformaţi. Dacă nu i-ai îndepărtat atunci, de ce îi îndepărtezi acum? Mai există şi cazul celor care erau în unele funcţii pe la UTC sau pe la pionieri şi aveau abia 20-21 de ani la revoluţie. Între timp, unii dintre ei au evoluat foarte bine, s-au angajat în cariere politice şi au performat. Ei nici măcar nu au avut timp să se strice prea tare, căci, din punct de vedere politic, ei au trăit cu adevărat doar după 1989. Îi lustrăm acum?

Din păcate, cred că miza lustraţiei pe care ar fi trebuit să

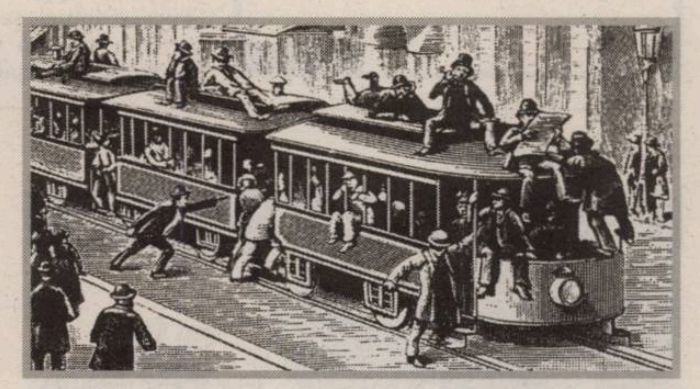

o facem la începutul anilor '90 nu mai există. O spun cu imensă tristeţe şi cu chinuitoare frustrare. Lustraţia – ediţia 2006 va fi o imensă ipocrizie. Dacă nu am fost capabili de ea acum 16 ani, atunci să ne oprim! Ridicolul ei de acum nu face decît să reaprindă durerea ruşinii de a nu fi avut puterea, la vreme, să ne rupem şi de comunişti, odată ce ne-am rupt de comunism.

Da, lumea românească are nevoie de lustraţie ca de aer. Dar nu de *această* lustraţie, tardivă şi previzibil contraproductivă.

ready made

„Iubiţi gimnastici şi iubiţi camarazi!

După întrunirea noastră în Capitala ţărei la 21 Decembrie a. c., spre a studia şi prepara diferitele exerciţii pentru viitoarea serbare de la Craiova, la care voi aţi răspuns într'un chip aşa de complect şi splendid, e de datoria noastră, a tuturor, tineri şi bătrâni, ca înapoiaţi la sediul societăţilor noastre, să punem toată inima şi tot sufletul nostru în a ne pregăti nu numai în mod demn, spre a corespunde scopului *mare şi frumos al instituţiunei din care facem parte, al* Federaţiunei, *dar, mai cu seamă, a merge acolo în număr cât mai mare şi cât mai bine organizaţi!*

E de datoria noastră, zic, ca, peste tot locul, unde un gimnastic se găseşte, strigătul nostru, lozinca noastră, să fie: la Craiova, *dar cu toţii,* la Craiova!"

(Gimnasticul român. Buletinul Federaţiunei societăţilor române de gimnastică, arme şi dare la semn,
Anul II, No. 4 [Seria II], Decembrie 1908)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Despre poem ca „tertium datur“

Ajuns la ultima arteră a trifurcaţiei forestiere, ogarul îşi aduce-aminte că-l studiase pe Chrysipp:

„Dacă nu asta, nici ailaltă, atunci a treia“,-şi zice el; şi se repede fără-nconjur, nici prealabilă olfacţie, de-a lungul albiei de nisip

a unui curs precar de apă, pe urmele unui vînat ce nu e, deocamdată, alta decît proiectul sau ficţiunea nărilor sale, – fără chip,

nici nume,-adică definiţie: o dezirabilă fantasmă de aer parfumat, fantomă (care precede!), arhetip/

la fel de gol ca un vocabul..., un soi de *nisus olfactivus* ş.c.l., – nu altminteri decît, la capătul peniţei alimentate dintr-un şip/

de mohorît cristal, poemul, – ieşit pe brînci, însă cu bine, din stoica alternativă a triviei verzi a lui Chrysipp.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ce-ţi doresc eu ţie, *lustrată* România

Îmi doresc să trăiesc într-o ţară în care, şapte zile din şapte, să mă plictisesc. O ţară în care surprizele să fie rarissime, în care dezvăluirile să fie floare rară, în care predictibilitatea să fie regulă. O ţară în care într-o viaţă de om să nu apuci nici o revoluţie (spre deosebire de ţara în care tatăl meu, născut în 1938, a prins, fără mare efort, chiar trei: o revoluţie legionară, una comunistă şi alta anticomunistă), o ţară în care telejurnalele să nu fie mai stranii decît ficţiunea cea mai avîntată.

Ţări de acest gen există. Una este Canada, despre care am mai scris. Ce fericit şi ce plictisit am fost acolo! Am citit ziare, am privit la televizor – şi nici o pagină, şi nici o emisiune nu m-au surprins; ba, acolo, o pagină de ziar sau o imagine de pe ecran te conduc, în cinci minute, spre o stare de graţie greu descriptibilă: ridici braţele în sus..., îţi întînzi mîinile sub ceafă..., împreunezi degetele..., ridici bărbia spre tavan... şi te întînzi calm, zîmbitor şi plictisit, pînă simţi cum fiecare muşchi al spatelui se descarcă de tensiune. Şi – cum spuneam – asta se întîmplă zi de zi, şapte zile din şapte, cel puţin de cîteva ori la fiecare 24 de ore.

Cineva mi-a spus despre Anglia că plictiseala din ea n-are egal pe lume! Totul e previzibil acolo! Premierul Blair are cîte un botez pe fiecare mandat; în a treia zi a Turneului de la Wimbledon, anual, plouă întotdeauna după-amiaza; prinţul moştenitor nu va moşteni nimic (coroana mergînd – toată lumea ştie – către fiul său cel mare); la cursele de cai de la Ascot aceleaşi familii ocupă aceleaşi locuri în tribune de un secol şi ceva (şi totuşi, se mai găseşte un loc pentru oricine vrea să vadă evenimentul); David Beckham îşi înşală invariabil soţia în fiecare toamnă, iar ea, invariabil, primăvara lansează un parfum, o tunsoare sau o biografie neautorizată; dacă nu-s conservatorii la putere atunci obligatoriu sînt laburiştii; dacă ceea ce se aude nu e Beatles sau Rolling Stones şi nici Pink Floyd, Queen sau Def Leppard, atunci sigur este Depeche Mode sau Duran Duran – şi aşa mai departe.

Mărturia unui iniţiator de lege

În acea fermecătoare predictibilitate înaltplictisitor englezească mai dăinuie o singură excepţie, un singur mister: nu atît cîştigătoarea în *Premiere League* la fotbal (pe care unii pariori o ghicesc cu un an înainte), nu atît ultima ipoteză în legătură cu identitatea lui Jack Spintecătorul (care sigur a mai fost lansată şi acum 50 de ani), nu atît ameninţările cu noi bombe în staţii de metrou. O singură mare enigmă mai au britonii: cine cîştigă, în fiecare primăvară, *Boat Race* – cursa de rame anuală între universităţile Oxford şi Cambridge. Meciul ăsta pe apă între cele două firme academice îşi are începuturile în 1829 (imaginaţi-vă: pe cînd Nicolae Bălcescu avea cîţiva anişori!) şi, de atunci şi pînă azi, s-a jucat şi rejucat de 152 de ori, de fiecare dată impredictibil – ultima dată acum două săptămîni, cînd, pentru a patra oară în ultimii cinci ani (şi a 78-a oară în istorie), în 18 minute şi 26 de secunde, în faţa unei audienţe de 7,2 milioane de telespectatori, vîslaşii oxfordieni au luat-o înaintea cambridgienilor. O singură enigmă, o dată pe an; în rest numai certitudini.

Cum e în România: imprevizibilitate totală. La noi nu te poţi plictisi, ci doar minuna. Un exemplu: acum o lună, toată lumea îmi spunea *La noi, în ţara asta, Legea Lustraţiei n-are nici o şansă*. Acum două săptămîni auzeam *În România Legea Lustraţiei nu va fi votată niciodată*. Iar acum patru zile (adică lunea trecută, pe la prînz) auzeam: *În Senatul ăsta, Lustraţia nu poate trece*. Aproape mă obişnuisem cu ideea. Legea, fiind *organică*, avea nevoie de 69 de voturi; numărăm, calculăm, facem prezenţa. Emoţii: senatorul Lupoi (liberal, ex-PRM) e plecat la Viena! Şi-ncepu votul, deschis, după catalog: pe la litera N, mai trebuiau încă 25 de voturi *pentru*; pe la litera S, mai lipseau încă vreo opt. Se strigase litera U, erau deja 67 de voturi, mai lipseau două. Blazare scurtă: asta e! Cînd, deodată, miracol: apare alergînd – venind direct de la Paris *via* Otopeni – ministrul Flutur! 68! Ei bine, nu! 69! Pentru că încă de la litera D cineva, neprevăzut, votase *pentru* – un senator pe nume Duca, pe care Vadim Tudor tocmai îl dăduse afară din partid cu cîteva săptămîni în urmă.

...Cum spuneam, în Anglia sau în Canada te poţi plictisi, dar în România ba! La ei, un fel de lustraţie se produce anonim şi cotidian, atunci cînd îşi întinde fiecare muşchii şi cască stînd pe canapea în faţa televizorului. La noi, tensiunea acumulată în şele şi-n cap timp de secole şi decenii cere *lustrări* surprinzătoare, alergate, strigate, gîfiite, incomplete pînă în ultima clipă şi izbăvite pe muchie de cuţit.

România: ţara în care orice profet eşuat devine o excelentă cobe!

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Dac-aş fi, pentr-o zi, preşedinte...*

Domnul Băsescu a chefuit cu fotbaliştii pînă în zori. Era o clipă de euforie semifinală, petrecută în condiţii cam nesportive – performerii trebuie să stea departe de pahare şi nopţi albe. Cînd o astfel de abatere e constatată în urma unui meci banal, fotbaliştii prinşi cu mîţa-n sac (sau pe genunchi) sînt pedepsiţi de club! Dar nu fusese o victorie epocală, ci doar un chinuit 0-0. Îmi imaginez că, la cîştigarea Cupei, chermesa va dura trei zile la Cotroceni, iar preşedintele va conduce personal autobuzul cu cheflii spre Thailanda! Cît despre predilecţia prezidenţială pentru sportul-rege: fotbalul e popular, desigur, dar Steaua e privată! Nu era reprezentativa României, ci doar echipa unui pseudo-lider de partid. *Desigur*, a zis preşedintele, *i-am invitat şi pe rapidişti, dar au refuzat*. Chiar aşa? Dacă era un ritual semi-oficial, poate că Răzvan Lucescu accepta să treacă pe-acolo un sfert de oră! Au lipsit chiar şi consilierii de profil – Belu şi Bitang.

Prin entuziasmul său părtinitor, Traian Băsescu a anulat jalnic demna declaraţie pe care o făcuse cu doar cîteva ore înainte. Anume că nu va merge pe stadion, special ca să marcheze respingerea netă a vorbelor aruncate cu furca de gură-spartă din Pipera. Ceea ce păruse un semnal politic s-a dovedit o şmecherie de cartier. În fond, Becali nu-l bălăcărise decît pe Tăriceanu, urmînd chiar exemplul preşedintelui, care fusese deja „forţat“ (într-un interviu) să spună că îl regretă pe acesta ca premier! Pînă la „soluţia imorală“ nu mai e decît un pas. Încurajat, Becali l-a şi făcut, discutînd istoria matrimonială a liderului liberal! Oricum, marele finanţator (adus de fotbal pe vîrful notorietăţii) a anunţat degrabă că va fi pînă la moarte aliatul preşedintelui. Voia să zică „unealta“, dar i s-a-mpleticit limba, neobişnuită cu şampania de colecţie. Iată, aşadar, implicaţiile obscure ale ideii de preşedinte-jucător! Profitînd de ocazie, animalul politic Băsescu a pus şaua pe bietul Gigi (un om pe care-l ameţeşte ideea că trăieşte în acelaşi judeţ cu şeful statului) şi a ciugulit din faima acestuia!

Astfel de întîmplări „umane“ mă fac să-mi pun diverse întrebări melancolice. Se vor regăsi banii lui Becali pe listele de subvenţie electorală ale viitorului candidat Băsescu? Vom identifica în vorbele sale (bine mediatizate de televiziunile iresponsabile) mesajele subliminale ale aceluiaşi Băsescu? Sarcina racolărilor de primari şi deputaţi nu va fi cumva preluată de PNG, ca să protejeze PD-ul de acuzaţia că joacă necinstit? Căci, la urma urmei, nici alianţa asta nu e bătută în cuie. Bîlbîiala de la CNSAS a scos în evidenţă ceea ce vedea oricine – că parteneriatul oranj scîrţîie! Iar în solemnitatea prestigiosului Golden Blitz (stupid nume!), ştirbită doar de cîntecele lăutăreşti şi comenzile ospătarilor la bucătărie, mediatorul naţiunii a schiţat rapid *din cuţite şi pahară* planul B. O cîrpeală, de acord, dar PNL-ul să bage la cap!

După care, în zori, preşedintele s-a suit la volan şi a dispărut cu alaiul de sepepişti. Timp de şase-şapte ore, nu băuse, după spusele unicului martor voluntar, decît 200 ml de vin şi cîteva găleţi de apă plată, deci era perfect valid. Dar chiar de-ar fi fost aşa, dl Băsescu putea, ştiindu-se studiat, să cedeze volanul, ca să nu mai fie discuţii. Ulterior a declarat că nu era nevoie. Ba da, era! Căci dorinţa sa de a conduce (maşina) poate fi interpretată şi ca *orgoliul de a demonstra*, cu orice preţ, că *poate*, în ciuda circumstanţelor!

Ulterior, şeful statului a admis că e şi el un om. Ca toţi oamenii. Că se bucură. Că la bucurie uită relele. Că nu se poate veseli singur. Bun! Acestui om îi datorăm fisurarea PSD-ului, abordarea unui stil politic energic, deblocarea unor procese ce păreau sigilate pe veci. De-aia l-am ales! Numai că astfel de incidente ne arată şi o nefastă predilecţie pentru jocul dublu, pentru gregaritate, pentru spiritele joase. Or, nu de-asta l-am ales, ca să fie media aritmetică!

* *Vers din* ***Paraziţii***.

BARBURISME

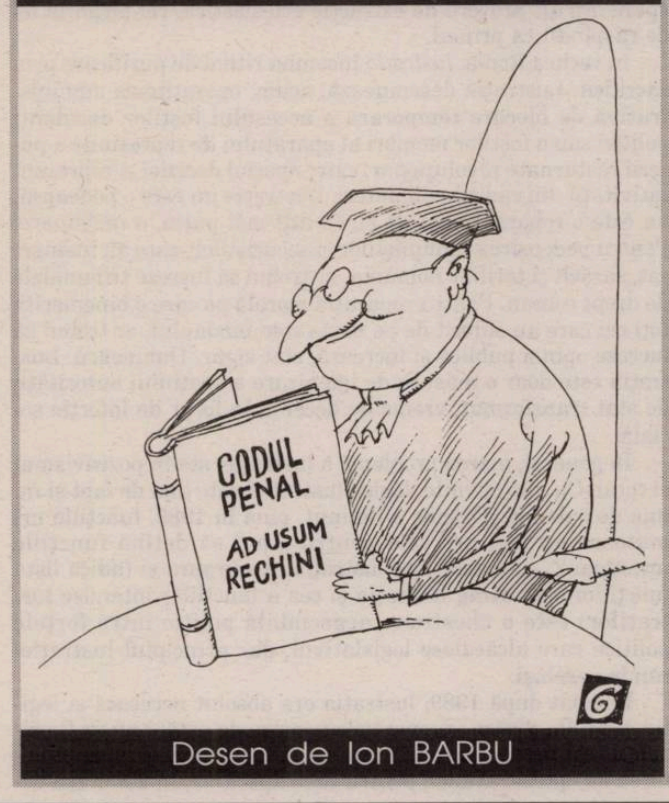

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Primăvara şi poeţii chinezi

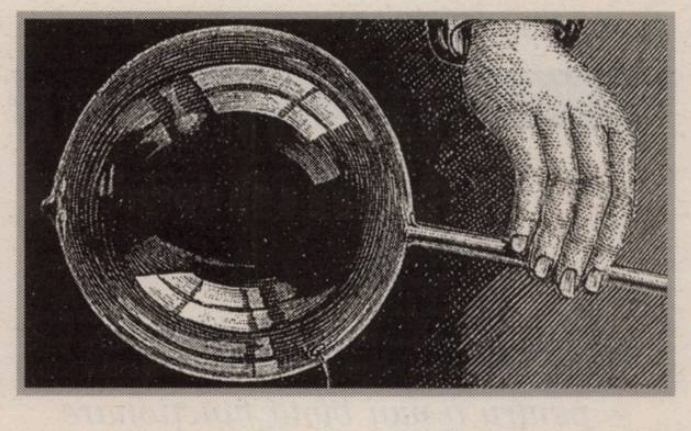

În vacanţa de primăvară, eu, profesorul, am pornit către munţi. Studenţii mei au apucat-o direct către plajă. Asta este o poezie chinezească, dacă o citeşti din nou. Tot semestrul am predat poeţi din toată lumea, dar am adăstat mai îndelung asupra celor chinezi. Timp de trei mii de ani, poeţii chinezi au rămas credincioşi anotimpurilor, fragilităţii vieţii, tristeţilor şi inimilor frînte. Ei găseau, în toate cele, semne ale naturii şi ale lucrării ei, de la flori la imperii, dar au tăiat o felie subţire de timp între irumperile naturii şi cruzimea ucigaşilor, pentru a vorbi de fragilitatea oamenilor. Aceştia sînt poeţii chinezi pe care îi ştim, cei mai faimoşi, şi poate ăsta e şi motivul pentru care încă îi mai citim. De-a lungul secolelor, or mai fi fost mii de alţi poeţi chinezi, uitaţi acum, care au scris poezii plăcute urechii, pentru a linguşi curtenii, sau poeme sîrguincioase, pentru a linguşi canoanele unor învăţături de mult uitate. Aceşti poeţi au făcut un troc: au dobîndit faima vremelnică, dar urma li s-a şters cu următoarea antologie. Cei pe care încă îi mai citim au scris numai despre lucruri pe care încă le mai simţim: trista trecere a timpului.

Mă rog, unii au scris şi despre bucuriile iubirii, dar asta implica mereu şi niscai vin, şi părere de rău după. Vinul apărea în primul vers, apărea apoi iubirea, apoi, dintr-o dată, venea iarna. Sau războiul. Sau bătrîneţea. Una din astea. Poeţii chinezi pe care încă îi mai citim au scris despre toate anotimpurile, dar Primăvara a fost de departe favorita lor: i-au adus laude şi au deplîns-o totodată. Miile de poeţi uitaţi doar au lăudat-o, judecînd mai înţelept să nu amintească puternicilor vremii cît sînt de vremelnici. Pentru această vină, posteritatea i-a aruncat în uitare. Şi de asta predau poezie chineză: dacă scrii numai ca să faci plăcere, vei fi dat uitării. Ţineţi minte cînd staţi tolăniţi pe plajă, fălindu-vă în floarea cărnii voastre, cu *iPod*-urile ei cu tot, că vacanţa de primăvară este doar o jumătate a poveştii. Adevărul primăverii este că nimic nu e cu adevărat în vacanţă. În munţi, primăvara este trudă grea, sîngerul o anunţă, apoi se îngălbeneşte şi moare. Toată făptura, floare, gîză, tîrîtoare sau pasăre, împinge cu toate puterile în scoarţa aspră, pînă cînd cel mai de sus colţ o crapă, strălucind colorat de atîta trudă. Florile au culori atît de vii pentru că muncesc din greu să spargă crusta rece a pămîntului. Întrebaţi orice floare vreţi. Nici animalelor nu le e prea uşor – sezonul de împerechere le dă poruncă de necrezut: împerechează-te acum, în următoarele şase săptămîni, că altfel... Pentru cele mai multe făpturi, acest „altfel" e tot ce capătă. Oamenii, care se împerechează tot anul, pot să-i înşele pe unii poeţi şi să-i facă să creadă că e pururea primăvară. Dar nu este: uitaţi-vă la toţi poeţii uitaţi.

traducere de Ioana AVĂDANI

Petre IANCU

Europa în corzi

Numărat, cîntărit şi împărţit. Prorocirea biblică, tălmăcită de vizionarul Daniel, îl avertiza pe trufaşul crai al Babilonului. Împăratul pîngărise sculele sfinte ale Templului din Ierusalim, folosindu-le în scopuri profane. În loc să se smerească, preferase trufaş să se înalţe împotriva Domnului. Mesajul divin îl anunţa că fusese cercetat, cîntărit şi găsit prea uşor. Împărăţia sa urma să fie împărţită duşmanilor săi. Soarta civilizaţiei pare a se juca, după multe mii de ani, în aceeaşi zonă a lumii. Babilonia se află în Irak. Vecinii perşi, care au pus capăt Babiloniei, sînt strămoşii iranienilor. Dar cu picioare de lut s-a ales, mai nou, Europa.

A fost ucisă Europa în lagărele de exterminare naziste? „Plimbîndu-mă pe străzile Barcelonei, am realizat că Europa a decedat la Auschwitz", scria recent un autor catolic. Potrivit scriitorului spaniol, Europa ar fi trecut în eternitate „odată cu asasinarea celor 6 milioane de evrei. Ulterior, bătrînul continent i-a înlocuit cu 20 de milioane de imigranţi musulmani".

Stridenta afirmaţie poate părea multora aşa cum sună: ca o teribilă enormitate. Ea nu e singulară. Scandalul caricaturilor a radicalizat mulţi europeni, care au înţeles că protestele violente din comunităţile musulmane de pe glob, proteste soldate cu zeci de morţi şi sute de răniţi, n-au fost defel spontane, ci dirijate de Frăţia Musulmană din Egipt, de regimul de la Teheran şi de aliatul său de la Damasc. Altfel e imposibil de explicat de ce manifestaţiile n-au izbucnit în forţă în octombrie trecut, cînd un ziar egiptean a reprodus caricaturile daneze înfăţişîndu-l pe Mahomed. Or, pe-atunci, Frăţia Musulmană era ocupată pînă peste cap să obţină un rezultat fulminant din primele alegeri semilibere derulate vreodată în Egipt. Filiala palestiniană a Frăţiei, Hamas, sprijinită de Arabia Saudită, Siria şi Iran, se pregătea şi ea să preia puterea prin alegeri libere, nu însă şi democratice, aşa cum eronat se afirmă, în teritoriile autonome palestiniene. Danemarca nu preluase încă şefia Consiliului de securitate, spre a fi obligată să abordeze implicarea Siriei în asasinarea fostului premier libanez Hariri. Iar conflictul generat de ambiţiile nucleare ale Teheranului, acutizat de iresponsabilitatea preşedintelui statului fundamentalist-islamic iranian, care a chemat deschis la genocid, cerînd anihilarea Israelului, era, în octombrie trecut, departe de a-şi fi atins apogeul.

Dar afacerea caricaturilor, în urma cărora Europa s-a comportat haotic, nu e primul semnal care indică, alarmant, că bătrînul continent s-a abandonat soartei pe care i-o pregăteşte islamismul militant. Important în context e faptul că protestele împotriva desenelor apărute în ziarul conservator *Jyllands-Posten* din Arhus, n-au debutat nici în teritoriile palestiniene, nici la Beirut, Damasc, Teheran, Cairo, sau Djakarta, ci în Danemarca. La fel de important e că litigiul provocat de ceea ce în lumea islamică s-a calificat drept lezare a sentimentelor musulmane, din pricina încălcării unei prezumtive – în fapt inexistente – interdicţii teologice islamice de a-l portretiza pe profet, nu e primul avertisment adresat Europei. Într-un chip mai puţin misterios decît în cartea atribuită profetului Daniel, destinul unei lumi, care nu e în stare să-şi apere valorile reale, fusese prevestit în repetate rînduri, bunăoară de exportul aparent irepresibil al revoluţiei islamice iraniene; de „fatwa" ayatollah-ului Khomeini, condamnîndu-l la moarte, de la Teheran, pe scriitorul britanic Salman Rushdie; de atentatele de la 11 septembrie 2001; de asasinarea lui Theo van Gogh, de către un islamist de origine marocană, pe străzile ultraliberale şi ultramulticulturale ale metropolei olandeze Amsterdam; de bombele din trenurile spaniole; şi de cele explodate în metroul londonez.

Nimic din toate acestea n-a fost în stare să trezească elita europeană din letargie. Nimic n-a putut pune capăt indiferenţei ei faţă de pericolul mortal cu care Europa se confruntă. Nimic n-a reuşit să-i silească pe mai-marii ei să-i izbăvească de izolare şi să-i asculte pe europenii care, altfel decît precum Cassandra, îşi răcesc de ani de zile gurile, arătînd spre inamicii ireductibili ai societăţii deschise. În vreme ce pe Daniel nici măcar Nabucodonosor n-a îndrăznit să-l ignore.

De unde şi de ce atîta surzenie şi orbire europeană? Pentru că, la capătul primelor două războaie mondiale, europenii s-au săturat de ultranaţionalism şi fanatisme religioase, ori mai precis pseudoreligioase. Ceea ce e bine. Mai rău e că europenii au optat concomitent şi pentru un relativism cultural şi moral tipic postmodernităţii, care, la adăpostul protecţiei militare americane, le-a permis între altele să minimalizeze pericolul totalitar comunist şi să îmbrăţişeze un pacifism utopic. *„Better red than dead"*, scandau unii în epoca de tristă amintire a celor mai ample demonstraţii de protest vest-europene, manifestînd nu împotriva lui Ceauşescu, nici a represiunii brejneviste, a crimelor Vietcongului ori a terorismului de inspiraţie marxistă, ci împotriva deciziei NATO de a ţine piept ameninţării de la răsărit.

Cine sînt şi unde se află noii duşmanii? Să-i numim islamişti, calificînd astfel un grup larg, chiar dacă parţial etherogen, care, politizînd mahomedanismul, a extras din Coran ingredientele unei noi ideologii totalitare, devenite între timp, cu ajutorul *laissez-faire*-ului occidental, reprezentative pentru o bună parte din spaţiul musulman. Liderii ei acţionează prin terorism planetar, definit prin recurgerea acestui tip de terorism la arme zise „asimetrice" şi la mass-media globală. Mai periculoasă, ca atare, decît ideologiile genocidare ale secolului XX, de vreme ce nu e doar genocidară, ci se sprijină şi pe o extrem de populară tradiţie religioasă, deci pe un tipar identitar profund înrădăcinat, această ideologie depăşeşte în consecinţă ameninţarea oricărei doctrine colectiviste de factură modernă, socialist-atee, de felul comunismului, ori naţionalist-idolatre şi rasiste, precum nazismul. Strînsa înrudire a noii mişcări totalitare, cu acelea care au umplut de sînge secolul XX, e totuşi vădită. Simptomele acestor maladii ale spiritului sînt, la urma urmei, aceleaşi: ura faţă de libertate, de pluralism, faţă de societatea burgheză, cu interpretarea ei moderată a religiei şi adeziunea ei, principial fermă, la demnitatea şi drepturile inalienabile ale individului uman, se asociază celui mai virulent antiamericanism şi antisemitism.

Ce vor inamicii societăţilor deschise şi cum se manifestă vrăjmăşia lor? Instalarea, prin terorism şi intimidare transportată prin mediile globale ale „ummei", a statului teocratic islamic, dotat cu legislaţia de epocă de piatră numită *sharia*. În ce constă pericolul pentru democraţie şi statul de drept de tip occidental? În desfiinţarea, cu propriul lor ajutor, a societăţii deschise, ispitită să-şi abandoneze adeziunea la caracterul universal al valorilor fundamentale, care i-au dat naştere. Puternică economic şi cultural, întrucît se întemeiază pe ideea libertăţii şi demnităţii individului, de natură să promoveze, prin educaţie şi autointerogaţie, ştiinţa şi tehnologia, societatea deschisă a devenit extrem de vulnerabilă tocmai din pricina erodării valorilor ei constitutive. Închistarea societăţii deschise în propria ei esenţă autocritic-individualistă, asociată unei perene tentaţii amoral-epicureice, au iscat pe de o parte solida tradiţie antiburgheză a societăţii burgheze, exprimată de fascismul de sorginte romantică şi de comunismul extras din marxism. Pe de altă parte, excesul autocritic se situează la originea relativismului moral autodestructiv – doar aparent hipermoral – manifestat de elitele europene.

De ce nu poate fi ignorată noua ameninţare totalitară? Pentru că lumea globală în care ne-am regăsit la începutul acestui mileniu a devenit prea mică. În satul planetar nu te poţi ascunde nici după deget, nici îndărătul casei vecinului. Dacă unul din ţărani, ajuns primar de cartier, anunţă că-şi va ucide la nevoie toţi consătenii care nu i se supun, e cazul să-l crezi. Şi să te aperi.

Ce poate face Europa? O idee ar fi să revină cu modestie la căutarea propriilor ei valori, amintindu-şi că identitatea ei nu se poate lipsi nici de iluminism, nici de antichitatea greacă, dar nici de rădăcinile ei iudeo-creştine, pe care le-a neglijat, periclitîndu-şi astfel stabilitatea. Altă idee ar fi să protejeze viaţa, libertatea şi demnitatea cetăţenilor europeni, confruntîndu-se curajos cu Iranul şi toate grupările teroriste, oriunde s-ar afla ele şi orice preţ economic ar presupune acest demers. În fine, pare cu totul recomandabil ca Europa să purceadă hotărît la integrarea imigranţilor ei. Cum? În temeiul unei reforme de amploare, a unei legislaţii economice şi a unei politici adecvate, care să dizolve comunităţile paralele ostile şi oştirile de şomeri, dintre care unii, pe cît de bine hrăniţi de statul asistenţial, sînt tot pe atît de lesne de manipulat, de către reprezentanţii noului totalitarism islamist, întru aruncarea în aer a lumii libere. Cîştigînd întrucîtva în greutate, Europa s-ar putea extrage din corzi şi poate chiar ar ieşi din prelunga ei agonie. Dacă nu cumva a şi fost numărată şi declarată *knock out*.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

Vintilă Mihăilescu îşi va relua rubrica după 1 mai.

Alex. Leo ŞERBAN

puncte-puncte

Cîteva modeste propuneri

– pentru o mai bună funcţionare a Galei UNITER –

De la prima ediţie, am fost invitat constant la Galele UNITER. Apreciez. Dar trebuie să mărturisesc un lucru: doar anul acesta, la a 14-a ediţie, am rămas pînă la sfîrşit; pînă acum, o tuleam la pauză şi ajungeam acasă exact cînd Principesa oferea Premiul pentru „Cea mai bună piesă a anului"...

Ştiu, aşadar, cum se vede din sală şi cum se vede de la televizor.

De la televizor se vede mai bine.

Ce ar trebui făcut să se vadă mai bine şi din sală?

1) Spectacolul să dureze mai puţin (evident). Cred că trei ore este suficient. OK, Oscarurile durează mai mult – dar alea sînt Oscaruri, iar ăla e Los Angeles, n-are rost să ne comparăm... Cu tot respectul pentru minunaţii oameni de teatru de la noi, nu poţi „emula" un *show* la care se uită tot mapamondul cu o sărbătoare, pînă la urmă, de interes local.

2) Să se mai taie din premii: sînt prea multe! Sau, dacă asta nu se poate, pentru că toată lumea vrea să ia premii, să se defalcheze: cele importante să se dea în cadrul Galei, iar cele mai curînd sindicale să fie acordate într-un cadru intim, la o întîlnire cu membrii UNITER-ului. Oricît s-ar bucura venerabilii meseriaşi ai acestei arte să aibă parte de cele „15 minute de faimă" – reduse, din raţiuni de multi-premiere, la 60 de secunde –, nu cred că este o mare fericire pentru ei să coboare ditamai scările *show*-ului şi să priveas-că speriaţi la o sală întreagă... (Anexă: ar trebui să cronometreze cineva cît timp se pierde cu coborîtul, pîş-pîş – nimeni nu vrea să cadă! –, acelor scări.)

3) Să se renunţe cu totul la sempiternele introduceri-şuetă în care excelează dl Caramitru, atunci cînd anunţă cine anunţă („Ei, *cine* credeţi că anunţă...?") următorul premiu: *cu toţii* ştim – deja – cine este dl ambasador Cutare, dna sau dl mecena Cutărică etc., etc.: i-am văzut – şi auzit – la *toate* Galele! Mai mult: cu toţii ştim că unii (mai ales ambasadorii) vorbesc „bine" româneşte, nu ne mai surprinde nimic...

4) Florin Piersic să fie invitat să vorbească la fiecare ediţie a Galei. Dacă tot e să se ducă naibii timpul alocat prin spiciuri interminabile, măcar să avem un ce cîştig din chestia asta! Piersic să fie însărcinat cu „depăşirea (programată) a timpului", după care – odată bifat acest moment – lucrurile să revină la normal. Adică la dl Caramitru.

5) Mihaela Rădulescu să fie chemată să prezinte la fiecare ediţie a Galei: s-a descurcat bine – mult mai bine ca dna Patlanjoglu, de pildă, care e chiar critic de teatru. Nu că ne-am fi aşteptat ca dna P. să nu aibă ceea ce nu are dna R. – adică trac –, dar cred că e mai profitabil pentru toată lumea ca toată lumea să facă ce ştie mai bine.

6) Să fie favorizaţi, dintre nominalizaţi, cei/cele cu probleme dentare – cum a fost dl Rebengiuc. Acest mic artificiu de culise ar avea darul de a asigura Galei spiciuri scurtissime – şi, deci, un spaţiu amplu de manevră lui Florin Piersic...

7) *Show*-ul să se încheie înainte ca lumea s-o încheie cu *show*-ul. Unii dezertează pe ultima sută (hai, două) de metri pentru o „scurtă" – care se dovedeşte lungă... – incursiune în Sala Tapiseriilor, unde este întinsă masa; or, *masa nu trebuie întinsă* – pentru că, altfel, unii spectatori o-ntind din sală ca să ciugulească ceva. Ar mai exista o soluţie – auzită de mine de la o doamnă care făcuse, riguros şi exact, *exact asta*: să-şi ia fiecare farfuria cu mîncare şi să-şi reocupe locurile în sală. S-ar înnoda, astfel, cu o frumoasă tradiţie teatrală, elisabetană şi nu numai, care nu vedea nimic neconvenabil ca publicul să morfolească fericit în timp ce vedea o piesă... OK, Gala UNITER *nu* e o piesă; dar, aşa, măcar ar putea deveni.

LOCUL TARE

PREZINTĂ

Joi, **20** aprilie 2006, ora **17**

la Cafeneaua **Deko**

(Teatrul Naţional, etaj 1)

volumele

OCHIUL EXPLOZIV

de Iulian Tănase

TRUSA INSTALATORULUI DE UMBRE

de Dan Stanciu & Iulian Tănase

PARAZITUL AZURULUI

de Dan Stanciu & Sasha Vlad

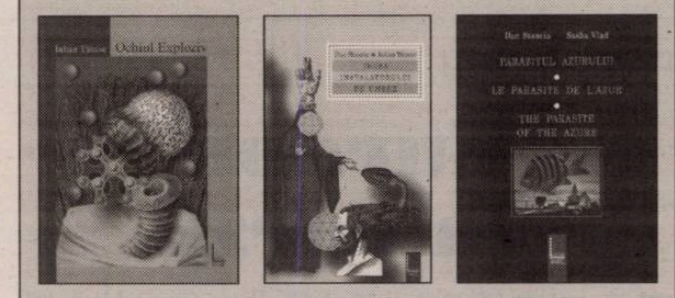

citit auzit

„Stînga conservatoare şi dreapta revoluţionară"

Săptămîna trecută m-am întîlnit pe stradă cu un tînăr specialist în literatura franceză, care mergea – unde altundeva? – la Institutul din Bd. Dacia... Am bavardat, nu-i aşa, despre una-alta şi, pornind de la un „3,14" al meu despre grevele din Franţa, am convenit lejer: francezii sînt anti-liberali. (Din punct de vedere economic, *of course.)* Ne-am despărţit, am ajuns acasă şi am deschis televizorul; pe TV5, invitatul Jurnalului era un domn – Jacques Marseille – care tocmai a publicat o carte cu titlul *Du bon usage de la guerre civile en France*. Ce spunea dl Marseille? Că francezii sînt... antiliberali! Admiţînd că acesta este deja un truism, mai picant este altceva: faptul că dl J.M. consideră că acest antiliberalism are o lungă istorie, care se întinde de la mareşalul Pétain (ostil industrializării Franţei) la Laurent Fabius şi José Bové... Ce caracterizează – după J.M. – Franţa de acum şi de ieri este accentul („ascuţit"!) pus pe agricultură şi teama (cu „accent grav") de a aplica reforme liberale *numite* ca atare: Mitterrand, de pildă, a dat mînă liberă reformelor economice, dar s-a ferit să le prezinte ca atare. Întrebat despre „fuga creierelor" şi stadiul cercetării ştiinţifice în Hexagon, dl Marseille a mai avut o expresie fericită: „Cercetătorii francezi caută, cei americani găsesc". Dacă adaug la acestea cuvintele lui Serge Dassault, un mare industriaş francez invitat tot pe TV5, la emisiunea „Télématin" – „Stînga este conservatoare. Dreapta este revoluţionară" (!) –, avem un tablou pasionant (vezi grevele anti-CPE) şi cît se poate de paradoxal (vezi afirmaţiile lui S.D. şi J.M.) al „spiritului francez în acţiune"...

Oarecum în aceeaşi zonă – a faptelor paradoxale – se plasează şi editorialul lui Ionuţ Chiva din *Prezent* (nr. 9, din 30 martie a.c.), „Stîngisme de discotecă"; pornind de la premisa că generaţia sa „este clar hedonistă" şi că stînga are „avantajul de a fi spălată estetic", Chiva propune o ieşire din cercul vicios (şi vid) al angajării „soft", de tip *cool,* şi o depăşire a contestaţiei „stilizate", consumist-anticonsumiste (tricouri cu Che Guevara, *graffiti & stencils...),* printr-o „stîngă pragmatică" – şi „fierbinte" – care să lase în urmă „ravagiile ludice ale postmodernismului". Cum – şi unde, şi *de ce* – se va petrece conversiunea cu pricina, şi mai ales cum se va „pupa" această stîngă ideologic-fermă (şi, se presupune, ascetică şi inflexibilă) cu hedonismul generaţiei sale – poetul nu ne mai spune... Un lucru e sigur, mi se pare mie: nu va fi un *French kiss!* **(a. l. ş.)**

Carmen MEZINCESCU

nevroze

MOZ

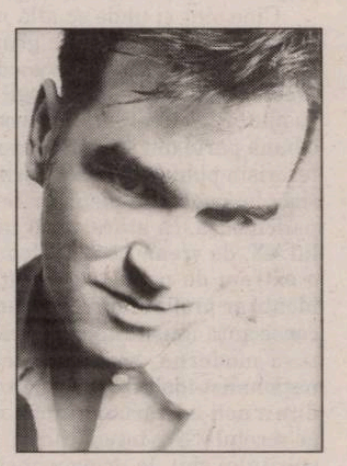

(Steven Patrick) Morrissey. Sau, cum singur a zis, *Irish Blood, English Heart*. Sau marele iubitor de *glam* şi preşedintele fanclub-ului britanic New York Dolls. Sau poetul nr. 1 al muzicii pop/rock. Sau una dintre puţinele celebrităţi realmente cultivate, pasionate de literatură&cinema – la care nu ezită să facă nenumărate referinţe/trimiteri în propriile creaţii. Sau cel mai mare fan Oscar Wilde în viaţă şi autor al unui *James Dean Is Not Dead*. Sau creierul&sufletul celei mai mari trupe optzeciste, rămase pînă azi standardul (practic intangibil) la care se raportează orice interpretare cu pretenţii de *guitar pop*. Sau cel mai excentric, straniu, singular (şi epitetele ar putea continua, liniştite, la nesfîrşit, pentru că omul chiar se sustrage oricărei tentative de etichetare) (anti)star rock. Bestiile de la *Salon.com* i-au făcut cîndva un portret cu cel mai bun titlu pe care s-a gîndit cineva să i-l asocieze vreodată – *The Sex-Symbol without Sex,* prea savuros şi multi-semantic ca să încerci măcar să îl traduci.

Dear God, Please Help Me, cum poţi scrie despre Morrissey?! Cum să găseşti cuvinte demne de omul ale cărui fraze, drapate în acorduri de chitară (şi, mai nou, orchestraţii aranjate de legendarul Ennio Morricone), frizează perfecţiunea şi tind să îţi răsară în minte înaintea celor personale? La asta mă tot gîndesc de vreo două săptămîni, din clipa cînd am ascultat prima dată *Ringleader of the Tormentors,* ultimul lui album, care tocmai s-a lansat oficial. Şi de cînd am văzut autoironicul videoclip la „You Have Killed Me" (primul *single),* genială pastişă a concursurilor gen San Remo, în care Morrissey pare să-şi asume/consfinţească reinventarea în chip de *crooner,* perfect conştient, şi indiferent/amuzat la categorisirile pe care „specialiştii" s-au obişnuit să i le ataşeze.

Şi cu cele 12 piese sunîndu-mi continuu în cap de-atunci, răs-audiate şi analizate deja, tot nu simt că aş fi măcar vreun pic mai aproape de-a înţelege ceva. Pentru că domnul care-a cîntat cîndva „Never Had No One Ever", şi care-a reuşit să şi convingă o lume întreagă de asta, făcîndu-i pe mulţi să se crucească şi pe cîţiva să viseze la o viziune de-sexualizată a umanităţii (cu toate angoasele aferente), vorbeşte acum despre... dragoste&sex; sau, oricum, ceva ce ar putea fi citit şi aşa. Ceea ce îmi răstoarnă una din puţinele certitudini pe care le credeam imuabile – dacă şi el... Tot acest album respiră pasiune; şi într-un mod pe care starleţii zilei nici nu l-ar putea concepe. Ceea ce Moz a ştiut să exprime mereu, doar că de obicei era vorba despre nevroze, frustrări, alienări şi multele orori înconjurătoare (bine condimentate cu tuşe de umor negru). Şi chiar dacă e destulă tristeţe şi aici – ce poate fi voios într-o afirmaţie ca *Pasolini is me*, cu care se deschide fabulosul „You Have Killed Me" – există şi bucuria de-a putea striga *there is no such thing in life as normal,* perfect conştient că eşti cel mai în măsură să spui asta („The Youngest Was the Most Loved"). Şi capacitatea de a rîde de clişeul mizerabilist cu care ai tot fost echivalat („I'll Never Be Anybody's Hero Now"). Dar, mai ales, există o înspăimîntătoare conştiinţă (recunoaştere?) a existenţei altcuiva şi chiar („Life Is a Pigsty", „To Me You Are a Work of Art") a nevoii de (alt)-cineva – şocantă dacă ştii cît de puţin personajul. Ceea ce, neliniştitor, mă face să sper. Şi să cred că în lumea în care cea mai stranie şi, pe undeva, egocentrică, figură iconică a culturii pop poate povesti, amestecînd cinism şi seninătate, despre un soi de împăcare („At Last I Am Born"), absolut orice e posibil. Chiar şi fericirea.

(Cum zicea Angelina Jolie într-un film, „nu vorbeşti despre muzică, aşa cum nu dansezi despre arhitectură". Aşa că rîndurile acestea nu se vor în nici un caz o cronică. Nici măcar o recomandare – cine nu-l iubeşte deja, n-o să înceapă acum.)

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:

13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!

Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Texte şi opinii de: *Ion GEORGESCU (consultant, Institutul Român de Training) ● Stela GIURGEANU ● Georgiana IORGULESCU (director, Centrul de Resurse Juridice) ● Adina POPESCU ● Ioan STANOMIR (profesor de Drept Constituţional, Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti) ● Monica TĂNASE ● Eugen VASILIU (director general adjunct, Oficiul Român pentru Drepturi de Autor) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

De ce nu se aplică legile în România? De ce regula are excepţii şi excepţia devine regulă? De ce legile sînt percepute ca nişte restricţii, numai bune de ocolit şi nu ca nişte înlesniri? De ce e nevoie de o mulţime de legi care pe deasupra se şi schimbă aşa des? Sînt cîteva întrebări la care încercăm să găsim răspunsuri. Vine raportul de ţară al Comisiei Europene dinaintea aderării şi România trebuie să aibă temele făcute. Pe hîrtie le-a făcut, adică a copiat legile recomandate. Dar pînă la o aplicare (chiar dacă acum se numeşte „implementare") propriu-zisă, mai e un drum lung şi plin de greutăţi. Motivele sînt mai multe. Unele ţin de o anumită tradiţie, altele de viteza cu care trebuie recuperate o mulţime de reglementări. În general însă, vina pare împărţită între cei care concep legile, cei care trebuie să le aplice şi cei care ar trebui să le respecte. Dar cum s-ar putea respecta, de exemplu, o normă potrivit căreia cei care nu-şi curăţă zăpada din faţa casei ar trebui să primească o amendă între cinci şi zece milioane de lei. Unii nu pot face asta (de obicei

Legile bunului plac

oamenii în vîrstă care nici nu prea au bani) şi sînt obligaţi să angajeze pe cineva care, evident, va cere o plată proporţională cu amenda. E de presupus că în practică, o asemenea amendă nu poate fi aplicată decît foarte selectiv. Sînt însă şi propuneri de legi selective din concepţie. Cum ar fi, de pildă, cea făcută acum cîţiva ani de un ministru PSD care dorea să oblige publicaţiile, prin lege, să acorde drept la replică sau să publice rectificări pe baza cererii unor persoane care se considerau calomniate. Dacă persoanele respective erau demnitari, ziarul în cauză trebuia să aplice măsura în 24 de ore. Pentru simpli cetăţeni, rectificarea putea să aştepte vreo trei zile. Ce fel de respect i se poate cere unui simplu cetăţean, (care poate fi şi redactorul şef al unui ziar) faţă de o lege care îl discriminează chiar în raport cu aceia care au iniţiat-o? În altă ordine de idei, cum să respecte omul de rînd o legislaţie care se modifică întruna, cum s-o ştie? Sau, cum să aplice un primar dintr-o comună, fără să greşească, o lege a achiziţiilor publice care are 80 de pagini? E cunoscută şi meteahna guvernării prin ordonanţe de guvern. Pe de altă parte, probabil că unii se întreabă, cu oarecare îndreptăţire, cum să laşi lucrurile importante şi urgente pe seama parlamentarilor... Se mai ştie deja destul de bine despre obiceiul normelor făcute numai pentru cîte o zi şi numai pentru unii. Chiar preşedintele Băsescu a trasat sarcină poliţiei să meargă pe urma unor astfel de măsuri ale guvernului precedent. Nu e de uitat nici apăsarea pe care, adesea, legile nefireşti o creează asupra cetăţenilor.

Se spunea că prin anii '80, în Iran, ayatollah-ul Khomeini a dat un decret prin care se reglementau relaţiile sexuale dintre soţi, în funcţie de preceptele religiei islamice. Legea explica în amănunt cînd ai voie, cît ai voie şi cum ai voie. O normă care, la prima vedere, pare pe atît de absurdă, pe cît de greu e de controlat de către autorităţi. Ea avea totuşi un rost, acela de a creşte teroarea. Pentru că, la o adică, soţiile îşi puteau turna bărbaţii că nu respectă regulile acelea. Ceauşescu a fost parcă ceva şi mai perfid, intrînd în intimitatea oamenilor prin interzicerea avorturilor, în condiţiile în care mijloacele anti-concepţionale erau cît se poate de precare. Dar tradiţia n-a murit, pentru că iată (după cum veţi putea citi în paginile următoare), şi astăzi se găsesc autorităţi care încearcă să-i oblige prin lege pe tinerii ce vor să se căsătorească, să facă mai întîi nişte cursuri. Chiar dacă o asemenea reglementare nu mai poate avea acum efect de teroare asupra familiei, ea poate fi o bună sursă de cîştiguri, mai mult sau mai puţin cuvenite, pentru cei îndrituiţi să ateste absolvirea cursurilor cu pricina. Se pare că există deja prea multe legi forţate, care nu au legătură nici cu utilitatea publică şi nici cu bunul-simţ. Mai degrabă... cu bunul plac. ***(A. M.)***

Eugen VASILIU

Aplicarea legii ca exerciţiu de sinceritate

Pentru orice popor, aplicarea legii este un exerciţiu de sinceritate. Faptul că Statul aplică legea înseamnă că, *prin toate mijloacele,* veghează la respectarea ei. Faptul că Cetăţeanul aplică legea înseamnă că, *în orice moment,* consimte la respectarea ei.

Dar dorinţa sinceră de a pune legea în aplicare, atît prin forţa de coerciţie a Statului, cît şi prin asentimentul cetăţeanului, se manifestă cel mai bine *la nivelul mentalităţilor*. Cu alte cuvinte, oricît de bune ar fi legile şi oricîte gesturi lăudabile am face, *ne trădează proverbele, zicătorile şi cimiliturile.*

Căci nu poate aplica riguros o lege, oricît de fericită, un popor care zice:

Hoţul neprins e negustor cinstit.

Nu vă faceţi iluzii, nu este aşa cum pare, o formă vulgară a prezumţiei de nevinovăţie, ci invers, o formă perversă a prezumţiei de hoţie.

Dacă prezumţia de nevinovăţie este un îndemn la apărarea demnităţii (orice om e cinstit, pînă la proba contrară – cum spune principiul juridic), prezumţia de hoţie este un îndemn la mimarea demnităţii (furaţi cu dibăcie şi veţi fi onorabili – cum spune de fapt proverbul).

Şi mai zice poporul:

Ocazia face hoţul.

Adică, vezi doamne, toţi am fi hoţi dacă am avea prilejul. Şi de aici pînă la a pîndi sau chiar a crea momentul potrivit, nu mai e decît un pas.

Şi iar zice poporul:

Cel fără de lege, mai bine culege!

Aceasta este consacrarea însăşi a hoţiei ca virtute. Altfel spus, furaţi că vă foloseşte, furaţi că nu veţi regreta, furaţi că nu există bucurie mai mare.

Şi, în sfîrşit, se resemnează poporul:

Hoţul cu un păcat şi păgubaşul cu două.

Aici atingem dimensiunea religioasă. Sigur că e păcat să furi. Dar, parcă nu-ţi vine să renunţi cînd te gîndeşti că păcătosul cel mai mare nu e cel care a luat, ci cel căruia i s-a luat.

Exemplele ar putea continua şi merită să ne întrebăm ce anume am putea face pentru a ajuta la schimbarea unor astfel de mentalităţi, în orice loc din lume.

În primul rînd, cred că ar merita să punem în discuţie un postulat al antichităţii privind aplicarea legii, care nu mai corespunde astăzi realităţilor.

Nemo ignorare legem censetur, adică faptul că nimănui nu i se permite să invoce în apărarea sa necunoaşterea legii, nu mai poate fi în mileniul trei o temelie pentru stabilirea vinovăţiei. Efortul de a cunoaşte legea, în toate domeniile şi în toate subtilităţile ei, a devenit supraomenesc chiar şi pentru un jurist, iar computerul şi Internetul nu sunt destul de răspîndite şi oricum nu pot ţine loc acelei necesare culturi minime, care să garanteze înţelegerea textului unei norme juridice. De aceea, cred că această prezumţie generală, a cunoaşterii legii de către toţi, ar trebui astăzi să opereze numai în dreptul penal şi numai pentru un *decalog* de interdicţii evidente (să nu furi, să nu ucizi etc.), în timp ce pentru orice alte *abateri* să existe vinovăţie doar în cazul în care *ai fi putut şi ar fi trebuit* să cunoşti prevederile legii.

Un al doilea principiu discutabil astăzi este cel de la polul opus, al modernităţii, potrivit căruia drepturile omului sunt garantate chiar şi celui care, prin crimele sale monstruoase, neagă sistemul uman de valori. Este evident că pedeapsa supremă într-un astfel de caz ar trebui să fie *alungarea* din categoria de OM, cu toate consecinţele asupra drepturilor sale (vezi ostracizarea din antichitate), pedeapsă care, odată pronunţată, ar deveni mai înfricoşătoare decît orice pedeapsă fizică.

Desigur, aplicarea legii este mai bine susţinută de acele legi care nu contravin naturii umane, care ţin seama de firescul oamenilor şi care, în ultimă instanţă, sunt acceptate de oameni, fără ca aceştia să observe că, datorită acelor legi, ei există şi comunică.

Un exemplu miraculos ar putea fi Legea legilor: alfabetul.

Am mai avut ocazia să spun că oamenii au simţit nevoia de a scrie, în primul rînd pentru a-şi scrie legile, iar alfabetul merită să îi fie recunoscută calitatea de a fi o lege a legilor pentru că stabileşte Regula primordială privind felul în care trebuie desenate sunetele. Ceva divin a existat cu siguranţă în acest principiu normativ care, odată aşezat în faţa fiecărui om, nu a mai avut nevoie de nici o forţă coercitivă pentru a se impune, de nici o sancţiune severă. Forţa acestei Reguli simple a constat doar în aceea că reprezenta *o incontestabilă idee,* iar a nu o respecta presupunea pedeapsa îngrozitoare de a te simţi idiot.

Ziua în care noi toţi vom aplica riguros legile, ca să nu ne simţim idioţi, ne va aduce mai aproape de zei.

De ce rîdea Mitrea?

Avînd în vedere pe de o parte o tradiţie la români, iar pe de altă parte necesitatea de a valorifica suprafeţele de teren aflate în apropierea drumurilor naţionale, judeţene şi comunale, iniţiatorii propun îmbogăţirea Programului Guvernului cu un nou obiectiv, respectiv plantarea de pomi fructiferi pe marginea drumurilor.

Programul vizează o perioadă de 10 ani, începînd cu anul 2006. Guvernul asigură anual, prin bugetul de stat, fonduri necesare pentru achiziţionarea şi plantarea pomilor fructiferi, în majoritate nuci, pe marginea drumurilor naţionale, judeţene şi comunale.

Necesarul de material de plantat pe specii de pomi fructiferi se stabileşte anual de către Administraţia Naţională a Drumurilor, Consiliile judeţene şi Consiliile locale.

Lucrările de plantat şi de întreţinere a pomilor fructiferi de-a lungul drumurilor sînt coordonate de către Ministerul Agriculturii, Pădurilor şi Dezvoltării Rurale.

Pentru protejarea pomilor fructiferi plantaţi de-a lungul drumurilor naţionale, judeţene şi comunale, iniţiatorii propun ca furtul şi/sau distrugerea pomilor fructiferi să constituie infracţiune şi să fie aspru pedepsite.

(Expunere de motive la proiectul de lege privind „plantarea de pomi fructiferi pe marginea drumurilor naţionale, judeţene şi comunale", iniţiat de 26 de parlamentari, printre care Gheorghe Funar, Irina Loghin, Ilie Petrescu, Dan Claudiu Tănăsescu şi Dumitru Dragomir în 2005 şi respins în februarie 2006 de Camera Deputaţilor în şedinţa prezidată de Miron Mitrea – care a izbucnit în rîs, citindu-l.)

Propuneri legislative

- PL 76 din 16/03/1999 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea localurilor intime (clasată);
- PL 44 din 02/02/2000 privind protejarea tinerilor faţă de mişcarea satanistă (retrasă de iniţiatorii PDSR);
- PL 455 din 19/09/2002 privind efectuarea inspecţiei tehnico-periodică a remorcilor pavilion apicol (iniţiatori de la PRM, PD), (respinsă);
- PL 321 din 08/04/2003 privind atribuirea pe toată durata vieţii a unui apartament cu 2 (două) camere scriitorului Ion Miloş, Cetăţean de onoare al României (iniţiatori de la PRM, PNL, PSD, UDMR), (respinsă);
- PL 694 din 25/10/2005 privind unele măsuri pentru asigurarea condiţiilor de dezvoltare fizică şi morală a elevilor şi studenţilor (iniţiatori de la PNL), (trimisă la Senat);
- PL 607 din 05/12/2005 privind unele facilităţi pentru copiii, elevii şi studenţii care vizitează muzee (iniţiatori de la PRM), (respinsă);
- PL 626 din 12/12/2005 privind protejarea zonelor forestiere afectate de doborîturi de vînt... (iniţiată de la PNL, PD, UDMR), (la comisii);
- PL 636 din 12/12/2005 privind realizarea şi modernizarea trotuarelor în mediul rural (iniţiatori de la PRM), (respinsă).

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 14 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Tradiţia nerespectării legilor

– interviu cu Ion GEORGESCU, consultant la Institutul Român de Training –

Care sînt după părerea dvs. cauzele principale pentru care în România există probleme (poate chiar o tradiţie) în aplicarea legilor?

De obicei, cînd mă gîndesc de ce tindem noi românii să ignorăm ce zice legea, mă gîndesc la perioada comunistă, cînd un lucru era scris în legi şi documente de politici (zicem noi acum, calchiind după englezescul *policy)* şi alt lucru se întîmpla de fapt. Toate Constituţiile României comuniste garantau, în vorbe, apărarea drepturilor omului. Cu toate acestea, s-au întîmplat ororile din închisori între 1948 şi 1956, persecuţiile „disidenţilor" ş.a.m.d. După atîtea generaţii de comunism, a intrat în mentalul colectiv că una scrie în actele oficiale şi alta faci de fapt. După cum şi că unii (pe atunci nomenclatura) sînt mai presus decît alţii, iar legea se aplică doar pentru ceilalţi... Însă mi-e teamă că „tradiţia" despre care vorbeaţi e mai veche. Nu am studiat cît mi-aş fi dorit problema, însă impresia mea e că acest comportament derivă din soluţia istorică de supravieţuire a românilor – zicem ce vor să audă cei puternici şi facem ce vrem noi. Să nu uităm că învăţăm cu mîndrie în şcoala generală că am păcălit o întreagă Europă în 1859 şi am realizat Unirea. Nu spun că nu a fost un lucru pozitiv pentru noi ca ţară, dar dacă analizăm strict tehnic chestiunea, este vorba, în cel mai bun caz, de o interpretare creativă, însă împotriva literei şi spiritului Tratatului de la Paris din 1857. În cel mai rău caz, poate fi interpretată ca o încălcare a unui act internaţional. Actul de naştere a ceea ce este astăzi România este, strict juridic, o încălcare a unei norme. Acest lucru nu datează doar din secolul al XIX-lea. Cei puternici au fost, pe rînd romanii, Înalta Poartă, ruşii, austriecii, nemţii. Iar acum, Uniunea Europeană. Şi noi am jucat acest joc duplicitar pentru a supravieţui. Chiar secolul nostru ne dă două exemple clare – în ambele războaie mondiale am intrat cu o tabără şi am ieşit cu cealaltă. Această politică externă nu poate să nu influenţeze şi ce se întîmplă în ţară. Memoriile lui Argetoianu cuprind fraza (pe care o citez aproximativ): „Constituţia este prima lege a ţării care nu este respectată". În aceste condiţii, nu e de mirare că circulă butada, potrivit căreia „legea e ca o barieră, pe sub care trec cîinii, peste care sar leii şi în faţa căreia se opresc doar boii". Iar o astfel de mentalitate nu e uşor de schimbat. Ascultam recent la o conferinţă o povestire a unui fost primar din La Paz, despre cultura aplicării legii în Bolivia şi Peru. Ne povestea că a trebuit să ia un taxi dintr-un oraş bolivian către unul peruan. Şoferul de taxi a condus ca un nebun pînă la graniţă, depăşind viteza legală, ignorînd semafoarele şi semnele de circulaţie. Cum a trecut de graniţă, însă, şi-a pus centura, a aranjat oglinda retrovizoare, a circulat impecabil pînă la destinaţie. De ce? Pentru că în Bolivia ştia că nu va suferi consecinţe dacă nu respectă legea. Pe cînd în Peru, da.

Legiuitorii nu înţeleg consecinţele propriilor legi

Cît de bine credeţi că ştiu legiuitorii pentru ce şi cum se face o lege? Dar cei din administraţie, care le aplică?

După standardele ultimilor ani, în ceea ce priveşte legiferarea, nu, legiuitorii nu înţeleg exact ce consecinţe au actele redactate sau aprobate de ei. Iar cînd vorbesc de legiuitori, mă refer atît la cei care redactează efectiv textul de lege şi care în cea mai mare parte sînt oameni din administraţia publică centrală – dacă ne referim la legi, ordonanţe, hotărîri de Guvern – dar şi la cei care adoptă acte normative la nivel central, membrii Parlamentului şi ai Guvernului. Dacă vorbim de parlamentari şi miniştri, ei trebuie să înţeleagă că fiecare act normativ trebuie să fie integrat într-o politică publică (acest lucru asigurînd evitarea contradicţiilor între legi) şi pentru fiecare act normativ trebuie să fie evaluate clar consecinţele aplicării, costurile de implementare, dacă există capacitatea de a-l aplica. Spun că trebuie doar să înţeleagă aceste principii pentru că, de fapt, treaba efectivă trebuie să o facă aparatul lor tehnic – consilierii şi personalul cabinetului. La nivelul lor, al oamenilor din umbra politicienilor, este nevoie, de multe ori, de cunoştinţe şi aptitudini. Dacă mă refer la cei care scriu efectiv textele, ei trebuie să scape de percepţia că deţin adevărul absolut şi că ei ştiu mai bine ce anume şi cum anume trebuie reglementat, mai bine decît cei cărora li se aplică direct noua lege. Nu e uşor, pentru că fac parte dintr-un sistem care încă mai încurajează mentalitatea, moştenită din timpul comunismului, că statul e atoateştiutor şi că oamenii trebuie protejaţi chiar împotriva voinţei lor.

De ce fel de asistenţă ar avea nevoie cei care fac legi sau cei care le aplică?

De training şi însoţire după training, pentru a aplica cu ajutorul experţilor ce au învăţat, pînă cînd stăpînesc suficient de bine noile aptitudini şi noile proceduri au intrat deja în normal. Însă ar trebui să fie training şi asistenţă tehnică la cerere, pe nevoile resimţite de oameni, nu neapărat pe teme pentru care există bani de la finanţatori externi şi pe care e păcat să îi pierdem. Pentru că transferul de cunoştinţe costă. Destul de mult chiar.

Aplicarea legilor este o altă problemă. Chiar necorelate cum sînt, legile pot fi aplicate. Chiar cu eforturi minime. La un training cu secretari generali de primării, după un tur de sală, pentru a vedea cîte primării respectă o anumită lege, am întrebat de ce aşa de puţine. Răspunsul a fost unanim – lipsa de resurse. După ce am discutat fiecare paragraf al articolului buclucaş, am ajuns împreună la concluzia că e nevoie de a folosi un calculator timp de 5 ore şi de 30 de coli de hîrtie. De ce, totuşi, nu s-a făcut acest lucru nici după 4 ani de la intrarea în vigoare a respectivei legi? Tind să cred că sistemul în care lucrează şi mentalul colectiv de care vorbeam mai devreme nu îi încurajează. De aceea e nevoie de un program conştient de schimbare şi de instituirea unor proceduri care să poată fi aplicate indiferent de cine conduce sau lucrează.

Credeţi că reglementările preluate din legislaţia europeană fără nici un fel de adaptare au şanse să îşi facă pînă la urmă efectele (chiar şi parţial) sau riscă să rămînă doar pe hîrtie?

Din acest punct de vedere, sîntem înapoi în timp, în modelul maiorescian – introducem forma (adică legea conformă faimosului *acquis),* în speranţa că fondul va urma. Foarte multe dintre legi, chiar bune pe hîrtie, nu sînt aplicate pentru că nici un guvern nu a pus accentul pe aplicare, ci doar pe adoptare. Dacă citiţi toate rapoartele României către Comisia Europeană, veţi vedea că la capitolul „realizări" sînt amintite doar legi, legi, legi. Adoptate, modificate, în curs de adoptare, propuse spre adoptare. Sîntem foarte puţin pregătiţi pentru aplicarea lor. Un consultant galez, cu care lucrăm de mult timp, ne spunea să ne imaginăm intrarea în UE ca pe un baraj care se rupe. Milioane de tone de apă (practicile şi procedurile concrete de aplicare a *acquis*-ului) se revarsă peste noi, iar noi nu putem decît să ne punem mîinile în faţă, sperînd să putem opri potopul. Din punctul meu de vedere, legile vor coborî de pe hîrtie în practică atunci cînd vom fi forţaţi.

Puteţi să ne daţi exemple de legi preluate fără discernămînt şi fără nici un efort de adaptare, care în condiţiile de la noi nu se pot aplica sau apar chiar ca stupide?

Multe acte normative au fost pur şi simplu traduse din directivele europene fără minim efort de adaptare. Invocîndu-se urgenţa respectării unor termene (şi uitînd că, de fapt, urgenţa e o consecinţă a propriei incapacităţi de planificare), nu au fost consultaţi cei care ar fi trebuit să le aplice. Şi aşa avem legi neaplicabile şi neaplicate. Legea semnăturii electronice, de pildă, din cauza costurilor mari pentru România, este foarte puţin aplicată. Acum se discută o reglementare privind reutilizarea informaţiei publice care, dacă ar fi adoptată în forma propusă, ar ignora cu desăvîrşire evoluţiile din România, cel puţin din 2001 încoace. Multe dintre cazurile apărute în presă, referitoare la legi stupide pe care Uniunea Europeană ne-ar fi obligat să le adoptăm, sînt pe de o parte exagerări jurnalistice, dar, pe de altă parte, cauzate de deficienţe de adaptare la contextul românesc sau de incapacitatea de a explica reglementările adoptate. Pe de altă parte, după integrarea în UE, vom fi supuşi unui regim de adaptare forţată la noi realităţi. Dacă vorbim de achiziţiile ecologice (preferarea ofertanţilor care dovedesc, de exemplu, că produsele lor se realizează după o procedură mai prietenoasă cu mediul), ele pot părea suprarealiste într-o Românie a poluării masive şi în care legea achiziţiilor publice este fraudată în esenţa ei la tot pasul. Numai că ne vor fi şi nouă aplicabile începînd cu 2007 şi nu ne-am pregătit pentru asta. Aici e, de fapt, problema.

Cea mai stupidă lege

Art. 1. – (1) Jujeul este piesa de formă cilindrică, din material lemnos de esenţă tare, care se poartă de către cîinii care însoţesc turmele şi cirezile pe fondurile de vînătoare.

(2) Jujeul se confecţionează prin strunjire şi are următoarele dimensiuni minime:

a) diametrul ø = 4 cm;

b) lungimea l = 30 cm;

(3) Jujeul are fixată la jumătatea lungimii sale o brăţară metalică prinsă prin intermediul unui lanţ de zgarda de la gîtul cîinelui.

Art. 2. – (1) Lungimea lanţului se stabileşte în funcţie de talia cîinelui astfel încît jujeul să incomodeze deplasarea în alergare a cîinelui.

(2) După montarea ansamblului, jujeul trebuie să stea în poziţie orizontală şi să fie poziţionat imediat sub nivelul articulaţiilor genunchilor membrelor anterioare ale cîinelui.

Mania supra-reglementării

Care e cea mai stupidă lege pe care aţi întîlnit-o în România?

Cel mai stupid act normativ despre care ştiu este, fără îndoială, *„Reglementarea tehnică privind jujeul purtat de cîinii pentru pază care însoţesc turmele şi cirezile de animale pe fondurile de vînătoare",* emisă în 2003 de, pe atunci, Ministerul Agriculturii, Alimentaţiei şi Pădurilor (vezi caseta alăturată, n.r.). Şi care spune cum trebuie să îşi facă oierul băţul acela legat la gîtul cîinelui şi care nu îi dă voie să alerge prea repede... Nu cred, însă, că e o preluare europeană sau de altă natură.

Sînt mai multe legi în România decît în alte ţări? Există o tendinţă de a legifera în domenii în care nu neapărat legile pot rezolva problemele?

Ca număr, nu cred. Ca arie de reglementare, tindem să punem totul în acte normative. Pentru că sîntem obişnuiţi cu o cultură administrativă, în care facem lucruri doar dacă spune legea expres să facem. Şi nu cum ar fi normal – dacă legea nu interzice, atunci totul e permis. Supra-reglementăm (vezi faimosul jujeu) pentru că sîntem într-un cerc vicios foarte pervers. Şeful ştie totul, semnează totul, citeşte totul şi, drept consecinţă, funcţionarul nu are responsabilitate, pentru că face doar ce spune şeful. Acolo unde ar trebui să intervină gîndirea şi asumarea responsabilităţii funcţionarului, pentru că funcţionarul nu este obişnuit să acţioneze independent, de teama şefului, intervine reglementarea foarte detaliată, pentru a restrînge libertatea de mişcare şi a asigura (crede, neîntemeiat, legiuitorul) aplicarea „corectă" a legii. Numai că, atunci cînd pui mai multe detalii, laşi mai multe portiţe de interpretare şi oricum nu poţi acoperi toate situaţiile realităţii. Noua lege a achiziţiilor publice are, imprimată, 80 de pagini... Am ajuns chiar să dăm legi pentru a suplini lipsa de aplicare a altor legi (dacă nu se aplică, în loc să informăm şi formăm funcţionarii şi beneficiarii, o modificăm şi o complicăm). Şi asta, culmea, inclusiv la sugestia societăţii civile. Cum putem sparge cercul vicios? Legi mai scurte, mai bine formulate şi integrate în politici publice coerente. Capacitarea şi încurajarea funcţionarilor să îşi asume responsabilitatea.

Persistă încă senzaţia de pe vremea comunismului că toţi oamenii sînt vulnerabili în faţa reglementărilor, pe care le pot încălca chiar fără să ştie sau pentru că le este imposibil să le respecte în totalitate.

Chiar dacă sînt scrise într-un limbaj mai puţin accesibil ne-juriştilor, legile nu sînt, totuşi, absurde. Nu există, după cunoştinţa mea, legi pe care să le încalci fără să ştii. Dacă, de exemplu, fotografiezi o clădire pe care nu ar fi trebuit să o fotografiezi din cine ştie ce raţiuni strategice, dar nu există semne clare care să interzică fotografierea, nu poţi fi tras la răspundere, pentru că a fost vina celor responsabili de a nu fi semnalizat corespunzător interdicţia. Şi asta pentru că vechiul principiu că nimeni nu poate invoca necunoaşterea legii este corelat cu nevoia şi obligaţia de informare a tuturor despre consecinţele aplicării legilor. Cu toţii ştim, în forul nostru interior, cînd încălcăm o normă, chiar dacă nu putem să spunem exact în ce articol din ce lege se încadrează fapta noastră. Sau care e sancţiunea. Însă o facem pentru că ştim că nu vom suporta consecinţe. Şi ne e mai uşor să spunem că nu am ştiut de restricţii. Mi se pare că face parte din natura umană să alegem calea cea mai uşoară. Însă de multe ori, o astfel de atitudine (vezi corupţia) afectează alţi oameni sau se poate, pe termen lung, întoarce chiar asupra noastră.

În cazul comercianţilor, de exemplu, sau al celor care au diverse iniţiative private, multe legi par făcute nu ca să-i ajute ci ca să-i împiedice. Care credeţi că sînt cauzele acestui fenomen? Există soluţii?

Multe piedici sînt puse din modul de aplicare a legilor. Un caz mi se pare emblematic – cel al judecătorilor care au dat în judecată Ministerul Justiţiei pentru a li se returna impozite reţinute în plus, cu încălcarea legii. Propriii lor contabili au refuzat să aplice o lege, poate neclară, însă care avea bune practici de aplicare în sensul cerut de judecători. Şi astfel s-a ajuns la situaţia puţin absurdă de care aminteam. Cauzele sînt în mare măsură legate de lipsa de responsabilitate şi responsabilizare a celor ce aplică legile, fapt ce nu îi încurajează să le interpreteze în sensul aplicării lor uşoare şi în favoarea cetăţenilor. O prefectură din această ţară a organizat serviciul paşapoarte aşa încît paşapoartele se emit în două ore. Cunoscuţii angajaţilor din prefectură au descoperit că ia mai mult timp să ceară favoruri în eliberarea paşaportului decît să meargă pe căile directe şi legale. Iată că există soluţii. Training-ul şi asistenţa tehnică ajută mult, voinţa de schimbare ajută foarte mult, iar presiunea din partea noastră, a cetăţenilor de rînd, ajută şi mai mult.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Trebuie schimbată filosofia codurilor

– interviu cu Georgiana IORGULESCU –

Cum facem faţă avalanşei de legi pe care trebuie să le adoptăm din legislaţia europeană?

Multe sînt preluate fără nici un fel de efort de adaptare şi fără nici un efort de gîndire. Nimeni nu-şi pune problema de ce trebuie adoptate, cum pot fi aplicate, de ce resurse umane şi financiare este nevoie pentru asta. E foarte uşor, de exemplu, să spunem că facem *tribunalele pămîntului* (e un exemplu din legile proprietăţii de curînd aprobate), dar nimeni să nu se gîndească ce înseamnă asta, dacă şi de ce e nevoie de aşa ceva, dacă avem judecători pentru asemenea tribunale. Nu în ultimul rînd, există un Consiliu Legislativ, care nu face absolut nimic. Sînt o mulţime de oameni acolo şi iată că totuşi ne trezim cu legi pe care Curtea Constituţională le respinge ca neconstituţionale. Consiliul dă avize în pripă.

Ar trebui reformat, ori poate schimbat acest Consiliu Legislativ?

Cred că ar trebui reformat. Eu nu spun că nu avem nevoie de o asemenea instituţie, dar ea trebuie să şi funcţioneze. Consiliul Legislativ trebuie să avizeze proiectele de lege înainte ca ele să intre în dezbaterea Parlamentului, avize din punct de vedere al necesităţii (din punct de vedere al lipsurilor legislative pe care le avem), al constituţionalităţii şi aşa mai departe... Şi cred că aceste avize se dau mult prea uşor. Cred că în România sînt şi puţini oameni care ştiu să facă proiecte de legi, care stăpînesc tehnica legislativă necesară. O lege se scrie într-un anumit fel şi se corelează cu celelalte legi existente. Prin ministere sînt foarte puţini oameni pregătiţi pentru acest lucru. Iar cele mai multe proiecte de lege ajung în Parlament de la ministere. Pe de altă parte, în ceea ce priveşte *acquis*-ul comunitar, din motive de viteză se face pur şi simplu *copy-paste*. Iar o lege care nu e bine gîndită, de regulă are efecte contrare celor dorite de legiuitor. În materie de proprietate, de exemplu, s-au tot schimbat legile, iar pe rol apar tot mai multe procese şi la CEDO statul român pierde tot mai des. Iată proiecte care aparent aveau o intenţie onorabilă (deşi am şi aici semne de întrebare) şi care în perspectivă s-au dovedit a fi absolut nefericite.

Ştim că multe legi au fost făcute cu multă ştiinţă, dar nu în sensul normal, ci cu intenţii obscure. Cei care fac legi sînt uneori păcăliţi de asemenea intenţii obscure?

Lobby-ul în sine făcut la lumina zilei nu are de ce să dăuneze. Iar Parlamentul decide dacă o lege este firească sau nu. Dar telefoanele pe fir scurt şi influenţele obscure asupra legiuitorului pot dăuna şi bineînţeles că acolo pot fi şi interese nelegitime şi pot apărea legile sau proiectele făcute „cu dedicaţie".

O lege poate ieşi totuşi defavorabil unor grupuri de interese care n-au ştiut sau n-au putut să-şi facă lobby. *Cum se poate corecta acest lucru?*

Există o lege a transparenţei decizionale în administraţie, care însă nu e aplicată întru totul de ministere. Potrivit ei, iniţiatorul unui proiect de lege e obligat să anunţe, să informeze, să pună proiectul de lege pe *site*-ul de Internet. Iniţiatorul are de asemenea obligaţia să facă dezbateri publice dacă primeşte cereri oficiale pentru asta. Dezbateri la care toţi cei interesaţi pot participa şi îşi pot spune punctul de vedere. Dar, repet, această lege nu e totdeauna respectată.

E legislaţia României prea stufoasă, după părerea dvs.?

Da, cred că da. E mult prea stufoasă. Mai există şi meteahna (de care văd că nu putem scăpa) legislaţiei secundare, a normelor de aplicare, a regulamentelor (ca să nu mai pomenim de ordinele de miniştri), care, pe lîngă păcatul că există, mai au şi defectul că de multe ori adaugă la legea principală, deşi acest lucru e interzis. Iar legislaţia secundară nu poate fi atacată la Curtea Constituţională. Împotriva unei asemenea legi secundare, în faţa unei instanţe, poate fi ridicată doar excepţia de nelegalitate. Chiar dacă instanţa acceptă nelegalitatea măsurii respective, decizia instanţei se aplică doar în acel caz şi nu devine general valabilă.

Iar o lege principală, bună la prima vedere, poate fi făcută praf de această legislaţie secundară, ulterioară. Deşi, aşa cum spuneam, e ilegal ca legislaţia secundară să adauge sau să contrazică legislaţia principală (ea trebuind doar s-o expliciteze), acest lucru se întîmplă adesea fără nici un fel de probleme.

Există vreo soluţie la acest obicei?

Ar fi, dar nu pe termen scurt şi nici chiar mediu. Ar fi vorba de pregătirea unor specialişti în legislaţie şi menţinerea lor în ministere şi instituţii publice, aşa încît procesul legislativ să aibă coerenţă. Ei sînt schimbaţi însă după fiecare alegeri. Aceşti specialişti ar trebui să-şi facă treaba fără influenţe politice, în mod stabil, indiferent de partidul aflat la putere. Guvernul actual a luat o măsură prin care nici un proiect de lege nu poate ieşi dintr-un minister fără o fişă de politici publice. Adică acea lege trebuie să se înscrie într-un set de politici publice, să existe o viziune. Un mod prin care fiecare lege s-ar înscrie ca o bucăţică într-un *puzzle*. O idee foarte bună, numai că dacă ne uităm acum, vedem că pentru actele normative care au urmat nu există asemenea fişe de politici publice. Există doar o expunere de motive, care e firească, dar care nu are nici o legătură cu acea fişă de care vorbeam. Deci, nu se respectă măsura guvernului. Dar apropo de politici publice, ideea nu se respectă nici în ce priveşte diversele coduri. Se tot modifică ba Codul de Procedură Penală, ba Codul Civil, dar de fapt ele sînt tot cele vechi din 1969, la care s-au făcut adăugiri şi modificări. N-a stat nimeni să elaboreze un asemenea cod pe cu totul alte principii. Filosofia acestor coduri trebuie schimbată. Pentru asta e nevoie însă de specialişti care să aibă şi ceva noţiuni de drept comparat şi să nu se priceapă doar la drept românesc. Sînt o mulţime de oameni care s-au şcolit în aşa ceva dar pe care nu-i văd.

Vedem o serie de proiecte de-a dreptul caraghioase, despre lucruri de care greu îţi imaginezi că pot sau trebuie să fie reglementate prin lege, cum ar fi cele de care rîdea recent Miron Mitrea.

Da, cu plantarea pomilor pe marginea şoselelor sau construirea trotuarelor din mediul rural.

Există vreo limită a posibilităţilor de legiferare?

Legal nu. Există limita bunului-simţ şi limita oportunităţii. De asemenea, e nevoie, cum spuneam, de o evaluare a resurselor umane şi financiare necesare punerii în practică a unei legi. Nimeni nu e în stare să facă o evaluare a celor necesare înainte de facerea unei legi. Acum doi ani, în Codul de Procedură Penală s-a introdus cu nonşalanţă o prevedere prin care trebuiau înregistrate toate procesele penale. Odată cu intrarea în vigoare a măsurii, s-a constatat că tribunalele n-aveau casetofoane şi nici un fel de tehnică de înregistrare. E vorba de o totală lipsă de responsabilitate. Şi mă întreb, cum se poate ca instituţiile statului român să nu-şi fi format, timp de 16 ani, oameni capabili să facă asemenea evaluări înainte de promovarea unui act legislativ.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Ioan STANOMIR

Cetăţenie şi lege

Unul dintre locurile comune vehiculate în legătură cu tranziţia autohtonă are ca punct de pornire analiza relaţiei problematice dintre lege şi aplicarea ei efectivă: din acest punct de vedere, ceea ce defineşte România postrevoluţionară ar fi incapacitatea structurală de a dubla discursul juridic prin efectiva lui aducere în realitatea cotidiană. O dimensiune care ar explica şi dificultatea inserţiei noastre în ordinea politică şi antropologică a Uniunii Europene.

Imaginea unor legi devenite caduce, prin absenţa normelor de punere în aplicare, situaţia legilor organice modificate prin ordonanţe de urgenţă, impasul instituţional decurgând din existenţa unui regim legal ambiguu, iată tot atîtea consecinţe neintenţionate ale unei maniere nefericite de a organiza dialogul dintre comunitatea şi legile care îi sînt adresate.

În acelaşi timp, ceea ce se poate nota este încrederea fără fisură în Lege, ortografiată cu majusculă, în actul normativ perceput ca instrument infailibil, graţie căruia soluţionarea oricărei chestiuni sociale sau politice devine posibilă. Iar efectul secundar al credinţei în omnipotenţa legii este evaluarea Adunărilor reprezentative, prin prisma productivităţii lor legislative. Cu cît mai multe proiecte normative sînt adoptate, cu atît gradul de raţionalitate al comunităţii este mai crescut. Relaţia direct proporţională dintre civilizare/europenizare şi excesul de reglementare poate fi privită ca una dintre axiomele strategiei de dezvoltare autohtonă.

Ceea ce mistica Legii ignoră, deliberat sau nu, este spaţiul ce înconjoară textul în sine: configuraţia ţesutului social este socotită ca fiind fără vreo semnificaţie specială, iar efortul de punere în practică a normei edictate revine unor instituţii fragile sau fragilizate prin chiar manoperele politicienilor, de la nivel local sau naţional. Odată adoptată forma definitivă a Legii, saltul către modernitate este operat automat, iar schimbarea din temelii a României este realizată.

În acest mod pervers, dialectica hiper-reglementării conduce la precaritatea operei de reformare a instituţiilor. Construcţia noilor organisme de guvernare, indiferent de palier, nu a condus la naşterea unei noi etici a guvernării. Instinctul de conservare al unor elite politice s-a aliat cu fetişizarea Legii şi cu supralicitarea efectelor ei. Ca şi în cazul Constituţiei din 1991, împingerea în plan secund a unor exigenţe minimale de consolidare a loialităţii democratice (eliminarea reţelelor dependente de Securitate, lustraţia) a fost realizată prin accentul pus pe necesitatea sincronizării juridice cu mediul european. Noua lege fundamentală avea ca principală raţiune nu întemeierea unei comunităţi politice rupte de trecutul comunist, ci sistematizarea preluării puterii politice şi a distribuirii ei.

Pe acest fundal, din mistica Legii decurge şi inevitabila ei cădere în derizoriu. Munca unui parlament încărcat de clienţi anonimi ai partidelor, redus la rolul de anexă a puterii executive, se cuantifică în şirul impresionant de acte normative votate. Însă cele mai multe dintre Legi nu sînt decît ratificarea unor ordonanţe emanate de la Guvern. Explozia de amuzament a unora dintre membrii Biroului permanent, surprinsă de camera de luat vederi, ocazionată de revelaţia ridicolului unor acte legislative înaintate spre dezbatere, indică pînă la ce punct misiunea de reprezentare a naţiunii glisează spre trivialitate şi grotesc.

Din acest punct de vedere, orice discuţie aplicată în marginea Legii şi efectivităţii aplicării se cere dublată de o reflecţie lucidă asupra limitelor şi mizei legiferării. Funcţia actului normativ, dacă este să acceptăm imaginea unui guvernămînt limitat şi puternic, este de a trasa regulile procedurale în măsură să stimuleze iniţiativa individuală şi să ofere un cadru de protecţie comunităţii. Desprinderea de mistica Legii trece prin identificarea unei raţiuni de a fi a politicii şi prin imaginarea unei maniere inteligente de amenajare a organismului parlamentar. Naşterea cetăţeanului depinde, în cele din urmă, de seriozitatea acestui efort de reflecţie.

© S. Ivanoschi

Adina POPESCU

La vamă

În colecția de interviuri și investigații, legate de practicile asociate corupției mici din Manualul de șpagă, *au fost semnalate nenumărate abuzuri la trecerea frontierei. Vinovați sînt vameșii și polițiștii de frontieră care, de multe ori, inventează paragrafe de legi și ordonanțe aiuristice pe care, chipurile, le aplică, pentru a-i intimida pe călătorii cu acte în regulă și a-i determina să le dea șpagă. Exemplul de mai jos, o experiență trăită de unul dintre colaboratorii* Manualului..., *ne arată cum se pot evita, „la limită", astfel de situații.*

„Legislația în vigoare prevede condițiile de ieșire din țară și controlul la ieșirea din țară, dar nu te obligă să dovedești ulterior că ai fost în acel moment cu actele în regulă. Teoretic, poți să bei banii după ce ai trecut frontiera română, asigurarea medicală poți să o arunci cînd treci din Austria în Ungaria (pentru că în Ungaria nu-ți trebuie asigurare medicală!), iar invitația nu-ți mai folosește la nimic după ce ai intrat în țara de destinație...

Acum doi ani, au încercat să mă șicaneze la Curtici, în tren, la ieșirea din țară, pe motiv că nu am asigurare medicală făcută în România (era făcută în Germania). Am întrebat care era, de fapt, problema. Polițistul de frontieră (a nu se confunda cu vameșul!) mi-a spus că legea zice că trebuie făcută la o firmă de asigurare din România. L-am întrebat despre care lege vorbește. A bîiguit un număr de ordonanță. Eu îmi făcusem temele de-acasă și aveam la mine listată toată legislația legată de trecerea frontierei, am scos ordonanța respectivă, i-am băgat-o sub nas și i-am zis să-mi arate unde scrie. S-a enervat, a zis că mă dă jos din tren, că așa sînt ordinele și a ieșit cu pașaportul meu în mînă. Se tot plimba pe coridor și aștepta să ies după el și să-i dau șpaga de cuviință.

Mi-am scos o revistă și am început să citesc. Tipul a venit iar și mi-a spus să cobor din tren. I-am replicat că e pe cale să comită un abuz grosolan pentru care va răspunde fie el, fie șefii care i-au dat ordine ilegale, și că, dacă vrea să cobor, să cheme jandarmii, să mă dea jos cu forța, să-mi pună cătușe, să mă ia pe sus. S-a mirat și m-a întrebat de ce vreau scandal. Am răspuns: «Ca să nu se poată mușamaliza ulterior incidentul! Dacă mă dați jos din tren, trenul pleacă, apoi voi îmi puneți în mînă pașaportul și ziceți că a fost o greșeală, iar eu nu mai am martori și totul devine imposibil de dovedit! Așa că, dacă iese cu scandal și cu *show,* or să se găsească ceva martori în tren care să mă susțină cînd o să vă cerceteze Parchetul Militar!».

După cîteva momente de gîndire, polițistul a schimbat placa: mi-a zis să rămîn în tren, dar fără pașaport și că mă vor aresta ungurii. I-am replicat că atunci chiar că nu se va mai putea mușamaliza cazul și că de-abia aștept să văd cum vor explica ei cum poate trece cineva ilegal (fără acte) frontiera română, nu noaptea prin Mureș, înotînd pe sub apă, cu paiul în gură, ci pe bancheta unui tren internațional! Apoi l-am rugat să se legitimeze. A zis că o va face, dar după ce cobor din tren. Am insistat. A zis că ce, nu cred că el e polițist, nu-i văd uniforma? Am zis că îl cred, dar că vreau să îi cunosc numele sau numărul de serviciu, pentru că e obligat să se legitimeze și pentru că nu vreau ca în plîngerea penală să fac descrieri de genul «unu' înalt, solid, cu burtă etc.»

Domnul polițist s-a făcut roșu la față, a început să urle, a ieșit înjurînd și s-a dus și a chemat un șef. Șeful a venit cu un aer impozant, dar aparent liniștit, a zis să ieșim afară. De data asta m-am prefăcut că le fac pe plac și am zis că, dacă insistă, mă dau jos, dar că regret scandalul care va urma din cauza acestui abuz.

Am vrut să-mi iau rucsacul, dar șeful a zis să-l las acolo... «Păi, cum așa, mă dați jos și bagajul meu pleacă în străinătate?». Tipul a făcut o mutră acră și a zis să îl las acolo și să vin pînă la capătul vagonului «să vorbim cu șefu'!» (chipurile un șef și mai mare).

Le-am făcut pe plac și am mers cu ei pînă la capătul vagonului. Acolo, șeful cel mare s-a uitat la rîndul său la invitația mea și la pașaport (o fi văzut pe mutra mea că nu am de gînd să dau șpagă?) și a zis pe un ton apăsat că «domnul este în regulă!».

Polițistul mi-a dat înapoi pașaportul (care era deja ștampilat de ieșire – dovadă că mă considerase în regulă din start) și a dat să coboare. I-am cerut încă o dată să-și decline identitatea și să își ceară scuze, iar șeful intermediar și-a pierdut calmul aparent și m-a înjurat. Apoi, au coborît amîndoi din vagon."

Stela GIURGEANU

Cîteva romanțe birocratice

Romanța unei luări de autorizație

Te duci dis-de-dimineață la Registrul Comerțului. Vrei să-ți înregistrezi firma. Programul începe de la nouă, dar ca să fii sigur, te prezinți la *nouă fără*. Ajungi, acolo e deja coadă, ți se răspunde că se stă de la *opt fără*, îți zici: *mă, da disperați mai sînteți* și te aliniezi. Întrebi de acte, ți se dau informații. Trebuie multe. Faci rost de toate, te întorci luni, să le depui. De data asta ceva mai devreme, pe la *opt și* ești deja acolo. Coadă din aia: enervantă. Care nu se mișcă. Și-ți vine rău de cît stai și cînd îți vine rîndul, primești o ușă direct în nas. Programul se termină la unu. Marți vii la *opt fără*. Iar coadă, iar te ia cu ameteală. Da' azi... doamna e mai bună, stă peste program. Intri pe la *două*. Dai dosarul, începe puricarea. Filă cu filă, act cu act, totul tacticos, totul ca la carte. Doamna se încruntă, doamna oftează, trece totuși mai departe. Încerci să-i citești limbajul corpului. Termină toate hîrtiile. Zîmbești, triumfător. *Nu-ți poate primi dosarul*. Nu mai zîmbești. Păi cum? *Păi, așa cum în hotărîrea AGA datele firmei sînt trecute ca antet și nu în textul hotărîrii, așa nici eu nu-ți pot primi dosarul*. Dar nu scria nicăieri că... *Și aici, păi uite, domnule, aici, în loc de spațiu comercial scrie doar spațiu!* Scormonești febril restul actelor, îl găsești, i-l arăți disperat: pe actul de proprietate, scrie „spațiu comercial". Oricum, *reveniți* și te dă afară. Miercuri, din nou, aceeași coadă, aceleași ameteli. Doamna se uită din nou. Oftează, se încruntă din nou. Mda, actele sînt acum în regulă, dar unde-s timbrele? Timbrele? Dai imediat fuguța după timbre, să nu se supere, că te-ntorci într-o secundiță. Intri prin fața cozii, înjurăturile le primești pe la spate. Așa e legea junglei. Am venit, săru-mîna, cu timbruțele. *Dar dosarul?* Dosarul? *Dosar cu șină, domnule, nu plic. Apoi... ce-i asta, dom'le, tu numerotezi filele? Păi, trebuia să numerotezi paginile, nu filele și ce să te mai duci azi, lasă că oricum uite, foile nu-s perforate și oricum... reveniți!* Legal!

Romanța unei terase tîrzii

Afară e cald. Afară este foarte cald. Vrei să stai la o terasă, hai să nu mai stăm înăuntru, uite, afară e așa de cald. Terase însă, mai puțin. Chiar dacă afară...

Îmi răspunde zîmbind, în timp ce-mi pune pe dinainte un pahar de limonadă. Cu terasele e poveste lungă. Din aia care începe cu *nu-i așa ușor,* se continuă cu *nu poți să scoți terasa cînd vrei* (cînd e cald) și nu se termină fără un drum, două, trei spre Primărie.

Că dacă nu e incintă, e domeniul public și dacă e domeniul public, atunci ai nevoie de autorizație de la Primărie. Întîi de la aia de sector, după care duci dosarul la aia de Capitală, unde te întoarce la aia de sector pentru că pentru aia de Capitală nu ai toate actele. Bineînțeles, tu începi să te uiți cam tîmp, păi cum, doamnă, păi și anul trecut am avut aceleași acte pe care le am și acum... ți se răspunde retoric: *anul trecut nu-i ca anul ăsta*.

În fiecare an, pentru a scoate mesele și scaunele afară, proprietarilor li se cer alte și alte acte. Anul ăsta e la modă adăugarea schiței domeniului public, schiță pe care o iei de la primăria de sector sau mai știi tu de pe unde. Însă chiar dacă reușești să blindezi dosarul cu noile cerințe, chiar dacă îți mai umpli buzunarul și cu niscaiva extra timbre juridice, foi cu antet (și fără), dosar cu șină (și fără), hîrtii, adeverințe, despre care nu știi la ce-ar putea folosi, da' mai bine să fie, că niciodată nu-s de-ajuns... chiar dacă stai iar și iar la coadă să depui dosarul și chiar dacă, printr-un miracol, dosarul e pînă la urmă acceptat, tot nu obții autorizația. Cel puțin nu înainte de 1 mai. Pentru că atunci consideră Primăria că începe sezonul, iar terasă nu poți pune pe domeniul public înainte de începutul sezonului.

Așa ajungi să te uiți din ce în ce mai tîmp la duduie, după care pe fereastră, după care să îngăimi ceva (și nu mai știi sigur dacă e vocea ta sau nu, dacă ești coerent sau nu) și încerci, chiar dacă vocea te trădează, să fii politicos, cînd îi spui apăsat: *doamnă, afară este foarte cald*. Duduia răspunde calm că așa e și înțelegi dintr-o dată cum *pentru unii sezonul poate veni mai repede*. Deocamdată însă, buzunarul ți-e burdușit cu lucruri inutile, gen autorizații, timbre, dosare cu și fără șină, așa că pleci, așteptînd într-o căldură de peste 20 de grade, să înceapă sezonul. Legal...

Romanța TVA-ului plătit în avans

Ai un naiv SRL de apartament. Te-ai gîndit să confecționezi haine, pe care, mai apoi, să le distribui pe la diferite magazine. De marfă ești sigur, se va vinde, ai făcut studii de piață și ai doar lucrători de încredere și materiale de calitate, așa că nu te mai gîndești la carențele unui sistem judiciar care permite ilegalitatea. Deși legea presupune plătirea impozitului pe marfa vîndută la distribuitor și nu pe banii încasați de la acesta, pentru rău-platnici nu există încă nici un fel de legislație care să-i oblige să plătească în termen. Nu există o amendare imediată a distribuitorului care, deși îți vinde marfa, nu achită și suma facturată producătorului. Așa că, majoritatea proprietarilor de magazine, cărora tu le duci marfa în vîrf de băț să ți-o vîndă, adăpostiți sub această umbrelă legală, „uită" să-ți mai dea banii. Factura făcută la înaintarea mărfii către rafturile lor te obligă doar pe tine, ca producător care ai vîndut marfa, chiar dacă n-ai încasat banii (că, deh, distribuitorul pînă nu vinde, de unde să-ți dea?), să plătești impozit. Acest impozit plătit în avans, pe o sumă încasată doar în acte, nu și în buzunar, duce ori la apelarea unei firme de recuperatori (firme căutate la greu în ultima vreme, chiar în virtutea acestor carențe legale), ori la judecată. Pentru că recuperarea banilor se poate face legal doar prin hotărîre judecătorească, prin avocați și prin dovezi peste dovezi la dosar cum că tu ai dat, dar n-ai luat.

Cum ești doar un mic SRL de apartament, distribuitor naiv de marfă pe la cinci sau șase magazine, cîte un proces cu fiecare te duce la faliment sigur. Legal.

Romanța unei ilegalități inevitabile

Pentru a respecta legile, doar bunăvoința și dorința cuiva de a fi onest plătitor de taxe și impozite, nu sunt de ajuns. *Pînă acum, declarația pentru asigurările sociale s-a schimbat de șapte ori, singurul anunț al modificării făcîndu-se pe Internet cu doar o seară înainte de termenul-limită al depunerii*. Nu există un Cod Fiscal care să cuprindă toate modificările și taxele și nici măcar un Cod stabil. *Codul Fiscal trebuia modificat pînă în iunie 2005, urmînd ca de la începutul lui 2006 să nu se mai schimbe deloc. Modificări au survenit însă la greu și în ianuarie și în februarie*. Există o sumedenie de taxe create de toate Ministerele și Instituțiile nou înființate. Taxă de mediu, taxă pentru deșeuri, taxă pentru mașini. *Numai pentru parcul auto al unei firme trebuie să faci un întreg proiect prin care să demonstrezi cît consumă o mașină, după care, pe baza acestui consum, să calculezi cîți bani trebuie să plătești etc. etc.*

Cerințele pentru legalitatea unei firme mari sînt identice și pentru o firmă mică. Taxele sînt băgate pe ușa din dos, fără a fi anunțate și fără termen de grație pentru aflarea lor. Schimbarea unei legi mai antrenează încă alte trei. Trebuie să fii mereu pe fază, să ai urechile pîlnie și să apuci cît mai multe informații. De multe ori însă ajungi să afli de schimbarea legii, plătind amendă pentru nerespectarea ei. Legal?

Monica TĂNASE

Curs intensiv de iubire îndelungată

Ministerul Muncii și Familiei a emis o lege prin care tinerii însurăței sînt obligați să absolve cursuri de competență în viața de familie. Ca orice lege, ar trebui să răspundă unei necesități stringente a societății. Adică, ministerul, a cărui misiune este să propună reglementări acolo unde lipsesc, a stat, a analizat situația și a ajuns la concluzia că tinerii care se hotărăsc să întemeieze o familie au nevoie de mai mult decît de acordul învăluit în lacrimi al mamei sau de cel mustind de înțelepciune al tatălui, au nevoie de mai mult decât de un sfat de la bunici, prieteni, vecini sau alți turnători la fundația noii case de piatră. Pe scurt, tinerii au nevoie de instrucție, de școală. De specializare în viața de cuplu.

Legea trebuie să aibă justificare prin rata divorțurilor, la care se adaugă diversele tipuri de violență domestică. În numele eradicării sau diminuării acestor fenomene, statul a intervenit.

În dragoste, acolo unde libertatea este absolută și trebuie să stîrnească acordul fericit al tuturor celor din jur, se interferează legiuitorul care pare a spune: *bravo, copii, felicitări și casă de piatră, dar pentru a semna aveți nevoie de atestat de bună purtare în cuplu!* Acest curs este menit a educa și a lămuri contra cronometru tinerii. Tot ceea ce n-au aflat despre divergențele din viața de zi cu zi, cum să iei decizii în doi, cum să poți accepta soacra, numai sau măcar pentru că este mama omului pe care îl iubești, cum să nu minți, să nu furi, pe scurt decalogul de bun-simț al relației de cuplu, se învață în două-trei ore de curs intensiv, ca și cum mitocanul s-ar transforma într-un rasat gentleman, după cîteva ore de instrucție. Comunicarea, toleranța, perseverența, curajul, puterea, dragostea, ajutorul, empatia nu se predau la școala pentru însurăței.

Poate din acest motiv, legea a trecut drept o reglementare inutilă sau, și mai grav, absurdă. Legiuitorul stabilește cine plătește cursurile, cine le urmează, omite însă să stabilească cine, unde și în virtutea cărei specializări poate preda lecțiile de bună purtare în căsnicie.

Diferența dintre legitimitate și necesitate face această lege, care oferă aparent o soluție unor probleme deosebit de grave din societate (violența în familie și divorțul), să pară una hilară.

„Un film delicat, despre oameni sofisticaţi“

– interviu cu Tudor GIURGIU –

Săptămîna trecută a avut loc premiera filmului Legături bolnăvicioase *(Libra Film), în regia lui Tudor Giurgiu, cu un scenariu după romanul omonim al Ceciliei Ştefănescu, imaginea Alexandru Sterian, montajul Alexandru Radu, scenografia Adriana Grand, muzica Vlaicu Golcea, cu Maria Popistaşu, Ioana Barbu, Tudor Chirilă, Cătălina Murgea şi Mircea Diaconu.*

Ce v-a atras la cartea Ceciliei Ştefănescu?

Ţin minte că am citit cartea într-un moment în care căutam subiecte pentru film, scriam de unul singur un scenariu care spunea o poveste despre tineri debusolaţi, o poveste de maturizare a unor oameni de 16-17 ani, şi cartea Ceciliei a venit într-un moment de confuzie. Mi-a plăcut mult cînd am citit-o, a fost un soi de *coup de foudre,* acoperea un gol la vremea respectivă în literatura română, mai ales că nu apăruse încă valul de tineri prozatori de la Editura Polirom. Am privit-o ca pe o provocare interesantă pentru că este vorba de o poveste care lasă multe senzaţii, de gust, de miros, tactil, fiind deci o carte foarte senzorială. Mi s-a părut incitant subiectul, ca un pariu greu de dus la capăt, dar tocmai acest lucru îl făcea cu atît mai interesant. Mi-a luat mult timp pînă să o înţeleg, să încerc să îi dau o oarecare coerenţă şi să văd ce pot face. M-am gîndit că mi-ar plăcea să o întîlnesc pe autoare, lucru care s-a şi întîmplat, am vorbit şi am zis să trecem la treabă. Credeam că un film cu acest subiect ar putea să iasă foarte greu, dar iată că nu a fost chiar aşa.

S-au schimbat totuşi multe în trecerea de la carte la film...

Da, foarte multe – din carte am vrut să păstrez un anume parfum, care e al personajelor, al unui tip de relaţie foarte discretă, delicată şi tandră. Exista un conflict foarte puternic între fete sau între fete şi un alt personaj, dar a venit apoi ideea apariţiei fratelui uneia dintre ele, care exista doar foarte vag în carte, lucru care cred că a dat o mult mai mare substanţă filmului.

Citiţi autori români contemporani?

Da, citesc, e o mare bucurie să cumperi literatură contemporană. Am citit mult în vremea respectivă, cam tot ce se scria anul trecut, acum doi ani, mai ales oameni tineri, cu plusurile şi cu minusurile fiecăruia. Din păcate, în ultimul an, mai exact în ultimele şase luni de cînd lucrez în televiziune, am citit mai puţin. Am luat recent, de exemplu, romanul mult discutat *Cruciada copiilor,* al Florianei Ilis şi, deşi nu l-am terminat încă, îl citesc cu mare plăcere. Mai ales primele douăzeci de pagini sînt ca un film, te iau pe nerăsuflate.

Aţi face un film după Cruciada copiilor? *Ce altceva aţi mai ecraniza?*

Da, cu mare interes, chiar am vrut să mă întîlnesc cu autoarea la Cluj. Aş mai ecraniza o carte care pe mine m-a impresionat foarte mult, pe care la vremea respectivă am citit-o neştiind absolut nimic despre autor. E vorba de romanul *Matei Iliescu* al lui Radu Petrescu, mi s-a părut o bijuterie, un roman unicat în literatura română. Apoi am aflat mai multe despre ce a însemnat Radu Petrescu, mi se pare un scriitor imens, din păcate foarte puţin cunoscut. Şi mîine l-aş ecraniza. E o carte foarte greu de transpus în film, dar e cartea de care m-am îndrăgostit şi care mi-a rămas în minte.

În timpul filmărilor, aţi ţinut un blog, *ceea ce e o formă neconvenţională de promovare, cel puţin pentru România. Care a fost rolul lui, a fost* PR, *a fost comunicare cu viitorii spectatori?*

La început nu ştiam nimic despre *blog*-uri. Colegul meu Dragoş Ştefan, care se ocupa de site, a încercat să îmi spună să-l facem, mi-a explicat despre ce este vorba şi mi s-a părut o idee foarte bună. Era ca un jurnal. Mi s-a părut amuzant şi interesant că poţi să scrii, să îţi expui părerile şi alţi oameni să le împărtăşească şi să vadă cum se face un film, cu toate îndoielile, crizele şi bucuriile sale. El a fost gîndit iniţial în ideea unei promovări – cum facem ca despre acest film să se vorbească – dar am ajuns să scriu pentru că îmi făcea o foarte mare plăcere, intrasem în jocul acesta, mă gîndeam mai puţin la cine ajunge, cum şi cît de mult o să ajute filmul.

Oamenii care intră pe net citesc blog*-uri, sînt în general cei informaţi, la zi, deschişi şi receptivi, deci cumva publicul-ţintă. Cum vă vedeţi publicul, din cine e el format?*

Sînt studenţi, oameni tineri, liceeni, oameni de pînă în 35 de ani. La Cluj m-am bucurat să văd la premieră foarte mulţi tineri, care au fost foarte receptivi şi calzi. A fost emoţionant mai ales pentru că m-am întors în oraşul natal şi au văzut filmul rudele, prietenii, profesoarele. E un moment unic, în care aştepţi să vezi ce spun spectatorii, cînd rîd, ce le place, ce nu. E o foarte plăcută stare de complicitate cu publicul şi vrei să vezi cît de mult din ceea ce ai gîndit se regăseşte şi în ceea ce cred ei.

E un subiect tabu pentru România?

Nu cred că va şoca. Sigur, e prima dată cînd se vorbeşte în filmul românesc despre astfel de lucruri, e prima dată cînd vezi două femei care stau una lîngă alta şi se mîngîie, chiar se sărută. Nu cred că e filmul care va revoluţiona societatea sau măcar cinema-ul românesc, dar cred că trebuie să fim un pic mai dezinhibaţi, într-un sens de bun-gust şi relaxat, şi astfel lucrurile vor merge mai bine. E primul film despre un anumit grup de oameni din România, o categorie despre care nu s-a

prea mai vorbit la noi, un tineret sofisticat, mai special, bine educat, complicat şi delicat, sufleteşte vorbind. Mă bucur mult că am reuşit să evit orice legături politice sau sociale.

Spuneaţi pe blog *că e un film care s-a născut greu. Ce vi s-a părut cel mai dificil în realizarea sa?*

Partea de poveste, pentru că e lucrul la care atît eu, dar mai ales Cecilia, am muncit cel mai mult, adică trei ani, şi nici cînd am început filmul nu am fost sută la sută convins că e varianta cea mai potrivită. Am participat indirect la scrierea scenariului, am mai intervenit pe alocuri în forma sa ultimă şi m-am gîndit tot timpul de-a lungul filmărilor cum pot să fac să îl transpun cît mai bine. Orice om care vrea să facă ceva foarte bun are nehotărîri, indecizii, iar momentul cel mai greu a fost naşterea poveştii, e un lucru fundamental. Sigur, nici finanţarea filmului nu a fost uşoară.

Cum a fost lucrul cu actorii, şi, în general, cum au decurs filmările?

La început nu ştiam cu cine o să lucrez, nu mă gîndeam neapărat la ei şi m-am bucurat să facem probe împreună, a fost un proces lung şi greu. M-am bucurat mult să le găsesc pe fete, de care ştiam că va depinde în mare parte succesul filmului. Atît Ioana Barbu, cît şi Maria Popistaşu, sînt două actriţe extraordinare, pe Tudor Chirilă îl aveam oarecum în cap şi mă bucur că a acceptat rolul, fiind, cred, actorul cel mai potrivit pentru un astfel de personaj. Pe cît de adevărat este că filmul s-a născut greu, filmările au mers extrem de bine şi de simplu. E important, ca om care regizezi şi coordonezi, să simţi că ai o echipă care ţine la tine, care e în jurul tău, te susţine, te protejează. Sînt un mare norocos pentru că am lucrat alături de oameni extraordinari, nu numai la filmare, dar şi la pregătirea filmului, în distribuirea lui, promovare, toată echipa de la Libra e unică. Le sînt extrem de recunoscător pentru că fără ei şi eforturile lor nu am fi ajuns unde sîntem acum. În filmul românesc, dacă nu ai o echipă devotată, care să ţină la proiect, nu poţi să faci mare lucru şi dai chix.

Dacă cineva citeşte synopsis*-ul, află povestea cu două fete care se îndrăgostesc, dintre care una are o legătură cu propriul ei frate, se poate aştepta la un film „tare“, cu scene „curajoase“. Este totuşi un film poetic şi cuminte. De ce aţi ales această abordare?*

N-am vrut să facem un film *hard,* care să lovească spectatorul de ecran şi să îi ofere ceea ce poate el şi-ar dori să vadă. Ne-am dorit să facem un film în care spectatorul să fie în aşteptare, să dorească poate să vadă mai mult şi eventual la final să i se dea foarte puţin din detaliile „anatomice“ pe care le-ar presupune un astfel de subiect. E în primul rînd un film în cheie intimistă, îmi place să îl numesc delicat, în care nu-şi aveau locul exagerări, băgări de degete în ochi sau sexualitate manifestă.

Cum a fost primit la Berlin?

Neaşteptat de bine, a fost o mare surpriză şi bucurie că filmul a fost mai întîi selectat, apoi a primit o critică foarte bună în *Variety,* Biblia industriei cinematografice. A fost vîndut în mai multe ţări, a fost ca un fel de joc de domino care a început acolo şi care continuă, filmul primind deja invitaţii la festivaluri mari cum ar fi Seattle, Karlovy Vary, Pusan.

Există pericolul să i se lipească eticheta de film gay, *mai ales că la Berlin a fost selecţionat pentru Teddy Awards?*

Sînt convins că va circula şi la festivaluri gay&lesbian, nu cred că trebuie să ne fie ruşine de asta, sînt filme mari în istoria recentă a cinema-ului care au avut poate şi eticheta asta. Am văzut chiar o dezbatere la Berlin în care se încerca o definire a genului. Nu cred totuşi că este un film *gay,* vine mai degrabă un pic dintr-o altă zonă, este o dramă cu accente lirice, poetice, dar în nici un caz lesbianismul nu e tema care dă forţă filmului. Mi s-au mai pus întrebări legate de comunitatea gay din România, nu mă interesează, nu este vorba despre asta în *Legături bolnăvicioase.* Vorba lui Tudor Chirilă, hai să nu ne ferim, este vorba într-adevăr despre două fete care au această atracţie, au această pasiune, dar aceasta ar fi fost exact la fel şi între o fată şi un băiat. Este doar iubire, dar într-o altă formă.

Tot pe blog *vorbeaţi de o „resetare“ după film, de o întoarcere în biroul de la TVR şi pînă la urmă, la o parte mult mai practică şi pragmatică. Cum s-a produs această trecere?*

Eu încerc să mă resetez tot timpul pentru că este singura şansă să rămîi tu însuţi, să o iei mereu de la capăt. Dacă începi să iei morga unui om care conduce o astfel de instituţie şi are atîtea răspunderi, cred că riscul e să fii atît de convins de personajul pe care îl reprezinţi, încît să te identifici cu el. Am văzut cazuri de oameni care uită de unde au plecat, dar eu vreau să rămîn acelaşi. Nu cred că o să mai pot face un film foarte curînd, pentru că am o mare obligaţie aici, la televiziune. Nu a fost deloc uşor, schimbarea de la una la alta a fost dificilă şi mi-a creat ceva probleme de adaptare, dar acum e o bucurie să văd că filmul e gata şi că pot să îl ofer publicului.

a consemnat Cristina FOARFĂ

colţul scurt

Primăvara fotografiilor

● Vineri, de la ora 16, la Muzeul „K.H. Zambaccian“, „În vizită la conu' Zambacu“ – un program de ghidaj gratuit printre lucrări semnate de Nicolae Grigorescu, Ioan Andreescu, Ştefan Luchian, Jean Al. Steriadi, Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Nicolae Dărăscu, Theodor Pallady, Iosif Iser, Corneliu Baba, Ion Ţuculescu, Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Constantin Brâncuşi, dar şi Renoir, Pissarro, Sisley, Cézanne, Matisse, Bonnard, Utrillo ş.a.

● Sîmbătă, de la 19,30, la Sala Mare a Teatrului de Comedie, decernarea premiilor Festivalului Comediei Româneşti – FestCO, ediţia a IV-a, şi a premiilor Concursului de comedie românească, prima ediţie.

● Duminică, de la ora 11, la Sala Atelier a TNB, conferinţa lui Gabriel Liiceanu: „Despre minciună. Surse clasice ale moralei politice (Sofocle, Platon, Machiavelli). Cazul României“.

● La Institutul Goethe, expoziţia de fotografie „Fotbalul, limbaj universal“ – 50 de fotografii semnate de List, Cartier-Bresson, Economopoulos, Gruyaert, Koudelka şi alţi fotografi ai renumitei agenţii „Magnum Photos“.

● La Muzeul Naţional Cotroceni, expoziţia „Ceramica şi sticla norvegiană contemporană“.

● La Muzeul „Grigore Antipa“, expoziţia de fotografie „Masivul muntos Karkonosze“ – Zbigniew Kulik.

● La MNAC, expoziţia „Experiment în colecţia de fotografie a Institutului Valencian de Artă Modernă“ – 35 de lucrări în diverse tehnici, fotografii alb-negru şi color, colaje şi fotomontaje, copii de epocă ale unor fotografi reprezentativi, printre care Man Ray, Marcel Duchamp, Josep Renau, Pere Catalá i Pic, Luis Contreras, América Sánchez, Gustav Gustavovich Klucis, Laszlo Moholy-Nagy, Antonio Saura.

● Miercuri, 19 aprilie, la TVR Cultural, de la ora 21,30, emisiunea *Plus / minus artă* cu tema „Sportul, parte a culturii“, moderator Cristina Modreanu, invitaţi Radu Naum, Andreea Răducanu şi Radu Paraschivescu. (**M. C.**)

Ioana MACREA-TOMA

1968: fantasmele liberalizării

– *Uniunea Scriitorilor şi revistele culturale înainte de „revoluţia culturală“* –

În articolul său din *Observator cultural,* Nr. 302-303 (12-18 ianuarie 2006), Ştefan Borbély inventariază ludic ecourile mediatice ale anului 1968, remarcînd lipsa de reacţie şi de priză a intelectualilor la evenimentele majore din acel an. Care au fost cauzele apatiei, sau, mai bine zis, ale fervorii neorientate politic? O incursiune prin revistele culturale şi culisele lumii literare ar putea oferi nişte răspunsuri.

Impactul discursului istoric al lui Ceauşescu asupra lumii culturale nu ar putea fi evaluat şi explicat fără încadrarea lui în peisajul fremătător al momentului. Anul 1968 debutează cu ştirea conform căreia configuraţia organului cultural central, Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă, a fost modificată în acord cu progresul rapid al societăţii. Spre deosebire de statutul său din 1962, care îl transformă din minister al culturii în comitet, pentru a-i asigura o dispersie regională analoagă organizării partidului, dispoziţiile de la sfîrşitul anului 1967 clarifică, în ajunul reformei administrativ-teritoriale din februarie 1968, componenţa birourilor locale şi centrale ale Comitetului, din care nu trebuie să lipsească, de data asta, preşedinţii uniunilor de creaţie din ţară şi liderii regionali ai acestora. Cooptarea acestor reprezentanţi într-o instituţie care „îndrumează, coordonează, controlează“, dar şi „stimulează“ toate operaţiunile din cîmpul cultural, face parte din programul politic al deschiderii prin integrare, strategie de absorbţie cu aparenţă de liberalizare şi democratizare. Inspirat după nota memorială din 1964 a lui Palmiro Togliatti (conform mărturiei lui Paul Niculescu-Mizil), „unitatea în diversitate“ reprezintă conceptul-cheie al reformismului instituţional şi al politicii externe a Partidului din anii '60. Dezideratul „necesităţii polemicii publice“ serveşte intereselor independentiste ale puterii faţă de blocul comunist şi conferă în interior o platformă legitimă pentru o dezbatere culturală nuanţată, situată ideologic sub imperativul „diversităţii stilistice“. Intens mediatizată o dată cu directivele Congresului al IX-lea din 1965, diversitatea de stiluri constituie, ca şi ideea naţională, platforme „formulocratice“ de cointeresare, speculate în mod divers de fracţiunile culturale aflate în competiţie. Rar contestată (în 1968 doar Geo Dumitrescu are autoritatea să-i observe futilitatea, şi asta prin referire imediată la o „societate în plină renaştere şi evoluţie“), sintagma este utilizată atît pentru cauţionarea unor tendinţe „cosmopolite“ (într-un număr din *Familia,* Ovidiu Cotruş se referă la orientarea naţionalului înspre universal ca la o „includere“ într-un organism unitar şi complex“), cît şi pentru amendarea oricăror discontinuităţi care nu respectă o armonizare de fond ideologic (de văzut campaniile lui Paul Georgescu din *România literară* şi *Scînteia* în care des invocate sînt „toleranţa“, „spiritul constructiv“, „lipsa hiatusurilor“). Aproape imperceptibile pentru cel neexersat în cameleonismul discursiv al epocii, diferenţele în luările de poziţie subîntind lupta plină de contradicţii dintre cei consacraţi în anii '50 şi garnitura tînără faţă de care mulţi din prima tabără aveau un raport patern, după modelul încurajat tot de la centru şi exploatat şi el la maximum, al încurajării „tinerei generaţii“.

Reorganizarea administrativ-teritorială din februarie (de la 16 regiuni se trece la 39 de judeţe plus municipiul Bucureşti) restabileşte continuitatea cu interbelicul (în 1925 existau în România Mare 71 de judeţe) şi pregăteşte ideea unei descentralizări a industriei culturale, eveniment aşteptat de toată lumea, în condiţiile unei mari disproporţii între masa intelectuală în formare şi carenţa filierelor de consacrare (nu existau decît două mari edituri, iar în redacţiile literare, adevărate „spaţii sacrale“, cum le numeşte Petru Poantă în cartea despre *Echinox,* se pătrundea foarte greu). Întîlnirea din 22 mai a lui Ceauşescu cu Biroul Uniunii Scriitorilor plasează suflarea literară într-o expectativă plină de speranţe. Gîndită în primul rînd ca o măsură de modificare a sectorului median al ierarhiei urbane, în condiţiile industrializării forţate (17,3% din centrele urbane au puterea industrială mai mare decît cea demografică) şi ca tentativă de omogenizare economică şi etnică a diferitelor regiuni (Regiunea Autonomă Maghiară se desface în judeţele Mureş şi Harghita), reforma teritorială aduce cu sine o creştere a numărului de posturi în sectorul cultural, prin multiplicarea reţelei comitetelor judeţene de cultură şi artă şi prin înfiinţarea de noi publicaţii (în Nr. 7622 din *Scînteia* se anunţă că vor apărea 54 de gazete judeţene).

În aşteptarea Adunării Generale a Scriitorilor din 14-15 nov., eveniment care avea să fie singular în lumea scriitoricească prin anvergura lui, multe voci se pronunţă în paginile oficiale ale *României literare* pentru debirocratizare şi pentru înfiinţarea de noi reviste şi edituri. În mod curios, criticile la adresa instituţiilor literare apar necenzurate şi devin chiar programatice. În Nr. 31 al *Gazetei literare,* Ilie Constantin aduce în discuţie problema valorii sugrumate de non-valori, propune decuparea celor doi mamuţi editoriali pentru demitizarea „omului cu volum“, eliminarea casetei editoriale de pe coperta interioară a cărţilor (cititorii să nu fie astfel influenţaţi de valoarea tirajului), plivirea Uniunii Scriitorilor, care avea în momentul respectiv 600 de membri, şi perfectibilizarea structurilor Uniunii. În consonanţă, textul-program al Adunării (publicat în Nr. 2 din noua serie a *Gazetei* devenită *România literară)* semnalează existenţa unui sistem de organizare care „favorizează un soi de diferenţiere administrativă între scriitori“, sugerînd revizuirea împărţirii pe secţii de creaţie. Documentele de arhivă explică paradoxul ivirii în paginile unei reviste de maximă vizibilitate a unor astfel de revendicări: în şedinţa Biroului Uniunii Scriitorilor din 12 nov. 1968, Dan Deşliu îi lămureşte pe cei de faţă că „schimbările“ au fost sugerate de conducerea de partid şi că atunci „s-a considerat că ar fi foarte nimerit ca pe linia democratismului să se meargă pe calea descentralizării“. Concretizată în 1969, atunci cînd Uniunea se împarte în Asociaţii de Scriitori şi cînd încep să apară o serie de noi edituri, „descentralizarea“ entuziasmează teoretic pe cei mai săraci în capital simbolic şi îngrijorează pe cei consacraţi. În şedinţele de Birou, Marin Preda e în dezacord cu „multitudinea de scriitori care se preconizează“, Eugen Jebeleanu înţelege pericolele care pîndesc revistele care, din dorinţa de autonomie culturală, vor trebui să se autofinanţeze, iar Adrian Păunescu apreciază că numărul publicaţiilor va creşte invers proporţional faţă de numărul de pagini, adică spaţiul de manevră şi afirmare. Pe de altă parte, dramaturgi ca Horia Lovinescu percep criteriul teritorial de restructurare a Uniunii drept un atac la adresa principiului profesional, pe genuri literare. Prin urmare, reformele plănuite de politicieni, departe de a produce o exaltare generală sau o solidarizare cetăţenească, declanşează o agitaţie ce gravitează în jurul implicaţiilor practice ale liberalizării, care pun în evidenţă fragilitatea unei instituţii literare ce şi-a acumulat monopolul în condiţii de centralism economic şi control politic. În vreme ce partidul închipuie dezmembrarea Uniunii (ce ar fi trebuit să fie transformată în Societăţi de Scriitori, adică într-o replică mutilată geografic a modelului interbelic) ca pe o acţiune implicită decurgînd din proiectul egalizării economic-teritoriale, cîmpul literar comasat în capitală o percepe ca pe un atentat la monopolul simbolic şi la statutul profesional al fracţiunii sale dominante. O primă lovitură fusese aceea a desfiinţării cumulului de funcţii remunerate şi a creşterii ponderii salariului tarifar, decise la Plenara din 19 iunie. După Zaharia Stancu însă, situaţia confuză durează de un an şi jumătate şi se datorează „indicaţiilor greşite date de secţia de agitaţie şi propagandă“ (şedinţa Biroului din 9 aprilie). Un mic calcul ar plasa deci începutul „răsturnărilor“ în 1966, adică în anul unei bogate infuzii de reviste pe piaţa literară *(Argeş, Tomis, Amfiteatru, Cronica).*

Prea puţin, ţinînd cont de temerile vechilor „tovarăşi de drum“, autorităţile susţin ideea schimbării raporturilor de forţă din lumea culturală, în măsura în care ele rezonează propagandistic cu înlocuirile din spaţiul politic şi cu „destalinizarea“. Din tumult, cîştigători vor fi moderaţii agreaţi de ambele tabere, adică Ştefan Bănulescu la *Luceafărul* (în locul detestatului Ion Barbu şi favoritului susţinut de „onirici“, Miron Radu Paraschivescu) şi Geo Dumitrescu la împrospătata *Românie literară.* Receptată probabil ca o primenire favorabilă multor aspiranţi, trecerea de la *Gazeta literară* la *România literară* nu se înscrie totuşi în categoria gesturilor radicale. Ideea novatoare îi aparţine lui Zaharia Stancu (o anunţă în şedinţa din aprilie), care îşi doreşte o revistă cu un conţinut specific dictonului „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!“. Formatul micşorat, cvadruplarea numărului de pagini de la 8 la 32, introducerea unor rubrici de divertisment, „ambianţe contemporane“, orizont ştiinţific, documentare internaţionale, varietăţi, alocarea unor largi spaţii pentru cronica teatrală, cinematografică sau plastică, păstrarea „poştei redacţiei“ ca stratagemă de alimentare a micilor coterii, ilustrează, într-adevăr, „democratizarea“ publicaţiei al cărei profil multiartistic se va păstra pînă astăzi. Interogat asupra „realizărilor“ anului, Adrian Marino îşi exprimă rezerva la adresa transformării revistei într-un *magazin cultural* ce contrazice aşteptările publicului său de pînă atunci. Neutralizarea profilului literar-specializat al unei gazete centrale, proiect în acelaşi timp vulgarizator şi liberalizant, presupune angajarea unei persoane la fel de neutrale din punct de vedere al opţiunilor sale, respectată de breaslă şi inofensivă pentru putere. Înainte de a demisiona de la *Luceafărul,* Eugen Barbu se declară în favoarea unui om „care nu participă la discuţiile astea“, „un nume prestigios, cu toate garanţiile de cultură şi *partinice*“. Numele vehiculate sînt acelea ale lui Mihnea Gheorghiu, vechi ilegalist, şi Ioanichie Olteanu, „om sobru care nu e angajat în nici o tabără“. Comunist în tinereţe şi simpatizat de tineri, Geo Dumitrescu repurtează victoria, fiind însărcinat încă din iunie cu alcătuirea noii echipe (primul număr al *României literare* apare la 10 octombrie 1968). Afiliat afectiv generaţiei care publică în zorii instaurării comunismului, Geo Dumitrescu se află în situaţia celui care înţelege la modul generic doleanţele mai tinerilor săi colegi, însă biologic se simte afin celor pe care aceştia îi contestă, lucru care îi asigură pentru o perioadă neutralitatea duplicitară. În şedinţa de Birou din 8 iulie, el susţine „democraţia stilurilor“, adică afirmarea altor tendinţe, însă doreşte combaterea „teoriei vidului“ (potrivit căreia perioada 1944-1964 este nereprezentativă sub raport artistic).

Punctul său de vedere rezumă contradicţiile autoreproducţiei culturale: cei sprijiniţi pentru a te reprezenta pot deveni ostili posterităţii tale literare. *Teoria vidului,* mai puţin discutată în *România literară,* dar vehement contestată în *Scînteia,* deţine locul întîi în lista topicilor anxioase ale epocii. Ideea perturbatoare îi aparţine lui I. Negoiţescu căruia îi este permisă publicarea în *Familia* (în Nr. 2 din februarie) a planului său de istorie literară, din care îi „omite“ pe Nicolae Labiş, Maria Banuş, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Cicerone Theodorescu şi îi expediază ireverenţios, sub semnul „tranziţiei“, pe Marin Preda, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Titus Popovici. Executarea simbolică a autorilor de prim rang din anii '50 le pericliteză acestora spaţiul de afirmare publicistică („omul cu volum“ la care se referă Ilie Constantin) şi, implicit, funcţiile importante pe care le ocupă în virtutea inerţiei sociale a structurilor. Zaharia Stancu mărturiseşte în 9 aprilie că programa un roman de 1.000 de pagini, dar că acum „i s-au înmuiat mîinile“. Eugen Barbu asimilează problema „hiatusului“ instalării unor personaje ca Ion Caraion, Carandino, Dimov şi Vintilă Ivănceanu, promotori huliganici („elemente care vin din stradă, fii de puşcăriaşi“) ai unui „avangardism foarte nuanţat“. Soluţia preconizată, aceea de a-i pune pe subversivi în imposibilitatea de a publica, plasează cenzura în sînul instituţiei literare, invalidînd ipoteza unor corpuri beligerante strict delimitate instituţional. Lucrurile se complică şi mai mult în momentul în care despre Ion Caraion, redactor la *România literară,* Zaharia Stancu spune că este intangibil pentru că „a fost impus de sus“.

În focul disputelor, Marin Preda salvează literatura anilor '50 prin găselniţa decantării „spiritului primar agresiv“ de „spiritul revoluţionar“, contrapus, la rîndul lui, „esteţilor simpatizanţi ai unor curente retrograde“. În acord cu luarea sa de poziţie publicată în primul număr al *României literare,* se conturează şi semnificaţia „obsedantului deceniu“, formulă lansată în 1970 într-unul din interviurile acordate lui Adrian Păunescu. Înţeleasă îndeobşte ca subsumînd literatura despre abuzurile politice din anii '50, sintagma se referă de fapt la perioada controversată din punct de vedere *literar*, aneantizată valoric de unii şi apărată afectiv de alţii. Existenţa sau inexistenţa hiatusului este problema care-i preocupă pe scriitori la acea dată, în strînsă legătură cu delimitarea strictă a generaţiilor şi cu reconstrucţia retroactivă a grupurilor legitimatoare. Ca şi „diversitatea stilistică“, conceptul de „generaţie“ poate fi unul pozitiv cînd desemnează o învigorare literară în acord cu progresul societăţii, sau unul negativ cînd postulează lipsa de continuitate între diferitele perioade istorice. În discursul său la Adunarea Generală a Scriitorilor, Ceauşescu nu recomandă clasificarea pe *generaţii*; în acelaşi timp, Adrian Păunescu insistă foarte mult, în fiecare din interviurile sale din 1968, asupra unui ethos înnoitor şaizecist, pe care în 1969 îl include în tabloul omogen al unei istorii literare lipsite de hiatusuri (vezi editorialul *Regăsirea generaţiilor* din Nr. 48/1969 al *României literare).* De altfel, în 1969, conform directivelor Congresului al X-lea, „gîndirea şi sensibilitatea umană devine (sic!) o problemă de stat“ (titlul editorialului din Nr. 23/1969), ceea ce înseamnă că sfîrşitul liberalizării a început şi ambiguităţile conceptuale trebuie tranşate.

Prinşi în jocul reformulărilor ierarhice şi redefinirilor ideatice, scriitorii întrevăd în 1968 şansele reale ale îmbunătăţirii vieţii *culturale.* Unii reprimesc permisiunea de a publica (Radu Cosaşu, Paul Goma), altora mai tineri li se oferă ocazia perfecţionării în orizontul conştiinţei elitare (înfiinţarea revistei *Echinox* la Cluj), iar pentru toţi ceilalţi este momentul materializării instituţionale a deschiderii anunţate cu mult timp în urmă. Împărţirea prerogativelor în privinţa acordării premiilor literare pe 1968 (revistele oferă premii alături de Uniunea Scriitorilor) ratifică o formă de recunoaştere orizontală pe bază de afinităţi, ce compensează consacrările pe verticală, de la centru. Marin Preda, Nicolae Tertulian (premiaţii revistei *Viaţa Românească),* I. Negoiţescu, Cornel Regman (premiaţii revistei *Familia),* Virgil Mazilescu, Gabriela Melinescu, Constantin Ţoiu (premiaţii revistei *Luceafărul),* Arnold Hauser, Irene Mokka (premiaţii revistei *Neue Literatur),* Virgil Teodorescu, Vladimir Streinu, Radu Enescu (premiaţii *Secolului XX),* Nicolae Breban, Fănuş Neagu, Georg Scherg, Adrian Marino, Edgar Papu, Ştefan Aug. Doinaş, Meliusz Jozsef, Adrian Păunescu, Ion Băieşu, Marin Sorescu, Ion Caraion, Geo Dumitrescu (premiaţii Uniunii) sînt numeroşii favoriţi ai anului de maximă „diversitate stilistică“ orchestrată, am spune, după criteriul „corectitudinii politice“. Reunirea criteriilor etnice, generaţioniste, tematice şi chiar teritoriale (Georg Scherg este preşedintele Asociaţiei Scriitorilor din Braşov) răspunde, ca şi romanele lui Petre Sălcudeanu sau eteroclita *Românie literară,* exigenţei politice a multi-reprezentativităţii şi induce sentimentul unei reforme culturale în desfăşurare. Impulsionată de descentralizarea politico-economică, autonomizarea literaturii, în plin reviriment comunist, îi expune pe scriitori unei exaltări confuze marcate de paradoxul afirmării identităţii scriitoriceşti într-un regim ostil adevăratei libertăţi de expresie, dar generos din punct de vedere financiar faţă de expansiunea culturală. Limitele cronologice ale schimbării, evidente, pentru unii, încă de la sfîrşitul anului 1968 (vezi nota informativă din 1 nov. 1973 despre Leonid Dimov din *Cartea albă a Securităţii),* trădează incompatibilitatea de fond dintre întărirea orchestrată a legitimităţii regimului şi diversitatea naturală ce riscă să spargă un front ideologic colorat, dar unitar.

Simona SORA

puzzlecturi

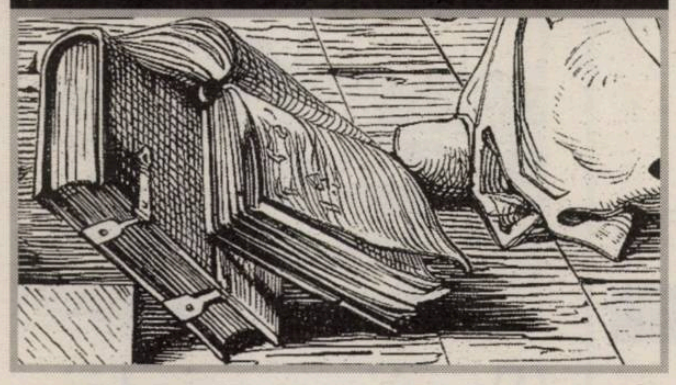

Calea abruptă

● **Henriette Yvonne Stahl, *Martorul eternităţii*, prefaţă de Jean Herbert, traducere din franceză şi prefaţă de Viorica D. Ciorbagiu, Editura Herald.**

Despre ultima carte, scrisă în franceză, de Henriette Yvonne Stahl s-a vorbit mai mult în Franţa decît la noi. Publicată la Editura Caractères în 1975, această carte – amestec de autobiografie şi roman iniţiatic – nici nu a fost citită în România, în afara cercului de apropiaţi ai scriitoarei, din motive evidente: subiectul era căutarea şi edificarea spirituală, teme tabu în comunism. Aşa încît, *Martorul eternităţii* a fost tradus în românește în 1995 de o apropiată a scriitoarei, apărînd mai întîi la Editura Universal Dalsi, iar apoi la Editura Herald. Şi totuşi, acest ultim roman, alături de lungul dialog al scriitoarei la peste 80 de ani cu Mihaela Cristea (publicat şi el după 12 ani de sertar la Editura Minerva), devoalează o zonă biografică foarte puţin expusă direct pînă atunci. Într-unul dintre cele mai interesante romane scrise de H.Y. Stahl, *Între zi şi noapte,* dar şi în obscur-exaltatul roman de dragoste *Pontiful,* temele maestrului şi iniţierii sînt esenţiale, la fel, de fapt, ca în toate scrierile de după 1941, anul în care scriitoarea îndrăzneşte să facă literatură dintr-o revelaţie personală. Fusese o „ocultare literar necesară", despre care H.Y. Stahl vorbeşte în clar abia după 40 de ani, în interviul cu Mihaela Cristea, pomenind „exerciţiul trandafirului" învăţat de la Rudolf Steiner: „Într-o zi, în anul 1933, aveam 33 de ani, era în luna mai, în 18 mai. Ion Vinea se afla cu mine [...]. La un moment dat, Ion mi-a spus că are o întîlnire importantă. Şi a plecat. Atunci s-a întîmplat acel declic, acea uitare totală de mine, acea spargere de nivel în care conştientul a trecut într-o altă dimensiune, care nu avea nici gînd, nici cuvînt, nici viziune, nici halucinaţie, nici aşteptare, ci numai declanşarea unei fericiri atît de absolute, supraomenească beatitudine, care nu poate fi asemănată cu nici o altă fericire". „Răpirea" îi declanşează însă scriitoarei şi un simţ al responsabilităţii, în ciuda faptului că „în '42 aberaţiile literare erau binevenite". La fel, de altfel, ca acum, cînd o carte precum *Martorul eternităţii,* care ar trebui recuperată în circuitul critic-literar, este lăsată în zona, suspectă la noi în continuare, a ezoterismelor şi iniţierilor instant.

E adevărat însă că *Martorul eternităţii* este o carte iniţiatică, povestea unei căutări dureroase şi lucide. E adevărat că este o carte – scrisă la îndemnul Maestrului Jean Klein – despre experienţa „căii abrupte". Dar nu e mai puţin adevărat că, literar vorbind, *Martorul eternităţii* este cheia romanelor anterioare ale uneia dintre cele mai importante scriitoare ale literaturii române. Pentru că întrebarea pe care această carte o pune implicit (şi secundar, e drept) ţine de esenţa literaturii adevărate: cum scrii despre ceea ce nu se poate scrie, cum scrii – valabil – despre inexprimabil şi despre zona în care cuvintele nu sînt decît umbra palidă a unei realităţi supramentale şi supraintelectuale? Tot în dialogul cu Mihaela Cristea, scriitoarea vorbeşte, greu înduplecată, despre această provocare: „o trăire de conştiinţă supramentală, de spargere de nivel... este un fenomen care depăşeşte mentalul. Or, cuvîntul, verbul, acest instrument atît de important dat omului, este instrumentul mentalului. Ca şi muzica, nu are cuvînt, nu se petrece în desfăşurarea logică, ci într-o participare-bloc, după cum şi intuiţia şi inspiraţia fac parte din acelaşi sistem de manifestare-bloc. Vor pricepe numai cei ce sunt pregătiţi să priceapă".

Şi totuşi, H.Y. Stahl vorbeşte – cu enormă onestitate, responsabilitate şi talent – despre aceste lucruri, despre dubla revelaţie (prima la 33 de ani, cea de-a doua tîrziu, spre 70), dar mai ales despre căutarea continuă. Ea se întoarce în epoci de disperare şi deprimare, cînd sexul, alcoolul şi stupefiantele o ţinuseră (totuşi) pe pragul sinuciderii, dar şi în vremuri pe cît de fericite (amoros, ca gloriolă literară), pe atît de lipsite de răspunsuri fundamentale. Retrospectiv, o întîlnire de destin pare întotdeauna inevitabilă. Aşa pare şi întîlnirea scriitoarei cu medicul şi indienistul Jean Klein. După încercarea eşuată de a ajunge în India, după amăgitoarea întîlnire cu un fals maestru, după experimentarea unei faune spiritualiste formate din escroci, exaltaţi şi bolnavi psihic, scriitoarea îl cunoaşte pe Klein (nedevoalat în carte) şi începe să „lucreze" sub îndrumarea lui. Adept al doctrinei non-dualiste (recent au fost traduse şi în românește două cărţi ale sale, tot la Editura Herald), Jean Klein este recunoscut ca Maestru şi urmat pînă la capăt. Nenumăratele lor întîlniri şi surprinzătoarea permisiune de a scrie această carte riscantă sînt reluate într-un soi de dialog maieutic, în care lucrurile sînt spuse (în pofida faptului că nu pot fi spuse) cu discernămînt şi responsabilitate.

Mai importantă însă decît înţelegerea doctrinei non-duale este, în această carte, urmărirea transformărilor corporale ale discipolei sub influenţa maestrului. Corpul a fost – de la primul său roman, *Voica,* la *Marea bucurie* şi la *Pontiful* – o temă mereu surprinzătoare la H.Y. Stahl. În *Martorul eternităţii,* corpul surescitat de morfină, ţigări şi experienţe senzuale, dar deja dezgustat metafizic, trece în altceva, în ceea ce s-a numit în creştinism „corp de slavă". Corporalizarea maestrului în momentele-cheie, de îndoială extremă sau de suferinţă, sînt singurele experienţe extatice „povestite" în roman, în contexte de slăbire a atenţiei sau a cenzurii realiste.

Au trebuit să treacă zeci de ani pentru ca anti-cartezianismul filozofic să se întîlnească cu non-dualismul biologic şi neurologic. „Trupul sufletesc" al Hortensiei Papadat-Bengescu sau „puterea primordială a vieţii", care este una cu trupul la H.Y. Stahl, nu erau doar fericite formulări ale unor intuiţii astăzi susţinute filozofic şi ştiinţific. În *Martorul eternităţii,* H.Y. Stahl descrie o tehnică de căutare a sinelui, al cărei scop este „să poţi realiza în adîncul tău atîta linişte, atîta totală smerenie, atîta încredere în ţel, încît în golul realizat prin această dăruire de sine să poată ieşi la suprafaţă şi să se poată manifesta forţa incontestabilă care zace în orice om, în adîncul inimii lui". Şi o descrie cu acea integritate scriitoricească, despre care Virginia Woolf spunea că dă adevărul literaturii. Eu o cred pînă la ultima literă.

International House, (cu sediul la Londra, cu 120 de centre în 40 de tari) liderul cursurilor de englezã pentru afaceri din Romania cautã pentru angajare part time sau full time profesori de limba englezã, românã, francezã, germanã, italianã.
Cerinte:
absolvent al Facultãtii de Litere / Facultãtii de Limbi si Literaturi Strãine, foarte bune cunostinte de limbã strãinã, talent pedagogic, flexibilitate si adaptabilitate.
Cei interesati sunt rugati sã trimitã CV-urile la adresa de e-mail: hr@ih.ro sau prin fax la 3354490.

ih
International House
THE INTERNATIONAL HOUSE WORLD ORGANISATION

Dilema veche vă recomandă

● Vai, dar ce văd! O recomandare! In-cre-di-bil... şi vai, este chiar recomandarea mea!? Vai, e in-cre-di-bil!! Şi vai, este chiar aici, în *Dilema,* vai, chiar în *Dilema veche,* revista unde lucrez...?! IN-CRE-DI-BIL!!! http://www.youtube.com/watch?v=tkAzH8II_As&eurl= (Alex. Leo Şerban)

● Pagina a zecea din *Cotidianul* de luni, 10 aprilie, cu ancheta dlui Silviu Mihai: „De ce boli suferă cultura română?". Şapte intelectuali sînt solicitaţi să diagnosticheze „maladiile intelighenţiei autohtone". Bolile ar fi în număr de şapte: „mîncătoria, orgoliul, provincialismul de enclavă, lamentarea, bovarismul, mimetismul, imaturitatea". Leacul cel mai expresiv – „două-trei secole de normalitate" – îi aparţine lui Dan C. Mihăilescu. În sfîrşit, o anchetă fără mînie şi fără panică adiacentă. (Radu Cosaşu)

● City Fm, 106,2 FM – singurul post de radio unde, într-o singură oră, poţi asculta Pearl Jam, System of a Down, Pink Floyd, Urma, Black Sabbath, Zob, Tom Petty, Cream, Chris Cornell, Van Halen, Foo Fighters şi alte asemenea bunătăţi eterne şi la zi ale rock-ului. Doar reclama la tabloidul *Averea* mă face să-mi dezlipesc urechile de pe acest post. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Un joc agresiv

● ***Match Point* (SUA, 2005), de Woody Allen.**

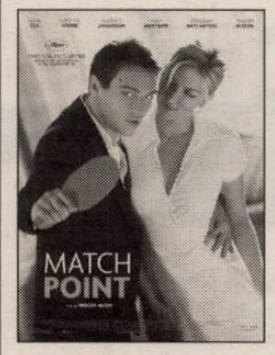

Eroul noului film al lui Woody Allen e un tînăr londonez numit Chris (Jonathan Rhys Meyers), fost tenisman profesionist, care s-a retras atunci cînd şi-a dat seama că pe această cale nu va ajunge niciodată destul de sus pentru ambiţiile lui. Cînd începe povestea, Chris aşteaptă – într-un loc bine ales: un club de tenis frecventat de înalta societate – să i se deschidă o altă cale. Ceea ce se şi întîmplă: gusturile lui muzicale (alese la fel de atent ca şi lecturile lui) atrag atenţia unuia dintre membrii clubului, Tom (Matthew Goode), care-l invită la operă, în loja familiei sale. În lojă se află şi Chloe (Emily Mortimer), sora lui Tom, care-l invită pe Chris la ţară, la conacul familiei. Acolo se află şi domnul Hewett, tatăl lui Chloe şi al lui Tom, care-l invită pe Chris la firma lui, pe o poziţie avantajoasă. Şi, uite aşa, în mai puţin timp decît ne-ar lua unora dintre noi ca să urcăm pînă la vecinul de la opt pentru a împrumuta nişte ulei, Chris ajunge în vîrful scării sociale, unde, ca un armăsar ales pentru randament şi pentru sămînţă, e antrenat să devină soţul lui Chloe şi administratorul averii familiei. Ascensiunea lui pare la fel de rapidă ca a talentatului domn Ripley şi unora li s-a părut neplauzibilă, deşi Allen (ca şi Patricia Highsmith) ştie foarte bine că însăşi uşurinţa asta magică stîrneşte fantezia privitorului. Oricum, în curînd se iveşte şi obstacolul: tot la conacul familiei Hewett – mai precis, la masa de ping-pong –, Chris face cunoştinţă cu logodnica lui Tom, o actriţă americană numită Nola (Scarlett Johansson), care îl măsoară cu una dintre privirile acelea pentru care s-a inventat filmul *noir,* îşi aprinde o ţigară şi îl întreabă: „Ţi s-a mai spus vreodată că joci foarte agresiv?" *Game on.*

Nu după mult timp se ajunge şi la sex, care (multă sănătate lui Allen!) e chiar sex. Nu vedem mult, dar ce vedem e convingător – periculos, animalic – sex de tip *Poştaşul sună întotdeauna de două ori,* genul de sex pentru care merită să ucizi. Asta dacă între timp nu te aduni şi nu ajungi la concluzia că banii sînt, totuşi, un motiv mai bun de a ucide. Oamenii se tot omoară pe ecran – cînd pentru sex, cînd pentru bani – de mai bine de un secol, dar, judecînd după unele reacţii la *Match Point,* personajele lui Allen n-ar fi trebuit să se coboare pînă acolo; unii spectatori par să se fi aşteptat la mai multă distincţie din partea lor (deşi Chris are precursori literari – în *Roşu şi negru,* în *O tragedie americană* – dintre cei mai distinşi). Astfel de reacţii nu fac decît să pună şi mai bine în valoare performanţa lui Allen: atunci cînd numele tău ajunge să garanteze „distincţie" – o lume aseptică, scăldată în Cultură cu *c* mare –, nu e o idee rea să-ţi creezi o altă lume şi, la vîrsta de 70 de ani, Allen a făcut poate cel mai percutant şi mai puţin aseptic film din cariera lui. I s-a mai spus vreodată că joacă *foarte* agresiv? Cultura cu *c* mare e prezentă şi aici (Chris citeşte *Crimă şi pedeapsă* şi multe scene sînt acompaniate de muzică de operă), dar nu e o prezenţă reconfortantă; aşa cum o foloseşte Allen, ea nu pare să ofere decît ipostaze cosmetizate, idealizate, ale unor pofte şi ambiţii umane de felul lor joase sau mediocre. Ca şi eroii din opere, Chris va ajunge să ucidă, dar, chiar dacă o va face mînat de pasiune şi nu de interes (ceea ce nu e deloc sigur), pasiunea lui nu va fi niciodată altceva decît biologie – instincte, reacţii chimice. Ca şi Raskolnikov, el va suferi de remuşcări – ba chiar şi de o nevoie dostoievskiană de a fi prins şi de a primi astfel un semn că există undeva o justiţie, o ordine superioară, nu numai hazard şi absurditate –, dar îşi va reveni repede din criza asta. Ironia e că, deşi preocupările lui spirituale se opresc mult sub limita minimă de intensitate pe care ar fi admis-o Dostoievski, ele sînt de-ajuns pentru a face din Chris cea mai profundă persoană din anturajul familiei Hewett: Chloe – ca şi restul familiei – e lipsită de imaginaţie, iar Nola – o actriţă fără succes şi o frumuseţe fără noroc – e îmbîcsită de nemulţumirile ei. După un timp, nici soţia, nici amanta nu mai par foarte atrăgătoare şi, în timp ce Chris aleargă de la una la alta, cu aceleaşi promisiuni pe buze şi cu o puşcă în geantă, Allen ne pune în postura perversă de a decide, pentru noi înşine, care din ele ar merita să supravieţuiască şi de a recunoaşte că, indiferent cine moare, n-ar fi un accident foarte însemnat în funcţionarea Universului. Cu delicateţe, Allen ne impune viziunea lui. E o adevărată viziune (nu doar o plăsmuire *thriller*-ească) – ne dăm seama după greutatea ei că în ea intră toate concluziile la care a ajuns Allen cu privire la oameni (sînt mărunţi şi ignobili) şi la lucruri (n-au sens). Nu sînt cele mai vesele concluzii la care poate ajunge cineva la 70 de ani, dar fericirea nu e neapărat veselă şi arta rareori oferă fericire mai mare decît aceea de a vedea cum un maestru o rupe cu vechile lui deprinderi şi comodităţi, ia o poveste veche, aproape arhetipală, o umple cu tot ce ştie şi, pur şi simplu, o spune.

trecerea prin reviste

Gîndeşte *Lider!*

Dacă n-aţi auzit de revista *Eurolider,* ar fi cazul. Iar dacă n-aţi citit-o, ar fi momentul. De cîteva luni, *Senior Editor* este Dan Goanţă şi se cunoaşte. Trec repede peste locurile comune care se spun întotdeauna cînd se recenzează reviste (are o „ţinută grafică exemplară", „colaboratori prestigioşi", „un sumar bogat şi interesant"), pentru că în cazul de faţă 1) sînt perfect adevărate şi 2) *Eurolider* e mai mult decît atît. Lucrul cel mai bun, după părerea mea, este că reuşeşte să facă vii şi interesante subiecte aparent aride sau rezervate „specialiştilor".

De pildă, în numărul din aprilie, profilul dedicat lui Mugur Isărescu, în care se vorbeşte pe-nţeles despre leul greu şi despre felul cum politica monetară poate „face istorie". Sau paginile dedicate Sloveniei, „mica mare necunoscută": obsedaţi cum sîntem de „imaginea României în lume", nu ne-am pus niciodată „în pantofii lor" şi nu ne-a interesat ce ştim cu adevărat despre această ţară ca o bijuterie, aflată la doi paşi de noi, care vrea să treacă la moneda euro din 2007.

Cele mai consistente pagini, după gustul meu, sînt constituite de grupajul „Europa înfruntă America şi cîştigă" şi dosarul despre politica externă a României.

Ideea că Europa poate cîştiga în faţa Americii sună ca o veste bună şi este ilustrată de cîteva fragmente traduse de Dan Goanţă din cartea lui T.R. Reid *The United States of Europe. The New Superpower and the End of American Supremacy,* apărută la Penguin Books în 2004. Reid crede că Europa Unită stă să devină o superputere şi îşi argumentează ipoteza relatînd confruntarea dintre Jack Welch, CEO la General Electric, „cel mai mare manager al Americii", şi „ideea de Uniune Europeană". Pe scurt: Jack Welch a vrut să „absoarbă" în General Electric compania Honeywell, contra sumei de 45 de miliarde de dolari, dar s-a lovit de politica antitrust şi de strategia economică a UE. „Cazul" s-a transformat dintr-un anunţat succes răsunător într-un eşec de manual, iar lectura fragmentelor din Reid este pasionantă.

Dosarul despre politica externă este consistent, precis şi divers, avînd titlul „Politica externă la graniţele UE". Conţine interviuri cu foştii miniştri de externe, comentarii şi analize semnate de Gelu Trandafir („Verheugen şi Năstase, tainul şi reforma"), Sever Voinescu („Profilul marin al preşedintelui Băsescu"), o excelentă „Cronologie diplomatică", un interviu cu Quinton Quayle, ambasadorul Marii Britanii şi o inteligentă încercare de a defini „portretul-tip" al ministrului de Externe, într-un spaţiu al diplomaţiei delimitat într-o parte de Molotov şi în cealaltă de Alexandru Paleologu. Dar, evident, pentru a face o bună politică externă e nevoie de o bună politică internă, sintetizată astfel de Dan Goanţă: „Nu ajung nici intenţiile, nici discursurile, nici pliantele, nici costumele de firmă!

Va trebui să învăţăm să facem cuie care nu se îndoaie, softuri care nu se blochează, grenade care nu-ţi explodează în mînă şi cîrnaţi fără usturoi!".

Eurolider are ceea ce trebuie să aibă astfel de reviste: oferă o lectură plăcută şi utilă, pentru că este scrisă şi alcătuită clar şi inteligent. (**M. V.**)

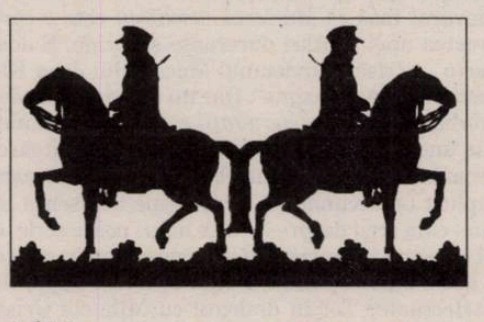

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La zi, după 20 de ani

– un document de epocă –

„În ziua de 16 aprilie 1986,

mame întru totul severe, care tremură la gîndul că băieţelul ar putea să spargă cu o minge de fotbal geamul vreunui vecin,

tinere bunici cărora le plac mai ales filmele cu balet şi ca «sport» doar patinajul artistic,

persoane onorabile care nu cunosc nici măcar genericul Telesportului *(faza de pe Wembley, cînd Cămătaru marchează trăgînd după el doi englezi, 1-1, chestiune de elementară cultură şi cinematecă generală...), cetăţeni duri şi sătui de fotbal,*

o întreagă populaţie necunoscătoare a nuanţelor dintr-un corner şi a durerii din strigătul modern: «Barăăă! Barăăă!» s-a găsit iradiată de farmecul celui mai bun meci din cîte a povestit televiziunea noastră despre o echipă românească:

STEAUA – ANDERLECHT 3-0!

Fotbalul le-a propus o bucurie nu numai în afara competenţei strict sportive, ci şi în afara cotidianului existenţial; sînt întotdeauna importante asemenea bucurii nespecializate, deloc sistematice.

Cinematografic vorbind, întregul oraş, în plină zi, părea pustiu, toată suflarea – pricepută şi nepricepută – fiind strînsă în jurul televizoarelor.

Ceea ce juca Steaua – pentru a se califica în finala celor mai bune echipe din Europa – ţinea de celebrele reportaje de la Roma sau Rio de Janeiro, cînd tot ce-i maşină paralizează şi tot ce-i om, păgîn sau credincios în ale mitologiei televizate, se concentrează în jurul unui «11 metri» şi al unei incredibile ratări.

La cîteva minute după ce pe tabela electronică din Ghencea au apărut cuvintele atît de rar adresate azi pe un teren de fotbal învinşilor: «NOTRE RESPECT ANDERLECHT!» –

cîteva minute în care străzile oraşului s-au umplut de copii şutînd mingea «ca Piţurcă şi Bölöni», semn sigur că evenimentul e de adîncime, precum s-a întîmplat după finalele Cupei Davis sau triumful Nadiei Comăneci, caldarîmul şi respectiv gardurile transformîndu-se în arene de tenis sau gimnastică –

la lăsatul serii, trimisul special al celui mai important cotidian european de specialitate, L'Équipe, *transmitea de la Bucureşti (titrînd pe 6 coloane: «Ils sont forts, ces Roumains!» şi subtitrînd: «Belgienii nu au putut deschide ochii în faţa Stelei care a jucat un fotbal de vis şi a cucerit galoanele unei mari echipe europene»): «Noaptea pogoară încet ca legendele. Pentru prima oară, un club românesc accede la o finală europeană. E ora 18,14 pe tabloul luminos al unui stadion mărginaş şi iată că, în amurg, o nouă stea urcă pe firmamentul fotbalului european. Este emoţionant...» Superlativele («incroyable», «du jamais vu»...) nu obosesc: «Steaua a jucat ca acei „Reds de la Liverpool" şi mai strălucit, mai tehnic, tot atît de percutant»; «echipa are trei calităţi: rapiditate, tehnică şi spirit colectiv – un amestec de fotbal latin şi fotbal britanic.* Le rêve, quoi!».

Le rêve? *Peste cîteva zile, în soarele torid al unei amiezi de primăvară, trei ficţionari stăteam pe un peron al Casei Scînteii şi ridicam castele în Sevilla pentru finala din noaptea de 7 mai. Nicolae Manolescu propunea 4-3 pentru Steaua. Ion Bogdan Lefter «vedea» 3-2... Un şofer al combinatului trecu pe lîngă noi şi îmi atrase atenţia – cu tandreţe mucalită – «c-o dădusem în bară», pronosticînd doar 2-1 pentru Steaua în meciul cu Anderlecht; i-am replicat: «De m-aş înşela în toate scorurile ca aici, aş fi printre cei mai buni din 22...» Îmi veni greu să-i mai explic că viaţa mea pronosportistă e un amestec de entuziasm şi masochism; am fost cuprinzător şi i-am propus – ca Stan Laurel fiecărui om cu care se întîlnea pe stradă – să fie binecuvîntat".*

Parafrazîndu-l pios pe Orson Welles, voi scrie că „această cronică a apărut în *România literară",* din 30 aprilie 1986 şi a fost semnată de mine, la rubrica „Telecinema", sub titlul: „Visul unei nopţi de mai". Mi-am îngăduit s-o reproduc fiindcă îmi place enorm tot ce se scrie sub semnul celui mai bun titlu de roman (susţin francezii şi îi cred): *După 20 de ani.* În al doilea rînd, ca să ripostez tuturor celor care încă mai fac o legătură sociologist-vulgară (cum ar fi spus *l'autre)* între fotbal şi orînduirea aceea; pentru mine e de neuitat că în 1958, cînd Brazilia a devenit campioană mondială şi echipa a aterizat la Rio cu un avion prezidenţial, Partidul Comunist a demascat manipularea acelui triumf ca „o diversiune de la lupta de clasă"...

Anticomunismul, deseori, nu e departe de o asemenea logică mecanicistă, care vede în „Naţionala lui Hagi" doar „o emanaţie a ceauşismului"; nu-s mai puţin amuzanţi anticomuniştii care recunosc, în şoaptă, că ţin fie cu Steaua, fie cu Dinamo...

În sfîrşit, ţin enorm la a reaminti că nimic, nici măcar o calificare într-o semifinală europeană, nu începe cu noi, aceştia, cei care asigurăm *rating*-ul zilei, adică aşa-numiţii ratangii.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Taxijegoşiştii

Au de toate. Meserie, cunoaştere, stil. Viaţa din ei se hrăneşte din vieţile altora. Sînt nişte idioţi, ciudaţi. Au ceea ce puţini au: şcoala vieţii de fiecare zi. Tîmpiţii dracului. Vin la comenzi cît pot de repede, apreciind distanţele şi timpul de aşteptare al clientului. Gîtul mamii lor de panarame. Conduc exemplar, dat fiind traficul contemporan. Nişte papagali siniştri, nişte cioflingari ce-n viaţa lor nu au gîndit decît de la buric în jos (în atenţia taximetriştilor intrigaţi: bă, boilor, să ştiţi că buricul e punctul unde găsiţi volanul). Sînt oameni care vin cu înţelepciunea lor proverbială şi dau soluţii vieţii. Băgaţi-vă poveştile undeva, idioţilor, că nu ştiţi să începeţi, nici să terminaţi o poveste, iar înţelepciunea voastră e de doi lei, mînca-v-ar ciuma de hăndrălăi, fermecaţi pe

creierele noastre, panaramelor. Circulă corect şi rezonabil. R-a-ţ-i-a-i-m-o-r-ţ-i-i-d-e-c-o-v-r-i-g-a-r-i fără sare şi fără piper, că vă puneţi maşinile aiurea prin parcări, că ne juliţi maşinile, ne tăiaţi drumurile, să vă cadă pantalonii ăia puturoşi în care zăceţi zile şi nopţi cică, sanchi, să vă faceţi datoria. Ne servesc pe noi cu devotament. Ne jupuiţi făcînd pe fermecătorii, ne vindeţi poveşti tîmpite ca să vă dăm bacşişuri groase, cădea-v-ar încuietorile de la taxiuri. Ne primesc ospitalieri în casele lor pe patru roţi. Cred că în viaţa mea nu am văzut nişte maşini mai jegoase, unde nenorociţii îşi pun şi cultura în parbriz: crucifixuri, cruciuliţe, pluşaţi, jucării, turnuleţe de LM, roboţei de Kent. Putoare, jeg de te trec vomele, mirosuri de nespălat ce eşti, taximetristule. Au neapărat un fel de a te omeni. Să vă cadă moartea întîi la rinichi, beţivilor, că aşteptarea vă damblageşte cu bere şi şprituri şi după aia veniţi ca nişte animale la comenzi, punîndu-ne să stăm pe bancheta ruptă din spate. Sînt oameni la locul lor. Du-te dracului de vampir ce-ţi pui scaunul de şofer întins pe ăla din spate ca să nu avem noi unde sta. Sînt aşi ai volanului. Merg la disperare şi cînd pun o frînă, te proiectează în parbriz. Nu se iau după aparenţe. Mitocani ce te întreabă unde mergi, ca să nu se mişte pentru 10.000. Tu eşti bolnav, eşti fiert, eşti omorît de şefi, el este şef şi-ţi spune mereu că merge în partea cealaltă a oraşului. Stă minciuna pe ei ca lepra. Respectă indicatorul: fumatul numai în locurile special amenajate. Te îmbălsămează în manele şi te îmbăloşează cu mahoarcele lor prăpădite. Cînd eşti la ananghie cu coşciugul tău, te ajută. Fără 200.000 nu-ţi dau curent de la baterie, fără 4.000.000 nu te remorchează. Nervii fac ca mulţi să vadă în taximetrişti nişte băieţi răi. Nu, nu sînt toţi răi. Ne consideră nişte domni. Aşa că, atunci cînd îi contrazici, scot cuţite, toporişti, măciuci, boxere. Ca să-ţi aranjeze figura. Ştiu oraşul ca-n palmă. Te duc cu ochii deschişi mereu la mama dracului. Sînt nişte tipi exemplari, fac parte dintr-o categorie socio-profesională respectată. Pe întreg teritoriul patriei. I-am spînzura, ca exemple, de volane în fiecare intersecţie.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Greieri, purici, păduchi...

Universul țăranului și boierului de la 1800 este populat de un întreg popor de insecte cu care au învățat să conviețuiască.

De cum dă căldura verii, greierii populează cîmpurile, grădinile, casele. Sînt atît de insistenți că invadează prispele și deseori se ascund în crăpăturile vetrelor, intonîndu-și cîntul toată noaptea. Domenico Sestini, ajuns la începutul lui octombrie 1779 în satul Călugăreni, îi mai găsește încă: „în fiecare cămin se găseau niște gîze numite în limba țării «grieri», care corespunde termenului de *grilli!* Aceștia stau prin crăpăturile vetrelor și rezistă căldurii celei mari ce se simte acolo și fac o larmă care ține tot anul".

Puricii și ploșnițele invadează paturile, lavițele, așternuturile. În case boierești, în conace de poștă, în hanuri sau în bordeie, își fac simțită prezența, alergînd pe trupurile bieților călători osteniți. Cînd la 1780, același Domenico Sestini împreună cu părintele Virgilio poposesc în casa unui căpitan de poștă din județul Vlașca, sînt asaltați de un batalion de insecte care îi chinuie toată noaptea, neputînd cunoaște odihna: „...din cauza unui mare număr de insecte care și în românește se numesc purici, și «tovarășul» nostru, *Padre* Virgilio, care trebuia să fie mereu mai înclinat spre răbdare, părea cel mai desperat dintre noi toți de un asemenea neajuns".

În aceeași situație se regăsește și francezul Alexandre d'Hauterive, oprindu-se pentru o noapte la Lichirești în iarna lui 1785: „Nu cred că există vreo altă țară, unde să suporți chinul de a degera de frig ziua și de a fi devorat de purici noaptea. [...] Un milion (!) de purici înfometați au tăbărît pe noi. Alergau în șiruri ca un roi de albine. M-am văzut pe dată pișcat și acoperit de puncte roșii și pete rotunde care se amestecau una cu alta prin mulțimea lor."

Păduchii sînt la fel de prezenți, rătăcind în voie pe trupuri, capete, plete, bărbi, și, în căldura verii, la lumina soarelui, pe prispa casei, despăducherea devine un lucru obișnuit. Cînd ajung în București la 1821, pandurii lui Tudor aduc cu ei armatele de păduchi pe care le revarsă în casele boierești, acolo unde-și instalaseră „conacele", astfel încît – ne transmite meșteșugarul Ioan Dobrescu – „Era păduchi, să-i rînești".

Conviețuirea cu aceste vietăți a dus la nașterea unor rețete care mai de care mai bizare pentru noi azi, dar probabil eficiente pentru oamenii de la 1800. Iată cum puteau fi îndepărtați puricii: „Pentru purici: să ungi mătura cu sînge de capră neagră și să o pui în mijlocul casei și se vor strînge toți; ci, dimineață să nu-i ucizi, ci să-i lepezi undeva". O altă rețetă recomandă următoarele: „Să iei chimion și pelin și să le fierbi și să stropești casa". Există, bineînțeles, și recomandări cum se poate păzi cineva de toate aceste insecte: „Să nu facă omul păduchi și purici. Să cumpere argint viu și să-l omori în său di oaie ori în unt, apoi să ungă pisti tot trupu".

Alte probleme apar atunci cînd intră prin diversele orificii ale trupului: „Cînd cade purecele în ureche: foae de rug tînăr pisat, și zama lui să mesteci cu miere și să pici în ureche" sau „Și într-alt chip: unt de vacă sau untură de gîscă proaspătă mestecată și topește și pică în ureche". Cum se doarme pe prispă, în fîn sau în plin cîmp, greierii și urechelnițele sînt la fel de prezente în gură, urechi sau nas, așa că a trebuit să se găsească soluții și în acest sens: „Cînd intră greere sau alte ceva în urechea omului să caută un rac viu și să bagi în oțătar să stea pînă va muri, și să toarne în ureche, că va eși". Sau „Greeri sau urechelniță cînd intră în ureche. Undelemn, rachiu și oțăt de vin și trei fire de piper, să le frece și, amestecîndu-le, să-i toarne în ureche și, astupînd urechile cu bumbac, să șază un ceas".

Scrise pe scoarțe de condici, pe margini de cărți populare, pe foi de manuscrise, rețetele se transmit din generație în generație, făcînd parte dintr-o cultură populară. Mult mai ancorat în natură, mult mai aproape de purici, păduchi, ploșnițe, greieri sau urechelnițe, mult mai puțin obișnuit cu igiena cotidiană, omul anului 1800 se apără așa cum numai el știe s-o facă. Eficiența, într-o absență totală a unei educații sanitare, mă duce cu gîndul la indignarea țăranilor lui Topîrceanu: „Ce-ai cu noi, mă? / Pentru ce să dăm cu var?".

libertatea de impresie

Oraș între portiere

A fost odată un oraș în care nu mai era loc, de prea multe mașini. Marginile străzilor și trotuarele erau ocupate de automobile, pe două sau trei rînduri. Pietonii se strecurau printre boturi, portbagaje și oglinzi retrovizoare. Primăria anunța tot felul de măsuri pentru decongestionare, care se pierdeau însă pe undeva prin mulțimea mașinilor și a claxoanelor. Patronii parcărilor și chiar taxatorii erau tot mai importanți și tot mai bogați. Spațiile verzi dintre blocuri au început să fie și ele ocupate de automobile. La început, erau inițiative timide care însă au fost repede depășite de un adevărat iureș al desființărilor gardurilor vii și al tăierilor copacilor. Peste tot se trasau linii albe pentru parcare, linii care în curînd n-au mai putut fi nici ele respectate. Șoferii parcau tot mai înghesuit și abia mai reușeau să-și deschidă portierele ca să se dea jos de la volan. Mulți au început să țină cură de slăbire, pentru a se putea strecura mai ușor. Cînd toate spațiile dintre blocuri s-au ocupat, unii au pus ochii pe grădinile caselor. La început, i-au rugat pe proprietari să le dea provizoriu cîte un colț din grădină ca să parcheze. Cu timpul, nu s-a mai ținut seamă și nici nu s-a mai știut care a cui grădină este. Gardurile au fost rupte, iarba călcată, copacii mai mari tăiați, iar copăceii, pur și simplu, smulși ori călcați de mașinile de teren. După ce și această fază s-a încheiat și nu s-a dovedit de ajuns, proprietarii de mașini, care de fapt erau toți locuitorii orașului, au pus ochii pe parcuri și pe cimitire. Un analist a lansat teoria că parcatul pe morminte ar ține de cald sufletelor celor morți care, astfel, vor ști că urmașilor le merge bine fiindcă au toți mașini. S-a inventat și un sistem de cruci rabatabile, așa încît să se poată circula peste ele. Dar partea carosabilă a străzilor și a bulevardelor devenea tot mai mică și mai sinuoasă, așa ca un rîu de cîmpie la vreme de secetă. Ambuteiajele din intersecții erau tot mai dese, deveniseră chiar o regulă. Agenții de circulație își aruncau caschetele și fugeau îngroziți de o asemenea slujbă. Tot orașul tremura albăstriu în lumina gazelor de eșapament, care se înălțau în aer zi și noapte. Cu timpul, viteza medie prin oraș a scăzut la cîțiva metri pe oră. Lumea a început să recurgă tot mai mult la scutere sau motociclete care se puteau parca pe palierele sau pe balcoanele blocurilor. La orele de vîrf, locatarii se înghesuiau pe scări în sus și-n jos, ținîndu-le de ghidon. Pînă cînd, cîțiva tineri au constatat că pot urca pe roți pînă în dreptul apartamentului, fără să mai oprească motorul. Ideea s-a extins. S-au făcut chiar reguli de circulație pe scări. După o vreme, s-a constatat că în blocurile mai mari nu e destul loc, iar administratorii i-au obligat pe locatari să spargă ziduri și să-și desființeze camere pentru a se putea construi mai multe benzi de circulație. Cu toate astea, viteza medie prin oraș și chiar prin blocuri, cu motocicleta, scădea dramatic. Institutele de sondaj vorbeau de cel mult un metru pe oră. Pietonii nu mai aveau loc oricum pe nicăieri și se așteptau cu o oarecare febrilitate momentul zero, atunci cînd totul avea să se blocheze definitiv... cînd nimeni nu ar mai fi putut înainta și nici n-ar mai fi avut loc să se dea jos din mașină sau de pe motocicletă... încremenirea finală.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

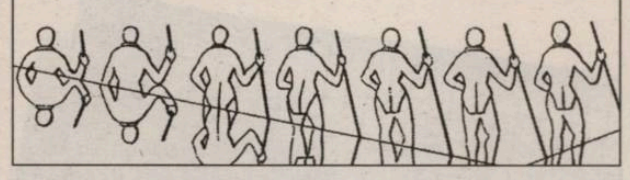

O alternativă prietenoasă

„Zăpă, zăpăcești, zăpăcești poveștile, / Zăpă, zăpăcești personajele (...) / Ce noroc pe tine, Zăpă dragă / Că sîntem copii deștepți / Și-ți facem ordine-n povești" („Imnul lui Zăpă"); „ Dacă vrei să fii / Erou de poveste / Vino cu noi / În lumea de vis / O zînă bună te ocrotește / Totul îți este permis" („Imnul Magicianului"); „Nu mi-e frică, nu mi-e frică de Bau-bau / Vorbe goale poa' să toarne / Cei ce doar din gură dau / Că-i urît, că are coarne / Nu mi-e frică de Bau-bau" („Bau-Bau").

Așa sună doar cîteva dintre șlagărele postului de radio *Itsy Bitsy FM*. Sau din mesajele muzicale ori, mai alambicat spus, din profesiunile de credință pe care acesta le transmite. Evident, avîndu-i drept destinatari pe copii. Gîndit ca „un mijloc de educație alternativă, într-o formă dinamică și animată", dar și ca o variațiune la programele TV, care oferă, prin desenele lor animate, „o soluție încărcată de violență fizică și verbală, ce nu lasă deloc imaginația liberă", afirmă Nadia Tătaru, patroană și director general.

La televizor, continuă dna Tătaru, unde eșuează copiii cu părinți ocupați, totul li se dă mură în gură. Riscînd, adăugăm noi, să ajungă precum fetița dintr-unul din cîntecele difuzate uneori pe postul de radio: „Mama pleacă la servici / Tata pleacă la servici / Iar eu stau în fiecare zi...aici. / Tic-tac, tic-tac / Timpul trece / Tic-tac, tic-tac / Ceasul merge / Tic-tac, tic-tac / Stau în casă / Tic-tac, tic-tac / Sînt nervoasă".

Dimpotrivă, radioul în cauză își propune să formeze copii liberi, în gîndire și-n imaginație, fără frici, tabu-uri și prejudecăți. Așa se întîmplă cu cei care sună la Zăpă, actuala vedetă a postului. „Vedetă" nu pentru că ar fi top model sau plină de fițe, ci pentru că la emisiunea ei sună, se pare, cei mai mulți mici ascultători. Ideea vizibilă a emisiunii este ca Zăpă, alias Mirela Retegan, să zăpăcească o poveste, pe care, apoi, copiii s-o readucă la firul narativ normal.

Numai că, în timp, povestea de descîlcit a rămas în planul doi, *Zăpă* devenind o emisiune interactivă, în care puștanii vorbesc cu realizatoarea ei aproape tot ce au chef: „Personajul meu e un adult pe care copiii pot să-l contrazică fără a fi pedepsiți. Ba mai mult, pot să devină prietenii acestuia. Copiii învață ceva din dialogurile noastre, pentru că ele sînt o combinație perfectă de respect și dragoste. Deși ne contrazicem, ne tragem de șireturi, ei îmi zic zăpăcită, eu îi «pupăcesc» pînă nu mai pot, lucrurile se păstrează în limita bunului-simț. Eu nu fac altceva decît să le ridic mingea la fileu și să-i las să se desfășoare, ajutîndu-i, mînuindu-i puțin".

Într-adevăr, în emisiunile lui Zăpă, copii se trag de șireturi cu ea, dar nu devin obraznici și nepoliticoși. Au pur și simplu nevoie de cineva care să-i asculte, cu care să poată fi... așa cum sînt. „Toți oamenii mari care lucrează cu copiii își iau foarte în serios treaba, stabilesc reguli. Aici, la Zăpă, simt o zonă în care nu sîntem serioși, în care intrăm în jocul lor simplu și natural. Ba chiar, uneori, nu mă tem nici să trec în zona ridicolului, și atunci copiii mă urmează", adaugă Mirela Retegan. Bunăoară, jocul Clopoțel (ideea e să spui cuvîntul „Clopoțel" indiferent ce-ți spune adversarul, chiar dacă te întreabă cum te cheamă) are un succes nebun la toate vîrstele, deși, la prima vedere, pare destul de stupid.

Pe scurt, Zăpă îi lasă pe copii să se copilărească și să lase deoparte „conceptele"; fie ele cele din cîntecele prețioase, care predică, indirect, maturizarea înainte de vreme, fie cele ale concursurilor promovate de majoritatea radiourilor comerciale, cele ale unei false competitivități (dai un răspuns de nimic și cîștigi ceva asemenea).

Copilul sexualizat înainte de vreme, ieșit din sondaje ca spectator al *Lacrimilor de iubire* și al clipurilor deja uitatelor Andre, de pildă, sau cel îngrozit de prezența, chiar și involuntară, la *Știrile de la ora 5*, nu se numără, cred, printre ascultătorii Itsy Bitsy. Se conturează un copil pașnic și echilibrat, care, chiar dacă mai scapă la jocuri pe computer, Jetix sau Cartoon Network, e prietenos (și nu alienat), citește povești și acumulează informații inedite.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

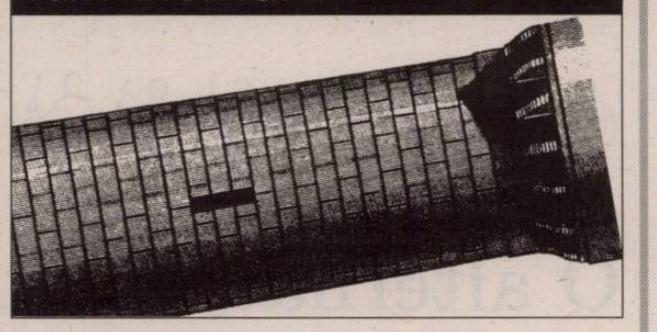

Ediţie specială

Rari sînt oamenii care trăiesc din şi pentru întîlnirile fundamentale pe care viaţa le organizează, în strînsă complicitate cu providenţa fiecăruia. Cei mai mulţi dintre noi nu au întîlniri, ci doar încrucişări utile, „contacte". Pentru a trăi o întîlnire, ai nevoie de conştiinţa clară a ceea ce aştepţi şi a ceea ce te aşteaptă. Îţi trebuie un simţ aparte: acela care fixează, în misterul altuia, soluţia de sondare a misterului propriu. Nimic mai simplu decît să ratezi o întîlnire: biografiile noastre abundă în asemenea eşecuri, vanitos nemărturisite. Şi, paradoxal, nimic mai „simplu" (în sens spiritual) decît să reuşeşti o adevărată întîlnire: îţi trebuie doar nostalgia ei, aspiraţia ei frustrată, dorul după un chip care ţi se arată pentru a-ţi transmite un mesaj. Cînd asemenea prealabile psihologice se reunesc, întîlnirea e deja *recunoaştere*, încredinţare garantată şi fapt desfăşurat.

În fond, tema întîlnirii derivă din aceea a maestrului. Nu simetria e legea întîlnirilor majore, ci condescendenţa, adică starea „kenotică" asumată de subiect şi consacrată prin iubirea, niciodată plană, dintre „iniţiator" şi „iniţiat". Nu cauţi, ci eşti găsit. Nu provoci şi nu revendici: eşti inventat ca interlocutor, exaltat ca partener, adeverit ca martor al unei deschideri.

Nu cunosc pe cineva mai talentat în acest sens decît Anca Manolescu. Ea posedă, aş spune firesc, o multitudine de daruri pe care nu încetează să ni le ofere, cu o generozitate exemplară: inteligenţa superioară, cultura clădită cu materiale de primă calitate, perseverenţa studioasă, înzestrarea stilistică şi acurateţea conceptuală, economia sobră a discursului şi bucuria de *a savura* sursele sapienţiale, o intransigenţă aplicată sieşi, fără pic de ostentaţie morală, dar şi o discreţie netrucată, care protejează, sub aparenţa răcelii, seriozitatea angajamentului religios...

În lectura mea, această poliedrică performanţă are ca principiu facultatea Ancăi Manolescu de a-şi consuma întîlnirile capitale – fie ele directe (cu Andrei Pleşu, Horia Bernea sau Andrei Scrima), fie mediate livresc (cum sînt acelea cu Nikolai Berdiaev, Henry Corbin sau cu Simone Weil). „Consumul" la care mă refer este, de fapt, „consumpţie", mistuire voluntară în filigranul unei alterităţi ireductibile. De cîte ori *citează un nume,* Anca Manolescu pomeneşte un prieten intim, o făptură afină, un frate întru Hristos. Ea nu traversează bibliografii, ci destine capabile să modifice parcursul interior al celor *prezenţi*.

Recent, la editura Paideia, Anca Manolescu şi-a grupat, sub titlul *Jurnal de inactualităţi,* eseurile publicate prin reviste în ultimii ani. Volumul e o încîntare, atît pentru cititorii constanţi ai autoarei, cît şi pentru cei infideli. El încapsulează preocupările – felurite, dar solidare – pe care hermeneutica etică a cotidianului şi antropologia marilor tradiţii religioase i le solicită Ancăi Manolescu, de aproape două decenii. Ni se îmbie astfel pagini de egală densitate, pe o scală care include zonele degradate ale sacrului, fragilitatea memoriei religioase europene, patologiile integrismului contemporan şi dialogul încă posibil dintre monoteisme, note de călătorie, dar şi incursiuni pe „piaţa" cărţii sau în agora, la fel de frenetică, a cetăţilor noastre bolnave.

Calamburul din titlu reia formula „consideraţiilor inactuale", mizînd totodată pe echivocul dintre „jurnalul" de idei (ca diagnostic metafizic la căpătîiul unei epoci) şi „(tele)jurnal", ca metaforă pseudo-liturgică a dictaturii mediatice, sub presiunea căreia trăim. Nimic însă mai „actual", în accepţia filozofică a termenului, decît această suită de vivisecţii lucide. Pentru că acolo – în regiunea simbolică a revelaţiei prelucrate istoric – se naşte privirea care înţelege, iertînd, şi iartă, înţelegînd.

Anca Manolescu a depăşit snobismul intelectual specific adeziunilor „elaborate". În scrisul ei vibrează sentimentul (controlat) al urgenţei de a mărturisi, alături de critica (liberă) a pericolului ghemuit îndărătul certitudinii nechestionate. Un regal de smerenie implicită. Şi o voce inconturnabilă, menită să convingă cu puterea inspirată a şoaptei.

Vremea dialogului iudeo-creştin

„Iudaismul şi creştinismul sînt legate de o revelaţie comună"

– interviu cu David ROSEN –

Deşi persistă divergenţe şi antisemitismul este departe de a fi extirpat, raporturile dintre Biserica Catolică şi lumea iudaică au înregistrat o „răsturnare de 180 de grade", este convins David Rosen, responsabil cu afaceri inter-religioase al Comitetului American Evreiesc (JAC) şi preşedinte al Asociaţiei Internaţionale Ebraice pentru Consultaţii Inter-Religioase, partener de dialog al Vaticanului. După o îndelungă perioadă de discordie şi diviziuni, pare a fi sosit vremea dialogului dintre aceste două religii monoteiste.

Evreilor şi creştinilor, descoperind bogatul patrimoniu spiritual comun, le revine „obligaţia morală" de a-şi uni forţele în bătălia împotriva crizei valorilor în societate, pentru pacea şi progresul umanităţii. Fără a exclude, însă, Islamul, chiar dacă – în cazul evreilor din motive politice, iar al catolicilor din motive teologice – dialogul cu credincioşii musulmani întîmpină anumite dificultăţi. Însă, pentru realizarea unui „dialog sincer", re-invocat de Joseph Ratzinger, Biserica trebuie să înţeleagă rădăcinile iudaice şi valorile comune: „Evreii sînt rădăcinile vii ale arborelui, deci, sînt autentici. Biserica, la rîndu-i, a luat fiinţă din aceste rădăcini, conferind astfel plinătate, armonie copacului".

Rabi Rosen, aţi reprezentat recent delegaţia rabinilor la Roma. În densa agendă a întîlnirilor au figurat Suveranul Pontif, preşedintele Republicii, Carlo Azeglio Ciampi, preşedintele Senatului, Marcello Pera, vicepreşedintele Comisiei Europene, Franco Frattini, precum şi şeful arhivelor secrete de la Vatican. Vă rog să ne vorbiţi despre aceste întrevederi şi, îndeosebi, despre discuţiile avute cu Papa Benedict al XVI-lea.

Aş defini toate vizitele extrem de pozitive, în special audienţa la Papa: întrevedere splendidă, epitet care se referă atît la atmosfera creată, cît şi la cuvintele în sine. Întîlnire sub influenţa unui duh sfînt, aş putea spune: foarte liniştitoare şi aducătoare de speranţă. În loc să trecem în revistă trecutul, ne-am îndreptat privirile către viitor: elaborarea unor forme de conlucrare pentru progresul umanităţii. Mă pot considera privilegiat: am avut ocazia să-l întîlnesc pe Papa Ioan Paul al II-lea de vreo 15 ori, toate fiind întîlniri minunate. Însă, nu-mi amintesc să fi simţit atîta căldură umană, familiaritate şi să fi avut momente atît de dense de conversaţie ca de data aceasta. Papa Benedict al XVI-lea doreşte, în mod evident, să urmeze calea deschisă de Wojtyla în raporturile cu lumea iudaică.

Cum apreciaţi astăzi evoluţia raporturilor iudeo-creştine?

Papa Ioan Paul al II-lea a definit „fraterne" relaţiile iudeo-creştine, însă, uneori, cele mai aprigi lupte pot avea loc tocmai în sînul unei familii. Istoria noastră este, din acest punct de vedere, îngrozitoare: am ajuns să ne negăm chiar acest raport de fraternitate. Astăzi, însă, raporturile s-au schimbat la 180 de grade: ne redescoperim legăturile frăţeşti.

Credeţi că s-au înregistrat progrese în combaterea unor forme de antisemitism? Papa Ioan Paul al II-lea şi-a exprimat – în numele Bisericii – „la mea culpa"...

Deşi învăţătura catolică tradiţională a eliminat formele de dispreţ faţă de evrei, în mod cert nu s-au eliminat toate prejudecăţile de natură rasială sau teologică. Antisemitismul este o boală profundă în societate şi mă tem că nu va putea fi înlăturată niciodată complet. Putem controla această patologie, însă vor exista întotdeauna elemente de antisemitism şi antiiudaism care vor încerca să utilizeze teologia pentru a le justifica.

Vizitînd moscheea din Roma, rabinul oraşului, Riccardo Di Segni, a făcut un pas semnificativ, legendar, în legătură cu dialogul cu lumea musulmană....

Găsesc impresionantă atenţia şi sensibilitatea acordată de mass-media internaţională acestui eveniment. Însă, au mai fost vizite la moschee. Sînt numeroase căi de dialog cu lumea islamică, unele la fel de relevante. Consider întrunirea de la Sevilla, din Spania, dintre cei 200 de rabini, imami şi lideri musulmani din întreaga lume, chiar mai semnificativă, din punctul de vedere al relaţiilor dintre cele două comunităţi, decît vizita rabinului la moschee. Însă, din păcate, nu avem un forum instituţional de dialog cu Islamul, în parte deoarece nu există o structură internaţională musulmană. Tocmai de aceea am discutat cu Suveranul Pontif şi cu secretarul de stat al Sfîntului Scaun despre necesitatea realizării unui dialog instituţional trilateral. Cred că este de preferat ca Vaticanul să conducă lucrările acestui for de dialog, întrucît, dacă ar fi doar musulmanii şi evreii, ar exista suspiciuni în legătură cu lipsa obiectivităţii în gestionarea anumitor problematici...

Precum cea din Orientul Mijlociu?

Situaţia din zonă este cauza veninului din raporturile între Islam şi Israel, nefiind serioase probleme teologice cu musulmanii. În Israel sînt mii de evrei care încearcă să imagineze căi de aplanare a conflictelor, de colaborare, adesea sub umbrela unor organizaţii de dialog inter-religios. Însă în sînul comunităţii palestiniene, există credincioşi musulmani care nu par interesaţi să intre în dialog, atîta vreme cît situaţia de conflict nu va fi rezolvată la nivel politic.

Sevilla: dialogul face politica? Care au fost temele abordate de liderii religioşi?

Modul în care religia iudaică şi cea musulmană vor putea contribui la soluţionarea conflictelor din lume (şi în special în Orientul Mijlociu), combaterea formelor de extremism, care folosesc religia ca pretext în scopuri violente, şi problematicile lumii moderne. Pentru construirea împreună a unei lumi a păcii.

Veţi reuşi să rămîneţi echidistanţi în relaţiile cu creştinii şi cu musulmanii?

Nu. Raporturile iudeo-creştine – aşa cum spunea şi Papa – nu pot fi comparate cu cele islamo-ebraice. „Avem în comun o carte" – afirmă marele filosof Martin Buber. Şi nu o carte oarecare. Deci, iudaismul şi creştinismul sînt legate de o comună revelaţie. Şi acesta nu este puţin lucru. Împărtăşim valori biblice fundamentale, precum: demnitatea umană, viaţa, justiţia, pacea, familia, comunitatea. Deşi nu trebuie să ignorăm diferenţele, faptul că avem în comun un text al revelaţiei biblice, conferă relaţiei iudeo-creştine unicitate. Desigur, avem aspecte comune şi cu Islamul, însă nu împărtăşim cu ei un text al revelaţiei divine. Indiferent cît de mult s-ar îmbunătăţi raporturile iudeo-musulmane – mă refer îndeosebi la depăşirea problemei politice, întrucît dificultăţile ţin mai mult de nivelul politic decît de cel teologic –, niciodată nu se vor putea compara cu cele pe care le avem cu lumea creştină. Dincolo de izvoarele teologice comune, evreii reprezintă înseşi rădăcinile Bisericii.

Comunităţi evreieşti, precum cea din Cetatea Eternă, şi-au manifestat solidaritatea cu musulmanii după publicarea caricaturilor blasfematoare. Ce lectură daţi undelor de violenţă ulterioare, în lumina dezbaterilor recente din Parlamentul European, privind dreptul la libertate de expresie?

Consider că nimic pe lumea asta nu poate justifica violenţa. Trebuie protestat însă nu într-o manieră violentă, agresiunea nefiind o cale de urmat. Oricum, Europa trebuie să înţeleagă că – în societatea actuală – chipul său este altul decît acum 50 de ani. Astăzi există multiple şi diverse componente religioase şi culturale. Dacă încerci să impui valorile europene apusene prea repede şi într-o manieră prea riguroasă, rişti să obţii reacţii nedorite, de bumerang. Este esenţial să se acorde protecţie sensibilităţii diverselor componente ale societăţii multiculturale şi multireligioase. Deci, libertatea de expresie nu poate fi un drept nelimitat. Ca principiu, trebuie aplicat cu sensibilitate în comunitatea socială şi culturală căreia îi aparţinem.

Roma, 28 martie 2006

a consemnat Claudia STĂNILĂ

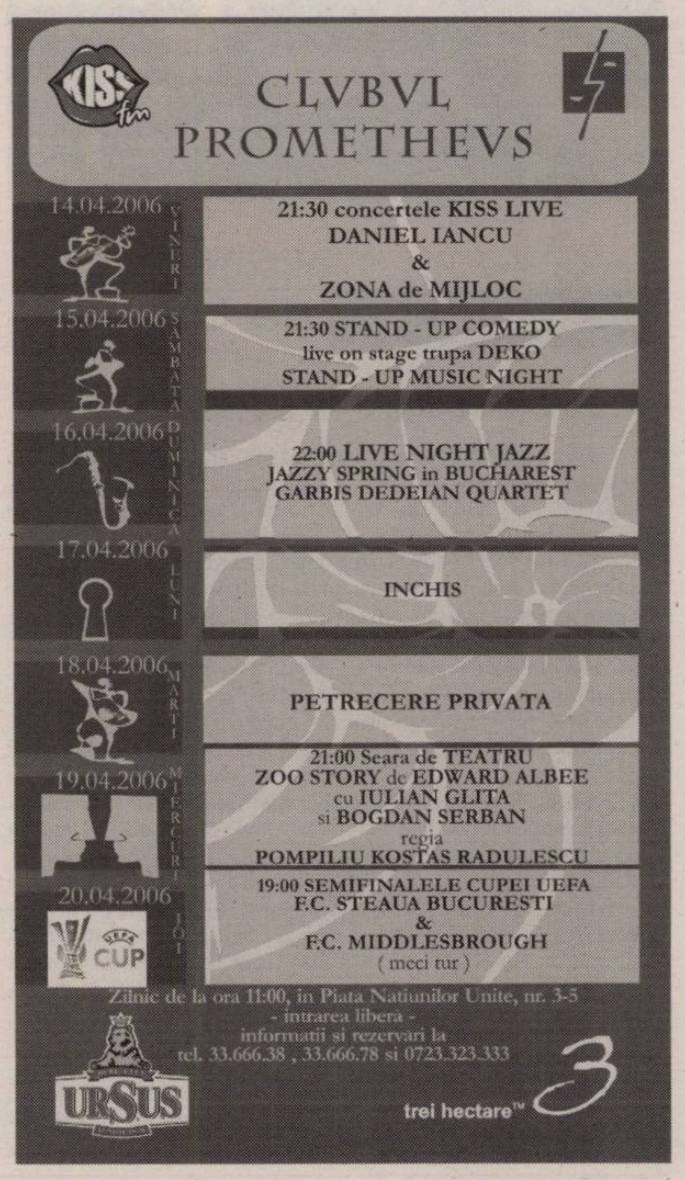

Victor-Iulian TUCĂ

Războiul româno-român

– la Sofia explodează bombe, la București fîsîie pistoale cu apă –

Aflat la o întîlnire cu ziariștii români la Bruxelles, Stavros Dimas, comisarul pe probleme de Mediu, a declarat: „Normele privind protecția mediului reprezintă 20% din legislația comunitară, ceea ce înseamnă mai mult de 300 de directive și reglementări". Conform aceluiași comisar european, România ar avea nevoie în următorii ani de 27 de miliarde de euro pentru a ajunge la standardele europene. Stavros a amintit, ca măsuri necesare, reducerea poluării industriale (conform directivei privind controlul și prevenirea poluării industriale, domeniu marcat cu steguleț roșu la verificarea din toamnă), filtrarea apei potabile (situația din prezent mirosind pe alocuri a Ev Mediu), produsele modificate genetic și chimicalele sau protecția unor arii cu importanță deosebită pentru floră și faună (Agenda 2000 pentru România însemnînd un proiect estimat la 500.000 euro, cu o rețea de situri incluzînd 24 de arii protejate). Comisia Europeană ar avea bani disponibili, însă trebuie sporită capacitatea administrativă, adică proiectele, specialiștii și implicarea civică, inclusiv a firmelor private, pentru o dezvoltare susținută. Stavros Dimas este foarte optimist: „Sper ca România să adere la 1 ianuarie 2007; și dacă se va lucra serios pe plan intern, presînd puternic în domeniile cu probleme, acest deziderat se va îndeplini. Niciodată nu este de ajuns cît faci. Cu cît mai mult, cu atît mai bine pentru România, și nu numai pentru UE". Mesajul a fost unul singur: muncă pînă la integrare și după.

Cu cîteva zile înainte, Olli Rehn, aflat la Strasbourg să dea piept cu inamicii eurosceptici și oponenți ai aderării României, a susținut și el data de 1 ianuarie 2007, deși cu an înainte, mai exact imediat după guvernarea PSD, ideea îi repugna profund. De altfel, la București a declarat ulterior că în domeniul prioritățiipriorităților, adică Justiția, apreciază eforturile Guvernului, așteptînd în săptămînile următoare „dovezi tangibile și rezultate, astfel încît să fie clar că reforma este ireversibilă".

Cum este posibil și ce calamitate politică face ca între timp, la București, agenda politicienilor să se concentreze pe orgoliile *miticilor* naționali? În presă, informațiile despre parcursul aderării lasă loc bîrfelor politice și fotbalului, deși aderarea la UE ar trebui să fie miza istorică a unei națiuni obsedate de europenitatea ei nedesăvîrșită. Bătălia dintre Palate, susținută în mare parte artificial de galeria băgătorilor în seamă de pe margine, a pus dintr-o dată între paranteze dislocarea sistemului semi-oligarhic, iliberal, construit cu atîta încăpățînare și zel de Iliescu, Năstase et comp. Lupta împotriva corupției, care ne distinge în comparația cu Bulgaria, reformele din finanțe sau agricultură, începutul schimbării la față a Justiției românești sînt puse între paranteze de indivizi cu gură mare și caracter de nimic. Alte teme se dezbat acum, iar Marko Bela, cuprins de valuri de oportunism bine jucat, a ajuns să pledeze pentru unitatea Alianței! La summitul de primăvară de la Bruxelles, președintele și primul-ministru au făcut echipă bună, reușind să susțină eficient aderarea atît în tabăra liberal-democrațiilor, cît și în cea a popularilor. La Meise, lîngă Bruxelles, în groapa cu lei a creștin-democraților europeni, cei mai sceptici cînd vine vorba de aderare, Băsescu reușise să-și impună poziția în fața unor politicieni alunecoși ca Elmar Brok (președintele Comitetului de Politică Externă al Parlamentului European) sau Edmund Stoiber (liderul bavarezilor creștini sociali). Între timp, lucrurile s-au schimbat radical. Președintele și primul-ministru vorbesc de integrare ca principal „interes național", dar te întrebi imediat pentru cine se face aderarea? Mediul sănătos de care vorbea comisarul Dimas, obsesia lui Rehn cu ireversibilitatea reformelor în Justiție, rezolvarea problemelor sanitar-veterinare din agricultură, restul ce nu încape pe listă, cum vor fi realizate de o guvernare în continuă campanie electorală? Cum se poate continua reformarea sistemului, „presînd puternic în domeniile cu probleme", așa cum recomanda comisarul Dimas, în condițiile isteriei balcanice de la București? Indivizi cu eticheta de liberal cusută pe creștet de comunist reșapat speculează ieșirile neinspirate ale președintelui, iar acesta îi ia la bardă pe mai toți liberalii, fără să-și nuanțeze atacurile. Unii dintre susținătorii lui Băsescu se declară dezamăgiți, deși au știut că au ales un președinte care să lupte cu oligarhia lui Năstase și nu unul de salon parizian. Există acum o altă variantă, în afara „greilor" fostului regim? Constituția, o altă eroare produsă de PSD și de cei pitiți prin instanțe și înălțate curți, încurcă și mai mult lucrurile prin modul defectuos în care a fost redactată. Avem o republică „semi-prezidențială", în care președintele mediază de capul lui, fiindcă, în mare, îi lipsesc instrumentele legale în acest sens. Un executiv bicefal înseamnă un balaur ale cărui capete se iubesc pe tunuri. Lipsa oricărei opoziții pe vremea comunismului românesc și consecința sa directă, absența experienței negocierii politice în cazul crizelor de sistem, este un alt motiv al celor întîmplate în sînul Alianței D.A.

Războiul româno-român se vede de la Bruxelles în toată dezvoltarea sa monstruoasă. Ca întotdeauna, vor pierde românii de rînd. În acest ritm, cu alegeri anticipate sau fără, s-ar putea ca Olli Renh să rămînă singur cu integrarea în mînă.

Bruxelles, 8 aprilie 2006

Per Olov Enquist Cartea despre Blanche și Marie

Spitalul Salpêtrière în Parisul anului 1890.
În sala de conferințe, profesorul Charcot face demonstrații clinice pe pacienta Blanche Wittman.
Din auditoriu fac parte Sigmund Freud și August Strindberg, cărora simptomele manifestate de Blanche Wittman le provoacă o vădită tulburare.
Experiența pe care o trăiesc acum se va reflecta, peste ani, în cărțile lor.

227 pagini
ISBN: 973-50-1127-1

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Iulia MOTOC

Anti-antiamericani pe urmele lui Tocqueville

● **Bernard-Henri Lévy, *American Vertigo. Traveling America in the Footsteps of Tocqueville*, Random House, 2006.**

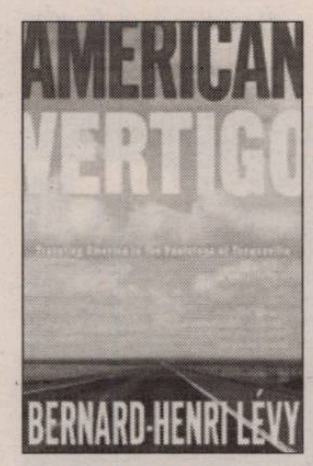

Pe scena imensă de la New York Public Library, Tina Brown şi Bernard-Henri Lévy dezbăteau, la sfîrşitul lunii ianuarie, ultima carte a eseistului francez: *American Vertigo. Traveling America in the Footsteps of Tocqueville* („Călătorie în America pe urmele lui Tocqueville"). Un public de aproape o mie de persoane, în majoritate europeni, a oferit una dintre puţinele primiri pozitive ale cărţii în Statele Unite. A doua zi, o recenzie devastatoare apărea în *New York Times*, ziar care dă printre altele şi tonul vieţii culturale americane. Acesteia i-au urmat alte recenzii de la negativ viscerale la negativ moderate, cu excepţia a una sau două publicaţii.

Fără îndoială, Lévy nu este un autor simpatizat, în special din cauza excesului de mediatizare care i-a atras în Franţa o serie de anecdote şi ridiculizări acum foarte populare şi în America. Un reproş mai profund formulat de criticii săi şi preluat acum aproape în unanimitate de presa americană este acela că toate cărţile filosofului conţin foarte puţină filosofie. Aceiaşi critici recunosc însă că majoritatea problemelor pe care le-a analizat de-a lungul celor treizeci de ani de prezenţă pe scena intelectuală franceză şi mondială nu pot fi ignorate. Începînd cu una dintre primele lui cărţi, care marchează despărţirea unui fost elev a lui Althusser de intelectualitatea comunistă şi socialistă franceză, *Barbaria cu chip uman*, şi încheind cu ultimele publicate *(Réflexions sur la Guerre, Le Mal et la fin de l'Histoire* şi *Qui a tué Daniel Pearl)*, intervenţiile sale au curajul de a fi împotriva gîndirii majoritare. Ancheta asasinării ziaristului american, evreu de origine, Daniel Pearl, în Pakistan, precum şi reacţiile sale anterioare, critice faţă de anti-americanismul intelectualităţii franceze şi europene, i-au determinat pe cei de la *Atlantic Monthly* să-i propună lui Lévy o călătorie în America pe urmele lui Tocqueville.

Portretul Americii făcut de Lévy pare mai crud pe alocuri decît cel pe care faimoşii săi inamici, declaraţi anti-americani, îl formulează.

După o lună de critici la adresa cărţii sale, Lévy pare a nu le înţelege şi se apără cu nu mai puţin ironizatul *„I love America"*, iar presa americană se întreabă care va fi influenţa cărţii şi cît va dura. Autorul se declară un „anti-anti-american", care doreşte să repună în discuţie clişeele asociate astăzi anti-americanismului în Europa (vestică), dar şi în lumea arabă, America Latină şi anumite regiuni ale Asiei. Rezultatul este prezentarea unei Americi pe care nici unul dintre comentatorii cărţii nu o recunosc. În primul rînd, i se reproşează lui Lévy ceea ce lipseşte din carte: nu există nici o descriere a *business*-ului şi a culturii muncii – două dintre caracteristicile fundamentale ale societăţii americane de astăzi. În al doilea rînd, e acuzat că subiectul cărţii ţine mai degrabă de o abordare jurnalistică, nu intelectuală sau filosofică. Pe Bourbon Street în New Orleans, „oraşul francez" a lui Tocqueville, lui Lévy i se pare că atît spiritul francez cît şi cel al jazz-ului sînt eclipsate de numărul şi diversitatea marginalilor şi de degenerarea tinerilor şi chiar a copiilor. Compară muzeul *baseball*-ului din Coopertown, oraşul lui James Fenimore Cooper, cu o biserică şi crede că fervoarea americană pentru baseball a atins limitele unui fenomen religios. Deplînge indiferenţa americanilor faţă de moartea oraşelor lor, de neimaginat în Europa – Buffalo, unde au trăit doi dintre preşedinţii SUA, Cleveland şi chiar Detroit, unde contemplă faţadele căzute ale caselor si acoperişurile dispărute. Nu găseşte nimic schimbat la comunitatea de mormoni din Salt Lake City, faţă de vremea în care Tocqueville a trecut pe acolo, în 1831. Mall-ul Americii din Minneapolis, al doilea ca mărime din lume, cu toată acumularea de false bunuri şi dorinţe, cu oamenii care îşi doresc să petreacă aici cele mai importante momente ale vieţii, îi pare un semn al sfîrşitului de lume, chipul animal al umanităţii la sfîrşitul istoriei, cum spunea Kojève. Discută cu Warren Beatty şi, cu toată admiraţia pe care i-o poartă, nu se poate împiedica să-l vadă ca o componentă a unei civilizaţii de oameni artificiali, împăiaţi, ca rezultat al multiplelor şi diferitelor operaţii estetice devenite obligatorii. Observă falsificarea mecanismelor de memorizare, care determină o manie oarbă a colecţionării şi a construcţiei de muzee acolo unde nu este cazul. Obezitatea e simbolul suprem al Americii, nu numai cea fizică, des criticată de clasicii anti-americanismului, dar şi cea politică, socială sau financiară, care face societatea să gliseze în lipsa de măsură, în *hybris*. Portretul Americii făcut de Lévy pare mai crud pe alocuri decît cel pe care faimoşii săi inamici declaraţi anti-americani îl formulează.

Care este identitatea americană astăzi? Lévy se întîlneşte cu Huntington, pe care îl critică nu numai pentru influenţa negativă a cărţii sale despre conflictul dintre civilizaţii, dar şi pentru recenta *Who we are* – dedicată identităţii americane, carte pe care o consideră excesiv de antiminoritară, chiar xenofobă. După această întîlnire, identitatea americană i se pare ameninţată de excesiva fragmentare a diferitelor comunităţi, deşi recunoaşte că această fragmentare şi diversitate este una dintre caracteristicile perene, care au asigurat vitalitatea societăţii americane. Nici una dintre acuzele de „mesianism", „fundamentalism" sau „neoconservatorism", vehiculate de antiamericani, nu i se pare fondată lui Lévy. El continuă să aibă încredere în forţa intelectualităţii americane, deşi pare surprins de poziţiile de după 11 septembrie ale lui Michael Waltzer, care poate înţelege justificarea torturii, chiar şi ale lui Fukuyama sau Huntington – poziţii ale unei intelectualităţi care nu a experimentat totalitarismul nici în forma sa fascistă nici în cea comunistă.

În 2001, Larry Sindentop, filosof oxfordian, publica o carte – *Democracy in Europe* – în care analiza integrarea europeană de astăzi prin prisma filosofiei politice a lui Tocqueville. Cartea a devenit rapid o referinţă în domeniu, stîrnind în acelaşi timp importante controverse. Să fie acesta destinul lui Tocqueville?

***Iulia Motoc** este Senior Research Fellow la Yale School of Law.*

Marcus TANNER

De două ori străin

– sau cum expulzările în masă au creat Grecia şi Turcia de azi –

● **Bruce Clark, *Twice a Stranger, How Mass Expulsion Forged Modern Greece and Turkey*, Granta, 2006.**

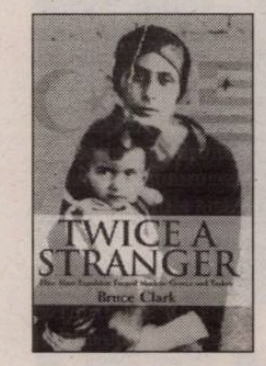

Se scrie adesea despre purificarea etnică din Balcani ca despre o poveste recentă, inventată de Slobodan Miloşevici şi aplicată în Croaţia, Bosnia şi Kosovo. În fapt, purificarea etnică are antecedente istorice în această parte a Europei.

Strămutarea forţată a populaţiei de „altă rasă" sau cel mai adesea de „religie păgînă" a fost aproape o rutină în procesul de eliberare naţională din secolul al XIX-lea. După 1820, imediat ce rebelii greci şi sîrbi şi-au conturat propriile state, desprinse din Imperiul Otoman, au început să alunge populaţia musulmană din aceste teritorii. Pe măsură ce otomanii pierdeau alte şi alte teritorii în regiune, şi alte naţiuni au aplicat acelaşi principiu, cu o rigoare mai mare sau mai mică.

Apoi, învingătorii creştini au început să se purifice etnic unii pe alţii. De pildă, cînd Grecia a luat Tracia de la Bulgaria, la sfîrşitul primului război mondial, i-a gonit pe slavii băştinaşi fără să stea pe gînduri. Iar principiul a funcţionat pînă la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, cînd Iugoslavia a expulzat aproape 400.000 de etnici germani din Voievodina şi zeci de mii de italieni din Istria.

Dar toate aceste expulzări, brutale şi în masă, au fost eclipsate de evenimentele care au avut loc între Grecia şi Turcia la începutul anilor 1920. În urma înfrîngerii catastrofale a armatei greceşti în Asia Mică, în 1921 şi 1922, Turcia a expulzat practic întreaga populaţie creştină de etnie greacă: aproape un milion şi jumătate de persoane. În replică, Grecia a expulzat aproape 400.000 de musulmani. Mai mult chiar, acesta a fost un proces supravegheat de comunitatea internaţională, monitorizat de Marile Puteri, în virtutea Tratatului de la Lausanne.

Astăzi, la aproape 80 de ani de la acele evenimente, Bruce Clark, bun vorbitor de limbă greacă, a consemnat într-o carte impresiile ultimilor supravieţuitori a ceea ce grecii numesc „marea catastrofă". Cititorii acestei cărţi bine documentate şi emoţionante în acelaşi timp, captivaţi de aceste rememorări, purtaţi înapoi în timpul acelor ani îngrozitori, află cum mii de comunităţi, multe dintre ele aflate acolo din vremuri imemoriale, au fost strămutate pentru totdeauna. Este o carte echilibrată, meticuloasă şi neinfluenţată de adînca simpatie a lui Clark pentru cultura şi istoria Greciei, el acordînd aceeaşi atenţie şi mărturiilor refugiaţilor turci.

Povestea e cu atît mai tulburătoare cu cît un procent însemnat de refugiaţi nu avea decît o legătură cu totul palidă cu ţara unde au fost expulzaţi. Mii de creştini izgoniţi din vechile sate din Cappadocia şi trimişi în Grecia vorbeau doar turca şi nu aveau conştiinţa apartenenţei la Grecia. La fel au stat lucrurile şi cu mulţi musulmani din Creta şi din alte insule. Ei erau descendenţi ai unor băştinaşi convertiţi la islam, nu urmaşi ai unor colonizatori (cum e şi cazul bosniacilor), aşa că vorbeau doar limba strămoşilor lor greci.

Clark consemnează mărturiile şi lamentaţiile unor oameni alungaţi pe pămînturi străine şi melancolia pentru imaginile pierdute ale copilăriei. Nu este surprinzător că au resimţit dureros această pierdere, pentru că au fost cu greu acceptaţi în noile teritorii. Monarhiştii greci i-au privit pe imigranţii din Asia Mică ca pe nişte elemente perturbatoare, republicane, şi ca pe nişte clienţi perfecţi ai politicianului radical şi demagog Venizelos.

La rîndul lor, turcii i-au privit pe noii veniţi ca pe nişte semigreci, practicanţi ai unei forme suspecte de islamism. În unele cazuri, nici măcar nu le-au permis să intre în moschei, determinîndu-i să-şi construiască propriile lăcaşuri de cult. Ambele comunităţi au trăit separat în noile state, timp de mai multe generaţii, şi doar de curînd, spune Clark, căsătoriile mixte au încetat să mai fie o problemă.

Cu toate acestea, cititorii care se aşteaptă ca Bruce Clark să condamne Tratatul de la Lausanne şi tot ceea ce decurge din el, au de ce să fie surprinşi. În timp ce autorul strînge şi consemnează mărturii despre cruzimea şi suferinţa de atunci, el înregistrează şi părerile mai multor supravieţuitori, ale căror puncte de vedere, după 80 de ani, sînt mult mai nuanţate decît ne-am aştepta. Da, au plîns după văile, bisericile şi cimitirele lor, dar nu şi-ar dori să mai trăiască acolo. De pildă, George Siamanides, 92 de ani, născut în 1912 la cîteva zeci de kilometri de Trebizond. După optzeci de ani, el încă îşi aminteşte de „micul pîrîiaş care trecea prin valea noastră şi cîmpia acoperită cu trifoi des". Cînd a fost deportat împreună cu familia în Salonic, a găsit acolo „un pustiu fără nici un copac în preajmă. Ne aminteam de văile şi munţii noştri şi plîngeam", spune el. Dar asta nu e tot. „Cred că trebuia să plecăm", îi spune el lui Clark. „Singura noastră protecţie în Turcia era izolarea satului nostru... nu eram apăraţi de nimeni. Cred că am făcut ceea ce trebuia cînd am venit în Grecia".

Această carte ar trebui să fie o lectură obligatorie pentru oricine e interesat de statele din Balcanii de astăzi şi, mai ales, de problema refugiaţilor şi a minorităţilor. Cartea nu este doar o simplă rememorare a marilor tragedii care au avut loc în regiune înainte de războiul din Bosnia, ci şi o provocare la adresa multor supoziţii privind consecinţele unor astfel de cataclisme.

***Marcus Tanner** este editor al Reţelei Balcanice de Investigaţii Media (BIRN), partener* Dilema veche.

traducere de Iulia BĂDESCU

Cornel BAN

Ce număr de telefon are Europa?

● **Walter Carlsnaes, Helene Sjursen, Brian White, *Contemporary European Foreign Policy*, London: Sage, 2005.**

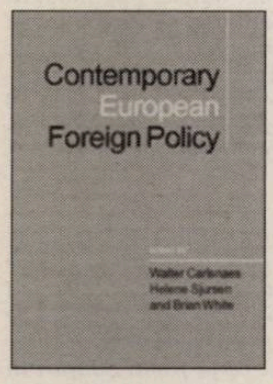

Prin anii '70, Henry Kissinger concedia conceptul de politică externă europeană, lansînd celebra butadă că nu ştie ce număr de telefon are „Europa“ şi că vechiul său carnet cu referinţele liderilor naţionali europeni este de neînlocuit.
De la gluma acestui moştenitor intelectual al generaţiei Metternich-Talleyrand a trecut ceva vreme şi expansiunea instituţiilor comunitare a afectat în mod semnificativ saloanele diplomaţilor din capitalele continentului. Simplificînd, în 2006, dilema lui Kissinger ar primi o soluţie care este doar parţial mai simplă ca în anii şaptezeci. În astfel de probleme, precum programul nuclear iranian, conflictul israelo-palestinian, jurisdicţia Tribunalului Penal Internaţional, embargoul impus Cubei sau disputele de la Organizaţia Mondială a Comerţului, Departamentul de Stat se poate simţi în relativă siguranţă formînd un singur număr. În ce priveşte „problema irakiană“, relaţiile cu Rusia, reforma sistemului de securitate transatlantic sau integrarea europeană a Turciei, carnetul cu numere de telefon al lui Kissinger rămîne de bază. Această bifurcare a politicii externe europene nu este, din păcate, luată în serios în dezbaterea publică din România, cu consecinţe dintre cele mai serioase pentru articularea unui spaţiu de dezbatere sofisticat pe probleme de politică externă. Şi mai grav, discuţia nuanţată este adesea respinsă de unii comentatori, pusă pe seama umorii „relativiste“ a vest-europenilor, umoare pe care „noi, esticii“, trebuie să o combatem cu „adevărurile simple“ ale celor care au văzut neantul.

Încă şi mai săracă la noi este dezbaterea despre cauzele, mecanismele şi robusteţea bifurcării amintite. De ce ţările cele mai atlantiste (Marea Britanie, Irlanda, Olanda) sînt la fel de critice faţă de conflictul israelo-palestinian sau faţă de excepţiile cerute de Washington în raport cu jurisdicţia TPI, de pildă, ca şi ţările mai puţin atlantiste (Franţa, Grecia, Austria, Belgia)? Şi de ce pe teme precum intervenţia din Irak cele două categorii de ţări se hărţuiesc reciproc? Categorizările lui Rumsfeld, preluate necritic („vechea Europă“ versus „noua Europă“), perorările obosite despre presupusul anti-americanism al întregii Europe occidentale sau analizele de „geopolitică“ atît de saturate de clişee şi vetuste, despre ruptura „civilizaţională“ dintre America şi Vechiul Continent, sînt un bun combustibil pentru flama spiritului eseistic, dar sînt la fel de utile ochiului analitic precum ochelarii de sudor pentru un bijutier de lux. Puţinele discuţii mai informate de teoria relaţiilor internaţionale (aproape toate în paginile *Dilemei vechi)* au avansat prea puţin dincolo de paradigma realistă, paradigmă respinsă de chiar logica integrării europene şi care a produs celebra predicţie a lui J. Mearsheimer – că Germania unită urma să devină pînă la sfîrşitul anilor nouăzeci principalul candidat la rolul de contrahegemon, lăsat vacant de fosta URSS!

Trei cercetători de prestigiu ai politicii externe europene (Walter Carlsnaes, Helene Sjursen şi Brian White) au scos în 2005 un volum colectiv atacînd problematica de mai sus, pe care îl recomand cu entuziasm ca punct de pornire pentru lansarea în România a unei dezbateri mai disciplinate şi mai dense cu privire la cine contează în politica externă şi de apărare europeană, la ce nivel de putere (inter-statal, supranaţional, transnaţional sau individual) se generează reguli comune europene de comportament în politica externă, şi care este spaţiul de suveranitate *real* al ţărilor membre în acest domeniu? Aş susţine că, plecînd de la acest volum şi fără a cădea în capcana jargonului de specialitate, săptămînalele cu ambiţii de dezbatere conceptuală pot formula interogaţii noi despre locul României în arhitectura politicii externe europene, plecînd de la analiza paradigmelor dominante în teoria relaţiilor internaţionale: (neo)-realismul (în politica internaţională contează doar statele şi calculele lor de supravieţuire), liberal internaţionalismul (instituţiile internaţionale şi alţi actori non-statali limitează preferinţele statelor, din motive de securitate sau bunăstare) sau social constructivismul (politica internaţională este politica unui spectru de actori, de la state la ONG-uri, şi este constituită în aceeaşi măsură de structuri materiale şi ideatice).

Prezentînd în detaliu datele conceptuale ale acestor paradigme, volumul lui Carlsnaes, Sjursen şi White ne poate ajuta să înţelegem mai bine de ce, de pildă, *Human Rights Watch* sau reţelele de ONG-uri islamiste sînt actori la fel de semnificativi pentru politica externă europeană precum o mare putere. Putem pricepe prin ce mijloace şi în ce limite instituţiile europene pot transforma direcţiile de politică externă ale ţărilor membre, inclusiv atunci cînd transformarea afectează interese de securitate sau identităţi aparent fosilizate. Mai putem apoi preconiza că în politica externă, UE nu este nici „superstat“, nici o agregare de state naţionale, ci un *polis* pe mai multe niveluri, şi mai putem vedea cam unde se termină politica externă europeană şi unde începe cea naţională, şi, spre final, ne face să zîmbim văzînd că în 2006, la examenele de intrare în diplomaţia românească, între manualele de drept de diverse feluri şi *Diplomaţia* lui Kissinger nu se află mai nimic altceva.

***Cornel Ban** este doctorand în ştiinţe politice la University of Maryland, SUA.*

Filon MORAR

Irakul – subiectul central din *Foreign Affairs*

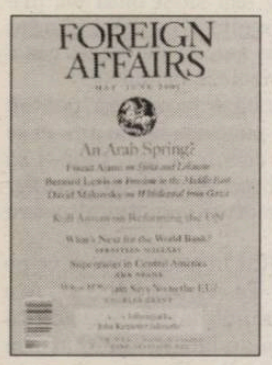

Corpul central de articole al numărului doi (martie/aprilie) din 2006 al revistei *Foreign Affairs* este dedicat Irakului. Cînd şi cum ar trebui să se retragă SUA din Irak? Cum se poate reconstrui o ţară invadată? Cum a fost invadată o ţară pe baza unor dovezi fabricate, exagerate sau manipulate? Care sînt învăţămintele Vietnamului şi ale experienţei britanice în Irak utile în acest caz? În *The last exit from Iraq (Ultima retragere din Irak),* Joel Rayburn insistă asupra asemănărilor dintre experienţa Imperiului Britanic din secolul trecut în Irak şi cea americană din zilele noastre. Britanicii, după ce au primit mandatul Ligii Naţiunilor în 1920, şi-au fixat obiective ambiţioase: constituirea unei democraţii liberale, protecţia drepturilor omului şi asigurarea securităţii Irakului. Nici unul din aceste deziderate nu a fost atins. Înainte de retragerea masivă a trupelor britanice în 1927, din considerente electorale şi sub presiunea opoziţiei, a opiniei publice interne şi înainte de declararea independenţei Irakului în 1932, strategia guvernului conservator al Marii Britanii a constat în minimalizarea problemelor, în redefinirea obiectivelor, prin coborîrea standardelor, astfel încît să poată fi proclamat „succesul“; realităţile au fost falsificate, prin declaraţii publice triumfaliste; toate acestea au coabitat cu avertizări private şi informale ale oficialilor britanici, adresate colegilor europeni, despre riscul haosului de după retragere. La 4 ani după retragere, armata dominată de sunniţi a înlăturat guvernul constituţional printr-o lovitură de stat.

Britanicii au fost nevoiţi să intervină din nou în 1941, după ce guvernul dominat de sunniţi a decimat minorităţile asiriane, kurde şi şiite, Irak-ul intrînd în alianţă cu Hitler.

Insurgenţii, imixtiunile puterilor vecine ostile, interesele petroliere, fricţiunile şi confruntările inter-comunităţi sînt realităţi cu care s-a confruntat atunci Marea Britanie, retrăite astăzi de SUA. Există însă şi diferenţe. De pildă, rolul jucat acum de insurgenţii sunniţi a fost asumat în secolul trecut de insurgenţii kurzi din tribul lui Barzani, sprijiniţi de Turcia (care acum se teme de aspiraţiile kurzilor irakieni), iar radicalii sunniţi din Arabia Saudită au atacat direct sudul şiit al Irakului. Britanicii au fost nevoiţi să intervină din nou în 1941, după ce guvernul dominat de sunniţi, instalat de Albion, a decimat minorităţile asiriene, kurde şi şiite, Irak-ul intrînd în alianţă cu Hitler. În opinia autorului, lecţia aventurii britanice în Irak duce la învăţătura că odată intrat într-o ţară, ea nu trebuie părăsită pînă nu sînt create condiţiile propice pentru o dezvoltare sănătoasă a societăţii. Dacă retragerea este pripită, costurile sînt mai mari şi eforturile depuse în trecut zadarnice.

Lecţiile Vietnamului, utile Irakului, sînt expuse în alt articol – *Seeing Baghdad, Thinking Saigon (Cu ochii spre Bagdad, cu gîndul la Saigon)* – care ajunge la o concluzie similară, dar dintr-o perspectivă diferită. Stephen Biddle e interesat de paralelele dintre experienţa beligerantă a Americii din anii '60 şi cea din prezent. Concluzia sa este că Irak-ul nu e Vietnam. Oricît ar fi de atractivă, comparaţia e frivolă. Unele motive expuse sînt discutabile: spre deosebire de Vietnam, elementul ideologic nu ar exista în Irak; nu există nici argumente pentru atitudinea intervenţionistă şi ofensivă în medierea politică dintre facţiunile irakiene, atitudine abordată de ambasadorul american la Bagdad. În opinia lui Biddle, SUA nu ar trebui să se retragă, transferînd prematur responsabilitatea asigurării securităţii în Irak armatei irakiene, dominată de şiiţi şi kurzi. În atare condiţii, armata şi poliţia irakiană se vor afla în război perpetuu cu insurgenţii recrutaţi preponderent din rîndul sunniţilor, sprijiniţi de radicalii musulmani de peste hotare. Soluţia este retragerea, după ce comunitatea sunnită va fi integrată nu numai la guvernare şi în politică, ci şi în armata naţională.

În *Intelligence, Policy, and the War in Iraq (Informaţiile serviciilor secrete, politica şi războiul din Irak),* Paul R. Pillar arată cum politizarea datelor furnizate de serviciile secrete a creat o atmosferă stranie, în care Secretarul de Stat Colin Powell a prezentat dovezi la ONU, dovedite a fi toate nefondate, exagerate sau distorsionate. Articolul lui Rayburn, invocat la început, îşi întinde argumentaţia şi aici: T.E. Lawrence, Lawrence al Arabiei, avertizase în anii '20 că britanicii au fost atraşi într-o capcană în Irak, fiind înşelaţi prin dezinformare asupra realităţilor şi a performanţelor guvernului britanic în această ţară. E de remarcat cum o democraţie consolidată ca SUA, care se vrea un exemplu de urmat în lume, a fost angajată în război pe baza unor informaţii atît de fragile şi supuse manipulării.

Tema Irakului îşi găseşte ecou în acest ultim număr din *Foreign Affairs* şi prin dezbaterea dintre Daniel Benjamin şi Steven Simon – autorii cărţii *The Next Attack: The Failure of the War on Terror and a Strategy for Getting it Right (Următorul atac: eşecul războiului împotriva terorii şi o strategie adecvată)* – şi un critic republican al lucrării, Richard Falkenrath. Cartea expune argumente, care susţin că bazele false ale intervenţiei au oferit motive ideologiei şi propagandei teroriste, potrivit cărora SUA încearcă să ocupe ţările musulmane, să le fure petrolul şi să distrugă Islamul.

Precendentul număr din Foreign Affairs este şi el dominat de articole despre Irak, despre rolul femeii şi islamului în Irak. În ultima vreme, media americană şi britanică pare a face eforturi stimabile pentru a înţelege lumea musulmană. Tendinţă evidentă nu doar în presa scrisă. BBC de pildă a urmărit pelerinajele religioase musulmane, ca acela de la Hajj, a organizat dezbateri televizate despre lumea musulmană şi a difuzat reportaje despre preceptele Coranului şi ale Islamului. Se pare că de multe ori, ca să fii luat în serios, trebuie să „deranjezi“. Cine va intra în atenţia internaţională în perioada următoare? Magnitudinea şi periodicitatea articolelor şi reportajelor despre China sugerează că vom afla în curînd multe lucruri despre noua putere mondială.

***Filon Morar** lucrează ca expert ONU la Bagdad. A participat la organizarea celor două alegeri şi a referendumului constituţional din Irak.*

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
MIXFM
Radio, pur şi simplu
5

Andrei CIURCANU

Valea Trotuşului, reconstrucţia eşuată a unei lumi

Se împlineşte în curînd un an de cînd natura şi-a ieşit din minţi şi apele din albie. Şi-au adunat puterile şi au năvălit peste oameni şi animale. În Moldova, pe Valea Trotuşului, apele au lăsat în urmă oameni şi gospodării sterpe, grădini mîloase şi teama fiinţelor de un alt potop. Aşteaptă cu toţii să se adeverească promisiunile făcute în buza apelor. Casele încă mai stau căscate de gură să fie reparate, iar oamenii spun că i-au uitat lumea şi televiziunile; dar au speranţe că nu şi forţa divină, cea care i-a rebotezat crud la jumătatea anului trecut într-o cristelniţă terifiantă şi mult prea rece.

Dacă îi cauţi cumva pe Valea Trotuşului, nu se poate să nu-i găseşti. Îşi spun oamenii munţilor. Cu braţele vînjoase, femei şi bărbaţi şi copii laolaltă, îşi reconstruiesc încet universul pierdut după inundaţiile de anul trecut şi-şi duc grijile în spate ca nişte melci tăcuţi. Apele învolburate ale Trotuşului din 2005 i-a adunat pe toţi ca pe nişte bobocei de raţă. I-a mînat de la spate în miez de noapte şi apoi i-a uitat în mijlocul curţilor pustii.

Ai să mergi în aval pe Trotuş şi ai să treci pe la Agăş, prin satul Cotumba. Mult mai la vale, pe dreapta ai să vizitezi cartierul Comăneştiului, Lăloaia, şi în dreapta ai să te opreşti în localitatea Asău. Şi, după 28 de kilometri de poveste, ai să te spargi precum valurile de malurile stîncoase ale Tîrgului Ocnei.

Personajele

Pe nenea **Toderiţă** îl găseşti mereu aproape de stradă, în satul Cotumba, Agăş. Cu obrajii roşcovani, ca de vizitiu tomnatic, trebăluieşte prin spatele bucătăriei de vară, că atîta i-a mai rămas din toată gospodăria. Poate dacă îl prinzi oleacă şpriţuit, îl zăreşti cum, fudul, îi mai dă o palmă tinerească peste fund nevesti-sii, ce se duce să adape viţelul scăpat.

În cartierul Comăneştiului, în Lăloaia, în zilele bune, de după poarta verde de metal, îl poţi auzi pe nea **Pop Ion** cum îşi blestemă javra, iar de partea cealaltă a drumului, cînd e vorba de harţă pe uliţă, ai să-l zăreşti şi pe **Albu Gheorghe**, cu palma la ochi, streaşină, din cauza soarelui puternic.

De la Lăloaia pînă în Asău e o aruncătură de băţ şi un podeţ, că podul mare de beton primarul nu s-a învrednicit să-l repare. Pe malul drept al pîrîului, se întinde cartierul ţiganilor, care stau în vagoane de la Crucea Roşie şi-ţi promit că-i vin de hac primarului pornit pe îndepărtarea ţiganilor din localitate.

Ultimele suflete pe care ai să le vizitezi stau aciuate într-un bordei în Tîrgu Ocna. Ai să asculţi nevoile lui nea **Gică** şi ale babei lui, tanti **Valeria.**

Aceştia sînt o parte din oamenii de munte care, în cîteva ore, s-au transformat în oamenii apelor. De cîteva luni aşteaptă paşii edililor, dar ei întîrzie să apară. Mereu, ca un făcut, un străin le trece pragul, îi sileşte să retrăiască a mia oară inundaţiile şi-i întreabă cum merge reconstrucţia Văii Trotuşului şi casa.

Cartierul Cotumba, Agăş. Este zona cea mai dificil de reconstruit din cauza imposibilităţii folosirii utilajelor grele care nu pot intra în localitate. Apele au distrus drumurile pe sute de metri, maşinile mici tranzitează zona pe uliţe improvizate de buldozerele care au ridicat malul şi au permis acestora să treacă.

Toderiţă Petre

„Uite, aici e bucătăria, apoi intrăm în holişor şi aici e o uşă unde dai afară în spatele căşii, iar dacă faci stînga, e o uşă şi intrăm în sufragerie.“ Stau cu nea **Toderiţă Petre**

© A. Ciurcanu

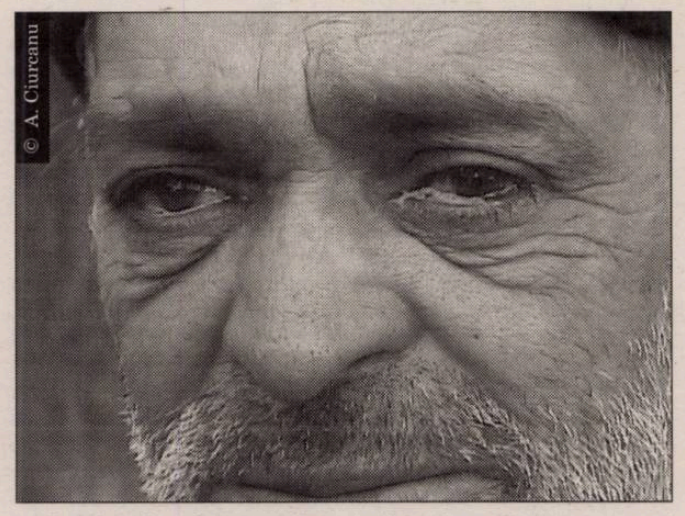
© A. Ciurcanu

pe locul unde odată se afla casa lui. Au mai rămas numai fundaţia şi podeaua, care acum e încovoiată de la atîta apă înghiţită. Omul se plimbă pe platforma cocoşată şi îmi trasează casa lui de odinioară. „Eu nu am văzut atîta apă de cînd mă ştiu, vă jur.“

În 60 de minute după ceas i s-a dus casa. „Ştiţi cum plutea întreagă? Uite-aşa“, se şterge cu un capăt de pulover la ochi şi se unduieşte din cap pînă-n picioare precum casa lui pe apă: „Şi la un moment dat, buf.... vedeam mult praf şi apoi cum se sparge casa. De parcă o trăgea de colţuri cineva din apă. După aia, nica.“ A început vremea promisiunilor şi cu ele au rămas. A mai salvat cîte ceva din casă, îl bate Dumnezău dacă minte, că sînt alţii şi mai nenorociţi decît el. Măcar pe ăia de i-ar ajuta cumva.

Îşi ia de gît prietenul de şpriţ, venit de curînd, şi se îmbărbătează unul pe altul. Acum stau în bucătărie sau poate în hol, nu pot să-mi dau seama. „Oamenii de munte sînt mai puternici decît cei de la cîmpie, vă spun eu. Ne-am săturat de atîta aşteptat. Ne mai blestemă şi natura din cînd în cînd de la atîta rău ce-i facem, dar noi, de bidivii ce sîntem, ne aşezăm iar la locul nostru. Încet.“

Cartierul Lăloaia, Comăneşti – una din cele mai afectate localităţi de pe Valea Trotuşului. Au fost distruse complet 93 de case, la care se adaugă 190 de gospodării avariate. Reconstrucţia a început doar la o mică parte din case. Viceprimarul Comăneştiului, ***Nicolae Ciocan,*** *a promis că din 2006 viaţa sinistraţilor se va îmbunătăţi.*

Pop Ion

„A intrat apa peste tot. Şi la mine, şi la Mazilu, apoi la Stîngaciu, la Carmil. Pe nimeni n-a iertat apa rea.“

Poarta verde, grea, de metal ascunde în spate un zbierat răguşit, bătrîn, amestecat cu flegme oprite în gît şi blesteme aprige. „Taşi, cruşea mă-tii de javră.“ Moşul scuipă cuvintele şi urlă din rărunchi, de ai impresia că-şi dă duhul şi odată cu el îşi scuipă şi dinţii, şi aşa răzleţi. Aruncă ocări cîinelui, cu degetele lipite de un blid ce poartă în căuşul metalic trei ouă, o bucată de slană, caş şi ceapă. Pe el nu l-au lovit rău apele, dar i-au dat de treabă să-şi scoată toată podeaua şi linoleumul. Şi linoleumul ăla... Ah, Doamne, dacă i-ar mai da primarul o rolă, ar fi cel mai fericit. „Nu mi-a dat nică şi drept să-ţi spui nici nu am nevoie. Doar oleacă de linoleum să-mi mai pui în bucătărie că mi-e frig pe jos.“ A turnat el nişte ciment în bucătărioară, dar nu-i e de ajuns. Printre dinţii rari, ca nişte boabe de porumb pe un cocean vechi, îmi spune că ar trebui să mă duc la vecinul, Albu Gheorghe, că el e mult mai nenorocit decît el. „I-a luat apa gardul şi jumătate din casă.“

Albu Gheorghe

„Am stat de vorbă cu premierul Tăriceanu şi a spus să stau liniştit că se face. Ce se face? Poate promisiuni, că de atîta am avut parte pînă acuma.“ Adîncit în salteaua moale şi pufoasă cu fulgi de gîscă, nenea Gheorghe îmi arată deasupra patului pînă unde ajunsese apa în casă. Degetele groase, muşcate în piele de cîte un neg maro, se ridică încet-încet pînă la jumătatea peretelui.

Din bucătăria de vară, bătrînii ies să îmi arate ce a mai rămas din casă. Trec pe lîngă temelia roasă de apă şi plîng încet. „Mai degrabă să nu ne mai amăgească. Să tacă mai bine, să nu ne mai chinuie că ne dau şi noi să aşteptăm. Ne dau speranţe deşarte şi noi sîntem prea bătrîni ca să mai fim minţiţi.“ Noroc de o rudă din Galaţi care i-a ajutat cu scîndură, ciment şi fier, că dacă se lăsau pe seama primarului... „Ne aduce ajutor tocmai de la Galaţi, dle ziarist. Mi-au dat de la primărie 11 leaţuri şi 12 scînduri la 10. Ce să fac eu cu ele? Na, spune şi mata. Cade pădurea pe noi şi eu primesc lemn din partea ailaltă a ţării.“ Sinistraţii Comăneştiului au promisiuni însă. Viceprimarul, Nicolae Ciocan, e de părere că autorităţile au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a-i ajuta pe sinistraţi. Cu voce stinsă, pîlpîindă, ca la o confesiune, îmi spune că în localitatea pe care o are în grijă 93 de case au fost distruse complet şi 190 avariate. „Cîteva din cele 93 sînt în diverse stadii de execuţie şi renovare, urmînd ca în primăvară să fie finalizate. Aproape 13 sînt date la gata la acoperiş. Noi am obţinut o finanţare de 53 de miliarde de la Guvern în 2005. Totuşi mai avem o serie de proiecte în derulare.“

De la Lăloaia pînă la Asău e o aruncătură de băţ. Treci podeţul improvizat şi apoi, cu grijă, păşeşti pe gheaţa groasă şi printre rădăcinile de copaci chinuite de pămînt şi scoase deasupra de ape. Oamenii nu se mai minunează de podul de beton cu burta întoarsă la soare şi cu genunchii de fier mîncaţi de ape. Pe albia Trotuşului e ca pe front. Şanţuri în pămîntul răvăşit, bătut cu dinamita. Ici-colo zac bucăţi de tablă şi caroserii de tractor şi ARO. Deşi oamenii spun că apa a venit puhoi din cauza despăduririlor, maşinile grele nu contenesc să treacă pe lîngă mine cu pădurea în spinare. O păpuşă zace îngheţată pe sub bolovani, fără un picior şi o mînă. Adidaşii nu mai sînt albi de mai bine de şase luni şi balia stă spartă cu un colţ ieşit prin pămînt. Haine, papuci de casă, sticle cu zarzavat, borcane sparte, cu gogoşari supţi de zeamă şi uscaţi de ger. Toate acoperite de pietre mari, rotunde, colţuroase, tăioase pe la muchii. Comuna Asău – a suferit nenumărate pagube. Sute de case au fost distruse şi avariate. Primarul localităţii, Ştefan Potoroacă, nu a fost de găsit. Oamenii spun că se ascunde de teamă să nu-l linşeze ţiganii care se consideră batjocoriţi de primărie. Alţii zic că astea-s doar poveşti.

Ciubotaru Jănică şi vagoanele albastre ale Crucii Roşii

„Sîntem noi ţigani, dar înainte de toate sîntem oameni. E mort tot. Tot!!!“, şi-şi duce ţiganul palmele la gură îngrozit, acoperindu-şi nasul cîrn maroniu. „Am stat pe bancă, am dormit în saci pe unde am putut, în saci de nailon înfundaţi cu haine. Au venit de la PRO TV şi Antena şi au văzut cum stăteam. O lume întreagă m-a văzut. N-am zis la nimeni, nu am cerut nimic. Dar nici aşa să-şi bată joc primarul de noi. (I se opintesc ofurile în gît.) Ni s-a dat pămînt în fundul pădurii, la 10 kilometri de sat, să ne facem casă. Dar cu ce? Vor să ne alunge, să ne izoleze primarul.“

Jănică recunoaşte că îl mănîncă o mare ură pentru edilul Asăului şi, chiar dacă ar face puşcărie 50 de ani, el se duce la biroul din primărie şi face crimă de om, numai să ştie că neamul lui o să o ducă mai bine. Se izbeşte cu pumnul în piept şi cutremură din încheieturi vagonul albastru al Crucii Roşii.

Un ţigan mai sprinten şi dezgheţat la minte îi reduce pe toţi din uliţă la tăcere. „Gura, băi! Tu n-auzi?! Gura!“ Are ochii injectaţi cu roşu ca macul: „Domnu' ziarist. Au venit ca mata zeci. Zeci, ascultaţi la mine. Ce-au făcut? Veniţi aici ca la circ. Noi sîntem oameni, nu animale. Eu ştiu că mata n-ai cum să ne ajuţi pe noi toţi din toată valea asta a Trotuşului şi Asăului. Să mergeţi la primar să-l întrebaţi cîte vile a făcut la români şi cîte la ţigani? La televizor spune ceva şi în realitate se face altceva. Că aşa-i la noi. Ţigăneală cu reconstruirea Văii Trotuşului.“

Ţintuirea la pat

În Tîrgu Ocna, pe la nea Gicu şi la tanti Valeria poţi oricînd să treci în vizită. Numai să împingi cu grijă de uşa casei, că e umflată de la atîta apă şi stă să se rupă din ţîţîni. Să nu te superi dacă nea Gică nu te întîmpină de la uşă cu o strîngere bărbătească de mînă. De doi ani e ţintuit la pat. Doctorii i-au mai lăsat două buturi de os învelite în carne în loc de picioare, pe care le acoperă acum cu un colţ de pătură. Se vaită pentru că nu mai poate merge în pădure după lemne de foc şi baba lui a trebuit să vîndă din scîndurile şi aşa mult prea puţine, primite ca ajutor de la primărie după inundaţii. Casa le e aplecată de spate pînă şi de aerul greu de munte, care parcă îi mănîncă măruntaiele moi de chirpici. Tanti Valeria i-a legat bărbatului un fular de marginea patului ca să se ridice şi să se mai dezmorţească. Dar el abia se mişcă, îşi trage ochii în spatele pleoapelor moi şi pufoase ca aripile unui liliac ce se pregăteşte de somn cînd vine noaptea. Dacă avea nea Gică picioarele şi ea era mai zdravănă mergeau la cotitura Trotuşului din spatele casei şi adunau scînduri, butuci şi dulapi întregi, că apele au adus de toate pentru toţi la vale. Şi toţi au luat. Numai ei nu, că bărbatul nu mai e zdravăn şi femeia e şi ea betegită de viaţă. Merg şi ei mai departe cum pot.

Andrei Ciurcanu *este redactor la* Opinia studenţească *din Iaşi.*

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Muţi ca fluturii

„Ah, dacă am fi avut şi noi un Havel!“ Laitmotivul tînguielilor intelectualilor români, apărut imediat după '89, regăsit la mijlocul anilor '90 şi oftat din toţi rărunchii la cîteva ore după episodul Băsescu-Becali-Golden-Şpriţ. N-am avut, n-avem. Punct. Pentru o scurtă perioadă de timp, ni s-a părut că Havelul nostru ar putea fi Emil Constantinescu. Doar ni s-a părut. În consecinţă, după o scurtă perioadă de speranţă, tînguielile au reapărut şi a reapărut şi Ion Iliescu. Acum Băsescu. Şi au reapărut şi tînguielile românilor cu obraz subţire.

Cine sînt ei? O specie aparte care obişnuieşte să judece realitatea prin geamuri de birou sau cu un zîmbet condescendent aruncat spre sticla televizorului. Lor le miroase Vadim Tudor a naţionalism şi dictatură, pentru ei, Iliescu e veşnicul comunist bolnav de putere, Emil Constantinescu are conturul unei mari dezamăgiri, iar Băsescu, ah, Băsescu e tot ce poate fi mai rău: un personaj grobian şi populist, dar care funcţionează cu instincte de animal politic. Toţi băieţii cu obraz subţire, care privesc din tribune realitatea românească, freamătă în aşteptarea momentului decisiv în care Băsescu îşi va rupe gîtul. Cîţiva dintre ei au făcut, probabil, şi pariuri. Unii, la fel de probabil, le vor cîştiga, fără să-şi dea seama că, de fapt, ies în pierdere.

Intelectualii români, băieţii cu obraz subţire, spuneţi-le cum vreţi, merită o palmă. Pe obraz, după ceafă sau, dacă mai au puterea să se uite în oglindă, ar trebui să-şi tragă singuri măcar una peste frunte. Un gest care i-ar putea scoate din obiceiul păcătos şi periculos al sedentarismului civic şi politic. Loviţi sau autoflagelaţi cît să se trezească din amorţirea care i-a lipit de fotolii, ar putea realiza rapid că aşteaptă degeaba înfăptuirea unor minuni. Traian Băsescu, Ion Iliescu, Corneliu Vadim Tudor şi toţi ceilalţi care aglomerează acum spaţiul public, umplîndu-l de măscări, obscenităţi sau aberaţii, nu au nici o şansă de a deveni alţii peste noapte. România nu e Hogwarts-ul la care învaţă Harry Potter. E o ţară simplă şi săracă, în care spriţul îneacă promisiunile şi onoarea. Unde dracu' să mai încapă şi schimbarea?!

Intelectualii României ar trebui să vorbească acum sau să tacă pe vecie. Dacă refuză, în continuare, din milă, silă,

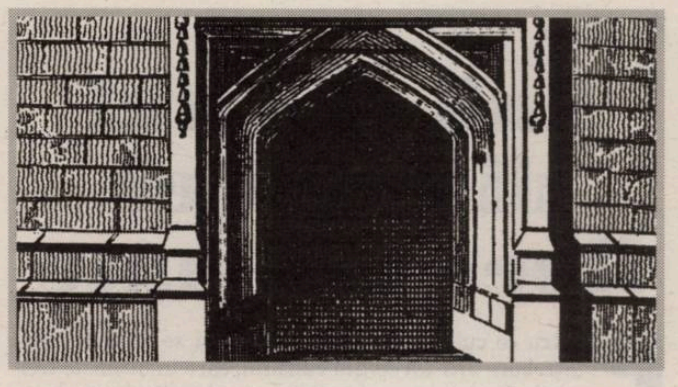

vină sau frică, să se ridice împotriva mitocăniei şi a populismului, sînt condamnaţi la dispreţ şi-şi merită soarta. Teoretic, ei reprezintă elita societăţii româneşti şi sînt datori să ia atitudine. Să treacă de la tînguiala despre ghinionul de a nu avea un Havel al românilor la căutarea şi afirmarea unor repere de normalitate. Tăcerea lor şi laşitatea de a rămîne ascunşi între pernele moi ale canapelelor, din care mimează exerciţii de dialog social în grup, încep să semene din ce în ce mai tare cu zborul graţios al unor fluturi albi pe deasupra unei împuţite gropi de gunoi.

DACĂ EXISTĂ UN SENTIMENT GRAMATICAL ŞI LOGIC ÎN ISTORIA COCHETEI NOASTRE PLANETE ROZ, ACESTA SE UMFLĂ ŞI POATE EXPLODA CONFORTABIL

● Din registrul ideilor tot mai puţin gingaşe: dacă există un sentiment din ce în ce mai plictisitor şi mai banal, lipsit de mister omenesc, acesta este vanitatea. (**R. C.**)

● Curtea Constituţională a aprobat Regulamentul Camerei Deputaţilor, prin care aceştia îşi asigură drepturi şi bani – mai puţin respectul – pentru tot mandatul şi după aceea. Curtea a introdus cîteva modificări „de ordin gramatical şi logic“. Toată lumea ştia că există asemenea deficienţe, acum am aflat că, dacă în liceu ele se pedepsesc prin note proaste, în Parlament ele sînt răsplătite prin pensii, automobile şi asistenţă medicală specială. (**M. B.**)

● Miercurea trecută, 5 aprilie 2006, la 2 minute şi 3 secunde după ora 1,00 noaptea, pentru prima şi ultima dată în istoria cochetei noastre planete, timpul, data şi anul au arătat astfel: 01:02:03 04/05/06. (**M. C.**)

● După o zi împărţită între Circa Financiară şi diferite spitale bucureştene văd, la Universitate, în faţa Teatrului Naţional, o „Broscuţă“ roz pe care scrie cu verde-venin MITĂ. Rîsu-plînsu'... (**S. S.**)

● Elanul (firesc – am putea spune) al vedetelor de a călători în spaţiul cosmic a fost tăiat de curînd de nişte cercetători, care au afirmat că posesorii de implanturi cu silicoane nu au voie să facă astfel de excursii. Motivul: în spaţiul cosmic, silicoanele se umflă şi pot exploda. Interesant, numai că nu am înţeles de ce li se interzice o asemenea experienţă. Nu c-ar fi fain? (**C. P.-B.**)

● Joia trecută, mă instalasem confortabil – pe la 11 şi ceva – să urmăresc, la *Cafeaua cu sare* a Danei Deac de pe Antena 3, rubrica de film făcută de Mihai Chirilov. Nu apucase bine invitatul să prezinte cel mai recent număr al revistei *Re:publik* şi să spună două vorbe despre *It's All Gone, Pete Tong*, că – fără nici o avertizare – emisiunea e oprită şi

© S. Ivanoschi

Cu ochii-n 3,14

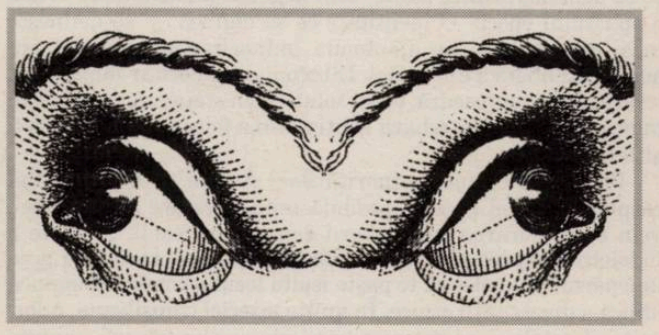

transmisia comutată pe un „Direct“ de la Sala Nuştiucare a Parlamentului, cu Acordul CEFTA. Şi dă-i, şi dă-i cu CEFTA, cu spiciurile dublate în română, apoi cu „rezumate“ ale spiciurilor (care, fiind rezumate, spuneau acelaşi lucru), apoi iarăşi CEFTA, iar rezumate, şi tot aşa. Mi-am zis: să ştii că-i o chestie importantă, probabil o dau toate posturile – şi-ncep să zapez: pe Realitatea TV nimic, pe TVR 1 nimic, şi tot aşa pe *toate* celelalte posturi autohtone... Antena 3 avea probabil „exclusivitate“, altfel nu-mi explic ce atîta CEFTA. Iar cînd s-au îndurat să oprească CEFTA, au băgat publicitate, apoi „Ştirile“, apoi iar publicitate – şi gata: adio, emisiune! Nu e frumos. (**a. l. ş.**)

DE CÎTE ORI AUD UN OCHI VIGILENT (INDIFERENT DE NATURA ZILEI), DESCOPĂR SENSUL FEROCE

● Din registrul ideilor tot mai puţin gingaşe: de cîte ori aud un mîndru incorect politic, descopăr în el un oportunist corect. (**R. C.**)

● Tare aş fi curioasă să aflu cît adevăr şi cîtă cacealma există în afacerea numită „Loz în plic“. Duminica trecută mi-am încercat şi eu norocul – şi ce noroc! – şi am tras, consecutiv, şapte lozuri cîştigătoare. După ce vînzătoarea – cu un ochi vigilent pe cei cîţiva copii care se plimbau cu nişte automobile în miniatură, punînd picioarele pietonilor şi taraba de lozuri în mare pericol de accident – mi-a explicat, preţ de zece minute, cum că cîştigurile pot ajunge pînă la cincizeci de milioane, am devenit brusc, în naivitatea mea, interesată de problemă. Unul, două, trei lozuri cîştigătoare, vînzătoarea care începuse să pufăie – mai de grija micilor şoferi, mai de nervi pentru că începusem să-i golesc taraba –, patru, cinci, şase, şapte lozuri. Ori 15.000 de lei (cîştig) fiecare. Potul cel mare, ia-l de unde nu-i. Ogică cum o fi făcut? (**R. P.**)

● Românii rămîn cei mai economicoşi comersanţi, indiferent de natura negoţului; chiar şi atunci cînd am cumpărat lumînări, şi erau în joc suflete salvate, doamna de la Biserică m-a sfătuit să nu iau decît două: una pentru toţi morţii şi, evident, cea de-a doua pentru toţi cei vii. (**I. P.**)

● Am fost emoţionat de articolul „Bătătorul de covoare dispare din viaţa noastră“, scris de Dollores Benezic în *Evenimentul zilei* (10 aprilie). Un articol lucrat, documentat, despre bătătoarele de altădată, despre ce au însemnat şi nu mai înseamnă. Mi-a amintit de bătătoarele mele. Nici nu ştiam că îmi lipsesc. (**C. G.**)

● *To whom it may concern*. Am văzut o reclamă la napolitanele Joe cu nişte persoane îmbrăcate ca de carnaval sau de *party* (?), aflate într-o încăpere. La o un moment dat intră o doamnă în vîrstă cu un căţel în braţe, îl pune jos, căţelul pare anesteziat sau decedat sau leşinat, iar respectiva doamnă strigă către petrecăreţi: „Vă scot pe toţi din testameeeent!“. Am o rugăminte: poate cineva să-mi explice mesajul (dacă are) şi sensul (care este) acestei reclame? Că p'ormă fac eu singur legătura cu napolitanele... (**M. V.**)

● Afiş pe geamul unui Pet Shop din cartierul clujean Mănăştur: „Mascul de şorecar sîrmos, feroce, caut parteneră de acelaşi calibru pentru a petrece clipe de neuitat“. (**M. C.**)

NU ŞTIAŢI? UN OM POATE FI DEMN NUMAI FĂRĂ FLORICELE LINIŞTITOARE

● Poate nu ştiaţi: în Berceni, un magazin vinde „Produse Feldefel“. (**D. S.**)

● Din registrul ideilor tot mai puţin gingaşe: un om poate fi demn fără să-şi dea importanţă? (**R. C.**)

● Am văzut la ştiri cum preşedintele Academiei, Eugen Simion, şi-a oferit lui însuşi o medalie şi l-a rugat pe Patriarhul Teoctist să i-o înmîneze, numai că acesta n-a înţeles (sau s-a făcut că nu înţelege) că medalia nu era pentru el şi a băgat-o în propriul buzunar. Să-i iertăm pentru că, săraci rău cu duhul, nici unul nu mai ştie ce face! (**M. C.**)

● O reclamă TV la Logan, cu doi tipi care sar pe nişte fotolii roşii, mănîncă floricele şi închid maşina cu telecomanda. „Rate ca pentru un televizor şi la Logan“, zice reclama. Păi, mai bine îţi iei televizor, zic eu. (**A. M.**)

● Nu aş putea explica precis de ce, dar vestea *(Jurnalul naţional* din 9 aprilie) că hipopotamul are acelaşi strămoş cu balena e cea mai liniştitoare dintre cele ale săptămînii trecute. (**R. C.**)

© V. Dorolţi

András VISKY

Sub semnul diferenţei liber-asumate

Pentru ce cultura minorităţilor? – mi se pune această întrebare într-un spaţiu cultural, care în ultimele trei-patru decenii şi-a schimbat în mod radical imaginea. Mă refer la Transilvania sașă, care nu mai există. Nu mai există în timpul prezent. Saşii de astăzi rămaşi aici, ori eventual repatriaţi după 1989, trăiesc într-un trecut ce se destramă zi cu zi. Parcurgînd cu un autovehicul ori cu trenul fostul ţinut săsesc din Transilvania, care chiar şi în vremurile cele mai întunecoase ale dictaturii insufla o oarecare autonomie, o şansă, oricît de vagă, de a trăi altfel, întreg ţinutul deci, satele şi oraşele cu comunităţile lor extrem de bine organizate, răspîndeau, propuneau, sugerau perspectiva diferenţei. O şansă, iată – într-un fel precară, în anii '80, spre exemplu –, a rezistenţei prin diferenţă, ce nu se rezuma, accentuez acest lucru, la identitatea etnică. Este de-ajuns să parcurgi ţinutul săsesc de după cataclismul emigrării saşilor din Transilvania: vei putea consemna încă o dată faptul că o cultură nu se poate conserva; încetul cu încetul, arhitectura locului, stilul aparte de a crea un spaţiu al habitatului, un spaţiu în care noţiunea de cultură, spre exemplu, poate să aibă vreun sens, îşi va schimba faţa, se va muta pe zi ce trece din timpul prezent în timpul trecut din ce în ce mai îndepărtat, se va transforma dintr-o cultură a prezentului continuu într-una a culturii comemoratoare a mai mult ca perfectului. Locuitorii noi ai ţinutului, vrînd-nevrînd, îşi vor dezvolta multă vreme o identitate ambiguă, identitatea imigrantului pe de o parte, şi a celui care trăieşte, în termeni politico-administrativi, în ţara lui. Spaţiul săsesc pentru ei este unul străin, străin şi sălbatic, iar efortul de a-l face locuibil prin domesticirea necunoscutului, transformarea existentului căzut în vacuumul istoriei, se va înfăţişa, vrînd-nevrînd, ca şi distrugerea formei, noua formă nefiind încă mulţi ani deslușibilă. Este de-ajuns o privire superficială a trecătorului ca să constaţi: cultura materială a locului, arhitectura spaţiului săsesc este supusă unui proces de deconstrucţie, remontare şi reinterpretare. Iar dacă reuşim să ne detaşăm de o raportare dramatică, sentimentală, ori chiar sentimentalistă, tranziţia culturală – materială şi spirituală – a spaţiului va putea fi descrisă ca un proces emblematic al migraţiei, un *land-art* istoric specific: căutarea unei forme dincolo de formă – o „transformă" –, dincolo de forma creată şi existentă de cîteva secole bune. O formă specifică creată de o cultură, în cazul nostru cea săsească, nu se poate moşteni. Transmiterea este posibilă, dar condiţia acesteia, a transmiterii, este comunitatea care a creat forma respectivă de civilizaţie: un limbaj anume, ce moare, „dis-pare", devenind obiectul arheologiei, mai mereu resemnate.

Evacuarea saşilor din Transilvania

Dacă ar fi să raportăm întrebarea „Pentru ce cultura minorităţilor?" la istoria aproape recentă a saşilor din Transilvania, vom putea afirma fără doar şi poate că „rezolvarea radicală a problemei saşilor" în anii dictaturii comuniste în România, din punctul de vedere al modernităţii Transilvaniei şi a întregii ţări, a putut să fie una catastrofală. Vorbesc de elementul de modernitate, din perspectiva unei modernităţi clasice aş spune, ce combină în mod specific valorile spirituale cu respectul faţă de elementul material al vieţii de zi cu zi, această modernitate, deci, cu dispariţia saşilor, şi-a schimbat în mod drastic conţinutul în această provincie. Procesul de modernitate legat de prezenţa saşilor în Transilvania îşi are un sens istoric definit, dacă ne referim spre exemplu la translatarea, sau traducerea, dacă vreţi, a reformei lutheriene din secolul al XVI-lea către cultura maghiară şi română de aici. Fără acest pas spre modernitatea clasică, Transilvania nu ar fi ceea ce este într-un anume sens, desigur mult mai vag, şi astăzi: un agent al modernităţii României; agent, ce zi cu zi îşi pierde semnificaţia, cea mai importantă pierdere în ultimele secole înregistrîndu-se în deceniile şaptezeci şi optzeci ale secolului XX, prin emigrările în masă ce s-au înregistrat la vremea respectivă. Decizia guvernului federal german a fost să fie una pragmatică din punctul de vedere al tensiunilor economice şi etnice izvorîte din totalitarism, a fost să fie una pragmatică, repet, dar şi catastrofală în acelaşi timp, din punctul de vedere al identităţii culturale a peisajului, a întregii ţări, dar şi a regiunii geopolitice din Europa central-estică – cum altfel am putea să vorbim de trădarea unei provincii?! O „epurare etnică" pe bazele pragmatismului politic şi a drepturilor omului conforme Tratatului de la Helsinki. Ironia istoriei este, însă, că pragmatismul politic ce a stat la baza deciziei cu privire la evacuarea saşilor a purtat două feţe: una a totalitarismului comunist de sorginte naţionalistă, pe de o parte, care a fost fericit să scape de povara minoritarilor saşi în mod eficient, chiar şi din punct de vedere financiar; cealaltă faţă a pragmatismului politic o purta guvernul federal, ce prin această decizie a reuşit să se numere între aceia care au oferit în mod indirect un sprijin financiar totalitarismului comunist din România. O primă „epurare etnică", paşnică, slavă Domnului, domnului cancelar desigur, şi tovarăşului secretar general, pe tărîmul eficienţei politice: iată un element de consens al aşa-numiţilor „făcători de istorie" de dincoace şi de dincolo de Cortina de Fier...

Am crescut, în anii '70 şi '80, şi eu personal, pînă la un moment dat, în această atmosferă a identităţii dedublate: m-am născut în Transilvania, dar mă aflu aici doar temporar, iar viaţa mea se va împlini întorcîndu-mi spatele şi plecînd. Îmi trăiam viaţa de zi cu zi într-o eschatologie profană, aş zice, a exodului, a „trecerii dincolo", o eschatologie a eliberării din casa Egiptului totalitar comunist. Iau parte de mic copil la discuţii „tripartite" dintre români, saşi şi maghiari, dispute chiar, în casa parohială a tatălui meu, controverse ce se precipitau în jurul întrebării hamletiene „a pleca sau a nu pleca", întrebare la care însăşi puterea politică îmi oferea răspunsul: pleacă, tată, ce mai stai pe gînduri, vreau să scap de tine, omule. Îmi aduc aminte de pastorul Eisenburger din Sighişoara şi de familia lui, veneau la noi în vizită în mod regulat, pînă cînd ceea ce se întîmplase în mod organic, de la sine – vizite reciproce: osmoza de identităţi şi idei cu alte cuvinte – s-a întrerupt în mod subit, datorită „spiritului epocii", spirit negru al unei epoci negre. Şi-mi aduc aminte de invidia conaţionalilor mei din Ardeal, care urmăreau himera unui „unchi bogat", varianta ideală ar fi un cancelar, desigur, care pesemne poate rezolva aşa-numita „problemă minoritară". Eram avantajaţi noi, aş spune, mă refer la tatăl meu şi la familia noastră (iată de ce am rămas aici), avantajul nostru fiind faptul că tocmai, la jumătatea anilor '60, am revenit din Bărăgan petrecînd acolo ani frumoşi în domiciliu forţat, iar tatăl meu a fost eliberat prin graţiere de la legendara închisoare a Gherlei. Acesta era avantajul nostru: experienţa unei libertăţi a identităţii – mă refer acum, desigur, nu la o identitate etnică –, o identitate ce se definea, printre altele, prin negarea la asimilarea totală a spiritului epocii. O identitate ce se definea, şi se defineşte încă, prin ieşirea din dihotomia „minoritar-majoritar", prin asumarea liberă a diferenţei. Dihotomia „minoritar-majoritar": ierarhizează, agresează, oferă soluţii prin ştergerea identităţii, pune sub semnul întrebării legitimitatea felului natural de a fi altfel.

Pentru ce cultura minorităţilor? Acesta ar fi un posibil răspuns, sau cel puţin o posibilă reinterpretare a sintagmei, prin rememorarea unei istorii comune cu saşii. Nu este o îndeletnicire prea plăcută să rememorezi acest trecut nu prea îndepărtat, mai ales că te paşte ispita locului comun: imaginea idilică a diversităţii etnice. În multe biserici transilvane, reformate şi catolice, se pot auzi sunetele orgilor săseşti, mutate din lăcaşele odinioară sfinte, astăzi pustii, deci, între timp profane, ale luteranilor. Într-o biserică din Cluj se poate vedea un amvon sculptat din piatră, adus iarăşi dintr-o biserică săsească: vestigii stranii ale unui experiment sortit eşecului, al „rezolvării radicale a problemei minoritare".

A fi minoritar este însuşi tiparul culturii

Pentru ce cultura minorităţilor? – pentru că însăşi cultura spirituală prin esenţă iese de sub tutela acestei sintagme. Cultura spirituală niciodată nu este minoritară, şi niciodată nu este nici majoritară. Nu mă vait afirmînd acest lucru, descriu doar o stare de fapt. Noţiunea de minoritar raportată la cultură sau limbă îşi pierde sensul pătimaş ori denigrator, din acest punct de vedere cel puţin al diferenţei. Cuvîntul în sine nu este pentru mine un fel de diminutiv şi nu înseamnă o privare, departe de mine de a o considera o soartă negativă, o umbră, o fatalitate a existenţei mele. O consider un aspect obiectiv, nu în ultimă instanţă, din moment ce nu am luat parte la decizia care s-a luat cu privire la dimensiunea etnică-socială a vieţii pe care o voi trăi şi, iată, o trăiesc. Obiectiv fiind, îl consider un element integrant şi organic al identităţii mele, o simplă şi, de ce nu, fericită diferenţă, nicidecum izvorul unei resemnări. Obiectiv fiind, nu voi antrena energii în a depăşi identitatea mea de „minoritar", pentru că nu cred că voi putea deveni sub nici o formă şi nicăieri „majoritar". Nu-mi pot actualiza şi reactualiza identitatea, şi, la urma urmei, de ce aş face-o? „Rezolvarea problemei minoritare" nu se va putea face prin transformarea ei, a minorităţii, sub o formă sau alta, în majoritate. Transformarea minorităţii în majoritate este un joc al puterii, iar în aceste experimente istorice, la urma urmei, argumentul cel mai greu îl au armele. Cultura spiritului, a cuvîntului, a evenimentului rostirii, dacă vreţi, celebrează diferenţa. A fi minoritar deci înseamnă a trăi sub semnul diferenţei neasimilatoare. Rezolvarea „problemei" o văd în deconstrucţia sintagmei prin asumarea liberă a ei, după cum asumarea identităţii în esenţă este o raportare creativă, liberă, de la sine înţeleasă la ceea ce sînt eu. Neasumînd-o, voi fi asimilat: aceasta este o ofertă constantă a mass-mediei în societăţile în care trăim cu toţii.

Dacă ar fi să contextualizăm într-o perspectivă mai largă, europeană, eventual chiar globală, sintagma „culturii minoritare", vom vedea că imediat îşi pierde sensul obscur, chiar frustrant de „mic", ori „slab", „firav" ori „fragil", din moment ce în procesul de globalizare aşa-numitele culturi mari europene – franceză, germană – se găsesc şi ele faţă în faţă cu pericolul concret al asimilării. Există o angoasă specifică europeană a dispariţiei, a pierderii, a pericolului, nicidecum nouă în istoria continentului, imaginea cetăţii asediate fiind una familiară nouă, încă din Evul Mediu timpuriu. A fi minoritar este însuşi tiparul culturii, cu atît mai mult în zilele noastre, de aici rezultă în mod direct faptul că sensul culturii minoritare este cultivarea liberă, asumată, a identităţii pe care o avem: identitate obiectivă, dar şi deschisă în acelaşi timp. La începutul mileniului trei nu văd să existe alt tip de cultură, decît cea a diferitelor tipuri de minorităţi şi identităţi, a diferitelor tipuri de diferenţe, între care se regăsesc şi minorităţile etnice.

Cultura minoritară se regăseşte în tensiunea dintre existenţa simbolică şi existenţa pragmatică, tensiune ce nu trebuie anihilată. Tot ce am afirmat pînă în momentul de faţă pare să accentueze aspectul simbolic al diferenţei. Diferenţa, însă, este nu numai *es gibt*, dar este şi *er gibt:* o invitaţie continuă şi (inter)personală, dialogică, la a o exprima, a o face cunoscută, a o arăta, a o reprezenta, a o prezenta. Latura simbolică a diferenţei fără cea pragmatică a ei devine un solipsism etnic sărăcăcios, sau chiar un provincialism agresiv, o transformare entuziastă a inferiorităţii în superioritate. În timp ce latura pragmatică fără valoarea simbolică înseamnă a transforma diferenţa în marfă pură, aceasta fiind la rîndul ei tot o înfăţişare agresivă a identităţii. Am convingerea că a lăsa, ori, mai mult, a ajuta eventual o „cultură mică" să supravieţuiască este nu numai un act simbolic, este şi unul pragmatic, chiar şi din perspectiva culturilor mari. Renaşterea aşa-numitelor culturi şi limbi „mici" din Europa ultimelor decenii este un semn al ieşirii din impasul opoziţiei devastatoare, „cultură mare – cultură mică". Un exemplu: Teatrul Maghiar din Cluj, al cărui dramaturg rezident sînt, a ţinut pe afiş mai multe stagiuni două piese ale dramaturgilor irlandezi contemporani. Modul în care aceste propuneri dramaturgice s-au raportat la problematica minorităţii etnice, culturale, a putut să fie pentru spectatorii noştri, maghiari, dar şi români, unul de-a dreptul eliberator, decongestionînd, regăsindu-ne narativele unei culturi îndepărtate de cultura noastră, o cultură „mică" la rîndul ei, şi cîştigînd o perspectivă diferită în evaluarea stereotipurilor ce fac imposibil dialogul, nu în ultimă instanţă, cu ceea ce sîntem.

VINERI, 14 aprilie, 19.00

BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
în românește de FALANSTERU'
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

DUMINICĂ, 16 aprilie, 19.00

THE COUNTRY
(La țară)
de Martin Crimp
cu:
MIHAELA SÎRBU
IULIA LUMÎNARE
MIHAI CĂLIN
regia: Peter KEREK
scenografia: AndU DUMITRESCU

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT
sponsor fondator CONNEX
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN

Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 117 ● 21-27 aprilie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“
pagina **3**

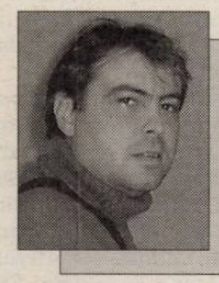

Adrian Cioroianu
„Sălcii, stuf, peşte, păsăret“
pagina **6**

Andrei Gorzo
despre *Manderlay* de Lars von Trier
pagina **15**

BULĂ

TRECUT, PREZENT, VIITOR

„Bulă este tot ce e mai rău în noi înşine şi tot ce este bine tot în noi înşine, prin luarea în cunoştinţa de sine şi prin mustăcire. Aşa cum scoţienii îşi umplu vechile castele cu stafii, Bulă este stafia lipsei noastre de castel.“

NICHITA STĂNESCU

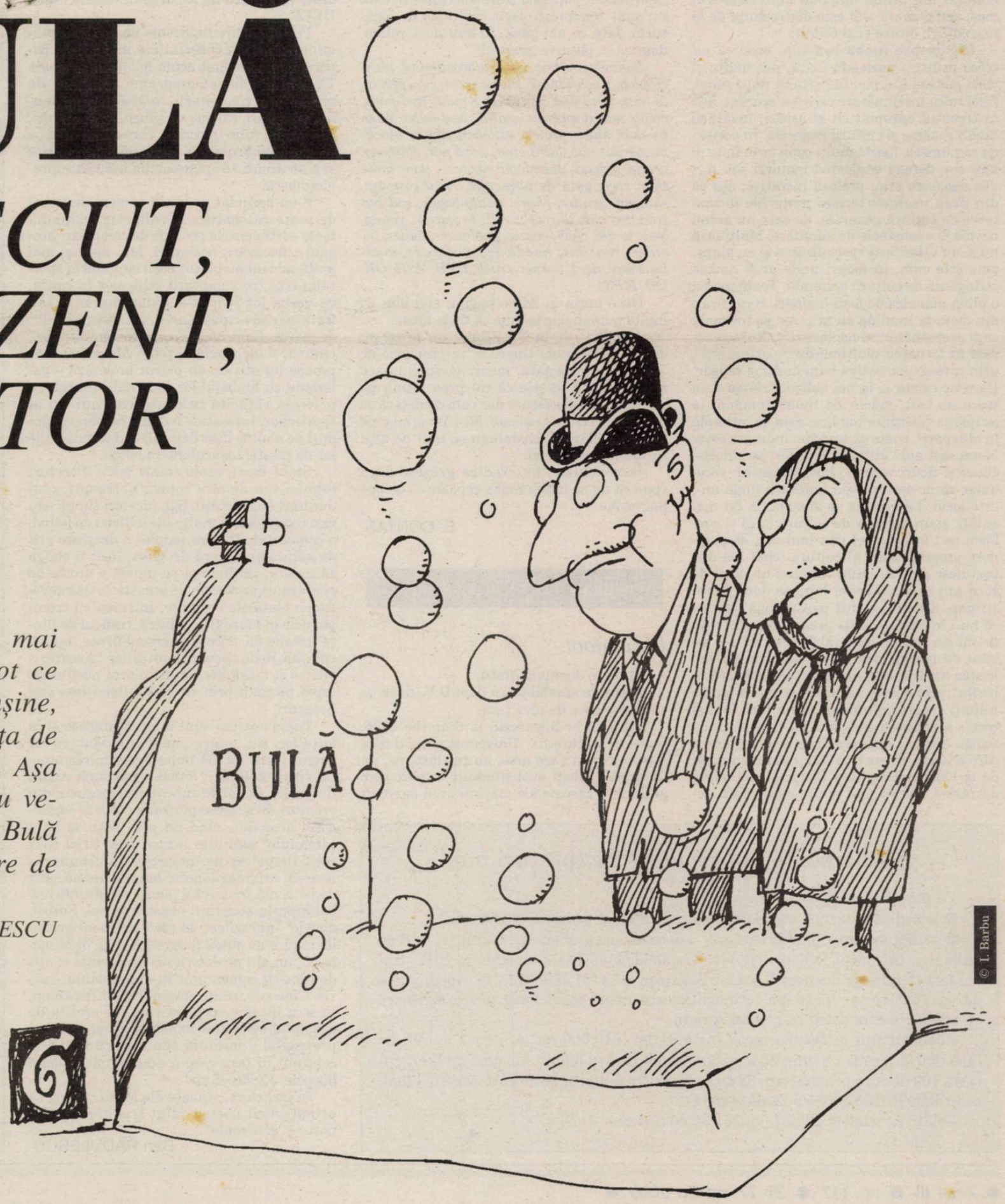

© I. Barbu

5 948467 000018 16

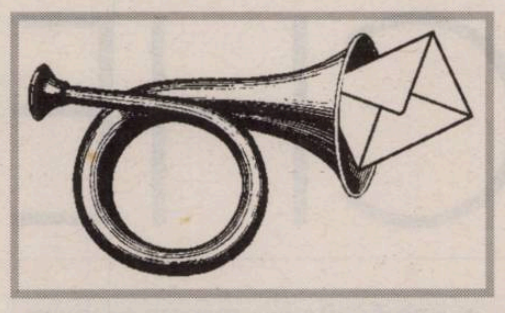

Nr. 108: *„Ce se întîmplă cu limba română?“*

Niustună-*ul*

Stimată redacţie,

Am citit în nr. 106 al revistei că urmează un număr tematic relativ la limba română. Sper să nu se întîmple la fel cum a fost cu numerele privitoare la „reconcilierea româno-maghiară“ şi „ce te face să te simţi român“, cînd mie mi s-a părut că „greii“ redacţiei s-au cam abţinut.

Eu citesc revista de mulţi ani şi am observat cu plăcere că, pe măsura trecerii timpului, este tot mai bine scrisă. Tinerii colaboratori din primii ani s-au maturizat frumos, astfel că nu mai este discrepanţa de la începuturi, dintre ei şi ceilalţi.

Cît despre limba română, cred că *nu* trece printr-o perioadă fastă, din multe şi varii motive. Cel mai important, după mine, fiind mica însemnătate care s-a acordat, atît în trecutul apropiat cît şi astăzi, învăţării limbii române şi culturii generale. În perioada comunistă, foarte mulţi copii erau îndemnaţi sau doreau să devină ingineri sau medici deoarece erau profesii lucrative, aşa că din liceu neglijau tocmai materiile formatoare de cultură generală, de care nu aveau nevoie la examenele de admitere. Mulţi însă nu şi-au valorificat specializarea şi au ajuns, cine ştie cum, în locuri unde ar fi nevoie stringentă de cultură generală. Toată media e plină mai ales de foşti ingineri, recalificaţi din mers la locul de muncă. Azi se întîmplă ceva asemănător, se neglijează cultura generală în favoarea mulţimii de „oportunităţi“, prin care se pot cîştiga bani mulţi şi repede. Dacă ar exista şi la noi obligativitatea de a trece un test, măcar de limba română, la ocuparea funcţiilor publice, cum se întîmplă în alte părţi, poate că s-ar mai îndrepta ceva. N-am mai auzi atîtea accentuări semidocte, clişee şi ticuri verbale, lipsă de acord, vocabular sărac sau invazia oralităţii unde nu-i este locul. La acestea se adaugă, la cei mai şcoliţi, şi un complex de cultură mică şi snobism ce-i face, în cel mai bun caz, să-şi ignore propria limbă şi cultură (cînd n-o dispreţuiesc de-a dreptul). Cunosc un copil de zece ani care vorbeşte binişor două limbi străine, dar nu l-a citit pe Creangă, pentru că nu-l înţelege, e scris prea ţărăneşte, spune mama lui, profesoară! Recent mi s-a relatat despre un student merituos în specialitatea lui, trimis la nişte cursuri în America, invitat prietenește să prezinte cîteva generalităţi despre cultura şi istoria ţării sale şi care s-a eschivat, pînă a cerut informaţii de acasă. Aceasta îmi aminteşte de Ivor Porter, care observa cu surprindere că studenţii săi de la Universitatea din Bucureşti, dinainte de război, aveau mai multe cunoştinţe despre istoria Angliei decît despre istoria ţării lor. Snobismul şi sărăcia vocabularului se manifestă la destui tineri (mai ales), publicişti care recurg la cuvinte sau chiar citate englezeşti, pentru a găsi „cuvîntul ce exprimă adevărul“ sau pentru a-şi rafina expresia (cînd de fapt, dacă ar avea o astfel de nevoie imperioasă, ar trebui să recurgă la greaca veche, reputată prin frumuseţea, bogăţia şi subtilitatea nuanţelor, *dixit!*). Azi toţi observăm că limba română este invadată de neologisme englezeşti, aşa cum s-a întîmplat în perioada începutului industrializării din secolul al XIX-lea cu cele franceze. Numai că franceza, fiind tot limbă romanică, a contribuit, prin influenţa ei, la relativizarea românei, spun cunoscătorii, ceea ce nu e cazul cu engleza. Influenţa englezismelor e mai întinsă acum, cuprinde un număr mai mare de oameni, dată fiind marea varietate a mijloacelor de informare şi pătrunderea lor în toate straturile sociale. Probabil, cu vremea, se vor mai cerne, acum sîntem în faza acută, şi vor rămîne sigur acele cuvinte care numesc noţiuni noi legate de tehnologia informatică. De curiozitate, am notat cuvintele englezeşti, scrise ca atare, în nr. 106 al revistei dvs., care revistă, după mine, nu exagerează în folosirea lor. (Mai ales în domeniul informaticii poţi găsi fraze succesive în care nu sunt româneşti decît cuvintele de legătură). Iată ce am găsit, le dau de-a valma, doar să se observe *trend*-ul:

Sommet, on line, e-mail, broadband, player, blog, truthfulness, Bullschitter, site, best of, to scat, send and receive la *e-mail, feed-back, create new document, search, best-seller, scooby-doo, shuby-down, chicken tikka, blockbuster out-law, hard-etno, word pat, chat, upgrade, upload, download movies... now, more than ever,* gata de *play, plot, hard core top, sharing, gender, share, audio-books, sad but true, too old, to rock'n roll, to horror, young, look, to die, click, mouse, freelancer, folder, insider, roat-kit, hardware, software, coolbrowsere, dart, burner, track, DVD, VSH, OK, CD, MP3.*

Nu e puţin în 24 de pagini, mai ales că multe puteau foarte bine să fie traduse.

Am aflat de la TV despre un program destinat îndeosebi tinerilor, în proporţie de 70% celor de la ţară, menit să suplinească ziarele, care se ştie că nu prea ajung pe acolo. Ideea e excelentă dar cum credeţi că se numeşte? *News to know!* Mi-i imaginez pe aceşti copilandri, chemîndu-se unii pe alţii să vadă *Niustună*-ul.

În concluzie, nu cred că greşesc dacă spun că nu ne iubim limba şi poate că nici pe noi înşine.

E. CONTAŞ

Actualităţi

Un ciufoot

Stimate domnule Mutu,

Profit de amabilitatea dnei D.V. ca să vă spun cîte ceva de prin ţară.

Mă aflu în Bucureşti, la 6 aprilie 2006, orele 19 trecute fix. Universul stradal este pustiu. Nu tu gaze arse, nu tu claxoane, nu tu superdecibeli explodîndu-ţi în plex prin geamurile căscate ale maşinii unui parvenit exhibiţionist. O liniște care te neliniștește. Dacă n-ar fi pe ici, pe colo cîte un boschetar turmentat, te-ai putea crede pe ultimul ţărm al lumii, undeva în Australia (aşa era într-un film ca lumea, în varianta veche), unde vîntul împrăştie hîrtii abandonate pe stradă de ultimii supravieţuitori ai planetei, retraşi să moară prin casele lor, incurabil otrăviţi de o explozie nucleară globală scăpată de sub control.

Nimic mai fals decît acest gînd lugubru. De data asta, pustietatea e de bine. Bucureştenii au părăsit strada din cauza unui meci de fotbal care trebuie (musai) privit pe micul ecran, simţit, stropit, cîntărit, comentat în toate subtilităţile lui, în tribuna domiciliului, cu familia +/- prietenii, comicrobişti de rutină sau de ocazie. Evenimentul este de proporţii, mare meci mare: joacă Steaua cu Rapidul, pe „Lia Manoliu“, într-o înfruntare decisivă, pentru un loc în semifinalele Cupei UEFA.

Pompele care înghesuie de cîteva săptămîni emoţie în conştiinţele membrilor poporului român sunt acum încinse *full*. Toate TV-urile au băgat programe nesfîrşite de prezentări, comentarii, *talk-show*-uri, analize, evaluări, calcule de şanse, pronosticuri, chemări la calm (ipocrite), care au înghiţit pe nerăsuflate bruma de emisiuni decente care şi pînă atunci se opinteau din greu să supravieţuiască.

S-au perindat pe sticlă oameni de fotbal de toate categoriile şi calibrele, exhibînd toate sortimentele posibile de complexe, aroganţe, frustrări, nesimţiri. Mai mult şi mai mult, mie mi-au plăcut boşii supremi ai sportului-rege, comanditarii echipelor în cauză, cu vorba lor ipocrit-activist-mieroasă sau franc-agresiv-ciobănească, cu costumele lor de marcă. *Feine Menschen, feine Sachen.* Sau, cumva, *feine Sachen, feine Menschen?* Aproape tot atît mi-au plăcut proletarii – galerienii cu limbajul lor cadenţat-bronzat, cu privirea rătăcită în căutarea unui rai al sportivilor, înţesat cu butoaie de bere şi rînduri de scaune uşor detaşabile din rădăcinile lor de plastic înşurubate în beton.

Ştabi mari, ştabi (mai) mici, directori tehnici sau de alte soiuri, antrenori, conducători de federaţii, ligi, jucători simpli sau mai complicaţi şi mulţi alţi indivizi de fotbal, o comunitate în care palpită o dragoste atît de adîncă şi sinceră de sport, încît îi obligă să îndure, călcîndu-şi pe inimă, o droaie de neajunsuri provocate de această uriaşă devoţiune: blaturile ordinare, intrarea cu crampoanele în murdăria politică, traficul de fiinţe umane cu tricouri personalizate, măgăriile lui Bodu, povara conturilor bancare, a vilelor şi maşinilor de lux, dorul nestins de copiii pierduţi prin străinătăţi şi atîtea alte necazuri.

Toate acestea sunt bune, frumoase şi la locul lor. Eu, totuşi, ciufut cum sînt, cu un singur lucru nu mă împac: denumirea acestui sport. Fotbal..., fotbal... îmi sună ciudat în ureche, un soi de anacronism moştenit din vremuri tovărăşesc-puritane cu iz de *underwear* nespălat, cînd nu pica bine să spui „domnule“ sau alte necuviinţe. Cred că a sosit timpul să ne întoarcem la denumirea neaoşă, originar-fonetic anglo-română, atît de potrivită *trend*-ului moral şi cultural-verbal propriu societăţii noastre de azi. Futbol, dom'le! Îndrăznesc să cred că noua (veche) denumire ar putea fi agreată şi de dl Manolescu, un atît de emerit om de cuvinte şi atît de nimerit comentator în ale sportului suszis. Cine ştie, poate că şi dl David Beckham, ilustru jucător cu picioarele, va profita de exemplul sportului românesc, propunînd şi propagînd o formulă similară ca formă şi conţinut în ţara care a adus lumii această bucurie. *Fuckball, sir!*

În încheiere, stimate dle Mutu, vă rog să primiţi noul nostru salut tradiţional: Hai noroc şi goldenbliţ!

Dan RĂDULESCU

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

P.S. Dacă am îndrăznit să vă deranjez este pentru că, după ce i-am povestit cele de mai sus unui prieten, el mi-a zis: „astea să le spui lu' Mutu“, adică dumneavoastră.

N. red: Garantăm că am primit acest e-mail înainte de vizita dlui Adrian Mutu în ţara noastră. Char dacă nu a căzut sub ochii fotbalistului, textul ne obligă să salutăm intuiţia corespondentului nostru.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Învăţămîntul peste 20 de ani**
- **Blasfemii artistice**
- **Idealismul (anii '60)**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.600 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

Un studiu britanic asupra inteligenţei europene a produs în Germania mici (prudente) accese de mîndrie naţională. Plasat în vîrful ierarhiei, cu un IQ egalat doar de olandezi, poporul german e, comparativ, poporul european cel mai inteligent (cota 107). Foarte aproape, la cota 106, se află polonezii. La extrema cealaltă a vioiciunii mentale (cota 89) adastă, melancolic, sîrbii. Poziţia penultimă e ocupată de turci (cota 90), iar noi, ei bine, noi, noi românii, stăm pe poziţia antepenultimă (cota 94), la egalitate cu bulgarii şi, slavă Domnului, cu francezii. Scara inteligenţei continentale oferă, de altfel, şi alte surprize. Suedezii sînt mult mai răsăriţi decît danezii, finlandezii sînt mai bine situaţi decît irlandezii, ungurii şi cehii sînt sub nivelul austriecilor şi elveţienilor. Englezii sînt mai puţin inteligenţi decît italienii, dar mult peste spanioli şi ruşi. Pe scurt, clasificarea domnului Richard Lynn de la Universitatea din Ulster e, pe mai toate palierele ei, iritantă. De fapt, cu excepţia nemţilor, toţi ceilalţi europeni pot avea motive de nemulţumire. Oricum, e limpede că, dacă Europa se va întregi incluzînd, alături de români şi bulgari, pe turci şi pe sîrbi, ceea ce va rezulta va fi o Europă mai toantă. Siegfried Lehrl de la Universitatea din Erlangen încearcă, modest, să relativizeze lucrurile. Cota nemţilor ar fi căzut, în ultimul timp, de la 107 la 102. Explicaţia? Abuzul telefoniei mobile şi, în general, al formelor rapide de comunicare (SMS, e-mail), modificarea deprinderilor alimentare (de pildă, dispariţia galopantă a micului dejun, de natură să încetinească demarajul matinal al creierului), dereglarea echilibrului lichidelor în organism (după ce pierzi, la saună, un litru de transpiraţie eşti mai prost...). Nu am acces la detaliul acestor cercetări şi nu ştiu, prin urmare, cum se fac măsurătorile, cum se recoltează informaţia şi, mai ales, cu ce definiţie a inteligenţei se lucrează (ca să se poată spune, de pildă, că orăşenii sînt mai inteligenţi decît ţăranii). În ce mă priveşte, ştiu pertinamente că înclin să ratez orice test de dexteritate mentală. Dinaintea unei grile de laborator, cu întrebări standard şi fine nuanţe psihologice, toate resursele mele de prostie, de inadecvare şi blocaj se mobilizează instantaneu şi produc o adevărată catastrofă statistică. Dincolo de toate astea, mă contrariază faptul însuşi că asemenea cercetări au loc. Care e rostul lor? Ce vrem, de fapt, să aflăm? Simplă curiozitate ştiinţifică? Dar ce ne poate spune, despre realitate, o astfel de ştiinţă? Pregătim cumva o tehnologie care să amelioreze IQ-ul universal? Vor exista tratamente speciale, „la băi“, în urma cărora ne vom întoarce acasă mai sprinţari? Bulă reamenajat ca Einstein, pe bază de dietă şi pilule? De mirare e şi împrejurarea că, într-o epocă atît de sensibilă la discriminare şi atît de militant multiculturală, nimeni nu se scandalizează de concluziile subiacente ale acestei (bănuiesc foarte costisitoare) cercetări. Europa se împarte brusc în categorii ofensatoare: există popoare nătîngi şi popoare genialoide, există naţiuni „macre“, de calitate superioară, şi naţiuni de calitatea a doua şi a treia – mai potrivite pentru tocătură. Nu sună niţeluş a Mengele? Poate un om *inteligent* să gîndească în asemenea termeni? Poate. E o dovadă că şi naţiunile hiperdotate îşi au proştii lor. Şi dacă e aşa, avem şi noi o şansă: poate că, din cînd în cînd, nasc şi la Moldova (adică la cota 94) oameni. Că nu ei guvernează întotdeauna, că nu ei ne reprezintă acolo unde se fac „măsurători“ deştepte, că nu de ei ţin cont „instinctele“ naţionale, asta e altă poveste. Aproape de nepovestit.

Ideologiile au, mereu, succes. Dacă un regizor de film vrea să cîştige bani cu un *horror* de mîna a doua, el poate face un *horror* pur şi simplu: o familie simpatică se rătăceşte în deşert şi e hăituită şi măcelărită de cîţiva monştri misterioşi, cu chipuri terifiante şi apetituri canibale. Dacă însă regizorul vrea, totodată, să-şi salveze faţa, să treacă în categoria vandabilă a „criticilor societăţii“, el va adăuga carnagiului brutal un „mesaj“: monştrii sînt rezultatul unor experimente militare secrete, finanţate de guvernul american. Violenţa *kitsch* devine astfel o dramă a iradierii şi o demascare a iresponsabilităţii capitaliste. Asta nu schimbă cu nimic imbecilitatea sîngeroasă a spectacolului. Îi adaugă însă un „nu ştiu ce“ nobil, umanist, militant, mai aproape de „artă“, de lumea bună şi, cine ştie, de vreun Oscar corect politic, dintre cele distribuite atît de generos în anii din urmă.

cu dilema la croitor

Gigi Becali a spus despre premierul Călin Popescu Tăriceanu că este un „gîndac politic“. Cum comentaţi?

Furajarea culturală intensivă la care l-a supus în ultima vreme Dan Pavel pe Gigi Becali începe să dea roade.

Sărind etapele, aidoma unui prunc care de la ţîţa oii ar trece direct la Chivas Regal, dl Gigi Becali a sărit de la *Scufiţa Roşie* şi *Harap Alb* direct la *Metamorfoza* lui Kafka.

Un pas mic pentru omenire, dar mare pentru preşedintele PNG.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ştiri (nebăgate în seamă) din UE

Economia Italiei este într-o criză profundă, scria *Financial Times* săptămîna trecută. Noul guvern, cu programul său destul de inconsistent, nu va reuşi să facă reformele potrivite, ceea ce ar putea duce – crede Wolfgang Munchau, editorialist şi co-director al prestigiosului ziar – la ieşirea Italiei din zona euro pînă în 2015. Germania şi Franţa suferă de un alt tip de criză economică, provocată de creşterea scăzută şi de nivelul ridicat al şomajului. Politic, „motorul franco-german“ e gripat de problemele fiecăreia dintre cele două ţări. În Germania s-a ajuns, în urma votului, la o coaliţie resimţită ca o „alianţă contra naturii“ între cele două mari partide care de obicei îşi disputau guvernarea, PSD şi UDC – mai simplu spus, în Germania nu (prea) mai există partide de opoziţie; Franţa, în schimb, s-a confruntat cu prea multă „opoziţie“: a tinerilor din suburbii (în toamna trecută), a studenţilor şi sindicatelor (aliate de curînd împotriva legii privind prima angajare, retrasă de Guvern ca urmare a revoltelor de stradă). Pe de altă parte, în timp ce despre Angela Merkel se spune deja că este „doamna de fier a Germaniei“, Franţa se pregăteşte să aleagă, la anul, un succesor al tot mai ştersului preşedinte Jacques Chirac. Şi în Franţa, şi (mai ales) în Germania a crescut constant, în ultimii ani, procentajul celor nemulţumiţi de moneda euro. În Belgia, flamanzii şi valonii se au, în continuare, ca şoarecele şi pisica, semnele dorinţei de autonomie sporită apărînd, în ultimii ani, tot mai clar. Autonomie sporită cer şi unele mişcări civico-politice din Catalania, iar în Ţara Bascilor curentul independentist nu s-a stins. Iar faptul că Spania a evoluat spectaculos din punct de vedere economic după aderarea la UE, înregistrînd în ultimii ani o substanţială creştere a nivelului de trai, nu a netezit vechile asperităţi, contrazicînd teza că tensiunile etnice se atenuează pe măsură ce oamenii sînt tot mai mulţumiţi de coşul zilnic şi de maşina din faţa casei. În Olanda cea tolerantă cresc semnele de intoleranţă, uneori provocînd un adevărat şoc public, precum în cazul asasinării lui Theo Van Gogh. Iar faptul că guvernul introduce teste de limbă şi civilizaţie olandeză pentru obţinerea cetăţeniei este văzut ca o discriminare de către imigranţii mai noi şi mai vechi. Unii dintre ei au cerut ca în şcoala din cartierul lor (unde majoritari sînt copiii de origine musulmană), fetele non-musulmane să nu mai vină cu capul descoperit. Şi într-o şcoală austriacă s-a cerut acelaşi lucru. Desigur, nu acesta este motivul pentru care austriecii apar, în cel mai recent Eurobarometru, drept cei mai sceptici şi nemulţumiţi dintre europeni: doar 35% consideră că ţara lor a avut beneficii de pe urma aderării la UE, doar 29% sprijină extinderea Uniunii şi numai pentru 24% dintre austrieci Uniunea Europeană are o imagine pozitivă. Dacă euroscepticismul austriac e oarecum surprinzător, cel suedez e tradiţional şi previzibil: Suedia a mai respins o dată, prin referendum, introducerea monedei euro, pentru că cetăţenii săi au considerat că trebuie să-şi păstreze neatins sistemul social bine pus la punct. Faptul că acest model şi-a epuizat resursele şi nu mai poate face faţă provocărilor economiei globale trezeşte, deocamdată, mai puţine îngrijorări decît euro. Nici britanicii nu vor, desigur, să treacă la euro: nimic surprinzător în asta. Supuşii Majestăţii Sale însă au fost foarte surprinşi să afle că Tony Blair a plecat în vacanţă cu avionul reginei. Văzut ca un reformator şi un politician de incontestabil succes, Blair a ajuns la cea mai scăzută cotă a popularităţii sale pe plan intern, iar alianţa strînsă cu Bush i-a atras critici din partea altor lideri europeni. Atentatele de la Londra şi complicaţiile create de imigranţii musulmani nu-i vor face, cu siguranţă, pe britanici să construiască un „pod de flori“ peste Canalul Mînecii. Nici polonezii nu vor „pod de flori“ peste Elba: deocamdată, fac unul din produse agricole care cuceresc treptat piaţa germană, astfel încît euroscepticismul fermierilor polonezi s-a convertit în euro-satisfacţie. Dar scandalurile de corupţie încă perturbă scena politică poloneză, aderarea la UE n-a rezolvat chiar totul. Oricum, cehii, ungurii, polonezii şi balticii aduc – ce-i drept – un oarecare suflu nou în instituţiile europene, dar şi destule nemulţumiri sau opinii diferite de cele ale „vechilor“ europeni. Care, din cînd în cînd, mai dau şi cîte un exemplu cît se poate de prost esticilor după ce le-au cerut să se reformeze, în numele „Europei Unite“: reînflorirea naţionalismului economic scoate la iveală ipocrizia de sub pojghiţa retoricii – adică unită să fie, de acord, dar noi nu ne vindem băncile şi firmele nici măcar iubiţilor noştri concetăţeni europeni. Iar despre Constituţia europeană nu mai îndrăzneşte aproape nimeni să aducă vorba, deşi – paradox? – chiar şi cele mai eurosceptice popoare acceptă, cu majorităţi consistente, că este necesar un Tratat constituţional european.

Aceste subiecte arzătoare pentru lumea în care vrem să intrăm pe 1 ianuarie 2006 nu prea îşi găsesc locul în spaţiul

public românesc. Presa de toate zilele le aminteşte cînd şi cînd, la „ştiri pe scurt“, televiziunile nici atît (cu excepţia postului public), radioul public e ceva mai sistematic. Dar – chiar şi atunci cînd sîntem informaţi despre ele – astfel de teme ne trec printre degete: nu vrem să le dezbatem şi ni se pare că nu avem ce învăţa din ele. În schimb, dezbatem ore şi zile întregi în talk-show-uri conflictul dintre Băsescu şi Tăriceanu, de parcă din el ar decurge destinul nostru naţional. Între timp, ultimul Barometru rural ne arată că 65% dintre cetăţenii de la sate cred că vor avea o viaţă mai bună după aderarea la UE. Mă tem că, la intrarea în Uniune, nu le va ura nimeni „Să trăiţi bine!“.

ţinerea de minte

„Ce să mai spunem despre o dictatură autentică? Să ne gîndim doar la coşmarul de a fi numit cetăţean în timpuri total nedemocratice. De la «cetăţene Danton!» la «cetăţene Robespierre!», de la «cetăţene Tukacevski!» la «cetăţene Buharin!», ori de la «cetăţene Pătrăşcanu!» la «cetăţene Răceanu!», a fi numit cetăţean nu înseamnă nimic altceva decît pedeapsa capitală. De aceea, există puţine eforturi mai nobile decît restaurarea noţiunii de cetăţean.

Pentru a determina calitatea unei democraţii nu trebuie «să fii cineva». Celebrul judecător American Louis D. Brendeis are dreptate: «Funcţia politică cea mai importantă este aceea de simplu cetăţean». A nu lua în serios această funcţie poate conduce la dezastru şi la cea mai gravă dintre demisiile morale cu putinţă. Nu e întîmplător că o conştiinţă ca Václav Havel scrie: «Tragedia omului modern nu este că el ştie din ce în ce mai puţin despre rostul vieţii sale, ci că acest lucru îl deranjează din ce în ce mai puţin».“

(Dorin Tudoran, *Absurdistan – O tragedie cu ieşire la mare*, Editura Polirom, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cum au ajuns alţii la lustraţie

În România, lustraţia a ajuns să însemne simpla interdicţie de a ocupa anumite funcţii. De fapt, în literatura de specialitate, lustraţia e întregul proces de evaluare a trecutului unor persoane, care poate să ducă sau nu la interdicţie. În această logică, lustraţia a început în România în 1999 prin „legea Ticu" şi ar trebui doar să fie continuată prin proiectul actual. Inspiraţia acestui proiect este legea similară din Cehia (interdicţia pentru anumite categorii), pe cînd, dacă am fi aplicat serios măcar legea din 1999, atunci puteam vorbi de ceva asemănător modelului polonez, care doar urmăreşte aflarea adevărului.

Dar modelul ceh păleşte în faţa altuia. Fără a avea o lege explicită în afara celei anti-Stasi, Germania de Est a parcurs ceea ce Susanne Karstedt numeşte o lustraţie naturală *(Coming to terms with the past in Germany after 1945 and 1989: public judgments on procedures and justice,* în „Law & Policy", January 1998). Karstedt compară denazificarea cu decomunizarea. După război, americanii au dispus înlocuirea tuturor membrilor şi susţinătorilor partidului nazist din viaţa publică şi economică, inclusiv reducerea veniturilor şi a pensiilor sau chiar confiscarea averilor. În 1946 denazificarea a fost lăsată în grija germanilor, sub supraveghere americană. S-au creat 800 de tribunale speciale. Este clar pentru toată lumea că decomunizarea a fost departe de aceste proporţii. Au existat interdicţii legale pentru ofiţerii şi colaboratorii Stasi, dar altfel lustraţia a decurs natural, spune autoarea, odată ce elitele estice au fost înlocuite rapid prin alegeri, reorganizare administrativă, privatizare şi impunerea unor noi cerinţe de carieră. Altfel spus, fără mare tam-tam, nemţii au făcut curăţenie pe motiv de „incompetenţă tehnică". De pildă, toate facultăţile de drept, economie şi ştiinţe sociale au fost desfiinţate şi doar 5% dintre profesori reangajaţi.

Însă acolo unde importul de nemţi nu a putut fi o soluţie, lucrurile au fost mai complicate. Cazurile cele mai dezbătute sînt cel ceh şi cel polonez (pentru descriere comparativă: Roman David, *Lustration Laws in Action: The Motives and Evaluation of Lustration Policy in the Czech Republic and Poland,* 1989-2001, American Bar Foundation, 2003). Cehia a avut cea mai dură lege, interzicînd ocuparea unor funcţii de către foştii demnitari şi colaboratori. Dimpotrivă, Polonia a avut o lege tîrzie şi blîndă.

În Cehia, aripa dreaptă a Forumului Civic a susţinut legea. Foştii comunişti şi fostele partide-satelit s-au opus, acuzînd încălcarea drepturilor omului şi izolarea internaţională a Cehiei care ar urma unei asemenea legi. Iniţial, părea că oponenţii vor învinge. Treptat, însă, cei care făcuseră revoluţia de catifea au realizat că au doar puterea formală, dar *nomenklatura* controlează birocraţia şi afacerile. „Noi nu sîntem ca ei", spunea Havel îndemnînd la reţinere, şi a fost ascultat o vreme. David citează însă un alt fost revoluţionar: „Nu am vrut să creăm o vînătoare de vrăjitoare, dar ne-am subestimat rivalul. Ei au interpretat în stil propriu generozitatea şi decenţa noastră şi şi-au folosit poziţiile pentru a submina chiar eforturile noastre de a crea o democraţie". Apărarea democraţiei a devenit motivaţia principală. Lovitura de stat din 1991 de la Moscova a pus gaz pe foc la Praga şi, doar şase săptămîni mai tîrziu, Cehoslovacia avea legea. A fost atacată la Curtea Constituţională, dar a trecut fără schimbări majore. A fost prelungită ulterior de două ori, în ambele rînduri preşedintele Havel s-a opus prelungirii, dar Parlamentul a întors decizia sa. Apropo de dezbaterea de la noi, legea din Cehia nu cere certificate de lustrat cetăţenilor născuţi după 1971 (minori în '89).

Legea a rămas neaplicată în Slovacia după despărţire. În 1990, un anume Vladimir Meciar, abia numit ministru de Interne slovac, a condus trupele de poliţie care au luat cu asalt arhiva fostei poliţii secrete. Ulterior, a ajuns la putere eliminîndu-şi adversarii prin dosare pe care „le găsea pe masă". Roman, dar şi alţi comentatori, explică întîrzierea Slovaciei în orientarea spre NATO şi UE prin menţinerea vechilor structuri de putere.

Polonia a avut o lege a lustraţiei mai tîrziu, în 1997. Primii ani au fost marcaţi de faimosul discurs al generalului Jaruzelski, care cerea trasarea unei linii de demarcaţie şi izolarea trecutului prin această linie. Doar că dosarele treceau linia şi periodic izbucneau scandaluri enorme, cu diverse liste apărute în presă. Două guverne au căzut după asemenea scandaluri. Pînă în 1997, trei premieri şi doi preşedinţi – Kwasniewski şi însuşi Lech Walesa – au fost acuzaţi public de colaborare cu poliţia politică. Astfel încît, principalul argument pentru lustraţie a fost: să terminăm odată cu scandalurile. Altfel, în lipsa unui proces clar de stabilire a responsabilităţii, cei acuzaţi nu aveau cum să se apere. Ironia istoriei a făcut ca legea să treacă pe cînd la putere era alianţa condusă de foştii comunişti, cu partidele dur anti-comuniste aflate în afara Parlamentului. Poate de aceea, legea poloneză funcţionează mai degrabă doar ca un fel de Comisie a adevărului. Dacă demnitarii şi colaboratorii regimului comunist recunosc, atunci nu li se întîmplă nimic. Sînt demişi doar dacă se dovedeşte că au minţit.

Într-un alt articol comparativ, care discută situaţia din 15 ţări, Natalia Letki *(Lustration and Democratisation in East-Central Europe,* „Europe-Asia Studies", no. 4, 2002) leagă lustraţia de democratizare. Ea împarte ţările în două categorii: „lustrate" şi „non-lustrate" şi apoi constată că există o corespondenţă: lustrate – democraţie consolidată, respectiv non-lustrate – democraţie fragilă. Deşi i se poate reproşa că pune Cehia şi Polonia într-o singură categorie, observaţia lui Letki funcţionează totuşi cu un amendament: dacă ne raportăm la eficienţa implementării legii, indiferent de cum arată ea. Cu alte cuvinte, statele cu democraţie consolidată au fost în stare să îşi aplice legile lustraţiei la un nivel rezonabil, pe cînd statele neconsolidate care au votat totuşi asemenea legi au ratat aplicarea lor. Se poate vedea asta aruncînd o privire în Balcani *(Disclosing hidden history: Lustration in the Western Balkans,* Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe). Albania a adoptat o primă lege mai degrabă bizară în 1993, care îi viza doar pe avocaţi. A fost declarată neconstituţională. O lege comprehensivă a lustraţiei a venit în 1995, dar nu a fost niciodată aplicată serios. Ceva asemănător a păţit legea bulgară din 1998. Cea sîrbească din 2003 s-a blocat o bună perioadă pentru că partidele nu s-au înţeles la numirea membrilor comisiei de aplicare.

Avînd în minte amendamentul propus la teoria Letki, putem vedea latura pozitivă a faptului că lustraţia completă ajunge atît de tîrziu în România: oricum, abia acum am fi în stare să o aplicăm.

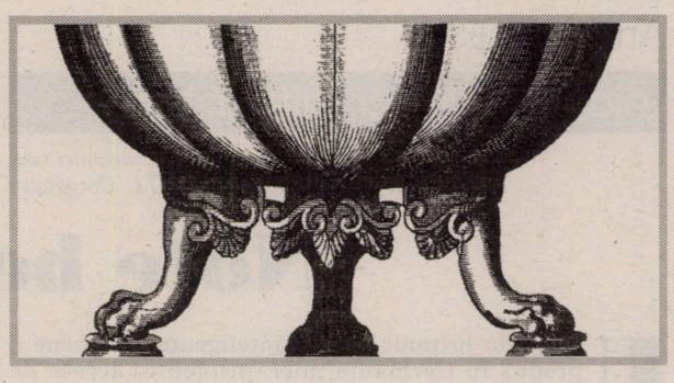

presa despre...

Dumnezeu

„Mi-a apărut în faţă aproape brusc, cu o siluetă impunătoare. Era înalt, masiv şi purta ochelarii cu care-l văzusem în fotografii. Niciodată n-am fost faţă în faţă pînă atunci. Mi-a aruncat o privire superioară, fără nimic luminos în ea. Soţia mea a remarcat şocul şi, după ce a trecut agale pe lîngă noi, m-a întrebat ce s-a întîmplat. «Tocmai ne-am întîlnit cu Dumnezeu». Ca să preîntîmpin acuza de blasfemie, am adăugat: «Cel care a trecut pe lîngă noi este Dumitru Popescu-Dumnezeu».

Da, silueta impunătoare era a fostului ştab comunist de rang înalt Dumitru Popescu, poreclit, mai în glumă, mai cu spaimă, Dumnezeu. Se spune că porecla i-ar fi venit de la o şedinţă de partid de la Casa Scînteii, o şedinţă cu ziarişti din presa centrală, cărora le-ar fi spus: «Eu sînt tatăl vostru, eu sînt mama voastră, eu sînt Dumnezeul vostru» (...). A avut drept de viaţă şi de moarte asupra presei, tipăriturilor, culturii. A mărit sau a decăzut oameni, a mutilat destine. A fost pentru Ceauşescu ceea ce a fost Goebbels pentru Hitler.

Cred că a venit vremea ca, în acelaşi timp cu condamnarea oficială a comunismului, să se arate cu degetul şi cine sînt vinovaţii pentru tot ce s-a întîmplat. Dumitru Popescu-Dumnezeu este unul dintre ei. Unul care ar trebui deranjat din plimbările senine de intelectual la pensie (căci omul nostru e şi autor de cărţi!) şi chemat să dea socoteală. Şi nu cer să fie băgat la puşcărie, nu cer să fie batjocorit în piaţa publică. Cer un singur lucru. Să trăiască şi el cu pensia tatălui meu care a muncit din greu, ca alte milioane de români oneşti, pentru ca Dumitru Popescu să se creadă Dumnezeu. Să beneficieze şi fostul satrap ideologic de indemnizaţiile pe care le primesc ţăranii după o viaţă de chin." (Ioan T. Morar, *Cotidianul,* 18 aprilie)

În context, a se ocoli memoriile lui Dumitru Popescu-Dumnezeu *(Cronos autodevorîndu-se)* – o colecţie plată de gogomănii. (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

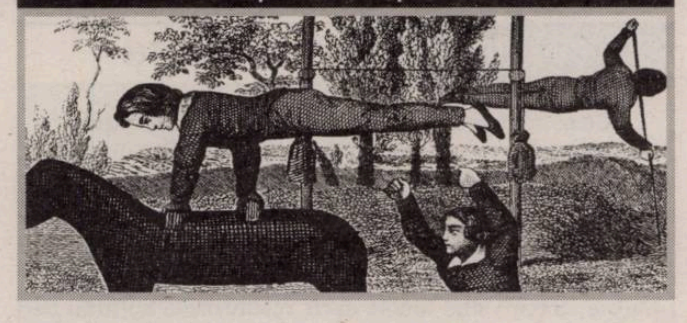

Totul despre sex

E? Aşa e că v-aţi oprit din drumul spre articole mai „bazate", mai cultivate, poate cu mult mai utile dezvoltării intelectuale şi împlinirii sufleteşti? Aşa e că sînt cuvinte care pironesc ochii într-un loc, la fel cum călătorul fraudulos opreşte trenul în cîmp? Aşa e că, orice ai face, neuronul ştie de frica hormonilor (o mulţime de doctori or să mă contrazică aici, aşa că fac menţiunea că-i doar o metaforă)?

Nu ştiu ce părere aveţi despre sex. Dar ştiu ce părere au oamenii cu experienţă în lucrul cu mulţimea: sexul vinde. Asta e versiunea cea mai primitivă, fireşte – studii moderne arată că de fapt atrage (mai degrabă bărbaţii) decît să determine o decizie de cumpărare. Şi, oricum, sexul nu sporeşte recunoaşterea unui *brand,* tocmai pentru că subiecţii se uită la detaliile anatomice, nu la siglă...

Dar n-are a face. Există un domeniu în care sexul vinde mai bine decît în publicitate: în presă. Publicaţiile cu cea mai mare creştere anuală (în termeni de circulaţie şi audienţă) sînt cele tabloide. Şi anume, varietatea care îţi spune cu cea mai mare precizie faptică (glumesc!) cine cu cine se culcă, după ce a părăsit pe altcineva, în vreme ce o terţă persoană înşală pe o a patra persoană, care la rîndul ei declarase acum cîteva luni că şi-a găsit iubirea vieţii. Totul se leagă. Şi urmează *background,* pentru uzul celor care ţin socoteala exactă a iubirilor celebrităţilor.

Trist. Acum 15 ani n-aş fi zis că tocmai asta are să ucidă ziarul *Dimineaţa.* Speram s-o facă bastionul dreptei, *Dreptatea.* Mă aşteptam ca măcar *Expresul* sau *Zig-Zag*-ul să reziste... Şi oricum nu mi-ar fi venit să cred că schimbarea iubitei unui fotbalist să fie mai importantă decît schimbarea unui ministru... Puterea sexului, cum a ajuns ea mai tare decît a Sovietelor?

Acum vreo 15 ani, una dintre explicaţiile căderii comunismului era aceea că acest sistem ideologic fusese castrat. De liderii săi tot mai bătrîni, de ideologia pe care Marx şi Lenin n-apucaseră s-o adapteze la realitatea unei umanităţi cu două sexe... Comunismul era cu mult prea serios ca să se preocupe de amor, ori să-l încurajeze în vreun fel. Pentru el, sexul era o chestiune de natalitate, nu de distracţie. În anii '80 însă, de cealaltă parte a Cortinei de Castitate (fostă de Fier), amorul devenise un sport. Între adolescenţii vest-europeni şi cei din est, sexul s-a propagat ca ideologie dominantă. O ideologie care a subminat sistemul din interior (la propriu şi la figurat), una care a cîştigat cea mai simplă bătalie din lume: dacă ai în faţă *Playboy* şi Programul de Construcţie a Societăţii Socialiste, spre ce anume întinzi mîna?

Şi totuşi, victoria asta i-a găsit foarte repede pe tineri abandonaţi în mijlocul unei societăţi frigide şi înspăimîntate. Anii '90 au fost bătălia generaţiei mele cu cea a părinţilor şi bunicilor: o confruntare între linişte (văzută şi ca impotentă) şi dorinţa de schimbare (o pulsiune în esenţă sexuală...!).

Am pierdut atunci, poate şi pentru că erau mai mulţi decît noi. Însă sexul, la fel ca şi ocaziile pierdute, are felul său de a se răzbuna. Astăzi, generaţia care l-a votat pe liniştitul Iliescu stă cu ochii zgîiţi în decolteuri şi cumpără revistele care vînd, la preţ redus, întîmplările zilnice prin care trec oamenii bogaţi, cu viaţa sexuală opulentă şi cît se poate de publică.

De multe ori, lumea mă întreabă de ce televiziunea nu-şi îndeplineşte datoria de a educa poporul. Aş răspunde acum c-o face cu vîrf şi îndesat, dacă n-aţi interpreta vorbele astea într-un aşa context. Şi totuşi: educaţia prin sex e la fel de eficientă ca şi cea prin cărţi. Ea a reuşit să-i (re)înveţe un lucru esenţial pe români: individualismul. Sexul, o întîmplare prin excelenţă personală, e cea mai bună şansă să ne vindecăm de boala de mase, ruşinoasă, a turmei. Altfel spus, sexul e de dreapta. *Enjoy!*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Imigranţi în ţara imigranţilor

Steagurile mexicane agitate la primele demonstraţii păreau să dea dreptate celor revoltaţi de obrăznicia imigranţilor – mulţi dintre ei ilegali – care au îndrăznit să iasă în număr atît de mare în stradă, cerînd să li se permită să încalce legea. Fluturarea drapelului străin demonstra şi o loialitate precară, dacă nu cumva şi planuri de recucerire ale unor state din Sud-Vest, cîndva mexicane. La demonstraţiile următoare de la Washington, dar şi de la San Diego, Atlanta, New York, Phoenix, Las Vegas, precum şi în localităţi ocolite de obicei de conflicte stradale, nu au fost decît steaguri americane; steaguri multe, tocmai pentru că organizatorii au vrut să arate că imigranţii doresc să se identifice cu aspiraţiile majorităţii: 92% dintre ei lucrează, 98% vor să înveţe limba engleză şi 96% nu au nimic împotrivă dacă poliţia vrea să le înregistreze amprentele digitale şi să le verifice cazierul în procesul de acordare a cetăţeniei.

Toate aceste emoţii – care nu s-au transformat nicăieri în vreo confruntare – au fost determinate de încercarea majorităţii republicane de a trece prin Congres noi reglementări cu privire la imigranţi. Din datele ca întotdeauna incerte în asemenea împrejurări, ar reieşi că în SUA sînt acum circa 11 milioane de străini fără acte legale de şedere sau de muncă. Majoritatea sînt hispanici din ţările Americii Latine. Pentru a stopa mişcarea prin care rudele şi cunoştinţele acestor 11 milioane vor fi atrase de succesele – mai mult sau mai puţin relative – ale celor veniţi mai întîi, Senatul american a dorit să acorde 2,2 miliarde de dolari pentru construcţia unui gard care să facă imposibilă activitatea călăuzelor de la graniţa dintre Statele Unite şi Mexic. Urmaşii imigranţilor din urmă cu un secol sau două au decis să fie severi: proiectul de lege mai prevedea deportarea celor prinşi fără documente şi considerarea acestui tip de delict drept fapt penal. Amendamentul cu propunerea de a se acorda o „ultimă" amnistie celor care s-au aranjat cumva în Statele Unite nu făcea decît să introducă o contradicţie în plus, îngreunînd astfel probabila acţiune a celor care ar fi trebuit să aplice legea.

„Am curăţat WC-urile voastre, hotelurile, am construit case; i-am îngrijit pe copiii voştri. Acum vrem să vă rugăm să aveţi şi voi grijă de copiii noştri", a spus unul dintre oratori, primar. A vorbit întîi în engleză, apoi în spaniolă şi a fost îndelung aplaudat. Drapelele americane dominau mulţimea veselă şi paşnică. Majoritatea demonstranţilor realiza că se poate obţine satisfacţie fără a apela la violenţă sau la forţă. Bărbaţii îşi purtau copiii pe umeri, mîncau floricele de porumb şi principala lor lozincă era: „astăzi mărşăluim, mîine votăm". Ilegalii nu votează, dar rudele lor mai norocoase – da. Politicienii sînt puşi în faţa alternativei de a cîştiga voturile unora, finanţînd garduri, sau voturile celorlalţi, acordînd amnistia. Pînă acum, spun specialiştii, votul hispanic nu a fost omogen. Dar adoptarea unor măsuri drastice ar putea influenţa alegerile.

Amploarea manifestaţiilor i-a determinat pe politicieni să realizeze dimensiunea problemei, potenţialul de influenţă al comunităţii latino; indivizii care pînă acum le aranjau peluzele sau serveau în gheretele fast-food sînt de fapt o mulţime gata să se organizeze şi să pretindă drepturi comune. Nici un politician nu vrea să devină campionul imigraţiei ilegale, dar nici unuia nu-i convine să-şi înstrăineze voturile hispanicilor cu acte în regulă. Politicienii de pe Capitol Hill au observat cum se naşte sub ochii lor mişcarea civică hispanică.

Desigur, există o soluţie, astăzi mai curînd utopică, în stare să-i satisfacă pe toţi: Statele Unite să ajute ţările din partea sudică a continentului să ajungă la un nivel de trai asemănător celui din Los Angeles sau Houston, şi atunci e puţin probabil că se vor mai găsi amatori să-şi rişte viaţa prin albiile rîului, conduşi de călăuze suspecte şi să trăiască evitînd contactul cu orice poliţist.

Un obiectiv imposibil de atins pe termen scurt sau mediu. Aşa că rămîne ceea ce există în realitate, nu în vise: cînd votează în ţările lor cu mîna, opţiunea politică merge spre liderii unei stîngi radicale. Cînd votează cu picioarele, locuitorii Americii Latine preferă hulita economie liberală a Statelor Unite. Şi, după cum s-a dovedit şi în alte părţi ale lumii, nici gardurile, nici Codul penal nu-i pot opri pe oameni să ajungă acolo unde există premisele unui trai decent.

globul cubic

Glamour *în versiune rusească*

Mulţi nu prea înţeleg de ce politicienii din generaţia „democrată" a fostelor ţări comuniste au un asemenea instinct apucător, de ce dacă fură peste măsură ţin să se şi laude cu ceea ce au dobîndit şi să arate tuturor ce au furat. Din această cauză, unii dintre ei ajung la tribunale şi în alte locuri urît mirositoare.

Unii explică totul prin lăcomie, alţii prin mitocănie. De fapt, una nu merge fără alta. O ziaristă din Rusia, Evghenia Albeiţ, a săpat mai adînc *(Ejenedelnîi jurnal,* pe Internet): „Frica, spaima permanentă şi stăruitoare a devenit principalul motor al acţiunii celor cu succes şi cu avere în Rusia. Spaima atotcuprinzătoare, de obicei fără vreo legătură cu ceva concret, cu o primejdie imediată. E mai curînd spaima aşteptării, a unor ameninţări care nu vor veni mîine sau poimîine, dar practic imposibil de evitat, pentru că nu se ştie de unde vor veni. Dar faptul că se vor întîmpla este absolut sigur. Instinctul le spune că nu există un orizont îndepărtat, există doar ziua de astăzi. Mai departe, după cotitura care încă nu se vede – e prăpastia, ruina, catastrofa. Afacerea le va fi luată, o să fie trimişi la puşcărie, protectorul va zbura din funcţie, la Kremlin va veni alt colonel, legile o să se schimbe, înţelegerile vor fi încălcate. Şi atunci apare ca o salvare temporară, ca o lume a viselor, ca o ceaţă rozalie – *glamour*-ul, cel din revistele lucioase, din restaurantele scumpe unde se mănîncă prost, din limuzinele Bentley şi Maybach, din prezentările Mercury pentru VIP-uri, din ceasurile de zeci dacă nu de mii de dolari, din iahturile staţionate în porturi străine, din paşapoartele cu altă cetăţenie – n-are importanţă dacă e a Elveţiei sau a Republicii Dominicane – cel dat de însoţitoarele tinere din staţiunile balneare – simbol al succesului şi semn al nestatorniciei acestui succes; în epoca sovietică, cînd se căsătoreau în Insulele Kurile, tinerii făceau cadou mireselor inele de aramă: pe continent nu veneau cu miresele de acolo, se căsătoreau cu altele cărora le făceau cadou inele adevărate. În Occident, *glamour*-ul e lumea viselor, pentru unii palpabilă, pentru alţii – dorită şi inaccesibilă, iar pentru cîţiva e chiar lumea pentru care merită să munceşti 24 de ore, 7 zile pe săptămînă, pentru că, dacă te străduieşti, ajungi unde vrei. În Rusia, *glamour*-ul este lumea unde eşti apărat de Frică. Ceaţa rozalie e doar un perete din rigips în spatele căruia se vede puşcăria".

A spus cineva ceva despre statul de drept? (**M.B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Nevoile relaţiei cu America

De 16 ani, Washingtonul este fetişul liderului politic român. Poate că, după 1 ianuarie 2007, complicatele şi infinitele legături dintre membrii UE şi Bruxelles vor muta, forţat, acest accent. Spun „poate", pentru că, chiar şi după aderarea noastră la UE, eu mă aştept ca vocea Washingtonului să fie, în continuare, cea mai grea în determinarea poziţiilor româneşti. Sigur că România va trebui să se conformeze deciziilor europene, la a căror adoptare va contribui de altfel, dar, în cazul politicii externe şi de securitate, de pildă, mecanismul decizional european este încă imatur şi lasă, pe mai departe, mult loc de manifestare suveranităţii statului naţional.

Mă grăbesc să spun că nu văd nimic rău în această „dependenţă" faţă de SUA. Situaţia unipolară a lumii de azi nu este reproşabilă nimănui. Lumea unipolară, se ştie, este cea mai instabilă. După teorie, cea mai stabilă ordine internaţională este cea bipolară. Apoi, mai puţin stabilă, este cea multipolară şi, în fine, cea mai instabilă, este lumea unipolară, adică exact lumea în care trăim noi. Faptul că SUA domină în această lume nu este deloc de natură să ne ducă la depresii. Gîndiţi-vă cum ar arăta o lume unipolară dominată de Uniunea Sovietică sau de Germania lui Hitler sau de China oricui sau o lume-calif. E mult mai bine cu SUA, nu? Este evident că dintre posibilii candidaţi la poziţia supremă a ordinii unipolare, SUA sînt cel mai dezirabil. Sau cel mai puţin rău. Trăim vremuri candid-leibnitziene: e, totuşi, cea mai bună dintre lumile posibile, în paradigmă unipolară. În plus, nu doar oportunismul ne aşază alături de SUA, ci şi suma fundamentală a valorilor pe care se aşază, acum, România şi pentru care există, deja, un consens naţional. Nu este de mirare că măsurătorile ştiinţifice arată constant că românii sînt cei mai pro-americani dintre europeni.

Relaţia cu SUA este, desigur, inegală. Ar fi nerealist pînă la absurd să pretindem o relaţie echilibrată, egală, cu SUA. În fond, SUA contribuie la securitatea României, fie direct, fie prin faptul că girează Tratatul Nord Atlantic, al cărui faimos articol 5 s-a dovedit a fi cel mai eficient mijloc de descurajare pe care l-a cunoscut Europa vreodată, într-un fel în care noi nu vom putea contribui niciodată la securitatea SUA. Nu putem nici să gîndim în termeni proporţionali: ceea ce dă România Statelor Unite, raportat la potenţa României, să fie egal cu ceea ce dau SUA României, raportat la potenţa lor. O relaţie dintre o super-putere şi o ţară modestă, de rangul patru într-o ierarhie a puterii, nu poate fi judecată nici după criteriul egalităţii şi nici după criteriul proporţionalităţii, fără riscul de a deveni utopic. Totuşi, România poate obţine mai mult de la SUA în cadrul acestei relaţii. Sînt aspecte ale relaţiei cu SUA care, lucid, ar trebui considerate rateuri. Aspecte simbolice, precum cazul Teo Peter, sau aspecte mai pragmatice, precum cele economice, comerciale. Deşi sînt cel mai puternic actor economic al lumii, deşi sînt cel mai puternic aliat al nostru, deşi sînt cel mai mare exportator de capital din lume, investiţiile SUA în România sînt dezamăgitoare. Primii trei parteneri de comerţ exterior ai României sînt europeni, al patrulea e Turcia şi al cincilea e Rusia. În clasamentul investiţiilor străine, cea mai mare investiţie americană, „Procter&Gamble", este abia pe locul 15. E adevărat, capitalul e laş. Vine greu, ezitant, doar dacă e foarte sigur că se înmulţeşte, şi pleacă imediat, la cea mai mică adiere de nesiguranţă. În plus, SUA sînt cea mai liberă economie a lumii; e naiv-provincial să crezi că marile investiţii americane se mişcă la indicaţia guvernului american. Totuşi, decizii politice ale guvernului american au afectat nepermis aceste relaţii. De pildă, întîrzierea recunoaşterii oficiale a României ca „economie de piaţă" a fost un semnal de descurajare pentru exportatorii americani de capital. România era economie de piaţă pentru UE, dar nu pentru SUA care, în schimb, recunoscuse Rusiei această calitate.

În relaţia cu SUA, s-a produs o acumulare care îndeamnă, „dialectic", la o nouă calitate: Parteneriatul Strategic, Acordul de Acces la bazele militare, Acordul în chestiunea TPI, contribuţiile noastre în Irak şi Afganistan, seriozitatea noastră în NATO şi încă multe altele. Trebuie să se schimbe ceva în relaţia cu SUA. E nevoie de un suflu nou, de o nouă abordare, de o energie nouă şi de o viziune nouă. După căpătarea încrederii, care s-a realizat prin ani de eforturi politice şi diplomatice, e nevoie de altceva. E nevoie de o gîndire care să scoată, pentru România, absolut tot ce se poate din această relaţie. Dar trecerea de la un tip de gîndire („să cîştigăm încredere") la un alt tip de gîndire („să culegem dividendele încrederii") este mai grea decît ne imaginăm, iar dacă nu există nici o preocupare în acest sens, chiar că nu se va întîmpla. Mica slugărnicie, care, orice s-ar spune, există în felul în care se uită oficialii noştri de toate rangurile spre America, ar trebui să înceteze pentru că, iată, şi-a produs efectele. Şi datorită ei, să recunoaştem, România este acum atît de aproape de SUA. De acum înainte, ca să fie încă şi mai aproape, e nevoie de altceva. De altfel de privire, de altfel de gestică, de altfel de discurs. Cel care, din fruntea statului sau din fruntea diplomaţiei noastre, va aduce acest spirit nou, va fi, cu adevărat, marele vizionar al relaţiei noastre cu America.

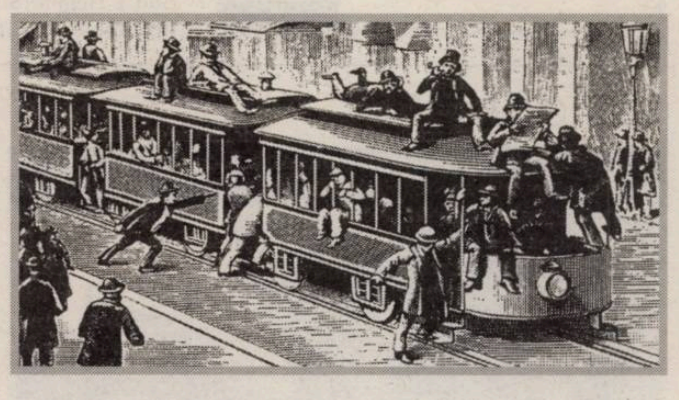

ready made

„O «putinică de lapte acru» de Braşov îi trimite şi Coşbuc, de la Viena, prin «consulul economic al nostru» (ataşatul comercial), George Moroianu. «Laptele acru», după cum se vede, era o preocupare pentru Caragiale şi devotaţii săi. [...] Din cîte rînduri au rămas în păstrarea lui Caragiale, de la Coşbuc, misiva cu «lapte acru», de douăsprezece rînduri, e cea mai volubilă."

(Şerban Cioculescu, *Viaţa lui I.L. Caragiale,* Editura pentru Literatură, 1969)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Comparaison n'est pas raison

Cum, scuipată de val
pe vitregul mal,
o mică hamsie
în eclampsie;
cum, dintr-o gheată
de ghips vechi, o biată
învineţită
gleznă, iţită;
cum două cireşe
surori şi megieşe
îs, de obicei,
făcute cercei,
după ce, şi pe creacă,
evocaseră,-n greacă,
din zori în crepuscul,
un lambda majuscul: Λ,
sau (muzicalmente
vorbind actualmente)
două alegre
(joase/înalte)
optimi f. negre: ♫
ş. cl.
ş. cl.
ş. cl.

Or, oricît de-n vervă
ai fi, se observă
că nu e raţiune
în comparaţiune.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Sălcii, stuf, peşte, păsăret

Sînt unul dintre cei care au copilărit pe lîngă bălţile Negoiului. Negoiul este un sat la baza Doljului, cum cobori prin Băileşti spre marginea de jos a hărţii. Pe şoseaua naţională ce merge paralel cu Dunărea, satul Negoi e reperabil exact între Catane (la Est) şi Rast (la Vest). În acest caz, în Sudul Olteniei, Estul şi Vestul sînt concepte stranii; între Estul Negoiului şi Vestul său nu e mare diferenţă; pe-aici, graniţele unui sat sînt garduri de sîrmă, boschеţi şi coceni de floarea soarelui legaţi, împrejmuind locuinţe mărginaşe modeste, dintre care nu puţine-s ale unor romi a căror bătătură pare-a fi arsă. Cu tot discursul egalitar abundent, regimul comunist a schimbat prea puţin graniţele unui (de fapt, oricărui) sat doljean: casele mai bune – vechi, chiaburești sau din '50-'70 – se află pe linia bisericii, a fostului castel boieresc şi a monumentului din centru dedicat victimelor *Marelui Război;* abia tîrziu în anii '80, odată cu depopularea cronică, familii răzleţe de romi au ajuns în case la şosea sau pe uliţe mai centrale – astfel încît azi nu-i foarte greu să găseşti pensionari fără dinţi în gură care (fără argumente, incoerenţi şi *incorecţi politic)* regretă vremuri incerte din trecutul recent.

În aceste zile, satul Negoi a atins o culme a celebrităţii: alături de Catane şi Rast, el a fost unul dintre cele mai afectate de revărsarea Dunării. Lucru de negîndit vreodată înainte, în toată istoria sa, Negoiul a ajuns pe *burtiera* televiziunilor – prin cei (la ora la care scriu) 250 de săteni ridicaţi de jandarmi din casele lor cu apa ajunsă la geam. Ca unul care păstrează în minte ceva din parfumul, topografia şi misterul locurilor, mă consider dator cu o ipoteză.

Dunărea este la 4 kilometri de marginea de Sud a Negoiului; din întîmplare (dar ce mai e întîmplare în lumea noastră?), bunicii paterni au locuit pînă la moarte pe această muchie de jos a României rurale; din prispa lor – nu foarte înaltă – se vedea, ca prin ceaţă, digul Dunării, zimţat de un şir de plopi de nedistins unul cîte unul, dar care, împreună, formau un tiv pe verticală al graniţei, dincolo de care se întindeau Dunărea, apoi Bulgaria, apoi alte minuni ale lumii. Cei 4 kilometri dintre sat şi fluviu erau marcaţi de un drum rău de tot – pămînt bătut, muşcat de ploi şi tractoare, cleios toamna şi foarte prăfos vara.

Şi dacă aceste bălţi nu vor decît să se refacă?

În copilăria mea, de-a lungul acestui drum – mai către digul Dunării – am prins încă un paradis verde de stuf, greieri, sălcii bătrîne şi găunoase, ochiuri de apă în care săreau peşti şi *orr-rrăc*-ăiau broscoi, cu păsăret tînăr şi neliniştit (de la tenebroasele bufniţe şi pînă la nişte bîtlani albi, aristocratici, cu picioare lungi, ceva între barză şi egretă). Aceste ochiuri erau resturile bălţilor de-altădată ale Sudului oltean, care se întindeau de la Corabia spre Bechet, Bistreţ, pînă la Poiana Mare, Cetate şi Calafat; bălţi revolute, trăind în poveşti semimitice ale bunicilor, întinderi de apă care, odată venit comunismul, au fost secate şi transformate în lanuri de porumb. Fără mare succes, totuşi. Oamenii cu ceva cunoştinţe spun că bălţile d'antărţ se formaseră în mici depresiuni poduite natural cu marnă argiloasă sau cu argilă greu permeabilă, din care motiv apa, adunată din ploi sau din revărsările anuale ale Dunării, ţinea pe loc pînă în primăvara viitoare, cînd noi ploi şi noi revărsări restabileau nivelul – şi tot aşa. Agricultura socialistă a putut seca bălţile, dar nu a putut schimba structura pămînturilor.

Tot în copilăria mea, de-a lungul acestui drum, pe lîngă sălcii, pe lîngă bălţi, mergeau – mai toată vara şi obligatoriu de fiecare 23 august! – tinerii la Dunăre. În anii mai ploioşi, în urma acestor peripluri estivale, răzbăteau dinspre lăstărişurile Dunării pînă în sat ştiri *(id est* bîrfe) zemoase: cum că al lui cutare a fost văzut cum o pipăia pe a lui cutare ş.a.m.d. În anii mai uscaţi, Dunărea – mai scăzută – curgea mai repede, iar uneori lua cu ea, spre jalea unor familii, unul sau doi înotători mai inabili. Desigur, erau şi ani în care unii se pipăiau, iar alţii se înecau – ce vreţi, nu-i vorba de extreme, ci doar de marele ciclu al vieţii.

Resturi ale marilor bălţi de altădată – din care, fără exagerare, se scoteau peste an care de peşte (de unde credinţa profund oltenească după care peştele şi brînza ar fi pomana săracului!) –, ochiurile de apă de pe drumul dintre Negoi şi Dunăre au rezistat pînă pe la începutul anilor '90. Desecărilor comuniste le-a urmat anarhia postcomunistă. Canalele de irigaţii – cîte erau – au fost jefuite de dalele de ciment şi ţevile de aluminiu, sălciile au fost tăiate, vîndute şi puse pe foc, fîntînile de lîngă drum au secat, necurăţate.

Nu-s din cale-afară de paseist, n-am etatea proprie lamentaţiilor *de pe vremea mea,* nu mai am nici bunici (ei, ca şi negoienii vremii lor, s-au retras în cimitir), nu mă pricep la hidrologie, încălzire globală etc., ci doar trăiesc cu impresia – privind la TV – că în Sud marile bălţi ale Olteniei trag să se refacă, în ciuda oamenilor şi împotriva lor dacă-i cazul, acolo unde sute (mii?) de ani au dat locului sălcii, stuf, peşte şi păsăret.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Mess-media

Dumnezeul Internetului ne-a făcut un cadou otrăvit. *Blog*-urile. Am citit cîteva zeci de comentarii prestigioase, toate entuziasmate de apariţia unei specii de „new journalism". Sinceritate! Prospeţime! Inovaţie!

Entuziasmul de azi compensează scepticismul de ieri – momentul apariţiei primelor camere video portabile. Deşi fuseseră îmbrăţişate de reporterii TV care voiau mobilitate, mini-camerele video au aşteptat mult recunoaşterea. Jet-set-ul le-a adoptat din obligaţie, breasla profesională le-a ironizat, părinţii le considerau cam scumpe. Japonezii erau să facă icter mecanic! De-abia cînd Lucas şi Spielberg au reuşit să improvizeze ceva cu sens au fost privite aceste drăcii cu mai multă simpatie. Dar nici cei doi n-au devenit celebri decît după ce şi-au dus demo-urile la marile studiouri. Speranţa că fitecine îşi va face propriul *Cetăţean Kane* sau propria *Reconstituire* s-a cam şters. Da, omul nostru se va putea familiariza cu tehnicile de filmare sau de montaj, dar asta n-ajunge ca să fabrici un obiect artistic sau documentar de larg impact şi vastă folosinţă. Mai trebuie să ai ceva de spus şi să ştii s-o faci! Poate că băieţii din campusul lui Bill Gates vor face un soft generator de scenarii şi synopsis-uri pe temă dată, dar pînă atunci mai va, n-apuc eu vremurile alea! Las' că mă şi tem de ele. Folosul există totuşi, amatorii produc cu multă acribie filmări de nunţi şi botezuri sau chiar imortalizări mediocre ale experienţelor din dormitor. Sau de la iarbă verde. Ocazional, televiziunile preiau cîteva secunde cu imaginile tremurate ale vreunui incendiu sau conflict de stradă, surprinse de după perdele.

Internetul nu e la prima încercare. Însăşi structura sa descentrată, asemănătoare cu panoul de afişaj, a instaurat coexistenţa dintre profesionişti şi amatori, dintre eroi şi veleitari. Numai cine nu vrea n-are *site!* Dacă nu dispui de experienţă, răbdare şi o cisternă de cafea, riști să nu găseşti niciodată ce te interesează, dacă subiectul nu e chiar de magnitudinea unu. Lucrurile s-au mai îmbunătăţit, dar progresele se văd mai ales în cazul subiectelor de nişă, unde pasionaţii pot face enciclopedie din mai nimic. Cu toate astea, şi aici s-au impus profesioniştii, adică sursele de referinţă, chit că ele provin din presa tradiţională (scrisă sau electronică) ori s-au smuls cumva din oceanul primordial. În situaţii excepţionale, o fată din Sarajevo-ul asediat sau un rebel din China îşi pot face auzite vocile, dar numai pentru a fi amplificate apoi de ziarele şi televiziunile corporatiste.

Blog-ul este un mini-*site* personal, gratuit şi uşor de confecţionat, unde poţi „posta" tot ce vrei. Informaţii dintr-o anumită categorie de interese, articole sau poze culese din alte surse (corporatiste, vezi bine!) sau, mai ales, însemnări personale, jurnale, imprecaţii etc. Sinceritate! Prospeţime! Inovaţie! Şi, să nu uit, „the new journalism"!

Într-adevăr, perspectivele par vaste. Ziaristul de pe vremuri se plimba cu mîinile la spate, dicta unei secretare, dumneaei ortografia greşit cuvîntul „silfidă" şi fandacsia era gata! Acum, te scoli din faţa televizorului, scrii trei rînduri otrăvite la adresa lui Andrei Gheorghe şi le dai pe loc publicităţii. Într-un fel de tiraj infinit! Adio şpalturi, secretari de redacţie, patroni, „n-avem spaţiu" etc., etc. Mi-am petrecut ultimele săptămîni scotocind prin *blog*-urile cele mai diverse. Dacă sînt legate de personalităţi, e OK. L-am parcurs avid pe cel ce făcea cronica turnării *Legăturilor bolnăvicioase* (nimeni n-a pus accentul pe ultimele patru silabe!), dar atracţia nu funcţionează decît dacă autorul e un/o cineva. Aş urmări zilnic *blog*-ul lui Faulkner din Yoknapatawpha, dar ce-mi pasă mie de nombrilismul lui Jim din Tulsa sau de fanteziile gospodinei din Sofia? La ce bun culegerile de articole, dacă pot să-mi fac eu însumi propria selecţie? Şi am timp să caut la infinit pînă găsesc ceva demn? Cît despre „new journalism" – da, *blog*-urile sînt „new", dar n-au „journalism". N-ajunge să ştii să baţi la tastatură. (Din punctul de vedere al nunţilor e, totuşi, un progres!)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Afacerile noastre

În America de Sud există o pasăre care mănîncă aur. E un fel de curcan negru la culoare. Această pasăre, al cărei nume nu-l ştiu, şi chiar dacă l-aş şti, tot nu vi l-aş spune, urmăreşte curentele repezi de apă şi ciuguleşte grăunţele de aur. Aurul se adună în guşă. Băştinaşii prind pasărea, o căsăpesc şi culeg un boţ de aur suficient cît să-şi construiască din el o colibă din stuf. Cei mai şmecheri urmăresc pasărea ciugulitoare de aur de-a lungul rîurilor şi trec prin sită nisipul din locurile indicate de ea.

De îndată ce am auzit acestea, l-am sunat pe prietenul meu Larry, mare amator de scheme exotice. Ultima sa întreprindere, o fermă de cafea în Costa Rica, era specializată în boabe de cafea mîncate şi apoi excretate de capre, ceea ce făcea cafeaua mai valoroasă decît aurul şi cocaina. Problema era că a trebuit să importe caprele din Kenya şi cînd acestea au ajuns în Costa Rica au refuzat să mănînce boabele, preferînd în loc gardurile dimprejurul fermei. Larry a reuşit pînă la urmă să adune cioporul de capre laolaltă şi să le convingă să mănînce boabele, dar nu înainte ca unele dintre ele să intre în greva foamei şi să moară pentru principiile lor. (Sau principiul, care în cazul de faţă era: „Noi mîncăm numai cafea kenyană!".) Cei de la Starbucks s-au arătat iniţial interesaţi, dar preţul prohibitiv i-a scos din competiţie, aşa că Larry a sfîrşit prin a ambala şi vinde singur produsul, la uncie, starurilor rock şi tipilor de la Hollywood. O uncie de cafea costaricană-trecută-prin-capră-kenyană se ridica la 3.000 de dolari plus taxe poştale. Ambalajele erau produse în SUA, de o tipografie din Boston, care s-a specializat în lucrări de imprimerie pe hîrtie produsă manual şi care îi era trimisă lui Larry prin Federal Express. Modelul fiecărui pachet era gravat în lemn de cîte un alt artist, aşa că Larry a angajat iniţial cel puţin cincizeci de artişti. Mai tîrziu, cînd vînzările s-au înţepenit la circa patru pachete, Larry a vîndut ferma în pierdere unui tip din Miami cu ochelari negri de soare.

Soarta a intervenit în ultimul minut în favoarea lui Larry cînd, exact în momentul în care voia să se arunce în apele repezi ale rîului Corobici, i-a sunat mobilul. Era maică-sa, care îl suna din State ca să-i spună că cele patruzeci şi şase de pachete de cafea care îi mai rămăseseră s-au vîndut pe E-Bay cu 7.500 de dolari bucata, datorită graficii originale. Unul dintre artiştii gravori a devenit, se pare, atît de „marketabil" în cele trei luni de cînd afacerea lui Larry dăduse chix, că îi trăsese după el şi pe ceilalţi patruzeci şi cinci şi acum valorau toţi mai mult decît cafeaua. Dar această creştere a influenţat şi cafeaua, deoarece cumpărătorii au văzut în ea parte a unui pachet de viziuni artistice. Aşa că ceea ce începuse ca nişte boabe de cafea nevandabile s-a transformat în artă.

„Larry, i-am spus, e o pasăre în America de Sud care

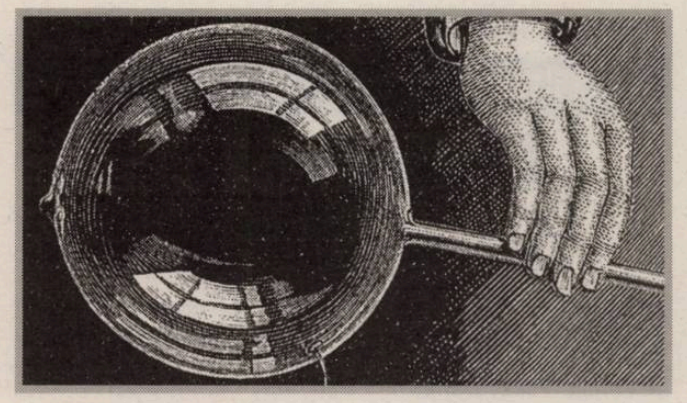

mănîncă aur. Ceea ce trebuie să facem este să ne cumpărăm o canoe şi să urmărim păsăroiul pe rîu în jos, înarmaţi cu niscai site şi lopeţi. Aflăm unde îşi fac cuibul, cumpărăm terenul şi începem să le prăsim. Cu propriul nostru cîrd de păsări mîncătoare de aur o să facem o grămadă de bani!"

Larry s-a prins imediat. „La dracu! Am face ce n-au putut spaniolii să facă atunci cînd au venit în Statele Unite. Au căutat aur în toate locurile nepotrivite."

„Mă rog", am spus eu. „Pe vremea aia nu erau Statele Unite şi nici acum nu acolo se găsesc păsăroiul de aur, cafeaua şi caprele, dar de ce să le purtăm pică pentru asta? Vorbim aici de economie globală, înţelegi?

A înţeles. Ne-am cumpărat bilete de avion.

traducere de Ioana AVĂDANI

Petre IANCU

O carte cu şapte peceţi

– despre politica energetică a statelor occidentale –

Întrucît trăim într-o inflaţie de *summit*-uri, de ce nu şi unul energetic? La Berlin, Angela Merkel a convocat la 3 aprilie miniştri, manageri de vîrf, protectori ai consumatorilor şi alte somităţi. Cancelarul Republicii Federale i-a invitat să participe la un „vîrf", menit să stabilească modul în care Germania ar face bine să-şi organizeze pe viitor aprovizionarea energetică. Reuniunea a avut loc în condiţiile în care preţurile pentru curent electric, gaze şi ţiţei au explodat pretutindeni, iar nemulţumirea direct proporţională a consumatorilor a atins în Germania cote fără precedent. Cu probleme similare se confruntă şi alte puteri occidentale. Bunăoară SUA.

Futurologii – vai, ce cuvînt încărcat – precum şi mai puţin misterioşii lor colegi, politologii, se ceartă de o bună vreme pe marginea cauzei viitoarelor războaie care ne vor devasta planeta. Unii cred că le va declanşa apa. Şi arată cu degetul spre mai degrabă obsesivul decît deşerticul Orient Mijlociu. Alţii sînt siguri că bătăliile viitoare ni le va rezerva penuria de energie.

Cu atît mai mult interes s-a acordat *summit*-ului organizat de şefa executivului berlinez la începutul lunii aprilie. Tema reuniunii – alăturîndu-i pe fruntaşii politici şi economici ai Germaniei – vizase stabilirea strategiei menite să asigure pe viitor securitatea energetică a Germaniei. În chestiune fusese în primul rînd identificarea combinaţiei optime de energii şi combustibili, de care ar trebui să beneficieze în următorii ani Republica Federală. Participanţii au abordat, de asemenea, subiectul depistării prezumtivelor ţări sigure, din care ar urma să fie importate acestea, precum şi stabilizarea preţurilor percepute pentru energie.

Atît doar că aceste ţări „sigure" tind să dispară văzînd cu ochii. E bunăoară cazul Rusiei, care a demonstrat recent că ştie, la nevoie, să metamorfozeze materiile sale prime, prefăcîndu-le cît ai zice peşte în ditai arma de şantaj, de întrebuinţat între altele pe frontul rebelei Ucraine.

Dacă energiile convenţionale sînt din ce în ce mai greu de procurat în condiţii civilizate – în speţă la adăpost de manipulări şi presiuni politice – nu puţini experţi pledează în favoarea reîntăririi unei surse mult diabolizate în discursul politic corect al stîngii vest-europene. Or, soluţia salvatoare la îndemînă, recursul la energia nucleară, a rămas, iată, extrem de controversată, ideologic, politic şi economic în Germania. Atomul s-a trezit chiar şi mai rău famat decît în anii '90, după ce precedentul guvern de stînga, social-ecologist, a hotărît închiderea pe termen lung a reactoarelor germane şi nu s-a dat în lături să arunce în bătălie argumente de genul Cernobîl, pe cît de tari, propagandistic, pe atît de discutabile, avînd în vedere calitatea ieşită din comun a securităţii centralelor nucleare germane. Dar, dată fiind explozia preţurilor petrolului şi gazului metan, formaţiunile conservatoare au relansat discuţia privind amînarea abandonării energiei atomice, spre masiva iritare a social-democraţilor – partenerii juniori ai actualei mari coaliţii guvernamentale germane. Înaintea întrunirii berlineze, social-democraţii ceruseră imperativ ca tema energiei nucleare să fie exclusă de pe ordinea de zi a *summit*-ului organizat de Merkel. Ceea ce nu l-a împiedicat pe ministrul german al economiei, creştin-socialul Michael Glos, să recuze această revendicare şi să ceară participanţilor la întrunire „să evite barierele ideologice", de natură să obstrucţioneze discuţia privind garantarea unei aprovizionări energetice sigure.

Ţinînd cont de interesele financiare şi economice majore, care se leagă de viitorul concept energetic al Germaniei, era limpede din capul locului că dezbaterea amorsată, în mod salutar, de cancelar se va putea purta la adăpost de lovituri prin ricoşeu. Precedentul guvern german de stînga nu s-a mulţumit să vitregească reactoarele nucleare, ci a şi răsfăţat din răsputeri companiile, livrînd energii regenerabile. Aceste firme se tem, firește, că sînt pe cale să-şi piardă privilegiile. În răstimp, reprezentanţii ramurilor industriale, foarte dependente de aprovizionarea energetică, ameninţă să-şi mute fabricile în străinătate, în ţări în care preţurile pentru combustibili sînt mai accesibile. La rîndul lor, furnizorii naţionali de energie sînt supuşi unor crescînde presiuni politice şi refuză orice amestec şi orice subvenţionism în domeniul preţurilor realmente foarte mari pe care le percep în prezent. În fine, un rol deloc neglijabil îl joacă în actuala dezbatere şi aspectul ecologic, organizaţiile de protecţie a mediului militînd dinamic pentru favorizarea în continuare a energiilor alternative în dauna celor fosile.

Or, elementul-cheie al ecuaţiei pare să fie şantajul energetic, la care sînt ori ar putea fi supuse ţările occidentale, cu ajutorul petrodolarilor. În reacţie la conflictul iscat peste ocean de intenţia Casei Albe de a atribui unei firme arabe controlul asupra unui număr de şase mari porturi americane, diverse ţări islamice din Orientul Apropiat şi Mijlociu au început să ameninţe SUA. Ţările cu pricina doresc să-şi folosească rezervele imense de dolari pentru a exercita presiuni politice asupra administraţiei din Washington. În reacţie, America ar putea riposta prin măsuri protecţioniste, de felul celor cu care a avertizat recent senatorul de New York Charles Schumer, în cursul unei vizite efectuate în China. La Beijing, congresmanul american le-a cerut gazdelor sale să liberalizeze cursul yuanului, deci al monedei chineze, reliefînd că, în caz contrar, SUA ar putea spori taxele pentru importuri din China. Ca ecou al tensiunilor iscate de ambiţiile nucleare ale Teheranului, Iranul încearcă la rîndul său să pună pe picioare o bursă petrolieră, care să se bazeze pe euro şi să renunţe la exprimarea preţului ţiţeiului în dolari. Ca şi ameninţarea Băncii Centrale a Emiratelor Arabe Unite, de a converti 10 la sută din rezervele sale de devize din dolari în euro, iniţiativa iraniană exprimă o similară tentativă de punere la încercare a puterii economice americane. La baza ei se află ideea unei virtuale treceri a lumii arabe şi islamice de la petrodolari la petroeuro, ceea ce ar echivala cu o modificare de proporţii a pieţii globale menite să exercite presiuni enorme asupra monedei americane şi a SUA.

Cu un şantaj similar s-ar putea confrunta oricînd şi puterile europene, net mai docile în faţa revendicărilor orientale şi mult mai vulnerabile la expansiunea uriaşilor asiatici decît americanii. Motiv pentru care liderii occidentali de pe ambele maluri ale Atlanticului au obligaţia urgentă de a-şi concerta poziţiile şi de a găsi un răspuns adecvat la dilema privind asigurarea creşterii economice a societăţilor deschise, astfel încît foamea de energie a ţărilor apusene să nu le aducă în situaţia de a-şi vinde libertatea.

Pe moment, politica energetică a statelor occidentale riscă din păcate să rămînă o carte cu şapte peceţi.

***Petre Iancu** este jurnalist la Radio Deutsche Welle, Bonn.*

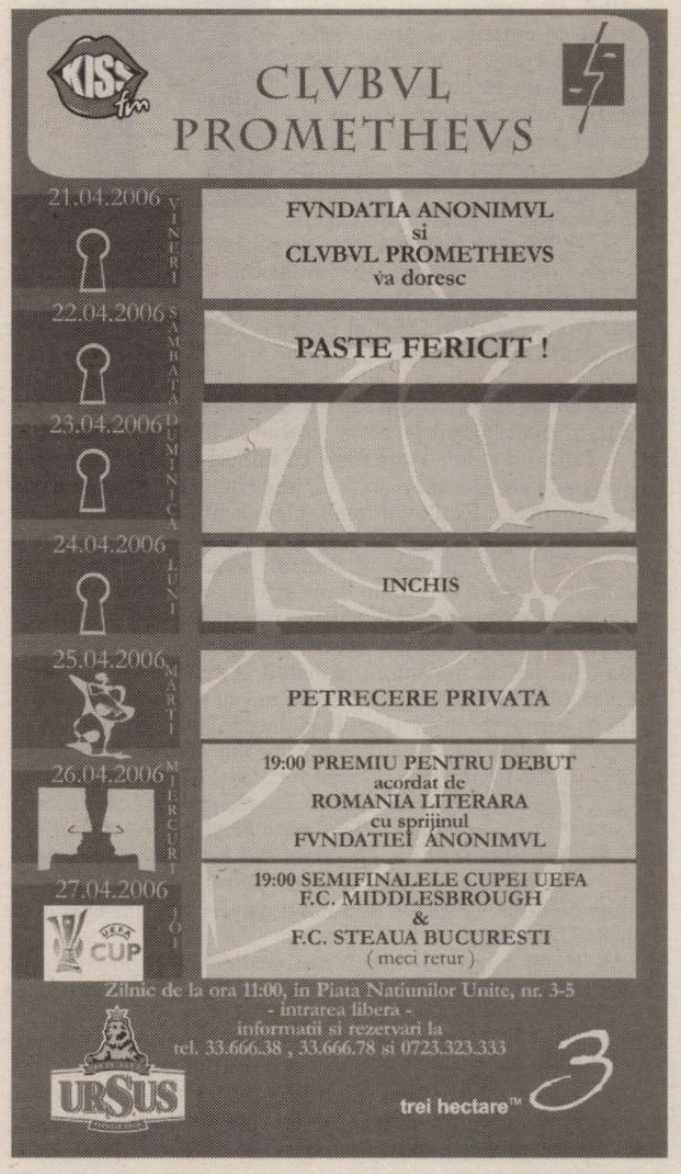

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Conducta de cultură

Porter Anderson a început prin a fi actor şi dansator. A trecut apoi, de pe scenă în sală, dar nu ca simplu spectator, ci în calitate de critic. A scris ce-a scris, la *Village Voice, Dallas Time Herald, Dallas Observer* etc., afirmîndu-se printre colegii de breaslă, pînă a ajuns vicepreşedinte al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru şi preşedinte al filialei americane a acesteia. Dinamic, ca toţi americanii, Anderson a trecut din teatru în presă, din presă la televiziune şi, de la televiziune, în spaţiul virtual. Începînd din 1999, răspunde de *site*-ul CNN.com, care prezintă ştirile *online*. Realizarea sa cea mai spectaculoasă este CNN Pipeline, prima reţea de ştiri difuzate prin Internet continuu, în timp real, pe măsură ce evenimentele se produc.

România nu se numără încă printre ţările cu acces la „conducta de ştiri". În partea noastră a lumii, doar Polonia se bucură de acest avantaj. Ne putem face însă o idee asupra calităţii serviciului, accesînd adresa www.CNN.com/pipeline. Demonstraţia este concludentă. Utilizatorul poate alege între un clip video principal şi mai multe clipuri secundare, care rulează, toate, simultan. Imaginea poate ocupa întregul ecran, cînd i se dă întreaga atenţie, sau doar o parte (în format midi), cînd utilizatorul doreşte să rămînă conectat la ştiri, în timp ce lucrează. El îşi poate alege o anumită tematică, de pildă cursul acţiunilor la bursă, iar sistemul îi va selecta şi îi va oferi noutăţile din domeniul care-l interesează, pe măsură ce ele apar. Nici o reclamă nu-i distrage atenţia, dar acest lucru are preţul său. Conectarea la conductă presupune un cost care variază de la un dolar pentru 24 de ore, la 25 de dolari pe an. Pentru a avea toate aceste performanţe, este necesară descărcarea unui program special de *web-player*, care înlocuieşte *media-player*-ul obişnuit. Multe corporaţii îngrădesc accesul, împiedicînd descărcarea acestui program, pentru ca angajaţii să nu caşte gura la ştiri, în loc să lucreze. Chiar şi aşa, aceştia se pot descurca, însă trebuie să se rezume la o vizionare pasivă, lipsită de interactivitate. Oricum, pasul înainte este important: în loc să fie un spectator supus grilei de programe, individul devine, dacă nu stăpînul informaţiei, cel puţin gestionarul ei.

Cum prima dragoste nu se uită niciodată, pasiunea lui Porter Anderson pentru noile medii nu l-a făcut să o uite pe aceea pentru teatru. El continuă să scrie cronici pe *site*-ul www.CNN.com şi vede cu tristeţe venerabila artă dramatică redusă la condiţia de artă minoritară. El crede că, pentru a supravieţui, teatrul trebuie să iasă din „cutie", fie că această cutie reprezintă scena italiană, sau un spaţiu oarecare, neconvenţional, dar, totuşi, fizic. În martie, la Torino, cu ocazia colocviului Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru, Porter Anderson a afirmat peremptoriu că prezenţa globală, oferită de mediul virtual, este condiţia supravieţuirii oricărei forme artistice, în societatea informaţională. El a propus ca, după modelul lui CNN Pipeline, să existe o conductă similară care să transmită *live* toate spectacolele importante de pe glob. În felul acesta, teatrul ar intra, şi el, în stratul spectacular global, parte a infosferei. Criticii trebuie să fie aceia care să ghideze procesul de virtualizare al teatrului, oferind contextul cultural necesar înţelegerii oricărei deveniri. Audienţa lor ar creşte, iar legitimitatea dobîndită în spaţiul mediilor tradiţionale le-ar asigura o poziţie simbolică, remarcabilă în spaţiul virtual. Mai mult, spectacolul de teatru ar cîştiga, prin virtualizare, în interactivitate, crede Porter Anderson, folosindu-se de exemplul jocurilor cu asumare de roluri, atît de gustate de internauţi.

Două obiecţii importante se pot ridica împotriva acestui adevărat manifest revoluţionar. În primul rînd, teatrul este, de fapt, singura artă care refuză virtualizarea, deoarece se întemeiază pe corporalitate. Teatrul nu este o artă de sinteză, ci de interacţiune. Elementele sale textuale, plastice, muzicale participă într-un proces de sinergie, în care rolul de catalizator îl are însuşi corpul actorului. În al doilea rînd, teatrul fizic, aşa cum îl ştim, oferă posibilităţi mult mai mari de interactivitate cu spectatorul decît mediul virtual. Înfruntarea dintre actor şi public nu este doar verbală sau simbolică, ci se desfăşoară, deseori, „corp la corp". A simţit-o, pe pielea lui, criticul Gerhard Stadelmeier, căruia actorul Thomas Lawinsky i-a smuls, în timpul unei reprezentaţii cu *Jeu de massacre* de Ionesco, la Schauspiel Frankfurt, carneţelul de notiţe, i-a aruncat în braţe o raţă împăiată şi l-a înjurat cu gură bogată, în timp ce criticul se îndrepta, jignit, spre ieşire. Partea vătămată s-a plîns în presă, i-a cerut lui Marie-France Ionesco, deţinătoarea drepturilor de autor, să interzică spectacolul, a reclamat la primărie, cerînd consiliului local, care subvenţionează teatrul, să intervină pentru concedierea actorului. În mediul virtual, nici agresiunea, nici replica n-ar mai fi avut loc, decît, eventual, la nivel simbolic. Decorporalizarea permite universalizarea, dar împiedică acel contact pe care-l poate oferi doar spaţiul, în acelaşi timp fizic şi magic, în care spectatorul şi actorul respiră şi transpiră împreună.

Marius CHIVU

exerciţii de admiraţie

Kate, draga mea,

Am vrut să-ţi scriu de mult, dar niciodată nu mi s-a părut momentul potrivit. Cu tine însă se pare că niciodată nu e prea tîrziu.

Cum să încep... Ca orice băiat sensibil, am trecut şi eu prin acel moment de maximă depresie amoroasă. Sufeream ca un cîine după A. şi simţeam că zidurile lumii se mistuiau încet şi etern. Tot ce citeam şi tot ce ascultam mi se părea că fusese creat pentru a mă simţi eu cît mai mizerabil. Rafturi lungi de bibliotecă, înalte suporturi de CD-uri, kilometri de peliculă şi de pînză îmi anticipaseră şi îmi aprofundau chinurile. Benjamin Constant, Holban, Cărtărescu, Piazolla, Satie, Dassin, Björk, Jay-Jay Johanson, Zeppelin, Wong Kar-Wai, Michel Gondry, Edward Hopper... toţi erau agenţii suferinţei mele.

Şi tu.

Era noaptea tîrziu, golisem a doua sticlă de Pinot Noir, cînd m-ai găsit tolănit pe covor, zăcînd în lumina difuză de pe VH-1. Purtai o rochie roşie roşie cu mîneci largi şi franjurată în partea de jos, ciorapi roşii şi ei, un brîu negru precum părul tuns neregulat... Erai o fantomă adolescentă cu buze aprinse, ochi mari şi cercei lungi, care rătăcea într-o pădure cu copaci rari, goi şi înalţi. Şi dansai! Dansai? Dansai într-un fel nemaivăzut vreodată la TV, un dans spastic, de neînţeles, inefabil ca un ritual magic... Mă chemai din corpul tău posedat de singurătate, îmi spuneai – bizar – Heathcliff, mă chemai cu vocea octavică să mă întorc, dansînd în transă dansul acela dezaxat, pînă la epuizare, ţintuindu-mă cu privirea speriată şi goală pe care trebuia să o umplu cu lacrimile mele... Îmi cîntai ascuţit-modulat: *„How could you leave me / When I needed to possess you? / I hated you. I loved you, too / / Bad dream in the night / They told me I was going to lose the fight / Leave behind my wuthering, wuthering / Wuthering heights... Heathcliff, it's me – Cathy! / Come home, I'm so cold! / Let me in-a-your window... / Let me have it / Let me grab your soul away..."*, iar eu rămîneam uluit, cu corpul îngreunat de pierderea dragostei ca o ancoră în covor.

Ah, Kate! Atunci am simţit că trec *dincolo*. Mi-ai făcut atît de mult rău cu videoclipul la „Wuthering Heights" (debutul tău absolut – ca să vezi – chiar în anul în care eu mă năşteam, şi nici nu citiseşi cartea lui Emily Brontë...), încît tot ce-mi mai rămăsese pe lume era să adun ce mai poate fi adunat.

Acum sînt relativ bine. Îţi scriu această scrisoare într-un mic apartament dintr-un mic cartier care se cheamă Giuleşti, revista care mi-o va publica îşi are sediul în spatele unei poşte, dar ştiu că tu nu vei citi această scrisoare niciodată. Mi-a făcut bine să mă regăseşti cu noul tău album, Kate Bush – *Aerial* (2005, Columbia Records). Vocea ta blîndă, tandră, senzuală, ca o iubită ce şopteşte poeme bizare între faldurile cearşafului, mi-a amintit. Pentru miile de cititori care te substituie chiar în acest moment şi pentru a celebra anonimele noastre rătăciri, voi susura în urechile hîrtiei de ziar un fragment din cîntecul „Somewhere in between": *„Somewhere in between / The waxing and the waning wave / Somewhere in between / What the song and silence say / Somewhere in between / The ticking and the tocking clock / Somewhere in a dream between / Sleep and waking up / Somewhere in between / Breathing out and breathing in / Like twilight is neither night nor morning..."*

Te îmbrăţişez. Al tău,

Marius-Victor

citit auzit

Nimic nu se compară cu acele lungi zile de weekend cînd te retragi în coconul casei tale, cu telefoanele închise (vorba vine), cu televizorul închis (idem), în faţă cu un vraf de reviste, şi te dedai, voluptuos, sportului tău preferat: Cuburtapecarte (aici, reviste)!...

În „meniul" meu de săptămîna trecută – tot ceea ce nu reuşisem să *parcurg* între timp; reviste noi *(Le Monde diplomatique);* numere noi *(Dilema, ID, Rom. lit....);* numere restante *(aLtitudini...);* numere semnificante...

● S-o iau cu cel mai recent *Obs. cult.* (59), în care Vladimir Tismăneanu explică de ce a acceptat să fie coordonatorul „Comisiei prezidenţiale pentru analiza dictaturii comuniste în România" (scuzaţi, aşa e titlul complet!). (În paranteză fie spus, este paradoxal – şi comic – că oarecum aceiaşi care-i critică lui Traian Băsescu puseurile autoritare i s-au adresat, nominal, pentru a-l convinge să condamne comunismul... Or, înfiinţarea *acestei* comisii este răspunsul *instituţiei* prezidenţiale.) *Pour une fois* (dar şi: *une fois n'est pas coutume!),* sînt de acord şi cu răspunsurile pe care Laurenţiu Damian – care a fost preşedintele juriului UCIN pentru recentele „premii" de tot rîsul, unde *Moartea domnului Lăzărescu* a fost şuntat *big MihneaGheorghiu time* – i le dă dlui Valerian Sava; mai ales că – asta am mai spus-o – L.D. vorbeşte & scrie mai bine decît regizează. (Revista condusă de Carmen Muşat mai conţine şi un dosar „Fotbalul – bucurie, drog, şpriţ", dar aici, sincer, îmi declin orice competenţă...)

● *Suplimentul de cultură* (condus de foarte tînărul George Onofrei) bifează recenta Gală UNITER, faptul că „Romaniţa a lansat bestseller-ul Primăverii" (dar ce caută ştiruţa asta pe copertă?!) şi, mai ales, două materiale despre dezbaterea de la Muzeul Ţăranului Român (legată de Barometrul de Consum Cultural), respectiv despre Barometru însuşi... Concluzia dezbaterii sună perfect & compact politic-corect: „Românii nu sînt inculţi, doar diferiţi." Mă rog, că sînt „diferiţi", asta ştiam de mult... Incisiv (ca întotdeauna), Radu Pavel Gheo nu se-mpiedică-n concluzia de la MŢR şi o spune răspicat: „...producţia culturală a ţării *(e vorba despre perioada Ceauşescu, n.m.)* ajunsese să semene tot mai tare cu cea din agricultură – mare şi multă pe hîrtie, dar firavă şi nu prea hrănitoare în realitate. Iar asta se mai vede şi azi."

● Din *Le Monde diplomatique,* ediţia românească – al cărui prim număr s-a lansat săptămîna trecută –, am citit editorialul lui Cristian Teodorescu (redactorul-şef al publicaţiei), documentatul şi foarte necesarul *survey* al Ioanei Avădani despre „Problemele economice ale presei din România", dosarul despre OMG-uri (nu, *nu* „ONG"-uri: e vorba despre „organismele modificate genetic") şi, deocamdată, cam atît... Ah, ba nu: am citit şi editorialul lui Ignacio Ramonet (directorul ediţiei franţuzeşti a lui *Le Diplo),* care se întreabă: „Franţa, bolnavă?". Dl Ramonet se întreabă, restul lumii răspunde (în cor): „DA!". În rest, revista arată bine, iar articolele sînt interesante şi provocatoare (pentru intelectualitatea noastră, preponderent de dreapta).

● Apropo de „provocare": trebuie citit neapărat eseul lui Traian Ungureanu din cel mai recent *Idei în dialog.* Se intitulează „Renaşterea Barbariei" şi este ex-tra-or-di-nar!

● Şi apropo de titluri noi: *aLtitudini* (revista condusă de Ion Bogdan Lefter) nu mai este la primul număr, a ajuns chiar la al doilea, dar, pentru că este lunar, este foarte dens: parcă ar fi patru *Observatorculturale* într-unul singur! Şi această publicaţie are un *look* aerisit şi occidental (c/o Vlad Arghir & Florin Iaru); în plus, numărul 2 este într-adevăr foarte: consistent (dosarul despre „Păcatele tinereţilor"), contondent (o reîntoarcere la „dosarul" *Evangheliştilor,* cu poză *shocking* pe copertă cu tot!) şi deloc complezent (excelentul articol despre filmul românesc post-'89, „Poţi fugi, dar nu te poţi ascunde"). Există şi un accent comic, ca să zic aşa: un fel de „scrisoare", semnată de dl Gabriel Andreescu, cu titlul: „Amintiri despre Mihaela Miroiu, pentru cititorii lui Mircea Mihăieş"; comicul nu stă, neapărat, în faptul că dl Andreescu se referă la soţii Miroiu cu „cei doi Miroi", ci în acela că...

● ...dacă deschidem nr. 15 al *Românii literare,* acolo Mircea Mihăieş – de astă dată sub forma unei scrisori clare, de bine ce începe cu „Dragă Gabriel"! – spune/scrie negru pe alb: „unde e, rogu-te, trimiterea la Mihaela Miroiu?". Se pare că e vorba de o „confuzie de persoană": dl Gabriel a *crezut* c-o descoperă pe dna Mihaela în articolul (din *Cotidianul)* al dlui Mircea, dar dl Mircea neagă că s-a referit la dna Mihaela... (Sau la vreunul din „cei doi Miroi".) În acelaşi nr. din *Rom. lit.,* un interviu cu Gh. Grigurcu (la împlinirea vîrstei de 70 de ani), o frumoasă pagină de poeme semnată Marius Chivu *(al nostru* Marius Chivu!), o cronică la *Femeia de la miezul nopţii şi alte povestiri desculţe* a lui Radu Albala, apărută în „Cartea de pe noptieră" şi – *pour la bonne bouche,* deşi e-n pag. 3 – „Cum să bîrfim despre cărţi", relatarea lui Gabriel Liiceanu despre cum a eşuat proiectul unei emisiuni TV (cu „Realitatea" dlui Tatulici)...

● Cum mi-am petrecut sfîrşitul săptămînii? Cu cele de mai sus. La care trebuie să adaug răsfăţul suprem: aşa, la vreo 10 numere din revista *People!* Vechi, veeechi – iaca, de-acu' fix un an! Dar în orice revistă, oricît de veche, poţi găsi lucruri vesele – lucruri înţelepte... Aşa c-am găsit şi eu, în rubrica mea preferată din *People,* aceea de scrisori de la cititori numită „MailBag", pe aceasta (recunosc că mi-a fost greu să aleg numai una!): „Paris Hilton dă dovadă de multă imaturitate aruncînd la gunoi prietenia ei cu Nicole Richie. Nu va trece mult şi o s-o regrete, pentru că nu există prieten mai bun ca prietenul vechi." Şi ce prieten mai bun ca o revistă şi mai vechi ca acest *People* din 23 mai 2005?! **(a. l. ş.)**

Texte şi opinii de: *Gheorghe ONUŢ (sociolog) ● Adina POPESCU ● Adina ROSETTI ● Monica TĂNASE ● Florin TUDOSE (psihiatru) ● Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Mai demult, întrebat fiind ce anume îl face să se simtă român, un amic-la-o-ţigară a răspuns simplu şi prompt: „să spun bancuri cu Bulă". Nu imnul naţional, nu imaginea drapelului fluturînd, nu gustul dulce al sărmăluţelor cu mămăliguţă sau cel amar al paşaportului roşu respins la graniţă; nu ştirile de genul „ofiţer-român-cu-o-problemă-personală dă buzna cu scandal la Strasbourg, chiar înainte de discursul premierului" sau „în plin centrul Capitalei un japonez este omorît de un maidanez..." (după care maidanezului i se intentează proces cu avocaţi şi martori şi mai că e găsit nevinovat – vina, cică, a aparţinut japonezului: a fost prea scund). Nici una dintre ipostazele de mai sus nu-l făceau pe amicul-la-o-ţigară să se simtă mai român decît spusul bancurilor cu Bulă.

Un personaj important, aşadar capabil să cuprindă chintesenţa românismului – cine este pînă la urmă Bulă, cînd s-a născut, cum şi-a dobîndit faima şi, ce-i mai important, ce s-a ales de el?

Bogdan Voicu îl denumeşte în articolul său un „erou al istoriei recente", amintind de un sondaj în care a ieşit pe locul I, ca fiind cea mai reprezentativă figură publică pentru România. Unii spun că naşterea sa s-a produs undeva prin anii '60... alţii cum că „naş" i-ar fi un fost comandant al securităţii ceauşiste... Bulă Moise (referiri există şi în dosarul de faţă, în articolul lui Florin Tudose şi în cel semnat de Gheorghe Onuţ); toate sînt însă (şi rămîn aşa, în lipsa unui expert în Bulologie) pure speculaţii.

S-a impus, chiar dacă pe piaţa neagră a umorului de dinainte de Revoluţie circulau o sumedenie de bancuri politice pline de alte personaje. Existau, de exemplu, o sumedenie de bancuri cu preşedinţi de state, cu miliţieni, chiar cu celebrul personaj non-uman, denumit Radio Erevan. Dintre toate însă, doar Bulă a rămas în prezentul amicului-cu-ţigara un indice al apartenenţei.

Bulă era mai mult decît un personaj. Pe cînd toţi ceilalţi erau doar jucători în bancuri, simple trăsături de caracter, particularizate fundamental şi independent de voinţa masei, Bulă a căpătat viaţă şi personalitate, datorită masei. Chiar dacă vorbim de o personalitate multiplă, chiar dacă nu este constant, chiar dacă ideile şi acţiunile sale n-au pic de unitate, de multe ori bătîndu-se cap în cap şi, chiar dacă felul lui de a fi se schimbă de la banc la banc (avem un Bulă genial în aceeaşi măsură în care avem un Bulă stupid, avem activistul de partid, avem anti-comunistul, îl avem pe Bulă pensionar, pe Bulă nou-născut, pe Bulă căsătorit – Bulă întinereşte şi îmbătrîneşte anacronic), Bulă rămînea mereu acelaşi. Adică al nostru. Îşi permitea orice, în aceeaşi măsură în care noi ne permiteam să-i facem orice, să-l transformăm după bunul nostru plac.

Ne permitea pentru că Bulă al nostru era pînă la urmă o bulă de aer într-o societate asfixiată. Era liber să se mişte, pentru că aparţinea spiritului şi nu materialului. Desfăcea orice convenţie şi încălca (şoptit, dar apăsat) orice tabu. Pentru că noi nu puteam. Vorbea deochiat, înjura sistemul şi şi-o trăgea cu doamna profesoară. El, nu noi, pentru că el nu păţea nimic.

Pînă cînd a urmat momentul '89. La început timid, apoi din ce în ce mai efervescentă, libertatea s-a răspîndit în mii de alte bule, printre care Bulă al nostru s-a estompat, nemaiputînd concura cu realitatea.

*Astăzi, chiar dacă articolele-reportaj despre cum şi cine îşi mai aminteşte de Bulă, semnate de Adina Popescu şi Monica Tănase, arată o amintire din ce în ce mai palidă a celui care ne-a fost amicul bun la toate, adică la greu, chiar dacă bancul zice că Bulă a murit la Revoluţie încercînd să fotografieze un glonte venit din faţă, personal, prefer să merg pe mîna amicului cu ţigara şi a Adinei Rosetti care conchide în articolul său despre urmaşii lui Bulă: „Bulă nu e mort, Bulă doar se transformă". (**S. G.**)*

Libertatea cauzează grav la Bulă

Bogdan VOICU

Un erou al istoriei recente

Dacă îmi amintesc eu bine, pe la începutul anilor '90, un antropolog român, pe care îl regăsiţi astăzi în paginile acestei reviste, ne povestea despre un mic studiu, un soi de sondaj, care căutase să identifice figura publică cea mai reprezentativă pentru România. Apăruseră în top, precum într-un hit din perioada respectivă a trupei *Sarmalele Reci*, Traian şi Decebal, Ştefan cel Mare, Mircea cel Bătrîn, Cuza, Mihai Viteazul şi alţi conducători din mitologia noastră, Nadia, Hagi şi Ilie Năstase. Peste aceştia, însă, plutea figura inconfundabilă a eroului acestui grupaj din *Dilema veche*. Bulă era cel care, precum preşedintele Iliescu la momentul respectiv, îşi depăşise în popularitate toţi contracandidaţii.

Nu îmi amintesc detalii legate de populaţia studiului. Mă aştept însă să fi fost mai degrabă orăşeni, dacă nu cumva chiar studenţi. Detaliul este însă puţin semnificativ. Importantă este popularitatea personajului imaginar la momentul respectiv, popularitate care îl făcea ca pentru destul de mulţi să fie nici mai mult, nici mai puţin decît prototipul românului şi al românismului.

În acel moment, Bulă avea o întreagă istorie în spate şi juca în general rolul unui haiduc vesel, care îi trăgea pe toţi la răspundere, lansa ironii la adresa moravurilor şi falsităţilor unei societăţi a dublei morale. Mă refer evident la societatea comunistă, mediul în care Bulă a cunoscut deplina afirmare, în care celebritatea sa l-a impus drept un adevărat erou naţional. Era o societate în care una se spunea oficial, alta era realitatea. Era o societate în care, exagerînd puţin, mai întîi raportai ce ai făcut şi abia apoi făceai. În care toţi spuneau că albul este negru, convenţia fiind să înţeleagă contrariul.

Bulă avea libertatea de a fi altfel, de a spune lucrurilor pe nume – ce e drept, nu mereu foarte direct, ci în acel stil dezvoltat în comunism, al cititului printre rînduri. Pretextul libertăţilor sale era aparenta prostie. Bulă pur şi simplu nu pricepea lucruri simple, şi atunci, ignorînd convenţiile sociale ale dublei morale, putea da glas, într-un mod amuzant, frustrărilor încătuşate în stupiditatea societăţii totalitare. Fiind prost, Bulă îşi putea permite să fie ironic, să vorbească despre lucruri nerecunoscute oficial. Ceauşescu, moravurile sexuale, sărăcia, lipsa de raţionalitate a organizării sociale. El nu pricepea cum stau lucrurile, nu înţelegea sensurile ascunse ale conversaţiei zilnice, astfel încît interpreta cuvintele în sensul lor propriu, generînd în naivitatea sa situaţii comice. Comicul în sine era însă unul care ţinea de subtilităţile diferenţei dintre limbajul oficial şi cheia de lectură reală.

Dincolo de comportament, Bulă era o metaforă în sine. Numele său ascunde un cuvînt cunoscut de toţi, însă inexistent oficial, nerecunoscut – spre exemplu – de *DEX*. Comportamentul său, adesea absurd, este similar numelui: absurditatea deriva din nerecunoaşterea oficială a unor realităţi evidente.

Celebritatea lui Bulă era una cvasi-generală. Naivitatea lui şi faptul că îşi permitea să ignore tabuurile unei societăţi puternic controlate se transformau treptat în charismă, în condiţiile în care putem discuta despre charisma unui personaj imaginar. Bancurile cu Bulă erau pretutindeni, dominînd spaţiul privat, dar şi pe cel public. Îmi amintesc că autobuzele pururi aglomerate erau un mediu propice în care să mai afli, din cînd în cînd, un banc cu Bulă. Cîte un zîmbet înflorea pe buzele unuia dintre călători, ochii îi străluceau şi urma anunţul către cunoscutul întîlnit în autobuz: „Ştii bancul cu Bulă şi cu...". Destui vecini deveneau brusc atenţi, iar peripeţiile Švejk-ului român făceau ca înghesuiala şi mirosul de transpiraţie să devină un pic mai suportabile.

Nu am informaţii exacte, însă nu cred că Bulă este un produs exclusiv. L-am pomenit mai sus pe eroul lui Hašek. Comportamentul acestuia, tipul de umor promovat, îmi par a fi destul de apropiate. Bulă, ca şi Švejk, devin celebri în societăţi închistate, marcate de traume culturale, generate de totalitarism, război, ocupaţie străină. Astfel de personaje strîng în ele toată sfidarea oamenilor către nedreptatea unor sisteme coercitive, dînd glas ironic unor frustrări netolerate de morala oficială. Probabil Bulă există sau a existat pretutindeni într-o formă sau alta. Duritatea sistemului comunist l-a făcut însă la noi un personaj de legendă.

Am discutat pînă aici despre Bulă la modul trecut. Comunismul a fost perioada sa de glorie. Bulă a supravieţuit însă comunismului, fiind încă prezent printre noi. Totuşi, el şi-a redus aria de influenţă şi probabil va continua să îşi piardă treptat poziţia de top din lumea bancurilor. O investigaţie rapidă a cîtorva *site*-uri româneşti de divertisment *on-line* mă face să cred că, în linii mari, cam unul din zece bancuri, postate în paginile respective, îl are ca erou pe Bulă. Cel puţin aparent, el este unul dintre personajele importante în bancurile despre lumea şcolii, în cele care ironizează armata, precum şi în cele cu tentă sexuală. Toate cele trei zone sînt marcate în mod cert de conservatorism, de interdicţii ale libertăţii de exprimare. Pe de altă parte, prezenţa lui Bulă în bancurile politice e relativ modestă. Iar bancurile politice în sine sînt destul de rare. Presa s-a substituit aici lui Bulă, luîndu-i locul, fără a face însă apel la amestecul de genialitate şi candidă naivitate, ci spunînd lucrurilor direct, pe nume. Bulă a devenit astfel oarecum desuet, într-o zonă în care libertatea de expresie, exceptînd unele excese ale unor vremelnici premieri sau preşedinţi, este un bun cîştigat.

Nu mă pot opri însă să nu notez o impresie pe care mi-am format-o mai demult. Unii realizatori de *talk-show*-uri, la debuturile lor, la mijlocul anilor '90, au părut a adopta un model ce combina naivitatea cu inteligenţa, şi conducînd în final la a trage la răspundere, perfect legitim pentru auditoriu. Mai exact, mimau neştiinţa, punînd întrebări aparent inocente, aşteptau răspunsul uneori prefăcut al interlocutorului, iar apoi îl trăgeau la răspundere. Mie îmi pare a fi un model similar cu cel al lui Bulă.

Mă întreb cum e mai bine: cu sau fără Bulă? El e alături de cînd mă ştiu, reprezentînd pentru generaţia mea unul dintre elementele de continuitate. A fost un agent al *loisir*-ului, pe cînd nu existau prea multe alternative de petrecere a timpului liber. A fost glasul revoltat ce putea vorbi, pe cînd a gîndi era în bună măsură un lucru interzis. Nostalgic vorbind, sîntem ataşaţi de el. Pe de altă parte însă, tare mi-ar plăcea să rămînă doar o amintire, sau un individ marginal, desfiinţînd numărul limitat de tabuuri încă existente, contribuind astfel la progres.

Cîţiva strămoşi de-ai lui Bulă

Unul dintre primele personaje româneşti de anecdotă ar fi **Păcală**. Cum numele lui derivă de la verbul „a păcăli", sau „a se păcăli", devenind intraductibil în altă limbă, bazîndu-se aşadar pe chiar una dintre primele caracteristici ale umorului românesc, *umorul de nume,* se poate afirma, cu siguranţă, că Păcală este un personaj 100% neaoş. Spre deosebire de personajul care i-a urmat, personaj apărut pe la mijlocul anilor 1800, cînd puternicele influenţe orientale îşi puseseră pecetea nu numai pe socialul şi politicul vieţii româneşti, dar şi pe umorul acesteia. E vorba de **Nastratin Hogea** care, chiar dacă au existat suspiciuni cu privire la originalitatea lui (gurile rele spun chiar că Anton Pann ar fi tradus o carte populară turcească), a fost asimilat, devenind un exemplu clasic al culturii urbane a epocii. Cu timpul, pe măsură ce mulţi evrei din Rusia se strămutau pe pămînturile româneşti, paleta umorului nostru se îmbogăţeşte cu încă alte două personaje. Este vorba de **Iţic** şi de **Ştrul**, o pereche de evrei plini de ironie, proprietari de magazine, percepuţi a fi, în mare parte, ingenioşi şi subtili, plini de înţelepciune şi umor, dar şi foarte avari. Odată cu creşterea ritmului urbanizării, dar mai ales în timpul perioadei comuniste, spiritul umorului popular românesc avea nevoie de o nouă reprezentare, un personaj nou, diferit de tot ce existase pînă atunci, un personaj care să surprindă noua realitate socială. Astfel, pregătit de fondul glumelor politice apărute pe seama unuia dintre miniştrii guvernului Petru Groza, de data asta de un personaj cît se poate de real, **Romulus Zăroni,** ministru al Agriculturii *(Caligula, imperator şi-a făcut din cal senator / Groza, mai sinistru, şi-a făcut din bou ministru)*, pe la începutul anilor '60 apare **Bulă**. Un personaj tragi-comic complex, plin de contradicţii, idiotul în absolut, plin de sclipiri de genialitate, căruia românii i-au atribuit de-a lungul timpului exact genul de evenimente care se întîmplă mereu mecanicului-socrului-mătuşii-vecinului-cuiva. Asemănat de unii cu un fel de Superman, de alţii cu un retardat mintal, Bulă reuşeşte totuşi să salveze mereu o cauză pierdută. Despre el se spune în egală măsură cum că ar fi un tînăr slăbănog, urît ca dracu', care strică viaţa fiecărei persoane care intră în contact cu el, la fel cum se spune că ar arăta ca o găluşcă cu mîini şi cu picioare, foarte gras, fiindu-i mai uşor să se dea de-a dura decît să meargă. Bulă a devenit, în prezent, un erou mitic.

Surse: www.wikipedia.org, www.umeyelopedia.org

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 21 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Florin TUDOSE

Decembrie – ultimul banc

Doi oameni stau de vorbă. La un moment dat unul dintre ei zice:

Hai, dom'le, să-ţi zic şi eu ultimul banc cu Ceauşescu pe care l-am auzit. Celălalt răspunde:

– Dom'le, e păcat de d-ta, te văd om de treabă, de ce să ai necazuri? Eu lucrez la Securitate.

– Aaa, lucrezi la Securitate? Atunci nu-i nici o problemă, o să-ţi repet bancul pînă te prinzi de poantă.

Am căutat să-mi amintesc ultimul banc pe care l-am auzit în 1989. Nu am reuşit şi m-am simţit ca Bulă chemat la Biroul Organizaţiei de bază PCR pe întreprindere care, întrebat de secretarul de partid, cu o mutră fioroasă: „Tov. Bulă, de ce nu aţi venit la ultima şedinţă de partid?", a răspuns: „Dacă ştiam că e ultima, veneam...".

Tot ce îmi amintesc este obsedantul afiş al cinematografului Scala din timpul celui de-al XIV-lea Congres, *Noiembrie, ultimul bal,* titlul filmului lui Dan Piţa, care avea să facă epocă. Apoi a fost 21 decembrie 1989 şi nimeni, dar absolut nimeni, nu a mai rîs în România zile întregi. Ştiam că dictaturile sînt triste şi că nimeni nu a întîlnit dictatori fericiţi. România a beneficiat din '38 pînă în '89 de nu mai puţin de 4 dictaturi fără nici o pauză (regală, legionară, militară, comunistă). Dictatorii sînt trişti şi fără umor. Sub cea mai lungă dictatură, sub Ceauşescu, românii îşi defulau toate frustrările în ultimul refugiu de libertate – bancurile. Securitatea le considera un drog semilegalizat şi le lăsa să circule, ţinînd în semiamorţire o ţară întreagă. Uneori se făceau că nu înţeleg, alteori erau cu siguranţă sursa celor mai multe bancuri politice, iar pe unul din mai-marii lor îl chema, atenţie! nume real – Bula Moisă. Ce lucru plăcut pentru subordonaţii tovarăşului colonel (sau ce o fi fost – general) să îşi măscărească în fiecare zi comandantul, iar acesta să nu spună nimic, gîndindu-se că Bulă acela nu este el, ci Tovarăşu' pe care, prin această mică stratagemă, atotputernica securitate putea să-l facă praf şi pulbere. Un exemplu: *Un reporter occidental îl întreba pe Ceaşcă, prin 1989: Am auzit că în România e frig în case. Aşa e? / Da, dar n-a murit nimeni din cauza asta. / Dar am auzit că nu e nici mîncare? / Da, dar n-a murit nimeni de foame. / Şi am mai auzit că trebuie să te baţi ca să prinzi un loc în autobuz ca să te-ntorci acasă de la servici? / Da, dar nici din asta n-a murit nimeni. / Atunci, domnule preşedinte, de ce nu încercaţi cu cianură?*

În 1990, toate aceste bancuri dispăruseră, Ceauşescu era executat şi îngropat la Ghencea, toţi ne bucuram, dar nimeni nu rîdea. De-abia după marile orori din 28-29 ianuarie, lumea a început din nou să se teamă şi bancurile să revină în actualitate. *Cine a stat cinci ani la ruşi / nu poate gîndi ca Bush.* Poate că a fost primul banc postrevoluţionar. Oricum, este primul care îmi revine în memorie.

Era din nou periculos să faci bancuri, deoarece dispăruta securitate se transfigurase în milioane de vigilenţi oameni ai muncii care munceau şi nu gîndeau. Vajnicele muncitoare de la Apaca strigau fără ironie: *Nu vrem Kent, nu vrem valută / vrem pe Roman să ne...* Libertatea îndemna la acţiune directă, iar rîsul a fost întotdeauna o sublimare, o deturnare a unei agresivităţi exprimate.

Totuşi, în ţara lui Caragiale, intelectual subţire iubind ordinea nemţească, dar avînd nevoie de energia umorului mitic esc, nu se putea prea mult rămîne fără starea noastră naturală – rîsul. Loc de comedie şi scenă absolută: CPUN-ul, care a adunat într-o clipă două sute şaizeci de reprezentanţi ai naţiunii, ce au depăşit prin prestaţii, limbaj, prezenţă şi personalitate tot ceea ce geniul umoristic al românilor ar fi putut imagina.

Am rîs mult fără să ne dăm seama că în felul acesta Parlamentul a apărut în ochii tuturor ca un balamuc vesel mai mic din care, evident, lipseau doctorii şi infirmierii. Contele Iosipescu-Zambra, Brătianu-Cartof, alături de Mînzatu – academicianul care a despărţit apa vie de apa moartă pentru a-i face plăcere secretarului general, Ion Iliescu – nelipsit ca preşedinte, formau o majoritate zdrobitoare jumătate plus unu plus jumătate din cealaltă jumătate contra lui Corneliu Coposu, Ion Raţiu, Ticu Dumitrescu şi Radu Câmpeanu, nişte duşmani veniţi să ne mănînce salamul cu soia. O sursă de rîs total pentru cetăţenii care nu mai aveau nevoie de bancuri pentru ca la 20 mai – ce glumă uriaşă! – în Duminica Orbului – oamenii să meargă la primele alegeri libere. Ce au votat? S-a văzut şase săptămîni mai tîrziu, cînd rîsul a îngheţat din nou pe buzele românului. Miron Cozma şi ortacii lui au venit să planteze flori în Bucureşti; cel puţin asta era gluma bună pe care Iliescu o spunea, rîzînd cu gura pînă la urechi. O glumă de care nu a rîs nimeni, lăsîndu-l pe autor în postura de a rîde singur.

În România ajunsă de rîsul lumii a fost greu, foarte greu să învăţăm din nou să rîdem. A fost nevoie de mult curaj pînă cînd a apărut un săptămînal care a dat o nouă dimensiune rîsului politic sub patronimul celebrului „Caţavencu". Românii au redescoperit satira şi paradoxul verbal. Este interesant că, din nou, autorii glumelor au redevenit anonimi, pseudonimele creînd o identitate difuză în care nenumăraţii cititori s-au regăsit adesea. Că revista a ocupat un loc important e demonstrat de interesul pe care noua securitate, pompos intitulată SRI, l-a manifestat, mergînd pînă la ascultarea repetată a telefoanelor redactorilor. Au trecut 10 ani din decembrie 1989, dar rîsul a rămas un obiect periculos şi subversiv pentru serviciile din România. Rîsul celor inteligenţi este suspectat întotdeauna de proşti. Şi, apropo, iată şi mostre din noile bancuri: *Ştiţi de ce au parlamentarii aşa salarii mari? / Pentru că prostia se plăteşte.*" Şi încă unul tot cu Parlamentul: *În timpul unei dezbateri la Senat, cineva din sală strigă: Da' stingeţi odată luminile alea, ca să putem dormi şi noi! / Nu, nu! Încă nu le stingeţi, n-am terminat de citit ziarul!*".

Interesant, au reapărut poreclele oamenilor politici, adevărate coduri caracterologice, ştiute de toată lumea. Oricine ştie cine sînt Bombo, Prostănacul, Iepuraşul şi Ciobanu', Tataia, Bursucu', Răzgîndeanu, Cherestoi, Distonocalm, Rudotel, Corleone, Piticul Atomic, Michi Şpagă, Marean Careeste, Şpagaton... şi lista poate continua uimind prin lungimea ei dacă ne gîndim că înainte de 1989 în afară de Ceaşcă, Prinţişoru', Leana lu' Zăpăcitu' şi Ion Teleagă nu prea existau identităţi în numerosul birou politic.

Radioul şi Televiziunea multiplică bancurile cu repeziciune, prin realizatori din ce în ce mai specializaţi în producţia de umor politic. Ca un cor antic, aceştia reacţionează la moment, dînd o vigoare umoristică deosebită. Poantele şi construcţiile umoristice se anonimizează rapid, fiind strigate pînă şi de copiii de pe stradă în gura mare atunci cînd se joacă de-a „rusinica".

În sfîrşit, este de necontestat rolul Internetului, în care umorul politic al noii generaţii îşi găseşte un suport neaşteptat. Cine poate contesta rolul decisiv, subliniez decisiv, în prăbuşirea lui Năstase şi ascensiunea lui Băsescu în ziua alegerilor, determinat de celebrele *sms*-uri si *e-mail*-uri care trimiteau în Congo? *Şi dacă ramuri bat în geam / şi-ai să votezi cu Bombo / Îmi iau cu mine tot ce am / Şi emigrez în Congo.*

A fost pentru prima oară cînd umorul unei generaţii a cîştigat alegerile. Cîştigătorul trebuie să fie prudent pentru că acest nou tip de umor politic poate fi cinci ani mai tîrziu ascuţişul care îi taie orice şansă. Umorul politic va fi electronic sau nu va fi deloc.

Adina ROSETTI

Comedia *live* şi urmaşii lui Bulă

Trebuie să recunosc, de la început, că m-am înşelat. Se poate întîmpla oricui. Prima dată cînd i-am văzut pe „băieţii de la Deko" performînd la Prometheus, în toamna trecută, n-am fost nici prea impresionată, nici prea amuzată.

Pînă cînd au apărut ei pe scenă, tot rotindu-mi privirea împrejur, m-a uimit, în primul rînd, publicul. Nu erau acele domnişoare pletoase, cu haine „neconvenţionale" în sensul tipic, pe care le poţi întîlni pe acolo, la un concert Urma de pildă, legănîndu-se în ritmuri alternative, cu priviri pierdute. Nu erau nici doamne şi domni respectabili, trecuţi bine de prima tinereţe, veniţi să vadă vreo piesă de teatru, parcă anume pentru a mă face să mă întreb ce caut eu acolo, printre dînşii, la vîrsta mea „fragedă", în loc să mă aflu în vreun club zgomotos. Nu, nici urmă de aşa ceva în seara de *stand-up comedy!* Ba chiar pot să jur că am zărit, pe la o masă, şi un individ în trening – o chestie absolut şocantă pentru un asemenea stabiliment cultural cu pretenţii, cum la fel mi s-a părut şi muzica de *warming-up,* ceva între ultimele hituri MTV şi cele mai cerute şlagăre Radio 21. Apoi pe scenă au apărut „băieţii", pe rînd. Trupa Deko, în ordine: Bobo, Costel, Vio şi Teo. Au făcut glume despre lucruri cotidiene, experienţe personale, chestii haioase, care se pot întîmpla oricui, au fabulat puţin pe diverse teme (cum ar fi traficul, înjurăturile, sexul oral şi spoturile TV), dar nu în mod exagerat de original, au spus o groază de chestii, care înainte vreme ar fi făcut să roşească obrajii fetelor, dar care acum au provocat rîsete necondiţionate. La fel cum rîsete necondiţionate şi aplauze prelungite provoacă orice cuvînt cu bip (sau cît de cît vulgar) spus pe o scenă. Şi băieţii nu se feresc să le rostească, natural şi firesc, ba chiar, aş putea spune, cu o oarecare voluptate. Oricum, chestia asta se pare că a avut cel mai mare succes la public, bătînd de departe orice încercare de a face umor ceva mai rafinat sau poante subtile. Am zîmbit, am rîs pe alocuri, dar am plecat de la Prometheus uşor dezamăgită. Poate mai mult de reacţia publicului, decît de cei patru comedianţi, altminteri simpatici şi talentaţi, fără îndoială.

Dar, cum spuneam, poate că m-am înşelat sau poate că s-a schimbat ceva de atunci şi pînă acum, mai precis pînă luna trecută, cînd am fost din nou la *stand-up comedy,* tot la Prometheus. Pot să vă asigur că de data asta am rîs în hohote (ba uneori chiar cu lacrimi) întreaga seară, şi nu din cauza cuvintelor cu bip, care de altfel au fost în scădere. În schimb, au fost în creştere glumele de bun-gust şi s-a observat chiar o explozie de originalitate şi umor inteligent. Trebuie să-l vedeţi, de pildă, pe Costel imaginîndu-şi o discuţie între Conştient şi Subconştient, certîndu-se în legătură cu ingredientele pe care le vor arunca în visele unui biet individ adormit. Sau inventînd tot felul de situaţii amuzante şi absurde între grecii ascunşi în burta Calului Troian. Pe lîngă o mutriţă absolut adorabilă de copil teribil şi pus pe şotii, numitul **Costel Bojog** (student la Actorie în anul I) mai are şi joc scenic, vervă şi un fel de candoare, cu care spune cele mai trăsnite chestii. Dacă tot aţi rîs cu Costel, distracţia continuă cu **Viorel Dragu** care, cu accentul lui uşor moldovenesc şi aerul inofensiv, va repovesti şi reinterpreta diverse „faze celebre" ale istoriei noastre zbuciumate (cuplul Mircea & Baiazid etc.). Apoi Teo (**Claudiu Teohari,** *copywriter)* vorbeşte, cu umor negru si sec, despre mărunţişurile din viaţa de zi cu zi, care ni se întîmplă tuturor (teribila lovitură la degetul mic de la picior, întrebările stupide, discuţiile cu iubita etc.), disecă diverse automatisme de comportament şi stereotipii, pe care le avem cu toţii şi nu le mai conştientizăm. Le pune într-o lumină uşor ironică, cu un aer sincer mirat, de parcă atunci le-ar fi descoperit şi el. Şi oamenii rîd pentru că se recunosc, se identifică şi se simt „părtaşi" la glumele lor. Pentru că se pare că asta e secretul reţetei unui număr de *stand-up comedy* reuşit – îmi explică Bobo (**Mihai Bogdan Bobonete**, student anul II Actorie, absolvent Electrotehnică şi cel mai vechi membru al trupei), pe scările ce duc de la Café Deko la Lăptărie, înainte de spectacol. Bobo are un gen de umor mai matur, bazat pe „observaţionism", inspirîndu-se din evenimente sociale, ştiri, reclame; în plus, are ingrata sarcină de a începe spectacolul şi a încălzi atmosfera, fiind nevoit să depăşească toată stînjeneala de început şi inevitabilele momente-moarte. Un alt secret: autoironia. Să faci mişto de tine, de propriile-ţi slăbiciuni şi frustrări, în faţa unor oameni va avea întotdeauna succes garantat. Publicul, spune Bobo, este deja format – „sînt oameni care au venit să bea o bere şi să se distreze, oameni care au venit gata dispuşi să rîdă". Unii din oamenii ăştia, veniţi să-şi ia porţia de rîs în week-end, sînt probabil cei care nu mai rîd prea mult în mod spontan, în viaţa de zi cu zi, oameni care au nevoie de un stimulent pentru a declanşa aceaste supape. Oameni care au nevoie de divertisment organizat pentru a se destinde, pentru că, după cum ştiţi, viaţa e grea, problemele multe, job-ul nu mai durează de mult doar opt ore şi aşa mai departe... Totuşi, dacă li se oferă ocazia, românii uită de griji şi încrîncenare, pentru că sînt, fundamental, o „naţie a urzicarilor" – crede Bobo, foarte optimist în ceea ce priveşte starea umorului românesc. Se pare că Bulă nu e mort, ci doar se transformă!, pentru a parafraza un vechi cîntec de mahala, preluat recent şi transformat în hit de Internet.

Oricum, revenind la Trupa Deko, spectacolul a fost reuşit, publicul a rîs cu adevărat, iar ceea ce a lipsit (şi bine a făcut, după părerea mea!) a fost interactivitatea, cu care publicul nostru nu este prea obişnuit. Glumele referitoare la spectatori sau implicarea acestora în spectacol pot crea momente penibile. Asta îmi aminteşte de un biet rocker fioros, venit împreună cu prietena sa la spectacolul „89.89... fierbinte după '89" la Teatrul Foarte Mic. Invitat fiind de către o actriţă să-i pipăie sînii, bietul rocker rămăsese înmărmurit, paralizat de groază şi de jenă şi nu mai îndrăznea să spună nimic, în timp ce partenera îi pîndea cu vigilenţă reacţia. Se pare că, în asemenea situaţii, oamenilor le dispare instantaneu orice fel de simţ al umorului...

Teoria şi practica

Bulă vine la taică-su:

– Tată, care e diferenţa dintre teorie şi practică?

Taică-su, filozof:

– Să-ţi explic.

Îşi cheamă nevasta, fiica şi soacra.

– Băi, nevastă, dacă, teoretic, un arab ţi-ar da o mie de parai, te-ai culca cu el?

– Da, bărbate, ne-am pune faianţă în baie, am pune parchet pe jos...

– Băi, fata tatii, dacă un arab ţi-ar da o mie de parai, te-ai culca cu el?

– Da, tată, că mi-aş lua blugi şi geacă şi m-aş duce la turci...

– Băi, mamă soacră, dacă un arab...?

– Da, băiete, că aş lua o maşină de spălat şi vase Zepter...

– Vezi, mă, Bulă, noi în teorie avem trei mii de parai, dar în practică avem trei curve.

Gheorghe ONUŢ

Predicţii toxice

Dacă, înainte de 1989, nivelul de dezvoltare ar fi fost măsurat nu în PIB *per capita,* ci în producţia de bancuri *per capita,* România ar fi fost, de departe, ţara cea mai dezvoltată din lume. E adevărat, multe bancuri circulau în întreg lagărul socialist, cu potrivirile respective de personaje. Dar cele mai multe erau endemisme, d-ale noastre, carpato-danubiano-pontice. Aproape în fiecare zi auzeam un banc nou, iar cel puţin o dată pe săptămînă auzeam unul foarte bun. Ca să le putem ţine minte cît de cît, le înseriam – bancuri cu Ceauşescu, bancuri cu miliţieni, bancuri cu Bulă, bancuri cu Radio Erevan etc. Spusul bancurilor era un ritual cotidian şi de masă. Rîsul şi, mai ales, ne-rîsul la bancuri era un test – sigur, foarte selectiv şi adeseori decisiv. Ştiam cine la ce bancuri rîde şi ne reglam distanţele de luat faţă de cei din jur, în funcţie de acest rîs/ ne-rîs. Cît era socialismul de multilateral dezvoltat, şi la noi consumul de bancuri indica ierarhii sociale, iar bancurile cu Bulă ar fi trebuit să fie tipice pentru categoriile socio-culturale mai de jos, pentru *bulime,* ca să zic aşa. Dar, tipic pentru România de dinainte de 1989, ritualul spusului străpungea ierarhiile sociale, susţinînd în plan simbolic profuziunea de solidarităţi egalitare prin care făceam rost de cele necesare traiului de zi cu zi, adică reţelele sociale ale supravieţuirii atît de caracteristice societăţii socialiste româneşti, cu precădere în faza sa terminală. Natural, străpungerea comunicaţională a ierarhiilor şi agregarea simbolică a reţelelor prin spusul de bancuri s-au produs prin alinierea în jos, şi anume la bancurile mai grosuţe.

Aşa s-a făcut că Bulă a devenit personificarea cea mai funcţională, deci cea mai frecventată, pentru solidarităţile noastre cotidiene. A jucat un rol în acest sens şi istoria socială a majorităţii intelectualilor, recentisimă cam pentru şapte din zece intelectuali din anii 1980, ca şi celelalte accidente de structură culturală a intelectualităţii. Informaţia cum că la originea eroului nostru naţional s-ar afla un personaj real – Moise Bulă, oareşce şef prin securitatea ceauşistă – trebuie luată pe partea mai subţirică a alinierii. E o chestie cu Murphy, cu NASA. Adică o postprocesare, poate chiar securistică, că şi ei erau intelectuali, nu? Iar sub aspect patriotic, deci protocronic, Bulă e anterior lui Murphy, nu se poate să nu fie.

Altfel vorbind, Bulă rămîne cum am stabilit, manelist. Dar, în mod incontestabil, un manelist în evoluţie. Undeva dinspre „Ah, viaţa mea" spre „Drumurile noastre toate".

Nu ştiu de ce, dar pur şi simplu m-aş simţi mizerabil dacă nu aş continua cu cîteva mostre de bancuri de dinainte de 1989, luate nu chiar la întîmplare.

Un american, un neamţ şi un român au fost capturaţi de un trib de canibali.

– Stimaţi prizonieri, zice adjunctul şefului de trib, intenţia noastră este să vă mîncăm. Dar, pentru că sîntem oameni civilizaţi, vă oferim una dintre următoarele variante: unu, să haliţi în întregime acel rahat proaspăt pe care l-a făcut azi-dimineaţă Şeful nostru; doi, să luaţi pe spinarea goală o sută de bice; sau trei; să plătiţi o mie de dolari. Alegeţi.

Americanul.

– Poftiţi. O sută, două, trei... o mie de dolari.

– Mersi, vaporul dumneavoastră vă aşteaptă, sînteţi liber.

Neamţul.

– Ia vino cu biciul ăla. Îşi scoate cămaşa, jart, jart, optzeci, nouăzeci, o sută de bice.

– Mersi, vaporul dumneavoastră vă aşteaptă, sînteţi liber.

Românul.

– Unde ziceai că e rahatul ăla? O lingură, două, douăzeci, treizeci, cincizeci... Cînd mai avea vreo trei linguri, se opreşte.

– Nu mai pot, îmi borăsc şi maţele din mine. Ia vino cu biciul ăla. Îşi scoate cămaşa. Jart, pleosc. Una, două... nouăzeci şi cinci, nouăzeci şi şase...

– Opreşte! Nu mai pot. Ce, dom'le, o mie de dolari m-a făcut pe mine?

Bulă la ora de dirigenţie.

– Tovarăşă dirigintă, eu nu înţeleg asta cu reciclarea cadrelor.

– Hai să-ţi explic. Voi puneţi varză la murat, nu? Ei, şi pe timpul iernii, mai întoarceţi verzele alea în butoi, nu? Le schimbaţi locul, cele care au fost dedesubt le puneţi mai deasupra şi invers. Cam aşa e şi cu reciclarea cadrelor. Ai înţeles?

– Tovarăşă dirigintă, asta am înţeles. Ceea ce nu înţeleg este cum faci să ajungi în butoi.

Bulă la ora de dirigenţie.

– Copii, cine ne poate spune care este scopul fundamental al socialismului?

Spre mirarea tuturor, Bulă cu mîna pe sus.

– Ia zi, Bulă, dar vezi să nu zici iar vreo prostie de-a ta.

– Nu, tovarăşă, m-am pregătit. Scopul fundamental al socialismului este bunăstarea şi fericirea omului.

– Bravo, Bulă, nu mă aşteptam, bravo, foarte bine. Uite că poţi.

– Tovarăşă dirigintă, dacă îmi motivaţi absenţele de la mate pot să vă spun şi cine e omul ăla.

Muncitorul american. Muncitorul american se scoală la ora şapte, pentru că la opt trebuie să fie la serviciu. El se duce pînă la bucătărie în vîrful picioarelor ca să nu-şi trezească nevasta, care e casnică şi se scoală mai tîrziu. Ia micul-dejun, care se compune din ochiuri cu şuncă, suc de portocale şi cafea. Îşi aprinde apoi o ţigară „Kent", coboară, se suie în maşina sa „Ford" şi se duce la uzinele „Ford", unde este muncitor.

Muncitorul francez. Muncitorul francez se scoală pe la şase-jumate, la şapte-jumate trebuie să fie la serviciu. El se duce la bucătărie fluierînd şi cîntînd. Nevastă-sa, care e casnică, nu s-a întors de la o măturşă la care e plecată de aseară. El ia micul-dejun, care se compune din chifle, unt, brînză, miere şi cafea. Îşi aprinde o ţigară „Gitanes", coboară, se suie în maşina sa „Renault" şi merge la uzinele „Renault", unde este muncitor.

Muncitorul român. Muncitorul român se scoală la cinci-jumate, la şapte fără douăzeci trebuie să fie la serviciu. El poate merge pînă la bucătărie tropăind şi urlînd, pentru că nevastă-sa, dacă e schimbul trei nu a ajuns acasă, iar dacă e unu sau doi, s-a sculat să pregătească micul-dejun. Micul lui dejun se compune din ceai, pîine şi margarină. Îşi aprinde o ţigară „Carpaţi", coboară, se suie în tramvaiul „23" şi merge la uzinele „23 August", al căror proprietar este.

Un român moare şi ajunge în rai. Aici vede un pom plin cu mere şi întinde mîna să ia şi el un măr. Apare repede Sfîntul Petru, care îi dă cu o joardă peste mînă.

– Munceşte o zi, apoi poţi să vii să iei mere.

Munceşte românul o zi şi se întoarce la pom. Întinde mîna, dar iar apare Sfîntul Petru şi îi dă peste mînă.

– Ia de pe jos. Alea din copac sînt pentru export.

Doi prieteni.

– Băi, am învăţat şi la şcoală, fac învăţămînt politic de ani de zile, dar tot nu pricep cum trebuie. Zi-mi şi mie, cum va fi dom'le pînă la urmă în comunism?

– Dom'le, în comunism va fi aşa. Ştii piaţa din centrul civic. Ei bine, în mijlocul ei va fi o grămadă uriaşă de cartofi. Da' uriaşă. Şi fiecare cetăţean va putea să-şi ia pe gratis cîţi cartofi doreşte, oricînd doreşte.

– Bine, dar mie nu-mi plac cartofii.

– O să-ţi placă, o să-ţi placă...

Ce este filosofia marxistă? Filosofia marxistă este să cauţi o pisică neagră într-o cameră neagră.

Ce este economia politică marxistă? Economia politică marxistă este să cauţi o pisică neagră într-o cameră neagră în care nu e nici o pisică neagră.

Ce este socialismul ştiinţific? Socialismul ştiinţific este să cauţi o pisică neagră într-o cameră neagră în care nu e nici o pisică neagră, tu ştii că nu e nici o pisică neagră, dar strigi „Am prins-o!"

După 1989, industria românească de bancuri s-a prăbuşit instantaneu, dimpreună cu ritualul aferent al spusului. Îmi pare cumva rău, mai exact mă descumpăneşte că, dacă mă pune naiba să le spun studenţilor mei vreun banc de pe vremea lui Ceauşescu, un banc supermişto, ca să şi rîdă, trebuie să le fac şapte pagini de *footnotes*. Şi nu mă îndoiesc că mulţi/multe dintre cei care au citit mostrele de mai sus au resimţit şi ei/ele nevoia de *footnotes*. Din ce în ce mai mulţi...

Nu cred că avem vreun alt gen de motive ca să deplîngem această prăbuşire.

Bancurile sînt cultură populară, iar spusul de bancuri este un ritual. Ca orice ritual, el circulă prin eroii „tribului" nostru, eroi care sînt chintesenţe pe două picioare ale valorilor în care credem pe bune. Ca orice trib, avem „preoţi", care folosesc bancurile ca pe orice „sfîntă scriptură". De pildă, ca sursă de reglementare a situaţiilor inedite, pentru a ne spovedi şi sfătui în situaţii de nesiguranţă personală. Pe scurt, bancurile exprimă valorile tribului, deci în bancuri putem identifica aceste valori. Bancurile sînt deci predictori.

Fără urmă de îndoială, bancurile „iepocii" indicau valori aflate la o sută optzeci de grade faţă de valorile claxonate oficial. Asta înseamnă că ceauşismul era aşezat pe o cultură societală toxică, excepţional de toxică. Cultura populară surpa pur şi simplu cultura oficială – zi de zi, ceas de ceas şi în proporţie de masă. Nimeni nu credea o iotă din valorile culturii oficiale, nici măcar în cele înalte la modul cel mai raţional. Am în memorie un experiment *ad-hoc* al profesorului Paul Popescu Neveanu. Prin 1980, la o sesiune ştiinţifică „socio-umană", ne-a pus pe cei prezenţi, toţi născuţi sub soarele socialismului, başca sociologi, psihologi, antropologi, istorici, filosofi, literaţi, să ne imaginăm că sîntem cu adevărat realizaţi, că am reuşit în viaţă. După ce ne-a lăsat un timp să ne cristalizăm bine visurile, ne-a zis aşa: „şi acum, dacă aş fi un magician, cu puterea de a vă materializa visurile la care v-am pus să visaţi, s-ar umple locul de vile, de mobilă scumpă, de covoare, de cristaluri, de maşini, de iahturi. Deci de a avea-avere". Evident, nu l-a putut contrazice nimeni cum că ar fi visat ceva despre a fi – a fi ceva, a fi pentru cineva.

Prin economia lui de mănăstire, prin lupta pentru existenţa de zi cu zi şi toate mîrşăviile ei ancestrale, prin stupiditatea opresivă, socialismul a împins şi consolidat umorul românesc într-un fel *sui-generis* de contracultură. Sudică, hlizită, insidioasă, confortabilă, elastică, incultă, deresponsabilă, acivică, poate chiar anti-civică. Dar opusă – în mod esenţial, omnidirecţional şi irepresibil – culturii oficiale.

La un asemenea grad de toxicitate, nici un trib nu poate supravieţui, necum să se schimbe. Vreau să spun că decompresia socialismului era pur şi simplu predictibilă în bancurile „iepocii". Amărăciunea şi neliniştea mea stau în faptul, imposibil de contestat în mod serios, că nimeni nu a făcut această predicţie. Cît despre predicţii asupra viitorului (umorului românesc), aşa cum mi se întîmplă destul de des să o spun, nu ţin cu tot dinadinsul să o fac pe Casandra socioloaga. Dar pot declara că, dincolo de eliminarea opresiunii, întrezăresc agregarea treptată a unei noi toxicităţi. Nu insist, notez doar că ea nu se va mai exprima în bancuri (politice).

Deşi nu o iubesc, eu însumi fiind un intelectual socialmente recent, predicţia mea este că bancurile vor deveni (din ce în ce mai) anecdote, pentru producţia cărora parcă am avea ceva dotări, dăm semne în această direcţie chiar din anii 1980. Ca exemplificare, vin cu ceea ce consider banculanecdotă al deceniului 9 al secolului XX, deceniul de vîrf al producţiei româneşti de bancuri din toate timpurile.

Vînătorul a decis că nu poţi fi cu adevărat vînător pînă nu vînezi şi un centaur. A alergat luni de zile. A studiat urme şi trasee. A momit. A pîndit. Degeaba.

Într-o dimineaţă, cum stătea pitit în tufe lîngă izvor şi picotea, aude deodată trop-trop, trop-trop... Cînd se uită, pe potecă, în lumina lunii, se apropia de izvor... Centaurul. Falnic, nobil, o mîndreţe de exemplar. Se uită vigilent în stînga, se uită în dreapta, se apleacă şi începe să bea din apa cristalină. Vînătorul pune săgeata în arc, întinde coarda şi zbang!, îi înfige săgeata drept în inimă. Centaurul se ridică în două picioare, nechează şi cade cîntînd: Pe mine m-ai omorî-ît, Da' cu calu' ce-ai avu-ut?

Remember: Bulă pe înţelesul minorilor

● Bulă mergea pe stradă. Un amic îi strigă:

– Băi, Bulă, am auzit că ai intrat în Partid.[1] La care Bulă ridică pe rînd cîte un picior şi, privindu-şi cu atenţie fiecare talpă în parte, întreabă:

– În ce zici c-am intrat?

● Bulă intră într-o măcelărie şi cere un kilogram de brînză.

– Tovarăşe, îl apostrofează măcelarul, nu vezi ce scrie pe uşă? Aici n-avem carne, vizavi nu e brînză.[2]

● Bulă se opreşte în mijlocul străzii, contemplîndu-şi plasa goală.

– Uite, că nu-mi aduc aminte: mă duceam sau veneam de la piaţă?[3]

● Umbla Bulă noaptea prin Bucureşti, orbecăind pe stradă.[4]

– Doamne, dacă s-ar găsi şi ceva de mîncare, aş spune că este exact ca pe vremea războiului.

● Bulă fuge[5] în Occident. La graniţă e întrebat:

– Pentru ce aveţi medicamentele astea roşii?

– Contra bronşitei.

– Şi cele albe?

– Contra reumatismului.

– Şi cele galbene?

– Contra sinuzitei.

– Şi portretul lui Ceauşescu?

– Contra dorului de ţară.

● Dintr-o coadă lungă, lungă la Alimentară, Bulă iese supărat, strigînd:

– Mă duc să-l împuşc![6]

După vreo oră se întoarce.

– Ei, l-ai împuşcat?

– Nu, da' mi-am păstrat loc şi acolo.[7]

(culese de pe Internet)

---

1. Înainte de decembrie 1989, în România era un singur partid. 2. În comunism, magazinele erau goale. 3. În comunism, pieţele erau goale. 4. În comunism, lumina era pe străzi ca mîncarea în magazine şi pieţe. 5. Adică *a emigrat ilegal*, legal nu prea aveai cum să ieşi din România. 6. Înainte de decembrie 1989, se ştia foarte bine cine era El. 7. Cînd se „băga" marfă la vreun magazin, evenimentul era „sărbătorit" prin statul la cozi kilometrice. Dacă se zvonea că la un magazin alăturat a mai venit un alt „ceva", fugeai şi acolo şi-ţi lăsai rînd (adică rugai pe cineva să spună celor-lalţi că eşti acolo în timp ce tu fugeai la prima coadă), învingînd astfel legile fizicii şi existînd în două locuri în acelaşi timp.

Adina POPESCU

Post-mortem

Cine era Bulă?

„Bulă era un erou naţional în regimul comunist!“, zice administratorul, fost arhitect, galant, veşnic îmbrăcat la costum, cînd merge la Mega Image, la cumpărături, doar că mereu smocuri din părul alb de pe piept se prind în nasturii cămăşii impecabile şi se iţesc afară. „Aiurea, era prostul satului!“ se bagă în vorbă femeia de serviciu, peste 50, nas turtit, bărbat beţiv declarat, dar nici ea nu se dă în lături de la o bere, dacă îi faci cinste. „De fapt altfel stă treaba!“, explică moşuleţul de la opt care îşi făcea cruci peste cruci la ultimele alegeri să iasă Năstase şi uite că n-a ieşit şi a supravieţuit cataclismului. „El doar făcea pe prostul, pentru că nu voia să pară mai deştept decît toţi ăilalţi“. „Asta era o treabă subversivă“, zice din nou arhitectul-pensionar. „Nu ştii bancul ăla cu învăţătoarea care întreabă în clasă: «Vouă, copii, ce vă lipseşte acasă?». Unu' spune zahăr, altu' lemne de foc pentru iarnă, iar Bulă, două degete sus: «Nouă nu ne lipseşte nimic!». «Cum aşa, Bulă? Chiar nimic?». Iar Bulă răspunde: «Păi, a venit aseară acasă sora-mea şi le-a zis a lor mei că e gravidă, iar tata, cică, asta ne mai lipsea!»... adică era cu şopîrle! Bancurile cu Bulă nu se ziceau oriunde şi oricînd... doar la ureche: «Hai să-ţi zic unul cu Bulă!».“ Să înţeleg că Bulă era disident? „A... nu neapărat!“, intervine soţia moşuleţului fan Năstase, cea care de regulă trage cu ochiul în pungile cu Mega Image ale celor care intră în bloc. „Păi, din cîte îmi amintesc eu, a apărut şi în revista *Săptămîna*, la Faptul Divers, ce mai zice Bulă, ba chiar şi-n *România liberă* dă pă vremea aia, dacă nu mă înşel!“. Aha, deci ieşise din ilegalitate! „Interesant e faptul că odată cu Bulă a apărut şi Ştrulă... adică Bulă în varianta evreiască, ca să fie corect pentru toată lumea, pentru că Bulă era român şi nu le-a convenit *lor!*“, zice şi un bătrînel impozant, cu ochelari cu rame aurite, care nici măcar nu stă la noi în bloc, dar o tot freacă pe aici, căci a fost administrator acum şase ani, din nefericire doar un mandat. „Nu, faci o confuzie!“, îl contrazice administratorul. „Era Bulă şi mai erau Iţic şi Ştrul... şi Radio Erevan... asta-i altă poveste! Iţic şi Ştrul erau mai implicaţi politic pentru că vroiau să plece în Israel!“. Rîde. „«Să se plimbe cu bărcuţa, Ceauşescu cu Lenuţa!» Io una de asta îmi amintesc de Bulă, la şcoală, că zicea o poezie!“, rîde şi femeia de serviciu, cărînd un tomberon, pentru că azi e joi şi vine „Gunoiu“. „Ei, lasă!“, o întrerupe administratorul din voioşia sa matinală. „Bancurile cu Ceauşescu erau altele, iar Bulă nu era amestecat în ele!“

Cum arăta Bulă?

„Nu cred că avea vreo vîrstă anume!“, îşi dă cu părerea din nou administratorul. „Adică era şi Bulă adult şi Bulă copil“, îl completează bătrînelul de la opt. Era gras? Avea mustaţă? Era chel? Nimeni nu ştie. Eu, în schimb, l-am cunoscut pe Bulă *alive*, pe cocoşul Bulă, din comuna Rucăr, mai exact din ograda unui vicepreşedinte al noului partid comunist sau cam aşa ceva care avea toată colecţia *Scînteia* în podul casei. Îndrăgea animalele domestice, dintre care cocoşelul cel roşu, Bulă, era preferatul său. Îl botezase aşa din nostalgie. Amintirile sale suave legate de statul comunist nu aveau pentru el nici o valoare fără prezenţa „masculină“ a cocoşului Bulă în poiată, deşi bătrînul curcan fusese singurul care „prinsese“ regimul. În viziunea sa, Bulă reprezenta acel secretar de partid cam cîrcotaş, cam zeflemitor, care mănîncă cam mult (drept dovadă, cocoşelul epuiza destul de repede grăunţele din poiată, dar şi găinile!), un pic leneş, defecte „umane“ pe care le corijează, în timp şi cu răbdare, statul comunist. Povestea „cu cocoşul roşu“ nu le-am mai spus-o interlocutorilor mei, de pe băncile primăvăratice din faţa scării de bloc.

De ce a murit Bulă?

„Da' chiar, n-am mai auzit bancuri cu Bulă după revoluţie!“, realizează femeia de serviciu, după ce pune tomberonul gol la locul lui. „Păi, era normal să nu mai fie!“ zice administratorul. „După revoluţie, am putut să spunem orice pe stradă... ce sens mai avea Bulă?!“. „Deşi în politica asta de-acuma sînt o grămadă de Bulă, dar nimeni nu le mai spune pe nume!“, zice şi bătrînelul de la opt. Adică Bulă era un fel de agent *undercover* al libertăţii de expresie? „Cam aşa ceva! Probabil că Bulă n-ar mai putea să ne mai zică acuma ceva nou... nu mai are ce... pen'că ştim tot!“, spune şi bătrînelul cu ochelari, care e bine informat.

De ce a murit Bulă? Pentru că voi, dragi locatari şi proprietari ai blocului 21A, l-aţi abandonat! Pentru că a venit timpul ca, de cînd înfrunzeşte gardul viu şi pînă cînd primul crivăţ al iernii spulberă pet-urile şi pungile cu *Mega Image* din parcare, să staţi pe băncile donate vouă, de Primăria Sectorului 2, în faţa scării de bloc şi să comentaţi. De ce tînărul acela nepoliticos de la trei şi-a luat Logan, de ce domnişoara doctor de la şase trăieşte atît de bine din şpagă încît şi-a renovat *integral* garsoniera, de ce unii pleacă şi alţii vin, de ce arabi la şapte, de unde au unii atîţia bani ca să cumpere carne, lapte, ouă de la supermarket, de ce iubiţii fetelor de la parter sparg la răstimpuri geamul uşii de la intrare, veşnic încuiată, pentru că voi decideţi că nu avem nevoie de un interfon. Printre atîtea *de ce*-uri un personaj destul de tranşant, dar poate prea vorbăreţ, ca Bulă, nu-şi mai are locul. Iar imaginea voastră despre el este identică cu cea a unui vecin care s-a mutat odată cu voi, singur, într-o garsonieră, în anii '80, „a ştiut să se descurce“ prin relaţii & pile pentru a supravieţui, după revoluţie şi-a pierdut aplombul, l-a votat pe Iliescu, apoi pe Constantinescu pentru că l-au convins nepoţii, după care pe Năstase, a îmbătrînit treptat şi urît. L-aţi găsit mort, într-o dimineaţă, în garsonieră, după ce aţi spart uşa. „S-a dus şi Bulă ăsta, Dumnezeu să-l ierte... deh, era bătrîn!“, aţi spus şi aţi aprins clasica şi lugubra lumînare de pe palier.

Monica TĂNASE

Cu nostalgie despre Bulă

Bulă mergea într-o zi pe stradă şi un om îl întreabă:
– Bulă, unde te duci?
– Da' de unde ştii tu că nu vin?

Este tînăr, este jmecher, *are răspuns la orice. Pică de prost cu un scop: ne demonstrează tuturor că proştii mor, dar prostia niciodată. Cei ce i-au dat viaţă i-au spus simplu: Bulă.*

În Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, o formă regională a lui bulă *înseamnă femeie stricată, cocotă, prostituată. Într-un dialect din Fiji,* bula *înseamnă salut! O companie de textile a construit un brand internaţional cu acest nume.*

La noi, personaj de banc, Bulă s-a născut probabil în Epoca de aur şi supravieţuieşte încă într-o formă de tranziţie. Cît mai este însă de actual, de ce ne face să rîdem, dacă este prost sau este perfid, pe cine mai păcăleşte acum Bulă, i-am întrebat pe oamenii care au rîs într-o vreme de acest personaj.

Bulă are atitudine, penalizează greşelile, sancţionează stereotipul. Bulă are opinie. Bulă are reacţie. Bulă poate fi erou cu modestie şi, în egală măsură, poate eşua cu demnitate. Nimeni nu poate spune cu fermitate dacă Bulă este prost sau doar şmecher.

Adrian Calev, 37 de ani: „Bulă este personajul care a ţinut atîţia ani poporul român cu zîmbetul pe buze. Văzut din vremurile de acum, pare un paşoptist. Este revoluţionarul. El a schimbat ceva în vremea de tristă amintire. Urmaşul lui Păcală şi Tîndală, prieten cu Iţic şi Ştrul, mai puţin educat, dar cu limba la fel de ascuţită.“

Virgil Cucoş, 32 de ani: „Bulă e şi prost, şi şmecher. E un fel de Păcală. Pleci la începutul poveştii cu uşa-n spate, dar tot tu cîştigi.“

Mihaela Michailov, 28 de ani: „Cred că este amestecul ideal de prostie, perfidie şi şmecherie. Bulă are farmecul lui. Este ca nebunul regelui. Toţi îl cred idiot, cînd, de fapt, el este înţeleptul prin gura căruia grăieşte adevărul.“

Cristina Cileacu, 28 de ani: „Bulă este esenţa României comuniste, iar acum a ieşit din modă. Nu se mai poartă Bulă, se poartă Becali. Cred că e o problemă cu litera B la noi, la români. Nu l-aş numi nici prost, nici şmecher, ci doar norocos.“

Tedi Mureşan, 27 de ani: „Bulă este un personaj de cartier, cu inteligenţă necultivată, frustă. Nu e prost, doar speculează realitatea. Cred că mulţi adolescenţi se identifică cu el. El este cel care ne face pe noi!“

Vlad Conovaru, 24 de ani: „Pentru a-l defini pe Bulă, aş avea nevoie de toate adjectivele, invectivele, epitetele din dicţionar. În orice caz, Bulă nu este tîmpit. Propun un exerciţiu, ca argument: fiţi atenţi la bancurile cu Bulă şi o să realizaţi că doar în 1% dintre cazuri el sfîrşeşte tragic. Paradoxal, Bulă are o integritate destul de puternică. Parcă ar fi o clauză în contractul încheiat cu un popor devorator de bancuri. Poate e puţin deplasată comparaţia pe care urmează să o fac. Îndrăznesc totuşi: Bulă seamănă cu Chaplin. Şi Chaplin era genial, nu?“

Nebun, isteţ, şmecher ca noi...

Cea mai la îndemînă încadrare a personajului Bulă este aceea a arhetipului. A creat românul un personaj după chipul şi asemănarea sa? Îl ucide şi îl batjocoreşte cathartic precum ţăranul din banc care-şi duce mîrţoaga în tîrg? Sau se identifică cu acesta într-un scenariu paranoic prin care doreşte să scape de frustranta etichetă a prostului etern care, în sinea lui, e dat dracului şi-i face pe alţii care se cred deştepţi?

Vlad Conovaru: „Am convingerea că tipologia lui Bulă este, pentru români, inaccesibilă, fascinantă şi periculoasă în acelaşi timp. De ce? Păi, să le luăm pe rînd. Este inaccesibilă pentru că românul nu va avea niciodată disponibilitatea lui Bulă de a încerca marea cu degetul, de a se arunca cu inconştienţă în necunoscut, asumîndu-şi riscul de a fi penibil. Este fascinantă chiar din acest motiv. Oamenii mici au fost întotdeauna impresionaţi de nebuni. I-au condamnat, şi-au exprimat mereu dispreţul faţă de aceştia, dar i-au admirat. Adînc de tot, în sufletul lor făr-de-lumină, ca să nu zic *întunericit*, au fost marcaţi.“

Tedi Mureşan: „Bulă e şmecherul de 18 ani care întreabă ce-i facultatea de ASE. Într-un tramvai prin Bucureşti. În faţa mea, doi puştani. Unul dintre ei povestea cum a agăţat o tipă mai mare decît el. *Are 21 de ani, băi,* zicea. *Şi e studentă la Facultatea de ASE. Cu ce se ocupă, mă, Facultatea de ASE?*, a întrebat celălalt. Cam ăsta e Bulă. Se dă mare fără să ştie, dar în general pică în picioare şi are aparenţa demnităţii.“

Bulă, disidentul

Gloria lui Bulă s-a născut din atitudinea ce i-a fost împrumutată. El şi-a permis să spună pe şleau ceea ce românul se temea să spună. Elena Ceauşescu, Nicolae Ceauşescu au devenit paiaţe în istoriile lui Bulă. Gurile rele spun că mare parte din aceste bancuri au fost creaţia departamentului de cenzură din CC al PCR. Zvonul nu a fost confirmat însă, iar Bulă rămîne gloriosul român cu nume de prost, care şi-a făcut datoria: a fost disident.

Virgil Cucoş: „Bulă este un disident. A fost şi el un personaj al vremurilor lui.“

Cristina Cileacu: „Nu mai este de actualitate şi nu va mai fi animat niciodată. Tot ce mai putem face este să ne amintim de el.“

Virgil Cucoş: „Acum e pe cale de dispariţie. Gloria lui a fost pînă în '89. Păcală a ţinut cît a ţinut, apoi a lăsat locul lui Bulă. Acum a dispărut Bulă şi aşteptăm altceva. Încă nu avem un Bulă. Nu ştiu de ce, dar aşa mi se pare.“

Mihaela Michailov: „Bulă nu mai trăieşte. Şi nici nu a avut şansa de a lăsa un urmaş pe măsură. Cred că acum românul nu mai are puterea de a mai face băşcălie ca pe vremea gloriosului Bulă. Umorul nu mai are putere. Poate de-asta ne amintim cu nostalgie de Bulă.“

Vlad Conovaru: Eu nu cred că a murit Bulă. Poate se odihneşte un pic. A fost foarte solicitat în lipsă de alte personaje savuroase. Nu a avut concurent. Deocamdată sînt preferate pesonajele din viaţa cotidiană, politicieni, artişti, fotbalişti, staruri, pentru a ne putea degaja sufletul de invidii la adresa lor. O să-şi revină, sînt sigur. E prea important pentru a ne permite să-l pierdem. În concluzie, Bulă e mai versat decît mulţi dintre noi, dar are plăcerea de a spune şi a face tot ce gîndim şi ne e ruşine să recunoaştem.“

Relaţii familiale

Mama
– Bulă, termină! Bulă, opreşte-te... Bulă, nu-ţi face de cap... Lasă-l pe taică-tu în pace! Că el nu de-aia s-a spînzurat, ca să te dai tu huţa agăţat de picioarele lui!

Tata
– Tăticule, mă duci şi pe mine la Grădina Zoologică?
– Măi, Bulă, stai acasă, cine vrea să te vadă, să vină aici.

Unchiul
Nae, unchiul lui Bulă de la Paris, îl întreabă:
– La voi, morţii sînt îngropaţi cu popa?
– Nu, popa rămîne afară.

Fiul
Bulă se duce la maternitate să-şi vadă fiul nou-născut. Pe o cameră scria: *Supradotaţi.*
Deschide uşa şi strigă:
– Băi, Sile, unde eşti, bă, să te pupe, tac-tu?
Sile... nimic.
Pe altă uşă: *Copii dotaţi.*
Bulă deschide uşa şi strigă:
– Bă, Sile, unde eşti, mă, să te pupe tac-tu?
Sile... nimic.
Mai merge, dă de o uşă: *Copii normali.*
Bulă deschide uşa şi strigă:
– Bă, Sile, unde eşti, mă?
Sile, nimic.
Mai merge, dă de camera cu *Copii născuţi prematur şi ţinuţi la incubator.*
– Bă, Sile... Sile nimic.
Ajunge Bulă la camera cu *Copii handicapaţi.*
Bulă deschide uşa... Sile, nimic.
Bulă, dezamăgit, pleacă şi deodată zăreşte o ultimă uşă: *Sile.*

Constantin VICĂ

Brand-ul gîndirii

Ce se întîmplă cînd aduni mai mulţi filosofi şi îi pui să răspundă la întrebarea ce este filosofia? *Publicul nu este cel al unei conferinţe academice, dimpotrivă. Publicul-ţintă: elevii de liceu. Ţinta: filosofia este un brand care pune piaţa ideilor în mişcare. Cam cum a descoperit Adam Smith mîna invizibilă în buzunarele tuturor... O campanie pentru filosofie a fost iniţiată săptămîna trecută în cadrul Tîrgului Educaţiei organizat de Universitatea din Bucureşti.*

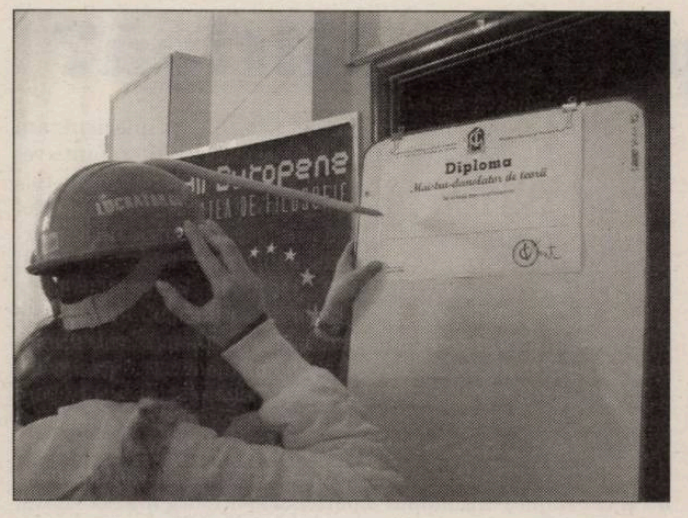

Uzina de *copywriteri* care încă nu s-au blazat, *aka* Facultatea de Filosofie, a propus, astfel, o ficţiune cu iz teoretic. Mulţi au ajuns la standul lor cu gîndul să discute despre problemele clasice ale filosofiei: ce este existenţa, ce este cunoaşterea, oare sufletul este o idee la Platon, cum ne descurcăm în cea mai bună dintre lumile posibile şi alte *trademark*-uri din domeniu. În locul filosofului măcinat de gînduri grele, au nimerit într-un grup de studenţi camuflaţi în veste de muncitori, cu căştile de protecţie pe cap. Conceptul lor: *Lucrător cu capul*. Într-o lume în care oricine poate să termine o facultate prin alte mijloace decît bibliotecă, stilouri şi examene, ei au propus să-ţi iei diploma cu capul. Să luăm povestea de la început:

1) Un afiş mare pe care scrie: *Grupul lucrătorilor cu capul salută Admiterea Test Free*. Ă? Că toată campania, ca formă, a fost o parodie la reclamele pentru telefonie mobilă, se poate înţelege. Interesant este felul în care ironia şi parodia transmit un alt mesaj: în faţa unor rafturi de bibliotecă trei muncitori stau şi privesc în zare: Kant, Nietzsche şi Aristotel. Cu căştile pe cap şi vestele reflectorizante, cei trei par scoşi din reclama cu Dorel şi transformaţi în Photoshop cu efecte de *Matrix*.

2) Ţi se pune sub nas *Testul suprem de calificare în lucrul cu capul*. E primul pas să ajungi la una dintre meta-calificările pe care ţi le oferea standul Facultăţii de Filosofie. Cu întrebări de genul: *Cu ce se asortează rozul?* (eu am ales răspunsul: cu *fixativul de idei)* sau *Cine ar trebui să reprezinte Filosofia la Eurovision?* (nu vă dau răspunsurile, se găsesc în toate librăriile), testul îţi oferea una dintre cele trei meserii de viitor: maistru-depanator de angoase, maistru-demolator de teorii şi maistru-sudor de profunzimi. Maistrul-depanator de angoase e foarte bun la lucrul cu Fiinţa, demolatorul de teorii e coşmarul proiectanţilor sociali şi sudorul de profunzimi se descurcă cu numai doi electrozi logici şi un autogen natural.

3) Cu calificarea în mînă te duceai să-ţi scrii diploma. Ţi se ataşa o cască de protecţie, dotată sau nu cu lasere roşii, cu o ţeavă în vîrf, care se termină într-un marker. Cu instrumentul pe cap îţi treceai numele pe diplomă. Dar tot procesul filosofic nu se termină aici. Dacă tot ai devenit *Lucrător cu capul,* primeai un abonament la *Aristo.TEL,* o reţea de telefonie a ideilor care rezistă de 2.338 de ani. Oferte de genul: tehnologia 3H (Hegel, Heidegger, Habermas) sau extraopţiunea *Apel în deşteptare* se alătură celor 10.000 de minute gratuite pe lună de vorbit filosofie în cadrul Facultăţii.

Lăsînd ironia deoparte, o asemenea campanie pune problema filosofiei în ultimii ani: dacă după Revoluţie a te „face" filosof era o opţiune cel puţin interesantă – şi textul lui Andrei Pleşu, pe care toţi meta-calificaţii îl primeau la standul facultăţii, explică de ce – acum, un asemenea domeniu rămîne în umbră. Sînt puţini cei „chemaţi" să devină filosofi? Sau Facultatea de Filosofie nu trebuie să producă numai viitori Kanţi şi Heideggeri? Răspunsul s-a dat la cea de-a doua întrebare. Nu de Kant şi Heidegger suferă România, ci de lipsa acelor oameni care să poată argumenta corect, să poată gîndi critic, să poată îmbina analiza raţională cu imaginaţia. Căci marile întrebări se nasc în faţa celor mai simple lucruri, din orice năzbîtie se poate face filosofie... O campanie deschisă, în care unor elevi li se arată că filosofia e *funny*, dar nu neserioasă, că din jocuri se nasc idei şi că în faţa marilor întrebări crisparea dispare în prezenţa dialogului (10.000 de minute de dezbateri filosofice pe lună, nu?). Am rămas îndelung prin preajma studenţilor filosofi şi n-am observat deloc aroganţă sau dezinteres. Era un grup care nu făcea propagandă, nici revoluţie, ci o comunitate care îşi prezenta regulile şi metodele. Unii ar spune că e prea mult, că filosofia nu trebuie promovată, pentru că o vom comercializa. Un singur detaliu: chiar dacă discursul lor era unul despre şansele pe piaţa muncii, doar la standul lor era un afiş în care se vedea mare o bibliotecă.

Ciprian VOICILĂ

Poveştile pierdute ale oului roşu

Muzeul Ţăranului Român a organizat în week-end-ul trecut Praznicul Floriilor, la care au participat 150 de meşteri din ţară. Au fost de toate: oale, ţesături, împletituri, icoane, flori, muzică, ciorbă de peşte şi peşte la grătar, dar, mai ales, ouă pictate şi împestriţate. „Legendele de întemeiere" ale oului de Paşti sînt multe şi variate. Trei dintre ele o au în centru pe Maica Domnului. Potrivit celei dintîi, Maria era urmărită de iudei şi, pentru a le distrage atenţia, vopseşte nişte ouă şi le aruncă peste umăr. Într-o altă variantă, urmăritorii aruncă cu pietre înspre ea, dar pietrele se transformă, în zbor, în ouă roşii. Cea mai cunoscută legendă ne spune că Maria Magdalena sau Fecioara Maria aduce pe Golgota un coş cu ouă cu care încearcă să îi îmbuneze pe soldaţii romani care îl păzeau pe Mîntuitor. Sîngele Lui se prelinge de pe cruce, înroşind astfel ouăle.

În trecut, gospodinele de la ţară vopseau ouăle pentru Paşti în Joia Mare. Existau două categorii: ouă roşii, numite şi „merişoare", şi ouă cu modele („încondeiate", „scrise", „pictate" cu ceară, „chinuite", „muncite"). „Ouăle chinuite" nu se dădeau de pomană, pentru că se credea că nu sînt primite de Dumnezeu. În unele locuri se vopseau cîteva ouă în negru pentru sufletele celor morţi. De Paşti, în prima zi, ouăle se ciocneau după o anumită regulă: capul cu capul şi dosul cu dosul. În prima zi se ciocnea numai capul cu capul. Ţăranii credeau că aceia care vor ciocni ouă de Paşti se vor întîlni şi pe lumea cealaltă...

Am profitat de ocazia Praznicului Floriilor de la MŢR şi am plecat în urmărirea „tradiţionalului ou de Paşte". Identificarea vînzătorilor de ouă a fost dificilă, navigînd printre standuri cu figurine din turtă dulce marca „Onu Avram, meşter popular din Argeş", purtînd certificatul „tradiţie, calitate, devotament"; cergi de lînă din „Maramureş, Săpînţa, Cimitirul Vesel", după cum m-a asigurat vînzătoarea, care a simţit nevoia să pluseze: „Lîna permută circulaţia aerului; cergile sînt universale, vara ţin răcoare şi iarna cald, facem după tradiţiile vechi, de două mii de ani prelucrăm lîna..."; cozonac secuiesc din Tîrgu-Mureş – Kürtös-Kalács, măşti populare; „palinca de Sighişoara din pivniţa lui Teo"; fragmente de frescă sau pergamente la preţul de 200 RON; podoabe; „farfurii din ceramică smălţuită cu motive tradiţionale originare din zona Horezu" (şarpele casei, cocoşul de Horez, Pomul vieţii); icoane pe lemn şi sticlă; suc de mere ecologic din livada de meri istorici de la Mălîncrav (citim pe prospect: „Mărul a fost dintotdeauna strîns legat de istoria satului Mălîncrav, situat la 25 de km sud-vest de Sighişoara şi atestat încă din anul 1035")... Majoritatea exponanţilor de ouă proveneau din Suceava, purtau „costum tradiţional" şi îşi organizau marfa după criterii diferite. Unii le împărţeau în două clase: „ouă tradiţionale" cu motivele clasice – crucea pascală, crucea ciobanului, floarea pascală, coarnele berbecului, calea rătăcită (la întrebarea de ce sînt denumite aşa, am primit două răspunsuri: „pentru că spirala desenată pe ele e fără sfîrşit" şi „pentru că drumurile pe la noi prin Suceava sînt rătăcite") şi ouă noi, cu motive mai puţin simbolice. După „sursă", am întîlnit ouă de găină, de gîscă şi de struţ de la 100 la 300 RON bucata. În ultimii ani, se pare că ouăle de struţ s-au vîndut foarte bine. I-am întrebat cum de le-a venit ideea să încondeieze un ou atît de exotic: „Păi, dacă încondeiem ouă de bibilică, de găină sau de gîscă, de ce să nu facem şi ouă de struţ?". O altă împărţire a mărfii s-a făcut după schema „natural-artificial": ouă naturale, pictate – ouă încondeiate, cu mărgele (la preţul de 6 RON pentru că „îţi ia patru ore ca să încondeiezi cu acu"). Maria Zilnici, creator popular, a vopsit un ou de struţ în verde „pentru că aşa îl face struţul". În sfîrşit, organizarea se făcea după potenţialul client: ouă cu motive tradiţionale – pentru amatorii de tradiţie, ouă noi şi ouă pentru copii – cu vulpiţe, ursuleţi, iepuraşi „care sînt interesaţi şi ei în legea lor", după cum m-a asigurat vînzătoarea din Cîmpulung Moldovenesc. I-am chestionat pe comercianţi asupra legendelor despre ouăle de Paşti. Cu greu am obţinut a treia variantă a legendei pe care am rezumat-o mai sus, semn că oul rămîne, deşi povestea lui se pierde.

Se spune că diavolul a fost ţintuit de Dumnezeu în fundul iadului. În disperarea lui, întreabă în fiecare an dacă românii mai colindă şi dacă mai fac ouă de Paşte. Ţăranii credeau odată că, în clipa în care aceste două obiceiuri vor dispărea, Satana va pune stăpînire pe pămînt. Mă întreb dacă nu există şi o altă variantă de sfîrşit: o lume de obiecte fără identitate, nesusţinute de poveste. Care ar fi rostul scriitorului în acest caz? Să umble de la o comunitate la alta ca Mascarita, eroul lui Llosa din *Povestaşul,* într-o tentativă de păstrare a identităţii, printr-un efort colectiv de memorie, sau să se retragă solitar şi să inventeze în delir istorii muritoare asemenea condeierului don Pedro Camacho?

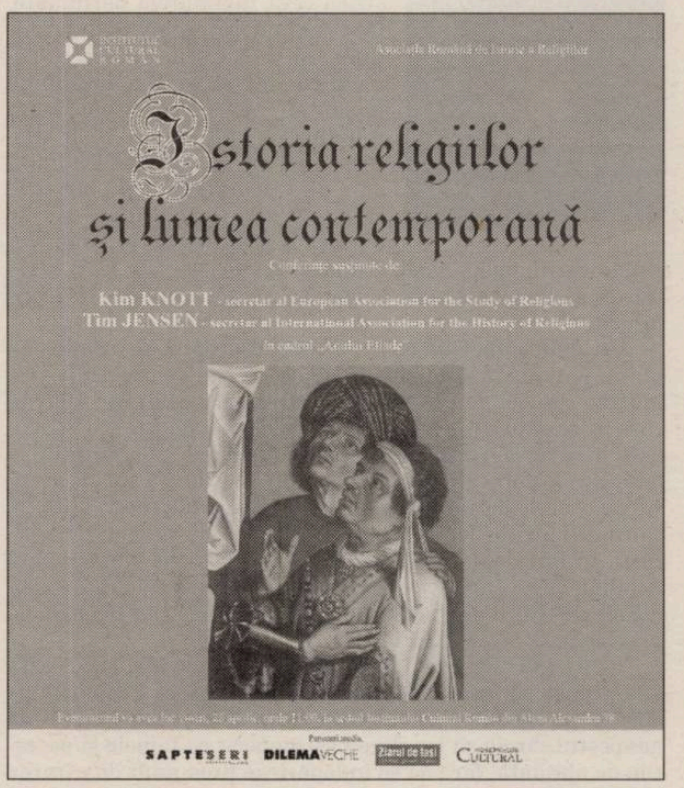

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

De ce trag clopotele, Mitică?

Teatrul românesc a început să intre în rîndul lumii!

Am fost în Franţa, într-un loc numit Villeneuve-les-Avignon, la un simpozion european dedicat traducerii, editării şi reprezentării dramaturgiei contemporane – a dramaturgiei franţuzeşti în alte limbi şi în alte ţări, precum şi invers (a altor dramaturgii în franţuzeşte etc.), iniţial, şi deschis, mai nou, în spiritul veritabilei uniuni europene, spre examinarea schimburilor inter-naţionale, independent de „filiera franceză". Dramaturgia românească a fost, clar, vedeta reuniunii, căci lecturile oferite participanţilor spre documentare au inclus nu mai puţin de trei texte (unul de Gianina Cărbunariu şi două de Ştefan Peca) – o cantitate egalată doar de aceea constituind aportul francofonilor nativi. Asta, deşi circulau pe-acolo texte, traducători şi oameni de teatru din Italia, Austria, Belgia, Olanda, Bulgaria, Polonia ş.a.m.d., lăsînd la o parte, desigur, prezenţa masivă a francezilor şi a pieselor lor.

Am fost în Irlanda, la Dublin şi în inima ţării, în comitatul West Meath (ca să dau o indicaţie geografică ceva mai concretă decît „undeva, în Paradis" – dar, hm..., asta e cu totul altă discuţie), într-un schimb de experienţă pe teme de dramaturgie şi organizare teatrală. M-am întîlnit cu o mulţime de oameni de teatru, autori, actori, regizori, secretari literari, conducători de trupe; toţi doreau să vină în România, abia aşteptau să lucreze în teatre româneşti, cu profesionişti ai scenelor româneşti, să citească piese româneşti, să vadă spectacole româneşti...

E bine!, mi-am zis, încîntată (pentru prima oară după mulţi, tare mulţi ani), în avionul care mă aducea, după aproape paisprezece zile de absenţă, la Bucureşti. E bine!

Aici urma să se încheie, de fapt, articolul; desigur, în urma unei dezvoltări mai ample a ideii principale, căci, în cele două ore şi ceva petrecute pe simpaticul aeroport praghez unde schimbi avionul cînd vii de la Dublin – cursă directă spre Bucureşti neexistînd –, m-am gîndit mai ales că, iată, pot să-mi respect fără prea mare efort promisiunea făcută într-un număr trecut: aceea de a scrie, optimist, despre lucruri pozitive. Şi mi-am continuat gîndirea aceasta vreme de alte două ore, în avion, mai ales că zborul era agreabil şi, pe deasupra, aterizarea se petrecea tocmai la ţanc ca să pot prinde fără emoţii autobuzul 783 spre oraş, care făcea ultima cursă la 11 seara (mă interesasem încă de la plecare). Avionul a aterizat, lin, înainte de 10. Eram liniştită şi veselă. Am coborît şi, prin ploaia ce săgeta harnic întunericul, am fugit repede spre autobuzul „de pistă". N-ar fi trebuit: vehiculul a aşteptat pînă ce în el s-au înghesuit strîns toţi pasagerii; altul nu se zărea. Dar nu facem decît vreo trei minute. Uşa la care sîntem lăsaţi e cam îngustă. Nu-i nimic, încăpem. Nici scara fixă – adică nu rulantă – nu e prea largă; şi treptele sînt relativ înalte. Ce noroc că n-am bagaj de mînă; ăia cu multe sacoşe cam gîfiie – aşa le trebuie! Dar uite şi scara rulantă!...nu merge?... Nu. Ei, lasă, e doar un etaj de urcat. Punctul de control al paşapoartelor: doamna în uniformă de la ghişeu e încruntată şi monosilabică. Cine ştie ce necazuri o fi avînd... Bine că la Bagaje a început deja să huruie banda; cărucioarele de transport sînt păzite, nu chiar pe faţă, de doi tipi în halate vagi. Dar, dacă ai un aer hotărît, nu-ţi cer nimic – ghinionul americancelor ălora mai în vîrstă! – şi, oricum, valiza mea e pe rotile. În holul mare roiesc unii cu „Taxi, domnu'?", dar ce treabă am eu cu ei? E zece şi cinci. Afară, un autobuz tras la peron, cu luminile stinse şi uşile ferecate. Pe perete, o inscripţie: „Autobuzele liniei 783 circulă la intervale de 15 minute. Programul este afişat la casa de bilete". La casa de bilete, zăvorîtă, nici un program – sau nu-l văd eu, printre perdeluţe de dantelă, iconiţe şi flori de plastic? Un chinez cu un rucsac burduşit în spinare şi tîrînd o sacoşă dolofană rătăceşte nedumerit între uşa autobuzului şi cea a gheretei. Dar, deodată, animaţie: un grup mare de bărbaţi tineri şi foarte veseli, în treninguri cu inscripţia Rapid, tocmai a ieşit din aeroport. Lîngă autobuz răsare, ca din pămînt, şi şoferul; deschide, de la un resort ascuns, uşile, urcă la volan şi-i poftеşte, voios, pe „băieţi" înăuntru. Eu şi chinezul dăm să-i urmăm. „Jos, vă rog! Mă retrag la garaj!" „Cu dînşii înăuntru?!" „Lăsaţi, doamnă! Nu merg în oraş!" „Bine... adică nu-i bine, dar... Cursa următoare merge normal, sper." „Care cursă?! Azi e duminică şi altă maşină nu mai vine!"

...Spre liniştirea optimiştilor, menţionez că am ajuns, pînă la urmă, de la aeroportul internaţional Otopeni în oraşul european Bucureşti – şi anume, chiar cu autobuzul în chestiune; şi cu chinez cu tot. Pînă la urmă şi pînă la margine (în Băneasa), dar am ajuns. Că oamenii, la noi, au suflet bun...

În încheiere, reproduc exclamaţia călătorului asiatic, emisă, cu adîncă uimire, de două ori în zece minute: „De ce nu făcut şofer cursa? Se poate aşa?" Şi precizez, în locul răspunsului pe care nu i l-am dat atunci, că între cele două părţi ale acestui articol există o legătură invizibilă, dar indestructibilă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Patrick Lapeyre, *Viaţa în trei*, traducere din limba franceză de Dragoş Jipa, Editura România Press, 2006.**

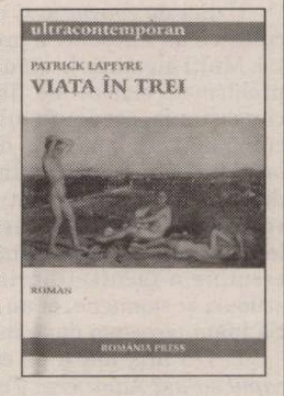

Patrick Lapeyre este un delicat şi un melancolic care scrie despre lucruri deocheate. E un erotoman căruia îi place poezia dezabuzării. Un bosumflat ludic povestind perversităţi fragile şi întreţinînd o tandră amiciţie cu absurdul.

Cel mai bine vîndut roman al său a fost *L'Homme-soeur*, din 2004, unde iubirea incestuoasă a fratelui pentru soră cernea candori din reverii triviale.

Viaţa în trei e un roman mai vechi. A fost publicat în 1991, iar titlul său original este *Ludo & comp.*, o formulă mai puţin acroşantă, dar sigur mai acoperitoare pentru carte. Pentru că din cele trei părţi ale romanului, doar în prima Ludo are o „viaţă în trei" – alături de bunul său prieten Samy, tot orientalist (sinolog), tot de 30 de ani, şi de Catherine, 19 ani, zburdalnică, vacanţieră, capricioasă, drăgălaşă, imprevizibilă, şuie şi şarmantă. Cînd Catherine dispare, Ludo, aprig băutor de citronadă, pleacă în căutarea ei, ajungînd astfel la Paris, unde petrece celelalte două părţi ale cărţii. De găsit, o găseşte rapid, chiar în partea a doua. De înlocuit, o înlocuieşte la fel de repede, în partea a treia a romanului, cînd, tot aşteptîndu-l pe Samy, îşi umple timpul cu sumedenie de alte aventuri, bizare, frugale, uşor penale uneori, bezmetice în orice caz, toate însă comunicînd o asfixiantă şi irepresibilă singurătate. În doi, Ludo este un singuratic şi un dezabuzat. Numai în trei, adică alături de Samy, se simte întreg şi poate funcţiona pe de-a-ntregul. Stofă de balaur bicefal, pînă la urmă. Şi de antierou flasc al unei poveşti de tot basmul, cu o epică luxată, sonuri din Prévert, cîteva fraze memorabile, un strop de umor şi multă ironie tristă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

O insulă preafericită

● **David Gilmour, *On an Island*, Columbia, 2006.**

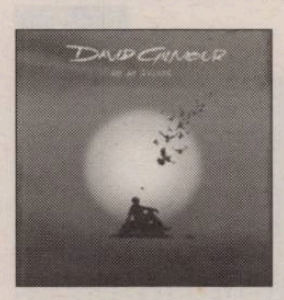

Într-un decor tihnit şi rozaliu, n-ar strica ceva lumînările parfumate. David Gilmour se pricepe de minune să ticluiască atmosfere romantice, aşa că ar fi o dovadă de impolitеţe majoră să nu ne lăsăm convinşi de chitara lui şi să stricăm totul cu un gest de lehamite care să-i dea peste cap planurile saturate de intenţii bune. Măcar cu atît îi suntem datori unei legende care îmbătrîneşte frumos, atît de frumos încît riscă uneori să ne plictisească cu excesele ei de bună-creştere britanică.

Cu siguranţă, Gilmour şi-a cîştigat dreptul de a cînta ce-i place. A ajuns în acea arie protejată, ferită de capriciile vremurilor, un soi de rezervaţie naturală a monştrilor sacri în care orice explicaţie sau justificare devine de prisos. Pentru asta nu e nevoie decît să-ţi păstrezi meritele şi abilităţile la adăpost de fantezii şi excentricităţi inutile, să nu te aventurezi dincolo de gardurile împrejmuitoare ale rezervaţiei, pe tărîmul muritorilor de rînd, în căutare de colaborări nefireşti, în fine, să-ţi conservi cu distincţie şi eleganţă rangul nobiliar de chitarist şi vocal într-una dintre cele mai grandioase instituţii ale rockului mondial, *Ladies and Gentlemen: the one and only*, Pink Floyd.

Iar David Gilmour, nu încape nici o îndoială, exact asta şi-a propus să facă. Să-şi păstreze efigia sacră întipărită pe chip şi pe album – David Gilmour, *mister* Pink Floyd – la adăpostul căreia să jongleze nestingherit cu temele şi poveştile de altădată, fără să se îndepărteze prea mult de cărarea ştiută. Este fără doar şi poate exerciţiul cuminte, pe alocuri steril, pe alocuri plin de farmec, al unui gospodar aşezat care îşi permite luxul de a-şi răsfăţa animăluţul preferat, chitara, cu pasaje solo ceva mai lungi decît în bătătura în care îl obişnuise (a se citi albumele Pink Floyd). Rezultatul, dincolo de cel evident, al unei virtuozităţi inconfundabile, proprie doar marilor maeştri, este de o blîndeţe galeşă, plină de căldură şi tandreţe, cu vagi damfuri de cochetărie şi tehnică pedantă. Există însă şi un risc pe acest al treilea album solo, ceea ce, ţinînd cont că *On an Island* pare să fi fost compus pentru a sta deasupra oricăror polemici, are aerul de-a trece drept o simplă bizarerie. Am senzaţia că la mijloc nu este vorba doar de o ciudăţenie, cum, la fel de bine, aş putea să bag mîna în foc că David Gilmour nu a anticipat acest risc. Şi anume că: acea lejeritate de a şti că vei rămîne *Mr.* Pink Floyd, atît timp cît îţi foloseşti chitara şi vocea în felul acela care te-a consacrat, poate duce la un simplu act de mimare, redundant şi superficial, în care lucrurile îşi păstrează doar coaja, iar profunzimile, densitatea şi *şvungul* de odinioară sînt date uitării. Partea bună este că, doar şi aşa, pe post de coajă de „a fost odată *Comfortably Numb*", *On an Island* are toate datele unui album binefăcător, de felul unei oaze de linişte sau pauze pentru respiraţie. Nu e deloc puţin lucru ca în mediul teribil de sufocat şi agitat al muzicilor de astăzi, să ai privilegiul să asculţi un clasic elegant şi desăvîrşit ca David Gilmour.

Spre deosebire de frămîntatul, complicatul şi genialul său coleg de trupă, Roger Waters (care şi-a părăsit vocea şi chitara bas pentru a se dărui vreme de peste un deceniu unui proiect uimitor încheiat anul trecut cu opera *Ça Ira)*, Gilmour a arborat dintotdeauna mina bonomă şi echilibrată a unui profesionist fără cusur care, fără să fie împins de proiecte pătimaşe sau sfîşieri răvăşitoare, stăpîneşte pînă la cel

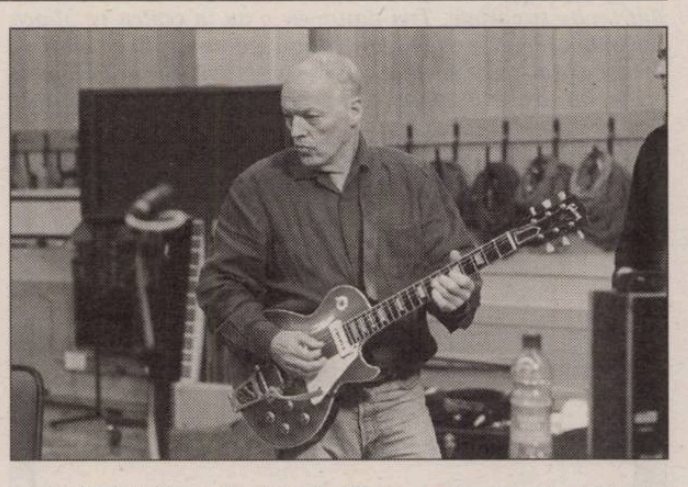

mai mic detaliu măiestria de filigran prin care banalitatea lucie poate căpăta străluciri de diamant nebun. Un argument suficient pentru oricine vrea să asculte ce se poate întîmpla cu o chitară care ajunge pe mîna lui. Iar începînd cu anul acesta, *On an Island* vă stă la dispoziţie. Ţin să vă atrag atenţia, însă, că lumînărele parfumate se achiziţionează separat.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Simona SORA

puzzlecturi

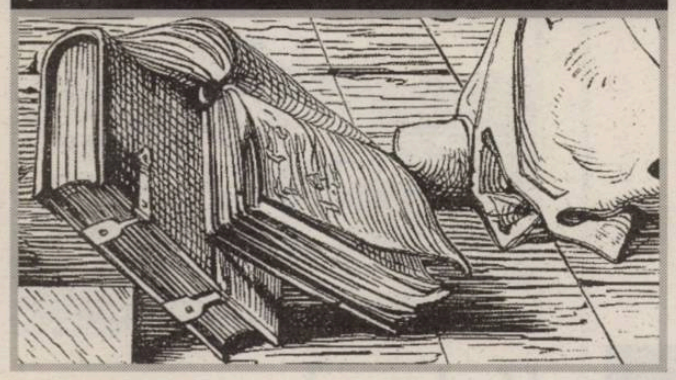

Paradis

● **Radu Albala, *Femeia de la miezul nopţii şi alte povestiri desculţe*, postfaţă de Radu Cosaşu, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2006.**

Cei care l-au cunoscut, vorbesc despre Radu Albala ca despre o *apariţie* unică în Bucureştii celei de-a doua jumătăţi a secolului trecut. Pînă la debutul său literar, Radu Albala, licenţiat în Drept şi Litere, era deja un personaj descins dintr-o altă lume, un om al rigorilor clasice şi al gesturilor romantice, un „domn" într-o lume proletarizată şi un nostalgic cu sistemă, scriind poetic despre Antim Ivireanul sau antalogînd cu patimă scrierile literare despre Bucureşti. După insolita publicare a *Desculţelor* (1984) şi apoi a volumului *Făpturile paradisului* (1987), Radu Albala a fost elogiat de critică, citit cu delicii de amatorii de încifrări mateine, dar şi de protagoniştii valului optzecist, de neo-romanticii textualişti şi de fantaştii cortazarieni ai ultimelor decade comuniste.

Din aceeaşi familie narativă cu Matei Călinescu, Alexandru George sau (mai recent) cu Florin Manolescu ori Ion Vianu, Radu Albala ar fi putut fi considerat, fără probleme, un precursor al „postmodernismului românesc", un maestru al recursurilor carnavaleşti, al frecventării zonelor marginale, al dislocării şi indeterminării naraţiunii. Se pare, totuşi, că, în viaţă, ca şi în proză, Radu Albala a preferat un soi de epigonism la vedere, asumat, o continuă „ucenicie la clasici" (cei latini), un rol secund, ca pictorul Pierre Baudouin, pe care-l numeşte într-o proză a sa „unul dintre cei mai valoroşi *petits-maîtres* ai secolului său care fu, cum s-a zis, «cel din urmă al bunului plac şi al bunului gust şi, mai presus de orice, veacul voluptăţii»". În antologia reeditată acum, Radu Albala este un asemenea *petit-maître* dintr-un veac de voluptăţi şi imponderabile sfişietoare. El pare, de fapt, un *grand-maître* care, din dispreţ pentru ostentaţie, ar fi decis să nu-şi mai publice capodopera. Un Mateiu Caragiale doar *Sub pecetea tainei*, un Márquez spunînd numai *Povestea tîrfelor mele triste*, un Cortázar fără *Rayuela*.

În cele şase poveşti „de dragoste şi de moarte" din *Femeia de la miezul nopţii*, Radu Albala – neoromantic fantast şi borgesian al drumurilor bifurcate la nesfîrşit – surprinde partea neobişnuită şi lestul estetic al unor ritualuri sibaritic-bucureştene. Fie că se petrec la cîrciumă (Ascor sau Paradis), în case de *rendez-vous* sau la moşie, în decoruri promiscue sau bucolice, povestirile păstrează intact un mister generic pe care faptele nu-l clarifică, iar precizările nu fac decît să-l adîncească. Ca într-un *Decameron* ambulant, poveştile îşi schimbă povestitorii şi protagoniştii, timpurile şi spaţiile. Totuşi – prin ton, frază, „soluţii elegante" – întreaga recuzită din povestirile lui Radu Albala pare neschimbată, recurentă, surprinsă palpitînd parcă pentru ultima dată. Construite în jurul cîte unei „femei fatale", versatile şi magice, poveştile acestea de amor se deghizează cînd în intrigă poliţistă, cînd în dramoletă de provincie şi cazarmă, cînd în sordidă fiziologie a celor mai vechi meserii din lume: tîrfa şi profitorul. Sînt paradisuri artificiale, povestite din interior, cu detaşarea martorului sau cu vocea răguşită a supravieţuitorului întîmplător.

În povestirile lui Radu Albala, femeia fatală apare, pîrjoleşte şi dispare. Ea strică destine şi prietenii vechi, dezbină vechi adunări exclusiviste. E hermafrodită (sau androgină) după împrejurări, e de familie bună, dar „trage a prost". Mimează amorul, dar îşi aşteaptă plata după dansul macabru, ca o calculată fiică a Irodiadei. Gesturile ei sînt compulsive, inexplicabile, delirante, provocînd reacţii în oglindă nu doar spectatorilor, bărbaţi sau femei. Ea „cheamă" bombardamentele, provoacă furtuna cu un dans de Paparude, lasă în urmă foc şi crimă. E o fiinţă „însemnată", pe care povestitorii o recunosc după un deget lipsă la piciorul stîng: degetul de lîngă haluce, simbolul puterii sexuale. O mai recunosc însă şi datorită unui magnetism animal, halucinaţiei pe care prezenţa ei o provoacă: „Ciugulise nişte stafide dintr-o tipsie alezată în fundul încăperii şi se îndrepta către mine: bizuindu-se doar pe podoabele firii, nu păstrase pe dînsa... decît zgărdiţa de perle de pe gît. Şi cum o priveam cu ochii minţii şi cum înainta agale şi lin şi legănat, despuiată, desculţă şi desăvîrşită ca o trupişte însufleţită, pupilele îi sticliră a pisică, iar zgărdiţa se făcu din albă roşie, pentru ca apoi, cînd se apropie de tot, cele trei şiraguri de perle să nu mai fie decît trei şiraguri de boabe rotunde, mustind de puroi".

Pisica – malefică sau benefică, în funcţie de unghiul privitorului – e asociată şarpelui în anumite religii. În Orient, ea aduce ploaia, dar sluşeşte şi talpa iadului. La fel, femeile fatale ale lui Radu Albala conjură viaţa şi moartea, se livrează şi se refuză, ies fără regrete (antrenînd tot din jur) din una dintre multele lor vieţi. Pe lîngă ele, femeile bune, „sclavele iubirii" (Thais, Tereza, Sequana) din alte povestiri, par nişte mic-burgheze cu voaletă. Vechea temă a ambivalenţei femeii se rezolvă simplu la Radu Albala. Prin natura ei, femeia (bună sau rea) e stihia, iraţionalul, delirul organic – par a spune toţi povestitorii din carte, fie ei aristocraţi, avocaţi sau ofiţeri de carieră. Eternul feminin (în varianta Lilith) guvernează viaţa de după cădere, iar „femeia de la miezul nopţii" e cataclismul de care nu scapi şi pentru care noii crai de la cîrciuma Paradis dau foc vechii lor lumi aflate la crepuscul.

În 2006, prozele lui Radu Albala aduc – în plin realism organic, istorism romanţat şi autoficţiune – un amestec insolit de romantism gotic şi proză poetică latino-americană. Lezama Lima i-ar fi acordat, postum, titlul de „paradisolog".

Dilema veche vă recomandă

● Pe Eurosport – toată săptămîna viitoare, zilnic, după-amiaza (ora 16,30) şi seara (ora 21) – Campionatul Mondial de Snooker, *live,* de la Sheffield. O stranie pasiune strict britanică, un biliard sofisticat, pueril (prin jocul bilelor) şi matur (prin mutrele jucătorilor şi arbitrilor, extraordinar filmaţi). Liniştitor pentru nervi şi probleme, amuzant şi, mai ales, antistresant. Orişicîtuşi de puţin, contează enorm. (Radu Cosaşu)

● Articolul lui Cristian Pătrăşconiu, unul dintre cei mai buni jurnalişti de opinie de la noi, intitulat „Gigi Becali şi trufia credinţei" în *Cotidianul* din 18 aprilie: „...Becali nu se arată a fi un creştin adevărat, ci un impostor al credinţei, un purtător ilegal de vorbe care fac trimitere la Biblie şi la creştinism, dar care urmăresc alte scopuri, mult mai pămînteşti. Nu e vorba numai despre împrejurările dese în care «latifundiarul» din Pipera îl face pe Dumnezeu al 13-lea jucător al Stelei, agent electoral sau agent imobiliar. E mult mai mult: miezul aşa-zisului creştinism al lui Becali este trufia. El e creştin, dar după vorbă, după port: înjură creştineşte, se Maybachuieşte creştineşte, mai umblă şi pe la cămătari, de la care se împrumută. E clovn şi vrea să pară sfînt". (Marius Chivu)

● Le aveţi cu filmul şi, mai ales, cu camera de filmat? Vorbiţi/scrieţi pe englezeşte? Atunci sînteţi eligibili pentru *Workshop Aristoteles,* un program sprijinit de Arte şi TVR, în patru etape, pentru care trebuie să aplicaţi *pînă în 12 mai a.c.* la adresa info@romfilmpromotion.ro. (Alex. Leo Şerban)

International House, (cu sediul la Londra, cu 120 de centre în 40 de tari) liderul cursurilor de englezã pentru afaceri din Romania cautã pentru angajare part time sau full time profesori de limba englezã, românã, francezã, germanã, italianã.
Cerinte:
absolvent al Facultãtii de Litere / Facultãtii de Limbi si Literaturi Strãine, foarte bune cunostinte de limbã strãinã, talent pedagogic, flexibilitate si adaptabilitate.
Cei interesati sunt rugati sã trimitã CV-urile la adresa de e-mail: hr@ih.ro sau prin fax la 3354490.

ih
International House
THE INTERNATIONAL HOUSE WORLD ORGANISATION

Andrei GORZO

dilematograf

La tablă

● ***Manderlay* (Danemarca, 2005), de Lars von Trier.**

Deci iată-ne din nou în America lui Lars von Trier. Cu alte cuvinte, iată-ne din nou într-un studio amenajat după o logică bizară, selectiv-minimalistă: deşi există maşini şi cai (şi un măgar cu un rol proeminent în mizanscenă), activităţi dintre cele mai simple, ca închisul şi deschisul uşilor, sînt redate prin pantomimă şi efecte sonore, pentru că uşi nu există, şi nici pereţi. O grădină cunoscută sub numele de Grădina Bătrînei Doamne (pentru că aparţinea unei bătrîne doamne) este de fapt o mică porţiune de platou, pe care scrie, cu creta, „Grădina Bătrînei Doamne". În acest spaţiu (reprezentînd, de astă dată, o plantaţie din Alabama anului 1933) intră Grace, eroina filmului precedent al lui von Trier, *Dogville,* însoţită de tatăl ei şi de armata lui de gangsteri. Grace nu mai e interpretată de Nicole Kidman, ci de Bryce Dallas Howard (nici tatăl nu mai e James Caan, ci Willem Dafoe), dar pare să-şi fi recăpătat – miraculos – bunul samaritanism atît de greu încercat în *Dogville,* unde, după ce se lăsa martirizată, timp de două ore şi ceva, de toată populaţia unui oraş, ajungea la concluzia că „ochi pentru ochi" i se potriveşte, totuşi, mai bine decît „întoarce şi obrazul celălalt". În fine, cînd îşi dă seama că negrii de pe plantaţie sînt menţinuţi în sclavie (în 1933!), ea se hotărăşte să-i elibereze. Problema e că ei nu par foarte încîntaţi; o privesc cu suspiciune, ba chiar cu reproş – „doamna din înalta societate, care în timpul liber ajută negri amăriţi". De fapt, libertatea e cea care-i sperie şi Grace se hotărăşte să rămînă cu ei (sub protecţia cîtorva gangsteri de-ai lui tătucu') şi să-i educe în teoria şi practica democraţiei americane – atît pe ei, cît şi pe foştii lor stăpîni. Nu ne rămîne decît să ne pregătim (încă o dată) pentru eşecul idealurilor lui Grace şi să interpretăm acest eşec, în funcţie de propriile susceptibilităţi şi *parti-pris*-uri, ca pe o ilustrare a găunoşeniei valorilor americane (cu trimitere opţională la situaţia din Irak) sau ca pe o condamnare a umanităţii în general ca fiind needucabilă, fundamental nepregătită pentru libertate şi, în general, incapabilă de vreun gînd bun sau curat. (Von Trier ar fi, probabil, încîntat de orice interpretare atîta timp cît iese cu scandal.)

Eforturile lui Grace de a fi *politically correct* (chiar asta e sintagma folosită de naratorul filmului) şi de a vedea în fiecare negru un seamăn, un frate, nu un stereotip exotic, sînt subminate de fanteziile ei erotice, care, de la un punct încolo, se umplu de negri – cînd sclavi, cînd şeici – care „o satisfac folosindu-şi nasurile", pe o muzică de harem. Negrii o acuză că „nu e interesată de ei ca fiinţe umane", ci ca ingrediente într-un experiment, şi, într-adevăr, Grace se face de ruşine confundîndu-i între ei. Pe de altă parte, uite cine vorbeşte! Ce altceva sînt personajele lui von Trier – aici, ca şi în *Dogville* – decît nişte termeni în ecuaţiile lui? Ambele filme se prezintă ca nişte parabole despre natura umană, dar, în ambele cazuri, parabola nu e atît dramatizată (adică umplută cu viaţă – cu reacţii şi iniţiative umane aparent spontane), cît demonstrată matematic (adică într-un fel care reduce personajele la lipsa de relief a unor simboluri scrise cu creta pe tablă). Întrebarea este: poţi să ajungi la esenţa umanităţii ca la un adevăr matematic? Sună oribil de prezumţios şi de didactic, dar von Trier e foarte abil: tabla pe care lucrează el nu provine din recuzita unei şcoli oarecare, ci mai degrabă din recuzita unui hipnotizator. Decorul lui de teatru încetează surprinzător de repede să mai distragă atenţia spectatorului de film. Îşi instruieşte actorii să vorbească încet şi rar, şi efectul începe prin a fi ciudat (unele rostiri sună ca la prima citire a textului), pentru a deveni tot mai intim-insidios. Există momente de intensitate – ca atunci cînd comunitatea de la Manderlay descoperă, într-o perioadă de foamete cumplită, că mîncarea păstrată pentru o fetiţă bolnavă era furată, noapte de noapte, de o babă. Mulţi oameni vor fi zguduiţi (cum au fost şi la *Dogville)* de adevărul care li se demonstrează în momentul acela, dar eu, unul, nu pot să raportez cine ştie ce şoc. Problema, din punctul meu de vedere, este că demonstraţia lui von Trier rămîne demonstraţia unui profesor, nu a unui autor. Comparaţi-o cu demonstraţia – nu mai puţin mizantropică – pe care o face Woody Allen în *Match Point:* la Allen simţi tot timpul greutatea şi soliditatea lucrului trăit sau observat, pe cînd la von Trier simţi inconsistenţa formulelor scoase din burtă şi ecoul mulţumit de sine al unui „q. e. d". Şi dacă demonstraţia din *Dogville* avea de partea ei o anumită simplitate (refuz să spun „puritate"), plus fascinaţia exercitată de simplul fapt că vedeam o femeie torturată (de-asta refuz să spun „puritate"), cea din *Manderlay* e extravagantă şi forţată – mai ales în ultima jumătate de oră, cînd practic iese de pe tablă şi o ia pe pereţi. O fi ea, lumea, un loc rău, dar *Manderlay* – ca şi (mult mai extraterestrul) *Dear Wendy,* realizat de Thomas Vinterberg tot după un scenariu de Lars von Trier – te lasă cu suspiciunea că e în primul rînd un loc pe care von Trier nu-l cunoaşte prea bine.

trecerea prin reviste

Cultura fotbalului

Anstoss este un magazin bilingv, prilejuit de Campionatul Mondial de Fotbal, ce va avea loc în Germania vara aceasta, o revistă culturală ce va avea în total doar şase numere şi care, pe lîngă prezentarea programului cultural ce va însoţi manifestările sportive din cadrul campionatului (expoziţii, dezbateri, simpozioane, cinema, concerte, teatru şi televiziune), cuprinde şi eseuri semnate de autori germani renumiţi şi nu numai, articole pe tema pasiunii, artei şi filozofiei fotbalului. Iată cîteva extrase dintr-un excelent prim număr:

„Cel mai grozav lucru la un gol este *o*-ul. Nu există limbă în lume care să celebreze golul folosind altă vocală... Cei care urlă vor să se bucure. Oricine înscrie un gol vrea un sunet plăcut, rotund şi global, cu mulţi *o*. Există totuşi o naţiune în afara acestui cerc fermecat. Imaginaţi-vă un gol înscris, un *gooooooool!!!* şi un comentator francez care abia pronunţă: *on a fait un but*." (Dagmar Leopold, scriitoare)

„*I-aţi numi pe fotbaliştii naţionalei «elita fotbalistică homosexuală»?* – Nu e nimic mai atractiv decît 11 fotbalişti care aleargă unul după altul ca toată lumea să vadă dragostea lor bărbătească în plin extaz – şi chiar multiculturală, e minunat! Orice gay ar trebui sa fie încîntat. Cred că dimensiunea orientării sexuale este suprimată în sport, şi există mulţi sportivi inhibaţi." (interviu cu Daniel Cohn-Bendit, politician)

„Jucătorii lui Bayern München – Hoeneß, Breitner, Beckenbauer – erau pur şi simplu speriaţi de Germania de Est. Cînd a trebuit să joace în deplasare un meci cu Dinamo Dresda [în 1974] şi-au luat propriul bucătar cu ei, pentru că se temeau să nu fie otrăviţi." (Klaus Thweleit, psiholog)

„Îşi doresc bărbaţii victoria mai mult decît femeile? Cred că da. Asta probabil e legat de trecutul îndepărtat cînd bărbaţii trebuia să iasă din peşteră şi să se întoarcă cu vînat. Vînatul era o victorie. Pentru fani, victoria echipei este vînatul pe care îl aduc acasă." (Monika Maron, critic de artă, scriitoare)

„Camerunezii sînt oameni adunaţi de peste tot. Nu există o unitate naţională în ţara noastră. Avem în spate o istorie colonială, sîntem foarte diferiţi; asta explică lipsa unei identităţi naţionale, absenţa unui element unificator care să ne apropie unii de alţii. Dar această legătură e posibilă prin fotbal. Fotbalul creează identitatea naţională, un sentiment al frăţiei printre oameni... Nu am uitat că o dată am fost sclavi. Este gravat în conştiinţa noastră. Acum fotbalul ne dă şansa să concurăm cu alte ţări, avînd şanse egale. Cînd Camerun a învins fosta putere colonială, Franţa, în 1999, satisfacţia maximă a fost atinsă. Lumea era dintr-odată un loc drept. Fotbalul face posibilă o cultură a păcii." (Calixthe Beyala, scriitoare africană de limbă franceză)

„Fotbalul nu este război, ci mai degrabă un joc de război ritualizat, ale cărui canale absorb potenţialul agresiv colectiv din întreaga lume. Este perfecta transformare a unei bătălii mortale într-una colorată şi plăcută. Echipele *trag* cu mingea de piele şi victimele se ridică din nou. Chiar şi huliganii violenţi mor gradual." (Robert Schindel, scriitor)

„Asemănarea dintre goluri şi femei este că şi una şi cealaltă te fac să plîngi" (Tim Parks, jurnalist) (**M. C.**)

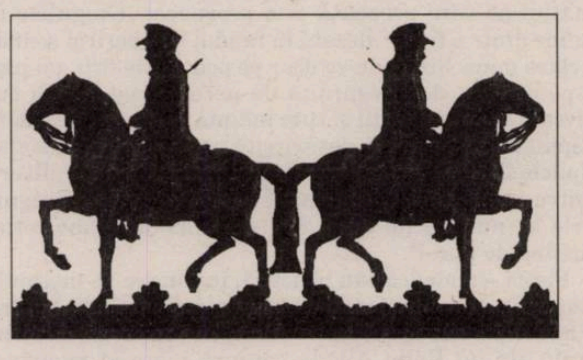

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

From: ***liviu_cristea@yahoo.com***
To: ***dilema@satiricon.ro***
Subject: obladi-oblada

Domnule Cosaşu,

Junioru' „dumneavoastră" a înţeles că, pentru Paul Nothomb, „rolul principal în evoluţia lumii l-a avut Eva şi nu Adam". Cît nu e prea tîrziu, ar fi bine să-l informaţi (dacă nu l-aţi renegat deja) că Paul N. se afla într-o mare eroare.

Cuplul A&E a avut un rol principal în involuţia lumii. Nu le-a fost interzisă cunoaşterea binelui şi răului, ci rodul cunoaşterii binelui şi răului, adică să vorbească despre ceea ce cunosc. „Cei ce cunosc, nu vorbesc; cei ce vorbesc, nu cunosc." LAO TZI – DAO DE JING

Dacă vă mai pasă cît de cît de ăla micu', puteţi să-i trimiteţi Despre tăcere *a lui David Le Breton,* Cunoaşterea prin tăcere *de George Remete sau* Puterea tăcerii *de C. Castaneda.*

Dacă nu, un CD cu Depeche Mode – Enjoy the silence – *ar fi suficient.*

În cazul că vă e complet indiferent nenorocitul, o înjurătură paternă „de mamă" n-ar strica.

Nici nenorocitul şi nici dvs. nu-mi sînteţi indiferenţi; este ceea ce mă sileşte să vă confrunt cu ideea lui Lao Zi, la care constat că ţineţi foarte mult, dacă o aduceţi în discuţie ca pe un argument strivitor pentru a-i închide gura celui pe care-l dispreţuiţi. Dacă „cei ce vorbesc, nu cunosc", atunci e clar că vorbiţi fără să cunoaşteţi ce înseamnă „o înjurătură paternă de mamă". Eu nu obişnuiesc să înjur de mamă nici în public, nici pe hîrtie. E felul în care înţeleg să sabotez producţia zilnică de vulgaritate. Asta, desigur, mă costă imagocratic; sînt luat drept un prea politicos (adică un ipocrit) sau un prea-bine-crescut (deci un anacronic). Adevărul – fără multe speculaţii – este că a înjura nu mi se potriveşte, aşa cum nu mi se potrivesc vesta, costumul, pălăria şi mai ales cravata. De la Caragiale-père deţin, *pour toujours,* că totul în artă şi în viaţă, în cer şi pe pămînt, este potrivirea. De altfel, din cîte am reţinut citindu-l pe Lao Zi, nu ştiu unde s-a pronunţat în acest domeniu, al înjurăturii de mamă. Dacă aveţi vreo lumină, vreun citat în această privinţă, v-aş fi recunoscător. Pe de altă parte, nu vă ascund că m-a încîntat cum aţi definit subiectul e-mail-ului dvs.: „obladi-oblada"! Sînt un fan al Beatles-ilor dinainte (presupun) ca dvs. să vă fi născut; v-am răspuns îngînînd în gînd „obladi-oblada". În numele acestei potriviri, îmi face plăcere să vă public şturlubaticul eseu „Duda lui Adam", pe care l-aţi ataşat severului dvs. protest:

Se ia puţin carbon, se modelează în timp un om, apoi i se suflă în nări suflare de viaţă necesară unui spirit viu.

Compoziţia se pune apoi la „copt" în ETER pentru a se putea ORIENTa.

Respiraţia-miros irigă creaţia divină, sistemul permiţînd patru ramificaţii: văzul, auzul, gustul şi pipăitul.

Nici la stînga, dar nici la dreapta, exact la mijloc, se plantează pomul vieţii – nasul şi pomul cunoaşterii binelui & răului – gura. Atenţie, rodul gurii, vorba, este contraindicat chiar celor bine intenţionaţi, deoarece atrofiază intuiţia, generează epuizare energetică, stres, calomnie, manipulare, conflicte, bla-bla, caterincă, dictatură etc.

La un moment dat omul adoarme. Se ia forma buzei superioare, se completează simetric, obţinînd astfel nu o sticlă de Coca-Cola, cum v-aţi fi aşteptat, ci o... femeie.

Glasul ispiteşte femeia. Ea observă că rodul gurii atrage atenţia, se mestecă mai uşor ca alte alimente, ar fi chiar de dorit să dea înţelepciune omului. Astfel îl duce de nas pe bărbatul de lîngă ea, care bineînţeles că pune botu' la provocare.

Nerespectarea unicului sfat al Bunului Dumnezeu i-a stat în gît omului şi a condus, prin dezvoltarea limbajului articulat în detrimentul comunicării telepatice, la căderea omului din rai, direct în balamucul graiului.

Logos = idee, informaţie, mesaj etc.

Renumiţi cercetători ai comunicării, prin utilizarea celor mai moderne mijloace ale tehnicii actuale, inclusiv dispozitive de întoarcere în timp, au reuşit să reconstituie prima propoziţie articulată. Scurtă dar concisă, spre surprinderea multora, aceasta a fost: „Iubiţel, fii drăguţ şi du gunoiul!".

No comment!

Vă dau ascultare.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Zebrul şi Mercedesa

(text de ambe sexe)

Mătreaţa mea ce vrea? Să fiu rege (regină) pe zebră. Joi dimineaţa, stresatul(a) din mine călărea zebra (zebrul) cu toate cele patru roţi *second-hand*. În faţa idilei noastre, un poliţist(ă). Pentru adulatorii lui Chuckă Norris, remarc că, fără voie, pusesem la pămîntă şi zebrul şi poliţistul(a). Şi ei, ca fraţi (surori) ce erau, nu ciripeau. Pentru conducăt(oarele)orii auto răma(se)şi cu boala lustraţiei din '90 încoace, remarc deliciul complicităţii călăuă-victim(ul)ă. Zebrula, obişnuită cu maltratările, mă incitase, în singurătatulea ei, s-o calc. Îi asigur pe aceiaşi melancolici: poliţistul(a) era la fel de voiarist(ă) ca în tinereţile lor. Dirija focos circulaţi(ul)a din Aviatorilor(toarelor). Şi stînd eu pe stop(stoapă) şi pe zebrăzebrul cu tot universul de partea mea, hop mai vine unul(a) lîngă mine. Nu băgase de seamă că eram pe zebrul, nu, oprise unde credea el-ea că e bine, legal(ă). Şi vorbea la telefoană. Şi eu spărgeam seminţe şi scuipam în trecători(oare). Dacă nimeream în decolteu de blond(ă) îmi dădeam cinci puncte, dacă nimeream în capa unui chelios(oasă), doi, şi, în sfîrşit, la roşcat(e), oriunde pe trup dădeam sămînţa(sămînţul) stors, îmi dădeam şase puncte. Deh, jocuri matinale, necesare, spun psihologii(oagele) succesăului, spre a fi optimist(ă) de cu ziua, spre a-ţi confirma propria personalitate (personalitatul) în situaţii concrete. Şi cum zăceam la stop (stoapă), bag a-ntîia (a-ntîiul) şi fac echilibrul acceleraţie-ambreiaj. Dau peste pietonul favorit: slăbănoagă, sales(ă) manager, costumă de la ta-su, diplomat negru. Ăla(aia) nu spune nimic. Călăreţul(eaţa) fără cap(ă) ce stătea pe zebră a înaintat şi el(ea) un pic. Era haios duiosul, că nu se uita dacă era roşu(roaşă) sau verde(verdul). Eram ca-n desene animate şi-l manevram cum îmi dicta creierul(a). Iar ciupesc din zebră doi centimetri, el după mine. Era derutat că privea ciocul maşinii mele şi oglindul retrovizor. Vorbea continuu la mobil(ă) şi nu-şi dorea decît să fie primul la prostii. Şi iar ciupesc o babet cu o cîine *no name* pe zebrul, oamul meu iar trînteşte un pic zebrul. În sfîrşit, aduc la punctul – puncta moartă – mort şi bag iar a-ntîia, căscatul(a), după mine, dar de data asta nu se mai opreşte, porneşte pe roaşă drept spre fundul(a) poliţistului. Îl(o) ocoleşte şi o înfige spre lărguţa(ul) orizont(ă). Poliţistul(a), o bomboană de om, nu spune nimic „fiindcă sînt multe lucruri de descoperit la noul Mercedes Benz din clasa GL. Prezenţa impunătoare, caroseria robustă, detalii fine combinate într-un autoturism elegant şi sportiv. În interior, lemn de esenţe nobile, piele de cea mai bună calitate şi multe alte detalii pe care vă invităm să le descoperiţi" la preţul de 80.000 standard. Asta e povestula mea. Ca cititor(oare) în display-ul colegul(ei) de zebră(zebrul), vă spun doar atît: „Priviţi lucrurile dintr-o perspectivă mai largă. Captaţi, etalaţi şi împărtăşiţi. Folosiţi-vă de afişajul cu 262.144 de culori al noului Nokia, *zoom*-ul digital şi funcţia de bliţ".

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Reţete de toate felurile şi pentru toate bolile

La 1800, medicina se află într-o stare incipientă. Cîţiva medici regăsiţi mai degrabă în capitală şi-n preajma curţii domneşti, spiţerii şi spiţeriile lor vînd remedii bune sau proaste, vechi sau chiar mortale, „hirurgii“ sînt specializaţi în lăsarea sîngelui. În schimb, la sat sau la oraş, puzderie de moaşe, doftorese, vraci şi vrăjitoare „oblojesc“ cum pot trupuri şi suflete bolnave. Ieşite din această tradiţie populară a utilizării cît mai intensă a plantelor şi-a puterilor lor terapeutice, zeci de reţete se transmit şi se transcriu pentru a nu fi uitate, pentru a fi utile în orice moment. Vă transmitem numai cîteva dintre ele, poate cine ştie, chiar şi azi vă mai pot fi de folos, acum cînd medicina românească este mai puţin interesată de pacient şi mai mult de ce se ascunde în plicul obligatoriu.

Pentru dureri de cap. Sara cînd vre să se culce, să toarne apă caldă bine într-un vas adînc, în care să ajungi pîn la fluerul piciorului şi să stea cu picioarele în apă jumătate de ceas sau şi mai bine, şi aceasta făcînd în două-trei seri sau şi mai mult conteneşte durerea desăvîrşită.

Pentru măsea cînd te doare. Să iei puţintică smirnă şi să rupi o fărîmă cît va încăpea în gaura măselei, de va fi găunoasă, iar de nu, să pui pe de latura ei.

Cînd dor măselile. Să ieii sîmburi de măslină uscată şi pisează mărunt şi să pui într-o oală nouă, adică într-o pipă cu ciubuc nou şi să tragi fumul în gură, care va treci prăfuşorul.

Să nu te îmbeţi. Să faci scrum din piatră acră şi să-l bei cu apă, un pahar. Sau să soarbă oţet că se va trezi. Şi într-alt chip: să roază cocean de varză sau migdale amare, că nu te vei îmbăta.

Cînd se va strica omul la stomah. Să mănînce migdale şi să e cimbru, să-l pui într-o oală nouă cu apă, să fiarbă bine, să be.

Pentru durere de inimă. Ghinţitură (genţiană), să razi puţin, să o amesteci cu vin tare, cu horelcă sau apă, să bei; al doilea, sîmbur de nucă, să-l arzi bine şi să bei cu vin alb.

Pentru junghi. Hrean pisat să legi acolo.

Pentru tuse. Ia ceapă şi o coace în foc şi îţi ungi tălpile picioarelor cu dînsa.

Cînd pute gura omului. Coajă de rodii să rumegi în gură. Şi într-alt chip: trandafir uscat să arzi în foc şi să faci ca făina şi să presari pe dinţi.

De mirosul greu al gurii. Pelin verde să fierbi cu oţet, să speli gura în toată vremea.

Cînd se negresc dinţii la om. Să arzi corn de cerb, bine, să se facă alb şi să-l pisăzi bine şi să freci dinţi.

Pentru dambla. Îndată curăţenie şi sînge cu lipitori multe, 30 şi 40 şi pază de mîncare; acestea şi a treia zi, de nu se va înmuia.

Omul ce nebuneşte. Să bei Sfintul Mir pe nemîncate şi să ţii curat omul, cel ce va da Mirul. Al doilea: să iei capu rîndunelei şi inima rîndunelei şi să le arză omul în foc şi să bei cu aghiasmă.

Cînd să face ceva la picior sau de-i umflat. Să iei făină curată 48 dramuri, plumb ars, adică cenuşă cu care smălţuiesc olarii, 16 dramuri, şi să o amesteci cu tărîţă de secară şi să pui pe pînzătură, să legi la locul cel bolnav sau pe umflătura piciorului.

Pentru umflătură de boaşe. Frunză de răchită şi drojdie de vin, să li mesteci într-un loc şi să pui în umflătură.

Omul ce nu se poate pişa. Sămînţă de curcubete şi să o pisezi bine ca făina, şi să o be cu miere întru patru dimineaţi pe nemîncate.

Cînd este încuiat (constipat) omul. Să pui două linguri miere şi două ouă să fiarbă, pînă se vor îngroşa. Apoi să faci un cepşor pînă e cald şi să-l ungi cu cevaşi şi să-l bagi în şezut, că se va slobozi.

Pentru ca să nu dormitezi. Să mănînci pelin cu oţăt, iar pentru deşteptat: inimă de arici să porţi la tine. Iar sîngele să-l pui la căpătîiul muerii tale, şi-şi va spune ibovnicul.

Copilul şi omul mari di nu va pute dormi noaptea. Cu coajă di şarpi să-l afumi. Şi iarăşi: puţin coadă di şarpi să pue în poţinel vin şi să-l ungă pi cap.

Cîtă eficacitate aveau aceste reţete, unele stranii, nu putem şti. Cert este că ele sînt reluate de la un manuscris la altul, completate, recopiate, recomandate de doftorese, vrăjitoare şi vraci, poate folosite de boieri şi ţărani, de meşteşugari şi negustori, de bărbaţi şi femei în faţa suferinţei trupeşti şi-a dorinţei de-a mai trăi încă o zi.

Unele cred că vă pot fi de ajutor în aceste zile de sărbători dacă n-aţi fost din timp la medic pentru colebil, paracetamol, aspirină sau mai ştiu eu ce alt medicament necompensat, dar „reţetat“.

libertatea de impresie

Marketing

Producţia era, pe vremea comunismului, la mare preţ. Fabricile produceau, chiar dacă nu vindeau. Ne lăudam cu producţia de oţel pe cap de locuitor, chiar dacă oţelul nu era de cea mai bună calitate. „Ţării cît mai mult cărbune“, zicea un slogan, chiar dacă era vorba mai degrabă de steril. Odată cu producţia, creştea neîncetat şi numărul inginerilor, care aveau un statut special în societate: bine acceptaţi de regim (care-i vedea pe post de supraveghetori ai proletariatului „conducător“, numai buni să-l stimuleze în producţii stahanoviste) şi ironizaţi de absolvenţii altor facultăţi decît Politehnica. Însă, în vreme ce disciplinele tehnice erau supra-dimensionate, cele economice erau jalnice. Ne amintim că se studia „Economia Politică“, adică economia aşa cum o înţelegeau comuniştii. După revoluţie, în schimb, lucrurile s-au întors pe dos. Mulţimea de ingineri a trebuit să se reorienteze în funcţie de noile cerinţe ale pieţei. Nu puţini au devenit vînzători. Comerţul a fost cel care a ajuns la mare preţ, în dauna oricărei producţii. Peste noapte a apărut o adevărată pleiadă de specialişti de ocazie în marketing, care se pricepeau la vînzare cam tot aşa cum se pricepuseră inginerii la producţie. Oameni care au învăţat ce e aia o reclamă bună înainte de a şti ce e acela un produs bun. Ne amintim cum şedeau ca rîia pe capul nostru. Pentru ei totul era să vîndă... orice, chiar şi lucruri de care nici nu erau siguri dacă există sau nu. Unii, marii afacerişti, foşti securişti, chiar reuşeau să vîndă orice, de la apă chioară pînă la fabrici şi uzine. Amărîţii au crezut şi ei că vînzarea e reţeta infailibilă a prosperităţii. Unii vînd şi astăzi prin Obor, diverse şuruburi sau ţevi vechi de prin casă, cu senzaţia că fac afaceri. Trăim încă sub imperiul acestei psihoze pseudo-capitaliste, a vînzării cu orice chip (nu şi cu orice preţ) chiar dacă românii nu s-au dovedit vreodată prea mari negustori. Pînă şi firme occidentale cît se poate de serioase, par a fi înţeles spiritul vremii din România, de care încearcă să profite. Cum altfel s-ar explica reclama cu automobilul BMW de doar 173 de euro pe lună? Cei dispuşi s-o creadă, ar trebui să afle că pe lîngă asta mai există şi un avans (care face cam cît un Volkswagen) şi o taxă reziduală (cam de valoarea unui Logan). Nu mai vorbim de TVA şi alte taxe care se adaugă. Dar, fiindcă tot am vorbit de Volkswagen, fericita reclamă cu Polo Happy îi poate neferici cumplit pe credulii care vor descoperi că, de fapt, în spate se ascunde o maşinuţă cu motor ca de motocicletă, al cărei preţ e mai degrabă gogonat decît redus. O altă derivată a „hipermarketing-ului“ (nu a hiper-marketului) este aceea că un vînzător îţi poate prezenta drept calităţi ale unui produs, elementele despre care un alt vînzător, al aceluiaşi produs, ţi-a spus că ar fi punctele lui slabe. Vorbele meşteşugite nu pot înlocui însă întotdeauna lipsa dinţilor din gură, tot aşa cum ambalajul nu poate ascunde mereu proasta calitate din interior. Prea puţini vînzători pricep că valoarea marketing-ului nu poate depăşi prea mult valoarea obiectului în sine, fără consecinţe ulterioare. La fel cum nici politica externă (ne tot spun miniştrii respectivi, de mai multe legislaturi) nu poate fi strălucită, dacă nu e susţinută de o politică internă pe măsură. E valabil şi pentru televiziunile care tot încearcă, aşa cum am mai scris odată, să ne atragă la emisiuni de rahat, în ideea că rahatul face audienţă. E adevărat că pe lume sînt mulţi curioşi. La fel de adevărat e însă că se şi plictisesc repede. Iar scatofilii sînt puţini. Statistic.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

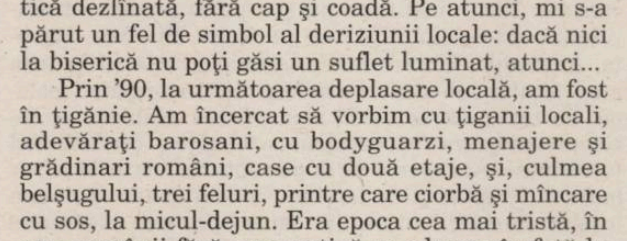

La Strehaia

Există unele oraşe, orăşele sau tîrguri, pe care nu prea ai avea cu ce să le treci într-un ipotetic ghid turistic. Era să spun fără *brand*, dar, în cazul oraşului Strehaia, pe care l-aţi văzut deja în titlu, un oarecare specific local de faţadă există: mînăstirea veche, de pe vremea lui Matei Basarab, şi casele ţigăneşti, adevărate palate, cu turnuleţe, şi cu de mult celebrul prinţ Leo.

Am mai fost de vreo trei ori în oraşul în cauză, alături de un descendent local, la a doua generaţie, care încă mai are ceva rude pe-acolo. Fiul tîrgului îmi vorbea de vremurile bune de-altădată, în care protipendada locală se tot întîlnea şi bea cafele: eu îmi imaginam ceştile mici, eventual de porţelan, cu farfuriuţe, şi prăjiturile făcute în casă, poate cu cremă de lămîie. Precum şi timpul care trece fără importanţă, ca în romanele interbelice neaoşe, şi sînt mai multe de vorbit decît de făcut.

Realitatea n-a prea avut legătură cu poveştile. N-am cunoscut personaje fabuloase în sensul mitologiei de mai sus, ci doar într-un negativ şi ciudat înţeles actual. Prin anii '90, cînd am fost, cred, prima dată, în oraşul acesta, am întîlnit la mînăstire un călugăr semi-nebun, semi-escroc, care gătea, în curte, într-un ceaun uriaş şi făcea o politică dezlînată, fără cap şi coadă. Pe atunci, mi s-a părut un fel de simbol al deriziunii locale: dacă nici la biserică nu poţi găsi un suflet luminat, atunci...

Prin '90, la următoarea deplasare locală, am fost în ţigănie. Am încercat să vorbim cu ţiganii locali, adevăraţi barosani, cu bodyguarzi, menajere şi grădinari români, case cu două etaje, şi, culmea belşugului, trei feluri, printre care ciorbă şi mîncare cu sos, la micul-dejun. Era epoca cea mai tristă, în care românii fără perspectivă se adunau în faţă la cofetărie, de cum răsărea soarele, ca să-i aştepte pe ţiganii bogaţi să-i ia la lucru. N-o spun cu nici o sămînţă de discriminare etnică, ci, repet, doar cu tristeţea neputinţei românilor de atunci.

Timpul a trecut (altfel decît pe vremea cafelelor) şi iată-mă din nou în localitate, în anul 2006. Prima vizită: la mînăstire. Culmea, impresia a fost total alta: nici urmă de călugări ciudaţi, ci doar mulţi credincioşi, sau mai bine zis credincioase, decente şi tăcute.

Chiar şi în cartierul ţigănesc lucrurile s-au mai schimbat: pe lîngă casele deja clasice, cu turnuleţe, au apărut unele mai decente, albe, să zicem în stil mediteranean, cu mai mult bun-gust. Iar în faţa cofetăriei n-am mai văzut să se adune românii: acum nu mai lucrează pentru bogaţii ţigani locali, ci pentru italieni, spanioli...

Din păcate, *„look“*-ul oraşului a rămas acelaşi: centrul e o stradă lungă şi prăfoasă, ca în filmele cu Vestul sălbatic, în faza în care încă nu se întîmplă nimic. La capătul ei se găsesc vreo două magazine, cam ca vai de ele, dintre care unul cu alură de supermarket, şi un părculeţ. În parc, fiind singurul, e coadă la leagăne, iar mamele de copii locali arată ca nişte foste adolescente care şi-au pierdut onoarea într-un moment de neatenţie.

Cele mai pitoreşti locuri rămîn gara şi cimitirul. Gara pentru că, la fel ca în piesele lui Mihail Sebastian, îţi dă speranţa că poţi scăpa din locul respectiv, mai ales că e tren direct chiar pînă la Bucureşti, şi nu face cu mult peste trei ore pînă acolo; iar cimitirul, pentru că îţi arată că şi locul acela prăfuit are o istorie şi veşnica deschidere spre mica eternitate.

În final, am plecat de acolo, cu o şoricică, o pseudo-pisică din plastic, şi o apă Dorna, în termen de garanţie. Înţelegînd măcar puţin din frămîntările şi frustrările celor născuţi în locuri unde nu se întîmplă nimic.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Peisaj

Civilizaţia decurge dintr-o structură ierarhizată. Nu avem contraexemple, cel puţin în societăţile tradiţionale. Existau învăţaţi şi ignoranţi. Bogaţi şi săraci. Spirite alese şi duhuri gregare. Preoţi, profeţi şi păstoriţi. Pe de o parte, cei rafinaţi prin cultură, stăpînirea tehnicilor intelectuale şi exerciţiul puterii simbolice. Pe de altă parte, cei neciopliţi, nepricepuţi, leneşi sau inapţi de muncă. Revoluţiile moderne au izbutit să distrugă această ordine platonică. Lumea s-a întors cu josul în sus. Prostimea s-a trezit flatată democratic, pe fondul contraselecţiei: cu cît provenienţa e mai ignobilă, cu atît „virtutea“ reprezentativităţii cantitative e mai uşor de extras. Vieţuim, prin urmare, în societatea-spectacol, unde lucarna mediatică ţine loc de bun-simţ, furnizează criterii de valoare şi mutilează realitatea.

România e un caz extrem. Şi aici, comunismul a exaltat originea obscură, a ridicat grosolănia la rang absolut şi a consfinţit brutalitatea ca unică regulă a supravieţuirii de tip darwinist. Fenomenul a cunoscut însă cote paroxistice. Elitele au fost *practic* masacrate. Memoria europeană – acumulată în secolul al XIX-lea – a suferit distorsiuni asiatice şi interdicţii de o perversă eficacitate. Nici o instituţie nu şi-a putut prezerva tradiţiile sau măcar ambiţiile nutrite cîndva. Biserica, Armata, Academia, Universitatea, Administraţia şi Justiţia au capitulat sub asaltul mediocrităţii încurajate ideologic. În toate aceste medii s-au produs avalanşe de incompetenţă agresivă, derapaje axiologice şi confuzii abil întreţinute. Am sperat că, după ruptură, lucrurile se vor *îndrepta* treptat şi de la sine. Vedem acum că ne-am înşelat. România a intrat pe mîna celor mai nesăţioase şi vulgare specimene vărsate din gura fostului regim. Trăim sub dictatura mitocăniei, a insultei nude, a incoerenţei comunitare şi a lăutăriei sacralizate. Comunism fără comunişti. Securitate fără torţionari şi turnători. Corupţie fără corupţi. Parveniţi fără obraz. Politică fără doctrină. Mercenari fără motivaţie. Presă fără mesaj. Vedete fără substanţă. Frustrări fără miză. Credinţă fără Dumnezeu. Naţionalism fără sacrificiu. Bolnavi fără leacuri. Păcătoşi fără vină. Şi adevăr orfan de dreptate. Iată reţeta disoluţiei morale româneşti.

E ciudat că plonjăm în acest abis de abjecţie tocmai atunci cînd România se pregăteşte să pătrundă în clubul celor 25. Căpşunari, baroni ai jafului nepedepsit, demagogi de bodegă, tîrfe de centură, pensionari famelici, birocraţi necinstiţi şi clovni ai scălămbăielii populiste – slavă Domnului, avem cu ce ne prezenta în marele concert continental! Creierele migrează în continuare, din bursă în bursă. Pădurile chelesc, Delta se sufocă de murdării, oraşele-fantomă se chircesc în şomaj... Limuzinele continuă să ne stropească, din gropile pline cu noroi. Viloaiele ilicite – adjudecate de la vlădică la ţablagiu – cresc odată cu ţara, deşi ţara se face mereu mai mică, strînsă în acreala propriei vome.

Susţinătorii actualităţii lui Caragiale se amăgesc. Miticii din *Momente şi Schiţe* priveau către clasa superioară, pe care o parodiau inocent şi involuntar. Mitocanul de astăzi şi-a pierdut inocenţa şi debordează de voinţă. E un *macho* burtos, cu labele acoperite de aur. E tîmpit şi mîndru de chestia asta. E gata să-ţi articuleze un cap în gură, pentru că nu-şi poate folosi mintea decît ca radar animalic. Fură, înjură şi se dă mare, pe măsura maşinii pe care o calcă, atunci cînd nu te calcă. Se îmbracă scump şi urît. Jubilează la spriţ şi manea. E cocoş, dar suspină la o adică, pentru că „viaţa“ e o treabă complexă, brăzdată de „sentiment“. Se teme superstiţios de nenoroc şi disprețuieşte tot ce nu pricepe, adică tot ce depăşeşte furia primară. Încalcă orice lege, dar întreţine legături mafiote cu feluriţii „baştani“ care-l pot scuti de migrene judiciare şi necazuri contabile. Noi l-am creat şi noi îl tolerăm. Mai nou, se pregăteşte să ne conducă. În Uniunea Europeană.

Augustin IOAN

Aureole: Los Angeles şi Barcelona

Într-un tablou pictat la 1420 de Giovanni di Paolo din Siena, aflat la Los Angeles County Museum of Art, Fecioara şi pruncul ei sînt pictaţi pe fundalul unui vortex straniu, aflat deasupră-le, în care parcă şi razele aurelor lor sînt absorbite (sau, poate, din care sînt generate). Analogia cu turbionarea spaţiului, care se curbează şi se prăbuşeşte în sine în proximitatea găurilor negre, era evidentă. Şi nu au fost acestea cele mai stranii aure văzute la LACMA: într-o altă icoană, de Quinten Marrys, ieşită dintr-un atelier din Flandra pe la 1500, Iisus are o aură întunecată pe fondul de aur, ca un inel de eclipsă, de parcă s-ar fi decupat în negativ cu spaţiul care îi înconjura chipul trist. Putea fi un tablou repictat, de sub care a ieşit vechea culoare la suprafaţă, ori poate o eroare de restaurare, pentru că aurele nu se închipuie negre. Dimpotrivă, într-un tablou spaniol contemporan celui de mai sus, din Osma, aura cristică nu este circulară, ci are geometria curb-octogonală generată de două pătrate rotite la patruzeci şi cinci de grade (cu racordări între vîrfurile pătratelor). Colţurile aurei astfel generate sînt continuate cu crini („uitaţi-vă la crinii de pe cîmpuri”, a spus Iisus). Sau, într-o icoană castiliană tot de la 1500, aura e „buclată”, deşi ne închipuim aici mai degrabă vîrtejuri cosmice decît cîrlionţi, iar îngerii par a se ascunde de asemenea furtuni în nişele de alabastru de pe mormîntul lui Don Garcia Osorio din biserica San Pedro, Ocana, în Aranjuez.

Cum altfel decît ca aure ale unor sfinţi absenţi, ori poate doar invizibili ochilor noştri, pot fi închipuite structurile rotite ale bolţilor abia montate ale catedralei Sagrada Familia, a lui Antoni Gaudí y Cornet, de la Barcelona, îmi spuneam în faţa acestor icoane singure, mai deloc vizitate, pe care le-am văzut pe coasta Pacificului? Căci bolta acelei biserici catalane ce e? Un cer gol, plin de efecte din care, însă, lipseşte chiar cauza. Sau nu ni se mai arată? Sau nu noi se cade să vedem cauzele, ori Cauza Primă, ci doar făuritorul lor, arhitectul – nebun întru Hristos – Gaudí? Începută după 1880, catedrala va fi terminată, cum se terminau odinioară catedralele făcute pentru totdeauna, o sută patruzeci de ani mai tîrziu, adică în 2020. Acum, însă, biserica este închisă şi are, deci, spaţiu interior. Acum putem înţelege gîndul ascuns al arhitectului. Absorbit spre înaltul cerurilor prin aceste turbioane monumentale cu o geometrie deloc euclidiană, spaţiul interior, la configurarea căruia lucrează o echipă urieşească de arhitecţi şi constructori, este în ascensiune perpetuă. Arborii-flori-axe ale lumii-stîlpi ai bolţii îl susţin. Iisus se naşte, propăvăduieşte, moare şi învie pe diferitele faţete ale cristalului de piatră care e Sagrada Familia.

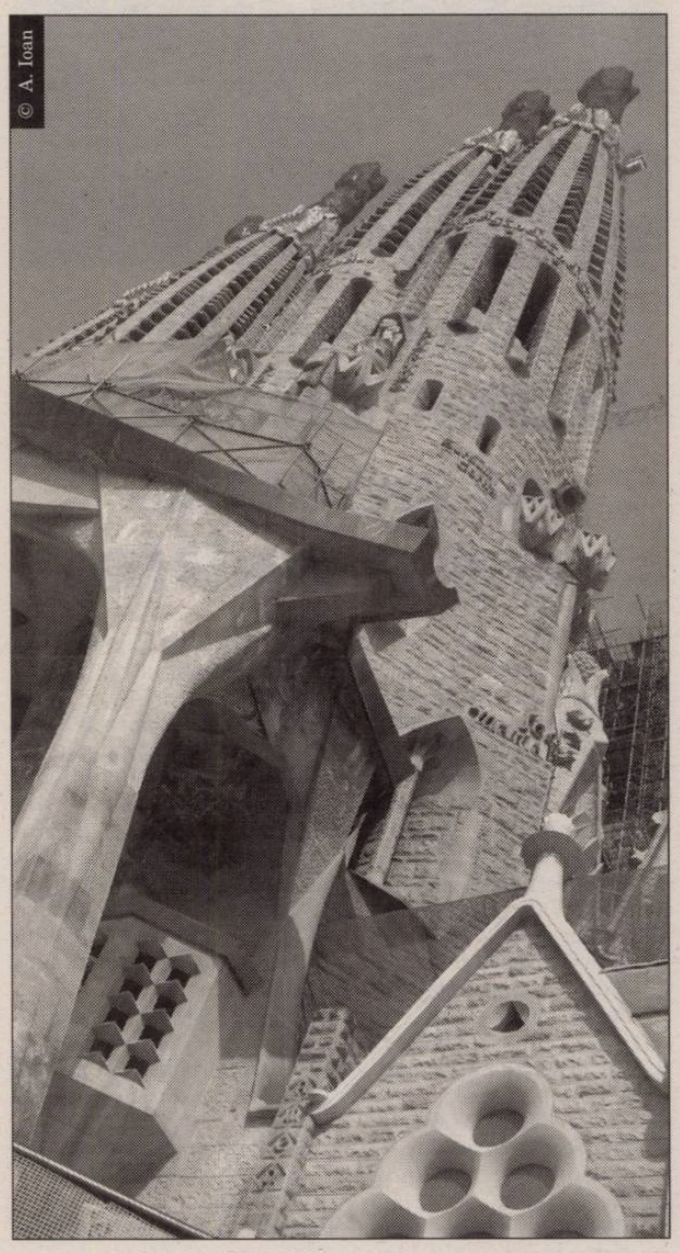

Gaudí a lăsat desene şi machete pentru întreaga construcţie, apoi s-a dus să se odihnească la rădăcina stîlpilor acestei ne-umane închipuiri ale sale. După el, nu vom mai putea gîndi aurele sfinţilor altfel decît aşa cum ni le-a arătat el. Şi lumea descrisă – parte pentru întreg – de Gaudí ni se prezintă şi ne reprezintă în acelaşi timp: literală şi figurativă, reală şi simbolică, fizică şi metafizică deopotrivă, sus ca şi jos, imanenţă şi transcendenţă contopindu-se pe axa hristică. Este creaţia însăşi în dinamica devenirii ei perpetue, sus ca şi jos: înfricoşător de frumoasă, straniu familiară, ca însăşi povestea fondatoare a creştinătăţii.

Benedict al XVI-lea? Un intelectual postmodern

La un an de la alegerea sa ca Papă, Benedict al XVI-lea începe să-şi definească tot mai limpede un stil. Vittorio Messori, scriitor şi jurnalist, autor al unui volum de dialoguri cu Papa Ioan Paul al II-lea, îl defineşte astfel, într-un interviu apărut în *Corriere Magazine*, suplimentul ziarului *Corriere della Sera*: „Benedict al XVI-lea este un om care nu iubeşte discursurile de la balcon şi băile de mulţime. Dar face ceea ce Wojtyla neglija: citeşte dosare. Unul dintre reproşurile aduse lui Ioan Paul al II-lea era că se ocupă prea mult de lume şi prea puţin de instituţia Bisericii. Ratzinger e contrariul său. [...] Apoi, Wojtyla avea mereu primiri: slujbe, prînzuri, reuniuni. Ratzinger nu: a redus cu 70% audienţele private şi face doar trei-patru călătorii pe an. [...] Wojtyla era un om al creştinătăţii: voia ca Evanghelia să fie transmisă popoarelor. Habitatul său era mulţimea. Ratzinger este un om al interiorităţii, un intelectual postmodern. Dacă ar putea, ar vorbi numai de la om la om.“

Teofil MIHĂILESCU

Sînt un memorial al renaşterii, CLAR?

Succinta prezentare a Bucureştiului în *Le Petit Larousse 2005* este însoţită de o unică fotografie, a comunismului românesc scatofag, ce a prins şi chip de arhitectură în „Casa Poporului" – „Palatul Parlamentului". Culmea, „Căsoaia", simbolul deopotrivă al distrugerii şi dictaturii, născută cu condiţia abluţiunii brutale de text şi ţesut urban semnificative pentru Bucureşti, a devenit în mod pervers emblematică tocmai pentru victima sa, Oraşul.

Despre fantomele re-semantizate ale trecutului comunist, ale cărui dejecţii încă cristalizează în real şi hărţile mentale, încerc a glosa aici, cu pretextul numitului „Memorial al Renaşterii", paradigma *second-hand* ce perverteşte unicul lucru rămas deasupra revoluţiei confiscate – idealul libertăţii.

Legenda bilingvă la „monument" e un prim semn că pînă şi autorul are o firească îndoială legată de „citirea" ansamblului, compus din „piramida izbînzii", „zidul amintirii", „calea biruinţei" şi „piaţa reculegerii". Le luăm pe rînd.

„Piramida izbînzii" este un „organ" degradat genetic. Atributele şi invarianţii denotativi ai Piramidei ca arhetip s-au cristalizat în Egiptul antic, iar conotaţiile, legate de gradul de împlinire a arhitecturii, traducînd în formă pură religie, politică, filosofie, dau seamă de haloul de semnificaţii transmise peste timp, odată ce arhetipul devenit paradigmatic s-a re-semantizat.

Iată decalogul „Piramidei izbînzii" ca ipostază a arhetipului degradat genetic. 1) „Piramida" e disproporţionată, şubredă, cu aspect de scobitoare. 2) E placată cu marmură albă, lucioasă, fără nici o legătură cu setul de texturi caracterizînd istoria arhitecturii româneşti, nu una de „marmură", ci de lemn, de piatră, de cărămidă. 3) E supradimensionată, depăşind scara umană la care, cu puţine excepţii, s-a făcut istoria arhitecturii româneşti. 4) „Piramida" nu are vîrf! E ca un ac bont, ca un cuţit care nu taie, îşi neagă însuşi rostul de a zgîria cerul şi infinitul. 5) „Piramida" e virusată: i se relevă destinaţia de „ţeapă" la propriu şi la figurat, prin înfigerea într-un fel de testicul de android pe post de coroană de spini a lui Isus, i se lipeşte o emblemă de bronz ce aduce a rahat strivit pe trotuar şi i se dă şi scara, printr-o compoziţie de figuri informe înţepenite, de sorginte pseudo-futuristă (dar încercaţi a compara lucrarea lui Boccioni din 1913, *Formele unice ale continuităţii în spaţiu"*, cu grupul de păpuşi voodoo avortate pe post de revoluţionari încercînd a justifica piramida). 6) Piramida „izbînzii" dă un sentiment de agresivitate rea din punct de vedere estetic. 7) „Piramida" stă pe un pricăjit pseudo-scut de marmură cu vine gri, parcă tumefiat, disproporţionat, spart cu-n dren de bolovani de rîu, fără nici o treabă nici cu marmura, nici cu ansamblul. 8) Alăturarea marmurei grimurdar a soclului cu aleea de lemn e complet nefericită (e ca şi cînd ai lambrisa cu scînduri de brad lăcuite un perete placat cu marmură: aiurea, nefiresc, inestetic). 9) Privirea „Piramidei" e exerciţiu greu pe soare, datorită reflectării puternice a luminii pe marmura albă, lucioasă; parcă spune: „priviţi-mă pe vreme tristă" (cînd Meier şi-a vrut Muzeul Getty din Los Angeles complet alb, Trustul Getty a fost dat în judecată de proprietarii caselor de pe dealurile Bel Air-ul vecin, pentru potenţialul inconfort generat de reflectarea soarelui, şi a pierdut). 10) Numele e nepotrivit: „izbîndă" provine din termenul slav vechi *„izbondon"*, iar „revoluţia" s-a-ntîmplat ca reacţie violentă faţă de comunismul adus din spaţiul slav rusesc. S-or găsi şi sinonime provenind din latină!

Recursul lui Ghilduş la Piramidă se face datorită haloului de semnificaţii şi referentului arhetipului impregnat în conştiinţa destinatarului dar, prin disfuncţiile şi inabilităţile sale, ea se înscrie în registrele anormalului şi patologicului, devenind „piramida îzbînzii" post-modernismului vernacular, ce dă cep rezervorului de prestigiu şi semnificaţie al formei validate istoric, pentru a „trăi" şi ea legitim, la intersecţie-n trafic, fecundată de autor cu obligaţia de a semnifica, dar golită de sens.

„Piaţa reculegerii" este suportul „piramidei". 1) Nu e o „piaţă". Un soclu nu-i o piaţă! O circulaţie în jurul unui soclu nu-i o piaţă! Ne aflăm astfel în curioasa situaţie că monumentul amplasat într-o pseudo-Piaţă, să stea într-o „piaţă" în Piaţa pieţei. 2) Un loc ce pare mai mult o centrifugă de maşină de spălat în plin trafic centrifug de centru de Bucureşti, cu viaţa diurnă marcată de mişcare şi poluare permanente nu este propriu reculegerii. Ca să fie şi mai clar, autorul îşi separă „piaţa" cu un Zid! Tocmai de singura şansă de contact cu spaţiul verde şi fără trafic.

„Zidul amintirii" este chiar un zid, o pseudo-Cortină de Fier! – ce a separat un Oraş şi două lumi şi pentru a cărui demolare din realitate şi virtual au murit oameni, un zid ce a închis complice disidenţii, un zid separînd „elita" nomenclaturisto-securistă de restul lumii... E posibil ca amintirea eroilor rezistenţei şi luptelor împotriva dejecţiilor cu chip de ideologie comunistă să fie păstrată pe un zid? (La Berlin, amintirea morţilor pentru libertatea de după zid vieţuieşte lîngă Reichstag prin numele şablate pe panouri de sticlă, prezenţe aproape îngereşti în starea transparenţei ce separă spaţiul neseparîndu-l: vezi Dincolo prin numele lor... a avut sens jertfa lor...)

„Calea biruinţei" e mai curînd „drumul spre graniţă": să fie traseul pornind de la liniştea spaţiului verde la gălăgia capătului insulei urbane din plin trafic!, trecînd prin trepanaţia din zid cu aspect de vamă, de unde doar bariera şi soldaţii „roşii" lipsesc, şi avînd drept cap de perspectivă „ţeapa" albă, un traseu iniţiatic spre idealul libertăţii? Pe cît de nefiresc vieţuiesc buştenii fişiei centrale (amintind de pavimentul vechi al Căii Victoriei) cu elementele masive de mobilier urban de marmură glacială, pe atît de nefiresc trăieşte această pseudo-cale a biruinţei în ansamblul sincopat al formelor fără fond şi „textului" fără conţinut al „memorialului". Culmea, şi termenul „biruinţă" provine tot dintr-un termen străin, ne-latin, din maghiarul „birni".

Patetic triumfalist, agresiv, revendicîndu-se din spaţiul sovietic şi nu din substanţa istoriei culturii, artelor şi arhitecturii româneşti şi idealurilor neconfiscate ale revoluţiei, amplasat într-un spaţiu impropriu în Piaţa Palatului, realizat din materiale netradiţionale şi improprii contextului

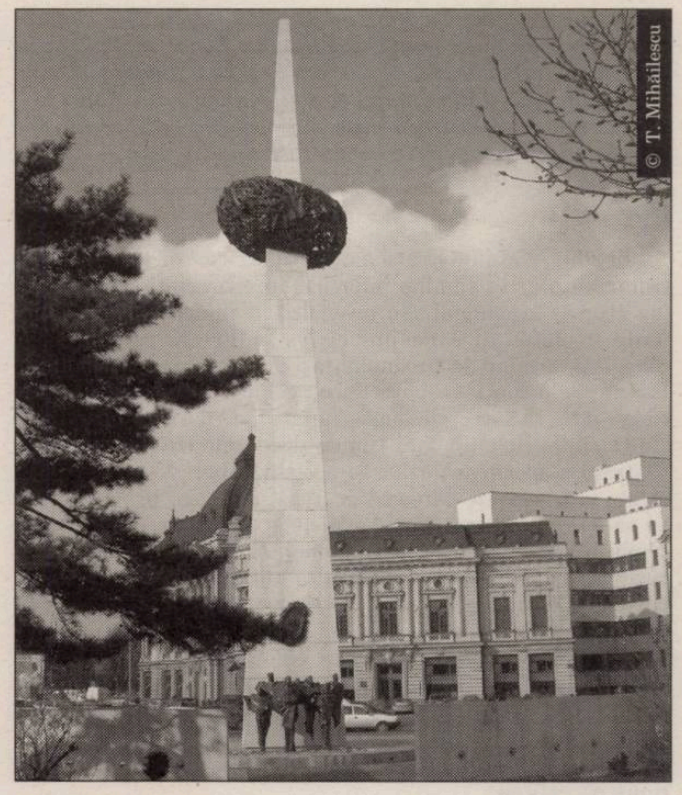
© T. Mihăilescu

românesc, în afara scării umane, într-o simbolistică paseistă si retrogradă, simbolic inaugurat chiar de un actor al „revoluţiei", fost mare comunist şi de 3 x preşedinte, ansamblul nu poate fi nici monument şi nici memorial pentru nimic. Comparaţi bunul-simt şi tristeţea crucilor de piatră de la Universitate cu ansamblul acesta străin implantat pe trupul Bucureştiului, pentru a înţelege unde în fapt stă marea amintire a tristeţii.

Poate că altceva mult mai potrivit şi mai contemporan atît cu tradiţia cît şi cu avangarda am fi avut acolo dacă se organiza un concurs pe bune, cu jurizare credibilă şi participaţionism al opiniei publice, aşa cum se petrece în toată lumea civilizată şi onestă cu istoria (priviţi dezbaterile iscate de CE va înlocui Gemenii în situl WTC din New York, pentru a avea o lecţie de participaţionism şi profesionalism în luarea deciziilor la nivel urban în context american). Poate că nu s-ar fi cheltuit bani extrem de mulţi şi energii în van şi n-ar fi apărut cu imensă uşurinţă această eroare-oroare ce nu poate fi corectată decît printr-o operaţie de amputare simbolică. Cu scuze!

Săracii morţi ai „revoluţiei" române, celebraţi în grila de lectură post-comunistă, neo-sovietică, de ansamblul-produs handicapat al actului sexual neprotejat între impostura prezentului şi fantoma trecutului, faţă de care şi „strada" vorbeşte edificator prin cele cîteva şabloane-graffiti emblematic apărute pe clădirile din imediata sa vecinătate, realizate de anonimi talentaţi şi care cu sinceritate cristalizează *feed-back*-ul opiniei publice: *Il est-ce que c'est?*

Teofil Mihăilescu *este arhitect.*

© T. Mihăilescu

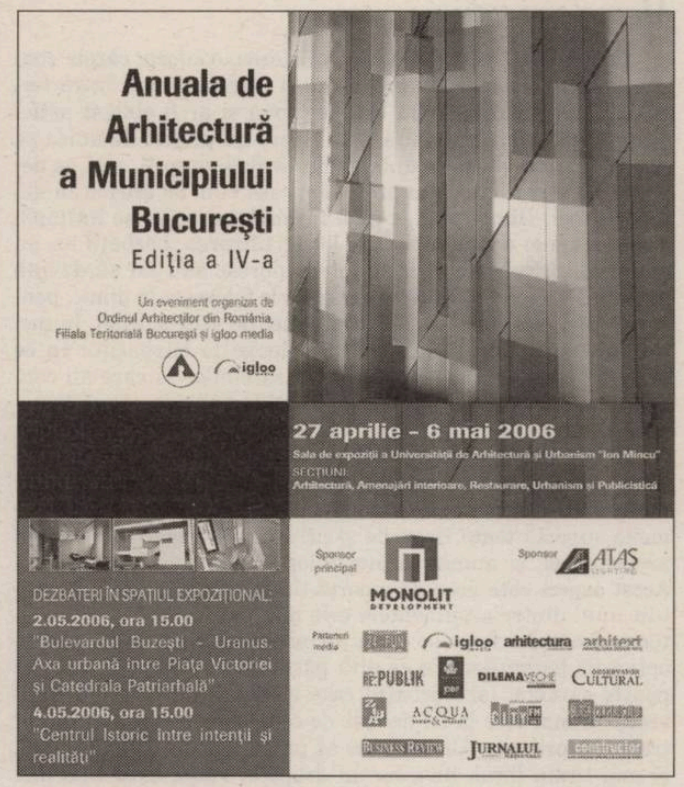

Daniela CUTAȘ

Revanşa taţilor fără voie

În martie 2006, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a luat o decizie în cazul Natallie Evans versus *Marea Britanie. În urma acestei decizii (dacă nu va fi anulată de o decizie mai înaltă – ultimul nivel posibil), o clinică din Marea Britanie urmează să distrugă nişte embrioni. Să vedem însă cine este Natallie Evans şi de ce trebuie distruşi embrionii.*

Povestea

În 2001, Natallie Evans a aflat că are cancer şi că în urma tratamentului va rămîne infertilă. În consecinţă, Natallie şi (pe atunci) logodnicul său au vizitat o clinică de fertilizare, unde în 2002 au conceput cîţiva embrioni care au fost congelaţi, urmînd să fie implantaţi după tratarea cancerului. Înainte de a continua povestirea, trebuie să facem două precizări: întîi, că succesele în păstrarea *ex utero* a ovulelor umane sînt timide, cu mult mai timide decît cele (remarcabile) de păstrare a spermatozoizilor şi a embrionilor. Aşadar, deşi la prima vedere poate părea că ar fi fost mai uşor pentru Natallie să îşi „pună la păstrare" ovulele şi atît, nu este aşa. Apoi, conform legislaţiei britanice *(Human Fertilisation and Embriology Act)*, fertilizarea se realizează numai cu acordul ambilor parteneri, acord care poate fi retras în orice moment înainte de implantare. Adică, dacă unul din membrii cuplului se răzgîndeşte, chiar şi ulterior fertilizării, implantarea nu se mai realizează. Desigur, acest lucru nu este valabil în cazul donărilor anonime de gameţi. În acele cazuri, odată ce ai donat şi ai părăsit clinica, nu mai ai nici un cuvînt de spus în ceea ce priveşte destinul gameţilor lăsaţi în urmă. Acum putem continua povestirea.

Conform deciziei CEDO, dl Johnston nu poate fi obligat să devină tată împotriva voinţei sale.

Tratamentul cancerului a fost eficient, iar Natallie Evans a supravieţuit (infertilă). Însă nu şi relaţia dintre ea şi logodnic. În consecinţă, dl Johnston (fostul logodnic) a decis că nu mai doreşte să devină tatăl copiilor dnei Evans (fosta logodnică). Conform legii, cum am văzut, odată ce unul din parteneri şi-a retras consimţămîntul, clinica nu mai are voie să realizeze implantarea. Natallie Evans şi-a dat fostul logodnic în judecată. După ce a pierdut proces după proces pînă la cea mai înaltă curte judecătorească din Marea Britanie, Natallie Evans a dat în judecată Marea Britanie la CEDO, susţinînd că decizia britanică încalcă: dreptul la viaţă, dreptul la respect pentru viaţa privată şi cea de familie şi principiul non-discriminării. Conform deciziei CEDO, Marea Britanie nu încalcă nici unul din aceste puncte, iar dl Johnston nu poate fi obligat să devină tată împotriva voinţei sale. Altminteri, conform deciziei CEDO, s-ar crea un precedent arbitrar şi incoerent. Curtea poate face din „retragerea consimţămîntului ceva relevant, dar nu şi decisiv" şi nu poate „acorda clinicii, Curţii sau altei autorităţi independente puterea de a anula necesitatea de a avea consimţămîntul donatorului". De atunci, Natallie Evans, devenită foarte populară în Marea Britanie, face apeluri publice către fostul logodnic, pentru ca acesta să îi permită să devină mama copiilor săi genetici. Fostul logodnic nici nu vrea să audă.

Mamele şi taţii

Dacă CEDO ar fi decis că prevederea, conform căreia consimţămîntul la reproducere poate fi retras oricînd între fertilizare şi implantare, nu este legitimă şi ar fi obligat astfel Marea Britanie să permită dnei Evans să profite de unica sa şansă de a avea copii rezultaţi din ovulele proprii, nici pe departe nu s-ar fi creat un precedent, aşa cum se afirmă în decizia Curţii. Dimpotrivă, s-ar fi întîmplat ceea ce se întîmplă dintotdeauna: odată ce a avut loc fertilizarea, bărbaţii nu au nici o autoritate de a decide dacă doresc sau nu să devină părinţi. De fapt, ei pot decide, dar nu le foloseşte la nimic, pentru că nici moralmente, nici din punct de vedere legal, în nici un stat european sau american, deciziile bărbaţilor în ce priveşte păstrarea sau continuarea sarcinilor la care au contribuit nu sînt constrîngătoare. Fie că femeile doresc să întrerupă sarcina, fie că doresc să o continue, „taţii" nu le pot opri.

Există multe motive, unele dintre ele foarte serioase, pentru care acest *status quo* este legitim. Deocamdată (nu ştim ce ne rezervă viitorul), sarcinile se dezvoltă în femei. Numai femeile suportă toate riscurile şi privaţiunile legate de sarcina propriu-zisă, şi numai corpurile lor sînt invadate de sarcini. Acest aspect este greu de ignorat (în mod legitim) şi a constituit unul dintre argumentele cele mai puternice în recunoaşterea dreptului femeilor de a întrerupe sarcini, indiferent de opţiunile bărbaţilor. Pe de altă parte, dacă femeia doreşte să poarte sarcina, iar bărbatul care a contribuit la aceasta nu vrea, nu mai este la fel de clar de ce decizia ei, nu şi a lui, ar trebui să primeze. Un răspuns ar putea fi acela că embrionul, şi mai tîrziu fătul, ar avea un drept la viaţă, care este mai puţin puternic decît dreptul femeilor asupra controlului propriilor trupuri (de a nu fi invadate de sarcini, cu toate riscurile şi privaţiunile implicate), însă mai puternic decît interesul egoist al bărbaţilor de a nu deveni taţi.

Dacă însă încercăm să transferăm aceste chestiuni asupra cazului de faţă, întîmpinăm cîteva dificultăţi. Întîi, femeia doreşte să poarte sarcina. Apoi, Curtea a decis că dreptul la viaţă nu este încălcat, întrucît, conform legislaţiei britanice, copiii nenăscuţi nu au drepturi. Însă poate fi invocat un alt motiv pentru care femeile nu pot fi constrînse să îşi întrerupă sarcina: este vorba despre legătura gestaţională care se formează între femeile care poartă sarcini şi feţii lor. Aşadar, în timp ce bărbaţii au doar o relaţie de ordin genetic cu produsul concepţiei, femeile au o relaţie genetică, plus o relaţie gestaţională. Este greu însă de demonstrat că relaţia dintre o femeie şi embrionul din uterul său (într-o sarcină incipientă) este în mod necesar mai puternică şi, mai ales, mai constrîngătoare decît relaţia dintre Natallie Evans şi embrionii aflaţi la clinica din vecinătate, cu atît mai mult cu cît acei embrioni sînt unica ei şansă de a deveni mama copiilor săi genetici, iar ea ştie din 2002 că embrionii se află acolo.

În reproducerea naturală, dreptul bărbaţilor de a nu deveni taţi nu este recunoscut în nici un fel.

Femeile dobîndesc oare un drept special de proprietate asupra embrionilor numai cînd aceştia sînt *în interiorul* trupului lor? Iarăşi, nu pare să fie aşa. Mai multe obiecte se pot afla la un moment dat în interiorul corpului unei femei (de exemplu, ce ne facem dacă o femeie pătrunde în Turnul Londrei şi înghite diamantul Kohinoor? Dar dacă survine *penis captivus* în timpul actului hetero-sexual?) şi totuşi acesta nu este un argument pentru care obiectele cu pricina ar intra în vreun fel în proprietatea femeilor. Natura relaţiei dintre oameni şi corpurile sau produsul concepţiei lor este într-adevăr problematică: sîntem proprietarii trupurilor noastre? Sîntem proprietarii genelor noastre? Dar ai embrionilor pe care îi producem? Dar, dacă sîntem proprietarii embrionilor, sîntem şi proprietarii feţilor? Ai bebeluşilor? Ai copiilor noştri în general? Miza cazului Evans scapă nevătămată de ameninţarea acestor dificile întrebări. Fie că sîntem sau nu proprietarii embrionilor, nu se poate identifica o raţiune pentru care locaţia embrionilor ar avea un rol moralmente determinant în stabilirea proprietăţii. Altminteri, obiectele interesante, pe care copiii mici le văd la alţii şi pe care tind să le bage în gură, ar intra realmente în posesia lor. Însă „oamenii mari" nu par să fie de acord cu această sugestie implicită. Desigur, există diferenţe între cele două situaţii, în sensul că femeile ar fi deja într-un fel de relaţie de proprietate cu embrionii lor. Dar dacă nu sînt într-o astfel de relaţie? Dacă, de exemplu, cuplul format din dna Ionescu şi dl Popescu recurge la ovule donate care sînt implantate în uterul dnei Ionescu, însă dl Popescu se răzgîndeşte şi nu mai vrea să devină tată? De ce nu ar avea dl Popescu acest drept moral, din moment ce dl Johnston îl are? Dar dacă dl Popescu şi dl Johnston au acest drept, din motive diferite (dna Ionescu nu este mama genetică a embrionilor implantaţi, iar embrionii dnei Evans nu sînt implantaţi), de ce nu îl au ceilalţi bărbaţi care nu şi-au dat deloc consimţămîntul de a deveni taţi (ceea ce este evident mult mai grav şi mult mai frecvent decît cazul Popescu şi Johnston)?

În reproducerea naturală, dreptul bărbaţilor de a nu deveni taţi (în sens genetic) nu este recunoscut în nici un fel. Consimţămîntul bărbaţilor la actul sexual cu femei echivalează cu consimţămîntul la reproducere şi gata. Odată actul sexual consumat, vor sau nu vor să devină taţi, nu mai au ce face. Ar putea provoca un avort, sau ar putea obliga femeia să facă avort, sau dacă femeia doreşte să facă avort, ar putea să o sechestreze pînă naşte, însă astfel de acte ar fi considerate atît ilegale, cît şi imorale.

În aceste condiţii, decizia CEDO e foarte importantă. Ea marchează un nou început. Cel în care bărbaţilor li se recunoaşte dreptul moral de a refuza să devină taţi, şi mai mult decît atît, acest drept le este recunoscut legal şi este aplicat împotriva dorinţei femeilor. Ba mai mult chiar, nu există nici o scăpare în numele dreptului la viaţă al produsului concepţiei, sau de a alege în favoarea vieţii: şi anume, atunci cînd el şi ea nu sînt de acord, să cîştige cel sau cea care doreşte să îşi asume responsabilităţile parentale şi să „dea viaţă".

Dar de ce insistă Natallie Evans? De ce insistă Howard Johnston? De ce insistă judecătorii?

Unii participanţi la dezbatere îi reproşează femeii că este egoistă şi ţine prea mult la legătura genetică, deşi ar putea foarte bine să devină mamă cu ajutorul donării de ovule (avînd în vedere că ea însăşi nu mai este fertilă), sau să adopte un copil. Poate aşa este. Pe de altă parte, ne putem întreba cît de frustraţi ne-am simţi dacă am fi în situaţia ei şi dacă am fi vecini cu embrionii noştri. În plus, dacă legătura genetică dintre părinţi şi copii nu merită atîta importanţă, atunci de ce i

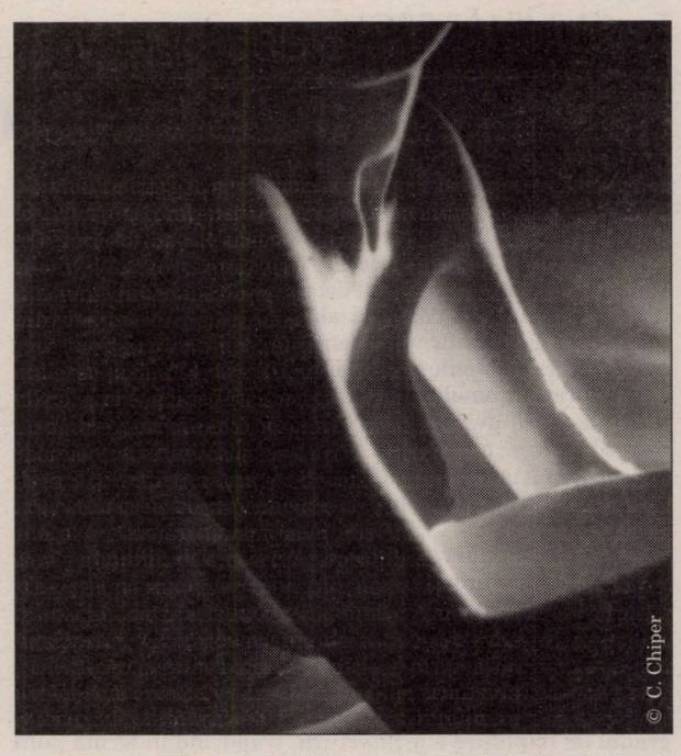
© C. Chiper

s-ar acorda importanţă dorinţei lui de a nu deveni tată genetic al unor copii? Relaţia parentală presupune mult mai mult decît înrudirea genetică, iar experienţa arată că numărul cazurilor de abuz şi de iresponsabilitate parentală, în familiile în care părinţii şi copiii sînt înrudiţi genetic, este cu mult mai mare decît în familiile cu copii obţinuţi prin donare de gameţi şi prin adopţie. De ce, atunci, ar insista judecătorii să îi recunoască unui bărbat dreptul de a nu deveni tată genetic, în condiţiile în care mama este dispusă să semneze că îşi asumă întreaga responsabilitate parentală? Dacă relaţia genetică nu este foarte importantă, atunci ea nu poate fundamenta un drept de a nu fi tată (genetic), pentru că termenul de părinte semnifică mult mai mult decît atît, şi de multe ori este independent de legătura genetică. Aşadar, interesul de a nu fi tată nu este decît o ambiţie care nu merită încurajată, şi în nici un caz tipul de drept moral imperativ care trebuie recunoscut legal. La rîndul său, decizia Curţii, punînd un accent atît de semnificativ pe legătura genetică, este la fel de superficială cum este şi Howard Johnston, şi cum este şi Natallie Evans. De unde decurge că – dorinţa ei punînd în discuţie chestiuni atît de triviale – decizia Curţii de a nu îi permite să devină mama genetică a copiilor săi devine ridicolă. Iar Howard Johnston devine un precedent semnificativ şi un simbol al revanşei bărbaţilor.

În general, însă, noi nu sîntem dispuşi să expediem atît de uşor interesul oamenilor de a fi sau de a nu fi părinţi genetici. Faptul că atît Curţile britanice, cît şi CEDO au pus un accent atît de semnificativ pe legătura genetică dintre Howard Johnston şi embrionii săi face astfel încît să nu putem ridiculiza interesul ei de a fi mama genetică a copiilor săi, fără să ridiculizăm şi interesul lui de a nu fi tată genetic, ca şi preocuparea Curţii de a îi proteja lui acest interes.

Aşadar, fie avem dreptul de a nu fi părinţi (din punct de vedere genetic), fie nu îl avem. Decizia Curţii arată că îl avem. A început o nouă eră pentru bărbaţi.

Daniela Cutaş *(danielacutas@gmail.com), doctor în Ştiinţe Politice, este cercetător în bioetică la Universitatea din Manchester, Marea Britanie.*

Florin POENARU

Borş, democraţie & sex

– observînd alegerile din Ucraina şi Ungaria–

Acum două luni, într-o dimineaţă foarte geroasă, m-am suit în avion spre Kiev, via Budapesta, pentru alegerile parlamentare ucrainene. La întoarcere, am rămas la Budapesta pentru alegerile parlamentare de aici. Două luni, două momente electorale, două ţări vecine, dar în lumi diferite. Oare?

Revenirea la Kiev

În 2004, am participat la observarea alegerilor, sau revoluţiei, cum vreţi, de atunci. Am revenit în Ucraina într-o atmosferă mai puţin contondentă. Primul semn al schimbării post-portocalii apare încă din avion. E drept că la intrarea în ţară tot mai trebuie să completezi un formular lung şi indiscret despre scopul, durata şi locul şederii în Ucraina. Diferenţa e că pe spatele formularului din acest an nu mai sînt reclame la case de toleranţă, agenţii matrimoniale sau servicii de viză ieftină pentru posibila ucraineancă fericită. Intrarea în ţară merge mai repede, dar nu scapi de ţipetele sau privirile acre ale vameşilor, mai ales dacă eşti ucrainean. Pe aeroport nu se mai fumează absolut nicăieri, de unde acum doi ani se fuma absolut peste tot. La ieşire, numele meu pe tăbliţa de aşteptare era strivit între numele a doi germani care se pare că au apelat la una dintre miile de firme locale de găsit neveste ucrainene, pentru că numele lor sînt înconjurate de inimioare roz. Evident, la Kiev ninge şi e foarte frig.

Secvenţe din campania chermeză

Chiar în piaţa în care în 2004 cîteva zeci de mii de studenţi se adunau ca să protesteze împotriva fraudării alegerilor, acum era un televizor uriaş pe care se transmitea Olimpiada de Iarnă; din difuzoare se auzea pop ucrainean, iar printre micile chioşcuri cu ţigări, bere, votcă şi suveniruri de la revoluţie (tricouri cu Iulia şi Iuscenko, panglici portocalii, fotografii cu Ruslana la Eurovision), un tînăr te invita să faci poze cu o maimuţă (în zilele următoare au apărut un dromader, un urs şi un vultur). La Kiev am văzut trei mitinguri electorale. La cel organizat de Iulia Timoşenko, într-o duminică plină de ninsoare, au participat cam 4.000 de oameni. Nu s-a rostit nici un discurs, nu a venit nici un candidat. S-a ascultat muzică populară, s-au împărţit clătite cu gem şi vin fiert şi s-au dat fulare şi căciuli. La mitingul partidului lui Iuscenko, deşi mult mai bine organizat (steaguri, agitatori), scenariul a fost similar. S-a dat cîte ceva. Partidul Socialiştilor Autentici (sau Reformaţi, sau ceva de genul acesta, un partid care a obţinut în final 0,1%) a organizat de Sîmbăta Morţilor, chiar în grădina din faţa blocului meu, ceva între chermeză şi campanie electorală. Un grup de militari adus de partid a gătit borş tradiţional şi fasole cu cîrnaţi, totul stropit cu vin. Toţi pensionarii din cartier (cîteva sute) au mers acolo cu nepoţii. Din difuzoare se auzeau cîntece socialiste revoluţionare. O bătrînică cu covrigi în mînă plîngea chiar sub geamul bucătăriei mele. Din rapoartele pe care le primeam din teritoriu, am aflat că de 8 martie alegătorii (dar mai ales alegătoarele) au primit un tort uriaş, flori sau certificat de mame eroine şi bonificaţii salariale, în funcţie de mărimea partidului şi poziţia în cursa electorală.

Chiar există un partid a cărui doctrină este politica lui Putin, oricare ar fi ea.

Cel mai rău îmi pare că nu am asistat la nici un miting al Partidului lui Putin (nu, nu este vorba de Partidul Regiunilor al lui Ianukovici, cum aţi crede, ci chiar există un astfel de partid a cărui doctrină este politica lui Putin, oricare ar fi ea). Dar campania electorală nu s-a redus doar la o mare chermeză, deşi ar fi fost frumos. Au existat şi momente tensionate (încercare de atentat cu bombă la Lugansk, bancnote de 100 de hrivne false, cu chipul Iuliei la Uzghorod) şi nervi. Însă, comparativ cu 2004, alegerile din anul acesta au semănat cu cele parlamentare din 2000 în România: plicticoase şi amuzante în acelaşi timp.

Puzata Hata

Este unul dintre cele mai populare *fast-food*-uri din Kiev, renumit pentru mîncarea tradiţională excelentă pe care o oferă. Zilnic trec pe acolo 3-4 mii de oameni. Cu 10 dolari poţi mînca, 2 persoane, 4 feluri de mîncare. La 25 de metri de acest loc, într-un *mall* de lux, s-a deschis cel mai nou magazin de telefonie mobilă din estul Europei. Cel mai mic preţ aici este de 2.000 de dolari pentru un accesoriu de telefon mobil. Lumea ucraineană (ca peste tot în est) este strivită între bogăţie opulentă şi trai de pe o zi pe alta. Perspectiva fetelor este să se mărite cu un străin şi să plece din ţară, cea a băieţilor să plece din ţară şi să găsească un loc de muncă decent plătit. Revoluţia portocalie i-a mobilizat pe tineri fix trei luni, apoi au constatat că lucrurile merg mai rău ca înainte. Etica muncii la ucraineni e simplă: nu ne chinuim muncind pentru că oricum sîntem plătiţi prost. Tinerii învaţă engleza, răscolesc internetul în căutare de burse în străinătate şi beau mult, adulţii lucrează la 2-3 slujbe şi beau mult, pensionarii merg la economat şi beau mult la toate mitingurile electorale.

Dansul pensionarilor

În pasajul de metrou de la teatrul central din Kiev, în fiecare duminică, fix la 6 seara, în jur de 300 de pensionari se adună să-şi amintească de vremurile bune. Dansează împreună pe cîntece dintre războaie, află cine a mai murit de la o săptămînă la alta şi cîntă cîntece patriotice sau revoluţionare. La ocazii se desface o sticlă de votcă. Următoarea staţie de metrou este Maidanul. În pasajul de aici, vinerea şi sîmbăta seara se strîng în jur de 500 de tineri. Unii dintre ei cîntă *live* melodii celebre sau creaţii proprii. Se bea foarte multă bere amestecată cu vodcă. Aproape de miezul nopţii, lumea ia ultimul metrou spre casă.

112 (sau cum ajung în Occident)

Clubul cu acest nume este la subsolul *mall*-ului cu magazinul de telefoane mobile. Dacă mergi pe la 11 şi jumătate noaptea o să găseşti vreo sută de fete mai mult dezbrăcate, gata să facă orice pentru tine dacă le convingi că ai mulţi bani şi eşti dispus să-i împarţi. Unele sînt încă studente (cel mai probabil la economie sau drept, cele mai căutate domenii în Ucraina), altele neveste sau mame. Doar foarte puţine sînt prostituate. Dacă eşti străin, cu siguranţă o să ai o noapte plină, pentru că toată lumea va dori să intre în vorbă cu tine. Cele mai multe fete din Kiev vin aici în speranţa că vor găsi un străin care să le ia cu el. Mi s-a spus că majoritatea părinţilor îşi încurajează fetele să vină aici sau în locuri similare, pentru că aceasta este unica modalitate de a scăpa decent de Ucraina. Am rămas pînă dimineaţa împreună cu 3-4 fete obosite şi triste. Încă o noapte fără noroc. Plecarea se amînă.

Povestea Taniei

Asistenta mea şi-a părăsit prietenul pentru că acesta i-a propus să emigreze în SUA ca să lucreze la un *fast-food*. Prietenul asistentei mele terminase masterul în economie mondială ca şef de promoţie, dar nu găsise nimic decent de lucru (doar contabil la o fermă). Exasperat, s-a hotărît să plece (şi a plecat). Tania s-a încăpăţînat să rămînă, convinsă că trebuie să reuşească în Ucraina. Acum, cea mai bună prietenă a ei plănuieşte un *internship* în aceeaşi ţară şi, totodată, rămînerea definitivă acolo.

Normalitate

La prima vedere, totul e gri în această ţară. Femeile se îmbracă ca pentru o licitaţie perpetuă, bărbaţii au feţe de mafioţi şi conduc maşini cu geamuri fumurii printre pensionari haotici, nimeni nu vorbeşte engleza (nici măcar pe aeroport), construcţiile noi sînt urîte şi ilegale, iar mafia controlează tot. Prima vedere e reală, dar inexactă. La Kiev cel puţin, am văzut supermarket-uri de CD-uri ieftine, librării care fac din ale noastre o glumă nereuşită, cluburi de jazz cu muzică *live* în fiecare seară, studenţi fluenţi în 3-4 limbi, muzeul Cernobîlului, cu un discurs muzeal modern, interactiv, radical diferit de ceea ce înseamnă un muzeu comunist tipic. Acest tip de existenţă pare periferic momentan pentru că alţii sînt actorii vocali.

Paranteză românească

Înainte de a merge la Budapesta o să amintesc singurul eveniment românesc la care am participat la Kiev. Am fost trecut într-o seară pe lista de invitaţi la petrecerea organizată de ambasada României la Kiev. Mă pregătisem pentru un cocktail aproape sobru, multe politeţuri şi limbaj lemnos. Mi-am invitat chiar şi colegii sîrbi şi slovaci. Locul evenimentului era într-un club similar cu 112, cel descris mai sus. După un control corporal sever, am intrat într-o cameră uriaşă, iar în semi-bezna de rigoare am văzut trei fete, aproape goale, dansînd pe bar pe o melodie a fetelor de la A.S.I.A. Am încercat să-mi fac loc prin mulţimea de fete tinere dezlănţuite să găsesc pe cineva „oficial". N-am găsit pe nimeni şi m-am dus să-mi iau o *vodka tonic*. Între timp, muzica s-a preschimbat în ceva *turbo-folk,* apoi imediat şi invariabil în manele. În timp ce fata de la bar îmi propunea un program de sex contra bani, am înţeles despre ce era vorba. Petrecerea fusese organizată pentru promovarea turismului estival în România. Pe pereţi erau poze cu staţiunea Eforie Sud (realizate însă la Albena) şi cu Hotelul Sinaia (chiar din Sinaia, de data asta). Ghidul de prezentare cuprindea informaţii utile despre Baziaş. La un moment dat, muzica s-a oprit şi a început tombola cu premii. Răspunzînd corect la cîteva întrebări, puteai să bei gratis în seara respectivă. Din întrebări: cine e preşedintele României (Băsescu, toată lumea a sărit extaziată pentru că Băsescu e foarte popular aici), ce jucător român joacă la Dinamo Kiev, care e capitala României (pauză mare de tot pînă am suflat răspunsul unei ucrainence din faţa mea), care e mîncarea naţională a României (borşul, care este de fapt şi a Ucrainei, de unde s-a tras concluzia că cele două ţări sînt vecine şi prietene şi au reînceput fetele de la A.S.I.A.). Mi-am terminat vodca şi am plecat pe jos acasă.

Ungaria – cu tramvaiul pe Dunăre

La Budapesta, lucrurile sînt radical diferite de 2004, cînd grupul de români era privit ca unul de marţieni abia aterizat. Deşi stai la aceeaşi coadă interminabilă unde sînt primiţi „others", cînd ajungi la ghişeu, formalităţile durează mult mai puţin şi primeşti chiar şi un zîmbet complezent. Cînd am ajuns, distracţia principală a maghiarilor era să facă poze cu Dunărea care inunda Budapesta. Prilej bun de promenadă, de băut cafea chiar pe pontonul înconjurat de ape şi de pariat dacă anul acesta linia de tramvai de pe marginea apei va fi acoperită pînă la liniile electrice sau nu.

Aceleaşi alegeri, altă campanie

Ungurii, ca şi ucrainenii, şi-au ales un nou Parlament. Asemănările nu se opresc aici. Dacă la Kiev întrebarea campaniei a fost „pro-Moscova sau pro-NATO", la Budapesta, alegătorii au trebuit să se decidă între menţinerea sistemului de taxe în trepte sau introducerea cotei unice (18 sau 20%, cei de la Fidesz nu s-au hotărît). Diferenţa majoră a celor două momente electorale e dată de tiparul campaniei.

Dacă la Kiev întrebarea campaniei a fost „pro-Moscova sau pro-NATO", la Budapesta alegătorii au trebuit să se decidă între menţinerea sistemului de taxe în trepte sau introducerea cotei unice.

Mult mai sobră la Budapesta, mai serioasă şi mai puţin festivistă. La mitingul socialiştilor (la putere acum) au participat 35.000 de oameni, s-a cîntat (destul de mult) dar s-au rostit şi discursuri politice. Dacă vroiai un cîrnat, o bere sau un tricou, trebuia să plăteşti cîţiva euro. La mitingul Fidesz (în opoziţie) s-a cîntat (imnul partidului şi imnul de stat) şi s-au rostit discursuri politice lungi şi temeinice. Cei 60.000 de oameni care au participat au primit gratis doar un carton portocaliu ca să se apere de soare. Participanţii la mitinguri vin din convingere, ascultă atent pînă la final, apoi merg în linişte la o bere pe malul revărsat al Dunării, convinşi că partidul lor merită să cîştige.

Raday

Este o stradă semi-pietonală înţesată de cafenele şi baruri, la cîteva minute de centrul Pestei. Locurile sînt mereu pline, mai ales acum de cînd s-au scos mesele afară, accesibile oricui cu un venit cel puţin mediu. Atmosfera e degajată, e plin de studenţi şi străini. Oamenii muncesc, dar îşi respectă pauza de masă. Cu toate acestea, ceva e strident. Dacă la Kiev disperarea şi resemnarea erau evidente, la Budapesta poţi sesiza o anumită temere constantă. Oamenii sînt degajaţi, dar nu relaxaţi. Tinerii au în continuare dificultăţi în a obţine locuri de muncă. Şi aici, pentru cei mai mulţi, soluţia pare să se afle tot mai la vest. Nu e de mirare că programele politice din campanie au fost centrate pe probleme sociale, fapt ce a şi determinat o mai mare polarizare a preferinţelor. Atît la Kiev cît şi la Budapesta, barurile se închid la miezul nopţii pentru că nimeni nu-şi permite să stea mai mult. De asemenea, în ambele locuri e frecventă situaţia de a bea pe stradă berea achiziţionată de la supermarket.

Dacă la Kiev cenuşiul şi deriziunea dau nota, la Budapesta e invers. Un oraş central-european tipic, care a reuşit să şteargă destul de mult şi de repede din moştenirea comunistă, devenit o veritabilă atracţie turistică. Ofertele sînt imposibil de bifat rapid: de la restaurante persane la magazine cu articole de schi, de la baruri alternative la Muzeul Bibliei, totul este de găsit la Budapesta. Totul pare sclipitor, ordonat, calm dar viu, aproape perfect. Ca de obicei, prima privire e reală, dar inexactă. Un drum în cartierul ţigănesc (pe cale să devină ghetou), răbufnirile frecvente de violenţă ale extremei drepte împotriva evreilor sau imigranţilor, numărul mare de bătrîni sau de beţivi care dorm sub poduri, toate pun o surdină peste farmecul aparent al oraşului şi al vieţii de aici.

Deşi de obicei sînt privite ca aparţinînd de două lumi distincte, Ucraina şi Ungaria par mai apropiate privite în context electoral. Trist, dacă ne gîndim că Ungaria a reprezentat mereu un model superior pentru români, iar Ucraina, consolarea că se poate şi mai rău. Îmbucurător, pentru că nu există ţări sau scheme perfecte.

Florin Poenaru *a urmărit alegerile la Kiev şi Budapesta în calitate de consultant* Freedom House *în proiectul ENEMO* (European Network for Election Monitoring Organization), *din partea Asociaţiei Pro Democraţia.*

Schimbările economice din ultimul timp au adus atît în atenţia economiştilor, cît şi în cea a consumatorilor, o serie de concepte şi mecanisme noi. În ce măsură actorii şi beneficiarii capitalismului neaoş au încredere în moneda naţională, contractul social, bănci, manageri locali, brand-*uri neaoşe, carduri şi bancomate? Şi, pînă la urmă, în ce măsură au intrat toate acestea în firescul vieţii de toate zilele?*

Constantin RUDNIŢCHI

România are nevoie de încrederea românilor

Încrederea este cuvîntul magic în economie. Ce poate fi mai simplu decît să faci o afacere „pe vorbe", adică printr-o strîngere de mînă. O „înţelegere între gentlemeni" a fost, probabil, cel mai onorabil fel cu putinţă în care s-au putut face afaceri. Capitalismul s-a schimbat. Astăzi, aproape nicăieri în lume, „înţelegerile verbale" nu mai stau la baza afacerilor. Contractele, clauzele punitive, paragrafele scrise cu litere minuscule şi o cohortă de avocaţi sunt ingrediente nelipsite din mediul economic.

Tranziţia românească a erodat serios încrederea populaţiei în mecanismele economiei. În ultimii 16 ani, am văzut cu ochii noştri un registru complet de şmecherii economice şi financiare. Nu a lipsit aproape nimic. Credite primite şi nerambursate, bănci care intră în faliment, fonduri mutuale în colaps, investitori care au cumpărat întreprinderi doar pentru a da un tun, licitaţii trucate, oameni de afaceri care au crescut din cauza legăturilor politice, fonduri europene furate sau personaje care s-au îmbogăţit peste noapte. Pentru ca tabloul să fie complet, am asistat cu perplexitate la situaţii în care prietenii sau familii s-au destrămat din cauza afacerilor. Abominabilul din aceste despărţiri s-a îndulcit într-o zicală care a scuzat orice samavolnicie. S-a spus că „banul este ochiul dracului" şi cu asta s-au alinat toate conştiinţele atinse de microbul neîncrederii.

După 1989, economia românească a fost bolnavă de lipsă de încredere. Românii şi-au pierdut încrederea în moneda naţională. În numai cîţiva ani, leul românesc a ajuns să se devalorizeze de la cîteva zeci la cîteva zeci de mii de unităţi faţă de dolarul american. Inflaţia a umilit leul şi a uns valuta ca regină a tranzacţiilor. Chiar dacă, oficial, plăţile se făceau în lei, informal, contractele şi preţurile erau gîndite în valută. Au apărut chiar companii care au afişat preţurile direct în valută.

Astăzi, moneda naţională trebuie să lupte cu neîncrederea de care a suferit în ultimii ani. O cifră a inflaţiei mai mică, denominarea leului şi, absolut surprinzător, întărirea monedei naţionale în raport cu valutele fac ca leul să fie tot mai interesant pentru cei care se obişnuiseră să-şi raporteze preţurile la valută. De asemenea, leul este tot mai atractiv cînd vine vorba de economisire sau de negocierea salariilor. Românii îşi recapătă, cu greu, încrederea în moneda naţională. Şi, culmea ironiei, atunci cînd vor avea din nou încredere în leu, acesta va fi înlocuit de moneda europeană. Vom avea, probabil, o despărţire plină de nostalgie.

Există încă multă neîncredere în contractul social. Conform sondajelor, doar jumătate dintre români au încredere în manageri. Mai exact, managerii se află la acelaşi nivel cu politicienii. De ce s-a ajuns aici? România a traversat o tranziţie dureroasă. Salariaţii s-au văzut puşi pe lista celor disponibilizaţi, au mirosit căpuşele care au supt multă vreme întreprinderile cu capital de stat, au simţit pe propria piele falimentul unor companii. Au existat manageri incompetenţi (care nu au reuşit să restructureze întreprinderile pe care le conduceau) sau incorecţi (de exemplu, nu au plătit contribuţiile pentru asigurări sociale ale angajaţilor).

La rîndul lor însă, managerii au acuzat, nu de puţine ori, mentalitatea muncitorului român. Hoţi, leneşi, cu prea puţin simţ de răspundere, i-au caracterizat managerii pe salariaţi. Apelul la sondajele de opinie este din nou edificator. Românii îşi doresc de mulţi ani un loc de muncă sigur şi bine plătit. Ceea ce nici capitalismul european cu tradiţie nu poate să ofere, darămite România.

Mulţi ani după 1989, lozinca „noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc" a asigurat compromisul perfect într-o economie încă puternic dominată de capitalul de stat. Astăzi, lucrurile încep să se *schimbe*. Privatizarea, stilul de lucru al marilor companii şi regulile Uniunii Europene tind să *modifice* raportul dintre forţa de muncă şi manageri. Salariul mediu a crescut în toate ramurile economiei naţionale, dar a fost tot mai legat de performanţele companiei. Doar că această schimbare a costat economia românească pierderea a două milioane de salariaţi, adică exact cei care şi-au găsit de lucru în străinătate şi nu în ţară.

Românii nu au încă încredere în instituţiile capitalismului. Doar o treime au încredere în bănci. Bursa de valori este în continuare o instituţie exotică. Cărţile de plată au cîştigat teren, dar ele rămîn un fel de recipient prin care trec banii în ziua de salariu, fiind scoşi repede şi puşi sub salteaua de acasă. Instituţia creditului pare a fi devenit un sport naţional, dar prea puţini dintre beneficiari, cuprinşi de frenezia cumpărăturilor, au mai ajuns să se uite la *costurile* pe care le presupun aceste credite şi eventual se gîndesc să preseze băncile pentru a fi cît mai transparente cu condiţiile de creditare şi cu *costurile* ascunse. Nu-i mai puţin adevărat că bancherii, tîrşîiţi în ale finanţelor, au profitat de apetitul pantagruelic pentru consum.

Un exemplu poate fi elocvent. Cu ceva timp în urmă, într-un autocar care venea din Occident, au fost găsiţi şi confiscaţi 100.000 de euro. Erau banii unor români care lucrează în afara ţării, pe care ei îi trimiteau rudelor, prin şofer sau prin vecini. Românii au mai puţină încredere în firmele de transfer rapid al banilor (pînă la un punct, putem înţelege acest lucru dacă ne uităm la comisioanele jecmănitoare practicate de cele mai multe dintre aceste companii) şi mai multă în şoferul autobuzului.

Românii nu au încredere în produsele fabricate în România. Dacă sunt puşi să aleagă între o marcă neaoşă şi una străină, totdeauna o vor trata cu prejudecată pe cea autohtonă. Este trist că se preferă roşia din Turcia, tricoul din China, florile olandeze sau brînza grecească. Este însă la fel de adevărat că oferta de produse *made in Romania* este de multe ori slabă calitativ, mărcile autohtone nu sunt susţinute (evident, cu unele excepţii) şi nimeni nu a gîndit un program serios şi coerent care să promoveze produsele româneşti în propria ţară. Un gest pe care alte economii nu se sfiesc deloc să-l facă.

În ce avem încredere? În case şi în terenuri. Înainte de a încerca o mică afacere, cei mai mulţi dintre români se gîndesc să cumpere bunuri imobiliare.

Într-o economie, încrederea poate fi mai mult decît un cuvînt magic. Poate fi un element-cheie. Încrederea este un pariu care are ca miză viitorul. În numele încrederii, consumatorii cumpără mai multe bunuri, făcînd economia să crească, în numele încrederii, investitorii îşi plasează banii în afaceri. Încrederea face mai mult decît un plan de afaceri impecabil şi decît cei mai buni avocaţi. Încrederea îl face pe cumpărător să aleagă o marfă din raft. Încrederea vine din suflet, nu doar din creier şi de aceea poate fi impulsul care să creeze un viitor atunci cînd raţiunea spune că nu mai există nici unul. Economia românească are nevoie de încrederea românilor.

Dana BALAN
Andreea ARCHIP

Cînd nu mai crezi, totul depinde

Încrederea românilor în lucruri, bunuri, servicii şi ofertanţi s-a transformat, sub blestemul capitalismului, într-o superstiţie păguboasă, unde replici precum „mulţumesc" *şi* „cu plăcere" *sînt rostite mecanic, fără un suflu real sincer. După cîteva dezamăgiri, alimentate şi de aşteptări prea mari, copilăroase – dacă plăteşti suficint, vei fi veşnic mulţumit, românii pleacă din magazine, bănci, pieţe sau biroul angajatorului cu un soi de presimţire: după o purtare, papucii din piele se rup, într-o săptămînă, vor suna cei de la bancă să spună că a intervenit o problemă, la două ore de la vînzarea celor cîţiva euro, preţul lor va exploda şi altele asemenea. Religia încrederii în ceea ce ţi se oferă, fie drept chilipir, fie pe bani frumoşi, a lăsat locul unui relativism derutant atît pentru consumatori, cît şi pentru producători. La Iaşi, supravieţuieşte încă speranţa că lucrurile ieftine sînt o dovadă de cinste a neguţătorilor, că reducerile înseamnă generozitate, iar casele de schimb valutar, un univers în mic al celor care muncesc în străinătate.*

De cînd şi-au pierdut obrazul prin legea compensatelor, farmaciile din Iaşi şi-au dat jos din frunte emblema cu şarpele încolăcind crucea, întru devenirea subită – buticuri cu produse cosmetice. „Savonurile" Fa şi Rexona au lăsat în urmă o repulsie inexplicabilă pentru tot ce înseamnă „produs românesc", poreclit *no name*.

Dar... „depinde de persoane. Sînt care vin anume pentru produsele străine şi altele care preferă o anumită gamă românească. Mai depinde de reclamă, de prospect, de cît de bună este promovarea. Înainte de '90, se găseau mai greu cosmetice, singurele erau Farmec Cluj-Napoca şi ce se mai «scăpa» de la Gerovital. Acum, acestea fac mult export, mai vin la noi şi produse de calitate, dar eu am folosit de curînd Gerovitalul şi nu mai sînt mulţumită de el. A crescut ca preţ şi a scăzut în calitate. Demachiantul de la Gerovital stă nefolosit, va trebui să îl arunc, sincer." Doamna Violeta Dărmănescu, de 43 de ani, e asistent de farmacie şi are, într-adevăr, tenul un pic pătat.

Magazinele de papuci „pentru toate buzunarele" dosesc tălpicii din piele şi scot în vitrine cauciucuri, plasticuri şi muşamale cu miros îngrozitor „de chinezesc", dar cu putere de seducţie.

Uneori... „sînt buni şi papucii româneşti. Sînt chiar papuci româneşti de firmă, rezistenţi şi buni." „Precum?" „Nu mai ştiu, nu mai ştiu exact." „Nike-uri!", ştie precis băieţelul ce probează mofturos adidaşi coloraţi, Patrol. „Nu, mamă, nu de äia. Pe la Cluj sau Braşov, nu ştiu unde se mai făcea încălţăminte." „Pentru copii, de care căutaţi?" „Rezistenţi să fie, şi de calitate." „Şi cît sunteţi dispusă să daţi pe o pereche de pantofi?" „Ei, ca pentru un salar de bugetar." „Un milion!", adaugă, subliminal, băieţelul. „Nu, äştia costă 760 de mii, reducere 730. Atît!" Mariana Moroşanu, la 33 de ani, e deocamdată casnică şi crede în reducerile care însumează exact trei pîini.

Deşi nu au încă o casă a lor, tinerii ar investi oricînd în întinderi de pămînt nemărginite. Nicidecum pentru agricultură. „În momentul actual, aş băga banii în terenuri. După tendinţe, toate terenurile cresc în valoare, iar terenul, vrei nu vrei, rămîne la locul lui." Cosmin e consultant evaluator, are 27 de ani şi astăzi are încredere în cultură şi clasici. O atestă prezenţa sa la Tîrgul de Carte „Librex 2006". Nu a citit încă „Ion".

Ajutorul social nu vine niciodată pe card. O discriminare umilitoare, ce menajează însă domnii şi doamnele care mai fac uneori coadă la bancomat, rînd la care nu îţi este ruşine să te aşezi. Pentru că... „nu este vorba de încredere, este vorba de economie de timp şi de plata facturilor direct din cont. Nu am avut niciodată neplăceri. E adevărat că uneori bancomatele nu funcţionează temporar, dar mereu poţi găsi altul." Genoveva Munteanu are 31 de ani şi este profesor. Priveşte peste umăr cînd introduce codul, să se asigure că ceilalţi stau la doi metri. Regulamentar.

Încrederea în moneda naţională este o chestiune care „depinde". De ce anume, nu se ştie, cert este doar că mereu, indubitabil, „depinde". La magazinul cu bomboane Bucuria... „depinde". Dacă aş lucra la o firmă, normal că aş negocia salariul în euro. La ora actuală, euro contează mai mult. Dacă tot intrăm în UE! Nu că nu am încredere în leu..." Mihaela are 23 de ani, reuşeşte să fie şi studentă, şi vînzătoare, ocupaţii dintre care una cu siguranţă depinde de obiceiul ei de a se juca pe telefon în timp ce vorbeşte cu clienţii.

Nici una din toate aceste mărturii ale străzii nu ar avea vreo importanţă dacă nu ar încifra o atitudine relativistă faţă de ce şi cum se consumă. Mai mult, ar putea părea toate mofturi, atît timp cît peste două milioane de români, nu că nu mai au încredere în şansa de a reuşi şi de a fi mulţumiţi aici, dar au renunţat de mult la România.

Barbacaru Lucia, la 63 de ani, a început să creadă, tot aşteptînd la casele de schimb valutar, în două lucruri deodată, cu aceeaşi putere: „în euro, cînd mi-i trimite băiatul, în lei, cînd vine pensia".

***Dana Balan** şi **Andreea Archip** sînt redactori la* Opinia studenţească, *Iaşi.*

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Calea, Adevărul şi Viaţa

Nimic mai potrivit decît un moment de sinceritate în Săptămîna Mare. Cel mai greu dintre toate: noi înşine faţă-n faţă cu noi înşine. O spovedanie făcută în oglindă, în care să avem, cu adevărat, tăria de a recunoaşte.

Că minţim. Un exemplu: aud din ce în ce mai mulţi indivizi în jurul meu comentînd *Codul lui da Vinci*. Oamenii îşi dau cu părerea, subiectul a devenit pasionant ca o telenovelă. De la Hollywood, cum altfel?, înţeleg că ne paşte un film. Cu Tom Hanks. Succes garantat. Vor fi, aşadar, şi alte discuţii. Inclusiv cronici. Eu zic că ar trebui să ne bucure forma aceasta primitivă, fie şi vulgară, în care se redeschide apetitul unora pentru Mîntuitor, Evanghelii, Apostoli şi Biserică. Măcar îi interesează. Pe unii, faptul că alţii ajung să citească despre Christos, ca şi cînd ar parcurge paginile unui roman poliţist, îi îngrozeşte teribil. De mine, e departe gîndul că ar comite o blasfemie. Altceva nu-mi dă pace. Tristeţea că, preocupaţi fiind să-l caute pe Iisus în detalii cronologice sau biografice, pierd esenţa mesajului christic. Nu-i poate opri nimeni, decît, cu siguranţă, tot Christos însuşi. Pînă atunci însă, mint. Oameni care n-au atins în viaţa lor paginile Evangheliilor comentează romanul lui Dan Brown. Îi dau dreptate şi se zbat în mod bizar, straniu chiar, să demonstreze că şi Christos a fost om. Că a iubit, că a avut copii sau că n-a înviat. Repet, cei mai mulţi dintre ei o fac şi o spun fără să fi parcurs vreo pagină a Noului Testament. Au văzut însă filme: al lui Zeffirelli, al lui Mel Gibson, documentarul de pe National Geographic despre *Evanghelia lui Iuda*... Cunosc, aşadar, în mare, cu ce se mănîncă creştinismul. În plus, ţin post o dată pe an, în Săptămîna Mare, şi merg la biserică de Paşti. Suficient. Sînt, cum s-ar zice, în *trend*.

În lumea celor plictisiţi de aceleaşi veşnice discuţii despre modă, maşini, DJ şi chefuri a apărut un nou subiect: Christos şi Maria-Magdalena. Dragostea dintre ei. Fericirea unora de a descoperi, cum spuneam, că, poate, s-au iubit chiar trupeşte. Şmecherii îşi fac cu ochiul şi rîd zgomotos. Pentru orice desfrînat, e un moment de maximă relaxare să constate că nu e singur în păcatul lui. Iar dacă şi Christos intră sub bănuială, cu atît mai bine. E împăcat, se dărîmă mituri, iar el se îndepărtează de vină. Necredinciosul doarme liniştit.

Am auzit, mai puternice ca oricînd, îngrijorări pentru ce va să fie. Oameni şi preoţi plîngînd dispariţia încrederii în Christos. De-ar căuta însă dincolo de aparenţe, şi romanul

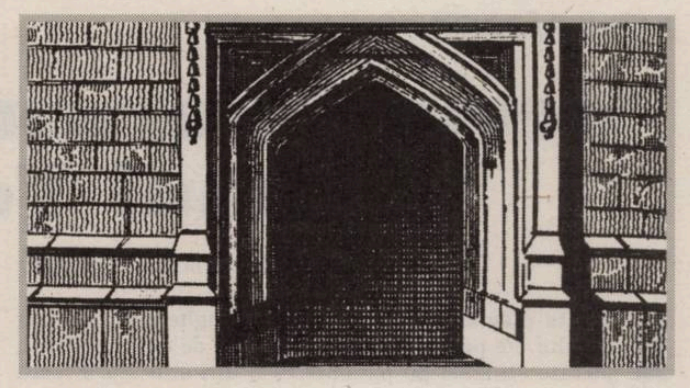

lui Dan Brown şi discuţiile despre Christos-omul ar trebui să-i bucure. În cele din urmă, chiar şi cei care azi inventează bancuri despre amanţii Iisus şi Maria vor fi bucuroşi să descopere în Christos Calea, Adevărul şi Viaţa. Şi nici n-avem de unde să ştim dacă nu cumva tocmai aceste discuţii – aparent vulgare şi, pe alocuri, chiar obscene – sînt un alt fel de lucrare dumnezeiască prin care El ne aduce pe calea cea bună.

Acum, mai mult ca oricînd, vorbim din nou despre credinţă şi faptele lui Christos. Pe alocuri, hulim. Şi inventăm cărţi sau filme. Dar, dincolo de toate, despre El vorbim. Şi, cum nebănuite sînt căile Domnului, în cele din urmă, tot la El vom ajunge.

DIN VORBĂ-N VORBĂ, S-A DAT DRUMUL LA MAI MULTĂ DRAGOSTE ÎN PAUZELE VIEŢII INTELECTUALE

● Ajuns săptămîna trecută la Bilbao, în Spania bascilor, m-am întretăiat cu o pereche de români plecaţi din România în urmă cu trei luni. Din vorbă-n vorbă, le spun o chestie pe care şi eu abia o aflasem: *Cum face o alianţă cînd se sparge?* – e întrebarea, iar răspunsul e: *Boc-boc!* Perechea respectivă m-a privit aşteptînd poanta, a trebuit să explic, să reiau, iar să explic etc. De unde am tras concluzia că situaţia e mai hazoasă acum decît trimestrul trecut. (**A. C.**)

● Dialog antologic la Realitatea TV. Marian Vanghelie: „S-a dat drumul la democraţie în partid". Răzvan Dumitrescu: „Cine a umblat la robinetul cu democraţie?". (**C. G.**)

● Prin intermediul postului Acasă TV, celebrul (prin prea multa sa mediatizare) cuplu Monica + Irinel a emis o scrisoare deschisă Iepuraşului de Paşti, dorinţele lor pascale fiind scurte, la obiect şi oarecum antagonice. Ea – „mai multă dragoste", el – „mai multă înţelepciune". Aşteptăm aşadar, cu sufletul la gură şi ochii pe ecran, să vedem cu cine va ţine Iepuraşul. (**S. G.**)

● Din montajul involuntar, dar întru totul expresiv al telenopţilor: în pauzele de publicitate ale *Evangheliei după Iuda* (National Geographic), am zapat la nimereală şi am

Cu ochii-n 3,14

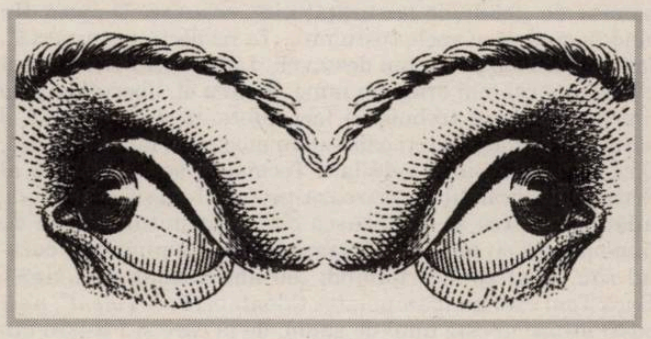

picat în contingent cînd pe faze din *Casablanca* (Pro Cinema), cînd pe scene din meciul Barcelona-Villareal (Eurosport). Cu telecomanda în mînă, toţi sîntem dadaişti, cînd mai veseli, cînd mai trişti. Viva zapatul! (**R. C.**)

● În ultimul număr din *Cultura*, Valentin Protopopescu se războieşte într-un articol cu criticii care n-au citit deloc psihanaliză (cine or fi acei critici?), iar în altul îi face un întreg proces de intenţie lui Cătălin Avramescu pentru care, într-un eseu din *Cuvîntul*, întrebarea „ce înseamnă a fi bărbat" ţine de o formă a „patologiei cunoaşterii de sine". Abordînd în continuare problema „nesiguranţei psihice referitoare la apartenenţa sexuală", Valentin Protopopescu ajunge tam-nesam la redacţia *in corpore* a *Dilemei vechi:* „Prelungind pînă la absurd această falsă logică a terţului exclus, din unghiul căruia bărbaţii sînt sănătoşi cognitiv, iar femeile suferă de deranjament gnoseologic, am putea deduce, de exemplu, că membrii redacţiei revistei *Dilema veche*, întrucît dilematizează intens, *problematizînd diferite aspecte ale vieţii intelectuale şi sociale (s.m.)*, sînt grav bolnavi în ordinea cunoaşterii, *primus inter pares* fiind, evident, însuşi Andrei Pleşu, mentorul *Anschauung*-ului dilematizant". Lung sofism ca să legi „pînă la absurd" capra cu varza. (**S. S.**)

DE REMARCAT, TOTUŞI, STAREA LA CARE A AJUNS ACUM FAMILIA NOULUI

● La Iaşi, în meciul împotriva Rapidului, un suporter ardent al echipei locale a intrat pe teren îmbrăcat în Ştefan cel Mare. La Bucureşti, în Ghencea, avem cultul lui Mihai Viteazul. Tot fotbalul, săracu', menţine viu suflul epopeii naţionale. De remarcat, totuşi, răceala cu care sînt deocamdată trataţi Mircea cel Bătrîn şi Alexandru cel Bun. (**R. C.**)

● Toate posturile au difuzat perle de la simularea Bacului, însoţite de comentarii prăpăstioase despre nivelul cultural al elevilor şi starea învăţămîntului. Pun îngrijorarea televiziunilor pe seama ipocriziei, căci aceşti elevi subculturalizaţi sînt exact cei care le (vor) asigură/a rating-ul necesar necroloagelor de la ora 5 şi emisiunilor cu manelişti, becalişti, darwinişti, otevişti ş.cl. (**M. C.**)

● Reportaj pe Antena 3 de la inundaţii, cu titlul inspirat „Dunărea e sifonul lor". Pe malul Dunării, jandarmii lucrează de zor, lîngă cîrciuma la care a ajuns acum malul Dunării e o gaşcă parcă rătăcită din reclama la „Unirea". Beau vin şi se uită la jandarmi. Reporterul îl întreabă pe unul dintre ei de ce nu ajută. Tipul, genul fes-dat-pe-ceafă-zîmbet-tîmp-dinţi-lipsă, zice: „Păi, ce, inundaţiile sînt pentru noi?! Inundaţiile sînt pentru proşti". (**C. G.**)

● Pe uşa unuia dintre WC-urile SRR era postat următorul mesaj înverşunat: „Nu-ţi mai lăsa caca şi pipi-ul pe jos şi pe pereţi. Curăţă-le! Dacă nu eşti în stare să locuieşti într-o capitală europeană, du-te înapoi la ţară, de unde ai venit tu şi familia ta, la casa din chirpici şi la buda din fundul curţii. Aici sîntem într-o mare instituţie de cultură (Ei aş! – *n.m.)*, nu-ţi poţi lăsa resturile pe pereţi! Civilizează-te! Adaptează-te! Educă-te". La asemenea mesaj furios, mai că ar fi mers şi un P.S. de genul: „Lua-te-ar naiba de nesimţit!". Noroc că nu a mai fost loc. (**R. P.**)

● „Acum opreşte şi la motorinării", ne spune o reclamă *outdoor* despre Chrysler 300 C Diesel. Eu ştiam că motorina se găseşte la benzinării, dar poate că, în cinstea noului Chrysler şi a creativilor din publicitate, s-au înfiinţat şi motorinării. Oare acolo se găseşte şi benzină? (**C. P.-B.**)

STATUIA ZEIŢEI GOALE SE VREA A FI UN FEL DE PRIM ALTCEVA

● Apropo de mutatul statuilor. Prin 1974, soţia preşedintelui mexican din acea vreme a ordonat mutarea statuii zeiţei Diana din centrul capitalei Mexico City, pe motiv că sfida morala revoluţionară. Ce-i drept, mai întîi ceruse, fără succes, unui sculptor să o „îmbrace". Mexicanii au văzut întotdeauna în statuia zeiţei goale simbolul capitalei, iar noul primar a readus-o pe vechiul soclu în 1992. (**M. C.**)

● Privind într-o doară la nişte reclame etalate prin vagoanele de metrou, am aflat de existenţa unei reţele de magazine care se cheamă *SARA LUCI*. Mă întreb dacă nu cumva acest nume se vrea a fi o abreviere inspirată a cuvintelor *SĂRĂCIE LUCIE*. (**D. S.**)

● Preşedintele Italiei, Carlo Azeglio Ciampi, al cărui mandat de şapte ani expiră pe 18 mai, despre o eventuală realegere a sa: „Şapte ani sînt destui. Un al doilea mandat ar însemna un fel de monarhie republicană". Dl Ciampi a fost guvernator al Băncii Naţionale a Italiei şi are la bază Facultatea de Litere, încheiată cu o teză despre *Divina Commedia*. (**M. V.**)

● Acum 2-3 luni am văzut un prim cîine purtînd un sandviş în bot. De atunci, nu ştiu cum s-a întîmplat, dar am remarcat încă cel puţin 3 în aceeaşi postură, cu pachete de diverse dimensiuni. Dacă aş fi o adeptă a scenariilor şi a speculaţiilor, aş putea spune că şi căţeii au devenit mai prevăzători. (**I. P.**)

● Pe Calea Victoriei, aproape de intersecţia cu Cîmpineanu, între un magazin Benetton şi unul Escada (absolut la locul lor pe o arteră importantă), subzistă „Braiconf"-ul – relicvă comică a comunismului... Ca să o aducă la zi, probabil, şi pentru a-i da un ştaif care să meargă cu celebrii vecini, cei care au conceput firma au adăugat – sub „legendarul" nume „Braiconf" – *„Established 1950"!* Ei da, e cu totul altceva. (**a. l. ş.**)

Mirel BĂNICĂ

Memoria oraşului Bucureşti: domnul Toni Talent

În amintirea doamnei Tita Chiper

Incinta magazinului Bucur Obor, tejgheaua ceasornicarului. Pe pereţi zîmbesc personaje de desen animat, pictate stîngaci pe panouri PFL din anii '80. Frescă uitată a imaginarului copilăriei petrecute în comunism. Ceea ce denumim generic o „doamnă bine", fără a putea defini însă exact în ce constă acest lucru, schimbă bateria brelocului-alarmă inscripţionat cu un logo auto celebru. Întinde ceasornicarului o bancnotă nouă de un milion de lei, extrasă nonşalant dintr-un portmoneu de piele fină. Ceasornicarul nu poate să-i dea restul cuvenit. Caută cu privirea în mulţimea ce-l înconjoară. Ca la comandă, apare un omuleţ de vîrstă incertă, cu păr creţ şi ondulat, ochii vii şi luminoşi. Poartă o pereche de adidaşi obosiţi, cămaşă roz şi cravată verde. Totul acompaniat de un costum obosit de atîta purtare. Pleacă în viteză pentru a schimba bancnota de un milion de lei. Astfel l-am cunoscut pe domnul Toni Talent, comisionar în Bucur Obor.

De ce „talent"? Pentru că i-a plăcut toată viaţa să cînte la diverse instrumente muzicale şi să compună melodii. A fost o vreme chitarist într-o formaţie de pe lîngă TVR. S-a născut în mahalaua Plumbuita, nu foarte departe de locul în care ne bem liniştiţi berea, o terasă înecată în vălătuci de fum de mititei din „buza" Oborului. În anii '80, Ceauşescu a avut iniţiativa de a trimite în turneu grupuri de „muzică uşoară românească" pentru a-i distra pe muncitorii români aflaţi pe şantierele din Orientul Mijlociu. Toni Talent afirmă că l-a cunoscut cu această ocazie şi pe Saddam Hussein, aflat şi el la un concert. „Om puternic, te îngheţa cu privirea", zice Toni, după ce soarbe cu poftă din halba de bere. Nu ştiu de ce sînt înclinat să-l cred. Lîngă împrejmuirea metalică a terasei, doarme somn greu un beţiv culcat pe o grămadă de saci plini de praf de făină. Toni spune cu un glas compătimitor: „A consumat". Atît. Apoi pleacă să caute o ţigaretă.

Toni „lucrează" în magazinul Bucur Obor încă de la începutul anilor '90, între orele 09,00-17,00, program fix. Este comisionar, aflat în veşnică mişcare browniană între diferitele tarabe ale bazarului Bucur Obor, acolo unde bate inima balcanică a oraşului numit Bucureşti. Marele inamic al lui Toni Talent este un alt marginal (nu vrea să-i pronunţe numele, ca şi cum persoana în cauză nu ar merita acest efort...) care lucrează cu Liza. „Liza" este numele căruciorului de transportat marfă, identic cu acela folosit de băieţii grăbiţi care strigă mecanic „Pardon, pardon!", în timp ce se împing în mulţime în zilele de maximă afluenţă. Mai tînăr şi mai puternic, vrea să-i „fure munca" lui Toni.

Se întoarce triumfător cu o ţigară aprinsă între buze, plus încă una de rezervă. Nu ştiu cine ar putea rezista zîmbetului său cuceritor, izvorît parcă dintr-o curăţenie a inimii ce iradiază în jurul său. Sîntem asediaţi periodic de vînzători ambulanţi, ce propun spre vînzare de la şosete de plastic la seturi de chei fabricate dintr-un material asemănător tablei de conservă. Le răspunde blînd cu „nu vrem să cumpărăm nimic de la voi", numindu-i înţelegător „frăţior" şi „surioară", cu o inflexiune calmă a vocii. Toni crede că pentru a fi iubit de oameni, trebuie să te apropii de oricine cu mult curaj şi cu inima deschisă; restul vine întotdeauna de la sine. Nu a mai pus mîna pe chitară de la moartea fulgerătoare a soţiei. El era în concert.

Toni este şi poet. După multe ezitări, îmi intinde sfios un caiet şcolăresc: versuri dedicate soţiei sale, dar şi unei grădini de flori, cerului şi, „iubitei din vis". Lectura poeziei intitulată „Omul şi pomul vieţii" este întreruptă de un strigăt ascuţit: „Geta, Geta, vezi că au luat foc micii!". În faţa tragediei, Geta grataragioaica, ce îşi abandonase postul în favoarea unui flirt furtiv cu vînzătorul ambulant de şosete de plastic, se repede la o sticlă de plastic de doi litri, găurită savant cu un ac ascuţit. Începe să stropească abundent grătarul din faţa sa. Micul infern de Obor este stins rapid. Se aşterne iarăşi liniştea manelelor ce răsună în preajmă. „După nori şi după ploaieee / vine iar o zi cu soareee", se tînguie într-o boxă delabrată unul dintre muezinii de serviciu, responsabil cu fondul sonor al pieţei.

Toni Talent este un om care nu posedă nimic. Nu are casă, nu are ajutor de şomaj şi nici pensie. Nu are grija unei familii, nici pe cea a ratelor la maşina de spălat cu bule. Nimic. Posedă doar un costum de haine, o cravată şi o cămaşă şi o pătură de lînă (găsită, ţine el să precizeze mîndru, nu cerşită). Plus un aparat de ras şi un pămătuf păstrat de „fetele de la curăţătorie", cele care îl ajută din cînd în cînd să-şi spele costumul. „Te respecţi, te respectă", îmi spune Toni pe un ton dezinvolt. Libertatea? Este lucrul care-i este cel mai drag din lume. Pentru el, libertatea vine din faptul că nu trebuie să faci diferenţă dintre bogat şi sărac, să te porţi cu toţi oamenii în mod egal, fără părtinire, fără a rîvni la bunul celuilalt. Tocmai în acest moment al discuţiei, o vrăbiuţă aterizează pe colţul mesei la care ne aflăm. Încearcă să pigulească cîteva firimituri uitate de pîine pătată cu muştar. Sîntem surprinşi amîndoi de curajul său. Toni spune zîmbind: „eu am chemat-o să vină". Dacă Toni este un manipulator talentat *(„Toni Talent", n'est pas?)* atunci el este unul de geniu, de la care şi PR-iştii din acvariile verticale de sticlă colorată ar trebui să ia lecţii de spontaneitate.

Toni poartă la încheietura mîinii drepte nişte mătănii. Micile mărgele sculptate în os, reprezentînd siluete sacre, au început să capete culoarea lui Toni. Sau invers. *Credo*-ul religios al lui Toni este extrem de simplu: Isus a călătorit peste tot, nu s-a ascuns de nimeni, nu a avut teamă de nimic, a vorbit cu toată lumea. Atunci cînd l-am invitat să mănînce mici, Toni m-a refuzat politicos, afirmînd că ţine post. Omul pe care Toni îl iubeşte cel mai mult este un sectorist care l-a ajutat să se opereze de stomac, l-a dus să se interneze în spital. După o lună de suferinţă, Toni a avut un stomac nou. Îl întreb dacă a auzit despre planurile de distrugere a Pieţei Obor (citiţi, vă rog, „sistematizare şi modernizare"). Bineînţeles, doar despre acest lucru vorbeşte toată lumea care vinde în piaţă. „Egoism şi vanitate din partea celor care doresc acest lucru", spune Toni mîhnit. „Distrug valoarea pieţei", spune sorbind ultimul deget de bere. Îl întreb ce vrea să spună prin asta. „Ultima oară cînd mai veneau ţărani la tîrg cu oale a fost pe la începutul anilor '90. Iar pe locul de lîngă noi venea şi circul", adaugă Toni terminîndu-şi berea.

Nu mai spunem nimic. Soarele de primăvară începe să-şi facă simţită puterea. Beţivul de lîngă noi s-a trezit, stă năuc în capul oaselor, Toni îi oferă ţigareta pe care tocmai o căpătase acum 20 de minute. Se aude un mormăit ininteligibil. Ne despărţim grăbit: el se întoarce la locul de muncă, eu mă pierd în lumea colorată în care salata verde de Rotterdam s-a înfrăţit cu urzica proaspăt culeasă din pădurea Băneasa. Înainte de despărţirea noastră, Toni mi-a promis că va scrie o poezie despre Piaţa Obor.

DILEMAVECHE

și

RADIO FRANCE INTERNATIONALE ROMÂNIA

După atîția ani de spațiu tipografic, vrem și „în eter"!

În fiecare vineri, de la ora 17.15, *Dilema veche* și *Radio France Internationale România* vă prezintă emisiunea *Punerea pe gînduri*.

Tema revistei devine tema emisiunii. În colțul din stînga al studioului – Dragoș Ghițulete și Luca Niculescu.

În colțul din dreapta: dilematicul de serviciu și invitații săi.
În fiecare vineri, de la ora 17.15, pe frecvențele Radio France Internationale România.

rfi romania

Punerea pe gînduri.
Nu dă răspunsuri.
Pune întrebări.

satiricon

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 118 ● 28 aprilie – 4 mai 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„O comisie pentru condamnarea comunismului?“
pagina **3**

Radu Cosaşu
„Ura în toată incultura ei“
pagina **16**

Cristi Puiu
pe Divanul *Dilemei vechi*
paginile **20-21**

Ce este și ce-ar trebui să fie

ÎNVĂȚĂMÎNTUL ROMÂNESC

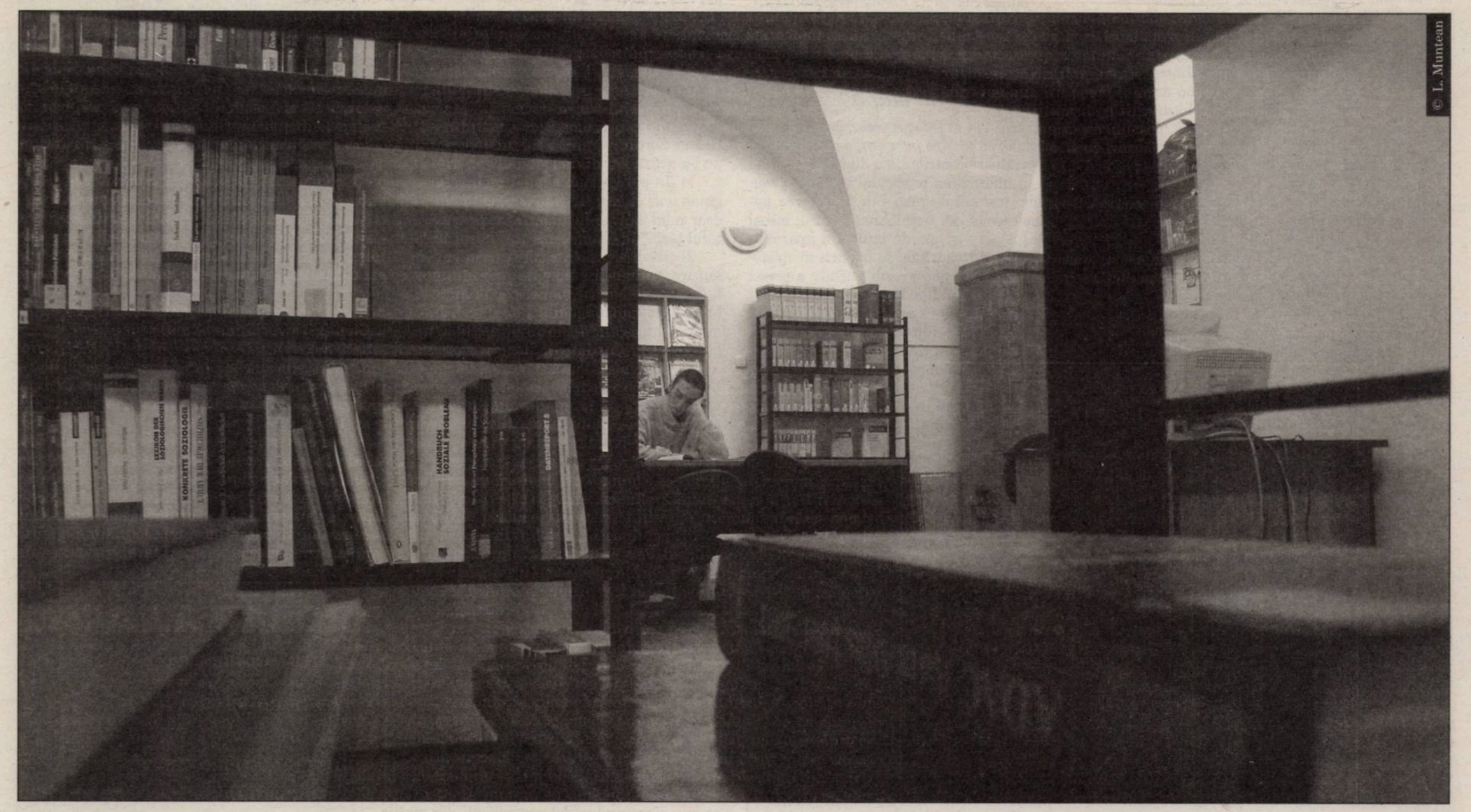

„…acești formatori ai oamenilor trebuie să fie oamenii cei mai aleși, evlavioși, cinstiți, respectabili, harnici, muncitori și înțelepți.“

J.A. COMENIUS – „PAMPAEDIA“

5 948467 000018 17

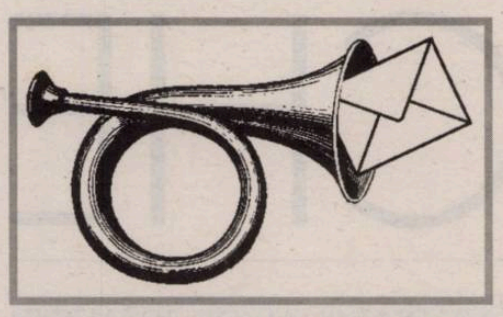

Replici

Nr. 108: Articolul lui Teodor Baconsky, „E groasă“

Fiind un cititor fidel al *Dilemei vechi,* m-am gîndit, cu riscul de a părea inadecvat, că recentul articol al dlui Baconsky, „E groasă“, publicat în nr. 108 al *Dilemei vechi,* merită o replică. Întîmplarea face să citesc acest articol imediat după ce am terminat cartea lui Giovanni Sartori, *Homo Videns – Imbecilizarea prin televiziune,* publicată de Editura Humanitas, în care autorul, un elitist convins, propăvăduieşte superioritatea culturii scrise şi analizează efectele culturii media asupra societăţii secolului XXI.

Cu multe din ideile lui Sartori eu unul nu pot fi decît de acord, analiza modului de asimilare a informaţiei, sărăcirea vocabularului activ, relativizarea oricăror valori precum şi lipsa unei rigori intelectuale indusă de consumul exacerbat de media (TV, Internet etc.) fiind efecte de necontestat. În anii '30, José Ortega y Gasset scria binecunoscuta lui carte *Revolta maselor,* în care analiza evoluţia fulminantă a „omului-masă“, acapararea puterii politice şi a spaţiului fizic şi cultural fără precedent, ridicarea barierelor sociale tradiţionale, existente în calea „claselor de jos“, avînd în final exact acest ton uşor apocaliptic pe care îl regăsesc în cartea lui Sartori şi în articolul dlui Baconsky.

Fiind de formaţie economist, mă lupt cu timpul meu liber, încercînd pe cît posibil să citesc cărţile care mă interesează şi pe care le cumpăr atunci cînd le găsesc, adunîndu-le pe toate pe noptieră şi în bibliotecă, pe rafturi nearanjate, ca un perpetuu reproş la adresa lenei mele intelectuale. Sînt convins că nu sînt singurul care încearcă, asemenea mie fiind mulţi dintre prietenii mei, cu care reuşesc, atunci cînd ne întîlnim la un pahar, să mai schimb o vorbă despre o carte apărută, idei care ne interesează, printre can-can-urile cotidiene. Cred că „intelectualii“ noştri de astăzi greşesc cînd adoptă această atitudine elitistă de orgoliu lezat, de inadecvare supralicitată, care se vrea a fi imputată unei audienţe grobiene şi obtuze, turmentată de şuvoiul electronic al subculturii media. Citindu-l pe Ortega y Gasset, descoperi idei similare mult înaintea apariţiei culturii media (care totuşi a avut un impact de necontestat în rîndul masei largi de „receptaculi“ umani). Şi totuşi Coelho, al cărui admirator nu sînt, vinde cărţi în 50 de milioane de exemplare (albumele muzicale vîndute în 3 milioane de exemplare sînt considerate *hit*-uri) şi în continuare putem urmări apariţia rară, aşa cum a fost mereu, a unor valori de elită din rîndul mult hulitei intelectualităţi româneşti. Ce mă frapează e uşurinţa cu care mulţi literaţi români privesc de sus publicul potenţial român, fără a încerca să înţeleagă schimbările sociale petrecute şi cum opera sau mesajul lor cultural încă poate răzbate la cititorii potenţial interesaţi, cei cu care „se poate schimba o vorbă“ şi care mai pot „înţelege ceva“. Văd articole scrise în fugă, superficial, cărţi de o mediocritate uneori ţipătoare, publicate la edituri care nu se deranjează prea mult cu corectura, lipsa unei perseverenţe şi responsabilităţi în actul creativ. Totul începe să semene cu acel melanj balcanic, în care trăim permanente momente de criză, fără să se întîmple nimic. Cîteva remarci la adresa „oamenilor de litere români“:

– În afară de emisiunea excelentă a lui Dan C. Mihăilescu, nu am văzut prea multe emisiuni sau încercări de popularizare prin media a evenimentelor culturale sau, mai precis, a apariţiilor editoriale. Cînd acestea există, modul în care sînt realizate aminteşte de o jalnică defilare de 23 august, la care prezenţa e obligatorie pentru elevi şi studenţi.

– Practicarea unui sistem jalnic de „interes de grup“ în promovarea unor talente, în detrimentul valorii reale, de multe ori neexistînd, prin intermediul mediului academic, nici o legătură cu literaţii români de valoare, expatriaţi sau din afara clanului. Dinescu, senin, povestea acum două zile, la Realitatea TV, în emisiunea lui Tănase, modul în care Uniunea Scriitorilor acordă premiile pentru cea mai bună carte documentară. Acesta mi se pare un exemplu relevant.

– Lipsa de contact în mediul academic cu studenţii, prieteni de-ai mei, urmînd facultatea de litere, au resimţit lipsa mentoratului atît de necesar în actul de cultură.

Ca să nu lungesc inutil această scrisoare, mi se pare un act de minimă onestitate din partea oamenilor de litere români să poată să îşi evalueze propria valoare şi atitudine faţă de meseria lor, înainte de a se lansa într-o cruciadă de o zi şi jumătate, pînă la a doua cafea de după prînz, împotriva lipsei de intelect a tineretului tîmp român.

Vă mulţumesc dacă aţi avut răbdarea să citiţi pînă la sfîrşit această scrisoare trimisă în nădejdea că acest mesaj de la un simplu cititor să poată contribui la o mică schimbare, dacă nu în atitudinea dlui Baconsky, poate în conversaţia de la cafeaua de seară a redacţiei *Dilema veche,* pe care cu plăcere o salut.

Cu prietenie,

Cristian CONSTANTINESCU
expatriat, cititor
constantinescu_cristian@yahoo.com

Nr. 114: Articolul lui Dragoş Paul Aligică, „Dincolo de evaluările de etapă“

Numărul 114 al *Dilemei vechi,* dedicat temei *Ce înseamnă să fii bine informat,* s-a încheiat cu o surprinzătoare contribuţie a dlui Dragoş Paul Aligică la informarea publicului românesc asupra celor „trei ani de război în dezbaterea publică americană“. La terminarea lecturii, însuşi subtitlul acesta îşi pierde mult din aparenta neutralitate, el încadrîndu-se implicit în strategia unei veritabile puneri sub acuzare a presei americane, a cărei poziţie în problema războiului din Irak autorul ţine s-o prezinte, sub semnul *continuităţii* unei ostilităţi ideologic motivate, care s-ar fi manifestat ca atare încă de la începutul conflictului declanşat în aprilie 2003. Evident, dacă toată această campanie a început, aşa cum susţine autorul, încă de la debutul campaniei din Afganistan, în octombrie 2002, atunci criticile care s-au acutizat în ultimele 12 luni („titluri mari şi articole ce reciclează aceleaşi teme şi sloganuri puse în circulaţie din prima zi a războiului“) nu mai reprezintă nimic relevant, după cum nici prăbuşirea în sondaje a încrederii în politica irakiană a preşedintelui, ajunsă la nivelul „record“ de 35 de procente, nu merită să fie menţionată decît ca o foarte discretă paranteză („susţinerea războiului fiind în scădere“).

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Adoptînd, nu se ştie de ce, tonul de frustrare personală al unui virtual membru al *staff*-ului de presă prezidenţial, iar nu al unui observator neimplicat, dl Aligică subliniază cu amărăciune contrastul „care vorbeşte de la sine“ (dar în ce sens?) dintre atitudinea presei americane faţă de Bill Clinton şi conflictul din Balcani, şi „actuala ei atitudine“. I-aş semnala că, dincolo de ipoteza „obsesiilor ideologice“ ale unei elite media „vizibil şi tot mai partizan de stînga“, explicaţia trebuie căutată probabil şi în cîteva date obiective: cheltuieli totale de peste 300 de miliarde de dolari (ajutorul economic american pentru restul lumii fiind de circa 20 de miliarde anual), peste 2.300 de militari americani căzuţi în luptă şi între 150.000 şi 200.000 (în funcţie de estimări) de civili irakieni – costurile depăşindu-le de sute de ori pe cele ale intervenţiei din Kosovo – trebuie să fi jucat şi ele un anumit rol în a stabili diferenţa. (Ca să nu mai vorbim despre deosebirea dintre o intervenţie care în cîteva săptămîni a reuşit să pună capăt unui sîngeros conflict interetnic şi una care a *iniţiat* o escaladă de violenţe cărora nu li se mai întrevede nici un sfîrşit.)

În rest, este desigur dreptul dlui Aligică să-l considere pe preşedintele Bush „un strateg şi politician excelent“; de ce-l declară însă „probabil cel mai slab comunicator public dintre toţi preşedinţii postbelici“ – şi mai ales de ce ilustrează aceste presupuse carenţe de comunicare (ale unui politician care a trecut totuşi cu brio dificilul test al reînnoirii mandatului, care nu i-a reuşit unui Jimmy Carter sau George Bush-tatăl) prin faptul că ar fi mers pe mîna unor parteneri „corupţi“ (Rusia), „iresponsabili“ (Franţa) sau „corupţi şi iresponsabili“ (Schröder) – mi se pare cu adevărat greu de înţeles. Aş încheia propunîndu-i dlui Aligică să-şi utilizeze dubla calitate de „conferenţiar la SNSPA şi *fellow* la Hudson Institute“ pentru a comenta cîteva scurte pasaje din cartea *Supremaţia americană,* a cărei traducere a apărut în 2004 la o (obscură) editură din Bucureşti. Autorul lor este un filantrop şi miliardar american cu numele de George Soros, pe care, după ştiinţa mea, nimeni nu l-a acuzat încă de vederi stînginste:

1) „În prezent, America este prinsă în menghina unei ideologii extremiste care modifică nu doar rolul său pe plan mondial, ci însuşi caracterul ţării.“ (pag. 22)

2) „Războiul este o metaforă falsă şi înşelătoare în contextul combaterii terorismului. Ar fi fost mai potrivit ca atacurile de la 11 septembrie să fie tratate drept crime împotriva umanităţii. Crimele presupun muncă de anchetă poliţienească, nu acţiuni militare.“ (pag. 23)

3) „Cea mai puternică ţară de pe pămînt nu-şi poate permite să se lase măcinată de teamă. Transformarea războiului împotriva terorismului în cheia de boltă a strategiei noastre naţionale constituie o abdicare de la responsabilitatea noastră ca naţiune conducătoare la nivel mondial.“ (pag. 34)

N.B. George Soros continuă să trăiască în SUA şi cu doi ani în urmă s-a angajat extrem de activ (inclusiv financiar) împotriva realegerii lui George Bush. N-a avut succes, iar vizita lui de anul trecut la Bucureşti a trezit foarte puţine ecouri, în acord cu ciudata tăcere aşternută de mai multă vreme la noi asupra numelui său. *Sic transit gloria mundi...*

Mihnea MOROIANU
profesor, Bucureşti
mihneamoroianu@k.ro

P.S. *À propos* de informare: dumneavoastră sînteţi cumva mulţumiţi de modul în care presa noastră cotidiană descrie pulsul vieţii internaţionale? Eu nu! Absenţa adevăraţilor specialişti – ca şi a corespondenţilor permanenţi din marile capitale ale lumii – improvizaţia şi preluarea superficială a ştirilor primite de la agenţiile internaţionale de presă îşi pun din plin amprenta asupra aşa-numitei „pagini externe“ din ziarele noastre, al cărei orizont provincial şi conţinut pauper au rămas practic neschimbate faţă de ceea ce erau înainte de căderea comunismului – în izbitor contrast cu transformarea radicală a abordării actualităţii interne (singura de care publicul nostru pare cu adevărat interesat). Nu altfel, ba chiar mult mai rău, stau lucrurile cu suficienţa comentariilor propriu-zise, mustind de complexe, prejudecăţi şi bovarisme ridicate la rangul de viziune despre lume, nepierzînd nici un prilej de a adînci prăpastia morală care ne desparte de Europa, în care pretindem că vrem să ne integrăm: ele sînt „mîlul fertil“ din care a răsărit (evident, fără a ne transforma cu ceva în adevăraţi parteneri ai lumii anglo-saxone) ideea axei Washington-Londra-Bucureşti şi filosofia „licuricilor“, care-i stă la bază.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Blasfemii artistice**
- **Idealismul (anii '60)**

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

O comisie pentru condamnarea comunismului?

Faptul e consumat. Avem o Comisie care va documenta legitimitatea condamnării comunismului. Comisia e prezidată de un mare specialist și compusă din oameni a căror onorabilitate e incontestabilă. Evident, dacă în actuala conjunctură nu există altă cale pentru a-l determina pe președinte să facă o declarație publică adecvată, această cale trebuie acceptată. Scopul scuză mijloacele. Dar principiul acestei comisii rămîne, din punctul meu de vedere, inadmisibil. Iată de ce.

O comisie constituită cu bună-credință nu poate anticipa rezultatul cercetărilor ei. Cînd pui la treabă o asemenea comisie, lași deschisă, cel puțin teoretic, o alternativă: comunismul poate ieși, la sfîrșit, înnegrit, ca un episod nefericit al istoriei naționale, dar poate ieși și basma curată. Sîntem dispuși să asumăm un asemenea rezultat? Mi se va răspunde că *premisa* actualei comisii e o judecată *negativă* asupra „vechiului regim“ și că ea nu urmărește decît să centralizeze și să sistematizeze informația existentă, pentru a furniza temei „științific“ unui gest politic altfel inevitabil. Dar dacă știm *dinainte* ce vom obține, dacă știm *dinainte* că dictatura comunistă a fost *criminală,* atunci de ce ne mai trebuia comisia? Iar dacă nu știm, dacă nu sîntem *încă* siguri că regimul comunist trebuie condamnat, atunci ne vom confrunta cu o serie de întrebări foarte delicate, al căror răspuns va avea, poate, nevoie de înființarea a noi și noi comisii de cercetare. Două exemple: 1) Ce a vrut să spună președintele Băsescu în campania sa electorală, cînd i-a vorbit lui Adrian Năstase despre „blestemul“ sub care stă electoratul român: să aibă de ales între doi comuniști? Dacă nu e sigur că regimul trecut a fost chiar așa de rău, atunci de ce a avea de ales între doi exponenți ai lui ar fi un „blestem“? Iar dacă blestemul e blestem, de ce avem nevoie de confirmarea lui pe bază de „acte“? 2) Dacă nu sîntem siguri că experiența istorică a comunismului a fost catastrofală, atunci cum vom susține legitimitatea revoluției din decembrie? A spune că dictatura n-a fost necesarmente (sau integral) rea revine la a spune că revoluția din decembrie n-a fost necesarmente (sau integral) justificată. Cu alte cuvinte, o comisie care ar stabili că nu există suficiente argumente pentru a condamna comunismul, *în ansamblul lui*, ar trebui, totodată, să declare că nu există suficiente argumente pentru a glorifica – drept providențială – ziua de 22 decembrie 1989. Or, pentru noi toți, această dată a devenit sacră. Așa stînd lucrurile, la ce bun să mai faci o comisie care să condamne un regim, pe care istoria însăși, masele adunate în stradă gata de sacrificiu, l-au răsturnat în chip radical? Dar nu numai revoluția română a fost, în sine, o *probă* compactă a componentei malefice a comunismului. *Toate* evenimentele care au avut loc în 1989 în Europa Centrală și de Est dovedesc în ce măsură dictatura comunistă devenise, pretutindeni, insuportabilă și nefuncțională. Comisia de la Cotroceni are, în aceste condiții, o sarcină cît se poate de ingrată: ea trebuie să documenteze *evidențe*. Trebuie să explice poporului român că „Solidaritatea“ poloneză, Havel, Soljenițîn, Bukovski și atîtia alții n-au fost nici nebuni, nici agenți ai imperialismului, ci că au avut argumente solide să se opună sistemului în care trăiau. Comisia de la Cotroceni va trebui să demonstreze că Budapesta, în 1956, sau Praga, în 1968, n-au fost simple adunături de huligani, după cum nici muncitorii din Valea Jiului și de la Brașov n-au fost, în deceniile opt și nouă ale veacului trecut, grupuri răzlețe de derbedei. Comisia de la Cotroceni va trebui să analizeze dacă prăbușirea zidului care împărțea Berlinul, Europa și lumea în două a fost un lucru bun sau unul rău, dacă asasinarea, în anii '50, a lui Gheorghe Brătianu, a lui Maniu, a lui Mircea Vulcănescu și a sutelor de mii de țărani, muncitori, studenți și oameni politici n-a avut, cumva, și unele motivații conjunctural acceptabile ș.a.m.d. N-aș vrea să am o asemenea, suprarealistă, sarcină. N-aș vrea să ader la axa Washington-Londra și, în același timp, să pun la îndoială declarația unui cunoscut președinte al Statelor Unite, după care comunismul a fost „un imperiu al răului“.

Am auzit voci, conciliante, încercînd să facă o paralelă între comisia creată de Ion Iliescu în legătură cu Holocaustul și comisia lui Traian Băsescu privitoare la comunism. E un artificiu sofistic. Comisia Iliescu nu se întreba dacă Holocaustul trebuie sau nu condamnat. Sau dacă nu cumva a avut și părți bune. (Ar fi fost un scandal!) Era vorba, pur și simplu, de a stabili măsura în care statul român are a-și asuma o participare demonstrabilă la crimele naziste. Comisia Băsescu are cu totul alt scop: ea vrea să afle dacă există argumente irefutabile care să permită o condamnare *oficială* a regimului comunist în genere. Ca și cum, întîlnind, la marginea Saharei, un om epuizat, cu buzele crăpate de sete, ai întocmi rapid o comisie de specialiști, care să dovedească, fără putință de tăgadă, că deșertul există.

În suspectul ei relativism, comisia de care vorbim are și o latență de radicalitate, la care, mă tem, inițiatorii ei nu s-au gîndit. Dacă, în urma studiilor ei savante, comunismul va fi înfierat, de la înălțimea oficiului prezidențial, drept *criminal,* atunci va deveni inevitabilă, ca și în cazul Holocaustului, o legiferare subsecventă: oricine va mai îndrăzni să vorbească despre comunism în chip nostalgic, oricine va mai fi dispus să amintească de așa-zisele lui „părți bune“ va trebui adus în fața Justiției, ca negaționist. Dinaintea unei astfel de perspective, nu-mi pot stăpîni un zîmbet cinic...

cu dilema la croitor

Ion Iliescu a anunțat constituirea unui pol social-democrat. Ce părere aveți?

Cu aerul unui bătrîn savant, Ion Iliescu ne tot amenință, de un an de zile, că va porni, sprijinit în *alpenstock* și însoțit de învățăcelul Petrică, într-o lungă călătorie spre polul social-democrat. Situația e ușor ridicolă, de parcă un lapon de la Polul Nord ne-ar anunța oficial că dorește să descopere Polul Nord din spatele *igloo*-ului său.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Capitală europeană? Nicidecum

Adriean Videanu, actualul primar al Capitalei, se anunța, în campania electorală, drept un bun manager, dată fiind experiența lui anterioară în afaceri. În politică, era o figură nouă, fără „trecut“ – nici mai vechi, nici mai recent. Avea, teoretic, premisele necesare pentru a face treabă. La mai bine de un an de la alegerea ca primar, rezultatele întîrzie să apară. Să zicem că e prea devreme și să înghițim și explicația – adevărată – că din 1990 încoace edilii Capitalei (inclusiv actualul președinte) doar au cîrpit pe ici și pe colo, n-au făcut proiecte majore pe termen lung, astfel încît actuala administrație are de „recuperat“ întîrzierile și abia după aceea vom simți schimbările în viața noastră.

Mi se pare însă că primarul general suferă tocmai de un „exces de management“. În ultima vreme, anunță senin proiecte colosale și le justifică rapid în termeni de eficiență, în cifre, în kilometri, în metri cubi, în etaje și hectare. Și, bineînțeles, toate proiectele sînt subsumate ideii că Bucureștii trebuie să devină „o Capitală europeană“ (variațiuni: „o Capitală europeană demnă de acest nume“, „o Capitală europeană a secolului XXI“). Lipsește din „argumentația“ domnului primar orice referire la termeni precum cultură, umanitate și civism. „Capitală europeană“ pare a însemna (nu doar în accepția edililor noștri, ci și a unei bune părți a cetățenilor) exclusiv cantitatea de construcții noi, de preferat din beton și sticlă, înghesuite cît mai în centru, străzi asfaltate (și reasfaltate), borduri schimbate și alte asemenea expresii ale „vieții materiale“. Nu e destul că, de ani buni, plutește printre noi un fel de mimetism arhitectonic: vrem să avem și noi blocuri de sticlă „ca la ei“, iar dacă le avem, ni se pare că sînt suficiente pentru a exclama „uau, Bucureștiul s-a occidentalizat“; pe deasupra, a început de la o vreme să bîntuie un duh imobiliarist feroce: orice plan de a construi ceva ne este prezentat ca valoare imobiliară, iar necesitatea, utilitatea și, mai ales, frumusețea viitoarei construcții sînt lăsate pe planul al doilea sau neglijate. Presa „ajută“ și ea („ajutată“, la rîndul ei, de PR-ul agențiilor imobiliare) la conturarea acestei viziuni unilaterale, publicînd periodic dări de seamă despre cum se mai scumpesc terenurile și ce noi cartiere rezidențiale se mai proiectează. Capitala a devenit o mare afacere imobiliară și atît. Lipsesc cu totul din acest peisaj cetățenii: mai degrabă nepăsători față de soarta orașului lor, așteptînd ca Primăria „să ia măsuri“, cei mai mulți dintre bucureșteni nu reacționează în nici un fel față de proiectele administrației (cu mici excepții, datorate cîtorva ONG-uri active și pe față). Iar Primăria profită de această pasivitate. Centrul istoric, de pildă, care ar trebui să fie emblema orașului, e un subiect inexistent pe agenda publicului: închis de mai bine de un an circulației auto, zace și se degradează. Va deveni în curînd o ruină și, după ce se vor fi făcut jocurile imobiliare, probabil că vom auzi din partea edililor aceeași argumentație „managerială“: unele clădiri sînt prea degradate pentru a le mai renova, ar costa prea mult să le refacem, așa încît, dragi cetățeni, le demolăm și vă promitem că în locul lor vom face unele „moderne“, cu parcări subterane, dar respectînd, desigur, tradițiile, specificul național, artizanatul și cîrciumioarele care vor servi mititei și mămăliguță cu brînză, dacă vor avea cui.

Ultima găselniță a primarului general (plasată și ea în aceeași intenție de a ne transforma în „Capitală europeană“) cade fix în centrul orașului. În Piața Palatului (astăzi, a Revoluției), singura cu oarecare deschidere într-un oraș tot mai înghesuit, dl Videanu a anunțat nu doar scoaterea temporară din peisaj a costisitorului „Cartof tras în țeapă“ dedicat martirilor, dar și construcția a două blocușoare numai bune ca afacere imobiliară. Și a supus, pare-mi-se, dezbaterii publice doar partea privitoare la prezența „monumentului“: ne-a dat de ronțăit, adică, tema unui monument controversat, în timp ce trîntirea a două blocuri în buricul pieței a luat-o ca pe o „necesitate înțeleasă“, care nu are nevoie de dezbatere. Pur și simplu, presupoziția d-lui primar este că bucureștenii sînt de acord să aibă un centru și mai aglomerat și să „beneficieze“ de încă două blocuri (de beton și sticlă, nu?). Mai an, primarul anunța și marele proiect „Esplanada“ (despre care scriu ziarele că nimeni nu știe mai nimic concret), iar mai demult avea viziunea unui circuit auto în jurul Casei Poporului (considerat și el aducător de profituri în milioane de euro și în grămezi de turiști străini).

Din cîte mi-am putut da seama citind și trăind perioade mai lungi sau mai scurte în capitale europene, „la ei“ ideea de oraș este centrată pe viața cetățenilor. Capitalele europene au și ele probleme – de trafic, de sistematizare, de poluare, de servicii publice etc. – dar rezolvarea lor încearcă să armonizeze diversele interese și să țină cont de tradiția locului, de expresia *culturală* a spațiului construit, de identitatea civică a locuitorilor, de „riturile“ urbane, de obișnuințe și practici sociale și de multe altele. Deocamdată, în București, edilii se comportă ca mici demiurgi de provincie, care cred că un oraș înseamnă o simplă adunare de clădiri, parcări și metri pătrați de asfalt și se comportă ca și cum ar fi fost votați de borduri și trotuare, nu de oameni.

ținerea de minte

„După ce tatăl meu s-a prăpădit, luni de zile Șerban Cioculescu venea în fiecare seară acasă la noi. Atunci i-am descoperit noua lui fizionomie: fruntea îi era acum brăzdată adînc, cu linii egale, asemenea unui portativ supradimensionat, coborînd arcuit către tîmple, asemeni buzelor, acum mai mereu trase în jos de o mare și permanentă stare emotivă. În ochii lui se putea citi dureroasa nevoie de a-l regăsi pe vechiul său prieten, cel cu care purtase toată viața interminabile convorbiri, mai mereu «controversîndu-se» cum îi plăcea să spună, întotdeauna bucurîndu-se, amîndoi, de descoperirea unor noi argumente care înlesneau plăcerea prelungirii nesfîrșitelor discuții literare. Într-una din acele seri, urcînd treptele de la intrarea casei noastre, a ridicat acei ochi albaștri cu strălucire de porțelan, acum tulburi și înlăcrimați, și mi-a spus: «Îmi lipsește Vladimir... Nu mai am cu cine să vorbesc...»“

(Ileana Iordache-Streinu, în *Manuscriptum* 1-4, 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

O idee liberală pentru locuinţe

Premierul Tăriceanu a spus că guvernul său va construi 80.000 de locuinţe pe an, accesibile celor cu venituri modeste. Accesibil însemnînd undeva la 40.000 de euro. Cîteva zile mai tîrziu, s-a anunţat oficial că România va lua un credit extern pentru a construi 9.000 de locuinţe sociale care vor fi închiriate tinerilor, prin ANL. Din păcate, guvernul liberal nu face decît să umfle o politică trecută, foarte prost gîndită şi execrabil aplicată.

Dacă vă aduceţi aminte, guvernul Năstase a investit şi el masiv în locuinţe. După promisiuni şi intenţii s-ar fi zis că situaţia trebuia să fie ameliorată acum. Nu e cazul. Prima problemă e faptul în sine că statul român se apucă el să construiască şi apoi să distribuie casele. Iar statul e un prost constructor şi cumpărător, în general plătind mai mult decît face. A doua problemă: distribuţia locuinţelor. Nevoia fiind cu mult mai mare decît poate statul să construiască, sistemul e corupt. Cum era de aşteptat, nimeni nu are încredere că distribuţia e corectă (consiliile locale împart casele), iar criteriul de alegere pare a fi mai degrabă apropierea de putere. Adică se aleg cu case în primul rînd cei care sînt rude, care îi cunosc sau care pot să îi corupă pe cei din comisii (nenumărate scandaluri au izbucnit cu consilieri locali aflaţi ei înşişi pe liste, cazurile de la Timişoara şi Bucureşti îmi vin acum în minte).

Asta în ce priveşte aplicarea, dar soluţia respectivă, chiar aplicată bine, ar fi suferit de probleme de concepţie. Nu a fost clar niciodată cine beneficiază cu adevărat de această investiţie. ANL e un fel de bancă ce spune că lucrează pentru tinerii cu nevoi, dar din cînd în cînd izbucnesc scandaluri prin presă cu vile construite de ANL. De ce e nevoie de bani publici pentru ca preşedintele CNA să se mute la vilă în nordul Capitalei? (exemplul lui Ralu Filip e luat la întîmplare, listele sînt lungi şi cuprind actori, cîntăreţi, demnitari; în general oameni care s-ar zice că şi-ar permite ceva pe cont propriu). Mi se va spune că oamenii au plătit pentru vile. Întrebarea rămîne: de ce să plătim funcţionarea ANL, pentru ca oameni cu venituri foarte mari să locuiască mai bine? Cui foloseşte ANL? După exemplele acestea, s-ar zice că celor mai săraci şi celor mai bogaţi dintre români. Să fi ocolit guvernul special clasa de mijloc? În realitate, clasa de mijloc intră în locuinţele care ar trebui să ajungă la săraci şi bogaţii intră în locuinţele care ar trebui să fie ale clasei de mijloc.

De ce rămîn săracii pe dinafară? În primul rînd, pentru că un om care cîştigă 3 milioane de lei nu are nici conexiunile, nici banii necesari să corupă comisiile de la primării. Apoi, chiar dacă ar putea să o facă, în cazul său chiar şi o chirie la stat, să spunem în jur de 20 de euro, plus întreţinerea poate înghiţi tot salariul. Deşi pe hîrtie apartamentele ANL sînt pentru cei cu venituri modeste, de fapt ajung tot la oameni cu venituri bune, adică la clasa de mijloc. Doar că ajung la aceia care ştiu, pot şi vor să corupă sistemul. Cum casele făcute de stat nu sînt multe, şi noi generaţii vin din urmă, se îngroaşă permanent numărul celor cu venituri relativ bune care au nevoie de o casă. Cu alte cuvinte, clasa de mijloc stă cu părinţii sau plăteşte chirii imense în sistemul privat total nereglementat, în vreme ce guvernul face planuri nerealiste şi ipocrite de a-i ajuta pe săraci (rog stîngiştii să se calmeze; cred că e legitim să-i ajuţi pe săraci cu altfel de politici – ajutoare sociale, locuri de muncă etc. – dar nu construind în numele lor case pe care nu şi le permit şi care oricum nu ajung la ei).

Să revenim la ideea premierului, care pune în aceeaşi propoziţie „40.000 de euro" şi „venituri modeste" şi să discutăm despre zona privată: 40.000 preţul casei (apartament două camere confort I într-o zonă decentă, dar periferică, din Bucureşti, confort II dacă zona e centrală) înseamnă un avans la bancă de minimum 10.000. Rata la un împrumut pe 20 de ani la acest credit este de aproape 300 de euro (calculat grosier). Ca să respecţi condiţiile BNR, salariile din gospodărie ar trebui să însumeze peste 900 de euro. Cine are 10.000 de euro în cont (plus taxele şi comisioanele, încă vreo 2.000) şi 900 de euro în casă/lună nu are un venit modest în România, ci unul serios peste medie. Iar premierul face case de 40.000 de euro pentru cei cu venituri modeste. Se înţelege de aici că e mai bine să cîştigi puţin, că te alegi cu o casă scumpă de la stat (în teorie, în fapt nu se întîmplă asta, cum am demonstrat). Morala: dacă ai un salariu decent de, să zicem, 400 de euro şi băncile te ţin la uşă, meriţi să stai cu părinţii.

Recapitulare: avem o piaţă privată în dezvoltare ameţitoare, avem o masă de săraci pe care trebuie să-i ajutăm altfel, avem o masă de oameni cu salarii decente pe care piaţa nu îi ajută şi avem acum un guvern liberal care întreţine şi dezvoltă o piaţă paralelă, unde casele construite scump şi foarte dezirabile se distribuie prin corupţie. Asta nu e gîndire liberală, ci soluţia unui politician cu mintea la alegeri: mai multe blocuri de arătat la popor, cu „ANL" scris pe ele cu litere mari de neam prost şi cu multe panglici de tăiat.

Ce ar trebui făcut? După ce preţurile au crescut masiv în

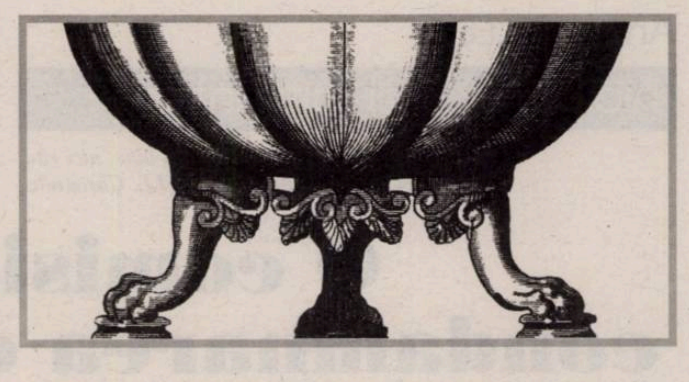

ultimii ani, construcţia de blocuri private a devenit atractivă. Doar că numai segmentul de sus al clasei de mijloc are acces la aceste case noi. O politică liberală, raţională şi eficientă de intervenţie a statului ar trebui să meargă pe logica: să ajutăm piaţa să-şi facă treaba. Adică guvernul ar trebui să asiste oamenii care au ceva resurse, dar care pică sub baremurile băncilor. Şi anume în două feluri (preferabil concomitent): 1) să contribuie cu o parte din avans (sau să garanteze împrumuturi speciale) şi 2) să subvenţioneze o parte din dobînda la credit, astfel încît să tragă în jos limita celor din clasa de mijloc care îşi permit o casă (veche sau nouă) în sistemul privat de credite.

Pentru primul punct, există deja un parteneriat cu o bancă, ar trebui doar extins.

Avantajele acestei soluţii: a) o mulţime de oameni, majoritar tineri, care au chef de muncă şi ceva resurse ar primi şansa pe care o aşteaptă, deci politica ţinteşte exact nevoia socială; b) în loc să cheltui 40.000 de euro pentru a ajuta o singură familie, cu rezultate şi „adrisanţi" îndoielnici, e mai ieftin să pui doar o parte din bani, ajutînd astfel mai multe familii; c) corupţia e eliminată, sistemul are efecte imediat şi se bazează pe iniţiativa beneficiarilor şi a constructorilor, deci merge de la sine (ANL trebuie desfiinţată); d) tinerii profesionişti cu venituri peste medie din marile oraşe au votat masiv Alianţa D.A. la alegeri şi ar avea un motiv să nu regrete alegerea. Ei nu au nevoie de panglici tăiate, ci de oportunităţi să-şi vadă de viaţă.

presa despre...

Inundaţiile TV

„Un tur nocturn al televiziunilor româneşti, subiectul zilei, inundaţii, diguri sparte, autorităţi în vizite de lucru, oameni disperaţi, imaginile şi discursurile consacrate; cu o excepţie, Antena 1. Postul lui Dan Voiculescu nu relata de la inundaţiile dramatice pe care le puteam urmări la toate celelalte buletine de ştiri, ci dintr-o zonă de război. Cuvîntul de ordine, teroare, dar nu de noaptea care le-ar putea aduce oamenilor sărăcia, chiar moartea. Teroarea era semănată printre săteni de autorităţi, ale căror însemne reveneau manipulator în succesiunea de imagini transmise de Antena 1, maşinile armatei comasate la intrarea în localităţi, jandarmii cerînd oamenilor în megafoane să-şi părăsească urgent locuinţele, sirenele şi luminile maşinilor de poliţie, figurile premierului Tăriceanu şi ministrului Administraţiei şi Internelor, Vasile Blaga, deasupra cărora, în stînga ecranului, scria «nu le pasă».

Filmările cu evacuări transmise de Antena 1 nu dezvăluiau privitorilor o practică dureroasă, dar obişnuită în lumea civilizată. Ele sugerau un abuz de forţă înfăptuit de autorităţile nemiloase: un sătean tîrît spre un camion al armatei de doi jandarmi, un altul plîngînd în hohote împins spre un vehicul similar, toate făcînd trimitere la deportările comuniste sau naziste. Păstrînd proporţiile, parcă asistam la un film despre drumul evreilor spre un lagăr de exterminare şi nu la o acţiune de salvare a vieţilor unor oameni." (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei,* 22 aprilie). **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Curat murdar: nene Iancule, abia acum e posibil!

Scena întîi e simplă: eu, sub duş. Nu vă gîndiţi la Hitchcock, mai degrabă la Andrei Blaier. Baie normală, lumină puternică, fără muzică de ilustraţie. Un singur plan detaliu: pîrîiaşele de apă curgînd în cadă. Bizar: culoarea lor virează uşor în ruginiu. *Cut.*

Şi *flash-back.* M-am uitat cu surprindere la ele, după care mi-am făcut un examen de conştiinţă: cum şi unde am putut să mă murdăresc în halul ăsta? Nicăieri, a venit răspunsul rapid al unei conştiinţe purtate în litieră, la mare distanţă de mizeriile lumii. Am verificat mai departe: apa era curată şi ea (mulţumită pauzei de Paşte, muncitorii n-au mai avut timp să facă găuri noi în conducte). Aşa că singurul suspect era în acelaşi timp şi condamnat: săpunul.

Ei, da. Săpunul era murdar din fabrică. Asta e, se pare, ultimul răcnet al modei în igiena personală, invenţie cu schepsis pentru muritorii tot mai curaţi şi străvezii. Ce mai: săpunul care îţi aduce aminte, într-un fel aseptic şi frumos mirositor, de mizeria lumii.

Evident, a avut loc o anchetă, şi sînt în măsură să vă prezint primele concluzii: săpunul murdar e cu mult mai scump decît cel obişnuit. Se găseşte la magazine cu aer *flower-power,* în care principalul argument de cumpărare e lipsa oricăror ingrediente artificiale. Săpunul murdar se bate pe atenţia doamnelor (ei, da, soţia mea l-a cumpărat) cu crema de faţă care se jură că n-a auzit de rafinărie şi parfumul care n-a mutat din loc nici un năsuc mic şi scump de animal, înainte să-l lovească pe al meu. Treaba asta se numeşte progres.

Dacă Ceauşescu ar fi avut vreodată curajul să încerce să ne vîndă lucrurile pe care azi le cumpărăm cu plăcere, ar fi murit prin 1982, cel mai tîrziu, ucis de un general de securitate umilit după prima baie cu săpunul murdar, de casă, fără ingrediente chimice. Şi nu e doar săpunul. Ironia face că astăzi să ne bucurăm (contra cost) de lucruri pe care dictatura comunistă ni le pregătea (aproape) gratis. Laptele de soia şi brînza vegetală. Bucătăriile de cartier care dau masă caldă la toată lumea (reţelele de *fast-food).* Excursiile la ţară, unde stăm în casa unui localnic (nici vorbă de hotel!) şi învăţăm să dărăcim lîna. Muncă acasă, pînă la 10, 11, 12 dimineaţă, aplecaţi asupra unor cutiuţe cu ecran furnizate de unitatea de producţie la care lucram. *Weekend*-uri cu colegii de fabrică, cu alergătură prin munţi, bizar numite *team building.* Chiar blugii deja rupţi şi pantofii scîlciaţi cînd îi cumperi din magazin – cine şi-ar fi imaginat aşa ceva?

Toate astea ar fi avut ceva şanse să fie imaginate, ca măsuri normative, de orice Congres PCR. N-au trecut, pentru că nici măcar comuniştii nu erau nebuni. Toate ar fi putut da jos comunismul, printr-o revoltă de mase aproape spontană. Astăzi, ele produc profit capitalist. Mai mult: oamenii le acceptă cu plăcere. Diferenţa între cele două situaţii se găseşte într-un singur cuvînt: marketing!

Dar să revenim la săpunul meu murdar. Nu l-am încercat pe

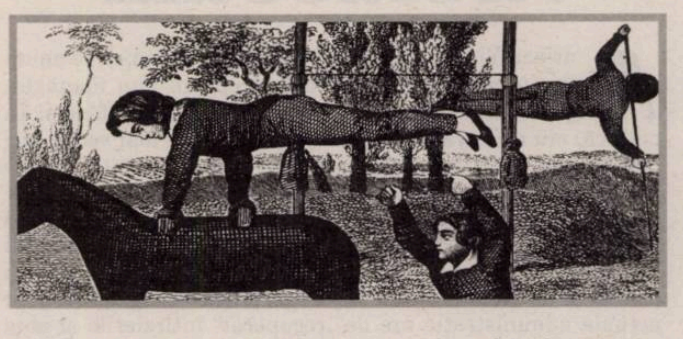

cap, însă mi-a inspirat o cugetare: capitalismul spală pe creier mai bine ca dictatura. Şi, de fapt, adevărata dictatură populară e cea a gusturilor mulţimii. Comitetul Central n-ar fi reuşit să înfiinţeze două posturi TV cu manele şi nici n-ar fi putut să determine fiecare al treilea şofer să dea muzica tare pe geam, să ne înfruptăm şi noi, băieţi de Mozart, din ea. Să fi fost obligaţi la un asemenea comportament, oamenii ar fi scris la Haga şi la Europa Liberă despre regimul represiv din România, care te obligă să-ţi spargi timpanul. Aşa, pe jumătate surzi, românii sînt mîndri de libertatea lor.

Peste tot în lume, restaurantul scump tipic îţi propune să te înfrupţi din 20 de grame de carne fiartă în 20 de sosuri diferite, preparate de 15 bucătari şcoliţi la Academia de Arte Gustative. A, să nu uit: nu e doar îmbucătura de carne, lîngă ea, găseşti două picături şi-o frunză de floare carnivoră rară, din America de Sud. Cam asta e definiţia modernă a sofisticării. Şi nu întîmplător, numărul de calorii din acest fel de mîncare e aproape identic cu cel pe care îl găseai într-un meniu de deţinut politic, acum vreo 30 de ani...

Ironia, se pare, e materia primă a istoriei. Dar cine mai are răbdare să rîdă pînă la urmă...?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Dictatorul nostru

Alegerile din Ucraina nu au pus capăt crizei politice, dimpotrivă, au fost scoase la lumină nu doar contradicţiile în problemele de principiu, ci şi idiosincraziile personale, tot ce-i împiedică pe liderii fostelor forţe ale revoluţiei portocalii să parcurgă un traseu comun. La un an de la victoria obţinută în piaţă, prin solidaritatea anonimilor şi disponibilitatea lor de a se sacrifica dacă va fi nevoie, oamenii trăiesc un sentiment de abandon, schimbarea puterii nu le-a modificat viaţa, corupţia, chiar dacă îşi schimbă actorii şi beneficiarii, se lăfăieşte în continuare umilindu-i pe cei care încearcă să trăiască din munca lor. Eroii iernii de la Kiev sînt certaţi şi nu vor să se împace: Iuşcenko rezistă deocamdată presiunilor Iuliei Timoşenko, gata să-i asigure majoritatea parlamentară în schimbul postului de prim-ministru. Alternativa ar fi o coaliţie cu formaţiunea rivalului său Ianukovici, demascat în campania de anul trecut ca pro-rus şi anti-reformă. În fond, scopul concret al revoluţiei portocalii a fost tocmai contestarea victoriei lui Ianukovici; acum acesta e pe cale să obţină prin negocieri de culise ceea ce i s-a luat de la urne.

Criza gazelor, cînd Rusia a modificat în plină iarnă preţul combustibilului, lăsîndu-i pe locuitorii Ucrainei în frig, a demonstrat că o revoluţie reală are nevoie de mai mult decît de un tineret entuziast şi decis, că după ce-şi văd interesele puse la adăpost, actualii conducători nu ştiu ce anume vor să schimbe şi cu ce trebuie înlocuit ceea ce a fost dărîmat. Privind reuşitele atît de discutabile ale unei revoluţii victorioase în ţara vecină, electoratul din Belarus are de ce să fie mulţumit: dictatorul Lukaşenko nu le asigură drepturile despre care nu e sigur că ar şti cum trebuie folosite, în schimb e pe placul conducătorilor ruşi.

Dacă înainte de victoria lui Iuşcenko în Ucraina preşedintele Rusiei, Putin, ezita să-l susţină în mod deschis pe Lukaşenko, nedorind să fie asociat cu imaginea de dictator retrograd a acestuia, acum Belarus a devenit un pion esenţial în politica Rusiei de recuperare a influenţei în spaţiul care i-a aparţinut. Iar pentru populaţie, democraţia a încetat să mai fie o dorinţă, o aspiraţie, cu atît mai puţin o necesitate. Democraţia este un cuvînt folosit pentru a masca interesele imperialiste ale Uniunii Europene şi ale Statelor Unite. Un comentator rus vede în această luptă pentru sferele de influenţă o continuare a războiului rece, chiar dacă Rusia nu mai este purtătoarea unei ideologii. „Democraţia dirijată" a lui Putin păstrează tradiţia statului autoritar, libertatea cuvîntului este treptat redusă (media independentă este sabotată în toate felurile), dreptul la liberă asociere este anulat treptat prin legi tot mai constrîngătoare şi, cu excepţia unor activişti protestînd parcă din inerţie, populaţia nu este dispusă să arate că e nemulţumită de rechiziţionarea puţinelor libertăţi obţinute în ultimul deceniu. Reorganizarea se face în jurul ideii naţionale: Putin a reuşit să anuleze impactul discursului xenofob al lui Jirinovski şi al altor radicali printr-un discurs moderat care vehiculează aceleaşi idei cu alte cuvinte. Interesele ruseşti pot fi apărate şi cu vorbe măsurate, privindu-l direct în ochi pe preşedintele Bush, manevrînd preţul gazului exact la fel cum secretarii generali ai PCUS manevrau fidelitatea faţă de ideile lui Lenin.

Tot mai mulţi dintre foştii luptători pentru democraţie se resemnează cu ideea că Rusia nu poate fi condusă decît cu cnutul, mulţumiţi că acest cnut loveşte selectiv, ocolindu-i deocamdată pe ei personal. Într-un articol publicat în revista *Courrier International* (6 aprilie 2006), Viktor Tretiakov – fostă vedetă a presei democratice ruseşti, actualmente profesor la prestigiosul Institut de Relaţii Internaţionale şi redactor-şef la revista *Moskovskie Novosti*, unde a impus o linie de susţinere a lui Putin – explică de ce Lukaşenko, ales de poporul din Belarus, e preferabil oricărui conducător impus cu ajutorul Occidentului: „Puterea actuală din Belarus nu este perfectă. Practicile ei sînt adesea revoltătoare, dar e o ţară cu un nivel de viaţă convenabil, care nu atacă alte ţări şi nu încearcă să impună altora ideile ei". Sperînd într-o democratizare treptată, Tretiakov califică drept „inadmisibile, eronate şi criminale" tentativele de a-l înlătura pe Lukaşenko. Resuscitînd reflexele cetăţii asediate, încarnînd sentimentul de mîndrie naţională, Putin a reuşit să-i facă să creadă că manevrează cnutul pe cei care în urmă cu 10-15 ani luptau împotriva lui. Alţi „idioţi utili", cum ar fi spus Lenin, sînt de părere că „dictatorul nostru" e mai bun decît „democraţia lor".

globul cubic

Dosarele şi romanele STASI

Dosarele STASI – poliţia politică a fostei RDG – au fost întîi o problemă politică şi legislativă, ordonat rezolvată cu ajutorul juriştilor, istoricilor şi al autorităţilor din RFG. A fost nevoie de răbdare, pentru a evita situaţia cînd reparaţia unei nedreptăţi se face prin comiterea alteia. Deosebirea faţă de alte ţări din fostul lagăr socialist a fost că opinia publică a avut încredere în autorităţile care au dat dovadă de eficienţă şi bunăvoinţă pregătind baza de informaţii – măcar teoretic ireproşabilă – pentru viitoarele demascări. „Precum o caracatiţă gigantică, STASI sonda cu tentaculele sale fiecare aspect al vieţii. La toate obiectivele industriale importante erau repartizaţi ofiţeri angajaţi permanent. Fără nici o excepţie, cîte un chiriaş din fiecare bloc de locuinţe era desemnat supraveghetor raportînd reprezentantului Poliţiei Populare din zona respectivă. Ofiţerul de poliţie era la rîndul lui omul STASI. Dacă la cineva venea o rudă sau un prieten să stea peste noapte, acest lucru era raportat. Şcolile, universităţile şi spitalele erau infiltrate de la conducere pînă la bază". (John O. Koehler: „STASI – faţa ascunsă a poliţiei secrete est-germane", Editura Omega, 2001)

Accesul la dosare a creat o mulţime de probleme personale, cum e celebrul caz al soţului care scria rapoarte informative despre soţia lui. STASI a devenit şi un subiect artistic, filmul *Das Leben der Anderen* („Viaţa celorlalţi") al realizatorului Florian Henckel von Donnersmark fiind lăudat pentru profunzimea emoţiei degajată de adevărul vieţii, deşi intriga e destul de „trasă de păr": un securist căruia şeful îi comandă să-l „înfunde" pe soţul-scriitor al amantei lui ajunge solidar cu potenţiala lui victimă. „Singurul reproş pe care l-aş face filmului *Das Leben der Anderen* este că lasă să se înţeleagă că în RDG trăiau şi oameni mîndri şi liberi, menţinuţi într-o stare de supunere de STASI şi de climatul de spaimă creat de această instituţie. Dar servilitatea şi conformismul erau atît de răspîndite, încît STASI era uneori nevoită să inventeze afaceri ca să-şi justifice existenţa. Dar cum să cuprinzi toate astea într-un film? Totuşi, nu este un roman". *(Süddeutsche Zeitung,* München) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Iuda

Evanghelia după Iuda, parte a unui codex din secolul III-IV scris pe papirus în dialectul copt, a fost recent publicată prin strădania fundaţiei „National Geographic". Evanghelia, evident necanonică, a fost lansată ca un best-seller. Succesul planetar al *Codului* lui Dan Brown dovedise existenţa unui nesecat spirit consumerist religios-ocult. Prezentarea în postul Paştelui a unui document ieşit din milenarul deşert egiptean care va răsturna tot ce ştim despre Iuda Iscariotul echivalează cu succesul de casă garantat.

Am citit şi eu Evanghelia după Iuda* şi nimic din ceea ce ştim, fundamental, despre Cristos nu se schimbă. Evanghelia după Iuda aduce doar mărturii de detaliu pentru portretul lui Isus. Întîi, aflăm că Fiul Omului rîde copios. La mai toate întrebările apostolilor, pe care îi găsim într-un fel de neîntreruptă perplexitate în faţa omniscienţei Învăţătorului, El răspunde după ce rîde puţin, ca un nobelirad amuzat de întrebările unor ţînci. Poate că relaţia dintre Cristos şi apostoli o fi fost şi aşa. Mărturia Evangheliei, dacă o fi istoriceşte adevărată (căci, pînă una alta, din perspectiva Bisericii rămîne falsă, chiar eretică), poate întregi, în imaginaţia noastră, detaliile umane ale relaţiei dintre El şi apostolii Săi. La un moment dat, Isus interpretează o viziune a apostolilor despre Templu şi una a lui Iuda despre destinul său ulterior. Cu Iuda, Isus discută aparte şi îi spune „Tu vei sacrifica omul în care sînt înveşmîntat". Iuda înţelege că Învăţătorul îi dă o misiune. Evanghelia este cît se poate de clară în a arăta că, dintre apostoli, Iuda este cel mai înzestrat să Îl înţeleagă cu adevărat şi că Isus ştie acest lucru. Iuda este un fel de ales dintre aleşi. De aceea, la un moment dat, El îi prezintă Iscariotului o cosmogonie de pură extracţie gnostică. Că Isus ştia despre vînzarea lui Iuda, ştim din evangheliile canonice, dar că o sancţionează pozitiv şi că e complet empatic cu chinurile prin care Iuda va trece (condamnarea lui în veac ca prototip al trădătorului, demonizarea sa de către ceilalţi apostoli şi, apoi, de întreaga tradiţie) pare să fie noutatea. Pentru avizaţi, însă, Evanghelia după Iuda nu aduce nimic nou. Ideile gnostice din Egiptul timpuriu creştinat sînt, în mare, cunoscute. Se ştie despre sectele creştine care întreţineau cultul lui Cain, cultul lui Iuda, cultul Evei etc. Ceea ce ne spune Irineu despre secta de la care emană Evanghelia după Iuda este, vedem acum, riguros corect. Deci, ideile Evangheliei circulă de multe secole. Ba au avut chiar mica lor glorie, spun istoricii religiilor.

Însă, dincolo de manevra comercială a respectabilei fundaţii/reviste/televiziuni, Paştele este un prilej să medităm la povestea lui Iuda Iscariotul, una dintre cele mai misterioase poveşti ale Noului Testament. Puţine ştim despre Iuda. Nu avem nici măcar o circumstanţă a convertirii sale, a recrutării sale apostolice, nu ştim să fi participat la vreo minune. Totuşi, ştim că Iuda nu era ca ceilalţi apostoli. Toţi ceilalţi 11 erau din Galileea, doar el era din Iudeea. Din surse colaterale ştim că era un fel de rezistent politic, un anti-roman activ. De aici şi posibila explicaţie politică a trădării sale. A sperat că arestarea lui Isus, despre a cărui identitate mesianică nu se îndoia, va răscula întregul popor evreu. De asemenea, era sigur că Isus nu va fi omorît, deoarece romanii, singurii în drept să condamne la moarte, nu obişnuiau să se amestece în complicatele dispute religioase ale evreilor. Aşa se explică şi ulterioara sa disperare suicidară: cînd a văzut că Isus e, totuşi, condamnat la moarte şi că poporul evreu nu se revoltă, a fost copleşit de anvergura greşelii sale. Că e ceva special cu el, vedem şi în *Cina cea de taină* a lui Da Vinci (sper să nu se nască un nou „cod" din această observaţie, de altfel notorie): în dreptul lui Iuda, solniţa cu sare este răsturnată pe masă. Iscariotul era ghinionist.

O interesantă viziune asupra lui Iuda găsim într-o proză borgesiană scrisă în 1944, „Trei versiuni ale lui Iuda", care conţine cam toate ideile din Evanghelie, semn, din nou, că lumea respiră de secole aceste idei şi că nu e nimic revoluţionar la mijloc. Nu uităm, însă, că marele argentinian îi spunea lui Ernesto Sabato, într-un dialog aproape ireal, că e interesat de religie doar pentru că e o mare literatură a lumii, cu toată complexitatea şi misterul pe care Borges le conotează literaturii.

Cînd a scris despre păcatul originar, Toma d'Aquino l-a denumit *„felix culpa"*, lansînd, astfel, o expresie care s-a clasicizat în mediile livreşti. Un păcat fericit. Păcatul adamic, spune Toma, a prilejuit *această* manifestare a divinităţii, cu Întruparea şi Învierea lui Isus, care a venit tocmai ca să mîntuiască acest păcat, ceea ce este minunat. „O, fericit păcat acesta care merită un asemenea Mîntuitor!", scrie Toma. Asta nu alterează cu nimic greutatea păcatului în sine. Îl pune, doar, într-o perspectivă care îl face suportabil. Oare păcatul lui Iuda nu este, la fel, o *felix culpa?* Iuda trădează, fără nici un fel de dubiu. Îl vinde pe Mîntuitor. Apoi, se sinucide. Origen, dacă nu mă înşel, scria că Iuda s-a sinucis pentru a se duce mai repede în Cer,

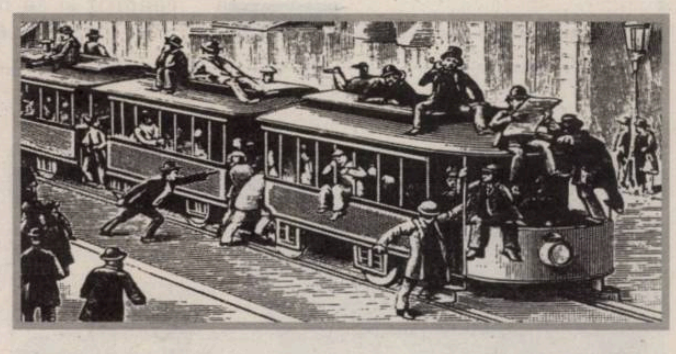

să-L întîlnească şi să obţină iertarea. Dacă nu s-ar fi sinucis şi ar fi cerut lui Dumnezeu şi apostolilor iertarea păcatului, trăind pe mai departe credincios lui Isus, Iuda ar fi fost, în tradiţie, unul dintre cei mai mari creştini. Pe de altă parte, niciodată Biserica creştină nu l-a „decăzut" pe Iuda din calitatea de apostol. Nici nu ar avea cum, pentru că Isus însuşi l-a ales şi Biserica este voinţa Lui. În orice caz, trădarea lui Iuda a prilejuit Patimile, Răstignirea şi Învierea – suprema poveste a lumii. *Felix culpa!*

*Documentul este foarte deteriorat. Pagini dispărute, paragrafe întregi distruse, cuvinte amputate fac imposibilă o lectură cuprinzătoare şi aplicată.

ready made

„Prea dorite Ioane!

Azi dimineaţă ţi-am scris în fugă mare şi de acea cam confuz.

M-am grăbit ca să nu rămîn de poştă şi iacă-mă acum trebuie să-ţi scriu a doua oară.

Epistola ta din 18 ajunse în Blaj din 20 ale curentei. Împărţitoriul mi-o aduse omeneşte, dară, neaflîndu-mă acasă, a pus-o pre fereastra din afară a tindei. Aci ar fi dormit în pace, pînă D-zeu ştie cînd, dacă nu ostenea una găină ce-a bătut-o jos cu arepile."

(Ioan Micu Moldovanu, în *Scrisori către Ioan Bianu,* vol. II, Editura Minerva, 1975)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Chiar

Ieşit din hău, –
cu gîndul la Lenore,
corbul lui Poe
îngaimă „Nevermore!“.

Tradus de Mallarmé, –
în „Jamais plus!“ o ţine
acesta (ceea ce
e tot atît de bine).

La Luchi,
pasărea ciudată
croncăne,-n sumbre buchii,
refrenul „Niciodată!“.

În tălmăcirea lui Dan Botta
(pe care-am recitit-o ieri),
marota
(aceleiaşi) e „Nicăieri!“.

Corbii poetului Tradem
trec, ah, pe sus,
dar n-au, dacă-i vedem,
nimic de spus.

Gata să nù zică
nimic – nici cobia
ce stă pe pavilionul de muzică,-n
Bacovia.

Corbul cel din *De iarnă*
(de-acelaşi) e mai clar,
cînd norii-ncep să cearnă,
silaba lui e „Chiar!“.

– Chiar aşa?
– Chiar!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Moartea altui mit comunist

La aproape trei decenii de la moartea străbunicului meu – bunicul mamei, cum ar veni –, am avut, săptămîna trecută, revelaţia faptului că el avea, totuşi, dreptate. Mic şi slăbuţ, cu mustaţă, ochi negri şi vii, deja în vîrstă de peste 80 de ani atunci cînd i-am apărut în familie, dar perfect conştient şi de o mare mobilitate, mare fumător de *Carpaţi* – într-atît de înrăit încît le-a sudat pînă în dimineaţa morţii –, acest Scarlat Mihalache (pe numele său) era de loc din satul despre care vorbeam săptămîna trecută: Negoi – în Sudul Doljului, sat între deja celebrele inundate Rast şi Bistreţ. Ei bine, acest om spunea în răstimp o vorbă pe care nimeni din juru-i n-a luat-o în seamă; pe care, de fapt, cu greu ai fi luat-o în seamă, pentru că ea avea zeci de înţelesuri (pe vremea comunismului, aproape orice frază putea avea felurite interpretări). Bătrînul Mihalache spunea: *Unde a fost apă, tot apă va fi*. A tot spus-o pînă în ziua în care, la 94 de ani, a închis ochii – nu din cauza tutunului, nici a inimii, ci pentru că a avut ghinionul să cadă pe nişte scări! Nu era habotnic, nici cîntăreţ în corul bisericii, nici sceptic. Ci doar, mă gîndesc, căpătase un simţ al relativului care-i semnala că există o esenţă, un dat, în funcţie de care se aşază şi reaşază toate. Îşi văzuse copiii mari pe vremea în care călăreţii *Căpitanului* băteau satele promiţînd *o ţară ca soarele de pe cer*, îşi văzuse nepoţii şcolari în anii în care alţi călăreţi lipeau pe primării afişe cu *Votaţi semnul Soarele!* şi, în fine, iată că-şi vedea şi strănepoţii – eu, verii mei – purtînd cravată roşie sub portretul altui astru în devenire – N. Ceauşescu – care-l renegase deja pe Gheorghiu-Dej şi se inspira direct de la Carol al II-lea. Cum să nu devii relativist în aceste condiţii şi să nu crezi că, odată şi-odată, *unde-a fost apă tot apă va fi*?

Prima lecţie a recentelor inundaţii din Oltenia – ca şi cele trecute, din Banat, ca şi cele viitoare, unde vor fi ele – este chiar aceasta: în ciuda deceniilor de eforturi supraomeneşti, a enormelor sume cheltuite, a valurilor de optimism împrăştiate de un tsunami propagandistic ce-a mistuit păduri de celuloză şi mări de tuş tipografic, *mitul comunist al transformismului fără limite* – un mit fundamental al comunismului – a mai murit o dată, sub ochii noştri.

Mitul comunist al* transformismului, *înghiţit de mîluri.

Acea *pe-cale-de-a-deveni* convingere că omul, însufleţit de ideologie, poate modifica natura din jur şi propria sa natură, mutînd munţii din loc, născînd izvoare unde-a fost iască şi punînd foc unde-a fost gheaţă, această speranţă că dogma poate naşte progresul din ea însăşi, că Stahanov şi toţi emulii săi, laolaltă cu zeci de promoţii de ingineri de pe patru continente pot – însufleţiţi de Marx şi Lenin – aduce lumină în case de ciment ridicate pe foste deşerturi sau mlaştini, această idee, deci, este înghiţită, în chiar aceste zile, în mîlurile Dunării crescute.

A doua lecţie: transformarea *socialistă* a satului românesc a fost un eşec total şi grandios. Au fost decenii de crime sau ani în care chiar s-a sperat că se merge spre bine; la capăt, bilanţul: oare ţăranii satelor oltenești din 2006 sînt, în termeni reali, mai avuţi decît ţăranii din 1946? Că au un televizor? Că au un frigider? Că au un casetofon marca *Pawasonic*, făcut pe un vapor chinez? Posibil. Dar ce le lipseşte – în raport cu lumea bunicilor lor – e mai mult. Mai întîi de toate, acel respect faţă de sine care face, de exemplu, ca ţăranii de azi să fie mai dependenţi de stat decît au fost vreodată moşii şi strămoşii lor.

A treia lecţie: protecţia mediului va fi una dintre marile provocări ale oricărui *mîine* românesc. După 1990, e *trendy* să vorbeşti despre mediu; la un moment dat, aveam cinci partide ecologiste; din cele cinci, patru s-au unit şi – ca-n cîntecelul cu *zece negri mititei* – au tras cu tunul pînă n-a mai rămas nici unul. Digurile dunărene din sudul Doljului – inclusiv cele din Bistreţ, Dăbuleni etc. – au fost construite în anii 1961-1963. De-atunci, patru decenii de erodare lentă, dar constantă. Mai ales după 1990, Dumnezeu cu mila. Ceea ce nu pare a funcţiona întotdeauna.

Şi a patra lecţie: ţăranii nu vor să-şi părăsească gospodăriile, deşi văd, deşi li se spune că apa vine peste ei. De ce nu vor să plece: nu din drag faţă de pereţi, nu din grijă faţă de bolta de vie, ci pentru că le e frică să nu fie, în lipsă, jefuiţi. De decenii – odată cu depopularea satelor, fals compensată de sedenterizarea tuturor etniilor –, insecuritatea este boala cronică a satului românesc. Furturile-s parte integrantă din peisajul rural, atît de banale, încît se mai vorbeşte despre ele doar în rapoartele trimestriale ale secţiilor MAI. Ţăranii de azi n-au pic de încredere în jandarmi, poliţie sau – în mare fie spus – autorităţi. Ei ştiu că dacă nu-s acasă, vor fi prădaţi. Punct. De ce?

Pentru că – şi aceasta este cea de-a cincea lecţie, poate cea mai tristă –, în România anului 2006, oricît de sărac ar fi un ţăran sărac, oricum se vor găsi unii chiar mai săraci decît el, puşi pe furat.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Viziuni din Săptămîna Luminată

În Noaptea Învierii apele au spart digul de la Oltina. Numele comunei constănţene îmi era cunoscut. De Oltina am auzit prima oară în şcoala generală. În cărţile noastre de limba română, specia reportajului era ilustrată prin „Victoria de la Oltina“, un text al lui Traian Filip (cred), reporter în vogă pe-atunci. Dacă îmi aduc bine aminte, era vorba chiar despre construcţia unui dig, despre recuperarea agricolă a unor terenuri inundabile etc. Oltina din reportaj era locuită de oameni hotărîţi, conduşi spre modernitate de comunişti. Ideea era că localnicii nu acceptau ajutoare din afară şi voiau să facă totul cu mîna lor – digul, şcoala, primăria, electrificarea. Erau vremuri de construcţie, solidaritate şi voinţă! Eforturile lor aveau să fie încununate de succes, vezi titlul reportajului şi desenul din carte.

N-am fost niciodată la Oltina, dar aşa mi-a rămas în minte. O comunitate a oamenilor hotărîţi şi neodihniţi. Mi-e şi teamă să recitesc reportajul. Aş constata poate că impresiile de mai sus mi-au fost gravate nu de text, ci de profesoara de română sau de contextul epocii, supra-aglomerat de eroisme naive. Fericirea era sufocantă. Vezi şi agasantele lecturi obligatorii din „Bărăgan“, „La cea mai înaltă tensiune“ sau „Oţelul“. Sau „Vi-l prezint pe Baluev!“. A doua întîlnire s-a petrecut ani mai tîrziu, cînd a apărut pe piaţă vinul rosé de Oltina. Avea două calităţi – costa puţin şi avea o etichetă colorată. Se zvonea c-ar fi fost „natural“, „din struguri“, fapt uimitor pentru vremurile în care natura şi naturalul intrau inexorabil în divizia chimiei. Între timp, celebrul reportaj a dispărut din manual, vinul de Oltina a fost înlocuit cu sortimente botezate aiuritor, iar despre dig am auzit acum, de la ştiri. Ceea ce, se ştie, nu e de bine! Căci ştirile nu mai sînt de mult o sursă de informare, ci un semn de avertizare.

De Paşte, însă, am luat lumină din lumină. S-ar cuveni deci să vedem mai bine ce e în jur. Căci avem ce vedea. Apele îşi ies din matcă şi lasă mii de oameni pe drumuri. Digurile sînt deversate, străpunse sau, pur şi simplu, spălate. Şoselele se surpă, podurile cad. În mai toate judeţele, dealurile se pun în mişcare şi-ngroapă case, livezi, grajduri. De pe munţi se prăbuşesc bolovani cu muchii tăioase. Din iazurile decantoare curg zoaie acide ce dizolvă granitul şi otrăvesc totul în cale. Pădurile se taie. Salinele se surpă, cavernele din stradă înghit maşini, pietoni şi gospodine. Din canalizări ies aurolaci cu priviri flămînde. Oameni cu feţe violacee vorbesc o limbă stîlcită şi agită cuţite cu plăsele de os. Vîrtejuri prăfoase ridică în slavă animale cornute, garduri şi case din chirpici. Dinspre oraşe vîntul aduce o duhoare pestilenţială, un aer dospit ce miroase a molimă, secetă, pucioasă. În capitală, copacii se prăbuşesc peste adolescenţi, cîinii vagabonzi omoară turişti, iar focurile mistuie blocurile de carton. Din trotuare ţîşnesc gheizere puturoase. Cîmpurile sînt traversate de crăpături şerpuite. În fundul lor fierbe o magmă gălbuie, gata să purifice totul. Se-aud manele. Asta-i ţara ce se vede în lumina din lumină! Plus speranţa în voia Domnului, în mîntuire şi-mpăcare! Dar noii preoţi au costume ce costă cît zece vaci înecate la iesle şi predică învăţătura indolenţei interesate.

Se spune că marii lideri îşi confirmă valoarea (sau chiar se nasc) în miezul crizelor majore. Că ştiu să unească, să rezolve, să mobilizeze. La fel şi la noi! Mai întîi au fost declaraţiile rosé – „nimic deosebit“, „digurile rezistă“. Blaga cere să se măsoare cotele localităţilor riverane, ca să ştim care sînt inundabile. (Cine s-ar fi gîndit?). Borbely cere bani pentru case şi infrastructură. (Mai sînt firme care n-au prins tunul de anul trecut!). Apoi a fost clar că Dunărea se răzvrăteşte. Drept care, după Vinerea Mare catolică, demnitarii au dispărut precum Isus din mormînt. Reînviat în a doua zi de Paşte ortodox, preşedintele a abordat grăbit tonul marţial, a decis acţiuni de competenţa premierului şi s-a răstit la presă. Mărire Ţie! Acum sîntem siguri că digul de la Oltina va fi cîrpit! Cu vorbe, mucegaiuri şi noroi.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

O experienţă mişcătoare

Iar o luăm de la cap, eu şi cărţile mele. Unele dintre ele stau cu mine de patruzeci de ani, scorojindu-se perceptibil sau imperceptibil, cărate fiind de la munte la mare, din oraşe de munte în cămăruţe tropicale. Frigul le-a înţepenit cotoarele şi le-a degerat paginile, dar asta a fost nimic în comparaţie cu umezeala din Louisiana, care a încercat să le dizolve pagină cu pagină, cuvînt cu cuvînt. Şi ca şi cum asta n-ar fi fost de ajuns, au mai fost şi gîngăniile: micii cari din New York care lăsau pete negre în locurile cele mai ciudate, făcînd ca unele cuvinte să pară în finlandeză; apoi uriaşii gîndaci-iubitori-de-clei-de-legătorie din Louisiana, numiţi eufemistic „gîndaci de palmetto", care găsesc cleiul într-atît de delicios că îşi pot croi drum printr-o bibliotecă, împănată de volume groase, într-o singură vară.

Au supravieţuit acestor vicisitudini, bătrînele mele cărţi, dar lucrul care le-a ţinut în viaţă, rupte, muşcate, vampirizate a fost speranţa că, într-o bună zi, eu, proprietarul lor, le voi citi în cele din urmă. Pe unele le-am citit şi mi-au plăcut, iar acestea îşi continuă traiul cu speranţa că le voi reciti. Pe altele doar le-am frunzărit, trecînd prin cîteva pagini sau paragrafe, fără a le mai atinge vreodată. Dar chiar şi aşa, numai şi pentru faptul că le-am atins, tot se luptă ca să rămînem împreună. Mai am şi nişte cărţi franţuzeşti de modă veche, din cele cărora trebuia să le tai paginile pe măsură ce le citeai, dar astfel de cărţi nu se mai fac azi. Prea era din cale afară de indiscret, cînd te uitai la cărţile cuiva, să vezi cît de mult a citit din ele. Bibliotecile multor intelectuali francezi erau pline de cărţi citite pînă la un punct, apoi abandonate. Ştiu, pentru că îmi făcusem obiceiul de a verifica, prin anii '70, cînd frecventam (de distracţie) intelectuali francezi. Unii dintre aceşti intelectuali, cei nu-prea-grozavi, tăiau toate paginile cărţilor noi, ca să pară că le-au citit pe toate. De fapt, aşa puteai deosebi un intelectual francez adevărat de unul „făcut": cei falşi aveau toate paginile cărţilor lor tăiate. Cei adevăraţi tăiau doar atît cît citeau.

Dar să revenim la cărţile mele: iar se mută, un eveniment care, în viaţa unei cărţi, este echivalentul unei tragedii omeneşti de mari proporţii, precum divorţul sau un stop cardiac. Cărţilor nu le prea place să se mişte după prima mutare pe care o fac, echivalentul naşterii la om, care este cea de la librărie către o casă. Nu le pasă dacă sînt trambalate de pe raft pe canapea, dar asta este limita lor maximă de toleranţă la distanţă. Cărţile sînt burgheze, precum pisicile, le place cel mai tare să moţăie şi să fie răsfoite (la pisici, să fie scărpinate). Fiul meu, care avea şi el o mulţime de cărţi înainte de a se muta la Portland, mi-a fost înaintaş în chinul decizional: ce cărţi să ia cu el, ce cărţi să pună la păstrat şi de care să se despartă. A fost instructiv să-l vezi agonizînd asupra fiecărei cărţi, de parcă atunci ar fi citit-o. Mă rog, poate asta a şi făcut. A suferit atît încît este ca şi cum ar fi făcut-o. A fost instructiv să-l urmăresc trecînd prin acest proces, dar nu m-a ajutat prea mult. Întîi, eu am mai multe cărţi decît el, şi doi, eu sînt cărturar profesionist, ceea ce implică anumite datorii faţă de cărţi, în

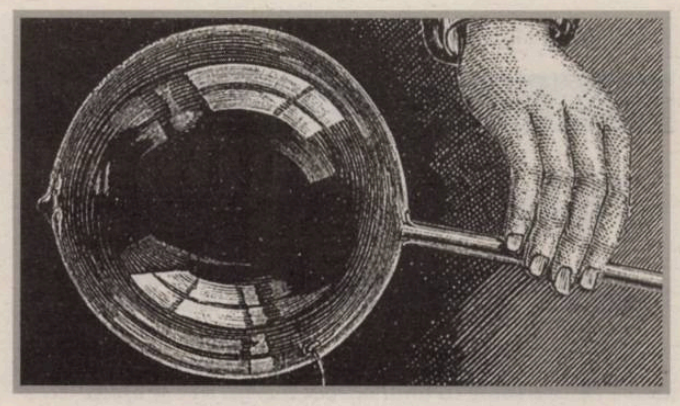

special cele scrise de scriitori pe care-i cunosc, unii dintre ei adevăraţi prieteni, care mi-au dat dedicaţii personale, deştepte, iubitoare sau acide. Aceste cărţi nu numai că strigă la mine într-un mod foarte personal, dar sînt şi pline de vinovăţie. Pe unele le-am citit şi le-am găsit minunate (toţi prietenii mei sînt geniali!), dar pe altele doar m-am prefăcut că le citesc şi, deşi scriitorii nu ştiu acest lucru, cărţile lor ştiu. De aceea stau acum aici, scriind acest SOS, într-o tranşee între turnuri de cărţi pline de reproş. Le aud implorînd milă în mai multe limbi ale pămîntului, o plîngere înceată, monotonă, care-ţi sfîşie inima şi care înseamnă un singur lucru: undeva, într-o altă casă, cineva mută cărţile scrise de mine, nutrind exact aceleaşi gînduri.

traducere de Ioana AVĂDANI

P.S. Ultima carte a lui Andrei Codrescu, *Mesi@*, ediţia a doua (Polirom), vrea să se mute, indiferent ce spune autorul.

Antoaneta TĂNĂSESCU

O limbă şi străină, şi familiară

– limba română la televizor –

Textul pe care îl publicăm mai jos este o victorie absolută a impulsului intertextual. E aproape un text virtual. El e compus, în proporţie de peste 95%, din rămăşiţe (sintagme sau doar cuvinte) ale altor texte. Rămăşiţe pe care monitorizările CNA, efectuate în cel puţin patru reprize, între mai 2001 şi februarie 2005, le-au semnalat ca abateri de la regulile limbii române în linie ortoepică, morfologică, sintactică, lexicală, deci, semantică.

Rezultatul clasic al unui asemenea studiu e lista de cuvinte, listă în care utilizarea incorectă este pusă faţă în faţă cu norma validată de gramatică. Dar, printr-un artificiu pur retoric, paradigma poate fi transformată în sintagmă, pagina ordonată pe verticală, în text scris pe orizontală. În acest proces de reorganizare, ideal este ca liantul, „cimentul" să fie folosit cu zgîrcenie, Cicero visînd chiar la un edificiu în care părţile sînt asamblate nu prin lipire, ci prin strunjirea perfectă a asperităţilor. În general, însă, visurile nu devin realitate, aşa că a trebuit să apelez la segmente de legătură pe care le-am marcat, spre ştiinţă, cu alt caracter de literă.

Surpriza abia acum a venit. Acest artefact, echivalînd cu greşeala gramaticală absolută, în stare pură, s-a dovedit, încă de la prima lectură, agreabil, incitant chiar. Pînă şi dezacordurile flagrante, taxate sever de şcolarii de la primară sau inadmisibile fracturi de sens nu mi-au mai părut erori apocaliptice. Cum a fost, oare, posibil?

În urmă cu două decenii, mai exact în 1987, Françoise Thom publica, la Paris, o carte în care analiza categoriile şi funcţionarea limbii de lemn; poate cea mai teribilă nedumerire a autoarei viza succesul stabil, persistent al acestui mod de comunicare clădit pe minimalizarea opţiunii individuale, aşa încît clişeul înlocuieşte subiectivitatea.

Reiau aceeaşi nedumerire cu referire la limba audiovizualului românesc. Mai ales a vizualului. De aproape o jumătate de secol ne-am obişnuit cu erorile ei (unele, flagrante), cu ezitările ei (unele, spectaculoase), cu stridenţele, cu petele ei de culoare şi întuneric. Ne-am obişnuit. În consecinţă, vigilenţa noastră critică somnolează. Auzim textul. „E ca la televizor", spunem nu ca pe un reproş ci, mai degrabă, ca pe o scuză. Sau, pur şi simplu, ca pe o constatare.

Spre deosebire de şcoală, biserică, presă, tribunal, spital, Academie, Parlament, radio-televiziunea este singura instituţie care îşi ia libertatea de a folosi piste greşite în comunicare. Numai că tot radio-televiziunea este reperul, este modelul a peste 80% din populaţia României, aşa că acordurile inadmisibile, pronunţiile incorecte, declicurile semantice se difuzează instantaneu la scara întregii naţiuni. Sînt asimilate de mentalul colectiv şi devin obişnuinţe. Obişnuinţa cu eroarea şi anormalitatea. Aici, lingvistică. Iată de ce monitorizările CNA trebuie luate în seamă. Trebuie sau, cum se spune la televizor, trebuieşte?

Ascultă ce vezi

Vocea mea e ca un spicher, *aşa că** ascultă ce vezi, nu face un quelque-chose, lasă ce-a fost mîine şi alege sau un concurs de misse sau o baie în political corecteness. Se mai întîmplă şi accidente inerente, *deci,* vara asta lucrez promoţional *tocmai* ca palpitantul să fie mai mare vizavi de tot şi *toţi*.

Şi acum, vă vorbesc pe bune, *mai ales* că ultimul comunicat al preşidenţiei *se ocupă* de dimensiunea cetăţenilor şi a lărgirei NATO, întrebîndu-se, în fond, ce e în spatele la această afacere. *Sînt întrebări vechi, venite, poate,* tocmai din ordinul cavalerilor de la Masa Rotundă, *sînt întrebări noi* care vă rod. *Mai ales acum,* în pragul alegerilor electorale cînd focuri de armă *au răsunat* în buricul Bucureştiului şi au lovit un trecător găsit fără viaţă, fără suflare şi într-o avansată stare de comă. *Să fie un* război al cărui deznodămînt, ca orice război, nu-l ştim? *Sau doar* efectul de la o decizie *care* survrine egzact de mîine cînd începe distribuirea cupoanelor agricole şi un cap al mafiei din Statele Unite a murit de cancer.

La capătul politicii, un mini-meteo. După ninsoarea de asiară, se anunţă o eclipsă solară de soare, în urmă, averse de ploaie, din nou şi ger şi viscol, ger *care* i-a stricat afacerile prostituatelor. *Oricum, se apropie* Sfîntul Petru şi Pavel.

Ceea ce mi-e foarte greu să cred acest lucru, aşa că veţi vedea în premieră videoclipul pe care îl veţi vedea imediat. Să vă uitaţi cu ochii larg adînciţi. *Eu am să tac pentru că,* după o săptămînă de petrecanie mi-e curmată puţin vocea şi ne trebuiesc plămîni curaţi ca să ştim că semnalele vitale sînt în viaţă.

Principalii protagonişti ai discuţiei sînt mijloacele massmedia care revin din nou în actualitate. *Aşa că* testăm izul invitaţilor dornici să audă care sînt prevederile actualei legi, care sînt tehnicele folosite la Miunih şi la Bérlin.

Ce alegem? Filmul pe televizor sau acest autor la nenumărate cărţi sau pe această melodie care o vor cînta la prima mînă? Sînteţi ready? Ar fi super să se ţină emisiunea în ploaie iar artiştii care dau cu glanda să aibe *în jur* reporteri de reporteri, Oricum, apariţia cărţii este, pe undeva, un gest şi, ce mai, emisiunea e beton, vere.

Cum vrea muşchiul lui *o* să-mi răspundeţi şi deşi a căzut măgăreaţa pe noi, eu nu pun botul prea uşor. Îmi pare cu regret şi deşi se apropie o nouă vară cu lipeli, ştiţi voi, cu mega-lipeli, mă retrag să mă aerisesc la cutiuţă, să-mi fac o toaletare perfectă a urechilor dar şi o french manicure.

Se poate să am o minută liberă. M-aş opri la publicizarea poveştii acestei fete care este puţin umbrită şi puţin descumpănită de divorţul părinţilor. *Ei, chestiuni familiale, ce să-i faci!* Familiale sau familiare? Original sau originar din Malta? Extras sau extract de cont? *Poate mă lămuresc citind nişte* cotidiane. *Sau cotidiene?* Colegii sînt destui de confuji *în această direcţie, dar bate ora* doisprezece şi trebe să ajung la o foarte prestigioasă adunare condusă de doamna ministră de resort. *Nu pot lipsi.* Ca şi lider trebuieşte să cuvîntez pentru a explica la toţi ceilanţi ultimile schimbări din tráficul român (Carol Dávila, Lugój, Móldova Nouă) *sau de afară* (Strásburg, Ucraína, Rusía, Yemén). Aşa că nu mai strîmbaţi din priviri *căci pe străzile* alea se plimbă Costel cu capul decapitat al sorei sale, *pe străzile* alea unde nu se vede nici un picior de om.

Silance din gură, bă! Ce e cuţitul ăsta cu maţ în fund? Să te-nfigi în stomacul soacră-tii ca să afli cîte ouă a frecat maică-ta de te-a scos aşa galben.

Dar, haideţi să vedem şi alte ştiri pe scurt, apoi să luom, să lom publicitate. Şi în urma acestei şase ediţii a emisiunii să ne spună însuşi studenţii, la libera fiecăruia dintre invitaţi alegere, ce spray de dat la subraţ e mai bun şi unde sînt medicamentele care ei au foarte neapărată nevoie. O ultimă întrebare la dumneavoastră şi captarea atenţiei poate fi în acest moment complementată: *tu, din* înţelesul tu ce mai faci *se scrie cu doi o?*

* Cu italice sînt transcrise intervenţiile redactorului de text, prof. univ. Antoaneta Tănăsescu, consilier CNA.

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Nimic despre metrosexuali

„N-am fost niciodată un mare fan al cuvîntului «metrosexual». De ce trebuie ca unui bărbat îngrijit să i se aplice o astfel de etichetă, care poartă nenumărate conotaţii negative? De ce să nu li se spună pur şi simplu «porci» tuturor grăsanilor leneşi şi neîngrijiţi, iar noi ceilalţi să rămînem pur şi simplu «gentlemeni»?“

TaylorMCD, men.style.com

De cînd soru-mea s-a convertit la marxism-creştinism, am hotărît că epoca „-ismelor“ a virat în neconcludent şi desuet. Stilurile de viaţă ne definesc astăzi mai mulţumitor decît ideologiile, aşa că, în locul vechiului dosar dilematic dedicat „-ismelor“, vă propun o trecere în revistă a stilurilor de viaţă masculine *alfa*-sexuale. Folosirea acestor denumiri în contextul monden românesc şi pe hîrtia lucioasă tipărită se face încă timid şi împiedicat, iar situaţia seamănă pe undeva cu bancul în care octogenara soţie a unui *filatelist* le dezvăluie prietenelor ei senile că soţul ei este „sifilitic“.

Aşadar, dacă vă întrebaţi de ce sînt compuse denumirile stilurilor de viaţă contemporane cu adjectivul „sexual“ şi regretaţi iarna „-ismelor“ voastre, probabil că faceţi parte din tagma **retrosexualilor**, care reprezintă majoritatea covîrşitoare şi plictisitoare din România. Retrosexualul refuză cu obstinaţie să se preocupe de propria imagine şi respinge categoric deviaţionismul metrosexual. În versiunea *hard-core,* retrosexualul bea coniac Unirea şi crede că bărbaţii care se pensează sînt poponari.

Übersexualii încearcă să capitalizeze cuceririle epocii metrosexuale şi să meargă mai departe: „über-ii“ arată bine şi se îmbracă bine, dar nu sînt obsedaţi numai de propria imagine. Implicarea îi defineşte cel mai bine, spune Marian Salzman, tipa care a inventat termenul: dacă metrosexualii citesc *Vogue* şi *Cosmo, übersexualii* citesc *The Economist* şi *The New Yorker*. *Icon*-ul mişcării este Bono, solistul U2 şi artizanul campaniei *Stop poverty now*. *Übersexualul* refuză sexualitatea ambiguă şi teoreticieni ca Salzman susţin că avem de-a face cu revenirea masculului alfa heterosexual. Dacă lucrurile stau aşa, atunci ele stau trist. Dacă ele nu descriu decît aşteptările inventatoarei cuvîntului, atunci mai există o speranţă.

Întrebarea care pare să-i macine cel mai des pe neofiţi este cum distingem un retrosexual de un *übersexual?* Răspunsul ni l-a dat de mult poetul: după vorbă, după port. Faţă de metrosexualitate, *übersexualitatea* e reactivă. Faţă de orice altceva, retrosexualitatea e nativă. Dacă inventatorul metrosexualităţii, Mark Simpson, avea dreptate cînd spunea că metrosexualitatea este masculinitatea mediată, adică masculinitatea raportată la *media,* retrosexualitatea poate fi descrisă ca masculinitate imediată, primară, în vreme ce *übersexualitatea* încearcă să fie masculinitatea remediată, terţiară.

Ca să ieşim din acest răsfăţ preţios, vă propun să aruncăm o privire asupra unui specimen şi mai simpatic: **tehnosexualul.** În esenţă tot un metrosexual, individul are compulsii de *shopping* şi obsesii în legătură cu tot ce clipeşte, nu naşte pui vii şi se poate numi *gadget*. Unul dintre prietenii mei tehnosexuali deţine trei mobile, un *Palm,* un *desktop PC,* un *iBook,* un *iMac* şi un *iPod* şi le foloseşte simultan pe cel puţin două dintre ele în orice moment al zilei. Cel mai simplu mod de a-i atrage atenţia cînd ne aflăm faţă în faţă este să-i dau un *BUZZ!!* pe *Messenger* şi

apoi să-i trimit un mesaj pe mobil, rugîndu-l să-şi deschidă *YM*-ul pe *Palm* dacă şi-a lăsat Mac-ul să descarce un film în altă cameră.

Metrosexualul a fost cîndva definit simplist ca un bărbat hetero care arată ca un bărbat *gay*. Reacţia în faţa acestui schematism idiot a fost revoluţia (sau confuzia, după retrosexuali) apariţiei **pansexualilor,** a celor care refuză să califice experienţa sexuală după criteriul hetero/homo/bi, după numărul partenerilor sau după practicile sexuale. Pansexualul nu are un comportament obsesiv-compulsiv legat de sex, este doar o persoană cu o sexualitate extrem de relaxată. În lumea metro-, efigia pansexualului este **pornosexualul:** cel căruia nu-i pasă ce orientare sexuală are. Dacă în toamna anului trecut, revista *Details* (mica Biblie pentru metrosexuali) titra pornosexual pe copertă „Nu ne pasă dacă credeţi că sîntem *gay*“, în primăvară, coperta anunţa cu litere şi mai mari noua orientare pansexuală: „E OK să fii *gay!*“. Cred sincer că din această dilemă nu mai puteţi ieşi.

citit | văzut | auzit

Regina, Maybach-ul şi apendicita lui Camil

Pînă nu de mult, mi se părea caraghioasă Regina Angliei. Eram monarhist (britanic!), dar „imaginea“ acestei monarhii – nu prea vechi, la urma urmei... – era *totally uncool;* simţeam, influenţat poate de modelul Prinţesei Diana, că imaginea aceasta trebuie „upgradată“, garderoba *(acele* pălăriuţe, *acele* gentuţe... *oh, my God!)* schimbată, pe scurt: *brand*-ul rebranduit. Elisabeta II a mers mai departe, surdă la *cool,* credincioasă unei devize beton: „Never explain, never complain“ (nu explica şi nu te plînge). Şi n-a explicat, şi nu s-a plîns: nu a dat, în viaţa ei, nici un interviu! (A făcut-o, în locul ei, „Lady Di“, mai mult decît ar fi trebuit...) Acum, că a împlinit 80 de ani, inegalabila *„granny* naţională“ a dat un bal la care a invitat toţi octogenarii născuţi în aceeaşi zi cu ea, a ieşit în bătătura din faţa castelului ca să dea mîna cu supuşii – cu aceleaşi pălăriuţe, aceleaşi gentuţe şi-acelaşi zîmbet echidistant... Telejurnalele din toată lumea au dat (aceleaşi) imagini cu Ea călărind, vorbind cu cîinii personali, înclinîndu-se la trecerea convoiului mortuar al Prinţesei. Pare distantă şi depăşită – dar am văzut-o, printre filmuleţele de arhivă scoase cu acest prilej, cum, încă tînără, participa din toată inima la o cursă la Ascot, dînd din mîini ca o majoretă pentru a-şi îndemna calul să cîştige! Şi nu mi s-a mai părut nici caraghioasă, nici depăşită. *Ea* e cea mai reuşită imagine a monarhiei britanice: cînd totul o ia razna, începînd cu familia, a-ţi menţine calmul şi-a nu ceda sirenelor tabloide este aproape eroic. Poate că, într-adevăr, garderoba Reginei lasă de dorit; dar comportamentul Ei, nu. „Never“. *Way to go, Liz!*

Apropo de garderobă: am văzut-o, săptămîna trecută, pe L.E., care, ca o regină a Gustului, dădea sfaturi preţioase, la o televiziune, poporului. Vai, dar ce prost se îmbracă poporul, incredibil! Nu se asortează nici cînd iese-n prispă sau în faţa casei, pe uliţă, şi nici *indoors,* unde stă-n şlapi şi pantaloni de fîş. Mai nou, de cînd cu recentele inundaţii, s-a văzut clar diferenţa de *standing* dintre austriecii, cehii & ungurii calamitaţi şi noi. Dacă viitura nu i-a luat televizorul, de-acum Lelea Floarea va şti că, de va fi evacuată, pînă să-şi ia bocceluţa cu de-ale gurii, e musai să se oprească în faţa oglinzii pentru a-şi asorta surtucul cu basmaua...

Apropo de inundaţii: Becali n-a ratat momentul pentru a-şi mai face puţină campanie. S-a dus cu vreo şapte tiruri într-o comună – mă rog, n-a călătorit cu tirurile, ci tot cu Maybach-ul personal –, s-a enervat că şoferii vroiau să bage camioanele „cu spatele“ („Nu, domne, să le bage cu faţa, aşea!“), a descărcat cu mîna lui cîteva lăzi (cu portocale), i-a liniştit pe oameni că „e pentru toţi“ şi a făcut ordine, „aşea“... După care şi-a aprins ţigara cu ţigaret şi a rîs, jovial cum îl ştim. Băbuţele cu basmale-şi făceau cruce, iar un bărbat – ce părea cherchelit – a zis de mai multe ori, „Ce om, Doamne, ce om!“.

În *Idei în dialog* (aprilie a.c.), Sorin Lavric face o execuţie fără drept de apel a cărţii Martei Petreu, *Un trecut deocheat sau Schimbarea la faţă a României* (Editura ICR, 2004), semnalîndu-i *parti-pris*-urile ideologice, ingerinţele afective şi, una peste alta, inconsistenţa hermeneutică. Demonstraţia este riguroasă şi edificatoare; din păcate însă nici textul dlui Lavric nu scapă cu totul de ingerinţele afective reproşate autoarei clujene: într-un loc autorul vorbeşte despre *„bufeurile* de antipatie“ (*subl. m.*) ale Martei Petreu...

În *România literară* (nr. 16), Ioana Pârvulescu aminteşte – la rubrica ei, „Cronica optimistei“ – că, în octombrie 1927, atît Rebreanu, cît şi Lovinescu îl vizitează la spital pe Camil Petrescu, operat de o banală apendicită; cu acest prilej, Lovinescu se şi împacă cu dificilul C.P. Iar pe 31 decembrie al aceluiaşi an, tot Rebreanu îi spune lui Arghezi că nu are „nici un concurent în poezie“, în condiţiile în care – precizează I.P. – „Arghezi îi desfiinţase romanul *Ion.*“ Sigur că Ioana Pârvulescu poate fi acuzată, din nou, că „idealizează“ (cu documentele pe masă), dar nu putem să nu ne întrebăm: asemenea gesturi mai sînt astăzi, oare, posibile? **(a. l. ş.)**

re: member

„Activismul nu a fost niciodată cel mai bun mijloc de a lua parte la dezbaterile contemporane. Saltul în mijlocul luptei nu-ţi garantează nicidecum prezenţa în istorie, iar refugiul într-un turn de fildeş nu reprezintă neapărat o trădare. Dimpotrivă, tentaţia acestuia devine din ce în ce mai puternică şi din ce în ce mai îndreptăţită pe măsură ce maşina de tocat oameni îşi ambalează motorul. La extrema opusă se oferă o altă posibilitate, aleasă de cei mai mulţi: contemplaţia are mîinile curate, numai că nu are braţe – să acceptăm deci să ne murdărim mîinile intrînd în încăierare, căci, pînă la urmă, nu vom face mai rău, sau chiar vom face mai bine decît alţii. (...)

În afara contemplaţiei, mai puţin detaşată decît am crede, şi a ambiţiei, rătăcite, mai rămîne un model posibil: cel al intelectualului care nu-şi propune să-şi înscrie numele în cronici, care nu are nici măcar iluzia că îndrumă mersul ideilor şi al evenimentelor, dar care totuşi luptă, deşi ştie de la bun început că va pierde. L-am crede modest şi dezinteresat: şi totuşi el este cel care urcă cel mai sus pe piscurile orgoliului şi ale ambiţiei, în timp ce alţii se pierd în mlaştinile unei banale vanităţi. (...)

Nu s-a lăsat purtat de valurile pasiunii comuniste (era aşadar un binevoitor intelectual mic-burghez) şi nici de puternicul reflux care aruncă fără discriminare peste bord toate instrumentele analizei marxiste (iată că de fapt e un stalinist). A descris pofta nesăţioasă a capitalismului de peste Atlantic (era deci anti-american), dar nu vede în stat soluţia crizei (e aşadar un agent al imperialismului). A scris mult despre exploatarea popoarelor dominate (dar cum să nu-i iertăm asta unui idealist?) şi se încăpăţînează încă să o facă (e un cinic care îndrăzneşte să ni-i propună ca model pe tiranii de mîna a doua din lumea a treia). Nu a cedat panicii războiului rece (e un pacifist pletos), nu înghite definiţiile oficiale ale destinderii (iată-l devenit profetul nenorocirii, mesagerul apocalipsei, îngerul războiului). (...)

Mai bine să rămîi sceptic decît să te alături corului lăudătorilor. Mai bine să fii ireverenţios decît să participi la marea întrecere a servilismului. Atunci cînd sarcina pare prea grea, unii aleg confortul înşelător, facilităţile iluzorii şi satisfacţiile găunoase pe care le procură anticamerele puterii, fără să-şi dea seama că îşi sacrifică calităţile spirituale fără a obţine în schimb vreo fărîmă de putere.

Singura cale cu adevărat onorabilă rămîne atunci răgazul contemplaţiei.“

(Claude Jullien, „Datoria ireverenţei“, în *Le Monde diplomatique,* ediţia română, nr. 1, aprilie 2006)

Texte şi opinii de: *Cătălin AVRAMESCU (lector univ., Facultatea de Ştiinţe Politice) ● Rareş BERTZI (elev) ● Ciprian CIUCU (coordonator de program, Centrul Educaţia 2000+) ● Stela GIURGEANU ● Marian STAŞ (preşedinte, Fundaţia Codecs pentru Leadership) ● **Coordonatorul temei:** Cristian GHINEA*

Naţia peste 30 de ani

Aflat pe divanul Dilemei vechi, *Mihai Şora a vorbit despre greva profesorilor de anul trecut, spunînd că era „justificată pentru că statutul lor material este un statut de mizerie. Dar greva era fără obiect". În acea discuţie, distinsul nostru interlocutor a pus degetul pe rană, mutînd discuţia din domeniul imediatului spre ceea ce ar trebui să fie scopul mare al sistemului de educaţie: crearea unor noi generaţii cu personalitate: „Cred că întrebarea esenţială pentru clasa politică – pentru că nu poţi să-ţi imaginezi o clasă politică fără o perspectivă minimă şi fără un fel de prevedere a următorilor 20-30 de ani – ar trebui să fie următoarea: cum vrem să fie naţia asta peste 30 de ani? Timpită şi tîrîndu-se sau deşteaptă, cultivată şi sănătoasă, putînd să ia lumea în piept? Îmi închipui că nu există politicieni care să aleagă varianta neagră. Cu convingere totală sau cu puţină ipocrizie, ar spune: «Da, ar trebui să fim cultivaţi, ar trebui să fim sănătoşi, să putem să luăm viaţa în piept». Pe urmă se va spune că nu avem bani. Nu-i nimic. Obiectivul de peste 20 de ani poate fi împins pînă adunăm banii necesari. Dar în 15 ani nu a existat o asemenea preocupare de perspectivă a clasei politice româneşti. Şi de asta greva a fost întru totul justificată şi totalmente fără obiect şi de aici încolo e un semn de întrebare şi nu ştiu ce se poate întîmpla."*

*După această discuţie mi-a venit ideea acestui număr. Şi ridicăm mănuşa aruncată de Mihai Şora. Nu vom vorbi despre cazurile de violenţă de la ştiri, nu vom vorbi despre salarii. Vom vorbi despre ce vrem să facem cu educaţia ca întreg, cum vrem să arate mai încolo un copil care intră mîine în şcoală. Ce învaţă el? „Cum vrem să fie naţia asta peste 30 de ani?" (**C. G.**)*

Stela GIURGEANU

ELEVII

Cum ar fi dac-ar fi să fie

Cum ar arăta totuşi şcoala ideală, una de care nu s-ar mai plînge nimeni, adică una aflată deocamdată doar pe culmile imaginaţiei, vizualizată tot deocamdată şi tot doar cu ochii minţii? Pe muchie de sărbătoare, pe coridoarele prelungi sau în holul unde „se face" de serviciu, un reportaj despre dorinţele celor mici întru reformarea celor mari. Despre ce „în primul rînd" ar schimba cei afectaţi în mod direct şi despre ingredientele pe care le-ar pune la temelia acestei şcoli. O şcoală struţo-cămilă a viitorului, dominată de ideea „pauzele lungi şi dese, cheia marilor progrese", pigmentată însă puternic şi de visul american.

În primul rînd: Programa

Alina este elevă în clasa a opta. Îmi vorbeşte de stres (o boală pe care o credeam rezervată exclusiv adulţilor). Şi-ar dori „mai puţine lecţii de făcut". Pentru că după şcoală „ajung acasă, mănînc şi sînt prea obosită să mai fac ceva." Dimineaţa, cînd se apucă de lecţii, o apucă panica; pur şi simplu n-are timp. Aşa că ar schimba... materia încărcată, orarul făcut aiurea – 36 de ore pe săptămînă... 5 zile pe săptămînă, de la 8 la 15 – ar scoate evaluările multe şi profesorii neînţelegători.

„Să se introducă un regim mai-de-facultate." **Codruţa,** elevă într-a zecea, Liceul „Marin Preda". Ce-ar fi, începe visul ei, dacă pornind, hai să nu zică dintr-a cincea, dar măcar de la liceu, fiecare să-şi poată alege materiile pe care le vrea. Aici o liniştesc, spunîndu-i că nici la facultate nu este chiar aşa... Ridică însă din umeri, *în fine,* şi continuă, amintindu-şi cu revoltă de ea (ca să mi se dea drept exemplu viabil), elevă într-o clasă de „uman", nevoită să tocească „inuman" la mate, fizică sau chimie, irosindu-şi astfel timpul cu nişte lucruri pe care oricum le va uita, deci inutile. (O colegă o susţine, peste umăr, spunîndu-mi că „la materii din astea" oricum înveţi pentru „sfîntul cinci", doar cît să treci clasa, iar asta îţi mănîncă din timpul pe care ai putea să-l aloci studiului materiilor preferate. „De multe ori nici nu meritäm cinciul... dar profesorii se fac că nu-şi dau seama, iar noi că-l meritäm...")

În primul rînd, predarea materiei

„Mi-ar plăcea ca lucrurile pe care le învăţăm în teorie, să ni se predea... mai în practică. Adică să mai ieşim şi noi dintre patru pereţi şi să facem mai mult studiu de teren". **Mircea**, clasa a XI-a, Liceul „Tudor Vianu" din Capitală. Iar asta i-a băgat în cap un amic de-al lui, un norocos de la Şcoala Americană. „Orice înveţi, fie că e vorba de o formulă de matematică sau un eveniment istoric, are aplicabilitate. Sau ar trebui să aibă. Profesorii trebuie să găsească o cale să-ţi demonstreze asta, că orice înveţi în şcoală, te poate lovi oricînd în viaţa de zi cu zi."

(Mulţi mi-au împărtăşit „primul lor rînd" despre şcoala ideală, relaţionîndu-l la sistemul american, aşa cum îl pot percepe de la televizor. Cu săli de sport dotate cu piscină, vestiare, săli de dans, sală de mese, pauza de o oră pentru a lua masa. Unii merg şi mai departe, visînd şi autobuzul american al şcolii care să-i ia şi să-i aducă de-acasă.)

În primul rînd, profesorii

...„Profesorii nu încurajează copiii să vorbească, nu există nici un fel de spirit competiţional, iar asta cred că ar fi cel mai important pentru o şcoală a viitorului." (**Irina,** clasa a XI-a)

...„Profi care să vrea să te stimuleze pe bune... s-o facă dîndu-ţi note mari... că acum sînt unii care, chiar dacă tu ştii lecţia la perfecţie, tot 9 sau 8 dau... io, personal, n-am fost niciodată stimulat cînd am luat o notă mică... din contră, îmi venea să-mi bag picioarele în ea de materie." (**anonim**, clasa a XII-a)

„Mi-ar plăcea ca profesorii să fie mai apropiaţi de noi, mi-ar plăcea să avem, aşa, ca la americani, un psiholog al şcolii sau un îndrumător de carieră... mi-ar plăcea să nu ne mai fie frică de teze şi de lucrări de control şi să vin la şcoală mai puţin stresată." (**Mihaela**, clasa a IX-a)

În primul rînd, şcoala?

(propuneri anonime, curtea Liceului „Marin Preda", Bucureşti)

...„Şcoala? E bună şi-acum... în pauze; naşpa e cînd trebuie să toceşti... altfel, la ore... noi ne distrăm copios cînd luăm note mici sau cînd răspunde un bou ca o cizmă."

...„Aş băga muzică în pauză şi aş amenaja un loc de fumat pentru elevi."

...„Aş băga cursuri de graffiti, înot, scrimă şi skateboard."

...„Mi-ar plăcea să avem o cantină."

...„Şcoala ideală: fără profesori, fără lecţii şi teme, fără note... doar un loc de relaxare. Pauze lungi şi între ele alte pauze lungi."

...„Mi-ar plăcea să avem şi noi echipe de fotbal şi campionate între licee şi... majorete..."

...„Să nu mai stăm ca tîmpiţii 8 ore pe zi, ca oamenii muncii, în bănci, neclintiţi şi geniali."

...„Şcoala ideală? Una la care să nu simt că pierd timpul..."

Problema identificată de participanţi este includerea mediei anilor de studiu drept criteriu în calcularea notei finale la capacitate sau a mediei la admiterea în facultate. Scopul acestei măsuri este, în opinia profesorilor, stimularea elevilor să înveţe la toate materiile, nu doar la cele la care dau examen *(„înţeleg că s-a dorit ca elevul să înveţe la toate disciplinele, nu doar la matematică şi română")*. Elevii şi părinţii s-au declarat într-o primă fază contrariaţi de schimbările petrecute (elev: *„eu acum trebuie să învăţ şi la materii care nu îmi trebuie mai departe, doar ca să am media mare"*; părinte: *„la facultate acum nu se dă examen, la capacitate 50% a fost media claselor, nu înţeleg unde vor să ajungă cu sistemul acesta"*). Efectul negativ perceput de elevi, profesori şi părinţi este că nota devine mai importantă decît învăţarea, ceea ce conduce la influenţarea evaluării (profesor: *„dacă le pun o notă mai mică încep să se roage de mine, ascultaţi-mă şi mîine, nu îmi puneţi azi notă"*; părinte: *„am ajuns să merg la profesor să îi schimbe nota la muzică şi la desen"*; elev: *„dacă mă ascultă şi nu ştiu o rog să nu îmi treacă nota şi învăţ la ora următoare să iau notă mare, că îmi trebuie pentru admitere"*). Goana după note poate să atingă şi forme dramatice, după cum a explicat un părinte: *„la gimnaziu fetiţa făcea meditaţii la şapte materii, pentru a avea note mari şi a ajunge la un liceu bun"*. Profesorii au indicat faptul că au transmis nemulţumirile lor către inspectorate, dar nu au primit răspunsuri şi nu s-au organizat dezbateri despre rezultatele practice ale noului sistem de examinare.

(Fragment din raportul „Administrare şi practici lipsite de integritate în şcoală" – Centrul Educaţia 2000+, aprilie 2006)

Rareş BERTZI

Şcoala noastră cea de toate zilele

Ce ne enervează în şcoală? Ce am schimba? Din punctul nostru de vedere, al elevilor, ar fi multe de spus... Nici nu ştiu cum sau cu ce să încep. Deşi aş începe prin a mă gîndi dacă este ceva pozitiv în tot ceea ce se numeşte „învăţămînt"...

Un lucru bun de menţionat ar fi că unii profesori au potenţial, dar parcă sistemul îi îngrădeşte. Sînt oameni care au potenţial, dar nu sînt încurajaţi în direcţia potrivită. Aşadar, dacă dascălii nu sînt încurajaţi şi nu se simt aşa, cum am putea noi, elevii, să spunem că sîntem încurajaţi în direcţia corectă?

Un alt lucru care enervează sigur pe toată lumea şi care ar trebui schimbat neapărat este cantitatea de materie care „ni se bagă pe gît". Adică, pur şi simplu, nu ai timp să te concentrezi pe ceea ce îţi place şi pe ceea ce îţi va folosi mai departe, pentru că eşti prea ocupat să stai să înveţi la alte multe materii, pentru că este şi acolo mai mult decît suficient de învăţat! Şi dacă stai să analizezi fiecare materie în parte descoperi că este mult prea mult conţinut... Învăţăm lucruri care nu ne ajută la nimic, dar le facem de dragul de a le face. Fiecare profesor are pretenţia ca la ora dumnealui să ştii foarte bine (nu mă refer aici la materiile de profil), chiar dacă pe tine nu te interesează atît de mult sau pur şi simplu nu ai înclinaţie spre aşa ceva...

O altă bilă neagră este faptul că unii profesori nu susţin activitatea elevilor. Deşi încerci să faci ceva, extraşcolar, benefic pentru şcoală şi pentru ceilalţi elevi, unii te privesc cu suspiciune şi au impresia că le „iei pîinea de la gură".

Probabil că de vină pentru toate aceste lucruri este faptul că deja oamenii au un anumit mod de a gîndi şi percepe lucrurile, mod de gîndire care trebuie schimbat! Cum? Probabil că cea mai bună variantă ar fi să se organizeze cursuri pentru profesori, discuţii deschise elev-profesor, cu alte cuvinte să se discute problema, nu să ne eschivăm, să avem impresia că nu există, cînd ea de fapt creşte din ce în ce mai mare şi, cred eu, mai periculoasă... Problema este, cred eu, lipsa de comunicare şi înţelegere între cele două părţi. Nimeni nu cred că vrea ca şcoala să-i lase un gust amar. Ar trebui să fie o experienţă plăcută, din care să avem ce să învăţăm, pentru că, aşa cum merge învăţămîntul acum, sigur ieşim din şcoală cu diplome, dar de fapt nimic palpabil, măsurabil...

În şcoală ar trebui să-ţi dezvolţi creierul, nu să ţi-l anihilezi.

***Rareş Bertzi** este elev la Colegiul Naţional „I.L. Caragiale".*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 28 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ciprian CIUCU

SITUAȚIA

Prea multe inițiative, prea puțină reformă

Măsura unui sistem de educaţie al unei ţări este absolventul. Orice altă discuţie despre ce califică o şcoală să fie considerată *şcoală bună,* nu poate fi decît marginală. Faptul că se spune că o şcoală are profesori bine cotaţi, că deţine o bază materială bună, că dă olimpici şi aşa mai departe, toate acestea nu contează cîtuşi de puţin dacă absolvenţii săi nu îndeplinesc anumite cerinţe minime, general definite, pentru a putea fi numiţi absolvenţi. Am făcut această introducere pentru a nu mai lăsa loc, încă de la început, altor criterii care nu fac decît să abată atenţia de la esenţial. Problema educaţiei româneşti de astăzi este deprecierea calităţii acesteia, resimţită şi clamată atît de cadrele didactice, cît şi de toţi cei care vin în contact constant cu educaţia, fie că este vorba despre părinţi, studenţi şi elevi sau, sporadic, cum ar fi ziariştii, ONG-uri şi orşicine.

Problema educaţiei româneşti este una de viziune. Nu a existat, nu a fost fixat, definit, un ideal educaţional la care să se raporteze toţi cei care au ajuns, voit sau întîmplător, să decidă la un moment dat asupra educaţiei. Au existat, în schimb, nenumărate iniţiative şi modele propuse, care mai devreme sau mai tîrziu au fost uitate. Oamenilor cărora le-a picat soarta educaţiei româneşti în mînă, le-a lipsit consensul. Nimic din ce s-a început nu a fost dus la bun sfîrşit. Dar iniţiative au fost nenumărate. Cauzele incoerenţei administrării sistemului şi a ineficienţei acestuia au fost în principal două: oamenii partidelor politice care au dat miniştri ai educaţiei aveau viziuni complet diferite, iar funcţionarii eterni din Ministerul Educaţiei şi din multele instituţii coordonate de acesta nu au fost în stare să ofere continuitate, aflîndu-se cu totul la dispoziţia deciziei politice.

Cu cine şi cum?

Diriguitorii educaţiei ştiau că trebuia făcut ceva cu educaţia de după 1990, dar nu le era clar ce anume, mulţumindu-se să scoată din programa şcolară tot ce avea explicit legătură cu comunismul. Posibilitatea de a lansa reforme şi proiecte de politici educaţionale, care să se adreseze majorităţii elevilor, a fost ignorată de sub masca unor îmbătări cu apă rece, cauzate de rezultatele spectaculoase, dar nereprezentative, ale unor olimpici la ştiinţe exacte. Astfel s-au pierdut timpi extrem de importanţi pentru a interveni asupra unui sistem inert, conservator şi megalitic. În această situaţie s-a complăcut educaţia românească pînă în 1995, cînd a apărut o lege a învăţămîntului, în vigoare şi astăzi, cu nenumărate amendamente. Legea din 1995 ar fi trebuit să ofere o viziune, dar nu a fost decît acoperire juridică pentru sistemul care dorea să supravieţuiască. Abia pe vremea deja proverbialului ministru Andrei Marga s-a pus problema-cheie: ce vrem să facem cu acest învăţămînt pe termen lung? Unde vrem să ajungem? Există cîteva întrebări şi mai concrete: ce vrem să transmitem copiilor noştri? Cu cine, şi cum pregătim profesorii?

Pe vremea lui Marga s-a creionat cîte un răspuns pentru fiecare dintre aceste întrebări. S-a refăcut curriculum-ul naţional, a început să se vorbească despre necesitatea perfecţionării continue a unor cadre didactice depăşite profesional (de cele mai multe ori din punct de vedere pedagogic, nu ştiinţific), s-au creat instituţii specializate pentru evaluare şcolară (care concep şi organizează examene şi criterii de notare la clasă), pentru crearea manualelor, pentru învăţămîntul profesional şi tehnic, pentru reglementarea formării continue a profesorilor, pentru acreditare şcolară şi pentru o grămadă de alte aspecte. Ca de multe alte ori, ce a început unul nu a continuat celălalt, aşa că puterea din 2000 a tras pe linie moartă majoritatea acestor iniţiative, fie că nu le-a înţeles, fie că nu îi aduceau avantaje de imagine. Între altele, au făcut uitat şi un document esenţial creat de specialiştii lui Marga în 1998: *Curriculum naţional pentru învăţămîntul obligatoriu – cadru de referinţă*. Acest document descrie profilul absolventului de învăţămînt obligatoriu: cum anume va arăta un copil după ce iese din sistem. Şi acest copil ar fi trebuit să fie: un absolvent capabil să creeze şi să transmită valori (nu doar să reproducă) şi o persoană cu opţiune civică (cetăţean activ, responsabil, în stare să comunice, posesor de gîndire critică, capabil de decizii şi autointegrare socială). Rolul unui astfel de document este să ghideze munca celor care decid ce se învaţă şi cum se învaţă la şcoală. Din păcate, Marga nu a insistat suficient asupra importanţei lui, iar cei care i-au urmat au fost aproape complet dezinteresaţi de reformele începute. Hilar este faptul că documentul, aprobat prin ordin de ministru, este încă în vigoare, dar ar fi o minune ca o persoană cu putere de decizie să-şi mai amintească de el.

Sindicatele apar mereu la TV ca martiri luptători pentru viitorul nostru, dar au sabotat sistematic încercările de reformă pentru că le ameninţau stabilitatea.

Perioada 2000-2004 a fost o perioadă de recul, în care Ecaterina Andronescu a anulat cît a putut din aceste reforme, şi cît a fost lăsată de oamenii rămaşi prin instituţii. În schimb, s-a dedicat unui proiect megalitic şi prost gîndit, considerat – în mod eronat – un panaceu al învăţămîntului preuniversitar: informatizarea liceelor la nivel naţional. Nimic mai prost gîndit: pînă să se dezmeticească, directorii s-au trezit pe cap cu o serie de echipamente la care se uitau ca mîţa-n calendar, care consumau bani (pe care nu-i aveau) pentru întreţinere şi folosire. Unde mai pui că implementarea unui astfel de proiect la nivel naţional ia timp, iar echipamentele informatice devin depăşite de viteza cu care evoluează softurile, şi ele foarte costisitoare. Proiectul a fost un panaceu doar pentru buzunarele celor care au primit contracte de milioane de dolari fără licitaţii. Sfîrşitul guvernării pesediste l-a găsit la Minister pe un domn, Atanasiu, care era străin de problemele educaţiei. Aproape nimic din ce-şi asumase România în sfera învăţămîntului superior nu se întîmplase. Procesul Bologna, de creare a Spaţiului European al Învăţămîntului Superior, cu România parte integrată a acestuia, fusese cu totul uitat şi o serie de paşi ce trebuia deja parcurşi nu fuseseră nici măcar definiţi. Mircea Miclea a încercat să repună reforma pe şine, a avut iniţiative curajoase la nivel înalt, în timp ce la firul ierbii, la nivelul şcolii, degradarea a continuat. Dar schimbările sale nu au fost susţinute politic şi administrativ, ducînd la o demisie prematură. Înlocuitorul său, ministrul Hărdău, paraşutat în plină criză a grevelor, cu un program făcut pe genunchi în trenul de la Cluj la Bucureşti, are de dus la capăt un mandat fixat de sindicate. E un simplu administrator al unor măsuri negociate de sindicate cu premierul. Banii promişi de guvern au la bază *managementul* de proiect, adică, ca să facă rost de bani promişi educaţiei, personalul unei şcoli trebuie să aibă abilităţi de *new public management* şi să scrie proiecte. Aspect îndoielnic, care va introduce competiţia pentru fonduri (lucru bun!), dar care va mări distanţa dintre şcolile potente şi cele defavorizate, fără ca elevii să aibă nici o vină. În orice caz, atît cît a mai rămas din guvernarea PNL-PD, adio iniţiative şi viziuni sistemice de genul Miclea!

De ce nu a mers?

Cred că e clar din această scurtă prezentare că, dacă ne uităm în urmă şi ne imaginam acum 16 ani cum va arăta învăţămîntul românesc în 2006, speranţele de atunci erau cu totul altfel decît realitatea de astăzi. Mi se va spune că nu sînt bani, mi se va spune că politicienii sînt ticăloşi şi nu înţeleg să dea mai mulţi bani pentru educaţie, pentru copiii noştri, pentru viitorul nostru, ştiţi poezia obişnuită. Ei bine, e adevărat, nu sînt suficient de mulţi bani. Dar nu asta e prima problemă. Vedeţi cazul cu informatizarea. Dacă umpli nişte camere cu computere (şi foarte multe camere stau încuiate, directorii temîndu-se să nu fie stricate de copii!) nu înseamnă că duci sistemul în epoca informatizării, în condiţiile în care nu pregăteşti terenul cu cadre specializate, cu condiţii generale de lucru (acces la Internet, de exemplu). Credeţi că dacă am avea la anul un buget de 7% din PIB s-ar schimba ceva esenţial? Şi prin „esenţial" înţeleg ce anume îi învăţăm pe copii.

De fapt, există foarte mult populism şi demagogie în discursurile despre educaţie. Foarte mulţi profesori nu au nici un chef de reformă, să vină unii să le spună ce să facă, ei vor un job sigur, chiar dacă îi plictisesc pe elevi cu materii insuportabile şi cu cititul din manual la ore. Sindicatele apar mereu la TV ca martiri luptători pentru viitorul nostru, dar au sabotat sistematic încercările de reformă, pentru că le ameninţau stabilitatea. Stabilitate în sărăcie şi nenorocire, dar stabilitate totuşi. Au sabotat descentralizarea şi asumarea deciziei de către comunitate, pentru că e mai uşor să manifestezi la minister decît să convingi părinţii că le educi cu adevărat odraslele. Profesorul majoritar este o fiinţă extrem de conservatoare, interesată în primul rînd de soarta sa, de statutul său. Un singur exemplu, trecut neobservat în focul negocierilor din timpul grevei de anul trecut, a fost retragerea de către guvern a iniţiativei, la care Miclea ţinea foarte mult, privind titularizarea. În prezent, un profesor nu este angajat al unei instituţii/unităţi (cum sîntem noi, oamenii de rînd), ci angajat al unui întreg sistem care trebuie să-i asigure un loc de muncă. Adică este angajat nu al şcolii sau al comunităţii, ci direct al Ministerului Educaţiei. Este absurd. Ministrul nu-şi poate cunoaşte personal toţi cei circa 300.000 de angajaţi. Dar aşa este mai bine şi mai călduţ pentru profii puşi pe greve. Nu-şi negociază salariul cu directorul de şcoală, care-i cunoaşte calităţile şi-i poate face o evaluare realistă, ci direct cu ministrul sau chiar prim-ministrul.

O foarte proastă comunicare atît în interior cît şi în exterior a făcut din educaţie un sistem neperformant. Toţi miniştrii, fără excepţie, s-au arătat incapabili să-şi comunice intenţiile propriilor oameni (profesorii) din teritoriu, care au înţeles – cînd era deja prea tîrziu – ce dorea să facă respectivul ministru. Mai mult, educaţia nu a devenit niciodată (cu excepţia crizelor provocate de greve) la mod realist o temă de dezbatere publică. Ministerul nu a reuşit să comunice beneficiarilor serviciului public de educaţie încotro îşi îndreaptă politicile şi ce fel de absolvenţi are de gînd să facă din elevi. Dacă se intenţiona o schimbare, aceasta nu trebuia impusă, ci explicată, pentru a realiza politici, ai nevoie de participare şi deferenţă din partea tuturor celor interesaţi.

Spre ce trebuie să ne îndreptăm?

Într-o primă fază, trebuie să grăbim, chiar dacă riscurile sînt mari, descentralizarea. Trebuie să tindem la autonomia unităţilor de învăţămînt. Avem nevoie de management eficient al unităţilor de învăţămînt şi, pentru acest deziderat, trebuie să responsabilizăm directorii de şcoală. Mai mult chiar, trebuie să liberalizăm meseria de profesor. Privatizarea sistemului preuniversitar de educaţie va duce, dacă nu imediat, cu siguranţă într-o perioadă medie de timp, la creşterea calităţii serviciilor educaţionale. Astfel, va trebui diversificate alternative de pregătire şi calificare. Avem nevoie de un învăţămînt universitar deschis, capabil să ofere servicii şi pentru studenţi din ţările dezvoltate. Aceasta şi în contextul în care, din 2007, (conform procesului Bologna) ne aşteptăm ca universităţi prestigioase din Europa să-şi deschidă filiale în România şi să facă o reală concurenţă universităţilor noastre. Nu ne putem opune competiţiei libere. Elevul sau studentul – resursă şi beneficiar al educaţiei – se va manifesta nu doar în calitate de consumator, ci şi de creator de exigenţe educaţionale. Dacă societatea consideră cu adevărat educaţia ca resursă a dezvoltării şi principală investiţie pentru viitorul ei, atunci trebuie să pună presiune asupra sistemului şi să-i impună modernizarea.

Ciprian Ciucu *este coordonator de programe la Centrul Educaţia 2000+ (think-tank specializat în probleme educaţionale – www.cedu.ro)*

Dezinteresul părinţilor este deplîns de profesori, de elevi şi chiar de părinţii participanţi la discuţii (profesor: *„Marea majoritate a părinţilor sînt interesaţi numai de rezultatele şcolare ale copilului"*; profesor: *„Sînt mulţi [părinţi] care vin la şcoală doar dacă aud de o problemă"*; părinte: *„Şi la şedinţa cu părinţii, din 30 dacă vin 10 e bine"*; elev: *„Dacă îi cheamă dirigintele mai vin [la şcoală], altfel nu"*). În toate grupurile de părinţi s-a înregistrat un nivel de informare foarte scăzut privind problemele reale ale şcolii, dar şi vehicularea unor stereotipuri curente privind sistemul de învăţămînt *(„Înainte de 1989 se făcea şcoală adevărată, acum nu mai e ca atunci"; „În şcoala românească se învaţă bine, uitaţi-vă la rezultatele olimpiadelor"; „Un elev dintr-a şasea de la noi a mers în Germania şi acolo putea să intre direct într-a opta, aşa de bine era pregătit"*).

(Fragment din raportul „Administrare şi practici lipsite de integritate în şcoală" – Centrul Educaţia 2000+, aprilie 2006)

Exemplu de intervenţie administrativă care influenţează evaluarea:

„Era o fată despre care ştiam că rămăsese repetentă şi a venit la ore. Am întrebat-o: tu ce cauţi aici, că ai rămas repetentă? Şi mi-a spus că nu e adevărat, că a trecut. Am verificat din nou şi într-adevăr, trecuse. Pentru că a venit cu o intervenţie, şi a trecut."

Întrebare: aţi discutat cazul în Consiliul Profesoral sau în alt organism?

„Ce să discute în Consiliul Profesoral, că un inspector general sau un inspector oarecare a avut o intervenţie şi a făcut chestia asta? Ce să-i fac eu ăluia, vă daţi seama că inspectorul general află şi mă dă afară de nu mă văd".

Participanţii au mai menţionat şi faptul că astfel de intervenţii sînt relativ puţine, dar au un efect devastator pentru întregul sistem, subminînd exact valorile pe care acesta ar trebui să se clădească: *„e suficient că elevii cunosc situaţia; eu pot să le vorbesc oricît despre corectitudine, cinste, învăţătură şi aşa mai departe, ei ştiu că au un coleg lăsat de profesor şi trecut de bani".*

(Fragment din raportul „Administrare şi practici lipsite de integritate în şcoală" – Centrul Educaţia 2000+, aprilie 2006)

Marian STAȘ

PROIECTE

„Școala pe bune“

– un proiect de transformare –

De ce?

Timp de *10-20 de ani de-acum înainte, Educația este proiectul public numărul 1 în România.* Motivul, istoric: *a treia mare transformare a Școlii românești moderne, după cea articulată de Spiru Haret în anii 1890-1900 și după reforma comunistă din 1948, încă nu a avut loc!* De șaisprezece ani ne încăpățînăm să rămînem încremeniți în pilda drobului de sare, contemplînd o realitate educațională pe care o vedem că ne „cade în cap“ clipă de clipă, incapabili să acționăm ferm, decisiv. Școala noastră (îndeosebi învățămîntul preuniversitar) funcționează acum după un model incorect, inadecvat, în profundă discordanță cu necesitățile timpului pe care îl trăim. Analiza lucidă, detașată a realității sălilor de clase conduce la concluzia că, în profunzimea sa, *educarea comportamentelor prin intermediul Școlii* nu s-a schimbat față de anii copilăriei și adolescenței generației noastre și a părinților noștri. Iată de ce:

● Pentru că, acum, Școala continuă să instruiască *(dacă* o face!) în proporție de 99% și să educe (iarăși, *dacă* o face!) în proporție de 1% – exact pe dos față de cum ar trebui!

„O Școală care, acum, este făcută doar pentru că «trebuie».“

● Ea nu cultivă și nu dezvoltă deprinderi și aptitudini precum: *curajul de a opta și de a decide; asumarea costurilor deciziilor luate; disciplina muncii intense, oneste, constante, pentru propria creștere și nu pentru a „da bine“; respectul față de valori precum încrederea, onestitatea, performanța autentică; forța de a învăța de la celălalt, atunci cînd simți că e mai bun ca tine*. În schimb, continuă să înregimenteze mici plutoane de cîte 25-30 de copii și să le treacă din clasa întîi pînă în clasa a douăsprezecea – cu bac cu tot! – prin modelul comportamental orwellian cultivat cu strășnicie de comuniști: toți, profesori și elevi – predînd și învățînd an după an aceleași 12-13-14-15-16-17 materii, multe și supraîncărcate; toți, profesori și elevi – recitînd și memorînd tone de cunoștințe inutile; toți, profesori și elevi – dînd și luînd note pe cît „se ține minte“; toți, profesori și elevi – premiind pseudo-performanța de tip „eu contra celuilalt“, în loc de „eu, mai bun azi față de cum am fost ieri“; toți, profesori și elevi – reactivi, ascultători, făcînd ce „li se“ spune, cu instinctele asertive atrofiate de prea multă diateză pasivă, ce le parazitează exprimarea și gîndirea...

● Pe scurt, o Școală care, acum, este făcută doar pentru că „trebuie“. O Școală care, acum, *nu cultivă Valorile acestui timp.* O Școală care, acum, *nu folosește.* O Școală care, acum, *nu place.* Drept urmare, chiulul, copiatul, șpaga și învățarea fușerită devin comportamente „la ordinea zilei“; reacții inconștiente de autoapărare față de un sistem educațional perceput ca exercitînd – și pentru dascăli, și pentru elevi – o agresiune mocnită, continuă, implacabilă, cu puterea perfidei „picături chinezești“.

● Mai mult, Școala nu este pregătită să facă față Străzii. În mod normal, transferul de atitudini si comportamente este dinspre Școală spre stradă, comunitate, societate. Acum se întîmplă exact invers: Strada invadează Școala, iar maneliștii au devenit modele pentru elevi. Școala comunistă nu trebuia să facă față asaltului de violență de pe micile ecrane și nici nu dispunea de mecanisme de rezonanță cu valorile democrației și libertăților individuale. De aceea modelul respectiv de „învățămînt“ (necum de „educație“), încă puternic prezent, este anacronic și generează haosul pe care îl resimțim din plin.

Un exercițiu de viziune: „Școala pe bune“ – Altceva! Altfel!

Mesajul politic la vîrf: educația este cel mai important proiect public al României în următorii 10-20 de ani (www.lmt.ro/scoala/scoala.html). *Logica mesajului* este următoarea:

● schimbarea profundă a comportamentului unei societăți se poate produce numai dacă este amorsată și susținută durabil de agenți ai schimbării cu statut de „masă critică“ – o masă critică de milioane (la propriu!), cu înalt grad de „competitivitate mentală“.

● competitivitatea mentală se poate crea doar amorsînd imediat și susținînd durabil un proces profund de schimbare (la nivel de milioane!) a „infrastructurii mentale“ a societății, în ansamblul său.

● instrumentul public principal pentru schimbarea infrastructurii mentale a societății este educația, în sensul cel mai larg cu putință.

● așadar, cum România are nevoie acum, urgent, de schimbarea infrastructurii sale mentale, *educația devine proiectul său public numărul 1.*

În procesul de *schimbare prin educație* a infrastructurii mentale a României, *educația prin Școală joacă de departe rolul cel mai important,* fie și numai dacă avem în vedere numărul de suflete pe care acest sistem le atinge în mod direct. Doar în spațiul preuniversitar își duc existența cam 300.000 de oameni ai școlii, care păstoresc cam 3.000.000 de copii. Trei sute de mii de adulți și trei milioane de copii (la care se adaugă părinții și bunicii elevilor) înseamnă un mediu în care orice proiect de sistem generează un impact de foarte mare amploare, cu consecințe profunde la nivelul întregii societăți.

Iată propunerea: facem o Școală „pe bune“! Altfel spus, o școală „autentică“, adică un sistem educațional clădit pe valori, care folosește și place. Iată **valorile**: *încrederea; onestitatea; competența; performanța; curajul acțiunii civice*. Iată **proiectele** cu care eu aș începe „Școala pe Bune“:

● **Campania „8% pentru educație“**: alocarea, începînd cu 2007, a unui procent de pînă la 8% din PIB pentru Educație, **pe bază de proiecte de transformare a sistemului**; schimbarea Legii învățămîntului.

● **Bac-ul – la muzeu!**: anularea, din vara lui 2007, a examenului de bacalaureat, așa cum se desfășoară el în forma actuală; înlocuirea acestuia cu o examinare standard modernă, *contracost*, la dispoziția absolvenților de liceu care doresc să urmeze studii superioare.

● **Arta și măiestria de a fi profesor**: includerea, din octombrie 2007, în ofertele tuturor universităților, a unui masterat de educație / practica predării *(Practice of Teaching).*

● **Cariera didactică:** proiectarea și punerea în practică a unei strategii moderne de dezvoltare a resursei umane din educație, centrate pe creșterea profesională a personalului care își desfășoară activitatea în acest domeniu, avînd ca obiectiv strategic consfințirea statutului social de prim rang și a demnității profesiei de dascăl în România; calendar: 2007-2015.

● **Modelul 6-3-3 pentru duratele școlarizării în ciclurile primar-gimnazial-liceal**: construcția unui model al educației de bază în concordanță cu dezvoltarea biologică și psihosomatică a copilului (primii șase ani de educație – petrecuți în aceeași școală); calendar: 2007-2015.

● **Școala – altfel!:** mai puține discipline în fiecare semestru (5; 6; 7; 8); același număr de ore pe săptămînă pentru fiecare disciplină (de exemplu: 4; 3); un portofoliu semestrial de discipline obligatorii și la alegere (de exemplu: 7 discipline pe semestru = 4 discipline obligatorii + 3 discipline la alegere); programe școlare / manuale adecvate; formare profesori adecvată; calendar: 2007-2015.

● **Descentralizare managerială:** delegarea autorității alocării resurselor umane și financiare directorilor și consiliilor de administrație din școli; calendar: 2007-2012.

● **Inspecția școlară și instituțională**: scoaterea funcției de inspecție școlară de sub autoritatea furnizorului național de educație; crearea unui organism independent (consorțiu) de inspecție școlară și instituțională, ale cărui responsabilități principale sînt evaluarea stării învățămîntului preuniversitar și oferirea de *feedback* (constatări; recomandări de îmbunătățire) furnizorului național de educație; calendar: 2007-2010.

● **IB**: cuprinderea a 10% din unitățile școlare preuniversitare în programul *International Baccalaureate* (www.ibo.org); calendar: 2007-2017.

● **„Tezaurul educației“:** colectarea/actualizarea informațiilor statistice relevante și construcția unor modele de prognoză, pe baza datelor demografice specifice; calendar: 2007-2010.

Concluzii

A treia transformare profundă a Școlii moderne ca sistem public în România, după Spiru Haret și după comuniști, încă nu a avut loc.

Educația este proiectul public numărul 1 în România în următorii 10-20 de ani, pentru că prin educație societatea își schimbă infrastructura mentală, iar această schimbare vitală, în concordanță cu valorile timpului nostru, încă nu s-a produs, după 1989.

În viziunea mea, scepticismul utopiei nu-și are loc. Proiectul este perfect fezabil și poate fi condus, astfel încît să nu fie perceput ca amenințare – cu luciditate, cu pragmatism și cu infinită *iubire de Școală*. Sînt profesioniști ai educației care îl știu, îl vor și îl pot susține, punînd la dispoziție expertize în mai multe domenii: *educație non-formală; educația adulților; training și consultanță; experiență internațională; managementul schimbării;* leadership *transformațional.*

„Școala pe bune“ este un exercițiu profund de **învățare colectivă** la scara întregii societăți, fundamentat pe **încredere, onestitate, competență, performanță și curaj**, gîndit să genereze cîștiguri ireversibile – pe termen scurt, mediu și lung – pentru toți actorii individuali și instituționali implicați în punerea sa în fapt. Timpul va proba.

***Marian Staș** este președinte al* Fundației Codecs pentru Leadership *(www.lmt.ro). A absolvit masteratul în administrație publică la Universitatea Harvard, John F. Kennedy School of Government, este vicepreședinte al Clubului Harvard România-Moldova. Predă* leadership *public la SNSPA și matematici aplicate în administrație publică la Harvard.*

Elevii și părinții percep încărcarea programelor prin prisma volumului de efort pe care trebuie să îl facă și a rezultatelor acestuia. Elevii spun, și părinții confirmă, că au foarte mult de învățat la toate materiile (elev: *„avem șase-șapte ore pe zi, teme la toate materiile, mai stau cîteva ore bune acasă să le fac pe toate“*; părinte: *„mă uit la copil, nu mai are timp de nimic, cînd îmi arată cîte teme are mă sperii eu, ca părinte, dar el?“*). Pentru fiecare materie în parte elevii consideră că nivelul de detaliere este prea mare și că multe noțiuni nu au valoare practică *(„nu înțeleg de ce învățăm atîtea formule, teoreme, la ce ne folosesc“; „sînt prea multe detalii, cifre, ani, denumiri, pe care trebuie să le înveți“)*, și de aceea de cele mai multe ori învățarea se reduce la memorare *(„învățăm pe dinafară ca să luăm notă, a doua zi am uitat“)*. Din acest punct de vedere, pentru elevi, un caz acut este limba română, la care *„totul se reduce la învățat pe dinafară comentarii“*, cu consecințe practice din cele mai neplăcute pentru obiectivul educațional: *„sînt mulți [elevi] care nici măcar nu mai citesc opera, doar comentariul și îl învață pe dinafară, inclusiv cu citate“*. Chiar dacă profesorii consideră că numărul de ore este mic pentru materia ce trebuie predată, tot ei atrag atenția asupra faptului că numărul total de ore este prea mare: *„Ei [elevii] au șase-șapte ore în fiecare zi, mi se pare enorm. Deja știu că la ultimele ore e munca în zadar, nu mai poți să le ceri să se concentreze la clasă“.*

(Fragment din raportul „Administrare și practici lipsite de integritate în școală“ – Centrul Educația 2000+, aprilie 2006)

Cătălin AVRAMESCU

BANII

Bani pentru note

Autorităţile ar trebui să dea bani prichindeilor care iau note bune la teste, dacă doresc să facă un bine învăţământului superior din această ţară. Raţionamentul e simplu. Nivelul universităţilor depinde de nivelul absolvenţilor de liceu. Or, şcolarii nu sînt motivaţi eficient să înveţe bine. O motivaţie eficientă ar putea fi – în anumite condiţii, cel puţin – aceea financiară.

Orice act raţional are la bază o motivaţie raţională. De ce bem acest pahar cu apă? Pentru că ne este sete. De ce mîncăm această plăcintă? Pentru că ne este foame. Dar de ce mergem la şcoală şi facem efortul să învăţăm bine?

Nu ştiu cum sînt alţii, dar eu am mers la şcoală doar pentru că eram silit să o fac. Ore lungi, plictisitoare, în compania unor bieţi copii care nu se gîndeau, nici ei, decît la momentul în care „scapă“ din clasă. Materii absurde, predate de femei prost plătite, din manuale care par scrise de retardaţi. Practic tot ce am învăţat, inclusiv scrisul şi cititul, eu am învăţat în afara şcolii. Majoritatea celor care trec prin şcoală îşi amintesc, ca şi mine, de o instituţie murdară şi cazonă, un fel de loc unde erau abandonaţi pînă ce se întorceau părinţii, care lucrau în uzinele cenuşii ale socialismului.

Cine ar învăţa bine într-o asemenea instituţie? De ce să luăm note mari, unele care să reflecte într-adevăr o cunoaştere temeinică a subiectului? Realitatea e că şcoala aceasta, în ea însăşi, nu oferă nici un motiv raţional pentru a o face. Adesea, este doar presiunea familiei aceea care îi mai împinge de la spate pe elevi.

Sigur, mi se va spune că trebuie să învăţăm pentru a ajunge undeva în viaţă. Mă îndoiesc însă că asemenea idealuri înalte sînt cu adevărat înţelese de copii. Nemaivorbind că, în societatea de astăzi, aceiaşi copii şi tineri văd în fiecare zi cum munca perseverentă şi meritul personal sînt mai curînd impedimente decît virtuţi. Este necesar, aşadar, un stimulent simplu şi eficace pe termen scurt, care să poată fi înţeles de copii şi, eventual, de familiile acestora.

Iată de ce propun ca aceia care iau calificative bune la teste naţionale standardizate să primească bani din fonduri publice. În practică, sistemul ar funcţiona astfel. Ministerul Educaţiei ar identifica materii în legătură cu care există un interes public evident. După aceea, ar aproba o serie de teste standardizate. Elevii care ar obţine peste un anumit punctaj, ar primi bani de la autorităţi. Acest sistem s-ar putea introduce mai întîi pentru acele materii cum ar fi limbile străine, pentru care există o expertiză în domeniul privat, şi care se pretează la aplicarea testelor standard. De asemenea, s-ar putea aplica şi materiilor a căror predare este într-un evident declin, cum este cazul chimiei sau matematicii.

Autorităţile ar trebui să dea bani prichindeilor care iau note bune la teste.

Mi se va reproşa că acesta este un comercialism cras şi că educaţia are nevoie de alte stimulente? Care ar fi însă acelea? O bătaie pe umăr şi o napolitană din acelea noi, cu cremă de căpşuni fluorescente? Comercialism cras ar fi să lăsăm lucrurile aşa cum sînt. Trăim într-o ţară unde a ajuns normal ca un manelist analfabet să se scalde în bani, în vreme ce munca cu cartea a ajuns o activitate subversivă şi, adesea, gratuită. E timpul să semnalizăm o răsturnare a valorilor. Cartea trebuie să redevină profitabilă.

La originile sale, şcoala nu era pentru oricine. Ea era, de regulă, pentru cei foarte puţini. De aceea, ea nu avea nevoie de stimulente financiare. Ce stimulent financiar era necesar pentru a-l stimula pe un nobil prinţ să fie atent la tutorele său? Cazul cel mai frecvent, probabil, era acela al educaţiei religioase. Nici aceasta nu accepta, de obicei, plata rezultatelor. Dar raţiunile erau foarte simple, iar acestea ţineau de doctrina creştină, pentru care banul a fost întotdeauna ceva suspect. Oricum, cei care intrau în acest sistem, cel puţin de la un anumit prag încolo, erau motivaţi spiritual. Ceea ce era în joc, mîntuirea sufletului şi harul, nu avea preţ în bani.

În epoca modernă a fost instituit principiul educaţiei generalizate. Scopurile pedagogilor reformatori au fost, nu mă îndoiesc, nobile. Ei au dorit educarea publicului, un proces care ar fi dus la progresul naţiunii. Nu cred însă că ei şi-au pus serios problema dacă publicul vrea să fie educat. De pildă, dacă un copil de nouă ani înţelege ce misiune istorică este aceea de a perpetua limba strămoşilor. Tot ce au putut propune, la acest nivel, a fost disciplina strictă, constrîngătoare. Astfel, au creat un sistem care, din punctul de vedere al teoriei economice, este absurd. Ce stimulente raţionale are un copil sau un tînăr să depună un efort, să exceleze la ceva care nu pare să îi fie imediat folositor? Ceea ce ne cere sistemul actual este, în esenţă, să prestăm o muncă gratuită, în beneficiul statului sau al comunităţii. Şi ne mai mirăm că majoritatea elevilor nu par dispuşi să facă acest lucru.

Poate că şcoala avea un prestigiu şi o influenţă ale sale acum cîteva decenii. Dar acum situaţia este foarte diferită. Multe dintre şcolile care au produs elitele culturale ale trecutului aveau internat, ceea ce înseamnă că absolvenţii lor erau formaţi aproape exclusiv în acele instituţii. Acum, bruma de educaţie pe care o primeşte un copil se evaporă cînd ajunge pe stradă sau cînd deschide televizorul. Iată de ce sistemul stimulentelor şcolare trebuie să fie reformat din temelii. Iar pentru aceasta, trebuie să abandonăm actualul regim socialist, care îi tratează pe copii ca pe un fel de furnizori de muncă patriotică. Dacă vrem ceva de la ei, trebuie să înţelegem că trebuie să le şi răsplătim efortul individual.

Totuşi, cu bani? – vor întreba unii. *Nu e o formă de lăcomie, prematur instilată unor tineri?* Poate. Mult mai rău, însă, pentru că este mai ineficient, e să creştem alocaţiile bugetare pentru educaţie în formula actuală, care presupune finanţarea unei vaste birocraţii, preocupată mai degrabă să îşi asigure birouri cu aer condiţionat şi diurne la „congrese“. Aceea nu e lăcomie? E timpul ca banii să ajungă la cei care îi merită. Nu la cei care au demonstrat doar că sînt interesaţi să profite de pe urma muncii unor copii.

Cătălin Avramescu *este lector universitar la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti.*

Universităţi slabe

„Nici o universitate din România nu se situează printre primele 500 de universităţi ale lumii, conform clasamentului Shanghai, în timp ce în acelaşi clasament se regăsesc 3 universităţi din Polonia şi 2 din Ungaria. Clasamentele sînt realizate pe baza articolelor ştiinţifice publicate de personalul universităţilor în reviste ştiinţifice recunoscute pe plan internaţional, indexate de ISI Web of Science în 2005 (actualmente, ISI indexează aproximativ 13.000 de reviste ştiinţifice, acoperind aproape toate domeniile ştiinţifice, inclusiv ştiinţele sociale şi umaniste).

Cadrele didactice din universităţile româneşti nu au publicat nici un articol indexat de ISI în 2005 în următoarele domenii: inginerie navală, ingineria transporturilor, arhitectură şi urbanism, filosofie, studii culturale şi folclor, drept, arte, cultură fizică şi sport.

Datele arată că domeniile în care universităţile româneşti pot oferi o pregătire relativ bună, avînd cadre didactice relativ bine pregătite, sînt fizica, chimia şi ingineria chimică, ingineria materialelor, matematica. Printre domeniile importante în care universităţile româneşti demonstrează că nu au cadre cu o bună pregătire ştiinţifică sînt ştiinţele economice. Astfel, Academia de Studii Economice, avînd peste 800 de cadre didactice, nu a reuşit să publice nici măcar un articol de economie în decurs de un an.

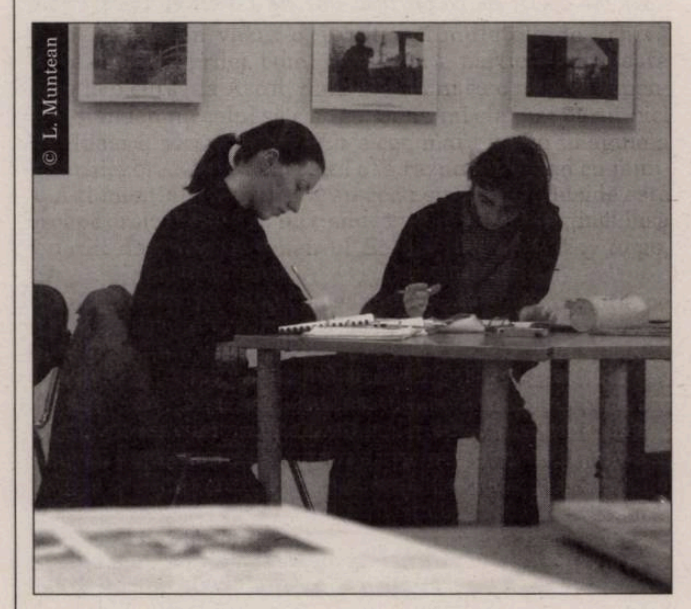
© L. Muntean

Doar şase universităţi, toate cu tradiţie îndelungată, reuşesc să publice mai mult de un articol la 10 cadre didactice pe an, în timp ce în ţările occidentale standardul este de aproximativ un articol pe an pentru fiecare cadru didactic.

Este evidentă performanţa extrem de slabă a universităţilor private şi a unora din universităţile de stat înfiinţate după 1989, care arată că din păcate aceste universităţi continuă să ofere diplome pe bandă rulantă fără să ofere şi o pregătire adecvată studenţilor lor. Universitatea «Spiru Haret», de exemplu, avînd peste 950 de cadre didactice, a publicat doar un singur articol în decurs de un an, deşi se laudă în presă că acordă o atenţie deosebită cercetării ştiinţifice.“

(fragmente din „Topul universităţilor din România“, 2006 – realizat de asociaţia Ad Astra a cercetătorilor români – http://www.ad-astra.ro/universitati/clasamentul_universitatilor_2006.pdf)

...şi ieftine

„Actualul sistem de finanţare a universităţilor publice româneşti trebuie modificat radical. Aceasta pentru că: 1) se bazează pe principii inacceptabile; 2) păstrează şi întăreşte actuala *subfinanţare* a universităţilor, cu efecte dezastruoase în ce priveşte capacitatea acestora de a deveni competitive pe plan european.

De ce nu este acceptabil actualul sistem de finanţare a universităţilor? Din cel puţin următoarele motive: *Prezervă puterea discreţionară a Ministerului în repartizarea fondurilor.* Chiar dacă fiecărei universităţi publice i se alocă fonduri în funcţie de numărul de studenţi, distribuirea între universităţi a locurilor finanţate de la buget se face de către Minister. Actualul sistem de finanţare nu este deci de tipul: banii urmează studentul, aşa cum cred unii actuali sau foşti decidenţi şi cum se pretinde în multe documente oficiale; *Intervenţia statului este masivă şi distorsionează grav piaţa emergentă a învăţământului superior românesc; Acest tip de alocare a resurselor împiedică diferenţierea universităţilor pe criterii de calitate.*

(...) Dacă vreţi ceva ieftin în România, cereţi educaţie de nivel universitar. În timp ce statul consideră că un an de educaţie superioară costă ceva mai mult de 1.300 lei, o simplă vizită la domiciliu a unui instalator care verifică instalaţia de gaze costă 1.100 lei. Universităţile publice au stabilit taxe de 1.600-1.800 lei pe an universitar, în timp ce unele universităţi private cer taxe de şcolarizare chiar mai mici. (Atenţie, nu toată educaţia este la fel de ieftină: o grădiniţă obişnuită costă peste 3.500 lei pe an, şi cam la fel cel mai ieftin liceu privat.)

(...) Învăţământul superior românesc este atît de ieftin (şi ca urmare atît de fără speranţe în a deveni de calitate) nu pentru că românii sînt prea săraci, nici pentru că aici competiţia între universităţi e prea mare, ci pentru că statul intervine prea mult într-un mod inadecvat.

(...) Actualul sistem produce inechitate socială. Căci costurile şcolarizării sînt asociate exclusiv „meritului“ (rezultatelor la examene), criteriile sociale intervenind numai în sensul sprijinirii studenţilor pentru întreţinerea în timpul studiilor. E o politică de genul: dacă nu ai bani, nu ai ce căuta în învăţământul superior; iar dacă ai, te sprijinim.“

Cîteva propuneri

Fiecare universitate să beneficieze de un număr de burse de şcolarizare integrale. Universitatea va trebui să şcolarizeze un număr de studenţi fizici cel puţin egal cu acest număr de burse. Ea le poate *scoate însă la concurs în pachete diferite: unele locuri scoase la concurs sînt asociate unor burse de şcolarizare integrală, altele sînt asociate unor burse de şcolarizare parţială.* În acest fel, nu vom mai avea doar două categorii de studenţi: unii care nu plătesc nimic, iar alţii care plătesc tot costul şcolarizării – situaţie extrem de neechitabilă – ci studenţi care plătesc un procent între 0% şi 100% din costul şcolarizării. În plus, universităţile vor putea să stabilească *criteriile conform cu care se atribuie aceste burse de şcolarizare integrală sau parţială*, care vor putea include şi criterii sociale.

Reducerea numărului locurilor de studenţi („fără taxă“) oferite în fiecare an de stat. Ţinînd cont şi de iminenta scădere naturală a numărului candidaţilor la învăţământul superior, reducerea ar putea să ajungă la jumătate, deci la 30.000 locuri pe an. Păstrînd însă aceleaşi fonduri pentru finanţare, ar rezulta că în 2008 s-ar cheltui pe student cam 1.700 euro, iar taxele ar ajunge pînă la aproximativ 5.000 euro pe an (aceasta în condiţiile în care se va menţine numărul actual de studenţi cu taxă!).

Introducerea creditului bancar garantat de stat pentru studii universitare. (Această măsură permite reducerea numărului de burse de şcolarizare acordate de stat, concomitent însă cu crearea mecanismului creditului bancar garantat de stat pentru studii universitare. E de subliniat că această măsură a fost cuprinsă în programul electoral al Alianţei D.A.) Prin credit se pot acoperi (total sau parţial) următoarele cheltuieli: taxe anuale de studii; costuri de cazare; costuri de masă; achiziţionare de logistică şi literatură de specialitate.

(fragmente din studiul „Finanţarea învăţământului superior românesc. Evaluare şi propunere de politici“; Adrian Miroiu şi colectiv; Centrul de Analiză şi Dezvoltare Instituţională (www.cadi.ro); 2005

selecţie de Cristian GHINEA

Bogdan IANCU

Fotbalul afectiv şi exotic

După 30 de ani, Campionatul Mondial de Fotbal are loc din nou în Germania. Motto-ul acestei ediţii este unul cu ambiţii: „Lumea în vizită la prieteni", şi trimite atît la globalizarea explozivă a fotbalului în ultimul deceniu, dar şi la diversitatea culturilor care au adoptat sportul cel mai răsfăţat mediatic. Pe lîngă fotbalul de la televizor, de la radio sau din comentariile cotidianelor, există unul special: acela din fotografii. Cu mai puţin de o lună şi jumătate înainte de începerea campionatului, la Institutul Goethe a avut loc vernisajul expoziţiei „Fotbalul – limbaj universal", unde se regăsesc lucrările unor fotografi renumiţi ai agenţiei Magnum Photos.

Fotbalul expoziţiei de la Institutul Goethe este un fotbal afectiv, generos şi exotic. Un fotbal etno într-o mare măsură. Este acel fotbal pe care l-am jucat cu toţii folosind, în locul porţii cu plasă, bătătoarele de covoare sau zidurile desenate ale blocurilor, departe de idolii din abţibilduri, de pe timbre sau de la ecranele televizoarelor. De aceea o să povestesc expoziţia cu gîndul la cei care mă vor înţelege cel mai bine: specialiştii în fotbal povestit.

Ferdinando Scianna surprindea în 1986, fără ironie, un bolivian cu figură împietrită, în spatele căruia, pe un perete, se aflau două postere: „Cina cea de taină" alături de echipa naţională. Pentru cine nu ştie, 1986 este anul în care mai tot românul îşi făcea antenă de bulgari (atunci am învăţat ce înseamnă *naruşenie)* ca să-l vadă pe Maradona, singurul jucător profesionist ce apare în lucrările expoziţiei: un fotbalist, pe spatele căruia scrie numărul 10, cu mîinile ridicate către publicul care îi adoră execuţiile. Mai încolo, o blondă încălţată în pantofi cu toc (fotografia e din 1950), păstrîndu-şi echilibrul perfect, şutează cu sete într-o minge. E Marilyn Monroe.

N-o să ştim niciodată cum s-a terminat meciul micuţilor camerunezi surprinşi de Harry Gruyaert pe un teren mai accidentat decît cel din Ghencea de acum cîţiva ani şi nici ce se va întîmpla cu mingea pe care un alt copil, fotografiat de David Alan Harwey, o priveşte cu insistenţă de pe băncuţa din faţa casei... Ştim însă că singurătatea în prezenţa unei mingi de fotbal e una dintre cele mai insuportabile din lume. Şi n-o să ştim nici rugăciunile preoţilor surprinşi de Henry Cartier-Bresson în timp ce-şi schimbă rasele cu echipamentul de fotbal. Fotbalul este imun la război, o spune Phillip Jones Griffiths în această *poveste* alb-negru: un adolescent jonglînd cu mingea, nepăsător la trecerea unui tanc într-o zi zbuciumată din Grenada anului 1983.

Două fotografii împotriva clişeelor: o tînără iraniancă îmbrăcată în portul specific, dar fără văl pe chip, loveşte şi înalţă o minge sub privirile admirativ-uimite ale prietenelor sale; şi un adult musulman care execută un dribling în faţa unui adolescent (cu ce bucurie a jocului!), undeva într-o parcare goală din Orient. Un alt stereotip: nemţii sînt mai reci şi mai calculaţi, în consecinţă, nu pot fi suporteri înfocaţi. Şi atunci cine este tatăl al cărui bebeluş poartă tricou şi este acoperit cu păturică, ambele branduite în culorile formaţiei favorite? Întrebarea îi aparţine fotografului Thomas Hoepker şi trupă adevărată. N-am fost depeşar, „Personal Jesus" chiar mă enerva la vremea sa, dar am devenit fan Depeche după ce am ascultat un album de *cover*-uri. Am ajuns să îi respect şi să mă-nclin.

a fost lansată în 1998. Cine este, se întreba şi René Burri în 1953, fetiţa nedumerită din căruciorul *parcat* de tatăl suporter al naţionalei Cehoslovaciei undeva la marginea stadionului? Poate fotbalul să capituleze în faţa ploii? Răspunsul aceluiaşi fotograf este negativ şi aproape suprarealist: jucătorii aleargă după minge ţinînd umbrela în mînă.

Am lăsat la final fotografia lui Peter Marlow de pe afişul expoziţiei, pentru o ultimă întrebare, deloc retorică: la ce visează bărbatul în vîrstă, al cărui cap odihneşte pe o minge de fotbal?

Dilemeche Mode

– 20 de motive pentru un singur concert –

În cazul în care aţi fost plecaţi din România în ultimele luni, aflaţi că Depeche Mode vor concerta pe 23 iunie pe Stadionul „Lia Manoliu" (concert oferit de Vodafone şi produs de EMAG!C Entertainment). În deschidere, Şuie Paparude. În Top 10 al celor mai tari variante live *din toate timpurile există vreo melodie DM? Este acesta concertul anului? Există vreun motiv pentru care nu merită ratat? Pentru cineva care aşteaptă acest concert de la 13 ani şi care şi-a cucerit marea iubire din liceu cîntînd şi dansînd în faţa clasei „I feel you", o astfel de anchetă mi se pare o datorie de onoare.*

Radu AFRIM (regizor de teatru)

Nu m-aş duce de teamă să nu m-apuce nostalgiile, însă, ştiind că frenezia alungă nostalgia, nu pot rata evenimentul. Deşi ultimul lor disc nu m-a terminat şi nici nu mă dau în vînt după *show*-uri cu trupe masculine. Prefer să-i ascult *chez moi*. Cînd vin dive în saboţi cu tocuri subţiri e altceva. N-aţi fost la Dee Dee Bridgewater? Aţi pierdut un *megashow,* fraţilor! Nu v-aţi duce la Sade Adu?!? Hmm!

Şi totuşi, în memoria adolescenţei mele (copilăria fiind, inevitabil, ABBA) şi în speranţa că poate aud *live* şi un „Everything counts", mă bag!

Berti BARBERA (muzician)

Depeche Mode – o sursă inepuizabilă de energie sonoră şi un exemplu de unicitate artistică, o experienţă reuşită, după un parcurs de durată, uneori periculos, dar extrem de concret. Într-o lume în care majoritatea carierelor „artistice" se rezumă la un album, ei sînt în continuare împreună, produc, înregistrează, fac turnee şi-şi bucură admiratorii după mai bine de 20 de ani. Dacă e să vorbim de modul cum se poate crea un echilibru între tehnologie şi emoţia umană, putem fără ezitare să pronunţăm codul DM. Prezenţa absolut obligatorie!

T.O. BOBE (scriitor)

În iarna '90-'91, în primul an de facultate, am împărţit un apartament din Balta Albă cu un depecher foarte mîndru de proaspătul vinil *Violator,* pe care îl asculta de cel puţin opt ori pe zi. Cine n-a trăit o experienţă identică, n-are de ce să rateze concertul Depeche Mode.

Paul BREAZU (cronicar muzical)

Mergeţi la DM ca să înţeleagă cei care organizează concerte în România că v-aţi săturat să-i vedeţi în fiecare an pe Scorpions sau pe Joe Cocker. Poate aşa o să-i aducă anul viitor pe Interpol.

Teodora ENACHE (solistă de jazz)

I-am ascultat în liceu, pe vremea cînd mergeam să dansez şi cînd ascultam alt gen de muzică. Între timp simţurile mele muzicale s-au mai ascuţit, iar acum nici nu mai ştiu cum cîntă. Cred însă că muzica electro este bună pentru generaţia care încă se caută.

Matei FLORIAN (cronicar muzical)

Pentru plăcerea oricărui dinamovist de a călca în picioare gazonul pe care s-a jucat returul unui sfert de finală al Cupei UEFA; pentru că pe Stadionul „23 August" se adunau o groază de pionieri; pentru că pe Stadionul „Lia Manoliu" vor veni pionierii muzicii electro-pop; pentru că „Lia Manoliu" se numea cîndva „23 August"...

Mircea FLORIAN (muzician)

Unul din primele discuri pe care şi l-a cumpărat Antim-Lucas a fost unul cu DM (mă simţeam bine, deşi eram mai rău); acum, ca la o celebrare întunecată, neagră, stau să le-ascult pe toate; parcă mi-e mai bine (cu toate că simt că mi-e mult mai rău)...

Radu Pavel GHEO (scriitor)

La Depeche nu vin; încerc de ceva vreme să trag o fugă în ex-Iugoslavia să prind vreun concert cu Bjelo Dugme, de exemplu. Rock sîrbesc de care ascultam în adolescenţă.

Dragoş GHIŢULETE (jurnalist radio)

După ce isteria legată de meciul mileniului se va fi terminat, iar poporul intoxicat ani la rînd cu Cîntarea României se va fi deşteptat, iată că vine un moment în viaţa fiecărui rocker să pună punct disputei „a fi sau a nu fi depeşar". În lipsă de U2 sau Red Hot Chili Peppers, merge şi Depeche. Hi! Hi!

Tudor GIURGIU (regizor de film)

Merită pentru că, în fine, se întîmplă ceva şi-n Bucureşti. M-am săturat de toţi obosiţii, pensionarii şi *fake*-urile care ne-au invadat scenele în ultimii ani şi mă bucur că voi vedea o

Dan GOANŢĂ (jurnalist)

Pentru ca să auzi *live,* la 10.000 de waţi, „I feel you", o piesă cu tot atîta tensiune cît ziua de plată într-un depou de locomotive. Fără glumă!

Vlaicu GOLCEA (muzician)

Fie că sîntem sau nu fani DM, a merge la concertul lor (dacă mai e posibil) înseamnă a lua contact cu lumea reală a showbiz-ului şi a profesionalismului în muzică. Cred că prezenţa în România a unei trupe care înseamnă ceva în istoria muzicii pop, va pune umărul la normalizarea surogatului care este viaţa muzicală românească acum. Publicului de la Festivalul Berii trebuie să i se ofere şi altceva.

Bogdan IANCU (jurnalist)

Pentru că sînt una dintre puţinele trupe care au scăpat întregi (fanii ştiu la ce mă refer) din zbuciumaţii ani '90 şi pentru că, oricît de prost ar cînta, sînt şi sună mai *cool* decît oricînd.

Carmen MEZINCESCU (cronicar muzical)

I-am detestat furibund pe toată perioada isteriei depeşiste neaoşe şi am început să îi iubesc şi să înţeleg cît de mari & minunaţi erau abia odată maniheismele adolescentine sfîrşite. Acum număr zilele, gîndindu-mă la „Strangelove", „Useless", „Judas" şi, eventual, „A pain that I'm used to" performate chiar pentru ochii şi urechile mele.

Radu NAUM (cronicar sportiv)

Pentru că ne este imposibil să mai mergem la Pink Floyd, iar pentru Rolling Stones, U2, Dave Matthews, Roger Waters, Clapton, Sting, Coldplay, Fiction Plane trebuie să ne deplasăm în străinătate, pentru că, pînă la urmă, Depeche a reuşit performanţa rară să fascineze cel puţin două generaţii despărţite de vreo două decenii, pentru acea atmosferă specială cînd faci parte dintr-un val de entuziasm, în fine – dar nu ca argument ultim – pentru a savura, după, cocktailul special dintre bere şi catharsis.

Cristi NEAGOE (jurnalist)

Ca să înţelegi (sau să-ţi aduci aminte) de ce lumea era împărţită într-o vreme în *roacări* şi *depeşari*.

Răzvan PETRESCU (scriitor)

Depeche Mode sînt regi pe lîngă Scriabin, Ceaikovski, Ludwig, Amadeus, Johann, Antonio, Mahler, Purcell, César Franck, Rameau etc. Ca să nu mai pomenesc de Terje Rypdal, Esther Philips, Brad Mulhdau, Etta Jones, Kenny Burrell, Julian Cannonball, Barney Kessel, Helen Humes, Cassandra Wilson, Coleman Hawkins, Django Reinhardt, Sonny Rollins, Joe Pass, Ralph Towner, Bireli Lagrene, Philip Catherine, Lennie Tristano, Stochelo Rosenberg, Art Pepper, Art Farmer, Tommy Flannegan ş.cl. După cum se vede, am audiţii de altă factură, şi Depeche Mode mă uimeşte, pentru că, deşi le desfaci armoniile şi linia basului şi nu rămîn decît cîteva acorduri sifilitice, au mister. Misterul celor care nu cuvîntă, dar cîntă. Ce cîntă, pe mine mă depăşeşte. Mă întorc la Stravinsky, aşa depăşit de Depeche Mode cum e.

Robert ŞERBAN (scriitor)

Chiar dacă în adolescenţă, rocker fiind, cei de la Depeche îmi erau inamicii din prima linie, nu am cum să nu mă bucur (mai ales că mi-a mai venit... muzica la cap, între timp) că această celebră formaţie concertează la Bucureşti. Dacă mi-ar plăcea înghesuiala şi n-ar trebui să călătoresc 18 ore cu trenul, aş merge la concert fără să ezit. Aşa, doar oftez pe ritmul celor de la Depeche, cu speranţa că-i văd la televizor.

Cătălin ŞTEFĂNESCU (jurnalist)

Merită mers pentru că e ditamai trupa. Şi pentru că poate da mari satisfacţii celor care erau puştani în ultimul deceniu comunist. Depeşarii pot să vadă pe cine venerau ca nebunii, în timp ce pe lumea asta mai cîntau şi alţii, iar rockerii pot să vadă pe cine au urît crunt, deşi nu ştiau foarte sigur de ce.

Călin TORSAN (muzician, Domnişoara Pogany)

Într-o anumită perioadă, palinca îmi făcea rău, dar întotdeauna aveam în cămară o sticlă plină. Din respect pentru cei care îmi călcau pragul. În colecţia mea de discuri păstrez de cîţiva ani un album Depeche Mode. Şi nu o fac numai pentru musafiri.

P.S. Cum se pare că cele 50.000 de bilete s-au cam epuizat, noul lor album, Playing the angel *(EMI/Era Business), poate fi o consolare.*

a consemnat Marius CHIVU

Cosana NICOLAE

campus graffiti

Despre francofonie în California

Dacă *francofilia* se manifestă în nordul Californiei, prin multitudinea de restaurante *gourmet* de profil, *francofonia* este un concept mai puţin palatabil şi care se cere, în consecinţă, îndelung digerat în cadrul conferinţelor şi simpozioanelor dedicate temei. De exemplu, cea mai recentă manifestare din această serie s-a desfăşurat la Stanford la mijlocul lui aprilie şi a purtat titlul *Imperiul pierdut: Franţa şi celelalte lumi ale sale.*

Dintre nenumăratele discuţii posibile (axate de cele mai multe ori pe fostele colonii şi nu pe francofonii aşa-zicînd benevole, ca aceea românească) mă voi opri doar la memoria colonială a Magrebului. Din punct de vedere intelectual, una din componentele cele mai active ale acestei zone geografice, cu o istorie recentă profund conflictuală, este Algeria. Atinşi în scriitura lor de fantasma limbii materne, scriitorii algerieni sînt marcaţi de hegemonia fostei politici lingvistice unilaterale a Franţei, ca şi de colonialismul şcolii şi culturii *pied noir*. Astfel, într-un volum despre bilingvism, Abdelkebir Khatibi scrie că autorul arab de limbă franceză este prins în chiasmul dintre alienare şi non-alienare, datorită faptului că nu se exprimă creativ în propria sa limbă, ci îşi transcrie din start propriul nume în caractere latine. La rîndul său, Jacques Derrida se referă la problema lingvistică a aproprierii identitare, în volumul parţial autobiografic *Monolingvismul celuilalt (Le monolinguisme de l'autre,* 1996).

Doi algerieni celebri precum Camus şi Derrida au privit chestiunea spinoasă a teritoriului lor natal din unghiuri diametral opuse: primul vede colonialismul drept exclusiv cultural, iar al doilea porneşte de la premisa că natura însăşi a culturii este una colonizatoare. Din ambele perspective, însă, bilingvismul Algeriei apare ca problematic în termeni de opresiune şi expropriere lingvistică. Prin urmare, algerianul evreu Derrida s-a considerat mereu străin faţă de propria sa limbă franceză, pe care o descrie ca limba „Celuilalt". Rezistînd la ideea apartenenţei naţionale ca formulă adecvată pentru sine, Derrida oferă o critică culturală non-esenţialistă oricărei localizări identitare. În *Monolingvismul celuilalt*, el alege varianta idiosincratică de a se plasa în spaţiul dintre „identitate" şi „diferenţă", ceea ce îi permite să transforme limba într-un mecanism de revizuire constantă şi de transformare a celor două valenţe, franceză şi algeriană.

Altfel spus, în mediul colonial sau postcolonial, indiferent de moştenirea lingvistică, simplă sau poliglotă, orice subiect este, de fapt, creditat cu un monolingvism esenţial şi, prin urmare, străin de sine însuşi, ca Meursault, personajul celebru al lui Camus. La fel ca Benedict Anderson, Derrida consideră că nu există nici o istorie definitivă a unui stat-naţiune, ci doar „comunităţi imaginate", care oferă graniţe politice oricărei identităţi de acest tip. Deşi a împărtăşit beneficiile limbii franceze ca principiu de identificare, Derrida a lăsat în final deschisă întrebarea dacă *imagi-naţiunea* algeriană poate fi consemnată printr-o relaţie vibrantă între interferenţele culturale dintre localnici şi colonizatori sau dacă trebuie exprimată printr-o formulă monolingvistică, de orice tip ar fi aceasta.

Şi în prezent, criterii ca legitimitatea, autoritatea şi dominaţia limbii franceze asupra celei arabe rămîn factori ce corodează posibilitatea unei identităţi stabile pentru franco-magrebieni. Autori musulmani, ca Tahar Ben Jelloun, Assia Djebar sau Abdelkebir Khatibi, au fost iniţial confruntaţi cu două opţiuni: fie a accepta total hegemonia lingvistică europeană, fie a o refuza printr-o exterioritate radicală. După cum a subliniat elegant, în discursul său de deschidere de la conferinţa sus-menţionată, Assia Djebar (care predă acum la New York University), reacţia generală a acestor autori a fost de a se plasa într-un spaţiu interstiţial, prin refuzul lor de a se lăsa asimilaţi de oricare parte. Pentru a-i folosi metafora, proiecţia europeană asupra nordului Africii reprezintă doar o tulburare a spaţiului alb al scriiturii.

În consecinţă, deşi, atît în cazul lui Derrida, cît şi al Assiei Djebar, există pericolul perspectivei idealiste asupra actului scriiturii – ca şi cum acesta ar putea salva în absolut orice impas istoric – în orice spaţiu postcolonial trebuie recunoscută mereu o stare de urgenţă imaginativă, menită să se sincronizeze cu posibila sa implozie politică şi economică.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Susanna Kaysen, *Tinereţe furată*, traducere din limba engleză de Ioana Rotaru, Colecţia „Romane Psy", Editura Trei, 2006.**

Înţesată cum e cu tot soiul de fişe medicale şi povestind cei aproape doi ani petrecuţi de autoare ca pacientă a unui spital psihiatric, cartea Susannei Kaysen ar putea intra în categoria „Viaţă, mă, viaţă, nu chestii supte din deget". Prefer formula asta (fabuloasă, de altminteri, în gura personajului lui Toma Caragiu din *Operaţiunea Monstru,* vă amintiţi) tradiţionalului „caz real", întrucît mută accentul de pe situaţie, pe trăirea situaţiei, şi de pe moment, pe timpul interior, adică de pe realitate, pe autenticitatea percepţiilor, fie ele şi uşor lunatice.

Ce îşi propune Susanna Kaysen este un fel de obiectivare retrospectivă, la o distanţă de 25 de ani de episodul acelei luxaţii psihice din adolescenţă, diagnosticate ca „tulburare de comportament" sau, mai exact, „tulburare de personalitate borderline" şi manifestate în principal prin „instabilitatea imaginii de sine, a relaţiilor interpersonale şi a stării de spirit". Cîtă maladie e aici şi cîtă normalitate? Cîte din asemenea derapaje ţin pur şi simplu de vîrstă (Susanna Kaysen avea la vremea respectivă 17-18 ani)? Dacă n-ar fi existat şi o tentativă de sinucidere, oare n-ar fi trecut toate drept rătăciri în graniţele firescului?

Romanul Susannei Kaysen păstrează un soi de ambiguitate a răspunsurilor. Obligată să fie pacientă la vîrsta totalei impacienţe, spitalul în care va fi internată i se va părea cînd închisoare, cînd refugiu, cînd salvator, cînd terorizant, stigmatizant, depersonalizant etc.

Ca scriitoare, însă, Susanna Kaysen are o pacienţă plină de bun-gust, vioaie cînd e vorba de detalii pitoreşti, ironică adeseori, înţeleaptă pînă la seninătate şi fără melancolii.

Alice POPESCU

bon de lectură

Semnificaţia frumosului

● ***Istoria frumuseţii*, ediţie îngrijită de Umberto Eco, traducere de Oana Sălişteanu, Editura Rao, 2005.**

Istoria frumuseţii este o carte frumoasă, dar nu o istorie. Cum nu-mi plac istoriile, m-aş fi prins. Tehnic, însă, e o istorie, dar cui îi pasă? În ce ce mă priveşte, a fost cea mai frumoasă poveste ilustrată cu care m-am întîlnit de cînd sînt adult, căci urăsc cu ardoare textele albumelor de artă, în aceeaşi măsură în care îmi plac pozele lor lucioase. E o carte pe care am citit-o şi privit-o zile în şir, pentru ca noaptea să am vise bizare, despre care n-am ştiut ce să scriu, aşa cum îndrăgostitul cască gura fără să spună nimic în faţa iubirii sale.

Ceea ce desparte stilul acestei cărţi de restul studiilor de artă este simplitatea ei profundă şi rafinată, distanţa pe care o ia faţă de orice preţiozitate, în acelaşi timp în care manevrează cu remarcabilă dexteritate idei, reproduceri şi fotografii de artă (de la Praxiteles, Botticelli, pînă la Rita Hayworth, Marilyn Monroe sau Naomi Campbell în *Calendarul Pirelli)* şi texte filosofice sau literare din Antichitate (Platon, Euripide) şi pînă astăzi (Marinetti sau Kafka etc.). Aşa încît istoria Frumuseţii începe pentru fiecare din altă parte. Pentru mine a început cu *Crist*-ul *acoperit de giulgiu* al lui Sanmartino din Capela San Severo, a continuat cu cititoarea lui Fragonard, cu *Sărutul* lui Hayez, cu *Ofelia* lui Millais şi cu înnebunitoarea plăcere tactilă a ţesăturilor lui Ingres (n-am putut pipăi decît rochia de mătase a contesei de Hansonville, dar recuperez eu), apoi am tras cu ochiul la tînăra blondă a lui Renoir scăldîndu-se şi mi-am zis în sinea mea (cu o mare corectitudine politică): „iată o fată plinuţă căreia îi stă tare bine aşa, cu părul roşcat şi ochi albaştri pe cerul bleu-verzuliu din mintea artistului!", am devorat cu mintea maşinăriile lui da Vinci, *Lanterna magică* a lui Athanasius Kircher şi *Mîna artificială* a lui Ambroise Paré, m-am distrat cu monştrii lui Modena, ai lui Goya şi Bosch, cu imaginarul lui Brueghel şi Fussli, şi m-am întrebat din ce trebuie să fi fost alcătuită mintea lui Arcimboldo.

Mi-a lipsit cel mai mult *Pădurea de fagi* a lui Klimt (se pune şi *Salomeea,* însă cine a mai văzut aşa o pădure de fagi pînă la el?), dar m-am consolat cu o reproducere din *Relaţia dintre gama pitagoreică şi intervalele dintre coloanele templelor greceşti* a lui Matila Ghyka şi cu una din *Despre simetria corpurilor omeneşti*, de Dürer.

Definiţia frumuseţii pentru care Eco optează în introducere este cea a antitezei cu dorinţa : *Dacă ar fi să reflectăm asupra acelei atitudini de detaşare care ne permite să definim drept frumos un bine care nu trezeşte în noi dorinţa, am înţelege că, în fond, vorbim despre Frumuseţe ori de cîte ori ne bucurăm de ceva pentru simplul fapt că acesta există, indiferent dacă acel lucru se află sau nu în posesia noastră. [...] Este frumos ceea ce, dacă ar fi al nostru, ne-ar aduce desfătare, dar care tot frumos rămîne chiar şi dacă aparţine altcuiva. Fireşte, nu luăm aici în discuţie atitudinea celui care, aflîndu-se în faţa unui obiect frumos, cum ar fi tabloul unui mare pictor, doreşte să îl şi stăpînească, din orgoliul de a fi posesorul acestuia, din dorinţa de a-l putea admira în fiecare zi sau pentru marea sa valoare economică. Toate aceste forme de patimă, gelozie, dorinţă a posesiei, invidie sau lăcomie nu au nimic de-a face cu sentimentul Frumosului. [...] De aceea, semnificaţia Frumosului este diferită de cea a dorinţei.*

Cheia succesului acestei cărţi stă, probabil, în aceea că nu îşi propune să fie o istorie a artei ci, aşa cum promite tranşant, o genuină istorie a frumuseţii, ceea ce îi conferă libertate de mişcare şi imunitate la sciatica academică: *În tot cazul, aceasta este o istorie a frumuseţii şi nu o istorie a artei (sau a literaturii, sau a muzicii) şi vor fi citate doar ideile exprimate pe parcursul veacurilor care pun în relaţie raportul dintre Artă şi Frumuseţe. Întrebarea cît se poate de previzibilă este următoarea: de ce această istorie a Frumuseţii este ilustrată aproape de fiecare dată prin opere de artă? Pentru că artiştii, poeţii, romancierii au fost aceia care ne-au povestit de-a lungul secolelor ceea ce considerau ei ca fiind frumos, lăsîndu-ne şi dovezi în acest sens.* Este, probabil, una din cele mai inocente şi convingătoare argumentaţii de faultare a unei aporii estetice.

Una peste alta, pentru o carte mare nu trebuie neapărat să ucizi, poţi să şi aştepţi. Nu regret timpul pierdut cu toate albumele proaste de artă şi istoriile rău scrise pe care nu le-am citit pînă la scoarţă, pînă... *Rien de rien*.

Dilema veche vă recomandă

● Graham Greene, *Brighton Rock* (în traducerea lui Andrei Gorzo, Editura Polirom, 2006). La 17 ani, Pinkie conduce o bandă de rakeţi pentru care „loialitatea şi laşitatea pendulează ca talgerele unei balanţe". La 17 ani, Pinkie porunceşte, chinuie şi ucide, ştiind că „nu greşeşte cel care nu are încredere în nimeni". La 17 ani, el ştie deja că „iubirea nu e eternă ca ura". La 17 ani, nu-şi poate explica de ce-i vine, rar, să plîngă. La 17 ani, mila e „o presiune pînditoare", mereu alungată. În orice galerie literară a adolescenţilor, Pinkie şi puştoaica lui, Rose, purtaţi de suflul precocilor dostoievskieni, vin spre noi gata să ne strîngă emoţional de gît. Nu vă feriţi! (Radu Cosaşu)

● Dacă vă plac serialele de televiziune, atunci trebuie că urmăriţi neapărat canalul AXN care difuzează trei din cele mai bune seriale din ultimii ani: *Lost 2, Operaţiunea de salvare* (de/şi cu Dennis Leary) şi *Jucătorii*. Nu sînt reclame, doar promo-uri, iar subtitrările sînt foarte bune. (Marius Chivu)

● „Eseu despre conservare", expoziţia de fotografie a lui Dan Pierşinaru, la Anaid Art Gallery – pe str. Slobozia nr. 34 (aproape de rondul Coşbuc) – pînă pe 13 mai a.c.; şi, cum e la o aruncătură de băţ de MNAC, nu strică să aruncaţi un ochi şi pe-acolo... (Alex. Leo Şerban)

Simona SORA

puzzlecturi

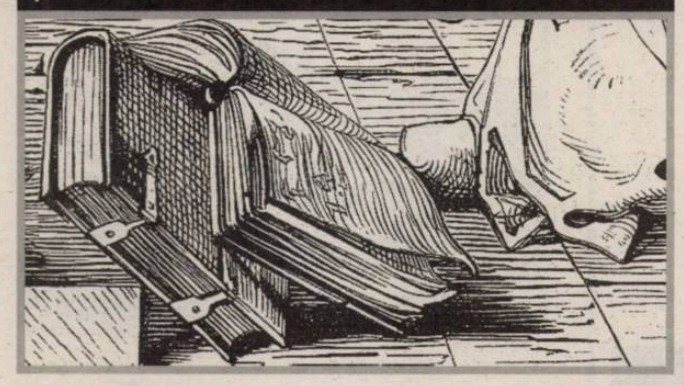

Un punct de plecare

● **Gabriela Melinescu, *Ghetele fericirii* – nuvele traduse din suedeză de autoare, Editura Polirom, 2006.**

Gabriela Melinescu spunea undeva că ziua scrie în românește, iar după miezul nopții în suedeză. Ne-am putea întreba în ce parte a zilei a tradus scriitoarea cele nouă nuvele din *Ghetele fericirii:* seara tîrziu, pînă în miezul nopții, dimineața devreme, pînă se luminează cu totul de ziuă? Cărei literaturi îi aparțin, cu alte cuvinte, povestirile acestea de zonă crepusculară, pe care Gabriela Melinescu le localizează cumva între limbile compartimentate lingvistic, desigur în acel spațiu, adesea invocat în cărțile sale, unde e posibilă „întîlnirea tuturor limbilor"? E aici un sincretism ce schițează nu doar arta poetică a Gabrielei Melinescu, dar și mecanismul comunicării dintre literatura sa și neobișnuitele sale desene, acea „lume formulată concentric pînă la rădăcina ființei" pe care o regăsim în poeme, în romane, în jurnal, dar și în misterioasele desene oniric-hiperrealiste ale scriitoarei.

În *Ghetele fericirii,* carte rescrisă într-o limbă în care fusese anterior gîndită, această artă poetică – despre care Gabriela Melinescu a vorbit doar parțial și oarecum sibilinic – capătă o consistență epică. La fel ca în proza anterioară (scrisă în suedeză), dar mai ales ca în cele trei volume din *Jurnalul suedez* (scris în românește), nuvelele din acest volum sînt memorii parabolice ale unor străini care trăiesc simultan în mai multe lumi. Ființe înstrăinate de propria țară și de propriul destin, protagoniștii acestora se simt străini și în interiorul propriului eu. Sînt ființe scindate, schizoide, încercînd cu puțin înainte de moarte (a lor sau a cuiva foarte apropiat) o formă de unificare. Ei par a oscila – ca între infernurile și paradisurile swedenborgiene, pe care scriitoarea le cunoaște atît de bine, ca cititoare pasionată și traducătoare a misticului suedez – între lumea fatalmente dată și lumea cucerită prin aspirație, modificare și asumare de sine.

Nu întîmplător cartea îi este dedicată lui René Coeckelberghs, soțul Gabrielei Melinescu, mort în 1989. Căci fiecare dintre cele nouă povestiri descriu, într-un fel, „sentimentul morții ca punct de plecare", pragul despre care vorbea Birgitta Trozig într-o scrisoare reprodusă în finalul *Jurnalului suedez.* Ca într-o ramă ce închide altă perspectivă, prima povestire din volum *(Bătăi de aripi)* și ultima *(Schimbare de pene)* sînt autobiografice, deși neasumate direct auctorial. Ceea ce în jurnal fusese povestit pe un alt ton și cu o altă voce capătă în povestire o coerență epică de nivel distinct și un sens mai general decît destinul personal. În cele două povestiri, protagonistele (Kiri și Matilda) își iau libertatea exprimării propriei complexități, a posibilităților simultane, de neexprimat pînă la capăt în jurnal, o lume a vieții și a tuturor ipostazelor ei, dar și a „contra-vieții" despre care Gabriela Melinescu vorbea într-un interviu. E lumea „formulată concentric" din desenele scriitoarei care însoțesc, în mod fericit, și povestirile din această carte, lume legată și coerentă interior, în care se armonizează o bogată cultură și aplecarea spre zona stranie a lucrurilor. Ceea ce în *Jurnalul suedez* era despărțirea de Nichita și întîlnirea cu René devine în *Bătăi de aripi* un preludiu încifrat al morții din miezul senzualității și vitalității debordante. Dureroasa pîndă a semnelor morții și lupta cu moartea lui René din jurnal capătă în *Schimbare de pene* un mister exprimat doar corporal, tangibil, ca un ultim omagiu adus trupului viu.

În același mod, și în celelalte povestiri, perspectiva din care se caută sensul bucuriei, al iubirii, al fericirii este cea a morții. Pragul-limită este cel al trecerii dincolo. Evreul român Feifel vizitat de vechi demoni literari și de o sumedenie de femei parțiale, Noah Klinger începînd să transcrie la 90 de ani Tora, tipograful Beppo Cavalli plonjînd în apele Oceanului Indian ca într-o carte a lui Aldrovandi, piticul Dudu procreînd telepatic cu o ex-Albă-ca-Zăpada, dar mai ales anticarul Rudi din povestirea *Ghetele fericirii* experimentînd (din iubire) transmigrația sufletelor – sînt ipostaze ale unui singur „om al cărții". El este *străinul* din toate cărțile Gabrielei Melinescu (inclusiv din jurnal) condus de propria forță interioară și de un neîncetat „dialog în corp", o negociere metafizică între ceea ce poate fi înțeles și ceea ce poate fi trăit.

Ca în basmele crude ale lui Andersen, în povestirile Gabrielei Melinescu se moare înainte de orice. Doar că, pentru cel atent, moartea nu e decît continuarea tuturor întîmplărilor care dau sens vieții. Raiul din prozele Gabrielei Melinescu este unul intelectual, swedenborgian: cel care și-a sărăcit voluntar propria viață trebuie să suporte consecințele acestei sărăciri chiar și în paradis. E felul, mereu surprinzător, al scriitoarei de a spune – în literatură, ca și în desene – că lucrurile cu adevărat importante se obțin doar trăindu-ți viața pînă la ultima posibilitate.

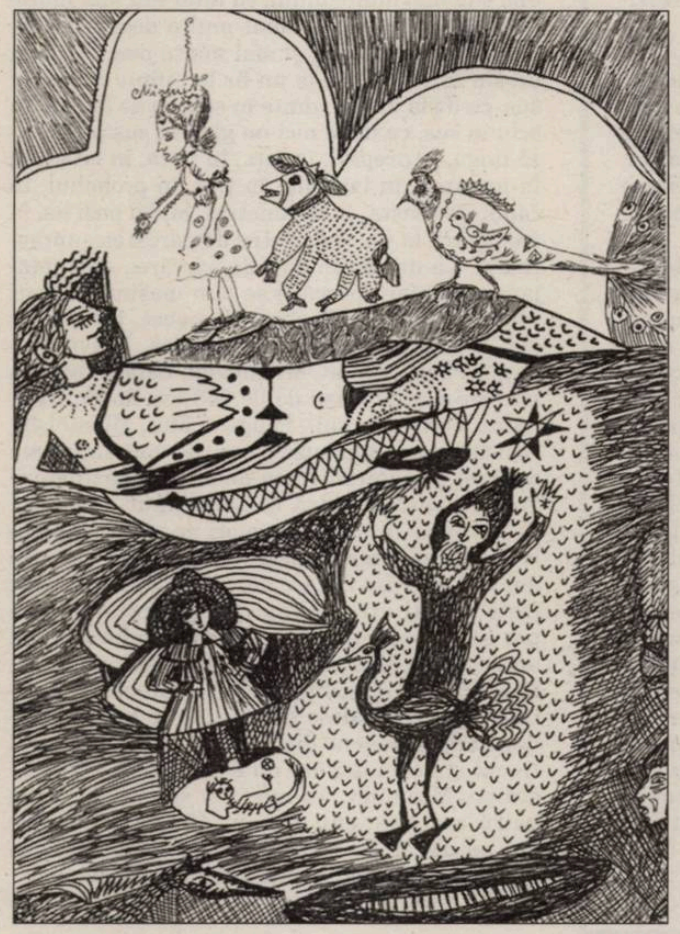

desen de Gabriela Melinescu

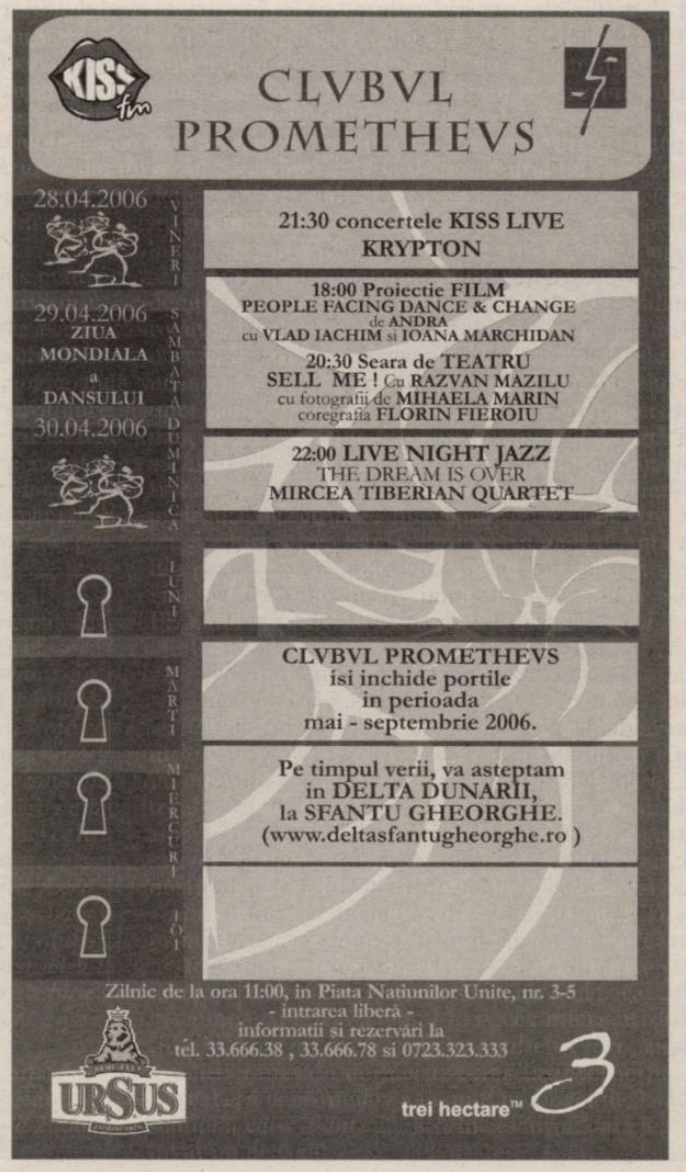

Andrei GORZO

dilematograf

Energiile oraşului

● ***Omul din interior* / *Inside Man* (SUA, 2006), de Spike Lee.**

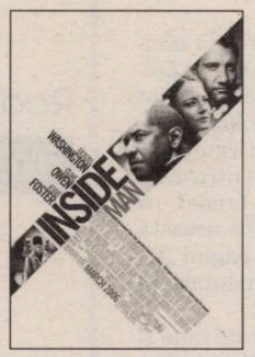

Cel mai bun film al lui Spike Lee, *Do the Right Thing* (cunoscut la noi și sub titlul de *Pizzeria lui Sal*), era o expunere ardentă despre comunitatea multirasială ca butoi cu pulbere; chiar mai pustiitoare decît explozia finală era suita de explozii verbale declanșate de Lee pe la mijlocul filmului, cînd personajele – afro-americani, italo-americani, americani de origine coreeană – se proțăpeau, pe rînd, în fața camerei și spuneau ce cred despre mamele, strămoșii, tradițiile, dumnezeii și pigmenții vecinilor lor. Cel mai bun lucru – de departe – din penultimul Spike Lee distribuit la noi, *A 25-a oră,* era momentul în care eroul, un new-yorkez de origine irlandeză și de religie catolică, se uita în oglindă și îi înjura pe rînd, cu aplicația unui sociolog și verva unui hip-hopper, pe pakistanezi, pe ruși, pe dominicani, pe portoricani, pe evrei, pe negri, pe homosexuali, pe albii bogați, pe preoții catolici, pe „I. H, care a scăpat ușor, cu doar o zi pe cruce", pe alții pe care nici n-am avut timp să mi-i notez și, în sfîrșit, pe el însuși. După care se simțea puțin mai bine. Pe scurt, invectiva rasistă este pentru Lee ce e prelegerea despre hamburgeri pentru Tarantino, iar scepticismul lui educat în stradă e un corectiv necesar la discursurile oficiale despre binefacerile multiculturalismului.

La prima vedere, cel mai recent proiect al său, *Omul din interior,* e departe de a-i oferi condiții ideale ca să-și exerseze redutabilul simț al observației. E un film de gen, după scenariul altcuiva (al lui Russell Gewirtz), un *thriller* cu spărgători, polițiști și ostatici, în care misterele confecționate, surprizele narative și suspansul negocierilor trebuie să ocupe primul plan. Dar, de la primele cadre cu clienții și angajații băncii care peste cîteva momente va fi spartă, e clar al cui e filmul; dintre viitorii ostatici, cîțiva sar în ochi: un asiatic, un rabin, un arab. „Un arab!", se alarmează polițiștii atunci cînd omul e eliberat. Se reped asupra lui și-i desfac turbanul, în timp ce el încearcă să le explice că religia îi interzice să se arate cu capul descoperit: nu e arab, ci sikh. Ups, eroare. Dar nu e genul de eroare care să-i descumpănească pe polițiști: pentru ei, ori că e arab, ori că e sikh, tot „îmbrobodit" se cheamă. Polițistul negociator e interpretat de Denzel Washington. Conform uzanțelor, el ar trebui să fie eroul filmului, și totuși pare prea subtil, prea cochet, prea uns cu toate alifiile pentru a fi totalmente acceptabil în această postură convențională. Ni se spune în treacăt că e suspectat de luare de mită și, din momentul acela, oricine l-a văzut pe Washington în *Zi de instrucție* va refuza să-și mai coboare garda în fața lui pînă la aprinderea luminilor în sală. Pentru a ne spori nervozitatea, Lee face ceva foarte deștept: inserează în acțiune *flashforward*-uri cu interogatoriile la care vor fi supuși ostaticii eliberați și, inițial, tehnicile de interogare folosite de erou par inexplicabil de dure – gratuit-insultătoare, pervers-manipulative. *Există* o explicație – există motive de a crede că spărgătorii s-au ascuns printre ostatici –, dar inițial nu știm asta și atitudinea lui Washington se citește ca ostilitate pură, ca și cînd criza ostaticilor ar fi dezlănțuit energiile negative – rasismul, paranoia, răutatea irațională – ale orașului pe care el îl apără și-l reprezintă. În postura lui de receptor hipersensibil și de analist al acestor energii, Lee nu dezamăgește nici de data asta. Dar cum e ca regizor de acțiune? Spectatorii cu care am mai stat de vorbă nu păreau dezamăgiți nici de partea cu spargerea, care, conform unuia dintre ei, „e atît de frumoasă încît îți vine să dai și tu una". Ăsta e un argument pe care-l pot înțelege: și eu simt același lucru de cîte ori văd *Oliver!* și ajung la momentul în care hoțul Fagin îi cîntă orfanului Twist, în loc de nani-nani, „You've Got to Pick a Pocket or Two". Dar trebuie să spun că, din acest punct de vedere, *Omul din interior* m-a lăsat rece. Una dintre probleme este că subscrie la vechea, sentimentala și artificiala moralitate hollywoodiană conform căreia un jaf devine acceptabil ca divertisment cinematografic atunci și numai atunci cînd victima – în cazul nostru, directorul băncii (Christopher Plummer) – e un om rău. Pot să accept făcătura asta atunci cînd vine de la oameni drăguți ca Newman și Redford, dar nu pot s-o accept din partea unui tip atît de incisiv ca Lee. De altfel, nici el nu pune pic de convingere în secvențele în care directorul băncii își mărturisește păcatele tinereții – păcate dovedite printr-un document care a stat ascuns în bancă timp de 60 de ani. „Ar fi trebuit să-l distrug de mult", spune Plummer – o constatare atît de evidentă încît se cere luată ca o rugăminte din partea scenaristului: „Da, știu că e gogonată, dar faceți-vă și voi că n-ați remarcat". Ceea ce – din fericire pentru el – nu e dificil: filmul conține multe lucruri într-adevăr remarcabile.

trecerea prin reviste

Le Diplo. Manual de utilizare

În sfîrşit, a apărut. Primul mare titlu occidental, cu ediţie românească (nu uit de *Lettre Internationale,* dar e altă clasă). E drept că, personal, aşteptam mai mult acel *Newsweek* românesc cu care ne ameninţă gura tîrgului de cîteva luni. Dar e bun şi *Le Diplo,* pentru că e nevoie în România de informaţie de fundal, ca oamenii să înţeleagă ce văd la ştiri. În această idee am pornit acum cîteva luni acele pagini „La faţa locului" din *Dilema veche,* cu comentarii şi analize de viaţă internaţională.

Aşadar, vestea bună e că există. Arată bine şi merită citită. Veste proastă nu există, doar impresii personale. Contribuţia românească, articolul Ioanei Avădani despre presă, e substanţial şi neutru. Restul revistei e doar substanţial. Dacă la *The Economist* remarcam angajarea calmă şi sigură pe sine, aici remarc angajarea zbuciumată, pe alocuri isteroidă, care vrea să facă din cititorul ce-şi bea cafeaua un tip indignat de americani, globalizare, contractul de primă angajare etc. Tiermondism *vrai, mon cher!*

Cel mai bun articol este „Călătorie în interiorul madraselor pakistaneze". Informaţie diversă şi bine organizată, înţelegi ce e cu madrasele astea şi ce vor ele. Doar că *Le Diplo* nu te lasă multă vreme singur cu informaţiile, pentru că există riscul să ţi le aşezi aiurea în tărtăcuţă. Aşa că vine repede concluzia: „Se neagă fără încetare ideea că ostilitatea islamiştilor ar putea fi legată de politica externă a Statelor Unite în Orientul Apropiat şi în special de întreprinderile anglo-americane din Irak şi Afganistan, deşi toate indiciile arată contrariul". V-aţi prins: americanii sînt de vină. De fapt, fraza asta nu are legătură cu informaţiile de mai sus, e servită ca şi cum ar fi fost deja demonstrată. Deşi toate indiciile arată că ostilitatea islamiştilor (dacă nu cumva 11 septembrie a fost un semn de simpatie!) a început înainte de „întreprinderile anglo-americane în Irak şi Afganistan". Apropo de „întreprinderi", ceva mai multă atenţie la şlefuirea traducerilor nu ar strica.

Dosarul numărului este despre plantele modificate genetic (PMG). Aici tipii răi sînt cei de la multinaţionale, se-nţelege. Îţi dai seama din titluri: „Multinaţionalele înghesuie materia vie în tipare strîmte – De la utopia ştiinţifică la pericolul sanitar"; „Extorcarea producătorilor de seminţe" etc. E OK să fii sceptic şi critic la subiect, mai ales că UE respinge încă oficial PMG, deci argumente se găsesc. Problema e că din dosar înţelegi ce sînt alea PMG şi cu ce se mănîncă (sau nu) ele, înţelegi că acele multinaţionale le produc distrugînd pămînturile şi oamenii (şi dacă nu înţelegi, ţi se repetă pînă înţelegi), dar nu înţelegi şi de ce sînt ele din ce în ce mai mult cultivate dacă Armaghedon-ul verde e după colţ. Nu găseşti pe nicăieri şi punctul de vedere al susţinătorilor, adică acei indivizi care zic că PMG sînt tot nişte plante, doar că mai rezistente şi care dau producţii mai mari şi că oamenii au practicat îmbunătăţirea soiurilor dintotdeauna, de aceea mîncăm mere roşii şi nu mere pădureţe. Dar asta o poţi afla doar făcînd lecturi suplimentare pe Internet.

Le Diplo demonstrează la modul excepţional că omul informat nu devine automat mai deştept, ci doar mai bine utilat pentru a apăra prostiile în care crede. (**C. G.**)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

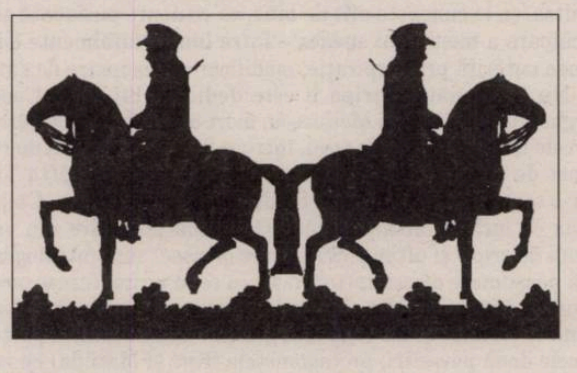

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Ura în toată incultura ei

Apărută recent, o carte încă foarte necesară – *Totuşi, n-au fost singuri,* cu subtitlul „Solidaritatea intelectualităţii române şi evreieşti în anii 1900-1941"* – găseşte nimerit, şi bine face, să se încheie cu „cazul Călinescu". E o selecţie din articolele de un crunt antisemitism împotriva *Istoriei literaturii române,* publicată în ianuarie 1941, la cîteva luni după instaurarea regimului antonescian. Antisemitismul intelectual nu a dat în România pagini mai sumbre şi totodată mai elocvente pentru ura şi incultura lui; nu cred că a venit vremea să le uităm şi pe ele.

„Aşadar, la 24 ianuarie 1941, în plină reconstrucţie naţionalistă a generalului Antonescu, Gh. Călinescu, profesor în Ţara Românească, are curajul să falsifice «Istoria literaturii române» introducînd în paginile ei toţi jidanii care din lipsă de altă meserie şi din obrăznicie intelectuală s-au făcut scriitori, lăfăindu-se pe pagini întregi. În acelaşi timp cînd Societatea Scriitorilor Români îi dădea afară, Gh. Călinescu, român moldovean, subscrie fraza de sfidare şi batjocoră: «O MINTE DREAPTĂ, CARE NU CONFUNDĂ PROBLEMELE POLITICE CU LUMEA IDEALĂ A CREAŢIEI, NU POATE SĂ NU RECUNOASCĂ CONTRIBUŢIA LOR» (a jidanilor)... O nemaipomenită îndrăzneală! Au contribuit la cultura românească: Peltz, Camil Baltazar, Ilarie Voronca, Robot, Vasile Cristian, Felix Aderca, Eugen Relgis, Ion Călugăru, Sergiu Dan, Mihail Sebastian?... Pentru salubritatea sufletului românesc, propunem retragerea ei imediată de pe piaţă. Şi destituirea din învăţămînt a lui Gh. Călinescu." *(Porunca vremii,* duminică, 24 august 1941).

Peste două săptămîni, la 10 septembrie, în aceeaşi *Porunca vremii:* „Trăit în atmosfera prietenilor de la *Adevărul literar,* de la redacţie pînă la Hanul Ancuţei, adulat şi răsplătit în toate felurile de către potentaţii jidani ai presei de odinioară, păstrîndu-şi încă prieteniile cu toate consecinţele lor morale şi materiale, autorul voluminoasei lucrări de scandal literar, s-a dovedit foarte docil ucenic al spiritului talmudic, pînă la totala convertire şi pînă la entuziastă obligaţie de conştiinţă, dacă putem zice aşa. Căci ce este oare Istoria sa literară, decît un suprem omagiu pe care-l aduce personal mediului jidovesc în care a respirat şi prin care a fost ridicat".

După zece zile, la 20 septembrie, tot în *Porunca vremii:* „De ce nu se pune capăt scandalului ofensator al lui G. Călinescu? De ce cartea aceasta nu este dezavuată public, iar G. Călinescu invitat să se mute la universitatea din Tel Aviv?".

După alte zece zile, la 30 septembrie 1941, tot acolo:

„...Dacă blestemul lui Eminescu nu-l va atinge fiindcă «a îndrăgit străinii» în aşa hal şi a lăsat în umbră voit şi cu patimă pe mulţi dintre scriitorii de talent ai neamului lui – totuşi, pedeapsa trebuie să şi-o capete de la ţara căreia el a căutat să-i găsească alţi reprezentanţi decît cei adevăraţi, remarcînd la literatura noastră o întreagă serie de venetici. Aşadar, vina e evidentă. Şi cu toate acestea, cartea lui G. Călinescu se mai găseşte încă la librării".

...Şi cu toate acestea – continui, cu masochism voios, fraza mizerabilă – după 65 de ani, *Istoria* lui G. Călinescu îmi veghează biblioteca; pasagii întregi le ştiu încă pe dinafară, de parcă ar fi din Caragiale şi Eminescu, pînă la acel paragraf din ultimul capitol care i-a scos din minţi pe cei de la *Porunca vremii.* Cred că e salubru să pun „fraza de sfidare şi batjocoră", dată cu majusculele celei mai violente indignări, în contextul ei pe care-l putem privi fără scandal, drept în ochi: „Evreii, puţini printr-o proporţie firească, prezenţi şi la noi ca în toate literaturile, rămîn *un factor din afara cercului rasial, făcînd puntea de legătură între naţional şi universal* (subl. mea, de data asta). O minte dreaptă, care nu confundă problemele politice cu lumea ideală a creaţiei, nu poate să nu recunoască contribuţia lor..." Urmau, în expresie călinesciană, total inadecvată în vocabularul furibund al zilei, călităţile lor (poligloţi, anticanonici, anticlasicişti, informaţi, agitaţi de probleme, umanitarişti) şi cusururile lor „iritante" („trăirism exagerat", „dezinteres pentru creaţie ca scop", umanitarism antinaţionalist). Aceste defecte, Călinescu le socotea, fără mînie, cu cea mai riscantă toleranţă, „o lipsă de tact" şi conchidea întru totul memorabil: „Prin această lipsă de tact, la noi, ca şi oriunde, Evreii atrag asupră-le, periodic, toate fulgerele". Cu ironia la care ne dă dreptul viclenia oricărei istorii de la origini pînă în prezent, se poate spune că el însuşi, minimalizînd cusururile „jidanilor", a dovedit o lipsă de tact şi şi-a atras toate fulgerele. Cu o aceeaşi probabilă lipsă de tact, îmi „place" azi să citez *Porunca vremii,* contemplînd, nu fără voluptate în dezgust, sclerozarea imbecilităţii. Ea nu e pe moarte.

* Editura Universal Dalsi, ediţie îngrijită de Maria Marian.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Auto-jurnal de ambe sexe

Prelogomenele, harmeneutica, analizul, acribia şi sintezul Parcării de la Unirii

Zilnic, de Paşte şi de Crăciun, o maşină este un obiect. Zilnic, de Paşte şi de Crăciun, obiectul este din tablă şi cu motor. Zilnic, de Paşte şi de Crăciun, motorul şi tabla nu pot fi mutate din loc decît din volan cu cheile pornind contactul sau de patru oameni muşchiuloşi şi nervoşi. Nervoşi sînt mulţi oameni în Bucureşti, la Unirii. În Bucureşti, la Unirii, după ani de aranjamente subterane, avem parcare supraetajată în sus. Parcarea e supraetajată în sus. Parcarea e supraetajată în sus, dar nu într-atît de sus încît să zgîrie răsăritul şi coborîşul lunii şi soarelui pe deasupra ei. Parcarea e supraetajată în sus, neafectînd răsăritul şi coborîşul următoarelor: 1) luna, 2) soarele, restul. Stele, pe deasupra ei. Parcarea e supraetajată în sus, lăsînd în pace natura şi intemperiile să se capricizeze pe eterna noastră superbie de a fi fiinţe gînditoare, fiindcă are peste o mie de locuri de parcare. Parcarea e supraetajată în sus şi are peste o mie de locuri de parcare în care pot intra peste o mie de maşini. Parcarea e supraetajată în sus şi are peste o mie de locuri de parcare în care pot intra peste o mie de maşini din tablă şi motor, conduse de oameni. Parcarea e supraetajată în sus şi are peste o mie de locuri de parcare în care pot intra peste o mie de maşini din tablă şi motor, conduse de oameni: cu una sau mai multe mîini, unul sau mai multe picioare, unul sau mai multe degete la extremităţi, o burtă şi mai multe piei, de la un sîn în sus, de la un fir de păr în sus, cu de la nici un dinte în sus, cu de la nici un ochi în sus, cu de la nici un gînd în sus. Cu una sau mai multe mîini, cu unul sau mai multe picioare, cu unul sau mai multe degete la extremităţi, cu o burtă şi mai multe piei, cu de la un sîn în sus, cu de la un fir la infinit de păr în sus, cu de la nici un dinte în sus, cu de la nici un ochi în sus, cu de la nici un gînd în sus parchează lîngă, în dreptul, în faţa, în buza, în laterala, în intrarea, în laterala, în ţîţa, în prohabul, în capul, în coasta, în perimetrul, la doi paşi de, la trei metri, la un centimetru de parcarea supraetajată. La un centimetru de parcarea supraetajată şi în afara parcării se pun maşinile Rover, Mercedes, Volvo, Renault, Peugeot, Fiat, Lancia, Mitsubishi. Rover, Mercedes, Volvo, Renault, Peugeot, Fiat, Mitsubishi, Lancia intră în parcare plătind taxa de 30.000 lei. Rover, Mercedes, Volvo, Renault, Peugeot, Fiat, Mitsubishi, Lancia se aşază în buza parcării neplătind suma de 3 lei. Neplătind suma de 3 lei, aparţinătorii acestei ipostaze intră în Magazinul Unirii returnîndu-se în braţe cu valori de peste zece mii lei. Peste zece mii lei mor de foame la fiecare doi ani în lume. La fiecare doi ani în lume se nasc nişte stilişti extraordinari, nemaiîntîlniţi, care pot să-mi scrie acest articol fără înjurături la adresa oamenilor cu păr pe tot trupul, aparţinătorii unor table scumpe şi care parchează prostiile cu care se fălesc la minut, în faţa unui modern amplasament din centrul Capitalei. Anul trecut şi acum doi ani nu s-au născut astfel de stilişti. Mai mult, au murit şi stiliştii de acum patru ani, şase ani, opt ani. Cei de acum zece ani au dat în dambla, iar cei de acum doişpe, paişpe şi optşpe se caută de boli în Mozambic.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Bursele altora, indiferența statului român

În sutele de dezavantaje de a aparține acestei regiuni hulită de toți, se numără și un avantaj foarte mare și mai ales important de care au beneficiat sute și poate mii de tineri: programele de burse. Că au fost organizate de Soros, de AUF, de BGF, de USAID, de NEC, de Mellon, (nu vorbesc aici de bursele statului român care sînt organizate așa cum știm cu toții că sînt organizate), puțin importă. De prin '90 și pînă azi, în anul de grație 2006, cît mai mulți tineri au avut și au posibilitatea de a se înscrie într-un program de burse, de a candida și de a cîștiga pe bune, fără pile sau pachete de Kent și pungi de cafea, un loc pe o listă cu posibilitatea de a pleca. Mici mișmașuri s-au mai făcut, pe liste s-au mai trezit unul, doi fără vocație și care au și abandonat mai pe urmă, neputîndu-se adapta condițiilor de lucru, dar mai ales la noua viață.

Statul român a cunoscut chiar de la început aceste programe și, deși organizațiile internaționale i-au cerut în repetate rînduri implicarea în astfel de programe, s-a făcut de fiecare dată că plouă să nu cumva să i se ceară bani, să nu cumva să i se ceară promisiuni. Dar nu despre asta vroiam să vă vorbesc, ci despre zecile de tineri plecați și care, reveniți, nu și-au mai regăsit locul. Nu susțin că toți cei cu studii în afară sînt mai buni, departe de mine gîndul, nu susțin nici că printre ei nu au fost profitori și că pînă la urmă bursa a fost biletul dus spre o destinație dorită. Foarte mulți însă au fost serioși și s-au întors nu numai cu o diplomă, ci cu un alt tip de experiență, cu dorința de a pune în practică ceea ce au învățat, cu entuziasm, cu idealism. Nu se așteptau să fie primiți cu brațele deschise, nu se așteptau să fie apreciați mai mult decît ceilalți, dar vroiau cel puțin să fie lăsați să încerce. Unii au reușit, ajutați mai degrabă de șansa de a fi fost deja prinși într-un sistem, într-o rețea. Alții s-au reprofilat și, după patru ani de sociologie pură și dură la Oxford, s-au apucat de sondaje de opinie, căci era mai profitabil decît într-un centru de cercetare, sau după șase ani de matematici la Universitatea Georgetown, s-au apucat de contabilitate, deoarece banii de la institutul românesc nu le ajungeau nici să-și plătească electricitatea sau, și mai grav, după șase ani de chimie la Universitatea George Washington, vînd într-o farmacie. Cîțiva și-au frînt aripile, pentru că idealismul vestic nu se potrivea deloc cu realismul românesc. Și greutățile nu se opresc aici: „noii bonjuriști" (s-a vehiculat la un moment dat această denumire, chiar printre studenți) nu prea sînt dorîți, nici ei, nici ideile lor, nici experiențele lor.

Acum se vorbește din ce în ce mai des de proiecte și programe internaționale. Ele există, multe țări s-au raliat și colaborarea internațională atît de mult dorită funcționează cît se poate de bine la nivelul Comunității Europene. În România însă, aceste proiecte nici măcar nu sînt cunoscute, difuzate printre cercetători și profesori, astfel încît să aibă habar despre ce i-ar putea aștepta de la 1 ianuarie 2007. Dacă din greșeală ajung într-un institut de cercetare, ele sînt îndesate într-un sertar și scoase eventual cu două zile înainte de expirarea termenului. Nu neapărat din rea voință, ci mai degrabă din neglijență sau pur și simplu pentru că se crede că oricum nu interesează pe prea multă lume. Mai mult de jumătate dintre cercetători habar n-au cum să alcătuiască un proiect, mai ales că de cele mai multe ori el ar trebui scris într-o limbă străină și conceput după metode pe care, din păcate, cercetarea românească nu prea le-a practicat. Așadar, nu are cum să le cunoască și mai ales cum să le pună în aplicare.

Dar în ultimul timp au apărut și granturile Academiei, Cercetarea de excelență de la Ministerul Învățămîntului, granturile CNCSIS-ului și așa mai departe. Kilogramele de hîrtii utile și inutile cerute taie pofta de a te antrena la așa ceva, de cele mai multe ori pentru o sumă derizorie, într-un institut care n-are, de exemplu, decît un calculator la cinci oameni și toner sau hîrtie cînd se aduce de acasă. În plus, transparența selecției lasă mult de dorit, contestațiile n-au răspuns: „așa s-a decis", iar coteriile sînt la ele acasă.

Dar lucru cel mai grav este neputința de a alcătui un grup astfel încît să pună pe roate un program viabil de cercetare. Solidaritatea est cel mai frumos lucru pe care îl trăiește un student român în afară, dar ea se dispersează odată reîntors în patria mumă. Și să aduni zece oameni capabili, lucrînd într-un proiect comun, devine o utopie pe care poate amenințarea europeană o va putea schimba.

Cum vom intra în Europa cu o astfel de cercetare, numai Dumnezeu știe! Poate căutînd alte sisteme de burse, astfel încît să ieșim la pensie ca bursieri și nu în calitate de cercetători?

libertatea de impresie

Mîncare complicată

De Paști, pe la noi e important mîncatul, că nu se știe cînd mai apare ocazia. Omul se mută dintr-o vizită în alta, de la o rudă la alta (precum *Craii de Curtea Veche,* dintr-o cîrciumă în alta) și peste tot „servește" drob, miel, ouă roșii, cozonac și alte mîncăruri tradiționale. Ca și de Crăciun, fiecare se simte fericit și cu burta plină, dacă nu cumva, uneori, mesele prelungite devin o caznă mai mare chiar decît postul dinainte. Un post în care gospodinele se spetesc făcînd curățenie și preparînd bucate de care ajung să se bucure aproape leșinate de oboseală. Uneori te întrebi dacă nu cumva ar fi mai bine invers. Adică, pînă de sărbători să se mănînce normal, iar de sărbători, omul să țină post negru și să se gîndească la cele sfinte (sper că ăsta nu e un gînd diavolesc). Pe lîngă tradiția mîncatului, de Paști se pare că e pe cale să se mai instaureze una: aceea de a vedea la televizor sinistrați cu vedete, așa, ca un fel de carne de miel cu ananas. Tot omul cu burta plină din fața televizorului știe bine și comentează că momentul de interes va trece în trei zile și amărîții vor rămîne tot acolo, uitați de toată lumea, păstrînd amintirea momentelor de glorie cînd au schimbat cîteva vorbe în ușa cortului lor improvizat cu președintele, cu Andreea sau cu marele „finanțator", în care tot inundatul are de acum cea mai mare încredere. Cu alte cuvinte: apa trece, vedetele rămîn. Ți se spune că de Paști, sinistraților le lipsește totul mai puțin mîncarea (iar mîncare). Mai bine schimbi pe Eurosport, unde Ronnie O' Sullivan se luptă din greu la snooker cu mai puțin cunoscutul Ryan Day, iar bilele de pe masa verde seamănă teribil de mult cu ouăle de Paști din farfurie. La Turcescu, e Liiceanu care-l face praf pe Dan Brown cu al său *Cod al lui Da Vinci.* Spune că necazul acestei cărți e, pe lîngă alte păcate, că aruncă în derizoriu un foarte frumos mit al omenirii. Părerea mea, după așa multă mîncare și băutură, e că se poartă cu mănuși și că, de fapt, ar trebui să-l dăm pe Brown cap în cap cu Coelho (și cu Colebilul) în piața publică. Oricum, oamenii care stau în fața cozonacului și a televizorului, văzînd așa oameni serioși, sînt stimulați să vorbească de lucruri mai înalte. Cum e cu Învierea, sau mai precis, dacă Isus cel înviat era făcut din materie sau era un fel de (Doamne iartă-mă!) fantomă. Sau, dacă nu cumva există o oarecare similitudine între Isus și Moș Crăciun (nu îndrăznesc să aprofundez). În sfîrșit..., iar te gîndești cum e să-ți intre apa în casă tocmai de Paști și apoi, la doar cîteva ore, să-ți intre vreo vedetă în cortul militar, în care tocmai te-ai mutat cu alte două familii, pe care înainte nu le puteai suferi. Adică, televizorul (care acum poate plutește) pe care-l aveai în casa de piatră, să se materializeze în carne și oase (carnea Andreei și oasele finanțatorului), în adăpostul de pînză în care stai acum. Pe toate canalele sîntem asigurați că oamenii loviți de catastrofă nu sînt singuri, ceea ce te face să te gîndești că există totuși și oameni care petrec Paștele singuri, invidioși pe sinistrații aflați în plină *lumină* a reflectoarelor, vizitați de presă și președinți. Lumea e mai complicată de Paști.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

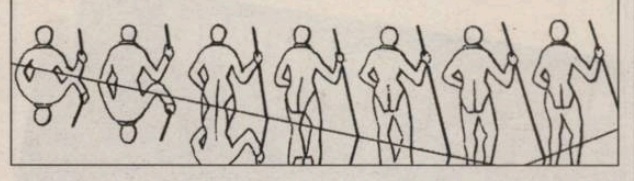

Pre- și post-pascale

● Serbare *Itsy Bitsy FM* în Cișmigiu: imaginea unei mulțimi care așteaptă să i se ofere ceva. Mulțimea într-una din ipostazele ei caracteristice. O mare de oameni în care se conturează tipurile așteptate: cetățeanul mediu conștiincios, care primește ce i se dă și se supune regulilor, participînd la toate concursurile și acceptînd regulile impuse fără comentarii; cîrcotașii de profesie, care caută cu lumînarea amănunte cărora să li se opună, cu sau fără motiv, asemenea unuia de lîngă noi care, atunci cînd Zăpă încerca să facă atmosferă, a început să-i strige că vorbește prea mult, cum făcea probabil, acasă, cu propria lui nevastă; pleșcarii, care consideră că, dacă tot au venit la asemenea manifestări gratuite, măcar trebuie să se aleagă cu ceva, și sînt primii la împărțirea de baloane, sucuri, bomboane; persecutații din start, veșnic nemulțumiți că lor nu li s-a dat destul, că dacă nu ești descurcăreț și n-ai pile, nu obții nici cît ceilalți... La care se adaugă cîteva categorii să le zicem defavorizate: o serie de boschetari, negri și cu fețe încruntate, care stăteau pe acolo parțial ca să vadă ce se întîmplă, parțial ca să șutească ceva, dacă e cazul (e doar o presupunere...); bătrîneii, din păcate, triști ca întotdeauna, uneori chiar eleganți, dar după moda altei epoci, cu balonzeide și pălării...; nebunii, nelipsiți, pe care îi recunoști după fețele distorsionate, de care nu știi dacă să-ți fie milă sau silă...

● Tîrguri de Florii la MȚR și Muzeul Satului. Nu știu cum se întîmplă, dar la Muzeul Țăranului Român mereu se creează o atmosferă dacă nu tradițională (pentru că, mărturisesc, nu mai știu exact ce înseamnă...), măcar decentă. Meșterii care participă au rămas autentici, chiar dacă se descurcă să-și vîndă marfa aici și în străinătate. Știu să facă diferența între ce e conform tradiției și ce se cere și fac o medie între cele două sau diferențieri inteligente în funcție de situație. Am găsit, ca de fiecare dată, cele două-trei lucruri care sînt, pentru mine, reprezentările ideale ale copilăriei ruralo-urbane: turta-dulce, fluierele din ceramică și îngerii din orice, cu atît mai mult cei fragili, din frunze și mătase de porumb.

● Paștele *ready-made* într-o altă etapă: am văzut și cartoane cu ouă gata vopsite. Mare parte din visurile mele de consumator avangardist și gospodină leneșă s-au împlinit. Tipurile de cozonac italienesc s-au diversificat vizibil, incluzîndu-l și pe cel cu migdale. De asemenea, acum de la Nic se poate cumpăra și drob, probabil la anul vom lua mielul gata făcut. Îmi dau totuși seama că sînt lucruri pe care trebuie totuși să le faci cu mîna ta. De aceea, am învățat măcar să vopsesc ouă. Chiar dacă am făcut-o în stilul meu, „documentîndu-mă" în stînga și-n dreapta, la gospodinele avizate, asupra modalităților celor mai igienice și eficiente, totuși, le vopsesc, și-mi ies mai aproape de ideal în fiecare an.

● Biserica *Stavropoleos*. Rămîne locul în care pot simți sărbătorile în singurul spirit creștin pe care îl cunosc, locul în care pot renunța la atitudinea mea pleziristă de consumator, de om al orașului dornic de senzații și noutate. Cînd stai în special la slujbele de seară, fără becuri (doar cu lumînări), fără kitsch-uri (în altar și pe pereții bisericii), fără dubii în legătură cu cea ce se spune la slujbă (căci se înțeleg toate cuvintele) ai o experiență ce, în mod sigur, trece de obișnuit. Există și acolo spectacol, dacă vrei, dar potrivit atmosferei de care vorbeam mai înainte: am asistat la un concert de toacă, al unor copii din orașul Victoria. Putea fi și un soi de jazz, sau muzică „tribală", dar avînd ceva în plus: un fel de sacru natural.

● Programele TV de Paști, cel mai greu de stabilit din întreaga grilă festivă, probabil. Dacă anul acesta nu am văzut *Iisus*-ul lui Zeffirelli, măcar ne-am mai putut bucura încă o dată de *Sunetul muzicii*. Cel mai potrivit, cred, pentru fiorul profan, dar iertător, pe care s-a mizat că îl vom simți.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

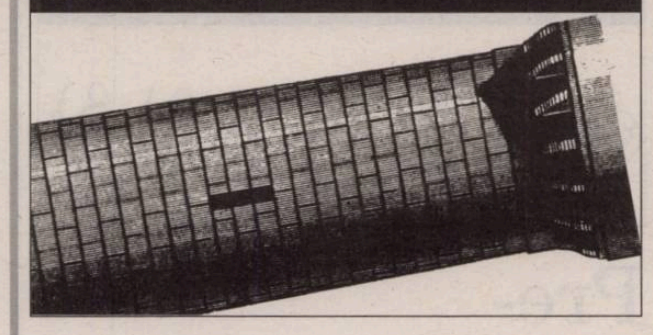

La televizor

A doua zi de Paşti, Robert Turcescu l-a invitat la emisiunea sa TV pe Gabriel Liiceanu. Mă bucur că am urmărit-o, graţie unui fericit hazard al butonării. Invitatul e arhicunoscut şi totuşi scump la vedere, pentru că platourile sînt „100%“ aglomerate cu nulităţi, stele de poleială, tartori interlopi, „politicieni“ şi „analişti“ – în fine, mereu şi mereu aceleaşi figuri indigeste, care bolborosesc prostii pe cît posibil triviale. Contrastul dintre Liiceanu şi norma zilnică de inepţii cu sclipici bălos întuneca, supraluminos, ambianţa. Se distribuiau, subit, fraze articulate, idei limpezi, cuvinte pline de gravitatea inteligenţei care se joacă serios cu materia misterioasă a timpului. În loc de marmelada obişnuită, îndesată cu polonicul, ni se purta pe la nări cupa de armagnac. Am realizat – cu o notă inevitabil tragică – raportul invers proporţional dintre cîştigul spectatorului şi reţeta publicitară a televiziunilor. Goana lor după parale – accelerată la comanda incultă a unor patroni oculţi – ne văduveşte de întîlnirile modelatoare pe care societatea noastră, năucă, a uitat să le mai aştepte. Se vedea şi pe faţa lui Robert Turcescu plăcerea de a dialoga, *pour une fois,* cu o personalitate adevărată, neangajată dubios, suverană în libertatea propriei gîndiri.

Spre sfîrşit, gazda s-a plîns de faptul că nu-l „prinde“ mai des pe Gabriel Liiceanu, chipurile prea ocupat. Oaspetele a răspuns ceva de natura lui *non multa, sed multum.* Era normal să auzim asta din gura unui om care se economiseşte pentru scopuri mai înalte şi disprețuieşte, filozofic, vanitatea narcisismului mediatic. Şi totuşi. Dacă titularii de *talk-show* şi-ar tria invitaţii nu după circul aducător de audienţă, ci după calitatea lor umană, civică şi intelectuală, e sigur că toţi dezertorii scîrbiţi ai iarmarocului digital (care se numără, cred, cu sutele de mii) s-ar întoarce, treptat, în fotoliile lor. Din păcate, programatorii răspund pavlovian doar la argumentul cantitativ al statisticii. Nu-şi mai pun problema *prestigiului,* deşi e clar că un public mai exigent ar putea consolida reputaţia unui post TV, sporindu-i, în perspectivă, rata de audienţă. E cert că televiziunea rămîne regina influenţei publice, numai că, în loc să-şi intensifice, din acest motiv, responsabilitatea faţă de ansamblul societăţii, ea se poartă ca un copil răzgîiat, care îi terorizează pe musafiri cu farse de prost gust. Am reţinut, mai nou, şi cîteva fire de speranţă: *Prim-plan*-ul lui Dan Cristian Turturică (TVR 1) şi respectiv *Ora de ştiri* făcută de Adriana Muraru (pe TVR 2) – sînt, după mine, primele exemple ale contratendinţei pozitive care mă face să-i acord „pacientului“ ceva şanse de însănătoşire.

Veţi spune că scepticismul rămîne riguros recomandabil şi vă voi da dreptate. Da, patronii fac manevre impure şi sînt la fel de vulnerabili la şantaj pe cît sînt de dornici să şantajeze. Da, jumătate dintre moderatorii emisiunilor nu invită personalităţi veritabile pentru că, în faţa lor, n-ar mai izbuti să-şi vîndă mediocritatea lustruită drept joacă superioară de-a şoarecele şi pisica. Da, cealaltă jumătate a moderatorilor e năimită la salarii somptuoase, care tocesc simţul moral şi relativizează ierarhiile, înlocuind sabia de Toledo cu praştia de cartier. Poţi crede în ameliorarea situaţiei, păstrîndu-te simultan de partea realismului? De ce nu? Pesemne că patronii nu pot fi schimbaţi (decît prin anchete judiciare). Pesemne că nici moderatorii nu pot fi schimbaţi (decît prin concediere). Dar plăcerea independenţei profesionale, dublată de orgoliul competiţiei, ca şi patriotismul nepervertit – însoţit cu mîndria de a respecta regulile europene – mai au încă darul de a le arăta măcar unora dintre aceşti „teleaşti“ calea spre un alt soi de *selecţie*.

Reflecţiile precedente mi-au fost inspirate de doi semeni care au ieşit din rînd. Nu ştiu dacă se cuvine să-i mulţumesc mai degrabă lui Robert Turcescu (pentru aptitudinea de a produce un eveniment „pascal“) sau lui Gabriel Liiceanu (pentru curajul de a-şi înfrînge dezamăgirile). Fiecare dintre ei mi-a oferit, pe neaşteptate, ocazia de a iubi România cu mai puţină disperare.

Anca MANOLESCU

O teologie creştină a dialogului interreligios

De pe la mijlocul secolului trecut, reflecţia asupra pluralismului religios a început să capete în Europa un relief din ce în ce mai important. Războiul pe de o parte, dezvoltarea studiilor religioase pe de altă parte aduceau pe continent conştiinţa diversităţii religioase a lumii şi necesitatea de a o tematiza. Universitari, specialişti în ştiinţele religiei, printre care G. van der Leeuw, M. Eliade, H. Zimmer, L. Massignon, H. Corbin, lucrau în orizontul unei realităţi unice a religiei manifestată specific de diferitele tradiţii. Filozofi mistici, ca Simone Weil, ori gînditori tradiţionali, ca René Guénon şi A. K. Coomaraswamy, postulau un nucleu transcendent al religiilor, o revelaţie primordială sau o *Philosophia perennis,* dezvoltată diferit, dar analog, în medii istorice şi culturale diverse, conform geniului propriu diferitelor comunităţi umane. Pentru aceşti gînditori, peisajul religios al lumii se organizează sub semnul coerenţei sau chiar al convergenţei spre un pol transcendent, presupus de însăşi cunoaşterea şi fenomenele de tip religios. Tendinţe academice recente, ţinînd mai mult ori mai puţin de ideologia postmodernă, au drept postulat tare provenienţa strict umană a religiosului şi obligaţia ca studiul să se rezume la manifestările lui. Ele analizează contextele şi contextul religiilor în dauna „textului“ lor, vînează critic orice referinţă la o „esenţă“, un „sens“ ori o instanţă unificatoare a religiilor. La limită, îşi desfiinţează obiectul de studiu, sugrumîndu-i caracterul specific prin opţiunile de metodă savantă, dar întrucîtva inadecvată.

Începînd mai cu seamă de la Conciliul Vatican II, creştinismul este, la rîndul lui, îndemnat să îşi regîndească atitudinea faţă de problemă. Afirmînd că celelalte tradiţii conţin anumite adevăruri şi valori sacre autentice, documentul conciliar *Nostra aetate* a dinamitat poziţia exclusivistă, oficial admisă timp de două milenii, conform căreia celelalte religii sînt doar erori sau, în cel mai bun caz, simple aspiraţii umane spre transcendent. Această extraordinară deschidere a magisteriului roman către realitatea religioasă a lumii a făcut posibilă şi necesară o reflecţie sistematică, o teologie creştină a pluralismului religios. Teologi catolici şi protestanţi, de la Paul Tillich la John Hick, socotesc că tema este una dintre provocările cele mai fertile pe care timpul de faţă, cu mondializarea lui, le oferă gîndirii creştine. De curînd a conferenţiat la Bucureşti, la Institutul Cultural Român, Hans Küng, teolog catolic care a tematizat chestiunea pe baza coexistenţei diverselor „paradigme religioase“ şi care pledează pentru o „etică planetară“ a religiilor. Ca şi pentru ceilalţi teologi creştini, amenajările doctrinare ale dialogului religiilor constituie un proces cu soluţie transistorică. Dar acest dialog e deja la lucru în domeniul apărării drepturilor omului pe baza drepturilor lui Dumnezeu, în eforturile conjugate ale organismelor religioase pentru negocieri de pace, în opoziţia faţă de terorism, în pledoaria pentru neagresarea mediului.

Pentru scrutarea de sine a creştinismului, tema diversităţii religioase se dovedeşte teologic pasionantă. Universalitatea lui, natura medierii christice, raportul între creştinismul istoric şi mesajul christic sînt de adîncit cu o salutară prospeţime în acest orizont. Unul dintre cei mai sistematici şi echilibrat-revoluţionari gînditori în acest sens este teologul dominican Claude Geffré, profesor onorific al Institutului Catolic din Paris, fost director al Şcolii biblice franceze din Ierusalim, Rector în anii '60 ai Facultăţilor dominicane „Le Saulchoir“. În colecţia *Cogitatio fidei* de la Éditions du Cerf, pe care a coordonat-o pînă de curînd, timp de 25 de ani, el a publicat în 2006 un volum care adună o parte dintre conferinţele şi articolele dedicate temei în ultimul deceniu şi jumătate: *De Babel à Pentecôte. Essais de théologie interreligieuse*. Alături de alte lucrări *(Croire et interpréter. Le tournant herméneutique de la théologie,* Cerf, 2001, *Profession théologien,* Albin Michel, 1999), volumul constituie un pas nou în teologia pluralismului, propunînd dialogul interreligios. În această teologie, demersul porneşte de la acceptarea pluralităţii ca „mister“ de interogat şi se interesează de semnificaţia pozitivă pe care pluralitatea o are în economia divină, în desfăşurarea istorică a unei „revelaţii diferenţiate“. În mod mai specific, Claude Geffré degajează fundamente, criterii şi metode creştine de dialog interreligios, fiind condus de ideea că dialogul doctrinar e îmbogăţitor pentru fiece religie în parte. Interpelată de specificitatea celorlalte, fiecare dintre ele îşi poate rafina gîndirea asupra nucleului ei tare, poate distinge critic între ceea ce îi este fundamental şi ceea ce este formă culturală, înveliş determinat istoric, decizie doctrinară dependentă de un anume context.

Trei aspecte mi se par, între altele, definitorii pentru această teologie a dialogului între religii. Întîi, faptul că mizează pe fidelitatea intensificată faţă de propria religie în scopul depăşirii a ceea ce, în ea însăşi, este limită, particularism, barieră pentru universalitate. Dialogul fertil, spune Claude Geffré, se duce între parteneri cu identităţi teologice tari, cu adeziuni necondiţionate la calea proprie, dar tocmai de aceea capabili să înainteze pe ea către sensibilitatea intelectuală faţă de doctrina celuilalt. Iată de ce propune o „hermeneutică a diferenţei“ fără asimilare. „Coexistenţa dialogală conduce“, spune el, „la o mai bună înţelegere a propriei identităţi şi la celebrarea unui adevăr mai înalt decît adevărurile particulare ale fiecărei religii“. Unicitatea creştinismului constă în „evenimentul Iisus Christos“, îmbinare paradoxală între absolut Universalul şi absolut concretul. Prin însăşi această unicitate, creştinismul e apt să se conceapă pe sine drept religie completă calitativ, dar incompletă cantitativ: adică să accepte că există variante valide ale revelaţiei christice care debordează creştinismul istoric. Christocentrismul în orizontul căruia îşi conduce reflecţia Claude Geffré nu este unul recapitulativ prin însumarea şi absorbirea celorlalte religii, nu este unul „totalitarist“. Nu socoteşte că celelalte religii îşi găsesc împlinirea în creştinism ca religie istorică. Christos, ca Logos divin, este, din punct de vedere creştin, posibilitatea însăşi a religiilor, Mediatorul universal, „christitatea“ fiind la lucru în toate. Dar, pe urmele lui Paul Tillich, se consideră că tocmai perfecţiunea revelaţiei christice exclude pretenţia ei la monopol în istorie. Celelalte religii conţin valori proprii, nereductibile la cele ale tradiţiei creştine.

Un al doilea aspect priveşte „chestiunea adevărului“. Spre deosebire de exclusivism (care consideră că adevărul despre divin şi economia lui e deţinut doar de creştinism), spre deosebire de inclusivismul „totalitar“ (celelalte religii deţin prefigurări, adevăruri de ordin inferior sau parţiale în raport cu singura *religio vera),* Claude Geffré propune modelul „adevărului relaţionat“. Adevărul creştin este articulat (şi de articulat în reflecţia teologică) cu toate elementele de adevăr din celelalte religii. Sporurile de cunoaştere, rezultatele inedite pe care le poate suscita dialogul religiilor provin din acest efort de articulare metodică a adevărului.

În sfîrşit, e de menţionat că acest demers teologic recurge la cercetările cele mai solide ale ştiinţelor laice ale religiei, pe care le consideră complementare efortului propriu. Obiectivitatea şi metoda critică a celor din urmă fereşte teologia religiilor de alunecările apologetice, de abordări brutal inclusiviste, de ideologii recuperatoare. Din punct de vedere epistemologic, ea se deosebeşte de ştiinţele laice prin faptul că pune la lucru adeziunea cercetătorului la adevărul propriei tradiţii. Claude Geffré dedică, de pildă, un capitol metodei comparative aşa cum e utilizată de teologia religiilor. Cea din urmă nu compară elemente ale diferitelor „sisteme“ religioase, ci, prin metoda „analogiei în diferenţă“, tipuri de relaţie a subiectului uman cu o alteritate transcendentă. Ceea ce o distinge de o istorie comparată a religiilor este, alături de adeziunea intelectuală şi spirituală la obiectul de studiu, efortul de a integra (cu refuzul uniformizării) viziunea celuilalt şi viziunea proprie într-o perspectivă mai înaltă asupra adevărului.

Nu mai e nevoie de spus că o astfel de teologie a pluralismului exclude relativismul. Departe de a pune în paranteză veracitatea şi unicitatea propriei tradiţii, porneşte de la ele pentru a amenaja spaţiul dialogului. Dar o face pe de o parte cu convingerea unei transcendenţe care dă sensul ultim al dialogului şi, pe de altă parte, asumînd mutaţiile, exigenţele, modalităţile actuale de înţelegere a credinţei.

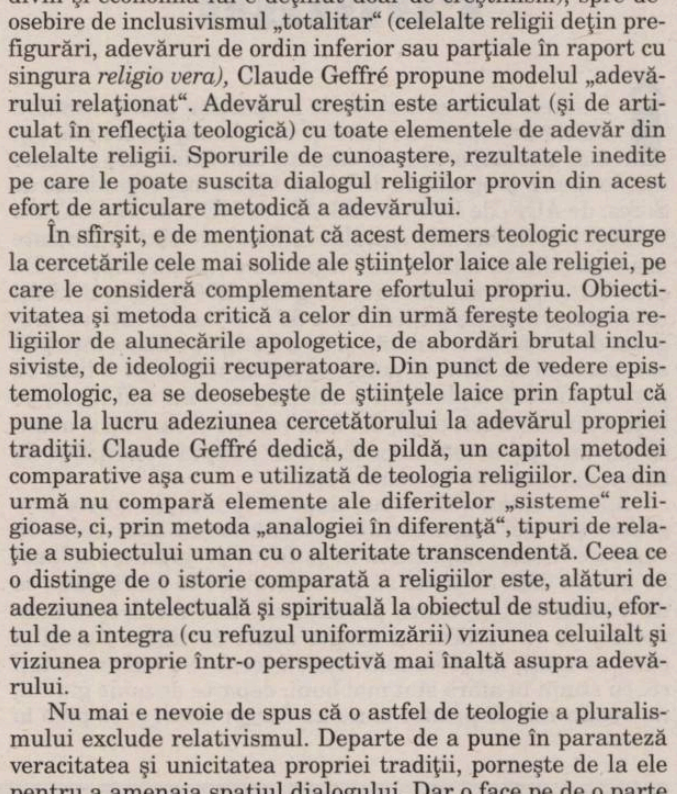

Laura VIȘAN

Cum recunoşti românul canadian

Locuiesc în Canada de aproape un an şi jumătate. Visam la o existenţă boemă, aşa cum citisem cu mare încîntare în amintirile de studenţie ale domnului Cioroianu. Ei da, dînsul povestea despre frumosul Québec, iar eu mă îndreptam spre St. Catharines, un orăşel din Ontario, aproape de cascada Niagara. Cu toate astea, mă şi vedeam la cerealele de dimineaţă alături de colegii de casă, în parc cu bicicletele, sau cu un laptop în faţă, arătîndu-le poze din România. Am luat cu mine un CD cu fotografii din Bucureştiul interbelic, pe care speram naiv să le arăt viitorilor mei colegi, canadieni, chinezi, ruşi sau marocani. Cu cît mai diverşi, cu atît mai bine.

Dar întîmplarea a făcut să fiu înconjurată de români ajunşi în Canada cu opt sau zece ani în urmă, mai degrabă decît de studenţi internaţionali. Oameni ale căror bucurii sau obligaţii sînt destul de diferite de acelea ale unui *graduate student*.

Povestea care urmează e despre ritualurile lor de fiecare zi, aşa cum le-am perceput eu. În mare, viaţa lor se aseamănă destul de mult cu aceea a canadianului de mijloc: serviciu opt ore pe zi, două-trei vacanţe pe an în Caraibe sau Europa, cumpărat casă cu *mortgage* şi maşină în leasing, plătit *bill*-uri prin Internet etc. Însă privindu-i de aproape, îţi dai seama că au păstrat multe din obiceiurile de acasă, pe care le-au adaptat la realitatea canadiană. Iată cîteva din ele:

Să mîncăm româneşte (şi europeneşte)

„Mîncarea din supermarketurile canadiene e modificată genetic şi fără gust." Acesta este unul dintre cele mai răspîndite mituri urbane în rîndul românilor care ajung în Canada. Prin urmare, mulţi dintre ei cumpără doar fructe, legume, lapte şi ouă de la supermarket. Şunca de Praga şi salamul Szegedi sînt de la magazinul polonez sau românesc, brînza de la italieni, iar prăjiturile şi pateurile de la ruşi sau de la greci. Le place să mănînce bine. Mulţi români şi-au adus aici şi părinţii, care gătesc ca acasă. Înainte de Crăciun, unii dintre ei fac tobă, caltaboş şi cîrnaţi, pe care îi atîrnă în *basement*, la răcoare. Prietenii mei fac bere, vin şi pîine în casă, iar în grădină au plantat roşii, castraveţi, pătrunjel şi leuştean.

Nu ştiu dacă *Avem di tăti* al celor de la Planeta Moldova are videoclip. Dacă n-are, acesta ar trebui neapărat filmat într-un magazin românesc din Canada. Aşa e, avem *di tăti*, şi Eugenii, şi apă minerală Borsec, şampon cu urzică şi ceai de coada şoricelului la 89 de cenţi cutia, napolitane Dănuţ şi Integrama Maxim, şi cîte şi mai cîte. *Deli*-urile îşi fac reclamă în ziarele de limbă română. *Hanu Ancuţei,* cu un praf de *Tezaur folcloric*. Flămîndul drumeţ român prin Canada e chemat să se ospăteze cu bucate ca la mama acasă, de să-i lase gura apă. Textul e de obicei însoţit de imaginea unei ţărăncuţe cu maramă sau a unui platou de cîrnaţi cu ştergar alături. Citind, ai zice că patronii te aşteaptă cu pîine şi sare în uşa magazinului. Scenariul acesta suav e tulburat doar de vînzătoarea care dă ochii peste cap dacă nu te hotărăşti mai repede ce vrei, savarină sau ecler. Sau de colega ei care, deşi te-a auzit vorbind româneşte, îţi spune *treiş'cinci,* apoi *thirty-five* atunci cînd trebuie să plăteşti. Aşa că...

Să vorbim Românian

Românii pe care i-am cunoscut aici vorbesc 95% româneşte. Restul e engleză sau *rongleză*. Ionescu are *mortgage*-ul mic, că a dat mult la *downpayment*. Luna asta e *sale* la IKEA, hai şi noi. Şi tot aşa. N-o fac din snobism, ci fiindcă pur şi simplu, în momentul în care au plecat din ţară, nu intraseră în contact cu nici una din aceste realităţi, normale de altfel într-o societate de consum. Cine făcea în România, în '91 sau '92, ipotecă să-şi cumpere casă? Iar magazinele de acasă au început să aibă sezon de reduceri abia după 2000. Românii din poveste trăiau deja de ani buni în Canada şi învăţaseră de mult cum e cu *sale*-urile. Totuşi n-am înţeles niciodată de ce nimeni de aici nu mai merge în centru, ci în *downtown*. Întrebare fără răspuns.

Există, bineînţeles, şi cuvinte schimonosite sau alăturări ridicole pe care de obicei le observi în reclamele magazinelor, companiilor sau diverselor aşezăminte româneşti de aici. Pe site-ul unui magazin am văzut fotografia unui castron cu chiftele. Mă aşteptam să le numească *meatballs,* dar nu. *Kiftele*. În altă fotografie vedem o *friptură de pork just like home*. Un alt magazin te anunţă că *asigură delivery*. Stai şi te întrebi cum de pot conviețui în acelaşi text de cinci rînduri bucatele gustoase ca la mama acasă cu *pork*-ul şi *delivery*-ul. E ca o poveste în care Făt-Frumos are barcă cu motor în loc de cal.

Cu toate astea, campioana absolută în materie de *rongleză* vine din altă parte. E o casă de odihnă *amplasată pe un teren pristin înconjurat de copaci maturi, cu pond de apă şi gazebo*.

Să petrecem în Canada ca în România

...de Thanksgivings' Day, de exemplu, pe care îl sărbătoresc şi românii de aici. Primeşti la masă curcan umplut, cu garnitură de sos de afine, adică mîncarea tradiţională a acestei sărbători. Dar mai primeşti şi salată boeuf, icre, o bunătate, ascultă-mă pe mine, sau chiar sarmale, dacă a avut gazda timp să gătească mai mult. La sfîrşit, tort de ciocolată în loc de plăcintă cu dovleac. La televizor, *American Idol* sau vremea în Canada, pe *mute,* ca să se audă mai bine CD-ul cu muzică românească. Orice, românească să fie. Dan Spătaru, Mondial sau Vank. Dacă gazda are antenă de români, cu atît mai bine. Ne uităm cu toţii la *Iarba verde de acasă* sau *Liceenii,* difuzat a nu se ştie cîta oară pe România Internaţional. Acum douăzeci de ani, aceiaşi oameni se duceau probabil în vizită la vecinii cu video sau dădeau pe bulgari ca să scape de filmele cu Emil Hossu construind metroul sau Mircea Diaconu, veterinar într-un sat de munte. Acum zîmbesc cînd se uită la filmele heirupiste ale anilor '80 şi revăd cu nostalgie tinereţea sau adolescenţa lor. Filmul nu mai e propagandă. E o amintire de atunci.

La sfîrşitul poveştii despre românii-canadieni, am să trec pe la consulatul românesc din Toronto. Toţi românii pe care i-am cunoscut aici au avut de-a face măcar o dată cu acest loc, aflat la etajul cinci, la cap de coridor, într-o clădire de birouri. Uşa cu clopoţel se deschide către o cameră îngustă, la capătul căreia se află un ghişeu. Românii care îşi aşteaptă rîndul te măsoară din cap pînă în picioare. Aşa o să faci şi tu cu viitorii vizitatori, după ce ai luat un bon de ordine din carton maroniu, i-ai dat paşaportul domnului mustăcios de la ghişeu şi te-ai aşezat pe unul din scaunele pliante. Suspendat într-un colţ al camerei, un televizor. De trei ori am fost la consulat, de trei ori am dat peste aceeaşi muzică populară cu chiuituri şi pocnit din degete. În acest timp, cineva lipeşte timbre fiscale şi pune ştampile pe actele pentru care ai venit. Gata. Numărul 17! Mă duc să iau hîrtiile de la ghişeu. *Aţi scris Cristina în loc de Cristiana pe chitanţă*, observ. Mă gîndesc că o fi important ca al doilea nume să fie scris corect, chiar dacă e vorba doar de o chitanţă. *Lăsaţi, domnişoară*, îmi răspunde domnul mustăcios, făcînd cu ochiul. *Tot aia e!*

HUMANITAS

Des MacHale

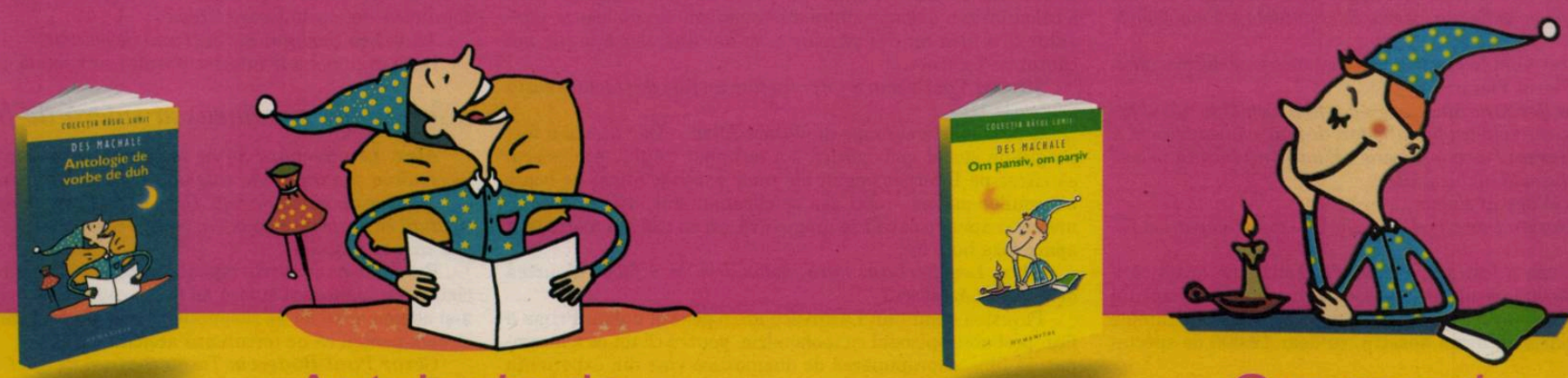

Antologie de vorbe de duh

Om pansiv, om parșiv

COLECȚIA RÂSUL LUMII

O lume întreagă râde în „Râsul lumii"! La Humanitas,
două cărţi şi-un numitor comun: hohotul.
Două cataloage ale hazului universal.
Două remedii pentru tristeţile zilei şi decepţiile anului.

Pentru comenzi prin poştă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Din motive care de care mai personale şi mai diverse, la discuţia cu regizorul de film Cristi Puiu au lipsit mulţi dintre oamenii redacţiei, convinşi, probabil, că au o viaţă înainte ca să afle ce şi cum e în cariera celui care s-a ocupat de moartea domnului Lăzărescu. Dar portretul artistului care a început să cunoască gustul succesului şi se teme de inerenta inerţie provocată de acest fel de mîncare este irepetabil şi nu durează. Vă veţi convinge citind ce a mai rămas pentru publicare din lunga discuţie de seară.

„Urăsc şcoala şi instituţiile“

– dialog cu Cristi PUIU –

Alex. Leo Şerban: *Am citit un text al Cristinei Modreanu care observa performanţa ta de a fi pe primele locuri în „Barometrul cultural“, deşi ai făcut doar două filme. Cum vezi această situaţie?*

Mi se pare că explicaţia e foarte simplă: sondajul s-a făcut foarte aproape de perioada în care s-a discutat mult despre *Moartea domnului Lăzărescu,* despre premiul obţinut la Cannes şi aşa mai departe. Era normal să am vizibilitate. De exemplu, la un moment dat m-a sunat o jurnalistă de la *Evenimentul zilei*, după ce se publicaseră rezultatele sondajului „Zece pentru România“, să mă întrebe cum comentez faptul că pe locul întîi ieşise Florin Piersic. Mi se pare foarte firesc: e vorba despre faimă, despre popularitate, iar publicul din România este un public „de televizor“. Unii au fost foarte revoltaţi de aceste clasamente şi de prezenţa lui Florin Piersic în frunte. Eu nu sînt deloc revoltat. Îmi amintesc că eram elev la Şcoala de Artă numărul 4, pe strada Iulius Fucik, unde era şi Româniafilm. Într-o zi, cînd am ieşit de la şcoală, l-am văzut pe Florin Piersic pe stradă: mi s-au tăiat genunchii! M-am dus şi am povestit acasă că îl văzusem...

Alex. Leo Şerban: *Ideea unor comentatori a fost că, prin toate discuţiile despre* Moartea domnului Lăzărescu, *ai vrut de fapt „să-ţi vinzi imaginea“...*

Mircea Vasilescu: *Cu alte cuvinte, intensa mediatizare a filmului a fost o strategie de marketing sau a avut şi întîmplarea un rol?*

Întîmplarea a marcat acest film de la început pînă la sfîrşit, hazardul a avut un rol aproape în fiecare moment. Ce am constatat eu pe pielea mea a fost că, atunci cînd opţiunea ta e justă, te ajută şi întîmplarea. În ceea ce priveşte promovarea filmului, ea ţine şi de faptul că nu am fost singur în toată această poveste, am înfiinţat Mandragora Film împreună cu soţia mea şi cu Alex Munteanu (care a fost producătorul executiv al filmului), astfel încît deciziile privind marketingul nu mi-au aparţinut în totalitate. Aveam şi experienţa de la filmul *Marfa şi banii,* cînd am jucat foarte prost cartea marketingului şi mi-am spus atunci că asta nu se va mai întîmpla. În anul următor, de pildă, Cristian Mungiu a făcut filmul *Occident*, pe care l-a promovat foarte bine – or, eu nu făcusem aşa ceva.

Andrei Gorzo: *Faptul că filmul a fost premiat a creat un context favorabil...*

Asta n-a mai ţinut de mine. Mi-am spus că oamenii care sînt interesaţi de acest tip de produs se vor duce oricum să-l vadă, dar cei care nu sînt interesaţi trebuie făcuţi să vină. Aşa încît m-am gîndit că trebuie creat un afiş prin care să „agăţăm“ o parte a publicului de telenovele, de televizor. Am fi putut promova filmul cu imaginea pe care am ales-o pentru Cannes, dar m-am gîndit că nu are rost. Lucrurile nu au mers însă cursiv, au fost multe accidente pe parcurs, dar importantă era ideea că filmul trebuia promovat. Nu este o vorbă mare, dar într-un fel, chiar m-am simţit responsabil: trebuia să duc soarta filmului pînă la capăt.

Alex. Leo Şerban: *Unii au reproşat faptul că a fost „scoasă în faţă“ Monica Bîrlădeanu, deşi avea un rol secundar. Or, mie mi s-a părut firesc să fie aşa, pentru că era vedeta cea mai cunoscută...*

Şi astfel revenim la ce spuneam mai devreme despre notorietatea lui Florin Piersic...

Alex. Leo Şerban: *Alt reproş s-a referit tocmai la afişul filmului: s-a spus că „vindea filmul“, dar, de fapt, vindea altceva...*

Andrei Gorzo: *Părea o „trişerie“. E adevărat însă că în acel afiş există suficientă ambiguitate...*

Există în el destul cinism...

Andrei Gorzo: *Dar afişul nu a „jucat“ cumva împotriva filmului?*

Nu ştiu dacă a fost aşa, pentru că statisticile arată că a avut peste 25.000 de mii de spectatori, în timp ce filmul lui Sergiu Nicolaescu (regizorul despre care se spune că „umple sălile“) s-a plasat în urma noastră, cu doar 12.000 de spectatori...

„Pragul de sus al ipohondriei“

Adina Popescu: *După* Marfa şi banii *spuneai că te simţi deprimat, pentru că un succes ridică ştacheta şi te obligă... Acum,* Moartea domnului Lăzărescu *a ridicat ştacheta foarte sus. Tot deprimat te simţi?*

Nu sînt deprimat. Atunci, cu *Marfa şi banii*, s-au întîmplat mai multe lucruri: el putea fi trimis la Cannes încă din 2000, dar n-au fost bani, nu s-a putut termina, apoi a intervenit Lucian Pintilie şi a salvat filmul devenind co-producător, iar filmul a ajuns la Cannes în 2001. Între timp însă avusesem foarte multe experienţe şi foarte multe conflicte, astfel încît, după un Crăciun de coşmar, a apărut ipohondria... A fost un iad total... N-am făcut altceva decît să caut, pe Internet, explicaţii pentru simptomele mele... E foarte amuzant acum să vorbesc despre acea ipohondrie, pentru că a avut tot felul de

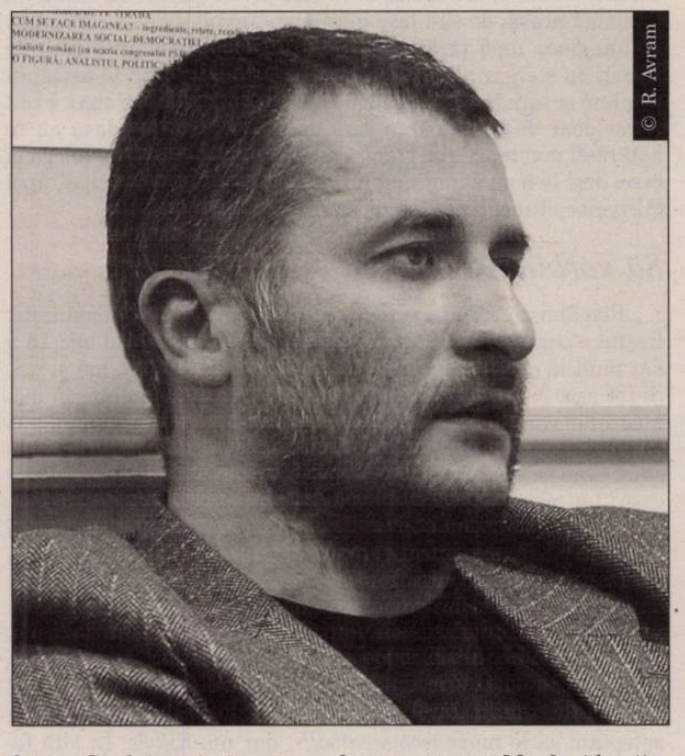
© R. Avram

faţete. Cînd, în primăvară, am fost anunţat că *Marfa şi banii* a fost selecţionat la Cannes, nu mai puteam să mă bucur: eram prins în povestea asta, căutam pe Internet informaţii despre cancerul la colon. Văzusem eu nişte doctori, dar nu-i crezusem: cînd eşti ipohondru, n-ai cum să-i crezi pe doctori... Am plecat apoi la Cannes, dar pe tot parcursul festivalului n-am putut mînca nimic (deşi mie îmi plac mîncărurile rafinate, iar la Cannes le găseşti din belşug): îmi băgasem în cap că am o problemă şi că trebuie să mănînc doar carne la grătar şi legume fierte. Am făcut o abatere o singură dată, luînd un somon, dar am avut remuşcări după aceea. În plus, la Cannes mîncasem doar carne de vită, iar apoi am început să mă gîndesc la boala vacii nebune, deci m-am apucat să caut iar pe Internet: *la maladie de la vache folle, cow disease...* Şi iar m-am dus la nutriţionişti... Primul dintre ei, un om de aproape 80 de ani, extraordinar, m-a întrebat: „De mîncat, tot aşa de repede mănînci, pe cît de repede vorbeşti?“. Şi mi-a explicat că trebuie să mănînc încet, mi-a expus o întreagă teorie, după care m-am simţit mai bine, dar tot m-am mai dus la o altă nutriţionistă, şi acolo s-a întîmplat o chestie amuzantă: după ce mi-a explicat că e vorba doar despre stres şi despre o colită banală, pe care o are mai toată lumea, am dat să ies şi i-am spus, înainte de a pleca, şi despre faptul că mi se zbat muşchii... Mai era de faţă un tînăr medic rezident, care a exclamat: „Aaa, asta e scleroză în plăci!“. Apoi l-a pufnit rîsul şi mi-a explicat că şi el a avut ceva asemănător şi că s-ar putea să fie o simplă scădere a calciului sau a magneziului din organism, tot din cauza stresului. Eu însă am rîs mînzeşte, m-am dus acasă şi iar am căutat pe Internet...

Mircea Vasilescu: *S-ar putea face un film din toată această poveste?*

E ceva foarte aproape de Woody Allen... Dar acesta a fost pragul de sus al ipohondriei, s-a terminat totul... Ajunsesem să citesc pe Internet pagini ale unor pacienţi atinşi de boala neuronilor motori – căci aşa se cheamă, sînt atinşi neuronii motori şi apare o paralizie progresivă, iar în trei ani mori, dacă apare faza bulbară...

Alex. Leo Şerban: *Fără ipohondrie, ai fi făcut* Moartea domnului Lăzărescu?

Povestea domnului Lăzărescu are o geneză dublă. Prima a fost, probabil, episodul cu ipohondria, pentru că tot ce a însemnat, în film, suprapunerea de diagnostice vine din experienţa pe care am avut-o cercetînd propriile mele simptome. Am avut cam un an-doi de ipohondrie. A fost şi un episod foarte amuzant: am fost la un moment dat la dr. Beşleagă, un mare specialist, care mi-a spus: „N-aveţi nimic, mergeţi acasă şi faceţi filme“. Nu l-am crezut, aşa că mi-a făcut şi o miografie: mi-a pus nişte senzori conectaţi la un computer şi îmi spunea „vedeţi, e linişte“. Numai că eu auzeam cum computerul avea un fel de vîjîit... Şi atunci, excedat, doctorul Beşleagă mi-a spus: „Domnule Puiu, o să ajungeţi la softişti...“. El, ca neurolog, se ocupa de *hardware;* „softiştii“ sînt psihiatrii...

Cealaltă parte a genezei a fost în 2003, cînd am protestat împotriva deciziei Centrului Naţional al Cinematografiei, care finanţase anumite proiecte şi altele nu. A fost o luptă de uzură teribilă, din care am tras concluzia că trebuie găsită o altă formulă, pentru a ocoli banii CNC-ului... Şi atunci am scris, în cîteva săptămîni, „Şase poveşti de la marginea Bucureştiului“. Am găsit şi un „concept“, pentru ele, FFPG: „filme făcute pe genunchi“. Voiam să demonstrez că regizorii din România pot face filme fără contribuţia CNC. A mai fost şi acea ştire din ziar cu privire la un bolnav abandonat şi la procesul intentat asistentei de pe ambulanţă: ce mi s-a părut interesant era că povestea semăna cu muzica repetitivă, bolnavul trecuse prin şase spitale. Dar numai asistenta a fost condamnată, în rest, medicii nu au păţit nimic (în afară de unul, dacă nu mă înşel, căruia i s-a reţinut 20% din salariu). Întrebarea pe care mi-am pus-o era cum s-a desfăşurat totul: ce i-au spus bolnavului, de ce nu l-au primit în spital?

După ce am scris sinopsis-urile celor şase poveşti, i le-am arătat lui Răzvan Rădulescu, am lucrat împreună asupra lor, iar apoi am început documentarea propriu-zisă pentru *Moartea domnului Lăzărescu,* mergînd prin spitale. Iniţial, povestea era spusă din perspectiva asistentei şi a şoferului de pe ambulanţă, iar Lăzărescu era inconştient. Am primit însă un adevărat pumn de la o doctoriţă de gardă de la Spitalul Universitar, care mi-a spus ferm: „Niciodată, dar *niciodată* un pacient aflat în stare de inconştienţă nu este trimis la alt spital“. Aşa încît am reconsiderat totul, am schimbat perspectiva poveştii, Lăzărescu a căpătat o biografie ş.a.m.d.

Cezar Paul-Bădescu: *Ce ai făcut cu celelalte cinci povestiri? Ai de gînd să continui proiectul?*

Hrană pentru peştii mici a fost un proiect epuizant, am lucrat vreo doi ani la el. Era perioada cînd lucram şi la scenariul pentru Lucian Pintilie. Meseria de scenarist este foarte grea cînd scrii pentru altcineva...

Adina Popescu: *Cum colaborezi la scrierea scenariilor cu Răzvan Rădulescu? Există vreo „linie“ dată de unul dintre voi?*

Andrei Gorzo: *Şi ce crezi că „i-a adus“ Răzvan Rădulescu personajului Lăzărescu? Ştiu, e foarte greu să desparţi contribuţiile a doi scenarişti, dar...*

Lăzărescu ca personaj este o ficţiune. Toate datele care îl compuneau erau extrem de stimulante pentru fiecare dintre noi. Dacă Răzvan l-a „văzut“ în personaj pe tatăl lui (alături de care trăise o experienţă de acest gen), eu l-am „văzut“ pe bunicul meu, iar lucrurile au funcţionat. N-am avut de la început în minte un anumit actor pentru Lăzărescu. Primul la care m-am gîndit la un moment dat a fost Constantin Drăgănescu, dar el a refuzat, aşa că am rescris totul pentru un alt actor, pentru Ion Fiscuteanu. Cu Răzvan Rădulescu însă nu avem o „metodă“ anume. Lucrurile au stat diferit de la un film la altul. La *Marfa şi banii* eu am generat, la *Hacker* el a generat – căci eu stau foarte prost la capitolul computere. *Grosso modo,* lucrurile stau aşa: discutăm foarte mult *treatment*-ul, îl notăm, îl prindem în pioneze. De la *sinopsis* la *treatment* lucrurile se schimbă, de la *treatment* la scenariu lucrurile se schimbă din nou – în datele esenţiale, nu în nuanţe. După ce am stabilit că „asta e povestea“, fiecare îşi ia partea lui. (Aşa a fost la *Offset,* unde, după ce am stabilit că povestea se desfăşoară în patru zile, eu am luat două zile – ziua întîi şi ziua a treia – iar Răzvan le-a luat pe celelalte două şi a scris fiecare în legea lui.) Apoi ne trimitem pe mail textele scrise şi fiecare analizează la rece textul celuilalt. Astfel se naşte o discuţie în care cîştigă cel care are argumente mai puternice. Lucrăm pe argumente, nu ne angajăm personal. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu sînt un om vorbăreţ: îmi place mai mult dacă am pe cineva alături, pe care eventual să-l înfrîng, dacă există o luptă de idei. Lucrul la un scenariu nu înseamnă doar scrierea lui: cînd e gata, îl dăm la citit, iar apoi avem astfel de lupte de argumente cu terţi. Anca, soţia mea, este prima care citeşte.

Alex. Leo Şerban: *Şi ţineţi cont de obiecţii?*

Dacă argumentele interlocutorului sînt solide, sigur că da.

„Societatea românească suferă de frică“

Alex. Leo Şerban: *Să ne întoarcem o clipă la chestiunea ipohondriei şi a bolilor, la care am văzut că te pricepi mai mult decît oricine dintre cei de faţă. Dacă ar fi să dai un diagnostic în legătură cu boala de care suferă societatea românească în ansamblu, care ar fi acela?*

Pot să răspund foarte repede la această întrebare: *frica.* Societatea românească suferă de frică – o frică de orice: frica de a-şi asuma orice fel de răspundere, frica de eşec. Sîntem unde sîntem pentru că ne torturează această frică.

Cezar Paul-Bădescu: *Ţie nu ţi-e frică de eşec?*

Ba da. Oricui îi este frică de eşec. Şi nu cred că sînt din piatră ca să pot face faţă educaţiei pe care am primit-o. Iar educaţia pe care am primit-o cu toţii a fost una „microbistică“. Există această competiţie, totul e judecat în funcţie de cine e mai bun decît cine; şi în America există o societate a competiţiei, numai că, spre deosebire de americani, noi gestionăm foarte prost acest lucru. Abia reuşim să aplicăm ideea de competiţie la sport, cu atît mai puţin la cultură. Orice succes e definit în funcţie de succesele anterioare şi de nişte potenţialităţi bănuite.

Marius Chivu: *În general, orice succes e urmat de un recul. Ai simţit acest lucru?*

L-am simţit şi mi se pare cît se poate de legitim. În rest, eu nu prea citesc ziarele, nu mă uit la televizor decît la anumite lucruri, de exemplu la ştiri, dacă e un subiect major. Spaţiul faptului divers nu prea mă atrage... Am un prieten în America, îmi trimite tot felul de link-uri la pagini care explică totul prin

teoria conspiraţiei, dar de la o vreme nu prea le mai acord atenţie.

Alex. Leo Şerban: *Dar teoria conspiraţiei nu izvorăşte tot din frică? În momentul în care ai explicaţii la tot, înseamnă că ţi-e frică de haos şi vrei să „faci ordine"...*

Nu cred că este o frică de haos. Teoria conspiraţiei este o jucărie inventată pentru a justifica eşecul personal: „Eu sînt român, nu sînt evreu, de-aia n-am reuşit...". A venit un prieten la mine şi mi-a zis: „Am auzit că eşti mason...". Apropo şi de bolile societăţii româneşti, există aici o ramificaţie: faptul că succesul unuia îţi apare ca un insucces al tău personal. În societatea americană competiţia funcţionează pentru că succesul celuilalt este pentru fiecare un *challenge,* un stimulent. La noi, succesul altuia ne face să suferim...

Alex. Leo Şerban: *Dacă frica este boala societăţii româneşti, care ar fi antidotul?*

Habar n-am. Petre Ţuţea spunea un lucru interesant despre români, şi anume că nu sîntem mai proşti sau mai puţin proşti decît alţii, dar ne lipseşte un lucru esenţial, şi anume îndrăzneala. Sînt de acord cu asta. Este vorba despre o îndrăzneală dublată de înţelegerea celorlalţi. Eu am stat în Elveţia patru ani: am trăit într-o lume în care orice produceau indivizii era primit cu înţelegere. Nu conta, de pildă, că eşti inginer şi faci pictură, nu-ţi cerea nimeni diploma. La noi, există un blocaj generat de diplomă, e nevoie să fii recunoscut din partea instituţiilor. M-am lovit şi eu de asta. În schimb, am un prieten român care predă *webdesign* în Elveţia, fără să fi făcut o facultate specializată în aşa ceva (nici nu ştiu dacă există o „facultate de *webdesign*"). Aici a avut probleme pentru că i s-a cerut diploma, acolo i s-a recunoscut, pur şi simplu, valoarea. Este foarte important dacă ţi se recunoaşte valoarea dincolo de diplomă. Eu am avut experienţe neplăcute în privinţa asta: am făcut liceul în şapte ani, am căzut la treapta I la Liceul „Tonitza" şi acela a fost marele eşec al vieţii mele (şi sper să *rămînă* marele eşec al vieţii mele!), iar în momentul în care am intrat la bijuterie la Geneva am crezut că l-am prins pe Dumnezeu de picior şi m-am simţit eliberat. Şi am observat că oamenii din jurul meu au început să mă asculte – de la o zi la alta, opinia mea conta. Pînă atunci nu conta, dar cînd am fost confirmat de o instituţie, a început să conteze, a început să mi se acorde credit: „Aha, ai intrat la facultate, deci te pricepi". Asta mi se pare foarte grav.

Andrei Gorzo: *Şi totuşi, gîndeşte-te cîţi oameni, la noi, au pretenţia că se pricep la toate... Nu există un pericol al amatorismului?*

Asta e faţa întunecată a lucrurilor. Nu există nici un pericol al amatorismului, pentru că nu trăim în ţara care face Mercedes-uri sau ceasuri Rolex. Sîntem amatori în toate domeniile.

„La mijloc de civilizaţii"

Alex. Leo Şerban: *Ce ai învăţat în Elveţia, ce consideri că te-a îmbogăţit sau că te-a format?*

Din şcoala pe care am făcut-o în Elveţia am luat două lucruri importante. În primul rînd, faptul că filmele erau judecate de o comisie formată din profesori ai şcolii şi profesori veniţi din exterior (şi din Germania, şi din Franţa) şi se nota contribuţia ta, nu ceea ce ai învăţat în şcoală. Am avut, de exemplu, o colegă care a predat un film la un examen, iar la sfîrşitul proiecţiei cineva din comisie a întrebat-o: „Şi tu unde eşti în toată povestea asta? Am văzut: ai filmat, ai montat... Dar *tu* unde eşti?". Al doilea lucru este o reacţie pe care a avut-o un profesor de teoria filmului. La facultatea din Geneva existau fonduri pentru a face filmele în timpul facultăţii; eram şapte studenţi în grupă şi puteam fie să facem un film colectiv, fie să îşi ia fiecare suma de bani care îi era alocată şi să facă un film individual. Eu am preferat să-mi iau banii şi să vin în ţară pentru o lună ca să-mi fac filmul. Ceilalţi colegi au făcut un film colectiv. La examen, profesorul a luat foc atunci cînd a văzut filmul colectiv al colegilor mei: „E inadmisibil! Vă bateţi joc de banii contribuabililor!". Or, acesta era un lucru pe care nu îl luasem în consideraţie pînă atunci: credeam că sîntem artişti şi că societatea trebuie să ne suporte. S-a produs atunci un declic în mintea mea: mi-am dat seama că profesorul are perfectă dreptate.

Altfel, din Elveţia m-am întors cu prima mea experienţă majoră: a avut loc o „ciocnire a civilizaţiilor" şi eu am fost prins la mijloc, *in between*. Era în iulie 1990, post-mineriadă, iar eu am plecat cu avionul de pe Otopeni – un Otopeni cenuşiu, cu cîini pe pistă – şi am aterizat la Zürich, iar de acolo cineva ne-a dus cu maşina pînă la Lausanne. A fost un şoc. Dintr-un cenuşiu de Bucureşti am ajuns să traversez, între Zürich şi Lausanne, verdele elveţian. Am stat zece zile acolo şi am fost mut: nu mă mai interesa nimic, nu mă mai interesau muzeele, voiam pur şi simplu să ies pe străzi, să stau într-o cafenea şi să mă uit la oamenii aceia vii şi senini.

Alex. Leo Şerban: *Ai fi putut rămîne în Elveţia?*

Nu. De aceea m-am şi întors. Eu sînt foarte ataşat de cartierul meu, cu care am o relaţie de *love and hate*. Vorbesc despre cartierul meu ca despre locul în care am copilărit, nu în sensul de acum, „după blocuri", unde sînt grupuri şi găşti... N-am avut niciodată vreun grup de acest gen. Sigur, jucam fotbal între blocuri, blocul F5 cu F14 sau F6, mie mi se spunea Antonioni cînd eram mic – Giancarlo Antonioni, atenţie!, jucătorul de la Fiorentina – îmi făcusem un tricou cu numărul 9 pe el...

Adina Popescu: *Dar cît a contat faptul că ai făcut şcoala de film în Elveţia, n-ai fost privit cu oarecare snobism – „uite, a făcut şcoala în Elveţia"?*

În domeniul filmului, dacă vorbim despre snobism, atunci trebuie să ne raportăm la şcoli celebre. Şcoala din Geneva nu este una celebră. Nu m-a ajutat prea mult faptul că am făcut şcoala acolo, dimpotrivă, poate că mi-a atras şi unele antipatii.

Adina Popescu: *Oricît de talentat ar fi, un regizor în România are nevoie şi de o şansă, la început. Care a fost şansa ta? A fost Lucian Pintilie?*

E greu de răspuns la această întrebare, pentru că şansa nu ţine de o singură persoană. Pe genericul filmului *Marfa şi banii* eu le mulţumesc lui Titi Popescu, lui Stere Gulea şi lui Lucian Pintilie. Dar i-aş mai adăuga acum şi pe toţi ceilalţi oameni care au jucat cu mine. Pînă să fac acest film, după ce m-am întors din Elveţia, am lucrat la o agenţie de publicitate, apoi la Antena 1, la emisiunea Danei Deac – şi aceea a fost o şansă, pentru că duceam şi eu o pîine acasă, trebuia să lucrez undeva, nu? Apoi am început să fac filmul, dar el nu s-ar fi terminat fără ajutorul celor trei oameni despre care am vorbit.

Adina Popescu: *Dar nu ai avut senzaţia că e greu sau chiar imposibil să faci film în România?*

Tot timpul am senzaţia asta, dar trebuie luat taurul de coarne. În momentul în care am decis să prezentăm un scenariu la concursul organizat de CNC, trebuia dus totul pînă la capăt. Aşa mi s-a întîmplat şi în Elveţia: cînd am luat examenul la bijuterie, mi-am spus că trebuie să renunţ la facultate şi cu asta, basta. Urăsc şcoala cu patimă, ideea de şcoală şi de instituţie care te ia şi te pune pe un scaun... Dar m-am gîndit că lumea va spune „să intri e uşor, să o termini e greu". Aşa că a trebuit să-mi muşc din ficaţi şi să o duc pînă la capăt...

„Reputaţii false, nu doar la noi"

Andrei Gorzo: *Acum, totuşi, nu ţii un curs la facultate?...*

Da, ţin un curs la Universitatea de Teatru şi Film. Dar am probleme în continuare cu actoria noastră. Nu atît cu talentul actorilor – pentru că eu cred că România este o ţară care dă pe afară de talente în actorie, dar dă pe afară şi în materie de înfumurare. De asta sînt bune cursurile şi facultatea, ca să-i înveţi pe tineri să coboare puţin nasul. La primul curs le-am spus că eu cred în actorul inteligent şi cultivat, şi e foarte important pentru ei, dacă vor să facă această meserie, să meargă la concerte şi expoziţii, să citească, să înţeleagă pe ce lume sînt. Le-am explicat un lucru foarte simplu: şcoala o poţi păcăli (în fiecare an termină facultatea cam trei sute de actori în România, foarte mulţi), dar îţi furi singur căciula. Pe de altă parte, meseria de actor este foarte prost plătită. Unii fac compromisuri, alţii nu. Unii joacă în telenovele, de pildă. Dar există *casting*-uri. Cei care nu joacă nu înseamnă că n-au vrut, ci că n-au fost selecţionaţi. Eu aş face film cu foarte mulţi actori din România, dar ar trebui să scriu un scenariu pentru toţi, un mare film de cinci sute de minute, pentru că sînt mulţi actori foarte talentaţi.

Andrei Manolescu: *Dar din regia de film se poate trăi?*

Da. Eu am avut acest noroc, să pot trăi din regia de film. De cînd am făcut *Marfa şi banii,* am trăit din film: am scris scenariul la *Offset* pentru un regizor german, deci am fost plătiţi mai bine, am scris scenariul la *Hacker* şi altele. Am mai făcut, ce-i drept, vreo două-trei clipuri publicitare...

Alex. Leo Şerban: *Ce carte ai ecraniza?*

Nu ştiu. Există o carte care îmi place foarte mult şi care mi-a marcat o parte a adolescenţei şi a tinereţii: *Manualul întîmplărilor* de Ştefan Agopian. Este o carte după care s-ar face foarte greu un film... Apoi, nu ştiu dacă filmele făcute după cărţi sînt mai reuşite decît cărţile sau nu... Există totuşi, în relaţia dintre literatură şi film, un moment care m-a iritat: *Procesul* lui Orson Welles, care este o mizerie... Mă bucur că Ingmar Bergman spune despre *Cetăţeanul Kane* că este *overrated*. Şi eu cred acelaşi lucru: cred că s-a făcut prea mult tapaj pe marginea acestui film, dar trebuie să existe acest „Hagi al cinematografiei mondiale", avem nevoie de un vîrf, trebuie să fie cineva acolo...

Andrei Gorzo: *Cum ai mai comenta acum atacurile tale foarte dure împotriva cinematografiei române şi a ierarhiilor sale? Ţi se pare că din cauza comunismului ar exista o serie de reputaţii false?*

Nu cred că din cauza comunismului. Se pun atîtea în spatele comunismului... Cred că din lipsă de altceva. Reputaţiile care au fost cîştigate sub comunism s-au conservat, în general, şi au fost validate: şi Pintilie, şi Tatos, şi Daneliuc... Problema la noi este că filmele bune sînt *accidente,* din tot felul de motive: banii, investiţia, inteligenţa creativă şi inteligenţa de marketing. La festivaluri ajung destule filme proaste, selecţia la festival nu este o garanţie a calităţii, este o deschidere. Pînă la urmă, a face film în România este o problemă de investiţie. Sînt puţini bani în cinematografie, sînt multe case de producţie, vreo 27, şi nu se poate să primească toate bani... Dar eu nu înţeleg altceva. În momentul în care tu, ca debutant, primeşti bani să faci un film, ai posibilitatea unei investiţii de *seriozitate*: să-ţi faci filmul, să *respecţi* banii care ţi-au fost acordaţi, pentru că nu sînt ai tăi, ci sînt de la contribuabili, iar apoi uşile îţi sînt deschise. Aşa ar trebui să se desfăşoare lucrurile, pe faţă – fără manevre, fără sfori trase care aduc în prim-plan proiecte stupide.

A făcut pictură de la 10 ani. În 1990, după căderea regimului comunist, a participat la o expoziţie în Lausanne (Elveţia), împreună cu alţi tineri artişti români. Doi ani mai tîrziu, a trecut examenul de admitere la École Supérieure d'Arts Visuels din Geneva, departamentul de Pictură. La finalul primului an, a abandonat cursurile de pictură, pentru a le începe pe cele de film, la aceeaşi şcoală.

Before breakfast, un scurtmetraj de şcoală, a fost selecţionat în 1995 pentru Festivalul de Film de la Locarno. În 1996, Cristi Puiu şi-a luat diploma la École Supérieure d'Arts Visuels din Geneva, cu documentarul *25.12. Bucharest, North Railway Station*. După ce s-a întors în România, în 1996, a continuat să picteze şi să facă filme: la început documentare video, apoi primul său lungmetraj, *Marfa şi banii,* pe care l-a regizat după ce a cîştigat concursul organizat în 1999 de către Oficiul Naţional al Cinematografiei.

Filmul, lansat în 2001, a cîştigat mai multe premii internaţionale: Premiul special al juriului şi Premiul Findling la Cottbus, Premiul FIPRESCI şi Premiul pentru cel mai bun actor (Alexandru Papadopol) la Salonic, Premiul PROCIREP Award la Angers, Premiul Abasto Award la Buenos Aires, menţiune specială la Trieste. Filmul a fost selecţionat şi pentru Directors' Fortnight la Festivalul de Film de la Cannes.

În 2004, *Un cartuş de Kent şi un pachet de cafea* a cîştigat Ursul de Aur pentru cel mai bun scurtmetraj la Festivalul de la Berlin, Marele Premiu al Festivalului de Film de la Zagreb şi premiu pentru scurtmetraj la Festivalul de la Buenos Aires.

Moartea domnului Lăzărescu (2005) a fost distins la mai multe festivaluri internaţionale: Marele Premiu „Un certain regard", Cannes 2005; Premiul publicului la TIFF 2005, Cluj-Napoca; Marele Premiu „The Silver Orb", Alba Regia 2005; Marele Premiu „The Golden Tower", Palic 2005; Marele premiu al juriului Copenhaga 2005; „Lebăda de Aur" – Cel mai bun actor, Ion Fiscuteanu, Copenhaga 2005; Premiile Bayard d'Or pentru Cel mai bun film şi Cea mai bună actriţă, Luminiţa Gheorghiu, Namur 2005.

Cristi Puiu a scris împreună cu Răzvan Rădulescu scenariile pentru *Marfa şi banii*, *Niki Ardelean, colonel în rezervă* (regia Lucian Pintilie), *Offset* (regia Didi Danquart), *Hacker* (serial de televiziune) şi *Moartea domnului Lăzărescu*.

(sursa: www.cinemagia.ro)

Adina ROSETTI

Misterele Brăilei

– mai vechi şi mai noi –

Pe vremuri – spun bătrînii oraşului de pe malul Dunării şi, după tonul lor, brusc însufleţit, şi luminiţele care reîncep să le sclipească în ochi, nu ai cum să nu-i crezi – acolo era un alt oraş. Un oraş frumos şi plin de viaţă. Negustori şi armatori greci şi mai ales evrei aveau afaceri mai mici sau mai mari în oraş, iar portul era în mare agitaţie şi navele aveau mereu ceva de descărcat şi de încărcat. Prăvăliile, atelierele şi cîrciumile se iţeau una dupa alta pe străzi şi străzile erau întotdeauna într-o animaţie colorată. Tinerii se întorceau dimineaţa cîntînd de la chefuri, iar domnişoarele se întreceau etalîndu-şi rochiile pe faleza Dunării, spre înserat, chicotind emoţionate în spatele voaletelor delicate. Chiar şi fetele mai sărace ieşeau la promenadă seara, în grupuri mari şi cu pălării ceva mai ponosite, dar întotdeauna mergeau pe celălalt trotuar decît cele bogate, în virtutea unor legi nescrise. Cel puţin aşa se povesteşte... Balurile („chermezele") se ţineau lanţ şi perechile se făceau şi se desfăceau cu o uşurinţă ameţitoare, cu viteza şi graţia unui vals. Romanţele răsunau din grădinile de vară şi vinul curgea, fie pentru a sărbători orice prilej se nimerea, fie pentru a îneca amarul inimilor părăsite sau trădate.

Poveştile astea frumoase din vremurile bune ale Brăilei ţin pînă prin anii '50. Apoi încep celelalte, cu arestări, confiscări şi naţionalizări, iar luminiţele din ochi şi glasul duios-nostalgic se schimbă brusc, odată cu subiectul.

La promenadă prin Brăila Nouă

Tot ascultînd astfel de istorii, îmbibate de nostalgie şi idealizate de trecerea anilor, spuse de bătrînei simpatici, pentru care amintirile sînt mereu prezente şi vii, ajungi să iubeşti într-un fel oraşul. Să ţi-l imaginezi scăldat într-o strălucire desuetă. Te aştepţi să întîlneşti la tot pasul urme ale acelei *La Belle Époque,* mărturii ale poveştilor din alte vremuri.

Dacă te plimbi prin centrul şi prin partea veche a oraşului, le întîlneşti într-adevăr, numai că nu sînt scăldate de acea strălucire, ci mai degrabă par atinse de microbul uitării şi degradării. Casele frumoase, vechi, cu ferestre înalte şi împodobite cu stucaturi, sînt singurele care mai amintesc de poveştile bunicilor despre vremurile de odinioară. Numai că faţadele sînt atît de scorojite, cele mai multe dintre ele, încît nu reuşesc decît să te întristeze. Singurele încercări de a le mai salva de la paragină şi uitare sînt termopanele, puse de către unii proprietari mai înstăriţi. Cu puţin efort de imaginaţie, casele astea vechi, cu straturi succesive de tencuială coşcovită, în culori calde, te-ar putea duce cu gîndul la Italia. Dar te trezesc repede la realitate următoarele elemente, ce ţin de specificul local (în această ordine): un cîine de pripas cam jigărit, care-şi face veacul în stradă, căutînd ceva de-ale gurii; nişte dărîmături şi gropi la un colţ de stradă, din care se iţesc diverse gunoaie; un copilaş cam oacheş, cîntînd tărăgănat „Ciiine-i norocooos pe lumeee, / Să îmi dea un baaan şi mieee!".

Odată trezit astfel la realitate şi conştient că străduţele italieneşti şi vremurile de altădată sînt doar un vis frumos, îţi îndrepţi paşii către centru. Pe lîngă micul parc din centru (cu flori, bănci şi ceasul în faţa căruia îşi dădeau întîlnire, de obicei, perechile de îndrăgostiţi), acum te întîmpină pe toate trotuarele, mai-mai să te împiedici de ele, o puzderie de panouri şi panouaşe publicitare. Cel mai bun curs valutar. Parchet laminat, satisfacţie garantată. Amanet avantajos. Preţuri mici, calitate extra. Transport Spania şi Italia, ieftin şi sigur.

Mai departe, dacă reuşeşti să treci cu bine de ele, îţi poţi continua drumul pe strada pietonală, unde altădată se făcea „promenadă" şi unde acum poţi admira magazinele „centrale". Acestea amintesc de anii sălbatici de după Revoluţie, pe cînd găseai convieţuind laolaltă în acelaşi butic ţigări, blugi turceşti, casetofoane şi bunuri de larg consum. Denumirile sînt tot în spirit post-decembrist: Myky, Roxy, Ştefy, Eleny (orice banal „i" trebuie musai transformat într-un pretenţios „y", pentru un *flavour* mai occidental), urmate de inefabilele Comexim, Impex sau Style şi însoţite de binecunoscutul SRL. După această scurtă călătorie, ajungi pe o arteră cu circulaţie ceva mai intensă, unde poţi constata că maşinile cele mai tari din oraş par a fi Logan-urile cu ornamente şi geamuri fumurii, dindărătul cărora răzbat ritmuri manelistice.

© A. Rosetti

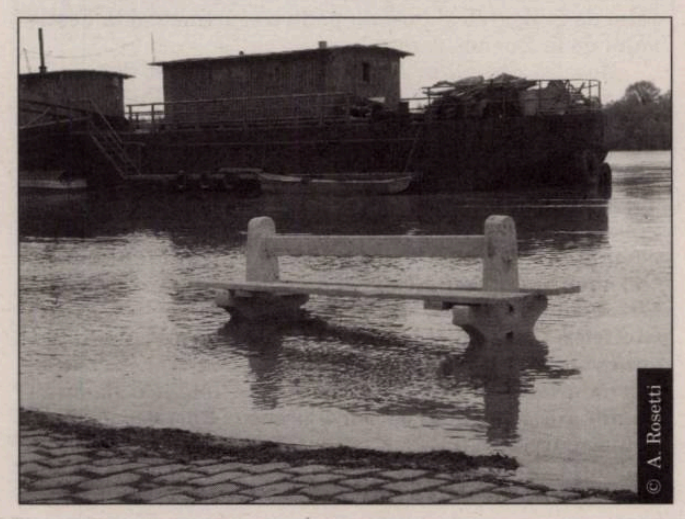
© A. Rosetti

Totuşi, pentru a nu fi acuzată de cîrcoteală excesivă sau de rele intenţii, trebuie să amintesc la categoria „aspecte pozitive" (cam săracă, ce-i drept!) vechiul teatru „Maria Filotti" – o clădire superbă şi perfect renovată. Afişele de pe faţadă anunţă Sofocle, Vişniec şi Heinrich Böll, precum şi un program de terapie prin teatru pentru tinerii cu dizabilităţi. Şi pentru că tot am ajuns la capitolul „culturale", librăria de lîngă teatru este una din cele mai burduşite cu cărţi din cîte am văzut în ultima vreme (au cam tot ce-ţi imaginezi, inclusiv cele mai recente apariţii). Insinuînd o întrebare cam răutăcioasă tinerei vînzătoare (care s-a dovedit foarte amabilă, spre surprinderea mea), cum că toate cărţile alea ar sta acolo pentru că nu prea se cumpără, mi s-a răspuns că situaţia nu ar fi nicidecum aşa, ba din contră, brăilenii sînt amatori de lectură şi cumpără cărţi (informaţia nu este verificată din trei surse, dar hai să mergem pe încredere de data asta!).

În schimb, cu cinematografele e jale. Din cele aproximativ cinci-şase, care existau pe vremea copilăriei mele, vreo patru şi-au dat sfîrşitul (transformate în diverse buticuri, sau pur si simplu închise, fiind atinse şi ele de acel misterios microb al prăfuirii şi uitării, care pare să fi atins nenumărate lucruri din Brăila). Altele noi nu au mai apărut. Nici vorbă de vreun Multiplex, Movieplex sau alte asemenea aşezăminte de divertisment. Pînă şi Grădina de Vară (un cinematograf în aer liber) s-a transformat demult în tîrg de maşini *second-hand,* iar supravieţuitorul – Cinema Central – nu o duce nici el prea grozav. Banii de afişe tipărite lipsesc cu desăvîrşire, din această cauză afişele filmelor sînt scrise de mînă, cu litere de-o şchioapă (cam strîmbe şi pocind uneori numele actorilor). Dar e bine că încă mai există...

Faleza, în schimb, şi-a păstrat frumuseţea (sînt ronduri de flori, alei cu bănci vopsite în galben, nişte scări monumentale ce urcă spre o fîntînă arteziană, în general o atmosferă plăcută), dar, din păcate, acum e inundată. Oamenii vin să caşte gura la băncile aflate în apă şi se minunează, spunînd că aşa ceva n-au mai văzut de zeci de ani. Pe unele din străzile ce coboară în pantă din oraş spre faleză şi port, circulaţia este deja oprită preventiv. Dunărea curge vijelioasă, mai umflată din zi în zi, dar avînd aceeaşi nuanţă tulbure gri-verzuie, ca întotdeauna. Nu ai altceva de făcut (faleză nu, cinema nu, baruri destul de puţine) decît să te întorci cuminte spre casă şi să încerci să te bucuri, la cîte un colţ de stradă, cînd descoperi o casă frumoasă, ce mai păstrează o umbră din farmecul altor vremuri.

Un bilanţ al ultimilor ani, în cîteva cuvinte, arată cam aşa:

Ce a dispărut din Brăila: cinematografele, siropăriile şi cofetăria „Casata" (unde aveau un profiterol minunat...).

Ce nu a dispărut: aprozarul, drogheriile (oricît de ciudat ar suna asta în ziua de azi) şi cofetăria „Select" (dar rulourile cu vanilie nu mai sînt ce-au fost odată...).

Ce a apărut nou: termopanele, băncile şi inimile Maggi (probabil semne ale progresului de neoprit).

Birocraţie, taximetrişti şi nici o masă fără peşte

Printre avantajele unui oraş liniştit de provincie, se numără lipsa traficului înnebunitor şi a cozilor interminabile la poliţie, administraţie financiară & alte asemenea instituţii gingaşe de stat. Asta face birocraţia (cu plimbatul ei suprarealist de la un ghişeu la altul, de la registratură la casierie, trecînd pe la „Evidenţă" şi „Birou' lu' şefu'", pentru a ajunge în final înapoi tot la primul ghişeu – un fel de eternă reîntoarcere) ceva mai suportabilă. Dacă nu eşti din cale-afară de coleric, reuşeşti să treci prin toate astea cu zîmbetul pe buze, chiar şi atunci cînd, constatînd că s-a făcut o eroare de înregistrare în computer, eşti pus să faci o cerere şi să plăteşti o taxă pentru a fi corectată. Taxa nu ar fi un capăt de lume, dar principiul de a plăti pentru o greşeală făcută de altcineva pare un pic inechitabil. Dacă te revolţi (mai mult aşa, în dorul lelii, nu pentru că ai avea într-adevăr vreo speranţă de a îndrepta lucrurile), ţi se răspunde sec că nu e vina lor. Au dreptate şi nu-ţi rămîne altceva mai bun de făcut decît să plăteşti şi să-ţi vezi, cuminte, de ale tale, mulţumind că măcar nu trebuie să înduri şi vreo coadă insuportabilă.

Noroc cu taximetriştii brăileni! Ei sînt, ca peste tot, guralivi şi gata să-ţi împărtăşească opiniile lor politice, înjură Puterea şi Opoziţia, şi, în cele din urmă, viaţa asta în general, îţi povestesc istorii sentimentale despre nevastă şi copil şi îşi dau cu părerea referitor la „problemele oraşului":

„Doamnă, io cre' că cinematografele au dispărut şi de cînd cu astea, cum le zice – dividi-urili. Pen' că e mult mai uşor aşa, ţi-ai luat filmu' care-l vrei, te-ai dus cu el acasă şi gata!"

„Nu mai e, doamnă, ca pe vremuri. E sărăcie mare aicea, nu mai merge nimica. Nu vedeţi că n-avem nici măcar McDonald's?"

„Comenzi nu prea mai avem, ca să fiu sincer. Înainte tot timpu' suna staţia, nu mai pridideam cu comenzile. Dar acu', adevăru' e că nu prea mai are lumea bani de mers cu taxiu' prin oraş!"

Dacă vrei puţină culoare locală, e bine să dai o raită prin piaţă şi, mai ales, prin Hala de Peşte. Dacă eşti mai comod din fire şi n-ai chef să te tîrguieşti la piaţă pentru niscaiva scrumbii dunărene, să calci prin băltoace care miros a peşte şi să vezi grămezi de caraşi şi ştiuci, privindu-te cu ochii lor ficşi şi tulburi, de pe tejghele, îţi poţi găsi un nene distribuitor, cu care te înţelegi să-ţi livreze marfa direct acasă, simplu şi curat. Ţăranii din satele dimprejur practică şi ei un fel de *home delivery* cu lapte, brînză, smîntînă şi alte delicatese naturale şi au clienţi vechi de zeci de ani. Pentru cei care preferă cumpărăturile de tip occidental, există acum şi Billa – pe locul fostului „Laminorul".

Cîte ceva despre moartea unui dinozaur

Cu Laminorul e o istorie tristă, pe care oamenii o spun cu regret. Laminorul este o specie de dinozaur pe vremuri puternic, dar acum dispărut, atins şi el de acea maladie incurabilă a distrugerii şi uitării. Era absolut normal să moară, pentru că vremea dinozaurilor s-a dus demult şi ei nu mai au şanse să supravieţuiască şi să se adapteze în lumea nouă, decît poate printr-o operaţie miraculoasă de privatizare. Laminorul a trecut prin mai multe astfel de operaţii, dar nici una nu a reuşit. (Gurile rele spun că operaţiile alea nu erau prea curate şi că ăsta ar putea fi un motiv pentru care a murit bietul şi bătrînul dinozaur. Unii mai pomenesc de nu ştiu ce interese obscure, dar nu pot dovedi deocamdată nimic.) Pînă la urmă, Laminorul nu a avut soarta fericită a fratelui său mai mare – Sidex Galaţi – care a reuşit să supravieţuiască în sălbatica lume nouă, ci a murit încetul cu încetul şi bucată cu bucată. Astăzi au mai rămas doar cîteva secţii haotice, care nu produc cine ştie ce minunăţii prea competitive, dar continuă să funcţioneze, ca şi cum coada unui dinozaur ar mai trăi de una singură, mulţi ani după moartea lui...

Dacă cumva mai treceţi prin Brăila şi vi se pare un orăşel de provincie cam prăfuit, un amestec de veche frumuseţe ruinată şi prost-gust nou de tranziţie, staţi totuşi de vorbă şi cu bătrînii. Vă vor povesti despre cîrciumioarele cochete de odinioară, despre frumoasele cîntăreţe de local, despre delicioasa pastramă de gîscă şi ştiuca umplută, despre promenadele de duminică pe faleză, despre trăsuri şi petreceri, lăutari şi istorii de amor, pălărioare şi mănuşi dantelate, despre vapoare încărcate cu grîne şi case frumoase, boiereşti. După aceea, o să vedeţi oraşul într-o altă lumină, mai blîndă şi mai caldă, oricum mult mai frumoasă decît cea reală...

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Despre o şandrama numită România

Spoiala din cuvîntările patriotarde despre România curge în dîre groase, odată cu apele Dunării. Ce-a mai rămas din ţara minunată pe care nu-nceta s-o cînte bardul prin cenacluri înflăcărate? Unde naibii au dispărut trainicele realizări ale Epocii de Aur pentru care oftau, pînă mai ieri, tribunii de tip nou sau nostalgicii vremurilor în care se lăfăiau pe stadioane simbolurile socialismului victorios? Cîte şuturi în fund să le tragem celor care, zîmbind suficient şi ironic, mai aveau puţin şi treceau în dicţionarul cu vorbe de duh rostirea atribuită lui Nicu Ceauşescu, potrivit căreia n-o să apucăm noi nici să vopsim ce-a ridicat tac'su?

S-au dus pe apa Sîmbetei şi-n valurile Dunării toate iluziile că România ar fi o ţară ridicată şi aşezată temeinic, dar care n-a reuşit să-şi revină în ultimii ani din şocul dezlipirii bruşte de comunism. De fapt, acum, odată cu furia apelor, avem ocazia funestă să constatăm că locuim într-o şandrama. Că, dincolo de spoiala clădirilor mari şi frumoase ridicate ca semn al prosperităţii prin marile aglomerări urbane, se află o ţară făcută din chirpici şi disperare. România adevărată, România profundă, n-are nimic de-a face cu nazurile celor care intră în pragul unor crize de nervi pentru că n-au avut cîteva zile apă caldă la bloc. România, în fiinţa ei, în pîntece, este România lacustră văzută în aceste zile la televizor (chiar şi de cei care, pînă mai ieri, ar fi rostit în faţa unui sat din chirpici, asemenea ţăranului în faţa girafei, un uluit „Aşa ceva nu există!"). Ne place au ba, ne doare sau nu, trebuie să recunoaştem că trăim într-o ţară de chirpici, care de ani de zile pîrîie din toate încheieturile. Cînd bate vîntul, zboară acoperişurile, cînd vine apa, se dărîmă zidurile. Între timp, ca şi cînd n-ar fi existat drumuri pe care să le bată în căutarea adevărului despre ţara pe care o conduc, mai toţi liderii politici ai şandramalei se dau de ceasul morţii, oftînd în direct, la ore de maximă audienţă, şi apoi îşi dau ochii peste cap, declarîndu-se neputincioşi în faţa furiei apelor. Ceea ce, pe undeva, e chiar adevărat, ei fiind de-a dreptul nevolnici...

Cîrpind şandramaua de cîte ori pică, n-avem nici o şansă să ridicăm o ţară. România nu mai poate rezista cu soluţii de moment, cu pomeni electorale sau cu vorbe politicianiste, încărcate de compasiune. Şandramaua trebuie înlocuită cu o construcţie solidă, capabilă să reziste şi în faţa apelor, dar, mai ales, a vremurilor din ce în ce mai grele care urmează. Obiceiul medieval de a trimite la lupta cu apele saci cu nisip şi diguri de pămînt ne arată, mai bine decît orice altă analiză economică sau socio-politică, unde sîntem cu adevărat pe scara civilizaţiei şi cît mai avem de urcat pînă să înlocuim chirpiciul şandramalei.

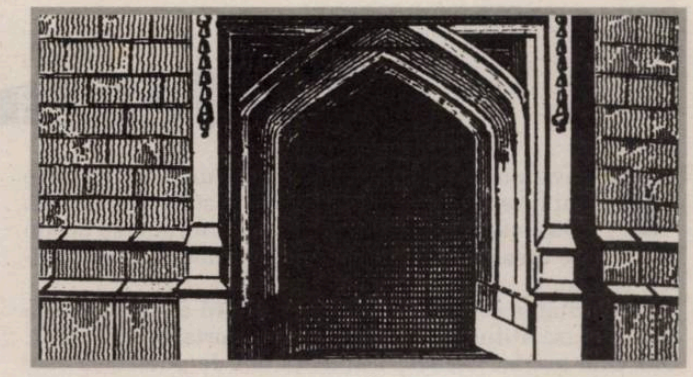

Din poeziile şi cîntecele patriotice despre ţara ca o floare, ca o grădină, ca o mireasă ori ca un soare, n-a mai rămas decît un zîmbet chinuit şi strîmb ca al prostului păcălit la alba-neagra. Rămîne însă valabilă metafora despre România colţ de Rai, mai ales dacă vom continua să stăm cu mîinile în sîn ori în cap, în loc să le punem la treabă.

DE CE FEMEIA ADMIRĂ CE E SCRIS ÎN VIITOR? PENTRU CĂ UNEORI NU-MAI-ŞTIU-CE CHIAR EXISTĂ

● În *Trusa instalatorului de umbre* (Editura Locul Tare, 2006), doi poeţi – Dan Stanciu şi Iulian Tănase – răspund la două întrebări, printre multe altele: „De ce după noapte se face zi?" / „Pentru că femeia din vis s-a trezit"; „De ce rîdem?" / „Pentru că, doamnelor şi domnilor, e mult mai etic aşa". Mi le-am pus în registrul ideilor din ce în ce mai gingaşe. (**R. C.**)

● Am văzut filmul *King Kong*, noua producţie. Pe scurt, în el e vorba despre o tînără femeie falită şi zîmbăreaţă care întîlneşte o creatură, unii pun capcane în calea celor doi, iar alţii vor să-i filmeze, insolita pereche străbate mări şi ţări, creatura pare a se îndrăgosti (dacă astfel poate fi numit acel sentiment), femeia admiră ceva peisaje şi spune „Formidabil de frumos!", mai apoi apar cîteva avioane şi, încet-încet, îţi dai seama că era imposibil ca ei doi să rămînă împreună. Cei deja sătui de aventurile cuplului Iri & Monica pot cumpăra DVD-ul de mai sus; cuprinde – în plus – trucaje mult mai bune. (**A. C.**)

● Am găsit de vînzare, la o florărie, pămînt de flori unguresc, la pungă. Din două, una. Ori ungurii, văzînd că nu ne pot lua Ardealul, au cedat nervos şi au acceptat, în numele legilor pieţei, că e preferabil să exploateze potenţialul nostru de cumpărători, ori, dimpotrivă, e un plan diabolic bine pus la punct, prin care ne vor invada ghivecele şi jardinierele de prin balcoane, iar apoi vor revendica un fel de *restitutio in integrum*, pe motiv că plantele noastre decorative se vor fi hrănit din seva pustei maghiare... De-o fi una, de-o fi alta, ce e scris şi pentru noi... Deocamdată, ficusul meu se simte bine. Sus inima, români! Vă ţin la curent. (**M. V.**)

● La Houston, a început procesul fostului preşedinte al companiei energetice Enron, Kenneth L. Lay, acuzat de una dintre cele mai neruşinate fraude din istoria corporaţiilor americane. El i-a îndemnat pe posesorii de stocuri (propriii angajaţi) să cumpere cît mai multe acţiuni, promiţîndu-le mari profituri în viitor, dar ştiind precis că e în pragul falimentului, iar fondul lor de pensii fusese de mult prăduit. Martorii apărării l-au lăudat pentru acţiunile lui de caritate şi pentru că în relaţia personală era foarte simpatic. Avocaţii apărării pledează nevinovăţia, susţinînd că inculpatul nu e un escroc, ci un adept al gîndirii pozitive: el credea sincer că situaţia poate fi îndreptată. Poate că iniţiativele financiare ar trebui să aparţină exclusiv depresivilor. (**M. B.**)

● Se anunţă, cît de curînd, deschiderea primului post TV de informaţii economice, numit The Money Channel. Uneori, sînt tentat să înţeleg abuzul de anglicisme. Vă daţi seama cum ar fi sunat, în ţara „Canalului Dunăre-Marea Neagră", un post TV numit „Canalul cu bani"? (**M. V.**)

● Ţin minte că anul trecut la inundaţii, cînd parlamentarii discutau nu-mai-ştiu-ce-care-nu-avea-legătură-cu-inundaţiile, televiziunile s-au isterizat. Realitatea TV a împărţit ecranul în două, în stînga parlamentarii ticăloşi care vorbeau şi în dreapta oamenii care se luptau cu apele. Sper că aţi înţeles mesajul. Mă uit la Realitatea TV cu

Cu ochii-n 3,14

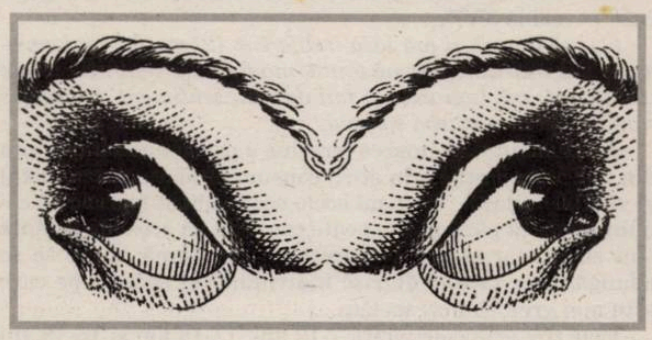

două ore înainte de meciul Steaua-englezii-cu-M şi jurnalul principal e transmis de pe stadion. Se începe cu atmosfera de la faţa locului. La faţa stadionului, adică. Apoi, reportaj despre oamenii din Dolj care dorm în cîmp. Apoi din nou legătura la stadion, unde unii cîntă, alţii sparg seminţe, alţii transmit ştiri. Eu personal nu văd nimic în neregulă în tabloul ăsta, dar nu eu m-am isterizat anul trecut că de ce vorbesc oamenii ăia în Parlament cînd sînt inundaţii în ţară. S-ar zice că, după Realitatea TV, e legitim să te ţii de fotbal la inundaţii, dar nu de dezbateri parlamentare. (**C. G.**)

● Pe zidul unui cimitir din Militari, dinspre autostrada Bucureşti-Piteşti scrie mare: www. cimitir.ro. Site-ul chiar există pe Internet (pe lumea asta virtuală) şi e cu preţuri şi servicii. Are şi un *icon* de contact... cu cimitirul. (**A. M.**)

DE CE, LA CONTACTUL CU LICHIDUL PUR, UNUL AR CÎŞTIGA ŞI ALTUL NU? PENTRU CĂ UN FEL DE INIMĂ LOVITĂ AR STRIGA

● Cu ocazia curăţeniei de Paşte, am avut ocazia să testez comportamentul presei culturale româneşti la spălatul geamurilor. Cu mîndrie vă anunţ că *Dilema veche* curăţă cel mai bine! Şi *Suplimentul de cultură*, şi *Observator cultural*, şi *România literară* îţi înnegresc mîinile cu tuş, iar la contactul cu lichidul de curăţat, hîrtia mai mult se înmoaie decît să-l absoarbă şi să dea luciu suprafeţei. (**M. C.**)

● Se pare că Silvio Berlusconi nu l-a sunat pe Romano Prodi, aşa cum se obişnuieşte, să-l felicite pentru cîştigarea alegerilor. Unii au considerat că e o mitocănie. Eu nu cred: pur şi simplu, Berlusconi crede că *el* a cîştigat alegerile! Cum ar fi să-l sune Berlusconi pe Berlusconi: *Ciao* Silvio, felicitări! – Ah, Silvio, ce surpriză, *grazie*. Uite, mă uitam la papagalul ăsta de Prodi, care crede c-a cîştigat el... (**a. l. ş.**)

● Dintre SMS-urile de Paşte, trebuie să transcriu două. Unul, antepascal: „Înviere plăcută!" şi altul *post factum*: „Christos a înviat şi din partea noastră!". (**S. S.**)

● Am văzut o inimioară Maggie lipită pînă şi pe fereastra terasei unei vile situate pe una dintre acele străzi cu nume de capitale din Dorobanţi. Bogătanii ăia chiar gătesc supe la plic? Şi ce-ar face cu banii dacă ar cîştiga promoţia? Ar plăti o şedinţă la coafor pentru chihuahua? Ar face o noapte de clubbing în Budapesta? I-ar dona sinistraţilor? (**M. C.**)

● În sfîrşit, a apărut crema de faţă cu... vin roşu şi apă minerală – şpriţ, pe româneşte. Pe asta chiar că nu o aveam! Propun ca meniul pentru Paştele următor să arate cam aşa: cremă demachiantă cu ouă roşii, loţiune tonică cu drob, bază de machiaj cu stufat de miel şi cremă de zi cu friptură de miel. Toţi mesenii ar trebui să ciocnească un pahar de cremă de faţă cu vin roşu şi apă minerală, iar preotul să dea enoriaşilor, în noaptea de Înviere, cremă de noapte cu anafură! (**R. P.**)

● Proverbul „Prietenul la nevoie se cunoaşte", cu „nevoie" subliniat, a devenit slogan publicitar. Unde? L-am văzut scris, zilele trecute, pe un fel de cisternă, pe care mai scria şi „Eco Toilet Service". (**C. P.-B.**)

● În afara înduioşătoarelor *e-mail*-uri *spam* gen prelungirea, întărirea şi intensificarea fericirii, în ultima perioadă, cu cît ne apropiam de Paşte, pe *Yahoo Messenger* am primit tot felul de mesaje-şantajiste gen „Dacă iubeşti, precum Mîntuitorul nostru te-a iubit pe tine, dă mesajul ăsta mai departe. Dacă n-o faci şi îl ştergi, jur că ai inimă de piatră". Ah, şi cu cîtă satisfacţie am *click*-uit pe *delete*... (**S. G.**)

● Duminica trecută, la ştirile de pe Realitatea TV, un june jandarm (aflat într-o localitate lovită de inundaţii, unde s-au trimis ajutoare) ne-a spus în ce consta misiunea sa: „Asigurăm paza la alimente nealimentare, cum ar fi: conserve, zahăr, ulei". (**D. S.**)

● La *Kiosque*-ul duminical de pe TV5, o ipoteză pentru a explica popularitatea octogenarei regine Elisabeta a II-a a Marii Britanii: de ani şi ani de zile, mulţimile „dau o înaltă apreciere" faptului că niciodată *the Queen* nu a acordat vreun interviu presei şi televiziunii. Iată avantajele unei comunicări silenţioase. Muzica! – precum s-ar striga pe Dîmboviţa, pe Mureş şi pe Tîrnave. (**R. C.**)

Poliana ȘTEFĂNESCU

Violenţa trece... efectele rămîn!

Televiziunea şi violenţa constituie unele dintre cele mai investigate teme în domeniul ştiinţelor sociale. O estimare a studiilor efectuate în ultimii 50 de ani în lume pe această temă variază între 3.000 şi 4.000 (Potter, 1999).

Majoritatea cercetătorilor sînt de acord că televiziunea influenţează atitudinile, opiniile şi comportamentul uman. Dar cum are loc această influenţă, cît de puternică este aceasta în comparaţie cu alte influenţe şi care este justificarea teoretică sînt întrebări deschise încă. Potter, în studiul asupra literaturii din domeniu, observa nesiguranţa cercetătorilor în ceea ce priveşte efectele existente. El sugerează că ar fi 19 efecte posibile, dar lista sa nu este definitivă. Alţi autori, referindu-se la literatura existentă, ajung la concluzia că posibilele efecte negative ale televiziunii sînt reduse, în comparaţie cu cele ale familiei, şcolii şi cercului de prieteni (Gunter & Mc Aleer, 1997).

O parte din atenţia acordată televiziunii şi conţinutului violent se datorează caracterului său global. La această tehnologie, veche de peste 75 de ani, se adaugă în ultimul deceniu noile tehnologii digitale şi Internetul. În aceste condiţii, noile medii de comunicare, alături de televiziunea „tradiţională", vor conduce la o proliferare a conţinutului violent şi la răspîndirea necontrolată a acestuia, cu efecte asupra dezvoltării generaţiilor tinere.

Cercetătorii afirmă că nu expunerea la violenţa TV a adulţilor sau a adolescenţilor îi îngrijorează, ci expunerea copiilor. Violenţa din mass-media poate avea efecte pe termen scurt asupra adulţilor, dar efectele pe termen lung se pare că au loc numai în cazul copiilor.

Este cu siguranţă adevărat că violenţa televizuală nu se află la originea tuturor comportamentelor agresive ale copiilor. Este adevărat şi că anumiţi copii sînt mult mai pasibili decît alţii de a fi „atinşi" de această violenţă şi că aceştia sînt probabil mai susceptibili de a deveni agresivi. Dar efectele violenţei televizuale îi incită, ei riscînd să devină şi mai impulsivi decît ar fi fost în alte condiţii. Grupul cel mai vulnerabil nu reprezintă decît o minoritate a telespectatorilor, dar tot ei sînt cei mai susceptibili de a constitui majoritatea agresorilor. Acest fapt în sine motivează studierea acestor telespectatori şi a conţinutului violent din emisiunile TV.

Chiar dacă ştim că violenţa TV poate duce la o creştere a comportamentului agresiv sau la frică şi la atitudini şi valori modificate despre rolul violenţei în societate, cercetătorii consideră că este necesar să cunoaştem mai mult despre cum au loc aceste schimbări, care se exprimă prin comportamente sociale indezirabile.

În ultimii trei ani, în România au fost desfăşurate mai multe studii referitoare la violenţa din mass-media, care au investigat atît estimarea conţinutului violent din emisiunile TV, cît şi practicile de consum media (inclusiv TV) ale copiilor şi adolescenţilor.

Pe scurt, telespectatorul este confruntat, în medie, cu 46 de scene de violenţă pe oră, iar emisiunile cu cea mai mare rată a conţinutului violent sînt filmele, serialele şi ştirile. În medie, pe fiecare canal TV, zilnic sînt şase personaje principale care comit acte de violenţă. Media scenelor de violenţă comise de personajele principale variază între trei şi cinci.

O parte dintre aceste cercetări au fost efectuate de, sau în colaborare cu, Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare (CSMNTC) de la Universitatea din Bucureşti. Rapoartele de cercetare postate pe site-ul CNA (Consiliul Naţional al Audiovizualului, www.cna.ro) conţin foarte multe detalii referitoare la tema pe care o discutăm aici.

Însă datele unei cercetări de teren pot fi supuse unor analize secundare ulterioare, pentru diferite analize multivariate, exploratorii şi confirmatorii. În consecinţă, am investigat predictorii efectelor pe termen scurt ai violenţei televizuale, utilizînd o procedură de regresie *stepwise,* pe care nu o putem detalia aici, dar vom prezenta cîteva concluzii generale. Am considerat *efecte pe termen scurt* răspunsurile copiilor şi adolescenţilor la următoarea întrebare:

© L. Muntean

„În ce fel te simţi influenţat/ă de scenele de violenţă pe care le vezi la TV?":

(1) mă amuză şi mă lasă indiferent, (2) mă fac mai curajos şi mai îndrăzneţ (3) mă ajută / mă fac să le imit în relaţiile cu alţii, (4) mă îngrozesc şi îmi dau un sentiment de nesiguranţă, (5) îmi perturbă somnul.

Am obţinut următoarea ierarhie a predictorilor: violenţa din filme, violenţa de la ştiri, consumul de filme TV, sexul şi vîrsta copilului, statusul socio-economic al familiei şi comunicarea cu părinţii. Se poate constata că aceste influenţe sînt slabe, dar simpla lor prezenţă înseamnă că ele se se adaugă altor factori de risc individuali şi sociali, pe care este mai greu să-i controlăm.

Cele trei grupe de vîrstă 7-10 ani, 11-14 ani şi 15-18 ani sînt influenţate diferit de aceşti factori, dar violenţa din filme şi de la ştiri constituie factorii predictivi principali pentru toate vîrstele. Pe măsură ce copiii cresc, efectele violenţei televizuale sînt combinate şi amplificate de factorii sociali, în special în cazul fetelor. Se pare că băieţii sînt influenţaţi atît de aspectele calitative (prezenţa şi intensitatea violenţei TV), dar şi de aspectul cantitativ (numărul de ore de vizionare a filmelor). Consumul de filme apare ca predictor la băieţii de 11-14 ani, iar la adolescenţi situaţia se modifică din nou. În cazul acestora, remarcăm la ambele sexe prezenţa factorului cantitativ: *consumul de filme TV*. Deşi influenţa este slabă, acest factor a rămas în regresia *stepwise* ca fiind stabil. Este, probabil, un semnal al consumului cumulat de televiziune, la care sînt expuşi copiii, începînd cu cele mai fragede vîrste.

Peste tot în lume, sectorul audiovizual se confruntă cu un conflict de interese în ceea ce priveşte violenţa: pe de o parte, dreptul la libertatea de exprimare şi de creaţie, esenţial pentru o societate democratică, iar pe de altă parte, protejarea celorlalte drepturi ale omului, în special a drepturilor copiilor. Se pune problema limitării violenţei în programele televizuale, fără a-i ignora prezenţa în viaţa reală sau a restrînge libertatea de informare.

Trebuie să recunoaştem validitatea economică a violenţei din mass-media. Violenţa se vinde. Atît copiii cît şi adulţii sînt atraşi de scenele violente, prin acţiunea şi emoţiile intense produse de film. Multe emisiuni cu popularitate şi filme pentru copii conţin violenţă. Cercetătorii americani au constatat că emisiunile cu violenţă costă cu 10% mai puţin decît cele neviolente, iar şansa ca un *show TV* să fie bine vîndut în străinătate creşte cu 16% dacă este violent (Hamilton, 1998).

Deşi violenţa face parte din viaţă şi nu poate fi eradicată complet, mass-media trebuie să ţină seama de efectele pe care le poate avea expunerea exagerată la scene violente, asupra dezvoltării copiilor şi adolescenţilor. Alături de mass-media, consider că familia are un rol important în prevenirea efectelor nocive pe care le poate avea consumul de violenţă televizuală. Dintre toţi adulţii, părinţii sînt cei care, în mod constant, se află alături de copii toată viaţa. Dacă ei nu se implică, atunci bătălia este pierdută din start, cu toate eforturile depuse de societate. Unul dintre elementele predictoare ale agresivităţii la copii este lipsa de disciplină eficientă din partea părinţilor (Patterson, Debaryshe, Ramsey, 1989). Se pare că părinţii care nu verifică sau nu controlează eficient activităţile copiilor lor vor fi mai susceptibili de a-şi vedea copiii privind în continuare violenţa televizată şi de a se comporta într-o manieră agresivă, fără să-şi atragă consecinţe negative.

La final, vom prezenta o sinteză a măsurilor care pot fi operate faţă de expunerea la violenţa televizată, aşa cum au fost propuse în studiile şi dezbaterile din societatea românească, în ultimii ani:

Găsirea unor soluţii tehnice prin care părinţii să blocheze accesul copiilor la anumite canale TV.

Evitarea emisiunile cu scene violente, în perioada din zi în care majoritatea copiilor sînt singuri acasă, adică înainte de ora 17.

Atenţionarea publicului asupra conţinutului emisiunilor, atît la început cît şi pe perioada transmisiei emisiunii respective.

Desfăşurarea unei campanii de conştientizare a publicului asupra efectelor nocive pe care le poate avea violenţa televizată atît asupra copiilor cît şi a întregii societăţi.

Educarea părinţilor pentru a identifica emisiunile cu conţinut violent care pot influenţa negativ copiii. Cercetările au evidenţiat faptul că filmele violente de la TV, care probabil au cele mai periculoase efecte asupra copiilor, nu sînt întotdeauna şi cele pe care adulţii şi criticii le consideră cele mai violente.

Nu uitaţi, violenţa TV trece, efectele rămîn... pe termen lung!

Poliana Ştefănescu *este conf. dr. la Centrul de Studii Media şi Noi Tehnologii de Comunicare, Universitatea Bucureşti.*

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
MIXFM
Relax, pur şi simplu
9
5

MUSAFIRUL DE LA ORA 5
Despre natură, la o ceaşcă de ceai.
Între prieteni, la Muzeul Antipa.
MUZEUL NATIONAL DE ISTORIE NATURALĂ GRIGORE ANTIPA
În ultima sâmbătă a fiecărei luni, la ora 17:00, Muzeul "Grigore Antipa" îi aşteaptă pe toţi curioşii la ciclul de conferinţe "Musafirul de la ora 5". Cu ceai şi cu braţele deschise. Rezervările se fac la telefon: 312.88.26 interior 137, sau la adresa de e-mail: auroras@antipa.ro, în limita celor 60 de locuri disponibile.
Parteneri culturali: Ambasada R. P. Chineze
Sponsori: Leo Burnett
Parteneri media: Radio Total 96,9 FM, apropo.ro, DILEMA VECHE, România Liberă, SAPTESERI, COMUNICATE DE PRESA

„*Sînt vechi, domnule!*“ *(I.L. Caragiale)*

DILEMA VECHE

Anul III, nr. **119** ● 5-11 mai 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Legi împotriva competenţei“

pagina **3**

Cristian Ghinea
„Indignaţi, nu informaţi“

pagina **4**

„Zizin – prezentul unei foste staţiuni“
reportaj de **Stela Giurgeanu** şi **Iaromira Popovici**

paginile **20-21**

Arta-provocare

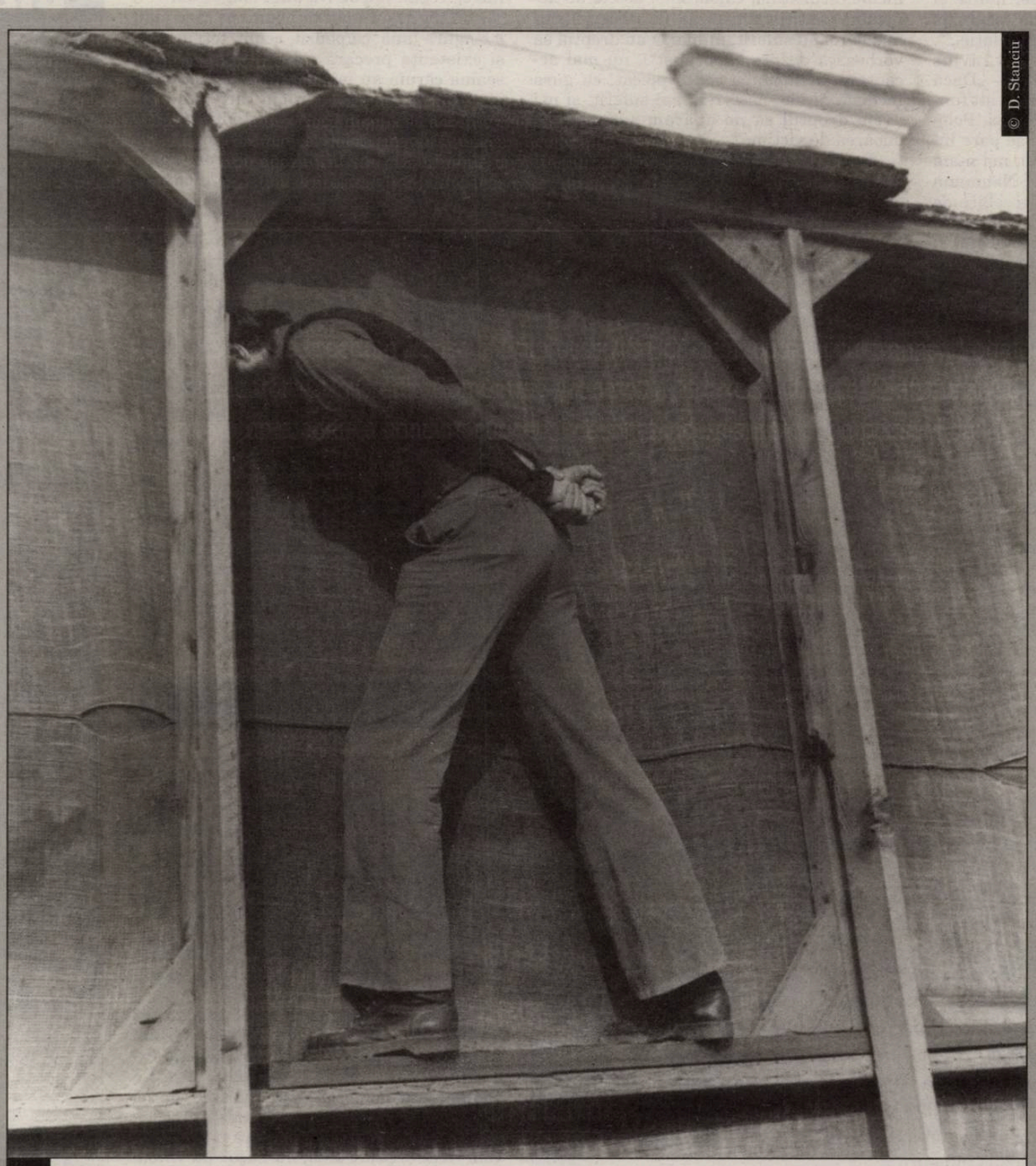

„Regulile au făcut din artă o rutină.“
DENIS DIDEROT

5 948467 000018 18

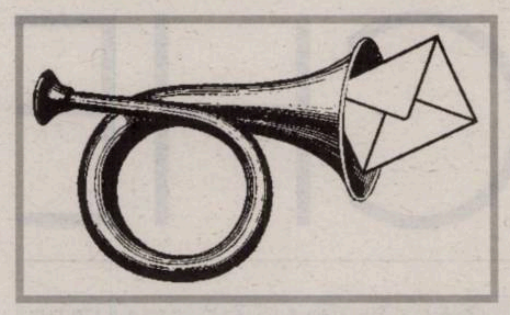

Replici

Nr. 110: „Divanul“ cu Ion Vianu

Stimate domnule Mircea Vasilescu,

Divanul *Dilemei vechi* din nr. 110/2006, avîndu-l în dialog pe dl Ion Vianu, oferă dnei Simona Sora prilejul întrebării referitoare la Paul Goma. Ce se întîmplă cu Paul Goma, care n-a fost înţeles atunci, probabil nu este nici acum înţeles. La care dl Vianu îl caracterizează ca un *Neinsager,* care îi induce un dubiu asupra negaţiei lui de atunci.

Cred că atunci cînd vorbim de Paul Goma se impune mai multă autoanaliză şi discernămînt.

Paul Goma în *Sabina* citează pe un scriitor (de care Francisc Păcuraru scria că pentru talentul lui a considerat că România este prea mică): „Noi, Românii... Nu credem cu tărie în ceva fie şi rău, dar să credem. Nu avem credinţă, ci doar interese, multe şi întristător de mărunte. De unde concluzia că nu suntem un popor, abia o populaţie...“.

Argumentaţie susţinută de dl Livius Ciocârlie – *Orizont,* nr. 10/2005 – „Dacă proiectăm România ceauşistă pe un alt fundal, acela al Ungariei, Cehoslovaciei, Poloniei, al samizdatului, atunci mi se pare incontestabil că, luaţi în ansamblu, noi n-am făcut ce ar fi trebuit.“ Iar, Victor Neumann – *Orizont,* nr. 1/2006 – „Spre deosebire de Praga, Budapesta şi Varşovia, Timişoara nu dezvoltase un proiect politic articulat şi util răsturnării regimului dictatorial comunist“. „Relativ insensibili faţă de suferinţele semenilor, formatorii aveau privilegii din partea regimului: salarii decente, case sau apartamente gratuite de la stat, burse, vacanţe în străinătate, asistenţă medicală de calitate şi pensii bune.“ Şi asta explică afirmaţia dlui Livius Ciocârlie: „Salvarea culturii mi-a părut mai curînd ca un contract social între Partid şi oamenii de cultură, decît un mod de a rezista“.

Paul Goma n-a înţeles acest compromis şi toată viaţa îi este marcată de starea noastră de „populaţie“ din care a încercat să iasă, dar românii, în bună tradiţie de *Neinsageri,* cu puţinele excepţii ştiute, merg cu şefii. Dna Doina Cornea mărturiseşte – *Cotidianul,* 23 dec. 2005 – că disidenţa sa a început după ce a citit în 1982 *Camera de alături* a lui Paul Goma. Pentru dînsa a fost un exemplu. În timp ce alţii au avut dubii. Dl Matei Călinescu în *Un fel de jurnal – 1973-1981 – Orizont,* nr. 1/2006 – notează:

„5 ian. 1978, Breban crede că disidenţa lui Goma e un calcul, o simplă tactică pentru obţinerea unor avantaje materiale.

27 oct. 1978, în conferinţă, la East European Institut bunăoară, Paul Goma vorbeşte acuzator despre «complicitatea» Occidentului cu guvernele comuniste, iar pe Jimmy Carter îl face co-responsabil împreună cu Ceauşescu, pentru încălcarea drepturilor omului în România. (Aceleaşi lucruri le-a spus şi la Washington, în faţa Comitetului senatorial Helsinki, cum rezultă din articolul din *Washington Post,* 13 oct. 1978).

Îmi pun problema: dacă aş fi fost în România în 1977, aş fi aderat (fie şi numai în plan intelectual) la mişcarea Goma?“ Asta după ce ştia că în Consiliul Uniunii Scriitorilor, din 13-14 aprilie 1977, din care făceau parte şi N. Manolescu, Ana Blandiana, M. Sorescu,..., Paul Goma fusese exclus, ca „Duşman al poporului“.

Dl Andrei Pippidi în „Cenuşă şi diamante“ – *Idei în dialog* nr. 3/2006 – recenzînd cartea lui Tony Judt, *Post war,* afirmă: „Europa centrală şi de est, convulsată de samizdat şi de disidenţă, revine în centrul cărţii de-a lungul anilor '80 care au pregătit sfîrşitul ordinii vechi. Numele lui Soljeniţîn şi Saharov, ale lui Havel şi Kundera, ale lui Michnik şi Goma au intrat în istorie, asociate definitiv cu coliziunea dintre două lumi“. „Istoria secolului XX se construieşte treptat din straturi succesive de resentimente şi amintiri ale unor suferinţe de neiertat“.

Asta îl determină pe Paul Goma să afirme, în interviul cu Andrei Bădiu din *Adevărul,* 28 dec. 2005, la reacţiile privind articolul din *Viaţa Românească:* „Faţă de obrăzniciile, acuzaţiile, calomniile, actele de xenofobie (antiromânismul), de rasism („numai evrei au suferit, numai ei au dreptul să vorbească despre Holocaust“), nu mai acceptăm dictatul, cu capul plecat, cu gura închisă. Şi noi, ne-evreii, am suferit, şi noi avem dreptul să ne apărăm suferinţa şi onoarea de victime“.

La *Săptămîna Roşie* a lui Paul Goma – Editura Vremea XXI, 2004 – adaug masacrele de la Ip şi Trăznea, din 1940, ale populaţiei româneşti, de la copii la bătrîni, la condamnările pentru vina de a fi român cu staţie terminus la Dachau (Ana Mânzu, Gavril Rupea – *Crişana,* 1 martie 2006).

Al. Cistelecan (1991): „Paul Goma ar fi trebuit să fie primul invitat de onoare al României postrevoluţionare. Cu toţii, politicieni, scriitori sau oameni de rînd – îi datorăm această recunoaştere simbolică tardivă a ceea ce a făcut el împotriva comunismului şi pentru noi“.

Dar n-a putut să fie aşa pentru că, în primul rînd scriitorii, nu vroiau să se privească în oglindă ştiindu-se compromişi. Astfel, în 1990 s-au repezit la Paris la o întîlnire pentru care au cerut imperios ca Paul Goma să nu participe, conform mărturiei dlui Paul Barbăneagră.

Cum putea să se întîlnească N. Manolescu cu Goma pe care urma în 1998 să-l stigmatizeze prin editorialul din *România literară* „Adio, Dle Goma“, în care era făcut un gîndac ce trebuie scos pe făraş?

De asemenea, dna Ana Coman Blandiana care afirmă că „solidaritatea nu era posibilă în timpul dictaturii“. În virtutea acestei afirmaţii este o scrisoare deschisă către Vladimir Tismăneanu – „Condamnată la împotrivire“ – „22“ – nr. 738/2004 – în care se dezice de dedicaţiile date pe cărţi tovarăşului Ion Iliescu. Şi de domnul Ion Iliescu, contrazicînd sprijinul oferit de acesta în publicarea cărţii la Editura Minerva, în vara anului 1989. Dar de sprijinul tovarăşului Gogu Rădulescu, a cărui prietenie a cultivat-o, nu aminteşte nimic. Nu o avantajează.

Domnul Mircea Platon, *Idei în dialog* nr. 3/2006, afirmă: „Centrul dezbaterii istorice e să recunoşti că e o uriaşă diferenţă între a publica o carte şi a muri cu capul izbit de calorifer“.

Pentru solidarizarea cu revolta din Ungaria din 1956, statul ungar l-a decorat pe Paul Goma. Democrata publicaţie „22“ a găsit de cuviinţă să-l denigreze cu acest prilej pe Paul Goma, publicînd calomniile anonimei Bianca Balotă.

În lista lui Secu al *Academiei Caţavencu* domnul Stejărel Olaru are o concluzie: „O fi fost şi Securitatea bună la ceva – să-i dea dreptate peste timp lui Paul Goma, arătînd cît de servili, găunoşi şi cruzi au fost profitorii şi slugile care s-au ridicat să apere un întreg regim împotriva unui singur om“.

Vă rog să adunaţi toţi banii pe care-i iau o singură lună, ca pensii, acum, toţi aceştia şi existenţa precară a lui Paul Goma, pe seama căruia au mîncat o pîine. Poate aşa înţelegeţi valoarea unui om care zice „nu“ tuturor celor care fac pe rezistenţii şi chiar pe disidenţii nedescoperiţi, acei care au colaborat sau au stat aplecaţi, uneori în genunchi, în timp ce el a stat în picioare, demn, apărîndu-le drepturile încălcate.

În faţa vrafurilor de hîrtie ce constituie dosarele de urmărire informativă Goma spune: „Nu vreau să refac o poveste care mi-a făcut rău şi continuă să-mi facă şi astăzi“. „Cine mă crede – m-a crezut şi fără aceste hîrtii, cine nu – pe nu rămîne.“

Mă întreb dacă şi dumneavoastă aţi rămas pe „nu“.

Petru VODĂ
str. D. Cantemir nr. 77
Oradea

N. red.: Am rămas pe „nu tocmai“. Cu adevărat „de neînţeles“ (sau greu de înţeles) sînt manifestările publice ale dlui Paul Goma din ultimii ani. Atitudinea sa din vremea comunismului îşi păstrează valoarea şi importanţa, dar e păcat că, după 1990, n-a ştiut să rămînă la înălţimea gestului de atunci. (Mircea Vasilescu)

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

„Să trăiţi bine!“

...A face haz de necaz e drama noastră naţională. Ori de cîte ori istoria ne-a fost potrivnică, s-a găsit cîte unul să scrie pe o cruce imaginară „lasă că scăpăm noi şi din asta“, atenuînd revolta şi amînînd acţiunea. O anecdotă sau un banc spuse într-un moment de criză existenţială au un efect nociv, te moleşesc şi te fac să laşi pe altă dată reacţia ta. E o prostie să faci azi ceea ce poţi lăsa pe mîine, pare a te învăţa.

Am crezut cu candoare prostească în „Să trăiţi bine!“. Mi-au trebuit doar cîteva luni să-mi dau seama că sloganul era adresat exclusiv clasei politice româneşti, care l-a adoptat imediat şi-l urmează cu exces de zel şi veneraţie exacerbată. „Să trăiţi bine!“ a fost o cacealma pe care o digerăm greu, dar vom trece şi peste asta, nu-i aşa? La viitoarele alegeri vom fi iarăşi îmbrobodiţi cu un slogan nou sau unul reciclat, vom cădea din nou în capcană, pentru că, dispreţul, cinismul şi batjocura fac parte din mai toate doctrinele politice de la noi, deghizate în sloganuri precum cel de faţă.

Paul Morand spunea despre România că e „un pămînt tragic unde totul sfîrşeşte în comic“. „Să trăiţi bine!“ ilustrează cum nu se poate mai expresiv spusa scriitorului şi diplomatului francez.

Ionel AMĂRIUŢEI

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Idealismul (anii '60)**
- **Bîrfe, zvonuri, rumori**
- **Viaţa de firmă**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.600 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Legi împotriva competenței

Relația oamenilor și a instituțiilor cu legea are, în România, unele particularități, pe care cu greu le-am putea explica unor națiuni europene cuminți, fără imaginație și fără darul improvizației. Semnalez, la repezeală, două: 1) Mai peste tot, scopul legilor e să te împiedice să faci lucruri rele. La noi, situația e mai complexă: legile sînt gîndite în așa fel, încît să te împiedice, deopotrivă, să faci lucruri bune. 2) Un mare rezervor de ingeniozitate locală se declanșează ori de cîte ori trebuie găsite mijloace de a încălca legea, în scopuri necurate. Cînd însă se pune problema să faci o derogare benefică, să eludezi sau să nuanțezi *litera* legii pentru a obține un rezultat onorabil, toți devin riguroși: nimeni nu e mai presus de lege, legea nu poate fi contrariată în nici un fel, *dura lex, sed lex*. La rău, inventivi și flexibili. La bine, legaliști pînă-n pînzele albe.

Demagogia politică preferă să trateze o lege proastă drept sacrosanctă, decît să se străduiască a o schimba. S-ar zice că, în principiu, Parlamentul nu are altă sarcină decît să ratifice un sistem juridic complet și să intre apoi într-o onorifică adormire. Nimic n-ar mai fi de adăugat, de schimbat, de regîndit.

Iată un caz: se deschide, la Stockholm, un Institut Cultural Român. Bună idee a centralei din București și a Ministerului de Externe. I se propune lui Dan Shafran să fie director. Idee foarte bună și – aș spune – inevitabilă, a lui Horia-Roman Patapievici. Dan Shafran făcuse ani de-a rîndul, de bunăvoie și pe gratis, munca unei întregi instituții (absente). Emigrat în Suedia în 1982, angajat pe un post de mare răspundere la Biblioteca Regală a țării sale de adopție, el a tradus și s-a îngrijit de publicarea unor importanți autori români în solide edituri scandinave: de la Urmuz, Cioran, Eliade, Eugen Ionescu și Benjamin Fondane, la Marin Sorescu, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Denisa Comănescu, Matei Călinescu și Gabriel Liiceanu. A tradus și autori suedezi în românește, a alcătuit generoase antologii de poezie precum și un masiv dicționar suedez-român. E membru al Uniunii Scriitorilor din Suedia, al Asociației Ziariștilor Suedezi și al PEN-clubului suedez. A luat mai multe premii pentru opera sa de traducător, printre care, în 2003, premiul Academiei Suedeze. Pînă și România, „beneficiarul“ acestei energice și temeinice hărnicii, a înțeles să-i acorde Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer. În genere, nu poți spera să ai, într-o țară străină, un slujitor activ de o asemenea anvergură. Iar dacă îl ai, nu poți spera să accepte propunerea de a se încărca, fără beneficii majore, cu o corvoadă administrativă. Dar avem noroc: Shafran e dispus să se angajeze ca director al noului Institut. Suedia, la rîndul ei, e de acord ca un cetățean suedez să fie directorul unei instituții străine. Ceea ce nu poate accepta e ca cetățeanul cu pricina să aibă grad diplomatic. Nu-i nimic: Dan Shafran (care are *și* cetățenie română) renunță la ideea de a avea grad diplomatic. Și aici intervine, zelos și incoruptibil, legea autohtonă. Nu poți fi director de Institut Cultural în străinătate fără grad diplomatic. Competența, oportunitatea, interesul național devin secundare, față de legalismul intransigent al unui mecanism orb. Preferăm, oricînd, un prostănac, un chilipirgiu, o hahaleră cu acte în regulă (am cunoscut atîția!), unei înzestrări superlative, pentru a cărei utilizare ar trebui să găsim calea unei derogări utile de la lege, dacă nu, pur și simplu, pe aceea, mai radicală, a unei rectificări legislative. Ne blocăm, astfel, în propria noastră capcană. În străinătate trăiesc o sumedenie de români care, prin poziție, experiență, relații și performanță, pot aduce țării servicii decisive. Am stabilit că nu-i putem folosi, decît impunîndu-le condiții birocratice de un patriotism discutabil. Ne descurcăm și fără ei. Avem destui prieteni, rude și colegi de liceu aici, în țară, care de-abia așteaptă mici sinecure. Și avem legi, care să ne apere sever de orice soluții convenabile. Firește, dacă Dan Shafran vrea *cu orice preț* să ne facă servicii, avem la îndemînă cîteva șmecherii rentabile: de pildă, îi putem cere să facă el toată treaba, iar noi să numim director pe altcineva. La o adică, îi putem da și o modestă recompensă financiară: îl vom trece în acte ca „angajat local“ („coordonator de programe“ dacă ne învoim, sau șofer, dacă ne sare țandăra) și îl vom lăsa să-și facă damblaua culturală, cîtă vreme nu ne plictisește prea mult. În definitiv, n-are decît să-și rezolve problemele singur. Noi ne apărăm legile. Și nevoile. Și neamul.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre evadările sportive ale președintelui Băsescu care, după Bitang și Belu, și-a ales drept consilier de taină pe Gigi Becali și pe Corleone?

Peste trei ani de zile, la alegerile prezidențiale, nu va exista contracandidat care să stea atît de țapăn în cap de bară sau care să scuipe cojile de semințe de bostan prin strungăreață cu atîta profesionalism ca întemeietorul Școlii filozofice de la Ghencea, care îi soarbe acum din priviri pe Gigi și pe nea Mitică precum odinioară antrenorul Constantin Noica pe atacanții Pleșu și Liiceanu.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

În UE, cu Dorel și Gogu

Consiliul Național al Audiovizualului a dovedit, în ultimii ani, o deschidere spre dialog (cu televiziunile, cu „cabliștii“, cu ONG-urile) pe care multe instituții nu o au. A realizat, cu fonduri europene, cîteva studii și sondaje de referință pentru mai buna cunoaștere a consumurilor TV și a comportamentelor publicului. A achiziționat, tot cu fonduri europene, aparatură performantă pentru monitorizare. A contribuit la armonizarea cu normele Uniunii Europene în materie de audiovizual. A dat premii pentru cele mai bune emisiuni (ceea ce e discutabil, căci presupune renunțarea la comportamentul instituțional *super partes* și transformarea în judecător al *conținuturilor)*. A făcut și mai bune, și mai rele. A greșit cel mai mult atunci cînd, într-un exces de vigilență, a încercat să se transforme în apărător al moralei publice și al bunului-gust, interzicînd videoclipuri sau pronunțîndu-se (instituțional sau prin vocile unora dintre membrii săi) asupra calității etice sau estetice a unor emisiuni. Într-o țară care a trăit timp de decenii sub cenzură, o asemenea atitudine poate fi lesne taxată drept năravde *Big Brother*.

De parcă nu-i ajung propriile porniri către „hermeneutica“ spoturilor, filmelor și emisiunilor TV de tot felul, CNA trebuie să facă față și sesizărilor venite din partea unor terți care cer „să se ia măsuri“. Democrația și libertatea sînt lucruri grele, uneori oamenii își *doresc*, de fapt, un *Big Brother* care să gîndească și să acționeze în locul lor. Recent, CNA a făcut oficiul de intermediar între Ministerul Muncii și agenția Next Advertising. Ministerul Muncii a trimis o adresă către CNA prin care reclama că difuzarea spotului „Basculanta“ pentru coniacul Unirea „ar putea încuraja consumul de alcool în timpul programului de lucru, încălcarea normelor de securitate la locul de muncă, părăsirea locului de muncă fără aprobarea maistrului sau a altui conducător al formației de lucru și ar putea încuraja muncitorii ca în timpul serviciului să nu se preocupe permanent de buna desfășurare a activității“. CNA a cerut agenției punctul său de vedere. Relaxat și cu umor, răspunsul agenției recunoaște că „reclamele, bancurile, snoavele, baladele, glumele, miturile, basmele, ghicitorile etc. nu respectă cu strictețe Legea protecției muncii nr. 90/1996 republicată“, face scurte considerațiuni asupra naturii actelor de comunicare publicitară și demontează acuzele, arătînd că pericolele invocate de minister sînt la fel de mari „ca și pericolul ca lucrătorii din domeniul zootehnic să fie incitați la nerespectarea normelor de priponire a animalelor de versurile cîntecului «Paște calul lui Gheorghiță / Priponit de-o garofiță»“. Caz închis și aparent mărunt (chiar dacă, în ciuda dorinței de discreție a agenției, el a ajuns pe cîteva bloguri și într-o știre din *Adevărul)*. Există însă și o morală a fabulei.

Reacții față de spoturile publicitare există și la alții. Vaticanul s-a supărat acum cîțiva ani, de pildă, cînd Lavazza a făcut un spot în care un italian bun de gură și simpatic (interpretat de Paolo Bonolis, mare vedetă TV), ajuns în Rai, îl „seducea“ cu o cafea bună tocmai pe Sfîntul Petru, care se lăsa cam prea repede convertit la cele lumești. Dar, pentru o instanță precum Biserica, o reacție de acest tip e normală, chiar obligatorie: e în logica menirii sale să protesteze împotriva oricărui semn de desacralizare ori de încălcare a ordinii morale pe care o propagă. În cazul nostru însă lucrurile stau diferit. Niște funcționari publici de la un minister își pierd vremea și ne toacă banii pentru a reacționa față de un spot publicitar (ceea ce nu le intră nicidecum în „fișa postului“) și se manifestă conform unei „viziuni“ pe care pînă și marxismul mai destupat la minte îl numea „sociologism vulgar“: consideră, cu alte cuvinte, că o mică ficțiune amuzantă ar putea avea efecte sociale, ar putea influența direct comportamentele oamenilor la locul de muncă. În „concepția“ funcționarilor de la minister, ceea ce și-a propus fără succes propaganda comunistă timp de decenii – și anume ca, prin versuri, muzică, film, teatru să „mobilizeze“ masele de oameni ai muncii, să-i facă mai „conștienți“ și mai responsabili față de soarta producției – a reușit acum, pe dos, un simplu spot publicitar. Cred însă – ținînd seama și de alte ecouri și impresii despre spoturile cu Dorel și Gogu – că în spatele vigilentei acțiuni a inspectorilor de la minister stă și un fel de puritanism ideologic și identitar: nu ne place să „ne vedem“ așa, trăim cu convingerea că trebuie „să arătăm“ doar părțile bune și frumoase, să lustruim atent orice cadru care apare pe ecran (fie el un cadru dintr-o știre sau dintr-un film de ficțiune). Nu știm să luăm lucrurile drept ceea ce sînt: în cazul de față, un spot

eficient, care a relansat un *brand* de pe vremea comunismului făcînd uz de umorul popular (pentru unii, cam gros) și de o anume imagine „folclorizată“ a clasei muncitoare. Eficiența spotului e dovedită și de faptul că „Gogule, probleme, mă?“ și „Dorele, ne mișcăm și noi mai cu talent?“ au reintrat în limbajul curent, ca replici folosite contextual: poporul „profund“ se recunoaște în ele.

Cît despre Gogu și Dorel, ei sînt deja în UE, lucrează la căpșuni în Spania. I-am văzut săptămîna trecută la știri: au sărbătorit Paștele ca acasă, cu produse românești cumpărate de la carmangeria „Gugulanu“ din Castellon, iar ieșitul la iarbă verde s-a terminat cu o sîrbă îndrăcită, sub privirile multiculturale ale peruanilor, chinezilor și spaniolilor, cu care împărțeau parcul și beneficiile monedei euro.

ținerea de minte

„Luni. Atîtea zile și n-am vorbit despre tine, n-am scris nimic despre tine. Și m-am gîndit totuși în fiecare zi. Să fie oare asta arta: să nu scrii nimic despre ceea ce simți? Îmi spuneai cîndva: n-ai nici o pudoare. Ei bine, nu, iată una: aceea a dragostei. Aș vrea să scriu despre tine, dacă aș putea deruta pe cititor. Aș vrea să nu te poată imagina din scrisul meu. Ai părul negru. Aș scrie: are părul bălan. Ai șoldul ferm și trupul puternic, așa cum îl visa Brantôme. Aș scrie: e subțire și pariziană. Și pentru că te iubesc, te iubesc atît, că nu mai știu dacă mai sînt insociabil, aș scrie «prieteni, e frumoasă. Îmi dă tot ce mi-ar putea da viața.»

Și totuși, sînt indiferent.

Dar simt că n-aș putea să scriu fraza asta fără să țip.“

(B. Fundoianu, *Imagini și cărți,* Editura Minerva, 1980)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Indignaţi, nu informaţi

– un fel de răspuns lui Lucian Mîndruţă –

Tot zapînd printre televiziunile de ştiri care s-au înmulţit ca ciupercile după inundaţii, mi s-a întîmplat să mă crucesc de ce am văzut la două dintre ele. La prima, sinistraţii se plîngeau că autorităţile nu au făcut nimic pentru ei, că nimeni nu a fost acolo, că nu au primit nici mîncare. Reporterul gîtuit de indignare confirma cele spuse. Totul se petrecea pe un fel de alee, pe stînga şi pe dreapta erau corturi militare, iar în timp ce reporterul vorbea, sinistraţii erau arătaţi cum se înghesuiau să primească pîine dintr-o stivă. Deşi montajul era făcut cam ca la un film prost, am înţeles totuşi că vorbele şi imaginile nu se potriveau deloc: dacă existau corturi şi pîine, însemna că totuşi cineva organizase cît de cît ceva. Cu gîndul la manipulare, dau pe alt canal. Coincidenţă: aici era un reportaj exact de pe aceeaşi alee de corturi, iar reporterul spunea că jandarmii îşi împărţiseră raţiile cu sinistraţii, ca un frumos exemplu de solidaritate umană. De aici am dedus că existau jandarmi în zonă.

Ce am înţeles ca telespectator din cele două ştiri? Să rezumăm: că există acolo corturi; că oamenii sînt nemulţumiţi; că unii sînt vehemenţi (aveam să descopăr a doua zi tot la ştiri că există sinistraţi de serviciu acolo, aceiaşi cîţiva apar pe la televiziuni, probabil aleşi pe criteriul ţipă-tare-face-impresie); că se distribuie pîine, dar probabil nimic altceva, din moment ce jandarmii îşi împărţiseră raţiile. Dacă recitiţi acest rezumat, veţi vedea că ce am înţeles sînt chestii deduse de mine, ba din sunete, ba din imagini, nu informaţii prezentate ca atare de reporterii de la faţa locului.

Ce nu am înţeles de la două posturi luate combinat? Nu am înţeles dacă erau corturi destule, dacă pîinea ajungea şi dacă lipsa altor alimente (deşi nu pot fi sigur că nu erau şi altele) e temporară sau nu. Nu am înţeles adică nimic care să mă ajute, în calitate de cetăţean responsabil, să îmi fac o impresie despre gravitatea situaţiei, despre intervenţia autorităţilor (nu pot să am încredere doar în afirmaţiile unui reporter care transmite din faţa unor corturi şi îmi spune că autorităţile nu au făcut nimic, decît dacă îmi închipui că acele corturi au fost săditе pe cîmp, ca porumbul). Nu am înţeles ce nevoi au acei oameni în caz că aş vrea să mă mobilizez să îi ajut. Am înţeles în schimb ce trebuia să îmi intre în cap: că autorităţile sînt criminale dacă vorbim de decidenţi, dar umane dacă vorbim de simpli jandarmi, că oamenii suferă, că e tragedie mare şi, trebuie să repet aicî, autorităţile sînt de vină.

Cele două secvenţe nu au fost o excepţie, ci reprezentative pentru tonul general al ştirilor de la inundaţii, poate cu excepţia TVR pe alocuri. Cu toate astea în cap, am citit articolul lui Lucian Mîndruţă din *Jurnalul naţional* (28 aprilie). Supărat de avalanşa de critici pe care editorialiştii le-au revărsat asupra televiziunilor, Mîndruţă îşi apără breasla. Cu stilul său fermecător, colegul meu de pagină spune: „La doi analişti, unul e indignat că televiziunile se ocupă de inundaţii. Nu se ocupă oricum, ci în mod deşănţat, interesat, motivat politic şi împănat cu o dramaturgie ieftină. Societatea civilă e supărată că în ştiri au apărut generice în *slow-motion,* cu muzică sumbră şi imagine virată spre sepia, ca pozele de pe morminte. Ce mai: lumea bună crede că ştirile n-au de ce să smulgă lacrima prostimii – ele trebuie să informeze sobru şi serios, fără exagerări. Ei bine, am un singur răspuns la asta: dacă vor aşa ceva, să facă bine să stea acasă şi să se uite naibii la televizor! Ba să-şi mai cheme şi ceva prieteni (...). După socotelile mele, 2 milioane de telespectatori ajung. Dar, ştii, colea, d-ăia educaţi, cu discernămînt şi care refuză cu orice preţ accidentele, aşteptînd cu nerăbdare veştile despre implementarea *acquis*-ului comunitar".

Mîndruţă este franc cum îl ştim, dar pe lîngă subiect. E de apreciat la el lipsa împopoţonării cu care te reped de obicei cei din televiziuni, care spun că doar ei ştiu cum suferă oamenii, doar au stat în apă pînă la brîu (stupid clişeu, de parcă nu poţi prezenta apa fără să stai în ea, că doar la un incendiu nu te bagi între flăcări). Nu, Mîndruţă nu-şi dă ochii peste cap, este onest: concurenţa, dom'le, ea este de vină.

Are dreptate cînd spune că nu patronii televiziunilor fac ştirile despre inundaţii. Şi faptul că jurnale de la posturi diferite sînt la fel arată o problemă de percepţie a propriei meserii printre editori şi reporteri. Ar fi fost bine ca ei să vrea să îşi facă meseria bine, dar să nu fie lăsaţi de patronii care le stau în ceafă. Problema ar fi fost simplu de rezolvat.

De fapt, o fac de bunăvoie pentru că le-a intrat în cap că trebuie zbierete şi nervi ca să ţii omul în faţa ecranului. E deja o axiomă. Şi aici ajung la critica de fond pe care vreau să o fac colegului Mîndruţă, cu toată amiciţia permisă de

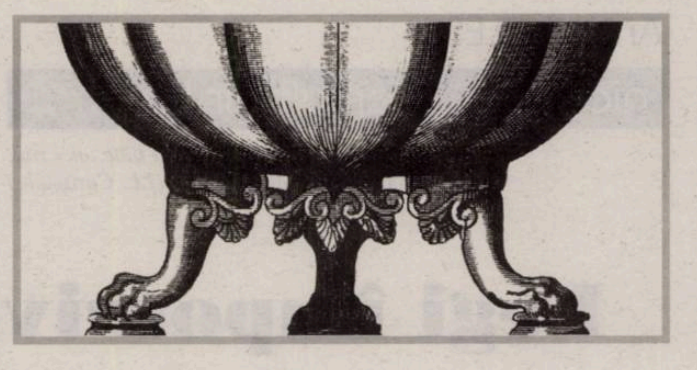

ecranul de sticlă ce ne desparte: alegerea nu este între isterie şi *acquis* comunitar. Nu imaginile sepia ale suferinţei au enervat editorialiştii, cum lasă Mîndruţă să se înţeleagă. Ci faptul că inundaţiile TV au devenit nu subiect de ştiri, ci *reality-show* moralizator. Faptul că reporterii de televiziune sînt acolo să trezească indignare şi să caute vinovaţi. Dar nu vinovaţi de ceva anume, pentru că nu înţelegem ce anume nu a mers, de ce nu a venit mîncarea, ce lipseşte şi de ce. Nu, autorităţile sînt vinovate în general, pentru că există, pentru că a plouat în Germania şi s-a umflat Dunărea, pentru că nu aruncă cu dolari din buzunare ca Gigi Becali, un om bun şi sufletist, atît de drag televiziunilor. Cum spunea Ioana Lupea, Antena 1 prezenta evacuarea celor ameninţaţi de ape de parcă era vorba de deportările naziste. Ce concurenţă îndeamnă la aşa ceva?

Nu, Lucian, nu suferinţa enervează. Nu vrem ştiri despre *acquis* cînd sînt sate sub ape, vrem doar să ştim ce se întîmplă acolo. Poate că e caz de indignare, dar s-o ştim şi noi. Asta nu e o chestie de concurenţă, ţine de baza meseriei. Altfel, dacă ar fi vorba doar de concurenţă, fetele de la *naked news* (ştirile unde prezentatoarele se dezbracă) te vor scoate de pe piaţă cînd vor ajunge şi la noi.

presa despre...

Spectru printre cîrcotaşi

„Monica Macovei şi-a pierdut interesul pentru victorie, deoarece ştie că pentru ea victoria nu poate fi ceva palpabil. Ministrul ştie că nu are cum să existe deznodămînt ferice în reforma justiţiei, numai cel mult succese de parcurs, precum promovarea unei noi legi sau schimbarea unui om din sistem (...). Două pericole par însă să o pîndească pe ministru. Singurătatea, întîi de toate. În Parlament tinde să aibă numai opozanţi şi doar cîţiva aliaţi de conjunctură (...). Al doilea pericol care poate să o învingă pe Monica Macovei este oboseala. Chiar dacă ea nu pare că ar avea timp să se gîndească la aşa ceva, încrîncenarea în luptă ca şi oboseala tot mai evidentă par s-o fi transformat pe Monica Macovei într-un spectru, într-o fantasmă a unei lumi ideale în care cu toţii ne-am dori să trăim, dar în care nu ne place ca cineva să ne oblige să trăim" (Marian Chiriac, *Hotnews.ro,* 26 aprilie).

„Ne plîngem de orice, totul ne deranjează şi ne enervează. Că de ce sînt gropi în asfalt, iar cînd se repară, că de ce se perturbă circulaţia. Că mijloacele de transport în comun sînt vechi. Iar cînd se aduc unele noi, că Mercedes ne trebuia nouă acum, cînd lumea e săracă, vai de capul ei. Că nu mai poţi respira aerul poluat din oraş, iar cînd se interzice circulaţia maşinilor grele în timpul zilei, că aprovizionarea se face numai noaptea şi nu putem dormi. Plus că munca de noapte se plăteşte mai mult şi atunci, logic, or să crească preţurile în piaţă. Că de ce nu intrăm mai repede în Uniunea Europeană.

Iar acum, cînd avem toate şansele să intrăm în cîteva luni, că aoleu, or să salte preţurile, or să ne omoare găinile din bătătură şi or să ajungă cei de la Bruxelles să dicteze la noi acasă." (Ovidiu Nahoi, *Evenimentul zilei,* 1 mai) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Matematica ca pedeapsă

(cacofonia e impusă de concept, ca să extindem puţin publicul potenţial)

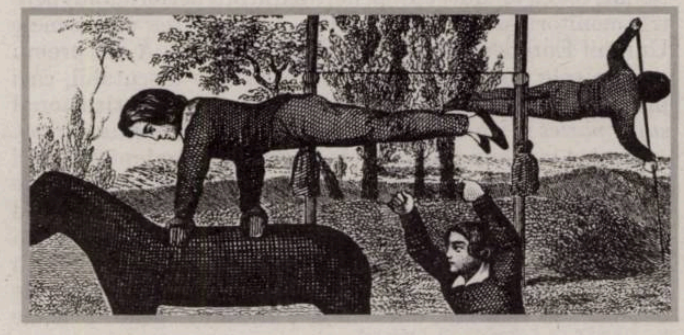

N-aţi aflat din presă, cel puţin nu de pe prima pagină: românii au cîştigat Balcaniada de matematică, desfăşurată în Cipru (ei, da, Balcanii se prelungesc cumva pe sub Mediterana...!). Te face să te simţi umil chestia asta: cum naiba poate cineva, în gălăgia asta din România să mai şi înveţe?

Uite că poate. Dar nu trebuie, în nici un caz, încurajat. E deprimant. Ne distrage atenţia. Ne pune pe gînduri – şi cum sînt puţine, numai piele şi os, vă daţi seama că e incomod. În fond, olimpicii sînt o amintire dureroasă pentru fiecare dintre noi. Amintirea a ceva ce puteam fi, dacă am fi avut mai multă minte. Mai multă putere de a renunţa la lucrurile cu adevărat plăcute în Balcani. Olimpicii sînt ceva ce visăm să devenim înainte să aflăm de fete, maşini rapide şi bani uşori.

Tocmai de aceea, am o propunere. În loc să privim matematica, fizica sau chimia ca pe nişte materii, eu zic să le folosim ca pedepse. 100 de probleme de rezolvat merită săptămîna asta şi doamna Norica, cea mai nouă mătuşă celebră din politică, dar şi 6% dintre români, care cred că Gigi are nu doar faţă de politician, ci şi slujbe, prosperitate şi idee de politică externă, fără minge la picior. Integralele ar putea fi rezervate pentru suferinzii de goluri de memorie, care nu mai ştiu cu ce partid şi-au început viaţa politică şi cam cu ce ideologie (sînt destui, unii mari de tot). Iar seriile Riemann ar putea înlocui legea lustraţiei, întrucît i-ar ţine transpiraţi şi înciudaţi mult şi bine pe băieţi... exact ca oprobiul public, care oricum nu mai vine. Cît despre fracţii, le-am lăsat lui Vanghelie, care are deja experienţa practică a poziţionării micului între două felii de pîine. Pentru ce infracţiune să-l pedepsim, rămîne să ne mai gîndim – că meritäm şi noi pedeapsa asta, odată ce l-am votat!

Dar să ne întoarcem la matematici. Care, pînă la urmă, sînt o preocupare la fel de aspiraţională ca şi boxul (şi la fel de vizibilă pe figură ca el...!). De fapt, olimpicii se pregătesc să evadeze într-o lume normală, departe de a noastră. O lume în care efortul (şi nu banii părinţilor) te bagă la facultate, iar facultatea te trimite direct în suburbia unui mare oraş american, cu gard verde în faţă, SUV în garaj şi barcă pe cel mai apropiat lac. Fără să fie nevoie să furi, să minţi, să înşeli sau să-l găseşti în toane bune, la o masă, într-o seară, pe Irinel Columbeanu. Diferenţa între destinul lor şi celebritatea adusă de modelling, să zicem, nu e dată doar de trăinicia carierei, ci şi de un anonimat binefăcător... Despre ei nu vom şti niciodată detalii cum sînt cele care descriu scena dintre regizorul Brett Ratner şi actriţa Lindsay Lohan, care s-au certat după ce fata a aflat că Brett e logodit cu fotomodelul român Alina Puşcău, chestie pe care a descoperit-o cînd a găsit-o în pat cu el. După care s-au bătut. Cel puţin 6 milioane şi jumate de români sînt la curent cu scena asta – şi poate măcar jumătate dintre ei au socotit-o un motiv de mîndrie naţională.

Ei bine, şi ei merită pedepsiţi, dar cu o problemă cu mult mai simplă: *dacă una din zece fete visează să ajungă în locul Cristinei Rus şi restul sînt deja înscrise la şcoala de modele, iar 80% dintre băieţii care nu sînt manelişti joacă fotbal, să se calculeze cine naiba mai are vreun chef de treabă serioasă în ţara asta.* Şi, după calcul, cetăţeanul ăsta să fie găsit şi pedepsit în direct, la o oră de maximă audienţă: să fie pus să explice de ce...! Am deja numele emisiunii – unul simplu şi demn: *Nimeni pentru România.* Cu virgulă între subiect şi predicat, dacă găsiţi dumneavoastră vreunul.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

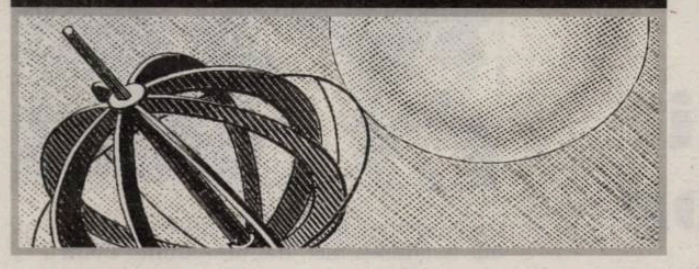

Agravarea situaţiei

Marţi dimineaţa, juraţii încă nu pronunţaseră verdictul în procesul singurului terorist judecat pe teritoriul Statelor Unite: Zacarias Moussaoui, 37 de ani, cetăţean francez de origine marocană, de cinci ani în închisoare, bănuit a fi cel de al 20-lea membru, al patrulea pilot din comandoul care a executat atacul de la 11 septembrie 2001. Actul de acuzare, formulat la tribunalul din Alexandria, statul Virginia, susţine că nu a făcut parte din echipă doar din cauză că fusese arestat cu trei săptămîni înainte, în august, pentru că îi expirase viza de intrare în Statele Unite. El absolvise o şcoală de zbor din Minnesota şi comportamentul lui de acolo fusese destul de suspect: nu era deloc interesat de învăţarea procedurilor de aterizare, ci doar de controlul avionului în zbor. Este judecat pentru că prin tăcerea sa nu a făcut nimic ca să împiedice atacul de la 11 septembrie şi este considerat vinovat de moartea celor din turnurile gemene şi de la Pentagon. Trei capete de acuzare: complot pentru comiterea de acte de terorism, complot pentru distrugerea unui aparat de zbor, complot în scopul folosirii armelor de distrugere în masă. Juraţii au de ales între pedeapsa cu moartea şi închisoarea pe viaţă.

Acuzatul nu neagă – dimpotrivă – apartenenţa sa la Al-Qaeda. Venit din Franţa, în Anglia la începutul anilor '90, în 1997 a obţinut la Londra un masterat în studiul afacerilor internaţionale. Se pare că aici a avut şi primele contacte cu extremismul islamic; mama lui susţine că la Londra, într-o moschee, „băiatul ei fericit a devenit un fanatic".

În declaraţiile făcute ca martor în propriul său proces, Moussaoui a povestit că acţiunea lui a urmărit să transpună în viaţă un vis premonitoriu: el conducea un avion care se zdrobea de Casa Albă. Ben Laden crede în vise şi l-a luat sub protecţia lui, dar cei care se ocupau direct de pregătirea şi de includerea lui într-o unitate operativă nu-l considerau un om de încredere: li se părea dominat de mania grandorii, palavragiu şi lăudăros; trimis în Malaysia ca să facă o şcoală de pilotaj, a plecat de capul lui, nu putea suporta clima „prea umedă". La proces a fost citat un document de 58 de pagini, fragmente din interogatoriul conducătorului operaţiei din 11 septembrie, Khalid Shaik Mohammed, un kuweitian capturat în Pakistan (deţinut, probabil, într-una din închisorile secrete ale CIA). De acolo reiese că Moussaoui ar fi trebuit, eventual, să facă parte dintr-o altă echipă, a valului doi, acţiunea a fost contramandată şi lui nu i s-a spus nimic despre atacurile planificate pentru 11 septembrie. Pe această mărturie se bazează pledoaria avocaţilor apărării; ei susţin că acuzatul suferă de schizofrenie paranoidă, dovadă fiind şi celălalt vis al său: „Înainte de sfîrşitul mandatului, George Bush o să anunţe la televizor eliberarea mea. Mă voi îmbarca pe un Boeing 747-400 la JFK cu destinaţia London Heathrow, în clasa întîi, fără băutură şi fără femei... O să scriu o carte şi o să cîştig mulţi bani şi o să-i regăsesc pe prietenii mei din Al Qaeda în munţii din Afganistan". La proces, deşi depoziţiile rudelor şi ascultarea înregistrării ultimelor clipe ale zborului 73 (cel care a atacat Pentagonul) au înfiorat asistenţa, Moussaoui a spus că „nu are nici un regret şi nici o remuşcare" şi îşi doreşte ca ziua de 11 septembrie să se repete cotidian. N-ar trebui să i se ofere acestui fanatic ocazia de a deveni un martir, condamnîndu-l la moarte, mai bine să putrezească în închisoare, susţin adversarii pedepsei cu moartea. Insistînd asupra maladiilor psihice, avocaţii apărării au vrut să impună imaginea unui tip jalnic şi iresponsabil, ocolind desigur intenţionat întrebarea privitoare la sănătatea mintală a celor care au izbutit să ajungă la cîrma avioanelor transformate în proiectile.

În timp ce juriul delibera, unul dintre juraţi a cerut un dicţionar. El vroia să afle sensul exact al cuvîntului „agravantă", cuvînt care apare de 46 de ori în cele 42 de pagini de instrucţiuni date juraţilor. „A agrava înseamnă a înrăutăţi o situaţie", a explicat judecătoarea Leonie Brinkema, după ce i-a refuzat juratului consultarea dicţionarului. Se vede cît e de rea situaţia şi fără dicţionare.

globul cubic

Vanka pietonul la Groznîi

Komsomolul, organizaţia tinerilor comunişti sovietici, nu mai există. Dar la Moscova continuă să apară ziarul *Moskovski Komsomoleţ* şi, citind un reportaj din Cecenia semnat de Irina Kuksenkova, la început mi-a venit să cred că, de fapt, Komsomolul n-a dispărut. Cu toată cenzura şi cu toate ambiguităţile politicii faţă de Putin şi Gazprom, în presa occidentală răzbat veşti atroce despre violenţele din acest ţinut. Asasinate, răpiri, torturi, escalada violenţei, toate sînt departe de ceea ce oficialii numesc „normalizare". Dar reportajul din Groznîi nu se ocupă de sordid: intitulat „Fuste Dior şi încălţăminte Prada pe fond de ruine", descrie un oraş paşnic, cu autorităţi obsedate de curăţenie, dominat de panouri publicitare, restaurante cu preţuri exorbitante, unde vodca se vinde pe sub mînă, institute de înfrumuseţare, unde clientele sînt reticente faţă de epilări, dar cer injecţii cu Botox, pentru dispariţia (temporară) a ridurilor. Concursul de frumuseţe „Miss Cecenia 2006" a selecţionat 36 de participante la finală dintre cele 250 de candidate.

Seara, jurnalista de la Moscova, însoţită de ghizii ei localnici, mănîncă într-o simplă cafenea, relativ ieftină. Aici cumpără două sticle de vodcă, ba chiar şi una de whisky destul de suspectă cu eticheta Johnny Walker (1000 de ruble – 28 de euro), căruia la faţa locului i se spune „Vanka pietonul". După ce au mîncat pe săturate, deşi sînt destul de băuţi, ghizii îi promit musafirei de la Moscova o excursie cu automobilul, în afara oraşului Groznîi. Încalcă linia continuă şi trec pe roşu: sînt opriţi de un agent de circulaţie. Ghizii sînt dotaţi cu arme automate, aşa că poliţistul renunţă. „O să ocolim Nojai-Iurt, posturile de pază ale rebelilor sînt la marginea pădurii. Riscăm să avem probleme. E mai bine să o luăm prin altă parte" – spun însoţitorii. „Patrulele rebelilor şi posturi de control. E tare. Chiar şi ghizii ştiu că de aceste «controale» nu vor trece. Şi atunci ce înseamnă tot ce am văzut ziua, magazinele, institutul şi concursurile de frumuseţe? Obscuritatea disimulează o altă viaţă, aceea a Ceceniei care nu apare la televizor". Viaţa şi moartea acelea absente şi din informaţiile inexistentului komsomolist moscovit. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Mentalitatea revigorantă a războiului rece

Sfîrşitul Războiului Rece nu a schimbat lumea în măsura în care se spune sau în măsura în care cred apostolii lumii noi. Sigur, a dispărut blocul comunist, democraţia a avansat viguros, acoperind practic întreaga Europă, victoria modelului democraţiei liberale în lume este atît de eclatantă, încît produce viziuni fukuyamice, SUA au rămas singura superputere – sînt, deci, schimbări. Dar aceste schimbări, oricît de uluitoare par, sînt numai schimbări de suprafaţă. Fenomenele sînt altele, dar esenţele, cred, nu s-au schimbat. Înainte de 1989, lumea era, din punctul de vedere al relaţiilor internaţionale, o arenă a luptei politice între democraţie liberală/capitalism/stat de drept şi dictatură/comunism/socialism. Acum, lumea pare a fi scena luptei dintre democraţie liberală/capitalism/stat de drept (deci, primul termen al binomului a rămas acelaşi) şi dictatură/califat/terorism „clasic" sau chiar nuclear. În continuare, „taberele" sînt localizate în aceleaşi spaţii. Tabăra democraţiilor are ca ax central Atlanticul de Nord şi, pe măsură ce mergi spre Est, găseşti tabăra eterogenă a regimurilor „anti" sau „ne" democratice, care resimt ca pe o agresiune orice presiune de democratizare.

Există cel puţin două percepţii larg răspîndite asupra realităţii internaţionale. Prima, că lumea de azi resimte un mare grad de dezordine. Cauze: erupţia actorilor internaţionali nonstatali, unipolaritatea lumii, ambiguitatea celor mai multe dintre regimurile lumii (cel puţin în ochii unora, SUA nu mai sînt chiar farul democraţiei, iar China şi Rusia nu mai sînt chiar dictaturi), relativa emancipare a europenilor faţă de SUA, criza de autoritate a ONU, tensiunea dintre tendinţele regionaliste şi globaliste, pe de o parte, şi cele separatiste şi autarhice, de partea cealaltă etc. A doua percepţie este că nu există un consens real asupra pericolelor la adresa păcii, stabilităţii, prosperităţii. Listele cu ameninţări variază nu doar de la un grup de state la altul, ci chiar de la un stat la altul în interiorul aceluiaşi grup şi, cel puţin în statele democratice, sînt foarte diferite chiar de la un grup politic sau social la altul. Asupra pericolului terorist, de pildă, ca să mă refer la cea mai mediatizată ameninţare, nu există consens în România. Sînt încă mulţi oameni, unii dintre ei bine informaţi şi atent educaţi, care consideră că terorismul nu este o ameninţare reală pentru România, în vreme ce alţii, poate chiar cu un soi de exagerare, repetă ca un elev premiant frazele-clişeu despre iminenţa ameninţării teroriste.

Într-un asemenea context, cel mai mare risc este să nu mai ştii care cine e, sau, ca să folosesc un termen drag neo-conservatorilor, să pierzi „claritatea morală". Guantanamo te duce cu gîndul la dictatură şi zgîrie-norii din Shanghai te duc cu gîndul la libertate, uitînd că în SUA funcţionează de două secole ceva ce se cheamă Constituţie şi Curte Supremă de Justiţie, iar în China există Tibetul şi mii de deţinuţi politici. Asemenea confuzii, un veritabil joc cu oglinzi generat de şirul nesfîrşit de deconstrucţii şi construcţii puzzle-iene al realităţilor politice, fac să avem o perspectivă falsă, înşelătoare asupra lumii. În acest context, una dintre cele mai sinistre diversiuni este aceea de a blama „mentalitatea războiului rece" ca pe o mentalitate depăşită, conflictuală, înspăimîntată. Acum avem nevoie, chipurile, de o mentalitate progresistă, integraţionistă, relaxată. Lucrurile au şi accente ridicole. L-am văzut la televizor pe dl Iliescu acuzînd vehement un jurnalist de vreo 30 de ani că are o „mentalitate de război rece", după ce acesta spusese banalul adevăr că dl Iliescu este comunist. Recursul la mentalitatea războiului rece este necesar uneori, fie şi numai pentru reorientare. Şi la noi există birocraţi dedicaţi progresului şi viitorului. Pînă de curînd tineri, ei mărturisesc un spirit ce poate fi numit „geoanic", pentru că dl Geoană, alături de cei care au urcat în funcţii în siajul său, mi se pare că ipostaziază cel mai bine acest stil atletic de a fi în lume. Să privim numai înainte!, spun ei. Un slogan frumos şi facil, pentru că ne îndeamnă să uităm trecutul. Trecutul este, în general, oribil, greu de digerat. Fie pentru că acolo sînt ticăloşiile şi micimile noastre, despre care nu mai vrem să ştim, fie pentru că acolo se află cele mai frumoase momente ale noastre, a căror irepetabilitate ne chinuie, ne dezamăgeşte, ne deprimă. Conţinînd frămîntarea dostoievskiană (sau freudiană, după caz) dimpreună cu reveria nostalgică a paradisului pierdut, memoria este ceva foarte greu

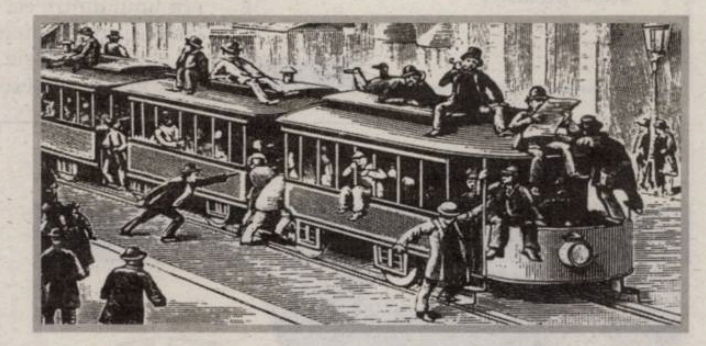

de gestionat. Trecutul are obiceiul prost de a fi mereu prezent, de vreme ce prezentul nu e decît un viitor trecut.

Războiul rece, ca perioadă istorică, a trecut. Dar substanţa antitetică a acelui timp s-a păstrat şi azi. Conflictul dintre partizanii libertăţii şi inamicii ei este veşnic. Se poate lesne evidenţia un fir roşu, continuu, de la războiul peloponezian, pînă la războiul din Irak, trecînd prin al doilea război mondial şi războiul rece. Libertatea şi tirania vor fi mereu termenii unui binom tensionat. Acest fapt pare a fi singurul recunoscut unanim. Disputele încep cînd se face pasul următor, acela de a identifica taberele; atunci, apar două atitudini. Una călduţă, fără risc, în care împarţi meritele şi vinile în mod echilibrat, egal, sapienţial, să nu superi pe nimeni. Alta, curajoasă şi, deci, riscantă, în care spui limpede că cineva greşeşte mai mult decît altul şi ai opţiunea fermă spre cel care greşeşte mai puţin.

ready made

„Fructul este o cariopsă, alungit-ovală sau eliptică, cu baza prelungită într-un rest de peduncul. Cariopsa la iarba de Sudan este protejată de 3 glume, dintre care 2 îmbracă cariopsa la exterior, sînt lucioase, coriacee, colorate în galben sau violaceu, alipit-păroase. Cele 2 glume externe îmbracă o a treia glumă internă, membranoasă. La rîndul ei, gluma internă acoperă 2 palei membranoase."

(P. Burcea, V. Panait, Al. Ştefănescu, *Plante de nutreţ, păşuni şi fineţe*, Editura Didactică şi Pedagogică, 1967)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mai nimic

o gură de aer
o geană de lumină
o mînă de oase
o palmă de pămînt

o gură de lumină
o geană de aer
o mînă de pămînt
o palmă de oase

o gură de pămînt
o geană de oase
o mînă de lumină
o palmă de aer

o palmă de lumină
o geană de aer
o mînă de pămînt
o gură de oase

o gură de aer
o geană de lumină
o mînă de oase
o palmă de pămînt

o gură o geană
o mînă o palmă
de aer lumină
oase pămînt

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Euro-(par)lamentări

Elegia despărţirii de idolii tinereţilor

În memoria lui Jean François Revel

Dacă e mai, e revoluţie! Sau ar fi trebuit să fie, dar n-a fost să iasă! Drept care pot, în fine, în acest început de mai, recunoaşte că am fost o vreme – pe baze livreşti – căzut în admiraţia lui Daniel Cohn-Bendit. Unora le-o fi plăcut Maradona, altora Andrei Bacalu, altora Billy Idol, Che Guevara sau Dan Grecu; mie, dintre personajele reale ale copilăriei, mi-a fost simpatic tocmai Cohn-Bendit!

După cum ştiţi, dle Văcăroiu, respectivul fusese unul – şi oricum cel mai legendar – dintre liderii mişcării studenţeşti pariziene din mai 1968; dacă vreţi, un fel de Marian Munteanu (cel din '90) la pătrat. Nu era întrunire, nu era marş, nu era apariţie în faţa presei în care acest tip gălăgios cu părul roşu să nu fie de faţă – spre bucuria camarazilor săi şi spre neplăcerea politicienilor de atunci ai Franţei, care nu prea-l aveau la inimă. Reporterii şi cameramanii de la televiziunea pariziană îl preţuiau şi ei: era de-ajuns ca el să fie în cadru ca imaginea să intre la *Ştiri*; avea el un stil de a se strîmba, de a se urca pe băncile din amfiteatrele Sorbonei, un stil de a da din mîini care-l făceau inubliabil. Cînd el trăia aceste momente de glorie mediatică eu aveam puţin peste un an – şi poate tocmai din acest motiv, mai tîrziu, am avut senzaţia stranie că împart ceva cu acest om, că sînt complice cu el în acea poveste cu energii, speranţe şi fantasme care a fost, în Europa dar nu numai, sfîrşitul anilor '60.

În plus, nu numai că Daniel Cohn-Bendit devenea celebru la Paris, în mai '68, dar tot el era unul dintre cei ce scurtau vizita pe care de Gaulle, preşedintele Franţei, o făcea, între 14 şi 18 ale lunii aceleia, la mult prea frecventabilul pe-atunci Ceauşescu, prin Bucureşti şi Craiova *via* Slatina. Să fii student, să strici programul unei vizite prezidenţiale şi să dai peste cap protocoale – iată isprăvi ce odată mă fascinau!

Abia acum aflu* cam prin ce trecea idolul meu în acele zile.

A 20-a scrisoare, întristată, către preşedintele Senatului.

Pe 8 mai '68, Jean Daniel scria în *Le Nouvel Observateur*: *„Numai două ziare au făcut aluzie, de-o manieră şovină – dacă nu rasistă – la naţionalitatea germană a lui Cohn-Bendit: «Minute» şi, ei da, «L'Humanité»“* (acesta, la cîteva zile după ce liderul comuniştilor francezi, Georges Marchais, vorbise despre *anarhistul german Cohn-Bendit).* Pe 21 mai, junelui contestatar – care într-adevăr avea naţionalitatea germană trecută în paşaport – i-a fost retras dreptul de sejur în Franţa. Dar Cohn-Bendit nu era numai german, ci şi evreu. În consecinţă, pe 24 mai, în semn de solidaritate cu liderul lor, 30.000 de studenţi demonstrau la Paris sub sloganul *Noua sommes tous des Juifs allemands!*

Noi sîntem cu toţii evrei germani! – iată, dle Văcăroiu, un fel de-a spune, precum o altă generaţie 22 de ani mai tîrziu, *Şi noi sîntem golani!* Ştiu că nu prea i-aţi simpatizat pe-aceştia din urmă; dar ascultaţi măcar ce evoluţie paradoxală a avut cel mai celebru golan francez al anului '68.

Trecut-au anii, deci, şi simpatizatul meu de mai alaltăieri mi-a devenit reper obligatoriu în orice şedinţă în plen a Parlamentului European la care-s prezent. Fatalitate! Mai bine nu mă trimiteaţi aici, dle preşedinte! Pentru că nimic pe lume nu este mai trist decît să-ţi vezi idolii în mărimea lor naturală (apropo: Cohn-Bendit e scunduţ, dar nu asta e problema lui) şi în modestia de ocazie a ideilor pe care le vîntură. În calitatea sa de eurodeputat (din partea Germaniei) în grupul *Verzilor,* Cohn-Bendit e, v-am mai zis, unul dintre tot mai puţinii sceptici în privinţa aderării Bulgariei şi României în 2007. La 39 de ani după ce l-a adus mai devreme pe De Gaulle acasă, el vrea să întîrzie intrarea celor două ţări în UE. Nu-i cazul să discut validitatea argumentelor sale. Doar două amănunte mă zgîndără: unu, că aşa cum arată Parlamentul European acum, toate cele trei grupuri politice principale (creştin-popularii, socialiştii şi liberal-democraţii) au bătut palma pentru integrarea la anul a româno-bulgarilor, iar cei care au rămas împotrivă sînt extrema dreaptă, extrema stîngă (extremele sînt complementare, ce surpriză!) şi o parte din acest grup (în sine simpatic) de *Jolly Joker*-i şi de *Gică contra* care-s *Verzii* europeni – Cohn-Bendit *y compris*. Şi doi: s-ar zice, dle Văcăroiu, că, în fine, Cohn-Bendit s-a împăcat cu urmaşii lui Georges Marchais şi sînt toţi pe aceeaşi lungime de undă. Aşa că eu rămîn la părerea lui de Gaulle. Ce credea de Gaulle despre comunişti? Se ştie. Ce credea el despre Cohn-Bendit? Pot bănui şi v-aş putea şi spune; numai că, mîine-poimîine devenim şi noi ţară europeană, cine ştie cine citeşte *Dilema veche*, traduce în engleză rîndurile astea şi...

Îi putem renega, idolii tinereţilor, dar nu răni.

* Gilles William Goldnadel, *Les Martyrocrates. Dérives et impostures de l'idéologie victimaire*, Editura Plon, Paris, 2004.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Jurnalismul de opinie în Ziua Muncii

Dimineaţa, aud la radio că Senatul cugetă cum şi dacă s-o pedepsească pe Norica Nicolai. Ştiţi, penelista aceea care luptă cu energie pentru ordine şi lege. Tanti Norica şi-a băgat o rudă de la ţară în sala de plen ca să mai bîrfească şi ele, ca fetele. După care s-a dus să bea o cafea cu senatorul (tot PNL) Şerban Strătilă (???), căci urma plictisitorul moment al votului. Formalitate care n-a fost neglijată, căci a fost lăsată juna să voteze după mintea ei, nu prea multă. Pusă în faţa evidenţei filmate, Norica s-a răstit la ziarişti, apoi a zis că ce-i treaba ei, în fine, a umblat cu cioara vopsită. I-a sărit în ajutor gentilomul de serviciu, super-diplomatul Meleşcanu, cu refrenul „da' cum vă permiteţi?“. Chestorul PNL Păcuraru a declarat răspicat, ca de-obicei, că i-a fost jenă s-o dea afară pe intrusă (asta fiind obligaţia lui). Pe alţii i-a necăjit năpasta căzută pe capul „unei juriste de calibrul doamnei Nicolai“ (???). Ăştia-s oamenii care fac legi în ţara asta! Care prevăd pedepse pentru alţii. Cînd e vorba de gaşca lor, se acoperă unii pe alţii ca ţiganii ieşiţi la furat prin tramvaie.

La prînz, citesc în Evenimentul zilei (de sîmbătă) că românii au un rol misterios în marile tulburări sociale din lume. Afirmaţia (nedemonstrată) m-a pus pe gînduri! Eroul articolului era un năuc care se afla pe străzile Parisului în timp ce diverşi decerebraţi dădeau foc la maşini şi la case, noul *joie de vivre* galic. Năuc-năuc, dar studiază filozofia! Noul Petrache Lupu a avut revelaţia libertăţii islamice de acţiune şi iluminarea incendiilor tîlhăreşti! E drept, n-a dat cu pietre în poliţişti, dar a stat pe-aproape, cu gura căscată admirativ. După cum scrie emoţionatul autor, se pare că n-a mai închis-o. Invidia asta pentru scandalagii mi s-a părut cam tristă. Uite la ce duce excesul de lecturi filozofice gen *Aventurile lui Ciopîrţilă!*

Pe seară, mă uit la „Guvernarea apelor“, talk-show-ul de pe Realitatea TV. Îndeobşte, Mihai Tatulici are un mod captivant de a pune problemele. Poţi să nu fii de acord cu el, dar te ţine! Ce-i al lui e-al lui! Acum era pornit să facă arşice toate autorităţile, prinse din nou în *offside* de inundaţii. O misiune absolut meritorie, numai că ceva n-a funcţionat ca de obicei. Şi seria începuse tare: specialiştii au fost avertizaţi să nu se mai ascundă după amploarea inundaţiilor, căci „natura nu poate fi trasă la răspundere“, iar politicienilor li s-a insinuat delicat pisica – „poporul nu poate fi schimbat, dar guvernul da“. Pe scurt, Realitatea voia sînge! Lucru normal, mai ales că postul are o foarte densă prezenţă reportericească, chiar şi fără conflictul cu Traian Băsescu. De astă dată, fluiditatea demonstraţiei s-a-mpiedicat de mai multe ori. Au intrat în direct Sulfina Barbu şi primarul din Rast, ambii trataţi agresiv şi superficial. Reportera convocată *live* ca să confirme supoziţiile realizatorului a făcut exact pe dos. Cam puţin pentru trei ore! În rest, generalizările invitaţilor (doar comentatori, fără specialişti sau politicieni) – Stelian Tănase (rezervat), Răzvan Ionescu (precaut), Robert Turcescu (ofensiv), Andrei Gheorghe (inutil). Au lipsit informaţiile, factologia, legislaţia. (Oare ce conţine faimosul manual al primarului?) Cred că emisiunea se voia una de analiză socio-instituţională, dar a fost doar o şuetă între amici. Am aflat tot ce ştiam deja! Performanţa (zilnică!) a Andreei Creţulescu este mai puternică. Speram mai multă energie şi mai puţină improvizaţie cînd momentul e descriptibil doar prin cuvinte tari: sinistraţi, rîie, cadavre, haos, jaf, păduchi, aroganţă. În fond, prioritatea nu e să demonstrezi incisivitatea presei, ci incompetenţa politică.

Noaptea aflu că Senatul promite să ia măsuri în cazul Nicolai. Argumente ar fi (neîndeplinirea sarcinilor de serviciu, încălcarea jurămîntului şi a regulamentului Senatului, instigare la uzurparea unei calităţi oficiale etc). Dar nu i se va anula mandatul, nu va fi dată afară din grupul PNL, nu va fi dusă la Parchet, nu i se vor tăia nasul şi urechile. Nici vorbă. Vreo trei luni nu va fi trimisă în străinătate!

BARBURISME

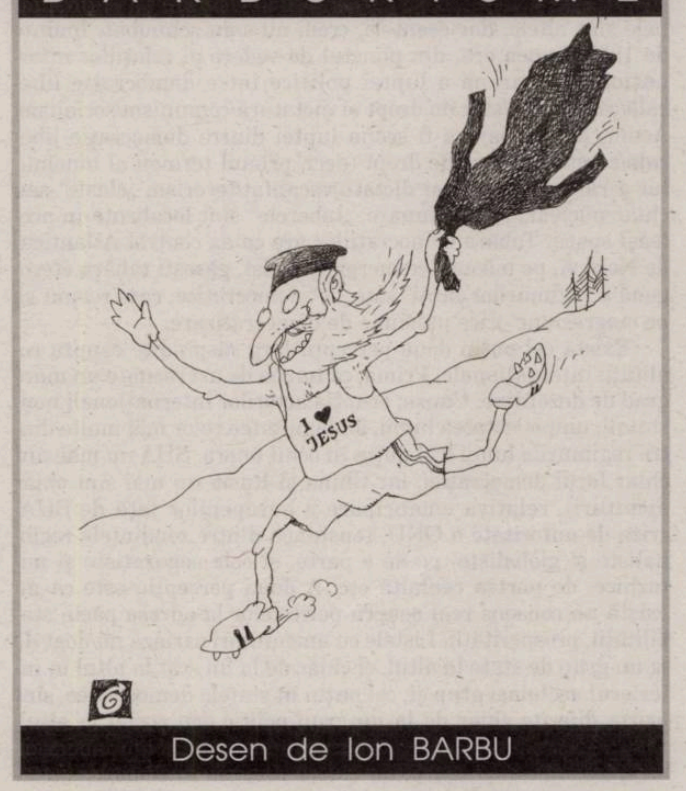

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Îmbrăţoşări

N-am fost niciodată un mare amator de îmbrăţişări, decît dacă răsăreau dintr-un sentiment într-atîta de spontan că nu putea fi stăvilit. M-am ferit de multe ori, cu îndemînare, de îmbrăţişătorii de profesie, dar nu întotdeauna am reuşit să scap. Să fii îmbrăţişat împotriva voinţei tale este ca şi cum ai fi luat prizonier de omul invizibil. Nu ştii ce te-a lovit. În unele ţări, cum ar fi Franţa, nu ai cum evita îmbrăţişările (şi pupăturile pe obraz) dacă-ţi cunoşti interesul. Francezii se îmbrăţoşează şi se ţocăie pe obraz chiar dacă se cunosc de numai cinci minute. Să eviţi îmbrăţişarea unui bărbat, mai ales dacă eşti femeie, e un fel de crimă împotriva naturii, în Franţa. În alte ţări, ca România sau Italia, bărbaţii băloşesc mîinile femeilor, dar acest obicei se demodează rapid, pe măsură ce populaţia se americanizează. În acelaşi timp, americanii se europenizează şi îmbrăţişarea capătă proporţii de molimă. Pe vremuri, americanii mai repede te-ar fi împuşcat decît te-ar fi îmbrăţişat. O strîngere ţeapănă de mînă era cam tot ce ar fi îndrăznit un american, presupunînd, pe bună dreptate, că a te apropia prea tare de oricine, fie el bărbat sau femeie, poate fi văzut ca un gest invaziv şi care ar putea atrage represalii. Această comportare prudentă şi-a găsit sfîrşitul în anii '60, cînd lascivitatea italienească (via Frank Sinatra) a devenit ultimul răcnet la New York şi s-a răspîndit apoi pe coasta de Est, pînă hăt, la Philadelphia. La jumătatea anilor '60 şi pînă spre sfîrşitul lor, hippioţii au început cu îmbrăţişările în California şi fenomenul s-a extins pînă în Midwest, cuprinzînd chiar şi mici porţiuni din Detroit. Îmbrăţoşarea de inspiraţie sinatriană a fost pentru îmbrăţişarea hippiotă ceea ce este martini-ul pentru *joint*. Visătorii ameţiţi ai lui Sinatra se îmbrăţişau gîndindu-se la sex. O îmbrăţişare ca lumea putea duce la un sărut mişto, iar sărutul – la cearceaf. Hippioţii se îmbrăţişau pentru a demonstra ubicuitatea Iubirii Supreme care se manifesta în toate lucrurile de pe pămînt, inclusiv în creaturile asemeni ţie. Îmbrăţişarea hippioţilor era un scop în sine, dar uneori ducea la sărutări, mozoleli, smulgeri de jeans şi uz de mărgele de amor cu ulei pentru Kama Sutra. În realitate, toate îmbrăţişările din anii '60 erau doar expresia poftei de viaţă care comunica bucuria americanilor de a nu mai fi în război sau atît de săraci încît să creadă că oricine îi ia în braţe vrea, de fapt, să le fure portofelul. În deceniile Suspiciunii (anii '80 şi '90), îmbrăţişările s-au retras, limitîndu-se doar la ocaziile cultuale şi ritualurile bandelor de cartier. Azi, în zorii veacului al XXI-lea, îmbrăţoşarea a revenit programatic, ca mai toate cele. Oamenii se îmbrăţişează ritual, ca parte a programului „zece paşi" sau la sfîrşitul slujbei de duminică. Cuvîntul „îmbrăţişări" este scris, de obicei, pe hîrtiile care se înmînează participanţilor, ca să ştie cu toţi ce se aşteaptă de la ei. Cu toate acestea, americanii se îmbrăţişează încă destul de ţeapăn, ca şi cum tot n-ar fi în regulă s-o faci. În parte, de vină e o rămăşiţă a vechii bănuieli că aceia care te îmbrăţişează sînt nişte hoţi prefăcuţi, iar restul este pur şi simplu sfioşenie. A atinge pe cineva era mare lucru pe vremea cînd în America de Nord trăiau doar o mînă de oameni, despărţiţi de patruzeci de acri de pămînt şi un catîr. Pe vremea aceea, dacă atingeai pe cineva era ca şi cum l-ai fi cerut în căsătorie. Chiar şi pe catîr, dacă îl

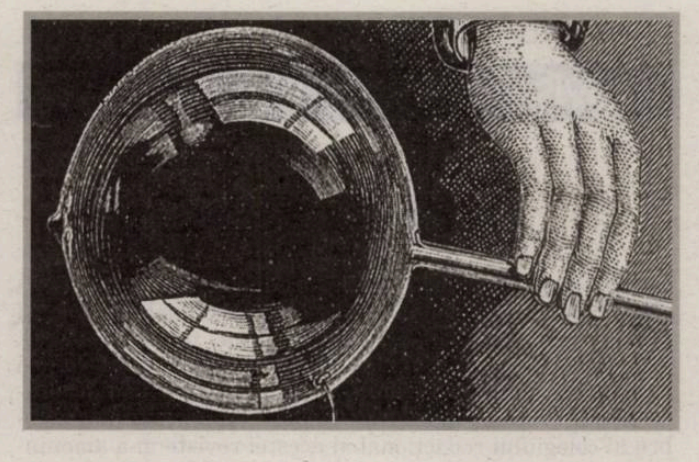

atingeai cum nu se cade. Aşa stau lucrurile, dar, în ceea ce mă priveşte, mă transform într-un îmbrăţoşător. Cu cît îmbătrînesc mai mult, cu atît mai vîrtos îmbrăţişez oamenii. Fără conotaţii sexuale (mă rog, în majoritatea cazurilor), dar simt că un dram de afecţiune nu are cum să strice. Oamenii devin tot mai bătrîni şi mai fragili, îi văd mai rar decît pe vremuri şi fiecare îmbrăţişare poate deveni cea de pe urmă. Prefer să dispărem – ei sau eu – cu o îmbrăţişare. Şi nu cu o strîngere de mînă stîngace. Cred că m-am înmuiat de tot.

traducere de Ioana AVĂDANI

Scrisori din New Orleans şi *Mesi@* de Andrei Codrescu au apărut la Editura Polirom.

Cristian LUPŞA

La pachet şi peste graniţă, într-o direcţie sau alta

În martie, Angad Nagra s-a reîntors în clădirea gri şi impersonală din centrul oraşului St. Louis, unde cu trei luni în urmă îşi dăduse testul de cetăţenie. În decembrie, Nagra, cetăţean britanic de origine indiană, răspunsese corect la zece întrebări despre America, iar mai tîrziu, într-un interviu, declarase organizaţiile la care e afiliat şi fusese întrebat dacă e membru al partidului comunist (răspunsul a fost „nu").

Nagra locuieşte în America de mai bine de 10 ani şi va termina facultatea în mai. Din martie e cetăţean. Ceremonia de depunere a jurămîntului a durat cîteva ore – timp în care zeci de oameni din toate colţurile planetei s-au strecurat în sala de tribunal, unde fiecare a găsit pe scaun un steag american şi o listă cu toţi cei care aveau să fie confirmaţi în acea zi. Pentru Nagra şi toţi ceilalţi prezenţi în sală a fost o zi mare – o victorie a imigranţilor.

Astăzi, peste 11 milioane de imigranţi ilegali aşteaptă verdictul Congresului american, care de cîteva luni e prins într-o dezbatere aprigă despre siguranţa graniţelor şi despre viitorul celor care s-au aciuat în America fără hîrtii. George W. Bush a pornit discuţia în 2004, cînd a propus instituirea unui program de muncă pentru imigranţi pe o perioadă limitată. Aceştia ar veni în America, ar lucra cîteva luni şi apoi s-ar întoarce acasă.

Ideile lui Bush nu au mers prea departe şi au fost atacate vehement de membrii propriului său partid, care consideră că strategia e prea blîndă. Propunerea legislativă a Camerei Reprezentanţilor, adoptată în decembrie 2005, e mult mai draconică şi propune, printre altele: construcţia unui gard lung de 1.100 de kilometri de-a lungul graniţei dintre America şi Mexic; eliminarea loteriei vizelor; amenzi de 25.000 de dolari angajatorilor care nu urmează toţi paşii necesari în verificarea statutului legal al muncitorilor.

După votul reprezentanţilor, a urmat un *show* de cîteva săptămîni în Senat, unde negocierile sînt departe de a fi încheiate. Versiunea din Senat e mai temperată (camerele vor trebui să cadă la înţelege pe o variantă mediată) şi împarte imigranţii în trei categorii, în funcţie de perioada petrecută pe teritoriul american. Cei care sînt aici de peste cinci ani vor avea posibilitatea să facă cerere de rezidenţiat. Cei care sînt aici de mai mult de doi ani, dar mai puţin de cinci, vor trebui să se întoarcă la un punct de frontieră de unde, cu o viză nouă, vor avea posibilitatea să reintre cu un permis de muncă temporar. Cei care sînt în America de mai puţin de doi ani vor trebui să se întoarcă acasă şi să încerce să primească o viză.

Dezbaterile din congres au scos în stradă peste un milion de protestatari, legali şi ilegali – organizaţi prin Internet şi prin mass-media de limbă spaniolă – care au mărşăluit şi scandat împotriva guvernului. Imigraţia ilegală e un subiect fierbinte pentru o Americă în an electoral, o Americă cu problemele economice şi cu o datorie imensă acumulată de administraţia Bush. Aceste probleme au început să neliniştească şi să înfurie alegătorii care nu vor să-şi vadă slujbele plecînd spre India şi salariile ciuntite de infuzia de străini dispuşi să lucreze pe bani puţini.

În serialul* The West Wing, *noul preşedinte, Matt Santos, e un democrat din Texas născut din părinţi mexicani.

Imigraţia nu e o problemă politică inventată – graniţele sînt poroase, salariile celor săraci sînt din ce în ce mai mici, iar America se schimbă demografic: în serialul *The West Wing*, noul preşedinte, Matt Santos, e un democrat din Texas născut din părinţi mexicani. Studii efectuate de centrul de cercetare Pew şi biroul de imigraţie creionează următorul portret: peste 11 milioane de imigranţi ilegali locuiesc astăzi în America – aproape de trei ori mai mulţi decît în 1992; peste 75 la sută dintre ei sînt din America de Sud; 56 la sută sînt mexicani; aproximativ cinci la sută din forţa de muncă e formată din imigranţi ilegali; 49 la sută dintre americani sînt de părere că valul de emigranţi din Mexic poate fi redus cu amenzi serioase date celor care angajează muncitori fără hîrtii; 33 la sută sînt de părere că mai mulţi agenţi la graniţă ar rezolva problema. Nouă la sută vor un gard de-a lungul frontierei.

America, ţară creată de imigranţi, nu are de unde să se inspire. Europa, care s-a confruntat şi ea cu străini dornici de o viaţă mai bună, nu are multe poveşti de succes – mai ales acum, cînd se confruntă cu o populaţie numeroasă de musulmani care nu şi-au găsit locul în democraţiile seculare de acolo.

În Germania, două landuri vor să experimenteze noi teste de cetăţenie, piperate cu naţionalism. Iniţiativa a fost poreclită „testul musulman" de către critici, din cauza întrebărilor menite să-i elimine pe fundamentaliştii islamici. O purtătoare de cuvînt a Ministerului de Interne din Baden-Würtenberg a declarat pentru *Christian Science Monitor* că provincia are dreptul să-şi selecteze cu atenţie viitorii cetăţeni.

În Olanda, filozofia „singuri-împreună" (fiecare îşi vede de treaba lui, dar împreună sîntem Olanda) pare să fi eşuat. Imigranţii nu s-au integrat în societatea olandeză, iar uciderea regizorului Theo Van Gogh de către un fanatic de origine marocană în 2004 nu a făcut decît să pună paie pe foc. În martie, ministrul Rita Verdonk a introdus un test de cetăţenie care costă 350 de euro şi include vizionarea unui film ce conţine imagini cu homosexuali sărutîndu-se şi o plajă de nudişti. Verdonk spune că testul nu face decît să prezinte Olanda aşa cum e.

Nici Franţa nu s-a descurcat mai bine, în ciuda faptului că ani de-a rîndul a fost modelul de urmat. Revoltele din toamna trecută, cînd peste 4.500 de maşini au fost incendiate, nu au făcut decît să demonstreze că nu toţi imigranţii sînt de acord cu politica republicii.

America va ieşi din 2006 cu o lege – probabil un compromis – dar rezultatul politic şi social e greu de anticipat. Ultima lege de acest gen, din 1986, a permis multor imigranţi să solicite rezidenţiat şi, mai tîrziu, cetăţenia. Probabil Congresul nu va fi la fel de generos în 2006, dar cu siguranţă nu va putea împacheta şi arunca peste graniţă cinci la sută din forţa de muncă şi nici nu va putea ridica o barieră de-a lungul unei graniţe ce se întinde pe mii de kilometri. Pînă la urmă, mulţi alţi imigranţi vor vedea săli de tribunal precum cea din St. Louis. Întrebarea e cît de greu le va fi să ajungă acolo.

***Cristian Lupşa** este ziarist, locuieşte în Washington, D.C., unde lucrează la „Proiectul pentru Excelenţă în Jurnalism".*

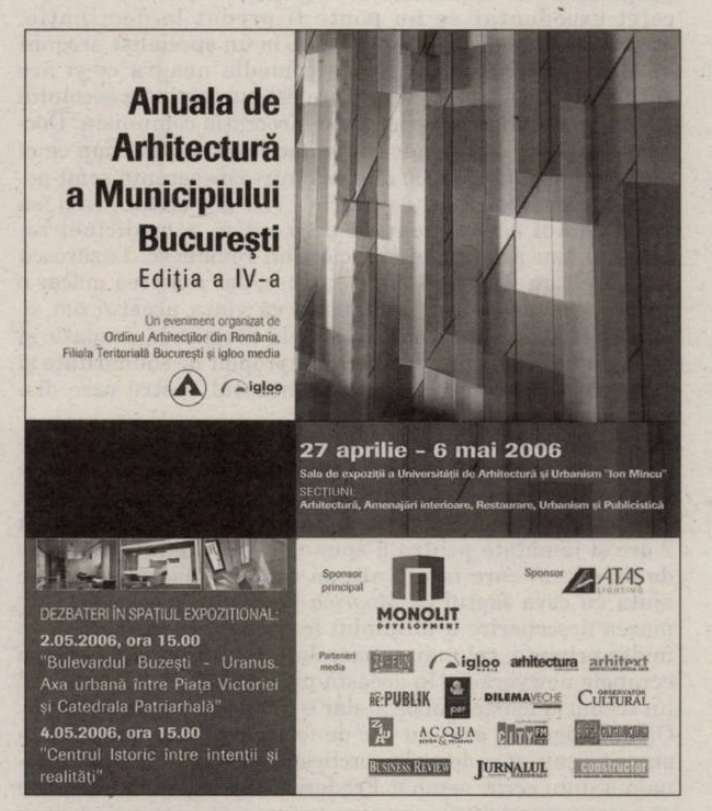

Cristi NEAGOE

artivisme

Str. Art

Promiteam acum trei numere că voi continua să vă povestesc despre tragica moarte a *flashmob*-ului şi despre comicul lui tată risipitor, misteriosul Bill. Dar nu vă mai zic acum. Altă dată. Se întîmplă chestii mai importante şi mai tragicomice, mult mai aproape. Pe strada Arthur Verona, în Bükreş. În plus, un proeminent membru al colegiului redacţional al acestei reviste m-a ameninţat că dacă nu-i dau materialul pentru *artivisme* mai repede îmi va face nişte lucruri pe care nu le pot reproduce aici.

Voi scrie, aşadar, despre livrarea de artă care va avea loc pe 5 şi 6 mai pe o stradă din mijlocul Bucureştilor. Jandarmi pe cai, regine ale Poliţiei, Primari Generali, maşini de pompieri, semne de circulaţie modificate, redirecţionări de trafic şi alte supreme patronaje vor supraveghea pentru două zile buna desfăşurare a unei acţiuni pe cît de paşnice, pe atît de subversive.

Mi-e limpede că fac un lucru lipsit de orice bun-simţ deontologic, dat fiind că scriu aici despre un proiect în care sunt implicat pînă în gît. *Deep shit,* gen, ca să-l citez pe Spud (apare *Trainspotting* la Polirom, super tare, în traducerea Andrei Matzal!). Să nu chestionăm, aşadar deontologia, să o lăsăm să se odihnească şi să ducem nesimţirea pînă la nadir.

Deci, reclamă gratuită (dar meritată): 5 şi 6 mai, ART DELIVERY pe Str. Arthur Verona, de la orele 16 pînă la capătul nopţii. Călătorie fără bilet de întoarcere. V-aţi întrebat cum pot duce nesimţirea pînă la nadir? Dînd un citat din mine:

„Unii dintre noi încă se mai plimbă pe străzi fără să caute să ajungă undeva.

Doar aşa, fiindcă le place să se uite la clădiri, la texturi, la ce scrie pe ziduri, să găsească semne. Să se oprească în locuri de refugiu. Unde să stea cu ochii în soare pentru cinci minute sau să citească o carte. Unde să-i privească pe alţii fără dispreţ, să îşi facă o poveste din întîmplările zilnice pe care nu le băgăm în seamă cînd sîntem grăbiţi.

Sunt alţii, mai ales prin cartierele mărginaşe ale Bucureştiului, pentru care strada lor înseamnă foarte mult. E locul unde joacă fotbal sau table, stau la o vorbă, fac un grătar în grădina blocului cînd e soare, află ultimele noutăţi dintr-o lume cu oameni care se cunosc bine între ei. Pe măsură ce te îndrepţi spre centrul oraşului, străzile îşi pierd tot mai mult din legăturile cu lumea, din componenta comunitară. În centru, totul se întîmplă înăuntru. În cafenele, restaurante, cluburi, clădiri de birouri, magazine. Străzile sunt pentru maşini, sunt spaţii de tranziţie dintr-o parte-n alta, iar cel mai important lucru e timpul. TREBUIE să economisim timp, să ne grăbim, să ajungem rapid la următoarea întîlnire.

Dacă încă te mai plimbi pe jos, ai văzut că maşinile ocupă cea mai mare parte a spaţiului public. Inclusiv trotuarele. Spaţiul public e al nostru. E spaţiul în care ne întîlnim, nu spaţiul în care evităm ciocnirea.

Am vrut să vedem cît e de greu să luăm înapoi o stradă. Să o închidem pentru maşini şi să o deschidem pentru oameni. Să o locuim iar. Să o mobilăm, să scoatem scaune şi mese şi fotolii şi canapele, veioze dacă se face întuneric şi vrem să mai stăm, să pictăm peretele unei clădiri, să vorbim despre ce naiba e arta, să chemăm vecinii afară, să invităm oamenii care cîntă pe alte străzi să cînte şi pe a noastră, să dăm o petrecere, să proiectăm filme, să mîncăm nişte mere şi covrigi, să sugem acadele, să învăţăm cîţiva copii să deseneze, să ne gîndim unde punem o cişmea şi cum să arate ea, să răsfoim reviste de artă şi arhitectură, să intrăm în case care păreau interzise accesului, să vedem grădini ascunse dincolo de garduri, să ne întîlnim cu doamna care de zeci de ani remaiază ciorapi într-o dugheană."

Gata. Mi-am semnat certificatul de infamie. Detalii pe blogul străzii: http://strada-arthur-verona.blogspot.com

citit auzit

Cristi Puiu *Reloaded*

Cu o zi înainte să apară „Divanul" nostru cu Cristi Puiu primeam – pe email – cîteva linkuri la cronicile unor critici americani re: *Moartea domnului Lăzărescu*...

Iată ce scrie cel mai cunoscut dintre ei (David Denby) în *The New Yorker*: „Lui Cristi Puiu nu-i place să se grăbească. El menţine camera de filmat la o distanţă medie, evitînd *close-up*-urile evidente, iar la sfîrşit simţim că am înţeles cîte ceva despre români, despre spitale şi despre ce înseamnă să mori. Această înţelegere este rezultatul unei forme speciale de ironie: ştim că un film e un artefact, care durează două ore, în cursul căruia ceva se întîmplă; ştim că Lăzărescu va muri. Dar personajele nu ştiu acest lucru. Ele nu simt nimic din alarma pe care-o simţim noi, şi tot ce ne dorim e să putem intra în cadru ca să le zgîlţîim. (...) Asemeni unui colet excedentar ce nu poate fi predat la destinaţie, Lăzărescu este dus de colo-colo, de la un specialist arogant la altul... Se naşte un soi de comedie neagră ce-şi are rădăcinile, cred, atît în literatura est-europeană a secolului XX, cît şi în lunga experienţă cu birocraţia comunistă. Doctorii flecăresc, spun bancuri, îşi fac favoruri. În timp ce ei pierd vremea, Lăzărescu alunecă într-o incoerenţă semi-poetică, precum nebunul de Lear. (...) Ar fi o eroare, cred, să citim filmul acesta doar ca pe o satiră a medicinei româneşti sau a letargiei caracterului românesc. Lăzărescu nu e decît un singuratic care se duce, dar am vrea măcar o clipă de recunoaştere a faptului că viaţa acestui om se sfîrşeşte. Reacţia noastră trece de la dezgust la simpatie şi de la amuzament sinistru la ceva apropiat de solidaritate şi dragoste. Lăzărescu este reprezentantul nostru care dispare în noaptea finală."

J. Hoberman – temutul „tartor" de la *Village Voice* – spune aşa: „Dacă există ceva mai greu de vîndut decît un film românesc făcut de un regizor necunoscut, atunci acela este un film românesc de un regizor necunoscut căruia îi ia 2 ore şi jumătate pentru a spune povestea unui pensionar de 62 de ani care face o ultimă călătorie la spital. Poate ajuta cu ceva faptul că *Moartea domnului Lăzărescu* este marea descoperire a ultimului festival de la Cannes şi, în multe privinţe, cel mai remarcabil film recent care iese pe ecranele newyorkeze în această primăvară? (...) Filmul are un scenariu foarte elaborat, dar e filmat ca un documentar. Cinematografic, este un tur de forţă, cu Puiu simulînd cu succes – sau, mai degrabă, orchestrînd – textura instituţională a unui *vérité* semnat Frederick Wiseman. (...) Printre altele, hiperrealitatea pusă în scenă oferă o dialectică surprinzătoare a dramei şi artificiului. Filmul oscilează între naturalism şi alegorie. (...) *M.d.L.* e cît se poate de visceral. Toate discuţiile despre mirosuri ne fac să fim recunoscători că verosimilitatea filmului nu se extinde la aroma-rama. De asemenea, sîntem cruţaţi de sentimentul suferinţei – în orice caz, dl Lăzărescu nu pare să se plîngă. La modul cel mai profund, moartea lui este spectacolul nostru. Viaţa este pentru cei vii; oricît de numeroşi sau de aglomeraţi în rezervele lor, cei morţi şi cei pe cale să moară sînt de capul lor." Articolul poartă titlul „Arta de a muri".

În fine, Liza Schwarzbaum (de la *Entertainment Weekly)* adaugă: „Dacă această dramă ar fi fost lansată în 2005, ar fi fost printre primele trei din Top Ten-ul meu – într-atît *Lăzărescu* este un film bogat şi pasionant despre mici momente umane universale şi uriaşul eşec al sistemului." Schwarzbaum mai aminteşte faptul că Puiu s-a ocupat de pictură şi că este un fan al lui Eric Rohmer, dar – ca şi Hoberman – observă similitudini cu documentarele lui Frederick Wiseman. (Primul care le-a remarcat, într-o relatare despre film, este Petre Rado, un fotograf newyorkez de origine română, în publicaţia *Scrisul românesc,* recenzată în *D.v.* nr. 94.)

Dar cel mai entuziasmat de filmul lui Puiu este Stephen Holden, de la *The New York Times*, care nu ezită să vorbească despre o „capodoperă spinoasă *(thorny)*". Pornind de la un citat din F. Scott Fitzgerald – „În adevărata noapte a sufletului e-ntotdeauna trei dimineaţa" –, Holden se întreabă: „Toate bune şi frumoase, dar ce se întîmplă cu adevărata noapte a trupului? Nu e ceva frumos. Poţi să te opreşti să-ţi omori sufletul cu alcool, dar nu-ţi poţi opri trupul să moară." Wiseman este din nou invocat, ca posibilă influenţă – sau simplă coincidenţă. (Ar fi fost interesant să-l întrebăm pe Cristi Puiu ce părere are despre documentarele lui Frederick Wiseman!)

În orice caz, dacă tonul – şi verdictul – criticilor americani şi francezi sînt cam aceleaşi cu ale celor români, este inutil să căutăm – în presa americană *sau* franceză – opinii ale *ne*specialiştilor! Iar o „cronică" precum aceea a unui anume Radu Preda – care, în *Săptămîna financiară,* scria că ar fi bucuros să-i facă toaleta mortuară... lui Cristi Puiu! (!) – ar fi de neconceput; cel mult, ar putea intra – cu oarecare indulgenţă – pe forumul de discuţii între cititori... (**a. l. ş.**)

re: member

„Identitatea de esenţă dintre cele trei totalitarisme ale secolului XX, fascism, nazism şi comunism, flagrantă în domeniile politic şi poliţist, mi s-a părut la fel de flagrantă în cultură. De ce un determinism comun i-a împins oare pe cei trei fraţi înspre arta pompieristă? Explicaţia stă, cred, în faptul că totalitarismul (neologism forjat de Mussolini în 1922) nu trebuie doar să înglobeze, aşa cum îi spune numele, totalitatea activităţilor unei societăţi, şi deci şi arta, ci şi să vegheze ca această artă să arunce masele într-un plictis profund, în aşa fel încît să nu constituie o distracţie susceptibilă să abată atenţia colectivă de la masticarea exclusivă a utopiei oficiale. (...)

Am observat adesea, cei care-au mers pînă la capătul stalinismului au devenit cei mai lucizi şi cei mai severi cu ei înşişi, o dată ce-au revenit. Dimpotrivă, «tovarăşii de drum», jumătăţile de măsură ale totalitarismului, pretind că şi-au înmormîntat aberaţiile şi minciunile justificîndu-le prin «context» şi prin circumstanţe. (...)

De ce scriitorul francez cel mai reprezentativ pentru anii 1959 şi 1960 (Sartre, *n.n.*) a urît libertatea, tocmai el, filozoful libertăţii? De ce acest filozof atît de inteligent a fost de acord cu noaptea intelectuală a comunismului? De ce fondatorul faimoasei reviste *Les Temps modernes* n-a priceput nimic din timpul lui? Cum de acest gînditor atît de subtil a putut fi unul din marii fraieri ai secolului nostru?

În loc de a escamota aceste realităţi, ar fi mai bine să-ncercăm să le explicăm. Problema nu este aceea a aberaţiilor unui om. Este aceea a unei întregi culturi. Pentru a o rezolva, să ne inspirăm mai degrabă din ceea ce Sartre însuşi a predat, nici într-un caz din ceea ce a făcut, din filozofia sa despre responsabilitate, nici într-un caz din actele sale iresponsabile, din morala sa despre autenticitate, nici într-un caz din ideologia sa atît de falsificantă. (...)

Cititor precoce, foarte curînd n-am avut ce face cu fadele rezumate de istorie literară destinate unor elevi din care majoritatea nu aveau nici cea mai mică înclinaţie pentru litere. De altfel, nici cea mai mare parte a profesorilor nu au această înclinaţie, inclusiv, cum am văzut mai tîrziu, în învăţămîntul superior. Poate că au erudiţia, competenţa, metoda, dar e greu să găseşti unul din şase care să fie un veritabil cunoscător, cu care să ai chef să vorbeşti despre o carte, să afli ce gîndeşte despre ea, să descoperi eclerajul neaşteptat pe care percepţia lui personală o aruncă asupra acelei opere. Dacă cunoştinţele literare nu sînt aceleaşi pentru toţi oamenii, pentru că nu e meseria tuturor, cunoscătorii sînt împărţiţi într-o proporţie egală printre universitari şi printre cititorii obişnuiţi... Am urît şi m-am ferit, de cum mi-a venit mintea la cap, de toate acele manuale de istorie literară ale căror autori au darul de a aplatiza orice ating şi care transformă cele mai strălucitoare flori în cîrpe de şters praful. Aceştia sînt maşinării foarte sigure menite să abată tineretul de la amorul literelor prin reducerea lor la clişee, fie ele şi de avangardă... Manualul ucide dorinţa de a citi. (...)

Engleza juxtapune, franceza subordonează. Engleza poate să sară adesea peste prepoziţii între cuvinte, sau chiar şi peste conjuncţii între propoziţii, în vreme ce franceza, moştenitoare a sintaxei latine, n-ar putea să se dispenseze de ele. (...)

Despre «fericirea» de a trăi la hotel, la adăpost de grijile domestice care «mi-au mîncat ficatul şi mestecat encefalul». Ce de zile ruinate de hazardul imobiliar! La hotel nu te preocupi nici de asigurări, nici de taxe, nici de menaj, nici de facturile de electricitate. Le plăteşti, firește, pentru că sînt incluse în nota de plată, dar nu-ţi baţi capul cu ele... Nu trebuie să alergi după instalatori de negăsit, după sticlari sau după zugravi, şi nici nu eşti nevoit să trînteşti uşa-n nas tuturor pisălogilor. Plătind, la hotel îţi cumperi nepăsarea; la domiciliu, plătind, îţi cumperi numai belele."

(Jean-François Revel, din *Le Voleur dans la maison vide,* 1997, articole şi interviuri)

Texte şi opinii de: *Ana M. CĂLIN (producător, Prima TV) ● Paul CERNAT (critic literar) ● Aurel CODOBAN (profesor univ., Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj) ● Mădălina GHIŢĂ (masterand CESI) ● Andrei GORZO ● Dan POPESCU (curator, Galeria H'art) ● Constantin VICĂ (scriitor) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Unde ni sînt provocările!?

N-o să încep prin a vorbi despre valenţele şi chiar obligaţiile artei de a împinge limitelor sexual-moral-religioase în societate – o fac mai bine colaboratorii numărului –, şi nici nu o să reiau scandalul caricaturilor Profetului arătînd că, de fapt, e vorba pur şi simplu despre cenzura artei cu un ipocrit pretext cultural-religios; o să afirm că, în mod surprinzător, cîmpul artistic românesc contemporan n-a bifat mai nimic la capitolul provocări. Cîteva scandaluri, şi alea anemice, în schimb numeroase polemici gratuite cu substrat ideologic, fără o miză artistică serioasă.

Spun surprinzător pentru că mimetismul ce ne-a caracterizat dintotdeauna cultura a rămas, şi după '89, unul preponderent selectiv. Dacă un Maurizio Cattelan crea imaginea Papei zdrobit de un meteorit, la noi o figură ultra-controversată politic precum Patriarhul Teoctist n-a inspirat deloc simţul ironic al artiştilor ce abia au reacţionat la megaliticul proiect al Catedralei Neamului. În literatură au existat cîteva tentative de rescrieri religioase apocrife, prin Dan Stanca sau Alexandru Ecovoiu, însă Biserica – ruptă de realitate cum e, căci nu mă încumet să-i pun tăcerea pe seama inteligenţei decelării între dogmă şi artă – n-a reacţionat din indolenţă şi ignoranţă. La Evangheliştii *Alinei Mungiu-Pippidi, puşi în scenă de Benoît Vitse, cei care au protestat în stradă au fost tinerii ortodoxişti despre care nu m-ar mira să aflu că sînt micii legionari ce lipesc pe zidurile capitalei afişele cu „Moarte homosexualilor"...*

După momentul de oarecare notorietate internaţională a lui Daniel Knor de la bienala veneţiană de anul trecut şi, mai ales, după cîtă cerneală tipografică a curs împotriva „ţepei" neostaliniste a lui Alexandru Ghilduş, m-aş fi aşteptat la un comando de tineri artişti care să boicoteze lucrarea ghildusiană într-un happening de amploare. Dar bravii noştri artişti n-au produs decît nişte stencil*-uri pe care timpul le-a şters în mare parte.*

Mai bine stăm la capitolul sexualitate, unde limitele au fost ceva mai forţate, întîi literar, apoi şi în cîmpul artei plastice. Dar şi aici lucrurile sînt amestecate, reacţiile criticii sau ale societăţii civile pendulînd între penibil şi resentiment. Fie un jurnalist pripit şi mediocru precum Mihai Gîdea face pe moralistul preţios incriminînd în prime-time *romanul lui Ovidiu Verdeş,* Muzici şi faze*, pentru pornografie, fie proza lui Ştefan Agopian din* Fric *sau capodopera lirismului erotic românesc,* Infernala comedie *a lui Emil Brumaru, întîmpină tăcerea sau obtuzitatea pudică a criticilor literari, altfel inflamaţi la cele cîteva scene de amor pervers ale tinerei generaţii de scriitori... La fel s-a întîmplat cînd limbajul obscen este placat pe o atitudine, să-i spunem, geopolitică, Marius Ianuş cu poemul* Muie România! *sau Nicoleta Esinencu cu piesa* Fuck You, EU.ro.PA!*: reacţiile au pendulat între extremele receptării, blocînd orice dialog critic.*

*Una peste alta, provocările de la noi nu vin neapărat din partea profesioniştilor, artiştilor de valoare; adevăratele „blasfemii" de la noi provin din prostul-gust, mediocritatea şi chiar impostura din mass-media şi din politică. Din păcate, happening-urile care ne provoacă zilnic cultura acestea sînt: băncile-tricolor ale lui Funar, mutarea frauduloasă a statuii lui Caragiale de către Dinu Săraru, Corneliu Vadim Tudor recitînd din Eminescu pe TVR Cultural, primarul Vasile Gherasim văruind cu bidineaua sloganurile de la revoluţie de pe zidurile Universităţii, sala de sport construită în cimitirul unde e îngropat Lucian Blaga, construirea Catedralei Neamului fie în Parcul Carol, fie în spatele Casei Poporului, fie oriunde altundeva în România, Becali făcîndu-şi campanie electorală cu imaginea lui Amza Pellea, priveghiile în direct de pe OTV, campania de manelizare iniţiată de PRO TV şi alte cîteva sute de exemple pe care le poate da fiecare. (**M. C.**)*

Dan POPESCU

Indicator de sănătate culturală

Scandalul în artă este un concept la fel de important ca auctorialitatea, originalitatea sau canonul estetic. Mai precis este un produs direct al artei europene. Acuzaţiile de blasfemie sau de derapaj estetic au punctat aproape toate momentele artei post-renascentiste. Două sînt marile direcţii după care se produc disputele: în jurul unor criterii interioare artei sau în funcţie de criterii exterioare ei, de obicei etice. Ambele direcţii sînt doi fermenţi decisivi în devenirea artei şi, după părerea mea, reprezintă două funcţii absolut esenţiale într-o societate deschisă şi laică.

Acuzaţia de blasfemie este la fel de veche precum conceptul de autor. Lui Dürer i se reproşau crucificările realizate prea carnal, detractorii considerînd că Resurecţia părea improbabilă în astfel de condiţii. Lui Caravaggio i se reproşează realismul tabloului înfăţişîndu-l pe Sfîntul Matei prea puţin idealizat. Exemplele se înmulţesc odată cu modernitatea: *Dejunul pe iarbă* al lui Manet, *Domnişoarele pe malul Senei* sau *Înmormîntare la Ornans* ale lui Courbet, expoziţia impresionistă din 1874, expoziţia fauvistă din 1906, urinoarul lui Duchamp, *Demoiselle*-le lui Picasso, mişcarea Dada, Klimt, Schiele sau Kokoschka sînt repere ale modernităţii artistice. Toate au creat rumoare, scandal sau dezbatere publică. De cele mai multe ori disputele conţin atît subiecte specific estetice, cît şi considerente etice. Domnişoarele lui Courbet sînt prea indecente, înmormîntarea aceluiaşi e prea pitorească, Schiele e pornograf, Kokoschka e primitiv, Klimt prea senzual, Picasso dinamitează formele ca un dement, impresioniştii şi fauviştii au probleme cu felul în care pun culoarea, Duchamp dispreţuieşte arta, iar dadaiştii sînt lipsiţi de sens. Aproape că nu există moment în avangardele moderniste care să nu fi produs scandal. Amploarea perplexităţii pare să fie un indicator al importanţei mişcării artistice. Dacă unul din proiectele modernităţii artistice era tocmai autonomizarea artelor, atunci modul contestatar al mişcărilor artistice pare a fi o consecinţă firească. Pînă la autonomie, e necesară ruptura, opoziţia, fronda. După epuizarea demersului modernist odată cu expresionismul abstract, ideea de artă pentru artă devine principalul inamic. Cam aici putem plasa turnura postmodernistă, odată cu pop-art-ul în redescoperirea figurativului şi a contextului social. Experimentele artistice devin din ce în ce mai angrenate în context. Bruce Conner cu *Child* din 1959, Edward Kienholz cu al său *Portable war memorial* din 1969, performanţele lui Joseph Beuys, mişcarea situaţionistă a lui Guy Debord, mişcarea Fluxus, acţionismul vienez sînt doar cîteva repere de redefinire a artei în funcţie de contextul social.

Înainte să mă refer mai pe îndelete la situaţia scandalului în arta contemporană românească, aş menţiona cîteva din evenimentele artistice ce au creat controverse în ultimele decenii. Primul ar fi sculptura lui Richard Serra intitulată *Tilted arc*. E vorba de o lucrare comisionată de U.S. General Service Administration's Arts-in-Architecture pentru o piaţă din New York (Federal Plaza). A costat în jur de 175.000 dolari în 1981. Era vorba de un o sculptură din metal în forma unui zid curbat care parcurgea piaţa separînd-o în două. În 1989, în urma unui protest public şi în pofida oamenilor din mediul artistic, o hotărîre judecătorească decide ca lucrarea să fie relocată. Serra protestează spunînd că lucrarea este site-specific şi, astfel, nu are sens în alt spaţiu. Cu toate acestea, lucrarea este dezasamblată. Al doilea exemplu îl reprezintă lucrarea *Piss Christ* a lui Andres Serrano. Expusă în 1989, aceasta înfăţişează un crucifix de plastic într-un recipient plin cu urină. Imaginea nu e prea descriptivă. Aflăm despre natura lichidului din titlu. Cum era de aşteptat, lucrarea atrage acuzaţii de blasfemie din partea cîtorva senatori supăraţi de faptul că The National Endowment of Arts, o instituţie de stat care finanţează proiecte artistice în America, a sponsorizat lucrarea. Al treilea exemplu important îl reprezintă expoziţia de grup *Sensation* ce înfăţişa o selecţie respectabilă de artişti britanici, unii deja staruri internaţionale: Damien Hirst, Jenny Saville, Chris Ofili, Jake şi Dinos Chapman, Sarah Lucas, Mona Hatoum, Tracez Emin, Marcus Harvey. Adică generaţia colecţiei lui Charles Saatchi. În show-ul din Londra, mărul discordiei îl reprezintă lucrările lui Jake şi Dinos Chapman ce înfăţişează copii într-o horă simbiotică cu mutaţii genetice ce transformă totul în teratologie pură. De asemenea, lucrarea lui Marcus Harvey, ce refăcea portretul unei criminale în serie, pe nume Myra Hindley, din amprente de copii, a produs o reacţie puternică, fiind ulterior vandalizată. Expoziţia trece şi oceanul însă în New York reacţiile adverse au apărut în jurul altei lucrări: *The Holy Virgin May* de Chris Ofili. E vorba de imaginea unei madone negre confecţionate din mărgele aplicate pe o pînză şi care, în loc de ramă, avea patru bulgări din bălegar de elefant. Primarul New York-ului, Rudolph Giuliani, a protestat vehement.

În România situaţia devine mai simplă, exemplele numărîndu-se pe degetele de la o mînă şi toate fiind post-decembriste. E firesc, disputele publice pe teme artistice fiind interzise în perioada comunistă. Prima controversă apare în 1992, odată cu expoziţia organizată de Călin Dan şi intitulată *Sexul lui Mozart*. E o expoziţie de grup în care artişti precum Ion Bitzan, SubReal sau Geta Brătescu expun lucrări de un erotism ceva mai asumat. Scandalul este însă de mică amploare. 12 ani mai tîrziu, Suzana Dan şi Dumitru Gorzo produc stupoare prin expoziţia *Stiff life* de la Galeria Apollo cu tablouri în care apar scene explicit sexuale pictate în culori pop. Cotidianul Adevărul ia foc pe prima pagină. Argumentele deplîng faptul că arta şi-a pierdut rolul educativ, că nu se mai poate intra cu un copil în galerie, că expoziţia este pur şi simplu pornografie şi un atac la adresa bunului-simţ produse într-un spaţiu al UAP. Tratarea sexualităţii într-o manieră mai relaxată şi mai directă este un fenomen specific noii generaţii de artişti şcoliţi după 1989 şi el va trebui documentat cît de curînd într-un catalog bine alcătuit.

Al treilea şi poate şi cel mai spectaculos exemplu românesc de eveniment artistic ce produce dezbatere publică este expoziţia *F.A.Q. about Steve the Great* de la Galeria H'art din decembrie 2004. Cinci artişti, Alina Buga, Dumitru Gorzo, Suzana Dan, Sabina Spătariu şi Sorin Tara, se hotărăsc să ia poziţie în manieră ironică faţă de concubinajul nefast dintre stat şi biserică în aniversarea a 500 de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare. Expoziţia pune în discuţie oportunitatea sanctificării şi glosează în jurul mitului vitejiei domnitorului sau a erotismului acestuia. Miza asumată a expoziţiei este una ironică, în condiţiile în care nimeni din societatea civilă nu lua poziţie faţă de cheltuirea a trei milioane de euro pe evenimente aniversare de coloratură naţionalistă. Atît BOR, cît şi Partidul România Mare iau atitudine. Artiştii sînt acuzaţi de blasfemie şi atac la adresa valorilor româneşti. Galeria este vizitată de poliţie în urma unui denunţ, însă agenţii se declară depăşiţi de situaţie neştiind cum s-o instrumenteze. Urmează dezbateri televizate şi dosare în revistele culturale care încep să dezbată oportunitatea demitizării prin acţiuni artistice. Un alt eveniment de guerillă artistică producător de valuri l-a reprezentat acţiunea iniţiată de un grup din jurul lui Vlad Nancă în legătură cu promoţia Maggi. Deranjaţi de invazia inimioarelor Maggi în spaţiul public, Nancă & Co. au înlocuit sigla Maggi cu o serie de cuvinte licenţioase.

Ar fi de menţionat aici şi proiectele lui Gorzo. Primul, *Coconii*, a constat în producerea a 350 de mici statuete de ghips colorate într-un roz strident, aplicate ilegal pe clădirile Bucureştiului. Miza era aceea de a produce acelaşi tip de reacţie pe care un privitor îl are în momentul cînd pătrunde în spaţiul unei galerii sau al unui muzeu. Prin presiune socială, modul specific al privirii se schimbă în cubul alb al galeriei. Privim mai cu atenţie şi facem ipoteze. Lucru ce nu se întîmplă pe stradă. Experimentul lui Gorzo a vizat tocmai această inabilitate a trecătorului de a privi mai atent. Acţiunea a avut succes, oamenii fiind intrigaţi de obiectele ce în mod evident nu-şi aveau locul acolo. Ipotezele erau amuzante: ar fi fost vorba de o sectă sau de o acţiune împotriva avortului sau de un nou design al bulinei ce atestă riscul seismic în Bucureşti. După un an, postul Antena 1 a difuzat în *prime time* un documentar ce anunţa invazia simbolurilor satanice pe străzile Bucureştiului. Un documentar de 4 minute care se voia profesionist însă construia în jurul unei ipoteze false. În expoziţia *Rural art*, de la Galeria HT003, acelaşi Gorzo protestează faţă de intenţia de a se construi Catedrala Neamului în Parcul Carol printr-o instalaţie în care un tractor comunist pictat pe aluminiu remorchează o catedrală de slănină. În expoziţia *Mr. President is a sexual object,* Gorzo produce un falus de aur imens din care pornesc ţepe. Preşedinţii României sînt serigrafiaţi pe nişte perne, iar acestea sînt trase în ţeapă. A doua piesă a expoziţiei este un tablou în care Băsescu este înfăţişat cu mustăcioară tunsă în formă de păr pubian, iar deasupra capului planează doi putti în picaj ce oferă un sceptru ambiguu. Miza expoziţiei era să amendeze prin ironie comportamentul infantil al românului în legătură cu puterea. E o relaţie prost construită, spunea Gorzo, mai degrabă de natură erotică decît una contractuală sau pragmatică.

Prin sensibilitate, artistul este, de multe ori, un seismograf al societăţii. Un fel de nebun al regelui. Există însă o condiţie obligatorie a unui astfel de rol: societatea în care se manifestă să fie una deschisă. În condiţii dictatoriale, scandalul produs de artă este repede înăbuşit şi nu modifică nimic. Dezbaterea publică nu poate să se instaleze. Acesta este şi motivul pentru care la noi acest tip de evenimente cu ecou public sînt realitatea noii generaţii de artişti ce s-au format în libertate şi găsesc de cuviinţă să îşi asume această libertate integral.

Aurel CODOBAN

Blasfemia teoretică şi secularizată

La origine, blasfemia însemna luarea în derîdere a zeilor într-o comunicare formulată într-un limbaj mai degrabă concret, decît abstract. În raport cu artele ori cu limbajul cotidian, teoria este mai degrabă serioasă în faţa vieţii: ea nu rîde, nu plînge şi nu detestă, ea este contemplaţie netulburată şi netulburătoare. De aceea nici măcar ateismele, în măsura în care au fost teoretice, nu au fost considerate propriu-zis blasfemice, chiar dacă au fost pedepsite. Aparţinea discursului artelor – literaturii, în primul rînd – să-i ia în derîdere pe zei, pentru că numai ea deţine mijloacele discursive necesare pentru a-i ironiza: concretul şi deformarea. Tot astfel, blasfemia a însemnat iniţial, la greci mai ales, directa impietate faţă de zeităţi, faţă de sacralitate. Mai tîrziu, creştinismul a extins calificarea de blasfemice şi asupra formulărilor eretice. Iar Islamul a considerat blasfemice nu numai ironiile la adresa lui Allah, ci şi pe acelea adresate lui Mahomed, care este doar profetul zeului. Prin extensie, diferitele culturi seculare au considerat blasfemice luarea în derîdere a acelor semnificaţii considerate sacre, iar legislaţia modernă s-a modificat în consecinţă: dacă la vechii evrei blasfemia era pedepsită prin lapidare şi dacă statele creştine premoderne, identificîndu-se cu credinţa, au pedepsit-o adeseori cu moartea, după revoluţia franceză blasfemia a încetat să mai fie pedepsită legal în statele occidentale.

Arta a putut rămîne însă blasfemică. Ereziile artistice – avangardele, începînd cu impresionismul – au părut blasfemice „religiei artei". Blasfemice au fost apoi anumite modalităţi literar-artistice de a trata sexualitatea, începînd cu Marchizul de Sade. Dar exigenţele, atît ale artei înseşi, cît şi ale societăţii faţă de artă, au devenit foarte permisive în aria culturilor occidentale. În ultima vreme, blasfemia a părut să devină apanajul conflictului civilizaţiilor, cum s-a întîmplat bunăoară cu *Versetele satanice* (în care caz autorul, deşi islamic, se autosituia în cercul cultural occidental) mai demult, şi cu caricaturile anti-islamice mai recent. Am putea observa mai întîi că aceste valorizări blasfemice ale produselor din interiorul unei culturi de către o altă cultură, exterioară ariei, sînt datorate generalizării sau, mai precis, globalizării comunicării. Ea este totodată rezultatul comunicării între culturi unde dialectica sacrului şi profanului, aşa cum o formulează Eliade, funcţionează cu viteze diferite. Prin urmare, o cultură, cum este în general cea occidentală, ce pare să-şi fi pierdut simţul blasfemiei, e firesc să nu resimtă discursul ironic al artelor sau al mass-media asupra semnificaţiilor altor culturi, care sînt mai degrabă religii decît culturi.

Blasfemia ia acum forma punerii în discuţie a dreptului la existenţă a cuiva, fie a unui individ (deficienţii de diferite categorii), fie a unor naţiuni sau a unor rase.

Dar, oare, să-şi fi pierdut cultura noastră simţul pentru orice fel de blasfemie? Să nu sacralizeze civilizaţia occidentală actuală chiar nimic? Pentru că în cultura „total dezvrăjită" a postmodernităţii în drum spre globalizare par, totuşi, să se facă simţite noi tabuuri. Sacralitatea lumii în care trăim pare să graviteze în jurul vieţii şi să idolatrizeze corpul, iar tabuurile noastre s-au modificat pe măsură. În acest context, blasfemia ia forma punerii în discuţie a dreptului la existenţă a cuiva, fie a unui individ (deficienţii de diferite categorii), fie a unor naţiuni sau a unor rase. Consecinţa este că nu se pot pune în discuţie – decît într-un singur sens discursiv – diferenţele de rasă, de naţionalitate şi chiar de gen: acela al contestării lor. Testul următor mi se pare edificator: nu am simţi noi ca pe o blasfemie negarea de către un musulman a Holocaustului? Unele ţări chiar pedepsesc legislativ o atare atitudine, aşa cum făceau mai demult statele creştine cu ironizarea şi desconsiderarea lui Dumnezeu. Locul blasfemiei religioase literar-artistice a fost luat în cultura noastră de o blasfemie teoretică şi secularizată!

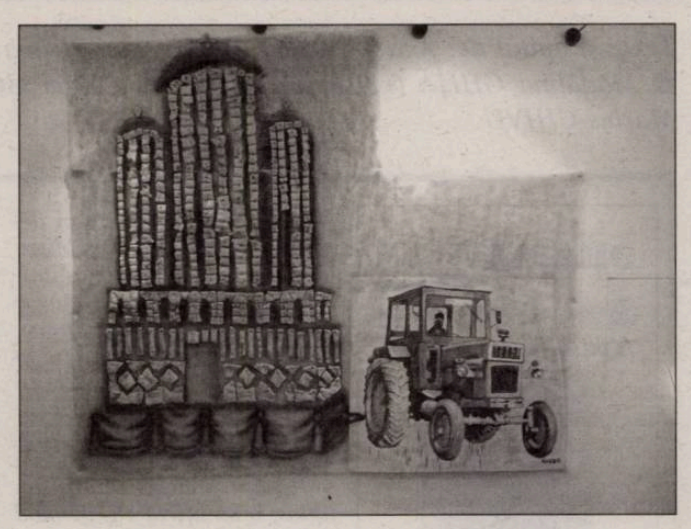

Dumitru Gorzo, ***Catedrala de slănină***

Mădălina GHIŢĂ

Şocul indiferenţei

> *„Pictura înseamnă să mergi, să alergi, să bei, să mănînci, să dormi şi să-ţi faci nevoile."*
>
> *Arthur Cravan*

Premisele constituirii unei culturi a indiferenţei sînt uniformizarea, criza valorilor, asaltul informaţional, toate acestea dublate de sloganul toleranţei. Mai întîi, avem de-a face cu o linearitate în ceea ce priveşte atît discursul artei, cît şi întregul discurs social. Aceasta se datorează unei deschideri puternice, unei mari puteri de absorbţie, individul devenind un receptacol obedient pentru o multitudine de experimente. Deschiderea întinde totodată capcana unei crize identitare, care afectează toate formele de manifestare: distincţia artă/non-artă devine relativă, valoarea este supusă aceluiaşi fenomen de dezintegrare, norma îşi pierde rigoarea... Circuitul informaţional, strîns legat de politica unui consumerism suveran, devine agresiv. Receptorul îşi pierde treptat criteriile de apreciere putînd asimila necondiţionat cam tot ce i se oferă: individului fie îi dispare simţul critic, fie vocabularul critic devine foarte radical, pînă la refuzul absolut. Această polarizare aduce în lumină una dintre trăsăturile principale ale grilei actuale, anume indiferenţa. Dispar nuanţele, iar interpretarea intră sub semnul extremelor.

Noua politică a toleranţei, care respinge un principiu coordonator, face loc marginalului, propulsîndu-l pînă în straturile superioare ale ierarhiei. Întregul mecanism de selecţie este pus, astfel, la îndoială. Mobilitatea sistemului devine, în ultimă instanţă, un factor puternic de dezechilibru: „Astfel, libertatea culturală apare în lumina lipsei de libertate, iar progresul cultural, în lumina constrîngerii. Drept urmare, cultura nu este respinsă; lipsa de libertate şi constrîngerea sînt preţul ce trebuie plătit" (Herbert Marcuse, *Eros şi civilizaţie)*. Jocul impus devine autonom, antrenînd jucătorii într-un ritm al depersonalizării, al rigidităţii şi al indiferenţei.

Preluarea mijloacelor specifice societăţii industrializate şi prezentarea operei de artă sub forma şocurilor implică tocmai denunţarea pericolelor.

Sînt acestea motive suficiente pentru a declara că arta este muribundă sau că ea a murit deja? Aparent da, căci în plină eră tehnologică se constată decăderea culturii estetice, progresul instaurînd în mod ilicit regresul. Dar, în arta contemporană, unde tehnica informaţiei şi a reproducerii aruncă în mod constant nenumăraţi stimuli asupra receptorului, cea mai bună metodă este chiar utilizarea efectelor de înstrăinare pentru ca acestea să se prefacă într-o nouă familiaritate. Tocmai „înstrăinarea pînă la limita incomprehensibilului" (Gadamer) este legea prin care arta contemporană se poate salva. Preluarea mijloacelor specifice societăţii industrializate şi prezentarea operei de artă sub forma şocurilor implică tocmai denunţarea pericolelor. Cum altfel poate fi revitalizat receptorul amorţit dacă nu prin intermediul unei retorici a şocului bine articulate?!

Căutăm, acumulăm şi stocăm la infinit. Trăim sub semnul dez-iluziei valorice şi al formelor iluzorii. Sîntem exponenţii evenimenţialităţii, ai excesului de imagini şi ai informaţiei instantanee. Baudrillard face astfel distincţia dintre mondializare şi universalizare: dacă universalul este sfera în cadrul căreia regăsim valorile, drepturile, libertăţile, cultura şi democraţia, în sfera mondialului deţin monopolul tehnica, piaţa, turismul şi informaţia. Ajungem să mondializăm universalul, punînd, astfel, bazele unei „(in)culturi perfect indiferente".

În artă, o primă consecinţă este atracţia pentru anorganic, pentru materialele sintetice: *Copacii de beton* ai lui Mallet-Stevens au fost expuşi, demonstrativ, chiar în mijlocul unui parc. În *arta brută* se folosesc materiale precum uleiul de maşină ars, nisipul, rugina, în vreme ce în *bad painting* Julian Schnabel îşi compune tablourile din fragmente de vesélă lipite pe lemn şi unite prin pictură, totul pe o suprafaţă neregulată. Cu *Rockdrill*, Jacob Epstein ne oferă o sculptură ce redă metamorfoza torsului uman într-o unealtă, metalul în care este turnată sporind şi mai mult această impresie halucinantă: o asamblare de bile, pistoane şi osii ia locul cărnii şi proiectează înainte, ţinînd în loc de cap şi de obraz o pîrghie metalică. Jake şi Dinos Chapman dezvoltă o fascinaţie morbidă pentru violenţa fizică, prezentîndu-ne o viziune grotescă asupra morţii şi mutilărilor. Sculpturile şi desenele lor ne plasează într-o atmosferă esenţialmente chtoniană condimentată cu acte şi manifestări ale agresiunilor sexuale, totul prezentat în modul în care un voyeur dezvoltă, adolescentin, atracţia pentru *horror*. Artiştii îşi declară intenţiile vizuale în termenii unei recuperări a plăcerii de a lua contact indirect cu astfel de manifestări: „Căutăm să recuperăm fiecare formă de terorism cu scopul de a oferi privitorului un anume tip de plăcere a terorii, un anume tip de convulsie burgheză." Una dintre cele mai cunoscute lucrări ale fraţilor Chapman este *Great Deeds Against the Dead*, unde se reproduce formal lucrarea lui Goya *Orori ale războiului*. La o privire superficială, lucrarea ar putea fi văzută ca o provocare în stil pop-art, numai că lucrurile se complică datorită unor trucuri: protagoniştii scenei abominabile sînt castraţi şi, astfel, prezentaţi sub o aură androgină. În plus, este folosit simbolul Christului, crucificat pentru a recrea într-un postmodernism dez-umaniza(n)t întregul imaginar născut din dogma creştină. În *Hell,* cea mai elaborată lucrare a celor doi, o svastică imensă reuneşte 5.000 de figurine pictate, reprezintînd soldaţi nazişti sau mutanţi surprinşi în mijlocul unui proces de tortură şi multiple mutilări. Orgia aminteşte de picturile lui Hieronymus Bosch.

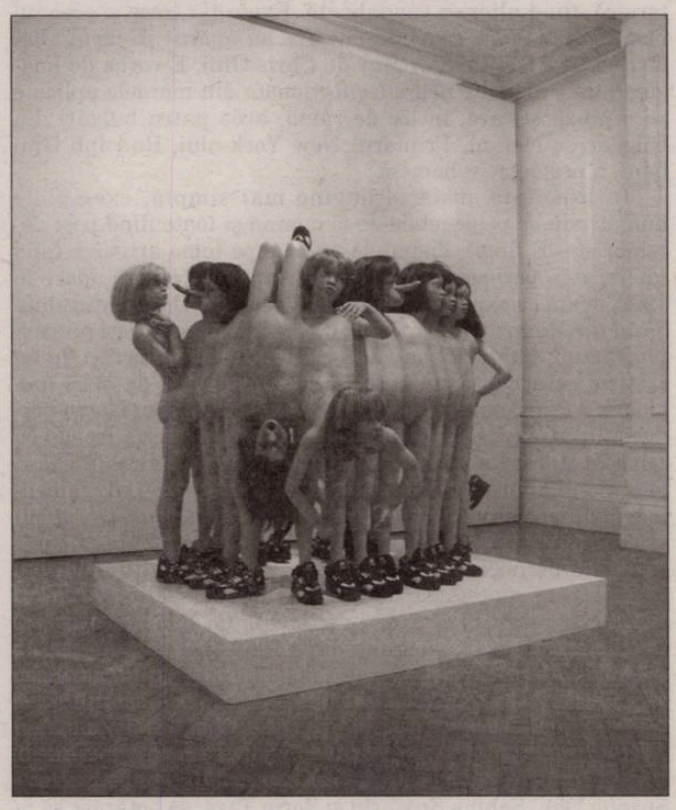

Jake şi Dinos Chapman, ***Great Deeds Against the Dead***

La nimic nu ne pricepem mai bine decît la a născoci mijloace de dominare şi de controlare, de a dispune în mod sistematic de toate lucrurile care, în cele din urmă, se întorc împotriva noastră. „Singura totalitate pe care tehnologia o construieşte, o reproduce şi o face invulnerabilă în mod sistematic este totalitatea tehnologiei înseşi, tehnologia ca *sistem închis*, ce nu tolerează nici un corp străin în interiorul său, devorînd şi asimilînd cu zel tot ce-i iese în cale. Tehnologia reprezintă singurul individ adevărat. Suveranitatea sa poate fi doar indivizibilă şi fără excepţie. Oamenii, cu siguranţă, nu constituie o excepţie", ne anunţă apocaliptic Zygmunt Bauman în *Etica postmodernă*. În cadrul acestei paradigme, este oare posibil ca pînă şi realitatea să (ne) devină indiferentă!?

Paul CERNAT

Blasfemia şi drepturile artei

Cînd literatura încetează să mai producă „blasfemii", înseamnă că socialmente ea a încetat să mai conteze; că, altfel spus, nu mai prezintă nici un pericol de a influenţa opinia publică, de a-i destabiliza inerţiile şi moncifele. Există uneori o componentă blasfemică în libertatea extremă a artei – a artei moderne cu deosebire – de a transgresa, contesta sau chiar sfida normele şi tabuurile sociale, în opoziţia ei faţă de autoritatea instituţionalizată resimţită ca meschină, restrictivă şi opresivă. (Putem vedea în ea, pînă la un punct, un reflex „individualist" al ereziilor împotriva dogmei şi moralei creştine instrumentalizate politic). Într-un cunoscut eseu, profesorul Virgil Nemoianu definea esteticul autentic sub specia unui „secundar" aflat mereu în luptă de gherilă cu „principalul" (cu autoritatea normativă, politică sau/şi religioasă a societăţii), întrebîndu-se retoric dacă nu cumva literatura este întotdeauna „reacţionară". Desigur, pentru comparatistul româno-american, a fi „reacţionar" nu înseamnă ceea ce termenul respectiv a ajuns să desemneze în teoria politică, ci *a reacţiona,* a fi în opoziţie (fie ea „conservatoare", „revoluţionară", „anarhistă") cu linia oficială şi în acelaşi timp a salva/preserva/apăra valorile respinse de oficialitate. Evident, nu e vorba aici despre literatura propagandistică, aflată *în slujba* unui regim politic, ci de arta *insubordonantă*.

Nu este oare de atîtea ori arta mare o expresie sublimată a negativităţii, a malignităţii, a nocturnului „demonic", a „răului" (cf. G. Bataille)? Asemenea lui Mefisto din *Faust*, arta „face veşnic numai bine", chiar dacă îşi propune să facă „răul" (adică: să agreseze, să scandalizeze, să desta-

Geo BOGZA

Esseu

lui Ilarie Voronca

Ce frumos era la piatra neamţ
Aerul tare ca vorbele într-un poem de geo bogza
Şi munţii deranjaţi de ultima furtună
Ca mai demult pe crestele aspre ale carpaţilor
La trecătoarea de stînci colţuroase bratocea
Unde ciobanul întîlnit se masturba în aer liber
Şi cîinii de la stînă lingeau pe piatră sperma.

Era frumos ciobanul şi cît de feciorelnic
Acolo pe crestele aspre ale carpaţilor
Arăta felul pur în care el ştie să facă dragoste
Sămînţa, ca un scuipat, făcea pe stîncă: plici
Cîinii ciobăneşti o înghiţeau cu lăcomie
Nu rămînea nici o murdărie
Şi totul era atît de frumos şi pur.

din volumul *Poemul invectivă*,1934

bilizeze, să nege...). Cînd se pune însă la remorca unui „Bine" oficial, ea ajunge, dimpotrivă, să facă numai rău. În pledoaria sa de la procesul de imoralitate intentat pentru nuvela *Duduca Mamuca...,* tînărul B.P. Hasdeu afirma sus şi tare că şi-ar dori mai bine să ajungă în iad alături de „imoralii" domni Heliade Rădulescu, Negruzzi etc., decît în rai alături de preamoralul său acuzator V.A. Urechia. Tradiţia eretică a literaturii vine, ştim asta, de departe. Poezia „goliardică", literatura libertinilor, „subversiunile" scriitorilor luminişti, scrierile Marchizului de Sade constituiau ameninţări veritabile pentru o parte a elitelor premoderne; ulterior, cînd aristocraţia a intrat în declin, satanismul antiburghez romantic şi decadent a preluat ştafeta „artei ca reacţiune", iar la începutul secolului XX Marinetti, Tzara şi alţi avangardişti au transformat blasfemia în strategie internaţională de PR. Cînd Flaubert era chemat în judecată pentru *Madame Bovary*, literatura „trebuia" încă să educe bunele moravuri ale societăţii, nu să le smintească (vezi şi apărarea de către Titu Maiorescu a *Nopţii furtunoase* împotriva gardienilor publici ai moralei în artă). Cînd Geo Bogza şi H. Bonciu erau trimişi, în anii '30, în boxa acuzaţilor şi înfieraţi public de Academia Română pentru „atentat la adresa bunelor moravuri" (acuzaţie sub care dospea acuza xenofobă de pornografie iudaizantă, antinaţională...), cînd Mircea Eliade era dat afară de la Universitate pentru „imoralitatea" sexuală din *Domnişoara Christina,* cînd scrierile unor Henry Miller şi, ceva mai tîrziu, Vladimir Nabokov erau stigmatizate de America puritană, cînd legionarii şi naţional-socialiştii ardeau în piaţa publică volumele „jidoviţilor", cînd scriitorii contestatari ai Estului erau puşi la index, prigoniţi şi cenzuraţi de regimul comunist, literaturii i se făcea de fapt, cinic vorbind, o onoare, i se recunoştea, implicit, puterea. (Observ că l-am uitat pe Cioran, cel care a adus blasfemia pe culmile rafinamentului stilistic...).

Literatura şi artele – valori „slabe" – au uneori nevoie să paraziteze eretic, eventual blasfemic, sistemele de autoritate politică sau religioasă pentru a trezi atenţia publicului şi pentru a deveni, prin procură, mai „tari".

Astăzi, după atîtea revoluţii sexuale, cînd estetica şocului e mai eficientă decît clasica, vetusta estetică a capodoperei, sexul, violenţa şi chiar drogurile ca teme ale literaturii şi artei au devenit modă. În mediile globalizante, revolta a ajuns *mainstream*, e, oricum, aducătoare de succes. În această lume, „blasfemiile" artistice sînt fie antifundamentaliste (pentru mediile dominate de acest tip de gîndire), fie anti-*political correctness* (iarăşi – în mediile controlate de acest curent). De o parte, fundamentaliştii islamici care, scandalizaţi de *Versetele satanice* ale lui Salman Rushdie, l-au scos pe autorul lor în afara umanităţii şi fundamentaliştii creştini care au stigmatizat, la rîndul lor (chit că mult mai *soft*). *Evanghelia după Isus Cristos* a lui José Saramago sau, la noi, piesa *Evangheliştii* a Alinei Mungiu-Pippidi. De cealaltă parte (deşi *„comparaison n'est pas raison"*...) ultra-democraţii indignaţi de neo-reacţionarismul unor scriitori precum Houellebeck, Dantec sau Martin Walser. S-ar zice că a fi corect politic (după criteriile PC-ului occidental!), într-o lume dominată de fundamentalism religios, poate fi la fel de provocator, estetic vorbind, ca şi „reacţionarismul" (practicat cu talent şi complexitate) într-un mediu controlat de „corectitudinea politică" bazată pe acţiune afirmativă şi discriminări pozitive.

Este literatura (arta) un spaţiu autonom faţă de etic, social, politic şi religios, unde totul ar trebui să fie permis din punct de vedere moral şi ideologic? Pentru noi, ca europeni cu experienţa a două secole de modernitate, a două totalitarisme şi a democraţiei liberale, răspunsul pare la mintea cocoşului. În fapt, lucrurile nu sînt chiar aşa de simple; nu toţi „consumatorii" cunosc regula autonomistă a jocului (nici artiştii nu o respectă!), iar literatura şi artele – valori „slabe" – au uneori nevoie să paraziteze eretic, eventual blasfemic, sistemele de autoritate politică sau religioasă pentru a *trezi* atenţia publicului şi pentru a deveni, prin procură, mai „tari". Fireşte, într-o lume în care televiziunile şi showbiz-ul, nu arta înaltă, fac grosul audienţei, celei din urmă i se permite (cel puţin teoretic) luxul de a spune „orice" în ţarcul ei. Mai mult: un pic de blasfemie poate fi profitabilă şi chiar *trendy* atunci cînd se exercită pe socoteala unor valori tradiţionale (vezi *Codul lui Da Vinci* sau, la noi, literatura „detabuizantă" a tinerilor autori) în ţări avînd drept orizont politic emanciparea democrat-liberală. Oricum, arta „adevărată" e incorectă politic în sens larg (chiar dacă promovează atitudini egalitare, anticoloniale, feministe, homofile ş.a.m.d.), e, aşa-zicînd, „în răspăr", şi aşa trebuie să rămînă: cea mai rezistentă expresie a vulnerabilităţii umane.

Oricum am privi lucrurile, fără valoare autentică, arta devine surogat propagandistic, moft comercial, simulacru sau impostură.

Dumitru Gorzo, ***Are jailed sheeps zebras?*** *(detaliu)*

Constantin VICĂ

Poveste fără sfîrşit

Cît timp în literatură nu apar lucruri mai grave decît ştirile de la ora cinci, decît reportajele de la Tanacu şi decît cuplul Irinel-Monica, nu am de ce să mă şochez. Că unii poeţi şi prozatori folosesc toate împreunările genitale în textele lor? Că uneori sînt scene de *snuff* şi uneori evangheliştii erau nişte puşti creativi? Dacă accept convenţia – am luat în mînă o carte, citesc un text literar (cel puţin aşa se autoproclamă), privesc un film artistic – în chiar instituţia aceasta, a ficţiunii, nu există regula şocului. Da, în meta-instituţie e o regulă, dar estetică.

Pînă unde putem duce limita acceptabilului? E genul de întrebare la care ori răspunzi în sofisme, ori renunţi să mai construieşti o teorie generală, acceptînd un model particular. Pericolul reducţiei la acceptabil e mare. Poate că băieţii din Rahova spun că Ionuţ Chiva e slăbuţ faţă de ce-au văzut ei la viaţa lor. Poate că Ioana Pîrvulescu zice că-i prea *hardcore*. Schimbarea instanţelor provoacă un arbitrariu al acceptabilului. Aşa că, în literatură, argumentul „e inacceptabil" seamănă cu plîngăciosul din faţa blocului care se pune de fiecare dată la leapşa şi nu prinde nimic.

Încerc să-mi amintesc ce m-a şocat ultima oară. Cîteva pasaje din *American Psycho*, alte cîteva din *Trainspotting*. Dar în producţia autohtonă absolut nimic. Nimic nu m-a făcut să închid cartea, să dau altF4 la document. În schimb, mi se face greaţă cînd deschid televizorul, cînd văd oamenii care nu cred în nimic (azi ne batem, mîine ne pupăm), cînd *browsez* pe net şi dau peste blog-uri idioate. Desigur, tot şocant este să auzi oameni educaţi în spiritul cunoaşterii absolute vorbind despre şpriţ şi Kundera la un loc (ce-i drept, cu farmec) sau să vezi cum cei mai buni elevi sînt distruşi de cei mai proşti profesori. Mai şocant decît *Letopizdeţ*-ul vakulovskian sau ianuşismele lui Ianuş (se pare că există şi piraterii) e să asculţi profesori de orice tip făcîndu-se de rîs sau preşedinţi de ţară stînd la masă cu războinicii luminii. Probabil, în ceva vreme, şi asta va fi literatură. Un mod onest de a depăşi travaliul trivialului.

În ultimul an au fost următoarele „şocuri literare": pornografia şi milenarismul tinerilor de la Cartea Românească (intră şi Emil Brumaru în lot) şi scandalul anapoda-teologic stîrnit de piesa Alinei Mungiu-Pippidi. Întîmplător am fost pe-acolo. Comparativ cu ceea ce aud pe stradă copiii noştri, versurile celor de la Cartea Românească sînt dulceaţă. Şi oricum asistăm/ne implicăm la/în tipuri diferite de discurs. La fel şi în cazul *Evangheliştilor*. Cîte erezii de la preoţi depăşiţi am auzit nu are Alina Mungiu-Pippidi personaje să prezinte! Asta în cazul în care nu aţi înţeles că oricum vorbim de discursuri şi scopuri diferite. Alături de argumentul suprem: simpatici şi deschişi, naturali şi echilibraţi, atenţi şi artişti, autorii în cauză nu au vrut deloc să vă închidă televizorul plin de surprize, ci să-şi facă treaba. Sînteţi foarte bine lipiţi între credinţele voastre? Foarte bine, nu trebuie să ieşiţi de acolo într-o lume a oportunităţilor, a alternativei şi a suspansului.

Emil BRUMARU

Sonet IX

Ţi-s bucile frumoase ca două fenomene
Cereşti ce se întîmplă o dată-ntr-un mileniu,
Pe hărţile stelare ţi le-a-nsemnat alene
Cu mîna lui buimacă de pofte dulci un geniu.
Şi sînii ţi-s cu piscul în nori cînd stai pe spate
Întinsă în grădina din dosul casei vechi.
Picioarele lungi, în carne de trandafir lucrate,
Crăceşti, semeaţă nimfă, pînă la şapte leghi!
Şi-n pizda ta se-adună toţi fluturii din lume,
Bolnavi să-ţi soarbă-n trompe nectarul ce-l secreţi,
Ţi-o-mpotmoleşte roua, ţi-o bate-n groase brume
O toamnă-mbolnăvită de-albeaţă pe pereţi.
Ci eu, să te cutremur, îţi picur din ibricul
Cel falnic de alamă, cu ceai rusesc, lindicul!

(din volumul *Infernala comedie)*

Andrei GORZO

A da totul afară

Care sînt gîndurile şi aspiraţiile unei cinematografii la ieşirea dintr-o lungă dictatură? Cu ce o lasă atîţia ani de „nu spune asta“ şi „nu arăta aia“, de „epopee naţională“ şi de „oglindire a realizărilor noastre“, de mistificare şi cosmetizare, de tabuuri şi vaci sacre? Cu o nevoie profundă de normalitate? Cu o dorinţă arzătoare de a recupera încrederea şi respectul publicului? Cu o pornire irezistibilă de a spune adevărul? Aiurea. În realitate, toate astea o lasă cu o pornire irezistibilă de a spune „p**ă“ şi „p***ă“. Cu o dorinţă arzătoare (deşi nerecunoscută) de a se transforma într-o industrie de film porno. Cu o nevoie profundă de a se descărca pe cineva. E omenesc, dacă stai să te gîndeşti. O fi fost chiar necesar, adică terapeutic. Partea proastă este că acel cineva pe care s-au tot descărcat regizorii – din banii noştri – am fost tot noi.

Mamă, ce-am putut să vedem în ultimii 16 ani! (Şi încă nu s-a terminat.) Nu vreau să spun că a fost întotdeauna neplăcut. O, ce bucurie mi-a adus descoperirea recentă a „primului film particular din România“ – *Şobolanii roşii* (1991) de Florin Codre –, care-mi scăpase la vremea lui! Ce veselie e acolo! Cum se simte euforia realizatorilor – satisfacţia ameţitoare, revanşardă, de a putea băga într-un film românesc atîtea scene sexy şi atîtea demonstraţii de arte marţiale cîte poate duce (indiferent dacă au sens în poveste sau nu), de a face un film la fel de mişto ca alea care, circulînd de la posesor de video la posesor de video, ne mai luminaseră puţin lunga noapte a anilor '80! Văzînd filmul, am intrat în spiritul ăla; nu atît de tare încît să-mi doresc să mă întorc în 1991, dar oricum... După cum cred că pot să intru în spiritul care a făcut posibile filme ca *Miss Litoral* şi *A doua cădere a Constantinopolului* (totuşi nu atît de tare încît să-mi doresc să le mai văd). Cronica Eugeniei Vodă la *A doua cădere* (1993) s-a intitulat „Ţîţele Loredanei“ – o sinteză inegalabilă a calităţilor filmului şi, mai mult decît atît, a cuceririlor cinematografiei româneşti libere. Pare puţin, dar acest pas mic pentru omenire poate fi privit ca un pas mare pentru om – pentru omul Mircea Mureşan, regizor veteran: după ce te-ai înăbuşit atîţia ani ba în „Cojocul Vitoriei Lipan“, ba în „Şuba lui Horea“, parcă e ceva să treci la „Ţîţele Loredanei“. Parcă respiri altfel, nu? Dintr-odată, toată lumea de prin filmele româneşti făcea sex. Pînă şi „liceenii“ lui Nicolae Corjos făceau sex (în rest erau la fel de insipizi ca înainte). Nici o actriţă începătoare nu scăpa neviolată – dacă nu în primul ei film, atunci în cel de-al doilea. Nici Ştefan Iordache nu scăpa neviolat – de Mircea Albulescu, în *Cel mai iubit dintre pămînteni* (1993).

Cu totul altfel şi-a folosit libertatea un cineast ca Mircea Daneliuc: „Cu o frenezie a libertăţii şocantă, agresivă, un cineast îi aruncă în faţă unei lumi – lumii lui – cele mai incomode, mai ruşinoase şi mai devoratoare obsesii ale ei.“ Aşa scria Eugenia Vodă despre *Patul conjugal,* satira apocaliptică a lui Daneliuc, care tocmai se lansase pe 26 ianuarie 1993 – de ziua lui Ceauşescu. „Publicul nostru asistă – participă – la *Patul conjugal* ca la un fel de şedinţă de terapie naţională! Evident, fiind vorba de Daneliuc, o terapie de şoc... Lumea noastră apare în toată splendoarea şi mizeria ei, ca un mare balamuc sau ca o succesiune teoretic infinită – balamuc peste balamuc peste balamuc...“ Foarte adevărat. *Patul conjugal* rămîne unul dintre filmele-cheie ale epocii lui; avîntul lui distructiv-purificator poate şi acum să te amuţească – are ceva din grandoarea şi din oroarea unui autodafé. Problema este: de cîte ori se poate repeta, cu succes, un asemenea act? Cîte apocalipse valabile poate să producă o cinematografie? Cît poate să dureze pînă cînd „terapia naţională“ (de şoc, neapărat de şoc) începe să aducă a terapie personală – regizor-de-film-dă-totul-afară? Cît e de cinstit din partea regizorilor să pună în cîrca României inclusiv faptul că filmele *lor* despre România devin din ce în ce mai greu de suportat? În fine, noi *ce vină avem?* În filmele de dinainte de Revoluţie ni se vorbea despre patrie pînă ne ieşea pe nas. Şi despre ce ni se vorbea acum, la fel de insistent? Despre patrie. Aceeaşi pisălogeală, dar cu semn schimbat; „Cîntarea României“ pe invers. Mişto schimbare! De exemplu, *Raport despre starea naţiunii* (2004) se deschide cu o rafală de măscări la adresa unor mituri naţionale: Eminescu era nuştiucum, Ana meşterului Manole era o curvă, mioriţa din *Mioriţa* era tot o curvă ş.a.m.d. Autorul *Raportului,* Ioan Cărmăzan, se vede, probabil, ca un fel de *desperado* sacrileg şi iluminat; e clar că e mîndru de blasfemiile lui. Dar astea nu sînt blasfemii, sînt doar măscări care-şi dau importanţă. Sau, mai bine zis, *sînt* blasfemii, dar în cu totul alt sens – poate singurul sens în care se poate vorbi de blasfemie într-un domeniu ca filmul. În fond, nu există *medium* mai „lumesc“ decît cinematograful (mă rog, nu exista pînă la apariţia televiziunii, ale cărei înclinaţii şi deprinderi fac ca pînă şi cele mai corupte filme să pară, prin comparaţie, obsedate de transcendenţă) şi, dacă o cinematografie e obligată să aibă ceva sfînt, acel ceva sînt banii – mai ales dacă ei provin şi din buzunarul meu.

Încă o observaţie: se presupune că blasfemia, în artă, e un sport al tinerilor. Se presupune că ei sînt cei care tind să vadă în jurul lor numai dogme care se cer atacate, numai false pudori care trebuie scărmănate. Ei bine, în filmul românesc postrevoluţionar lucrurile au stat taman invers: în general, veteranii au fost cei care „şi-au băgat“ şi „şi-au scos“. După atîţia ani, s-au pomenit brusc că pot să arate orice – şi nu şi-au mai revenit. În esenţă, au continuat să facă filme ca să-i şocheze pe soţii Ceauşescu. Şi tinerii au fost, de regulă, cei care au spus: „Alo! Ne iertaţi că vă deranjăm, şi nu că ce faceţi dumneavoastră n-ar fi sănătos, dar n-ar fi cazul să se facă şi alte chestii? De exemplu, *filme?* Apropo, soţii Ceauşescu nu prea se mai şochează: sînt morţi de mult“.

„Artistul este răzvrătitul care luptă spre a apăra umanitatea de această îngrozitoare calamitate care e uniformizarea.“

Ernesto Sabáto

Ana M. CĂLIN

Clipuri cu celulită

În România, industria muzicală bate pasul pe loc în ceea ce priveşte producţia de videoclip. Se nasc şi apar pe piaţă zeci de trupe, solişti şi soliste, însă nimeni n-are inteligenţa de a investi într-un clip original şi cu atitudine. Indiferent de buget, la un videoclip turnat la noi se vede lipsa de idei şi/sau teama de cenzura CNA-ului.

Dacă afară Aphex Twin, cu horror-violentul „Come to daddy“, îngrozea lumea şi era cenzurat sau de-a dreptul interzis, în România, Loredana primea primul şi singurul cap în gură civilizat văzut vreodată în vreun clip. Gestul, comis de Flooriiin Călinescuuu, a asigurat faima piesei „Femeia ta“, altfel prin nimic notabilă. Extravaganţele Loredanei au continuat, dar fără să atingă vreodată măcar genunchiul Madonnei. Care, e drept, a lăsat-o şi ea mai moale, fiindcă – vedeţi – dacă în „Like a prayer“ mergea la rugăciune îmbrăcată de bordel, în „Erotica“ biciuia cu sîrg bărbaţi în costume de piele, iar acum vreo doi ani se săruta cu Britney Spears, acum de-abia ce mai dansează în chiloţei de balet! Pînă să ajungă să rîdă de-a binelea de golurile conceptuale ce stăpînesc creaţia feminelor de pe la noi, dar şi de aiurea, islandeza Björk ar chicoti la vederea blugilor decupaţi la spate... Björk, care şi cînd se îmbracă o face controversat – vă mai amintiţi de rochia-lebădă inspirată de tabloul lui Dalí? –, îşi arată în „Pagan Poetry“ aproape în întregime lucrarea Domnului, acoperită pe ici pe colo de nişte perle cusute, confortabil, direct pe piele. Sau poate ar strîmba din nas dacă şi-ar vedea clipul „All is full of love“ copiat jalnic de Uni-K; dar cu plagiatul este altă poveste şi, în cazul de faţă, nu putem decît să remarcăm că şi atunci cînd preluăm idei o facem ieftin şi prost. Lolitele de la Tatu n-au clarificat nici pînă acum problema identităţii lor sexuale. Unii zic că sărutul lor pasional din „All about us“ ar fi fost doar strategie de marketing, dar aşa au ajuns ele să dezamăgească live pînă şi pe scena Cerbului de Aur, de faimoase ce-au devenit. Între timp, romîncele de la Laguna s-au dezbrăcat puţin în zăpadă şi au făcut o baie în lapte, dar opinia publică n-a fost prea scandalizată, iar CNA-ul abia a ridicat puţin dintr-o sprînceană, că ce-i frumos şi lui Dumnezeu îi place, cine eşti dumneata, Ralu Filip?

Ei bine, este cel care s-a opus prezenţei Paraziţilor în show-uri televizate, vîrful războielii fiind atins în prima ediţie *Big Brother,* cînd Prima şi-a luat o amendă usturătoare pentru că le-a făcut o bucurie concurenţilor, aducîndu-i în direct în casă pe Cheloo şi Ombladon. Paraziţii nu s-au lăsat cu una, cu două, continuînd să lanseze clip după clip, în care şi cele mai nevinovate scene de cafteală erau acoperite de cartonul „cenzurat“. N-au rezistat, totuşi, şi au distribuit două păpuşi de cîrpă moartă în rolul nefericitelor de la André, iar pe Andrei Gheorghe în rolul lui Iisus. Ambele clipuri au fost cenzurate. Cînd te gîndeşti că la brother-ii noştri din Americi doar pornografia curată a reuşit să interzică videoclipurile unor Snoop Doggie Dog, Dr. Dre şi DMX, mai că ţi se par nedreptăţiţi dîmboviţenii Paraziţi. De 11 ani, cei care susţin că „alcoolul este viaţa“ şi că femeile sînt „venerabile caterinci genetice“ întreţin o luptă încordată cu organul de cenzură, fiind punctul de maxim interes şi emoţie al transmisiilor MTV România, cópii locale şi palide ale evenimentelor de talie (vest)europeană organizate de postul-mamă.

Björk

Nici la categoria rock nu stăm pe rozele controversei. Dacă la Metallica, Korn sau Rolling Stones gem cadrele de mulţimea sticlelor de băutură şi a ţigărilor care se fumează într-un fel sau altul sau se rup paturile sub persoane de acelaşi sex, surprinse în timpul unor activităţi necreştine, la noi abia dacă mai varsă unul un pahar într-o crîşmă, în vreme ce ţigara zace în scrumieră (Cargo, „Ploaia“), iar protagoniştii hetero se aleargă candid prin ploaie, riscînd, cel mult, o răceală. Luaţi-vă, aşadar, adio de la fantezia de a vedea machiaje sinistre sau măcar un colţişor din pielea lui Bitman sau Minculescu, fiindcă n-au nebunia unor Iggy Pop, Ozzy sau Manson. Şi a trecut şi vremea în care ar fi putut să arate ca Sebastian Bach. Pe la sfîrşitul anilor '90, doar Viţa de Vie şi Voltaj s-au putut mîndri cu videoclipuri cenzurate, „Basul şi cu toba mare“, respectiv „Ban de ban“, unul pentru violenţa imaginii, celălalt pentru cîteva cadre cu dudui în dresuri la un bar de striptease. Iar asta la ani buni după ce Alicia Silverstone şi Liv Tyler alergau goale pe cîmpul Aerosmith... Iar ăla cu gura mare era tat-su!

În videoclipurile româneşti lumea rămîne încremenită în proiect, între o privire şi o strîngere de mînă, un decolteu puţin mai adînc şi o fustă cît permite celulita, fără să vrea să vadă sau să ştie altceva în afară de rime prost alcătuite şi linii melodice sărace. În lipsa unei dimensiuni artistice veritabile, valoarea clipurilor româneşti rămîne una ieftin comercială.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 5 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri“, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mădălina GHIŢĂ
Marius CHIVU

Milonga cu *chocolat*

– Mîndria casei! –

Centrul Naţional al Dansului a organizat, în week-end-ul trecut, o serie de evenimente pentru a celebra Ziua Internaţională a Dansului (29 aprilie): spectacole de dans, teatru-dans şi instalaţii coregrafice în La Scena, Studioul Casandra, Prometheus şi Teatrul ACT, proiecţie de filme şi coregrafii în Green Hours. Pentru că era vorba de dans, am ales să mergem în doi la o seară milonga cu muzică live, să-i vedem dansînd pe cei care plătesc cursuri la Clubul El Tango şi care se întîlnesc în Club Chocolat (str. Stavropoleos) în fiecare weekend. Căci, după ce ziua dansului va fi trecut, intrăm în „Săptămîna tango-ului argentinian" (pînă pe 7 mai), cu lecţii gratuite de tango nuevo şi tango milongero, plus ateliere de tango argentinian susţinute, în Club Café & Terrace, de un cuplu de dansatori americani.

M.C.: Seara a început fermecător, cu noi trecînd, puţin după miezul nopţii, pe lîngă biserica Stavropoleos, ghidaţi pe străduţele cu macadam de acordurile stinse de milonga ce răzbăteau din Chocolat... Care arată, mai degrabă, a cofetărie.

M.G.: Asta după ce am rătăcit niţel, pentru că evenimentul a fost ca un bal la miez de noapte, lucru susţinut mai apoi şi de personajele întîlnite. Nu m-ar fi mirat ca, pe la doişpce trecute fix, o milonghita să dispară lăsînd în urmă un pantof din catifea neagră...

Chocolat e un local uşor de exploatat. Podele excelente, după cum ne-au fost descrise, deşi cu ochiul şi piciorul meu, profane ambele, nu le-am sesizat ca atare. Iată locul propice pentru o seară de milonga! La mese, lumînările „proaspete" înecate în cupe cu boabe de cafea şi zahăr. Îmbietor pentru o cafea bună dis-de-dimineaţă. Un bar elegant, bun şi pentru o seară ceva mai *tipsy-trendy-fancy-cool*, în acorduri de house. Şi o vitrină cu fel de fel de prăjituri şi cornuri delicioase, asta ca să facem loc şi cofetăriei.

M.C.: Oameni tineri, eleganţi, destinşi, fără fiţe, veniţi nu la agăţat şi etalat bicepşi, gipane sau paiete şi poşete roz, ci pentru muzică şi dans. Recunosc spăsit că m-am uitat mai mult la trupurile dansatoarelor cuibărite în braţele băieţilor, unii de-a dreptul pierduţi în emoţie.

M.G.: Eu nu mi-am putut dezlipi ochii de la pantofi. Nici nu ştiu din vina cui: a mişcărilor fascinante sau a faptului că mi-au amintit de un desen animat din copilărie, în care personajele erau nişte pantofi cu ochi, gură şi gene. Şi acum, o scurtă descriere: pantofi de damă cu toc înalt, dar stabil, şi catarame finuţe, atît cît să dea un efect delicios gleznei, rochii mulate şi cu un decolteu generos pentru un aer latino elegant, ici-colo o fustă bogată, ce se auzea foşnind pe un dres de mătase şi bijuterii abia sesizabile, mici cristale ce încadrau feţele visător-zîmbitoare.

Dar nici tinerii ce alunecau pe podea nu erau mai prejos: cămăşi colorate, pantaloni eleganţi şi cîteva perechi de jeanşi rătăciţi. Dar pantofii, insist, de mare angajament: unii din lac negru, alţii stil mafia italiană pe variaţiuni alb-negru/roşnegru sau cu un toc considerabil, un aer vechi, dar bine întreţinut. Ei, cum să nu îi vezi cu nişte ochi mari şi gene pe măsură?! Nici nu aveai cum să nu-i remarci, dat fiind faptul că se dansa cu obrazul lipit de cel al partenerului şi pieptul ei sprijinit de al lui, aşadar centrul atenţiei era concentrat pe mişcarea picioarelor înlănţuite. Nici nu mai conta o mişcare greşită, căci era rapid corectată de o alunecare languroasă a piciorului ei sau de o schimbare a ritmului.

M.C.: Apropo de ritm, muzica mi s-a părut remarcabilă: orchestra lui Osvaldo Pugliese cu inserturi din dialogurile lui Pablo cu Sally din *Lecţia de tango*, filmul lui Sally Porter, apoi cu milonga *live* asigurată de un bandoneon şi o chitară. Lumînările, *pot-pourri*, vin la carafă, atmosferă de senzualitate latină...

M.G.: Nu mi-am dorit decît să mă ridic şi să constat că, odată păşind pe scena improvizată, *el tango* mă alege şi pe mine. Că pot aluneca la fel de natural ca aceia ce se desfăşurau pe podeaua de lemn, dar m-am mulţumit şi cu statutul de mic voyeur, cu ciocolata „mîndria casei" şi o oranjadă în care, din cînd în cînd, mai făceam baloane cu paiul, asta pentru a cadra cu reveria în care mă aruncase imaginea pantofilor din desenul meu animat.

M.C.: Mi s-a părut bizar faptul că mai toţi considerau milonga un dans mai ritmat decît tangoul. Or milonga e numele unui dans lent, iniţial desemnînd chiar un cîntec nedansabil, improvizat din chitară de către rapsozi populari.

M.G.: Da, am făcut şi eu un mic *research*, mai ales că aveam o curiozitate etimologică: de unde provine *milonga? Tango* era deja clar pînă şi pentru noi, profanii, că vine din latinescul *tango/-ere*, „a atinge". Ei bine, *milonga* înseamnă „cuvînt" şi provine din spaţiul afro-brazilian. Istoric vorbind, *milonga* precede *el tango*. Îşi are originile în secolul al XIX-lea şi desemna o melodie al cărei *performer* era un *gaucho*, un fel de *cowboy* argentinian...

M.C.: Aşa-numiţii *payaderos*. Spre deosebire de originea popular-umilă a milongăi, tangoul s-a născut în bordelurile porturilor (de altfel, a fost tîrziu acceptat de locuitorii Buenos Aires-ului), un mediu oarecum cosmopolit, de aceea instrumentele lui sînt pianul, flautul şi vioara, şi nu chitara, acordeonul fiind introdus mult mai tîrziu. Acesta este şi unul dintre motivele pentru care Borges a polemizat cu Sabáto care făcuse celebră definiţia compozitorului Discepolo, preluată apoi şi de Fuentes: „Tangoul este un gînd trist care se dansează". În primul rînd, spunea Borges, muzica nu se face cu gînduri, ci cu sentimente.

M.G.: Eu cred că cea mai bună definiţie a tangoului este cea a lui Aníbal Troilo, care spunea că în tango există o „obişnuinţă a aşteptării". Privindu-i pe cei doi parteneri ai senzaţia că participi la un ritual al unei seducţii perpetue. O aşteptare ce te aruncă în universul deschis al imprevizibilului.

M.C.: Troilo se întîlneşte cu Sabáto pentru care tangoul e „un dans introvertit", în aşteptarea bucuriei erotice. Borges spune că, fiind un dans de bordel, tangoul era, cel puţin la origine, vesel, dinamic, cu mişcări îndrăzneţe, provocatoare, indecente, cu figuri şi cuvinte obscene, în plus, fanţii de mahala şi clienţii bordelurilor s-ar fi ruşinat să-şi mărturisească tristeţea, ei nu şi-ar fi deplîns public deziluziile amoroase, cu atît mai puţin să facă din ele spectacol. Mediul era machist prin excelenţă şi asta ar fi trecut atunci drept ruşinoasă „poponărie". Dar tangoul s-a „înnobilat" între timp cu decenţa tristă de salon parizian, aşa cum influenţa italiană şi Carlos Gardel l-au tras înspre melodramatic. Nici eu nu cred că e vorba de tristeţe, cel mult melancolie. Măcar atîta lucru am învăţat şi eu în şcoala de coregrafie: tristeţea nu dansează.

M.G.: Din punctul nostru de vedere, cel al micilor intruşi, atmosfera era peste măsură de erotică şi pasională. Iar feţele dansatorilor emanau bucurie, voluptate şi senzualitate. Lipsea tristeţea şi nostalgia despre care, una dintre elevele şcolii româneşti de milonga, ne-a spus că este esenţa acestui dans. Deşi muzica arunca în aer versuri şi poveşti triste, nu putea fi un dans al tristeţii, noi, hotărît, văzînd în el un act de seducţie, de incursiune pe un tărîm al necunoscutului, act ce introduce în joc posibilul.

M.C.: De asta am făcut noi primii noştri paşi de milonga abia afară, în noapte, pe macadamul din faţa Carului cu Bere!?

colţul scurt

4 festivaluri internaţionale

● Vineri, 5 mai, de la ora 19, la sala de concerte din Bd. Schitu Măgureanu nr. 4, „Back to my roots" – concert de cîntece evreieşti şi româneşti în ritmuri de jazz cu Teodora Enache, Emy Drăgoi şi prietenii.

● Sîmbătă, de la orele 16,00 şi 19,45, la Sala Mare a TNB, în cadrul Festivalului Internaţional Shakespeare, spectacolul *Hamlet*, regia Omri Nitzan, Teatrul „Cameri" din Tel Aviv.

● Sîmbătă, pe TVR Cultural, de la ora 19, *Fotograme*, emisiunea moderată de Alex. Leo Şerban, avîndu-i ca invitaţi pe actorii Dragoş Bucur şi Andi Vasluianu.

● Duminică, la Sala Atelier a TNB, de la ora 11, conferinţa „Cine sînt şi ce vor neointerbelicii" – Dan C. Mihăilescu.

● Pînă luni, în fiecare seară, de la ora 18, în Studiourile „Mihail Jora" şi „Alfred Alessandrescu" ale Societăţii Române de Radiodifuziune, Festivalul Internaţional al Muzicii Electronice şi de Computer „Acousmania 2006".

● Luni, la Sala Palatului, de la ora 20, concert Buena Vista Social Club, în deschidere Analia Sellis.

● Pînă pe 11 mai, la Cinema Studio, Festivalul Filmului European, ediţia a X-a.

● Pînă pe 13 mai, în fiecare seară, de la ora 20, la Sala Auditorium şi la ARCUB, concerte blues, jazz, pop şi clasic, în cadrul Festivalului Internaţional de Muzică 13EUROPAfest.

● La Galeria Cărtureşti, „Costul uman al catastrofei nucleare" – expoziţie foto organizată cu ocazia comemorării a 20 de ani de la accidentul nuclear de la Cernobîl. (**M. C.**)

Iulia ALEXA

Paşi într-o expoziţie

Deschisă pînă pe 21 mai, expoziţia „Experimente în colecţia de fotografie a Institutului Valencian de Artă Modernă" de la MNAC reuneşte nume arhicunoscute (Constantin Brâncuşi, Man Ray, Marcel Duchamp), nume de artişti dadaişti, constructivişti sau ataşaţi curentului pop prin colajele lor, mai puţin consacraţi (Paul Citroen, Jan Kamman, Jorge Rueda, Luis Contreras, Arnulf Rainer, Lázsló Moholy-Nagy etc.), precum şi fotografi sau regizori.

Am ales o parafrază după titlul suitei lui Modest Musorgski pentru acest text pentru că exprimă ideea multimedia a expoziţiei: muzică, vizualitate, cadenţa timpului într-un spaţiu enorm. Dar ar putea însemna şi circuitul acordării de sens personal, atunci cînd nu eşti plastician, cînd priveşti inocent, eventual literat, mîndru că profesia discursului lasă fără apărare în faţa comentariului pe fiecare din celelalte discursuri (plastice), satisfăcut de faptul că vorbele prevalează în faţa formelor. Orice s-ar spune, gîndim în cuvinte şi limbajul noţional ne modulează percepţiile.

Expoziţia e, în primul rînd, un colaj de impresii istorice. De la amestecurile fotografice şi compoziţiile apocaliptice amintind de David la Chapelle, pînă la mostre de artă monumentală şi afiş comunist. Veţi putea vedea, de exemplu, cum o banală agrafă de prins foile, desfăcută pe o suprafaţă albă, captează lumina într-un fel care îmbie la contemplare minute întregi (Moholy-Nagy, *Piesă de sîrmă*). O simplă bucăţică de fier e un nod de sens. De la acest minieseu pînă la juxtapunerile de simboluri mari şi tragismul lucrărilor unui Anton Stankovski (*Tunuri*, o compoziţie în care geometria superioară a acestor maşini de război striveşte dantelăria inferioară a desenului cîtorva cadavre de dedesubt), impresiile comentatorului sînt multiple. Variaţii pe o temă cu Marilyn, decupaje pop cu dive hollywoodiene de mucava, abstracţii cu o perdea care deformează un pătrat (Duchamp, fireşte), autoportrete narcotice şi cu oglinzi deformatoare (Arnulf Rainer)...

La etajul 4 al MNAC, proiecţii video. Cîteva filme contraindicate colericilor. Am vizionat două, nonevenimenţiale. Prin excelenţă, într-un film, trebuie să se întîmple *ceva*. Ei bine, dacă priveşti un film în care nu are loc, timp de 20 de minute, cam nimic, decît o lungă şi monotonă plimbare, concentrarea, nevoia de a pricepe de ce, se trezeşte. Nevoia de a da sens succesiunii de non-întîmplări, pereţilor goi, drumului, stîncilor care se succed, îţi arată, brusc, faptul că absenţa naraţiunii poate fi la fel de interesantă ca spectacolul. A-ţi fotografia, de exemplu, propria banală maşină, aşa cum face „personajul principal" într-o peliculă, în fiecare din cele mai banale peisaje în care „aterizezi" după ce mai mergi cu ea cîţiva kilometri, din cele mai banale unghiuri, după care să porneşti cu ea către alte şi alte locuri la fel de banale (aţi remarcat că platitudinea nu are grade de intensitate?) înseamnă a-ţi redescoperi existenţa, anodină, minunată, concretă. Pînă la urmă, aceasta e una din noimele artei: să înveţi să vezi.

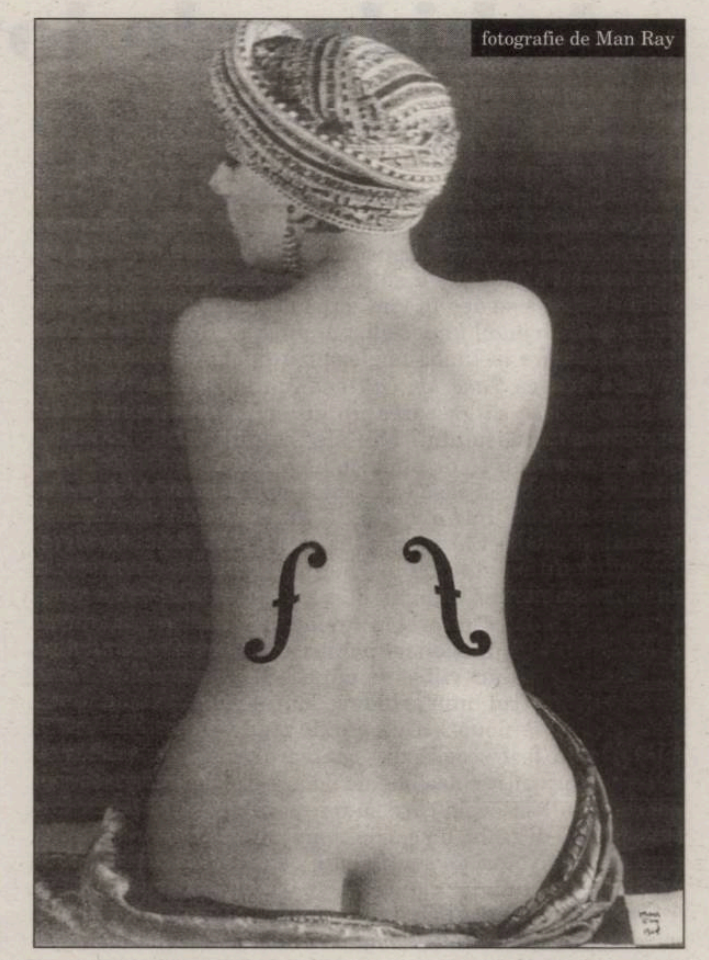
fotografie de Man Ray

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Stil

„Ai văzut, mă, ce precizie, ce eleganţă? Ai văzut cum au făcut beţia aia, fără nici o grosolănie, fără să se hăhăie şi să se mitocănească? Ai văzut cum a rămas scena după ei, curată ca un pahar, fără nimic mişcat din loc, fără nici o picătură vărsată pe jos? Ai văzut cum au jucat travestiurile? Nu tu o ocheadă spre sală – ca să pricep eu, prostu', adică! –, nu tu un rînjet, nu tu o porcărică... Ai văzut pînă şi la aplauze cum au ieşit, toţi în acelaşi timp, luminoşi, zîmbitori, unu' nu gîfîia, unu' nu se-ncrunta? Şi noi unde sîntem, mă, în toată chestia asta, unde? Eu nu mai ies din casă, să ştii! Mă aşez pe jos şi plîng, atît!"

Conversaţia „pe viu" din care am reprodus acest fragment a avut loc imediat după o reprezentaţie cu *A douăsprezecea noapte,* jucată în timpul „jumătăţii bucureştene" a Festivalului Internaţional Shakespeare de la Craiova. „Ei" erau actorii ruşi (toţi, bărbaţi) din spectacolul produs de Festivalul Internaţional „Cehov" de la Moscova în colaborare cu trupa britanică Cheek by Jowl şi regizat de faimosul Declan Donnellan. „Noi" era(m) teatrul românesc contemporan, dacă nu vi se pare prea umflată expresia. Noi fără ghilimele, convorbitorii, eram eu şi o importantă actriţă de teatru şi film din patria noastră.

„Ai văzut cum se mişcau ei pe bucăţica aia de scenă? Ai văzut cum cîntau, cum vorbeau, ce simplu, ce curat, ce frumuseţe? Şi bătrînul ăla – nu, lasă-l pe Arlecchino! –, bătrînul care făcea pe sufleurul, cum stătea în scenă, cum participa! Adică nu-i cădea coroana că ăilalţi au roluri şi el trebuie doar să aprindă şi să stingă lumînările... Ai văzut cum jucau toţi la un fel? Noi de ce nu mai putem, mă, să facem aşa teatru, de ce?... Aaa, dar e şi vina voastră! Că noi poate nu ne dăm seama, poate ni se pare că facem bine tot ce facem, da' voi, voi de ce nu daţi cu noi de pămînt şi nu ne treziţi la realitate?"

Conversaţia telefonică din care am reprodus acest (foarte scurt!) fragment a avut loc, la ore tîrzii, spre noapte, după o reprezentaţie cu *Arlecchino, slugă la doi stăpîni* de Carlo Goldoni, jucată la „Bulandra" de Piccolo Teatro din Milano şi regizată de Giorgio Strehler, marele regizor italian (şi european, şi mondial) dispărut în 1997. „Ei" erau actorii italieni, unii foarte tineri, alţii (inclusiv protagonistul Ferruccio Soleri) trecuţi de 70 de ani. „Noi" era(m), din nou, teatrul românesc contemporan – mai exact, în speţă, actorii români contemporani. „Voi" era(m!!!) criticii, cronicarii şi alţi scrietori despre teatrul românesc contemporan. Noi fără ghilimele eram (firește) eu şi o importantă actriţă de teatru şi film din patria noastră. Aceeaşi.

Entuziasmul ei disperat – ori, poate, disperarea ei entuziastă – nu era deloc nemotivat(ă) şi, mai ales, deloc exagerat(ă). Cele două trupe ne arătaseră, într-adevăr, un teatru de foarte bună calitate – şi cînd spun asta, spun în acelaşi timp prea puţin şi prea mult. Era artă ceea ce văzusem pe scenă şi, totodată, era meserie. Era fapt cultural extraordinar şi era viaţă teatrală obişnuită. În piesa lui Shakespeare, Declan Donnellan distribuise, ca pe vremea autorului, numai bărbaţi; majoritatea, tineri şi foarte tineri. Cei trei care jucau rolurile feminine (Viola, contesa Olivia şi Maria, camerista acesteia) – „schimbarea de sex" fusese operată la vedere, legîndu-li-se la repezeală o fustă pe deasupra pantalonilor – nu „maimuţăreau" mimica şi gesturile femeieşti, nici nu se „deghizaseră" în femei, ci erau, pur şi simplu, nişte bărbaţi jucînd (foarte bine) nişte roluri; întîmplător, acele roluri erau feminine. Secvenţele comice ale piesei – printre care, şi una de beţie cruntă – erau „descifrate" la fel de strict, de net şi de (cum să zic?) *economic* ca şi cele melancolico-dramatice şi, în ciuda unei destul de apăsate „localizări" (se lălăiau cîntece ruseşti), trimiterile la actualitate nu implicau nici o ieşire din cadrul stilistic, atemporal, al montării; din *stilul* ei.

Cît despre piesa lui Goldoni... Strehler a pus în scenă *Slugă la doi stăpîni* de şase ori, în răstimpul a aproape cinci decenii: a fost, pentru el, un fel de obsesie. Ceea ce găsise în această comedie în acelaşi timp simplă şi (ca intrigă) foarte complicată era, probabil, parfumul indicibil al trecutului – trecutul teatrului, trecutul Veneţiei fascinante, trecutul unei vieţi pline de farmec, de violenţă şi de inocenţă – şi, cine ştie, ocazia de a-i face fericiţi pe actorii din trupa sa de la Piccolo, pentru că fiecăruia, oricît de mărunt i-ar fi fost rolul, regizorul i-a „lucrat" un moment de bravură, un moment în care să ocupe prim-planul scenei şi al atenţiei publicului. Iar actorii au ştiut şi au putut, fiecare, să-şi „exploateze" din plin momentul, demonstrîndu-şi fie amplitudinea vocii, fie mobilitatea trupului, fie varietatea registrelor de joc – fie pe toate acestea, concomitent. Totul, într-o scenografie superbă, într-un ecleraj rafinat, într-un *stil* impecabil...

...Pe care teatrul românesc îl avea şi el, cîndva. Nu doar în montările celor mai buni, ci – redus, poate, la expresia minimă, aceea a *ţinutei* – în spectacolele obişnuite, „normale", de rutină. Şi pe care nu îl mai are acum – foarte rar – decît, pe unele porţiuni, în spectacolele zise „eveniment". În rest...

Dar, ca să nu cad iarăşi în pesimism (măcar pînă la următorul articol), reţin, din toată această suită de întîmplări mai mult sau mai puţin scenice, entuziasmul şi disperarea unei actriţe. Este, poate, un început.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Juan Carlos Onetti, *Despărţiri*, traducere din limba spaniolă şi prefaţă de Ileana Scipione, Colecţia „Babel", Editura Nemira, 2006.**

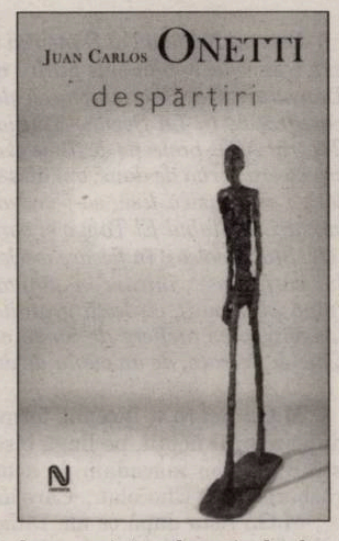

Ce carte minunată! O fi ea din 1954, dar pare încheiată de curînd, poate chiar azi-dimineaţă, şi dedicată cu o postmodernă reverenţă umbrei lui Marguerite Duras. E o carte anterioară boom-ului sud-american (ca o bună parte din opera uruguayanului Juan Carlos Onetti), însă ar fi putut foarte bine şi să îi succeadă, pentru că în aorta ei nu pulsează realismul magic, ci psihologismul magic, misterul nimbat al interiorităţii.

Povestea este a unui fost baschetbalist ftizic care se retrage să moară la un sanatoriu, şi este spusă de proprietarul unei „dughene" căruia i-a fost dat să-l întîlnească de cîteva ori şi să asculte bîrfele cîtorva terţi. Baschetbalistul era un singuratic şi un taciturn, dar omul cu dugheana are veleităţi de fizionomist, aşa că-i va intui de la bun început o „veche şi domesticită deznădejde", plus o neîncredere transformată în „obicei şi aliat echivoc". Cred că formulările acestea vă dau deja o idee despre penseta cu care Onetti îşi alege termenii...

Nu vor fi multe „întîmplări", nici cine ştie ce „fapte", ci mai degrabă gesturi, priviri rătăcite, muţenii, trădătoare detalii corporale, cîteva scrisori enigmatice, suspiciunea unor legături bolnăvicioase întreţinute de baschetbalist, un decor minimalist, cu o obsedantă groapă de gunoi a hotelului şi cu o gură a lumii slobodă, grăbită să enunţe şi să sporească prin presupoziţii trista taină a personajului.

Licoros şi ameţitor ca un *daiquiri* sau un *mojito,* romanul acesta e un model de proză prezumtivă căreia nu i se poate acorda prezumţia de nevinovăţie, ci de viciu al rafinamentului şi – vorba lui Carlos Fuentes – de „imensă iubire pentru imaginaţia literaturii".

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Arhiducele loveşte din nou

● **Franz Ferdinand, *You Could Have It So Much Better*, Domino, 2005.**

N-am vrut să dau crezare zvonurilor ciudate, ilogice, împotriva firii, care dădeau ca sigură prezenţa arhiducelui Franz Ferdinand prin topurile mondiale ale anului 2004, însoţit (şi sprijinit) de o suită impresionantă de adoratori care păreau să se dea în vînt după acele proclamaţii de eliberare de sub jugul imperialist al prostiei, adevărate manifeste redactate în limba engleză care purtau denumiri cel puţin bizare ca *Take Me Out* sau *Matinee.* Ce să caute el acolo? Şi de ce să găsească un ditamai arhiducele nod în papură imperialismului? Mai ales că ultima oară cînd am auzit pomenindu-se de el ca de o entitate formată preponderent din carne şi oase era tocmai prin 1914, cînd domnul în cauză se afla într-o vizită de lucru într-unul din acele orăşele balcanice, Sarajevo, dacă nu mă înşel. Unde mai pui că un moştenitor al tronului Austro-Ungariei ar fi avut prea puţine motive ca să se pună de-a curmezişul unei orînduiri care, de bine, de rău, arbora un aer mai mult decît protector cu toţi acei funcţionari publici care prestau servicii în calitate de arhiduci viitori împăraţi. Şi, credeţi-mă, nu atît gîndul că spectrul unui arhiduce bîntuie topurile mondiale, la mai bine de nouăzeci de ani de cînd persoana sa fizică adiacentă a fost scoasă din contextul realităţii de cîteva gloanţe bine ţintite (declanşînd cu acest prilej primul război mondial), a fost acela care să-mi inoculeze criza de scepticism, ci mai degrabă un soi de compasiune profundă pentru toţi acei cultivatori de sentimente balcanice care îşi doreau din adîncul inimii lor ca acel monstru cu sînge albastru să fi fost stîrpit odată şi pentru totdeauna. În numele acestei compasiuni m-am simţit obligat să verific veridicitatea acelor zvonuri şi, cum elanul meu detectivistic mi-a scos în cale cîteva piste sigure, evidente şi imbatabile ca *The Fallen, Do You Want To* sau *Walk Away,* n-a mai fost decît un pas spre acea concluzie eficace şi întregitoare care poartă numele de *You Could Have It So Much Better.* Îmi pare rău s-o spun, dar rezultatul pare sumbru: Franz Ferdinand trăieşte, a împrumutat accent scoţian, este format din Alex Kapranos (chitară şi voce), Nick McCarthy (chitară), Bob Hardy (bas) şi Paul Thomson (tobe), şi nu numai că trăieşte, dar pare să se simtă mai bine ca niciodată şi să nu se sinchisească nici cît negrul sub unghie de aversiunea noastră visceral balcanică. Să fiu în locul lui, aş face la fel. Ştiu şi cunosc o groază de lume care e dispusă să demonstreze că fără lecţia predată de istorie omenirea ar fi pierdută, dar, zău, în cazul ăsta parcă nu le-aş mai da dreptate. Judecaţi şi dumneavoastră: avem de-a face cu un Franz Ferdinand din Glasgow, care cîntă un *punk-pop* savuros, saturat de umor şi de refrene irezistibile, pulverizat de chitări simple şi dinamice, de mişcări alese, de prospeţime şi de dureri în cot inteligente, de curenţii şi valurile noi ale unui ocean mondial pe care mai plutesc şi alţi surferi spectaculoşi ca *The Hives, The Strokes, Interpol* sau *White Stripes.* Şi ar mai fi ceva: dacă ar fi rămas unul e de presupus că şansele de a fi ucis pentru a doua oară ar fi fost infinit mai mari decît în acest caz în care Franz Ferdinand a devenit patru. Pînă una, alta, sînt adeptul teoriei că între o trupă britanică de succes şi un arhiduce, masele îl vor alege mai degrabă pe cel din urmă ca exponent al nemulţumirii lor. Asta nu înseamnă că, în spiritul Balcaniadei noastre, Franz Ferdinand nu va rămîne un duşman. E ceva în acest duşman, poate prea mult Clash sau Pixies pentru gusturile obişnuite cu mici şi muştar. Mai e şi un aer greu de postmodernitate. Şi o atmosferă *cool.* Şi conceptul ăla de *fashion* străin pieţei Obor. Şi o agitaţie şi un zgomot generatoare de petreceri pe care, partea asta de continent, nu prea ştie să le danseze. Ar mai fi şi un sunet foarte bine pus la punct ca să nu fie considerat stil. Ce să mai: enervant rău. De data asta, presimt, însă, că o să supravieţuiască.

Dilema veche vă recomandă

● Evenimentul săptămînii trecute, în *România literară* nr. 17/2006: noua rubrică a lui Lucian Raicu, „Scrisori din Paris", prefaţată de Vasile Popovici: *„România literară,* prin directorul ei, a decis să reia o parte din textele citite la RFI de Lucian Raicu, după stabilirea sa în Franţa şi niciodată tipărite... Interesul lor e intact, fiindcă urgenţa e la fel de presantă şi emoţia miraculos de proaspătă." Sub presiunea acestei emoţii, din primul text, „Malraux la Pantheon", m-a fulgerat o idee raiciană: „Lumea de azi refuză cuvintele mari. Cu atît mai rău pentru ea, este mesajul, este avertismentul şi profeţia lui André Malraux". (Radu Cosaşu)

● O excelentă replică (la un articol al lui Teodor Baconsky apărut aici, în *D.v.*) scrie Radu Drăgan, sub titlul „Despre laicitate şi societatea modernă", în Atelierul LiterNet: http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=3341. (Alex. Leo Şerban)

● Micul roman al lui Arthur Schnitzler *Cu ochii larg închişi* (trad. Daniela Ştefănescu, Editura Trei), ecranizat în 1999 de Stanley Kubrick (acesta murind chiar în timpul filmărilor), nuvela unui scriitor foarte interesant, contemporan şi admirat de Freud, astăzi pe nedrept prea puţin cunoscut, o nuvelă de suspans la limitele misterului oniric, vorbind despre erosul în proximitatea morţii, despre fanteziile erotice şi frustrările infidelităţii neîmplinite, cu o replică finală esenţială pentru psihologia de cuplu: „Să nu cerem niciodată nimic de la viitor". Din păcate, în Colecţia „Eroscop" a Editurii Trei, Schnitzler stă alături de Virginie Despentes. Bleah! (Marius Chivu)

Simona SORA

puzzlecturi

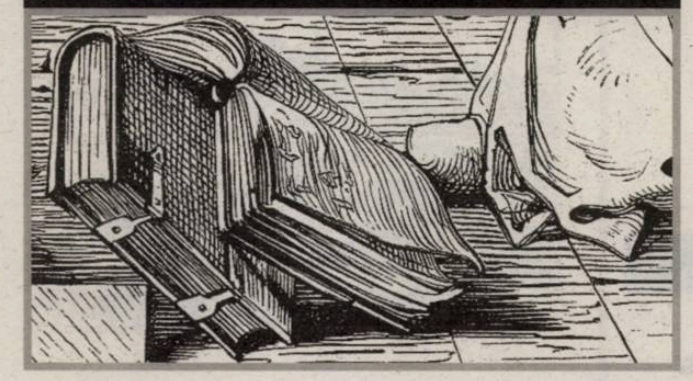

Amurgul conexiunilor tari

„Autorul este un fel de trup cu două capete, care încearcă, zadarnic, să se ridice la cer."

● **Dan Stanciu, Iulian Tănase, *Trusa instalatorului de umbre*, Locul Tare, 2006.**

Trusa instalatorului de umbre este cea de-a treia carte scrisă împreună de Dan Stanciu şi Iulian Tănase. Doar că prima avea patru autori *(Înainte/După* de Gheorghe Rasovszky, Dan Stanciu, Iulian Tănase şi Sasha Vlad), iar cea de-a doua era o carte în oglindă, folosind aceleaşi „obiecte poetice" în două volume foarte diferite. Cartea de faţă este scrisă de un autor „cu două capete" care nu se semnează decît pe copertă. Nu ştim – deşi, la o adică, i-am putea recunoaşte – cine a scris un vers sau altul, cine pune întrebarea şi cine răspunde, cine delimitează cadrul şi cine intră în el. Nici nu contează, par să spună cei doi poeţi, extrem de diferiţi în fond, uniţi în cărţi (şi în viaţă) de umbra suprarealismului recurent şi de o apropiere bineştiută de poezia (şi viaţa) lui Gellu Naum.

Astfel încît, cele şase secvenţe poetice din volum – despărţite de *intermezzo*-uri aparţinînd parcă unei a treia voci (Arnold Istrate – zugrav şi antropolog?) – încearcă nu armonizarea, cît insolitarea discursurilor. „Libera gîndire" bretoniană devine, în cazul celor doi (trei?), o liber-impusă asociere parţială din care rezultă nu doar (ne)aşteptatele *cadavres exquis,* nu doar o continuă dereglare a limbajului, ci de-a dreptul o redefinire a poeziei. Aş zice că e o poetică a locului de întîlnire, decurgînd din situarea pe aceleaşi poziţii faţă de poezie. Să nu ne amăgim, totuşi, doi poeţi autentici nu pot împărtăşi, fără distorsionare, aceeaşi poetică. Doar jocul, autoironia şi identificarea cu un dublu comun, pus la treabă, ca un „instalator metafizic", separă aici poezia de non-poezie. Şi încă ceva. Mai mult decît o „punere în comun" a gîndirii poetice, acest al treilea moment de colaborare poetică între Dan Stanciu şi Iulian Tănase este un pas înapoi, de tatonare „poietică", de privire dinăuntru a mecanismelor (lingvistice) ale poeziei. Între volumele fiecăruia şi această pauză de respiraţie, distanţele (de ton, recuzită) sînt la fel de mari ca între *Antitristul* lui Dan Stanciu şi amantul metafizic din *Iubitafizica* de Iulian Tănase. Dar ei nici nu caută apropierea. Cînd scriu împreună, rezultatul e, întotdeauna, un manifest anarhisto-suprarealist, o artă poetică ironic-distructivă. Cînd scriu poezie despre poezie, cei doi joacă „jocul tare", scriu la două capete şi la patru mîini despre mecanismele unui loc/fiinţă/stare/obiect numit poezie, ce vine şi din vechiul (dar neînvechitul) suprarealism, dar mai ales din preschimbările sale invazive în raport cu alte forme literare: „Cum să nu te joci cînd totul în jur nu e decît floarea care s-a ofilit marţi? ★ Dacă oamenii s-ar juca mai mult, pe pămînt ar fi mai multă precizie, dar şi mai multă ceaţă, totodată. ★ Jucîndu-te, te mişti liber printre biciclete. Nejucîndu-te, aduni la un loc cîţiva generali în retragere. ★ Există o memorie a jocului care funcţionează după aceleaşi reguli ca şi cele ale primului venit, de obicei un novice furios. ★ Dacă ai de ales între două jocuri, nu sta pe gînduri şi alege-l pe acela care îţi oferă o altă faţă a devenirii şi o schimbare a binelui în super".

Cei doi mizează pe poezia-joc, pe cîntărirea exactă a acesteia în raport cu limbajul comun, eliminînd, prin intuiţie, inspiraţie şi credinţă (dacă putem folosi asemenea poncife intense şi necuantificabile), „reptilele verbale" (clişeele) şi care scapă poezia de manieră, repetiţie şi non-poezie: „Cînd istoria se repetă şi această repetiţie te împinge în braţele jocului, e mult mai bine să vrei altceva decît ai vrut la început. ★ După ce s-a spus tot ce era de spus şi s-a jucat tot ce era de jucat, nu mai rămîne decît o eşarfă violetă. ★ Vă mai amintiţi jocul acela în doi care se sfîrşeşte cînd unul crede şi celălalt vede? ★ Sfîrşitul unui joc n-ar trebui să ne îngrijoreze, căci vor exista întotdeauna cîţiva giganţi care să acopere golul prea mare. ★ Fiecare joc poartă în el lumina unui final şi tenebrele unui clarvăzător. ★ Ar fi păcat să moară jocul. Pămîntul ar fi acoperit, ca printr-un farmec rău, de o pînză aspră, sub care ar colcăi ultimele scuze".

Mormanul de interogativitate (neexcluzînd mirarea şi surpriza) din cea de-a doua secţiune pare un scenariu erotic în care cei doi poeţi încearcă viril marginile poeziei. Doar că întrebările (Cînd?, De ce?, Unde? Vrei?) produc – ca în vis sau ca în dicteul automat – „un plus de ceaţă", o „iraţionalizare concretă" a cuvintelor şi un lest de umor negru: „Cînd îţi pune Dumnezeu mîna în cap? / Cînd te joci prea mult cu propria umbră."; „De ce îngerii nu au sex? / Pentru că mizeria a acoperit strălucirea."; „Unde se află Raiul? / La vreo patru kilometri de Piteşti."

La fel, în „Amurgul conexiunilor fragede" avem o constantă relaxare a legăturii cauză-efect, o frîngere a lanţului logic, stilistic, lingvistic. Versurile de aici sînt leme, versete profane, în care contează doar tonul, eufonia şi euforia surprizei: „Sexul nu e totuna cu dragostea. Totuşi, se poate spune despre sex că este măsura unei gestionări corecte a fondului de pensii"; „Moartea este o întrerupere a frazei"; „România este patria celor care au uitat ce bine era înainte de facerea lumii". Cei doi „fanatizează" epic, construind (din frînturi de arte poetice ludice, întrebări lăsate în suspensie, întreruperi ale limbajului) personaje de-o pagină ca *femeia-care-nu-se-opreşte-o-clipă-din visat*, *pietonii cu gurile pline de ouă de şarpe* sau ca urmuzianul personaj *căruia i s-a desfăcut înţelegerea.*

Jocul de-a jocul din *Trusa instalatorului de umbre* e extrem de serios, tocmai fiindcă nu se ia în serios. El vorbeşte – în ghicitori suprarealiste cu tîlc oniric, în haiku-uri suspendate, în sentenţe fracturate unde non-sensul stă la originea umorului – despre chipul poetic al vieţii şi despre pauza de respiraţie a morţii. Dar nu e deloc o carte pentru oricine. Vorba vocii cu două capete: „Cînd te simţi trist şi didactic, e mult mai indicat să laşi jocul la o parte şi să faci o ciorbă sau un ocol al frazelor stoarse de sens".

Măcar ai alternativă!

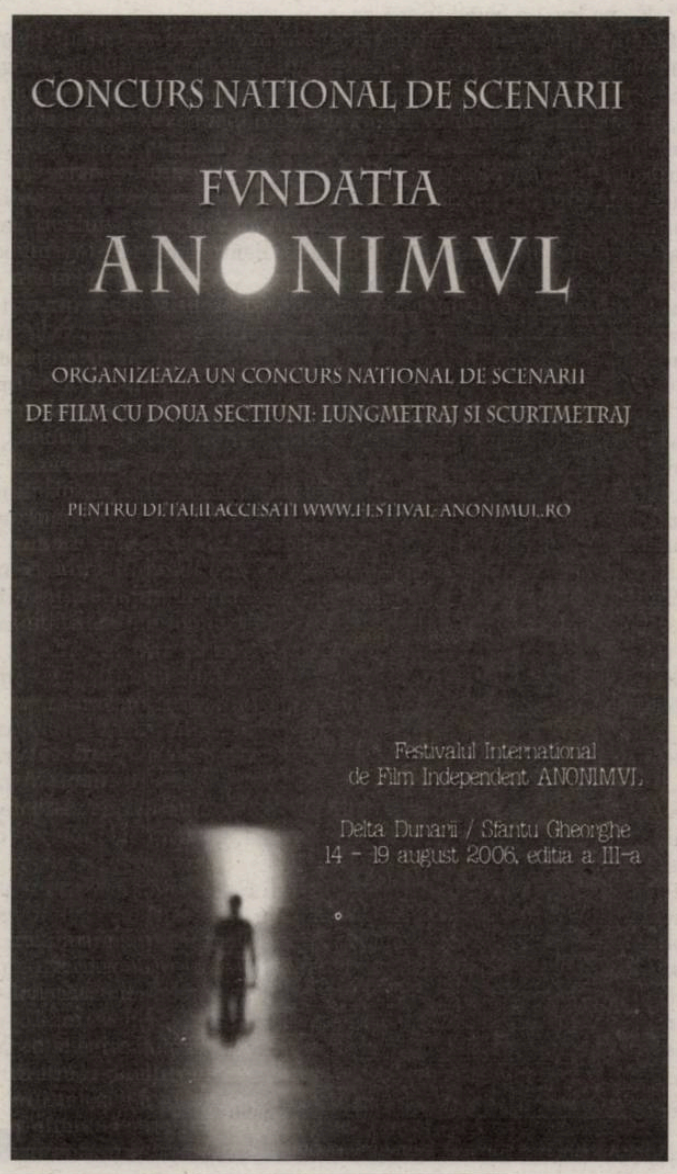

Andrei GORZO

dilematograf

Porniri porno

● ***Azucena – Îngerul de abanos*** **(România, 2006), de Mircea Mureşan.**

Săptămîna asta nu vreau decît să vă spun o poveste.

Locotenentul Matei (Alin Panc) păzeşte graniţa româno-moldovenească. În timpul liber, locotenentul Matei discută despre rasism cu un subaltern (Alexandru Bindea). Din discuţii reiese clar că locotenentul Matei e vehement anti-rasist. Din întregul film reiese clar că regizorul-scenarist Mircea Mureşan e vehement anti-rasist sau, în orice caz, intens preocupat de actriţele cu ten închis – fie ele şi actriţe cu ten deschis, care s-au bronzat intensiv la lampă. Cea mai preţuită dintre acestea e Olimpia Olari, care-şi face debutul pe marele ecran în rolul unei ţigănci numite Azucena. Azucena e o mîndră fiică de bulibaşă (Ştefan Sileanu, care pare să se creadă în *Apus de soare).* Printre hobby-urile ei se numără statul la soare în pielea goală, statul la eclipsa de soare (din 11 august 1999 – ziua în care începe povestea) în pielea goală, statul în ploaie în pielea goală, „ghicitul în sîni" (artă în care se oferă să-l iniţieze şi pe locotenentul Matei) şi, după toate aparenţele, cursurile de dicţie. N-o vedem participînd efectiv la un astfel de curs, dar e clar că exersează non-stop – altfel de ce ar vorbi ca o casetă de învăţare a limbii române? „Matei, ştiu eu un loc ascuns", spune ea, accentuînd tot ce se poate accentua, inclusiv virgula – asta, desigur, în timp ce se zbenguie goală. Nu e de mirare că, în faţa acestui spectacol, toată lumea îşi pierde capul. Locotenentul Matei îşi pierde capul şi uită că avea o prietenă (Diana Munteanu). Omologul lui basarabean, Vanuşa (Şerban Ionescu), îşi pierde capul şi începe să bată la uşa lui Matei în toiul nopţii, dîndu-se cu fundul de pămînt şi zbierînd, sfîşietor, că vrea şi el – „Măcar o daaatăăăhhh-ho-ho-ho!". Mircea Mureşan îşi pierde capul şi uită că locotenentul Matei avea o prietenă (Diana Munteanu); aceasta dispare din poveste fără nici o explicaţie. Asta da pasiune: nimic nu mai există pe lîngă ea.

Cel puţin pînă pleacă Azucena şi apare Doly cu un singur *l* (Nicoleta Luciu). Ştim din subtitluri că e Doly cu un singur *l*. Subtitlurile sînt acolo pentru că Doly e indiancă şi vorbeşte englezeşte. Adevăratul ei nume e Indira şi ea face parte dintr-un grup de imigranţi clandestini pe care locotenentul Matei îi salvează din apele Prutului. Văzînd-o şocată şi înfometată, Matei o ia acasă, o hrăneşte – e adevărat, numai cu pîine şi suc (din ce vedem noi), dar la lumina romantică a unei lumînări. „Sînt virgină", aflăm din subtitluri că i-ar spune ea, deşi mie mi s-a părut că-i spune: „Ai ămă vărgil". La care el răspunde încuietor: „Sidaun pliz". După care înnebuneşte de tot. Azucena e uitată. De prietena lui (Diana Munteanu) ce să mai vorbim? Acum pare hotărît să se dea la toate femeile care-i ies în cale, începînd cu vînzătoarea de la care cumpără haine pentru Doly-Indira. (Hainele respective par să consiste din desuuri.) Nici Doly-Indira nu se lasă mai prejos: intră numaidecît în jocurile lui voyeuriste (pretextul lui e că vrea să-i facă paşaport şi are nevoie de poză) şi, în cursul şedinţei foto care urmează, ia tot felul de atitudini lascive. Dar imediat după aceea revine la vechea ei atitudine cuminte-speriată, întrebîndu-l cu sfială: *„Would you like some oral love?"*. Colac peste pupăză, reapare obsedatul de Vanuşa, mai convins ca niciodată că vrea şi el. Cînd se întîmplă asta, Matei nu e acasă; a plecat s-o caute pe adevărata lui iubire, Azucena. (Cît despre prietena lui (Diana Munteanu), tot nimic: nici o veste.) Convinsă (în mod eronat) că Matei profită de neajutorarea imigranţilor, Azucena s-a dus şi s-a făcut dansatoare într-un local sordid. Ne convingem cît de sordid e localul atunci cînd Matei, căutînd peste tot, întrerupe o echipă de filmare din lucrul la un porno. Cel puţin cred că din asta o întrerupe. E la fel de posibil s-o fi întrerupt din lucrul la alte secvenţe – ulterior tăiate – din filmul *Azucena:* în viaţa mea n-am văzut un film care să vrea cu atîta disperare să fie porno, şi să nu reuşească. Ceva îl tot reţine. Ce anume? Dificultatea de a-i comunica această schimbare de tactică lui Ştefan Sileanu, care clar credea că joacă Shakespeare? Amintirea unui anumit premiu pentru debut, acordat cîndva la Cannes unui film numit *Răscoala?* Fantoma severă a Vitoriei Lipan – eroina unei alte ecranizări semnate Mircea Mureşan? Că doar nu l-o fi reţinut respectul pentru contribuabil! *Zău,* nu era cazul! Vine un moment cînd orice film de calitatea *Azucenei* e obligat să se privească în oglindă şi să se întrebe: „Am curajul de a-mi fi credincios mie însumi, de a-mi urma adevărata chemare?" *Azucena* nu adună niciodată curajul ăsta, dar adevărata lui chemare rămîne clară şi vibrantă pînă la capăt şi există un moment măreţ, în ultima parte, cu Valentin Teodosiu în rolul unui peşte cu apucături de fiară (chiar face: „Grrr!"), călărit de trei fete deodată. Sînt cinci ani de cînd mi-am jurat să nu mai spun „nu" nici unui film românesc şi în timpul ăsta am îndurat şi am învăţat multe, dar iată că mai apare din cînd în cînd cîte o monstruozitate în faţa căreia mă simt din nou „laic ă vărgil".

trecerea prin reviste

Repere *Geografice*

● Klaus Bachmann, „Tainele nopţii": „O treime din viaţă ne-o petrecem dormind. Medici şi biologi trudesc neobosit la elucidarea unei stări stranii care nu permite multor sute de mii de oameni să-şi găsească odihna din timpul nopţii. Şi la aflarea unui răspuns care să pună în sfîrşit capăt unei dileme fundamentale nelămurite încă: de ce are, de fapt, organismul nevoie de somn?" (p. 32-51).

● Hania Luczak, „Insula bătrînilor fericiţi": „Nicăieri oamenii, în special femeile, nu ajung la o vîrstă atît de înaintată ca pe insula Okinawa, pe deasupra şi cu o sănătate perfectă. Care să fie oare magica formulă căreia i se datorează puterea şi bucuria de a trăi? Răspunsul bătrînelor: un surîs. Urmat de invitaţia de a le însoţi o vreme în propriul cotidian." (p. 54-64).

● Pamela Grim, „Lovit de fulger": „Lumină orbitoare, tunete asurzitoare. Pentru locuitorii oraşelor, furtunile reprezintă mai degrabă un spectacol decît un pericol iminent. Numai dacă stau în casă şi nu sunt loviţi de fulger. Altfel, ajung la spital. Un medic povesteşte." (p. 66-72).

● Matthias Glaubrecht, „Aventuri la firul ierbii": „Trăim în vremea gîndacilor. Aceste creaturi cu o capacitate deosebită de adaptare au invadat toate regiunile planetei datorită varietăţii biologice nemaiîntîlnite la altă grupă de animale. Din cele mai vechi timpuri, omul se raportează contradictoriu la gîndaci. Anumite specii sunt apreciate ca talismane sau bijuterii, altele sînt combătute cu toate mijloacele posibile. Nu doar pentru că distrug recoltele, ci pentru că provoacă repulsie." (p. 74-91).

● Uwe George, „Ca un Vatican în deşert": „În momentul în care arheologii polonezi s-au apucat de săpături, nu se ştia încă mai nimic despre regatele creştine apuse ale Nubiei. Sau despre cele situate pe malul răsăritean al Nilului, în nordul actualului Sudan, acolo unde odinioară se ridicau semeţ zidurile unei mănăstiri. Bogăţiile ei nebănuite răsfrîng o lumină puternică asupra istoriei regiunii." (p. 92-110).

● Michael Stuhrenberg, „Laguna din Langa-Langa": „Construiesc insule artificiale, plătesc cu bani din scoici şi vorbesc uneori cu rechinii. Cu toate acestea, în laguna oamenilor de apă sărată riscă să se piardă ceva unic. Iar vizitatorul nu trebuie să se comporte ca şi cum ar înţelege tot ce se petrece în această lume." (p. 112-124).

● Ina Rometsch, „Cum se trăieşte, de fapt... ca doctor de palmieri în Beverly Hills?", interviu cu Ken Pfalzgarf, doctor de palmieri: „Bătrîneţea şi bolile nu sunt subiecte prea îndrăgite în California, mai ales printre celebrităţile de la Hollywood. La palmieri, problemele care apar odată cu trecerea anilor nu pot fi trecute însă prea uşor cu vederea. Şi nici nu se poate apela la miracolul chirurgiei estetice. Este nevoie, aşadar, de un specialist." (p. 128). (**R. P.**)

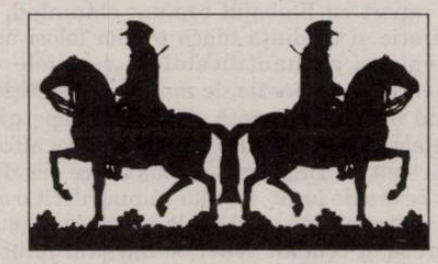

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Note informative despre ce se mai vorbeşte în oraşul nostru

A., după ce savurează o bere Stella Artois: „Sînt atît de comod încît evit pînă şi efortul deloc complicat de a mă lua ca măsură a lucrurilor".

În evoluţia „sinelui său lărgit", B. a ajuns să se emoţioneze doar de propriile sale idei.

C. pînă şi în urile sale este foarte laş, dar posedă curajul să o recunoască.

D. mi-a spus aseară că el nu poate trece peste faptul că fără *Huliganii* lui Eliade, citiţi la 17 ani, nu ar fi devenit, în '47, antiburghez şi, în consecinţă, utecist.

E., soţia lui, l-a completat: la întrebarea lui Patapievici către Ţurcanu (de ce e scandalos că Eliade a militat într-o organizaţie extremistă şi e mai puţin scandalos că şi Pătrăşcanu şi Belu Zilber au activat şi ei într-un partid extremist?), ea i-ar propune lui „Horia" să schimbe cuvîntul „scandalos" cu „dureros", care ar evita orice grad de comparaţie a adjectivelor.

F. nu se teme de paradoxuri, pentru el „toţi oamenii dintr-o bucată sînt incompleţi".

G., întors din SUA, se miră de 'telectualii români care demască dictatura din România şi nu păţesc nimic, pleacă din studio la un bar de noapte şi ajung acasă vii şi nevătămaţi: „Dictatura din România e la fel de originală ca democraţia".

H., aseară, la Turabo Bar, i-a răspuns lui I., care bătea tare în masă că evreii conduc lumea şi fac ce vor: „Exact! Au o asemenea putere încît Yascha Heifetz a impus *Hora staccato* ca o piesă de rezistenţă şi Leopold Stokowski a orchestrat-o pentru Filarmonica din New York... E clar că i-a corupt Grigoraş Dinicu".

J. vrea să-i comande lui Ion Barbu un tricou unicat pe care să stea scris, de pe piept pînă la buric: „Nu intra în provocările celor care nu ştiu să rîdă!".

K., entuziasmat de *Brighton Rock,* romanul lui Graham Greene, a citat în primul rînd „codul lui Dallow": „Totul e OK, dacă nu exagerezi". L. l-a întrebat: „Da' poţi?". K., pe loc, l-a băgat în mă-sa.

Transfigurat vocal, M. m-a sunat ca să-mi povestească o schiţă văzută de el, dimineaţă, în blocul lui: doi vlăjgani cărau pe scări o banchetă de piele, „grea de-ţi tăia respiraţia, Radule..."; la fiecare etaj, se odihneau şi unul ofta: *o, God!* şi celălalt: *o, man!,* după care porneau stabilind care dintre ei să fie în *pole position;* din cînd în cînd, la cîte o manevră, unul striga: *too much!* „Mi-au explicat că ei n-au carte, se uită la filme şi au putere de reţinere."

N., unul din ştabii financiari de la Dinamo, s-a declarat „bulversat şi confuz", după ultimele prestaţii ale echipei; suporterii îl consideră „o mizerie umană".

O. m-a ţinut o oră la „Spring Time" ca să-mi demonstreze că există oportunişti corecţi politic şi oportunişti incorecţi politic.

P. – după ce şi-a scos o sumă de la „un perete al BCR-ului" – m-a luat la plimbare pe Calea Victoriei şi mi-a zis că nu are nimic împotrivă ca acela, comunismul, să fie condamnat, dar după aceea să se precizeze într-o anexă că şi pe vremea aceea, totuşi, „se putea muri după o femeie", cum a fost cazul lui cu o secretară de partid.

R. şi-a notat în jurnalul său intim fraza lui Cioran către Ierunca: „O, unde aş avea eu trecutul tău troţkist!".

S., un bătrîn încă marxist, se gîndeşte să se mute lîngă Bucureşti, într-o bojdeucă de mult ochită de soţia lui, şi să scrie pe frontispiciul ei: „Din păcate, nu sînt decît o nuanţă. (Friedrich Nietzsche)".

T. o ţine una şi bună: cea mai importantă declaraţie de la Kremlin, înainte de căderea Zidului, a fost aceea a consilierului lui Gorbaciov, Gheorghi Arbatov, în mai 1988, publicată în *Time:* „Vă pregătim o lovitură teribilă. Sîntem pe cale să vă lipsim de duşman".

U. – fără să se lamenteze: „Milioane de oameni nu au citit, dacă au citit, decît Biblia şi tot eu sînt livresc!?".

Lui V., turist israelian, nu-i iese din minte ultima poveste cu Ygal Amir, condamnat pe viaţă pentru asasinarea lui Itzhak Rabin: după ce s-a căsătorit, fără a fi de faţă, cu Larissa Trimboler, rabinii lui au îngăduit s-o lase însărcinată prin însămînţare artificială; în toate discuţiile bucureştene, V. revine la poveste ca în bancul lui Mircea Crişan cu castraveţii pe care-l ştie, zice el, de cînd depusese actele ca să plece din România, prin '70...

W. mi-a comunicat, în şoaptă, de parcă ar fi ceva subversiv, că „după mintea mea" comunismele au şi ele o logică religioasă: au existat comunişti protestanţi (în Cehia, Polonia, Ungaria...) şi comunişti ortodocşi (în Rusia, în România...).

X. a spus-o clar într-o emisiune sportivă: „Nu ne susţine nimeni în fotbalul mondial, la FIFA, la UEFA, fiindcă ne-am trădat aliaţii la 23 august 1944".

Z. – oricît i se cere să renunţe la prostia asta – insistă şi susţine că alta ar fi fost soarta revoluţiei din '89 dacă Iliescu ar fi acceptat propunerea lui Coposu de a intra în PNŢ.

P.S. Iniţialele le pot desecretiza oricăror servicii speciale.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Autojurnal de ambe sexe

Apocalipsa a venit! Sînge peste tot! Crime la tot pasul! Dumnezeu ne-a părăsit! Universul abandonat în mîinile diavolului! Ţara asta nu e centrul universului! Hermeneutica criminală! Javrele peratologice au ieşit pe stradă şi ne-au abandonat pe unii altora! Abundenţa e gnoseologică şi macră! Papagalii vorbesc! Elefanţii trag apa cu trompa! Sînteţi nişte irefutabili! Apocalipsa a venit! Dumnezeu ne-a părăsit! Universul abandonat în mîinile diavolului! Ţara asta nu e centrul universului! Hermeneutica criminală! Javrele peratologice au ieşit pe stradă şi ne-au abandonat pe unii altora! Abundenţa e irefutabilă! 'R-aţi ai dracului de cool-işti! Jos exitpole-urile! Jos vectorii progresului! Jos fermoarele! Trăiască inundaţiile, aviara! Ana are mere! Intenţionalitatea mănîncă cîrnaţi! Conştiinţa e o vacă! Fenomenologia e un bou! Transcendentalul e!d!ste homosexual! Cartezienii sînt nişte vampiri! Empir!o!ismul este la 2 litri! Metafizica mănîncă chipşi! A pri!b!ori are muşchi! Vaca vrea sînge! Cosmogonia latră! S!i!ugativa nu mai suge! Creionul e o cîrpă! Apocalipsa a!t!venit! Unde? Cînd? De ce? Sînge peste tot! Crime la to!o!t pasul! Dumnezeu ne-a părăsit! Universul!ci! ab!c!andonat în mîinile diavolului! Ţara asta nu!i!e centrul universului! Hermeneutica criminală! Javrele peratologice au ieşit pe stradă şi ne-au aband!t!onat unora altora! Abundenţa e gnoseologică şi macră! Papagalii vorbesc! Elefanţii trag apa cu trompa! Sînteţi nişte irefutabili! Apocalipsa a!i!venit! Dumnezeu ne-a părăsit! Universul aba!t!ndonat în mîinile diavolului! Ţara asta nu e centru!o!l universului! Hermeneutica criminală! Javrele!r! peratologice au ieşit pe stradă şi ne-au abandonat un!ii!ora altora! Abundenţa e irefutabilă! 'R-aţi ai dracului de cool-işti! Jos exitpole-urile! Jos vectorii progresului! Trăiască inundaţiile, aviara! Ana are mere! Intenţionalitatea mănîncă cîrnaţi! Conştiinţa e o vacă! Fenomenologia e un bou! Transcendentalul este homosexual! Cartezienii sînt nişte vampiri! Empirismul este la 2 litri! Metafizica mănîncă chipşi! A priori are muşchi! Vaca vrea sînge! Cosmogonia latră! Sugativa nu mai suge! Creionul e o cîrpă! Nu mai lăsaţi laşitate pe clanţă! După gîndire, trageţi apa! Unde? Cînd?

În intersecţia Moşilor cu Dacia. Pe 24 aprilie mi-a murit bateria maşinii. Nici un şofer, nici un taximetrist nu a avut cablu să-mi dea curent. Între orele 9-12.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

O carte pentru fiecare

Era acolo, pe lada patului. O carte oarecare ce se găsea de fiecare dată pe noptiera tatei. Aveam vreo 14 ani şi pînă atunci nu citisem decît „ceea ce trebuia“, adică lecturile obligatorii de la clasă, ajungînd să-i urăsc pe Creangă, pe Eminescu sau pe Garabet Ibrăileanu pentru comentariile stupide pe care eram obligată să le înghit.

Pentru un minut m-am apropiat de noptieră să privesc mai bine; cu colţurile rupte, culorile şterse, epuizată: „prin cîte mîini şi sub cîţi ochi va fi trecut, de-a ajuns în halul ăsta!“, mi-am zis. Am citit titlul, cu glas tare: *Cei trei muşchetari* de Alexandre Dumas, bineînţeles pronunţînd prost, că la cîtă franceză se făcea în şcoala mea nu ştiam să zic decît *bonjour* şi-atît. A fost prima mea lectură!

Tata nu ne-a cerut niciodată să citim, nici nu ne-a explicat de ce ar trebui să citim, nici n-a fost niciodată la şedinţele cu părinţii, nici nu ne-a ajutat vreodată să ne facem temele. Ne-a transmis însă gustul pentru lectură, pasiunea pentru citit, dragostea pentru carte. Ţăran muncitor, şcolit la şcolile profesionale ale României socialiste, cu părinţi săraci, fraţi o droaie, n-a putut să-şi termine studiile. De altfel, nu era nici prea ambiţios şi nici nu l-a deranjat niciodată că-n loc să fie căpitan la Marea Neagră (şcoală pe care n-a mai terminat-o) se-ntorsese la ţară să lucreze toată viaţa într-o fabrică comunistă. Avea însă o poftă de nestăvilit pentru lectură. Şi-l regăseam iarna în miez de noapte, uneori la lumina lămpii şi la gura sobei, cu cartea pe genunchi, citind. Sau vara, într-un colţ de curte, ascuns de privirile noastre, ghemuit, fumînd şi citind. Sau primăvara, rătăcit printre roşiile şi castraveţii din seră, sorbindu-şi cafeaua, citind. Sau toamna, în fundul grădinii, ronţăind pîine uscată (avea ulcer), citind. Citea orice, literatură, istorie, tratate de matematică, fizică, agrononomie (dată fiind pasiunea lui pentru grădinărit), filozofie, poveşti, poezie. Cărţi bune şi cărţi proaste, cărţi grele şi cărţi „uşoare“, dar niciodată sau foarte rar cărţi româneşti. Habar n-am de ce! Aşa că, atunci cînd m-a surprins că i-am „furat“ cartea, a început să aducă din ce în ce mai multe. El nu putea ţine pasul cu mine, apoi cu noi toţi, căci de la mine boala a trecut la ceilalţi doi fraţi. Mama citea mai puţin, dar cînd verdictul tatei cădea: „Este o carte foarte bună, merită!“, se străduia să fie în ton cu noi. Pe vremea aceea cărţile se găseau greu, habar n-am de unde scotea tata Dumas, Zévaco, London, Balzac, Zola, Dickens, Scott, Hugo, Twain, Poe, Austen, Mitchell, Brontë, Stendhal, Dostoievski şi multe altele. Nu discutam niciodată subiectul cărţii, fiecare era lăsat să-l înţeleagă, să-l „adulmece“, să-l priceapă cum credea mai bine, spunea doar atît: „cartea asta-i cam grea, după ce-o termin o iau de la capăt, că n-am înţeles-o prea bine“. Aşa că o mai citea o dată sau poate de trei ori pînă îi „dezlega“ misterele.

© L. Munteanu

Mi-aduc aminte că într-o seară de Crăciun (prin 1985) a venit cu daruri: un sac de cărţi, întreaga colecţie cartonată, nou-nouţă şi frumos aranjată pe numere din atît de mirificul Jules Verne, plus globul pămîntesc, de care, credea el, aveam nevoie pentru a identifica poveştile verniene. Mama s-a crucit şi s-a alarmat că dăduse poate toată chenzina, or, la trei copii, nu îşi permiteau aşa ceva. A calmat-o, în stilul lui nepăsător: „Stai liniştită, am făcut un împrumut la C.A.R., îl achităm noi!“. Şi l-au achitat, iar noi ne-am desfătat o iarnă întreagă cu lumea imaginară a lui Jules Verne, căutînd cu înfrigurare ţări şi oceane, mări şi ţinuturi îndepărtate, fluvii şi deşerturi pe globul nostru gata să ne dezvăluie o lume, stimulîndu-ne imaginaţia de-a călători cu ochii minţii în spaţiu şi timp.

Aşa am învăţat ce înseamnă să citeşti, aşa am aflat că există şi altceva dincolo de banalitatea existenţei cotidiene, că lectura este un deliciu rezervat numai celor ce ştiu să-l deguste, că stimulează imaginaţia trimiţîndu-te în lumi nebănuite şi înlănţuindu-te în poveşti care ar fi putut sau care erau ale tale măcar pentru o vreme.

Tata citea pur şi simplu, fără să-şi pună întrebări la ce-i foloseşte, fără să se gîndească că ar fi o pierdere de timp, timp pe care îl fura cu măiestrie în lungile nopţi de insomnie, păcălind boala ce nu-i dădea pace. Citea pentru el, citea pentru că voia să ştie, pentru că voia să cunoască. Nu făcea niciodată paradă de cunoştinţele lui, doar uneori la mesele de sărbători obişnuia să mă tachineze, spunîndu-mi: „Fata tatii, eu ştiu mai multă istorie decît ai învăţat tu în cinci ani de facultate“. Şi într-adevăr, ştia; nu ştia însă cum să folosească tot ceea ce citise, dar pentru că nu citise cu un scop anume, nu-l interesa. Pentru el importantă era pasiunea lecturii şi nu folosirea cuvintelor.

De vreo cîţiva ani am redescoperit literatura română de secol XIX, apoi pe cea de pînă la cel de-al doilea război mondial. Şi ca şi el, citesc şi recitesc cărţi care mi-au devenit dragi, cărţi de care mă leagă nostalgia copilăriei.

libertatea de impresie

De oaie

Am fost după mulţi ani pe drumul ce leagă Predealul de celebra cabană „Trei Brazi“. Peisaj frumos, natură reînviată, zăpadă pe crestele Bucegilor. De-o parte şi de alta au apărut o mulţime de vile şi hoteluri simandicoase, cu steaguri şi inscripţii în mai multe limbi. Gazon stropit automat, geamuri colorate, lemnărie vopsită după ultima modă şi tehnologie (de preţuri n-am întrebat, dar le ştiu pe cele de la *Orizont)*. Înfloreşte turismul, ai zice, şi chiar că aşa ar trebui să fie. Numai de n-ar fi drumul. Adică, asfaltul care s-a contorsionat prin serpentine de parcă ar vrea să curgă la vale, cu gropile lui cu tot, peste care chiar şi maşinile de teren trec foarte încet. Caldarîmul se conformează şi el unui ciclu natural. Refăcut uneori, mai spre toamnă, de mîna omului, tinde primăvara, după dezgheţ, să-şi recapete stadiul original, acela de pietriş şi nisip. Printre mîndrele vile şi hoteluri (făcute probabil de oameni harnici cu iniţiativă) se strecoară aşadar, şerpuit şi ruşinos, opera blîndei şi statornicei noastre administraţii. Aceeaşi veşnică structură în spiritul căreia se face şi pasajul de la aeroportul Otopeni, o lucrare simplă, care se întinde peste cîteva zeci de metri şi peste ani. La fel ca şi podul de pe drumul Tîrgovişte-Bucureşti, întins la rîndu-i, nu atît peste calea ferată, cît peste ani. Ca să nu mai vorbim de autostrada fără sfîrşit Bucureşti-Piteşti (se aude acum că şi noua autostradă a Soarelui a fost inundată). În aceste condiţii, nimeni n-ar mai trebui să-şi facă iluzii sau să se bucure de vreo lucrare terminată. Regula e că vine una nouă prin apropiere, cu altă mizerie şi alt disconfort. Cînd şi aceasta se va termina, cea dinainte e deja stricată. Construcţia şi paragina conlucrează într-o bună coaliţie împotriva lucrului finit şi trainic. Mai importante sînt devenirea, tranziţia sau transhumanţa. Orice-i bun se poate pierde într-o mare de nesimţire. Exemplele celor care se opun acestor adevărate reguli ale locului sînt încă descurajante. Italianului care încearcă să mai scoată ceva din vechea cetate a Rîşnovului i se spune că o strică. De parcă ar mai fi fost ceva de stricat între acele ziduri părăsite unde păşteau oile. Mioriţa noastră cea de toate zilele din cauza căreia, cică, ar fi pierdut şi Steaua. Pentru că altă explicaţie mai bună n-am aflat pentru acea înfrîngere. Mioara patronului, care şopteşte: „asta e“, după ce bacii de pe iarbă s-au mîngîiat cu vorba „las' că merge şi aşa“. Rezultat firesc într-o ţară cu un zid părăsit, cu mulţi miei şi oi filozoafe, păzite de lupi şi ciobani cu bani. Acolo unde reuşita e excepţie şi munca... o adevărată prostie.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

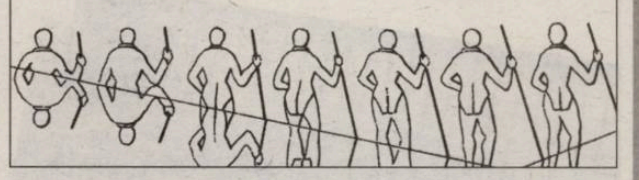

Distracţie în disoluţie

Parcurile de distracţii rămîn unul dintre simbolurile, dar şi dintre idealurile copilăriei. Eu una eram o mare fană (şi am rămas, parţial) a Luna-Park-urilor de la mare, ca să nu mai vorbesc de Orăşelul Copiilor din Bucureşti (la Disneyland nu am ajuns încă, rămîne un deziderat). Orăşelul Copiilor a fost parcul de distracţii al copilăriei mele. A fost, dacă se poate spune aşa despre un astfel de stabiliment, o realizare comunistă, inaugurat cam odată cu Sala Polivalentă. Atunci totul părea extraordinar, de la gărgăriţele care se învîrteau săltat, pînă la falnicul *Montagne russe,* oribila Casă a Groazei sau Trenuleţul Copiilor, care făcea înconjurul Orăşelului. Însuşi Moş Gerilă inaugurase parcul de distracţii şi la acţiunea lui participaseră mulţi pionieri din Bucureşti, care, evident, primiseră şi cadouri.

Acum, generaţia copilului meu a redescoperit Orăşelul Copiilor. Cîţiva copii din clasa lui Luca, care locuiesc în zonă, au venit în clasă şi au povestit ce grozav e, în continuare, acolo, şi ce multe lucruri poţi să faci. Aşa că am hotărît să facem o expediţie acolo, cu Luca şi încă o fetiţă. Cînd am intrat, pustiu. Un loc părăsit, departe de gloria de altădată.

La început, mi s-a părut că nu merge nimic şi prima reacţie a fost să fug. Totuşi, ne-am luat inima în dinţi şi am intrat. Primul obiectiv: Casa Surprizelor sau a groazei. „Probele“ de acolo au rămas aceleaşi ca în copilăria mea: butoaiele care se învîrtesc, podul care se ridică cu un crocodil de plastic dedesubt, scările care merg una în sus şi una în jos, labirintul oglinzilor şi marele tobogan-ţeavă pe care aterizezi spre ieşire. Cînd au fost concepute, în anii '80, erau de-a dreptul avangardiste. Acum sînt depăşite de Casele Groazei de la mare şi de intrarea în Castelul Bran, care au adoptat stilul, mai novator, interactiv: unul din angajaţii stabilimentului se îmbracă în schelet sau vampir şi-i aşteaptă pe doritorii de fiori la cotitură, unde-i bate pe umăr sau le face diverse feluri de Bau. Şi în Orăşelul Copiilor un angajat i-a însoţit pe copii înăuntru, dar nu ca să-i sperie, ci ca să-i ajute acolo unde lipsea cîte o treaptă sau mecanismele scîrţîiau.

Angajatul de la Casa Surprizelor era unul din cei mai profesionişti, în contextul derizoriu general. Alţi păzitori de maşinuţe sau umbreluţe erau fie abţiguiţi, fie şmecheri.

La ruletă, un cuplu *middle-aged* te îmbia să-ţi încerci norocul de mai multe ori, cu o amabilitate care degenera, pe faţă, în nesimţire. Insistau atît de vehement, ca şi cum ar fi fost o obligaţie morală. Deja distanţa de la drăgălaş la hidos se micşora sensibil: dacă aş exagera, aş spune că mă simţeam ca-n *Dogville,* în care atitudinea politicoasă a oamenilor era doar o aparenţă, ţinîndu-se într-un fir de aţă, gata, la cea mai mică adiere, să devină ostilă.

Am rezistat eroic ispitelor deloc subtile ale celor de la ruletă care, atunci cînd am plecat fără să mai dăm încă 30.000 de lei (ăsta era preţul standard al oricărei distracţii) şi-au schimbat vădit expresia, din mieroasă prost mascată, în agresivă şi am trecut mai departe, la avionaşe. Acolo, cei doi îngrijitori (se pare că gestionarea în perechi este un obicei în Orăşel), mirosind puternic a băutură, au vrut să ne convingă şi pe noi, adulţii, să ne dăm în respectivul carusel. Au făcut-o de astă dată la modul direct, vulgar-familial: bunicii prietenei lui Luca i s-au adresat cu „mamaie“ (nu există ceva ce detest mai tare în relaţiile cu vîrsta a treia) şi au considerat că o flatează, dacă o invită la o învîrteală.

Am fost fermi pe poziţii şi aici, ca şi la maşinuţele care se ciocnesc, în care singurii clienţi, pe lîngă noi, erau nişte băieţi, adolescenţi întîrziaţi, cu feţe „uşor“ retardate, şi un chinez care descoperea farmecele Bucureştiului. După care am fugit unde am văzut cu ochii, şi anume pe cîmpul care se întindea în faţa noastră. Ultima imagine ce ne-a rămas întipărită pe retină din acest loc al plăcerilor în disoluţie: un măgăruş ce păştea liniştit, în chiar mijlocului Orăşelului, pe un petic de iarbă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

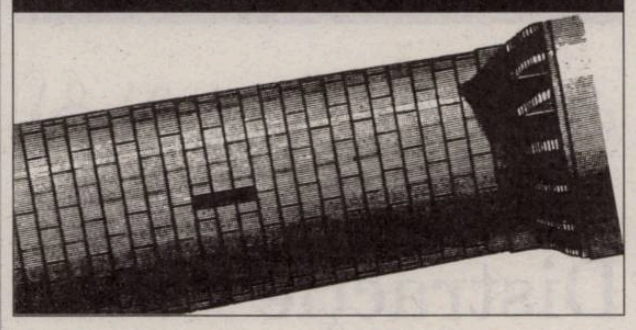

Cheltuieli

Cartea lui Paul Johnson, *Intelectualii* (a cărei terţă ediţie se află acum în librării, la Editura Humanitas), este o lecţie de morală istorică. Autorul, un conservator care scrie excelent şi face din curajul opiniei o armă stilistică, ne prezintă Epoca Intelectualilor Mesianici, Atei şi Paranoici: e vorba de modernitatea „noastră", dominată de marii sacerdoţi ai laicităţii profetice, de la Rousseau pînă la Sartre. Dincolo de accidentele biografice, fiecare studiu de caz surprinde trăsăturile întregii categorii: totală ruptură între vorbe şi fapte, nelimitată capacitate de autoamăgire, fascinaţia violenţei (asociată cu tentaţia de a o legitima ori de cîte ori „cauza" o cere) şi o neegalată aptitudine promoţională. Avem sub ochi tot atîtea contracte faustice, pe seama cărora intelectualii trădează credinţa „moştenită", refuză convenienţa presupus „filistină", practică excesele cele mai distructive (de la cartoforie şi alcoolism, pînă la puseul orgiastico-poligamic şi drogurile tari), dar mai ales *se despart* (de părinţi, soţii, amante, prieteni, discipoli sau confraţi) pentru a-şi rumega singurătatea rînd pe rînd revendicată şi detestată. Unii sfîrşesc prin a se sinucide (Hemingway), alţii trăiesc doar mizeria declinului creator (Ibsen, Brecht), dar toţi împărtăşesc motivaţia prin resentiment, egolatria maniacală şi pretenţia de a schimba societatea pe cale politică sau printr-o disolutivă „emancipare". Aceşti preoţi ai Umanităţii sînt filantropi de hîrtie, care se dedică în fapt celei mai active mizantropii. Marx – o conştiinţă purulentă într-un corp mîncat de furunculoză – n-a cunoscut toată viaţa nici un proletar în carne şi oase (cu excepţia bonei căreia, pe lîngă masă şi casă, nu i-a plătit nici un sfanţ, turnîndu-i totuşi un bastard). Tolstoi se deghiza în mujic şi o făcea pe institutorul de ţară fără să-şi ascundă, cel puţin în jurnal, dispreţul faţă de categoria pe care spera să o „mîntuiască". Pretutindeni, intelectualii se visează ca regizori ai Apocalipsei, purtători ai revelaţiei ultime sau, dacă altfel nu se poate, promotori ai „soluţiei finale".

Elanul lor spre iraţional nu e depăşit decît de capacitatea publicului contemporan de a-i idolatriza necritic. E ciudat să observi că receptarea lor împrumută trăsăturile unui *proces hagiografic* alcătuit din sanctificări, pelerinaje şi reflexe mitice atribuite sub semnul religiozităţii deturnate. Gloria intelectualilor deformează modelul iudeocreştin al profetismului electiv. Ei sînt „recunoscuţi" ca Maeştri ai comunităţii, „unşi" cu uleiul publicităţii delirante, consacraţi ca atotştiutori meniţi să indice, mozaic, drumul spre Pămîntul Făgăduinţei. Nimic din dramaturgia acestor cariere nu e cu adevărat nou: e doar răsturnat, schimonosit în oglinda unei „teologii" satanice.

Din păcate, cultul intelectualilor continuă pe cărări ocolite. Vina lor (a-l maimuţări pe Dumnezeu pînă la suprimarea „păcătosului" ideologic) e absolvită deopotrivă prin uitare şi schimb de generaţie. Avem însă veşti bune: populismul de astăzi – care, iată, desfigurează fragila democraţie din România – ilustrează uzurparea puterii exercitate de „intelectuali" în ultimele două secole. Forţa acelora e preluată, mai nou, de pitencantropii demagogiei fruste: la naiba cu Învăţaţii Învăţători! Nu mai e nevoie de erudiţie pentru a distruge bazele simţului comun. Ne putem lipsi de *metodă* dacă tot ce ne propunem e injecţia cu opium electoral, în vederea unei plăcute anestezii colective. Beţia consumului de bunuri materiale şi euforia ignoranţei egalitare sînt suficiente pentru a-i transforma pe Marii Rebeli ai Modernităţii într-o echipă cumînţică de *copywriters*.

E drept că, fără ei, lumea pare mediocră, scutită de Idealuri & Scopuri Măreţe. Avantajul decăderii lor e totuşi incontestabil, mai ales dacă preferăm să murim de plictiseală, în loc să ne trezim împuşcaţi la zidul revoluţiei permanente. Aşa se face că – şi în acest weekend – *Carrefour* va fi mai frecventat decît Piaţa Universităţii. De acum înainte, lumea nu mai cîştigă pentru a se ameliora, ci doar pentru a se cheltui.

Radu DRĂGAN

Infantilizarea societăţii moderne

Amurit, la o vîrsta venerabilă, economistul american John Kenneth Galbraith, care descria, într-o carte publicată în 1958, *Era opulenţei (The Affluent Society)*, felul cum în societatea de consum sînt manipulate prin publicitate dorinţele indivizilor. Era, la acea vreme, o carte întrucîtva profetică.

Evoluţia de atunci încoace a societăţii occidentale a făcut ca această tendinţă să crească exponenţial. Trăim într-o lume a obiectelor care nu mai au o valoare strict utilitară sau afectivă, ci a unor obiecte cu o durată de viaţă programată dinainte, programate cu alte cuvinte să se strice, să se demodeze chiar înainte de ieşirea lor din uz, care vor fi înlocuite pentru a fi schimbate cu altele, pentru ca reproducerea la infinit a lor, a obiectelor, să nu ia sfîrşit. Desigur, prin faptul că în acest fel producătorii acestor obiecte au de lucru, acest fenomen e obiectiv şi inevitabil, dar nu cred că originea sa este pur economică, şi nu cred că poate fi explicat printr-o viziune marxistă asupra producţiei şi profitului, aşa cum încearcă să o facă astăzi curentele altermondialiste. Nu cred nici că „tehnostructura", concept-cheie al economistului american, ar putea impune consumul prin parazitarea publicitară a imaginarului consumatorilor; e aici o viziune maniheistă a consumatorului inocent corupt de birocraţia marilor companii, care e prea influenţată de ortodoxia marxistă (să ne amintim că Galbraith însuşi era ceea ce se cheamă în America un „liberal", adică un economist cu idei de stînga). Lucrurile sînt probabil mai nuanţate, şi cred că evoluţia imaginarului colectiv este, cel puţin într-o anumită măsură, responsabilă.

Într-o lucrare la fel de celebră din 1968 *(Stone-Age Economics)*, Marshall Sahlins demola mitul societăţii moderne occidentale ca prima societate a belşugului din istorie. El demonstra că societatea paleolitică era o societate a abundenţei, căci membrii ei nu-şi dădeau decît obiective economice proporţionale cu mijloacele lor tehnologice; ei au devenit „săraci" doar cînd au apărut nevoi noi pe care economia lor era incapabilă să le satisfacă.

De fapt, ar trebui să folosim ghilimelele pentru a vorbi de o bună parte din aceste „nevoi". Desigur, ar fi simplist să negăm progresul tehnologic şi să reducem nevoile indivizilor la utilitar şi simbolic. Totuşi, felul cum a evoluat imaginarul obiectelor în ultimul deceniu mi se pare a ţine de o logică a infantilizării sociale, a transformării indivizilor în manipulatorii docili ai unor obiecte ieşite, din ce în ce mai mult, din imaginarul infantil. Lumea noastră seamănă din ce în ce mai mult unui uriaş Disneyland.

Acum cîţiva ani, creatorul ceasurilor *Swatch*, obiecte ludice care semănau unor jucării, se purtau la mînă şi, în mod accesoriu, indicau ora, a avut o nouă idee genială: el a inventat conceptul *Smart*, o maşinuţă de un metru şi ceva lungime care seamănă mult cu acele maşinuţe în care ne dădeam cîndva la bîlci: colorată, plină de butoane şi manete rotunde, roşii şi portocalii, destinată circulaţiei urbane şi avînd marele avantaj de a putea fi garată oriunde în oraşele noastre unde lipsesc atît de mult locurile de parcare. Miza succesului nu era atît aspectul practic al maşinuţelor, cît partea lor ludică, aceea care le făcea să semene cu o jucărie.

Aproape toate obiectele au, în lumea de azi, această calitate care le face să pară a fi fost imaginate pentru preşcolari: telefoanele care fotografiază, calculatoarele Apple care seamănă cu o bomboniera din plastic, şi unele şi altele înţesate de jocuri. Scaunele, fotoliile şi mesele din acelaşi plastic viu colorat care fac acum furori par imaginate pentru creşe şi grădiniţe. Aceste obiecte rotunde, moi, fără asperităţi, în culori dulci şi acidulate, roz bombon, verde praz, galben lămîie, sînt create pentru a face utilizatorilor lor viaţa cît mai uşoară, cît mai plăcută, cît mai lipsită de efort. Folosirea tehnologiei sofisticate a computerelor devine atît de simplă încît pare un joc. Nu degeaba copiii, sînt utilizatorii lor cei mai avertizaţi. Pînă şi acele obiecte care şi-au păstrat o aparenţă de seriozitate, aparatele electrocasnice şi automobilele, sînt înţesate de sisteme de securitate care fac manipularea lor cît mai uşoară, cît mai lipsită de pericole, cît mai asemănătoare unui joc plăcut într-un parc de distracţii în care fiecare zi e o zi de vacanţă.

Şi totuşi, trăim într-o lume ca întotdeauna periculoasă, nesigură, în care dreptul la muncă şi la un trai decent au devenit aleatorii, o lume mai săracă, de fapt, decît cea în care au trăit bunicii noştri (nu vorbesc aici de ce am trăit noi şi părinţii noştri sub regimul comunist: aceasta este o altă problemă). Paradoxal, societatea abundenţei e populată de obiecte din ce în ce mai efemere şi din ce în ce mai frivole, belşugul pare a fi, pentru imaginarul omului modern, sinonim cu revenirea la vîrsta copilăriei. Or, dacă este aşa, noţiunea de responsabilitate individuală începe să-şi piardă, în această societate, orice sens.

În societatea tradiţională, singurul loc al abundenţei era Paradisul: de la orfici încoace, el era un loc unde este mîncare şi băutură din belşug şi unde morţii petrec într-o veşnică sărbătoare. Această imagine, sub diferite forme, poate doar cu excepţia notabilă a Hadesului homeric, se întîlneşte în mai toate civilizaţiile pre-industriale. Am argumentat cîndva că, dacă este aşa, este pentru că lumea de dincolo era imaginată ca fiind lumea de aici întoarsă pe dos; dacă „aici" belşugul e rar, el va fi cu putinţă în lumea de dincolo. Dar aş nuanţa astăzi această poziţie: posibilităţile tehnologice nu sînt menite doar a face posibil ceea ce ieri era de negîndit, ele sînt consecinţa unui sistem imaginar care încearcă să transfere lumii de aici atributele lumii de dincolo, iar acest proces s-a declanşat în momentul cînd a început declinul civilizaţiei tradiţionale, şi cu el sistemul său de valori construit pe opoziţia dintre lumea de aici şi lumea de dincolo. Şi e un fapt că declinul civilizaţiei pre-industriale a fost însoţit de eroziunea lentă, dar implacabilă a sentimentului religios.

Aducerea „paradisului pe pămînt" pare a fi scopul (de multe ori mărturisit) al societăţii noastre. Rezultatul acestui proces este că, în mod indirect, dar implacabil, devenim, ca morţii din lumea de dincolo, tributarii unei fericiri echivoce. Sîntem, ca şi copiii, în acest Disneyland al fantasmelor devenite realitate, împinşi să credem că orice vis e posibil şi singura dificultate e doar cea a alegerii. Sîntem împinşi să credem că fatalitatea, hazardul şi împotrivirea lumii sînt nefireşti.

Şi încep să cred că, oarecum paradoxal, noţiunea de responsabilitate era legată de prezenţa divinului în lume: omul era responsabil în faţa unei instanţe superioare, toţi trebuiau să dea seama, pînă la urmă, de faptele lor. Nu că n-am fi fost şi atunci, cum se spunea, „copiii Domnului", deci supuşi unei judecăţi care ne depăşea; dar *aici*, în această viaţă, eram responsabili de bunul mers al lumii. Ea ne fusese dată în stăpînire, dar trebuia să o merităm. Eram adulţi. Într-o lume în care condiţia umană era dependentă de divin, şi nu de obiecte, eram, în mod paradoxal, mai liberi. Ca şi copiii, nu mai sîntem azi decît robii propriilor noastre dorinţe.

SÎMBĂTĂ, 6 mai, 19.00
4:48 PSYCHOSIS
de Sarah Kane
în românește de Marian Popescu
cu:
MAIA MORGENSTERN
regia: Tudor ȚEPENEAG
La 4:48
mă vizitează luciditatea
Timp de o oră și douăsprezece minute sunt în
toate mințile.
Cînd mă va părăsi eu voi fi dusă iar
O marionetă sfărîmată, un bufon grotesc.
Acum sunt aici, mă pot vedea
dar cînd sunt manipulată de magia spurcată
a acestui mecanism
Nu pot să mă găsesc.
De ce mă crezi atunci și nu acum ?
Adu-ți aminte de lumină și crede în lumină.
Nu e nimic mai important.
Sarah Kane

DUMINICĂ, 7 mai, 19.00
ORAȘUL
de Evgheni Grișkoveț
în românește de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
Vlad ZAMFIRESCU
Florin ZAMFIRESCU
Nadiana SĂLĂGEAN
Gheorghe IFRIM
Constantin DRĂGĂNESCU
regia: Cristi JUNCU
Serioja trece printr-o criză. Sau poate-i doar o fază.
Oricum, pentru el nimic nu mai e la fel. Nimic. Orașul,
țara, timpul, cei din jur, ba chiar propria fiziologie par
c-au luat-o razna. Pentru occidentali diagnosticul e
simplu: middle age crisis. Și remediul e la-ndemână:
ședințe psihanalitice urmate de PROZAC.
În final, întregul proces se constituie în materie primă
pentru seriale TV de mare audiență. Serioja, însă,
nu-i Tony Soprano. Puțin probabil că vreo televiziune
va acorda vreodată spațiu crizei lui.
Renunțați la zapping. V-așteaptă Serioja și
a sa middle age crisis à la russe.
www.teatrulact.ro
TEATRUL ACT
sponsor fondator CONNEX
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24 FUN
Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Ce-ai avut şi ce-ai pierdut

Să iei o pauză de un an, în care să te ţii departe de supa mediatică românească, cu toate furtunile ei la ceaun, nu poate fi decît o experienţă interesantă şi benefică. Să nu te mai uiţi, în perioada aceasta, la nici un post de televiziune românesc reprezintă de-a dreptul o cură de dezintoxicare. E adevărat, cînd revii în patria mumă, cînd pauza s-a terminat şi trebuie să bagi iarăşi capul la fund, te simţi puţin depeizat, dar şi răcorit şi detaşat. Priveşti cu alţi ochi toate mărunţişurile care altădată îţi făceau viaţa, care-ţi ocupau mintea şi din cauza cărora te agitai inutil.

Ce ai pierdut, timp de un an, cît ai fost departe de patrie şi de ecranul cu aromă de mititei şi bere populară? Păi, în primul rînd, tot felul de declaraţii încrucişate între Băsescu şi Tăriceanu, care au tulburat spiritele de fiecare dată şi care au făcut să curgă ore de dezbateri, unde analişti luminaţi luminau poporul. Sau serialul de tip *Xena, prinţesa războinică,* cu o doamnă blondă de la Cotroceni, pe care politicienii dîmboviţeni o socotesc foarte frumoasă (încît te întrebi dacă anul de pribegie, printre altele, nu ţi-a alterat gustul) şi în gura căreia se uită toţi cu admiraţie. Sau ping-pong-ul între „bunicuţă" şi „prostănac". Sau comunicările ştiinţifice despre mătuşa Tamara. Sau desele epifanii însoţite de cugetări marca Gigi Becali (am auzit, printre altele, că patronul Stelei a fost invitat şi la Stelian Tănase; „Cum? – mă mir eu cu candoare. Şi la Stelian Tănase a ajuns?!" „Ce te miri aşa? – mi se răspunde. E şi Stelian Tănase om!..."). Sau revelionul de neuitat cu manelişti omniprezenţi – dacă doriţi să revedeţi... Sau eternele dispute ale „cant-autorilor" din jurul Eurovisionului. Sau delicata, suava, curata poveste de dragoste dintre juna Monica şi un miliardar cu părul alb şi nume de pastă de dinţi pentru copii din vremea lui Ceauşescu; (o altă stupoare, de om picat din lună: am constatat foarte repede, de cum am ajuns pe pămîntul natal, că povestea acestui cuplu a devenit un soi de legendă naţională şi că numele celor doi porumbei se află pe buzele tuturor, de la opincă la vlădică – aţi putut citi despre ei, de cîteva ori, şi în revista pe care o ţineţi acum în mînă...). Sau episodul în care o ştiristă de la TVR a fost alungată pe scări de soţul ei, fost ministru PSD. Sau unirea destinelor Zînei cu Regele mioritic al rock'n'roll-ului. Sau interesantele ştiri despre ce i-a mai cumpărat nu ştiu ce fotbalist iubitei sale. Sau starea vremii.

Altfel, nimic nou sub soare. Am deschis televizorul după un an şi parcă l-aş fi închis cu o zi înainte. Teo are aceleaşi glume reşapate, aceleaşi grimase ca întotdeauna şi aceiaşi invitaţi, Radu Moraru dezbate de zor cu aceleaşi Floriane Jucan, *Trăsniţii în NATO* n-au obosit nici pînă acum să fie la fel de penibili, pe Mezzo (după care mă înnebuneam) se dau aceleaşi „clipuri" ca acum un an, Nelu Curcă tot Nelu Curcă a rămas, Dan Negru tot Negru, doctorul Andrei consolează aceleaşi gospodine, Mircea Radu sau Andreea Marin au aceleaşi zîmbete, bune să le ungi pe pîine etc.

Totuşi, trebuie să admit că mai sînt şi ceva schimbări. *Numai iubirea* a dispărut, dar priza ei la public a dat tonul pentru alte producţii de gen: *Secretul Mariei, Păcatele Evei* şi *Lacrimi de iubire* (aceasta din urmă aud că a înregistrat un aşa succes, încît a fost şi exportată). Gaşca sitcomului *La bloc* s-a întins şi din sporii purtaţi de vînt au răsărit şi alte sitcomuri, ca *Fete cu lipici* sau *La servici*. La Vacanţa Mare au început să vină invitaţi. La fel şi la Divertis. A apărut un nou post de televiziune, Antena 3, dar care se deosebeşte de Antena 1 doar prin faptul că face reclamă Partidului Conservator, la ştiri, mai des – că şi ştirile sînt mai dese. Gîdea a devenit un moderator respectabil, Cristian Tudor Popescu critic de cinema, Mihaela Rădulescu s-a făcut brunetă, Florin Călinescu s-a ras în cap, H.-R. Patapievici şi-a pus papion. Iar „Poxipol", miraculosul adeziv, a devenit, printr-o ciudată schimbare de sex, „Poxilina".

Mi-a scăpat ceva?

Cosmin POPAN

Închisoare reală pentru lumea virtuală

Mitologia care făcea din reţeaua virtuală un spaţiu al libertăţii, care poate bulversa sisteme întregi de reguli, a început să îşi arate limitele de cîtva timp. În barometrul său referitor la libertatea presei, alături de „clasicele" cazuri referitoare la jurnalişti, organizaţia „Reporteri fără Frontiere" le monitorizează şi pe cele referitoare la o nouă specie incomodă pentru autorităţi: disidenţii virtuali din diverse ţări ale lumii. Aceasta a semnalat numai în acest an un număr de 56 de „cyber-disidenţi" din cinci ţări în care guvernele s-au hotărît să acţioneze pe Internet ca pe propria tarla: s-o are, s-o semene cu propriile seminţe modificate genetic, s-o erbicideze scrofulos şi să culeagă roade rumene şi supuse. În ordinea încrîncenării: China (48 de cazuri), Siria (3), Iran (2), Vietnam (2), Tunisia (1). Mai simplu spus: aproape toate regimurile totalitare cu conexiune la net.

Marele zid al tăcerii

„Cenzură cît China" – şi-au zis bravii conducători de la Beijing, primii care au înţeles că netul nu e o glumă şi printre singurii care au reuşit să-l aseptizeze aproape complet, dezvoltîndu-l în acelaşi timp. Regimul comunist a scos din buzunar zeci de milioane de dolari pentru a se echipa pînă în dinţi cu cele mai bune tehnologii în materie de filtraj şi de

monitorizare a reţelei virtuale. „Masacru + Tienanmen" = „error on page", atunci cînd dai căutare pe un calculator din China. Cerberii asiatici mai au şi un sistem care scoate pe tuşă tot ce e trecut într-o listă neagră, la zi, a siturilor care nu sînt conforme cu politica oficială. Dacă mai pui şi cele cîteva zeci de mii de poliţişti antrenaţi să dea cu gîrbaciul special în spaţiul virtual şi care percheziţionează tot ce e forum sau blog, începi să înţelegi eficienţa sistemului. Pentru orice eventualitate, Beijingul a încheiat acorduri şi cu giganţii *Yahoo!* şi *Google*, care au fost convinşi din raţiuni de yeni mulţi să îşi cenzureze motoarele de căutare pentru binele poporului chinez. *Yahoo!* a acceptat deja de ani buni să-şi cenzureze rezultatele căutării care nu sînt pe placul puterii. *Google* i-a urmat în luna ianuarie, după ce ani la rînd refuzase s-o facă. „Acţiunea celor de la *Google* oferă o nouă concepţie referitoare la Internet, care va modifica fundamental funcţionarea viitoare a acestuia. Dintr-o media fără frontiere, care trece dincolo de orice graniţă naţională, web-ul s-a transformat într-un intranet naţional care vehiculează doar informaţii validate de către autorităţile locale", declara la acel moment pentru *Cotidianul* Julien Pain, responsabilul Biroului de Internet şi Libertăţi din cadrul organizaţiei „Reporteri fără Frontiere". Pentru o piaţă de zece milioane de internauţi, dintre care „doar" 75 încarceraţi pentru tastări greşite (unii cu pedepse care depăşesc zece ani), pactul încheiat de cele două companii li se pare însă rezonabil.

Comunist.com

Siria are o reputaţie mai puţin proastă, însă are cea mai proaspătă recidivă la băgat pumnul în gura internauţilor. Luna trecută, Mohammed Ghanem a fost arestat pentru conţinutul publicat pe site-ul www.surion.org, cunoscut pentru desele sale luări de poziţie în favoarea minorităţii kurde din Siria. Ghanem a mai fost condamnat timp de două săptămîni şi în 2004 pentru acelaşi lucru. Nici Iranul nu se lasă mai prejos, molahii încercînd să cenzureze site-urile cu conţinut sexual, dar şi pe cele care cuprind informaţii independente. Din cei peste douăzeci de webloggeri interpelaţi şi închişi între toamna lui 2004 şi vara lui 2005, doi dintre ei, Arash Sigarchi şi Mojtaba Saminejad, sînt şi la această oră după gratii pentru că nu s-au conformat politicii Teheranului.

Deşi nu dispun de mijloace tehnologice la fel de bine strunite, autorităţile vietnameze au activat şi ele, pe model chinez, o poliţie virtuală care filtrează conţinuturile „subversive" şi stă atent cu ochii pe Internet café-urile din Hanoi. Recolta la hectar este rezonabilă, pînă la această oră: trei cyber-disidenţi detinuţi de trei ani pentru că au îndrăznit să se exprime în favoarea democraţiei pe Internet.

În Tunisia, preşedintele Ben Ali a restricţionat accesul la toate publicaţiile virtuale ale opoziţiei, precum şi la varianta web a cotidianului francez *Libération*. Autorităţile mai încearcă să oblige utilizatorii de Internet să renunţe la e-mail-urile de tip *web* în favoarea celor de genul *Outlook,* care sînt mult mai uşor de supravegheat. În plus, prietenii călăuşului în gură au avut grijă ca, la Internet café-urile din Tunisia, pagina de *Yahoo!* să se încarce în vreo jumătate de oră.

În Cuba, Fidel Castro nu are nici bani, nici cunoştinţe prea multe, aşa încît a dezvoltat o metodă mult mai simplă de cenzură: a ţinut Internetul cît mai departe de populaţie. Doar cubanezii cu intrare la El Lider Maximo pot obţine o autorizaţie expresă de la Partidul Unic. Nici în Arabia Saudită nu mai e loc de subtilităţi: cenzura Internetului este afişată la vedere şi chiar revendicată de autorităţi. Multe situri din această ţară afişează pur şi simplu mesajul că au fost restricţionate de filtrele oficiale. Agenţia guvernamentală care se ocupă de această activitate a pus la dispoziţia utilizatorilor chiar şi un formular on-line, pe care vizitatorii pot propune şi alte adrese cenzurabile.

weni widi wici

Cultura dezenciclopedică

Proiectele online cu sursă deschisă au cunoscut un succes imens în ultimii ani în rîndul tinerilor internautici. Cel mai cunoscut este acum *Wikipedia,* o enciclopedie gratuită accesibilă pe Internet. *Uncyclopedia* este replica ei parodică, construită pe acelaşi tipar şi cu aceeaşi structură, *wiki,* în care orice utilizator poate introduce articole care vor fi postate doar după verificarea lor de către echipa *uncyclopedia.*

Conform acestui site, pămîntul este un obiect plat, în formă de plăcintă cu umplutură de hidrogen, iar celelalte straturi sînt formate din urină şi smegmă. Captain Planet este „un zero (adică mai puţin decît doi, dar mai mult decît miercuri) şi scopul lui este să nu facă nimic în privinţa poluării". Chuck Norris „a numărat pînă la infinit; de două ori". România este exact acolo unde au lăsat-o primii locuitori: pe hartă, la dreapta faţă de Marea Neagră; capitala e la Gura Humorului, iar Patriarhul este Gigi Becali.

Avînd în vedere că George W. Bush a declarat, conform acestei surse, că îşi va baza toate deciziile pe informaţiile de pe *uncyclopedia,* puteţi evita să fiţi luaţi prin surprindere de acţiunile lui, accesînd *www.uncyclopedia.org.*

Ioana CALEN

ZIZINUL – PREZENTUL UNEI FOSTE STAŢIUNI

*De un an de zile, la intrarea în Zizin, sat aflat la 12 km de Braşov, stă o plăcuţă: Sat European. Conform Institutului Naţional de Statistică, în România există 13.042 de sate şi 2.727 de comune, iar conform Delegaţiei Comisiei Europene, 20 sînt „europene". Ce înseamnă această titulatură? Care sînt avantajele şi cum e privită, de după plăcuţa albă înscrisă cu albastru, provocarea europeană, cum se învaţă cîştigarea banilor europeni şi cum sînt stimulaţi tinerii să rămînă şi să-şi dezvolte comunitatea? Dintre cele 20 de sate, am ales, pentru început, răspunsul Zizinului, fostă staţiune a protipendadei interbelice, actual sat decorat european pentru „dezvoltarea infrastructurii, protecţia mediului şi serviciile sociale pentru defavorizaţi, introducerea telefoniei fixe şi mobile, introducerea reţelei de electricitate în zonele locuite de minoritatea romă". Cum vine, aşadar, şi, mai ales, ce aduce Europa la ţară? (**S. G.**)*

Stela GIURGEANU

Reînvăţarea copilăriei

© I. Popovici

Zizinul tînăr

A fost, în vremuri de mult apuse şi pe care (dacă fotografiile sepia, uşor întoarse la colţuri, n-ar minţi), nu le-ai putea crede nici măcar cu ochii minţii, la 12 kilometri de Braşov, o staţiune cu ape termale. Dar nu orice fel de staţiune. Aici veneau autobuzele elegante de la Bucureşti, cu destinaţie directă, din care coborau, pe alei frumos pietruite, botinele fine ale obrazelor subţiri; erau băi termale reci şi calde, piscine cu apă minerală şi maşinării fantastice care produceau valuri; izvoare cu bule care apăreau din pămînt, cu o compoziţie atît de miraculoasă (se spune că apele Zizinului erau printre puţinele ape tămăduitoare din Europa), încît străinii dădeau năvală. Mai erau şi parcuri de poveste, cu copaci enormi şi umbroşi, cu alei pietruite şi băncuţe odihnitoare; şi locuri de promenadă acoperite şi un restaurant mare, de „fiţe". Regiunea era împărţită în două. Pe malul drept, elita şi Hotel Concordia, un hotel de lux la care trăgea deseori familia regală (şi cine îşi mai permitea), malul stîng fiind rezervat maşinăriilor vrăjitoare şi băilor cu bule, jacuzzi arhaic, duşurilor de tot felul – un adevărat paradis acvatic de care, dacă te lăsa inima, te puteai rupe pentru a te aventura pe traseele bine stabilite din pădurea de brazi, ori pentru a huzuri la cîte o terasă, în compania muzicanţilor.

Pe aici, se spune, a fost odinioară un loc de basm.

Zizinul bătrîn

Astăzi, la aceeaşi depărtare fizică, dar la o cu totul alta temporală, după un drum hurducăit, plin de praf şi lipsit de semnal GSM, după aproximativ jumătate de oră, dai de o pancartă de tablă pe care scrie, alb pe albastru: sat european.

Un decor vechi, pe care la început îl priveşti cu o oarecare teamă. Sat european? Pare mai mult un sat-fantomă, pe uliţele căruia domnesc o linişte şi un aer ciudat. Amîndouă prea tari pentru urechile şi plămînii bucureşteni. Cum cobori din maşină, simţi că te ia cu ameţeală. Casele misterioase te trag înapoi în istorie. Faţadele dărăpănate şi scorojite, aproape de ruină, încifrează fiecare clădire în trecutul ei de glorie, ca o ultimă legătură cu acel „a fost odată". *O mie opt sute, o mie opt sute şi doar un pic...* Hotel Concordia nu mai există; în locul lui, un teren viran, inundat de buruieni. După venirea comuniştilor, a fost naţionalizat, ajungînd o ruină; de abia acum trei ani a apărut proprietarul şi l-a dat jos. „A zis că vrea să facă nu ştiu ce pe acolo...", îmi spune un localnic, da' „nu ştiu ce"-ul a rămas pînă în prezent aşa... adică o gaură, la care doar localnicii mai pot privi, descriind cu lux de amănunte culorile balurilor de odinioară. Din parcuri, doar melancolia, din pădurea de brazi, doar părerea. Este prînz, iar pe uliţe nu-i aproape nimeni.

Satul e încă despărţit de apa Zizinului. De o parte însă, acum stau maghiarii şi românii – satul propriu-zis –, de cealaltă, romii. La Ţigănie. Zizinul înseamnă în prezent 200 de români, 800 de maghiari şi 2.500 de romi. Pe aici, se spune, de la un mal la altul, conflictele etnice devin din ce în ce mai reale.

Satul

Cîrciuma de la pod este şi „punctul informaţional". O cămăruţă, gen container, cu patru mese şi un fel de tejghea; cîteva pahare, vreo două sticle de un maroniu incert. Dăm de cîrciumar, un domn solid şi creţ care amesteca de zor într-o roabă cu ciment; uşa, cică, i-au spart-o ţiganii mai zilele trecute – întreb: aveţi probleme? Mi se răspunde un „ehe" prelung şi oftat şi un „da, fi-r-ar a naibii de treabă", după care nu insist şi întreb de tabelul cu pariuri care stă atîrnat, sportiv, pe pereţi. Alea au rămas de demult. Muşteriii. Se prostesc şi ei, că bani de băut tot n-au. De venit la cîrciumă, vin din ce în ce mai rar. Mai ales acum. S-au apucat de cartofi, iar cîrciumarul îmi întoarce spatele, văzîndu-şi concentrat de ciment.

Preotul Rusale Stănişor

Este scund, plin de praf, îmbrăcat cu un soi de halat gri şi muncitoresc, şi-şi cere scuze, cu o şapcă trasă şmechereşte peste ochi. Îmi întinde mîna dreaptă, după ce schimbă săpăliga în cea stîngă. „Pe mine mă scuzaţi... că vă primesc aşa... vin de la cîmp"; şi nici una, nici două, vine vorba de-o lăsasem în aer, cu hangiul. Adică, cea cu ţiganii.

„Au devenit agresivi. Au o viaţă grea şi nimic al lor..., sînt abandonaţi de societate... N-au loc de muncă, n-au şcoală... dacă li se oferă de muncă, găsesc că sînt nedreptăţiţi şi preferă să ne calce pe noi în picioare. Şi noi? Ce să facem? Că tot ce facem noi, strică ei. Pe unde trece ţiganul, trece focul."

Fac legea pe aici? Încă nu de tot... mîine, poimîine.

Poliţia? Există..., dar cică în poarta lor; „păi mai zilele trecute..., i-au prins pe unii furînd, i-au luat la secţie, după care ziua următoare le-au dat drumul înapoi pe uliţă. Spun că nu sînt „pericol social"... ieri au spart barul de la podul Zizinului... alaltăieri, alimentara... în trei săptămîni, şapte spargeri".

E aprins rău, preotul, şi-l întreb unde-i compasiunea? Ce se mai aude cu „iubeşte-ţi aproapele"?

„Să nu confundăm coada vacii cu ştampila primăriei. În primul rînd, eu reprezint o parohie. Am grijă de enoriaşii mei. Recunosc, mă vedeţi cum sînt... agricultor... muncesc din greu să pot merge mai departe. Dar lor nu le place munca. Or Dumnezeu dă, dar nu bagă şi în sac. Ei trăiesc din furat, adică de pe spatele meu, a lu' domnu' Lazăr (proprietarul fabricii de ape minerale, *n. red.).* Mă deranjează că sînt preot şi că am ajuns la concluzia că trebuie să fii dinte pentru dinte, ochi pentru ochi."

Plec, rugîndu-l pe preot să-mi dea un sfat. Îmi spune că Dumnezeu îţi dă, dar dacă tu nu primeşti, Dumnezeu te părăseşte.

Preoteasa Rab Ida

Preoteasa evanghelică ne primeşte cu braţele deschise. Cu toate că româna ei este impecabilă, se scuză, în răstimpuri, că nu pronunţă bine. În Zizin trăieşte de 35 de ani. S-a obişnuit cu oamenii şi cu enoriaşii. Problemele etnice? Ridică din umeri... Făcături politice... „eu am trăit între români..., cea mai bună prietenă a mea este şi acum Alexandra (fosta învăţătoare a satului, *n. red).* Niciodată n-am avut parte de tensiuni cu românii. Ion şi Ianoş s-au înţeles întotdeauna." Cu ţiganii? „Eu cred că cei din Ţigănie, nici nu sînt romi. N-au un port, n-au o tradiţie..., nu-şi cunosc limba, nici măcar un cuvînt..., n-au nici o meserie." Despre noua titulatură a satului, preoteasa rîde... altceva nimic, decît o tablă... Pînă nu se face infrastructura, pînă nu se bagă gazul metan promis de nu ştiu cînd, Europa e departe.

Plec, rugînd-o să-mi dea un sfat.

„Cînd ţi se întîmplă o nenorocire, îmi spune, sau un lucru rău... nu înţelegi de ce ţi s-a întîmplat. La început te revolţi şi spui: dar de ce tocmai mie? Eu sînt un om bun şi nu meritam... Să te gîndeşti că poate tocmai acea nenorocire te-a scăpat de ceva mult mai rău care ar fi urmat mai tîrziu."

Învăţătoarea Alexandra Coman

„Aveam vie... se ducea în sus pe casă şi se încolăcea pe acoperiş" şi dna Coman o ia în faţă, să ne arate drumul; fosta învăţătoare locuieşte acum singură, păzită de un căţel mic şi-al dracu' (cumva, imaginea lui Bubico m-a bîntuit prin tot satul – majoritatea cîinilor din Zizin sînt mici şi răi)... 36 de ani în învăţămînt... dna Coman s-a pregătit de cu seară şi ne pune dinainte gogoşi pudrate cu zahăr, apă minerală rece şi amintiri sepia.

Cînd a venit aici, învăţătoare, în clasă avea doar trei copii români, restul romi, a reuşit să le capteze atenţia cu programe culturale, „spuneam poezii, făceam paşi de dans... la un moment dat începuseră să se uite lung, după care să mă imite. Încet, încet i-am pus să se spele..., să-şi şteargă nasul, pe urmă am început să-i tund, să le prind fetiţelor părul cu panglicuţă...".

Azi, profesorii tineri nu mai ştiu să lucreze cu un copil. Mai ales cu un copil rom. Nu poţi să vii să le trînteşti lecţia în faţă. Trebuie pornit de la premisa că ai de-a face cu nişte copii traumatizaţi, aşa că, în primul rînd, trebuie să le dai încredere în ei. Să nu le spui ţigani. „Dacă aveau păduchi, trebuia să fii diplomat, să le spui că au musafiri la mansardă... altfel fugeau..."

O rog şi pe dna Coman să-mi dea un sfat. Îmi spune că în lumea de azi este prea multă indiferenţă. Nimeni nu mai ajută pe nimeni. Îmi spune „să fiu mereu cu inima deschisă. E mai bine aşa".

La Ţigănie

La Ţigănie mai bine mergi însoţit, decît neînsoţit. În plină zi, oamenii stau grămezi pe uliţe, ciorchiniţi pe la porţi; se ascultă muzică tare şi pare o zi de duminică, într-una de marţi. Unii au case mai de Doamne-ajută, majoritatea însă trăiesc în bordeie de pămînt. Toţi se plîng. Cînd am ajuns, doi poliţişti coborau dealul. Agale, încetuţ, ca şi cum ar fi fost şi ei la promenada de duminică.

Veniseră pentru violul de acum două zile. „Fata a fost de vină", îmi spune mustăcind un băiat pe la 20 de ani, măsurîndu-mă din cap pînă în picioare. „N-a ţinut distanţa de băiat", zice, după care îşi bagă un pai în gură. Oamenii erau însă liniştiţi. Poliţia, anchetă... ţiganii n-au greţuri din astea. Oricum, poliţia trece zilnic pe aici. Au probleme între ei? Şi din astea..., da' mai mult cu sătenii... Un domn, pe la 40 de ani, care se clătina uşor în adierea vîntului, îşi cere scuze că a băut, da' altfel nu-i intra mîncarea în stomac, îi cere ghidei noastre nişte cuie pentru pod. Că vin noaptea puradeii şi strică. Iar cuiele sînt scumpe, doamnă, şi mă iertaţi că am băut. Mai încolo, un fel de tîrg de vechituri. Papuci, zece mii perechea. Cine îi cumpără, întreb, uimită de gradul de uzură al papucilor. „Ăia mai amărîţi ca noi." Despre conflicte: cu românii se mai au ei cum se mai au, da' cu ungurii, deloc.

O fetiţă, care se ţinea după mine, mă prinde de braţ şi se uită lung şi zîmbitor. Nu, nu vrea bani, vrea doar să mă ţină de mînă. Şi nu-i mai cer nici un sfat.

Zizinul, tînăr din nou

În Zizin taberele sînt împărţite: românii cu ungurii pe un mal, ţiganii pe altul. Adulţii se acuză reciproc, se fură, se bat, se detestă; îşi pun poliţia pe urme, pentru că altă soluţie n-au. Mi se spune că pentru un ţigan prins la furat e mai bine să-l ia poliţia, decît oamenii satului.

Pe de altă parte însă, mai există o minoritate, o minoritate deloc neglijabilă, care vine puternic din spate şi care, probabil în cinci ani, va face legea în Zizin. Este vorba de tinerii Zizinului.

I-am cunoscut în fosta clădire a cooperaţiei satului, unde îşi ţin cursurile. Teatru, Istorie, Dans şi Aerobic, Teatru şi Comunicare. Un grup de entuziaşti, *Ambasadorii Zizinului,* elevi de liceu sau cei care de-abia au terminat şi care încearcă să reînvie satul lor natal. În primul rînd să reintegreze comunitatea romă.

Corina ţine un curs de aerobic. Îmi spune că în Zizin copiii nici nu ştiu să se joace. Habar n-au ce e aia o tumbă sau cum e să sară capra. Elevii, în majoritatea romi, vin chiar dacă mulţi întîmpină greutăţi acasă. „Comunitatea nu-i vede prea bine; dacă îşi depăşesc condiţia, devin un fel de paria. Dacă au posibilitatea, li se dă la cap. Părinţii, iniţial mulţumiţi pentru că are cine să aibă grijă de copii, devin pe parcurs reticenţi.... se gîndesc la mediul în care trăiesc şi atunci li se pare inutil, chiar nociv să le băgăm copiilor lor în cap asemenea idealuri şi vise."

Lenke Borosz, 20 de ani, un fel de psiholog al copiilor romi. „Sînt foarte închişi, nu ştiu să stea de vorbă cu oamenii... I-am pus să discute despre ei, despre familia lor... în timp am făcut progrese enorme." Îmi povesteşte de o elevă, Amada. „Seara se duce după casă şi exersează pentru cursul de teatru; sau cînd se stinge lumina şi toţi se duc la culcare, Amada se trezeşte şi începe să recite cu glas încet, în întuneric, poeziile." Mulţi sînt traumatizaţi de familie. „I-am pus să vorbească despre asta.... le e frică de oameni. Cînd îmi povestesc... nu ştiu, parcă mai dau afară tristeţea din inimă."

Rareş Şoană, 17 ani, predă cursul de Căluşari. „Am învăţat dansul în Tarlungeni, după care am vrut să-l «dau» mai departe." Are un grup mixt, „i-am învăţat dansul, paşii pe numărate, am chemat lăutarul..." Îmi vorbeşte entuziasmat despre satul lui. „Îmi iubesc satul, vreau să-mi trăiesc viaţa aici, să-mi dezvolt afacerile... Aici există un potenţial extraordinar de a atrage investitori. Apele minerale, zona ecologică, singurul loc unde se găsesc ghioceii de Zizin, orhideele sălbatice, rododendron, peisaje... E greu să ştii că existi într-un loc care a fost superb şi care nu mai există. E greu, e de muncă, dar sperăm că perioada de glorie va reveni. *Numai dacă speri, vei reuşi."*

Dacă ajungi în Zizin, e musai să mergi la Izvor. Eventual noaptea, eventual în remorca unui camion: simţi mai bine aerul. Acolo, de abia după ce ai cunoscut oameni pitoreşti ca Mişa, cel cu ghioceii din străbuni, sau pe Regina Prăjiturilor, după ce ai înţeles toată vraja locului, dincolo de cuvinte, poţi urca dealul noroios, la lumina lunii, înconjurat de brazi; de abia după ce l-ai înţeles, eşti lăsat să-l primeşti, cu înghiţituri mici, pentru că este rece, botezul Zizinului.

Iaromira POPOVICI

Povestea unui cetăţean european

Andra Dumitrescu e subţire, tunsă scurt, grizonată, îmbrăcată în blugi şi într-o cămaşă lălîie. Nu pune preţ pe haine şi pe aparenţe, nu are nici o funcţie publică, deocamdată nici un loc de muncă. Este, cum se prezintă singură – o casnică sponsorizată de propriul fiu, neîncadrată în vreun sistem. Dar care a reuşit să revoluţioneze o parte din sistemele depăşite ale Zizinului, fie ele de mediu, comunicaţii sau educaţie.

Andra nu e fiică a Zizinului. S-a născut în Braşov, unde a revenit, după o serie de peripluri prin ţară (familie, studii, repartiţii) ca mamă singură, cu un fiu în clasa a doua. Absolventă de studii economice, Andra are avantajul de a fi lucrat „în sistem", cum singură afirmă, şi de a cunoaşte căile legale prin care te poţi adresa autorităţilor statului.

În Zizin a ajuns de-abia în 2003. Să zicem că a fost soarta: a văzut locul, i-a plăcut, a rămas. Voia linişte şi să lucreze în grădina ei. Aşa că a renunţat la serviciul din Braşov, a vîndut tot acolo, şi a cumpărat cam singura casă disponibilă din Zizin (e drept că primise şi un soi de recomandare neoficială de la cele trei mănăstiri la care scria: întrebîndu-i ce să facă ca să-şi găsească un loc al ei, de la una dintre ele a primit o scrisoare în care îi mulţumeau că i-a contactat şi o sfătuiau să se roage, ceea ce era cu mult peste obişnuita confirmare şi iconiţa care alcătuiau răspunsurile standard). Sponsor i-a fost şi îi este fiul ei, care acum are 30 de ani, locuieşte în Bucureşti şi face jocuri pe computer.

Şcoala curajului

Reîntorcîndu-se după mai mulţi ani în Braşov, cînd avea 32 de ani şi un copil cam de opt, fără prieteni şi cunoştinţe, Andra a simţit nevoia să facă ceva deosebit. Datorită imboldului ei de socializare, dar şi unui soi de nemulţumire creatoare care, spune eroina noastră, poate fi motorul multor acţiuni constructive. Aşa că s-a înscris la un antrenament de forţă, cot la cot cu copilul. Aşa se numeau karatele prin anii '80. Antrenamentul a ajutat-o să nu mai plîngă atunci cînd se răsteşte cineva la ea.

După cinci ani de antrenamente, s-a hotărît să treacă la faza următoare în şcoala curajului: explorările. Le-a practicat, pe munţii din împrejurimile Braşovului, întîi singură cu fiul ei, apoi cu un grup de copii şi cu un altul de doamne, gospodine, care discutau reţete în timpul ascensiunilor. A mai făcut şi speologie, explorînd, după înălţimi, şi dedesubturile. Toate astea au călit-o, ar spune un (viitor) biograf al celebrităţilor, şi au pregătit-o pentru etapa Zizin.

O gospodină nonconformistă

Ne-am întors în Zizinul anului 2003. Andra Dumitrescu era proaspătă proprietăreasă a casei pe care şi-a dorit-o. În liniştea curţii, s-a apucat să-şi facă grădină, singură, cu un tîrnăcop. Din molozul scos, la care a adăugat balegă şi rumeguş, a construit un deal, cu două vîrfuri. E singura din sat care are un deal în curte. Dintr-o grămadă de bolovani şi-a făcut o bucătărie de vară. Din bolovanii rămaşi, o potecă. Au urmat un spaţiu de depozitare pentru lemne şi o magazie pentru obiectele agricole.

Curtea Andrei arată avangardist, ca un muzeu neconvenţional în aer liber. Acolo poţi vedea, printre altele, cranii de urs sau pietre – fosile cu melci, aduse de ea de prin peşteri –, un cuib de pasăre, de prin excursii, sticle vechi, de diverse forme... Unul din obiectivele ei este să facă un muzeu al satului, cu ce are ea, şi cu ce mai au oamenii din sat... Mai sînt încă destule formalităţi de îndeplinit, demersurile au început, sînt pe calea cea bună, dar acesta e unul din obiectivele viitoare ale întreprinzătoarei noastre...

Un telefon, într-o iarnă...

Europenizarea Zizinului a început, pînă la urmă, firesc, dintr-o nevoie de comunicare. Era iarnă şi urît; Andra vroia să-i dea un telefon fiului ei, să-i spună că n-a murit. Mobilele nu băteau în zonă şi exista o singură cabină telefonică în sat, cu orificiul veşnic înfundat. De aceea, ca să dea un telefon, eroina noastră trebuia să meargă pe jos, pînă-n satul vecin, o oră dus-întors.

Ştiind că există o normă la Romtelecom, la atîţia oameni, o cabină telefonică (şi, slavă Domnului, în sat erau 3.500 de oameni...), a început să bată din poartă-n poartă, să ceară semnături. Toţi au fost de acord, dar fără să iasă-n faţă. Cetăţeana Andra a mers mai departe: a făcut un memoriu la Romtelecom. Aceştia, prompţi, au venit în două săptămîni, au reparat vechea cabină şi au mai montat încă una, nu departe de casa Andrei (e drept că nu în Ţigănie, unde ceruse ea, pentru că acolo sînt mulţi copii, care se mai îmbolnăvesc...). Copiii de la şcoală şi-au manifestat interesul pentru butoanele telefonului un timp, pînă le-a explicat Andra cum stă treaba cu bunurile publice, şi de atunci l-au lăsat în pace. Funcţionează şi acum.

Tot mergînd din poartă-n poartă şi discutînd, ea şi-a dat seama că oamenii din sat nu aveau telefoane fixe, deşi unii dintre ei făcuseră cerere acum 30 de ani. Mai aveau puţin şi se pregăteau să moară, bătînd spre 80, şi telefoane, ioc. La 3.500 de indivizi erau 24 de telefoane. Cablurile erau trase, aveau cereri şi numere de înregistrare şi... nimic. 120 de locuitori ai Zizinului erau în această situaţie.

Drept urmare, Andra a purtat, timp de vreo şase luni, o corespondenţă cu ministrul de atunci – Nica. Pentru că a ajuns la concluzia că Romtelecom-ul nu va rezolva problema şi trebuie încercat mai sus. I s-a răspuns că nu se poate, că nu au capacitate... La un moment dat, cîţiva din bunicii în cauză au venit la Andra şi au informat-o că s-a mutat cineva nou în sat, şi a doua zi a şi venit Romtelecom-ul şi i-a pus telefon. Atunci Andra s-a înfuriat şi a povestit ce se întîmplase unui ziar din Braşov. Ziarul a publicat scrisoarea ei alături de declaraţia unui director economic de la Romtelecom, care a afirmat că nu contează că oamenii au cereri de 30 de ani, dacă nu e profitabil, nu li se vor pune telefoane. După ce a trimis articolul la Bucureşti, alături de o scrisoare în care Andra a arătat că Romtelecom-ul una afirmă în ziar şi alta le spune oamenilor (pe aceştia îi sfătuia să stea liniştiţi să aştepte, că telefoanele vor sosi...), răspunsul a fost prompt: 90 de posturi telefonice în Zizin. E drept că, în practică, s-au instalat doar vreo 60 şi ceva, dar totuşi... Acum sătenii pot să comunice. Ba mai mult de atît, după apariţia articolului din ziar, Connex-ul şi Orange-ul au pus antene în zonă.

Epopeea balastierei

Cea de-a doua victorie a Andrei Dumitrescu a fost împotriva camioanelor care, pline cu materiale de construcţii, circulau de la o balastieră din apropiere prin vatra satului. Casele erau vechi, de la 1800, şi se zguduiau ca la cutremur cînd treceau camioanele. Ca să nu mai vorbim de praful care se ridica, de zgomotul pe care-l făceau. Andra a întrebat în stînga şi-n dreapta dacă li se pare normal oamenilor ce se întîmplă – nu li se părea, dar asta era, nu aveau ce face... Atunci a luat legea mediului şi a văzut că erau încălcate nu ştiu cîte articole. Aşa că Andra s-a reapucat de lucru, cu aceleaşi instrumente: computerul şi... creierul. S-a adresat Agenţiei de Protecţie a Mediului, care i-a comunicat că toate actele erau în regulă. A fost anunţat şi patronul, care a întrebat-o, supărat, ce are cu el. I-a arătat bilanţul activităţii sale, gros, cu grafice. La capitolul „Impactul activităţii asupra aşezărilor umane" erau doar 12 rînduri, unde se afirma că se încadrează în nu ştiu ce bareme...

© I. Popovici

De fapt, Andra a aflat că atunci cînd se face un asemenea amplasament într-o aşezare, se pune un afiş prin care respectiva activitate e adusă la cunoştinţa comunităţii, care trebuie să-şi dea acordul. În cazul balastierei, anunţul s-a publicat într-un ziar din Braşov pe care nu l-a citit nimeni din Zizin, şi în 15 zile s-a pus ştampilă favorabilă.

Andra a scris la Prefectură, Consiliul judeţean, Poliţie. Patronul a fost amendat de cîteva ori. La un moment s-a ajuns şi la un fel de armistiţiu cu el: dacă asfalta drumu' li s-ar fi permis accesul camioanelor...

Nu s-a întîmplat aşa, armistiţiul a picat. Corespondenţa s-a continuat cu trei miniştri. În cele din urmă, Sulfina Barbu, proaspăt numită, a dat aviz de încetare.

Camioanele nu mai trec prin Zizin. În general, oamenii s-au bucurat. Primarul a fost nemulţumit că nu mai intră bani în bugetul local. Andra îşi doreşte ca, în groapa balastierei, să facă un ştrand vara, iar iarna, patinoar. Probabil că e o soluţie fantezistă, dar, în timp...

Sat european

Au mai urmat şi alte acţiuni, aparent mici, dar care, adunate, au mai schimbat ceva în Zizin. Iniţiate tot de Andra Dumitrescu: s-a pus lumină romilor care nu aveau pînă atunci; s-au aşezat pe case plăcuţe din coji de nuc, cu numele străzilor şi numărul acestora. Şi, mai important, s-au adunat mizeriile de pe maidanul din afara satului şi s-a adoptat o hotărîre prin care fiecare sătean e obligat să-şi pună gunoiul la poartă, în saci sau cutii, urmînd a fi ridicat într-o anumită zi.

După ce a făcut toate acestea, dna Dumitrescu a văzut la televizor, în iunie 2005, că satele care întrunesc anumite condiţii pot candida la titulatura de sat european. Andra a trimis toată documentaţia necesară şi a aşteptat. S-a hotărît să participe la concurs pentru că la Zizin făcuse totul fără bani, fără fonduri europene, fără să aibă o funcţie oficială, fără să facă parte dintr-un grup de iniţiativă. Avînd la dispoziţie doar computerul şi propriul creier, cunoscînd legile şi dovedind creativitate şi iniţiativă.

Zizinul a fost declarat sat european la sfîrşitul lui 2005. A fost unul din cele 20 de sate alese din 260 în toată ţara. Avantajele titulaturii? Deocamdată, imaginea. Speranţa că această titulatură va ajuta Zizinul să redevină staţiune. Şi, nu în ultimul rînd, asociaţia *Ambasadorii Zizinului*, înfiinţată la iniţiativa adolescenţilor din sat, în general elevi la Braşov, la liceu, care au venit la Andra şi i-au spus că vor să facă ceva. Au urmat o serie de spectacole, cursuri de teatru, de dans, de sport, programe de mediu. Cu atît mai lăudabile, cu cît se desfăşoară în condiţii drastice şi cu fonduri minime, dar sînt o dovadă că acţiunile Andrei au avut efect, măcar la o generaţie, din start, cu un picior în Europa.

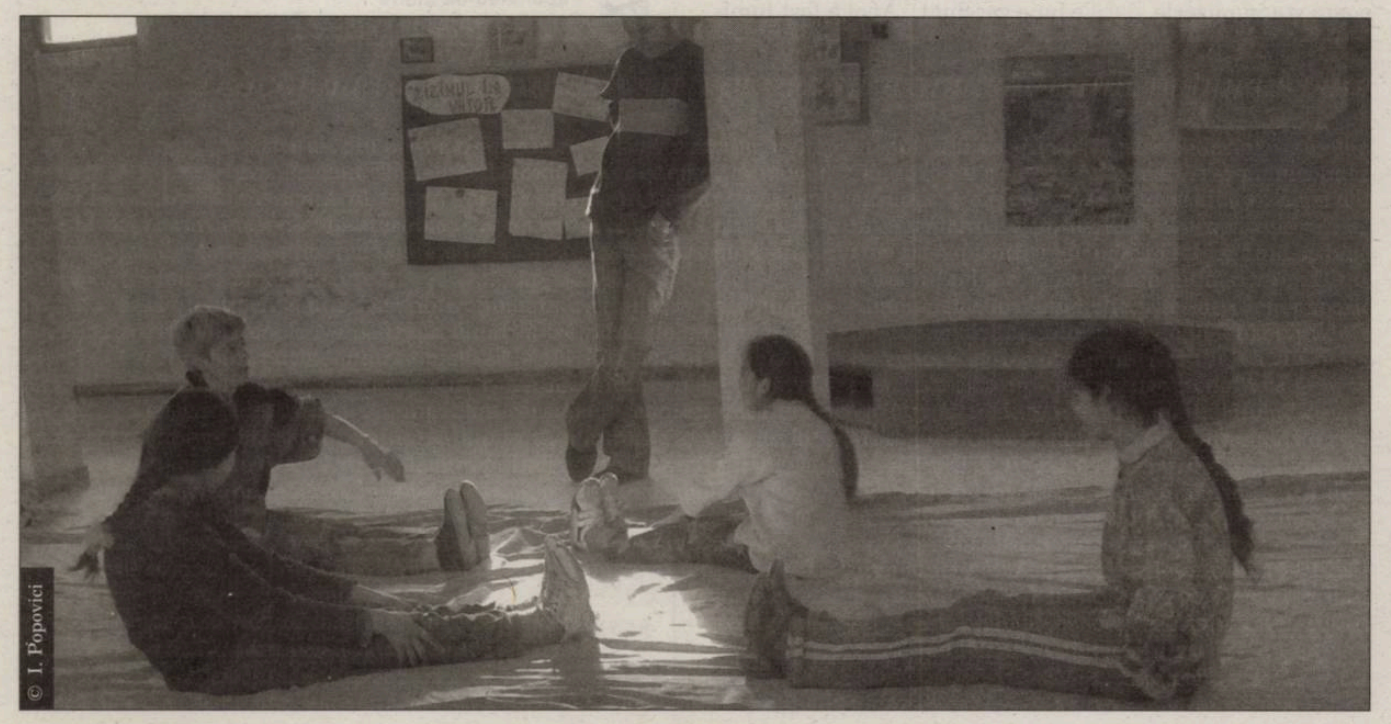
© I. Popovici

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei MANOLESCU

Apa trece, casele nu rămîn

N-auzisem niciodată de satul Bistreţ şi nici nu mai fusesem prin zona din sudul Craiovei. Două repere mi-erau cunoscute pe hartă: Segarcea, din cauza vinurilor, şi Băileşti, de la nea Mărin. Mai era şi Bechet cu nu ştiu cîţi… centimetri. Dar tocmai de la centimetrii ăştia prea mulţi pe Dunăre s-a tras şi drumul meu în zonă. Satul Rast era deja inundat, iar Bistreţul stătea sub ameninţarea ruperii unui dig. Venind dinspre nord însă, nu vedeai nici picătură de apă şi totul era în regulă. Case galbene, în curţi pline de verdeaţă, cu garduri strîmbe, copii jucîndu-se pe uliţe, oameni stînd la mese, în faţa cîte unui chioşc cu bere, sucuri şi ciocolată. De cele mai multe ori, la foarte mică depărtare de locul unei catastrofe, viaţa decurge normal. Singurul semn că totuşi se întîmpla ceva erau căruţele care veneau din cînd în cînd, din sens invers, încărcate cu mobile, coteţe de găini şi mai ales cu frigidere. Nu era căruţă fără frigider. După încă nişte kilometri, am ajuns în cele din urmă într-un sat care era pe malul apei şi despre care am aflat că nu fusese pe mal. Lacul Bistreţ, care la sud era deja una cu Dunărea, îşi depăşise şi malurile dinspre nord, spre satul Cârna, cu multe sute de metri. În unele locuri rămăseseră doar porţiuni foarte înguste între apă şi şosea. Inundaţiile la Dunăre nu sînt năvalnice. Digurile sînt de pămînt şi de piatră. Sub presiunea apelor, nu crapă brusc, ci se macină încet. Apa creşte uşurel, dar sigur. Aşa mi-a povestit un român că s-a întîmplat în insula Puchet din Thailanda la tsunami, acum un an şi patru luni. Marele val a avut în acel loc, unde el stătea la plajă, doar vreun metru şi jumătate înălţime. Numai că a tot înaintat uşurel, depăşind o mică faleză, luînd parcă cu încetinitorul pe sus tarabele negustorilor, maşinile parcate, camionetele şi dughenele, pe care a început să le izbească unele de altele, scrîşnind şi spărgînd geamuri, pînă cînd toată lumea a înţeles că mica ridicare nu e o joacă şi are de fapt o forţă sinistră. La Dunăre, în cele mai multe locuri nici măcar nu e vorba de vreun val. Apa creşte ca în baie cînd laşi robinetul deschis. Uneori se infiltrează prin pămînt şi apare unde nici nu te gîndeşti.

Zvonuri cu vinovaţi

Cei mai mulţi oameni din partea locului nici nu prea credeau că Dunărea le va ajunge pînă în case. Bunicii şi părinţii lor le arătaseră pînă unde venea apa la inundaţiile cele mai mari şi nu credeau că acele repere pot fi depăşite. Dar, tot stînd de vorbă cu oamenii, care fuseseră avertizaţi deja să plece şi care nu plecau, am simţit că unii ar vrea să-mi mai spună ceva. Cu greu li s-au dezlegat limbile. Ideea, spusă mai întîi pe şoptite, era că dacă autorităţile ar fi dinamitat nişte diguri din aval, ei n-ar mai fi fost în pericol. Dar, spuneau localnicii, ar fi fost vorba de interese mari, ale unor patroni de bălţi cu peşte, care au mari pile la guvern şi care n-au acceptat să li se strice digurile. Ţăranii se adunau în jurul reportofonului şi începeau să-şi dea ghes unul altuia să spună tot. Şi repede au ajuns la ideea pe care o clamau cu glas tot mai tare, că „sîntem conduşi de nişte mafioţi, în relaţii cu nenorociţii de patroni evrei de pe baltă“.

Am intrat în Bistreţ, unde un şef al poliţiei judeţene tocmai explica unor ziarişti că vorbele oamenilor despre acele diguri protejate nu au nici un fundament. Că a existat doar o simplă discuţie cu patronii bălţilor care pînă la urmă, vrînd-nevrînd, a trebuit să accepte să li se spargă digul, lucru care de altfel se şi petrecuse cu cîteva zile în urmă. Am descoperit ideea mafiei care protejează digurile şi în tabăra sinistraţilor de la Rast. Acolo, pentru tot ce li se întîmplase oamenilor, de vină era pur şi simplu prim-ministrul. Am citit mai tîrziu o ştire despre inundaţiile de la Chiselet, de lîngă Olteniţa, la sute de kilometri depărtare în aval de Bistreţ. Şi acolo oamenii vorbesc de conspiraţii prin care sînt protejate investiţii private. Singura deosebire e că mai-marele aranjamentelor de la Chiselet nu ar fi fost Călin Popescu Tăriceanu, ci Adrian Năstase.

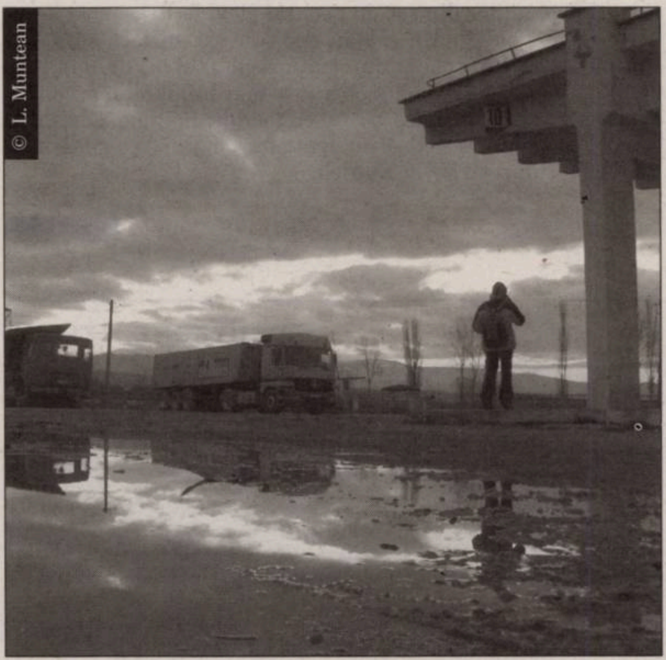

În zona satului Cîrna chiar şi un funcţionar de la primărie sugera că oamenii ştiu foarte bine ce spun. Dar aveam să constat că, indiferent ce le-ar spune autorităţile, dincolo de mesajul propriu-zis, o parte din localnici întrevăd mereu altceva. Dacă li se spune că vine apa, ei înţeleg că guvernul vrea să-i inunde, ca să salveze altceva. Dacă li se spune că e mai bine să se evacueze din timp, ca să n-o facă în condiţii mult mai grele şi forţate atunci cînd va veni apa, ei înţeleg că s-ar putea să fie arestaţi. Oamenii mai au obiceiul să spună şi că *guvernul* nu le-a adus nimic, că numai *armata* i-a ajutat cu de toate. Pe de altă parte, militarii şi jandarmii îşi văd de „misiunile“ lor fără să comunice normal cu populaţia. Nici măcar prin intermediul presei. Cînd am vrut să vorbesc cu nişte soldaţi care lucrau la diguri, un subofiţer mi-a spus că s-ar putea să le fac rău. De ce? „Pentru că-i poate vedea vreun şef că vorbesc cu dumneavoastră.“ La mirarea mea, a dat din umeri şi mi-a recomandat să merg la Craiova după comunicate de presă oficiale. Probabil că tot ce face armata trebuie să fie secret, ca nu cumva să audă duşmanul Dunăre care sînt planurile de bătaie şi de îndiguire şi să-şi schimbe direcţia de atac.

Protipendada

La primăria din Bistreţ lucrurile erau cu totul altfel. Înăuntru se ţineau mereu şedinţe din care diverse notabilităţi locale ieşeau din cînd în cînd, să vorbească la mobil. Afară era o adevărată protipendadă capitalistă: comandanţi de la apărarea civilă cu uniforme nou-nouţe şi strălucitoare, cu căşti în urechi (la fel ca SPP-iştii), prin care aflau, probabil, ce mai face digul; pompieri frumoşi cu centuri roşii; directori de la ape în plină agitaţie; toată floarea cea vestită a jurnalisticii, de la Adrian Fulea, pînă la Cătălin Radu Tănase şi diverse fete blonde bine fardate, cu cizme lungi în picioare (dar de piele, nu de cauciuc), care aşteptau să intre în direct în faţa camerelor de filmat, lîngă care adăstau operatori plictisiţi. Maşini cu girofar, multă poliţie şi elicoptere. Unul dintre piloţi povestea sătenilor adunaţi sub elice, pe terenul de fotbal, ce a văzut el de acolo de sus. Repeta de mai multe ori şi cît mai răspicat fiecare informaţie, care apoi circula prin adunare ca la telefonul fără fir, transformată şi interpretată după urechile şi mintea fiecăruia. Cel mai greu de înţeles le era localnicilor că digurile de la baza piscicolă n-aveau nici un fel de importanţă în condiţiile uriaşei revărsări de ape şi în operaţiunile de stăvilire a lor. Ura pe patronii bălţilor părea mai mare şi decît teama de inundaţii. În cele din urmă, pilotul exasperat a renunţat la orice fel de explicaţii, spunîndu-le oamenilor să-i întrebe pe directorii de la ape cu care a zburat, că ei ştiu cel mai bine. „Păi, mata ne spui mai bine decît ăia“, ziceau ţăranii, neîncrezători.

Sinistraţii

În tabăra de la Rast oamenii stăteau pe cîmp cu plăpumi şi păsări. La început a fost vaccinul (pentru că omul poate sta în mizerie, dacă e bine vaccinat). Apoi a fost lumina de la generatoare. Mai tîrziu au venit şi toaletele ecologice. A fost apoi biserica improvizată de Paşti. Armata aducea alimente pentru oameni, dar aceştia aveau în special grija vacilor, a cailor şi a porcilor cu care se refugiaseră (soldaţii nu aduceau hrană pentru porci). Am văzut sinistraţi pe care copiii veniţi de la oraş încercau să-i convingă să se mute la ei şi care nu acceptau să părăsească acel cîmp, pentru că nu voiau să se despartă de animalele lor. Am văzut mame cu copii mici care refuzau să meargă la spitalul din Băileşti, în condiţii mai bune, din acelaşi motiv, al grijii pentru animale. Am văzut o Dacie galbenă care mergea dinspre Craiova spre tabăra refugiaţilor cu un coteţ de cîine legat pe acoperiş (ducea cuiva dintre sinistraţi adăpost pentru cîine). Unii se mai întorceau înapoi în sat cu cîte un camion militar să-şi mai recupereze cîte ceva. Se auzeau zvonuri cum că morţii ar fi ieşit din pămînt şi plutesc pe ape. Sinistraţii îi întrebau la început, pe cei care mai veneau din sat, a cui casă a mai căzut, apoi, care stradă mai e în picioare. Casele de chirpici rezistau cîteva zile, cel mult.

Într-o asemenea tabără de evacuaţi, cel puţin în primele faze, nu sînt scaune şi mese destule. Nimeni nu se gîndeşte la asta. Mulţi îşi iau aşternuturile şi poate chiar patul, dar nu masa şi scaunele. Adăposturile şi corturile (cu excepţia celor militare) sînt joase. Rezultatul este că mai toată lumea stă pe jos şi intră sau iese în patru labe din corturi. Poziţia fizică a întregii comunităţi se schimbă. Imaginea e cea a unei tîrîieli generale printre cîrpe, sfori şi folii de plastic. Fiecare îşi titireşte cîte ceva prin vreun colţ de cort, stînd culcat sau în genunchi. O întreagă comunitate pusă, la propriu, la pămînt. Dar mai există şi o altă categorie şi din ea fac parte de obicei capii de familie. Oamenii care stau cu orele în picioare sau se plimbă aiurea cu mîinile încrucişate. Privesc în zare, îngînduraţi, după ce necazul i-a deposedat de orice rost. Par de neconsolat şi măcinaţi de fiecare minut petrecut astfel.

Inundaţii: ce-i de făcut?

Surpriza generală în faţa inundaţiilor din lunca Dunării mă surprinde.

Eu cred că este un eveniment anunţat, care nu numai că nu avea cum să nu vină, dar care, din păcate, se va şi repeta. Avem de-a face cu un clar risc asumat al politicilor de îndiguire, desecare şi drenaj, aplicate pe scară largă în perioada de la sfîrşitului anilor '50 şi pînă în 1989.

Dacă pînă în anii '50 peste 90% din cei aproximativ 10.000 de km^2 din sistemul de zone umede al Dunării inferioare au rămas în starea lor naturală, după această dată, intervenţia umană a schimbat locurile pînă la a le face de nerecunoscut. În 1989, după trei decenii de intervenţie umană agresivă, zonele umede se reduseseră cu aproape patru cincimi în lunca Dunării şi cu o cincime în deltă (din fericire, aici programul a fost întîrziat şi a fost oprit după 1989). Acolo unde înainte se întindeau lacuri, bălţi, mlaştini, zone inundabile pentru intervale de peste 3-4 luni pe an, acum există ferme, plantaţii şi chiar aşezări umane.

România socialistă multilateral dezvoltată a considerat sistemul de zone umede al Dunării ca „suprafeţe neutilizabile, zone fără importanţă economică“. Între timp, cunoştinţele noastre s-au mai rafinat. Acum regretăm dispariţia gamei largi şi a cantităţilor însemnate de resurse (peşte, masă lemnoasă, stuf şi papură, produse agricole vegetale şi animale), pe care acest sistem le producea în mod natural. Producţia agricolă intensivă care le-a luat locul continuă să fie în mare parte ineficientă şi dependentă de subvenţii pentru a-şi putea acoperi pierderile (evident construirea şi întreţinerea digurilor, desecările şi irigaţiile costă, şi încă nu puţin, ca să nu spun nimic despre îngrăşăminte ş.a.m.d.).

Mai important însă, bazinul inferior al Dunării şi-a redus dramatic funcţia de tampon pentru controlul maselor de apă şi energie ale fluviului. Şi-a redus substanţial şi capacitatea de retenţie a poluanţilor, capacitatea de reglare a climei etc.

Ce este de făcut atunci?

Cred că se apropie momentul în care va trebui să decidem dacă vrem să continuăm politica anilor 1960-1990 de îndiguire, desecare şi drenaj, sau vrem să ne reorientăm către politici mai moderne, adaptative, care să lase naturii ce-i al ei, punîndu-i totodată şi pe oameni la adăpost. Exemplul a fost deja dat de olandezi. Confruntaţi cu inundaţii din ce în ce mai mari, an după an, aceştia au recunoscut că au greşit cînd au îndiguit Rinul aşa de strîns. Acum mută digurile mai departe, lărgind valea la loc.

Noi ce mai aşteptăm?

Alexandru R. SĂVULESCU

Universitatea din Bucureşti
Facultatea de Litere
Catedra de Comunicare şi Relaţii Publice

Identitate, comunicare interculturală, globalism: tendinţe contemporane în relaţii publice, publicitate şi mass-mediamedia

19-20 mai 2006
Facultatea de Litere

Media&Advertising România liberă myjob CARIERE DILEMAVECHE PEACOCK

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Hoţul şi proştii

În miez de noapte, la OTV, dintre nenumăratele linii şi culori care brăzdează ecranul, se iţeşte un individ bizar. O specie greu de prins în vreun fel de tipare, ceva între clarvăzător, telepat, bioenergoterapeut şi popă. Sau, dracu' ştie, poate, toate la un loc! Aflu din ce stă scris în partea superioară a ecranului că-l cheamă Viorel Pop. Îmi propun să zăbovesc cîteva minute, privindu-i morga bine antrenată, de om care le ştie pe toate. E suficient şi înfoiat ca un curcan căţărat pe o grămadă de lemne. Omul zice că vede şi rezolvă orice, boli, probleme familiale şi destine. La răstimpuri, cu gesturi reflexe, zîmbeşte chinuit, apoi îşi acoperă gura cu mîna, încercînd să mascheze o dantură neagră şi cariată ca o scorbură. Personajul are ceva fascinant în felul lui de a fi, pentru că nu e prost şi se vede că a muncit din greu pentru a ajunge la performanţa de a trage lumea pe sfoară rostind, solemn şi grav, un pomelnic de banalităţi. Are tehnică, aşa că, preţ de cîteva minute, mă distrez copios.

Intră în emisiune, prin telefon, Elena. Are o problemă cu spatele şi cu soţul. Pe Viorel pare să nu-l intereseze. El vrea să arate telespectatorilor că le ştie pe toate şi, mai ales, că ştie lucruri pe care fraierii aflaţi la telefon nici măcar nu s-au gîndit că le-ar putea şti cineva. „Elena, ai grijă cu instalaţia de la baie, reparaţia pe care ai făcut-o e cam de mîntuială, o să-ţi creeze probleme!", rosteşte, brusc, marţafoiul. Elena rămîne, cîteva secunde, blocată în receptor, apoi şopteşte, stins, că n-a avut şi că nu are probleme cu instalaţiile sanitare. Ea a dat telefon, ştiţi, pentru problema cu spatele, cu soţul... Numitul Viorel nu bate în retragere, deşi e pus puţin în încurcătură. Teoria probabilităţilor, pe care se vede că şi-a însuşit-o destul de bine, dădea ca aproape sigură situaţia în care cei mai mulţi dintre telespectatorii care telefonează să fi avut, măcar în trecutul apropiat, dacă nu şi în prezent, niscai probleme cu instalaţiile sanitare. Elena n-are, aşa că Viorel bate în retragere, dar atacă, din nou, vorbind despre soţul care – nu-i aşa, Elena? – sforăie. Bingo! Soţul Elenei sforăie într-adevăr. Viorel Pop jubilează şi intră pe contraatac: sforăie, deci nu te lasă să dormi, Elena, nu-i aşa?, prin urmare tu te simţi slăbită, el e şi nervos, pe tine te doare spatele şi mai ai şi problemele acelea, le ştii tu, dar nu le putem discuta acum, la telefon... Elena are, desigur, şi probleme „din acelea", cum au 99,99% dintre femei! Dar e uimită de cîte poate să „vadă" Viorel Pop prin telefon. Închide buimacă, nu înainte de a fi sfătuită să ia numărul domnului Pop din regia de emisie, pentru a stabili un „consult en détail".

Urmează Viorica. Are o problemă înfiorătoare: nu ştie, pentru că mama ei a uitat sau pentru că n-a ştiut să-i spună niciodată, la ce oră s-a născut. Viorel o ia prin învăluire. „Eşti născută pe lîngă o apă, nu-i aşa?". Femeia se luminează, da, părinţii ei sînt de undeva de pe lîngă Dîmboviţa. Măscăriciul zîmbeşte bucuros şi se preface concentrat, dar nu-şi poate ascunde un zîmbet larg. Le ştie, dom'le, el le ştie pe toate! Vede prin fire, citeşte destine, vindecă! E un Mudava sau un Mesia poposit în studioul OTV. De cîtă minte e, oare, nevoie pentru a înţelege că, de cînd lumea şi pămîntul, oamenii au căutat să

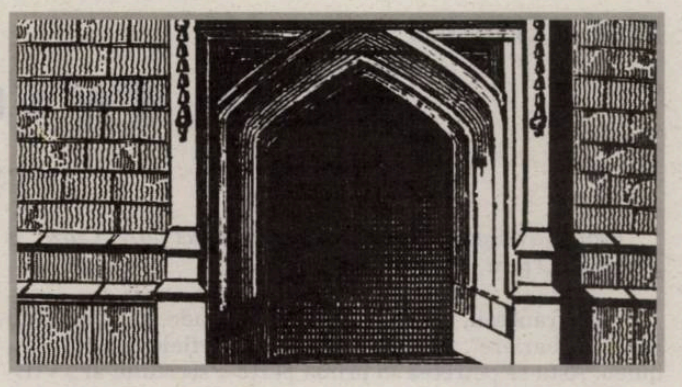

întemeieze aşezări pe lîngă o apă. Un rîu, un lac, un fluviu, o mare. Pe cale de consecinţă puţini trebuie să fie indivizii ale căror obîrşii să n-aibă legătură măcar cu un ochi de apă! Să mai spun că, pînă la minutul în care m-am hotărît să închid televizorul, Viorel Pop – Clarvăzătorul şi Vindecătorul o întreba pe Viorica de moartea cuiva apropiat? Fenomen la fel de des întîlnit ca ploaia, pentru că, nu-i aşa?, oamenii se nasc şi mor şi se întîmplă în 99,99% din cazuri să lase în urmă oameni de care au fost apropiaţi...

La urma urmelor, un şarlatan din categoria celui de mai sus nici măcar nu-i de condamnat. A găsit un vad să facă bani. Iar un altul, de lîngă el, îl arată lumii la televizor ca să facă rating. Necazul e cu nătărăii mult prea mulţi şi cu fraierii care se uită în gura lui Viorel Pop, luîndu-l în serios. Fac pariu că, printre ei, se găsesc destui care mai au şi acum, prin sertarele de acasă, chitanţe Caritas sau certificate de investitor la FNI.

NU MAI E CA ACUM CÎŢIVA ANI, CÎND SIMŢIREA A CUNOSCUT O PERECHE DE PISTOALE TÎNGUITOARE PE O PAJIŞTE

Cu ochii-n 3,14

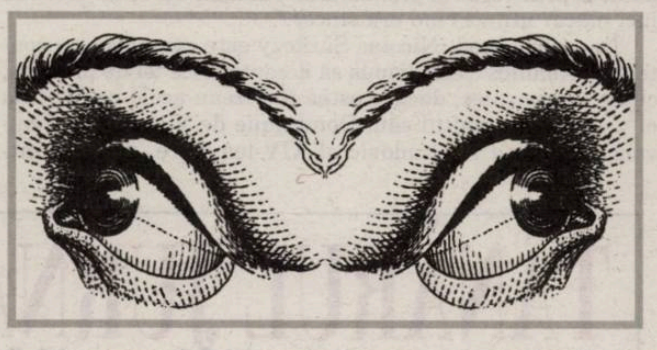

● Mi se pare că iar s-a ascuţit lupta de clasă între şoferi. Nu mai e ca acum cîţiva ani, cînd te ardea pe şosea dispreţul posesorilor de maşină *first class*. De la un timp, ca posesor de maşină medie, citesc ura verde pe chipul celor care n-au apucat (şi probabil nu vor apuca) să-şi schimbe maşina veche: Dacia papuc, Oltcitul, Trabantul. Vezi cîte un bunic supărat, cu părul vîlvoi, tăindu-ţi faţa la semafor, te ofileşti sub duhoarea eliminată în ventilatorul tău de un posesor de pulover împletit care se mişcă cît să-i ajungă ceaşca de benzină din rezervor sau, dimpotrivă, iei în timpane un claxon preistoric pentru că ai oprit la trecerea de pietoni. Nu ştiu ce-i de făcut. Poate să punem mînă de la mînă... (**S. S.**)

● După meciul Steaua-Rapid, văd un interviu cu sponsorul Rapidului, Jean Valvis, investitor străin. Omul zice ceva de un imens bun-simţ: că nu ar trebui amestecat Dumnezeu în fotbal. Referire evidentă la Gigi Becali, pentru care Dumnezeu e un fel de bodyguard ceva mai sofisticat, iar Rapidul echipa diavolului. Aflat în studio (e un fel de invitat permanent), Cornel Dinu îşi ia aerul ăla cu care spune mereu prostii „intelectuale" şi ne aminteşte de un articol al lui Eminescu, în care se vorbeşte despre simţirea românească. Şi trage concluzia: să nu ne mai dea Valvis lecţii, că ştim şi singuri să credem în Dumnezeu. Că Dinu nu e în stare să priceapă o chestie simplă nu e de mirare, dar nu înţeleg de ce televiziunea publică şi-a luat pe post de autoritate permanentă în fotbal un miliţian xenofob. (**C. G.**)

● Păţania unui japonez contemporan, aşa cum apare pe agenţiile de ştiri: ajuns – tinerel – soldat în al doilea război mondial, s-a trezit prizonier la ruşi prin 1943, apoi a ajuns într-un domiciliu obligatoriu pe undeva prin Ucraina, într-un tîrziu a fost eliberat, a cunoscut o femeie de prin partea locului, s-a căsătorit, a căpătat paşaport sovietic şi a deprins gustul vodcii etc. Abia în aprilie acest an a revenit – după mai bine de 60 de ani – în Japonia, prin locurile natale. De ce a revenit (potrivit propriilor spuse)? „Ca să mă reculeg la mormîntul părinţilor mei, pe care-i voi reîntîlni în curînd, şi ca să mai văd cireşii înflorind, pe care nu-i voi mai vedea multă vreme". (**A. C.**)

● Jiri Paroubek, prim-ministrul Cehiei, l-a chemat pe viitorul său adversar electoral să-şi aleagă armele, în timp ce-i prezenta o pereche de pistoale de epocă: „Să ne înfruntăm de la bărbat la bărbat în dezbaterile televizate în direct". E aici o idee excelentă: dacă se vor bate în duel, numărul politicienilor va scădea, în timp ce trag cu pistolul nu pot ţine discursuri şi nu e exclus ca perspectiva decesului să producă o selecţie mai severă decît cea preconizată de lustraţie. (**M. B.**)

● Într-o farmacie umană din Crîngaşi am dat peste unul dintre cele mai umane sentimente: nevoia de justificare pînă în pînzele albe. Un domn bine făcut, cu faţă destul de fioroasă, cere un nu-ştiu-ce farmacistei care, dintr-o dată şi violent, se apucă să urle: „Vorbiţi, domnule, mai tare, că doar sînteţi bărbat, ce Dumnezeu!". Tipul, în loc să o pună la punct – *stai, cucoană, ce urli, cum îţi permiţi...* –, se înroşeşte pînă în vîrful urechilor şi începe să bîiguie, într-o avalanşă interminabilă, scuze după scuze, explicaţii după explicaţii... Vedeţi, el de fapt lucra într-un mediu în care se vorbeşte foarte tare şi de fiecare dată cînd are şansa să nu urle, preferă să tacă sau, cel puţin, să vorbească cît mai încet etc., etc. Cu speranţa că-l veţi înţelege... Farmacista, departe de a auzi acordurile de vioară tînguitoare, nici n-a avut nu-ştiu-ce-ul şi, bănuiesc eu, nici nu l-a prea înţeles. (**S. G.**)

● Directoarea Colegiului Paranormal şi de Ufologie (asta vine de la ştiinţa de a spune „Uf!"?) din oraşul rusesc Togliatti ne-a sfătuit, mai demult, ca atunci cînd ne apare un extraterestru în faţa ochilor, pe o pajişte sau pe un cîmp, primăvara, mai ales noaptea, să-i vorbim pe un ton calm, ca să nu-l speriem. Ufolog cum mă simt foarte adesea, în acest miez de primăvară, am început să-i urmez sfatul, chiar cu tereştrii, şi nu-mi merge rău. E destul să spun calm: „Uf!" – şi intrăm imediat în vorbă, de parcă am locui pe aceeaşi planetă. (**R. C.**)

DRUMUL NE SPUNE: „DACĂ PIERDEM KARMA ÎN TIMPUL UNUI SCHIMB DE VORBE SIMPATICE, PUTEM INTRA LINIŞTIŢI ÎN ALTCEVA DECÎT EMOŢIE"

● La Cumpătu, pe drumul spre Sinaia, sînt deja celebri cei doi cîini care adastă în faţa plăcuţei cu „Cîine agresiv" şi sînt gata să te latre, alerge sau muşte. Noutatea este o a doua plăcuţă, pe care am zărit-o în drumurile mele, despre care putem spune că e „originală" sau europeană: „Beware of Dog". E drept că în faţa ei nici un cîine nu îndrăzneşte să se pripăşească. (**I. P.**)

● „Cumpărăm cărţi" ne spune un afiş frumos tipărit şi pus pe uşa unui anticariat din Pasajul Universităţii. „Cumpărăm inclusiv literatură" – este adăugat pe rîndul imediat următor. Şi apoi ni se spune ce se înţelege prin literatură: „Romane de dragoste tip Sandra Brown, Danielle Steel, Sidney Sheldon, Nora Roberts, Editura Miron, Colecţia Alcris; SAS-uri, San Antonio; SF-uri; etc., etc.". Noroc cu acest din urmă „etc.", care mai dă o şansă, chiar dacă firavă, numitei literaturi... (**C. P.-B.**)

● O declaraţie năpraznică a lui Gigi Becali: „Dacă pierdem titlul de campioană, înnebunesc!". Hai, că va fi nostim. (**R. C.**)

● Vreţi să aveţi o karma cît mai bună? Nimic mai simplu: intraţi pe test-results@tickle-inc.com, răspundeţi cît mai aiurea întrebărilor de acolo (eu, de pildă, am dat răspunsurile cele mai *rele* posibile numai aşa, de-al dracu'!) şi vi se va spune, la sfîrşit, că aveţi o karma de invidiat, de nu-ştiu-cîte puncte, că totul e bine şi că haloul persoanei voastre e roz... Un lucru e cert: nu ştiu cum stă treaba cu karma, da' testul e idiot. (**a. l. ş.**)

● În timpul semifinalei pierdute (prosteşte) de Steaua, comentatorul Emil Grădinescu, exasperat de jocul din apărare al steliştilor, şi-a pierdut cumpătul (om şi el!) şi a strigat ca la galerie: *Hai să văd şi eu o respingere cum trebuie!* Era cu trei minute înainte ca Steaua să încaseze şi cel de-al patrulea gol. Fatalul. Spre fericirea (şi mai prostească) a celui mai ridicol dintre dinamovişti: Borcea. (**M. C.**)

● În piaţă, o babă rurală vinde lăcrămioare. În faţa ei se opreşte o babă urbană şi are loc un schimb de vorbe. Urbana: „Cum dai mărgăritaru'?" Rurala: „Cinşpe mii, fata mea." (**D. S.**)

● Una din cele mai simpatice porecle ale lui Osama – culeasă de pe net – este: „Recycle Bin Laden"... Of, ce bine ar fi să-i poţi da doar un *Empty Trash!* (**a. l. ş.**)

● Dintre toate ştirile post-pascale, cea mai interesantă din perspectiva obiectivului naţional al integrării în UE mi s-a părut cea de pe Antena 1 în care ni se arăta că românii aflaţi la muncă în Spania primesc de acasă, la pachet, pătrunjel şi leuştean. Putem intra liniştiţi în UE, leuşteanul nostru se află deja acolo. (**M. V.**)

● Cea mai mare greşeală pe care o puteţi face, cînd vreţi să ajutaţi un cerşetor, este să-i daţi altceva decît bani. Veţi fi apostrofaţi, huliţi, înjuraţi de mamă. Ieri, în staţia Semănătoarea, a urcat în metrou o ţigăncuşă de vreo 14 ani, cu un bebeluş în braţe. S-a văitat de cele obişnuite, a primit ceva mărunţiş şi, atenţie, un pateu, şi-a numărat pe furiş cîştigul, a trecut dintr-un cap în celălalt al vagonului şi, aruncînd nervoasă nevoie-mare pateul, a început: „Băga-mi-aş p...a-n pîinea voastră, ai dracu' să fiţi, că alceva dăcît pîine nu mai ştiţi. Bani n-aveţi, fir-aţi ai dracu'. Mă c...c pă pîinea voastră, tîmpiţi ce sînteţi. Taci, fă, nu mai plînge şi tu, că te trăsnesc aici cu ăştia de faţă!". (**R. P.**)

● În emisiunea *Dansez pentru tine* din Vinerea Mare, un moment de emoţie insuportabilă: un băiat şi o fată, supraponderali, suferind de sindromul Down, au dansat cum ştiau ei pe „Songbird"-ul Evei Cassidy... Am văzut cum un tablou de Botero prinde viaţă în direct, la televiziune! (**M. C.**)

Wolf LEPENIES

Elan revoluţionar

– eseu –

Franţa trăieşte într-un permanent conflict între „Curte“ şi „Stradă“. O ţară incapabilă de reforme...

„Voi, francezii, puteţi să ridicaţi baricade, dar nu puteţi construi bariere“, i-a spus Lord Chesterfield lui Montesquieu. Asta se petrecea în prima parte a secolului al XVIII-lea. Chesterfield cunoştea atît de bine Franţa, încît părea chiar să-i poată ghici viitorul. Căci vorba sa de duh a rămas valabilă şi pentru posteritate: în Franţa, elanurile revoluţionare au determinat schimbări sociale; însă de reforme, ţara n-a fost capabilă decît arareori. Puţine s-au schimbat din această atitudine. Francezii sînt antireformişti şi prorevoluţionari.

Observatorii internaţionali sînt uimiţi de retorica revoluţionară şi de dispoziţia protestatară determinate de legea contractului de primă angajare, care a scos în stradă, numai în Paris, un milion de oameni. Din urmă apare o altă constantă a politicii franceze: supravieţuirea monarhiei – de la Napoleon şi De Gaulle pînă la Mitterrand şi Chirac. Şi în republică, curtea *(la cour)* şi strada *(la rue)* sînt spaţiile privilegiate de proiectare a politicii, Parlamentul rămînînd faţă de acestea în planul secund. Sfîrşitul erei Chirac este marcat de o schimbare paradoxală a rolurilor: în timp ce „Curtea“ încearcă să impună, prin mijloace autoritare, reforme, „Strada“ se luptă cu sloganе revoluţionare pentru menţinerea *statu quo*-ului.

La începutul secolului XXI domneşte în Franţa o atmosferă de *fin du siècle*. Cărţi cu titluri precum *Franţa la răscruce, Agonia elitelor, Societatea fricii, Nenorocirea franceză* etc. ating tiraje de bestseller. Apare o nouă profesie: „declinologia“, meseria celor care prevestesc declinul. Sentimentul acestui declin a fost stimulat printre altele şi de agonia preşedintelui, rămas fără legitimitate internă după eşecul referendumului privind constituţia europeană. „Pîrîtul Chirac să se ridice în picioare“, „Jacques cel mic“, „Cel mai rău dintre noi toţi“, „Jacques Chirac – un fugar“ sînt cărţi pe care preşedintele, din propriile-i spuse, nu le-a citit. Le-au citit în schimb francezii, care le-au făcut, şi pe acestea, bestseller. În top se află cartea editorului de la revista *Le Point*, Franz-Olivier Giesbert: „Tragedia preşedintelui“ descrie, în egală măsură, tragedia Franţei şi criza „monarhiei“ franceze. E un raport de la curte.

De douăzeci de ani, Giesbert e un apropiat al granzilor din politică. El a conspectat discuţiile cu aceştia şi şi-a păstrat cu grijă carneţelele de note. Acum, că „domnia lui Chirac se apropie de sfîrşit“, a publicat aceste note. Sînt povestiri în care descrie obiceiurile culinare ale preşedintelui („Chirac rade tot din farfurie şi nu renunţă nici la brînzeturi, nici la desert. Dacă ajunge acasă tîrziu, mănîncă o omletă din cel puţin patru ouă“) sau aventurile amoroase ale lui Chirac, mai degrabă discrete. Fără falsă modestie, Giesbert vede în Saint-Simon un model.

Memoriile lui Saint-Simon trec în revistă perioada 1691-1723, adică o mare parte a domniei lui Ludovic al XIV-lea, care a murit în 1715, şi perioada regenţei lui Philippe d'Orléans. La moartea lui Saint-Simon au fost găsite 173 de caiete în „unsprezece mape din piele tăbăcită de viţel“. Giesbert şi-a notat memoriile din perioada 1986-2006 pe carneţele spiralate. Dincolo de ustensilele diferite folosite la scris, cele două „Memorii“ se deosebesc şi prin stil. În afară de asta, Saint-Simon avea tact: notele sale au apărut de abia după moartea sa.

Cu toate acestea, recursul lui Giesbert la Saint-Simon nu e întîmplător. De exemplu, el îl compară pe Chirac cu ducele de Orléans, văzîndu-l ca pe un regent după moartea lui Mitterrand. Lui Mitterrand însuşi îi este atribuit, prin această comparaţie, rolul de Ludovic al XIV-lea. „Nenorocirea acestui domnitor a fost că nu avea constanţă. Peste măsură de timid, era atît de ruşinos, încît lăsa exact impresia contrarie. Era ascultat de frică, nu dintr-un sentiment al supunerii sau al dreptăţii. Încerca să se elibereze de aceasta prin vorbe şi promisiuni. Oamenii nu-l mai credeau nici măcar atunci cînd era sincer.“

În acelaşi mod, Nicolas Sarkozy este comparat cu contele de Noailles („era dispus să accepte orice fel de proiecte, chiar şi groaznice, dacă acestea îl duceau acolo unde vroia el“), iar pe opozantul său, Dominique de Villepin, cu Louvois, ministrul lui Ludovic al XIV-lea, care, după Saint-Simon, ştia cel mai bine cum să-l flateze pe rege şi pe care îl caracterizau trăsături precum răceala sau severitatea.

Dar nu e vorba doar despre caractere. Giesbert nu inventează aluziile la relatările lui Saint-Simon. El le preia în mare măsură de la partenerii săi de dialog. E vorba de autocaracterizări şi de asumări de poziţii care merg dincolo de limitele vieţii de partid. Adică: clasa politică franceză nu se vede numai, cum spune Raymond Barre, ca un „microcosmos“, ci ca o „Curte“. „Elysée“, palatul prezidenţial, şi „Matignon“, reşedinţa premierului, sînt locurile din care emană această monarhie. Rîcile şi intrigile, minciunile şi şantajul, corupţia şi vanitatea care domnesc la „Curte“ nu sînt surprinzătoare. Împovărător şi ameninţător pentru democraţia de la „Curte“ e mai degrabă imobilismul sistemului politic francez.

Sistemul prezidenţial al celei de-a V-a Republici, care seamănă mai degrabă cu o monarhie decît cu o democraţie, e principalul vinovat pentru această situaţie. El anulează dialogul instituţional dintre preşedinte şi premier, şi conduce, mai ales în vremuri de coabitare, la pierderi de energie cauzate de efectul de frecare. „Această ţară nu poate fi guvernată“ – aceasta este propoziţia-cheie a politicienilor, după Giesbert. Politicienii francezi au încercat adesea să impună reforme şi de obicei au eşuat. De cele mai multe ori, „Curtea“ a dat înapoi la presiunea „Străzii“. E cazul lui Balladur, care a încercat, în anii nouăzeci, să scadă salariul minim la prima angajare, pentru a combate şomajul în rîndul tinerilor. 15.000 de demonstranţi au făcut ca această lege să nu mai fie adoptată. Acelaşi lucru i se întîmplă acum şi lui Villepin. Legea contractului de primă angajare e caducă de mult, chiar dacă el însuşi nu recunoaşte acest lucru.

Villepin a eşuat însă şi pentru că, în loc să caute o susţinere în Parlament, sau în rîndul partenerilor sociali, a vrut mai degrabă să îşi arate muşchii lui de om de dreapta la „Curtea“ lui Chirac, pentru a se impune în faţa rivalului său, Sarkozy. Angajatorii nu au fost informaţi, sindicatele au fost provocate. O lege în fond bună – care antrena o relaxare a legislaţiei din domeniul muncii, în scopul de a asigura tinerilor neşcoliţi un prim loc de muncă – a eşuat la presiunea străzii, care şi-a văzut ameninţate privilegiile. O reformă necesară a fost oprită, *statu quo*-ul rămîne asigurat. Din nou, în Franţa există baricade, nu şi bariere.

Die Welt, 7 aprilie 2006

traducere de Matei MARTIN

ÎN CURÎND

DILEMA

continuarea în numărul viitor

TÂNĂRUL JURNALIST AL ANULUI

Fundaţia Freedom House şi Edipresse AS România, cu sprijinul Connex Vodafone – sponsor fondator –, UniCredit, Rompetrol, Arbomedia, GlaxoSmithKline, Oriflame şi Ogilvy lansează a opta ediţie a concursului anual destinat încurajării şi recompensării tinerilor jurnalişti.

Câştigătorul fiecărei secţiuni primeşte un premiu în valoare de 1.000 euro.

Concursul are 9 secţiuni:
Cultură
Telecomunicaţii & IT
Social (piaţa muncii, probleme sociale etc.)
Financiar/bancar
Economic/afaceri
Media
Sănătate (sistemul de sănătate, industria farmaceutică, campanii de informare pe diverse afecţiuni, proiecte sociale)
Politic
Publicitate

- Participanţii trebuie să aibă maximum 35 de ani.
- Pentru fiecare secţiune în parte va fi desemnat cel mai promiţător tânăr jurnalist, care a publicat în cursul anului 2005 articole tratând subiecte din domeniile anunţate.
- Pentru înscrierea la concurs, candidaţii sunt rugaţi să trimită:
  - 2 articole (minimum1.000 de cuvinte/articol)
  - articolul scanat sau 3 fotocopii ale fiecărui articol
  - o prezentare a experienţei profesionale.
- Articolele trebuie să fie la prima participare la un concurs de acest gen.
- Selecţia articolelor va fi făcută de către personalităţi ale mass-media din România.
- Trimiteţi înscrierile la concurs până la 15 mai la freedomhouse@freedomhouse.ro sau pe adresa FREEDOM HOUSE, B-dul Ferdinand, nr. 125, et. 1, ap. 2, Bucureşti, cu menţiunea: Pentru Concursul „Tânărul Jurnalist al Anului“ (secţiunea).

Pentru detalii, contactaţi Fundaţia Freedom House, la telefoanele: 021/253.28.38, 0722/20.55.49, 0740/08.92.53 sau la adresele de e-mail: freedomhouse@freedomhouse.ro; madalina@freedomhouse.ro.
Persoană de contact: Mădălina Stănescu, asistent coordonator de program

FREEDOM HOUSE · EDIPRESSE AS ROMÂNIA cu sprijinul · CONNEX vodafone Sponsor fondator · UniCredit · ROMPETROL energie vie · ARBOmedia · gsk GlaxoSmithKline · oriflame natural swedish cosmetics · Ogilvy

Partener media: DILEMA VECHE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 120 ● 12-18 mai 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Acasă“
pagina **3**

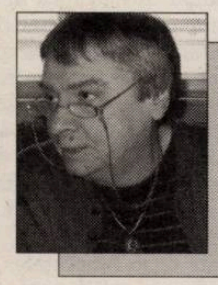

Magdalena Boiangiu
„Soliştii“
pagina **5**

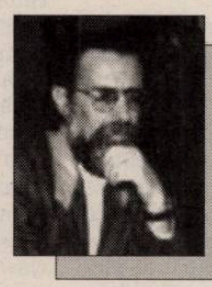

Vintilă Mihăilescu
„Cultul corpului“
pagina **7**

IDEALISMUL (anii '60)

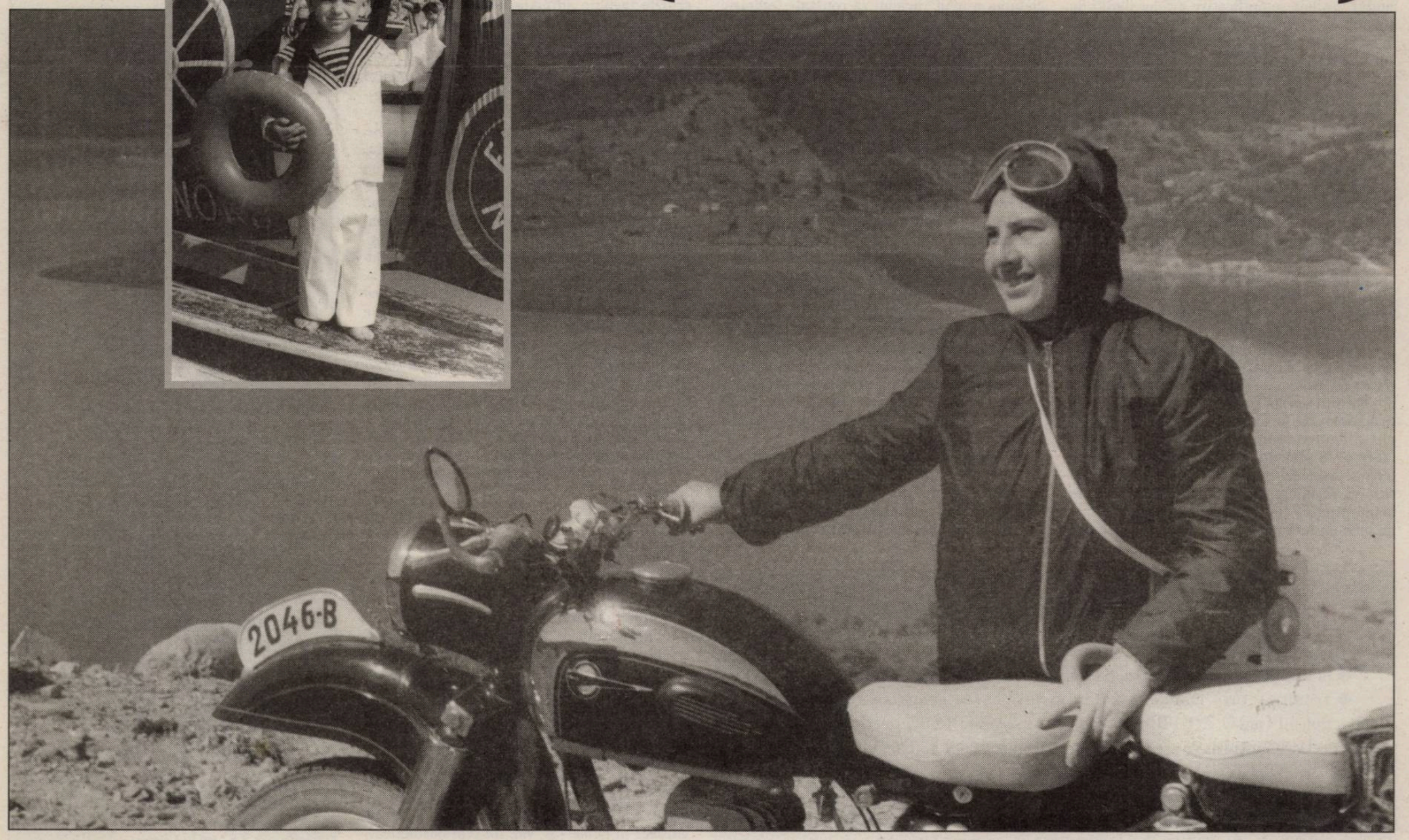

„Acești tineri cred *în viață, în libertate, în* agape, *în dragoste. Au găsit un* sens *vieții și cred într-o realitate* absolută, *care le poate fi accesibilă. În sfîrșit,* trăiesc *libertatea, spontaneitatea, detașarea de lucruri.“*

MIRCEA ELIADE

5 948467 000018 19

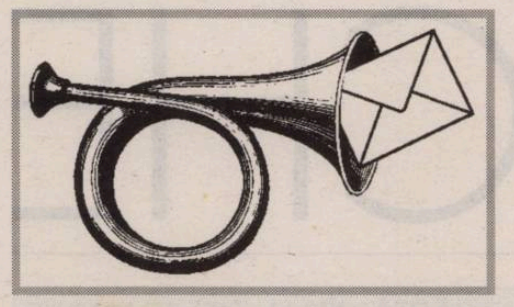

Replici

Nr. 116: Articolul lui Andrei Pleşu „Interdicţii şi alergii"

În ultimul articol al domniei sale din *Dilema veche* (nr. 116), dl Pleşu susţine că interzicerea eşarfei în portul şcolăresc francez are drept cauză reală o aversiune, imposibil de mărturisit pe faţă, a societăţii laice faţă de faptul religios. Argumentul principal al pledoariei era acela că alte semne de individualizare ale unor grupări violente nu au generat reacţii sociale similare. Cu toate că nici eu nu mă număr printre adepţii necondiţionaţi ai interdicţiei franceze şi în plus am şi o constantă admiraţie pentru subtilitatea cu care dl Pleşu surprinde nuanţe, de data aceasta demonstraţia domniei sale nu m-a convins că în problema analizată ar fi vorba de o complexă reacţie antireligioasă şi nu de una mult mai simplă, şi anume de frica în faţa acestei ameninţări pe care nu o înţelegem şi care ne surprinde mereu vulnerabili şi complet dezarmaţi, i.e. ameninţarea teroristă.

Sînt convinsă, din păcate, că măsura franceză va avea efecte exact contrare celor dorite. Cred că s-a vrut a fi o eliminare drastică a unui simbol, în speranţa de a submina fondul, iar efectul real va fi, dimpotrivă, o îngroşare a rîndurilor deja semnificative a celor jigniţi de atitudinea Occidentului faţă de Islam. Iar asta se va întîmpla pentru că în lupta ideologiilor rareori e timp de nuanţe şi e greu de argumentat în faţa unei manii furibunde, atent dirijată de înţelepţii jihad-ului, că lupta împotriva eşarfei sau a turbanului nu este o luptă împotriva Coranului şi a lui Mohammed personal.

Tocmai datorită acestei nuanţe, eu susţin că eliminarea eşarfei nu a avut drept scop diminuarea importanţei religiei musulmane, ci diminuarea efectelor propagandistice obţinute din folosirea pretextului religios, pentru a genera conflicte.

Francezii nu s-au revoltat împotriva Coranului (la fel cum nici danezii...), ci s-au revoltat împotriva unei ameninţări care susţine că are la bază Coranul.

Cred că nimeni nu e atît de inocent încît să-şi imagineze că insistenţa immam-ilor pentru ca cei (cele) mici să poarte eşarfe vine doar din dorinţa aprigă şi neţărmurită de a respecta *ad litteram* Coranul. E vorba mult mai simplu şi de a le transmite copiilor musulmani ideea că ei sînt un pic altfel, diferiţi prin lumea şi valorile lor de copiii şi profesorii cu care se întîlnesc la şcoală. Poate că pînă la urmă această individualizare culturală nici nu ar fi un lucru atît de rău, putînd la o adică genera efecte pozitive, cum ar fi o atitudine critică faţă de societatea occidentală şi o completare a celor două civilizaţii. Ar fi chiar minunat, dacă nu ar fi şi partea a doua, dacă la teoria despre individualitate nu ar fi adăugată şi cea a urii. Ar fi chiar bine, dacă simbolul religios nu ar fi folosit pentru a genera intoleranţă. Ori, din păcate, cam asta se întîmplă.

Ce e de făcut atunci? Varianta dură ar fi fost, de exemplu, să obligi preşcolarii la o lună pe an de reeducare în mînăstirile catolice. Absurd, bineînţeles, dar îngroşînd liniile, asta ar fi fost soluţia asimilării forţate. Mult mai umană (în absenţa unei idei mai subtile) e soluţia de mijloc: tu eşti musulman, eu sînt catolic, părinţii spun că ar trebui să ne detestăm, nu e foarte clar de ce, aşa că hai să uităm de asta şi să jucăm un fotbal. Nu este vina copiilor că adulţii nu sînt rezonabili, iar dacă varianta înţelegerii între civilizaţii pare să nu funcţioneze deocamdată, iar cea a dialogului interreligios este momentan o utopie rămîne de ales între a oferi o cultură religioasă neeliberată de tensiunile propagandei (şi în consecinţă de a crea un conflict deschis în clasă şi motive suplimentare de inadaptare) şi a decide că şcoala e teren neutru. Ce e de preferat? Desigur că soluţia reală este cea a dialogului, dar locul lui de pornire nu este mintea unor şcolari.

Cum rămîne cu celelalte forme de violenţă, la care societatea nu ar fi reacţionat similar? Prima întrebare care se ridică este, desigur, în ce măsură societatea (aşa cum o ştim noi) s-a mai confruntat cu violenţe asemănătoare ca amploare şi complexitate.

Bineînţeles că şi un rocker poate să fie un inadaptat şi să acţioneze violent în lumea care îl înconjoară. De ce nu li se cer elevilor tunsori regulamentare?

Pentru că violenţa rock este una laică? Cred că explicaţiile trebuie căutate în altă parte. În primul rînd, statistic vorbind, sînt mult mai mulţi rockeri pletoşi decît rockeri pletoşi fundamental ostili societăţii civile. Societatea a avut răgazul să constate (empiric) că prezenţa părului lung nu reprezintă neapărat un pericol. Mai departe, violenţa rock, oricît de dură ar fi fost ea pe alocuri, a rămas doar aşa: pe alocuri. Mai mult încă, violenţa rock s-a dovedit a fi una integrabilă: pedepsele comune, pe care le aplică societatea civilă, (amenzi, închisori, diverse restricţii) au efect. De rockeri kamikaze nu prea s-a auzit. Nu s-au organizat în reţele şi, oricît de fioroşi ar părea, nu au ameninţat niciodată societatea aşa cum o face mişcarea teroristă care, din nefericire, îşi justifică acţiunile prin invocarea Coranului. Oricît de strîmb ne-am uita la ei, francezii nu pot fi făcuţi vinovaţi de confuzia voită pe care instigatorii la violenţă şi intoleranţă o fac între religie şi revendicări politice. Oricum am privi lucrurile, eşarfa nu are aceeaşi semnificaţie cu cea a unor plete filfiinde şi cel puţin deocamdată pare mult mai probabil să găseşti o doză de îndoctrinare generatoare de violenţă letală în spatele unei eşarfe, decît în spatele unei freze metaliste, indiferent cît de graţioasă şi decentă ar fi prima în raport cu a doua.

Evident sînt aici şi semnele de paranoia ale unei societăţi care se vede ameninţată de un pericol pe care nu îl înţelege. Poate, făcînd o paralelă la exemplul cu rockerii, nici printre purtătoarele de eşarfe nu sînt multe luptătoare kamikaze, dar cine îşi asumă riscul? Cînd un rocker îţi devastează un local, îţi permiţi să meditezi dacă părul lung are sau nu vreo legătură. Cînd o domnişoară suavă cu eşarfă regulamentară pe cap ţine un discurs despre Coran, după care aruncă în aer un autobuz plin cu oameni, s-a terminat cu timpul de meditaţie. Pînă pricepem dacă are sau nu vreo legătură cu... ca să fim siguri, gata cu eşarfele şi turbanele! E important totuşi de spus mereu şi mereu că ostilitatea asta este ostilitatea faţă de Osama, nu faţă de Mohammed. Este suficient că Osama consideră că cele două sînt echivalente, ar fi de dorit ca măcar noi să fim mai înţelepţi.

Este trist, bineînţeles, că filozofia reală şi semnificaţia religioasă serioasă care stau în spatele eşarfei musulmane sînt complet ignorate, dar nu francezii sînt vinovaţi de asta, ci aceia care au transformat eşarfa într-un mijloc de manipulare.

Eşarfa în Franţa este un mijloc de propagandă, nu unul religios şi prin urmare interzicerea lui este gestul reflex de apărare în faţa terorii, nu în faţa religiei.

Ana TRIPSA
tripsaam@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Răspunsul lui Andrei Pleşu

Stimată doamnă,

Vorbim despre un subiect care încape cu greu într-o filă şi jumătate, cît are textul meu săptămînal din *Dilema veche*. Fireşte că lucrurile trebuie adîncite, nuanţate, judecate atent de la caz la caz. Comentariul dvs. este, aşadar, binevenit. În ce mă priveşte, continui să-mi păstrez punctul de vedere. Am cel puţin două argumente: 1) În Germania, scandalul n-a pornit de la Islam, ci de la un cuplu creştin, care nu voia să accepte prezenţa unui crucifix în sala de clasă a copilului lor. Aşadar, nici o legătură cu terorismul. 2) În Franţa, interdicţia priveşte etalarea *oricărui* însemn religios, fie el musulman, creştin sau iudaic. Dezbaterea franceză se înscrie în marea temă a „laicităţii", axială, de mai multă vreme, pentru ideologia republicană. Prin urmare, iarăşi, nici o legătură cu terorismul. De altfel, o spuneţi singură, efectul măsurilor cu pricina e, pentru terorişti, mai curînd iritant decît liniştitor. Cît despre rockeri, e cu totul altă problemă. În textul meu, excentricităţile „tolerate" nu erau decît o rapidă analogie, fără pretenţii analitice şi fără detalii. Cred, în continuare, că alergia la „religios", justificată sau nu, e o realitate masivă a contemporaneităţii, drept care se şi vorbeşte intens, pretutindeni, despre corelaţia „inevitabilă" între democraţie, globalizare şi *secularizare*. O corelaţie discutabilă, pe care însă nu o putem lămuri acum.

Nr. 111: Scrisoarea lui Cristian Constantinescu

Stimate domnule,

Vă mulţumesc pentru delicata scrisoare trimisă redacţiei ca replică la articolul meu („E groasă!"), apărut în nr. 108 al îndrăgitei noastre reviste. Recunosc, din capul locului, că exasperările mele faţă de omniprezenţa sartorianului *Homo videns* primesc uneori forme retoric exagerate. Voi fi fiind eu *„elitist"* (atitudine de principiu), dar asta nu înseamnă că „privesc de sus" publicul „potenţial interesat". Dimpotrivă: dacă oameni ca dumneavoastră n-ar exista, n-aş mai avea cui să mă adresez în noua – şi, vai, tot mai bezmetica – societate românească... Pledoariile mele urmăresc, printre altele, tocmai valorizarea – inclusiv mediatică – a categoriei pe care o reprezentaţi. Nu dumneavoastră, dle Constantinescu, mă opriţi de la afişarea unor stări de spirit mai optimiste, cît asaltul populist orchestrat de către exponenţii „schimbărilor sociale petrecute". Cred că tocmai ei vă desconsideră statistic (atunci cînd nu vă desconsideră pur şi simplu). În rest, am rugămintea de a nu-mi cere comentarii pe marginea cutumelor din tagma „literaţilor", din care – nouă probă de elitism! – nu fac parte. Cu o solidaritate, sper, acceptabilă, vă transmit salutul meu cordial.

Teodor BACONSKY

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Bîrfe, zvonuri, rumori**
- **Viaţa de firmă**
- **Proiecte culturale**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.350 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Acasă

După cîteva luni de absenţă, aerul patriei e tare, iar îmbrăţişarea ei – nemiloasă. Mai ales dacă iei ca loc de întîlnire ecranul televizorului. Am aterizat la Bucureşti pe 30 aprilie, seara. A doua zi, de 1 mai, am făcut o baie de ştiri şi am zapat, lacom, de la un post la altul, pînă tîrziu, în puterea nopţii, cînd m-am declarat învins: ţărişoara îmi sufla în ceafă, îmi intra în oase şi în pori, mă confisca autoritar pentru a mă reintegra lungii şi zbuciumatei ei istorii, dar şi indefinisabilului ei prezent.

L-am văzut, mai întîi, pe Ştefan Andrei, în dialog cu Mădălin Ionescu. Fostul ministru de Externe care, pînă la Revoluţie, trecea drept un personaj luminat şi benefic, explica gazdei şi poporului ce bine era sub Ceauşescu. Nu că n-ar fi fost şi greşeli. Dar una peste alta, oamenii mergeau în concediu la mare şi umblau cu metroul. Inundaţiile erau ţinute sub control de partidul expert, relaţiile externe înfloreau („eram prieten cu Mitterrand“), totul funcţiona incomparabil mai bine decît acum, cînd am ajuns pe mîna unor „analfabeţi“. Din cînd în cînd, discursul invitatului scotea totuşi la suprafaţă mici mostre ale unei patologii cronice: de pildă – spunea el – nici o numire în posturi „de răspundere“, nici măcar numirea unei bucătărese de ambasadă, nu se făcea fără avizul Securităţii. Sau: ţara nemaifiind creditabilă, piloţii Tarom umblau cu sacul de bani după ei, ca să-şi plătească taxele de aeroport şi combustibilul. Dar în ciuda unor asemenea mărunţişuri, era bine. Era frumos. Într-o emisiune mai veche, Ştefan Andrei povestise deja că Ceauşescu nu se culca înainte de a răsfoi *Istoria literaturii române* a lui G. Călinescu. Miniştrii erau competenţi, cetăţenii – gata de sacrificiu. Contactele cu marii lideri internaţionali ai vremii par să se fi desfăşurat după tipicul taclalei de bodegă: „Dom'le (către Mitterrand), avem probleme!“ „Gata, dom'le, vorbesc cu băieţii şi rezolvăm!“. Mădălin Ionescu asculta participativ: „Asistăm la o pagină de istorie!“. Evident, o altă istorie decît cea pe care au trăit-o milioane de români şi pe care s-au supărat în decembrie 1989. Pe alte posturi de televiziune, Violeta Andrei, soţia fostului ministru, păruse, de asemenea, să invoce o altă istorie, de vreme ce îşi făcuse un portret de victimă a regimului. De altfel şi ilustrul ei soţ ar fi putut s-o încurce. Căci, după spusele sale, dacă Ceauşescu a comis o crimă, ei bine, aceea a fost crima de a se îndoi, o clipă, de loialitatea ministrului său, pe care CIA nici nu se gîndea să-l racoleze, de vreme ce avea informaţii clare despre un bunic al său, mort la Mărăşti. E mare păcat că dl Andrei, hipervolubil şi edificat cum este, n-a fost ales, pentru obiectivitate, în comisia prezidenţială pentru cercetarea păcatelor comunismului.

N-am rezistat pînă la capăt avîntului retoric de pe Naţional TV. Am zapat mai departe şi l-am descoperit pe dl Dumitru Dragomir vorbindu-i lui Ion Cristoiu despre *geniul* lui Corneliu Vadim Tudor. Gigi Becali e un ins pentru mase, un personaj popular. Dar Vadim, ah, Vadim, el este pentru elite: un mare învăţat, un domn fin, „un cap“, cum ar fi zis Ostap Bender. Cei doi titani se vor împăca, pînă la urmă, în beneficiul României eterne. Trec, pios, mai departe. O emisiune de ştiri difuzează o imagine în care preşedintele ţării degustă, fără fasoane intelectuale, o partidă de fotbal. El este încadrat de Gigi Becali şi Dumitru Dragomir. Din respect pentru instituţia prezidenţială, zapez, fără comentarii, mai departe. Ajung pe B1 TV. Acolo se întîmplă ceva care mă depăşeşte cu totul. În primul sfert de oră, încerc să pricep, la rece, ce văd, dar lucrurile nu se leagă cu nimic, nu par să aibă nici un sens. Iar emisiunea continuă încă un sfert de oră, şi încă şi încă, pînă la cea mai densă obscuritate. Un domn, pe nume Irinel Columbeanu, se plimbă prin München, însoţit de o domnişoară foarte înaltă. Cei doi se uită la vitrine, se tachinează, tîrguiesc. „Mamă, ce mişto e geanta asta!“ – spune, uneori, dl Columbeanu. Domnişoara rîde. La un moment dat, domnişoara vede o lebădă. „Vai, ce drăguţă e!“, exclamă dînsa, după care îl fotografiază pe dl Columbeanu cu lebăda, iar la urmă se fotografiază şi dînsa cu lebăda şi cu dl Columbeanu. Dl Columbeanu, protector, o face atentă că lebăda muşcă. Din nou tîrguieli (oferta e cam slabă, „nu ne-am luat pînă acum decît nişte ciorapi“), apoi o gustare cu cîrnaţi (muştar la domnul, *ketchup* la doamna), comentarii despre unele modele de maşini („hai, că le luăm luni!“), încercări ale domnişoarei de a proba o pălărie care se dovedeşte, de fapt, a fi o poşetuţă, şi rîsete, şi chicoteli, şi cîte un pupic, totul spre bucuria inexplicabilă a telespectatorului.

Asta n-a fost însă decît seara de luni. În zilele următoare, aveam să văd şi o amplă emisiune, la OTV, cu geniul Vadim Tudor, şi o alta, la N 24, cu Ioan Talpeş, conversat afabil şi baritonal de Doru Braia (un om de o riguroasă pieptănătură) şi cîte şi mai cîte, vorbite, văzute şi auzite, configurînd laolaltă inefabilul portret al României de azi. Europa nici nu ştie ce o aşteaptă.

cu dilema la croitor

Iar aţi pus pamflet pe clanţă?
(sau Cine-a pus pamfletu'n drum?)

Aşa precum nea Nicu visa să rămînă nu doar în Istorie, ci şi în Geografia Patriei, schimbînd cursurile rîurilor şi spărgînd vîrfurile munţilor cu Transfăgărăşeanul, iată-mă şi pe mine intrat mai degrabă în istoria atentatelor decît în Istoria Literaturii, căci, luîndu-l *à la* Sarajevo în cătarea pamfletului pe drăguţul de Împăratu', am reuşit să-l bag în spitalul din Viena, făcîndu-le totodată să ţipe din toţi rărunchii şi pe cele două victime colaterale, prinţul Boc şi prinţesa Udrea.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Bîlciul de carte

„Cultura – cel mai bun produs românesc de export“ este unul dintre clişeele de tranziţie care ni s-au fixat cel mai bine în cap. El a produs mai multe dezbateri în sufrageriile dîmboviţene decît acţiuni concrete care să-i dovedească valabilitatea: pare că mîndria de a crede într-o cultură „valabilă“ în lume ne e de ajuns, aşa că nu ne mai obosim s-o şi prezentăm străinilor, pentru a-i face părtaşi la minunile noastre. Şi totuşi...

Printre metodele la îndemînă pentru a „exporta“ cultura se află tîrgurile de carte din străinătate. După ani întregi de poticneli şi improvizaţii (inclusiv un stand gol pe care scria „România“, la tîrgul de carte de la Budapesta din 1999, cînd Ministerul Culturii nu expediase cărţile la timp), participarea la Tîrgul de la Frankfurt a căpătat un contur profesionist de cînd organizarea standului a fost preluată de Asociaţia Editorilor din România. Pentru cine nu ştie, precizez că AER este o asociaţie profesională în care sînt înscrise 64 de edituri, este condusă de dl Gabriel Liiceanu şi, în ultimii ani, a avut o activitate notabilă în direcţia profesionalizării mediului editorial din România: a comandat studii despre cumpărătorii de cărţi (realizate de compania Mercury Research), a realizat statistici anuale despre piaţa de carte, s-a implicat în campanii pentru promovarea lecturii. Mai există şi alte asociaţii ale editorilor, dar ele sînt mai degrabă absente din peisaj: cea a editorilor de carte pedagogică s-a manifestat, în guvernarea trecută, cînd Ministerul Educaţiei a atribuit într-un mod cel puţin dubios o bună parte a producţiei de manuale unor edituri „prietene“, şi de atunci mai degrabă tace; mai există una care organizează din cînd în cînd un fel de colocvii şi încă vreo două care nu se manifestă mai deloc. Ceea ce diferenţiază însă AER de toate celelalte este efortul său de a funcţiona profesionist şi de a face lucrurile cum se cade.

Avem la îndemînă un exemplu recent. AER a decis să organizeze, la ROMEXPO, tîrgul de carte de la Bucureşti (*Bookfest*, în locul *Bookarest*-ului care se desfăşura de ani buni la Teatrul Naţional, un spaţiu inadecvat şi devenit insuficient). Performanţa realizată la Frankfurt n-a contat însă pe Dîmboviţa: asociaţiile „alternative“ au protestat că nu li se cere părerea. Ministerul Culturii, în loc să opteze pentru profesionalismul dovedit, a preferat să mimeze „democraţia“ şi să invite la discuţii şi celelalte asociaţii, deşi ele nu se ilustraseră prin mai nimic (în orice caz, *nu* prin organizarea de tîrguri). În încercarea de a „lua caimacul“, editorii „anti-AER“ au pus repede de-o nouă Federaţie a Editorilor şi Distribuitorilor de Carte: unul dintre iniţiatori, dl Mihail Penescu, directorul Editurii ALL, declara (v. *Cotidianul*, 3 martie 2006) că membrii săi „adună“ cam 70% din piaţa de carte, deci au o reprezentativitate mai mare decît AER *(ergo:* noua „structură“ e cu atît mai îndreptăţită să-şi dea cu părerea). Ca director al unei edituri care „uită“ să îşi plătească la timp colaboratorii, dl Penescu are o rapiditate „asociativă“ de invidiat. Dar să înfiinţezi „pe picior“, cu două luni înainte de tîrg, o asociaţie a editorilor şi să ai pretenţia de a fi consultat e o simplă improvizaţie ridicolă, care nu poate avea nimic de-a face cu organizarea serioasă a unui eveniment naţional dedicat cărţii, ci doar – eventual – cu intenţia de a contracara iniţiativa AER, după legea strămoşească „să moară şi capra vecinului“. În fine, după ce s-a împiedicat în propriul joc de-a „democraţia“ şi a încercat să medieze între asociaţii, Ministerul Culturii şi-a încheiat prestaţia jalnic, prin glasul secretarului de stat Ioan Onisei, care a declarat că AER şi dl Gabriel Liiceanu îşi urmăresc doar propriul profit. Ceea ce arată că ministerul s-a lăsat convins de vociferările asociaţiilor „anti-AER“, care reclamau tot chestiuni legate de costurile prea mari (insinuînd, desigur, un „enteres“ meschin), deşi orice contabil cît de cît priceput putea verifica, în cel mult o zi de lucru, cît costă organizarea unui tîrg la ROMEXPO şi dacă preţul cerut editurilor participante e corect. După runde de discuţii şi zgomote în presă, a rămas ca la început: Asociaţia Editorilor din România va organiza singură *Bookfest* (detalii pe www.bookfest.ro, un site foarte bine făcut).

Morala întîmplării însă este una amară. Organizarea unui tîrg este o problemă de profesionalism, nu de „reprezentativitate“ ori „democraţie“: vociferările editorilor care s-au simţit nebăgaţi în seamă arată doar confuzia în care trăiesc. În alte ţări, evenimente de acest fel sînt organizate de firme specializate şi nu protestează nimeni: important e să iasă bine. La noi, încercarea AER de a face şi la Bucureşti ceea ce demonstrase că ştie să facă la Frankfurt a stîrnit sau reînviat doar invidii şi frustrări: nimeni nu se mai gîndeşte la profesionalism, toţi se vor protagonişti sau măcar băgători de seamă. Şi, mai ales, totul se personalizează: ministerul şi „excluşii“ şi-au unit vocile într-un irajional cor anti-AER şi anti-Liiceanu. Ceea ce arată o proastă înţelegere a raportului dintre concurenţă şi interese co-

mune. AER – în a cărei activitate este, desigur, loc pentru mai bine – a dovedit de multe ori, prin ceea ce a făcut, că ştie şi vrea să urmărească interesele comune ale breslei. Numai că o parte a breslei se simte bine amestecînd în aceeaşi ciulama naţională: cine vrea să facă într-adevăr ceva e suspect. Şi-atunci mergem cu jalba la minister şi „îl lucrăm pe onorabilul“. În faţa unui astfel de episod, faptul că România stă prost cu *acquis*-ul în agricultură sau în protecţia mediului devine un fleac, atîta timp cît lumea editorială e atît de grav poluată. Spuneaţi ceva de Europa?...

P.S. Pentru ca tacîmul să fie complet, o ştire verificată: unii dintre editorii care s-au simţit „excluşi“, în timp ce protestau de mama focului „ca asociaţie“, s-au înscris la *Bookfest* individual, să fie siguri că nu pierd locul.

ţinerea de minte

„În acel timp, apariţia unei poezii apolitice – o poezie de dragoste, să zicem, ca *Leoaică tînără, iubirea* de Nichita, pe care o auzisem mai întîi în grădina Doinei Ciurea – avea un caracter aproape miraculos. Dar şi mai miraculos în acele vremuri de noroi – dacă mă gîndesc bine – era faptul de a scrie o astfel de poezie. Ceea ce nu realizam pe atunci, sau realizam doar obscur, era de fapt extraordinara promiscuitate morală în care trăiam, corupţia în care ne bălăceam fără s-o bănuim, şi care nu izbutea totuşi să ne murdărească total: căci din mijlocul ei, nu-mi dau bine seama cum nici azi, ieşeau sunete poetice pure, de o sfîşietoare suavitate, de-o neverosimilă candoare, de-o învăluitoare magie verbală. Cîte alte poeme de Nichita n-aş putea cita drept exemplu!“

(Matei Călinescu, Ion Vianu, *Amintiri în dialog*, Editura Polirom, 2005, ediţia a III-a)

Nicolae DRĂGUȘIN

Republica Moldova în UE?

Radiografierea perspectivelor de aderare ale Republicii Moldova la Uniunea Europeană nu este nici pe departe un efort inutil sau lipsit de relevanţă. De la victoria comuniştilor în alegerile din iarna lui 2001, care a atras un maraton de proteste, şi pînă la amiciţia realesului Vladimir Voronin cu omologul său român, Traian Băsescu, au trecut doar patru ani. Este mult, este puţin, doar timpul va decide, însă ceea ce pare a fi evident este că între timp ceva s-a întîmplat. Agenda politicii externe a preşedintelui Traian Băsescu este cu siguranţă foarte încărcată şi, printre parteneriatul strategic cu SUA sau misiunea asumată în stabilizarea regiunii Mării Negre, figurează un discurs extrem de prietenos cu fraţii români din Republica Moldova sau de aiurea. La 1 Decembrie, de Ziua Naţională, preşedintele a clamat că „împreună sîntem 40 de milioane de români". Este măgulitor că numărul cetăţenilor se apropie de cel al Spaniei sau al Italiei, însă tragic dacă ne gîndim că practic o altă Românie este împrăştiată prin zările lumii.

Nu este deloc greu de observat, chiar şi la o analiză superficială, asumarea de către România a rolului de a aduce Republica Moldova la liman, adică mult mai aproape de UE. „România reafirmă sprijinul său pentru eforturile de integrare europeană a Republicii Moldova", se notează într-unul din primele paragrafe ale declaraţiei comune adoptată de preşedinţii celor două state la întîlnirea bilaterală de la 21 ianuarie 2005, întîmplător sau nu prima acţiune de politică externă a noului preşedinte al României. Că vorbele nu stau doar pe hîrtie, ci au şi o aplicabilitate concretă, ne dăm seama din simplul fapt că în momentul de faţă sînt două obiective care stau pe agenda oficialilor români: simplificarea procedurilor de acordare a cetăţeniei române pentru cetăţenii moldoveni, suspendate temporar în urma acordurilor din 2002, şi acordarea gratuită a vizelor pentru România, o premieră a relaţiilor consulare, cel puţin pe continentul european. În această logică, am mai putea adăuga faptul că, sub preşedinţia română a CEFTA, criteriile de acordare a statutului de membru au fost profund relaxate tocmai pentru a lăsa posibilitatea şi statelor sărace, aparent fără perspective clare de aderare, precum Moldova. Ne dăm aşadar uşor seama că Moldova poate privi cu încredere către România, în eforturile sale de modernizare.

Dacă aceasta este optica românească, în Republica Moldova lucrurile sînt puţin mai neclare. Tiparele diferite pe care se organizează discursul public, nu au convins pe mulţi comentatori privind bunele intenţii ale liderilor de la Chişinău. Distanţa pe care a luat-o Chişinăul faţă de vecinul de la răsărit, împreună cu alţi membri ai CSI, este neconcludentă. Ar fi pueril să credem că Moldova are capacitatea de a juca o carte proprie în condiţiile în care UE nu este atît de grăbită să acorde garanţii ferme, iar România are ea însăşi probleme la capitolul integrare, chiar şi cu cîteva luni înainte. În plus, fracturarea opţiunii cetăţenilor moldoveni pentru Rusia sau România (UE) face imposibilă construirea unui discurs comun care să inspire clasa politică pe care o legitimează. Cu toate acestea, a nu vedea Republica Moldova în UE este injust şi uşor deplasat, în raport cu sensul construcţiei europene. În 1957, prin semnarea Tratatului de la Roma, s-a definit în mod oficial comunitatea europeană ca o construcţie destinată unei lărgiri continue pînă la unificarea întregului continent. În faţa acestei promisiuni instituţionale, orice decizie privind extinderea proiectează organizaţia europeană într-un plan de care depinde chiar vitalitatea sa. Altfel spus, o promisiune iniţială trebuie dusă pînă la capăt. Pînă la un anumit punct, destinul României şi cel al Republicii Moldova au fost oarecum asemănătoare. Zbaterile unei modernizări, care în România nu s-a încheiat, dar face totuşi progresele vizibile, nu pot fi străine nici Republicii Moldova, cu singura diferenţă că asumarea explicită a ajutorului românesc şi infuzia de *know-how* pot scurta acest drum anevoios.

Făcînd un exerciţiu simplu de imaginaţie, care ar fi beneficiul pe care efortul de *lobby* al României îl poate capitaliza în orizontul apartenenţei Moldovei la UE? Înainte de a încerca un răspuns la această întrebare, merită adăugat că retorica (discret) naţionalistă a preşedintelui (voită probabil a fi un impuls la coeziune naţională, lucru onorabil de altfel) vine pe un fundal în care ideea statului naţional este tot mai contestată. Senatorul György Frunda nu a ezitat să sublinieze că România este singurul stat care se defineşte constituţional ca stat naţional, dintre celelalte membre ale Consiliului Europei. Să fie acesta semnalul că gloria naţiunii a apus? Probabil că afirmaţia este valabilă în cazul Occidentului, însă pentru Orientul european lucrurile sînt încă departe de acest curent. Şi, deocamdată, UE funcţionează prin cea mai importantă instituţie a sa – Parlamentul European – în baza algoritmului naţional, cu toate că grupurile parlamentare se fac în funcţie de apartenenţa la o internaţională, şi nu la un stat.

La finalul acestei construcţii argumentative, ne întrebăm: se va împlini proiectul diplomaţiei interbelice de construcţie a unui pilon autentic de stabilitate politico-militară în sud-estul Europei prin alăturarea, chiar şi sub o formă federală, a celor două membre UE – România şi Republica Moldova? Va fi Traian Băsescu, care a exprimat public siguranţa celui de-al doilea mandat, liderul regional sub umbrela americană în numele unui stat aşezat printre primele cinci puteri europene? Rămîne de văzut, dar deocamdată premisele par să nu conducă foarte mult spre o altă direcţie.

N. red.: *Cristian Ghinea îşi va relua rubrica săptămîna viitoare. Pînă atunci, am cedat acest spaţiu dlui Nicolae Drăguşin, un cititor dilematic din Alexandria.*

presa despre...

Geoană, PRM & co

„Din alianţa PSD-PRM cîştigă doar purtătorii de idei retrograde, doar oamenii care confundă realitatea cu fantomele trecutului. Fie că se numesc Iliescu, Hrebenciuc, Mitrea sau – el e, de fapt, marele cîştigător – Vadim Tudor. În oricare scenariu posibil, după ce asumarea apropierii dintre cele două partide a fost făcută publică, Mircea Geoană pierde. Pierde, prin ricoşeu, şi grupul de la Cluj, inclusiv pentru opţiunea lui Ioan Rus în această situaţie; disidenţa lui Vasile Dîncu – notabilă, dar nesusţinută de alţi colegi pînă la capăt – nu e suficientă, deşi poziţia acestuia a fost cea mai lucidă dintre toţi membrii PSD. Alinierea disperată a PSD lîngă PRM pune cruce ideii-pansament în numele căreia social-democraţii au cerşit îndurare şi prelungirea investiţiei de atenţie şi încredere în ei: putinţa de a se reforma. Un PSD realmente modern şi – esenţial – social-democrat e o poveste frumoasă, de adormit copiii şi – chiar, ce mai face? – Mitzura. Un mit creat pentru ca batalioanele de social-democraţi să aibă timp să traverseze podul construit din timp spre PRM". (Cristian Pătrăşconiu, *Cotidianul*, 10 mai)

„Ca să-l facă să înghită mai uşor hapul «polului social», tătuca Ilici a nuanţat eticheta cu care l-a băgat pe Geoană în istorie. «Eu am zis *prostănac*, nu am zis prost. Un prostănac poate fi un om inteligent care calcă în strâchini!» Însă prostănacul calcă în strâchini cu o asemenea frenezie că sediul PSD ar trebui mutat la Horezu, ca să fie omul mai aproape de materia primă. S-a declarat adeptul stilului relaxat de a conduce şi a anunţat că va face cu Mitrea şi Năstase o echipă fantastică, a vorbit despre revoluţia binelui şi satanele Coruptiei, dar şi despre decizia aceea nefericită a lui Adrian de a completa nu ştiu ce declaraţie de avere, îl admiră pe Vanghelie, cel care l-a numit ratat şi maimuţoi implementat. Mai nou a dat în doaga populismului, merge cu metroul, se îmbracă în roşu şi mănîncă mici şi bea bere cu poporul în parc şi e convins că «sîntem partidul cu oamenii cei mai buni şi mai frumoşi din politica românească!». Cireaşa de pe coliva partidului a anunţat un protocol de colaborare parlamentară între PRM şi PSD, ceea ce i-a făcut pe reformiştii de la Cluj să se ia cu mîinile de cap! A devenit atît de ridicol că pînă şi copiii îl iau peste picior, primindu-l cu imnul PD-ului, ăla cu omul bun şi pomul copt! Şi Geoană este un fruct copt şi răscopt. Este para mălăiaţă a social-democraţiei româneşti!" (N.C. Munteanu, *Ziua*, 10 mai) (**M. V.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Apel către decreţei

Dacă mişcarea lui Băsescu reuşeşte şi Stolojan se întoarce în funcţia de premier, am avea un *déjà-vu* uluitor: după mai bine de un deceniu, un preşedinte ales de românii reformişti îl pune în fruntea Guvernului pe un fost premier, numit prima oară în funcţie de „cripto-comunistul" Iliescu la mijlocul anilor '90. Am pus ghilimelele pentru parfumul de epocă. Merge şi fără.

Ce poate fi între toţi aceşti oameni? Ce-i poate lega, dincolo de partide şi ideologii, dincolo de interese şi amintiri? Ce-i poate face să se rotească ca vulturii în jurul bietului Bucureşti, capitala niciodată cucerită, însă mereu dezamăgită cu acte în regulă? Ce e între ei, ce afinitate, ce vrajă, ce mister? Cum de-a ajuns premierul confiscării valutei ditamai liberalul? Cum de-a ajuns ministrul Transporturilor din primele, ciudatele guverne postrevoluţionare, ditamai preşedintele proamerican? Cum naiba am uitat că dintre ei erau şi cei care ne puneau programul SOTI abia după 11 noaptea, să nu cumva să audă mai multă lume opinii diferite de ale şefului statului? Cum naiba s-au scufundat oamenii în care aveam încredere, cum de i-am uitat? Unde sînt şi *ce conduc* Ana Blandiana, Liiceanu, Pleşu, Doina Cornea, precum şi alţi o mie de tineri ca noi din Liga Studenţilor, Tineretul Ţărănist şi mai ştiu eu ce organizaţie mutată în masă în Canada? Cum de-am acceptat să numim pînă la urmă „clasa politică" o armată de oameni apăsaţi de fantome, îmbrăcaţi în foi de dosar, aglutinaţi de un secret al lui Polichinelle pe care avocaţi deştepţi îl pot transforma oricînd în proces de calomnie?

Dar mai ales ce mecanism se învîrte în subteran şi scoate la suprafaţă şi pune în scaune oameni în care ţi-e cu neputinţă să te mai recunoşti, şase luni după ce i-ai votat? Ce blestem apasă pe ţară de nu sîntem în stare decît să ne împărţim în două echipe: una dezamăgeşte pe cealaltă azi şi viceversa mîine?

Habar n-am. Dar îmi aduc aminte de trista păţanie a Guvernului Ciorbea, căzut şi el în aceleaşi suliţe. După el au urmat trei ani de interimat, în care doar performanţa economică gestionată de Isărescu a putut să mai compenseze greşeala iniţială, a renunţării la reforma drastică. Dezamăgire de dreapta, dezamăgire de stînga: nu ştii ce e mai rău... Poate doar sentimentul că cea mai numeroasă generaţie a României – decreţeii – n-a reuşit să pună mîna pe putere decît prin ticăloşii săi. Decît prin trădătorii săi. Prin noii săi băieţi de dosare – pe foaie velină, de import.

Poate că sună patetic, însă e momentul să ne întîlnim cu destinul generaţiei noastre. O generaţie care are şansa nu doar să facă MBA şi să ajungă şefă pe EMEA la cine ştie ce multinaţională – ci chiar să tragă pantalonii nemţeşti peste iţari şi să modernizeze – încă o dată – România. Să închidă dosarele şi să deschidă calculatorul. Să pună capăt neputinţei colective care o dată la patru ani pune în funcţie un milostiv şef, bun aruncător de mici cu praştia spre mulţime.

N-avem nevoie de ideologie aici, ci de un criteriu simplu: vîrsta. Suficient de matură încît să garanteze experienţa, îndeajuns de fragedă încît trecutul să nu se întoarcă la tine să-ţi dea ordine.

Şi mai e un lucru: în politică trebuie să vină oamenii care au dovedit că sînt în stare de succes în *business*. Dincolo de căpitani, trebuie să găsim manageri. Oameni care au condus oameni, fără să le dea ordine: doar punîndu-le în faţă o viziune. Inclusiv Băsescu mai are o şansă aici, de recalificare la locul de muncă. Doar că profesorii ar trebui să fie alţii.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Soliştii

Este evident că unul dintre ei minte, dar ţinînd seama de rangul înalt al personajelor şi de consecinţele adevărului, presiunea presei şi a organelor de anchetă se exercită relativ moderat. Afacerea propriu-zisă s-a efectuat în 1991, cînd s-au vîndut Taiwanului şase fregate în valoare de 2,8 miliarde de dolari. China nu priveşte cu ochi buni un asemenea comerţ şi, pentru a se menţine secretul tranzacţiilor, dar şi pentru definitivarea lor, s-a spus că înalţi oficiali francezi au fost mituiţi. Ancheta a început în 2001: în ianuarie 2001, Dominique de Villepin, pe atunci ministru de Externe, îl însărcinează pe generalul Rondot, ofiţer de informaţii, să investigheze zvonurile declanşate de această operaţie.

Pe 3 mai şi 14 iunie 2004, judecătorul de instrucţie primeşte două scrisori şi un CD-ROM de la un binevoitor (coincidenţă: prieten cu Villepin), în care figurează numele unor importanţi oameni de faceri şi politicieni, numerele de cont şi sumele depuse în bancă la Clearstream, o societate din Luxemburg. Pe această listă, dată dlui de Villepin, figura şi numele dlui Sarkozy şi, conform lui Rondot, în continuare însărcinat cu ancheta, Villepin îi cere să verifice informaţiile privitoare la el, pe atunci ministru al Economiei.

În noiembrie, se declanşează scandalul politic: Sarkozy îl acuză pe Villepin – principalul său rival la candidatura pentru prezidenţiale – că nu dă la iveală concluziile raportului care înlătură bănuielile. În decembrie 2005, judecătorul însărcinat cu ancheta ajunge la concluzia că lista era un fals şi că nici o probă nu o confirmă. Pe 31 ianuarie 2006, Sarkozy deschide un proces civil de calomnie, pentru a avea acces la celebra listă. La sfîrşitul lui martie, începutul lui aprilie, are loc o percheziţie în birourile Serviciilor Secrete (DGSE), la Ministerul Apărării şi în fostul birou al generalului Rondot, cel însărcinat cu ancheta, acum pensionar. Audiat de judecători, acesta recunoaşte că dl de Villepin i-a cerut să ancheteze situaţia dlui Sarkozy, invocînd şi o indicaţie a preşedintelui Chirac. Afirmaţia generalului se verifică prin însemnările din carnetul său, făcute imediat după convorbirea cu Villepin. La început acesta neagă că ar fi pomenit măcar numele lui Sarkozy. Apoi recunoaşte că ar fi pomenit numele, dar nu ca să ordone o anchetă. A negat, de cîte ori a venit vorba, orice implicare a preşedintelui Chirac. Ziarul *Le Monde* publică fragmente din declaraţiile generalului în faţa judecătorului, care-l contrazic. Villepin susţine că este victima unui „linşaj mediatic".

Oameni bine crescuţi pe de o parte, conştienţi că adevărul ultim al cercetărilor poate provoca o criză politică într-un moment cînd francezilor le e greu să aleagă dacă ţara se află într-o criză sau e în declin, cei doi actori principali îşi dau mîna la diverse ceremonii oficiale şi evită declaraţiile ostile. Adăugată marilor manifestaţii de împotrivire faţă de noua lege a contractului de muncă, afacerea Clearstream contribuie la scăderea cotei de încredere în Guvern. Doar 19% dintre cei întrebaţi mai au încredere în preşedintele Chirac, Villepin are o cotă de 24%. Nicolas Sarkozy a ales discreţia şi nu înteţeşte focul. Aşteaptă ca justiţia să-şi spună cuvîntul şi nu vrea să facă nimănui proces de intenţie. Întîlnirile au loc într-o atmosferă „călduroasă, destinsă". Opoziţia socialistă a primit pe tavă un cadou, care le permite socialiştilor Hollande şi Fabius să-şi exerseze fără risc măiestria oratorică.

Pregătind viitoarele alegeri, cuplul Chirac-Villepin a încercat să-şi compromită principalul adversar, din păcate, în propriul partid. N-au reuşit decît să adauge un nou conflict la imaginea unei clase politice autiste, preocupată exclusiv de propria perpetuare, incapabilă să elaboreze un proiect realist de rezolvare a problemelor Franţei. Nostalgia măreţiei se confruntă cu un prezent în care toate ignominiile sînt posibile. Disoluţia dreptei, după şubrezirea stîngii, nu face decît să sporească indiferenţa şi dezgustul faţă de politică, să lase spaţiul liber populismului: bate un vînt rece de la atîta atmosferă călduroasă. Din statistici reiese că Franţa este ţara europeană cu cele mai multe formaţii corale. Poate, dar citind despre viaţa ei politică se poate spune, fără a-i mai număra, că e ţara cu cei mai mulţi aspiranţi la performanţa solo. Unii n-au voce, alţii n-au ureche, iar cei care au şi voce, şi ureche cîntă fals.

globul cubic

James Bond şi gîştele îndopate

Lansată de cîţiva ani, campania de interzicere a consumului de *foie gras* (ficat de gîscă îndopată) a realizat cîteva succese în Statele Unite. Consiliul municipal al oraşului Chicago (pe vremuri celebru pentru abatoarele sale) a adoptat, cu 48 de voturi pentru şi unul contra, regulamentul care va intra în vigoare peste trei luni, conform căruia restaurantele sau magazinele unde se va vinde sau se va consuma alimentul interzis sînt pasibile de o amendă de 500 de dolari. În Pittsburgh (Pennsylvania) o duzină de magazine au anunţat că nu mai vînd *foie gras*. În California, s-a votat încă din 2004 o lege interzicînd producţia acestui aliment, cu începere din 2012, iar în alte state (Oregon, New York, Illinois, Hawaii, Massachusetts) există proiecte de lege prin care simpla posesie a acestui aliment e un delict penal. La Portland, în Oregon, la începutul lunii, un restaurant Hurley a scos ficatul de gîscă îndopată din meniu pentru că activiştii veneau în fiecare seară şi agitau la intrare imagini cu gîşte bolnave sau moarte. „Chicago a înfăptuit un act istoric cu consecinţe în toată ţara" – a declarat preşedintele fondator al organizaţiei Farm Sanctuary, un grup de protecţie a animalelor. Deoarece aceasta este problema: o mulţime de organizaţii de protecţie a animalelor, personalităţi ale *show-business*-ului, pentru care şi cauza gîştelor e utilă publicităţii, sînt în sărbătoare. Roger Moore, fost Sfîntul, fost James Bond, a făcut un clip unde este descris tratamentul atroce la care sînt supuse gîştele cînd sînt îndopate.

Alte organizaţii sînt revoltate de amestecul legiuitorului în bucătăria alegătorului. „Guvernul nu trebuie să ne spună ce să punem în farfurie, dacă nu e o problemă de sănătate" – susţine Colleen McShane, preşedinta Asociaţiei restauratorilor din Illinois. „Se folosesc de ignoranţa oamenilor pentru susţinerea unei cauze absurde: pescuitul cu undiţa, creşterea industrială a puilor de găină, luarea de sînge de la o vacă, pentru ca ea să fie cuşer sau halal, sînt cel puţin la fel de stresante pentru animal ca şi îndoparea" – declară Ariana Daguin, fondatoarea şi preşedinta unui grup de distribuţie a produselor de import din Franţa. Primarul din Chicago: „Pe aici, copii sînt asasinaţi de şefii bandelor de traficanţi de droguri. În oraş sînt probleme serioase şi noi ne ocupăm de ficatul de gîscă".

În România socialistă, alimentaţia raţională elimina parizerul, în SUA, capitaliste – pateul de gîscă îndopată.

E totuşi o deosebire. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Fukuyama

Foarte recent, a apărut în Statele Unite a doua ediţie *paperback* a faimoasei cărţi *Sfîrşitul istoriei şi ultimul om,* de Francis Fukuyama. Cartea, se ştie, a apărut în 1992, dezvoltînd un eseu amplu, intitulat „Sfîrşitul istoriei?", chiar aşa, cu semnul întrebării, publicat de Fukuyama, în vara lui 1989, în revista americană *The National Interest*. Pe lîngă roadele bine meritate ale succesului, cartea lui Fukuyama suferă şi de nedreptatea care vine odată cu un asemenea, imens, succes – este cu mult mai citată decît este citită. În România, mai ales.

Această ediţie a cărţii este interesantă mai ales pentru că se deschide cu o prefaţă în care autorul reacţionează la criticile adresate, în ultimii 16 ani, viziunii sale. Pe bună dreptate, Fukuyama refuză să răspundă celor care cred că această carte vrea să spună că istoria s-a oprit şi nimic nu se mai întîmplă. Acestor critici, autorul le recomandă singurul lucru care le poate fi recomandat: pur şi simplu să citească cartea. Criticile serioase, cum ar fi cele venite din partea fostului său profesor, Samuel Huntington, într-o nu mai puţin celebră carte, *Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii lumii,* sînt primite în parte.

În general, criticile sînt sistematizate în patru mari „obstacole" pe care democraţia liberală le întîmpină după colapsul comunismului şi pentru care *Sfîrşitul istoriei...* nu oferă nici un răspuns.

– **islamul** (nu insist, discuţia asupra apetenţei culturale a arabilor pentru democraţia liberală este lungă, veche şi de largă notorietate);

– **democratizarea relaţiilor internaţionale** (într-adevăr, *Sfîrşitul istoriei...* vorbeşte mai ales despre democraţie liberală ca model de organizare politică internă, însă – aşa cum au sesizat unii critici – victoria integrală a democraţiei liberale, dacă ar exista, nu este congruentă cu democratizarea relaţiilor internaţionale, ceea ce imprimă analizei o cu totul altă direcţie şi, de aceea, cu totul alte concluzii);

– **autonomia politicului** (în unele state ale lumii există instituţii capabile să absoarbă democraţia şi în altele nu, iar cartea nu oferă o teorie cuprinzătoare a democratizării, cu atît mai mult cu cît Fukuyama din 2006 dă dreptate din nou profesorului Huntington care spune că implantarea instituţiilor democratice nu produce automat democraţie şi că şansele ca, după implementare, asemenea instituţii să se dezvolte sau să degenereze sînt aproape egale, în plus Fukuyama de acum este de acord cu cei care spun pe şleau că democraţia e posibilă numai de la un PIB/locuitor de mii de dolari în sus);

– **consecinţele neaşteptate ale dezvoltării tehnologiei** (capacitatea noastră de a manipula genele, controlul asupra genomului uman, jocul cu longevitatea şi cu imunitatea au consecinţe directe asupra libertăţii şi organizării politice, dar de aceste aspecte autorul s-a ocupat într-o carte apărută în 2002).

Înainte de orice, merită să salutăm o atitudine intelectuală. Un autor care îşi reevaluează opera după 16 ani din perspectiva criticilor, fără să spună o vorbă despre laudele entuziaste de care a avut parte, face un gest admirabil de curaj intelectual şi moral. Cu atît mai mult cu cît e vorba despre o carte de succes mondial şi autorul ar fi putut savura relaxat gloria, fără să-şi bată capul. Mai există asemenea cazuri în America recentă. La cîţiva ani după *A Theory of Justice,* John Rawls a publicat o carte în care a inventariat mai toate criticile aduse, cărora le-a răspuns decent, punct cu punct. Nu există ceva similar în cultura noastră şi asta, cred eu, spune ceva, adică strigă ceva despre provincialismul trist şi uitat al gloriilor dîmboviţene.

„Sfîrşitul istoriei..." este una din paradigmele de interpretare a lumii, cealaltă fiind, evident, „Ciocnirea civilizaţiilor..." a lui Huntington. Fukuyama crede că odată cu prăbuşirea comunismului, democraţia liberală a „învins" şi, nemaiavînd un contracandidat pe măsură, istoria înţeleasă ca o confruntare între mari sisteme politice antagonice, între filozofii de guvernare opuse, s-a încheiat. Dimpotrivă, Huntington crede că democraţia liberală este un produs, în asemenea măsură determinat de originea sa euro-creştină, încît nu poate fi „implantat" în alte culturi. În viziunea sa, istoria este o continuă ciocnire între civilizaţii care mărturisesc valori ireductibile. Acum, Fukuyama admite că profesorul său are într-o anumită măsură dreptate şi anume că democraţia liberală este creaţia istorică a creştinismului, dar are pe mai departe rezerve în privinţa faptului că ea nu poate prinde rădăcini pe alt sol cultural. O valoare oarecare, apărută în urma unei evoluţii culturale proprii unui anumit spaţiu, poate să se universalizeze.

11 septembrie 2001 ar fi trebuit să fie momentul în care una din cele două teorii să prevaleze şi cealaltă să piară, ucisă de eroarea dovedită. Însă nu a fost aşa. Fukuyamiştii au găsit în recrudescenţa violentă a terorismului arab dovada că victoria democraţiei liberale este deplină. De vreme ce reacţionează într-o asemenea sinucigaşă şi disperată manieră, e clar că cele mai radicale structuri antidemocratice se simt ameninţate de moarte. Dacă unda democraţiei liberale a ajuns să îi sperie într-atît de mulahii, imamii sau ayatolahii fundamentalişti, atunci democraţia liberală chiar a ajuns în inima cea mai ferită a celui mai ferit colţ al celui mai tradiţionalist islamism. Avansul în lume al democraţiei liberale este ireversibil. Dimpotrivă, huntingtonienii s-au văzut pe deplin confirmaţi. O civilizaţie, cea arabă, e în război deschis cu altă civilizaţie, cea iudeo-creştină; ce altceva spune mai clar 11 septembrie?

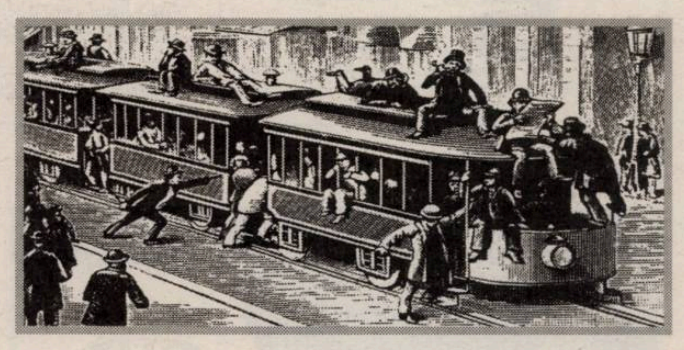

Desigur, e prea devreme să ne pronunţăm definitiv, cu certitudine, în privinţa uneia sau alteia dintre aceste două paradigme de explicare a ceea ce se întîmplă acum în lume. Sînt multe argumente împotriva lui Fukuyama (cum ar fi recenta „înroşire" a unui întreg continent, America de Sud), dar şi împotriva lui Huntington (dacă războiul împotriva terorismului este o formă a ciocnirii dintre civilizaţii, cum se face că aparţinători ai aceleiaşi civilizaţii se situează în tabere opuse în acest război global?). Avem, aşadar, o dilemă.

ready made

„Noi am urmat calea mai încet, am mîncat ceva prune pe jumătate coapte pe drum; era încă lumină cînd trecurăm prin Călimăneşti, admiraţi ca Don Quişot de toată populaţia orăşenească ce se îmbulzeşte prin casele ţărăneşti ca să ia băi. [...] Aşezămîntul de băi e în nişte şandramale unde se aduce apa cea minerală ce e cam căldicică, prin şipote. Pentru petrecere, sînt în Călimăneşti lăutari ce-i auzeam în toate serile din Ostrov; apoi erau şi nişte comedianţi ce-şi făceau jocurile într-o ogradă încinsă cu pînze albe. Sătenii se urcau cu grămada pe pruni ca să vază şi ei minunele nemţilor. Seara, comedia se sfîrşea prin cîteva fişicuri de artifiţie, care aduceau o mirare nespusă în toate localităţile."

(Alexandru Odobescu, *Opere,* vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Permutaţii ciclice

Celor ce-şi caută 'n gunoaie
hrana celor ce-şi caută hrana
'n gunoaie celor ce 'n gunoaie
hrana şi-o caută celor ce 'n
gunoaie îşi caută hrana celor
ce hrana şi-o caută 'n gunoaie

– aceste permutaţii inutile
permutaţiile acestea inutile
inutile,-aceste permutaţii

celor
celor ce-şi caută
celor ce-şi caută 'n gunoaie
celor ce-şi caută 'n gunoaie
hrana

Punct

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

10 Mai – trist destin, măreaţă dată

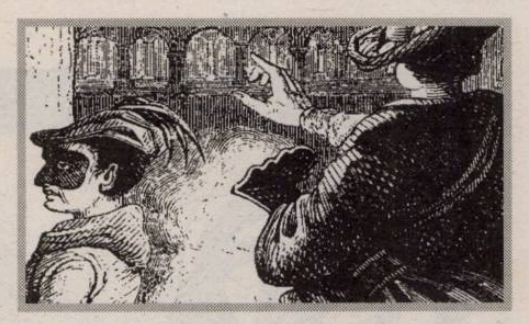

Alaltăieri, miercuri, a fost 10 mai, altădată Ziua Regatului român. Anul acesta are împlinirile lui „rotunde": pe de-o mînă, e vorba despre cea de-a 140-a aniversare a venirii dinastiei de Hohenzollern pe pămînt românesc. Se mai gîndeşte cineva la asta? Îndoi-m-aş – cu excepţia unui mănunchi de ireductibili monarhişti (tot mai în etate), a unor profesori de Istorie cu salariu mic şi cu respect mare pentru trecut, a unor paseişti de calitate care încă nu l-au scos pe regele Mihai din icoana inimii şi, evident, cu excepţia familiei regale. Care familie regală? – iată deja o problemă. De la o vreme, cel mai vizibil personaj al ei e prinţul Radu, soţul principesei Margareta. Om cu idei şi cu maniere, prinţul Radu îşi joacă bine rolul. În urmă cu doi ani, după ce-am îngrijit un număr al *Dilemei vechi* dedicat Monarhiei, în care – dintr-o gafă a sa – numitul prinţ ieşea niţel şifonat, m-am trezit cu o invitaţie la Palatul Elisabeta, pentru o clarificare. În tot palatul, prinţul era singur (sau, mă rog, mai era însoţit de un cîine mare, de o bucătărească şi de o pereche de căprioare ce se plimbau alene prin parc). Am luat o cină uşoară, am fumat un trabuc, am băut un coniac, am discutat despre cărţi şi hărţi... La plecare, mai-mai să cred că stătusem de vorbă cu un urmaş al lui Carol I – aşa de bine îşi intrase prinţul în uniformă şi-n legendă! Între timp, prinţul şi-a luat în serios responsabilităţile de ofiţer şi de ambasador itinerant, are o echipă ce trimite *e-mail*-uri despre fiecare nouă faptă (era să spun *de arme)* a intrepidului *globe-trotter*, scrie articole la gazetă şi cărţi de eseuri geopolitico-filosofice... Deci totul merge ca pe roate. Ce mai face restul familiei? Aici e-aici: nimeni nu ştie. Îmi cer scuze dacă cineva ar putea fi lezat de ceea ce voi spune, dar socot că familia regală n-a ales cea mai bună soluţie. Supraexpunerea prinţului Radu – oricît de potrivit ar fi d-sa pentru rolul de vlăstar regal – a condus la o suspectă tăcere în privinţa celorlalţi; nu mă refer la regele Mihai şi la regina Ana (a căror vîrstă, frumoasă, şi a căror fire, retrasă, îi predispune la discreţie), cît la principesa Margareta. Poate doar istoria ne va spune cum fundaţia d-sale a făcut, în anii '90, fapte de-o noblеţe deosebită – fără surle şi trîmbiţe, fără televiziuni şi ziarişti plătiţi pe urme, ci cu aceeaşi discreţie moştenită de la părinţi. Or, de la o vreme, pe cît de omniprezent e Radu, pe atît de absentă e Margareta. Nu-mi dau seama de ce. Să mă ierte prinţul – dar dacă cineva din cuplu trimite, prin origini, la măreţul Carol I sau la atît de românul Carol al II-lea, acela nu e domnia sa, ci soţia.

Acelaşi 10 Mai, în două Românii

Revin la aniversări: aşadar, alaltăieri s-au împlinit 140 de ani de cînd Carol I intra (în 1866) în Bucureşti. Dar se mai împlinesc şi 125 de ani de cînd (în 1881) România devenea regat – sau, cum spune istoricul şi amicul meu (şi-al tuturora) Adrian Niculescu, de cînd România îşi trecea *examenul de maturitate* în Europa epocii.

Acum 100 de ani, în acea Românie caragialiană (în bunul sens al termenului!) ale cărei imagini ne mai răzbat reveriile, luna mai 1906 era ceva nemaintîlnit: 40 de ani de domnie a lui Carol, 25 de ani de Regat, plus 1800 de ani de la cucerirea Daciei de către Traian! O mare expoziţie fost-a ridicată pe Dealul Filaret, în Parcul Carol *(Cîmpia libertăţii* din vremea paşoptiştilor) şi spre ea au curs, cînd se pregăteau să înflorească tinerii castani, oameni din toate colţurile ţării. Da, aceştia erau românii vremii: nu numai domnul Goe şi mamiţica lui Bubico, ci şi capi de familie în costume din stofă englezească, cu baston şi mustaţă răsucită, urcîndu-şi odraslele şi soaţa în tren la Craiova sau Galaţi şi ajungînd la Bucureşti pentru trei zile (şi două nopţi la hotel) musai pentru a vedea expoziţia! Apoi întorcîndu-se acasă şi spunînd la rude cum, *parol!*, ţara asta e pe drumul *ăl* bun.

Ei bine, din motive independente de onorabilii burghezi, după ceva drum bun a urmat o fundătură de zile mari! Comunismul, ilegitim şi complexat, a dorit să şteargă 10 Mai din calendare. Mai întîi, cu un 8 mai inventat – zi (mincinoasă) a fondării PCR; apoi cu 9 mai – zi (sovietică) a victoriei împotriva fascismului şi (la fel de discutabilă) zi a Independenţei de sub otomani.

Trecu şi comunismul – dar n-au trecut şi suferinţele zilei! Anul acesta, românului i s-a picurat insistent în ureche povestea cu *9 Mai – ziua Europei!* Semn al complexelor noastre de marginali ai latinităţii/europenităţii, dar şi semn al optimismului pentru proxima întîlnire cu UE, acest 9 Mai face punte fix cu 16 mai – ziua în care (vom vedea săptămîna viitoare) un important Raport va fi grăit despre România.

Voi, Carol şi Ferdinand, şi voi, Carol secundul şi prea-încercatule Mihai – iertaţi-ne că, în goana noastră spre UE, între atîtea date din *timing*-ul aderării, am uitat şi anul acesta de 10 Mai! Aşa precum Radu prinţul ţine loc azi de familie regală, tot aşa Ziua Europei sau Ziua lui Olli Rehn ţin loc de mîndra noastră sărbătoare de-altădat'!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Prof. dr. Cornel Chiriac

Mark Twain a lăsat omenirii mai multe vorbe de duh. Una sună cam aşa: „Niciodată nu i-am lăsat pe profesori să-şi bage nasul prea tare în educaţia mea". S-ar zice că e doar un paradox amuzant. Cine, la urma urmei, e mai îndreptăţit decît profesorii să dirijeze educaţia cuiva? Dacă te opui influenţei lor, ce sens mai are ideea de educaţie? Şi totuşi, educaţia neconvenţională e la fel de tare precum cea organizată în camere cu bănci, catedră şi tablă. Iar dacă sistemul face eroarea să pună accentul doar pe date, teorii, cifre şi detalii, sarcina formativă cade undeva în afară. Învăţămîntul nostru este un bun exemplu al acestei glisări. Dacă vorbeşti cu un elev de liceu constaţi fie că juniorul e tobă de carte, dar habar n-are pe ce lume trăieşte, fie că modelele sale sînt fără excepţie din afara manualelor şi şcolii. Motivul e evident – pentru a fi adoptabil, un model trebuie să fie energic, tentant, actual. Pe scurt, să fie viu, chiar dacă asta nu înseamnă obligatoriu să fie şi în viaţă. Uneori, eroii din cărţi pot îndeplini acest rol, ca şi figurile istorice, dar unde sînt cei capabili să le redea suflul vital? Din disciplinele esenţiale, şcolii româneşti îi lipseşte materia reîncarnării!

Însă nu despre învăţămînt vreau să scriu, ci despre forţa cu care s-a infiltrat în mintea mea un astfel de erou extracurricular. Îşi ţinea cursurile în fiecare zi, la ore imposibile, dar din 1969 pînă în 1975 am lipsit arareori de la ele, şi întotdeauna din motive independente de mine. Cornel Chiriac era profesorul ideal şi pentru că nu dădea note şi nu te scotea la tablă, dar ne luam conştiincioşi notiţe după spusele lui, ca acei copii australieni din *outback* care fac şcoala după cursurile ţinute la radio. Profesorul Chiriac beneficia, desigur, şi de fascinaţia rezervată lucrurilor interzise, căci numele lui era obliterat ca şi cel al postului unde-şi avea catedra – „Europa Liberă". La fel şi genurile pe care le propovăduia: pop, rock, jazz, blues, folk, rhythm and blues, psychaedelic, progressive, cu toate încrengăturile şi istoria lor. Avea angajament vocal şi enciclopedism afabil, chestiuni care s-au tot spus în rarele ocazii cînd numele său a fost resuscitat de amnezica noastră generaţie. Una a fost abil orchestrată anul trecut la Clubul Prometheus, de Lucian Ştefănescu.

S-a vorbit atunci (am căzut şi eu în greşeală) mai ales despre Cornel Chiriac ca istoric şi harnic popularizator al muzicii secolului XX. Însă forţa lui primordială era capacitatea de a deschide porţile acelei contemporaneităţi de care ne ştiam izolaţi. Nu ne vorbea doar de muzica festivalului de la Woodstock, ci şi despre climatul unei Americi protestatare. Despre forţa poetică a lui Bob Dylan, dar şi despre revoltele studenţilor sau Convenţia Democrată de la Chicago. Examinarea critică a *establishment*-ului a curs din Metronom către noi printr-o osmoză electrică. Privind înapoi, cred că se revendica politic din zona soft-anarhismului de stînga, foarte plauzibil în epoca declanşată de militanta „Summer of Love", cu atît mai mult pentru unul care fusese practic expulzat de o dictatură. (Şi încă vorbim de aşazisa deschidere ceauşistă a sfîrşitului anilor '60!) Cu timpul, m-am despărţit de unele din entuziasmele sale, dar fără să-i port pică – în fond era anticomunistul cel mai accesibil! În plus, am azi cu 20 de ani mai mult decît avea el cînd mi-a întins prima oară mîna din difuzorul unui radio „Stassfurt"!

În marile librării vestice există rafturi întregi despre aceşti profesori fără atestat ai epocii AM/FM. John Peel, Murray the K, Wolfman Jack, Dewey Philips, Doug Henderson sau Jimmy Savile. Prezentau muzică, şi asta le acorda putere şi drepturi. DJ Rabbit înfiinţase la periferiile Saigonului un post pirat care emitea rock „inacceptabil" pentru soldaţii din Vietnam. Înregistrările lui *underground* încă mai circulă pe web. Lupta lui Johnny Walker pentru obraznicul Radio Caroline a scris o pagină în războiul pentru libertăţi. Dar chiar şi fără cărţi sau mp3-uri, „ai mei" ştiu că pe 8 mai Cornel Chiriac ar fi împlinit 65 de ani. Nu-i arată deloc!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

O zi ca oricare alta

M-am furişat prin oraş ca un motan (cu ochelari) să văd ce se mai întîmplă prin New Orleans. Dimineaţa, muncitorii mexicani de la mine din curte s-au apucat de lucru plini de voie bună, vorbind între ei cu glasuri normale, dar fericite. Fericite de ce? Fericite pentru că au de lucru, că formează o echipă, că cerul era senin şi nici nu era prea cald, că dormiseră bine noaptea trecută, că aveau conştiinţa împăcată. De unde să ştiu eu? Dar aşa sunau vocile lor. Insist asupra calmului lor voios în antiteză cu nivelul de zgomot isteric produs de echipa de la vecini. Tipii ăştia, cărora nu le-am văzut feţele, ţipau unii la alţii de parcă ar fi fost surzi cu toţii, sau de parcă ar fi lucrat la mare înălţime, unde vîntul le mătura cuvintele. Nu era nici o adiere de vînt, doar un radio dat tare-tare, pe un post de hip-hop, cu paraziţi hîrîitori, care suna chiar ca un vînt nebun.

Mexicanii mi-au zîmbit dulce şi toţi deodată, cînd le-am zis „bună dimineaţa" în drum spre ieşire. Am mai făcut eu şi alte remarce, dar ei au continuat să zîmbească. „Bună dimineaţa" le epuizase vocabularul englezesc.

Am urcat pînă în vîrful scărilor unde odată se înălţa Virgin Records, să privesc fluviul şi să citesc ziarul. Fluviul părea că nu dă doi bani pe mine, ceea ce e un lucru bun. M-a trezit o cîntare. Un cuplu de porumbei de vîrstă fragedă, cu ochi strălucind de noaptea pierdută, se apropiau ţopăind. Fata era mai mult dezvelită de o chestie care aducea a sari, iar iubitul ei avea oase de pasăre trecute prin găurile din urechi. Ea ducea în mînă un mănunchi de flori ce păreau proaspăt culese din cimitir. Am zîmbit, ea s-a oprit şi m-a răsplătit cu o garoafă şi un sărut. „Eu sînt o floare de cîmp", îmi explică ea, în caz că nu mă prinsesem.

Mi-am dus *Dianthus caryophyllus* în jos pe Decatur. Acolo, în marea sălbăticie din French Quarter, grămezile de gunoi se înălţau majestuos pe trotuar, nestrînse de vreo patru zile, dacă era să judec după buchet. Noi, oamenii din New Orleans, ca şi oamenii din Franţa, avem nasuri exigente. Apreciem genul *funk*. Am zărit o fată de la parcare care scria fericită o amendă, semn că lucrurile şi-au revenit în anumite privinţe. Lucrurile erau în bună orînduială şi la Croissant d'Or unde, în pofida programului redus, *croissant*-ul era foarte proaspăt şi *café-au-lait* avea spumă.

M-am prelins mai departe la La Vie en Rose, ca să intru pe Internet, şi am admirat punkiştii răstigniţi pe cele două fotolii de afară, care-şi hrăneau căţeii cu ton din conservă. Alt fel de flori de cîmp. Înăuntrul cafenelei am zărit-o pe prietena mea Liz G., poetesă şi poliţistă, scriindu-şi hîrţogăria oficială şi poate furişînd pe ici-colo şi cîte un poem, pe laptop. „Bun venit în biroul meu", îmi spuse. Liz este o poetă minunată, dar şi o poliţistă extrem de dură, aşa că pe ea o pot întreba oricînd care mai sînt ultimele noutăţi din oraş. Şi ea e la curent cu tot ce se întîmplă, parol. N-am întrebat nimic. Doar m-am aşezat şi m-am conectat la America.

După cîteva ore în ciberspaţiu, venise momentul coctailurilor la Molly's. Amica mea Peg era la bar, sclipitoare sub pălăria ei imensă împodobită cu flori, care răcnea „Jazz Fest". Peg detestă majoritatea activităţilor care aduc împreună mulţimi, dar de la Jazz Fest nu se dă în lături. Îl consideră „festilenţial" şi o notă de ironie este prezentă întotdeauna atunci cînd recunoaşte asta. De sub aceeaşi pălărie a fost emisă şi aserţiunea „Nu plec, nu-mi pasă!", pe care am considerat-o răspunsul la toate întrebările nepuse din minţile tuturor despre ce trebuie să facem la următoarea Furtună.

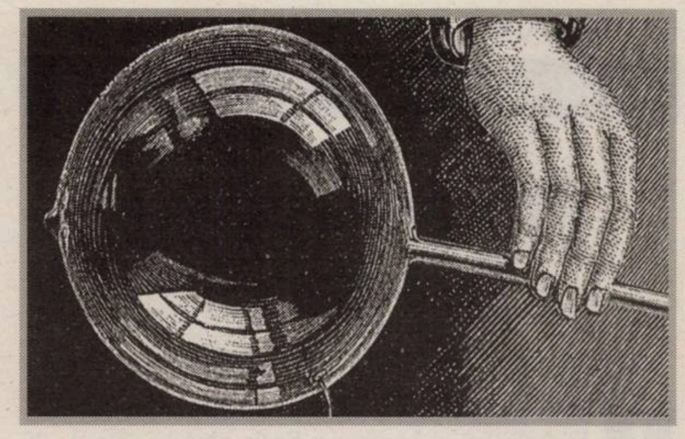

Barmaniţa mi-a adus un coctail şi mi-a spus: „E gratis. Acum cîteva săptămîni a venit un tip şi ţi-a plătit o băutură". A frunzărit prin jurnalul gros şi umed al barului. „Uite-aici", spuse. „Cică numele lui e David Smith. Ne-a zis să-ţi dăm ce-o fi."

Muream de curiozitate să văd ce altceva mai era scris în jurnalul acela. Molly's e deschis tot timpul şi, din anume raţiuni, sînt extrem de interesat de ora 4 dimineaţa. Mi-am sorbit „ce-o fi-ul". Eram la New Orleans, desigur, şi orele începeau să se întindă.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cultul corpului

Italia este sănătoasă, Franţa se pregăteşte să devină şi nici România nu mai are mult. Italia a devenit peste noapte un pămînt sfînt al luptei împotriva fumatului, iar Franţa se pregăteşte să se scandalizeze, *post festum*, de cîntecul lui Serge Gainsbourg cu Dumnezeu care fumează trabuc, mult mai mult decît s-a scandalizat papa de cel cu *Je t'aime, moi non plus*. Între timp, îşi responsabilizează cetăţenii în privinţa consumului de alcool: o bere la o terasă a devenit un lux ce tinde să devină exorbitant, băuturile populare mai tari ies încet-încet din uz, dimpreună cu întreaga sociabilitate de bistrou francez care iese discret din viaţa poporului francez. În schimb, în vitrinele magazinelor au apărut afişe scandînd *Vive le culte du corps!*

Prima revelaţie a acestui nou „cult" am avut-o în urmă cu mai mulţi ani la New York, în Central Park, unde îmi fumam visător o ţigară pe o bancă. O doamnă plesnind de sănătate la cele peste o sută de kile ale ei s-a oprit în dreptul meu şi mi-a dat cu poşetuţa-n cap, strigîndu-mi de la obraz: *you devil, you're poisoning our atmosphere!* Care va să zică aşa, l-a văzut pe dracu'! Eu, în schimb, am avut viziunea îngerului exterminator...

Să ne înţelegem: nu am nimic împotriva campaniei împotriva fumatului sau a avertismentelor că excesul de alcool dăunează sănătăţii. Sînt lucruri evidente şi este normal ca o societate responsabilă să le aibă în vedere. Nu sînt, evident, nici împotriva jogging-ului sau a diferitelor tehnici de îngrijire a corpului şi cu atît mai puţin împotriva ecologiei. Ceea ce mă intrigă însă este modul în care toate acestea se leagă între ele într-o *viziune despre lume*, într-un adevărat cult, cu dogmele, exegezele şi eschatologia sa, cu preoţii, adepţii şi, mai ales, habotnicii săi. Ar trebui să fim orbi ca să nu recunoaştem în toate acestea o formă sub care se consumă în prezent ceea ce numim „revenirea religiosului", şi anume ceea ce Marc Augé numeşte *întoarcerea la autentic*.

Atît *relaţia cu sine* cît şi *relaţia cu celălalt*, care constituie cele două dimensiuni complementare ale acestei „întoarceri la autentic", au în vedere revenirea la o calitate a vieţii presupusă existentă cîndva şi/sau undeva, dar pierdută sau distrusă de modernitatea tîrzie în care trăim, o regăsire a vieţii „adevărate", singura care merită trăită cu adevărat. Augé are dreptate să le considere de factură religioasă deoarece, în majoritatea cazurilor, această „întoarcere la autentic", indiferent de domeniul unde este căutat acesta, se organizează ca *strategii ale mîntuirii*, ca sisteme simbolice şi rituale care se prezintă ca fiind „calea dreaptă" a existenţei şi care promit „fidelilor" salvarea. Nu însă într-o lume viitoare şi transcendentă, ci aici – şi, pe cît posibil, acum!

Este şi cazul a ceea ce pe bună dreptate a ajuns să se numească un „cult al corpului". Dorinţa de „autentic" în relaţiile cu sine „implică, bineînţeles, o conştientizare a propriului corp şi o stăpînire a acestuia, calea fiind astfel deschisă tuturor influenţelor orientale". Transplantarea acestora în cotidianul occidental implică însă şi o transformare a sensului lor originar, ne atrage atenţia Augé: „«Eliberarea», care constituie scopul ultim al acestor tehnici (...), se trăieşte în afara societăţii, nu ca o contestare a acesteia, ci ca un refuz de a se lăsa prins într-un sistem fatal de cauze şi efecte. (...) Dimpotrivă, atunci cînd sînt implantate în societăţile occidentale, aceleaşi tehnici îşi găsesc locul explicit într-o strategie de integrare, de adaptare şi de participare la viaţa socială". Eliberarea *de* corp devine „eliberare *a* corpului" şi nu pentru ieşirea din societate, ci pentru participarea *autentică* la viaţa acesteia.

Astfel „eliberat", corpul – ca *ideal al corpului perfect* – transcende într-un mod straniu şi simptomatic corporalitatea imanentă a organismului nostru şi, astfel ipostaziat, se bucură de toate prerogativele unei zeităţi. El este descris în sacralitatea sa de textele revelate ale specialiştilor-profeţi şi noul lor decalog (să nu fumezi, să nu bei, să nu mănînci E-uri etc.), este apropiat fără a fi atins vreodată prin ritualurile de purificare sau reparatorii propuse de preoţii pieţei (body-building, jogging, gimnastici şi tehnici ale corpului de toate soiurile, regimuri alimentare, medicini naturiste, chirurgie estetică etc.), este propovăduit de misionarii publicităţii şi, mai ales, este venerat cu fiori mistici de milioane de adepţi care, la rîndul lor, visează să-şi aducă şi vecinii pe drumul cel bun, să facă prozeliţi şi să-i denunţe pe eretici. Tot acest sistem social de semne şi practici îşi predică valorile şi normele şi îşi impune constrîngerile sociale instituţionalizîndu-se în legi şi organizaţii care au ca menire explicită să apere şi să promoveze calea dreaptă a corpului perfect, singura cale disponibilă de mîntuire a individului post-modern. El este preluat de marile companii ca modalitate de mîntuire a salariaţilor şi preia de la acestea un „vocabular provenit din cultura de întreprindere, de pildă din teoria dezvoltării personale, semn al vocaţiei multora dintre aceste grupuri de a asigura fericirea indivizilor în lumea aceasta şi nu în cea de dincolo" (Caillet şi Jamous). Cultul corpului îşi dezvăluie astfel, în această alăturare, originea sa socială de „religie a pieţii": ce poate fi mai mobilizator şi mai frumos decît o lume de corpuri veşnic tinere, fericite să muncească şi să consume pentru propria lor mîntuire!

Acest cult (eventual „liberal") al corpului poate lua însă, în mod aparent paradoxal, şi forma (eventual „stîngistă") a unei „erezii" anti-piaţă, mai ales cînd se asociază unei viziuni ecologiste. Căutarea unei existenţe personale autentice se articulează în acest caz cu aceea a unei lumi pure în care această existenţă autentică să fie posibilă pentru toţi. Iar acest lucru nu este posibil decît luptînd cu o societate post-modernă şi post-industrială care este pe cale de a distruge în mod ireversibil această lume în care trăim cu toţii. O alimentaţie vegetariană, o medicină naturistă, practici sociale inspirate din cele ale populaţiilor care trăiau „în armonie cu natura" şi o revenire şi restaurare a acestei „naturi" însăşi se combină, se completează reciproc şi devin astfel o „viziune despre lume" care ordonează şi oferă sens unui mod de viaţă – pe scurt, un sistem ce are toate aparenţele unei religii. În acest sens, primarul din Chicago a pornit acum cîteva zile, din considerente ecologico-vegetariene, un război sfînt împotriva pateului de *foie gras*. În unele sate din Franţa, vegetarianismul şi ecologismul au fuzionat mai de mult în viziuni milenariste.

În anii '60, Baudrillard considera corpul ca „cel mai frumos obiect de consum". În prezent, acesta a devenit mai degrabă un *obiect religios* în care se regăsesc toţi drept-credincioşii, indiferent de culoarea lor politică. Personal, prefer să mă declar eretic!

Proiect sprijinit de: CEU Pasts, Inc.* Organizatori: FSPUB VIP Partener media: DILEMAVECHE

Mobilitatea elitelor în România în secolul al XX-lea

Conferinţă Interdisciplinară - studii comparative

Vineri, 12 mai, 09.00 - 19.00
I Elite, clase conducătoare, moduri de dominaţie în România modernă.
II O contra-elită la putere? Formarea cadrelor de conducere între 1945-1989 în sistemul şcolilor de partid.
III-IV Circulaţia şi reproducerea elitelor: structuri şi actori ai anilor 1990-2000.

Sâmbătă, 13 mai, 09.00 - 13.30
I Mărturii ale unor actori importanţi implicaţi în schimbările din anii 1990, privind mobilitatea elitelor după 1989.
II Redefinirea rolului de lider după 1989, rezistenţa la schimbare; reconfigurarea mediului elitelor în contextul european.

Institutul de Cercetari Politice, Str. Spiru Haret 8, Sec 1, Bucureşti.
Alte informaţii: http://www.mobilitateaelitelor.blogspot.com/

Mirel BĂNICĂ

exerciţii de admiraţie

Manderlay forever

– LvT merge mai departe –*

Prima tentativă de a vedea *Manderlay* a fost un eşec. Filmul a rulat la cinema Scala pînă la data de 26 aprilie. Nu am ştiut niciodată cum şi cine face programarea filmelor în săli, nici după ce criterii. Am intrat în sala care era deja în întuneric, convins că voi vedea *Manderlay*. Pe ecran, imagini cu ofiţeri ai trupelor de grăniceri, pakistanezi şi alţi refugiaţi etc. Am crezut că este vorba de un spot publicitar al celor de la OIM (Organizaţia Mondială a Migraţiilor), menit să-i determine pe români să fie mai empatici cu soarta refugiaţilor. Următoarea scenă îl reprezenta pe bravul ofiţer de grăniceri în pat cu o doamnă cu siliconul în fierbere, gen film sexy cu buget redus. Mă înşelasem: începuse deja filmul *Azucena* al regizorului Mircea Mureşan. „Aici sînt banii dumneavoastră", în autostrăzile kitsch-ului cinematografic. Am ieşit din sala cu scaunele uzate, cu miros de urină şi pantaloni nespălaţi, cu dezgust. Faţă de filmul ce murdărea şi ecranul.

● Ziua a doua, cinema Europa, fost Miorița. Trecerea de la mit la realitatea europeană. Boxele sparte şi spotul publicitar oficial anunţă publicul spectator că se găseşte într-un cinema făcînd parte din reţeaua „Eurimages". Mai multe nume de capitale defilează rapid pe ecran. „Bucureşti" este trecut „Bucareşti" – exact aşa cum pronunţă o limbă de francez cînd se vrea a fi „Romanian correct". „Budapeşti", se aude? În sală, publicul obişnuit de la Europa (nu ştiu de ce, dar am mereu tendinţa de a scrie „Evropa"...). Două doamne bine cu căţel, dar venite la film fără căţel, doi studenţi arhetipali, care în anii '80 ar fi dormit pe trepte la Cinemateca din Eforie, ca să prindă un bilet la Tarkovski, un cuplu tînăr în formare, altul mult mai în vîrstă în destrămare. Toată mica lume care încă se mai încăpăţînează să vină la cinema pentru a vedea un film şi nu pentru a se furaja cu popcorn transgenetic *made in USA,* cu bobul cît vrabia.

● Cu harta USA debutează şi filmul *Manderlay,* în anul de graţie 1933. Cei care au „deja o vîrstă" poate îşi mai amintesc imaginile din manualele şcolare comuniste pentru a ilustra marea criză din 1933. Bidoane de lapte vărsate pe cîmp de către fermieri americani, bumbac ars în grămezi uriaşe şi negri linşaţi de către oameni cu cagule albe şi ţuguiate, ca nişte Oblio diabolici. Multe dintre aceste imagini care v-au bîntuit imaginarul de şcolar le veţi regăsi la sfîrşitul filmului. Manderlay este o insulă în America, un loc în care nu s-a abolit încă sistemul sclavagist, o pată albă pe harta democraţiei. „Manipulatorul cinic" care este Lars von Trier ştie să creeze de minune efectul de insulă, de spaţiu rupt de lume, dar totuşi făcînd parte din ea. Spaţiul, ca şi în *Dogville,* este teatralizat, fiecare obiect are semnificaţia lui estetică bine precizată. Pînă şi umbrele sînt manipulate de LvT. La finalul filmului, pe pieptul unuia dintre sclavii care par să-şi fi cîştigat pe deplin libertarea, pluteşte preţ de cîteva fracţiuni de secunde *umbra* unui lanţ. Există scene superbe în *Manderlay:* coloana de maşini de jucărie ce străbate imensa hartă a Americii, furtuna de nisip, calul în flăcări ce taie cadrul în fugă, camera „înaltă", suspendată. Ochiul atotputernic LvT, care supraveghează, vede şi organizează totul. Chirurgia imaginii.

● Se poate broda la infinit pe tema sclaviei şi a dificultăţii de a se elibera de despotism. *Îmi place să cred* că cei care au văzut filmul la Europa au identificat cele şapte categorii de negri de pe plantaţie cu cele şapte categorii de negri care am fost şi noi pînă în 1989 pe marea plantaţie numită România. *Legea lui Mumm,* cartea care ar fi trebuit să fie arsă la începutul filmului de îngerul altoit pe tulpină de drac numită Grace, nu este altceva decît un tratat de psihologie reacţionară, dar teribil de eficientă. Psihologie a profunzimilor, caracteristică fiecăruia dintre noi, pentru că ne place să fim protejaţi, „maternaţi", sacrificînd în schimb libertatea.

● Arta lui LvT de a da viaţă actorilor subutilizaţi – în acest caz, Danny Glover, negrul bătrîn de pe plantaţie, cel care este de fapt elementul-cheie în redactarea cărţii lui Mumm, cartea servitudinii voluntare. Sau Bryce Dallas Howard, cea care interpretează rolul lui Grace, actriţa ce izbuteşte să se poziţioneze pe graniţa extrem de fină între idioţenie şi imbecilitatea bine intenţionată. Şi care, din activistă asexuată, devine o fiinţă umană pradă slăbiciunii şi poftelor declanşate de frumuseţea brută şi brutală a negrilor manderlayeni.

● Episodul morţii copilului, cireaşa de pe tort. Ultimele resturi de mîncare care, utilizate în hrana unui copil bolnav, sînt mîncate pe furiş de o negresă bătrînă, înduioşătoare prin sinceritatea ei. „Dacă aţi şti cît pămînt am mîncat în viaţă..", spune ea pentru a se dezvinovăţi de furtul mîncării. Grace este nevoită să o sacrifice, ca urmare a voinţei democratice a comunităţii, după ce, atenţie, o adoarme cu cuvinte frumoase. Cei care văd aici doar o satiră la adresa societăţii americane şi a pedepsei cu moartea cred că se înşală. LvT pune la lucru demonul care zace în fiecare dintre noi, aducîndu-ne în faţă dificultăţi de a alege între justiţie şi umanitate.

● Sînt multe de spus. Prea multe. Lars von Trier merge mai departe. Pregătiţi-vă pentru episodul trei. El este deja pregătit. În ultimul cadru al filmului, statuia Părintelui Naţiunii americane este ştearsă metodic de praf cu o perie imensă. Praf nobil...

* Lars von Trier a împlinit pe 30 aprilie 50 de ani.

Alex. Leo ŞERBAN

puncte-puncte

„Nominalizări"

Delegaţia Comisiei Europene în România a deschis, cu mare pompă, Festivalul Filmului European la Sala Palatului, în data de 27 aprilie. O duduie înfiptă a urcat pe scenă, a rostit – dintru început – un apăsat „Christos a-nviat!", reluat în cor de o sală simţită, după care l-a invitat pe simpaticul domn Scheele să deschidă Festivalul. Simpaticul domn Scheele a spus, într-o română din ce în ce mai bună (păcat că pleacă!), cîteva vorbe de circumstanţă, după care aceeaşi duduie (care nu s-a prezentat) l-a invitat pe scenă pe... Excelenţa Sa Cristi Puiu, „ambasadorul Festivalului". (!) Iar E.S. Puiu, cu o timiditate ce i-a trecut repede, a declarat, şi el, deschis Festivalul. În concluzie, toată lumea a „deschis" cîte ceva: duduia, spiciul dlui Scheele; dl Scheele, ideea de „Europa" şi/sau „Festival"; iar E.S. Puiu, Festivalul însuşi...

De ce această întreagă formalitate – care amintea, cumva (desigur, involuntar), de „vămile" birocratice ale intrării în spaţiul Schengen, de mai anţărţ? Pentru că Festivalul Filmului European a ajuns, iată, la a X-a ediţie. Prilej pentru desfăşurări de forţe – organizatorice – ce aminteau mai curînd congrese şi plenare, cu atît mai mult cu cît trei sferturi din publicul adunat la Sala Palatului *nu* era public de film... Şi ce s-a gîndit Comisia să arate, în deschidere, unui asemenea public – care nu s-a mai dus la cinema, probabil, de pe vremea cînd însăşi Sala Palatului proiecta filme? *Caché,* un film dificil semnat Michael Haneke, premiat la Cannes. Care film a ieşit şi pe ecrane, dar nu cu titlul (caraghios şi, iarăşi, de circumstanţă) *„Secretul",* ci cu acela real: *Ascuns*. Mai mult: pelicula a fost proiectată în condiţii tehnice improprii, Sala Palatului neavînd sistem de sonorizare Dolby. Una peste alta, cu un film destinat unui public de Cinematecă, o sală grăbită să ajungă la meciul Steaua-Middlesbrough şi un generic masacrat de disfuncţii tehnice, Festivalul a-nceput cu stîngul.

De fapt, însuşi „conceptul" acestui festival este greşit. Nu am prins decît sporadic evenimentul, el suprapunîndu-se – în general – cu Festivalul de la Cannes. Suficient însă pentru a constata că demersul, izvorît din (sper!) bune intenţii, este contraproductiv. Cu riscul de a părea chichiricios (mai ales după ce, anul trecut, criticasem afişul cu „popcorn"...), o să spun că ideea prezentării *atîtor* filme (41, majoritatea mediocre sau slabe de-a dreptul) nu ajută cu nimic imaginii – şi aşa şubrede – a Cinema-ului European; dimpotrivă. Înţeleg raţiunile diplomatice ale bifării tuturor statelor, componente sau intrate mai tîrziu, ale UE, *dar...* Dar valoarea unui film ţine de alte criterii decît acelea diplomatice. Nu e musai să incluzi într-un festival, chiar şi de „film european", *toate* filmele europene produse într-un an: nu toate sînt bune, există ani buni şi ani slabi, nu e nici o tragedie, cu condiţia s-o recunoşti! Plus că, uneori, *less is more*. Cu cîteva filme europene „ţapene" (credeţi-mă, ele există! – în orice caz, cît să umple o săptămînă), FFE s-ar fi scos mai mult decît onorabil; a preferat însă să „bage cantitate", ecumenic-federativ. *Cine* face selecţia acestui festival? – nu e clar sau e clar că e făcută de oameni care se pricep la film cum mă pricep eu la fotbal! Exemple? Cu excepţia filmului de deschidere, a celui de închidere *(L'Enfant* al fraţilor Dardenne), a „pachetului românesc" (filmele de la Berlin: *Legături bolnăvicioase, Tertium non datur, Visul lui Liviu),* a unui film deja arătat la TIFF 2005 *(Măcelarii verzi,* danez) şi a „sure hit-ului" *Bend It Like Beckham* (care ar fi trebuit pus în deschidere!), programul FFE-ului a fost jălnicuţ... Nu o spun eu, ci un *user* de pe site-ul Cinemagia, care a reuşit performanţa de a vedea mai mult decît oricine; iată cîteva dintre comentariile lui:

„Sărutul – prost, o domnişoară încearcă să fie lipsită de prejudecăţi şi să-şi înţeleagă amicul proxenet (vărs o lacrimă) + probleme de familie. deşeu.

Ultimele zile ale lui Sophie Scholl – teatru, vorbă, teatru, piesă de cameră, iarăşi vorbim, iarăşi teatru... mi-a adus aminte cumva de *Cazul Furtwängler,* dar mai prost.

Fado Blues – tineresc, mai o spargere într-un muzeu, mai un dans, mai un fotbal, toţi ne simţim bine...

Luceafărul negru – rasism *vs* prietenie... film de Hallmark.

Măcelarii verzi – umor negru, f. mişto. cel mai bun film pînă acuma.

Livrare Expres – oricît aş calcula, tot cu minus dă. cel mai prost film din istoria cinematografiei, indiscutabil. un tînăr scump la vorbă ce iubeşte o prostituată (iarăşi), în tăcere *(of course).* O mai urmăreşte, o mai f****, ea pleacă, el o iubeşte, ea se droghează, el se împuşcă. «În Sfîrşiiiiit!!!» s-a auzit în sală. o amică m-a întrebat dacă el l-a simbolizat pe Iisus şi gagica pe Maria?

Driblează ca Beckham – l-a văzut toată lumea, ce s-o mai lungim. e făinutz.

Cine taie unghiile cîinelui? – foarte simplu, emoţionant, frumos filmat, bine jucat...

Inside I'm Dancing / Rory O'Shea a fost aici: acelaşi film cu handicapaţi, dar are meritul că nu apasă prea mult pe pedala compasiunii şi reuşeşte să fie relaxat şi cu simţul umorului.

Chipul pe care îl meriţi – alt film de 2 lei, cu un nene ce nu e maturizat la 30 de ani şi are el nişte pitici în cap care fac nişte trăsnăi ca-n povestea aia cu Albă ca Zăpada. Cred că despre asta era vorba în film, mă cam deruta *voice over*-ul ce mai comenta, mai cînta..."

Pe lîngă rateul „meseriaş" cu filmul de deschidere, care merita o soartă mai bună (este inadmisibil să nu se verifice condiţiile tehnice ale unei proiecţii, şi-ncă una de gală!), ceea ce frapează neplăcut este amatorismul cu care se pune pe roate un festival atît de important. De la o manifestare făcută, de atîţia ani, în colaborare cu UCIN-ul (Uniunea Cineaştilor) te-ai aştepta la cu totul altceva decît la broşuri din care să afli că un film, selectat în competiţia Festivalului de la Berlin (italianul *Romanzo criminale,* în speţă), a fost „nominalizat Ursul de Aur – Cel mai bun regizor Berlin 2006"... De cîte ori trebuie să mai spunem, cei care „le avem" cu Cinema-ul, că *nici un* film, indiferent cît de „romanţat" sau de „criminal", *nu* este nominalizat la un festival!? Că, altfel spus, selecţia unui festival nu este sinonimă cu nominalizarea – ca la Oscaruri – şi că, în consecinţă, nu poate exista aşa ceva ca un „nominalizat la Premiul de Regie"? Un film, într-un festival, concurează la *toate* categoriile, ca atare nu poţi şti pentru ce a fost *propus* – de membrii juriului respectiv – decît după ce a fost premiat, *dacă* este premiat! Întîmplător, prietena care mi-a semnalat chestiunea a avut inspiraţia să mă-ntrebe („that's what friends are for", mai ales cînd sînt critici de film...) dacă chiar merită văzut „filmul care a luat Ursul de Aur/Premiul de Regie la Berlin anul ăsta..." *Ceee?!;* o dată că, la Berlin, „Premiul de regie" nu este „Ursul de Aur", ci „de Argint", a doua oară că *Romanzo criminale* nu a luat nici un premiu şi, în fine, că la Berlin (Cannes, Veneţia, San Sebastian, Salonic, Locarno, Karlovy-Vary, Moscova ş.a.m.d.), o mai spun o ultimă dată, *nu* există nominalizări...

În rest, totul e minunat, cum zicea Timpuri Noi.

Formaţia, nu filmul.

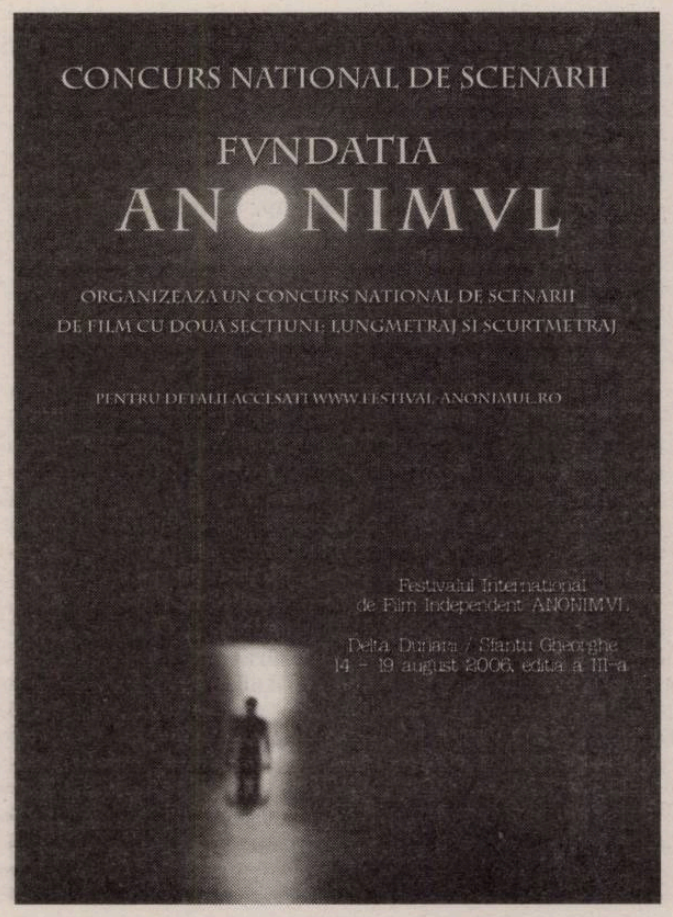

Texte şi opinii de: *Andrei CODRESCU ● Adrian DOHOTARU (student la Jurnalism, Cluj) ● Matei FLORIAN ● Doru IFTIME (jurnalist) ● Jim HAYNES (hedonist, Paris) ● Lisa HEILBRONN (consulul SUA la Cluj) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Andrei OIŞTEANU (antropolog) ● Adina POPESCU şi studentele Diana Caracota, Mihaela Ionică, Alexandra Panican, Mihaela Pereanu, Daniela Petrescu, Carmen Popescu, Alexandra Urdea.* ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo Şerban*

Iniţial, trebuia să fie cu totul altceva. Numărul trebuia să se cheme „Idealism versus *pragmatism* versus *idealism". Ceva de genul ăsta. Care să arate confruntarea dintre cele două „isme", astăzi. Acum şi aici.*

Dar a intervenit un telefon, de la Mihaela Ionică. N-o cunoşteam pe Mihaela Ionică, dar cînd mi-a spus, la telefon, ce au de gînd să facă – ea şi colegele ei –, am sărit în sus de bucurie (eram în autobuz, unde nu prea mi se-ntîmplă). Iată – mi-am zis –, nu e totul pierdut, tinerele generaţii se întorc în Trecut, recuperează o Memorie, fac puntea între Atunci şi Acum... Apoi ne-am întîlnit, la „La 80" (deh!), că-i lîngă mine, şi mi-am dat seama că proiectul e serios, iar fetele sînt entuziaste şi pasionate, dar şi aplicate. Am moşmonit împreună o „strategie de PR", cum se spune. Le-am mai dat nişte titluri de filme. Nişte numere de telefoane. Şi – iată – „chestia" se face! Idealismul rulz *– dar trăiască Pragmatismul!*

Dialog '60-'06

În '66, tocmai intram la şcoală. Mama avea o prietenă (de care eram îndrăgostit în secret), care umbla cu şuviţe indiene, cu pantaloni evazaţi, cu ii şi cu mulţi băieţi. E „hippy", îmi spunea mama. Nu toţi băieţii cu care umbla erau „hippy" – unii erau doar băieţi. Ăia nu-mi plăceau. Dar a venit la noi, la un moment dat, cu un băiat chiar „hippy" (avea şi el ie, blugi, sandale, păr lung şi bărbiţă ca Iisus) şi atunci am avut, cred, prima tulburare bisexuală: erau atît de frumoşi amîndoi încît, vorba bancului, sexul nu mai conta!... Epoca aceea mi-a rămas, în amintire, ca prima emoţie de un anumit fel. Nici nu ştiu dacă era 100% „sexuală"; cred că era mai degrabă „estetică". Anii „hippy" sînt o capodoperă a unui stil de viaţă, care era estetic sau nu era deloc. Cel puţin, pentru mine. Ştiu că este văzut, mai ales, în latura lui ideologică (Vietnam, Marcuse, Che Guevara în chip de Byron al Războiului Rece etc). Ştiu şi că, oricît de frumoşi şi de liberi tinerii aceia, igiena nu era printre priorităţile lor... N-are-a face; pentru mine, epoca „hippy" e un fel de „axă San Francisco": de la oraşul în care te duci cu flori în păr (cum cînta Scott McKenzie) şi de la Sfîntul Francisc din Assisi, care vorbea cu animalele şi cu care mulţi hippies *chiar semănau.*

Altminteri – ca să răspund şi eu unei întrebări a numărului –, anii '60 înseamnă, în ce mă priveşte, moartea lui Marilyn, asasinarea lui Kennedy, înmormîntarea lui Gheorghiu-Dej (am văzut-o la televizor), venirea la putere a lui Ceauşescu, intrarea în clasa I (lucruri în general neplăcute), dar şi: *primele lecţii de franceză cu Madame Makarovitsch, primele* Pif-uri, *Rita Pavone şi Remo Germani – „Non andare col tamburo", Gigliola Cinquetti şi Bobby Solo – „Una lacrima sul viso", primele maşinuţe „Dinky Toys", taxiurile Pobeda (cu care, o dată, biata mea mătuşă m-a luat de la şcoală, eu pretextînd „aşa un rău şi o greaţă" doar pentru că vroiam să merg cu taxiul), primul „Lego", aselenizarea lui „Apollo 11" (pe care Jacques Tati a filmat-o în* Trafic *de la televizor, ca un Haneke cu umor), filmele cu Angelica, la care n-aveam acces, şi* De-aş fi... Harap Alb, *pe care l-am văzut de vreo trei ori pentru o anumită scenă... Habar n-aveam că studenţii noştri erau revoltaţi (ca ai lor), că-n Franţa se punea de-o revoluţie (de care, mai tîrziu, Louis Malle avea să facă mişto în minunatul* Milou en mai!), *dar ţin minte precis că am auzit, la radio, anunţul cu intrarea ruşilor în Cehoslovacia. Lumea începea să devină – pentru mine –* şi politică, *aşa că nu mai avea nici un haz.*

Întrebarea pe care am putea să ne-o punem, în final, ar putea fi: Este Idealismul solubil în Consumism? *Scuzaţi dacă vi se pare retorică...* ***(a. l. ş.)***

„Exista o emoţie incandescentă"

– dialog cu Aurora LIICEANU –

Ce rămîne din „nebunaticii" ani '60: gustul pentru fronda instituţională? spargerea tabuurilor? îndemnul activ la toleranţă & flower power? *utopia fără graniţe?*

Anii '60 au atras atenţia într-un mod spectaculos – poate fi un exemplu de globalizare prematură – asupra unor teme diferite: raportul între generaţii, contagiunea socială ca fenomen, interogaţia asupra sistemului de valori, raportul între individ şi societate, ideea de schimbare socială etc. Din punct de vedere sociologic, generaţia/mişcarea Hippie a dus la discuţii aprinse privind raportul între norma socială şi libertatea individuală, comanda socială şi nevoile individului. În mod paradoxal, libertatea individuală s-a transformat în normă, iar non-conformismul în conformism. Poate fi considerată un „moment emoţional" al istoriei recente pentru că a dovedit încă o dată cît de greu se articulează tinereţea la *establishment* şi că vîrsta tînără este oricînd o „bombă" pentru societatea instalată în inerţie. Cît de important a fost acel moment de „ieşire din istoria cursivă" ne-o spun dicţionarele. În *Webster's, hippie / hippy* este definit ca „tînăr care respinge normele/moravurile societăţii, se îmbracă şi se comportă neconvenţional, aderă la o etică a non-violenţei şi preferă drogurile şi marijuana, alcoolului". Iată deci că a rămas o categorie socială devenită istoric o realitate referenţială. Răfuiala cu societatea, desigur, se făcea pe teren american şi a fost generată de război, indiferenţă/cinism al puterii etc. Valorile umaniste ale acestei mişcări sociale s-au răspîndit pentru că tinerii s-au regăsit în ele în mod sincer prin particularităţile vîrstei: candoare, emoţie, asociere şi prosocialitate, toleranţă, bucuria de a trăi viaţa fără umbre, excluderea de la decizii etc. Exista o emoţie incandescentă.

Ce explica, psihologic vorbind, explozia de atunci?

Psihologic, explozia se explică prin particularităţile de vîrstă (pe care le găsim şi în avangardă): teribilism neagresiv, dorinţă de afirmare, autonomie, interogaţie privind valorile societale, îndoiala privind modelele propuse şi nerecunoaşterea în ele, refuzul tihnei adulţilor prinşi în sistem, nevoia de emoţii intense şi de libertate, mutarea referinţei de la familie – contestată, abandonată – la grup. A fost o recalibrare a valorilor vieţii – nu bani, ci libertate, nu război, ci pace, nu ură, ci iubire etc., un fel de viaţă „anti-regulă", de refuz al prescripţiilor sociale, al înregimentării adulţilor.

Puteau tinerii acelor ani să „schimbe lumea" sau a fost doar o vînare de vînt?

Lumea nu putea fi schimbată, dar tot lumea a înţeles forţa extraordinară a „mulţimii tinere" care poate întoarce lumea pe dos. Nu a rămas fără urme această mişcare şi ea este oricînd gata să reapară, ca o erupţie, un „pojar" pozitiv. Acel tribalism – ideea de comunitate liberă, fără a merge la şcoală, a trăi în natură, a fi deschis la experienţe culturale şi cutume ale altora, preluate „omeneşte", fără prejudecăţi (moda etnică de acolo-şi trage originile şi, şi astăzi, valuri de etnism în *fashion* există, adesea amestecate cu alte tendinţe) etc. – în formă „degenerată", precară, stricată de consumism, o vedem astăzi, datorită globalizării. Hippiştii nu se doreau publici, astăzi există neo-tribalism şi o formă agresivă/falsă de exhibiţionism cu adresă publică. În căutarea identităţii sînt şi astăzi tinerii – *peer group*, „haitele", formaţiile, trupele etc. –, dar totul este lipsit de acea emoţie autentică, într-un fel distant, neavînd acea „stare de graţie" pe care a avut-o hippismul. Aura hippismului este astăzi din carton. Privit cu ochii de astăzi, hippismul avea ceva înduioşător, pe cînd astăzi neo-tribalismul adună indivizi care, dincolo de starea de grup „punctuală", rămîn singuri şi lipsiţi de noimă, vlagă şi fericire.

Cum s-a manifestat la noi această „liberalizare" – dincolo de ii, perciuni şi pantaloni evazaţi?

La noi nu a fost o mişcare, nu a fost contagiune de proporţii. A fost percepută şi adoptată mai ales de tineri cultivaţi, din medii mai ales intelectuale care ştiau ce se întîmplă în lume, dincolo de izolarea comunistă. Şi, bineînţeles, a fost imitaţia Occidentului. Era privită mai ales ca o modă a tinerilor şi nu ca o ideologie. Nu a avut nici un ingredient politic, social, ideologic. Codiţe subţiri de indiancă, rochii creţe, pantaloni evazaţi, balerini, ii, păr lung la ambele sexe, lipsa fardului, *look*-ul natural (apropierea de natură), textile tradiţionale, bijuterii „culturale" (mexicane, indiene), culori psihedelice, medalioane mari etc. Exista o anume feminitate, „naturală", relaţiile între sexe aveau ceva subtil de înţelegere asexuată pe care se aşeza sexualitatea. Fetele nu practicau – ba chiar nu doreau – moda unisex, preferau rochiile, bluzele necitadine. A fost o epocă de mare senzualitate: culori, sunete, detalii, bijuterii şi găteli îndelung căutate, imaginaţie şi „mîndrie" intim trăită. O solidaritate nemărturisită public. O marcă identitară.

Dacă ar fi să sintetizezi, într-o frază, anii '60, ce ai spune: au fost benefici sau disperaţi?

Anii '60 au fost bogaţi psihologic, pentru cei de aici, fără disperare. Contextul era diferit. Pentru cei de dincolo, era un zbor în care sensul vieţii era chiar viaţa adevărată, o punere în practică a valorilor, un „antischizoism", o combinaţie fericită între siguranţa că eşti tînăr şi lipsa grabei de a fi adult. Astăzi, la noi şi nu numai, presiunea de a fi adult, graba de a creşte zac în orice tînăr. Hippiştii îşi trăiau pînă la exasperare tinereţea, dar fără grabă.

Andrei Oişteanu şi Nicu Vladimir cîntînd pe platforma unui camion, la un liceu din Bucureşti, 1975

a consemnat Alex. Leo ŞERBAN

CeAi pierdut. 60's o'clock

Cineva vine cu o idee. În cazul nostru – Alexandra, care, crescută la malul mării (şi pe deasupra în 2 Mai!), s-a contaminat din faşă cu sindromul hippie. Noi celelalte, profanele, am privit-o, la început, neîncrezătoare şi, pe undeva, cu compasiune... Săraca fată... Cum să-i spunem noi, cît mai blînd cu putinţă, că e ridicol să-ţi propui să organizezi o serie de evenimente despre anii '60? Adică să mă apuc eu, astăzi, în epoca lui Master Card şi a lui Play Station să visez la cai hippie pe pereţi?! Dar nu s-a lăsat pînă nu ne-a silit să recunoaştem că mai aruncăm cîte un „Obladi Oblada" pe lîngă Eminemul din *playlist*-urile noastre, că iile şi blugii largi sînt un „must have" al sezonului „primăvară-vară-toamnă-iarnă", că am văzut măcar o dată *Easy Rider*, că dacă ai un Beetle eşti cel mai tare oriunde ai parca? Nu.

Aşa că, tot înainte! Nu puţini au fost cei care au scuipat în sîn de trei ori, zărindu-ne în iureşul nostru cheguevaric către anii tinereţii bunicii. Şi-am pornit noi, dîrze, la războiul cu timpul, 11 fete cucuiete. N-aveam nimic, decît energie şi mari speranţe. Dezertarea nu ne-a fost străină. Şi-am rămas ca negrii din cîntecel... vreo 8. Şi-am pornit din poartă-n poartă cu întrebări pe la unul şi pe la altul, că doar-doar ne-o lămuri şi pe noi cineva cum şi de ce a fost ce-a fost.

Se mai găsea cîte unul care să ne întrebe, ridicînd din vreo sprînceană: „bine, dar... de ce faceţi voi asta?". Iar noi, revoltate de un atare pragmatism, ne fluturam pletele şi-i răspundeam băţos şi cu superioritate nedisimulată: „Ca să informăm publicul despre influenţele anilor '60 asupra societăţii contemporane! De-aia!". Şi ne răsuceam pe călcîie, convinse că nu merită atenţia noastră, scrîşnind printre dinţi un latinesc *aurea mediocritas!*

Prima problemă fundamentală cu care ne-am confruntat a fost lipsa oamenilor şi inflaţia de idei. „Pe drum" (vorba lui Kerouac), am pierdut două evenimente: cel de modă şi cel despre arte plastice. Ne-am consolat cu un bonus din partea asociaţiilor de „broscuţe" Volkswagen, care vor defila prin Parcul Carol. A doua problemă au fost banii. Mai exact lipsa lor. Ne ofereau cu toţii citronade şi merdenele cu brînză, numai bani nu ne dădea nimeni... Am rezolvat problema prin eludare. Ne-am descurcat fără, că de! numai de inventivitate nu duce românul lipsă.

La susţinere, au venit însă surprinzător de mulţi, mai ales pentru o lume în care nimeni nu mai respiră decît pe euro. Şi veneau, măre! care cu idei, care cu spaţii media, care cu locuri de desfăşurare, care cu imprimante pentru afişe, care cu liste de contacte, care cu *site*-uri, care cu spoturi publicitare din perioada inculpată!

Conflictele interpersonale şi, uneori, chiar intrapersonale nu ne-au ocolit. Eram pe punctul de a renunţa. Credeam că nu vom reuşi nimic, oricît ne-am dori. Dar au existat oameni care ne-au încurajat, poate cînd nici noi nu mai credeam. Treptat, din criză în criză, am pus cap la cap toate frînturile şi ce-o fi ieşit, om vedea în mijlocul lui mai.

Ne urăm mult succes!

Anii '60, văzuţi de...

Diana Caracota: *CeAi pierdut. 60's o'clock* este un eveniment realizat din entuziasmul unor viitori specialişti în relaţii publice. După ce, anul trecut, echipa a organizat *InterARTE* pentru Zilele Porţilor Deschise, la Facultatea de Litere, anul acesta am acceptat o nouă provocare: o analiză pe mai multe niveluri a anilor '60 şi a influenţei lor asupra societăţii contemporane. Anul trecut, am încercat să determinăm domeniile (fotografie, teatru, literatură, publicitate) să vorbească între ele. Anul acesta, vrem să determinăm epocile istorice să dialogheze. Probabil că majoritatea se întreabă care este scopul acestui eveniment şi de ce ne dorim să stabilim atîtea punţi de legătură între diferite domenii, care, în aparenţă, nu au nici o legătură unul cu celălalt. Răspunsul la această întrebare face dovada curiozităţii noastre, dar şi a necesităţii pe care intelectualul de azi o resimte: stabilirea unei identităţi proprii în raport cu cei mai „evoluaţi" decît noi, cei mai *norocoşi* (după cum afirma Vaclav Havel într-un discurs) – naţiunile occidentale.

Într-o perioadă în care *branding*-ul de ţară este o temă extrem de discutată, *CeAi pierdut. 60's o'clock* vine să umple cu un conţinut această problemă. Cine sîntem? Unde ne situăm? Ce eram? Ce am devenit? Ce am fi putut deveni? Cît de tare ne-a afectat comunismul?

Mihaela Ionică: Implicarea mea în acest proiect are la bază mai multe motive. Unul din ele ar fi chiar anii '60, care îmi sînt foarte dragi. În primul rînd, îmi place mai tot ce s-a produs atunci în materie de muzică şi film. Văzînd nişte filme reprezentative pentru acea perioadă, am constatat pe alocuri repetarea anumitor teme sau motive: oraşul sufocant şi încercarea de a evada, mijloace alternative de călătorie, drogurile şi modul în care sînt privite, revoluţia sexuală sau afirmarea identităţii sexuale. Am recunoscut aceste teme în jurul meu, lucru care m-a uimit; nu mă aşteptam să mai fie încă atît de actuale. Atunci m-am întrebat dacă toată lumea le vede şi dacă sînt privite la fel, dacă oamenii îşi dau seama că provin din anii '60. M-am întrebat dacă aceste teme au evoluat într-un fel din anii '60 pînă acum, dacă da, în ce fel, şi, cel mai important, ce impact au asupra noastră. Pentru toate aceste întrebări mă aştept să găsesc cîteva răspunsuri în cadrul evenimentului meu.

Pe de altă parte, văd această perioadă ca pe una de ruptură, din mai multe puncte de vedere, iar acest aspect mi se pare interesant de studiat. Privind din altă perspectivă, cea a prezentului, mi se pare că există un imaginar foarte puternic legat de această perioadă, acest lucru fiind iarăşi interesant de dezbătut şi urmărit.

Alexandra Panican: Ce m-a atras la acest proiect? Poate faptul că era ceva deosebit, ieşit din comun. Nu mai auzisem de aşa ceva şi, de ce să nu recunosc, nici nu ştiam mare lucru. Dar vag, îmi erau familiare lucruri precum: Kennedy, Martin Luther King, primul om pe lună... şi, pe undeva, chiar mă identificam cu un stil vestimentar „hippie" (din care nu lipseau blugii evazaţi sau iile mai mult sau mai puţin colorate), o inexplicabilă tendinţă de izolare, Vama, linişte, meditaţie şi o afinitate clară către muzica din perioada anilor '60, nelimitîndu-mă doar la un stil sau la un gen. Dar ştiam oare cum de au devenit tangibile libertăţile de orice gen, de care ne bucurăm astăzi? Nu.

În acest sens, am avut foarte multe de învăţat şi aştept cu nerăbdare desfăşurarea evenimentelor pentru a vedea ce au de spus invitaţii despre acest subiect şi, mai ales, pentru a observa cum era România în vremea respectivă şi cît de mare a fost discrepanţa între „noi" şi „ei". Şi, mai ales, cine au fost aceşti „ei"?

Mihaela Pereanu: ...„Şi ce-ţi iese din asta?"

Iată întrebarea cea mai frecventă la care eram nevoită să răspund atunci cînd le povesteam despre CeAi-ul meu Pierdut. Cine mă întreba? I-aş încadra în *target*. Chiar şi pe forum, unde stăteau fanii Beetle la un pahar virtual de vorbă, am zărit această întrebare.

Iată că, motivaţie a ceea ce am făcut pînă acum, am să răspund (încă o dată): îmi „iese" satisfacţia de a lucra în echipă, de a demara un lucru pe care nu toţi ar avea ambiţia să îl facă şi îmi mai iese experienţa – nu numai în domeniul în care intenţionez să lucrez, dar şi experienţa de viaţă. Mă gîndesc cum ar fi decurs totul fără evenimentele neplăcute sau neaşteptate, fără *deadline*-uri... probabil acelaşi rezultat, dar categoric nu aceeaşi experienţă.

Daniela Petrescu: Ca o cinică ce sînt, mă gîndesc la anii '60 cu neîncredere. Au existat ei cu adevărat la dimensiunile în care ni-i ridică în slăvi colega noastră, Alexandra (cea mai pasionată dintre noi), sau sînt doar o imagine creată din impasul mitologic al Omului Modern? Deziluzia concretului ne poate împinge la mistificări gratuite. Şi ce ne mai rămîne de făcut decît să punem întrebări? Cui? Negreşit acelora care au asistat la acel *illo tempore* la care ne raportăm noi astăzi.

Nu ne dorim certitudini. Mai important, pentru noi, este drumul decît răspunsul în sine. Aş vrea ca evenimentele noastre să surprindă mai degrabă evoluţia decît finalitatea. Ce aştept de la *60's o'clock* nu este o întoarcere nostalgică la anii netrăiţi, ci mai degrabă o depistare a influenţelor, descoperirea unui trecut care ne urmăreşte, şi care se transformă pe sine în prezent continuu.

Astăzi, tinerii care ascultă Beatles şi nu Sean Paul sînt originali, posesorii de Beetle sînt *cool*, cititorii de Salinger sînt rebeli fără cauză, iar hainele bunicii defilează pe podiumurile de prezentare, îmbrăcînd variante ale anorexicei Twiggy. Încercăm noi astăzi, prin atitudinea noastră paseistă, să recuperăm ceea ce părinţilor noştri le-a fost interzis de un regim totalitar? Interesant de urmărit ar fi o comparaţie Est-Vest, cum se raportau tinerii de sub comunism la revolta din exterior.

Carmen Popescu: Anii '60 reprezintă un subiect care mă fascinează personal, nu atît din punct de vedere istoric, cît mai ales în ceea ce priveşte imaginarul perioadei respective, care mi se pare a fi foarte puternic pînă în zilele noastre. Am observat o nostalgie în rîndul unor oameni ai anilor 2000, tineri şi foarte tineri, pentru un stil de viaţă la modă în acea vreme, pentru nişte ani netrăiţi, dar imaginaţi prin muzică, modă, nonconformism, dorinţă de revoltă. Nu ne-am propus să idolatrizăm perioada respectivă, să reaprindem fenomenul hippie sau să încurajăm o întoarcere spre trecut deoarece nu sîntem adepţi ai blocajului într-un anumit moment istoric. Am vrut să aflăm perspectivele unor oameni care au trăit în România anilor '60-'70 sau a celor care au studiat îndelung acest subiect pentru a avea o imagine cît mai apropiată de realitate. Consider că, înţelegînd ce a stat la baza mobilizării tineretului de atunci şi a adoptării unui anumit stil de viaţă, vom reuşi să vedem mai clar dacă noi avem ceva în comun cu generaţia de atunci sau dacă nu facem decît să imităm anumite forme lipsite de conţinut, cum ar fi moda sau festivalurile de muzică rock care pretind că militează pentru o cauză şi care ne creează iluzia că am face parte dintr-un grup exclusivist, superior, în care fiecare este unic şi original. Ecourile ce vin din anii '60 sună ca o poveste palpitantă despre adolescenţi gata să mute lumea din loc.

Alexandra Urdea: Pentru mine anii '60 înseamnă atmosfera de la 2 Mai. Acolo mi-am petrecut copilăria şi adolescenţa. Acum am 22 de ani, locuiesc în Bucureşti şi am sentimentul că am pierdut de două ori anii '60. Copilăria mi-a fost marcată de *summers of love*, de oameni care vorbeau despre libertate, care veneau la 2 Mai fericiţi că pot fi cuprinşi, pentru scurt timp, de fervoarea unui festival. În adolescenţă trăiam cu sentimentul revoltei îndreptat spre nicăieri, şi am început să îi invidiez pe cei care au avut şansa să se revolte împreună, avînd un scop. Ei nu au ales o luptă activă, ci doar afirmarea dreptului de a alege diferenţa. Şi de aici regretul de a fi ratat anul 1969.

Acum nu mai găsesc festivalurile din copilăria mea. Rebeliunii împotriva sistemului i-a luat locul necesitatea de a crea un sistem, de a da o coerenţă haosului. Nu mai ai împotriva a ce să te revolţi. Revolta este uzată, epuizată.

1) Care sînt primele cinci lucruri care vă vin în minte în legătură cu anii '60? 2) Dacă ar fi să construiţi un tablou al acelei perioade, ce aţi introduce? 3) Cum vă situaţi în raport cu perioada? Ce simboluri, elemente aţi prelua, ce anume aţi respinge? 4) Credeţi că decada anilor '60 are o specificitate, o substanţă, deosebite de alte decade?

Sorana Olaru, *studentă la Facultatea de Mediu, Universitatea „Babeş-Bolyai":* 1) Rochii înflorate, pierdere de vreme, păr lung, droguri, sex... 2) Multe flori şi multe ţigări, oameni întorşi înspre natură într-o dulce pierdere de vreme cu iz de spiritualitate primitivă. 3) Admir curajul referitor la libertatea sexuală, protestele împotriva războiului, curajul de a trece peste o doctrină care pune politicul înaintea oamenilor. Mai preiau muzica, hainele cu flori şi deschiderea spre natură. Resping drogurile, sexul în grup, mizeria, pierderea de vreme, idealismul exacerbat etc. 4) Personal, perioada anilor '60 mi se pare destul de importantă, dar sînt subiectivă pentru că eu copiez o parte din aspectele ei, în speţă preocuparea mea pentru ecologie.

Alex Aleman, *student la Construcţii, Universitatea Tehnică Cluj-Napoca:* 1) Beatles, Phoenix, hippie, iarba, Jesus Christ Superstar. 2) Muzică, „revoltă", *again* iarbă... 3) Păi, care sînt simbolurile – mamă! ce stil de a face chestionare, ăsta nu e chestionar, e temă de eseu! 4) Poate a fost mai liberă, mai supărată, mai energică.

Mihnea Blidariu, *muzician (Luna Amară):* 1) Hippie, conştiinţă civică crescută (în America şi Europa occidentală), Vietnam, venirea lui Ceauşescu la putere, explozia culturii şi a politicii de stînga în America de Sud, Mai '68 în Franţa, Primăvara de la Praga. 2) Droguri, socialism, rock, pace, toleranţă, extaz, căutare, schimb cultural. 3) Mă regăsesc în multe din aspectele acelei decade. Aş prelua conştiinţa civică acută, muzica, intelectualismul stîngist, nevoia de experiment. Resping abuzul de droguri, politicile conservatoare ale lui Nixon, asasinatele politice, transformarea mişcării hippie în „modă", icoana lui Che Guevara şi capcana în care au căzut intelectualii români păcăliţi de aşa-zisul „dezgheţ ideologic" oferit de Ceauşescu. 4) Are. Pentru că a reprezentat un efort uriaş al societăţii civile din întreaga lume de a respinge controlul politicii asupra socialului, de a impune valori umaniste într-o lume marcată de războaie, de a mixa într-un mod fericit diferite culturi şi moduri de viaţă. Arta a cunoscut o înflorire, cultura, în general, a fost în centrul atenţiei. În acelaşi timp, decada '60 reprezintă un punct esenţial pentru România: venirea lui Ceauşescu la putere a însemnat o notă de „speranţă", măturată repede de acţiunile aberante ale dictatorului, spre sfîrşitul decadei. De asemenea, să nu uităm de Primăvara de la Praga din 1968, esenţială pentru evoluţia ulterioară a comunismului în Europa Centrală şi de Est. Tot în '68, în mai, revolta tinerilor parizieni cred că marchează o rupere de Franţa tradiţionalistă şi de impunere a unui mod de gîndire mai liber.

a consemnat Adrian DOHOTARU

a) Jim, ai fost în centrul evenimentelor în anii '60. Cum ai caracteriza acel timp? b) I-ai cunoscut pe Stones, l-ai cunoscut pe Lennon – ai cunoscut pe toată lumea... Eşti nostalgic? A fost cel mai frumos moment al vieţii tale?

Jim Haynes: (a) Anii '60 au fost speciali pentru mine din foarte multe motive. Eram tînăr şi plin de energie pozitivă, credeam că pot să fac orice – şi chiar am făcut. După cum ştii, am pus pe picioare o librărie, am organizat „the fringe festival", am lansat Traverse Theatre şi un club („The Howff") – toate astea, la Edinburgh. Pe urmă, la Londra, am avut un teatru destul de mare (unde Yoko Ono a făcut primul ei *happening),* apoi am creat The Arts Laboratory (care cuprindea teatru, cinema, o galerie, un restaurant şi o ceainărie), un pop club („UFO") în care s-au lansat Pink Floyd şi Soft Machine, un ziar, *IT*, pe care-l citea toată lumea, ca şi pe celălalt, *SUCK*, aşa că pot spune că, într-adevăr, am aruncat în aer Londra. Tot acolo am dat o mînă de ajutor la crearea *Time Out*-ului. Am produs sute de piese. Eram invitat peste tot – la concerte private în casele popstarurilor, în conacele de la ţară ale aristocraţilor –, am avut sute de relaţii etc. aşa că, da, a fost fantastic. Şi bineînţeles că mă uit înapoi cu mirare şi bucurie. În mod cert, a fost o epocă dedicată experimentărilor, oamenii erau gata să încerce orice, erau mai toleranţi... şi (b) Chiar mi-a plăcut să fiu în centrul evenimentelor, să-i cunosc pe toţi. Dar eu trăiesc în prezent. Îmi place ziua de azi. Viaţa merge mai departe. Sînt fericit acum. Sînt fericit că trăiesc *acum*. Nu trăiesc în trecut. Anii '70 au fost, de asemenea, *fun*, anii '80 au fost *fun*, anii '90 au fost *fun* şi mă distrez cel mai bine ACUM.

„Deghizat în hippiot puteai să te mai culci cu cineva într-un hol strîmt al unui *crash-pad* din care ieşeai dimineaţa plin de parfum patchouli, fum de marijuana, de regrete şi de dureri de cap. Sexul era o datorie teoretică, numerotată în programul «counter-culture», care avea ba zece puncte, ca ăla al Panterelor Negre, ba trei, ca ăla al Panterelor Albe *(Dope, Rock'n Roll, Fucking-in-the-streets)*. Nu se permitea sexul privat, numai ăla colectiv. Generaţia hipiotă era prea aproape de părinţii lor abia scăpaţi din al doilea război ca să facă sex cu plăcere, fără vinovăţie. (...) Sexul era cam jenant şi a devenit şi mai jenant cînd Timothy Leary, guru-ul LSD-ului, şi alţii ca el (sîmburii New Age-ului), au început să se pronunţe solemn despre «sanctitatea» sexului aşa-zis «liber» şi evoluţia umanităţii prin acesta ş.a.m.d., slogane care mă făceau să vomit. Din fericire, foarte puţine femei se lăsau duse de gogoaşele astea, că era clar de unde veneau şi pentru ce: veneau de la bătrînei libidinoşi care vampirizau fete naive. Cel mai bun sex în anii '60 l-am avut cu două fete portoricane care făceau «free love» pe strada unde locuiam, în Lower East Side, NY. Ştiau exact ce făceau, le plăcea, rîdeau, se gîdilau şi fumau marijuana. Nici vorbă de «free love», costa 10 dolari o oră cu amîndouă. În afara acelor insule de sănătate mintală, mai frecventam loftul unei peruviene unde era o orgie permanentă cu valuri de cocaină, dar n-am participat niciodată. Voyeurizam un pic. Peruvianca a dispărut cînd s-a aflat că vindea cocaina pentru «Sendero Luminoso», teroriştii care decapitau indieni în satele din Anzi." (Andrei Codrescu – din *Cooltura* nr. 2/2000)

Doru IFTIME

Mai avem nevoie şi de iarbă

Am ajuns la muzica anilor '60 destul de tîrziu. Pe la 13 ani mi-a trezit interesul Kenny Rogers; al său „The Gambler" m-a bîntuit o vreme – îi ştiam versurile pe de rost. A venit apoi prima excursie pe munte, cînd am avut la dispoziţie doar două casete – una cu Pink Floyd, cealaltă cu Van Halen şi Jean Michel Jarre. Am ascultat copleşit „Wish You Were Here", dar am refuzat cu încăpăţînare Van Halen. Cîteva luni mai tîrziu aveam deja cinci sau şase albume Van Halen înregistrate. Dădusem de gustul rock-ului şi începeam să adun muzică cu apetitul unui colecţionar.

La aşa-numitele studiouri de înregistrări, băieţi întreprinzători cu 2-3 deck-uri Akai şi tot atîtea magnetofoane îţi puneau pe casete, pentru 1 leu pe minut, ce muzică voiai. Evident, elev fiind, nu aveam bani. Părinţii probabil nu mi-ar fi dat cîţi bani voiam eu pentru înregistrări. Însă ştiam că îşi ţin economiile în dulapul din dormitor, într-o cutie din lemn. Luam bani de acolo. Furam. Trei-patru sute de lei pe lună, cel puţin. Mama sesizase la un moment dat că se întîmplă ceva, însă îl bănuia pe tata că ia bani pe ascuns pentru ţigări. Se certau. Mama îl acuza pe tata; tata se ştia nevinovat; nici unul, nici celălalt nu-şi explicau unde dispar banii. Nu ştiu dacă mă suspectau. Nu mi-au spus niciodată nimic şi nici eu nu mi-am recunoscut fapta în faţa lor, pînă acum. Poate nu e prea tîrziu să vă cer iertare, dragii mei.

Înregistram haotic, voiam să am toată muzica de la studio, nouă sau veche, bună sau proastă. Rock-ul se plia mai mult pe sufletul meu, dar tot eu eram responsabil cu muzica de la petreceri, aşa că aveam şi selecţii cu muzica modernă a momentului.

Într-o zi am constatat că ascultam un „Best of" Creedence Clearwater Revival. Am auzit apoi de Fleetwood Mac şi Janis Joplin. Mai ţin minte că, student căminist fiind, ascultam într-o seară o casetă cu Marillion. Îmi făceam cartofi prăjiţi pe reşoul din cameră şi deschisesem uşa, să simtă şi ceilalţi mirosul bunăstării. La un moment dat, a apărut un tip – nu voia cartofi prăjiţi, era curios ce ascultam. Din vorbă în vorbă, ne-am descoperit gusturi comune şi am făcut schimb de casete. Aşa am intrat în anii '60: Lynyrd Skynyrd, Steppenwolf, Canned Heat, Jefferson Airplane, Ten Years After, Muddy Waters, Joe Cocker, The Band, Joan Baez, Santana, Cactus, Cream, John Mayall, Hendrix, Stones, Beatles, Vanilla Fudge, Iron Butterfly, The Who, Bob Dylan...

Cu toate acestea, sînt departe de a fi un cunoscător. M-am născut prea tîrziu ca să-mi pot asuma în vreun fel spiritul vremii, dar mi-ar fi plăcut să vin pe lume în 1950, să am 17 ani în 1967, cînd Beatles au lansat „Sgt. Peppers", şi să mă retrag discret în 1980, după ce voi fi ascultat „The Wall" al lui Pink Floyd.

Am ascultat cîte ceva din muzica acelor ani, dar abia acum, scriind acest articol, încep să-mi dau seama că acea epocă mă fascinează. Întîmplarea face că am avut ocazia să cunosc doi oameni despre care îmi permit să afirm că sînt simboluri veritabile ale anilor '60. Cel dintîi este Elliott Landy, fotograful oficial al Festivalului de la Woodstock din 1969, pe care l-am intervievat pentru revista *Elle*. Landy şi-a început cariera fotografiind demonstraţiile pentru pace care au avut loc în 1967 în SUA. A devenit, la rîndul său, un pacifist convins. Landy a devenit faimos după ce i-a făcut lui Bob Dylan fotografia de pe coperta albumului „Nashville Skyline".

Elliott Landy crede cu putere în destin, în şansă, şi felul în care a trăit îl îndreptăţeşte în această credinţă. „Am fost un norocos", mărturiseşte el în debutul cărţii sale, *Woodstock Vision – The Spirit of a Generation*. „La începutul carierei mele am fotografiat oameni şi evenimente care mai tîrziu s-au dovedit a avea o semnificaţie socială şi culturală aparte. Dar pe Jim Morrison sau pe Janis Joplin îi fotografiam doar pentru că îmi plăcea muzica lor şi îmi plăcea să-i văd şi să-i aud cîntînd-o."

Dezamăgit de implicarea SUA în războiul din Vietnam, a decis să-şi părăsească ţara. A plecat în Europa împreună cu soţia, fiica sa, cîinele şi 22 de dolari în buzunar, şi au rămas acolo timp de şapte ani, trăind la voia întîmplării. Întîmplare care nu i-a trădat niciodată. Pentru şedinţa foto în urma căreia a fost selectată fotografia care a apărut pe coperta albumului „Nashville Skyline", Elliott Landy a fost plătit cu 777 de dolari, „un număr magic", spune el. A fost căsătorit de două ori: prima lui soţie s-a născut pe o stradă numită Elliott Place, iar pe cea de-a doua o cheamă Lynda, o altă anagramă de la Dylan şi Landy...

În 2001 venea la Bucureşti Dennis Hopper, să facă un film. Este a doua personalitate a anilor '60 pe care am avut ocazia să o intervievez pentru *Elle*. Hopper întruchipează rebelul acelor vremi. După ce a regizat acea bijuterie numită *Easy Rider*, Hopper a avut un conflict cu marile studiouri, motiv pentru care, timp de zece ani, nu a mai putut regiza la Hollywood şi a jucat doar în producţii independente. Însă înainte de a fi regizor şi actor, Hopper a fost fotograf. Mi-a povestit că l-a însoţit pe Martin Luther King în timpul marşului pentru drepturile civile, a făcut fotografii în San Francisco, în timpul mişcării hippie, şi le-a făcut portrete fondatorilor mişcării pop înainte ca unii dintre ei să fi avut expoziţii.

„Nu mă simt ca un proprietar", mi-a spus Hopper despre colecţia sa de tablouri. „Nu simt că obiectele astea sînt ale mele, mă gîndesc doar că am grijă de ele pînă ajung în custodia unui muzeu."

Între atitudinea lui Hopper faţă de pictură şi a mea faţă de muzica anilor '60 există o similitudine: îmi place enorm muzica. Nu mi-am dorit niciodată să am voce şi să cînt; nu m-a interesat vreodată să învăţ vreun instrument. Însă uneori mi-aş fi dorit ca măcar cîteva din cîntecele anilor '60 să le fi compus eu.

Adina POPESCU

Exerciţii de teribilism

Toate astea nu s-au întîmplat în anii '60. Sînt amintiri din România anilor '90. De fapt, dacă stau să mă gîndesc mai bine, puteam fi orice atunci: rockeri, punkeri, hippioţi sau S.F.-işti!

Consumaţie obligatorie: vodcă la jumate sau la plastic, „motorola", romulan prietenos, nu ăla cu gust de spirt, lichior mentolat din pastă de dinţi, la munte, cînd nu mai sînt bani (de parcă au fost vreodată!) şi nimeni nu are chef de chetă, pălincă. A se vorbi cu accent ardelenesc!

Costumaţie obligatorie: blugi evazaţi „la comandă" (prin '95 bunicele încă mai aveau maşini de cusut „Sanda"), una bucată ie, dacă e de „Artizanat" e fainâ, geacă din piele întoarsă cu franjuri, geantă de cîrpă colorată care atîrnă şui pe umăr, inele, brăţări, cercei, un *flower-power* la gît, de control; păr lung, împletit în şuviţe, codiţe cu aţe colorate, picioare desculţe, dacă umbli aşa şi prin Bucureşti, noaptea pe la doişpe, eşti un adevărat, eventual chitară ca „să te iubească femeile" şi atunci ai cel puţin o unghie de la mîna dreaptă lungă, dată cu lac, caiet de cîntece, versurile de la „Blowing in the wind" printre primele pagini şi Phoenix la greu...

Un „2 Mai" S.F.

După ce ne-am probat evazaţii, cusuţi de Hoaşca, bunica lui Sebi, ne-am urcat în tren şi am plecat spre Insula Soarelui unde era o tabără anuală S.F. Pe drum, i-am tot împletit lui Sebi codiţe, din părul lung şi sîrmos, i-am făcut ochii cu creion dermatograf şi am băut oarece. S.F.-iştii aveau pantaloni scurţi, tricouri cu „Nemira" şi erau cuminţei, ca orice tineri în vacanţă. Bineînţeles că am făcut senzaţie. Unii chiar au gustat de complezenţă din vodca noastră „cu arome", alţii au strîmbat din nas. „Mă întreb cît alcool aveţi în sînge sau cît sînge în alcool!", a zis un ochelarist care citea din *Fundaţia*.

Pe insulă, după ce ne-am pus cortul, am vrut să ne destrăbălăm, dar nu aveam cu cine. Am dat casu' la maxim, am dansat haotic pe malul Dunării, am cercetat toată insula în picioarele goale, am aberat despre viaţa asta de rahat, am dărîmat un cort, am făcut „ordine şi disciplină" la barul de pe vaporaş, turnînd vodcă în berile celor de la mese, cînd nu erau atenţi, l-am obligat pe barman să pună casetele noastre, ne-am sărutat în văzul lumii, aşa cum numai hippioţii ştiu să o facă, am strigat: „Iureş, acţiune, tinereţe!". S.F.-iştii nimic! Jucau badmigton sau şah şi discutau despre personajele lui Philip K. Dick.

După două zile ne-am plictisit. Pe toată insula aia mai era un singur punker mai beat decît noi care se dădea şi el în spectacol, însă la un mod respingător. „Aicea nu-i de noi, printre luzării ăştia! Hai în 2 Mai!", ne-am decis brusc şi ne-am făcut rapid bagajele. Era prima oară cînd mergeam la 2 Mai, „patria hippioţilor". Ne pregăteam sufleteşte pentru întîlnirea cu „fraţii noştri" hippie. Credeam că vom fi imediat acceptaţi în marea familie, pentru că arătam şi ne comportam mai ceva ca-n *Hair*. În momentul în care am coborît din microbuz şi am întîlnit primul hippiot autentic, cu plete şi barbă, care ne-a salutat cu semnul „Peace!", eu una (nu ştiu Sebi cum era) am simţit că-l apuc pe Dumnezeu de picior!

Faimosul bar de pe plajă era exact cum ni-l imaginam: o oază de libertate. Se bea fără cuvinte, se asculta Dylan în surdină sau poate era Manu Chao, nu mai ţin minte, eram totuşi în anii '90. Ne-am aşezat să bem şi noi, aşteptînd din clipă în clipă să „socializăm". Adică să se aşeze hippioţii cu noi la masă, să ne împărtăşească din experienţa lor de viaţă. Să-şi împartă frăţeşte băutura cu noi, că doar d-aia îs hippioţi, iar preţurile de la bar erau cam mari. Au trecut cîteva ore şi nici unul dintre pletoşi nu s-a mişcat de la locul lui. Parcă erau împăiaţi, îşi mai mişcau din cînd în cînd mîna după pahar, mai schimbau între ei cuvinte monosilabice. Se însera. „Las' că acuma o să înceapă dansul şi antrenul!" – am sperat. Aiurea! O singură fată grasă, cu părul lung, a dansat de una singură goală pe plajă (am întrebat-o a doua zi dimineaţa dacă nu vrea o cafea şi ne-a răspuns prompt: „Eu nu beau nimic fără grade!"). Ceilalţi cădeau din cînd în cînd de pe scaune, se ridicau, amintindu-şi să treacă pe la bar pentru o altă bere. Îşi trăiau beţia clinică, apatică. Adormeau cu capul pe masă. Şi parcă prea mult Dylan sau Manu Chao sau ce-o fi fost! Prea multă pace!

Furioşi că nu ne bagă nimeni în seamă, deşi aveam evazaţi mai şmecheri ca ai lor şi cusuţi de Hoaşca, ne-am luat o sticlă de bitter prost de la butic şi ne-am dus cu casu' pe dig. Din spirit de protest am ascultat „Offspring" la maximum şi am început să regretăm insula şi pe S.F-işi. Parcă erau mai umani cu tot *Dune*-ul lor!

Hippioate mici

Peste cîţiva ani m-am întîlnit cu două hippioate mici la Universitate. Făceau parte din noua generaţie. Tot cu ii, tot cu flori în păr. Pe una o trezisem cu palme, din beţie, pe alta o învăţasem cîte ceva despre mijloacele de contracepţie. Mergeau vesele la un concert la „Preoteasa", cu chitări şi flaute. „Ce faci, nu vii şi tu?" – m-au întrebat, uitîndu-se cu scepticism la ţinuta mea „regulamentară" de oraş. Le-am spus că nu. „Dar tu nu mai eşti hippioată?!" – s-au mirat ele. „Tu şi cu Sebi eraţi cei mai adevăraţi hippie pe care i-am cunoscut vreodată în Vamă!" „Nu mai sînt hippioată, acum sînt scriitoare!" – am răspuns înţepată. Ce mi-o fi venit?! Nici măcar nu eram, dar suna bine. Alea mici au rămas cu gura căscată. Împlinisem deja 21 de ani, vîrsta majoratului la americani.

Matei FLORIAN

O dimineaţă cu Lennon

Pun pariu că John Lennon (sau să fi fost Paul McCartney?; nu-mi mai amintesc) s-a trezit într-o dimineaţă fără nici un chef să se dea jos din pat. Şi de ce ar fi făcut-o? Vremea era mohorîtă, papucii erau departe, cam prea departe ca să nu-i amintească de senzaţia aia neplăcută că merge desculţ pe nişte podele reci în căutarea unor papuci inutili, sub plapumă avea, de bine, de rău, un loc sigur, cunoscut, călduros, al lui, picioarele nu erau obligate cu nimic să-şi abandoneze orizontala binefăcătoare în căutarea unor papuci improbabili, la o adică putea oricînd să închidă ochii, să anuleze orice teorie stupidă despre dimineaţă, despre oamenii care sînt datori să se scoale (ceaiul şi cafeaua sînt cu desăvîrşire opţionale) pentru a merge la un serviciu oarecare, cu ochii închişi putea păcăli o groază de lucruri, se putea preface fără prea multă ipocrizie că ele nici nu există, era de ajuns să găsească vreun vis mai de soi, bunăoară unul în care era invitat să cînte (laolaltă cu Paul, cu George şi cu băiatul ăsta nou, Ringo) în faţa reginei Angliei, iar ea, inaccesibila Elisabeta a II-a, să se transforme din senin într-o puştoaică indecentă, cu un chef nebun de dans, ţopăială şi flirt, şi asta doar pentru că ei fredonau din răsputeri un refren care suna cam aşa „Love, love me do, you know I love you...", ochii închişi pot face minuni atît timp cît se află într-o relaţie strînsă cu un somn cu vise, de pildă te pot arunca din braţele reginei (şi, Doamne, ce mai *joint* îşi aprinsese şi ce bizară era aroma parfumului regal!) pînă pe scena lui *Ed Sullivan Show*, *live* în faţa camerelor de filmat, cu o audienţă record de aproape 70 de milioane de telespectatori, toţi încremeniţi în faţa ecranelor şi fredonînd nişte chestii care n-aveau nici o legătură cu compoziţiile şi *coverurile* lor The Quarrymen, din The Moondogs (adică, de dinainte de a-şi găsi numele ăsta nou – *The Beatles)*, cu toate acele melodii cîntate prin localurile din Liverpool sau prin turneul ăla de 30 de săptămîni la Hamburg. Partea proastă cu visele de dimineaţă este că aproape niciodată nu-ţi vei aminti exact ce făceai în ele. Că versurile unor melodii, pe care nu le-ai compus încă, se încîlcesc şi devin difuze, te zgîndăre şi nu-ţi lasă somnul să se odihnească în pace, iar liniile melodice pot deveni un vacarm sau, la fel de bine, un ecou stins de care vrei să te agăţi cu disperare doar pentru a lega starea aia incredibilă cu realitatea astălaltă, de dimineaţă mohorîtă, în care, pentru a-ţi nota o melodie cîntată în vis, trebuie să te dai jos din pat, să găseşti papucii ăia enervanţi, apoi vreun creion şi o bucată de hîrtie, în speranţa că minunile pot fi posibile, iar gloria va fi destul de îngăduitoare încît să-şi păstreze intactă intensitatea şi în orînduirile unei alte lumi.

Pun pariu că numai aşa John Lennon (sau Paul McCartney?) s-a convins că e bine să uite de noaptea petrecută prin fumul din Cavern Club, de berile (să fi fost poate whisky, gin, sticle de vin?) prea multe, care-l ţintuiau atunci în pat, să se ridice, în sfîrşit, în capul oaselor, pe cît de morocănos, pe atît de buimăcit de energia nebănuită a reginei, ca să pornească, desculţ, în lungul drum către papuci. Şi poate mai mult mecanic sau aflat încă sub şocul unei descoperiri uluitoare (aceea că drumul acela pînă la papuci nu a fost chiar atît de complicat pe cît îşi imagina el că o să fie) a scris lucrurile alea simple, singurele pe care şi le mai amintea din brambureala visată cu ochii închişi: „Love, love me do / You know I love you..." Apoi, fără să-şi dea seama prea bine ce face, probabil că a adăugat „I'll always be true / So please... Love me do!".

Se năştea o epocă plină de libertate, bucurie, excese, idealism sau spirit de turmă. Nici nu ştia ce avea să-l aştepte.

Andrei OIȘTEANU

Mircea Eliade şi mişcarea hippie

S-a vorbit puţin (poate chiar deloc) despre modul în care a perceput Mircea Eliade mişcarea *hippie* din Statele Unite către sfîrşitul anilor '60. La vremea aceea, profesorul împlinise 60 de ani şi preda Istoria Religiilor la Universitatea din Chicago, dar şi la universităţi din Los Angeles, Santa Barbara, Boston etc., printre studenţii săi fiind numeroşi *hippies*. Eliade s-a arătat surprins de amploarea fenomenului şi de caracteristicile sale inedite, sociale şi culturale. Opiniile şi explicaţiile lui n-au fost întotdeauna corecte, dar a căutat mereu să depăşească suprafaţa fenomenului. Asta după ce a trecut de momentul „burghezului" deranjat de mirosul de transpiraţie lăsat în urmă de un musafir *hippie* nespălat. „Murdăria – a înţeles foarte repede Eliade – face parte din ideologia şi practicile «rebeliunii». Este expresia aceleiaşi voinţe de a protesta contra societăţii opulente, de a proclama zgomotos desolidarizarea de idealurile morale, politice şi estetice ale părinţilor."

Într-o primă fază, rebelii i-au stîrnit curiozitatea profesorului. „Cîte nu învăţ de la studenţii foarte tineri", scria el în jurnal în ianuarie 1968. Iniţial, a încercat să jaloneze mişcarea *hippie* inventariindu-i formele exterioare („bărboşi, cu plete de ţigani lăieţi, îmbrăcaţi excentric şi totodată sărăcăcios; specialişti în LSD şi mescalină"), dar şi principalele teme ideologice: „Sînt toţi în revoltă deschisă contra ideologiilor părinţilor şi ale instituţiilor, îndeosebi contra instituţiilor academice *(the Establishment)*. Ca un leit-motiv, revin cîteva teme: anti-tradiţionalism, anti-reducţionism (sînt pentru Jung, contra lui Freud), interes pentru mistică, dar nu pentru «religiile-instituţii»; iubesc viaţa, sînt optimişti, găsesc înţeles şi semnificaţie în *ce li se întîmplă*. Din cei zece-unsprezece pe care i-am văzut astăzi, toţi erau antiexistenţialişti (anti-Sartre, îndeosebi) şi numai unul (antropologie) era interesat de structuralism. Restul – mai mult «mistici»."

Cu toate că unora dintre studenţi mai toţi profesorii li se păreau „proşti, infantili sau irelevanţi", în Mircea Eliade aveau oarecare încredere. Îl considerau cumva „unul de-al lor": scrisese despre şamanism, despre Yoga, despre India, despre sexualitate, despre iniţieri mistice („cît sînt de pasionaţi tinerii studenţi de «iniţiere»", notează Eliade) şi, mai ales, despre utilizarea halucinogenelor şi a altor „tehnici arhaice ale extazului". Unii îi relatau experienţele cu droguri (marijuana, haşiş, LSD şi mescalină). El îi asculta cu mare atenţie şi îşi nota detaliat în jurnal trăirile lor. Alţii îi descriau stările trăite în timpul meditaţiilor Yoga: „Ascult întotdeauna cu interes pe acei tineri care «practică Yoga» şi care îmi relatează experienţele lor în timpul anumitor meditaţii; recunosc adesea fraze întregi din cărţile mele" (august 1973).

Faptul că Eliade era interesat de trăirile lor, părea că îi înţelege şi uneori avea cu ei un limbaj comun, a modificat pretenţiile studenţilor. Unii căutau în Eliade nu atît un profesor, cît un *guru*, ceea ce îl găsea nepregătit, obligîndu-l să facă un pas înapoi. Nu întîmplător, faptul s-a produs prima dată în California (locul unde s-a născut mişcarea *hippie)*, în perioada cînd preda la Universitatea din Santa Barbara.

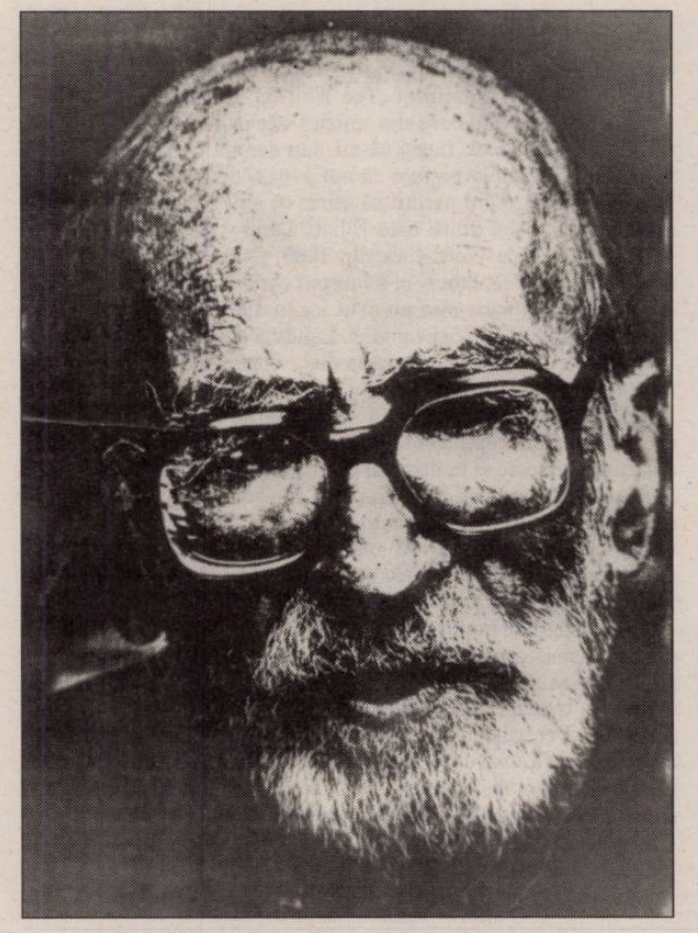

Mircea Eliade, 1986, ultima fotografie

„În birou – notează Eliade la 8 februarie 1968 – vin să mă vadă cîţiva [studenţi]. Unul din ei, cu plete lungi căzîndu-i pe umeri, îmi sugerează să vorbesc despre Yoga, misticism şi, mai ales, să pun în legătură lumea arhaică şi lumea orientală cu *modern world*. Evident, are dreptate. Dar eu n-am venit aici ca un *guru*, ci ca să predau un curs de Istoria Religiilor."

Este epoca în care tinerii rebeli descopereau nu numai Orientul (India mai ales), dar şi „Orientul din Sud", al indienilor din America centrală. Principalul exponent al acestei descoperiri a fost Carlos Castaneda, student la antropologie la University of California (UCLA). Publicate în perioada 1968-1972, primele sale cărţi descriu iniţierea sa de către un guru şaman din tribul Yaqui (Mexic) cu ajutorul unor plante psihotrope (cactus peyote, datura). După o perioadă de puternică influenţă asupra tinerei generaţii, Castaneda a fost contestat. Ioan Petru Culianu, de pildă, l-a considerat un „fals antropolog", care îşi prezintă ficţiunile drept experienţe autentice.

„Comunismul" primitiv şi practicarea „amorului liber" de către *hippies* îl cuceresc pe Eliade: „[Sînt] din ce în ce mai fermecat de fenomenul *hippies* – notează în jurnal la 3 martie 1968. Mi-am adus aminte de povestirile unui student al meu: *hippies* alcătuiesc un fel de societate secretă de tip religios; vin tineri din toate colţurile Americii, fără bani, sînt găzduiţi la necunoscuţi (şi ei tot *hippies),* mănîncă din ce li se oferă; au «magazine» unde fiecare îşi alege ce are nevoie [...] şi lasă ceva în loc, dacă are ce lăsa. Locuri în care se adună, în pădure, pe dealuri, trăiesc acolo într-o comunitate aproape primitiv-creştină. Toţi lucrează, ascultă muzică, meditează etc. Fac dragoste «liberă»..."

Eliade şovăie. Tipologia sa de manifestări religioase pare incompletă. „Căsuţa" din tabelul în care ar trebui să se încadreze „mişcarea *hippie*" nu este clar definită. Ba e „un fel de societate secretă de tip religios", ba seamănă cu comunităţile primilor creştini. Unele manifestări orgiastice aduc a „sărbători rituale vrăjitoreşti". Eliade reciteşte cărţile referitoare la „agonia creştinismului" (Unamuno, de pildă), căutînd să înţeleagă „noua religie" la care încearcă să ajungă tinerii *hippies* prin „încercări iniţiatice". În orice caz, aspectul (cvasi)religios al fenomenului îi pare lui Eliade esenţial. „De ce numesc eu această «mişcare» – religioasă sau cvasireligioasă? Pentru că e o reacţie contra lipsei de semnificaţie şi vacuităţii unei existenţe alienate, aşa cum o cunosc în special noile generaţii americane (în rebeliune împotriva valorilor şi idealurilor părinţilor). Aceşti tineri *cred* în viaţă, în libertate, în *agape,* în dragoste. Au găsit un *sens* vieţii şi cred într-o realitate *absolută*, care le poate fi accesibilă. În sfîrşit, *trăiesc* libertatea, spontaneitatea, detaşarea de lucruri."

În fine, extrem de important pentru istoricul religiilor este şi raportarea rebelilor *hippies* la sexualitate. În ideea lor de *free love* nu e „nici o urmă de promiscuitate – constată Eliade –, nimic orgiastic". „Dimpotrivă, spun ei, nudismul fetelor şi femeilor ajută «camaraderia»". Ulterior, după ce Eliade consultă şi presa *underground,* el îşi nuanţează opiniile. „În pofida excesului de sex, nudism, libertate orgiastică etc., tonul acestor texte, în aparenţă lubrice sau chiar pornografice, e religios, da, religios. Orice expresie a dragostei, mai ales a dragostei fizice, e acceptată cu emoţie şi reverenţă. Aşa cum am repetat-o de nenumărate ori, s-ar putea ca şi viaţa sexuală neinhibată, pe care o exaltă tînăra generaţie de rebeli, să facă parte din procesul (inconştient) de redescoperire a sacralităţii Vieţii" (6 iulie 1968). Este „un moment istoric", proclamă Mircea Eliade, cînd, „pentru întîia oară în istoria civilizaţiei creştine, sexualitatea neinhibată triumfă pretutindeni, şi se redescoperă beatitudinea aproape rituală a nudităţii". Într-adevăr, de la manifestările arhaice de sexualitate rituală, cu funcţiile ei fertilizatoare, trecînd prin orgiile dionisiace, fenomene similare nu s-au mai produs în lumea occidentală, dominată de morala iudeo-creştină, decît prin unele reminiscenţe voalate (excese carnavaleşti etc.).

Un astfel de excurs nu este lipsit de importanţă. În primul rînd, cred că este esenţial modul în care un istoric al religiilor şi un specialist al sacrului de talia lui Mircea Eliade a receptat mişcarea *hippie* la ea acasă. În plus, în afară de analizarea relaţiei dintre profesor şi studenţi, dintre un reprezentant al „generaţiei părinţilor" şi reprezentanţi ai „generaţiei tinerilor", mai este interesant de observat modul în care s-a relaţionat un intelectual preponderent „de dreapta" cu o mişcare socială preponderent „de stînga".

Protecţii

– interviu cu Lisa HEILBRONN, consulul SUA la Cluj –

Lisa Heilbronn a fost studentă şi profesoară în anii '70-'80 la Universitatea Berkeley, din California, spaţiu în care se poartă o adevărată reverenţă faţă de anii '60, anii de glorie ai mişcărilor pentru drepturi civile şi ai contraculturii.

Sînteţi de părere că un concept contemporan precum „corectitudinea politică", ce prespune discriminare pozitivă, multiculturalism, iar pentru unii şubrezirea valorilor creştine, îşi are rădăcinile în anii '60?

„Corectitudinea politică" a devenit un termen peiorativ pentru eforturile de a combate discursurile dușmănoase la adresa unor minorităţi. Se corelează cu încercarea de a elimina limbajul ori terminologia jignitoare cu privire la membrii unor grupuri minoritare ori grupuri sociale care suferă din pricina discriminării. Conceptul se asociază cu anii '60 în mai multe feluri. Se leagă de eforturile mişcării Puterii Negrilor, a Panterelor Negre şi de mişcarea pentru drepturi civile care încerca să încurajeze mîndria acestei minorităţi. Însă are legătură şi cu alte mişcări, precum cea a minorităţii fermierilor mexicani Chicano şi, în general, a emigranţilor din America Latină. Un antecedent în istorie ar fi curentul iniţiat de Liga Evreiască Anti-Defăimare. Are legătură şi cu eforturile mişcării femeilor şi a celei feministe de a desexualiza limbajul pentru ca *masculinitatea* să nu fie supravalorizată ori privilegiată în discursul de zi cu zi. Se conectează şi la curentul ce a creat o educaţie şi o societate civilă inclusive, recuperatoare pentru cei care suferă de un handicap fizic. Deşi corectitudinea politică se relaţionează cu acţiunea afirmativă şi cu natura multiculturală în creştere a societăţii americane, nu este identică cu aceste fenomene.

Credeţi că gînditorul român H.-R. Patapievici exagerează cînd spune că un canal ca Animal Planet are o agendă militant anticreştină, că reclame considerate ideologice cu un slogan ca animals are better than humans *sînt o propagandă pentru ideile de politeism, reîncarnare şi de sincretism religios asiatic? În cartea* Omul recent, *Patapievici catalogheză astfel de mesaje ca fiind predicaţii pseudo-religioase ale ecologiştilor radicali din anii '60, care au intrat acum în* mainstream-*ul cultural.*

Eu cred că întrebarea pe care trebuie să ne-o punem aici e dacă venerația pentru natură arătată de ecologiștii care promovează drepturile animalelor, ca PETA *(People for Ethical Treatment of Animals),* este religioasă cu adevărat sau „pseudo-religioasă". De ce pseudo? Problema aceasta poate fi relaţionată cu anii '60 în mai multe feluri. În anii '60 s-a văzut un interes considerabil din partea unor grupuri pentru spiritualitatea băştinaşilor americani, a indienilor. Aceste grupuri vedeau în spiritualitatea amerindienilor o reverenţă autentică a omului faţă de natură. Mişcarea femeilor cunoştea un interes reînnoit faţă de Mama Natură – Gaia, ori faţă de cultul altor zeităţi feminine ca Wicca. Alţii s-au interesat de alte forme de spiritualitate decît cea creştină, ca Budismul, Sufismul, spiritualitatea Bahai etc. Unii ar caracteriza mişcarea de protecţie a drepturilor animale ca fiind mai degrabă etică decît religioasă. Ideea fundamentală ar fi că fiinţele umane nu ar trebui să fie privilegiate în relaţie cu alte fiinţe de pe planetă (la o extremă unii consideră că planeta însăşi este un lucru însufleţit). Dacă crezi într-un sistem religios care descrie omul ca primind de la Dumnezeu dreptul de a stăpîni planeta e un lucru cu siguranţă diferit faţă de alte sisteme religioase, care procedează într-o altă manieră. Legat de canalul Animal Planet..., m-am uitat la post şi pot să spun că nu am văzut nici un fel de publicitate la panteism şi reîncarnare.

a consemnat Adrian DOHOTARU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 12 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andreea DUMITRU

Cum se scrie şi ce citim despre teatru

● **Cristina Dumitrescu, *Cronici teatrale (1990-1998)*, Fundaţia Culturală „Camil Petrescu" – Revista *Teatrul azi* (supliment), 2006**

Am cunoscut de curînd o absolventă de filozofie: o femeie tînără şi cultivată, deloc boemă, cu situaţie materială prosperă. E născută la Piatra Neamţ, întîmplare care i-a format nu atît interesul, cît mai ales gustul pentru teatru. Nu ratează premierele de la „Bulandra", revede tot ce îi place, e familiarizată şi cu Green Hours. Totuşi, nu cunoaşte mediul din interior şi, prin urmare, nu are încă flerul obosit al „specialistului" care ştie cam ce să aştepte de la o montare. Pentru asta, citeşte uneori cronici postate pe Liternet, deşi a renunţat să le mai ia drept reper. Motivul? „Cei care scriu bine par să nu înţeleagă ce se întîmplă pe scenă, iar cei care au aerul că se pricep nu ştiu să scrie."

Cînd un critic cu experienţă lansează un asemenea diagnostic, eşti tentat să îl pui pe seama vîrstei, *id est* a acrelii, hîrşelii, rutinei profesionale. Cînd un artist spune asta, te consolezi cu gîndul că a fost direct vizat de o cronică. Dar cînd un spectator în carne şi oase ajunge la aceeaşi concluzie, lucrurile par grave. Impresia că despre teatru se scrie prost, cu alte cuvinte eronat, inexpresiv, indigest ori, pur şi simplu, nemotivat, este însă mai veche. La începutul anilor '90, cînd jurnalismul practicat după ureche lua uneori forme absurde, criticii deplîngeau invazia stilului jurnalistic în presa culturală şi, implicit, în zona comentariului teatral, care oscila, astfel, între inepţia senină şi savantlîcul opac, semidoct.

În cronicile pe care i le-a editat postum Fundaţia „Camil Petrescu", excelenta comentatoare a vieţii teatrale Cristina Dumitrescu, face unul dintre cele mai teribile pronosticuri în acest sens: „dacă, peste zece sau douăzeci de ani se vor strînge, între copertele unui volum, articole despre teatru (mi-ar fi greu să le numesc cronici) apărute acum, nu sînt sigură că se va înţelege mare lucru din momentul teatral pe care îl parcurgem". Din fericire, viitorul nu e întotdeauna maculatură. În absenţa manualelor şi a studiilor aprofundate, textele Cristinei Dumitrescu, recuperate din pagini de ziar *(România liberă* şi *Cotidianul),* dar şi din reviste specializate *(Teatrul azi, Scena),* pot ţine, pentru orice jurnalist interesat de teatru, locul cărţilor de referinţă. Mai ales că intervalul investigat, cel al nebuloşilor ani 1990-1998, este considerat încă mult prea recent pentru a face obiectul unor analize mai ample şi ambiţioase. Beneficiul lecturii este, în orice caz, dublu: cartea nu oferă doar informaţii şi detalii preţioase despre creatori şi spectacole, ci şi un model de scriitură elegantă, obiectivă, incisivă. Stilul acestor cronici este întotdeauna cel al adresării directe, al unei complicităţi necomplezente între comentator şi cititorul său, nu aşa cum se practică astăzi, între cel dintîi şi creator. Chiar şi cele mai sensibile observaţii sînt făcute pe tonul just, de unde şi impresia de armătură solidă a argumentaţiei. Grija obsesivă a Cristinei Dumitrescu pare însă aceea de a se face perfect înţeleasă. Fiecare rînd mărturiseşte oroarea sa faţă de critica nombrilistă, faţă de anarhia suprainterpretării.

Dincolo de impecabila stăpînire a tehnicilor şi rigorilor specifice acestui gen jurnalistic, cronicile Cristinei Dumitrescu mai reţin printr-o altă calitate rară. Ele sînt opera unui om care se desparte de trecut, dar nu rîzînd, ci resimţind monstruos limitele comunicării cu semenii săi, ale limbajului alterat fără voie de vechea şi, apoi, de recenta limbă de lemn. Cronicile din acest volum fascinează, pînă la un punct, în aceeaşi măsură ca spectacolul unei autoflagelări. Desigur, cu precizarea că cea care îl pune în pagină nu e cuprinsă de elanuri mistice, ci înzestrată cu inteligenţă, responsabilitate, ironie, ba mai mult, cu umor. Clişee mai vechi şi mai noi se insinuează în corpul textelor sale, dar nu ca simple reflexe, ci pentru a testa parcă uzura limbajului şi rezistenţa sa la schimbare.

Astăzi, cînd cuvinte bolnave sînt revizitate fără complexe şi repuse în circulaţie cu toată distanţa ludică necesară (nu a devenit *omagiu* denumirea unei reviste?), exigenţa Cristinei Dumitrescu faţă de spectacolul societăţii, al scenei, dar în primul rînd faţă de propria scriitură, e în măsură să ne provoace o perplexitate plină de admiraţie.

Cuba libre cu Buena Vista Social Club

„Mamăăă, ce energizată mă simt acuma", exclamă o puştoaică, cu doar vreo zece minute înainte de concert. Biletele s-au vîndut de mult, locuri bune nu se mai găsesc decît la negru, în faţa Sălii Palatului e aglomeraţie mare. Cîntă Buena Vista Social Club. La Timişoara, cu vreo două săptămîni în urmă, se pare că au umlut sala Operei. „Am o energieeee...", mai exclamă o dată fata, apoi se îndreaptă repede spre intrarea în sală...

Pînă nu de mult, imaginea Cubei se rezuma la trei clişee: romul, ţigările de foi şi figura iconografică al lui Ernesto Che Guevara *(à propos* – la origine, tipul era argentinian!) de pe tricourile antiglobaliştilor. Au trecut acum aproape 10 ani de cînd muzicianul american Ry Cooder a înregistrat, la Havana, un disc ce urma să devină o adevărată epopee; aproape 10 ani de cînd un regizor german, fermecat de muzica de pe acel disc, a turnat în doar cîteva zile un film cît o viaţă de om. *Buena Vista Social Club* – filmul lui Wim Wenders, poartă în chip de titlu, numele unei celebre săli de concerte de la Havana – urmăreşte viaţa şi opera unor legende ale jazzului cubanez, precum Ibrahim Ferrer, Compay Segundo, Ruben Gonzalez sau Omara Portuondo.

Mai degrabă un proiect artistic decît o trupă închegată, Buena Vista Social Club s-a articulat pe talentul celor patru fondatori şi s-a dezvoltat, rapid, datorită diversităţii de stiluri din muzica sud-americană: bolero, cha-cha-cha, tango, rumba, mambo etc. Nu e nimic din ce să nu fi încercat.

Ceea ce pentru unii sună ca „o muzică tipic cubaneză" e însă din nou un clişeu pentru că nimic nu e „tipic" la Buena Vista Social Club: muzica lor e improvizaţie, jazz, fusion. Şi totul pare să vină dintr-un talent înnăscut. De altfel, cu puţin timp înainte să moară, pianistul Compay Segundo avea să declare, într-un interviu, că „nici acum nu prea ştiu eu să cînt, dar mă descurc şi eu cum pot!".

Povestea artiştilor de la Buena Vista Social Club este cel puţin la fel de interesantă ca muzica lor. Mai toţi au ajuns celebri de-abia la bătrîneţe, după o viaţă aventuroasă şi plină de neajunsuri, precum cea din Cuba lui Fidel Castro. Ibrahim Ferrer, spre exemplu, s-a născut într-o familie săracă şi a învăţat să cînte „după ureche" de la tatăl lui, un *truvadore.* Mulţi ani a lucrat ca lustragiu sau ca vînzător ambulant, iar la prima înregistrare de disc, se pare că a fost ridicat de pe stradă de Ry Cooder, şi „obligat" să cînte. Talentul său i-a adus, în 2004, şi un premiu Grammy, însă Ferrer nu a putut să participe la ceremonia de decernare a trofeului: autorităţile americane i-au refuzat viza de intrare în ţară considerînd, în baza unei legi a imigraţiei, că vizita sa ar putea prejudicia securitatea naţională a Statelor Unite.

La Bucureşti şi la Timişoara au venit patru dintre cei mai valoroşi fondatori ai proiectului Buena Vista Social Club: Cachaito Lopez (contrabas), Guajiro Mirabal (trompetă), Jesus Ramos (trombon) şi Manuel Galban (chitară şi claviaturi), precum şi pianistul Roberto Fonseca, alături de alţi muzicieni mai tineri. Chiar şi fără Ferrer, Segundo, Gonzalez sau Leyva – care au părăsit formaţia şi lumea aceasta – Buena Vista Social Club nu a pierdut nimic din forţa iniţială.

La ieşirea de la concert, într-un colţ al foaierului, mirosea puternic şi înţepător a fum de canabis. Tipa „energizată" de la început e acum „epuizată" şi se plînge că o dor palmele de la atîta aplaudat. „Cubanezii ăştia simt ritmul! Mamăăă, ce liberă mă simt!" Încă un clişeu e pe cale să se nască: cubanezii care „simt ritmul". Şi eliberează energia. *Cuba libre!*

Matei MARTIN

Constantin VICĂ

Europa construieşte monştri?

Bruxelles, 9 mai 2006. Am ajuns la ora 10 în Cafeneaua Falstaff, unde are loc proiectul cultural Café d'Europe. *Acest eveniment, sub patronajul Preşedinţiei austriece a Consiliului Europei, se desfăşoară în 27 de cafenele din cele 27 de capitale europene (25 plus Bucureşti şi Sofia) şi are un scop sigur: să demonstreze diversitatea culturală europeană, literară şi culinară. Scriu în timp real, de la masa unde o tînără belgiancă îmi povesteşte despre autorul invitat să citească în această dimineaţă.*

Café d'Europe se vrea un proiect al dialogului într-o Uniune Europeană prea tehnocrată şi cu grave probleme de identitate, după respingerea proiectului constituţional. Tocmai de aceea conceptul *Cafenea* a fost ales să reprezinte această zi pentru cetăţenii europeni. Cafeneaua este instituţia locală prin excelenţă, locul unde comunităţile îşi construiesc agora, spaţiul predilect pentru artişti, dar şi pentru tineri. Pentru a atinge sentimentul european al apartenenţei trebuie susţinute întîlnirea şi participarea. Un salon literar într-o cafenea (în amintirea unei tradiţii complexe) este un bun pretext pentru oricine să pună întrebări, să-şi dea cu părerea sau chiar să propună creativ schimbări. Discursul oficial al evenimentului este dublat de un proiect artistic: oricine îşi poate scrie povestea pe site-ul cafenelelor (www.cafeeurope.at), iar în cele 27 de capitale un scriitor celebru îşi citeşte povestirea. Probabil că în momentul în care scriu, în România Gheorghe Schwarz citeşte o parte din istoria ficţională a lumii, proiectul la care lucrează încontinuu din anii '80. La Praga citeşte Vaclav Havel, la Londra, Timothy Garton Ash.

Cafeneaua Falstaff e în centrul Bruxelles-ului, pe partea dreaptă a celebrei Burse, la doi paşi de Grande Place. O cafenea de peste 100 de ani, cu vitralii şi canapele moi, cu conexiune la Internet şi terasă în stradă. Cum zicea ambasadorul Austriei, cafeneaua e sinonimul democraţiei, zona unde regăsim spiritul critic, unde se fac revoluţii de tot felul (chiar şi de catifea) şi unde intelectualii construiesc centre de putere, pentru că numai cunoaşterea e putere. Treaba noastră aici, ca scriitori sau cetăţeni, e să regăsim sursele şi contradicţiile unei istorii europene. Acea istorie care se face din micile povestiri ale fiecăruia, istoria antropologică şi sentimentală a unui continent născut din dragostea lumească a unui zeu. O istorisire foarte interesantă este chiar cea a lui Jiří Gruša, preşedintele PEN. De citit pe site.

Momentul dimineţii: *performance*-ul lui Geert van Istendael, scriitorul cel mai iubit al oraşului Brussel. Ultima sa carte, *Pauvre Brussel,* a stîrnit discuţii aprinse. Geert van Istendael se prezintă eurosceptic. Pentru el Uniunea Europeană nu poate fi Europa (nu a fost niciodată, mai ales în perioada în care Zidul Berlinului era în picioare); mai mult decît atît: UE face tot ce-i posibil pentru americanizarea şi uniformizarea Europei. Mesajul său pentru viitorii membri: UE vă va distruge tradiţiile şi credinţele, vă va oferi în schimb piaţa comună şi o entropie din ce în ce mai kafkiană. Sînt singurul estic din cafenea şi mi se pare foarte ciudat să învăţ acum ceea ce nu se spune în România. Mai mult: să asist la un discurs antieuropean în chiar inima Europei, de ziua Europei, pe banii Europei. Cafeneaua europeană chiar este o democraţie! Am zis *performance* pentru că Geert van Istendael îşi joacă textul. Un text scris în 4 limbi deodată, ca o matrice a babiloniei brusseleze. Povestea: un afacerist vine la Parlamentul European, dar, fermecat de oraş şi de glasurile sale, lasă totul baltă şi o ia cu metroul prin oraş. Aici îl acostează un flamand care îl introduce într-o organizaţie secretă. Un delir lingvistic bine controlat (răspunsuri şi întrebări în tonuri şi limbi diferite), trimiteri la autori central-europeni (Kafka, Celan), paralele între Brussel şi Cernăuţi, ironia postmodernă pretutindeni şi capacitatea de a opta pentru interogaţie, nu pentru afirmaţii clare şi plictisitoare.

Acum se pun întrebări, Geert răspunde acid: UE vrea mai degrabă agricultură, nu cultură (şi credeam că jocul ăsta se face doar în România!), să vorbim latina sau esperanto, a vorbi engleză e nedemocratic, Europa nu are grijă de oraşele sale, Europa creează monştri. Lumea aplaudă, spiritul revoluţiei bîntuie prin aer. Cu un ochi pe Geert, cu unul pe *send mail,* las concluziile în cafeneaua fiecăruia. Europa e o stare mentală? Dacă da, atunci spune-mi de ce.

***Constantin Vică** beneficiază de o bursă de creaţie oferită de* UNILEVER SOUTH CENTRAL EUROPE. *Participarea la* Café d'Europe *este un proiect al acestei burse şi a fost posibilă cu ajutorul* GAV Scholz&Friends.

Eugen NEGRICI

False concepte: „literatura feminină“

Analiza pe care o face, în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* prozei Hortensiei Papadat-Bengescu, i-a oferit lui G. Călinescu prilejul de a pune în circulaţie conceptul de „literatură feminină“. Nu era primul critic care se servea, în interpretare, de convenţia opoziţiei literare masculin/feminin, dar la el avem de-a face cu un *construct* obţinut prin condensarea categorială a unor caracteristici ce par fixate în timp. Multe dau impresia a fi desprinse din savurosul său breviar de teme posibile şi de istorii-reper. Rezultate din aplicarea consecventă a unui procedeu de reducere de tip structuralist (un reducţionism mizantropic, de fapt), atitudinile umane codificate în acel breviar ilustrau, în fond, celebrul adagio călinescian: „Toată plăcerea unui spirit clasic e de a nu întîlni niciodată ineditul, de a rămîne mereu în tipic.“

Să ne amintim care era, în formularea laconică a criticului, perimetrul previzibil şi de nedepăşit, rezervat femeii, cum arăta lista atitudinilor ei potenţiale şi repertoriul rolurilor menite personajului feminin pe scena vieţii: „O femeie caută un bărbat, îl găseşte şi-i e frică să nu-l piardă sau nu-l găseşte şi cade în romanţiozităţi. Face copii în care îşi pune toată energia sufletească sau întîrziază în mod anormal în căutarea erotică, intrînd în conflict cu propria ei progenitură. O femeie se bucură de înrîurirea ei asupra bărbaţilor în tinereţe, jucîndu-i după temperamentul ei, sau se nelinişteşte de îmbătrînire. Ca mamă, ea poate iubi excesiv orice copil sau dimpotrivă, poate urî cu frenezie pe unii, însuşindu-şi greşit interesele copiilor ei“. „Asta e lista temelor pentru femeie“, conchide, cu o acreală misogină, marele critic, anticipînd o sistematică a prozei şi o posibilă teorie a modelării. Să revenim.

Călinescu ia ca punct de plecare, aşadar, proza Hortensiei Papadat-Bengescu, dar se îndepărtează îndeajuns de mult de ea prin mişcarea de extrapolare pe care o execută. Consultînd mai întîi buletinul de analiză al pacientei – căci aşa ne apare scriitoarea din textul capitolului –, autorul constată că acolo se află înregistrat indiciul semiologic al unor posibile afecţiuni artistice: gîndirea practică, inaptă să scape din cercul condiţiei sexuale şi dominată de chestiunea raporturilor cu bărbatul şi cu progenitura. Din acest aspect (notat în fişa pacientei) derivă cîteva simptome în marginea patologicului: enorma intensitate a vieţii fiziologice, sentimentul acut al trupului, senzualitatea păgînă, teroarea „virilităţii care pîndeşte“, atenţia acordată mărunţişurilor existenţei, „lipsa de interes pentru ideile generale şi finalităţile îndepărtate ale universului, pentru simboluri şi pentru problemele morţii cosmice“.

În consecinţă, continuă să-şi dezvolte dezinvolt teza criticul, în scrisul Hortensiei – şi, fireşte, nu numai al ei – nu există „tipuri, caractere, oameni buni şi oameni răi, ci indivizi bine sau rău conformaţi, sănătoşi sau bolnavi... Dramele din toate romanele se învîrtesc în jurul unei boli descrise cu totală sau uneori brutală lipsă de repulsie, cu o atenţie calmă, de infirmieră“. Prin urmare, „cam toată opera nu trăieşte din acţiune, ci, *ca o adevărată operă de femeie* (s.n.), din colportaj. Eroinele se vizitează şi bîrfesc, născînd literatura tainelor de alcov, a clevetirilor şi a insinuărilor calomnioase“. Străduindu-se, apoi, să-şi organizeze mai clar insectarul, criticul hotărăşte că două ar fi speciile posibile de autoare: „de tip moral, care cîntă iubirea de copii, virtuţile casnice şi civice şi dragostea ca o instituţie, şi de tip curat fiziologic, cum era Contesa de Noailles, care cîntă fără acoperămînt dorinţa de împreunare, aspiraţia de a fi iubită de bărbat şi bucuria de a trăi trupeşte“.

La drept vorbind, prezidînd un cenaclu asaltat de aspirante la glorie, Lovinescu s-a aflat într-o postură mult mai avantajoasă pentru a desprinde – ceea ce i se pare şi lui a fi – constantele literaturii feminine. Deducem din comentariile sale că textele semnate de Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Sorana Ţopa, Lucia Demetrius ori Hortensia Papadat-Bengescu ar trimite la un inefabil „mister feminin“ şi s-ar caracteriza, în vrac, prin „sentimentalism“, „pudoare“, „instinctualitate“, „senzualitate“, „lirism“, „fragilitate“ şi, mai cu seamă, printr-o subliniată subiectivitate.

Dar ce sînt, în fond, toate aceste aşa-zise trăsături ale feminităţii literare – vehiculate de criticul de la *Sburătorul* şi nu numai de el – dacă nu consecinţele unui banal transfer psihologic, al proiectării în plan artistic al portretului standard al femeii? Al femeii cu umorile incontrolabile şi pasionalitatea imprevizibilă, aşa cum sălăşluieşte ea în concepţia bărbatului care, fireşte, s-a văzut şi se vede mereu, printr-o convenţie de neclintit, fortificată milenar: celebral, lucid, obiectiv, ferm, organizat, eficace, măreţ etc. De mirare la un intelectual de anvergura lui Lovinescu această neglijenţă logică, această grabă cu care cedează reflexului unei mentalităţi tradiţionale despre femeie. El, promotorul modernităţii, trădează o suficienţă de tip *macho,* o lipsă de sensibilitate, o simpatie malonestă, indulgentă şi uneori o abia reţinută/ascunsă mefienţă faţă de produsele doamnelor literaturii române.

Teza subiectivităţii care ar guverna rău aceste produse feminine modeste a intrat, de altfel, într-o dublă contradicţie cu faptele realităţii literare imediate. Nu tot ce e subiectiv s-a dovedit a fi minor în proză (vezi cărţile lui M. Blecher, Mircea Eliade şi Anton Holban) şi nu toată proza feminină e subiectivă (vezi cîştigarea, de către Hortensia Papadat-Bengescu, a atributelor masculinităţii literare prin abordarea „creaţiei obiective“ – celebrată şi receptată triumfal de critic). De asemenea, în pofida aparenţelor, pot fi oricînd alese din galeria prozatoarelor cîteva la care soluţiile artistice nu provin de la simţuri şi pe care nu le defineşte un *sacrificium intellectus.* Alice Botez, Georgeta Mircea Cancicov, Cella Delavrancea, Henriette Yvonne Stahl sînt senzitive şi cerebrale în aceeaşi măsură, iar textele lor abundă în simboluri şi deschid coridoare ce duc în metafizic şi spiritual.

Multe din romanele şi nuvelele apărute după 1920 au fost aşezate de istoricii literari într-o „tradiţie a scrisului feminin“ şi s-a vorbit obositor de mult de o veritabilă familie de spirite. Comentatorii cu tentaţii comparatiste s-au simţit somaţi să proclame similitudini cu literatura feminină engleză *(Women's Writing),* structuraliştii din anii '60-'70 s-au căznit să identifice în textura scrisului mărcile specifice feminităţii creatoare şi, tot aşa, conţinutul cărţilor semnate de femei a fost trecut în anii '80 (şi după) prin infailibila maşină de tocat a psihanalizei.

Şi, astfel, s-ar zice că norocul a surîs şi surîde scriitoarelor, privite prin clişeul feminităţii lor, chiar atunci cînd nu e nimic de văzut. Paginile lor au fost citite, din orgoliu, de femei şi, ca „documente ale sufletului feminin“, din curiozitate, de bărbaţi. Sînt scriitoare – ipoteza nu poate fi exclusă – care, mulţumite şi conştiente de avantajele portretului-robot al feminităţii literare, s-au străduit să-l ilustreze, insistînd apăsat pe tot ce l-ar confirma şi contribuind, astfel, la închegarea „spiritului de echipă“ de care vorbea şi Pompiliu Constantinescu.

Încadrate, acum, într-o familie care avea un ghid şi un centru de emulaţie în personalitatea Hortensiei Papadat-Bengescu, nu puţine prozatoare s-au simţit chemate să se împărtăşească din darurile acesteia. I-au împrumutat vremelnic aura şi rochia de „concert“ şi au descoperit curînd avantajele *passe-partout*-ului feminităţii, care a bătătorit, la noi, calea binecunoscutei specii (de lungă tradiţie şi ea) a cronicii de complezenţă. Şi, astfel, în bătaia cu flori generalizată, au fost considerate plauzibile atîtea cărţi aride, inegale, descurajante, superficiale.

Şerban Cioculescu observa că tinerele scriitoare „fac din afectivitate şi aproximaţie psihologică o vagă profesie“. Dar una profitabilă, din moment ce formula fatală „literatură feminină“ a făcut să fie luate în seamă: romanul bengescian *Soarele negru* de Ticu Arhip, romanele fastidios erotice ale Luciei Demetrius, prozele neînsemnate ale Sandei Movilă *(Desfiguraţii),* ale Sidoniei Drăguşanu *(Într-o gară mică),* ale Ioanei Postelnicu *(Bogdana),* ale Olimpiei Oteteleşanu (nuvela *La marginea cîmpiei).* Devenită un loc comun al criticii obligate să percuteze la orice nouă apariţie, formula cu pricina stă la îndemîna tuturor celor care trebuie să înceapă un articol despre produsul graţios al unei fiinţe graţioase...

Admitem totuşi că, în privinţa scriitoarelor interbelice (şi poate numai a acestora), se poate invoca o anume conjuncţie fericită a astrelor care a făcut atractivă lumea literaturii lor. După războiul de reîntregire, s-au îndeplinit, într-un răstimp dat, acele condiţii socio-istorice şi psihologice care favorizează schimbarea orizontului de aşteptare şi creşterea bruscă a interesului pentru un anume fenomen artistic. După experienţa „restituirii“ obiectivate (gen Rebreanu) a realului exterior, proza noastră şi cititorii ei au simţit nevoia unei alte perspective. Foarte rar frecventată înainte, o arie întinsă, de mari posibilităţi, se cerea acoperită de scrisul prozatorilor români care, ajunşi tîrziu în procesul cultural european, au avut mereu în faţă *vocaţii* de împlinit sau de suplinit.

Existau, fără îndoială, în revanşă faţă de ruralismul tematic şi de simplismul tipologic (curent în proza noastră mai veche), o nevoie de sondare a interiorităţii, de investigare a cutelor sufletului şi a neliniştilor intelectuale, un jind al introspecţiei şi confesării, o curiozitate pentru stările de conştiinţă netipice şi pentru intimitatea greu revelabilă. Cine a mizat atunci pe analiză, pe scormonirea nemiloasă a cotloanelor sufletului, cine a ştiut şi a putut să ţină piept (cu sau fără ajutorul îndemnurilor lovinesciene) imboldului de idealizare a lumii, adesea sesizabil la scriitorii noştri, a avut şansa să trezească interesul unui număr important – şi în creştere – de cititori cultivaţi, ca şi al unor inductori de opinie.

S-a întîmplat ca această aspiraţie a prozei noastre – a unei proze neîmplinite sub aspect analitic şi cu destule prejudecăţi, inclusiv prejudecata frumosului artistic – să fie sincronă cu debutul unui proces de emancipare a femeii, de dezlegare de constrîngerile societăţii patriarhale şi chiar de tirania falocrată. Acest proces a presupus la început, în faza lui exhibitorie, o bravare a eliberării de complexe şi o înfruntare, în forme specifice, a pudibonderiei.

Putem emite ipoteza că tot ce a dus, în literatura noastră, la *aprofundarea umanului* prin abordarea fiziologiei a distorsiunilor şi devierilor comportamentale, prin preluarea, în spaţiul literarului, a cazurilor patologice, a afecţiunilor trupeşti sau mentale, prin descrierea impudică a monstruosului şi a degradării, prin revelarea obsesiilor sexului, tot ce a dus, realmente, la un progres al cunoaşterii complexe să fi avut la origine nerăbdarea/impulsul de a contraria. Printre cei care au prins ocazia sau au simţit nevoia să o facă s-au numărat şi cîteva scriitoare mînate de graba de a stîrni interesul.

Or, îndrăzneala tematică şi stilistică, ca şi cruzimea resentimentară, pozele dezinhibării, întîietatea în ocuparea locului viran, simţul spaţiului de închiriat, au ţinut nu o dată în literatura noastră loc de talent. (După 1989, cîţiva pretendenţi la glorie vor realiza, la rîndul lor, care sînt locurile libere lăsate în tabelul tematic de ateismul militant al regimului comunist şi de pudibonderia lui.) Chiar în cazul excepţional al Hortensiei, cam tot ce s-a spus despre psihologic, introspecţie, adîncimea analizelor şi sondarea sufletului se datorează, în bună măsură, efectului remarcabil pe care îl va provoca totdeauna sinceritatea nudă a consemnării şi excesul de amănunte, de detalii brutale extrase prin explorarea nemiloasă a unor regiuni noi şi neaşteptate.

Nu puţine doamne ale literaturii române au demonstrat, în timp, că posedă senzorul fin al oportunităţilor de tot soiul. Lucia Demetrius, Sanda Movilă, Ştefania Velisar Teodoreanu, Ioana Postelnicu, Cella Serghi s-au străduit să-l probeze şi după 23 august 1944, confecţionînd la repezeală literatură „pe linie“ şi bucurîndu-se, de astă dată, şi de un „noroc“ oficial. De care noroc, bine stipendiat, s-au bucurat însă, aşijderea, şi scriitorii de celălalt sex, cu senzori ai „necesităţii momentului“ la fel de fini.

Nici stilul, nici viziunea artistică şi nici planul moralei actului creator nu furnizează destule argumente viabile pentru a ataşa un sex anume literaturii. Lesniciosul, avantajosul concept al „literaturii feminine“ a perturbat şi perturbă – ca orice falsă problemă – percepţia criticilor români, şi o face într-o măsură care ne trezeşte antipatia.

(fragment din volumul *Iluziile literaturii române,* în curs de apariţie)

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Claude Anet, *Note despre amor*, traducere din franceză de Emanoil Marcu, Editura Humanitas, 2006.**

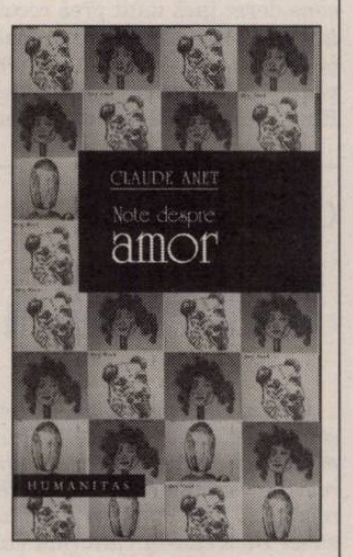

În 1922, cînd îi apărea această carte, Claude Anet era un om de lume într-o lume ce-şi trăia convalescenţa postbelică prin frenezii compensatorii şi incandescenţe la minut, febrilităţi vitaliste şi stenice nebunii civile. Aşa se face că, în ochii de parizian monden ai autorului, „iubirea nu e nimic dacă nu e violentă, excesivă, zbuciumată, dacă nu e orbitoare şi rapidă ca un bolid într-o noapte de vară“.

Sclipitor în ticluirile aforistice, pişicher în exerciţiile de înţelepciune şi pasional în fondul său donjuanesc, Claude Anet pare un superpăţit şi un ultraedificat care vrea să lase o carte de învăţătură amanţilor debutanţi.

Din cele şapte capitole, două sînt cu adevărat inflamante, elanul teoretizărilor fiind însoţit acolo de un umor fără înconjur. „Alegerea unei amante“ este unul dintre ele şi îşi atinge apogeul prin propunerea unei tipologii a femeilor pe naţiuni, cu comentarea unor combinaţii posibile. Iată un exemplu: „întotdeauna am considerat că neamţul care-i face avansuri unei franţuzoaice comite un viol, iar francezul care ia cu asalt o nemţoaică face un gest de politeţe“.

Celălalt capitol în cauză spune totul chiar din titlu: „Despre necesitatea şi arta de a bate femeile“. Sună suprarealist, şi cred că aşa şi trebuie citite paginile acestea, dat fiind mai ales finalul: „Femeile slabe trebuie bătute cu băţul. Pentru cele aparent slabe, se recomandă pumnul. Pentru grase, e suficientă palma. În concluzie, important este să nu-ţi aduci singur vreo vătămare“.

Alonja didactică a *Notelor despre amor,* circumscrisă cum e unei epoci în care se mai purtau totuşi corsaje, adaugă panseurilor farmecul ei involuntar, dînd acestui opuscul scris la liniuţă un soi de poezie erectilă.

A nu se rata.

Simona SORA

puzzlecturi

Calea regală (I)

● **Lucian Raicu, *Calea de acces*, Colecţia „Collegium“, Editura Polirom, 2004.**

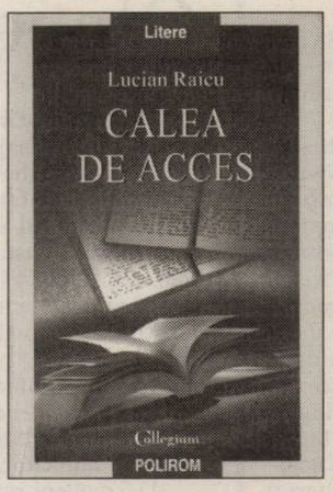

Într-o carte publicată cu un an înainte de plecarea din România, Lucian Raicu relata o conversaţie gogoliană (la telefon) cu Geo Bogza: „...faci un fel de critică neasemănător cu ce se înţelege prin «critică literară»... Încerc să nu mă plictisesc scriind şi dacă se poate să nu-l plictisesc nici pe cititor – răspund. Cum faci ca să scrii aşa? Elimin din capul locului ideile care îmi vin şi mie, ca oricui, am o sinceră greaţă (fizică şi morală, nu neapărat intelectuală) faţă de banalitate, mă îmbolnăveşte, mă intoxică. Bine, dar, în afară de asta, nu uita să înghiţi cît mai multă salată verde, chiar şi în silă, ca să fii sănătos şi să poţi scrie mai departe. Şi cîte un măr şi ia şi o fiolă de vitamina C pe zi“. Iar criticul adaugă: „Scrisul este o emanaţie a *corpului,* Geo Bogza ştie asta“.

S-au scris în ultimii ani biblioteci întregi despre corpul care scrie şi despre corporalitatea textului: texte inspirate, ideologizate sau pur şi simplu autobiografice. De aceea trebuie spus că atunci cînd vorbeşte despre scris ca emanaţie a corpului, Lucian Raicu este mai aproape de Şestov (cel din *Revelaţiile morţii)* decît de Barthes (cel din *Plăcerea textului).* Criticul care punea la originea scrisului creator o ruptură şi o dereglare sistematică a tuturor resorturilor moral-psihologice şi existenţiale practică o critică a conştiinţei pentru care corpul (cu senzaţiile, afectele, gîndurile sale) este o interioritate pusă în comun cu o altă interioritate. Nu întîmplător o altă carte a sa se deschide cu vorbele lui V. Pârvan, fără evidentă legătură cu critica literară aşa cum o înţeleg cei mai mulţi: „Putinţa de a trăi noi înşine în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească“. Dar ce înseamnă asta pentru Lucian Raicu? Mai bine zis, ce putem afla din cărţile sale, noi, cei care nu l-am cunoscut altfel? Nu e nici mai mult, nici mai puţin decît singura raţiune de a fi a criticii literare: trăirea operei este singura *cale de acces* spre sufletul viu al cărţii. A face critică înseamnă, pentru Lucian Raicu, a citi şi a scrie cu preţul propriei fiinţe. Atunci cînd îşi merită numele, critica este „o percepţie a ceea ce este viu de către ceea ce este viu“ (G. Picon). A face critică, inclusiv critică „curentă“, înseamnă a scrie despre cărţi „fără a te sustrage problemelor ultime“. Înseamnă a scrie „patetic şi exact“ despre moarte şi despre viaţă ca şi cum ele ar fi interşanjabile, a scrie „luptînd împotriva evidenţelor“ (Dostoievski), a poncifelor, a părerilor de-a gata.

Probabil atunci cînd un editor cu simţul capodoperei va reedita, cronologic, toate minunatele cărţi ale lui Lucian Raicu, această riscantă, liminală metodă de a scrie despre cărţi ca despre unul dintre misterele revelate ale vieţii îşi va afirma *pe viu*, încă o dată, şocanta actualitate. Căci principala atenţie a lui Lucian Raicu – în cărţi, în cronici, în mascat-evazivele fragmente autobiografice – este chiar *misterul creaţiei.* Ce este cu aceşti oameni care au ales să scrie? Cine este autorizat să o facă? Cum se poate surprinde starea de conştiinţă continuă a unui mare scriitor? – iată întrebările deloc emfatice (date fiind răspunsurile) pe care criticul le pune în *Calea de acces* (1982) lui Bacovia, Lovinescu, Sadoveanu, Thomas Mann şi Tolstoi. În ediţia recent apărută, capitolul sadovenian despre „pactul secret între povestire şi supravieţuire“ a fost eliminat. Ca şi cum de cînd vorbim despre toate pactele negre ale lui Sadoveanu, cel bun n-ar mai trebui, din pudoare, evocat.

S-a spus adesea că Lucian Raicu prefera aerul rarefiat al capodoperelor. Constatarea are, cred, numai o parte de adevăr. O dată pentru că Lucian Raicu a scris mult şi despre contemporanii săi (cronicile din *Critica – formă de viaţă* ocupă trei sferturi din carte). În al doilea rînd, felul în care scria criticul despre Gogol, Tolstoi, Lovinescu, Bacovia are de-a face cu scrierile contemporane lui. Interogarea, mirarea, „pocnitul din degete“ raiciene îi priveşte (ca măsură ideală, dar de aceeaşi substanţă) pe scriitorii români ai vremii sale, pentru care aprecierea lui Lucian Raicu însemna mai mult decît o omologare. În al treilea rînd, pentru că Lucian Raicu ştia mult mai bine decît alţii (şi o scrisese din 1976) care e diferenţa între veritabilul critic viu (el era şi a rămas unul!) şi cei care îi seamănă acestuia, care mimează, sub o mască de blazare, „funcţia“ critică: „Criticul trebuie să rămînă contemporanul de spirit al celor mai tineri scriitori şi această tinereţe spirituală, să nu avem nici o îndoială, constituie şi partea rezistentă a operelor sale consacrate marilor vîrfuri, gloriilor sigure ale literaturii“. E un lucru pe care azi, la noi, toată lumea pare să-l fi uitat.

„Spun mereu cîte ceva despre ea. Încerc să o definesc, asaltîndu-i punctele de acces“ – scrie Lucian Raicu brusc, în mijlocul paginilor despre Thomas Mann („Jocul şi sfidarea“) din *Calea de acces*. Trebuie să te întorci, deşi totul e clar, să recitesti fragmentul (căci totul e fragment, iluminare bruscă în cărţile sale). E vorba despre criza actului de a scrie, începînd cu Flaubert, Gogol şi Thomas Mann, despre faptul, niciodată spus aşa, că „cine îndrăzneşte să mai fie mare scriitor trebuie să-i ţină piept, s-o înşele, să găsească soluţii proprii“. *Ea* este, desigur, literatura, iar autorul citit dinăuntru este unul dintre oficianţii ei cei mai des frecventaţi din secolul trecut. Şi totuşi, calea spre „eul profund al autorului“, acea cale „pe care nu se află nimic, nici o idee primită, nici o prejudecată, nici o povară purtată inutil de colo pînă colo“, îl duce pe critic direct în miezul viu al cărţilor lui Thomas Mann. Putem să-i spunem cum vrem: critică de identificare, psihocritică, critică genuină (adică *adevărată* şi atît): textul care se desfăşoară în faţa noastră şi comunică de la egal la egal (adică printr-o dublă delegare a două interiorităţi expuse: cartea scriitorului şi cartea criticului) cu *Iosif şi fraţii săi, Muntele vrăjit, Alesul, Doctor Faust, Confesiunile lui Felix Krull,* are o frumuseţe frapantă, limpezitoare şi misterioasă. Criticul se joacă (din mijlocul unei profunde seriozităţi) cu textul thomasmannian, purtat (fizic!) prin Bombay, şi sfidează pînă la anulare tot ce s-a spus vreodată despre el. Jocul, „neastîmpărul continuu“, este, pentru Lucian Raicu, principiul estetic, moral şi criteriul de legitimare a operei lui Thomas Mann. Închipuiţi-vă cum suna, în 1982, în România o frază ca aceasta: „Sistemele ursuz totalitare se simt primejduite, au toate motivele, de spiritul «jucăuş», deloc înclinat să le ia în serios. Or, ele tocmai asta ţin mai mult, să fie luate în serios... Cu umorul, cu şotiile şi cu luarea în rîs, cu jocul şi cu jocurile, cu sărbătorile autentice ale umorului sistemele acestea se împacă cel mai puţin şi se simt în nesiguranţă“. Umorul, văzut nietzschean ca o „descărcare artistică a dezgustului de absurdităţi“ este în sine o cale regală de acces. Gluma, şotia, parodia sînt ultimele reflexe solare ale unei lumi peste care „se lasă o noapte lungă“, o lume aducînd, în egală măsură, cu Germania fascistă a lui Thomas Mann şi cu Rusia bolşevizată de după moartea lui Tolstoi sau cu România proletarizată în care sfîrşesc Bacovia, Sadoveanu, Lovinescu şi de care fuge, în 1986, Lucian Raicu.

Dilema veche vă recomandă

● Cele două suplimente ale *Observatorului cultural* (nr. 61 şi 62) consacrate „poeziei germane cu rădăcini românesti“. Lirismul, de o vigoare rar întîlnită la noi, în chinul şi demnitatea angoaselor, al unor talente ani de zile consemnate şi bifate ca „literatura minorităţilor naţionale“. Bănăţeni şi ardeleni ajunşi de mult în Germania sau chiar dincolo de ea (Rolf Bossert), ei continuă să ne exprime refuzurile, nesupunerile, spunerile noastre de împotrivire la nimicul lumii. Eminenta lor traducătoare, Nora Iuga, oftează exact: „Ce mult ne-au lipsit nemţii ăştia, ce mult ne lipsesc încă... Oare ştiu ei ce mult le lipsim?“. (Radu Cosaşu)

● Articolul Mădălinei Diaconu din *Observator cultural* nr. 62, „Jan Saudek sau Divina comedie a unui fotograf ceh“. Pentru cei care nu cunosc lucrările lui Jan Saudek, substanţialul articol este o lectură obligatorie. (Marius Chivu)

● În *Observator cultural* nr. 62, emoţionantul interviu luat de Adina Brădeanu, în februarie 2004, celui care a fost Ovidiu Bose Paştina; interviul se încheie cu aceste cuvinte: „Toate filmele mele au fost exerciţii pentru acel lungmetraj care trebuia să vină la un moment dat“. Şi care, vai, nu a mai venit... (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Privitor la...

● ***Ascuns / Caché* (Franţa-Austria, 2005), de Michael Haneke.**

Orice părere vă veţi face despre *Ascuns,* merită să aveţi în vedere un lucru: în materie de suspans, e puţin probabil să vă mai întîlniţi anul acesta cu ceva atît de simplu, de eficace şi de pur-cinematografic. Începe cu imaginea unei străduţe din Paris, filmate în cadru fix. E un cadru banal, echivalentul unui început de frază gen: „Pe o străduţă din Paris, cum ieşi de pe Rue des Iris...“ – deci aştepţi continuarea. Dar ea se lasă aşteptată – cadrul durează şi nu se întîmplă nimic în el. Apoi se întîmplă ceva: imaginea *o ia înapoi,* ca într-o înregistrare video. Şi se dovedeşte că *este* o înregistrare video – cineva a filmat străduţa, a filmat o anumită casă şi le-a trimis caseta locatarilor. Din acest moment al filmului, nici un cadru de exterior nu mai pare banal sau neutru; regizorul Michael Haneke ne-a adus aminte de una dintre caracteristicile alarmante ale privirii cinematografice: capacitatea ei de a deveni din obiectivă subiectivă şi invers, fără ca spectatorul să simtă trecerea. Cu alte cuvinte, ai grijă – nu ştii niciodată prin ochii cui priveşti: ai unui povestitor multipremiat sau ai unui voyeur periculos? (La care spectatorii păţiţi cu Haneke ar putea să răspundă: „Care e diferenţa?“.) Şi ce vrea voyeurul? Nu ştim. Minute în şir avem senzaţia că privim prin ochii lui, şi tot nu ştim nimic despre el. Asta e o altă calitate neliniştitoare a privirii cinematografice, exploatată la maximum de Haneke: lipsa de transparenţă a persoanei I singular. Încercaţi să vă gîndiţi la un echivalent literar al acestor priviri lungi şi fixe: „Stau pe Rue des Iris şi mă uit la o casă...“. Ce-ar putea să facă acest „eu“ misterios ca s-o ţină tot aşa pe mai multe pagini (echivalentul minutelor care trec în film), fără să-şi piardă misterul? Nimic. Oricît ar fi de secretos, tot ne-ar dezvălui ceva – despre nivelul lui de educaţie, despre lumea de care aparţine. Pe cînd, într-un film, el poate să aparţină întru totul necunoscutului; putem să fim în pielea lui şi totodată să n-avem nici cea mai mică idee ce e în capul lui, deşi de un lucru putem fi siguri: e puţin probabil ca, la un moment dat, să bată la uşa casei pe care a ţinut-o sub observaţie, cu o sticlă pentru domnul Georges (Daniel Auteuil), flori pentru doamna (Juliette Binoche), o jucărie pentru ăla micu' şi un surîs pe toată faţa.

Deşi nu are alte indicii decît desenele copilăreşti, dar sinistre, care însoţesc casetele, şi propriile lui coşmaruri, Georges începe să-şi facă o idee despre cine ar putea fi vorba: despre Majid, un orfan algerian pe care-l cunoscuse în copilărie; părinţii lui voiseră să-l adopte şi, ca să-i împiedice, ca să-şi apere teritoriul, Georges făcuse o mîrşăvie. Acum îl caută pe Majid (acesta pare să-l cheme la el, presărînd indicii în înregistrările pe care i le trimite) şi îi cere socoteală. Dar Majid neagă totul. Şi e *destul* de clar că e sincer. Pe de altă parte, devine şi mai clar că, dacă nu e el, trebuie să fie cineva din apropierea lui. Şi singura persoană din apropierea lui Majid e fiul lui. Dar şi el neagă; şi el pare sincer; nici el nu pare a fi un om al răzbunării. Din două, una: ori avem de-a face cu un obsedat hărăzit cu un talent actoricesc excepţional – ceea ce nu sună plauzibil –, ori avem de-a face cu un regizor care înfundă pistele. Ceea ce s-a mai văzut – în *Blow Up*-ul lui Antonioni, de pildă. Dar, la Antonioni, misterul era declarat insolubil aproape din momentul în care apărea; pista se pierdea în ceaţă şi nici eroul, nici regizorul nu păreau dornici s-o urmărească. În timp ce Haneke se preface că *e* dornic – se preface că joacă după reguli, numai ca să le încalce. A mai făcut-o: intervenţia lui în acţiunea filmului *Funny Games* (tot printr-o derulare înapoi) e poate cel mai brutal act de afirmare a autorităţii auctoriale din istoria filmului – un „Aşa, ca să ştiţi cine-i bossul!“ care-l face pe Hitchcock să pară mai inofensiv ca Moş Crăciun. Dar scopul lui, aici, nu e să ne zguduie în felul acela. Atunci care e – să ne prindă în paranoia lui Georges şi să ne lase acolo fără nici o ieşire? Dacă e aşa, există o problemă: paranoia lui Georges are la bază sentimentul lui de vinovăţie pentru o mîrşăvie comisă la vîrsta de 6 ani; cu alte cuvinte, are la bază o improbabilitate psihologică. Ştiu că e vorba despre o vinovăţie simbolică: ni se spune că părinţii lui Majid muriseră, laolaltă cu zeci de alţi demonstranţi algerieni, în represaliile ordonate de prefectul poliţiei, Maurice Papon, la data de 17 octombrie 1961; adoptîndu-l pe Majid, părinţii lui Georges încercaseră să ofere o reparaţie, iar el îi oprise. Pot să văd sensul teoretic al acestei construcţii, dar nu pot să-i văd sensul *dramatic:* umerii lui Georges sînt prea firavi ca să poarte ruşinea Franţei. La urma urmei, la 6 ani abia renunţasem la planul de a-mi omorî sora mai mică – şi ştiam că e sora mea, deci tot copilul părinţilor mei, nu un invadator de altă rasă apărut de nicăieri. Poate că e frivol din partea mea să dau exemple autobiografice, dar frivolă este şi legătura creată de Haneke între conştiinţa vinovată a Franţei şi propriile lui *funny games.*

trecerea prin reviste

Marea Doamnă a Radioului

Ediţia de Primăvară a *Lettre internationale* conţine atîtea lucruri consistente încît singurul sfat este: închideţi-vă o zi în casă, închideţi tele-urile şi deschideţi revista; credeţi-mă, *nu* veţi regreta!

Primul text asupra căruia m-am aruncat este interviul luat de Mircea Iorgulescu, pentru Europa Liberă în noiembrie 1998, celei care s-a identificat cu acest post de radio: Monica Lovinescu. Spre deosebire de celelalte interviuri (acest număr din *L.i.* le publică pe „ultimele cinci": cu Mihnea Berindei, Georgeta Dimisianu, Rodica Iulian, William Totok şi, deci, M.L.), cel acordat de „Marea Doamnă a Radioului" – *Notre Dame des Ondes,* cum s-ar spune la Paris – nu a fost revăzut şi revizuit de intervievată. Acest amănunt îl face cu atît mai emoţionant. Toţi cei familiarizaţi cu vocea Monicăi Lovinescu (şi cine nu e familiarizat cu Vocea Europei Libere?!) o aud, parcă, în timp ce povesteşte crîmpeie din viaţa sa – cu atît mai mult cu cît discuţia s-a purtat chiar în locuinţa cuplului Lovinescu-Ierunca, de „lîngă o staţie de metrou care se numeşte Danube", precizează Iorgulescu. „Dacă ar fi numai asta!", îi răspunde M.L., nu înainte de a mărturisi că ea şi Virgil Ierunca au stat de fapt, la Paris, „într-un cartier bucureştean".

Cîte ţigări va fi fumat Monica Lovinescu în cursul acestui interviu? Mircea Iorgulescu nu ne spune; amănunt prea „frivol", pesemne. Dar ne putem închipui. Să zicem: una de-nceput, „for the road"; una atunci cînd spune, referindu-se la „primirea" exilaţilor români în Parisul anilor '40, „Nu puteam intra într-o redacţie de ziar propriu-zis... fără să fim întrebaţi dacă am plecat din raiul socialist. Eram fascişti! Era o atmosferă irespirabilă, cu cîteva puncte de sprijin... Camus, Malraux, Raymond Aron." Una atunci cînd pune lucrurile la punct în privinţa „angajamentului" (mincinos, adesea) al scriitorului român în solda comuniştilor: „Uitaţi, s-a întîmplat un lucru foarte important în comunism... Un scriitor poate să omoare sau să fure, cum a făcut-o Villon, şi să vină la el acasă, sau pe stradă, şi să ia un creion şi să scrie un poem extraordinar. Asta sînt convinsă că se poate. (...) Ceea ce cred că un scriitor nu poate, fără a-şi distruge opera, este să se slujească de instrumentul lui, care este cuvîntul, cu mîna lui, care este mîna lui, care este aceeaşi mînă, şi cu aceeaşi cerneală, pentru a scrie indefinit un lucru la gazetă şi altul în operă, în opera care dăinuie. (...) Cred că există un păcat al cuvîntului, care este singurul păcat al scriitorului." Încă una, atunci cînd rosteşte ceva de bun-simţ precum: „N-am spus niciodată că o carte proastă e bună pentru că era curajoasă pe plan politic şi invers. Asta n-am spus-o." (M.L. aminteşte în acest context, cumva ironic, că „Augustin Buzura ne trimitea o carte oarecum incendiară pe planul conştiinţei politice... rugîndu-ne să facem o cronică foarte estetică despre ea. Şi devenea un lucru foarte greu, era un exerciţiu de gimnastică...") Şi încă o ţigară – ultima, poate – în clipa în care spune: „Dacă punctul opt al proclamaţiei de la Timişoara ar fi fost pus în aplicare, cred că eram în altă lume."

Monica Lovinescu povesteşte la un moment dat cum, cu naivitatea tinereţii şi a „rescapaţilor", odată descinşi la Paris, ea şi Ierunca se gîndeau să apeleze la Malraux – pentru a reface „experienţa din Spania" împotriva totalitarismului comunist. În celălalt interviu excepţional al acestei secţiuni, Mihnea Berindei aminteşte faptul că „primele publicaţii care au luat în serios drama din România au fost publicaţiile nu de stînga, ci de extrema stîngă." (Cum se spune în *Filantropica,* „viaţa e complexă şi are multe aspecte"...)

Apropo de radio: merită citit şi articolul lui Luca Niculescu – despre începuturile sale în „jurnalismul sonor", despre *background*-ul familial (este strănepotul lui Anton Bacalbaşa!) şi multe alte; un text simplu şi savuros. După cum nu trebuie ratate: dialogul între un istoric şi un jurnalist polonezi – publicat sub titlul „În garderoba teatrului istoriei" – căruia îi răspunde, cumva, excelentul articol al Rodicăi Culcer despre Polonia *de azi;* emoţionantul „Jurnal" al lui Victor Klemperer (cu un „personaj" de neuitat: „Doamna Pick"!); şi, în zona ficţiunii, „Vară" a lui Cortazar şi un fragment din foarte aclamatul prim roman al lui Zadie Smith, *Dinţi albi...* **(a. l. ş.)**

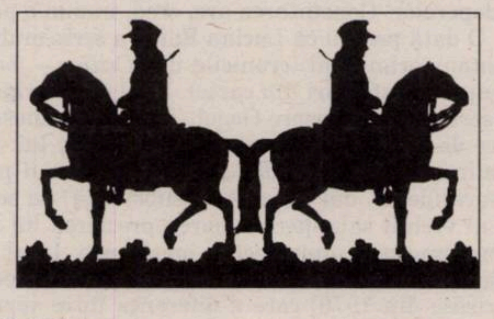

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Ca între doi oameni cu nervii tari

De curînd, într-un moment de relaxare cum este împlinirea a 70 de ani, dl Gheorghe Grigurcu m-a făcut de „om fericit". Am clipit intens – nu în fiecare zi a pamfletăriei în care ne scăldăm, ai parte de o asemenea înaltă apreciere. Dar mai întîi contextul.

Desigur că dl Grigurcu pornea de la Crohmălniceanu – de la cine altcineva? – „de la rolul nefast pe care l-a jucat Ov. S. Crohmălniceanu nu doar în cazul irelevantelor mele începuturi ci şi, în genere, în cel al literaturii române, menţinîndu-se ca un implacabil ideolog pînă în imediata apropiere a detentei din jurul anilor 1965, cînd se străduia, la spartul tîrgului, să stingă primele luminiţe de liberalizare ce mijeau în publicistica autohtonă. Fireşte că pentru a rămîne pe linia de plutire (care nu se mai identifica cu faimoasa «linie» a partidului) nu-i rămînea acestui veritabil picaro ideologic decît soluţia unei «năpîrliri» (a cîta?), a unei «normalizări». *De facto,* nu era decît proba unui oportunism în desfăşurare (...). Nu văd ce ne-ar opri – în orice caz nu bunul-simţ – a ne rosti opinia faţă de aspectul dezolant-aventuros al unor trasee literare ale adaptabilităţii pe etape". Şi acum: „Dl Cosaşu poate iarăşi sări ca ars, declarînd, aşa cum a mai făcut-o, că-l «dezgustă» propoziţiile noastre referitoare la Ov. S. Crohmălniceanu. E un fericit! Se vede că are nervii suficient de tari ca să nu-l dezguste atîtea propoziţii ale criticului ce a fost multă vreme vioara întîi a «poeziei pure partinice». Să-i reamintim cîteva?..."

Nu am sărit deloc ca ars. Dimpotrivă; am contemplat textul timp de cîteva săptămîni şi mi s-a consolidat impresia că dl Grigurcu nu are de ce să mă invidieze. Dînsul poate fi la fel de fericit ca mine; dacă luăm – cu ironia necesară – drept criteriu al fericirii tăria nervilor, nu văd – la fel de ironic – de ce nu ar fi şi tăria încăpăţînărilor o bună măsură pentru o clipă de „bonne heure" în viaţă. Discutînd deci ca între doi oameni fericiţi, am nervii tari ca să mă bucur că dl Grigurcu rămîne pe mai departe, în bibliografia mea, ca unul din cele mai inflexibile exemple pentru adevărul ideii lui Michnik: „ura anticomunistă are logica şi topica urii comuniste". Cu îndărătnicia unui celebru încuiat al epocii, Mihai Novicov, cu forţa obsesională a jdanovismului în a-şi fixa un duşman, dînsul continuă să vadă în Crohmălniceanu un perpetuu oportunist, integral nefast, în pîndă permanentă la cîte un spart al tîrgului...

Măsura acestei uri realist-socialiste a dat-o „necrologul" din *România liberă,* la puţină vreme după dispariţia criticului, unde, cu o grabă întru totul oribilă, dl Grigurcu ţinea să facă inventarul tuturor păcatelor estetico-politice ale proaspătului decedat. Nici la 70 de ani, sărbătoritul nu regretă textul său de o nemiloasă promptitudine, precum o cerea vigilenţa ideologică faţă de tot ce-i duşmănos, viu sau mort. Nu bunul-simţ, de atîtea ori contrarevoluţionarul bun-simţ, ne va împiedica să demascăm imediat un duşman, pe loc, la locul gropii lui – aşa ne-o cerea pe vremuri morala comunistă, acum intransigenţa anticomunistă. Nici mărturiile lui Mircea Cărtărescu, ale lui Cristian Teodorescu şi ale generaţiei de desantişti privitoare la *rolul fast* pe care l-a avut „Croh" în biografia lor literară nu-l îmblînzesc. Cînd „Croh" a împlinit 75 de ani, în 1996, foştii săi ucenici din cenaclul năpîrlitului l-au omagiat în două pagini ale *României literare.* Cărtărescu scria că cenaclul a fost un spaţiu al libertăţii de gîndire şi simţire. În interviul acordat în 2006, dl Grigurcu nu-i iartă pentru „celebrarea lui Ov. S. Crohmălniceanu în temeiul ultimului său avatar", acuzîndu-i de „o anume anistoricizare, de o desprindere din conştiinţa contextului diacronic...". Cronic, mă ţine un surîs: dl Grigurcu grijuliu cu contextul istoric? Dl Grigurcu marxist, sartrian...? Nu mă aşteptam.

De facto (vorba ceea...), dînsul dispreţuieşte/ignoră orice argumente care-i pot destabiliza ura împotriva unui Crohmălniceanu integral detestabil. Pentru dînsul doar propriile începuturi literare au fost irelevante şi chiar au fost. Poezia din 1958 în care slăvea Armata Roşie ar trebui să fii cam grigurcist ca s-o pui în bibliografia lui semnificativă. Nu sînt. Cunosc pe pielea mea, în scrisul meu, turpitudinile epocii şi am nervii suficient de tari ca să-i propun exigenţei sale devastatoare, selectivă şi inclementă în indignările ei, să se gîndească de ce şi cum apar în faptele noastre „irelevanţe" nu mari, ci cît, să zicem, o picătură de sînge intelectual. Din frică? Din laşitate? Din „simplul" instinct de conservare – cum obişnuia cineva să adjectiveze chiar şi mîrşăviile? Din tîmpenie? Din seninul inocenţei? Din oportunism? Labiş ritma apăsat: „Noi nu, niciodată noi nu...". Am o tristă îndreptăţire ca, într-o discuţie despre irelevanţa debutului literar, aceste întrebări să nu-mi sune retoric.

Îi urez dlui Gheorghe Grigurcu ca, pînă la 120 de ani, problema să-l obsedeze cît destinul lui Crohmălniceanu, dacă nu mai mult.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

15 minute cu lucrătorii de sub pasajul Otopeni

15 minute. atît a durat să înaintez 10 metri în pe sub după pasajul ăla nenorocit, scîrbos, idiot, de beton şi fier-beton care cică sanchi va fluidiza intrarea în capitală. nimic nu m-a făcut mai fericit decît privitul a cinci muncitori ai acestui visonirismvisareaspiraţierealitatetreziedisbismisshuo. nimic, decît însuşi parfumul de viaţă şi sudoare al acestor minunaţi inşi, bravi ostaşi ai lopeţilor şi cazmalelor. iată cîteva gesturi de-ale lor, gesturi care mi-au smuls chicote de fericire adevărată, minunată, supraelastică şi drăgăstoasă, cîteva gesturi ce sînt redate atît de zgîrcit de limba asta românească. ce sinistră e limba, ce inefabili muncitorii!

1) 5 oameni rezemaţi în cazmale

2) 5 oameni rezemaţi în cazmale lîngă un maldăr de pămînt

3) 1 om cu degetul în nas

4) 2 oameni rîd

5) 1 se scobeşte în fund

6) 2 povestesc ceva, 1 îşi bagă urechea

7) unul se apleacă şi stă pe ciuci în spatele altuia. un al treilea îi dă un brînci celui de-al doilea

8) cu toţii stau iar în lopeţi

9) unul se îndreaptă spre movila de pămînt

10) ăla se îndreaptă spre movila de pămînt

11) ăla înţeapă movila cu vîrful lopeţii

12) ăla înfige mai temeinic lopata şi o încarcă jumătate

13) ăla ia lopata încărcată şi o risipeşte pe jos

14) ăla înfige lopata în ceea ce risipise pe jos şi umple lopata tot jumătate cu ceea ce risipise pe jos

15) un muncitor din grup vine şi îi trage un şut în fund celui de-al doilea care umpluse lopata jumătate, risipise jumătatea jumătăţii şi tocmai adunase jumătatea şi se pregătea să depună lopata un metru mai încolo

16) omul lovit în fund ia lopata, risipeşte în aer tot conţinutul şi fuge după cel ce-l şutuise

17) lopeţile celor doi se încîrligă, se scutură, se lovesc, zuruie cumplit şi băieţii rîd ca nişte copiiiiiiiiiiiiiiiiiiii

18) pămînt pulbere intră în ochii unuia dintre ceilalţi

19) ceilalţi stau, nu se bucură, nu se întristează

20) un tip din grup scoate o *Libertatea* din interiorul cămăşii şi după gesturile celorlalţi o deschide la fata de la pagina 5

21) acelaşi tip închide pagina 5 şi aruncă ziarul în vînt

22) vîntul ia ziarul şi i-l încolăceşte pe picior poliţistului de la circulaţie zăcînd cu mîinile în aer

23) poliţistul tropăie, se scutură, sare în două picioare. ziarul ziareşte spre apus, urcă pe cer şi plouă

24) plouă – pupici dulci javrelor de la pasajul Otopeni. nu-i aşa, sînt nişte drăguţi. vai, vai, brutelor mici, succes în activitatea pe care o desfăşuraţi pe banii mei. bucuros că am scăpat de sub pod, am băgat-o pe a doua, apoi, pe a treia, am urcat la a patra şi bineînţeles, la a-ntîia. vitezele nu au memorie.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Boierii şi numele lor*

În secolele trecute, impunerea numelui de familie are loc abia spre sfîrşitul secolului al XVII-lea şi în primul rînd în sînul marilor familii boiereşti. Acum apar Cantacuzinii, Bălenii, Creţuleştii, Filipeştii, Dudeştii, Bădenii, Brădenii, Grădiştenii, Pîrşcovenii, Bălăcenii, Grecenii şi mulţi alţii. Nu acelaşi lucru se va întîmpla în rîndul micilor boieri, meşteşugari sau ţărani care vor continua să se identifice pînă tîrziu în prima jumătate a secolului al XIX-lea, utilizînd prenumele.

Prenumele este, pentru un boier, un important factor de identificare, inclus într-o întreagă strategie care îl leagă de reţeaua strămoşilor, astfel încît neamul să dăinuie în memoria contemporanilor.

Părinţii sînt cei care aleg prenumele de botez al nounăscutului dintr-un număr restrîns care face parte, de obicei, din patrimoniul simbolic propriu unei anumite familii, deja purtat de strămoşi şi transmis din generaţie în generaţie. Acest prenume constituie pentru anumite familii boiereşti „o emblemă de apartenenţă, un blazon de recunoaştere". Cunoscătorii trecutului se vor gîndi imediat la familia Brâncoveanu, atunci cînd vor regăsi în documente prenumele de Preda sau la Rudeanu cînd se vor întîlni cu Chircă, la Grădişteanu cînd vor da peste Vîlcu sau Bunea, la Cîndescu cînd apare Mihalcea.

Multe familii boiereşti aleg ca prenume pentru primii lor născuţi prenumele bunicilor paterni. Familia Băleanu respectă această regulă pe parcursul întregului secol. Astfel, Ivaşco Băleanu, marele vornic din vremea lui Matei Basarab, poartă numele bunicului său şi-l va transmite la doi dintre nepoţii lui. La rîndul său, îşi va boteza primul născut după bunicul matern, Gheorghe, iar pe cel de-al doilea după bunicul patern, Pătru. Ambii fraţi vor continua politica familiei, unicul fiu al lui Gheorghe numindu-se Ivaşco, nume regăsit şi la unul dintre fiii lui, Pătru, în timp ce un altul poartă numele bunicului matern, Socol. Alteori prenumele tatălui devine prenumele primului său născut. Primul fiu al lui Barbu Bădeanu poartă numele tatălui, dar şi numele bunicului, un alt fiu va fi botezat după bunicul matern, Jipa din Verneşti.

Familia Cantacuzino urmează însă o altă strategie, prin numirea primilor doi născuţi, Drăghici şi Şerban, marele postelnic Costandin Cantacuzino (+1663) vrea să pună în valoare ascendenţa maternă a familiei mult mai importantă pentru spaţiul românesc din acea perioadă, soţia lui, Elina, fiind strănepoata lui Drăghici vornicul din Mărgineni şi fiica domnului Radu Şerban (1601-1611). Aceeaşi politică o aplică şi în cazul fetelor, prenumele lor conducîndu-ne la bunica maternă, Maria, şi la străbunica Anca din Coiani.

Şi pentru Iordache Pîrşcoveanu accentuarea ascendenţei pe linia soţiei sale prezintă o mare importanţă: Preda este botezat după bunicul său, Preda Brâncoveanul, Papa şi Matei, după unchii materni. Cei doi boieri au motive bine întemeiate să procedeze în acest mod, greci fiind au nevoie de inserţia în spaţiul românesc. Dar iată că şi familia Corbeanu înclină balanţa spre filiaţia maternă: primul născut al marelui vornic Vintilă Corbeanu poartă numele bunicului său matern, Teodosie banul din Periş. La rîndul său, marele ban Teodosie îşi va numi primul născut Preda, după socrul său Preda Buzescu. Iar marele spătar Vintilă Corbeanu (nepot de fiu al marelui vornic de mai sus) va prefera prenumele socrului său, Costandin Cantacuzino, pentru primul său fiu.

Prenumele fetelor se încadrează, de asemenea, într-o strategie: fie se leagă de bunicile materne, fie de prenumele mamelor sau al mătuşilor, cum este Maria Corbeanu numită aşa după sora tatălui ei, marele vornic Vintilă Corbeanu, fie de prenumele tatălui feminizat, Dumitrana, prima născută a marelui vistier Dumitru Filipescu, va purta numele tatălui ei pe care îl va transmite atît fiicei, cît şi nepoatei. Dacă luăm cazul marelui spătar Mihai Cantacuzino (+1716) care are nu mai puţin de şase fete – Maria, Ilinca, Păuna, Safta, Ancuţa, Bălaşa – fiecare nume se leagă de o străbunică, bunică, soră sau mătuşă.

Naşul capătă importanţă doar atunci cînd alianţa spirituală pune bazele unei reţele sociale importante sau atunci cînd întăreşte întrucîtva legătura de sînge. Stolnicul Constantin Cantacuzino (+1716) şi familia sa au botezat toţi copiii domnului Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Brâncoveanu nu mai respectă regula transmiterii prenumelui bunic-nepot, ci îl lasă pe naş, care îi este şi unchi, să dea nume copiilor. Toate prenumele existente în familia stolnicului se revarsă asupra micuţilor fini: Constantin, Ştefan, Radu, Safta, Maria şi Ilinca, Matei, Smaranda, aceştia din urmă ducîndu-ne către fratele şi nepoata stolnicului, atît de îndrăgita Smărăndiţa a lui vodă Şerban Cantacuzino (1678-1688), moartă de foarte tînără, la doar cîteva luni de la nuntă.

Se poate constata aşadar că atribuirea unui prenume se supune anumitor reguli care ghidează într-un fel sau altul alegerea, iar neamul se înlănţuie într-o genealogie ce leagă trecutul de viitor.

* Analiză efectuată pe documente de la 1700.

Iaromira POPOVICI

bazar

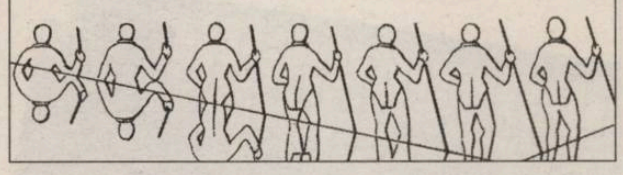

Doamne şi domnişoare din Zizin

Andra Dumitrescu, eroina deja celebră a reportajului din numărul trecut, nu este decît una din locuitoarele Zizinului. Sau, literaturizant spus, nu reprezintă decît unul din prototipurile feminine ale unei localităţi rurale multietnice. De fapt, aşa cum am amintit în articolul precedent, ea nici măcar nu constituie un tip specific rural, migrînd dintr-un mediu – şi un mod de gîndire – urban. Pînă la urmă, pe Andra aş integra-o în categoria intelectuală, dar şi întreprinzătoare, un amestec, ce-i drept, mai rar întîlnit. Şi, dacă aş merge mai departe cu categorisirile, şi în cea de bună creştină, pentru că eroina noastră face diverse lucruri pentru alţii fără să aştepte recunoştinţa sau recompensele nimănui, ba chiar fără să-i pese de părerea altora.

Întrebată într-o emisiune radio despre Zizin, cine o sprijină pe Andra, am spus că, în mare parte, femeile sau o parte din femeile locale. Andra însăşi a confirmat. Prezente fiind la faţa locului, am avut plăcerea să le cunoaştem pe cîteva din aceste vajnice aliate, cît şi alte personaje feminine din localitate.

Cea dintîi este **Ligia Şoană,** proprietara uneia din pensiunile locale, dar şi consilier din partea PSD-ului la Primărie. Ligia a sprijinit mereu acţiunile Andrei, iar băiatul ei, Rareş, este unul din membrii de bază ai ambasadorilor Zizinului, un băiat cu spirit civic şi dragoste de locul natal, care-şi doreşte să schimbe ceva acolo (de pildă, să construiască un hotel). Nici Ligia nu e o cochetă (şi ea umblă în blugi) sau o mironosiţă. Mai puţin idealistă decît Andra, este o femeie eficientă, *terre-à-terre,* mereu ocupată şi, de aceea, parcimonioasă cu timpul său şi cu drăgălăşeniile faţă de ceilalţi. O doamnă a zilelor noastre, adaptată vremilor.

Magda, pe care Andra o numeşte Regina prăjiturilor, intră într-o categorie mai tradiţională. Aceea a gospodinei, nu neapărat rurale (căci interiorul Magdei poate fi foarte bine şi unul de oraş) preocupată de casă şi familie, dar şi pricepută în a face totul impecabil. Casa Magdei mi s-a părut prima cu adevărat prietenoasă, atentă la amănuntele afective care transced limita kitsch-ului. Magda ştie majoritatea reţetelor tradiţionale de prăjituri cu care ne delectau bunicile noastre, şi pe cele mai economice, gen salam de biscuiţi, şi pe cele rafinate.

Preoteasa maghiară, **Ida Rab,** fostă învăţătoare, pare o doamnă. Are, cel puţin, aparenţa impecabilă a femeii îngrijite, pe care lucrurile stau la locul lor. Poartă fustă şi nicidecum blugi. Povesteşte cu seriozitate din Biblie, fără dubii: lucrurile chiar aşa stau, sînt fapte, nu vorbe. Cum le spune ea, e uşor să crezi. Faţă de regina prăjiturilor, Ida e tot tradiţională, are grijă de casă şi toate cele, dar, datorită posturii de preoteasă, e mai aproape de un manager pragmatico-spiritual.

Prietena ei, fosta învăţătoare **Alexandra Coman,** reprezintă varianta romantic-intelectuală. Mi se pare un soi de Dăscăliţă care a apucat să trăiască: vorbeşte cu dedicaţie despre meseria pe care avut-o, nu s-a căsătorit, îi plac lecturile, plimbările şi e bolnavă de inimă. E un personaj blînd şi melancolic.

Corina e cea mai mare dintre ambasadoarele Zizinului (în jur de 30 de ani). Blondă, cu un aer melancolic, dar, de fapt, exactă şi eficientă. Aud că şi-a dat demisia din funcţia de consilier, cred, pe educaţie, pentru că are un copil mic. Mi s-a părut varianta cea mai aproape de normalitatea locuitoarelor unui – viitor – Zizin normal, civilizat, altruist.

Fetele, din Ţigănie, pe care Andra le învaţă să recite poezii, să facă rezumate şi să se dea tumba: toate trei frumoase, sărace, timide şi cu nume răsunătoare – Amada, Severa şi, mă rog, Cami. Se rostogolesc într-o sală înecăcioasă, unde, în loc de saltea, pun pe jos o simplă cuvertură, la fel de prăfuită. Dar merg mai departe. Sînt ambiţioase şi ne dovedesc că mai sînt speranţe.

libertatea de impresie

Teoria relativităţii

Statul comunist punea mare preţ pe ştiinţele exacte. Celelalte, mai puţin exacte, care priveau omul şi activităţile lui, puteau să aducă necazuri. Trebuiau ţinute sub un strict control, ideologizate. Numai că, în anumite cazuri, chiar şi afirmaţia exactă că unu plus unu fac doi, poate fi o formă de subversiune împotriva unui sistem totalitar, la fel ca şi ideea că Pămîntul se învîrteşte. Dar nu mai sîntem într-un stat totalitar, ci într-unul în care totul e de vînzare. În care ştiinţa, mai mult sau mai puţin exactă, poate fi plătită pentru a demonstra orice. Să ne aducem aminte de sondajele de opinie care demonstrează de fiecare dată, în preajma alegerilor, ceea ce vor comanditarii lor. Şi probabil, fără să încalce regulile ştiinţifice. Filozofia abordării unui asemenea sondaj, operatorii care culeg datele, tipul şi nuanţele întrebărilor, marjele de eroare şi mulţimea interpretărilor fac de bună seamă posibilă apariţia unor diferenţe importante între studii asupra aceleiaşi baze obiective. Totul e mult mai relativ decît s-ar crede sau, cum zicea preşedintele Iliescu: „dacă ne uităm amîndoi la degetul ăsta, d-ta vezi unghia, eu nu o văd" (oricum, fostul preşedinte se făcea mereu că nu ştie că orice deget are o unghie). Dar nu neapărat sondajele amintite, cu toate relativităţile lor, ne influenţează viaţa de zi cu zi, ci mai degrabă aşa-numitele studii ştiinţifice, frecvente între campaniile electorale, care demonstrează cînd calitatea unui produs, cînd pericolul folosirii produsului concurent. Aşa mai afli din cîte o revistă că ciocolata nu îngraşă sau că aspirina e periculoasă. Da, aspirina poate fi periculoasă în anumite condiţii, după cum, în altele, poate fi benefică. Ciocolata nu îngraşă, poate, la fel ca baclavalele, dar, cu siguranţă, dacă mănînci cîteva pachete pe zi, o să se vadă. Numai că toate nuanţele şi condiţionările nu apar neapărat în revistele amintite şi, în orice caz, niciodată în titluri. Iar consumatorului neavizat îi intră în cap, încet-încet, tot felul de prostii. E aproape sigur că, dacă s-ar aduna rezultatele tuturor studiilor *ştiinţifice* de pe piaţă, ar rezulta că absolut orice produs pe care-l poţi cumpăra e dăunător. N-ar mai trebui să mănînci nimic şi să nu mai bei nici măcar apă. Apropo, nimeni nu mai crede că apa de la robinet e potabilă. Un fenomen care se petrece în multe ţări ale lumii civilizate, deşi autorităţile, care o verifică, spun că e în regulă. Chiar şi în Bucureşti apa e cît se poate de potabilă, chiar dacă nimeni nu crede. E posibil să nu aibă gustul celei îmbuteliate sau să conţină mai mult clor, dar ideea că faci viermi intestinali sau cine ştie ce alte boli, e din categoria *Brateş şi teroriştii:* „apa e otrăvită". Treaba e verificată absolut ştiinţific. Dar mai ştiinţifică (din punct de vedere comercial) pare ideea că apa îmbuteliată este mult mai sănătoasă (şi nimeni nu pare să observe cît de mult a ajuns să coste). În sfîrşit, trebuie să ne obişnuim cu ideea că nu doar arbitrii de fotbal, şi nici măcar studiile ştiinţifice nu sînt niciodată pe deplin obiective. Ele se fac în anumite împrejurări istorice, sînt determinate de anumite cerinţe şi mode ale societăţii, sînt plătite în anumite condiţii ale pieţei şi urmăresc anumite rezultate. Înşişi cercetătorii care le realizează sînt influenţaţi de vremuri, iar potrivit unei reguli ştiinţifice fundamentale, instrumentul care măsoară perturbă întotdeauna rezultatul.

Andrei MANOLESCU

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Rană şi trup

În *Duminica Tomii,* la schitul Darvari, din inima Bucureştiului, am ascultat predica unui părinte străin de pomenita comunitate monahală: cuvintele sale au fost atît de sincer şi abil rostite încît mi-au redat bucuria condiţiei de laic. E grozav să-ţi regăseşti apartenenţa la Trupul lui Hristos nu doar prin participarea la misterul liturgic şi arhaica lui sinestezie, ci şi prin întîlnirea cu figura elocventă a unui păstor priceput. Nu ştiu care să fie numele acelui oaspete. M-a cucerit prin aptitudinea vorbirii libere (căci avea, aşternută pe tetrapod, cel mult o notiţă cu ideile călăuzitoare). Mi-au plăcut, la sfîrşitul fiecărei perioade retorice, intonaţiile acute, amintind o maşină bună, care atacă virajele. Părintele necunoscut mie (însă intim cu Dumnezeu) a ţinut să demonteze clişeul acelui „Toma Necredinciosul", care ne procură îndeobşte meschina satisfacţie de a ne legitima dubiile prin culpabilizarea unuia dintre Apostoli. Reabilitarea ucenicului sceptic, a cărui minte tulburată de îndoială şi-a regăsit pacea prin umilitoarea lecţie a simţurilor, ne recomanda nouă, martori increduli ai Învierii, cea mai sigură metodă de îmbisericire: aceea care, „punînd degetul pe rană", vindecă maladia „principiilor" şi a „făgăduinţelor" paralele cu propria viaţă. Nimic nou sub Soarele Dreptăţii...

Biserica, nebiruită de două milenii, a supravieţuit oricăror vicisitudini prin acumularea unor asemenea smerite performanţe. Îmi imaginez cetăţile Asiei Mici în epoca romano-bizantină. Aud predicile nenumăraţilor Hrisostomi anonimi, care au tălmăcit episodul îndoielii lui Toma, de la Antiohia Siriei pînă la Nisibe şi Ghandisapur şi de la Alexandria Egiptului pînă la Roma cea udată cu sîngele martirilor. Mi se va aminti, cu temei, că iconografia şi omiletica erau „şcolile" acelor epoci majoritar analfabete: *Biblia pauperum*. Că, în afara hipodromului şi a circului, oamenii – laolaltă pioşi – frecventau spaţiul sacru *şi* cu plăcerea de a petrece altfel, adică duhovniceşte: a te duce la slujbă îţi permitea să-ţi reconfirmi demnitatea socială, dar te şi scotea de sub presiunea cotidianului ca pătimire. Împărtăşirea cu dumnezeieştile taine răscumpăra plictisul, apăsarea trudei zilnice şi, poate, asediul neputinţelor corporale, pe care nici o medicină omenească nu reuşea să le aline.

Recitiţi-i (sau doar descoperiţi-i) pe marii asceţi ai Răsăritului, de la Efrem Sirul, pînă la Simeon Noul Teolog şi de la Macarie Egipteanul, pînă la Ioan Scărarul. Vă aşteptaţi, cu precădere, la anateme şi viziuni infernale. Veţi descoperi în confesiunea lor fagurii unei senzualităţi spirituale ce tinde spre extazul contopirii. Dorită cu adevărat, apropierea de Dumnezeu e incadescentă, luminoasă ca o explozie de împlinire şi obscură ca o noapte de iubire paroxistică. Imageria acestor experienţe este firesc – adică inevitabil – erotică.

Pe o asemenea pistă, două ar putea fi concluziile eronate: prima, în linia parşivă a tînărului Cioran, gelos (cum ne amintim) pe absoluta devoţiune a sfintelor faţă de Mirele lor celest. Nihilistul ar fi vrut să fie şi el adorat cu o asemenea iubire nebună. Ei bine, nu primeşte nimeni decît ce dăruieşte! A doua greşeală posibilă e aceea de a echivala climaxul împreunării divine cu permisivitatea vremurilor noastre *(anything goes)*. Plăcerea e ţinta, însă natura ei nu e *doar* senzuală, aşa cum bănuieşte mintea noastră, captivă în ideologia hedonismului. În primul caz, pretindem o intensitate de care nu ne învrednicim. În cel de-al doilea, confundăm mijloacele şi scopurile.

Atingem astfel, precum Apostolul Toma, „rana" antropologiei ortodoxe: nici desfrîu gnostic, nici dolorism sau angelism împănate cu blesteme la adresa simţurilor. Hristos este Dumnezeul întrupat. Murim trupului, pătimindu-i în propria carne agonia. Înviem cu trupul. Dorim să-i revedem trupeşte pe cei plecaţi la Domnul. Ne împărtăşim cu Euharistia care, asemenea Trupului Său înviat, e materie transfigurată. Sîntem mădulare ale Trupului mistic, şi fiecare dintre noi *contează* în economia soteriologică a organismului eclezial. Marele îndemn al creştinismului: iubeşte trupul, dar ajută-l *dinăuntrul lui* să nu moară...

Augustin IOAN

Karlskirche, Viena

Am mai văzut biserica edificată între 1716 şi 1739 de Johann Bernhard Fischer von Erlach (terminată, de fapt, de fiul sau, Joseph Emanuel). Pînă acum, cînd am revăzut-o, complexitatea spaţiului ei îmi era relativ străină, cîtă vreme îmi părea „doar" un monument baroc de manual de istorie. Acum am văzut-o cu ceea ce, nădăjduiesc, am dezvoltat între timp: o privire matură, centrată asupra calităţii spaţiilor exterioare ale clădirii şi, mai ales, hipnotizată de natura măiastră a interiorului ei. Cîtă vreme sîntem fascinaţi de pereţi, de geometriile şi aperturile lor, de „stil", rămînem încă în pragul înţelegerii. Calitatea bunei arhitecturi, în general, şi a celei sacre, în chip particular, este dată de ceea ce aceste instrumente ale arhitectului generează de fapt: natura intimă a spaţiilor atrase, captive de către zidire. Căci edificiul nu este decît un instrument de generare a spaţiului, care abia el este scopul ultim al edificării.

În primul rînd, edificiul este trimis în clasificările istoriciste într-un mod simplist. El are o natură mai complexă, amintind de natura procesuală, în devenire continuă, a arhitecturii. Trimiterile exterioare sînt la Roma (prin silueta cupolei şi prin prezenţa celor două replici, se spune, ale coloanei lui Traian din acelaşi centru al catolicismului). Dar, dacă schimbăm un pic referinţele, ne vom aminti că aceste două referinţe nu sînt de văzut împreună în cetatea eternă. Dar două coloane sprijinind cerul la intrarea într-un lăcaş de cult sînt identificabile într-o altă geografie, cel puţin la fel de simbolică: Jakin şi Boaz, principiul masculin şi cel feminin, vegheau intrarea în templul prim ierusalimitan. Întinderea acestui arc de semnificaţii şi trimiteri istorice peste timpuri şi geografii diferite nu face decît să înscrie biserica imperială (închinată Sf.Carol Borromeo după ciuma din 1713-1714 de către împăratul Carol al IV-lea) într-o genealogie creştină care să o înnobileze. Să ne gîndim că arhitectul, ales prin concurs, închipuia astfel un proiect nou (prin îndrăznelile spaţiului interior) şi, în acelaşi timp îi dădea acestuia o descendenţă ilustră, semnele unei deveniri căreia i se supune de bună voie şi ale cărei mărci glorioase le poartă. Desigur, istoricii le vor numi „influenţe" şi vor vorbi despre buna cunoaştere de către arhitect a tradiţiilor greacă, romană, italiană şi franceză. Arhitecţii de biserici vor înţelege că proiectul, pe care îl vom numi modern pentru vremea sa, îşi scrie astfel propriile recursuri la tradiţie, pe care buna arhitectură religioasă creştină le poartă încrustate în carnea sa. Bună este acea biserică reuşind să fie în acelaşi timp recapitulativă şi privitoare spre viitor, în acelaşi timp retrospectivă şi futuristă, pentru că religia căreia îi este consacrată este, ea însăşi, una aşteptînd înfrigurată a doua venire şi păstrătoare a tradiţiei fostelor aşteptări nemîngîiate.

Şi, odată pătrunşi înăuntru, înţelegem că arhitectul foloseşte creator această tradiţie. Sîntem introduşi sub penumbra unei cupole, levitînd la ameţitoare înălţime (şaptezeci şi doi de metri!). Dar cupola însăşi nu este una oarecare, ci una elipsoidală, punînd adică în tensiune axa calitativă a spaţiului (verticala) cu vectorul care tinde către răsăritul altarului. Mişcarea spaţiului interior este astfel asigurată de jocul reciproc al tensorilor, făcînd astfel ca un

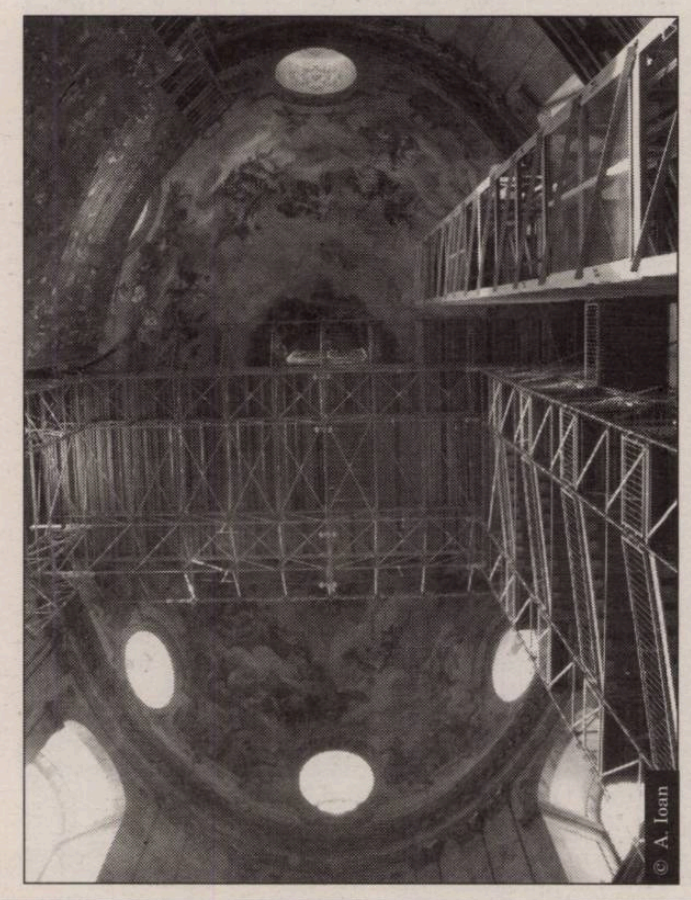

spaţiu central să fie în acelaşi timp unul dinamic, orientat. Şi, la Orientul lăcaşului de cult, altarul primeşte propria lumină zenitală, astfel încît slava – norii şi razele şi triunghiul din centru, de unde şi izvorăsc – să fie în acelaşi timp cap de perspectivă vizuală, dar şi subordonate unui alt centru luminos, mai ascuns, cel de sus. Altarul este în acelaşi timp reprezentare a luminii celei cereşti, dar şi receptacol al luminii „reale", proiectate asupra lui. Capele laterale au propriile cupole cu geometrie stranie: tot elipsoidale, dar axa lungă a elipselor se curbează pe după perimetrul bisericii şi, în plus, ca şi cupola principală, centrul – „ochiul" – cupolelor este absent şi prin el intră, de sus, spaţiul interior al bisericii căreia îi sînt subordonate capelele. Lumina naturală intră aşadar mai întîi în biserica mare şi, apoi, prin aceste „lanternouri", şi în capele, ceea ce face ca spaţiul acestora să fie ex-centric în raport cu biserica, dar să îi aparţină totodată.

S-ar putea scrie în continuare despre natura luminii şi a spaţiului din Karlskirche. De fapt, chiar asta am încercat să evidenţiez aici: că, atunci cînd comentăm un lăcaş de cult, chiar despre asta trebuie să discutăm, iar nu despre decoraţii şi stiluri. Aici este miza unui templu şi pe aceste mize se înalţă el la slavă sau, tern, se prăbuşeşte odată cu ele.

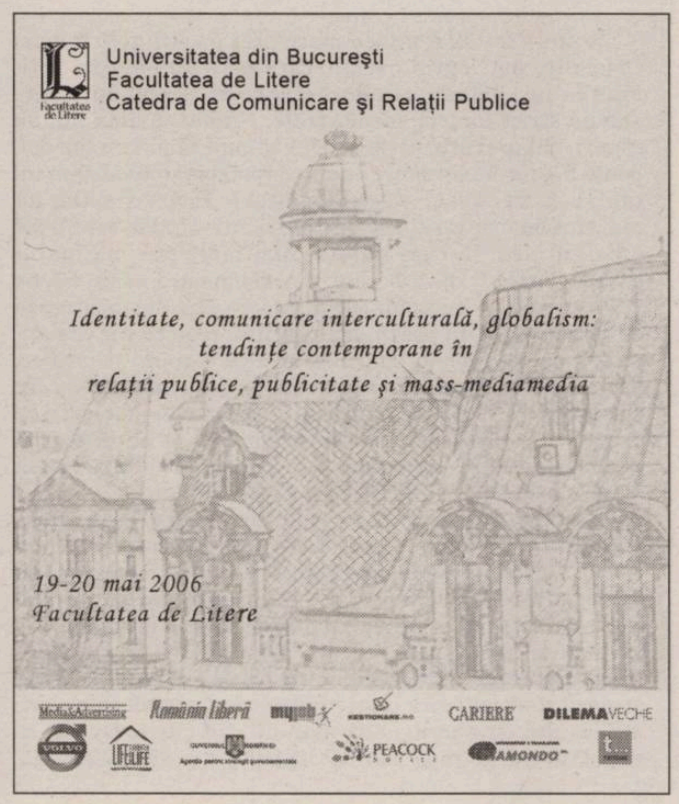

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

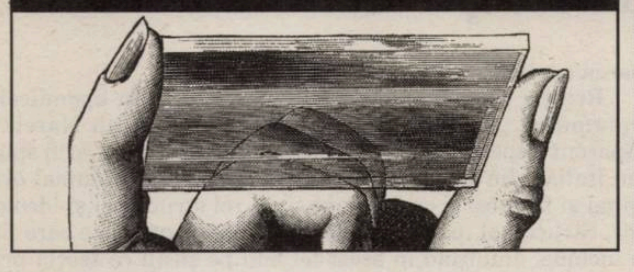

Pînă unde se poate ajunge

Cît am stat departe de ţară, realizînd eu cît de mici şi de ridicole se văd de la distanţă vedetele care inflamează peisajul dîmboviţean, mi-am jurat în barbă că, în momentul în care o să-mi reiau rubrica despre televiziune, nu o să-mi mai pierd timpul cu ele. Ce rost are să ridiculizezi ceva ce este atît de evident ridicol?

Ajuns în Bucureşti însă, m-am trezit pur şi simplu invadat de personajele pe care hotărîsem să le ignor. Mai întîi în discuţiile cu oamenii cu care mă întîlneam şi care simţeau nevoia să mă pună la curent cu ce s-a mai întîmplat pe-aici. Pînă la urmă, ajungeau mai toţi să pomenească tot felul de nume de care sperasem să nu mai aud. „Ai auzit de faza cu Maybach-ul lui Becali, cînd l-a desfăcut cu ranga? Dar cînd s-a suit pe el în Piaţa Universităţii? Dar de ce a zis sau a făcut la nu ştiu ce emisiune? Sau de Monica şi Irinel... Cum, nu ştii cine-i Monica?! Cum se poate să nu fi auzit de ea? Păi îşi dă bacalaureatul...“ Bineînţeles că oamenii îmi povesteau toate aceste lucruri făcînd un fel de haz de necaz, cu subtextul „iată ce faună avem!“. Numai că mie mi se părea prea mult chiar şi să ironizezi astfel de personaje. Nişte oameni inteligenţi nici n-ar trebui să-şi încarce memoria cu numele lor, d-apăi să mai şi cheltuiască energie vorbind despre cît de aberante şi ridicole sînt! Indivizii respectivi nu au nici o calitate, nici un merit (nici măcar că au ştiut să facă bani, pentru că alţii au avut grijă să le facă milioanele: în cazul unuia MApN-ul, în cazul altuia tăticul) – ce rost are să-ţi pierzi timpul gîndindu-te la ei? De ce să intre în istorie sau chiar în istoria ridicolului, cînd ei nici măcar nu există?

Mai apoi, cînd am ajuns să mă uit la televizor, am realizat că aceste figuri penibile *există* – şi asta cu asupra de măsură. Ba, mai mult, ai impresia că numai ele se găsesc pe acest pămînt (după cum ni se spune, „ce este la televizor există, ce nu – nu“). Nu ştim foarte bine dacă în România mai sînt şi oameni valoroşi, inteligenţi, cu o cultură vastă sau specialişti într-un anumit domeniu. În schimb, putem fi siguri că Gigi, Monica, Irinel & Co există. Şi sînt şi ubicui. Schimbi canalul şi dai tot de ei. De fiecare dată mai au ceva de spus, ceva de arătat, iar televiziunile se bat să le surprindă orice gest, orice interjecţie şi să împărtăşească poporul cu aceste frînturi de materie divină.

Prin urmare, nu e de mirare că astfel de personaje îi bîntuie pe români într-un fel sau altul, indiferent de gradul de cultură al fiecăruia. De fapt, oamenii sînt parazitaţi de ele, le-au intrat în sînge, ca nu ştiu ce noxă din aerul poluat pe care-l respiră. Picătura chinezească a dat roade. Li s-a administrat, cu tenacitate, în fiecare zi, tratamentul, iar acum totul a dobîndit rangul de normalitate, a intrat în viaţa cotidiană a fiecăruia, ca orice lucru firesc, ca alternanţa anotimpurilor. În plus, lumea a căpătat şi un soi de dependenţă faţă de porţiile administrate regulat. Printr-un efect pervers, dacă la început prezenţa personajelor detestabile pe micile ecrane era justificată de banii cu care acestea îşi „sponsorizau“ apariţiile, acum televiziunile îşi justifică interesul faţă de ele prin faptul că aduc *rating*.

De ce oamenii fac ochii mari ori de cîte ori apar pe micile ecrane asemenea figuri? Cei mai mulţi, „masa de manevră“, au înghiţit momeala fără să stea pe gînduri şi s-au lăsat imediat convinşi că acestea sînt nişte figuri exemplare şi demne de interes. Sînt cei care îţi jură că un lucru s-a întîmplat aşa cum ţi-l zic ei, pentru că aşa scrie la ziar. Numai că publicul lui Gigi & Irinel nu e compus numai din oameni săraci cu duhul, ci şi din cei de la care – cum se spune – ai pretenţii. Îi auzi pe mulţi cum comentează amuzaţi sau indignaţi gogomăniile pe care le-au văzut la televizor sau povestesc despre vreun invitat de-al lui Dan Diaconescu. „De ce te uiţi la aşa ceva?“ – îi întrebi. „Ca să văd pînă unde se poate ajunge cu tîmpenia“ – ţi se răspunde. Sînt cei care încă n-au realizat că se poate ajunge foarte departe. Şi care, pînă la urmă, cad în aceeaşi capcană ca şi ceilalţi. Fac *rating*.

Tudor Călin ZAROJANU

Despărţirea de găinile violate

„Maria a murit cu mătura în mînă.“ Îmi voi aminti întreaga viaţă acest titlu de pe pagina a doua a unei ediţii din *Evenimentul zilei,* în perioada de tristă amintire a acestuia (şi a unei mari părţi a presei). Mă obsedează mai mult decît găina care născuse pui vii – dintr-un motiv evident: pentru că Maria era un om. O femeie de serviciu, mai exact, care murise la lucru. Am vrut atunci să-i scriu directorului ziarului, ca să-l întreb: dacă ar fi fost vorba despre mama domniei sale, ar fi pus/acceptat acelaşi titlu? Am renunţat.

A trecut de atunci mai mult de un deceniu. Presa scrisă românească, (re)născută în zilele lui decembrie 1989, a trecut prin avataruri care pot da – şi chiar dau – substanţă unui lung şir de cărţi. Sînt enorm de multe lucruri de comentat. Dintre acestea, să încercăm să răspundem aici la o singură întrebare: mai este presa română cea din epoca galinaceelor violate?

Am cercetat, în acest scop, cotidianele naţionale (fără cele de sport). Prima pagină din 19 aprilie 2006, în varianta de Internet. Primele trei titluri, de sus în jos şi de la stînga spre dreapta. În paranteze *(cursive),* am adăugat o scurtă explicaţie, acolo unde nu era evident la ce se referă articolul. N-o fi o cercetare ca la carte, dar spune esenţialul. Iată-l.

Adevărul: UDMR lasă „Transilvania“ în stradă *(universitatea din Braşov);* Victoria societăţii civile *(legile siguranţei naţionale);* „Garcea“ n-a avut curaj să-i ia carnetul lui Orban.

Averea: Nuţu Cămătaru vorbeşte despre prietenia cu finanţatorul Stelei şi despre ura faţă de Fane Spoitoru; Hristos va învia! În rate *(editorial despre victimele inundaţiilor);* Spionajul românesc batjocoreşte Curtea Supremă de Justiţie *(afaceri ale SIE).*

Cotidianul: Inundaţi satele, protejaţi afacerile!; Un miliard de euro pentru „Proprietatea“; Vanghelie care este mai protejat decît Năstase.

Curentul: Ambiţiile lui Băsescu pun CSAT în ilegalitate; Macovei se ia la trîntă cu CSM-ul în Parlament; Delta Dunării uitată, de autorităţi, dar nu şi de... inundaţii!

Curierul naţional: Autoutilitarele, încărcate cu 1.000 euro *(taxe);* Noul 911 Turbo, ultimul bolid Porsche; Sindromul Vanghelie.

Evenimentul zilei: Viitura de Paşte va veni din cer; Văduvele prinse în capcana morţii *(despre românce le ucise la Tel Aviv);* „Pe Lazea l-au ameninţat că-i omoară copiii“.

Gândul: Dosarul „Casa părinţilor Monicăi Macovei“ – închis pentru că există fapta, nu şi făptuitorul!; Ofiţerii SRI şi SIE nu pot fi reţinuţi, arestaţi sau percheziţionaţi fără acordul şefilor lor; Peste 600 de oameni din Rast – Dolj se pregătesc să întîmpine Paştele în corturi de folie.

Gardianul: Pohta ce-am pohtit! *(despre legile siguranţei naţionale);* Vinurile, fructele, legumele, laptele şi mierea vor fi promovate cu bani de la UE; Ploi torenţiale de astăzi pînă luni – Dunărea ameninţă din nou sudul ţării.

Jurnalul naţional: Gulagul copiilor *(instituţionalizaţi);* Dunărea, fluviul groazei; Cu mănuşile chirurgicale curate *(despre malpraxis).*

Libertatea: Chivu şi-a dus singur permisul la Poliţie; „Dacă este să mori, mori oriunde“ *(despre românce le ucise la Tel Aviv);* Meteorologii avertizează: ploi în averse în toată ţara.

România liberă: Legile securităţii naţionale, accesibile publicului – Serviciile secrete primesc puteri sporite; Victime nevinovate ale terorismului – Două românce, ucise la Tel Aviv; Dosarele Revoluţiei – Arme cu lunetă pentru teroriştii.

Ziua: Jaf la pensii; Două românce ucise în atentatul de la Tel Aviv; Vrajba bunei guvernări.

Este evident că vedem alt film! Ziarele au devenit mult mai serioase, debarasîndu-se în mare măsură de frivolităţi şi prostii. De notat că subiectele grave domină inclusiv prima pagină a cotidianelor tip tabloid!

Dar mai este ceva, mult mai important: tonul. Încet, dar limpede, presa română s-a eliberat de mîştocărie, de obsesia calamburilor ieftine şi de sofisticăria speculaţiilor. Conform tiparelor din urmă cu doar cîţiva ani, dacă ai fi scris azi un articol despre învăţămînt şi n-ai fi titrat „Ministerul Educaţiei toarnă un Hărdău de regulamente în capul şcolilor“ se chema că nu prea ai ce căuta în presă. Iar covîrşitoarea articolelor mai mari decît o ştire erau compuse din 10% informaţie, 60% speculaţii şi scenarii, 30% băşcălie.

Evident, „curăţirea“ ziarelor are legătură şi cu dezvoltarea spectaculoasă a presei specializate (periodice), către care au migrat, în mod firesc, o mare parte dintre ştirile şi articolele care nu prea au ce căuta într-un cotidian naţional.

Aproape pe neobservate, presa s-a maturizat. N-a fost uşor şi a durat ceva. Trebuie amintit că un rol major l-a jucat, după decembrie 2004, eliberarea din sclavagia PSD. Cîtă vreme majoritatea jurnaliştilor şi, în orice caz, majoritatea şefilor lor călcau ca pe ouă (de Cornu) să nu deranjeze vreun baron local ori central, era şi greu să faci presă pe bune. Şi-atunci o dădeai pe mîştocăreală. Acum, cînd mass-media sînt în fine depolitizate, putem să stăm de vorbă. Şi să constatăm, în treacăt fie zis, că nici măcar serioasele conflicte redacţii – patronate care au lovit, în anii din urmă, trei dintre primele cinci ziare naţionale, n-au produs pagube semnificative: azi, cotidienele respective – ca şi mai toate suratele lor – par mai puternice şi mai independente ca oricînd.

Să fie într-un ceas bun!

weni | widi | wici

„Daţi-mi un muşchi literar, să îl pipăi pornografic“

Mare jale mare pe net zilele astea! Poetesele îşi pun poalele-n cap online şi artişti cu muşchii scrisului umflaţi dau cu mouse-ul de pămînt pe forumul de la clubliterar.com. Doamnelor şi domnilor (îmi tremură mîna pe tastatură şi nu mai nimeresc diacriticele), „Clubliterar“, site-ul unde tot internautul poate să posteze o poezie, se va desfiinţa (a plîns şi server-ul din Canada la asemenea veste), pentru a da naştere unui „boom de site-uri literare noi şi, sperăm, mult mai bune decît ceea ce a fost clubul ăsta în cea mai bună perioadă a sa“, după cum anunţă Eugen Suman, iniţiatorul „proiectului“, în prima pagină a site-ului. Exact ca Jeana croitoreasa din celebrul cîntec, clubliterar nu e mort, clubliterar se transformă.

Orgoliile se ciocnesc („Costel, arată ca şi cum închiderea clubului ar fi o demonstraţie de forţă din partea ta“ – Cătălina George), spiritul democrat s-a trezit din amorţeală („Începem să votăm or what?“ – Ioana Barac Grigore) şi melodramatismul loveşte în forţă („Vreau să fiu singur, şi singur o să fiu“ – declară Florin Măduţă). Răspunsurile celor doi „tătuci“ ai site-ului – Eugen Suman şi Costel Baboş – pot fi sintetizate prin „Eu v-am făcut, eu vă omor!“.

Se pare că nici chiar disponibilitatea membrilor de a contribui cu bani la menţinerea site-ului („Merge pe 500.000 ca să nu se închidă clubul?“ licitează Florin Măduţă), nici măcar rugămintea celor de la Polirom nu a reuşit să înduplece „patronii“. Unii spun că e vorba de etalarea muşchilor (şi replica Cătălinei George este înduioşătoare – „Daţi-mi un muşchi literar, să îl pipăi pornografic“), alţii spun că e lipsă de responsabilitate. Sînt unii care bagă mîna în foc că este un mare bluff. Bătălia începe. Faceţi pariuri.

Vestea bună: avem un număr din „Tiuk“ proaspăt, care să ne descreţească frunţile în această primăvară internaută.

Ioana CALEN

Smaranda BRATU ELIAN

Giordano Bruno – între lumină şi umbră

Apărut recent la Editura Institutului Cultural Român, în frumoasa traducere a Corinei Anton, volumul Pragul umbrei. Literatura, filozofia şi pictura în opera lui Giordano Bruno *de Nuccio Ordine poate constitui nu doar o sursă de informaţie, ci şi o temă de cugetare despre relaţia unui autor cu subiectul său. Volumul în cauză se înscrie într-un reviriment planetar al interesului pentru acest filozof, reviriment datorat în bună măsură chiar lui Nuccio Ordine: iniţiator şi coordonator al celei mai recente ediţii critice italiene (UTET, 2002), dar şi al monumentalei ediţii bilingve a întregii opere bruniene, în curs de apariţie la editura pariziană Les Belles Lettres, şi cunoscut cititorilor români prin studiul* Cabala măgarului. Asinitate şi cunoaştere la Giordano Bruno, *publicat la Humanitas în 2002, precum şi prin prezenţa sa în colectivul ştiinţific care tutelează traducerea seriei de opere italiene ale aceluiaşi filozof la aceeaşi editură.*

Aşa cum observă şi autorul spre sfîrşitul studiului său, „de-a lungul secolelor despre Bruno s-a spus totul şi contrariul: campion al magiei şi ezoterismului, pentru unii, precursor al ştiinţei moderne, pentru alţii; partizan al obscurantismului sau susţinător al marilor teme ale modernităţii (toleranţa, unitatea ştiinţelor, relativismul, infinitismul)“ – (şi trebuie recunoscut că, prin sincretismul şi eclectismul său, Bruno le justifică mai pe toate!) Înainte de a vedea ce ne oferă studiul în discuţie, ar fi bine să pricepem cam pe unde se plasează interpretarea lui Nuccio Ordine în această fărîmiţare şi diversitate. Pe de o parte, se poate spune că ea urmează o anume tradiţie italiană: prin startul filologic de la care pleacă; prin amploarea şi minuţiozitatea documentaţiei pe care îşi sprijină fiecare ipoteză; prin credinţa în coerenţa şi caracterul de sistem al cugetării bruniene (în care credea şi Giovanni Gentile) şi în modernitatea ei – în sens istoric (afirmată, de pildă, de şcoala lui Bertrando Spaventa în secolul XIX şi de Nicola Badaloni în următorul); prin marginalizarea laturii hermetice, magice şi ocultiste a filozofiei Nolanului – care constituie, dimpotrivă, focarul interpretării inaugurate, în a doua jumătate a secolului XX, de studiile minunatei Frances Yates. Dar în aceste trăsături ale poziţiei lui Nuccio Ordine nu trebuie văzută doar o continuitate cu tradiţia italiană, ci şi o raţiune mai profundă care – cred eu – ţine de opţiunile ideologice şi de viaţă ale omului Nuccio Ordine. Nuccio Ordine este un intelectual de stînga (în accepţia mai puţin restrictivă pe care o dau italienii acestei categorii): or hermetismul, în legăturile sale cu gnoza, cu ocultismul, magia, are caracter ezoteric, elitist, iar acceptarea lui ca bază a gîndirii bruniene ar putea implica recunoaşterea unei orientări a ei „de dreapta“. Din aceeaşi poziţionare proprie cred că-i vine lui Nuccio Ordine şi sensibilitatea deosebită la atmosfera culturală a epocii şi locurilor, la reţeaua de relaţii în care scrie şi acţionează Bruno (Nuccio Ordine este la rîndul său un bun constructor de reţele culturale) şi, de asemeni, accentul pe care el îl pune, în interpretarea lui Bruno, pe etica muncii, dar mai ales pe latura „angajată“, „activistă“ a filozofiei nolane: nu în sensul proletcultist care ne-a marcat pe noi, ci în contopirea dintre aventura filozofiei şi aventura vieţii. După Nuccio Ordine această contopire constituie bunul cel mai de preţ pe care îl transmite peste veacuri Nolanul.

Dincolo de trăsăturile „de autor“ pomenite, volumul are totuşi şi o orientare distinctă. Nuccio Ordine este fascinat de mai multă vreme de împletirea căilor cunoaşterii în Renaştere, drept care îşi fixează ca nucleu tematic tocmai ghemul compact, alcătuit, în cugetarea lui Bruno, din filozofie, literatură şi pictură. El îl cercetează pe textele seriei celor şapte „opere italiene“ (o piesă de teatru şi şase dialoguri filozofice), adică a scrierilor din perioada 1582-1585, petrecută de Bruno la Paris şi la Londra. Într-adevăr, numita serie e inaugurată de o comedie, „Lumînărarul“, al cărei protagonist este un pictor-filozof care se foloseşte cu dibăcie de diferenţa dintre realitate şi aparenţă, invertindu-le în propriul folos, şi se încheie cu dialogul „Despre eroicele avînturi“, unde Bruno se prezintă repetat pe sine ca filozof-pictor. De altminteri, în toate cele şase dialoguri pictura şi literatura sînt nu numai preocupări implicite exprimării filozofice, ci şi instrumente explicite sau chiar teme ale meditaţiei. Lor le este dedicată partea cea mai interesantă şi originală – cred eu – a volumului, cea de la sfîrşit, care se ocupă tocmai de relevanţa raportului dintre filozofie şi pictură. Nuccio Ordine insistă pe ultimul dintre cele şase dialoguri, „Despre eroicele avînturi“, care nu doar conţine o întreagă secţiune dedicată emblemelor, ci face din imagine un element esenţial al teoriei bruniene despre cunoaştere. În acest ultim dialog, metaforele oglinzii, ale umbrei, vestigiului, simulacrului exprimă „imposibilitatea omului de a avea acces direct la «idei», la cunoaşterea supremă şi absolută“, altminteri decît printr-un mediator care este imaginea, reflectare a ideii în lucrurile din natură; imaginea, fie că e vorba de cea iconică sau de cea literară, este singura care poate face invizibilul vizibil. Autorul mai face in-

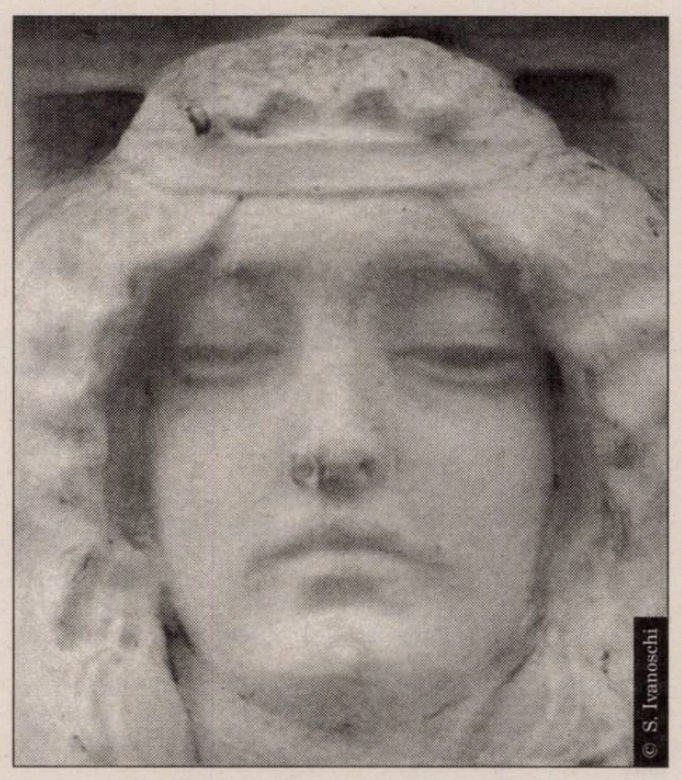
© S. Ivanoschi

teresanta observaţie că fără conştiinţa rostului imaginii în propria sa filozofie, Bruno nu s-ar fi apucat să realizeze *manu propria* ilustraţiile la operele sale latine. Pornit să investigheze o asemenea semnificaţie filozofică a imaginii, iar de aici legătura organică între filozofie şi pictură la Bruno, Nuccio Ordine pleacă de la mitul originii picturii aşa cum se regăseşte el la Pliniu şi la Quintilian, anume al omului care trasează pe perete conturul unei umbre umane (nu întîmplător coperta ediţiei româneşti, ca şi a celei franceze, reproduce minunatul tablou al lui Murillo „Originea picturii“, de la Muzeul Naţional de Artă al României): cu alte cuvinte, în conştiinţa anticilor pictura porneşte nu de la observarea directă a corpului omenesc, ci de la imaginea sa proiectată sub formă de umbră. Ordine, mergînd pe urmele unei observaţii făcute de Victor Ieronim Stoichiţă în *Scurtă istorie a umbrei. De la origini la Pop Art,* pune în legătură acest mit cu mitul platonic al cavernei, în amîndouă imaginea fiind o proiecţie, o umbră; în ambele a cunoaşte înseamnă a vedea umbra. „Filozoful şi pictorul lucrează deopotrivă cu umbre, îşi construiesc produsele plecînd de la umbre.“ În Renaştere, Leon Battista Alberti, vorbind tot despre originile picturii, adaugă la mitul umbrei, pe cel al lui Narcis, legînd destinul picturii şi de un act erotic. Foarte frumoasă este translarea pe care o face aici Nuccio Ordine de la mitul lui Narcis la mitul lui Acteon din „Despre eroicele avînturi“: ambii vînători văd ceea ce n-ar fi trebuit să vadă, ambii experimentează, prin intermediul imaginii reflectate, contopirea dintre cine vede şi ce este văzut, pentru ambii cunoaşterea se întoarce asupra lor înşişi. Dar spre deosebire de cei doi eroi mitici, filozoful-pictor se poate elibera de iluzie, dacă percepe profunda unitate ce leagă imaginea reflectată de obiectul reflectat. Sau, mai exact, nu dacă o percepe, ci dacă are conştiinţa acestei unităţi şi, în virtutea acestei conştiinţe, îşi dedică viaţa efortului fără de sfîrşit de a depăşi distincţia, de a ajunge să înfăptuiască îmbrăţişarea simbolică cu natura infinită şi unică.

Relaţia filozofie-pictură se prelungeşte în apendicele volumului, „Caravaggio şi Bruno la umbra lui Narcis“. Aparent o speculaţie – un *capriccio* sau *ghiribizzo,* ar fi spus un italian din Renaştere – acest adaos nu este numai original şi frumos, ci cred că are şi un rol structural şi ideologic. Structural, pentru că deschide o paranteză pe care nu o închide, anunţînd în acest fel mai pe şleau că teoria privitoare la filozofia-pictură este încă în curs de elaborare. Ideologic pentru că, într-un anume fel, el este – cred eu – şi calul troian pe care Nuccio Ordine îl introduce, cu bună ştiinţă, în cetatea raţionalismului infinitist brunian. Această, „altă“ pespectivă devine posibilă şi plină de sens şi datorită preţiosului material iconografic inserat în volum, adunat de autor cu migală şi rafinament. Ordine pleacă de la trei observaţii şi o ipoteză privind un tablou de Caravaggio – reprodus în volum – care îl înfăţişează pe Narcis oglindindu-se în apă: prima observaţie este că, în tablou (aproape contemporan cu pomenitele opere italiene ale lui Bruno), Caravaggio îl înfăţişează pe Narcis aşezat exact în pragul umbrei; a doua este că ceea ce vedem noi oglindit în apă nu este ceea ce vede pictorul din afară, ci ceea ce vede din poziţia în care stă Narcis; a treia observaţie este că cele două imagini, cea reală (dacă putem spune aşa) şi cea reflectată, descriu împreună un cerc, un univers autosuficient, care ocupă întreg tabloul; ipoteza, sugerată de diverşi istorici ai artei, este că sub figura lui Narcis s-ar ascunde un autoportret. Astfel tabloul devine portretul personajului care îşi contemplă autoportretul sau autoportretul pictorului care îşi contemplă pictura; Caravaggio ni-l arată pe Narcis, iar Narcis ne arată ce gîndeşte Caravaggio despre sine. De aici frumoasa interpretare a întregului drept un joc specular dintre o reprezentare a picturii şi o pictură a reprezentării, dintre model şi copie, dintre văzător şi văzut, dintre creator şi creatură. Pictorul însă – spune autorul – ne transmite prin acest joc ceva ce este mult mai mult decît un joc, ceva ce de fapt nici nu mai e joc: anume esenţa *mimesis*-ului, luat nu într-un sens tehnic îngust, ci într-unul larg filozofic şi brunian, al raportului dintre natură şi om, dintre divinitate şi om. Diferenţa de natură dintre model şi imagine este depăşită, imaginea din apă este tot atît prototipul întrupării de pe mal, pe cît este şi reflexia acestuia. Narcis are revelaţia acestei specularităţi şi o are într-un loc anume: în pragul umbrei! Pentru Narcis, ca şi pentru Bruno (şi platonicieni), cunoaşterea – declară autorul – măsoară teritoriul căutării, şi nu al găsirii, teritoriul efortului de a ieşi dinspre umbră spre lumină. Poziţia acestui ultim eseu ne îndeamnă însă să citim pictura lui Caravaggio nu doar ca o altă reprezentare a extazului magic al lui Acteon din „Despre eroicele avînturi“, ci ca o strîngere într-o unică imagine a întregii cărţi, ca o icoană. Privind însă atent tabloul şi luînd aminte la chiar remarca autorului că tabloul nu conţine nici un alt element, nici o fărîmă de spaţiu în afara lui Narcis şi a imaginii sale, icoana propusă nu lasă nici o cale de evadare spre infinitul univers brunian şi infinita lui varietate. Cunoaşterea ca şi realitatea sînt închise fără de scăpare într-un cerc în care infinită e numai pendularea între cele două tărîmuri şi incertitudinea privitoare la adevăratul raport dintre ele. E un cal troian, într-adevăr, dar poate unul prietenos: dacă vesteşte – cum cred eu – că porţile interpretării lui Nuccio Ordine sînt încă deschise.

LUNI, 15 mai, 19.00
CREATORUL DE TEATRU
de Thomas Bernhard
în românește de Alexandra Zoicaș
cu:
MARCEL IUREȘ, VALERIA SECIU
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
AFRODITA ANDRONE
VITALIE BANTAȘ
regia: Alexandru DABIJA
O ipocrizie, domnule. Și tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Și noi iubim falsitățile interpretate. Așa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Așa o interpretăm: ipocrit. Așa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriți. Și spectatorii sunt și ei ipocriți. Și totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Și de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Și nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare și mai fascinantă decât la teatru.
www.teatrulact.ro
Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.
TEATRUL ACT
CONNEX
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24 FUN

Petre IANCU

Merkel în America

Trei dintre cele mai importante personalităţi politice din lume, în speţă preşedintele SUA George Bush, secretarul general al ONU, Kofi Annan, şi cancelarul Germaniei, Angela Merkel, au rostit alocuţiuni la manifestarea jubiliară prilejuită de centenarul Comitetului Evreiesc American. Comitetul e una din primele organizaţii umanitare din lume, şi totodată una dintre cele mai influente. „Acţiunea fermă în favoarea dreptului la existenţă al Israelului, al cetăţenilor săi de a trăi în interiorul unor frontiere sigure, în pace cu vecinii săi, reprezintă o constantă de neclintit a politicii externe germane“, a reliefat Merkel cu această ocazie.

Angela Merkel, prima femeie care a preluat şefia executivului german, e totodată şi primul cancelar din istorie care a fost invitat să ţină un discurs în faţa Comitetului înfiinţat în 1906, de evrei germani, ca reacţie la sălbaticele pogromuri declanşate în epocă în Rusia şi Basarabia. Anterior, Merkel se întîlnise cu preşedintele George Bush, precum şi cu reprezentanţi de vîrf ai economiei americane. Primită cu aplauze şi vădită căldură de liderii celor 150 de mii de membri ai Comitetului Evreiesc American, Angela Merkel se bucurase anterior de o prezentare cu totul elogioasă din partea preşedintelui Bush. Potrivit şefului statului american, Angela Merkel „înţelege puterea libertăţii, e deschisă şi spune ce gîndeşte, dispune de o bună judecată şi de personalitatea unui lider puternic“.

În ce-o priveşte, Merkel a mulţumit publicului ei, între altele pentru încrederea pe care Comitetul Evreiesc American a manifestat-o în Germania postbelică. În faţa delegaţilor Comitetului, Merkel i-a aplicat o răsunătoare palmă retorică preşedintelui iranian Ahmadinedjad, care nu se dăduse în lături să revendice ştergerea de pe hartă a Israelului. Şefa executivului german a ţinut să-şi reasume solemn dreptul la existenţă al statului evreu şi să condamne fără echivoc antisionismul actualei conduceri de la Teheran. „Nimeni – a afirmat ea – nu poate pune sub semnul întrebării dreptul la existenţă al Israelului. Ca atare, pentru orice guvern german, declaraţiile şefului statului iranian sînt inadmisibile şi insuportabile“ – a adăugat Merkel textual. La adresa arabilor din Ţara Sfîntă şi mai ales a grupării teroriste Hamas, care a preluat conducerea teritoriilor autonome, Merkel a avertizat că „dreptul legitim al palestinienilor de a poseda un stat propriu nu se va putea realiza decît în condiţiile păcii încheiate cu Israelul.

Demonstrativa solidaritate americano-germană în chestiunea susţinerii Israelului, a necesităţii de a se împiedica accesul Iranului la arme nucleare şi în refuzul oricăror contacte cu Hamas întăreşte impresia că, la Washington, vizita Angelăi Merkel a marcat revenirea la matcă a Germaniei. Sau poate să fi fost invers, America hotărîndu-se să renunţe la unilateralismul de care o tot acuză stînga europeană de cînd Bush a pus capăt tiraniei lui Saddam şi a luat taurul terorismului arabo-musulman de coarne?

Cert e că relaţiile transatlantice, ajunse pe butuci în era Schroeder, par să fi înviat sub magica baghetă a unei creştin-democrate, care a renunţat atît la accentele naţionaliste şi antiamericane, cît şi la cele stîngiste ale precedentului executiv berlinez, toate cam la fel de pernicioase. America, lovită în aripă de noianul de probleme irakiene, pare la rîndul ei să se fi resemnat să abordeze net mai periculosul ghem iranian – subiectul principal al convorbirilor la vîrf americano-germane – cu sprijinul partenerilor ei europeni.

Dotată cu o lideră conservatoare, Germania e ţara care, pe moment, se impune ca aliat european de bază al SUA. Berlusconi şi-a pierdut scrutinul, italienii fiind mai scindaţi ca niciodată. Tony Blair e şi el, politic, pe ducă, după cum au demonstrat alegerile locale britanice. După La Fayette şi războiul de independenţă american, Franţa nu s-a mai distins niciodată prin sentimente deosebite de prietenie faţă de SUA. Iar America are pe moment nevoie, mai mult decît oricînd, de o Europă capabilă să convingă Rusia şi China să renunţe la politicile lor duplicitare în special faţă de Fenian şi Teheran.

La revirimentul remarcabil înregistrat de raporturile transatlantice a contribuit masiv şi simţul diplomatic al şefei executivului berlinez, pe care opoziţia germană de stînga n-a întîrziat să încerce s-o dezavueze. Fiindcă Merkel s-a mulţumit să insiste pe lîngă Bush ca alianţa internaţională alcătuită spre a împiedica Iranul să-şi procure arme nucleare să fie cît mai largă, fără să mai facă, de această dată, obligatoriile temenele faţă de sentimentele antiamericane ale stîngii europene, reverenţe pretinzînd condamnarea virulentă, cu orice prilej, a unor măsuri de apărare antiteroriste precum Guantanamo. La prima ei vizită în America, Merkel nu uitase totuşi să menţioneze dorinţa Berlinului de a se desfiinţa acest loc de detenţie. De această dată, cancelarul a renunţat să mai bată toba. În plus, ea s-a ferit să stăruie explicit asupra poziţiei diplomaţiei germane, reclamînd ca americanii să amorseze convorbiri directe cu Teheranul. Or, tocmai din această perspectivă antanta Washington-Berlin oferă suprafeţe de atac. Fiindcă, dacă se refuză dialogul cu o mişcare totalitară precum Hamas, cum se poate oare pleda în favoarea negocierilor cu patronul ei iranian?

Testul decisiv al noilor raporturi excelente dintre Washington şi Berlin mai rămîne prin urmare de trecut. Succesul acestui examen va depinde în bună măsură de capacitatea Angelăi Merkel de a-şi transpune dorinţa de a promova relansarea proiectului integrării europene. Or, realizarea acestui proiect e puternic condiţionată, de vreme ce est-germana Merkel reprezintă o Europă în egală măsură bulversată şi scindată, pradă unui haos identitar şi unor tendinţe centrifugale tot mai accentuate, accelerate de mondializare şi impulsionate de confruntarea cu provocarea totalitară a globalului terorism islamist. În consecinţă (fiindcă tot ne aflăm în plină aniversare a lui Freud), resuscitarea proiectului european urmărit de Merkel implică, înainte de orice, psihanalizarea eului, es-ului şi supra-eului continental, astfel încît europenii să-şi regăsească identitatea, rău anemiată de relativismul valoric al ultimelor decenii. Astfel încît să se depăşească fisurile din raportarea disjunctă la istorie a răsăritenilor şi occidentalilor. Ea presupune ca europenii înşişi să-şi poată stabili deopotrivă limitele, sensul şi orientarea, fără să renunţe la nici una din componentele fundamentale ale propriei conştiinţe colective: iluminismul şi tradiţiile iudeo-creştine.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

Stela GIURGEANU

„Păcatul“ de a fi mamă

Sexualitatea a rămas în România, oricît de paradoxal ar părea într-un context mediatic puternic concentrat pe expansiunea sexuală, încă un tabu. În faţa exploziei comerciale, minorii nu sînt susţinuţi în mod real nici de familie, nici de societate. Acasă, părinţii nu discută, la şcoală, profesorii nu explică. În societate se judecă după litera unei legi de mult apuse. Vremurile s-au schimbat, mentalitatea însă nu. Neavînd aşadar nici un fel de filtru între sexualitatea de tarabă şi cea reală, avem însă o sumedenie de statistici.

După Revoluţie, conform Institutului Naţional de Statistică, media naşterilor în rîndul minorelor a crescut, atingînd cifra de 8.500 pe an. Acum trei ani, o altă statistică, de data asta aparţinînd Ministerului Educaţiei şi Cercetării, arăta că aproape 500 de minore au abandonat şcoala, pe motiv că au rămas însărcinate. Mai anul trecut, un studiu UNICEF, Progresul naţiunilor, *arăta că în România, dintr-o mie de femei care nasc, 43 sînt minore, cifra situîndu-ne pe primul loc în Europa, la egalitate cu Filipine, Chile, Turcia şi Insulele Mauritius.*

Ce înseamnă cifrele în viaţa reală? În majoritatea cazurilor, minore date afară din casă de propria familie, lăsate să se descurce singure într-o societate care le judecă şi le condamnă fără drept de apel; copii stigmatizaţi, obligaţi să se maturizeze înainte de vreme; copii care, dintr-o dată, îşi pierd copilăria... şi nu neapărat pentru că, la rîndul lor, au un copil, ci pentru simplul fapt că ies dintr-o convenţie socială în care încearcă, din nou şi din răsputeri, să se reintegreze.

De la specialiştii în domeniu, doctori şi asistenţi sociali, guvernamentali şi non-guvernamentali, pînă la drama reală a celor care îngroaşă efectiv rîndul statisticilor, un articol despre crucea pe care o au de dus mamele stigmatizate de vîrstă.

Irina

Are 17 ani. A născut un băieţel, Marius Lucian. „Nu mi-am dorit copilul şi nici nu mi-am pus problema să rămîn însărcinată.“ Un viol nedeclarat. Îi era ruşine de părinţi, frică de ce ar fi putut să provoace o asemenea destăinuire. Şi-a zis, „lasă, o să treacă“, şi zi după zi, încerca să ascundă, undeva în cămăruţele dosnice ale subconştientului ei, coşmarul. De-abia după patru luni şi-a dat seama. Şi-a dat seama că nu mai era în stare să-l ignore. La patru luni ciclul a încetat. „Am reacţionat nasol. Am fost la doctor, mi-a zis că sînt însărcinată... dar în luna a patra nu-ţi mai face nimeni întrerupere de sarcină.“ Oricum, pentru avort o minoră are nevoie de consimţămîntul părinţilor. „Iar părinţii mei nu ştiau. Nu le-am zis. Cum sînt puţin mai plinuţă, nu se cunoştea... Şi iar am zis, lasă, n-o să se prindă!“ Irina şi-a „făcut“ după aceea, un prieten „...zic eu: dacă am greşit-o şi am păţit-o... acum ce fac? Rămîn cu copilul şi alerg aşa, din floare în floare? Mai bine îmi fac eu o relaţie stabilă, ştiind c-am păţit-o şi că sînt însărcinată.“ El era în altă ţară... au vorbit două luni la telefon, după care, la un moment dat, a plecat şi ea, la chemarea lui. „...în ultima clipă însă m-am hotărît să vin să nasc în ţară... mă simţeam mai protejată.“ Era doar un copil, avea nevoie încă de părinţi. „Părinţii? Normal că s-au supărat, au reacţionat negativ... nu era totuşi vina nimănui.“

Irina este blondă, are faţa luminoasă, ca o lună plină şi ochi de miere. A născut la Polizu, unde, de altfel, am şi întîlnit-o.

Naşterea? A fost extraordinar de greu, dar „cînd am văzut copilul, mi-au trecut toate durerile. Părinţii mei n-au fost de acord să-l păstrez, au încercat să facă în aşa fel încît să nu ţin copilul“. Iniţial, Irina nici n-a vrut să audă: „...după ce am ţinut copilul în burtă... prima oară cînd a mişcat şi cînd l-am simţit... am zis: ce fericită sînt!“, dar, pînă la urmă, sub presiunile familiei, aproape că cedase... „Ajunsesem la părerea părinţilor şi era să mă iau după ei; mi-era frică de ei şi mai mult de-asta. Dar viitorul meu soţ m-a liniştit şi mi-a zis de la bun început, mă, Irina, nu părăsi copilul.“

Acum Irina se mărită. Ea este una dintre cele „norocoase“.

„Visul meu e să ies din spital, să stau la ai mei ceva timp... pînă pot să trec copilul pe paşaport şi să plec din ţară. Studiile... n-o să le mai continui.“ De şcoală s-a lăsat, de altfel, cînd începuse să i se vadă burtica... „Am mai avut o colegă în liceu... tot aşa a rămas însărcinată... şi ea a păstrat copilul. Era o fată adoptată şi a zis că ea n-o să-şi lase niciodată copilul.“

Cînd pleci, Irina, care e drumul tău?

...Plec...

„...şi cine ne dă dreptul să fixăm maturitatea unui om la 18 ani?“

Biologic vorbind, nu există, de fapt, nici un impediment. Dl doctor **Sorin Eşanu,** medic primar obstetrică-ginecologie la Spitalul Clinic Polizu din Bucureşti, îmi spune, între două consultări şi pe coridoarele maternităţii, că, de fapt, aşazisele probleme de ordin strict fizic pe care le-ar întîmpina o adolescentă însărcinată (eu venisem pregătită cu documentaţie solidă unde prejudecata era susţinută cumva de o incompatibilitate fizică), nu există.

Este, aşadar, corpul unei adolescente îndeajuns de bine dezvoltat pentru a suporta o sarcină?

„Este, aşadar, o convenţie socială faptul că o adolescentă nu poate avea un copil. N-are nimic de-a face cu problemele fizice. Dreptul de vot îl primeşti la 18 ani. Dreptul de căsătorie, 18 ani la bărbaţi, 16 ani la fete, cu dispensă. Ce înseamnă această dispensă? Dacă sînt sau nu apte biologic reproductiv. Povestea cu dispensa a apărut acum 50-60 de ani cînd fetelor le venea menstruaţia pe la 14-15 ani. Acum însă lucrurile s-au schimbat. Acum există o tendinţă de scădere a vîrstei apariţiei pubertăţii, de care sîntem conştienţi de ani buni; cu alte cuvinte, astăzi, din punct de vedere strict fiziologic, o fată la 10-12 ani este absolut aptă să procreeze.“

Cauzele acestei schimbări fiziologice sînt multiple, nu se cunosc cu exactitate, dar probabil că impactul şi presiunea socială reprezintă unul dintre ele. „Trebuie să recunoaştem că trăim într-o societate în care se promovează ideea că reuşita în viaţă depinde de felul în care arăţi şi în care ştii să îţi vinzi imaginea“, o societate în care dispensa de 16 ani nu mai este de mult valabilă.

„Pînă la urmă – conchide dl doctor Eşanu – convenţiile sociale în care trăim sînt pură ipocrizie. Cum, pe ce criterii, cu ce motivaţie şi cine ne dă dreptul să fixăm maturitatea unui om la 18 ani?“

„Mamele adolescente sînt o problemă socială în toată lumea, nu numai la noi.“

Oana Clocotici este asistent social la Institutul pentru Ocrotirea Mamei şi Copilului „Prof. Dr. Alfred Rusescu“. Îi înfăţişez datele statistice, dar dna Clocotici îmi răspunde, uşor neîncrezătoare „...avem mereu tendinţa să spunem că în România se întîmplă toate lucrurile rele. Mamele adolescente sînt o problemă socială în toată lumea, nu numai la noi. Problema există, într-adevăr, însă trebuie pusă altfel. În Marea Britanie, de exemplu, există un număr considerabil de asemenea cazuri. Diferenţa este că acolo există şi o sumedenie de instituţii care se ocupă de ele, au multe programe de educaţie sexuală în şcoli, programe care în România, într-adevăr, lipsesc.“

Ce există însă la noi?

La noi, în primul rînd, *nu* există educaţia sexuală în şcoli, iar dacă există, există doar ca un capitol de discutat la o oră de dirigenţie. Un profesor, oricît de dăruit ar fi el ca dascăl, nu poate şi nu are calificarea necesară pentru a vorbi copiilor şi a-i face să înţeleagă fenomenul în complexitatea lui.

Cum sînt tratate adolescentele care rămîn însărcinate şi ce drepturi au ele?

Mi se povesteşte un caz recent: o adolescentă, elevă la un liceu de prestigiu din Bucureşti, era la a doua sarcină. „Ajungînd în contact cu psihologul de la noi, am aflat că prima sarcină a dus-o pînă la capăt, dar copilul a plecat în adopţie. Fiind minoră, fata nu a avut nimic de spus. A doua oară a rămas însărcinată intenţionat. *Pentru că îşi dorea un copil.*“ După primul copil, adolescenta n-a avut dreptul nici măcar să poarte „doliu“; nu i s-a explicat de ce i s-a luat... de ce nu a fost lăsată să îl ia în braţe... avea doar 15 ani, deci nici un drept, era un simplu spectator la tot ce se hotăra pentru ea.

Cînd întreb de gradul de educaţie sexuală pe care îl au minorele, dna Clocotici îmi răspunde de gradul de educaţie sexuală pe care îl au foarte multe femei din România. Fie minore, fie adulte. Cele mai multe ştiu de avort. Pilulele? Uită să le ia. Steriletul? Partenerul este deranjat... Prezervativul? Păi, dacă ea îi cere partenerului să-l folosească, reacţia cea mai întîlnită este că „ea“ este o curvă.

Despre Centrele Maternale

În cabinetul de asistenţă socială din Maternitatea Polizu, cele mai multe cazuri care se perindă sînt mamele adolescente. Într-un colţ văd cîteva fişe... cereri de ajutor. „Sînt minoră şi nu beneficiez de ajutorul familiei...“ Consilierii şi asistenţii sociali din maternităţi ajung să fie, pînă la urmă, singurul umăr pe care aceşti copii găsesc un sprijin.

„Principala problemă“ – îmi spune **Iulia Duţă,** asistent social – este faptul că adolescentele nu comunică îndeajuns cu familia.

Dacă ar fi să vorbim despre efectele sarcinii în adolescenţă, unul dintre cele mai grave ar fi abandonul.

„După ce nasc tinerele intră în panică, sînt speriate, uneori nici nu vor să-şi vadă copilul. Cîteodată asistenţii sociali au de-a face cu respingeri totale.“

Ce se întîmplă cu ele, după ce nasc? Unde se duc, în clipa în care uşa casei le este ferm şi greu închisă de prejudecăţi?

Aflu că multe opţiuni n-au. Ajung în Centrele Maternale. Adică Servicii Sociale organizate în care există psihologi, medici, asistenţi sociali, personal pregătit care poate sta cu copilul, în cazul în care adolescenta vrea să îşi continue şcoala sau să îşi găsească un loc de muncă. Tot aici tinerele învaţă primele lecţii într-ale îngrijirii copilului, „sînt permanent supravegheate şi susţinute moral şi material“. Pare un vis, în comparaţie cu coşmarul alungării de acasă. Dar un vis care durează doar şase luni. „Chiar şi aşa, chiar dacă este vorba de o perioadă relativ scurtă, asistenţa aceasta contează enorm. Din experienţa mea, majoritatea mămicilor care ajung în Centrele Maternale, se reintegrează mai apoi în familie. Şase luni poate părea o perioadă scurtă, dar este o perioadă de graţie pentru familia acestora, care iese astfel din şocul iniţial şi acceptă situaţia.“

Aproximativ 80% dintre tinerele mame, care ajung într-un Centru Maternal, se reîntorc în familie.

Ce urmează după Centrul Maternal

Ce se întîmplă însă cu cele 20% dintre fetele care nu se reintegrează în familie şi care sînt nevoite să ia singure viaţa în piept? De unde să înceapă şi ce înseamnă pentru un copil cu copil responsabilitatea de adult? De ele se ocupă mai ales organizaţiile non-guvernamentale.

„Le este foarte greu. În primul rînd, în România nu te angajează nimeni, dacă ai 16 ani şi copil mic. Pe de o parte, prejudecată, pe de alta... n-ai nici o calificare. În România poţi munci de la 15 ani doar cu acceptul părintelui. Însă în cazul multora dintre ele, relaţia cu familia se întrerupe. Poţi să duci copilul la o creşă săptămînală, dar asta costă şi, oricum, creşa îţi primeşte copilul numai de la 8 luni, iar Protecţia Copilului te poate ajuta cu plata creşei, de la 3 pînă la 6 luni. Ce faci însă după acest timp?“

Iuliana Oltean este director executiv ACSIS (Asociaţia pentru o Comunitate Solidară şi Intervenţie Socială). Printre multele programe derulate de asociaţie, programe care au la bază prevenirea abandonului familial, aflu şi de serviciile acordate tinerelor mame, care ies din Centrul Maternal. „Avem un program flexibil. Pe de o parte, încercăm să le stimulăm cît mai mult independenţa, autonomia, pe de alta, să mediem relaţia cu familia sau partenerul. Le asigurăm, pe lîngă consiliere şi ajutor financiar, cursuri de recalificare celor care au cel puţin şapte-opt clase. Mai greu este cu mamele care n-au studii. (Chiar eu le sugeram, într-o primă fază, că ar fi mai bine să ascundă angajatorului faptul că au un copil, pentru că prejudecata „moralitate dubioasă“ atîrnă greu şi pentru că angajatorul se teme că mama nu se va putea ţine de treabă.)

Adolescentele... se maturizează rapid..., dar mai mult la suprafaţă. „Sînt ca un măr pus la neon. Înăuntru, ele nu prea conştientizează că este vorba de copilul lor. Este ceva foarte frumos, de care se ataşează, dar la un moment dat intervine competiţia. *Şi eu sînt copil... de ce trebuie să-i iau lui pampers cînd eu vreau o înghеţată?* Pentru un asistent social transformarea unei mame adolescente vine de multe ori ca o surpriză... nu-ţi dai seama cînd mama ajunge să spună: „mă duc cu tramvaiul şi nu plătesc bilet că mă cunoaşte naşul, ca să-i iau ăluia mic o ciocolată“.“

Normalitatea dincolo de prejudecată

L. a intrat în proiectul ACSIS la vîrsta de 15 ani, împreună cu copilul ei. „Viaţa mea s-a schimbat cînd mi-am dat seama că sînt gravidă. Nu vroiam copilul, ba mai mult, doream să dispară. Pînă la 6 luni şi o săptămînă am ignorat acest lucru pentru că nu vroiam să accept ideea că voi avea un copil. Pe 22 mai seara, în jurul orei 23, durerile s-au înteţit. Am trezit-o pe mama pe la ora 3 şi am rugat-o să sune la Salvare. Am ajuns la spital şi a doua zi, la ora 15 s-a născut fiul meu. Nu-mi venea să cred că acel copil minunat putea să fie copilul meu.“ În prezent **L.** are 19 ani, este angajata unei fabrici de încălţăminte, iar băieţelul ei, în vîrstă de 4 ani, merge la creşă.

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

La zid

Am primit o scrisoare de la un bucureştean care spune că e doctor. Omul e fan Traian Băsescu şi se roagă la Dumnezeu să apuce ziua în care actualul preşedinte va găsi timp să „nu mă ierte" pentru criticile pe care am îndrăznit să le formulez, din cînd în cînd, la adresa primului om în stat. Asemenea doctorului semnatar al rîndurilor de mai jos, mai sînt, probabil, mulţi alţii. Nu neapărat doctori, dar, cu siguranţă, tot cetăţeni români care visează la o nouă formă de viaţă democratică, în care valori supreme să fie pumnul în gură şi slava conducătorului iubit. Să luăm aminte la speciile bizare de votanţi pe cale să se nască în România, asemănătoare doctorului scriitor de epistole. Ele reinventează idolatria sub forma fan-cluburilor şi au înţeles că preşedinte-jucător înseamnă un Băsescu-Terminator. În aşteptarea cruntei judecăţi, mă duc să tremur puţin de spaimă, dar, pînă atunci, mă declar mîndru să fiu aliniat de doctorul epistolar, în plutonul pentru înjurături, umăr la umăr cu Pleşu, Liiceanu şi Dinescu. Pentru aşa onoare, doctore, eu, unul, te-am iertat.

Domnule Turcescu,

Deşi mă indispui de mult timp, m-am decis în sfîrşit să-ţi scriu. De fapt cine eşti dumneata? Un bruneţel de tip „latino" cum te-a caracterizat *Catavencu,* piteştean, care la început ai fost o prezenţă radiofonică interesantă. Îmi displace şi Robert ca prenume, dar pentru el nu eşti vinovat dumneata. În fine, şi la nume problema e de gust. Pe măsura trecerii timpului ai devenit mai ales la TV o apariţie insinuantă şi antipatică datorită felului în care te porţi cu interlocutorii. La emisiuni apari în cămaşă, descheiat la gît, în timp ce ceilalţi vin în costum şi cravată. Uneori este pur şi simplu jenant. Totodată afişezi un aer binevoitor ipocrit şi manipulezi enervant nişte hîrtii, care toate conţin „şopîrle" şi insinuări. Personal nu ţi-aş permite nici a treia parte din ce-ţi permit unii dintre invitaţi. Atît la Radio cît şi la TV, unde am colaborat şi colaborez, am avut şi am moderatori inteligenţi şi politicoşi, care contribuie în mod inspirat la reuşita unei conversaţii. Ce părere ai de Emil Hurezeanu, Eugenia Vodă, Cătălin Ştefănescu sau chiar Iosif Boda? Stilul „procuror" anii '50 din secolul trecut este depăşit şi ridicol. Ce studii ai? Sigur nu umaniste, probabil ceva în domeniul tehnic, deşi am cunoscut şi ingineri distinşi.

Mai nou te ocupi în mod răutăcios de preşedintele Băsescu, iar în ultimul număr din *Dilema veche* îi faci pe români cu ou şi cu oţet. Nu pot înţelege cum *Dilema*, unde scriu oameni de talent şi bun-simţ în domeniul politic, Cristian Ghinea, Dan Goanţă, Magdalena Boiangiu, Sever Voinescu, te acceptă să fii colaborator. Domnule, în materie de istorie eşti modest pregătit. De ce reproşezi românilor că sînt cum sînt, cînd secole au fost în calea a trei imperii hrăpăreţe şi duşmănoase? Cum să fie educaţi şi rafinaţi politic şi comportamental, cînd au avut un început de viaţă europeană numai între 1866 şi 1938? Constituţia din 1938 redactată de Istrate Micescu nu era la înălţimea celei din 1923. Ce viaţă am avut noi în timpul celei de-a doua jumătăţi a secolului trecut? N-ai auzit şi n-ai citit? Consider că este o realizare excepţională că am supravieţuit.

Ce-ai, domnule, cu Băsescu? Crezi că era mai bun celălalt? Băsescu a fost ales nu pentru comentariile pe care le face sau le scrie în literatură, filozofie, ştiinţă. El este un ofiţer de marină inteligent, abil şi bine intenţionat. Trăieşte la nivelul lui şi nu-l judeca pentru ceea ce el consideră că-i face plăcere: un pahar de vin, un meci de fotbal şi, de ce nu, o femeie frumoasă. Ceea ce contează este că au început să se mişte lucrurile. Nu le vezi? Au fost dezgropate dosare, justiţia a început să lucreze, a mers personal, deşi nu era în „fişa postului" şi a rezolvat podul de la Mărăcineni, blocajul de pe Valea Oltului, blocajul de la CNSAS, ca să nu mai vorbim de criza ostaticilor. Lăsaţi-l să lucreze, nu te mai lega de problemele marginale, ci de ceea ce este important: admiterea în UE, inundaţiile, situaţia internaţională.

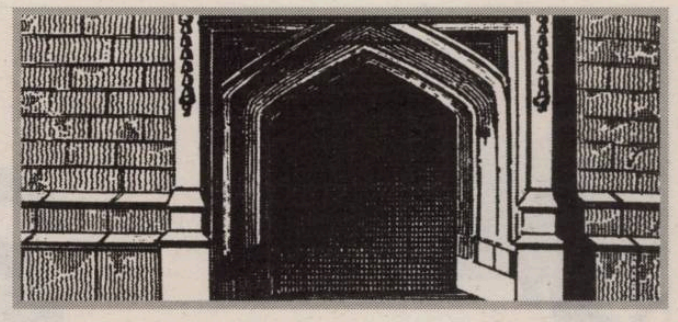

În loc să fie ajutat permanent e bîrfit şi criticat. Ce a făcut marea inteligenţă care e Andrei Pleşu? A spus „o Mon Dieu" şi a plecat. Ce face Liiceanu care în afara editurii de elită care e Humanitas nu contribue public cu nimic la educarea acestui popor? Ce a făcut prof. univ. Emil Constantinescu şi CDR între anii 1996 şi 2000? S-au recunoscut învinşi şi PNŢCD n-a mai existat în Parlament.

Preşedinţi de tip Havel sau intelectualul Ciampi la noi sînt aşteptaţi după 2014. Acum este nevoie de un om de acţiune, dur, corect şi eficace.

Domnule Turcescu, cel pe care-l jigneşti şi critici răutăcios tot timpul nu iartă pe nimeni atunci cînd este nedreptăţit. Priveşte în jur şi o să te convingi. Eu, în locul lui, nu te-aş ierta şi sper să trăiesc să o văd şi pe asta. În aşteptarea reglării şi reglementării unor aspecte care mă revoltă îţi doresc tact şi discernămînt în tot ce faci şi publici.

Dr. B.

P.S. Mircea Dinescu, un alt guraliv, se face de rîs şi se compromite mai nou definitiv în postură de moşier.

Cu ochii-n 3,14

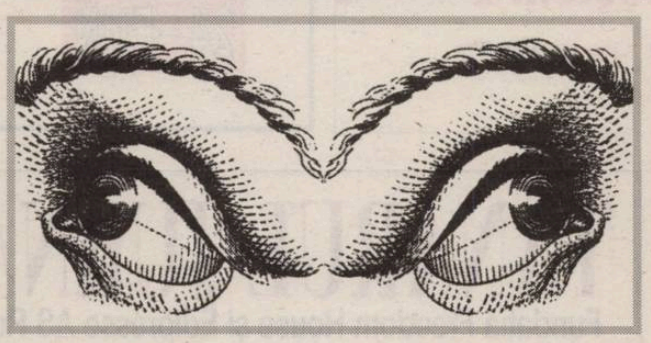

CU MARTORI ŞI PROBE, MOMENTUL S-A DESCHIS AUTOMAT SPRE UN ANUMIT NIVEL DE VICEVERSA CARE SE ÎNŢELEGE DE LA SINE

● Bosquito, sau Coco... sau, mai pe scurt, maidanezul care într-o bună dimineaţă şi în plin centrul Capitalei a omorît un cetăţean japonez... a fost eliberat. După un proces în toată regula, după audieri îndelungate, cu martori şi probe, avocata cîinelui, doamna Paula Iacob, a învins, demonstrînd încă o dată cum somnul raţiunii poate naşte monştri. (Oricum, întreaga poveste pare un tablou de Goya.) (**S. G.**)

● Pe 20 mai, la castelul Highclere al Lordului Carnarvon, va avea loc un concert pentru susţinerea vînătorii de vulpi, ocupaţie interzisă de curînd prin lege în Marea Britanie. Susţinătorii (concertului şi ai vînătorii) sînt Roger Waters şi Nick Mason (ex-Pink Floyd), Roger Daltrey (ex-Who), Mike Rutherford (fost chitarist la Genesis), Bryan Ferry şi Eric Clapton. Ei vor alcătui un grup ad-hoc, numit „Band du Lac". Eric Clapton, în revista *Saga* (adresată publicului de peste 50 de ani): „În era corectitudinii politice, în care nimeni nu mai îndrăzneşte să spună ceva de teamă să nu stîrnească discuţii, a venit momentul să ne apărăm drepturile. Eu sînt un băiat de la ţară, pescuiesc şi vînez păsări. Cum justific asta? Mănînc tot ce ucid. Unii merg la măcelărie. Eu merg la vînătoare". (**M. V.**)

● Ca orice gazetă unde literele nu sînt doar semne tipografice, *Dilema veche* primeşte cărţi, mai bune sau mai rele. Într-una dintre ele (Leon Dură, *Muntele credinţei,* Editura Logos, Rîmnicu-Vîlcea, 2006), am dat peste relatarea unei întîlniri a autorului cu Dumnezeu pe care aş vrea s-o reproduc – fie şi parţial – aici, întrucît (după ştiinţa mea) n-are pereche: *„Ne-am întîlnit, într-o bună zi, ca doi prieteni vechi. Nu ne mai văzusem de mult timp..., din liceu. Atunci, de mult, barba Ta de Părinte al Universului se confunda cu o pădure de răchite prinse de primăvară în mugur. Acum, m-ai vizitat acasă, spre surprinderea celor care nu mai credeau în venirea Ta. Porţile înalte de fier forjat s-au deschis automat la vederea Rolls Royce-ului Tău".* (**D. S.**)

● De la ştiri am aflat că ţara cu cel mai mare capital investit în România este Austria, aşa că am făcut un exerciţiu: cîţi scriitori austrieci cunosc. Spre ruşinea mea, am constatat că foarte puţini. (**M. C.**)

● Unora li se pare scandaloasă propunerea ministrului de Externe al Franţei, Nicolas Sarkozy, de a stabili o „cotă" de imigraţie, prin care Franţa ar decide cîţi şi – mai ales – *cine* ar urma să se stabilească în această ţară... Condiţii: cunoaşterea limbii şi a culturii franceze, un anumit nivel de performanţă profesională şi respectarea legilor – între care intră şi nepracticarea poligamiei (!). Întru dezavuarea acestei propuneri legislative, stînga s-a unit cu bisericile creştine şi, în marele sos umanitar, se opune „scandalului" eventualei Legi Sarkozy. (Ba s-au găsit şi „glumeţi" care să-i amintească ministrului că şi părinţii săi au venit din Ungaria!) Iată, aşadar, încă un caz cînd, în lumea pe dos în care trăim, un lucru de bun-simţ este văzut ca „scandalos"; pasul următor ar fi să-ţi aduci în ţara de adopţie rudele sărace, cu brînuri-brînuri de explozibil, şi să te plîngi că n-au asistenţă medicală gratuită... (**a. l. ş.**)

● Titlu din revista *blu*, editată de farmaciile „Sensiblu": „Trăiască sănătatea!". E o urare frumoasă, n-am ce zice... Din păcate, nimic pe lume nu trăieşte la nesfîrşit. Oare, cînd o fi să fie, sănătatea mai întîi se îmbolnăveşte şi apoi moare sau viceversa? (**C. P.-B.**)

● În Franţa, greşelile de ortografie pot deveni un obstacol în calea carierei. E adevărat, ele au devenit din ce în ce mai frecvente, din cauza poştei electronice sau din alte cauze. S-au înfiinţat, în toate companiile, mari cursuri pentru a pune la punct cunoştinţele angajaţilor, iar în anunţuri se cere viitorilor candidaţi „o ortografie corectă", de unde reiese că nu e ceva care se înţelege de la sine. E de sperat că aceste cerinţe nu vor fi incluse în *acquis*-ul comunitar. (**M. B.**)

DACĂ AI NERVII BUNI E FOARTE CULTURAL SĂ CITEŞTI CE SCRIU O PARTE DINTRE CEI CU CREASTĂ NOU-NOUŢĂ PE MATERIALELE INSTALATE OFICIAL PENTRU CÎND VINE VORBA

● Dacă ai nervii buni e foarte relaxant să citeşti ce scriu oamenii pe forumuri – mai ales „comentariile la comentarii"-le unor comentatori: mulţi produc cele mai mari inepţii, enormităţi şi absurdităţi cu aerul că de părerea lor depinde soarta Lumii! De cînd IMAS-ul a scos pe imaş sondajul fără Becali, „Jiji-*free*" cum ar veni, s-au găsit şi unii care să spună: Hai, dom'le, că nu-i aşa grav, ce sînteţi fraieri?! Niciodată ciobanu' ăsta n-o să ajungă preşedinte sau prim-ministru... Să mai amintim de un zugrav şi de un cizmar care-au ajuns să conducă ţări şi popoare, *deşi nimeni nu-i lua în serios?!* (**a. l. ş.**)

● Într-o discuţie cu Gabriel Dimisianu şi Eugen Negrici (pe TVR Cultural, la emisiunea *Restanţele criticii literare),* o foarte solidă ipoteză de lucru a poetului Ilie Constantin: „Noi ne despărţim de trecut văicărindu-ne". (**R. C.**)

● Cu ocazia petrecerii aniversare a vechilor jucători ai Stelei – o parte dintre cei care au cîştigat Cupa Campionilor în 1986 –, s-a văzut (spun ziarele) că Valentin Ceauşescu fumează Camel fără filtru (trei pachete pe zi, spune el). Cum Camel fără filtru nu se găseşte în tutungeriile noastre, există două posibilităţi: ori VC fumează ţigări netimbrate şi introduse prin contrabandă, ori le cumpără din *free shop*. Nu pot crede în prima variantă, drept care concluzia se degajă singură: shop... ţigări... obiceiurile tinereţilor nu mai dispar niciodată. (**A. C.**)

● O echipă de la Discovery analizează, cu ajutorul unui medium, încă o chestiune nerezolvată din ciclul „Noi şi Dracula": este sau nu este Vlad Ţepeş îngropat în biserica de la Snagov? Mediumul (blond spălăcit cu creastă, dar nu mai e nici meseria asta ce-a fost!) zice că nu e, dar dac-ar fi nu e decapitat, cum s-a tot spus, ci are capul cusut *après coup*. Şi nu e Draculea, dar dac-ar fi... (**S. S.**)

● Nu mai avem blaturi în Divizia A de fotbal. După week-end-ul sîngeros al săptămînii trecute, avem jandarmi şi ambulanţe. Din această dilemă nou-nouţă nu putem ieşi. (**R. C.**)

● Nu degeaba se spune despre şlagare că sînt nemuritoare. „Morăriţa" Mirabelei Dauer a devenit o firmă de plăcinte şi aluaturi, pe care însăşi cîntăreţa o recomandă. Sloganul de pe materialele promoţionale, alături de poza cîntăreţei, nu este altul decît „La plăcinte înainte!". (**I. P.**)

● O companie britanică de transport public a decis să-i oblige pe şoferi la băi regulate în urma deselor plîngeri ale călătorilor. Or, la noi, călătorii ar trebui obligaţi să se spele mai des; că tot vine vara, propun ca în staţiile RATB să fie instalate cabine de duş. (**M. C.**)

● Agenţia de ştiri Mediafax a informat la sfîrşitul săptămînii trecute că, potrivit unui comunicat al asociaţiilor „Brunopet" şi „Cuţu-Cuţu", Administraţia pentru Supravegherea Animalelor i-a eliberat, sîmbătă, pe cei 12 maidanezi suspectaţi de uciderea cetăţeanului japonez. Potrivit aceluiaşi comunicat, principalul suspect de uciderea cetăţeanului japonez, cîinele „Bosquito", a fost eliberat sîmbătă, la ora 9,00, *„fiind declarat oficial nevinovat de către Parchetul de pe lîngă Tribunalul Bucureşti".* (**A. M.**)

● „Eu sînt cel mai bun antrenor pentru naţionala Angliei. Şi cel mai mîndru om din această ţară...", a declarat Steve McClaren, antrenorul prea binecunoscutei echipe Middlesbrough. Epidemic, becalismul Stelei l-a făcut om şi pe ăsta. (**R. C.**)

● În metrou o doamnă citea o carte. Curios cum sînt cînd vine vorba de cărţi, nu m-am lăsat pînă n-am aflat despre ce carte era vorba. Ei bine, iată: *Găgăuzii în diaspora şi la ei acasă.* (**M. C.**)

2% dintre**români** a f l ă faptele

faptele sunt esența, opiniile pot manipula

radiofrance**internationale** rfi romania | **ne cunoaştem?**

București **93.5**fm Iași **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chișinău **107.3**fm

Book fest
salonul cărții București
13 - 18 iunie 2006
Romexpo
halele 15 - 13

Cotidianul. tabu Le Monde diplomatique
România literară HD RADIO GUERRILLA 94.8
24-FUN DIN ROMÂNIA I&P INVESTIȚII ȘI PROFIT ELIBERADIO
DILEMA VECHE

urmare din numărul trecut

ATECA

ÎN CURÎND

TÂNĂRUL JURNALIST AL ANULUI

Fundația Freedom House și Edipresse AS România, cu sprijinul Connex Vodafone – sponsor fondator –, UniCredit, Rompetrol, Arbomedia, GlaxoSmithKline, Oriflame și Ogilvy lansează a opta ediție a concursului anual destinat încurajării și recompensării tinerilor jurnaliști.

Câștigătorul fiecărei secțiuni primește un premiu în valoare de 1.000 euro.

Concursul are 9 secțiuni:
Cultură
Telecomunicații & IT
Social (piața muncii, probleme sociale etc.)
Financiar/bancar
Economic/afaceri
Media
Sănătate (sistemul de sănătate, industria farmaceutică, campanii de informare pe diverse afecțiuni, proiecte sociale)
Politic
Publicitate

- Participanții trebuie să aibă maximum 35 de ani.
- Pentru fiecare secțiune în parte va fi desemnat cel mai promițător tânăr jurnalist, care a publicat în cursul anului 2005 articole tratând subiecte din domeniile anunțate.
- Pentru înscrierea la concurs, candidații sunt rugați să trimită:
  - 2 articole (minimum1.000 de cuvinte/articol)
  - articolul scanat sau 3 fotocopii ale fiecărui articol
  - o prezentare a experienței profesionale.
- Articolele trebuie să fie la prima participare la un concurs de acest gen.
- Selecția articolelor va fi făcută de către personalități ale mass-media din România.
- Trimiteți înscrierile la concurs până la 15 mai la freedomhouse@freedomhouse.ro sau pe adresa FREEDOM HOUSE, B-dul Ferdinand, nr. 125, et. 1, ap. 2, București, cu mențiunea: Pentru Concursul „Tânărul Jurnalist al Anului" (secțiunea).

Pentru detalii, contactați Fundația Freedom House, la telefoanele: 021/253.28.38, 0722/20.55.49, 0740/08.92.53 sau la adresele de e-mail: freedomhouse@freedomhouse.ro; madalina@freedomhouse.ro.
Persoană de contact: Mădălina Stănescu, asistent coordonator de program

Freedom House | Edipresse AS România cu sprijinul | Connex Vodafone Sponsor fondator
UniCredit | Rompetrol energie vie | Arbomedia | GlaxoSmithKline | Oriflame natural swedish cosmetics | Ogilvy

Partener media: DILEMA VECHE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 121 ● 19-25 mai 2006 ● 20 + 4 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Despre băşcălie, hiperbolă şi înjurături prezidenţiale“
pagina **3**

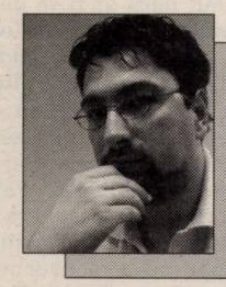

Sever Voinescu
„Actorul, bucătarul şi moralistul“
pagina **5**

DilemARH
un supliment
editat în colaborare
cu Ordinul Arhitecţilor
din România

Bîrfe, zvonuri, rumori

„– A plecat din Piteşti... Ai să mergem undeva, să bem cîte un şvarţ.
– Nu mai mergem.
– De ce?
– Nu mai ai nici un haz!“

I.L. CARAGIALE – „CFR“

5 948467 000018 20

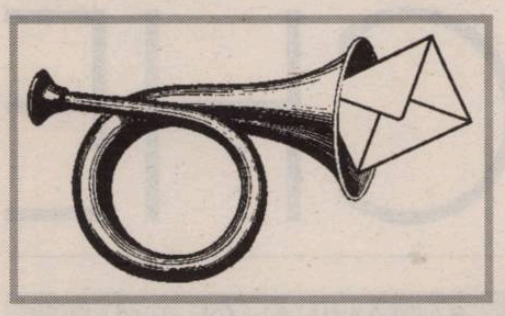

Nr. 118: *„Învăţământul românesc“*

Scurte amintiri despre şcoala de altădată

● ...dimineţile în care verificam dacă am banderola, cravata de pionier cu inelul acela transparent, de plastic, manşetele şi gulerul brodate, singurele accesorii permise ale unei uniforme impuse ...

● ...practica agricolă, în care scăpam de şcoală, şi îi vedeam pe profesori în ipostaze inedite ...

● ...duminicile liniştite, în care se auzea muzică populară la vecinul de deasupra, iar eu luam mapa şi plecam la meditaţie... caietul de meditaţie, pe care la şcoală nu trebuia să-l arăt cu nici un chip...

● ...libertatea de după Revoluţie, cînd mersul la şcoală în blugi îi exaspera pe ai mei şi mă extazia pe mine... invazia subită de cărţi din oraş, primul anticariat şi senzaţia că nu apuc să cumpăr tot ce apare... primele cărţi de Eliade de la Humanitas... primele episoade din *Beverly Hills* şi dorinţa ascunsă de a fi ca personajele din serial... barurile, care mi se păreau semnul unei libertăţi absolute, dar în care am intrat prima oară abia în clasa a XII-a... meditaţiile, care-şi pierduseră din acea aură de esenţial...

● ...facultatea de stat, simbol al valorii personale, în opoziţie cu cea particulară, pe care doar cei slabi o absolveau, cu bani...

Am 30 de ani. La Revoluţie eram în clasa a VII-a. Amintirile mele despre şcoală sînt fragmentate... politic... Paradoxal, sînt profesoară şi în ciuda marelui „avantaj“ de a fi titulară la unul dintre cele mai bune licee din oraş, anul trecut am renunţat la post, pentru un altfel de învăţămînt: militar.

Nu mai cred în învăţămîntul românesc: prea mulţi profesori, prost plătiţi, nemotivaţi şi mediocri. Prea mulţi adulţi, studenţi întîrziaţi, care îşi caută cu înfrigurare cursuri şi colegi, pentru a lua mult dorita diplomă de licenţă (pentru că „nu se ştie niciodată“ şi pentru că li se cere la serviciu)... Prea multe facultăţi, încît pare că singura condiţie de absolvire este să vrei, nu să poţi...

Momentan, nu văd nici o luminiţă la capătul tunelului. Văd doar tunelul şi nu ştiu unde e fisura. Poate în manualele prea dense şi prea variate (alternative!), pe care trebuia să le cumpăr pentru a face o selecţie; poate în elevii derutaţi de societatea însăşi, de crizele lor adolescentine; poate în goana după bani a tuturor...

Am un copil de 3 ani şi mă gîndesc cu tristeţe la faptul că va merge la o şcoală în care eu nu mai cred. Lipsită de repere, instituţia pare (şi este) şubredă. Sper că generaţiile care vin să-i dea un sens. Improbabil, totuşi.

Cu aceeaşi stimă,

Lavinia OLTEANU
laviniamih@hotmail.com

Nr. 117: *„Bulă – trecut, prezent, viitor“*

Bulă = arhetipul românului de zi cu zi

Bulă, omuleţul simpatic din staţia de tramvai. Omuleţul slab, şaten, cu moaca unui om chinuit de sistem, uneori melancolic, cu pantaloni de stofă şi tricou cumpărat din *en-gros*-ul ăla cu nume de continent şi pantofi cu botul întors, uşor prăfuiţi.

Bulă... se trezeşte de dimineaţă cu o durere de cap, cu doi copii pe cap, care-l mănîncă de bani, pe cît posibil, şi-o nevastă trecută de prima tinereţe, mult prea îmbătrînită de munca zilnică.

Bulă... se duce la serviciu, unde munceşte opt ore pe zi... mai face un ban pe ici, pe colo (numa' Dumnezeu ştie cum), se duce la o bere cu băieţii ca să uite un necaz, două, trei... la un moment dat, vine acasă... ştie că-l ceartă nevasta, dar nu se supără, că doar totul face parte din viaţa asta dată de Dumnezeu. Dar uneori chiar că pe bună dreptate îl ceartă... adică ce, e vreun păcat că omul mai joacă şi el un barbut pe ici, pe colo? Evident că nu... banii-s ai lui!

Acelaşi Bulă este vedeta preferată a românului pentru că, prin prisma acestui Bulă, românul se autoironizează, şi oare o persoană care se autoironizează nu este o persoană conştientă de defectele ei, capabilă să le şi îndrepte? Eu cred că aşa e...

Trecutul lui Bulă? Ăsta îl ştie toată lumea... de la bancurile pe care le spun copiii cu maşinuţe, tractoraşe şi alte utilaje, pînă la iubitele lui Bulă, curve cu parfum ieftin şi haine din acelaşi *en-gros* cu nume de continent.

Prezentul lui Bulă? Ăsta îl vede toată lumea... curvele nu mai sînt! Acum este doar soţia, iar în loc de maşinuţe stau berea, vodca şi, la ocazii, un pic de „coniac“. Dar Bulă al nostru e băiat bun...

Viitorul lui Bulă? Ehe... mare poveste nu cred că e! Ca româncă, eu sînt optimistă... Peste 20 de ani eu îl văd pe Bulă în aceeaşi staţie de tramvai, la fel îmbrăcat, din acelaşi magnific *en-gros* şi cu aceleaşi probleme, aceleaşi tabieturi şi vicii. Acum poate mă întrebaţi de ce sînt optimistă? Păi, e simplu... că n-a ajuns mai rău!

Mai mult eu nu ştiu ce să spun... asta e părerea mea: o puştoaică de 17 ani!

Anda PETRACHE

Bulă – la ora lustraţiei

Cînd am aflat că Bulă – „vrînd să filmeze un glonţ din faţă“ – a murit, mi s-a părut ceva neclar; nu era în *stilul* său. Şi se pare că aveam de ce să fiu suspicios: nu mult după s-a întîmplat „decembrie '89“. Bulă păruse un tip raţional/simpatic chiar din clasa întîi, cînd ridica insistent mînuţele să răspundă tovarăşei 'nţătoare: „Copii, voi ştiţi de unde se stinge lumina?“ – „Din cocină, tovarăşa, căci tata zice de fiecare dată că iar a stins porcul acela lumina“.

Dar, dacă ar fi să dau crezare zvonului că bancurile cu olteni (orice ai zice/orice ai face, olteanului i se pare că vrei să-i furi calul) sînt lansate de olteni, de ce să nu mă bîntuie gîndul că Bulă era securist şi şi-a înscenat moartea? Prezentul nu pare să mă contrazică. Ce farmec ar mai avea *acum* un banc spus de Bulă? Poţi să spui orice în gura mare, farmecul era să-l spui şoptit. Întotdeauna i-am invidiat pe bărbaţii care şopteau ceva la urechea unei femei şi o vedeam transfigurîndu-se de cele auzite. Cele ce ne spuneam cu mîna la gură nu doar că aveau un farmec aparte, părîndu-ni-se că dăm o lovitură *cuiva*, dar azi, cînd în orice birt, la orice post TV sau în ziare se spune ceea ce nici nu-şi putea imagina Bulă, e clar că ar putea părea prea romantic. Mă tem că Bulă, pentru noi, românii, a îndeplinit rolul anului '56 pentru unguri, '68 pentru cehi ori '80 pentru polonezi.

Şi vă voi spune („dacă-ţi spun io!“) de ce nu va mai apărea Bulă: „Nedreptul care scapă de pedeapsă e încă mai nefericit decît nedreptul care e pedepsit“. Bulă are nevoie de ceea ce înseamnă lustraţie: „Nedreptul e mai nefericit decît dreptul“ (din *Cînd Socrate nu are dreptate,* de A. Cornea). Nimic nu mă îndeamnă să cred că Bulă, asemeni lui Socrate, ar fi acceptat să moară nevinovat.

Mă repet: Bulă şi-a înscenat moartea. Pentru asta nu-mi rămîne decît să-i parafrazez pe praghezii din '68 („Trezeşte-te, Lenin, Brejnev a înnebunit!“): „Somn adînc, Bulă, avem *Academia Caţavencu!*“.

Victor BALINTONI
Lugoj

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 111: *„Singurătate, singurătăţi“*

Dintr-o zonă fermecătoare

Şi singurătatea şi singurătăţile sînt posibilităţi de a-ţi descoperi stări, sentimente de care nu aveai habar. Căsnicia se destramă să zicem prin deces, copiii au drumurile lor şi Românііle lor, iar nepoţii sînt la distanţe de 10 generaţii de bunica lor. Familişti fiind, prietenii sînt cupluri. Dispariţia unuia dintre parteneri (mai ales dacă acesta era situat mai sus, mai bine, mai influent) face ca aceşti prieteni, cuplurile să se dea la fund. În plus, ai ajuns la vîrsta pensionării, obiectul predat nu prea se mai cere şi te trezeşti cam în pustiu. E unul absolut temporar. Se deschid desigur alte uşi. Apar prietenele, singure şi ele, avînd hobiuri comune, discuţii comune, preocupări comune. De mult crezi că nu mai poţi face drumeţii. Eroare. Zona împrejmuitoare micului nostru orăşel este fermecătoare. Ultima drumeţie a fost pe 15 ianuarie, zi superbă cu soare, zăpadă şi frig. Cu un pic de urcuş, un pic de coborîş şi ceva mai mult orizontal. Lacul de la Valea Uzului se oferă ca o oglindă verzuie, foarte uşor vălurită. Micile animale de companie sînt absolut minunate. Îi mulţumesc dlui Andrei Codrescu pentru rîndurile delicate şi dedicate matusalemicei pisici Tip. Şi pentru acel Daniel (cred) care nu şi-a abandonat cele două pisici pe timpul tornadei Katrina.

Pensionarii din oraşul nostru sînt băgaţi în seamă. Biblioteca din micul nostru orăşel (cu sală pentru adulţi, copii, Internet, spectacole, conferinţe, expoziţii de pictură, foto) oferă lunar spectacole muzicale gratuite. Sîntem sunaţi şi invitaţi la aceste spectacole. Şi formăm o bună parte din publicul spectator.

Posturile TV sînt prilej de tristeţe de multe ori – A. Creţulescu, vajnica reporteră de la Realitatea TV ne-a dezvăluit existenţa în Parlament a unor personaje mute. Mute cînd e vorba să ştie ce vor fi votat. Bătăile din şcoli exhibate pe micul ecran mă încarcă cu revoltă. Simt adrenalina şi regretul că s-a ajuns aici. Multitudinea emisiunilor de divertisment este tot un prilej de, cum să zic? Lehamite.

Maria NICULESCU
Oneşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa de firmă**
- **Proiecte culturale**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.250 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre băşcălie, hiperbolă şi înjurătura prezidenţială

Englezii recurg adeseori la un mod de a vorbi care se numeşte *understatement*. E înclinaţia de a minimaliza împrejurările dramatice prin subevaluare, tehnica de a formula catastrofa în termeni derizorii, situaţi sub nivelul proporţiei ei reale. Sursa acestui comportament e un amestec de bună-creştere, umor şi umoare (flegmatică). Nu te dai în spectacol, nu iei lucrurile în tragic, nu te pierzi cu firea. Cazi de pe punte măturat de furtună şi tot ce accepţi să articulezi e ceva de genul: „Cam bate vîntul, nu-i aşa?“. Îţi rupi picioarele şi spui, printre dinţi, că situaţia e „oarecum dezagreabilă“. Îţi pierzi toată agoniseala şi comunici celor din jur că împrejurarea e „destul de plicticoasă“. Civilizaţia britanică e de negîndit fără acest relativism brav, fără acest dispreţ suveran faţă de orice formă de ostentaţie şi pălăvrăgeală.

Există aşa ceva la români? Nu-mi trece prin cap decît replica celebră a comisarului Miclovan, căzut sub gloanţele legionarilor: „Un fleac, m-au ciuruit!“. În rest, practicăm mai curînd lamentaţia enormă sau, la cealaltă extremă, băşcălia. Băşcălia nu e din aceeaşi familie cu *understatement*-ul. Ea nu e atenuare a tragediei, ci evacuare, vag iresponsabilă, a tragicului: simplă deriziune. *Understatement*-ul e, de regulă, autoreferenţial: e capacitatea de a îndura cu discreţie, de a lua distanţă faţă de tine însuţi. Băşcălia se referă mai curînd la ceilalţi şi e fundamental indiscretă, zgomotoasă, cinică. În formele ei benigne, poate fi amuzantă. Devenită sport naţional, e un simptom de anestezie morală nevindecabilă. E bine să-ţi păstrezi intactă pofta de a rîde, cu condiţia să nu rîzi ca un prost, ca un nebun sau ca un nesimţit.

Formulistica dezamorsării vesele e foarte dezvoltată în limba română: expresia ei chintesenţială e caragialescul „a se slăbi!“, cu variantele „să nu exagerăm!“, „să n-o luăm nici aşa!“, „n-o fi dracul chiar atît de negru!“, „uşurel, nu te potrivi!“, „să nu ne patetizăm!“, „s-o lăsăm baltă!“, „stai, bre, prea te-ai aprins!“, „hai mai bine să bem o bere!“. Pe scurt, „a se slăbi!“, a nu abuza, dăscălitor, de principii, criterii şi îngrijorări. A nu afişa mereu, moralizator, o faţă de înmormîntare. S-ar zice că aluatul românesc e o combinaţie insolită de stoicism, scepticism şi bună-dispoziţie.

Dar nu e chiar aşa. Ne place la fel de mult apocaliptica acută, disperarea de bodegă, ieremiada. Suferim şi vrem să se observe! Strigătul, lacrima, voluptatea catastrofei fac şi ele parte din complicatul nostru portret. Avem şi „a se slăbi!“, dar avem şi „criză teribilă, monşer!“. Nu ne lăsăm doborîţi de soartă, dar contemplăm sumbru dezastrul recoltei de rapiţă şi simţim că „Dumnezeu şi-a întors faţa de la noi“. Civilizaţiei britanice, noi îi opunem o „civilizaţie“ a *overstatement*-ului. Ziarele şi televiziunile ştiu să scoată *ce e mai rău* din orice împrejurare. Ca şi cum „situaţiunea“ n-ar fi, oricum, foarte gravă, se fac eforturi intense pentru a o agrava. Unele judeţe sînt inundate, care va să zică ţara e sub apă. În unele sate avem gripă aviară, care va să zică pandemia bate la uşă. Avem cultul veştilor proaste şi geniul exagerării. Marele cutremur stă şi el în sala de aşteptare, ca şi seceta sau potopul. Ştim să folosim tuşele groase, ne place să invocăm mirosul de sînge. Savurăm, disecăm şi înteţim conflictele politice. Trăim din ele şi, în fond, ne temem să nu le vedem stingîndu-se. E adevărat, realităţile ne ajută. Scena politică pare organizată anume pentru a da apă la moară gazetăriei de scandal şi de gherilă. Iar comentatorii sînt gata oricînd să bagatelizeze bubele grave şi să monumentalizeze fleacul.

Pe acest fundal, nu e de mirare că, proaspăt venit în ţară după o absenţă de două luni, m-am trezit confruntat cu o nelinişte generalizată: trebuia să spun dacă e adevărat că am plecat de la Cotroceni din cauza unei înjurături prezidenţiale. Chiar aşa? Şi cum suna înjurătura? Şi de ce m-a înjurat dl Băsescu? Stupefiat, aflu că totul porneşte de la o declaraţie publică a bunului meu amic, Mircea Dinescu. Evident, Mircea Dinescu e un mare poet, iar pentru marii poeţi hotarul dintre realitate şi ficţiune e fluctuant, dacă nu absent. Apoi, pentru un mare poet, hiperbola e un procedeu artistic mereu la îndemînă. Îl ştiu şi îl ştim pe Mircea. E impetuos, voitor de bine, rău de gură. Inspiraţia l-a îndemnat să trateze un peisaj prozaic cu mijloace expresioniste, să dreagă busuiocul cu un uşor damf de corcoduşi. Aşa sînt artiştii. Mi-e greu să înţeleg însă apetitul feroce cu care s-a năpustit asupra mea opinia autohtonă pentru a degusta „litigiul“. Ştiu, o să-i dezamăgesc pe toţi, dar trebuie să declar cu mîna pe inimă că dl Traian Băsescu nu m-a înjurat niciodată. N-am avut onoarea. A existat, la un moment dat, între noi, cam cu o lună înainte să plec, o scenă contondentă, care s-a reglat, la rece, a doua zi. Dar scena cu pricina n-a inclus, în vocabularul ei, zona buruienoasă de care se face atîta caz. Asta e. *Amicus Dinescu, sed magis amica veritas*. Cît despre motivele reale ale plecării mele de la Cotroceni, rămîne cum am vorbit...

cu dilema la croitor

Hernie sau aviară? Iată o dilemă din care nu putem ieşi!

Ba putem, fiindcă, spre deosebire de scepticul popor român care şi-a cam întrerupt legăturile cu găinile autohtone, preşedintele nostru, pe bună dreptate, nu şi-a pierdut nici încrederea, nici apetitul pentru doamna Cocoş, care rămîne singura puicuţă din bazinul carpato-dunărean ce nu poate fi suspectată că-i purtătoare a virusului H5N1.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Din vremea raportului de ţară

În România raportului de ţară, sîntem foarte-foarte atenţi la hernia preşedintelui: nu atît din punct de vedere uman – aşa cum e normal cînd se îmbolnăveşte un om – cît din punct de vedere democratic, ca „şi“ societate civilă şi (mai ales) ca români demni şi patrioţi. Aşa încît operaţia preşedintelui a declanşat ample dezbateri despre starea sistemului de sănătate şi despre datoria (?) sa de preşedinte al tuturor românilor de a se opera patriotic şi naţional, în ţărişoara noastră, nu „la ei“. Mai ales – au zis editorialiştii – că omul simplu, dacă e lovit de hernie, nu are posibilitatea de a merge la Viena şi intră, bietul de el, pe mîna medicilor români şi a spitalelor noastre, aşa cum sînt ele: ia să facă bine preşedintele şi să trăiască şi el ca omul simplu! Aceasta a fost, zile la rînd, ocupaţiunea principală a opinioniştilor şi forumiştilor români. Ceea ce mi-a amintit brusc de epoca în care salamul cu soia era un criteriu identitar suprem, pornind de la care puteam şti cu claritate cine sînt „noi şi-ai noştri“: ai mîncat salam cu soia – eşti om de bine şi bun român; n-ai mîncat – eşti vîndut străinătăţii. Cam aşa şi cu preşedintele: sîntem dispuşi să acceptăm (făcînd cu ochiul şi ţinînd degetele încrucişate la spate) că, în numele sfintelor libertăţi, are dreptul, ca orice individ, să-şi trateze bolile oriunde, dar ca preşedinte ne-a dezamăgit un pic că s-a dus în neagra şi perfect dotata tehnologic străinătate, văduvindu-ne de-un moment de mîndrie patriotică la ideea că „dom'le, avem doctori buni, ce să mai vorbim, operează pînă şi-o hernie de preşedinte“... Dar sîntem dispuşi să trecem peste asta: directorul sanatoriului din Techirghiol a declarat într-un ziar că preşedintele poate beneficia, dacă doreşte, de tratament postoperatoriu „la standardele cele mai înalte“, împachetări cu nămol sapropelic „direct de la sursă“ şi aparatură de ultimă generaţie, „britanico-canadiană-cehă“; iar dacă va hotărî să se refacă la vila de protocol din Neptun, nu-i o problemă, i se poate duce nămolul necesar cu camionul...

În România raportului de ţară, precipitaţiile abundente din ultima vreme au produs nu doar inundaţii, dar şi dileme printre oamenii din taberele de refugiaţi, cărora li s-au adus duşuri: să ne spălăm cu riscul de a răci sau să nu ne spălăm cu riscul de a convieţui cu păduchii? În multe cazuri, a învins teama de răceală. Ştie el poporul ce ştie. Cu totul altceva este gripa aviară (boală modernă, „de import“, de care nu te poţi apăra doar nefăcînd duş), care a pornit la plimbare cu camionul prin vreo jumătate de ţară: un patron s-a făcut că plouă, un medic veterinar a închis un ochi, nişte „martori“ au văzut venind camioane şi descărcînd „cadavre“ de păsări, dar n-au zis nimic (sau au zis, dar degeaba) ş.a.m.d. O reţea de complicităţi, pasivităţi şi inconştienţe: „tipic românesc“, au zis unii comentatori; „total antieuropean“, au zis alţii; „tocmai acum, cînd aşteptăm raportul de ţară...“, au mai zis cu toţii. Şi, în timp ce comentatorii comentau, autorităţile sanitare s-au apucat de controale „la nivel naţional“, dînd amenzi şi confiscînd carnea de pasăre: „din 5.322 de agenţi economici controlaţi, la 3.758 au fost constatate deficienţe“, glăsuieşte o ştire. Nu deficienţe „aviare“, ci deficienţe „de rutină“: carnea de pasăre nu era etichetată conform legii. Sau, după vorba devenită refren, nu era etichetată „cum ne cere Europa“. Pe care, altminteri, am luat-o peste picior că ne cere „cipuri la vaci şi anestezie la porci“. Aşa cum glumeţi d'ai noştri, din popor, i-au luat peste picior pe concetăţenii lor străini: „Patronii străini din Buzău s-au strîns sîmbătă, şi-au suflecat mînecile şi au adunat peturile de pe marginea drumului. Oamenii nu mai suportau peisajul pîngărit de mizerii şi le era ruşine cînd primeau vizita vreunui partener de afaceri, printre munţi de resturi menajere. Dacă sîntem amabili, poate îi lăsăm să ne bată covoarele, au glumit miştocarii. Nu fiţi fraieri, ăştia au un plan, au sărit patrioţii locali. Ca mîine o să ne ia pe nimic terenurile, o să le cureţe şi o să le revîndă, scoţînd profit“. (Val Vâlcu, „UE la pet“, *Adevărul*, 16 mai). Ceea ce mi-a amintit de epoca lui „nu ne vindem ţara“: nu mai scandăm în pieţe ca atunci, dar un patron de fermă avicolă lăsa să se înţeleagă că aviara „noastră“ le aduce beneficii „lor“, căci trebuie să importăm pui de la ei...

Dar, în România raportului de ţară, nici inundaţiile, nici hernia preşedintelui, nici aviara interjudeţeană nu „ţin afişul“ mai bine decît conflictul dintre preşedinte şi premier – sau, de cînd preşedintele e la Viena, dintre premier şi Emil Boc. În România raportului de ţară, se vorbeşte nonstop despre anticipate, despre alianţe, mezalianţe, răfuieli în coaliţie etc. Pe scurt, despre căderea Guvernului. Asta în timp ce oficialii europeni declară, pe rînd, că România a făcut progrese şi Guvernul, una peste alta, şi-a făcut treaba în materie de integrare. Dar nu mai contează „ce spune Europa“: toată lumea e enervată pe toată lumea şi toţi

sîntem nemulţumiţi unii de alţii – preşedintele de premier, premierul de preşedinte, poporul de Guvern, Guvernul de popor, societatea civilă de serviciile secrete, serviciile secrete de CNSAS ş.a.m.d. Să ne mai slăbească Europa: să ne spună doar data cînd ne primeşte.

În România raportului de ţară, scriu acest articol exact în momentul cînd la Strasbourg este prezentat raportul de ţară. Se pare că nu va preciza data aderării. Şi mă gîndesc neliniştit la tot ce va urma şi la toate cîte se vor mai spune, la cîte „dezbateri“ şi „opinii“ va naşte acest detaliu tehnic: *data, de ce nu ni s-a spus data?...*

ţinerea de minte

„Ioan Paul al II-lea nu a fost doar un Papă care acordă iertare. A fost un Papă care a avut tăria să ceară iertare. Prin el (alături de anumite episcopate), Biserica catolică a aţintit *public* o privire critică asupra istoriei sale şi a făcut *public* un efort de purificare. În numele Bisericii sale, Papa a cerut iertare evreilor pentru simbolica eclezială anti-iudaică şi pentru insuficienta rezistenţă faţă de Holocaust, a cerut iertare musulmanilor pentru cruciade, a cerut iertare Bisericii răsăritene pentru cruciada a IV-a care a jefuit Constantinopolul, a cerut iertare pentru presiunea instituţională a catolicismului în zonele ortodoxe, pentru deprecierea ori marginalizarea tradiţiilor creştine răsăritene.

Chipul creştinismului pe care l-a arătat lumii a fost un chip ofensiv în fraternitate, respectuos faţă de valorile şi drepturile celorlalte religii.“

Anca Manolescu, *Jurnal de inactualităţi*, Editura Paideia, 2005

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Raportul ne-a tulburat marea trăncăneală

Atît de zbuciumate au fost ultimele săptămîni încît părea că se aşteaptă doar raportul Comisiei pentru a se regla conturile. Atotştiutorii dădeau ca sigur că PD votează moţiunea PSD-PRM şi Guvernul cade. Totul părea simplu: UE ne dă certificatul de 2007, ne-am rezolvat problema şi putem declanşa criza. *16 mai* devenise piatră de hotar şi asta spune multe despre viziunea noastră parohială despre lume: ne-am închipuit că cei de la Comisie nu vor afla că ne pregătim să înlocuim un guvern cu care au putut să se înţeleagă, fără să ştim ce punem în loc; că ne pregătim să schimbăm legea DNA, imediat după raportul care laudă DNA; că ne pregătim să ne aliem cu extremiştii şi alte asemenea.

Sigur, e frustrant că nu ne-au semnalat verde, încă de acum, că mai trebuie să aşteptăm cîteva luni, în care se pot întîmpla multe. Dar, să fim sinceri: amînarea verdictului e de înţeles, dacă ne gîndim la ce s-a întîmplat în România în ultima vreme. Dumneavoastră, dacă aţi fi un tehnocrat de la Bruxelles, şi vedeţi că lucrurile chiar se mişcă în România sub presiune (şi numai sub presiune), ce aţi face dacă vedeţi că politicienii de la Bucureşti se pregătesc să îşi dea în cap imediat ce scapă de acea presiune? Că se pregătesc să schimbe legile pentru care tu i-ai lăudat, imediat ce vor avea certitudinea că au devenit membri ai clubului, că doar de acum înainte vor bîrfi amical cu miniştrii bonomi din Consiliu, în loc să asculte de tipii plicticoşi de la Comisie?

S-au dat multe explicaţii marţi seara: Comisia vrea să arate euroscepticilor că există o monitorizare dură pentru România şi Bulgaria; nu se putea refuza deschis Bulgaria, aşa că au amînat verdictul şi pentru România. Or fi şi astea parţial adevărate, dar eu cred că România a pierdut menţionarea unei date certe, în ultimele săptămîni, cînd criza politică post-raport părea certă. Să fim din nou sinceri: cu toţii aşteptam raportul şi ca începutul unui spectacol: să vezi ce-şi scot ăştia ochii acum!

Sînt tot mai convins că ar trebui să adoptăm acel model german prin care un cancelar în funcţie nu poate fi demis pînă ce Parlamentul nu se pune de acord pentru un înlocuitor. Un guvern pleacă doar atunci cînd următorul e deja gata să intre în pîine. Dacă am avea un asemenea sistem, atunci interminabilele crize ale politicienilor ar afecta realitatea cam cît o afectează pălăvrăgeala pensionarilor din Cişmigiu. Din toate discuţiile, scenariile, războaiele ultimelor săptămîni nu rămîne nimic. PSD se aliază prosteşte cu PRM şi apoi se răzgîndeşte, unii dau ca sigure negocieri între PD şi PSD după ce de cîţiva ani încoace dau ca sigure negocieri între PNL şi PSD. Moţiunea ba nu se depune, ba se depune, dar semnatarii ei se roagă să nu treacă, pentru că s-ar trezi fie cu alegeri antiticipate, pentru care nu sînt pregătiţi, fie cu un guvern personal al lui Băsescu, pe care îl urăsc sincer. Unul dintre puţinii pesedişti care are aerul că ştie ce vrea pentru partidul său, Vasile Dîncu, a pus punctual pe „i": „nu sînt nici pentru, nici împotriva unei moţiuni. Îmi este indiferentă. Dacă se va decide că trebuie să depunem o moţiune, nu mă voi opune, deşi nu văd finalitatea unui asemenea demers". De fapt, Dîncu are dreptate într-un sens mai larg decît îşi închipuie: întreaga scenă politică din România din ultima lună e un demers fără finalitate. Cîtă vreme Constituţia nu îi lasă preşedintelui nici un mijloc de intervenţie, Tăriceanu controlează partidul şi o altă majoritate parlamentară este cvasi-imposibilă, totul nu este decît o mare trăncăneală (ca să împrumut un termen excelent). Cînd s-o schimba unul dintre aceşti trei factori, atunci criza ar putea fi reală şi ar putea însemna ceva. Pînă atunci, ne puteam lipsi.

Dar a cere Comisiei să nu îi ia în serios, să considere în mod deliberat că ce fac şi ce spun politicienii din România nu e aşa important cum pare, era deja prea mult. Altfel, Comisia ne-a readus la mizele reale ale politicii. Am văzut-o pe Monica Macovei veselă după multă vreme. Raportul vorbeşte despre utilarea instanţelor, succesele PNA, bugetele din justiţie, alocarea aleatorie a cauzelor. Nimic despre prigoana anti-Năstase, drepturile corupţilor de a şti cînd sînt tentaţi (drepturi apărate de Frunda). Nimic despre marile conspiraţii dictatorial-băsesciene. Asta mi-a adus aminte că şi presa contribuie substanţial la marea trăncăneală.

Dincolo de dezamăgirea că nu ne oferă o certitudine, raportul este bun pentru Guvern. De la 14 steguleţe roşii în 2005 am ajuns la 4 acum. Dar cele rămase ar putea avea efecte dramatice. De pildă, steguleţul roşu la agricultură, privitor la agenţiile de plăţi, ar putea însemna incapacitatea de a primi bani comunitari pentru agricultură. Pe lîngă întîrzierea instituţiilor, e şi o problemă tehnică reală: România bate orice record la numărul de parcele care ar trebui înregistrate. În justiţie, Comisia spune că DNA a făcut, în cîteva luni, mai mult decît fostul PNA, în cîţiva ani. Ar trebui închis astfel şi subiectul schimbărilor vînturate prin Parlament.

Raportul este o listă cu adevăratele subiecte ale politicii româneşti. Nu spune o vorbă despre crizele politice, doar o referinţă indirectă: fără presiune, vă faceţi de cap şi o luaţi razna cum deja vă pregăteaţi, aşa că mai staţi o tură!

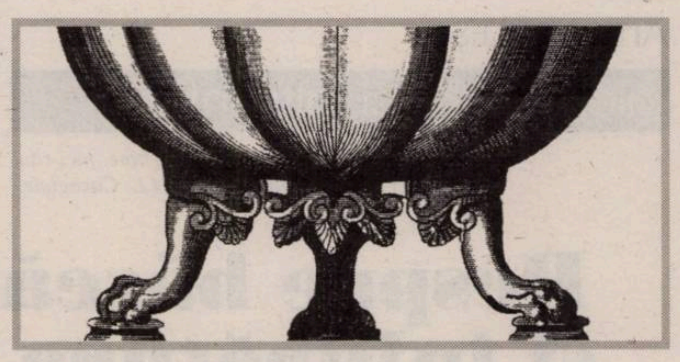

presa despre...

S-a redeschis sezonul la aviară

„Este enervant de real: în ziua cînd Comisia de la Bruxelles vorbeşte despre progresele în cursa aderării, România devine victima unui întreg lanţ de comportamente antieuropene. Pentru că, pînă la urmă, aici se află cauza cauzelor reizbucnirii crizei gripei aviare. Nu poţi stăpîni păsările migratoare, nu-i poţi spune virusului că n-are voie acolo sau dincolo. Problema este însă alta: nicăieri în Europa pînă acum, gripa înaripatelor nu a spart cordonul sanitar de pe ruta producător-vînzător-consumator. Avea să se întîmple în România (...). Sistemul viciat a dărîmat şi ceea ce ar fi trebuit să constituie adevărate redute ale comerţului de tip european în prăfuita noastră ţară. Tuturor acestor comportamente deloc europene li s-a mai adăugat o notă specifică moştenirii comunismului românesc: păstrarea tăcerii, ascunderea realităţii. Moartea păsărilor a fost, iniţial, ţinută la secret şi, după cum relatează reporterii trimişi la faţa locului, s-a încercat acoperirea urmelor prin aruncarea cadavrelor la groapa de gunoi. C-aşa-i românul. Se crede şmecher într-o mare de fraieri. Ştie el mai bine şi zîmbeşte superior la sfaturile cucoanei simandicoase pe nume Europa." (Ovidiu Nahoi, *Evenimentul zilei,* 16 mai)

„Vasile Dîrdală nu este un nume, este un simptom. Pentru că acest patron care a permis declanşarea celui mai grav moment din istoria gripei aviare în România reprezintă, de fapt, portretul-robot al antreprenorului român pe care îl doare fix în plisc de Fisc sau de cotcodăcelile birocratice la care îl obligă autorităţile locale. A fost amendat, dar i s-a zburătăcit de amendă. A plătit-o şi a migrat mai departe. În alte judeţe şi chiar pe rafturile magazinelor (...). S-a generat un curent de opinie fals, iar mediatorii lui au fost atît miniştri, cît şi simpli politicieni. Toţi aceştia au anunţat, cu ceva timp în urmă, că au fost închise ultimele focare de aviară. Şi abia plecă vestea filfiind în toate colţurile ţării, că mulţi au fost cei cărora a început să li se filfiie de aviară, crezînd că a fost eradicată. Pentru oamenii simpli, care vedeau de săptămîni întregi cum maldăre de orătanii se strîng în gropile săpate pentru mortăciuni, aviara nu mai era un pericol. Şi nu au spus nimic. Nici pîs.

Gripa aviară va rămîne în România ani de zile, iar românii vor trebui să înveţe să convieţuiască cu ea, spunea în luna octombrie un specialist olandez. Se pare că nimeni nu l-a crezut. Dacă atunci autorităţile tulcene sperau în ajutorul divin şi în frigul iernii pentru a scăpa definitiv de aviară, această falsă speranţă a intoxicat acum şi minţile crescătorilor de păsări care refuză să priceapă o realitate crudă şi aleg să o amîne: sînt în pericol de a-şi pierde întreaga afacere doar în cîteva zile. În Olanda, cu cîţiva ani în urmă, a fost rasă de pe faţa pămîntului orice urmă de pasăre domestică. Pierderi de miliarde de euro. Şi ei au avut probabil echivalentul unui Dîrdală. Norocul lor a fost că au deţinut şi antidotul potrivit. Situaţia României poate fi una dintre cele mai nefericite dacă, gripaţi şi ei, poliţiştii şi inspectorii sanitari nu-şi iau repede vaccinul de normalitate şi nu tratează eficient simptomul Dîrdală." (Răzvan Mihai Vintilescu, *Cotidianul,* 16 mai) **(C.G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cînd pasărea Phoenix strănută

(din propria-i cenuşă, bineînţeles!)

Patronii însetaţi de cîştiguri au lovit din nou. De data asta, cu aviara – singura epidemie care reuşeşte cumva să bage în sperieţi mulţimea, deşi n-a omorît încă pe nimeni (cel puţin nu în Europa). Dar nu gripa e subiectul pasiunii mele de săptămîna asta, ci modul ei de tratare. În media, nu la pat.

Prima constatare: virusul pare că n-are nici o vină. Nimeni nu se ia de el, care a venit cu gînduri ucigaşe din Asia, cu perfidie orientală şi maniere (încă) atavice. Unde te uiţi, aviara e o problemă guvernamentală, de parcă Guvernul ar fi creat H5N1 în fabrica de arme biologice de la Cugir (dau un exemplu imaginar). Mai mult, răspîndirea lui e socotită o problemă eminamente bucureşteană, chiar dacă, mai mult ca sigur, pătrunderea în crescătorii a fost provocată de neglijenţa unui muncitor prost motivat sau pur şi simplu leneş, dintr-un orăşel din Transilvania.

Am însă o teorie nouă. Avem aviara pentru că avem capitalism. Cum adică? Simplu: reintrarea pe piaţă a virusului este o combinaţie letală între portofelele anorexice ale românilor şi planurile de afaceri ale marilor reţele de *retail*. Să vă explic: Cumpărătorii îşi doresc preţuri mai mici. Lanţurile de *retail* le promit exact asta şi se bazează pe puterea lor de negociere să scoată acest preţ de la producători. Altfel spus, îi strîng de gît să facă reducerile promise clienţilor. Aceştia, la rîndul lor, trag în jos de cheltuieli – şi cîteodată asta înseamnă medicul veterinar sau muncitorul calificat *(out!)*. E un mecanism care stimulează consumul (de-aia se şi numeşte societate de consum), dar, cînd productivitatea muncii pe angajat nu creşte, duce la sărăcirea *celor care muncesc*. Observaţi clişeul socialist – e pus acolo cu un rost: să vă aducă aminte de vremurile bune cînd exploatarea omului de către om lipsea (împreună cu ouăle de ciocolată Kinder şi guma Wrigleys!)

Ca orice fenomen capitalist românesc, aviara are deci o puternică încărcătură de stînga. Guvernul este responsabil c-a permis răspîndirea şi, în acelaşi timp, tiranic pentru că a închis fermele peste care pluteşte, pestilenţial, mirosul de *breaking news*. Deasupra acestor zbateri, la vreo 2.500 de metri, mai precis, se învîrte, pofiticios, vulturul opiniei publice, căutînd cu ochi sticloşi măcar un stîrv de ministru.

O vorbă totuşi în apărarea capitaliştilor (pe care lumea îi fugăreşte cu furci acum): bogăţia lor, chiar şi cea provenită din cotcodacuri din ce în ce mai stinse, e contribuţie la creşterea PIB-ului. Industria aviară... scuzaţi, avicolă, produce pentru export marfă de bună calitate. Şi chiar şi în cazul unei astfel de crize e oarecum mai înţelept să aşteptăm măcar un strănut înainte să umplem lumea cu vestea că sîntem cu toţii contaminaţi. Nu de alta, dar dezminţirile nu funcţionează niciodată.

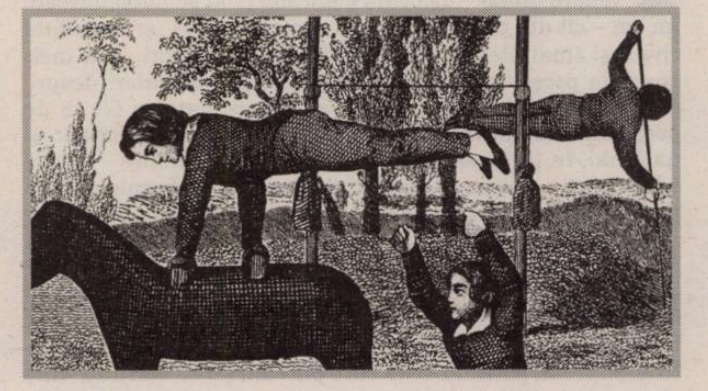

În plus, nu e doar nepatriotic, ci şi stupid să ne dăm bolnavi în Europa, cînd oricum nu ne cheamă nimeni mai devreme la integrare. E la fel ca o campanie publicitară în media din Vest, în care ne lăudăm că avem cel mai mic consum de pastă de dinţi din zonă...

Oricum, ca în orice casă în care cîntă găina, e de aşteptat ca (scuzaţi formula, era prea tentantă) cocoşul să aibă ceva probleme. Premierul Tăriceanu are să fie trimis cu termometrul în crescătorii, ocazie numai bună să-l vedem din nou pe *chalenger*-ul Stolojan suit pe gardul presei. Şi toate astea, din cauza unui motiv absolut microscopic...

Uite, de-aia am rămas în România: pentru că oricît de gravă ar fi situaţia, noi am trecut întotdeauna prin ceva mai rău. Altfel spus, românul s-a născut poet şi-a murit încercat. Oţelit. Chiar dacă, tehnic vorbind, aici nu s-a întîmplat niciodată mare lucru.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Ursul şi lupul

Nu este un semn bun cînd demnitarii recurg la limbajul fabulelor pentru a descrie relaţiile dintre ei, pînă atunci parteneri de dialog. Pe 10 mai, într-un discurs despre starea naţiunii, Putin a răspuns agresiv atacului declanşat de vicepreşedintele american, Dick Cheney, la Vilnius. În discursul ţinut în faţa şefilor de stat europeni, Cheney a spus că în Rusia „restrîngerea drepturilor omului şi întrebuinţarea resurselor de energie ca instrumente de intimidare sau de şantaj nu pot fi justificate de nici un interes legitim (...) şi nimeni nu poate justifica acţiunile care subminează integritatea teritorială a unui vecin sau dăunează mişcărilor democratice". Fără să-l numească pe Putin, afirmînd că „Rusia nu e condamnată să devină duşmanul nostru, ea poate fi un partener strategic şi un prieten de încredere", Cheney a intrat pe terenul faptelor şi nu pe cel mistic al sentimentelor, preferat de preşedintele Bush cînd îl privea pe Putin în ochi.

Într-un discurs consacrat în principal iubirii (problemei natalităţii), Putin a declarat că nu-l sperie ameninţările „tovarăşului lup care mănîncă, nu ascultă de nimeni şi nici nu are intenţia s-o facă. Unde piere tot patosul apărării drepturilor omului, al democraţiei cînd e vorba de apărarea propriilor interese?". Sub forma lui de purtător al căştii coloniale, interesele „unchiului" au mai fost demascate cu prilejul revoluţiei portocalii din Ucraina, în decembrie 2004. Putin a regăsit repede patosul discursului de mare putere, promiţînd că va spori bugetul Apărării, pentru a face faţă „cursei înarmărilor, în plină acceleraţie". Nu au fost evocate manevrele cu preţul gazului şi al petrolului, intenţiile de construcţie a unor conducte care favorizează unele ţări şi le ocolesc pe altele. Dacă se ştie cine e lupul, lista mieilor rămîne deschisă.

Desigur, poziţia de pe care Statele Unite îşi exersează dreptul la critică poate fi discutată: democraţia americană este ea însăşi într-un proces de continuă reformulare, cu consecinţe în structura instituţională. Îngrădirea libertăţilor democratice în Rusia nu a început în aprilie 2006 şi Statele Unite (la fel ca şi Europa Occidentală) s-au prefăcut că nu văd nimic deosebit. Ca să rămînem în termenii propuşi de Putin, prea preocupat de mestecarea propriei hrane, lupul n-a prea fost atent la ceea ce se întîmplă în pădure şi de abia cum a observat că ursul a ieşit din hibernare. În acest timp, o majoritate a ruşilor îl susţine pe Putin: un sondaj publicat de revista *Vedomosti* arată că Putin este cel mai popular conducător începînd de la ţarul Nicolae al II-lea şi terminînd cu preşedintele Elţîn: 45% îl respectă, 22% simt afecţiune pentru el, 13% sînt indiferenţi, 6% nu-l iubesc, iar cei care-l urăsc nu sînt mai mult de 1%. Cifrele aprecierii cresc odată cu creşterea preţului la hidrocarburi. Petrolul scump, în primul rînd, a permis satisfacerea nevoilor economice elementare. Plata la timp a pensiilor, însoţită de revenirea simbolică la imnul URSS şi la vocabularul măreţiei, este de natură să mai ostoiască un pic setea de stabilitate a unor oameni adaptaţi la dictatura unui Birou Politic îmbătrînit şi plicticos.

Sentimentele antiamericane n-au dispărut niciodată: clişeul puterii imperialiste, bazate pe exploatare şi pe dispreţul faţă de valori, este foarte durabil şi oricînd se pot aduna nişte fapte care să-l confirme. Cînd vorbeşte despre refacerea coeziunii naţionale, despre redobîndirea sentimentului de mîndrie naţională, Putin este susţinut de majoritatea tăcută, dar şi de voci influente ale opiniei publice, începînd cu Soljeniţîn şi Biserica Ortodoxă, continuînd cu oameni politici (nu toţi „extremişti") şi terminînd cu noii bogătaşi şi cu vechii sărăntoci. Unii nu se mărginesc la vorbe. A crescut numărul crimelor rasiale, ale căror victime sînt studenţii străini, de culoare, şi cetăţenii fostelor republici sovietice. Justiţia nu-i pedepseşte pe tinerii cu capetele rase care îşi asumă şi îşi motivează faptele.

Pădurea unde se ceartă lupul cu ursul nu e un loc fără pericole pentru viaţa iepuraşilor.

globul cubic

Spleen

Cei mai mulţi dintre deputaţii polonezi în Parlamentul European nu sînt prea fericiţi la Strasbourg. Ei constată că istoria ţării lor e necunoscută celorlalţi: „Nu se poate întemeia o identitate europeană pe o asemenea ignoranţă", protestează unul dintre ei, după ce delegaţiei nu i s-a aprobat comemorarea în plen a unei date importante din istoria ţării lor, cum a fost masacrul ofiţerilor la Katyn, împuşcaţi din ordinul lui Stalin. Preşedintele Josepp Borrell s-a justificat spunînd că, dacă s-ar dedica un minut de reculegere tuturor evenimentelor tragice din trecut, „am avea de făcut cîte o comemorare tristă în fiecare zi". Eurodeputatul Alain Lamassoure (UMP, Franţa) consideră că „polonezii au mereu tendinţa să redeschidă rănile trecutului, iar Europa trebuie să contribuie la uitarea lor". „Polonezii suferă de trecut" – spune şi Bernard Poignant (socialist, Franţa). Rolul jucat de Biserica Catolică în victoria mişcării Solidarnosc îi face pe polonezi să afirme poziţii etice şocante pentru colegii lor laici, cum sînt francezii sau belgienii. Eurodeputaţii din Liga familiilor poloneze (partid din alianţa guvernamentală) a organizat în 2005, pe culoarele Parlamentului, o expoziţie unde avortul liber era comparat cu Holocaustul.

„Instalatorul polonez", personaj mai mult sau mai puţin inventat, prin care observatorii occidentali de pe piaţa muncii şi-au exprimat teama faţă de extinderea liberei circulaţii a persoanelor, i-a jignit pe deputaţii polonezi. Un fost membru al Partidului comunist polonez, Dariusz Rosati, găseşte că în această problemă deputaţii francezi s-au dovedit a fi „dogmatici şi stîngişti", el personal se simte acum „mult mai aproape de dreapta" decît de grupul parlamentar din care face parte. Şi Bronislaw Geremek, fost disident, fost ministru de Externe, s-a simţit rănit de vehicularea acestui clişeu a cărui apariţie şi popularitate „a fost alimentată de xenofobie".

„În urmă cu doi ani, în acordurile *Odei bucuriei* Polonia intra în Uniunea Europeană. Astăzi polonezii au sentimentul că sînt ignoraţi, rău-înţeleşi, dispreţuiţi. Extinderea are pentru ei un gust amar." *(Le Monde,* 9 mai 2006) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Actorul, bucătarul şi moralistul

– ca într-un film de Greenaway –

După ce vedem telejurnalele de pe toate cele şase canale TV care le transmit simultan, dacă avem un pic de vertij şi o senzaţie de amar uscat în gură, să citim deci din scrierile domnului Jean de La Bruyère – un scriitor minunat din vremea lui Ludovic al XIV-lea, vorba venerabilului Chateaubriand, şi cine sîntem noi să contestăm criteriile lui Chateaubriand? Aşadar: „Există anumite rele în stat care sînt îndurate pentru că previn sau împiedică altele mai mari. Există alte rele care sînt aşa cum sînt prin modul în care s-au înscăunat şi care, fiind la origine un abuz sau o deprindere urîtă, sînt mai puţin vătămătoare prin urmările şi prin executarea lor decît o lege mai dreaptă sau un obicei mai raţional. Mai există un soi de rele care se pot îndrepta printr-o schimbare sau printr-o înnoire, ceea ce este un rău, şi încă foarte primejdios. Mai există altele ascunse şi vîrîte adînc, ca nişte scîrnăvii într-un canal colector, vreau să spun îngropate în ruşine, în taină, în beznă; nu poţi să le scormoneşti şi să le răscoleşti fără să nu duhnească a miasme şi a mîrşăvie, şi cei mai înţelepţi se îndoiesc dacă e mai bine să cunoşti relele astea decît să n-ai habar de ele. E tolerat uneori într-un stat un rău destul de mare, dar care înlătură un milion de mici rele şi neajunsuri care ar fi, toate, inevitabile şi iremediabile. Mai sînt unele rele din pricina cărora geme fiecare cetăţean şi care ajung totuşi un bine obştesc, deşi obştea nu-i altceva decît totalitatea cetăţenilor. Există rele personale care contribuie la binele şi la folosul fiecărei familii. Sînt unele care îndurerează, ruinează şi dezonorează familiile, dar care tind către binele şi către păstrarea maşinăriei statului şi a cîrmuirii. Alte rele răstoarnă statele şi ridică altele noi peste ruinele lor. S-au mai văzut, în sfîrşit, unele care au săpat la temeliile unei mari împărăţii şi care le-au făcut să se spulbere de pe faţa pămîntului, ca să primenească şi să mai schimbe chipul lumii".

S-ar zice că fenomenologia răului într-un stat e infinită, dar că, de cîte ori se manifestă într-un fel sau altul, şansele să ducă la ceva (mai) bun sînt foarte mari. Mi-a plăcut cel mai mult acest din urmă rău, care şubrezeşte imperiile numai ca să aerisească istoria.

Cînd scria rîndurile acestea, prin 1687, domnul La Bruyère locuia la castelul de Chantilly, loc al multor evenimente interesante în acea vreme. De pildă, la acest castel avusese loc, cu treizeci de ani înainte, premiera mondială a piesei *Preţioasele ridicole* de Molière. Poate că nu veţi considera un mare eveniment premiera absolută a unei piese minore cu titlu genial, scrisă de un actor care merită eternizat pentru moartea sa, mai degrabă decît pentru dramaturgia sa – se zice că a murit pe scenă, jucînd chiar moartea personajului său, adică jucînd moartea, actorul chiar a murit. Ei da, Molière a fixat în veac mitul suprem al morţii actorului şi asta e mai mult decît foarte mult, veţi recunoaşte. În fine, dacă piesa lui Molière nu mai spune multe astăzi, sper să vă impresioneze măcar faptul că, la douăzeci de ani după premiera *Preţioaselor ridicole* şi cu zece ani înainte de reflecţiile despre răul în stat ale domnului La Bruyère, tot aici, la castelul de Chantilly, s-a întîmplat un eveniment pe care îl găsesc cu adevărat fabulos. Şi sînt gata să susţin caracterul absolut excepţional al acestui eveniment, în faţa oricui. Ei bine, aici a murit Vatel. Ah, nu ştiţi povestea morţii lui? Nu ştiţi bine cine a fost Vatel? François Vatel a fost bucătar, maestru de ceremonii şi organizator de petreceri. Genial, se spune. Vatel a inventat frişca şi pentru asta, veţi fi de acord cu mine, merită recunoştinţa eternă a speciei. Fără frişcă, desertul ar fi fost mai insipid, erotismul mai anost şi lumea mai tragică. Şi cu toate astea, mult mai interesantă decît frişca lui, a fost moartea lui. În aprilie 1671, pe cînd însuşi Ludovic al XIV-lea vizita castelul de Chantilly, Vatel a organizat o imensă petrecere pentru 2.000 de oameni. Ceva n-a

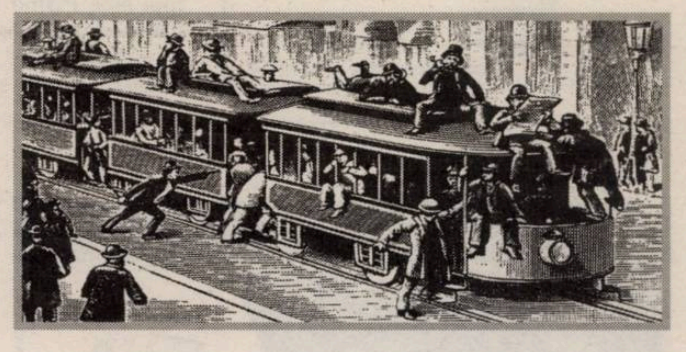

mers în organizarea perfectă pusă la cale de Vatel. Peştele pentru al nu ştiu cîtelea fel al meniului pantagruelic nu a sosit la timp de la pescarii din Canalul Mînecii şi, la sfîrşit, focul de artificii grandios plănuit a fost un fis penibil. François Vatel nu a putut suporta o asemenea ruşine şi s-a sinucis. Chiar acolo, chiar în acea zi, chiar cu propria spadă. O să-mi ziceţi că nu se ştie sigur că aşa a fost, că povestea o ştim dintr-o scrisoare a marchizei de Sévigné şi că o marchiză mondenă de la 1671 nu e tocmai o sursă credibilă după criteriile jurnalismului „din trei surse independente" de la începutul secolului al XXI-lea. Dar eu aşa cred că s-a întîmplat, şi Vatel e cel mai mare *chef* din cîţi au existat, nu pentru frişca lui, ci pentru moartea lui.

Şi chiar în acest loc domnul La Bruyère a găsit cu cale să scrie fragmentul despre răul în stat. Nu ştiu dacă există o morală în această succesiune de evenimente petrecute la curtea aceluiaşi castel. Poate că nu. Dar înlănţuirea lor de la sfîrşitul secolului al XVII-lea, ultimul secol fericit al monarhiei franceze, mi se pare provocatoare.

ready made

„Coprinsul scrisoarei d-tale confidenţiale din 3 dec [embrie] a[nul] tr[ecut], primite de mine tocma în oara plecării la Bucureşti, rămîne şi astăzi neräspuns, mai ales din cauză că în acela se ating unele cestiuni care numai prin conversaţiune personală se pot ventila cu folos."

(George Bariţ către Visarion Roman, în *George Bariţ şi contemporanii săi,* vol. VII, Editura Minerva, 1985)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Clătind catargele...

algele-n clatin
de brune-verzi talgere
umplu catargele
de pin sau de paltin

care-n analgele
ape în clatin
sub luna de platin
se fac una cu algele

ca nişte ràdini
în recile carcere
fără de-ntoarcere
pe apele-n clatin

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cea mai bună veste dintre cele posibile

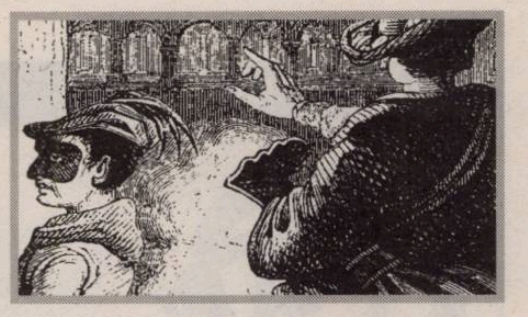

Marţi, 16 mai a.c., după-amiaza, în Hemiciclul Palatului European din Strasbourg. M-am uitat la ceas şi, după 12 minute de la începutul şedinţei, José Manuel Barroso (preşedintele Comisiei Europene) şi Olli Rehn (comisarul pentru Extindere) amintiseră de patru ori data *1 ianuarie 2007* ca termen agreat al aderării României şi Bulgariei. Şi o întrebare, pentru oricare dintre dilematici: sincer, da' sincer!, dacă aţi fi fost un înalt funcţionar european, v-aţi fi grăbit să daţi un cec în alb celor două state? Există suficient de mulţi români incapabili să ofere un cec (în alb sau color, simbolic sau propriu-zis) propriei lor ţări. De la o vreme, citind tot soiul de *reviste ale presei* bulgare, pot spune (demolatoare senzaţie de *déjà- vu!)* că rar se întîmplă ca vreo temă a lamentaţiei naţionale de acuitate la Bucureşti să nu fie pe prima pagină, trasă în alfabet chirilic, şi la Sofia. La fel, există destui bulgari nedispuşi să acorde un cec în alb statului lor. Aşadar, dacă sînt români şi bulgari suspicioşi la adresa propriului lor stat, de ce nu am admite şi existenţa unor vesteuropeni calibraţi pe aceeaşi suspiciune?

Raportul prezentat pe 16 mai reprezintă cea mai bună veste pe care puteau s-o primească România şi Bulgaria din partea imensului aparat al UE. Pe scurt, Uniunea s-a angajat să primească două state, cu condiţia ca acestea să îndeplinească un set de condiţii – cu totul de bun-simţ şi benefice, în primul rînd, pentru statele în chestiune.

Două reacţii am întîlnit printre conaţionalii ce nu-s de acord cu argumentaţia de mai sus. Prima spune că raportul nu aduce nimic clar, că vorbeşte în termeni de *should be / devrait être / ar putea fi* etc. şi că *(nici măcar!)* nu ne separă de bulgari. Las la o parte că această ţîfnă vine precumpănitor din partea unor români care acum trei luni dădeau ca sigur că noi nu vom adera în 2007, pe cînd pentru bulgari băgau mîna-n foc că *ah, oh,* o să ne-o ia înainte, *leka noci Rumunia!* ş.a.m.d. Ei bine, adevărul e mai banal: dl Rehn şi cei ce lucrează pentru firma UE pur şi simplu au intuit – era şi greu! – că, dacă României şi Bulgariei li s-ar fi promis ferm, acum, în luna mai, admiterea pentru ianuarie viitor, atunci e foarte posibil ca, miraculos, o vacanţă să fi pogorît prin ministerele locale, ca forţele politice autohtone să se fi contrat pe tema "cine a făcut mai mult pentru aderare" – ca să nu mai vorbim de răfuielile cu pac-pac pe stradă ce ar fi căpătat liber la sud de Dunăre sau la nord, de mereu surprinzătoarele pac-pac-uri la televizor dintre dnii Boc şi Orban. În aceste condiţii, Rehn & Comisia şi-or fi zis: *e spre binele lor şi, implicit, spre binele nostru să-i ţinem în priză pînă în octombrie* (cînd precis se va da OK-ul final), *măcar aşa să se concentreze pe ceea ce au de făcut*.

A 401-a poveste, despre o Românie second-hard

Al doilea tip de ultragiu invocat de românii (şi bulgarii, se înţelege) nemulţumiţi de Raport e: *analiza pre-aderare a fost mai lejeră pentru cele zece state intrate în mai 2004, de ce atunci aceste criterii drastice tocmai la noi?* E aici o sămînţă de adevăr: majoritatea criteriilor invocate acum pentru România & Bulgaria nu erau nicicum îndeplinite, acum doi ani, de Polonia, Cehia etc. Liderul liberalilor europeni, Grahan Watson, spunea chiar că acum 20 de ani, cînd Spania şi Portugalia au aderat la UE, nici ele nu erau departe rău. De unde atunci aceste pretenţii crescute? Ei bine, pe măsură se ce apropie de limitele sale naturale, lărgirea UE presupune o exigenţă sporită. Ca membri – ca mîine – ai Uniunii, vom accepta noi înşine că extinderea nu va putea continua la infinit. E foarte probabil că după episodul România & Bulgaria va urma o relativ lungă pauză – prilej, poate, şi pentru resuscitarea Constituţiei Europene, fără de care întreg constructul pan-european e, practic, fără măduvă. În momentul în care aderarea Croaţiei, Turciei, Moldovei (sau cine va mai fi) va intra în discuţie, criteriile invocate vor fi şi mai drastice decît cele ce ne-au chinuit pe noi şi pe bulgari.

Şi finalul, optimist: aceasta se întîmplă să fie cea de-a 401-a *poveste suprapusă* din paginile *Dilemei* & *Dilemei vechi*. De-a lungul acestor ultimi 8 ani fragmentaţi în 400 de ediţii de revistă, niciodată nu am fost mai sigur – ca în această zi de marţi trecută – că România se (re)întîlneşte cu Europa vremii sale. Aceasta e România *second-hard:* pentru a doua oară în istoria acestor pămînturi, se petrece un eveniment cu implicaţii adînci. La 1900 de ani de la cucerirea romană (ce avea să aducă, treptat, latinitate, creştinism, Lumini etc.), România va fi *invadată* de un alt mega-imperiu european.

În ciuda penibilelor tînguieli ale unora ce visează în limba dacă, mie mi se pare că prima invazie ne-a prins bine. Drept care mizez, deschis şi cu speranţă, şi pe cea de-a doua.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Încleştarea titanilor

– Theo vs *Norica –*

O fantomă cutreieră ţara. Este reputatul Theodor Stolojan, salvator de profesie. Omul vrea, pe nepusă masă, să verifice la filiale „managementul politic" al PNL! În ce calitate? Dumnezeu ştie, cred că nu în aceea de consilier prezidenţial, presupus apolitic. În aceea de pensionar plictisit să joace Tetris la sanatoriul Cotroceni? În aceea de robot a cărui cheie a fost întoarsă de preşedintele retras strategic la Viena? În aceea de om care s-a-mbolnăvit grav după un turneu electoral similar şi acum vrea să demonstreze că e încă verde? Sau verzui? În aceea de cetăţean conştient care a ştiut pe parcurs să acţioneze energic (pentru binele ţării, evident), ba de partea lui Iliescu, ba împotriva lui, după principiul paritătii luntrilor? Da, Dumnezeu ştie, căci tot El l-a promovat şi pe Moise. Noaptea tîrziu, Theodor Stolojan se vede probabil despărţind apele uzate ale politicii româneşti, trăgîndu-se de brăcinar cu Vaclav Klaus şi Leszek Balcerowicz şi remorcînd masele care-i scandează numele.

E clar, omului nu-i place de Călin Popescu Tăriceanu şi a luat taurul de coarne. Aproape nimic nou. Nici lui Băsescu nu-i place de Tăriceanu, dar preferă să nu-i dea bună ziua! Nici Elenei Udrea nu-i place de Tăriceanu, dar îl înfruntă cu pictoriale picante! Nici lui Boureanu nu-i place de Tăriceanu, dar cine se uită-n gura lui! Nici Monei Muscă nu-i place de Tăriceanu, dar nu mai are de unde să demisioneze! Nici eu nu mă dau în vînt după el, dar stilul de derviş învîrtitor al lui Stolojan îmi place şi mai puţin.

Mă gîndeam la toate astea duminică după-masa, cînd am dat peste unul din jurnalele TV, care (se putea altfel?) dezbătea jocul cu pumni şi pumnale din PNL. Am aflat că şansele lui Stolo sînt slabe şi că liberalii s-au cam enervat. Mai ales că ei văd în fostul deputat demisionar doar pionul otrăvit care nutreşte să construiască marele partid prezidenţial de care toată lumea (mai puţin electoratul) are mare nevoie. (Stolojan nu poate acţiona decît în umbra personalităţilor la fel de providenţiale ca el – a fost Iliescu, a urmat Băsescu, iar Vadim, Geoană şi Becali se pregătesc.) Dar, brusc, am avut un şoc. Întîi vizual, apoi liberal. Agentul Stolojan era înfierat cu straşnică mînie proletară de doamna pseudosenator Norica Nicolai!

M-am şters la ochi. Poate era doar o marionetă nereuşit realizată! Sau un manechin de butic pe care un şcolar lipise la repezeală nişte ochelari cu şnur şi un snop de păr. Dar nu! Doamna Nicolai emitea mustrătoare sentinţe morale şi-l ocăra cu osîrdie pe hiperactivul Stolojan. Pe nări scotea flăcări violacee, ca balaurul din *Shrek*. Beneficiară a generozităţii complice a sectei senatoriale, Norica nu vorbea nici de la coafor, nici din vizuina subterană unde ar avea destule motive să-şi petreacă restul mandatului, ci de la o tribună oficială. La fel de brusc, m-am simţit prost, descoperindu-mă pe aceeaşi baricadă cu insistenta Norica!

Ajunsă în Parlament (ca aproape toţi) prin parşivul mecanism al votului la grămadă, eminenta noastră juristă (am citat!) este, în termeni morali, doar o eroare cu maşină de servici. După gustul meu de alegător, faptul că a lăsat-o pe nepoţică să voteze cu cartela unui senator necunoscut păleşte în faţa propriei sale absenţe de la vot. Nu făcea lobby în Libia şi nici nu se lupta cu urşii gunoieri din Braşov. Dar tocmai în momentul votului a simţit nevoia unei bîrfe la o cafea! Ce edict aşteptase binecuvîntarea eminentei juriste? Dumnezeu mai ştie, dar eu gîndeam că aceşti apostoli ai democraţiei au misiunea de a propune (şi verifica) toate legile. M-am înşelat. După ce-a călcat public în străchini, doamna Norica suflă acum şmechereşte în fiolă, stropindu-l din vorbe pe unul mai vizibil decît ea. E ca şi cum un hoţ de buzunare ar dezbate „legea morală şi cerul de deasupra noastră".

Pe scurt, la vremuri de gripă aviară, Stolojan atacă PNL-ul, iar sistemul imunitar al partidului a scos la bătaie pînă şi anticorpul Norica. Nu sînt fan Tăriceanu dar, dacă acesta vrea ordine, îl sfătuiesc să pună la treabă femeia de serviciu. Cu o mătură şi mult dezinfectant.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

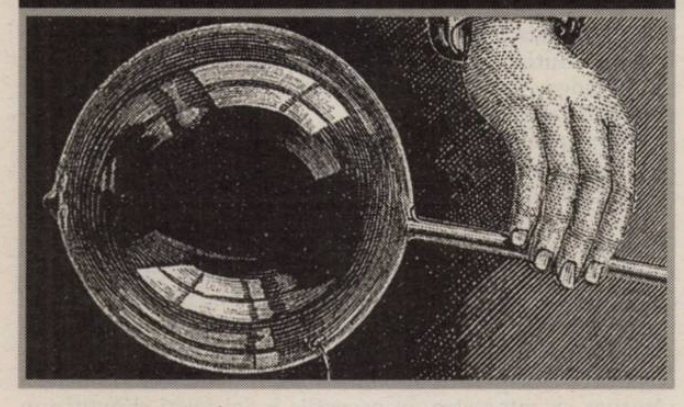

Pro-paranoia

În ţara asta, paranoia este subevaluată pentru că este considerată un lucru negativ. La auzul veştii că National Security Agency ştie fiecare telefon pe care l-ai dat şi că a scanat, probabil, fiecare mail pe care l-ai trimis şi că poate suge orice sunet prin ferestrele (închise) ale maşinii tale, reacţia cetăţeanului obişnuit este să caute un rezon de bună-credinţă pentru a justifica toate acestea. Dacă nişte personaje oarecare te-ar spiona în dormitor privind printr-o găurică sau te-ar urmări peste tot unde te-ai duce, te-ai plînge probabil la Poliţie. Dar dacă o face propriul tău Guvern, înseamnă că sigur caută să te protejeze, nu doar caută să te înfunde. Pe bune? Mai gîndeşte-te.

Guvernul ne-a inspectat vieţile private de multe ori în trecut. În anii 1920, în anii '30 şi '40, vînătoarea de „roşii" a băgat spaima în cei săraci şi în clasa de mijloc într-atît încît aceştia ajunseseră să-şi suspecteze prietenii şi vecinii că sînt purtători ai „microbului bolşevic". În anii '50, oricine credea că drepturile omului sînt o idee bună era de îndată pus sub supraveghere. În anii '60, oricine protesta faţă de războiul din Vietnam era suspect. Acum sînt „teroriştii", ceea ce poate să însemne oricine şi orice ar trece prin capul oricui. Războaiele oferă o ocazie extraordinară pentru spionat şi intimidări, aşa că Guvernul nostru are grijă să fim mereu pe picior de război. Cînd nu sîntem în război declarat, sîntem în război rece sau în război secret. „Războiul" este principala metaforă pe care o utilizează păstorii noştri: război împotriva drogurilor, război împotriva virusurilor, război împotriva păsărilor. Am dus războiul în spaţiu cosmic şi în dormitoare. Dacă există vreo parte din vieţile şi minţile noastre neafectată de oarece război declarat de birocraţie este pentru că nu ne dăm încă seama. Şi asta se va schimba cît de curînd, cînd e-metrele care măsoară nivelul de revoltă al subconştientului vor începe să ardă siguranţele la NSA, CIA, DIA, NIA. Cînd iniţialele astea te prind în capcană, ai numai două opţiuni: să te arunci în ocean (un loc din ce în ce mai cald, apropo) sau să te convingi că e spre binele tău să fii spionat, supravegheat şi să-ţi laşi viaţa privată căsăpită pe o masă de inox ca un ficat pe post de material didactic într-o facultate de medicină.

Tehnologia care permite Guvernului observarea în amănunt a vieţilor noastre este doar un pic mai sofisticată decît cea pe care o folosim noi înşine pentru a ne expune ochilor lumii. Ne spovedim pe Internet, reglăm camere video să surprindă cele mai intime momente din viaţa noastră, ne filmăm şi ne înregistrăm unii pe alţii pe stradă, în maşini, în transportul în comun sau cînd vorbim la mobile. Fotografiem şi înregistrăm oameni străini fără să le cerem permisiunea, cu celularele noastre, şi iscodim la vecini, dar şi la necunoscuţi, cu programe de spionat prin calculatoare. Facem asta în calitate de cetăţeni privaţi care au devenit dependenţi de exhibiţionism şi *voyeurism* şi sîntem tentaţi să acordăm Guvernului aceeaşi prezumţie de nevinovăţie pe care ne-o acordăm nouă înşine cînd facem lucruri despre care ştim, mai mult sau mai puţin, că nu sînt în regulă, mai mult sau mai puţin. Noi sîntem acei netrebnici care trag cu ochiul pe care ar trebui să-i reclamăm la Poliţie.

Pohta Guvernului pentru amănunte din viaţa noastră intimă este nestăvilită, dar ea oglindeşte, într-un mod ce-ţi dă fiori pe şira spinării, propria noastră dorinţă de a trăi în case de sticlă. Diferenţa stă în acest „mod ce-ţi dă fiori". Cînd ne spionăm singuri sau pe alţii, ne trec fiori de plăcere, dar cînd Guvernul face acelaşi lucru, ar trebui să ne trezească o paranoia care să ne îngheţe sîngele în vine. Guvernul n-are nici o treabă cu fiorii de plăcere, treaba lui este să îi ţină departe pe cei indezirabili. Orice persoană privată este, prin definiţie, un indezirabil, un individ care deţine secrete. Cea mai bună soluţie pentru a le da peste nas tehnocraţilor oficiali este să mărturisim totul încă înainte de a ne prinde. Că altfel o să facem pe noi de frică.

traducere de Ioana AVĂDANI

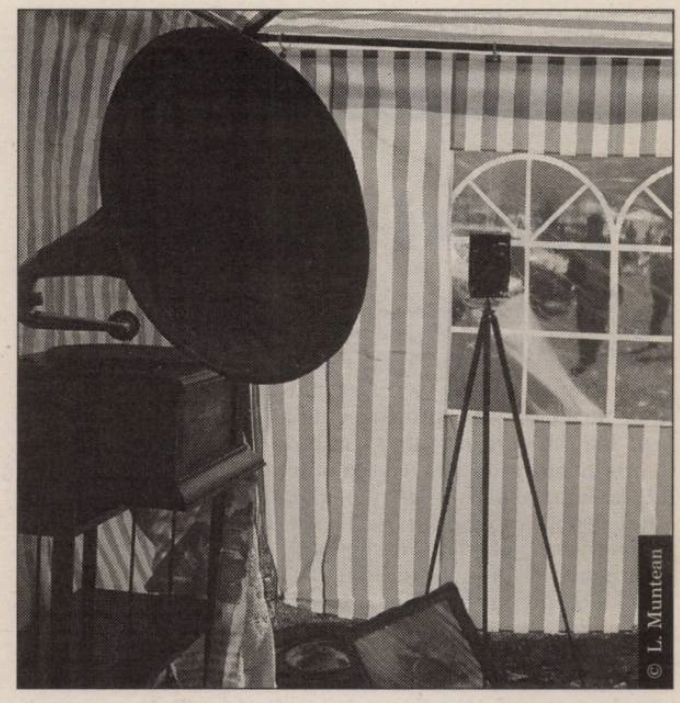

Pe rafturi, cărţi de Andrei Codrescu: *Scrisori din New Orleans* şi *Mesi@*, ambele traduse de Ioana Avădani.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sociologie onirică

– 86 este plin şi la ora asta. M-am suit cu greu şi acum aştept într-un colţ să ajung acasă. Aştept şi ascult.

– Dacă nu te urcai cu rucsacul ăla în spate, puteam să ne suim şi noi! – îi reproşează un domn mai în etate unui băiat plinuţ din faţa lui.

– Păi, văd că v-aţi urcat...

– Şi ce-oi fi vrut, să rămîn pe jos numai ca să ai tu loc cu rucsacul tău?

– Te pomeneşti că n-ai loc de mine! – se înfurie tînărul. Eu vin de la facultate şi în sacul ăsta am cinci kile de cărţi, n-am unde să-l pun.

– Şi ce, crezi că eu m-am urcat de plăcere, aşa, ca să mă plimb cu troleibuzul? – se înfurie la rîndul său domnul cu pricina şi dă să-şi facă loc mai în faţa troleibuzului.

– Ce te'mpingi, dom'ne! – sare ca arsă o doamnă cu multe plase. Nu mai ai loc în tot troleibuzul? Trei ore am stat la piaţă şi mă dor picioarele!

– Cucoană, eu am muncit treizeci de ani, nu trei ore, şi nu vedeţi că tot n-am loc!?

– Doamnă, faceţi ceva – i se adresează, împăciuitor, băiatul dolofan unei doamne care se sprijină de geam – nu vedeţi că nu e loc?

– Doamna sprijinită de geam tace şi priveşte pe geam.

– Alo, doamna!... – insistă băiatul dolofan.

– Şi acum ce-ai vrea – intră în vorbă un tînăr sictirit – să ne dăm noi jos ca să vă urcaţi voi?

– Stăm la un stop. Cîteva minute e linişte. M-am făcut mic în colţul meu, ca să trec neobservat.

– O bătrînică în baston profită de ocazie, se scoală de pe scaun şi încearcă să-şi facă loc în faţă ca să coboare la următoarea:

– Scuzaţi, cobor la prima, scuzaţi, vă rog...

– Bine că nu te-ai sculat cu un sfert de oră înainte, ca să ne dăm toţi la o parte să-ţi facem ţie loc, să nu întîrzii! – se răsteşte la ea un bărbat în haină de piele jerpelită.

– Merg greu, sînt în baston... – se scuză bătrînica.

– Şi credeţi că dacă voi, ăştia, sînteţi în baston, trebuie ca noi să stăm drepţi în faţa voastră, aşa, că aveţi voi baston!? – se înfurie şi mai tare bărbatul în haină de piele.

– Deodată, bătrînica se înfurie, se întoarce spre bărbat şi îi şuieră în faţă pe un ton gros:

– Ce-i, băiatu', n-ai loc de mine?

Bărbatul a amuţit, iar bătrînica i s-a proptit în faţă atît de agresivă încît am impresia că dintr-o clipă într-alta îi va trage un cap în gură. Din difuzoare se aude brusc, repetat obsesiv: *Ce-i, băi, n-ai loc de mine? N-ai loc de mine? N-ai loc de mine?...* Şoferul a accelerat şi nu mai opreşte în staţii. Rîde frenetic, iar troleibuzul străbate Bucureştiul de la un capăt la altul, mereu şi mereu...

FVNDATIA ANONIMVL
organizează

Festivalul de Muzică Tânără
PROMETHEVS

Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediţia a II-a:
28 iunie - 09 iulie 2006

Preşedintele Festivalului: *Nicu Alifantis*
Participă 7 tineri soliști sau formaţii.

Înscrieri până la data de 12 iunie 2006.
La preselecţie sunt admişi tineri cu vârsta maximă 30 de ani. Pentru înscriere trimiteţi CV, fotografie şi CD cu 3 piese muzicale pe adresa Fundaţiei ANONIMVL (B-dul Primăverii nr.12, sector 1 Bucureşti) sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93
sau pe www.anonimul.ro

Carmen MEZINCESCU

nevroze

Araki regăsit

Nu fotograful japonez ultra-sexualizant, ci regizorul asiatico-american. Gregg. Unul dintre puţinii independenţi adevăraţi rămaşi, autentic cineast de gherilă ce şi-a făcut (scris/regizat/filmat/montat) primele filme fără bani sau aprobări, eludînd poliţia pe străzile din L.A. Un om care a ştiut să îmbine pregătirea academică (teorie şi istorie de film) cu cea practică, în mijlocul sistemului, la faimoasa University of Southern California. Influenţat deoptrivă de *Nouvelle Vague* (Godard), *underground*-ul american şaizecist (Warhol&co), John Waters şi de clasicii epocii de aur a studiourilor – maeştrii comediei ca Hawks (*Bringing Up Baby* e filmul său preferat), Sturges, McCarey. Pasionat de muzica pop (mai ales *punk* şi *shoegaze)*, în tinereţe cronicar pentru *LA Weekly*. Prieten cu Linklater, cu care are în comun doar abundenţa dialogurilor (savuroase şi inteligente) şi cu Cocteau Twins, prezenţi pe coloana sonoră de la *Nowhere* ('97), ca şi This Mortal Coil – vezi şi *Totally Fucked Up* ('93) şi *The Doom Generation* ('94); iar Robin Guthrie i-a scris *soundtrack*-ul pentru ultima producţie, *Mysterious Skin*. Deşi a fost unul din pilonii mişcării *New Queer Cinema* (alături de Gus Van Sant, Todd Haynes, Tom Kalin, Christopher Munch), considerat epitom al unui cinema *gay* radical&militant, a refuzat cu obstinaţie să devină *poster boy* al respectivului curent, respingînd o etichetă care i se părea la fel de ghettoizantă ca şi homofobia căreia încercau să i se opună filmele sale.

L-am iubit necondiţionat de cînd m-am intersectat, la o vîrstă impresionabilă, cu *The Doom Generation*, partea a doua a unei trilogii a apocalipsei adolescentine (începute cu *Totally Fucked Up* şi sfîrşite cu *Nowhere),* a cărei unitate e deopotrivă tematică şi vizuală – un stil fragmentat, alert, deloc videoclipist, noctambul, în culori ţipătoare, căruia i-ar merge uşor eticheta de *punk*. Debutul în conştiinţa publică, *The Living End* ('92; primele două lungmetraje rămîn intruvabile pînă azi), era subintitulat „un film iresponsabil", iar *TFU* „încă un film homo", varianta personală şi pentru anii '90 la *Masculin/Feminin*, jurnal filmat centrat pe un grup de amici adolescenţi *gay* cu distracţiile, opiniile (despre dragoste, relaţii, familie, societate) şi mai ales inadaptarea lor. Plasat (ca şi restul) într-un L.A. dezolant, punctat de grafitti-uri şi panouri publicitare ameninţător-ironice, *TDG* („un film heterosexual") e un *road movie* în 3 personaje, sumbru, explodînd de violenţă aproape *cartoon*izată, erotic, la capătul căruia nu se află vreo destinaţie sau izbăvire. Ceea ce îl ridică peste alte producţii-cult din aceeaşi perioadă, centrate tot pe degringolada tinerilor şi alienare, *True Romance* şi *Natural Born Killers* – îi lipsesc atît obsesiile cinefil/onaniste ale lui Tarantino, cît şi ifosele de predicator/moralist ale lui Stone. Are în schimb mult romantism (în sensul iniţial, întunecat al termenului) şi, ca şi celelalte componente ale trilogiei, o doză netrivială de candoare – toţi puştii lui, confuzi şi adeseori cruzi, sînt fundamental suflete fragile, rănite, ce tînjesc după înţelegere, o legătură autentică, semnificativă, care să le dea un sens, să-i valideze şi împlinească cumva; doar că nu prea ştiu cum/unde să caute.

Surprinzător, după *Nowhere* (ce îmbina escapadele sexual-emoţionale ale unor liceeni cu elemente de *B-movie* cincizecist), supranumit *„Beverly Hills 90210 în iad"*, a făcut o comedie romantică tuşant-satirică, *Splendor* ('99), à la *Threesome*, dar iarăşi fără vreo morală. Ajung astfel la adevăratul motiv al acestor rînduri – revenirea din 2004 cu *Mysterious Skin*, cel mai tandru, cald şi emoţionant film al său, adaptare (pentru prima dată în carieră) a unui roman de Scott Heim şi ieşit recent pe dvd. Amestecînd două subiecte/traume clişeizate exasperant în *mainstream,* pedofilia şi obsesia răpirilor extraterestre, în poveştile a doi puşti chinuiţi (un *hustler* şi un tocilar), legaţi de un trecut uitat, într-o poveste total neconvenţională, ce refuză stereotipurile, vorbind eliptic şi, pe final, epifanic despre exorcizarea demonilor trecutului şi nenumăratele accepţiuni/manifestări ale iubirii. Ocazie perfectă de a descoperi acest cineast singular, mult prea puţin cunoscut la noi.

citit auzit

Oameni şi cîini

● Cînd cu *happening*-ul de pe str. Artur Verona – despre care a scris Cristi Neagoe la „artivismele" sale –, revista *Igloo* a ieşit în stradă cu o ediţie, „Ziar de arhitectură", care se distribuia gratuit trecătorilor. Am citit/văzut (publicaţia este scoasă de arhitecţi, deci arată bine!) foarte multe lucruri interesante: un dosar „Bucureştiul şi arhitecţii", o pagină despre „Patru proiecte urbanistice ale Primăriei Municipiului Bucureşti", o alta despre „Iniţiative rezidenţiale private", un articol intitulat „Banca Chrissoveloni sau «high tech Palladian»", un altul despre „Cea mai veche casă din Bucureşti" (= evident, Casa Melik de pe str. Spătarului, construită pe la 1760), în fine, un material tulburător – „Case care plîng" – despre ce se întîmplă cu un „Patrimoniu în derivă"; citez din articolul „Lamentări", semnat de arh. Corvin Cristian: „Cupiditatea şi lipsa bunului-simţ, ca să nu mai vorbim de cultură, a unor investitori, legiuitori şi, nu în ultimul rînd, arhitecţi tinde să depăşească în rezultate furia demolatoare a perioadei comuniste. (...) Bucureştiul dispare, casele mor şi, în ce priveşte imaginea Capitalei noastre, ne îndepărtăm pe zi ce trece de Europa, iremediabil. (...) Va fi prea tîrziu cînd vom realiza că investiţiile se puteau face şi fără distrugerea unor nuclee istorice de civilizaţie urbană. Lista monumentelor istorice din municipiul Bucureşti cuprinde strict 2001 imobile. (...) Există străzi întregi de pe care nici o clădire nu este considerată de patrimoniu (ex.: Schitu Măgureanu, Popa Tatu, Dimitrie Racoviţă, Popa Savu, Emanoil Porumbaru etc.). În felul în care este concepută şi aplicată legislaţia în prezent, sub presiunea speculei imobiliare, astfel de străzi reprezentative pentru identitatea Bucureştiului pot dispărea peste noapte". (Apropo: am văzut, pe TVR Cultural, o reuşită emisiune despre „Nostalgii" în care, printre altele, era deplînsă demolarea Şcolii Mîntuleasa... Cine a făcut-o, şi de ce?? Şi, pentru că tot sîntem aici, să spun că, din tot ce am văzut şi auzit despre proiectul „Cathedral Plaza" – dincolo de aspectele dubioase ale afacerii, din care membrii arhiepiscopiei romano-catolice nu ies chiar „uşă de biserică"! –, cred cu tărie că acesta este necesar, cîtă vreme perimetrul care flanchează Catedrala Sfîntul Iosif nu este decît un maidan... Cît priveşte reproşul unora, cum că faţada Catedralei ar fi „mascată" de blocul care s-ar construi acolo – şi care, iarăşi în paranteză, arată chiar bine! –, nu pot să spun decît: *care* „faţadă"?! Din cîte ştiu, faţada propriu-zisă *nu* este pe latura dinspre Luterană/ Calea Victoriei, ci dă înspre minuscula stradă Budişteanu... Închid paranteza.) Mariana Celac scrie, la rîndul ei, „Jurnalul străzii", din care ar fi multe de citat; voi da numai cîteva exemple: „Presupun, cu bune temeiuri, că ceea ce mi se întîmplă mie păţesc mulţi dintre confraţii şi consurorile mele întru arhitectură. Nu e zi în care să nu mă întîmpine cineva cu cîteva vorbe grele. Ce faceţi voi, arhitecţii? – sînt întrebată. Nu faceţi nimic – mi se spune –, nu se întîmplă nimic, în Lipscănie e aceeaşi mizerie, casele vechi se strică, casele noi sînt oribile. (...) Arhitecţii vor demonstra că nu au putere, că nu au vizibilitate, că legislaţia e prea încurcată, că publicul larg nu înţelege ce e bine şi ce e rău, că ne mănîncă kitsch-ul, că interesele comerciale pot distruge şi lucrurile frumoase pe care le (mai) avem, că parcurile sînt ţinta unui adevărat asalt imobiliar. (...) Şi că, în cele din urmă, nu prea se poate face nimic. Şi dacă lucrurile nu stau chiar aşa?" Mariana Celac descrie în amănunt proiectul Verona, apoi conchide: „Proiecte de modernizare se pot face în diverse feluri. Nimic mai simplu decît să razi totul de pe faţa pămîntului şi să construieşti buildinguri «de oţel şi sticlă». Proiectul Verona e ghidat însă de altfel de repere şi propune o altfel de imagine: viaţa cea mai trepidantă, succesul cel mai mare în afaceri, dezvoltarea cea mai specutaculoasă sînt posibile fără a disloca vocaţia culturală, construind – odată cu infrastructura şi suprastructura unei modernităţi dinamice – spaţiile publice în legătură şi pentru că locurile au aici o istorie, o memorie, o chemare aparte".

● Despre „întîmplarea" din str. Pictor Verona scrie şi Cosmin Ţupa în editorialul său din *Prezent* nr. 14, care începe cu cîteva statistici: „În ultimii ani, o simplă căutare pe unul dintre motoarele de pe Internet arată că străzile româneşti sînt împărţite între oamenii fără adăpost (5.000 numai în Bucureşti), cîinii vagabonzi (cifra de 200.000 de cîini pe străzi doar în Capitală poate să pară SF) şi prostituate". După ce trece în revistă iniţiative precum aceea din centrul Bucureştiului – dar şi altele, cum ar fi Bienala Periferic de la Iaşi (12-30 mai) –, Ţupa încheie spunînd: „Sînt moduri de a recupera strada, de a renegocia identitatea unui spaţiu care să nu mai fie sinonim cu cifrele statisticilor".

În acelaşi număr, Ionuţ Chiva îl ia la întrebări – tot despre Capitală –, pe cine credeţi? Ei da, haha, chiar pe Nicolae Manolescu, „un provincial exilat în Bucureşti". Deşi Chiva & Manolescu nu văd cu aceiaşi ochi ce se întîmplă într-o instituţie ca USR-ul, în privinţa Capitalei, cei doi par să se înţeleagă bine mersi... **(a. l. ş.)**

DUMINICĂ, 21 mai, 19.00

4:48 PSYCHOSIS

de Sarah Kane

în româneşte de Marian Popescu

cu:

MAIA MORGENSTERN

regia: Tudor ŢEPENEAG

"La 4:48
mă vizitează luciditatea
Timp de o oră şi douăsprezece minute sunt în toate minţile.
Cînd mă va părăsi eu voi fi dusă iar
O marionetă sfărîmată, un bufon grotesc.
Acum sunt aici, mă pot vedea
dar cînd sunt manipulata de magia spurcata a acestui mecanism
Nu pot să mă găsesc.
De ce mă crezi atunci şi nu acum ?
Adu-ţi aminte de lumină şi crede în lumină.
Nu e nimic mai important." *Sarah Kane*

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT sponsor fondator CONNEX ABB DILEMA VECHE Gândul 24-FUN

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

re: member

„Există, spunea Flaubert, scriitorii care şterg şi cei care adaugă. Eu aparţin celei de-a doua categorii. Sînt un «rajutor». Un red.-şef de la *New York Herald* mi-a făcut cel mai frumos dintre complimente: «*Just keep it coming.*» (...)

Eram imens de liberi. Am spart toate codurile. Truman Capote ne-a ajutat, cu primul său roman – non-roman, *Cu sînge rece*. După asta, fiecare a cîntat pe muzica sa. Eu mi-am găsit-o pe a mea. Am mers cît am putut de departe, ca, de pildă, repetînd de cincizeci de ori, la-nceputul unui articol, acelaşi cuvînt: «*Hernia*» – sunetul pe care-l făceau crupierii din Las Vegas. (...)

Îl admir pe Philip Roth, îmi plac Richard Price *(Clockers)* şi Carl Hiassen. Toţi aceştia explorează universuri închise şi neştiute. În rest, nu-i citesc pe ceilalţi. Aici, la Paris, lumea se miră că nu-i cunosc pe MacInnerney, pe Easton Ellis, dar aceştia sînt autorii aceleiaşi cărţi: «primul roman» tipic, tineresc şi rapid, Manhattan. Şi după asta – nimic, doar reluări. Auster? Nu cunosc. Maeştrii mei se numesc Zola şi Balzac. Eu nu sînt satiric. Eu informez. Aş vrea să pot corespunde frumoasei definiţii pe care Balzac şi-a dat-o sieşi: «secretar al societăţii». (...)

Nu caut definiţii. Dacă trebuie să găsesc una, nu m-ar deranja să se spună: încearcă să exprime haosul vieţii şi al societăţii aducînd o calitate documentară, cu speranţa de a crea un efect care să fie stupefiant pentru cititor. (...)

Bestia umană este convinsă că ea cunoaşte sensul existenţei. Cred că a citit prea mult Jean-Jacques Rousseau. În ce mă priveşte, eu o să-l abordez pe Freud. În fond şi la urma urmei, lui i se datorează faptul că, în acest moment, au loc mii de orgasme în căminele burgheze. O să povestesc această bestie umană şi, cu siguranţă, o să fac din asta materia viitorul meu roman."

(Tom Wolfe, în *Le Monde,* 24 martie 2006)

Texte şi opinii de: *Rodica BINDER (jurnalistă, Deutsche Welle, Bonn) ● Lucia DRAGOMIR (asistent univ., Universitatea Bucureşti) ● Mircea KIVU (sociolog, IMAS) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● Ioana POPESCU (etnolog, Muzeul Ţăranului Român) ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU (istoric, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga"). **Coordonatoarea temei:** Simona SORA*

În 1969, Edgar Morin a publicat, la Seuil, o carte intitulată La rumeur d'Orléans, *care refăcea istoria unui scandal judiciar mediatic şi politic. Subiectul acesteia, un zvon amplificat, rulat şi considerat „din sursă sigură", friza psihoza colectivă: în cîteva magazine de lenjerie intimă din Orléans, ţinute de comercianţi evrei, mai multe tinere femei fuseseră adormite şi răpite din cabinele de probă, pentru a fi livrate unor reţele de prostituţie. Un martor, care a dispărut la anchetă, mărturisea chiar că a văzut un submarin urcînd pe Loara ca să transporte „prada". La anchetă s-a dovedit că nu lipseşte nici o femeie din oraş, că în respectivele* boutique-*uri, între timp vandalizate, nu existau nici capcane, nici seringi hipodermice pentru adormirea clientelor. S-a mai observat însă că scenariul fusese calul de bătaie al presei locale şi mai ales că el nu se aprinsese din nimic: cu un an înainte, fusese tema unui* polar *publicat în „Livre de poche", reluat apoi în cartea unui jurnalist englez (tradusă la Albin Michel) şi, în cele din urmă, într-un săptămînal,* Noir et blanc. *După apariţia volumului lui Edgar Morin, s-a constatat că povestea cobora şi urca în continuare Loara cu o viteză uluitoare, ajungînd pînă la Strasbourg, Montréal şi chiar în Coreea.*

Din sursă sigură

Bîrfele amplificate, zvonurile colportate, rumorile difuze au fost dintotdeauna şi în mai toate mediile partea nevăzută şi uneori decisivă a lucrurilor. Numite frumos „informaţii non-oficiale", ele pot lua, mai ales cu ajutorul Internetului, forme epidemice: frica de tehnologie sau panicile alimentare declanşează periodic asemenea pandemii. În lumea literară, în politică, în show biz *informaţiile „din sursă sigură" livrate, cu un* clin d'oeil *imperceptibil, cu o aplecare din umăr, cu o obligatorie implicare a celui ce ascultă indulgent sau participativ fac (şi mai ales desfac) relaţii, prietenii, complicităţi. Dezminţirea (adevărul, cum s-ar zice) n-are, în schimb, nici un haz. Pe cine interesează că* Cei trei mușchetari *n-a fost scris totuşi de Auguste Maquet, că la 11 septembrie a fost un atentat terorist şi nu o conspiraţie pusă la cale de CIA, că D'Annunzio bea şampanie dintr-o cupă şi nu din craniul unei virgine?*

*Să fim serioşi... Nu e nici o dilemă. Gura lumii ştie mai bine: nici dacă dai cu fumigene, nu iese fum fără foc... (**S. S.**)*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

„Gura lumii" între bîrfă şi control social

– pe la 1800 –

Zvonuri, bîrfe, rumori circulă nestingherite la 1800 pe podurile mahalalelor, pe uliţele satelor, prin tîrguri şi hanuri, prin cîrciumi şi curţile bisericilor, prin casele boiereşti şi colibele ţărăneşti. Oamenii sînt suspicioşi, creduli, tematori, neîncrezători în propriile forţe, gata să plece urechea, să asculte şi să ducă mai departe frînturi de fraze, fragmente de poveşti, jumătăţi de adevăruri, peste care suprapun idei şi păreri, presupuneri şi invenţii, construind intrigi, naraţiuni, istorii în care reale sînt doar personajele: vecinul de lîngă casă, o mătuşă din mahala, un tovarăş de afaceri, un oarecare negustor ambulant, o fătucă neastîmpărată, un popă preasilitor, un prăvăliaş hrăpăreţ, o teleloică evreică, un lumînărar armean, o nevastă semeaţă, un soţ beţiv, o soacră limbută etc.

Bîrfa: „jurnalul nescris" al parohiei

Zvonurile se nasc repede: o privire mult prea galeşă adresată vecinei, un dar oferit unei „oarecare", o gîlceavă în miez de noapte, o umbră grăbită ce aleargă sub clar de lună, o moarte misterioasă şi neaşteptată, o vacă ce instantaneu nu mai dă lapte, o fătucă ce „s-a-ngrăşat" peste noapte, o vădană ce are azi mai mult decît avea ieri cu răposatul, lăutari şi tractir la o nevastă singură etc. Necontrolate, repetate, toate aceste mici şi insignifiante fapte cotidiene se umflă cu fiecare zi ce trece, se infiltrează cu dibăcie în minţile celor din jur, se plimbă pe uliţă, înconjoară mahalaua, satul, parohia, transformîndu-se în bîrfe ce animă comunitatea. Desele vizite ale preotului Cozma din satul Cojeşti, judeţul Ilfov, la Ioana nevasta lui Istratie, naşte suspiciuni, apoi rumoare şi izbucneşte în bîrfă. Tot satul vorbeşte, tot satul ştie, tot satul deapănă aventura celor doi, tot satul „îi categoriseşte". Şi-ntr-una din zile cineva picură în urechile soţului ceva ce devenise mult prea evident pentru a mai fi tolerat. Şi scandalul izbucneşte şi nu mai poate fi oprit decît la uşile tribunalului, unde amanţii îşi recunosc spăşiţi vina (29 octombrie 1805). Dar dacă Istratie are confirmarea, Radu holteiul nu mai aşteaptă, ci din auzitea, apoi din propria supraveghere sare noaptea ulucile mănăstirii Sf. Sava din satul Gheboaia, judeţul Dîmboviţa, şi-l insultă pe egumen, sare la bătaie, îi sparge capul, îi smulge părul, convins că umblă cu ibovnica lui, Voica, cîrciumăreasă la o cîrciumă chiar gard în gard cu casele egumeneşti (27 mai 1796).

Bîrfa şi pierderea reputaţiilor

Vorbele spuse aiurea, în mijlocul uliţei, la masa de joc sau la un pahar în cîrciumă pot duce la pierderea reputaţiilor. De cele mai multe ori, ele ating cinstea unei persoane, noţiune greu de construit, de etalat, de păstrat, dar ce poate fi distrusă foarte uşor cu ajutorul cîtorva bîrfe aruncate la întîmplare. La 1800, fiecare are o onoare a lui cu ajutorul căreia îşi punctează locul în sînul grupului social în care trăieşte. Femeile şi preoţii sînt personajele cele mai vulnerabile în acest joc în care rumoarea şi onoarea se amestecă, iar incontrolabilitatea zvonurilor – uneori greu de dovedit, dar şi mai greu de infirmat – îi transformă în primele victime pe altarul bîrfei cotidiene. Despina Varipat trece cu vederea toate neajunsurile unei căsnicii în care Matache Bărbătescu iubeşte compania „celor proşti oameni şi ţigani", jocul de cărţi, viaţa pur şi simplu, uitînd la infinit că este însurat, că are îndatoriri şi obligaţii, dar nu poate

© V. Dorolţi

trece cu vederea cînd chiar el, neserios şi aiurit, spune tuturor că s-a-nsurat cu o „curvă". Acuzaţie gravă, mai ales că vine de pe buzele celui legitim soţ. Aşa că spusă la infinit şi oriunde, vorba fără temei se transformă în bîrfă imediat devorată de toţi cei din jur, pătrunde în toate casele boiereşti, în rîndul prietenilor, în sînul comunităţii, căreia îi aparţinea, şi-n ochii căreia trebuie să privească. Or, fidelitatea feminină este cea mai de preţ comoară a soţiei măritate. De ruşine şi incapabilă să se apere în faţa furiei cu care soţul răspîndeşte cu dărnicie zvonuri fanteziste, Despina Varipat se ascunde în casa-i, în spatele zidurilor, pînă într-o zi cînd, „neputînd răbda stenahoriia (ruşine, jenă) şi ruşinea cea rea", îi cere ca în faţa Prea Sfinţiei Sale „ori să o dovedească de vinovată la fapta curvii şi să-şi ia căzuta pedeapsă, ori că neputînd-o dovedi mai mult nu-l primeşte de bărbat". Cu largheţe, Matache Bărbătescu împarte bănuieli şi zvonuri chiar şi-n faţa Prea Sfinţiei Sale, dar cînd e să probeze temeinicia acuzaţiilor cere un soroc şi se pierde pe una din moşii, pînă cînd lucrurile ajung să se potolească de la sine.

În mijlocul comunităţii, preotul devine deseori victima bîrfelor colportate pe uliţele mahalalelor şi satelor. Cum locul ocupat în parohie se bazează în mare parte pe reputaţie şi mai puţin pe autoritate, cum deosebirile dintre el şi restul membrilor comunităţii se structurează tocmai în jurul cinstei, cum trăieşte în mijlocul turmei sale, preotul (şi preoteasa) devine ţinta predilectă a bîrfelor, zvonurilor, denunţurilor puse în circulaţie de rivali, săteni, mahalagii şi destul de des de soţiile geloase. Această alunecare printre bărbaţi şi femei, acest amestec permanent între interior şi exterior, această ubicuitate perpetuă naşte suspiciuni şi rumoare, ţine treze vigilenţele soţilor, stîrneşte pasiuni în rîndul nevestelor, generează disensiuni chiar în sînul familiei preotului. În virtutea slujbei, circulă cu uşurătate prin spaţiu şi timp, în miez de noapte sau în zori de zi, în intimitatea odăilor sau în solitudinea văduvelor, schimbă vorbe cu oricine la colţ de uliţă, în curtea bisericii sau la fîntînă; familiaritatea raporturilor îi sporeşte prestigiul, dar îi induce o mare doză de instabilitate. Un cuvînt, un gest, o privire, o intenţie exprimate în public pot primi interpretări diferite din partea celor ce privesc şi atunci totul se risipeşte grăbindu-se să se coaguleze la extrema cealaltă, iar preotul devine victima propriului statut.

„...Şi s-au făcut zvon şi-au ajuns la urechile Prea Sfinţiei Sale şi pe dată l-au oprit pă preot a nu mai sluji Sf. Liturghie", se povesteşte în cazul lui Pashalie din mahalaua Popa Soare, zvon lansat chiar de către preoteasă ce-l bănuia „că ar fi avînd a face cu soţia unui mahalagiu". Ancheta la faţa locului, dar mai ales intervenţia enoriaşilor demonstrează că din „răutate" preoteasa „ponosluise" „fără a nu-l vedea sau a-l prinde într-o faptă ca aceasta". Chiar dacă îi crede, mitropolitul nu-i poate lăsa să plece pînă nu semnează un zapis prin care se angajează că ei, enoriaşii, vor răspunde „dă să va mai simţi vorbe şi ponosuri pă urma preotului" (1 decembrie 1791).

„Gura lumii": mijloc de control social

Vecinele sînt în frunte în colportarea bîrfelor prin sat sau mahala: limbute, suspicioase, curioase, dornice de a şti, de a afla, de a cunoaşte, de a vorbi, se înfruptă cu deliciu din orice mic zvon, oferindu-l cu graţie publicului. Cei din jur sînt foarte atenţi la acest „potop" de vorbe ce-i poate atinge aducîndu-i sub lupa comunităţii. Vecinii, tovarăşii de afaceri, membrii familiei îi avertizează pe cei intraţi în gura lumii, cerîndu-le să-şi schimbe conduita, să se reintegreze în regulile nescrise ale comunităţii. „Rîde lumea şi şade rău" o avertizează baba Sanda pe Maria din Fîntîna Boului care nu se sfieşte să-şi ocărască soţul în mijlocul uliţei şi-n auzul tuturor. Acelaşi avertisment vine şi din partea popei Mavrodin, îndreptăţit să intervină şi s-o avertizeze că este „femeie rea şi gîlcevitoare", că-şi insultă bărbatul cu „ocări urîte care este cu ruşine omului de a le auzi şi a le spune dă să mire toată mahalaua" (4 octombrie 1777). La rîndul ei, persoana ajunsă întîmplător în gura lumii încearcă să se apere, să se dezică de anumite fapte, susţinînd cu tărie că nu „vrea să se facă de rizil (rîs)", „nu vrea să-şi strice ipolipsisul (renumele)", „că are bună politie (comportament) şi nu vrea să sufere defăimarea oamenilor".

Puterea cunoaşte limbuţia oamenilor ce nu se sfiesc să povestească şi mai ales să sancţioneze, prin bîrfă şi zvonuri conduite şi comportamente, aşa că deseori pleacă urechea, coboară în mahala sau pe uliţele satelor, încercînd să ia pulsul, să restabilească firul poveştii, să afle şi să intervină cînd rumoarea sparge zăgazurile unui autocontrol comunitar, antrenînd dispute sau vendete. Uneori însă, se lasă chiar ea păcălită de vorbele ticluite cu dibăcie, sancţionînd înainte de a cerceta, crezînd mai mult în „nu există fum fără foc" decît în prezumţia de nevinovăţie.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 19 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Dan C. MIHĂILESCU

Sigur e numai ce nu e

Deschid *Scriitorincul* şi văd că în nr. 18 din 14-20 mai 1993 al *Dilemei,* sub obositorul titlu „Omnipotentul Cică şi Orbirea S.A.“, am făcut nu doar elogiul specificului naţional al bîrfei, ci şi o încercare de geografie a ei, după şartul gastro-alcoolic al Principatelor, ajungînd la Caragiale tatăl (la noi informaţia-i moft, sfînt e doar zvonul, zeul Cică), la peisajul mioritic văzut ca o vastă poiană a lui Iocan... Eram sprinţar pe atunci, aveam 25 kg. În plus, nu ştiam de Sortis, încă nu auzisem sloganul „soarele şi Aspenteru' întăreşte caracteru'“.

Sînt, va să zică, 13 ani de cînd aţi dilematizat bîrfa şi zvonul, şi ştiţi foarte bine la ce să vă aşteptaţi, în context, de la unul ca mine. Sînteţi aproape siguri că, pe fond apocaliptico-naţional fiind, voi începe cu vorba lui Cioran, prin care-şi motiva alergia la interviuri, la tot ce înseamnă mediatizare, hărţuirea intimităţii aricite, anume că „vin dintr-o ţară în care se ştie totul despre oricine şi se strigă-n gura mare chiar şi înainte de-a se întîmpla“. Bănuiţi că, aşa cum am decupat atunci şarmul bîrfei pe provincii istorice, acuma voi opta pentru criteriul religios, încercînd să compar sobornicitatea grăsimoasă, suculentă a bîrfei ortodoxe cu zvonul catolic (disciplinat, bine ierarhizat, aseptic, lucrativ), cu telefonul cu sau fără fir prin care fuge informaţia în cuprinsul individualismului protestant (bîrfirea educativă ca apendice al ethosului weberian al muncii), la ce poate fi zvonul în moschei şi sinagogi nevoind să mă ducă gîndul.

Pot eu să vă contrariez prea mult orizontul de aşteptare? Nu cred. Şi nici nu văd de ce m-aş forţa s-o fac. Simona Sora ştie la fel de bine ca Mircea Vasilescu că, indiferent de context, nuanţe şi contraargumente, voi apăra cu toată forţa statutul şi blazonul zvonului şi bîrfei la români, de aceeaşi metafizică, eterică sorginte ca *Sein*-ul heideggerian (să mă ierte Gabriel Liiceanu de-o atare, dulce, erezie).

Ştim bine că, la noi, procesul de cruntă, sistematică discreditare a informaţiei, direct proporţional cu suprema acreditare a zvonului, este un dat bine motivat istoric (inclusiv de departamentul cu pricina al Securităţii, cel datorită căruia am căpătat în timp un creier naţional de plastilină, ţara diversiunilor, a intoxicaţiilor politico-mentale etc.). „Traşi pe sfoară de istorie“, „situaţi la răscrucea a trei imperii“, „miză geopolitică jucată la ruleta marilor puteri“, educaţi paradoxal întru eşec jovial, duplicitate profitabilă şi resemnare parşivă, românii, în nastratinismul lor, nu au încredere în nici un fel de autoritate, lege sau formă fixă, în nici un text prestabilit ca matrice şi afişat la lumina zilei, după cum nu au încredere în instituţii, pe care le văd invariabil ca butaforie coruptă, sorburi nesăţioase de şpăgi, mofturi evropeneşti „bune la ei acolo“. Nimic din ce vine de sus nu-i adevărat, nu-i curat, nu e binevoitor. Nimic din ce se întîmplă nu e normal şi nu ne vrea binele. Ce se vede e fals, cariat, cacealma. Numai ce rămîne ascuns, etern interpretabil şi pieziş, coticit cu dibăcie, tranzacţionat cu drăcie, este sigur, chit că de-a pururi ambiguu şi potenţial cu primejdie.

Realitate beton e la noi numai răul, zvonul patogen, cît mai fabulos, mai nebulos, mai incredibil, ca, de-o pildă, conspiraţia mondială din perspectiva căreia fireşte că „sigure“ sînt numai ne-văzutele, ielele-ipotezele. Totul e ocult, încornorat, sulfuros, complot, sforărie, şobolăneală, şpiţerii de-ale dumnealor, cu care au făcut şi decembrie '89, ultima dată cînd ne-am mai lăsat noi amăgiţi, fie şi trei zile, de ceva vizibil. De atunci, gata, totu-i urzeală, două pe faţă, două pe dos, „fugi, dom'ne, de-aici“, „îţi spui io c-aşa e“, „să moară mama dacă te mint“, „să-mi sară ochii“, „să n-am parte de Joiţica“... Nţţţ, adio, o dată vede naşul... De unde şi varietatea grimaselor, tipică omniscienţei, ochiul semiînchis („să moară cine minte?“), colţurile buzelor lăsate („aş'!“), capul lăsat uşor într-o parte („măi, să fie!“), sprîncenele ridicate („ce vorbeşti, dom'ne, chiar aşa?“). Cu, desigur, concluzia parţială cum că „o fi, nu zic nu, da' eu nu cred pîn'ce nu văd cu ochii mei. Şi nici atunci, c-am mai văzut noi d-astea“, urmată însă la potou de morala fabulei: „las-că ştim noi ce e-n spatele chestiei“.

În esenţă, ce a auzit Radu Cosaşu acum cîţiva ani în Piaţa Matache (şi a turnat într-un „Cu ochii-n 3,14“) rezumă perfect ce vreau să spun: pe fondul globalizării şi monitorizării României în chestia adopţiilor ilegale, a copiilor maltrataţi, handicapaţi etc., omul din Matache a sintetizat fără drept de apel: „şi Baroneasa asta cît vrea, domnule, ca să ne lase-n pace?“. Cinism? Pragmatism sarcastic? Spuneţi-i cum vreţi, însă recunoaşteţi că sună ca o formulă Zen de captat mapamondul.

Păţiţi de mult întru toate, sîntem eleaţi la fire, dar cît se poate de heraclitici la convingeri. Nu se schimbă niciodată nimic – butoi al Danaidelor cu ochi de Iov pe margine – doar că toate ni se scurg etern printre deş'te.

Abia acum mi-aduc aminte că-mi propusesem să fac un scurt istoric al bîrfei literare la noi, de la zvonistica dezgheţului anilor '70, la bîrfa crîncen politizată a anilor '80 (vezi puzderie de exemple în *Jurnalul* lui Mircea Zaciu), către sleirea domeniului în regim de libertate, dar m-am împotmolit la introducere. Poate faceţi un număr dedicat Uniunii Scriitorilor, inclusiv ca laborator de inginerie mentală. Acolo să vedeţi bîrfa şi zvonul ca „pădure de simboluri“, „palat de nuntă şi cavou“ ş.a.m.d.

Lucia DRAGOMIR

Zvonuri şi răzbunări

– un caz din lumea literară comunistă –

Ce ar fi lumea literară de la noi şi de pretutindeni fără zvonuri şi bîrfe? În perioada comunistă însă, zvonurile, bîrfa şi rumorile contribuie la dezinformarea programată şi la crearea unei atmosfere de haos şi confuzie generalizate. Nu acesta era scopul lansării zvonului că editurile deţineau liste de cuvinte interzise (negat astăzi de mai mulţi editori), al rumorilor despre „fuga“ Anei Blandiana din ţară, despre Goma sau alt scriitor incomod, ori al celor care au circulat în legătură cu moartea lui Nicolae Labiş şi a lui Marin Preda?

Unul din mijloacele cele mai eficiente de bruiaj al reperelor a fost în anii 1970-1980 revista *Săptămîna,* unde zvonul instituţionalizat şi calomnia făceau regula generală. Conflictele violente dintre „grupul Eugen Barbu“, directorul revistei *Săptămîna,* şi o parte a membrilor Uniunii Scriitorilor sînt cunoscute. Barbu, care beneficiază de o puternică poziţie în spaţiul literar şi politic, asigurată în primul rînd de calitatea de membru al Comitetului Central, nu se sfieşte să folosească revista pentru a intimida tabăra adversă. Nu este de mirare că, în acest context literar viciat, polemica din jurul plagiatului din volumul III al romanului *Incognito* se transformă în calomnie, atacuri şi răzbunări personale. Istoria este învăluită de zvonuri, perpetuate şi astăzi, ceea ce face dificilă descifrarea ei deplină, deşi documentele de arhivă aduc puţină lumină în acest sens. Se pare că unii scriitori şi critici profită de ocazia plagiatului pentru a expune un caz exemplar şi a-l utiliza în încercarea de a slăbi poziţia lui Barbu şi de a opri abuzurile acestuia.

Persoane din lumea literară (care au acceptat să vorbească despre acest caz, dar vor să-şi păstreze anonimatul) pretind că „afacerea a fost orchestrată“. Ar fi vorba de o punere în scenă organizată de Geo Bogza pentru a-l compromite pe Barbu în ochii publicului şi mai ales ai puterii politice. Se pare că Barbu şi ai săi pregăteau în acel moment o adevărată „lovitură“: ei i-ar fi propus lui Ceauşescu să dizolve Uniunea Scriitorilor şi să o înlocuiască cu o „Uniune a Scriitorilor comunişti“. Zvonul era de natură să agite spiritele literare mai mult ca oricînd, mai ales că noua instituţie ar fi riscat să-l aibă ca preşedinte pe Barbu însuşi. Serviciile Securităţii, care înregistrau sistematic, printre altele, rumorile din lumea literară, o consemnează şi pe aceasta în decembrie 1978, notînd: „se pare că în spatele iniţiativei [de desfiinţare a Uniunii Scriitorilor] s-ar afla Eugen Barbu şi Adrian Păunescu“ (cf. *Cartea Albă a Securităţii*).

În acelaşi timp, zvonul că Barbu folosea „negri“ pentru a-şi scrie romanele, circula în tot Bucureştiul. Geo Bogza l-ar fi contactat, conform aceloraşi mărturii anonime, pe unul dintre aceştia, un student la Litere, care a copiat pentru Barbu un număr important de pagini din cîţiva scriitori ruşi. Pe de altă parte, rumorile din epocă vorbesc şi de o răzbunare personală a studentului, înşelat de Barbu în privinţa remunerării muncii sale de copist. Ele sînt de altfel transmise şi de Monica Lovinescu prin emisiunile ei de la Radio Europa Liberă.

Este dificil de ştiut exact în ce fel au fost regizate lucrurile, cert este că, pînă la urmă, plagiatul este sancţionat. Obstacolele nu au lipsit însă, dată fiind protecţia politică de care se bucura Eugen Barbu.

Povestea se derulează între 1978 şi 1979 şi are efecte negative pentru lumea literară, dincolo de aceşti ani. Cel care o lansează în presă este Marin Sorescu, printr-un articol publicat în revista *Ramuri* pe care o conducea. Imediat după acest articol, apare zvonul că „scandalul“ va fi înăbuşit. Mircea Zaciu consemnează în jurnalul său: Dumitru Popescu-Dumnezeu ar fi interzis demonstrarea plagiatului, de teama unui scandal şi ar fi invocat ruşii. Ruşii, „mereu ruşii“ (notează Zaciu), alt zvon folosit la nevoie de autorităţile comuniste de la Bucureşti!

Lucrurile se precipită, apar articole pro (mai multe) şi contra, iar Uniunea Scriitorilor organizează o reuniune specială pentru a rezolva cazul. Barbu nu se prezintă, dar trimite o scrisoare ameninţătoare, care se păstrează în arhiva instituţiei. El scria, printre altele: „Primesc mănuşa, regret, dar rog pe cei din faţa mea să nu se plîngă de mijloacele de care dispun“.

Plagiatul este demonstrat de o comisie a Uniunii Scriitorilor, o notă de dezavuare a acestei practici apare în revistele literare (au fost însă şi redactori-şefi care au refuzat publicarea ei!), însă Barbu nu este exclus din Uniunea Scriitorilor, aşa cum ceruseră unele voci. Dimpotrivă, ameninţările din scrisoarea trimisă la Uniune încep să se concretizeze. Cei care au contribuit la demonstrarea şi sancţionarea plagiatului aveau să afle neîntîrziat de ce „mijloace dispunea“ Barbu. Colecţia revistei *Săptămîna* din anii '79-'80 păstrează articolele în care Nicolae Manolescu este acuzat, la rîndul lui, de plagiat... în care el şi Mircea Iorgulescu sînt calificaţi de „trădători“ „în slujba unui post de radio anticomunist“, în care lui Mircea Zaciu, a cărui intervenţie în cadrul reuniunii Uniunii Scriitorilor a avut o greutate semnificativă în sacţionarea plagiatului, i se pune în spate păcatul de a se fi opus revenirii lui Lucian Blaga în viaţa literară etc. Calomniile depăşesc imaginaţia şi domeniul zvonurilor. Degradarea climatului literar, la care se ajunge în urma atacurilor lansate de *Săptămîna,* este deplînsă de Mircea Iorgulescu care adresează, pe 21 februarie 1979, o scrisoare de protest Uniunii Scriitorilor: „Climatul etic este afectat în mod îngrijorător – spune el – viaţa literară este deformată, se creează, poate involuntar, însă cu efecte ce nu ne pot lăsa indiferenţi, o atmosferă de suspiciune în jurul profesiunii atît de nobile de scriitor. «Metodele» şi practicile folosite de *Săptămîna* prejudiciază întreaga activitate creatoare din România Socialistă, ne situează, pe noi toţi, într-o perspectivă degradantă.“

Lucia Dragomir *este autoarea unei teze de doctorat cu titlul* Une institution littéraire entre exigences artistiques et commande politique. L'Union des Ecrivains de Roumanie à l'époque communiste, *susţinută în 2005 la EHESS, Paris.*

© V. Dorolţi

DILEMARH

ARHITECTURĂ, URBANISM, SPAȚIU PUBLIC

un supliment editat de **Dilema veche** în colaborare cu **Ordinul Arhitecților din România**

Ana Maria ZAHARIADE

Victoria lui Don Quijote

– o poveste despre consecvență și despre forța viselor imposibile –

În ajunul Crăciunului din 1999, mă aflam la Hamburg: o seară organizată de Societatea arhitecților, toate „numele mari“ ale lor erau acolo. Împreună cu Vladimir Slapeta (istoric de arhitectură ceh, un familiar al mediului arhitectural german – ca și tatăl său, exponent al avangardei), am ajuns apoi la petrecerea de Crăciun a atelierului Bernhard Winking, unul dintre aceste nume. Vedeam pentru prima oară un atelier mare de arhitectură. Tocmai cîștigaseră un important concurs. Multe proiecte, studii, bucurie, încredere; eram în altă lume! Din acea lume, un tînăr (încă student) mi-a vorbit de România, de taberele de vară *(workshop*-urile) cu studenții-arhitecți de la Cluj, de transformarea unei case de țară într-un fel de „academie“ unde discută despre oraș, unde visează despre ce s-ar putea face pentru oraș... Așa l-am cunoscut pe Franz Ullrich.

N-am fost niciodată lipsită de optimism și nici de entuziasm pentru cauzele pierdute, așa cum n-am fost niciodată defetistă (cu atît mai puțin în acel moment), dar, ascultîndu-l, spiritul Crăciunului mi-a fost destabilizat de o undă de scepticism. Nu știam nimic despre Franz Ullrich și destul de puțin despre ce se întîmpla la Facultatea din Cluj, dar știam deja prea multe despre rezistența (vezi opoziția) la schimbare de la noi – în învățămînt, în arhitectură, oriunde... M-a emoționat (așa cum mă emoționa și încă mă emoționează orice interes sincer al unui occidental față de realitatea românească), i-am urat din toată inima mult succes, dar am crezut (cu amărăciune) că nu voi mai auzi niciodată de el/ei.

M-am înșelat. În 2002 pregăteam o comunicare despre dezvoltarea arhitectural-urbanistică românească a ultimilor cinci ani, pentru un congres al Architektur Zentrum Wien. Cu cinci ani înainte, vorbisem despre dilemele și dificultățile tranziției și găsisem, printre puținele construcții noi, cîteva „semne“ promițătoare. Nu mai puteam vorbi în același ton (deși cam aceeași tranziție persista obstinat); obiecte „prezentabile“ apăreau ici și colo; se construia deja mai mult, dar fenomenul era încă dezarticulat, aparent întîmplător; „întreobiecte“, orașul, oamenii, ideile profesionale pluteau eratic, mai degrabă îndepărtîndu-se decît coagulîndu-se; căutam cu înfrigurare „semne“ ale unei coerențe cu scop. Atunci l-am reîntîlnit pe Franz Ullrich, alături de Michael Buck, Torsten Wild și Eugen Pănescu, toți foști „visători“ ai taberelor de vară de la Tăutelec (Bihor). Acum, arhitecții (Ullrich este și *Baumeister* al landului Bavaria) fondaseră Planwerk; susținuți de foștii lor profesori (Vasile Mitrea, Bernard Winking, Adrian Borda, Șerban Țigănaș ș.a., pe care îi rog să mă ierte, dacă i-am uitat), făceau deja ceea ce foarte puțini alții făceau în România.

Între morală și „tehnică“

În fond, ce făceau și ce face Planwerk altfel decît orice alt atelier de urbanism? Pentru a răspunde, n-am să fac prezentarea critică a proiectelor lor, ci am să spun cîteva lucruri despre sensul, miza și dificultățile proiectului contemporan de urbanism (ceea ce îi va supăra probabil pe mulți urbaniști care țin să se înfășoare într-un exclusivism pernicios).

„Trăim într-o epocă în care ordinea morală e înlocuită de cea tehnică – orașul, teritoriul, ocuparea și edificarea spațiului sînt reglementate «tehnic». Dar drumul străbătut de gîndirea urbanistică în lume măsoară și încercarea de a introduce în ordinea «tehnică» o anumită dimensiune morală/etică.“

Ne găsim de ceva vreme într-o epocă în care ordinea morală e înlocuită de cea tehnică (sau, mai bine zis, cele două „ordini“ și-au schimbat radical ponderea în favoarea ultimeia): orașul, teritoriul, ocuparea și edificarea spațiului sînt reglementate „tehnic“. Din 1967, cînd inginerul Cerda a pus bazele disciplinei, gîndirea urbanistică încearcă să găsească și să aplice „legile“ edificării, ale modului în care oamenii își ocupă (sau trebuie să-și ocupe?) spațiul; caută să dea coerență „tehnică“ spațiului construit, în relație cu cel natural, cu modul de viață al celor care îl locuiesc, cu dinamica nevoilor sociale și individuale, cu posibilitățile materiale, cu timpurile și tot ce presupun ele. Disciplina devine din ce în ce mai complexă, în permanentă reajustare (auto)critică, pornește de sub pămînt și țese deasupra lui formele orașului, infrastructuri și echipamente diverse, creează oportunități de viață și dezvoltare. Ea se transpune finalmente în forme, dar – pînă acolo – în reglementări și, mai ales, în strategii capabile să pună împreună nevoi, posibilități materiale, viziuni prospective, forme construite și naturale, oameni obișnuiți și decizii politice.

De fapt, spațiul urbanistic contemporan este (sau trebuie să fie și încearcă să fie) un „spațiu public“, atît în sens de spațiu al dezbaterii pentru binele comun, cît și în sens de spațiu fizic. Iar drumul străbătut de gîndirea urbanistică în lume – de la caracterul strict reglementar către o dimensiune „operațională“, strategică, participativă – măsoară (printre multe altele) și încercarea de a introduce în ordinea „tehnică“ o anumită dimensiune morală/etică.

Or, la noi, tocmai gîndirea strategică, cea care trebuie să adune profesioniștii, locuitorii, investitorii, politicul și administrația într-o dezbatere deschisă spre binele public, nu a avut cum să se construiască în cei 45 de ani de dictatură. Și profesiunea în sine a avut apoi nevoie de timp pentru a se reorganiza, în noile condiții ale societății democratice în naștere grea. În schimb, aceiași ani au făcut ca politicul/administrația să se fi obișnuit că „știe urbanism“ și să continue să vrea să dicteze. Mai intervine și partea general-ingrată, a disciplinei: proiectul de urbanism nu are vizibilitate imediată (precum obiectul de arhitectură) și nici nu este ușor inteligibil; este adesea foarte tehnic, se exprimă prin reglementări și tot felul de legi specifice, care sînt frecvent percepute ca opreliști/constrîngeri inexplicabile. Așa că, „spațiul public al urbanismului“ lipsește, viziunea (cînd există) rămîne absconsă și departe de oameni, dimensiunea morală/etică este înăbușită sub cifre, hotărîrile sînt adesea arbitrare sau de un pragmatism prea imediat.

Proiectul Planwerk umple un gol

Aici intervine Planwerk. Etimologic, numele vorbește despre ce și cum fac, și de unde au plecat (de la Planwerk-Berlin și părintele lui fondator, Hans Stimmann). Proiectele lor sînt în primul rînd o metodă, un mod de lucru care acoperă această zonă descoperită: dimensiunea tehnică/pragmatică (departe de a fi absentă, din contră, jucînd un rol foarte important) e completată de curajul observației directe și de bun-simț și de dialogul cu oamenii, atît locuitori, cît și administratori ai orașului. Poate că, văzut direct în finalitatea lui, rezultatul să nu fie un proiect spectaculos; el este însă un proiect fundamentat pe actualitatea specifică a orașului postcomunist, pe contactul direct cu locuitorii, cu obișnuințele și proiecțiile lor, pe o viziune realistă de dezvoltare, pe parteneriate public-privat, pe fezabilitatea strategiei care decurge în consecință. Ceea ce face ca, prin discuții (a căror întindere mi-e greu să mi-o imaginez, așa cum mi-e greu să-mi imaginez și rezistență la această întindere), proiectul să fie înțeles, acceptat și însușit de autorități și de locuitori. Proiectul Planwerk devine astfel complementul care lipsește reglementărilor în vigoare; proiectul Planwerk nu se ocupă numai de spațiul public, el *este* „spațiu public“. Iar necesitatea umplerii acestui gol se poate măsura în distanța dintre visurile studențești de vară de la Tăutelec și recunoașterea echipei prin premii acordate atît de asociațiile profesionale, cît și de administrația centrală de stat.

„Proiectul Planwerk nu se ocupă numai de spațiul public, el* este *«spațiu public».“

Felul în care Planwerk a știut să se facă auzit și recunoscut este – după știința mea – unic în România de azi. Este dovada că un mic proiect țesut din vise, și aparent sortit înecării în scepticismul local, se poate transforma prin consecvență (dar și, ca și în alte zone ale vieții noastre de tranziție, prin deschiderea europeană și susținerea din această direcție, ceea ce tot consecvență înseamnă) într-o „instanță“ solidă. Într-o țară în care înțelepciunea populară ne amintește asertoric și descurajant că „numai boul e consecvent“, faptul că inteligența consecventă a „visului pentru noi toți“ poate să-și găsească locul este, într-un anume fel, victoria tardivă a cavalerului de la Mancha. *Pourvu que ça dure!*

Pentru redescoperirea spaţiului public

Planwerk este un birou de arhitectură din Cluj, din care fac parte arhitecţii Tiberiu Ciolacu, Tudor Pănescu, Eugen Pănescu, Şerban Ţigănaş, Oana Stăncioiu, Bogdan Sângeorgean. Le-am adresat cîteva întrebări din partea suplimentului *Dilemarh*.

Sînteţi cunoscuţi nu doar pentru activitatea voastră în arhitectură şi urbanism, ci mai ales pentru complementarea acesteia cu un efort intens de mediatizare, cît şi cu o metodă (devenită celebră) de inoculare a proiectelor voastre diferitelor municipalităţi. Această alăturare a celor trei registre a devenit în scurt timp un sistem operativ integrat, a cărui unitate este asigurată de două principii – transparenţă şi mediere – şi prin care activitatea de urbanist sau architect s-a îmbogăţit, devenind ceea ce vom încerca să consacrăm aici ca fiind „munca cu oraşul". Spuneţi-mi, mai întîi, care au fost motivele care au făcut necesară această transformare?

În interiorul instituţiilor administrative, întîlneam, de cele mai multe ori, două unghiuri de înţelegere a oraşului, necomunicante, paralele. Pe de-o parte, angajaţii primăriilor păreau, la începutul anilor 2000, depăşiţi de primele semne ale unei explozii imobiliare. Abordările uzuale erau de tip „gospodăresc", adică reacţii pe limita improvizaţiei la oportunităţi sau crize de moment. Proiecţiile de viitor erau cu bătaie scurtă şi părea atunci foarte greu de spus dacă oraşul are o direcţie şi care ar trebui să fie aceea. Pe de altă parte, erau documentaţiile de urbanism (în speţă Planul Urbanistic General), lucrări vaste, elaborate de specialişti pentru specialişti, fără îndoială corecte, dar de-a dreptul ermetice şi nerelevante pentru cei care ar fi trebuit să le transforme în realităţi. Articularea coerentă şi convingătoare a unor politici urbane are însă nevoie de ambele: angajament politic şi civic şi instrumente specializate. Atît timp cît cele două duc existenţe paralele, oraşele navighează în derivă, în timp ce planificările urbanistice rămîn simplă birocraţie.

Ieşirea în lume

Puşi în faţa acestor probleme, care au fost instrumentele cu care aţi lucrat? Aş dori să începem cu metodele de mediatizare pe care le-aţi folosit. În ce a constat munca cu marele public?

Prima „ieşire" în public a fost, de fapt, o invitaţie de a ni se vizita biroul de pe Tipografiei, în primăvara lui 2002, un fel de zi a uşilor deschise. Invitaţia, de altfel onorată timid, expoziţiile de mai tîrziu, periodicele noastre (numite buletine) sau apariţiile în publicaţii sînt încercări de a munci nu numai asupra oraşului, ci şi, în egală măsură, împreună cu oraşul. Una dintre expoziţii a fost găzduită de o cafenea literară, un loc pe pereţii căruia vedem de obicei grafică, fotografie sau pictură. Timp de o lună, planurile oraşului au părăsit birourile Primăriei şi s-au instalat într-un mediu mai puţin formal dar, aşa cum s-a văzut, foarte receptiv. Urbanismul renunţa, pentru prima oară la Cluj, la izul birocratic, generator de restricţii, şi devenea un instrument interactiv, public, de înţelegere şi modelare a oraşului.

„Activitatea noastră trebuie înţeleasă numai în contextul ei concret, acela al oraşului postsocialist."

În ce a constat munca cu municipalitatea şi, mai departe, cu arhitectura?

Aşa cum spuneam, ceea ce lipsea erau în primul rînd viziuni comune asupra evoluţiei viitoare a oraşului. Strategiile de dezvoltare şi politicile urbane au la bază sau, mai bine spus, au ca punct de fugă astfel de „imagini călăuzitoare" (din germ. *Leitbild).* Scopul principal al colaborării noastre cu municipalitatea clujeană a fost tocmai stabilizarea unor astfel de imagini în conştiinţa publică şi a administraţiei, vizualizarea concretă şi evaluarea diverselor scenarii de transformare, pe termen mediu şi lung, a oraşului. „Ilustrarea urbanistică" de pildă, un instrument instituţionalizat între timp, a apărut din nevoia de a găsi un titlu unei astfel de vizualizări pentru Piaţa Gării din Cluj, lucrare care nu se încadra în categoriile de planificare existente la acea oră. Odată transpuse în imagini (planuri, scheme, ilustrări tridimensionale) sau traduse în termeni „extraprofesionali", viziunile urbanistice pot fi prezentate, discutate, negociate şi îmbogăţite. Prezentări publice ale proiectelor noastre, însoţite de mese rotunde pe care le-am iniţiat şi moderat împreună cu Primăria, au oferit platforme de dezbatere şi un limbaj comun reunind actori urbani, foarte diferiţi, în jurul unor teme de care toţi erau interesaţi. Pachetele de măsuri propuse pentru zone-cheie ale oraşului au avut la bază tocmai identificarea, preluarea şi medierea acestui set de interese complementare şi integrarea *input*-urilor specifice actorilor antrenaţi în dialog. Concluziile meselor rotunde au fost traduse înapoi în formule tehnice, adică în planuri. În concluzie, principalele puncte ale relaţiei cu administraţia au fost articularea unei viziuni comunitare asupra oraşului, prin dialog, şi facilitarea acestuia, prin „traduceri" succesive, prin schimbări de limbaj.

Credeţi că acest concept de lucru, pe care l-am denumit „munca cu oraşul", exista şi înainte?

Instrumentele noastre de lucru, conceptele, luate în sine, nu sînt nicidecum noi sau spectaculoase. Cele mai multe dintre ele fac parte, de mult timp, din practica curentă a planificării urbane în Europa. Cea mai mare parte a efortului nostru şi, în acelaşi timp, principalul aport al proiectului Planwerk este implantarea acestora, traducerea lor (la propriu şi la figurat) într-un mediu nepregătit politic, administrativ şi legislativ, aşa cum era cel românesc la sfîrşitul anilor '90. Activitatea noastră se singularizează şi trebuie înţeleasă numai în contextul ei concret, acela al oraşului postsocialist.

Calitatea spaţiilor publice

Faţă de momentul în care v-aţi început activitatea, ce s-a schimbat pînă în ziua de astăzi?

Simplificînd, putem spune că oraşele din România încep să aducă propria lor evoluţie sub control, ca pe un demers conştient şi planificat. În acelaşi timp, asistăm la accelerarea proceselor de dezvoltare. De ce? Odată cu apropierea lui 2007, se face simţită concurenţa pe piaţa locaţiilor de investiţii – atît între oraşe sau regiuni, cît şi în interiorul lor, de exemplu, între zonele centrale şi periferii sau între municipalităţi şi comunele alipite. Cu alte cuvinte, oraşele concurează pentru a atrage investiţii şi înţeleg că trebuie să pregătească un teren fertil şi condiţii avantajoase pentru a nu le pierde în faţa vecinilor interni şi, din ce în ce mai mult, externi. În al doilea rînd, oraşele, puse în faţa nevoii de a-şi afirma un profil atractiv pe piaţa de locaţii, descoperă treptat criterii noi capabile să le asigure un punctaj bun într-un *rating* urban din ce în ce mai exigent. Unul dintre criteriile care cîştigă teren în conştiinţa edililor, se referă la calităţi spaţiale, ecologice, ambientale, culturale, la atractivitatea ca reşedinţă, într-un cuvînt, la ceea ce am numi frumuseţea unui oraş. Atuuri economice sau infrastructurale singure nu vor mai fi suficiente cînd – să spunem – o companie internaţională se decide să stabilească filiale sau sedii într-un teritoriu nou. Calitatea vieţii, a mediului şi a serviciilor cîntăreşte din ce în ce mai mult în astfel de decizii. De asemenea, atragerea forţei de muncă calificate, a absolvenţilor, de exemplu, depinde de oferta culturală, de diversitatea şi intensitatea vieţii publice, a dotărilor de educaţie, sănătate etc. De aici pînă la tema calităţii spaţiilor publice nu mai e decît un pas. Din ce în ce mai multe administraţii locale fac acest pas.

Dacă focalizăm pe activitatea urbanistică a biroului vostru, observăm ca v-a interesat în special domeniul public. Aţi început cu o analiză generală a Clujului, în urma căreia v-aţi orientat către principalele puncte virale ale oraşului. De ce v-a atras exclusiv domeniul public şi care este importanţa spaţiului public pentru voi?

Disfuncţionalităţi sau conflicte în structura urbană, aşa cum apar în urma analizelor, nu ţin în mod necesar de o formă anume de proprietate sau tip de spaţiu. Domeniul public devine foarte important cînd se încearcă rezolvarea problemelor de mai sus. De cele mai multe ori, resursele bugetare reduse şi lipsa de experienţă în implementarea parteneriatelor public-privat, la scară urbană, fac din puţinele suprafeţe rămase în proprietate publică principalul capital sau teren de manevră al administraţiilor pentru intervenţii directe în oraş. Comparam, la un moment dat, acest tip de operaţiuni cu acupunctura – prin abordări punctuale în zone sensibile se pot crea impulsuri de dezvoltare pentru areale mult mai largi, ştiindu-se că investiţiile atrag investiţii. Aici apare valoarea „tactică" a acestor petice de teren public aflate în mijlocul oraşelor, suprafeţe virane, de multe ori, ansambluri sau incinte industriale abandonate, sau chiar străzi sau pieţe. O străduţă deblocată şi modernizată a reuşit, la Sibiu, să transforme în numai cîteva luni ruinele industriale riverane în sedii comerciale şi locuinţe de calitate. Pe de altă parte, tocmai în astfel de conjuncturi, ale unei dezvoltări rapide după reguli negociabile, spaţiul public apare ca fiind cel mai vulnerabil. În multe dintre proiecte, strada sau piaţa sfîrşeşte ca debuşeu anex investiţiilor riverane şi deci ca perdant sigur al balanţei de interese.

„Ca în acupunctură, prin abordări punctuale în zone sensibile se pot crea impulsuri de dezvoltare pentru areale mult mai largi, ştiindu-se că investiţiile atrag investiţii."

Aţi spus că spaţiul public este suportul urbanităţii, al spiritului democratic şi al societăţii civile. Puteţi dezvolta?

Ne-am rezuma la a face observaţia unui fapt evident: tabloul societăţii civile româneşti, lipsită de iniţiative consistente şi oarecum de vlagă, are în fundal spaţii publice deşertizate şi supraîncărcate ideologic (vezi Cluj). În plus, o societate care vede interesul public ca sumă a intereselor private şi atît, nu pare să mai aibă nevoie de locuri de întîlnire. În mod cert, oraşul nu poate supravieţui în lipsa spaţiilor publice.

Salvarea cartierului

Odată încheiată analiza generală, următorul pas l-aţi făcut în cartierul Mănăştur printr-o analiză mai amănunţită a cartierului, completată, de această dată, şi cu o serie de măsuri şi propuneri generice pentru intervenţii minimale care

ar putea schimba în mod radical faţa cartierului. Alegerea acestui cartier s-a bazat atît pe dorinţa de a rezolva nişte probleme, cît şi pe dorinţa de a exploata un potenţial deja existent. Care sînt problemele şi în ce constă potenţialul acestui cartier?

Statistici elaborate de UBB arată, pentru Mănăştur, densităţi record în Europa. În acelaşi timp, faptul că este cel mai mare cartier de blocuri din Cluj (90.000 de locuitori), apariţia şi evoluţia sa, precum şi unele particularităţi culturale care decurg de aici, fac din Mănăştur un fel de simbol şi în afara Clujului. Nu în ultimul rînd, cartierele de locuire colectivă sînt cele mai mari suprafeţe aflate în domeniul public. De aici a plecat – cred – ideea de a-l include printre *zoom*-urile studiului nostru despre Cluj. Atît problemele, cît şi potenţialele sale, în schimb, sînt aceleaşi ca ale majorităţii cartierelor din generaţia sa. Pe de-o parte, criza spaţiilor libere (deşertizare, parcări, mizerie etc.), tendinţe locale de *ghetto*-izare şi deficite la nivelul dotărilor, pe de altă parte, disponibilitatea crescîndă a locuitorilor de a-şi asuma spaţiile extraprivate (publice, semipublice, semicolective). Trei fenomene sînt interesante aici: o ieşire spontană, vernaculară din statutul de „cartier dormitor", prin multiplicarea ofertelor de activităţi şi animarea spaţiului public; grădinile „ilegale" pe domeniul public, ca semne ale dorinţei de extindere a locuinţelor în afară; migraţia celor înstăriţi spre dezvoltări imobiliare de periferie, care ascunde, pe termen mediu şi lung, riscul segregării sociale.

Odată constatate problemele, care au fost rezolvările propuse de voi?

Era vorba de măsuri minimale, care se cuplează tendinţelor pozitive, de care aminteam, şi care încearcă să valorifice resurse interne ale cartierului, precum disponibilitatea locuitorilor de a face ceva pentru a-şi îmbunătăţi mediul rezidenţial. Printre ele, cele mai importante se referă la spaţiile libere dintre blocuri, cele care astăzi suferă cel mai mult. Micile grădini „private", amenajate astăzi cvasiclandestin în jurul blocurilor, de către locuitori, sînt văzute ca mijloace optime de compensare a lipsei de spaţii verzi în cartiere şi, în acelaşi timp, ca *buffer* între spaţiul intim al locuinţelor şi cel public. Prin multiplicarea organizată a sistemului de parcelări pentru grădini, se pot decupa şi domestici părţi din *no-man's-land*-ul actual, acoperind în mare măsură dorinţa de a extinde locuinţele în afară, un motiv important al emigrării actuale către „vile". În contrapondere, spaţiile verzi publice, acum cu dimensiuni controlabile, sînt amenajate ca atare (legături pietonale verzi, terenuri de sport, locuri de joacă etc.), odată cu reorganizarea parcărilor. Nuclee suplimentare de dotări, de dimensiuni reduse, pot puncta principalele trasee interne.

„Tabloul societăţii civile româneşti, lipsită de iniţiative consistente şi oarecum de vlagă, are în fundal spaţii publice deşertizate şi supraîncărcate ideologic."

Continuînd bunul obicei pe care l-aţi deprins în Mănăştur în ultima perioadă, v-aţi îndreptat atenţia către spaţiile publice din centrul Clujului iar intenţiile voastre s-au concretizat într-un proiect numit „Măsuri şi idei pentru revitalizarea spaţiului public din centrul istoric al Clujului". De ce şi care

este importanţa acestor spaţii pentru Cluj şi oraş în general?

Proiectul de care amintiţi, precum şi unul similar desfăşurat paralel în centrul istoric al Sibiului *(Erlebnisraum Altstadt)*, propun pachete de măsuri pentru amenajarea unor puncte pietonale de pe traseele importante ale centrului, plecînd, la Cluj, de la reorganizarea circulaţiei în urma unui amplu studiu de specialitate, iar la Sibiu fiind parte a pregătirilor pentru anul 2007, cînd oraşul va fi Capitală Culturală Europeană. Cele două proiecte încearcă consolidarea unui model. Centrul Clujului este cunoscut pentru supracongestia aproape permanentă a traficului şi pentru lipsa pietonalelor. Prima fază a studiului se concentrează asupra zonei centrale unde, odată cu reorganizarea schemei de trafic, sînt desemnate străzi şi pieţe care urmează a fi parţial pietonalizate. Pentru aceste zone, sînt schiţate propuneri de utilizare şi amenajare, în încercarea de a oferi dezbaterii publice imagini şi idei asupra unui alt fel de atmosfere urbane. Atît la Cluj, cît şi la Sibiu, măsurile se concentrează asupra unor puncte-cheie unde, prin intervenţii minime, se pot obţine efecte importante. Proiectele sînt mai degrabă mici şi nespectaculoase – pavaje pentru pietonale, locuri de odihnă, terase sau copaci, un minicinema în aer liber etc. – şi mizează pe calităţile existente ale spaţiilor urbane. Neutralitatea formală a intervenţiilor lasă în primplan animaţia oraşului, „plictisul de calitate" – cum îl numea colegul nostru Benjamin Kohl.

Urbanism şi conştiinţă civică

Care sînt criteriile după care alegeţi aceste spaţii şi care sînt problemele cu care vă confruntaţi în reabilitarea lor? Cum ajută astfel de proiecte la formarea unei conştiinţe civice?

În foarte mică măsură, credem. *Formarea* unei conştiinţe civice are nevoie de mai multe lucruri şi de mai mult timp. Eşecul spaţiilor construite în a influenţa instantaneu astfel de procese este demonstrat de renumitele centre civice ale anilor '80, chiar dacă acestea aveau – să zicem – alt profil. Spaţiile publice de calitate nu oferă garanţia unei vieţi publice de calitate. Ele o fac însă posibilă sau, invers spus, o societate nu poate da seama asupra ei înseşi, nu poate gîndi şi acţiona liber, în spaţii restrictive, urîte şi deturnate ideologic.

În ce constă munca propriu-zisă la aceste spaţii?

În cea mai mare parte, este vorba despre spaţii reziduale sau impropriu folosite, dar valoroase prin poziţie, cu o semnificaţie în oraş şi configuraţie spaţială în sine. În al doilea rînd, alegem locuri care pot fi puse în valoare prin intervenţii minime – amenajările nu sînt menite a deveni atracţii în sine, ci a reîndrepta privirile orăşenilor către locurile pe care le parcurg zilnic (piaţete, străzi pitoreşti, Canalul Morii, fişii adiacente zidului medieval al Sibiului). Tocmai parcurgerea zilnică a oraşelor noastre aduce din ce în ce mai mult cu o cursă cu obstacole. Imaginea spaţiilor publice blocate de maşini, cu publicitate şi tarabe este prea bine cunoscută pentru a mai trebui descrisă. „Spaţiile verzi" sînt fie zone interzise, mărginite de alei şi garduri (nu călcaţi iarba!), fie cîmpuri de noroi şi gunoaie. De aceea, majoritatea proiectelor prevăd în primul rînd măsuri de eliberare, de deschidere şi defragmentare a spaţiilor. Accesibilitatea şi libertatea de mişcare şi de utilizare publică a acestor spaţii sînt deci principalele criterii de configurare. Tocmai pentru a avea aceste libertăţi însă, amenajările trebuie să includă şi să organizeze şi funcţiunile „nedorite" în centru: parcări, carosabile, publicitate. Negocierea unui echilibru între bucuriile pietonale şi răul necesar este principala dificultate a proiectelor, atît din punct de vedere spaţial-tehnic, cît şi politic. La acestea se adaugă, bineînţeles, şi lipsa de experienţă a tuturor actorilor implicaţi (proiectanţi, constructori, administraţie, comisii tehnice, societate civilă) nu atît în acoperirea sarcinilor de specialitate, cît mai mult în comunicarea între ei şi în coordonarea punerii în practică a măsurilor.

„O societate nu poate da seama asupra ei înseşi, nu poate gîndi şi acţiona liber în spaţii restrictive, urîte şi deturnate ideologic."

În ce stadiu este acest proiect în clipa de faţă?

În timp ce studiul de optimizare a circulaţiei pentru Cluj a intrat în a doua fază, concluziile celei dintîi se materializează deja în planificări urbanistice sau în planuri de amenajări. Realizarea unui parcaj public în vecinătatea Primăriei oferă ocazia reamenajării în paralel a scuarului public din faţa Bibliotecii Universitare. Aici sînt prevăzute să apară o piaţă de flori, suprafeţe pietonale extinse şi, poate – o premieră în oraş – piste rezervate bicicliştilor. O altă consecinţă a studiului de trafic este decizia de realizare a primei zone pietonale a oraşului. Între decembrie şi martie, Primăria clujeană a organizat un concurs de idei pentru amenajarea Pieţei Unirii (cea cu statuia lui Matei Corvin) şi a Bulevardului Eroilor, ambele urmînd a fi eliberate în mare parte de traficul auto. Juriul concursului, alcătuit din specialişti şi din arhitecţi-şefi ai unor municipii, a desemnat propunerile noastre drept cîştigătoare, ele urmînd a fi realizate începînd cu acest an. La fel ca şi în proiectele mici, în piaţă şi pe bulevard *se face loc*. O zonare funcţională riguroasă asigură loc atît serviciilor clasice, care deservesc oraşul (comerţ, gastronomie, spectacol, publicitate), cît şi spaţiu de desfăşurare pentru societatea civilă, pentru activităţi spontane, întîlniri în oraş, sau pur şi simplu pentru banalul cotidian, gratis şi non-profit. Elemente vegetale şi apă, inserate cu precauţie, delimitează „slab" spaţii urbane, preluînd teme ce ţin de evoluţia locului: grădina bisericii ca insulă în piaţă, „linia apei" pe bulevard, aliniamente de platani.

a consemnat Alexandru BELENYI

Şerban ŢIGĂNAŞ

Ordinea arhitecţilor

– despre conflictul de interese –

Dincolo de denumirea cu iz masonic sau cavaleresc, cum sună în urechile unora, Ordinul Arhitecţilor din România este o structură necesară, care se confruntă nu numai cu problemele profesiei, dar şi cu cele ridicate de impactul acesteia în noua configurare a societăţii româneşti. Înfiinţarea Ordinului în 2001 a fost un moment mai mult decît important pentru arhitectura românească, chiar dacă acest lucru nu s-a văzut imediat în efecte asupra spaţiului construit. De ce important? Pentru că astfel a apărut o reglementare legală a contextului exercitării profesiei, cu puţină vreme înaintea declanşării *boom*-ului în construcţii şi a efervescenţei investiţiilor imobiliare generalizate. Ordinul a oferit un pol opozabil tentativei de control guvernamental asupra domeniului construcţiilor, a început să tulbure cooperativele „public-private" de atribuire, proiectare şi realizare a investiţiilor şi a redefinit ceea ce înseamnă o profesie liberală, bazată pe competiţie, concurenţă, reputaţie şi drepturi de autor.

La început, inerţia s-a dovedit mare. Pe ce şi-au construit mulţi afacerile sau un nou statut în tranziţia la „capitalism *reloaded*"? Pe conflictul de interese, pe influenţă şi trafic de influenţă, pe control şi monopolizare, toate acestea fiind la ordinea zilei la data apariţiei Ordinului şi începerii organizării profesiei. Nu cred că este arhitect român care să nu ştie de licitaţii aranjate, atribuiri de lucrări în condiţii discutabile, direcţionări de comenzi de arhitectură către anumiţi arhitecţi şi firme sau tratament diferenţiat în sesiuni de avizări de diferite genuri. Iată cîteva tipuri, care au făcut carieră.

Arhitectul „doi într-unul"

Este cel care lucrează într-o instituţie de proiectare, dar, datorită marii sale valori şi capacităţi, activează şi în nume propriu, de multe ori deturnînd clienţii propriei firme la care este angajat sau pur şi simplu sprijinindu-se pe infrastructura acesteia. Desprinderea de firma-umbrelă se face atunci cînd arhitectul prinde un contract suficient de mare ca să-şi contureze definitiv propria afacere.

Arhitectul „arbitru şi jucător"

Este poate cea mai răspîndită prezenţă conflictuală în practica privată şi în poziţii de avizator în comisii ale administraţiei centrale sau locale. Criza de personalităţi şi precaritatea economică fac ca, în majoritatea comunităţilor, arhitecţii cei mai activi pe piaţă să fie şi cei care pun condiţii sau resping, în diverse comisii, lucrările concurenţilor lor, fără ca acest lucru să ridice măcar semne de întrebare asupra conflictelor de interese. Cariera în administraţie nu este, la ora actuală, o opţiune economică atractivă pentru reprezentanţii unei bresle liberale cu mare căutare în România de azi, cu excepţia obţinerii unor avantaje datorate acestor poziţii. Şi cazurile sînt nenumărate. Sînt notorii personalităţi care domină oraşe sau judeţe, fiind implicate direct sau mai puţin direct în principalele proiecte sau în direcţionarea lor spre firme favorizate.

Arhitectul „profesor prea competent"

Este un alt tip, şi poate fi întîlnit în centrele universitare cu şcoli de arhitectură. „Învăţ pe alţii şi deci sînt mai bun decît alţii" – ar fi filosofia după care funcţionează acest tip de confuzie la nivel individual şi instituţional. Distincţia dintre un profesor bun şi un arhitect bun este încă greu de făcut de către mulţi. Facultăţile de arhitectură şi cadrele didactice îşi doresc şi piaţa de proiectare, în care încearcă să se poziţioneze ca deţinători de avantaje faţă de cei care nu activează în educaţie. E o formă tristă de concurenţă neloială foarte prezentă în anumite zone.

Arhitectul „din tată-n fiu"

Cum să nu calci pe urmele părintelui de succes, mai ales dacă acesta deţine o funcţie administrativă sau politică şi poate să compenseze lipsa de experienţă sau reputaţie în piaţă? Cum să nu îţi construieşti o firmă de succes, avînd pe cineva din familie care îţi plasează lucrări sau măcar îţi ţine partea în avizări? Cunoaşteţi modelul „ea la primărie şi el la S.R.L."?

Arhitectul „ieftin şi bun"

Este cel care îşi „scurtează" prestaţia sistematic, făcînd economie mascată de mijloace şi lucrînd la niveluri de onorarii care nu pot fi refuzate de clienţi. Este cel care a descalificat o întreagă breaslă prin lucrări superficiale, pe hîrtie, neurmărite în execuţie, nefinalizate şi, într-un cuvînt, ratate. Totuşi, societatea românească îl caută şi îl găseşte mereu, avînd parcă foarte mare nevoie de el.

„Ce vrea Ordinul? Un cadru echitabil de exercitare a profesiei, în care fiecare arhitect să fie un sportsman."

O organizaţie-partener

Ordinul s-a configurat ca fiind al tuturor arhitecţilor. Cei care sînt tipologizaţi mai sus sînt deranjaţi de identificarea incompatibilităţilor, de codul etic şi de măsurile disciplinare care îi pot atinge, cei care nu sînt în astfel de situaţii sînt deranjati că există ceilalţi sau că nu sînt printre ei. Bineînţeles că mai există şi alţii, dar sînt foarte ocupaţi să fie arhitecţi şi nu li se aude vocea, sau pur şi simplu nu comentează. Tipic românesc, am spune.

Ce vrea Ordinul? Un cadru echitabil de exercitare a profesiei, în care fiecare arhitect să fie un sportsman. Se doreşte ca arhitectura să se practice în condiţii similare de concurenţă în toată ţara, fiind benefică competiţia deschisă şi inacceptabilă protecţia locală de orice fel. E adevărat că mulţi dintre noi sîntem încă deranjaţi de străinii care cîştigă proiecte în aria noastră de activitate. Ordinul trebuie să asigure echidistanţa totală faţă de identitatea arhitectului. Cele mai importante principii aplicate de preşedintele Şerban Sturdza, de la înfiinţarea Ordinului, sînt legate de descentralizarea conducerii Ordinului către autonomia filialelor, de a-şi organiza cît mai bine existenţa curentă.

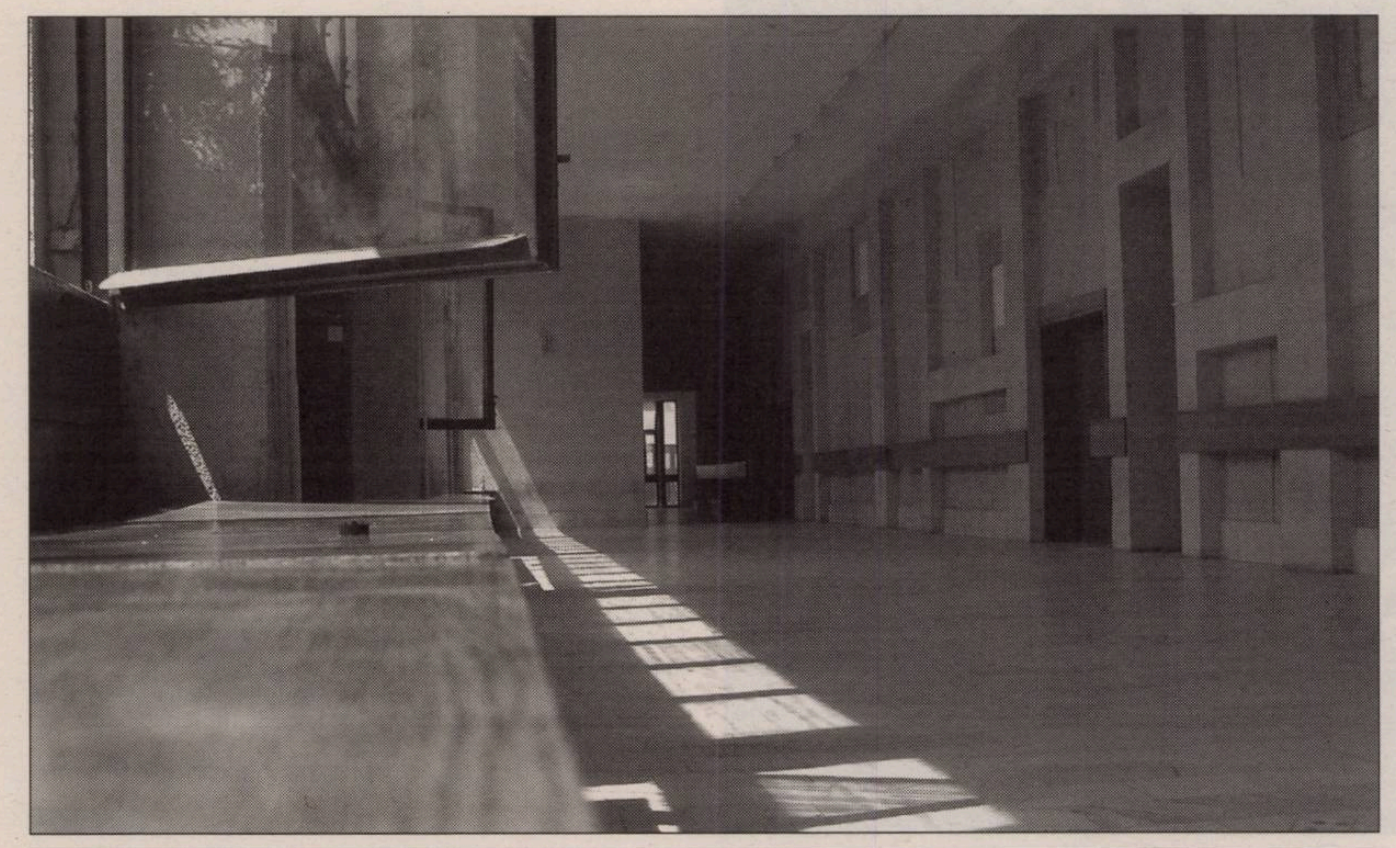

Conceptul de organizaţie-partener, asociată la tot ce are sens în legătură cu arhitectura bună, este cel care s-a încercat pînă acum. E adevărat că atît arhitecţii, cît şi societatea aşteaptă mai mult o entitate salvatoare, care să facă curăţenie şi să instaureze, începînd de mîine, un spirit anglosaxon deplin şi impecabil. Ordinul s-a confruntat cu două reacţii explicabile în contextul centralismului care a impregnat societatea comunistă: una împotriva controlului, derulării şi deciziilor operate exclusiv de la Bucureşti, a celor care nu trăiesc şi activează în capitală, şi alta a unora din Bucureşti, cu tendinţa de a-şi extinde activităţile curente către reprezentarea întregii bresle. Ordinul a încercat să structureze palierele de activitate şi reprezentare, dar confuzia şi dorinţa de dominare sau completa independentizare încă persistă. E poate una din temele cele mai importante pentru viitor.

Cenzor sau arbitru elegant?

Ce aşteaptă arhitecţii de la Ordin? Întrebare frecventă, firească, dar denotînd în mod cert o anumită lipsă de cultură a organizaţiei, dacă te gîndeşti că Ordinul trebuie să fie un prestator de servicii echivalente cotizaţiei plătite. Arhitecţii aşteaptă să fie apăraţi, ajutaţi şi promovaţi. Toate acestea ţin de fapt de liberalismul profesiei şi de felul în care te exprimi într-un mediu concurenţial. Se conturează două direcţii pentru care optează cei mai mulţi arhitecţi, fie că sînt implicaţi în conducerea Ordinului la diferite niveluri, fie că sînt doar membri. O parte reclamă nevoia de autoritate şi intervenţie în cazurile de nerespectare a condiţiilor deontologice pentru concurenţă, dobîndirea lucrărilor şi altele. De asemenea, sînt voci care cer Ordinului să acţioneze ca o autoritate, în deciziile legate de arhitectură şi urbanism, în diferitele comunităţi, să inspecteze şi să sancţioneze orice deviere de la prescripţiile profesiei. O altă parte este de părere că totul trebuie să se desfăşoare pe baza premisei conştiinţei profesionale, Ordinul fiind un arbitru elegant, preocupat mai ales de reprezentarea în exteriorul breslei, construirea reputaţiei sociale a profesiei şi participarea la construcţia socio-culturală. Concluziile momentului mi se îndreaptă către nevoia de echilibru, autonomie şi parteneriat pozitiv. Nu văd ordinul ca un element rezistent, permanent în opoziţie, cenzor şi apărător, ci mai degrabă ca un constructor sau, de fapt, arhitect al profesiei.

„Nu văd Ordinul ca un element rezistent, permanent în opoziţie, cenzor şi apărător, ci mai degrabă ca un constructor sau, de fapt, arhitect al profesiei."

Ce se poate întîmpla? Instituţia Ordinului Arhitecţilor din România este deja o autoritate văzută de mulţi fie ca posibil oponent, adversar sau, pur şi simplu, interferent în derularea afacerilor de orice fel din construcţii. Alţii o văd ca o rampă pentru consolidarea poziţiei personale, uneori inconsistentă doar prin portofoliu propriu. Dorinţa de a ocupa funcţii la nivel local sau central în Ordin se manifestă firesc şi intens. Riscul momentului este acela de a fi anexat sau amestecat în interesele altor instituţii şi persoane. Acesta este motivul pentru care Ordinul nu trebuie condus nici de cei mai activi arhitecţi în căutare de piaţă, nici de cei implicaţi în administraţia locală sau centrală, de importanţi rectori sau decani ai învăţămîntului de arhitectură, de inspectori sau directori. Ordinul nu trebuie să aibă lideri angajaţi politic, deci dependenţi de jocurile partidelor lor, dar nici personalităţi marionetizabile ale profesiei.

A doua filială, ca mărime

Ce e specific la Cluj şi în filiala Transilvania? Transilvania (care este, după Bucureşti, cea mai mare filială ca număr de membri, alăturînd clujenii, bistriţenii, pe cei din Alba Iulia şi pe cei din Sălaj) a avut un curs echilibrat, fiind prezentă ca filială în oraş, în reţea şi în conducerea superioară a Ordinului. În aceşti primi cinci ani de organizaţie, s-a detaşat o preocupare extensivă pentru evenimentul polarizator: expoziţii, parteneriate pentru evenimentele studenţeşti, cîteva mese rotunde şi o liniştită colaborare între cei din cele patru judeţe, altfel foarte diferite ca situaţii profesionale. Poate prea puţină dezbatere publică, cîteva momente de tensiune pînă la scandalul de presă, deşi limita definirii acestei situaţii e atît de vagă. Din păcate, am avut un preşedinte demisionar, dar poate că această situaţie ne-a condus la o nouă relaţie cu Primăria prin arhitectul-şef Adrian Iancu, împreună cu care am început să derulăm o consultare continuă, instituţionalizată, pe tema autorizării proiectelor, situaţie din cîte ştiu fără precedent în alte filiale.

La sfîrşit, dar nu în final, îmi plasez concluziile în cadrul unei vechi dileme: să fie oare arhitectul un Sisif modern, blocat în ascensor între etajele unui zgîrie-nori, sau un Manole, prea puţin meşter al proiectului propriilor aripi?

Aurora LIICEANU

Psihologia şi etica bîrfei

„Discreţia nu este partea cea mai bună a unei biografii“
Lytton Strachey, cf. Emrys Westacott

Există multe argumente susţinute de morala colectivă, după care bîrfa trebuie condamnată, amendată social şi descurajată educaţional. Dar există, dincolo de pierderea de timp, caracterul trivial, adesea răutăcios al bîrfei, şi un beneficiu alimentat de chiar toleranţa şi imposibilitatea criminalizării ei: bîrfa aduce cu sine o înţelegere mai profundă a naturii umane şi a felului în care este aranjată lumea. În acest sens, este plauzibil să acceptăm că a vorbi despre oameni – comportament care atît de adesea implică bîrfa – este o parte integrantă a „vieţii examinate“. Expresia îi aparţine unui etician al bîrfei, Emrys Westacott.

Cum puritatea morală este imposibilă, tot aşa şi bîrfa este posibilă, pentru că nouă, fiind fiinţe sociale, ne place tare mult să gîndim, să apreciem şi să vorbim despre oameni şi despre noi înşine. Dacă oamenii se ocupă cu vorbitul despre ei, despre alţii şi despre idei, primele două ocupaţii sînt favoritele noastre. Cel mai comun argument al celor care declară că resimt un dezgust instinctiv faţă de bîrfă este faptul că bîrfa este indezirabilă şi nepermisă pentru simplul motiv că problemele private ale altora nu sînt treaba noastră. Nu ne privesc pe noi. Acest argument se referă la faptul că bîrfa violează dreptul individual la viaţa privată. Dar dificultatea intervine – deşi acest drept este apărat de lege – cînd trebuie să stabilim ce constituie o violare a acestui drept. Datorită acestui lucru, bîrfa nu este un tabu. Nici un argument nu este destul de clar exprimat şi de puternic pentru a-i conferi bîrfei statutul de tabu şi a o exclude cu străşnicie din cetatea noastră. Din perspectivă psihologică, un individ care participă la o bîrfă, în cursul unei conversaţii, în doi sau mai mulţi, se bucură şi găseşte plăcut acest mod de petrecere a timpului. Plăcerea poate avea un grad de răutate, chiar de satisfacţie faţă de nefericirea, ghinionul, eşecul sau defectele altcuiva.

Mai mult decît atît, cînd bîrfim, cînd aflăm ceva care întinează reputaţia cuiva, cînd aflăm că acesta „nu este uşă de biserică“, trăim o senzaţie de putere atît faţă de cel bîrfit, cît şi faţă de cei care nu sînt în cunoştinţă de cele ce se discută. Satisfacţia de a deţine o informaţie este în sine gratificantă şi ea este cu atît mai mare, cu cît numărul celor cărora le livrăm informaţia, pe care în acel moment numai noi o ştim, este mai mare. În acel moment noi trăim statutul de „ales“.

Bîrfitul este chiar excitant pentru că subiectele de bîrfă se referă la lucruri inerent interesante, cum sînt sexul, banii şi puterea, toate acestea fiind universal valorizate. Dar, în multe cazuri, intensitatea excitaţiei, care acompaniază bîrfa, rezidă în ceea ce numim lucruri secrete. Acelaşi etician al bîrfei, mai sus menţionat, compară bîrfa cu *voyeurism*-ul. A şti ceva care se presupune că este necunoscut şi a vorbi despre lucruri care se sustrag ochiului public, despre care nu se vorbeşte este, în mod ciudat, excitant. Strania excitaţie „s-ar evapora“ dacă nu ar exista ingredientul numit secret, care stîrneşte reflex curiozitatea noastră.

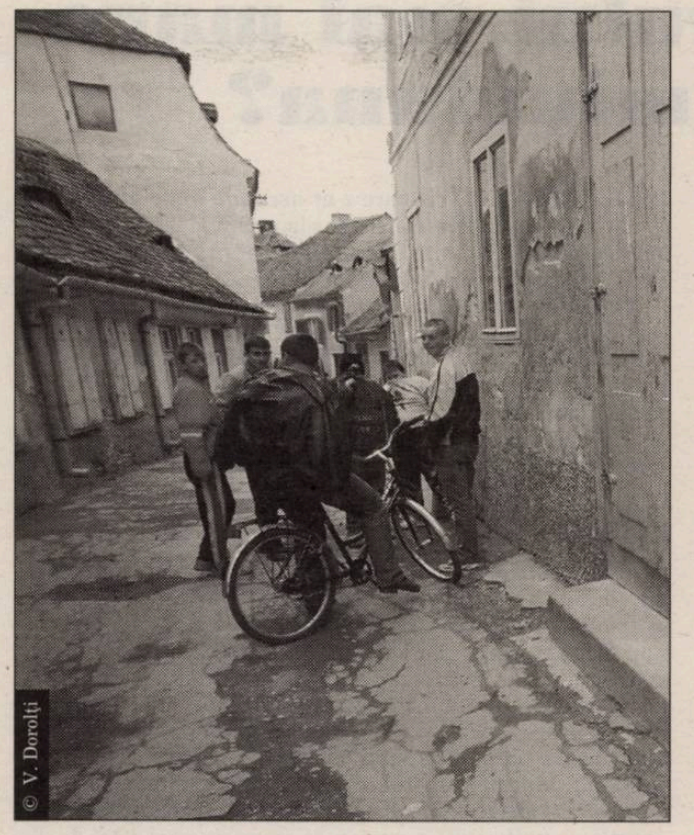
© V. Dorolţi

Henry Fielding spunea că „amorul şi scandalul sînt cei mai buni îndulcitori ai ceaiului“. Iar noi ne putem aminti de curiozitatea de a afla cu cine era Miţa în cuşetă şi de felul în care ne-am dezumflat cînd am aflat că Miţa este cu fratele ei. Replica „nu mai ai nici un haz“ este tot ce poate fi psihologic mai uman.

Poate cel mai interesant mecanism psihologic al bîrfei este *catharsis*-ul. Funcţia catartică a bîrfei se exprimă prin eliberarea unor sentimente/trăiri negative, ca furia, ura, frustrarea, dezamăgirea, invidia, dezgustul, resentimentele. În acest fel, bîrfa este terapeutică. Funcţia catartică, la unele comunităţi, este foarte ferm delimitată de orice nu este bîrfă. În Africa, aflăm că există populaţii în care bîrfa răutăcioasă este pedepsită prin tăierea buzelor sau chiar moarte, dacă ea are loc în afara unor timpi ceremoniali în cursul cărora exprimarea publică a emoţiilor negative este permisă.

Bîrfa este interesantă. Şi este interesantă pentru că chiar modul ei de realizare – conversaţia – reprezintă un aspect plăcut al vieţii de relaţie, o petrecere plăcută a timpului liber şi chiar „neliber“. Bîrfa, prin superficialitate şi trivial, este recreativă. Cînd vorbim despre firea oamenilor, despre comportamentul lor, defectele, plăcerile, iubirile, insatisfacţiile lor, noi devenim brusc interesaţi şi atenţi. Se ştie că vorbitul, trăncăneala, discuţiile ne ocupă cea mai mare parte a timpului, iar oamenii – prieteni sau semeni – au atît de multe părţi necunoscute, sînt imperfect ştiuţi şi cunoscuţi, nici complet previzibili, dar nici complet imprevizibili, plini de surprize, misterioşi, într-o măsură atît pentru alţii, cît şi pentru ei înşişi.

Bîrfa aduce cu sine cunoaştere umană şi măreşte expertiza socială. Natura umană este, în fond, cel mai fascinant lucru pentru oameni. Prin bîrfă, ne lărgim criteriile percepţiei, ne construim comparaţiile sociale şi realitatea care ne înconjoară. Altfel, de ce am declara, adesea, cu satisfacţia cunoaşterii „mare-i grădina lui Dumnezeu!“, înţelegînd că grădina nu are flori, ci oameni.

O lume fără secrete nu este posibilă, dar nici de dorit. În psihologie, pentru a ilustra percepţia de sine şi cea a altora despre noi, folosim fereastra lui Johari, cu patru căsuţe, ca o matrice, dată de două variabile: noi şi alţii. Una dintre căsuţe se referă la faptul că există informaţii despre noi pe care doar noi le ştim, inaccesibile pentru alţii. Este lumea secretelor de sine, a secretelor personale, un geam închis altora. Dar există şi un geam închis nouă, pentru că alţii ştiu, gîndesc, văd lucruri despre noi, inaccesibile nouă înşine. O lume ideală fără secrete, în care relaţiile, intenţiile, motivele, aspiraţiile, acţiunile, gîndurile noastre, ale tuturora sînt „deschise“ tuturor – ca nişte ferestre deschise – nu este posibilă, dar nici de dorit.

În lumea noastră, secretele, mai ales ale celor care deţin putere, bani, faimă, atrag instinctiv curiozitatea celorlalţi şi tind să ajungă, graţie interesului nostru, bun public. Bîrfa funcţionează ca un instrument în relaţia noastră cu cei care domină prin putere, indiferent de tipul de putere. Desecretizarea exprimă un aspect al democraţiei. Nepotismul, banii cîştigaţi netransparent – dubios, altfel de ce ar fi secret? –, conflictele de interese, beneficiile ţinute secret etc. exclud pe unii oameni, necesitînd control asupra naturii umane şi anularea unor graniţe invizibile.

Desigur că importante sînt relaţia între cel care bîrfeşte şi cel bîrfit, gradul de intimitate şi loialitate, consecinţele celor dezvăluite, dar şi relaţia între cel care bîrfeşte şi auditoriul său.

Interesul recent pentru studiul bîrfei porneşte de la recunoaşterea caracterului ei ambivalent: bîrfa este negativă, dar are şi efecte benefice, iar adesea judecata morală este mult prea complexă. Oricum, balanţa pare să se încline în favoarea bîrfei, atît la nivel social, cît şi la cel individual. Judecînd lucid şi luînd în consideraţie natura umană, ar trebui poate să fim mai puţin dispuşi s-o punem la zid şi mai dispuşi să nu ne culpabilizăm cînd bîrfim. Şi, mai ales, să nu fim ipocriţi.

Mircea KIVU

Zvonuri cu substrat prezidenţial

Lunea trecută, la începutul zilei, fluxurile de ştiri lîncezeau ca întotdeauna după un week-end fără focare de aviară, inundaţii spectaculoase sau declaraţii „orbane“. Vestea îmbolnăvirii preşedintelui a picat ca o mană cerească pentru redactorii care se chinuiau să găsească o convocare mai cu ştaif la o procuratură, o gîlceavă cît de cît picantă pe culoarele Parlamentului, un accident mai cu tîlc pe şoselele patriei. Fericiţi ştiriştii de serviciu, mai ales că urma o conferinţă de presă ţinută de doctorul Oprescu, personaj slobod la gură şi degrabă vărsător de subînţelesuri haioase.

Pînă seara, carele de reportaj au zbîrnîit, talk-show-urile au vociferat, publicul a aflat ce este şi la ce serveşte o hernie de disc; că nu se vindecă fără operaţie – dar că se poate opera cu laparoscopul (aici au fost nişte dispute, unele şcoli de gîndire susţinînd să se acţioneze la paroscop); că oricum preşedintele va fi înapoi la lucru după 48 de ore, după ce se va fi operat la Universitar.

Mai pe înnoptat, lucrurile s-au complicat, căci a apărut o a doua comisie (unii zic că asta era prima, cea dinainte fiind necostituţională), care a zis că operaţia nu trebuie făcută la Universitar (unde mişună microbii prin blocul operator), ci la Bagdasar (unde e cel mai mare chirurg obosit din ţară), dar că, de fapt, va avea loc la Viena, unde sînt cele mai tari laparoscoape (sau medicii cei mai tari la paroscoape). Alte care de reportaj, alte talk-show-uri, alţi experţi. Şi-au expus punctele de vedere tot felul de persoane competente – medicul lotului de gimnastică, o doamnă care se operase de hernie acum trei ani, meşterul care zugrăvise blocul operator, un domn care tocmai trecea pe acolo. S-a glosat enorm pe tema salamului cu soia (varianta „noi ne operăm cu bisturiuri neaoşe“), nimeni n-a întrebat dacă într-adevăr nu există în ţară săli de operaţie aseptice, care e numărul legii ce reglementează alcătuirea comisiei care decide soarta demnitarului bolnav, nici dacă de fapt, existau alternative.

A fost o zi în care densitatea de informaţii contradictorii pe minut s-a situat cu mult peste media naţională. Subiectul avea, ce-i drept, toate datele necesare captării atenţiei: era despre preşedinte, era cu boală, era ceva şi cu meciul Nicolăescu-Oprescu. Problema era că faptele cunoscute erau din cale-afară de puţine. Nici Administraţia Prezidenţială, nici Ministerul Sănătăţii nu se osteniseră să prezinte o versiune „solidă“ a situaţiei. Dar nici presa nu a excelat în eforturi de a obţine informaţii specifice. Contrazicerile dintre cele două comisii medicale au fost discutate prin prisma unui mai vechi conflict politic, în loc ca cineva să se intereseze care este procedura legală (în măsura în care aceasta ar exista). Faptul că cineva (Sorin Oprescu) a convocat o conferinţă de presă a scutit redactorii de ştiri de a se întreba dacă aceasta este sursa oficială.

Prin definiţie, zvonul este o formă de comunicare (şi, într-un sens, de producere) a informaţiilor prin canale neinstituţionale. De regulă, la bază vom găsi o informaţie reală, care însă va fi distorsionată în aşa măsură încît la final putem vorbi despre producerea unei noi informaţii. Terenul propice dezvoltării zvonisticii este lipsa canalelor de comunicare instituţionale sau lipsa de credibilitate a acestora (de asta era ţara plină de zvonuri pînă în '90). În ultimii ani, se poate vorbi despre statornicirea unor modele de comunicare relativ eficiente între mass-media şi autorităţi. De regulă, atunci cînd are loc un jaf, reporterul ştie la ce birou al poliţiei să telefoneze pentru a obţine rapid o informaţie fiabilă. Lucrurile se complică atunci cînd au loc evenimente atipice (este cazul îmbolnăvirii preşedintelui). În astfel de situaţii, se recurge la canale improvizate, bazate pe logica bunului-simţ (medicul care s-a ocupat de operaţia preşedintelui precedent este o sursă mai credibilă decît un ministru fără studii medicale). Ceea ce înseamnă că, deşi există mecanisme stabilite şi care îndeobşte funcţionează, avem o problemă la nivelul instituţionalizării relaţiei dintre autoritatea publică şi mass-media – cu alte cuvinte, iar ne lipsesc procedurile.

Curios este că, pe această groaznică sete de informaţii relevante, o ştire-cheie a trecut cu totul neobservată. Anume că, în timp ce preşedintele era internat la spitalul Elias, ministrul Agriculturii, Gheorghe Flutur, a dispus ca inspectorii Direcţiei Sanitar-Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor să verifice patiseria aflată în incinta spitalului. Motivul a fost o sesizare sosită la minister, potrivit căreia în magazinul alimentar s-ar vinde produse alterate.

Rodica BINDER

Există un dușman al adevărului mai mare decît minciuna?

O cărțulie mică și elegantă, cartonată, legată în pînză de in de culoare vișinie, numărînd în traducere germană nu mai mult de 73 de pagini, dă un răspuns cît se poate de exact și de brutal, în același timp, insidioasei întrebări. Da, un astfel de dușman „absolut" al adevărului există „într-adevăr"... și el se numește... *bullshit!*

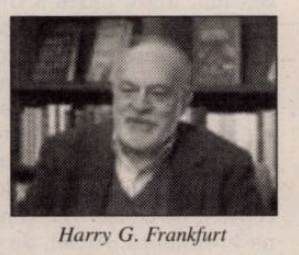
Harry G. Frankfurt

Cine își închipuie că doar răsfoind *Oxford English Dictionary* va afla motivele pentru care filozoful Harry G. Frankfurt și-a intitulat astfel eseul despre „discursurile practic cel mai îndepărtate de adevăr" va fi dezamăgit.

Cum este posibil ca „balivernele", „vorbele goale", „trăncăneala", „palavrele", „bla-bla"-urile, „tîmpeniile", „non-sensurile", „inepțiile", „brașoavele", „gogoșile", „rahaturile", „ciorile vopsite", „mistificările" (acestea fiind sinonimele parțiale ale vocabulei *bullshit)* să fie mai grave decît minciuna?

Incitanta nedumerire fundamentează eseul lui Harry G. Frankfurt, o scriere de filozofie a limbajului redactată în urmă cu două decenii, reeditată recent în volum în Statele Unite și în Germania, în traducere. Succesul neașteptat la publicul larg îl face pe autor să-și ridice sprîncenele a mirare, deși el știe prea bine de ce volumașul elegant, cu un titlu atît de vulgar, s-a vîndut din primele zile în mii de exemplare.

De vină este în primul rînd un anumit *„prezent" politic.* Harry G. Frankfurt, născut în Germania, emigrat în Statele Unite, profesor la celebre universități americane (Oxford, Yale, Princenton), sugera el însuși într-un recent interviu această explicație, completînd-o cu o constatare „subversivă": publicul cititor, supraalimentat zilnic cu tot felul de „minciuni", are o „mare poftă de adevăr". Pentru a o potoli, filozoful în vîrstă de 76 de ani, devenit peste noapte copilul răsfățat al mass-media, le pune contemporanilor la dispoziție un minitratat logico-filozofic, desigur mult mai puțin pretențios decît cel al lui Wittgenstein, dar tributar acestui *spiritu rector* al filozofiei analitice a limbajului.

Punînd degetul pe rană deja de la prima pagină, Frankfurt observă că una din trăsăturile dominante ale culturii noastre o reprezintă „abundența" *bullshit*-ului la care fiecare dintre noi își aduce obolul, în pofida convingerii că poate identifica fără a greși toate „jumătățile de adevăr", „mistificările", „neadevărurile" și că se poate feri de ele.

Or, tocmai larga răspîndire a *bullshit*-ului, un fenomen amorf, retractil la întrebările clare, incompatibil cu răspunsurile univoce pare a fi cea care a zădărnicit elaborarea unei teorii. Dar este oare posibilă o „teorie a *bullshit*-ului"? Și la ce ar sluji ea?

În căutarea unei schelării care să faciliteze edificarea teoriei, autorul apelează mai întîi, fără prea mult folos, la celebrul dicționar al limbii engleze deja pomenit, apoi la scrierea lui Max Black *The Prevalence of Humbug.* Din aproape în aproape se conturează, deduse din trăsăturile fundamentale ale *Humbug*-ului (non-sens, prostie, coțcărie, excrocherie, impostură, fabulație) și portretul, deocamdată robot, al *bullshit*-ului: „reprezentare la limita minciunii a unor gînduri, sentimente sau atitudini, prin cuvinte și gesturi exagerate, înșelătoare, mistificatoare". Fundamentală este în ansamblul demonstrației, pe care Frankfurt o face situarea *la limita minciunii* a ceea ce este sau ar putea fi *bullshit.* Sfera politicii pare a favoriza proliferarea acestuia – crede filozoful american într-un interviu acordat publicației *Welt am Sonntag,* explicînd concomitent și de ce Bush l-a învins pe Kerry: fiindcă a fost un *bullshitter* mai talentat decît rivalul său democrat.

Oprindu-se asupra discursurilor oficiale, de felul tradiționalei alocuțiuni prezidențiale cu ocazia Zilei Naționale a Americii, de pildă, text în care abundă cuvinte ca „glorie", „onoare", „patrie" (termeni care se regăsesc curent în discursurile propagandistice), filozoful face o observație foarte interesantă referitoare la „modul de producție al *bullshit*-ului": pentru orator este mai important ce cred oamenii despre el decît despre adevărul (veracitatea și veridicitatea) spuselor sale.

În căutarea unei definiții și mai exacte a obiectului său de studiu, autorul își amintește că Wittgenstein ar fi mărturisit că un vers din Longfellow (ale cărui poeme tîrzii nu sînt lipsite de un anumit suflu patriotic) ar putea să-i slujească drept deviză: „în vechime, meșterii elaborau cu cea mai mare grijă pînă și detaliile infime, aproape invizibile ale operei, căci zeii erau pretutindeni". (Interesant este – ceea ce autorul nu observă – că potrivit unei zicale germane, diavolul este cel care s-ar ascunde în detalii...)

Wittgenstein aprecia așadar la vechii meșteri *conștiința lucrului bine făcut* care avea pentru ei prioritate absolută, condiționată de *obiectivitate și disciplină.*

Rezultă că lucrările făcute de mîntuială, în care detaliile sînt neglijate fiindcă și așa nu se prea zăresc, deși obiectul trebuie să „ne ia ochii", sînt de fapt nimic altceva decît reziduuri, gunoaie, deșeuri. Frankfurt le compară chiar cu excremente *(shit).*

Revenind pe terenul limbajului – de astă dată publicitar – se constată că în pofida tehnicilor savant elaborate de *punere „în scenă"* a mesajelor transmise consumatorilor, există o componentă ascunsă, ocultă a acestui tip de discurs, ce-i subminează *credibilitatea.* În demonstrație reapare Wittgenstein care, ca nimeni altul, și-a investit energia filozofică în combaterea non-sensurilor, a neglijențelor și absurdităților din limbaj. Vizitîndu-și o prietenă căreia i-au fost extirpate amgidalele și care se plîngea de durere, afirmînd că se simte „ca un cîine călcat de o mașină", Wittgenstein, fără a manifesta nici cea mai mică fărîmă de compasiune, își întreabă consternat amica suferindă de unde poate ea să știe cum se simte un cîine călcat de o mașină... Maestrul fusese complet indignat de *indiferența față de adevăr* a bunei sale prietene care a recurs la o comparație neverificabilă pentru a da expresie unei stări de disconfort. În această indiferență față de adevăr întrevede Frankfurt încă una din caracteristicile *bullshit*-ului, dar ulterior, și motivul pentru care el este *mai grav decît minciuna.*

Ceea ce din nou se cere demonstrat. Îi vine în ajutor filozofului american, între alții, un erou al romanului *Dirty Story* de Eric Ambler, care, copil fiind, primise de la tatăl său următorul sfat: „nu minți niciodată dacă poți să o scalzi". A o scălda înseamnă a nu lua prea în serios adevărul, a ieși din încurcătură fără propriu-zis a minți. În eventualitatea unei „deconspirări", oprobriul ce cade asupra „impostorului", a „înșelătorului", a *bullshiter*-ului este mai puțin grav decît cel abătut asupra mincinosului, fiindcă mincinosul nu este indiferent față de adevăr, ci îl cunoaște, îl fixează, pentru a-l putea nega sau camufla.

Frankfurt îl cheamă în ajutor și pe Sfîntul Augustin, care, cu a sa tipologie a minciunii, îi furnizează argumentul final al demonstrației. Indiferența față de adevăr (specifică *bullshit*-ului) este un păcat mai mare, în plan cognitiv, decît negarea adevărului (prin minciună). Din punct de vedere etic, situația este ușor diferită. În planul literaturii de ficțiune, premisele relației dintre adevăr și minciună sînt cu totul altele, deși nici beletristica nu este pe deplin ferită de *bullshit.* Dacă se produce „contaminarea", produsul ajunge în halda subculturii.

Cei care se dedau prea intens *bullshiting*-ului (vizați sînt politicienii, în primul rînd) suferă de pierderea simțului realității fără a fi neapărat mitomani sau mincinoși. Perspectiva lor asupra realității este panoramică, ei dispun de un spațiu larg de improvizație, de fantezie, dar în sens analitic sînt mai puțin creatori. *Bullshit*-ul constituie o amenințare mult mai mare la adresa fundamentelor culturii decît minciuna, chiar dacă aceasta din urmă poate avea efecte catastrofale – avertizează Harry G. Frankfurt. Cînd ne știm mințiți, sîntem cuprinși de furie, ne simțim răniți, vexați. Un politician prins cu ocaua mică poate sfîrși după gratii. În cel mai bun caz își pierde funcția și încrederea alegătorilor. Dar un politician care rostește *bullshit* – și politicienii fac asta în permanență – nu riscă aceleași pedepse. Este aproape firesc ca politicienii să nu producă altceva decît *bullshit* – afirma filozoful american într-un interviu apărut în *Stuttgarter Zeitung.*

Bullshit-ul își datorează în cele din urmă existența spațiului comunicării și, în același timp, incapacității noastre reale de a accede totdeauna la adevăr, chiar dacă azi suma informațiilor, de care dispunem, este infinit mai mare decît ieri sau alaltăieri. Neputîndu-le verifica fiabilitatea și nici ajunge la sursele lor primare, aceste informații contribuie, la rîndul lor, la proliferarea *bullshit*-ului. Fiecare se simte îndreptățit să-și emită propria părere despre ceva, fără să mai fie interesat de funcția de adevăr a enunțului său. Corectitudinea, în sensul de adecvare la obiect și respect față de realitate și adevăr, ar putea fi un antidot la excesul de *bullshit* – dacă nu ar exista un îndreptățit scepticism postmodern, alimentat de imposibilitatea de a mai accede totdeauna direct la realitatea obiectivă. S-ar putea deduce de aici că lumea este aidoma unui text pe care sîntem liberi să-l interpretăm cum credem de cuviință.

Dacă *bullshit*-ul se simte la el acasă în spațiul public al comunicării, în politică și publicitate, în conversațiile de cafenea și – cum se putea altfel – în presă, lucrurile nu stau cu mult mai bine cînd trebuie să aflăm adevărul despre noi înșine. Afirmațiile bazate pe cunoașterea de sine nu sînt foarte solide și nici nu rezistă la acțiunea corozivă a scepticismului, crede Harry G. Frankfurt la finele provocatoarei sale cărțulii, încredințîndu-ne consolator și descurajator, în același timp, că, dată fiind instabilitatea propriei noastre naturi, pînă și aspirația la idealul sincerității absolute, al corectitudinii ar fi... *bullshit.*

Ioana POPESCU

Folclor fără folcloriști

Despre un străunchi al meu, personaj spectaculos, iubitor de artă și de femei, nechibzuit și înțelept, aventuros și generos, s-au spus întotdeauna numai vorbe bune în familie. Dar ce am reținut încă din copilărie de la cei care povesteau despre ruda noastră ușor legendară era mențiunea care revenea la capătul fiecărei evocări, aceea că îi plăcea să bîrfească și că o făcea cu un haz nebun. Nu numai că nu părea să fie ceva blamabil, dar se cita din bîrfele lui rămase celebre prin subtilitate și haz. Mult mai tîrziu, cînd am observat în afara familiei că nu șade frumos să bîrfești cu gura mare, că e bine să o faci cu mîna la gură (pentru că oricum o faci), dar mai ales cînd am înțeles că bîrfa chiar poate fi exclusiv rea sau tîmpă, am constatat și cît poate fi ea de plicticoasă.

Caut în dicționarele românești. Într-adevăr, se pare că toate definițiile termenului, frustrant de sumare de altfel, converg spre sensul de afirmații răuvoitoare și neadevărate, sinonime cu calomnia. Cum rămîne atunci cu sintagmele încetățenite în limbă, cum ar fi *mi-e dor de o bîrfă bună* sau *hai să ne mai întîlnim la o bîrfă?*

Mă lămuresc incursiunile în definițiile altor limbi. Pentru francezi, ba chiar mai explicit pentru englezi, bîrfa este o vorbărie plăcută care satisface curiozitatea personală, e o indiscreție comunicată într-un limbaj familiar. Așadar, nu e obligatoriu o invenție și nu e neapărat răuvoitoare. E rezultatul unui demers de informare, de cele mai multe ori util, cu atît mai percutantă cu cît are mai mult haz sau este mai savuroasă. Informațiile personale malițioase, dezvăluirea unor secrete mărunte, jocul de ambiguități al exprimării creează complicități de grup mic și instalează relații cu un oarecare grad de intimitate.

Irina Nicolau afirma că etnologii nu vor înțelege satul pe deplin atîta timp cît studiile de port popular nu vor trata și tema cîrpitului, cît studiul sărbătorilor nu va lua în considerare și cultura cîrciumii sau cît speciile folclorului literar nu vor include și bîrfitul. Pentru că, cel puțin în satul tradițional, cu siguranță nu se bîrfea oricînd, oriunde și nici oricum. Bîrfa era necesară și fomalizată. În zilele de lucru se bîrfea scurt, la portiță sau peste gard, dar numai dacă exista un pretext pentru această „vizită", dacă împrumtai sau înapoiai ceva, un pumn de boabe, un ou sau o găleată de var. Se bîrfea pe drum la răscruci la întîlniri întîmplătoare, la fîntînă, dar mai ales la spălatul rufelor la rîu. Acolo, lîngă apa curgătoare care curăță, bîrfele erau mai apăsate și rîsul mai gras. Duminicile se bîrfea la horă, acolo unde se legau și se dezlegau iubiri, iar seara – pe șanț sau pe băncuța din fața casei, urmărind cu privirea trecătorii.

Pentru că la cîmp nu era timp de bîrfă, pentru că duminica bărbații erau mai mult la cîrciumă, ar putea să pară că în satul tradițional bîrfeau numai femeile. Și într-un fel, chiar așa era, doar că ele o făceau cu precădere între rude sau cu vecinele apropiate, comunicînd de la gură la ureche. În timp ce ei... ei o făceau la sărbători anume și bine pregătiți, ei o făceau în gura mare. Cel puțin o dată pe an, bărbații satului aveau dreptul să bîrfească public. Pentru că ce altceva era *strigarea peste sat,* dezvăluirea în auzul tuturor a unor comportamente în afara normei, a unor greșeli și defecte știute sau bănuite de toți, dar nespuse pînă atunci? Bîrfa rituală ca formă de cenzură comunitară, vorba care te face de rușine, dar în același timp te face să nu mai faci, era folositoare pentru că oferea șansa ca, odată pedepsit, să reintri în rîndul lumii.

Așadar, în societatea tradițională bîrfa era necesară nu numai pentru că transmitea informații în absența unui ziar local, dar și pentru că reechilibra excesele.

Mi-e teamă că în societatea actuală, bîrfitul rămîne – cum spunea nu mai știu cine – *ceva care îți place, despre cineva care nu îți place.*

Hanno vs Elvis

„Să trăiţi mişto!" – acesta este titlul celui mai recent concert Nightlosers avîndu-l ca invitat pe Elvis Rromano, regele rock'n'rrom-ului. A ieşit un show impresionant în care notele nu ţin cont de cuvîntul „etnie". Concertele fac parte din campania antidiscriminare iniţiată de Centrul de Resurse pentru Comunităţile de Romi.

Hanno HÖFER
„Publicul e aproape şocat"

Unde l-ai cunoscut pe Elvis Rromano şi cum aţi ajuns să colaboraţi cu el?

În tabăra la Petrila, le Festivalul „Omul Rău", unde fusesem amîndoi invitaţi de Ion Barbu. N-a fost nimic calculat, pur şi simplu, în mijlocul unui concert Nightlosers ne-am trezit cu Elvis pe scenă şi el s-a produs spontan. Apoi am început să repetăm şi să lucrăm la un concert fără ruşine, cum s-ar spune. Luna asta vom mai cînta la Iaşi, apoi vor urma şi alte oraşe din ţară.

Cum reacţionează publicul?

La început, cînd îl vede pe Elvis pe scenă, e aproape şocat...

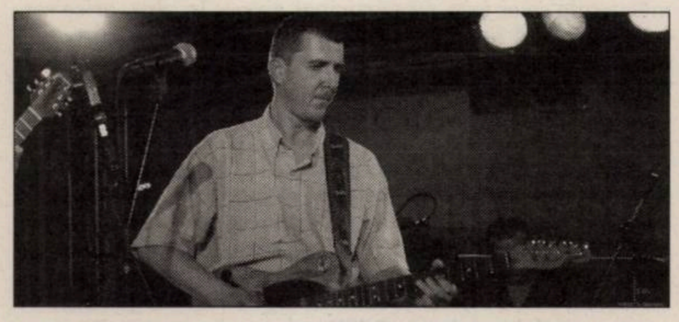

E greu să lucrezi cu el? Cum vă înţelegeţi?

E distractiv. Atît felul lui de-a fi, cît şi muzica lui, pe nume rock'n'rrom, sînt extrem de proaspete. Are o abordare a rock'n'roll-ului foarte personală, de la versuri pline de haz, pînă la mişcările de scenă şi asemănarea cu idolul lui, Elvis Presley.

Mă înţeleg bine cu el. Am fost la el acasă, el a fost la mine, am băut împreună...

Ţine la băutură?

Aoleu, şi-ncă cum! Să nu uităm că e maramureşean... Am băut palincă la greu.

Elvis RROMANO
„Semăn cu Elvis măcar din profil"

Acum trăieşti din muzică, dar ce a făcut Tudor Lăcătuşu înainte de a ajunge Elvis Rromano?

Am cîntat, dar nu la scenă deschisă, cum se spune, am cîntat la nunţi, am fost gardian public, iar acum predau romani şi istoria romilor în Maramureş, în Şomcuţa Mare. De şase ani predau şi e un lucru extraordinar să-ţi poţi ajuta semenii. Am 263 de copii...

Eu n-am trecut prin conservatoare şi şcoli de artă, eu am crescut într-o comunitate ca orice comunitate de romi. M-am apucat de cîntat în momentul în care am auzit prima piesă a lui Elvis Presley.

Elvis Presley e idolul tău?

Da, dar în primul rînd eu nu sînt aşa de frumos, apoi eu am părul negru, iar el şi l-a vopsit, mama lui era şi ea ţigancă. Semăn cu Elvis măcar din profil, dacă nu şi din faţă.

Mama lui Elvis Presley era ţigancă?

Da, eu am demonstrat asta. Grace a fost dansatoare într-un circ rusesc, iar circul era format din romi... Dar Elvis n-a vrut să-şi recunoscă etnia, ca mulţi alţi artişti deveniţi vestiţi.

Cum ai tradus piesele lui Elvis?

E foarte greu să le adaptezi, chiar nu le poţi traduce *mot-à-mot*. „It's now or never" e un cîntec superb. Pavarotti a tranformat melodia şi a ieşit frumos. „Love me tender" iar a fost greu de adaptat...

Aşa te vezi cîntînd şi peste 10 ani, tot imitîndu-l pe Elvis?

Da, şi pe vremea lui Ceauşescu tot la Elvis visam. Cîntam pe muzica lui Cornel Fugaru, şlagăre, apoi am început să cînt la nunţi, dar Elvis este inegalabil.

Ce a însemnat pentru tine să cînţi cu trupa Nightlosers?

Un mare succes şi o mare satisfacţie. Iată, eram un simplu cîntăreţ plafonat şi am descoperit că pot fi *one man show,* şi, ştii şi tu că romii sînt cei mai talentaţi în artă.

Eşti la concurenţă cu Ştefan Bănică Jr.?

Eu nu sînt la concurenţă cu nimeni. Să fie clar. Eu sînt eu: Tudor Lăcătuş – Elvis Rromano. Păcat că Bănică nu ştie romani...

Cum arată femeia visurilor lui Elvis Rromano?

Brunetă, cu ochi negri, dar fără lentile de contact...

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Dan POPESCU

Unde-i arta din cotidian?

Relaţia dintre cotidian şi artă a fost tot timpul un subiect „tare" de-a lungul istoriei artei. N-am să intru în istorii inutile, ci am să mă rezum în a sesiza că o bună parte din retorica postmodernistă tratează tocmai relaţia realitate artistică-cotidian banal. Un corolar modernist al ideii „artă pentru artă" este acesta: artiştii produc obiecte separate de statutul obiectului cotidian. Ei produc obiecte de artă. Odată cu ready made*-urile lui Duchamp, ideea se relativizează. Arta va intra într-un concubinaj din ce în ce mai aprins cu viaţa şi obiectele ei. Dar nu numai cu aspectele intense, cvasieroice sau tragice ale vieţii. Ci şi cu banalul ei. Cu pauzele lungi şi dese care alcătuiesc marea parte a vieţii fiecăruia.*

În expoziţia „Filme" a lui Josef Dabernig de la MNAC (curator Florin Tudor) e vorba aparent tocmai despre lungile momente de umplutură din viaţa noastră. Sau, mai precis, cum trebuie ele filmate sau privite în aşa fel încît să devină un eveniment cu „aură". Auzisem de curînd de o statistică a principalelor activităţi umane. Pe primul loc era de departe somnul. Urmau „privitul la TV" şi „munca". „Cititul" era pe locuri codaşe. Undeva, foarte bine plasat în top, era „mersul cu maşina" şi „statul în trafic cu maşina". Ei bine, Darbenig îşi filmează cu scrupulozitate maşina într-un parcurs lung, plin de peisaje răpitoare. Interesul fotografului din film *(Lancia Thema*, 2005) nu se orientează spre peisaje, ci mai degrabă spre propria maşină, devenită vedetă. În alt film *(Wisla*, 1996), timp de 8 minute camera filmează reacţiile a doi oameni la un presupus meci de fotbal. Din faptul că sînt doi şi din gesturile unuia deduci că ar fi antrenorii unei echipe. Gesturile sînt minimale şi reţinute. În scurt timp, totul se termină, scorul e nul, iar cei doi antrenori se deplasează la un prezidiu unde nu se decernează nimic într-un stadion în care nu există nici un om. Urmărind filmele lui Dabernig, mi-am adus aminte de protestele unui bun prieten referitor la faptul că ascult muzică clasică în maşină. E o prostie, spunea el. Muzica clasică devine fond sonor, ea are nevoie de atenţie totală. Numai aşa poţi participa cu adevărat acolo. Cam aşa stau lucrurile şi cu filmele lui Darbenig de la MNAC. Au nevoie de răbdare şi atenţie cvasiobsesivă pe detalii. De altfel, MNAC a mai avut o expoziţie de artă video (Mark Lewis, „Landscapes", curatori Enrico Lunghi şi Ruxandra Balaci) ce miza de asemenea pe răbdarea ce sfîrşeşte în experienţă estetică.

O altă expoziţie interesantă s-a desfăşurat la UNAGaleria intitulată „Virus, virus!" – Bertran Berrenger, Laetitia Carton, Baptiste Debombourg, Gerome Nox, Anne-Marie Rognon şi Lionel Sabatte, curator Leonor Nuridsany. Impresionează Anne-Marie Rognon cu intervenţiile site-specific în spaţiul galeriei. E vorba de instalaţii în miniatură produse în colţurile galeriei din materiale de tipul jucăriilor din oul Kinder. Într-o bună filiaţie conceptualistă, Laetitia Carton produce inserturi tip scrisoare în *B-24 Fun* şi *Cotidianul*. Micile intervenţii scrise pe hîrtie tip dictando sînt delicioase. Iată o scrisoare adresată lui James S. Hubley – CEO al Romtelecom: „Domnule James S. Hubley, am fost să văd expoziţia lui Jean Fabre, în Franţa, şi într-un text el scrisese: «Nu ne putem obişnui cu arta. Lumea e disperată. Dat fiind că nu putem schimba lumea unde totul se datorează hazardului, artistul dispune de cel mult o şansă să cîştige o victorie împotriva norocului. Fiecare marinar artist singur cu sine însuşi, ca un marinar naufragiat.» Dumneavoastră credeţi în noroc? Atunci se poate spune c-aţi fi un artist?" Şi tot pe teme de artă i se adresează preşedintelui Raiffeisen Bank. Scrisorile produc o situaţie paradoxală. Ele sînt scrise de mînă, însă apar în paginile unor ziare. Destinatarul va lua cunoştinţă de ele, însă, în mod evident, nu-l privesc doar pe el. Într-un format prietenos, Laetitia Carton ne propune o problemă atît artistică, cît şi existenţială. Dumneavoastră ce credeţi?

În altă ordine de idei, vizitaţi expoziţia de fotografie de la Galeria Posibilă, a lui Dragoş Lumpan – „Fotografii mişcate" şi cea de pictură a lui Ştefan Triffa – „Recent paintings" de la galeria H'art. Şi în cu totul altă ordine de idei, eu sînt de părere că Ţeapa din Piaţa Revoluţiei trebuie distrusă cu laserul spaţial.

Proiect sprijinit de: CEU Pasts, Inc. Organizatori: VIP Parteneri media: DILEMAVECHE SAPTESERI
Sponsori:

Mobilitatea elitelor în România în secolul al XX-lea

Conferinţă Interdisciplinară - studii comparative
Institutul de Cercetări Politice, 12-13 mai 2006

Peste 13 ore de discuţii în cadrul a şase ateliere, 28 de invitaţi din mediul academic, politic, economic şi neguvernamental şi 31 de lucrări prezentate într-o abordare interdisciplinară a problematicii elitelor în România secolului al XX-lea.

Mulţumim tuturor celor implicaţi şi vă invităm să aflaţi concluziile şi următorii paşi ai proiectului pe:
http://mobilitateaelitelor.blogspot.com/

colţul scurt

Noaptea Muzeelor

● Sîmbătă, începînd cu ora 19, în cadrul Nopţii Muzeelor, puteţi lua parte la o „călătorie" gratuită între MŢR (instalaţia „Dezorient Express" – Mircea Roman, expoziţia „Călător" din Sala „Irina Nicolau", Proiecţia multimedia „Călătorie prin lumea satului", Taraful lui Năsturică din Bucureşti) şi Muzeul de Geologie (Expoziţia şi aplicaţia multimedia „Călător în/prin lumea mineralelor", proiecţie de diapozitive).

● La Galeria Nouă, expoziţia „Noi sîntem ceea ce sîntem" – Aspecte ale vieţii comunităţii roma în arta contemporană.

● Duminică, de la ora 11, la Sala Atelier a TNB, conferinţa „Cu melancolie, despre barbari" – Octavian Paler.

● Duminică, de la ora 12, pe TVR Cultural, *Două sau trei lucruri pe care le ştiu despre ea* (Franţa, 1967), regia Jean-Luc Godard, cu Joseph Gehrard, Marina Vlady şi Anny Duperey.

● La MNAC, Josef Daberning. Filme (featuring G.R.A.M. & Markus Scherer) şi „Două arhitecturi germane: 1949-1989".

● La Galeria HT003, pînă la sfîrşitul lunii, instalaţie, grafică şi desen – Geta Brătescu.

● La Galeria Posibilă, „Fotografii mişcate" – Dragoş Lumpan.

● La Ministerul Culturii şi Cultelor, expoziţia „Caricatura poloneză contemporană".

● La Muzeul Naţional de Istorie a României, pînă în septembrie, expoziţia „România în timpul lui Carol I (1866-1914)". **(M. C.)**

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Cristina FOARFĂ

Procesul comunismului, între amînare şi o posibilă concretizare

Pe 19 aprilie, a avut loc la Hotelul Ramada Majestic o conferinţă avînd ca temă „Procesul comunismului – o sentinţă amînată“. Pretextul acestei întîlniri l-a constituit nou-înfiinţata comisie prezidenţială, care ar trebui să dea un verdict final sau mai exact să analizeze probele şi dovezile pentru condamnarea oficială, la cel mai înalt nivel, a comunismului. Comisia, condusă de Vladimir Tismăneanu, a fost înfiinţată ca urmare a unei iniţiative a lui Traian Băsescu, care cere probe clare pentru o acuzaţie publică şi oficială a regimului. Discuţia s-a desfăşurat urmînd cîteva linii tematice: realizarea unui rechizitoriu al comunismului românesc, proba cu martori şi proba cu documente, şirul complicităţilor în apărarea comunismului, precum şi întrebarea cine este în măsură să dea sentinţa: un institut, o comisie sau o lege?

Există voci care încearcă să ne convingă că trecutul este o altă ţară – spune Vladimir Tismăneanu, preşedintele comisiei. Dar – accentuează Doina Cornea – comunismul, pornit ca o utopie, de la premise false, a continuat să trăiască şi după 1989, prin minciună, prin ură şi prin oportunism. Reminiscenţele regimului rămîn, atît ca mentalitate, cît şi la nivelul structurilor statului, iar acest lucru legitimează iniţiativa unei condamnări oficiale. Chiar preşedintele Băsescu este o victimă a acestor reminiscenţe – completează domnia sa.

Cum se realizează un studiu despre comunism, ne putem întreba. Vladimir Tismăneanu spune că noua comisie trebuie să aibă în vedere, pentru realizarea unui document ştiinţific şi riguros, trăsăturile tipice ale totalitarismului: rolul partidului, rolul ideologiei, poliţia politică, controlul comunicaţiilor de masă, violenţa statală şi controlul instrumentelor statului, economia de comandă. Pornind de la aceste coordonate, precum şi de la documentele oficiale – Constituţie, legi organice, completate de mărturiile individuale –, comisia îşi propune să adune, să structureze şi să analizeze informaţiile, pentru a oferi o imagine cît mai completă asupra comunismului, pînă la sfîrşitul acestui an. Nu este vorba aici de condamnarea celor 3, 5 milioane de români posesori de carnete roşii, cum sugera la un moment dat Traian Băsescu, ci în primul rînd de denunţarea şi condamnarea decretelor criminale, deci a comunismului ca sistem.

Unul dintre acestea, cu consecinţe extrem de grave, este colectivizarea – afirmă Lucia Hossu-Longin. Trebuie elucidate cazurile în care s-a tras în ţărani, proprietăţile care nu au fost înapoiate, mai ales că ţăranii nu au bani şi posibilităţi să lupte şi vocea lor nu este de obicei auzită. În plus – spune Zoe Petre – despre ţărani istoria nu scrie mare lucru, tocmai de aceea rezistenţa din munţi este mai puţin cunoscută, la fel şi persecuţiile la care au fost aceştia supuşi. În aceeaşi situaţie se află şi cei care au fost internaţi în spitalele psihiatrice – subliniază Ion Vianu – despre care există probe puţine şi incomplete. Un caz de acest fel a fost al lui Vasile Paraschiv, prezent în sală, care a relatat tratamentul la care a fost supus în spital, persecuţiile şi abuzurile a căror victimă a fost multă vreme. De asemenea, trebuie şters stigmatul care apasă, cel puţin oficial, asupra deţinuţilor politici, prin anularea sentinţelor politice date în procesele penale, susţine Marius Oprea.

Există oameni din fosta Securitate care activează în puncte-cheie ale structurii de stat actuale. Un exemplu dat de Lucia Hossu-Longin este al procurorului Eugen Vasiliu, căruia i s-a încredinţat nu de mult dosarul comunismului, dar care a fost securist şi apărător al torţionarilor în procesul lui Gheorghe Ursu. Un alt exemplu – menţionat de Tismăneanu – este al foştilor securişti Pleşiţă şi Enoiu, care au chiar apariţii publice în care vorbesc despre comunism. Nu poţi să duci o luptă concretă împotriva comuniştilor cu foşti comunişti. Legea lustraţiei este esenţială în acest caz, dar – nuanţează Doina Cornea – trebuie excluşi de sub incidenţa acesteia cei care erau tineri în momentul Revoluţiei, aceştia putînd fi recuperaţi şi fiind mai puţin transformaţi de regimul comunist. În schimb – spune ea –, legea lustraţiei ar trebui să aibă în vedere reprezentanţii BOR, mai ales pe cei din Ardeal. Legea lustraţiei a mărit încrederea în democraţie şi în stat în Ungaria, Polonia sau Cehia – subliniază istoricul englez Denis Deletant – iar acest lucru s-ar petrece şi în România, în cazul aplicării ei. Momentan, aceasta este neconstituţională – deoarece legea prevede că oricine are dreptul de a alege şi de a fi ales. Trebuie schimbată Constituţia, iar acest lucru e dificil – spun vorbitorii – ţinînd cont că o mare parte dintre oamenii politici au făcut parte din structurile comuniste. Ca o paranteză, în legătură cu legea lustraţiei, pe Internet circulă o petiţie ce sprijină introducerea acesteia, care poate fi semnată la adresa http://www.petitiononline.com/lustrat/petition.html.

Proba cu martori este insuficientă – subliniază vorbitorii – este necesară proba cu documente, completată de mărturiile celor care au participat direct. În plus, orice cercetare implică verificarea informaţiilor cel puţin din două surse, sinteză şi documentare, lucruri ce fac dificil demersul comisiei, mai ales în intervalul de timp propus. De multe ori documentele lipsesc – subliniază Zoe Petre – sînt persoane care nu sînt găsite în evidenţe sau a căror urmă a fost ştearsă. Comuniştii erau atenţi la ceea ce scria şi la ce rămînea în arhive. Sînt greu de găsit probele – spune şi Marius Oprea, tocmai de aceea nefiind uşoară condamnarea celor vinovaţi, chiar dacă Traian Băsescu a dispus acum ca toate instituţiile să îşi pună arhivele la dispoziţia comisiei. De asemenea, el accentuează că legea care ne permite să condamnăm doar pînă în 1977 trebuie şi ea revizuită.

Pe tot parcursul dezbaterii, au rulat pe ecranele din sală secvenţe din *Memorialul durerii*.

Alexandru MATEI

Kitsch-ul doare, dragostea durează

Piesa durează o oră şi un sfert, dar parcă ar ţine trei ani. Estimp, poţi citi cartea care a inspirat-o pe tînăra – încă – regizoare Chris Simion, cu mai mult folos. Este vorba despre *Dragostea durează trei ani* de Frédéric Beigbeder. Sau, dacă nu cu folos – tocmai am spus o prostie – atunci cu oarecare plăcere.

Cartea este un *récit* prin care Beigbeder vrea să dezvrăjească o anume idee despre iubire, şi anume aceea a iubirii fidele, „veşnice“ (vai, ce idee desuetă!!!). Pentru asta, el apelează la sensibilitatea cititorului modern pentru şoc. Cititorul modern aşteaptă să fie dat cu ţeasta de caldarîm, tot aşa cum privitorul modern vrea să contemple tablouri din care nu înţelege nimic sau cum cheflul modern vrea să danseze în sinea lui, în cluburi ticsite, pe muzica dată prea tare ca să se mai poată înţelege cu cineva.

Bun, acum, că mă puteţi acuza liniştiţi de reacţiune, să trec la subiect. Dragostea, spune Beigbeder ca un psihiatru şi psihoterapeut de orientare cognitivistă, durează trei ani. Din punct de vedere chimic, adică biologic. Numai mintea noastră se dedă la distorsiuni cognitive care ne fac să credem în tot felul de baliverne numite şi idealizări. După care se sleieşte. Dopamina se retrage, serotonina se cam recaptează şi oxitocina rămîne să salveze aparenţele. Dragostea, mai susţine cinic Beigbeder, pe urmele lui Sade, nu contează, e o crenguţă aruncată în mina de sare a minţii noastre care trudeşte la foc continuu...

Aş spune deci că lectura volumului *Dragostea durează trei ani* e terapeutică. Da, numai că TCC (terapia cognitiv-comportamentală) se face individual, iar cititorul e un bolnav. Chris Simion, această tînără fanatică a clişeelor despre emancipare de orice fel şi fără criterii, s-a gîndit să inoveze metodologic, să arunce totul în scenă şi să-i vindece pe bolnavii de dragoste în masă, în grabă, în doi peri. Ce-am văzut, aşadar, ca la teatru? Patru personaje, doi bărbaţi şi două femei: Marc Marronnier, Antoine (prietenul şi încornoratul), Anne (soţia părăsită) şi Alice (soţia lui Antoine, amanta lui Marc). Sigur, în carte, Marc este naratorul. Pe scenă, *voice-over*-urile erau preluate, pe rînd, de toate personajele; toţi erau nişte Marci Marronnieri la îndemîna propriilor personalităţi şi talente. Cristi Iacob a salvat ceea ce se putea salva dintr-o eboşă de construcţie dramatică de o monotonie îngrozitoare: a vorbit cu spectatorii, s-a plimbat prin sală, s-a strîmbat, s-a autopersiflat, a luat spectacolul pe cont propriu şi a reuşit să-i împiedice pe spectatori să nu adoarmă. Adriana Trandafir a înţeles că Marc e un înţelept cinic şi arogant, drept pentru care, pentru că tot juca rolul soţiei abandonate după trei ani, a luat un aer *hautain* şi ofticat, de păţit care ştie el ce spune. Mara Nicolescu a fost o amantă dulce şi zglobie, ilustrînd latura infantilă a Don Juan-ului incapabil să-şi ia viaţa în mîini. Iar Toma Cuzin s-a limitat să-l privească pe erou de la oarece distanţă, acceptînd totuşi postura de ucenic, ca Eugénie în faţa doamnei de Saint-Ange dintr-o celebră carte a secolului al XVIII-lea (certitudinea acestui raport am avut-o cînd Antoine îl cheamă pe Marc la toaletă, iar eroul nu catadicseşte să-l însoţească decît la a doua strigare).

Fiecare dintre aceste patru ipostaze ale naratorului recită propriul repertoriu de vorbe de duh şi calambururi beigbederiene, declamaţiile fiind întrerupte ici şi colo de timide încercări de dramatizare, de invitaţii adresate spectatorului să intre într-o poveste care nu mai începea şi care aşa s-a şi terminat – adică fără să mai înceapă. Desigur, dacă în locul lui Cristi Iacob ar fi jucat Alexandru Arşinel, alături neapărat de Stela Popescu, reprezentaţia ar fi putut avea loc la Teatrul de Revistă – fără pretenţiile preţioase ale unui discurs „adînc“. Bun, şi n-am mai fi ascultat *Recviem*-ul de Mozart, iar Cristi Iacob n-ar mai fi fost obligat să joace la două capete – ba pe Diogene de Sinope cinicul, ba pe Kierkegaard seducătorul.

Dacă regizoarea a vrut publicitate, a avut-o. Chiar şi în revista *ID*, partener media. Dacă a vrut să flateze un public tînăr şi neexperimentat, i-o fi ieşit şi asta. Ce bine sună în urechile unui puşti de 17 ani glumiţe despre căsătorie şi despre iubire – terapie cognitivă, vă spuneam, chipurile, dar de ce să te legi la cap dacă nu te doare? Dacă a vrut să dramatizeze o cărticică ireverenţioasă de salon, nu i-a ieşit. Poate data viitoare, cu *Pe culmile disperării*.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Truman Capote, *O vară de răscruce*, traducere din limba engleză şi note de Antoaneta Ralian, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2006.**

Care e adevăratul roman de debut al unui scriitor: primul început sau primul publicat? De cele mai multe ori ele coincid, dar nu şi în cazul lui Truman Capote, care onorează ambele variante, debutînd practic de două ori. O face o dată, generos, sclipitor şi antum, în 1948, la 23 de ani, cu primul său roman editat, *Alte glasuri, alte încăperi*. Şi o face încă o dată anul acesta, tot generos şi sclipitor, dar după vreo 22 de ani de postumitate, cu *O vară de răscruce*, primul roman proiectat de scriitor. Început încă din 1943, lăsat deoparte după cinci ani de şlefuiri şi reluat apoi în repetate rînduri, pînă în 1966 cînd, la o schimbare de locuinţă, este abandonat printre lucrurile netrebuincioase, *O vară de răscruce* e recuperat miraculos în 2004 şi tipărit cu minime intervenţii redacţionale în 2006.

Pentru autor, cartea aceasta e *neterminată*. Pentru cititor, ea e mai degrabă *nesfîrşită* în frumuseţea rafinată a formulărilor, în insolitul imaginilor, în jocul de gheizere şi iezere al trăirilor devoalate.

Povestea lui Grady – o adolescentă rebelă dintr-o familie newyorkeză suspusă şi aprigă într-ale mondenităţii – este povestea unei vîrste, a unei iubiri şi a unei mezalianţe, curgînd capricios, cu un soi de „disperare trepidantă“, către moarte.

O carte tulburătoare, încîntător de plastică în traducerea (de mult „marcă înregistrată“) a Doamnei Antoaneta Ralian.

Simona SORA

puzzlecturi

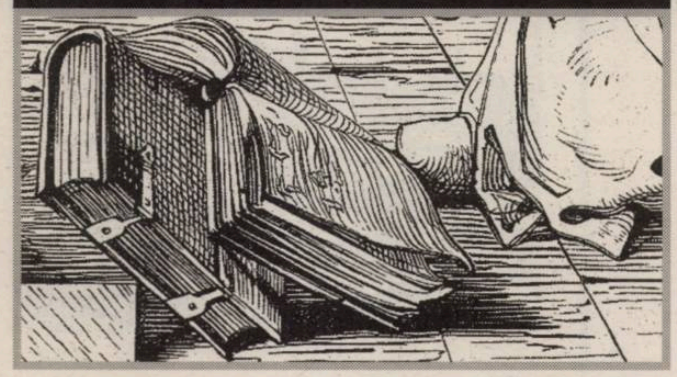

Nostalgia prezenţei sale (II)

● **Lucian Raicu, *Calea de acces*, Colecţia „Collegium", Editura Polirom, 2004.**

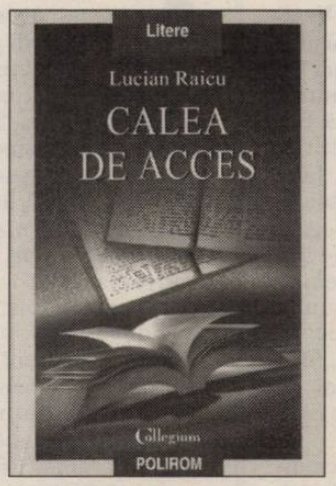

Viziunea autorului lui *Doctor Faust* – „Se lasă o noapte lungă" – îi aminteşte criticului ultimele cuvinte ale lui Bacovia: „Vi-ne în-tu-ne-ri-cul". Thomas Mann şi Bacovia! Singura lectură care i-a apropiat vreodată a fost una a adevărurilor ultime, o altă lectură şestoviană despre infernul bacovian, „produsul disperatei necesităţi de a scrie". Nu e nici o retorică aici, ci o îndelung pregătită fatalitate a unui mod de a trăi şi a scrie pe care Lucian Raicu îl înţelegea prea bine. Atît de bine încît, ştiind ce e poezia, să accepte, zguduit, un vers ca acesta: „Mă gîndesc pentru nişte bani". „Ce este cu *acest* Bacovia? Ce este?" – sînt întrebări tipic raiciene de îmblînzire a insolitului. Ce obiect poetic neidentificat poate fi „timidul, timoratul, neajutoratul", învingătorul Bacovia? După ce îl reciteşti pe Lucian Raicu, trebuie (neapărat) să îi reciteşti pe Bacovia, pe Thomas Mann, pe E. Lovinescu. Tot recitindu-l pe Lucian Raicu ajungi să te reconectezi (dacă e cazul) la propriul eu critic. Sau să renunţi pentru totdeauna la el.

E, probabil, unul dintre efectele marii critici. A acelei critici care poate (avînd de unde) să pună la baza propriului său demers principiul generozităţii. Despre acest sentiment dispărut este vorba în „E. Lovinescu: construcţia de sine", eseu revelatoriu pentru formarea interioară a celor doi critici, strategi ai bunei ironii, păstrînd amîndoi „o rezervă intimă faţă de lucrurile prea naturale". Despre imensa pudoare a lui E. Lovinescu din ultimele sale scrisori, despre fragilitatea sa puţin bănuită, despre „rîsul cu lacrimi" drept criteriu de refuz (organic) al cărţii lui Mihail Dragomirescu, *Ştiinţa literaturii,* dar mai ales despre „ordinea, claritatea şi rigoarea" frazei lovinesciene, dictată de un principiu artistic, dar şi moral, a scris Lucian Raicu în această carte, cu o pătrundere aproape unică în exegeza lovinesciană. Cine va scrie însă despre fraza lui Lucian Raicu, despre suplu-încărcata, semnificanta, exclamativ-interogativa, patetic-exacta, *adevărata* frază a lui Lucian Raicu?

„Cu Tolstoi" este textul la care Lucian Raicu se referă ca la unul subteran autobiografic: „Nu vă încredeţi în confesiuni. Vreţi să ştiţi ceva despre mine? Luaţi de pildă «Cu Tolstoi»... Aflaţi acolo totul. Chiar şi eu, în rarele clipe cînd devin curios de mine însumi, citesc trei-patru pagini, cu destulă mirare, cu destulă resemnare; va să zică asta este". E destul de puţină ironie în această trimitere la „fenomenul Tolstoi – sentimentul fizic al vieţii", la gîndirea fizic-tangibilă sau neastîmpărul tolstoian. Cu vocea sa mirat-întrebătoare, Lucian Raicu citeşte *Jurnalul* lui Tolstoi, refăcînd calea de acces. Sila raiciană de impostură („răul cel mare"), banalitate, vorbă goală se regăseşte în diatribele jurnaliere ale scriitorului rus: „Fiecare artă cunoaşte două abateri din drum: vulgaritatea şi artificialitatea. Între ele este doar un drum îngust. Şi acest drum îngust e determinat de avînt". Conceptul „evidenţelor surprinzătoare" le aparţine în egală măsură celor doi scriitori. Pregătindu-se să schiţeze un ipotetic *Tratat despre moarte* tolstoian, Lucian Raicu transcrie o notaţie neaşteptată din jurnalul rusului: „M-am lăsat de bicicletă". Adaugă Raicu: „Are aproape şaptezeci de ani. Adevărul e că nu se va lăsa niciodată de bicicletă".

Rîsul cu lacrimi al lui Lovinescu, întoarcerea la Bacău a lui Bacovia (venit la Bucureşti pentru un mare premiu şi nereuşind să treacă de cordonul de pază), şotiile, umorul ca adevăr şi „garant de justeţe a frazei" la Thomas Mann – iată partea cealaltă a versantului raician. Adevărurile ultime: suferinţa, agonia, moartea sînt întotdeauna echilibrate la el de rîsul care „se învecheşte cel mai greu", de travestirea parodică, de glumă şi de bună-dispoziţie.

Definind infernul tolstoian („Sublimul în serviciul puterii terestre, spiritualul în serviciul forţei brutale"), Lucian Raicu îşi defineşte intolerabilul: „Răul cel mare nu este minciuna, ci denaturarea adevărului, nu este mizeria morală, ci degradarea sublimului; într-un cuvînt, pentru Tolstoi, ca şi pentru toţi cei care au simţit exact: impostura". Lucian Raicu citeşte simultan *Jurnalul* şi marile romane ale lui Tolstoi. Pentru el, convenţionalitatea timpului – pe care scriitorul rus o descoperă formulată filozofic de Kant – înseamnă o simultaneitate a lecturii. Privirea critică a lui Lucian Raicu e una dinăuntru, o conectare la starea de „conştiinţă continuă" a lui Tolstoi, dar şi o privire totalizatoare din afară. Criticul priveşte însă ceva de neprivit, darămite de numit. Şi totuşi el o numeşte: Boala Tolstoi – boala morală şi metafizică, disperarea fără margini „din cauza inexistenţei adevărului pentru oameni". *Ieşirea din minţi.* Pentru cineva care şi-a întemeiat întreaga viaţă pe acest adevăr, de găsit în marile cărţi (dar inexistent în oameni), fuga era unicul răspuns cu putinţă. Fuga lui Tolstoi de un anumit fel de minciună, fuga lui Lucian Raicu de un alt fel de minciună: amîndouă sînt fugi care nu lasă loc de întors. Şi cu toate acestea, citind şi recitind uimitoarele cărţi ale celui mai important critic român de după război, avem – cum spunea, în vremuri mai bune, un critic despre alt critic – *nostalgia prezenţei sale.*

Dilema veche vă recomandă

● La TVR 2, duminică (ora 22,10), al treilea episod, a treia poruncă din *Decalog*-ul lui Krzysztof Kieslowski. Prezentîndu-mi scuze, fie şi inutile, pentru că nu l-am anunţat de la bun început, vă asigur că nici acum nu e prea tîrziu. Dintre toate serialele care ne potopesc, e cel mai grav şi mai tulburător – dacă acestea mai sînt calităţi ispititoare pentru telespectatorul weekendual. (Radu Cosaşu)

● În ultimul număr din *Psychologies* (parţial şi pe www.psychologies.com) un dosar Freud 150 altfel decît cele din alte reviste. Dacă reuşiţi să treceţi de adresarea directă (Doctor Freud, „Maître", Allô, Sigmund?!) o să găsiţi în acest „Freud intim" multe motive să recitiţi cîteva dintre cărţile sale şi poate o biografie bine făcută. Aţi afla că arhivele Freud nu se vor deschide pînă în 2113 (dacă s-o mai găsi cineva să vrea să le deschidă) şi cîte ceva despre contradicţiile de fond ale maestului: un mare nevrozat şi un mare terapeut, analistul sexualităţii omeneşti care nu şi-a mai atins nevasta după vîrsta de 40 de ani, rebelul care a trăit ca un mic-burghez, evreul care se proclama ateu... De citit mai ales de cei pentru care anecdota primează. (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Războiul lumilor

● ***Poveşti din L. A. / Crash*** **(SUA, 2005), de Paul Haggis.**

A spune despre *Crash* că e, pur şi simplu, un film despre rasism, e insuficient: afirmaţia nu dă nici o idee despre *măsura* în care *Crash* e un film despre rasism. Filmul lui Paul Haggis e în asemenea măsură un film despre rasism, încît face ca alte filme despre rasism (chiar şi ale lui Spike Lee) să pară, de fapt, filme despre alte lucruri (şi doar puţintel despre rasism). În *Crash* nu există nici o secvenţă – nici o *replică* – în care să nu fie vorba despre rasism: al albilor faţă de negri, al negrilor faţă de asiatici, al asiaticilor faţă de *latinos,* al albilor faţă de *latinos*, al tuturor faţă de arabi. Unii au admirat concentrarea asta. Alţii au găsit-o stridentă, grosolan-moralizatoare. *Crash* e genul de film american care ia Oscarul. *Crash* e, totodată, genul de film american pe care criticii europeni îl iau de sus, observîndu-i imediat lipsa de măsură şi de fineţe – seriozitatea hei-rupistă a angajamentului său liberal (în sens american), explicitatea de tip deşt-în-ochi a bunelor sale intenţii – şi preferînd să nu observe că aceste defecte merg mînă în mînă cu marile calităţi ale artei americane: energia, curajul de „a băga mare", ambiţia neînfrînată de a emoţiona. Mă tem că sentimentele noastre de superioritate spun ceva nu despre vulgaritatea cinematografului american, ci despre sterilitatea unei părţi atît de mari din cinematograful european.

Acţiunea se petrece la Los Angeles, în cursul unei singure zile. Tema e anunţată de la început, prin intermediul unuia dintre cele (cel puţin) 12 personaje principale – un poliţist negru (Don Cheadle). În L. A. – spune el – oamenii sînt „mereu ascunşi în spatele oţelului şi al sticlei"; pare să vorbească despre maşini, dar de fapt vorbeşte despre lumi închise, despre grupuri – definite prin rasă şi poziţie socială – care vor să aibă cît mai puţin de-a face unele cu altele, dar care simt lipsa contactelor. Şi singura lor formă de contact este ciocnirea. Atunci care sînt şansele acestei lumi? Şansele ca dintr-o ciocnire să iasă vreodată ceva bun? Şansele ca stricăciunile cauzate de o ciocnire să poată fi reparate printr-o altă ciocnire? De exemplu, cum se repară efectul unei ciocniri ca aceea dintre doi soţi negri (Terrence Howard şi Thandie Newton) aflaţi în drum spre casă, în maşina personală, şi doi poliţişti albi (Matt Dillon şi Ryan Phillippe) aflaţi pe urmele unui maşini identice, furate (altă ciocnire) de la doi soţi albi (Brendan Fraser şi Sandra Bullock) de doi infractori negri (Chris „Ludacris" Bridges şi Larenz Tate)? Poliţiştii ştiu că au oprit doi inocenţi, dar veteranul (Dillon) e rasist şi e întărîtat – a surprins-o pe femeie făcîndu-i sex oral soţului ei aflat la volan. Sub ochii soţului şi ai celuilalt poliţist (un boboc obligat să inhaleze, ca un fumător pasiv, otrava partenerului său), el o supune unei percheziţii umilitoare – practic o violează cu mîinile. Ea se simte de două ori înjosită – de actul în sine, dar mai ales de laşitatea soţului –, dar simţi că pe partea ei e ceva reparabil: demnitatea, la ea, e ceva trainic – ca şi iubirea. Problema e *la soţ:* practic vezi demnitatea căzînd de pe el, ca un costum de împrumut care i s-a luat înapoi, şi în momentul acela ştii că lucrul cel mai greu pentru el – şi mă tem că pentru orice alt bărbat ar fi la fel – va fi să n-o urască pe femeia iubită care a asistat la emascularea lui. Iată bilanţul unei singure ciocniri – una dintre multele din film. Cum repari aşa ceva? Regizorul-scenarist Paul Haggis încearcă ceva foarte riscant: la numai cîteva ore de la ciocnire, cei doi poliţişti (care acum acţionează separat) primesc o şansă de a îndrepta răul, de a se salva salvîndu-i pe cei doi soţi negri din alte două ciocniri – din categoria celor mortale. Această dublă coincidenţă e o scuturătură pentru orice spectator, dar cei care se împotmolesc definitiv în ea uită un lucru: Haggis n-a promis o viziune realistă, ci una poetică. Filmul se opinteşte în direcţia unei epifanii – a unui moment magic în care, după încă o zi de ciocniri, locuitorii oraşului primesc, clătinîndu-se, răcoarea unei rarisime ninsori californiene şi timp de o secundă intuiesc, poate, că trăiesc în aceeaşi lume, că aceeaşi zăpadă cade peste toţi. Dacă, pe parcurs, Haggis se pretează la mînării (coincidenţe miraculoase, soluţii de tip *deus ex machina),* măcar o face din generozitate: n-o face pentru că n-are curaj să ne arate cît e de rău, o face din convingerea că a arăta răul *nu e de-ajuns* pentru o operă de artă; poate fi acuzat de sentimentalism, nu de compromis hollywoodian. Există multe stîngăcii sentimentale în filmul lui, şi există o impresie generală de subţirime provenită din lipsa de timp: Haggis vrea ca fiecare personaj să aibă Momentul lui Mare, dar nu-i poate acorda fiecăruia decît două (maximum trei) secvenţe mai lungi – una pentru pregătire, una pentru prestaţia efectivă – şi consecinţa inevitabilă este că sforile dramaturgice rămîn la vedere. Dar ăsta e preţul pe care-l plătesc cei inimoşi şi înfierbîntaţi atunci cînd se reped cu capul înainte în direcţia măreţiei şi merită să le treci cu vederea poticnelile – merită să ţii cu ei.

trecerea prin reviste

Un genetic masiv

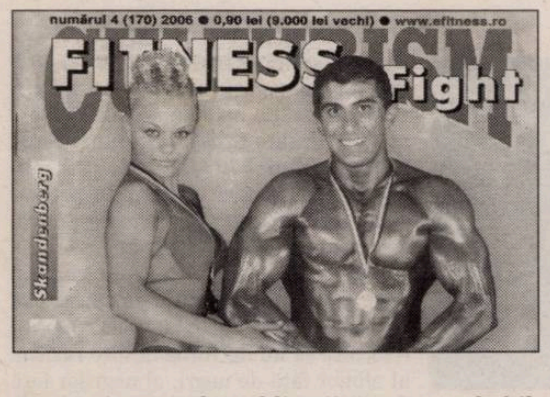

Există unele publicaţii create, probabil, numai pentru a fi digerate de specialişti. Acesta pare şi cazul revistei *Culturism, fitness, fight,* director Cristian Dulgheru, editată de RedisCo. Conţinutul revistei şi tonul articolelor îţi dau senzaţia de complezenţă: le lipseşte, să zicem, sclipirea aia de *human touch* care îţi stîrneşte interesul. Articolele, în general de prezentare a unor produse sau competiţii in domeniu, nu sînt scrise incorect, nu suferă de repetiţii sau de brizbrizuri sentimentale; pur şi simplu le lipseşte ceva, din punct de vedere jurnalistic, care să le facă atractive şi pentru neaveniţi. Este o revistă de specialitate, dar asta nu ar trebui s-o împiedice să fie o lectură posibilă şi pentru *outsiderii* care doar visează că, într-o bună zi, se vor ocupa şi de corpul lor.

Cel mai „jurnalistic" material este interviul cu Viorel Mărăşoiu, „Cel mai bun junior pe 2006" *(n.a.:* la culturism). Înseşi declaraţiile „juniorului mare" sînt superspecializate, într-un limbaj despre care, dacă nu am avea complexele neavizatului, am putea spune că e incorect: *Rep.*: Care a fost motivul pentru care te-ai apucat de culturism? *V.M.:* Nu pot să zic că a fost un motiv anume pentru care m-am apucat de culturism, motivul era să arăt bine şi să devin cît mai masiv. Foarte curînd, după începerea antrenamentelor, am observat că am un genetic bun şi m-am îndrăgostit de acest sport, dorind să concurez". Remarcăm de aici doi termeni care se vor repeta în cuprinsul revistei: cel de „masiv" şi cel de „genetic bun". Probabil că acesta din urmă este o elipsă pentru „moştenire genetică bună", deja intrată în limbajul de specialitate (ca şi deja fumatul „flagrant" pentru „flagrant delict"). Cît priveşte lipsa motivaţiei, enunţată la începutul răspunsului campionului, aceasta este reprezentativă pentru filozofia revistei: cea a lipsei unei filozofii explicite (dacă pe cea de a fi lider, de a ieşi cîştigător o considerăm implicită).

Răspunsurile următoare ale campionului confirmă teoriile de mai sus; la întrebarea reporterului „Cine este «responsabil» pentru moştenirea genetică?", răspunsul intervievatului vine prompt: „Responsabili pentru moştenirea genetică sînt părinţii". Iar în ceea ce priveşte întrebarea cea mai îndrăzneaţă, cu care se sfîrşesc mai toate interviurile care se respectă, şi anume „Ce planuri de viitor ai?", Viorel Mărăşoiu declară: „...Să devin cît mai masiv şi să concurez la Mr. Olympia".

Masivitatea devine, astfel, o calitate pe care, pînă acum, n-o prea luam în considerare. La ea nu se ajunge oricum, ci urmînd indicaţiile din revistă: „Dacă vreţi să deveniţi mai masivi, trebuie să creşteţi în forţă". Deja trecem dincolo de simplul masiv, afundîndu-ne în uluitoarele lui grade de comparaţie. Ca să creştem în forţă, trebuie să intrăm în termeni de foarte mare specialitate: *extensii, pullovere, flexii, fluurări, tracţiuni, flotări...* Şi să mîncăm şi bem *Instant Energy Drink Nutrimax, Glucosamină, L-carnitin instant, seminţe de in* şi *fulgi de ovăz...* O lume dinamică, care pe o leneşă ca mine o complexează vădit. Nu am spus că nu respect ceea ce fac culturiştii, munca şi efortul pe care le depun: pur şi simplu mi-ar plăcea ca revista lor, peste care, poate, voi mai da vreodată, să fie scrisă mai simpatic şi mai viu. **(I. P.)**

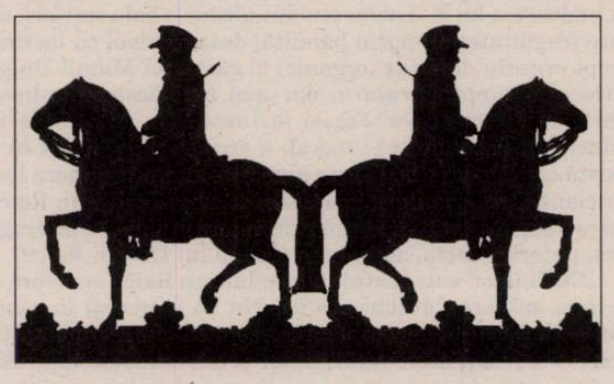

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La inaugurarea unui DVD

Hoţii de biciclete e unul din cele cîteva filme sfinte, desăvîrşite, într-atît de frumos şi de curat încît s-ar putea spune că lumea şi cinematograful ei încă nu-l merită, chiar după un sfert de secol de la naşterea lui, blestemată – precum *Obsesia* lui Visconti – de Vatican în al său *Osservatore romano:* „o jignire adusă demnităţii poporului italian". Timpul, şi mai ales timpurile nu-i pot face nici un rău. Nici un rid, nici un cearcăn, nici o pungă de grăsime, nimic anacronic, inutil, străin de noi, deşi mai cu seamă după asemenea filme ar trebui să fim edificaţi că noi, sau nici noi, nu sîntem buricul pămîntului, ci doar ultimii contemporani ai clasicilor care, şi ei, se nasc şi mor. Nimic greşit, fals, anemic, şovăitor. O exactitate dureroasă, pînă la acel strigăt imposibil de înăbuşit cu toate rigorile artei şi împotriva lor – auzit cîndva la Bogza, tot într-o lume proletară, sisifică, urletul din Ţara de piatră: „iar mie îmi crăpa capul!", după ce un om trecea munţii, iarna, cu o legătură de lemne în spate, ca s-o vîndă la tîrg pe cîţiva lei, cheltuiţi imediat într-o cîrciumă din Roşia Montana. Fapt divers adus prin artă la paroxism sălbatic. În liniştea sa esenţială, în tumultul, în durerea şi-n revoluţia propusă, fără disperare, dar cu o claritate decisivă – *Hoţii de biciclete* este sfîşiat de acelaşi urlet bogzian, de acelaşi „iar mie îmi crăpa capul...", fără de care doar Dumnezeu ştie dacă omul poate crea ceva sfînt.

Frumuseţea se înalţă aici, de la bun început, tocmai din ceea ce un mare teoretician ca Jean Mitry îi imputa filmului: disproporţia dintre cauză şi efect. Aşa cum (în viziunea lui Balzac) *Mizantropul* lui Molière e o capodoperă construită pe un vîrf de ac, De Sica realizează din nimic, pe nimic, cu nimic – un cutremur: un om sărman (dacă aceste cuvinte mai au vreun sens sau vreo emoţie) caută un ac în carul cu fîn fiindcă, fără acul acesta, omul acesta nu poate trăi. Imaginea cea mai halucinantă a filmului este de o inexpresivitate sfidătoare: omul (un anonim al cărui nume n-a rămas în istoria cinematografului decît pentru cîţiva fanatici – lui De Sica i se propusese Cary Grant, regizorul visase iniţial la Henry Fonda) priveşte cîteva secunde un cîmp de biciclete, cîteva zeci de biciclete. Care e a lui? Care e aceea care a fost a lui? Obiectele tac. Omenirea tace în faţa acestei întrebări fundamentale. Omul fuge la poliţie – „căutaţi-mi bicicleta, altfel mor de foame". Poliţia nu se poate ocupa de asemenea fleacuri, măcar de-ar fi fost o maşină, nu zic un cal. Poliţiştii se îmbarcă în goană, e alarmă – undeva în oraş se desfăşoară un miting muncitoresc, poliţia a avut dintotdeauna vocaţia problemelor esenţiale. Omul va descoperi o pistă, chiar hoţul – îi va pune mîna în gît, dar va renunţa să strîngă. Din milă, din solidaritate: hoţu-i un şomer ca şi el. Din fleac în fleac, de pe o uliţă pe o alta, din piaţă la biserică, din amănunt în amănunt – mai torturante decît orice abstracţii – omul ajunge în faţa Sfinxului, o ghicitoare-vizionară de cartier care-i va da formula kafkiană: „Ori vei găsi bicicleta imediat, ori nu o vei mai găsi niciodată!". O aripă mare de parabolă învăluie faptul divers, proporţionîndu-l la scara marilor dureri. Şi omul se decide să fure el însuşi bicicleta altuia. Va fi prins, luat în pumni, iertat. Finalul sfidează din nou inexpresivul şi locul comun: proprietarul e un om bun şi-l iartă pe hoţ. La care bărbatul nostru – tîrîndu-şi după el copilul, martor al faptelor, iar el, tatăl, ostatic al acestui martor – va trece la ceea ce Marx a numit de mult, în scrisoarea sa către Runge, o revoluţie: ruşinea! Şi va plînge.

Nu există film în lume sfîrşit atît de simplu, atît de derizoriu şi atît de înnebunitor, atît de disproporţionat, realizînd însă cel mai secret echilibru, cea mai patetică proporţionare: aceea între durere şi mînie, între inexpresiv şi frumuseţe, între derizoriu şi fundamental, între amănunt şi metastază; între normal şi anormal, între urlet şi pustiu, între locul comun şi univers. Nimic nu mai e derizoriu, nimic nu mai e fleac, nimic nu mai e inexpresiv, nimic nu mai e disproporţionat. La *Hoţii de biciclete,* am simţit întotdeauna că „îmi crapă capul".

Un foarte bun prieten mi-a dăruit un DVD şi mi-am permis să-l inaugurez citindu-mi singur, în liniştea casei, ca pe un discurs interior, acest articol scris de ştiu eu cine, nu mai ştiu cînd, nu mai ştiu unde.

După care mi-am pus filmul în aparat şi am butonat. Încă ţine, încă rezistă, e puternic şi sănătos. Vă mulţumesc pentru înţelegere.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Cînd bărbăţia urcă la volan

Cînd e bărbatul bărbat? Cînd se simte recunoscut în societate? Cînd are el umerii lălîi, ochii plini de trufie? Păi, cînd? Cînd dă sfaturi, lua-l-ar dracu' de bărbat. Şi mă pune dracu' să mă fac bărbat săptămînile astea. Şi mă întreabă Simona Tache ce face bine ca să nu mai loveşti atît maşina, ca să nu te mai împiedici în tine cînd o trăsneşti pe ea. Şi eu, înalt, băţos, puternic, îmi scap porumbeii la trîntă şi scot, Dumnezeule, nişte prostii pe gură: că să ai stăpînire de sine... bine că nu a mai durat mult conversaţia că i-a sunat telefonul Simonei şi deja era cu pîlnia în altă direcţie. Urma să-i mai bag din înţelepciunea popoarelor, de cum se conduceau vapoarele la peruani, yolele la tanganezi şi prostiile la nemţi. Şi cum aveam în mine morbul de a da sfaturi, uite că mă înfig şi la emisiunea lui Gabriel Giurgiu de pe TVR 1 ca să mă bag în seamă. Era despre integrarea mamelor lor cu tablele noastre pline de moravuri. Bă, băieţi, şi încep să bag din replicile din rubrica asta, de faţă cu patriarhul comentariului rutier, Vochină Virgil, ăl mai rătăcit printre tablagii. Şi îmi dau seama că sînt pierdut, că dacă nu aveam nişte formulări standard furate din rubrica asta, eram terminat cu camera pe mine. Şi spun tîmpenii cît mine de mari şi tot zic de nu mă mai opresc, de se transformase emisiunea despre integrare într-una de dezintegrare morală în absolut. Şi cum se termină emisiunea, dau fuga la maşină şi, fă-i dracului cuib, bag într-a-ntîia, o las un pic din ambreiaj şi cînd să ies, mă pune competenţa mea să nu mă uit pe unde merg şi era să dau cioc în cioc în maşina lui nea Vochină. Bă, tată, cît de bou să fii ca mine şi ca straturile intelecte din mintea sălbatică să te cioc-neşti imediat cu ăla cu care te-ai discutat cu două minute înainte, cît de bun eşti în puterile tale crucişe din cap, ca să-ţi paradeşti maşina, după ce te-ai dat mare şi tare. Şi cum nu putea să se oprească acilea evenimentul, uite că merg mai departe în moftologii şi, într-o seară, repet, la puţin timp după ce am pomenit de atenţie, de interioritatea temperată, de stăpînirea detaliilor din viaţa proprie, mă găsesc în flagrant de a nu avea unde pune maşina. Şi caut, şi caut. Şi găsesc într-o groapă mediocră. Că era plină cu apă, mai tttttreeeaaaacă-meeeargă, dar că nu aveam pe unde să ies era film clasic, educativ, Stan şi Bran, pentru generaţia 40 de ani, Cheers, pentru cea de 39 de ani, Garcea, pentru cei de 20. Şi singura mea şansă este să trag de mine şi să ies pe uşa cealaltă, uşa de la locul mortului. Mă ridic din scaun cu toată puterea inteligenţei mele şi trag un cap în oglinda retrovizoare de o dau jos din lipiciul ei de pe parbriz. Şi cum lipiciul dezintegrează oglinda, dezintegrează şi parbrizul. Îl face ciur. Bă, tată, dintr-o prostie mi-am bulit parbrizul. Păi, dovedeşte ce sfaturi trebuia să-mi dau mie. Ce conversaţii deştepte cu femei, ce ologeli de spus la popor. Eu cu mine am probleme.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Peţitoarele satului

De la 23 de ani, „fată bătrînă“ fiind, bunica şi cele trei surori ale ei s-au gîndit c-ar fi bine să mă mărite. Fete de chiabur, cu o foarte puternică conştiinţă a apartenenţei lor sociale, măritate cu zestre, cu oameni de cinste şi cu stare, gîndeau căsătoria ca pe o afacere în care fiecare trebuia să dea ceva. Dragostea venea pe urmă, dacă venea. Dar bogăţia şi poziţia socială le dăduse un anumit prestigiu la nivelul comunităţii. Deşi măritate, cele patru surori au rămas întotdeauna „fetele lui Şerban“, vătaful boierului ce-a ştiut să facă avere şi mai ales să cîştige prestigiul celorlalţi, prestigiu de care s-au bucurat apoi toţi cei zece copii, ducîndu-i cu cinste mai departe numele şi pomenindu-l la fiecare nuntă sau pomană, „comemorări“ în familie şi binevenite în fiecare toamnă sau la început de primăvară cînd se pierdeau în amintiri, poveşti, beţii de-o savoare irezistibilă, pînă uitau cu adevărat scopul întrunirii. Asta vroiau şi pentru mine. Şi cine se pricepea mai bine la peţit în sat ca surorile Şerban? Măritaseră şi însuraseră toţi urîţii şi urîtele, tonţii şi timidele, slutele şi îndărătnicii, de ce nu m-ar putea mărita pe mine? Cu mama nu prea reuşiseră, căci fără să asculte a fugit într-o noapte, ca „proasta“, cu săracul satului. Chiar dacă a fost acceptat, tata n-a fost niciodată iertat pentru sărăcia lui. E adevărat că nici el nu le-a iubit prea mult. De', onoarea săracului!

Aşa că în nopţile de iarnă şi de nebunie verbală au început să analizeze eventualele oferte maritale plecînd de la ceea ce eu puteam să ofer. Mare lucru nu aveam: mama începuse să strîngă zestre, dar cum banii îşi făceau întotdeauna loc, tot amîna. Au şters de pe listă zestrea. Calităţi: cuminte, cam anemică, nici frumoasă, nici urîtă, „mîndră ca tată-său“, „să spunem că e gospodină, dar nu prea“, dar „are carte“. „Tare greu ne va fi să-ţi găsim un soţ, în aceste condiţii, dar nu dispera, găsim noi“, mă încurajau cu toată seriozitatea şi fără să ţină cont de opoziţia mea. Şi s-au pus pe treabă. Cu mine de faţă (adoram discuţiile lor interminabile) au început să treacă în revistă toţi băieţii comunităţilor vecine: trebuiau să-mi fie inferiori ca studii, ca să mă accepte fără zestre şi fără vreo altă calitate personală. Cercul s-a restrîns încet, încet şi lista conţinea vreo patru nume, unii dintre ei colegi de clasă în şcoala generală, pe care îi cunoşteam, îi auzisem vorbind şi nu m-aş fi gîndit în veci că pe vreunul dintre ei l-aş dori ca soţ. La început am crezut că totul e o glumă, pînă cînd satul a început să vorbească de o eventuală căsătorie a mea cu „Gheorghe al Marghiolii de la capu' satului“. „Clanul Şerban“ începuse tatonările şi se oprise asupra unui sătean: nu foarte inteligent, dar singur la părinţi, cu casă, cu pămînt, cu căruţă cu cai, cu vaci şi boi, cu zestre, cu bijuterii din aur nenumărate pentru viitoarea noră. Ce noroc pe capul meu! Am aflat între timp că şi părinţii băiatului se gîndiseră la mine, dar, dat fiind faptul „că eram la facultate“, n-au îndrăznit să-şi exprime doleanţele. Agitaţia începuse deja să depăşească gluma. Mă vedeam deja măritată, ştiind că mama nu prea avea curajul să le înfrunte sau să li se opună. Încercam să mă imaginez conducînd trăsura pînă la şcoala din apropiere. Inimaginabil! Intrasem în joc din glumă şi acum trebuia să ies fără să supăr pe nimeni. A făcut-o tata care le-a spus furios că nu le-a cerut sfatul cînd s-a-nsurat, nu li-l cere nici acum, aşa că să-şi vadă de treburile lor. L-au privit pe sub sprîncene, încruntate, gata să-i aducă aminte că de fapt „asta era treaba lor“.

Bineînţeles că intervenţia lui nu le-a oprit să „croşeteze“ căsătorii pentru mine şi pentru alte fete bătrîne din sate. Peţitoarele satului, „bunicile“ mele iubeau această îndeletnicire şi, culmea, acţionau ca o adevărată agenţie matrimonială de succes, cunoscută în tot ţinutul. Cînd vreun cuplu trecea pe uliţă, spunînd respectuos „Săru-mîna“, săreau în sus care mai de care: „Şi pă ăştea tot noi i-am însurat, c-altfel rămîneau ca prost dă Lazăr, cu mă-sa dă gît şi cînd s-o duce şi aia, singur cuc“. „Prostul dă Lazăr“ era singurul lor eşec. La început nu i se potrivise nici o duduie „prezentarisită“, apoi „îmbătrînind“ refuzase să mai asculte de „nişte babe nebune“ şi să tot înghită la dulceţuri şi pahare de vin sub privirile şirete şi iscoditoare ale peţitoarelor.

Azi aventura îmi dă fiori, mă amuză şi mă ajută să merg mai departe. Îmi tot spun că iubesc ceea ce fac şi că aş fi fost total nepotrivită într-o asemenea gospodărie, ştiind că nu-mi prea place munca fizică. Dar cînd sînt tristă, mă reîntorc la povestea mea şi încerc să-mi imaginez o viaţă tihnită într-o casă enormă, cu copii, căţei, purcei şi toate cele, unde n-ar fi trebuit să gîndesc şi să analizez prea mult, protejată de lumea exterioară şi făcînd parte din peisaj. Şi atunci regret că n-am vrut să devin „ţăranca sănătoasă şi bogată“ înconjurată de simpatiile şi respectul elevilor, ducînd mai departe poveştile şi mai ales păstrînd în familie meseria de peţitoare ce a trecut asupra altor „bunici“ poate nu atît de abile ca „bunicile“ mele.

libertatea de impresie

Canalele noastre

Cum arată lumea, văzută prin ecranul televizorului, în mijlocul unei zile obişnuite, din timpul săptămînii. Nişte bebeluşi înoată sub apă, într-un bazin albastru, iar o femeie gravidă bea apă „Izvorul minunilor“. La *National Geographic* e tot apă albastră, dar nu cu bebeluşi, ci cu rechini fioroşi. Pe canalul următor, o televiziune de ştiri îl arată pe Sebastian Bodu cerînd salarii de 3.000 de euro pentru o categorie specială de angajaţi ANAF. Mai departe: „Stimaţi abonaţi! Reconectarea...“ (mesaje imobile ale canalului firmei de cablu). Pe următorul post sînt video-clipuri pline de efecte, negri cu şepci şi multe scrisuri pe ecran (nu înţeleg niciodată cine, cui le adresează). Fotbal din America de Sud, apoi desene animate cu Johnny Bravo. Iar muzică, multă mişcare şi multe scrisuri. Alt canal de ştiri cu binecunoscuta întrebare pe burtieră: de ce s-a operat Traian Băsescu la Viena? Ştire despre site-ul www. ronaldo.com. Ajungem *Acasă TV* unde auzim multă spaniolă, cu supărări, încruntări, plînsete, intrigi grozave şi mustăţi negre, în interioare cu plante exotice. La *Antena 1* e o reclamă din aceea cu o femeie uimită de produsul cutare, care distruge toţi microbii. Pe următorul sînt nişte actori de culoare care fac bancuri, într-un filmuleţ cu rîsete în conservă. De pe canalul următor ne intră în casă deodată nişte mari fese tremurînde sub efectul celebrului *Vibromass,* aparatul contra celulitei, a grăsimilor, a reţinerilor de apă, stresului, efortului necesar la gimnastică (parcă ar fi de origine divină). Mai încolo e o discuţie afectată, între o doamnă blondă şi un ins chel cu barbă albă. Nivelul intelectual se schimbă pe celălalt canal, la femeile musculoase şi bătăioase, cu pielea lucitoare, care-şi pun probleme filozofico-fantastice în timp ce-şi lovesc adversarii ca în desenele animate. Mai mulţi oameni serioşi se uită printr-un geam la o maimuţă care naşte. E *Animal Planet*. „Sunaţi acum!“ – o vrăjitoare cu ghioc ghiceşte telespectatorilor în direct. Două cunoscute tenismane gem alternativ pe zgură, la *Eurosport*. „A doua zi, Troţki era mort“ vine subtitrarea unui documentar cu imagini alb-negru, cu Stalin şi defilări în Piaţa Roşie, succedate de oameni în vîrstă care povestesc evenimente la care au fost martori. Bani, bănci şi bancomate, promo la o emisiune economică. La Jetix, culorile şi efecte flamboaiante pentru halucinarea copiilor te fac să strîngi ochii. Pe următorul canal e maşina poliţiei cu girofar, staţionată la locul unei crime de prin America. O poliţistă culege date de la martori, notîndu-le într-un carneţel. Un alt *Eurosport,* la care se sare cu parapanta roşie de pe un munte plin de zăpadă albă. Carol Litvin dirijează alb-negru orchestra Radiodifuziunii Române, la *TVR Cultural*. „Foaie verde, Mărioară“, cu decolteu răscopt la *Etno*. Soldaţi americani în Irak, la *CNN,* urmaţi de comentariul plin de îngrijorare al prezentatoarei. O altă prezentatoare de ştiri cu ochi albaştri, la *TV5,* tocmai îşi strînge foile, zicîndu-ne un dulce bun rămas. „Spre deosebire de celelalte maşini sport, 328 are o caroserie frumoasă“, subtitrează următorul canal spusele unei şoferiţe împătimite, care ne explică plăcerea de a conduce o astfel de maşină. Clip diafan cu Bonnie Taylor şi-a ei voce hărşîită, la *VH1. Euforia* e cu trei cucoane (euforice) care vorbesc despre cum îşi hrănesc propriii „căţeluşi“. Mai departe e o altă telenovelă cu frumoase stupide şi masculi agitaţi. Un nou produs care „curăţă totul“ la *DDTV,* o discuţie fără sfîrşit la *Rai Uno* şi thailandezi dansînd în haine colorate la *Euronews*. După aia, putem s-o luăm iarăşi de la început.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

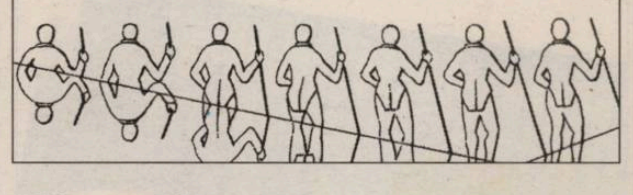

Conferinţă de presă

Deşi sînt o „vajnică“ reprezentantă a presei, mărturisesc cu ruşine că evit să merg atît la conferinţe de presă, cît şi la recepţii. Ştiu că multe dintre ele sînt utile pentru „activitatea jurnalistică“, cît şi pentru contactele pe care poţi să ţi le faci acolo, dar am învăţat să le stabilesc pe toate acestea prin e-mail sau telefon... Am ajuns, probabil, la gradul avansat de mizantropism în care îmi e de ajuns să aud vocile oamenilor sau să le văd scrisul pe e-mail, fără să mai am mare interes pentru cum arată sau ce „comori spirituale“ ascund. Probabil că, în tulburii ani postrevoluţionari, am fost la destule conferinţe de presă, am luat interviuri unui număr de... vedete ale momentului, m-am înghiontit, alături de colegii mei din presă, pentru alesele bucate şi băuturi....

După mult timp însă, m-am hotărît să merg, din nou, la un asemenea eveniment – o conferinţă de presă – coordonat de o prestigioasă instituţie, pe o temă absolut decentă: Consiliul britanic a inaugurat un nou MBA de prestigiu, organizat de Universitatea Sheffield şi City College din Grecia. Pregătirea a fost impecabilă, reprezentanţii instituţiei foarte politicoşi şi răbdători, şi, ca atare, sînt departe de a avea ceva să le reproşez. Ducîndu-mă acolo, am constatat doar că, deşi timpul a trecut, aproape nimic nu s-a schimbat.

Întîi, participarea a fost destul de redusă: pînă la urmă, nu era vorba de ceva senzaţional, ci de anunţarea unui nou masterat, o chestiune de educaţie deci, secundară (deşi Universitatea din Sheffield este în topul celor mai bune 500 de universităţi din lume, a opta în Marea Britanie şi a 18-a în Europa, şi masteratul se va desfăşura nu doar în România, ci şi în Grecia şi Anglia, va beneficia de profesori din Marea Britanie, Grecia, Canada şi va oferi o diplomă recunoscută internaţional). Între reprezentanţii presei, s-au distins aceleaşi tipuri umane ca întotdeauna (valabile, evident, nu doar pentru această strîmtă branşă, ci pentru cam orice comunitate în general): fetele frumuşele şi fişneţe, care îşi arogă un aer interesat, dar cochet, un fel de atitudine sexy-profesională; fetele languroase şi superioare, conştiente de atuurile lor, zgîrcite cu zîmbetele, cu sprîncene pensate şi sigure pe poziţie; domnişoarele urîţele şi conştiincioase, cu fuste mult sub genunchi şi pantofi plaţi şi prea închişi, care scriu de zor, arătîndu-ne că doar asta contează; doamnele trecute de prima (uneori chiar şi de a doua) tinereţe, cu un aer introspectiv, înţelept şi atotştiutor, care ne sugerează că totul e trecător şi se repetă; în sfîrşit, domnii cuminţi peste 40 de ani, ce doar îşi fac datoria; şi tinerii întreprinzători, care par chiar interesaţi de ce se întîmplă (la care, poate, se mai adaugă cei ca mine, observatorii care se dau mari, prea laşi pentru a fi participanţi efectivi...)

Totul a decurs bine, cît timp au luat cuvîntul vorbitorii (Moses Anibaba, directorul British Council Romania, Yannis Ververidis, preşedintele City College, Thomas Rhodes, secretar general al Universităţii Sheffield şi Cornelia Rotaru, director general al Camerei de Industrie şi Comerţ a României), care-şi făcuseră temele corect. Momentul mai puţin fericit a fost cînd s-a lansat fraza magică: „Aveţi întrebări?“. Aproape la fel ca la conferinţele de acum 15 ani, cînd organizatorii îi îndemnau, ba chiar îi numeau pe reprezentanţii presei să întrebe ceva. Un băiat, nu mai ştiu de la ce ziar, a pus întrebări inteligente. O doamnă cuminte a mai ce rut nişte informaţii. După care s-a găsit o participantă, care nu era de la nici un ziar, televiziune sau radio, ci lector, cred, la Politehnică, să pună nu una, ci o sută de întrebări... Deloc relevante pentru cei din jur, ci pentru ea însăşi; miezul agitaţiei ei era unul la îndemînă: cum ar putea ea, pentru că predă ceva în domeniu, să se înscrie la acest MBA fără să plătească... Aştept un asemnea grad de europenizare în care acest tip de întrebări bananiere să dispară. Altfel, la conferinţă a fost OK, iar masa de după – super.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Benedictine

Cu un an în urmă, cînd fostul cardinal Joseph Ratzinger a devenit Benedict al XVI-lea, lumea catolică se temea că acest păzitor al doctrinei (nu foarte tînăr şi aparent lipsit de charismă) va rata principala sfidare a noului pontificat: aceea de a ieşi din umbra imensului său predecesor, Ioan Paul al II-lea. S-a vorbit atunci despre un papă „de tranziţie", căruia nu i se va oferi contextul şi nici răstimpul pentru a rămîne în istorie altfel decît ca simplu – chiar dacă meritoriu – „succesor" al lui Karol Wojtyla. Pe atunci, doar intimii lui „Papa Ratzi" aveau motive pentru a se îndoi de inevitabilitatea acestui scenariu. Astăzi, le avem şi noi. Unul dintre cei mai fideli colaboratori ai marelui polonez, teologul din Bavaria şi-a intrat în rol cu încetinitorul, dar cu o seriozitate menită să convingă. A început prin a elogia public memoria lui Ioan Paul al II-lea şi a continuat prin a ne dezvălui treptat figura propriei personalităţi. Ne-am obişnuit astfel cu gravitatea sa parcimonios zîmbitoare, cu destoinicul său simţ al responsabilităţii pastorale şi cu timiditatea lui vibrantă. La sfîrşitul lui 2005, Sfîntul Părinte a publicat prima sa enciclică, dedicată... iubirii. E şocant să-l surprinzi pe „rottweilerul lui Dumnezeu" într-un tandru acces de romantism teologic. Metamorfoză? Nu, pentru că Ratzinger e un adept al profunzimii, un campion al totalităţii noetice şi nimic – între apostolii Ioan şi Pavel – nu sintetizează mai bine această vocaţie spirituală decît reflecţia asupra Dumnezeului-Iubire.

Revista americană *Time* l-a pus pe lista celor mai influente 100 de personalităţi ale noului mileniu. În medalionul pe care i-l dedică, Azadeh Moaveni citează un confrate care observa că, dacă oamenii veneau să-l „vadă" pe Ioan Paul al II-lea, ei vin acum să-l „asculte" pe Benedict al XVI-lea. Icoana primului s-a prefăcut în cantată...

De la Benedict al XVI-lea voi trece, printr-un joc onomastic, la Maica Benedicta: sub acest nume – şi asumîndu-şi condiţia monahală – ne-a părăsit recent o membră a Academiei Române: Zoe Dumitrescu Buşulenga. Am pierdut încă o personalitate intelectuală tributară *vechii Românii*. O Românie intrinsec europeană, hrănită din clasicitate şi umanism, orientată spre frumuseţea expresiei şi adecvarea ideilor... Ştiu că biografia lui Zoe Dumitrescu-Buşulenga a fost umbrită de un oportunism suficient de strident, cîteodată, pentru a fi bănuit de intenţii parodice: nu-l poţi asemăna, fără ironie, pe Ceauşescu cu Pericle... Ştiu, de asemenea, că domnia sa a trăit, multe decenii, sub fascinaţia unui ego (prea) puternic şi a unei prezenţe publice mai vaste, poate, decît opera scrisă pe care ne-a lăsat-o. Multor promoţii filologice le-a fost un profesor respectat pentru ştiinţa sigură, retorica sa impozantă şi deselele mărturii în favoarea unui patriotism al valorilor. Cobora din stirpea unor Vianu şi Alice Voinescu, dar nici duhul lui Edgar Papu sau daimonul călinescian nu i-au rămas străine. Spre sfîrşitul dictaturii comuniste, Zoe Dumitrescu-Buşulenga a suferit o discretă marginalizare. Nu mai erau de ajuns „omagiile" periodice dincolo de echivocul cărora nu putea, oricum, păşi.

După 1989, a condus *Accademia di Romania*, de la Roma, unde oficia ritual, sub semnul rutinei superioare. Apoi, cînd povara vîrstei a copleşit-o, s-a retras la mînăstirea Văratec, părăsind voluntar deşertăciunile profane. Le răspundea cu educată amenitate tot mai rarilor vizitatori, în timp ce se pregătea pentru „sacramentul" călugăriei, asemenea prinţeselor bizantine de odinioară. Gestul acesta ultim închide, cred, orice dezbatere maliţioasă cu privire la posteritatea lui Zoe Dumitrescu-Buşulenga. În logică biblică, a-ţi schimba numele înseamnă a-ţi însuşi o făptură nouă. Inspirată pesemne de propriul etimon, Doamna *Zoe* s-a pregătit, cît a putut de bine, pentru adevăratul examen: acela care vizează dobîndirea vieţii veşnice.

Dinaintea unui asemenea final, se cuvine să ne rugăm creştineşte, spunînd: „Doamne Iisuse Hristoase, odihneşte sufletul roabei Tale, Benedicta!".

Anca MANOLESCU

Superstiţii, metafore, simbolism

„Este mai bine să îţi cauţi bunurile furate ori să cauţi Sinele?" îi întreabă Buddha pe nişte tineri care urmăreau o hoaţă. Dar întrebarea despre căutarea sinelui, pornind de la datele cele mai pedestre ale lumii şi experienţei noastre, o pune şi Socrate; ea e cuprinsă în învăţătura brahmanică, în cuvintele lui Christos. „Drumul spre Sine" – acel Sine care nu ne aparţine, căruia îi aparţinem – este o mare temă a tradiţiilor, una dintre problemele lor capitale. Ele îi văd reperele, analogiile, imaginile în structura universului, în mersul vremii ori al istoriei, în organizarea cetăţii, în comportamentul curent.

Am citit, graţie unui articol recent al lui Teodor Baconsky, cartea pasionantă de dialoguri între Jean-François Revel, distinsul filozof, adept al liberalismului şi al societăţii deschise, cu fiul său, Matthieu Ricard, doctor în biologie, devenit apoi călugăr budist şi translator al lui Dalai Lama. Ce este budismul? întreabă metodic tatăl. Este el o cale de înţelepciune şi de realizare spirituală, este el o religie, este el o metafizică? Ce poate oferi budismul unui occidental atras de toleranţa acestei spiritualităţi, de absenţa dogmelor, de raporturile destinse pe care pare să le întreţină cu ştiinţa modernă, „cunoaşterea" prin excelenţă a epocii noastre? De-a lungul convorbirilor admirabil articulate dintre cei doi, m-au frapat cîteva constante. În primul rînd, faptul că Jean-François Revel recunoaşte mereu apropieri, dacă nu identitate între demersurile budismului şi cele ale filozofiei europene în sensul ei vechi. Ca şi maestrul tibetan, filozoful antic este un înţelept (ori un căutător de înţelepciune) care îşi „întrupează" căutarea şi ţinta. Principiile devin, în el, gest de fiecare zi şi responsabilitate publică. Între cunoaşterea lumii şi a sinelui nu există divergenţă, ci *analogie* ori strădanie spre analogie. Între disciplinarea sinelui şi treburile cetăţii nu există divorţ, ci o de la sine înţeleasă convergenţă. De prin secolul al XVII-lea, aminteşte insistent Revel, filozofia se dezinteresează de formarea interioară a omului, pe care o lasă în seama religiei şi a moraliştilor; mai tîrziu lasă în seama ştiinţelor autonomizate studiul universului. Îi mai rămîne metafizica, o metafizică teoretică, obţinută prin construcţie intelectuală, dar nu şi prin „experienţă" ori intuiţie noetică. Între cele trei domenii – microcosmosul uman, macrocosmos, societate – încep să pălească analogiile simbolice, circulaţia sensurilor, „simpatia" ori ceea ce Renaşterea mai numea „magia" unificatoare. Cunoaşterea începe să nu mai perceapă cele trei domenii drept comunicante, izomorfe simbolic, participînd la o aceeaşi ordine globală, la o aceeaşi „economie" de sursă divină. Cum ştim, gîndirea analogică e treptat discreditată în beneficiul reflexiei strict speculative şi al experimentului ştiinţific. La sfîrşitul Evului Mediu s-a jucat, în Occident, o *drama*, avînd drept subiect „schimbarea imaginii lumii" şi drept miză gîndirea simbolică. O vreme soarta celei din urmă a rămas indecisă.

În secolul al XV-lea, Nicolaus Cusanus a putut abandona imaginea îndătinată a unui univers ierarhizat, avînd drept vecin superior pe Dumnezeu. A putut imagina un univers în acelaşi timp „infinit" (adică „neterminat") şi „republican", în care Pămîntul nu are un statut privilegiat faţă de celelalte planete. Dar a făcut-o cuplînd această nouă imagine a lumii cu un simbolism metafizic în care cele trei domenii – intelectul uman, universul, în „neterminarea" lui, şi organizarea comunităţilor (religioase) – tind, toate trei, în sens matematic, spre aceeaşi Limită transcendentă. Perspectiva, noţiune atît de prezentă în ştiinţa şi arta vremii, i-a servit drept suport simbolic pentru o teorie a cunoaşterii perspectivale („conjecturale", în finitudine) care tinde spre cunoaşterea „transperspectivală". Chiar mai tîrziu, la începutul secolului al XVII-lea, cardinalul Pierre de Bérulle nu respinge heliocentrismul ca pe o sminteală pentru teologie şi credincioşi. Dacă imaginea lumii propusă de astronomi contraria sistemul geocentric, ptolemeic-tomist, ea nu era mai puţin aptă de expresivitate şi de analogii teologice. Simbolica lui Christos – soare intelectual şi divin – îşi găsea în heliocentrism un reflex firesc, uşor de acceptat. „Această părere nouă, puţin urmată în ştiinţa Astrelor, este folositoare şi trebuie să fie urmată în ştiinţa mîntuirii", scrie Bérulle în 1622. Teologii vremii au avut de ales. A impune în continuare un model al lumii autorizat de tradiţie, dar contrazis de demersurile ştiinţei. Sau a exploata capacităţile simbolice ale noii viziuni heliocentrice şi a perpetua astfel un tip de gîndire care oferă coerenţă celor trei domenii. Au avut de ales între conservarea unui „obiect" (sistemul geocentric) şi creativitate în aplicarea simbolismului, prin definiţie nondogmatic, de o coerenţă plurisemantică. Cînd discută tema, în *Eros şi magie în Renaştere*, I. P. Culianu pune în seama responsabililor religioşi, atît catolici cît şi reformaţi, păcatul de a nu fi optat pentru „imaginaţie teologică". Contra-Reforma şi puritanii deopotrivă au preferat să lase studiul ştiinţific al universului într-o suspectă penumbră şi să aplice autoritar dogma pentru modelarea sufletelor şi a societăţii. Între lumea fizică şi nivelurile non-sensibile ale realităţii s-a instalat o cezură (şi o cenzură) pe care nu au mai depăşit-o, pe propriul risc, decît disidenţii intelectuali, marginalii, „magii" ori ereticii. Decuplat, în cunoaştere, de la etajele superioare de realitate, parterul lumii noastre (natură, societate, individ) s-a aplatizat, iar sensurile verticale, care o legau de Autorul ei, au fost lovite de anemie.

Ori de cîte ori, pentru a expune tehnici contemplative ori teme metafizice budiste, Matthieu Ricard foloseşte imagini simbolice (printre care cea, superbă, a detaşării faţă de iluzia ego-ului: rîul pe care nu mai coboară nici o barcă), tatăl său exclamă cu condescendenţă: prea multe metafore în loc de „constrîngere demonstrativă", prin raţionament. Admirativ faţă de calea spre înţelepciune pe care o constituie budismul şi faţă de performanţele lui intelectuale, filozoful se declară nedumerit de practicile budiste de rugăciune şi de recuzita lor. „Simple superstiţii", spune el, la fel cu gesturile de veneraţie catolică, de cultul relicvelor etc. Pentru o gîndire raţională abstractă (şi deseori pentru o „ortopraxie" interesată să acumuleze doar merite), analogiile nu mai funcţionează între vîntul care face să fluture steagurile de rugăciune, cunoaşterea care elimină iluzia, compasiunea care străbate către toate fiinţele.

La rigoarea raţionalistă a filozofului se adaugă însă o îndelung învăţată toleranţă, înalta curiozitate faţă de gîndirea altor culturi, simţul neabătut al universalului. Biologul devenit călugăr este, pe de altă parte, în stare să pună faţă în faţă ştiinţele de tip budist şi ştiinţa occidentală modernă, relevînd posibilele ei dezvoltări simbolice ori concomitenţele ei cu cele dintîi. Aşa cum menţionează subtitlul volumului, asistăm la o fertilă confruntare între Orient şi Occident, care ne reaminteşte, printre altele, de savoarea integratoare a gîndirii simbolice. Pentru o atare anamnesis, există şi autori care au făcut întrucîtva drumul invers. Unul dintre cei mai talentaţi este Ananda K. Coomaraswamy (1877-1947), al cărui volum *Hinduism şi budism* e în curs de apariţie la Humanitas. Anglo-indian cu studii universitare în Marea Britanie, doctor în geologie (mineralog din speţa lui Novalis), apoi, din 1917, curator la Museum of Fine Arts din Boston, Coomaraswamy are o intimă cunoaştere a textelor sacre indiene. Erudiţia lui, descumpănitoare, nu ştie însă de graniţe: cu acelaşi simţ apăsat pentru absolut, cunoaşte şi degustă pe orfici şi pe Platon, pe Philon Alexandrinul şi pe Plotin, textele Sfîntului Toma şi ale lui Dionisie Areopagitul, ale lui Eckhart, Dante, Böhme şi Angelus Silesius, anecdotele sufismului şi doctrina metafizică a lui Ibn 'Arabî, Evangheliile şi pe Părinţii Bisericii. În arhitectura cărţilor sale, subsolul este o lume fabuloasă de referinţe încrucişate, care se luminează şi se sprijină unele pe altele. Dar – şi aici stă farmecul lucrărilor lui Coomaraswamy şi ştiinţa lui de „arhitect" – subsolul nu este lăsat să devină clădirea însăşi, să sufoce pe cititor cu arborescenţa unui labirint rătăcitor ori inaccesibil prin tehnicitatea lui.

Pe cît de dens şi „păduros" este acest subsol, pe atît de liber şi „uşor" este zborul sensurilor în textul propriu-zis. Orice cititor cultivat îl poate urmări pe Coomaraswamy *interpretul*. Îi poate urmări asocierile îndrăzneţe, dezvoltarea unei teme în luminile focalizate, intensificate ale numeroaselor tradiţii spirituale, *salturile prin adînc* de la o temă la alta, de la etapă la alta a drumului spre Sine, elanul spre aerul pur al lui Unu. Pentru un savant occidental concordanţele abrupte, documentate totuşi cu texte, între tradiţii pot părea riscante, arbitrare. Pentru cititorul cultivat, un asemenea demers e totuşi plin de miez. Cititorul interesat de „hrana" intelectuală şi spirituală va găsi în textele lui Coomaraswamy un tip de cunoaştere savuroasă, un simbolism urmărit pe verticala metafizică, repere pentru a-şi judeca rostul uman *întreg*.

Coomaraswamy considera de altfel că, în lumea noastră, rolul tălmaciului între civilizaţii este capital. Ea a devenit un arhipelag de insule, puse brusc de modernitate într-o comunicare căreia membrii societăţilor tradiţionale şi moderne nu sînt încă în stare să îi facă faţă. Cartea menţionată este una dintre cele mai izbutite piese ale muncii sale de interpret. El înfăţişează doctrina şi calea spirituală proprii hinduismului şi budismului, cu temele lor de căpătîi, distilate în ceea ce au universal semnificativ. Nu învăţătura hinduismului şi a budismului ne este aşezată sub ochi, pînă la urmă, ci modurile lor specifice de a spune şi de a urma un drum pentru care Europa are propriile ei, venerabile învăţături şi moduri de a merge pe cale.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Trenuri pierdute

„Noi? Românii? N-avem, dom'le, nici pe sfert din rigoarea nemţilor! Dacă aveam, eram departe. Noi sîntem leneşi, hoţi, şmecheri, ne place să întindem vorba de dimineaţă pînă la asfinţit... Şi ştiţi ce e cel mai grav? Că sîntem şi nesimţiţi, dom'le! Păi, uită-te şi mata în compartimentul ăsta: pute, dom'le, pute de-ţi mută nasul, şi e, vorba-aceea, accelerat clasa întîi! Clasa întîi pe dracu', numa' nesimţiţi care se descalţă în faţa ta, deşi le put picioarele de-ţi mută nasul, beţivi şi cerşetori. E groaznic, dom'le, groaznic! Şi-apoi, ia de te uită pe fereastră să vezi cum arată satele pe lîngă care trecem. Imagini de coşmar, ascultă-mă pe mine, dom'le, cade casa pe ei, se ţeleneşte cîmpu' de nesimţiţi ce sînt, şi tot n-ai cum să-i scoţi din cîrciumă! Stau şi beau şi-şi plîng de milă, visînd să le dea statu', guvernu', mama mă-sii, dracu' ştie cine, da' să le dea ceva! Ce să le dea, dom'le?! De unde? Îi împiedică cineva să muncească? Să are, să semene sau, măcar, să-şi facă ordine şi curăţenie în bătătură? Nu-i împiedică nimeni, da' le e lene şi preferă să se îmbete ca porcii încă de dimineaţă. S-au învăţat aşa, cu două găini şi-un porc în coteţe, cu doi-trei saci de cartofi în cămară şi gata, se roagă la Dumnezeu să mai trăiască un an. Iar proştii de la Bucureşti le plîng de milă, că, vai, săracul ţăran român, ce viaţă grea are el! Care ţăran român?! Ţăranul român nu mai există de mult, dom'le! Există o şleahtă de beţivi care zace, cum ziceam, pe uliţele satelor sau la crîşmă. Stau acolo şi înjură primarul: că nu le-a tras gaze în comună, dar dacă le aduce gaze, încep să strige că n-au cu ce să le plătească, că nu le bagă nimeni şi lor apă curentă şi canalizare, dar dacă se rezolvă şi asta, tot e rău, cum ziceam, că, deh, costă... N-au nici drumuri şi nici n-or să aibă curînd, pentru că lor le place în gunoaie şi noroaie, dom'le! Da, da, nu vă uitaţi aşa mirat la mine, luaţi aminte la cum arată şanţurile din sate, dom'le, pline de tot felul de nenorociri, au ajuns să-şi arunce gunoiul în faţa porţii, stau cu mizeria la uşă şi aşteaptă s-o spele ploaia... Nu credeţi? Ia priviţi la albia asta de pîrîu, uite asta pe lîngă care trecem acum, o vedeţi? Eu stau trei sate mai încolo şi acum cîteva luni au venit nişte tineri de la Ploieşti, o organizaţie din asta de curăţă tot, aşa, ecologişti cum zici mata, au făcut curăţenie-lună, două zile au muncit pe brînci de-au scos totul la lumină, era bec aici, nici urmă de gunoaie aruncate, că le-au adunat şi le-au

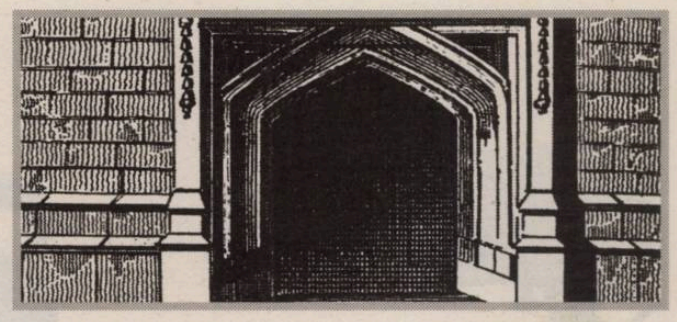

urcat în camioane d'alea de la groapa de gunoi. Ei, cum ziceam, asta a fost acum vreo două-trei luni. Ia de te uită acum, vezi şi mata, e iar o împuţenie de nedescris, s-au repezit iar să arunce căruţele cu gunoi în albie... Şi să zici că asta nu e nesimţire?! Ba da, dom'le, e mare nesimţire, şi asta nu se vindecă nici cu UE, nici cu NATO, nici cu nimic! Asta poate să iasă numa' cu paru'! Să pună careva paru' pe ei, să-i scoată din case la muncă şi să închidă cîrciumile. Na, c-am ajuns... Îmi pare rău că te ţinui aşa mult de vorbă şi pe culoar, da' te văzui băiat tînăr şi mă gîndii că poate de la voi, tinerii, să se mai schimbe cîte ceva. Că de la ceştilalţi, nu mai văd eu speranţă, neam! Mata bei? Să nu bei, s-o dai răului de băutură că pe-aici, prin sate, numai de la ea ni se trage...“

DE CÎND CU PENALTIURILE CULINARE, NIMENI NU MAI SUNĂ VIZIONAR ŞI MULTIŞOR

● De cînd cu gripa aviară, din ce în ce mai mulţi reporteri TV ne relatează şocaţi că în nu ştiu ce focar „au fost găsite mai multe cadavre de păsări moarte“. Îmi închipui ce şocaţi vor fi cînd va trebui să vorbească de cadavrele de păsări vii. (**C. P.-B.**)

● M-am uitat la finala Campionatului European de Fotbal pentru puştanii de sub 17 ani, Rusia-Cehia, disputată în cel mai inofensiv loc de pe continent, în Luxemburg. Jucau cu vigoare, cu talent şi, la penaltiurile regulamentare după un 2-2, „băiuţeii“ ruşi se cruceau intens. Era evident că nici unul dintre finalişti nu ştia ce însemna un asemenea meci între R.S. Cehoslovacă şi U.R.S.S. pe vremuri, demult de tot. Să fie sănătoşi! (**R. C.**)

● Unele organizaţii de caritate care oferă mîncare gratuită săracilor din Franţa gătesc exclusiv carne de porc, considerată o marcă identitară de către reprezentanţii Frontului Naţional, iar încercarea de a o interzice „o dovadă relevantă a înstrăinării de poporul francez a autorităţilor“. Alte organizaţii, care nu dau hrană, ci proteste, consideră că e vorba de o manevră discriminatorie: sînt excluşi astfel flămînzii de religie musulmană şi iudaică. Dacă s-ar da raţă cu portocale ar fi respectată şi identitatea franceză, şi regulile culinare ale solicitanţilor. (**M. B.**)

● Toată lumea s-a întrebat de ce a vrut preşedintele să plece la Viena pentru a se opera şi toate ipotezele au fost avansate. Nimeni n-a spus ce era la mintea cocoşului: că poate Traian Băsescu – implicat, cum este, în lupta împotriva corupţiei – n-a vrut să dea şpagă la doctori... (**a. l. ş.**)

● Pe 10 mai, pe la ora 10, la Poşta din Crîngaşi, un om a căzut. Criză cardiacă, se spunea, şi se mai spunea că atunci cînd a căzut, a căzut cu zgomot. I s-a sprijinit capul, i s-au ridicat picioarele şi i s-a adus o sticlă cu apă. I s-a ţinut mîna, pe rînd, de cîţiva oameni. I s-au dat sfaturi de supravieţuire. I s-a chemat pînă şi Salvarea. O doamnă, pare-se diriginta poştei, a zis că ea nu mai sună şi a patra oară, să nu zică ăia că a înnebunit. Salvarea fusese chemată de trei ori. Omul, care între timp devenise domnul Nicu, s-a plîns că îl ia cu frig (stătea pe jos, în praful Oficiului 56), după care şi-a pierdut cunoştinţa, nemaiapucînd să vadă că Salvarea îi trimisese două maşini (!), chiar dacă amîndouă ajunseseră cu o oră întîrziere. (**S. G.**)

● De 10 Mai, Alteţa Sa Radu, Principe de Hohenzollern-Veringen, a scris un editorial în *Evenimentul zilei* despre regele Carol I. Articolul începe aşa: „În ziua de 10

© S. Ivanoschi

Cu ochii-n 3,14

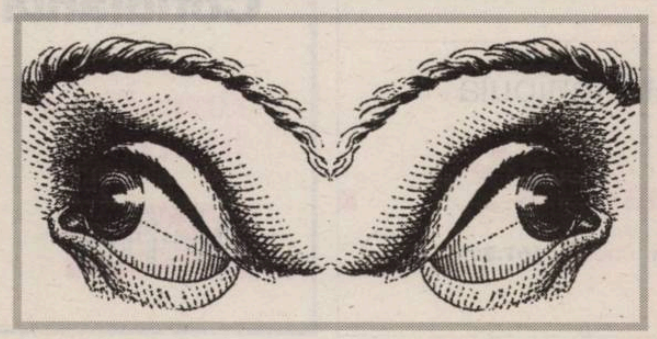

octombrie 1914 se stingea Carol I, cu diagnosticul de miocardită cronică. Diagnosticul modern va fi surprins, probabil, chiar şi pe medici. Vă închipuiţi ce curios părea, la început de secol XX, să mori de o boală atît de «avant la lettre». Astfel a fost Carol I: modern, deschizător de drumuri, creator de instituţii, vizionar şi om de curaj“. Mărturisesc că asta mi-a scăpat acum doi ani cînd am realizat tema *Dilemei vechi* despre regele Carol, la 90 de ani de la moartea sa. Cu toată admiraţia mea pentru acest cel mai mare lider al românilor (sper să nu audă Becali de el), nu mă gîndisem că a fost deschizător de drumuri şi vizionar chiar şi prin boala de care a murit. S-ar zice că e *cool* să mori de chestii noi, avangardiste. Gripa aviară mai e la modă sau s-a fumat? (**C. G.**)

● Multe s-au schimbat în Bucureşti în ultimii ani, chiar dacă nu ne dăm seama. S-a construit multişor, s-au schimbat faţade, iar în centru sînt o mulţime de reclame colorate. Printre ele însă, e şi una care nu se schimbă de mai bine de zece ani şi care a devenit aproape obsedantă. E acea coală de hîrtie albă, lipită pe stîlpii de beton şi pe care scrie cu tuş negru „Execut puţuri de mare şi mică adîncime...“ (şi un număr de telefon). Mă întreb cum s-o chema meseria celor care sapă puţuri. (**A. M.**)

UITAŢI-VĂ O CLIPĂ LA RENUMITA BICICLETĂ PORCINĂ AMENINŢATĂ DE CEVA MĂREŢ

● Tuturor celor care se întreabă, poate, de ce *nu* trebuie lăsat Iranul să dezvolte sectorul nuclear, un sfat: uitaţi-vă o clipă la figura preşedintelui acestei ţări, Ahmadinejad... Sincer, v-aţi lăsa viaţa la cheremul acestui individ? (**a. l. ş.**)

● De treci prin Piaţa Rosetti din Bucureşti (vatră milenară de cultură), lasă-ţi paşii să te poarte către restaurantul „Casa ţărănească «Elite»“, unde vei putea servi o variată gamă de produse tradiţionale, inclusiv specialitatea casei, renumita cafea care dă şi hramul acestui lăcaş. (**C. P.-B.**)

● În Irak, după o interdicţie de 20 de ani, femeile au voie din nou pe stadion; asta în timp ce în Iran li s-a interzis să meargă pe bicicletă... Oare există un inevitabil echilibru planetar al drepturilor femeii? (**M. C.**)

● „Nu ştiu, zău, ce o să mai mîncăm“, se plîngea acum cîteva zile un cetăţean prins de reporteri cu mîţa-n sac – sau, mai bine zis, cu puiul cu aviară în bocceaua de cumpărături. „Vaca a-nnebunit, porcul are pestă porcină şi puiu' – aviară. Cîinii ce sînt mai breji... O să ajungem să mîncăm d'ăştia, că-s mai sănătoşi!“ Parcă îmi şi imaginez cum va suna una din binecunoscutele reclame TV: „Vrei un sandviş“? „Cu ce eeee?“ „Cu ce-ţi place ţieeee! Cu Griveeeei!“. (**R. P.**)

● Sîmbătă 13 mai, am avut o treabă într-un cimitir din Deva, cel de lîngă pădurea Bejan, subordonat, ca toate cimitirele de stat, Primăriei. Dura cam 5 minute. Am avut însă ghinionul să dau peste un *angajat al Primăriei Deva* (îngrijitor pesemne) care urla, înjura şi îşi calcula ratele la frigider cu o sticlă de vin roşu în mînă şi împreună cu două dame din generaţii diferite. L-am rugat să tacă şi, vă imaginaţi, am plecat în 30 de secunde, înjurată bine şi ameninţată rău. Mi-am promis să fac o reclamaţie oficială şi să o urmăresc pînă în pînzele albe. Dar cum rămîne cu manelele care urlă în fiecare restaurant din oraş, cu cochetele magazine înlocuite de *second-hand*-uri intitulate, cum s-a tot scris, „Visul imaginaţiei“, cu una dintre cele mai bune biblioteci judeţene din Ardeal scoasă, de cîteva luni, dintr-un palat şi înghesuită în cutii puse la păstrare? (**S. S.**)

● La chioşcul de ziare, un vînzător m-a întrebat, candid, atunci cînd i-am cerut ziarul *Libertatea:* „Doriţi *Libertatea* sau *Libertatea femeilor?*“. La care eu, feministă mocnită, m-am bucurat şi am crezut, pentru o clipă, dintr-o naivitate tîmpă, că e vorba, în sfîrşit, de ceva măreţ: m-am lămurit repede, era vorba doar de un supliment al ziarului sus-amintit, destinat „sexului frumos“. Şi, de altfel, intitulat mult mai prozaic: *Libertatea pentru femei.* (**I. P.**)

EHE, DACĂ AR EXISTA UN „CINE“ EXACT...

● Recent am primit, în Bulk, un mail de la dinicu-golescu@yahoo.com... Ehe, unde e diligenţa poştei de la 1825!? (**M. C.**)

● Dacă ar exista un demon al muzicii, cum l-ar chema? Ne spune Éloïse Mozzani, în *Cartea superstiţiilor* (Robert Laffont, 1996): există – şi numele lui e Murmur. (**D. S.**)

● De la „cine“ am mai primit *spam:* de la Humanization I. Rares şi de la Immacolata. (**M. V.**)

● Ca bucureştean, nu am văzut niciodată în oraşul nostru un magazin pe a cărui firmă să scrie, cu litere mari: „Philosophy“. El se află exact pe locul fostei „Romarte“ de pe Calea Victoriei. Acolo nu se vînd Platon, Kant sau Revel. Acolo se cumpără lămpi, candelabre, corpuri de iluminat. O fi vreo trimitere la Secolul Luminilor? Am avut o iluminare bucuroasă, aproape filosofică. (**R. C.**)

© S. Ivanoschi

2%
dintre**români**
a f l ă
faptele

faptele sunt esența, opiniile pot manipula

radiofrance**internationale** rfi romania | **ne cunoaştem ?**

București **93.5**fm Iași **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chișinău **107.3**fm

Book fest
salonul cărții București
13 - 18 iunie 2006
Romexpo
halele 15 - 13

Cotidianul. tabu Monde diplomatique
România literară
24-FUN DIN ROMÂNIA
I&P INVESTIȚII ȘI PROFIT
Radio Guerrilla 94.8 FM
ELIBERADIO
DILEMAVECHE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Apare pe 26 mai,
împreună cu
Dilema veche

Dilemateca
Îți dă de citit

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 122 ● 26 mai – 1 iunie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“

pagina **3**

Mircea Dinescu
despre Raportul SRI asupra gripei aviare

pagina **3**

Antoaneta Ralian
pe Divanul *Dilemei vechi*

paginile **20-21**

VIAŢA DE FIRMĂ

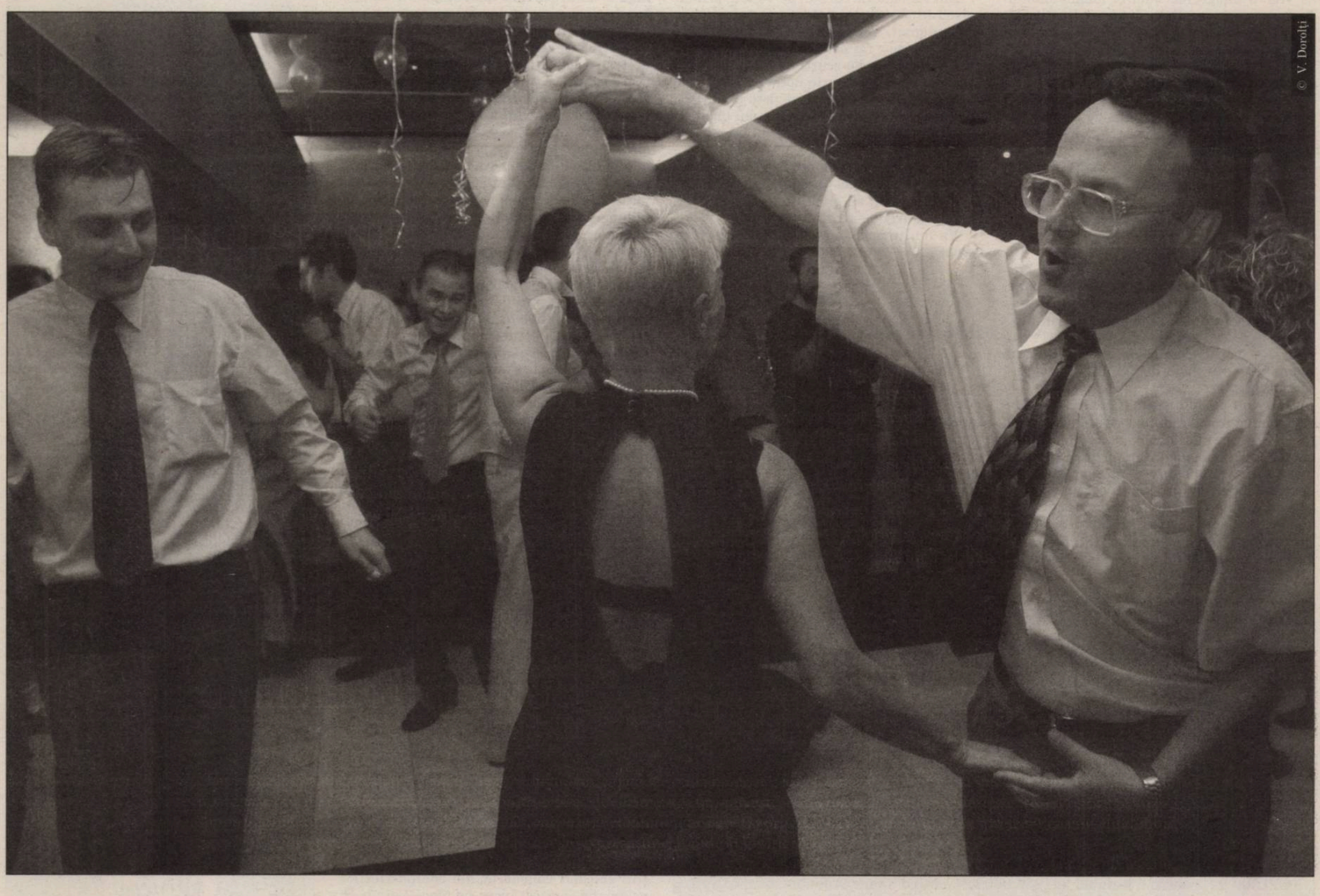

© V. Dorolţi

„Dacă uită (omul modern, n.a.*), i se va reaminti amabil şi prompt că nu are dreptul să nu fie fericit. Nu este, aşadar, adevărat faptul că ar fi pasiv: el desfăşoară, trebuie să desfăşoare, o activitate continuă. Dacă nu, riscă să se mulţumească cu ce are şi să devină asocial.“*

JEAN BAUDRILLARD – „SOCIETATEA DE CONSUM“

5 948467 000018 21

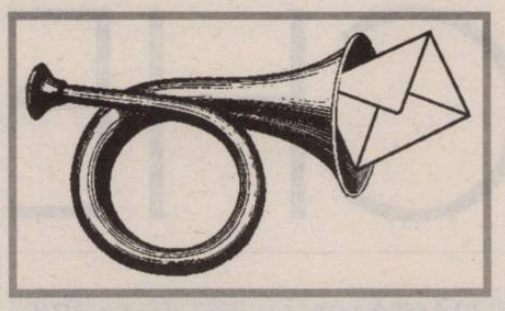

Nr. 120: *„Anii '60"*

Un melancolic

Dragi dilematici vechi,

Mi-aţi provocat o mare bucurie publicînd tema „Anii '60" din numărul 120. Vreau să spun că sînt şi eu unul din tipicii generaţiei '60, am ajuns student în 1967. M-a surprins însă lipsa opiniilor congenerilor, e doar dl Andrei Oişteanu, care se ocupă de reacţiile lui Mircea Eliade şi nu de epocă. Poate că, pe de altă parte, reprezentanţii autorizaţi ai generaţiei sînt pe alte meleaguri: fratele dlui Oişteanu, Valery, pe la New York, la fel şi fraţii Petrescu şi prietenul meu Valeriu Demetrescu, tot pe acolo, Sandu Mitaru pe malul Pacificului, iar Mircea Florian, prin Germania. Aşa că încerc eu să-i suplinesc.

Să vorbim de muzică, chiar acum cînd ascult ritmurile din Oldies de pe Yahoo Music. Colaboratorii temei amintesc de muzica americană şi cea din Regatul Unit, dar mai puţin de cea autohtonă, poate cu excepţia lui Phoenix. Rememorez geamantanele de vreo 5 kilograme numite magnetofonul Tesla pe care ascultam disperat Beatles şi Woodstock. Cine-şi mai aduce aminte diatribele din *Scînteia tineretului* despre nişte posesori de blugi jegoşi şi evazaţi, cu cruci pe piept, ce-şi spuneau Sfinţii? Sînt cei mai de sus, ulteriorii Phoenix! Regret că nu se aminteşte de Mondial cu „Atît de fragedă" a lui Gabi Drăgan, plecat dintre noi. Nu se aminteşte nici marea revelaţie a Festivalului de Muzică Rock Club A din 1969, numită Olimpic '64, cu regretatul mare muzician Dorin Liviu Zaharia. Sau de profesorul nostru de muzică Cornel Chiriac, ce nu mai este de 31 de ani, rememorat în acelaşi număr de Dan Goanţă.

Anii '60 au însemnat izbînzi literare prilejuite de slăbirea şurubului, cele mai bune romane ale lui Breban, romanele lui Preda, anul 1968 fiind declarat anul romanului. Atunci debutase excepţional, cu *Prins,* Petru Popescu, primul romancier citadin după o grămadă de ruralişti, mai mult sau mai puţin autentici.

Dar anii '60 au însemnat pentru mine şi distrugerea iluziilor date de ipocritul sistem comunist care părea că se reformează. Aşa am făcut pentru prima dată politică cu tatăl meu, care a venit negru de la serviciu în 21 august 1968 să-mi spună că ruşii au invadat Cehoslovacia. Sau că am avut candoarea să-mi apăr colegii care au manifestat de Crăciunul lui '68, în vacanţa de sărbători de iarnă a studenţilor (aşa se spunea Crăciunului), adică au devenit nemulţumiţi şi cereau reforme. Eu am scăpat ieftin, atrăgîndu-mi doar ura unor politruci deghizaţi în profesori. Ce să mai zic de gestul frumos şi gratuit al colegilor mei care au refuzat excluderea din UTC a unei colege care emigra în Israel?! Şi a plecat aşa utecistă în Israel!

Da, au fost şi la noi vremuri idealiste, eram foarte tineri, atunci am fost pentru prima oară la mare la Costineşti, încă n-apăruseră 2 Mai sau Vama Veche.

Dar vremurile au trecut şi mai rămîn doar nişte poze alb-negru şi muzica digitalizată acum a juneţilor, sau DVD-uri şi DVX-uri cu filmele cult, precum *Zabriskie Point,* a cărui vizionare, la Biblioteca Italiană de pe Nufărului, provocase, la vremea respectivă, o îmbulzeală asezonată cu miliţie.

Cu melancolie,

Joe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

Dialoguri

Decalog – primul episod

Domnule Teodor Baconsky,

Dintru început mă declar agnostic, cu o oarecare tentă atee, şi nu un cunoscător riguros al religiei creştine. Nu pot ignora totuşi fenomenul religios atîta timp cît mai trăiesc/rezist în patria lui Teoctist, G. Becali şi Corogeanu, unde peste 90% din populaţie se declară creştini şi majoritatea acestora se roagă la Dumnezeu să le bage-n sac sau să-nchidă ochii cînd îşi bagă ei.

Am vizionat de curînd, pe TVR 2, primul episod al serialului polonez Decalog, care m-a indignat. Ce-am înţeles eu din acesta? Că Dumnezeu nu este (numai?) Iubire, ci (şi!) Răzbunare. Pe scurt, EL ia viaţa unui copil nevinovat (şi foarte dotat, că veni vorba) pentru că tatăl acestuia este ateu. Păi, se poate? Uite că da, în visele unui bigot cu aere de artist. Pot înţelege că religia este indispensabilă în „temperarea" maselor, care altfel s-ar întoarce la maimuţă (sau, mă rog, la Adam şi Eva), dar totuşi nişte limite...

Dacă credeţi că greşesc, vă rog corectaţi-mă. Cu argumente. Nu mă supăr.

Va mulţumesc pentru atenţia (sper) acordată.

Mitică IONESCU
miticaionica@yahoo.co.uk

Răspunsul lui T. Baconsky

Domnule Mitică Ionescu,

Vă mulţumesc pentru confesiunea agnostică, deşi tonul ei exasperat m-a cam întristat. Se cheamă că aveţi totuşi o credinţă: aceea că orice credinţă e absurdă. Nu reuşiţi să vedeţi nimic bun în cele două milenii de creştinism pe care, sînt convins, le-aţi examinat cu bunăvoinţă şi competenţă. Kieslowski, un maestru redus la condiţia de „bigot cu aere de artist", nu v-a ajutat să rezolvaţi, convenabil, „suferinţa dreptului". Nici creştinismul autohton nu vă spune mare lucru, mai ales că îl reduceţi la patologiile sale curente. Ce argumente v-aş mai putea furniza fără să generez suspiciunea că vă manipulez? Poate că e mai bine să rămîneţi străin de majoritatea care, prin ipocritul ei delir mistic, vă produce atîta dezgust. Socotesc, în concluzie, că nu greşiţi. Sînteţi pe linia lui Tertulian din Cartagina *(credo quia ineptum est).* Cu speranţa că nu v-aţi supărat definitiv,

Teodor BACONSKY

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

(In)Actualităţi

Un Mall al mîntuirii neamului?

De ce anume ţine obstinaţia autorităţilor române de a construi Catedrala Mîntuirii Neamului? Nu pun aici problema legitimităţii acesteia în spaţiul autenticei trăiri ortodoxe, ci aceea a forţei sale de simbol colectiv. Dezbaterea pe seama unui asemenea proiect depăşeşte – cred eu – tema preocupărilor curente ale românilor de rînd, devenind o tristă partidă concretizată în schimbul de pase care duc la aruncarea locului de amplasare al construcţiei ce se vrea reprezentativă pentru Ortodoxia românească, dintr-un colţ al Capitalei în altul. Cred totuşi că arhitecturii sacre româneşti nu îi este propriu gigantismul, care pare a-i depăşi geniul şi modul specific de exprimare. Am impresia că această idee sucombă nu doar sub absenţa unei preocupări reale, dar şi a penuriei de idei şi a unei asumări profunde. Gigantismului construcţiei politice imperiale bizantine îi puteau corespunde, în ordinea dimensiunii, proiecte similare în domeniul arhitecturii. Edificii precum Sfînta Sofia constituiau expresia arhitectonică a restaurării politice care, ce-i drept, s-a dovedit a fi iluzorie, a integralităţii teritoriului Imperiului Roman de către împăratul Iustinian. Era, totodată, şi expresia ideologiei imperiale universale, care punea semnul egal între teritoriul aflat sub autoritatea *autokrator*-ului de la Constantinopol, reprezentant al lui Iisus Hristos pe pămînt, şi lumea locuită. Ce proiect politic de anvergură, coagularea căror energii naţionale sînt concentrate în chinuita ambiţie de a ridica acest colos? În afara rîvnei unora de a o construi şi a altora de a-i refuza amplasarea într-un loc sau altul, nu vedem nici o dezbatere asupra motivelor prin care această catedrală îşi justifică existenţa. Se pare că ea nu îşi găseşte în mod firesc locul în peisajul urbanistic, dar nici în cel spiritual al Bucureştilor. În cele din urmă, iniţiativa suferă de nanism, semănînd cu o fiinţă al cărei cap este uriaş, dar cu trupul pipernicit. Ea ar trebui să constituie punct de convergenţă al aspiraţiilor unui geniu colectiv, a unui anumit proiect de societate. Despre ce geniu colectiv şi orizont de aşteptare comun vorbim, în lumea difuză prin care rătăcesc în acest moment conaţionalii noştri? Din perspectiva necesităţii practicării credinţei şi a participării la ritualurile care ritmează viaţa spirituală a comunităţii, biserica Stavropoleos sau biserica de cartier sînt mult mai reprezentative – una prin rafinamentul şi echilibrul desăvîrşirii sale artistice, cealaltă prin forma vulgarizată, cu accente kitsch – decît proiectul autorităţilor. Ele corespund perfect necesităţilor de manifestare în spaţiul eclesial consacrat ale compatrioţilor noştri, fie că acest lucru ne place sau nu. Şi nu văd în ce măsură mîntuirea se poate realiza în mod colectiv, prin iniţiative care ţin de exterioritatea trăirii şi ascezei individuale. Individul este înzestrat cu simţ moral, colectivitatea nu are acest atribut. Chiar numele care a fost ales pentru acest lăcaş este caracterizat de filetism. Dorinţa de ridicare a catedralei nu este decît extensia, în ordinea religiosului, a unei ambiţii exclusiv edilitare de a „îmbogăţi" peisajul urban prin magazine de tip hipermarket (utile, de altfel) şi neinspirate construcţii zgîrie-nori. Cu alte cuvinte, mai curînd vom avea un Mall al mîntuirii neamului, un *hybris* exterior oricărei reale regăsiri şi concentrări a sinelui.

Cu stimă,

Radu URLOIU-PĂTRAŞCU
raduurloiupatrascu@yahoo.co.uk

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Proiecte culturale**
- **Nevoia de poveste**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.650 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 lei (910.000 lei) pentru 1 an, 45 lei (450.000 lei) pentru 6 luni, 23 lei (230.000 lei) pentru 3 luni. Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Budapesta, 4 mai 2000

(Dintr-un posibil ciclu de scrisori către Gabriel) Căutarea lui Dumnezeu nu vizează o țintă determinată, ci un *orizont*. Nu te miști pe un drum cu punct de sosire previzibil, ci te miști în *amplitudinea unei perspective*. Beneficiul interior vine din faptul însuși de a merge, din achizițiile colaterale ale unui parcurs *orientat*. Înainte de a fi un absolut tenebros sau de o orbitoare lumină, înainte de a fi „personal“ sau metafizic, experimentabil sau misterios, *Dumnezeu este o orientare*. E însăși instanța care orientează. Vei întreba, evident, cum poți căuta ceva care nu e, în esența sa, anticipabil. Cu alte cuvinte, cum poți căuta ceea ce n-ai găsit deja, cum știi *ce* cauți. Întrebarea aceasta e reflexul unei anumite sărăcii asociative: avem tendința să gîndim scenografia căutării în termeni spațiali; ca și cum „a căuta“ nu poate fi decît o întreprindere de tipul identificării unui loc pe hartă sau a cărării optime spre luminiș sau spre cabană. Căutarea, în această accepțiune, nu e decît un strict corelativ al rătăcirii. Dar există și alte specii ale lui „a căuta“: a căuta soluția unei probleme, a căuta un sens de viață, a căuta un prieten sau o iubită. În toate aceste cazuri *nu știi* ce cauți. Și totuși nu cauți ca un rătăcit, ci în virtutea unei nevoi de lămurire, de claritate, de substanță, a cărei intensitate e tonică, asemenea unui *presentiment al soluției*. Nu disperarea e mobilul, ci, dimpotrivă, speranța, încrederea într-o ordine globală care te include. *Acest* tip de căutare e singurul care nu lasă loc pentru dezamăgire, căci negăsirea e doar un semn al infinității țintei. N-o poți atinge, dar ești *în plasa ei,* în puterea ei.

Care e, însă, legitimitatea acestei căutări? Ce o face mai importantă decît altele, decît *toate?* Faptul – simplu – că, în perimetrul ei, survin întrebările decisive ale fiecărui om, ale oricărei vieți. E singurul teritoriu în care ne întîlnim cu o *unanimitate a întrebării*. Iar ceea ce e încurajator e că acestei unanimități a întrebării îi răspunde o *unanimitate a răspunsurilor*. Constatarea că, dinaintea acelorași întrebări, mentalul feluritelor comunități umane tinde să livreze același tip de răspuns, spune ceva despre caracterul necesar al acelui tip de răspuns.

De dezvoltat: 1) „Absența“ lui Dumnezeu ca mobil al căutării Lui. Dumnezeu *se manifestă* în absența Sa. (Ca în povestea hassidică, în care Cel care se ascunde speră să fie căutat și găsit. Credința – un joc „de-a v-ați ascunselea“.) 2) *Urma* ca reper auxiliar al căutării. A adulmeca urma divinului, a identifica semnele Lui în lume. A-l *urma* pe Cel care merge în fața ta. (Vezi comentariile lui Grigore de Nyssa despre drumul lui Moise pe urmele lui Dumnezeu.) Meister Eckhart: căutarea lui Dumnezeu ca *vînătoare:* sufletul aleargă după Christos ca după o pradă. 3) Analitica întrebării: nu sînt ziditoare decît întrebările fără răspuns sau pe care răspunsul le lasă deschise. Celelalte sînt o simplă birocrație logică. Odată „rezolvate“ se dizolvă în propria lor evidență. 4) Problema certitudinii: omul contemporan trăiește mai ales din certitudini negative (de pildă, certitudinea – „mistică“ aproape – că nu există decît lumea aceasta).

Berlin, 14 februarie 1976

Mi-am cheltuit toată bursa cu zece zile înainte de sfîrșitul lunii. Va trebui să improvizez, să găsesc soluția unei subzistențe minimale. Perspectiva acestei performanțe îmi provoacă mici extaze. Surescitat, febril, umblu prin cărți și mi se pare că tot ce găsesc mă privește direct. Sfîrșitul lui Don Quijote, de pildă, înțelepțit brusc, după un delir de o viață („un semn sigur al morții fu, pentru cei din jur, rapiditatea cu care a devenit rezonabil“). Sau o pagină din Ortega, ca un mesaj în așteptarea vîrstei pe care o voi împlini peste doi ani: „Nu e nevoie să trăim prea mult ca să ne izbim de zidurile închisorii în care ne aflăm. Cel tîrziu la treizeci de ani (sic!) putem spune că recunoaștem limitele înlăuntrul cărora se pot mișca posibilitățile noastre. Luăm în stăpînire realitatea, ceea ce echivalează cu a măsura cîți metri are lanțul care ne atîrnă de picioare. Și atunci spunem: «Oare aceasta e viața? Atît și nimic mai mult? Un ciclu încheiat ce se repetă, mereu același?». Iată un ceas de cumpănă pentru orice om“.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți de ipoteza lansată de SRI că aviara vine de la unguri?

După ce Marco Polo a introdus în Europa sămînța viermilor de mătase ascunsă într-o măciulie de baston, mi se pare firesc ca SRI-ul să-l bănuiască pe Marko Béla că a copiat metoda, împrăștiind cu bastonul prin București sămînță de aviară ungurească.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Țara țăranului român

George Topîrceanu, un poet pe nedrept considerat „minor“, a spus-o foarte bine și foarte sugestiv în parodia sa după Al. Depărățeanu: „Cînd se ia cîte-o măsură / Lumea-njură / Pe agentul sanitar, / Și-l întreabă fără noimă / «Ce-ai cu noi, mă? / Pentru ce să dăm cu var?»“. În fața a tot ceea ce înseamnă „măsuri“, reacțiile noastre se împart între refuz fățiș și dorință ascunsă de a găsi o soluție de neaplicare. Și, mai ales, avem un dispreț suveran pentru tot ce înseamnă *proceduri*. „Agentul sanitar“ e metafora modernității pe care întîrziem să ne-o asumăm, așa încît Roman Herzog, fostul președinte al Germaniei, are întrucîtva dreptate: aderarea României și Bulgariei este o mare farsă. Chiar dacă, pe hîrtie, am *bifat* criteriile aderării, chiar dacă vom reuși, în ultimul moment, să doborîm în strigăte de victorie ultimele „stegulețe roșii“ ce mai pătează „vocația noastră europeană“, în fața statutului de modernitate riguroasă, pe care ne-o oferă intrarea în UE, avem reacția de neîncredere amestecată cu stupoare și ceva șmecherie a țăranului față de „agentul sanitar“. Farsa este că știm la perfecție să „zicem ca ei, dar să facem ca noi“. Și nici măcar nu putem fi învinovățiți pentru asta, așa cum nu-i poți învinovăți pe nemți că sînt ordonați ori pe italieni că au *il piacere di vivere:* e naturelul nostru simțitor.

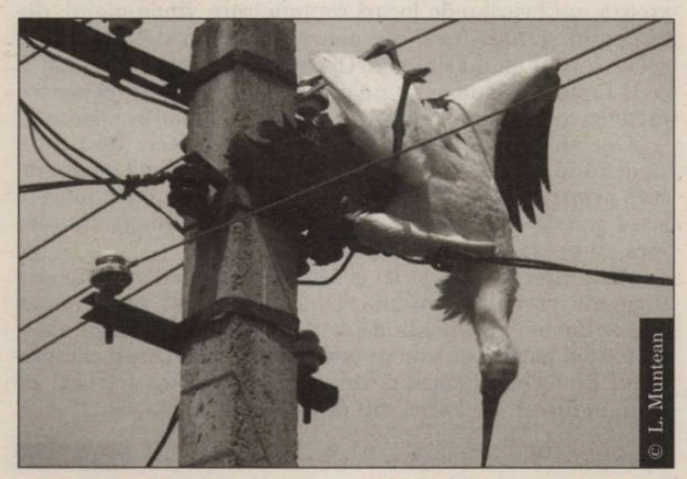

Extinderea gripei aviare a căzut, fatal, peste mîndria noastră de a ne fi însușit comportamentul european: după ce se stinseseră toate focarele, taman ce apucaseră miniștrii noștri să spună că „apărăm Europa de aviară“ precum odinioară o apăram de turci și tătari. Nu s-a nimerit. Fermi peste poate în condiții de criză, sîntem delăsători în viața de toate zilele, așa că implacabilul virus și-a croit drum, relativ ușor, printre obiceiurile noastre de a fenta procedurile și de a ne lua de piept cu „agentul sanitar“. Reacționăm țărănește, în virtutea experienței de viață și a tradiției asumate, privim lumea din ombilicul reprezentat de prispa și ograda proprie, dincolo de care se aflau vatra satului și țarinile; mai încolo, nu mai e „lumea noastră“, e „a lor“, a celor din satul vecin. Țările UE sînt „satele vecine“ care țin de o „vatră“ îndepărtată numită Bruxelles, de unde ne vin tot felul de agenți sanitari cu tot felul de măsuri, iar noi îi tratăm de venetici, de ciudați care vin și pleacă, iar „noi locului rămînem“. Acest tip de gîndire nu face diferența între sat și oraș: un sociolog spunea deunăzi la un post de radio că în România nu există, de fapt, un mod de viață urban și unul rural, orășenii sînt și ei, prin multe comportamente și atitudini, țărani strămutați, care își păstrează obiceiurile și nostalgiile. Un obicei ar fi creșterea păsărilor de curte, care a permis răspîndirea gripei aviare în București. Dar nu statistica e relevantă aici (se pare că sînt vreo 50.000 de orătănii în București), ci „spiritul“: încrederea noastră în oul proaspăt, luat din cuibar, mai degrabă decît în produsele „de la Avicola“, ca și încrederea în roșia sau ardeiul „de grădină“, în dauna celor cumpărate (căci „cine știe ce pun ăștia în ele, ca să scoată producții mai mari“). Pe de altă parte, avem o relație proastă cu tot ceea ce înseamnă Stat și Autoritate: reflexul nostru e de a ne uita pieziș la tot ceea ce ni se cere, la hîrtiile cu antet și ștampilă, la reguli și proceduri, care ni se par niște complicații inutile. Comisia Europeană e un fel de „agent sanitar“: dacă trebuie, ne străduim să facem ce ne cere, dar nu ne asumăm nimic, nu interiorizăm regulile, nu facem legătura cu viața reală, pe care o percepem în continuare în vechii parametri familiari. Trăim cu toții în țara țăranului român.

Într-o asemenea țară, într-un astfel de mare sat, în care oamenii nu știu sau nu vor să stabilească relații bazate pe reguli și proceduri cu Autoritatea, devine cu totul la îndemînă ca Vodă (adică președintele) să îi ceară jandarului (adică Serviciului Român de Informații) să-i prindă pe cei care au făcut rău colectivității. Și devine cu totul la îndemînă ca jandarul, învățat de pe vremea lui Ghiță Pristanda să „tragă frumușel condeiul“, să-i raporteze președintelui că Răul a fost adus de venetici. Numai că „veneticii“ sînt, în acest caz, două țări din Uniunea Europeană (Ungaria și Slovacia), care au reacționat punînd accentul exact acolo unde noi n-am aflat că trebuie pus: pe proceduri, pe reguli. „Noi respectăm regulile UE, deci era imposibil să exportăm virusul“ – au spus oficialii din cele două țări, în replică la improvizația de raport a unui Serviciu de Informații care trăiește încă în mitologia „pericolului extern“ și acționează mai mult de frica Stăpînului decît din impulsul

democratic de a aplica legile. Dar un asemenea tip de acțiune se potrivește cu felul de a gîndi al multora dintre noi, dispuși să credem în zvonuri și în legende, dacă acestea reușesc să ne reconfirme încrederea necondiționată în puritatea propriei ogrăzi.

De-a lungul tranziției, s-a tot deplîns soarta țăranului român, pe care comunismul l-a deformat confiscîndu-i pămîntul și trimițîndu-l la oraș să devină lucrător industrial. Așa este, comunismul a stricat un mod de viață și n-a pus nimic în loc, decît nedreptăți și orori. Dar „țăranul român“ e viu și se străduiește să-și păstreze sau să-și reconstituie coerența modului de viață pierdut, luptîndu-se cu o Autoritate care stîrnește dezordini după dezordini. Neștiind să aplicăm regulile și procedurile, nu ne rămîne decît comoditatea înțelepciunii populare verificate: spunem ca ei și facem ca noi, căci și Statul procedează la fel. Ceea ce înseamnă – de fapt – o farsă.

ținerea de minte

„Din viața ta nu se poate face o carte bună. Nici să nu încerci.“ (Fran Lebowitz) ● „Orice carte de peste cinci sute de pagini care nu a fost scrisă de Dickens sau de un rus decedat e mai bine să fie lăsată pe raft.“ (William Blundell) ● „Orice scriitor tînăr care se poate abține de la scris ar trebui să o facă fără ezitare.“ (André Gide) ● „În general, nu auzi ce se spune pe seama ta. Se poate ca tot orașul să vorbească, dar, dacă nu ai prieteni, n-o să afli niciodată.“ (Honoré De Balzac) ● „Oricît este de răspîndită minciuna și oricît ar părea de simplă, nu-mi amintesc să fi auzit, într-o conversație, trei minciuni reușite, nici măcar din partea celor mai reputați în domeniu.“ (Marty Feldman) ● „Nimic nu-i mai enervant decît doi oameni care continuă să vorbească în timp ce tu îi întrerupi.“ (Mark Twain) ● „Nimeni nu ar trebui să debuteze cu un scandal. Acesta trebuie păstrat pentru a da savoare vîrstei înaintate.“ (Oscar Wilde)

(Des MacHale, *Om pansiv, om parșiv,* Editura Humanitas, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De cîţi miniştri e nevoie ca să schimbi o ţară?

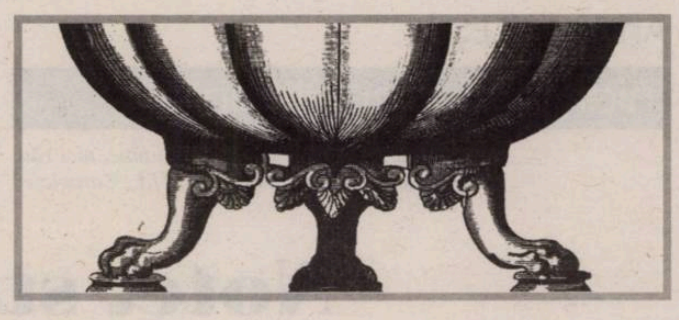

Şeful Guvernului şi-a modificat opinia cum că nu se schimbă caii cînd treci rîul. Aşa că acum se negociază remanierea, pe stil: „dă tu un ministru, că renunţăm şi noi". Ca de obicei, un exerciţiu critic de evaluare lipseşte, adică să ştim ce nu merge şi ce trebuie schimbat înainte să se schimbe.

Tăriceanu trece acum rîul cu o căruţă croită de Adrian Năstase; Alianţa D.A. a schimbat doar caii, din mers. Cu 23 de portofolii, cabinetul Tăriceanu nici nu este foarte extins după standardele româneşti. Un studiu SAR din 2003 punea faţă în faţă guvernele de după Revoluţie şi rezulta că recordul aparţine Guvernului Ciorbea, cu 28 de miniştri. Isărescu a condus cel mai restrîns executiv, cu 20. Avem deci o tradiţie proastă a unor guverne supradimensionate, din moment ce acelaşi studiu arată că media pentru guvernele ţărilor din centrul şi estul Europei era de 16 portofolii.

Există tendinţa generală ca guvernele de coaliţie să fie mai umflate decît cele monopartide. Italia, cu istoria sa agitată de coaliţii largi la guvernare, are şi una dintre cele mai stufoase structuri executive. Împărţirea posturilor e un mijloc de a calma conflictele dintre parteneri şi, cu cît sînt mai multe posturi, cu atît conflictele se calmează. Teoretic. Guvernul Tăriceanu este umflat suplimentar prin prezenţa celor trei vicepremieri, cu rol preponderent politic. Dacă nu îi punem la socoteală şi socotim doar miniştrii cu rol clasic de administrare, cabinetul Tăriceanu ajunge în mod surprinzător la pragul istoric minim: 20, ca şi Isărescu. Ăsta nu este meritul lui Tăriceanu, ci al lui Adrian Năstase. După ce a guvernat trei ani cu un guvern bulimic de 26 de miniştri, Năstase s-a lăsat bine sfătuit şi a făcut o reformă. Au dispărut atunci ministere fără obiect legitim de activitate (Turism, IMM). Au apărut tot atunci agenţii noi în subordinea premierului. Asta e o tendinţă modernă şi bună, în principiu: să verticalizezi controlul la şeful executivului, în loc să umfli aparatul pe orizontală. Aşa a ajuns de exemplu, Agenţia Veterinară sub premier şi acum vor să o ducă înapoi la Ministerul Agriculturii, pentru că Flutur s-a săturat să i se ceară demisia pentru ceva ce nu controlează direct (de fapt, atenţia ar trebui să se concentreze asupra lui Tăriceanu, pentru că el este şeful direct al Agenţiei care a eşuat atît de spectaculos). Premierul află astfel şi partea negativă a aglomerării de agenţii în subordinea sa: răspunde politic pentru un aparat prea mare pentru a fi eficient controlat. Aşa ajunge Agenţia de Strategii Guvernamentale (care numai strategii guvernamentale nu face) să tipărească fluturaşi cu poza sa, fără măcar să îl întrebe. În ţările unde premierul coordonează o mulţime de agenţii, dispune şi de o structură proprie puternică prin care exercită controlul. Cam asta a vrut să facă Năstase cu Cancelaria Prim-ministrului. Doar că, aşa cum se întîmplă des la noi, a fost înfiinţat ceva fără să se renunţe la ce era înainte. Acum există şi Secretariatul General al Guvernului, şi Cancelaria Prim-ministrului, care se luptă între ele pentru fonduri şi atenţia şefului. Am văzut la ştirile TVR un reportaj despre agenţiile guvernamentale şi structura arăta ridicol de încărcată, chiar judecînd doar după nume. Dar Guvernul de la cap se strică, iar dacă funcţia de coordonare nu e bine distribuită, inevitabil structura va tinde să ia forme aberante în jos. Tăriceanu ar trebui să rezolve întîi problema concurenţei inutile între Secretariatul Guvernului său şi Cancelaria sa personală şi apoi să „perie" în jos.

Cît despre portofolii, sînt unele schimbări necesare care sar în ochi. Ideea de a avea trei miniştri de stat (vicepremieri) venea din necesitatea de a desemna oameni importanţi în partide care să reprezinte coaliţia la masa Guvernului. Ar fi funcţionat dacă şefii de partid ocupau aceste funcţii fiind în fapt un fel de miniştri fără portofoliu. Dar numai Marko Bela respectă această idee originală. Pogea e bine intenţionat, dar marginal în PD, iar Copos e o figură bizară în partidul de simbriaşi ai lui Dan Voiculescu. Apoi, nu înţeleg de ce avem un minister al Mediului şi Apelor şi separat un Minister al Agriculturii şi Pădurilor. Ori trecem pădurile la Mediu, ori comasăm cele două ministere care oricum s-au călcat pe picioare cînd s-a pus problema lucrărilor de îndiguire. Nu înţeleg de ce avem un Minister al Integrării şi un ministru delegat „pentru controlul implementării programelor cu finanţare internaţională şi urmărirea aplicării *acquis*-ului comunitar". Este o invitaţie la bizantinism instituţional. Nu înţeleg de ce avem un ministru delegat pentru Lucrări Publice, subordonat şi nu prea ministrului Trasporturilor şi Construcţiilor. În practică, Gheorghe Dobre pare a fi doar tipul pus să construiască sau să repare drumuri. Dacă din punct de vedere politic e prea greu să lipseşti UDMR de domeniul pe care a pus mîna, măcar să recunoaştem deschis că avem două ministere, unul pentru drumuri, celălalt pentru coordonarea coruptei şi inutilei Agenţii pentru Locuinţe. Vorbind de miniştri delegaţi, consultînd site-ul Guvernului pentru acest articol, mi-am adus aminte că avem şi un ministru delegat pentru Comerţ (Iuliu Winkler, pentru amatorii de statistici).

Acum, că am deschis cititorului apetitul pentru schimbări, trebuie să îl dezamăgesc: pronosticul meu e că nu va fi nici o restructurare a Guvernului. Din motivul simplu că un guvern restructurat trebuie să treacă din nou prin Parlament. Iar Tăriceanu tocmai a scăpat de o debarcare parlamentară, blocată doar de mesajul de la Bruxelles: „Fără crize politice!". Mă îndoiesc că PNL are acum suficientă încredere în PD încît să rişte scaunul de premier. S-ar putea însă să avem o remaniere, pentru că practica instituită de guvernele succesive spune că miniştrii inviduali pot fi înlocuiţi fără votul Parlamentului (Ciorbea a vrut să dea un exemplu de bună practică şi a mers în Parlament, dar exemplul nu s-a prins de urmaşii săi). Vor mai vorbi ce vor mai vorbi despre restructurare şi apoi vor alege calea minimei rezistenţe şi vor purcede la o remaniere, şi aceea probabil limitată la candidaţi evidenţi, precum Hărdău şi Dobre.

presa despre...

Agentul aviar sub acoperire

„Cînd agentul Frasin primi de la şeful de brigadă ordin să acţioneze prin mijloace specifice, sub acoperire, pentru anihilarea temutului H5N1, nu stătu mult pe gînduri. Era cunoscut ca un om de acţiune, medaliat la ultimul bilanţ SRI chiar de către comandantul suprem Traian Băsescu. Dintr-un mileu maramureşean, aşezat cu gust pe televizorul din birou, îşi confecţionă la repezeală o creastă roşie. Pentru ca deghizajul să fie perfect, îi adăugă un plisc din copertă de dosar fără şină. Perfect camuflat, agentul exersă în uşa biroului un filfiit vivace cu antebraţele lipite de bicepşi. Ieşi din instituţie salutînd neglijent subofiţerul de la uşă, în timp ce încerca să-şi amintească muzica din *Misiune imposibilă*. Ştia că are fler, aşa că n-avea nici o emoţie că va depista după nas primul cuib al atentatorilor la siguranţa naţională.

Probabil că, în aceste clipe, în toată ţara, zeci de agenţi năvălesc în cotețe pentru a surprinde găinile gata să dea ochii peste cap. La chemarea domnului preşedinte al României, detaşamentele speciale de intervenţie ale Serviciului Român de Informaţii şi-au activat sursele necuvîntătoare şi au pornit la culegerea de date din teren, recoltarea de probe de găinaţ şi smulgerea prin jumulire a oricărei informaţii bune de pus pe masa directorului Timofte. «H5N1» nu e singurul nume de cod de pe tabla cu misiuni operative a Serviciului. Simultan, s-a declanşat şi acţiunea «L4L5». Hernia lombară a şefului statului este, la rîndul ei, subiect de investigaţie specială, încadrată tot la atentatele grave la adresa securităţii României. Misiunea e clară: să se depisteze de ce au fost vehiculate atîtea variante de spitalizare a şefului statului şi dacă nu cumva teroriştii în halate albe au vrut să-l scoată din uz pe liderul suprem." (Adrian Ursu, *Gândul*, 22 mai) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Romeo şi nepoata Julietei

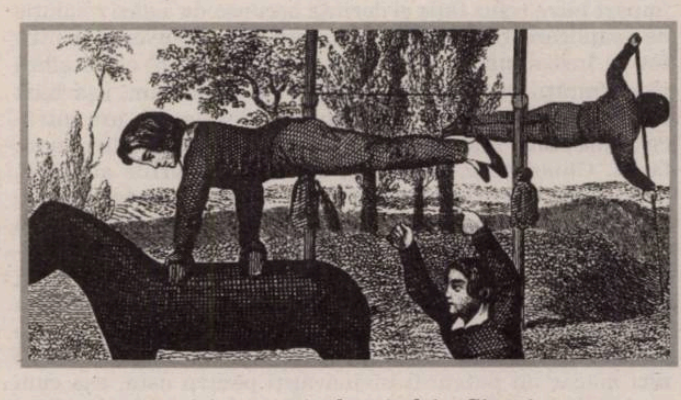

Tîrgul de bărci din Bucureşti, de săptămîna trecută, m-a lăsat cu o întrebare chinuitoare: oare nu cumva viaţa e chiar *marfă* cînd ai bani? Am mestecat gîndul ăsta vreo cîteva zile, pînă cînd l-am văzut la televizor pe iubitul Monicăi Gabor, un domn bogat pe nume Irinel. Cei doi formează un cuplu plin de bani, însă ambii – cel puţin după aerul cu care îşi relatează reality-viaţa – se plictisesc îngrozitor. Pînă să-i văd, chiar mă gîndeam să pun puţin mai mult efort în proiectul de îmbogăţire (Planul B, cum îi spunem în familie). După, nu mai sînt chiar aşa de sigur: la ce bun să ai atîţia bani cînd duci o viaţă atît de ucigător de goală? Atît de deşertic populată cu vorbe goale, mari şi pline de ace, ca nişte cactuşi de firmă... A, OK, îmi aduc aminte de ce merită – au o barcă super-ca-lumea, am văzut-o în revista de yachting.

Povestea acestui cuplu monden e însă una cu schepsis. Cei doi n-au nici o problemă cu stigmatul *el bătrîn, ea liceeană*. Ba chiar şi-au propus să-l transforme într-un *brand*, tot aşa cum producătorii de haine scumpe te avertizează cu mîndrie că s-ar putea să n-aibă cusătura perfectă, întrucît meşterul italian, care face cîte un costum la fiecare 200 de ani, are o mînă mai puţin sigură ca-n tinereţe... Oricum, nici nu e greu să impui o marcă în zona asta. Cei doi se luptă pe o nişă pînă mai ieri goală: aceea a sinceităţii indecente. Pînă la ei, condiţia de întreţinută avea totuşi un aer uşor clandestin. De la ei, e o meserie la care mama, diriginta şi colegele se gîndesc cu mîndrie. De la zicala „cine n-are bătrîn să-şi cumpere", înţelepciunea populară a ajuns la întrebarea îngrijorată „de ce n-are bătrîn, dragă, s-o cumpere?".

Să vă spun sincer, ca suporter al industriei media, n-am simţit urgenţa deciziei CNA. Putea s-o mai lase pe Moni la ora aceea, că oricum era prea devreme să-i prindă acasă şi să-i strice pe liceeni, cu 30 de secunde înaintea anturajului... Şi oricum, nu absenţele de la şcoală sînt grave sau amorul înainte de admiterea la facultate (care oricum e de vînzare, iar Iri şi-o poate permite pentru Moni). Lucrul cu adevărat grav a rămas pe post şi-n mintea oamenilor, iar CNA nu poate face nimic, întocmai cum nici Biserica Creştină n-a putut să-i oprească pe credincioşi să pupe icoane, în ciuda rugăminţilor lui Iisus din manualul de întrebuinţare. Moni e un reper. E farul din Sodoma şi Gomora. Lumina de pe *Titanic*. Rîma din vîrful cîrligului. Destinul fetelor norocoase şi inamicul sărăciei, cu efect imediat.

Viaţa publică a celor doi e uimitoare şi din alt punct de vedere: dintr-o lume întreagă care se uită – sau se strîmbă – la ei, doar Iri şi Moni par să nu înţeleagă că totul e o imensă (mă rog, mare, că nu sîntem în America) bătaie de joc. Una în care regizori, cameramani, fotografi şi reporteri rîd pe înfundate şi mai pun pe piaţă un *story* siropos şi generator de audienţă. Ei doi sînt singurii care nu realizează că n-au nici un motiv de mîndrie. Şi că întreaga construcţie a cuplului lor e un truc media postmodern, o ironie groasă, un bricolaj de locuri comune care vinde uleiul, detergentul şi înălbitorul din pauza publicitară. A, da, şi dezodorizantul de maşini şi WC, ca să fie ironia completă. E ca la luptele de sumo: nu ne uităm pentru bătaie, ci pentru priveliştea uluitoare, suprarealistă, a şuncilor în mişcare!

Cui nu-i place lumea asta e liber să plece. Însă nu e sigur că în alte părţi, cererea de sirop de pe piaţă e satisfăcută printr-o largă ofertă de acrituri. Dacă publicul iubeşte acest gen de dramoletă, ea va rămîne în producţie. Sau invers, că presa nu produce pe stoc.

Altminteri, noroc cu Iri şi Moni, că publicul nici nu ştia ce pierde, vorba sloganului OTV. Acum a aflat, iar povestea dintre Romeo şi nepoata de soră a Julietei va deveni doar prototipul pentru un stol de poveşti similare. Uitaţi campionatul de fotbal: urmează întrecerea de prins bărbaţi cu bani, în direct. Pe locuri, fiţi drăguţe şi toante, start!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Averea lui Castro

„Dovada" – a cerut Fidel Castro, iritat că revista *Forbes* răspîndeşte „calomnii infame", atribuindu-i o avere de 900 de milioane de dolari. În 1995 avea doar, conform aceleiaşi reviste, 550 de milioane. Revista recunoaşte: cifrele avansate sînt într-o mai mare măsură rezultatul artei de a prevedea decît al ştiinţei, cifrele de bazează pe informaţiile oferite de foşti oficiali din Cuba, iar banii ar putea proveni din beneficiile aduse de societăţile publice. „E ca şi cum revista *Forbes* i-ar atribui lui George Bush 10% din cele 500 de miliarde de dolari proveniţi din traficul de narcotice şi crimă organizată, spălaţi în fiecare an în băncile nord-americane", afirmă preşedintele Băncii Centrale din Cuba, Francisco Soberon *(Le Monde,* 19 mai 2006). Castro spune că el nu posedă nimic în afara celor 900 de pesos (32 de euro), salariul său lunar, iar în anii '90 a cedat muzeelor şi centrelor culturale 11.687 de cadouri (tablouri, bijuterii, obiecte de fildeş, covoare scumpe) primite de el, în calitate de şef al statului.

S-ar putea ca dezminţirile să fie adevărate: Castro, ca orice dictator, nu are nevoie de conturi personale, deoarece toată ţara se confundă cu averea lui personală. Iar în materie de dictatură, *el lider maximo,* comandantul şef al statului cubanez reprezintă într-adevăr un miracol al supravieţuirii. În august, Castro va împlini 80 de ani; centrul sistemului comunist reprezentat de el şi de care el era dependent, Uniunea Sovietică, s-a prăbuşit. A dispărut în acelaşi timp puternicul sprijin economic dat de tovarăşii ruşi. Cuba a trecut prin crize energetice, lipsuri alimentare şi de produse de bază, producţia tradiţională de trestie de zahăr a rămas fără cumpărător. Dar lui Castro personal nu energia îi lipseşte: în noiembrie a ţinut un discurs de cinci ore în faţa studenţilor, iar dialogul cu ei a durat pînă în zori: „Ce ar trebui făcut pentru ca procesul revoluţionar să rămînă ireversibil?" – se întreabă liderul revoluţiei cubaneze într-un moment cînd continentul optează pentru conducători de stînga, imaginea lui este evocată cu simpatie şi de alţi lideri aleşi, iar preşedintele Venezuelei, Hugo Chavez îl sprijină cu petrol ieftin.

Oricum şi-ar justifica ideologic aparatul cubanez supravieţuirea, practic performanţa se datorează flexibilităţii bătrînului dinozaur. „Castro se schimbă ca să dureze" – concide Richard Gott în *The Guardian*. Desovietizarea ţării – spun unii analişti – e sincronă cu acceptarea unor deschideri marginale care permit continuitatea: depărtîndu-se de ideologia marxist-leninistă, regimul îşi justifică atentatele la libertate prin necesitatea de a apăra naţiunea împotriva atacurilor venite din interior sau din exterior. Se înţelege că atît cubanezii din diaspora, cît şi criticii regimului au fost excluşi din naţiune. Schimbările ţin mai mult de figurile oratorice, reglementările care ar putea marca o oarecare deschidere sînt grabnic anulate sau modificate. Viteza retragerii acestor „concesii" îndreptăţeşte convingerea că ele nu sînt adoptate decît pentru a permite identificarea celor doritori să se bucure de ele. S-au înmulţit „actele de repudiere" (în Europa comunistă se numeau critică şi autocritică) prin care militanţii Partidului Comunist îi hărţuiesc pe disidenţi şi pe familiile lor, s-a intensificat lupta împotriva antenelor parabolice şi au fost confiscate televizoarele aduse din străinătate, cetăţenii au voie, doar în caz de forţă majoră, să intre în contact cu turiştii străini, ca să nu se „contamineze ideologic".

Viaţa dublă a cetăţeanului cubanez permite orice concluzie: şi că socialismul este o soluţie bună pentru anularea inegalităţilor, totul e să se găsească un conducător cum e Castro, şi elaborarea scenariilor de „după Castro". Generaţia revoluţionară şi-a epuizat resursele de cadre (nu au lipsit conflictele încheiate prin condamnări la moarte), birocraţii care au înlocuit-o sînt prea puţin cunoscuţi, aşa că nu prea pot conta pe sprijinul „poporului suveran". Oricît de bine s-ar pregăti succesiunea, mişcările din aparat vor avea de suportat tulburările create de opoziţia tăcută timp de decenii şi de contestaţia unei emigraţii numeroase şi bine organizate. Dar cine speră că va afla dacă Fidel Castro a fost sau nu unul dintre cei mai bogaţi dictatori din lume va fi dezamăgit. Dacă există, banii vor fi împărţiţi în tăcere.

globul cubic

Procente

La începutul anilor '80, succesorii lui Mao ştiau precis: „Mao – 70% de bine, 30% de rău". Adică, dintr-o sută de oameni ucişi, 70 şi-au meritat soarta, iar 30 ar mai fi putut trăi. Dintr-o sută de lozinci, indicaţii, chemări, 70 erau bune, 30 – nu. Nu a explicat nimeni cum s-a ajuns la acest rezultat în procente, dar Revoluţia culturală, de la a cărei declanşare se împlinesc acum 40 de ani, intră probabil în cadrul procentelor de bine, pentru că de atunci pînă azi nici unul dintre oficialii Partidului Comunist Chinez nu s-a învrednicit să producă o analiză mai aplicată. „Refuzul constant al autorităţilor de a se supune unui efort al memoriei dedicat acestui tragic episod care a făcut sute de mii de morţi (dacă nu milioane), se explică simplu: revenirea la acea perioadă ar risca să delegitimeze partidul şi chiar regimul. (...) Un purtător de cuvînt al Ministerului Afacerilor Externe a reiterat linia oficială «au fost zece ani – 1966-1976 – catastrofali». Dar acest răspuns n-a apărut în presa chineză, cenzura a interzis chiar şi folosirea expresiei «revoluţie culturală»". *(Le Monde,* 18 mai 2006)

Această politică a dat rezultate, generaţiile noi sînt indiferente la evocări: tinerii n-au asistat la imensele mitinguri în care elevii îşi umileau profesorii, la felul cum gloata Gărzilor Roşii a ucis, pe parcursul a două săptămîni – ascultînd de îndemnul lui Mao „fiţi violenţi!" – 2.000 de oameni. „Viaţa oamenilor din mediul urban a fost profund marcată. Şcolile şi universităţile au fost închise. Oamenii instruiţi au fost forţaţi să părăsească oraşele şi să muncească în agricultură. Membrii aceleiaşi familii se turnau unii pe alţii. Mulţi dintre cei în vîrstă de 50 de ani aparţin „generaţiei pierdute", cariera şi educaţia lor au fost pentru totdeauna vătămate de Revoluţia Culturală." *(The Economist,* 20 mai 2006)

Întrebaţi de reporterii străini ce li s-a spus despre acele timpuri, tinerii de azi ori nu ştiu nimic, ori poate numai spun că nu ştiu nimic, interesaţi fiind de viitorul capitalismului condus de Partidul Comunist. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri la început de Forum*

– o părere despre Marea Neagră –

Recent, a apărut în traducere românească o monografie dedicată Mării Negre scrisă de un tînăr şi înzestrat istoric american, Charles King. Cumva în siajul lui Arnold Toynbee, Marea Neagră este văzută mai degrabă ca un spaţiu comun, ca o axă în jurul căreia gravitează ceva ce este mai degrabă o comunitate. Călătorul occidental care se pierde pe străduţele din Odessa, Istanbul, Constanţa sau Batumi simte, în fiecare loc, aceeaşi vibraţie, deşi ştie bine că se află în ţări diferite. Dimpotrivă, istoriografia noastră în materie este dominată de monografia lui Gheorghe Brătianu, care vede Marea Negră ca pe o graniţă perpetuă. Spaţiu de contact între limitele unor civilizaţii, zonă de frontieră, Marea Neagră mai degrabă a despărţit decît a unit. Sigur, oamenii au făcut comerţ pe această mare, au navigat dintr-un port în altul, statele care împart litoralul au şi vaste graniţe terestre, ceea ce le apropie fatal, sîngele şi chiar mentalităţile s-au amestecat, dar pregnanţa vocaţiei de graniţă a acestei Mări nu a pălit niciodată. În plus, sentimentul popoarelor de la Marea Neagră pare mai aproape de cel al lui Brătianu, decît de cel al lui King.

Secole la rînd, Marea Neagră a fost o graniţă de importanţă regională între nord şi sud, între Rusia şi Turcia, două ţări cu trecut imperial major, care au determinat istoria ultimei jumătăţi de mileniu est-european. Acum, graniţa desparte Estul de Vest şi capătă importanţă globală, căci se desenează între spaţiul de securitate euro-atlantic şi spaţiul de insecuritate al Marelui Orient Mijlociu *(Greater Middle East,* cum îi spun experţii).

Adevărul este că Marea Neagră, „mantra" politicii noastre externe în administraţia Băsescu, este un spaţiu geopolitic foarte înşelător. Aparenţa de geometrie variabilă pînă la dezordine pe care o are regiunea, rezidă în faptul că mulţimea de ţări, care o compun, nu pot constitui o comunitate. În paradigma sociologiei germane de la finele secolului al XIX-lea, ele nu se constituie nici într-o *Gemeinschaft* (căci nu există defel un sentiment comun de afecţiune între popoarele din acest spaţiu şi nici o conştiinţă determinantă a asemănării, dimpotrivă, diferenţele sînt foarte marcate) şi nici o *Gessellschaft* (căci nu există un aranjament de colectiv, profund, de natură contractuală al coexistenţei eficiente între membrii regiunii).

În privinţa Mării Negre, ar trebui, înainte de orice, să scăpăm de iluzii. Şi prima iluzie este că Marea Neagră poate fi un spaţiu de securitate colectivă asemănător celui atlantic, de pildă, sau măcar celui baltic ori mediteranean care, chiar dacă nu pot fi considerate chiar spaţii de securitate colectivă, sînt, măcar, spaţii de securitate cooperativă.

Cauza principală a acestei imposibilităţi este Rusia şi logica ei imperială. Sînt prea multe exemple în istorie, inclusiv faimoasele conflicte îngheţate care strîng, ca un cleşte de foc, Marea Neagră, care ne dovedesc că logica de securitate a Rusiei este, în mod tradiţional, aceea a unui joc de sumă nulă: ca eu să cîştig, tu trebuie să pierzi, ca Rusia să aibă securitate, alţii din jur trebuie să aibă insecuritate. Această logică, promovată de politica externă rusă cu consecvenţă seculară, a făcut ca Marea Neagră să fie o mare a neîncrederii. Aici, nimeni nu are cu adevărat încredere în nimeni. Pe acest fond se altoieşte un element „obiectiv": discrepanţa imensă de putere dintre ţările regiunii. La Marea Neagră, există o putere globală, Rusia, există puteri regionale, Turcia şi Ucraina, există puteri regionale de rang secund, care, în jocul global nu există nici măcar ca nuanţă, precum România sau Bulgaria, şi există state fragile, care abia îşi articulează identitatea, precum Georgia, Armenia sau Moldova. O asemenea stratificare, pe fondul neîncrederii istorice, a dus la realitatea de acum: fiecare membru al regiunii îşi leagă perspectivele de dezvoltare de surse şi de aranjamente extraregionale şi, nu în ultimă instanţă, persistă sentimentul că apartenenţa la această regiune este mai degrabă un handicap decît un avantaj. Astfel, orice construcţie multilaterală, din iniţiativa şi cu interesul real al celor din regiune, este imposibilă.

Implicarea marilor puteri globale, ca SUA şi UE, este singura soluţie de aşezare a acestei regiuni în paradigma stabilităţii reale. Însă Rusia şi Turcia se opun unei asemenea implicări – Rusia din raţiuni geopolitice care ţin de concepţia despre propria securitate pe care am evocat-o mai sus, iar Turcia din temerea revizuirii cadrului juridic care guvernează sistemul de strîmtori turcesc (Bosfor, Marea Marmara, Dardanele). De altfel, faptul că Rusia şi Turcia se regăsesc tot mai des şi tot mai conştient pe poziţii comune este un motiv de frison pentru mulţi experţi din regiune.

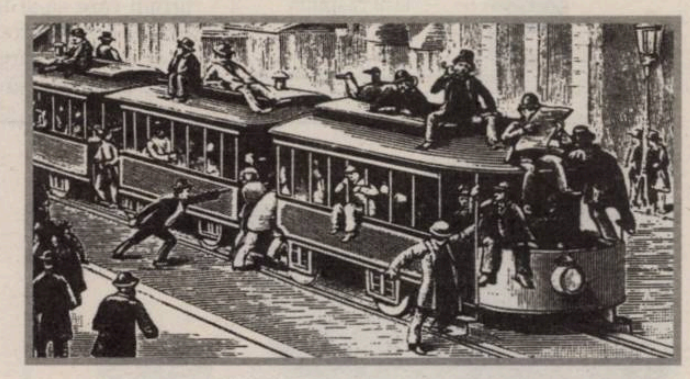

Marea Neagră este, acum, un spaţiu de instabilitate din toate punctele de vedere care contează: strategic, politic şi economic. În recenta Strategie de Securitate a dlui Băsescu, se exprimă convingerea că soluţiile cele mai bune pentru regiune sînt cele care vin din interiorul regiunii. Teoretic, nimic de obiectat. Practic, mi-e teamă că „binele regiunii" este ceva destul de vag sau, cel puţin, o noţiune cu semantică politică foarte disputată în regiunea Mării Negre. Voi reveni săptămîna viitoare cu consideraţii despre „binele regiunii", dar nu pot încheia fără să amintesc că – ne place sau nu – Marea Neagră nu a fost niciodată aşa de pacificată cum a fost în anii războiului rece.

* Pe 5 iunie, începe la Bucureşti Forumul Mării Negre, ocazie de la care dnii Băsescu, Tăriceanu şi Ungureanu trag mari speranţe.

ready made

„«...Inovatori...», «marşrutizare...»
«Plan, depăşiri...» Doi tinerei
Şi-un scriitor, vorbesc – tustrei –
De-nfăptuiri feroviare."

(Cicerone Theodorescu, „Împliniri",
în antologia *Partidului,*
Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1954)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Amatorul de stampe

Mi-ar trebui, dulce mătuşă,
lîngă uşă,
un Harunobu, –
nu s-o fac pe snobu,

dar ca să investesc un ban,
tot mai baban
(căci nu în jos
merg preţurile, ci *en hausse*,

la stampele perioadei Edo);
am un credo:
de scumpe stampe,
să fac colecţie, nu de vampe.

Pe dinafară, ştiu 3 buchii
din *Suzuki*,
dar nu sînt robu,
nici fanu-acestui Harunobu,

pe care-l cumpăr ca să
am în casă,
consider eu,
şi-o puşculiţă, şi-un muzeu.

Ce-ar fi ca, pentr-un Hokusaï,
să-ţi vinzi caii*, –
pentru că niscai Utamaro
am, Tamaro.

* De la bicicletă *(nota autorului)*.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

A fost odată ca niciodată Iugoslavia

Îmi asum o aproape dureroasă nostalgie după Iugoslavia şi, în virtutea ei, nici măcar încercînd s-o maschez, am amintit aici, în ultimii ani, filmele lui Kusturica, televiziunile belgrădene ale anilor '80, pe victoriosul Tito şi pe perdantul Miloşevici, basketball-ul lui *Cibona* Zagreb & *Crvena Zvezda Beograd*, tenisul lui Goran Ivanisevici, pop-rock-ul cîntat de *Bjelo Dugme*, *Parnja Valjak*, *Boris i Nočna Straja* sau *Riblja Čorba*, automobilul *Yugo* (un fel de *Logan* pe piaţa occidentală de acum două decenii), Olimpiada de Iarnă Sarajevo '84, fotbalul *plavilor*, guma de mestecat croată şi – la urmă, dar nu ultimele pe lista preferinţelor mele – inubliabilele, indescriptibilele şi aproape interminabilele picioare ale cîntăreţei sîrboaice Lepa Brena.

Ei bine, praf şi pulbere s-a ales, în doar cîţiva ani, de ţara care făcea posibile în pace şi prosperitate cele de mai sus. Liberalismul comunismului iugoslav s-a topit într-o crîncenă anarhie postcomunistă, naţionalismul tembel a pus stăpînire pe federaţia în care cosmopolitismul luminat era singura religie comună, bogăţia gospodăriilor construite cu bani cîştigaţi în Germania, Austria sau Italia (pe cînd *YU* era singura *firmă* socialistă ai cărei cetăţeni nu erau trataţi ca vitele închise-n ţarc) s-a pierdut sub bombe cîte nici măcar Hitler nu aruncase pe-acolo şi sub tiruri de *sniper*-i mai ucigaşi decît Gestapoul.

Eşecul Iugoslaviei este eşecul unui vis: ideea la început masonică şi permanent intelectuală a unei uniuni libere a slavilor de sud, un fel de stat-*esperanto* în care etnii şi religii se scuturau de marotele diferenţei şi făceau din asemănări o obsesie. Acum 20 de ani, Iugoslavia era de departe cel mai apropiat de Occident stat socialist şi nu mi-aş fi închipuit vreodată că *nu* ei ar fi primii care să-şi lege dinarul de moneda europeană, despre care începuse să se vorbească, *nu* ei ar fi cei pe care NATO i-ar invita, dacă s-ar pune problema să invite estici, sau că *nu* ei ar intra, la o adică, într-o atunci doar posibilă Uniune Europeană lărgită. Dar dracul şi alţi diavoli de ocazie şi-au băgat coada; în federaţie ura a ajuns, rapid, la fineţuri de artă şi filigran. La începutul acestei săptămîni, într-o animaţie de zile mari, pe un fond de entuziasm naţionalist pînă la urmă de înţeles – chiar dacă nu şi de apreciat, din perspectiva ideilor moderne europene –, Muntenegru şi-a votat separarea de Serbia. Un ultim (?) act dintr-o mare agonie.

Eu mă gîndesc, cu simpatie, la acei 7% cetăţeni ai fostei Iugoslavii care, la unul dintre sondajele primilor ani '90, în timp ce toţi ceilalţi îşi descopereau/inventau origini etnice care de care mai vechi şi mai pure, s-au declarat (nu sîrbi, croaţi, bosniaci, sloveni, muntenegreni etc., ci), simplu, *iugoslavi*.

Cînd vecinilor le trăiesc caprele, dar le moare familia

Ce s-a întîmplat cu această paşnică şi dezamăgită comunitate? Cum am putut asista, *noi*, europenii, pasivi, la extincţia acestei minorităţi – atunci cînd le apărăm pe toate celelalte? Mai înainte de a se uni toate etniile continentului cu ochii la Bruxelles, undeva, în Balcani, cîteva etnii se uniseră privind spre Belgrad. N-a mers. Dar, repet: ce s-a întîmplat cu cei ce-au crezut, pînă în ultima clipă, că încă se poate? Cu cei care au sperat, pînă la capăt, că nu-i totul pierdut, că nu-i posibil ca răul să meargă spre mai rău, că răzbunările nu vor ţine loc de Constituţie, iar corul de înjurături reciproce nu va ţine loc de imn naţional? Ce s-a întîmplat cu aceşti 7% *iugoslavi* ai Europei?

Dintre toţi vecinii noştri de pe hartă şi din proverbe, Iugoslavia a fost, după '90, caz aparte: le-au rămas tefere toate caprele şi, în schimb, le-a murit toată familia. Şi capul capetelor răutăţilor (cum o văd toţi) e Serbia. Serbia, părăsită pe rînd de toţi federaţii de mai ieri; Serbia, în care încăpăţînarea duce la sinucidere şi în care solidaritatea duce la complicitate în păcat – de unde incapacitatea (şi nedorinţa) de a colabora spre extrădarea unor acuzaţi de crime de război; Serbia, ţara ajunsă ţap ispăşitor, oaie neagră, *loup garou* şi orice animal vă mai imaginaţi disponibil în bestiarul imaginar. Serbia, a cărei criză kosovară abia stă să reînceapă (asta pentru că n-or fi sîrbii îngeri, e clar, dar nici albanezii nu-s mieluşei).

În ultimele săptămîni, presa occidentală a vorbit, uimită, despre un film artistic – *Karaula (Punct pe graniţă)* –, coproducţie a unor studiouri din statele ex-iugoslave. Cei care se împuşcau pînă mai ieri se distrează acum la un lungmetraj a cărui acţiune curge în 1987, prin povestea halucinantă a unui ofiţer de la un plicticos post de pe graniţa iugoslavo-albaneză care, căpătînd o boală venerică dintr-o escapadă, decide să se trateze departe de ochii soţiei şi, printr-o înlănţuire de stupizenii şi printr-o tragi-comică relaţie cauză-efect, pentru a-şi masca absenţa casnică, declară stare de asediu pe graniţă (ameninţînd că „vin albanezii!") şi duce populaţia locală sub psihoza războiului. Bănuiam eu că nişte sifilitici au omorît Iugoslavia!

Acum, nu-mi rămîne decît să aştept Cupa Mondială la Fotbal. Peste două săptămîni, eu voi ţine cu *naţionala* (!) sîrbo-muntenegreană. Imaginaţi-vă ce-ar fi ca ea să cîştige trofeul! Pentru prima dată în istoria cunoscută a umanităţii, a mingii şi a fotbalului, un campionat mondial ar fi cîştigat de echipa unui stat care nu există.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Cînd sîntem patrioţi?

Din cînd în cînd, mă-ntîlnesc cu prieteni care s-au stabilit în neagra străinătate. Germania, Chile, Australia, Franţa, Serbia, inevitabil SUA şi Canada. Unii au „fugit" înainte de '89, alţii au emigrat după, majoritatea sînt bine instalaţi, au familii, copii şi slujbe sigure. Unii şi-au însuşit un simpatic accent străin, dar nu-i judec pentru asta, dacă nu vorbeşti româneşte cu nimeni, n-ai cum să nu fii invadat de sonorităţile ambiente. Întîlnirile decurg după un adevărat ritual. În prima parte ne punem la curent cu ce a mai făcut fiecare, aici sau acolo, ce fac copiii etc. Apoi, cădem pe panta amintirilor din liceu, facultate sau ce-o fi, „îl mai ştii pe ăla?" etc. În fine (şi ăsta e momentul care mă intrigă), încep să te întrebe de gropile din stradă, cine e ăla care ţipă despre Steaua, de ce vorbesc ciudat prezentatorii TV, ce mai aşteptăm ca să schimbăm legea X. Îi nedumeresc numărul excesiv de stele al hotelurilor, familiaritatea (tot excesivă) a chelnerilor, mirosurile, mitocănia funcţionarilor, manelele. Ca să nu mai zic de cazurile în care au de reglementat case, documente, moşteniri! O prietenă din Paris povestea siderată că, avînd o treabă juridică, plătise cabinetului de avocatură tariful stabilit. După care, cel care-i făcuse efectiv actele i-a pretins deschis, fără ruşine, o mică atenţie suplimentară, că „aşa se face"!

Nefiind, din păcate, diplomaţi de carieră, au un ton uşor enervat. Desigur nu-mi cer socoteală mie personal, dar se exprimă cam agresiv şi zeflemist la adresa micilor sau marilor realităţi cu care eu m-am cam obişnuit sau pe care, în cel mai rău caz, le consider un tribut plătit temporar eternei tranziţii. E momentul în care încep să mă enervez şi eu, devin irascibil, găsesc argumente pro (sau contra), diverse scuze şi le ironizez rigoarea cu care acuză chestiuni care „pe vremea lor" erau mai catastrofale ca acum. Pe scurt, în astfel de ocazii m-am surprins devenind un mic avocat al Guvernului, al României, al *statu quo*-ului. Fac toate astea, deşi în sinea mea ştiu că au dreptate, că treaba nu merge, că cele mai înfloritoare imagini ale ţării sînt hoţia, mitocănia şi impostura. Ca orice erou romantic, trăiesc o dureroasă contradicţie internă! Din orbire? Din spirit de contradicţie? Din patriotism? Din naţionalism? Nu ştiu. Dar enervarea e reală, iar rănile trandafirii. Şi sîntem mulţi suferinzi de sindromul patriotic!

Caut să nu dau mare importanţă acestor incidente. În fond, eu însumi, cînd lucram „afară", eram cuprins de aceeaşi perplexitate explozivă cînd veneam în Bucureşti. Prin anii '90 se practicau patrulele mixte (poliţist plus soldat) care te legitimau pe nepusă masă, TVR-ul era sluga PDSR-ului, apăruse reglementarea declarării identităţii dacă voiai să schimbi dolari în lei (invers nu se putea!), iar uneori miniştrii intervievaţi prin telefon te înjurau. Înţelegeam de ce se întîmplă toate astea, dar nu puteam accepta. Prietenii mă priveau ironici, bănuindu-mă că „fac fiţe". Mă regăsesc acum în tabăra lor de înţelepţi orientali cu năravuri balcanice. O parte din cele descrise s-au mai rezolvat, au apărut altele. Aviară, privatizări, evaziuni, mafie. Sau sînt mai evidente.

Acum, majoritatea întîlnirilor mele se desfăşoară între noi, cei ce răbdăm aici de două mii de ani. Ştim toate relele. Pe unele le trăim pe propria piele, despre altele ne oferă detalii stupefiante presa. Simpla lectură a ziarului îţi provoacă herniî mentale nevindecabile nici la Viena. Cele mai mari rating-uri (în afară de telenovele) le au ştirile, talk-showurile şi emisiunile de umor scrîşnit. Toate sînt acide, sardonice, chiar violente, la adresa Guvernului, politicienilor, „tehnicienilor". Noi adăugăm detalii şi invectivele cele mai inventive. În aceste circumstanţe, disponibilitatea avocăţească ne dispare, totul e impardonabil, iar soluţia clară – suprapopularea puşcăriilor. Patriotismul defensiv, manifest în relaţia cu „cei de-afară", devine unul critic (şi constructiv, nu-i aşa?), bine instalat la impunătorul sediu al revoluţiilor intelectuale – masa de cafenea.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Cameră pentru o noapte

Am închiriat o cameră în, pe vremuri, una dintre cele mai jegoase cloace din New York, St. Marks' Hotel, în St. Mark Place. Locul era aşa de rău famat încît grăbeam paşii cînd treceam pe lîngă el, pe vremea cînd locuiam în vecinătate. Drogomani cu creierii fripţi îşi făceau veacul în holul de la intrare, semănînd în aer tot felul de infecţii din fel de fel de răni deschise. Faimoasele Băi St. Mark se aflau chiar alături, un loc de atare dezmăţ încît cineva îl descrisese ca pe „Gomora, aşa cum ar fi trebuit ea să fie". Departamentul de Sănătate Publică din New York era atît de îngrijorat de situaţia din acest colţ al oraşului încît desemnase o unitate specială să-l aibă în grijă. Am cunoscut un singur tip care a stat la St. Mark's Hotel prin anii '70 şi el îmi spusese că în camera lui erau cel puţin opt *glory holes** şi nişte gîndaci de o culoare ciudată, furajaţi, fără îndoială, cu drogurile căzute pe jos şi fluide corporale. Mi-a pomenit şi de ploşniţe, însă doar în treacăt, ca despre lucrul cel mai puţin scîrbos. De aici şi din alte cîteva hanuri din New York, în special de pe Bowery, erau culeşi regulat sinucigaşi şi tipi morţi de pe urma unor supradoze.

Un sfert de secol s-a scurs de atunci şi m-am gîndit că aş putea face o încercare, mai ales că era şi locul cel mai ieftin pe care l-am găsit pe Internet. Carlton Hotel, unde am stat ultima oară, avea afişat un preţ de 950 de dolari pe noapte pentru o cameră *single*. Da, aţi citit corect. Editorul meu mă pusese acolo pentru că aveau o ofertă specială, probabil foarte-foarte specială ca măcar să poată fi luată în considerare, dată fiind aura unui astfel de preţ. Carlton este unul din şirul de hoteluri din centrul oraşului care capătă, prin renovare, o splendoare *Nouveau Déco*, după ce timp de mai mult de un secol n-au fost decît nişte spelunci. Dacă e să mă întrebi pe mine, nimic din camera aia nu merita nici 200 de dolari din banii mei. Încăperea era o cameră de hotel rezidenţial de modă veche, refăcută de un decorator care voia să-i dea aerul unei, mă rog, camere de hotel rezidenţial de modă veche. Încă se mai simţea izul unui holtei bătrîn murind în acea cameră după ani în care o măsurase cu pasul, într-o pijama galbenă, pînă venea timpul prînzului, la o tejghea, pe un colţ de stradă şi vizita nocturnă la un antic cinematograf porno în Time Square. Clar, locul avea istoria lui, dar chiar de 950 de dolari? Pentru banii ăştia poţi să închiriezi, pentru o lună, o halcă din marea istorie americană, în orice oraş istoric din Sud.

Preţul unei camere la Carlton poate să fie şocant pentru un ţopîrlan ca mine, dar nu e deloc ultima noutate pentru newyorkezi, care au ajuns să dea, în zilele noastre, 500 de dolari pe un bilet la un spectacol pe Broadway. Da. Aţi auzit corect. În doi, puteţi sparge două bătrîne într-o noapte, pentru un pat şi o frîntură lucitoare de beteală. Şi asta nu include transportul şi mîncarea, dar pe astea le puteţi rezolva cu cinci dolari pe zi, căci există alternative.

În lumina acestor consideraţii, cei 110 dolari pe noapte cu care m-a taxat St. Mark's au părut curată mîntuire. Pentru ce, habar n-am. Poate pentru păcatul de a fi sărac, ceea ce în New York este interzis prin lege, cred. Colţul dintre St. Mark's şi Third Avenue era la fel de aglomerat cum mi-l aminteam, plin de vagabonzi şi *desperados* cu înfăţişări vagi, dar fauna doar semăna cu cea de odinioară. La o privire mai atentă, punkiştii păreau aranjaţi în saloane de frumuseţe punk şi înţoliţi din buticurile punk, şi în marea lor majoritate erau japonezi. Totuşi, cînd am ajuns la minuscula recepţie aflată în vîrful unui rînd înalt de scări, ceva din vechiul St. Mark's încă mai pulsa. Tipul de la recepţie, un turc înconjurat de trei băieţi arabi superbi, a rîs la mine cînd am pomenit de cărţi de credit. „Numai bani peşin!", a strigat. De fapt, chiar ţinea în mînă un teanc gros de bani pe care îi număra cînd i-am întins şi eu pe ai mei.

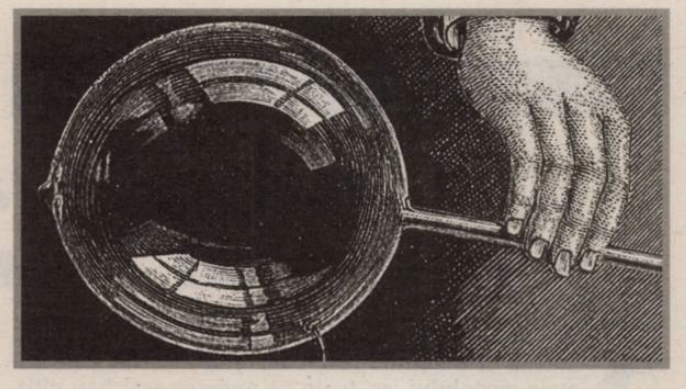

Camera miniaturală care mi-a fost alocată era atît de mică încît orice mişcare greşită mă putea trimite la vecinul de alături. Cu toate acestea, era curată, nu existau *glory holes* pe nicăieri şi avea storuri veneţiene la singura fereastră, care dădea înspre Cooper Union. Erau şi prosoape curate, săpun, şampon şi un televizor care funcţiona. E-adevărat, două dintre canale difuzau filme porno *hard-core*. Ceva mai tîrziu, cînd am realizat că clientela era formată din turişti străini şi familii care călătoreau cu banii număraţi şi care găsiseră locul pe Internet, m-am întrebat ce-or fi simţit cînd au văzut filmele porno. Un sentiment foarte *downtown*, cred. Şi, credincios tradiţiilor de odinioară, hotelul avea şi o rată de 40 de dolari pentru utilizarea pe timp de zi. Dar cred că era numai de fiţe, pentru că hotelul era plin-ochi. Noul New York nu-şi poate permite nici un gol de producţie, nici să vrea. Istoria costă bani.

* *Glory hole* – gaură practicată în pereţii camerelor de hotel, ai toaletelor sau cabinelor din cinematografele porno care permite contacte sexuale (cel mai adesea orale) între parteneri anonimi.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

60's o'clock sau despre *communitas*

CeAi pierdut, Mihăilescule! – mi-am spus cu jale cînd am ratat, din motive pur *pragmatice*, întîlnirea cu *idealismul* de la librăria Cărtureşti. Am recuperat-o, parţial, din paginile unui număr anterior al *Dilemei vechi*. Încerc de atunci să o recuperez măcar ca o (re)întîlnire cu mine însumi. Căci am fost şi eu *acolo!*...

„Anii «hippie» sînt o capodoperă a unui stil de viaţă, care era estetic sau nu era deloc" – afirmă cu tărie Alex. Leo Şerban. Probabil că acest lucru se poate spune mai degrabă despre *memoria* (noastră!) a anilor hippie: mă interesează ca fenomen estetic sau nu mă interesează deloc. Ca „stil de viaţă", epoca hippie a fost însă mai mult decît atît. Din fericire, din păcate, asta e altă problemă...

Poate că la noi hippismul a fost într-adevăr mai apropiat de acest „estetic", de pura înfrumuseţare a unei vieţi care altminteri nu se putea mîndri nici măcar cu o estetică a urîtului. Timpul florilor a avut la noi şi un spaţiu ritual, *2 Mai*, unde intram în acest „stil de viaţă" *comme on prend un train, pour être ailleurs, pour être bien*, vorba cîntecului. Era un fel de piua într-un joc altminteri urît. Era o fugă căreia ecourile din lumea hippie îi dădeau o formă. O formă de împrumut, în care ne regăseam însă ca „fiinţe autentice", trăind „adevărata viaţă". Pentru mulţi, chiar „adevărata identitate", ce nu se putea revela însă decît aici, în comunitatea noastră, şi nu acolo, în societatea lor. Apoi luam trenul de la Mangalia, reveneam în societate şi aşteptam următoarea clipă de piua comunitară...

Dincolo, la *Ei*, anii '60 au visat la un 2 Mai permanent şi generalizat, la un *mod de viaţă* al *societăţii*, nu doar la un *stil de viaţă* al unor *comunităţi* ferite din calea societăţii. Acolo, anii '60 au fost o mişcare, nu doar o stare, au fost militanţi şi au schimbat societatea. După 1990, am întîlnit în Franţa mulţi reprezentanţi ai acestei generaţii şi de fiecare dată prima reacţie era de *déjà-vu:* nu cumva ne-am cunoscut la 2 Mai? În momentul următor, mă simţeam însă ca şi cum m-ar fi invitat la o şedinţă de partid pe plaja din golf. Era un aer de familie care mă atrăgea irezistibil spre ei, dar şi un sentiment puternic de alteritate: vorbeam aceeaşi limbă, dar pentru a spune lucruri diferite.

Un faimos antropolog britanic, Victor Turner, a construit o întreagă teorie a acestui gen de mişcări, care – după părerea sa – acoperă un larg repertoriu, de la ordinele religioase pînă la mişcarea hippie: toate încep prin a se opune ordinii instituite, se grupează în forme de *communitas* ce propovăduiesc şi practică o întoarcere la viaţa „autentică", şi sfîrşesc prin a se integra în societate, împrospătîndu-i însă structurile de ordine. Este o dialectică istorică a societăţilor complexe, în care „antistructura" se opune „structurii" sociale instituite, neagă diferenţierile/distincţiile ei şi sfîrşeşte prin a o îmbogăţi cu noi „structuri". Aşa au început aproape toate ordinele creştine, revoltate iniţial de ierarhiile ordinii bisericeşti ce se îndepărtase de spiritul creştinismului primitiv, sfîrşind însă după o vreme ca „structuri" ecleziastice noi, care au îmbogăţit experienţa şi existenţa Bisericii. Ceva similar s-a întîmplat, de fapt, şi cu comunităţile anilor '60.

Cuvîntul magic în toată această poveste este cel de *communitas*. El provine din teoria riturilor de trecere şi se referă la etapa liminală a acestora, cînd actorii trecerii se află într-un timp – şi adesea un spaţiu – suspendat între lumea din care au plecat şi lumea în care nu au ajuns încă, între vechea identitate şi cea nouă, care îi aşteaptă. Este acea etapă de limită pe care o puteam regăsi şi în cazul cetelor de feciori de la noi, retrase pentru o vreme într-o casă doar a lor, unde trăiau după legi doar ale lor, înainte de a reveni în societatea ţărănească în noua lor calitate de bărbaţi cu statut deplin. *Communitas* este modul de existenţă al acestor fiinţe liminale, retrase din societate pentru o vreme şi pregătindu-se să revină în aceasta, dar cu o altă identitate. Pretutindeni şi totdeauna, aceste *communitas* se opun sistematic *structurii* (sociale): egalitate *versus* inegalitate, omogenitate *versus* eterogenitate, anonimat *versus* sistem de nomenclatură, lipsă de proprietate *versus* proprietate, absenţa de statut *versus* diferenţiere în funcţie de statut, nuditate sau uniformă *versus* diferenţiere vestimentară. „Din toate acestea – conchide Turner – deduc că pentru indivizi şi pentru grupuri, viaţa socială este un fel de proces dialectic ce antrenează experienţa succesivă a *communitas* şi a structurii, a omogenităţii şi a diferenţierii, a egalităţii şi a inegalităţii. Prea multă *communitas* provoacă un exces de structură, ceea ce, la rîndul ei, produce lupte revoluţionare pentru revenirea la *communitas*."

Nu numai pentru Ceauşescu, ci şi pentru structura societăţilor capitaliste, mişcarea hippie şi tot ceea ce au însemnat anii '60 au fost un „exces de *communitas*". Eroii lor au fost destul de repede identificaţi ca formînd „noua stîngă" şi puşi la zid atît de dreapta conservatoare, cît şi de „adevărata" stîngă: *Ei* erau altfel şi periculoşi în acest alt fel de a fi. Astfel, de pildă, Ayn Rand opune într-un articol intitulat „Apollo and Dionysos" două evenimente polare ale lumii americane: adunarea, pe 16 iulie 1969, a un milion de oameni la Cape Kennedy, pentru a urmări lansarea lui Appolo 11 şi adunarea, pe 15 august 1969, la Bethel a trei sute de mii de oameni, pentru festivalul Woodstock: raţiune şi emoţie, deduce Ayn Rand, Apollo subminat de către Dionysos. „Şi bătălia continuă în prezent – constată în 1998 Peter Schwatz, editorul lui Rand. Ea a fost purtată pe valurile a două mişcări culturale virulent opuse progreselor – materiale şi intelectuale – create de civilizaţia vestică. O mişcare este ecologismul; cealaltă este multiculturalismul."

Într-adevăr, *communitas*-ul hippiot a influenţat, în timp, comunitarismul multiculturalist şi comuniunea ecologistă, iar Cohn-Bendit a ajuns parlamentar european. Nici noul comunitarism liberal din SUA nu este total străin de anii '60. *Communitas* a devenit structură, modificînd-o uşor pe cea anterioară.

Noi am rămas cu nostalgia (estetică) a *communitas*-ului şi oroarea (politică) faţă de comunitarism...

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Web-ul *yahoo*-ilor şi cel al *houyhnhm*-ilor

Am fost surprins să constat că puţini dintre cei care au adresă de e-mail la *yahoo.com* ştiu de unde vine numele portalului, cu toate că aproape toţi l-au citit, măcar în copilărie, pe Jonathan Swift. În ultima sa călătorie, Gulliver ajunge pe o insulă unde caii *(Houyhnhnm*-ii) sînt fiinţe inteligente şi raţionale, în timp ce oamenii *(yahoo*-ii) sînt nişte primitivi, aproape de animalitate, folosiţi ca vite de povară de cei dintîi. Naratorul este tratat cu suspiciune, avînd în vedere fizicul său de *yahoo*. El însuşi se dezgustă de sine şi, dimpotrivă, se lasă fascinat de superioritatea rafinată a *houyhnhnm*-ilor, cu care, după ce le învaţă limba, întreţine colocvii interesante. Această *conte philosophique,* departe de a se adresa copiilor, satirizează starea de lucruri din Anglia începutului de secol XVIII şi, în general, din Europa cea nejustificat de orgolioasă. Denumirea motorului de căutare, apoi a portalului, nu are sens în afara semnului de exclamare: *Yahoo!* În intenţia proprietarilor acestei mărci înregistrate, numele semnifică ordinul dat unui inferior de a aduce degrabă ceea ce superiorul său doreşte să aibă. Spre deosebire de *yahoo*-ii lui Swift, care asudau cărînd materiale şi trăgînd sănii pe uscat, în care se lăfăiau caii bătrîni, *yahoo*-ul virtual aduce, la cerere, informaţie, cunoaştere sau distracţie de pe tot întinsul *web*-ului. Acesta din urmă aparţine deci *yahoo*-ilor, care-l parcurg în lung şi-n lat, strîngînd de toate, bune şi rele, cu bulimie şi fără discernămînt.

Swift ne povesteşte, prin intermediul lui Gulliver, că *houyhnhnm*-ii, nemulţumiţi de prestaţiile *yahoo*-ilor, şi-au pus chiar problema exterminării acestora. Murdari şi mincinoşi, nici măcar nu erau eficienţi, deoarece preţuiau cantitatea şi nu ştiau să distingă calitatea. Fără ei, *houyhnhnm*-ii se puteau descurca mai bine. În mod asemănător gîndesc cei care, de la un timp, vor să reinventeze spaţiul virtual. Pînă nu de mult, acesta era doar un depozit de *bric-à-brac,* din care *yahoo*-ii software aduceau cantităţi imense, rămînînd utilizatorilor *houyhnhnm*-i sarcina dificilă de a scormoni în grămadă, pentru a găsi ceea ce merita păstrat. Web 2.0 este proiectul unui spaţiu virtual curat, lipsit de situri parazitare, nesemnificative, inutile. Sistemul Web 1.0, adică cel pe care-l cunoaştem, era adaptat nevoilor unor *yahoo*-i, care vor să strîngă cît mai mult şi să dea cît mai puţin. Conexiunea asimetrică permitea transferul cu mare viteză al informaţiei de la servere către utilizator şi, dimpotrivă, un debit mult mai mic al transferului invers, de la utilizatorul individual către comunităţile virtuale. Motoarele de căutare, la rîndul lor, erau apreciate după volumul ofertei, nu după relevanţa ei. Instrumentele noi, oferite de *Google* (ordonarea rezultatelor după relevanţă, de exemplu) schimbă modul în care considerăm informaţia, de la percepţia de tip *yahoo* la cea de tip *houyhnhnm*. Sistemul *BitTorrent* dă posibilitatea unei conexiuni simetrice, în care viteza să fie egală, în ambele sensuri. Paradigma celui de-al doilea *web* este interacţiunea, ciberspaţiul nemaifiind doar un mediu de transmitere sau de imersiune, ci un sistem de cooperare. De aceea, o denumire alternativă a lui este „sistem de operare Internet". Exemplară, ca realizare bazată pe această paradigmă, este enciclopedia *Wikipedia*. Întreprinderile din noua economie sînt extrem de sensibile la această schimbare, ele încurajînd colaborarea *online,* atît pe Intranet-ul firmei, cît şi pe Web 2.0, făcînd astfel să se creeze valoare, iar aceasta să iradieze în spaţiul ciber-social al comunităţilor virtuale. Colaborarea prin Web 2.0 presupune renunţarea la locvacitatea redundantă şi debutonată care caracteriza comunicarea virtuală de pînă mai ieri. Cibernauţii, pentru a continua să reziste şi să stîrnească atenţie în noile circumstanţe, trebuie să-şi însuşească felul de a fi al *houyhnhnm*-ilor. În conversaţiile lor, ne spune Gulliver, nu se menţiona nimic care să nu fi fost folositor, exprimat în cuvinte puţine şi pline de miez. Schimbul de idei se supunea regulilor decenţei, dar evita adresarea ceremonioasă. Oricine contribuia la discuţie o făcea spre a se împlini pe sine şi spre a-i mulţumi pe ceilalţi. Nu erau întreruperi, nici plictiseală; nu era înfierbîntare, nici indiferenţă.

Mulţi deplîng faptul că cei dornici să contribuie la realizarea proiectelor prin cooperare virtuală sînt prea puţini în raport cu numărul celor care beneficiază de pe urma acestor proiecte. De fapt, nu avem motive să credem că o colectivitate de mediocrităţi ar lucra mai bine decît un grup mic de avizaţi. Web 2.0 este democratic, dar minoritar, în timp ce precedentul lui era doar gregar. *Houyhnhnm*-ii înşişi, de altfel, aveau grijă să nu se înmulţească peste măsură, pentru a-şi păstra standardele de calitate. Decizia care urmează deliberărilor în grupuri mici nu este privită ca un decret ci, dacă ar fi să utilizăm limbajul *houyhnhnm*-ilor, ca un *hnhloayn,* adică, aşa cum ne traduce Gulliver, ca un îndemn. Fiinţa raţională nu trebuie constrînsă, ci convinsă, deoarece nici un cibernaut evoluat nu se va opune unei idei raţionale din orgoliu, din lăcomie sau din pasiune, fără a-şi pierde calitatea de *houyhnhnm* şi a risca să fie privit cu dezgust, ca un simplu *yahoo*.

citit | văzut | auzit

Rafturi, cifre, învîrteli & socoteli

În *România literară* nr. 19, Gheorghe Ceauşescu şi Alex. Ştefănescu scriu despre cea care a fost Zoe Dumitrescu-Buşulenga – cu titlurile „Ne-a părăsit o Doamnă", respectiv „Cît de urît ne-am purtat cu Zoe Dumitrescu-Buşulenga!" Din păcate; şi, pentru că Doamna Buşulenga a fost şi profesoara mea la facultate, să mi se îngăduie o amintire personală: prin '80-'81, la examenul de Literatură comparată, majoritatea colegilor mei învăţaseră pe de rost comentariile acelor cînturi din *Infernul* lui Dante, care se făcuseră la seminar cu asistenta dnei Buşulenga; am intrat printre ultimii şi, cum subiectele reveneau, mi-a picat (tot) „Analiza unui cînt din *Divina comedie*". Nu prea dădusem pe la seminare – spre deosebire de cursuri –, aşa că n-avea nici un sens să mă aventurez în „analiza unui cînt" din *Infernul,* tocit în seminar, mai ales că interpretarea mea risca să nu fie deloc canonică... Şi atunci, într-o clipă de inspiraţie, i-am spus dnei Buşulenga că voi analiza un cînt, da, însă *nu* din *Infernul* (profesoara era deja excedată de auzirea aceloraşi idei emise papagaliceşte!), ci din *Paradisul!* Faţa i s-a luminat toată, a dat capul pe spate şi a rostit, ca-ntr-un început de extaz, „Aaah, *Paradizul!!...*" Cred, fără falsă modestie, că îi salvasem ziua.

În acelaşi număr, cîteva fragmente excelent alese dintr-o aşteptată (auto)*Biografie* Andrei Şerban (în curs de apariţie la Polirom) şi o fotografie mare a regizorului, în care seamănă cu Truman Capote. Plus (surpriză) „A cincea elegie" din *Elegiile duineze,* tradusă din germană de Nicolae Breban!...

Că veni vorba de dl Breban; dînsul a făcut parte, recent, din juriul APTR, care a acordat premii „profesioniştilor din televiziune"... Iar unul dintre premii – creat ad-hoc, se pare, pentru „One-man show" – a revenit, cui credeţi? Lui Mircea Badea. Pentru un fel de revistă a presei, ce ţine cam o oră (să citeşti *toată* presa ţi-ar lua mai puţin!), de pe Antena 1... Am deschis şi eu, într-o dimineaţă, să văd despre ce este vorba şi pe ce s-a dus premiul; dl Mircea Badea tocmai lăuda Casa Poporului („Ce s-a făcut după '89 care să egaleze această construcţie?!", întreba dînsul, cu siguranţă retoric, întrucît emisiunea nu e interactivă...) şi-i veştejea pe cei care o critică. M-am lămurit; am mutat.

În *Observator cultural* nr. 63, Sabina Fati îşi încheie editorialul său politic cu această frază: „Numirea lui Stolojan ca prim-ministru sugerează nu doar un exerciţiu anacronic de admiraţie, ci şi sărăcia soluţiilor autohtone". Un cititor neatent ar crede că „numirea" s-a şi întîmplat; din fericire, e doar o ipoteză. Dar „anacronismul" (cuvînt foarte bine găsit) rămîne.

Tot acolo, Ciprian Ciucu (în articolul „«Splendoarea» lui 31%") crede că ascensiunea lui Becali în sondaje e falsă, pentru că sondajul IMAS este făcut prost şi interpretat şi mai prost. Oh, de-ar fi aşa... Mă tem însă că cifrele, de n-or fi astea, or fi altele, destul de apropiate – şi de îngrijorătoare. Produs mediatic prin excelenţă (vorba vine...), Becali este mult mai periculos decît ne vine şi ne place să credem, şi unul dintre simptomele faptului că nu ne vine/ne place să credem este însăşi această relativizare a cifrelor. „De capul lui sau nu, cert e că face rău" – îşi sfîrşeşte articolul dl Ciuci. Da, numai că unora, vai, „face bine" şi aici e toată problema teledemocraţiei...

Editorialul lui Ovidiu Şimonca se ocupă de scandalul AER-Ministerul Culturii şi poartă foarte sugestivul titlu „Pe raftul lui Liiceanu nu stă Onisei". După ce trece în revistă gafele Ministerului şi/sau ale dlui Onisei, în această dispută, O.S. conchide just: „Chiar dacă Gabriel Liiceanu nu e înghiţit în lumea editorilor, nu poţi să-l ataci numai din inerţia resentimentului". De fapt, concluzia este chiar undeva mai sus – în cuprinsul articolului –, atunci cînd Şimonca scrie, negru pe alb: „În acest moment, Ministerul Culturii a fost îngenuncheat. Secretarul de stat Ioan Onisei a rămas fără replică şi aşa a ajuns Ministerul Culturii şi cu onoarea şifonată, şi cu imaginea strîmbă, aceea de instituţie care nu se implică în singurul tîrg de carte la care a fost solicitat". Eh, las' că se implică în jalnice festivaluri de film – doar fiindcă se întîmplă la Bucureşti, sau Cutărica e prietenă cu Cutărescu, sau... Ş.a.m.d. **(a. l. ş.)**

re: member

„Aşadar, dragă domnule Tynan – apropo, *cine* sînteţi dvs.? În afară de autorul acestei cărţi, fireşte. Sînteţi oare, din întîmplare, actor? Nu putem decît să sperăm că nu. În carte vă vedem cînd în paroxismul durerii, cînd în cel al plăcerii, dar aceste imagini sînt scurte şi indistincte, sînteţi într-un teatru obscur şi-n acelaşi timp mereu de cealaltă parte, necesară, a rampei. Spun «necesară» din punctul de vedere al actorului, pentru care publicul e lucrul cel mai necesar de pe pămînt. (Evident, actorul nu e necesar nimănui, nici măcar altui actor. Lumea poate să trăiască bine mersi fără teatru, singura întrebare încurajatoare fiind de a şti dacă şi trebuie să facă asta.) Caruso i-a spus o dată mamei mele că acutele sînt facile, dar că el făcea expre să pară dificile. De ce? «Pentru că publicul de operă este compus exclusiv din tenori. Din fotoliul lor, ei cîntă cu mine şi, dacă nu dau impresia că sînt cît de cît epuizat la finele unei arii, n-au sentimentul că mi-a reuşit.» Încerc, după cum vedeţi, să explic de ce nu putem decît spera că nu sînteţi un profesionist al scenei. În teatrele bune, publicul este compus exclusiv din actori, şi dvs., cu talentul dvs. subtil pentru opiniile tranşante, nu sînteţi indispensabil decît în faţă. Ştiţi să aplaudaţi, dar nu vă temeţi să fluieraţi, sînteţi auzit (e un eufemism) şi, după toate semnele, sînteţi îndrăgostit. Chiar şi pentru nişte vechi chichiricioşi excentrici de teapa mea, e ceva irezistibil. Mergeţi pînă acolo încît vă interesaţi de arta actorului doar de dragul ochilor frumoşi ai acestei arte. Vă rămînem recunoscători pentru acest scrupul atît de rar şi de demodat, dar rămînem circumspecţi... Să fiţi oare noul Garrick, domnule Tynan? N-are importanţă, dar rămîneţi, vă rog, acolo unde colegii dvs. actori au cu adevărat nevoie de dvs.: de cealaltă parte a rampei. De partea necesară. (...) Rămîne şi posibilitatea că s-ar putea să vă apucaţi de băut şi să deveniţi critic. Aveţi mare grijă. Şi, întrucît s-ar părea că nu fac decît să critic critica dvs. – daţi-mi voie să vă spun că găsesc la dvs. şi anumite entuziasme exagerate care cheamă rezerva. Nu e treaba mea, vroiam doar să vă semnalez acest lucru. Într-o zi, în *Variety,* periodicul american pentru profesioniştii spectacolului, Domnul W.C. Fields a publicat, aşa cum se obişnuieşte, un comunicat cu urări de sfîrşit de an. Textul era simplu şi spunea aşa: «Crăciun fericit tuturor, mai puţin la doi.» Magia ameninţătoare a acestui număr tulbură spiritele tuturor colegilor săi şi contribuie la a transforma momentul sărbătorilor exact în ceea ce marele om îşi dorise. Mă mulţumesc, aşadar, să împrumut de la Domnul Fields. Da, într-adevăr, toată lumea este exact aşa minunată cum ziceţi dvs. Toată lumea, mai puţin doi."

(Orson Welles, „Scrisoare lui Kenneth Tynan", 1950, apărută în *Positif,* aprilie 2006)

Texte şi opinii de: *Dana DRĂGOIU şi Dan DRĂGOIU (acţionari Concept Electronics) ● Brânduşa FECIORU (director Resurse Umane MediPlus – A&D Pharma) ● Stela GIURGEANU ● Liviu ION (director comunicare, Dacia-Renault) ● Adela PASCU (secretar general BRD) ● Florin RĂDULESCU (director general, Pepsi-Quadrant Amroq Beverages) ● Constantin RUDNIŢCHI (economist) ● Cosima RUGHINIŞ (sociolog) ● Cristian SAVU (director comunicare, McDonald's) ● Mihaela VLĂSCEANU (profesor, Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA) ● **Coordonatoarea temei:** Iaromira POPOVICI*

Dilema veche *a tot urmărit viaţa „oamenilor de firmă", de la debuturile tranziţiei încoace: la început, pur şi simplu am semnalat apariţia unor companii multinaţionale în România; pe urmă, ne-am dat seama că angajaţii, cel puţin cei ai unora dintre ele, sînt componenţii clasei mijlocii neaoşe, în formare, şi, evident, contribuie la „binele societăţii"; treptat, am realizat că aceiaşi angajaţi ai firmelor străine alcătuiesc grosul consumatorilor şi, indirect, ai promotorilor culturii populare; în cele din urmă, modul lor de comportament organizaţional, împreună cu ritualurile şi limbajul lor, au constituit obiectul unor mini-studii jurnalistico-sociologice.*

Latura umană

Acum – cred – lucrurile s-au mai stabilizat, mirajul lui McDonald's sau Coca-Cola a mai trecut, s-au dezvoltat şi destule iniţiative autohtone. Totuşi, mulţi semeni de-ai noştri, de generaţie medie, continuă să muncească în multinaţionale şi să-şi însuşească ceea ce specialiştii numesc „cultură organizaţională". În comparaţie cu munca la stat, de altădată, deja în pierdere de statut (administraţia publică, sănătatea, învăţămîntul, care, poate, cîndva, se vor reglementa...), slujbele la „privaţii" serioşi oferă nenumărate avantaje: un salariu decent, posibilitatea de a face credite pentru casă, maşină, asigurări de sănătate, înlesniri în privinţa mîncării (mese gratuite) şi a condiţiei fizice (abonamente la săli de forţă etc.), a socializării şi pregătirii profesionale (team-building-*uri şi* training-*uri), posibilitatea ieşirilor în străinătate. Ba, mai mult de atît, companiile care se respectă se prezintă în faţa angajaţilor lor cu o anumită filozofie şi ideologie, cultivînd meritocraţia, devotamentul, comunicarea, lucrul în echipă, programul flexibil...*

Toate acestea alcătuiesc un sistem în care angajaţii sînt incluşi. O „colivie de catifea", conform lui George Ritzer (McDonaldizarea societăţii, *Editura comunicare.ro, 2003), în care se simt ca în paradis, iar lumea mcdonaldizată „este singura pe care o cunosc şi reprezintă standardul lor de bun gust şi calitate". Întrebarea pe care ne-o punem este dacă, în actualul moment al evoluţiei societăţii româneşti, colivia asta e suficientă sau, odată ce ne-am mai stabilizat nevoile materiale, putem privi şi dincolo de ea. Sau, măcar, s-o transformăm – aşa cum prezice Ritzer – în „colivia de cauciuc", cu gratii flexibile care permit evadarea.*

Am vrut să aflăm, cu ocazia acestui număr de revistă, dacă oamenii prinşi în asemenea sisteme funcţionale sînt fericiţi şi dacă da, cum reuşesc ei acest lucru. Acelaşi lucru i-am întrebat şi pe angajaţii unor multinaţionale de prestigiu, precum şi pe cîţiva economişti şi sociologi specialişti în domeniu. ***(I. P.)***

Cosima RUGHINIŞ

Seduşi în multinaţionale

Ideea de a cerceta fericirea oamenilor care lucrează în multinaţionale poate părea un pic curioasă. În spatele întrebării nu se află presupunerea că multinaţionalele ar fi un loc deosebit de nefericit în care să lucrezi, ci mai degrabă faptul că deseori angajaţii acestor organizaţii sînt mai puţin fericiţi decît se aşteptau. O primă cauză pentru aceste dezamăgiri este, probabil, nivelul foarte ridicat al aşteptărilor – multinaţionalele fiind privite deseori ca un loc mitic, în care salariile substanţiale recompensează o muncă plină de sens cu nişte şefi înţelepţi. Abordarea cea mai simplă a mulţumirii constă, desigur, în aşteptările scăzute. Totuşi, există şi cauze mai interesante ale tristeţilor angajaţilor din multinaţionale.

Spre deosebire de firmele mai mici, multinaţionalele suferă de un păcat obişnuit: sînt *birocratice.* Salariaţii de la Orange au fost poate cei mai fericiţi cînd Vodafone i-a cumpărat pe Connex: acum au şi ei pălăria lor de aprobări şi durează trei zile pînă mută o hîrtie. Capra vecinului stă şi ea pe un teanc de dosare.

Dacă restrîngem definiţia conceptului de „multinaţională" la acele companii în care angajaţii au contact cu modele de comportament standardizate la nivel internaţional, excluzînd firmele care pun banii străini să lucreze într-un mod integral românesc, atunci este de la sine înţeles că persoanele din aceste firme se află uneori în situaţii de contact cu valori şi practici ce le sînt străine. O astfel de caracteristică bizară se referă la faptul că multinaţionalele sînt *ideologice,* în înţelesul nepeiorativ al cuvîntului – adică încearcă să schimbe comportamentul membrilor lor, prin modificarea ideilor lor. Pentru cetăţenii români ideologia şi seducţiile ei sînt o experienţă nouă de viaţă – cu atît mai mult pentru cei tineri. Sîntem mult mai obişnuiţi cu încercările directe de influenţare a comportamentului prin „morcov şi băţ" – adică, în termeni ocupaţionali, prin salariu, sau, în termeni şcolari, prin notă. Prea puţin se preocupă cei din jurul nostru să ne modifice ideile, să ne manipuleze cu adevărat. Ideologia comunistă pe care o cunosc cei care lucrează acum în multinaţionale, în cazul în care au mai mult de treizeci de ani, renunţase de mult să mai fie convingătoare, ajungînd mai degrabă o caricatură de propagandă. Motorul principal al constrîngerii pe linie de partid nu erau ideile, ci frica, foarte adesea, sau stimulentele pozitive asociate cu un comportament dezirabil. Limba de lemn era cel mai clar simptom al abandonului persuasiunii în favoarea condiţionării prin sancţiuni. O altă instituţie care îşi propune formarea indivizilor, şi anume şcoala, este de asemenea incapabilă, cel puţin deocamdată, să îi vrăjească pe elevi cu ideile sale, punînd accentul mai ales pe acumularea de cunoştinţe remunerată prin notă. Prea puţină momire, prea multă transparenţă în mesajul „vrem să vă purtaţi altfel decît pînă acum". Dimpotrivă, firmele multinaţionale aduc cu ele modele de convertire ale salariaţilor la practici noi, modele care, fie că sînt eficace sau nu, cel puţin îşi dau silinţa să pară persuasive. O mică pseudoanchetă printre cunoştinţe a furnizat următoarele exemple: o amică a fost amuzată şi un pic iritată de convertirea cam prea bruscă a organizaţiei sale la ecologie şi reciclarea materialelor, cu o rapiditate suspectă în schimbările de atitudine ale managerilor. Un prieten de familie a fost însă foarte impresionat de cursul de etică a muncii pe care l-a urmat timp de două zile, nevenindu-i să creadă că pe un astfel de subiect, aparent anost şi clar, se poate petrece atîta timp – cu jocuri de rol, dialoguri-capcană şi alte instrumente didactice necunoscute absolventului de facultate din România.

Organizaţiile multinaţionale încearcă, cu mai multă sau mai puţină rîvnă şi pricepere, să îşi transforme propriii angajaţi, să le insufle idei care să îi facă mai productivi, mai ataşaţi de organizaţie sau chiar mai fericiţi. Dacă nu reuşesc, sînt acuzate de ipocrizie şi de preluare a unor forme fără fond din ţările vestice. Oamenii sînt foarte sensibili la încercările altora de a le schimba modul de gîndire. Ideile noastre nu sînt proprietatea noastră la fel cum este portofelul sau telefonul mobil, ci sînt parte din noi, ne definesc ca indivizi unici – cam la fel cum sînt copiii noştri sau alte fiinţe dragi. Ca o paranteză, din această cauză încerc să îi conving pe studenţi că plagiatul referatelor este mai degrabă ruda mezină a traficului de persoane decît versiunea intelectuală a furtului. Cînd detectăm încercări de a ne converti la idei străine, intrăm în alertă şi propriu-zis în defensivă. Dacă cineva ne plăteşte ca să spunem ceva ce nu credem, poate o vom spune, dar nu vom sfîrşi prin a crede. Dacă însă cineva reuşeşte să ne facă să spunem ceva ce nu credem, fără să ne plătească, s-ar putea chiar să ne autoconvingem. De exemplu, Arthur R. Cohen în 1962 îi plătea pe studenţi să susţină cu argumente dreptul Poliţiei de a interveni în campusul universitar; cei plătiţi cu cincizeci de cenţi au fost substanţial mai convinşi de propriile argumente decît cei plătiţi cu zece dolari*. În încercarea de a-şi explica propriul comportament, cei bine plătiţi înţelegeau că au scris pledoaria incomodă pentru bani. Ceilalţi, neputînd accepta că au muncit pentru cincizeci de cenţi, au decis probabil că, de fapt, au muncit din plăcere şi fiindcă, la urma urmei, ideile în cauză nu sînt chiar atît de absurde. Ajungem aici la o altă posibilă problemă a organizaţiilor multinaţionale: salariaţii sînt suficient de bine plătiţi încît îşi explică propria muncă prin motivaţii extrinseci: muncesc pentru salariu. Lipseşte sărăcia care să îi convingă că, de fapt, muncesc din pasiune – şi astfel viaţa se goleşte de sens. Deşi rîndurile de mai sus sînt o glumă, s-ar putea ca uneori să aibă contact şi cu realitatea.

Revenind, putem spune că preferăm să fim manipulaţi vizibil, cu recompense şi sancţiuni, decît subtil, cu discursuri persuasive. Manipulaţi, dar să ştim şi noi. Sau, cel puţin, credem că asta preferăm. Fericirea este un domeniu în care spusele, crezutele şi faptele oamenilor sînt deseori în discordanţă. De exemplu, spunem că familia este pe primul plan, dar muncim non-stop. Spunem că visul vieţii noastre este o vacanţă ca în poveşti în jurul lumii, dar nu mergem pur şi simplu pînă la Istanbul într-o vacanţă. De aceea, influenţa pe care o schimbare în viaţa noastră o va avea asupra propriei fericiri este foarte dificil de anticipat. Sîntem cu atît mai incapabili să ne dăm seama cît de fericiţi sînt oamenii diferiţi de noi. De exemplu, doar 12% dintre persoanele chestionate în Barometrul de Opinie Publică al Fundaţiei pentru o Societate Deschisă, în mai 2005, credeau că oamenii care nu cred în Dumnezeu pot fi fericiţi. Aproximativ 26% spuneau că „se poate, dar este greu", iar 68% spuneau că „nu pot fi fericiţi". De fapt, dacă îi întrebăm pe oameni cît de fericiţi sînt, observăm că religiozitatea nu pare să facă vreo diferenţă în răspunsuri. Dacă este atît de greu să ne reprezentăm fericirea celor care gîndesc altfel decît noi, probabil că pentru mine, care lucrez într-o organizaţie cît se poate de ne-multinaţională, este dificil să îmi reprezint fericirea din multinaţionale. Mai precis, fie multinaţionalele sînt altfel decît firmele obişnuite, şi atunci e greu de zis ce se întîmplă cu fericirea oamenilor de acolo, fie sînt la fel, şi atunci nu este interesant. Cel mai potrivit ar fi să îi credem pe cuvînt pe cei din multinaţionale.

© V. Dorolţi

* Chelcea, S. (coord), Ivan, L., Jderu G., şi Moldoveanu A., *Psihosociologie. Teorie şi aplicaţii,* Editura Economică, 2006.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 26 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Oamenii de firmă despre ei înşişi

– bilanţ uşor sentimental –

I-am descusut pe cîţiva reprezentanţi ai unor cunoscute companii multinaţionale (BRD, Dacia Renault, McDonald's, Pepsi) cu funcţii de răspundere, ce cred ei despre viaţa pe care o duc. Întrebările pe care le-am pus, au fost, în linii mari, aceleaşi: cum decurge programul lor cotidian, dacă le place ce fac, ce perspective le oferă actualul loc de muncă, cum îşi aduc contribuţia la „binele societăţii", dar şi la al lor personal; dacă se simt robotizaţi, workaholici *şi ce timp mai au pentru ei înşişi; dacă şi cînd doresc să-şi deschidă propria afacere; şi, în final, în ce măsură sînt fericiţi.*

Am reprodus exact răspunsurile obţinute, fără a avea pretenţia că recunoaştem în ele mai mult decît standardul protocolar care se oferă cu asemenea ocazii. Corect, inofensiv, eficient; dar totuşi, nelăsîndu-ne pînă la capăt impresia că am reuşit să ne cunoaştem cu adevărat interlocutorii, fie ei fericiţi sau nu, şi nu imaginile lor. ***(I.P.)***

C.P.

şefa Departamentului de contabilitate al unei mari companii de carburanţi

● *Rutina*. Dimineaţa o pregătesc pe fetiţa mea pentru şcoală, luăm micul dejun împreună, stăm de vorbă. După ce pleacă ea la şcoală, plec şi eu destul de liniştită la serviciu – din fericire beneficiez de *flexi-time* şi pot ajunge (cel mai tîrziu) la 9,30, oră mai mult decît rezonabilă. Cînd ajung la serviciu îmi consult agenda zilei, apoi citesc mail-ul şi răspund la mail-urile urgente şi importante. În general această activitate îmi ia 2-3 ore. Mă apuc de lucrările personale, dar sînt întreruptă de numeroase telefoane, alte mail-uri şi solicitări din partea subalternilor şi şefilor. Am multe şedinţe. Am zile în care am cursuri, *workshop*-uri sau prezentări. Uneori reuşesc să dau un telefon acasă după prînz. Alteori nu. Am pauză de prînz cînd mănînc un sandwich în faţa calculatorului sau mănînc o friptură şi o salată la bufet. Seara ajung acasă obosită sau foarte obosită. Nu reuşesc decît să mai verific o dată lecţiile, să pregătesc cina (nu ceva prea complicat), să citesc o poveste copilului şi uneori să văd un film.

● *Ce îmi place*. În general îmi place, dar am şi momente cînd nu îmi place. Îmi place ceea ce fac, mediul de la serviciu, şi faptul că nu este un job monoton şi, mai ales îmi place faptul că ideile mele sînt luate în consideraţie şi adesea sînt aplicate. Nu îmi plac situaţiile conflictuale şi atitudinea unor colegi care uită că de fapt sîntem în aceeaşi echipă.

● *Ce pot*. Pot să îmi plătesc ratele la bancă, să mai investesc în renovări, să mergem în vacanţe normale...

● *Contribuţia*... Nu ştiu dacă am vreo contribuţie la „binele societăţii". Încerc doar ca toate lucrurile pe care le fac să fie de foarte bună calitate şi corecte. Îmi tratez partenerii şi subalternii cu respect. Caut soluţii rezonabile în cazul divergenţelor.

● *Mulţumirea*. Sînt fericită că sîntem sănătoşi, că avem o fetiţă extraordinară, că am un soţ care mă iubeşte, că sîntem foarte apropiaţi. Şi că am făcut progrese în renovarea casei în care m-am născut şi pot să sper în continuare.

● *Viaţă pesonală*. Mai am, dar totuşi s-a redus mult timpul pentru viaţa personală. Week-end-urile sau zilele libere nu le fososesc decît pentru a-mi reveni şi a o lua de la capăt. Nu am timp liber „de pierdut". E un lux pe care mi-l permit doar în vacanţe, care nu au cum să ţină niciodată mai mult de două săptămîni la rînd.

● *Viitorul*... Sigur că doresc să îmi deschid propria afacere. Realist vorbind, nu cred că asta se va întîmpla prea curînd.

Florin RĂDULESCU

director general Pepsi Quadrant Amroq Beverages

● *Desfăşurător*. Îmi încep ziua de muncă foarte devreme. De obicei sînt primul care vine la firmă din cadrul *top management*-ului şi asta din mai multe motive: unul dintre ele este acela că între ora 7,00 şi ora 9,00 sînt două ore în care îmi pot citi corespondenţa în linişte, în timp ce îmi savurez cafeaua. Sînt două ore pline de eficienţă. Un al doilea motiv ar fi acela că la ora la care vin la serviciu traficul este mult mai lejer şi asta mă fereşte de eventualele situaţii tensionate ce se creează după ora 8,00 în trafic. Am grijă ca ziua să o încep cît mai pozitiv şi mă feresc de ştiri şi comentarii politice. Prefer să ascult pînă plec de acasă şi în maşină, în drum spre firmă, muzică clasică (Strauss, Mozart, Brahms etc.). Apoi toată ziua mi-o petrec conform planului făcut şi încerc să-mi motivez subalternii să-şi îndeplinească sarcinile de serviciu cît mai bine. După circa 12 ore, de obicei plec acasă, nu înainte de a face un rezumat al zilei trecute şi un plan pentru a doua zi.

● *Motivaţie*. Sigur că îmi place, altfel nu cred că are rost să venim la un serviciu care ne displace. Îmi place ceea ce fac pentru că reuşesc să găsesc mereu ceva interesant şi nou în ceea ce fac. În plus, am şi multă independenţă pentru a aplica ceea ce-mi propun.

● *Aşteptări*. Lucrez într-o companie în cadrul căreia am tot timpul ceva de învăţat şi am oportunitatea de a-i învăţa şi pe alţii, la rîndul meu. Quadrant Amroq Beverages este o firmă care face din oamenii talentaţi profesionişti adevăraţi.

● *Perspectivă*. Particip atît în nume personal, cît şi prin intermediul companiei, la o serie de activităţi de îmbunătăţire a condiţiilor de mediu din România, ajutăm persoane în dificultate, sponsorizăm multe activităţi culturale şi sportive. În acelaşi timp nu uităm să îi ajutăm în problemele lor personale pe angajaţii noştri .

● *Propria afacere*. Am avut propria mea afacere pe care i-am lăsat-o în administrare soţiei. Nu am de gînd să mă mai întorc la o afacere a mea personală. Alegerea am făcut-o mai de mult şi sînt preocupat numai de cariera mea actuală şi viitoare.

Liviu ION

director executiv, Direcţia de Comunicare, Automobile Dacia SA

● *Succesul*. Constă într-un mix de recunoaştere publică a reuşitelor profesionale pe baza competenţelor probate de către autor şi de identificare emoţională a publicului respectivului succes cu autorul. Acum trăiesc o împlinire de etapă, în care construiesc premisele împlinirilor viitoare. Nu cunosc oameni care să fi reuşit în viaţă cu un program *9 to 5*. Cunosc însă cazuri, admirate la nivel internaţional, care presupun un program mai lung şi dens; unul dintre ele este cel al lui Carlos Ghosn, preşedintele Renault, supranumit *seven-eleven*. O carieră afectează elementar viaţa privată, prin reducerea timpului alocat, dar oferă compensaţii, cel puţin o vreme. Pe de o parte, totul se plăteşte. Pe de alta, cariera oferă intensitate vieţii private. E o alegere: poţi bea o cafea lungă cît o supă, o zi întreagă, sau sorbi rapid o *ristretto*. Cunosc şi cazuri în care cariera şi viaţa de familie se împacă foarte bine, întrucît partenerii au valori şi ţeluri comune, înţeleg, asumă şi dau atît substanţă, cît şi strălucire unei astfel de vieţi.

● *O zi*. Întotdeauna m-am dus cu plăcere la şcoală, la facultate, la birou. O zi de lucru normală durează 10-12 ore, uneori şi mai mult. Reuniuni, întîlniri, discuţii, dosare, deplasări. Restul este savurat sub titulatura de viaţă privată. Aici intră şi cărţile, filmele, călătoriile, concertele, muzica clasică.

● *Povestea*. Am fost recrutat de o multinaţională specializată. Ca să ajung să ocup acest post, am trecut prin 15 ore de interviuri, cu 10 persoane. Generic vorbind, greu nu a fost interviul, ci drumul pînă la el; un drum de 17 ani îmbogăţiţi de cărţile citite, studiile de master şi doctorale; ani hrăniţi de muncă şi de week-end-urile petrecute la birou, în biblioteci, în faţa calculatorului; ani marcaţi de renunţările la distracţii, dar mai ales de reproşurile celor cărora le acordam prea puţin timp din viaţa mea. Mai întîi de toate, am dorit să fac lucrurile bine; apoi, să devin, să fiu. De aceea nu am simţit că fac sacrificii. De-a lungul carierei mi-am atins o bună parte din obiective. Am reuşit să fiu mereu printre cei buni la ceva anume. Am urmat întotdeauna un plan profesional. Îmi doresc să realizez cîndva şi unul din visele adolescenţei, acela de a scrie un roman.

● *Robotel?* Şi cariera, şi viaţa privată contribuie la fericire; diferă doar proporţiile, în funcţie de standardele şi ţintele specifice fiecărui individ, fiecărui cuplu, fiecărei familii. Eu tocmai lucrez la aceste proporţii. Stereotipului cu roboţelul i-aş răspunde cu invocarea primei legi a roboticii (Isaac Asimov), care prevede interdicţia de a răni oamenii.

Adela PASCU

secretar general BRD

● *Viaţă profesională*. Împlinită. Job = activitate dinamică, nu există rutină, creez, am libertate de iniţiativă, succesul e recunoscut, *top management* foarte bun, criterii profesioniste de lucru etc..

● *Viaţă privată*. Nu este exclusă! Doar priorităţile trebuie mai atent gîndite. Viaţa privată aduce un echilibru necesar unei cariere, de regulă. Cca 10-12 ore zilnic (L-V). În WE, în ultimul an cel puţin, week-end-urile îmi "aparţin" aproape în totalitate – cu cîteva excepţii. Încep la 8 a.m. şi termin serviciul la 7- 8 p.m. de regulă.

● *Istoria*. Am depus un CV pentru o anumită poziţie. După două interviuri mi s-a oferit şi un alt post pe care l-am acceptat imediat, pentru că mi s-a părut şi mai interesant. "Sacrificiul" îl reprezenta doar un *training* de şase luni departe de casă, care a fost întrerupt după numai două luni pentru a mi se oferi postul actual. Fiind ceva nou, evident că a însemnat o perioadă mai grea la început, de învăţare şi de adaptare. Aşa am descoperit că bariera de la parcare nu se deschide înainte de ora 7 am şi că *bodyguard*-ul şi-a fixat alte repere pentru ora de plecare de la serviciu – după 12 noaptea.

● *Vise şi realitate*. Raportul dintre visul din tinereţe şi realitatea de azi... nu ştiu. Mi-am dorit să ajung într-o poziţie/activitate de genul acesta (cu descrierea de mai sus), dar nu puteam să o definesc aşa – atunci aveam alte repere.

● *Fericire*. Da, mă consider un om fericit – mai degrabă mulţumit (fiind vorba de viaţa profesională şi nu cea personală, în care se potriveşte mai mult acest cuvînt). Cariera pentru mine înseamnă foarte mult. Şi contribuie într-o foarte mare măsură la acest sentiment de fericire.

● *Workaholic*. Am fost şi sînt de mult timp *addicted to work*. Ajunsă la maturitate (cred!) încerc să îmi impun acel echilibru cu viaţa privată – fără de care nu cred că va mai fi la fel. Explicaţie: cele 10-12 ore zilnic acum reprezintă un program redus faţă de ce am avut înainte ca ritm de muncă. La fel şi pentru WE-uri, care rareori erau libere.

Cristian SAVU

director de comunicare McDonald's România

● *Programul zilnic*. Îmi place să ajung printre primii la birou, cu jumătate de oră înainte de a începe programul. Prima parte a zilei o dedic corespondenţei, răspunzînd unor probleme sau solicitări apărute atît în ţară, cît şi la nivel internaţional. Îmi petrec o bună parte din timp vorbind la telefon, ori cu colegi din diverse colţuri ale ţării, ori cu parteneri externi, de diferite orientări şi profesii, începînd de la agenţii de publicitate, de media, pînă la parteneri de altă natură, sportivi, de exemplu. Şi nu vă ascund că abia în ultimele două ore din zi se întîmplă să-mi organizez întîlnirile. Lucrurile acestea îmi ocupă aproape toată ziua: de la 8,30 pînă după ora 6 p.m. Cînd este cazul, programul se prelungeşte cît e necesar.

● *Human touch*. Colegii mei şi cu mine sîntem oameni absolut normali. Bineînţeles că facem glume, fiindcă o muncă stresantă şi încruntată ne-ar consuma mult mai repede decît ar fi cazul. Sîntem într-un permanent dialog între noi. Nu avem condică, dar fiecare îşi cunoaşte foarte bine responsabilităţile...

● *Teoria lui George Ritzer*. McDonaldizarea societăţii şi tot ce înseamnă robotizare. Din cîte ştiu, lucrul ăsta l-a inventat Ford, şi se pare că ăsta e sensul în care merge întreaga lume, nu doar un anumit domeniu sau o anumită companie. E vorba de o muncă ultraprofesională. Nu sînt adeptul omului multilateral dezvoltat, eminent în zeci de domenii complet diverse de activitate. Acest lucru e greu de realizat în secolul XXI. De asta e bine ca fiecare să ne ştim foarte bine specializarea şi bucata noastră de activitate.

● *Promovare*. Există destui dintre angajaţii noştri care au promovat pornind nu de la munca de jos, ci de la prima fază de angajare: *crew*, simplu angajat. Aceasta nu înseamnă doar că el spală pe jos, ci că învaţă, într-un interval de timp, să lucreze pe multele echipamente dintr-un restaurant, de la *grill* pînă la casele de marcaj. Este un *training* permanent: prin rotaţie trec prin toate activităţile. Nici noi nu dorim o monotonie a muncii: un om care are o muncă monotonă îşi pierde din atenţie, din concentrare, din eficienţa muncii. La noi e o realitate că fiecare poartă în raniţă bastonul de mareşal, în ceea ce priveşte promovarea. Exemple în sensul ăsta avem nenumărate, începînd de la şefi de restaurante, oameni de 24-25 de ani, care conduc afaceri de miliarde, pînă la *top management*. Dorinţa noastră, de la bun început a fost de a reduce, cît putem, factorul subiectiv în promovarea oamenilor noştri: adică să nu avanseze cineva pentru că îi plac şefului ochii lui, ci datorită aptitudinilor şi performanţelor sale dovedite, cît şi pe baza unor teste periodice.

● *Binele social*. Contribuim prin oferirea unor servicii şi produse pe care le considerăm cele mai bune în domeniul nostru. Prin implementarea unor noi concepte în rîndul clienţilor noştri: cea a unei vieţi active – crosurile, turneele de *street-ball*, în care distracţia şi mişcarea sînt dezideratele principale. Sîntem un exemplu bun. Sîntem un *brand* care schimbăm *environment*-ul în jurul nostru: am venit cu construcţii noi, cu lumi-nozitate, cu curăţenie impecabilă. Mulţi au observat şi au încercat să facă acelaşi lucru. Îi determinăm şi pe alţii să adopte aceleaşi standarde ca noi: societatea cîştigă şi, în final, clientul.

● *Binele personal*. Îmi place ce fac pentru că, de multe ori, fac lucruri noi. Încerc să îmbunătăţesc ce am făcut anterior, să-i dau altă faţă sau să fac altceva mai bine, cu impact mai mare. Îmi oferă stabilitate. Am mari satisfacţii în ceea ce priveşte realizările personale: recunoaştere a performanţelor atunci cînd este cazul: acum doi ani am fost desemnat directorul de comunicare al Europei din sistemul McDonald's, iar cu un an înainte, angajatul anului McDonald's România. Am învăţat să văd altfel munca în echipă şi să pun perfomanţele personale în balanţă cu cele ale echipei. Să văd cu alţi ochi anumite realităţi cărora, poate, nu le dădeam destulă atenţie: curăţenie, mediu înconjurător, calitatea hranei.

● *Fericire. Perspective materiale*. Sînt nişte oportunităţi şi nişte motivaţii speciale, dar nu sîntem nişte oameni bogaţi. Avem o viaţă decentă, cu anumite posibilităţi, sîntem undeva în categoria medie, cea pe care cu toţii o aşteptăm. Îmi pot permite să am o maşină, un apartament proprietate, o ieşire cu familia în week-end şi, în altă ţară, o dată pe an. Sînt fericit pentru că am o familie foarte puternică şi foarte unită care îmi dă toată energia necesară.

● *Propria afacere*. Este un gînd cu care cochetez de mai mult timp, dar niciodată nu m-am putut rupe de acest *brand* care e McDO. Oricum, dacă aş începe o afacere, va fi tot în domeniul comunicării, ceva unic şi inedit pe piaţa din România.

au consemnat
Stela Giurgeanu şi Iaromira POPOVICI

Cultura managerială şi „efectul pervers“

– interviu cu Brânduşa FECIORU, director Resurse Umane Mediplus – A&D Pharma –

Poţi creiona un profil al angajatului într-o multinaţională (vîrstă, pregătire, aspiraţii, background)?

Cînd au venit multinaţionalele în România, percepţia lor era că forţa de muncă nu are nici pregătirea profesională şi nici competenţele necesare pentru a lucra la standardele cerute de ei. Astfel, au preferat oamenii foarte tineri, capabili să înveţe repede şi să dobîndească abilităţile şi competenţele cerute de o multinaţională. În parte erau adevărate aceste bănuieli, în sensul în care ştim foarte bine cum se lucra în întreprinderile socialiste, care erau atitudinea şi comportamentele recompensate şi ce „competenţe“ trebuia să ai pentru a fi promovat.

Forţa de muncă care a intrat în multinaţională era la un nivel de educaţie poate mai ridicat decît în ţările occidentale, cum ar fi, de exemplu, pentru posturile de secretară/director asistent, unde au fost angajate numai persoane cu studii superioare. Aceste persoane au avut însă şansa să progreseze profesional şi să îşi construiască o carieră în diverse departamente ale companiei: PR, Marketing, Resurse umane, Logistică, Vînzări etc. În continuare, vîrsta medie a angajaţilor într-o multinaţională este scăzută, cred că pînă în 35 de ani. Se menţine interesul de a atrage oameni tineri, cu potenţial de dezvoltare şi ambiţie să îşi construiască o carieră, adică dispuşi la efort prelungit şi chiar la sacrificii personale – mai puţin timp liber, pentru o carieră şi, de ce nu, pentru mai mulţi bani. Aspiraţiile angajaţilor din multinaţională – numiţi şi *white collars* sau *knowledge workers* – sînt apropiate de cele ale occidentalilor: au un stil de viaţă dependent de confort material, le place să călătorească şi să ajungă în destinaţii exotice etc. Cred că acum obiceiurile/ritualurile de socializare s-au schimbat în sensul în care, în zilele noastre, nu căminul şi familia sînt locurile de socializare, de primire a musafirilor/invitaţilor, ci restaurantul. Aniversările copiilor şi nu numai, nu se mai serbează acasă, ci la un local. Acum este nevoie de jocuri şi alte trucuri de *training* pentru a încălzi atmosfera şi a crea distracţie. Este nevoie de un *ice-breaker* pentru a începe o petrecere, oamenii intră mai greu în atmosfera de petrecere.

Tot mai mulţi angajaţi din multinaţionale doresc să-şi lărgească orizontul profesional şi prin acumularea de cunoştinţe teoretice, în domenii chiar conexe cu specializarea lor. Aşa se explică interesul pe care aceşti angajaţi îl au pentru programele de MBA.

Există mai multe percepţii ale „oamenilor de firmă“: una este că sînt cei care contribuie la progresul, aşezarea societăţii, cealaltă, că sînt „de fiţe“ şi robotizaţi. Care este, după părerea dvs., adevărul?

Şi unii, şi alţii au dreptate. O companie multinaţională te ajută să îţi creşti nivelul de pregătire profesională, să capeţi noi competenţe prin condiţiile pe care le oferă, prin întruniri profesionale, dar mai ales prin instrumentele de lucru puse la dispoziţie: atît tehnice, cît şi de cunoştinţe – proceduri, norme interne. Tocmai pentru că, investiţiile în capitalul uman sînt mari, şi aşteptările acestor companii sînt ridicate, iar recuperarea acestei investiţii este atent urmărită. Această cultură managerială, de a organiza, planifica, coordona, monitoriza pentru a atinge anumite rezultate nu a existat înainte de venirea multinaţionalelor. Astfel am învăţat să lucrăm eficient, să ne măsurăm continuu rezultatele pe care le obţinem, ceea ce a dus la o creştere economică importantă. Este clar că un angajat dintr-o multinaţională are o abordare mai sistematică asupra organizării muncii şi aportul lui se vede rapid în rezultatele firmei. Există însă şi efectul pervers: totul fiind procedurat într-o companie de acest tip, angajaţii au un perimetru foarte clar în care se pot mişca. Totul este reglementat: ţinuta, culorile pe care le poţi purta, machiajul, coafura, modul de relaţionare: cui, ce îi raportează, folosirea instrumentelor de lucru etc.

Este angajarea într-o multinaţională singura soluţie pentru un român cu pregătire de a avea o viaţă decentă, stabilă? De ce?

Din fericire nu. Şi dacă ne uităm la studiile internaţionale observăm că din ce în ce mai puţini oameni lucrează pentru multinaţionale şi că devine din ce în ce mai dificil, pentru aceste companii, să atragă angajaţi. Ele rămîn de mare interes pentru proaspeţii absolvenţi şi pentru angajaţii la început de carieră, care se aşteaptă la un suport de *training* consistent din partea angajatorului.

În România, firmele româneşti care au ajuns la un nivel de dezvoltare pe care nu îi mai pot „controla“ fără competenţe de management avansate, încep să absoarbă din ce în ce mai mulţi angajaţi din multinaţionale. Aceste companii prezintă mai multe avantaje, inclusiv o putere de decizie mai mare şi o libertate de acţiune mai mare. De asemenea, au început să fie competitve ca niveluri salariale.

Este fericit un asemenea angajat? În ce fel?

Cred că nu ar putea trăi altfel. Mulţi dintre ei sînt tineri şi s-au format într-un astfel de context. Sînt dependenţi de „firmă“, de renumele ei, care îl poziţionează social şi profesional mai sus, de ritualurile ei – petrecerea de Crăciun, aniversarea firmei etc. Chiar de mediul de lucru – care impune respectarea drepturilor angajaţilor şi crearea unui mediu de lucru stimulant. Într-o companie privată ai sentimentul evoluţiei, este o dinamică continuă, spre deosebire de cele de stat care par încremenite în timp, rămase în urmă.

Visul final al angajatului la multinaţională este să-şi deschidă propria afacere?

Da, pentru mulţi dintre ei da. Se simt pregătiţi, capabili şi gata de a-şi asuma conducerea unei companii. Realitatea este mult mai crudă şi cred că dintre cei care au încercat au avut şi eşecuri şi s-au întors să lucreze ca angajaţi.

Încep să cred că în contextul actual, în care piaţa este tot mai concurenţială, pentru mulţi va rămîne propria afacere.

O variantă privată

– dialog cu Dana şi Dan DRĂGOIU, acţionari la Concept Electronics –

Începuturi. Compania a fost înfiinţată pe 12 decembrie 1990, cînd s-a născut primul nostru copil. Înainte de decembrie '89, amîndoi am lucrat la IIRUC – Întreprinderea pentru Întreţinerea şi Repararea Utilajelor de Calcul. Eram singura întreprindere care făcea service la aparatură electronică, de la case de marcat, pînă la calculatoare, care erau mai mult calculatoare de proces (şi România producea calculatoare, sub licenţă franţuzească, de exemplu), şi aparatură medicală – inclusiv inima artificială de la Fundeni. Nu ne-am pus, după Revoluţie, niciodată problema să lucrăm altfel decît pentru noi înşine. A fost ceva natural, ca un fel de a fi.

Calculatoare. Aris Electronic (aşa s-a numit firma) a început prin a vinde calculatoare importate din Germania. Am fost printre primii care am adus calculatoare în România. Nu ştim sigur cîţi au fost înaintea noastră pentru că, pe atunci, informaţia încă nu circula ca acum. Am adus ultima tehnologie, şi nu stocurile vechi sau gioarsele care se aruncau, cum făceau alţii.

Nu ştiam nimic. Aveam doar şcoala IIRUC-ului de a vorbi cu oamenii: prestînd servicii, asta făceai. Nu am mai avut nevoie să trecem pe la cursuri de comunicare.

Mai încolo, am devenit partenerii firmei Bull din Franţa, şi distribuiam calculatoarele lor. Asta s-a întîmplat pînă în '95. După ce s-a schimbat conducerea reprezentanţei Bull în România, colaborarea cu ei a încetat.

După aceea, chiar în '95, ne-am apucat să asamblăm calculatoarele Aris. Am ales subansamble foarte bune: platforme Intel. Atunci, nouă ni s-a părut că facem ceva extraordinar.

Situaţia actuală. Şi acum asamblăm calculatoare, tot cu produse Intel (uneori mai scapă şi altele, dar tot foarte bune). Ne-am schimbat denumirea, din Aris în Concept, pentru că, atunci cînd am vrut să o înregistrăm la OSIM, am aflat că Aris e dată. Avem o cifră de afaceri de 4,5 milioane de dolari şi 35 de angajaţi. Situaţia pe piaţa românească de calculatoare, în momentul de faţă, este următoarea: sînt foarte multe firme, probabil sute, care fac acelaşi lucru cu noi. Diferenţa este – cred – faptul că noi nu facem rabat la calitate. Preferăm să promovăm un calculator mai scump şi mai bun decît unul mai ieftin şi mai prost.

Oricum, activitatea noastră principală nu mai este să facem calculatoare, ci să furnizăm soluţii complexe de tehnologia informaţiei şi comunicaţiilor, şi, mai exact, furnizăm soluţii *end-to-end* de securitate a datelor. Am diversificat domeniul de activitate şi pentru că intervenise o monotonie, şi pentru că, odată intraţi în UE, firma va trebui să aibă o poziţie solidă, care nu poate veni din asamblare de calculatoare; trebuie să ai o valoare adăugată reală, din domeniul proprietăţii intelectuale, din sfera serviciilor profesionale, care să te diferenţieze în mulţime.

Evaluare. Considerăm că ne-a mers bine. Activitatea a fost profitabilă, creşterea ei – naturală, organică, fără tunuri şi proiecte împuşcate din ordin politic sau de altă natură. Aceasta ne permite să trăim decent, plătindu-ne, timp de 16 ani, toate taxele. Nu regretăm nimic. Oricum nu ştiam să facem altceva.

Fericirea. Bineînţeles că îţi permiţi mai multe, ca, de exemplu, concedii cu copiii în străinătate. Cu cît ai mai mulţi bani, cu atît poţi să stai mai mult. Dar nu din asta e făcută fericirea. Ci din copiii sănătoşi, cu rezultate bune sau foarte bune la şcoală; din faptul că Andrei (cel mic) cîntă la pian, că Dănuţ (cel mare) aleargă la carturi şi e foarte pasionat.

Libertatea. Am avut libertatea să facem ce vrem, atîta timp cît a existat o minimă responsabilitate a faptelor proprii. Am plătit toate taxele şi salariile angajaţilor, lăsînd cîte ceva şi pentru propriul buzunar.

Programul nostru? La început, decurgea aşa: Dan pleca la 7 dimineaţa şi venea la 9 seara. După ce m-am angajat şi eu (Dana) – la început stăteam cu copiii –, plecam la 8 dimineaţa şi, în anumite momente, nu mai veneam deloc acasă. Mama sau mătuşa se ocupa de copii, şi noi stăteam şi lucram pînă la 6 în dimineaţa următoare. Atunci, Dan pleca acasă, dormea o oră şi îşi revenea, eu preferam să rămîn. El venea înapoi cu un plic de ceai şi periuţa de dinţi şi plecam să depunem oferta la licitaţia de la Ministerul...

În ultimii doi ani, am încercat să ne organizăm, nu mai sîntem nici aşa tineri... Începem serviciul la 8,30, 9, 9,30 şi plecăm cînd se termină...

Schimbări. Viaţa s-a schimbat datorită telefonului mobil... Plecăm în vacanţe... şi sună... şi trebuie să rezolvăm tot soiul de probleme. Şi e-mail-ul ne-a schimbat existenţa: înainte scriam scrisori, acum scriem mail-uri, nimic nu se mai poate fără e-mail.

Nu cred că ne-a schimbat caracterul. Dacă ne întrebi în ce măsură am devenit mai înfumuraţi, superiori, fiţoşi, noi credem că deloc. Pentru că noi considerăm că oamenii contează, nu maşina, casa, hainele.

© V. Dorolţi

Hobby-uri. Muzica simfonică, opera, jazz-ul. Muzica bună, în general. Am citit recent eu, povestiri de García Márquez, el – *Marele Gatsby* şi Sherlock Holmes. Îmi plac Salvador Dalí şi impresioniştii francezi.

Angajaţii. Avem oameni care sînt în firmă de 10 ani. Aceştia sînt crescuţi de noi, în felul următor: să aibă o atitudine corectă. Clientul trebuie să fie mulţumit. Am pus accent şi pe pregătirea lor. Îi ascultăm cînd au probleme în familie, şi îi ajutăm.

Nu cred că angajaţii noştri sînt robotizaţi. Sînt liberi şi în ceea ce fac în firmă, şi în general.

pagină realizată de Iaromira POPOVICI

Mihaela VLĂSCEANU

Decalajele organizării şi riscurile lor

Există o cultură a organizării şi una a organizaţiilor, care numai parţial sînt interferente. Prima iniţiază şi consacră organizaţii, dar cel mai adesea se limitează doar la crearea condiţiilor de agregare a unor acţiuni individuale pentru a realiza un scop comun. Cealaltă se dezvoltă în organizaţii şi presupune doar, între altele, o anume cultură a organizării, întrucît menirea ei este de a asigura bunăstarea vieţii individuale (uneori) şi de a realiza atingerea unor criterii de eficienţă (mai mereu). Din păcate, nici cultura organizării şi nici cea a organizaţiilor nu sînt peste tot uniform distribuite. Să mă refer, cu riscul de a generaliza pripit, la situaţia noastră.

Nu mi se pare că *organizarea* şi *organizaţiile* ar fi cuvinte cu o frecvenţă de utilizare prea mare în vocabularul nostru. Poate că *organizarea* ar apărea ceva mai des, mai ales în forma implorării pentru ieşirea din „harababura" cotidiană atît de cunoscută sau pentru a exprima speranţe mereu amînate („dacă ne-am organiza, multe am isprăvi"). În mod sigur însă, sintagmele care includ *organizaţiile* au o frecvenţă foarte redusă.

O astfel de expresivitate lingvistică nu este deloc inocentă. Ea este evident contrastantă cu un fapt de viaţă a cărui amploare nu o putem ignora: cea mai mare parte a timpului de muncă, de divertisment şi de relaţionare cu alţii în spaţiile constitutive ale politicii, economiei sau culturii se desfăşoară în organizaţii. Firme sau corporaţii, şcoli sau biserici, partide sau toate cele care ţin de stat şi de politică, de administraţie şi de consum sînt nimic altceva decît organizaţii, adică produse ale activităţii de organizare şi forme de facilitare a agregării acţiunilor individuale şi tehnologiilor pentru a produce bunuri individuale şi publice. Mai mult, modernitatea a debutat odată cu cerinţa raţionalizării sociale în forma acelor principii de organizare care au consacrat birocraţia. Max Weber a fost sociologul german de la sfîrşitul secolului XIX şi începutul secolului XX care a rămas celebru şi pentru că a definit traiectoria societăţii moderne prin raţionalitatea birocratică. Treptat s-a ajuns la critica organizării moderne iniţiate de modelul weberian şi mai ales de cel fordist, dar birocraţia, ca tip de raţionalitate a organizării, e încă prezentă, iar organizaţiile sînt departe de vremea extincţiei. Mai degrabă se înmulţesc şi devin tot mai cuprinzătoare. Din locale, unele devin multinaţionale şi chiar globale, se întind în spaţiu într-o asemenea măsură încît depăşesc cu mult forţa economică a unor state naţionale. Din sectoriale sau specializate, devin reţele în care, dacă nu eşti integrat, nu exişti sau eşti marginalizat pînă la extincţie.

În faţa unei astfel de realităţi a organizării şi mai ales a organizaţiilor, expresivitatea noastră lingvistică se asociază cu un deficit mult prea costisitor al modului de proiectare şi consolidare a organizaţiilor. Împrumutul şi imitaţia sînt mult mai puternice decît imaginaţia proiectivă şi perseverenţa dezvoltării. Dispunem de o cultură precară a organizării şi de o înţelegere superficială a culturii organizaţiilor. Cea mai bună ilustrare a acestei stări este oferită de corporaţiile multinaţionale. De la Carrefour la Microsoft, adică de la supermarket-ul care a început să atragă consumerismul nostru modest, la firma care este simbolul global al celei mai recente industrii, multinaţionalele pătrund în viaţa noastră de zi cu zi. Rigoarea organizării birocratice, filozofia lucrului bine făcut şi recompensarea performanţei se îmbină cu un cosmopolitism cultural delocalizant şi cu o învăţare individuală fără răgaz pentru menţinerea în competiţie. Intrăm rapid şi parcă pe neobservate într-o nouă lume. O facem însă fără a adăuga acea reflexivitate sistematică asupra consecinţelor ei tacite. Trăim şi lucrăm în organizaţii, participăm la organizarea raţională şi beneficiem de avantajele ei, dar încă reflectăm prea puţin asupra modului lor de configurare sau măcar asupra implicării noastre în mecanismele pe care le întreţinem. Altfel spus, trăim într-un decalaj între realitatea din jur şi reflecţia asupra acestei realităţi care se multiplică.

Un astfel de decalaj este sursă de incertitudine, tensiuni şi indeterminări. Sîntem prinşi între două lumi: una a acţiunilor desfăşurate de unii şi a consecinţelor de care beneficiază tot mai mulţi şi care sînt profund diferite de ceea ce exista pînă de curînd şi o alta a interpretării şi înţelegerii precare a acestor diferenţe. Riscăm să trăim diferenţele, dar să nu fim reflexivi în raport cu ele, să lucrăm în organizaţii complet noi, dar să nu le înţelegem raţiunile funcţionale şi opţiunile de dezvoltare. Riscăm să cădem în efemeritate şi să considerăm organizaţiile care se multiplică în faţa noastră şi care ne angajează ca forţă de muncă şi inteligenţă ca intangibile şi chiar transcendente, cînd ele nu sînt decît forme de viaţă pe care şi noi le configurăm.

Ieşirea din indeterminare şi tensiune ar fi mult facilitată de dezvoltarea acelei imaginaţii sociale care s-ar baza pe o mai bună cunoaştere a modului de constituire şi funcţionare a organizaţiilor. Altfel spus, este nevoie de asimilarea unei culturi a organizării care să se bazeze *pe* şi să se asocieze *cu* reflecţia asupra modului de funcţionare a organizaţiilor. În absenţa persistentă a unei astfel de culturi, riscăm să fim tot mai străini de mediul instituţional care apare rapid în jurul nostru.

Să considerăm două exemple. Mai întîi cel al unui adolescent care s-a angajat recent să lucreze *part-time* (adică patru ore pe zi) la McDonald's. Înainte de a începe lucrul, trebuie să se pregătească. Ajunge cu o jumătate de oră mai devreme pentru a se spăla, a îmbrăca uniforma şi a se prezenta la punctul de lucru ce i-a fost desemnat. Lucrează cele patru ore în conformitate cu un set de reguli precis definite şi îndeplinind sarcini riguros delimitate. La sfîrşitul timpului de lucru, este evaluat cu precizie şi i se spune ce are de făcut a doua zi, dacă mai este acceptat. Celălalt exemplu este dintr-o organizaţie publică şi vizează un funcţionar public. Soseşte la birou în jurul orei 8 şi se pregăteşte pînă la 9. Îşi savurează tacticos cafeaua, află ultimele bîrfe şi le comentează pînă în jurul orei 10. A pierdut nişte documente, a încurcat nişte hîrtii, dar nu se impacientează pentru că s-a mai întîmplat şi nu a păţit nimic. Transferă hîrtiile unui alt coleg şi amînă pentru mai tîrziu rezolvarea problemelor „de serviciu". În succesiunea operaţiilor de muncă nu caută ordinea, ci operativitatea simulată, şi tot căutînd se termină timpul de muncă. Ca atare, pe ansamblu, timpul de muncă şi cel de ne-muncă sînt indistincte, cel de bîrfă şi cel de comunicare funcţională se suprapun, iar randamentul individual este mereu amînat sau transferat într-un alt sector.

Diferenţele dintre persoanele care lucrează în cele două organizaţii sînt atît de evidente că nu solicită prea multă insistenţă. Timpul de lucru, cultura curăţeniei şi a relaţiilor de muncă, randamentul şi evaluarea sînt referinţe ale rigorii şi recompensării, într-o companie multinaţională, şi ale birocratizării şi amînării, într-o alta. Două culturi opuse, dintre care una invită la reflecţia asupra calităţii prestaţiilor şi a dezvoltării performanţelor, iar cealaltă consacră lipsa de rigoare şi de performanţe. Dacă am compara organizaţiile în care aceste culturi sînt practicate, am observa cum una este profitabilă şi globală, iar alta este complet ineficientă şi birocratizată. Nu întîmplător se solicită insistent ca organizaţiile care corespund birocraţiei publice să adopte principii ale management-ului din organizaţiile private. Altfel spus, ne aflăm şi aici într-o tranziţie culturală a organizării şi organizaţiilor. Succesul acestei tranziţii depinde, în mod hotărîtor, de asimilarea generalizată unui ethos al eficienţei şi reflecţiei bazate pe înţelegerea funcţionării organizaţiilor.

Constantin RUDNIȚCHI

Jurnal de multinaţională

Am lucrat timp de 11 ani la o multinaţională. N-aş putea spune că funcţiona precum un ceasornic elveţian, dar procedurile şi orientarea către profit erau tipice pentru o companie internaţională. Probabil că multinaţionalele au avut multă vreme în România cîteva atuuri importante: ştiinţa de a face lucrurile, ceea ce se numeşte *know-how*, un capital semnificativ mai mare decît multe companii româneşti şi un pragmatism care era menit să le aducă profit. Cu timpul, multe dintre firmele străine, prezente în România, au început să se balcanizeze. Încetul cu încetul s-au adaptat la mediul românesc, precum un cameleon care-şi schimbă culoarea pielii în funcţie de anotimp. Primii care au făcut compromisuri au fost chiar managerii străini, trimişi de companie în România. Unii dintre ei au privit job-ul din România ca pe o misiune la marginea imperiului, iar pe autohtoni ca pe nişte băieţi de mingi care mai au multe de învăţat. Astfel, unii manageri străini au ajuns să plătească în fiecare lună, din banii firmei, pentru maşina de serviciu şi chiria vilei în care locuiau cam cît fondul de salarii al angajaţilor români. Un fapt absolut normal pentru patronii din Occident, obişnuiţi să plătească sporuri importante pentru managerii lor şi, în schimb, salarii la nivelul pieţei pentru angajaţii români. Interesant este faptul că unii manageri străini au preluat rapid obiceiurile româneşti: şi-au angajat şi promovat amantele, s-au dus la şpriţuri cu românii şi au mai început să amestece rigoarea europeană cu un „lasă-mă să te las" tipic românesc.

Mai mult decît atît, managerii străini au promovat, nu de puţine ori, nişte băieţi români traşi la indigo: tineri pînă în 40 de ani, fără scrupule, vorbitori mai buni de engleză decît de română, şcoliţi cu MBA, oameni care atunci cînd este nevoie să taie din costuri o fac fără să clipească. Le-au dat salarii imense pentru România, de cîteva ori mai mari decît ale subalternilor, le-au dat ţinte de atins, au dezlegat lanţul şi i-au lăsat să alerge în companie. Rezultatele au fost de multe ori spectaculoase. Tinerii manageri români au pus şaua pe angajaţi mai tare decît orice străin, au tăiat şi au spînzurat, cu gîndul la prima pe care o vor încasa la sfîrşitul anului, în cazul în care ating ţintele înscrise în contract.

Companiile multinaţionale au adus în România şi ştiinţa resurselor umane. Au inventat *team-building*-ul (construcţia echipei). Chiar dacă uneori ştiinţa aceasta a fost dusă pînă pe culmile penibilului, adică i-au pus pe nişte oameni, care îşi dădeau tare la gioale pentru a intra în graţiile şefului, să petreacă un week-end împreună, la mare sau la munte. Să facem o paranteză. În urmă cu cîţiva ani, o companie multinaţională s-a hotărît să facă un *team-building*, în plin sezon, în staţiunea Olimp. Cum l-au organizat? Au plătit pentru o jumătate de plajă, au marcat-o cu nişte fîşii de plastic şi s-au apucat să facă nişte jocuri stupide. Teritoriul multinaţionalei cuprindea şi toboganele celor mici, şi terenul de volei. Românilor nu le-a mai rămas decît să se înghesuie în cealaltă jumătate de plajă şi să privească la penibilul *team-building* organizat de multinaţională. Evident că românii de pe plajă au blestemat compania şi pe cine a avut ideea de a o aduce în România.

Oamenii din multinaţionale devin şi în România un soi de roboţei. Disciplinaţi, conştiincioşi, dornici să promoveze, obsedaţi să se afle în graţiile şefului şi gata oricînd să-i ia locul, dornici să-i care şefului geanta, mitomani cu un scop precis, acela de a se căţăra în funcţie, totuşi eficienţi, mediocri, uneori şi rapizi în mişcări. Angajatul român, într-o companie multinaţională, este un amestec de cabotinism cu eficienţă. Cei mai mulţi îşi evită vechii prieteni pentru ca aceştia să nu aibă ocazia să le ceară să le găsească un loc de muncă în faimoasa companie. Îşi fac, în schimb, cunoştinţe noi (nu prieteni) cu care beau cîte o bere într-un local la modă păstrîndu-şi însă cu atenţie morga de angajat la multinaţională: costum, cravată, zîmbet profesional, fără prea multă exuberanţă. Băieţi plictisitori, care îşi cunosc bine interesul.

Este posibil ca portretul de mai sus să fie îngroşat pe alocuri. Să încercăm un altul. Multinaţionalele au o mare calitate: au standardizat munca. În principiu, oriunde în lume ele lucrează după aceleaşi standarde, au acelaşi mecanism, aşteaptă aceleaşi rezultate. În aceste condiţii, oamenii nu au de făcut altceva decît să dea randament. Angajaţii sînt instruiţi să lucreze după un manual de operare, iar eficienţa este cuvîntul-cheie. Multinaţionalele plătesc un pachet salarial şi nu doar un salariu, creează un mediu specific, o cultură organizaţională. O multinaţională este îndreptată spre profit, nu va avea niciodată mai mulţi angajaţi decît este strict necesar, va aplica proceduri identice de producţie, de aprovizionare de la furnizori şi de promovare a produsului. O multinaţională nu-şi poate permite să fie doar o maşină de făcut profit. Dacă acest lucru nu se întîmplă, dacă profitul se lasă aşteptat, şefii companiei nu vor avea nici un scrupul în a-i da afară pe şefii români sau chiar a închide o fabrică. De altfel, decizia lor este validată chiar de logica economiei. Într-o astfel de maşinărie, oamenii intră în standarde. Îşi doresc mai mult, au ţinte tot mai înalte, taie din costuri, încearcă să promoveze. Ei sînt cei care duc înainte sistemul. Un sistem care a inventat *team-building*-ul, care vrea să sudeze echipa, care plăteşte maşina de serviciu şi telefonul mobil şi prime substanţiale. Totul pentru un singur scop: profitul.

„Nu cred în natura evanghelică a textului“

– interviu cu Silviu PURCĂRETE –

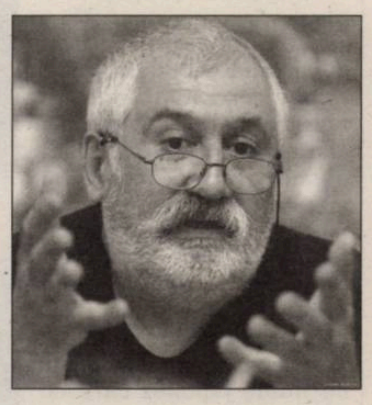

În noiembrie anul trecut, Silviu Purcărete a montat Troilus şi Cresida *de W. Shakespeare, la Teatrul „Katona József“, renumita scenă budapestană pe care puţini regizori străini au mai făcut un asemenea succes – după cum observa directorul acesteia, Gábor Zsámbéki, la conferinţa de presă consacrată spectacolului, în finalul primei ediţii bifocale a Festivalului Internaţional Shakespeare (Craiova–Bucureşti). Cele două reprezentaţii oferite, pe 13 şi 14 mai, la Sala Izvor a Teatrului „Bulandra“, au marcat şi un sfîrşit de stagiune în care Purcărete a fost prezent pe scenele româneşti (la Cluj, Craiova şi Sibiu) cu încă trei montări:* Cumnata lui Pantagruel *după Rabelais,* Cum doriţi sau Noaptea de la spartul tîrgului *de Shakespeare şi* Aşteptîndu-l pe Godot *de Samuel Beckett. „Cea mai teribilă dintre piesele lui Shakespeare“, cum o consideră regizorul, pentru că în ea „nu mai există speranţă şi repere“ – există însă, în doze bune, spaimele zilelor noastre –,* Troilus şi Cresida *ne-a arătat o trupă disciplinată, munca fidelilor colaboratori ai lui Purcărete (scenograful Helmut Stürmer şi compozitorul Vasile Şirli), dar şi o atmosferă mai curînd céliniană şi un umor devastator. Căci, din* Troilus şi Cresida, *Purcărete nu reţine romanul iubirii, ci mai degrabă, la fel ca autorul* Călătoriei la capătul nopţii, *el pare interesat de ceea ce se întîmplă cu „o ceată deşucheată de băieţi veseli“, prinşi în mijlocul „unei formidabile erori“.*

În 1988, Emil Boroghină v-a propus să montaţi Troilus şi Cresida *la Craiova. Aţi opinat atunci că e prea devreme, invocînd amintirea încă puternică a spectacolului lui David Esrig. În 2005, vă simţeaţi mai pregătit pentru acest text ori lumea vi se părea, cumva, mai „coaptă“ pentru el?*

Piesa e aşa cum o ştim, şi e a fiecărui timp, însă fiecare epocă citeşte o capodoperă în funcţie de nevoile sale. Într-un fel „suna“ ea în secolul al XVIII-lea şi cu totul altfel, probabil, în secolul al XIX-lea. Sigur că, uneori, o poveste se impune mai agresiv, alteori mai puţin evident, or *Troilus şi Cresida* e o piesă cu foarte multe straturi de semnificaţii. Nu vorbeşte numai despre agresivitate şi despre războiul absurd, nu e numai o reflecţie morală. E aici un cinism care nu există în nici o altă piesă a lui Shakespeare. Asta o face, poate, atît de interesantă astăzi: modul cinic de a privi istoria şi natura umană.

Spectatorii români au fost oarecum surprinşi de această montare, la prima vedere mai articulată pe text, cu tuşe „purcărene“ ceva mai discrete. Să fie doar consecinţa întîlnirii cu un alt stil de interpretare şi cu un alt tip de public?

Cred că asta este o falsă problemă. Eu mă consider un regizor cît se poate de ataşat şi de fidel textului. Dar într-un anume fel. Nu cred în natura lui evanghelică, nu cred că o virgulă sau un cuvînt scos îi denaturează – cum să spun – caracterul sacru, cu atît mai mult cu cît în 99% dintre cazuri avem de-a face cu traduceri. De fapt, n-am montat decît o singură piesă *de* Shakespeare în viaţa mea, cînd am făcut *Furtuna* în limba engleză (la Nottingham Playhouse, în 1996 – *n.red.*). În rest, am pus în scenă doar spectacole *după* textele sale, rescrise de diverşi traducători, unii mai buni, alţii mai răi. Sigur că m-am raportat la original în permanenţă – atît cît m-am priceput –, prin urmare mi-am permis să tai acolo unde consideram că traducerea nu aducea nimic în plus. Faptul că se vorbeşte mai mult într-un spectacol nu înseamnă neapărat o mai mare fidelitate faţă de text. Pentru că atunci ar fi foarte simplu: ai o piesă extraordinară, actorul vorbeşte şi toată lumea este fericită. Dacă aş fi făcut *Troilus şi Cresida* în româneşte, aş fi fost mai atent şi, probabil, aş fi tăiat chiar mai mult. Cum nu cunosc limba maghiară, tăieturile au fost relative.

Aşadar, nu pentru că ar fi publicul teatrului budapestan mai obişnuit cu astfel de montări...

Oricum, nu m-am gîndit la asta.

Niciodată nu luaţi în calcul aşteptările publicului?

Nu, de unde să cunosc eu publicul maghiar?! Nu aveam cum să-i studiez reacţiile.

Dar poate vă ajunsese la urechi zvonul că, de obicei, regizorii străini dau greş acolo...

Ei, asta a fost aşa, o drăgălăşenie, o glumă din partea lor, nu-mi dau seama cît de reală e povestea... În orice caz, defectul major al spectacolului este că are cam cu douăzeci de minute mai mult decît ar fi trebuit. Şi asta exact din cauza faptului că n-am putut să controlez textul şi să las numai ceea ce era esenţial şi cu adevărat shakespearian în el.

La conferinţa de presă, Gábor Zsámbéki amintea că, deşi relaţiile dintre ţările noastre nu au fost întotdeauna foarte fericite, în teatru lucrurile stau cu totul altfel... În fond, aţi montat o piesă despre tensiuni politice, iar în spectacol, graniţa – un „zid“ inexpugnabil făcut din lavoare – nu e doar o idee, ci un obstacol cît se poate de concret în derizoriul lui.

Nu m-am gîndit în mod special că voi avea şi eu o contribuţie diplomatică la povestea asta.

În ciuda subiectului spinos, atît de actual, spectacolul are un aer retro, precum acele filme de gen în care vezi trupe cantonate în foste hoteluri, în castele părăsite...

Ce altceva ar fi trebuit să fac? O cazarmă în anul 2005? Sigur, e un timp retro, dar într-un mod destul de nedeterminat. De fapt, totul se desfăşoară ca un joc. Piesa lui Shakespeare nu vorbeşte despre un război, ci despre un joc. Sînt două grupuri de nărozi care se joacă de-a războiul. Ca nişte studenţi sau copii care pierd, la un moment dat, controlul lucrurilor. La început, pare o simplă dispută, îşi aruncă vorbe şi bucăţele de hîrtie, îşi dau bobîrnace, dar încet, încet, totul se transformă într-un măcel. Din greşeală, din prostie...

Inevitabil.

De fapt, asta e. Nu e o piesă despre război.

Dar despre iubire?

Mai degrabă despre imposibilitatea iubirii. E o piesă cinică. Nu vreau să spun că iubirea nu există, ci doar că ea n-are nici o legătură cu criteriile morale.

De ce aţi ţinut ca Thersit şi Pandarus, cele două personaje care nu se întîlnesc niciodată în piesa lui Shakespeare, să se „împrietenească“ la finalul spectacolului?

Pentru că, la un moment dat, trebuia găsită o formă de armonie şi de pacificare a conflictului. Dacă ea nu se putea realiza prin iubire, prin înţelegere şi raţiune, atunci putea fi găsită prin armonizarea desfrîului.

Prin urmare, nu atît printr-un pact al filosofilor... al filosofului ticălos cu cel optimist.

Exact. Sînt doi poli: pe de o parte – Thersit, căruia nimic nu-i place şi care cîrteşte mereu, de cealaltă parte – Pandarus, căruia îi place totul, el fiind, de fapt, un personaj pozitiv, în sensul arhaic la termenului. Pandarus este codoşul sacru, care încearcă să împerecheze fiinţele umane, pentru că împerecherea sexuală reprezintă, după el, singura salvare a lumii. Sigur că eşuează, şi suferă din pricina asta. De aceea l-am mai umanizat pe Thersit. M-am gîndit că, la sfîrşit, măcar atît poate şi el: să-i facă masaj unui om care suferă de oase.

De curînd, la Sibiu, aţi montat pentru prima dată în carieră un text de Beckett, autor care spunea că „eşecul reprezintă universul artistului“. Ce relaţie aveţi cu eşecul (nu cu insuccesul)? Vă e teamă să rataţi un spectacol?

Mi-e teamă absolut întotdeauna, lucrez în panică de fiecare dată.

Cînd vă eliberaţi de ea?

În momentul în care am terminat un spectacol şi sînt fericit că am scăpat de el. Aproape fiecare spectacol e, parţial, un eşec personal. Sînt lucruri care nu-mi ies. Totuşi, povestea asta e destul de relativă. Uneori e vorba de eşecuri mai rafinate, mai subtile, nu trebuie neapărat să fii bătut cu roşii...

Într-un fel, ele hrănesc viitoarele spectacole...

Au, oricum, o semnificaţie strict personală şi sînt cu totul altele decît cele pe care le-ar putea aprecia ca atare cineva din afară.

Eşuează vreunul dintre personajele piesei Troilus şi Cresida *într-un mod care vă este – să spunem – familiar? Poate Pandarus? Poate Thersit?*

În mod automat, cînd faci o piesă, intri într-un soi de empatie cu personajele.

Şi de care vă simţiţi mai apropiat?

Sînt mai mulţi. Şi Thersit, şi Pandarus... Ei sînt, de fapt, vocile lui Shakespeare, pe care nu ai cum să nu le preiei. În jurul acestor stîlpi se învîrte povestea.

Totuşi, dozajul afinităţilor rămîne secret.

E adevărat, deşi el nu e raţional, nu e cuantificat dinainte, ci se naşte natural, organic.

a consemnat Andreea DUMITRU

Aron BIRO

Sfîrşitul abstinenţei rock

Cvartetul de violoncel-rock Apocalyptica ne vizitează ţara – miercuri, 31 mai, la Arenele Romane – pentru a doua oară în contextul unei abundenţe de manifestaţii rock amintind de seria concertelor care au punctat căderea Zidului de la Berlin ori eliberarea lui Nelson Mandela. Cu diferenţa esenţială că la noi nu este clar cine e responsabil cu oprimarea şi cine cu eliberarea, iar zidul care separă România de o activitate şi o scenă rock normală se dezvăluie a fi o linie trasă în nisipul timidităţii antreprenoriale susţinută cu metodologii intuitive din sfera învîrtelilor şi marketing la nivel de zvon.

Se întrevede sfîrşitul epocii în care trupele ne vizitau ţara cu titlu de excursie sau pentru că nu aveau unde să doarmă o noapte în drumul spre Turcia. Festivalurile berii cu Bere Gratis cap de afiş xeroxat fac loc încet concertelor cu trupe străine de cotă rezonabilă şi decalaj de actualitate mai mic de 10 ani. Devine interesant de urmărit specificul naţional de trecere bruscă din anemie în hemoragie: în condiţiile în care în urmă cu 3 ani orice concert rock era o ocazie de a aduna la un acelaşi public nucleu, astăzi se invocă o selectivitate improvizată şi o segmentare inerentă a pieţei. Aceasta face din revenirea trupei Apocalyptica un act de curaj organizatoric, bazat totuşi pe afinitatea publicului român pentru instrumente muzicale sexy precum chitara şi violoncelul.

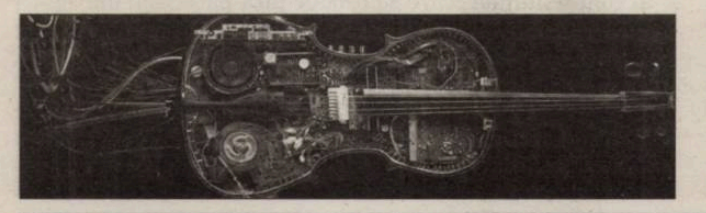

Apocalyptica este întruparea visului umed al oricărui rocker, din urmă cu 15 ani, de a-şi legitima idolii rock cu argumente culte. Personal, mă simt responsabil pentru asigurarea continuităţii zvonului conform căruia vocalistul de la My Dying Bride a cîntat operă şi s-a apucat de rock după ce, în noaptea nunţii, i s-a sinucis mireasa. Surse anonime au lansat prin '93 ideea că Dio a fost tenor înainte să treacă la nivelul superior, heavy metal. Ignorînd experimentele simfonice ale trupelor progresive din anii '70, rockul ultimilor 10 ani s-a reinventat a doua oară pe o linie de producţie pentru care publicul-ţintă românesc s-a pregătit prin zvonuri de gravitate mistică, în lipsa surselor de informare şi a Internetului. Publicul occidental a avut şansa să urmeze drumul cu constanţă, începînd cu ambiţiile iniţiatice ale unor trupe ca Therion (care ne-au vizitat în 2005) sau Lacrimosa (care ne vizitează în 2006), pînă la experimente grandomane de marketing, precum concertul cu fundal simfonic al celor de la Metallica. În România demersul iniţiatic este atribuit unor interpreţi de ţinută clasică solicitaţi şi dispuşi să coboare din sferele culte pe aceeaşi scenă cu Iris, Holograf sau, dacă memoria vizuală nu mă înşală, în paginile revistei *Playboy*. Desigur, rămîne de dezbătut dacă avem de-a face cu o coborîre a muzicii „culte“ sau o urcare a muzicii „populare“.

Apocalyptica propun o variantă proprie a mijlocului de drum şi se alătură trupelor *cross-over,* care şi-au trăit a doua tinereţe în România. Trupa şi-a clădit cariera pe reinterpretări după Metallica şi alte trupe rock, compunînd tîrziu piese originale, dar au compensat prin show energic şi utilizarea inedită a instrumentelor clasice, reuşind să aducă pe aceeaşi scenă gimnastica, circul şi baletul. Abordînd un stil rock/metal cîntat la violoncele, Apocalyptica îşi construieşte credibilitatea cu actele în mînă, membrii trupei avînd foile matricole completate cu studii de muzică clasică, în loc să apeleze la prestări de servicii din partea specialiştilor. Concertul de la Bucureşti punctează aniversarea a 10 ani de muzică clasică sexy în Europa şi sfîrşitul abstinenţei rock în România.

***Aron Biro** este redactor colaborator la www.muzicisifaze.com.*

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Aşteptarea şi valoarea

Nu demult, revista orădeană *Familia* a publicat, la iniţiativa lui Mircea Morariu, un grupaj intitulat „Feluri de teatru, feluri de critică", înăuntrul căruia au fost invitaţi să-şi exprime opinia cîţiva critici. Sau cronicari. Sau, mă rog, persoane care fac parte – cu admirabila excepţie a Magdalenei Boiangiu – din Secţia română a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru (AICT). De fapt, toate substantivele masculine existente în rîndurile de dinainte (mai puţin acela care nu are a face strict cu România) pot fi trecute, fără ezitare, la feminin: criticii erau critichese, cronicarii erau cronicărese. (M-am numărat, de altfel, şi eu printre „respondenţi", adică respondente.) În mod interesant, majoritatea contribuţiilor lichidau destul de repede prima parte a temei (felurile de teatru), pentru a se opri mai amănunţit asupra celei de-a doua: felurile de critică. Nu întîmplător, fireşte. Gînditorii despre teatru, fie ei şi în avatar feminin, simt nevoia să reflecteze, măcar la ocazii, şi asupra propriei lor „prestaţii", atît ca indivizi particulari, cît şi ca falangă profesională. Sau, cu un cuvînt ajuns clişeu agasant, ca „breaslă".

O „breaslă" în care lucrurile nu stau deloc bine, în ciuda viziunii optimiste avansate de răspunsul Andreei Dumitru. Tînăra mea colegă – unul dintre puţinele nume apărute în ultimii cincisprezece ani „în domeniu", cu şanse reale de a *conta* în viitorii cincisprezece şi după aceea – crede că, în momentul de faţă, „reflexul cel mai interesant (...), aerul cel mai proaspăt vine (...) de la colegii mei de generaţie, jurnalişti, absolvenţi de teatrologie ori filologie". Aceşti colegi (avînd, dacă nu mă înşel, în jur de 30 de ani şi fiind, cu vreo două excepţii, exclusiv *colege)* au izbutit – socoteşte Andreea – „nu (...) doar să coboare media de vîrstă într-o breaslă (!!! *n.m. A.G.)* în care valoarea ţine cont şi de numărul anilor, ci au îmbogăţit, au diversificat, pînă la o ameţitoare confuzie specia comentariului teatral". Acuma, sigur, eu, la vîrsta mea, nu înţeleg prin *confuzie ameţitoare* ceva tocmai pozitiv, dar nu asta e problema. Problema este că, personal, nu văd în comentariul teatral exercitat de „tinerele condeie" nici bogăţie, nici diversitate – oricum, nu în comparaţie cu isprăvile datorate bătrînelor condeie. Atîta cît există, adică atîta cît e mai mult decît consemnare pedestră a realităţii teatrale curente sau simplu enunţ informativ (plin, adesea, de erori şi confuzii), comentariul critic publicat în presa românească se reduce, tipologic, la *cronică, eseu* şi *studiu*. Care, desigur, pot fi bune sau proaste, interesante sau plictisitoare, constructive sau distructive, inteligente sau stupide şi aşa mai departe, indiferent că sînt scrise de un debutant sau de un pensionar. Iar dacă tot am ajuns în acest punct, mărturisesc că nu înţeleg ce vrea să spună Andreea prin povestea cu valoarea şi numărul anilor: răsturnarea celebrei sentinţe corneliene semnalează un merit sau o deficienţă a „breslei" critice? Ce valoare ţine cont de numărul anilor? Valoarea scrierii? Valoarea retribuţiei autorului?

Şi mai este o frază, în articolul tinerei teoreticiene, care m-a pus pe gînduri. Prodigioşii săi colegi de generaţie s-au format – zice Andreea Dumitru – „de cele mai multe ori (...) din mers, pe cont propriu, căci modelele, aşa puţine cum erau ele, fie nu aveau disponibilitatea dialogului, fie nu aveau har pedagogic". Mda, asta e grav – şi, iertat să-mi fie, faptul e evident. Dincolo de puţinătatea/împuţinarea personalităţilor din critica dramatică (situaţie reală şi adînc întristătoare, dar asupra ei aş reveni într-un articol separat), după părerea mea modelele – cîte sînt – există pentru a fi urmate, imitate etc. indiferent de gradul lor de deschidere către „public". Cu alte cuvinte, important este ca disponibilitatea şi harul de a învăţa să se afle în curtea aspirantului, nu în grădina magistrului căci, altminteri, ar ieşi trist de sub incidenţa calităţii de model şi Aristotel, şi Sainte-Beuve, şi Vianu, şi Călinescu (G.), şi Lovinescu (E.), şi..., şi..., şi..., incapabili, la ora aceasta, sărmanii, să dialogheze cu ori să dăscălească pe cineva. Or, aici, mă tem că lucrurile stau puţin altfel decît le vede autoarea articolului. Vreme de aproape doisprezece ani, cît am lucrat la *Teatrul azi* şi, apoi, la *Scena,* reviste de critică teatrală activă şi care acţionau programatic în vederea formării de viitori specialişti (printre ei numărîndu-se chiar Andreea Dumitru...), nu s-a întîmplat *o singură dată măcar* să fim abordaţi, eu sau colegii mei de redacţie, de către vreun tînăr şi neliniştit condeier în devenire cu întrebări legate de profesiunea lui. Poate nu eram noi modelele dorite de ei – fapt este însă că am avut, mereu, sentimentul unui teribil gol în jurul a ceea s-ar putea chema, acum, generaţia de aur a criticii teatrale româneşti, generaţie din care abia mai supravieţuieşte, fără urmaşi, cîte un reprezentant singuratic.

Oricum, în *ameţitoarea confuzie* a peisajului critic actual, nu de depopulare trebuie să ne temem: pomenita Secţie română a AICT are binişor peste o sută de membri. Iar colegii de generaţie ai Andreei şi cei ce le calcă repejor pe urme abia aşteaptă să mărească voios cifra. Parcă văd că, în curînd, tinerii critici se vor plînge de multitudinea modelelor şi de dificultatea de a-şi alege, dintre ele, idolul pe care să-l dărîme, pentru a deveni ei înşişi modele. Totul e să reziste, pînă atunci, teatrul românesc.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Stéphane Audeguy, *Teoria norilor,* traducere din limba franceză de Dan Petrescu, Colecţia „Babel", Editura Nemira, 2006.**

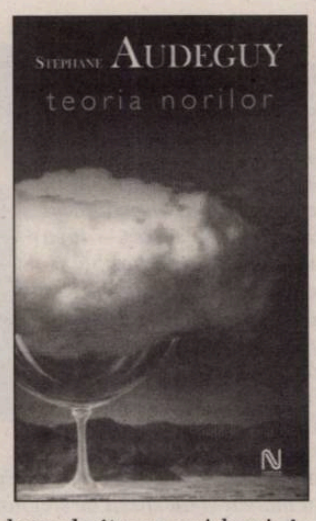

Stéphane Audeguy e într-adevăr o voce nouă. Nu e şi o voce tînără, întrucît în 2005, cînd debuta cu acest roman consistent, autorul mergea deja pe 41 de ani. Dar nouă e cu siguranţă. Şi absolut fermecătoare, la cîte savantlîcuri calofile, momeli erudite şi fulgerătoare descărcări poetice sînt de găsit în paginile cărţii sale.

Pe de o parte, e vorba despre un creator de modă cu nume japonez care îşi angajează o bibliotecară pentru a-l ajuta să-şi pună în ordine colecţia de lucrări meteorologice adunate de-a lungul cîtorva ani buni, în reşedinţa lui pariziană. Pe de altă parte, colaborarea celor doi e cadrul unor istorioare fascinante despre cîţiva observatori pasionaţi ai norilor, nişte semianonimi de veac XIX şi început de XX, printre care farmacistul Luke Howard (naşul norilor *cirus, cumulus, stratus, nimbus),* pictorul Carmichael, matematicianul Lewis Fry Richardson şi fabulosul Sir Richard Abercrombie (cel care, pornind într-un ocol al lumii pentru a fotografia cu metodă diversele formaţiuni noroase, ajunge să strîngă vreo 2.000 de poze cu sexe femeieşti, clasificate pe regiuni, ţări, etnii, şi să-şi încheie cercetarea, aristocratic, cu o notă despre *infinit).*

În spectaculoasa alchimie a textului lui Stéphane Audeguy, povestea moale a acestor contemplativi capătă forma unei epici abundente şi tensionate, privirile ridicate spre cer au nebănuite abisuri *underground,* iar din pretextul meteo al norilor se revarsă, pînă la urmă, o ploaie de destine torenţiale.

Stéphane Audeguy scrie despre nori aşa cum numai cineva obişnuit să se uite frumos la oameni ştie să o facă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Întoarcerea de pe arătură

● **Pearl Jam, *Pearl Jam*, J-Records, 2006.**

Să presupunem că drumul, pe care aţi luat-o, a dat în plină arătură. Eu zic că nu e cazul să disperaţi. În fond, dacă stăm bine să ne gîndim, o arătură ar putea avea farmecul ei. În plus, îl suspectez de mult pe inventatorul expresiei „a luat-o pe arătură" că a omis o precizare extrem de importantă: şi-a dorit sau nu persoana în cauză să o ia pe acolo? Pentru că, dacă arătura nu e întîmplătoare şi omul chiar prin locurile alea a vrut să ajungă, orice interpretâre tendenţioasă sau compătimitoare nu-şi are locul. E adevărat, la prima vedere, avantajele unui drum sînt net superioare lipsei de poteci pe care o prezintă arătura. Dar, la urma urmei, ce mare lucru? Atît timp cît eşti bine echipat şi mai ai şi un plan după care te ghidezi în această expediţie, ar trebui să renunţi la teoriile conformiste şi să-ţi vezi liniştit de drum. Fie el şi unul pe arătură. La un moment dat, după ce te vei fi lămurit ce şi cum, va interveni întotdeauna acel simţ al cumpătării care îţi va şopti că e bine să te întorci. Singura întrebare, care se pune, e dacă mai ştii cum.

Să-i luăm, bunăoară, pe cei de la Pearl Jam. După trei albume care le-au adus gloria mondială (în ordinea lor cronologică) *Ten, Vs.* şi *Vitology,* Eddie Vedder, Stone Gossard, Mike McCready, Jeff Ament şi Matt Cameron au virat brusc într-o direcţie necunoscută, şi-au abandonat, programatic, laurii, ca să caute (şi, uneori, şi să găsească) liniştea reconfortantă (pentru unii) a drumului neumblat. Bizara schimbare de direcţie, sesizabilă pe *No Code* şi *Yield,* evidentă pe *Binaural* şi *Riot Act,* nu doar că i-a îndepărtat de proclamaţia grunge semnată la Seattle împreună cu Nirvana sau Alice In Chains, dar a şters, încet şi sigur, numele lor din cataloagele celor mai bine vîndute formaţii rock ale planetei. Aparent grav şi întristător, gestul lor de a se pierde din ochii maselor în favoarea unei arături prea puţin vizibile, a împrumutat ceva din retorica bravă şi noncomformistă a eroilor damnaţi. Rezultatele au fost pe măsură. Pentru cine a avut urechi să audă, ocolul lor muzical, chiar şi dosit, şi în răspăr, a avut siguranţă şi coloană vertebrală, linie melodică articulată şi sobrietate de bun-simţ, semnele evidente că cei crezuţi rătăciţi ştiau foarte bine ce fac şi, în plus, mai aveau şi tupeul să se simtă bine. Poate că vremurile tulburi pe care le trăieşte America prinsă într-un război ciudat, a fost semnalul pentru cei de la Pearl Jam că plimbarea pe arătură s-a terminat, că datoria artistică protestatară se cere scoasă la drumul mare, că e timpul să-şi ascută din nou chitările, să-şi lustruiască basul, să-şi primenească toba, să se întoarcă la realităţile incandescente şi concrete de la începuturile anilor '90, pentru a-şi face, din nou, simţită prezenţa, pentru ca mesajul lor să fie ascultat. Iar ca să se facă înţeleşi, cît să-i fie clar fiecăruia că Pearl Jam s-a întors de unde a plecat, au optat pentru cel mai simplu şi mai concludent titlu de album cu putinţă, ei, bine, doamnelor şi domnilor: *Pearl Jam*. Dacă vă aşteptaţi să descoperiţi un *Ten* reîncărcat, atunci, cu siguranţă, *Pearl Jam* vă va dezamăgi. E adevărat, linia melodică a fost condensată pînă la vibraţia pură, artificiile au fost cu totul înlăturate, dinamica chitarelor a fost astfel şlefuită încît să nu se ocupe decît cu esenţe pulverizatoare, vocea lui Vedder a fost antrenată să vibreze mai răguşit ca oricînd, basul s-a debarasat de orice fel de complicaţii, tobelor li s-a făcut o infuzie cu adrenalină, dar, undeva, ai senzaţia că cei de la Pearl Jam au greşit drumul. În loc să se oprească în zona dorită, albumul trece nonşalant de *Vs.* sau *Ten,* face o escală în anii '80 pentru a saluta chitara lui The Edge, ca să se înfunde apoi în anii '70, în plină eră Led Zeppelin. *Pearl Jam* sună într-adevăr ca o definiţie, dar ca o definiţie brută, pătimaşă şi fără fineţe a unui mare grup numit Pearl Jam. În fond, n-am susţinut nici o clipă că o plimbare prea lungă pe arătură nu-şi are părţile ei rele.

Două expoziţii călătoare

● **Geta Brătescu, „Călătorul", Galeria HT003, pînă la 30 iunie.**

La **HT003,** galeria de la Hanul cu Tei, atelierul Getei Brătescu a sosit cu toată recuzita de călătorie, dar nu ca un vizitator străin, ci ca unul care face dintr-un spaţiu nou un loc al său. Îşi aduce cu sine propria memorie, lucrări noi alături de cele mai vechi, la rîndul lor recontextualizate. Rezultatul este o instalaţie alcătuită din desene, texte şi obiecte care s-au acumulat în timp în atelier, printre care artista însăşi îşi asumă ipostaza de călător. Haina, pantoful pierdut, bastonul şi vinul configurează un personaj ai cărui însoţitori, şi ei călători, sînt pasărea Bird şi daimonii, „altfel de îngeri", cărora le sînt dedicate două serii de desene. Ca şi atelierul, autoportretul este o temă dintotdeauna a Getei Brătescu; aici, se retrage într-o prezenţă discretă, concentrată în privire. Ochii obiectului *Călător obosit* apar ca un vestigiu al autoportretelor anterioare, iar proximitatea lor faţă de seria desenelor cu ochii închişi instituie o tensiune între privire şi dincolo de privire, al cărei secret numai atelierul îl poate bănui.

● **Mircea Roman, „Dezorient Expres", Muzeul Ţăranului Român, pînă la 13 iunie.**

Un călător cu *Dezorient Expres*-ul, vagon construit de sculptorul Mircea Roman în curtea interioară a Muzeului Ţăranului Român, întîlneşte aici alţi călători, bărbaţi şi femei de lemn, supradimensionaţi, lipsiţi de braţe, jumătate oameni, jumătate cutii, obligaţi să-şi îndoaie trupurile pentru a fi ţintuiţi de-o parte şi de alta a culoarului. S-a vorbit despre sculptura lui Mircea Roman din ultimii ani ca despre un teatru al neputinţei, ce pune în scenă corpuri-mobilă, corpuri-carcasă, corpuri-mormînt şi totodată treceri de la plin la gol, de la figurativ la abstract, de la animat la inanimat. Metamorfozele acestor trupuri eviscerate par efectul direct al contorsiunilor, care se produc fără patetism, dar determină o relaţie acută dintre interior şi exterior. Corpul devine astfel un loc al tranziţiei, unde au loc schimburi aparent incontrolabile şi inevitabile, un simplu tunel, asemeni celor prin care trec trenurile.

Irina CĂRĂBAŞ

Simona SORA

puzzlecturi

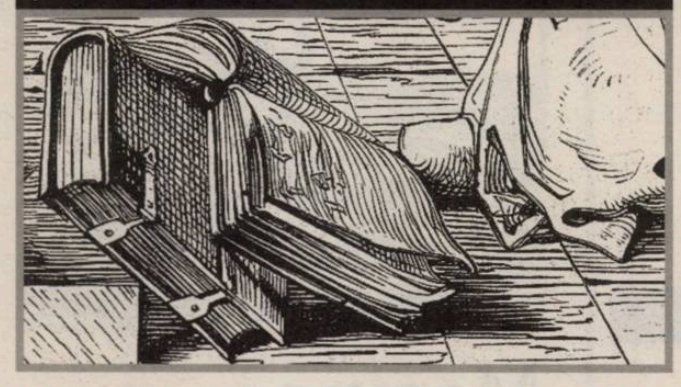

Din iubire de cărţi?

● **Valeriu Gherghel, *Porunca lui rabbi Akiba. Ceremonia lecturii de la sfîntul Augustin la Samuel Pepys. Eseuri şi autofricţiuni exegetice*, Editura Polirom, 2005.**

Dacă v-aţi întrebat vreodată cum se va mai scrie despre istoria (teoria, practica, erotica) lecturii după Alberto Manguel, Roger Chartier sau Guglielmo Cavallo, cartea de debut a lui Valeriu Gherghel vă va sugera un posibil răspuns. Universitar ieşean, redactor-şef adjunct la *Opinia studenţească* în anii '80 şi doctor în filozofie, Valeriu Gherghel debutează tîrziu (care e totuşi vîrsta recomandată pentru o atare îndrăzneală?), iar din spusele apropiaţilor am putea deduce că cel puţin alte trei volume (un studiu despre Kafka, teza de doctorat şi o istorie a milei) îşi aşteaptă rîndul. Iată, probabil, cea mai bună metodă pentru a compensa întîrzierea debutului.

Porunca lui rabbi Akiba... este o sumă de eseuri în care erudiţia şi acribia se amestecă indistinct cu o nevoie (rar satisfăcută) de a povesti, de a narativiza conjectura, de a apropria Tradiţia. Fiinţă imposibilă, ca fiinţele imaginare ale lui Borges pe care le evocă în secţiunea *Mirabilia,* Valeriu Gherghel joacă, în această carte, rolul filozofului-jurnalist. El e un savant ce recurge la tomurile originale, obligat însă să explice „pe înţeles" (şi mai ales fără note-trimiteri-citate) filiaţiile, placat peste un jurnalist ironic, sarcastic, dar abstras din prezentul fierbinte. Rezultatul e cel puţin insolit în peisajul nostru literar: pe de-o parte, simţi nevoia (datorită tonului extrem de relativist) să verifici sursele; pe de altă parte, simţi o nevoie şi mai puternică să continui lectura, plină de surprize şi de accidente expresive. Într-un montaignian *Avis au lecteur,* autorul ne pune în gardă, de altfel, cu procedeul: „Am renunţat... la subsolurile întortocheate şi la tonul încruntat şi pedant, meteahna oricărui academic în viaţă, mai cu seamă cînd e doctor în neoplatonism şi se ia în serios. N-am optat nici pentru tonul înalt, oracular. Din acelaşi motiv binecuvîntat, am parafrazat în text sau am tradus de îndată citatele în limbi străine... Erudiţia din aceste articole (cîtă e!) ţine, fireşte, de tacticoasa parodiere a obiceiurilor savante. Cărturarul e, prin definiţie, o fiinţă de comedie". Şi totuşi, nu erudiţia cărturarului (poate fiinţă de comedie, dar una pe cale de dispariţie!) mineză eseurile lui Valeriu Gherghel, cît disoluţia conştientă a eului auctorial, cu istoria, convingerile şi subtextele sale. E şi aceasta o intenţie a autorului, dar una prea declarată: „Mi-am propus, pur şi simplu, să nu mă bag în seamă. Mai mult, nu cred o iotă măcar din cele pe care le declar ritos într-o privinţă sau alta. Şi nu declar ritos decît lucruri în care nu cred". Oricît de premeditat-montaignană, reprezentaţia de faţă (uitată cu desăvîrşire în ultima secţiune a cărţii) pierde din vedere un adevăr indiscutabil al oricărei lecturi şi, cu atît mai mult, al unei istorii a lecturii: lectura este personală, ea presupune un eu-cititor (sau un noi-cititor, în anumite perioade) cu aşteptări, obiceiuri şi reacţii personale. Citindu-i pe alţii citind, Valeriu Gherghel, un cititor avizat (la un moment dat chiar Cititor-Model) al zilelor noastre, nu se poate pune pe sine în paranteză, aşa cum doreşte cu modestie şi orgoliu simultane. Şi nici nu o face vreo clipă.

Chiar nebăgîndu-se prea mult în seamă, autorul eseurilor de faţă îşi asumă primul contradicţiile, mizînd pe umorul propriu, dar şi pe natura duală şi echivocă a cărţii în general. La fel ca Montaigne, într-un eseu, autorul nostru consideră ştiinţa obţinută din cărţi „o simplă vanitate, un moft, o închipuire", făcînd, în alte locuri, un elogiu patetic „ornitorincului" livresc. Lectura aplicată a clasicilor, ca autori mereu actuali alături de care poţi lupta (prin lectură) „împotriva lumii văzute şi împotriva morţii", devoţiunea lecturii virtuale (nu una pe computer, cum ne-am imagina, ci acea lectură care reface, pornind de la titlu, cartea), elogiul existenţei „completate livresc" – sînt momentele de asumare a subiectului. Refuzul (istoric, dar şi personal) al acestuia, negarea cărţii, lectura negativă şi coalizarea cu duşmanii declaraţi ai minciunii din cărţi reprezintă cealaltă faţă a dilemei (morale) din care autorul nu poate ieşi nici chiar trecînd prin lectura sacră.

Porunca lui rabbi Akiba, care dă titlul cărţii, de această *lectio divina* ţine, mai exact de prescripţia unui ritual al lecturii în comun (dar nu în context nupţial) pentru *Cîntarea cîntărilor*. Valeriu Gherghel descrie, prin această prescripţie, o recontextualizare a lecturii pe care o regăseşte pînă tîrziu în istoria receptării. Interdicţia recitării în context nupţial a *Cîntării cîntărilor* înseamnă, pentru eseist, o mutaţie a valorii erotice (private) într-una estetică, (pre)scrisă şi care funcţionează autoritar. Acestei porunci arbitrare pare să i se supună şi autorul eseurilor de faţă, semnalînd cu ironie cîteva „autofricţiuni" ale istoriei lecturii, răspunsuri extreme la plăcerea lecturii şi erotismul livresc. Cartea otrăvită (din povestirea hakimului Ruian din *O mie şi una de nopţi,* din *Numele trandafirului* sau din *Don Quijote)* îşi are corespondentul simbolic în cărţile imediat frisonante. (Auto)scopirea lui Origene sau arderea unei cărţi provocatoare de către pudicul Samuel Pepys sînt, s-ar zice, prilejuri de jubilaţie reflexivă pentru eseistul român: „A citi literal va să zică a face o «lectură de plăcere». Dar a face o lectură de plăcere va să zică a rata sensul veritabil al Scripturii. Cititorul Origene e împărţit, precum Pepys, mai tîrziu, între plăcere şi adevăr, între farmecul literei şi semnificaţia ascunsă, între somatic şi spiritual". N-ar trebui să uităm însă lecturile misticilor, pentru care V. Gherghel pare să aibă o ironie în plus.

Făcînd totuşi o lectură de plăcere cărţii de faţă, trebuie să-mi mărturisesc contrarierea în faţa ultimei secţiuni: „Cine este acest om?". Nu contradicţia finală – asumată şi ea – a autorului mă nedumereşte, ci amploarea ei. Pentru că V. Gherghel – într-un atare context, nu într-un tratat schopenhauerian de umoare neagră sau într-un comentariu empatic la Marcus Aurelius – îşi mărturiseşte mizantropia de fond. Mai mult, exegetul îngrijorat că „scara lecturii" e prea aproape de pămînt, admiratorul Episcopului Ambrosius (cel care inaugurează, la 397, „citirea cu ochii"), privitorul lecturii îngerilor şi admiratorul necondiţionat al lui Borges (despre care servitorii ar fi spus multe, dar nu şi că n-ar fi ştiut ce e iubirea) – acest narator (parţial) credibil scrie un articol inclus aici şi numit „Cum am devenit liber". Cum a devenit Valeriu Gherghel liber? Preluîndu-l (cu libertate literală) pe împăratul stoic: „În realitate, după cum ştie oricine şi după cum a putut verifica fiecare printr-o experienţă directă, amorul, în esenţa sa inefabilă, nu consistă decît în frecarea temporară a două epiderme transpirate şi într-un amestec de secreţii... Iubirea atemporală este o invenţie a cîtorva inşi şugubeţi, nu tocmai zdraveni la cap. Frumuseţea femeii, pe care o exaltă fără să ostenească şi în care toţi aceşti palavragii nu cred o iotă măcar, reprezintă o iluzie vicleană". E o frază demnă de autoficţionarii mizerabilişti ai zilelor noastre.

N-o să-l contrazic pe domnul Gherghel, deşi iubirea de cărţi (dacă e!), „în esenţa sa inefabilă", are aceeaşi origine şi caută aceeaşi frumuseţe „atemporală" precum iubirea cealaltă. Trebuie însă să spun că, dacă aş fi început cartea sa de la sfîrşit, nu bag mîna în foc c-aş mai fi ajuns la îndemnul (devenit brusc) hazardat: „Ia şi citeşte!".

Dilema veche vă recomandă

● Virgil Duda, *Despărţirea de Ierusalim* (roman, Editura Albatros, 2005). „Mărturisirea torenţială a unui ins fără ştreang de gît." Şi nu un ins oarecare: un romancier român de înaltă clasă, care emigrează în Israel, înainte de '89 – „din disperare, pentru a găsi un locşor unde să-mi pot linge rănile şi să mai scriu din cînd în cînd o carte pentru sufletul meu..." Totul presat de o întrebare fundamentală: „Ce nevoie ar fi aici de un scriitor român?". Nimeni dintre „ai noştri", „de afară", nu a izbutit ca Virgil Duda să răspundă la acest *To be or not to be* cu vigoarea stilistică, cu luciditatea sfîşietoare a unui ochi acerb, convins că „fiecare disperare e unică sau nu există". (Radu Cosaşu)

● Noul album Placebo, *Meds*, pentru videoclipul primului single, „Song to say goodbye", dramatic pînă la insuportabil; pentru vocea bîntuit-sedată a lui Brian Molko; pentru e-mail-ul fără *subject* de la Carmen Mezincescu în care îmi trimitea versurile: *„the call to arms was never true / I'm medicated... how are you?"*; pentru chitările şi clapele obsedante de pe „One of a kind"; pentru „In the cold light of the morning", nimic mai străin şi mai familiar, în acelaşi timp, mie; pentru că m-am lăsat copleşit abia după cîteva ascultări şi m-am ruşinat... (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Jubilare

● ***Cu două tăişuri / Le Couperet* (Franţa-Belgia, 2005), de Costa-Gavras.**

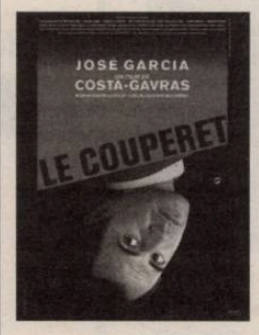

Există multe lucruri de admirat în *Le Couperet,* tonifianta comedie neagră a lui Costa-Gavras; nu în ultimul rînd, faptul că aduce în atenţia publicului o profesie căreia cinema-ul, în superficialitatea sa, rareori i-a recunoscut noblеţea: fabricant de hîrtie. În această calitate a robotit Bruno Davert (José Garcia) timp de 15 ani, înainte de a fi concediat cu obişnuitele explicaţii în păsărească: relocalizare, restructurare etc. De doi ani, Bruno, care are doi copii adolescenţi de crescut, bate culoarele companiilor, încercînd să se reangajeze. Dar doi ani de şomaj îţi marchează atitudinea – Bruno nu-şi mai găseşte locul în „ţara surîsului obligatoriu", cum îi spune el. Are o faţă de omuleţ mîncat de griji, în genul lui Jack Lemmon, şi filmul e, în esenţă, o variaţiune perversă pe tema omuleţului necăjit care nu se lasă – care *dă şi el:* Bruno se satură să stea la cheremul pieţei muncii şi se hotărăşte să umble puţin la mecanismele ei – să-şi elibereze singur postul mult visat, eliminîndu-l (definitiv) pe actualul ocupant, dar nu înainte de a-şi fi netezit drumul spre angajare, îndepărtîndu-i (definitiv) pe ceilalţi şomeri interesaţi.

Prima operaţiune decurge fără complicaţii. Bineînţeles că, la următoarele, spectatorul *vrea* complicaţii – tot mai mari şi mai surprinzătoare –, pentru că, după cum ştie orice cineast cu frica lui Dumnezeu (pe numele lui adevărat, Hitchcock), nimic nu ajută mai mult la strîngerea legăturilor dintre asasinul de pe ecran şi complicele din sală şi nimic nu se compară cu cinematograful cînd e vorba de intermediat legături primejdioase şi excitante ca acestea. Deci vrem complicaţii – şi Costa-Gavras ne serveşte. Pîndindu-l pe unul dintre nefericiţii lui competitori (sau – cum ar prefera el să spună – „pîndind un CV"), Bruno e luat drept un obsedat sexual. Pregătindu-se să rezove un alt CV, în timp ce aşteaptă amîndoi la un stop, maşină lîngă maşină, Bruno se trezeşte examinat îndeaproape, fără simpatie, de un buldog scos la plimbare cu scuterul (nici Hitchcock nu s-ar fi ruşinat de tuşa asta). Intrînd în vorbă cu un CV beton, într-o cabină de probă din magazinul de haine în care a eşuat acesta, Bruno nu se poate hotărî să lovească; se tot foieşte în spaţiul strîmt, ascultînd ofurile vînzătorului (pe care şomajul l-a adus într-o stare mai jalnică decît a lui) şi încercînd să nu stea în hangerul cu care a venit echipat. La un moment dat, îşi ia inima în dinţi, numai că vede în oglindă ceva complet absurd – un fabricant de hîrtie pitit după o perdea, cu un hanger în mînă – şi se lasă păgubaş: un alt momenţel de care Hitchcock nu s-ar fi dezis – o reminiscenţă neaşteptată de urbanitate în febra acţiunii. Toate astea vor să însemne că autorul lui *Z* n-a făcut în viaţa lui un divertisment atît de agil şi de zglobiu. Nu că s-ar fi sfiit vreodată de metodele filmului de divertisment. De fapt, chiar pentru asta merită admirat: nu numai pentru simţul de răspundere în faţa realităţilor politice ale vremurilor sale, ci mai ales pentru ambiţia de a face cinema *popular* din aceste realităţi. Dar nu l-am simţit niciodată dînd frîu liber, ca aici, înclinaţiilor sale de *entertainer* de şcoală veche. L-am simţit inteligent, echilibrat, foarte conştient de responsabilităţile artei cu conţinut politic, preocupat întîi de toate de justeţea morală a demonstraţiilor lui (în continuare la *Z* – clasicul lui expozeu despre malignitatea fascismului – a ales să facă *L'aveu,* un expozeu la fel de scrupulos despre malignitatea comunismului). Aici e preocupat mai ales de justeţea efectului cinematografic – de suspans şi surpriză – şi pare mai liber, întinerit. Discursul lui e la fel de politic ca întotdeauna, dar ideea – *homo homini lupus* în jungla turbo-capitalismului – a fost tratată în fel şi chip (chiar şi *ad litteram* – în *Lupul* lui Mike Nichols) şi e mult mai puţin stimulativă decît aerul acesta de tinereţe regăsită (mai ales după dezastrul lui *Amen)*, de jubilaţie. Tocmai cînd personajul soţiei lui Bruno ameninţă să devină iritant de pasiv (prea multe priviri îngrijorat-perplexe), ea preia controlul cu atîta vigoare încît, momentan, scoate povestea de pe drumul principal şi o ia la o plimbare plăcută pe o potecă pe care nici nu te aşteptai s-o găseşti acolo. Atunci cînd spui povestea unei liste negre (care în fond e tot e un fel de listă de cumpărături), ştiinţa de a varia e esenţială şi Costa-Gavras introduce un episod minunat în care, cu preţul unei ilegalităţi, Bruno îşi salvează fiul delincvent dintr-o încurcătură, recîştigîndu-şi statutul de tătic rezolvator de probleme şi refăcînd astfel unitatea familiei, şubrezită în anii lui de şomaj. Morala e delicioasă: o mică imoralitate poate să ridice moralul unei întregi familii. Filmul se deschide cu o secvenţă în care un Bruno epuizat, baricadat într-o cameră de motel (după a cîta crimă?), îşi dictează confesiunea într-un reportofon, ca un erou de *noir* ajuns la terminus. Dar deschiderea asta clasică nu e decît o păcăleală, terminusul nu e decît un popas; pe la jumătatea filmului, Bruno iese liniştit din cameră şi merge mai departe. La fel şi Costa-Gavras, numai că el nu merge, ci zboară. Are 73 de ani.

trecerea prin reviste

Eleganţă

Cînd am început să răsfoiesc numărul curent al revistei *L'Express* (2862) eram aproape sigură că greşesc: revista pe poarta căreia în anii '60 intrasem în marea presă, nu mai putea fi ceea ce a fost. Pentru că nimic nu mai e ceea ce a fost. Nu mai sînt sau nu mai scriu Françoise Giroud, Jean-François Revel, Jean-Jacques Servan Schreiber, mulţi alţii, gazetari cărora nu le mai ţin minte numele, dar de la care am aflat ce şi cum se scrie într-o revistă. Nu ştiam pe atunci dacă e de stînga sau de dreapta, îmi lipsea informaţia ca să pot înţelege intensitatea unor polemici, numerele unde era pomenită România sau comunismul nu ajungeau în ţară, dar dacă ştiai să citeşti în prezentarea cărţilor, în articole despre istorie, respingerea „socialismului real" era una din premisele solidarităţii echipei, iar eleganţa stilului, modul cum autorii îşi afirmau superioritatea intelectuală erau o marcă a fabricii care te lăsa să crezi că există undeva o lume, populată numai cu oameni inteligenţi şi binecrescuţi, o lume alta decît cea de aici, de la Bucureşti.

Din 1989 încoace, am trecut prin multe dezamăgiri în legătură cu presa occidentală şi probabil acesta e motivul pentru care nu m-am grăbit să verific amintirile de demult. Pînă la urmă am făcut-o. *L'Express*-ul de astăzi este desigur altfel, dar nu dezamăgeşte în nici un fel. Majoritatea semnăturilor îmi sînt necunoscute, dar eleganţa e aceeaşi: acurateţa informării şi pertinenţa opiniilor, formulate pornind de la fapte şi nu de la umori, conferă revistei calitatea de partener de dialog şi nu te pune în situaţia de suporter. Editorialul se referă, bineînţeles, la scandalul din viaţa politică a Hexagonului: Denis Jeambar, directorul redacţiei – „Nu le cerem reprezentanţilor noştri să fie nişte sfinţi, dar misiunea lor este să fie devotaţi cauzei statului şi să menţină legătura cu ideile timpului nostru. Ceea ce ei nu mai fac, obsedaţi cum sînt de planurile lor sumbre menite să le asigure renta situaţiei lor prezente, refuzînd să poarte povara propriei neglijenţe. Aşa cum scria odată Jean-François Revel: «sînt posturi unde a fi incapabil înseamnă a fi vinovat». Acolo am ajuns". E publicat *in extenso* documentul care a zguduit puterea: depoziţia generalului Rondot în faţa judecătorilor, de unde reiese că la ordinul lui Chirac, ministrul Villepin a încercat să compromită un impresionant număr de personalităţi: deputaţi, jurnalişti, industriaşi, editori. Generalul Rondot a fost omul serviciilor secrete căruia i s-a încredinţat o listă falsă pentru a o face adevărată. N-a vrut. În economia revistei scandalul, oricît ar fi de spectaculos, nu dislocă preocupările pentru viaţa francezilor: „Cine trăieşte bine în Franţa?" este o anchetă pe mai multe pagini, cu hărţi colorate, cifre şi grafice analizînd nivelul de trai, clasamentul departamentelor, dincolo de percepţia generală a declinului.

Viaţa lumii prezintă, prin ştiri şi scurte comentarii, ce se întîmplă în centrele de interes şi încearcă să stimuleze interesul pentru realităţile aparent îndepărtate de viaţa omului obişnuit: Consiliul Europei, jocul lui Blair, speranţele de pace din Sudan, tratativele Germaniei cu Iranul, teroriştii din SUA, conflictul din Sri Lanka, totul completat printr-un portret al şefului Pentagonului: americanul Donald Rumsfeld, considerat a fi autorul celor mai sumbre decizii semnate sau impuse de preşedintele Bush în materie de Irak. Rubrica de ştiinţă expune ipoteza verificării concluziilor părintelui psihanalizei, Sigmund Freud, prin explorările neurobiologiei, iar politica este încă o dată prezentă la sfîrşitul revistei prin dialogul dintre un om de dreapta – Jean-François Copé, 42 de ani, ministru delegat la Buget şi Armand Montebourg, 43 de ani, deputat socialist. Totul îi desparte, în afară de respectul pentru ceea ce are de zis interlocutorul. Sigur *L'Express* nu mai e ca acum 34-40 de ani, dar revista e la fel de utilă cititorului aparţinînd elitelor, dar şi pentru stimularea cititorului obişnuit de a se include în elite. (**M. B.**)

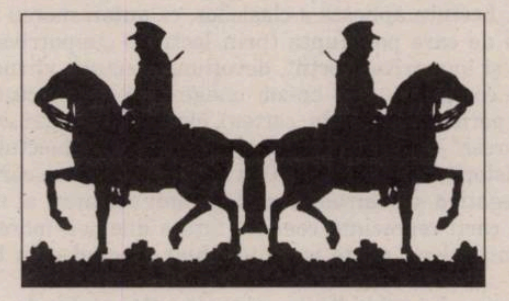

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Revizuirea în fotbal

Veţi surîde sau nu, dar celebra cerinţă lovinesciană a revizuirii valorilor în literatură s-a extins şi în fotbal, cum era firesc la românii pentru care totu-i fotbal. Cel mai recent exemplu l-a constituit sărbătorirea celor 20 de ani de la cucerirea Cupei Campionilor Europeni de către Steaua, la Sevilla, în faţa Barcelonei şi a regelui Spaniei. De două decenii (şi ele obsedante, mie-mi spui...?) triumful acela a intrat, cum se zice, repede şi definitiv, în legendă, a devenit un mit şi are statutul unui poem, al unui roman clasic inatacabil. Televiziunile i-au adus „prinos de recunoştinţă", omagiul cuvenit unui „arc peste timp", sintagmele unui limbaj dintr-o marmură la îndemînă, demnă de un monument ridicat eroilor cunoscuţi de la Duckadam la Puiu Iordănescu. În acest peisaj intens şampanizat de după bătălie, în clinchet de pahară cu cîte un strop de lacrimă umană, a apărut în *22* articolul lui Traian Radu Ungureanu „Sevilla – 20 de ani de iluzii" care, prin forţa expresiei, dincolo de orizontul cronicilor sportive, mi-a impus ideea revizuirii valorilor şi în fotbal. Avem un lovinescian şi în arenă. Nu e caz de întristare, ci dimpotrivă.

TRU – singurul nostru cronicar sportiv cu o fervoare a competenţei în problemele mapamondului (cu el şi cu Alex. Leo Şerban încep *Ideile în dialog)* – demitizează energic victoria aceea istorică de la 7 mai 1986. Oximoronul stă la baza demonstraţiei: „Steaua 1986 era o echipă foarte bună, dar în spatele acestei afirmaţii simple dospesc însă bine ascunse o sumedenie de circumstanţe nedemne..." Şi, de asemenea: „Performanţa a fost în acelaşi timp superbă şi mult mai mică decît credem astăzi". În sfîrşit: „Evident, o Cupă a Campionilor nu strică nimănui, dar ideea după care sărbătorim azi o mare victorie e o deformare amplă..." Cît de amplă pentru a spulbera afirmaţia simplă că Steaua era o echipă foarte bună?

Strict fotbalistic, demolarea mitului se operează prin înfierarea finalei ca „un meci supraîncărcat de fotbal prost" atît din partea Stelei, cît şi a adversarei „prost pusă în teren şi rău antrenată de englezul Terry Venables, un antrenor simpatic şi mediocru..." Steaua – dinamitează TRU – a avut şi noroc (urît, foarte urît – *n. mea),* celebrele 4 penaltiuri apărate de Duckadam au fost nişte nimereli „într-o cascadă de bîlbîieli, neputinţe, spaimă şi şansă". După 20 de ani, nici cascada de scîrbă şi dispreţ a revizionistului nu e mai mică, de-ţi vine să sugerezi Stelei să dea Cupa înapoi! Între noroc şi întîmplare, e demascată ca factor determinant al victoriei şi „exploatarea în regim colonial a fotbalului românesc". Intrăm, în fine, acolo unde trebuia să ajungem: în politică, la „circumstanţele nedemne care dospesc..." Alături de Dinamo, „Steaua era beneficiarul monstruos al dominaţiei de partid şi de stat asupra fotbalului". Aşa era. Şi ce-i cu asta? „Fotbalul era o temă supraploată şi mizeră de evaziune şi consum. Steaua şi victoria ei în Cupa Campionilor au fost capodopera acestei complicităţi în care puterea de stat a asigurat mizeria şi sleirea, iar mulţimea, aplauzele recunoscătoare. Amar de patriotismul care se naşte pe ruinele demnităţii." Aşa să fie? O întîmplare, de nu o nimereală, a făcut ca la cîteva ore după lectura articolului să văd la TVR 1 un extraordinar documentar englezesc despre fotbal şi politică în Argentina. În 1978, sub crunta dictatură a juntei militare, formidabila echipă a lui Kempes cucerea titlul mondial în delirul mulţimilor. Stadionul se afla în apropierea uneia din cele 300 de închisori ale regimului odios. În celulele lor, deţinuţii auzeau uralele de afară şi, cît erau ei de duşmani ai orînduirii, urlau de bucurie şi disperare la fiecare gol sau ratare. În clipa de triumf final, au cîntat cu mulţimile de pe stadion, inconştienţi politiceşte, dar fericiţi ca argentinieni. Noaptea, în pofida legii marţiale, mulţimile au invadat bulevardele aclamînd nu junta, ci echipa lui Menotti, antrenorul magic. Patriotismul nu le era amar, iar demnitatea nu o vedeau ca pe o ruină. Dacă vreun gazetar de oricît talent le-ar fi spus să nu se bucure fiindcă fac jocul dictaturii, mai nimeni nu l-ar fi ascultat, exact aşa cum s-a întîmplat şi la Bucureşti, în '86, cînd mii de bucureşteni – sub controlul miliţiei ceauşiste, ei da... – s-au încolonat şi s-au dus, în Plevnei, la Club, să-i slăvească pe Jenei şi ai lui, nu pe dictator. Nu a fost nici o complicitate cu Puterea, ci o ignorare a ei. Şi asta să fie monstruos? Fotbalul cunoaşte asemenea incorectitudini politice, ca tot ce e talent sub orice dictatură. Putem deplînge sau nu că o minge, „o băşică" a ajuns să exprime o stare a mulţimilor prea puţin „luminate" politic, dar asta e: fotbalul are apolitica lui antimaniheistă, dincolo de guverne, de dictatori, „de regi şi ai lor lachei", cum ar cînta *Internaţionala;* este exact motivul pentru care Partidul Comunist Brazilian, în logica lui TRU doar cu semn schimbat, a înfierat titlul mondial cucerit în '58 de naţionala lui Pele ca o „diversiune de la lupta de clasă". Analiza lui TRU, care face din victoria de la Sevilla o curată nenorocire, o oribilă complicitate cu Ceauşescu, o probă crasă de evazionism vinovat, aparţine unui om cu adevărat recent, de un anticomunism reducţionist, obsedat de politică şi ideologie pînă şi în jocul unor campioni desigur oportunişti, fireşte duplicitari împreună cu „întregul popor". Ca unul care am ţinut „sub comunism" cu UTA şi cu „frizerii" Progresului, îl urmez pe TRU în detestarea regimului Ceauşescu, dar voi fi pe mai departe un melancolic după fotbalul lui Dobrin, Bölöni, Radu Nunweiller, Balaci şi al atîtor „daci liberi". E felul meu de a-mi revizui valorile între un corner şi un penalti indiscutabil.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Maşina nu are antiviermi

Oasele se înmoaie. Degetele se îngroaşă sub ochii tăi. Stai cu ochii în trei, nu în patru: stînga-dreapta-sus. Privirea este tot mai fixă. Foloseşti propoziţii scurte, cu expresii tot mai tehnice. Vrei în centrul atenţiei. Lumea te sîcîie. Te atrag aparenţele. Nu mai ai timp. Vrei mereu locul tău bine precizat. Ţi se îngroaşă sîngele. Îţi simţi spatele cocîrjat. Ştii tot mai puţine lucruri despre ceea ce posezi. Oasele se înmoaie. Privirea este tot mai fixă. Foloseşti propoziţii scurte, cu expresii tot mai tehnice. Vrei în centrul atenţiei. Lumea te sîcîie. Te atrag aparenţele. Nu mai ai timp. Vrei mereu locul tău bine precizat. Ţi se îngroaşă sîngele. Îţi simţi spatele cocîrjat. Ştii tot mai puţine lucruri despre ceea ce posezi. Stai şi, cu toate astea, eşti murdar. Stai şi mai mult, deşi mergi o groază. Te deplasezi, dar tot mai încet. Sînt atîţia ca tine, tot mai mulţi. Te plîngi tu, se plîng şi ei. Nu ai loc de ei, nu au loc de tine. Drumurile, le urăşti. Faci drumuri tot mai des, care nu-ţi aparţin, care nu au legătură cu tine, dar le faci, din datorie. Nu cîrteşti decît tot timpul, adică nu faci nimic. Dacă ieşi din rînd, toţi te privesc dubios. Eşti mort. Nu mai vezi orizontul niciodată, decît bara de protecţie din faţa ta. Sîngele nu-ţi curge, nu, e vina mereu a metalului care te răneşte, te loveşte, ţi-e ostil în fiece zi şi tot mai des. Eşti cel mai intim cu un fier, în el trăieşti. Nu ai suflet să-ţi pună urechea pe inimă s-o audă ticăind, nu, ai un fier care te înconjoară, te-ai prins! Eşti inima lui! Dar el nu te pricepe, că nici tu nu-l pricepi. Oasele se înmoaie. Degetele se îngroaşă sub ochii tăi. Stai cu ochii în trei, nu în patru: stînga-dreapta-sus. Privirea este tot mai fixă. Foloseşti propoziţii scurte, cu expresii tot mai tehnice. Vrei în centrul atenţiei. Lumea te sîcîie. Te atrag aparenţele. Nu mai ai timp. Vrei mereu locul tău bine precizat. Ţi se îngroaşă sîngele. Îţi simţi spatele cocîrjat. Ştii tot mai puţine lucruri despre ceea ce posezi. Stai şi, cu toate astea, eşti murdar. Stai şi mai mult, deşi mergi o groază. Te deplasezi, dar tot mai încet. Sînt atîţia ca tine, tot mai mulţi. Te plîngi tu, se plîng şi ei. Nu ai loc de ei, nu au loc de tine. Drumurile, le urăşti. Faci drumuri tot mai des, care nu-ţi aparţin, care nu au legătură cu tine, dar le faci, din datorie. Nu cîrteşti decît tot timpul, adică nu faci nimic. Dacă ieşi din rînd, toţi te privesc dubios. Eşti mort. Nu mai vezi orizontul niciodată, decît bara de protecţie din faţa ta. Sîngele nu-ţi curge, nu, e vina mereu a metalului care te răneşte, te loveşte, ţi-e ostil în fiece zi şi tot mai des. Eşti cel mai intim cu un fier, în el trăieşti. Nu ai suflet să-ţi pună urechea pe inimă s-o audă ticăind, nu, ai un fier care te înconjoară, te-ai prins! Eşti inima lui! Dar el nu te pricepe, că nici tu nu-l pricepi. Te poţi îngropa în fierul ăsta, dar el nu te conservă, viermii pătrund şi dincolo de fier. Nu mai ai ce să faci. Ai ABS, aer condiţionat, servodirecţie, PSD, CTG, HTB, LJK, WSD. Ai maşină.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Nume, prenume, porecle în rîndul norodului*

Dacă aristocrația se individualizează treptat, treptat, asociindu-i prenumelui un nume, meșteșugarii mahalalelor și țăranii poartă cel mai adesea doar un prenume la care se adaugă uneori în coadă o poreclă ce devine parte integrantă din maniera de recunoaștere a unei persoane. Dar pentru a înlătura o eventuală confuzie între sutele de Ioni sau Marini, în actul scris, dar și în narațiunea orală, maniera de identificare a unui individ include și alte elemente: raportarea se făcea în primul rînd la numele tatălui, în funcție de context se adaugă și alte repere, cum ar fi meseria, rezidența, prenumele mamei, bunicilor, fraților sau surorilor, socrilor: Ion a lu' Gheorghe din Scurtești, Marin, nepotul lui Pătru, Marica, fiica lui Pavel din Tîrgu Cucului, popa Stan, ginerele unchiașului Micu lu' Ianăș din Dragoslavele, Stanciul, fiul lu' Jumară din Suslănești, Necula diaconul, feciorul diaconului Costandin etc.

Alegerea se face dintr-un grup restrîns de prenume „lider" care sînt purtate de o mare parte a populației. Ion, Dumitru, Petre, Matei, Mihai (Mihalache, Mihăilă, Mihalcea) sînt sfinții cei mai îndrăgiți. Se adugă Andrei (cu forma Udrea), Bogdan, Cârstea, Crăciun, Ignat, Ilie, Iordache (forma grecească a lui Gheorghe), Moise, Preda (o altă variantă a numelui Ion de la Sfîntul Ion Înainte Mergătorul, Preditici), Simion, Ștefan. Dar prenumele necreștine sînt mult mai numeroase și mult mai răspîndite: Badea, Barbu, Colțea, Dragu, Drăgușin, Drăghici, Dragomir, Dobrotă, Ivan, Orzan, Radu, Stan, Stanciu, Vîlcu. Altele țin mai degrabă de imaginația populară: Arbănaș, Arca, Arfenie, Armega, Bădița, Bâra, Big, Brăcățel, Chirtoc, Cioflan, Dragostin, Duminică, Fastac, Fătul, Firicel, Frate, Franța, Junghebragă, Mereuță, Mircioagă, Obială, Pană, Pitoman, Pospai, Sâmbătă, Soare, Trandafir, Trăilă, Turturea, Țepe, Zârnă etc.

Maria (Marica) domină toate celelalte prenume feminine, urmează Elena (Elina, Ilinca) și Anca (Ancuța), dar și aici o serie de alte nume necreștine sînt mult mai des utilizate decît cele creștine. De altminteri, o serie de prenume feminine provin din cele masculine feminizate: Anghelina (Anghel), Neaga (Neagu), Neacșa (Neacșu), Stana (Stan), Stanca (Stancu, Stanciu), Rada (Radu), Ivana (Ivan), Oprina (Oprea), Dobra (Dobre), Voica (Voicu), Dragomira (Dragomir) etc. Alături de acestea sînt folosite altele ca Arhonda, Armanca, Eftana, Fata, Gaftona, Muja, Mușa, Ruja, Safta, Sora, Velica, Zmaranda, Zamfira, Bălașa etc. Ultimele trei provin, de fapt, din denumirile unor pietre prețioase: Zmaranda de la smarald (zmarald), Zamfira de la safir (zamfir), iar Bălașa de la bălaș (rubin).

Numele țiganilor sînt ca și azi la fel de pitorești: Armeon, Baba, Bașoldea, Belca, Boba, Boșolcea, Bucașin, Bucliță, Buduca, Cada, Cerbul, Cocială, Corcodel, Dafina, Danca, Darachiul, Dârdan, Draghina, Dragolea, Fitilioaia, Hangeariu, Giuchelei, Iarciul, Idobăneasa, Moma, Panaștova, Paștina, Păstrăvan, Potovina, Strafalia, Șobadin, Țițiriga, Vârjoghe, Zambila etc.

Poreclele țin de anumite „beteșuguri" – Stan Ologu, Marin Surdu, Dumitru Orbu, Gheorghe Cârnu, Dumitru Cocoșilă, Dumitru Ochea, Radu Buzatu, Dobre Căpățână, Neaga Oloaga, Oprea Șchiopu –, de vîrstă – Bratu cel bătrîn, Coman cel mic, Vlad cel tînăr –, sau sînt diferite asocieri ce, datorită unor circumstanțe, își pun amprenta asupra unui individ: Stanciu Jumară, Stan Puloiu, Aldea Țintoiu, Dragomir Ciocârlan, Stan Cârlan, Coman Sturzul, Stan Mazăre, Ivan Boțoca, Vlad Berebună, Stan Blană, Stanciu Borcan, Tudor Bulburoiul, Pătru Căcărea, Mircea Ciocădean, Dragomir Cioroiul, Dumitru Cireașă, Manea Cocoi, Stanciu Scânteie, Anghel Geană, Stan Pârțan, Stoica Pulăiașul, Tudor Rață, Radu Scoarță, Stan Tărâță, Oprea Varză, Stan Bală, Vlad Pățăilă, Dragomir Mierlaru, Radu Paște, Barbu Pălămidă, Stan Pârjol, Pătru Titirleț, Dragomir Bucă, Dumitrașco Buduvacă, Ivan Buteligă, Vlad Cilimbră, Lepădat Cocârță, Neagu Durdecâine, Radu Gialalău, Pătru Gulie, Dragomir Iubitu, Stanciu Unturoiu, Dumitru Pustiu etc. Multe din aceste porecle se pierd odată cu dispariția fizică a individului, doar cîteva se imprimă asupra unui neam trasmițîndu-se din generație în generație.

Altele ajung să se transforme în simple prenume reluate în botezarea copiilor, deveniți prin sfînta taină: Balaur, Bălan, Bulăroiul, Busuioc, Bolovan, Bordei, Bou, Bour, Calicul, Ciolan, Creața, Frumoasa, Fulger, Gaiță, Grozav, Haiducul, Lăudat, Lepădat, Licurici, Mălai, Moașa, Păducel, Puricel, Spahiul, Șapteochi, Știrbul, Șuică, Urâta, Ureche, Ursu, Vrabie, Zmeu etc.

Cine ar mai dori azi să-și boteze copilul Balaur? Sau măcar Dragomir? S-a trecut într-un alt veac, cînd Alberto, Mario, Casandra, Ronaldinio sau Orlando dau năvală printre copiii noștri probabil la fel de nefericiți ca Bolovan sau Ciolan de la 1700.

* Această analiză are la bază documente de la 1700.

libertatea de impresie

Statul și nesimțirea

Acum cîțiva ani, la o manifestație a FNI-știlor care-și cereau înapoi banii garantați de CEC, un demonstrant de vreo 45 de ani mi-a spus că vrea să înceapă să lupte cumva, cît „mai eficient și mai violent" împotriva statului român. Era disperat și povestea cum de fiecare dată cînd a avut ceva de-a face cu statul, a fost tras pe sfoară. Nu mai suporta ideea de stat și zicea că numai cînd aude de el, simte că face urticarie. Mai de curînd, am stat cîteva ore bune la o secție de poliție, ca să declar o mică zgîrietură la mașină. Era o sală de așteptare jalnică, cu tot feluri de afișe pe pereți despre „siguranță și încredere", *honour et lex* și așa mai departe. Pe un perete era poza unei mașini de poliție și sub ea scria „sîntem în slujba dumneavoastră". În dreptul numărului mașinii, cineva scrisese cu pixul „jaf". Pe formularele afișate pe pereți, drept exemple pentru cei care începeau să completeze declarații, scria tot așa, cu pixul: „MUIE". Nici unul dintre polițiști nu văzuse sau nu catadicsise să șteargă. În birou era un agent gras și aparent amabil. Își făcea și el meseria așa cum putea, completînd declarații și adrese, încet încetișor, scărpinîndu-se din cînd în cînd în cap. În acea sală de așteptare am avut imaginea nesimțirii monumentale a unei instituții de stat. Și se pare că nu numai eu, pentru că la un moment dat, unul dintre cei care așteptau la rînd, de cîteva ore, și-a pierdut răbdarea și a început să înjure statul „cu toți funcționarii lui". Se întreba de ce privații se pot organiza eficient, de ce reușesc să rezolve orice, în vreme ce în toate instituțiile de stat, lucrurile se împotmolesc imediat. Observația e valabilă – cum bine știm – și în multe alte instituții ale statului: administrația financiară, registrul comerțului, vama, spitale, primării, tribunale, servicii de pașapoarte, cadastrale și orice fel de locuri de unde se dau autorizații. Ba chiar și în instituții recent privatizate. Spiritul nesimțirii continuă în unele bănci, pînă mai ieri, de stat. Sau, la Romtelecom, unde ultima dată cînd am intrat să plătesc factura, n-am apucat bine să mă uimesc de noua amenajare a sediului (stil modern, occidental, cum s-ar spune), că m-am lovit de o coadă interminabilă, iar în față, de la ghișeu se auzea o ceartă aprinsă între un cetățean și funcționara care-i răspundea obraznic. „Aceeași Mărie cu altă pălărie." Probabil că la unele instituții mai aglomerate, funcționarii nu rezistă decît dacă sînt ori obraznici, ori total insensibili. Ar trebui poate inventat un tip de anunț: „angajăm nesimțiți!". De bună seamă însă, selecția se face automat. Ar fi de-a dreptul caraghios să crezi că există cineva care să se angajeze într-o astfel de funcție, din dorința de a se face util societății. Și nici pentru salariu nu se duce nimeni la stat. Persoana în cauză, ori n-are de ales, ori speră să-și completeze veniturile cu ceva mită, ori pur și simplu se bucură la ideea că are autoritate asupra altora. Încă e o excepție ca angajații statului să fie motivați sau responsabilizați. În aceste condiții, avem de-a face cu un sistem inert, de la care cetățeanul nu se poate aștepta la nimic bun. Statul birocratic totalitar, inventat de comuniștii care visau la viitorul de aur fără stat, e încă în picioare. Putrezește, dar nu se prăbușește. Stă în calea oamenilor și nu m-aș mira să apară vreo mișcare anarhistă care să promoveze desființarea statului și dreptul oamenilor de a se autoguverna liber, particular și voluntar, fără apăsarea autorităților.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

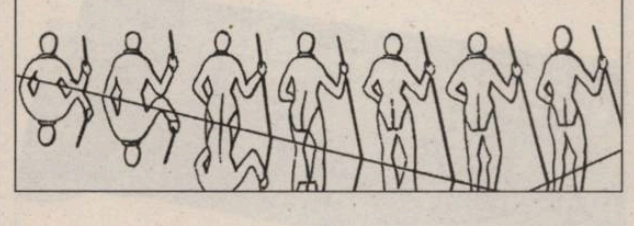

Circul Pironkov

Toți copiii din zona Tineretului au fost mobilizați la Circul de cartier numit *Pironkov*. Sună bine, sună exotic, rusesc, deci profesionist. E recomandat de școală, deci serios. Așa că ne ducem, cu tot familionul, lîngă Palatul Copiilor.

Circul e un cort, sau un *chapiteau,* cum se spune profesionist, așezat în parc. Grupuri-grupuri de copii se îndreaptă, veseli, către intrare. Noi ne îndreptăm, conștiincioși, către casierie. Acolo, cu orgoliul cetățeanului aspirant spre mediu ce se respectă, luăm cele mai scumpe bilete, adică într-un loc privilegiat numit, pe hîrtie, lojă. Cînd cei de la poartă văd ce bilete avem, un tînăr cu tunică roșie ne escortează pînă acolo. Odată ajunși la loja alcătuită din patru scaune de plastic, plasate foarte aproape de scenă, izolate de celelalte și roșii, în loc de albe, ne-am dat seama de ce ni s-a făcut o atare onoare: eram singurii extratereștri care am plătit bilete, ba chiar pe cele mai scumpe dintre ele, pentru că primul spectacol era gratuit, dacă proveneai de la școlile din cartier (și noi proveneam).

Statul în lojă implica și alte însemne ale statutului social: măcar băuturi și *gadget*-uri. Ne-am dus la vînătoare de simboluri ale distracției. La taraba de băuturi nu exista apă, ci doar Cola și Fanta. Mesajul era, probabil: Îndulcește-te cu orice preț! O pitică vindea lămpi luminoase, nasuri de clown și evantaie. Am luat un evantai care, după cinci minute, pur și simplu s-a pleoștit, ca o floare ofilită.

Una peste alta, spectacolul a început. Circul fiind mic, personalul se repeta des, lăsîndu-ne plăcerea recunoașterii: de pildă, fetele din corpul de balet erau și acrobate, și asistentele dresorilor sau magicienilor; fachirul și soția lui vindeau baloane în pauză; Buffalo Bill, specialistul în aruncări cu lasso-ul, era și magician, iar pitica avea un număr comic. Senzația de improvizat se prelungea și în privința decorului: pe jos era o simplă mușama, iar scena, pe care, veți vedea, aveau loc chiar și dresuri, nu era cu nimic protejată.

Și totuși, Circul Pironkov avea ceva autentic, de bîlci de altădată, cu iz vag fellinian: artiștii evoluau frust, fără marjă de siguranță, fără pene și paiete, lumini sau efecte speciale. Erau doar ei înșiși și ne arătau, cu sinceritate, de ce erau în stare.

Un domn cu față blajină, de la Circul Mare din Moscova, a reușit să țină în echilibru, pe cap, o oală chinezească, ba chiar s-o și miște. De cîte ori îi ieșea o figură, zîmbea sincer. Acrobata Corina s-a dat într-un leagăn de sfoară cu viteză nebună, s-a întors pe față și pe dos, cu aceeași aparență mulțumită. Cel mai spectaculos a fost fachirul, care a făcut toate numerele tradiționale fără să crîcnească: a călcat pe țepi, pe sticlă pisată, ba chiar și pe bec (de fapt, erau vreo cinci becuri, aprinse), aplicînd concret celebra expresie. În final, s-a lăsat călcat în picioare de frumoasa asistentă plus încă două ajutoare masculine, fără să aibă vreo zgîrietură.

Toate acestea nu au fost mare lucru în comparație cu momentul palpitant ce a urmat. Pironkov însuși, care s-a dovedit a fi bulgar, și nu rus, a ieșit la scenă deschisă cu trei șerpi și doi crocodili. Spectatorii au fost avertizați, precaut, să nu se apropie de scenă. Dar noi ce era să facem, „loja" noastră era practic lipită de scenă. Așa că, presupunînd că gradul de risc era inclus în prețul piperat al biletului, am stat la cîțiva cm de reptile, observîndu-le mișcările parșive și așteptînd... să sară. Din fericire, nu s-a întîmplat nimic (cel puțin la primul spectacol), deși crocodilul mai mic începuse să înainteze destul de vertiginos spre lojă, privindu-l fix (mi se părea mie) pe rotunjorul Luca. Dresorul l-a prins la timp, spectacolul a continuat și s-a terminat în aplauze și cu „amintiri de neuitat".

Teodor BACONSKY

turn înclinat

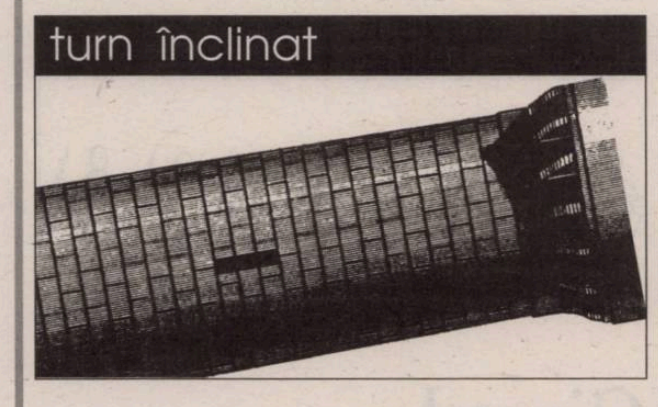

Crede şi cercetează

Sîntem tare mîndri de „latinitatea“ ortodoxiei româneşti, concepută ca insulă în oceanul slav şi metaforă a europenităţii. Au exaltat-o greco-catolicii ardeleni, în secolul al XVIII-lea. Tot ea a cimentat, mai apoi, mitologia statului unitar modern. Problema e că viaţa noastră publică e masiv impregnată de mentalitatea slavă: adevărul ei este „personal“, nu „obiectiv“, ca în democraţiile occidentale. Să-l ascultăm pe Tomas Spidlik: „Slavofilii visau un *batiuşka ţar,* la un „împărat tătuc“ al poporului său. (...) În ciuda atîtor deziluzii, popoarele ortodoxe nu reuşesc să renunţe la aceste vise. Nu doar regii şi dictatorii lor, dar chiar şi preşedinţii, care pentru alte popoare sînt simpli administratori, poartă adesea aureola de „părinţi ai patriei“. Într-o asemenea viziune obştească, guvernarea e personalizată (cu ştiutele urmări de corupţie & arbitrar), criticile sînt privite – şi, adesea, formulate – drept atacuri la persoană, iar schimbarea liderilor nu e firească şi necesară, ci mai curînd dramatizată în termenii declinului: „sărmanul cutare, ieri era mare şi astăzi...!“

Potrivit lui Spidlik, personalizarea adevărului explică înclinaţia totalitară a popoarelor slave. Parlamentele slave nu „lămuresc“ problemele (aşa cum o cere etimologia greco-latină a dubletului *aletheia-veritas)* ci „justifică“ anumite atitudini *(pravda* = dreptate). Adevărul nu rezultă din medierea diferitelor opinii liber exprimate, ci din respiraţia profetică a unui conducător „providenţial“. Aşa se explică dispreţul maselor slav-ortodoxe faţă de parlamentarism, redus la o inutilă „pălăvrăgeală“. Din cauza „vitalismului“ lor, slavii nu posedă arta compromisului: ei nu negociază cu poziţia adversă. Caută să o anihileze sau se lasă înfrînţi de ea.

Homiakov salva şansele slavilor de a funcţiona democratic, amintind capacitatea lor de a respecta ordinea la nivel „sobornicesc“. Din păcate, ordinea convieţuirii raţionale *(sobornost)* nu le-a reuşit decît în comunităţile mici, de tip sătesc. Aşa a fost şi în România premodernă, unde structurile informale („sfatul bătrînilor“) funcţionau ca mini-parlamente „democratice“.

Dacă examinăm practicile, putem descrie latinitatea noastră ca matrice defensivă sau alibi cultural, dar nu şi ca bază reală a societăţii politice. Nu susţin că ortodoxia e o piedică în calea europenizării României. Cred mai degrabă că amalgamul de latinitate şi religiozitate răsăriteană ar putea produce nu doar opoziţii radicale (de tip „mentalitate ortodoxă“ *vs* „mentalitate occidentală“) ci şi preţiosul echilibru dintre *relaţia personală* şi *responsabilitatea socială*.

După 2007, condiţia noastră „artemiziană“ (de popor aflat pe graniţă) se va accentua, pentru că nu vom mai sta doar la confluenţa unor curenţi de civilizaţie, ci şi la frontiera (securizată) a Uniunii Europene plus NATO. Prestaţia noastră în sînul celor două organizaţii – precum şi supravieţuirea noastră ca actor regional distinct – vor pretinde mai mult ca niciodată capacitatea sintezei.

Din acest imperativ rezultă urgenţa de a completa, în fine, nişa vacantă a democraţiei creştine. Revenirea filonului creştin-democrat în Parlamentul României excede, ca importanţă, buna relaţie cu PPE sau consolidarea partidelor de centru-dreapta. Văd în ea singura linie activă menită să stopeze deriva *populismului creştinoid* care, maimuţărind inerţia noastră „pravoslavnică“, ne-ar separa de „latinitatea“ intrinsecă a proiectului european. Creştin-democraţia are vocaţia de a dizolva modelul sinistru al liderului mesianic şi de a revitaliza, prin subsidiaritate, „sobornicitatea“ specifică comunităţilor locale. Un atare program implică două fundamente: pe de o parte, reconcilierea *politică* dintre rural şi urban. Pe de altă parte, depăşirea blocajului creat prin ideea că „exorcizarea“ elementului slav echivalează cu refuzul *creştinismului civic.* Mai direct spus: PNG sau PPCD? Deşi competiţia dintre *parodie* şi *legitimitate* rămîne deocamdată extraparlamentară, scorul ei final va influenţa considerabil sănătatea democraţiei româneşti din următorul deceniu.

Mirel BĂNICĂ

Chicoutimi – cîteva ceva despre nostalgia nordului

Autobuzul imens cu două arii motoare, tip Greyhound, maşină de alergat adaptată marilor spaţii americane. Cei 3,20 metri de zăpadă căzuţi în această iarnă, ce se ridică, asemeni unui zid alb, compact, de o parte şi de alta a autostrăzii. O dîră neagră, neîntreruptă – gazul de eşapament impregnat în carnea zăpezii. Pentru a ajunge la Chicoutimi, mic oraş al nordului canadian, aşezat la limita pădurii boreale, trebuie traversată o „rezervaţie“ de faună şi floră. Brazi, încărcaţi de zăpadă, lacuri îngheţate, cabane de lemn. Nu te poţi împiedica să nu te gîndeşti la goana după aur, sănii trase de cîini, Jack London, pe care îl citeam în aerul încins al verii din Bărăgan visînd ca un pinguin la pol. Autobuzul – *otopusul*, cum pronunţă cei de aici cu accentul lor de neimitat – trece ca o săgeată gri prin această splendoare a naturii. Din loc în loc, monştri metalici molfăie, ca nişte arahnide gigantice, copaci întregi, curăţînd crengile, scoarţa. Vîrful este tăiat cu un gest scurt, precis, aproape elegant. *Bărbierul din Siberia,* filmul lui Mihalkov, maşina sa de ras obrazul pădurii în variantă *live.* Alte furnici de fier adună toate resturile într-un soi de ruguri imense, ridicate din loc în loc de-a lungul Sangel-ului de asfalt. Pădurarii (forestierii) canadieni le dau foc cu ajutorul unor „feştile“ speciale, prizele de aer ale autocarului aruncă spre călători mirosul autodafé-ului vegetal. Fum parfumat de răşină arsă molcom.

În mijlocul rezervaţiei dispare orice urmă de locuire umană, de exploatare forestieră, traficul este din ce în ce mai rar. Dispar şi posturile FM; nu se mai aude decît şuieratul aerului rece spintecat de cuţitul de argint Greyhound. Începe să ningă brusc cu fulgi grei. Din prima clipă în care am pus piciorul în America de Nord am avut impresia că aici natura nu este încă pe deplin domesticită. Încă se mai luptă împotriva ei. După cîteva minute, intersecta o caravană mecanizată ceea ce aş putea denumi „drumuri şi poduri“ Canada. O turbină aruncă zăpada cu zgomot peste parapetul autostrăzii, o altă maşină, ce o urmează, „mătură“ totul împrăştiind nisip şi sare, ceea ce explică în parte misterul negrului mineral al asfaltului în mijlocul acelui tablou alb. Nu mă pot împiedica să nu mă gîndesc că 5 astfel de echipaje de vajnici canadieni din nord ar fi mai eficiente pe străzile Capitalei decît toată flotila de care dispune Primăria urbei de Dîmboviţa, la ora actuală. Chicoutimi. Fost oraş industrial, acum agonizant, centru al producţiei canadiene de aluminiu, industrie forestieră etc. Aşezat pe malul unui rîu cît un fluviu, Saguenay, ce formează un fiord de o sălbatică frumuseţe la vărsarea în golful Saint-Laurent. Vara se organizează expediţii în bărci cu motor pentru a observa îndeaproape balenele ce (încă) se mai găsesc în fiord. Acum totul este înecat sub ninsoare, oraşul de circa 50.000 de locuitori este îmbrăcat într-un palton de pîslă albă.

Oamenii locului par nişte urşi, nu sînt deloc „eleganţi“. Nu prea au de ales, aici iarna durează 6 luni, cad anual pînă la 4 metri de zăpadă pe sezon, iar temperatura medie este undeva pe la -15°. Cei mai mulţi tineri pleacă din oraş, merg în regiunile urbane, unde au mai multe şanse profesionale, iar viaţa pare a fi mai uşoară: Montréal, Toronto sau şi mai la sud, în SUA. Oamenii zîmbesc, sînt extrem de amabili, au ceva din politeţea englezilor, apărîndu-şi însă cu dinţii dreptul la diferenţă, iar pentru ei, diferenţa este limba franceză. Cu toate acestea, nu-i iubesc prea mult pe francezi, îndepărtaţii lor strămoşi, şi nici metropola (Parisul) care i-a abandonat aici, în „La Nouvelle France“, preferînd dulceaţa romului şi a trestiei de zahăr din colonii, atît de prizate la curtea regilor, unor „pogoane de zăpadă“ – după cum spun cărţile de istorie.

După conferinţa susţinută la universitate (mică, cochetă, bogată, studenţi foarte vii şi interesaţi) mă plimb pe străzile aproape pustii. Să fiu sincer: pe strada principală – unica! Oraşul doarme sau se uită la hochey, la televizor. Maşini parcate pe marginea şoselei demarează singure – cupluri care se pregătesc să iasă dintr-un restaurant încălzesc astfel aerul din interiorul maşinii. Pentru a mă întoarce la hotel, trebuie să mă urc într-un taxi. Trecem pe lîngă catedrala oraşului, iluminată anemic de cîteva reflectoare ce fac să scînteieze dumnezeieşte ninsoarea. Îl întreb pe şofer dacă încă mai este „funcţională“ sau a fost transformată în sală de spectacole, bibliotecă, restaurant pentru cei fără adăpost etc., aşa cum s-a întîmplat cu atîtea biserici de aici. Din anii '60 pînă acum, secularizarea a făcut ravagii în Québec. Şoferul, om trecut de 70 de ani, îmi spune: „Il n'y a plus de la ferveur, monsieur“. Simt o notă de tristeţe în glasul său, îmi evită privirea. Dimineaţă, ora 05,30. În aşteptarea autobuzului de întoarcere către Québec-Montréal. Bugetul gării rutiere. Cîţiva poliţişti care tocmai şi-au încheiat rondul de noapte, şoferi de autobuze, personal de întreţinere. Muzica joasă, monotonă, chelneriţa are un accent ininteligibil şi cearcăne groase sub ochi. Mă simt aruncat într-un cadru din *Fargo.* Micul dejun – un adevărat mic dejun de „forestier“ – aşa cum spun francezii în trecere pe aici, zîmbind subţire cu gîndul la *croissant*-ul de pe terasa pariziană. Ouă ochiuri, costiţa prăjită, pîine tăvălită prin unt (sărat). Plus o cană de o jumătate de litru de cafea americană. Mănînc grăbit răsfoind ziarul local *Ecoul din Chicoutimi.* Este anunţată ca pe o mare victorie stabilirea de 12 tineri cu diplome de studii superioare în regiune. Cercul bătrînilor din localitate organizează o excursie „comunitară“ pe rachete de zăpadă, sub deviza „Mişcaţi-vă, înainte de a fi prea tîrziu“. Noi tensiuni între pădurari şi Guvernul canadian ce vrea să restrîngă aria de tăiere din pădurea boreală. Tineri liceeni cu măşti de gaze pe faţă au intrat în toate barurile din regiune în care (încă) se mai fumează, pentru a le atrage atenţia consumatorilor să înceteze să se joace cu sănătatea celor din jur. Toţi vecinii mei citesc în tăcere, sorbindu-şi demilitrul de cafea, cu înghiţituri mici. Par mulţumiţi de mersul lumii.

Autobuzul, cu motorul încălzit, stă gata de plecare la „cheiul“ numărul 1. În Canada şi SUA, îmbarcarea în tren sau autobuz nu şi-a pierdut nimic din farmecul de acum un secol: călătorii depăşesc pe rînd, ascultători, o mică barieră metalică. Şoferul le ia bagajele în primire, le aşază în cala maşinii, apoi verifică tacticos biletele şi-i atenţionează grijuliu pe bătrîni să fie atenţi la prima treaptă, la urcare. Un sentiment de îmbarcare într-o diligenţă, aş putea spune...

Aşezat confortabil, încerc să diger materiile grase ale micului dejun forestier îngurgitat mai devreme. Ieşim rapid din oraşul care începe să se trezească pentru a-şi regăsi fiordul, pădurea şi fabrica de aluminiu. Ca prin minune, micul meu radio portabil a reuşit să capteze un post ce transmite muzică clasică. Acum sînt difuzate „Danceries“ – muzică frivolă, de curte, aparţinînd lui Claude Gervaire, compozitor foarte la modă la curtea regilor Franţei în secolul al XVI-lea. Tot în acelaşi secol, Jacques Cartier, breton din Saint-Malo plecă în necunoscut pentru a descoperi „moult or“ pe care îl bănuia ascuns dincolo de negurile Atlanticului. Va descoperi Québec-ul şi va întemeia „Noua Franţă“ a nordului. Semnalul FM se pierde însă rapid. Sîntem iarăşi în deşertul de zăpadă.

pentru informaţii şi rezervări, sunaţi la 3 103 103 sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

duminica. 28 mai. 19.00

Marcel Iureş
în
Ultima Bandă
a lui
Kapp
de S. Beckett
în româneşte de Bogdan Ulmu
Regia:
Alexandru Dabija

Totul e aici aici, tot, toate – *(Îşi dă seama că nu înregistrează, porneşte magnetofonul.)* Totul e aici, totul, pe acest vechi bulgăre de bălegar, toată lumina şi întunericul şi foametea şi îmbuibarea... *(ezită)* ... veacurilor! *(Strigînd.)* Da!

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT
sponsor fondator CONNEX
sponsor 2006 ABB
spectacolele Teatrului ACT sunt susţinute de: DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

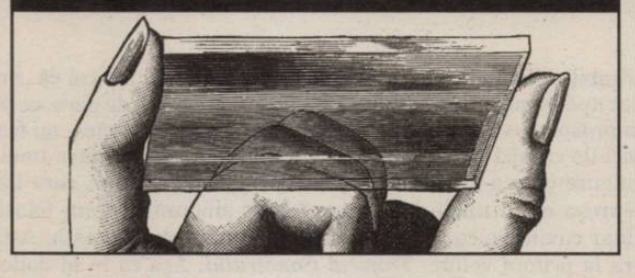

De ce nu schimbi canalul?

„Ce te interesează pe tine aşa, că apare Gigi Becali la televizor? Care-i problema? Dacă te deranjează, poţi oricînd să schimbi canalul“ – îmi spunea mai deunăzi o prietenă. „Sigur că pot să schimb canalul – îi zic eu – numai că, oriunde te-ai duce, tot peste el dai. E peste tot. Nu e emisiune de ştiri în care să nu apară cel puţin o dată.“ „Ei, hai, lasă, poţi să dai pe Cultural, pe Discovery sau pe Animal Planet... Prin urmare, ai libertatea să alegi. De ce zici atunci că-ţi este băgat pe gît?“

Faptul că respectivul personaj nu e şi pe Animal Planet nu mă încălzeşte cu nimic. TVR Cultural, Discovery sau Animal Planet sînt posturi de nişă, iar eu poate că vreau să mă uit la posturi generaliste. Vreau să fiu un om informat şi de aceea mă uit la ştiri. Desigur, mai există şi varianta să închid definitiv televizorul şi să-mi culeg informaţia din alte părţi, din ziare sau de pe Internet. Dar nici în ziare nu scap de penibila figură. Şi apoi, ce folos că închid eu televizorul, dacă o ţară întreagă se uită la el? Putem noi, ca oameni „fini“ ce sîntem, să băgăm capul în nisip ca struţul – asta nu va rezolva deloc problema.

Pentru că, oricît am vrea s-o banalizăm, s-o ridiculizăm, s-o eludăm chiar, problema există. Iar ridicolul personajului nu o transformă în ceva ridicol, în ceva mai puţin serios. Pe scurt, Gigi Becali adună procente, iar cota partidului său – un partid inexistent, fără infrastructură şi cu filiale fantomă ce „funcţionează“ în camere de hotel – creşte vertiginos în opţiunile electoratului. Conform unui sondaj IMAS de la începutul lunii, Partidul Noua Generaţie este cotat de către electorat cu 6%, iar Gigi Becali, şeful lui, are un procent de 30% în ceea ce priveşte încrederea pe care o are populaţia în el. Mai mult, într-un sondaj dat publicităţii ulterior şi realizat de Biroul de Cercetări Sociale, PNG este creditat cu 7,1%. Cu acest procent, partidul are deja asigurat loc în Parlament şi, dacă creşte în ritmul acesta, are toate şansele să devină o adevărată forţă politică. Noi ne distrăm pe seama patronului Stelei sau ne facem că nu există, iar el adună, cu sîrg, puncte.

Gigi Becali apare la televizor mai des decît orice politician – mult mai des chiar decît Băsescu sau Tăriceanu. Şi, ori de cîte ori apare, că este vorba de Steaua, de nu ştiu ce declaraţie aberantă sau de vreo întîmplare cu Maybach-ul lui, el îşi face de fiecare dată campanie electorală. Mereu găseşte prilejul să transmită electoratului un mesaj politic. De fapt, politica este singura care-l interesează în astfel de situaţii. După cum el însuşi a declarat, Steaua nu este decît o trambulină pentru a parveni în viaţa politică. De aceea, chiar cînd e chemat să vorbească despre sport, el face ce face şi ajunge tot la ceea ce-l interesează.

Iar televiziunile îi fac jocul – Gigi Becali fiind un produs al lor. A început prin a fi un produs al OTV, apoi un subiect drag jurnaliştilor interesaţi de „mici atenţii“, apoi o vedetă de televiziune. Îmi povestea de curînd cineva de la un cotidian central că, atunci cînd a apărut în ziarul la care lucrează un material despre noua „prietenie“ dintre Becali şi Radu Beligan, articolul a avut de 4-5 ori mai multe accesări pe Internet decît orice alt text din jurnalul respectiv. Dacă, la început, poporului i-a fost băgat pe gît subiectul Becali, acum a ajuns el însuşi să-l ceară. Şi s-a închis cercul: televiziunile îl dau pentru că astfel le creşte audienţa. Bineînţeles că nu toţi care se uită la giumbuşlucurile latifundiarului din Pipera fac parte dintre cei care au încredere în el. Unii o fac să se distreze, alţii din masochism, alţii în mod compulsiv sau dintr-un soi de bulimie televizuală (ştiu că ceea ce mănîncă le face rău, dar nu se pot opri). Pe toţi aceştia – care, pînă la urmă, intră şi ei în joc – îi invit la un mic exerciţiu de imaginaţie: gîndiţi-vă că Gigi Becali vă va conduce. De pe fotoliul de parlamentar, dacă nu de pe o poziţie mai importantă.

Alexandra BĂDICIOIU

Publicitatea şi gîndul ascuns al cumpărătorului

Dacă subconştientul reprezintă cam 90% din potenţialul cerebral al individului, companiile au dat mîna cu ştiinţa, hotărîndu-se că a venit timpul să îl pună la treabă.

Acum 50 de ani, cînd a ajuns în lumina publică, publicitatea subliminală a înfricoşat lumea. Sperietura în masă a fost zdravănă: nu e frumos să se joace cineva cu creierul tău fără să ştii, aşa că teoriile conspiraţiei s-au îmbogăţit cu un val proaspăt de imaginaţie (se spunea chiar, la un moment dat, că, în timpul războiului rece, URSS-ul transmitea o undă care genera starea de depresie). Practica a fost disecată apoi, cu calm, pe o faţă şi pe alta, pentru ca lumea ştiinţifică să se pună de acord în final în a-i lua creditul. Vicary însuşi, cel care a pornit întreaga dezbatere, a mărturisit, peste cîţiva ani, că studiul său fusese o lucrătură. Cu acest mesaj de pace, oamenii au dormit liniştiţi, iar fenomenul s-a transformat, ca multe altele de felul lui, într-un mit academico-urban. Guvernele din SUA, Marea Britanie şi Australia au luat măsuri tăcute de precauţie însă, interzicînd practica prin lege. Prudenţa s-a transmis mai departe, ajungînd prin 2000 şi în legislaţia din România, dar numai în ceea ce priveşte publicitatea. Ajunsă în acest prag de uitare, forţa subliminală îi îngrozeşte încă pe unii oameni sensibili, iar pe alţii îi amuză rece, ca orice poveste cu criminali în serie, care s-a petrecut demult şi, bineînţeles, nu în oraşul lor.

Nipeic Tol şi cercetătorii olandezi

Dar iată cei de la *New Scientist* răscolesc mitul şi liniştea. „Publicitatea subliminală s-ar putea să funcţioneze pînă la urmă“ – susţinea cu litere roşii titlul ediţiei speciale din luna aprilie a acestui an. Mai precis, profesorul Johan Karremans de la Universitatea Nijmegen din Olanda a testat iar practica cu tendinţe ludice în limitele percepţiei. 61 de voluntari au fost rugaţi să ducă la îndeplinire o sarcină aparent fără sens: să numere de cîte ori apare litera mare B într-un şir de litere mici. Fiecare astfel de literă apărea timp de 300 de milisecunde şi, înaintea ei, un alt şir de caractere îşi făcea simţită prezenţa printr-un mesaj subliminal de 23 de milisecunde. Pentru jumătate din ei, mesajul era „Lipton Ice“, iar pentru ceilalţi un şir de caractere fără înţeles – „Nipeic Tol“. La final, participanţii experimentului au fost rugaţi să aleagă între două băuturi răcoritoare, iar cei din prima parte au ales într-o mai mare măsură Lipton Ice. Într-un al doilea studiu, echipa de cercetători le-a oferit voluntarilor o acadea sărată, înainte de experiment. De data aceasta, 80% dintre cei care fuseseră expuşi la mesajul subliminal au ales marca, comparativ cu doar 20% dintre ceilalţi.

În sala de aşteptare

Studiul nu aduce nimic nou în şirul experienţelor cu privire la publicitatea subliminală. Înaintea lui, o întreagă serie de cercetători propagase ideea de mai sus. Alţii – cum ar fi Wilson Bryan Key (autorul „Subliminal Seduction“ şi al „Media Sexploatation“) – susţineau că simbolurile sexuale subliminale sînt cele mai folosite cînd publicitatea vrea să momească mintea de pe urmă a consumatorului. *New Scientist* readuce însă în discuţie mitul, şi acesta este un lucru bun: tema nu şi-a găsit încă o concluzie, iar instrumentele de cercetare sînt mult mai apte în prezent să tranşeze problema cum se cuvine.

Cînd consumatorul nu este sincer, companiile acţionează

The Guardian povestea despre ceva şi mai *fresh* în domeniul tehnicilor publicitare. Pe la mijlocul anilor '90, profesorul Gerry Zaltman de la Harvard s-a ocupat cu neuromarketing-ul. Fenomenul apelează la transmiterea de imagini prin rezonanţă magnetică (MRI, o tehnologie folosită pentru detectarea tumorilor cerebrale, dar care permite şi citirea modului în care creierul recepteză, prelucrează şi interpretează imaginile care îi sînt prezentate). În felul acesta, se poate afla cum răspunde creierul uman la mesajul publicitar, iar oamenii de marketing îşi pot ascuţi tactica în lupta cu promovarea. De exemplu, într-un studiu al companiei Daimler-Chrysler, cercetătorii au aflat că centrele „de recompensă“ din creierul bărbaţilor au fost activate de maşinile sport, în acelaşi mod în care acestea răspund la alcool sau droguri. Cînd producţia unui spot TV costă cîteva milioane de euro, agenţiile nu îşi precupeţesc eforturile pentru a-i înţelege impactul – aşa se întîmplă, de altfel, în cazul Coca-Cola, BMW, Procter& Gamble sau Motorola. Nesiguranţa sondajelor a fost principala vinovată în lansarea acestui *trend:* oamenii nu spun ceea ce gîndesc cu adevărat. Prin urmare, lumea publicităţii s-a hotărît să îşi ia singură informaţiile de care are nevoie.

Istoria începe la drive-in

Pe scurt, mesajele subliminale sînt o combinaţie de stimuli prea slabi pentru a fi percepuţi în mod conştient (există o serie de factori pe care organismul îi percepe constant fără să îi şi semnalizeze, cum ar fi presiunea, forţa gravitaţională, ph-ul etc). Modalitatea de a le prezenta în mod voit celuilalt, la limita conştiinţei, a căpătat de-a lungul timpului mai multe forme, în funcţie de simţurile disponibile – flash-uri scurte pe ecran, ascultarea unor secvenţe audio în timpul somnului, ascunderea unor fragmente vizuale în imagini mai mari sau scrierea criptată a mesajelor. În 1957, cercetătorul în marketing James Vicary s-a folosit de potenţialul vizual al acestora. Într-un cinematograf drive-in din New Jersey, el a suprapus tahistoscopic peste faţa actriţei Kim Novak îndemnurile „Bea Coca-Cola“ şi „Mănîncă popcorn“, la fiecare 5 secunde, pentru numai a 3.000-a parte dintr-o secundă. În urma experimentului, desfăşurat 6 săptămîni odată cu rularea filmului *Picnic*, Vicary a declarat că s-au înregistrat creşteri ale vînzărilor cu 58% la Cola şi cu 18% la popcorn. După discuţii îndelungate asupra subiectului, în septembrie 1979 revista *Time* publica „Vocile Secrete“, un articol în care se menţiona că 50 de magazine din Statele Unite şi Canada au instalat un dispozitiv care suprapune mesaje subliminale antifurt peste transmisiunile muzicale, de genul: „sînt cinstit, nu voi fura“, repetate de circa 9.000 de ori pe oră, iar rezultatele au arătat că fraudele s-au redus cu 37%.

weni widi wici

Călătorie la capătul Internet-ului

Sărind într-un picior din link în link, am nimerit din întîmplare într-un soi de cameră a confesiunilor, un blog unde oamenii postează cele mai ascunse secrete ale lor. De obicei au forma unor cărţi poştele destinate persoanei de care se leagă secretul, iar alteori sînt doar poze sugestive. Dacă vă plac micile indiscreţii din vieţile altora, postsecret.blogspot.com va fi un deliciu. (Secretul meu preferat este postat pe o poză cu o tipă în faţa unui frigider deschis, care bea lapte dintr-o sticlă. „Aici îmi iau eu toate mesele“, mărturiseşte ea.)

Următorul popas al acestui tur (neghidat) de net a fost chiar... cel mai tare site din univers (sau cel puţin aşa se autoproclamă). Îl găsiţi la maddox.xmission.com şi îl recunoaşteţi după layout-ul minimalist şi sobru. Este o pagină de net personală şi sînteţi anunţaţi dinainte (să nu existe nici un dubiu) că este extraordinară şi că administratorul de site are întotdeauna dreptate. „Dacă nu sînteţi de acord cu ceva ce scrie în această pagină, vă înşelaţi.“ Scrie alb pe negru. În rest... site-ul este foarte interesant şi vă poate păstra atenţia pînă la jumătate de oră fără întrerupere. Asta dacă treceţi de denumirile link-urilor: „Cum să recunoşti un pedofil“, „Eu sînt un geniu. Tu, nu.“, „Cum să te sinucizi ca un bărbat adevărat“, „Cinci filme de căcat pe care toată lumea le adoră“, „Vederi pe care ai vrea tu să le poţi cumpăra“ şi altele în acelaşi registru.

Dintr-o săritură cu Alt-Tab am nimerit în zona crepusculară, unde am aflat că pămîntul, de fapt, nu există şi m-am delectat cu un sofism de toată frumuseţea, pe post de demonstraţie: „Pămîntul este format din emisfere opuse care se rotesc în sensuri diferite – rezultă că valoarea existenţei este 0 (plus şi minus). Ca entităţi, emisfere opuse se exclud reciproc“. Pentru cei interesaţi de întreaga demonstraţie, *există* (bag mîna-n foc) timecube.com, şi veţi primi bonus o teorie bombastică şi amuzantă despre cum stau de fapt lucrurile cu lumea asta.

Tot rătăcind prin pagini din ce în ce mai pustii, împiedicîndu-mă de flashuri şi scripturi de java... am ajuns la capătul Internetului, adică fix pe albastru.ro, unde nici întristare, nici durere nu e, nici link-uri cu secrete întunecate. Doar pixeli goi. Dacă treceţi vreodată pe aici, daţi *back* şi încercaţi să tastaţi cu grijă.

Ioana CALEN

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Pe noi ne-a interesat traducătorul

– convorbire cu Antoaneta RALIAN –

Antoaneta Ralian are orgoliul meseriei bine făcute, orgoliul unui intelectual care a contribuit la destinul unor cărţi în lume. Are în acelaşi timp modestia unei persoane la care buna educaţie s-a integrat în felul de a fi. Am stat toată după-amiaza de poveşti şi ni s-a părut că vedem filmul vieţii ei: adolescenta îndrăgostită de-un Malatesta, tînăra de la Cenzură, femeia adultă, stăpînă pe gusturile şi instinctele ei. Ne-am bucurat că îi place Dilema veche. *Şi* Dilema... *şi dilematicii o plac pe ea.*

Magdalena Boiangiu: *Unii dintre noi sînt specialişti în literatură, alţii în cu totul alte domenii, aşa că ne-ar fi util să ne povestiţi cum aţi ajuns la traduceri şi cum vă alegeţi scriitorii: aţi făcut nişte lucruri foarte importante pentru noi, cititorii. Chiar în vremuri grele, prin dvs. am ajuns să cunoaştem foarte mulţi scriitori importanţi şi mai ales nu ne-am stricat gustul cu autori de mîna a doua. Asta mi se pare grozav.*

Acum chiar mă simt ca la psihiatru. A început demult, din copilărie: familia mea era mic-burgheză, mama îşi făcuse educaţia la un pension german şi a vrut să facă din mine o doamnă de salon. Drept pentru care, din fragedă copilărie, mi-a angajat profesori de franceză, de engleză, de germană, de pian... un profesor de dans, ca să mă mişc graţios... Cînd plecam în vacanţe la Tuşnad, la Vatra Dornei, aveam profesor de înot, profesor de tenis ş.a.m.d.

Nimic din toate astea nu s-a prins de mine. Pianul era o corvoadă îngrozitoare. N-aveam pic de talent, mama, care cînta la pian, mă forţa toată ziua să fac game, exerciţii... de ajunsesem să urăsc pianul şi pe profesoara aia nenorocită. Singurul lucru, care s-a lipit, au fost limbile străine. Aşa că, de mică, am învăţat trei limbi străine – engleza, franceza bine, germana mai puţin (deşi părinţii mei erau de cultură germană), o înţeleg foarte bine, dar nu o vorbesc. Mai tîrziu am învăţat italiana, în urma unui episod romantic, sentimental: am cunoscut un tînăr italian care se numea Malatesta. Citisem Dante, eram într-al nouălea cer că ajunsesem să cunosc pe cineva din familia contelui Malatesta şi aşa am ajuns, de dragul lui, să învăţ italiana. În liceu eram foarte bună la limbile străine, în general eram o elevă silitoare, tocilară, cuminte pentru că am fost o fetiţă crescută la fusta mamei. Eram mult prea cuminte.

Magdalena Boiangiu: *Şi regretaţi?*

Da, bineînţeles că regret. Prima traducere am făcut-o la Bucureşti, ca studentă la Litere. Învăţam împreună cu o colegă. La engleză îl aveam profesor pe celebrul Dragoş Protopopescu, care ne dădea multă bibliografie să citim, totul în limba engleză. Şi cum nu aveam decît un singur exemplar, citeam traducînd pe loc. Primul elogiu pe care l-am primit a fost de la această colegă: „vai, ce bine traduci".

Mihai Florescu – mîna destinului

Pe urmă însă a intervenit mîna destinului: visam să devin profesoară ca doamna mea profesoară de franceză sau de engleză, dar am fost propulsată din ultimul an de facultate în Ministerul Învăţămîntului şi Culturii.

Pe atunci ministrul Culturii era Mihai Florescu, din Roman, orăşelul meu natal, stătea vizavi de casa noastră, era fiul unui librar care purta numele istoric de Avram Iancu. Şi m-a cunoscut, aşadar, de mic copil. Cînd m-a întîlnit ca studentă la Bucureşti, s-a bucurat, spunîndu-mi că au nevoie de tineri, de sînge nou... şi m-a luat la Minister... întîi ca sînge proaspăt, iar peste cîţiva ani, am ajuns sînge putred pentru că aveam origine nesănătoasă şi nu eram membră de partid.

N-am să uit niciodată prima mea muncă: epurarea bibliotecilor, trebuia să scot din biblioteci toate cărţile aşa-zis subversive. Că subversivă era toată literatura contemporană, aproape 80%. Trebuia să le citesc, să le fac referate şi să trimit la „secret" toate cărţile care aveau cea mai mică aluzie considerată subversivă. Religioasă, erotică, politică, nu mai spun... atunci a început procesul meu de schizofrenie. Adică lucram, făceam asta, şi veneam acasă disperată, plîngînd că am ajuns să scot din biblioteci asemenea autori. Curînd am fost transferată de la această epurare a bibliotecilor, unde îi aveam ca directori pe Al. I Ştefănescu şi pe Alexandru Jar, la Direcţia Generală a Editurilor. Acolo coordonam activitatea de traduceri a editurilor. Coordonarea asta a editurilor consta în statistici: atîtea texte cu tematică despre ţărănimea muncitoare, atîtea despre intelectuali, industrie... cu cifre, cîte utilaje etc... La această direcţie am început să circul prin edituri, să mă ocup de problemele de traduceri. Atunci mi-am luat inima în dinţi şi mi-am spus: „hai să traduc şi eu o carte". Am început cu o carte în italiană (nu aveam încă curaj să mă lansez la limba engleză), o carte de nuvele de Ana Maria Ortegio, o carte frumoasă, cu schiţe din viaţa din Napoli. Situaţia se înrăutăţea şi sîngele meu devenea din ce în ce mai putred: tatăl meu fusese directorul Băncii Comerciale din Roman, dar nu era banca lui, el era doar funcţionar, iar bunicul avea o făbricuţă nenorocită de apă minerală – am ajuns fiică de bancher şi nepoată de industriaş şi mi s-a făcut un dosar nemaipomenit, de care m-am speriat eu singură cînd l-am văzut, şi am fost dată la munca de jos. Dar eu am înflorit la munca de jos şi am început să traduc din plin, cu pasiune, cu fericire, cu dăruire.

Voluptatea dezinhibării

Simona Sora: *Cum vă împăcaţi cu „croşetele" care se făceau înainte, cînd se cenzurau textele?*

A fost un calvar. Toate manuscrisele mergeau la Direcţia Presei, pentru verificare, de unde se întorceau cu pagini tăiate cu comentarii pe margine... cenzura se aplica la traduceri, în primul rînd pe margine. Dar se aplica şi la limbaj. Nu putea să apară nimic legat de religie, de Dumnezeu. Nu mai exista: în loc de Dumnezeu trebuia să pun Natură, Providenţă etc. Cea mai mică aluzie erotică trebuia scoasă. Practicam autocenzura pentru că ştiam dinainte ce nu merge şi tăiam eu singură. Cînd am tradus *Darul lui Humboldt* era acolo un eseu foarte interesant despre plictis, în care se vorbea despre plictisul în socialism, despre stereotipia socialismului, anostul socialismului. A căzut cu totul. În cartea lui D.H. Lawrence, *Femei îndrăgostite,* era o scenă, nu homosexuală direct, dar implicit, printre rînduri (iar în cărţi contează foarte mult acest „printre rînduri"), se înţelegea că era o atracţie sexuală între doi bărbaţi. Am transformat-o, „colaborînd" cu domnul Lawrence, într-o prietenie platonică între doi bărbaţi.

Mircea Vasilescu: *Într-o relaţie principială între doi bărbaţi.*

Mi-aduc aminte că se ajungea la aberaţii: într-un pasaj era vorba de un marinar care avea o maimuţă, şi se spunea că era un maimuţoi care a făcut înconjurul lumii. S-a tăiat imediat pentru că se putea interpreta că Ceauşescu, care făcuse înconjurul lumii, putea fi confundat cu maimuţoiul. Ajunsesem specialistă să fac într-aşa fel legătura încît să nu se simtă că lipseşte ceva. Romul Munteanu, care era pe atunci directorul meu şi care participa din plin la această operaţie, îşi bătea joc de mine... şi spunea că „doamna Ralian pune chiloţaşi la nuduri". Aşa îmi mergea vestea. Dar această inhibiţie m-a ajutat să mă dezinhibez. Eu am avut o educaţie de mic-burgheză pînă în vîrful degetelor, aşa că peste inhibiţiile din copilărie au venit inhibiţiile Direcţiei de Presă. Cît am putut, m-am scuturat şi mi-am dat drumul.

Cezar Paul-Bădescu: *Cu Henry Miller şi ceilalţi.*

Înainte de Henry Miller (pentru că nu am ajuns direct la el), am parcurs traiectoria lui spirituală. Adică D.H. Lawrence din care el se revendică, am tradus Durrell, şi aşa, încetul cu încetul, am ajuns la sexualitatea flamboiantă a lui Miller.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar spuneaţi că aţi avut şi o educaţie conservatoare. În Miller sînt o serie de expresii din limbajul străzii. Cum le-aţi tradus?*

Toată lumea mă întreabă despre greutăţile pe care le-am avut. Propriu-zis n-am avut greutăţi de limbă, cel mai teribil a fost să îmi înving propriile tabuuri, reticenţe şi ipocrizii inconştiente, de care mi-am dat seama mult mai tîrziu – cît era de ipocrit tot puritanismul în care am crescut eu. A trebuit să mă înving pe mine însămi. Mi-am dat seama că nu pot să îl emasculez, că nu pot merge cu perifraze, că ori spun totul pe şleau, ori las totul în plata Domnului. La început mi-a fost greu – credeţi-mă – că multe dintre cuvintele care se găsesc în Miller nu mi-au traversat niciodată buzele. Nici acum n-aş putea să le pronunţ, dar le-am scris. Încetul cu încetul am căpătat o voluptate teribilă. Voluptatea dezinhibării. Îi sînt efectiv recunoscătoare lui Henry Miller pentru că m-a scăpat de propriile mele ipocrizii şi tabu-uri.

Simona Sora: *E cel mai frumos elogiu.*

Mă aşteptam ca la apariţia cărţii să fiu sfîşiată de critică, nu se dăduse încă drumul la acest limbaj. Apropo, am văzut un număr din *Dilema veche* şi am văzut că şi dvs. v-aţi dat drumul... *à la* Emil Brumaru. Cartea a fost primită cu surle şi trîmbiţe. Domnul Nicolae Manolescu a scris un articol că „am dat apă la moară romanului românesc care se va desface, se va împrospăta, va căpăta curaj" etc. Spre stupefacţia mea, au fost zeci de cronici care mai de care mai elogioase. În afara uneia singure care a apărut în *Cuvîntul,* un scriitor tînăr, care îmi reproşa că în unele locuri am folosit sinonime, n-am folosit chiar cuvintele cu *p.* Şi m-a criticat pentru chestia asta. Asta era la primul volum, *Tropicul Cancerului*. Aşa că în al doilea volum, la *Sexus,* mi-am dat drumul copios... n-am mai folosit nici un fel de sinonim, am spus totul pe şleau.

Un sherry *cu Iris*

Simona Sora: *Dacă ne puteţi vorbi de Iris Murdoch, pentru că ştiu că aţi cunoscut-o?*

Da, am fost foarte bune prietene, dar se înscrie în cu totul altceva.

Iris Murdoch a rămas pentru mine o figură centrală. Am fost invitată (eu tradusesem un roman de ea) de British Council la Londra. Şi întrebată fiind „pe cine vrei să cunoşti dintre scriitori?", bineînţeles am spus Iris Murdoch. Asta se întîmpla prin anii '70. Iris Murdoch, care era la Oxford, voia să mă întîlnească într-un pub. Ca paranteză, era barul din filmul *Iris.* Cei de la British Councile vroiau să mă escorteze, cum să meargă o doamnă singură într-un pub. I-am rugat să nu o facă. Cu o zi înainte, emoţionată (cum am fost şi ieri la gîndul că azi îl întîlnesc pe domnul Pleşu), mi-am făcut o serie de întrebări docte, să-i arăt cît sînt eu de intelectuală şi cît de bine îi cunosc opera şi toată traiectoria ei de la romanul suprarealist cu influenţe celtice pînă la existenţialism... Mi-am făcut tema şi m-am dus să o aştept în acel bar. Şi a apărut pe uşă Iris Murdoch.

Mi-a rămas imprimată pe retină aşa cum era atunci. Avea o figură de irlandeză cu pometi înalţi şi cu nişte ochi puţin mongoloizi, îmbujorată, cu breton, cum ploua afară avea perluţe de ploaie pe haina de *tweed,* a venit direct la masa mea. Din primul moment s-a produs ceea ce se cheamă empatie. Am uitat toate întrebările mele docte, toată parada de intelectualitate şi am simţit o afinitate, o prietenie şi am început să vorbim ca două prietene bune. Bineînţeles, am băut cîte un *sherry* şi de atunci am rămas prietene timp de 25 şi ceva de ani, pînă cînd a murit de Alzheimer.

Prietenia s-a tradus printr-o corespondenţă lungă, mai multe vizite la Londra, chiar în casa ei de la Oxford, un Crăciun cu familia ei la Londra (un Crăciun care a fost de neuitat) şi o vizită a ei în România cu John Bailey, în Deltă etc.

Acum o să mă întrebaţi de ce nu public corespondenţa cu ea. Pentru că, deşi romanele ei sînt foarte complexe, cu drame foarte complicate cu multe implicaţii filosofice, metafizice şi hinduiste... ea, ca femeie, era de o simplitate pe care numai oamenii cu adevărat mari pot să o aibă. De o simplitate şi o modestie colosală. Iar scrisorile sînt ale femeii Iris Murdoch şi nu ale scriitoarei. Vorbeşte de căţelul ei, de soţul ei, John, cum că a avut guturai... lucruri care i-ar deziluziona pe cititori, dacă le-aş publica. Dar e o corespondenţă teribil de caldă. Pe de altă parte, în răspunsuri, eu (ca şi iubita lui Cioran), încercam să fiu mai „intelectuală", iar ea îmi răspundea cu o simplitate colosală.

Bărbaţii sînt bărbaţi

M-a deranjat teribil cartea scrisă de John Bailey despre boala ei. Erau un cuplu foarte apropiat, se iubeau şi se alintau. Făceau împreună turnee de literatură, el în calitate de critic, ea ca scriitor. Şi din această frumoasă şi caldă prietenie John Bailey a scris o carte, cu o detaşare de om de ştiinţă, nu ca un soţ iubitor care îşi vede soţia suferind. Descria toate reacţiile acestei boli, unele respingătoare, cu o bogăţie de detalii... reacţiile lui şi reacţiile ei... A pus-o într-o lumină a degradării şi a decăderii organice fizice care e foarte dureroasă. Filmul s-a făcut după această carte. M-a deziluzionat cartea după cum mă deziluzionează şi faptul că bărbaţii sînt bărbaţi. La un an de zile de la moartea ei, s-a recăsătorit cu cea mai bună prietenă a ei.

Alex. Leo Şerban: *John Bailey a încetat să o iubească?*

Nu, nu a încetat să o iubească, iar cînd s-a recăsătorit mi-a trimis o scrisoare: „acum sîntem trei, ea e întotdeauna între noi doi. Iris nu ne-a părăsit, sîntem un trio conjugal"... mă rog...

Cezar Paul-Bădescu: *În traduceri, cît e din autorul respectiv, cît din Antoaneta Ralian? Am discutat cu unii traducători şi îmi spuneau: „păi... de multe ori sînt mai mult eu..." Există un procent fix sau e variabil?*

Cînd traduc o carte, încerc să mă identific cît mai mult cu autorul, deşi o identificare totală e imposibilă. Îmi impun să văd prin ochii lui, să gîndesc cu gîndurile lui, să simt cu sentimentele lui, să mă transpun în autorul respectiv. Uneori e mai uşor, cînd există afinităţi între mine şi autorul respectiv, altădată – cum e cazul Henry Miller – e o incompabilitate totală, dar încerc să-l înţeleg, să-i prind mecanismul gîndirii şi simţirii.

Radu Cosaşu: *Aţi putea să numiţi o carte pe care nu aţi*

vrut să o traduceţi? Faţă de care aţi simţit un sentiment de repulsie?

Da, dar pînă la urmă am tradus-o. E vorba de Henry Miller.

Radu Cosaşu: *Dar o carte pe care aţi refuzat-o?*

Nu, nu pentru că mi le-am ales, şi am ales ce simţeam că mi se potriveşte. Au fost cărţi care nu mi-au plăcut.

Marius Chivu: *Care a fost cartea pe care aţi tradus-o cel mai greu?*

Salman Rushdie, *Pămîntul de sub tălpile ei,* care e o carte colosală, cu multe paliere. În primul rînd de limbaj. Rushdie e indian care scrie în limba engleză. Şi orice scriitor care nu scrie în limba maternă încearcă în limba nouă să întrebuinţeze cuvintele cele mai rare, cele mai sofisticate, ceea ce un scriitor de limbă maternă nu face. Aşa că are o limbă livrescă, nu în sensul peiorativ, dar nu e limba fluidă, curentă. Acţiunea se petrece ba în India, ba în Anglia şi e plină de filozofie hinduistă, şi rockeri, şi rapperi... un slalom pe care îl face între filozofia budistă şi americanism, şi anglicism... Şi e foarte greu de trecut de la una la alta. Dar am făcut-o şi se pare că am făcut-o foarte bine.

Marius Chivu: *Traducînd mereu din alţii n-aţi avut frustrări, nu aţi dorit să faceţi dvs. însevă literatură? V-aţi mulţumit să staţi în spatele autorilor?*

Multă lume mi-a pus întrebarea asta, inclusiv soţul meu care mă visa scriitoare, aşa cum mă visa mama mea doamnă de salon. Eu am cultul lucrului bine făcut. De tradus, fără falsă modestie, ştiu că traduc bine. Ca să scriu... nu cred că am suflu epic... dacă aş scrie, aş fi un scriitor destul de mediocru şi, în loc să îngroş rîndul scribilor de duzină cu chestii mediocre, prefer rolul de vioara a doua, de joc secund, să fiu un fel de *alter-ego* al scriitorilor, decît să mă pun în prim-plan cu ceva lipsit de valoare. La traduceri mulţi nici nu se uită la numele traducătorilor... A fost o emisiune la TVR 1 moderată de Ioan T. Morar care îi avea ca invitaţi pe Agopian şi pe celebra Mihaela Rădulescu, care s-a dovedit că citeşte... Ioan T. Morar a întrebat-o dacă a citit o carte de Márquez şi dacă ştie cine a tradus-o... la care Rădulescu a zis „pe cine interesează traducătorul?". Or eu, care pînă atunci o apreciam... am avut o reacţie...

Mircea Vasilescu: *În timp ce aţi tradus, aţi avut vreodată sentimentul că un autor este intraductibil? Sau că ar putea fi tradus, dar „cu prietenii"?*

Pentru mine este o provocare. Cu cît e mai greu, cu atît mă stimulează mai mult. Am o mentalitate de rebusist. Îmi place să găsesc cuvîntul care prinde cel mai bine sensul. Sînt foarte rare cazurile autorilor intraductibili. Îmi place să „mă iau la trîntă" cu autorul. Am o mare satisfacţie cînd ajung să-l echivalez în româneşte.

Limba se înnoieşte

Marius Chivu: *Se spune despre traduceri că ele sînt valabile cam 20-25 de ani în raport cu limba care se tot schimbă. Sînteţi de acord?*

Da, limba se se schimbă foarte mult, într-adevăr. Dacă iei o traducere de acum 30 de ani, dai peste un limbaj prăfuit... tocmai din cauza asta se fac foarte multe reeditări ale unor cărţi care au fost, de altfel, foarte bine traduse, dar într-un limbaj vechi. Şi cum în limba română au intrat acum atîtea cuvinte noi, care se cer trecute în traduceri, deşi mă feresc de toate barbarismele astea, mă feresc să spun *trendy* şi *on line,* acolo unde există echivalenţe româneşti e un snobism să foloseşti anglicismele. Totuşi au intrat în limbă *hamburger* şi *cheesburger,* pentru că n-ai cum să le spui altfel. La *hot dog* n-ai să spui „cîine fierbinte".

Radu Cosaşu: *Ce părere aveţi despre limba română, e o limbă capabilă pentru a traduce marile cărţi sau e o limbă săracă? E limba unei mici culturi?*

Pentru un om cult, pentru cel care respectă normele, este o limbă bogată, plină de sinonime, cu mari valenţe poetice. S-a deteriorat însă foarte mult acum, s-a „agramatizat" în ultimul hal, dar pentru cel care face traducere în limba română există o sumedenie de echivalente foarte potrivite. Pentru mine, care traduc din engleză, alta este problema. Engleza este o limbă sintetică, cu foarte multe valenţe, totuşi foarte sintetică. Or, un sufix sau un prefix spune ceva ce eu trebuie să traduc printr-o perifrază... în trei cuvinte româneşti.

De la Dragoş Protopopescu la B.U.G. Mafia

Andrei Pleşu: *Putem ieşi din domeniul traducerilor? Am o întrebare mai mică şi una mai mare. Cea mică: ne-aţi spus că aţi avut doi profesori la care vă gîndiţi cu plăcere: doamna Cartianu şi domnul Dragoş Protopopescu. Ne gîndeam să facem şi la* Dilema veche *un număr despre profesori... figuri care au trecut într-un plan secund, dar care au fost decisive pentru o formaţie de om de litere sau de altceva. Cum era Dragoş Protopopescu?*

L-am avut ca profesor imediat după război pentru că atunci am mers la facultate, cînd el începuse să fie „oaia neagră". Era foarte iritabil şi nervos, se vedea că ceva îl măcina. Ca profesor era colosal, de o largheţe şi de o putere de pătrundere, de o sensibilitate extraordinară. Însă era şi extrem de nervos, spre deosebire de doamna Cartianu, care era de un calm desăvîrşit, era complementară lui Dragoş Protopopescu. Nu fac parte dintre cei care spun „pe vremea mea", dar nu cred să mai existe profesori de talia unui Dragoş Protopopescu. Cunosc mulţi profesori, oameni bine pregătiţi şi cultivaţi, dar fără harul lui profesoral. Se simţea cum îţi transmite, cum îţi dăruia... se dăruia.

Andrei Pleşu: *A doua întrebare este despre experienţa noastră de viaţă şi de comunism asumat. Într-un interviu spuneaţi că părinţii noştri au murit de inimă rea. Din cauza necazurilor produse de sistem. Pe baza experienţelor personale, cum vă sună comisia pentru judecarea comunismului? Vi se pare necesară o asemenea comisie?*

Vai de mine, mi se pare o aberaţie colosală. Este ca atunci cînd este înnorat afară şi cineva vine să îmi demonstreze că o să plouă. Sînt nişte realităţi pe care le-am trăit cu toţii concret, pe care chiar tinerii, care nu le-au trăit, le cunosc, cum să fie nevoie de o comisie care să vină să demonstreze că masa asta e de lemn? Mi se pare o aberaţie şi nu ştiu ce ascunde, pentru că totul la noi ascunde ceva. Îndărătul a tot ce se întîmplă este ceva care trebuie camuflat.

Alex. Leo Şerban: *În ce relaţii sînteţi cu Mircea Mihăieş?*

Singura relaţie cu Mihăieş este că nu ne mai salutăm. N-am avut niciodată discuţii cu el, dar înainte mă saluta, iar acum nu.

Mircea Vasilescu: *Vă uitaţi la televizor?*

Mă interesează tot, toate fenomenele. Mă uit şi la fotbal, nu-mi place, dar mă uit... ascult şi muzică rock, şi rap... eu care am rămas ancorată în Brel şi Juliette Gréco, acum stau să ascult B.U.G. Mafia şi Paraziţii...

Mircea Vasilescu: *Dacă spuneţi că vă interesează tot înseamnă că vă uitaţi şi la ştiri...*

Cu religiozitate, începînd cu Realitatea TV, ştiu toate crainicele şi toate ţicurile şi pe toate dezgolitele.

Marius Chivu: *La cuplul Irinel Columbeanu şi Monica vă uitaţi?*

Asta e ceva ce mă depăşeşte. E mai mult decît obscen... e de-a dreptul scabros...

Alex. Leo Şerban: *Exact... Multă lume crede că obscen, pornografic e Henry Miller, iar toate chestiile astea de pe televizor sînt OK.*

Nimic din ce e miruit de artă, prin atingere cu arta, nu poate fi obscen. Obscene sînt telenovelele... Din curiozitate m-am uitat şi nu înţeleg cum se poate în anul 2006 o televiziune să dea aşa ceva. Se cheamă *reality-show*. Vine fata asta de 18 ani şi-i spune lui Iri „aş vrea să te sărut în ureche, dar cu zgomot". Mai mult de un episod n-am putut vedea. V-am spus că mă interesează totul, dar pentru nimic în lume nu mă pot uita la *Ciao Darwin, Iartă-mă, Iubeşte-mă... la Surprize, surprize* nici atît.

Mircea Vasilescu: *V-am întrebat dacă vă uitaţi la ştiri, pentru că dvs., traducînd şi citind, aţi trăit cumva în alte culturi, într-o lume deschisă. Ştirile noastre, sînt foarte provinciale, majoritatea fiind despre ograda noastră şi eventual la rubrica de ştiri pe scurt cîte ceva din Germania şi Franţa. Cum priviţi asta?*

Mă oripilează, în primul rînd, ştirile de „importanţă" naţională în care cineva a violat o bătrînă. Este o degradare efectivă a noţiunii de stil, de jurnal. Sînt şi unele comentarii total deplasate. Craincii trebuie să informeze, să spună corect, obiectiv şi nici măcar prin zîmbet să nu-şi exprime partizanatul. Ştirile sînt într-adevăr provinciale, ceva mai bune la Realitatea TV, mai ales cînd intervin Hurezeanu, Turcescu... sînt deasupra cu cel puţin un nivel.

Alex. Leo Şerban: *Nu înţeleg de ce există o anumită vîrstă printre crainici, 35-40 de ani...*

Uiţi că ştiristelor trebuie să li se vadă şanţul dintre sîni?

Traducerea nu prea rentează

Marius Chivu: *Rentează să traduci în România? Simţiţi că editurile vă apreciază munca?*

Eu sînt extrem de solicitată, am ajuns să nu mai pot face faţă pentru că nu mai am puterea de muncă pe care am avut-o dar sînt apreciată... Cum se poate manifesta aprecierea? Mi se dă cu 25 de cenţi mai mult pe pagină.

Andrei Pleşu: *Deci traducerea e plătită prost...*

Mizerabil.

Cristian Ghinea: *Traduceţi direct la calculator?*

Acum o să mă ruşinez... E singurul meu aspect cu totul retrograd. Am calculator, dar nu pot să traduc direct la calculator. Am o nevoie „senzuală" de contactul cu pagina pe care scriu. Cu scrisul meu urît, dar care îmi e familiar. Acolo mă regăsesc. Pe pagina aceea sînt eu şi cu mine. Cînd văd ecranul de la calculator sau chiar pagina tipărită, nu mai sînt eu, nu mă regăsesc. Am nevoie să şterg eu, să scriu pe deasupra, să intervin pe margine.

Andrei Pleşu: *Nicolae Manolescu spunea că aţi dat drumul la limbajul „riscat". Din cei cărora le-aţi dat drumul, care simţiţi că au o substanţă?*

Agopian. Şi toţi tinerii... nu ştiu, eu sînt puţin confuză cu toate „băgău"-rile astea... nu ştiu cît va rămîne din ei... cîtă este literatura adevărată şi cîtă ostentaţie.

Alex. Leo Şerban: *Trebuia trecut prin faza aceasta?*

Da, trebuia trecut după toate inhibiţiile din anii de comunism era strict obligatoriu. Nu ştiu cît e imitaţia literaturii occidentale, unde nu există trei cuvinte fără un *fuck you* sau un *shit,* nu ştiu cît e imitaţie servilă sau sinceritate reală.

Elogii antume

Iaromira Popovici: *Sînt traducători buni în generaţia viitoare?*

Da, sînt. Unii chiar de mare clasă. Irina Mavrodrin, nu mai vorbesc de Mircea Ivănescu. După generaţia lor sînt foarte mulţi traducători mediocri care au impresia că, dacă ştiu puţină engleză (şi cine nu ştie azi puţină engleză?), pot să şi traducă. Or ca să fii un bun traducător ai nevoie de har.

Alex. Leo Şerban: *Dar mai citiţi cartea tradusă după ce apare?*

Nu, mi-e străină, sînt total detaşată. După ce apare, o bag în bibliotecă. Şi cînd văd şirurile de traduceri pe care le am în bibliotecă, mă gîndesc cît timp stă întemniţat acolo... Sînt conserve de timp, de tinereţea mea, de viaţa mea.

Alex. Leo Şerban: *Dar nu vă pare rău...*

Nu, pentru că e vorba de pasiunea mea. Traducerea e o formă de evadare, un panaceu. Eu cînd mă aşez să traduc, uit că mă doare capul sau că trebuie să fac analize, uit de totul şi devin personajele respective. Iar cînd termin o traducere, mă despart cu greu de ele, sînt ca nişte prieteni ai mei de care cu greu mă despart şi intru cu greu la alţi prieteni.

Alex. Leo Şerban: *Ştiţi, la întîlnirea cu dvs., ne-am reunit cu toţii.*

Ce mi se pare curios... Acum 20 de ani, cînd eram foarte prolifică, nimeni nu mi-a luat vreodată un interviu. Acum am căpătat – cred – aura senectuţii prin care am devenit interesantă. Sau poate – îmi spun uneori – oamenii se gîndesc să profite de mine cît mai sînt în viaţă. Uneori, cînd văd un interviu care începe cu nu ştiu cîte elogii, mi se pare un fel de necrolog anticipat.

Antoaneta Ralian s-a născut pe 24 mai 1924.

A absolvit Facultatea de litere şi filozofie, secţia engleză, franceză, italiană, în 1948.

Membră a Uniunii Scriitorilor din 1964, a tradus peste 100 de cărţi şi piese de teatru, de Daniel Defoe, Charles Dickens, George Meredith, John Galsworthy, D.H. Lawrence, Lawrence Durrell, Henry Miller, Iris Murdoch, Truman Capote, Salman Rushdie, Saul Bellow, Bernard Malamud, Virginia Woolf, Jerome Salinger, Russell Banks şi Edward Albee, Tennessee Williams, David Hare, McNeil.

A primit trei premii ale Uniunii Scriitorilor (pentru întreaga activitate în 2001), patru premii ale Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti şi o Diplomă de merit a Departamentului de Stat, prin Ambasada SUA de la Bucureşti, „Pentru remarcabila activitate de promovare a literaturii americane în România".

Andrei CIURCANU

Copşa Mică, colonia care se hrăneşte din plumb

Cunoscută în lume drept una din cele mai poluate localităţi din Europa, Copşa Mică nu se sfieşte să-şi recunoască problemele. Aici oamenii iubesc şi urăsc noxele emanate de Sometra. E un cerc vicios care, pe de o parte, le ciungeşte vieţile locuitorilor, dar care, pe de altă parte, le oferă şansa unei mese calde la sfîrşitul unei zile. Fişele medicale se umplu de cazuri de retard, saturnism, boli respiratorii. Oamenii îmbătrînesc prematur, vorbesc pe ascuns de cei care au leşinat în urma expunerii la plumb, de animalele moarte din cauza poluării. În Copşa Mică s-a mai înfiinţat o fabrică unde se topeşte plumb. Locuitorii sînt bucuroşi că li se oferă locuri de muncă. Aici teama de foame este mult mai mare decît cea de moarte.

© A. Ciurcanu

Turnul

Apa se strecoară vicleneşte printre crăpăturile de carton ale acoperişului şi se loveşte înfundat de burta unei scrumiere verzi, jegoasă de la atîtea ţigări strivite. În faţă, piaţa e pustie şi tarabele de metal duc de 50 de ani dorul negustorilor şi al parfumului legumelor şi fructelor cultivate aici. În barul mucegăit din Copşa Mică e mereu seară în fum înecăcios. E mereu umbră şi oameni negri la faţă veniţi parcă din străfundurile pămîntului la o gură de aer curat şi de soare.

„Aici la Copşa Mică s-a făcut dintotdeauna prelucrare de metale şi negru de fum. Aşa a vrut Ceauşescu. A dat de muncă la oameni şi oamenii au fost bucuroşi.“ Vreţi o ţigară? „Nu că am.“ Scrumiera e plină-ochi de apă şi omul nu are unde arunca tutunul mocnit. „Futu-i mama ei de ploaie că mănîncă tot, cu sulfu' ei.“ E acidă nu? „Da, e acidă. Da' mata de ce pui atîtea întrebări?“ Picurii de apă se mută pe firele negre-tăciune ale bărbatului şi se preling pe bretonul subţire, rar, pînă ajung pe nasul ascuţit şi apoi prin faţa dinţilor galbeni ca un cocean de porumb în pîrg, toamna. Bărbatul scuipă apa de pe buze ca pe otravă. „N-ai fi cumva vreun ziarist?“ şi mă pipăie pe la piept să nu îl înregistrez. „Nu e bine să stai de vorbă cu străinii despre sulf.“ Ochii roşii, parcă injectaţi cu mercur pentru termometre, se holbează la mine, după care strîng uşor în pupile un bărbat din spatele meu. „Ăla cu vestă portocalie e şeful de tură.“

Geamurile slinoase ale barului, brăzdate de vinişoare portocalii şi vineţi de la un afiş lipit şi topit pe dinafară de apă, deformează şi schimonosesc lumea de dincolo şi strîmbă de la încheieturi podul negru ce duce înspre platforma metalurgică Sometra şi mai odinioară înspre Carbosin. „Se spune despre Copşa Mică că ar fi cea mai poluată zonă din Europa.“ Se mai goleşte un pahar de bere. „Tu îţi dai seama, nu din România, ci din Europa. Păi asta e extrordinar, domnule.“ „Şi e adevărat?“ „Minciuni. Păi dacă ar fi aşa, ce crezi că am fi toţi sănătoşi? Uite, eu am 35 de ani şi de 15 lucrez la Sometra şi nu am nici pe dracu'“. Pe uşă intră un bărbat în cîrje. Un altul îl înjură de mamă prin gaura rămasă de la căderea incisivilor. Trei muncitori în pufoaice roase zac la altă masă. Unul scund cu baston se tîrîie şi mă întreabă cît e ceasul. „Două jumătate.“ „Mai am juma' de oră de pauză. Vasile, mai e timp de un pahar.“ Bastonul alunecă, bărbatul aproape cade, înjură de sfinţi. Un nod în gît mă chinuie de cînd am ajuns aici.

„Aţi văzut turnul ăla mare? Trebuia să fie de 280 de metri, dar nu au făcut baza bine şi le-a fost teamă să nu se prăbuşească. Pe acolo ies acidul sulfuric şi plumbul. L-au făcut aşa de înalt ca să nu cadă în oraş, dar el tot aici vine şi în oraşele vecine. Îl vezi de oriunde ai veni. Tot timpul fumegă. Tot timpul.“ Se opreşte. Şeful de tură ne dă tîrcoale. „Cui îi mai spui prostii, Florine?!“ Florin tace mîlc şi apoi rînjeşte. „Îi spuneam domnului ce treabă bună se face aici la noi în Copşa Mică şi că atîta timp cît fumegă turnul noi avem de muncă“ şi toţi bărbaţii se scutură de rîs puternic. Un alt bărbat cu cîrje îşi trage picioarele după el în crîşmă. Afară plouă şi miroase a mucegai. Acelaşi nod în gît mă chinuie.

Sometra mai adună în prezent 1.095 de salariaţi din cei 2.500 de odinioară. Fabrica are un lanţ tehnologic care nu mai este complet. Gazele sulfuroase, care ies de la aglomerarea minereurilor, trebuie colectate şi prelucrate într-o fabrică de acid sulfuric care practic nu există. Cînd au venit investitorii greci, fabrica era într-o stare jalnică. Ceauşescu nu a mai vrut să investească bani în retehnologizare şi a lăsat-o a nimănui. Gazele, în loc să fie colectate în fabrica de acid sulfuric, sînt conduse prin furnal în aer şi acolo se amestecă şi se formează o ploaie acidă. O ploaie care ucide tot. Plumbul a pătruns în pămînt atît de adînc încît oamenii trebuie să decoperteze terenurile pe o adîncime de 2 metri ca să considere că pot face agricultură curată. Oricum locuitorii nu au voie să consume legume şi mai ales să le comercializeze. Dar o fac. Autorităţile ştiu asta şi nu pot lua nici o măsură. În Copşa Mică piaţa numără 20 de tarabe. Mai mereu pustii. Şi nici nu sînt şanse să se umple de negustori. Dacă Sometra s-ar închide azi, toată poluarea şi plumbul ar dispărea peste 60 de ani. Cel puţin asta spun oamenii.

Păcăleala

Printre picăturile de ploaie acidă, pe trotuare pătate de negru, unii mai aruncă vorbe cu perdea cum că acei muncitori, care sînt prea bolnavi şi suferă de saturnism (expunere mare la plumb, *n.r.),* trimit la policlinică urina copiilor. „Fac aşa ca să le iasă analizele bune şi să se poată întoarce la muncă, că nu au de unde să cîştige alţi bani.“ Aici fiecare e pentru el. Sănătatea se vinde scump. Mesele nu mai sînt de mult îmbelşugate şi, dacă au ce să aştearnă, oamenii le mulţumesc investitorilor greci, care au preluat Sometra, şi apoi lui Dumnezeu. De curînd în Copşa Mică s-a mai ridicat o fabrică, Prombat. Fostul director al Sometrei a pus în 2000 bazele unei firme care topeşte elementii de la acumulatoare, tot pe bază de plumb. Unii au spus că e o investiţie foarte bună, că e un proiect austriac, că s-au băgat foarte mulţi bani pentru asigurarea sănătăţii şi că s-au făcut locuri de muncă. Alţii şuşotesc că astă-primăvară au fost cîţiva inşi care au căzut laţi acolo din cauză că hala e etanşă şi nu are aerisirea foarte bună. „Dar e bine că e loc de muncă.“

Paul Drăghici – consilier local

– Nu vă infioară gîndul că specialiştii au declarat că media de vîrstă în Copşa Mică e mai scăzută cu 10 ani decît media pe România?

– Uf, ce să zic! Ştiţi cum e vorba aia: mai degrabă cinci ani ca un vultur decît 50 ca o cioară.

Oamenii şi poluarea

Tanti **Paraschiva** aşteaptă în faţa cabinetului ca să-şi primească porţia lunară de injecţii. Doar aşa îşi mai poate duce zilele. O dor toate oasele. Şi-a înmormîntat bărbatul acum zece ani. Avea 63 de ani cînd s-a dus şi cică era tînăr. „La vîrsta lui, un om sănătos încă mai duce un munte în spinare.“ Îl duce numai dacă nu a lucrat douăzeci de ani la Carbosin. „Avea paralizie unchieşu' şi a murit, da' greu de tot. S-a chinuit săracu'.“ Douăzeci de ani a înghiţit unchieşu' negru de fum şi noxele scăpate de la instalaţiile Sometrei. Parascheva are un singur dinte sus şi doi jos, cu care sparge coaja tare de pîine. „Gornul cela mare topeşte tot în jur. Tot. De la Blaj pînă la Dumbrăvenie, poluare. A zis la radio.“ Din cînd în cînd, îşi îndeasă ochii în plasa de rafie şi rupe cîte o bucăţică dintr-o franzelă scăpată prea mult în cuptor. „Moare lumea de foame aici.“ Îşi molfăie obrajii şi scuipă firimituri de pîine, pe care apoi le strînge hrăpăreaţă de pe buzele uscate. „Nu mai e ce-a fost odată. S-a dus şi blestematul ăla de negru de fum şi odată cu el şi locurile de muncă. E sărăcie şi foame mare pe aici. Parcă era mai bine înainte.“

Odinioară, ziarele scriau că medicii fug de poluarea din Copşa Mică şi că anul trecut erau trei medici de familie la 5.000 de locuitori. Casa Naţională de Sănătate nu mai îndrăzneşte să îi roage pe medici să ocupe locurile de aici şi nici nu mai scoate posturi la concurs.

„E normal să nu vrea lumea să stea în Copşa Mică. Dar ştiţi, e o problemă de percepţie aici. Lumea nu fuge de poluare, ea fuge de oameni.“ De 18 ani medicul **Octavia Penescu** ştie toate păsurile celor de la Copşa Mică. Crede că bolile sînt cauzate mai ales de nevoi. Oamenii nu au bani să-şi cumpere alimentele necesare ca să aibă un meniu sănătos. „Un copil născut din părinţi bolnavi, care au trăit aici şi au lucrat în combinatele de aici, e normal să nu fie sănătos şi rezistent“. În fişele medicale întocmite sînt nenumărate cazuri de copii cu retard, cu tulburări psihice şi de comportament, boli gastrice, anemie. Pentru adulţi, lista e mult mai mare: hipertensiune arterială, intoxicaţii cronice cu plumb şi cele mai periculoase boli profesionale. Asistenta e de aceeaşi părere cu doamna doctor. În spatele ei, geamul strîmbă turnul de emisie ce pufăie nervos aburi în nori. „Ar fi mult mai trist dacă s-ar închide Sometra. Ar fi un dezastru. Toată lumea ar trebui să plece.“

E curios şi straniu cum oamenii îşi ascund temerile în spatele unor credinţe clădite pe nori de praf negru amestecat cu sulf şi plumb. Totul trage în jos în oraşul acesta. Cu fiecare pas în inima localităţii o greutate mă apasă pe umeri: sărăcie, oameni îmbătrîniţi prematur, şi o alta mi se strecoară pe nări şi o simt cum parcă începe să-mi roadă cuminte în plămîni, să alunece prin sînge şi să-mi bombardeze măruntaiele.

Anii trecuţi o turmă întreagă de oi, miei şi 20 de cai au murit pentru că au păscut în zone extrem de poluate. În faţa unei sticle de bere şi a unei sincerităţi debordante, oamenii spun că mai degrabă mor de plumb decît să moară de foame. Nodul în gît încă mă chinuie.

Exodul către nicăieri

„Oamenii nu-şi dau seama că au 4-5 clase şi nu ştiu despre impactul acestor noxe. Sînt ciungi, şchiopi, cu mîinile anchilozate din cauza poluării, dar ei se mulţumesc că primesc bani. Nu le-a spus că e periculos, nu le-a spus nimic. Se ducea unul care e vai de capul lui, îl dor picioarele din cauza plumbului şi toate afecţiunile care sînt şi medicul îi dă să-i treacă. Ce să-i treacă, băi nene? El omul nici măcar nu ştie ce are. Nu ştie, domnule, credeţi-mă.“ **Maria Băcilă** se luptă cu sistemul de mulţi ani. De pe canapeaua de lemn bine lăcuit recunoaşte că nu doreşte închiderea totală a Sometrei, ci doar una parţială, în care să se realizeze modernizarea instalaţiilor care nu ar mai permite depăşirea maximă a noxelor permise. „ O zi în minus pentru viaţa unui om este o crimă, domnule! O crimă!“ Din 1990, de cînd s-a înscris în mişcarea ecologistă, face memorii şi scrisori către instituţiile abilitate. A adunat pînă în prezent un dosar de 130 de pagini pe care l-a depus la Curtea drepturilor omului de la Strasbourg.

A ajuns şi la Ministerul Mediului. Ministrul de atunci, Petru Lificiu, nu era de găsit. Pe holuri l-a văzut pe Ioan Jelev (secretar de stat în Ministerul Mediului şi Gospodăririi Apelor în perioada 2000-2005, *n.r.),* „I-am zis «domnule, nu se mai poate trăi acolo. Nu mai putem. Au murit cai şi miei.» Şi el a răspuns «Da, doamnă, aveţi dreptate, de ce nu vă mutaţi din Copşa?». Cînd a fost într-o audienţă, vechiul prefect, Lup, a luat-o în rîs: „Ştiţi ce mi-a zis? Cică «Eu, cît am fost mic, am mîncat morcov de acolo şi nu am păţit nimica.»“

Soluţia nu e de găsit sau cel puţin din casa Mariei Băcilă şi din jurnalul pe care îl ţine cu atîta sfinţenie nu se întrevede. Ieri a mai scris cîteva însemnări în el. Au dat drumul iar la gaze seara. A simţit gustul dulce de plumb cînd ducea găinile la culcare.

„O să se termine cu totul şi o să închidă într-un final poluarea, în momentul în care nu o să mai moară doar cai şi miei, ci şi oameni. Atunci cînd or să moară oameni. Atunci Sometra o să fie închisă pentru modernizări.“

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

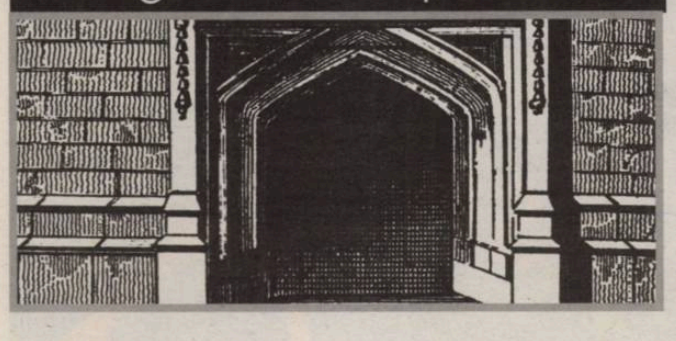

Fără punct şi fără capăt

Pentru unii seamănă a blestem. Alţii o compară cu o maladie, dar sînt şi voci care pretind că e vorba de o anume predispoziţie la nevolnicie sau de o moştenire genetică nefastă. Într-un cuvînt, ocolind vorbele mari, i se poate spune, la fel de bine, neputinţă. Neputinţa de a pune punct, de a rezolva, pe termen mediu sau lung, o serie de probleme, neputinţa de a începe un lucru şi de a-l duce la bun sfîrşit. De fapt, aici e toată mirarea: cum se face că nu sîntem în stare să închidem cercul, să tragem linie, să sfîrşim capitole?!

Privatizarea, reparaţiile la autostrada Bucureşti-Piteşti, sterilizarea sau eutanasierea cîinilor fără stăpîn, consolidarea imobilelor cu bulină roşie, restituirea proprietăţilor, schimbarea sistemului electoral, revizuirea Constituţiei, modificarea Codului fiscal, Autostrada Transilvania, Catedrala Mîntuirii Neamului, Biblioteca Naţională şi Casa Radio, problema copiilor abandonaţi, dementa achitării amenzilor de circulaţie, deconspirarea Securităţii ca poliţie politică, depolitizarea Televiziunii şi Radioului publice, chiulul şi salariile parlamentarilor...

Lista e, desigur, mult mai lungă. Sau, mai bine zis, mult prea lungă. Despre toate cele pomenite mai sus şi despre toate celelalte care n-au mai încăput aici, se vorbeşte periodic, dar cu maximă intensitate, în România. Totul în funcţie de cîteva variabile: anotimp, perioadă pre sau post-electorală, fenomene meteorologice ori accidente. Se schimbă contextul, se schimbă, evident, şi atenţia. Dacă e iarnă, aşadar, vorbim, din nou, de străzi nenorocite şi drumuri blocate. Dacă e caniculă, apare, automat, subiectul plajelor sau al angajatorilor care nu respectă drepturile salariaţilor. Cînd doarme Păunescu, ne apucă, din nou, revolta faţă de aleşii neamului, iar cînd strigă Ticu, ne aducem aminte de securişti. După scurte perioade de agitaţie colectivă apare un alt subiect, mai important. Aviara, de pildă. Altă isterie, alte planuri pe hîrtie. După aviară vine raportul de ţară. Şi apoi, o altă aviară. Departe de mine dorinţa de a fi catalogat drept cobe, dar mai că aş îndrăzni să pariez că, în foarte scurt timp, ne vom plictisi să discutăm de boala găinilor şi ne vom întoarce, de ce nu, la o nouă, lungă şi stearpă discuţie despre sistemul sanitar, ca în vremurile de început ale herniei prezidenţiale.

Şi cu asta, ce-am făcut? Nimic. Vorbim, ne revoltăm, strigăm, promitem, cerem şi, apoi, brusc, uităm. Ne luăm cu altele. Ce se mai aude, *par exemple,* de campania furibundă declanşată de monsieur Bodu împotriva evazioniştilor fiscali? Dar despre Bodu însuşi, cine ce mai ştie?! Unde ne sînt planurile măreţe legate de modernizarea învăţămîntului românesc? Dar măririle de salarii ale profesorilor? Ce s-a ales de „Cornul şi laptele“?

Nu ne e în fire să punem punct. Ori nu începem, ori începem, dar nu terminăm. Ne sînt proprii vorba multă şi planurile pe hîrtie. Vorbim despre final înainte de a aşeza prima cărămidă. Nu ne plac termenele de predare, dar sîntem îndrăgostiţi, realmente, de idei şi planuri. Aproape orice român are în minte o cale teoretică de a salva lumea sau, măcar, ţara. Ştie ce-ar trebui făcut şi i se pare de ajuns. De făcut, fac însă prea puţini.

România e o ţară a proiectelor şi a planurilor măreţe. Testăm asta, zi de zi, acasă, la serviciu sau, din patru în patru ani, în campaniile electorale. Cînd vine însă vorba să tragem linie şi să numărăm ce-am reuşit să ducem la bun sfîrşit, ne ia durerea de cap ca după o noapte de beţie cu licori amestecate.

DILEMATECA

Dilemateca nr. 1, mai 2006

ÎN DIALOGURILE NOASTRE DE SUPRAFAŢĂ CU UNUL CARE SE CHEAMĂ „ETERN“, JOSUL MINUNAT LUCREAZĂ ÎN MODURI MISTERIOASE

● În dialogurile noastre abundente, cu un vast orizont, i-am înfăţişat unuia dintre cei mai destoinici şoferi ai Capitalei formula winstonchurchilliană a succesului: „De la un eşec la altul, să-ţi păstrezi entuziasmul“. Prompt, mi-a adaptat-o la Dîmboviţa: „De la un eşec la altul, să-ţi păstrezi nesimţirea“. (**R. C.**)

● O reclamă la un ziar gratuit care se distribuie în staţiile de metrou sau în cele de suprafaţă ne spune că „Între Piaţa Unirii şi Piaţa Universităţii: Rusia e în pană de vodcă; siliconul dă reacţii adverse; filmul bate viaţa“. Rusia e departe, filmul e pe ecran – dar ce ne facem cu siliconul? Trebuie oare ca fericitele posesoare să evite această rută? (**C. P-B.**)

● Un prieten, regizor, călător neobosit, îmi spune că la Bistriţa un magazin non-stop se numeşte „Una-ntr-una“, iar la Botoşani e unul care se cheamă „Etern“. Nu degeaba veşnicia s-a născut... în provincie. (**S. S.**)

● „Un porumbel mort a fost găsit în zona Gorjului“, scrie în josul ecranului şi se dă legătura reporterului de la faţa locului. Acesta intră spunînd că „situaţia este sub control“. Mă gîndesc că această propoziţie a devenit şi ea o vorbă goală, spusă aşa, ca introducere sau ca umplutură, cînd nu ai nimic de transmis. Altfel ce putea să nu fie sub control? Mulţimea furioasă ar fi putut linşa porumbelul mort? (**C. G.**)

● „Morţii nu sînt niciodată morţi“ este una din replicile memorabile ale acestui minunat *Volver* – cel mai emoţionant film de la Cannes. Dacă juraţii votează cu inima şi cu mintea, Palme d'Or-ul n-ar trebui să-l ocolească – încă o dată – pe Almodovar! Şi poate nici premiul de interpretare, pe Penelope Cruz – mai frumoasă ca niciodată... Dar parcă poţi şti cum lucrează cinefilia?! (**a. l. ş.**)

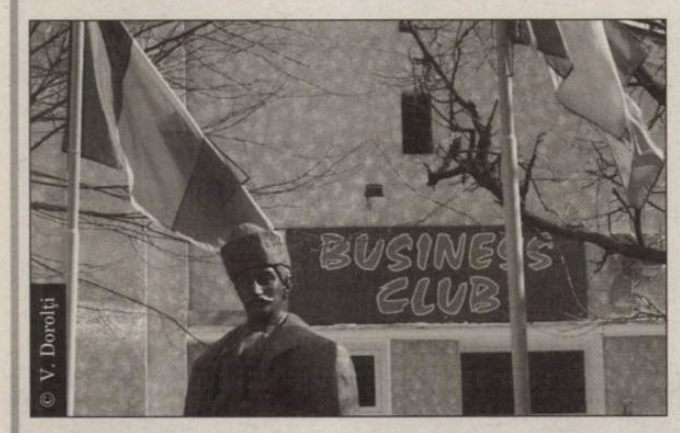

© V. Dorolţi

Cu ochii-n 3,14

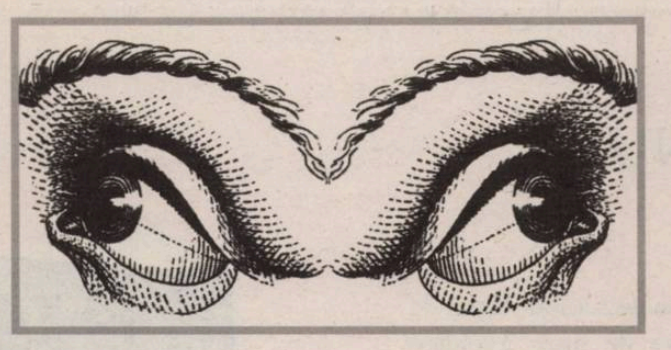

● Closetele din Palatul Festivalului de la Cannes sînt – probabil – singurele din lume în care poţi face pipi şi kk pe muzica din *E.T.* (cazul meu)... Un coleg a avut parte de muzica din *Naşul*... Prespun că, dacă eşti constipat, ai parte de un curs scurt de *soundtrack*-uri din filme! Cinefilia lucrează în moduri misterioase. (**a. l. ş.**)

TOTUL ÎNCEPE DIN MERS, CU MELODII IMOBILE ÎN AGLOMERAŢIE ŞI, FIREŞTE, CU MULT SICTIR ISTORIC

● O prietenă din Drumul Taberei, exasperată de evoluţia vieţii politice din România, de ce televede şi tot ce teleaude, atinge acuta frazelor ei: „E un circ pe care nici nu ştiu cum să-l numesc“... Am liniştit-o scurt: „Dacă totul trebuie să poarte un nume, spune-i «Eminescu»“. Nu, nu mi-a închis telefonul. (**R. C.**)

● În preajma alegerilor, dentiştii supăraţi din Republica Cehă au invitat un reprezentant al partidului de guvernămînt, pe dl Rath, să participe la o adunare unde urma să-şi prezinte revendicările. Moderator: dl Macek, fost viceprim-ministru, consilier prezidenţial, de profesie dentist. Înainte de a începe discuţiile, dl Macek s-a dus şi l-a lovit puternic în ceafă pe dl Rath. Bătut în cap, acesta a vrut întîi să plece, pe urmă s-a întors şi i-a spus agresorului că e un laş. Spectatorii s-au repezit să intervină în ceea ce ar fi putut deveni o bătaie de cartier. Macek a explicat că l-a lovit pentru că l-au înfuriat comentariile făcute de Rath la adresa soţiei lui. Dentist fiind, a avut grijă să nu-i dea peste gură. (**M. B.**)

● Am văzut „din mers“, trecînd pe lîngă cineva care citea *Libertatea*, un titlu de pe ultima pagină a ziarului: „250 de orgasme pe zi“. Nu ştiu despre ce era vorba în articol, dar titlul m-a pus în dilemă: n-ar deveni totuşi cam monoton? (**M. V.**)

● În timp ce primarii Bucureştiului umblau după grauri şi porumbei răciţi, SRI-ul a găsit adevăraţii vinovaţi de răspîndirea gripei aviare – curcanii din Ungaria. Bănuiam noi. (**A. M.**)

● Dintre toate inepţiile retorice şi pline de oftică patriotică, pe care le-am auzit din partea comentatoarei TVR a concursului Eurovision (de genul „De ce, Doamne iartă-mă, olandezii au votat pentru Turcia şi nu pentru România?“), cea mai tare a fost cea de la final, dublată de incapacitatea vădită a starletei de a accepta că totuşi al nostru Trăistariu chiar n-a fost să fie: „Cu atîtea melodii frumoase, cine ar fi crezut că tocmai un hard-rock va cîştiga?“. Dragă Andreea, cu atîţia oameni inteligenţi în jur, cine ar fi crezut că... taman tu vei prezenta Eurovision-ul? (**S. G.**)

● Într-un anunţ din ziarul *Ziua* de luni, 22 mai 2006, am dat peste lista bunurilor mobile şi imobile proprietate a SC AGROMEC BROŞTENI SA care se vor vinde prin licitaţie publică la data de 2 iunie 2006, în localitatea Strehaia. Iar din poziţia 17 a acestei liste mi-a surîs unul dintre aceste bunuri: „tăvălug agresiv“. (**D. S.**)

● Conform experimentelor *brainiac*-ilor de pe Discovery, graşii sînt mai avantajaţi decît slabii în caz de frig, vînt, cutremur şi naufragiu, iar lunganii se descurcă mai bine decît piticii în aglomeraţie. Aşa, ca să ştiţi! (**M. C.**)

● Nu mă pot opri din admiraţie pentru delegaţia Finlandei care – cu tupeu, umor şi, firește, mult sictir – a trimis la Eurovision nişte rockeri pseudo-sataniști costumaţi în armuri de moluşte klingoniene, stil horror precambrian; dar, mai ales, salut acest festival leşinat (în afară de ABBA mai ştiţi vreun cîştigător care să fi făcut carieră?) care, iată, premiindu-i pe aceşti Lordi cu o minunată inconştienţă, devine – în sfîrşit – memorabil şi interesant. (**M. C.**)

● Explozia, în Italia, a scandalului legat de aranjamentele făcute de Luciano Moggi (fost director executiv al clubului Juventus Torino) i-a condus pe ziariştii italieni la ipoteza că, de fapt, şmenurile în Campionatul Italiei au început, serios, prin anii '70. Hop-pa! Şi cum rămîne atunci cu miile de pronosportişti români care, săptămînal, şi-au pus banii şi mîndria-n joc, pariind – iată! – pe un cal mort? Mi se pare o ofensă atît de gravă adusă *fair-play*-ului şi chioşcurilor *Loto Prono* încît am putea-o numi istorică! (**A. C.**)

2%
dintre**români**
înțeleg
arta

Foto: Danaida de Constantin Brâncuși, sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaștere

radiofrance**internationale** rfi romania | **ne cunoaștem?**

București **93.5**fm Iași **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chișinău **107.3**fm

Bookfest
salonul cărții București
13 - 18 iunie 2006
Romexpo
halele 15 - 13

Cotidianul. tabu Le Monde diplomatique
România literară HD RADIO GUERRILLA 94.8 FM
24-FUN DIN ROMÂNIA I&P INVESTIȚII ȘI PROFIT ELIBERADIO
DILEMA VECHE

HUMANITAS
bunul gust al libertății

TRAIAN UNGUREANU

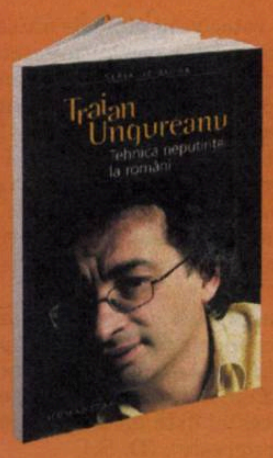

Tehnica neputinței la români

Realitatea politică românească a fost dictată de trei momente succesive de mare încordare populară. Eseurile lui Traian Ungureanu pleacă de la această idee și descriu cele trei trepte care au condus la fixarea momentului politic pe care îl locuim astăzi: violența de la începutul anilor 1990, consolidarea oligarhiei la sfârșitul aceluiași deceniu și apariția populismului, odată cu victoria lui Traian Băsescu la alegerile din 2004.

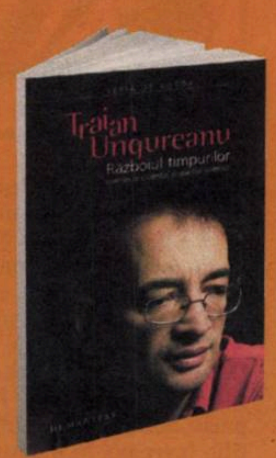

Războiul timpurilor
Declin occidental și asediu islamic

Război împotriva terorismului, Ciocnire a civilizațiilor, Jihad global... Cartea lui Traian Ungureanu este o încercare sistematică, prima sub semnătura unui autor român, de analiză a unui conflict politico-militar și a rădăcinilor sale spirituale. Ea prezintă eroi și victime, grozăvii și acte de generozitate supremă, într-o istorie a violenței terminale care opune valorile și voințele a două lumi în conflict: Occidentul și Islamul.

Lansare în cadrul târgului de carte Bookfest, duminică 18 iunie, ora 13.00

GABRIEL LIICEANU
Despre minciună

„Faptul că limba, încăpută pe mâna utilizatorului uman, poate să spună nu doar ceea ce este, ci și ceea ce nu este, deci faptul că un cuvânt poate să spună nu numai adevărul, ci și să mintă explică de ce povestea omului este, în esența ei, o înlănțuire de dezastre. « Poporul român, spune Cioran într-o scrisoare către fratele său, nu e la nivelul limbii pe care o vorbește. » Dar omul însuși ca specie nu e la nivelul limbii de care se folosește. Întreaga istorie a acestei specii este expresia unei fraude lingvistice."

Gabriel Liiceanu

Lansare în cadrul târgului de carte Bookfest, vineri 16 iunie, ora 15.00

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 123 ● 2-8 iunie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„O idee bună“
pagina **3**

Alex. Leo Şerban
„Cannes 59: palmares cu ochelari de soare“
pagina **8**

Simona Sora
despre *Cinema la mine-acasă* de Robert Şerban
pagina **15**

Scena proiectelor culturale

5 948467 000018 22

„Geniul se află în toate naţiile şi în tot pământul; are trebuinţă numai de slobozenie, ocrotire şi prilejuri, ca să se arate.“

MIHAIL KOGĂLNICEANU – „SCRIERI LITERARE, ISTORICE ŞI POLITICE“

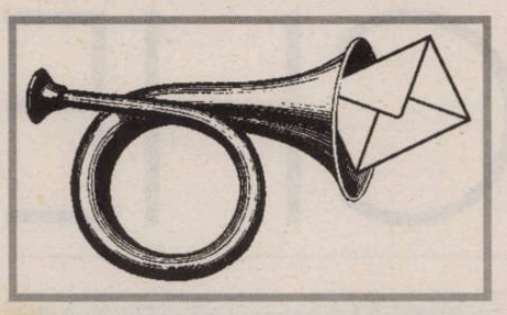

Nr. 118: *„Învăţământul românesc“*

„În viitor va fi crunt la şcoală!“

...Bodyguard-ul dă afară o clasă întreagă de la cursul primar, să-şi aştepte învăţătorul în curte, pentru că nici el nu suportă gălăgia. Se ascunde aproape întotdeauna după o pereche de ochelari mari. Nu răspunde niciodată la bună ziua. Îi atenţionează pe profesorii care întîrzie, cu reproş, că „s-a sunat de cinci minute“. Tot ce intră în şcoală pe lîngă el trece: elevi, părinţi, profesori. Primii se bulucesc întotdeauna. Ceilalţi se strecoară, îmbrînciţi, pe lîngă elevii care unii intră, alţii ies. Cîţiva părinţi aşteaptă în hol să iasă cei de la cursul primar şi clevetesc. Bodyguard-ul devine pe zi ce trece mai melancolic. Printre părinţi sînt şi b*aby-sitter*-ii şi menajerele celor avuţi. Toată lumea intră şi iese pe la intrarea din dos. Intrarea principală e încuiată şi nepracticabilă, cu excepţia zilelor cînd vine vreo inspecţie. Există un ordin care limitează accesul doar la o intrare, precum albinele la urdiniş. Pe străduţa din faţa şcolii, cu sens unic, fac manevre în ambele sensuri maşini făţoase, cu şofer sau mame casnice la volan. Multe mame sînt în acest oraş „vaporence“ şi sînt odihnite. Alţii sînt chemaţi să le ocupe şi să le distreze copii timp de mai multe ore pe zi.

Cataloagele sînt pline de absenţe, iniţial nemotivate. Diriginţii dau dovadă de maximă clemenţă cînd e vorba de scăderea notei la purtare. În consiliu se discută din ce în ce mai rar scăderea notei la purtare sub 7. Aproape niciodată. Ai zice că e o şcoală cu copii-model. Nu există corigenţi, nu există repetenţi. O nouă lege nescrisă continuă directivele altui regim, cînd de asemenea nu era voie să existe corigenţi şi repetenţi pentru că învăţămîntul trebuia să fie „de calitate“ într-o societate „model“.

Profesorul stă în faţa clasei total neînarmat, cu mîinile goale, ca să zic aşa. Ştiinţa lui de carte nu mai reprezintă o armă şi nu mai fascinează pe nimeni. Dacă nu ştie să facă glume în timpul orei, să-i distreze pe elevi şi să-i facă să rîdă, n-are succes şi nu e iubit. Dacă e tînăr, elevii i se suie în cap. Dacă e în vîrstă, acest lucru e perceput negativ. Dacă e cumva bolnav, dacă nu mai are voce – cine îşi mai permite să stea în concediu medical? –, dacă e absent cu gîndul şi nu mai are forţa să-şi hipnotizeze elevii din priviri, pentru că doar din ochi îi mai poate struni, atunci elevii îl simt imediat, atunci devine vulnerabil precum dresorul rănit în cuşca cu lei, şi atunci să vezi în ce calvar se transformă ora!

Într-o clasă la cursul primar doar trei elevi îşi fac tema. Restul n-o fac niciodată. Ce măsuri poate să ia profesorul? Nici una. Calificativul e mai slab. Dar cui îi pasă de calificativ? Copiii provin din familii fie foarte amărîte, unde părinţilor nu le trece prin minte să controleze dacă elevii au tema în caiet sau dacă au, de fapt, caiet, fie din familii extrem de avute, unde, de asemenea, nimeni n-o face, probabil din alte motive. Însă extremele se aseamănă.

Copiii s-au schimbat. Cei mici suferă de hipoacuzie. Profesorul poate să-l strige pe Radu de zece ori, dacă Radu nu vrea să răspundă, nu răspunde şi se face că nu aude. Profesorul poate să-i spună de o sută de ori să nu mai deseneze. Dacă el vrea, desenează toată ora. Pentru moment, lasă creionul jos, ca să-l reia în secunda următoare, cînd profesorul şi-a întors privirea de la el. Dacă insistă să-l convingă să renunţe la desenat, ora se transformă într-o joacă de-a pisica şi şoricelul. Care pe care. Elevul trebuie să fie liber să facă ce vrea el. Dar atunci, cine mai conduce ora?

S-au dus vremurile cînd elevul stătea liniştit în bancă, atent, cu spatele drept şi cu ochii în ochii învăţătorului. Azi, el mănîncă biscuiţi, bea o gură de cola, iar cînd se plictiseşte, scrie un bileţel sau se duce să arunce o hîrtiuţă la coş sau, tam-nesam, se repede să şteargă tabla, deşi nu i-a cerut-o nimeni.

Cei mici, de la clasa întîi, au mobilele de gît. Suzeta a fost înlocuită cu telefonul mobil „pentru a fi controlaţi“. Cei mai mari se joacă cu mobilele pe sub bănci. Se aud diverse melodii. Mobilele vibrează. Se scriu şi se primesc SMS-uri. O fată de la Colegiul Naţional mi-a arătat cum vorbesc ei pe mobil în timpul orei, întorcîndu-se puţin în spate, cu mobilul ascuns în plete şi cu vocea mai în surdină.

E foarte rău în clasele cu elevi din medii defavorizate, nesupravegheaţi, nelucraţi, nemeditaţi, needucaţi şi lăsaţi la voia întîmplării. Şcoala are un simţ special în a-i detecta şi aduna pe toţi aceştia la un loc. Printre ei sînt şi mulţi ţigani. Tot la un loc, încît îţi vine să zici că şcoala discriminează. Stau ei între ei. În clasele aşa-zise de elită, n-au ce căuta. Poate dacă ar fi lăsaţi să stea împreună cu copiii care provin din alt mediu, ar avea ce învăţa de la ei. La aceste clase e de o mie de ori mai greu. Unii n-au niciodată caiet, ci scriu, dacă scriu, pe cîte o foaie, pe care cu mare zarvă o cer de pe la colegi. Altul cere un pix. Altul n-are niciodată carte pentru că nu vrea să o aducă. Altul a pierdut-o de la bun început. Profesorul îi aduce alt manual de la el şi după o săptămînă îl pierde şi pe acesta. Ce poate să-i facă, dacă el vine fără carte tot anul? Nimic. Decît să-l ignore. Să-l lase ca pe el.

În clasă toţi comentează cu glas tare. E greu să-i convingi că, dacă au ceva de spus, trebuie să se anunţe. Au o poftă enormă de a discuta între ei. Comentariile sînt deplasate, se vehiculează teme şi expresii predilecte la mahala.. Nu poţi să pui o fată şi un băiat să citească un dialog, că se aud onomatopee cu subînţeles.

Problema cea mai mare a elevului român este că nu ştie să asculte. Mai precis, nu ştie să-şi asculte colegii, să-i completeze sau să-i contrazică, să ia parte la discuţii. În momentul în care profesorul îl întreabă pe cîte unul ceva, aceasta devine o chestiune particulară între cei doi, iar discuţia se poartă strict între ei. Ceilalţi au convingerea că nu trebuie să ştie despre ce este vorba, sînt bucuroşi că sînt lăsaţi în pace şi iau o binemeritată pauză, în care se ocupă intens cu altceva.

În timpul orei, unii migrează. Mai pe nesimţite sau mai făţiş, îşi schimbă locul. Băncile bătute cu şuruburi în podea au dispărut. Avem măsuţe individuale cu scaune. Cîte unul îşi împinge masa şi se mută cu ea cu tot, mai în faţă sau mai în spate, hîrjîind-o de podea.

La ferestre avem jaluzele verticale colorate, foarte în vogă. Ele niciodată nu stau bine. Întotdeauna se găseşte vreunul care vrea să le tragă la o parte pentru că nu e destulă lumină, sau, din contră, să acopere geamul pentru că nu vede la tablă. Profesorul nu mai are unde sta în clasă. Oriunde ar sta, i se spune: „Doamnă, dădeţi-vă puţin mai aşa, că nu văd la tablă!“. Dacă face un pas la o parte, nu vede altul, şi iar „dădeţi-vă...!“. De fapt, nu e vorba nici de jaluzele, nici de tablă, ci de cum să facem să mai tragem de timp şi să ne mai distrăm puţin. Foarte interesant e că aproape mereu aceiaşi profesori predau la clasele-problemă şi alţii, mereu aceiaşi, la clasele bune. Şi mai zice dl Ciprian Ciucu să fie directorul acela care să-i angajeze pe profesori! Pentru că îi cunoaşte mai bine, ştie ce poate fiecare, poate face o evaluare realistă. Oare nu cunoaşte dl Ciucu după ce criterii se lucrează la noi şi cît de reală e concurenţa?!

Copiii vin la scoala în treninguri de fîş, în blugi, în tricouri şi cu adidaşi, băieţii cu părul năclăit în ţepi, fetele cu vedere la buric. Cei mai mulţi copii de la gimnaziu vin cu o jumătate de oră şi mai bine înainte de începerea cursurilor, ca să se joace şi să se hîrjonească. Dacă sînt întrebaţi, mai toţi spun că vin la şcoală ca să se joace. În vacanţă spun toţi că s-au plictisit.

Am auzit că la Paris, rata sinuciderilor în rîndul profesorilor e foarte mare, mai ales în cartierele cu imigranţi.

„În viitor va fi crunt la şcoală“ – spune cineva în cancelarie.

Parcă romanii ziceau: „Pe cine l-au urît zeii, l-au făcut profesor“.

Michaela ROŞIORU
rosioru@seanet.ro

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Nr. 120: Articolul lui Andrei Pleşu „Acasă“

Telelăcomia

Pe la nouă dimineaţa apar în fiecare zi caprele mînate pe coastă de un anume Florin, care reproduce şi comentează cu voce de stentor ce-a văzut şi auzit în seara precedentă la televizor...

Dl Andrei Pleşu are – în nr. 120 al *Dilemei vechi* – sinceritatea, pentru care-i mulţumesc aici, de-a face publică *lăcomia* cu care şi domnia sa „zapează“ – citez – „pînă tîrziu, în puterea nopţii“. Şi, ca să nu creadă cititorul dilematic că-i vorba doar de-o excepţie, dl A.P. adaugă la sfîrşit: „Asta n-a fost însă decît seara de luni. În zilele următoare, aveam să văd şi o amplă emisiune la... şi o alta la... şi cîte şi mai cîte...“

De la talpa ţării şi pînă la fruntea ei, naţia se reuneşte seară de seară în faţa televizoarelor. Cei mai mulţi consumă substitutul de viaţă, pur şi simplu, cîţiva, precum dl A.P., au nevoie de alibiul atitudinii critice. Dependenţi sînt toţi. Textul îi dă şi pe cei din urmă de gol: 21 (!) de rînduri se ocupă în articolul dlui A.P. cu „o domnişoară foarte înaltă“; „în primul sfert de oră, încerc să pricep, la rece, ce văd“; „iar emisiunea continuă încă un sfert de oră, şi încă şi încă...“; e de înţeles – „acolo se întîmplă ceva care mă depăşeşte cu totul“...

Din păcate, dependenţilor de substitut nu le mai ajunge doar consumul cu totul abuziv al acestuia, ei trebuie să şi vorbească, să „comenteze despre“. Şi aşa ajung să *polueze* mediul şi mediile cu obiectul pasiunii lor artificiale.

Mai există, mai mult sau mai puţin, domnilor, totuşi, unii (aici voiam să ajung!), care nu consumă televizie şi pe care-i *deranjează* etalarea dezinhibată pînă la indecenţă a acestei deprinderi penibile. Dacă domniile voastre nu mai puteţi trăi cu adevărat, lăsaţi-i pe alţii s-o facă.

Aus fernem Elfenbeinturm, gegnerische Grüße (Din îndepărtatul turn de fildeş, cu salutări belicoase)

Marc BIENARREAU
marcbienarreau@freenet.de

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Nevoia de poveste**
- **Personaje politice**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.300 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

O idee bună

Săptămîna trecută am fost invitat la o dezbatere televizată *à propos* de comisia prezidenţială pentru condamnarea comunismului. Domnul Bucurenci, un foarte talentat moderator, n-a avut la dispoziţie decît puţin peste o jumătate de oră pentru a-şi conversa interlocutorii, aşa că am rămas nevorbit. Mă uit cu jind ce spaţii de emisie generoase au Gigi Becali şi Irinel Columbeanu, ce stăpîni pe situaţie sînt domnii Moraru şi Diaconescu, ce ample dezbateri se organizează pe marginea cîte unui meci de fotbal. Şi totuşi, nici problema comunismului nu e de ici, de colo. Aşa că am să spun rapid şi discret, în *Dilema veche,* ceea ce n-am mai apucat să spun la televizor, deşi îmi stătea pe limbă.

Mă întrebam, în timpul emisiunii, dacă nu cumva relativismul preşedintelui Băsescu cu privire la dimensiunea criminală a comunismului nu e expresia „subconştientă“ a relativismului pe care a ajuns să-l aibă întregul nostru popor în această spinoasă chestiune. Printre cei mai în vîrstă avem destui nostalgici, iar printre cei tineri – o sumedenie de amnezici. Inocenţi, dar amnezici. Nostalgicii sînt gata să ierte răul trăit amintindu-şi că ni s-au construit blocuri şi metrouri, iar amnezicii văd în problema totalitarismului comunist o problemă a părinţilor şi bunicilor. În primul caz, se spune că regimul comunist „a avut şi părţi bune“, în al doilea că el „nu ne mai priveşte“. Dar există şi un al treilea caz, care, de data aceasta, nu mai poate fi imputat conaţionalilor noştri de diferite vîrste. E vorba de relativismul *internaţional* la adresa comunismului. E destul să ne amintim ce greu şi neconcludent a trecut la vot Rezoluţia 1481 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Comunismul nu e, în fond, compromis. A spune că „a avut şi părţi bune“ e insuficient. Trebuie să spui că *ideea însăşi* a comunismului e o idee bună, mare, frumoasă, eşuată numai prin proastă „implementare“. Am auzit de atîtea ori propoziţia aceasta, şi de la oameni atît de inteligenţi, încît am căzut pe gînduri. Ce înseamnă, de fapt, „o idee bună“? Uzul cotidian al limbii e, cred, lămuritor. Spunem că am avut o idee bună cînd, în urma aplicării ei consecvente, obţinem rezultate optime. „A fost o idee bună să nu mai aşteptăm troleibuzul, sau să punem în bagaj două pulovere, sau să nu amînăm controlul medical.“ „A fost o idee bună să propunem dezbaterii parlamentare cutare lege, să votăm cu partidul X, să încheiem războiul de partea aliaţilor“ ş.a.m.d. Prin urmare, o idee e „bună“ cînd (1) se poate realiza şi cînd, (2) odată realizată, aduce beneficii. A califica o idee drept „bună“ înseamnă a o evalua *pragmatic*. Există, desigur, şi idei „interesante“, sau „originale“, sau „atrăgătoare“, sau „ingenioase“, sau „subtile“, dar ele nu devin „bune“, decît dacă produc ceva de ordinul „binelui“. O teorie poate fi „coerentă“, „spectaculoasă“, „îndrăzneaţă“, dar, dacă nu duce la nimic, sau duce la ceva rău, ea nu poate fi numită o teorie „bună“. Mi se va spune că există, totuşi, idei „bune“ în sine, dar irealizabile. Da, dar ele nu se numesc „idei bune“, ci *utopii*. Mi se va spune că există şi idei „bune“, dar prost aplicate. Da, dar atunci trebuie fie să avem şi situaţii palpabile în care, bine aplicate, ideile cu pricina au dat rezultate bune, fie să nu le mai numim „idei bune“, ci *iluzii*. Ar mai fi şi cazul ideilor „bune“, pentru a căror împlinire e nevoie de suspendarea arbitrară a legii, a moralităţii şi a umanităţii. „Paradisul“ construit pe cadavre. Dar dacă asemenea idei pot fi numite „bune“, atunci fanatismul trebuie numărat printre virtuţile cardinale.

Ce vrem deci să spunem, cînd vorbim despre comunism ca despre o „idee bună“? Bună lupta de clasă, cu victime, la nivel global, de ordinul zecilor de milioane? Bună desfiinţarea proprietăţii şi a liberei iniţiative? Bune minciuna propagandistică şi cenzura? Bună suprimarea libertăţii de exprimare şi de călătorie? Bun Gulag-ul? Bună sărăcia? Putem vorbi de vreo ţară, *una singură*, în care ideea comunistă a putut fi „bine aplicată“ şi aducătoare de fericire? S-a dovedit „omul nou“ altceva decît un exerciţiu al desfigurării? Şi „egalitatea“ altceva decît pură demagogie? A fost „fraternitatea“ altceva decît pură masificare în beneficiul unei oligarhii de imbecili? Antifascismul? De acord. Dar nu e o grosolănie să presupui că nu poţi fi antifascist decît în numele comunismului? Ce mai înseamnă „binele“, dacă miza istorică a totalitarismului comunist poate fi încă uitată sau iertată, în numele unor sîngeroase „bune“ intenţii, al unor abstracţiuni exaltate, al unor promisiuni delirante? Am avut norocul să scăpăm de un regim care a practicat răul nu ca pe un contrast al binelui, ci ca pe o „falsificare a binelui“ (Alain Besançon); un regim al mistificării enorme. Condamnarea lui nu are nevoie de comisii de circumstanţă. Ea s-a pronunţat de mult, diferenţiat, abundent, apăsat. Iată o mostră din 1931: „Acolo unde a cucerit puterea, comunismul se dovedeşte sălbatic şi inuman într-un mod incredibil şi inexplicabil, aşa cum o demonstrează înspăimîntătoarele masacre şi ruinele pe care le-a acumulat în imense ţări din Europa Orientală şi din Asia“. Textul face parte dintr-o enciclică a lui Pius al XI-lea, publicată la cinci zile după celebra *Mit brennender Sorge,* în care se anticipează dezastrele naziste. La 75 de ani după enciclica papală privind „sălbăticia şi inumanitatea“ unui comunism încă neconsumat, dîmboviţenii şed şi cugetă. Vor ceva ştiinţific. Vor, pentru o dată, să înjure pe bază de documente...

cu dilema la croitor

Guvernul se restructurează. Cum aţi prefera miniştrii, mai deşi sau mai rari?

Pentru că nu mă pasionează să stau de veghe în lanul de miniştri, aş povesti mai degrabă cum mă plimbam, prin vara lui '90, pe plaja din Neptun, cu Andrei Pleşu. Un guguştiuc mioritic care mă ştia de la televizor m-a întrebat cu un aer frăţesc: „Ce mai faci, nea Mircică?“. I-am răspuns: „Conversez cu dl Pleşu“. „Cum ai zis, Pleşu? Nu cumva e fiul doctorului Pleşu din Giurgiu?“ Andrei Pleşu a confirmat. „Bă, păi io-l cunosc pe taică-tău. Da' tu ce meserie ai?“ Cu multă jenă, Andrei i-a răspuns: „Vă rog să mă iertaţi, sînt ministru“.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Politica de vorbe

Actualitatea politică românească este construită din *ce spun,* nu din *ce fac* politicienii. La orice telejurnal te uiţi, constaţi că principalele ştiri politice au cam acelaşi calapod: politicianul X a declarat, politicianul Y i-a dat replica, premierul a spus, şeful opoziţiei a comentat şi aşa mai departe. Peisajul e completat de alte personaje, mai mult sau mai puţin politice, a căror unică misie publică este aceea de a vorbi. Campionul absolut este Gigi Becali, după care reporterii aleargă cu microfoanele, mai ales de cînd partidul său (practic, inexistent, căci nu se ilustrează pe plan politic prin nimic) e creditat în sondaje cu 5-6%. Dacă n-ar fi existat, Becali trebuia inventat, pentru că oferă o hrană consistentă atît telejurnalelor şi ziarelor, cît şi talk-show-rilor în căutare de audienţă, doar prin faptul că îşi dă cu părerea despre orice, în stilu-i inconfundabil, în sine şi pentru sine. O altă sursă de conţinuturi verbale bune de dat la ştiri este Elena Udrea. Politic vorbind, este o simplă membră a unui partid, aşa încît, dacă judecăm strict tehnic, prezenţa ei la televizor nu s-ar justifica: nu are o funcţie publică, nu administrează nimic, nu „implementează“ nimic, deci nu are a da seamă despre nimic: sînt mii de membri de partid pe care nu-i cheamă nimeni la nici un talk-show, nici măcar la vreo televiziune locală. Dar faptul că a fost, pentru o vreme, şefa cancelariei prezidenţiale (cu toate bîrfele şi speculaţiile născute din această situaţie) i-a construit o aură de ştiutoare a „marilor secrete“, de semizeiţă cu acces direct la „cei mari“. Aşa încît reporterii o pîndesc şi pe ea, convinşi că glasul ei exprimă gîndurile nespuse ale preşedintelui, deci e, potenţial, numai bună pentru ştirea principală de la telejurnal. Cozmin Guşă, în schimb, e bun numai de talk-show: deşi în prezent e liderul unui partid care nu apare nici măcar în sondaje, pentru faptul că a fost, la un moment dat, în preajma celor puternici (Adrian Năstase şi Traian Băsescu) e chemat, din cînd în cînd, să facă pe analistul situaţiunii, ceea ce şi face bucuros, cu aerul celui care ştie multe, dar livrează „secrete“ cu ţîrîita, să nu ne cadă greu. Desigur, între aceste trei personaje sînt diferenţe notabile, fiecare are „specificul“ său; dar „utilizarea“ lor publică e asemănătoare: sînt „lansatoare“ de subiecte de ştiri şi generatoare de controverse care se dovedesc, de cele mai multe ori, simple „daraveri de clopotniţă“.

Într-o societate aşezată, astfel de personaje ar fi cu totul marginale şi ar genera, cel mult, cîte o ştire cu aer exotic şi pitoresc. La noi, ele sînt în centrul atenţiei. Şi asta nu numai pentru că mass-media umblă cu anasîna după senzaţii tari şi „declaraţii în exclusivitate“, ci şi pentru că întregul fundal politic e construit din vorbe. Şi politicienii cu funcţii importante fac la fel: folosesc presa pentru „a da semnale“ ori pentru a-şi rezolva problemele bucătăriei de partid. PD a anunţat prin presă că vrea restructurarea Guvernului şi abia după aceea a discutat această problemă cu partenerii de coaliţie; primarul Adriean Videanu a anunţat în presă că are un mare proiect pentru Piaţa Revoluţiei, dîndu-l ca sigur, şi abia după aceea a cerut (acceptat?) o dezbatere publică; Traian Băsescu şi-a făcut un stil din a lansa, periodic, la televizor, tot felul de înţepături la adresa executivului, deşi problemele semnalate ar trebui rezolvate instituţional, între Preşedinţie şi Guvern.

Săptămîna trecută am avut însă un „caz-şcoală“ în privinţa actualităţii create şi apoi omorîte „din vorbe“. Deputatul Crin Antonescu a ţinut o conferinţă de presă în care părea că „se ia“ de premier şi de preşedintele Camerei Deputaţilor: brusc, dl deputat a descoperit că premierul şi-a adus în executiv o gaşcă de apropiaţi, iar preşedintele Camerei e membru într-o comisie de privatizare, ceea ce ar fi imoral. Tot brusc şi tot în presă, preşedintele Camerei a avut revelaţia că deputatul Crin Antonescu a cam lipsit de la şedinţe, deci ar fi posibil ca liberalii să nu-l mai vrea ca lider al grupului parlamentar. Au urmat, desigur, dezbateri şi talk-show-uri, ţara s-a trezit, pe baza a două-trei fraze, aruncate într-o mică Apocalipsă intraliberală: ce vrea, de fapt, Antonescu? ce jocuri sînt în spate? va cădea Guvernul? va fi înlocuit Tăriceanu cu Stolojan? va fi afectată aderarea la UE? După cîteva zile, tot prin presă, Apocalipsa s-a amînat: zîmbitori, liberalii au spus că o şedinţă de partid a lămurit totul şi că lucrurile s-au întors de unde au plecat, spre mulţumirea tuturor. Mai rămînea să ne spună că trăim în cea mai bună dintre lumile posibile.

Astfel de „cazuri“ create din nimic sînt, desigur, la anilumină de agenda publicului: cetăţenii aşteaptă altceva de

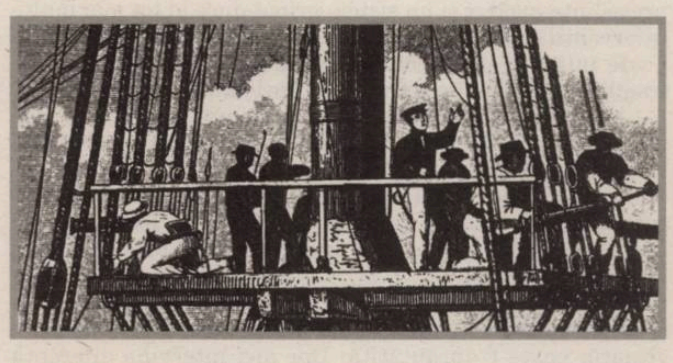

la politicieni, iar bizantinismul şi vorbele spuse pe coridor nu fac decît să afecteze şi mai mult imaginea – oricum proastă – despre politică. Paradoxal, singurul punct în care sîntem perfect compatibili cu UE îl reprezintă încrederea scăzută în partidele politice. Dar dacă „la ei“ este explicabilă, după decenii de democraţie, o astfel de criză de încredere, „la noi“ e riscantă. Politica de vorbe creează plictis, întreţine fatalismul şi iluziile: cu „ăştia“ nu se poate face nimic, poate intrarea în UE să ne rezolve problemele. Vestea proastă este că UE nu „ne dă“ nimic, în schimb se va trezi, prin Parlamentul European şi prin celelalte instituţii, cu „ăştia“.

ţinerea de minte

„În *Odiseea,* Ulise întîlneşte în peregrinările lui un popor ciudat, lotofagii, consumatorii de lotus, plantă ce, credea Homer, oferă balsamul uitării. Dar uitarea este, dacă ne gîndim bine, antipodul – nu antidotul – civilizaţiei. De aia nu avem noi cei 700 de ani de acasă, pentru că halim lotus; nu costă la noi mult, pentru că se găseşte pe toate drumurile, la toate răscrucile (istoriei), pe toate bărăganele – păpădia e lotusul nostru naţional. Cu atîta ciorbă de lotus, am uitat şi de cei 50 de ani de teroare comunistă, şi de criminalii care ne-au umilit, cînd nu ne-au distrus vieţile şi ne-au mutilat sufletele; memoria cere continuitate în efort, iar noi românii credem că singurul efort ce trebuie să facem este acela de a supravieţui prin uitare. O imbecilă îmi spunea odată, într-un extaz de justificare a patriotismului laş, că «noi de aia nu avem disidenţi şi samizdat, pentru că, dragă, noi iubim prea mult viaţa!». Viaţa cu ciorbă de păpădie..“

(Gelu Ionescu, *Covorul cu scorpioni,* Editura Polirom, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Dilema lui Băsescu

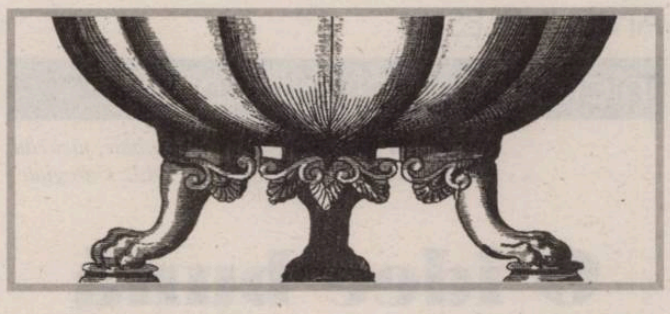

Preşedintele a promis să redea încrederea românilor în instituţii. Dar cum poţi să faci asta cînd toată lumea aşteaptă să intervii personal în diverse situaţii, peste capul şi autoritatea instituţiilor, te somează să o faci, se supără dacă nu intervii şi te laudă cînd o faci?

Cea mai importantă misiune a mandatului lui Traian Băsescu este reconstrucţia statului. Este o sarcină autoasumată, căci preşedintele a repetat obsesiv în campania electorală o temă deloc atractivă şi spectaculoasă: funcţionarea instituţiilor. A fost un caz rar în care un candidat, spectaculos în sine, abordează sistematic o temă plicticoasă. Construcţia instituţională este şi o sarcină ingrată pentru un om politic. Nu se pot tăia panglici, nu face ştiri spectaculoase şi, culmea, nici măcar nu are efecte imediate. Istoria ar putea confirma că numai aşa, prin instituţii, se poate dezvolta o democraţie, mai ales în contextul lipsei acute de spirit civic de care suferă România. Dar cui îi pasă de istorie?

E drept că, atunci cînd s-a proclamat preşedinte-jucător, Băsescu a încurajat ideea că va interveni cînd oamenii simt că sistemul nu merge. A încurajat, conştient sau nu, aştepţări de tipul Cuza-Vodă, cu Domnul care îndreaptă greşelile, nedreptăţile sau abuzurile sistemului. Trebuie să precizez că nu intru în corul celor care văd pericolul instaurării unei dictaturi băsesciene. Dincolo de greşelile pe care le-a făcut, Băsescu nu a dat nici un semn că ar dori să iasă din cadrul democratic şi, oricum, indiferent de ce ar dori el, e împiedicat de doi factori majori: a) baza sa de putere e limitată, mult mai limitată decît a fost cea a lui Adrian Năstase pînă în 2004 sau a lui Ion Iliescu pînă în 1996; b) România a intrat pe o traiectorie în care o tentativă de restrîngere a democraţiei ar aduce pierderi imediate pe care nici un virtual dictator nu şi le-ar permite (cu alte cuvinte, avem mult mai multe de cîştigat orbitînd prin curtea democraţiilor europene decît făcînd experimente pe la uşă, indiferent de cît de popular ar fi experimentatorul).

Precizarea fiind făcută şi plasînd analiza într-un context democratic, putem observa cum combinaţia dintre un preşedinte-jucător şi un sistem gripat duce la tot mai multe intervenţii personale, intempestive şi spectaculoase, care poate întăresc şi mai mult popularitatea lui Băsescu, dar fragilizează tocmai sistemul instituţional.

A ieşit din spital pentru a-i urechea pe miniştri pentru modul în care au tratat al doilea val al gripei aviare. Mai rar aşa unanimitate prin ziare în a saluta un gest al unui om politic. Chiar şi cei care plîng ipocrit pe umerii Constituţiei, de cîte ori zice Băsescu cîte ceva, au fost de acord acum că preşedintele a spus lucrurilor pe nume. Ba chiar, impresia generală e că reacţia autorităţilor a fost imediat mai bună, deşi nu e clar în ce fel. Dimpotrivă, prin iniţiative heirupiste de genul „să-mi aflaţi cauza în 24 de ore", situaţia poate fi înrăutăţită. Dar aici intervine diferenţa între realitate şi imagine, iar preşedintele e maestru în imagine. Intervenţia sa a dat impresia că cineva se ocupă, că cineva poate controla situaţia cînd părea că scapă de sub control.

Acesta e doar ultimul exemplu. Recursul la Băsescu începe să devină o practică. Greviştii de la Garda Financiară cer intervenţia preşedintelui. Tot preşedintele a intervenit să rezolve criza de la CNSAS. Dacă ne amintim faptul că el personal şi partidul său creaseră respectiva criză, e remarcabil că tot el a ieşit ca „omul-cu-soluţia" pînă şi din respectiva tărăşenie. În scandalul catedralei catolice *versus* încă-o-hidoşenie-din-beton-şi-sticlă, primarul Videanu a ţinut constant partea hidoşeniei. Răspunsul său stereotip a fost că totul e legal, răspuns care apare tot mai frecvent la primarul-general cînd nu are, de fapt, ce să spună: nu poţi justifica ridicarea unui chibrit uriaş lîngă o catedrală prin simplul fapt că ai fost destul de stupid să îi dai autorizaţie. Ba chiar, la un moment dat, Videanu ajunsese să îl ameninţe voalat pe arhiepiscopul catolic că îl paşte puşcăria pentru şantaj. Apoi, preşedintele Băsescu a spus că trebuie să se găsească o soluţie. Practic, asta însemna că preşedintele intervine de partea celor care protestau, pentru că şi constructorul, şi primarul aveau deja soluţia. Ca prin farmec, apare şi Videanu la televiziune spunînd că se caută o soluţie pentru plasarea chibritului în altă parte. A spus-o cu un aer natural şi zîmbitor, de parcă fusese ideea sa.

Mărturisesc că am fost uşurat cînd am auzit de intervenţia preşedintelui în problema catedralei catolice. Cum probabil au fost mulţi alţii. Dar recursul permanent la Băsescu nu este o soluţie. Nu putem aştepta mereu cu speranţa că omul de la Cotroceni va gîndi la fel ca noi şi se va face dreptate. Sau o putem face, dar pe riscul nostru. De pildă, cînd a intervenit pentru a detensiona situaţia dintre ministrul Justiţiei şi Consiliul Superior al Magistraturii, a luat mai degrabă partea CSM. Care CSM apare acum în raportul de ţară ca frînarul reformei.

În toate aceste cazuri, se exercită o combinaţie între forţa instituţională a poziţiei de preşedinte şi forţa personalităţii politice a lui Băsescu, de departe cel mai popular oficial al momentului. În toate aceste cazuri, preşedintele nu a intervenit din propriie iniţiativă, ci la cererea unei părţi a presei sau a celor implicaţi. În toate aceste cazuri, intervenţia a fost salutată de majoritatea comentatorilor. Şi în toate aceste cazuri, a fost vorba de recursul la Băsescu ca modalitate extraordinară de a depăşi blocajele sau deficienţele instituţionale. Ceea ce ne întoarce la dilema lui Băsescu: cum poţi construi instituţii cînd galeria îţi cere să le dai şuturi?

presa despre...

O probă utilă de libertate

„Se adună nori negri peste breaslă şi bate un vînt rece de îngheaţă cerneala în călimară. Trei oameni vor controla agenda publică: Vîntu, Voiculescu şi Sîrbu. Avem toate motivele de disperare şi încă unul în plus să strîngem rîndurile.

De unde disperarea? Din lipsa de orizont. Din vulnerabilitate. Din neputinţă şi singurătate. Conştiinţa, cel mai valoros capital al unei naţii, s-a întors integral în mîinile Lor. Şi-au recuperat un bun preţios, păzit exemplar o jumătate de secol cu sîrmă ghimpată, dar pierdut accidental în '89. Vîntu, Voiculescu sau Sîrbu, marii latifundiari de conştiinţe din România, sînt de fapt un singur personaj, feţele aceluiaşi sistem. Experţi în jocuri politico-financiare, ţin pasul cu vremurile, concentrînd jurnaliştii în trei hipermarket-uri media: Realitatea, Intact şi Media-PRO. Printre zăbrelele lor, vedem lumea şi sîntem liberi să o judecăm.

Toţi trei frecventează asiduu locurile comune ale corupţiei: politică, foşti securişti, paradisuri fiscale, afaceri, toate împletite ingenios. Toţi trei au de apărat vaste teritorii de interese ilegitime şi un trecut maculat. Cum o vor face? În momente esenţiale şi pe teme cruciale: alegeri, justiţie, reformă. Controlînd subtil subiectele discursului public, din reglaj fin, din ton şi nuanţă. Ştim, i-am văzut şi nu ne facem iluzii: sînt jucători înrăiţi, versaţi, nu spectatori inocenţi.

Vîntu, Sîrbu şi Voiculescu pot garanta libertatea de exprimare, cîtă vreme ea le garantează propria libertate de mişcare în afaceri şi politică. Ei nu văd presa ca pe o afacere în sine, ci ca pe un vehicul, ca pe un instrument şi ca pe o armă. Intrăm în Europa aproape berlusconizaţi.

Ca să joace, au nevoie de credibilitate maximă. Pentru asta, vor întreţine iluzia unei prese perfect libere să mestece detalii, fapte diverse şi să poarte războaie lipsite de miză. Se vor autoflagela public dacă e cazul, rugîndu-te eventual să le scormoneşti în afaceri şi să le spui zilnic, tu, angajatul lor, cît de imorali şi lipsiţi de scrupule sînt.

Iată, inclusiv acest text îi ajută să cîştige credibilitate. Din moment ce apare înseamnă că n-au intervenit în nici un fel în politica editorială. Însă este un text minor, întrucît nu poate face masă critică. Rămîne un scrîşnet ridicol, un piuit necesar şi o probă utilă de «libertate»". (Dan Tapalagă, 31 mai, *Cotidianul,* cumpărat de trustul lui S.O. Vîntu în ziua precedentă) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Presa e ochiul dracului. Dar publicul?

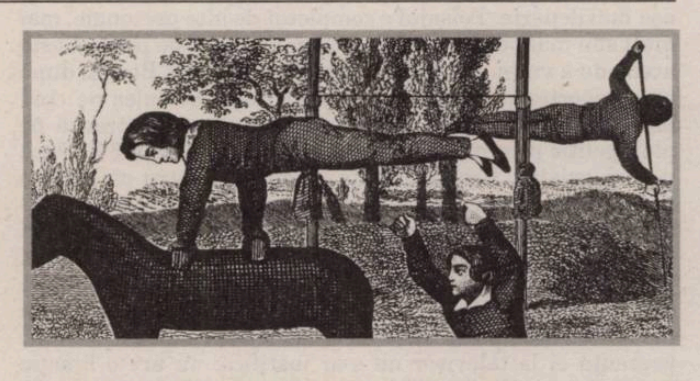

Muncitorii de la Dacia nu sînt liberi să facă alte maşini decît Dacia. Oricîtă creativitate şi imaginaţie ar avea, din mîinile lor nu vor ieşi decît Loganuri. Aşa a decis management-ul. Culmea, Loganurile de azi sînt la fel ca şi cele de ieri: aceeaşi lungime, acelaşi motor, aceleaşi oglinzi retrovizoare. Aşa a decis acelaşi management, din simplul motiv că publicul vrea să cumpere aceeaşi maşină (în plus, e şi mai ieftin s-o faci la fel). Cu toate aceste îngrădiri serioase ale libertăţii de creaţie, nu există nici o Ligă Auto, Organizaţie pentru Drepturile Strungarului, Federaţie Naţională a Sculerilor sau Club al Muncitorilor la Şaibă care să protesteze. Iar muncitorii par mulţumiţi cu situaţia creată: fac maşini pe care oamenii le cumpără.

Să luăm însă cazul presei, o altă industrie naţională. Ea face ziare şi reviste şi televiziuni pe care oamenii de asemenea le cumpără. Ziarul de azi e la fel cu cel de ieri, televiziunea începe ştirile la aceeaşi oră în fiecare zi, iar meniul e fix, indiferent ce produce realitatea: emoţie şi adrenalină. În sfîrşit, Andreea Marin e la fel de emoţionată în fiecare săptămînă. Presa înghite bani şi informaţie şi scoate la capătul liniei de producţie marfă audio-vizuală. Proaspătă acum, veche o secundă mai tîrziu, aşa că trebuie s-o dăm repede! Cu toate astea, nimeni nu pare să accepte că presa are vreo legătură cu banii, investiţiile, *cash-flow*-ul şi dividendele. Presa are o misiune morală: să scoată diavolul din societate. Bizar, nu poate să facă treaba asta dacă nu adună în fiecare zi destui ochiul-dracului, adică bani. Cum se împacă aceste două posturi?

Cu multă ipocrizie, dacă mă întrebaţi pe mine. Presa e singura industrie din lumea asta care se ruşinează cu postura ei de creatoare de cifră de afaceri. Săptămîna asta, odată cu anunţul că Vîntu a cumpărat Caţavencu, ONG-urile au redeschis discuţia despre concentrare şi influenţă: patronii puternici fac ziarişti slabi, cam asta e ideea principală. Nimeni nu suflă o vorbă despre misiunea publicului: al dracu', el e nevinovat, doar jurnaliştii umblă să se îmbogăţească! Publicul, care citeşte despre evoluţia cotaţiilor la ţîţele vedetelor, care are în cap doar vrăjitoare şi manele, care n-a premiat niciodată cu respectul lui cartea, bunulsimţ, învăţătura şi cinstea – publicul ăsta e perfect! Doar jurnaliştii sînt de vină că-şi închiriază condeiul cu ora – publicul n-are nici o treabă că-şi împrumută, gratuit, ochii şi mintea pentru toate tîmpeniile şi blestemăţiile... altminteri scrise de jurnalişti deştepţi şi chiar cu o oarecare morală. Pe ei îi condamnă toată lumea: nu aşa, nu comerţ, trebuie să faceţi apostolat! Bunii jurnalişti trebuie să fie ca primii creştini: gata să se lase mîncaţi de lei, adică de sărăcie, în vreme ce păgînii aplaudă, pe stadionul vecin. Nici măcar pe al lor...

Şi totuşi, chiar pot să influenţeze oamenii care posedă presa ce gîndeşte o întreagă naţiune? Sînt puţine semne că e aşa: Năstase a pierdut puterea fără (prea mulţi) inamici în media. Iliescu la fel. Berlusconi nu mai e premier. Cele mai multe studii despre impactul presei vorbesc mai degrabă despre efecte slabe: oamenii iau din media ce le place, ce cred deja că e adevărat, nu ce încearcă să-i convingă jurnalistul să cumpere. Presa nu le poate spune oamenilor ce să gîndească, cel mult le poate spune la ce să se gîndească. De-aia *Cotidianul* nu e cel mai vîndut ziar al ţării, pentru că a ţinut la un mesaj *premium* într-o ţară din care publicul său a plecat în bejenie...

De fapt, presa a intrat în normalitate. În orice altă industrie, dacă vrei să faci carieră, ai de ales între cîţiva mari jucători: Coca-Cola sau Pepsi sau European Drinks. Mercedes, BMW sau Volvo. Nestlé sau Danone sau Dorna. Raiffeisen sau BRD sau BCR. Presa vine chiar mai tîrziu în gara asta, din care pleacă acum exact trei trenuri şi unde se aude clar, în megafoane, un mesaj simplu: *Jurnalişti, bine aţi venit în capitalism! Coborîrea în anonimat, pe partea stîngă. Cei care vor să facă o meserie, n-au decît să rămînă în vagoane!*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

În aşteptarea faptelor

O tăcere îngrijorată înconjoară coaliţia guvernamentală poloneză, iar cînd totuşi se impune un comentariu apar adjective de genul „straniu“ *(The Economist)*, „stupefiant“ *(Le Figaro)*, „jenant“ *(Libération)*. După luni de tratative, cîştigătorul alegerilor, Partidul Dreptăţii şi Justiţiei, s-a aliat cu Liga Familiilor Poloneze (extrema dreaptă) şi cu partidul populist Samooborona, pentru a obţine cele 245 de voturi care ar putea alcătui o majoritate parlamentară. Puse cap la cap, declaraţiile liderilor din coaliţia de guvernare sînt derutante: retorica antieuropeană nu ajunge pînă la propunerea de renegociere a aderării, mesajul militant anticomunist nu sună prea serios cînd vine de la partidul Samooborona: printre membrii săi de vază sînt destui funcţionari ai fostului regim, oameni cu un trecut ambiguu, rusofobul Roman Giertych cere reînnodarea relaţiilor cu Moscova şi „formarea unei coaliţii de state europene care să se opună dominaţiei germane“. Partidul central al coaliţiei s-a radicalizat de cînd s-a aliat cu partenerii extremişti, mesajul celor trei partide s-a omogenizat. Noul guvern luptă cu homosexualii, feminiştii, liber cugetătorii, liberalii, presa, foştii comunişti, străinii aroganţi; susţinătorii lor din presă sînt redactorii şi colaboratorii de la Radio Maryja, post ultracatolic, contestat chiar de mulţi oameni ai ierarhiei bisericeşti, ezitanţi în faţa antisemitismului făţiş al mesajului lor.

Leszek Balcerowicz, în contul căruia se pune succesul terapiei de şoc poloneze, acum preşedintele Băncii Centrale, este atacat şi „demascat“. Din Varşovia vin ştiri despre ciudatele raporturi cu străinii: un dineu pentru ambasadori a fost amînat chiar în ajunul datei anunţate, reprogramat, din nou amînat şi pînă la urmă contramandat. Audienţele nu se ţin, oamenii de afaceri aşteaptă cu orele să fie primiţi de oficialii noului Guvern, ministrul Agriculturii a refuzat să participe la negocierile UE privind sfecla de zahăr şi pe urmă, cînd a aflat ce s-a decis, a încercat să invoce – zadarnic – dreptul de veto. Dacă eliminăm ipoteza aroganţei, toate aceste întîmplări, considerate de propaganda internă drept exprimarea identităţii naţionale, pot să nu aibă nici o semnificaţie, la fel de bine cum pot să semnifice o schimbare a cursului european pe care păşea, cu succes, Polonia. Dacă, prin acţiunile sindicatului Solidaritatea, Polonia a dat un semnal în „fostul lagăr“, s-ar putea ca Guvernul Kaczynski să indice drumul de la capătul tranziţiei.

Tăcerea Europei poate fi surprinzătoare. Atît de grăbită la începutul anului 2000 să sancţioneze alianţa dintre conservatorii austrieci, conduşi de Wolfgang Schüssel, şi partidul lui Jörg Haider, Uniunea Europeană îndeamnă la răbdare: „Pentru moment nu există nici un element în politica poloneză care ne-ar permite să ne exprimăm neliniştea în privinţa respectului faţă de valorile europene“. Lecţia austriacă a demonstrat ineficienţa sancţiunilor: contestarea rezultatelor unor alegeri democratice nu e o acţiune conformă standardelor democratice. Pe de altă parte, se creează impresia că, după ce ţările din fostul lagăr comunist au fost acceptate în Uniunea Europeană, pot să se comporte fără să respecte regulile (e puţin probabil că Polonia ar fi fost admisă în UE dacă tratativele ar fi fost conduse de Guvernul Kaczynski).

Cifrele creşterii economiei poloneze sînt bune, fără a fi extraordinare. Agricultura a avut de cîştigat de pe urma accesului în Uniunea Europeană. Pe acest fond, alianţa de la putere a reuşit să transforme într-un discurs antidemocratic nemulţumirile cauzate de corupţie, de prezenţa oamenilor Securităţii şi a foştilor lideri comunişti pe listele celor bogaţi şi puternici. Vocile intelectuale ale conservării tradiţiei sînt indignate de manifestările minoritarilor care ameninţă sănătatea moravurilor şi puritatea sîngelui. Şi liderii occidentali, ca să nu-i mai punem la socoteală pe posesorii de capital, ar fi mulţumiţi dacă s-ar îmbunătăţi climatul de afaceri, iar în ceea ce priveşte libertăţile democratice, Uniunea Europeană se consideră un garant destul de puternic pentru a acţiona cînd acestea vor fi încălcate în fapte, nu doar în vorbe. Pînă atunci, liberalii proeuropeni polonezi, partizanii cooperării internaţionale pe toate planurile, trăiesc situaţii „stranii“, „stupefiante“, cînd nu de-a dreptul „jenante“.

globul cubic

Absenţii sînt prezenţi

În excelenta sa carte *Absent Minds: Intellectuals in Britain,* Stephen Collini analizează dispreţul cu care este onorată noţiunea în mediile culturale britanice, deşi, orice s-ar spune, dezbaterea de idei este prezentă în viaţa publică, iar ceea ce gîndesc oamenii instruiţi este luat în consideraţie de guvernanţi. Istoricul şi politologul Timothy Garton Ash scrie într-o recenzie publicată de ziarul în *The Guardian:* „Cînd intelectualii britanici calomniază sau resping termenul de intelectual nu fac decît să exprime aversiunea empirismului britanic faţă de anumite forme de teoretizare abstracte, atît de dragi Europei continentale. Cam asta vroia să spună şi George Orwell cînd, în corespondenţa sa privată, îl califica pe Jean-Paul Sartre de maţ umflat. Cum spunea şi poetul James Fenton în *Manila Manifesto:* «Îi spunem Franţei: *Aut tace aut loquere meliora silentio* – dacă n-ai ce spune, mai bine taci.» «Unde e substanţa?» – se întreabă anglo-saxonii în legătură cu Derrida, Louis Althusser sau Martin Heidegger. Dar acesta e şocul provocat de contactul dintre tradiţii intelectuale diferite. Pe eşichierul politic britanic, cu cît eşti mai la dreapta, cu atît eşti mai suspicios faţă de intelectuali. Comuniştii britanici erau fericiţi pentru că aveau «intelectuali de Partid» (ceea ce explică ostilitatea lui Orwell faţă de această etichetă), în timp ce istoricul şi jurnalistul conservator Paul Johnson, fără îndoială, un intelectual de marcă, a expus într-o carte tot răul gîndit despre această categorie“.

Despre aceeaşi carte a lui Collini: „Ideea că există o castă investită cu autoritate culturală şi deci abilitată să distribuie cunoaştere, pare din ce în ce mai contestată în Occident. E consecinţa răspîndirii egalitarismului, a accesului din ce în ce mai mare la studiile superioare, a respectului tot mai scăzut de care se bucură universitarii (şi oamenii instruiţi în general) a triumfului culturii celebrităţii. Collini arată că atunci cînd experţii nu sînt destul de ocupaţi ca să deplîngă absenţa intelectualilor, chiar şi în Franţa îşi consumă timpul scriind epitafuri. Dar Collini ne arată convingător că afirmaţia conform căreia intelectualii sînt morţi e la fel de falsă ca şi aceea care susţine că n-au existat niciodată.“ (Michael Saler – *The Times Literary Supplement)* **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Speculaţii pontice şi speranţe europene

Încheiam săptămîna trecută spunînd că „binele regiunii“ este un ideal cu geometrie variabilă pe malurile Mării Negre. Felul în care Rusia vede „binele regiunii“ diferă radical, uneori pînă la confruntare, cu viziunile, la rîndul lor diferite, pe care, de pildă, Georgia sau Moldova le au. Spuneam, de asemenea, că, teoretic, niciodată Mara Neagră nu a fost mai pacificată decît în anii războiului rece. Deşi Marea Neagră era un spaţiu de contact direct între NATO (prin Turcia) şi Pactul de la Varşovia (prin URSS, România şi Bulgaria), sau poate tocmai de aceea, regiunea era cu adevărat îngheţată. Deşi pe Marea Neagră manevra zilnic o puternică flotă sovietică (construită anume ca, în caz de conflagraţie mondială, să iasă rapid în Mediterana), iar nu mai puţin celebra flotă a VI-a americană trimitea adesea vase de război prin strîmtorile turceşti, marea aceasta a fost chiar unul din acele locuri în care nu s-a întîmplat nimic. Popoarele din jur descoperă astăzi cu uimire faptul că Marea Neagră este, din punct de vedere strategic, un butoi cu pulbere. De două generaţii, această mare nu a fost altceva decît locul de vacanţă de vară pentru zeci de milioane de oameni. Pentru locuitorii ţărilor care au litoral la Marea Neagră, semnificaţia mării era pur şi exclusiv turistică, ceea ce nu e deloc puţin pentru nişte oameni al căror moment de maximă liberate era concediul anual din vară, în cadrul căruia mersul la mare era climaxul. Desigur, o asemenea pace nu mai este posibilă acum şi, probabil, nu mai este nici de dorit.

Nu mă pot reţine de la o speculaţie. După cum se ştie, numele Mării Negre în tradiţia greco-romană era *Pontus Euxinus,* ceea ce însemna „Marea Ospitalieră“. Acest toponim, însă, era un eufemism după *Pontus Axeinos,* ceea ce însemna exact invers, adică „Marea Inospitalieră“, denumire care – aflăm de la Strabon – este anterioară colonizării greceşti a malurilor mării. Etimologia lui *Axenios* vine de departe, dinspre Centrul Asiei, pe complicate rădăcini persane: *axsainia* înseamnă „negru, întunecat“, ceea ce explică şi denumirea de azi. În plus, se ştie că vechii greci foloseau culorile spre a indica punctele cardinale, negru desemnînd nordul şi roşu sudul. Etimologia toponimului îmi pare că are o subtilă legătură cu profilul strategic al Mării Negre. Atîta timp cît purta denumire asiatică, marea era inospitalieră, denumită european ca efect al colonizării, adică al luării în stăpînire de către o altă cultură, marea a devenit ospitalieră. Şi acum Marea Neagră se poate „construi“ ca realitate strategică după două modele, cel european şi cel asiatic. Marea Neagră a stat multe decenii în afara Europei, ca un fel de graniţă foarte îndepărtată. Readucerea ei în Europa este, acum, principala misiune a ţărilor riverane. Smulsă Asiei şi redată Europei, Marea Neagră poate deveni, dacă nu un spaţiu prosper, cel puţin un loc sigur. Nu sînt optimist de fel, aşa că nu privesc cu mare încredere acest proces de „europenizare“ a Mării Negre, cu atît mai mult cu cît, pînă acum, europenii înşişi nu s-au simţit motivaţi să asume un atare proiect. Însă, ceea ce cred că va determina pînă la urmă integrarea Mării Negre în Europa ca o graniţă apropiată, este acea putere enormă, subterană, oarbă şi incontrolabilă care suplineşte mereu în istorie lipsa de viziune a liderilor politici: voinţa populară.

În 2005 am coordonat în cadrul prestigiosului Institut pentru Politici Publice o amplă cercetare a percepţiei opiniei publice româneşti asupra relaţiilor internaţionale, în general, şi a politicii externe, în special. Din economia întrebărilor referitoare la cele două regiuni „strategice“ cărora România le aparţine – Europa de Sud-Est şi Marea Neagră – concluzia a fost clară: oamenii îşi doresc să nu facă parte din aceste regiuni. Contextul geografic este perceput ca un blestem istoric, aşa că singura cale de ieşire de sub tirania unei istorii mici, nefericite, marginale şi mediocre este evadarea din geografie. Românii nu se recunosc ca aparţinînd vreuneia dintre cele două regiuni, ci direct Europei sau, mulţi, direct lumii. Identitatea de „est-european“, ca şi cea încă mai strîmtă de „balcanic“ sînt pur şi simplu refuzate. Cele mai calde sentimente merg către ţările vestice şi cele mai reci către ţările estice (cu un maxim al antipatiei către ţările arabe şi Rusia). Orientarea politică, pe care cetăţenii o doresc pentru România, ţinteşte, fără echivoc, vestul. Nu estul, nu regiunea, nu Marea Neagră. Şi pot să pun prinsoare că, dacă aş fi extins cercetarea către întreaga populaţie din jurul Mării Negre, rezultatul ar fi fost acelaşi. Energiile popoarelor din jurul Mării Negre au funcţionat în istorie după hazard, asincron şi adesea antagonic. Acum, Uniunea Europeană poate fi mobilul care pune în mişcare şi unidirecţionează aceste energii. Pentru prima dată în istorie, ţările pontice, care au o anvergură exclusiv regională, au o ţintă comună.

O stafie bîntuie malurile Mării Negre: Uniunea Europeană. Cu excepţia Rusiei, care asumă un rol de solist global, absolut toţi

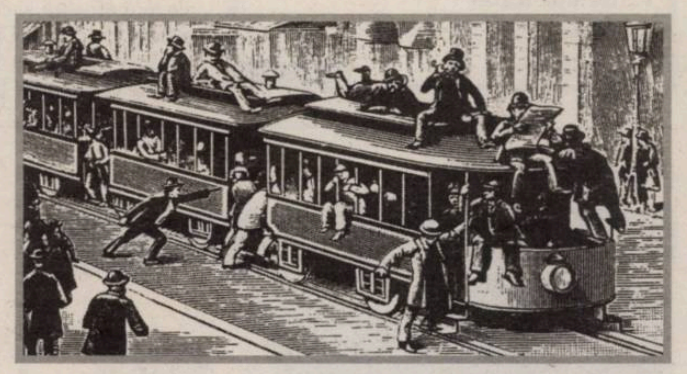

cei de la Marea Neagră sînt seduşi de UE, iar majoritatea ţărilor din regiune au cerut oficial să devină membre UE. Acesta este modelul pe care Europa îl oferă ţărilor de aici. Din păcate, Europa nu este încă suficient de înţeleaptă. Marfa este tentantă, o vrea toată lumea, dar vînzătorul (care e şi producător în acest caz), face greşeli majore de marketing. Ezitările europene în privinţa Turciei, caracterul nedefinit al politicii de vecinătate, jocul cu data aderării României şi Bulgariei (presa de la Sofia titra, cu puţin înainte de raportul de ţară, „Nu ne umiliţi!“ – titlu care s-a putut regăsi şi în presa turcă în preajma Summitului de acum un an cînd trebuia să se decidă asupra începutului negocierilor de aderare cu Turcia) şi, mai ales, lipsa de mobilizare a resurselor intelectuale ale Uniunii, în vederea abordării regiunii Mării Negre, rămîn însă prilejuri de melancolie.

ready made

„Era profesorul universitar Salveş, venit cu comitetul *Viitorului Latin,* mai era generalul pensionar Proleanu, vechiu feminist şi vice-preşedinte la *Protecţia Maternelă,* era Părintele Iloaia, fondator la *Energia Femeii* şi *Mângâierea Orfelinelor,* era fudulul bancher Gaston Collenberg, dela *Foaie Verde,* dela *Viitorul Latin* şi dela *Azilul Bătrânelor,* apoi admirabilul Gonciu – tânărul distins, poetul şi filosoful saloanelor – cel fără de care nici o societate de caritate nu se fonda. Pentru *Viitorul Latin* mai veniseră senatorul Varopol şi aşa de cunoscutul filantrop naţionalist Hagi-Paulov, preşedinte al marei ligi *Acum ori niciodată.*“

(Dem. Theodorescu, *În cetatea idealului,* Editura Librăriei Socec & Co. S.A., f.a.)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Y así en adelante

Letei Medvighi

Mi-era un dor,
un dor intraductibil,
intraductibil, dar amar,
amar de dor mi-era,
pe toată linia;
un dor intraductibil
prin *morriña*
sau *añoranza*,
dar amar, –
cum coaja la năramza
sălbatică, de-amar;
mi-era un dor amar
ca al lui Pablo,
amargo – el sentimiento
de quien hablo;
mi-era la fel de dor
ca lui Pablito
după femeia cea pe
care-a cam golit-o
de lacrimi, – *la mujer*
que llora...
Mi-era un dor de Dora,
muream de dor,
de dor amar
de Dora Maar,
de dor amar
de Dora Maar,
de dor amar
de Dora Maar,
de dor amar
de...

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Căpitanul n-a avut nepoţei. Şi totuşi...

Să tot fi fost anul 1963 cînd, aproape peste noapte şi fără anunţuri lămuritoare, ediţia română a revistei internaţionaliste de inspiraţie sovietică *Novoie Vremia* (sau *Timpuri noi,* în chioşcurile din ţara noastră) a dispărut pur şi simplu. Ca şi ocultarea librăriilor şi megaediturii Cartea Rusă, ca şi scoaterea limbii ruse din programa obligatorie a şcolilor, ca şi transformarea Institutului „Maxim Gorki" în simplă secţie de limba rusă în cadrul Facultăţii de Limbi Străine din Universitatea Bucureşti ş.a.m.d., dispariţia publicaţiei *Timpuri noi* era parte din ofensiva lui Gheorghiu-Dej de *re-românizare* şi *naţionalizare* a comunismului – sarcină cu atît mai dificilă cu cît el însuşi fusese, un deceniu după '45, un mic satrap stalinist, înconjurat – ca şi marele lider de la Kremlin, care-i tutela pe toţi – de o gaşcă de psihopaţi şi maniaci ai puterii; şi, totodată, sarcină cu atît mai durabilă cu cît ea va fi preluată de viitorul succesor, N. Ceauşescu. Dar nişa publicistică a revistei dispărute nu a rămas goală – în locul ei a apărut săptămînalul *Lumea* (condus de George Ivaşcu), care repede s-a impus ca hebdomadar românesc de referinţă (nu numai pentru că era singurul!) în domeniul politicii externe. Sigur că PMR (peste un an PCR) avea nevoie de un asemenea *organ de presă* pentru a-şi face cunoscute *tezele* externe; sigur că redacţia *Lumea* a fost înjghebată din grabă şi s-a filtrat alene, din necesităţi mai degrabă politice decît gazetăreşti; sigur că Ivaşcu primea sumarul *de sus,* cu subiectele şi nuanţele de care propaganda regimului avea nevoie. Dar cert este că, treptat, *Lumea* a devenit o revistă realmente de citit, cu un nucleu redacţional avizat şi cu un nucleu de cititori pe măsură. Ca unul care am descoperit-o (bine scrisă, dar pe o hîrtie din ce în ce mai proastă şi cu prime pagini stupid-encomiastice la adresa „Cîrmaciului") abia spre mijlocul anilor '70, fără a vrea să ofensez pe cineva voi spune că nu văd, în istoria presei româneşti, un săptămînal de politică externă care să-i facă măcar concurenţă.

După 1990, săptămînalul s-a mai tîrît ceva prin peisajul presei, pînă a capotat. E clar: nu mai era vremea analizelor externe, ci a sfîrcurilor; nu mai era timpul caricaturilor finuţe ale lui Matty, ci a cărnurilor nude.

Hebdomadarul a murit, dar nu şi titlul: *Lumea* a devenit *magazin* lunar şi publică la un loc, cu nonşalanţă, articole (unele serioase) de producţie autohtonă şi traduceri din *Le monde diplomatique*, ultimele mustind în majoritate de un antiamericanism grosier de extracţie franţuzească (nici o supriză: cel mai prostesc antiamericanism european curge mai ales pe Sena, au dovedit-o şi R. Aron, şi J.-F. Revel).

...Şi totuşi, unii-l vor bunic (spiritual!)

Rămînă dar Franţa cu păcatele ei! – pentru că nu ele mă interesează aici. În ultima ediţie al revistei *Lumea magazin* (nr. 5, mai a.c.) mai curge totuşi ceva. Un legionarism de o penibilă şi primară extracţie – vezi articolul *Două jertfe româneşti* (semnat Petru Z. Danci), sub genericul *Memoria istoriei*. Prima teză a articolului: *dr.* Ionel Moţa şi *dr.* Vasile Marin (teribilă această sete după *prefixul* „doctor", comună lui Petru Groza şi lui C.V. Tudor!), morţi în războiul civil din Spania în ianuarie 1937, „ar trebui canonizaţi" – după cum „spunea regretatul părinte Dumitru Stăniloae" (de parcă D.S., ca toţi oamenii, n-ar fi spus şi prostii la viaţa lui).

Mai departe, ideea că forţele comuniste din Spania ar fi fost „forţe sataniste"; mă rog, treacă-meargă (nu e departe de adevăr, metaforic vorbind). Dar ce te faci dacă afli că, în Spania, „de partea comunistă s-au înscris (...) Ernst Neulander, Ana Pauker şi alţii ca ei, cărora marele diplomat Nicolae Titulescu le încredinţase tunuri ale armatei române cu care să se tragă asupra aşezămintelor creştine". În faţa unor asemenea enormităţi, cugetul unui om normal îngheaţă. Ana Pauker, cu toate păcatele ei, era în acel moment închisă în România; Titulescu, cu toate păcatele lui, era cu mult mai puţin belicos decît rezultă de aici. Aflăm apoi că generalul franchist spaniol Moscardo ar fi apărat Alcazarul „după tactica cu care generalul român [Cantacuzino-Grănicerul, legionar] apărase Carpaţii în primul război mondial"; mai aflăm că, în clipa morţii, în satul Majadahonda, Moţa tocmai dădea un ordin ultra-patriotico-creştin; la final, autorul deplînge „că această jertfă a fost uitată", dar „trăieşte cu speranţa că, într-o zi, se va împlini dezideratul" (!) lui Stăniloae.

Din fericire, ca şi prostia, nici fantasmele istorice nu dau dureri purtătorului. Dacă asta e „memoria istoriei", fie-mi permis să cred că mai bine lipsă. I.G. Duca – speranţa liberalismului interbelic, omorît de legionari – n-a fost canonizat; nici Maniu, ultima speranţă a democraţiei postbelice, omorît de comunişti. Şi ştiţi ce cred? Ei nici nu s-ar fi vrut canonizaţi – tocmai pentru că erau oameni ce preţuiau, pur şi simplu, umanul.

E cu totul rizibil că un text precum cel din *L.m.* – tulbure contorsionare a istoriei, într-o publicaţie ce poartă ca subtitlu „revistă lunară de politici globale şi eveniment internaţional" (adînc!) – a putut să apară. Am spus *rizibil?* Rectific: e trist. E trist ca potenţialul cititor al unei asemenea reviste, încă nu pe de-a-ntregul vindecat de sindromul *Novoie vremia,* să intre pe nemestecate în *zodia Majadahonda*.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Codrul lui Da Vinci

După auditul managementului politic din filialele PNL, domnul Stolojan a ţinut să elimine cîteva acuzaţii. Oferindu-se să preia (dacă i se cere) funcţia de preşedinte liberal, cît şi pe cea de premier (ca mai an), lăsase impresia că-l sapă pe Tăriceanu. Ne-a liniştit însă, cu un argument imbatabil: „nu-mi stă în caracter"!

Mare om acest scriitor american, Dan Maro! Chiar dacă şi-a scris opul (cum care?) cu picioarele, îi aplaud harul cu care a ironizat discret elitele snoabe. Am reuşit, în trei rînduri deja, să-ncurc diverse congregaţii mondene, care clamau energic ce mare prostie e celebrul „cod" (c-aşa-i la modă!). După cîteva naivităţi interogative, am constatat că nimeni nu ştia nici cu ce se ocupa Maria Magdalena, nici dacă Ioan Botezătorul e totuna cu Ioan Gură-de-Aur, nici dacă Iisus a avut fraţi. Nici dacă Sf. Graal e pomenit în Biblie. Nici dacă severii Cavaleri Templieri se numeau aşa pentru că iubeau tîmplăria sau pentru că dărîmau temple. Oricum – zic ei – la coş cu această carte ce blasfemiază sfîntul cuvînt al Bibliei! Pe care n-am citit-o!

M-a bucurat faptul că am auzit menţionat, la una din puţinele emisiuni TV de cultură, jurnalul englezului Samuel Pepys. Vorbesc de fascinantul document din secolul al XVII-lea, model pentru memorialişti, ziarişti şi bîrfitori deopotrivă, lucrat cu pana (în cifru!) de un martor al Marii Ciume, al Marelui Incendiu, al Vieţii. Atîta doar: numele autorului se pronunţă (bizar, dar englezeşte) „pips". *(Cu afecţiune, un admirator.)*

După ce s-a răstit de mai multe ori la ziarişti („Pentru numele lui Dumnezeu, domnule X-ulescu!", „Nici vorbă!", „Categoric!"), după ce a uitat că-l cunoaşte binişor pe constructorul de lîngă Sf. Iosif, Adriean Videanu a anunţat că preşedintele l-a rugat (!!!) să găsească o soluţie. A doua zi, docilul primar general a şi găsit-o! Renunţarea! În chestiunea Pieţei Revoluţiei şi a altor edificii proiectate peste noapte, se pare că încă nu l-a rugat nimeni. Sau, mă rog, nu l-o fi rugat cine trebuie! *(Traian?)*

Reporterul care se bucura că transmite *live* catastrofa aviatică de la Baloteşti a progresat. Acum este ambasadorul României la Jakarta şi se numeşte Gheorghe Săvuică. După cutremurul de săptămîna trecută, care a omorît cîteva mii de oameni, a transmis prin telefon, amintindu-şi de vremurile bune. „Dacă vorbim de durerea cetăţenilor indonezieni, mie îmi face plăcere să anunţ că nici un cetăţean român..." Mare lucru diplomaţia cu plăcerile ei!

Nu ne-a fost de ajuns aviara, alte nebănuite belele planează pe deasupra noastră. Iată – o june bine-mbrăcată *(power-dressed)* ne anunţă mustrătoare că bem mai puţină bere decît cei din ţările occidentale! Statisticile o demonstrează dureros! Ca să nu mai vorbim că nu ne dăm în vînt după berea la draft şi nici nu ne facem provizii săptămînale de bere „ca americanii". Ei, şi? Tot din statisticile comerciale aflăm şi alte lucruri ruşinoase – nu mîncăm suficient de mult la *fast-food,* avem prea puţine pisici în casă, nu cheltuim la fel de mult pentru concedii. Aceste ştiri grave ne sînt livrate împreună cu dispreţul celor ce constată că noi, concetăţenii lor, nu sîntem nici europeni, nici americani. Ei, şi?

Seriozitatea cu care ditamai premierul sau vrednicii săi miniştri vorbesc despre steguleţele colorate primite de la UE îmi pare tristă. Dacă tragem linie, s-au făcut şi progrese, dar despre ele se tace. Euro-observatorii noştri trebuie să ceară Sublimei Comisii să introducă şi imagini pozitive, mobilizatoare! Altfel ar arăta lucrurile dacă ne-am putea lăuda cu patru steguleţe roşii, zece mingiuţe galbene şi 35 de găletuşe verzi!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

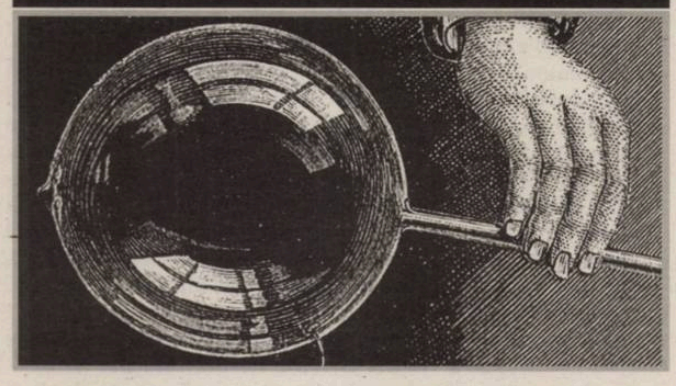

Îngeri

Am văzut un înger. Era înaltă, sculpturală ca un cal pur-sînge, preambulînd falnică pe Chartres Street într-o bluză fără mîneci şi cu prefixul nostru regional, 504, tatuat pe carnea-i dalbă cu semne de-o şchioapă. Ce mai înseamnă realitatea cînd astfel de îngeri bîntuie prin oraş?

Avem nevoie de cete de îngeri, îngeri adevăraţi, care să se arate şi să umble în preajma noastră. Pînă în 1998, oraşul era plin de îngeri, atraşi neîndoios de aroma Apocalipsei care abureşte din oraşul nostru încă de la facerea lui. Pe atunci scriam *Mesi@*, aşa că eram extrem de vigilent la îngeri şi ei îmi răspundeau arătîndu-mi-se adeseori.

Acum, în New Orleans există un exces de credinţă. Costurile reconstrucţiei sînt mari, dar credinţa oamenilor în New Orleans este ca aceea a căpitanilor de navă. Dacă e să se scufunde, se duc la fund odată cu ea. Credinţa este aruncată în obrazul necunoscutului, precum flamura cu flori de crin a lui Jeanne d'Arc. Această prea multă credinţă are un efect de propagare care se manifestă sub forma îngerilor. Cu cît mai multă credinţă, cu atît mai mulţi îngeri.

Statele Unite sînt cuprinse, în întregul lor, de două fenomene nebuneşti cvasi-mistice: *Codul lui Da Vinci* şi *American Idol*. *Codul lui Da Vinci* susţine că descendenţii lui Iisus de pretutindeni se ascund în hrube, ca să nu fie ucişi de Biserica Catolică. Nu vi se pare culmea absurdului? Cunosc mai mulţi descendenţi ai lui Iisus şi ei nu se ascund deloc. Stau în văzul lumii, la unele din „adăpătorile" de pe la noi (în principal la Molly's). Urmaşii cristici sînt toţi nişte sugative, fără excepţie. O hoardă de îngeri le poartă mereu de grijă, îngeri pe care numai ei îi pot vedea, deşi mă cam pricep şi eu să-i ginesc. Într-o după-amiază din 2000 am numărat şaisprezece îngeri fîţîindu-se pe la Molly's în cursul unei singure ore. Pe atunci nu aveam nevoie de ei, dar acum ne crapă buza.

Cealaltă rătăcire isterică în masă este *American Idol*, un soi de concurs în care au votat pentru favoriţii lor mai mulţi oameni decît au votat pentru ambii candidaţi la preşedinţie la ultimul scrutin. E clar ca bună ziua: oamenii nu au nevoie de conducători destoinici. Ei vor idoli. Vor să aduleze pe cineva. Şi au dreptate, doar că privesc unde nu trebuie, în televizoare. În loc să caute un idol televizistic pe care să-l adore, ar trebui să vină la New Orleans, să adore îngerii.

Îl sfătuiesc pe primarul Nagin să-şi înceapă noul mandat cu o strigare generală către toţi îngerii. Apoi poate să treacă la chestiile practice, cum ar fi să construiască de îndată, ca să nu piardă aura surescitată care face ca oraşul să semene cu Parisul anilor '20, un mediu propice pentru îngeri. Se pare că o răzmeriţă mocneşte înăbuşit în oraş. Nu e chiar ca Bagdadul, dar avem nevoie de îngeri. Dacă primarele reuşeşte să îi facă pe Geroge Bush şi pe Godfather să jure credinţă New Orleans-ului, o să ajungă noua Jeanne d'Arc. Sau măcar Jeanne cea dintru începuturi, cea care a riscat totul pentru împărăţia ei. Cerurile au cooperat cu ea, un timp. Şi ea a avut îngeri.

traducere de Ioana AVĂDANI

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Herăstrăul românilor

Dinspre capătul tramvaielor şi autobuzelor de la Scînteii se revarsă valuri de bucureşteni spre intrarea de la Pavilionul H a Herăstrăului. Tumult duminical, îmbulzeală. Seminţe şi manele. Muzica e atît de tare încît nu mai simţi mirosul de mici. Se vorbeşte tare şi se îmbrînceşte mult.

– Tacheee, adă pleieru'!

Picnic la asfalt şi prin tufişuri. Cei cu copii refulează spre leagăne. Îi lasă să se zbenguie şi între timp rad o bere pe unde apucă. Alţii iau cu asalt vaporaşul. Îmi aduce aminte de copilărie: să fie acelaşi?

Dinspre metroul de la televiziune şi din maşinile pestriţe parcate de-a lungul şoselei se revarsă alţi bucureşteni. Se plimbă. Mulţi au pungi cu pufuleţi în mînă. Cuplurile de pensionari sînt îmbrăcate de promenadă. Una, două, trei... cred că n-am văzut în ultimii zece ani atîtea pălării de soare, înduioşător de decente şi desuete! Familii cu copii, adolescenţi fără părinţi, pe patine cu rotile, tineri în blugi *no-name*. Nu se aude decît muzica de la Pavilionul H, revărsîndu-se peste lac. Dintr-un pavilion al expoziţiei de flori răzbate firav un Mozart de pe o casetă cam uzată. Tot acolo se vînd poezii „din lirica norvegiană" pe nişte suluri de hîrtie. O doamnă plinuţă, îmbrăcată într-un taior albastru, ce dă să crape pe alocuri, şi-a cumpărat unul şi citeşte cu voce tare: nu se hotărăşte încă dacă să fie fascinată sau intrigată.

– Ticule, ţi-am spus să mai luăm o sută de mii de-acasă, puteam şi noi să ne simţim bine... – se plînge, cu o voce mică, o doamnă în vîrstă care tînjeşte după un ghiveci cu flori. Dar Ticu şi-a făcut socotelile şi este, evident, de altă părere.

Oamenii se răsfiră pe aleile parcului, se aşază pe bănci sau intră într-una din numeroasele „grădiniţe" amenajate la umbra copacilor, la un mic şi o bere. Grupuri de familişti cu copii, cupluri de tineri la a doua sau a treia întîlnire, tinere pensionare melancolice şi cochete. Fumul grătarelor iradiază printre ramuri. E tihnit şi miroase a duminică la şosea.

– Mă scuzi că te-am apelat... da, sînt în parc, nu vii şi tu? – se interesează pe mobil un puşti de vreo cinci ani, apoi închide demn, se întoarce la masă şi continuă să cînte cu două colege de generaţie *un elefant se legăna pe o pînză de păianjen*...

Jos, la lac, un ponton nou, de unde se fac plimbări cu o „hidroambarcaţiune" albă cu motor Johnson. E plin, dar nu e coadă.

La intrarea dinspre nord a parcului nu se ajunge decît cu maşina – şi e plin de maşini una şi una. Oamenii îşi plimbă cîinii. Cei fără cîini se îndreaptă agale, dar decis, spre unul dintre restaurantele cochete de pe malul lacului. Cam toţi sînt tineri. Haine de firmă, nu neapărat elegante, dar din categoria celor care nu trec neobservate. Miroase a parfum de calitate, iar muzica de la Pavilionul H nu răzbate pînă aici.

– Păi, cum o să-mi convină, fată? I-a dat Ioanei un *part-time* şi acum proasta o să tragă să arate că e cea mai tare din agenţia de presă, *whatever*...

– Şi ce treabă ai tu?

– Cum ce treabă? O să fie mai greu să chiulesc şi eu n-am de gînd să mă îngrop în agenţia lor!

Vorbeşte tare, ca să o auzim. Cînd ne îndepărtăm, schimbă vorba şi intră cu prietena ei la Fitze.

În spatele restaurantelor sînt terenuri de tenis, iar pe lac se face yachting.

Ne îndreptăm spre maşină. La ieşirea din parc, un lăutar mai încearcă o melodie şi mormăie printre dinţi:

– Nu bagă nimeni... Cînt de peste o oră şi uite ce făcui, treişpe mii! Ce români!...

Alex. Leo ŞERBAN

Cannes 59: Palmares cu ochelari de soare

„Am un gust foarte prost în materie de film", mărturisea Helena Bonham Carter – membră a juriului – la conferinţa de presă din 17.05 a.c. Iar preşedintele aceluiaşi juriu, hong-konghezul Wong Kar-wai, scrutînd sala cu deja legendarii săi ochelari de soare, declara: „Voi permite membrilor juriului să poarte ochelari de soare şi să fumeze în timpul proiecţiilor..."

Nu ştiu dacă WKW i-a păstrat pe nas sau i-a obligat pe membrii juriului să facă la fel, dar Palme d'Or-ul de anul acesta de la Cannes, anunţat pe 28.05, arată ca şi cum: juraţii i-au acordat „în unanimitate" recompensa supremă lui Ken Loach şi foarte oarecarelui său film/frescă istorică The Wind That Shakes the Barley (Vîntul care scutură orzul)*, orbiţi – parcă – de splendoarea celui mai bogat film din competiţie: jubilator-melancolicul* Volver *al lui Pedro Almodóvar!*

„Vîntul care scutură palmaresul"

Cei la care ţii cel mai mult te dezamăgesc cel mai tare: Scorsese i-a dat Palma lui Angelopoulos şi soporificului său *Eternitatea şi o zi;* Cronenberg, *Rosettei* fraţilor Dardenne; iar Tarantino – lui Michael Moore... Ken Loach a plecat, acum, cu Palme d'Or în buzunar – pentru un film pe care nimeni, *nimeni* (dintre critici, jurnalişti şi public) nu-l dădea favorit (pariurile se făceau pe *Volver* şi pe *Babel* al mexicanului Iñarritu). Dacă o „activitate neîntreruptă" de cîteva decenii pe ogorul celei de-a şaptea arte trebuia să fie, în fine, recompensată, acest lucru s-a produs, iată, în 2006, la a 59-a ediţie, sub preşedinţia rafinatului WKW. Or, *The Wind That Shakes the Barley* nu este nici măcar unul dintre filmele foarte bune ale lui Loach! Este un film-lecţie de istorie, previzibil şi bătrînicios. „Ce-ar trebui să mai facă Almodóvar pentru a primi Palme d'Or?" se-ntreba Derek Elley, de la prestigioasa revistă *Variety,* înainte de ceremonie – cînd zvonurile privind „declasarea" lui de către Loach începuseră să se infiltreze. La care „şeful" său de la aceeaşi publicaţie, Todd McCarthy, i-a dat, într-un fel, răspunsul – după ceremonie: „Răbdarea se răsplăteşte: Loach se-nvîrte de-atîta timp în preajma Palmei încît era de aşteptat să i se dea într-o bună zi". Cu alte cuvinte – mai ai puţintică răbdare, Pedro: dacă nu mori, Doamne fereşte, de inimă rea, peste vreo 10-15 ani o vei obţine şi tu – preţioasa Palmă... Deocamdată, juriul a hotărît să-ţi ofere un palmares care *ça fait mal.* Un palmares OK, în rest (pînă la urmă, *Volver* rămîne singurul film care a primit 2 premii – ba chiar 7, dacă le punem la socoteală pe *las chicas* recompensate angro!), dar care exact pe ici, pe colo, în punctele esenţiale (adică în privinţa Palmei aşteptate de toată lumea, şi mai ales de Almodóvar), a dat-o, răsunător, în bară! Mai precis, în codul de bară al „valorii care *aşteaptă* numărul anilor"... *Une Palme à l'ancienneté,* titra *Libération* a doua zi. E ca şi cum, la Eurovision, ar fi cîştigat Gică Petrescu.

Membru al juriului, Patrice Leconte spunea, la aceeaşi conferinţă de presă, că nu-şi doreşte „un palmares bej" – tern, fără relief, fără pasiuni... Palmares, poate că nu (deşi, dacă ar fi vrut un palmares cu adevărat „epocal", „radical" şi „cu scandal", juriul ar fi trebuit să premieze *Marie Antoinette,* filmul rockoco al Sofiei Coppola, tembelul *Southland Tales* al lui Richard Kelly şi interminabilul *Juventud em marcha* al lui Pedro Costa); dar Palma – sigur da...

Comentariile „la cald" ale filmelor premiate

The Wind That Shakes the Barley: după un neaşteptat *love story* interrasial *(Ae Fond Kiss)* şi o dramă adolescentină cu nelipsite accente sociale *(Sweet Sixteen),* septuagenarul britanic, a cărui inimă bate atît de la stînga, nu putea să nu revină (pe scenariul lui Paul Laverty, care a scris toate filmele lui Ken Loach de la *Carla's Song* (1996) încoace) la cinematograful angajat politic care e un „*brand* Loach"! Făcut cu îndemînare şi jucat cu naturaleţe, *The Wind That Shakes the Barley* (a cărui acţiune se petrece în Irlanda anului 1920) nu aduce însă nimic nou în materie de cinema. Nici pentru cinematograful lui Loach, nici pentru cinema în general.

Flandres: cel mai bun film al francezului Bruno Dumont după debutul impresionant cu *La vie de Jésus*. Aceeaşi regiune umedă şi mocirloasă, aceeaşi faună semi-articulată şi morocănoasă, animalică aproape, fornicînd în peisaje de o frumuseţe robustă, doar că – de astă dată – acţiunea se mută şi într-o ţară arabă, în plin război, cu scene de un realism crud. Deşi a fost acuzat de păcate variind de la „intelectualism" la „naturalism", trebuie spus că Dumont este mult mai în priză cu lumea contemporană decît mulţi *auteurs* francezi de azi. Bazîndu-se, ca întotdeauna, pe jocul unor actori neprofesionişti (cumva *à la* Bresson), Dumont reuşeşte să emoţioneze – sau, în orice caz, să te implice în poveştile sale; iar aceea din *Flandres* nu face excepţie. Indiferent ce cred detractorii săi, cinematograful lui Dumont pare mai puţin „tează filozofică" şi mai mult „carne rezonatoare". Este un cinematograf auster, foarte personal, dar în acelaşi timp generos şi cu bătaie lungă. Porneşte de la mica lui lume amărîtă dintr-un colţ de provincie, surprinsă fără menajamente, dar cu înţelegere, şi ajunge la o radiografie – pesimistă, dar nu mai puţin realistă – a condiţiei umane de acum şi dintotdeauna.

Babel: împreună cu scenaristul său fidel, Guillermo Arriaga, Iñarritu descrie lumea de azi, un sat global în care o armă dăruită de un japonez în Maroc duce la un conflict potenţial atunci cînd un copil maghrebin împuşcă accidental o turistă americană (Cate Blanchett). Povestea (foarte ambiţioasă) este un puzzle spaţial, care se mişcă fluid şi inteligent între Maroc, SUA, Japonia & Mexic. Trei teme se întreţes: mondializarea, lipsa de comunicare şi paranoia. Totul se învîrte în jurul copiilor – ca un indiciu că, în lumea tot mai severă în care trăim, maturizarea violentă devine singurul mod de adaptare. În plus, Brad Pitt face probabil cel mai bun rol al său în cinema, în acest film emoţionant, oarecum mai comercial decît ne obişnuise cineastul mexican în celelalte două titluri ale sale *(Amores perros* şi *21 grams).*

Babel seamănă cumva cu *Crash,* marele cîştigător al Oscarurilor din acest an. Dacă mondializarea este un dat incontestabil, care întreţine iluzia comunicării, incomunicarea pare să fie preţul plătit pentru ridicarea acestui „Babel" modern, în timp ce paranoia reprezintă „paguba colaterală" a unui edificiu mult mai fragil decît ne place să credem. Episoadele cele mai spectaculoase – cinematografic vorbind – sînt filmate în Japonia, unde personajul principal este o adolescentă surdo-mută; există o scenă absolut antologică în care intrarea ei într-o discotecă este ilustrată virtuoz prin cîteva „tăieturi" de sunet, reflectînd – din unghi subiectiv – lumea „auzită" de această tînără.

Volver: cel mai bun film al maestrului spaniol de la *Femei în pragul unei crize de nervi* încoace – şi asta înseamnă deja 17 ani! Numai Almodóvar putea să ducă la capăt – cu atîta panaş – o poveste în asemenea grad neverosimilă, în care melodrama se culcă cu sora ei mai mică, telenovela, în patul unui *thriller*-în-serie...

Este vorba, în primul rînd, despre o întoarcere („volver", în spaniolă) a celui mai internaţional cineast spaniol la rădăcinile cinematografului său: Spania profundă, femeile şi problemele lor. De fapt, mai multe întoarceri. Cele două surori (dintre care Penelope Cruz, niciodată mai frumoasă şi mai bună actriţă ca aici!) se întorc în satul natal pentru a face o vizită mătuşii lor (veterana Chus Lampreave – o familiară a filmelor lui Almodóvar încă de la primele); aici, surorii mai mici i se pare că o vede pe mama lor moartă, revenită să bîntuie casa plină de amintiri. Mama este Carmen Maura, care n-a mai apărut într-un Almodóvar tocmai de la *Femei în pragul unei crize de nervi...*

Volver este o poveste despre Trecut şi despre felul în care acesta ne afectează vieţile. Un film despre relaţiile nerezolvate, despre familie şi, mai ales, despre legătura fiecărei femei cu mama sa: relaţie tensionată, dar nelipsită de făgăduinţa unei împăcări care nu vine niciodată prea tîrziu. Almodóvar filmează minunat acest matriarhat persistent, cu trimiteri la celelalte filme ale sale – dar şi, în „secţiunea *thriller",* la Hitchcock. Există momente de antologie: începutul, cu femeile măturînd de zor mormintele morţilor lor; o înmormîntare liniştită în oraşul pustiu, la ora prînzului; revederea mamă-fiică, fiecare de altă parte a unui pat sub care mama se ascunsese; şi peisajul brăzdat de stîlpi eolieni, ca nişte mori de vînt – prin care maşina eroinelor trece de cîteva ori în cuprinsul filmului.

Indigènes: un film exasperant de convenţional, care bifează – pios şi para-patriotard – o „pagină de istorie": contribuţia soldaţilor nord-africani la eliberarea Franţei, în ultimul război. (Cei cinci actori premiaţi par să fi fost mai mult pionii unei mize politice...)

Red Road: regizat de debutanta Andrea Arnold, parte a unui proiect Dogma „născut" de inconturnabilul Lars von Trier, care presupune crearea a trei filme turnate în acelaşi oraş (Glasgow) şi cu aceleaşi personaje. *Red Road* anunţă o cineastă puternică, în stare să se joace percutant cu mai multe coduri cinematografice (autorii Dogma, dar şi Haneke şi Egoyan – mai ales pentru că, în prima parte, ecranele camerelor de supraveghere sînt personaj principal). Arnold (ajutată şi de performanţa actriţei Kate Dickie, ea însăşi debutantă) reuşeşte să te prindă progresiv în puzzle-ul unei poveşti de un tragism revelat abia la final, deschizînd perspective şi iniţiind ipoteze ca într-un *mind game*. Dar filmul are „carne" şi un fler pentru realismul brut şi brutal, lovindu-te direct în stomac – sau plesnindu-te peste ochi tăbăciţi de prea multe imagini şi prea puţin cinema – cu o forţă care lipseşte din filmele unor maeştri, precum Kaurismäki, sau a unor „viitori maeştri" (deja Cannes-onizaţi) ca turcul Nuri Bilge Ceylan...

Debutul în lungmetraj al lui Corneliu Porumboiu, *A fost sau n-a fost?,* a ales să vorbească despre Revoluţie în spaţiul strîmt al unui studiou de televiziune local (filmul a fost turnat la Vaslui). Porumboiu răscoleşte istoria recentă cu o luciditate cu atît mai eficace cu cît tonul filmului este de comedie. O comedie dărîmătoare, enormă, invers proporţională cu „îngustimea" punctului de vedere – care are „tupeul" să recurgă la convenţiile sleite ale unui *talk-show*... Este aproape incredibil ce poate face tînărul regizor într-un cadru fix, cu trei actori puţin cunoscuţi şi cîteva voci din off! *A fost sau n-a fost?* este, pur şi simplu, cel mai hilar film „despre" Revoluţia română: o demolare sistematică, deşi aparent isterică, a unui mit istoric, care avea nevoie de această demolare pentru a deveni – iată! – Film.

Palmaresul

Palme d'Or: *The Wind That Shakes the Barley* de Ken Loach

Marele premiu: *Flandres* de Bruno Dumont

Premiul de scenariu: Pedro Almodóvar – pentru *Volver*

Premiul de regie: Alejandro Gonzalez Iñarritu – pentru *Babel*

Premiul de interpretare masculină: Jamel Debbouze, Samy Naceri, Roschdy Zem, Sami Bouajila, Bernard Blancan în *Indigènes* de Rachid Bouchared

Premiul de interpretare feminină: Penelope Cruz, Carmen Maura, Lola Dueñas, Blanca Portillo, Yohana Cobo, Chus Lampreave în *Volver* de Pedro Almodóvar

Premiul juriului: *Red Road* de Andrea Arnold

Premiul „Camera d'Or": *A fost sau n-a fost?* de Corneliu Porumboiu

LUNI, 5 iunie, 19.00
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
în românește de Bogdan Budeș
cu:
Gheorghe IFRIM, Vlad ZAMFIRESCU,
Marius Florea VIZANTE
regia: Cristi JUNCU
O producție Asociația Persoana, Teatrul ACT și ARCUB

MIERCURI, 7 iunie, 19.00
4:48 PSYCHOSIS
de Sarah Kane
în românește de Marian Popescu
cu:
Maia MORGENSTERN
regia: Cristi JUNCU
O producție Asociația Masterclass, Teatrul ACT și ARCUB

www.teatrulact.ro

Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

TEATRUL ACT
ABB
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN

Texte şi opinii de: Mona CHIRILĂ (regizoare de teatru) ● Stela GIURGEANU ● Andreea GRECU (director, Administraţia Fondului Cultural Naţional) ● Nicolae MANDEA (lector univ. dr. UNATC) ● Iulia POPOVICI (critic de artă) ● Oana RADU (director de programe Ecumest) ● Victor SCORADEŢ (critic de artă) ● Corina ŞUTEU (expert în domeniul managementului şi al politicilor culturale europene) ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

DILEMA VECHE

Scena proiectelor culturale

Banii şi talentul

Necesitatea de a dezbate în Dilema veche *cum devin realitate proiectele culturale teatrale şi cele de dans a apărut vara trecută, cînd ideea Centrului de Creaţie „Andrei Şerban" era înlocuită cu explicaţii prietenoase de un ipotetic Centru Cultural „Ion Sava". Au trecut cîteva luni bune: Andrei Şerban a revenit şi se pregăteşte să monteze, despre Ion Sava nu se mai ştie nimic. Încă una dintre situaţiile cînd inerţia sistemului i-a învins pe cei care vroiau să încerce altceva. Altceva, dar nu în afara lui. Pentru că în acest exemplu, lesne de multiplicat, se exprimă paradoxul tuturor tendinţelor novatoare de pe scena românească (teatru şi dans): sistemul centralizat subvenţionat e detestabil, dar toate spiritele inovatoare vor să se instituţionalizeze contînd pe contribuţia statului. Se aşteaptă astfel de la banii publici subvenţionarea rămăşiţelor mai mult sau mai puţin luxoase ale moştenirii, dar şi sprijinirea celor ce vor s-o disloce. Nu ar fi imposibil, în condiţiile în care banii despre care e vorba ar fi disponibili, dar cum fondurile pentru cultură sînt mereu mai mici decît necesarul, se împarte atît cît este, spre nemulţumirea tuturor. Dacă se adaugă eternele vanităţi conflictuale, artiştii care se grăbesc să avertizeze grabnica prăbuşire a construcţiei proiectate de alţi artişti, devine clar de ce proiectele culturale se realizează atît de greu. Între timp, Administraţia Fondului Cultural Naţional a lansat oferta ei de subvenţii. Pentru a cere bani („a aplica" – cum se spune în noua limbă de lemn a birocraţiei cu ambiţii europene) e necesară completarea unor formulare menite să confirme calitatea de artişti şi de buni gospodari a suplicanţilor. Formalizarea acestor date omogenizează pretenţiile, personalitatea artistului (a artiştilor) dispare, impostura şi creativitatea folosesc aceeaşi limbă managerială. Ca şi în sănătate, unde managerii îi înlocuiesc pe medici la conducerea spitalelor, în artele spectacolului în fruntea proiectelor de spectacol sînt doriţi manageri, nu artişti.*

*Un proces, desfăşurat organic în Occident, este adaptat fără a trece printr-o analiză critică. Lectura cererilor lasă cu greu să se întrevadă originalitatea proiectului: artistul nu are cum dovedi pe hîrtie că are talent, de altfel nici nu i se cere aşa ceva, el trebuie să explice cum va redistribui banii primiţi. Apare printre rînduri problema ce fel de artă se subvenţionează din bani publici: cea populară (parcă n-ar avea nevoie, dacă demersul artistic se poate compensa prin veniturile aduse de publicul de masă) sau cea inovatoare, pe care nu toţi plătitorii de impozite o agreează sau o înţeleg? Cu toate eforturile depuse de oficiali, de televiziuni, de organizatorii unor şuşe, artele spectacolului supravieţuiesc atît ca expresie a gustului popular, cît şi în formele lor cele mai rafinate. Victorioase în acest conflict sînt încăpăţînarea unor artişti, capacitatea lor de a coagula energii creatoare şi, nu în ultimul rînd, disponibilitatea unui public care îi caută pe artişti şi este alături de ei. Centrul „Ion Sava" a dispărut înainte de a se înfiinţa. Andrei Şerban montează în teatrele din România. Pînă la urmă asta contează. (**M. B.**)*

Corina ŞUTEU

Politici culturale „la ei" şi „la noi"

Cincizeci de ani de politici culturale în Europa occidentală

Cincizeci de ani de dezvoltare economică în Europa occidentală s-au aflat sub semnul unor politici culturale concentrate în jurul problematicii eterne a participării la actul cultural şi a celor două aspecte interrelaţionate ale sale: democratizarea culturii şi democraţia culturală. Primul este strîns legat de ideea de *acces* la bunurile culturale, ca o garanţie a bunăstării şi emancipării sociale. Al doilea este legat de ideea de *diversitate culturală,* cu toate implicaţiile sale complexe, care se întind de la prăbuşirea graniţelor dintre cultura înaltă şi cea de masă, la probleme mai complicate legate de convieţuirea interetnică paşnică în cadrul societăţilor multiculturale. Totuşi, de la începutul anilor '80, democraţia culturală însăşi a evoluat conform unei dinamici destul de contradictorii, cultura devenind, în acelaşi timp, o marfă, un lucru „normal" şi un „produs" al vieţii cotidiene. Aceasta s-a tradus în faptul că activitatea culturală – bunul public care este finanţat din bani publici – trebuia să dovedească în ce fel contribuie la emanciparea şi bunăstarea socială, atît din punct de vedere civic, cît şi economic. Cu alte cuvinte, cultura a fost nevoită să devină *responsabilă* şi *răspunzătoare* („accountable"). Astfel, politicile culturale au început să se deschidă spre alte sectoare publice, pentru a confirma şi susţine recent reclamata „durabilitate în spaţiul public".

Democratizarea a implicat o banalizare a consumului cultural. Mai mult, intervenţia statului, cînd a fost extensivă, a dus la o „politizare" a conţinutului cultural şi, uneori, la o interdependenţă periculoasă între măsurile politice generale şi conţinutul cultural. Din contră, cultura pe piaţa liberă conduce la un comportament consumerist şi la invazia divertismentului, la apariţia unor noţiuni precum: „bunurile culturale" sau „produsele culturale". Consumul de masă conduce la standardizarea gusturilor şi la o ofertă tipizată. În concluzie, artele şi cultura au devenit (în anii '90) fie la îndemînă, ieftine şi parte integrantă a vieţii cetăţeanului mediu din Europa de Vest, fie scumpe, dar subordonate dinamicilor pieţei libere. Operatorul cultural s-a obişnuit cu investiţii generoase în cultură şi a fost surprins cînd acest sprijin providenţial a fost diminuat. Consumatorul de cultură a devenit „leneş", răsfăţat şi copleşit de oferta largă şi de industria mereu seducătoare a divertismentului.

Acesta e contextul în care, după anii '80, pe întreg teritoriul occidental încep să se generalizeze măsurile bugetare restrictive. În majoritatea cazurilor, acestea afectează organizaţiile mai puţin consolidate, cele care de obicei ofereau un mai mare grad de creativitate şi inovaţie, în practicile lor, şi o mai mare interacţiune cu spaţiul public, în timp ce organizaţiile mai aşezate şi industriile culturale aducătoare de bani continuau să fie finanţate.

Se poate spune că, în acest context de schimbare rapidă a orientării politicilor publice în domeniul cultural (de la un stat protector la un stat „mediator" – care facilitează, dar nu mai finanţează în mod absolut), organizaţiile culturale tradiţionale încetează să fie competitive şi că domeniul e uzurpat de industriile culturale, de turism şi de sectorul privat în general, care, între timp, s-au dezvoltat în progresie geometrică. Divertismentul ocupă cu o agresivitate din ce în ce mai mare spaţiul consumului cultural şi astfel formează şi influenţează radical gusturile publicului. Cultura (ca domeniu instituţional) devine o intersecţie a paradoxurilor, dar şi a complementarităţilor: un cîmp care dă naştere la uriaşe aşteptări sociale, dar, în acelaşi timp, o marfă şi un divertisment; dependentă intrinsec de resurse financiare externe, dar şi un motor al sectoarelor extra-culturale. Mai mult, puternica influenţă a noilor tehnologii, manifestată începînd cu anii '90, revoluţia media şi comunicaţională, globalizarea şi neaşteptata reordonare geopolitică adaugă cîteva componente cruciale acestei evoluţii determinante.

Astfel se prezintă, în mare, fundalul politicilor culturale occidentale pe care Europa de Est îl descoperă între anii 1990 şi 2000. Un context sleit de ani de investiţii în accesul la cultură şi în dezvoltarea infrastructurii culturale, dezechilibrat, în plus, de efectele nocive ale exploziei tehnologice şi comunicaţionale şi totuşi în căutare de modalităţi de a relansa şi susţine consumul cultural tradiţional, în ciuda proliferării întreprinderilor audiovizuale şi de divertisment. În plus, un context total nepregătit şi inapt să răspundă adecvat, de multe ori la nivel instituţional, efectelor dispariţiei, aproape peste noapte, a Cortinei de Fier şi a noii ere de cooperare provocate de deschiderea către Est.

Cînd Europa de Est îşi iţeşte capul

Provocările culturale proprii Europei de Est, după căderea comunismului, sînt foarte diferite de cele rezumate atît de schematic mai sus. Statul, ca singurul investitor în cultură, e obligat să joace un rol problematic şi destul de negativ în faza iniţială a tranziţiei postcomuniste. De aceea, măsurile imediate în politicile culturale, în întregul „bloc" estic, includ, în primul rînd, dezetatizarea infrastructurilor culturale, fără nici o analiză riguroasă prealabilă a implicaţiilor pe termen lung ale unor asemenea măsuri. Primul impuls, firesc – acela de a o „termina cu statul" o dată pentru totdeauna (căci statul egal „partidul communist") –, e declinat la nivelul măsurilor administrative de o politică a culturii, în două feluri: prin delegarea planificării culturale către regiuni şi oraşe (descentralizare) şi prin demontarea, cît mai repede posibil, a sistemelor statale tradiţionale de finanţare a culturii (privatizare). Ca urmare, în Europa de Sud-Est, ţări mai mari – precum România – încearcă – întîmpinînd mari dificultăţi în timpul procesului – să implementeze noi politici de descentralizare. Ideea are mai mult succes în ţări mai mici, ca Slovenia, Croaţia şi Bulgaria (cel puţin la nivelul descentralizării locale, nu şi regionale).

În ceea ce priveşte privatizarea, diferite iniţiative legislative încearcă să diversifice şi să consolideze sursele private de finanţare a culturii şi să încurajeze privatizarea.

Prima lecţie, care a trebuit învăţată, a fost că, pentru a ieşi din cadrele de gîndire zidite de anii comunismului, e nevoie de reinventarea societăţii culturale civile, de refacerea încrederii şi a deprinderii de a accepta coexistenţa diferenţelor de opinie într-o comunitate profesională. A doua problemă era legată de redefinirea unui simţ al responsabilităţii în comunitatea culturală: unde ar trebui să înceteze plîngerile şi unde ar trebui să înceapă criticile constructive şi ce valori apără şi promovează actorii culturali civili? În al treilea rînd, s-a ridicat întrebarea legată de autoritatea sectorului neguvernamental faţă de autorităţile publice şi faţă de Legislativ. Pentru a putea recunoaşte această autoritate, trebuiau întîi înţelese rolul, funcţia şi constrîngerile autorităţilor publice şi ale legislatorilor, renunţîndu-se la copilăreasca idee că democraţia şi anarhia sînt unul şi acelaşi lucru şi înţelegînd că existenţa democratică implică ordinea şi respectul instituţiilor de drept. Se poate spune că, pentru societatea civilă postcomunistă în tranziţie, refacerea legăturilor distruse şi reinventarea dinamicii sociale a libertăţii, ca precondiţie a democraţiei, a fost problema principală. Or, acestea pot şi trebuie să fie construite numai de jos în sus, prin acţiunea grupurilor culturale (operatori, artişti, intelectuali), înainte ca ele să ajungă la nivelul decidenţilor.

Dar în contextul specific al Europei de Sud-Est, acest rol de reconversie a fost şi mai greu de pus în practică pentru că regiunea a avut de înfruntat războiul, demolarea unui stat (fosta Iugoslavie) şi emergenţa dificilă a societăţilor post-totalitare (ca în România şi Albania).

Noua misiune a legislatorilor şi a autorităţilor publice în reajustarea rolului lor birocratic a fost facilitată de prezenţa activă a unor mentori instituţionali occidentali (precum Consiliul Europei, UNESCO, diverse instituţii publice occidentale, agenţii diplomatice culturale etc.). Problema, în cazul autorităţii publice, era cum să integreze valorile pe care poziţiile lor se presupune că le promovează, cum să acţioneze diferit la nivel administrativ (provocarea administrativă) şi cum să schiţeze şi să implementeze noi politici în cadrul vechilor infrastructuri instituţionale. De aceea, la nivelul instituţional cultural noile valori s-au tradus în chestiuni legate de realizarea unor transformări funcţionale (provocarea managerială), în modalităţi noi de planificare pe termen lung sau în reforme organizaţionale pur administrative.

La nivelul societăţii civile, reţelele culturale şi proiectele în parteneriat au reprezentat probabil principala sursă de învăţare şi înţelegere a valorilor democratice. Acest nivel a avut totuşi o importanţă mai mare decît precedentul, în relansarea dinamicii democratice, pentru că se aştepta de la el să funcţioneze şi ca făuritor de capital social – „liantul" care aduce împreună instituţiile. Provocarea viza nu doar valori noi, ci şi interacţiunea, în contextul cultural mai larg între memorie şi modernitate, vechi şi nou, cultură ideologică şi cultură eliberată de ideologie şi felul în care toate acestea ar trebui transmise prin acţiunea culturală individuală şi colectivă. Problema izvorîtă din nevoia unei competenţe la mai multe nivele era acută. În acelaşi timp, înainte de a aborda noţiunea de competenţă, trebuia dezvoltată viziunea strategică, iar valorile – redefinite.

(fragment din eseul publicat în volumul *The arts, politics and change)*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 2 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Iulia POPOVICI

Instituţii şi platforme *open source*

De anul trecut, Centrul Naţional al Dansului Bucureşti poate fi considerat un proiect de succes. În fine, de succes *à la roumaine,* foarte înrudit cu o victorie *à la Pyrrhus,* în care victimele de pe cîmpul de luptă înăbuşă sunetul triumfal al trompetelor.

Ideea Centrului, de fapt a unei structuri instituţionale destinate exclusiv dansului contemporan, nu neapărat cu acest nume, trecuse deja, la vremea plină de speranţă a schimbării de guvernare, de etapa primelor tatonări. Ani de zile, „o anumită parte" a coregrafilor făcuse presiuni pentru înfiinţarea Centrului, printre cei mai activi fiind Cosmin Manolescu (compania lui, „Proiect DCM", ţinea loc – sau măcar încerca s-o facă – unei platforme de iniţiativă artistică, cu bune conexiuni internaţionale, dar cu toate limitele inerente în activitatea unei organizaţii non-guvernamentale). Iar în final, ministerul lui Răzvan Theodorescu a cedat în faţa evidenţei: s-a înfiinţat CNDB, cu inevitabilele negocieri i s-a acordat şi sediul (la Teatrul Naţional, etajul 3/4, pînă atunci spaţiul de desfăşurare a Tîrgului de Carte), a fost numită şi o conducere interimară, s-au dat şi nişte bani (pentru minima supravieţuire), în aşteptarea noului an fiscal, care să permită şi nişte cheltuieli de amenajare. În timp ce Mihai Mihalcea îşi aducea maşina de cusut de acasă şi cosea, neobosită Penelopă, metri după metri de pînză neagră pentru pereţii albi şi goi ai nou-născutului Centru, la Ministerul Culturii se schimbau responsabilii, iar circul începea din nou. Cu Mona Muscă, bătălia pentru păstrarea spaţiului şi acordarea de fonduri, cu Adrian Iorgulescu, pentru numirea directorului printr-un concurs corect. Distracţia a durat aproape încă un an, cu presiuni internaţionale şi vuiete de presă. Nici acum – din cauză că întreaga clădire a Teatrului Naţional intră în reparaţii şi consolidări – bani pentru investiţii în amenajări de săli şi studiouri nu prea sînt; sînt totuşi, din fericire, bani de proiecte. Şi de-aici începe – trebuie spus – o altă poveste.

A meritat tot acest efort? După atîtea idei consumate în virtualitate, după toată imaginaţia pusă la temelia unui etern *performance* instituţional, îşi mai poate "inventa" dansul contemporan românesc o miză, alta decît cea a continuităţii?

Şi, în realitate, adevăratul proiect al Centrului aici începe: le rămîne celor care lucrează acum acolo să (re)inventeze dansul contemporan românesc. Principiul ideologic pe care încearcă să-l pună în practică Mihai Mihalcea (directorul CNDB) şi Vava Ştefănescu (directoarea artistică) este dialogul între generaţii, opţiuni estetice şi viziuni artistice. Apoi dialogul cu artişti din alte domenii (de la muzică, literatură şi arte vizuale, la „fratele vitreg", teatrul). Dar, în primul rînd, dialogul cu publicul, mai degrabă sporadic, potenţial, virtual, după o lungă istorie a unei prezenţe publice la fel de sporadice. Iar dacă dansul contemporan a fost, este şi va fi o artă de nişă, la care nu poţi umple stadioane, asta nu înseamnă că funcţia lui socială (mai mult decît cea culturală) e neglijabilă. Nu e neglijabilă atîta vreme cît nu e neglijată: *Stars High in Amnesia Sky* (de Mihai Mihalcea) sau *Outcome* (de Manuel Pelmuş) vorbeau extrem de acut despre răvăşita memorie a trupurilor şi minţilor celor pe care 1989 i-a prins pionieri, ori despre presiunea cablată şi electrificată a vieţii postmoderne, însă cu o floare nu se face primăvară. Pentru asta e nevoie de o conştiinţă comună a referinţelor dansului contemporan, de o conştiinţă şi asumare identitară, de un spaţiu – mental – de identificare a lui *ce, de ce* şi *pentru cine* facem dans contemporan (şi, în paralel, de un „transfer de expertiză" între generaţia cu viziuni şi iniţiative puternice a lui Mihalcea, Pelmuş, Manolescu şi cea a coregrafilor emergenţi).

Centrul Naţional al Dansului Bucureşti (localizarea e esenţială întru identificarea internaţională a instituţiei, al cărei nume îl preia pe cel al structurii pariziene similare) a organizat deja, la începutul lui aprilie, prima sesiune de finanţare. Banii nu au fost foarte mulţi, şi nici proiectele. Însă ceea ce e remarcabil aici e diversitatea acestor propuneri (de la piese coregrafice, la proiecte editoriale). Ca direcţie (de a cărei lipsă am auzit a fi acuzat), CNDB e mai degrabă o platformă *open source* decît o instituţie, un spaţiu al acelei diversităţi, despre care vorbeam, şi al includerii; nu mulţi şi-ar fi imaginat, acum un an, că Centrul ar putea găzdui piese ale Companiei Orion Balet, în acelaşi timp cu proiectul „CorpoRealităţilor", şi totuşi a făcut-o. Pentru că miza CNDB e plasarea dansului contemporan, ca imagine, ca *icon*, pe harta mentală a spectatorului, iar asta presupune conotarea comunitară a acelui spaţiu, încărcarea lui cu viaţă, indiferent de formele ei de agregare.

Stela GIURGEANU

Expoziţia de gînduri

...Într-o sală imensă, sala Rondă a Centrului Naţional al Dansului, de la TNB. Într-o seară de sîmbătă, la a doua reprezentare a proiectului „Process in Progress". Intru pe un coridor şi mă opresc în buza sălii. Spectacolul pare că deja a început. Sînt primul spectator (exponat, după cum aveam să-mi aflu mai încolo statutul), înconjurată de treizeci de scaune (sau cel puţin atîtea am numărat, stînd pe unul dintre ele) aranjate haotic, fie la distanţă, fie lipite, spate în spate. Într-o parte, un proiector, în altele trei, trei dansatori. Şi nu ştiu ce să fac...

Înainte de '89 dansul contemporan era interzis. Însă chiar şi aşa, sub eticheta de „manifestare capitalistă", existau îndeajuns de mulţi artişti care riscau, realizînd un fel de pionierat în domeniu. Dar o făceau pe ascuns, ca „între prieteni", într-un cerc închis. Se organizau, mai ales pe la ambasadele străine, serate şi spectacole de acest gen, dar cine o făcea o făcea pe cont propriu, asumîndu-şi, în bugetul aceluiaşi cont, toate riscurile. Oficial, nu aveai cum. Oficial, exista doar o singură întrebare retorică, puternică şi imbatabilă: *ce mai e şi aia, dans contemporan*?

...După mine mai intră cîţiva spectatori (viitoare exponate). O iau şi eu pe urmele lor, lipa-lipa, îndrăznesc să mă aşez. Şi aştept. Şi mă concentrez mai apoi, pe rînd, asupra fiecărui dansator. Sînt diferiţi, n-au o legătură aparentă unul cu celălalt, la fel cum scaunele par a nu avea legătură unele cu celelalte... Se creează, dintr-o dată, lumi diferite. Mai multe lumi diferite. Cineva scrie într-un caiet studenţesc. Altcineva roteşte un cerc, rotindu-se mai apoi în jurul propriei axe. Altcineva stă. La un moment, dat cîţiva spectatori se ridică şi încep să se plimbe, trecînd pe lîngă balerini, de-a lungul pereţilor sau traversînd sala. O iau şi eu, din nou, pe urmele lor.

Reticenţa faţă de dansul contemporan s-a păstrat şi după '89. În prezent, în Şcoala de dans programa e axată în special pe dansul clasic, iar după şcoală, fără un spaţiu fizic în care să se poată manifesta, un balerin este mai mult decît obligat s-o apuce pe calea baletului clasic, aproape „formatat" întru tradiţionalism. Existau – ce e drept – cîteva companii independente, de altfel şi singurele şanse ale dansatorului contemporan. Dar erau prea puţine, iar cerinţa pentru înfiinţarea unui spaţiu oficial, din ce în ce mai mare.

...Nu ştiu cum să reacţionez, n-am mai văzut în viaţa mea aşa ceva. E un fel de... tăcere, un fel de libertate, un fel de tăcere în libertate şi o libertate în tăcere. Un spaţiu încă nefamiliar pe care nu ştii cum să-l valorifici, în care aproape că ţi-e frică să te simţi liber.

Cînd îl întreb cum a înfiinţat Centrul pe care îl conduce, **Mihai Mihalcea** îmi răspunde că toate controversele şi nebuniile şi luptele de orgolii şi drumurile birocratice, pe care au fost nevoiţi să le parcurgă, au adus la prezentul „acestui loc de care avem atîta nevoie". Pe viitorul acestui prezent se concentrează acum întreaga atenţie.

...Mişcările fiecăruia, spectator şi dansator deopotrivă, capătă deodată sens. În clipa în care treptat devii conştient de mişcările tale, de mişcările celui de lîngă tine şi de ce ar putea să spună ele şi de cum ar putea fi ele interpretate.

Chiar dacă este „Naţional", oamenii nu trebuie să perceapă Centrul ca pe o instituţie „cu cravată şi staif festivist", de unde s-ar direcţiona, de acum încolo, toate proiectele naţionale de dans contemporan. „Ar fi, pînă la urmă, cea mai mare prostie, o contradicţie în termeni. Am înfiinţat acest Centru tocmai pentru a scăpa de festivisme şi pentru a susţine libertatea artistică, pe care mi se pare esenţial să o apărăm, după toate prin cîte am trecut, toţi anii de la înfiinţare. Într-un spaţiu şi aşa vitregit, în care există doar cîteva asociaţii şi fundaţii, pe de o parte, iar pe de alta, artiştii independenţi, ar fi fatal să trîntească o instituţie imensă care să înceapă să taie şi să spînzure în dansul contemporan românesc. Nu mi-aş dori niciodată ca acest Centru să devină un pol de putere..."

...Pe pereţi, în sala Rondă, cîteva afişe, legi ale fizicii mecanice. Sau pur şi simplu, legi ale bunului-simţ, mici poezii de viaţă. Mai încolo, pe jos, un contur de corp uman, trasat cu un marker roşu, ca atunci cînd se „consemnează" pe pavaj moartea cuiva. Îmi reiau, mai apoi, trecînd printr-un amalgam de poezie şi teatru şi dans şi viaţă, locul pe scaun.

Pe de o parte, activitatea Centrului este împărţită în spectacole-proiecte proprii, susţinute de Minister, pe de alta, se organizează, de două ori pe an, selecţii de proiecte noi şi independente, proiecte lansate public, oricui este interesat. „Anul acesta avem 21 de asemenea proiecte care au cîştigat finanţare şi care au intrat deja în producţie. Aşa menţinem echilibrul Centrului, pentru că aici nu e vorba numai de proiectele noastre, de direcţia şi viziunea noastră, ci şi de şansa de a putea susţine şi alte tipuri de proiecte."

...Dintr-o dată şi laolaltă cu o muzică din anii '60 încep să disting tablouri umane. O domnişoară cu fustă roşie, ale cărei picioare stau cuminţi, gen „pension". Un domn cu şapcă şi rucsac, cu un braţ aruncat dezinvolt pe spătar şi cu o privire uşor ironică. Un domn aşezat pe jos, puţin obosit, de-abia venit, cu faţa roşie, de parcă ar fi alergat. Un tînăr care se plimbă, se opreşte, se plimbă din nou, căutînd parcă ceva, altceva. Doi tineri, un el *şi o* ea *(dintre care el a trişat puţin şi a mutat scaunul, dar în dragoste, orice e permis). Stau faţă în faţă două litere „L" care se înlănţuie.*

„Vrem un program de dialog cu cît mai multe arii ale artei, să depăşim astfel zona strictă a dansului." Un asemenea program s-a desfăşurat de altfel chiar în luna aprilie, proiectul CND „CorpoRealităţi" în care un grup de şase scriitori, jurnalişti şi fotografi a fost invitat să participe la toate activităţile Centrului. Toate textele şi fotografiile realizate de aceştia în timpul atelierelor, cursurilor, prezentărilor, spectacolelor şi repetiţiilor, au fost prezentate într-o expoziţie organizată pe 29 aprilie, de Ziua Dansului.

...La un moment dat, o tînără se îndreaptă spre ieşire, cu capul uşor plecat şi ochii în podea, încercînd parcă să-şi ascundă plecarea. Alta stă pe vine, şoptind ceva unei alteia, care stă pe scaun. Mai vin alţi spectatori. Expoziţia îşi atinge vîrful de „acţiune", devenind „instalaţie coregrafică", pe la opt seara. Se construiesc tablouri şi portrete şi atitudini, totul dintr-o tăcere, întreruptă, din cînd în cînd, de muzică şi dans. Stai, te plimbi, te aşezi oriunde, contempli pe unul, pe altul, te contempli pe tine însuţi şi propriile tale gînduri, într-o tăcere care te acceptă, pînă cînd nu mai ştii, de altfel, dacă tu eşti exponat sau spectator.

„Am vrut, prin acest «CorpoRealităţi», să intrăm nu numai într-un dialog, dar să încercăm şi o dărîmare a barierelor dintre diferitele arii ale artei. De obicei în România artiştii vizuali sînt cu artiştii vizuali, scriitorii cu scriitorii, dansatorii cu dansatorii... iar asta consider că trebuie spart, altfel ne-am mirosi de pomană noi între noi, specialiştii într-un singur domeniu, devenind degustători de produse foarte specifice, pe care le păstrăm însă pînă la epuizare într-un cerc închis."

Centrul? Este, pînă la urmă, libertatea totală de exprimare a dansului contemporan.

...Un alt fel de respiro, în care poţi vizita un fel de expoziţie cu obiectele fragile ale propriilor gînduri.

(20 mai, Process in Progress, sala Rondă, etaj 3/4 Centrul Naţional al Dansului)

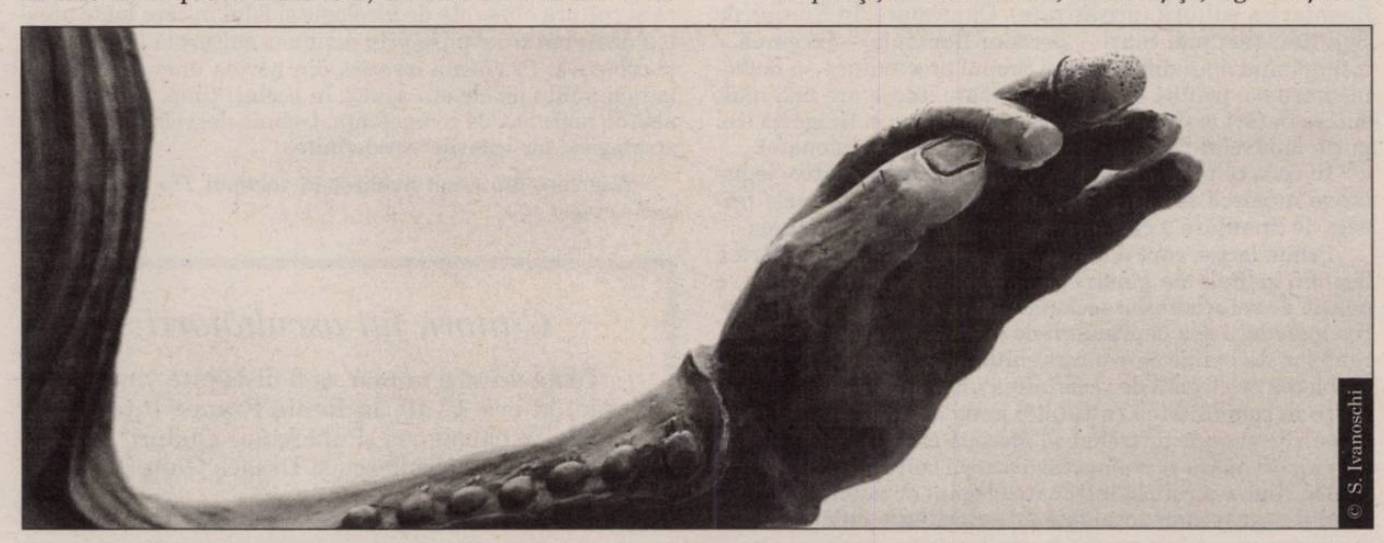
© S. Ivanoschi

Victor SCORADEŢ

De la teatrul de proiecte la proiectele de teatru

La începutul deceniului trecut, ideea de teatru de proiecte a stîrnit numeroase controverse. Îmbrăţişat cu entuziasm de unii, ca formulă menită să genereze un teatru capabil a redeştepta apetitul interogativ în spectatorul obişnuit să fie alimentat cu răspunsuri de-a gata, el a fost respins cu vehemenţă de... ceilalţi. Între timp, *proiectul* şi-a demonstrat utilitatea în toate domeniile exprimării artistice. Iniţiat şi elaborat în afara graniţelor, automatismelor, închistărilor de tot felul (administrative, mentale, de limbaj etc.) specifice cadrului instituţionalizat, proiectul cultural a cucerit, în ciuda numeroaselor obstacole, din ce în ce mai mult teren. Atît de mult încît, astăzi, sintagma a ajuns un fel de tic verbal. Tot mai mulţi sînt, de pildă, regizorii care, întrebaţi ce mai lucrează, răspund că fac un proiect (!) la cutare sau cutare teatru de stat, din provincie sau din capitală, referindu-se strict la o producţie normală într-o instituţie de repertoriu.

Dincolo de evoluţia termenului în sine, proiectul – fie că e vorba de teatru, dans, instalaţie, *performance,* ori de forme complexe, înglobînd varii limbaje – permite, ori chiar seamănă la deschideri utile, atît spre mentalul şi sensibilitatea omului de azi, cît şi în relaţia dintre arte – ce fac ca exprimarea artistică în general să se „updateze", alimentînd apoi şi instituţiile care, prin specificul lor, nu lucrează pe proiecte.

Marele merit al proiectului cultural constă în faptul că se dezvoltă în afara oricăror constrîngeri (mai puţin a celor materiale, firește), cultivînd un grad net superior de libertate în gîndire, simţire, exprimare. În teatru, de pildă, el face posibile distribuţii ideale: nefiind obligat să se limiteze la o trupă sau alta, regizorul unui proiect teatral îşi poate alege actorii cei mai potriviţi, fie că e vorba de nume mari din teatrele naţionale sau de stat, fie că e vorba de studenţi ori de oameni care tocmai au absolvit. În plus, actorii implicaţi într-un spectacol independent (termen aproape sinoim cu acela de proiect teatral), aduc cu ei un entuziasm pe care arareori îl mai au în lucrul la sediu. Fiindcă, într-un proiect, vin numai actorii care simt că au nevoie de asta pentru a-şi împrospăta experienţa, limbajul, pentru a mai lucra şi cu alţi actori decît cu cei cu care se ştiu de o viaţă. Artişti de mare valoare ajung să lucreze cu actori tocmai ieşiţi din şcoală, de unde şi un schimb energetic special care, conjugat cu faptul că, de regulă, se lucrează pe texte, pe care scenele subvenţionate (cu mult prea puţine excepţii) continuă să le evite, cu texte vii, „demente", ce presupun cu totul alte mijloace de abordare şi exprimare, constituie un liant aparte, extrem de ofertant pentru toţi cei implicaţi, ca şi pentru „produsul finit" şi, deci, pentru spectator. Cel puţin aşa stăteau lucrurile pînă acum cîţiva ani. Iată însă că acum genul acesta de teatru se izbeşte de obstacole de altă natură, generate de mutaţiile produse într-un timp destul de scurt în viaţa actorilor noştri. Abia sesizabile acum doi-trei ani, ele ating, astăzi, proporţii alarmante.

În cazul *Top Dogs*, de pildă, spectacol care a permis strîngerea fondurilor necesare înfiinţării Teatrului ARCA, principala piedică a constat în dificultăţile enorme de programare a repetiţiilor. Unii dintre actori aveau filmări ce se întindeau pînă la ore care compromiteau o repetiţie sau alta, alţii aveau repetiţii la sediu, angajamente prin televiziuni, spectacole, „evenimente" etc. Din fericire, structura textului a permis o abordare modulară, iar spectacolul a ieşit, chiar dacă nu au existat mai mult de patru-cinci repetiţii (cu şnururi, cu generale cu tot) la care au putut participa toţi actorii. Acum, cînd Teatrul ARCA a devenit o realitate (cel puţin fizică: spaţiul a fost, în sfîrşit, consolidat şi amenajat, ajungînd la o capacitate de 130-140 de locuri; mai lipsesc dotările tehnice, dar vor veni în curînd şi ele...), se fac simţite mutaţiile de care vorbeam.

Concret: unul dintre proiectele teatrului – o piesă românească nouă, intrată în repetiţii pe la începutul anului – a trebuit să fie abandonat, cel puţin pentru moment. Şi asta, cu toate că spectacolul implica actori tineri şi foarte tineri. Ei veniseră cu entuziasm, piesa le plăcea mult, la fel şi regia. Pentru cei mai mulţi dintre ei, proiectul era o şansă reală de afirmare. Iniţial, toţi aveau timp, erau dispuşi la orice sacrificii – pe scurt, atmosfera părea să fie aceea normală pentru un proiect teatral independent. După scurt timp însă, programarea repetiţiilor a devenit tot mai dificilă: unul era în turneu, altul intrase într-o telenovelă, unul într-un sitcom, altul prinsese o reclamă, unul îşi încerca şansa la un teatru de stat, altul avea o şuşă... Se repeta cîte două-trei ore la trei-patru zile. Iar atunci cînd se repeta, unul moţăia de oboseală, altul era cu gîndul la filmarea la care trebuia să fugă, altul la audiţia pe care urma s-o dea la un teatru important. Au urmat inevitabil crize. Acestea – se ştie – sînt benefice. Ele sfîrşeau prin a realimenta entuziasmul, se stabilea să se repete şi noaptea, dacă era nevoie. Dar următoarea şuşă ori reclamă fractura entuziasmul proaspăt renăscut. Iar proiectul a eşuat. Deocamdată.

Fenomenul care a generat acest eşec e general. El afectează şi teatrele de stat. E cunoscut cazul unui celebru actor, care urma să joace rolul principal într-o mare piesă, la teatrul a cărui vedetă este de-o viaţă: după a treia repetiţie, care a trebuit să fie anulată din cauză că un coleg era la filmări, marele actor a ieşit din „proiect". În felul acesta, noţiunea de „proiect" începe să-şi afle justificare şi în instituţiile subvenţionate...

Nicolae MANDEA

„dramAcum" – o istorie –

„dramAcum3" este un proiect în desfăşurare, al treilea avatar al unei idei utopice, lipsită de pragmatism, antipatic-simpatică, obraznică şi destabilizatoare.

„dramAcum" are şi o istorie care începe pe 25 octombrie 2002. Necesitatea unui proiect de promovare a dramaturgiei contemporane era evidentă, nu argumentele lipseau. Era nevoie de un nucleu activ şi de un concept eficient. Membrii fondatori au fost **Andreea Vălean, Gianina Cărbunariu, Radu Apostol, Alexandru Berceanu,** iar conceptul iniţial a fost acela al construcţiei unei relaţii privilegiate între regizor şi dramaturg. Afinităţile personale au fost importante, ceea ce îi apropia fiind mai ales o idee comună despre teatrul contemporan. Exista şi un model: Andreea Vălean venea după un stagiu la Royal Court. Am parcurs alături de ei o bună parte a acestui drum, cei patru continuînd studiile la masterat.

În seara de 25 ianuarie, în Atelierul de regie „Ion Sava", la UNATC, se lansau public două direcţii de lucru: un concurs de dramaturgie românească adresat autorilor tineri (sub 26 de ani) şi un program de traduceri din dramaturgia recentă, în special din limbi de circulaţie restrînsă. Două idei şi-au demonstrat forţa: echipa regizor/dramaturg, ca echipă de creaţie activă pe tot parcursul procesului de producţie a spectacolului, şi echipa regizor/traducător, ca echipă de cercetare a tendinţelor novatoare în teatrul contemporan. A mai fost nevoie de un lucru simplu: tăria de a nu renunţa. Sloganul obliga: *Ai o idee? Ţi-o facem!.* Baza de lucru – în şcoală, sponsor – Fundaţia „Raţiu" România.

Concursul a produs o selecţie de 16 texte dintr-un total de 115. Un tînăr dramaturg, Peca Ştefan, impresionase prin nonşalanţa cu care îşi prezenta piesele, unele texte erau scrise de studenţi/absolvenţi de teatru sau litere şi demonstrau o sensibilitate proaspătă, altele erau schiţe promiţătoare (sau doar amăgitoare) ale unor dezvoltări dramatice interesante. Surpriza programului de traduceri a produs-o Carmen Vioreanu: autorii nordici contemporani aduceau o tematică, o viziune şi o scriitură dramatică neobişnuite şi novatoare. Prima influenţă s-a simţit chiar în facultate, în examenele de regie şi în repertoriul Studioului Casandra (stagiunea 2003/2004 a fost dominată net de texte contemporane – *Mă cheamă Isbjorg, sînt o leoaică* de Havar Sigurjonsson, regia Gianina Cărbunariu şi *K+M+R+-L* de Mattias Anderson, regia Adriana Zaharia proveneau din proiectul „dramAcum"). Dificultăţile în promovarea textelor originale se dovedeau însă mult mai mari. Ceva se mişca, iar semnalul cel mai clar l-a dat spectacolul *Stop the Tempo,* realizat la Teatrul Luni de la Green Hours de Gianina Cărbunariu. *Stop the Tempo* este emblematic pentru prima fază a proiectului „dramAcum", chiar dacă a apărut ca o creaţie singulară, în afara concursului de dramaturgie sau a programului de traduceri. Semnificaţiile cuvîntului-cheie ce a dat numele proiectului se regăsesc integral în acest spectacol: dramaturgia – *cum?,* dramaturgia – *acum.* Un text care vorbea direct în perioada de maximă intimidare a discursului public după 2000, asumînd un punct de vedere radical, dar şi o stilistică radicală: un spectacol construit cu un minim de resurse scenice (cîteva lanterne), un spectacol în care actorii îşi citeau datele de identitate reale din buletinele personale.

Lansarea proiectului „dramAcum 2" a însemnat şi schimbări de strategie: grupul s-a deschis invitînd noi membri (Ana Mărgineanu, Adriana Zaharia, Vlad Masaci, Sorin Militaru), concursul de dramaturgie a fost dublat de organizarea unor ateliere dedicate tinerilor autori, s-a stabilit un parteneriat cu Teatrul Act. În mod fericit, proiectul „dramAcum 2" a beneficiat de sprijinul simbolic conferit de Premiul Special al AICT – secţia română şi de sprijinul concret al Ludmilei Patlanjoglu, preşedinta acestui for. Au existat şi dezamăgiri, dar „dramAcum 2" a produs o selecţie de cinci piese prezentate în spectacole-lectură la Teatrul Foarte Mic, în octombrie 2004: *Fuck You Europa* de Nicoleta Esinencu (regia Alexandru Berceanu, ulterior montată de acesta la Teatrul din Galaţi), *Elevator* de Gabriel Pintilei (regia Adriana Zaharia, pusă apoi în scenă la Teatrul Foarte Mic), *Radical* de Vera Ion (regia Ana Mărgineanu, în repertoriu la Teatrul Foarte Mic, cu noul titlu *Vitamine), D.W.* de Bogdan Georgescu (regia Radu Apostol) şi *Anatema şerasedţ* de Carmen Vioreanu (regia Gianina Cărbunariu). Roberta Levitow – profesor de playwriting invitat din SUA – a condus workshop-ul „Cum să scrii ceva nou" organizat în primăvara lui 2004 la Teatrul Act, continuat la Bistriţa (august 2004 şi 2005), iar întîlnirile cu publicul au fost axate pe ideea explorării unor noi tematici *(Comunismul pe înţelesul copiilor* şi *De pe stradă* – tot la Teatrul Act – la realizarea cărora criticul Iulia Popovici a avut o contribuţie importantă). „dramAcum 2" a explorat în direcţii diverse, continuate de o nouă generaţie de studenţi din UNATC care se regăsesc în „tangaProject", pe o strategie care pune în primplan ideea de atelier teatral şi ideea de grup de creaţie, renunţînd la organizarea unui concurs de dramaturgie. Un proiect viu nu se fixează, devine o *sursă deschisă,* capabilă să se dezvolte prin impulsul creativ pe care îl transmite.

Sloganul „dramAcum 2" a fost *Treceţi graniţa!,* un slogan simplu şi imperativ, referinţa fiind mai degrabă la graniţele din noi, la graniţa care desparte textul nou de scenă. În cele din urmă, se vede că nici un fel de graniţă nu este impenetrabilă, nici o graniţă nu este definitivă. Cu atît mai puţin graniţa dintre dramaturg şi regizor.

Mona CHIRILĂ

Lupta cu formularul

Sigur nu te poţi abţine să nu rîzi în hohote la scandaloasele libertăţi pe care şi le-au asumat specialiştii români, cu geniul lor copleşitor în *copy and paste*. În clipa în care depui un proiect la AFCN, efortul de a bifa toate formalităţile este unul atît de titanic încît îţi vine să concepi o aplicaţie care să aibă un conţinut provocator, chiar „neruşinat". Formalităţile de care nu se trece, creează nevroză: să fie oare vorba de aceeaşi mondializare a spaimei de impozite, chitanţe, bilanţuri etc. sau e vorba de a ne pune în ordine acum, înainte de intrarea în UE, lucru care ne tulbură echilibrul de marginali carpato-danubiano-pontici? „Seismele" istorice au întotdeauna ceva macabru şi idilic din pricina felului în care înţelegem să ne asumăm propria inconştienţă în curgerea năucă, biciuită, a întîmplărilor. Trecutul nostru comunist festiv şi prefabricat revine pentru a crea paradoxul şi pentru a dezintegra, progresiv şi tenace, prezentul.

O lege din 1949 înfiinţează teatre populare fără nume însă.

O altă lege de prin anii '70 o suspendă pe prima... după care urmează un şir interminabil de tutele... de la Primărie, la Prefectură, la şcoala de fete etc. (vorba lui conu' Iancu). Paradoxala lege care te înfiinţa pentru a te desfiinţa te obliga la identitate fiscală (condiţia, în acest caz, a unei normalităţi alienante).

Şi iată-ne în 2006, noi, teatrul de păpuşi, instituţie publică pentru copiii comunităţii clujene, că nu avem act de înfiinţare, dar avem identitate fiscală, că avem patrimoniu în fapt, dar nu în scripte etc... Pare halucinant, nu-i aşa?

Să profităm de muţenia noastră pentru că asta e singura şansă de supravieţuire?

Să fie asta o provocare la revoltă? Sau o călătorie iniţiatică prin ceea ce numim realitatea românească?

Cert este că, în momentul în care, printr-o bizarerie comportamentală, importăm normele administraţiei europene şi iată, concepem aplicaţii prin care trebuie justificaţi banii investiţi în proiecte teatrale, iată-ne decapitaţi de *realitatea românească.*

Trecutul comunist vine să-ţi frîngă entuziasmul şi să te decerebreze consecvent şi sigur. Asta chiar e o provocare anarhică, sau nu e nimic!

Cum va supravieţui cultura

– convorbire cu dr. Andreea GRECU, director la Administraţia Fondului Cultural Naţional –

În cultură, toată lumea e interesată să primească bani de la stat. Care sînt criteriile conform cărora îi împărţiţi?

În noiembrie 2005, consiliul AFCN a stabilit ca principii generale promovarea calităţii actului cultural, respectiv promovarea moştenirii culturale.

Priorităţile de finanţare pentru 2005-2006 pentru artele spectacolului, muzee, arte vizuale, management cultural şi formare profesională, patrimoniu cultural şi patrimoniu imaterial sînt: încurajarea creaţiei contemporane a tinerilor creatori, încurajarea circulaţiei internaţionale a produselor culturale româneşti, punerea în valoare a patrimoniului cultural, combaterea degradării limbii române.

Criteriile generale de selecţie sînt anvergura internaţională, naţională sau regională a proiectului, numărul şi diversitatea beneficiarilor direcţi, caracterul multicultural şi multidisciplinar al proiectelor, capacitatea organizatorică şi funcţională a operatorului cultural de realizare a proiectului, justificarea proiectului pornind de la analiza nevoilor culturale ale beneficiarilor.

După aprobarea fondurilor, se exercită vreun oarecare control în legătură cu felul cum sînt cheltuiţi banii?

Anunţarea rezultatelor selecţiei este un prim pas în procesul de finanţare nerambursabilă. Controlul asupra modului de cheltuire a fondurilor publice se exercită din momentul în care solicităm cîştigătorilor un buget şi un deviz în formă actualizată. Aceste documente reflectă situaţia financiară reală a proiectului, sursele din care se asigură contribuţia proprie minimă de 10% din totalul cheltuielilor, modul în care beneficiarul intenţionează să cheltuiască suma obţinută. După semnarea contractului de finanţare, garanţia de bună execuţie a acestuia asigură un fond de „securitate", pe care AFCN îl controlează, din momentul primirii acestei garanţii în contul nostru, special constituit în acest scop.

Garanţia de bună execuţie se returnează beneficiarului în momentul finalizării proiectului şi al tuturor raportărilor narative şi financiare legate de acesta.

În funcţie de specificul proiectului, finanţarea nerambursabilă se realizează în una, două, trei sau maximum patru tranşe. Pentru fiecare etapă se întocmeşte un raport narativ şi un altul financiar. Beneficiarul finanţării îşi asumă aceste rapoarte. El este unicul responsabil pentru rapoartele respective. În situaţia în care rapoartele conţin informaţii eronate, AFCN are dreptul legal să intervină şi să reducă proporţional suma finanţării, în calitatea sa de autoritate contractantă.

De altfel, intenţionăm să publicăm exemple de bună şi de proastă practică, în urma derulării contractelor civile de finanţare.

În acest sens, vom primi un sprijin specializat de la persoanele pe care le-am invitat să colaboreze cu AFCN în procesul de monitorizare a proiectelor cîştigătoare. Expertiza acestor colaboratori ai noştri va constitui o modalitate concretă de controlare a modului în care se derulează efectiv proiectele. În acest sens, îi încurajăm pe beneficiarii noştri să ne anunţe din timp datele de derulare a activităţilor majore. În urma participării „monitorilor" noştri la aceste activităţi, vom primi rapoarte de monitorizare ale proiectelor cîştigătoare. Aceste rapoarte vor fi confruntate cu rapoartele narative întocmite periodic de beneficiarii AFCN.

Rapoartele financiare prezentate sînt analizate comparativ cu numărul de beneficiari direcţi şi indirecţi ai proiectului, pentru a surprinde statistic relaţia dintre investiţia realizată din fonduri publice şi grupul-ţintă căruia i se adresează activităţile derulate.

Folosiţi termenul raport-narativ, *înţeleg că e un termen consacrat. N-o să pretindem oamenilor de teatru şi coregrafilor să devină romancieri. Ce se înţelege prin* raport-narativ?

Raportul sintetizează felul cum s-a făcut proiectul. Ce activităţi s-au putut face, de ce nu s-au putut face anumite activităţi, dacă s-a respectat calendarul văzut iniţial de comisie, dacă nu s-a respectat, ce a intervenit, în ce măsură s-au atins obiectivele declarate iniţial.

Vi s-au adresat, în primul rînd şi direct, artişti, sau s-a apelat la manageri, la specialişti, în redactarea unor asemenea cereri?

Casa de Cultură din Bistriţa, de exemplu, a prezentat 12 proiecte diferite, iar Asociaţia „Eufonia" a prezentat 9 proiecte. Se vedea că proiectele sînt scrise de aceeaşi persoană şi că acea persoană nu era artistul care cerea bani. Forma era OK, conţinutul aşa-şi-aşa. Au cîştigat cîte o finanţare ambele: din 9 sau din 12, e greu să nu cîştige măcar una. În general, media e în favoarea artistului care a prezentat proiecte şi mai puţin în favoarea omului de meserie care asta face toată ziua: scrie dosare ca să găsească finanţări.

Dar nu vi se pare că aşa cum sînt elaborate formularele îi favorizează pe posesorii „limbii europene"? Ideea originală, cea care ar trebui subvenţionată, se pierde printre cuvinte?

Şi un artist are un vocabular destul de clar şi de tehnic ca atunci cînd solicită fonduri, să poată convinge. În calitate de cititor, pe mine m-au cîştigat atît proiectele scrise de artişti, cît şi cele ale administratorilor de proiect. Nu mi s-a părut că artiştii ar avea vreun handicap în domeniu.

Aşa cum a ieşit artistul din comunism, obişnuit să primească, conform unor criterii absolut obscure, el nu are nici o capacitate de a-şi prezenta concurenţial intenţiile. Nu ştie să-şi prezinte proiectele mai frumos, mai atractiv decît fostul lui coleg de facultate.

Dacă nu va învăţa s-o facă, va avea foarte mult de pierdut. Ecuaţia va fi *supravieţuire sau dispariţie*. O spun la modul foarte serios. Începuturile de drum sînt foarte dificile şi sigur că nasc controverse, dar aceasta este calea. N-am inventat-o noi, procedura e împămîntenită, doar că în alte ţări artiştii se adresează în acest fel autorităţilor, de mai mult timp. La noi nu s-a lucrat aşa şi în continuare primesc solicitări scrise de mînă: „Vă rugăm să ne sprijiniţi". Şi le răspundem oficial că singura modalitate de a-i sprijini este concursul. E o lipsă de pregătire minimală. Un seminar dedicat administrării unui proiect ar fi foarte bine venit în Bucureşti sau în altă parte.

Ce fel de artă se încurajează prin atribuirea acestor fonduri: artiştii verificaţi care vor să-şi continue opera mizînd pe o mare afluenţă de public, ori artiştii care propun forme noi?

Artiştii şi organizaţiile încurajate prin selecţia proiectelor culturale, cel puţin la prima sesiune de finanţare, sînt atît personalităţi cunoscute şi recunoscute de public şi de specialişti, cît şi profesionişti aflaţi în primii ani de creaţie. În domeniul teatral şi coregrafic, o bună parte a proiectelor sprijinite prin AFCN îşi propune să atragă public tînăr, public înclinat să recepteze forme experimentale de spectacol (realizat în spaţii neconvenţionale, cu mijloace media diversificate, cu îmbinarea unor genuri diverse de *performance).*

Ceva mă face să cred că aţi dat mai puţini bani decît vi s-au cerut, şi vi s-au cerut sume ştiind că nu se vor aproba integral. Au fost cazuri în care ceea ce s-a aprobat a fost atît de puţin încît s-a renunţat?

Nu. În viitor vom cere cu insistenţă o detaliere a cheltuielilor, deoarece descoperim la contractare că solicitarea este de multe ori atît de mare şi de imprecisă încît ar fi necesară o revenire, în sensul reducerii sumei acordate. Sigur că ne încadrăm într-o anumită sumă, dar noi, ca economişti, descoperim că finanţarea corespunde necesarului.

Cînd ne vom da seama dacă ceea a început funcţionează sau nu, dacă trebuie aduse anumite corective?

În ianuarie 2007. Cum s-au derulat proiectele care au cîştigat, dacă s-au încălcat condiţiile contractului şi trebuie sancţionat acest lucru, dacă s-au atins obiectivele propuse şi dacă se impune o monitorizare mai strictă decît cea care funcţionează.

Aveţi emoţii, cînd vă gîndiţi la finalul operaţiei?

Nu mai am timp de emoţii. Îmi doresc ca rezultatele selecţiei să devină fapte şi faptele să se regăsească în raportul care încheie proiectul.

a consemnat Magdalena BOIANGIU

Oana RADU

Se caută un pic de viziune

Lansarea Fondului Cultural Naţional, în urmă cu un an, este doar una din manifestările încercării de a construi în România un mecanism transparent şi democratic de finanţare în domeniul cultural. Lucru fără îndoială pozitiv, dacă nu ar fi parazitat de multe incoerenţe şi construit fără un dialog pe termen lung cu sectorul cultural.

Manifestarea cea mai evidentă şi des invocată ţine de felul în care se ia decizia privind finanţările acordate: prin „comisii de experţi" care au început deja să legitimeze orice hotărîre luată la nivel central în domeniul cultural. Utilizarea lor derivă din faimosul principiu al *peer review* – evaluarea „între egali", lansată de sistemul anglo-saxon potrivit căruia egalii tăi – artişti, regizori, scenografi, scriitori, critici, curatori, jurnalişti sau manageri culturali etc. – sînt cei mai în măsură să evalueze proiectele din domeniul lor de activitate.

Legitimitatea acestui sistem ar trebui să se bazeze însă nu doar pe presupusa expertiză a acestor persoane, ci şi pe un cadru foarte bine pus la punct. Decizia lor, care nu poate să nu aibă un grad ridicat de subiectivitate, ar fi consecinţa unei strategii bine definite (urmare a unei analize a contextului şi precizarea unor nevoi şi priorităţi clare care să răspundă acestora) şi unor criterii clar precizate. Doar un asemenea cadru ar putea asigura o decizie legitimă privind felul în care banii publici sînt folosiţi. Or, ceea ce se întîmplă în cea mai mare parte – AFCN fiind doar unul din exemple – evidenţiază faptul că strategia este firavă sau inexistentă, iar criteriile, atît de dificil de definit în domeniul artistic, sînt importate necritic din alte domenii, în special din procedurile de acces la fondurile Uniunii Europe, legitimate la noi de principiu, ca tot ce vine de la Bruxelles. Numai că, pe de o parte, acest sistem nu a fost conceput pentru domeniul cultural şi, pe de altă parte, extrema birocraţie a Uniunii Europe este criticabilă. Problema criteriilor în domeniul cultural nu este deloc una uşoară, însă există deja o serie de răspunsuri pe care diverse ţări vest-europene le-au dat şi ceea ce trebuie făcut este să ne uităm şi să învăţăm din ceea ce au făcut alţii şi să identificăm cele mai bune soluţii pentru contextul românesc.

Este ridicol să îţi propui să susţii programe internaţionale ample cînd suma maximă care poate fi acordată este de 20.000 de euro; să îţi spui că dai prioritate proiectelor interdisciplinare, dar să stabileşti ca sistem de decizie doar comisii pe domenii bine definite; să spui că vrei să susţii artă contemporană, dar să nu ai printre decidenţi decît puţini cunoscători ai acestui domeniu, cea mai mare parte fiind personalităţi recunoscute. Această lipsă de coerenţă subminează, la fiecare pas, credibilitatea unui sistem construit chiar cu bunăvoinţă.

Dar incoerenţa este probabil cea mai vizibilă faţă a felului în care pot fi cheltuiţi banii publici, cu atît mai evidentă pentru organizaţiile care au lucrat şi cu alţi finanţatori privaţi sau publici din alte ţări. Astfel, modificarea mecanismelor de finanţare din ultimii ani a aruncat multe asociaţii şi fundaţii în lumea finanţelor publice – lucru fără îndoială extrem de pozitiv. Numai că ea s-a dovedit, în bună măsură, o lume suprarealistă în care noi obstacole îţi sînt puse la fiecare pas şi în care a căuta motivaţii logice pentru proceduri, aparent fără sens, nu e un exerciţiu facil. Şi o lume care se împotriveşte parcă la fiecare pas proiectului tău, căci trebuie să faci continuu tot felul de şmecherii pentru a-l realiza. A depune în bancă o garanţie de bună execuţie pentru un proiect cultural (aşa cum ar depune un constructor de şosele) este nepotrivit domeniului finanţat şi arată o totală neînţelegere a diferenţei dintre finanţarea unei activităţi non-profit, de interes public, şi achiziţionarea unui serviciu.

Nimeni nu pare să considere legea ca un instrument de punere în practică a unei strategii şi care se poate modifica. Dacă statul român consideră însă că domeniul cultural trebuie susţinut, atunci el trebuie să-şi adapteze instrumentele pentru a susţine eficient acest domeniu. Dacă una din motivaţiile susţinerii domeniului cultural este tocmai inovaţia pe care el o promovează, atunci trebuie integrat în finanţare riscul (atît de specific domeniului artistic) eşecului (ce mai înseamnă aşadar „buna execuţie"?); oare cum se poate pune accentul şi pe proces, nu doar pe rezultat – din nou, atît de specific domeniului artistic?! Pe de altă parte însă, această încrîncenare în verificarea felului cum sînt cheltuiţi banii publici (lucru fără îndoială necesar) se limitează la aspectele strict contabile. Dacă ai facturile care trebuie, totul este perfect. Nimeni nu mai verifică valoarea şi impactul unui proiect, felul în care a fost derulat şi în ce măsură el şi-a atins obiectivele stabilite. Or tocmai acestea dau în primul rînd măsura eficienţei utilizării banilor publici.

Morala: Ceea ce avem nevoie este să stăm puţin şi să ne gîndim, împreună – politicieni, administratori şi reprezentanţi ai sectorului cultural – de ce susţinem cultura, ce ne propunem şi unde vrem să ajungem, şi abia apoi să construim mecanismele unui drum cît de cît posibil. Altfel ne învîrtim în cerc în mica noastră grădiniţă, ale cărei garduri au fost puse de multă vreme de alţii, pentru cu totul alte motive.

Mădălina GHIŢĂ
Marius CHIVU

Cu lanterna, noaptea, prin muzee...

Prima ediţie a Nopţii Muzeelor a avut loc în mai 2005, la iniţiativa Ministerului Culturii şi Comunicării din Franţa. Succesul de atunci a făcut ca mai mult de 5.000 de muzee din Europa să primească invitaţia de a participa anul acesta la cea de-a doua ediţie ce îşi propune să atragă spre muzee un public nou, tînăr şi „să determine o mobilizare a muzeelor europene şi a publicului acestora în vederea construirii unei Europe a culturii", cum spune comunicatul oficial. Prin urmare, ne-am împărţit să vedem cum se comportă la ceas de seară muzeele bucureştene care au răspuns invitaţiei. Pînă una alta, vă spunem totuşi epilogul: miile de vizitatori nocturni au convins organizatorii ca o nouă Noapte a Muzeelor să aibă loc cît de curînd. Dacă săptămîna trecută aţi rămas acasă cu televizorul, citiţi ce aţi ratat şi cam ce v-ar putea aştepta data viitoare.

Mădălina Ghiţă: „MNAC prezintă *Dutch Instalation Art* (o expoziţie colectivă), iar de la ora 21,00, în faţa intrării muzeului, începe un video-maraton de zece ore (detalii afli dacă mergi acolo). La 21,30, pe terasa MNAC va fi lansat numărul trei al revistei *Omagiu*. Ce va urma? O noapte de *party* pe muzică electronică." Aşa zicea la gazetă, aşa că am pus ţoala festivă, am scos accesoriile trăznite, cît mai colorat, cît mai excentric, că doar mergeam la MNAC. O mare de lume, gălăgie şi agitaţie maximă! Toată lumea urca cu liftul, la terasă. Ăsta este primul pas. Mai întîi iei sucul/berea, te înarmezi cu răbdare, că doar e greu să te mişti în reluare, la cîţi cunoscuţi vei întîlni pînă să ajungi la etajul trei, unde se petrece *Teledivision Show*.

Itinerariu deturnat! Mare agitaţie! În hol, Dan Popescu, Ştefan Cosma şi Gorzo. Se pregătea o licitaţie. Ce licităm? Bascheţi şi lucrări de artă. După cum ne anunţaseră pe pliante, pe lîngă *Omagiu* la subraţ, mai putem varia cu un baschet personalizat de Gili Mocanu sau cu o pernă de la Gorzo, aşa cît să ne amintim că *Mr. President is a sexual object*. Admirabilă iniţiativă: banii se făceau 50/50 – juma' la artişti, juma' pentru programul „Gata, Dispus şi Capabil". Preţul de pornire, rezonabil – 100 RON bascheţii, 1.000 RON lucrările. Ceva totuşi trebuia să meargă aşa ca la români: abia dacă s-au licitat trei lucrări, şi acelea la preţul de pornire. Să zicem ca Ştefan Cosma despre slabul succes al converşilor: „arta se pare că nu se poartă în picioare", dar lucrările de artă?! Nume deja cu *caps lock* în arta contemporană românească: Dumitru Gorzo, Gili Mocanu, Vlad Nancă, Emanuel Borcescu, Roman Tolici, Anca Benera, Şerban Savu, Florin Ciulache, Mircea Suciu, Ana Bănică, Daniel Gontz, Donald Simionoiu şi Suzana Dan. Tot artiştii s-au salvat între ei. Surpriza serii: Gorzo licitează un baschet 43, personalizat de Gili Mocanu. Sper că la finalul licitaţiei i-au găsit şi o pereche pentru că era tare entuziast şi părea că abia aşteaptă să-l scoată pe trotuarele Bucureştiului... Pînă aici mi-a fost cu „Cîteodată îmi place de RO!".

Marius Chivu: La mine seara a început nasol. Era abia ora 18, dar în faţă la MNAR, coadă ca la *Mona Lisa*. De fapt, era vorba de Rembrandt: o expoziţie cu picturi, desene şi gravuri pe muzică de Bach, Telemann, Cajoni şi Matteis – concert susţinut de formaţia *Collegio stravagante* –, iar pentru copii muzeul organiza şi un program educativ. A doua zi, organizatorii au anunţat cu entuziasm că 5.200 de vizitatori au călcat podelele muzeului, promiţînd o altă mobilizare gratuită pentru sfîrşitul acestei luni.

Aglomeraţia m-a împins mai departe pe Calea Victoriei, dar la Muzeul „G. Enescu", linişte şi pace – un concert clasic nocturn ar fi fost nemaipomenit! –, iar pe treptele Muzeului de Geologie, concert, dar cu... Alina Sorescu. Multă puştime disco se agita la şosea, iar ca să vezi expoziţia, proiecţia de diapozitive şi aplicaţia multimedia despre lumea mineralelor anunţate în presă trebuia să aştepţi să se termine concertul. Din nou am trecut mai departe...

Mădălina Ghiţă: Eu am trecut în faţa TV-ului: „Dragi telespectatori, recunoaşteţi, televizorul vă plictiseşte. Asta nu e o ruşine. Ce mai contează dacă aveţi ecran cu plasmă sau tot pe ăla vechi, făcut acum 30 de ani în Cehoslovacia. Vă plictisiţi şi gata. Hai, recunoaşteţi că v-aţi gîndit că televizorul vă va ţine aproape. Că în fiecare seară vă veţi uita la acelaşi program, cu familia, colegii de şcoală sau de serviciu (dacă încă mai aveţi aşa ceva). Noi v-am adus nişte filme pe care nimeni, niciodată nu vi le-ar da la televizor. O să le arătăm mai întîi în muzeul pe care îl aveţi în spate, la Palatul Parlamentului. În urma celor care vor cu tot dinadinsul ca voi să vă uitaţi la cele cîteva canale nenorocite pe care le prindeţi acasă..."

Asta s-a şi întîmplat. Am stat, de data asta nu ca nişte legume, în faţa ecranelor, cu berea lîngă noi, pe jos sau, dacă eram mai norocoşi, pe paturile improvizate şi frumos personalizate, aşa ca pentru nişte copii obedienţi şi frumoşi. Ne-am plimbat fascinaţi de labirintul vizual în care ne-au aruncat artiştii cehi. Pe Strangechannel am văzut *Va fi iubire în curînd* (Akhe Group, Rusia), o nebunie în alb, negru şi maro, la care am rîs ca atunci cînd am văzut *Unora le place jazzul...*, iar la TV02- Recommended Actions am stat geană pe *Stockholm*, *Terorist orb pe Broadway* şi *Revoluţie în lume*, toate trei aparţinînd lui Martin Zet, care ne-a mai vizitat şi în decembrie 2004, cu un steag US, roşu-foc.

Marius Chivu: Cînd am ajuns la Muzeul „Antipa", pe trotuar, vreo sută de copii puneau la cale asaltul muzeului. Alte cîteva sute erau deja în clădire. La intrare, ni s-a dat, cu titlu gratuit, un bilet de intrare în valoare de 3 lei. Ironia sorţii e că pe bilet era înscris şi anul tipăririi: 1986. După fix 20 de ani, o revoluţie şi mai multe schimbări monetare, preţul biletului era, din nou, (aproximativ) corect. Înăuntru, sute de copii se buluceau pe toate coridoarele, în căutarea lui Manny, mamutul din *Ice Age*. Abia acum am realizat cît de educative pot fi desenele animate! În faţa giganticului schelet de mamut, copiii cu gura căscată scoteau un cor de oau-uri pe mai multe voci şi încercau să silabisească de pe carton *Mammuthus primigenius Blumb* după care *Archidiskonton meridionalis Nesti* şi tot aşa. Inutil să mai spun că la etaj se adunaseră ciorchine la vitrina cu opossumi şi se arătau dezamăgiţi că leneşii nu prea semănau cu Syd. Apropo de vitrine, sînt însă prăfuite rău, manechinele şi animalele împăiate sînt decolorate şi rupte, totul arată ca în '86 cînd am venit în excursie cu clasa de pionieri. Asta mă miră puţin, întrucît Muzeul „Antipa" este primul şi – cred – singurul muzeu care a avut o campanie de promovare şi încă una premiată şi, oricum, este un muzeu foarte activ. Una peste alta, am avut cîteva mici revelaţii: *Neoharriotta pinnata* este cel mai urît peşte (nu-l căutaţi pe net, căci e preistoric), narvalul este un fel de avatar acvatic al unicornului, casuar-ul parcă poartă costum tradiţional turc, gîndacul arlechin are salopetă de camuflaj şi mi s-a făcut o poftă să recitesc Cărtărescu...

Cînd am ajuns la MŢR – care anul acesta îşi sărbătoreşte centenarul –, în curte cînta Taraful lui Năsturică, se vindea bere Bucegi la 15 mii sticla (la mese erau Vintilă Mihăilescu, Ioana Popescu, Cosmin Manolache, Ciprian Voicilă ş.cl.), iar muzeul se vizita cu lanterna. În Sala „Irina Nicolau" fusese adusă o căruţă, erau baloturi de paie în jur, felinare şi un covîltir... MŢR e, oricum, cel mai *cool* muzeu din ţară şi cred că singurul din lume în care se află o biserică în care se află o altă biserică mai mică! L-am văzut de nenumărate ori, mă relaxează şi mă surprinde de fiecare dată. Un muzeu de artă tradiţională plin cu *ready-made*-uri – asta e MŢR, un muzeu extrem de prietenos, deschis oricărui discurs, inepuizabil... Dacă ţi se pare că sînt prea entuziast, răsfoieşte condica de impresii. Nici un alt muzeu nu are comentarii atît de inteligente!

De departe însă cea mai interesantă experienţă a serii a fost expoziţia lui Mircea Roman, *Dezorient Expres,* din curtea MŢR-ului, pe care, însă, vreau să o fac cît mai vizibilă şi o recomand mai încolo, în p. 15.

Mădălina Ghiţă: La plecare am avut şi eu parte de o surpriză: o coadă pe trei rînduri la intrare şi oamenii încă mai aveau răbdare să aştepte, poate şi pentru că li se promitea un surogat al insulei fericirii pe un ecran imens, chiar la intrare. Concluzia: noaptea muzeelor, un succes – încă se consumă artă contemporană, deşi nu vrem să o licităm. Am plecat cu sentimentul că totuşi, cîteodată, da, îmi place de RO! Au mai urmat şi alte peripeţii la *party* în Embrio, dar asta deja este o altă poveste, ceva mai sofisticată, pentru că se pare, mai nou şi pe la noi, că dacă nu eşti pe *guest listu'* celui de la intrare, nu prea exişti ca animal social de noapte. Recomandarea mea? Lazăre, ia conversu tău şi mergi la noaptea muzeelor oricînd va mai fi ea!

mergi pe mîna mea

Jurnal

„Dacă soarta mă va aduce vreodată faţă în faţă cu Gorzo, ăla cu expoziţia cu preşedinţii României găuriţi de un penis supradimensionat, ăla cu Catedrala Neamului făcută din slănină, dacă ne vom întîlni, zic, o să-i sparg capul. În felul acesta, voi înfăptui un act artistic extrem de subtil. Îi voi frige o cărămidă în cap, după care un cap în gură va desăvîrşi actul artistic. Scandalagiu cum e, şi ipocrit pe deasupra, probabil mă va felicita pentru inspiraţia de a sfărîma nişte tabuuri. Pentru libertatea extraordinară pe care o am. Apoi îi voi înfige un şut în ţurloaie şi, printre urlete, presimt că voi auzi, yeah, man, cool! *Artă fină bizantină! Începe să-mi fie o silă de artiştii ăştia de nu mai ştiu ce să zic. Abia cînd o iei razna şi te crezi artist, devii un prost jalnic. Ce face Gorzo ăsta acum şi se laudă ca un nesimţit e mult sub caricaturile lui Mardale de la începutul anilor '90, caricaturi în care Ştefan cel Mare avea o erecţie nepotrivită în timpul nu ştiu cărei ceremonii. Caricaturi în care voievozii vorbeau firesc şi asta mă făcea să mă tăvălesc pe jos de rîs. Gorzo ăsta nu e decît un defazat! 20 august 2005"* – Sorin Stoica, *Jurnal* (Editura Polirom, 2006).

Da, sînt defazat. Pentru că nu i-am răspuns lui Sorin Stoica cînd am fi putut intra în dialog sau în conflict sau într-un exerciţiu polemic... Poate ar fi trebuit să-i răspund cînd mai era timp, cînd mai aveam amîndoi timp – dar pe vremea aceea nu m-a întrebat nimeni.

Jurnalul lui mi-a plăcut de la primele pagini. O carte scrisă din prima, născută ca un crochiu, ca o schiţă, cu anumite imperfecţiuni, nu voite, nu căutate, normale. O normalitate cu un gust clar, neamestecat, un personaj pe care îl simţi la fel, de la un capăt la altul, puternic, intens, uneori spumos. La început, Băneştii sînt doar o haltă, un loc numit generic acasă, apoi dau buzna, umplu paginile şi, dilatîndu-se, ocupă camera, holul... Pe nesimţite eşti acolo, prins în contrastul dintre sat şi oraş: satul care izolează sau oraşul care degradează. Îl găseşti şi pe scriitor: personaj detaşat, observator de la distanţă, care brusc se implică, se lasă influenţat şi pătruns de izolare sau degradare. Vezi oameni, simţi mirosuri, te uiţi prostit la nişte copii care joacă fotbal pe un teren de oameni mari cu o minge dezumflată aproape, dai o fugă la Cîmpina, te enervezi, apoi iar plimbare, iar poveşti, totul combinat cu momente de izolare, de spital, cu lupta împotriva bolii, boală care ai impresia că e luată uşor în derîdere şi de care uiţi după cîteva pagini, dar care se întoarce de fiecare dată, constaţi că era acolo, aşa că nu trebuia băgată neapărat în seamă... Fiind personaj principal – e un jurnal, totuşi – scriitorul se achită cu dezinvoltură de această datorie şi îşi permite să fie inegal, un fel de moralitate socială combinată uneori (rareori) cu un comportament de atacant *(fair-play* ca la fotbal) defectuos, dar dinamic şi proaspăt. Simţi apartenenţa la grup, gaşcă, la publicul căruia i se adresează. Jurnalul este trimis pe mail unor prieteni, în timpul redactării. Limbajul dezvăluie un om bun, enervat de întîmplări şi oameni aflaţi ceva mai departe, cei din apropiere fiind trataţi cu indulgenţă – chiar atunci cînd se opreşte asupra lor şi mîrîie. Capacitatea uluitoare de punere în scenă a unor informaţii cotidiene relatate de mass-media, combinate cu raţionamente personale incisive, permit lucrurilor şi situaţiilor să se transforme devenind autonome. Sorin Stoica, personajul, ştia să folosească armele cuvîntului într-un duel elegant cu celelalte personaje: „Gorzo ăsta nu e decît un defazat!".

18 aprilie 2006

Dumitru GORZO

Regimul Antonescu

Contradicţie

Megalomanie

Tragedie

Începând din 3 iunie, o nouă serie de documentare la Radio BBC şi la www.bbc.ro

Ioana POPESCU

Să vindeci cîteodată; să ajuţi deseori; să alini întotdeauna

Mai bine faceţi altul

În 1982 mă duceam cu inima strînsă şi cu băieţelul meu de mînă (avea trei ani), la psihiatrul pediatru de care aparţineam. În pofida tuturor celor din jur, care nu credeau în îngrijorările mele, voiam să aflu de ce copilul meu se purta aşa de ciudat, de ce nu se uita în ochii oamenilor, de ce refuza să se joace cu alţi copii, de ce răspundea repetînd întrebările noastre, într-un cuvînt, de ce... Doctorul s-a uitat puţin la el, mi-a cerut cîteva informaţii şi m-a întrebat scurt, mai aveţi copii? Mai am un fiu de doi ani. Foarte bine, mi-a zis, ocupaţi-vă de cel mic, *cu ăsta nu mai aveţi ce face, e autist...*

Minunile există

După ce mi-am plîns toate lacrimile şi am citit la Biblioteca Academiei tot ce am găsit despre autism (mai precis o singură carte a lui Kanner, scrisă în anii '40), m-am rugat să se întîmple o minune. Şi ea chiar s-a întîmplat. Şi repede. Am cunoscut-o pe **Florica Nicolescu.** Locuia la două străzi de noi, era o doamnă în vîrstă, psiholog, care făcuse puşcărie prin anii '50 pentru că încercase să aplice ceea ce bolşevicii numiseră „terapii imperialiste". Mi-a spus, draga mea, eu n-am lucrat cu autişti, iar de citit, ştii şi tu cum e, citesc orice copie xerox clandestină care îmi cade în mînă şi trebuie s-o înapoiez după o noapte, cărţi despre autism n-am avut. Dar pot încerca un soi de terapie de bun-simţ, atît cît să înveţe nişte comportamente elementare, pe urmă om mai vedea. Numai datorită ei, am putut mai tîrziu să dăm copilul la o şcoală normală, chiar dacă în aceeaşi clasă cu fratele lui mai mic.

Ia-l pe ăsta, dă-mi-l pe ăla

Nimeni nu trebuia să afle – Doamne fereşte – că fratele mai mare are probleme psihice. Ar fi ajuns foarte repede într-una dintre acele instituţii „ajutătoare" îngrozitoare, în care trebuiau disciplinaţi bieţii copii cu care statul nu se putea mîndri. Aşa încît, periodic, eram chemată la şcoală de tovarăşa învăţătoare, care mă certa că n-am ştiut să-l cresc pe cel mare, că uite ce bun elev e cel mic dacă l-am răsfăţat mai puţin, că ea nu poate avea răbdare cu fiecare din cei 40 de copii din clasă şi că, dacă i-l las pe cel bun, găseşte ea pe cineva să-l primească în clasă pe cel rău. Chiar şi aşa, fraţii au terminat împreună primele opt clase.

Bettelheim

Într-un număr din *Dilema* (nouă pe atunci) a apărut un articol despre sinuciderea lui Bruno Bettelheim. Aşa am aflat de coşmarul pe care-l trăise într-un lagăr de exterminare nazist şi de chinurile lui de conştiinţă ulterioare. Şi l-am iertat. Sper că l-au iertat toate mamele de copii autişti pe care le făcuse vinovate de nenorocirea fiilor lor. Despre care scrisese că, mai mult sau mai puţin inconştient, îşi respinseseră pruncii încă din pîntec; că nu ştiuseră apoi să-i legene destul, să le cînte destul, să-i mîngîie destul. Am decis atunci că nu mai trebuie să citesc atît despre... ci să trăiesc pur şi simplu cu...

Autiştii de azi, schizofrenii de mîine

În 1994, copilul nostru devena cronologic un om mare. Trebuia să schimbăm psihiatrul pediatru şi să intrăm în relaţie cu un specialist în adulţi. Încă de la prima întîlnire, am aflat cu stupoare că autismul dispare odată cu vîrsta. De astăzi, fiul dvs. nu mai este autist, că doar de-aia i se spune „autism infantil", pentru că e al copiilor, acum diagnosticul se schimbă în schizofrenie. Aveţi un fiu schizofren. Am protestat în van; în fond, mi-a spus medicul, e mai bine aşa, că schizofrenia nu e permanentă, va mai avea şi perioade bune, dacă îi schimbăm tratamentul. Şi mi-a înmînat o reţetă plină de denumiri cu iz greco-latin.

De ce acum?

Da, chiar! De ce scriu tocmai acum despre o poveste veche, cu care de bine, de rău ne-am resemnat? Pentru că acum lucrurile se schimbă. Şi se schimbă repede. Şi se schimbă în bine.

Pe 19 şi 20 mai, la Bucureşti a avut loc o Conferinţă Internaţională cu Ateliere pe tema „Dezvoltări actuale în îngrijirea şi educarea persoanelor cu probleme din spectrul autist". Am primit cu mult timp înainte o invitaţie, am plătit o taxă de participare, am fost rugată apoi să confirm prezenţa, ce mai!, treabă nemţească, se simţea că se implicase şi Deutsche Kulturkreis. M-am prezentat pe 18 mai dis-de-dimineaţă, am primit un ecuson, pe care am fost rugată insistent să-l port, şi o mapă al cărei conţinut are valoarea greutăţii ei în aur. Conţine textele tuturor intervenţiilor pe care specialiştii le-au lucrat cu mult timp înainte. Schiţe, tabele, imagini, explicaţii. Pentru iubitorii de obiecte de memorie, mapa mai conţine un poster, un bloc-notes, bilete colorate de participare la Ateliere. Amfiteatru plin pînă la refuz. Incredibil de mulţi tineri. Am înţeles mai tîrziu că sînt studenţi dornici să se formeze în domeniu. Vorbitorii sînt atît de importanţi în meseria lor încît nu mă pot împiedica să mă întreb cine a reuşit să-i convingă pe toţi să-şi lase cercetările şi studenţii şi să se deplaseze la Bucureşti, unde nu există nici măcar o statistică la nivel naţional, dar în schimb se întinde gripa aviară.

Prin forţa lucrurilor, am participat şi particip la întîlniri internaţionale ale profesiei mele. De cele mai multe ori, sînt comunicări foarte interesante, dar intervenţiile din public sfîrşesc prin a dilua tema propusă şi a întîrzia concluziile. Oamenii sînt dornici să se exprime, dar le place prea mult să se audă vorbind. De data asta, organizatorii au ştiut să rezolve lucrurile într-o manieră elegantă şi originală. Dezbaterile au fost susţinute exclusiv de către specialişti, în timp ce publicul îşi consemna intervenţiile şi întrebările în scris şi le înmîna spre lămurire tuturor vorbitorilor. În felul acesta, puteau obţine puncte de vedere ale mai multor profesionişti.

Şi încă ceva. În felul ei, conferinţa a fost cu adevărat interactivă. Auditoriul a fost invitat să-şi mărturisească aşteptările legate de rezultatele întîlnirii. Pe un perete anume pregătit, *Dream Wall,* participanţii aveau posibilitatea să lipească *post-it*-uri pe care să noteze ce-şi doresc să se obţină la capătul celor două zile de lucrări. La Ateliere n-am putut ajunge, dar am înţeles că au fost împărţite certificate de participare.

Egoismul îmi suflă în urechea stîngă – ce păcat că lucrurile se întîmplă abia acum! Şi tot el, în urechea dreaptă – măcar de-ar continua şi la anu'!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Carlos Fuentes, *Constancia*, traducere din spaniolă de Cornelia Rădulescu, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2006.

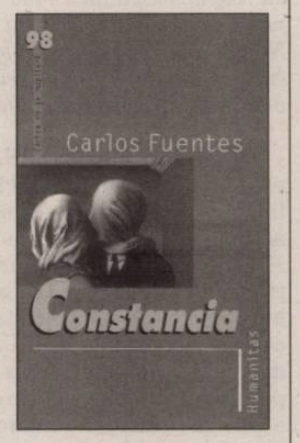

Povestea *Constanciei* e triunghiulară şi bermudă. Are trei personaje, iar stranietatea istoriei pe care ele o întreţes, cu dispariţii şi reapariţii halucinante, cu morţi ambigue şi vieţi incerte, alimentează unul dintre cele mai cameleonice mistere.

Dacă misterul este constanta *Constanciei,* atunci constanta aceasta e cum nu se poate mai variabilă – ca efect la lectură, ca formă, ca mize puse la bătaie.

Pentru început, misterul e unul fermecător şi mundan, ţinînd de bizareria molcomă a eroilor: un chirurg american căsătorit de 40 de ani cu andaluza Constancia, plus venerabilul actor rus din casa de vizavi, cu toţii prinşi într-un Savannah dedalic – oraşul „cel mai fantomatic din sudul Statelor Unite". Treptat însă, misterul îşi schimbă natura, devenind debusolant chiar şi pentru pasionaţii de Eliade, zguduitor în „magia dezvrăjită" a dezgropării unor episoade din trecut, hipnotic în deznodămîntul aproape poematic ales pentru acest roman despre viaţa morţilor şi despre cîte alte lucruri formulabile în vorbe foarte mari.

Cronologia strecurată în paginile cărţii vă va juca o festă. Restul e o fiestă a literaturii, căreia nici oniricul, nici eroticul, nici sacrul nu-i sînt străine.

Alexandru OFRIM

Răpirea copiilor

– istoria unui zvon –

Pe 16 mai 1750, agenţi ai poliţiei din Paris în civil ridică de pe stradă cîţiva copii vagabonzi şi îi urcă în trăsuri închise. Imediat, în oraş se răspîndeşte zvonul că poliţişti deghizaţi cutreieră străzile şi răpesc copii din cartierele sărace, pe care îi transportă în secret spre o destinaţie necunoscută. Din pricina acestor suspiciuni, o caleaşcă a poliţiei este atacată de mulţime, după ce un trecător a strigat că înăuntru ar fi copii răpiţi. Momentul a marcat debutul unor sîngeroase agitaţii populare care au cuprins Parisul timp de o săptămînă.

Despre aceste evenimente au scris doi istorici francezi, Arlette Farge şi Jacques Revel, *Logiques de la foule. L'affaire des enlèvements d'enfants* (1988). Investigarea documentelor din arhivele judiciare a permis reconstituirea revoltei şi a mecanismelor imaginarului care au pus mulţimile în mişcare, surprinderea emoţiilor populare şi a atitudinilor colective. Revolta urbană a fost amorsată de răspîndirea rapidă a înspăimîntătorului zvon că, din ordinul guvernanţilor, poliţia răpeşte copii în scopul de a fi sacrificaţi şi de a li se lua sîngele. Nici mai mult, nici mai puţin, acest sînge i-ar fi fost necesar regelui Ludovic al XV-lea, despre care se spunea că era bolnav de lepră. Se credea că remediul unic pentru această boală, văzută ca o pedeapsă divină, era baia purificatoare în sînge nevinovat de copil.

Panica a cuprins oraşul, afişe puse pe ziduri îndemnau părinţii la vigilenţă, cartierele şi străzile se solidarizează împotriva eventualilor răpitori. Este consemnat faptul că un copil, crezîndu-se urmărit de un necunoscut, a alarmat mulţimea, care a pornit în urmărirea suspectului. În furia momentului, au fost atacate sediile poliţiei şi au fost ucişi cîţiva agenţi.

Interesant este faptul că, în centrul bănuielilor populare asupra acestor dispariţii misterioase s-a aflat însăşi persoana monarhului, un fel de nou Irod, care ucide pruncii nevinovaţi. Cei doi istorici francezi au văzut aici o modificare a imaginii suveranului în rîndul supuşilor săi: tatăl nu îşi mai iubeşte copiii şi se hrăneşte cu sîngele lor. Este vorba despre o expresie a uzurii instituţiei monarhice, care îi anticipează de altfel căderea. Regele este acuzat de viaţă imorală, de păcat, ceea ce ar explica originea presupusei lui boli, lepra. Motivul băii cu sînge de copil, ca tratament pentru lepră, avea deja o veche circulaţie şi o răspîndire în imaginarul colectiv (se credea despre împăratul Constantin cel Mare că a refuzat acest remediu sacrificial).

În anul 1768, zvonul reapare într-o nouă formă. La Lyon este luat cu asalt colegiul unui ordin religios, călugării fiind acuzaţi că adăpostesc un misterios prinţ ciung aflat în căutarea unui braţ. În oraş se răspîndise zvonul dispariţiei mai multor copii, răpiţi pentru a li se tăia o mînă, ca „grefă" pentru trupul prinţului. Exista credinţa că această operaţie neobişnuită putea să reuşească. Nu este greu să recunoaştem aici o anticipare a rumorilor de azi despre copiii răpiţi pentru trafic de organe.

Legendele şi zvonurile despre răpirile de copii au supravieţuit pînă în zilele noastre. Specialiştii în studiul legendelor urbane au constatat o anumită ciclicitate a acestora, revenirea lor periodică în forme actualizate, difuzarea lor dincolo de bariere temporale, geografice sau culturale. Povestirile despre fapte abominabile, îndreptate împotriva copiilor, sînt o constantă a imaginarului colectiv. De exemplu, acuzaţia de infanticid ritual a planat timp de secole asupra evreilor. Relatări despre evreii care răpesc copii şi îi ucid, pentru a le consuma sîngele în azimă sau ca atare, se regăsesc pretudindeni în Europa, între secolele XII-XX, ele dînd naştere unor adevărate isterii colective, persecuţii şi pogromuri.

Neliniştile colective, generate de confruntarea cu alteritatea, îşi găsesc expresia şi în teama că străinii răpesc şi ucid copiii celorlalţi. Ţiganii au stîrnit şi ei asemenea suspiciuni în rîndul populaţiilor europene. S-a constituit chiar un topos de largă circulaţie, reprezentat de spaima că ţiganii şi marginalii, în general, răpesc copiii mici cu scopul de a-i schilodi şi folosi apoi la cerşit. Această spaimă face parte din universul infantil, copiii fiind deseori înfricoşaţi cu povestea străinului care vine să-i ia cu sacul.

În aceeaşi logică a fricii faţă de străin se înscriu zvonurile şi articolele de presă, care întreţin convingerea că practica adopţiei copiilor din România, de către străini, ar ascunde prelevarea ilegală de organe şi aprovizionarea reţelelor de pedofili.

Îmi amintesc că, în vara anului 1983, a existat şi la noi un episod de panică generat de zvonul că o reţea de străini cu complici români răpesc copii de pe stradă, le recoltează tot sîngele pentru a-l scoate apoi peste graniţă în flacoane ascunse în pneurile maşinilor. În oraşul meu de provincie din nordul ţării se crease o adevărată psihoză colectivă: aproape nu mai putea fi văzut nici un copil neînsoţit pe stradă, cadrele didactice din grădiniţe şi din şcoli le recomandau insistent părinţilor să nu-i lase nesupravegheaţi. În atmosfera saturată de omiprezenta Securitate care ne „proteja" de inamicii din exterior, un asemenea zvon era cel puţin ciudat. Cum de scăpase această reţea de vigilenţa „organelor"? Sau poate zvonul fusese lansat tocmai de către specialiştii în dezinformare şi manipulare?

Zvonurile despre copii răpiţi au fost utilizate şi în propagandă. De exemplu, în anul 1987, în Honduras au avut loc agitaţii cauzate de zvonuri referitoare la presupuse răpiri de copii şi prelevări de organe de copii, în scopul traficării lor spre SUA. Timp de cîteva luni după aceea, agenţia Tass, presa sovietică şi cea cubaneză au transmis ştiri despre practicile inumane ale imperialiştilor americani...

Motivul răpirii copiilor poate fi regăsit în diverse timpuri şi spaţii geografice, actualizat de conjuncturi sociale, politice, de tensiuni şi situaţii de criză. Ne amintim cu toţii că în preajma lui decembrie 1989 circulau zvonuri terifiante, potrivit cărora lui Ceauşescu i se făceau periodic transfuzii cu sînge de copil mic, pentru a-i reda vigoarea. Tiranului i se imputa şi această culpă supremă care cerea o pedeapsă exemplară. Poate nu este întîmplător faptul că, în momente în care viitorul este incert, spaimele se focalizează asupra copiilor – partea cea mai vulnerabilă şi cea mai preţioasă a unei comunităţi.

Simona SORA

puzzlecturi

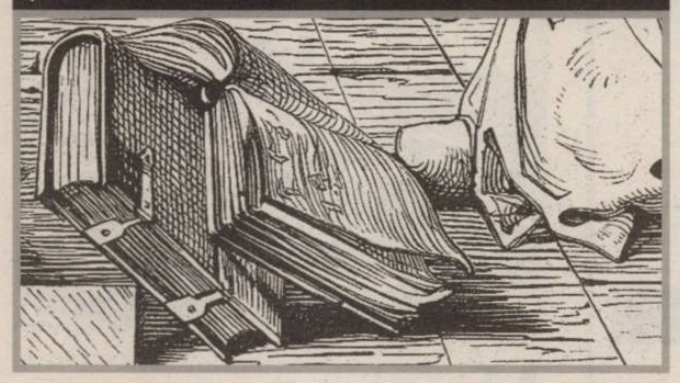

Suprafaţa lucrurilor

● **Robert Şerban, *Cinema la mine-acasă*, Editura Cartea Românească, 2006.**

La cel de-al treilea volum de poezie, după mai multe cărţi de proză, convorbiri, memorialistică (în colaborare), Robert Şerban pare un autor edificat. Edificat în privinţa scrisului propriu, dar şi a lucrurilor cu adevărat importante: poezia, lupta (cu sine), dragostea, viaţa, prietenia. Edificat în privinţa originalităţii cu orice preţ, a războaielor inutile, a ridicolelor iubiri, a vieţii făcute mai mult din gesturi, detalii, reacţii şi mai ales în privinţa prieteniei.

Cinema la mine-acasă, al cărui titlu şarjează în mai multe registre, inclusiv cel publicitar, este un elogiu al suprafeţei lucrurilor, al stratului „cel mai de sus" într-un fel, al zonei de ex-punere. Ca şi cum poetul ar zice – în fiecare dintre cele cinci zone cartografiate în amintire: poezia, lupta, dragostea, viaţa, prietenia – că, de fapt, suprafaţa e singura adîncime, decantată în timp, a lucrurilor, că descrierea bruştelor iluminări ale memoriei reprezintă singura lor semnificaţie. Atît şi nimic mai mult. Ca într-o carte celebră, eul (poetic) nu e nimic altceva decît pielea-anvelopă care acoperă trupul.

Poezia lui Robert Şerban nu e, astfel, deloc introspecţie, patetică „privire în sine", ci lucidă vizionare a „mormîntului proaspăt" pe care poetul îl umple cu cuvintele tuturor (poeţilor). Poezia se face din poezie, dar mai ales din „chipuri poetice" de a trăi, dintr-o autenticitate care, dacă nu e lucrul cel mai bine împărţit din lume, e sigur calitatea cea mai preţuită în această zonă a imponderabilelor: „fără să le spună nimeni / oamenii ştiu însă că / poezia este ceea ce rămîne din viaţă / după ce o trăieşti". Reflectare în poemele celorlalţi (Wystan Hugh Auden, Kavafis, poate Petru Creţia din *Poezia),* în ochii celorlalţi sau în cei proprii, la diferite vîrste, poezia lui Robert Şerban este şi un elogiu al interfeţei care este limbajul, codul care funcţionează doar în regimul inteligibilului, transmisibilului, formulabilului. Blagianul „Sapă, frate, sapă, sapă" devine la Robert Şerban o cultivare a aşteptării, a limitei dintre elemente şi oameni: „să nu-ţi doreşti niciodată să sapi o fîntînă / chiar dacă gura şi ochii tăi / şi ai copiilor tăi / vor seca / mai bine aşteaptă ploaia / şi învaţă-i şi pe ei să aştepte".

Dragostea, viaţa, prietenia nu sînt, în poezia lui Robert Şerban, decît amintirea – expusă în flash-uri cinematografice – a acestora. La suprafaţă, pe ecran, lucrurile nu mai dor, căci nu mai au consistenţă, greutate, relief. Dar au păstrat acelaşi sens, aceeaşi semnificaţie, amintirea lor „reprezentînd" la fel de bine eul poetic întors pe dos: „poţi să-mi smulgi cu uşurinţă / inima / dar înainte va trebui / să-mi desfaci / nasturii de la cămaşă". Poemele din *Cinema la mine-acasă* descriu o atitudine defensivă, o funcţionare fatală determinată din afară. Lucrurile serioase, punctele nodale îşi pierd consistenţa, greutatea, majuscula, ca şi cum miza rememorării nu ar fi retrăirea, ci evacuarea lor.

Doar prietenia (în „cercul poeţilor dispăruţi") pare a avea greutate printre imponderabilele poetice ale lui Robert Şerban. Prietenia bărbătească, ultimă oglindire de sine, solidaritate în care trupul solitar are efuziuni teatrale: „e ca şi cum o jumătate a trupului meu / ar îmbărbăta-o pe cealaltă / ca şi cum partea mea fără inimă / mi-ar adăposti în ea sufletul".

Un teoretician al poeziei credea că, la poeţii adevăraţi, trebuie să fii întotdeauna atent la „lexicul ultim", la cuvintele în care aceştia se povestesc pe sine în faţa unei experienţe cruciale. Anti-viaţă, rememorare cinică sau patetică pe un ecran generic, joc de oglinzi (rar) binevoitoare, poezia lui Robert Şerban duce pînă în pînzele albe poetica suprafeţei. O suprafaţă îndelung şlefuită însă, a ultimelor gesturi şi, într-un sens, a ultimelor cuvinte.

FVNDATIA ANONIMVL

organizează

Festivalul de Muzică Tânără

PROMETHEVS

Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediţia a II-a:
28 iunie - 09 iulie 2006

Preşedintele Festivalului: *Nicu Alifantis*
Participă 7 tineri soliști sau formaţii.

Înscrieri până la data de 12 iunie 2006.
La preselecţie sunt admişi tineri cu vârsta maximă 30 de ani. Pentru înscriere trimiteţi CV, fotografie şi CD cu 3 piese muzicale pe adresa Fundaţiei ANONIMVL (B-dul Primăverii nr.12, sector 1 Bucureşti) sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93
sau pe www.anonimul.ro

Dilema veche vă recomandă

● Suplimentul *Observatorului cultural* nr. 65/2006, „Vera Călin – o emigraţie". Însemnările unei personalităţi de marcă a strălucitei catedre de Literatură Universală din anii '60-'70. Plecată pentru o reîntregire a familiei în Occident, ea va ajunge să predea în universităţi din Canada şi Israel, va străbate lumea ca „o europeană din România", nicăieri liniştită, niciunde înrădăcinată, peste tot urmărită de acest gînd: „Ştiam că nu voi regăsi atmosfera discuţiilor de catedră de la Bucureşti, a dialogurilor prezidate de Vianu, la care participau Papu, Frunzetti...". Descrisă cu sobrietatea care garantează emoţiile adevărate, o experienţă intelectuală măcinată de dor, cum rareori ne e dat să citim. (Radu Cosaşu)

● Dacă aveţi drum prin Cluj în week-end-ul ăsta, nu rataţi filmul lui Corneliu Porumboiu *A fost sau n-a fost?* – proiectat vineri seară, în deschiderea TIFF-ului! Amănunte, în p. 8. (Alex. Leo Şerban)

● Senzaţionala instalaţie *Dezorient Expres* a lui Mircea Roman, prezentată în curtea MŢR-ului pînă la sfîrşitul lunii: un container uriaş din oţel al cărui coridor pare un straniu acces tombal printre 12 bizare sculpturi din bucăţi de lemn, sub forma unor jumătăţi de siluete hieratice suspendate pe pereţii metalici... Ca să vă faceţi o idee, „Catedrala ruptă" este o femeie din lemn roşu cu o fustă de forma unui clopot, a cărui limbă sînt propriile-i picioare. Un bun comentariu critic al instalaţiei a semnat Maria-Magdalena Crişan în nr. 64 al *Observatorului cultural*. Mircea Roman a făcut carieră la Osaka şi la Londra, iar această expoziţie a fost respinsă de către Ministerul Culturii pentru prezenţa românească la ultima bienală veneţiană. Din nou, jenant Minister! ● Dansează flamenco de la 12 ani şi, pînă în prezent, 12 milioane de oameni au plătit să-l vadă în cele aproape o mie de spectacole susţinute, este primul care a dansat flamenco cu pieptul dezgolit, iar criticii îl consideră mai bun decît Angel Munoz, compune şi cîntă cu propria trupă de flamenco Gipsy Passion Band, Armani şi Gaultier au creat pentru el, Almodóvar i-a dat un rol în *La Flor de mi secreto,* Naomi Campbell a fost la picioarele lui pe care şi le-a asigurat pentru 3 milioane de euro, iar eu, eu eram copil cînd, întîmplător, l-am văzut dansînd într-o dimineaţă pe TVE şi, peste patru ani, absolveam cursurile de dans contemporan ale unei şcoli de coregrafie... Joaquín Cortés va dansa flamenco la Sala Mare a Palatului pe 24 iunie, în cadrul „Întîlnirilor JTI". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Valori creştine

● ***Codul lui Da Vinci / The Da Vinci Code* (SUA, 2006), de Ron Howard.**

Într-o seară, un profesor american de simbologie religioasă (Tom Hanks) e chemat la Luvru, ca să examineze cadavrul plin de tăieturi al unui custode. Examenul dă roade: ca tot omul împuşcat în burtă, custodele îşi petrecuse ultimele clipe compunînd anagrame, criptograme şi alte şarade amuzante (unele din ele crestate în propria carne) pentru uzul nepoţicii lui (Audrey Tautou) şi al colegului american. Aceştia trebuie să recunoască simbolul lui Venus, să decodeze textul unei invocări către un diavol şi un înger şi să-şi dea seama că P.S.-ul unui mesaj nu vine de la post-scriptum (cum ar crede proştii), ci de la Princesse Sophie (cum o alinta mortul pe nepoţică). *Très malin.* În timpul acesta, spectatorii, care au avut norocul de a nu fi pe Pămînt în ultimii trei ani trebuie să se întrebe *ce dracu-i asta:* seamănă vag cu un *thriller,* dar mult mai bine seamănă cu ecranizarea unei culegeri de rebusuri. Cui îi trebuie aşa ceva? Chiar dacă rebusurile adunate aici n-ar fi tîmpite (şi majoritatea sînt), tot n-ar avea mare haz atîta timp cît nu te-a invitat nimeni să le rezolvi tu însuţi. Păi nu-i mai bine să te duci să joci un *quest,* decît să caşti gura la cît de deştepţi sînt dom' profesor şi Princesse Sophie? Mie aşa-mi sună logic. Problema e că 60.000.000 de oameni au fost de altă părere. Şi, în faţa unei asemenea cifre, logica nu mai contează. Nu contează că romanul lui Dan Brown *nu e bun* ca literatură de suspans şi nici măcar ca enigmistică. Cînd vorbim în zeci de milioane nu mai vorbim despre oameni care citesc o carte pentru că e pasionantă sau măcar amuzantă; vorbim despre oameni care sînt dispuşi *să ia de bun* „ce zice ăla acolo". Şi Brown *zice,* nu se codeşte: zice că Iisus ar fi avut un copil cu Maria Magdalena şi că religia creştină, aşa cum o cunoaştem noi, n-ar fi decît o minciună perpetuată de Biserica Catolică; zice că Leonardo şi Newton ar fi cunoscut adevărul şi ar fi lăsat indicii în operele lor; zice de templieri şi de Stăreţia Sionului şi de ordinul Opus Dei (în viziunea lui, o sectă criminală). Cum e aia să pui botul la parascoveniile astea – să vezi în ele o alternativă plauzibilă sau măcar „interesantă" (feriţi-vă în special de cititorii care folosesc acest cuvînt: sînt *cei mai mari* guguştiuci), la ideea că Iisus a fost, pur şi simplu, cast? Cum e aia să fii atît de tentat de ideea că lucrurile nu sînt ce par a fi, că istoria oficială ar putea fi lucrătura unora care te vor fraier, încît să caşti gura la orice balivernist care *chiar* te vrea fraier? Ba unele lucruri sînt exact ce par a fi: *Codul lui Da Vinci* pare – şi este – o carte proastă. Nu mă deranjează faptul că atîtea minţi au luat aşa ceva drept hrană, dar o problemă tot am: oare n-au auzit de OTV (sau de vreun echivalent)? Oferă acelaşi tip de hrană, cam în aceeaşi prezentare: în esenţă, în ambele cazuri avem nişte personaje care stau şi dondăne. Ce s-a întîmplat cu *best-seller*-urile – cum au ajuns să se umple *de prelegeri?* Oare cititorilor li se pare mai satisfăcător aşa – nu doar distracţie, ci şi învăţătură? Adevărul e că nu e nici una, nici alta. Sînt la curent cu argumentul că e mai bine să înveţi despre Da Vinci prin Dan Brown, decît să nu înveţi deloc, dar eu aş spune că, decît să înveţi să te uiţi după indiciile – constînd în reprezentări ale sexului femeii – pe care le-a ascuns în lucrările lui, mai bine deloc.

Ce i-ar fi trebuit filmului, ca să iasă bun? În primul rînd, profesorul ar fi avut nevoie de un alt nume, mai cu zvîc (Indiana Jones îmi sună numai bine) şi de o personalitate pe măsură (Hanks e posac aici – cum aţi fi şi dvs. dacă ar trebui să vă prefaceţi absorbiţi de integrame la care indiciul e Isaac Newton, iar răspunsul e „măr"). Mai puţine integrame. Mai puţine prelegeri. O parteneră mai fişneaţă – aptă să exemplifice teoria lui Brown că adevăraţii creştini (spre deosebire de ăia falşi, nasoi şi certaţi cu propriile trupuri) „îl găseau pe Dumnezeu prin sex", aşa cum învăţaseră de la Iisus şi Magdalena. Deci mai mult sex. Mai multă acţiune. Dar acţiunea – pe lîngă faptul că se epuizează cu mult înainte de final, lăsînd descoperită ideea – e coregrafiată fără inteligenţă vizuală. Scenaristul Akiva Goldsman comasează prelegerile în blocuri şi mai masive decît în carte şi soluţia regizorului Ron Howard este să ne arate cît mai multe din lucrurile despre care ni se vorbeşte (de exemplu, atunci cînd auzim despre Consiliul de la Niceea vedem o adunătură de caraghioşi care dau din mîini); nu e o soluţie. Cît despre căutarea lui Dumnezeu prin sex, ea se mărgineşte la observaţia lui Hanks că n-a mai „întîlnit o fată care să ştie atîtea despre un criptex". Nu-mi pot imagina ceva mai puţin atrăgător decît „adevăratul creştinism" prezentat de Brown şi de Howard: e creştinism de tip Miss California, eu-şi-căţeluşul-meu-sub-cerul-albastru – o dorinţă vagă, bleagă, ca în lume să fie soare. Dacă, prin absurd, s-ar dovedi că Brown a spus adevărul şi că Biserica oficială a reprimat, timp de 2000 de ani, *acest* model de creştinism, n-aş putea să spun decît atît: bine i-a făcut.

trecerea prin reviste

Scriitori, profesori, manageri

CARIERE®
prima revistă de capital uman din România www.cariereonline.ro

Cariere se prezintă drept „prima revistă de capital uman din România", „o publicaţie de business, cu apariţie bilunară, care se adresează segmentelor active pe piaţă". Aşa şi este, dar aş adăuga – pentru cei care ar fi tentaţi să spună „aha, business, deci nu-i pentru mine" – că, în afară de analize ale pieţei muncii ori chestiuni „tehnice" despre traininguri, *team-buiding*-uri şi altele asemenea, *Cariere* conţine foarte multe texte interesante pentru oricine. De pildă, *interviul* din fiecare număr cu o personalitate a vieţii publice (scriitor, artist, politician etc.): au „trecut pe acolo" foarte mulţi oameni interesanţi, de la Victor Rebengiuc la Mihai-Răzvan Ungureanu, de la Eugenia Vodă la Robert Turcescu. *Cariere* apare bilunar; de pe www.cariereonline.ro aflăm că tirajul de 7.500 de exemplare este distribuit pe bază de abonamente (peste 1.500 – *not bad, not bad...*) şi prin vînzare, mai ales în marile oraşe.

În numărul 78 din 18 mai 2006, intervievatul este Mircea Cărtărescu. Rodica Nicolae (redactor-şef al publicaţiei) îl face să vorbească, între altele, despre două momente „colaterale" ale carierei sale. Primul – activitatea de profesor la o şcoală din Colentina: *„Cum se împacă starea de inspiraţie cu statutul de profesor de şcoală generală în anii '80?* S-au împăcat al naibii de bine! A fost cea mai bună perioadă a mea. Era simplu. De la ora două după-amiaza, cînd intram la ore, şi pînă la şase seara, era sclavie. Dupa aceea, eram liber. Cum eu scriu dimineţile, nu mă deranja deloc să petrec patru-cinci ore cu copiii, mai ales că îi iubesc foarte mult. Chiar cartierul unde am predat – „Ion Creangă" din Colentina – era plăcut, într-un fel. Era ca un fel de sat care nu făcuse tranziţia completă către mahala. Oamenii păstrau, şi sper că mai păstrează şi acum, urme adînci de bun-simţ, de onorabilitate, de respectabilitate. Copiii erau cuminţi, la locul lor, aşa încît nu am simţit deloc povara timpului furat de către alţii de la scrisul meu. Am putut să scriu foarte bine în perioada aceea.". Al doilea moment, tot „didactic", dar în cu totul alt context: *„Susţineţi, în cadrul programului «Erisma», cursul de «Utilizare creativă a limbajului» în faţa unui public special, format din manageri de top. Descrieţi acest gen de întîlnire între business şi cultură.* A fost o experienţă complet nouă pentru mine. N-am avut niciodată studenţi asemenea celor pe care i-am avut la «Erisma», aşa încît am fost încîntat să ţin aceste cursuri. Tocmai pentru că îmi place noutatea şi îmi plac aventurile intelectuale de acest fel. Am predat timp de o lună cursuri de *creative writing* unor oameni extrem de inteligenţi şi care, în ultimul timp, au făcut cu totul altceva decît să citească literatură sau să scrie poezii. Cursurile de felul acesta există pentru ca ei să recupereze ceea ce pierd printr-o carieră extrem de competitivă, care le consumă toate resursele. (...) Pentru că sînt foarte mulţi care şi-au dorit să scrie literatură, care şi-au dorit să picteze, să facă muzică sau să joace teatru şi viaţa nu le-a mai dat această posibilitate. Au devenit oameni ai cifrelor, ai rezultatelor imediate şi exacte. Partea ascunsă şi oprimată a personalităţii lor este cea care trebuie redescoperită, rehrănită şi scoasă la lumină pentru ca ei să devină persoane împăcate cu sine şi mult mai pozitive, chiar şi în afaceri. Nici unul dintre cei care urmează aceste cursuri nu va cîştiga mai mult în următoarele luni de zile. În schimb, va deveni un om mai stenic, mai împăcat cu sine, mai liniştit şi prin asta va cîştiga pe termen lung." Dacă Mircea Cărtărescu v-a convins că între arte şi business există un drum scurt, citiţi *Cariere*. Dacă nu, rămîne cum am stabilit. **(M. V.)**

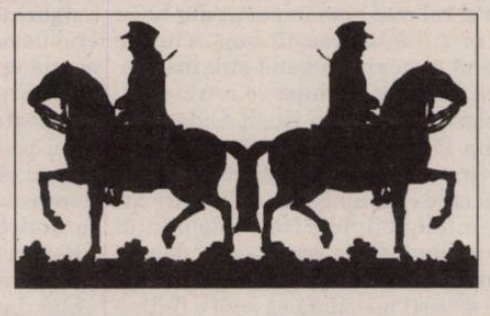

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O scenă de dragoste cum n-am mai citit

În amintirea lui Iordan Chimet

În *Animal pe moarte,* romanul lui Philip Roth (Editura Polirom, 2006, în traducerea Irinei Petraş), la p. 172, povestitorul, profesor de literatură la o universitate americană, stă la căpătîiul colegului său George, aflat în agonie după un violent atac cerebral. În jurul muribundului sînt soţia Kate, fiica Betty, fiul Tom:

„Cînd Betty s-a apropiat, a prins-o şi a tras-o cu braţul pe după umeri spre el, aşa încît a putut-o săruta pe gură. «Da, tată», a spus ea, «da, eşti cel mai bun tată, cel mai bun.» Era uimitoare toată acea forţă ivită în el după atîtea zile de zacere în nemişcare şi vlăguire, în care atîrnase cumva acolo şi îşi dădea ultima suflare, forţa considerabilă cu care o trăgea pe Betty spre el şi încerca să-i vorbească. Poate n-ar trebui să-l lase să moară, m-am gîndit eu. Dacă nu se făcuse tot ce era posibil? Dacă asta voia el să demonstreze? Dacă în loc de bun-rămas, el dorea să le spună «Nu mă lăsaţi să mor! Faceţi tot ce puteţi să mă salvaţi!»?

Apoi George a arătat spre mine. «Salut, George», am spus. «Salut, prietene. Sînt David, George.» Şi cînd m-am apropiat de el, m-a înhăţat ca şi pe Betty adineauri şi m-a sărutat şi pe *mine* pe gură. Nu avea nici un miros necrotic, nici o duhoare bolnăvicioasă, nici un fel de putoare – doar respiraţia caldă, fără miros, parfumul pur al fiinţei şi cele două buze uscate. A fost prima dată în viaţă cînd eu şi George ne-am sărutat. Din nou mormăitul: George arătă acum spre Tom. Spre Tom şi apoi spre piciorul lui descoperit de la capătul patului. Cînd Tom, crezînd că vrea să-i tragă cearşaful peste picioare, începu să îndrepte aşternutul, George mîrîi şi mai tare şi arată din nou spre picior. «Vrea să i le ţii», zise Betty. «Dar pe unul nici măcar nu-l simte», răspunse Tom. «Apucă-l de celălalt», zise Betty. «În regulă, tată, am înţeles. Te-am înţeles.» Şi Tom începu să-i frămînte răbdător piciorul în care nu mai era nici o urmă de simţire.

Apoi George arătă spre pragul în care Kate stătea şi ne privea. «Te cheamă, mami», zise Betty. M-am dat la o parte şi Kate a venit şi a stat în locul meu, lîngă pat, iar George a prins-o şi, cu mîna lui bună, a tras-o spre el şi a sărutat-o cu aceeaşi forţă cu care ne-a sărutat pe mine şi pe Betty. Kate l-a sărutat şi ea. Apoi s-au sărutat din nou – de data asta un sărut lung, aproape pătimaş. Kate chiar a închis şi ochii. Ea e o nesentimentală cu picioarele pe pămînt şi n-o mai văzusem niciodată pînă atunci făcînd ceva atît de copilăresc.

Între timp mîna sănătoasă a lui George i-a alunecat de pe spate pe sub braţul ei drept şi a început să bîjbîie la nasturele de la manşetă al bluzei, încercînd să-l descheie. «George», a şoptit moale Kate. Părea amuzată. «Georgie, Georgie...» «Ajută-l, mami. Vrea să-ţi descheie nasturele.» Zîmbind la instrucţiunile fiicei emoţionate, Kate s-a supus şi şi-a descheiat nasturele, dar George era deja la mîneca cealaltă, trăgînd iar de nasture, aşa încît, cuminte, ea l-a descheiat şi pe celălalt. Şi în tot acest timp el îi căuta flămînd buzele. Kate îi mîngîia faţa suptă, imens de singură şi cavernoasă, îi săruta buzele de fiecare dată cînd şi le oferea, apoi mîna lui s-a îndreptat spre nasturii din faţă ai bluzei şi a început să bîjbîie la ei.

Planul lui era limpede: încerca s-o dezbrace. S-o dezbrace pe femeia pe care – ştiam prea bine şi o ştiau şi copiii, desigur – n-o mai atinsese în pat de ani de zile. Pe care abia dacă o mai atingea cumva. «Lasă-l, mami», zise Betty şi Kate făcu din nou ce spunea fiica ei. Îşi duse mîna în faţă şi-l ajută pe George să-i descheie bluza. În timp ce se sărutau, mîna lui bună se crispa pe pînza sutienului ei mare. Însă totul s-a sfîrşit brusc. Forţa s-a scurs din el dintr-odată şi George n-a mai ajuns la sînii ei grei. N-a murit încă alte douăsprezece ore, însă cînd a căzut din nou pe perne, cu gura căscată, cu ochii închişi, respirînd ca un om ajuns la capătul cursei, am ştiut cu toţii că fuseserăm martorii ultimului act uimitor din viaţa lui George.

Mai tîrziu, cînd m-am îndreptat spre uşă, dînd să plec, Kate a ieşit pe poarta din faţă şi m-a condus pînă la maşină. Mi-a luat mîinile într-ale ei şi mi-a mulţumit că am venit. I-am spus: «Mă bucur că am fost aici să văd toate astea». «Da, a fost ceva, nu-i aşa?», a spus Kate. Apoi, cu zîmbetul ei obosit, a adăugat: «Mă întreb cine o fi crezut că sînt?».“

Despre ce se numeşte doct Eros şi Thanatos, despre ceea ce banal am zice că e „o scenă de dragoste" sau „ultimele clipe", nu am citit ceva mai puternic de multă, multă vreme.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Maşina puteeeeeeeeee

Mă dusăi să-l ieu pe taică-mieu de la gară cu maşîna. Şi, ce crezî, mă, că-l dusăi şi pînă acăsica lui, undeva pe Valea Plopilor, spre Alexandria. Şi mersei, şi mersei, şi mersei, şi cu cît se duce dracului Bucureştiul pe stînga, uite apar umbre pe capul meu şi simt aşa din vorbe moi, din mîini şi mai moi şi leşinate că taică-mieu e tot mai dus: cu dinţii, cu urechile, cu trupul. Da' ştii, maşina imbecilă, maşina aia, spaţiul ăla închis din care nu poţi evada în viteză fără să nu-ţi omori intestinele şi oasele pe caldarîm, deci, bucata aia de fier începu ea să-mi vorbească despre taică-mieu mai mult decît discuţiile telefonice cu el, ori slabele noastre întrevederi. El, taică-mieu, era lîngă mine, dar din ce în ce parcă se îmbuţina pe drumul de dus la el acasă. Cu cît se ducea în mă-sa drumul, cu atît intram într-o moarte lentă. Moartea lui era şi a mea şi închipuiţi-vă că maşina aia nenorocită, pe care o conduceam, începuse să-mi sugereze să-mi fac şi eu analizele, că sigur şi eu sînt dus, pe ici, pe colo, prin locurile esenţiale. Şi ajungem în Valea Morţilor, pardon, Plopilor şi mă latră cîinele lui, o corcitură de Lassie cu draci, şi mă zgîrie liniştea împunsă de maşini ce trec pe drumul naţional. Şi îmi tot spune că ce ar fi să cumpărăm împreună vreun pămînt acolo, ba acolo, şi că ce bine ar fi să avem un prezent actual comun, că, dracu', nu mai avusesem un trecut comun de cinşpe ani. Şi eu zic că vreau să plec. Întorc maşina şi el mă opreşte. Unde te duci aşa grăbit, hai să mîncăm ceva! Şi nu că eram nehrănit, dar vocea lui pătrundea dincolo de tabla maşinii. Cobor din tablă şi omor nişte purici aşezîndu-mă pe un scaun din casa lui. Şi cînd ar pregăti ceva de-ale pierderii de timp împreună, hop vine vocea lui feminină şi spune nu avem nimic în frigider, că, bă, azi e vineri şi ţinem post. Măsline, dacă vreau, şi nu măsline zemoase, nu, storcoşite, de zonă peste care nu a dat aviara. Şi zic nu. Şi iar fug spre maşină. Taică-meu, ca să alunge atmosfera, îmi dă bineţe şi se bagă jumătate într-o combină frigorifică de-aia de îngheţată, de unde scoate un pachet de carne de vită, acuşica tăiată, adică acum vreo patru-zece zile, dar îngheţată beton. Eu că nu vreau, el că nu se poate şi cu politeţea îţi strici viaţa, aşa că am acceptat carnea, am aruncat-o pe jos, pe covoraşul de sub bancheta din spate. Şi pe drumul întunericului spre Bucureşti, carnea tace chitic prin spate. Şi ajung acasă, mă culc, iar iau dimineaţa covrigul de siluetă. Şi cum drumurile mă poartă pe la vreo 38-39-40 de grade, nu mă dau înapoi să zac prin maşină şi pe la stopuri, uitînd de trecut. Dar, bă, tată, îmi începe o duhoare la două zile apoi. Puţea trecutul meu, pardon, carnea de pe covoraşul de lîngă bancheta din spate. Puţea că parcatorul dintr-o parcare a vomitat, iar un spălător de maşini a refuzat să se amestece în viţelăria asta. Şi m-am pus eu să spăl fundul respectiv. Şi spăl la el zilnic dimineaţa şi dau cu spray de interioare, din ăla scumpuţ, dar cu miros de ceva mărgăritar... mărgăritar avea bunica mea la ţară. Bunica a murit. Mărgăritarul nu a mai vrut să crească nici el. Şi cînd ieri am mîncat pe scaunul unei bucătării un şniţel de vită, cu foame mare în gît, m-am trezit cu duhoarea aia în nări. Tabla mi-a înduhnit trecutul. Ea e de vină. A nu se lăsa alimente perisabile în maşină.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Proiecte culturale? Cu cine? Cu ce?

După 1989 şi odată cu apariţia primelor firme de succes, România s-a umplut de fundaţii. Fiecare companie românească, mică sau mare, fiecare patron român, ajuns peste noapte din vînzător de caşcaval turcesc, proprietar de firmă luminoasă, s-a simţit „dator" să-şi pună în coadă şi-o fundaţie. Alergînd la întîmplare pe Internet, le veţi descoperi: poze frumos colorate, patronul zîmbăreţ sau prefăcut îndurerat, ţinînd de mînă pe cei în suferinţă. Astfel, au apărut de toate pentru toţi: fundaţii pentru copiii străzii, pentru persoane cu handicap, pentru femei maltratate şi mame fără adăpost, pentru protecţia animalelor sau combaterea cancerului la sîn. Ba mai mult, soţiile politicienilor şi vedete fel de fel au tăiat panglici, care mai de care mai colorate, şi s-au împăunat în faţa camerelor cu mirifice binefaceri şi promisiuni o mie. Dincolo însă de vedetism, nimic concret nu s-a întîmplat: copiii sînt tot în stradă, persoanele cu handicap se luptă tot cu Statul, Bobiţă continuă să te latre şi atace printre blocuri, iar o femeie bolnavă de cancer la sîn moare abandonată pe un pat de spital că bani de Viena... de unde? Ne minunăm cînd vedem tineri americani veniţi să lucreze voluntar pentru refacerea satelor inundate, dar nu ne oferim voluntari. Şi-ajungem şi la cultură. M-am întrebat retoric: dacă în aceste domenii care presupun totuşi o doză de sentimentalism şi o oarecare vizibilitate, oamenii noştri de afaceri sau politicienii nu se implică decît pînă la poze, atunci în cultură ar face-o? Şi-am început să caut paginile de proiecte culturale susţinute de aceleaşi sau de alte firme. Presupunînd că ai reuşit să pui pe picioare o echipă de cercetare (ceea ce este destul de dificil în România contemporană), ai un proiect „beton" şi ai nevoie de o sponsorizare. Proiectul nu priveşte nici fizica cuantică, nici biologia moleculară, ca să-l poţi vinde unor europeni, ci o temă de interes naţional, aşadar începi – cum e şi firesc – cu Ministerul Culturii, Ministerul Învăţămîntului şi Cercetării, Academia Română. Dar după luni de aşteptare şi birocraţie ultracomplicată, cînd primeşti bani doar pentru trei topuri de hîrtie şi şase pixuri, pe care nu ai cum să le împarţi la zece oameni, şi mai trebuie să avansezi şi banii înainte, aşteptînd sfînta decontare, îţi dai seama ca-i pierdut timpul.

Nu disperi şi-ţi zici că poate o ieşi cu marile firme, că de aia îşi trec pe site şi dimensiunea culturală. Şi-ncepi să dai telefoane: de la banca X ţi se spune că nu susţin un atare proiect. Insişti: „dar aveţi o pagină culturală, dacă proiecte de cercetare nu, organizarea de colocvii nu, publicarea de volume nu, atunci ce?". Încurcată, duduia îţi răspunde: „ce se vede pe pagina noastră web". Or, pe pagina lor web scrie doar că sprijină cultura şi-atît. Ba nu, au şi-o poză cu-n monument sub care stă scris: „Acest monument a fost restaurat cu sprijinul băncii noastre". Şi-ţi spui în barbă: „Lor le-a dat măcar acolo de-o găleată cu vopsea". Dar nu te laşi şi suni la altă firmă şi speri că dimensiunea culturală este una reală. Te întîmpină acelaşi mesaj exagerat de politicos (au trecut şi românii la politeţea instituţionalizată) şi domnişoara are chiar răspunsuri la îndoielile tale: „Cu mare plăcere vă ajutăm. Puneţi totul pe adresa noastră de e-mail şi vă contactăm imediat ce analizăm proiectul". Victorie! Te grăbeşti să trimiţi toate hîrtiile, fericit că uite, domnule, se poate şi la noi aşa ceva. După trei luni de aşteptare şi răspunsuri de genul: „Ştiţi... domnul preşedinte nu este în ţară şi n-a avut timp să studieze dosarul dvs. Vă ţinem la curent şi vă anunţăm imediat ce avem un răspuns", îţi dai seama că n-are rost să mai insişti şi mai ales să mai speri.

Şi încerci mai departe. Secretara voioasă ţi-l trece chiar pe patron să-ţi explice el „ce-i cu cultura asta". Iar tu, naiv, crezi că ţi-a pus Dumnezeu mîna în cap, găsind un om ce se preocupă direct de atare afaceri. Cînd îi explici despre ce este vorba, îţi răspunde dezamăgit: „Ce v-aţi găsit să studiaţi, auzi, comportamente sociale... şi la 1800. Şi, io unde sînt în toată afacerea asta?" „Ştiţi o să menţionăm în raport sau în volum, dacă ne susţineţi să publicăm rezultatele cercetării...." „Şi cît durează toată chestia asta?" – te întreabă impacientat şi grăbit să termine cu tine. „Păi, vreo doi ani. Este vorba despre cercetare şi, ştiţi, cercetătorii trebuie să studieze în arhive, apoi să interpreteze datele...." „Şi io ce să fac, duduie, să aştept doi ani să-mi apară numele p-o foaie de hîrtie, cînd io mîine premiez trei fotbalişti şi sînt pă toate posturile?" „Şi cu cultura cum rămîne"? – întrebi dezarmat. „Care cultură?" – se arată mirat. „De pe pagina dvs. web..." „Aia stă bine acolo" – şi-ţi trînteşte receptorul în nas.

Şi uite aşa, amărît, ajungi la concluzia că, de fapt, cultura românească este bună de afişat şi nu de sponsorizat.

Scenarii verificate şi verificabile. Dar firme cîte broaşte în baltă, aşadar succes, relaxare, nervi de oţel şi nu uitaţi politeţea...

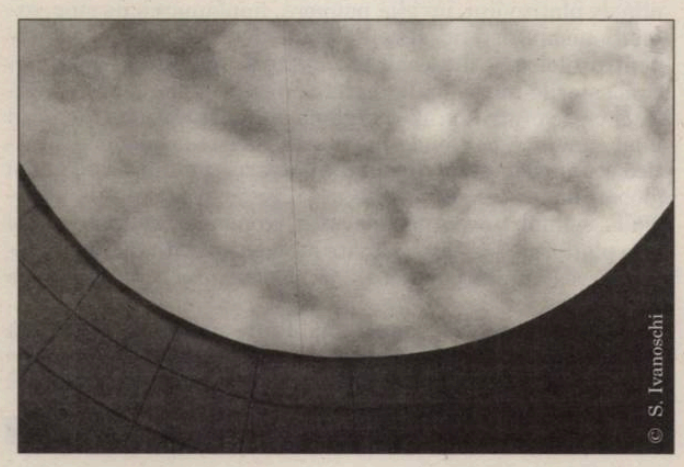

libertatea de impresie

Splendoare tragică

Georgiana greblează poiana cu mişcări uşoare dar ferme. Alături, tatăl ei înfige parii unui gard în pămînt. Îi bate cu barosul. Din cînd în cînd, goneşte vacile care trec în partea cealaltă a gardului încă neterminat. Soarele arde şi muşte bîzîie prin aer. Din vale se aude sporadic un cuc, iar cîţiva nori albi şi pufoşi mîngîie vîrfurile încă înzăpezite ale Bucegilor. Pe Valea Gaura se mai poate schia pînă la pădure. Plaiul lui Lom, Plaiul Pleaşa şi Poiana Guţanului se întrevăd printre întunecatele păduri de brazi de la poale, ca nişte petice verde închis. „Broc!" – face barosul. Un avion uşor străbate cerul sclipind în soare. O atmosferă cam ca în singurele versuri învăţate la şcoală care mi-au tăiat respiraţia: „Într-o sălbatică splendoare / Vedeam Ceahlăul la Apus, / Departe-n zări albastre dus...". În spatele aparenţelor idilice însă, satul din vale e înfiorat de-o tragedie. O femeie, care se întorcea de pe deal, a fost sfîrtecată de cîinii unui vecin, cu care se pare că nu se avea prea bine (în zonă, vecinul e aproape întotdeauna duşman). Femeia a fost găsită dimineaţa cu pieptul mîncat. Încă respira, dar nimeni n-a mai putut-o salva. Negrul cortegiu funerar, cu multe femei cu basmale, a străbătut într-o zi cu soare drumul plin de praf alb, de pe creasta dealului care duce la biserica din sat. Povestea, demnă de meleaguri mai aspre, a ajuns şi în *Evenimentul Muscelean*. Fiul victimei murise şi el de două luni, prin Italia. Fusese angajat cioban la oi, în Alpi, şi omorît după ce şi-a încasat salariul pe mai multe luni (c-avea oi mai multe?).

La „Struţi", nimeni nu auzise însă nimic despre toate astea. E un loc în vale, unde un temerar a construit un hotel şi o fermă de struţi, care-şi întindeau gîturile unduitoare peste gard, parcă sfidînd epidemia de gripă aviară. Restaurantul e plin de acvarii cu peşti exotici şi iguane. Odată era şi un pui de crocodil. Se mănîncă acolo şi friptură de struţ. Una din fetele care serveau, se lăuda cu ultimul ei telefon mobil, cu Internet. Toate păreau mai degrabă de pe la Bucureşti. Spre mirarea mea, ascultau ABBA. Mi-au dat un Martini Rosso, cu gheaţă şi lămîie, şi atunci m-am gîndit că, încetişor, Europa îşi croieşte poteci prin România profundă. După cum şi românii îşi fac drum (cu mai mult sau mai puţin noroc) prin Europa.

Georgiana greblează iarba cu mişcări uşoare. „Broc!" – face barosul lui tătîne-su.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

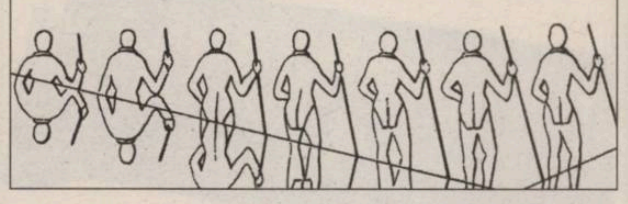

La viză

Ca să mergi în Marea Britanie – se ştie – îţi trebuie, încă, viză. Asta n-ar fi nimic, decît una din obişnuitele formalităţi necesare pentru a pătrunde într-o ţară cu o lungă tradiţie democratică, dar şi birocratică. Şi dacă lucrurile ar decurge în modul standard considerat civilizat de persoanele fără o apetenţă specială pentru pierderea timpului în mulţime şi nu neapărat în condiţii avantajoase, şi anume: să stai timp de 10 minute la o coadă liniştită, unde toată lumea e tăcută şi cu gîndurile ei, ca apoi, cînd îţi vine rîndul, să primeşti, cu simplitate, o ştampilă.

În mod cert nu s-a întîmplat astfel cu viza pentru Anglia pe care am reuşit s-o obţin anul acesta. Întîi, au fost zvonurile care, prin diversitatea şi, de multe ori, absurditatea lor, m-au avertizat că nu va uşor. De atunci încolo a început starea de stres şi m-am simţit ca la examen. Completarea actelor, pentru persoanele – eufemistic spus – nu foarte organizate, poate fi o calamitate. La care se adaugă continua suspiciune a neavizatului că felul în care a completat actele nu e cel mai bun cu putinţă, că nu a înţeles sau că a omis ceva. De fapt, formularele în sine, pentru viza de vizitare, nu erau cine ştie ce. Sigur, te întrebau dacă ai fost implicat în vreo activitate teroristă, după care adăugau: dacă ai răspuns afirmativ la întrebarea precedentă, dă detalii.

Paragrafe ca acesta m-au făcut să mă revalorizez, cel puţin la nivel birocratic: sînt un cetăţean dacă nu model, măcar normal al statului meu, am casă, carte de muncă, vechime în muncă, nu am cazier, mi-am putut plăti cazarea pentru cîteva zile în Londra. Ca atare, nu am de ce să pic la un examen globalizant, ci dimpotrivă, pot reprezenta cu binemeritată mîndrie ţara mea.

Această concluzie bombastică mi-a venit după ce m-a revoltat mulţimea de proceduri (cuvînt interesant, care defineşte o serie de activităţi obligatorii şi cu multe reguli) prin care a trebuit să trec. În ordine: totul a început cu o zi înainte. Înaintea, evident, zilei în care trebuia să iau viza. Pentru că în părculeţul de pe Dionisie Lupu, de lîngă Ambasada Marii Britanii, „provincia" (acesta este termenul folosit de poliţişti) se adună cu o zi înainte. Oamenii cei mai harnici alcătuiesc o listă, aparent neoficială, scrisă cu clasicul pix albastru, care nu se afişează în altă parte decît la panoul electric din acelaşi parc, lipită cu scotch. Poliţiştii ţi-o recomandă. Cineva veghează asupra ei, pentru că – am văzut cu ochii mei – a doua zi a rămas la fel de intactă ca-n prima. Dacă te treci exact cînd trebuie, adică puţin după prînz, ai norocul să fii printre primii şi deci să şi iei viza a doua zi.

Am făcut parte dintre fericiţii primii zece de pe listă. Culmea e că cei de la ambasadă au ţinut cont de ea şi ne-au strigat chiar în ordinea de acolo. Aşa am luat printre primele bonuri de ordine. Am fost în prima serie la interviuri. De la început ne-a uimit reprezentatul român al ambasadei care făcea ordine între aspiranţii la viză: mic, dar hotărît, cu o figură impasibilă, acesta vorbea repede, ca la licitaţiile din filme, şi repeta de nenumărate ori acelaşi lucru. Nu zîmbea, nu-şi schimba mimica, avea aceeaşi faţă pentru toţi. Dacă te ridicai în picioare, îţi atrăgea atenţia să stai jos pînă îţi venea rîndul. La toaletă aveai voie, dar mă întreb ce se întîmpla dacă stăteai mai mult. În rest, era politicos, nu vorbea urît, nu ridica tonul.

Funcţionara supusă a Majestăţii sale, care îţi lua interviul, a fost mult mai seacă şi mai la obiect: m-a întrebat de ce merg în Marea Britanie, ce lucrez în România şi dacă ştiu limba engleză. A durat un minut. Şi încă o oră pînă mi-au pus viza pe paşaport. Am înţeles că sînt un cetăţean de încredere şi nu mi-am făcut patria de rîs.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Autopsia „omului recent“

Precum Virgil Nemoianu, Ovidiu Hurduzeu este un critic teologic al ideologiei globaliste. Plecat din ţară în 1989 şi stabilit în Silicon Valley (California), dl Hurduzeu revine cu volumul *Sclavii fericiţi*, apărut iniţial în 2002 (la FCR) şi reluat deunăzi, într-o formulă mult mai amplă, la Editura ieşeană Timpul (2005). Văd în această nouă „intrare“ o salutară adîncire a filierei conservatoare. Există deja o astfel de familie – patronată de H.-R. Patapievici şi întinerită prin Mihail Neamţu sau Mircea Platon – care fluieră alegru în „templul“ corectitudinii politice. O familie informală, alcătuită din conştiinţe lucide, hrănită cu lecturi majore şi mai ales capabilă să *insiste* asupra unui repertoriu dedicat libertăţii de gîndire. Asemenea intelectuali, printre care (cu toată modestia şi obstinaţia) sper să mă număr, trăiesc satisfacţia de a nu aparţine curentului dominant. E fantastic să fii nonconformist întru adevărul mereu căutat. Să nu te laşi împachetat în nămolul consumismului infantilizant, care aglutinează trăsăturile personale sub mantaua prefabricatelor „identităţi de grup“. Să respiri aerul tare al unei aspiraţii metafizic-transfiguratoare, să te autodepăşeşti ca figură ireductibil optativă şi neasimilabilă.

E ceea ce face, într-o captivantă suită eseistică, Ovidiu Hurduzeu, din care aş cita următorul pasaj: „«A gîndi pozitiv» înseamnă să aderi la dogmele vremurilor recente: mondializare tehnocomercială, festivism, multiculturalism, fetişizarea drepturilor omului, glorificarea insignifianţei şi a *statu quo*-ului. «Gîndirea pozitivă» critică neesenţialul (de pildă, rasismul în societăţile postindustriale), realităţile reziduale sau de mult apuse (ordinea patriarhală) în vreme ce problemele de fond – totalitarismul economic, raţionalizarea tehnologică, moartea «subiectului autonom», cinismul, conformismul generalizat, transformarea fiinţei umane într-un «sclav fericit», «demetaforizarea» accentuată a realităţii – fac rareori obiectul dezbaterilor publice“ *(op. cit.*, p. 118). Pe scurt, Ovidiu Hurduzeu are propria sa agendă. Refuză să „gîndească pozitiv“ (adică pavlovian), respingînd implicit parodia neo-leibniziană a marxismului reciclat. Îşi doreşte să evite – pentru el şi pentru semenii săi care se mai pot încă trezi – alienarea corporatistă, afilierea la „genul“ stabilit prin inginerii sociale hedoniste, dar şi autoculpabilizarea pe care mercenarii „consensului“ încearcă să ne-o inculce.

Nu bănuiţi că autorul critică starea de fapt în numele unui paseist şi idealizat *statu quo ante*. Ştie că modernitatea a capotat în secolul XX. Deplînge compasiv decesul raţiunii iluministe, acceptă globalizarea ca sursă diferenţiată de unitate panumană, aşa cum respinge globalismul ca ideologie a realităţii virtuale. Antropologia sa e o insurecţie antitehnologică bazată pe convingerea că „maşinile“ (care au tendinţa de a comunica numai între ele) nutresc vocaţia criptorepresivă de abolire a umanului. Nu se poate răspunde unei asemenea ameninţări altfel decît regîndind politic spiritualitatea creştină, refondînd angajamentul civic pe baze comunitar-personaliste şi apărînd libertatea împotriva exercitării *obligatorii* a „dreptului la fericire“. Opunîndu-se tezei lui Friedman – şi „platourilor“ lui Deleuze – Ovidiu Hurduzeu se îndoieşte că *„the World is flat“*. Dimpotrivă: lumea sa e reliefată creator, perfectibilă nonliniar, pe fondul unei istorii care nu ţinteşte clonarea mediocrităţii anonime, ci realizarea indivizilor ca risc asumat.

Sclavii fericiţi conţine pagini memorabile despre învăţămîntul postmodern (calat pe „distracţie“ şi gratificarea narcisică a „dorinţelor“), despre vacuitatea tiraniei mediatice (şi a „religiei“ sportului, în societatea-spectacol), despre dictatura „experţilor“, dar şi despre uşurinţa cu care „eul tehnologic“ se lasă manipulat, adică integrat în angrenajul „pasivitate = securitate“. Cartea e bibliografic solidă, doldora de satiră subţire, coerentă pînă la originalitate şi revelatoare de sensuri care exced vigilenţa curentă. Un veritabil manual de supravieţuire.

Mihail NEAMŢU

Generaţia neaşteptată

Decretată de pana dlui Adrian Papahagi şi promulgată de *Adevărul literar şi artistic* (27 mai, a.c.), conceperea, naşterea şi recunoaşterea unei noi generaţii par să fi devenit în România unul dintre lucrurile cele mai simple. Din primele rînduri, autorul – medievist român (comparat cîndva de Cristian Bădiliţă cu Nicolae Iorga), şi fost analist politic la *Averea* – pare să vorbească în numele unei realităţi deplin consfinţite („generaţia mea“, „generaţia noastră“). Cei obişnuiţi cu strategiile impudice de autopromovare ale grupării Bădiliţă & Paleologu & Papahagi nu pot să nu aibă de la început o vagă bănuială. Acest triumvirat şi-a luat de nenumărate ori libertatea de-a redacta clasamente, validînd competenţe, dînd note, provocînd răfuieli, stablind cine anume a ajuns „să fi dat cu nasul de ucenicia lentă, dar solidă din străinătate“. Prin urmare, al cui să fie mandatul semnat de „noi, cei tineri, creştini şi conservatori“? În doar cîteva paragrafe, eseul despre „Generaţia katehontică“ îi ajută pe cititorii de limba română (şi mai puţin greacă) să înţeleagă despre ce este vorba. Un comentariu *sui-generis* la o epistolă paulină (II Tesaloniceni 2, 6)? Un manifest apocaliptic de buzunar, care ne-ar preda înţelepciunea celui care stă, pe urmele apostolului, împotriva lui Antihrist? Pentru un autor „tînăr şi încă emergent“, chiar „mai întîrziat decît cel interbelic“, un eseu de teologie a istoriei ar fi fost poate prea mult.

„Iubim mai abitir o babă desculţă şi analfabetă care crede în Dumnezeu decît un funcţionar civilizat şi liber-cugetător.“

Adrian Papahagi pleacă de la o constatare dureroasă, dar fără echivocuri: „nu se poate spune că generaţia noastră «e la putere»“. Un argument suficient pentru a pregăti debarcarea adepţilor „informatizării, asfaltizării, integrării, etc.“ Optimismul inflexibil al autorului are atîtea accente mesianice cîte temeiuri incerte: „generaţia noastră este generaţia aşteptată de România“. Ţintele nu sînt puţine, autorul pledînd pentru „predarea latinei în şcoală, eleganţa limbii române, supravieţuirea satului românesc şi respiritualizarea artei“. Apărarea tradiţiei şi a valorilor sufletului ar fi, desigur, legitimă şi binevenită, generalităţile invocate nu s-ar sprijini pe nişte ambiguităţi. Pe de o parte, sînt stimate acele valori tipic moderne, cum ar fi cunoaşterea istorică: luxul necesar – mai ales unei lumi secularizate – de a avea specialişti „în siriacă, în poezia trubadurilor, în literatura islandeză veche“. Pe de altă parte este apărat un ideal bucolic: „iubim mai abitir o babă desculţă şi analfabetă care crede în Dumnezeu decît un funcţionar civilizat şi liber-cugetător“. Nu ştim de ce anume, la început de secol XXI, cele două opţiuni ar trebui să fie singurele alternative valide pentru un simpatizant urban al creştin-democraţiei. Înţelegem însă de ce un asemenea vis „nu se poate împlini în străinătate“.

Crezul religios cu parfum poporanist şi elitismul paideic de factură laică par să coabiteze – fără prea mari dileme – în acelaşi suflet. Tensiunea dintre cei doi poli nu primeşte nicăieri atenţia care se cuvine. E ignorată dificultatea – deopotrivă filozofică şi teologică – de-a gîndi transferul între certitudinile dogmei şi relativitatea unei aşezări pragmatice „supt vremi“. A trăi inteligent la graniţa mobilă (privat *vs* public) dintre două lumi (tradiţie *vs* modernitate) este o asceză pe care „generaţia katehontică“ pare dispusă să şi-o refuze. Această nepăsare reflexivă creşte forţa de autopropulsie, intensifică reveria şi adînceşte contradicţiile lăuntrice. Dl Papahagi deplînge, pe de-o parte, neimplicarea „în viaţa instituţională românească“, în timp ce dl Paleologu, scriind la Copenhaga despre Holbein, din biroul de reşedinţă, ne mărturiseşte: „cred că voi ieşi la pensie din MAE înainte de a fi desluşit toate misterele unei picturi eminamente ezoterice“.

Atît despre generaţie. În rest, Adrian Papahagi ne anunţă că se pregăteşte pentru cîteva isprăvi domestice. Urmează ritualul deja împămîntenit de tămîiere a operelor, pesemne marginalizate, semnate de doi mari exilaţi. E vorba de Cristian Bădiliţă (campion recent al invectivei grobiene) şi, din nou, Toader Paleologu (expert al necrologului autoreferenţial). Înaintea exegezei filologice se impunea, totuşi, o justă încadrare teoretică. Ar fi fost eronat să credem că vorbim despre nişte personaje izolate pe mapamond, aflate fără un program anume în republica literelor. Bărbaţi „katehontici“, cei menţionaţi participă, pesemne, la un destin istoric neştiut „într-o ţară fără maeştri“. Să nu ne înşelăm. Chiar după zeci de foiletoane auctoriale, Cristian Bădiliţă şi Toader Paleologu n-au spus încă totul despre sine. Geniul lor graseiat are de predat încă o lecţie de dirigenţie. În plus, junii pedagogi ai naţiunii invită acum la afilieri spontane. Principiul recrutării, însă, e aiuritor.

Fără să răspundă unei anchete literare, autorul se declară „cel mai tînăr din generaţia pe care o consider şi a mea“. Sîntem rugaţi să nu înţelegem aici lipsa de modestie a unui scriitor oarecare (cum sînt cei care deţin astăzi pagini de web). Adrian Papahagi (n. 1976) nu ezită să recunoască, totuşi, că personajul „cel mai precoce dintre noi“ e întrupat de acelaşi Cristian Bădiliţă (n. 1968) – perceput drept „terorist pozitiv“ (Toader Paleologu) printre bieţii noştri contemporani. De ce nu o caricatură, chiar şi a bunului-simţ? În sfîrşit, cu sau fără voia lor, pe lista *generaţiei Papahagi* apar alături de faimoasa tripletă cîteva nume distinse nu prin retorica frustrării, ci prin competenţă, reţinere şi sobrietate: Anca Vasiliu (n. 1957), Ioan Ică Jr. (n. 1960) şi Teodor Baconsky (n. 1963). Ce-ar mai fi de spus după acest trist braconaj de publicitate?

Că este o dovadă de insolenţă ca ierarhiile să fie decise, în mod declarat, de către un cercetător la început de drum? Că naşterea unei generaţii nu seamănă cu fondarea perfect virtuală (eventual prin denunţ şi omisiune) a unui club sau asociaţii *(qui potest capere, capiat)*? Că, în plus, o generaţie angajată cultural nu e chemată să substituie sarcinilor asumate de întreg trupul Bisericii (savanţi şi analfabeţi laolaltă)? Unii ar fi crezut că o minimă doză de înţelepciune, fără să pomenim elementarele reguli de cartografiere a oricărei epoci istorice, ne învaţă în ce fel generaţiile se construiesc prin aderenţa la o paradigmă epistemică şi un cod etic, din care derivă mai apoi, aproape natural, proiectele instituţionale. Pentru aceasta trebuie să practici lucid dialogul de idei, iar nu să excelezi în uzul căznit al adjectivelor (e.g., „katechontic“, „dobitocesc“). Fără această practică hermeneutică, în care simţul realităţii şi atuurile adecvării sînt vitale, invocarea credinţei va dezbina o generaţie biologică, cît orice gîlceavă seculară. Din nefericire pentru bovarici, sînt foarte puţine faptele sublunare lipsite de caracter problematic. Excepţie nu fac nici măcar conceperea invizibilă, naşterea dureroasă şi recunoaşterea afabil-tîrzie a unei eventuale „noi generaţii.“

Istoria culturală românească ne învaţă, în momentele sale faste, că oricine are curajul şi priceperea de a-şi duce la capăt gîndul despre un anume rost comunitar refuză ataşamentele viscerale şi apologiile narcisiste. Generaţiile, atunci cînd sînt genuine, apar dintr-un exerciţiu generos şi transparent de participare dezinteresată într-un orizont de sens capabil de universalitate. Cumetriile grăbite şi encomiul delăsător între prieteni nu sînt proba unei viziuni cu bătaie lungă, ci semnul vlăguirii foarte timpurii. Oamenii adînci evită debutul diaristic, soluţiile facile, producţia juvenilă de platitudini, invidia pauperă, împăunarea de sine, exhibiţionismul isteric. Reuşitele autentice se nasc – inclusiv pentru filologi – din echilibre înalte şi tonalităţi egale. Recunoaşterile nu se smulg patetic, nici nu se etalează emfatic, ci cresc dintr-un firesc organic al bunei aşezări. Membrii unei generaţii pot fonda în cultură reviste academice, practică ecumenismul inteligenţei creatoare, comunică exigent şi global, impun cu seriozitate noi direcţii şi standarde editoriale, schimbă eventual macazul economiei, concep uneori alte platforme politice. În toate acestea se evită mai ales ideologizarea vanităţilor tribale şi obiectivarea antipatiilor de grup.

Din acest motiv, foarte simplu de priceput, generaţia anunţată de mezinul Adrian Papahagi şi născută de precocele Cristian Bădiliţă nu pare deloc aşteptată sau deşteptată. E doar nefericită şi sectară.

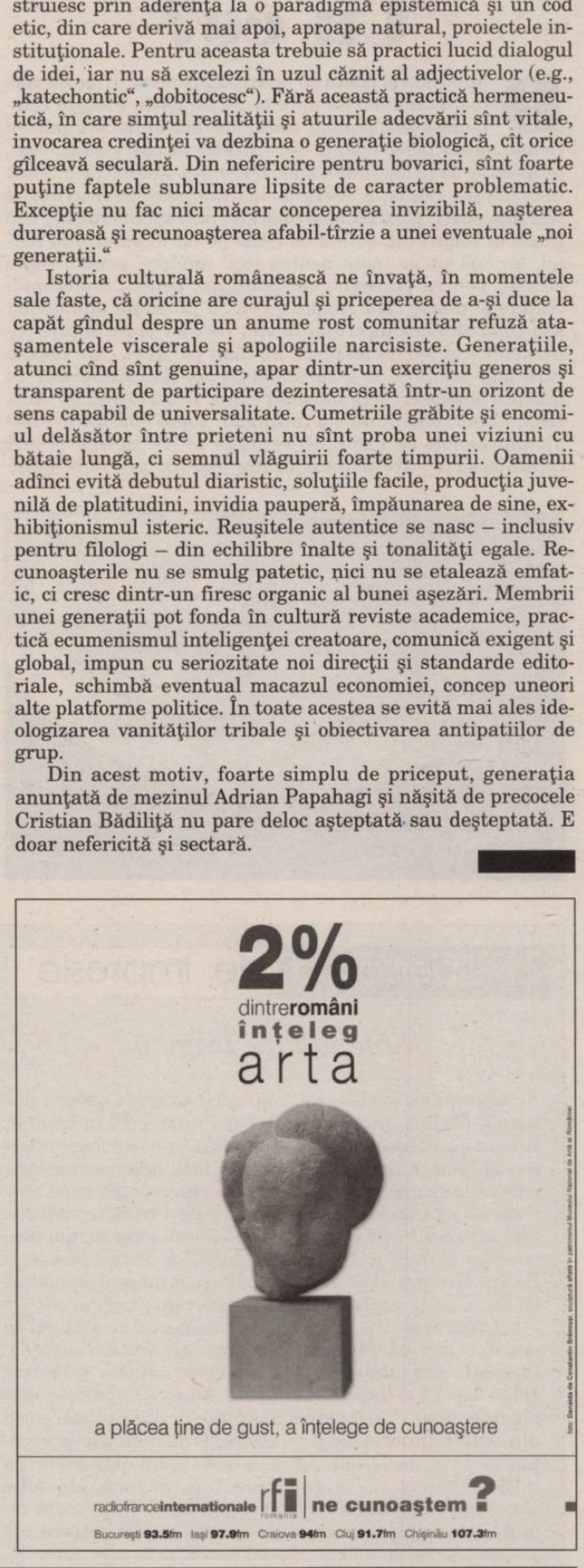

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

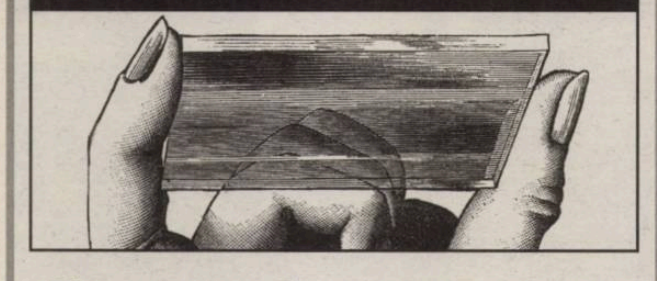

Ca *şi* chestie

Nu am să plîng pe tema „vaai, cît de prost a ajuns să se vorbească limba română astăzi“, pentru că nu se vorbeşte astăzi mai prost decît ieri sau alaltăieri. Nu am să mă arăt şocat de folosirea lui „care“ invariabil, indiferent de caz („omul care l-am văzut“, „omul care i-am dat bună ziua“), de greţosul „ca şi“ („ca şi cetăţean“ sau „ca şi bărbat“), de „locaţie“, devenit, pentru cei care vor să se exprime „elevat“ (citeşte „preţios“), sinonim cu „loc“, de barbarismul „a concluziona“, de pluraluri care-ţi gîdilă urechea în mod neplăcut, ca „plăji“ etc. Limba e în continuă mişcare şi – după cum spun toţi lingviştii – ce e astăzi abatere de la regulă mîine are toate şansele să devină normă. Depinde doar dacă abaterea are destulă forţă să se impună.

Mai grav este că, în zilele noastre, în tot acest circuit natural al limbii în natură a intervenit un element perturbator. Este vorba de mass-media şi, în special, de televiziune. Dacă înainte greşelile de limbă funcţionau pe principiul darwinist al selecţiei naturale, unde numai cel îndeajuns de puternic supravieţuieşte, acum, cu ajutorul televiziunii, orice exemplar debil poate avea cîştig de cauză. În mod normal, o abatere ajungea să se generalizeze şi să se impună doar în timp – şi asta dacă avea destulă forţă să convingă pe toată lumea. Cu ajutorul televiziunii însă, orice prostioară ajunge instantaneu la urechile tuturor şi, mai mult, beneficiază de puterea persuasivă pe care-o exercită modelul. Prin urmare, „locaţie“ cu sensul de „loc“, folosit de cîteva ori de vreun reporter care, fără să aibă prea multe lucruri de spus, vrea să fie mai cu moţ decît ceilalţi, ajunge să se impună instantaneu în conştiinţa generală. Auzi de cîteva ori „eu, ca şi parlamentar“ şi exprimarea îţi devine familiară; în plus, e rostită de buzele unui ales al neamului, de unul care a ajuns sus şi care reprezintă un model pentru popor...

Din păcate, nu prea avem antidot împotriva acestei proliferări nefireşti, canceroase, a aberaţiei. Desigur, există o instituţie menită să se ocupe de aşa ceva, Academia Română. Numai că Academia joacă, în această piesă, rolul lui Agamiţă Dandanache. Impostura şi ramolismentul şi-au dat mîna peste ţară şi – cel puţin în privinţa limbii – reglementările *înaltului for* sînt de-a dreptul tragi-comice (aşa cum este şi recentul ucaz care stabileşte, printre altele, grafia „niciun“, „nicio“ sau pluralul „cireşi“ pentru fructe – „daţi-mi un kilogram de cireşi“...). Mai există şi un Caţavencu, pe post de mare străjer al limbii române. Acesta, cîndva, deşi nu a fost niciodată un specialist în domeniu, făcea treabă destul de bună şi măcar ştia să-şi acopere lacunele printr-un discurs impetuos care, ca întotdeauna, dă impresia de consistenţă. A impresionat lumea, astfel că unii, persoane respectabile, nu s-au sfiit să-l declare „arheu“. Asta pînă cînd a început să-şi pună în aplicare liberschimbismul, a ajuns pînă şi în ograda lui Vadim, şi toată găunoşenia discursului i-a ieşit la suprafaţă. Ce mare pavăză să mai fie el întru apărarea limbii române, cînd pentru toată lumea este acum evident că personajul nu face altceva decît să scoată clăbuci?

Sîmbăta trecută am avut însă o surpriză plăcută – şi asta tot din partea televiziunii. La Realitatea TV, a început să fie difuzată o emisiune intitulată *Greşelile noastre,* unde se trec în revistă gafele de limbă date pe post în ultima perioadă, cu explicarea greşelii şi cu specificarea variantei corecte. O iniţiativă lăudabilă – aşa cum observa şi Rodica Zafiu, invitată în emisiune – pentru caracterul ei educativ şi pentru curajul de a asuma propriile greşeli. O emisiune care dovedeşte, o dată în plus, că Realitatea TV este o televiziune serioasă şi responsabilă.

Desigur, cu o floare nu se face primăvară şi nu cred că celelalte posturi vor lua exemplu de la Realitatea TV, aşa cum nu s-au lăsat influenţate nici de calitatea ştirilor difuzate de acest canal, fără violuri şi manelişti. În mod sigur, cu sau fără emisiunea aceasta, „care“ va deveni invariabil pentru toată lumea, aşa cum este deja pentru premierul Tăriceanu. Eu însă sper să nu prind astfel de vremuri. De ce? Aşa, ca *şi* chestie.

„Sînt puţine reviste care să-şi merite banii“

– interviu cu Cristina SIMION, director general al companiei Edipresse A.S. România –

Sînt prea multe titluri în presa scrisă de entertainment *de la noi?*

Sînt prea puţine! Încă mai e loc de segmentare a pieţei, de reviste de nişă, care să răspundă unor aşteptări şi interese specifice ale publicului cititor. De fapt, dacă mă mai gîndesc o dată, cred că sînt prea multe titluri şi... prea puţine reviste. Chioşcurile de difuzare a presei gem de titluri cu viaţă efemeră sau de titluri care alimentează vanitatea unor editori de circumstanţă, care văd într-o revistă o modalitate de promovare a imaginii lor sau a altora, fără să-şi pună prea multe întrebări despre relevanţa păstrării unor titluri cu tiraje confidenţiale, care nu se ridică la nivelul celor realizate de profesionişti. Sînt şi dintre cei care cred că e foarte uşor să faci o revistă: găseşti un titlu, plasezi nişte fotografii (eventual „împrumutate“ de pe Internet sau din revistele altora) şi, printre acestea, texte anodine, care mestecă ştiri de luna trecută sau informaţii din acelea „fără vîrstă“ – nu-ţi trebuie decît un computer cu QuarkXPress şi Adobe Photoshop instalate, cîţiva jurnalişti de circumstanţă şi ceva bani pentru avansul la tipografie – uneori, nici aceia, căci se pot găsi diverse aranjamente cu tipografii mici, bartere, plăţi eşalonate, „sinergii“ de interese; alteori, chiar proprietarii tipografiei se lasă convinşi să devină editori, asimilînd costurile de hîrtie şi tipar drept „implicite“. Revenind, sînt multe titluri, adevărat, dar puţine reviste care să-şi merite banii. Mai e loc, mai strîmt în sfera titlurilor „generaliste“, de *lifestyle,* şi mai larg în cea a revistelor cu tematică precisă, adresate pasionaţilor dintr-un anumit domeniu.

Echilibrul fragil dintre „import“ şi nota locală

În ce constă puterea unui brand *internaţional de presă importat? Este el o condiţie a succesului?*

Brand-ul internaţional nu e o condiţie a succesului – e doar o modalitate de asimilare a unei „reţete“ care şi-a dovedit viabilitatea în alte pieţe şi care promovează valori şi tendinţe (mode) comune mai multor culturi. Adaptarea unui *brand* internaţional presupune cunoaşterea profundă a particularităţilor unei pieţe, nu e mai uşor să adaptezi decît să lansezi un titlu original. Sînt avantaje şi dezavantaje de ambele părţi, şi pot vorbi despre acestea în cunoştinţă de cauză, noi publicînd, în proporţii relativ egale, titluri internaţionale, sub licenţă, şi titluri locale, create de noi. Atunci cînd ai propriul tău titlu, ai libertate totală în privinţa structurii şi a planului editorial, ba chiar ai libertatea de a-i schimba valorile esenţiale, dacă îţi dă mîna (de cele mai multe ori, astfel de schimbări radicale s-au dovedit păguboase, cititorii deja familiarizaţi cu titlul nemairegăsindu-se, iar cei pe care schimbarea ar urma să îi atragă rămînînd la fel de indiferenţi la noua ofertă editorială, cum erau şi la cea veche). Cînd operezi o licenţă, eşti dator să respecţi valorile *brand*-ului, dar şi structura editorială, formatul grafic, tonul scriiturii – astfel încît produsul final să fie recognoscibil, indiferent de ţara şi limba în care a fost adaptat. Avantajele de a opera o licenţă ţin de nivelul de profesionalism *(know-how)* pe care îl asimilezi şi care te scuteşte de „perioada încercărilor succesive“ pînă la găsirea „formulei optime“, de notorietatea pe care titlul o are deja în rîndurile publicului-ţintă şi între *advertiser*-i, şi care îţi oferă o „trambulină de pornire“. Dar succesul unui titlu sub licenţă depinde tot de editorul local, pînă la urmă, de talentul de a găsi echilibrul fragil dintre „import“ şi nota locală.

În cazul acestor brand*-uri internaţionale, care e raportul dintre cerinţa de a păstra formula importată şi nevoia de a o adapta la realităţile autohtone? Cum se întîmplă în cazul titlurilor deţinute de Edipresse?*

Nu există o formulă standard. În general, „iei“ mai mult din formula internaţională la început, pînă înveţi să ai încredere din ce în ce mai mare în capacitatea de a produce materiale editoriale de acelaşi nivel calitativ ca şi cele internaţionale, în dreptul de a-ţi construi o identitate proprie, circumcisă *brand*-ului internaţional, dar totuşi unică prin particularităţile pe care le dezvolţi. Nici un editor al unui titlu internaţional nu îţi poate spune cît şi ce să adaptezi – de aceea succesul unui *brand* internaţional e un mix între valoarea internaţională a *brand*-ului şi capacitatea editorului de a-l adapta nevoilor specifice ale unei pieţe. În ceea ce ne priveste, cu cît titlul e mai bine aşezat pe piaţă (combinaţia între durata de la lansare şi notorietate în rîndurile publicului-ţintă), cu atît folosim mai puţin din „formula internaţională“, în privinţa conţinutului editorial.

Revista Avantaje *este prima apariţie de după '89 care a adus un suflu occidental în presa destinată publicului feminin. Cît de mult a respectat publicaţia de la noi modelul englezesc?*

Avantaje e o licenţă a grupului britanic IPC Media, acum parte din Time Inc., titlul original fiind *Essentials*. La început, preluam destul de multe materiale, dar asta şi din cauză că era greu, acum zece ani, să găseşti profesionişti capabili să producă conţinut editorial de calitate. Lucrurile s-au schimbat, astăzi avem mai multe opţiuni şi asta se vede în calitatea materialelor pe care le producem. În plus, piaţa britanică a evoluat foarte diferit în comparaţie cu cea românească, astfel încît *Essentials* a fost nevoit să se schimbe într-un mod radical. Astăzi, *Avantaje* a păstrat relativ puţin din structura *Essentials*. Am avut această libertate din partea IPC Media – dacă licenţa se dovedeşte de succes dezvoltînd o linie diferită de cea a „revistei-mamă“, de ce nu?

„Lecţiile de viaţă n-au nici un haz“

Cum trebuie să se poziţioneze revistele de divertisment faţă de gustul publicului? Revista trebuie să fie un părinte sau o soră mai mare care să-i îndrume paşii, o camaradă aflată pe picior de egalitate cu el sau o publicaţie care să se închine la gustul lui?

Nu există „răspuns corect“ la această întrebare, aşa încît nu voi cădea în capcana unui enunţ care să preia din întrebare acel periculos „trebuie“. Ce e clar e că încercăm să regăsim propriile valori şi propriul stil de viaţă cumpărînd şi citind o revistă anume, în detrimentul altora. Să nu uităm că a citi rămîne o „ocupaţie principală“, de aceea se spune „cufundat în lectură“, nu? De ce ne-am cheltui, în mod voluntar, banii şi timpul dedicîndu-ne lecturii unei reviste care nu ne reprezintă? Poziţionarea ca „părinte“ sau „soră mai mare“ e periculoasă – căci nu ne plac „lecţiile de viaţă“ şi, în plus, n-au nici un haz. De aceea s-a şi încetăţenit formula de „presă de divertisment“, aşteptăm ca revistele să fie o modalitate de asimilare a unor informaţii într-o manieră destinsă, nu didactică. De partea cealaltă, e la fel de periculos să urmezi fără discernămînt „gustul publicului“. Mărturisit sau nu, fiecare cititor aşteaptă „să rămînă cu ceva“ după ce a cheltuit timp şi, eventual, bani ca să citească o revistă. Să afle ceva ce nu ştia, să se îmbogăţească întrucîtva, dacă expresia nu e prea pretenţioasă.

Un ingredient de bază al presei de divertisment este vedeta. Poate şi presa scrisă să construiască vedete sau este condamnată să „parazitеze“ televiziunea în acest domeniu?

Ca să vă răspund în aceeaşi notă, un ingredient de bază al vedetei este imaginea. Imaginea în mişcare. Asadar, televiziune, da, dar şi film, muzică, sport, radio, teatru (vai, din ce în ce mai puţin!), ba chiar şi politică. Orice activitate care presupune o prezenţă publică activă poate naşte vedete. Presa scrisă poate impune lideri de opinie, poate crea notorietate unui nume, unei semnături, dar nu creează vedete. Vedetele presei scrise au devenit vedete impuse de medii mai fluide decît cuvîntul tipărit. Nu prea înţeleg cum vine cu „parazitarea“ televiziunii – să scrii despre oameni care, prin notorietatea de care se bucură, reprezintă modele sau măcar subiecte interesante înseamnă să răspunzi interesului public, nu să „parazitezi“.

Un complex al deşertăciunii generalizat

Are presa de entertainment *vreun complex faţă de presa aşa-zis serioasă, de informaţie?*

Da, complexul deşertăciunii. De ce, nu ştiu. Peste tot, există impresia că jurnalistul de cotidian serveşte o cauză înaltă, a informaţiei serioase şi de impact, pe cînd jurnalistul de presă periodică scrie „despre mofturi“. Cum graniţa dintre presa de informaţie şi cea de divertisment se şterge cu viteză foarte mare, odată cu tabloidizarea presei de informaţie, care devine un fel de „presă cotidiană de divertisment“, cred că, în curînd, o să suferim cu toţii de acest complex al deşertăciunii. Şi o să se termine odată cu această iluzie, că te numeşti jurnalist adevărat (de presă scrisă) numai dacă scrii într-un cotidian, adică despre lucruri grave, serioase şi de impact, din realitatea imediată. Am, de altfel, o mapă cu subiecte care au fost preluate de cotidiene direct din paginile revistelor noastre. Şi multe motive să resping zîmbind clişeele de tipul „presă serioasă, de informaţie“ şi „presă neserioasă, de divertisment“.

Compania **Edipresse** *are sediul central în Elveţia şi editează în România reviste ca* Elle, Avantaje, Viva!, Joy, Sana *ş.a.*

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

Alin FUMURESCU

Aceeaşi stafie, cu altă pălărie

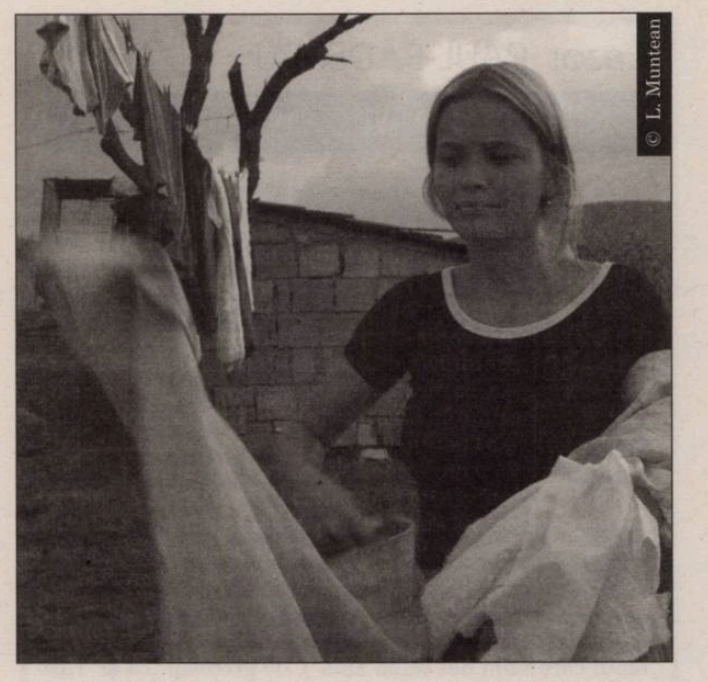

O nouă stafie bîntuie America – stafia imigrantului. O stafie, precum cea a lui Marx, cu o existenţă cît se poate de concretă. O întîlneşti în carne şi oase dereticîndu-ţi prin casă sau, după caz, construindu-ţi-o, dar îi mai poţi simţi suflarea în ceafă şi atunci cînd cumperi – să zicem – un *pound* de struguri. De cele mai multe ori vorbeşte spaniola, dar – vă asigur – în cîteva sute de mii de cazuri, „stafia" cu pricina o rupe binişor şi pe românește. Ce fel de stafie e asta? De ce mai vorbim de „stafie" cîtă vreme nu trebuie decît să întinzi mîna pentru a o putea pipăi? Păi, din două motive: 1) pentru că, fiind vorba despre imigranţi ilegali, formal, nu există; sînt, fără să fie. 2) pentru că „bîntuie" – iar „bîntuirea", de la Derrida cetire, nu „imaterialitatea", e caracteristica definitorie a stafiei. Or, din acest punct de vedere, SUA sînt naţiunea cea mai „bîntuită" cu putinţă. Bătrîna doamnă, Europa, mai are încă multe de învăţat la acest capitol, în ciuda văicărelilor specifice vîrstei.

A vorbi în Statele Unite despre imigranţi e totuna cu a vorbi despre funie în casa spînzuratului. O faci – sau s-ar cuveni să o faci – cu o oarecare sfială, cu o strîngere de inimă, cîtă vreme, cu excepţia nativilor americani, toată lumea are „spînzuraţi" în (de?) arborele genealogic. De cele mai multe ori însă, se vorbeşte şi aici în termeni de exorcizare – şi aceea relativ simplist înţeleasă. Unii zic că exorcizarea ar reprezenta o practică primitivă, tributară unor mentalităţi tribale. Conform acestora (de obicei aşa-numiţii „democraţi radicali"), exorcizarea ar fi inutilă, pentru simplul motiv că nu există stafii. Există doar imigranţi mai vechi sau mai noi. Prin urmare, s-ar cuveni ca Guvernul american să-i primească pe toţi cu braţele deschise. Problema – corect sesizată de tabăra adversă – e pur şi simplu că, deşi, teoretic – vorba lui Kennedy – putem fi cu toţii berlinezi, în practică nu putem fi cu toţii americani. Simplu, ca „Ana are mere" sau „Xenia are pix". Păcatul – folosind limbajul Sfinţilor Părinţi – ar fi unul de dreapta, cauzat de excesul în bune intenţii.

Cum pînă şi păcatele au felul lor de a se contrabalansa, republicanii radicali (dreapta, aşadar, cum ar veni) suferă de păcatul de... „stînga". Păcatul de stînga e provocat de delăsare – o delăsare care, la rîndu-i, e încurajată de convingerea că problema în speţă e simplă şi, ca atare, lesne de rezolvat. E păcatul convingerii iluministe că unu plus unu fac întotdeauna doi. E păcatul lipsei de nuanţe. E păcatul duhovnicului de la Tălmaciu, conform căruia diagnosticul de „posedat" se pune cu uşurinţa unuia de „stare febrilă" şi se tratează ca atare, cu antitermice sau, după caz, cu molifte. În cazul „exorciştilor" americani, un simplu gard de cîteva mii de mile, eventual dublat de deportări masive, ar rezolva, cît ai bate din palme, problema. Dar, tot cît ai bate din palme – după cum observă adversarii propunerii – ar creşte preţul caselor sau al *pound*-ului de struguri, provocînd tulburări sociale cărora nici un politician nu e pregătit a le face faţă. Prinşi între două extreme, atît politicienii americani, cît şi societatea civilă încearcă din răsputeri să găsească o soluţie convenabilă ambelor părţi.

„Şi ce?" – s-ar putea întreba românii. „Sînt problemele lor, stafiile lor, să se spele pe cap cu ele! De ce ne-ar interesa pe noi spînzuraţii altora?" Răspunsul cel mai simplu ar fi: pentru că stafia Imigrantului vine la pachet cu cea a Emigrantului. Nu există America fără de emigranţi, după cum nu există pieţele Clujului fără de basarabeni. Şi, precum Republica Moldova, România e pe cale de a ajunge o naţiune de emigranţi. Aceeaşi stafie, cu altă pălărie. Mai mult, România este pe cale de a ajunge o naţiune de spînzuraţi între două lumi – iar autorul acestor rînduri, alături de căpşunarii din Spania, reprezintă dovada vie (şi, pe deasupra, palpabilă la PIB) că aşa ceva se poate. Dar – ca şi cum toate astea n-ar fi fost suficiente – am ajuns să emigrăm chiar rămînînd acasă. Dacă nu mă credeţi, întrebaţi-vă copiii care stau pironiţi (conectaţi) la Internet, cît e ziua sau noaptea de lungă. Precum imigranţii ilegali din SUA ei sînt aici, fără să mai fie. Copiii noştri sînt ca steaua lui Eminescu – „azi o vedem şi nu e". Ei sînt deja „în altă parte". Iar viitoarea integrare a României în Uniunea Europeană va complica şi mai mult lucrurile.

Singura veste bună în toată această poveste cu stafii ar fi că Ecleziastul avea dreptate: nu e nimic nou sub soare. Stafii există, exorcizări au mai fost. Şi-or fi cît neamul românesc.

opiniile oamenilor de stat

Jorge CASTAÑEDA

Dezbaterea eronată asupra imigraţiei

În SUA are loc o dezbatere despre imigraţie, din care au rezultat cîteva propuneri. Inclusiv un proiect de lege detestabil – votat deja de una din Camere – care prevede construcţia unui zid de-a lungul graniţei SUA – Mexic şi transformă în infracţiune intrarea neautorizată în SUA.

Cealaltă Cameră – Senatul – a votat un alt proiect, iniţiat de senatorii Edward Kennedy şi John McCain, care propune întărirea controlului la graniţe, un program pentru muncitorii temporari care să prevadă un traseu către rezidenţă şi cetăţenie şi intrarea în legalitate a persoanelor fără acte, aflate de o anumită perioadă de timp pe teritoriul SUA. O altă idee este să li se ceară persoanelor aflate deja în SUA şi care vor să intre în legalitate, să meargă acasă şi să aştepte acolo decizia.

Această ultimă propunere este doar o figură de stil: e greu de crezut că un mexican aflat deja în SUA se va întoarce voluntar la – să zicem – Zacatecas, ca să aştepte acolo o viză. Preşedintele George W. Bush a evitat să se pronunţe asupra acestei posibilităţi încă de cînd a promis semnarea unui acord asupra imigraţiei, cu ocazia vizitei făcute acum aproape cinci ani preşedintelui mexican Vicente Fox la Guanajuato.

Politicile de imigraţie americane vor avea un impact enorm la sud de Rio Grande, chiar dincolo de Mexic.

Ultima, şi probabil cea mai importantă, este propunerea preşedintelui Comisiei Juridice a Senatului, Arlen Specter. Propunerea lui Specter prevede de asemenea sporirea securităţii la frontieră, precum şi un program de şase ani pentru muncitorii temporari, nereînnoibil, care ar permite acestora să rămînă în SUA cu un statut nou, de non-imigranţi. Acest din urmă statut s-ar putea sau nu să se finalizeze cu o rezidenţă sau cetăţenie. Păstrînd această ambiguitate, se evită astfel dezbaterea asupra întrebării-cheie: este sau nu această propunere o formă de amnistie? (din fericire este, pînă la un anumit nivel).

Dar în dezbaterea din SUA lipseşte contextul latino-american. A existat o perioadă cînd valurile migratoare sud-nord erau limitate la Mexic şi Caraibe. Această situaţie s-a schimbat în anii '80, cînd războaiele civile din America Centrală au trimis sute de mii de emigranţi în SUA, prin Mexic, şi apoi în anii '90, cînd cei ce fugeau de violenţele din Columbia, Venezuela, Peru şi Ecuador au început să caute oportunităţi în nord.

În prezent, pînă şi Brazilia, o ţară tradiţională de imigraţie, a devenit una de emigraţie. Mai mult, aceşti emigranţi nu mai sînt exclusiv de origine rurală şi nu se mai duc doar în anumite zone din SUA; sînt, literalmente, peste tot. Veniturile lor contribuie imens la bunăstarea familiilor, comunităţilor şi economiei din ţara de origine.

De aceea, politicile de imigraţie americane vor avea un impact enorm la sud de Rio Grande, chiar dincolo de Mexic. Acest lucru se va întîmpla exact în perioada în care America Latină se întoarce spre stînga, ţară după ţară, orientîndu-se spre atitudini antiamericane şi populiste: Venezuela în 1999, Bolivia anul trecut, probabil Mexic, Peru şi Nicaragua anul acesta. Dacă se menţine percepţia de ostilitate a SUA faţă de America Latină, tendinţa spre o stîngă demagogică şi iresponsabilă se va consolida.

Stînga responsabilă din Chile, Brazilia şi Uruguay este o excepţie de la regula stabilită de Venezuela condusă de Hugo Chávez. Cea mai bună cale pentru accentuarea sentimentelor antiamericane din regiune ar fi încercarea de a închide graniţa americano-mexicană (încercare oricum inutilă). În schimb, SUA trebuie să stabilească mecanisme umane, sigure şi legale, de intrare temporară sau permanentă a persoanelor de care economia americană are nevoie, şi ar trebui să lucreze împreună cu guvernele din America Latină, nu împotriva acestora.

Acum cinci ani, preşedintele Mexicului, Vicente Fox, a încercat să-l convingă pe Bush că trebuie acţionat înainte să apară repercusiuni asupra relaţiilor complicate ale SUA cu America Latină, care ar putea afecta obiective importante, cum ar fi Acordul Pan-American de Liber-Schimb (FTAA). Dar de atunci lucrurile s-au înrăutăţit: tensiunile au crescut la graniţa dintre SUA şi Mexic, propunerea referitoare la construcţia zidului a provocat indignare, în SUA au intrat mai mulţi imigranţi ilegali ca niciodată, iar FTAA a intrat în colaps.

Bush trebuie să înceapă să folosească capitalul politic, pe care-l mai are, pentru a susţine o reformă liberală a imigraţiei, pe principiile proiectului Kennedy-McCain. O nouă politică pentru muncitorii străini nu va funcţiona fără sprijinul democraţilor, iar aceştia nu vor susţine Casa Albă decît dacă proiectul va include anumite soluţii pentru acordarea rezidenţei celor aflaţi deja în SUA.

Mexic şi SUA trebuie să ţină reciproc cont de preocupările politice interne din ambele ţări. La nord de graniţă – viitoarea politică de imigraţie va trebui să includă problema securităţii. La sud de graniţă – cooperarea mexicană pentru securitatea la frontieră va fi imposibilă, dacă noile politici vor ignora cele cinci milioane de cetăţeni mexicani care trăiesc, în prezent, fără acte în SUA.

Mexic trebuie să acţioneze prin ceea ce Fox a numit „responsabilitate comună". Chiar şi cel mai bun acord imaginabil între SUA şi Mexic, sau cea mai bună reformă americană a imigraţiei nu ar putea să oprească peste noapte fluxul migranţilor ilegali din Mexic şi America de Sud. Mexic trebuie să-şi asume responsabilitatea pentru regularizarea acestui trafic, ceea ce înseamnă mai mult decît închiderea graniţei. Guvernul ar putea, spre exemplu, să dubleze ajutorul social pentru familiile în care bărbaţii rămîn în ţară; să ameninţe cu revocarea drepturilor legate de reforma pămîntului după cîţiva ani de absenţă din comunităţile rurale; să stabilească puncte de control pe autostrăzile spre SUA.

Fox a spus că este dispus să se elibereze de vechile tabuuri mexicane, dar administraţia Bush nu l-a luat niciodată în serios. Este păcat pentru că el nu va fi etern în funcţie.

Imigraţia a fost întotdeauna o problemă delicată şi de o imensă complexitate în SUA, iar acum este şi o problemă a Americii Latine. La începutul primului mandat al lui Bush a apărut o ocazie, care a dispărut după atacurile teroriste din septembrie 2001. Această oportunitate a apărut din nou şi trebuie să se profite de ea pînă nu este prea tîrziu.

Jorge G. Castañeda, fost ministru de Externe al Mexicului (2000-2003), este profesor de Studii Latino-Americane la New York University.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

traducere de Cristian GHINEA

«Nu refuza niciodată plăcerea doar pentru că îţi este frică de ceea ce ar putea spune ceilalţi despre tine.»

- carte vândută în peste douăzeci şi cinci de ţări
- versiunea online a acestui jurnal – premiată cu The Guardian Weblog Award
- Interviu exclusiv Belle de Jour pentru România în TABU, mai 2006
- promovare Radio 21 şi OOPS
- 29,9 RON

Eroscop

AVENTURILE INTIME ALE UNEI PROSTITUATE DE LUX LONDONEZE

«Prostituţia înseamnă o muncă permanentă, dar nu solicitantă. Cunosc o mulţime de oameni. E drept, aproape toţi sunt bărbaţi, iar pe cei mai mulţi dintre ei n-o să-i revăd niciodată.»

BELLE DE JOUR

3 TREI
www. edituratrei.ro

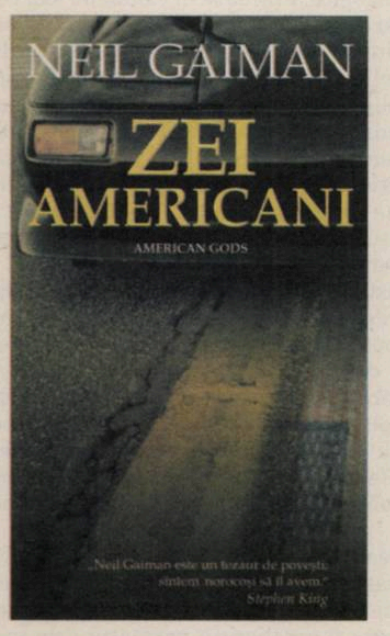

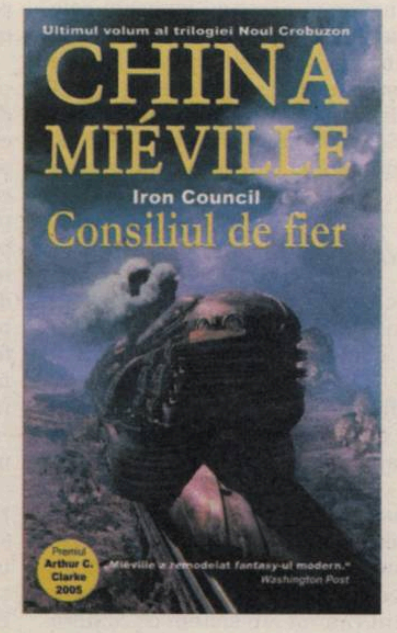

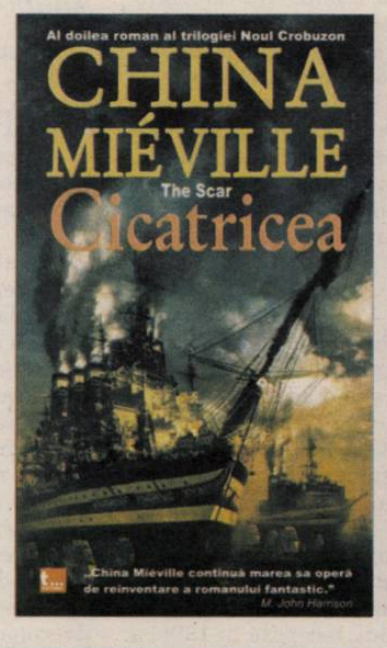

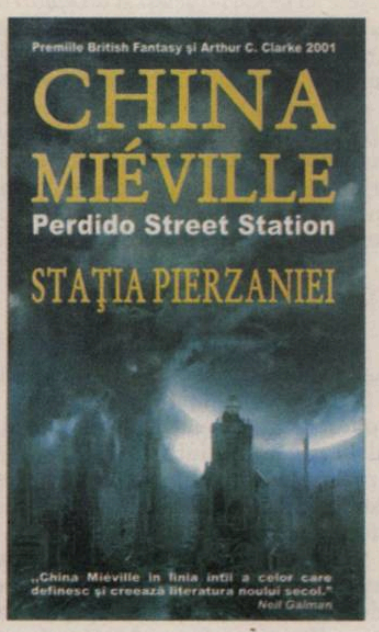

TRITONIC

1

2

3

Cititul nu dăunează sănătăţii!
TRITONIC
www.tritonic.ro
editura@tritonic.ro
021.242.54.09
fiction.ro

Monica TĂNASE

La moartea Domnului Trandafir!

Cine ne sînt profesorii, cine îi învaţă pe ei, cine şi cum le pune notele, ce îi motivează să rămînă într-un sistem care nu-i recompensează, ce e mai importantă: pregătirea sau vocaţia? Şi, mai ales, ce a reformat reforma?

Discuţie în tramvai între o bătrînică (bonă sau bunică sau vecina mai săracă ce s-a oferit să aducă copilul de la şcoală, în schimbul unei sume frumuşele) şi copilul cu ghiozdanul în spate. *Bătrîna:* „...şi ce notă ai luat azi?“ *Copilul:* „N-am luat notă!“ „Cum, n-ai luat nici o notă?“. „Nu, domnul învăţător ne pune nota la sfîrşit de semestru. Astăzi ne-a dat un test şi ne-a ameninţat că va trimite părinţilor pe *mail* notele proaste!“

Bunica-bonă se holba la gura copilului. Mi-era limpede că nu pricepea nimic. N-a îndrăznit să spună însă o vorbă. Caz rarissim. De cele mai multe ori, vîrstnicul te penalizează repede cu: *pe vremea mea – a domnului Trandafir – se învăţa altfel, profesorii erau altfel, alte valori, alte principii. Parcă şi elevii erau mai cuminţi, mai simţiţi, mai buni, mai frumoşi...* şi aşa mai departe dau glas vîrstnicii tuturor frustrărilor legate, de cele mai multe ori, de odraslele de acasă.

Nimic nou! S-a mai spus, învăţămîntul de acum se află în criză de identitate. Se zbate între aprecieri ca: am dat majoritatea inteligenţelor lumii (şi vor fi numiţi: Paulescu, Anghel Saligny, olimpicii la matematică, chimie, biologie, tinerii studenţi pe la universităţile celebre din lume), pe de o parte, şi dezamăgiri şi lamentări, pe care le repetăm halucinant la fiecare test de capacitate, bacalaureat sau la examenele de perfecţionare ale profesorilor, de cealaltă parte. Se plîng părinţii, profesorii, jurnaliştii responsabili: învăţămîntul a fost demolat, asistăm la moartea, la apusul inteligenţei româneşti proverbiale. Şi aşa mai departe, ne aruncăm în prăpăstii verbale menite a caracteriza starea de criză în care se pare că se află învăţămîntul.

Dincolo de epitetele pe care fiecare le exploatează (semn că pe vremea sa altfel se învăţa, alta era expresivitatea învăţăceilor), se ascund cîteva probleme esenţiale semnalate nu numai la noi. În urmă cu patru ani, jurnaliştii francezi scriau despre criza ce traversează sistemul educativ care se dovedeşte a fi complet inflexibil la schimbările sociale legate de nevoi, de aspiraţii sau de motivaţie, ale celor implicaţi (profesori, elevi, părinţi).

Discursul nostru pare să remarce o stare de criză, dar o adaptează de fiecare dată la situaţii particulare. Ori copilul nu e cuminte după un model vechi al părintelui, care va da vina pe progresul tehnologic sau, în general, pe accesul democratic la informaţie, care pare a fi nesănătos pentru că, în alte vremuri, lucrurile erau sub controlul strict al profesorilor şi – nu-i aşa – *uite cum am ajuns eu!, bine. Înseamnă că se poate şi aşa. Profesorii sînt altfel, altă motivaţie, altă pregătire şi, în general, mai prost pregătiţi, atîta vreme cît nu reuşesc să se facă înţeleşi şi acceptaţi de copilul meu care, pentru că este al meu, trebuie să fie foarte bun.* Acesta ar fi discursul părintelui frustrat, imposibil de mulţumit pe deplin nici prin propria carieră, nici prin copil, nici prin profesor. În general, el e complet recalcitrant la ideea de schimbare. Tipul acesta, cel mai simplu de invocat de vocea apărării profesorilor şi a sistemului, nu reprezintă însă majoritatea, iar problemele, care par că au dus învăţămîntul în criză, nu sînt fictive, nici rezultat al impresiilor unor dezamăgiţi cronici ale căror frustrări au răzbătut în spaţiul public.

Cine ne sînt dascălii?

Presa a relatat despre situaţiile în care dascălii sînt depăşiţi, într-un fel sau altul, de realitatea din care fac parte şi pe care ar trebui s-o structureze şi s-o adapteze pentru copiii formaţi de ei. De cîte ori nu aţi auzit invocat următorul argument: educaţia este investiţie scumpă ale cărei rezultate se văd peste ani şi ani? Argumentul potrivit într-o discuţie în care vinovatul este cel mai la îndemînă de găsit: reforma.

De ce se leagă calitatea învăţămîntului direct de reformă? O cercetare calitativă a Institutului de Studii ale Educaţiei arată că efectul cel mai dur al reformei se vede şi acum. Practic, reforma învăţămîntului, începută în 1998, a pus în discuţie modificarea planurilor de învăţămînt şi nu modificarea fundamentală a corpului profesoral. Deci, metode şi strategii noi trebuiau aplicate de aceiaşi profesori. **Toader Pălăşan,** directorul Centrului Naţional de Formare a Personalului din Învăţămîntul Preuniversitar, este de părere că reacţia sistemului de ameliorare a acestui efect a fost formarea continuă: „reînvăţarea predării este mai dificilă decît învăţarea ei, zona în care se putea acţiona era cea a formării continue. Programele punctuale de formare continuă au ţintit cîteva teme, care să formeze competenţe valabile pentru schimbări în stilul de predare: strategii pedagogice interactive pe baza dezvoltării gîndirii critice, managementul clasei de elevi, educaţia antreprenorială, managementul conflictelor“.

Măsura în care s-a văzut schimbarea reală şi în bine este nesemnificativă. Imaginea profesorului este aproape neschimbată şi nicidecum una favorabilă. Este la îndemîna oricui a spune: profesorii sînt incompetenţi, nemotivaţi, promovează cu pile sau cu bani, urmăresc cîştigul imediat etc. De cealaltă parte, vocea apărării profesorilor spune: au salarii prea mici, sînt obligaţi de sistem să urmărească cîştigul în afara catedrei, în loc să conceapă strategii, sînt obligaţi să-şi facă griji pentru ziua de mîine, unii nu au acces la informaţii, cererile de competenţă sînt prea ridicate, cererea de perfecţionare, prevăzută prin lege, a ajuns o formalitate, încurajată fiind chiar de corpul de inspectori (examenele de grad sau definitivat sînt nişte formalităţi peste care se trece repede, în aşteptarea mesei de protocol şi a bîrfei cu inspectorii) etc. Cine are dreptate?

Viteza mică de reacţie a profesorilor la nou, lipsa de iniţitivă datorată fricii de controlul inspectorului sau de limita legii le-au afectat imaginea în ochii elevilor şi a părinţilor, ale căror aşteptări sînt în creştere – arată studiul ISE. Schimbarea provocată de reformă – noul tip de informaţie – nu a fost percepută ca necesară şi utilă, de către mulţi elevi sau părinţi, ceea ce a condus la concluzia că „a scăzut nivelul educaţiei“.

Mai mult decît atît, ideea că profesorii au rămas încremeniţi într-o metodă perimată şi, mai grav, dovedesc indolenţa unui elev corijent, se datorează de asemenea eşecului repetat al sistemului de promovare a examenelor aplicate profesorilor. Jurnaliştii au relatat despre examene la care formatorii erau declaraţi promovaţi cu note la limită. Pe bună dreptate, cărui părinte i-ar plăcea ca dascălul copilului său să fi promovat cu nota 5? Din punctul de vedere al lui Toader Pălăşan, lucrurile sînt nuanţate. Motivul pentru care profesorii promovează la limită nu este insuficienta pregătire teoretică, ci adesea absurditatea examenelor şi aplicarea baremelor: „rezultatele (notele) sînt stabilite pe baza unei singure probe (scrise), care adesea măsoară competenţe strict cognitive; profesorii nu au o pregătire pentru a asimila «strategia de concurs», ceea ce scade din calitatea răspunsurilor; evaluatorii tezelor operează pe scale de evaluare diferite şi prea personalizate; adeseori baremele de corectare sînt incorecte; sînt predominant punctate elementele reproductive şi aproape ignorate cele creative (care să facă dovada «urmelor» pe care experienţa la catedră sau tinereţea minţii şi a vîrstei, trăsăturile de personalitate şi calităţile instrumental-aptitudinale le pun asupra conţinutului lucrării scrise). Mai mult decît atît, profesorul este «repartizat de calculator» ceea ce nu poate să asigure adecvarea lui la ethosul şi cultura şcolii în care ajunge“.

Adăpost de vreme rea

Argumentele invocate de corpul profesorilor nu pot fi, evident, ignorate. Nu sînt însă nici suficiente. Vin în combaterea lor alte argumente, cum ar fi motivaţia, dăruirea, talentul pedagogic etc.

De cele mai multe ori, din motive economice, sistemul educaţional este un adăpost de vreme rea, o ocupaţie de rezervă sau un popas scurt înainte de construirea adevăratei cariere.

Acest tip de percepţie este specific unor zone în care creşterea economică este reprezentativă, în care apartenenţa la sistemul educaţional este în general văzută ca măsura incompetenţei în alt domeniu. Numai în zonele prăbuşite economic, învăţămîntul rămîne un sistem ce conferă demnitate, mîndrie.

Pe de altă parte, eşecul unor ramuri industriale a dus la aşa-numita reorientare profesională. Astfel, pentru un salariu mic, dar sigur, doritorii, după susţinerea unui examen de integrare în profesie, ajung într-un sistem în care competenţa ar trebui dublată de talent, de vocaţie, de conştientizare a valorii pe care o are educaţia, de flexibilitate. „În condiţiile în care setul de competenţe necesare exercitării profesiei didactice este un amestec de cognitiv, afectiv, conativ şi de practică, putem conchide că în profesia didactică este o structură compozită de vocaţie şi de deprinderi. Dacă avem profesori buni şi foarte buni în sistem – şi avem cam 30% – aceasta se datorează dominantei vocaţionale. Adică «născut, nu făcut!». În împrejurarea în care politicile de formare a profesorilor au deficienţe, partea de «făcut» este în mică măsură asigurată“ – susţine Toader Pălăşan.

Într-un forum pe Internet, cîţiva profesori fac schimb de nemulţumiri. Demnă de remarcat este neîncrederea părinţilor pe care o pun în discuţie. O tînără profesoară de matematică povesteşte: „Am intrat într-o dimineaţă în clasa a VI-a. În ultima bancă se afla o mămică pe care nu o mai văzusem pînă atunci. Mi-am dat seama imediat a cui mămică este după faţa roşu-stacojie a fetiţei. Acea fetiţă tocmai primise nota 6 la matematică. Primul impuls a fost să o dau afară pe mămică.“ Povestea continuă în sensul că mămica a rămas în clasă pînă la sfîrşit, dar oricum nu a înţeles nimic. Primul impuls al profesoarei de a da mămica afară din clasă, a fost repede penalizat sau, din contră, lăudat de ceilalţi forumişti. Diferenţa de comportament dintre primul impuls şi decizia finală a tinerei profesoare arată, într-o oarecare măsură, zbaterea şi starea adevăratului dascăl de acum (se ignoră profesorul de ocazie). Este drumul anevoios de la totalitarism la democraţie în învăţămînt. De la profesorul-Dumnezeu, singurul care ia nota 10, cel ce le ştie pe toate, la profesorul-coleg, visul tuturor elevilor, cel pentru care învăţarea este un schimb, pentru care catedra nu stă mai sus decît banca, pentru care satisfacţia că vorbeşte o limbă, numai de el ştiută, iar informaţia, pe care o deţine, este clasificată, nu există. Acel profesor care nu va apărea niciodată în discuţiile pe Internet ale elevilor şi în bancurile pe care ei le promovează.

Blestemul vocaţiei

Exerciţiu de imaginaţie: am nevoie pentru copilul meu de un profesor care să-l pregătească suplimentar. Am de ales între un profesor cu gradul I şi 7 ani de experinţă şi un profesor care a trecut doar de examenul de definitivat şi are 5 ani de experinţă. Care va fi alegerea mea? Primul impuls: profesorul cu gradul I. Motivul? Mă gîndesc la numărul de examene prin care a trecut. Examene multiple = performanţă re-re-reverificată. Vocaţia profesorală nu o iau în calcul. Faptul că celălalt profesor a trecut doar de definitivat s-ar putea să nu-mi placă, şi chiar să ignor că la atîţia ani de la absolvire nu a plecat din învăţămînt sau că ceilalţi părinţi, profesori, copilul meu vorbesc despre el ca despre un om competent.

Întrebare finală: pe cine să aleg, care dintre alegeri va fi cea mai puţin greşită? Toader Plăşan spune că examenele dascălilor de regulă reverifică nivelul cunoştinţelor de specialitate şi pedagogice, evaluate în examene sau colocvii din perioada formării iniţiale. Examenul de grad didactic II, rereverifică definitivatul. Gradul I, cel mai înalt pînă în prezent, este cel care se obţine cel mai uşor. Perfecţionarea pedagogică, obligatorie prin lege, constă în reluarea informaţiilor dobîndite anterior, în cel mai fericit caz. Altfel, doritorii primesc o adeverinţă care menţionează participarea la perfecţionare, chiar dacă participarea e fictivă. Reforma – de pînă în acest moment – a conceput o perfecţionare continuă şi o acumulare şi verificare permanente, evaluarea prin credite profesionale transferabile.

Atunci, conştientă fiind de această schimbare, îmi va fi uşurată alegerea? Întrebarea este: cît pot fi de convinsă că oameni vechi pot asimila convingeri noi, fundamental diferite de cele cu care au fost obişnuiţi? Ce anume ar trebui să-mi dea siguranţa că profesorul copilului meu nu este unul dintre aceia despre care scriu ziarele: unul care a intrat pe pile sau pe şpagă? Reacţia părinţilor este în dublu registru. Fie ofensivă, în sensul că, printr-o atenţie mică/mare se poate obţine orice, sau defensivă, „dau orice, numai să fiu liniştit“.

Neîncrederea tuturor părţilor implicate – profesor, copil, părinte – nu pare a fi posibil de anulat prin vreo reformă. Toader Pălăşan este de părere că atitudinea părinţilor faţă de profesori poate fi ameliorată normativ prin promovarea unui sistem de evaluare care să conţină în doze optime elemente ale evaluării tradiţionale şi ale celei alternative. Raportul dintre acestea trebuie să fie unul complementar, nu concurenţial.

Unde este domnu' Trandafir, unde este învăţăcelul de altădată? Au dispărut ei oare, odată cu părintele care ascultă sfios sfatul învăţătorului şi se zbate să-şi trimită plodul la studii printre străini, departe de lumea prietenească a satului? Aceasta este o altă lume, în care personajele amintite par triste şi desuete creaţii ale minţii.

Despre ce vorbim? Domnu' Trandafir a murit! Asemeni lui, învăţăcelul şi părintele sfios. Schimbarea, fără urmă de nostalgie, ar trebui să aducă nu numai minţi aglomerate de informaţii, ci personalităţi puternice, conturate, minţi capabile să polemizeze, deschise la nou, structurate.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

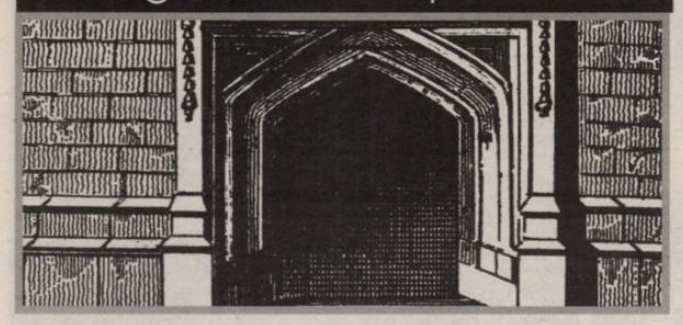

Paradoxuri, uimiri şi întrebări

Paradoxuri. O lungă serie de uimiri în faţa cărora nu ştii dacă să zîmbeşti sau să te încrunţi. Cum ar fi faptul că avem, pe străzi, exemplare multe dintre cele mai luxoase maşini apărute în lume, dar n-avem străzi. Dacă îţi iei răgazul să priveşti, preţ de cîteva zeci de minute, cum trece alaiul de Mercedes, Bentley, Alfa Romeo, Volkswagen, Lexus sau Porsche, ocolind, cu grijă, veşnica groapă de după semaforul de lîngă Televiziune, pleci de la faţa locului cu sentimentul că ai văzut o nuntă împărătească la care s-a dansat în izmene.

Duminica în parc. Herăstrău. Lume bună, pantofi şi haine de firmă, parfumuri superbe, cîini de rasă. Pe jos, lîngă bancă, un covor alb-negru din coji de seminţe, flegme şi mucuri de ţigară. Coşurile de gunoi sînt pline, toaletele ecologice asemenea.

O fată frumoasă. Unghii lungi, false, dar asortate perfect cu geanta Louis Vuitton şi pantofii Charles Jourdan. Coboară cu graţie din jeep-ul căţărat pe trotuarul din faţa magazinului. Un locatar îi atrage atenţia că a blocat circulaţia pietonală. În cîteva secunde dispare orice urmă de graţie: femeia înjură birjăreşte şi pleacă mai departe.

Parlamentari săraci lipiţi în declaraţia de avere, dar cu Patek Philippe la mînă şi vacanţe petrecute pe Riviera franceză. Dezbateri publice pe tema violenţei media şi un apetit nemaipomenit pentru Ştirile de la ora cinci sau pentru filmele în care doi eroi principali mor împuşcaţi în cap pînă să se termine primele trei secvenţe. Pensionari cu telefon mobil şi curve cu laptop. Case din chirpici lîngă vile cu două piscine. Patru restaurante de lux pe străzi fără canalizare şi apă curentă. Şomeri cu trei televizoare: unul în sufragerie, altul în bucătărie şi unul în dormitor sau în baie, după gust. Cîrciumi pline în sate goale. Cîmpuri pustii şi străzi aglomerate.

Inundaţii şi gripă aviară *versus* discuţii nesfîrşite despre putere, grupuri de interese, fuziuni şi alianţe politice. Nimic despre viitor, foarte mult despre prezent şi cîte ceva despre trecut. Bătrîni bolnavi şi tineri neputincioşi. Corupţie fără corupţi, înfrîngeri fără perdanţi, greşeli fără vinovaţi. Puţini oameni, multă populaţie.

Din cînd în cînd un strop de speranţă şi apoi un val de amărăciune. O plăcere nebună de a complica lucrurile simple combinată cu despicarea firului în patru. Cocktail-urile televizate Becali-Prigoană-Pleşu-Liiceanu. Maneaua pe ritm de hip-hop. Inimioara Maggi în fereastra vilei din Pipera.

Sînt ale noastre. Paradoxurile vieţii româneşti aşa cum le trăim şi le vedem zi de zi, de cele mai multe ori aproape fără să le mai băgăm în seamă. Nu ni se mai par nefireşti pentru că au intrat în cotidian; sînt parte din noi, le-am adoptat, ne-am obişnuit cu ele. Mai nou, le cărăm în spate oriunde ne-am duce, la Bruxelles, New York, Paris ori Atena.

La urma urmelor, ce e mai neobişnuit: un român care duce varză murată compatrioţilor stabiliţi peste Ocean sau un preşedinte român care fumează ţigară de la ţigară într-o clinică *no smoking* din Viena? Paradoxal sau nu, eu n-am găsit un răspuns, dar aproape că încep să mă obişnuiesc şi cu asta.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

PRIMIND c.p. DE LA g.b., SÎMBĂTA t. (CA ÎN FILMUL ACELA ÎN CARE d.h. CĂUTA UN v. UCIGAŞ), MI-AMINTESC DE CEEA CE SPUNEA r. FINLANDEZĂ *KATSO,* ÎNCERCÎND SĂ EXPLICE DE CE p. S-AR PLIMBA DESCULŢ PRINTRE m. ROMÂNI: „COPIII NU AJUNG SĂ DEVINĂ ADULŢI PENTRU CĂ UN FEL DE u. CONSUMIST, CU MIROS ÎNŢEPĂTOR DE m., CONŢINE d. STRĂINE, SPRE BUCURIA CELOR CARE ÎL a. CÎND SE ALEG CU CEVA DIN ALTĂ LUME"

Cu ochii-n 3,14

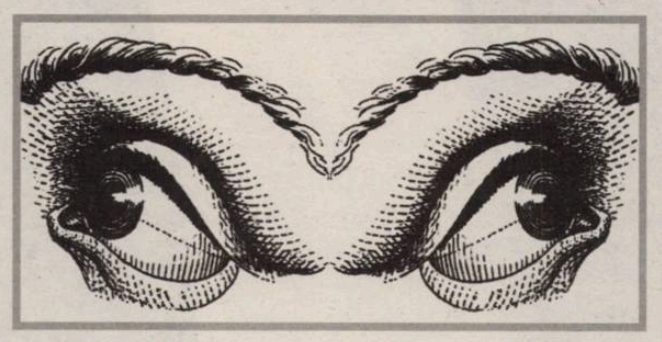

● Cîteva rînduri scrise (pe o carte poştală) în Brăila zilei de 2 mai 1921 şi trimise către alte zile: „Drăguţa mea. Primind c.p. dela tine am înţeles că nu m-ai dat uitării şi mă grăbesc a-ţi răspunde întrebându-te ce mai faci? Cred că ai călătorit destul de bine dela Brăila până la Buc. Mai ales că te-ai întâlnit cu scamatorul. Termin spunându-ţi politeţe respectuase din partea fraţilor". (**D. S.**)

● „Dacă U. Craiova va fi depunctată din fruntea seriei A a Diviziei B va fi război!", a ameninţat patronul echipei, celebrul Mititelu. „Dacă Steaua va fi depunctată din fruntea clasamentului Diviziei A va fi revoluţie!", a avertizat şi mai celebrul mititel g.b. Oricum o-ntorci, tot fotbalul nostru, sărac şi cinstit cum îl ştim, oferă ultima soluţie după care tînjim de peste cinşpe ani de lupte seculare. (**R. C.**)

● Lupta cu aviara, aşa cum am trăit-o eu sîmbăta trecută: pe DN 1, după ce am trecut de Băneşti, m-am strecurat cu maşina pe sub un „portal" cu nişte duze din care ţîşnea insecticid, privit vigilent de nişte inşi costumaţi ca în filmul acela în care Dustin Hoffman căuta un virus ucigaş. Apoi, la intrarea în Breaza, am trecut cu roţile peste o mochetă maro din care nu ţîşnea nimic, sub privirile plictisite ale unui gardian public care, după fiecare maşină, îndrepta colţurile boţite ale mochetei. (**M. V.**)

● Treizeci de grade în Bucureşti, trafic blocat de sindicalişti, iar şoferul de pe 135 are tupeul să asculte Radio România Muzical! Final dintr-o operă de Verdi, urmat de o sonată de Beethoven. Doi posibili muncitori pe platforma Pipera, duhnind matinal a băuturi spirtoase, transpiră la unison şi sînt nervoşi. „Deschide, tată, uşile, că murim aicea! Sau măcar închide muzica aia!" Mi-amintesc de ceea ce spunea Iosif Sava într-o „serată": că, după război, nemţii au renăscut din propria cenuşă, printre altele şi ascultînd Beethoven în mijloacele de transport în comun. Se pare că fiecare popor îşi are autobuzele pe care le merită. (**A. P.**)

● Revista finlandeză *Katso* a publicat fotografiile membrilor trupei Lordi (rockerii deghizaţi în monştri care au cîştigat anul acesta Eurovision-ul), surprinşi fără măştile de rigoare, drept pentru care a fost dată în judecată şi somată să prezinte scuze publicului. Să fi fost oare într-atît de înfricoşătoare apariţia *natur* a chipului rockerilor de sub mască încît justiţia finlandeză să considere scuzele absolut necesare? (**S. G.**)

● Încercînd să explice de ce rezistenţa fostei armate irakiene a fost atît de slabă, un grup de experţi au scris pentru armata americană un raport de vreo două sute de pagini (declasificat recent) despre cum s-a văzut războiul din perspectiva decidenţilor irakieni. Raportul e bazat pe interviuri cu foşti înalţi oficiali şi prezintă un peisaj cutremurător: oameni în toată firea pur şi simplu terorizaţi de Saddam Hussein, trimiţînd rapoarte triumfaliste şi căutînd ascunzători pentru cînd or veni americanii. Hussein crease o întreagă armată *à la* Potemkin. Iată cum suna un raport de dinainte de război, despre desfăşurarea unui banal exerciţiu militar: „Ca urmare a instrucţiunilor Excelenţei voastre, avînd deplină încredere în singurul nostru Dumnezeu şi în sprijinul pe care El îl acordă credincioşilor săi neabătuţi, cu mare dragoste pentru patrie şi pentru măreţul nostru Conducător, care a cîştigat favoarea Domnului şi inima poporului său drag, vă raportăm că soldaţii entuziaşti din cadrul curajoaselor forţe armate au executat exerciţiul Şoimul de Aur numărul 11. În acest exerciţiu, am testat pregătirea de luptă împotriva oricui ar încerca să spurce pămîntul Profetului. Acest exerciţiu de mare amploare a fost un succes şi la el au luat parte soldaţi din Corpurile III şi IV". Autorii remarcă faptul că nu există nici o dovadă ca respectivele corpuri de armată să fi fost implicate în vreun exerciţiu la vremea respectivă. (**C. G.**)

● Radu Moraru lua într-o seară apărarea porno-emisiunii *No comment* spunînd că este „versiunea modernă a *Cenuşăresei*". Ă? Păi, Cenuşăreasa era harnică, umilă, discretă şi isteaţă, iar Prinţul era tînăr, frumos şi ştia să aleagă între o femeie elegantă, în conduri de cristal, şi o elevă cu poşetă pe cap... La IQ-ul în suferinţă al lui Radu Moraru, vă daţi seama ce ar înţelege dacă ar citi *Moarte la Veneţia!?* (**M. C.**)

● „Trăieşti 26.280 de zile şi doar 83 le petreci plimbîndu-te în parc", ne spune o reclamă, care ilustrează zicerea de mai sus cu un colaj cu multe tălpi goale şi nişte trandafiri. Trimiterea e, desigur, la *Desculţ în parc.* Frumos, dar nerealist: cine s-ar plimba desculţ printre trandafiri? (**C. P.-B.**)

● Trădare. Sîmbătă, în plină lansare la TVR 1 a proiectului *Mari români,* amicul nostru Dan C. Mihăilescu – cel mai caragialian dintre toţi cioranienii, cel mai ionescian dintre toţi caragialienii – a optat pentru Constantin Brâncoveanu. Trădare, trădare, de trei ori trădare, dar să ştim şi noi, neointerbelicii, de ce, monşer! (**R. C.**)

● Alain Finkielkraut, la emisiunea lui Serge Moati de pe France 2: „Copiii nu ajung să devină adulţi pentru că adulţii merg la şcoala copiilor!". (**a. l. ş.**)

● Pe posturile franţuzeşti se bate mult monedă pe tema „comerţului echitabil". Ce-nseamnă asta? Înseamnă să plăteşti mai mult pentru nişte produse, pentru ca aceia care le produc s-o ducă mai bine... Un fel de umanitarism consumist, cum ar veni. Se pare că e *trendy.* Mulţumesc, dar nu, mulţumesc! (**a. l. ş.**)

● Săptămîna trecută am vizitat în spital o bună prietenă care a născut. O vizită extrem de scurtă, din cauză că n-am dat ceva pe sub mînă asistentelor medicale. Am plecat cu un gust extrem de amar, gust pe care l-am avut dintotdeauna şi de care nu voi scăpa, probabil, niciodată: aceleaşi culoare pe care rar trece cineva, cu miros înţepător de mucegai combinat cu dezinfectant, aceiaşi portari de doi lei care nu au nici un fel de ruşine în a-ţi cere bani ca să te lase în incinta maternităţii – atenţie, *în orele de vizită!* –, aceleaşi asistente care te iau la rost fără drept de apel, dar care se calmează repede la vederea cîtorva zeci de mii de lei, aceleaşi pături şi cearşafuri ştampilate (eventual, cu numele altui spital), aceleaşi mutre, aceeaşi mizerie, aceeaşi pustietate, aceeaşi... minunată Românie nouă! (**R. P.**)

● Abia ce-am scris despre femeia care citea în metrou *Găgăuzii în diasporă şi la ei acasă* că autorul, dr. Anatol Măcriş, mi-a şi trimis volumul la redacţie. Un capitol al monografiei reproduce un recensămînt de la 1929 al comunelor găgăuze din Basarabia (în Taraclia, de pildă, erau 5 măcelari şi 9 cîrciumari), completînd, de fapt, un capitol similar dintr-o altă contribuţie la găgăuzologie de acum doi ani, *Găgăuzii cred în ziua de mîine.* Printre multe altele, cartea mai reproduce un poem al lui Adrian Păunescu închinat celui mai cunoscut dintre găgăuzi – Al. Bîrlădeanu, conţine documente străine despre „les gagaouzes", un articol din *Dilema* al lui Claude Karnoouh despre Universitatea de Stat găgăuză din Comrat („fără a fi de acord în cea mai mare măsură") şi se încheie cu o partitură a muzicianului Ion Fazlî, o interpretare inedită a rugăciunii „Tatăl Nostru". Cartea a apărut la Editura Agerpress. (**M. C.**)

● Kelley Lynch, impresara cu o vechime de 17 ani şi amanta lui Leonard Cohen de 15 ani, l-a trădat şi l-a furat: a dispărut retrăgînd din contul cîntăreţului 5 milioane de dolari. I-au mai rămas 150.000. „Baritonul funebru" şi-a reluat activitatea de concert, spre bucuria celor care îl admiră şi sînt bucuroşi să profite cînd se aleg cu ceva de pe urma trădării. (**M. B.**)

● Sîmbătă după-amiaza, căutînd o carte de negăsit în alte locuri, am ajuns la Cărtureştii de pe Magheru, la mansardă. Acolo se întîmpla un lucru care m-a stupefiat, în primul moment: povestea se numea *living books* (cărţi vii) şi consta într-o întîlnire faţă în faţă între cineva care se considera o carte (sau o bibliotecă) vie şi altcineva care voia să-l „răsfoiască" pe primul. Nu erau nici Borges, nici Canetti, nici măcar Alberto Manguel în zonă, dar discuţiile se încinseseră şi nu semănau deloc cu sforţările televizate de comunicare între oameni prea diferiţi. Deşi părea cam din altă lume – sau din viitorul nostru pe care n-o să-l mai apucăm. (**S. S.**)

liniște!
se caută Enescu

Dacă ai între 15 şi 18 ani şi eşti virtuoz la vioară, pian sau flaut, arată-te. Căutăm trei tinere valori ale muzicii clasice. Şi de îndată ce le găsim, pe lângă recunoaşterea talentului în cadrul unui concert la Ateneul Român, fiecare va primi un premiu în valoare de 5000 de euro. Înscrierile vor avea loc între 1 şi 30 iunie.
Mai multe informații găseşti pe www.orange.ro, www.auditie.ro sau la 021/203.33.33.

orange™

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. **124** ● 9-16 iunie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Stop-cadru“
pagina **3**

Cristian Ghinea
„Jandarmi, preoţi şi neofascişti la discotecă“
pagina **4**

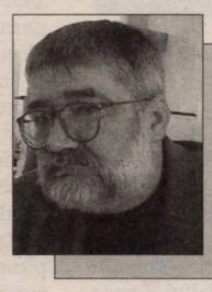

Dan Goanţă
„Vrem statuia lui Videanu!“
pagina **6**

NEVOIA DE POVESTE

„Realitatea e ruina unui basm.“

LUCIAN BLAGA

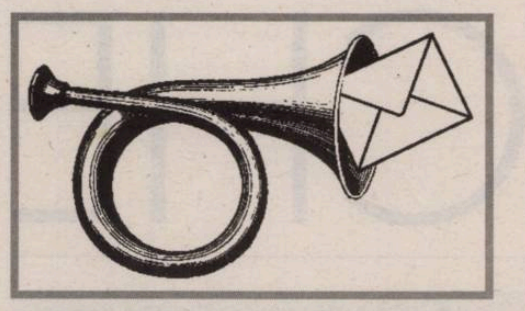

Nr. 116: *Articolul lui Sever Voinescu: „Sensul lustraţiei“*

Zece obiecţii

...Să nu fi observat dl Voinescu că a devenit „tovarăş de drum“ cu mîrîielile terifiate ale criptocomuniştilor şi cu oportunismul pernicios al „clientelei“ lor? Se pare că nu. Iar dacă inepţiile unui Vadim, Iliescu sau Păunescu au scuza că traduc spaima viscerală a creaturilor ameninţate cu extincţia, travaliul sofistic al dlui Voinescu nu are nici o scuză, nici o justificare, fiind pe cît de gratuit, pe atît de nociv.

În primul rînd, nu întreaga clasă politică a fost cuprinsă de acea „ebuliţie iacobină“. Legea a trecut la limită şi cu mari peripeţii de Senat.

În al doilea rînd, dl Voinescu comite o disociere ciudată între lustraţie şi reparaţie morală, între lustraţie şi pedeapsă, între lustraţie şi „igienizare“ etc. Lustraţia rămîne, oricum am încerca s-o redefinim, în registrul sancţiunii. „Igienizarea spaţiului public“ este un act de profilaxie socială care se concretizează printr-o interdicţie punitivă. Or sancţiunea, interdicţia, puniţiunea sînt organic legate de reparaţia morală, alături de care alcătuieşte corpul dreptăţii corective.

În al treilea rînd, lustraţia nu este tardivă. Duhoarea comunismului e prea proaspătă, iar rănile pe care le-a provocat sînt încă deschise. „Căderea Constantinopolului e o nenorocire care mi s-a întîmplat alaltăieri“ – se plîngea prinţesa Bibesco. „Comunismul e o catastrofă care ni s-a întîmplat acum două sute de ani“ – conchide, printre rînduri, dl Voinescu. Aceeaşi patologie a memoriei care-o înstrăinează pe prinţesă de prezent ar trebui să ne înstrăineze pe noi de trecut, închizîndu-ne în eternitatea senzorială a lui *hic et nunc*. Nazismul este condamnat la şaizeci de ani de la căderea sa, vînătoarea de nazişti n-a încetat nici o clipă, iar noi, după nici o generaţie de la prăbuşirea regimului ceauşist, coabităm, conviviali, cu foştii aparatnici, le menajăm, filiali, idiosincraziile, ne străduim să le facem viaţa cît mai roză.

În al patrulea rînd, lustraţia este încă eficientă. Lustrabilii noştri – acea „primă generaţie de şobolani“ – n-a pierit şi nici n-are o importanţă diminuată, ci populează cel puţin un sfert din Parlament, asta lăsînd la o parte cotloanele şi ungherele agenţiilor guvernamentale, ale administraţiei centrale şi locale şi ale altor instituţii. În condiţiile „gerovitalităţii“ notorii a nomenclaturii, era dealtfel puţin probabil ca „eşalonul doi“ din 1989 să fi fost înzestrat cu o durată de „funcţionare“ de numai 16 ani.

În al cincilea rînd, deşi „virusul pestei“ s-a transmis celei de-a doua „generaţii de şobolani“ (chiar dacă mă îndoiesc că răul comunist mai poate fi „rafinat şi sofisticat diabolic pînă la o formă oribilă şi subtilă“, pentru că răul comunist este deja o formă desăvîrşită a răului), terapia, profilaxia socială autentică se fac doar prin eradicarea cauzelor răului. Iar cauza fundamentală a răului de azi e, fără îndoială, comunismul. Atîta timp cît figurile patibulare ale pandemoniului comunist vor patrona imaginarul colectiv, imune şi infailibile, epigonii lor postcomunişti vor prolifera nestingheriţi, replicîndu-le la infinit imunitatea şi infailibilitatea!

În al şaselea rînd, „chipul răului de acum“ are o legătură directă cu „nomenclatorul CC al PCR şi cu fişele din dosarul Securităţii“ pentru că raptul, impostura, corupţia, turpitudinea tranziţiei sînt secreţiile comunismului şi ale creaturilor sale. La fel cum răul tranziţiei este organic legat de răul comunist, „şobolanii tranziţiei“ întreţin o relaţie organică, indestructibilă cu părinţii şi tutorii lor, cu acea „primă generaţie de şobolani“. Bătrînii îi ţin în braţe pe tineri, iar tinerii n-au cum să rămînă datori bătrînilor. Se pare că dl Voinescu ignoră cu totul forţa redutabilă a încrengăturii, a legăturii de „sînge“, de clan, de castă, altfel nu ne-ar servi cu atîta naivitate imaginea idilică a criptocomunistului „redus“ la stadiul de *deus otiosus*, a politrucului sătul de putere care, după ce-a transmis posterităţii „virusul ciumei“, se repauzează, înţărcîndu-şi definitiv progeniturile. Sau ipoteza burlescă a renunţării progeniturilor la susţinerea, la pîrghiile, la consilierea şi protecţia genitorilor.

În al şaptelea rînd, dezavuarea lustraţiei pe motiv că nu priponeşte decît „foşti“, omiţîndu-i (ba chiar stimulîndu-i) pe „actuali“, e un alt sofism. De cînd am început să aşteptăm de la o singură lege miracolul gestionării tuturor fărădelegilor?! Lustrarea nomenclaturii comuniste şi sancţionarea potlogarilor tranziţiei nu sînt două săbii care se bat pe aceeaşi teacă, sînt două imperative morale şi juridice superpozabile pe alocuri, dar realizabile prin mecanisme morale şi juridice distincte. Iar dacă ar fi să anticipăm impactul lustraţiei asupra „lucrării“ tîlharilor care nu intră sub incidenţa ei, e absolut evident că acest impact nu poate fi decît descurajator. Lustraţia nu are cum să „gireze forma prezentă, solidă, vehementă, puternică a răului“, ci, din contră, are toate şansele să o şubrezească! Stîrpirea unei specii a răului nu stimulează proliferarea celorlalte specii, ci slăbeşte răul în întregul său. Sentinţa de condamnare pentru omor nu-l încurajează, în nici un caz, pe condamnat să se orienteze spre tîlhărie, ci-l face mai precaut faţă de fărădelege, în general.

În al optulea rînd, dl Voinescu lasă să se înţeleagă că răul comunist e depăşit în nocivitate de răul tranziţiei. Cel puţin aşa reiese din raportul disproporţionat al epitetelor (răul comunist-despuiat; răul tranziţiei-puternic împănat: „oribil, subtil, diabolic, solid, vehement, puternic“). Oricît de sinistră ar părea, maladia tranziţiei e de-a dreptul derizorie faţă de metastazele comunismului. Oricît de actual, de prezent ar fi, marasmul postdecembrist este doar o caricatură a totalitarismului (fie şi numai pentru că putem să-l afurisim nestingheriţi).

În al nouălea rînd, Sever Voinescu denunţă pozitivismul lustraţiei, se plînge că „logica lustraţiei e una de fapt şi nu una de valoare“, dar cade, la rîndul său, în pozitivism, în momentul în care aserveşte lustraţia imperativelor eminamente pozitive ale pragmatismului: „utilitate, corectitudine managerială, igienizare“. Lustraţia valorează prin ea însăşi pentru că, înainte de toate, ne restituie un adevăr fundamental. Departe de a fi un panaceu, departe de a aboli anomia şi corupţia, lustraţia are meritul de a restaura simbolic ideea de normalitate, fondînd în inima promiscuităţii acel *incipit vita nova* fără de care despărţirea de comunism e iluzorie.

În ultimul rînd, „Drumul Damascului“ nu înseamnă altceva decît smerenie, penitenţă, renunţare la sine. Or n-am văzut nici un utecist punîndu-şi sîrguincios cenuşă-n cap, înainte de a trece cu arme şi bagaje în barca democraţiei (sau chiar după). N-am văzut nici un „proaspăt convertit“ renunţînd la altceva în afară de idealurile marxiste, devenite oricum caduce. Era, de altfel, de aşteptat pentru că smerenia şi penitenţa sînt absolut insignifiante în economia ethosului politic postdecembrist, ethos bîntuit pînă la saturaţie de egolatrie şi fariseism. Dacă există lustrabili care au cunoscut iluminarea, care s-au reformat şi au „performat“, vor avea putere să înţeleagă că politicul i-a compromis, iar despărţirea temporară de politic este singura modalitate de a se reabilita, de a-şi scurta „trenele“ de suspiciune care-i urmăresc de 16 ani. La urma urmei, nimeni nu-i împiedică să „performeze“ în continuare pentru că, spre deosebire de comunism, democraţia poate fi servită şi altfel decît politic.

Păcatul fundamental al lustraţiei româneşti nu constă în întîrziere, ci în timiditate, în indulgenţă, în nehotărîrea cu care se opreşte la jumătatea drumului, neinterzicînd pe 20, 30 de ani sau definitiv accesul în politică pentru politrucii de frunte.

Păcatul nostru fundamental este că recunoaştem rareori, şi-atunci numai în ultimul ceas, judecata de bun-simţ! Iar această judecată de bun-simţ nu poate suna mai bine decît a formulat-o un prieten cu care discutam despre lustraţia românească, cu mult înainte ca subiectul să facă atîtea „victime“ *(citez):* „Toţi membrii de partid sînt complici, mai mult sau mai puţin activi, ai regimului comunist! Înregimentarea nu se făcea cu arcanul, nimeni nu te vîra în partid, punîndu-ţi pistolul la tîmplă. Intrai singur amuşinînd oportunităţile. Taică-meu a intrat în partid pentru că nu putea să promoveze altfel. Maică-mea voia butelie. Ai vrut promovare şi butelie, mi se pare corect, faţă de cei care n-au vrut promovare şi butelie, să te „dai la fund“ după '90. Şi îţi dai seama că dacă simplii membri sînt blamabili, politrucii cum mai sînt!? La urma urmei, ce le face, dom'le, le ia casele, îi deportează, îi bate la tălpi? O grămadă de intelectuali vidanjau latrinele comuniştilor, iar mimozele astea de nomenclaturişti se ofilesc dacă le iei „jucăria politică“!? Ce atîtea scrupule, ce atîtea procese de conştiinţă? Cu ce drept acordăm noi graţierea şi amnistia!? S-o acorde victimele comunismului, deţinuţii politici, luptătorii din munţi, s-o acorde Paul Goma, Ion Gavrilă Ogoranu, Elisabeta Rizea, Doina Cornea şi ceilalţi. Pentru că, dacă ne-ar fi preocupat suferinţa acestor oameni, în măsura în care ne preocupă sensibilităţile slugoilor totalitarismului, n-am fi ajuns în halul în care sîntem azi.

Codruţ-Alin FEHER

Braşov

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Răspunsul lui Sever Voinescu

Domnule Feher, mă executaţi scurt, în 10 puncte ca 10 gloanţe trimise spre mine din ţeava nemiloasă a unei mitraliere. Atîta doar, v-aţi ales greşit ţinta. Nu eu şi nu textul meu se opun lustraţiei. Deşi rănit de moarte, am totuşi puterea să respect furia care musteşte printre rîndurile dvs. – e singurul gen de furie care îmi place. Şi pun pe seama ei, a furiei, graba execuţiei.

Cînd am văzut acuzaţia de tovărăşie de drum cu Vadim şi cu Iliescu (ba, sînt mai rău decît ei, de vreme ce opoziţia lor la legea lustraţiei este explicabilă, iar „travaliul sofistic al dlui Voinescu nu are nici o scuză, nici o justificare, fiind pe cît de gratuit, pe atît de nociv“), mărturisesc că m-a cuprins panica. Am dat fuga înapoi, la textul incriminat. M-am gîndit pentru o clipă că mi-am pierdut minţile, că am ajuns să scriu în transă, complet inconştient, spunînd exact contrariul lucrurilor în care cred. Dar m-am liniştit. Textul meu spune cu totul altceva decît spuneţi dvs. că spune. Eu nu mă opun lustraţiei, ci doar meditez întristat şi ruşinat la faptul că lustraţia vine abia acum, cu 16 ani întîrziere. Această întîrziere naşte, pentru mine, dubii cu privire la utilitatea ei. Faptul că îi enervează pe Iliescu, Vadim şi Păunescu nu este, pentru mine, un argument că lustraţia din 2006 vine oportun. Adică, la timp. Simplul fapt că ne purtăm în 2006 aşa cum trebuia să ne purtăm în 1989 mi se pare ciudat. De aceea, de pildă, am sugerat că acelora, care au dovedit vreme de 16 ani că s-au curăţat de comunism, este absurd să le aplicăm tratamentul identic pe care îl administrăm celor care nu s-au schimbat/nu se pot schimba după 16 ani. Recurg la exemple, cu riscul asumat că fiecare dintre ele poate naşte reacţii diferite pentru fiecare dintre cititori. Mie, de pildă, mi se pare absurd că punem pe dnii Mihai Răzvan Ungureanu, Teodor Stolojan, Adrian Severin sau chiar Traian Băsescu pe o aceiaşi listă de lustrabili cu dnii Ion Coman, Constantin Dăscălescu, Ion Iliescu (iată!), Emil Bobu. În plus, lustraţia nu atinge nici pe dl Vadim Tudor, nici pe dl Păunescu. Lumea zice că au lucrat cu Securitatea şi dl Dan Voiculescu de la PC, şi dl Iuliu Merce de la PRM. Simţiţi diferenţa? Vrem, nu vrem, 16 ani au lucrat tocmai la diferenţierea lor. Ne facem că nu vedem asta? Eu nu dau soluţii, eu doar mă întreb şi sper sincer că întrebările mele nu vor opri elanul lustraţiei, ci doar îl vor face cît se poate de eficient pentru ţesutul politic al lumii româneşti de azi. Căci lustraţia, în termeni realişti, este pură curăţenie şi nimic mai mult. Pedepsele pentru ce au făcut aceşti oameni nu pot fi confundate cu lustraţia, adică cu interdicţia de a accede la anumite funcţii. Pentru mine, lipsa lustraţiei nu este deloc amnistie!

În rest, ne despart cîteva opţiuni, să le zic aşa, filozofice. Eu nu cred că sancţiunea este „organic legată“ de reparaţia morală la care victima este îndreptăţită. Una-i una, alta-i alta, după socoteala mea. Eu nu cred că tragediile istoriei trebuie trăite mereu ca şi cum ar fi fost ieri, fie şi pentru simplul motiv că sînt atît de multe încît nu ar mai avea loc tragediile de azi. Eu nu cred că Răul s-a epuizat în comunism. Cred că resursele Răului sînt inepuizabile şi că unul mare, poate mai mare decît cel mai mare pe care îl ştim noi, comunismul, ne aşteaptă după colţ.

Altfel, ca şi dvs., mă plec în faţa eroismului celor pe care i-aţi menţionat la finalul scrisorii şi, tot ca dvs., susţin lustraţia. Atîta doar, am obiceiul să mă întreb.

Sever VOINESCU

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Personaje politice**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.300 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Stop-cadru

Din jurnalele pariziene ale lui Ernst Jünger:

„Un colonel rus a căzut prizonier împreună cu resturile regimentului său cu care stătuse cîteva săptămîni în «cazan». Întrebat de unde se aprovizionase pentru trupă, a răspuns că se hrăniseră cu cadavre. La imputările care i s-au făcut, a adăugat că el nu consumase însă decît din ficaţi.“ *(2 martie 1942)*

„O femeie care aude că bărbatul ei urmează să fie eliberat din prizonierat îi trimite, la aflarea veştii, un pachetel cu daruri. Între timp, bărbatul se întoarce mai degrabă decît îl aşteptase şi o găseşte nu doar pe ea, ci şi pe amantul ei şi doi copii. În lagărul de prizonieri din Germania, camarazii îşi împart conţinutul pachetelului şi patru din ei mor după consumarea untului care era amestecat cu arsenic.“ *(22 aprilie 1943)*

„Într-o noapte a anului 1941, soţia unui cunoscut al lui Jouhandeau a simţit că se apropie ceasul să nască, şi bărbatul a plecat grăbit să o anunţe pe moaşă. Era după ora de interdicţie a circulaţiei; o patrulă franceză l-a oprit şi l-a luat la post. Acolo şi-a explicat situaţia; au anunţat-o pe moaşă şi l-au reţinut pînă dimineaţa pentru a verifica veridicitatea spuselor sale. Între timp s-a aflat că se produsese un atentat; au fost înhăţaţi în grabă ostatici şi, odată cu cei care depăşiseră ora de interdicţie a circulaţiei, a fost împuşcat şi acest om.“ *(21 august 1943)*

„Despre tipurile de călăi; se prezintă pentru această profesie mai ales ecarisorii de cai. Aceia care mai decapitează cu securea afişează, faţă de cei care ghilotinează, un anumit orgoliu de artist, conştiinţa muncii făcute cu mîna şi după măsură. La prima execuţie sub Kniébolo [Hitler]: călăul, care îşi scosese fracul în vederea decapitării, s-a prezentat în cămaşă, cu jobenul aşezat strîmb pe cap, în mîna stîngă securea de pe care picura sînge, iar dreapta ridicată pentru salutul hitlerist: «Executat condamnarea!».“ *(20 martie 1943)*

„Preşedintele a povestit despre un caporal care se înghesuie la execuţii. De obicei ţinteşte în inimă – dacă însă cel care urmează să fie împuşcat nu-i place, atunci trage în cap, iar acesta zboară sfîrtecat.“ *(29 mai 1944)*

„Balenele ajung probabil extrem de bătrîne – există indicii în acest sens. S-a găsit în corpul unui astfel de animal vîrful unui harpon normand din secolul al IX-lea d.Chr.“ *(24 ianuarie 1944)*

„Alarmă, raiduri aeriene. De pe terasa de la «Raphael» am văzut de două ori ridicîndu-se în direcţia Saint-Germain nori puternici, produşi de explozii, în timp ce, la mare înălţime, escadrile se îndepărtau în zbor. Ţinta atacului lor erau podurile de peste apă. Felul şi succesiunea măsurilor îndreptate împotriva transportului sugerau o minte subtilă. A doua oară, la apusul soarelui, ţineam în mînă un pahar cu vin de Burgundia, în care înotau căpşuni. Oraşul, cu turnurile şi cupolele sale roşii, era de o frumuseţe prodigioasă, asemenea unui caliciu survolat în vederea unei fertilizări mortale.“ *(27 mai 1944)*

„Înfiorătorul D. Atrăgîndu-i-se atenţia că în lagărul său de muncă forţată mor zilnic, din cauza lipsei de hrană şi de medicamente, şase pînă la zece oameni, şi că totuşi trebuie găsită o soluţie, a răspuns: «Să se lărgească cimitirul».“ *(8 august 1942)*

„Cîteva bombe au căzut pe hipodromul de la Longchamp, care era supraaglomerat. Ieşind din gurile de metrou, persoanele care îşi făceau plimbarea duminicală s-au lovit de o masă de răniţi cu respiraţia tăiată, de oameni cu hainele zdrenţuite, care îşi ţineau capul sau un braţ, o mamă cu copilul sîngerînd la piept. S-a tras asupra unui pod şi nenumăraţi trecători, ale căror cadavre erau acum pescuite din apă, fuseseră proiectaţi în Sena. În aceeaşi clipă, de cealaltă parte a pădurii, o mulţime voioasă de oameni gătiţi, bucurîndu-se de copaci, de flori, de aerul blînd al primăverii.“ *(5 aprilie 1943)*

cu dilema la croitor

Niște cercetători britanici au ajuns la concluzia că foamea, unele privațiuni și o doză bine temperată de stres prelungesc viața. Pot deveni românii, în sfîrșit, longevivi?

Dacă domnii doctori nu fac cumva parte din clubul glumeţilor e cît se poate de clar că poporul român – nevrozat, dilematic şi cu o veche foame în gît – va trăi infinit mai mult decît politicienii săi.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Mari români, mari străini

De la Radu Vasile la Samuel von Brukenthal şi de la Mitică la Apostol Bologa, de la Harap-Alb la Mitu Gogea şi de la Jean Constantin la Mugur Mihăescu, cetăţenii fac propuneri de „Mari români“ (v. http://www.mariromani.ro/propunerile.php). Proiectul lansat de TVR (un format preluat de la BBC, difuzat pînă acum în Belgia, Canada, Africa de Sud, Olanda, SUA, Cehia, Finlanda, Franţa, Germania) a zgîndărit deja nu doar pofta de topuri şi clasamente, dar şi dilemele identitare ale concetăţenilor noştri. Comentatorii s-au pus şi ei pe treabă – care mai ironic, care mai sceptic, care mai înţelegător. Pînă la toamnă, cînd va fi desemnat „cel mai mare român“, vom avea ce dezbate. Iar *după,* vor mai curge probabil nişte rîuri de vorbe, căci – indiferent cine va ieşi primul – contestările şi dezamăgirile vor prinde şi ele glas.

Nu e lipsită de învăţăminte o privire prin clasamentele ţărilor unde programul a fost deja difuzat. În Marea Britanie, *Great Britons* l-a scos învingător pe Sir Winston Churchill. Sună bine. Pe locul al doilea, Isambard Kingdom Brunel – inginer, constructor de poduri, tuneluri şi vapoare. În continuare, printre primii zece, oameni serioşi (savanţi, scriitori, artişti, conducători politici şi militari – Darwin, Shakespeare, Newton, Queen Elizabeth I, John Lennon, Nelson, Cromwell). Stingheră în acest context, pe locul al treilea – asta ca să nu uităm cît contează factorul emoţional în orice top – Lady Di. În Germania, învingător a ieşit Konrad Adenauer, al doilea Martin Luther. Iarăşi sună bine. Pe locul trei însă – Karl Marx. *No comment.* Abia după aceea vin Goethe, Bach, Gutenberg, Einstein. La francezi – Charles de Gaulle. *Très bien.* Apoi Pasteur, Abatele Pierre, Marie Curie. Pe locul al cincilea – iarăşi factorul emoţional – comicul Coluche, mort acum cîţiva ani într-un accident. Apoi Hugo, Bourvil, Molière, Cousteau, Edith Piaf. În Cehia, un rege (Carol al IV-lea) este urmat de doi preşedinţi: Masaryk şi Havel. În Belgia, artiştilor li se face în sfîrşit dreptate: Jacques Brel este considerat *le plus grand.* Dar numai de către telespectatorii francofoni; flamanzii au avut finala lor separată, în care a ieşit învingător Părintele Damiaan, preot şi misionar, beatificat de Papa Ioan Paul al II-lea în 1994. În Olanda a ieşit primul un politician: Pym Fortuyn, reprezentant al dreptei radicale, asasinat în 2002. Erasmus a fost abia al şaselea, înaintea fotbalistului Cruijff, iar Rembrandt şi Van Gogh s-au clasat pe locurile 9 şi 10, după Anna Frank. În fine, americanii au considerat că Ronald Reagan a fost „mai mare“ decît Abraham Lincoln (clasat al doilea), iar mult contestatul Bush jr. a ieşit al şaselea, imediat după Franklin, înaintea lui Bill Clinton (locul 7), dar şi a lui Franklin D. Roosevelt (locul 10).

Din dezordinea „celorlalţi“ putem înţelege ce ne aşteaptă: va ieşi un clasament amestecat, fără relevanţă statistică şi sociologică (votează cine vrea, pe Internet, prin telefon sau SMS), dar cu o anume încărcătură simbolică. Pînă la urmă, dincolo de „ideea de top“ în sine, este relevantă tocmai *dezbaterea* pe care o va genera desfăşurarea programului: ar fi, tehnic vorbind, o bună ocazie de a ne mai oploşi rănile identitare, de a încerca să cugetăm la „cine ne reprezintă“, „în cine credem“, „cu cine ne mîndrim“. Numai că tocmai în acest punct intervin complicaţiile. Nu mai este vorba – cum era cazul unor programe precum *Zece pentru România* sau *Cei mai iubiţi...* – doar de contemporani, ci şi de figuri ale trecutului. Or, istoria a fost, în ultimele decenii, manipulată ideologic şi mistificată: mulţi dintre cei care vor vota personaje istorice o vor face în necunoştinţă de cauză sau, mai bine zis, vor vota „mitul“ în care cred, nu *realitatea* personajului respectiv. De exemplu, îl vor vota pe Ion Antonescu pentru că li s-a picurat în ureche că a fost un conducător care a vrut să redea demnitatea României, s-o reîntregească, iar comuniştii l-au împuşcat, cu ajutorul sovieticilor. Sau îl vor vota pe Ceauşescu pentru că nostalgicii vechiului regim tot repetă, de un deceniu şi jumătate, că a apărat independenţa şi suveranitatea ţării, a construit blocuri şi metrou. Sau, îndemnaţi de complexul apartenenţei la o ţară mică, vor propune şi vor vota masiv români care „ne-au reprezentat cu cinste peste hotare“ sau celebrităţi „originare din România“ (TVR i-a pus pe site, de pildă, printre alte personaje, pe Johhny Weissmuller şi Edward G. Robinson, care în afară de accidentul biografic de a se fi născut la Timişoara n-au nici o treabă cu România). „Ce-o să ne facem dacă ies Antonescu sau Ceauşescu printre primii?“ – se întreba cineva. N-o să ne facem nimic: o să reflectăm la posibile explicaţii ale popularităţii celor doi dictatori şi o să încercăm, prin dezbatere publică, să ne construim un discurs identitar bazat pe valori ale modernităţii, nu pe „personalizarea“ ideii de Conducător. Dacă olandezii l-au considerat pe un politician radical de dreapta mai important pentru identitatea lor decît pe Erasmus, Rembrandt ori Van Gogh (cu siguranţă şi din cauza impactului emoţional al asasinatului) înseamnă, după părerea mea, că „e ceva putred în Olanda“. La noi sînt cu siguranţă putrede mai multe lucruri. Aşa că, dacă nu avem prea multe pretenţii de la acest program („să educe naţia“, „să spună adevărul“ etc.), dacă luăm lucrurile relaxat (pînă la urmă, e doar un program TV) şi dacă profităm de ocazie pentru a dezbate într-un mod cît mai natural *cine sîntem şi ce vrem,* e bine. Dacă nu, nu.

© L. Muntean

ținerea de minte

„De o bună bucată de vreme Gara Keleti devenise stupul perfidiei, aici se adună vînzătorii clandestini şi misionarii, traficanţii de valută şi cerşetorii travestiţi în schilozi. Dintr-o privire îi poţi deosebi pe schilozii care cerşesc pe cont propriu de cei care sînt angajaţi să întindă mîna. Din felul cum arată cicatricea se poate stabili care picior fusese pierdut la locul de muncă şi care fusese retezat cu securea într-un şopron, dar la fel de bine poate fi vorba şi despre mîini, atunci cînd prin satele României s-a răspîndit cu iuţeala fulgerului vestea cea bună, că la Budapesta se poate cerşi pe bază de procente. Au sosit transporturi întregi cu ologi proaspăt mutilaţi. Uneori îi aduceau aceleaşi camioane care transportaseră ajutoarele în Ardeal sau la Bucureşti. Apoi, grupul nenorociţilor a fost cazat în careva pivniţă din sectorul opt, patronul le-a împărţit tăbliţele de agăţat la gît cum că «Sînt victima lui Ceauşescu», iar seara făcea socoteala şi aduna: optzeci la sută plus chiria.“

(Attila Bartis, *Tihna,* traducere de Ana Maria Pop, Editura Paralela 45, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Jandarmi, preoţi şi neofascişti la discotecă

Să încep cu vestea bună. Ziarele au remarcat eforturile făcute de Jandarmerie pentru protecţia participanţilor la marşul *gay*. Cu toată strădania neofasciştilor asociaţi cu huliganii de pe stadioane (alianţa era inevitabilă, mă mir doar că a durat atît de mult; curînd vom vorbi de o singură categorie), dispozitivul complicat de protecţie a limitat incidentele. Statul român a depăşit simbătă un blocaj psihologic: a învăţat să aplice principiul echidistanţei etice faţă de cetăţenii săi, apărînd nişte contribuabili care manifestau autorizat, de nişte golani care se manifestau gregar. Poate că nu pare mare lucru, dar în acest caz golanii reprezentau la faţa locului opinia unei majorităţi a societăţii româneşti, care poate nu le-ar susţine metodele, dar le aprobă motivele. Ba chiar aş paria că din cei 500 de jandarmi, reprezentînd ei înşişi un eşantion din România reală, cei mai mulţi erau în sinea lor oripilaţi de apropierea fizică cu manifestanţii şi înţelegeau mai degrabă indignarea de pe margine, decît demersul protejaţilor lor. Şi totuşi jandarmii şi-au făcut datoria, ba chiar au fost eficienţi şi trebuie remarcat acest lucru. Dreptul de a manifesta poate fi proclamat legal şi suprimat în practică, dacă forţele de ordine au altă opinie şi au ocazia să se manifeste ca atare. E de ajuns să ne gîndim că au trecut ani buni, în sudul SUA, între obţinerea drepturilor politice pentru negri şi aplicarea lor, iar aceasta s-a realizat doar prin intervenţie federală peste capul şerifilor locali rasişti. Doar cu puţin timp în urmă, poliţia rusească a bătut manifestanţii *gay*, cot la cot cu neofasciştii.

Vestea proastă, ba chiar deprimantă, vine dinspre Biserica Ortodoxă, care s-a plasat în postura ridicolă de remorcă a neofasciştilor de la Noua Dreaptă şi a neoprimitivului Gigi Becali. Să ne înţelegem: cred că BOR are dreptul legitim de a se pronunţa public despre subiect. Peste tot, bisericile tradiţionale sînt purtătoare de cuvînt ale curentului conservator din societate. Ar fi fost de aşteptat ca BOR să caute să convingă oamenii de dreptatea sa. Organizatorii au cerut în acest an legalizarea căsătoriilor şi au dus discuţia în domeniul egalităţii în faţa legii. Drepturile, de care se bucură persoanele căsătorite (moştenirea soţului, de exemplu), nu decurg din căsătoria în faţa lui Dumnezeu, ci din căsătoria în faţa primarului, iar românii pot înţelege uşor diferenţa pentru că avem cu toţii experienţa nunţilor care fac traseul între primărie şi biserică, într-o ceremonie dublă. Diferenţa între stat şi religie ia astfel o formă foarte concretă şi experimentată de tot omul. Poate fi acceptată egalitatea în faţa statului pentru cuplurile homosexuale? Multe state au legalizat aşa-numitele uniuni consensuale, ca să evite termenul „căsătorie“ cu toate conotaţiile sale tradiţionale, dar să şi aplice principiul egalităţii în faţa legii. Cam aceasta e dezbaterea care mi-a lipsit. Poate că BOR ar fi avut o opinie, poate că şi uniunea consensuală e prea mult. Poate ar fi spus că orice formă de sancţionare legală a unui asemenea cuplu reprezintă de fapt o încurajare. Rog cititorul să observe aberaţia: eu, care aş fi de acord cu soluţia unei uniuni consensuale pentru *gay*, încerc să imaginez ce ar fi spus Biserica într-un dialog în care ar fi fost pe poziţia contrară. Ca în multe alte cazuri, Biserica nu a fost un partener de dialog, preferînd să dea ochii peste cap, în semn de apropiere a apocalipsei. Pe lîngă asta, nu are nici obişnuinţa de a se organiza în spaţiul public, astfel încît dintre cele 80 de procente în numele cărora vorbeşte BOR (după statistici, şi eu intru acolo), doar o sută de neofascişti au participat la marşul anti-homosexualitate. În schimb, BOR a participat la conferinţa de presă împreună cu nepoţii Căpitanului şi cu Gigi Becali. Aceştia au vorbit apoi în numele Bisericii şi al dreptcredincioşilor. Cînd Biserica Catolică ia atitudine împotriva homosexualităţii, se străduieşte să nu fie asociată cu extremiştii de dreapta. La noi, Biserica se lasă reprezentată de aceştia. Conservatorismul natural şi organic s-a lăsat deturnat de urdori. E ca şi cum Nicolae Iorga ar fi intrat în Legiune pe post de cărător de tavă pentru Zelea-Codreanu.

De cealaltă parte, prin opţiunea de a organiza parăzi, nu proteste civice, mişcarea *gay* din România a trecut prea repede peste etapa de luptă serioasă şi a ajuns direct la maimuţăreli. E dreptul lor legitim, dar e exact ce nu trebuia să se întîmple, dacă vor cu adevărat să schimbe modul de a gîndi al oamenilor. Sîntem un popor care acum 80 de ani avea 15% populaţie urbană, mare parte minorităţi etnice. Adică sîntem un popor majoritar la prima sau a doua generaţie desprinsă de sat, acolo unde preoţii te învaţă că sodomia e al doilea păcat după crimă (auzit personal la ţară, copil fiind). Nu faci un asemenea popor să te accepte trecînd direct la bărbaţi strident machiaţi şi strigînd unii altora: „fată!“ (în România pînă şi *gay parade* are un aer improvizat de mahala). Florin Buhuceanu m-a uimit mereu prin civilitate şi argumentaţie, dar din păcate el pică în plan secund. Dorind să copieze ce se întîmplă în Vest cu paradele colorate, manifestări ale libertăţii, *gay*-ii români au trecut prea uşor peste partea de dialoguri argumentate şi luptă civică, prin care se cîştigă libertatea. Sînt sigur că Buhuceanu ştie bine asta: o strategie clasică anti-*gay* este să îi asociezi deliberat cu promiscuitatea. Homosexualul generic devine destrăbălat, instabil, drogat, bolnav de SIDA etc. De fapt, cele mai multe cupluri homosexuale sînt stabile şi bazate pe legături emoţionale, ca şi în cuplurile heterosexuale. Dar încearcă să explici aşa ceva unui popor cvasi-rural, care vede la televizor bărbaţi cu zorzoane cerînd drepturi politice cu gesturi languroase către trecători!

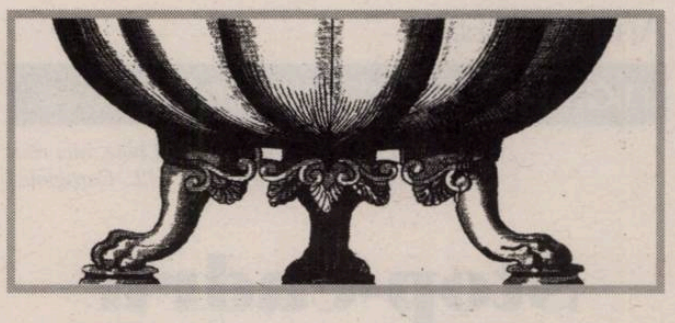

Nici unul dintre cei cîţiva homosexuali pe care îi cunosc, oameni de treabă (sau „normali“, că tot m-am plictisit de acest cuvînt zilele trecute), care nu îşi ascund orientarea sexuală, dar nu o afişează din considerente de oportunitate socială, nu a participat la aceste manifestări. Din două motive: pe de o parte, pentru că s-au obişnuit să îşi trăiască privat opţiunea, pe de alta, pentru că mişcarea *gay* a făcut din lupta pentru egalitate civică un fel de discotecă de mahala.

presa despre...

Marea Neagră în Europa

„«Dilema europenizării» din zona Mării Negre este că cele mai puternice ţări din regiune nu sînt cele mai europenizate, în timp ce statele mai europenizate (România şi Bulgaria) au puţine resurse chiar şi pentru a-şi susţine propria europenizare. Revoluţiile «portocalii» au creat tendinţe pozitive în zonă, stopate însă de alegerile din Belarus şi Azerbaidjan. Aceste experienţe diferite arată cît de dificilă este sarcina şi cît de rafinat trebuie să fie planul de creare a acestei regiuni. Planul minimal ar trebui să încerce să îmbunătăţească cooperarea locală cu scopul de a identifica rute alternative pentru transportul energiei spre Europa. Acest plan ar presupune evitarea unei atitudini care să trezească sensibilităţile unor regimuri mai puţin democratice, încercarea de a-i cumpăra pe eternii profitori din regimurile separatiste şi de a le oferi avantaje în alte părţi şi construirea unui mediu de securitate în care democraţi şi non-democraţi să poată discuta pe picior de egalitate exclusiv probleme de securitate. În aceste condiţii, europenizarea ar rămîne un ţel îndepărtat, un fapt deloc supărător pentru Europa.

Un plan mai ambiţios ar trebui să includă şi nu să evite dilemele subliniate mai sus. Acesta ar trebui construit pe singura certitudine existentă la momentul actual: în fiecare dintre aceste ţări există reformatori democraţi pro-europeni. Ideea de bază a unui plan regional care ia în calcul viitorul acestor ţări, pe lîngă stabilirea rutelor de transport petrolier, ar trebui să ia în calcul crearea în zona extinsă a Mării Negre a unei mişcări reformiste şi pro-europene, care să poată genera schimbarea internă pe modelul Baltic sau Central European. Ajutorul susţinut şi condiţionalitatea impusă de UE şi Statele Unite în cazul României au prevenit o situaţie similară celei din Belarus, situaţie la fel de probabilă în 1990, ca şi cea a aderării la Uniunea Europeană. În 15 ani, România a dezvoltat un sistem politic echilibrat şi o societate civilă puternică capabile să conducă şi susţină integrarea ţării în Uniunea Europeană. Acesta este tipul de acţiune pentru cei care vor să dezvolte această regiune. Investiţia în elitele acestei regiuni mai degrabă decît în infrastructură poate părea o investiţie nesigură, dar este singura soluţie care poate genera efecte sustenabile pe termen lung.“ (Alina Mungiu-Pippidi, „Dilemele Mării Negre“ – *SAR: Raport asupra guvernării nr. 20)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ţara necunoscută. Portret-robot

Sînt ţări fără pic de caracter. Luaţi, de exemplu, Afganistanul, care nu înţelege ce bine i-am făcut. Ţări care se enervează repede, cum e Venezuela, care a dat lumii înjurătura peste frontiera de stat, de la preşedinte la preşedinte. Ţări care se ridică şi pleacă în altă parte, cum e Mexicul. Ţări care fug de răspundere (Rusia nici nu mai ştie pe cine-a ocupat de-a lungul vremii, doar îşi aduce aminte de durerea de cap de-a doua zi) şi ţări care fug o oră în fiecare dimineaţă ca să dea jos ce-au mîncat seara (ei, da, America e în acelaşi timp ţara graşilor şi-a celor în maximă formă!).

Între toate ţările din lume, habar n-am care e ţara mea. Ce o mişcă, ce o defineşte, de unde s-o iau şi unde s-o duc. Pare o preocupare de om fără treabă, însă ea vine dintr-o nevoie reală: aceea de a explica băiatului meu de 4 ani, care a început să pună întrebări, în ce fel de ţară s-a născut.

Cea mai mare dilemă e cum să-i prezint întîmplarea asta. E norocos că e român? E ghinionist, dar totuşi ar trebui să se bucure şi mai ia un mic şi-o bere? Era mai bine să fie american? O fi cetăţean european? Toate astea sînt deja întrebări prea complicate. El vrea să ştie ceva mai simplu: *Tata, cum e România?*

N-am un răspuns, aşa că apelez la voi. Şi încerc cu ocazia asta un program de investigare socială fără nici o pretenţie ştiinţifică: hai să aflăm cum e România. Cîteva opţiuni:

● *frumoasă*. Are păduri, le taie, cresc la loc. Are holde, le inundă, se refac. Are elite, le bagă la puşcărie, unde mor.

● *veselă*. Lumea se bucură de nenorocirea altuia şi cum sînt multe nenorociri, ţara e într-o petrecere continuă.

● *spectaculoasă*. Totul e un show, în afară de show-ul propriu-zis, ăla anunţat prin afişe în staţia de autobuz, care e de obicei un fonfleu, o păcăleală, o ţeapă pentru care plăteşti 200 de mii la intrare.

● *profitabilă*. Ţara e uşor de exploatat, mai ales de către cei care nu mai au nevoie de mult de nimic. Ţara dă celor care au şi ia de la cei care se străduie. E un fel de haiduc pe invers.

● *constantă*. Ţara are propria versiune de veşnicie: născută la sat, decedată în exerciţiul funcţiunii. Regretele eterne de pe cruci durează aici fix şapte ani, că după aia îţi iei oasele mortului, să faci loc altuia.

● *celebră*. Ţara noastră e cochetă, vorbeşte limbi străine, are picioare frumoase. Alte ţări îi cer autografe, îi fac poze, o dau în reviste. La fel ca şi Monica Gabor, nu ştie exact care e motivul celebrităţii şi se bucură de ea. A, şi-o mai are pe Nadia, care a născut recent, între un card de credit şi-o rafinărie.

● *inteligentă*. Ţara noastră a inventat avionul care decolează singur, însă nu şi avionul care decolează la timp. A descoperit insulina şi chec-ul cu mult ou. A cîştigat olimpiada de mate. Dar nu poate să spună exact dacă într-o coaliţie politică unul şi cu unul fac într-adevăr doi.

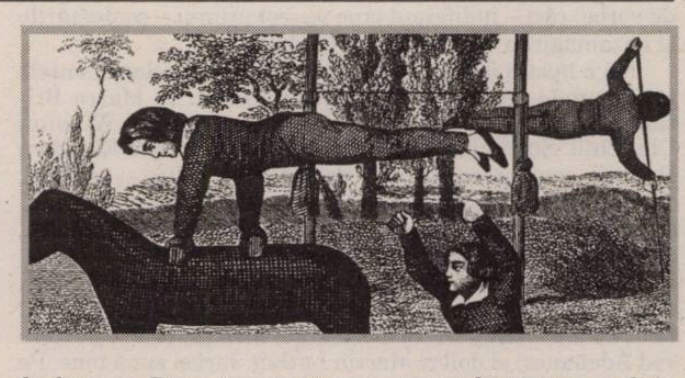

● *populistă*. Aici nu cresc banane, dar cineva a păţit-o acum 15 ani pentru că ele lipseau. Nu fabricăm maşini străine, însă lipsa lor din viaţa unui om e socotită un defect. Lentilele de contact se vînd mai prost ca ochelarii, însă în acelaşi timp toată lumea e de acord că aparenţele contează. Poftim de mai înţelege ceva!

● *ţara e a mea*. Cu toate astea, nimeni nu-şi poate exercita dreptul de proprietate. Cînd încearcă cineva, i se răspunde pe un ton nervos: băăăă, asta nu-i moşia lui mă-ta!

Dar a cui? Vă rog, urgent, un răspuns.

P.S. Eu şi Mihai (4 ani, merge la grădiniţă deja) aşteptăm răspunsurile voastre la altermedia@pcnet.ro. N-are legătură cu altermedia aia de extremă dreapta, pur şi simplu aşa mi-a venit mie acum cinci ani să-mi numesc compania.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Contra-insurgenţa

De la spectacolul înlăturării statuii lui Saddam Hussein, nu există zi în care buletinele de ştiri să nu înregistreze morţi şi răniţi, consecinţe ale incidentelor violente din Irak: lupta împotriva ocupantului străin şi rivalitatea armată între şiiţi şi sunniţi alimentează cu gropi comune climatul de extremă nesiguranţă instalat după îndepărtarea dictatorului.

Întîmplările de la Haditha puteau să se înscrie în acest lung şir de morţi necomentate, dacă eroarea omenească nu ar fi scos la iveală amănuntele incidentului. Haditha este un loc periculos, situat în inima ţinutului insurgent. Pe 19 noiembrie 2005, o bombă a explodat sub un vehicul militar american: a murit Miguel Terrazas aflat la volan şi au fost răniţi alţi doi soldaţi. Ulterior un comunicat militar rezuma: „A decedat un US *mariner* şi 15 civili, ca urmare a exploziei unei bombe. După atacul cu bombă, oameni înarmaţi cu arme uşoare au atacat convoiul. Soldaţii armatei irakiene au ripostat şi au ucis opt insurgenţi, unul a fost rănit". Filmările realizate de un jurnalist local nu se potriveau cu această naraţiune: cadavre de copii şi femei în cămăşi de noapte, pereţii şi tavanul unor case găurite de gloanţe, pete de sînge pe podea. În ianuarie, un grup de investigaţie al unei organizaţii irakiene pentru apărarea drepturilor omului a anchetat şi a dat revistei americane *Time* altă naraţiune: soldaţii americani s-au răzbunat la întîmplare. Revista a publicat-o de-abia în martie, între timp a încercat să le verifice cu ajutorul militarilor care au declanşat propria lor investigaţie preliminară. Versiunea oficială s-a modificat: „După explozia bombei de pe şosea, 15 civili au fost împuşcaţi accidental în timpul schimbului de focuri cu insurgenţii". Continuarea anchetei a avut consecinţe: au fost înlăturaţi de la comandă trei ofiţeri, ulterior au demisionat. Martorii oculari spun cu totul altă poveste: „Au bătut la uşa noastră şi tata s-a sculat şi le-a deschis. L-au împuşcat prin uşă, pe urmă au tras din nou şi el a murit imediat. Apoi a intrat un soldat american şi a tras pe rînd în toţi. M-am prefăcut moartă şi nu m-a observat" (Safa Younis, 12 ani). În alte două case au fost împuşcaţi 11 oameni, bărbaţi mai tineri sau mai bătrîni, femei, copii şi încă patru studenţi şi, pe stradă, un şofer de taxi, în total 24 de oameni.

În Irak, incidentul nu a provocat prea mari emoţii, trupele americane n-au făcut decît să mai adauge o dovadă la indiferenţa dovedită faţă de viaţa civililor irakieni. Soldaţii americani sînt din ce în ce mai nervoşi şi reacţionează în faţa oricărei primejdii reale sau imaginare. În Statele Unite, informaţiile din paginile revistei au ajuns pînă la congresmani şi gazetarii de opinie. Fantomele războiului din Vietnam s-au reactivat: ca şi în cazul My Lai (un sat vietnamez ocupat de americani, unde au fost ucişi între 200 şi 500 de civili), rapoartele oficiale machiază realitatea. Între timp, un incident la fel de confuz din Afganistan pare a demonstra că, în pofida victoriilor militare, războaiele împotriva ţărilor, bănuite de a încuraja terorismul, nu au fost cîştigate. Preşedintele Bush a promis o investigaţie serioasă şi pedepsirea vinovaţilor, dacă va fi cazul.

Ceea ce se spune că s-a întîmplat la Haditha, alături de imaginile realizate la închisoarea Abu Ghraib, nu se prea potriveşte cu discursul despre democratizarea Irakului. Dar irakienii nu sînt atît de preocupaţi de standardele democratice, cît de primejdia tot mai concretă a războiului civil şi a anarhiei. În acest context, prezenţa trupelor americane e răul cel mai mic, capabil să controleze răul cel mare, luptele dintre şiiţi şi sunniţi şi să asigure autoritatea Guvernului ales.

Impactul raportului de la Haditha va fi mai dureros în Statele Unite, unde deciziile preşedintelui Bush, de continuare a războiului, de suplimentare a fondurilor, destinate trupelor din Irak, sînt contestate de tot mai mulţi. Realiştii spun că aşa e la război: toate conflictele au masacrele lor (Franţa în Algeria, Rusia în Cecenia, armata britanică în Irlanda de Nord) şi cele din Irak nu au nimic deosebit, iar armata SUA nu e mai rea decît altele. Pregătiţi pentru un război convenţional, soldaţii – *mariners* – nu izbutesc să evite „pagubele colaterale" din acţiunile de contra-insurgenţă. În ajutorul lor, s-a publicat un manual al cărui titlu e inspirat din înţelepciunea legendarului Lawrence al Arabiei: „Să lupţi cu rebeliunea e o treabă murdară şi lentă, ca şi cum ai mînca supă cu cuţitul".

globul cubic

Departe de Moscova

Prezenţa controlorilor Uniunii Europene la graniţa dintre Ucraina şi enclava transnistreană a scos conflictul din zonă din penumbră. Rusia a protestat, considerînd că prezenţa celor 130 de grăniceri şi vameşi europeni (cei mai mulţi vin din ţările recent intrate, pentru că ştiu limba rusă, necesară în regiune) este „o blocadă" care va declanşa „o catastrofă umanitară". Duma rusă a adoptat o rezoluţie de condamnare, convoaie umanitare, cu hrană şi medicamente, au plecat din oraşele ruseşti spre secesioniştii transnistreni. „Interesul Rusiei faţă de Transnistria nu e determinat doar de consideraţiuni geopolitice. Se bănuieşte că grupuri industriale din Rusia au interese în principalele uzine din regiune, în special faţă de oţelăriile de la Rîbniţa." *(Le Monde,* 14 aprilie 2006)

Analiza din hebdomadarul rus *Kommersant* nu e departe de această concluzie. Cronologia evenimentelor, marcînd zbuciumatele relaţii ale Republicii Moldova cu regiunea teoretic doar sub suveranitatea ei, e însoţită de descrierea privatizărilor din acest teritoriu: marile întreprinderi au fost preluate de cumpărători ruşi. Aşa au fost marea centrală electrică din ţară, uzina metalurgică din Rîbniţa, întreprinderea vinicolă „Buchetul Moldovei". Republica Moldova a încercat să stopeze prin lege acest jaf, încercare eşuată. Cînd ştii cine ce are, politica unei ţări e mai uşor de înţeles: economia Transnistriei e dominată de oamenii fostelor Servicii secrete ruseşti. În aceste condiţii, referendumul anunţat de preşedintele autoproclamatei republici nu convine de fapt nimănui: „Mediile de afaceri n-au nevoie de recunoaşterea internaţională a Transnistriei, deoarece afacerile locale, desfăşurate de 16 ani în afara legii, vor trebui să se supună unor reguli, pierzînd astfel o bună parte din beneficiile de milioane obţinute din tranzacţiile ilegale. (...) Pentru Moscova, actualul statut e cel mai bun. El permite prezenţa militară rusă în coasta Ucrainei şi a Moldovei, cu care Rusia nu are relaţii prea prietenoase.(...) *Statu quo* le permite ruşilor să mimeze că sînt într-o misiune de menţinere a păcii". Comentatorul revistei ruseşti a învăţat ceva din practica politică a ultimilor ani – nu există aliaţi fideli: „O Transnistrie independentă va avea propria sa politică externă, manevrînd între Est şi Vest, iar opiniile Moscovei vor avea din ce în ce mai puţină importanţă". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Însemnări despre operă

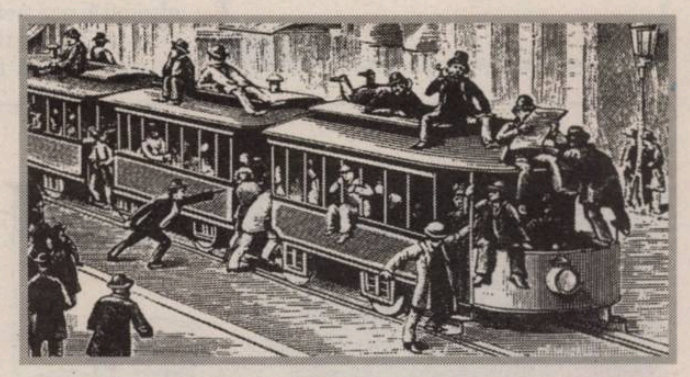

● Mi-e greu să înţeleg de ce opera este acum apanajul unei elite cam snoabe. Muzica este accesibilă oricărei urechi şi nu trebuie să ai cine ştie ce educaţie ca să îţi dai seama că în genul operei există o muzică splendidă. Succesul enorm al cîtorva dintre marile arii ale operei este o dovadă. Vocile operei sînt spectaculoase, pregnante, emoţionante, pe măsura muzicii. Sînt super-staruri ale operei care umplu stadioane sau parcuri, cam cum fac starurile rock. În fine, teatrul emoţionează pe oricine, este o artă de audienţă, iar opera cuprinde cele mai frumoase şi puternice poveşti dramatice. Atunci, de unde reputaţia „proastă" a operei, printre oamenii de rînd? De unde transformarea operei, dintr-un gen cu totul popular, precum era în anii lui Mozart, dar şi mai tîrziu, în anii lui Verdi, într-un gen snob, stafidit, elitar?

● Acum cîţiva ani, mă aflam în sala unei şcoli de muzică americane, invitat fiind să asist la un *workshop* al doamnei Virginia Zeani. Diva anilor '60-'70 este, acum, unul dintre cei mai căutaţi profesori de canto din America. Zeci de tineri aşteptau la rînd să cînte ceva Profesoarei şi să-i asculte opinia. Un tînăr bariton urcă pe mica scenă, face semn corepetitorului şi atacă bine cunoscuta „Largo al factotum..." din *Bărbierul* lui Rossini. Tînărul cînta bine, după socoteala mea de diletant. Comite însă cîteva greşeli, după opinia Profesoarei, care îi explică, îi recomandă să asculte atent anumite voci mari şi îi vorbeşte puţin despre vocalize. Îl întreabă cîţi ani are, tînărul Figaro răspunde: „22" şi, încurajîndu-l, Profesoara spune: „Ai timp, dragă. Vocea de bariton se formează în timp şi ceva mai greu. Cu vocea de bariton e aşa: începe să se contureze spre 30 de ani şi apoi începi să o formezi. Şi o formezi şi o formezi de la o vîrstă la alta şi ea se formează şi se formează, pînă pe la 60 de ani cînd, tot formînd-o, te trezeşti că ai pierdut-o." Studenţii rîd şi aplaudă.

● Recunosc deschis, pe lîngă muzică şi voce, opera mă pasionează şi datorită femeilor pe care le propune. Femeile operei sînt, în clasamentul meu subiectiv, cele mai frumoase – mai frumoase chiar decît femeile cinematografului (ei da, prietene Caranfil; ei da, prietene Gorzo), egalate, doar, de femeile baletului. Am crezut mereu că legătura atît de strînsă dintre operă şi balet se explică prin aceea că ambele sînt sanctuare ale feminităţii supreme: diva. Femeia cu talent, personalitate, frumuseţe. Ambiţioasă, charismatică, fermecătoare. Ieşită din comun. Binecuvîntată cu daruri celeste, capabilă să inducă o energie emoţională copleşitoare. Diva este o categorie feminină specifică doar operei şi baletului. Sînt amuzat să văd că se vorbeşte despre dive la MTV sau prin reviste uşurele. Am aflat, de pildă, că Andreea Marin şi Mihaela Rădulescu sînt dive. Probabil pentru că sînt frumoase într-o anumită cheie şi fac *rating*. Dar de aici şi pînă la genul de feminitate copleşitoare al unor Callas, Zeani, Tebaldi sau Gheorghiu este o mare, imensă distanţă. Totuşi, divele nu se produc în sălile de fitness, ci în laboratoarele divinităţii.

● Diva este mai mult decît primadonă. Orice soprană care cîntă bine rolul Floriei Tosca este o primadonă, dar nu orice primadonă este divă. Exista o fotografie alb-negru în care Onassis, personificare pură a puterii *macho,* stă în genunchi, cu capul plecat, în faţa Mariei, care îl priveşte ca din cer, rîzînd strălucitor, cu braţele pline de flori. Despre asta e vorba.

● Şi în operă, România are o soartă foarte specială. Nu avem compozitori – Enescu, cu al sau greoi *Oedip,* este o excepţie. Nu avem teatre de operă legendare – Opera din Bucureşti nu înseamnă nimic dincolo de graniţe. Nu avem figuri muzicale majore, comparabile cu Toscanini, Serafin sau Karajan. Şi totuşi, aproape inexplicabil, avem soprane de top mondial: Darclée, Zeani, Cotrubaş şi Gheorghiu sînt vîrfuri ale unor generaţii de soprane cu totul excepţionale, care au îngenuncheat în admiraţie lumea. Cînd livrezi soprane de top mondial vreme de patru generaţii, atunci se cheamă că ai şcoală. Dar nu putem trage această concluzie pentru că nu am putut produce asemenea artişti în nici o altă voce. Nu am avut niciodată tenori sau baritoni de nivel comparabil cu sopranele noastre. Şi mie îmi plac mult Buzea şi Spiess, dar nu au ajuns niciodată rivalii marilor voci ale vremii lor, precum Corelli sau Domingo. Nu au jucat niciodată în liga mondială, aşa cum au jucat, şi adesea au cîştigat, sopranele noastre. Şi mie îmi place vocea de catifea a lui Herlea şi frazarea unică, puternică şi subtilă, în acelaşi timp, a lui Ohanesian, dar nu au ajuns niciodată să fie comparaţi cu Tito Gobi sau cu Cesare Siepi, vîrfurile mondiale ale baritonilor din generaţiile lor. Nu îmi pot explica cum de am produs cu consecvenţă soprane de top mondial şi, în alte voci, am produs doar decent. Cineva îmi răspunde „pentru că la noi, bărbaţii se comportă ca primadonele şi femeile sînt brave". Ah, femeia româncă!

● Epicentrul lumii operei se mută tot mai la vest. În vremea lui Mozart, capitala mondială a operei era la Viena. În vremea lui Verdi, a lui Puccini şi pînă în a doua parte a secolului al XX-lea, opera supremă era la Milano, apoi a urmat scurta supremaţie a Londrei, iar acum, la început de mileniu, campionatul mondial se joacă la New York. *If you can make it there, you'll make it anywhere...*

● Pavarotti spunea că propria voce este amanta lui favorită şi că se poartă cu ea în consecinţă, cum se poartă un bărbat cu femeia de care este pe veci îndrăgostit. În şcolile de muzică se spune că vocea este un instrument muzical. Pe care, desigur, îl poţi iubi cu pasiunea amantei perpetue.

ready made

„O vulpe, intrînd în casa unui actor şi căutînd prin toate vasele, au găsit o mască pe care, luînd-o în unghii, au zis: «O, ce cap frumos şi creieri într-însul nu are!»"

(Dinicu Golescu, *Scrieri,* vol. I, Editura Minerva, 1990)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Humorescă

Un domn din Livorno,
creştea un licorn (o
licornă, de fapt),
pe care îl/o
deghiza în bordó, –
colorit foarte apt,

zicea dînsul, s-o/să-l
camufleze-ntr-un văl
homocrom şi, deci, apt
să-l/s-o facă invizi-
bil(ă) indivizi-
lor gata de-un rapt

de cavicorne
şi albe licorne,
făcîndu-le zapt
mai toţi indivizii
cînd sînt invizi-
bili poliţiei. – Nu rabd

să nu spun că, de fapt,
n-au să scape de rapt,
chiar dacă-n bordó
deghizaţi, un licorn/o
licornă,-n Livorno, –
ci doar la Bordeaux.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

România, în primul război sexual civil

De pe urma aderării la UE ne vom alege cu multe lucruri bune, pe care le vom primi treptat şi pe care nu le vom putea folosi în nume propriu – pentru că majoritatea ne vor prinde bine tuturor, ca societate, şi nu unuia sau altuia, ca indivizi. Alături de aceste lucruri bune vor veni şi unele inutile, altele incolore şi inodore, altele benigne sau aiuritoare sau prosteşti de-a dreptul. Cred că la capitolul aiureli se află şi ideea căsătoriilor între persoane de acelaşi sex – cu atît mai mult, cu cît miza nu pare a fi una de ordin spiritual, ci reglementarea civil-financiară a cuplului; iar ideea ca aceste „familii“ să înfieze copii mi se pare chiar şi mai aiurită. Poate că-s prea conservator, în liberalismul meu. Nu neg că m-aş putea înşela – mi s-a mai întîmplat în viaţă de cîteva ori. Sau poate că am dreptate.

Eu voi da vina, pentru acest ghem de situaţii, pe Ceauşescu! Cum, n-are legătură? Ba are. Pentru că în sistemul de învăţămînt de atunci (altfel mulţumitor), se făcea doar un rudiment de educaţie sexuală, eu am auzit relativ tîrziu de homosexuali. Şi n-am înţeles mare lucru; nefiind la moment prea familiarizat nici cu gama hetero, cu atît mai puţin am priceput de ce, cum o fac sau de ce ar face-o ceilalţi. Mă rog, nu intru în detalii; aţi fost adolescenţi, ştiţi cum e. Totuşi, în ciuda nelămuririi, un gînd egoist mi-a încolţit: dacă unii dintre bărbaţi se plac între ei înseamnă că *ne* vor rămîne mai multe feminine pe cap de heterot. Şi la ideea asta am rămas pînă azi (deşi între timp am aflat şi de lesbiene!).

Privind bătăile de sîmbătă seara, la televiziuni, am priceput că nelămuririle mele de altădată, aşa nefinalizate cum erau, au prins chip şi au ieşit în stradă. S-ar putea ca 3 iunie a.c. să facă dată în istoria noastră postdecembristă. Pînă acum, românii se băteau pentru 1) pămînt, 2) politică şi 3) fotbal. Iată că a început şi primul război sexual din istoria ţării. Miza, veche: care sex îl va domina pe celălalt – dar nu în termeni *femeie* vs *bărbat*, ci *hetero* vs *homo*.

Indiferent de perspectivă, sîmbăta trecută s-a terminat urît de tot. În primul rînd, pentru că toţi au jucat urît. Chiar dacă *parada curcubeului* mi se pare o formă primară de exhibiţionism, pot accepta că o comunitate precum cea *gay* autohtonă şi-a dorit-o, ca pe un ritual – în sine legitim – de ieşire la lumină. OK. Dar nimeni nu m-ar putea convinge că gestica de psiho-bordel ambulant a unora dintre travestiţi (în special) ar fi adus vreun cîştig cauzei.

Cît de vinovat e Ceauşescu pentru *parada gay?*

După cum mă întreb ce-a fost în capul acelor organizatori care au decis ca marşul să treacă, la apogeul său şi cu atmosfera gata încinsă, şi pe lîngă Festivalul Berii din faţa ex-Casei Republicii (v-am spus eu că Ceauşescu e de vină?). Să plimbi *gay*-ii şi travestiţii prin faţa unor băutori de bere, care tot ciocniseră de la prînz pînă spre seară, e ca şi cum ai pune cuiva la îndemînă şi puşca, şi răţuşca. N-am văzut luciul semibeţiei din ochii oricum injectaţi ai celor ce-au început să arunce cu sticle şi pahare de plastic, dar îl pot bănui.

Al doilea, pentru că „dreapta“ aceasta feroce ce iese la scenă n-anunţă nimic bun. Ce-i drept, scena e largă: au loc şi băbuţele cu icoane în mîini anunţînd cu zbiarăt Judecata de Apoi, şi preoţii tineri ce nu par a concepe că e mai mare nevoie de ei pe cîmp la Rast, decît pe trotuarele Pieţei Unirii, şi flăcăii veniţi de pe arene şi slobozind măscări şi priponind degete îndoite în faţa camerelor de luat vederi, dar şi haidamacii în pantaloni paramilitari şi cu tricouri negre pe care scrie HitlerJügend sau de pe care priveşte spre dreapta C.Z. Codreanu. Cum spuneam săptămîna trecută (şi cum voi mai aduce vorba, pentru că exemplele prisosesc), neolegionarismul nu mai e doar concept. El există aici, în România. El animă invitaţi în *talk-show*-uri, el furnizează scheme de acţiune galerilor pe stadion, el traversează editoriale de presă.

În al treilea rînd: în România se acumulează o tensiune ce merge spre masa critică. De la prima mineriadă la ultima trecuseră nouă ani. De la aceasta din urmă s-au mai scurs şapte. Se poate să fie ceva ciclic; la fel de bine poate să fie ceva dirijat. Dar cert e că nu mai e nevoie de mineri. Generaţiile s-au schimbat. Cartierele de blocuri din toată ţara gem de lumpeni juni, care nu dau doi bani pe şcoală, alteritate sau autoritate statală. *Gay*-ii şi travestiţii au fost pentru ei, acum, doar pretextul zilei. Mîine ei pot striga rasisme, contra cost, într-o campanie electorală sau pot stîlci suporterii altor echipe, pe gratis. Poimîine, se vor alătura viitoarelor noastre hoarde de anarhişti antiglobalizare, vor arunca pietre în McDonald's-uri şi vor desena grafitti-uri pe ferestrele birourilor europene de la noi; după care, poate, vor ieşi în stradă cu portretele lui Ceauşescu – apropo, nu v-am mai spus de două ori pînă acum că tot el e de vină?!

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Vrem statuia lui Videanu!

Bucureştiul e frumos pe alocuri, mediocru mai peste tot şi mizerabil pe unde nu crezi. Are deci şi un primar pe măsură. Să nu ne ferim de vorbele mari. Adrian Videanu este omul marilor viziuni, al proiectelor gigantice, cu bătaie seculară. Face parte din stirpea lui Leonardo, a lui Hausmann şi a lui Costi Ioniţă. Se pricepe la toate, dar în special la a explica nervos absurdul. Asta-l apropie şi de vracii paranormalului, gata oricînd să lămurească în detaliu misterul fenomenelor nevăzute de nimeni.

Fire artistică şi degrabă iubitoare de oameni, Videanu a îmbrăţişat arta urbanismului agresiv. Statisticile de tot felul şi banala privire cu ochiul liber au descoperit zone unde ba nu e canalizare, ba nu e asfalt. Blocuri interbelice sau cartiere şi mai vechi (aşa-zisul centru istoric) putrezesc, copacii ne cad în cap, spaţiile verzi sînt umilite cu bani negri. Cînd s-a vorbit de responsabilitatea ce revine Apei Nova, dl Adrian a devenit brusc avocatul fără arginţi, plîngînd de milă franţujilor. Cînd s-a aflat că o bătrînică rurală cu iniţiativă face asfaltări în Capitală, Videanu a sărit din nou la bară. Cînd s-a văzut că proiectul pasarelei Titulescu-Orhideelor fusese copiat cu rapacitate (şi inabilitate), s-a mirat că există oameni care nu iubesc arta fiţuicii. De cîte ori se rupe ceva prin oraş (municipiu, mă rog), primarul general spune sus şi tare că, după părerea sa, el nu trebuie să umble cu cizme de cauciuc sau să strige la muncitori. Poate că n-o trebui, dar mie mi-e neclară această nuanţă personalizantă: „după părerea mea“. Adică edilul Capitalei n-are şi el o fişă de post, acolo? Am pus în hamacul de gospodar pe cineva care face ce crede el? Dacă ne trezim apoi cu unul care va considera că el trebuie, „după părerea lui“, să meargă doar la recepţii?

Ar fi mare greşeală să credem că problemele populare nu-l ating pe primarul general. E vorba de canalizare? Are o soluţie ideală – un plan magistral, care va costa 500 de mii de miliarde şi va rezolva complet problema în 200 de ani! Dacă e vorba de asfaltare, la fel. „Nu se poate altfel, trebuie să rezolvăm chestiunile o dată şi bine!“ Să luăm atunci chestiunea bordurilor. Cele vechi nu dădeau bine, aşa că au fost înlocuite. După doi ani! Unele au fost şi vopsite. Întîi în galben, apoi chiar în culoarea naturală a pietrei! Cînd e criticat, dl Videanu dă vina pe primarii de sector sau incriminează legile strîmbe. Ciudat, n-a făcut nici un gest să le modifice. Printre altele şi pentru că electoratul a răspuns la chemarea lui Băsescu şi i-a făcut cadou un Consiliu General cît se poate de favorabil. Şi aici e şi şmecheria acestui pasionat al urbanismului ignar. Marile proiecte se discută discret în Consiliu, se aprobă şi gata! Reabilitările, dimpotrivă!

Anul trecut, cînd primarul Parisului a lansat ideea refacerii cartierului Halelor, acţiunea a fost supusă discuţiei publice. Dar nu pe un site sau într-un dosar ascuns în birourile Primăriei, ci la France 2, în emisiuni speciale, în publicaţiile mari, cu participarea energică a arhitecţilor, urbaniştilor, locuitorilor, politicienilor. În Bucureşti, proiectele majore apar peste noapte („le-a votat Consiliul“). Pe nepusă masă, aflăm că Piaţa Revoluţiei va dispărea, ocupată de blocuri cu prăvălii. Că-n diverse locuri vor apărea coloşi de sticlă şi beton care vor transforma oraşul într-un Washington judeţean. Şi-au dat girul „cei mai buni specialişti“, „cele mai mari somităţi“. Nu şi cei cărora le fuge oraşul de sub picioare. Cînd află şi ei e prea tîrziu. „S-au alocat bani europeni!“ Da, şi s-au făcut împrumuturi astronomice, la care se plăteşte deja dobîndă. Deci „lucrurile trebuie accelerate, căci investitorii străini se pot supăra! Oamenii pierd bani, iar noi tăiem firu-n patru!“. Pînă cînd va fi gata canalizarea, Bucureştiul va fi devenit de mult o mărgică de inox şi sticlă, a cărei strălucire va fi văzută de pe lună, cu legitimă mîndrie patriotică, de urmaşii lui Prunaru. Între timp, maternităţile din Giuleşti şi Videle pîndesc avide naşterea unui nou Vasari, care să proslăvească febra vizionară a lui Adriean.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

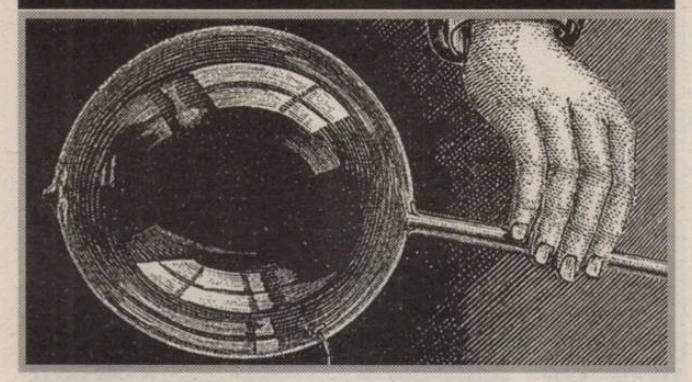

Vara în America

Oamenii au început să-şi încheie scrisorile către mine cu „Să ai o vară leneşă şi adîncă“, iar eu mă trezesc că le răspund „Şi tu la fel, dar ai grijă să nu cazi din hamac“. Puteţi să credeţi aşa ceva? Nici măcar nu ştiu cînd am avut ultima dată o vară leneşă şi adîncă. O vară atît de leneşă şi de adîncă încît lumina soarelui filtrată prin frunziş îmi desenează pete pe piele, de nici nu îndrăznesc să mă mişc, ca să semăn mai bine cu un leopard. Şi cînd în cele din urmă mă mişc, văd deasupră-mi un nor în formă de cornet cu trei cupe de îngheţată de vanilie şi o faţă de mops care o linge încetişor, pînă cînd miros tot a unt de cacao şi doi sîni prietenoşi mă ating uşor. Apoi o voce strigă „Tăiaţi!“. De fapt, o astfel de zi poate fi de ajuns, chiar dacă nu sînt decît un actor într-un film turnat la mal de mare. O vară întreagă ar putea deveni obositoare. Oricum, mă abat de la subiect care este, cred, faptul că oamenii îşi închipuie că, de cum dă vara, eu mă scufund într-un soi de decrepitudine mirosind a flori, printre vinuri parfumate, pe veranda mea de fier forjat, şi îmi acord luxul de a mă scufunda într-o reverie de trei luni de zile – pînă cînd primele brize ale toamnei mă trezesc din amorţire şi îmi aduc aminte, cu un fior, „Oh, Doamne! Munca! Oamenii!“. Şi apoi mă scol şi produc cu înfrigurare ouă de aur, fructele acelei reverii, şi lumea e uimită, amuzată şi mă urăşte pentru asta.

Adevărul e că aşa era pe vremuri, şi nu numai pentru mine. Majoritatea oamenilor aveau veri din astea leneşe, poate nu chiar multe, dar atîtea cît să le insufle amintirea permanentă a unei stări ameţitoare de bine. În realitate, cred că în toată viaţa mea nu am avut parte decît de cîteva luni petrecute în frunzele pestriţe ale mulţumirii perfecte, dar acestea m-au hrănit, ca o ţeavă cu ambrozie, pentru mai mulţi ani.

Şmecheria, pe care am pus-o la punct, cîndva, era să zac în iarbă, sub un cer perfect albastru, pe o pajişte de munte, şi să las amintirile unui alt timp, pe un nisip răcoros, pe o plajă, să se suprapună sub bătaia unui val somnoros care-mi spală mintea, în timp ce trage cu sine vremea, în care zac în hamac deasupra unui patio pavat cu faianţă, acasă la văru-meu, privind o şopîrlă care mă priveşte la rîndu-i şi apoi să las şopîrla să tragă un colac de fum care pluteşte pe deasupra leagănului meu, de sub o pălărie mare de fetru care mă acoperă cu somn. Da, asta se numeşte „să tricotezi pacea“ şi este un mod imaginativ de a aduna laolaltă momentele cele mai pline de desfătare de vară din aceea

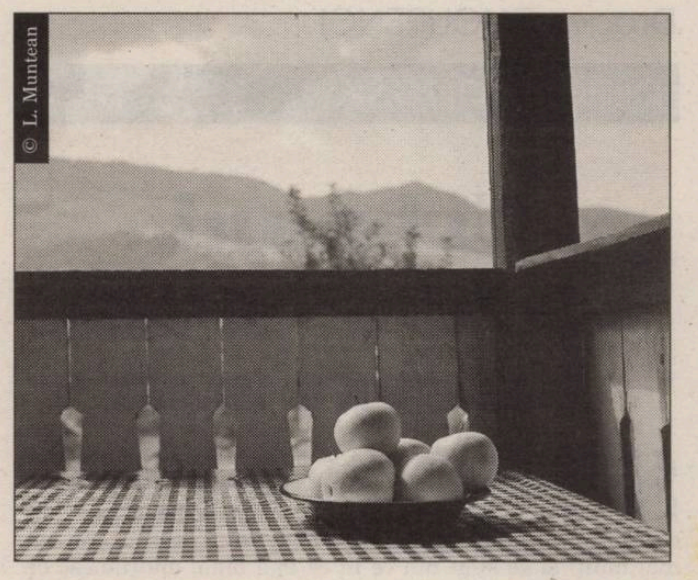

adîncă şi leneşă de care nu mai ai parte acum. Urzeala împletiturii de pace vine din înnodarea unor atari momente de fericire.

Chestia asta este atît de non-Zen, e mai degrabă un fel de trudă, însuşi opusul lenevelii. Sîntem toţi atît de dependenţi de muncă încît pînă şi dobîndirea lenevelii nu se poate face fără metodă. De aceea vă spun şi vouă despre „tricotatul păcii“.

Puteţi tricota şi alte simţăminte, desigur. Mie îmi place „tricotatul strălucirii de după“, făcut din momente de extaz post-coital.

traducere de Ioana AVĂDANI

efectul de ecou

„Trădarea“, între noi, caragialienii...

Dragă domnule Cosaşu,

Iertaţi-mă că am ales să vă răspund astfel – şi nu telefonic, adică simplu prieteneşte – la mirarea exprimată în „3,14“-le din nr. 123 / 2-8 iunie crt. al *Dilemei vechi*. Am optat pentru calea epistolară, în ideea că subiectul cu pricina poate interesa mai multă lume şi că, poate, veţi binevoi a-l insera în pagina a doua, a „dilematicilor de pretutindeni“.

De ce eu, întrebaţi dvs. – „cel mai caragialian dintre toţi cioranienii, cel mai ionescian dintre toţi caragialienii“ – am optat în deschiderea programului TVR *Mari români* de sîmbătă 27 mai crt. pentru Constantin Brâncoveanu?

În fapt a fost vorba de Constantin Brâncuşi, pentru că, după ce am declarat că, sufleteşte, aş fi optat pentru Brâncoveanu (un român care a preferat să moară decît să-şi renege credinţa, ceea ce, să recunoaştem, nu prea vedem toată ziulica prin istoria şi prezentul naţiei), raţiuni de etnomarketing mi l-au impus pe genitorele *Cumînţeniei Pămîntului*. De ce? Fiindcă, privind lucrurile dinspre exportul de românitate, în Brâncuşi am văzut încorporată suma polarităţilor noastre. Pentru mine, dacă-mi îngăduiţi, *concordia discors* fiind însăşi Ideea românească, rezultă că un oltean oţ şi cobiliţar de geniu, ajuns să încînte Parisul lui Modigliani cu ciocîrlanii gorjeni şi să facă valuri prin vămile SUA şi viziunile lui Henry Moore va să zică tot ce poate fi mai *chic* pentru „brandul de ţară“. Un extras pur al tradiţiei autohtone ajuns emblemă a avangardei cosmopolite, un simbol naţional devenit epură sculpturală transnaţională, un maestru al materiei, al concretului cel mai dur, ajuns campion al inefabilului, autor al „esenţei zborului“, un exilat neplecat definitiv niciodată ş.a.m.d. – tot atîtea forme de sinteză a contrariilor.

Deci *pentru Brâncuşi* am optat în final, ca fiind mai vorbitor despre noi mapamondului, decît omul şi stilul Brâncoveanu. (Un stil pe care-l admir necondiţionat, împreună cu goticul manuelin şi arhitectura lui Ion Mincu.) Am fost întrebat în acea seară, în studioul TVR şi nu numai, cum se face că nu am ales între Eminescu, Caragiale, Cioran şi Eliade, acestea fiind aşteptările „receptorilor“ din partea subsemnatului. (Apropo, dar ce ziceţi de superba, stupefianta opţiune a lui Cătălin Tolontan pentru Mircea Vulcănescu?) Ei bine, asta m-am întrebat şi eu. Şi nu pot să spun exact. La Eminescu m-au condus tinereţea şi lirismul, la Caragiale m-a împins ceauşismul, iar la Cioran, Eliade, Ionesco – postcomunismul. Cred că, acum, la Brâncoveanu m-a condus bătrîneţea, iar la Brâncuşi – calculul de, vezi Doamne, strategie promoţională.

Oricum, e simptomatică reorientarea preferinţelor de pe estetic şi filosofic pe istoric şi etnic, imediat ce vine vorba de chestiunea naţională (între paranteze fie scris, sper să nu vedeţi în Brâncoveanu un precursor al legionarismului sau în Brâncuşi un criptogardist!). În plus, la final, mergînd singur pe stradă, m-am autohărţuit cu alegerea făcută de Oana Pellea şi Ducu Darie: Carol I, pentru ca zilele trecute să citesc la pagina 57 din *Despre minciună*, recenta carte a lui Gabriel Liiceanu, tocmai afirmaţia: „Carol I – cel mai mare român din istoria noastră“. E de gîndit.

Ce-ar fi să dedicaţi un grupaj dilematic subiectului în speţă? M-aş înscrie bucuros în horă cu o pritocire.

Mulţumindu-vă pentru atenţie, vă asigur că, indiferent de dispunerea accentelor şi de fatalele „trădări“ conjuncturale, rămîn acelaşi empatic susţinător al formulei dvs.: „fiinţa noastră este caragialoeminesciană“.

Dan C. MIHĂILESCU

Dragă domnule Mihăilescu, ca să zic aşa, deşi îmi vine peste mînă, cel mai natural fiind, desigur, faţă de cîte ne leagă, „amice“, am clipit des citindu-vă întîmpinarea la glumeaţa mea notă privitoare la „trădarea“ dvs. În trecut, la articole mult mai consistente în care încercam să dialoghez cu dvs. în probleme de importanţă de nu capitală, cel puţin personală, nu mi-aţi răspuns. Acum, constat că ştiţi de glumă, că încă vă mai place, găsind spaţiul şi pentru cîteva mici, dar fireşti angoase. Explicaţiile legate de tangajul opţiunilor dvs. – pe vremea asta de hulă – mă lasă să cred că vă simţiţi cam culpabil faţă de noi, „receptorii“. Numărîndu-mă de mult şi neabătut printre ei, eram convins – dacă tot aţi intrat în acest joc deloc genial – că veţi opta pentru cine ştim noi, adică pentru catindatul nostru, dl I.L. Cara... Am fost uşor dezamăgit, dar nu am făcut o dramă din asta, ci o notă frivolă, cu un agreabil ecou. Totuşi, abrupt vorbind, dacă ceva m-a iritat în text, a fost paranteza aceea cu speranţa dvs. că nu vă voi considera legionar pentru opţiunea Brâncoveanu. Aşa mă cunoaşteţi? Altădată eraţi mult mai competent în ceea ce scriam şi gîndeam. Îmi permiteţi să vă spun blînd, ca între noi, caragialoeminescienii, că sînteţi, pentru o clipă, un serios caraghios? Cu speranţa că este ultima dezamăgire la care mă supuneţi,

Al dvs. sebastianist neointerbelic,

Radu COSAŞU

Regimul Antonescu

Contradicție

Megalomanie

Tragedie

Începând din 3 iunie, o nouă serie de documentare la Radio BBC și la www.bbc.ro

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Urbanul nu blochează intersecţia

Sînt frumoşii nebuni care s-au plictisit să urască marile oraşe, sînt cei care nu se mai simt relegaţi în contextul urban, sînt prima generaţie de ţărani încălţaţi cu Converşi chinezeşti cumpăraţi de la „Europa“, sînt tot mai mulţi şi se simt din ce în ce mai bine, mulţumesc de întrebare.

Urbanii citesc reviste *glossy* şi semi-*glossy* ca *Re:publik* (www.publik.ro), *Omagiu* (www.omagiu.ro), *Oricum* (www.oricum.ro), *Dazed & Confused* (www.confused.co.uk) sau *iD* – cea internaţională, de la www.idonline.com, nu cea românească de la www.ideiindialog.ro.

Cînd iese în oraş, urbanopterul intră pe www.feeder.ro sau, mai nou, pe www.metropotam.ro, ca să afle unde se întîmplă lucruri. Dacă e abonat la lista *începem* (http://groups.yahoo.com/group/incepem/), ştie deja unde, cine, ce, cum. În după-amiezele cu soare, merge la www.mnac.ro, pentru o gură de *wireless* pe terasa Palatului Parlamentului, cu vedere spre viitoarea Catedrală a Mîntuirii Neamului. În viitorul suprarealist în care MNAC se va învecina cu pioasa construcţie, întrebarea „De ce trag clopotele, Mitică?“ va căpăta un răspuns demn de calamburul de acum 100 de ani: „E un *performance,* monşer“.

Dacă locuieşte în Bükreş, urbanul e abonat la www.bukresh.org, *a blog about a city we all love to hate* („un blog despre oraşul pe care ne place să-l detestăm“) şi vizitează regulat urbanoteca virtuală de la www.2020.ro, unde Vlad Nancă adună *stencil*-uri din Bucureşti şi din alte şapte oraşe. Mania asta de a colecţiona efemeride valorează cît un efort muzeografic, chiar dacă şcolile n-au organizat pînă acum excursii online cu clasa pe www.2020.ro. Tot o schimbare de perspectivă propune şi Mişcarea de Regenerare Urbană şi Culturală pe www.VaUrma.ro.

Animalul urban are organ pentru discursul teoretic, cu condiţia ca acesta să poată trece dincolo de bariera solzoasă. Două tipuri de scriitură reuşesc s-o facă: deconstrucţia relaxată sau der*r*iziunea sălbatică. Exemple pe www.gigel.org/urbanul sau pe blog-ul lui Miron Ghiu (http://mironghiu.blogspot.com/), dacă nu s-a apucat să scrie în franceză, cum tot promite de ceva timp. Arhitectura abrazivă a discursului academic creează o reacţie alergică la nivelul solzilor şi trimite bestia în refugiu pe blog-ul Cultura Vura (http://culturavura.fourhooks.com/), unde o ard urbanii de la Litere.

Pentru că subminează un întreg edificiu de macrameuri şi lamentaţii sub care citadinii şi-au ascuns oraşul agresiv, murdar şi cenuşiu (cum alfel?), veselia urbanului beneficiază, de la bun început, de o sănătoasă suspiciune de clasă. Urbanul vede blocuri colorate şi ziduri, care-i vorbesc, pentru că poartă ochelari de soare şi are ochi pentru stencil-uri, iar asta orăşeanului i se pare amendabil din start: „Nu te uiţi, dom'le, pe unde mergi?“.

În contrapartidă, orăşenii văd numai praful din marele oraş pentru că au ochelarii prăfuiţi sau nervii făcuţi praf. Dacă urbanul blochează străzi (http://strada-arthur-verona.blogspot.com/), orăşenii blochează intersecţii. Cei care reuşesc să-şi schimbe lentilele sau să-şi depăşească nevrozele nu devin neapărat urbani, dar cu siguranţă zîmbesc mai mult cînd ies pe stradă şi înjură mai puţin la volan.

Sabin DĂNIŢĂ

nevroze

Igiena spiritului şi ospătăriţa

Undeva, către finalul volumului *Declaraţie de iubire,* Gabriel Liiceanu – preluînd un gînd de-al lui Noica – face o scurtă radiografie a motivelor care dau consistenţă actului de a citi. Asfel, printre nenumăratele motive, care ar putea întemeia îndeletnicirea lecturii, se numără şi o anume „igienă în ordinea spiritului“. Nu numai trupul, ci şi spiritul poate fi *nespălat,* puturos, fetid. Aşa cum corpul nostru fizic trebuie hrănit şi curăţat într-un algoritm care să-i confere o sănătate constantă, tot aşa, spiritul trebuie supus unei toalete zilnice. Cartea devine astfel un element central în igiena mentală, iar practicarea lecturii, o *dietă* care face spiritul să arate după cum îl hrănim.

S-a întîmplat să-mi aduc aminte de acest pasaj urmărind un soi de reclamă pe Antena 1 în care Giovani Becali, vărul notoriu al eternului şi fascinantului Gigi, îşi expunea, de-a lungul unei analize cauzale, motivele care l-au determinat să-şi cumpere, pe rînd: o vilă, un Rolls-Royce, un ceas Rolex şi-un costum Armani.

„Întîi, mi-am luat o vilă. Apoi, am realizat că nu poţi avea o vilă fără o maşină tare. Şi mi-am luat un Rolls-Royce. Apoi, am realizat că nu poţi avea o maşină de lux fără să ai şi un ceas pe măsură. Şi mi-am luat un Rolex. Apoi, am realizat că nu poţi avea un Rolls-Royce şi un ceas scump, fără un costum de firmă. Şi mi-am luat un Armani... Apoi, am realizat că, deşi am toate astea, sînt cam nespălat în ordinea spiritului. Şi mi-am luat o ediţie princeps din Kant.“

E drept, ultima frază n-a fost rostită niciodată. Celelalte, da! Necesitatea şi caracterul imperativ al lucrurilor de preţ, care proclamă alte lucruri de preţ, s-a oprit, în discursul domnului Becali, la costumul Armani. Restul e, ca în Kierkegaard, putinţă de a fi. Cel puţin în reclama de pe Antena 1.

Ideea e că, de ani de zile, cu sau fără voia mea, s-a întîmplat să-i urmăresc pe aceşti oameni „recenţi“ pe toate posturile TV. Să le ascult inepţiile, să mă amuz, să mă irit, să mă intoxic regulat cu poncifele lor, să le suport cu stoicism logica primitivă. Îi văd deseori la emisiuni gen *Big Brother,* la emisiuni de *high-life,* trîmbiţîndu-şi poveştile succesului, epatînd agramaţi şi plini de ei, cu aerul lor bolovănos şi ecumenic. Îi văd în Parlament, pe terenul de fotbal, în tribune oficiale, manifestîndu-şi grosier bucuria, înconjuraţi de lingăi anonimi cu constituţii porcine care îi pupă bălos la fiecare gol al echipei favorite, în secvenţe unsuroase şi lungi, rupte parcă din *Ferma animalelor*. Şi-mi pun o singură întrebare: De ce oamenii ăştia, care au cîştigat bătălia cu materialul, nu găsesc de cuviinţă să investească în ei înşişi şi *altfel?*

Altfel decît cumpărîndu-şi încă o maşină nouă, încă un costum Armani sau încă o pereche de pantofi.

De ce nu-şi fac – vorba lui Noica – la capătul îmbălsămării lor trupeşti, la capătul festinului corporal, şi o elementară „igienă în ordinea spiritului“?

Toate lucrurile astea i le-am spus aproape cu ciudă amicului meu poet, undeva, pe o terasă din Ştefan cel Mare. Se însera. Mai comandasem o bere la halbă şi ospătăriţa întîrzia să apară, rătăcită printre zeci de lăzi, înalte ca nişte turnuri. Prietenul meu mi-a răspuns într-un tîrziu, privindu-mă cu ochi orbi, fără să mă vadă: „În definitiv, dragul meu, nu contează cît de mult citeşti, ci cum faci faţă realităţii“.

Şi aproape brusc, am urlat amîndoi, la unison, ca nişte fiare, după ospătăriţă!

Alex. Leo ŞERBAN

puncte-puncte

Disconforturi

(aceasta nu este o enervare!)

Pe vremuri, de copii se ocupau doicile, troicile şi celelalte auxiliare domestice.

În orice caz, nimeni nu se ducea cu copiii în cîrcă pe trenuri, avioane ş.a.m.d.: „pe vremuri“-le la care ne referim, acestea nici nu se inventaseră... Dar nu-mi amintesc nici de vreun roman, pre-industrial, în care să se vorbească de – să zicem – marchiza X, care-a ieşit din casă la ora 5 şi s-a urcat în trăsură, luînd cu ea nu doar calabalîcul femeiesc, ci şi copilul! Deplasarea copiilor pe largi distanţe este o distracţie a modernităţii; oamenii „vechi“ îşi ţineau odraslele pe lîngă casă.

Facilitatea transporturilor a dus la această fatalitate: părinţi „emancipaţi“ care-şi cară odraslele peste tot! Dai peste ei în muzee, săli de concerte, la festivaluri de film. Au devenit un fel de apendice şic al părinţilor foarte tineri şi foarte mobili, victime ale unei concepţii mult-prea-moderne despre educaţie: aceea potrivit căreia copiii trebuie „expuşi Artei“ de la cea mai fragedă vîrstă. Un fel de: Care e cel mai sincer (căci inocent) admirator al lui Damien Hirst, Daft Punk & Peter Greenaway? Bebe-ul cu biberonul.

Sînt chinuiţi şi copiii, sînt chinuiţi şi cei care n-au nici o legătură cu ei. În trenurile franceze, deşi există ţarcuri special amenajate – vagoane puse la dispoziţia ţîncilor şi a masochiştilor de părinţi, în care să zbiere unii la alţii pînă surzesc –, te trezeşti cu ei pe locul de-alături, intratabili, intarisabili şi interminabili, mici pacoste plîngăcioase care-ţi mai şi pretind să le dai atenţie... Şi lumea, de voie-de nevoie, joacă jocul amenităţii; surîde unui ţînc mucos care-ar trebui nu doar şters la nas, ci înfăşat de-a dreptul, de sus pînă jos!

Nu ştiu unde vom ajunge. Îţi vine să spui, „Părinţii din ziua de azi...“ Sigur, cei care se plîng de astfel de neplăceri vor fi veşnic antipatizaţi de cei care le produc – adică părinţii, căci copiii n-au nici o vină. Dar nu poţi să nu te gîndeşti, atunci cînd nimereşti chiar alături de vreun mic monstru urlător, că „modelul chinezesc“ ar trebui implementat peste tot: cîte un copil pe cap de familie este suficient. Ca automobilul; toţi sîntem de acord că sînt deja prea multe maşini, care poluează, parchează, aglomerează şi blochează peste tot... Ce-ar însemna ca fiecare posesor de carnet să aibă nu una, ci două-trei maşini?! Ce-ar însemna ca fiecare familie să aibă o grădiniţă – ca pe vremuri, cînd timpurile erau mai moi şi mai tandre? Şi să existe, brusc şi la scară planetară, o penurie de doici, troici & *babysitter*-e? Nici nu vreau să mă gîndesc!

În fond, nu cer decît să trăiesc într-o lume confortabilă. Cu copii puţini şi staţionari. Dar se pare că *asta* a devenit un scandal...

COLEGIUL NOUA EUROPĂ
în parteneriat cu
MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE AL ROMÂNIEI
au plăcerea să vă invite la simpozionul internaţional
Social Behaviour and Family Strategies in the Balkans (16th – 20th Centuries)
Comportements sociaux et stratégies familiales dans les Balkans (XVIe-XXe siècles)
care va avea loc
vineri, 9 iunie 2006, orele 9,00-14,00 şi 15,30-19,00
şi
sîmbătă, 10 iunie 2006, orele 9,30-13,30 şi 15,00-17,00
la sediul Colegiului Noua Europă
Organizatori:
Ionela BĂLUŢĂ, Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU, Mihai-Răzvan UNGUREANU

Acest eveniment este organizat cu sprijinul:
AUF/Agence Universitaire de la Francophonie,
Fundaţia pentru o Societate Deschisă,
Philip Morris, Saatchi&Saatchi

Str. Plantelor 21, Bucureşti 023971
Tel.: (+40-21) 307 99 10; Fax: 327 07 74;
e-mail: nec@nec.ro

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Texte şi opinii de: *Michael ASTNER (scriitor) ● Iulian COMĂNESCU (analist media) ● Anca EFTIME (director, Editura Corint Junior) ● Carmen MEZINCESCU (jurnalistă) ● Ovidiu VERDEŞ (scriitor) ● Cătălin STURZA (jurnalist) ● Dragoş TUDOR (jurnalist) ● Rodica ZANE (etnolog) ● **Coordonatoarea temei:** Adina POPESCU*

Şi dacă n-ar fi...

Am citit toată seria Harry Potter. *La început din curiozitate, apoi din cauza faptului că aveam „suficiente motive pentru a întoarce pagina“ (îl citez pe un prieten care susţinea că asta îşi doreşte cititorul modern de la o carte, orice fel de carte, fie ea un roman sau o lucrare despre genetica moleculară* for dummies). *J.K. Rowling nu excelează ca scriitură, imaginaţia ei este uneori naivă, cu puţine momente într-adevăr valoroase, însă stăpîneşte bine povestea. De fapt (şi pentru cîrcotaşi), povestea care „te prinde“ în lumea pararelă, stăpînită de vrăjitori şi de magie, nu este altceva, în întregul ei mecanism, decît un plan de marketing bine-pus-la-punct. În* Harry Potter *totul poate fi de vînzare, începînd cu baghetele magice şi cu bufniţele, care trimit mesaje, şi sfîrşind cu însăşi şcoala de vrăji şi vrăjitorii de la Hogwarts care ar putea fi foarte bine plasată, la dimensiuni reduse, într-un parc de distracţii. Are o naraţiune relativ uşor de ecranizat, cu sprijinul efectelor speciale, desigur, iar dovadă stau cele patru (deja!) filme care s-au bucurat de încasări pe măsura succesului înregistrat de cărţi. Jocul „Harry Potter“ pe care l-am jucat („Camera secretelor“) este o combinaţie între* action *şi* quest *şi urmăreşte destul de fidel firul poveştii. Şi, nu în ultimul rînd, întreaga aventură se prezintă ca o „poveste de succes“: copilul orfan, neajutorat, miop, care creşte într-o familie de „încuiaţi“, îşi urmează destinul, devine unul dintre cei mai puternici vrăjitori, înfruntînd Răul Absolut, adică pe Lordul Cap-de-Mort şi blestemul acestuia. Astfel, imaginea de ansamblu asupra „afacerii“ Harry Potter devine aceea a „caracatiţei“, cu multe tentacule şi picioruşe, al cărei singur rol este cel de a „produce“ bani, pe care ţi-o desenează pe tablă* traineri*-i de la prezentările* Amway. *Dincolo de ea, se mai păstrează oare farmecul iniţial al poveştii (care – fie vorba între noi – respectă destul de exact, ca multe alte* fantasy*-uri, „tiparul“ basmului clasic)? Presupun că da, dintr-un motiv foarte simplu: aproape toţi copiii (şi nu numai ei!) şi-ar dori ca, într-o zi, să se trezească de dimineaţă şi să nu mai meargă la banala lor şcoală unde să înveţe pe de rost poeziile lui Eminescu şi tabla înmulţirii, ci să se urce într-un automobil, aparent cît se poate de obişnuit, dar care să-şi ia zborul pe nepusă masă şi să gonească prin văzduh spre o şcoală magică, unde prima oră e cea „de poţiuni“, iar a doua cea „de farmece“ şi experienţele de la chimie şi fizică sînt înlocuite de transformarea periuţelor de dinţi în şoricei.*

Nevoia de miracole şi de fantastic, în viaţa noastră de zi cu zi, nu este o „modă“, nici o noutate. Nu este o fugă de realitate, nici o reacţie adversă la „faptul divers“, la ştirile de la ora cinci şi la zîmbetul lasciv al fetei de la pagina cu acelaşi număr. Înainte erau şezătorile, acum există cinematograf, CD-uri cu jocuri, literatură fantasy. *Poveştile au suferit şi ele transformări şi ajustări „necesare“, sînt* reloaded, *dar funcţionează după aceleaşi reguli. (Făt-Frumos poate şi el deveni* cool *dacă, după ce a trecut prin variante de tipul Superman, acum practică un „sport sîngeros“!) În plus, au mai căpătat încă o „calitate“: se vînd bine. Totuşi cum se spun poveştile astăzi? Cum se construieşte o poveste modernă? Care sînt premisele ca o poveste oarecare să fie comercială şi să aibă succes? Fără să ne propunem o analiză, vom încerca să aflăm ce „a fost odată“ şi încă „poate mai trăieşte şi astăzi“. (**A. P.**)*

Rodica ZANE

A fost odată ca niciodată... atunci... acum

Despre poveste şi „a fost odată“ se poate scrie în multe feluri. Dacă am să adaug „în folclor, povestea...“ veţi părăsi fără regret rîndurile de faţă, pentru că: „multor români li se face gura pungă numai auzind cuvîntul folclor“, cu atît mai mult cu cît „cînd aud de folclor, cei mai mulţi se gîndesc la *Mioriţa* sau la *Toma Alimoş,* toate învăţate la şcoală, la cîntece şi jocuri populare, pentru că le mai aud şi văd la televizor“ (sînt cuvintele cu care Constantin Eretescu descrie „prejudecăţile precise“ despre folclor). Deci... în general, spunem poveste basmului, dar şi unei experienţe trăite, auzite, (bine) cunoscute dintr-un trecut imediat sau foarte apropiat, care se poate verbaliza printr-o naraţiune. Dincolo de „literar“, de canonul genurilor şi al speciilor, povestea are propriul ei cotidian (factualul) şi un statut civil, astăzi susţinut intens şi de *media,* prin care poate fi îndeplinită condiţia originară a oralităţii: circulaţia rapidă, raportul de simultaneitate între emitere şi receptare. Specialiştii au numit-o povestire, derivînd-o din verbul care centrează epicul în oralitate: a *povesti*. În această serie derivativă, la fel de important este *povestitul,* ca practică, ca „performare“, ca fapt de a povesti, cu implicaţiile lui sociale. De la „a fost odată ca niciodată“ povestea parcurge treptele timpului prin „a fost odată“ (cîndva, demult), ca să ajungă la a fost „acum“, în zilele noastre, adică în ceea ce ţine de cursul vieţii povestitorului. Ca să exprime acest raport cu individualitatea, specialiştii au vorbit de memorat sau povestire personală. Canonul a privilegiat povestitul şi ascultatul comunitar şi comunional, mai puţin pe cel personal, „intim“, „informal“. Treptat însă, perspectiva romantică asupra unui „popor“ care comunică oral, colectiv, tradiţional, anonim, sincretic (regula celor cinci unităţi din folcloristica tradiţională, care are şi varianta „plus formalizat“) s-a nuanţat şi se iau în considerare spaţiile „imprecise“, „slabe“, de *continuum*.

„Nevoia de poveste“ nu ţine cont de graniţele şi teritoriile pe care le trasează hărţile specialiştilor şi formele ei de manifestare nu încap întotdeauna în canon, ceea ce încurcă şi amestecă ordinea cu care mintea noastră a fost bine învăţată din şcoală.

Povestitul de zi cu zi – cel de la serviciu, din familie, dintre prieteni, al femeilor sau al bărbaţilor, al tinerilor sau al bătrînilor, al unor profesii, povestitul cu glas tare şi cel în şoaptă, faţă în faţă, la telefon, prin mail etc. – bate din ce în ce mai apăsat la uşile clasificărilor.

Canonul formelor în care se povesteşte este sub presiune din două direcţii: atît din direcţia „terenului“, cît şi din cea a bibliotecii, pentru că perspectivele s-au pluralizat. Un confrate spaniol pune în abis discursul specialiştilor despre poveste – aceea clasică – spunînd că este ca... în povestea cu „Elefantul şi orbii“: „Cinci orbi vor să afle cu ce seamănă elefantul. Paznicul le-a permis să atingă animalul pentru a-şi face o idee. «Seamănă cu un şarpe mare», a spus cel care i-a atins trompa, «Nu, seamănă cu un plici de muşte», a protestat cel care i-a pus mîna pe ureche, «Nicidecum, este un stîlp!», a adăugat cel care i-a atins piciorul, «Fără îndoială, este o frînghie», a susţinut cel care i-a dat peste coadă, «Sînteţi proşti! Elefantul este un os», a rîs cel care i-a pus mîna pe fildeş“ (Jaume Albero Poveda). Cu alte cuvinte, cu un „obiect“ aşa generos, cei care îl studiază se pot bucura de multă libertate. O libertate etnologică, dacă „elefantul“ e al locului, una antropologică, dacă el iese din peisaj şi devine generic. Basmul, de exemplu, nu îi fascinează numai pe copii, ci şi pe cei care aleg să îl studieze, pentru că presupune „gustul paleontologilor pentru lucruri arhaice, apetitul istoricilor pentru fapte reale, curiozitatea psihologilor pentru cauze, pasiunea antropologilor pentru a înţelege diferenţele culturale“ – explică Maria Tatar, specialist în limbi şi literaturi germanice de la Harvard, care a găsit *The Hard Facts of the Grimms' Fairy Tales*.

Trecerea basmului prin medii – culturale sau „transportatoare“ – este poate cea mai incitantă temă a prezentului, care convoacă oralul şi scrisul, cartea şi filmul, cartea şi scenariul, evenimentul cultural şi succesul etc. Întoarcerea la rădăcinile folclorice, cu ocheane şi hărţi potrivite, nu poate lipsi din aventura decodării şi a înţelegerii.

În ceea ce mă priveşte, basmul se întîlneşte şi în alt chip viu cu „acum“, dar într-o pereche inedită cu „aici“. „Aici“ este satul românesc. Împreună cu studenţii, am străbătut cîteva sate şi am înregistrat naraţiunile personale despre migraţia la muncă în străinătate. Într-o realitate pe care, chiar dacă ar exista, nici o statistică nu ar putea să o reprezinte în profunzimea ei, am căutat să surprindem felul în care se organizează o experienţă neobişnuită în discurs, dar şi felul în care se comunică această experienţă celorlalţi. Şi povestea, şi povestitul au ajuns la mare preţ. Povestitul se revitalizează într-o variantă mai restrînsă – oricum comunităţile nu mai pot participa „tradiţional“ la formele de comunicare colective –, ocaziile specifice însă continuă să fie active, povestindu-se cu predilecţie la evenimentele de familie şi în timpul diferitelor munci. Există însă şi forme noi: povestitul la cerere, vizita pentru povestit, povestitul de nerăbdare (imediat după telefonul primit), şi nuanţările ar putea continua. Un caz interesant: o familie are cei doi copii plecaţi – fata cu familia ei în Canada, băiatul cu familia lui în Italia. Cei din Canada vorbesc la telefon cu cei din Italia şi retransmit ştirile celor din România, din motive lesne de înţeles. Evident că povestitul cu diferite grade de mediere este în strînsă legătură cu costurile de telefonie continentale şi intercontinentale.

Dar poveştile? Poveştile sînt povestiri personale care trec deseori pe lîngă basm. Oare doar pentru că, aşa cum au decis specialiştii, scenariul basmului seamănă cu un rit de iniţiere, iar plecarea la muncă în străinătate, indiferent de vîrsta protagonistului, seamănă cu un astfel de traseu? Sau pentru că atît cei care povestesc, cît şi cei care ascultă, au acest tipar în bagajul structurilor de comunicare? Sau pentru că experienţa celor care povestesc este supusă unor mecanisme primare de „autoficţionalizare“? Din mai multe voci imaginea străinătăţii este „cealaltă lume“, cu ambiguităţi care nu contrazic similitudinea, experienţa de „acolo“ este o aventură în curs, dar discursul îi aproximează mereu sfîrşitul „fericit“, chiar dacă realitatea nu îl confirmă (încă), evenimentele trăite au predominant aspectul unor probe, cu donatori cu interdicţii şi încălcări, cu multiplicări al căror şir este dictat însă de altă instanţă decît cea a naratorului. De aceea nici bine cunoscutele formule de încheiere nu se aplică, deocamdată... deşi „am fost şi eu acolo, am mîncat şi am băut cu ei“.

Protagoniştii basmului românesc

Făt-Frumos – este personajul din basmele româneşti care întruchipează frumuseţea trupească, frumuseţea sufletească şi vitejia fără seamăn. În imaginaţia poporului, Făt-Frumos are toate calităţile şi nici un defect. Nu are puteri supranaturale, ci rămîne în toate acţiunile sale un om, pe care, pentru bunătatea sufletului său (...) îl ajută toate zînele, toate babele sfinte, toate duhurile bune şi însăşi Maica Domnului.

Ileana Cosînzeana (Sînziana) – este fiica de împărat, vitează şi frumoasă, de ai cărei boi s-a dus veste peste mări şi ţări. Peţită de toţi fiii de împărat, se căsătoreşte numai cu Făt-Frumos, cu care face o pereche ce nu se mai află pe lume.

Zmeii – sînt nişte fiinţe cu chip de om, dar cu proporţii mai mari. Au o coadă solzoasă, o înfăţişare fioroasă, sînt foarte puternici şi umblă de cele mai multe ori pe cai năzdrăvani cu mai multe inimi. Sînt în luptă veşnică cu Făt-Frumos care iese întotdeauna învingător şi se cunună cu cea mai mică dintre domniţele furate de zmei şi scăpate de el.

Flămînzilă – e o namilă de om deşirat şi uscat ca un peşte afumat; numai pielea şi oasele. Ochii îi stau în vîrful capului şi lucesc, ca nişte licurici, fugînd în toate părţile după mîncare. (...). Tot ce vedea, mînca. Chiar şi brazdele de pămînt le mînca şi tot striga că îi e foame.

Setilă – frate cu celălalt, dar nu semănau deloc la înfăţişare. Setilă era un om mic, gros cît un poloboc, şi cu o burtă mare ca un burduf. Umbla veşnic cu buzele fripte de sete şi cu limba scoasă şi uscată, ca ogarii vara pe zăpuşeală. Unde vedea un rîu, îl şi sorbea de rămînea peştii zbătîndu-se pe uscat.

Satu-Palmă-Barbă-Cot – era o pocitură de om, mic ca un copil de 5-6 ani, înalt de-o palmă şi cu barba de un cot, cu capul cît nuca, cu ochii cît talgerele, cu mîinile cît fusele, cu picioarele cît drugii şi cu şezutul cît o faţă de arie. I se mai zice Tartacot-cu-barbă-cu-tot şi umblă călare pe un iepure şchiop.

Strîmbă Lemne – om voinic, de statură uriaşă şi de o putere straşnică. Ocupaţia lui e să îndoaie copacii cu mîinile, aşa cum ar îndoi cineva o nuia. Om bun, de altfel, şi săritor la nevoie.

Gerilă – o dihanie de om ce se perpeleşte la un foc de 24 de stînjeni de lemne şi tot strigă că-i e frig. La înfăţişare era urît ca naiba. Avea nişte urechi clăpăuge şi nişte buzoaie groase şi dăbălate.

Ochilă – era un om ce avea în frunte numai un ochi, mare cît o sită, şi cînd îl deschidea nu vedea nimic cu el, da chior peste ce apuca. Iar cînd îl ţinea închis, fie zi, fie noapte, spunea că vede cu dînsul şi măruntaiele pămîntului.

(Marcel Olinescu, *Mitologie românească,*
Editura Saeculum I.O., 2001)

Ovidiu VERDEŞ

Romanele de „sub“ cultură

Epitetul „controversat“ revine obligatoriu în orice discuţie despre romanele ultimei generaţii de scriitori, de parcă literatura ar trebui să fie sau a fost vreodată obiect de consens. Autorii sînt acuzaţi că recurg în exces la ingrediente precum violenţa, drogurile, sexualitatea, fie din teribilism adolescentin, fie dintr-un calcul pripit al succesului de piaţă. Asemenea procese de intenţie nu duc, bineînţeles, nicăieri, deoarece ei pot invoca în replică fie libertatea de creaţie, fie propria experienţă de viaţă, marcată de violenţa societăţii. În plus, abordările „conţinutiste“ perpetuează acel tip de judecată prin care Creangă a fost taxat cîndva drept „scriitor poporan“ datorită universului său rural, Bacovia drept „poet elementar“, datorită „atmosferei“ ş.a.m.d.

Din unghi literar, dacă ne gîndim la inflaţia de „lirism“ din perioada comunistă, romanul „generaţiei 2000“ reprezintă un fenomen pozitiv, şi nu doar în ordinea actualităţii. Noutatea cărţilor unor Sorin Stoica, Cezar Paul-Bădescu, Ioana Bradea, Adrian Schiop, Ionuţ Chiva, Filip şi Matei Florian – selecţia este subiectivă – ţine însă nu numai de literar, ci de anumite mutaţii culturale. Faptul că termenii, în care le comentăm, sînt puţini şi preponderent negativi, sugerează doar măsura acestei noutăţi. Iată de ce, profitînd de oferta acestui număr al *Dilemei vechi,* voi relua trei dintre trăsăturile lor inovatoare, argumentînd că ele pot fi înţelese mai bine ca întoarcere la tradiţie. Nu vreau să fac o pledoarie „generaţionistă“, ci doar să vă conving că imaginea de sălbatici „subculturali“ a acestor tineri, nedemni, chipurile, de Parnasul nostru contemporan, este ineptă şi ridicolă.

Prima dintre aceste trăsături, cea mai cuprinzătoare, ar fi întoarcerea la epic. Spre deosebire de romanul modernist şi (parţial) de cel postmodernist, în aceste romane „se întîmplă ceva“ în timp, acţiunea şi personajele sînt discernabile, cîteodată există chiar o „poveste“ senzaţională, un *story*. Indiferent dacă vine din simplu talent sau din rafinament livresc, această plăcere de a povesti în ritm alert, fără balastul eseului sau analizei psihologice, îmi apare ca un cîştig, după succesivele destructurări ale „convenţiei“ sau „iluziei realiste“. Unii vor obiecta poate că, într-o lume a faptului divers şi a telenovelelor, în care media fabrică „poveştiri“ pe bandă rulantă, epicul acestor romane este trivial şi consumist, demn de nişte „povestaşi“ plătiţi la normă. Le voi răspunde că una este să povesteşti „în context“ (la un chef sau „pe sticlă“) şi alta într-o carte, unde „subiectul“ implică întotdeauna o opţiune. Or, în postmodernitatea noastră „emancipată“ de mituri şi de tradiţii, această opţiune devine tot mai dificilă. Pe de altă parte, nu cred că trebuie să deplîngem tatonările unor prozatori în zona aşa-numitului „comercial“. Celor care afirmă că Mircea Cărtărescu s-a compromis scriind *De ce iubim femeile,* le-aş reaminti că tradiţia romanului nu a fost niciodată „pură“, că, la rigoare – aşa cum au demonstrat Bahtin sau Kundera –, ea ţine mai degrabă de „cultura populară“ decît de Proust, Kafka, Joyce, Mann şi celelalte mari nume ale canonului modernist.

O a doua trăsătură, strîns legată de prima, este autobiograficul. În multe dintre romanele tinerilor, la Adrian Schiop sau Ionuţ Chiva, de pildă, naratorul, care este şi protagonist, poartă „la vedere“ numele autorului. Acest pact autobiografic paradoxal constituie un caz-limită: aşa numita *autoficţiune*. Deşi nebulos, conceptul are meritul de a evidenţia ceea ce mai vechiul stereotip al „autenticităţii“ ascunde: faptul că, dacă povesteşti experienţe de viaţă la persoana I, nu eşti neapărat incult, lipsit de imaginaţie sau incapabil de obiectivare. „Autoficţiunea“ înseamnă, printre altele, conştiinţa faptului că ficţiunea intervine în cea mai simplă relatare autobiografică, fără să se confunde prin aceasta cu fabulaţia sau cu minciuna. Am convingerea că acest angajament autobiografic reprezintă un cîştig în literatura noastră, în care există multe jurnale intime, nenumărate memorii, dar prea puţine autobiografii. Şi asta în condiţiile în care cu „moralul şi prinţipul“ stăm aşa cum stăm. De aceea, cred că romancierii noştri consacraţi trădează anumite resentimente atunci cînd socotesc autobiograficul un impas pentru ficţiune, taxînd romanele tinerilor drept simplă „modă“ sau „exhibiţionism“. Dacă există vreo diferenţă între subiectivitatea asumată şi subiectivism, a-ţi povesti trecutul pe hîrtie nu poate fi chiar atît de simplu. Uneori, este chiar mai dificil decît să compui romane-frescă ale „obsedantului deceniu“.

În fine, ajungem la delicata chestiune a „violenţei de limbaj“ din romanele tinerilor. În jargonul „vigilenţilor“ care confundă limbajul literaturii cu limba literară, aceasta înseamnă nu tonul ridicat, sarcasmul sau ameninţările cu moartea, ci lista cuvintelor nepermise în public. Tradiţionalul strigăt care începe cu „m“ şi răsună pe stadioane ar trebui, pesemne, înlocuit într-un roman prin sinonimul cult „felaţie!“. Lăsînd gluma la o parte, nu neg că genul acesta de „provocare“ verbală poate deveni agasant. Dacă admitem că „poveştile“ din aceste romane comportă diverse personaje, o anumită punere în scenă, le vom găsi totuşi o scuză tinerilor noştri în ceea ce se cheamă oralitate. În *pe bune / pe invers* de Adrian Schiop, de pildă, trivialitatea diverselor grupuri şi idiomuri ale „subculturii“ contemporane furnizează o adevărată enciclopedie. Aici putem sesiza ruptura cea mai violentă în raport cu romanul anterior, tributar, în genere, unui stil scriptural. Chiar dacă pare un simplu reflex al vorbirii, oralitatea nu este, prin comparaţie, mai simplă. Încercaţi să scrieţi o pagină „aşa cum vorbiţi“ şi veţi înţelege la ce mă refer.

Altfel spus, prozatorii „douămiişti“ nu povestesc spontan, „aşa cum le vine“, lipsiţi de acele preocupări artistice rezervate îndeobşte romancierilor consacraţi. Ei scriu, probabil, tot atît de greu pe cît au scris Neculce, Creangă, Caragiale, Preda şi alţi (la vremea lor) „subculturali“. Ceea ce înseamnă că „sub“ cultura noastră literară de manual nu se află decît... tot cultură.

Cătălin STURZA

Războiul *fantasy*-ului cu basmele lui Propp

Printre multe altele, literatura SF şi *fantasy* a fost acuzată, de-a lungul timpului, că ar fi: o copie ratată a beletristicii; un produs care-şi cîştigă legitimitatea doar dacă reuşeşte să intre în zona de influenţă a unei specii acceptate de *establishment*-ul literar; un gen „rece“, care se adresează în special capacităţii speculative; un soi de compus chimic care distruge puritatea literaturii, prin acţiunea corozivă a tehnologiei; un produs asociat disciplinelor oculte contemporane (de la ozenistică, la parapsihologie); un dispozitiv subversiv, care anihilează literatura; o suburbie a fantasticului şi a basmului.

Aceste prejudecăţi erau înşiruite şi combătute de Cristian Tudor Popescu într-o excelentă introducere la o antologie SF, pe vremea cînd jurnalistul în trening şi adidaşi se ocupa, încă, de *science fiction*. Personal, nu compătimesc soarta de văr sărac, de la ţară, a SF-ului, care nu are nevoie de permisiunea *establishment*-ului pentru a-şi etala temele specifice şi originale, seriile valoroase şi autorii de prim rang, iar în privinţa emoţiei, de la *Fundaţia* lui Asimov şi *Sfîrşitul copilăriei* al lui Arthur C. Clarke, la *Alien* şi *Războiul stelelor,* ficţiunile speculative o exploatează cu talent şi/sau metodă. Ideea că *science fiction*-ul şi, în special, *fantasy*-ul ar fi suburbii ale basmului este însă destul de răspîndită şi, aparent, nu lipsită de temei.

Doi autori, Franz Rottensteiner şi John Sladeck, citaţi de Florin Manolescu în studiul său din 1980, *Literatura SF* (din păcate, una dintre foarte puţinele cărţi de la noi dedicate subiectului!), consideră că, la fel ca în cazul basmului, se poate constitui o listă cu situaţiile stereotipe ale *science fiction*-ului. Modelul ar fi Vladimir Propp, cu *Morfologia basmului,* iar ideea celor doi este că s-ar putea întrevedea un tip structural unic, o singură fabulă-arhetip a literaturii SF. Iată cîteva dintre subiectele de pe lista lui Sladeck, care ar rezuma, în totalitate, *science fiction*-ul: super-copilul telepat; pe staţia spaţială, unul dintre noi este, în realitate, un android care vrea să ne distrugă pe toţi; robotul/extraterestrul mucilaginos care salvează o viaţă; *1984,* al lui Orwell, re-reexaminat; ultimul om pe Pămînt; neo-feudalism, după Marele Război Atomic etc.

Pe de o parte, problema este că, punînd sub microscop poveştile SF care apar, an de an, în număr tot mai mare, lista temelor şi situaţiilor nu s-ar încheia niciodată. Şi asta deoarece *science fiction* se orientează, în mod paradoxal, nu atît spre noutăţile ştiinţifice, cît mai ales spre schimbările din mediul social şi politic. Un bun exemplu îl reprezintă serialul *Star Trek: Generaţia următoare,* semnat de Gene Roddenberry, cu cele peste 175 de episoade ale sale (fără a socoti şi filmele!), unde fiecare aventură constituie, de fapt, un pretext pentru a comenta un aspect al realităţii anilor '80 şi '90. Pe de altă parte, orice operă de literatură din centrul *mainstream*-ului s-ar putea reduce, cu puţină rea-voinţă şi migăleală critică, la o listă de subiecte recurente într-o mie de alte opere, valoroase ori ba. Nu mai pun la socoteală faptul că John Sladeck, atunci cînd a aşternut pe hîrtie, prin 1972, cele 14 subiecte ale sale, nu a luat în calcul apariţia *fantasy*-ului, care cîştigase destul teren după publicarea, în 1954 şi în 1955, a trilogiei *Stăpînul inelelor,* a lui J.R.R. Tolkien.

Cu siguranţă că lista subiectelor din trilogia lui Tolkien nu s-ar opri la 14 situaţii, iar dacă am adăuga povestirile din *Silmarillion* şi zecile de variante din *Poveştile neterminate,* s-ar adăuga la coada exemplelor destule zero-uri. Cu toate acestea, universitarul de la Oxford identifică doar trei teme fundamentale ale giganticei sale lumi imaginare: Căderea, Caracterul Muritor şi Mecanismul. Iată cum le defineşte, pe scurt, Tolkien într-o scrisoare către editorul său, Milton Waldman: „Căderea este un motiv inevitabil şi se manifestă în diverse variante. Caracterul Muritor nu poate fi ocolit, deoarece are efect asupra Artei şi asupra dorinţei creatoare (sau, ar trebui să spun, creatoare de rang secund). Această dorinţă se împlineşte cu o dragoste plină de pasiune pentru lumea reală primară, de unde şi sentimentul morţii, dar nu-şi găseşte împlinirea în această lume (...). Prin Mecanism înţeleg întrebuinţarea oricăror stratageme ori mijloace (maşinării) exterioare, şi nu dezvoltarea puterilor proprii sau a talentelor înnăscute; sau chiar folosirea acestor talente cu intenţia venală de a domina, ameninţînd lumea reală sau supunînd voinţa altora. Mecanismul este forma noastră modernă de magie, mult mai evidentă şi mai apropiată de aceasta decît sîntem noi dispuşi să recunoaştem“. Cădere, dorinţă creatoare de rang secund, intenţia de a domina şi de a supune – să fie aceştia termenii în care Harap Alb se adresa ursului ieşit de sub pod? Sau sînt liniile de forţă ale felului în care un scriitor din secolul XX interpretează lumea?

Problema nu este, apoi, de a număra, în bun spirit formalist, temele, ci de a vedea dacă povestirile lui Tolkien urmează un model schematic, din punctul A în punctul B, asemenea basmelor catalogate de Propp. Cu alte cuvinte, se supune universul lui *Silmarillion* şi din *Stăpînul inelelor* – care se naşte prin Muzica Ainurilor, conduşi de Creatorul Suprem, Ilúvatar, care continuă prin plămădirea lumii (Arda), prin războaiele cu Melkor, zeul rebel, prin venirea Întîilor Născuţi (Elfii) şi a Născuţilor După (Oamenii), cu minunatele lor poveşti şi se încheie, mii şi mii de ani mai tîrziu, prin *Războiul inelului* şi înfrîngerea lui Sauron – se supune această lume, nebunesc de complicată şi de bogată în semnificaţii, legilor structurale din *Prîslea cel voinic?* În mod sigur, nu! *Stăpînul inelelor* este, din toate punctele de vedere, literatură conştientă de sine, complexă, percutantă şi de bună calitate. Trilogia, care este şi basm, fără a prelungi stereotipiile poveştilor populare, poate sta, fără jenă, pe acelaşi raft cu *Mizerabilii* sau cu *Fraţii Karamazov*. Sau, cel puţin, aşa îmi face mie plăcere să cred.

De ce avem nevoie de universul lui Tolkien? E chiar întrebarea care legitimează această lume, atrăgînd-o spre nucleul greu al literaturii. Din acelaşi motiv pentru care avem nevoie de poveşti: pentru a fenta realitatea, pentru a compensa un gol, pentru a evada într-un univers mai tonic, în care binele şi răul, frumuseţea şi corupţia, magia şi tehnica, eroismul şi înşelătoria au încă forme separate, bine conturate, pentru a zbura cu vulturii în văzduh şi pentru a descoperi, în fundul peşterilor, comorile dragonilor, pentru a vedea zeii, mari cît munţii, cum trec, sub chip de uriaşi, pe cărările oamenilor, pentru a descoperi frumuseţea nobilă, luminoasă şi diafană care a dispărut din oraşele noastre prăfuite, cu joburi, sărăcie şi televizor. Şi, nu în ultimul rînd, pentru a ne aminti de basmele şi miturile întemeietoare care ascund – cum spune Tolkien – adevăruri. Felul cum sînt împachetate aceste mituri în *Stăpînul inelelor* vine în întîmpinarea omului modern, care este tentat să evadeze din realitate nu numai datorită fragmentelor din credinţa, suferinţele şi din visurile sale, pe care le întrezăreşte printre rînduri, dar şi datorită opulenţei şi dichisului festinului literar. Pentru că, pînă la urmă, degeaba încearcă o poveste să ne prelungească viaţa, dacă sucombă, ea însăşi, din lipsă de talent, în punctul cel mai interesant al întîlnirii dintre Scufiţa Roşie şi Lupul cel Rău.

Dincolo de orice, *fantasy*-ul, *science fiction*-ul şi indiferent cum s-ar mai numi, ficţiunile speculative descălecătoare de lumi imaginare sînt, ca orice literatură, de două feluri: bune şi proaste. Mai departe, e ca la *gay parade*-ul din Bucureştiul anului 2006: unii aruncă cu pietre de pe margine, alţii pozează, nepăsători şi frivoli, în spatele cordoanelor de jandarmi, în vreme ce nişte militanţi, care nici măcar nu sînt *minoritari,* organizează rezistenţa. Conservatorii vor respinge, din start, poveştile cu zîne *(fairy tales),* fără să guste din magia lor, lăsînd plăcerile haremului cu vrăjitoare, prinţese, hobbiţi, gnomi şi elfi, doar celor cu suflet brav şi cu mintea destupată.

Iulian COMĂNESCU

Adevărul minciunilor

Basmele şi poveştile culte sînt, prin definiţie, ceva arhaic şi încremenit în cărţile copilăriei, dar zăpăceala informaţională, în care ne bălăcim, ne deturnează atenţia de la istoriile care se spun chiar în ţara noastră şi aproape sub ochii noştri (neatenţi), în timpurile noastre. Cam în aceleaşi vremuri în care noi scriem aceste rînduri, la hipodromul din Ploieşti se întîmplă lucruri ciudate: caii de sex bărbătesc (că în curse nu aleargă iepele?) se împerechează între ei.

Iar asta nu e nimic, dacă ne gîndim la faptul că, sub un viaduct din Ploieşti, a fost prins un şofer masturbîndu-se. „Prins" e impropriu spus, fiindcă onanistul învederat (deja) şi inveterat (de mult) a făcut ce-a făcut şi s-a fofilat pînă la Rîmnicu Vîlcea, unde, sub un alt viaduct... şi fără nici o balerină lîngă el...

De aici, a ajuns într-o gazetă locală, pentru a fi preluat, ca într-o partidă de biliard, „cu manta" (bietele viaducturi), din nou, de presa centrală. Care cita de data asta, ca autoritate, gazeta locală.

Cam tot prin acelaşi leat, controlorii RATB, pe care nici eu, nici tu, cititorule, nu i-am mai văzut de mult, fiindcă ne-am luat maşină în *leasing* – o altă poveste şi asta – au prins în tramvai, pe scaunele alea mono din mijlocul vagonului, o găină fără bilet. Vieţuitoarea a fost amendată, deşi nu era, săraca, vinovată de infracţiune. Vinovat era ţăranul care a urcat-o în autobuz, n-a taxat decît un bilet şi s-a descotorosit de ea, la vederea controlorilor. Sau era tramvai?

Prea puţin contează. Aş putea să vă mai spun despre găina care naşte pui vii, dar e o poveste prea cunoscută ca să o mai adaug aici. Sau ca să mai fie poveste. Aţi priceput unde bat: prin 1992, Ion Cristoiu a dat drumul unei gazete pe nume *Evenimentul zilei,* care relata toate cele de mai sus. Gazeta ajungea în scurt timp la tiraje astronomice (600 de mii de exemplare), în anii în care şi ziarele feseniste, şi cele ţărăniste erau în picaj. Intelectualitatea constipată îşi dădea ochii peste cap, iar publicul neintelectual jubila.

Rămas azi fără iepuri în joben, bătrînul magician al zaţului, calandrului, quadratului şi ramei impunea, în răspărul onorabilităţii, o publicaţie vie, distractivă, mincinoasă, deocheată şi insolentă. S-a spus despre el că a umplut presa de sînge, crime şi violuri. E atestat istoric că a impus din nou forma ştirii telegrafice, fără cîrcei anticomunişti sau bale pro-Iliescu. Însă mie, unuia, fabulos mi se pare felul cum Cristoiu a exploatat... fabulosul.

Găina cu pui vii, şoferul de sub viaduct şi caii din Ploieşti sînt doar cîteva personaje din basmul vesel, sadic şi acultural al lui Cristoiu. Lor li se adaugă vaca din Spania, care s-a sinucis aruncîndu-se într-o rîpă fiindcă a fost violată de un măgar. Şi tînărul din Iaşi care a ajuns la spital fiindcă a vrut să omoare un ţînţar. Iar asta, nu pentru că ţînţarul a ripostat, ci fiindcă peretele era de carton, iar tînărul a căzut peste o pereche care făcea sex în apartamentul alăturat şi a mîncat o bătaie soră cu moartea şi mătuşă cu ghipsul.

Şi aşa mai departe, la infinit. Sau cel puţin vreo cîţiva ani.

Pare ciudat că atîtea gogomănii au văzut „lumina" tiparului. Pare la fel de ciudat că le-a citit cineva. Şi cel mai ciudat pare că dvs., publicul select de *Dilema veche,* le citiţi acum cu un zîmbet în colţul gurii. Dar nu e aşa.

Cum ne învaţă McLuhan, mediul e mesajul. Aceeaşi ştire, întîmplare, imagine înseamnă altceva dacă e mutată din ziar, la o televiziune de acolo, la o revistă *glossy,* iar de pe un *glossy,* pe Internet. Dar mediu de comunicare nu înseamnă musai ceva concret: o foaie tipărită, un ecran TV sau deja mai puţin palpabilul Web. Medii de comunicare au fost, la limită, şi şezătoarea, şi snoava, şi bancul, şi zvonul securist. Şi cronica, gustată în epocă nu numai în ipostaza moldovenească, a lui Ureche, Costin şi Neculce, ci şi în cea „tabloidă", „bîrfitoare", a muntenilor mai puţin iubiţi de istoria literaturii, dar mai savuroşi prin epitet şi gogoşile calomnioase pe care le vindeau. Avem prin urmare o serioasă tradiţie a neseriozităţii, un sol fertil pentru intuiţia de acum vreo paişpe ani a lui Cristoiu. Cred – e drept, fără studii care să-mi confirme impresia – că nimănui nu-i păsa de gradul de adevăr al poveştilor din *Evenimentul zilei,* versiunea unu. Cred că toată lumea se distra, fără să-i pese prea mult de faptul că *Evenimentul* vindea gogoşi sau de criteriile de adevăr de sorginte anglo-saxonă din presa serioasă: două surse independente şi credibile şi aşa mai departe.

Dar, pînă la urmă, specificul românesc nu e nici chiar atît de specific. Cine se scandalizează de „teatrul sîngelui" (sau al fabulosului, cred eu), pus în scenă de Cristoiu în anii '90, se poate documenta în materie de legende şi mituri urbane sau poate răsfoi un tabloid străin. Gogoşi se vînd peste tot. Specialiştii finlandezi sînt foarte prolifici în sondaje, sursele-bine-informate-care-doresc-să-şi-păstreze-anonimatul vorbesc la mobil de rup, cu ziariştii şi aşa mai departe. Singura care nu pare a se simţi prea bine e ordonanţa neagră a generalului Washington, despre care Mark Twain a descoperit, pe la sfîrşitul secolului al XIX-lea, că a murit de vreo 20 de ori prin diferite gazete americane, la intervale de zeci de ani.

Iar cercul se închide chiar în anii '90, cei în care Cristoiu scotea găini vii din joben. În aceiaşi ani, presa occidentală a început să pedaleze puternic pe concepte de tipul *info-tainment*-ului, al *tabloidului* sau al aşa-numitelor *new news*. Exemplul citat de manualele de comunicare este cel al lui Bill Clinton, care se lansează în campania electorală cîntînd la saxofon. Sau, dacă vreţi, în termeni epici, deturnează fabula către o altă morală. Aşa că nu e cazul să ne mai ruşinăm de găina cu pui vii, chiar dacă nu avem nici motive să fim mîndri. Heraclit, Apostolul Ioan şi Hegel ne învaţă că, dacă nu s-ar povesti, n-ar fi.

Dragoş TUDOR

Deci mă joc

Sînt Dragoş şi sînt dependent de jocuri pe computer. Bună ziua tuturor!

Am început să joc pe vremea cînd computerele se numeau „Cobra" şi erau realizate pe platforma Pipera. Costau 12.300 de lei bucata şi nu se puteau cumpăra decît aşteptînd luni întregi să-ţi vină rîndul sau dînd şpagă cuiva pe la poarta fabricii. Nu mai ştiu cum, dar în final am luat şi eu unul. Firește, cu motivaţia că îmi va servi, în primul rînd, la studiul matematicii şi al fizicii, materii cărora le eram dedicat cu tot trupul. Sufletul umbla brambura prin lecturi din camera cu cărţi interzise de la biblioteca oraşului, sau pe la echipa de handbal a oraşului, aflată în campionatul naţional la juniori.

Din acea zi am jucat la greu cam orice se putea găsi atunci pe casete audio. Dacă sînt persoane, care mă ascultă întîmplător, fără să facă parte din *club,* atunci le explic. Orice soft, la acea vreme, se salva şi se instala pe/de pe casete audio. Informaţia se putea chiar auzi – să auzi informaţia, ce s-a pierdut prin apariţia DVD-urilor! – sub forma unui scîrţîit foarte apropiat de tonul de fax. Casete audio nu se găseau, dar le foloseam pe cele cu muzică populară, care erau lungi (unele chiar de 90 de minute) şi se găseau peste tot pentru că nu le asculta oricum nimeni. Pe cea care se numea „Ieşi mîndruţo la portiţă" am înregistrat *Winter Games* şi *Swamp,* două dintre jocurile care mi-au mîncat zile şi nopţi din viaţă.

Pentru mine, trecerea de la ficţiunea din carte, la acţiunea din jocuri s-a produs lent, fără conştientizare. Trebuia oricum să citesc în continuare pentru bac, pentru teze, pentru orgoliile părinţilor şi, ce-i drept, din cînd în cînd şi pentru ale mele. Dar de jucat, nu poţi juca decît din plăcere. Şi mai apoi, din nevoie. Nu te mai poţi stăpîni, nu mai poţi amîna, viciul devine presant, te macină. Trecerea la alt nivel, progresul în scenariul jocului, curiozitatea, nevoia de competiţie cu tine însuţi au devenit de atunci plăceri prea mari pentru a mai fi refuzate. În plus, intrasem în *club*. Schimbam casetele. Aveam mereu noutăţi. Timpul devenise scurt. Orice joc trebuia terminat la timp pentru că veneau continuări, serii noi sau, pur şi simplu, alte jocuri. Trebuia să le primeşti la timp, relaxat, fericit că eşti în grafic şi că poţi să îi ajuţi pe codaşi cu sfaturi sau trucuri utile. O carte merge frunzărită, fără să pierzi prea mult. Un joc îl sorbi cu pasiune sau nu-ţi place.

Lara Croft a fost prima femeie virtuală din lume. Şi asta nu se uită! Acum nu cred că m-ar mai interesa aventurile ei, dar primesc de fiecare dată cu emoţie vestea lansării unui nou joc care îi poartă numele. Şi sînt deja vreo nouă. Am intrat greu în atmosfera primei părţi. Ideea de a mă pune în pielea unei fete, la 16 ani ai mei, cînd hormonii mărşăluiau prin sînge în pas de defilare, mi s-a părut o prostie. Sistemul de comenzi, aflat exclusiv pe taste, fără nici un sprijin de la *mouse,* a fost aproape de neîndurat. Şi totuşi Lara nu m-a lăsat indiferent. Codiţele şcolăreşti, alergarea puţin cam mecanică şi stîngace, icnetele din momentul căzăturilor, avîntul eroic spre lianele pe care trebuia să le prindă exact la mijlocul săriturilor peste abisuri... sînt lucruri care nu se uită!

Am încercat – jur că am încercat – să îmi imaginez, încă de atunci, un Făt-Frumos sau un Harap-Alb ca personaje pe care să le joc. Îi cunoşteam din lecturi, îi admiram, le trăisem aventurile cu sufletul la gură. Dar ce ar fi putut face ei în jocul meu? În lumea virtuală nu ai prieteni. Eşti singur, de la început pînă la sfîrşit, şi nu ai decît o opţiune: să învingi în fiecare secundă. Aşa cum se întîmplă în *Max Payne, Deus Ex, Silent Assasin, Medal of Honour*.

Poveştile şi jocurile sînt două tipuri de aventuri diferite, chiar dacă au multe locuri comune. Jocul este pentru simţuri, se percepe direct, emoţionează prin orice: prin imagine, prin sunet, prin tactilitatea specială a atingerii tastelor mai violent sau, dimpotrivă, foarte subtil, în funcţie de efectul pe care doreşti să îl produci. Poveştile citite, cele de pe diafilm sau cele transpuse pe discuri de vinil au farmecul lor: vocile personajelor, desenele pline de culoare, mirosul cernelurilor aruncate pe hîrtie... Dar nu te lasă să treci dincolo de pragul imediat al imaginaţiei. Nu poţi fi eroul principal decît imaginînd, în secundele de dinaintea inevitabilului somn, poveşti paralele şi isprăvi la care participă personajele.

Comparaţia devine inegală aici. În joc, personajul depinde de tine. Tu eşti personajul. Ai o responsabilitate directă şi o misiune pe care trebuie neapărat să o îndeplineşti pentru a merge mai departe. E *gamer* cel care termină un joc, de la început pînă la final, fără coduri, fără *walkthrough*-uri, fără *cheating*-uri. Nu poţi trece, ca în lectură, peste pasajele care nu-ţi plac. Şi mai ales, e lipsit de sens să te întorci la capitolele deja rezolvate. E ca în viaţă: fiecare clipă trece, ireversibil, indiferent de modul în care ţi-ai bătut joc de ea.

Sînt Dragoş şi sînt dependent de jocuri pe computer. Mulţumesc tuturor pentru atenţie!

Carmen MEZINCESCU

Regatul meu pentru un basm

Fac parte din una dintre ultimele generaţii care şi-au petrecut copilăria citind şi/sau ascultînd basme – date/ povestite de părinţi, bunici, mătuşi ş.cl., redate de patefoane antice româneşti... Am rîs, am plîns, m-am speriat, apoi, mult înainte de a auzi măcar numele Vladimir Propp, am început să „prind" structurile, repetiţiile. Şi, nu mult mai tîrziu, să le identific şi la cinema. Nu doar acolo unde te-ai fi aşteptat, în filmele Disney inspirate de poveşti *(Frumoasa şi bestia, Mica sirenă* etc.) şi nici în adaptările unor „clasice" ale literaturii *fantasy* ca *Stăpînul inelelor* sau *Cronicile din Narnia*. Ori în fantezii adolescentine gen *Star Wars,* ce nu au făcut decît să mute în spaţiu & să împăneze cu efecte speciale eterna luptă dintre Bine şi Rău. Ci, la fel de bine, în nenumărate filme de acţiune unde eroul trebuie să depăşească o serie de obstacole, în timp ritualizate şi aproape insuportabil de anticipabile, să se lupte cu supra-oameni (genii ale răului/ forţe supranaturale) şi chiar să pară, într-un anume moment, că a pierdut complet bătălia. Apoi să se redreseze brusc şi să salveze lumea/ţara/familia/fata sau ce avea el acolo de salvat. Şi nu zic întîmplător *el,* căci în multe basme ca şi în multe dintre filmele formatate după tipicul lor, eroul este *bărbat*. Gîndiţi-vă puţin la Schwarzie (de la *Conan Barbarul* şi *Commando,* pînă la *Terminator* sau *Apocalipsa),* la bancurile pe seama lui Bruce Willis (care nici nu mai ştie de cîte ori a scăpat umanitatea de la pieire). Sau la ultimul *blockbuster* apărut pe ecrane, de exemplu *X-Men: Ultima înfruntare,* în care mutanţii (simbol clar al alterităţii), sub conducerea unuia dintre cei mai răi şi puternici, vor să se războiască cu restul umanităţii („normale") care a găsit o cură pentru gena X, dar se lovesc şi de rezistenţa acelora dintre ei care visează la un trai în pace, bună înţelegere şi armonie. Sau, de ce nu, *Misiune imposibilă 3,* în care Tom Cruise trebuie să-şi recupereze nevasta răpită, fără să facă ceea ce i se cere în schimb (i.e. să-şi trădeze patria, ajutînd negativul de serviciu să pună mîna pe o drăcie foarte periculoasă).

Dar toate aceste teme şi constructe au devenit omniprezente şi inconturnabile în cinema-ul popular, în special în cel hollywoodian (chiar şi cînd subminează voios toate clişeele, ca în *Shrek),* încît parcă nu merită insistat suplimentar. Mai bine să vezi ce-a mai rămas cu adevărat din basm în cinema, adaptat şi *updatat* mediului şi timpurilor. Există cineaşti, inclusiv contemporani, care s-au aventurat temporar pe tărîmul poveştilor, precum François Ozon, care făcea în *Les Amants Criminels* un soi de *Hansel şi Gretel* extrem de erotizat, carnal şi crud. Sau coreeanul Kim Ji-woon care a preluat în *A Tale of Two Sisters* o poveste tradiţională locală transformînd-o într-un *horror* foarte stilizat, veritabil basm negru şi circumscriere a înşelătoarei graniţe dintre realitate şi halucinaţii. Ceea ce nu e departe de eforturile unui *auteur* deja clasicizat al seriei B, Dario Argento, a cărui *Suspiria* e o odisee *gore* în căutarea adevărului din spatele unei serii de întîmplări (şi crime) sinistre într-o şcoală de dans ce se dovedeşte pînă la urmă un adevărat conclav vrăjitoresc.

Pe lîngă asemenea exemple, mai sînt şi regizorii cu un univers personal ce pare să funcţioneze după o logică a (unui altfel de) basm. Toate creaţiile lui Tim Burton, în egală măsură groteşti şi emoţionante, sînt poveşti sumbre, cu fantome şi demoni *(Beetle Juice),* savanţi nebuni şi dramele creaţiilor lor (ratate) – *Edward Scissorhands* sau re-crearea în cheie dulce-ironică a poveştii lui Frankenstein din *Frankenweenie* –, eroul cu puteri speciale care înfruntă creaturi infernale şi încearcă să... salveze lumea *(Batman).* Ca şi, sau istoria delirant-întunecat-muzicală a întîlnirilor dintre lumea victoriană şi regatul, teribil de vivace şi colorat, al morţilor *(Corpse Bride).* De două ori, omul a făcut chiar poveşti – clasicul gotic englez *Sleepy Hollow,* clasicul modern, dar la fel de straniu, al lui Roald Dahl, *Charlie and the Chocolate Factory*. Un alt realizator a cărui întreagă carieră „solo" (după colaborarea cu grupul umoristic Monty Python) e o poveste pentru copilul (bolnav) din fiecare e Terry Gilliam. Morbid, de multe ori aparent ilogic, mai mereu suprarealist, apocaliptic *(Brazil),* dement *(The Adventures of Baron Münchausen),* halucinant şi la propriu şi la figurat *(The Fisher King),* jucîndu-se cu circularitatea şi cu memoria cinefilă a unora *(Twelve Monkeys).* Iar mai recent, după o „biografie" ce amestecă epoca şi elemente din propriile poveşti ale fraţilor Grimm, revenind pe terenuri mai alunecoase ca oricînd într-un soi de *Alice in Wonderland* pe *speed,* împănat cu ambiguităţi terifiante ce înglobează pedofilie şi iubire, singurătate şi nebunie, inocenţă şi corupţie într-un vîrtej fabulos *(Tideland).*

Toate cele de mai sus sînt doar exemple, repere. Adevăratul basm e la fel de prezent în cinematografia de azi precum în cărţile străbunicilor sau discurile copilăriei. Căci n-am putea – cred – trăi fără el. Doar că îmbracă forme mai ciudate.

Michael ASTNER

Fără poveşti nu mai merge (aproape) nimic

De la subţierea realităţii la subţierea materialului narativ

La începutul anilor '90, am citit un interviu cu filosoful francez Jean Baudrillard. Mi-a rămas în minte ideea sa cum că asistăm la o subţiere a realităţii, că oamenii din societatea occidentală abia dacă mai „trăiesc" ceva, asta datorită faptului că viaţa lor urmează nişte trasee atît de clare. N-am mai putut găsi interviul. Am găsit o afirmaţie dintr-una din cărţile sale, *Simulacra and Simulations* (Selected Writings, Stanford, 1988): *Illusion is no longer possible, because the real is no longer possible!* („Iluzia nu mai este posibilă, pentru că realul nu mai este posibil!"). Un articol semnat de traducătorul Georg Aescht vorbeşte, printre altele, de faptul că mass-media e „pe cale de a ne deposeda şi de restul de viaţă pe care ni-l mai lasă societatea şi de restul de conştiinţă pe care ni-l mai rezervaserăm noi înşine". („Buna credinţă şi gurile rele. Dictatul corectitudinii politice şi obedienţa arhiepiscopului de Köln", *Revista 22*, 22-29 apr. 2005)

Înlăuntrul acestui cadru ideatic, poate că nu mai miră faptul că prozatorii (vest)germani, de după Böll şi mai ales de după Căderea Zidului de la Berlin, nu prea mai ştiau ce să povestească. Subţierea poveştilor este un ecou al acestei stări mizere ce se hrăneşte din crescînda reglementare/regularitate a vieţii, pe de-o parte, din accelerarea vieţii ca urmare a progresului tehnologic năucitor, pe de alta! O stare mizeră rezultînd dintr-o viaţă tot mai săracă în experienţe şi evenimente trăite direct de-ţi vine s-o aşezi între ghilimele – asta în măsura în care nu prea mai este propriu-zis viaţa noastră, ci una tot mai împrumutată, mai mult sau mai puţin la indigo, care se hrăneşte, îşi trage substanţa, „seva" zi de zi tot mai mult din mass-media, de la televizor, din tot felul de talk-show-uri, din telenovele, de la cinema, de la radio, de pe Internet şi – în cazurile fericite, îndrăznesc să spun – din cărţi, din romane şi povestiri (sau filme sau piese de teatru bune etc). Adică în măsura în care-i vorba de cărţi bune, acelea care oferă o poveste sau poveşti ca prilej de ieşire pe durata lecturii din istorie şi timp, fiindu-ne o oază unde să ne tragem sufletul, să zăbovim întru proprie re-gîndire şi re-găsire, re-cunoaştere... scoşi din vîrtejul de *info-* şi *entertainment*, din vîrtejul tehnologic şi cel al năucitoarei accelerări a vieţii exterioare, cea interioară (spirituală) abia mai putînd (dacă mai poate!) ţine pasul.

Teza stării mizere în care se află – respectiv, se afla pînă de curînd – proza germană: este gîndită oarecum polemic şi se bazează pe anii petrecuţi de mine la Tübingen, anii '90, cînd eram un asiduu cititor de ziare, pe percepţia neîncetatului murmur de fundal al paginilor de foileton (culturale) în care, din tîrg de carte-n tîrg de carte, se deplîngea lipsa marelui roman sau film german post-reunificare. Marii „producători" de poveşti au fost şi-au rămas americanii şi englezii, sudamericanii, iar încetul cu încetul li s-au adăugat est-europeni (maghiari, ruşi, ucraineni), ba chiar şi un „român", în persoana preotului sas Eginald Schlattner (cu romanele *Cocoşul decapitat* sau *Mănuşile roşii*, ca să numesc doar cele traduse şi în limba română). Desigur, nu trebuie trecuţi cu vederea autori precum Thomas Brussig sau Ingo Schulze din fosta RDG, care au avut şi au şi ei ce povesti, pornind de la experienţa totalitară.

În mod normal, lucrurile ar fi trebuit să se schimbe, măcar după atentatul antiamerican din 11 septembrie 2001 (o cezură profundă care ar fi putut reumple, cel puţin macropolitic, golul – ideologic? – de după terminarea războiului rece) şi odată cu avîntul globalizării, cu bune şi cu rele. O expresie elocventă a acestora o reprezintă recordurile germane în materie de şomaj şi sentimentul tot mai consistent de... sărăcire! Să nu ne mirăm: e mult mai uşor să treci de la rău la mai puţin rău, decît de la bine la mai puţin bine. Altfel spus, înăsprirea condiţiilor de pe piaţa muncii produce – pare-se – mai degrabă opere de artă convingătoare, în general, şi materie narativă, în special. Desigur, una e să ai ce povesti, alta să şi poţi s-o faci – convingător adică!

Să ne întoarcem, de-acum, la *story*-uri: după încheierea războiului rece, odată cu anul 1989 şi imediat după, prin spaţiul cultural euroatlantic s-au rostogolit teze precum cea a lui Francis Fukuyama, care vorbea de „sfîrşitul istoriei", sau cea îmbrăţişată cu precădere de teoreticieni şi critici literari privind „moartea literaturii" – cum ar fi Keith Bullivant cu a sa *Death of Literature* (1989) sau Richard B. Schwartz cu *After the Death of Literature* (1997). Dacă nu greşesc, teza a fost lansată de Hans Magnus Enzensberger în 1968, nefiind decît reîncălzită în contextul atîtor sfîrşituri (ei, da!) care au cam dat peste cap viaţa occidentală tihnită de după Cortina de Fier. Numai că, nu-i aşa, nu mor caii cînd vor ciinii!

Oricum am lua-o, toată discuţia aceasta nu face decît să ne trimită la subţierea experienţelor trăite ale individului, ceea ce la scriitori se „materializează" prin subţierea bagajului narativ atît a celui propriu, cît şi a celui din mediul social înconjurător. Ce să povesteşti cînd n-ai trăit mai nimic? Excepţiile, cele ale romancierilor în stare să suplinească lipsa experienţelor directe, proprii, prin imaginaţie şi fantezie ficţională veritabilă, confirmă regula. Ca semn al lipsei de poveşti poate trece inclusiv faptul că, în ultimii ani, editurile au găsit un produs destul de bun pentru a umple cît de cît golul resimţit: cu biografii. Biografii ale unor mari personalităţi, fie ei scriitori, savanţi, politicieni, exploratori sau cine mai ştie ce. Romanţate sau mai puţin romanţate, dar, în definitiv: poveşti de viaţă! Ale unor foste, actuale sau închipuite personalităţi, de la Gauss la Humboldt, de la Dieter Bohlen la Stefan Effenberg.

Avem însă de-a face cu un paradox: să nu uităm că de la ziarele tabloide pînă la revistele lucioase, de la un capăt la altul al mass-media, toate nu fac decît să ne livreze noi şi noi poveşti şi povestioare. Numai că, atunci cînd deplîngem lipsa de poveşti (adevărate, desigur, în toate sensurile posibile), atunci cînd vorbim de nevoia de poveşti, nu ne referim la poveştile de viaţă ale unor pseudovedete, pseudopoliticieni sau orice fel de pseudopersonalităţi, ci la acelea care dau nu atît culoare, cît conţinut: toată presa (scrisă, audio şi video) ne bombardează între timp cu poveşti şi povestioare (sau chiar... „poveştiri"), ne oferă la preţuri minime tot felul de pacheţele de viaţă-mprumutată, dar acestea nu sînt decît ambalaje cu sclipici, fără un conţinut real. Iar în prezentul nostru imediat există chiar o revistă care se cheamă *Povestea mea*. Cum nu prea sînt destui cititori (consumatori) care să pună pe „hîrtie", la rîndul lor, propria poveste şi s-o trimită spre publicare, revista are nevoie de „negrişori": anul trecut, o poveste aducea – am auzit – 1 milion de lei (vechi, desigur!).

Povestea unei alte poveşti

În *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (FAZ) din 13 martie 2005 am dat, în paginile de foileton, peste un articol mai mult decît grăitor în context. Sub titlul „Dispărut", Carmen Stephan comentează un „Seminar de automarketing pentru autori la München". „Acum cîţiva ani – aflăm – încă era suficient dacă în ziarul acesta, în *Spiegel* sau în *Süddeutsche Zeitung*, apărea o recenzie, că se şi vindeau cîteva mii de cărţi. Dar vremurile astea au trecut – subliniază apăsat dna Politycki –, de-acum trebuie să puneţi şi dumneavoastră, autorii, osul. Aveţi nevoie de-un *image*. Trebuie să ieşiţi în evidenţă."

Mai spune Carmen Stephan: „Aşa că, ce să faci? Să-ţi crestezi fruntea (Rainald Goetz)? Să stai cu-ndărătnicie în nişte grădini tipice caselor de ţară din Cornwall (Rosamunde Pilcher)? Să frecventezi cluburi pentru *swinger*-i (Michel Houellebecq)? Sau să fii prezent prin neprezenţă precum Patrick Süskind? Dar a poza astfel nu are efect decît în măsura în care cartea este, la rîndul ei, la fel de puternică".

Care va să zică: să pozezi. Şi ca să aduc imaginea sub pălăria mea tematică, voi înlocui „pozările" astea cu *story*-uri. Ideea ar suna, reformulată, astfel: calitatea în sine (indiferent, dacă-i vorba de cărţi, de muzică etc.) nu mai este suficientă! Aş îndrăzni chiar să afirm că, la o adică, ea, calitatea în sine, nici măcar nu mai este necesară. Dar să ne mulţumim cu atît: este necesară, dar nu (mai) este şi suficientă (dacă a fost vreodată, cel puţin pentru recunoaşterea antumă şi nu abia postumă a scriitorului, pictorului etc...). În literatură deci, povestea din carte nu mai este suficientă, e nevoie şi de-o poveste în jurul cărţii/al autorului ca să fie trezită atenţia cititorilor, pardon: a cumpărătorilor! Vezi scandalul Martin Walser – Marcel Reich-Ranicki!

Concluzii

Se poate spune că vor apărea mereu autori care au de spus ceva, care ştiu şi cum să spună o poveste. Iar aceştia nu pot decît spera că-i valabil – şi se pare că încet, încet este chiar şi dincoace de Atlantic – ceea ce a scris Heinrich Wefing în *FAZ* din 10.01.2003 sub titlul „Cititul industrializat. Mîncăcioasă şi nerăbdătoare: piaţa americană de carte duduie": „Desigur, satisfăcînd întru totul clişeul visului american, teribila expansiune a pieţei are şi partea ei bună. Necontenit e nevoie de feţe proaspete, de poveşti nemaicitite, de noi nume. Iar editurile sînt într-o continuă căutare".

Citind apoi că, în 2002, Random House a publicat, în diversele sale colecţii, 103 romane sau povestiri de debut, „mai mult decît oricînd", atunci chiar că putem concede că editura americană a dovedit fără-ndoială un „remarcabil curaj întru risc". Şi cu asta se mai închide un cerc şi înţelegem de ce sînt traduşi atîţia autori americani.

Last, but not least (dacă tot a fost vorba de americani), o mică anecdotă relatată de Eginald Schlattner anul trecut la Reşiţa: Cînd a scăpat, în anii '50, din puşcărie, ajungînd să muncească pentru o vreme într-o fabrică de cărămizi, a auzit de la o ţigancă următoarea invitaţie: „Hai să ne spunem poveşti ca să rămînem prieteni!".

Cartea de poveşti

– convorbire cu Anca EFTIME, director la Editura Corint Junior –

În condiţiile în care piaţa românească de carte este încă destul de hotică, vag compartimentată şi puţin specializată, Corint Junior, aparţinînd Grupului Editorial Corint, este una dintre puţinele edituri care se încumetă să publice exclusiv literatură pentru copii. De la poveşti ilustrate, la basme „de manual", de la poveşti moderne cu personaje, devenite în scurt timp brand-uri prezente pe ambalaje de sucuri şi de gumă de mestecat, la cărţi clasice de aventuri cu căpitanul Blood şi Robin Hood. Se pot cîştiga însă în România bani din poveşti?

Despre tirajele poveştilor...

Dat fiind faptul că poveştile clasice editate de Corint Junior figurează şi în bibliografia şcolară, tirajele acestor cărţi sînt semnificative, mai ales că multe titluri sînt reeditate succesiv. Vînzările titlurilor clasice, editate de noi în colecţii precum Bibliografie şcolară, „Literatură universală", „Bestseller Junior", „Călătoriile extraordinare de Jules Verne", „Aventura Corint Junior" sînt constante, iar tirajele se epuizează în timp relativ îndelungat.

La polul opus, se află genul nou adoptat de noi: scriitori premiaţi, cărţi bazate pe brand-uri internaţionale recunoscute, ecranizări de succes şi titluri vîndute în străinătate în milioane de exemplare. La astfel de titluri, tirajele au fost epuizate în cîteva luni de la lansare, aşa cum s-a întîmplat cu *Codul Emily Post al bunelor maniere pentru copii:* un prim tiraj de 5.000 de exemplare, vîndut în doar două luni de la lansare; în prezent, vînzările acestui titlu se apropie de 10.000 de exemplare. Seria *Ice Age 2*, cu un tiraj total de 45.000 de exemplare, s-a bucurat de o situaţie fără precedent, întreg tirajul fiind epuizat încă din faza de producţie, prin precomenzi. Am beneficiat de campania de promovare internaţională a filmului *Ice Age 1* şi de atmosfera, extrem de benefică pentru noi, de aşteptare a părţii a doua.

Tirajele se stabilesc în urma analizelor de prospectare a pieţei, pe bază de precomenzi de la distribuitorii majori şi, nu în ultimul rînd, pe baza intuiţiei şi curajului editorului. Nu trebuie omisă forţa financiară a editurii.

Ar mai trebui menţionat un aspect care ţine de o anumită mentalitate: mulţi părinţi şi chiar şi media tratează literatura pentru copii ca pe un „rău necesar" sau ca pe un lucru prea facil pentru a fi băgat în seamă. Se ignoră astfel tocmai rolul formativ al acesteia. Probabil că, dacă ar exista o altă atitudine (cum se întîmplă în Occident, unde acest sector e foarte prolific şi înfloritor), atunci şi la noi tirajele cărţilor pentru copii ar fi mai mari.

...şi despre brand-urile lor

Brandul unui titlu ne ajută în mare măsură, atunci cînd acesta a penetrat şi pe piaţa noastră: exemplele cele mai bune sînt seria cărţilor *Ice Age 2* şi *X-Men 3*. Chiar ajutaţi de recunoaşterea brandurilor, campaniile de promovare a titlurilor noastre continuă să acopere mai toate canalele media. O altă situaţie este cea în care brand-ul e foarte solid în afara ţării, ca la seria „Angelina Balerina", dar total necunoscut, pînă acum cîteva luni, în România. Pe lîngă prima lansare a cărţilor şi a brand-ului ca atare, organizăm periodic evenimente inspirate din cărţi (sau în ton cu acestea), cum ar fi recenta „Petrecere a Angelinei Balerina", organizată la Diverta Plaza România, de 1 iunie.

Evident, toate aceste brand-uri promovează, alături de cărţi şi jucării, rechizite, jocuri pe calculator etc., dar problema licenţierii acestora iese din sfera *publishing*-ului, iar organizarea de *cross-promotions* pentru un brand este o problemă destul de nouă în lumea editorială românească.

Rentează să publici poveşti?

Se simte o revigorare a pieţei de carte pentru copii. Titlurile care incită interesul celor mici sînt din genul *fantasy* – şi pentru asta trebuie să recunoaştem meritul lui J.K. Rowling. Cu siguranţă rentează să publici literatură pentru copii, gen care e greu de tradus, greu de conceput şi greu de promovat şi care, aşadar, pune probleme concurenţei noastre. La nivelul Grupului Editorial Corint vînzările cărţilor pentru copii au un sensibil avans faţă de celelalte genuri, în condiţiile în care şi campaniile de promovare sînt semnificative.

a consemnat Adina POPESCU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 9 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Documentaristul trebuie să se apropie de cei loviţi“

– interviu cu Alexandra GULEA şi cu Thomas CIULEI –

Luna trecută a avut loc la Institutul Cultural Român proiecţia filmelor de mediumetraj Dumnezeu la saxofon, Dracu la vioară *al Alexandrei Gulea şi* Graţian *de Thomas Ciulei.*

Cum se vede România la fiecare revenire în ţară? Mai sînt lucruri care vă surprind?

Alexandra Gulea: Cu cîţiva ani în urmă, amîndoi am avut un ritm în care nu stăteam atîta vreme în România, dar, în ultimul timp, cel puţin eu stau destul aici încît să nu mai am aceeaşi obiectivitate şi distanţă pe care le aveam pe vremuri. Dar nici nu pot spune că m-am obişnuit; cu descreierarea e bine să nu te obişnuieşti niciodată. Am să spun un loc comun, dar, pentru mine, România s-a mitocanizat agresiv. Eu resimt strada, sigur, cu părţile ei de umor care s-au păstrat într-o oarecare măsură, cu partea ei cea mai evidentă care este agresivitatea şmecherilor... Au fost cîţiva ani de euforie, în care ni se părea că putem comunica, că avem cam aceleaşi vise, dar fenomenul îmbogăţirii şi obsesia banilor au primat. Pentru mine, obsesia banilor este foarte neplăcută.

Ce ar trebui să facă românii din străinătate care revin în ţară?

Thomas Ciulei: Una din luptele cele mai mari duse de oamenii care au trăit o lungă perioadă în străinătate şi care se întorc apoi în România este să încerce să nu devină parte din agresivitatea de aici, să nu rămînă indiferenţi la sărăcia şi la mizeria oamenilor. E lupta de a nu deveni agresiv cînd tu însuţi eşti agresat şi de a nu te închide, ca într-o nucă, ajungînd să-ţi urmăreşti doar propriul interes.

De ce aţi optat pentru filmul documentar?

Thomas Ciulei: Iniţial eu am făcut fotografie la New York timp de doi ani, n-am terminat studiile, după care am lucrat cam cinci ani în construcţii în Germania: am vîndut pomi de Crăciun, am împărţit prospecte, am curăţat rahat de păsări din parcări şi supermarket-uri. N-am vrut să mai primesc bani de la părinţi, am fost şi eu în faza mea de revoluţie şi am început şcoala de film la 25 de ani. Pe vremea aceea erau două, la München şi la Berlin. La şcoala din Berlin preferau oameni cu un trecut ca al meu, adică persoane care au lucrat cu oameni simpli, care aduceau cu ei o experienţă mai specială, or la 26-27 de ani ai deja un bagaj de poveşti. La secţia de film documentar de la Berlin erau foarte puţine locuri, dar Berlinul m-a refuzat şi aşa am ajuns la München.

Am reuşit să fac primul film, *Ca o pasăre pe gard,* în 1992, pe lîngă Reşiţa, în sud-est-ul Banatului. E vorba despre un sat care, între 1990 şi 1992, s-a golit, iar filmul povesteşte despre bătrînii care aşteaptă cu bagajele făcute ca propriii copii să-şi facă o situaţie în Germania şi apoi să-i cheme şi pe ei. Filmul a trebuit făcut foarte repede. Cam aşa s-a întîmplat şi cu *Graţian*. Dacă nu se făcea filmul atunci, Graţian ar fi murit cîţiva ani mai tîrziu. A fost o preocupare de-a mea de a face un lucru astăzi, căci mîine nu va mai fi. Şi cu documentarul despre Lena Constante a fost aceeaşi situaţie, la fel şi cu *Asta e,* în situaţia în care toată Delta e concesionată, toţi au afaceri strîmbe acolo, iar un aparat de filmat prezintă acum o posibilă problemă...

Au fost acuze de lipsă de patriotism şi dezinformare. Cum vă explicaţi aceste reacţii?

Thomas Ciulei: Domnul Hurezeanu este un om foarte inteligent şi cred că nu ar mai scrie aşa ceva astăzi; pot numai să presupun că a făcut o greşeală.

Alexandra Gulea: Filmele noastre, în general, se izbesc de acest gen de comentariu: „De ce arătaţi o Românie dezafectată?“. Eu cred că acesta este rolul documentaristului să arate ce e dureros şi unde societatea este nedreaptă cu oamenii ei. Documentaristul trebuie să se apropie de cei loviţi.

În ce constă munca de documentarist?

Thomas Ciulei: Eu încerc să creez o scenă pe care caracterele se pot desfăşura, să povestesc istoria dinăuntru. Orice subiect, dacă îl studiezi îndeajuns, la un moment dat, îţi va da această „cheie“. Graţian susţinea că este mai aproape lui Dumnezeu decît oamenilor, care cred despre el că este mai apropiat animalelor, fiindcă se transformă într-un pricolici. Dar nu conflictul este tema filmului; tema filmului este o lume înţeleasă prin ochii unui individ pe care societatea l-a plasat la marginea ei. Graţian, în schimb, se vedea ca un filosof, un om care înţelege lumea, relaţia dintre spirit şi materie, dintre pămîntesc şi cosmic. Dialogurile lui cu Dumnezeu despre moralitate, despre progresul moral „de la rău la bine“ – cum zicea el – însemnau pentru mine să încerc să văd lumea prin ochii lui, să găsesc imagini care suportă acest *Weltanschauung* al lui Graţian.

Cum s-a comportat Graţian Florea la filmări? A văzut filmul, a spus ceva?

Thomas Ciulei: Am avut cu Graţian o relaţie asemănătoare cu sătenii. Eu îi aduceam lucruri, iar el nu-mi mînca aparatul de filmat. I-am refăcut casa, i-am pus alt acoperiş, şi cred că unui om la 73 ani, cu o experienţă aşa de mare în a fi respins, îi vine greu să se apropie foarte mult de o persoană. El a înţeles că, dacă îl iei în serios, poate să se deschidă şi să povestească nişte lucruri despre care nu vorbeşte cu toată lumea. A văzut filmul şi a spus că „oamenii mai au multe lucruri de învăţat de la mine“.

A fost dificilă munca la filmul Dumnezeu la saxofon, Dracu la vioară?

Alexandra Gulea: Pentru acei pacienţi, eu am fost prima persoană care se interesa de ei pe termen lung. Ei între ei deja nu-şi mai puteau asculta poveştile. Am avut cu ei, şi eu şi întreaga echipă, o legătură foarte profundă. Faptul că apăreau într-un film a fost o recunoaştere. Întîmplarea a făcut că directoarea azilului a sabotat turnajul. A încercat prin cele mai sinistre metode securiste să monteze pacienţii împotriva noastră. Oamenii din spital au simţit imediat ce este drept şi s-au alăturat filmului. Au fost chinuiţi, adormiţi, tocmai pentru a-i descuraja să filmeze. Sper ca într-o zi să ajungă să vadă filmul.

De ce nu l-au văzut încă?

Alexandra Gulea: Nu ne-au mai dat voie să-i vedem.

Thomas Ciulei: Noi am trecut o dată cu maşina pe acolo, ne-am oprit în faţa intrării, pacienţii ne-au văzut şi s-au îndreptat spre noi, dar conducerea a pus gardienii să-i bage imediat în clădire. Directoarea avea afaceri acolo, cu cît avea mai mulţi pacienţi, banii ei se înmulţeau. Cîştiga şi din mîncarea oferită bolnavilor. Deşi noi am fost interesaţi doar de pacienţi, prezenţa noastră era un pericol pentru ea.

Ce părere aveţi de postul TVR Cultural?

Alexandra Gulea: Mă tem că nu există consumatori de cultură în România. TVR Cultural mi se pare un post greoi. Realitatea TV se vrea un post mai obiectiv, dar, la noi, şi în tot spaţiul acesta balcanic uşor retardat, oamenii care fac parte dintr-o societate săracă nu îşi permit să fie preocupaţi de artă. Ei au probleme cu pîinea de mîine. Am crezut că românii vor să ştie ce se întîmplă în ţara lor, dar văd că nu au disponibilitate pentru asta.

Thomas Ciulei: Aceste programe culturale trebuie totuşi oferite. E clar că asta costă bani, iar cultura în România are un buget foarte mic. Institutul Cultural Român are acum un buget bun şi ştiu mulţi artişti care apreciază asta. E bine că există un institut de acest gen, dar ar trebui să fie mai multe. În general, în România credem că totul ţine de un singur loc, de un singur om. Nu există descentralizare, iar la Centrul Naţional al Cinematografiei este la fel. Eu, dacă nu am finanţare de la CNC, pierd posibilitatea de a obţine alte surse pe care tot ei le controlează. Acesta e un model prost fiindcă îngrădeşte opţiunile artiştilor de a găsi fonduri pentru proiectele lor.

Ce vei face cu banii primiţi anul trecut de la CNC?

Thomas Ciulei: Voi face un film despre Basarabia, plecarea oamenilor şi pierderea identităţii acestei ţări. Cu toate că am cîştigat acest proiect, la decizia finală au fost voci care au spus că „Ciulei ăsta vede lucrurile foarte negru, e foarte pesimist!“. Şi a fost un juriu destul de imparţial, un mare pas înainte faţă de cele de pe vremea PSD-ului.

Despre ce este vorba în următorul dvs. film?

Alexandra Gulea: Despre muzicienii ţigani din România. Încă nu l-am terminat şi, din superstiţie, nu vreau să vorbesc mai mult. Visez şi la un film despre puşcăriile din România.

Veţi participa la Festivalul Astra de la Sibiu?

Thomas Ciulei: Nu avem producţii noi, dar am vorbit cu domnul Budrală să trimit filmul *Ca o pasăre pe gard,* care nu a fost deloc văzut aici.

Alexandra Gulea: Eu am avut experienţe foarte proaste care m-au descurajat să mai fac ceva. *Dumnezeu la saxofon, Dracu la vioară* a avut premieră la Rotterdam, apoi a fost la Cinéma du Réel, a fost premiat în Franţa şi Germania, dar aici n-am fost chemată. La Festivalul „Anonimul“ filmul a fost refuzat. Se pare că acolo se merge pe o imagine bucolică şi pe şprituri şi un aşa film ar fi stricat o seară celor care se duc să se distreze acolo. Nu m-a contactat nici un festival, aşa că am considerat acest film îngropat pentru România.

Thomas Ciulei: Nici televiziunile nu par interesate. Şi aici mă refer atît la filmele Alexandrei, cît şi la filmele mele. E o problemă. Se pare că nimeni nu se interesează de aceste produse.

Cum arată un devorator de film documentar în Europa anului 2006?

Thomas Ciulei: Eu aş vrea să văd filme personale, nu simple reportaje. Am lucrat mereu cu oameni care au punctul lor personal de vedere. Documentare de genul *When we were kings*, despre lupta între Muhammad Ali şi George Foreman în Zair, filmul lui Leon Gast, sau *The Weeping Camel*, regizat de colega Alexandrei, Byamasuren Davaa, şi de Luigi Falorini, merg în toată lumea. Filme cu un interes geografic mai restrîns nu au acelaşi succes. Aş vrea ca spectatorii să spună „azi vreau să văd un film documentar la cinema“.

a consemnat
Roxana CĂLINESCU

© M. Cratofil

Alexandra Gulea este absolventă a Şcolii Naţionale Superioare de Arte Frumoase din Paris (1997) şi a studiat filmul documentar la Münich Film School (1999). *Dumnezeu la saxofon, Dracu la vioară* (45'), realizat în 2004, prezintă momente dintr-o instituţie psihiatrică românească. Documentarul a fost distins cu Premiul Special al Juriului (Berlin, 2004), acordat de Ministerul Federal al Culturii şi Media din Germania. Filmografia sa mai cuprinde producţiile *Anonimul* (2000) şi *Hacker* (2003).

Thomas Ciulei a urmat studii de Cinematografie la München şi la New York. Produs în 1995, *Graţian* îl are ca personaj pe Graţian Florea, despre care consătenii din Izbuc (Bihor) cred că este pricolici. Scurtmetrajul a fost distins cu Premiul Criticilor Germani (Duisburger Filmweek, 1995), Menţiunea Joris Ivens (Cinéma du Réel, Paris, 1996), Premiul Oraşului München (1996), Premiul pentru interpretare creativă a unui mit (Estonia, 1996) şi a fost difuzat de posturile Arte, ZDF, 3SAT, TVR. Printre filmele sale se numără *Nebunia capetelor* (Premiul pentru Artă Contemporană al Fundaţiei Soros, 1998) şi *Asta e* (Măslina de Aur la Kalamata International Documentary Festival, Marele Premiu al Juriului, Belfort, Marele Premiu al Juriului, IBC Amsterdam, 2001 ş.a.).

colţul scurt

Bucharest Biennale 2 şi BookFest

● Astă-seară, de la ora 20, la Sala Palatului, concert Vama Veche de lansare a noului album *Fericire în rate*.

● Bucharest Biennale 2, Info point la TNB, intrarea Lăptăria lui Enache, etj. 4 – www.bucharestbiennale.org.

● Sîmbătă, de la ora 9, în incinta sediului Primăriei sectorului 2, Asociaţia Nevăzătorilor sărbătoreşte centenarul Societăţii orbilor, fondată de Regina Elisabeta a României, organizînd finala unui concurs naţional ce are ca bibliografie cartea *Carmen Sylva, uluitoarea regină Elisabeta a României* de Gabriel Badea-Păun (Editura Humanitas).

● La Institutul Cultural Francez, fotografii din timpul filmărilor şi din filmul *Va, vis et deviens* de Radu Mihăileanu.

● Duminică, de la ora 11, la sala Atelier a TNB, conferinţa „Ortodoxia şi Europa unită“ – Teodor Baconsky.

● Luni, de la ora 21,30, pe TVR Cultural, emisiunea *Interogaţii radicale* moderată de Cătălin Avramescu – „Luxul, între estetică şi morală“, invitaţi Adriana Babeţi şi Andrei Pleşu.

● Miercuri, 14 iunie, pe Stadionul Dinamo, concert 50 Cent, în deschidere Paraziţii.

● La Muzeul Naţional de Istorie a României, expoziţia arheologică şi fotografică despre complexul muzeal „I Mercati di Traiano“ din Roma.

● La Galeria Nouă, expoziţia de fotografie „Magia periferiei. Cuba-România“ – Paul Albert Leitner.

● La Muzeul Naţional de Artă, expoziţia „Moştenire sacră – Edward S. Curtis şi indienii nord-americani“, un omagiu fotografic adus triburilor de indieni nord-americani de la începutul secolului trecut.

● La Muzeul Naţional al Literaturii Române, expoziţia de fotografie „Călătoria – Istoria literaturii române în imagini“ – Ion Cucu.

● La Romexpo, între 13-18 iunie, salonul de carte BookFest. (**M. C.**)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Oglindă

Întrucît în urma articolului de rîndul trecut – în care polemizam prietenește cu o tînără colegă pe tema presupusei înnoiri aduse criticii de teatru, prin „bogăţie“ şi „diversitate“, de către cei de-o vîrstă cu ea – am primit unele semnale negative, voi relua subiectul acum, încercînd să limpezesc unele lucruri. Semnalele negative aveau în vedere o anumită mînie a mea împotriva junei generaţii de cronicari, pe care, pasă-mi-te, aş descuraja-o privind-o... critic, adică fără înţelegere faţă de greşeli şi fără toleranţă faţă de impertinenţă. „Adu-ţi aminte“ – mi s-a zis – „cum erai şi tu la vremea cînd încercai să-ţi faci un nume şi o potecă în publicistica teatrală.“ Zău că n-am uitat. Dar, fiindcă mi s-a cerut în mod expres, m-am aşezat să cuget (tot în mod expres, pentru că altminteri, spun sincer, m-am cam plictisit de atîta cugetare); m-am ridicat, după un timp, şi, fiindcă rezultatele operaţiunii mi s-au părut, fie şi parţial, interesante, le fac publice (tot parţial) mai departe.

Fireşte, e posibil ca ele să aibă un grad scăzut de generalitate, pentru că este vorba (fatalmente) despre o experienţă personală.

Mai întîi, eu nu am resimţit niciodată – nici la 20 de ani, nici acum – efectele a ceea ce se cheamă „conflict între generaţii“. Cînd eram foarte tînără îi priveam pe „ceilalţi“ ca pe o specie diferită (şi, eventual, ostilă) numai dacă vîrsta lor se asocia cu un deficit de inteligenţă (sau ceea ce socoteam eu a fi aşa ceva) şi de bună-creştere în relaţiile cu lumea; dar reacţii de respingere aveam şi faţă de colegii mei stupizi sau aroganţi. Nu mi s-a părut niciodată că ar exista vreo diferenţă în materie de fineţe a diagnosticului şi elocvenţă a exprimării lui între criticii tineri şi criticii bătrîni (vorbim, în continuare, despre persoane valide sub raport intelectual). N-am avut niciodată impresia că X sprijină un spectacol „nonconformist“ pentru că are cu treizeci de ani mai puţin decît Y, care îl condamnă (pe spectacol sau pe X); X şi Y fiind ambii, repet, oameni deştepţi. Iar dacă mi s-a întîmplat, pe vremuri, să admir mai mult cronicile lui Valentin Silvestru, de pildă, decît recenziile cutărui strict contemporan de-al meu, admiraţia era iscată de calitatea comparată a celor două scrieri, neavînd nimic a face cu vîrsta semnatarilor. Vreau să spun, cu cele de pînă aici, că, după cum nu am privilegiat niciodată tinereţea în sine, nici nu am respectat vreodată părul alb exclusiv pentru culoarea sa.

Dar acestea sînt trăiri şi atitudini intime, aşa zicînd interioare. „Exterioritatea“ momentului cînd am pătruns eu în parcela teoretică din cîmpul teatral poate fi însă mult mai relevantă pentru felul cum am ajuns să judec aşa cum judec... persecutînd, va să zică, tineretul cronicăresc actual. La sfîrşitul anilor '70 şi începutul anilor '80, în critica dramatică românească se manifestau distinct mai multe „voci“, colective sau individuale. Era, astfel, grupul de cronicari din redacţia revistei de specialitate *Teatrul* (unde am debutat şi eu), adică Mira Iosif, Ileana Popovici, Virgil Munteanu, Florin Tornea, plus amintirea, vie şi activă încă, a scrierilor Anei Maria Narti, recent (pe-atunci) emigrată în Suedia; aici se practica preponderent o critică analitică, recreatoare a spectacolului. Era, apoi, pomenitul Valentin Silvestru şi pagina sa, întotdeauna „la zi“ şi dedicată adeseori sintezelor, din *România literară*. Era, în *România liberă*, Radu Popescu şi maliţia sa vitriolantă din cronicile „punctuale“. Era, la *Contemporanul*, Dinu Kivu, succedîndu-i prea repede dispărutului Aurel Bădescu şi, la *Luceafărul*, cred, Marius Robescu; împreună cu Victor Parhon, ei erau „băieţii buni“ (adică, de regulă, răi) ai criticii dramatice: iubeau teatrul (şi actriţele...) cu o dragoste ce nu ezita să lovească pentru a îndrepta, să ardă pentru a vindeca. Scriau încă, în diverse publicaţii, „veteranii“ N. Carandino, Traian Şelmaru, Mircea Alexandrescu, Radu Albala; erau citite cronicile Nataliei Stancu (în *Scînteia)* şi ale Margaretei Bărbuţă (în *Informaţia Bucureştiului).* „Veneau tare din urmă“ Cristina Dumitrescu (la *România liberă* şi *Teatrul),* Miruna Ionescu (la *Scînteia tineretului),* Ileana Lucaciu (la *Săptămîna).* Şi mai erau oameni care se ocupau de teatru – „excentric“, adică la radio şi televiziune (!), sau paralel cu alte interese (literatură, traduceri, profesorat ş.a.m.d.); şi nu i-am „listat“ decît pe cei ce semnau în publicaţii bucureştene sau naţionale. Cu două excepţii, *toţi* cei amintiţi mai sus au ieşit astăzi din critica teatrală, refugiindu-se fie pe tărîmul nevăzut, fie sub alte orizonturi, fie într-o inactivitate (auto)impusă. Nu spun că *toţi* erau geniali sau, măcar, buni stilişti. Nu spun că *toţi* izbuteau să impună un punct de vedere, o judecată de valoare, o tendinţă. Spun doar că era vorba (cu derogări neînsemnate) despre oameni inteligenţi, pricepuţi în domeniul lor şi, de multe ori, în domenii adiacente (plastică, muzică, film), despre oameni care ştiau să-şi argumenteze opiniile – fie şi eronate –, putînd da naştere, astfel, unor controverse reale, animate, pasionante, chiar, prin ciocnirea scăpărătoare a argumentelor. Asemenea controverse existau şi ele adăugau, la mişcarea vie a teatrului românesc, condimentul teoretic necesar.

Comparativ, peisajul cronicăresc de azi apare tern, flasc, lipsit de o polaritate reală (căci istoriile cu teatrul „alternativ“ şi critica „opozantă“ sînt, după părerea mea, patetice tentative de a pompa suflet într-un trup inert – asta, ca să mă exprim foarte delicat) şi... lăsat pe mîna femeilor. Nu-s, de felul meu, misoginã (dacă vorba aceasta se poate pune la feminin), dar cred că orice stricare a echilibrului firesc nu poate avea, mai devreme sau mai tîrziu, decît urmări nefericite: este, mă tem, ceea ce se întîmplă în critica teatrală actuală, fie ea „tînără“ sau „bătrînă“.

Dacă oarecine se întreabă ce legătură are cu scena teatrului tot acest context para-scenic, îi răspund că, aşa cum teatrul e oglinda societăţii, critica e oglinda teatrului. Iar ce se vede în aceste oglinzi mie, uneia, nu-mi place deloc.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Louis-Ferdinand Céline, *Convorbiri cu Profesorul Y,* traducere din limba franceză şi note de Ştefana şi Ioan Pop-Curşeu, Prefaţă de Ioan Pop-Curşeu, Colecţia „Ficţiune fără Frontiere“, Editura Paralela 45, 2006.**

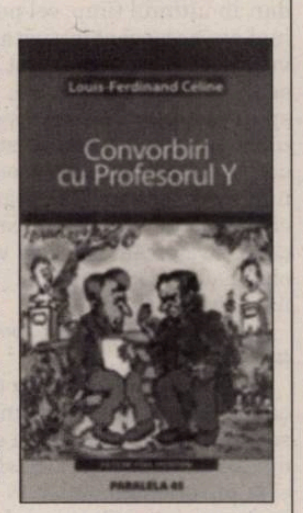

În 1955, cînd apărea acest volum de confesiuni puse sub forma unui interviu imaginar, Céline rupea – vorba OTV-ului – tăcerea. Intra în jocul vizibilităţii, al imaginii cu impact. Se brenduia – cum ar zice publicitarii –, povestind despre arta sa literară, despre literatura de fond a momentului, despre gusturile deturnate de comercial şi „inovaţii conformiste“, despre elite şi despre categoria cititorilor „de la budă“, despre cinismele, gloriolele băţoase şi rotunjimile leneşe ale celor care instituţionalizează viaţa culturală.

Cîtă frondă şi cîtă revoltă temeinică încap aici contează mai puţin, pentru că, în primul rînd, totul e stil, plasticitate, vervă, invenţie lingvistică, spasm pamfletar, umor, sarcasm, ludic, virilitate ghimpoasă, spectacol încins, Mălăele şi Dinică la un loc...

„Emoţia-n limbajul scris“, „emoţia limbajului vorbit prin scris“, lirismul „cu nervii la vedere“ sînt lucrurile care fac atît de célinianã literatura lui Céline şi care se regăsesc inclusiv în substanţa acestei cărţi mărturisitoare. Cît despre „val-vîrtejul“ textului, condimentarea argotică, imponderabilele puncte de suspensie – céliniene şi ele –, acestea ţin deja de tehnica magico-alchimică a unui scriitor care dresează chiar şi delirul pînă la a-l face să muşte, cu aplicaţie, în carnea viului din cititor.

Îl dresează, nu-l domesticeşte.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Nimic nou sub soare

● **Placebo, *Meds*, Astralwerks, 2006.**

Pentru toţi cei care au studiat efectul (celor de la) Placebo începînd cu „Bruise Pristine“ şi anul de graţie 1996, nu va exista în veci o aserţiune mai inadecvată ca „nimic nou sub soare“. Pe de altă parte, trebuie să recunosc că, ascultînd *Meds*, tentaţia unui astfel de verdict, fatal şi fals totodată, m-a ispitit îndeajuns ca să n-o trec prea uşor cu vederea. Aş da dovadă însă de o lipsă crasă de bun-simţ, ca la sfîrşitul acestei fraze să pun, tam-nisam, două puncte şi să declar cu seninătate: nimic nou sub soare. Pentru că, în cazul de faţă, există ceva probleme de ordin logistic referitoare la soare, la versurile lui Brian Molko şi muzica pe care o cîntă Placebo. Dacă versurile şi muzica au fost întotdeauna compatibile, indiferent dacă vorbim de *Without You I'm Nothing*, *Sleeping with Ghosts* sau *Meds,* relaţia lor cu soarele a lipsit cu desăvîrşire. E puţin spus (başca facil metaforic) că Placebo preferă norii. Dacă nu mă credeţi, nu vă rămîne decît să adunaţi anxietatea cu depresia, cu nostalgia, cu umorul negru şi supradozele de orice fel, să trageţi linie şi să vedeţi ce iese. Eu zic că rezultatul nu are prea mult de-a face cu norii, ci, mai degrabă, cu ceva ce seamănă foarte bine cu întunericul beznă. Oricum am lua-o, în toată afacerea asta nu este loc nici măcar pentru un strop de soare. În concluzie, doar cu un exces de indulgenţă, alăturarea celui mai recent album Placebo, *Meds,* cu expresia „nimic nou sub soare“ poate fi privită ca un nevinovat şi nefericit truism. Din păcate, cum lingvistica nu s-a obosit să omologheze pînă în ziua de azi ceva cît de cît adecvat circumstanţelor de faţă, cum ar fi, de pildă, „nimic nou sub calea lactee“ (sau altceva pe acolo), veţi fi de acord că ne aflăm în faţa unui blocaj. Cu scuzele de rigoare, dat fiind faptul că nu întrevăd o altă cale de ieşire, v-aş ruga să acceptaţi soarele ca pe o fatalitate necesară şi să operaţi mental, ori de cîte ori va fi nevoie, modificările cuvenite din acel vast registru nocturn aflat la îndemîna fiecăruia.

Dacă v-aţi fi aşteptat ca în cei trei ani scurşi de la *Sleeping with Ghosts* pînă acum, Placebo să-şi fi revizuit teoriile despre lume, viaţă, relaţii şi tot dichisul, dacă aţi făcut cumva greşeala să consideraţi postmodernismul punk cu filiaţii glam tip David Bowie şi tragedizări grunge *via* Nirvana datat, depăşit, inactual, *Meds* este exact albumul de care aveaţi nevoie pentru a vă demonstra contrariul. E adevărat: nimic nou sub soare, Placebo operează după aceeaşi reţetă. E adevărat: ca orice reţetă, *Meds* nu se poate baza pe aceeaşi prospeţime şi inventivitate care se găseau din belşug pe Black Market Music, bunăoară. Este la fel de adevărat: o reţetă, ca şi o poezie învăţată pe dinafară dealtfel, s-ar putea să piardă ceva din impactul imediat, devastator şi fără replică pe care l-au avut cele patru albume anterioare. Însă, cu toate astea, nu trebuie uitat că avem de-a face cu una dintre cele mai autentice reţete pe care le-a dat rock-ul alternativ în ultimii ani şi, mai ales, cu o poezie care, chiar şi reluată şi învăţată temeinic, este rostită cu har, cu intonaţie, cu emoţie, cu plăcerea sigură (şi deloc cabotină) de a marşa pe efectul dramatic scontat, de a-l perfecţiona pînă la cele mai mici amănunte, pentru a-l oferi, din nou, închegat, perfect rotund, esenţial. Într-adevăr: există ceva mecanic în felul în care sînt compuse cele 13 piese de pe *Meds,* însă, cu toate riscurile (asumate) de aparentă superficialitate şi repetiţie, nimic obositor nu se pune de-a curmezişul dizertaţiei lui Molko & co. *Meds* este, de fapt, cea mai eficientă dovadă a faptului că ne aflăm în faţa unei trupe în toată puterea cuvîntului. La zece ani de la debut, fără schimbări de macaz flagrante sau artificii spectaculoase, Placebo continuă să vibreze cu aceeaşi intensitate întunecată de odinioară. După cum spuneam: nimic nou sub soare.

Simona SORA

puzzlecturi

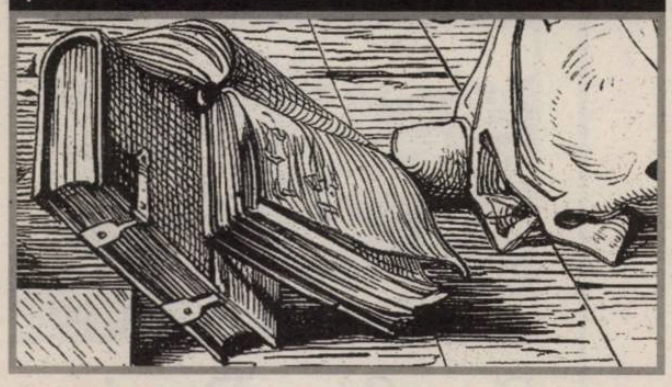

Compoziţii antropomorfe cu guri

● **Dan Stanciu, Sasha Vlad, *Parazitul azurului. Le parasite de l'azur. The parasite of the azure*, Editura Locul Tare, 2006.**

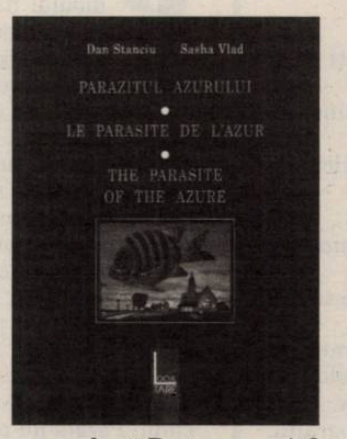

M-am întrebat – de cîte ori am scris despre cărţile scrise/colate de Dan Stanciu împreună cu Sasha Vlad, Iulian Tănase sau Gheorghe Rasovszky – care este cea mai bună modalitate de lectură a lor. Una culturală, făcînd apel la suprarealismul viu (nu neapărat cel istoric) de la care fiecare, în feluri diferite, se revendică, cu trimitere la pictopoezie, la „strania potenţialitate a gîndirii" decurgînd din punerea ei laolaltă, la frumuseţea hazardului obiectiv şi la „libera gîndire integrală" care e, după Breton, poezia? O lectură aplicat jungiană, mizînd pe principiul sincronicităţii sau pe cel al decriptării lucrurilor întunecate prin altele şi mai întunecate? O „citire" comparativă, ca aceea de către Jung a mandalelor orientale care nu provin din vise, ci din imaginaţia activă? Sau, mai degrabă, o lectură genuină, în care asociaţia liberă, jocul şi sugestia personală să primeze? Probabil ar fi nevoie de o lectură cu toate acestea, fără abuz din nici unele.

Ultima carte a lui Dan Stanciu şi Sasha Vlad este o asemenea carte-obiect cu paginile negre, pe care scrisul şi colajele le albesc într-un fel şi le colorează în alt fel. Un *cadavre exquis* în care întîlnirile întîmplătoare, dar obligatorii ale obiectelor şi limbajelor dau un sens mediat şi neaşteptat. Ca şi cum ar fi vorba simultan – pentru a cîta oară? – de sfîrşitul literaturii şi de reînceperea ei cu instrumente noi, neliterare, necompromise. La fel ca în *Înainte / După* sau în *Borbro...*, definiţiile poetice ale lui Dan Stanciu, micropoeme explicative în alt registru decît cel al realului (de un umor mistic, aş zice, dacă nu ar fi prea mult), comunică fulgurant cu colajele lui Sasha Vlad. Între ele e mai mult decît o întîlnire inedită. Este o traducere poetică a întîlnirii ducassiene dintre o umbrelă şi o maşină de cusut pe o masă de disecţie, o numire într-un anumit timp (de preferinţă viitorul) a celor mai inefabile şi imponderabile „materii" (norii, o coloană dorică, o papiotă mecanică, un melc pe canapea, un paratrăsnet în formă de peşte). Ca şi cum poetul ar plasa într-un viitor al conexiunilor neobişnuite prezentul hazardat al colajelor plasticianului. Rezultatul este o utopie a formelor şi numirii lor în care gongorismul cadavrelor cu buze diafane („1548-1600") se amestecă, într-o bine controlată opoziţie a contrariilor, cu un rinocer înşeuat („Arhetipul rafinamentului") sau cu o pendulă frumos aşezată pe o cale ferată („I se atribuie puterea de a aduce ploi"). La fel ca ochiul omenesc în „Compoziţiile antropomorfe cu ochi" ale lui Victor Brauner, în compoziţiile celor doi autori, gura, buzele feminine par centrul vieţii, definiţia definiţiilor, obiectul care creează automat opoziţia dorită. Sînt buze care evocă sărutul (pe un craniu plin de pămînt însă, datat scrupulos de Dan Stanciu), buzele albe ale Sfîntului Duh plutind peste ape („El este izvorul, impulsul dintîi, întunericul difuz care dă naştere lumii şi te urmează cu ochii închişi"), buzele întredeschise ale unei pubele roşii, trimiţînd la *ready-made*-urile lui Duchamp („O vizită la muzeul cutanat al profesorului Anrep"), buzele senzuale ale unei statui („Trei secole de interior arid").

La fel cum colarea obiectelor scoase din regimul diurn şi utilitar dă în imagistica lui Sasha Vlad efecte şocant-onirice, poemele-frază ale lui Dan Stanciu ataşate colajelor rup ultima legătură analogică. Energia „punctului median" în care cei doi poeţi (folosind limbaje diferite) se întîlnesc e una a comunicării fără cuvinte. Ei sînt, în regimuri complementare, doi „paraziţi ai azurului" care se întîlnesc în această carte cît să ne lumineze (cu umorul şi tristeţea erudiţiei) ziua.

Dan Stanciu, Sasha Vlad, ***Ezitarea. Mod de folosire***

Dilema veche vă recomandă

● Ar trebui să fiu prea apolitic, prea abstras, prea galactic sau nombrilist (şi nu-s!) ca să nu anunţ că de azi, 9 iunie, timp de o lună (treizeci de zile!), evenimentul terestru cel mai important, avînd în vedere blindatele din jurul stadioanelor, va fi Campionatul Mondial de Fotbal din Germania. O selecţie strict personală, pe primele şapte zile: marţi, la ora 22, pe TVR 1, Brazilia-Croaţia; miercuri, la ora 16, Spania-Ucraina şi, la ora 22, Germania-Polonia. Vineri, la ora 16, Argentina-Serbia. (Radu Cosaşu)

● Interviul luat de Theodor Tudoroiu, în *România literară* nr. 22, scriitoarei argentiniene de origine română Alina Diaconu, autoarea unui foarte bun roman, *Penultima călătorie,* tradus şi la noi pe la mijlocul anilor '90 la Editura Univers: „Am avut prima întîlnire cu Borges într-o librărie. Deja nu mai vedea. I-am spus că m-am născut în România şi m-a pus să îi recit *Tatăl nostru* în română. Ştia *Tatăl nostru* în toate limbile planetei. Îi plăcea să îl recite în islandeza veche. După ce l-a ascultat în română mi-a spus *«Este Roma!»*." (Marius Chivu)

● Un articol excepţional, cu titlul „Păcatul bisericii becalizate" (scris de Dan Tăpălagă în *Cotidianul* de luni, 5 iunie), care se încheie cu aceste cuvinte: „Frîna majoră în calea progresului mentalităţilor din România poartă sutană, s-a împărtăşit la Securitate şi face din credinţă o afacere profitabilă. Pentru ei, armatele de enoriaşi «ultras» sînt garanţia supravieţuirii". (Alex. Leo Şerban)

FVNDATIA ANONIMVL

organizează

Festivalul de Muzică Tânără

PROMETHEVS

Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediţia a II-a:
28 iunie - 09 iulie 2006

Preşedintele Festivalului: *Nicu Alifantis*
Participă 7 tineri solişti sau formaţii.

Înscrieri până la data de 12 iunie 2006.
La preselecţie sunt admişi tineri cu vârsta maximă 30 de ani. Pentru înscriere trimiteţi CV, fotografie şi CD cu 3 piese muzicale pe adresa Fundaţiei ANONIMVL (B-dul Primăverii nr.12, sector 1 Bucureşti) sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93
sau pe www.anonimul.ro

Andrei GORZO

dilematograf

Fă-i să rîdă!

● ***Pledez vinovat?! / Find Me Guilty* (SUA, 2006), de Sidney Lumet.**

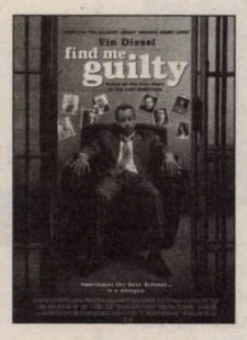

Oricine e fascinat de problema universurilor paralele şi a şanselor lor de a intra în contact ar trebui să studieze *Pledez vinovat?!* – un film de Sidney Lumet, cu Vin Diesel. Lumet (n. 1924) e un mare cronicar al oraşului New York *(După-amiază de cîine),* un eminent cinetranslator al lui O' Neill *(Lungul drum al zilei către noapte)* şi un legendar analist al sistemului judiciar *(12 oameni furioşi).* Diesel e vedeta unor filme de acţiune ca *The Fast and the Furious* şi *xXx,* un haidamac cu ţeasta rasă şi cu o voce de om al cavernelor care-l face pe Stallone să pară Jeremy Irons. Publicul lui Lumet, aşa cum mi-l imaginez eu, e alcătuit din oameni cărora numai afişul la *The Fast and the Furious* – numele lui Diesel combinat cu promisiunea a 90 de minute de urmăriri şi tamponări – le-ar provoca rău de maşină. În schimb, publicul-ţintă al lui Diesel, aşa cum mi-l imaginez eu, e alcătuit din genul de oameni care te-ar lăsa să le arăţi *12 oameni furioşi,* dar ar rămîne şocaţi pe viaţă de inabilitatea pămpălăului de Henry Fonda de a-i lua la capete în gură pe ceilalţi 11. Ceea ce ne aduce la *Pledez vinovat?!,* unde problema constă tot în decizia pe care o vor lua 12 juraţi. Şi ce face Diesel ca să rezolve problema? Îi farmecă. Îi distrează. Îi înduioşează. Îi convinge. Fără *nici un* cap în gură.

Joacă rolul lui Jackie Di Norscio, unul dintre cei 20 de membri ai clanului Lucchese din New Jersey, aduşi în faţa justiţiei în 1987, sub 76 de învinuiri diferite. La capătul unui proces care a durat aproape doi ani, juriul a deliberat cîteva ore şi a hotărît că nici unul dintre acuzaţi nu e vinovat de nimic. O decizie incredibilă pe care Lumet o explică aproape în totalitate prin charisma lui Jackie. Decît să mai bage bani în fundul unui avocat, Di-Norscio (care nu mai avea nimic de pierdut, fiind deja condamnat la 30 de ani) a preferat să se reprezinte singur. „Aveţi experienţă juridică?" – l-ar fi întrebat judecătorul. „Oarecum" – ar fi răspuns el (mult din dialogul filmului provine din mărturiile în cauză). „Am stat la pîrnaie juma' din viaţa mea." Lumet (care a făcut mai multe minuni cu actorii decît orice alt regizor american în viaţă) a ştiut ce face alegîndu-l pe Diesel: plăcerea spectatorului constă în a descoperi că Jackie nu e atît de prost cum pare şi, cu Diesel, descoperirea e chiar descoperire – e aiuritoare şi euforizantă –, atît de copleşitoare sînt aparenţele. Acest Jackie nu pare capabil să-şi ajute tovarăşii decît printr-o muţenie loială şi tembelă, şi bineînţeles că-i ajută şi în felul ăsta, refuzînd înţelegerea pe care i-o propune procurorul, rămînînd lîngă familie – inclusiv lîngă vărul care tocmai îl împuşcase. Dar cîte alte lucruri nu face pentru ei! Atunci cînd procurorul înfierează stilul de viaţă extravagant, tipic gangsteresc, al familiei Lucchese, el ripostează dezarmant printr-o poveste deocheată, dar în esenţă domestică, arătînd cît de simplu e stilul lui de viaţă, şi în foarte scurt timp îşi pune la punct numărul de puşlama simpatică („Nu sînt un gangster, ci un *gag*-ster!") şi învaţă să se strecoare sub pielea publicului (din sala de tribunal şi din sala de cinema) ca un specialist – ca Belmondo, să zicem, sau (atunci cînd surîde) ca însuşi hoţomanul italian *numero uno,* Dean Martin. Ştie să şi varieze tonul, acuzîndu-şi acuzatorii că tind să identifice orice italian cu stereotipul gangsterului din filme. Ceea ce e deştept, nu tocmai neadevărat şi, privit din unghiul divertismentului, la fel de bun ca tot ce face Jackie; dar nu schimbă faptul că acuzaţii *sînt* gangsteri şi n-ar trebui să eclipseze faptul că Jackie e, în esenţă, un exhibiţionist înzestrat cu un excelent instinct demagogic. De unde marea nelămurire cu care te lasă filmul: cum îl văd autorii pe Jackie? E imposibil ca Lumet (autorul *Reţelei* – acea ieremiadă clasică împotriva societăţii-spectacol) să nu fi văzut semnificaţiile amar-ironice ale triumfului unui *stand-up comedian* într-o sală de tribunal; dar a ales să nu marcheze ironia, să reconstituie pur şi simplu *show*-ul, şi problema acestei maniere neutre este că, dacă ironia devine insesizabilă, ce rămîne aduce periculos de tare a aprobare şi admiraţie – admiraţie pentru discursul lui Jackie împotriva discriminării etnice, admiraţie pentru valorile lui mafiote (loialitate, loialitate, loialitate). Ceea ce e derutant şi deranjant, dar nu anulează plăcerile *show*-ului. E *show*-ul lui Diesel. Lumet i-a asigurat o galerie minunată – toată trupa de actori care-i joacă pe gangsteri; i-a scos în evidenţă simplitatea şi căldura, prin contrast cu tensiunea şi severitatea lui Linus Roache (procurorul); i-a pus într-o lumină tuşantă carura şi vocea de brută, combinîndu-l cu actorul Peter Dinklage (avocatul numărul unu al familiei), care are o voce frumoasă, un aer de imensă autoritate şi nu mult peste un metru înălţime. Lumet l-a susţinut cît a putut, dar e tot *show*-ul lui Diesel – şi e o plăcere. Am rîs atunci cînd am auzit că Lumet l-a cooptat pe el, dar ar fi trebuit să-mi amintesc că aşa s-a rîs şi în 1965, cînd Lumet a cooptat un alt superstar de acţiune într-unul din filmele lui. Filmul se numea *Colina.* Superstarul se numea Connery.

trecerea prin reviste

Chick lit

Numărul pe mai din *Lire* este dedicat unui subiect care a făcut pînă acum să curgă rîuri de cerneală: „Femeile şi romanul". Ce are sexul unui om cu literatura lui? – se întreabă (aproape) toţi cei care scriu în acest număr. Iar răspunsurile sînt pe cît de variate tipologic, pe atît de ample istoric. Mai mult, de la editorial, la „Cronica de rea-credinţă" a lui Beigbeder, care promite că va semna Frédérique, dacă numărul cu pricina va conţine şi cîteva fotografii *à poil,* şi pînă la aplicatul interviu cu Elisabeth Badinter despre ambiţia femeilor, acest număr *spécial filles* cartografiază aproape toate tendinţele scriitoriceşti şi de receptare de la Jane Austen la Lauren Weisberger, şi de la Marguerite Duras la Annie Ernaux.

Se pare că femeile citesc mai mult decît bărbaţii (62%, faţă de 37%, după statistici sociologice din 2003). O spune nu doar sociologul Olivier Donnat în recentul său raport despre „feminizarea practicilor culturale", dar şi Chantal Horellou-Lafarge, sociolog la CNRS, în volumul *Sociologia lecturii,* sau Bernard Lahire *(Cultura individului),* profesor de sociologie la Lyon. Pe de altă parte, psihanalista Sophie Mijolla-Mellor relativizează arătînd că lectura este o chestiune de identificare precoce a copilului şi că ea trebuie judecată în termeni de *anima-animus*. Oricum ar fi, lectura nu prea duce nici în Franţa, nici în alte părţi, şi la o feminizare a scării profesionale din lumea editorială. Concluzia prezentului este fermă: „Mama citeşte, tata editează". Lucrurile au început să se mişte, pînă acum mai ales în cazurile fiicelor şi soţiilor de editori celebri.

Aceste femei care au schimbat literatura (franceză), de la Colette şi Simone de Beauvoir la Christine Angot sau Annie Ernaux, au provocat nu doar o ruptură de coduri literare, dar şi o mutaţie de pe raţional pe senzitiv în scriitură. Ele au inventat „un nou alfabet, o scriitură organică, un nou limbaj pentru a vorbi despre memoria corporală, dar şi despre trivialitatea corpului". Dacă însă, pe de o parte, literatura scrisă de femei a deschis noi căi literaturii mari (Virginia Woolf, Marguerite Yourcenar) sau capitole separate în genurile literare (Agatha Christie, Mary Shelley, Joyce Mansour), pe de altă parte, sentimentalismul a rămas piatra de încercare a aşa-zisei literaturi „feminine". Aşa cum unii bărbaţi scriu prost şi au succes (vezi Dan Brown şi amestecatul Coelho), şi femeile cu reţetă bine executată pot avea succes. Nu e vorba de literatură nici într-un caz, nici în celălalt. Astfel încît „triumful ascuns al romanului roz" adună, sub aceeaşi umbrelă cu volănaş, scriitoare ca Danielle Steel, Anna Gavalda, Barbara Cartland, dar şi recentul fenomen *chick lit,* „literatura de puicuţe" unde încap, ce-i drept, cam amestecate, Helen Fielding (cu *Jurnalul lui Bridget Jones),* Candace Bushnell *(Totul despre sex),* Lauren Weisberger *(Diavolul se îmbracă la Prada),* Plum Sykes *(Atitudinea unei blonde),* Dominique Dyens *(Elogiul celulitei şi alte neajunsuri),* Tania de Montaigne *(Tokyo e departe).* Unii spun că în zona *chicken literature* regăsim un *chic* postfeminist (vezi şi „Colecţia Chic" de la Polirom!), alţii spun că eticheta e abuzivă şi nu ar acoperi nimic (Anne Carrière). Pe cu totul alt palier (deşi...) Lucía Etxebarria, recent tradusă în franţuzeşte *(Un miracol în echilibru),* una dintre cele mai bine cotate scriitoare spaniole de azi, îşi descrie într-un scurt interviu-portret „camera separată" în care locuieşte la Madrid, la doi paşi de gara Atocha.

De citit neapărat articolul semnat de Jean Montenot despre Virginia Woolf şi interviul cu istoricul şi filozoful (sic!) Elisabeth Badinter, autoarea unui elogiu al ambiţiei în general, dar mai ales al celei feminine: „Numim adesea ambiţia arivism pentru a condamna aceşti bărbaţi sau aceste femei care au în străfundurile lor angoasa de a fi venit pe pămînt degeaba şi de a dispărea în indiferenţa generală... trebuie să fii în interiorul acestor indivizi pentru a distinge ambiţia nobilă de ambiţia vulgară". (**S. S.**)

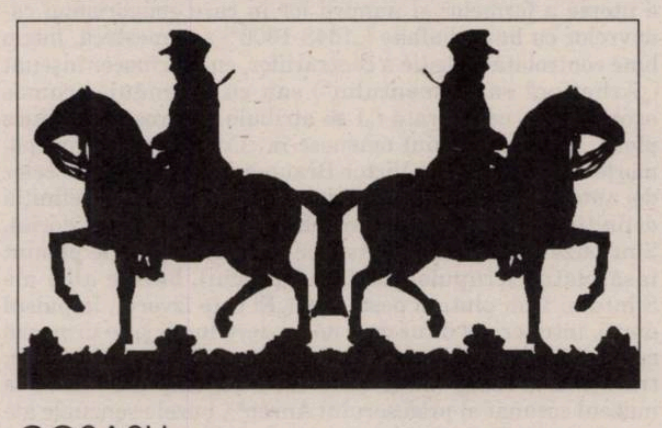

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Omagiu

...Totuşi, Errol Flynn nu a picat din cer.
Humphrey Bogart nu a picat din lună.
Olivia de Havilland nu s-a născut din spuma mării.
Bătăliile navale dintre piraţi şi nepiraţi,
luptele maritime în valuri de praf de puşcă,
şarjele de cavalerie cu săbiile scoase luminos din teacă,
duelurile om la om şi colective, prin deşert şi pe cîmpii, pe munţi şi pe punţi –
toate astea pe care le vezi numai la cinema, nu au apărut de la sine.
Situaţiile în care o femeie frumoasă iubeşte deodată
doi bărbaţi la fel de eroici, unul mai elegant decît celălalt în nefericire şi în împlinirea datoriei,
fiecare dintre ei încurcînd cum nu se poate mai rău
o femeie prinsă între două virtuţi fundamentale, exact ca în *Virginia City* sau în *Casablanca* Marocului,
nodul de lacrimi bine legat cu o oarecare fineţe, dar şi cu o anume robusteţe,
scenele astea la care e o prostie să fii prea inteligent şi adevărata inteligenţă e să fii naiv ca în faţa celor patru puncte cardinale şi cardiologice,
cineva, totuşi, le-a conceput şi le-a pus pe pînză pentru eternitate.
Acel cineva a fost cineva şi, chiar dacă nu a revoluţionat cinematograful, a fixat cîteva prototipuri de actori, de scenarii, de mixaj între muzică şi chip, de o rezistenţă curat sublimă.
El a fixat momentele grele în care muzica lui Max Steiner tace.
El a dat un stas al echilibrului dintre lacrimă şi elan,
dintre evidenţa aţîţătoare şi misterul nu prea complicat, dar adevărat.
Prea puţini critici l-au săltat din acest *savoir faire* confundat, nu o dată, cu mediocritatea.
Totuşi, el a dat cele mai bune pagini de roman popular pe întuneric.
Milioane de spectatori nu-i ştiu nici pînă azi numele, ei moştenind vremea cînd actorul era mult mai important decît regizorul.
La Paris, *Le Monde* scria pe prima pagină că *Robin Hood* din 1938 e o perfecţiune şi constituie cea mai frumoasă legendă pusă pe ecran.
Cine a făcut acum 70 de ani *Robin Hood* cu Errol Flynn?
Cine a fost primul care l-a „văzut" pe Errol Flynn în rolul lui Robin Hood?
Cine a făcut (în acelaşi an cu *Robin Hood,* auzi inspiraţie!)
Îngeri cu feţe murdare, la care şi azi, dacă nu eşti foarte prost, cu un simţ al ridicolului prea nociv dezvoltat, plîngi sincer de dai în groapi?
Cine a făcut *Vulturul,* dar şi *Lupul mărilor* fără de care nu ne-am fi jucat prin pivniţele şi luminatoarele bloculeţelor din aleea Popa Nan şi de pe Poteraşi?
Sau *Elisabeth şi Essex* la care critica poa' să rîdă mult şi bine că mătuşii mele, tanti Silvi, ultima rămasă în viaţă, aproape oarbă, nu i se va şterge „din faţa ochilor" cum o devora pe Bette Davis privirea lui Errol Flynn...
Daţi-mi voie să smulg masca şi vălul de pe chipul ignoranţei şi – apelînd pudic la un capitol esenţial din cursul meu de cinepuericultură – să dezvălui adevărul:
Toate aceste filme şi cîte altele, pînă la cifra de 88, le-a făcut un om numit Michael Curtiz, născut la Budapesta în 1888 şi înscris în actul de la primărie drept Kertesz Michaly.
Fără el, nu i-aş adora pe Fellini şi Tarkovski, pe Stroheim şi pe „domnul Buñuel",
nu aş ţine pe creierul sufletului meu îmbrăţişarea dintre „Marseieza" şi cîntecul lui Sam din *Casablanca,* mixat cu mîrîitul lui Bogey: „Sam, ţi-am spus să nu mai cînţi asta!".
Căci, retorică a tuturor retoricilor, pe toţi dracii şi pe toţi piraţii lumii, pe toate enciclopediile şi pe toate gusturile, la naiba,
el, Michael Curtiz, a făcut *Casablanca,* filmul de o maximă iradiaţie fotogenică şi sentimentală, după un scenariu socotit azi cel mai bun din toate cîte au fost,
ceea ce nu-i aşa, nu-i deloc aşa,
pentru mine cel mai bun script rămînînd cel de la *Unora le place jazzul,* care ne defineşte perfect condiţia umană de saxofonişti şi contrabasişti prinşi între două bande de gangsteri.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Scufiţa Roşie şi Lupul Itsy Bitsy şi beţia mea

Primesc pe e-mail, de la marketing-ul Radioului Itsy Bitsy, următorul comunicat: „Personajele de poveste au stat de 1 iunie în principalele intersecţii din Bucureşti şi au împărţit daruri celor mici. Prezenţa lor i-a bucurat şi pe cei mari care şi-au început dimineaţa cu zîmbetul pe buze. «Furat de peisaj», un şofer a exclamat «Uite lupul» şi a uitat să pună piciorul pe frînă, lovind uşor maşina din faţa lui. Din fericire, nici una dintre maşini nu a avut probleme serioase, iar cei doi şoferi au primit daruri de la Scufiţa Roşie. Aceasta s-a plimbat toată dimineaţa la braţ cu Lupul cel Rău. Capra a făcut echipă cu Ursul păcălit de vulpe, în intersecţia Moşilor cu Carol. Albă ca Zăpada şi-a luat Piticul preferat la Universitate, iar Mica Sirenă, secondată de un paj, a stat de 1 iunie în intersecţia Iancului. Păcală nu putea să lipsească... a venit fără uşă, dar cu multe daruri. Itsy, Bitsy şi Zăpă, personajele de la Itsy Bitsy FM au împărţit daruri, felicitări şi autografe tuturor copiilor care au trecut prin Piaţa Universităţii.

Alături de personaje, în intersecţii au fost prietenii copiilor – mascotele Fulga, Haribo, Quiky şi Papi. De 1 iunie. Eveniment organizat de Itsy Bitsy FM, Teatrul Ţăndărică şi Poliţia Capitalei."

Cum dracului un şofer care umblă prin jungla asta de circulaţie nu deosebeşte realitatea de ficţiune? Cum dracului poate fi atît de fascinant ca un ins ca noi, adică noi, adică eu, daţi-vă dracului, că nu am ce vorbi cu voi, eu adică, să nu pot să mai deosebesc lumea de cîrpe de cea reală? „Uite lupul!", în lumea asta sinistră de maşini şi automatisme, devine „Uite, sînt mort!", „Uite, sînt terminat!", „Uite, nu mai vreau să fiu salvat", „Uite, nu mai sînt decît un nimeni!". Aşa ar suna articolul. Dar articolul ar putea suna şi astfel: Cum dracului un şofer care umblă prin jungla asta de circulaţie se lasă fascinat o clipă şi uită de automatismele sale. Ce uluitor e că nu a pus piciorul pe frînă şi a plutit o clipă cu trupul şi mintea în gol. Clipa aia de gură-cască în faţa unui lup, a unei prezenţe fizice nevăzute zilnic, merită toată benzina din lume. Momentul ăla cînd ţi se sucеşte mintea cu altceva decît cu bag-o-scoate-o-a-ntîia-a doua-frînă-bă, nenorocitule, de ce nu te vezi, bă, roşu-calc-o. Acel moment de pierdere a controlului...o, nu, nu, în trafic, nu, e periculos. Sigur că e, dar ce nu e periculos? Eu ca şi tine. Eu ca şi ea. Ea ca şi mine. Tu ca şi mine. Ea ca şi tine. Aşa e. După ce v-am îmbrobodit cu vorbe şi v-am adus în punctul mort al oricărui articol de opinie, vă voi demonstra că orice lucru poate avea continuarea lui în ce direcţie vreau eu. Aşa că pierderea asta de memorie, de automatism, de priveghi, să nu se scoale mortul din mine, se încheie cu mine. M-am îmbătat rău pe 31 mai şi am ieşit la plimbare cu maşina. Nu am avut nici un accident şi am fost lucid pînă în măduva tăriilor băute. Nici o tamponare nu am făcut? Nu. Nici un mort nu am adus prinos ţării? Nu. Bă, dar beat înseamnă că am fost degeaba. Dacă nici măcar imaginaţia nu mi-a construit un lup. Aşa a şi fost. Am fost beat degeaba pe drumurile publice. Fiindcă nici o beţie din noi nu ne va mai aduce un lup la geamul maşinii. Nasol.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

„Mari români“ şi „Mici români“

Avem „Mari români“ înainte de a ne cunoaşte istoria. Am urmărit emisiunea cu pricina de pe TVR 1 şi din pricina numărului mare de personalităţi invitate, curioasă să le aflu părerea şi mai ales dornică să aflu cine sînt aceşti „mari români“.

Din păcate s-au vehiculat aceleaşi eterne nume; eram într-un manual şcolar din care nu se putea ieşi sub nici un chip, din care nu se putea ieşi pentru că, de s-ar fi propus probabil alţi români, românii înşişi n-ar fi reuşit să-i recunoască, să se identifice, să-i asocieze cu ceva din istoria lor, cu alte cuvinte, nu i-ar fi reprezentat.

Nu sînt admiratoarea marilor personalităţi, poate şi pentru că opt ani de şcoală şi cinci ani de facultate am fost îndoctrinată cu Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Radu de la Afumaţi, Mihai Viteazu, Ştefan cel Mare, Tudor Vladimirescu şi mulţi alţii, pavază şi zid înaintea eternilor turci.

Dar cum rămîne cu „micii români“, cei care au făcut şi scris, practic, istoria acestei ţări? Sfetnici de taină şi boieri patrioţi, ţărani plătitori de bir şi soldaţi în vreme de război, mitropoliţi buni conducători ai turmei lor şi episcopi cărturari, cronicari şi poeţi, profesori şi ziarişti, miniştri şi funcţionari, medici şi generali etc.

Deschid ceaslovul şi vă prezint numai cîţiva dintre „micii români“ pe care îi admir şi care au contribuit la scrierea istoriei uneori mai mult chiar decît cei păstraţi de memoria colectivă.

Aş începe cu marele postelnic Constantin Cantacuzino (+1663), grec la origine, căsătorit cu fiica domnului Radu Şerban (1601-1611), devenit mai român decît românii şi plasat în fruntea grupării româneşti aflată în acea vreme în luptă cu „partida grecilor“ condusă, culmea, de un român din familia Bălenilor. Dar admiraţia mea se îndreaptă către modul în care a ştiut să-şi crească şi să-şi educe cei 12 copii, băieţii devenind toţi mari dregători, fetele bine măritate, astfel încît să creeze o întreagă reţea de alianţe, dînd posibilitate familiei să ofere doi domni – Şerban Cantacuzino (1678-1688) şi Ştefan Cantacuzino (1714-1716) –, să-l impună ca domn pe Constantin Brâncoveanu (1688-1714), nepot, să domine scena politică tot secolul XVII, să aibă reprezentanţi de seamă şi-n secolul XVIII, deşi şi ei, ca şi Bâncovenii, au fost decapitaţi, surghiuniţi, persecutaţi, urmăriţi cu înverşunare cel puţin la începutul secolului XVIII. Ctitori de biserici, iubitori de cultură, fraţii Cantacuzino au jucat un rol important în acel veac. Cine ştie azi că spitalul Colţea este opera marelui spătar Mihai Cantacuzino (+1716), că acelaşi spătar pleacă în pelerinaj la locurile sfinte – „după moartea tată-său, el s-a dus cu mumă-sa doamna Elena pe la toate sfintele pămînturi, adică la Ierusalim, la Sfîntul Mormînt, prin toată Palestina, la Sfeta-Gora, la mănăstirea de la muntele Sinai“?! La întoarcere avea să ridice mănăstirea ce va purta numele muntelui vizitat, Sinaia. Despre mare stolnicul Constantin Cantacuzino şi studiile sale de la Padova se mai ştie cîte ceva sau despre Biblia lui Şerban Cantacuzino, dar se ştiu mai puţine despre Iordache, şi el mare spătar, şi „umblat prin părţile Europei“ sau despre celălalt frate, Drăghici, mort la datorie, otrăvit se pare la Ţarigrad (+1667) unde îl reprezenta pe Radu Leon Vodă.

Antim Ivireanul, născut probabil în Georgia, călugărit la 1690 în Valahia, a devenit mitropolit la 1708 pînă la asasinarea sa, în septembrie 1716, în drum spre exilul său către mănăstirea Sf. Ecaterina. Timp de 26 de ani, Antim s-a identificat cu poporul asupra căruia a păstorit şi ce poate fi mai elocvent decît „testamentul“ său: „De n-aţi ştiut pînă acum şi de n-au fost nimeni să vă învéţe, iată că acum veţi şti că am treabă cu toţi oamenii cîţi sînt în Ţara Românească, de la mic la mare şi pînă la un copil de ţîţă [...]; căci în seama mea v-au dat stăpînul Hristos să vă pasc sufleteşte, ca pre nişte oi cuvîntătoare, şi de gîtul mieu spînzură sufletele voastre şi de la mine va să vă ceară pre toţi, iar nu de la alţii, pînă cînd vă voiu fi păstor“.

Şi cum să-l uit pe Neofit Cretanul, originar din Creta, mitropolit al Ţării Româneşti (1738-1753) care a reorganizat instituţia ecleziastică, l-a sprijinit şi l-a susţinut pe domnul Constantin Mavrocordat în aplicarea reformelor sale, fiind primul care i-a eliberat pe ţăranii aserviţi de pe moşiile Bisericii, şi tot el se află în fruntea grupării româneşti, însufleţind-o şi apărînd-o în faţa sfetnicilor greci ai domnului Matei Vodă (1752-1753). Curaj ce i-a adus moartea, căci la cîteva zile mitropolitul era otrăvit se pare de „doftorul“ mituit de grecii răzbunători (1753).

Aş adăuga la această galerie pe Constantin Caracaş, grec la origine, dar care a reorganizat serviciul medical în Capitală între 1800-1828, urmat de francezul Carol Davila sau pe Anton Pann, născut în Bulgaria, dar care ne încîntă încă şi azi cu *Povestea vorbei* sau Cîntecele sale de amor.

Ce înseamnă oare să fii „mare român“? Faptul că personajele prezentate mai sus nu s-au născut pe pămînt românesc îi face să fie mai puţin români? Faptul că n-au fost conducători, prinţi, dictatori, sau mai ştiu eu ce, înseamnă că nu şi-au adus contribuţia lor importantă la evoluţia acestei ţări?

Săptămîna viitoare vă voi prezenta şi alţi „mici români“ pe care mi-aş dori să-i cunoaşteţi.

libertatea de impresie

RATA

Sau IRTA, cum i se mai spunea, era o adevărată instituţie (şi acum, multă lume îi zice tot aşa). Mai ales prin anii '70 era o întreagă reţea de autobuze, la nivel naţional, care funcţiona destul de bine. Şi care, în acelaşi timp, era cît se poate de mizerabilă. Prin unele locuri se dădeau acele adevărate bătălii pentru urcare şi ocuparea unui loc. Am mers cu cea dintre Moeciu şi Braşov, după 25 de ani. Atunci era o rută relativ civilizată, deşi plină de ţărani care mergeau cu brînză la piaţă. Mi-aduc aminte că am stat lîngă cel care ne găzduise pentru o noapte, un ţăran bătrîn din Moeciu de Sus. Îl chema Ţuţuianu, ca pe mulţi alţii din sat. Atunci, autobuzul parcă avea nişte perdeluţe la geamuri, destul de soioase. Acum nu mai există aşa ceva, deşi nu m-aş mira să aflu că este chiar aceeaşi maşină. Veche şi hîrîită şi atunci, şi acum. Doar că acum e mai puţin aglomerată. Pe scaunul de lîngă mine nu mai stătea ţăranul cu pălărie de postav verde, ci o fată cu *piercing* în urechi. Citea ceva despre timp şi spaţiu şi despre ecuaţiile lui Maxwell. Erau şi cîţiva călători care aminteau de cei de acum 25 de ani, dar majoritatea arătau altfel. În orice caz, postavul ţărănesc era înlocuit de fîş. Pe un loc din faţa mea stătea o fată cu ten închis, faţa ovală, părul negru ca pana corbului şi lung pînă la şale. Rujată şi fardată, cu un lanţ gros de aur la gît, sclipind în decolteul gecii de blugi (care era pusă parcă direct pe piele). Lîngă uşă, în picioare, stătea o cucoană cu ochelari cu rama aproape invizibilă, care dădea cuiva sfaturi contabile, la telefonul mobil. Şoferul avea la bord un casetofon, încastrat într-un fel de cutie de lemn şi tot învîrtea în mînă o casetă, pe care n-o punea însă niciodată (slavă Domnului!). Rupea bilete la aproape toată lumea care se urca. La Rîşnov, a început să picure dinspre norii negri ce se apropiau ameninţător dinspre Postăvarul. Fulgere lungi brăzdau cerul. Ikarus-ul nostru continua să-şi facă datoria bătrîneşte, hîrîind la schimbarea vitezelor. La o staţie, s-a urcat un tînăr cu tricou fără mîneci. Se cunoştea cu „indianca“ din faţa mea, al cărei interes a crescut subit. A început să-şi mestece guma în ritm alert, în timp ce-l asalta pe băiat cu tot felul de întrebări. Apropiindu-ne de Braşov, am văzut ceva agitaţie pe şosea: un filtru anti-gripă aviară. Multă poliţie şi garduri mobile de metal. Un omuleţ în halat alb, cu mască şi glugă, ţinea în mînă ţeava lungă cu trăgaci, aflată la capătul unui furtun. Dădea ocol rapid tuturor maşinilor, împroşcîndu-le roţile cu ţeava lui stropitoare, ca un ţînţar care încerca să fecundeze tot ce zboară pe lîngă el. Sînt sigur că în RATA de acum 25 de ani, am văzut şi oameni cu găini. Acum nu e cazul, deşi cred că atunci cînd nu e interzis din cauza gripei aviare, se mai întîmplă. (Cineva îmi povestea că în Africa, pînă şi în cursele locale de avion, lumea transportă păsări şi alte mici animale domestice.) În sfîrşit, autobuzul a ajuns în Bartolomeu, de unde a trebuit să-l schimb cu unul orăşenesc, pentru gară. Era nou şi curat şi avea pînă şi loc special pentru cărucior de copil sau pentru handicapaţi. Semăna cu cele pe care le-am văzut prin Austria. M-a dus direct la trenul rapid care, întîmplător (că tot veni vorba), venea tot de la Viena.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

Noua ordine gastronomică

Nu se mai mănîncă, cu siguranţă, aşa cum se mînca în copilăria noastră, pe vremea lui Ceauşescu, sau înainte. S-au cam dus – am mai spus-o –, gospodinele măiestre în prăjituri de casă, dar şi cele dornice să-şi dedice din bugetul lor de timp preţios acestei ocupaţii minuţioase şi cu succese trecătoare. Dar şi cele de tranziţie, în colanţi, care serveau Maximix şi Cola.

Acum găseşti mai curînd prestatoare sau utilizatoare de servicii. Prestatoare sînt gospodinele calificate, angajate la fast-food-uri sau restaurante, ca bucătărese.

Utilizatoare sînt şefele de familie, posesoare de copii sau, pur şi simplu, fete de firmă care vor o ieşire sau o aniversare „mai cu ştaif“ (cuvînt – ştiu – ieşit din uz, şi înlocuit cu „fiţe“).

Şi unele, şi altele îşi depun sau consumă produsul în instituţia plăcerilor gastronomice numită restaurant (sau *bistro* sau *pub* sau *trattoria, taverna...).* Acolo sînt observabile, din start, două principii: unul funcţional, al frugalului, abţinerii sau dietei mai mult sau mai puţin mascate; şi un altul – să-i zicem estetic – al amestecului apetisant cu tentă naturalo-exotică. De fapt, restaurantele des frecventate acum nu mai sînt cele neaoşe, în stilul „Nicoreşti“-ului de altădată (nu spun că nu au, şi acestea, publicul lor, vezi „Burebistele“, cărora li s-a alăturat şi un „Decebal“, lanţul „La mama“ etc.). Nici chinezeştile care, şi ele, există, dar nu mai sînt atît de bine-văzute ca în anii '90, nici unul dintre ele nu şi-a căpătat o faimă destul de respectabilă. Ci mai curînd cele italieneşti, care au înflorit în diverse locuri din Bucureşti, cu o mîncare plăcută şi nu foarte complicată.

Există însă cîteva feluri care nu sînt neapărat specifice unui tip de restaurant anume, ci apar ca leitmotive ale mîncatului sănătos şi estetic de pretutindeni: legumele la grătar, de pildă, pe care le poţi găsi şi la „City Grill“ (un frate mai mic şi mai grijuliu al restaurantului „La mama“) şi la „Unico Verro“, restaurant italienesc, de pildă. Ele pot fi „aperitive“ (cuvînt îndrăgit şi salvator în situaţiile anumitor diete) sau pur şi simplu garnituri, în locul aproape uitaţilor cartofi prăjiţi. „Uitaţi“ nu în sensul că nu există în meniuri; sînt acolo, neclintiţi, dar nu mai sînt priviţi ca o plăcere gastronomică, ci ca ceva nociv pentru sănătate: am observat că nu dă bine, într-un grup mai de fiţe, să-ţi comanzi cartofi prăjiţi – înseamnă că nu eşti preocupat de siluetă, deci nu ai nici cine ştie ce aspiraţii...

Un alt fel îndrăgit şi ultracomandat sînt ciupercile, tot la grătar, umplute cu propriile cozi (rafinament gastronomic) sau cu caşcaval. Mai departe pe linia îndrăznelului şi a exoticului sînt garniturile, tot mai răspîndite, de tip *broccoli* sau varză de Bruxelles sau vinete, cu sau fără mozarella sau caşcaval.

Mozarella e, de altfel, unul din felurile inofensive de brînză. Au pătruns deja, în forţă, altele mai puternice atît ca gust, cît şi ca aromă: sosul sau umplutura de *gorgonzolla* sînt sintagme obişnuite în meniurile care se respectă. În unele restaurante există brînză *bleu,* cu denumirea asta, sau cu cea mai curajoasă de „brînză murdară“.

În privinţa cărnurilor, cel puţin la restaurantele italieneşti, se poartă subţirimea şi cruditatea: celebrul, deja, *prosciutto,* servit cu *melone,* adică pepene, sau la fel de faimosul *carpaccio* sînt două exemple.

Îndrăzneala visătorului poate merge mai departe, pe linia mediteraneană şi acvatică, şi anume spre mîndria oricărei liste: fructele de mare, creveţii, scoicile, calamarii sînt cîteva din vietăţile ce pot fi consumate în salate sau spaghete. Sau în multe alte feluri.

În faţa lor, bătrîna friptură bine-făcută, cu doi mititei alături şi muntele de cartofi prăjiţi păleşte şi se apleacă, umilă, sub povara excesului de colesterol. Iar noi, pofticioşii de tranziţie, stăm pe margine şi aşteptăm să vedem ce mai urmează.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Trei robinete

Pelerinajul e *orientare,* spiritualitate itinerantă, regăsire. Toate acestea se întrupează superlativ în Ţara Sfîntă, pe care nimic nu o depăşeşte, ca densitate simbolică şi coincidenţă revelată. În inima perimetrului sacral, Ierusalimul rămîne tensionat de competiţia monoteismelor, rănit de memoria distrugerilor, mereu reconstruit, mereu revendicat. O dramă invizibilă se consumă în acest oraş arhetipal, reflex terestru al Cetăţii lui Dumnezeu. Locuitorii unesc lăuntric păcătoşenia şi virtutea, sublimate într-o sinteză impregnată cu istoria lor sanctificată prin exces şi martiriu.

La ora biblică, Pămîntul făgăduinţei era „netocmit şi gol", veritabilă metaforă a vidului copleşit de teofanie. Acum, după două milenii de conflicte, implantări şi dislocări dureroase, Ţara Sfîntă e un mozaic discrepant, un şantier tragic şi o promisiune deschisă. Indiferent la scurgerea veacurilor, deşertul îşi păstrează fervoarea provocatoare de fantasme ale depăşirii. Pe teritoriul israelian, pustia s-a predat în faţa tehnologiei şi a demonstraţiei politice: străbaţi o grădină irigată prin calculator. În regiunile arabe, banii Uniunii Europene se regăsesc nu doar în arme ilicite, ci şi în amenajări edilitare şi ambiţii electorale fără suport instituţional. Persistă şi regiunile riguros deşertice, precum aceea a *Negevului* unde, străbătînd cu maşina un drumeag prost, prin cele mai recente sate palestiniene, am descoperit lavra Sfîntului Sava.

Mînăstirea se confundă cu nuanţele marţiene ale peisajului. Ne reprezentăm deşertul în stil saharian, cu dune precum valurile încremenite ale unui ocean pictat. Negevul etalează o cu totul altă volumetrie: amintiţi-vă stîncile din icoanele bizantine. Aici totul e arsură solară şi sterilitate mortală, desfăcută în faleze de praf gălbui. În secolul V, poposit în Iudeea, Sfîntul Sava a descoperit un pîrîu vital şi o chemare definitivă. A fondat o chinovie, pe care, după 35 de ani, a părăsit-o (scîrbit, pare-se, de conflictele dogmatice din sînul comunităţii) pentru a se izola în grota dintr-un „perete" vecin. Mi-l imaginez pe năprasnicul ascet în chilia sa rupestră, privind, peste prăpastie, viaţa – comparativ înlesnită – a fraţilor rămaşi pe mai departe laolaltă...

Contemporană cu mînăstirea Sfîntei Ecaterina din Sinai, lavra Sfîntului Sava numără 15 secole de viaţă necontenită. A fost jefuită de toţi invadatorii Ţării Sfinte (perşi, musulmani, cruciaţi etc.), dar a ştiut să-şi revină, inclusiv după ravagiile cutremurului din 1834. La 13 octombrie 1965, moaştele întemeietorului au fost „repatriate" din Italia. În biserica majoră se află racla de sticlă unde sfîntul, neputrezit, odihneşte în veşminte sacerdotale. Obştea, pusă sub jurisdicţia Patriarhiei greceşti de Ierusalim, adăposteşte 16 vieţuitori, printre care un român, pe nume Zosima. Acesta mi-a fost ghid. Mi-a arătat „biserica nefăcută de mînă" – paraclis amenajat într-o cavitate – unde călugării se roagă, răcoriţi, pe timpul sinistrelor canicule estivale. M-a condus apoi în peştera sfîntului Ioan Damaschinul, subtilul apologet al iconoduliei. Mi-a deschis uşile arhondaricului, unde un călugăr american mi-a îmbiat, pe ştergar alb, un degetar de uzo, o aburită limonadă de casă şi o felie de cozonac uscat, cu gust de azimă.

E o mare binecuvîntare să te reculegi într-o asemenea falie geologică, aridă pînă la Dumnezeu, mustind de renunţări răsplătite. Am fotografiat trei robinete deasupra unei cuve de piatră, cu gîndul la Horia Bernea (şi viziunea sa despre „Ortodoxie ca *fire* a omului"), m-am înfiorat ascultîndu-l pe fratele Zosima, care-mi evoca, prozaic şi sublim, extraordinara *lungime* a posturilor, cînd vieţuitorii se hrănesc exclusiv cu verdeţuri şi ulei de măsline... Deasupra cupolelor flutură steagul Patriarhiei şi acela, tot cruciform, al Republicii Elene. Numai că aici nu mai e vorba de naţiuni şi naţionalisme, ci de o arcă noahitică, pe care s-au îmbarcat ultimii cavaleri ai desăvîrşirii. Prin simplitatea lor hirsută, monahii savioţi îţi trezesc nostalgia nevoinţei, dorul după veşnicia rugăciunii neîntrerupte, ispita bucuriilor fruste. Nu ai cum să le mulţumeşti, dar poţi măcar să-i admiri.

Mirel BĂNICĂ

Secularizarea văzută din interiorul Bisericii

– note de lectură –

Mărturisesc de la bun început că lectura cărţii părintelui Ioan Bizău*, profesor de teologie liturgică la Cluj-Napoca, s-a dovedit a fi o surpriză. Titlul oarecum conveţional şi „ortodox corect" – *Viaţa în Hristos şi maladia secularizării* – pare a se înscrie în logica lucrărilor de „înfierare" facilă a modernităţii produse de o parte din membrii clerului; odată depăşit, găsim o lucrare care abordează lucid şi fără inhibiţii una dintre cele mai mari provocări la adresa Bisericii: secularizarea. Redactată de un autor din *interiorul* Bisericii Ortodoxe, o voce autorizată deci, cartea se adresează unui public larg şi poate fi utilizată ca bază teoretică în facultăţile de teologie, dar şi de toţi cei care sînt interesaţi să înţeleagă mai bine ce se întîmplă cu Ortodoxia în lumea contemporană. Utilă este cartea şi în perceperea cauzelor profunde, de natură istorică (şi mai puţin socială – vom reveni) care stau la baza procesului de secularizare.

Obiectivul urmărit de pr. Ioan Bizău este enunţat cu modestie încă din prefaţă: scrierea unui studiu despre „îngrijorările şi speranţele modernităţii", un instrument care să contribuie la „limpezirea unei probleme de conştiinţă", oferind în plus motive de „meditaţie şi responsabilitate" potenţialului cititor. Un obiectiv ambiguu şi generos, în acelaşi timp, care determină în mare şi organizarea generală a lucrării: prima parte se constituie într-un „inventar" al prezenţei secularizării şi a diferitelor sale forme de expresie, cea de-a doua fiind concepută ca un studiu de caz dedicat iluminismului transilvănean din secolele XVII –XIX, fiind vorba de textul unei conferinţe intitulate „Toleranţa iluministă între utopie şi realitate", susţinută la un simpozion din 1999 dedicat toleranţei religioase din Transilvania.

În primul capitol al cărţii găsim un tablou (aproape) complet al secularizării, surprinsă în aspectul său ideologic, istoric şi cultural. Dimensiunea „instituţională" şi sociologică a secularizării este mai puţin prezentă. Se trec în revistă principalele puncte de reper din istoria acesteia: o analiză a scolasticii catolice şi a ideii „raţionalizării" existenţei lui Dumnezeu, momentul fondator al Revoluţiei franceze, mama tuturor „ororilor revoluţionare ale secolului XX" – după cum scrie autorul fără menajamente.

Un loc aparte este dedicat chestiunii europene. În acest din urmă caz, se analizează locul şi rolul pe care le poate avea Ortodoxia într-un continent unit geografic şi politic, dar extrem de divizat confesional. Cea de-a doua parte a cărţii prezintă numeroase informaţii despre iluminismul transilvănean, efectele acestuia asupra procesului de emancipare naţională din Ardeal, precum şi conflictele existente între promotorii săi şi conducătorii Bisericii Ortodoxe sau Unite.

În ansamblu, argumentaţia lucrării este întreţinută de bogatele lecturi ale autorului din „clasici" ai domeniului (lista fiind prea lungă pentru a o cita în aceste pagini), iar informaţia de bază avută la dispoziţie este prelucrată inteligent şi popularizată elegant. Algebra şi exactitatea limbii franceze, simţindu-se pe alocuri sursele franceze consultate, dau un plus de claritate tentativei de „radiografiere" unui domeniu stufos şi dificil. Nu întîmplător un autor de talia lui Hans Blumenberg plasează la începutul studiului despre *Legitimitatea timpurilor moderne* (1966) o afirmaţie cu valoare de avertisment, care s-ar putea rezuma astfel: dificultatea de a scrie despre secularizare rezidă, în primul rînd, în diferenţa dintre utilizarea *descriptivă* şi cea *explicativă* a termenului. Părintele Ioan Bizău pare a miza mai mult pe tehnica descriptivă, „adaptînd" cazul ortodox pe grila de lectură a unor autori occidentali consacraţi care s-au ocupat de provocările modernităţii (exemplul lui Marcel Gauchet sau Denis de Rougemont), sau un intelectual ortodox de talia lui Oliver Clement, familiarizat însă cu Occidentul.

Prudent în judecată şi pledînd întotdeauna de pe poziţia unui veritabil „om al Bisericii" (cu tot ceea ce această expresie presupune în sensul său propriu – moderaţie şi judecată cumpănită), autorul refuză diabolizarea facilă a secularizării, aşa cum se întîmplă de obicei în studiile din sfera ortodoxă. Cel mai elocvent exemplu este acela al recunoaşterii „tacite" a unor aspecte „benefice" ale secularizării, cum ar fi analiza lucidă şi fără compromisuri inutile a *stării de fapt* din cadrul Bisericii Ortodoxe.

Lucrarea prezintă anumite trăsături care îi dau o notă aparte printre lucrările pe temă, apărute în ultimii ani. În primul rînd – simţim nevoia să o repetăm –, este vorba de rodul gîndirii unui preot al Bisericii Ortodoxe Române, care prezintă interes şi poate fi citită cu folos şi de cei aflaţi în afara primului cerc de „incondiţionali", ce asimilează secularizarea „lucrării diavolului", cu o voioasă suficienţă a sinelui. Un semn încurajator, arătînd faptul că impactul real al modernizării nu mai este neglijat de o parte cultivată a clerului, conştientă că secularizarea nu este o „boală" de care ar suferi doar Occidentul. În al doilea rînd, cartea poate servi drept ghid şi punct de orientare celor care doresc să ştie mai multe despre fenomenul secularizării şi, într-un sens mai larg, înţelegerii efectelor modernizării asupra sacrului. Iar în cele din urmă, se propun definiţii pertinente ale secularizării, scrise în cheie teologică.

Studiul se dezvoltă în jurul cîtorva idei-forţă. Dispariţia sacrului şi declinul sărbătorii (Vasile Băncilă) au favorizat apariţia „maladiei secularizării", plăsmuirea unui „om nou", cel care „trăieşte ca şi cum Dumnezeu n-ar exista, ori se mulţumeşte cu o religiozitate difuză, vagă". Cînd vine vorba despre rădăcinile istorice ale secularizării, pe lîngă iluminismul transilvănean, sînt prezentate şi reformele lui Al. I. Cuza, calificate direct ca fiind „antibisericeşti". Chiar dacă unele din afirmaţii pot irita la o primă lectură, ele prezintă totuşi interes. Ne-am obişnuit să trecem prea uşor cu vederea semnificaţia şi sensul intim al reformelor întreprinse de principele a cărui memorie este onorată cu statuie pe Dealul Patriarhiei. Ideile lui Cuza şi ale inspiratorilor săi din umbră au reuşit să bulverseze Ortodoxia românească, nu doar din punctul de vedere al fondului funciar, aşa cum au rămas înscrise în „vulgata" istorică naţională, ci şi canonic. Efectele sînt vizibile şi astăzi.

O importanţă aparte în economia lucrării o prezintă cele două articole dedicate spiritualităţii ruse şi lui F.M. Dostoievski. „Nihilismul" rusesc este perceput ca germenele secularizării instituţionale agresive, din perioada bolşevică. O binemeritată atenţie este acordată noţiunii de *pseudo-morfoză* (G. Florovsky), cu referinţe la gîndirea teologică de secol XVI-XVIII, alterată şi parazitată de idei străine de spiritul Ortodoxiei; tinerii ruşi, aflaţi la studii în academiile catolice şi protestante ale Occidentului, nu aveau însă alternativa unui învăţămînt teologic de calitate în propria lor ţară – a se vedea şi opinia lui Alexandru Schmemann în *Drumul istoric al Ortodoxiei* (Paris, 1995). Luciditatea cu care pr. Ioan Bizău deplînge lipsa „teologilor profesionişti" din Biserica Ortodoxă (consideraţi un soi de *Lumpenproletariat,* crede autorul!) şi impactul aproape nul al unei teologii „înstrăinate de viaţa în Hristos" asupra prea numeroaselor şcoli teologice din România ne-au dus cu gîndul la apariţia unei noi forme de *pseudomorfoză,* infinit mai insidioasă şi mai greu de stăpînit. În fine, se vorbeşte şi despre „responsabilitatea ortodoxă" în cadrul construcţiei spirituale a Europei viitoare – o structură secularizată şi secularizantă, deopotrivă. Autorul dă iarăşi dovezi de necesară luciditate: Ortodoxia „poate fi pusă în lucrare" pentru Europa, doar dacă se descoperă *adevăratul* patrimoniu al acesteia şi ethosul său autentic, evitînd „blocarea într-un naţionalism suficient şi care stinge respiraţia Duhului".

Studiul părintelui Bizău comportă o serie de slăbiciuni care nu pot fi trecute cu vederea (şi care scad valoarea sa de ansamblu), cu atît mai mult, cu cît unele puteau fi remediate printr-o muncă mai atentă de editare. Oricît ar părea de neverosimil, nu există o bibliografie care să închidă armonios lucrarea. Generosul indice de nume de la final este fără îndoială util pentru orientarea în *corpus*-ul lucrării, dar nu poate suplini o bibliografie. Există şi unele contradicţii de interpretare, aplicîndu-se logica *deux poids, deux mesures:* de exemplu, într-o analiză făcută asupra lumii islamice găsim afirmaţii de genul „profeţia cu privire la *ciocnirea dintre civilizaţii* se întemeiază totuşi pe realităţi evidente şi nu trebuie tratată superficial". O legitimare clară a ideilor huntingtoniene deci, care sînt însă aspru denunţate mai apoi ca fiind „o logică perversă de manipulare a conştiinţelor", cînd vine vorba de definirea „responsabilităţii ortodoxe" în construcţia europeană.

În ansamblu, cartea pr. Ioan Bizău poate fi percepută drept un punct de plecare, ce încurajează apariţia a numeroase alte studii referitoare la istoricul secularizării în Biserica Ortodoxă din România. Un prim pas spre conceptualizarea procesului de secularizare şi deci spre o mai mare precizie metodologică în viitor. Dacă argumentaţia autorului este relativ prudentă şi impregnată de anumite scorii ale interpretării strict religioase, gen „maladia secularizării", ea are meritul de a stabili cîteva „balize" interpretative de care va trebui să se ţină seamă pe viitor. Lucrarea îşi va atinge pe deplin obiectivul atunci cînd alţi tineri cercetători, de preferinţă din interiorul Bisericii, vor decide să intre în universul riscant al interpretărilor procesului de secularizare, în dimensiunea sa istorică, instituţională şi culturală. Sperăm ca acest lucru să se întîmple cît mai rapid, ţinînd cont de importanţa esenţială a unui „răspuns" ortodox la provocarea secularizării – un răspuns care continuă să se lase aşteptat.

---

* Pr. Ioan Bizău, *Viaţa în Hristos şi maladia secularizării*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2002.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Despre veşnicie şi alte închipuiri

Scena ne înfăţişează un grup de fete care stau într-o casă de ţară. Sînt aşezate în cerc şi îmbrăcate în costume populare – toate la fel. Vocea din *off* ne spune că portul fetelor este păstrat întocmai de pe vremea dacilor şi că respiră austeritate. Camera întîrzie pe mişcarea unui fus care se învîrteşte, apoi sare la o imagine cu fecioară torcînd, desprinsă parcă din Grigorescu, apoi ne arată focul din sobă, apoi o privire de ansamblu asupra cinstitei adunări care se îndeletniceşte cu torsul lînii sau cu bobinatul firelor, apoi o faţă veselă, sănătoasă, de fiică din popor, şi tot aşa. Fetele discută însufleţite, dar nu auzi ce zic. Auzi în schimb vocea din *off*, care-ţi spune că cele de măritat se strîng la şezătoare în casa unei femei mai bătrîne, ca să atragă atenţia băieţilor din sat asupra lor. (Nu că asta făceau acum cîteva sute de ani, ci că se întîmplă chiar în zilele noastre, eventual în timp ce noi ne sorbim cafeaua şi ne uităm, relaxaţi, la televizor.) Că obişnuiesc să ia tăciuni din foc şi să-i stropească cu apă – aceasta fiind o formă de magie prin care-şi atrag peţitorii. Că unele chiar „urinează discret" pe acei tăciuni şi, cu cît tăciunii sfîrîie mai tare, cu atît e mai bine, căci băieţii la care se gîndesc se vor aprinde de dorul lor şi vor veni la ele negreşit. Din cînd în cînd, vocea comentatorului amuţeşte, iar fetele se pornesc să zică un cîntec de şezătoare, pe care de data aceasta îl auzim şi noi. La un moment dat, apar şi băieţii satului (probabil chemaţi de tăciunele tratat chimic), toţi îmbrăcaţi în costume populare la fel şi, desigur, dacice. Sînt însoţiţi de cîţiva lăutari. Fiecare se aşază, ordonat, lîngă cîte o fată şi începe s-o privească drăgăstos. Cînd vocea din *off* amuţeşte din nou, cîţiva se ridică, împreună cu fetele lîngă care stăteau, şi încep să joace. Mişcările lor se coordonează perfect. Aţi urmărit o felie din frumoasa şi profunda viaţă a satului românesc.

Recunoaşteţi, desigur, această scenă, pentru că trebuie s-o fi văzut, într-o formă sau alta, de multe ori la televizor (eu am văzut-o cel mai recent într-un documentar de pe TVR 2).

Satul românesc este, de vreme îndelungată, subiectul unei continue mistificări. Sămănătoriştii îl vedeau populat numai de flăcăi drepţi doinind din fluier şi, cu mîinile rămase libere, culegînd floricele pentru mîndrele lor neprihănite. Comuniştii arătau, prin anii '50-'60, pofta de muncă a ţăranului, fericit că a intrat în colectivă. Prin anii '80, interpreţii de muzică populară cîntau mîndria oamenilor muncii de la sate că trăiesc într-o ţară ca o floare. În tot acest timp, ţăranii de pe la 1900 îşi duceau viaţa în mizerie, cei din anii '50 înfundau puşcăriile pentru că se opuneau colectivizării, iar cei din anii '80 erau excedaţi de cotele de lapte pe care le dădeau statului sau de drumurile pe care le făceau la oraş să cumpere o pîine.

Tot aşa şi acum. În timp ce *domnu' reporter* descinde la sat, alege pe sprînceană cîţiva tineri, îi pune pe oameni să caute prin pod după furci de tors şi prin lăzi după costumele populare lăsate de bunul şi buna (şi, desigur, de daci), viaţa satului merge înainte aşa cum o ştim. Adică bărbaţii socializează la bufet, unde *servesc o gamă variată* de beri sau de băuturi spirtoase, cu manelele oferite din partea casei, de la casetofonul patronului (dacă sînt norocoşi, patronul le mai aduce din cînd în cînd şi cîte o stripteuză obosită de la oraş); femeile suspină zilnic de grija sărmanei Maria, fată fără noroc, din telenovela care vorbeşte atît de frumos despre secretul ei – căci cablul a ajuns de multă vreme şi acolo unde pulsează tradiţia neamului nostru; fetele şi băieţii se întîlnesc la discoteca satului, unde se dansează pe manele sau pe Scooter şi din cînd în cînd se lasă cu tradiţionala bătaie (ca să nu spunem că tradiţia a fost întru totul abolită). Şi cu toţii se îmbracă de la butic.

Pe scurt, satul este astăzi – oricît încearcă să ne îmbrobodească domnii de la TVR, simţitori şi pătrunşi de valorile dacice – o firească prelungire a mahalalei. Şi, oricum, dacă e să vorbim de veşnicie şi să ne jucăm cu rimele, aceasta s-a născut, mai degrabă, la pat.

Marius COSMEANU

Oblomovismul mediatic

– o panoramă a presei maghiare din România –

Singura şansă a presei maghiare din România de a ieşi din lîncedul confort provincial actual este de a-şi asuma competiţia, după toate regulile pieţei. Asta, după ce va conştientiza că publicul ei ţintă nu e nici la Budapesta, nici la Bucureşti.

Deşi în comunism au trăit o aceeaşi cenzură ideologică, provocări ale tranziţiei similare şi presiuni politice surori, în prezent, presa românească şi cea de limbă maghiară din România arată foarte diferit.

Cel mai precis lucru, pe care l-aş putea spune despre presa maghiară, e că doar o minune o mai ţine în viaţă. Afirmaţia, ştiu, va supăra pe unii şi va bucura pe alţii..., dar nici o analiză, nici o evaluare corectă a evoluţiei ei, din ultimii 17 ani, nu cred că ar ajunge la o altă concluzie.

Scurtă privire în trecut

Ca orice minoritate, şi cea maghiară din România are cîteva caracteristici (un inevitabil dezavantaj în distribuţia resurselor, un anumit grad de ghetoizare, o preponderenţă a endogamiei etc.) care îi conferă o relaţie aparte cu majoritatea. Relaţie care influenţează, inevitabil, şi mentalul jurnalistului minoritar. Înainte de a descrie principalele componente ale tabloului presei maghiare din România ultimilor ani, aş da cîteva exemple de contextualizare, utile, cred, cititorului român mai puţin cunoscător.

1. Spre deosebire de presa română, cea de limbă maghiară din România a reuşit mai bine să dezvolte forme media de *underground* care se opuneau regimului comunist. Astfel, între 1981 şi 1983, zece numere ale publicaţiei *Contrapuncte (Ellenpontok)* au circulat sub formă de samizdat. De asemenea, în ultimul cincinal al dictaturii, publicaţiile de limbă maghiară din România au scris nu doar despre problemele care ameninţau minorităţile, dar şi despre cele ale societăţii româneşti. Fapte mai puţin prezente în presa românească a vremii (manifestele distribuite prin cutiile poştale de către Radu Filipescu, replicile cîte unui comentator care deranja urechile cuplului prezidenţial sau „ziarul" de o pagină, redactat de Petre Mihai Băcanu şi colegii săi şi distribuit la colţ de stradă prin Bucureşti, nu constituie, cu tot eroismul lor, publicaţii propriu-zise). Toate acestea indică un alt tip de socializare politică în rîndul jurnaliştilor maghiari, explicabile nu doar prin proximitatea culturală faţă de Europa Centrală, dar şi prin capacitatea lor de a se delimita şi de a construi proiecte, limbaje paralele sau chiar opuse propagandei dominante. O raportare diferită la sistemul de valori existent.

2. În anii '80, puteai găsi anumite publicaţii de limbă maghiară prin tutungeriile sau chioşcurile de ziare ale unor oraşe în care localnicii nu văzuseră unguri decît cel mult la mare sau în armată. Prezenţa ionesciană a acestor publicaţii în Ialomiţa, Teleorman sau Botoşani se explică prin politica duplicitară a lui Nicolae Ceauşescu: el nu făcea decît să satisfacă solicitarea Occidentului de a edita tirajele cerute pentru publicaţiile minorităţilor. Numai că, odată condiţia satisfăcută, difuzarea se făcea şi în aşezări în care publicul-ţintă lipsea cu desăvîrşire.

3. Pînă nu de mult, TVR 1 a difuzat ani la rînd emisiunea militară *Pro Patria,* imediat ce se termina emisiunea în limba maghiară a aceluiaşi post. O formă de poziţionare infantilă şi cam fruediană pentru o televiziune publică finanţată şi din banii contribuabilului minoritar.

Conţinut, management *şi audienţă*

Trecînd peste context, am să încerc o prezentare, plecînd şi de la studiile făcute de specialişti, a sistemului media al comunităţii maghiare din Ardeal.

În ce priveşte conţinutul, caracteristica principală ar fi *aprofesionalismul* sau profesionalismul alternativ, definit în primul rînd prin ponderea mare a prezenţei opiniei, a comentariilor, în articolele informative. Există apoi şi o înclinaţie spre reluarea marilor poveşti ale condiţiei de minoritar maghiar, justificabilă identitar, dar nu şi profesional, pentru că se reiau teme arhicunoscute de public (teme, de altfel, asemănătoare celor impuse de discursul reiterant al românilor ardeleni înainte de Trianon). Efectul negativ este acela că dezbaterea din spaţiul public maghiar din România are de suferit, se atrofiază. Situaţia e însă confortabilă, atît pentru jurnalişti, cît şi pentru politicieni. Problema ţine de *management,* altă meteahnă a presei maghiare din România fiind, spun sociologii, *acomercialismul,* adică o insuficienţă de adaptabilitate la regulile pieţei, un dezinteres inexplicabil pentru publicitate.

Există apoi aşa-numitele subiecte „incerte", care „scapă" jurnaliştilor maghiari sau sînt abordate tardiv, cum sînt bunăoară şi luptele intestine din interiorul UDMR. În astfel de cazuri, jurnaliştii ori aşteaptă ca apele să se lipezească prin cearta politicienilor, ori ca subiectul – în caz că are destulă amploare – să fie preluat de presa românească şi apoi şi de cea maghiară. Sau subiecte-tabu precum cel al huiduielilor la adresa preşedintelui Marko, la un concert nostalgic al unei trupe rock din Ungaria, la care participase şi domnia sa, şi care au fost ignorate cu bună ştiinţă.

Între non-combat şi radicalism

Apropierea prea mare între mediul politic şi cel jurnalistic, între cel literar şi cel jurnalistic sau, pur şi simplu, lipsa unei empatii faţă de un public interesat şi de alte subiecte decît cele identitar-reiterante sînt alte disfuncţionalităţi ale acestui segment de presă din România. De unde şi migrarea publicului maghiar spre publicaţii sau instituţii media de limbă română.

În fine, o altă caracteristică importantă, identificată de specialişti la presa maghiară din România post-decembristă, este *literaturizarea* textului jurnalistic. Presa dominantă de limbă maghiară are o înclinaţie spre stilul beletristic, indiferent că vorbim de articole politice sau de sport. Discursul pretenţios vine, din nou, din confluenţa dintre mediul jurnalistic şi cel literar, o anumită pretenţie pentru „cultura elitistă" fiind impusă, inerţial, după 1989, şi azi în presa maghiară. Încă un motiv pentru maghiarii ardeleni să aleagă posturi TV româneşti, cu mai mult *entertainment* şi considerate mai „uşoare".

Deşi formează o societate de sine stătătoare, cu toate componentele şi cu dinamica pe care o presupune, maghiarii ardeleni, elita ei îndeosebi este sclava puternicei divizări politice din Ungaria. Fapt resimţit în mai toate segmentele, prin urmare şi în presă. Aşa se face că, în linii mari, presa e clonată după interesele finanţatorilor: o presă „moderată", cuminte faţă de conducerea UDMR (construită îndeosebi pe vechea structură a publicaţiilor locale ale fostului PCR, şi care acum au o poziţie de monopol, cu mental post-„Ştefan Gheorghiu"), necombatantă, pentru că nu simte încă presiunea pieţei şi pentru că se găsesc mereu bani ca să supravieţuiască, şi o presă „radicală", susţinută pe criterii similare *via* conservatorii lui Viktor Orban. Rămîne de văzut ce implicaţii va avea noua configuraţie politică de după alegerile generale din Ungaria.

Notă: Pentru documentarea textului de mai sus, au fost folosite şi următoarele surse:

– Magyari Tivadar, *A Romániai magyar média*. Médiakutató, 2000.

– Peter Gross, *Mass-media in revolution and national development: the Romanian laboratory,* Iowa: State University Press, 1996.

weni widi wici

URSS ocupă spaţiul virtual românesc

Vasile Ernu, autorul cărţii *Născut în URSS,* se autodescrie ca „produsul perfect soviectic", un *homo sovieticus* pursînge. Nici n-a apucat să fie lansată bine, că *Născut în URSS* a şi încins atmosfera şi a stîrnit controverse. Cel mai des s-a spus că este vie şi enervantă. Mai precis, enervant de vie! Ca şi cum nu ar fi fost suficient că ne-a dat dureri de cap cu cartea asta, Vasile Ernu a avut tupeul să o extindă şi asupra Internet-ului românesc, neprihănit de cele sovietice ca un ţînc de trei ani care, între două partide de somn, mai bagă un Counter Strike. *Născut în URSS* este prima carte din România cu un site propriu (www.nascutinurss.ro). Nu-i nimic spectaculos în asta. Şi nici enervant. Dar cînd este vorba de primul site din România dedicat comunismului, ar trebui să ne dea un pic de gîndit.

Ernu cel din afara textului este un tip *cool* şi perfect adaptat lumii capitaliste, care ştie să îşi promoveze produsul şi să (se) vîndă, să facă valuri şi să zgîndăre spiritele (şi bubele lor). Site-ul nu prea face cu ochiul, are un *look* auster, fără brizbrizuri şi jucării, pentru că este în primul rînd o „arhivă subiectivă şi funcţională" care ilustrează anumite lucruri din carte. Ideea iniţială era ca aceste imagini să ajungă pe un CD, dar, pentru că legea copyright-ului în România este complexă şi are multe aspecte, proiectul a fost redus la această pagină web.

www.nascutinurss.ro conţine informaţie şi materiale despre URSS cît nu conţine tot Internet-ul românesc. Nostalgicii puterii sovietelor, care înţeleg ruseşte, pot asculta online discursurile marilor conducători, precum Andropov, Brejnev sau Lenin. Imaginile cu obiecte vor trezi cu siguranţă amintiri celor a căror copilărie este strîns legată de cravatele de pionieri, păpuşile ruseşti, de numărătorile cu bile de lemn după care au învăţat să socotească, magnetofoanele cu benzi pe care, atunci cînd se rupeau, le lipeau cu scotch, ascuţitoarele de creion cu manivelă, lupul din desenele „Nu zaeţ pagadi" sau jucăriile cu ursuleţul Mishka, simbolul jocurilor olimpice de la Moscova în 1980. Puteţi *downloada* cîntece pioniereşti, coloana sonoră de la Scufiţa Roşie, iar rockerii vor fi mai mult decît încîntaţi să redescopere Kino, Nautilus Pompilius sau Krematory.

Ioana CALEN

2%
dintre**români**
înțeleg
arta

foto: Danaida de Constantin Brâncuși, sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaștere

radiofrance**internationale** rfi romania | **ne cunoaștem ?**

București **93.5**fm Iași **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chișinău **107.3**fm

SECOLUL ANTIAMERICAN
mai mulți dușmani, mai puțini prieteni pentru SUA

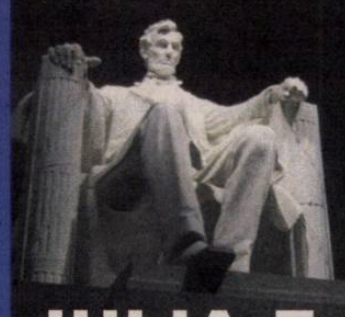

JULIA E. SWEIG
AMERICA AZI

STUDII DE TRITONIC SECURITATE
FRIENDLY FIRE

Dacă de zeci de ani America și-a îndepărtat constant lumea, de ce anti-americanismului i s-a acordat atât de rar atenția de care beneficiază acum? Dintr-un singur motiv. Mai multe tendințe au condus la apariția unui nou adevăr: securitatea noastră națională depinde în mod esențial de sentimentele pe care ceilalți le au față de America.

Robert WRIGHT
Books on Anti-Americanism. They Hate Us, They Really Hate Us

New York Times, 14 Mai 2006

Cititul nu dăunează sănătății!
TRITONIC
www.tritonic.ro
editura@tritonic.ro
021.242.54.09

STUDII DE TRITONIC SECURITATE

Bookfest 13-18 iunie

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

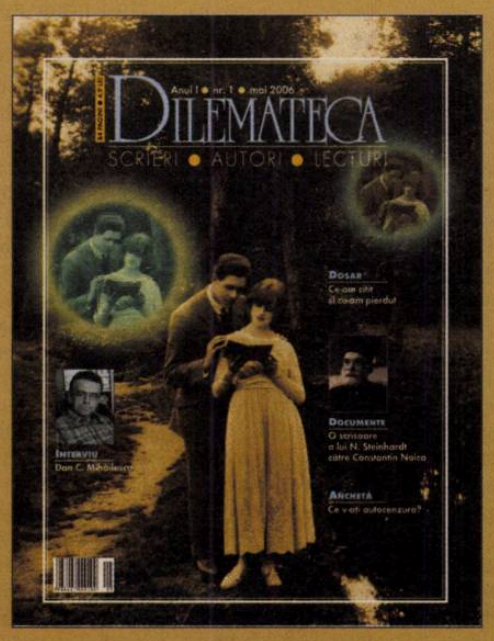

Din 26 mai, împreună cu Dilema veche

Dilemateca
Îți dă de citit

Book fest
salonul cărții București
13 - 18 iunie 2006
Romexpo halele 15 - 13

Cotidianul. | tabu | Le Monde diplomatique ediția română
România literară | H&D | Radio Guerrilla 94.8 FM
24-FUN DIN ROMÂNIA | I&P INVESTIȚII ȘI PROFIT | Eliberadio
DILEMA VECHE

«M-a dezbrăcat pe-ndelete, delicat,
aşa cum ai descoji o migdală verde de gingaşa ei pieliţă.»
Rafinamentul oriental al dezvăluirii chiar sub ochii tăi:

NEDJMA
FRUCTUL INTERZIS
ROMANUL EROTIC AL UNEI FEMEI DIN LUMEA ARABĂ

Eroscop

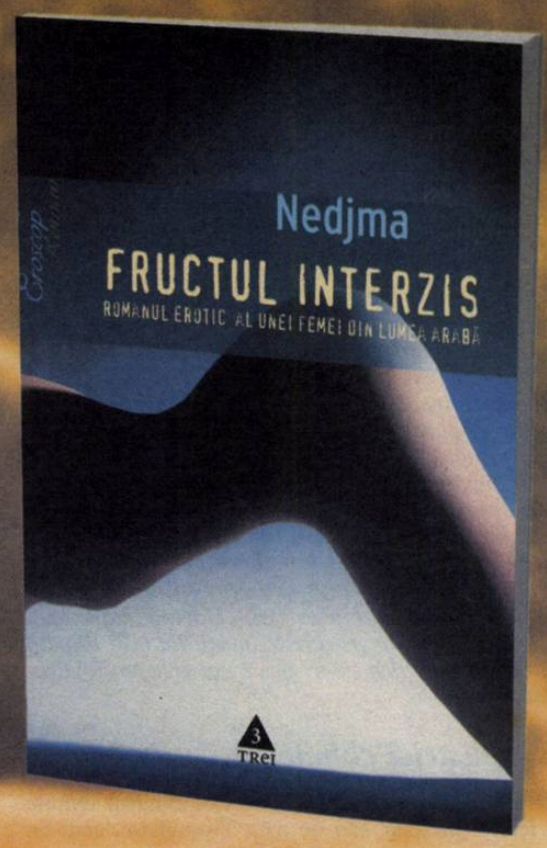

Doar muşcătura confirmă aroma Fructului interzis.
Trezeşte tu însuţi plăcerea acestei cărţi ca un fruct.
Simte savoarea lecturii. Ascultă confesiunea unei femei
căreia interdicţia îi provoacă fantezia erotică,
pe care furia o aruncă în obscenitate.

3
TREI
www. edituratrei.ro

HUMANITAS

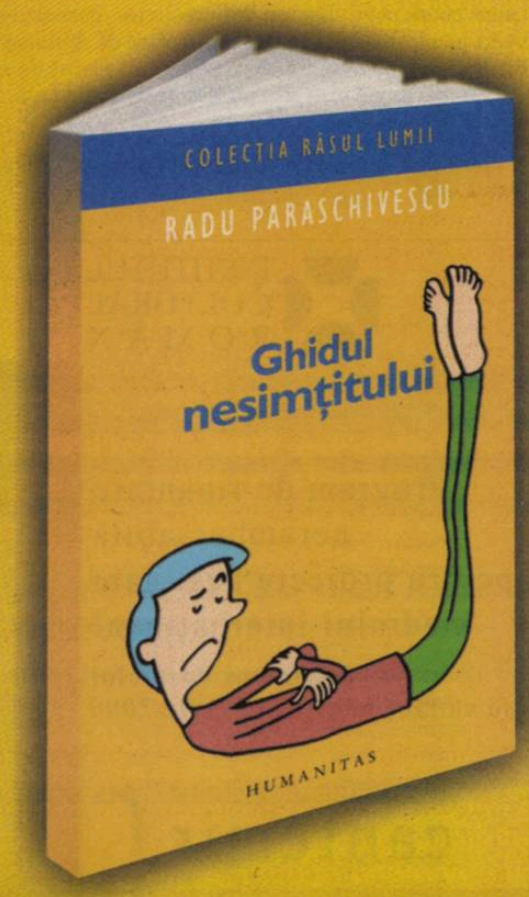

Radu Paraschivescu
Ghidul nesimțitului

Un portret coroziv al nesimțitului român
Un tablou în tuşe groase al faunei de tranziție
Un îndreptar hazliu pentru atingerea performanței în nesimțire
O carte despre România şi Romârlania

Lansarea cărții va avea loc
în cadrul Târgului de carte BOOKFEST,
sâmbătă, 17 iunie, ora 16.00.

Vor vorbi:
Robert Turcescu, Radu Moraru şi Radu Paraschivescu

Pentru comenzi prin poştă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Roxana LUPU

Oraşul Victoria, experimente cu oameni

La început au fost aduşi într-un pustiu să doarmă noaptea în barăci şi ziua să muncească pentru construcţia Complexului de fabrici Ucea, cu specific militar. Comuniştii îşi păzeau la acea vreme a anului 1944 muncitorii cu santinele, iar zona o împrejmuiseră ca într-un lagăr. Uzinele Ucea se înalţă în soare, în 1951 iau denumirea de Combinatul chimic „Victoria", iar în jurul său încep să se construiască primele imobile. De atunci şi pînă acum, oraşul Victoria, cel mai mare centru de industrie al României în perioada comunismului, pare să fi rămas încă sub aburii acestui blestem, care i-a întunecat minţile şi nu l-a lăsat să vadă exact realitatea: capitalismul a răzbit pînă aici, la poalele munţilor Făgăraş, doar prin vreo două buticuri cu oglinzi pe pereţi şi masă de biliard în mijloc, un ştrand şi două restaurante. Dar bătrînii care-l mai locuiesc, ce să caute acolo?

La şoseaua de centură rînjesc bleg, fără vlagă, blocurile cenuşii ale oraşului. Prima impresie a călătorului se zbate între ideea că aici a fost odată o aşezare, iar oamenii s-au aciuat prin măruntaiele munţilor tăioşi din faţă, şi aceea că timpul a încremenit aici într-o linişte de dinainte de 1989. Maşina înaintează, nimeni nu taie calea străzilor pe care le înveţi din ochi după o raită. Linişte. Şi un soare dogoritor, ţişnit din creasta Făgăraşului. Pe stradă, un om.

Pepiniera industriei chimice

Omul este un bătrîn care a lucrat la Combinatul chimic „Victoria". A fost repartizat aici de prin Tîrgovişte, locul de baştină: „Eram la acest combinat 90 de oameni, asta prin 1953. Eu am fost maistru amicist şi am lucrat în domeniul automatizării. Aici, la «Victoria», a fost o pepinieră a industriei chimice. De aici au plecat ingineri specializaţi în toată ţara". Vorbeşte rar, corect şi aminteşte de acele timpuri ca de o glorie îngropată. A muncit cot la cot cu colegii lui şi au înălţat prima şcoală din oraş, primul club, primul restaurant.

Are voce de documentarist: „Prima fabrică complet automatizată din Ţara Românească s-a făcut la noi. S-a terminat în 1960. Producea din gaz metan, pentru prima dată în lume, metanol (metanolul este folosit pentru obţinerea formaldehidelor, maselor plastice, benzine sintetice şi coloranţi. Este toxic şi poate provoaca orbirea *n.r.)* de 99,9%, alcool metilic, cu o puritate extraordinar de mare. Au fost şi accidente printre noi, unii şi-au pierdut vederea." Centrul chimic „Victoria" producea pe atunci 16 tone de metanol care era vîndut americanilor cu 36.000 de dolari tona. „Banii, spune dl **Silviu,** nu îi luam noi, ci ruşii." Apoi, ca şi cum ar fi scăpat ceva îngrozitor, mă priveşte suspicios şi rectifică: „Acum să nu înţelegeţi greşit, eu stimez poporul rus..."

Am avut cor, brigadă, secţie de teatru

Dictatorul nu le-a deranjat oraşul decît de două ori, o dată însoţit fiind de consoartă, academician doctor inginer în Chimie. Dar atunci cîte nu erau... „toată lumea avea serviciu, iar tinerii aveau locuinţă. Între noi nu erau mari diferenţieri, a fi inginer şi a fi muncitor era acelaşi lucru. Făceam împreună muncă voluntară, patriotică şi culturală. Am avut cor, am avut brigadă, secţie de teatru. Acum s-au desfiinţat toate. Acum, Clubul, fostul Club e la Primărie, l-au luat cu japca de la Combinat şi vor să-l vîndă. Teatru nu mai există, biblioteca a luat-o Primăria, nici nu ştiu unde a dus-o."

Bătrînul locuieşte în Victoria de peste 50 de ani.

În sfîrşit în Victoria văd trecînd doi băieţi pe biciclete. Pedalează relaxat, lent, parcă să nu se termine oraşul. Pedalează pe lîngă cel mai luxos restaurant de aici, o construcţie imensă, cu pereţii albi, pe care încă mai atîrnă un tablou cît casa, pictat cu Elena şi Nicolae, tăiaţi cu o linie pe care scrie „stop". Apoi urmează nişte scări ca ale unui Palat, şerpuite pînă sus, într-un salon gol, cu colonade albe, ticsit de mese şi oglinzi. Pedalează pe lîngă *fast food*-ul şcolii, pe geamul căruia scrie de mînă „avem sandviş, gogoşi", trece pe lîngă o construcţie imensă unde odată era Cinematograful, iar pe pereţi mai zace scrijelit un afiş dinainte de Revoluţie – se vede pentru că geamurile sînt sparte şi intră soarele printre crăpături – pedalează pe lîngă un parc cu două bănci goale, cîteva blocuri. De acum trebuie să întoarcă.

Metanolul ne mai ţine

Dl **Gheorghe Păcuraru** coboară agale cu soţia spre casă. Au fost la o mică plimbare. S-au cunoscut la combinat, unde au fost aduşi de către comunişti: el din Tulcea, ea din Agnita, un sătuc din împrejurimi. Au locuit în primele blocuri construite în jurul centrului chimic: „Pe strada Eminescu s-au făcut primele blocuri din oraş pentru familişti. Iar acolo unde acum avem Primăria sînt două blocuri de familişti, unde ne-am mutat şi noi". Au lucrat la combinat din 1950, cînd s-a pornit instalaţia de oxigen. „Combinatul a mers foarte bine, lumea era foarte mulţumită. Era bine atunci pentru că ne-a dat şi casă, şi de lucru. Salariile erau măricele pentru că lucram în risc de gradul 0."

Dacă atunci toţi locuitorii lucrau la combinat, acum doar 1.000 mai aduc bani în familie: „Metanolul acesta, care a mai rămas, ne mai ţine. În rest, aici este mare sărăcie. Nu se întîmplă nimic".

După ani de muncă cu înalt grad de risc au o pensie de 4 milioane. Copiii le sînt plecaţi în străinătate, ca ai tuturor. De aceea nu există tineri în Victoria. Cu tot greul, nu se văd locuind în altă parte. Sînt aici de 56 de ani.

Domnul primar şi investiţiile

„Primaria orasului Victoria anunta că dispune de 768 hectare de pamînt construibil pe care le pune la dispozitia celor interesati sa investeasca in acea zona industriala cu capacitate imensa. Investitorii sînt rugati sa ne contacteze la adresa e-mail: admin@orasul-victoria.info

pentru a le pune la dispozitie adresele de contact si numerele de telefon la care pot lua legatura cu administratia abilitata." (site-ul oraşului Victoria)

„Ce pot face tinerii aici? Păi, tineretul poate face aici ce doreşte, mai ales pe linie de şcoală. Avem destul de puţini tineri. Unii sînt plecaţi la facultate, iar alţii peste graniţă.

Pe linie culturală avem formaţie de dansuri, deci tinerii se pot implica, pot să facă şi teatru, avem o trupă de teatru locală. În timpul liber pot frecventa baza sportivă care este foarte bine pusă la punct. Se numeşte Bază Sportivă Olimpică. Au fost concursuri, dar nu olimpice, oricum, are parametri, lăţime, lungime la bazin, olimpici. Dacă veniţi aici vara, e ca la mare. E singurul ştrand curat şi aranjat din zona Sibiului şi Braşovului. Vin aici din toate zonele: Sibiu, Braşov, Mediaş, Făgăraş, Agnita. E amenajat cu saună, teren de tenis, fotbal, avem teren de volei de nisip. Avem lucruri frumoase din punct de vedere peisagistic...

În loc de cinematograf am făcut o Casă de Cultură.

Tinerii se pot angaja la o fabrică de metanol cu ulei de rapiţă. Am căutat investitori, au venit, dar oraşul este mai mic şi investitorii caută locuri populate. Mai avem o uzină de armanent, care şi asta este în prag de desfiinţare, dar acum fac un parteneriat cu nişte spanioli, pentru dinamitare de drumuri.

Cum ne menţinem? Momentan este fabrica Viromet, specializată în prelucrarea produselor chimice, la care lucrează cea mai mare parte a locuitorilor. Avem unităţi private, chiar am avut o fabrică de mobilă care acum a intrat în faliment, dar recent a fost cumpărată de cineva care vrea să investească, avem şantier, fabrici de pîine, spital, şcoli.

Problema este că ei nu lasă o autonomie locală reală, adică primarul să fie primar, nu slugă. M-am chinuit, am făcut toată documentaţia pentru ca Victoria să fie declarat oraş defavorizat, dar nu am primit nici un răspuns. Aş vrea să fac un apel către Guvern să aibă grijă de industria chimică de aici.

Din anumite puncte de vedere, da, mi-aş dori o revenire la comunism. Iar motivele nu sînt puţine: grija faţă de om, stabilitatea locului de muncă, progresele care s-au făcut în învăţămînt şi hazardul care-i acum."

Dosit de stradă, un cartier în miniatură trăieşte într-o linişte asurzitoare. Ca într-un puzzle foarte bine pus la punct, sînt rînduite toate: şi geamurile pătrate de la blocuri, cîteva rufe pe-un balcon, ghivece cu flori, cîteva Dacii şi muntele din spate, aplecat peste tot. Azi e sărbătoare şi bătrînii s-au adunat pe scări, la atelierul dlui **Costea.**

Ce a fost s-a distrus

Dl **Cernea** are o cizmărie alături şi, cu o gheată în mînă asupra căreia îşi roteşte ochii foarte vioi, explică: „Dezastru, industria e la pămînt. Unele unităţi şi-au redus activitatea, altele au dispărut cu totul. «Virometul» ce mai este acum, unde mai sînt angajaţi, în rest... Majoritatea tinerilor au plecat în străinătate, am rămas noi să aşteptăm în fiecare lună dacă mai vine ceva la pensie sau nu. Aştia mai sîntem aici, care ne vedeţi".

Dl Costea stă în pragul atelierului cu mîinile goale. Amfitrion al discuţiei, intervine în pauzele vecinilor, fără să întrerupă ideea celorlalţi sau să acapareze discuţia. Dl Costea spune demn ce are de spus şi, cînd ridică mîna înroşită de acizii de la combinat, parcă tună în munţi.

Îl priveşte aprobator pe dl Cernea şi continuă firesc, ca şi cum e acelaşi discurs, înţeleşi fiind cu toţii asupra părţilor pe care să le prezinte: „Ce a fost s-a distrus, în fiecare zi moare cîte un om, aproape în fiecare zi e cîte o înmormîntare. Şi de născut, nu se mai naşte nimeni, de venit înapoi din străinătate, nu mai vine nimeni".

Pe scaun, lîngă atelier, un alt bătrîn, dl **Mureşan:** „Gazele astea pe care le emană fabricile, credeţi că sînt aer de munte? Fiecare dintre noi suferim de cîte ceva la plămîni sau pe piele.

© A. Ciurcanu

Copacii nu mai dau roade din cauza mediului. E ca în pustiu aici..."

Învîrtind gheata pe care nu o mai vede, cu toate că se uită insistent la ea, dl Cernea încearcă timid: „Şansa ar fi să creeze forţă de muncă, că-i industrie, că-i agricultură, ce-o fi."

După o pauză, dl Costea, cu privirea ţintă, spre munţii înmărmuriţi: „Aicea turism, dacă s-ar face.... Ia uitaţi-vă la muntele Făgăraş!"

Şi apoi, măturînd de sub privirile noastre tabloul abia format, se întoarce în timp şi în priviri îi scînteiază steluţe: „Înainte, dacă stăteai o zi să nu te duci la serviciu, erai bolnav".

Rînd pe rînd, încep să se înfrupte cu toţii din ceea ce pare a fi rămas singurul colac de salvare:

„Păi înainte, dacă nu mergeai o zi la serviciu, erai deprimat".

Dl Mureşan: „Plecam cu toţii dimineaţa cu autobuzele de aicea şi erau atîţia salariaţi de nu mai răzbeau autobuzele".

Dl Cernea: „Şi cînd începeam cu toţii să vorbim, să rîdem... Iar la combinat trecea ziua ca şi cum n-ar fi fost..."

Dl Costea: „Atunci aveam şi noi concedii. Cîteodată biletele la staţiune erau gratuite. Dacă nu mergeam atunci la mare, nu mai vedeam litoralul în viaţa asta".

Dl Păcuraru, ca pentru el, cufundat cu totul în imaginea alb-negru a trecutului: „Luam Dacia şi mergeam la Valea Uzului... sau la Borsec. Da, la Borsec. Şi concediile la mare... Era altă viaţă..."

Sala de aşteptare

În gara Victoria, pitită undeva la marginea oraşului, nu coboară şi nu urcă nimeni. Decît şeful de locomotivă care aduce vagoanele cu materiale chimice pentru „Viromet". Nimic nu ne mai desparte acum de priveliştea munţilor încă înzăpeziţi. Nici blocuri, nici fire de telegraf. În jur, iarbă multă, verde. Construcţia gălbejită din faţa şinelor, pătate cu praf alb, pare să nu fie locuită. O sală de aşteptare în care nu are nimeni ce aştepta. Şi totuşi, la geamul de sus, se mişcă ceva. Este capul unui bărbat tînăr care dă cu var.

Lîngă el, răsare un copilaş, cu ochii după musafiri. „Tati, e cineva jos." În sala asta de aşteptare locuieşte o familie de tineri cu un copil. Lăsînd bidineaua jos, bărbatul explică: „Am venit aici după soţia mea. Are lucrare de diplomă pe metanol. Şi a rămas însărcinată. Aşa n-am mai plecat de aici."

La marginea oraşului pustiit de acizi şi vlagă, începe ca un rîu cît degetul, viaţa.

***Roxana Lupu** este redactor-şef adjunct la* Opinia studenţească, *Iaşi.*

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Program de finanţare nerambursabilă pentru proiecte destinate mediului internaţional

depunerea dosarelor se va face până la 30 iunie 2006

cantemir proiecte culturale

www.icr.ro
www.programulcantemir.ro

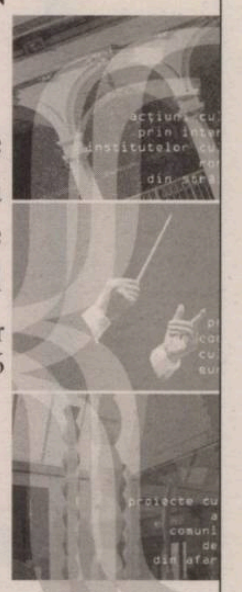

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

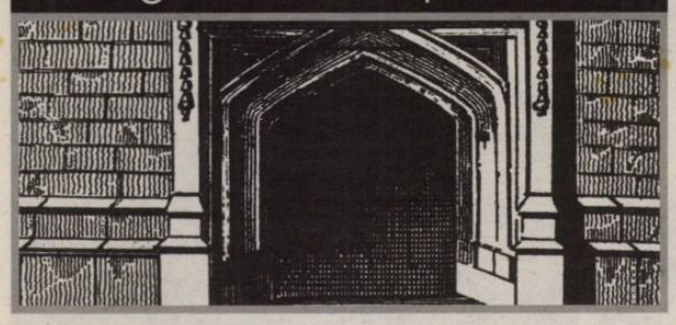

În gară

Parcă am sta cu toţii într-o gară. Uitîndu-mă la felul în care aşteptăm ba una, ba alta, o integrare în UE, o mare asfaltare, un alt punct de pensie ori o scădere a inflaţiei, îmi pare că ne-am chircit pe un peron improvizat, pîndind sosirea unui tren de mare viteză care să ne ducă departe. Între timp, pînă vine, picotim sau dormim de-a binelea ori, mai adesea, dăm din gură pînă obosim, deşi aproape că nu obosim niciodată. Lîngă noi, copii rătuţiţi sărind dintr-o parte într-alta a peronului, ca într-un şotron strîmb desenat peste ce va să fie viaţa lor, şi altundeva, în spatele tuturor, o mînă de bătrîni încremeniţi la coadă la bilete, aşa cum au făcut o viaţă întreagă.

Nu vine. Încă nu vine. Tragem adînc aer în piept şi ne uităm cu jind la vagoanele luxoase ale altor trenuri, din care coboară călători străini şi pachete ambalate frumos, purtînd etichetele colorate ale lumii occidentale. Din cînd în cînd, în dreptul peronului nostru, se opreşte cîte un domn spilcuit, care ne vorbeşte mult despre trenurile pe care le-am pierdut. Ne aducem aminte, oftăm, înjurăm şi ne strîngem mai mult pe băncile tari ale peronului, scrutînd distanţa care ne desparte de lumea promisă. Aşteptăm ultimul tren şi asta ne face să arătăm ca nişte chiulangii proşti şi sărmani frămîntînd basca în aşteptarea notei de trecere. Ne e şi frică, sîntem şi nerăbdători, dar parcă am şi început să ne obişnuim cu locul strîmt al peronului. E peronul nostru.

Nu vine? Nu încă... Las', că vine el! Uite-aşa ne place: să ne îmbărbătăm, să ne facem şmechereşte cu ochiul, că doar ştim cu toţii, nu-i aşa, trenul doar are întîrziere, destul de mare, e adevărat, dar nici vorbă să nu oprească şi în gara noastră! O să vină... Între timp, din alte trenuri, coboară, neîncetat, tot mai mulţi venetici spilcuiţi, care întocmesc rapoarte, ne controlează şi ne numără bagajele. Cîteodată, sîntem prea mulţi, alteori, prea puţini sau deloc. Străinii oftează, noi ne chircim şi mai tare pe băncile peronului şi numărătoarea reîncepe ca după un *knockout*. Sîntem jos, foarte jos, dar chiar şi de acolo tot nu încetăm să privim în lungul şinelor, sperînd să vedem locomotiva salvatoare.

Nu vine. Dar se aude ceva în depărtare şi, brusc, ne pregătim de urcat în vagoane, cu sau fără bilete, cocoşaţi de bagaje sau cu mîinile în buzunare. Toţi vrem locuri la fereastră, la vagonul-restaurant sau la vagonul de dormit. Trenul nostru, vorba cîntecului, e un tren frumos şi, chiar dacă l-am aşteptat atît, acum e aproape şi numai asta contează. În îmbulzeala îmbarcării, vor fi unii uitaţi printre linii, alţii căzuţi sub şine sau pierduţi în gară, dar nu mai contează. E ultimul tren, deci ultima şansă.

Parcă am sta cu toţii într-o gară. O gară mică, prăfuită, aglomerată, murdară. Peste puţină vreme, aici va opri un tren luxos, în care ne vom repezi să prindem cele mai bune locuri, chiar dacă pe bilete nu e trecut preţul şi nimeni nu ştie nimic despre ora la care vom ajunge la destinaţie.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Cu ochii-n 3,14

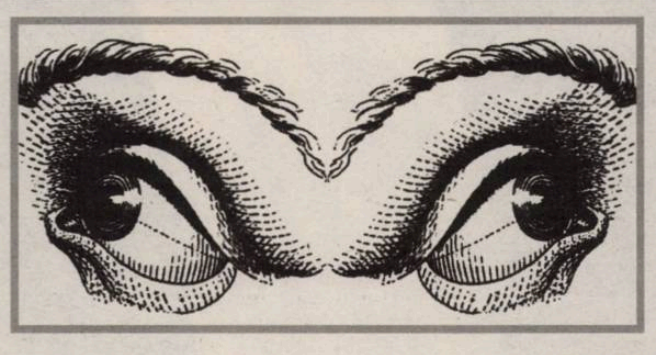

AŢI AUZIT DE ŢARA ÎN CARE TOATĂ LUMEA BATE PASUL PE LOC ŞI UNEI CĂRŢI I-A CRESCUT CREASTĂ?

● Aţi auzit de fenomenul „căderii textelor“? Nu mai cad doar reţelele de curent, computerele, păsările călătoare, ci şi textele care ţi se cer cu promisiunea de a nu se schimba o virgulă. Cam aşa ceva am păţit vinerea trecută, în suplimentul „Cultură şi media“ al *Cotidianului:* prin „căderea textului“ (din mîna redactorului, din poala corectorului, din print sau din şpalt?), Ernesto Sábato a ajuns autorul romanului lui Cortázar, *Rayuela*. Ce să zic, cînd ajungi să iei parte la asemenea „căderi“, nu-ţi mai rămîne, pentru a fi egală cu tine însăţi, decît să continui cu recenzii la *Orlando* de Marguerite Yourcenar, la *Somnambulii* de Thomas Pynchon sau la *62. Modelo para armar* de (evident) Sábato! (**S. S.**)

● Din ciclul „Ţara în care nimeni nu ştie de nimeni şi nimic“, vă relatez următoarele: sun acum două zile la Primăria sectorului 5. De la celălalt capăt al firului, mă întîmpină – deşi este mult spus „întîmpină“ – „Dea“-ul unei dudui (rog, intonaţie sictirită!) cam plictisite. Îi spun că la numărul de telefon al Stării Civile sector 5, pe care l-am luat de pe siteul oficial, o voce robotică îmi răspunde că „numărul solicitat este nealocat“, la care doamna plictisită zice: „Aşa, şi? Care-i treaba?“. După lungi parlamentări, primesc numărul dorit, sun şi întreb ce analize medicale ar trebui să conţină un certificat medical prenupţial. „Nu-i, duduie, treaba noastră! Ce vrea medicu' de familie să vă treacă, aia faceţi. Noi nu ştim. Şi veniţi cu soţu'.“ Lehamitea, sictireala, proasta creştere şi acreala sînt la mare modă în unele instituţii de interes public. (**R. P.**)

● Una dintre frazele care exprima cel mai scurt şi mai clar situaţiunea guvernamentală a apărut luni în *Cotidianul:* „Alianţa acţionează unitar: toată lumea dă în toată lumea“. Datul echidistant şi „în toate direcţiile“ mi se pare o interesantă şi specifică ipostază de „unitate naţională“. (**M. V.**)

● Recent o indiancă s-a căsătorit, în faţa a 2.000 de invitaţi, cu o cobră regală! O explicaţie poate fi şi faptul că în India problema mariajului între persoane de acelaşi sex deocamdată bate pasul pe loc. (**A. C.**)

● Zilele trecute, Adriana Titieni, prezentatoarea *Jurnalului* de pe TVR Cultural, ne anunţa lansarea unei cărţi în Colecţia „Ecografii“ a Editurii Polirom. Ştirea era însă incompletă, pentru că nu ni se spunea ce este – fată sau băiat? (**C. P.-B.**)

● De curînd am citit că un profesor olandez a descoperit în creierele transsexualilor, pe care i-a studiat, elemente specifice sexului opus (nu e vorba de bancul despre cea mai grea operaţie la femei). Profesorul a descoperit la femeile care doreau să devină bărbaţi nuclee specific feminine, iar la bărbaţii care doreau să devină femei nuclee caracteristice bărbaţilor. Tot zilele acestea am citit că nişte gospodari de pe nu mai ştiu unde au semnalat că una dintre găinile lor s-a transformat în cocoş. Că, după ce a ouat o viaţă întreagă, i-a crescut creastă şi acum face „cucurigu“. Specialiştii au avut şi pentru asta o explicaţie convingătoare. Nici sexul nu mai e ce-a fost. (**A. M.**)

DUPĂ ATÎTEA PIETRE OFERITE DE FOSTA LIMPEZIME, SIMPLUL FAPT CĂ ACOLO SE STRIGA EGAL A FOST LUAT ÎN SERIOS

● După atîtea mizerii ale zilei, ale săptămînii şi ale lunilor, sîmbătă seară, la *Profesionistii,* Eugenia Vodă a stat de vorbă cu un creator de trandafiri. A fost un mic miracol, *eine kleine Nachtmusik*. Un bătrîn voinic, frumos, spătos, sfătos şi inteligent cît cuprinde, bonom şi om în toate. De cîte ori voi mai vedea un trandafir îmi va apărea în faţa ochilor acest domn Wagner din Cluj, acest senior al rozelor. (**R. C.**)

● Înaintea GayFest-ului de la noi, au apărut pe stîlpii Capitalei afişe care ne avertizau că „homosexualii vor să gîndim şi să simţim şi noi la fel ca ei şi vor ca şi copiii noştri să devină homosexuali“. În faţa unor asemenea mesaje debile şi a fundamentaliştilor ortodocşi, care aruncau cu sticle şi pietre din spatele icoanelor cu Fecioara şi Pruncul, mi-a fost jenă că sînt *straight!* (**M. C.**)

● Purtătorul de cuvînt al Spitalului Hadasa, unde a fost internat Ariel Sharon, a precizat că nu a existat nici un fel de presiune din partea familiei în transmiterea informaţiilor privitoarea la starea fostului premier israelian: „Ne-au cerut doar ca toate comunicatele noastre să fie comprehensibile..., iar noi ne-am întrebat permanent ce se poate şi ce trebuie spus“. În schimb, dl Ron Krumer a recunoscut, exemplar de lapidar: „Cu sumele oferite de mass-media pentru informaţii în exclusivitate, aş fi putut face o frumoasă călătorie“. (**R. C.**)

● Un amic bucureştean cu care m-am întîlnit la TIFF mi-a povestit cum, în ziua paradei gay, l-a sunat fosta soţie, care i-a zis: „Tu ştii unde-i fii-tu?“. „Fii-su“ (de 18 ani), ne-gay, era la parada gay, de mînuţă cu iubita lui. Să manifesteze pentru libertăţile de orice fel. Cîţi ca el?... (**a. l. ş.**)

● Expresivitate. Limpezime. Concizie. Stil sobru şi percutant. Rafinament. Eleganţă. Strălucire. Toate acestea într-un anunţ din *Evenimentul zilei* de vineri, 2 iunie 2006: „Angajez măcelar serios“. (**D. S.**)

● Mărşăluind cu îndîrjire, laolaltă cu alţii ca ea – protestatarii creştini şi violenţi, anti-homosexualii de săptămîna trecută – şi fiind întrebată de către o reporteră „De ce sînteţi aşa de supărată?“, o babă a replicat cu năduf şi retoric: „De foame, mamă, de foame!“. Să înţeleg că doamna a ales tabăra creştină pentru că, la foame (ca şi în dragoste), sexul totuşi contează sau doar pentru simplul fapt că acolo se striga mai tare? (**S. G.**)

● Pakistanul a interzis oficial difuzarea filmului *Codul lui Da Vinci,* ca şi deţinerea de cópii. Motivul: este o insultă pentru orice religie. Mi se pare că ăsta e un nou soi de multiculturalism: să fii fanatic în numele tuturor, în mod egal, ca să nu se supere nimeni. (**C. G.**)

● „Ziua ecologiei“ n-a tulburat nici politica, nici viaţa publică românească. Nu ne putem ocupa de mediu cît timp mai sînt oameni pe care „România nu îi vrea“. Aşa că îndemnul „Îmbrăcaţi-vă în verde“ a fost luat în serios doar de către manifestanţii Noii Drepte din Bucureşti şi de către Şerban Suru, şeful Mişcării Legionare, venit în cămaşă verde, cu centurion şi diagonală, să asiste la şedinţa judecătorilor Curţii de Apel. Aici s-a decis că Grigore Opriţă, autor al unor cărţi şi articole considerate de Tribunalul din Braşov extremiste şi condamnat pentru propagandă naţionalist-şovină este nevinovat, el şi-a exercitat doar dreptul la opinie. Judecătorii nu erau îmbrăcaţi în verde. (**M. B.**)

ÎNTRE CEL MAI MARE ROMÂN ŞI REALITATE, CEASUL ŞI-A SCHIMBAT STRATEGIA

● Prin afişe lipite pe stîlpi, o organizaţie ce-şi zice *Tineretul Creştin-Ortodox din ASE* îi cheamă pe cei doritori la o conferinţă cu tema „Sfinţenia în lumea contemporană, între compromis şi realitate“. Vast lucru. (**D. S.**)

● Un alt răspuns memorabil în anchetele prin ţară ale TVR-ului pentru desemnarea celui mai mare român a fost dat de un bătrînel într-un tren: „Cel mai mare român e chiar poporul român“. (**M. C.**)

● Elveţienii de la Swatch au celebrat, pe 1 iunie, la Lugano, ceasul cu numărul 330 de milioane. Oare ceasurile astea Swatch, prinse unul de altul, ar face ele un cordon destul de lung pentru a putea înconjura cele patru districte (Hhohho, Lubombo, Manzini şi Shiselweni) ale micului stat Swaziland? (**M. C.**)

● Bătrînul cerşetor din faţa farmaciei non-stop de pe Moşilor şi-a schimbat strategia: nu mai cere bani de-o pîine, ci ca să-şi ia un algocalmin. Culmea este că lumea, în loc să se scotocească de mărunţiş, chiar îi cumpără pastile pe care cerşetorul e obligat să le primească, cu clasicul „Doamne-ajută!“. Pentru generoşi e convenabil: ai dat de pomană, fără să rămîi cu senzaţia că se îmbogăţeşte cineva de pe urma ta, alinînd în acelaşi timp suferinţa unui om în vîrstă. Şi nu te doare capul. (**A. P.**)

liniște!
se caută Enescu
Dacă ai între 15 și 18 ani și ești virtuoz la vioară, pian sau flaut, arată-te. Căutăm trei tinere valori ale muzicii clasice. Și de îndată ce le găsim, pe lângă recunoașterea talentului în cadrul unui concert la Ateneul Român, fiecare va primi un premiu în valoare de 5000 de euro. Înscrierile vor avea loc între 1 și 30 iunie.
Mai multe informații găsești pe www.orange.ro, www.auditie.ro sau la 021/203.33.33.
orange™

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. **125** ● 17-23 iunie 2006 ● 24 + 8 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Tranziţia şi avatarurile luxului“
pagina **3**

Teodor Baconsky
„Intimităţi violate“
pagina **18**

Sigmund Freud – 150 de ani
un supliment editat în colaborare cu Societatea Română de Psihanaliză

PERSONAJE POLITICE

5 948467 000018 24

„POLITICĂ. Fenomen de decantare ce provoacă migrarea drojdiei către vîrf.“

ANNE ARCHET

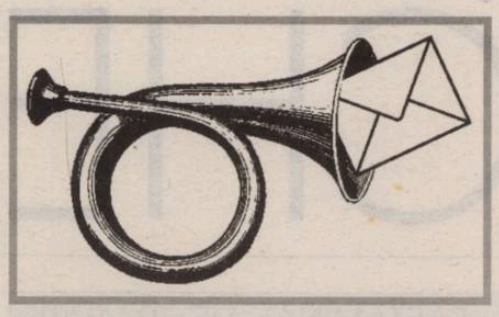

Replici

Nr. 119: Articolul lui Adrian Cioroianu, „Elegia despărţirii de idolii tinereţelor“

Daniel Cohn-Bendit, idolul dvs., domnule Cioroianu, aveţi multă dreptate, este în mai 2006 cam departe de ce a fost în mai 1968... Oricum, cam demonetizat în ciuda celor aproape 40 de ani de cameleonism, altminteri însă decît vechiul tovarăş de luptă Joschka Fischer. Fiind pe atunci de ceastălaltă parte a Cortinei de Fier, nu l-am trăit pe liderul şaizecioptiştilor parizieni, de un leat cu mine, decît din relatări de mîna a doua, din ziare ca *Le Monde* şi *L'Humanité,* şi din imaginile selectate cu grijă părintească de TVR de atunci. În acel an fierbinte pentru toată Europa eram noi, şaizecioptiştii de acilea, mult mai excitaţi de fiorii primăverii pragheze, de a ei lozincă *Dubcek-Svoboda,* decît de autobaricadarea sorbonarzilor, de incendiile verbale, dar şi *proprio sensu* ale tovarăşilor din Paris. Încercam să-i imităm mai degrabă pe cehi, însă cu prudenţa lui Stan cel Păţitul din anul '58 şi următorii... Ademeniţi de încurajările „celor de sus“, nutream realmente speranţa realizării unui socialism „cu faţă umană“! În acea vară „cel mai iubit fiu al poporului“ s-a dus la Praga să-i întîlnească pe reformatorii neohusiţi, cei huliţi şi boicotaţi de *Big Brother* şi de ceilalţi frăţiori. Din acea vară cu o căldură toropitoare necontenită, îmi amintesc de hora bucuriei pe care am jucat-o în holul Facultăţii de Litere, cînd am obţinut scoaterea „socialismului ştiinţific“ din programa examenului de licenţă. O mică reformă, un pas înainte?

Retrospectiv, mai exact din perspectiva celor 30 de ani de cînd trăiesc în Germania, lozinca de solidarizare cu Cohn-Bendit, scandată de parizienii verii '68: *Nous sommes tous des juifs allemands,* îmi apare – confruntînd-o cu tragedia Shoah-ului – de o uşurătate odioasă.

Ca să vin la actualul avatar al lui Cohn-Bendit, verzuliu europarlamentar: sînt tot atît de scîrbit ca dvs. de ostilitatea-i făţişă faţă de intrarea ţării noastre şi a Bulgariei în Comunitatea Europeană. Vă este însă poate mai puţin cunoscut faptul că „pretenul“ nostru este vedeta celui mai popular talk-show politic moderat de Sabine Christiansen în programul de duminică al televiziunii germane ARD. Acolo îl admiram însă, acum o săptămînă, pe verzuliul nostru cu ochi de verde de Paris, rămas tot atît de „scunduţ“ ca înainte, arătînd însă a ardei umplut şi obosit, ca vajnic-vehement luptător contra xenofobiei înăuntrul şi înafara Germaniei. Fulmina neîmpăcat contra unei *ausländerfeindliche Grundstimmung* (stare de spirit primar xenofob) a populaţiei ce nu poate să suporte imigraţii, fie ei integraţi sau nu, de altă culoare a pielii, părului şi ochilor... Cum se împacă cele două poziţionări, una cu alta? Nu cumva este şi „paharul european“ pe jumătate plin, pe care candidaţii *in spe* la Europa îl au de băut, tot atît de otrăvit? Iată o nouă dilemă, tot atît de veche însă ca şi acum 40 de ani, cînd stînga militantă din vest a ignorat cu nerusinare sugrumarea primăverii în Europa de Est.

Alexandru CIZEK
Münster

Răspunsul lui Adrian Cioroianu

Dle Cizek,

Ce mi s-a părut mai emoţionant în scrisoarea dvs. nu este „primăvara“ lui Cohn-Bendit, ci hora dvs. din holul Facultăţii de Litere – şi ea tot un fel de primăvară atunci (chiar dacă noi mai uităm, metaforic vorbind, că fiecărui aprilie îi corespunde şi un octombrie). Despre eroul nostru, ce să mai zic? Luna trecută, la Strasbourg, am avut o scurtă discuţie cu el. Filmase o emisiune TV – poate cea despre care spuneţi – pe un hol al Parlamentului European, întîmplător fusesem martor preţ de cîteva minute, drept care ulterior l-am întrebat care-i miza show-lui. Mi-a spus, vag, că vrea să-i atragă pe telespectatori spre politică, să-i lămurească, să le trezească interesul civic etc. Înţelegeţi ce vreţi. Părerea mea este că dl Cohn-Bendit a intrat în pielea unui rol care-i place: exploziv şi ireverenţios, haios şi din plăcere poziţionat în răspăr, el reprezintă restul de rebeliune al unui secol (trecut) printre ale cărui personaje, odată simpatice, s-a numărat.

Nr. 122: *„Viaţa de firmă“*

Out of the office

Mi s-a explicat de multe ori, aşa că acum ştiu că, pentru cei din jurul meu, viaţa mea nu este de fapt viaţă – cam în felul în care o roşie de seră nu prea este roşie. Îmi amintesc şi că mai demult am încercat să-i conving că nu-i aşa şi că n-am reuşit. Adevărul e că viaţa mea nu prea seamănă cu a lor – iar ei sînt mai mulţi şi în general mai convinşi de ce zic. Eu, ca de obicei, stau în dubiu – poate şi pentru că alt fel de viaţă n-am apucat să trăiesc, aşa că îmi lipseşte comparaţia.

Mi se spune că trebuie să fiu blazată, plictisită, obosită de atîta rutină şi lipsă de adrenalină. Adevărul e că uneori mă simt aşa, dar nu sînt sigură că lipsa adrenalinei e problema. De fapt, chiar nu sînt un mare fan al trăirilor cardiace extreme (pentru cine a pierdut un fişier chiar înainte de un *deadline, bungee-jumping*-ul e joc de mimă). Pur şi simplu, uneori sînt obosită, plictisită, tristă. N-aş zice că e vorba de efecte *office* secundare. Dacă aş fi studentă la Arte, m-aş da cu rimel negru şi aş sfida lumea banală cu profunzimea mea. Cum nu-mi place rimelul şi am terminat ASE-ul, cînd sînt supărată, sînt pur şi simplu posacă. Mofluză. Cenuşie. Nici măcar nu fumez.

Unii se întrec cu gluma şi îmi spun în faţă că viaţa de birou cu fişierele (neapărat inutile şi stupide), şedinţele (ridicole în suficienţa lor) şi aerul condiţionat (sera, *remember?)* nu pot decît să dăuneze originalităţii şi inteligenţei mele. E adevărat că fişierele pot fi stupide (sau nu), iar şedinţele insuportabile (sau nu). De aerul condiţionat vă rog să nu vă luaţi. Dar ce legătură au toate astea cu lumea din ochii mei? Vedeam altfel lumea cînd eram studentă? Bineînţeles. Dar nu ştiu dacă schimbarea vine din *brain-wash*-ul *brain-storming*-urilor sau din faptul că o parte din viitorul de atunci a devenit deja trecut... şi procesul continuă... Nu-mi place cine ştie ce să ştiu că ziua de azi e una din zilele de mîine la care visăm şi pe care le puneam la cale pe malul mării în vremea studenţiei. Ca să zic aşa, e un gînd care mă cam stresează...

Mai departe, tuturor le pare oarecum de la sine înţeles că trebuie să fiu tare deprimată cînd îmi văd prietenele cu copiii lor în parc. Ce-i drept, mă topeşte orice zîmbet venit de la ştirbii de sub cinci ani şi îmi place să mă joc cu picii (uneori, mai mult decît le place părinţilor), dar ştiu şi eu... deprimată nu prea mă simt... Poate pentru că atunci cînd mă joc, eu sînt în continuare copilul şi nu încă părintele. Nu că aş fi convinsă că asta e de bine... Îmi place ciocolata la fel de mult. Şi să merg pe munte îmi place. Şi la mare. Şi în străinătate. Îmi plac şi maşina, şi trenul, şi avionul. La o adică (şi pe alte distanţe), îmi plac şi bicicleta şi mersul pe jos. E OK dacă dorm în cort la mare. E OK dacă dorm la hotel. Nu m-am îngrăşat. Nu am slăbit. Nu am cearcăne, dar a trebuit să-mi pun ochelari. Îmi place să mă îmbrac în costum de haine. Îmi place să mă îmbrac în blugi. Îmi place să fac poze şi să scriu e-mail-uri. Să citesc cărţi şi să stau pe net. Mai mult decît orice îmi place să mă joc şi să rîd. Stau prost cu timpul (prea puţin!) şi cu dilemele (prea multe!). Pentru că am doar trei ore libere în medie pe zi, cînd ies în oraş parcă sînt în excursie. Mă uit la oameni, la case, intru în vorbă la coadă la bilete, fac poze. Dacă n-ar fi ochii, aş fi o japoneză. Am prieteni care mă compătimesc pentru asta. Nu li s-a părut niciodată ciudat că au văzut uneori lucruri doar pentru că eu le-am arătat că există.

Vedeţi dvs., nu ştiu dacă felul în care trăiesc eu e cel potrivit. Nu mă plictisesc, dar dacă există vreun stil de viaţă care asigură fericirea *on daily basis,* sigur nu e al meu. *Well,* ştiu că nici dvs. nu staţi mai bine. Dar nu cred că e ceva în neregulă cu alegerile pe care le faceţi. Pur şi simplu e... *damn hard* („al naibii de complicat“ – *n. red.*).

Ana TRIPŞA
mailto:tripsaam@yahoo.com

Am zîmbit la...

Două reclame

Dragii mei dilematici,

Vă scriu cîteva vorbe cu referire la două reclame recente (le anexez):

1. Iubindu-vă, doresc să vă comunic o noutate din domeniul alimentar, legată de apariţia unei noi specii de peşte – *păstrăvul somonizat.* Dragii mei, indubitabil un astfel de peşte există. Certificarea existenţei sale o avem datorită *icrelor de păstrăv somonizat* (noroc că nu e sodomizat!), care se vînd la Carrefour, cu 274,90 RON/kg. Poftă bună!

2. Cea de-a doua reclamă mă priveşte personal şi, recunosc, m-a afectat. Societatea de telefonie Vodafone (a cărei abonată, de altfel, sînt) afirmă categoric: „Trăieşti 26.280 de zile“. Am împărţit la 365 – zilele dintr-un an – şi a rezultat fix 72. Cu alte cuvinte – trăieşti 72 de ani. Ce se întîmplă însă cu mine care am depăşit această vîrstă? Sînt expirată? Fantomă? Urmează să mă prezint urgent la pompe funebre? Aflu din reclamă că pot telefona în orice ţară din Europa la un tarif convenabil. Ce să le comunic? Că timpul meu de viaţă s-a terminat?!

Profund dezorientată,
rămîn fidela dvs. cititoare,

GMG
Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Nume, nume, soro, nume**
- **Cine e ţigan?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.700 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche* (preţuri noi)

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEŞU

nici aşa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Tranziţia şi avatarurile luxului

În împestriţarea ei, tranziţia are, între altele, neajunsul de a compromite tocmai ideile şi valorile spre care tinde. Ea vrea să ducă spre bunăstare, dar, pînă s-o obţină, îi strică fasonul. Vrea să ducă spre libertate, dar face, mai întîi, ca experienţa libertăţii să fie dezamăgitoare. Vrea instalarea democraţiei, dar reuşeşte, adesea, să arunce asupra democraţiei o penumbră de suspiciune. Cu alte cuvinte, în perioadele de tranziţie, bunăstarea capătă ceva obscen, libertatea – ceva deşucheat, iar democraţia – ceva confuz. Scopuri onorabile în sine se schimonosesc pe drum, devin arbitrare şi impure. De aceea, tranziţia e mediul privilegiat al nostalgicilor (care optează, prin comparaţie, pentru un „ieri" mai geometric) şi al pescuitorilor în ape tulburi (care ştiu să valorifice echivocul).

Între conceptele compromise, un loc aparte îl ocupă bogăţia şi luxul. Mai toţi visează la ele şi mai toţi îi detestă pe cei care le au. „Îmbogăţiţi-vă!" – proclamă, fără prejudecăţi, liberalismul „burghez". „Fiţi săraci şi cinstiţi!" – sună replica de paradă a justiţiei sociale. Democraţia pare să eşueze într-o insolubilă contradicţie: pe de o parte, ea vrea să asigure tuturor şanse *egale* de îmbogăţire, pe de alta, aspiră la distribuţia *egală* a bogăţiei. Nimănui nu i se pot impune limite în fructificarea înzestrărilor proprii, dar tuturor li se cere să ia *egalitatea* drept limită. S-a putut spune, cu îndreptăţire, că în vreme ce despotismul e o proastă înţelegere a puterii, democraţia e o proastă înţelegere a egalităţii. Înţeleasă strîmb, idolatrizată, interpretată tendenţios, egalitatea devine substratul unei frustrări generale. Ea este mereu subminată de un vicios – dar ineluctabil – instinct al comparaţiei: săracul vrea să achiziţioneze în speranţa (utopică) a unei egalităţi cu bogatul, bogatul vrea să fie şi mai bogat, la fel de bogat ca aceia care l-au depăşit deja. Şi unii, şi ceilalţi simt că nu au destul şi tremură la ideea că ar putea pierde ce au. Într-o astfel de atmosferă, orice avere e marcată de precaritate. Tocqueville avea dreptate să spună că democraţia stimulează apariţia unei multitudini de „averi mediocre". „Mediocre" nu atît ca amploare, cît ca temei şi ca stil.

Problema luxului se pune şi ea în termeni extremi. Pentru unii, luxul devine un ideal şi o obsesie, pentru alţii – un semn de disoluţie şi inumanitate. În felul acesta, orice reflecţie raţională despre lux, orice încercare de a-i circumscrie graniţele şi legitimitatea devin imposibile. Corupţia şi prostul gust au suspendat cu totul prestigiul *natural* al luxului. Căci există un asemenea prestigiu, despre care, e drept, noii îmbogăţiţi n-au nici cea mai mică idee.

Mai întîi, luxul (adică ceea ce depăşeşte sfera „necesarului") e un concept *relativ* şi istoric. Multe din cele care trec azi drept necesare apăreau ieri ca lux. Săracul resimte stricta satisfacere a nevoilor curente drept lux. În acelaşi timp, artele în genere, un lux prin gratuitatea lor, sînt resimţite de oameni drept o necesitate. Grădinile sînt un lux (cîţiva economişti francezi din secolul al XIX-lea reproşau englezilor că au prea multe parcuri, în dauna suprafeţei agricole), sărbătorile sînt un lux. La fel spectacolele, artezienele, urbanistica în sens larg. Serviciul religios e, îndeobşte, de negîndit în afara unei anumite „pompe" ceremoniale. Nu e vorba de toaletele spectaculoase arborate de femeile din Bizanţ în biserici, spre exasperarea lui Ioan Gură de Aur, ci de aparatul liturgic, socotit de Platon, dar şi de Diderot, ca fiind o componentă decisivă a „emoţiei religioase".

Luxul e o „pasiune" *universală*. Îl găsim la toate popoarele, în toate epocile, în toate regimurile politice, de la satrapiile asiatice pînă la democraţia ateniană. *Instinctul podoabei* prevalează adesea, în cazul seminţiilor primitive, asupra instinctului de conservare. Ne-am pus cercei şi mărgele înainte de a ne pune pantofi şi pantaloni. Odată cu „inutilitatea" ornamenticii, ştim însă să apreciem utilitatea confortului. Şi orice confort – de la furculiţă pînă la canalizare, de la calorifer la frigider, de la baie la medicamente – e, în fond, un lux. Prin definiţie, omul e un campion al superfluităţii. „Progresul" nu e, într-un anumit sens, decît aducerea unor ample parcele de lux în teritoriul necesarului. „Sobrietatea" stoică, dispreţuind bunăstarea, rafinamentul, comodităţile de tot soiul, sfîrşeşte, după excelenta formulare a unui comentator, în caducitatea unei mînăstiri fără religie. Ce-ar rămîne din portretul umanităţii noastre fără muzee, săli de concert, teatre, biblioteci, serbări, dansuri şi mîncăruri alese?

Din păcate, spectacolul tranziţiei nu ne lasă răgazul de a vorbi despre lux cu miez şi cuminte. Aşa cum patriotismul a fost confiscat de cîteva flaşnete obraznice, luxul a fost confiscat de o mînă de ţoape. El este practicat ostentativ, incult, fără vocaţie, ca încununare a unor cariere bazate pe malversaţiune şi impostură. Toate viciile luxului ies astfel, necenzurate, la iveală: ostentaţia, violarea moralităţii şi a bunei-cuviinţe, asfixia spirituală prin supralicitarea apetitului material, disproporţia între venitul curat şi cheltuiala promiscuă. Alături de criza strictului necesar, trăim, deopotrivă, criza superfluităţilor nobile, a măreţiei şi a somptuarului. Am rămas cu Iri şi cu Monica. La mai mare!

cu dilema la croitor

Ce e cu Felix?

Multor informatori ai Securităţii li se făcea favorul să-şi aleagă singuri numele de cod. Turnătoria se îmbina cu romantismul în aşa hal încît Hamlet, care era coleg de întreprindere cu Ofelia, nu se sfia s-o dea în gît. O poetesă din generaţia '70 semna la Secu statele de plată cu pseudonimul Donna Alba, lăsînd o boare de patchouli pe fiecare delaţiune.

Una peste alta, după ce am aflat de la G. Călinescu ce e cu enigma Otiliei, o să aflăm acum şi enigma lui Felix.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Bookfest. Am intrat în UE

Să presupunem că aţi citi undeva următoarea ştire: „Marţi, 13 iunie, la Romexpo, s-a deschis prima ediţie a Salonului de Carte Bookfest. În cuvîntul inaugural, dl Gabriel Liiceanu, preşedintele Asociaţiei Editorilor din România, a insistat asupra faptului că Salonul a fost organizat exclusiv din resurse private şi a făcut o vagă aluzie la refuzul Ministerului Culturii de a contribui financiar la acest proiect. Preşedintele Traian Băsescu a ţinut un discurs despre importanţa cărţii în istoria unui popor şi a pledat pentru simbioza între cultura scrisă şi tehnologiile moderne ale informaţiei. Ambasadorul Germaniei, Excelenţa Sa dl Wilfried Gruber, şi-a exprimat satisfacţia de a vedea la Bucureşti, la încheierea misiunii sale, un Salon de Carte atît de bine organizat şi care, pe deasupra, are în denumire o particulă germană, *fest*. În încheiere, oficialităţile prezente au vizitat cîteva standuri şi au participat la recepţia oferită de organizatori".

Plicticos, nu-i aşa? În „ordinea" presei române, dacă Traian Băsescu apare în public şi nu „se ia" de Guvern, dacă la un asemenea eveniment cultural nu ies scîntei dinspre/înspre Ministerul Culturii, n-am făcut nimic: n-avem marfă decît de-o „ştire pe scurt", bună de umplut vreun spaţiu rămas liber în ziar.

Şi totuşi, aşa a fost. Într-o deplină normalitate, în prezenţa preşedintelui României, s-a deschis Salonul de Carte Bookfest. Traian Băsescu n-a mai fost, *pour une fois*, „preşedinte-jucător", ci preşedinte pur şi simplu: a patronat, în modul cel mai adecvat funcţiei sale, deschiderea acestui eveniment cultural. Grămada de jurnalişti cu microfoanele şi reportofoanele întinse spre corzile vocale ale preşedintelui (doar-doar vor „pescui" ceva) a însoţit degeaba suita prezidenţială printre standuri: n-a fost decît o vizită obişnuită.

Salonul beneficiază (în sfîrşit!) de un spaţiu generos, în care sînt prezente peste 200 de edituri. Standurile arată, în ansamblu, foarte bine: se simte efortul tuturor editorilor de a se prezenta în faţa publicului într-un mod cît mai atrăgător. În plus, nu mai este vorba despre un simplu tîrg în care editorii vînd şi cititorii cumpără (eventual cu preţ redus). Există spaţii de „animaţie" şi evenimente conexe: o „scenă literară", săli de conferinţe, o „agora" pentru întîlniri şi discuţii, un loc decorat foarte simpatic şi destinat copiilor şi altele. Dan C. Mihăilescu va modera, în fiecare după-amiază, *Polemica zilei,* iar în serile de sfîrşit de săptămînă cîţiva jurnalişti cunoscuţi (Mircea Dinescu, Robert Turcescu, Emil Hurezeanu, Cristian Tudor Popescu) vor fi „la dispoziţia publicului". Realitatea TV va transmite în direct mai multe evenimente din cadrul Salonului.

Pe scurt, marţi seara, la deschiderea Bookfest, mi-am amintit de Salon du Livre din Paris: acum cîţiva ani, cînd am fost acolo, am „căzut" pe un moment în care Bernard Pivot transmitea în direct o dezbatere, într-un colţ avea loc o conferinţă, în altul – o întîlnire a unui autor pentru copii cu publicul său ş.a.m.d. Nu ştiu, în momentul în care scriu articolul (imediat după deschidere), cum se va desfăşura Bookfest pînă la sfîrşit, dar totul se anunţă foarte bine. Ca să semene întru totul cu Parisul, ar mai fi nevoie de ceva – iar asta nu mai depinde de organizatori: de un public numeros. Eventual, de vizite „cu clasa" organizate de profesorii din şcoli şi licee. Să nu-mi spuneţi că „sună pioniereşte", căci francezii n-au fost pionieri: la Paris, m-am intersectat, chiar la intrarea în Salon, cu elevi veniţi cu autocarele de la licee din provincie. Nu ştiu cîţi profesori de la noi s-au gîndit să organizeze aşa ceva.

Probabil că mă aflu într-un exces de „gîndire pozitivă", dar faptul că, după mai bine de un deceniu de Bookarest la Teatrul Naţional, evenimentul naţional dedicat cărţii capătă un nou contur mi se pare echivalent cu o intrare în normalitate. Desigur, nu putem uita că, pentru a se ajunge aici, Asociaţia Editorilor din România a avut de luptat cu orgoliile nejustificate ale altor cîteva asociaţii editoriale şi cu amorţeala plină de ambîţ a Ministerului Culturii. Dar pînă la urmă AER a dovedit că se poate lucra şi la noi profesionist, iar sponsorii (Vodafone şi Volvo) au demonstrat că firmele private pot asigura, prin implicare în proiecte culturale şi sociale, desfăşurarea independentă a unor evenimente de o asemenea anvergură. Ministerului Culturii i-a rămas, din această combinaţie, rolul de perdant – pe care, de altfel, ştie să-l joace cel mai bine. Cu siguranţă, nu vor lipsi reproşurile şi nemulţumirile, iar unii vor rămîne în continuare cu ideea că „AER şi Liiceanu şi-au urmărit interesele". Ca simplu vizitator, mă simt însă foarte bine. Am intrat în UE.

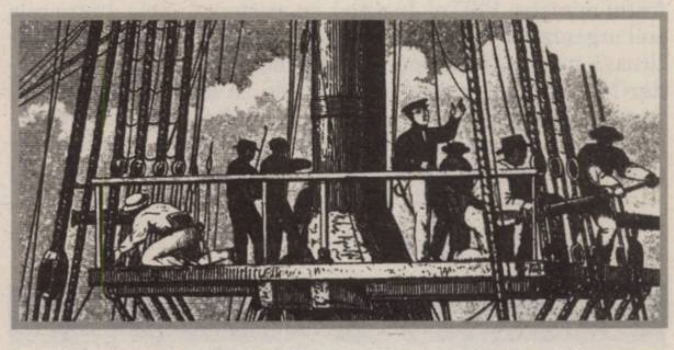

Vineri, 16 iunie, la ora 18, îi invităm pe cititorii dilematici la prezentarea primului număr al revistei *Dilemateca* şi a suplimentului special *Freud* care apare împreună cu *Dilema veche* de săptămîna aceasta. Evenimentul va avea loc pe „Scena literară" de la Bookfest.

ţinerea de minte

„Probabil vă întrebaţi de ce scrie secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite despre fotbal. De fapt, pe noi, cei de la ONU, Cupa Mondială ne umple de invidie. Maximă manifestare a singurului joc cu adevărat mondial, adoptat în fiecare ţară de toate rasele şi religiile, fotbalul este unul dintre puţinele fenomene la fel de universale ca Naţiunile Unite. Am putea spune că fotbalul este şi mai universal: FIFA are 207 membri, în timp ce noi avem doar 191, dar există motive mult mai serioase pentru a fi invidios.

Cupa Mondială se dispută pe nişte terenuri uniforme şi toate părţile participă în condiţii de egalitate. Este un joc în care contează doar două lucruri: talentul şi munca în echipă. Mi-aş fi dorit să avem aceeaşi egalitate şi în arena mondială. Un comerţ liber şi just, fără intervenţia subvenţiilor, a barierelor şi a tarifelor."

(din scrisoarea lui Kofi Annan, secretarul general al ONU, adresată tuturor oamenilor, cu ocazia C.M. de fotbal)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Conflict între anticorupţie şi drepturile omului?

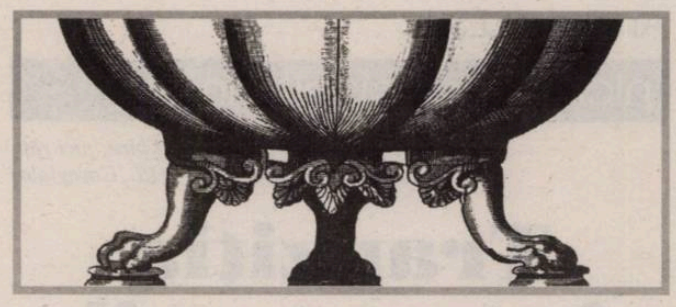

Am asistat săptămîna trecută la un conflict spectaculos şi inutil între trei organizaţii neguvernamentale – în frunte cu Renate Weber – şi Ministerul Justiţiei, condus de Monica Macovei. Atacînd cu vehemenţă şi tehnicist proiectul de lege privind incompatibilităţile şi controlul averilor, cele trei organizaţii au reuşit să creeze impresia că Macovei a propus ceva şi prost din punct de vedere legislativ, şi odios din punct de vedere al drepturilor omului. Un necunoscător ar putea crede că asistăm la un conflict între oficiali cu puseuri autoritariste şi oengişti care reprezintă ultima redută a libertăţii. Faptul că ambele protagoniste au condus pe vremuri cea mai cunoscută organizaţie pentru drepturile omului rămîne doar un amănunt picant.

Un alt grup de ONG-uri, la fel de prestigioase, au semnat, aproape concomitent şi fără legătură cu acţiunea celorlalţi, un comunicat de susţinere a proiectului de lege, solicitînd Guvernului să-şi asume răspunderea pentru el. Ceea ce i-a făcut pe colegii de la *Cotidianul* să titreze: „Război civil în societatea civilă". E onest să avertizez cititorul că sînt unul dintre semnatarii celui de-al doilea comunicat, aşa că voi evita să intru în detalii, lăsînd pe fiecare să judece ce propune ministerul (www.just.ro), ce critică oponenţii (www.osf.ro) şi ce răspunde Macovei. Nu voi vorbi despre orgoliile personale care au alimentat conflictul actual. De altfel, în cei cîţiva ani în care îmi fac de lucru în zona civică, au mai existat cazuri de faulturi absurde şi fagocitări reciproce între oameni care susţin aceleaşi principii mari, dar pun patimă în detalii minore.

Cred că toată dezbaterea (dacă se poate numi aşa) a pornit profund greşit. Proiectul de lege îşi propune să reglementeze cap-coadă domeniul, de la definiţiile incompatibilităţilor şi conflictului de interese, pînă la Agenţia de Integritate (ANI). Criticii şi-au bazat acuzaţiile pe o comparaţie cu un proiect de lege din 2004, aflat încă în Parlament, făcut cu bună-credinţă de fostul ministru PSD al Justiţiei, cu asistenţa uneia dintre cele trei organizaţii. De aici, a rezultat o bătălie mai degrabă plicticoasă între jurişti: cine are cele mai tari definiţii şi proceduri? Ca să fie clar despre ce vorbesc, să luăm exemplul conflictului de interese (doar unul dintre multele puncte de divergenţă). În varianta din 2004, acesta apare cînd un oficial „ar putea avea un interes personal de natură nepatrimonială sau patrimonială, care ar putea influenţa îndeplinirea cu obiectivitate şi imparţialitate a atribuţiilor care îi revin potrivit Constituţiei şi altor acte normative, precum şi interesul public". Ministerul Justiţiei consideră această definiţie atît de largă încît devine nefuncţională; prin urmare, propune propria definiţie: cînd o persoană oficială „aflată în exerciţiul atribuţiilor, emite un act, ia o decizie sau participă la emiterea unui act sau la luarea unei decizii în legătură cu care are un interes personal de natură să influenţeze exercitarea imparţială a exerciţiului demnităţii, funcţiei sau activităţii respective".

Care este cea mai bună definiţie a conflictului de interese? Nu am un răspuns, decît acela că mi se pare puţin relevant în context. Ar fi fost logic să avem această dezbatere dacă nu aveam nici un fel de reglementare în domeniu şi acum făceam primii paşi. Dar conflictul de interese a fost reglementat acum cîţiva ani în România. Avem o societate în care favoritismul, nepotismul şi abuzul de funcţie în interes personal sînt mai degrabă regula, decît excepţia. Şi aici ajung la chestiunea importantă: de ce la cîţiva ani de la reglementarea domeniului avem atît de puţini oameni suspendaţi din funcţie pentru incompatibilităţi? Sau cercetaţi de fisc şi procuratură pentru abuz de funcţie în scop de îmbogăţire? Sînt două variante de răspuns. Varianta *a)* pentru că definiţiile de pînă acum ale incompatibilităţilor, conflictelor de interese etc. erau eronate; sau *b)* pentru că nu avea cine să aplice aceste definiţii.

Pentru mine e de la sine înţeles că a doua variantă reprezintă răspunsul corect. Nu definiţiile ne-au încurcat, ci faptul că am dat definiţii şi am aşteptat ca acest stat foarte corupt să se cureţe de unul singur. A fost o utopie ideea că noi legiferăm incompatibilităţi şi apoi instituţiile se curăţă singure sau sînt curăţate de poliţia, fiscul şi parchetul obişnuite, care ar trebui să se ia voluntar de guler cu politicienii, pe lîngă sarcinile lor obişnuite. De aceea spun că dezbaterea (sau ce-o fi fost) a ratat tocmai miezul problemei: Agenţia Naţională de Integritate ca soluţie pentru blocajul instituţiilor obişnuite. De data asta am o părere clară: proiectul Macovei este mai bun decît cel din 2004. Acela crea un organism format din magistraţi sub control parlamentar. Reţetă sigură de blocaj şi schimbare politizată după alegeri. Era o altă utopie.

Macovei propune un Consiliu Naţional de Integritate unde diverse puteri ale statului îşi trimit reprezentanţi (Parlament, justiţie, organizaţii ale autorităţilor locale şi ale funcţionarilor). Consiliul doar propune preşedintelui numirea şefului Agenţiei, după un concurs. Care şef, prin cotra-balansarea reciprocă a celor care îi ameninţă funcţia, ar deveni astfel puternic. Nu o fi un mecanism perfect, dar avem ceva garanţii de independenţă (va depinde şi de persoană, ca întotdeauna) şi sînt prevăzute mecanisme de responsabilizare (audit extern anual). Proiectul din 2004 propune o agenţie care ar fi trasă pe bară imediat ce îndrăzneşte să funcţioneze, iar Macovei propune o agenţie care are premise să fie puternică. În acest punct, criticile celor trei orzanizaţii mi se par de rea-credinţă. Au făcut din ANI un fel de bau-bau care ne va priva de drepturile cetăţeneşti (deşi controlul judecătoresc şi recursul la justiţie sînt garantat în toate etapele). Atît le-a trebuit celor de la *Ziua* pentru a titra ipocrit şi isteric: „Noua inchiziţie". O sarabandă a ipocriziei s-a pornit în presă, care altfel e foarte nervoasă din cauza corupţiei, dar cînd vine cineva cu o soluţie îndrăzneaţă, o desfiinţează fără măcar să înţeleagă despre ce este vorba (nu discut acum de cazul *Ziua,* acolo au înţeles foarte bine miza).

Aş vrea să pot spune că înţeleg frica de legea 18 şi de abuzurile Miliţiei. Dar a da impresia că orice fel de control al averilor este antidemocratic pentru că asta făcea şi Miliţia este ca şi cum ai desfiinţa puşcăriile pentru că existau şi pe vremea lui Ceauşescu. Iar presa de genul *Ziua* a creat chiar unor oameni de bună-credinţă impresia că Macovei ne cere să renunţăm la unele drepturi ca să scăpăm de corupţie. De fapt, nu e nici o contradicţie între cele două şi, dacă ajungem să credem asta, nu mai avem scăpare: vom rămîne o ţară mulţumită că e democratică şi disperată că e coruptă.

Aş vrea să pot spune că înţeleg frica de legea 18, dar nu pot. Generaţia celor care eram copii la Revoluţie nu are acest pitic pe creier. Dar avem alţii. Am experimentat de adolescenţi spectacolul unei societăţi neputincioase, în timp ce îmbogăţirea oficialilor de pe urma funcţiei este nu doar ceva banal, ci chiar un semn de reuşită socială. Rămîne trist modul în care Macovei a devenit un fel de Torquemada, fără măcar ca alianţa corupţilor din Parlament să mai fie nevoită să se agite.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

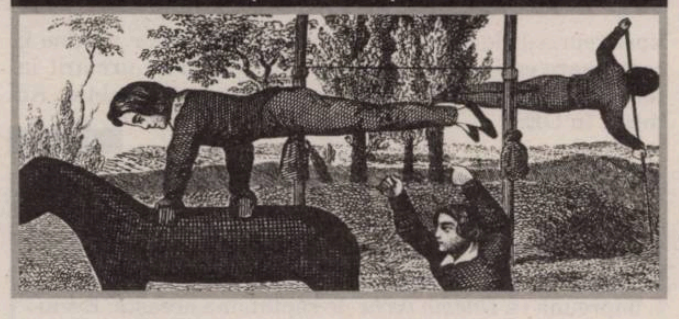

Aţi primit mail

Săptămîna trecută, pentru uzul băiatului meu de patru ani, ceream ajutorul comunităţii *Dilemei vechi* în rezolvarea dilemei mele mici, personale, meschine: care e ţara mea şi cum să i-o explic copilului?

Am primit ajutorul şi, drept recunoştinţă, îl împart cu voi. Cu bucuria că mai sînt şi alţii care nu ştiu în ce ţară trăiesc, dar măcar încearcă o aproximaţie. Pe unii îi ştiu, pe alţii i-am descoperit acum. *Enjoy:*

Ioana Bot: „...Ţin să îmi exprim compasiunea amuzat-înţelegătoare faţă de problemă; eu explic uneori, în situaţii cotidiene şi deci deloc solemne, unor băieţei curioşi, din Geneva, «ţara de unde vin» şi de unde aduc pentru ei tot felul de lucruri şi mai ales interminabile poveşti cu balauri şi Împăraţi Roşii. Au avut experienţa altor ţări (SUA, unde mai ţine lecţii tata, Franţa vacanţelor cu mama, Italia unde veneau să mă vadă), dar nu au fost în ţara mea, anume, încă.

Interesant este că despre Elveţia «lor» nu au avut niciodată asemenea nelinişti, în trecere fie zis. Dar eu vin – în viziunea lor – dintr-o ţară adevărată, pentru că are o limbă aparte (în vreme ce ei vorbesc în Elveţia limba Franţei, halal identitate...).

Au descoperit singuri (citindu-şi cel mai mare din ei, la şase ani neîmpliniţi, că aşa e el mai altfel, primul volum din seria cu Harry Potter) că Ioana «lor» vine din Transilvania, patria dragonilor unde a plecat fratele lui Ron să îşi facă doctoratul în dragoni (cf. *Harry Potter şi Piatra Filosofală).* Cînd le-am apărut într-o iarnă în aeroport, învelită în pelerina mea neagră *tous trajets* şi *toutes occasions,* au avut confirmarea: Ioana e vrăjitoare (are pelerină de invizibilitate) şi vine din Transilvania.

De cîte ori Cyrille şi Martin mă surprind (cu atenţia lor curioasă şi, te miri cînd, mai trează decît ar trebui) prinsă în mrejele vreunei complicaţii de acasă (cardul bancar pe care automatele lor îl blochează ca să-l verifice 24 de ore să nu fie fals, poşta care nu mai vine la timp, telefonul la care primesc veşti proaste şi mă înfuriu că lucrurile lăsate acasă bine rînduite nu funcţionează cum ar trebui în lipsa mea, avionul meu care nu vine sau nu pleacă, furtuna de zăpadă care mă întîrzie prin aeroporturi slab dotate, serverul e-mail-ian al universităţii mele care nu se lasă accesat de la ei cînd mă arde mai tare etc.) pe care lumea lor perfect funcţională nu o cunoaşte, au o explicaţie jumătate întrebare, jumătate mirare: *C'est sorcier, ça?* (cu diferite variaţiuni menite să spună că, dacă ţara mea e o ţară de vrăjitori şi dragoni, apoi e ţara unde vrăjitoriile merg pe dos, unde toţi sîntem ucenici idioţi ai unui sistem – magic – pe care nu ştim să îl stăpînim sau care nu se supune comenzilor noastre date cu baghete vrăjitoreşti).

Cel mai mare, mai atent şi mai stresat mă urmăreşte la bancomatele cumpărăturilor geneveze cotidiene, cînd îmi introduc cardul: *Fais attention, Ioana, si c'est sorcier, ta carte, elle va bloquer la machine, car la machine, c'est suisse...*

Nu o dată, în cotidianul mioritic, cînd am impresia că sistemul o ia razna în cele mai simple operaţiuni ale sale, le dau dreptate: avem formele occidentale, dar filmul nostru seamănă cu povestea ucenicului vrăjitor. *A system gone mad, that is.*"

Mihai Dragnea: „Cred că în viitor va trebui să ne gîndim mai mult cum ne definim apartenenţa: după «străbuni» sau după mentalităţi? Cred că ţările viitorului vor fi «spaţii de mentalităţi». Mă simt bine într-o ţară în care nu ştiu perfect limba, dar care îmi oferă un grad de organizare (de la regulile de circulaţie, la regulamentele Bursei) la care pot participa.

Înţeleg ruptura celor care pleacă: se simt legaţi prin tradiţii de România, dar şi aparţinători ai unei alte societăţi, mai organizate. Nu sînt convins că am devenit popor/naţiune. Sîntem – cred – doar populaţie."

Octav: „Cu durere în suflet o spun: România de acum este un HAOS!... din păcate societatea noastră de azi e la Urgenţă, în comă, sper că «doctorii tineri, competenţi» s-o pună pe picioare!... astfel încît Mihai s-o găsească sănătoasă."

P.S. Mulţumesc tuturor. Îi voi comunica lui Mihai următoarele: România e o ţară de vrăjitori, unde însă nu se întîmplă minuni... Cine poate şti de ce?!

Şcoala de Vară: România Secolului XXI
Dezvoltarea durabilă
Provocare pe termen lung
2-16 iulie
Raspunsul e in fata ta. Decide sa intelegi.
www.scoaladevara.com
Partener principal HVB Bank
Parteneri media 9AM eJOBS WALL-STREET DILEMA VECHE
Un proiect recomandat de CARIERE
Parteneri VIP AXA CONSULTING Zeta & CO VIP
Un proiect Voluntari pentru Idei si Proiecte

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Zarkawi şi Al-Qaeda

De data asta, oficialităţile – atît cele americane, cît şi cele irakiene – s-au ferit să anunţe un pas decisiv către victoria finală şi că moartea lui Zarkawi, lider terorist, pe capul căruia se puseseră 25 de milioane de dolari, va pune capăt violenţelor din Irak. Preşedintele Bush: „Prin toate acţiunile sale el a vrut să învingă America şi pe partenerii noştri din coaliţie, să transforme Irakul într-un lăcaş sigur de unde Al-Qaeda să-şi poată duce războiul. Acum Zarkawi şi-a găsit sfîrşitul şi acest om violent nu va mai ucide niciodată". Donald Rumsfeld: „Cred şi am dovezi că în ultimii ani n-a existat pe pămînt un om ca Zarkawi, cu atîta sînge nevinovat de bărbaţi, femei şi copii pe mîinile lui".

O „carieră" teroristă remarcabilă: în adolescenţă era considerat un delincvent printre atîţia alţii; a plecat în 1989 în Afganistan, şi vine tocmai cînd războiul se terminase şi n-a mai apucat să se manifeste în vreun fel. Ajunge în Pakistan unde îi întîlneşte pe liderii care îl pregătesc pentru Războiul Sfînt. Se întoarce în 1993 în Iordania, unde un an mai tîrziu este arestat pentru deţinere de arme şi acte false. E condamnat la 15 ani de închisoare, dar este graţiat în 1999, cu ocazia decretului dat pentru încoronarea noului rege. A beneficiat de acest decret împreună cu o mulţime de alţi deţinuţi, atunci securitatea iordaniană nu l-a considerat o primejdie deosebită. Pleacă în Afganistan unde se apropie de Osama bin Laden, dar nu se integrează în Al-Qaeda, ci îşi organizează propria sa tabără de antrenament. Chiar dacă ţelul lor coincidea, strategia celor doi era diferită: oamenii lui Laden luptau împotriva „cruciaţilor şi a evreilor", în timp ce Zarkawi îşi antrena trupele pentru lupta împotriva regimurilor arabe şi a Israelului.

În februarie 2003, Colin Powell a susţinut la Naţiunile Unite motivaţia necesităţii atacului împotriva Irakului: printre alte argumente a citat şi faptul că în „Irak este adăpostită o reţea teroristă ucigaşă, în fruntea căreia se află Abu Musab al-Zarkawi, un asociat şi un colaborator al lui Osama bin Laden". Nu s-a dovedit niciodată că Zarkawi ar fi făcut legătura între bin Laden şi Saddam Hussein, aşa cum părea că implică raportul lui Powell. Dar Zarkawi îşi urmăreşte propriile obiective: autonomia sa este efectivă atîta timp cît este capabil să ducă la bun sfîrşit acţiuni teroriste spectaculoase. Organizează operaţiuni în Iordania şi devine celebru pe plan mondial pe 19 august 2003, cînd explozia din faţa birourilor Naţiunilor Unite, pusă la cale de el, s-a soldat cu moartea lui Sergio de Mello, reprezentantul special ONU pentru Irak, şi a altor colaboratori ai săi. Apoi, filmul în care era arătat în timp ce-l decapita pe americanul Berg, ridicîndu-i apoi capul, în semn de victorie, reluat de sute şi de mii ori în lumea arabă, i-a asigurat un loc de frunte pe lista persoanelor de care tuturor trebuie să le fie frică. Zarkawi făcea totul ca să se ridice la înălţimea atribuită de raportul lui Powell.

Oamenii bine informaţi susţin că relaţiile dintre bin Laden şi Zarkawi erau în ultimul timp destul de tensionate: cel mai cunoscut terorist din lume nu era de acord cu felul cum cel de al doilea alimenta conflictele interne irakiene, numărul victimelor civile arabe depăşindu-l cu mult pe cel din rîndul trupelor de ocupaţie. O seamă de declaraţii înregistrate după anunţul decesului lui Zarkawi par să îndreptăţească temerile formulate de liderii Al-Qaeda, conform cărora opinia publică musulmană nu mai susţine acţiunile grupurilor teroriste.

Despre cel numit de ierarhia organizaţiei în locul lui Zarkawi, se ştiu foarte puţine lucruri. S-a spus că participă mai de mult la Războiul Sfînt, dar numele lui, Abu Hamza al-Muhajir, pare a fi un pseudonim, Muhajir însemnînd „străin". Profitînd de haosul creat după dezmembrarea armatei irakiene, aici s-au instalat o mulţime de jihadişti; se spune că mulţi dintre ei vin din Africa de Nord, veterani ai războiului din Algeria. Aproape tot ce se spune şi se scrie despre structura organizaţiilor teroriste se bazează mai mult pe deducţii decît pe informaţii. Cei care ştiu într-adevăr ceva nu ţin să vorbească în public. Dar informaţia despre veteranii războiului din Algeria – conflict încheiat oficial cu decenii în urmă – pare a dovedi că pentru cine ţine o puşcă în mînă sau o bombă în rucsac, istoria nu se termină niciodată.

globul cubic

Forme noi

Nici revoltele ţărăneşti nu mai sînt ce-au fost: violenţa luptei pentru pămînt şi-a însuşit mijloacele contestaţiei moderne. Din 18 aprilie, în capitala Mexicului, pe cea mai importantă şi elegantă arteră, ţăranii cer pămînt de două ori pe zi: bărbaţii cu mari pălării de pai pe cap, purtînd un simplu slip (uneori lăsat în jos, ca să lase la vedere fesele bronzate) defilează strigînd lozinci. Cele 12 femei, care li se alătură, sînt de vîrsta bunicilor şi defilează goale, căţărate pe nişte butoaie, cu pumnul ridicat, pe faţă au o mască de carnaval cu efigia preşedintelui Vincente Fox. Îi însoţesc tinere şi tineri îmbrăcaţi; ei distribuie manifestele, cerînd Guvernului să-şi onoreze angajamentele electorale din anul 2002, cînd puterea de astăzi a promis că va îmbunătăţi situaţia acelor muncitori agricoli care cîştigă 70 de pesos (5,30 euro) pe zi.

Cînd i-au văzut pe manifestanţi, artiştii europeni, prezenţi în capitala Mexicului la Tîrgul de artă contemporană, au crezut că e un spectacol de teatru mizînd pe reacţiile spontane ale publicului. „«E nevoie de multă îndrăzneală pentru ca să îndrăzneşti să te arăţi aşa» – mărturiseşte una dintre femeile în ţinuta Evei, Ana Berta Pardo Romero. «Majoritatea bărbaţilor ne insultă, dar unele femei ne încurajează. Scopul nostru nu este să arătăm trupuri frumoase.» (...) Cu siluetele lor marcate de sarcini, cu feţele arse de soare, picioarele şi mîinile deformate de muncă, ei au o scînteie provocatoare în ochi: e o altă ţară, mai tot timpul invizibilă, care se impune astfel în capitală, printre automobilele de lux, faţadele din sticlă opacă, creaturile publicitare sublimate de Photoshop. (...) Dorm sub corturi aşezate la întîmplare, se spală într-o parcare şi gătesc alimentele aduse de sufletele miloase sau recuperate de ei pe pieţele de gros din Mexico." *(Le Monde,* 8 iunie 2006)

Şi cei care le insultă şi cele care le încurajează o fac în trecere şi fără a pune prea mult suflet. Majoritatea e indiferentă. Poate că tot vechile forme, cu furcile, cu coasele şi eventual cu armele de foc, ar fi mai eficiente. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Odă ipocriziei europene

Preluăm Occidentul după reţeta noastră proprie, aceea a „formelor fără fond". Mă număr printre aceia care, în siajul marelui E. Lovinescu, aplaudă asumarea formelor fără fond, dacă e vorba despre occidentalizarea României. În timp, formele creează fondul. „Forme" însă nu înseamnă doar instituţii, proceduri, reguli, înseamnă şi teme de dezbatere publică lipsite de relevanţă în imediatul românesc, dar presante pentru lumea occidentală, înseamnă şi obsesii vestice care nu au resort românesc, înseamnă şi mode, glorii sezoniere sau capricii fără sursă autohtonă. Apare însă o problemă atunci cînd asumarea unei îngrijorări vestice fără fond românesc duce la concluzia că însuşi procesul de occidentalizare este pernicios, că integrarea europeană – vehiculul cel mai eficient al europenizării noastre – este un proces de imbecilizare în masă.

Recent, un articol din presa centrală mi-a readus în atenţie acest fenomen intelectual românesc, pe care l-am întîlnit adesea în ultimii ani. Nu am să citez articolul, doar am să-l evoc, tocmai pentru că argumentele sale sînt atît de larg răspîndite încît dau seama, de fapt, despre o gîndire colectivă. La începutul anilor '90, această retorică aparţinea unor naţionalişti ponosiţi în haine vechi precum bătrînii legionari sau ceauşiştii pensionari. Acum însă apare un grup de critici „progresişti", care acuză Europa de azi că poartă în sine o sumă de stereotipuri care ucid spontaneitatea, naturaleţea, sensul. Şi asta nu ne face bine. Criticii fenomenului constată alarmaţi că semnele europenităţii au sosit şi la noi. Astfel, europenizarea noastră duce/a dus la apariţia zîmbetului profesional obligatoriu (care e fals!), la apariţia unui tip de politeţe excesivă în relaţiile publice (care imbecilizează!), la apariţia roşiilor europene (care nu au gust!), a iaurtului comunitar (care nu are lapte!), a caselor cu termopane şi jaluzele verticale (nu mi-e clar ce poţi avea împotriva termopanelor şi jaluzelelor, atîta vreme cît arhitectura casei este reuşită, dar înţeleg că nici asta nu e în regulă!), la limbajul european (care e de lemn!). Devenim artificiali, se inundă solul mirific al spontaneităţii noastre, dispare gustul roşiei şi laptele natural, de vacă românească. Nu mai putem înjura cînd avem chef, funcţionarul nu mai poate răspunde după umori, taximetristul trebuie să zică „Bună ziua!" şi „Mulţumesc!", ospătarul trebuie să îmi spună exact ce conţine felul de mîncare la care poftesc. Şi eu simt că asemenea „norme" europene ucid ceva autohton. Spre deosebire de criticii evocaţi însă, nu mă cuprinde nici un regret. În ceea ce îl priveşte, Occidentul cunoaşte criticile de acest gen, de decenii. Oricît am vrea să fim de originali, nu sîntem primii care atrag atenţia lumii europene că seva ei a devenit acrişoară şi mai mult picură decît curge. Existenţialismul francez, de la care şi-a hrănit adolescenţa întreaga mea generaţie, vorbeşte despre înstrăinare, pierderea sensurilor şi absurdizarea limbajului încă de la începutul anilor '50. Sigur, pierderea gustului roşiilor ar putea fi contribuţia românească la şirul de simptome ale tristei căderi în artificial.

În orice caz, am două întîmpinări de adus acestor critici. Prima ţine de eficienţa lor. Care ar fi alternativa? Dacă formula de viaţă occidentală este, în cele din urmă, imbecilizantă, dacă dezumanizează, caricaturizează şi ne face să fim nişte caraghioşi debili, care ar fi ecuaţia unei vieţi cu sens? Logic, ar trebui să o căutăm în afara acestei Europe căzute, după care alergăm cu inconştienţă. Chiar vrem aşa ceva? A doua întîmpinare ţine de diagnostic. Ne lamentăm că procesul de occidentalizare ne duce într-un stadiu de plastic, aseptic, inert şi inept, pe noi, cei plini de viaţă autentică, nealteraţi şi iubitori de relief variat. Simt o reeditare a mitului infantil al „bunului sălbatic" din antropologia începutului de secol XIX. Chiar sîntem aşa? Chiar sîntem un spaţiu uman sănătos, cu toate simţurile, inclusiv cu cel „bun", acasă? Chiar este acest proces de aculturaţie o cădere? Mie mi se pare că România de azi arată foarte rău, chiar dacă roşiile au gust. Cred că lumea românească este coruptă, murdară şi leneşă, că oamenii se dispreţuiesc într-un fel agresiv, că mica ipocrizie a zîmbetului profesional european este nimic faţă de imensa minciună în care trăim cotidian. Ţesutul social al României mi se pare grav deteriorat de mitocănie. Aşadar, o infuzie de zîmbet şi de politeţe controlată nu face deloc rău. Pe mine, o Românie dezinhibată şi spontană, în care aceşti români pot exersa sictirul cînd vor, mă înspăimîntă, nu mă încîntă.

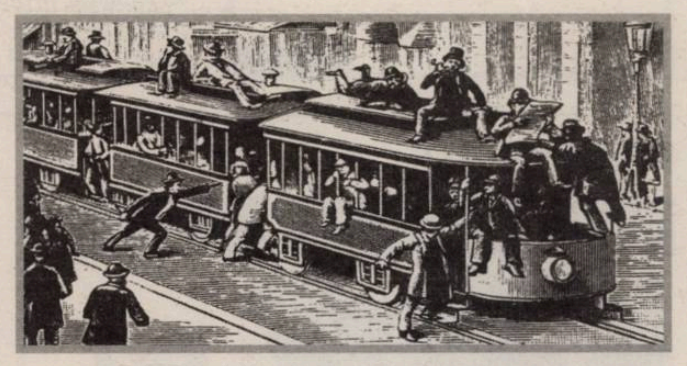

Ştiu şi eu că funcţionarul olandez, care îmi zîmbeşte la ghişeu, e ipocrit. Dar mai ştiu şi că – vorba lui La Rochefoucauld – ipocrizia este omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii. Nu cunoaşte pe nimeni, nu ştie de ce zîmbeşte, dar zîmbeşte egal, tuturor. Îl prefer funcţionarului român, care răspunde după cum are chef, care te simpatizează sau te antipatizează la prima vedere şi, mai grav, se poartă cu tine în consecinţă. În fond, nu mă interesează ce crede despre mine taximetristul care vine în faţa casei mele la comanda mea, ospătarul care mă serveşte la restaurant sau secretara care răspunde la telefon cînd sun la Primărie. Vreau doar să îmi vorbească politicos, agreabil şi, în general, să nu îşi răzbune suferinţele şi frustrările cu mine, pe timpul, cheltuiala şi nervii mei, oricît de spontan i-ar veni să facă aşa ceva. La asta obligă, în general, buna creştere. Dacă lipseşte, atunci ipocrizia profesională europeană e un substitut pe care îl găsesc satisfăcător.

În general, cred că apostolii autenticităţii, sincerităţii şi naturaleţii trebuie priviţi cu reticenţă. Fie şi pentru că, la o adică, absolut toată lumea se declară sinceră, ceea ce face de neînţeles cum de e aşa multă minciună pe lume.

ready made

„Băşicarea frunzelor de prun – *Taphrina pruni* – atacă frunzele, ramurile şi ovarele prunului. Ovarele se deformează, devenind hurlupi."

(Lucia Popovici, Constanţa Moruzi, Ion Toma, *Atlas botanic,* Editura Didactică şi Pedagogică, 1985)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Le(s) grand(s) paris

Eşti la Paris, după Război. Trecut de prima tinereţe. Căsătorit, ai o fetiţă pe care-o cheamă Marie-France. Nume nu atît tricolorist, cît tricotat din rima verde a speranţei *(espérance)*. Nu ştiu precis: eşti apatrid, sau naturalizat francez, – dar asta nu ţine de foame, nici de sete. La tine-acasă, deşi tînăr, nu mai erai o *tînără speranţă,* ca, eventual, în capitala Franţei, în care,-n rest, nu eşti nimic. Sau, mai degrabă, nimeni. Nici acasă nu fuseseşi decît *nu*, dar *Nu*-ul ăsta erai tu, o carte plină de atu, în vreme ce acum eşti la discreţia oricărui rinocer (sau, doar, tatù). Epoca-i mizerabilistă şi i te-acomodezi uşor (fiind şi tu un *misérable);* numai că, acasă, îţi plînge Marie-France... Ţi-aduci subit aminte că începuseşi o piesetă, o aiureală-n care plouă cu cîini şi cu pisici, ca, dincolo de Mînecă, în Anglia. Te duci la tine,-o reciteşti şi o continui. Piesele norocoase aduc succes şi faimă; iar la răstimpuri, chiar *pièces de monnaie*. O duci, febril, la bun sfîrşit, gîndindu-te la Marie-France, cu gîndul la *ta petite* Marie... Poate,-ţi şi spui în gînd: *„Marie vaut bien une pièce!"*

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Părinte Teoctist, sparge haremul!

Sfinte Părinte Teoctist, în calitate de intelectual, de urmaş de preoţi şi de actuală modestă talpă – una dintre milioanele – pe care se sprijină Biserica Ortodoxă Română, vă ies înainte cu o rugăminte. Sper, chiar de-ar fi ca dvs. să nu figuraţi printre dilematici, ca altcineva – dintre consilieri, dintre luminatele feţe cu care vă întîlniţi zilnic – să aibă bunătatea de a vă pune aceste îngîndurate rînduri sub ochi.

Rugămintea este... Dar nu pot să trec mai departe înainte de a vă explica formula mea de adresare. Sfinte Părinte, ca să fiu sincer, nu prea mă pricep la formule; mai bine spus, chiar de le-aş reţine pe cele oficiale, parcă nu-mi vin pe limbă în momentul în care e nevoie de ele! Acum vreo 20 de ani, în prima mea zi de armată, am văzut că în faţa numelui unui gradat, pe o foaie, scria *cap.* şi, preţ de o dup-amiază, i-am zis: *to'a'ăşu' căpitan* în sus, *to'a'ăşu' căpitan* în jos – pînă cînd omul, excedat, mi-a zbierat *băi oltene, tu chiar te crezi jmecher?, chiar aşa, 'ţi baţi joc de mine?, mai lasă-mă-n...* (şi-a păcătuit, înjurînd) etc. Era caporal, vă daţi seama – dar eu chiar nu ştiam! În cazul dvs., Sfinte Părinte, vă spun cu mîna pe inimă că *Înalt Prea Fericitul,* neofit cum sînt într-ale teologiei, mi se pare rece. *Înalt,* aici, trimite mai curînd la ierarhia administrativă decît la cea spirituală; acel *prea* parcă ascunde, în context, ceva indecent; apoi, în privinţa *fericitului* care-aţi fi, sincer nu mi se pare credibil ca păstorul să fie fericit, în timp ce turma scrîşneşte din măsele. Personal, eu nu văd decît trei prea-fericiţi în România – pe Monica Gabor, care rîde tot timpul, fie că probează sandale, învaţă pentru bacalaureat sau îşi alintă *piticul* (ea a zis!), pe Rică Răducanu, atunci cînd mai apare prin şuşe, şi pe Dan Diaconescu, care zîmbeşte orice-ar fi, fie că anunţă un nou cutremur, o fostă crimă din Primăverii sau o nouă amendă primită de postul său. Nu prea vă văd în cvartet! În schimb, vă voi spune *Sfînt Părinte*: *sfînt,* pentru că, indiferent de sămînţa păcatului ascunsă în carnea sau mintea oricăruia dintre noi, dvs. mijlociţi legătura cu divinitatea pentru milioane şi milioane de români; şi *părinte,* pentru că cei ce vă aşteaptă să vă sărute dreapta sau doar să vă atingă sînt oameni care, pierzîndu-şi nădejdea în rude, în stat, în legi sau în doctori, vin la dvs. ca la supremul părinte de pe lumea asta. Şi, cine-i respectă pe ei e dator să vă respecte şi pe dvs.

Scrisoare deschisă Sfîntului Părinte Teoctist, Patriarhul BOR

După aceste lămuriri, Sfinte Părinte, trec la subiect: vă rog, simplu, să faceţi ce depinde de dvs. ca preoţii care vă sînt în ascultare să rămînă departe de deşănţarea neolegionarismului ce tinde să-mbobocească pe la noi (spun „îmbobocească", pentru că nu numai trandafirii înmiresmaţi fac asta, ci şi macii, purtîndu-şi seva drogului, a fantasmei, a aiuririi). Sfinte Părinte Teoctist, viaţa noastră e scurtă, legenda de pe urma ei poate fi lungă. Trecutul e delicat; nimeni – nici capul, nici corpul; nici păstorul, nici turma – n-a fost scutit de păcate (unele mai mari, altele mai mici); putem lăsa în spate, istoricilor, ce-a fost şi să fim mai atenţi la ceea ce urmează. Or, dacă unii dintre (mai cu seamă) junii dvs. preoţi vor cădea în trufia demagogiei, a populismului şi-a autohtonismului grobian, dacă nu vor înţelege unde se termină Petre Ţuţea şi unde începe *Cărticica şefului de cuib,* dacă-şi vor închipui că fac servicii naţiei dacă se vor gîdila pe burtă cu Gigi Becali ş.cl., atunci Biserica pe care acum o conduceţi va da cu oiştea credinţei drept în gardul naţional, rupîndu-l încă o dată. Spun „încă o dată" pentru că, Sfinte Părinte, nu uitaţi că-n trecutul nostru oamenii bisericii au fost şi printre cei buni – precum Brâncoveanu, precum preoţii Chişinăului schingiuiţi în 1940 –, dar şi printre mişei – precum cei ce i-au trădat pe paşoptişti, în vara lui 1848, sau precum sinistrul popă Burducea (ba cu Garda, ba cu crucea, ba cu Stalin!), trădător de neam şi de Hristos.

Sfinte Părinte Teoctist, în secolul trecut unii dintre oamenii BOR au colaborat diavolesc de bine fie cu legionarii, fie cu comuniştii (sau cu toţi!). Cam ajunge! Faceţi ce depinde de dvs. ca acest harem, în care ideologiile criminale s-au împerecheat cu unii clerici români, să apună. Spuneţi preoţilor care e diferenţa dintre *sponsor* şi *ctitor;* spuneţi-le că nu trebuie să îngenuncheze în faţa portofelelor dintr-o parohie, ci în faţa purtătorilor de nevoi. Spuneţi-le că nu vor fi mai aproape de Hristos dacă-i vor bîrfi pe urmaşii lui Moise, pe urmaşii lui I.G. Duca sau pe urmaşii lui Darwin şi că nu-i vor izbăvi de păcate pe travestiţii rujaţi şi machiaţi dacă se vor fofila ei înşişi, cum s-a petrecut pe 3 iunie a.c., printre falangele machiate şi înverzite ale Noii Drepte.

Am convingerea că, făcînd aceste simple lucruri, nu veţi deveni neapărat *mai fericit* – dar veţi căpăta acel dram de sfinţenie care nouă, celorlalţi, ne va fi de-a pururi străin. Probabil pe merit.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

TVR50

Văd, într-o noapte, selecţiuni de la Festivalul Naţional de Muzică Uşoară de la Mamaia. Anul 1966, cred. Concurenţii – Constantin Drăghici, Margareta Pîslaru, Luigi Ionescu, Ilinca Cerbacev, Doina Badea, Nicolae Niţescu, Gigi Marga, Dorina Drăghici. Piese scurte, cam două minute şi jumătate, unele lirice (iubiri leşinate), majoritatea naiv optimiste („Hei, diridam"!). Lipsesc, deocamdată, obsedanta dragoste de ţară şi lupta pentru pace. (Ceauşescu îl pîndea pe celălalt Drăghici, ministrul.) Multe inflexiuni populare, dar nu chiar atît de forţate cum aveau să devină în cîţiva ani. Se simt elemente de rock'n roll şi twist (ye-ye-ye!), mici improvizaţii de jazz. Aurelian Andreescu şi Stela Popescu (?!?) îndrăznesc un „Hully Gully" cam „malagambist"! Toate astea prilejuiesc solouri excelente de saxofon tenor, nu ştiu cine e instrumentistul. Compoziţii de Veselovski, Dinicu, Delmar, Mălineanu, Radu Şerban, Florin Bogardo (încă student). Prezentator Mircea Crişan.

Toţi interpreţii termină de cîntat şi, fără să mai aştepte acordurile finale ale orchestrei, o zbughesc spre culise. Drept care aplauzele publicului (ţeapăn şi politicos) se adresează doar dirijorului Sile Dinicu, rămas stingher pe scenă. Filmările concertului sînt extrem de timide, ambele camere (singurele) preiau imagini doar la plan general. Nici un plan apropiat, nici un prim-plan! Undeva, departe, pierduţi pe o scenă pavoazată în stilul modernismului anilor '60, sînt ei, interpreţii, pe care-i identifici mai mult după „burtiera" care dispare cu repeziciune. Totuşi poţi să-ţi faci o idee despre modă. Fetele poartă rochii uşoare de vară, dar închise pînă la gît şi lungi pînă sub genunchi. Bănuiesc că e vorba de culori sobre, fără excentricităţi nerecomandabile. Coafuri cu coc sau gen Pompilia Stoian. Băieţii au costume, dar fără cravată, cu gulerul cămăşii (albe, neapărat!) răsfrînt ştrengăreşte, tunsori de contabil şi gesticulaţie minimală.

Din cînd în cînd, fluxul emisiunii este întrerupt de mici interviuri regizate cu grijă de Alexandru Stark, ba cu un dirijor, ba cu un compozitor. Toţi vorbesc despre munca plină de abnegaţie, despre dăruirea tinerilor, despre talent şi tinereţe. Tovarăşul Ion Brad, poet şi secretar cu propaganda, este întrebat ce efecte a avut festivalul asupra sensibilităţii sale. Omul scoate repede o hîrtie pregătită dinainte şi citeşte o poezie bleagă, pe care-a scris-o „chiar aseară". Interesant, nimeni nu rosteşte vreo vorbă despre partid, este lăudată însă mobilizator munca plină de entuziasm a tineretului, viitorul luminos şi virtuţile organizatorilor „de pe acest meleag de cîntec". Umbra PCR pluteşte totuşi protectoare peste scena Teatrului de vară.

Alte pauze sînt acoperite cu un fel de clipuri filmate de Emerich Irşai. Pentru „În tot ce e frumos pe lume", Andreescu se plimbă printre clădiri moderne cu geamuri multe, ţinînd de mînă o tînără îmbrăcată reglementar. Drăghici şi Cerbacev se duelează frenetic, cîntînd „Nici o dragoste nu e ca a noastră". În „Două rîndunici" (cu Margareta noastră, vorba lui Caragiu), apare chiar un pictor cu barbă! (Nu peste mult, astfel de incidente aveau să fie excizate exemplar.) Realizator – Valeriu Lazarov.

TVR-ul are o arhivă măricică. Nu numai divertisment, ci şi reportaje, documentare, interviuri rare etc. Orice instituţie similară ar exploata la sînge acest tezaur! Căci, cu toate inerentele distorsiuni ideologice, în arhivă este închis chipul epocii de după 1956. Nu chiar cum a fost, dar de altul nu dispunem! Şi nu trebuie să fii un geniu ca să remontezi acele filme, să le completezi cu comentariile prezentului, să chemi reporterii epocii ca să povestească dedesubturi, istorici şi sociologi care să carteze contextul. O felie de onestitate şi o lingură rasă de umor ar completa reţeta unei emisiuni care n-ar fi chiar pe vîrful de audienţă, dar ar putea fi fermecătoare sau, după caz, meditativă. Şi, în orice caz, educativă. Aştept. De trecut ne putem despărţi şi vizionînd!

P.S. Realitatea TV a avut o astfel de iniţiativă, cu jurnalele de cinema. S-a-ntrerupt, nu ştiu de ce. Ne ferim să ne privim în oglindă?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Scrisoare deschisă către oamenii mari

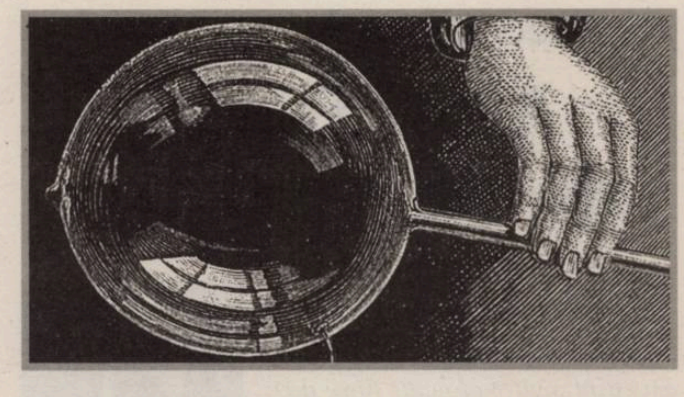

Cînd eşti om mare, cel mai naşpa este că mereu te cheamă careva să descurci mizeriile, ale tale sau ale altora. În timp ce te străduieşti să cureţi, faci alte şi alte mizerii. La un moment dat, apar atîtea mizerii încît ai nevoie de alţi oameni mari, unii mai competenţi, care să le cureţe. Adulţii competenţi sînt un mit, dar chiar dacă ar fi să admitem pentru o clipă că ei există soluţia lor la mizeriile tale este să facă totul atît de greu de înţeles încît tu să te simţi de-a dreptul neajutorat. Cînd toţi ajung să se simtă neajutoraţi, inexistenţii adulţi competenţi, care pot să fie sau nu părinţi, purced la a face două lucruri: să te priveze de iniţiativă şi să te încuie într-un paradox atît de complex încît să nu mai ieşi de-acolo niciodată. Simţămîntul că eşti neajutorat şi prins în capcană poate fi o stare normală a oricărui adult mediu aflat în custodia altui adult, dar n-are nici un haz, pentru că îi lipseşte inocenţa.

De aceea vin şi spun, precum Iisus: lăsaţi copiii să vină la mine. Mizeriile lor sînt pe înţelesul tuturor: unt de arahide şi muci, ketchup şi sînge, să te joci periculos de aproape de marginea străzii, să intri în contact fizic cu prietenii de joacă pînă cînd ţi se învîrte capul, să iei o partidă de fotbal suficient de în serios ca să plîngi pentru ea. Din nefericire, cînd oamenii mari fac apel la copii ca să le rezolve aceştia mizeriile, copiii trebuie să crească repede şi să devină nişte adulţi mici şi ticăloşi încă înainte de a-şi fi epuizat şansa de a avea o copilărie.

Haideţi acum să aruncăm o privire globală asupra vîrstei adulte. Adulţii au nenorocit planeta cu emisiile lor de carbon care fac ca pămîntul să devină prea cald. Adulţii şi-au transformat momentele întîmplătoare de euforie în război şi s-au măcelărit unii pe alţii pînă cînd au căzut laţi de oboseală. Războaiele nu sînt niciodată stîrnite de oameni bolnavi şi osteniţi. Sînt opera unor inşi dependenţi, prosperi şi mustind de feromoni, excesiv de sănătoşi şi super-optimişti. Feromonii le dau fulgerări de viziuni utopice şi testosteronul le promite că vor ajunge cu adevărat acolo. Dar ceva se întîmplă pe drumul către război şi pe calea cea agresivă către bogăţie: mizeria. Apar răni, bălţi de sînge, femei jelind dernajant şi copii schilodiţi. Şi un pămînt atît de cald că trebuie să ţopăi de pe un picior pe altul ca să nu te frigi. Eşti om mare, la dracu', fă ceva cu chestiile astea.

Lăsaţi copiii să vină. Stoarceţi-i de inocenţă, de inventivitate, de mila lor naturală (cum or face asta?) şi lăsaţi-i să îşi facă meşteşugul lor de leac asupra simţurilor voastre amorţite. Lăsaţi-i să vă acopere cu bale şi ketchup şi să joace fotbal cu capul vostru, pînă cînd vedeţi stele verzi. Dacă se arată vreunul mai cam ca Împăratul Muştelor, puteţi oricînd să-i scuturaţi cu dosul palmei, să vă înălţaţi cît sînteţi de om mare şi să proclamaţi de acolo puterea vîrstei adulte. Se vor uita în sus la voi cu nişte feţe triste şi brusc maturizate şi mizeria voastră îşi va găsi oglindiri în miniatură.

Pe vremuri, obişnuiaţi să daţi vina, pentru toate mizeriile, pe Dumnezeu, dar acum nu mai merge aşa uşor, cînd chiar şi cei mai înflăcăraţi credincioşi vor să redevină copii. Puteţi să vă transformaţi în credincioşi fervenţi, dar mizeria va rămîne mizerie. Puteţi să vă simţiţi şi copii, numai că Dumnezeu nu mai vrea să se joace de-a oamenii mari. Încălzirea globală l-a afectat şi pe Dumnezeu, e mai tot timpul somnoros, nu mai are ambiţie şi ar vrea ca un Dumnezeu mai matur ca el să vină şi să rezolve toată mizeria. Asta înseamnă că e rîndul vostru, nu?

traducere de Ioana AVĂDANI

Radu DRĂGAN

Babic, ghiudem sau despre savoare

Păstrez, din copilăria mea bucureşteană, cîteva amintiri mai ales olfactive: o călătorie cu tramvaiul, pe vreme de iarnă, de la Bariera Vergului spre Calea Rahovei, unde locuia bunica mea paternă. Tramvaiul era aglomerat, se oprea scîrţîind şi pleca fluierînd îndelung din fiecare staţie, le număram în gînd căci nu vedeam mare lucru, înghesuit cum eram între paltoane şi mantale milităreşti, groase şi aspre, mirosind a transpiraţie şi umezeală. Îmi amintesc una dintre acestea, o fostă manta soldăţească fără îndoială, a cărei stofă grosolană îmi zgîria obrazul şi care mirosea acru a sudoare, dar, ciudat, nu era neplăcut acel miros, era în el ceva nedefinit, puternic şi viu, şi m-am gîndit atunci că trebuie să îmi amintesc acest moment, nu mai avusesem acest sentiment intens niciodată. Era un amurg de iarnă incertă, trebuie să fi avut vreo şase ani.

Îmi amintesc la fel o zi de septembrie, una din acele zile neverosimile de toamnă bucureşteană, era o vară indiană, căzuseră deja toate frunzele, ca în acel poem de Rilke tradus de Alexandru Philippide: „Cad frunzele, cad de departe, parcă / S-ar veşteji în ceruri păduri îndepărtate". Înotam în frunze cu ghiozdanul meu greu de şcolar, frunze aurii, frunze galbene, frunze roşii, frunze arămii, care scoteau, răscolite, un fişîit inconfundabil, erau încă vii, nu căzuse încă prima ploaie care avea să le lipească de caldarîm, rătăceam în acel imperiu care mirosea a toamnă, acel miros inconfundabil al vîntului care începe deodată să bată în ultima zi de vară („Unruhig wandern, wenn die Blätter treiben" sfîrşea un alt poem al lui Rilke, pe care aveam să-l descopăr mult mai tîrziu).

Şi mai este poate gustul dulceag al marmeladei tăiate în cuburi, care făcea fără îndoială deliciul alaiurilor de muşte, pe care băcanul din colţ o ţinea în tăvi mari de tablă în galantar şi la care tînjeam cu o indicibilă poftă rareori satisfăcută, căci acasă mă aştepta dulceaţa făcută în oala mare care nu servea decît în această ocazie, o singură dată pe an, la sfîrşitul verii, după ce se sfîrşea culesul celor doi caişi din curte.

Un psiholog ar putea, desigur, explica de ce sînt amintirile olfactive mai puternice, în timp, decît altele, de ce ne rămîn mai ales mirosurile, de ce acest simţ, atît de puţin însemnat în aparenţă, se dovedeşte a fi, în timp, cel mai tenace. Poate că ceea ce rămîne, pînă la urmă, din experienţa timpului nostru terestru, este savoarea.

Acum cîtva timp, un reportaj TV descria, amuzat, cum trebuie să arate castraveţii pentru a fi acceptaţi la export în Comunitatea Europeană: verzi, proaspeţi şi lungi, dar mai ales cît se poate de drepţi şi egali, nici un castravete nu trebuia să aibă defecte şi nu trebuia să fie cu nimic diferit de ceilalţi; de gust şi miros nu se preocupa nimeni. Cartofii, roşiile, pepenii şi portocalele, toate produsele pămîntului trebuie să fie astăzi frumos ambalate, aseptizate, ce contează că nu mai au gust, pînă şi căpşunii mai au rareori parfum, deşi sînt, desigur, mult mai frumoşi decît cei din copilăria mea bucureşteană....

Hoinăream zilele trecute într-un cartier în care îmi petrecusem adolescenţa, un cartier de blocuri din anii '70, mai decrepit acum ca niciodată, dar care după '89, invadat de butice şi minimarket-uri, a căpătat un aer de bazar oriental din care lipsesc însă inconfundabilele mirosuri, forfota stradelelor înguste, acea sărăcie totuşi curată, compusă din nimicuri neostentative şi cumva inocente. Căutam, ca pe un trofeu din Balcania, babic şi ghiudem, acei cîrnaţi uscaţi şi condimentaţi aduşi aici cîndva de cine ştie ce negustor stambuliot. I-am descoperit pînă la urmă într-un supermarket gol şi curat, erau două forme identice, identic ambalate purtînd două etichete identice, abia dacă numele le era diferit, babic, ghiudem...

Le rămăsese numele, dar dispăruse savoarea. La vederea lor, papilele gustative nu fremătau, deveniseră un aliment ca oricare altul, trofeul meu culinar îşi pierduse semnificaţia.

Această obsesie a perfecţiunii nu se regăseşte numai în galantarele supermarket-urilor (semnificativă şi ea, înlocuirea pieţei şi a zarvei tarabagiilor, cu rafturile bine orînduite ale magazinelor cu nume anglo-saxon), ea ne locuieşte toate obsesiile intime, obsesia tinereţii, a formei fizice, a performanţei. Lumea în care trăim devine din ce în ce mai mult o bulă aseptică, inodoră, deşi colorată şi veselă, mult mai veselă decît înainte, căci decrepitudinea, imperfecţiunea au devenit păcate de neiertat.

Şi mă întreb ce semnifică această invazie a asepticului, această lume artificială şi suficientă sieşi, din ce în ce mai emancipată de acea lume fără îndoială imperfectă, dar diversă, efemeră, privind cu stoicism şi chiar cu umor propria ei finitudine, o lume care nu-şi îngrijea ridurile, dar îşi îngrijea bătrînii, în care oraşele nu erau năpădite la fiecare colţ de stradă de fast-food-uri vînzînd aceleaşi chiftele fără gust, de minimarket-uri, cluburi de fitness şi Internet café-uri.

Nu sînt un adversar al schimbării şi nu mă locuieşte nici un regret pentru acea lume de coşmar din care am ieşit acum şaisprezece ani. Nu pot totuşi să mă împiedic să remarc că n-am făcut decît să înlocuim visul omului nou comunist cu visul omului nou american (ar fi interesant de făcut o paralelă între cele două), şi că lumea spre care ne îndreptăm e de o uriaşă, tristă şi neliniştitoare uniformitate. E adevărat, omul pare să tindă în mod irepresibil spre aceleaşi idealuri, tinereţea fără bătrîneţe e un mit vechi, părem a avea o înclinaţie naturală spre o uniformitate a fericirii. Dar pînă de curînd nu era cu putinţă, mondializarea nu-şi arătase toate avantajele, dar şi toate defectele, eram la fel, dar totuşi încă, întrucîtva, diferiţi. Este adevărat, şi în societăţile premoderne individul conta puţin, el era prins în plasa fină a tradiţiei şi destinele individuale se repetau în aceleaşi tipare imuabile. Dar aceste societăţi erau diferite, şi echilibrul lor se reconstruia mereu, fragil şi instabil, din aceste diferenţe.

Poate că uniformizarea crescîndă a lumii nu e decît împlinirea destinului nostru de a deveni, pînă la urmă, ca şi albinele, o specie compusă din indivizi identici, repetînd aceleaşi gesturi identice. Dacă această uniformitate este perfecţiunea la care am tînjit neconsolaţi, imperfecţiunea nu era, desigur, decît un alt nume pentru savoare.

Regimul Antonescu

Contradicție

Megalomanie

Tragedie

Începând din 3 iunie, o nouă serie de documentare la Radio BBC și la www.bbc.ro

Alex. Leo ŞERBAN

Alte filme de la Cannes

Cum spuneam/scriam şi cu altă, (ne)fericită ocazie, nu poţi să vezi tot la Cannes... Nu trebuie nici măcar să încerci să vezi tot. Dar – credeţi-mă – am văzut mult mai multe filme decît cele comentate astăzi şi acum două săptămîni! Doar că unele nu (mi-)au spus chiar nimic, aşa că – din „raţia" de 3-4 pe zi – am ales, acum şi aici, mai bine decît la faţa locului. Drept şi prin urmare: voici *Cannes, „ultimele vagoane" – rătăcite de restul, precum în reclama la Stella Artois...*

● *Laitakaupungin valot (Luminile mahalalei* – ca o trimitere la *Luminile oraşului* al lui Chaplin): ultimul film al lui Aki Kaurismäki a fost o dezamăgire pentru mulţi. Maestrul finlandez duce minimalismul atît de departe încît nu poţi să nu te întrebi ce ar putea urma după asta: un film cu cartoane decupate în loc de actori?! „Cartoane decupate" nu e o descriere exagerată: personajele sale n-au fost niciodată mai înţepenite, mai lemnoase (aşa cum există limba de lemn, ar putea să existe – iată! – şi personaje de lemn...); replicile sînt spuse de parcă ar fi telegrame expediate spectatorilor; „povestea", mai mult schiţă decît scenariu, este de o simplitate care, oricît de «poetică» şi de redusă la esenţă, nu poate ascunde faptul că imaginaţia lui Kaurismäki pare să fi secat, luînd cu ea „luminile oraşului" din celelalte, minunate, filme ale sale... Personajul principal (un fel de «prinţ-cerşetor» post-dostoievskian) coboară implacabil treptele decăderii sociale, parcă pentru a bifa – şi în acest film – obsesia lucrativă a cineastului finlandez pentru „nobleţea" umană a *loser*-ilor de pretutindeni. Cu un cîine mereu legat de un stîlp (există întotdeauna un cîine la Kaurismäki, iar caietul de presă prezintă genealogia tuturor!) şi o „femeie fatală" în care regizorul vede „cel mai malefic personaj de la Eve a lui Mankiewicz" (Mr A.K. ar trebui să vadă, poate, mai multe filme...), *Luminile mahalalei* încearcă, în numai 80 de minute, să fie un concentrat de Kaurismäki – şi reuşeşte: filmul acesta e ca un mesaj în Braille povestind cinematograful maestrului fino-minimalist, trimis într-o capsulă spaţială cerşetorilor şi criticilor de film de pe Marte. Ca întotdeauna, imaginea lui Timo Salminen este de o splendoare discretă, făcînd din acest film un obiect estetic plăcut ochiului... Păcat că nu vorbeşte.

● *Marie Antoinette:* regizat de Sofia Coppola, filmul – aparent – cel mai „deconectat" de la problemele contemporane din cele văzute la Cannes. Kirsten Dunst este perfectă în rolul nefericitei regine din titlu, cîntăreaţa Marianne Faithfull o joacă fără mari eforturi pe mama sa – împărăteasa Maria Tereza a Austriei, iar Judy Davis interpretează, cu panaş, rolul unei doamne de onoare.

Marie Antoinette este somptuos din punct de vedere vizual, de o eleganţă şi un rafinament care-ţi rămîn pe retină. În acelaşi timp, este mai puţin „hip" decît se credea: deşi coloana sonoră conţine piese contemporane (Aphex Twin, Siouxie and the Banshees, Bow Wow Wow, The Cure...), filmul Sofiei Coppola nu este *Moulin Rouge!* Este un film rockoco – o combinaţie reuşită de rock şi stil rococo. Seamănă cu o bomboniera de Sèvres de secol XVIII în care stă ascunsă o cutiuţă muzicală – interpretînd, anacronic dar cu *à propos*, hituri de secol XX. Pare lejer şi superficial, ca o frişcă frumos colorată, dar ultimele minute – care arată începutul Revoluţiei franceze – aduc o emoţie şi un dramatism ce transformă marionetele frivole de la curtea Franţei în tragice marionete ale destinului...

● *Paris, je t'aime:* a deschis secţiunea „Un certain regard" şi este descris – în catalog – drept „o operă colectivă despre Dragoste". Este cu adevărat „un film colectiv" – cum spune şi genericul de deschidere –, cuprinzînd 18 scheciuri filmate în cîteva din cele 16 arondismente ale Parisului, de 20 de cineaşti – printre care 5 francezi. Este, totodată, versiunea 2006 a unui faimos film de scheciuri purtînd aproape acelaşi titlu *(Paris vu par...),* realizat acum 40 de ani de nume precum Godard, Rohmer sau Jean Rouch. Acum, printre autori există două premii Palme d'Or (Gus Van Sant şi Fraţii Coen), un nume legendar al filmului de groază (Wes Craven), cîţiva independenţi americani (printre care Alexander Payne), directorul de imagine al lui Wong Kar-wai (Christopher Doyle) şi un celebru actor (Gérard Depardieu). În scheciuri joacă – printre mulţi alţii – Fanny Ardant, Juliette Binoche, Steve Buscemi, Willem Dafoe, Marianne Faithfull, Bob Hoskins, Nick Nolte, Natalie Portman, Gena Rowlands şi Elijah Wood.

Filmuleţele se leagă, cumva, în funcţie de mici detalii – o situaţie, o frază sau un gest deja prezente în scheciul precedent. Ele sînt mult mai scurte decît cele filmate de Godard & Rohmer – şi s-ar putea ca tocmai acest lucru să aducă succesul lui *Paris, je t'aime* în reţeaua cinematografelor de artă şi eseu. Sînt poveşti mai vesele sau mai triste, mai interesante sau mai anodine, mai naturale sau mai demonstrative, care au – toate – ceva în comun: arată cît de multicultural a devenit „Oraşul Lumină". Bruno Podalydès demarează filmul *à la française,* cu o povestioară fermecătoare despre un *love story* antamat într-o maşină parcată în Montmartre. Gus Van Sant îşi plasează povestea (cumva previzibil) în Marais, cartierul *gay,* în timp ce unul din cele mai emoţionante (regizat de japonezul Nobuhiro Suwa) are ca vedetă Place des Victoires şi o mamă (Binoche) al cărei fiu murise în urmă cu o săptămînă. Cel mai caricatural şi hilar este al fraţilor Coen, care se petrece într-o staţie de metrou (la Tuileries), unde turistul jucat de Buscemi este agresat de un francez furios. Iar cel mai surprinzător – al maestrului Craven, care e tot un *love story,* doar că se petrece în cimitirul Père-Lachaise, cu mormîntul lui Oscar Wilde în chip de *porte-bonheur*. Cel mai reuşit mi s-a părut totuşi scheciul lui Alexander Payne, în care o turistă americană supraponderală, vorbind franceza cu un accent teribil de bolovănos, spune de ce iubeşte Parisul – cu tot cu McDonald's-urile şi cimitirele sale, într-unul din ele (de pildă) Sartre dormind somnul de veci alături de partenera sa de viaţă, „Simon Bolivar"... (!); este şi ultimul din film.

● *Iklimler (Climate),* al turcului Nuri Bilge Ceylan – recompensat cu Marele Premiu al juriului acum doi ani pentru *Uzak (Distant)*: o poveste intimistă, aproape autobiografică (în film mai apar soţia, mama şi tatăl regizorului turc), care putea fi făcută de oricare *auteur* francez cu cotă la criticii din Hexagon. Personajul principal (jucat chiar de autor) este un tip antipatic, rece şi egoist, care se află într-un moment critic al mariajului cu mai tînăra lui soţie. După o vacanţă petrecută împreună la mare, cuplul se desparte – şi după încă o scenă, cumva comică, de cvasi-viol cvasi-consimţit asupra iubitei unui prieten (o vulgară vînjoasă şi rîzăreaţă), înţelegem că autorul nostru nu şi-o poate scoate din minte pe femeia de care se despărţise. Porneşte, aşadar, pe urmele ei (soţia, care lucra în televiziune, plecase cu o echipă undeva în munţi, unde totul e acoperit de zăpadă), dar întîlnirea celor doi se termină în coadă de peşte. Ca şi filmul. Bilge Ceylan (care este şi fotograf) ştie, cu siguranţă, să filmeze stările şi schimbările unor peisaje – psihologice sau geografice. Dar atît. Deşi scurt, după standardele de durată recente (deci sub două ore), filmul său pare chinuitor de interminabil şi de inutil, pretenţios, preţios, narcisist şi nombrilist la un mod rece şi distant. Oarecum în trena lungă a lui Antonioni (din *Aventura,* 1959...), *Climate* are ceva frigid şi meschin: nu reuşeşte să te facă să-ţi pese de personajele sale, sau să-ţi provoace o reacţie, altceva decît un (tot lung) căscat – ca un ecou la căscatul eroinei de la-nceputul filmului.

● *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii:* debutul în lungmetraj al lui Cătălin Mitulescu se bucură de „ştampila" unor producători asociaţi cu nume grele: Martin Scorsese şi Wim Wenders. Aceştia văzuseră scurtmetrajul *17 minute întîrziere* al tînărului Mitulescu şi, impresionaţi, au dat girul lor acestui film. Tot Mitulescu este autorul altui scurtmetraj, *Trafic,* care a primit Palme d'Or acum doi ani. Cu aceste referinţe prestigioase, normal că debutul românului este extrem de aşteptat – nu numai pe Croazetă, ci şi, mai ales, la Bucureşti. Adevărul e că e genul de proiect care sună mai bine pe hîrtie decît ce s-a văzut la Cannes. Povestea se petrece puţin înainte de Decembrie '89 şi este văzută prin ochii unui copil – Lalalilu – şi ai surorii sale mai mari, Eva, elevă de liceu. Este povestea micilor laşităţi ale celor mari şi a marilor curajuri ale celor mici. Totul este real, prea real – privaţiunile cunoscute, frustrarea de a nu putea face nimic împotriva unei dictaturi care se credea veşnică – şi, tocmai de aceea, Lalalilu îşi imaginează o „lume mai bună" în care praştia sa de copil ar putea să-l dea jos pe Ceauşescu, scoţîndu-l afară din Istorie. Filmul lui Cătălin Mitulescu reuşeşte în mod remarcabil să descrie această „mică istorie" de familie care se varsă, la un moment dat, în Istoria mare – aceea pe care o cunoaştem cu toţii. Cei doi protagonişti, în special – micuţul Timotei Duma şi tînăra Dorotheea Petre –, sînt personaje charismatice, care „duc" filmul. Unde – este mai puţin clar... Ar fi putut fi o fabulă în maniera lui *Good-bye, Lenin* – dacă firele poveştii ar fi fost mai strînse şi ritmul filmului, ceva mai alert. Dar Mitulescu (al cărui scenariu este, în colaborare cu soţia sa, Andreea Vălean) încearcă ceva mai mult: o evocare nu doar realistă, plină de amănuntele unei atmosfere făcute din mici acomodări, ci şi oarecum poetică – sau realist-magică. Nostalgia nu este după „epoca Ceauşescu", ci după un timp în care regizorul şi colaboratorii săi au fost copii sau adolescenţi. Despărţirea de acea epocă (un fel de „Ciao Ceauşescu", cum se intitula o cronică din *Le film français)* este, în acelaşi timp, o recuperare şi o exorcizare.

● *Marilena de la P7:* mediumetrajul lui Cristian Nemescu (prezentat în secţiunea „Semaine de la critique"), are în comun cu lungmetrajul lui Cătălin Mitulescu unghiul de vedere – acela al unui copil. Acţiunea se petrece însă după '89, aşa că visurile semi-teroriste, semi-inocente ale lui Lalalilu – puştiul din *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* – sînt înlocuite de visele erotice ale unui mic golănaş de cartier. Obiectul pasiunii sale se dovedeşte a fi Marilena din titlu (debutanta Mădălina Ghiţescu, excelentă), care practică nonşalant profesiunea de prostituată.

Nemescu a scris acest scenariu împreună cu mai vechiul său partener Tudor Voican, cu care a colaborat la *Poveste de la scara C* şi cu care pregăteşte un debut în lungmetraj intitulat *California Dreaming.* De fapt, mediumetrajul pare mai curînd versiunea XXX a *Poveştii de la scara C* – cu un plus de vervă formală (vezi utilizarea deşteaptă a „split-screen"-ului şi o trimitere savuroasă la *Întîlniri de gradul 3* al lui Spielberg). În general, accentele sînt puse corect, umorul este prezent în doze rezonabile, iar atmosfera de ansamblu (pe modelul „felie de viaţă în cartier neorealist postcomunist cu manele *surround")* cît se poate de în regulă. Problema este finalul care pică hodoronc-trohc, nejustificat şi brutal – ca o soluţie de avarie la un scenariu intrat brusc, pe ultima sută de metri, în pană de imaginaţie. Păcat; „soluţia" (care e un superclişeu) pare să fie mai proastă decît avaria...

re: member

„În afara Madridului, la Mancha este una din regiunile spaniole pe care le cunosc cel mai bine, fiind una în care am trăit (cealaltă este Estremadura). Condiţiile de viaţă sînt dificile pentru că e foarte frig iarna şi foarte cald vara. Populaţia *manchego* se singularizează prin austeritate, e foarte severă cu ea însăşi. General vorbind, este o populaţie tămătoare, care nu are încredere decît în pămîntul său, deşi acesta e-atît de ingrat (din cauza climei). Trebuie să mai adaug că este o populaţie foarte reacţionară şi *macho,* care n-a beneficiat de metisajul feluritelor grupuri care au invadat Spania. Invadatorii au trecut fără să se amestece niciodată cu o populaţie atît de puţin atrasă de senzualitate, ba care chiar – aş putea spune – îi este ostilă. E unul din motivele pentru care nu am trăit aici decît primii opt ani din viaţă şi este ultimul loc în care mi-aş dori să locuiesc. Deşi lucrurile, firește, au mai evoluat din anii '50 şi pînă acum.

Pe plan vizual, la Mancha oferă peisaje extrem de plate, fără accidente de relief sau vegetaţie. E vorba de întinderi aproape abstracte în care poţi vedea pînă-n infinit, ca-n peisajele lui Dali – care totuşi plasează obiecte în aceste peisaje. De altfel, toţi artiştii *manchego,* pe care-i cunosc, sînt baroci care reacţionează la vidul peisajului. Străzile şi aşezările sînt vide şi, de aceea, sînt populate de fantasmele şi fantomele artiştilor.

Toate acestea corespund realităţii dintr-un punct de vedere sociologic. Dar mai este un aspect al La Manchei pe care am vrut să-l arăt în film: această vitalitate pe care am observat-o cînd eram mic şi pe care am reprezentat-o mai ales prin femei, pentru că am crescut într-un mediu feminin. Am păstrat amintirea conversaţiilor foarte vesele dintre aceste femei, în patio-uri, chiar şi atunci cînd se discutau lucruri dramatice. Mai păstrez şi amintirea cîntecelor lor, cînd se duceau să spele rufele la rîu. Era o adevărată sărbătoare. Şi am vrut să arăt această solidaritate între vecine. Cînd eram mic, vecinele erau considerate ca făcînd parte din familie. Dacă mama mea avea vreo treabă, mă lăsa în grija uneia dintre ele. Deci am vrut să arăt această La Mancha solidară şi feminină, în care am crescut. Îndrăzneala mea este de a-mi fi propus să povestesc istorii teribile într-o atmosferă luminoasă, ca pentru a reaminti că există o Spanie «albă» care coexistă cu Spania «neagră»." (Pedro Almodóvar despre filmul său *Volver*, în *Positif,* mai 2006)

Texte şi opinii de: *Cătălin AVRAMESCU (profesor univ., Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Mircea KIVU (sociolog, director IMAS)* ● *Aurora LIICEANU (psiholog)* ● *Cristian PÎRVULESCU (profesor SNSPA, analist politic)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Personaje la voia întîmplării

*Oamenii tot văd la televizor diverse figuri de care, uneori, viaţa lor depinde în bună măsură. Îşi fac impresii despre aceste figuri. Le simpatizează sau nu. Unele le inspiră mai multă încredere, altele mai puţină, pe criterii adesea foarte greu de înţeles. Sînt indivizi pe care, de fapt, nu-i cunosc. Nu i-au văzut vreodată în realitate, nu i-au primit vreodată în casă, n-au stat vreodată cu ei la masă. Oameni politici despre care nu ştiu decît ce şi cum le arată presa. Şi care, din acest motiv, pot fi consideraţi pur şi simplu nişte personaje. Într-o telenovelă lungă de 16 ani. Ştim bine cum împotriva unor asemenea oameni văzuţi la televizor s-au făcut uriaşe manifestaţii reale, în vreme ce alţii, tot prin televizor, au adunat simpatii populare din toate colţurile ţării. În multe cazuri, ulterior s-a constatat că imaginile erau inversate. Că meritele erau cu totul pe dos. Dar nu atît despre imagini vrem să vorbim, ci despre cum se formează şi cum se pierde încrederea în aceste personaje mult televizate. Şi despre măsurile obiective cu care ar putea fi judecaţi oamenii politici. Cum ştim, dincolo de simpatii şi chiar de ideologii, că un ministru a fost bun, iar altul a fost slab, că un parlamentar îşi merită locul, iar altul nu? Care sînt unităţile de măsură concrete? Se pare că, de cele mai multe ori, oamenii ţin cu cineva fără să aibă neapărat argumente. Acestea se creează după ce părerea s-a format pe cale afectivă. În teoria vînzărilor există un principiu, potrivit căruia mulţi clienţi aleg cu inima şi abia apoi caută argumentele raţionale pentru a-şi justifica alegerea pe care au făcut-o. Lucrurile par să funcţioneze la fel şi în politică. Numai că acolo, spre deosebire de cămăşi, alegerea nu mai poate fi schimbată decît după patru sau cinci ani. Dacă descoperi că materialul e prost sau că era pătat dinainte, trebuie să-l porţi aşa. Pe de altă parte, diversitatea ofertelor comerciale pare să fie cu mult înaintea celor politice. În comerţ există şi importuri (ar fi poate o idee să mai importăm şi oameni politici, că doar am mai făcut-o o dată). În orice caz, aşa cum produsele comerciale pot fi evaluate în mod destul de exact, se pare că şi oamenii politici pot fi cîntăriţi teoretic, după metode destul de verificate şi bine ştiute de specialişti. Numai că rezultatul acestor evaluări ajunge rareori la cetăţeanul de rînd, care, şi mai rar, ţine cont de aşa ceva. Alegătorii îşi creează însă nişte repere personale, uneori mult mai concrete decît s-ar putea crede, în funcţie de care-i judecă pe politicieni, mai ales odată cu trecerea timpului. Actorii politici s-au schimbat prea puţin în ultimii 16 ani, iar alegătorii au avut timp să-i eticheteze destul de bine pe mulţi dintre ei. Au avut ocazia să fie entuziasmaţi şi dezamăgiţi, apoi să devină apatici sau realişti. În plus, se pare că s-au orientat şi în funcţie de conjunctură. Un personaj care ieri le părea potrivit într-o funcţie înaltă în stat, astăzi le pare depăşit. Acum nu mai contează pilele la ruşi, ci cele la Bush. Cert e că simpatia sau antipatia faţă de un personaj politic, justificată sau nu, contează încă mai tare decît în ţările cu democraţii vechi. Emoţiile electoratului prevalează în faţa raţiunii, iar, pe de altă parte, prea multe depind încă de oamenii aleşi sau numiţi în funcţii de vîrf, şi prea puţin de mecanisme, reguli şi instituţii propriu-zise. Cetăţenii aleg după propriile simpatii mai vechi sau mai de moment, iar personajele alese în funcţii decid apoi una sau alta, tot în funcţie de stările lor personale. Rezultă politici incoerente şi lipsa unor planuri pe termen lung. O administraţie şi o politică în bătaia vîntului şi a întîmplării. (**A. M.**)*

Mircea KIVU

Nevoia de clasamente

Ne-am obişnuit să vorbim, tot mai des, despre „cotele“ pe care le înregistrează în sondaje oamenii noştri politici. Să le comparăm („cutare a scăzut“, cutare l-a întrecut pe celălalt“, „cutare e al treilea“) în termeni aparent precişi şi deasupra oricărui rezonabil dubiu. Este un tic tot mai răspîndit, lucru ce ar trebui să mă bucure (fiind unul care se ocupă îndeobşte cu producerea cifrelor respective). Dar nu mă bucură, şi am să încerc să explic de ce.

Înainte, ar fi util să ne lămurim ce este „cota de popularitate“ atît de des pomenită. De regulă, ea este măsurată cu ajutorul întrebării *Cît de multă încredere aveţi în...?* (Există variaţii – unele agenţii de cercetare utilizează formularea „Cît de mult vă place...?“. Personal, prefer prima variantă – de natură să trimită mai specific la calităţile politice ale unui personaj. Oricum, e important să nu comparăm valorile înregistrate prin întrebări diferite). Ponderea răspunsurilor pozitive *(foarte multă încredere, multă încredere)* se consideră a fi o măsură a gradului de popularitate a unui personaj politic. Nu e de prisos să atragem atenţia că răspunsurile nu sînt exclusive (poţi avea încredere şi în X şi în Y) – ceea ce transferă în domeniul penalului orice comparare cu rezultatele obţinute în scrutine electorale trecute sau viitoare.

Desigur, pentru un om politic, capitalul de încredere este o condiţie *sine qua non* a reuşitei, mai ales în momentele electorale. Studiile de marketing electoral au arătat că oamenii decid pe cine să voteze nu neapărat pentru superioritatea programului prezentat (se poate citi şi *promisiunile făcute),* ci mai ales pentru că un candidat îi convinge (în măsură mai mare decît contracandidatul) că îl va pune în operă (se va ţine de cuvînt). Argumentele determinante vor fi, din acest motiv, mai degrabă de ordin afectiv (nu e uşor să argumentezi în mod raţional că vei face ceea ce afirmi). Acest lucru e cu atît mai valabil, cu cît argumentele „istorice“ („iată ce/cum am făcut pînă acum“) sînt absente sau eludate. Dar viaţa politicienilor cuprinde şi alte momente decît campaniile electorale (ştiu, pentru cei care se uită abuziv la televizor aserţiunea este şocantă). Mai precis, nu e clar în ce măsură e adevărat pentru viaţa politicienilor, dar e evident pentru viaţa noastră (care depindem de bunăvoinţa celor ce ne conduc).

Vreau să spun că, într-o lume pozitivă, politicianul se străduieşte să obţină votul pentru ca, pe baza puterii cu care va fi investit, să-şi poată pune în practică proiectele. În lumea reală, reciproca pare mai degrabă valabilă: politicianul (se face că) îşi îndeplineşte proiectele, pentru a ne cîştiga voturile. Cu alte cuvinte, face şi, mai ales, spune ceea ce îi place electoratului, lucru nu întotdeauna profitabil pe termen lung.

Mi s-ar părea normal ca – mai ales într-o ţară caracterizată printr-o deosebit de mare stabilitate politică (fără a fi un specialist în istorie politică, cred că 16 ani fără alegeri anticipate sînt un semn de stabilitate) – politicienii să privească spre graficele indicilor de popularitate cu precădere în preajma campaniilor electorale. În restul timpul, ei ar trebui să-şi pregătească argumentele pentru aceste campanii, *făcînd*. Dimpotrivă, viaţa politică se confundă tot mai mult cu o perpetuă campanie electorală, show-ul mediatic e perpetuu, avem *infotainment* cu cote de audienţă în creştere.

Ierarhia personajelor politice, care întrunesc în prezent cele mai înalte cote de popularitate, îi cuprinde, în ordine, pe Traian Băsescu (58%), Mona Muscă (49%), Theodor Stolojan (44%), Monica Macovei (39%), Gigi Becali (31%) (conform Barometrului Opiniei Politice – IMAS, lunile aprilie-mai 2006). Aparent, puţine elemente comune, mai degrabă un construct dadaist. Unul totuşi îi uneşte: sînt persoane a căror imagine nu se asociază deloc sau foarte puţin, imaginii unui partid politic. Desigur, Băsescu a fost pînă de curînd liderul unui partid, dar la vremea respectivă nu întrunea cifrele de acum şi, oricum, nu loialitatea faţă de structurile PD îl caracteriza. Becali se află la celălalt capăt al cercului – el *este* un partid. Este firesc să se întîmple aşa: un partid, cu o structură bine definită, cu greu poate genera sentimente de încredere – mai ales în ţara unde „galeria lui Rapid / n-a fost membră de partid“, iar la manifestaţiile de la începutul anilor '90 era la modă lozinca „nu sîntem partide“; nu întîmplător, în „topul“ prezentat nu se află liderul nici unuia dintre partidele parlamentare.

Cei cinci enumeraţi mai sus mai au în comun şi o anumită încăpăţînare în a duce la îndeplinire ceva anume (o lege, o criză, o biserică) – sau dexteritatea de a lăsa să se creadă că o fac.

„Puterea unui regim întemeiat pe marele număr, depinde de capriciile feminine ale Opiniei publice. De aici rezultă în mod fatal că problema majoră a conducătorilor va fi să facă *populare*, mai curînd decît juste sau eficiente, măsurile guvernamentale.“

(Denis de Rougemont, *Partea diavolului)*

„Prin simplul fapt că un individ are o anumită poziţie, posedă o anumită avere, e împopoţonat cu anumite titluri, el este aureolat de prestigiu, oricît de neînsemnată i-ar fi valoarea personală.“

(Gustave le Bon, *Psihologia mulţimilor)*

„Personalitatea nu se modifică decît pas cu pas. Un viraj prea brusc riscă să proiecteze candidatul în propriul său decor.“

(Gabriel Thoveron, *Comunicarea politică azi)*

„Pînă la urmă este mai important pentru un consilier să-şi aleagă un candidat bun, al cărui succes se va repercuta asupra lui, decît pentru un candidat să-şi aleagă un consilier bun, care nu îi va aduce decît un supliment limitat de voturi.“

(Gabriel Thoveron, *Comunicarea politică azi)*

S-a promis prea mult

Am adresat două întrebări parlamentarilor:

1. Care sînt, după părerea dvs., calităţile sau faptele prin care un om politic poate cîştiga încrederea electoratului?

2. Ce credeţi că ar trebui spus astăzi oamenilor, pentru a le cîştiga încrederea, dacă ar fi campanie electorală?

György FRUNDA (senator UDMR)

1. Cred că lumea are încredere în oamenii politici care îşi ţin promisiunile, care sînt sinceri şi nu încearcă să-i inducă în eroare. Eu cred că unul din motivele pentru care Parlamentul are o imagine aşa de proastă este faptul că, în timpul campaniei electorale, mulţi politicieni fac promisiuni fără acoperire, şi apoi prea puţin aplică din ceea ce au promis. Numai dacă mă gîndesc la votul uninominal, îmi amintesc că el a fost propus mereu numai de partidele aflate în opoziţie, care, atunci cînd au ajuns la guvernare, nu l-au mai promovat. Pe de altă parte, cred că oamenii nu au încredere în oamenii politici pentru că o bună parte dintre noi se pierd în discuţii deşarte, care au prea puţin de-a face cu viaţa de zi cu zi a oamenilor. Ar trebui să ne gîndim cum să punem în practică măsuri care vizează reducerea preţului la energie, apă şi la servicii în general. Cred că ar fi importantă construcţia autostrăzilor şi cred că e o greşeală a tuturor oamenilor politici că pînă acum n-au adoptat un plan de construcţie de autostrăzi, cînd erau la guvernare, cu toate că România are tot ce e nevoie pentru această construcţie.

2. Dacă mîine ar fi alegerile, atunci tocmai oamenii politici care ar spune lucrurilor pe nume, care şi-ar asuma răspunderea pentru eşecurile de pînă acum şi care ar convinge că pe viitor îşi vor ţine promisiunile, vor cîştiga alegerile. Şi bineînţeles, în afară de ceea ce am spus, mai este şi integrarea în Uniunea Europeană, esenţială pentru cetăţenii României. Din păcate, s-a discutat prea puţin despre asta şi oamenii nu înţeleg exact ce înseamnă. Apare ca o fata morgana această Uniune Europeană. De fapt, se va schimba foarte puţin. Nu ne vom schimba freza de pe stînga pe dreapta, ne vom pieptăna tot aşa ca şi pînă acum, dar vom fi într-un sistem integrat unde drepturile omului, principiile democratice şi un nivel de viaţă mai ridicat sînt asigurate.

Ioan Mircea PAŞCU (deputat PSD)

1. Cred că, în primul rînd, un om politic trebuie să facă ce promite şi, dacă nu poate să facă, să nu promită. Cred că s-a promis prea mult pînă acum fără acoperire. În al doilea rînd, este vorba de corectitudinea omului politic, iar în al treilea rînd, de respectul faţă de alegător. Există de acum deja 16 ani de cînd se face politică în România. Actorii nu s-au prea schimbat şi fiecare şi-a creat o imagine în ochii cetăţenilor, mai bună sau mai rea. Nu e un teren gol şi în funcţie de asta oamenii se orientează pe cine votează. Cred că trebuie să reuşeşti să faci cel puţin cele trei lucruri, de care aminteam, pentru a obţine votul. Au fost deja cinci rînduri de alegeri pînă acum. Dacă unii au fost aleşi la toate înseamnă că au reuşit. Alţii n-au mai fost aleşi. Ştiţi cum e vorba, poţi să păcăleşti pe unul o dată sau de mai multe ori pe mai mulţi, dar în nici un caz nu poţi să-i păcăleşti pe toţi, mereu.

2. În chestiuni punctuale, de pildă dacă spui că vei creşte salariile cu 20 % în primul an şi aşa mai departe, trebuie să ştii că eşti în stare să o şi faci, bineînţeles pe baza unei analize serioase. Dacă nu eşti în stare, atunci mai bine nu promiţi. Sînt promisiuni generale, de pildă, „şi tot românul să prospere". Şi oamenii îşi dau seama dacă o promisiune este realizabilă sau nu. Aici trebuie să te gîndeşti pînă la urmă că şi tu, chiar om politic care ceri votul cetăţenilor, eşti la rîndul tău cetăţean. Deci eşti şi ales, dar şi alegător şi, ca atare, ceea ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face sau ceea ce-ţi place ţie, trebuie să faci şi pentru ceilalţi alegători. Există această posibilitate să te autocontrolezi.

Puiu HAŞOTTI (deputat Alianţa D.A.)

1. În primul rînd, cred că e vorba de seriozitatea cu care un parlamentar îşi face datoria, de modul în care se adresează, fără demagogie şi fără prefăcătorie, fiecărui cetăţean sau în emisiuni televizate. Cred că asta stă în personalitatea şi în comportamentul unui om politic şi prin care, fiecare, degajă o anumită încredere. Pe de altă parte, dacă se consultă iniţiativele legislative ale unui parlamentar, amendamentele, absenţele pe care le are (şi asta fac de obicei ziariştii), atunci se poate detaşa mai exact imaginea acestuia, se poate vedea dacă e mai aplecat sau mai puţin aplecat spre treburile care-i intră în atribuţii. Încrederea se pierde prin declaraţii nefericite, prin absenţe, prin lipsă de interes pentru lucrările Parlamentului, prin lipsa contactului cu electoratul, lipsa de la biroul parlamentar din teritoriu... Dar, din păcate, sînt parlamentari care îşi compensează foarte multe asemenea lipsuri, prin apariţii televizate. Sînt unii care, deşi nu au nici un fel de activitate în Parlament, excelează prin declaraţii care fac deliciul presei, pentru că ies din traiectoria generală a partidului lor. Cîştigă popularitate, deşi asemenea declaraţii nu au nici un fel de efect şi nici un fel de susţinere.

2. Eu, în general, mă feresc să fac promisiuni. În trei campanii electorale n-am făcut promisiuni de genul pensii, salarii. A fost o campanie electorală a partidului meu, a alianţei, cu valori pe care le-am promovat şi eu. Am făcut totuşi o promisiune specială electoratului din circumscripţia mea, Constanţa, pe care chiar am respectat-o. Era vorba de creşterea ritmului de acordare a despăgubirilor pentru cei care vin din Cadrilater. Era însă ceva foarte punctual, concret, pentru cei din judeţul Constanţa, iar într-un an şi jumătate s-au dat, într-adevăr, de 20 de ori mai multe despăgubiri decît în precedenţii patru ani.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Aurora LIICEANU

Charismă, mesaj, comportament/acţiuni

„90% dintre politicieni dau restului de 10% o proastă reputaţie."
Henry Kissinger

Proasta imagine a politicienilor, rezultată din percepţie, are o lungă istorie. Nikita Hruşciov spunea că „politicienii sînt la fel peste tot. Ei promit că fac un pod chiar şi acolo unde nu există nici un fluviu". Chiar dacă aceste vorbe se referă la moralitate, la caracter, cu mult înainte au fost criticate şi alte trăsături ale politicianului, ca persoană. Aristofan i se adresa unui personaj politic cu următoarele vorbe: „Ai toate defectele unui politician popular, o voce oribilă, proastă creştere şi maniere vulgare." În fond, politicianul este om şi el, iar natura umană nu este niciunde perfectă. Dar, tot adevărat este că politicianul nu este un om de rînd, un om ca oricare altul. El are putere şi vizibilitate publică. Ambele îl fac vulnerabil, expus, dar şi supus criticii. Şi, mai presus de toate, este vorba despre aşteptări. Distanţa între aşteptările oamenilor şi comportamentul politicienilor dă măsura reputaţiei, a legitimităţii lor în poziţia în care se află. Cea mai dificilă sarcină a politicienilor oriunde, dar mai ales în democraţii, este consistenţa între discursuri, promisiunile făcute înainte de alegeri şi acţiunile lor concrete, odată ce au fost aleşi.

Omul de pe stradă, acest personaj central (la plural, el este percepţia publică), generalizează cu uşurinţă şi chiar convingere: toţi politicienii sînt la fel. Chiar şi politicienii la plural, aşa cum a spus-o Hruşciov. În mentalul colectiv, politicienii sînt acuzaţi de lăcomie, corupţie, indiferenţă la cei din jur, dezinteres faţă de problemele majore ale societăţii, dar foarte preocupaţi de afacerile lor proprii şi de folosirea poziţiei, pentru a obţine un şir întreg de avantaje pentru ei şi apropiaţii lor. Recentul sondaj, fără pretenţii de reprezentativitate naţională, făcut de postul Realitatea TV, ne-a arătat că 70% dintre cei care au telefonat pentru a-şi spune părerea despre Guvern, susţin că cei 23 de miniştri nu şi-au făcut bine treaba.

Românii nu fac deloc excepţie. Sondajul BBC privind încrederea publică – Press Office din 18.03.2005 – arăta că 79% dintre englezii chestionaţi nu cred în ceea ce le spun politicienii, iar 87% afirmă că promisiunile politicienilor, făcute înainte de alegeri, nu sînt îndeplinite. Mai departe, 92% susţin că politicienii nu dau un răspuns direct cînd sînt interpelaţi. Media, la rîndul ei, este criticată pentru că în proporţie de 55% suferă de cinism politic, transferînd această atitudine asupra publicului. Chiar şi Charles De Gaulle a afirmat că „pentru că un politician niciodată nu crede ce spune, el este cu totul surprins cînd este crezut pe cuvînt".

Cam toate acestea le regăsim şi în peisajul românesc. Criticile la adresa clasei politice, a felului în care lucrează aleşii noştri pentru noi, sînt exprimate fie direct, verbal, fie, mult mai convingător, cu un impact emoţional mai mare, prin imagini, conturînd un profil al politicianului român în care evaluările negative, dezacordul primează. Portretul-robot: este de vîrstă medie sau peste, grăsuţ, cu o postură şi aparenţă fizică relaxate, aproape neglijente, exprimînd absenteism, plictiseală mergînd pînă la somn. Adesea, camerele de luat vederi îl surprind moţăind sau chiar dormind, cu gura deschisă, ca navetiştii obosiţi din tren. Adeseori abordaţi de jurnalişti, ei se irită, se eschivează, întorc capul, au o mimică dezaprobatoare sau chiar trîntesc uşile, ca în scenele conjugale în care dialogul se arată a fi imposibil. Nu-şi cer scuze, nu pronunţă niciodată cuvîntul „am greşit", n-au umor şi se simt mereu nedreptăţiţi. Ei nu înţeleg că datoria lor este să dea socoteală pentru ceea ce fac, iar acest lucru este perceput ca aroganţă. Apariţiile jenante în faţa camerelor nu lasă urme, ei apărînd din nou în public ca nou-născuţi, uitînd că memoria colectivă salvează imagini şi expresii, atît de rezistente la schimbare încît devin emblematice. „Ciocul mic că acum noi sîntem la putere!" şi „Măi, animalule!", trîntitul uşii de către Norica Nicolai, după circul cu nepoata, nu sînt încununate decît de muşchii lui Dan Iosif care contribuie la binele comun.

Ahmedou Ould-Abdallah, reprezentant special al Naţiunilor Unite la conferinţa IPRA (Istanbul, 2005), invitat fiind să vorbească despre „încrederea politică şi cum poate comunicarea să schimbe imaginea?", şi-a centrat discursul pe două concepte: neîncrederea şi cetăţeanul critic.

El a pornit de la faptul că încrederea politică este centrală pentru stabilitate şi progresul naţiunilor. Mai mult decît atît, atitudinile cetăţenilor faţă de regim şi instituţiile lui, percepţia conducerii de către cetăţeni sînt esenţiale pentru încrederea politică. Totuşi, deşi încrederea politică este scăzută în general, ea poate fi influenţată de cultură, evoluţia socială şi standardele de viaţă ale cetăţenilor. De aceea, definiţia încrederii politice, referindu-se la relaţiile între populaţie şi conducerea ei politică şi instituţiile publice, nu funcţionează la fel în toate societăţile. Pentru el cîteva afirmaţii sînt de nezdruncinat: „pentru a funcţiona eficient, un guvern legitim are nevoie de încrederea majorităţii cetăţenilor (pe termen lung este suficient pentru a asigura legitimitatea)" şi „în practică, nici un guvern nu se bucură de încredere totală tot timpul".

Cînd se bucură de încredere un guvern? Cînd este el perceput ca bucurîndu-se de încrederea cetăţenilor? Atunci cînd el este văzut ca un liberator sau ca un apărător al intereselor naţionale vitale. Poate cea mai dificilă sarcină este încrederea politică pe termen lung, pentru că aceasta trebuie cîştigată şi alimentată în mod continuu. În practică, încrederea se cîştigă uşor şi se pierde repede. Acest lucru trebuie învăţat de politicieni şi memorat mereu.

Cetăţeanul critic şi cetăţeanul bodogănitor

În general, dar evident la noi, nu se face o diferenţiere/distincţie între încrederea politică în natura regimului politic şi instituţiile lui, pe de o parte, şi actorii politici şi partidele politice, pe de altă parte. Ca în orice opinie, componenta cognitivă este importantă (cultura politică o fundamentează), dar exersarea judecăţii, rafinarea şi corectitudinea percepţiei depind mult de public, de capacitatea cetăţenilor de a discrimina, evalua şi folosi criteriile, în mod diferenţiat.

Studiile politice arată că în democraţiile mature există o mai mică încredere în actorii politici, dar mai mare în instituţiile publice. De aceea, în aceste societăţi, cetăţeanul este critic. El crede în sistem, dar nu în mod necesar în actorii politici. La noi, cetăţenii înclină să acorde o mai mare atenţie actorilor politici şi sînt mai puţin preocupaţi de sistem şi de instituţiile publice. Absenteismul politic în democraţiile mature se referă la actorii politici. Noile democraţii, ca cea a noastră – „tînără şi fragilă" – au multe ambiguităţi. Cetăţeanul nostru este sărac şi lipsit de putere pentru că el se confruntă cu insecuritate economică şi un defectuos sistem de sănătate şi educaţie. De aceea, cetăţeanul nostru aşteaptă mult de la Guvern, neglijînd instituţiile.

Imaginea a devenit parte a culturii moderne. Opinia publică, datorită complexităţii şi dinamismului societăţii, este eterogenă şi versatilă. Politicienii se confruntă cu această realitate: uneori nefiind foarte conştienţi, relaţiile publice, comunicarea şi cultura/educaţia politică formează o parte integrantă a guvernării democratice. De aceea, neîncrederea are un aspect pozitiv. Ea este un *safeguard* al capitalului social, cu condiţia ca să antreneze percepţia bazată pe criterii şi nu impresia neglijentă, bazată pe emoţii. Într-o lume dinamică, în criteriile spontan structurate, relaţia între competenţă şi moralitate necesită dezbateri publice.

Cătălin AVRAMESCU

Ei ar lucra fără salariu?

La 2 iunie 1787, la Convenţia din Philadelphia unde se dezbătea textul viitoarei Constituţii, unul dintre participanţi a făcut o propunere ce va fi părut unora dintre cei de faţă destul de ciudată. El cerea, nici mai mult, nici mai puţin, ca membrii executivului noilor State Unite ale Americii să nu fie plătiţi. A fost ascultat cu deferenţă, dar propunerea nu a mai fost discutată. Iar membrii executivului au primit salarii, în cele din urmă.

Nu ne-am fi amintit, poate, de acest moment, dacă cel care a făcut propunerea nu ar fi fost Benjamin Franklin însuşi. Iar dacă mai adăugăm că ea a fost sprijinită de nimeni altul decît de Alexander Hamilton, atunci înţelegem că exista un sens profund în această propunere, pe care ar fi bine să-l sesizăm.

Care era problema a cărei rezolvare încerca să o găsească Franklin? Una din dificultăţile perene ale teoriei politice, anume cum să se stopeze sau măcar să se încetinească declinul unui stat liber. Toate guvernările sănătoase sînt supuse acţiunii timpului, dar aceasta este mai evidentă în cazul unei republici, credeau majoritatea autorilor clasici, pentru care „regimul liber" era cu adevărat o excepţie istorică. Fenomenul este descris de mulţi autori ca o „corupţie" a corpului politic.

Ce produce această erodare a instituţiilor şi a spiritului libertăţii? Răspunsul e ceva mai complex, dar e limpede că, pentru majoritatea autorilor, banul joacă un rol important. Pentru ei, o republică este, în mod necesar, un stat mic, ai cărui cetăţeni trebuie să contribuie la apărarea şi la menţinerea sa. Cu alte cuvinte, într-o republică, mai mult decît într-o monarhie sau aristocraţie, cetăţenii trebuie să fie animaţi de spirit civic. Iată de ce o preocupare obsesivă faţă de bani, faţă de înavuţirea privată, erodează spiritul de libertate şi de emulaţie civică necesar independenţei şi stabilităţii, ducînd la o alunecare către o oligarhie.

Desigur, în epoca în care Constituţia era dezbătută la Philadelphia, apăruseră deja unele corecţii la adresa acestei teorii. Spre exemplu, unii gînditori, precum Adam Smith, observă că societăţile moderne, mari şi complexe, dezvoltă alte mijloace pentru a conserva un gen de libertate. Comerţul este poate cel mai important dintre acestea, iar o societate bazată pe libertate economică poate fi prosperă şi stabilă. Dar revoluţionarii americani nu renunţaseră complet la ideea unei republici clasice, dovadă şi susţinerea pentru „dreptul poporului de a purta arme", un drept care nu este, la origine, unul strict privat, ci unul care are sens în constituirea unei miliţii cetăţeneşti.

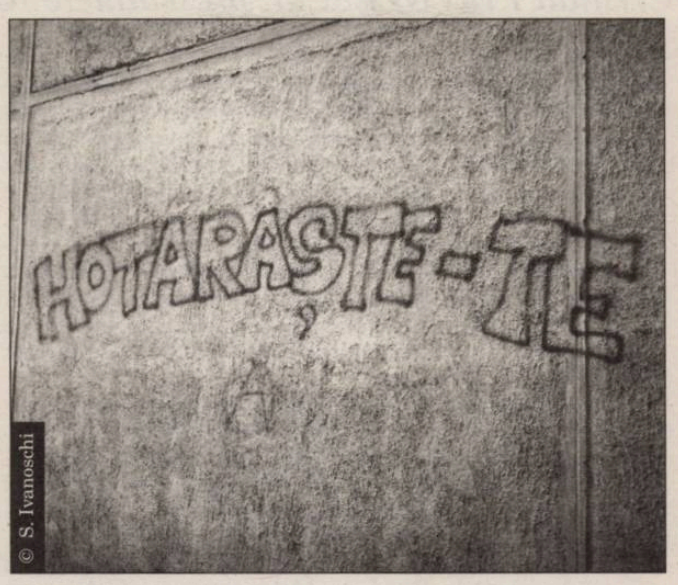

Să mai rămînem puţin la Franklin. Propunerea sa este, aşadar, de a nu se da salarii membrilor executivului. De ce? Pentru că aceşti oameni trebuie să-şi facă datoria din spirit civic, nu din motive pecuniare.

E aceasta o teorie absurdă? Probabil că nu. Un amănunt interesant, cred: ceea ce numea Franklin „executiv" nu seamănă prea mult cu un executiv modern. La un moment dat, Franklin observă că America a găsit numeroşi conducători valoroşi care şi-au făcut datoria în război şi nu au cerut nici un ban pentru asta. Nu vom găsi noi „doi sau trei" oameni în timp de pace, cînd e incomparabil mai uşor decît în vreme de război, care să-şi facă datoria pentru ţară? Franklin lucrează, aşadar, într-un orizont clasic al gîndirii politice, unul pentru care ideea unui mare stat birocratic este pur şi simplu incomprehensibilă.

Să privim acum la clasa politică din această ţară. Iată spre exemplu, Guvernul României, care seamănă mai degrabă cu un top al revistei *Capital*. Priviţi şi la prieteşugurile din sfera politică. Un premier care ia masa cu un comersant de ţigări, un fost premier care acumulează tablouri scumpe şi arme de vînătoare cît pentru un pluton de cercetaşi, un primar al Capitalei, fost vicepremier, care face vacanţe de lux alături de un individ care mutilează arhitectura Bucureştilor. Toţi sînt oameni de afaceri sau au interese de afaceri.

E rău sau bine? Putem avea încredere în aceşti oameni?

Eu spun că, în principiu, nu. Dimpotrivă, prezenţa lor la guvernare arată cît de şubred şi de corupt este corpul politic ai cărui cetăţeni sîntem.

Problema e că există două interese opuse. Primul este acela de a-i servi pe alţii, altul – acela de a se servi pe sine. Oricîte argumente sofistice am invoca, pînă la urmă e în firea lucrurilor: fie îl serveşti pe Domnul, fie pe Mamona. Iar numărul de dosare penale acumulate de personaje, gen Patriciu, Năstase sau Tender, arată clar pe cine slujeau aceştia.

Unii dintre aceşti misiţi ne explică cum un bun simţ în afaceri ar fi o calitate politică. Eu spun că dimpotrivă. Un bun simţ de afaceri înseamnă să ştii să-ţi umpli buzunarele tale. Un bun simţ al afacerilor publice înseamnă să ştii să laşi în pace buzunarele altora. Nemaivorbind că a fi patron înseamnă să conduci angajaţi, nu cetăţeni. Nu sînt sigur că domnii cu Maybach sau cu Maserati înţeleg diferenţa.

Realitatea este că o ordine politică liberă e una în care cetăţenii se conduc unii pe alţii într-un spirit de prietenie şi independenţă. Despre ce independenţă poate fi vorba atunci cînd cineva te tratează ca parte a unui „plan de afaceri"? Despre ce prietenie poate fi vorba atunci cînd între cei care au şi cei care nu au se cască o prăpastie atît de evidentă ca în această ţară?

Actuala clasă de afacerişti-politicieni a arătat la ce ţine cel mai mult. Acesta nu este interesul public. Acesta este interesul privat. Uitaţi-vă la ce au făcut aceşti oameni pînă acum. Au acumulat ban peste ban, cu o lăcomie fără margini. Adesea, neglijîndu-şi îndatoririle publice. Adrian Videanu, spre exemplu, a renunţat la un mandat de parlamentar pentru a face negoţ cu marmură.

Politica înseamnă nu doar competenţă sau simţ organizatoric. Ceea ce Franklin şi Hamilton au înţeles este că politica înseamnă şi renunţare. Capacitatea de a pune interesele publicului mai presus de ale tale.

Întrebaţi dacă putem avea încredere în politicieni. Faceţi un test simplu. Pot ei renunţa la afacerile lor? Pot ei să facă ceva pe gratis pentru ceilalţi? La urma-urmei, pentru a fi cetăţeni, pe noi nu ne plăteşte nimeni.

Stela GIURGEANU

Iarmarocul de imagini

Un prim-ministru PNL iese de Ziua Mondială a Mediului la cules de gunoaie. Un preşedinte de ţară (fost PD) face naveta cu helicopterul să vadă de un pod şi iese din spital, să vadă de o aviară. O doamnă deputat PIN vorbeşte afectat contra relelor moravuri inoculate de emisiunea cu Iri (sau cu Monica). Un PRM-ist suspină la glăsuirea numelui „România", un PNG, la vorba „Domnului", unul PSD, contra operaţiei vieneze. Toţi zîmbesc, se încruntă, plîng, pun mîna, la o adică, şi pe lopată, şi/sau pe tîrnăcop, merg cu metroul (o dată în mandat) şi strîng continuu mîini şi voturi. Toţi îşi poartă sentimentele şi principiile la butonieră, cînd pe stînga, cînd pe dreapta, în ritmul modei, ispitind prin glas mieros şi bătaie prelungă de gene, să vii să-i cumperi.

Diferenţe? „Nici una. Sînt la fel. Nişte hoţi!" Şi, printr-o demonstraţie simplă, de logică şi bun-simţ, **Răzvan,** un informatician de 32 de ani, a ajuns la concluzia că nu poţi avea încredere în cineva care cheltuieşte zeci de miliarde într-o campanie electorală, doar pentru a fi ales într-un post pentru care, teoretic, primeşte un salariu de doar cîteva zeci de milioane pe lună. „Investiţia e mai mare decît profitul, deci, în afara posibilităţii de a fi nişte mizantropi şi buni samariteni, cum poţi să te încrezi în ei?"

„Eu pot să spun că mă încred, în sfîrşit, în cineva." Traian Băsescu. „Nu-i e frică, domnule, să admită că greşeşte, cînd greşeşte, nu-i e frică să-şi recunoască propriile limite." **Andreea** este fotograf, are 28 de ani şi-mi aminteşte că în campanie, domnul Băsescu şi-a făcut *mea culpa,* autoetichetîndu-se drept „fost comunist". „A mai fost... ceva cu homosexualii, a zis ceva de rău de ei, după care a retractat, şi-a cerut scuze." O întreb, atunci, dacă retractarea e semn de încredere sau de şiretenie şi strategie. „Chiar dacă ar fi aşa, asta înseamnă că e mai deştept decît toţi ceilalţi, iar asta mă îndreptăţeşte să am, în continuare, încredere în el."

„Eu cred în doamna Macovei. Pentru că este serioasă şi nu se hlizeşte şi nu se întinde peste tot, ca toţi ceilalţi, şi e chiar primul politician care pare că luptă cu corupţia" – profesor, 43 de ani, Bucureşti. Despre ministrul Justiţiei, ca de altfel şi despre restul politicienilor, domnul profesor află exclusiv prin intermediul presei, al televizorului, cel mai mult. Încrederea în politicieni se construieşte, de cele mai multe ori, la talk-show-uri.

„Pe vremuri, în domnul Roman." Este o pensionară de Cişmigiu, acolo unde părerile se iţesc la tot pasul, în toate culorile şi nuanţele. „Era un om deştept, vorbea multe limbi străine şi vorbea, în general, ca un om învăţat." Doamna foloseşte timpul trecut, îi atrag atenţia, zîmbind, că Petre Roman este încă printre noi... „Nu, doamnă, nu mai e" şi din reveria trecutului în care căzuse, se aprinde brusc şi se revoltă în actualitate. „Roman este ca toţi ceilalţi." Schimbarea la faţă s-a produs tot în emisiunile de talk-show, unde „a început să devină agresiv, nimeni nu-i mai putea zice nimic, nu i se mai putea imputa nimic că sărea cu fundu-n sus". Iar doamna de Cişmigiu a încetat să se mai încreadă într-un asemenea om. Şi aşa a dispărut Petre Roman de pe firmament.

„Păi... în Becali" – şi rîde, în timp ce-mi întinde un balon colorat de 5 lei. Este vorba de vînzătoarea de baloane, din Cişmigiu şi de Becali, cel de peste tot. Ba de la ştirile din sport, ba de la toate talk-show-urile, „adică este el cineva, dacă apare aşa de des". Că pe unde dai, numai de Becali dai. Şi mi-l descrie, mai apoi, în trei cuvinte: sportiv, credincios, haiduc. Adică „un adevărat apărător al săracilor şi al Domnului, om cu frica lui Dumnezeu care dă şi în stînga, şi în dreapta cu bani", la săraci şi la sinistraţi. Ea ar alege un preşedinte ca Becali, numai că data trecută l-a ales pe Băsescu. Păi, de ce? „Păi, domnu' Băsescu e domnu' Băsescu, a avut mai multă prezenţă!"

„Eu cred în Stolojan pentru că pare un om serios." Iar doamna **Simona Petre,** pensionară, fostă educatoare, investeşte mai mult de 50% din încrederea ei, în spatele acestei aparenţe, neştiind însă să-mi spună mai nimic despre trecutul politic al lui Theodor Stolojan

Pentru că la talk-show-uri vin numai „oameni importanţi". Altfel n-ar fi invitaţi. Pentru că în unii se crede dacă au simţul umorului, în alţii, din contră, dacă posedă o mină serioasă. Dacă nu-şi pot justifica mandatul prin fapte, îl justifică prin vorbe. Astfel tînărul Ponta „le zice bine", domnul Guşă „are sînge în el", iar doamna de la PIN e femeie, în primul rînd, iar mai apoi, „are charismă". Este, pînă la urmă, un iarmaroc al imaginilor în care încrederea devine monedă de schimb pentru mimică şi gestică, mai mult decît pentru fapta din spatele vorbei.

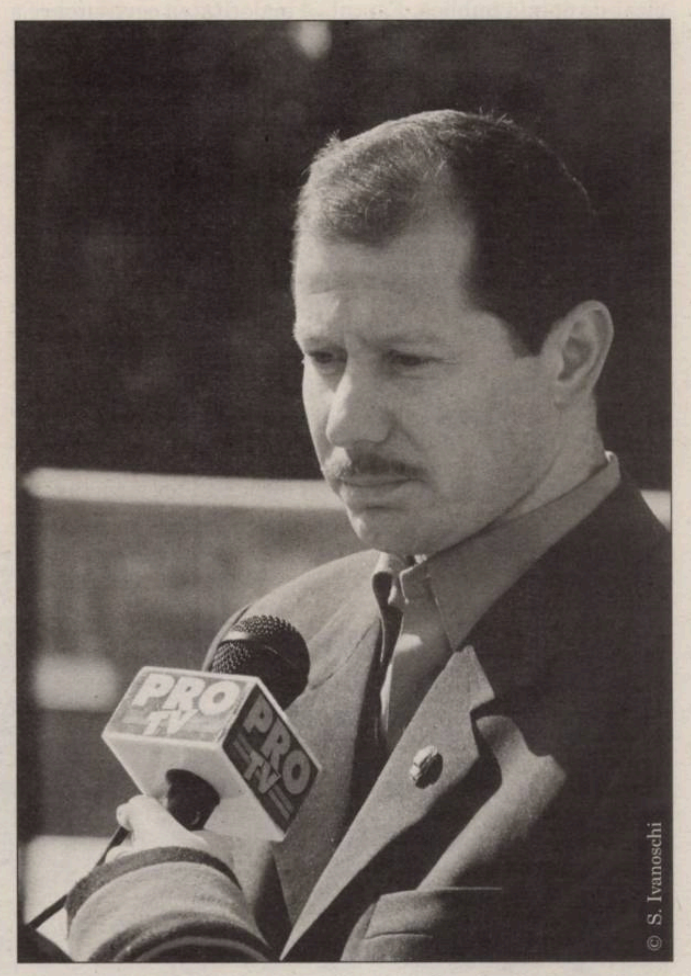

(In)competenţele politicienilor

– interviu cu Cristian PÎRVULESCU, preşedintele Asociaţiei Pro Democraţia –

Există criterii obiective, teoretice măcar, pe baza cărora să poată fi evaluaţi oamenii politici?

Da, din punct de vedere al ştiinţei politice există criterii destul de clare în ceea ce priveşte competenţa instituţională, cu alte cuvinte, capacitatea oamenilor politici de a produce anumite efecte pe parcursul unei guvernări. Primul criteriu de evaluare este stabilitatea guvernamentală. Nu pentru că aceasta este în sine un beneficiu, ci pentru că ea creează premisele realizării celorlalte elemente. Dar, în general, două aspecte sînt vizate: pe de-o parte, capacitatea de elaborare şi aplicare a politicilor publice, pe de altă parte, capacitatea de comunicare şi rezolvare a situaţiilor de criză. În ce priveşte politicile publice, e un întreg proces care se ia în considerare. Depinde foarte mult de stilul de conducere. Acesta poate fi şi el evaluat şi depinde de cultura organizaţională a partidelor din fiecare ţară. Pe de altă parte, e vorba de capacitatea partidelor de a selecta şi promova experţi, mai ales în poziţii de decizie. Asta depinde de sistemul electoral, care poate ajuta sau împiedica un asemenea efort al partidelor politice. De exemplu, sistemul uninominal îi pune în valoare foarte mult pe comunicatori, dar experţii, tehnocraţii au mai puţine şanse să se impună. Partidele de experţi, în eventualitatea în care există aşa ceva, nu sînt foarte populare, nu reuşesc să atragă voturi pentru că nu pot inspira populaţia. Cele două elemente importante – comunicarea şi politicile publice – sînt o bază suficientă pentru un program de monitorizare a eficienţei guvernamentale.

Cît de mare e distanţa dintre acest tip de evaluare ştiinţifică şi modul în care îi judecă electoratul românesc pe politicieni?

Întotdeauna electoratul îi judecă în funcţie de mediatizare, ceea ce înseamnă că îi judecă doar pe acei politicieni care apar. Pe ceilalţi, neobservîndu-i, îi consideră absenţi. Opinia publică românească e foarte influenţată de mass-media şi de stereotipurile pe care aceasta le foloseşte. Nu sînt criterii obiective de evaluare. Aş observa că există o fractură între monitorizarea activităţii parlamentare şi opinia generală asupra parlamentarilor români. De exemplu, faptul că în a doua sesiune a anului 2005, numărul proiectelor legislative (care, pînă la urmă, e un indicator al eficienţei parlamentare), elaborate de parlamentari, a depăşit numărul proiectelor transmise de la Guvern, n-a fost sesizat de opinia publică. Faptul că majoritatea covîrşitoare a parlamentarilor a participat, într-un fel sau altul, la activitatea legislativă, n-a atras atenţia. Imaginea stereotipă este aceea a parlamentarului absent. Asta pentru că accentul a fost pus pe acest aspect de către mass-media.

Partidele nu promovează experţi

Există trei tipuri de parlamentari: tehnocraţii – care lucrează în comisii şi elaborează proiecte; comunicatorii – care apar în general pe micul ecran şi care fac imagine partidului, dar îşi construiesc şi propria imagine, inclusiv pentru luptele interne din partid; negociatorii – care realizează majorităţile din interiorul Parlamentului (majorităţi care sînt în continuă mişcare din cauza lipsei de disciplină strictă şi a intereselor divergente care există chiar în interiorul partidelor). Ei bine, singurii care se văd sînt comunicatorii, iar aceştia sînt în general egocentrici. Imaginea unora e foarte bună. Apariţiile şi discursul lor structurat îi face să pară experţi, ceea ce nu e adevărat. Există o diviziune a activităţii politice. Poate că în România ea n-a ajuns foarte departe. Există încă un grad mare de improvizaţie. Şi asta pentru că, pe de-o parte, vechii politicieni, care s-au manifestat de la începutul anilor '90, n-au fost presaţi de opinia publică să se profesionalizeze, iar, pe de altă parte, noii politicieni (mă gîndesc la cei aleşi în 2004) nu sînt experimentaţi. Un politician competent se formează în timp şi, în primul rînd, urmînd o anumită ierarhie de partid. Este motivul pentru care partidele ar trebui să fie şcoli ale politicii şi nu ale politicianismului, aşa cum din păcate sînt destul de des în România.

Contează aici şi cît de clar sînt orientate ideologic aceste partide, dacă orientarea şi programul lor sînt clare?

Cu siguranţă, contează, dar din păcate în România partidele sînt în continuare personalizate sau clientelizate, şi nu ideologice. Ideologizarea unui partid este un moment important în instituţionalizarea lui, în crearea unor mecanisme solide de funcţionare a lui. Or, aceste mecanisme n-au apărut încă în România. Majoritatea partidelor n-au depăşit încă momentul cel mai grav din istoria lor şi anume criza dispariţiei liderului fondator sau refondator. Şi PSD acuză această criză, căci Ion Iliescu e permanent o provocare pentru conducerile care se succed în fruntea acestui partid. Nu discut de România Mare care are un lider ce nu se schimbă şi fără de care nu vedem partidul, dar chiar şi PD-ul sau PC-ul are această problemă. Dispariţia lui Petre Roman din PD a destructurat partidul în perioada 2001-2004. Traian Băsescu a reuşit să-l salveze, dar nu i-a putut da şi organizarea şi mai ales identitatea necesară. Iar acum, partidul acuză din plin lipsa identităţii. Are o imagine disproporţionat de bună în raport cu capacitatea sa şi, mai ales, cu identitatea. Neputînd să-şi construiască identitatea, nu poate nici să promoveze experţi. În plus, experţii preferă cariere sigure în alt spaţiu, pentru că acela politic pare să favorizeze mai degrabă clientelismul, decît expertiza. Bătăliile nu sînt ideologice, ci de gaşcă, de clan. Cînd sînt aduse în discuţie argumente (foarte rar), acestea sînt superficiale sau artificiale.

Credeţi că un politician trebuie să-şi respecte neapărat promisiunile făcute în campania electorală? E condamnabil dacă nu şi le respectă, dacă pe parcurs simte că e cazul să facă altceva decît scrie în programul său? Electoratul reacţionează?

Unele electorate sînt sensibile la argumentele morale şi condamnă incapacitatea de a respecta promisiunile. Altele sînt realiste şi apreciază comunicarea. Faptul că un om politic nu poate să-şi respecte o promisiune nu îi este totdeauna reproşabil. Poate fi rezultatul unei conjuncturi. Totul depinde de capacitatea lui de comunicare. Tocmai de aceea se şi subliniază foarte mult ideea că politica este o artă a comunicării şi a negocierii, nu doar cu decidenţii, cu aceia care susţin activităţi politice, ci şi cu publicul.

Democraţia sondajelor este periculoasă

Credeţi că în România sînt mulţi politicieni care îşi fac planurile în funcţie de cerinţele de moment ale electoratului, de piaţa opiniei publice? Care îşi pliază oferta, ca în economie, pe ceea ce se cere?

Da, ba mai mult decît atît, politica sondajelor ia locul politicii autentice. Politica se ghidează prea mult după sondaje. Or, acestea nu dau decît o situaţie a opiniilor (cum le spune şi numele), nu a convingerilor. Democraţia sondajelor este foarte periculoasă în raport cu democraţia reală. Nu înseamnă că sondajele sînt un instrument pe care politicienii nu trebuie să-l ia în discuţie. Cu siguranţă sondajele îşi au rolul lor, care însă nu trebuie supraevaluat. De multe ori, lipsa de perspective şi de proiecte din politica românească se datorează acestui contextualism impus de sondaje. Astăzi, aşteptările sînt cutare şi deci politicile, pe care le propunem, sau răspunsul public trebuie să fie cutare. Există discontinuitate şi foarte multă improvizaţie. Pe de altă parte, nici publicul n-a fost format în sprijinul unei politici cît de cît coerente, pentru că a lipsit educaţia, în sensul politicii. Politica a fost permanent privită ca o activitate suspectă, coruptă şi deloc onorabilă. Oamenii au avut rezerve. Societatea nu a încercat să înţeleagă şi n-a fost informată despre funcţionarea instituţiilor. Aşa apare fractura dintre spaţiul politic şi societate, pe care politicienii n-o pot rezolva decît prin capacitatea lor de comunicare. Fiind o fractură foarte mare, ei improvizează, răspunzînd unor aşteptări de moment, nestructurate. Eu cred că nu avem politicieni de viziune şi pentru că scena politică, pe care am avut-o, n-a făcut posibilă apariţia lor.

Rezultatul ar fi politici pe termen foarte scurt.

Da, nici măcar mediu. Rezultă de aici şi promovarea unor teme spectaculoase, cum ar fi combaterea corupţiei, şi ignorarea altora, care pot contribui la dezvoltare pe termen lung. Faptul că integrarea europeană a devenit un obiectiv, arată limitele clasei politice româneşti. Instrumentul care este integrarea, s-a transformat în obiectiv propriu-zis. Despre obiective adevărate – de exemplu, cum va arăta România în 2010 sau în 2015, ce propuneri sînt pentru educaţie, sănătate, industrie sau turism, lucruri care ar trebui foarte clar expuse – nu se vorbeşte. Dezbaterea ideologică nu există. Nu spune nimeni cu ce mijloace se pot atinge obiectivele adevărate. Acum, de pildă, discuţia despre legile securităţii arată puţinătatea argumentelor. Aşa cum mi s-a părut că a arătat şi dezbaterea asupra lustraţiei. Prea puţine argumente şi prea multă emotivitate. Sigur că unii oameni sînt sensibili la emotivitate, dar politica este în ultimă instanţă o construcţie raţională şi nu doar o înşiruire de improvizaţii.

Politica n-a fost o carieră în sine

Credeţi că, în timp, reţetele de succes folosite de politicieni au mai evoluat? Ştim că pînă acum au existat cîteva scheme pe care mulţi şi-au bazat ascensiunea politică.

Eu cred că sînt două profiluri de carieră în politica românească. Unul este cel clasic, care presupune activitate în interiorul partidului, de la organizaţia de tineret, pînă la funcţii importante din ierarhia de partid şi în instituţiile politice. Un bun exemplu este Bogdan Olteanu şi grupul din jurul său, din PNL, care au plecat din organizaţia de tineret, au urcat, au profitat de contextul favorabil al anului 2004 şi al luptei împotriva corupţiei şi au atins poziţii de decizie. Spectaculos, aş spune. Altă situaţie este cariera scurtă. Anturarea unui om politic influent care asigură o poziţie de decizie şi apoi funcţii influente în interiorul partidului. Şi aici avem exemplul lui Victor Ponta, care nu-şi datorează ascensiunea activităţii din interiorul partidului, ci relaţiei cu Adrian Năstase (nu contează că apoi drumurile lor s-au despărţit). Avem deci două tipuri de cariere diferite şi două construcţii diferite de partide. E interesant pentru că, teoretic, după schemele clasice, PNL ar fi un partid de cadre, deci care mai degrabă promovează personalităţi, nu le formează în interiorul partidului, în vreme ce PSD ar fi un partid de mase, în care urcarea treptelor ierarhice ar fi importantă. În practică, situaţia e inversă. În plus, avem politicienii anilor '90 despre care cred că, în linii mari, se înscriau în clivajul comunist-anticomunist. Unii se legitimau prin poziţiile pe care le-au avut în ierarhia partidului comunist, fie că era vorba de tehnocraţie, fie că era vorba de activişti. Ceilalţi se legitimau prin anticomunism, dar niciodată prin expertiza într-un domeniu. Asta a făcut ca politica să nu fie o carieră în sine, ci o oportunitate pentru unii sau o problemă pentru ceilalţi.

a consemnat Andrei MANOLESCU

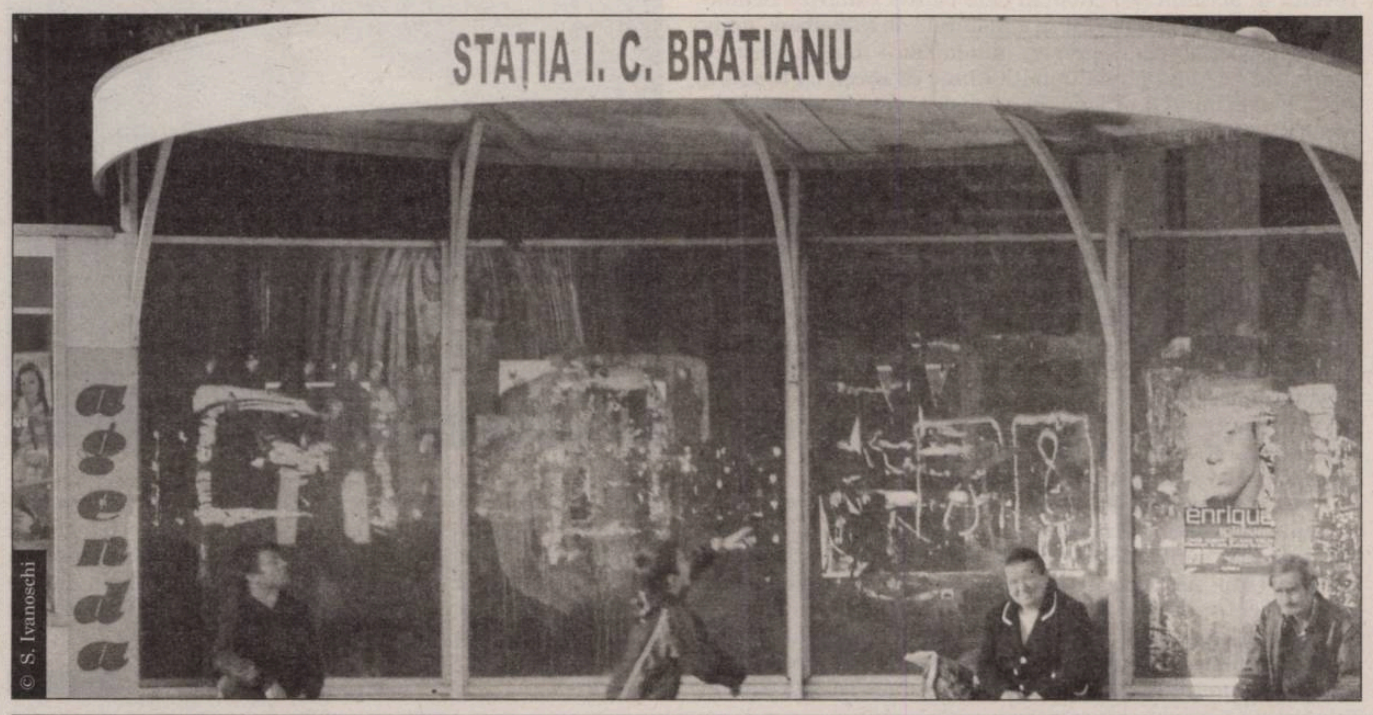

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 17 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

FREUD 150 DE ANI

un supliment editat de Dilema veche în colaborare cu Societatea Română de Psihanaliză

Vasile Dem. ZAMFIRESCU

Freud contra Freud sau cea de a doua „topică“

Pentru că în România este cunoscută mai ales, dacă nu exclusiv, prima formă a psihologiei lui Freud, mi s-a părut util să prezint, într-un moment aniversar, unui public cultivat mai larg cea de-a doua variantă a aceleiaşi psihologii. Motivul este interesul pe care-l prezintă: pe de-o parte, întemeietorul psihanalizei apare într-o lumină neaşteptată, pe de altă parte, este vorba despre o teorie a psihicului cît se poate de cuceritoare prin echilibru.

Nu pot merge mai departe fără să vă comunic că psihologia lui Freud este, în toate variantele sale, o psihologie a inconştientului, chiar dacă de fiecare dată conştientul a fost luat în considerare. Apariţia unei psihologii care face dreptate unei zone a psihicului, neluată în seamă pînă atunci, reprezintă un moment de înnoire radicală pentru toate ştiinţele omului, nu numai pentru ştiinţa despre suflet. Antropologia, sociologia, filosofia, etica, estetica vor trebui de acum înainte să ţină seama de dimensiunea inconştientului.

Sigmund Freud şi fiica sa, Anna

Prima „topică“

Numită astfel pentru că metaforic se pretează la o reprezentare spaţială, prima „topică“ prezintă psihicul structurat în trei sisteme: inconştient, preconştient şi conştient. Deşi interesul lui Freud este acaparat de inconştientul recent descoperit, relaţiile cu conştientul ocupă un loc important, ceea ce nu s-ar putea spune şi despre conştient, eclipsat pentru moment de structurile abisale. Dacă în noua psihologie inconştientul devine din cenuşăreasă împărătească, să ne concentrăm asupra sa pentru a vedea cum îl concepea acum (pînă la 1920) descoperitorul său. Inconştientul este istoria infantilă a libidoului, susţinea Freud, adică refulatul, tot ceea ce nu poate accede la conştient sau rămîne în conştient, dintre conţinuturile psihice sexuale. Descoperirea modernă şi ştiinţifică a inconştientului este legată de sexualitate, deoarece simptomele nevrotice ale pacienţilor lui Freud erau cauzate de conflicte inconştiente de ordin sexual.

O parte dintre cititorii care au avut îngăduinţa să mă urmărească pînă aici, ar putea exclama dezamăgiţi: „ştiam eu că Freud e pansexualist!“. Acestora le adresez rugămintea de a mai avea puţintică răbdare. Nu mai e mult şi ajungem la a doua „topică“ despre care nu se mai poate spune acelaşi lucru. Pînă atunci trebuie să vă comunic că doi dintre discipolii importanţi ai lui Freud – Adler şi Jung – se distanţează de etiologia sexuală a nevrozelor şi de conexa concepere a inconştientului ca fiind echivalent cu refulatul sexual. Ambii încep desexualizarea inconştientului, care nu va rămîne fără efect nici în ce-l priveşte pe Freud, chiar dacă în felul acesta relaţiile umane dintre maestru şi discipoli se vor deteriora.

Dacă pînă la Freud casa sufletului nostru era redusă la etajele superioare (conştientul), de unde şi numele de psihologie a conştiinţei dat acestei viziuni, ulterior inventării psihanalizei va trebui să admitem că etajele superioare se sprijină pe încăperile subterane ale inconştientului personal, dincolo de care se află, într-o peşteră preistorică nebănuită, resturile arhaice ale vieţii noastre preistorice, numite de Jung inconştient colectiv. Fie că este personal (dobîndit în ontogeneză), fie că este colectiv (structurat în filogeneză), inconştientul se dovedeşte a fi dinamic, principala sa tendinţă fiind cea de a reveni în conştient. La Freud, sistemele psihice sînt separate între ele prin cenzuri, aşa încît reîntoarcerea refulatului nu se poate face decît în forme modificate: simptomul, visul, actul ratat, cuvîntul de spirit, opera de artă etc.

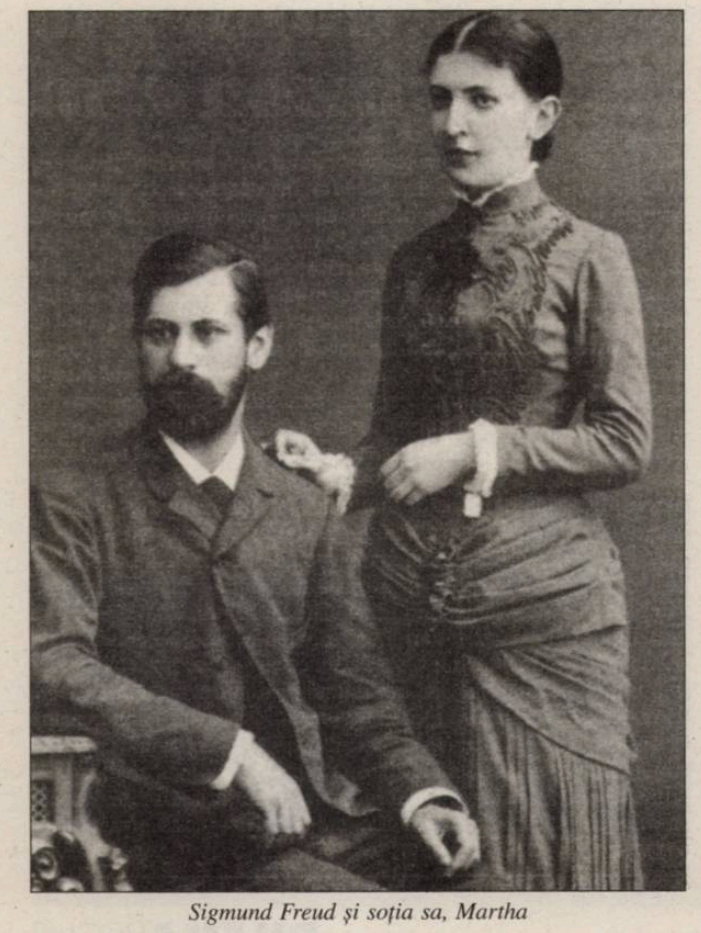

Sigmund Freud şi soţia sa, Martha

A doua „topică“

Principala modificare din cea de a doua „topică“, în vigoare începînd cu 1920, vizează chiar inconştientul şi ne înfăţişează un cu totul alt Freud. S-a dezis Freud de începuturile sale, s-a întors împotriva lor pînă într-atît încît a doua variantă a psihologiei inconştientului o neagă pe prima? Şi da, şi nu! Da, pentru că acum inconştientul nu mai este echivalent cu refulatul, cu tendinţele sexuale neacceptate cultural (incestuoase, perverse). Din substantiv, inconştientul devine adjectiv şi caracterizează toate cele trei instanţe ale noii „topici“: Eu, Supraeu, Se. Primele două reprezintă instanţele sociale ale psihicului şi totuşi Freud le atribuie o dimensiune inconştientă! Eul este dotat cu un set de mecanisme de apărare, descrise într-o lucrare clasică de Anna Freud, împotriva pulsiunilor, dar şi a factorilor externi şi interni generatori de stres şi conflicte psihice. Reţineţi că această variantă a inconştientului nu are nimic de-a face cu sexualitatea, cel mult este o contrasexualitate! Apoi, Supraeul care încorporează valorile şi normele culturale este în cea mai mare parte inconştient. Subiectiv, îl resimţim ca pe o voce interioară care ne spune ce se cuvine şi ce nu se cuvine să facem, fără să putem să explicăm motivele, adică tocmai daimonul lui Socrate. Mai obişnuim să spunem „mă mustră cugetul“ în situaţii de culpabilitate. Cum este cu putinţă un spirit inconştient? – te întrebi pe bună dreptate. Prin interiorizarea afectivă în prima copilărie a unor valori şi norme culturale reprezentate de către părinţi, vă răspund textele lui Freud de după 1920, dar mai ales „Eul şi Se-ul“. Iată deci că Freud se raliază, în ultima sa teorie despre psihic, tendinţei de desexualizare a inconştientului iniţiată de Adler şi Jung, admiţînd alături de conţinuturile inconştiente de ordin sexual cu sediul în Se, şi dimensiuni inconştiente nesexuale. Freud din perioada începuturilor l-ar fi excomunicat cu siguranţă pe noul Freud din cea de a doua „topică“.

Dar ce este Se-ul? „Instanţa pulsională a psihicului“ – răspund cărţile de referinţă. Instinctele noastre au reprezentanţi psihici – nevoile şi dorinţele noastre, motorul acţiunilor şi întregului nostru univers cultural. Tendinţele care contravin normelor culturale sînt îndepărtate din conştiinţă şi menţinute dincolo, sau dincoace, dacă preferaţi, de pragul acesteia. Ne reîntîlnim cu refulatul din prima „topică“, dar într-o formă extinsă. Mai cuprinzător, el nu se mai reduce la impulsurile sexuale interzise, ci include şi agresivitatea. Una dintre noutăţile celei de a doua „topici“ este tocmai recunoaşterea caracterului de instinct al agresivităţii, în timp ce, în prima „topică“, Freud îi atribuie doar statutul de reacţie la frustrare. Pentru că este originar un instinct autoagresiv şi abia apoi devine agresivitate întoarsă spre lume, întemeietorul psihanalizei l-a numit *Thanatos*. Sexualitatea împreună cu instinctul de autoconservare alcătuiesc celălalt pol instinctual – *Erosul*.

La începutul vieţii, cînd nevoile noastre biologice sînt imperioase, iar posibilităţile de a ni le satisface foarte reduse, Se-ul şi Eul coincid. Cel din urmă, atît cît este, se pune în întregime în slujba nevoilor noastre. Este perioada paradisiacă a Eului ideal. Treptat, pe măsură ce creştem şi ne confruntăm neasistaţi cu cerinţele realităţii, Eul devine de sine stătător şi începe să controleze Se-ul, permiţîndu-i doar atîta satisfacţie cîtă nu periclitează conservarea organismului. În această misiune este ajutat, pentru o lungă perioadă de timp, de Supraeu, precipitat inconştient al injoncţiunilor părinţilor. Maturitatea psihică este atinsă în momentul în care Eul reuşeşte să-şi îndeplinească rolul de instanţă de comandă şi control, nemaifiind comandat de Se şi tutelat de Supraeu.

Ultima „topică“, spre deosebire de prima, acordă importanţa cuvenită instanţelor socio-culturale ale psihicului, fără a neglija dimensiunea instinctuală. O viziune care se vrea şi reuşeşte să fie echilibrată, departe de unilateralităţile primei „topici“.

Casa lui Sigmund Freud din Viena

Psihanaliza în România, azi

– 3 întrebări pentru 8 dintre membrii direcţi ai Asociaţiei Internaţionale de Psihanaliză (IPA) –

1. Care este pentru dvs., ca analist, cea mai importantă şi cea mai discutabilă noţiune din vocabularul freudian? Justificaţi opţiunile.

2. De ce credeţi că a fost tradus Freud atît de tîrziu şi de nesistematic în româneşte? Care este, după dvs., importanţa practică şi teoretică a traducerii integrale a lui Freud în româneşte la Editura Trei?

3. Cum aţi defini actualitatea psihanalizei în România? Puteţi face o predicţie în legătură cu viitorul disciplinei?

Alfred DUMITRESCU

1. Concepţia topică asupra aparatului psihic şi, în special, cea de-a doua topică freudiană este, pentru mine, cel mai trainic şi mai relevant dintre constructele freudiene. Alături de cele trei perspective de abordare a proceselor psihice (genetică, economică şi dinamică) şi de cea de-a doua teorie a pulsiunilor, cea de-a doua topică oferă un mod de a gîndi psihicul uman, fundamental diferit de oricare altul, şi instituie psihanaliza ca un sistem teoretic original şi, totodată, universal aplicabil.

Noţiuni discutabile sînt multe: de la „angoasa faţă de un pericol real“ şi foarte teoretica „refulare originară“, la mai operaţionala „nevroză de transfer“. Dar discutarea lor ne-ar lua, vorba lui Einstein, „o eternitate“.

2. Freud a fost tradus tîrziu, din motive ideologice, şi nesistematic, deoarece începurile editurilor private din România post ’89 au fost marcate de improvizaţie şi căutarea de titluri „vandabile“. Dacă psihanaliza este importantă, şi pentru mine este, traducerea integrală realizată de Editura Trei nu poate fi decît un act fondator, chiar dacă într-un relativ *après-coup,* al psihanalizei româneşti.

3. În România psihanaliza e bine, sănătoasă! Adică există analişti, există candidaţi, există pacienţi şi există deja un cadru de formare în psihanaliză şi un mediu profesional şi ştiinţific care se maturizează. Desigur, nu prea există încă literatură originală, dar, ca să folosesc o butadă dragă colegei şi compatrioatei noastre Aurelia Ionescu (în prezent membră a Institutului de Psihanaliză de la Londra) nici nu cred că e bine să îngroşăm rîndurile „celor care mai mult scriu decît citesc“. Viitorul oricărei discipline este determinat de calitatea umană şi profesională a oamenilor care o practică şi acest lucru este valabil şi pentru psihanaliză.

Psihanaliza nu există în sine, ci prin cei care o practică şi o „predau“ (în măsura în care termenul este aplicabil) şi viitorul ei în România depinde de modul în care vom şti nu să „atragem prozeliţi“, ci să-i convingem pe cei mai promiţători dintre tineri că lungul drum al formării în psihanaliză merită parcurs. Cred că perspectiva pe care psihanaliza o deschide asupra omului, nu va înceta în curînd să intrige, să sperie şi să fascineze, şi acest lucru va fi la fel de valabil în România ca şi oriunde altundeva.

Rodica MATEI

1. Avînd în vedere că principala finalitate a teoriei şi practicii psihanalitice o reprezintă vindecarea sau bunăstarea individului, mă voi referi la importanţa clinică a conceptelor freudiene. Consider că *transferul* reprezintă cheia tratamentului psihanalitic. Prin el ni se relevă substratul inconştient al personalităţii, precum şi conflictul care stă la baza tulburărilor psihice. De asemenea, tot prin intermediul unei forme de transfer, anume nevroza de transfer, vom putea rezolva, în relaţia terapeutică, conflictele inconştiente care determină blocajul psihic al individului. Dincolo de cadrul analitic, transferul este cel care ghidează multe din parcursurile noastre, ducînd uneori la situaţii în care ne întrebăm cum de ne lovim în mod repetat de aceleaşi experienţe, plăcute sau nu. În ceea ce priveşte noţiunea cea mai discutabilă, m-aş referi mai degrabă la un concept care a dat naştere la multe problematizări, încă de la începuturile psihanalizei, anume *neutralitatea* terapeutului. Atitudinea de neutralitate, condiţie esenţială a muncii psihanalitice, a suscitat multe fantasme atît din partea specialiştilor, cît şi a profanilor. Ea poate fi înţeleasă ca o distanţă pe care trebuie să o ai faţă de pacient, poate fi percepută ca o răceală afectivă şi ca o lipsă de implicare. Neutralitatea, la care se simte obligat terapeutul, îl poate face să recurgă doar la interpretări de conţinut, legate de istoria şi trecutul pacientului, punîndu-se astfel la adăpost de dimensiunea transferenţială a relaţiei. De obicei această situaţie se întîlneşte la cei care se află la debutul practicii psihanalitice. Atitudinea de neutralitate este îmbogăţită, în psihanaliza contemporană, cu conceptele de susţinere şi conţinere. Aceste atitudini reprezintă factori esenţiali în demersul psihanalitic, făcînd să dispară acel „perete“ pe care pacientul îl simţea între el şi terapeut. Analistul, deşi menţine neutralitatea, participă afectiv şi construieşte o relaţie de susţinere empatică, de toleranţă faţă de trăirile pacientului.

2. Depinde care este reperul la care ne raportăm cînd spunem tîrziu. Motivele pentru care Freud nu a apărut înainte de ’89 sînt evidente. După ’89 cred că sînt aceleaşi motive financiare, administrative, afective, pentru care lucrurile au demarat greu la noi în ţară. Lipsa experienţei în afaceri, o anumită inerţie şi teamă că ne-am putea întoarce de unde am plecat... Scrierile lui Freud reprezintă un fundament pentru cultura generală a oricărui specialist, pentru cunoaşterea de sine a oricărui om. Nu doar în practica terapeutică, ci în orice muncă cu omul ne lovim de fenomene inconştiente, de transferuri şi contratransferuri, de regresii sau treceri la act. Cred că românii au nevoie de lecţii de psihanaliză pentru a învăţa să respecte spaţiul personal al celuilalt, a practica toleranţa faţă de sentimentele celuilalt, conţinerea lor şi renunţarea la culpabilizare. Aş da doar un exemplu: un copil este trist şi plînge pentru că a pierdut ceva important pentru el, cei din jur fac toate eforturile pentru a-l determina să nu mai plîngă, uneori mergînd pînă la a-l ameninţa sau forţa să se oprească. Ei cred că astfel îl ajută, dar copilul, sau adultul chiar, are nevoie să se exprime, să facă doliul după pierderea respectivă şi să îşi trăiască tristeţea. Acelaşi lucru poate fi valabil şi pentru bucurie. De multe ori auzim „după rîs vine plîns“... ceea ce este o aberaţie, dar duce la spaima de a trăi o bucurie pînă la capăt.

3. Psihanaliştii au şi vor avea încă mult de lucru la noi, atît la nivel individual, cît şi social. Este multă nevoie de comunicare, de formare de atitudini în munca cu oamenii. În organizaţii această cerinţă este acută şi se apelează la *team building,* care are ca fundament concepte psihanalitice. Sper să ajungem, noi psihanaliştii, să ieşim din umbra cabinetului şi să vorbim cît mai multor categorii de oameni, la şcoala părinţilor, la formări sau perfecţionări ale cadrelor didactice sau medicale.

Brînduşa ORĂŞANU

1. Avem noţiunea de *inconştient.* Fiind elementară, devine rareori subiect de discuţie. Voi pomeni şi o a doua, „cea mai importantă“ noţiune ce rămîne specifică teoriei freudiene: *pulsiunea.* Este vorba de un concept-limită, în sensul că se găseşte la limita conceptualizabilului şi se referă la graniţa dintre psihic şi somatic. Astfel, Freud se raportează la biologic (esenţial!), comunicînd în acelaşi timp existenţa unei *forţe* psihice (a cărei importanţă o arată azi patologia *borderline).* În clinică, pulsiunea e detectabilă sub forma unor derivate. Nudă, ea poate fi văzută în fenomenul social. Să luăm revoluţia bolşevică. *În Inimă de cîine* (după Bulgakov, regia Yuriy Kordonskiy), aceasta apare ca o pînză roşie desfăşurată în „acorduri“ de crivăţ. Scena dă impresia unei limbi de foc care îi *împinge* pe protagonişti şi care, paradoxal, şuieră a iarnă siberiană. O flacără care îngheaţă. Ce metaforă mai bună pentru pulsiunea de moarte?

Noţiunea discutabilă: am ales un concept fertil, dar pe care Freud l-a tratat cu o neîncredere ce s-ar dovedi justificată. E vorba de *contratransfer.* Dacă transferul reprezintă developarea (în sens fotografic) unor prototipuri de relaţie ale subiectului, în raport cu psihanalistul, contratransferul înseamnă răspunsul celui din urmă la transfer. Acest concept atît de valoros (ştim însă cu ce anume se pavează iadurile...) a oferit tentaţia unei viziuni care omogenizează relaţia analitică, o face să pară simetrică.

Dacă adăugăm că unii teoreticieni au renunţat la ideea de pulsiune tocmai pentru a îmbrăţişa-o mai bine pe cea de contratransfer, obţinem o aplatizare a imaginii despre procesul analitic – lucrul de care se temea Freud. El presimţea că renunţarea la conceptul de pulsiune şi dezvoltarea celui de contratransfer va face teoria să *regreseze* spre o psihologizare ce ar neglija inconştientul şi ar favoriza realitatea externă şi conjuncturalul. Aici, Lacan, dincolo de „măgăriile“ lui tehnice, a avut dreptate. Cred totuşi că este un impas teoretic de moment; după ce „contratransferul“ va fi reelaborat, „pulsiunea“ va reveni în prim-plan, lîngă „inconştient“.

2. Psihanaliza are nevoie de împrejurimi cu un minim de sănătate socială. Valabil şi pentru traducerea lui Freud. Ce era să caute el aici pînă în 1989? Vedeţi vreo afinitate între „regula tăcerii“, din comunism, şi regula asociaţiei libere, din psihanaliză?

Cadrul psihanalitic clinic trebuie susţinut de un cadru social care să nu cultive reprimarea. E adevărat, şi înainte s-a practicat psihanaliza şi s-a tradus Freud, dar în mod excepţional şi chiar ca o formă de disidenţă. Traducerea integrală şi de calitate a lui Freud e de o importanţă enormă. Dincolo de simbolul pe care-l reprezintă, şi de transferul, pozitiv ori negativ, pe care-l suscită oricărui psihanalist, Freud va rămîne inepuizabil. Acest lucru derivă din faptul că, inventînd chiar el metoda psihanalitică, a pornit în reflecţia sa cu o deschidere ce lasă loc tuturor direcţiilor teoretice.

3. La noi, psihanaliza continuă să crească. Predicţii? Încă de la naştere, i s-a tot prezis moartea iminentă, de către ursitoare fără atestat în ursit! Este o proiecţie a dorinţei de *a omorî gîndirea psihanalitică,* fiindcă ea ne aminteşte de propriul inconştient şi de puterea lui în a ne bulversa. Cîtă vreme vor trăi oameni care doresc nu numai să scape de jena sau suferinţa psihică, ci şi să afle de unde vin ele, va trăi şi psihanaliza. Iar dacă va cădea în amorţire, va renaşte. Nimic nu poate înlocui faptul de a fi ascultat, auzit şi înţeles.

Eugen PAPADIMA

1. „Noţiunile“ mi se par mai puţin importante, aş prefera să vorbesc despre conţinutul lor, respectiv despre idei în calitatea de „piese“ componente ale modelului teoretic explicativ şi ale celui clinic aplicativ. Cea mai importantă idee a lui Freud, după mine chiar esenţa psihanalizei în calitate de terapie, este utilizarea comunicării interumane de la inconştient la inconştient prin şi, mai ales, dincolo de cuvinte şi de conţinutul cognitiv al noţiunilor desemnate prin acele cuvinte.

Cred că cea mai discutabilă idee a lui Freud are, paradoxal, legătură cu cea mai importantă: credinţa lui „iluministă“ conform căreia factorul decisiv în schimbare/vindecare este „conştientizarea“, respectiv exprimarea noţională prin cuvinte a unor conţinuturi anterior inconştiente. Minimalizarea propriei sale descoperiri – faptul că oamenii comunică dincolo de noţiuni – a dus, în special la unii dintre discipolii săi, la „raţionalizarea“ procesului psihanalitic, în dauna eficienţei clinice a curei psihanalitice.

Dezvoltările recente ale psihanalizei pun un accent din ce în ce mai mare pe interacţiunea inconştientă analist – analizand desfăşurată la nivelul „memoriei procedurale“ a celor doi, interacţiune care duce la modificări profunde în realitatea psihică a analizantului (precum şi în cea a analistului). „Conştientizarea“, care apare sau nu ulterior, este văzută ca un fenomen mai puţin important şi, uneori, doar ca o consecinţă a acelor modificări din inconştientul „procedural“ care nu poate, şi nici nu trebuie neapărat, să fie conştientizat.

2. Comunismul a fost cauza principală a întîrzierii traducerii lui Freud la noi. Este foarte bine că s-a reuşit traducerea, chiar şi cu această întîrziere.

3. Psihanaliza, ca metodă (culturală) de înţelegere a lumii, nu a fost niciodată şi nu este „actuală“ în România, aşa cum nu mai este aproape nicăieri în lume. Ea ar fi fost, dacă ar fi putut să fie, în anii ’50-’70, aşa cum s-a întîmplat în restul lumii, în cea liberă. În calitate de metodă terapeutică, ea a existat neîntrerupt chiar şi în România, deşi într-un areal extrem de limitat, încă din anii 1930. Recent, odată cu apariţia în anul 2000 a „Grupului de Studiu IPA“ din Bucureşti, avem şansa să dezvoltăm practica ei clinică, după părerea mea aspectul forte, „granitul“ psihanalizei. Şansa psihanalizei de a contribui la dezvoltarea spirituală a oamenilor, la noi şi oriunde în altă parte, constă mai puţin în răspîndirea culturală a ei şi mai mult în calitatea şi numărul de analize personale efectuate. O persoană dezvoltată/vindecată printr-o cură psihanalitică poate avea un impact decisiv asupra copiilor săi, a familiei sale, a prietenilor şi a colegilor. Ca să nu mai vorbim de im-

Divanul lui Alfred Dumitrescu

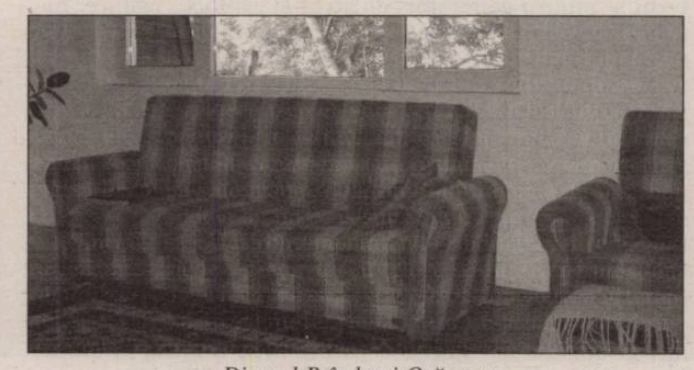

Divanul Brînduşei Orăşanu

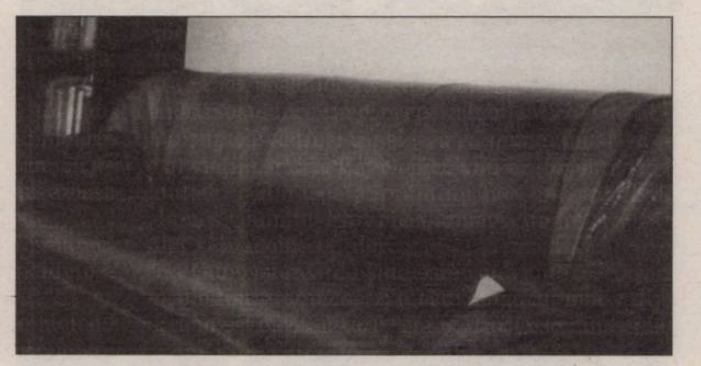

Divanul lui Eugen Papadima

pactul pe care-l pot avea, în extinderea libertăţii interne de gîndire a unor grupuri mari şi chiar a unor naţiuni, producţiile cu priză la public ale unor creatori (psihanalizaţi) din domeniul artistic, în special din cel literar şi cinematografic. Nu mă refer la genul de romane şi filme propagandistic-spectaculoase din anii '40-'50, ci la deschiderea orizontului mental de înţelegere a lumii, deschidere transmisă implicit celorlalţi de către o persoană care a trecut printr-o cură psihanalitică reuşită.

Silvia PAPADIMA

1. Poate chiar din întrebarea dvs. răzbate o parte a imaginii psihanalizei în ochii publicului larg. Şi asta pentru că termenul „discutabil" conţine în el ideea de dispută, de controversă, dar şi de îndoială şi suspiciune. Psihanaliza este privită de mulţi cu neîncredere. Eu, din interiorul zonei, aş folosi termenul *controversat*.

Controversat, dar şi important este, după părerea mea, conceptul de *contratransfer*. Contratransferul este, în accepţiunea majorităţii analiştilor, răspunsul emoţional al terapeutului la trăirile pacientului său. Este un concept care transformă radical imaginea iniţială a psihanalistului exclusiv observator, detaşat de trăirile pacientului, într-una de participant-observator, analizat şi el la rîndul său. Importanţa acestui concept constă în faptul că el a devenit în timp un instrument de cunoaştere şi de „intervenţie" în relaţia terapeutică, în contextul *comunicării de la inconştient la inconştient* (alt concept, pentru unii, discutabil).

De ce controversat: pentru că există puncte de vedere diferite, în funcţie de diferitele şcoli psihanalitice; pentru că pune în discuţie persoana psihanalistului şi implicit calităţile sale de terapeut (empatia, capacitatea de introspecţie), chiar şi sănătatea sa psihică, ca un „dat" iniţial, dar şi ca un rezultat al propriei psihanalize, caracterul acestuia...; pentru că este plasat în zona „fierbinte", a subiectivităţii, greu de negociat; şi pentru că, de cele mai multe ori, doar rezultatul intervenţiei terapeutice poate valida „justeţea" contratransferului.

2. În perioada comunistă au fost traduse, mai degrabă, crîmpeie din Freud, uneori sub forma „criticii psihanalizei", ştiut fiind că era un domeniu repudiat (puţin spus!) de către sistemul de atunci. Cu siguranţă traducerile Editurii Trei reprezintă un mare avantaj pentru cei interesaţi în domeniu, cu atît mai mult, cu cît sînt traduse, alături de opera lui Freud, şi cărţile altor psihanalişti importanţi.

3. Cred că întrebările şi neliniştile individului pot fi argumente pentru actualitatea psihanalizei, ea fiind una dintre căile posibile de răspuns, alături de altele. Din punct de vedere formal, existenţa Grupului de Studiu Bucureşti, alcătuit din cei 9 membri direcţi IPA, la care se adaugă un consistent grup de candidaţi (peste 30), poate reprezenta un argument serios pentru actualizarea sau re-actualizarea psihanalizei în România. Psihanaliza are cu siguranţă un viitor ţinînd cont de consistenţa şi bogăţia ei. Aş nota cîteva direcţii în care cred că se va dezvolta:

- O dezvoltare pentru sine, în sensul înţelegerii profunde a psihismului şi a relaţiei interumane, în complexitatea ei.
- Dezvoltarea psihanalizei va constitui o structură bazală pentru alte tipuri de psihoterapie. De altfel, teoria psihanalitică este utilizată în multe modalităţi psihoterapeutice, chiar dacă cei ce le utilizează neagă uneori psihanaliza.
- În psihiatrie va reprezenta, în continuare şi din ce în ce mai frecvent, un mod de înţelegere şi abordare a pacienţilor cu tulburări psihice. Tendinţa este valabilă şi în alte specialităţi medicale ce se ocupă de bolile psihosomatice, cele care au o componentă psihică importantă în geneză şi în vindecare. Cu puţin timp în urmă, un bun chirurg (specialitate medicală departe de psihanaliză!) din Spitalul Militar, îmi solicita psihoterapeuţi pentru bolnavii neoplazici.
- Aş mai adăuga arta, publicitatea, politica... adică psihanaliza aplicată.

Vera ŞANDOR

1. Pentru teoria generală a aparatului psihic şi a funcţionării proceselor psihice, cel mai important concept, fenomen, realitate psihică este *inconştientul*, aşa cum apare acesta în prima şi a doua topică a aparatului psihic. Pentru psihogeneza bolii psihice şi a dezvoltării fiinţei umane, cele mai importante concepte umane sînt *pulsiunea* – din prima şi a doua teorie a pulsiunilor (care cuprinde dinamica Eros, Thanatos şi Autoconservarea) şi *conflictul*. Pentru destinul uman în genere, dincolo de boală, pentru destinul alegerilor umane şi al relaţiilor interumane esenţiale sînt: *compulsiunea la repetiţie* şi *comunicarea de la inconştient la inconştient*.

Toate aceste concepte care acoperă realităţi psihice complexe sînt discutabile în sensul bun, adică mereu confruntate cu noi realităţi umane, normale sau patologice în continuă transformare. Evit polemica cu concepte adleriene sau rankiene care pot fi discutabile în sensul comun al cuvîntului.

2. Dacă mă refer doar la perioada de după 1989, atunci cred că mai multe constrîngeri au contribuit la această întîrziere. Pe lîngă constrîngerea materială, apare şi aceea că traducătorul trebuie să fie în acelaşi timp un bun cunoscător de germană, dar şi un cunoscător al aparatului conceptual, dacă nu al teoriei psihanalitice din interior. Peste tot în Europa, Freud s-a tradus greu pentru că a fost mult citit sau în germană sau în engleză pentru că prima traducere în engleză a beneficiat de supervizarea lui Freud. În Franţa, J. Laplanche lucrează din 1990 la o variantă nouă în franceză a *Operei integrale*. Este nu numai o restituire importantă, ci şi o dublă asimilare culturală: a psihanalizei în cultură şi a culturii româneşti în invenţia termenilor de psihanaliză echivalenţi: „*ça cause en roumain*" sau „SE vorbeşte română" sau „psihanaliza SE vorbeşte în română".

3. Psihanaliza nu a încetat nici un moment să fie *actuală* şi *actualizată*, confirmată ca teorie şi ca tehnică terapeutică chiar de neuroştiinţa care părea cel mai redutabil duşman al empirismului inevitabil şi al evanescenţei fenomenelor subiective ce se sustrag unei obiectivări dure (în sensul ştiinţelor dure). Cum ar putea să nu fie actuală o concepţie a umanului care este capabilă să descrie cu aceleaşi concepte unitare atît devenirea umană, cît şi boala şi destinul uman, şi să intervină pentru a le facilita, vindeca, revela?

Psihanaliza poate fi confruntată cu provocări ale vremurilor noi în care se poate schimba reprezentarea despre sănătatea psihică sau fantasmele de vindecare, în care proiecţia şi externalizarea să fie vremelnic preferate introiecţiei, introspecţiei, însă doar vremelnic. De altfel puzderia de „terapii orientale", ce umplu paginile de reviste, vorbesc destul despre o nevoie a regăsirii, a reîntîlnirii cu spiritualul. E drept, într-o formă magic infantilă, dar totuşi...

Disciplina are desigur viitor, terapia de asemenea. În România, care a ratat momentul puternic al anilor postbelici, cînd psihanaliza a stat la baza tuturor concepţiilor de politică şi de structurare a sistemelor de sănătate mintală din Europa, din SUA. În România în care tradiţia intelectuală frecventează prea puţin psihanaliza (moştenirea antebelică), rămînînd adesea la stadiul de clişee, totul va depinde de forţa profesioniştilor din acest domeniu. Există cerere, există candidaţi la profesiune, există deja de 25 de ani încoace sau chiar şi de 16 ani încoace şi fericiţi beneficiari: clienţi, pacienţi, părinţi care s-au vindecat pe divan şi acum cer uneori ajutorul pentru copiii lor.

Rita TEODORU

1. Dacă ar fi să aleg o noţiune teoretică, aş alege *metapsihologia*, deoarece are un caracter mai larg, desemnînd psihologia căreia Freud i-a pus bazele (considerată în dimensiunea ei cea mai teoretică) şi permite descrierea unui proces psihic în relaţiile sale dinamice, topice şi economice. Ca toate noţiunile create de Freud, cu cît e mai important, cu atît e mai discutabil. Personal, în practica mea curentă, mă confrunt (şi, deci, mi se pare de mare importanţă) cu situaţii clinice care sugerează *trauma* şi repun în discuţie o serie de noţiuni teoretice: raportul realitate/fantasmă, compulsia la repetiţie, *efectul retroactiv*. Acesta din urmă rezumă ansamblul concepţiei freudiene asupra temporalităţii (una din deschiderile geniale ale lui Freud se referă la posibilitatea de a studia relaţia noastră cu timpul) şi desemnează un proces prin care evenimentele traumatice nu capătă pentru persoană semnificaţie, decît într-un moment ulterior, adică într-un context istoric şi subiectiv posterior care le oferă o nouă semnificaţie. Ce se constituie ca traumatic, cînd, de ce, pentru cine, în ce context, cum se exprimă transgenerațional, cum se traduce intersubiectiv? E o adevărată discuţie!

2. Mă întreb ce înţelegeţi prin „atît de tîrziu"? E relativ. Eu nu m-am gîndit în termenii aceştia. Mie, personal, mai toate „întîlnirile" importante mi-au venit la timpul potrivit. Inclusiv cea cu Freud şi psihanaliza. În 1991, am citit *Introducere în psihanaliză*. M-a mişcat profund, irezistibil şi... ireversibil. Acela a fost începutul. Nu ştiu de ce. În deciziile importante, nu m-am întrebat niciodată de ce. Am mers pe drumul deschis atunci şi care, ulterior, avea să se numească „formare psihanalitică". După 15 ani, am devenit psihanalist. Unii m-au întrebat: „atît de tîrziu?". Eu cred că e la momentul potrivit. În ce priveşte „nesistematic", sînt de acord. Nu ştiu care e răspunsul, dar presupun că există două seturi de explicaţii: unul care ţine de factori economici; cerere-ofertă, piaţă etc.; celălalt, de interesul crescut al specialiştilor şi nu numai, pentru psihanaliştii postfreudieni. Oricum, Editura Trei a făcut o treabă foarte bună. Traducerea operei integrale a lui Freud e o „punere în drepturi". Nu în ultimul rînd, ar permite celor care vorbesc despre Freud, să o facă în cunoştinţă de cauză!

3. Psihanaliza în România este „tînără" şi are „origini sănătoase". Este bine crescută, îngrijită şi ocrotită. Este dorită, invidiată, provocată. Deci, o grămadă de atuuri. Ca orice creaţie, are nevoie de multă dăruire, încredere şi respect. Desigur, are viitor. El va arăta în funcţie de conjugarea calităţilor ei cu a celor care se vor ocupa de ea. Totul e dinamic (asta-mi place cel mai mult la psihanaliză): ea ne ajută să creştem, noi o ajutăm să se dezvolte. Pînă acum, istoria psihanalizei a arătat că bogăţia extraordinară a acestei teorii a ajutat multe generaţii să contribuie la dezvoltarea ei. Aşa anticipez că va fi şi în România.

Vasile Dem. ZAMFIRESCU

1. Îmi este greu să aleg ca răspuns între *transfer* şi *contratransfer*. Atît proiecţiile inconştiente ale analizandului asupra psihanalistului, cît şi reacţia inconştientă a acestuia la transferul analizandului au fost şi sînt în continuare, în calitate de noţiuni centrale, extrem de discutate în interiorul psihanalizei. Pentru că răspunsurile vor fi publicate într-o revistă de cultură, şi nu într-una de specialitate, aleg transferul. Motivul este o particularitate a fenomenului care-i poate interesa pe cei neiniţiaţi: ca repetiţie a unor atitudini primordiale ale analizandului, transferul reprezintă o întoarcere în timp, iar psihanaliza o adevărată „maşină a timpului". Fantasma mişcării libere în timp este una din constantele imaginarului uman din toate timpurile, mereu reluată în forme adecvate spiritului timpului. Psihanaliza creează posibilitatea întoarcerii în timp, însoţită de un sentiment de realitate extrem de puternic, pe care nu-l poate oferi nici o altă modalitate concurentă (literatura, filmul). Atmosfera cabinetului de psihanaliză, caracterizată de constanţă şi de prezenţa discretă a analistului, creează condiţii pentru exprimarea verbală sau punerea în scenă a celor mai ascunse fantezii din copilărie, legate de persoanele apropiate, în primul rînd membri ai familiei. Analizantul redevine copilul de altădată, iar psihanalistul devine succesiv sau simultan mama, tata, fratele, sora, bunicul sau bunica. Pe acest fond de viaţă regăsită, intervenţia corectivă a terapeutului are şanse sporite de reuşită, tocmai pentru că se petrece *in vivo*.

2. Ca traducător şi editor al lui Freud, mi-am pus mereu această întrebare, fără să-mi fi dat pînă acum un răspuns mulţumitor. Dificultatea provine, după părerea mea, dintr-o contradicţie: pe de o parte, excelenta receptare a psihanalizei în perioada interbelică (cel puţin zece lucrări de doctorat în medicină cu teme de psihanaliză, ceea ce nu ştiu să se fi întîmplat nici la casele mai mari ale psihanalizei internaţionale), iar pe de altă parte, absenţa traducerilor din Freud. Ediţia Freud a *Operelor complete* s-a născut tocmai din această paradoxală absenţă. Utilitatea sa cea mai importantă este că oferă posibilitatea cititorului român interesat să-l cunoască pe Freud la surse. În felul acesta, clişee durabile, cum ar fi „pansexualismul", îşi vor pierde în sfîrşit din singura consistenţă care era lipsa de informare. Apoi, prin traducerea întregii opere se face un exerciţiu important în stabilirea unei terminologii unitare a freudismului şi psihanalizei.

3. În România, psihanaliza este în primul rînd o chestiune de recuperare, după o întrerupere de 50 de ani cauzată de comunism. Ea poate oferi unei populaţii grav traumatizate de comunism, instrumentele construirii unei mentalităţi lucide, caracterizate de asumarea trecutului colectiv şi individual. Cine nu-şi cunoaşte şi asumă trecutul riscă să-l repete. Deocamdată predomină fuga de trecut. În cei şaisprezece ani scurşi de la schimbările sociale din 1989, analizele dedicate trecutului comunist au devenit din ce în ce mai rare, tendinţă încurajată şi de amînarea repetată a procesului comunismului de către guvernele postdecembriste. Difuzarea psihanalizei în România ar putea diminua această tendinţă de autoapărare mistificatoare.

Există pentru prima dată în România premisele pentru o dezvoltare durabilă: o asociaţie profesională – Societatea Română de Psihanaliză –, fondată în 1990 şi aflată în continuă dezvoltare, care asigură la standarde occidentale (SRP este membră a Asociaţiei Psihanalitice Internaţionale) formarea de psihanalişti, prezenţa psihanalizei în învăţămîntul superior, nu numai la Bucureşti, dar şi în alte oraşe din ţară; activitatea unor edituri care publică sistematic psihanaliză – Editura Trei, a cărei colecţie „Biblioteca de psihanaliză" a ajuns la 82 de titluri, Editura Fundaţiei Generaţia; în sfîrşit, contacte şi schimburi permanente cu psihanaliştii occidentali.

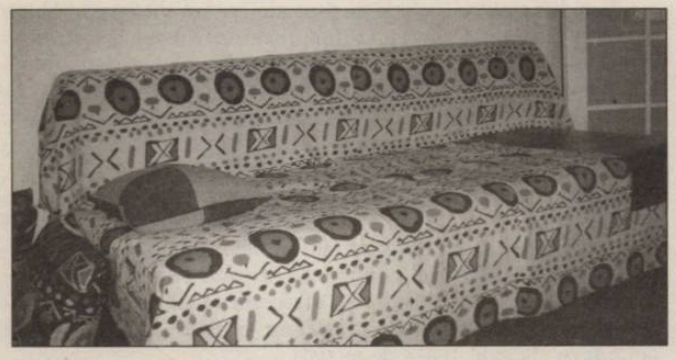

Divanul Silviei Papadima

Divanul Verei Şandor

Divanul lui Vasile Dem. Zamfirescu

Maturizarea psihanalizei româneşti

– 4 întrebări pentru Alfred DUMITRESCU, preşedintele Societăţii Române de Psihanaliză –

De curînd aţi devenit preşedinte al Societatii Române de Psihanaliză preluînd ştafeta de la Vasile Dem. Zamfirescu. Care este „programul" dvs. pentru următorii doi ani, cît durează un mandat?

„Preluarea ştafetei" nu este niciodată un lucru uşor, cu atît mai mult cu cît Vasile Dem. Zamfirescu nu este doar predecesorul meu (cu mai multe mandate) în această funcţie, ci şi analistul meu (nu folosesc termenul de „fost" pentru că nu cred că el se aplică vreodată funcţiei analistului), ceea ce conferă metaforei folosite de dvs. o încărcătură cu adevărat deosebită. Ceea ce doresc să se întîmple cu Societatea Română de Psihanaliză în anii următori este o mai mare deschidere. Deschidere către lumea psihanalitică internaţională (prin contacte instituţionale, dar mai ales prin legături personale şi informale, care sînt liantul cel mai trainic al oricărei comunităţi profesionale), dar şi către mediul intelectual şi cultural din România faţă de care sîntem, cred, într-un mare „debit".

Cred că, în prezent, imaginea intelectualilor români despre psihanaliză este extrem de arhaică (se întîmplă să particip la discuţii informale despre psihanaliză, în care intelectuali de vază ai momentului vehiculează referinţe mult mai potrivite începutului de secol XX decît celui în care ne aflăm...) şi „vina" pentru această stare de lucruri ne aparţine nouă, celor care nu am căutat suficient căile prin care psihanaliza să poată fi cu adevărat cunoscută de semenii noştri întru „gînditul de idei".

Există edituri care fac un efort deosebit pentru a publica psihanaliză contemporană, există şi oameni care cumpără şi citesc cărţile cu pricina, mai rămîne să construim situaţiile şi ocaziile în care cei interesaţi să afle, să se poată întîlni.

Cred că psihanaliştii pot avea ceva interesant de spus şi despre lumea în care trăim zi de zi, cu condiţia ca astfel de luări de poziţie să fie rezultatul unei reale reflecţii, de preferinţă grupale, şi să nu se transforme în *show*-uri de „dat cu părerea în jargon psihanalitic".

Anul acesta s-au împlinit 16 ani de la întemeierea SRP. Priviţi înapoi cu mînie sau cu îngăduinţă? Aveţi de ce să fiţi mîndru?

Privesc înapoi cu nostalgie şi cu multă îngăduinţă faţă de „delirul de grandoare" instituţională care ne bîntuia în urmă cu 16 ani. Credeam atunci, cu toţii, nu doar că totul este posibil, ci şi că totul este posibil imediat sau, în orice caz, foarte repede. Şi, perfect explicabil privind cu ochii de acum, reproduceam cu totală inconştienţă (în sensul cel mai comun al termenului...) atît sfîşierile emoţionale ale începuturilor mişcării psihanalitice, cît şi modelul totalitar în care fusesem crescuţi. Trăiam, cu alte cuvinte, o copilărie tumultoasă, agitată succesiv de valuri de omnipotenţă şi de teribile angoase de nimicnicie. Şi ne petreceam zile şi nopţi în şedinţe convocate ad-hoc care, din cînd în cînd, mai degenerau în „înfierări kominterniste" ale „deviaţionismului" unora sau altora... chiar dacă nu aveam o idee prea clară asupra „căii juste" pe care ar fi trebuit să o urmăm. A fost frumos, dar a fost şi ceva extrem de util pentru noi toţi în acea descărcare de vitalitate după o împietrire lungă şi, acum ştim asta, teribil de dureroasă.

S-au legat prietenii şi s-au iscat rivalităţi, ne-am descoperit unii pe alţii şi pe noi înşine într-un fel ce nu fusese posibil pînă atunci, chiar dacă deja ne cunoşteam, unii dintre noi, de multă vreme. Cît despre mîndrie... nu prea ştiu ce să spun. Cred că mîndria, în sensul cel mai strîns, se poate lega doar de realizarea a ceva excepţional, a unei „performanţe". Or, ceea ce am realizat noi este „doar" o firească maturizare. Pot spune însă fără nici o urmă de îndoială că sînt mulţumit de ceea ce s-a întîmplat în aceşti 16 ani, de evoluţia noastră ca grup şi ca profesionişti.

SRP este membră a Asociaţiei Psihanalitice Internaţionale, cea mai veche şi mai puternică asociaţie a psihanaliştilor, în calitate de Study Group. *Ce semnificaţie are acest fapt pentru SRP şi dezvoltarea psihanalizei în România?*

Îmi amintesc că primele noastre contacte cu societăţi membre ale IPA au fost marcate de o neînţelegere: titulatura noastră de atunci – Societatea Psihanalitică Română – li se părea abuzivă şi pretenţioasă, titlul de „Societate" fiind rezervat, în cadrul IPA, acelor grupuri care au o istorie şi o experienţă suficiente pentru a forma psihanalişti conform standardelor riguroase ale Asociaţiei Internaţionale. A trecut ceva vreme, atunci, pînă ca noi să înţelegem iritarea „lor" şi să explicăm că nu avusesem vreo intenţie de uzurpare a unui titlu nemeritat, ci alesesem, în deplină ignoranţă a uzanţelor IPA, denumirea cea mai uzuală în România pentru un grup profesional-ştiinţific.

Revenind la întrebare: calitatea de *Study Group* pe care o avem în prezent şi pe care am dobîndit-o în anul 2001, este, în opinia mea, cea mai mare realizare de pînă acum a mişcării psihanalitice din România. Faptul de a fi înscrişi pe parcursul devenirii ca Societate membră a IPA garantează că mişcarea psihanalitică din România va dezvolta şi respecta standarde de formare recunoscute internaţional şi dovedite a fi, cel puţin pînă în prezent, cel mai bun etalon de „bună practică" a psihanalizei.

Cum vedeţi viitorul psihanalizei în România în condiţiile concurenţei cu psihoterapiile scurte?

Este o întrebare care „îmi face cu ochiul" în mod particular deoarece, în afara faptului de a fi psihanalist, mă ocup şi cu cercetarea de marketing şi am, implicit, o oarecare familiaritate cu analiza pieţelor concurenţiale. Astfel, dacă ne referim la „piaţa de psihoterapie", cred că ea va cunoaşte cam aceeaşi evoluţie pe care o înregistrează deja toate pieţele din România, indiferent că vorbim de bunuri de larg consum, servicii financiar-bancare sau telefonie mobilă şi anume o diversificare şi segmentare din ce în ce mai mari a „ofertei" şi, implicit, o segmentare corespunzătoare a „consumatorilor".

Psihanaliza nu este nicăieri în lume şi nu va fi nici în România un „produs de masă", cu mare accesibilitate, adică demersul psihoterapeutic cel mai uzitat sau de prim recurs şi asta datorită, în primul rînd, cerinţei de implicare pe termen lung. Experienţa curei analitice şi practica analitică asociată studiului teoriilor pe care aceasta se bazează vor rămîne însă pentru mult timp, în opinia mea, modalitatea princeps de formare a unor psihoterapeuţi capabili nu doar să folosească „tehnici" şi „instrumente" (indiferent care ar fi acelea), ci să „asculte" cu adevărat ceea ce o persoană aflată în suferinţă are de „spus" prin cuvinte rostite sau nerostite şi să creeze în acest fel un „spaţiu terapeutic" coerent. Psihanaliza va fi, cu siguranţă, demersul psihoterapeutic pe care îl vor alege cei care, chiar dacă nu intenţionează să devină psihanalişti, doresc nu doar să „le treacă" suferinţa, ci să şi înţeleagă locul pe care suferinţa aceea îl ocupă în fiinţa lor, de unde vine ea, ce „beneficii" inconştiente le aduce şi ce oportunităţi de devenire personală le-ar putea deschide alte modalităţi de funcţionare psihică mai adaptative. Prezenţa „pe piaţă" şi dezvoltarea psihoterapiilor scurte este, pentru psihanaliză şi psihanalişti, un mare avantaj: pe de o parte, pentru că un număr mult mai mare de oameni vor putea accede la experienţa unei „cure prin cuvînt" şi vor deveni, astfel, potenţial mai deschişi şi către psihanaliză şi, pe de altă parte, pentru că practicarea psihoterapiilor psihanalitice de scurtă durată reprezintă o opţiune posibilă şi pentru psihanalişti. Mai există însă şi un alt beneficiu generat de „concurenţă": ea ne ţine la adăpost de „infatuarea relaxată" pe care condiţia de monopol riscă să o inducă şi ne va face să fim mai activi nu doar în a ne enunţa, ci şi în a ne dovedi meritele.

Magdalena MĂRCULESCU-COJOCEA

Magia divanului

Fie că s-a exprimat prin controverse aprige sau prin ataşamente puternice, psihanaliza a stîrnit întotdeauna o mare fascinaţie şi continuă să o facă şi astăzi. Explicaţia ţine nu numai de şocul cultural iniţial pe care Freud l-a provocat, propunînd un model teoretic ce avea să demoleze practicile de servitute care dominaseră istoria occidentală. Şi nici numai de aspectul bio-politic al acestei discipline de „eliberare", psihanaliza, care – spre deosebire de strategiile „umaniste" de normalizare, disciplinare şi dresare ale vieţii – a văzut în sexualitate factorul-cheie de descifrare a singularităţii destinelor umane. Ci şi de raportul de intimitate pe care ideea însăşi de terapie psihanalitică îl sugerează şi care a atras întotdeauna atît publicul cunoscător, cît şi pe cel amator: există, indiscutabil, o magie a divanului.

Istoria acestei magii îmi pare că începe cu însăşi biografia lui Freud, cu „povestea" primelor intuiţii care l-au condus către statuarea psihanalizei ca disciplină, a relaţiilor pe care Freud le-a întreţinut cu contemporanii săi, prieteni, adversari sau discipoli (Carl Gustav Jung, Otto Rank, Alfred Adler, Wilhelm Steckel), a autoanalizei lui Freud şi, nu în ultimul rînd, a analizelor prin care el i-a format pe primii terapeuţi (Sandor Ferenczi, Max Eitington, Lou Andreas-Salomé, Anna Freud, Marie Bonaparte). Mai mult, o atare biografie devine de-a dreptul picantă, dacă ne gîndim la femeile care, într-un fel sau altul, i-au influenţat sau, pur şi simplu inspirat, munca şi viaţa sobrului, punctualului, austerului şi tradiţionalistului Freud.

Să pătrundem în intimitatea omului Freud, privind figurile feminine care au jucat un rol important în compania celui care avea să provoace o revoluţie copernicană în materie de percepţie a moralităţii şi care avea să impună o nouă imagine despre sexualitatea umană. Regăsim un Freud traversat de fantasme (în *Interpretarea viselor* îşi analizează în cheie erotică un vis, devenit deja celebru, legat de mama sa, una dintre cele mai fascinante femei, se pare, din viaţa lui); un Freud care încearcă să-şi ţină în frîu cu orice preţ discipolii rebeli (îl va certa pe Ferenczi atunci cînd acesta se îndrăgosteşte de propria pacientă şi are o relaţie cu ea, pentru ca, peste cîţiva ani, să se îndrăgostească şi de fiica acesteia şi să înceapă o viaţă bigamă, continuînd să trăiască atît cu mama, cît şi cu fiica); un Freud a cărui viaţă profesională este invadată de femei (Lou Andreas-Salomé, Marie Bonaparte, Jeanne Lampl de Groot, Helene Deutsch, Ruth Mack-Brunswick, Muriel Gardiner), în ciuda faptului că el a împărtăşit multe prejudecăţi misogine şi că uneori chiar a scris – în *Studii despre isterie,* în corespondenţa cu Wilhelm Fliess – lucruri ofensatoare la adresa acestora, stîrnind furii feministe; în fine, un Freud care a învăţat foarte multe de la propriile lui paciente ce aveau să devină astfel figuri istorice în destinul psihanalizei (Anna O., sau pacientele isterice de la începutul anilor 1890, sau Dora, prin care avea să descopere transferul şi contratransferul).

Romancierii şi biografii au făcut adesea speculaţii în jurul vieţii erotice a lui Freud, încercînd să contrabalanseze imaginea standard a unui patron spiritual auster şi ascet cu imaginea terapeutului invadat de propriile fantasme şi debordat de pasiuni interzise.

Cel mai îndrăzneţ zvon a fost răspîndit chiar de Jung, discipolul ce avea să se despartă violent de maestru, respingînd teoria freudiană a sexualităţii. Jung a fost cel care a emis ideea că ar fi existat o relaţie incestuoasă originară între Freud şi cumnata sa, Minna Bernays.

La 26 de ani, Freud s-a îndrăgostit de Martha Bernays, fiică a unor savanţi evrei, cu care nu s-a putut căsători decît la patru ani după logodnă. Se pare că, în acest interval în care a fost nevoit să-şi consolideze situaţia socială şi financiară, Freud s-ar fi supus unui regim de abstinenţă totală, limitîndu-se să-i scrie prea castei sale logodnice, peste o mie de scrisori! Deşi Martha avea o educaţie rafinată, se pare că nu s-a implicat prea mult în viaţa intelectuală a lui Freud, parteneră de discuţie fiindu-i mai degrabă sora acesteia, Minna, care a şi locuit împreună cu cuplul Freud cea mai mare parte din viaţă şi care-l însoţea adesea în călătoriile sale pe Sigmund. Deşi nedemonstrată, ideea unei relaţii sexuale, dincolo de raportul familial şi intelectual dintre cei doi, a fost deseori adusă în prim-plan.

Un alt personaj care l-a fascinat de Freud, a fost Lou Andreas-Salomé, acest monstru de narcisism şi imoralitate, care refuza să se conformeze oricăror constrîngeri sociale. Deja activă pe scena culturală înainte de a-l întîlni pe Freud, frumoasa şi inteligenta Lou (care i-a sedus pe Nietzsche, pe Rilke, pe scriitorul Paul Ree, pe orientalistul Friedric-Carl Andreas, pe politicianul Georg Ledenbourg, fondatorul partidului social-democrat german şi pe Viktor Tausch, cel mai frumos şi melancolic bărbat al cercului freudian, mai tînăr decît ea cu douăzeci de ani) avea să se dedice psihanalizei. Se pare că, dincolo de o legătură intelectuală puternică, Freud a fost îndrăgostit de Lou, oferindu-i adesea flori şi conducînd-o acasă după reuniuni. Lou Andreas-Salomé avea să scrie o carte despre Freud şi să fie confidenta şi cea de-a doua analistă a Annei Freud.

Anna Freud şi-a făcut prima analiză chiar cu tatăl său (în două reprize, între 1918-1920 şi între 1922-1924). Discipolă, confidentă şi infirmieră a lui Freud, Anna, mezina familiei, deşi nu fusese sortită unei cariere intelectuale, avea să-şi facă intrarea în mişcarea freudiană şi să iniţieze o adevărată şcoală în psihanaliza copilului. Relaţia dintre Freud şi fiica sa constituie unul dintre cele mai exemplare cazuri în care divanul, familia şi viaţa privată s-au amestecat, stîrnind la un moment dat chiar şi un scandal în mişcarea psihanalitică. Posesiv şi exclusivist, Freud i-a barat în mod constant Annei viaţa intimă, transformînd în pasiune ceea ce de obicei rămîne la stadiul de pietate filială.

Ar fi de asemenea interesant să o menţionăm, printre personajele feminine excepţionale care au lucrat în compania lui Freud, pe prinţesa de origine greacă Marie Bonaparte, strănepoată a lui Napoleon, figură absolut romanescă, ce l-a întîlnit pe Freud într-un moment în care ea se afla în pragul sinuciderii şi care va deveni unul dintre fondatorii Societăţii Psihanalitice din Paris. Marie Bonaparte a jucat ulterior un rol fundamental în răscumpărarea lui Freud, ajutîndu-i, pe el şi familia sa, să părăsească, în 1938, Austria nazistă şi să se instaleze în Anglia.

Deşi lista nu se încheie de fapt aici, să nu uităm că Sabine Spielrein, întemeietoarea psihanalizei în Rusia, a fost şi ea iniţial elevă a lui Freud. Destinul excepţional al acestei femei este legat atît de rolul intelectual pe care ea l-a jucat în ţara natală, cît şi de viaţa sa personală. Avînd-o drept pacientă, Jung a aplicat pentru prima dată asupra ei metodele psihanalitice ale lui Freud, pe care ulterior avea să le critice. Terapeutul, seducătorul şi poligamul Jung avea, se pare, să o vindece pe pacienta sa, Sabine Spielrein, internată la 18 ani în clinica Burghölzi, cu diagnosticul de isterie, chiar prin intermediul a ceea ce Freud denumise transfer. Din păcate, destinul Sabinei Spielrein, acest cap al mişcării psihanalitice în Rusia, avea să fie extrem de tragic: ea va fi, împreună cu cele două fiice ale sale, ucisă de naziști.

Promisiunea psihanalizei

– interviu cu Evelyne SÉCHAUD, preşedinta Federaţiei Europene de Psihanaliză –

Ca preşedintă a Federaţiei Europene de Psihanaliză, aţi putea să faceţi o scurtă sinteză a situaţiei instituţionale a psihanalizei (formare, organizaţii locale, şcoli şi influenţe) în Europa şi mai ales în Europa de Est?

Federaţia Europeană de Psihanaliză reuneşte în acest moment 34 de societăţi şi *study groups* răspîndite în 24 de ţări. Unele dintre aceste societăţi au peste 700 de membri (cele din Germania, Italia şi Franţa). Societatea britanică are peste 400 de membri. Apoi, există societăţile de talie mijlocie, care numără între 100 şi 200 de membri şi, în fine, societăţile mici, cu mai puţin de 50 de membri. În această ultimă categorie se încadrează societăţile de psihanaliză din Europa de Est. Acele *Study Groups,* despre care vorbeam, reprezintă prima etapă de constituire, înainte de a deveni societate. În momentul de faţă, există patru asemenea *Study Groups:* unul în Croaţia, două la Moscova şi unul în România. Pe de altă parte, cîteva alte grupuri se află în curs de recunoaştere de către Asociaţia Internaţională de Psihanaliză.

Multe dintre aceste societăţi au fost constituite sub îndrumarea lui Freud şi a discipolilor săi, la începutul secolului al XX-lea. O parte dintre ele s-au scindat şi au dat naştere altor societăţi. Psihanaliza s-a dezvoltat însă şi în alte zone, unde ea este o descoperire relativ recentă şi unde anumiţi „pionieri" ai disciplinei s-au angajat într-o „analiză-navetă" sau într-o „analiză-condensată", pentru a se forma în alte ţări, mai apropiate sau mai îndepărtate geografic, cu analişti formatori experimentaţi.

În prezent, Institutul Han Groen Prakken (aflat sub responsabilitatea Asociaţiei Internaţionale de Psihanaliză şi a Federaţiei Europene de Psihanaliză) formează noi psihanalişti pentru ţările Europei de Est. O echipă întreagă de formatori, aparţinînd marilor societăţi europene, asigură selecţia şi evaluarea candidaţilor în fazele succesive ale carierei lor, respectiv o formare analitică personală, apoi supervizarea primelor cazuri de psihanaliză conduse de candidat, precum şi diverse cursuri şi seminarii.

Care este, în acest moment, situaţia psihanalizei într-o ţară precum Rusia de după căderea comunismului? Dar în ţările din Extremul Orient?

Istoria psihanalizei în Rusia este veche, dat fiind faptul că Societatea Psihanalitică de la Moscova a fost recunoscută de către Asociaţia Internaţională de Psihanaliză în 1924. Această societate a cunoscut o puternică iradiere clinică şi terapeutică, mai ales prin Sabina Spielrein. Opera lui Freud a fost foarte devreme tradusă în rusă. În perioada comunistă însă, psihanaliza a dispărut pentru a nu reapărea decît în anii '90. În prezent, o serie de psihanalişti, recunoscuţi în mod direct de către Asociaţia Internaţională de Psihanaliză, au început constituirea mai multor grupuri analitice la Moscova şi Sankt Petersburg. Două dintre ele sînt deja recunoscute ca *study groups,* altele sînt în curs de evaluare de către comisii ale Asociaţiei Internaţionale. Psihanaliza recapătă, aşadar, o mare importanţă în Rusia actuală.

Ţările din Extremul Orient nu au un trecut istoric pentru psihanaliză. Această disciplină umanistă suscită însă, în zilele noastre, curiozitate şi interes. Astfel, *Glosarul termenilor psihanalizei,* publicat de Federaţia Europeană de Psihanaliză, a fost de curînd tradus în chineză. În aceste ţări, dezvoltarea psihanalizei presupune o deschidere spre un mod de gîndire foarte diferit de acela al culturii locale.

Care sînt, după dvs., posibilităţile şi limitele disciplinei pe care o practicaţi?

Psihanaliza înseamnă – după definiţia lui Freud, valabilă şi astăzi – investigarea unor procese mentale inaccesibile în alt mod, o metodă de tratament a unor tulburări psihice, precum şi o serie de cunoştinţe teoretice dobîndite prin această metodă. Psihanaliza a fost şi o metodă de analiză a operelor culturale sau a anumitor fenomene sociale. Teoria pulsiunilor – în care pulsiunea sexuală a vieţii este întotdeauna opusă pulsiunilor antagonice, de distrugere – şi-a găsit un cîmp de aplicaţie în istoria secolului al XX-lea, mai ales prin ceea ce s-a numit *inversarea* pulsională sau dezlănţuirea distructivităţii.

Psihanaliza însă nu pretinde să explice tot şi nu este o *Weltanschauung!* Ea presupune, într-un fel, pierderea iluziilor, inclusiv pe aceea a posibilităţii de a explica totul.

În ce fel a afectat apariţia Cărţii negre a psihanalizei *statutul profesiunii? Există şi alte controverse actuale în jurul psihanalizei?*

Această publicaţie nu a avut o prea mare importanţă, deoarece criticile pe care le făcea psihanalizei aveau o bază epistemologică foarte fragilă, care a fost cu uşurinţă contestată de oamenii de ştiinţă de un anumit nivel. La fel ca multe alte atacuri îndreptate împotriva psihanalizei, acest gen de carte a însemnat mai degrabă un fel de publicitate inversă, provocînd reacţii de apărare mai ales dinspre pacienţii care au tras foloase de pe urma analizei lor.

Adevărata provocare vine însă dinspre neuroştiinţe, iar această confruntare are nevoie de o dezbatere veritabilă. Nu concurenţa sau dorinţa de integrare reciprocă ar trebui să definească această dezbatere, ci o adevărată reflecţie asupra diverselor moduri de abordare a sufletului omenesc, atît de diferite între ele. Freud a împrumutat numeroase lucruri din toate disciplinele timpului său. Ce-ar putea da psihanaliza neuroştiinţelor (şi viceversa) în cadrul unei abordări care rămîne, pentru moment, metaforică?

Prin „psihanaliză" se poate înţelege:
- o metodă de investigare avînd ca scop dezvăluirea semnificaţiilor inconştiente ale cuvintelor, acţiunilor, viselor, fantasmelor, delirurilor, simptomelor;
- o metodă psihoterapeutică întemeiată pe acest tip de investigare şi avînd ca instrumente asocierea liberă de idei (a pacientului) şi interpretarea (analistului), pe fundalul transferului (pacientului) şi al contratransferului (analistului);
- un ansamblu de teorii originale în practica clinică;
- aplicaţiile care pot fi dezvoltate pornind de la aceste teorii ori direct de la noţiunile clinice – în cele mai diverse sfere culturale: artă, literatură, filosofie, politică, societate, mentalitate etc. (aşa-numită *psihanaliză aplicată);*
- o şcoală de gîndire şi o mişcare, incluzînd curentele freudiste ori derivate.

Doamna Vera Şandor mi-a vorbit despre intervenţia dvs. la congresul de la Vilamoura (2005) în legătură cu opoziţia între construcţie şi rememorare în psihanaliză. Despre ce este vorba?

Freud s-a referit mai întîi la rememorare ca instrument terapeutic. Întoarcerea refulatului ar trebui să permită revenirea amintirilor unor scene şi fantasme uitate ale sexualităţii infantile. Relaţia dintre pacient şi analist stimulează retrăirea trecutului, însă nu sub forma amintirii, ci sub forma unei repetări dinamice a unor relaţii infantile. În cadrul transferului, repetiţia actualizează anumite relaţii precoce (adesea de dinaintea dobîndirii deprinderii lingvistice), care nu pot fi rememorate sub formă de amintiri. Atunci intervine, plecînd de la trăirile transferenţiale, construcţia analistului, care permite punerea în cuvinte a acestui trecut îngropat, la fel cum arheologii reconstituie un palat pornind de la cîteva pietre. Amintirile infantile reprezintă ele însele, în cea mai mare parte a lor, reconstrucţii care amestecă în mod inconştient evenimente reale şi false, adevărate şi imaginare, dar care ascund un adevăr psihic al subiectului.

În aprilie 2006 aţi coordonat un seminar despre rezistenţa la transformările psihice în cadrul procesului analitic. „Rezistenţa" la psihanaliză ca disciplină umanistă sau rezistenţa ulterioară unui eşec analitic fac parte din aceeaşi sferă?

Rezistenţa este forţa psihică dezvoltată pentru a menţine refularea, adică lipsa de acces la forţele inconştiente care ne guvernează. Eul conştient, animat de raţiune, se opune inconştientului. Freud spunea deja că ştiinţa a provocat omenirii trei mari răni narcisiste: prima a fost revoluţia copernicană care arăta că Pămîntul nu este centrul universului; cea de-a doua a aparţinut biologiei, susţinînd că omul nu este o creaţie privilegiată (teoria evoluţionistă a lui Darwin); cea de-a treia a fost descoperirea că Eul nu îşi este propriul stăpîn şi că cea mai mare parte a vieţii psihice este inconştientă. Rezistenţa la psihanaliză înseamnă rezistenţa faţă de cunoaşterea propriului inconştient şi a forţelor pulsionale inconştiente.

În timpul curei analitice, rezistenţa ia diferite forme. Dar şi aici, rezistenţa provine din acele pulsiuni faţă de care Eul nu reuşeşte să găsească forme de realizare satisfăcătoare. Analiza este un travaliu de transformare a pulsiunilor – pulsiune sexuală şi distructivitate –, travaliu care trebuie să satisfacă Eul în acord cu prescripţiile ideale ale Supraeului.

Într-un articol despre feminitate, descrieţi drumul „de la angoasă la bucurie". Aceasta este promisiunea (puţin mistică) a psihanalizei?

În acel articol puneam în legătură angoasa de castrare şi plăcerea sexuală, într-o perspectivă oarecum diferită, inspirată de Jacques Lacan. Lacan a făcut apropierea între plăcerea feminină în general şi aceea a misticelor, de nemărturisit. Angoasa este un sentiment fundamental care semnalează Eului ameninţarea pe care o poate constitui o mişcare pulsională, permiţîndu-i acestuia mobilizarea mecanismelor de apărare.

Obiectivul unei analize este acela de a-i facilita subiectului

Divanul lui Evelyne Séchaud

Casa lui Sigmund Freud din Viena

analizat accesul la formele directe sau indirecte (sublimate) ale satisfacţiei libidinale. Freud o spunea simplu: a putea să iubeşti şi să munceşti! De la angoasă – semnal al unei revărsări pulsionale – la redobîndirea capacităţii de a iubi şi de a te bucura de plăcerile vieţii: aceasta ar putea fi promisiunea (ideală) a unei cure psihanalitice... cu toate piedicile şi dificultăţile sale. Iar punctul de sosire poate fi întotdeauna evaluat în funcţie de punctul de plecare!

Cum aţi defini, după 150 de ani de freudism, teoria şi practica freudiene? Cum ar putea arăta viitorul acestei forme – deopotrivă ştiinţifice şi artistice – de a comunica într-un fel cu inconştientul?

Conceptele fundamentale ale lui Freud rămîn şi astăzi extrem de pertinente: inconştientul, pulsiunea, sexualitatea infantilă, rezistenţa, repetiţia. Plecînd de aici, teoriile şi practicile s-au diversificat. Psihanaliza este acum aplicată unui cîmp din ce în ce mai larg de structuri psihice. Clinica rămîne însă terenul de interogaţie şi de aprofundare a disciplinelor metapsihologice. Psihanaliza rămîne o experienţă subiectivă unică ce deschide calea unui nou mod de gîndire şi unui alt tip de relaţie cu sine şi cu ceilalţi. Descoperirea sensului inconştient al lucrurilor este o experienţă uneori dificilă, adesea dureroasă, dar întotdeauna sursa unei noi plăceri, aceea a descoperirii unui adevăr interior şi a unei libertăţi de gîndire. Nu ştiu ce să spun despre viitorul psihanalizei. În acest moment am două griji majore: pe de o parte, formarea psihanaliştilor, care trebuie să-şi menţină nivelul de exigenţă (analiză personală, supervizare, cunoştinţe teoretice şi clinice) pentru a garanta dezvoltarea pe viitor a abordării analitice care dă inconştientului deplina sa importanţă. Pe de altă parte, mă îngrijorează evoluţia culturală care înclină spre anumite forme de psihoterapie mai scurte, mai uşoare, vizînd efecte parţiale, însă mai rapide. Sînt reacţiile unei societăţi care cere, înainte de orice, rezultate. Am totuşi speranţa că noile generaţii vor avea şansa să cunoască experienţa psihanalizei şi că vor fi, cum am fost şi noi, pasionate de aprofundarea acestei veritabile discipline umaniste.

interviu realizat de Simona SORA

Condiţiile pentru a deveni candidat al Societăţii Române de Psihanaliză – Grup de Studiu (SRP-GS) (o primă treaptă în evoluţia spre statutul de analist) sînt:
- licenţă în (alternativ): Medicină, Psihologie, Pedagogie, Sociologie, Asistenţă socială, Filosofie;
- minimum 2 ani de analiză personală, în curs de desfăşurare (durata totală necesară la încheiere: minimum 4 ani);
- posibilitatea de a efectua o activitate clinică de psihoterapie şi psihanaliză;
- motivaţia şi aptitudinile necesare pentru practicarea psihanalizei şi pentru urmarea programului de formare al SRP-GS. Accederea la statutul de candidat se face în urma unei evaluări realizate de către membrii Comitetului de Sponsorizare (CS) al Asociaţiei Internaţionale de Psihanaliză (IPA). Interviul cu membrii CS se desfăşoară în franceză sau engleză, dar, la cererea candidatului, unul dintre interviuri poate să aibă loc în limba română.

Programul de formare pentru candidaţii SRP-GS cuprinde:
- 2 supervizări săptămînale de cîte cel puţin 2 ani, asupra a 2 cazuri de psihanaliză, supervizări efectuate cu 2 analişti supervizori diferiţi din SRP;
- participarea, timp de 4 ani, la seminariile teoretice şi clinice organizate de SRP.
- o analiză personală de cel puţin 4 ani, cu o frecvenţă de minimum 3 şedinţe pe săptămînă, cu unul dintre analiştii formatori ai SRP.

Admiterea ca membru al SRP-GS se face în urma unei evaluări realizate de asemeni de Comitetul de Sponsorizare al IPA, pe bază de cazuri clinice. Odată obţinută, calitatea de membru al SRP-GS conferă şi calitatea de membru direct IPA.

Programul este similar celui al IPA şi este monitorizat de reprezentanţi ai acesteia.

Radu CLIT

Actualitatea lui Freud

După moartea lui Freud, acum mai bine de 60 de ani, psihanaliza a evoluat destul de mult. Popularitatea, răspîndirea ei în lume pot fi invocate, dar nu sînt esenţiale pentru o disciplină care încearcă să arate ceea ce se petrece profund în psihologia individului. Mai importantă este modificarea clinicii psihanalitice. Pentru Freud, nevrozele erau tulburările cele mai potrivite pentru utilizarea metodei pe care a inventat-o. Or, astăzi, în Occident, se tratează cam toate tulburările pe care el le considera contraindicaţii – ce-i drept, uneori cu o tehnică diferită de cea clasică. Din această perspectivă, în ce fel mai sînt utile punctele de vedere construite de Freud, acum mai bine de un secol?

Orice răspuns ar trebui să ia în seamă cazul psihanalizei în Franţa. În ţara respectivă, textele originale ale lui Freud sînt probabil studiate mai mult decît oriunde în lume. Faptul în sine rămîne paradoxal, căci mai întîi, deşi mai toate publicaţiile lui Freud au fost traduse, unele chiar în mai multe versiuni, proiectul tălmăcirii *Operelor complete (Gesammelte Werke)* într-o ediţie unitară nu este încă încheiat. Pe de altă parte, psihanaliza a pătruns relativ tîrziu în Franţa, de-abia în 1926 fiind înregistrată Société Psychanalytique de Paris (SPP), reprezentanta naţională a Asociaţiei Internaţionale de Psihanaliză (IPA).

Chiar după acest moment, psihanaliza şi Freud au rămas relativ marginale în Franţa. Meritul integrării lor în cultura franceză îi revine lui Lacan. Iniţial membru al SPP, el a început să se ocupe de propagarea disciplinei respective după al doilea război mondial. Freud dispăruse deja la acel moment. I-a fost poate mai uşor ca, în această situaţie, să profeseze „întoarcerea la origini“, în speţă la opera freudiană. Convins probabil că misiunea sa era de a crea o psihanaliză *à la française*, Lacan nu avea motive să dea mult credit contribuţiilor discipolilor lui Freud. Cînd a făcut-o, intenţia sa a fost mai ales polemică, precum în cazul psihologiei americane a Eului. Poate ultimul paradox al întoarcerii la Freud este că discipolii lui Lacan i-au devenit mai fideli propriului lor maestru. Lacan însuşi are un rol important în acest sens, căci el a prezentat ruptura lui cu API, ce a avut loc în anii '60, ca pe o imensă nedreptate. Deşi a fost contestat de cei rămaşi fideli API, consideraţi freudieni, influenţa lui contează pentru toată lumea, inclusiv în mediile culturale. Psihanaliza este o referinţă în mai toate disciplinele umaniste. Mai mult, situaţia nu s-a schimbat nici după dispariţia lui Lacan, în pofida divergenţelor dintre lacanieni şi freudieni. Pe ce se poate baza o astfel de atitudine? Cel puţin două argumente mi se par esenţiale:

1. *Caracterul deschis şi evolutiv al operei freudiene.* Freud a lăsat în jur de douăzeci de volume de texte (numărul lor diferă în funcţie de limba de referinţă – în germană sînt 18, în engleză 24), fără să impună însă un sistem teoretic închis. De fapt, a fost mereu preocupat să integreze noi fenomene clinice şi culturale. Mulţi termeni au cunoscut modificări importante de-a lungul vieţii sale, inclusiv cel central, de inconştient. De precizat că Freud a creat succesiv două teorii topice, adică două viziuni despre instanţele care compun aparatul psihic. Există tot două teorii ale pulsiunii. Doar în prima parte a operei sale, sexualitatea ocupă rolul principal, în cea de-a doua, el a introdus pulsiunea de moarte, pentru a da cont de existenţa în viaţa psihică a unor fenomene care nu tind spre obţinerea plăcerii. Exemplele se pot multiplica, dar concluzia e simplă, psihanaliza e o viziune foarte complexă despre viaţa psihică.

2. *Poziţia deosebită a lui Freud în demersul de înţelegere a inconştientului.* El a găsit singur calea necesară spre această lume aparte. Cu timpul, cei interesaţi să ajungă la o astfel de competenţă au trebuit să se supună cerinţei psihanalizei personale. Fiind primul analist, Freud nu avea cum să îndeplinească această condiţie, dar a găsit soluţia autoanalizei. Ceea ce nu înseamnă că a fost singur pe parcursul pe care se angajase. Iniţial a colaborat cu Breuer, pentru a stăpîni tehnica hipnozei, din care a derivat tehnica psihanalitică. Apoi a avut sprijinul lui Fliess, un prieten medic, ORL-ist, cu care discuta ipotezele pe care le construia. Ulterior a reuşit să-şi creeze un cerc de discipoli, ce va deveni cu timpul Asociaţia Internaţională de Psihanaliză. Dar rolul acestor persoane rămîne cumva secundar, contribuţia lui Freud fiind mereu mai importantă decît cea a colaboratorilor săi.

Aceste două argumente trebuie considerate laolaltă. Caracterul deschis al sistemului teoretic este întărit de existenţa geniului autorului care a întemeiat un nou domeniu. Complexitatea fenomenelor psihice este însă infinită. Problemele care preocupă astăzi pot fi diferite, dar ele presupun nişte articulaţii cu principiile lui Freud. De exemplu, în Franţa se vorbeşte de o „a treia topică“ – ea presupune un raport exterior cu obiectul iubirii. Or, cele două topici inventate de Freud sînt intrapsihice. Această a treia topică facilitează înţelegerea psihozei şi a structurilor *borderline*.

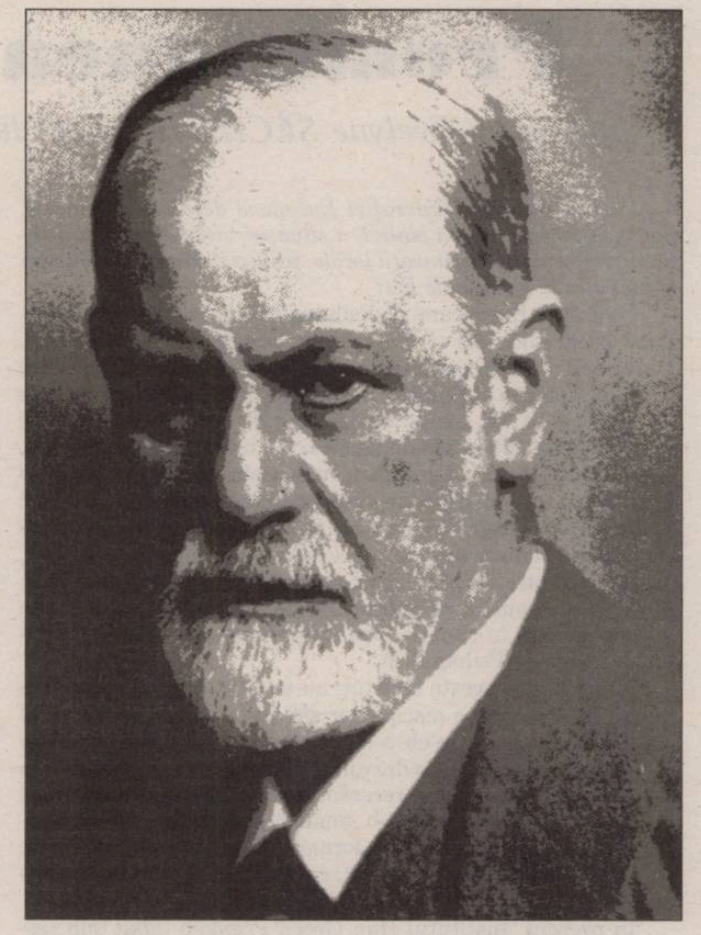

Dar pentru a o distinge de cele două topici clasice, confruntarea cu Freud este o necesitate. De altfel, nici raportul primelor două topici nu a fost complet analizat de Freud însuşi. Opera freudiană conţine tot felul de probleme, pe care autorul nu a avut timp să le rezolve. Încercarea de a găsi soluţii nu poate fi univocă, fiecare exeget propunînd un număr variabil de procese sau concepte. De aici şi caracterul relativ al punctelor de vedere ale comentatorilor lui Freud. Fiecare face o selecţie personală a termenilor şi fenomenelor considerate importante. Mult mai rari sînt autorii care au deschis ei înşişi noi dimensiuni în pshihanaliză, ca de exemplu Winnicott, ce a definit spaţiul tranziţional. De aceea, de obicei, raportul direct cu opera freudiană rămîne calea cea mai sigură de înţelegere a psihologiei inconştientului.

Rodica BINDER

„Freudomania“

Deja înaintea împlinirii a 150 de ani de la naşterea lui Sigmund Freud, mediatizarea jubileului a luat proporţii copleşitoare, declanşînd, ca şi în cazul altor aniversaţi – Einstein anul trecut, Mozart sau Heine anul acesta – o adevărată „manie“, cu efecte în cele din urmă pozitive asupra subiecţilor care s-au lăsat cuprinşi de ea.

Locuitorii marilor oraşe germane au fost confruntaţi, cu puţine zile înaintea momentului „aniversar“, cu un afiş publicitar neobişnuit. De fapt nimic altceva decît reproducerea la scară supradimensionată a imaginii de pe coperta revistei *Der Spiegel*. Un Freud uşor îngîndurat, privindu-ne scrutător, ţinînd în mînă un trabuc pe care stă călare, într-o poziţie lascivă, o făptură feminină, tînără şi atrăgătoare, de dimensiuni miniaturale, în costumul Evei. Imaginea însoţită de un text enunţa tema acestui număr al prestigiosului hebdomadar german: „Sexul şi Eu“, anunţînd cu litere ceva mai mici „redescoperirea lui Sigmund Freud“.

Dar se poate vorbi de o redescoperire a părintelui psihanalizei, cîtă vreme deja prin ideile lui (despre care nu se ştie dacă ar fi pe atît de adevărate, pe cît sînt de ispititoare şi inspiratoare) el nu a căzut deloc în uitare, însoţindu-ne de peste un secol? Ar fi fost la fel de mari şi de buni fără Freud – Magritte şi Dalí, de Chirico, Buñuel, Hitchcock, Woody Allen, Aragon şi Eluard, suprarealiştii şi dadaiştii? Ar fi avut loc revolta anilor '68, fără cel puţin cîteva din ingredientele teoriei freudiene ale Eului şi Supraeului, fără pansexualismul psihanalitic? Ce s-ar fi făcut Derrida şi Lacan, deconstructiviştii şi chiar adversarii psihanalizei, fără lectura scrierilor lui Freud?

Într-un Occident tot mai secularizat s-ar fi golit oare într-atît bisericile şi s-ar fi umplut peste măsură cabinetele de psihanaliză şi psihoterapie ambulatorie, dacă metodele lui „Papa Freud“, odată aplicate, ar fi fost lipsite de virtuţi tămăduitoare asupra celei mai metafizice componente a făpturii umane: psihicul?!...

Şirul întrebărilor retorice poate continua. Cele enumerate sînt însă suficiente pentru a sugera dimensiunile pe care jubileul le deţine nu atît prin mulţimea manifestărilor de tot felul, ce sînt consacrate operei şi vieţii lui Sigmund Freud, cît prin forţa, varietatea şi complexitatea ideilor, a impulsurilor, a reacţiilor şi a creaţiilor pe care psihanaliza le-a pus în circulaţie, le-a declanşat şi le-a inspirat.

În ce măsură poate fi totuşi vorba de o reală redescoperire a lui Sigmund Freud, aşa cum revista *Der Spiegel* decretează în ajunul aniversării? Orice jubileu al unei mari personalităţi oferă şansa unei redescoperiri. Din această perspectivă – filmele documentare şi artistice, talk-showurile, pînă şi concursurile cu premii, difuzate la televiziune şi radio, articolele şi „dosarele“ publicate în ziare şi reviste – sînt o „redescoperire“, în gamă majoră sau minoră, a vieţii şi operei celui despre care şi azi unii se întreabă dacă a fost „geniu sau şarlatan“.

Freud (ateu convins) face parte din mitologia modernităţii, psihanaliza a devenit un obiect de cult care-şi are adulatorii şi detractorii ei. Evidenţierea caracterului provocator, scandalos pentru spiritul vremii, al descinderilor în abisurile psihicului uman, al anulării unor tabuuri, pare azi mai puţin aptă să trezească interesul novicilor faţă de

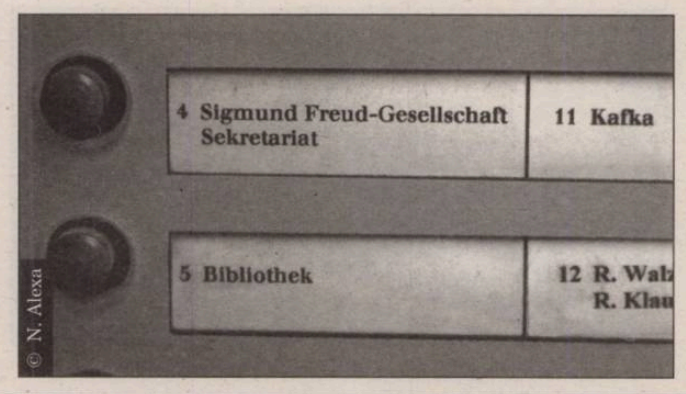

operă, decît revenirea asupra biografiei, a vieţii maestrului. Aceasta şi fiindcă „povestea vieţii“ oferă o mai generoasă suprafaţă de proiecţie „cititorilor“, decît lectura unor scrieri „ştiinţifice“. Probabil şi din acest motiv *Frankfurter Allgemeine Zeitung* publică un dosar jubiliar „Femeile lui Freud“... Intrarea în textele freudiene pe poarta biografiei se dovedeşte oricum mai rapidă şi rentabilă decît calea inversă.

Poate de aceea şi „freudomania“, la care asistăm în aceste zile şi săptămîni aici în Germania şi desigur în Austria, unde Freud a trăit şi lucrat o vreme, apoi în Marea Britanie, unde s-a refugiat din calea urgiei naziste, în Franţa şi Statele Unite, unde metodele, scrierile şi ideile sale au avut ecoul cel mai durabil şi puternic, gravitează mai intens în jurul vieţii (fetişizînd-o chiar) decît în jurul operei. Revenirea în forţă a psihanalizei – determinată sau nu de jubileul Freud – s-ar datora şi unor cercetări neurologice de ultimă oră care ar atesta justeţea unor componente ale teoriei freudiene, cum ar fi complexul œdipian sau pulsiunile sexuale infantile. De acestea din urmă *Süddeutsche Zeitung Magazin* se ocupă pe îndelete într-un număr special.

Personal, cred că tocmai temele mai puţin mediatizate jubiliar, decît este la ora actuală „sexualitatea“, ar merita o atenţie sporită: scrierile despre totem şi tabu, despre război şi moarte, tristeţe şi melancolie, despre interpretarea viselor, despre Moise şi religia monoteistă... Corespondenţa cu Carl Gustav Jung, cu Anna, fiica devenită ea însăşi o vestală a templului psihanalizei, dar şi cu prietenii şi adversarii săi, oferă alte căi de acces la sursele şi binefacerile metodei şi „viziunii“ freudiene. Acestor scrieri li se alătură copleşitoarea bibliografie „jubiliară“, despre care se vorbeşte ceva mai puţin la radio şi televiziune, în aceste zile.

Este posibil ca cei 150 de ani împliniţi de la naşterea lui Sigmund Freud şi „freudomania“, instalată cu acest prilej, să sporească şi încrederea pacienţilor şi specialiştilor *faţă de* şi *în* psihanaliză. „Credinţa mută munţii“ – spune, de altfel, o zicală germană. Relectura cîtorva din textele „literare“ ale lui Freud sau chiar descoperirea lor cu acest prilej „aniversar“ ar putea favoriza închegarea unei imagini mai coerente despre „sine“, într-o lume în care tocmai „cunoaşterea de sine“ pare a fi devenit o performanţă aproape imposibil de atins.

Irena TALABAN

Cîteva întrebări pentru Sigmund Freud

Zilele trecute, la centrul de consultaţii pentru copii, adolescenţi şi familiile lor, unde lucrez din 1992, o colegă mă abordează şi mă roagă să văd un puşti de 13 ani, să-l numim Charles-Henri, pentru o problemă ce devine tot mai spinoasă, şi anume: tatăl puştiului a murit de un cancer rapid, în urmă cu 5-6 ani; de cîteva luni, Charles-Henri dezvolta un comportament de gelozie agresivă faţă de mama sa, gelozie ce se manifesta prin crize de agitaţie, plîns, dat cu capul de pereţi, ameninţări cu sinuciderea, ori de cîte ori mama acorda atenţie unui bărbat. Colega mea, Yvonne, o are în terapie pe sora lui Charles-Henri şi, de cîteva luni, mama copiilor a solicitat-o pentru fiul său. Cum în centrul unde cu onoare lucrez există cîteva reguli săpate-n piatră (neutralitatea terapeutului, spaţiul personal oferit subiectului, separarea copiilor de părinţi, a părinţilor între ei, mă rog, decontextualizarea de care vorbeam), Yvonne, formată îndelung pe divan, mă solicită pentru fratele pacientei sale. Bun, iată-i pe toţi trei în biroul meu: mama, Charles-Henri, sora lui, Julie! De ce toţi trei? Pentru că aşa s-au prezentat ei, în această... formaţie. A transgresat mama indicaţiile medicale? Posibil, însă interpretarea acestui gest nu mi se pare importantă. Aflu de la mamă că fiul *„se închipuie şef de familie după moartea tatălui, intră în rolul bărbatului, al capului de familie, îi ţine cont mamei de orice întîlnire, îi umblă prin haine“*, în timp ce fiica *„se acuza neîncetat de decesul tatălui“*. Între copii domneşte o zîzanie permanentă, fiul reproşîndu-i mamei slăbiciunea în faţa capriciilor surorii, sora reproşîndu-i fratelui exersarea unui rol care nu-i aparţine! Charles-Henri manifesta, de asemenea, crize de astm, precum şi alte alergii, medicul diagnosticînd *„bufee de angoasă“*. Aflu că, vreme de mai mulţi ani, ei au fost o mică familie fericită: tatăl medic, mama asistentă medicală, căsătoriţi din (mare) dragoste. Mai aflu că tatăl era vietnamez din sud, refugiat în Franţa în adolescenţă, cu mama şi sora lui, pe timpul războiului din Vietnam. De altfel, numele lor de familie este vietnamez francizat, iar Charles-Henri poartă şi un prenume vietnamez care trimite la renaşterea Vietnamului de Sud. Moartea tatălui a fost resimţită ca un şoc teribil. Conform ultimei sale dorinţe, a fost incinerat, dar... urna a rămas în casă, întrucît mama refuza orice formă de înmormîntare, ea considerînd *„cultul pietrei de mormînt un comerţ pentru îmbogăţirea negustorilor, deci imoral!“*. Aşa a interpretat această doamnă dorinţa soţului defunct de a rămîne printre ai săi! Pe de altă parte, familia paternă a lui Charles-Henri, stabilită la Paris, în special femeile (bunica paternă şi o soră a tatălui) nu încetează să facă ritualuri pentru fiul şi fratele mort, să ridice „altare“ budiste în fiecare an la aniversarea morţii acestuia. Trebuie precizat că, budişti cu toţii de sute de generaţii, linia paternă a micului meu client este de asemenea... catolică şi francofonă! După decesul tatălui, conflictul între mama lui Charles-Henri, franţuzoaică, şi familia paternă a băiatului, a făcut ca relaţiile să se întrerupă. Charles-Henri nu doreşte să vadă un „psi“, considerînd că nu are nevoie. Cam aceasta a fost, pe scurt, prima şedinţă. La a doua, l-am văzut pe Charles-Henri singur. Copilul acesta îmi făcuse o impresie destul de puternică de maturitate, în special în discuţia despre morţi şi înmormîntări: sesizînd repede jena mamei sale *à propos* de *„comerţul negustorilor de pietre tombale“*; sesizînd complexitatea acestei istorii şi expresia mea de uimire, el s-a grăbit să pună între paranteze materialul abia atins: *„în fond, doamnă, dacă aşa s-au petrecut lucrurile, aşa s-au aşezat ele, ce rost are să le deranjăm?!“*. La a doua şedinţă îl văd între patru ochi! Şi aflu, după mai multe discuţii despre calculatoare (el: expert, eu: novice) că Charles-Henri este unul dintre descendenţii familiei imperiale din Vietnamul de Sud, că bunicul patern a fost colonel în armata franceză şi ambasador la Curtea Angliei! Dintr-o dată, simptomul lui (cum nu se poate mai œdipian, în cea mai clasică, universală şi încă în vigoare dintre teorii) îmi apare într-o altă lumină. Puştiul îmi explică poligamia, nu cu dispreţul occidentalului atotştiutor, ci cu un soi de lentoare bătrînească, el, fiul unei mame care are oroare de morminte şi de poligamie deopotrivă (de rituri în genere, locale sau străine). Îl transform pe Charles-Henri în partener de discuţie, în reprezentant al unei lumi necunoscute mie, eu care sînt contra egalităţii copilului cu adultul, contra tuturor egalităţilor, luate în vrac. Întocmim un arbore genealogic parţial, îmi povesteşte cum bunicul colonel a fost prizonier într-un lagăr de exterminare, îmi relatează o mică ticăloşie familială legată de eliberarea bunicului, precum şi faptul că tatăl său s-a căsătorit după moartea acestui bunic! Înţeleg, încetul cu încetul, că problema lui Charles-Henri nu este una de *„doliu imposibil, Œdip nerezolvat activat de moartea tatălui, asumare fantasmatică a rolului patern cu declanşarea unui comportament ilegitim faţă de mamă etc. etc.“*; problema lui este mult mai complicată: decesul tatălui l-a lăsat orfan nu doar de persoana paternă, ci şi de toată ascendenţa lui vietnameză, de *universul* patern. Conştient de faptul că familia paternă *„nu o iubeşte pe mama“*, Charles-Henri încearcă să fie rezonabil. De cîţiva ani, el se zbate cum poate, fără să-şi dea seama, să menţină vie o ascendenţă ameninţată: aristocraţia vietnameză pe sol francez nu are azi nici o valoare şi nici o reprezentare; însurîndu-se cu această franţuzoaică, tatăl său a comis, firește, o transgresiune în ochii alor săi, dar nu în ţara lui Robespierre şi a drepturilor omului, acolo unde este născut Charles-Henri; între „altarele“ budiste ale bunicii paterne, cimitirele catolice (unde colonelul a fost, de altfel, înmormîntat în bună regulă) şi confuzia mamei privind morţii şi înmormîntările, problema doliului... nici nu se mai pune! Căci doliul nu a reprezentat niciodată o afacere individuală, intimă, ci una colectivă! Nimeni nu poate face un doliu... de unul singur! Îl întreb pe Charles-Henri trei lucruri: dacă are vreo legătură cu cineva din familia paternă, vreun unchi; în al doilea rînd, ce se întîmplă în familia lor cînd moare un tată de familie; şi, în al treilea rînd, cum ar reacţiona el dacă mama lui s-ar recăsători cu un vietnamez... Îmi răspunde prompt la toate: da, are un unchi, frate al tatălui, la Londra, director de bancă, îşi scriu destul de regulat pe mail, discută despre calculatoare; da, cînd moare tatăl, fratele tatălui se însoară cu văduva şi se ocupă de copii; şi... ei bine, nu s-a gîndit, dar s-ar putea ca emoţiile lui să nu fie atît de puternice în cazul unui tată-vitreg vietnamez: *„de convenit nu mi-ar conveni, oricum, însă nu aş simţi impulsul, periculos, de a-i băga un cuţit în burtă! Căci, recunosc, îmi vine să ucid pe loc orice bărbat care se apropie de mama şi s-ar putea*

Divanul lui Sigmund Freud

s-o şi fac, chiar cu sînge rece!“. Evident, în lumea în care trăim asemenea lucruri nu mai sînt valabile, nici chiar în Vietnamul tradiţional! De altfel, Charles-Henri precizează, la un moment dat, că *„tradiţia e una şi legea e alta“*, dar că familia lui e *„obligată să ţină cu dinţii de tradiţie“!* În cazul în speţă, probabil că tradiţia nici nu ar funcţiona, căci mama lui Charles-Henri este străină şi, din cît am priceput, căsătoria nu a fost negociată în nici un fel. Nimic nu garantează, de asemenea, că un tată vietnamez, ar aranja lucrurile; nu sînt atît de mărginită încît să-mi închipui că un vietnamez căzut din cer în această istorie, l-ar ajuta radical pe băiatul de 13 ani! Îi spun următorul lucru: *„Scrie-i un mail unchiului tău de la Londra, şi povesteşte-i că m-ai întîlnit şi că am vorbit despre toate aceste lucruri şi că eu ţi-am spus să îi scrii! Nu-i urgent, te gîndeşti un pic, o faci cînd vrei... îi dai numele meu, adresa mea electronică, dacă o va dori... îi povesteşti, cum ştii tu, ce simţi legat de mama ta, de relaţiile ei... Şi îi spui că eu i-am cerut o părere!“*. Evident, ar fi trebuit să-l contactez eu însămi pe unchiul respectiv – la urma urmelor, aceste istorii grele nu se tratează cu copiii! Nu ştiu cum va reacţiona unchiul, nici dacă Charles-Henri i-a scris! Nu am avut decît două şedinţe, aştept continuarea.

Şi acum întrebările pentru Sigmund Freud şi succesorii: ce se întîmplă cu un orfan de tată dintr-o familie de vietnamezi aristocraţi, în secolul XXI, în Franţa? Care este poziţia acestei familii emigrate (profund traumatizate de război, un război cald, rezultat din cel rece, cu bunicul prizonier într-un lagăr cu regim de exterminare) faţă de orfanii din familia actuală? Mai precis: faţă de un orfan băiat, primul născut? Cum funcţionează doliul într-o astfel de familie? Care este atitudinea (mentalitatea, „teoria“) privind copiii ieşiţi din cupluri mixte? În ceea ce mă priveşte, nu m-am ocupat de Charles-Henri conform frazei *„Charles-Henri este un subiect în carne şi oase, problema lui este în el, în pulsiunile-mecanismele-identificările-apărările sale subiective!“*. Construcţia sensului (adevărului?) simptomelor lui Charles-Henri aş porni-o de la propoziţia următoare: *gesturile sale posesive faţă de mamă sînt o încercare, uneori disperată, de a menţine vie o parte fundamentală a identităţii proprii (o apartenenţă, o filiaţie, o înscriere pe cale să se usuce, să-şi piardă vitalitatea, deci forţa, să devină simplă genealogie birocratică, vag resuscitată într-un cabinet de* psi*). Iată de ce mortul nu trebuie să plece din casă, femeia mortului nu trebuie să aparţină altui bărbat. În fond, atitudinea moral-ideologică a mamei („ticăloşii se îmbogăţesc vînzînd piatra de mormînt“) îl aranjează pe copil – nu pentru că (i-)o păstrează pe mama pentru el, ci pentru că e unul dintre puţinele elemente vii ale acestei apartenenţe, de suport al unei identităţi proprii în construcţie.*

Nadia BUJOR

O poveste fără sfîrşit

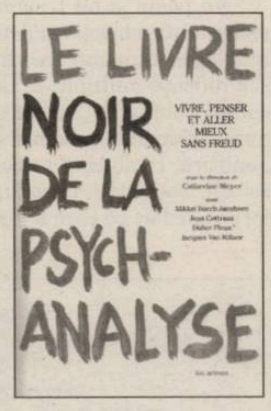

Ziarul german *Die Ziet* a publicat recent un interviu cu Margarethe Walter, ultima pacientă în viaţă a lui S. Freud. Dialogul dintre adolescenta de 18 ani şi profesorul „bătrîn şi obosit“ s-a construit în jurul unor întrebări simple: „cum învaţă?“, „cum îşi ocupă timpul liber?“, „ce planuri de viitor are?“. Margarethe afirma că această întîlnire „a fost cheia vieţii sale“. Profesorul a ascultat-o, a încurajat-o să vorbească şi, în loc de medicamente, i-a prescris să-l trimită la plimbare pe tatăl autoritar (Freud l-a rugat pe tatăl vorbăreţ, care o acompania pe Margarethe, să aştepte în camera de alături), să meargă la cinema, să-şi aleagă profesia pe care o doreşte şi în final, să fie ea însăşi.

Metoda acestui profesor de a gîndi şi a trata suferinţa celuilalt constituie de peste un secol, o sursă de inspiraţie, dar şi una de agresivitate. La Paris, *Cartea neagră a psihanalizei* încearcă să convingă că „psihanaliza sclerozează gîndirea“ şi că „mişcarea psihanalitică în ansamblul ei este una dintre mişcările intelectuale cele mai corupte din istorie“. M-am întrebat, logic, dacă intensitatea sentimentului de ură este o formă modernă a izgonirii din cetate („psihanaliştii sînt în poziţie dominantă în universităţi, în presă şi în mediul cultural“) sau dimpotrivă, expresia unui act de curaj care propune un model original de gîndire postmodern. Aşadar, în cetatea modernă, imposibilitatea de a observa şi demonstra „existenţa“ inconştientului (Freud nu a descoperit noţiunea de inconştient, prezentat deja în opera lui Leibniz) devine un motiv suficient pentru a afirma „inexistenţa“ lui. Ideea singularităţii, a originalităţii fiecărei fiinţe umane este o idee demodată şi suferinţa umană poate fi tratată exclusiv cu medicamente sau tehnici de „decondiţionare“. Deziluzia este teribilă, ideea de psihanaliză în sine merită distrusă pentru că ideea de libertate devine imposibilă, omul reducîndu-se el însuşi la statutul de „obiect“.

Ideea izgonirii din cetate nu a fost inventată datorită psihanalizei. În cetatea antică condamnarea lui Socrate la moarte poate fi considerată un răspuns la propunerea de a se cunoaşte pe sine însuşi, de a căuta un răspuns la întrebările dureroase şi de a da un sens suferinţei.

Arta contemporană, la rîndul ei, reflectă o anumită manieră de a gîndi, de a înţelege realitatea actuală, dar nimeni nu a avut încă ideea să scrie „cartea neagră a artei moderne“!

În realitate, psihanaliza nu propune o teorie sau o metodă „miraculoasă“, ci o manieră de a înţelege, de a „transforma“ suferinţa, uneori în sursă de creaţie.

Actul de creaţie, de orice natură, necesită o stare de „exil interior“, unde sensibilitatea la „durerea“ celuilalt întîlneşte respectul pentru orice formă de gîndire care încearcă să găsească un adevăr lecuitor, forma subiectivă a expresiei lui Goethe „mai multă lumină“. Starea de „exil interior“ este o experienţă în sine dureroasă şi dificil de suportat.

Concepţia freudiană a curei analitice, rezultatul influenţei a două sensibilităţi inconştiente nu are mare lucru în comun cu imaginea-clişeu a analistului tăcut şi distant, care lansează din cînd în cînd cîteva interpretări, şi nici cu imaginea pacientului supus care le acceptă cu sfinţenie.

Contratransferul nu există în afara „capacităţii de reverie“, deci a forţei terapeutului de a accepta şi „binele“, şi „răul“ şi a formula un răspuns care corespunde unei anumite fiinţe umane la un moment dat. Bion leagă într-un singur concept inconştientul freudien, empatia şi propria sa teorie a gîndirii.

Dacă vorbim despre capacitatea de reverie, nu putem pierde din vedere întrebările pe care le pun cîţiva psihanalişti francezi: A. Green se întreabă dacă „reconcilierea cu spiritul“ este încă posibilă; Jean Laplanche se întreabă dacă pulsiunea morţii este încă un concept valabil; Michel de M'Uzan elogiază pulsiunea vieţii şi consideră că numai moartea justifică sfîrşitul vieţii psihice; Raymond Cahn argumentează în favoarea analizei o dată pe săptămînă faţă în faţă; Laurence Kahn, James Gamille, Philippe Jammet „apără“ cauza analizei copiilor şi a adolescenţilor...

Cunoaşterea de sine este confruntarea fără sfîrşit cu propriile limite interne. Nu este singurul motiv din cauza căruia Freud şi „moştenitorii“ săi perturbă somnul cetăţii moderne.

Dorin-Liviu BÎTFOI

Integrala Freud

Printre surprinzător de frecventele manifestări româneşti care îl omagiază pe Sigmund Freud cu ocazia celei de-a 150-a aniversări, cea mai importantă este probabil şi cea mai puţin remarcată în aceste zile. Totuşi, de cîţiva ani, ea contribuie fundamental şi sistematic la difuzarea în România a ideilor părintelui psihanalizei. Mă refer, bineînţeles, la editarea operelor complete ale lui Freud, act de mare valoare culturală şi totodată o misiune dificilă şi de amploare pe care şi-a asumat-o Editura Trei, cunoscuta editură bucureşteană axată pe cartea de psihanaliză.

Marile ediţii care au făcut istorie...

...au apărut în trei mari culturi: germană, engleză şi franceză. În mod firesc, prima dintre ele este germană, *Gesammelte Werke (GW),* o ediţie cronologică în 18 volume alcătuită de S. Fischer Verlag între 1952-1968. În perioada 1976-1991, sub acelaşi titlu şi cu un cuvînt înainte al prinţesei Marie Bonaparte, Fischer scoate pe piaţă o ediţie în 19 volume. Între 1953-1974, limba engleză leagă prietenie strînsă cu opera lui Freud prin intermediul legendarei *Standard Edition (SE),* întreprinderea în 24 de volume a lui James Strachey, pe care o duce la bun sfîrşit prin colaborarea cu Anna Freud şi asistat fiind de soţia sa, Alix Strachey (analizată, ca şi James, cu S. Freud) şi de Alan Tyson. Proiect de durată al editurii Hogarth Press a soţilor Leonard şi Virginia Woolf, *Standard Edition* rămîne pînă astăzi reperul-far pentru traducerile din opera lui Freud. În perioada 1988-2005, André Bourguignon, Pierre Cotet, François Robert şi Jean Laplanche vor alcătui ediţia *Œuvres complètes* pentru Presses Universitaires de France.

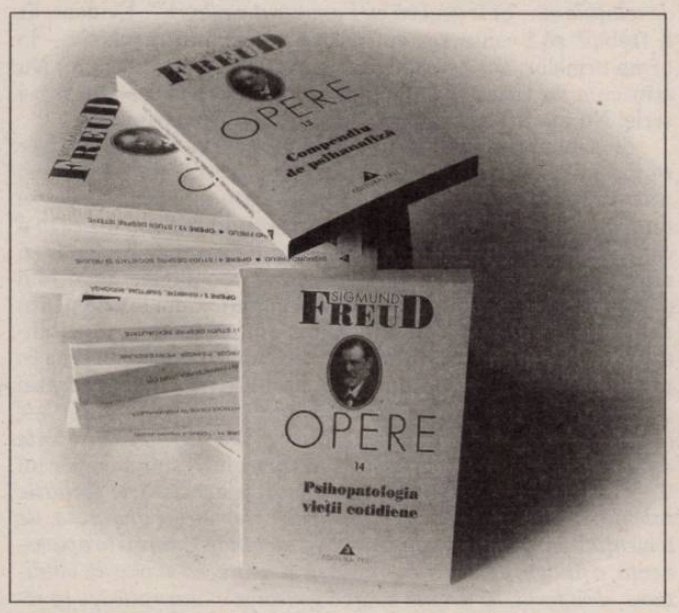

În urmă cu cîţiva ani, o nouă ediţie în 16 volume a fost iniţiată de Penguin Books, iar Hogarth Press plănuia o versiune revizuită a *SE*. Spre deosebire însă de încercările anterioare, interesul se îndreaptă în prezent mai mult către Freud umanistul şi întrucîtva mai puţin către Freud omul de ştiinţă. Traducătorii de la Penguin Books sînt scriitori şi filosofi, iar mulţi dintre ei, în orice caz, nepsihanalişti. Copertele renunţă la austeritatea academică şi par de roman. Iată o abordare a problemei în chip evident opusă celei a lui Strachey, care îşi imagina cititorul ideal de freudism ca pe un savant de secol XIX cu vederi largi – unul dintre motivele pentru care Strachey va eleniza şi latiniza mulţi termeni freudieni proveniţi, de fapt, din vorbirea curentă germană.

...şi prima ediţie românească, cu o istorie amînată şi regăsită

O încercare autohtonă de a edita întreaga operă a lui Freud are loc între 1991-1996 şi se bazează exclusiv pe traducerile lui Leonard Gavriliu. Cele patru volume de la Editura Ştiinţifică includ cîteva lucrări importante, dar, din păcate, ca în cazul atîtor proiecte, lipseşte un ingredient esenţial: continuitatea.

În 1999, Editura Trei propune propria serie de *Opere,* care continuă şi în prezent. Cu o medie de două titluri pe an, ediţia s-a completat chiar zilele trecute cu cel de-al 14-lea volum, *Psihopatologia vieţii cotidiene,* ceea ce reprezintă deja o mare realizare. Fără a fi, desigur, o garanţie de vreun fel, ritmul extrem de susţinut al publicării este totuşi impresionant, mai ales dacă îl comparăm cu cel al celebrelor ediţii amintite: un calcul simplu ne arată că acestea au implicat un efort de minimum 15 ani, prelungit în cazul lui Strachey la peste două decenii.

Ediţia românească de la Editura Trei, singura existentă la noi şi nu foarte departe de finalizare, a urmat ediţia *Studienausgabe* în 11 volume de la S. Fischer Verlag, care, spre deosebire de *GW,* este una tematică şi nu cronologică. Raţiunile acestei alegeri, ţinînd de receptarea şi de piaţa românească, sînt probabil aceleaşi care l-au determinat pe editorul român să schimbe ordinea originală a volumelor preluate. Aşa se face că primul volum al ediţiei româneşti este consacrat *Eseurilor de psihanaliză aplicată,* traduse la începutul deceniului nouă de Vasile Dem. Zamfirescu şi republicate în anii '90 timpurii – care eseuri aveau în 1999 avantajul de a accesa cultural, deci mai accesibil pentru publicul nefamiliarizat, tipul de gîndire psihanalitică. Alte volume vor include cazurile *princeps* ale psihanalizei, lucrările de metapsihologie freudiană, studiile despre societate şi religie, studiile despre sexualitate, lucrările de tehnică psihanalitică ş.a. Cărţile mari şi lucrările importante ale lui Freud sînt deja în cea mai mare parte publicate – este vorba despre *Interpretarea viselor, Trei eseuri asupra teoriei sexualităţii, Dincolo de principiul plăcerii, Eul şi Se-ul, Psihologia mulţimilor şi analiza Eului, Totem şi tabu, Moise şi religia monoteistă, Viitorul unei iluzii, Disconfort în cultură, Cuvîntul de spirit şi raportul său cu inconştientul* ş.a. Odată cu epuizarea celor 11 volume ale *Studienausgabe,* editorul român s-a reorientat către ediţia *GW* – care din motive evidente a necesitat o reordonare pe criterii tematice şi o raportare la ceea ce se publicase deja.

Orice traducere este o rescriere şi, inevitabil, o trădare. Cu atît mai mult în cazul lui Freud, al cărui geniu – spunea Kurt Eissler în 1971 – stă în limbaj. Miza creşte. Unul dintre reproşurile aduse ediţiei coordonate de Adam Phillips la Penguin Books este legat de alternarea şi diversificarea traducătorilor, în stare să afecteze coerenţa de ansamblu a ediţiei, să reducă posibilitatea referinţelor încrucişate şi să elimine complet ideea unei unităţi de stil. Revenind la ediţia Editurii Trei, condiţionată cum este, volens-nolens, de sentimentul pionieratului şi al urgenţei culturale, ea apelează la o suită de traducători: Roxana Melnicu, Rodica Matei, Georgeta Mitrea, Reiner Wilhelm, Daniela Ştefănescu, Hertha Spuhn – şi alţii cîţiva. Totuşi, majoritatea volumelor se află constant în sarcina aceloraşi 3-4 traducători – ceea ce reprezintă un compromis destul de bun. Mai important decît orice pentru coerenţa şi unitatea ediţiei este însă faptul că supervizarea traducerilor şi coordonarea ediţiei îi revin lui Vasile Dem. Zamfirescu, autorul unor traduceri importante ale ediţiei şi un vechi şi excelent cunoscător al operei freudiene în original. (Se poate decela, în secundar, un *aer de familie* insinuîndu-se discret în articulaţiile acestei vaste operaţii, date fiind contribuţiile la traducere ale lui George Purdea, un mai vechi colaborator şi discipol al lui Zamfirescu, precum şi cele ale lui Silviu Dragomir, directorul executiv al Editurii Trei). Înainte chiar de calităţile sale de coordonator şi supervizor, trebuie amintit că Vasile Dem. Zamfirescu este iniţiatorul tenace al ediţiei – o materializare, foarte probabil, a unui vis mai vechi al celui preocupat de decenii de psihanaliza culturală şi clinică. Putem crede prin urmare că soluţiile terminologice adoptate îi aparţin întru totul, fie prin creaţie proprie, fie prin control. Dintre aceste opţiuni, cea mai importantă rămîne echivalarea denumirii *Das Es* cu românescul *Se,* renunţîndu-se astfel la *Sine* ca denumire a unei instanţe psihice (denumirea fiind mai adecvată pentru conceptul şi termenul englezesc de *Self).*

O discuţie despre opţiunile de traducere ale Editurii Trei ar fi foarte interesantă, fără doar şi poate. Pe lîngă cîştigul concret în acurateţe terminologică, ea ne-ar aduce mai aproape de gîndirea lui Freud, o gîndire pasionată şi pasionantă care s-a dovedit atît de fertilă în ultimul veac şi care este în mare măsură responsabilă pentru ceea ce sîntem astăzi. Infuzia de vocabular în limba română este substanţială şi putem spera chiar la momentul în care unii termeni psihanalitici vor deveni pur şi simplu colocviali, aşa cum s-a întîmplat şi prin alte părţi. Semnele care ni se arată în 2006 nu sînt dintre cele mai rele: faptul că ediţia Freud a ajuns, iată, la cel de-al 14-lea volum şi că ea continuă, este un indicator suficient de clar cît priveşte interesul cititorului român pentru psihanaliză şi pentru întemeietorul ei.

Ion VIANU

Dogmă şi canon la Freud

S-a reproşat psihanalizei caracterul ei dogmatic, spiritul de sistem dus la exces, caracterul autoritar al societăţilor naţionale de psihanaliză şi al Asociaţiei Internaţionale de Psihanaliză. Aşa încît *Directory,* lista psihanaliştilor recunoscuţi de numita internaţională, a devenit şi titlul de recomandare cel mai prestigios, garantul calificării profesionale.

Orice corporaţie are anumite reguli şi se angajează să asigure membrilor ei o formaţie minimă. Nu ştiu care e situaţia în toate asociaţiile naţionale. În multe din ele, societăţile de psihanaliză impun o formaţie foarte lungă. Ele nu sînt ţinute a justifica nici acceptarea, nici refuzul de a primi pe candidatul psihanalist în rîndurile lor, oricare va fi fost părerea analistului didactic al candidatului.

Alături de probele „practice" impuse, candidatul psihanalist trebuie să prezinte o lucrare teoretică, presupusă a dovedi nu numai competenţa lui, ci şi adeziunea la ortodoxia psihanalitică.

Toată această procedură complicată trimite, în ultima instanţă, nu numai la dezvoltările recente ale psihanalizei, ci şi – şi mai ales – la *corpusul freudian,* considerat ca punctul de convergenţă al psihanalizei. Se poate vorbi, în aceste condiţii, de o *dogmă* freudiană? Freud, fără nici o îndoială, era un personaj autoritar. Discuţia cu el era permisă numai între anumite limite. Nu-i venea greu să-i declare rebeli pe discipolii lui.

În faţa posterităţii, *corpusul* freudian nu ascultă neapărat de regulile pe care maestrul le impunea discipolilor: putem citi opera lui Freud nu ca pe o seamă de dogme, ci mai degrabă ca pe un *canon.*

Cuvîntul „canon" este înrudit cu *kanna* (din greaca veche): „trestie", de unde „băţ drept". El implică un text „corect" şi, cu timpul, corpusul cărţilor sfinte a căror autoritate trebuie universal recunoscută (nu înseamnă că ele nu pot fi comentate).

În cadrul restrîns aici de faţă, vom propune un singur exemplu.

Dacă ne referim la scrierile tardive ale lui Freud, ceea ce s-a numit „a doua topică" – concepută de pe la 1920, cu *Dincolo de principiul plăcerii,* continuînd cu texte atît de remarcabile ca *Eul şi Se-ul* şi, mai ales, acel admirabil *Problema economică a masochismului* din 1924 – atunci constatăm că întemeietorul psihanalizei procedează cu prudenţă. Preponderenţa este acordată ipotezelor, presupunerilor, speculaţiilor.

Să luăm, de pildă, „Problema economică a masochismului" (Sigmund Freud, *Opere,* vol. 3, p. 326, Editura Trei, 2004), scurtul text, fundamental, în care Freud restructurează clasificarea pulsiunilor şi dezvoltă teoria pulsiunii de moarte, introdusă cu puţin înainte în „Dincolo de principiul plăcerii". Acest text, care deschide atîtea remarcabile perspective, începe cu fraza: *„avem dreptul să spunem că tendinţa masochistă din viaţa pulsională a omului este enigmatică, din punct de vedere economic".* Şi continuă: *„Dacă principiul plăcerii este paralizat, gardianul vieţii noastre psihice este ca şi narcotizat".* Astfel de afirmaţii condiţionale şi prudente sînt frecvente. De pildă, cînd o pagină mai departe, propune o clasificare a masochismului în: *„erogen, feminin şi moral".* Referindu-se la cel dintîi (erogen) el spune că *„ar rămîne de neînţeles, dacă nu ne-am hotărî să facem cîteva supoziţii asupra relaţiilor sale complet obscure".* Mai departe, Freud scrie depre masochismul feminin că îl *„cunoaştem... la bărbat (la care mă limitez din cauza materialului de care dispun)".* Surprinzător deci, masochismul *feminin* este o formă clinică a masochismului *masculin* fiindcă *„de aceea am numit, oarecum* a potiori, *«masochism feminin» această manifestare a masochismului, deşi atît de multe din elementele sale trimit la viaţa infantilă".* Freud recunoaşte deci că materialul clinic de care dispune e limitat, ceea ce ar putea să schimbe (sau să-i schimbe), eventual, punctul de vedere. Aceste cîteva exemple mi se par suficiente pentru a dovedi prudenţa extremă a lui Freud, în conflict cu tendinţa lui dogmatică. Demersul pare aici (ca şi aiurea) să posede o dublă orientare: pe de o parte, îl ajută pe analist să păşească cu prudenţă şi, în acelaşi timp!, cu îndrăzneală în hăţişul junglei clinice; pe de alta, permite celui care doreşte să ducă teoria mai departe să aleagă între mai multe căi posibile, sugerînd caracterul de *ştiinţă deschisă* al psihanalizei; pe de altă parte, nici un alt text psihanalitic nu poate pretinde a fi atît de deschis şi de fundamental, în acelaşi timp, cum este al lui Freud (chiar dacă, *în intenţia lui,* Freud era un tip autoritar). Iată de ce meritul lui nu este de-a transmite adevăruri absolute, imutabile – ceea ce, paradoxal, l-ar face mai sensibil la uzura timpului – ci de-a menţine perpetuu deschisă discuţia.

Singura discuţie perfect legitimă este, în psihanaliză, cea dintre psihanalist şi analizand. Ea singură dă credit opţiunii teoretice.

Nu poate şi nu trebuie să fie altfel. Nu există un „adevăr" psihanalitic obiectiv şi definitiv. Un astfel de „adevăr" ar fi doar mitologie. Canonul freudian conţine în sine posibilitatea unor semnificaţii multiple. J. Lacan spune că „Inconştientul este discursul Celuilalt". „Adevărul" psihanalitic se revelă prin dialog şi numai prin dialog, în acel dispozitiv particular care este situaţia analitică. În algebră o ecuaţie are mai multe, dar nu nesfîrşite, soluţii. Tot astfel, canonul freudian permite multiplicitatea interpretărilor, pe care le limitează, totodată.

Freud – 150 de ani
supliment al revistei *Dilema veche* nr. 125,
17-23 iunie 2006
Realizat în colaborare
cu *Societatea Română de Psihanaliză*
Coordonatori: Vasile Dem. ZAMFIRESCU
(Societatea Română de Psihanaliză)
şi Simona SORA *(Dilema veche)*
Corectură: Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Tehnoredactare: Corina MÎŢĂ,
Ruxandra PETRESCU

Mădălina GHIȚĂ

Despre cum *El Tango* a devenit *El Gotan*

Marți, 20 iunie, de la ora 20, Gotan Project vor cînta la Sala Palatului. Ni se pregătește o surpriză live *cu zece muzicieni, cinci cadrane pentru proiecții, sunet și lumini de ultimă generație... Conectăm spontan, atunci cînd spunem Gotan Project, cei trei magnifici – Philippe Cohen Solal, Christoph Muller și Eduardo Macaroff, cu numele albumului de mare succes* – La Revancha del tango. *Mai puțin ne interesează cine sînt ei, ce poveste aduc în Europa și de ce, care sînt originile proiectului etc. Cert este că vrem să-i auzim în cît mai multe cafenele și cluburi, ne* inspiră *și-i* expirăm *la rîndul nostru printre norii de fum care le însoțesc melancolic ritmurile.*

Gotan Project

Ce știm mai puțin este că *tango* a devenit *gotan* printr-o anagramă inspirată încă din 1999 și încă mai este susținută ideea de manifest. Christoph și Philippe au colaborat începînd cu 1996 (Boys from Brasil) în plină influență Jazzanova, Gilles Peterson și Mr. Scruff. După succesul adus de Boys from Brasil, cînd au fost aleși de Coca-Cola pentru un spot publicitar european, cei doi au hotărît să pună bazele unui proiect de durată și cu ceva mai multă consescvență la nivel de *beat* și *mood*. Succesul nu a întîrziat să apară și nici recunoașterea formală nu le-a lipsit: secvențele muzicale din *Shall we dance* au etichetă Gotan, show-ul american de televiziune *Nip/Tuck* și chiar *Sex and the City* îi invocă. Au prelucrat muzica electronică cu *beat*-ul de inspirație jamaicană (dub music) și au acoperit, ca experiment, toată plaja genurilor muzicale, de la hip-hop pînă la muzica ambientală, apoi au adus și liantul de origine argentiniană, Eduardo, cu care au pus bazele unui proiect de reinventare a misteriosului tango. Așa s-au lansat cu *Vuelvo al sur/El Capitalismo foraneo* accentuînd originile și patern-urile tradiționale de tango, dar folosind și elemente din muzica electronică. *„Something old, something new, something borrowed, something blue!"*

Cu *La Revancha del tango* (750.000 de cópii vîndute doar în Europa), au reușit să se impună ca gen și să lanseze în același timp și un manifest. „Ne doream un *sound* foarte brut și neprelucrat, ceva foarte organic" – după cum afirma Philippe, cel care reprezintă vocea rațiunii, fiind, printre altele, dj și consultant muzical pentru Mihalcov și Lars von Trier. Și-au continuat incursiunea muzicală cu *Inspiracion-Espiracion,* o compilație de tango-uri funky și remix-uri inedite, iar acum au scos un nou album, *Lunatico,* botezat se pare după Carlos Gardel. Colaborează pentru acest album cu Nini Flores și Cristina Vilallonga, care ne-a încîntat timpanul și cu ocaziunea *La Revancha*... După cum rezumă toate site-urile de gen, dacă Rudolph Valentino a transformat tango-ul într-un fenomen internațional, iar Astor Piazzola l-a adus la rangul de artă, comparabil cu jazz-ul sau cu muzica clasică contemporană, Gotan Project a reușit să conecteze favorabil muzica tradițională a lui Anibal Troilo cu influențe electronice și *beat*-uri în continuă metamorfoză. Scopul celor trei parizieni a fost să exploreze tango-ul și muzica tradițională argentiniană dincolo de ceea ce s-a încercat pînă acum. Și se pare că încă le reușește. Încă „se răzbună" re-formulînd și re-inventînd tango-ul.

mergi pe mîna mea

Moartea pinguinului

Viktor nu era poet. „Era un literat, prins temeinic între jurnalistică și unele încercări de proză minoră." Scria „povestiri scurte". Nici măcar proză scurtă, cum se spunea în anii '80 pe la noi. Dar el nu trăia la noi. Viețuia la Kiev, prin anii ultimi ai mileniului trecut. Povestirile lui erau „atît de scurte încît chiar dacă i-ar fi fost plătite, cu banii de pe ele i-ar fi fost imposibil să-și ducă zilele". Nu-i erau plătite. Își ducea zilele alături de pinguinul Mișa, salvat de la grădina zoologică. Cu o săptămînă înainte, pe Viktor îl părăsise prietena și Mișa adusese „cu sine propria singurătate și acum cele două singurătăți se completau una pe alta". Un roman despre singurătatea scriitorului de texte „scurte". Sînt necrologuri aceste texte, dar închid în ele talent narativ cît o povestire. Aduc pe deasupra bani cu nemiluita. Și încurcături cu mafia ucraineană de după căderea comunismului. Textele lui Viktor au bibliografii documentate: dosarele unora care au deturnat fonduri, au devalizat bănci, au falimentat industrii, s-au îmbogățit din jaf și crime. Sînt omorîți după aprobări date de o autoritate invizibilă care citește necroloagele și stabilește ordinea apariției lor în ziarul *Știrile Capitalei*. Viktor scrie cu dăruire, fără să se întrebe prea mult asupra necunoscutelor artei sale: cine comandă morțile, după ce criterii sînt aleși subiecții. Nici cu viața sa nu este prea curios. Lasă să intre cine vrei și cine nu vrei în ea, așa cum în apartamentul său bine zăvorît pătrund fel și fel de mesageri. Chiar și dragostea. Viktor ar vrea să afle dacă Mișa suferă de vreo boală. Consultă un pinguinolog care moare însă pentru că un medic nu-i prescrie medicamentele supraviețuirii: n-a vrut să-i cedeze apartamentul. Spre final, Viktor află că un altul se exersa în noi necrologuri. Prima reușită a aceluia era chiar al lui Viktor. Ce face Viktor? În *Moartea pinguinului* (traducere Mircea Aurel Buiuciuc, Editura Curtea Veche), Andrei Kurkov îi oferă o șansă. Dar nu felul în care se salvează buimacul scriitoraș dă farmecul acestui roman. Frumusețea lui vine din sentimentul, prelins din fiecare pagină, că „ceva e în neregulă în viața asta. Nu mai știi la ce să te aștepți de la lucrurile cu care erai obișnuit. De la o felie de pîine ucraineană sau de la un telefon obișnuit. Ceva străin și invizibil se ascunde în spatele fiecărei suprafețe cunoscute, înlăuntrul fiecărui copac, al fiecărui om. Totul doar ți se pare a fi cunoscut din copilărie".

Ioan LĂCUSTĂ

Radu MACRINICI

„A" de la avangardă, actualitate, atelier

Teatrul Municipal Baia Mare și Fundația „Liga pentru teatru" organizează la Baia Mare, în perioada 11-18 iunie, a XIV-a ediție a Festivalului Internațional de Teatru „Atelier", manifestare teatrală neconvențională cu caracter exploratoriu. Spectacolele acestei ediții sînt invitate din Anglia, Franța, Japonia, Elveția, Bulgaria și România. Programul festivalului mai cuprinde colocviul „Looking for Beckett", dedicat centenarului nașterii dramaturgului irlandez și care va include o sesiune internațională de comunicări, un workshop („Samuel Beckett sau despre puterea secretă a cuvintelor") condus de regizorul Victor Ioan Frunză, secondat de compozitorul Cari Tibor, lansări de carte, spectacole de teatru, concerte; iar Teatrul de Nord din Satu Mare va organiza, în perioada 9-18 iunie, Săptămîna Festivalului „Atelier" la Satu Mare, eveniment ce va reprezenta proiectul-pilot al unui festival internațional de teatru preconizat să se desfășoare în luna iunie a anului viitor, cu participarea Teatrului Municipal Baia Mare, Teatrului de Nord din Satu Mare și a unor importante teatre din Ungaria, Ucraina, Slovacia etc., în încercarea de constituire a unui pol magnetic al zonei de nord-vest, capabil să atragă, să susțină și să promoveze cele mai noi tendințe în dramaturgia, regia, scenografia, coregrafia și arta actorului din această parte a Europei.

Festivalul Internațional de Teatru „Atelier" este proiectul meu fetiș. Istoria lui a început în anul 1992 cînd, împreună cu teatrologul Valentin Dumitrescu, puneam bazele unui festival, care își propunea să creeze un cadru propice pentru (re)afirmarea formelor noi de expresie teatrală, să stimuleze spiritul de avangardă, aflat în hibernare, în ultimele decenii, și să reînnoade astfel o tradiție pe care teatrul românesc o abandonase, silit de contextul politic nefavorabil de pînă în decembrie 1989. Dar, mai ales, își propunea să scoată din anonimat Teatrul „Andrei Mureșanu" din Sfîntu Gheorghe, rămas cu doar cinci actori în anul de grație 1992, cînd subsemnatul devenea aici director, la numai 27 de ani. Astăzi, după 14 ani de la prima ediție a „Atelier"-ului și în primul rînd datorită acestuia, Teatrul „Andrei Mureșanu" este un loc despre care încă se mai vorbește și se scrie, este invitat la importante festivaluri naționale și internaționale și a lansat un mare regizor al noului val (Radu Afrim). Nu în ultimul rînd, existența Festivalului „Atelier" la Sfîntu Gheorghe a adus din nou publicul la teatru și a provocat emanciparea repertoriului Teatrului „Tamasi Aron" din același oraș și a unui alt important regizor, Bocsárdi László.

Scriam în urmă cu un an, aflat în exil la Sighișoara încă în căutarea unui port primitor, că acest festival a făcut mult bine creatorilor și criticilor de teatru din România și, mai cu seamă celor care au înțeles că, așa cum l-am gîndit eu, „Atelier" înseamnă în primul rînd a căuta (citește: a risca) și nu a găsi cu orice preț (citește: a încremeni confortabil în noile șabloane), înseamnă a descoperi mutațiile produse la nivelul textului de teatru, regiei, scenografiei, coregrafiei și artei actorului din România, înseamnă a provoca apariția unor formule noi (la noi) de expresie teatrală și în teatrele de repertoriu și, nu în ultimul rînd, înseamnă crearea unei trambuline pentru companiile independente și tinerii artiști interesați de experiențele novatoare. Sigur, ar fi fost mult mai *safe* ca, de-a lungul celor treisprezece ediții de pînă acum, să fi invitat doar spectacole din străinătate, mult mai aplicate pe ideea „Atelier"-ului, astfel ca festivalul „să-mi iasă", iar critica de teatru să-mi acorde mîngîierea de rigoare. Am preferat să risc cu ai noștri, am vrut să caut cenușăresele teatrului românesc și să le îndes în picior pantoful de forma literei A. „A" de la avangardă, de la actualitate, de la atelier. Știu că nu mi-a ieșit întotdeauna, dar fiind altruist m-am bucurat chiar și atunci. Am știut că undeva, într-un teatru uitat din provincie, se trezise, odată cu participarea la „Atelier", interesul pentru experiment și căutare. Și asta nu e puțin lucru. Desigur, pentru cei cărora le mai pasă de ceea ce se-ntîmplă în afara Capitalei.

Iată-mă acum cu Festivalul „Atelier" – sper că pentru o bună bucată de vreme – la Baia Mare, orașul studenției mele. Am revenit aici după douăzeci de ani, ca un muschetar bătrîn, dar încă dornic de noi provocări și dueluri cu inerția și complexele provinciale, la invitația noii conducerii a Teatrului Municipal de aici, dar și pentru a mulțumi orașului și universității care, în urmă cu două decenii, m-a trimis prin repartiție guvernamentală la Sfîntu Gheorghe, locul de unde a început aventura mea în lumea fascinantă a teatrului. Mulțumiri speciale pentru sfaturile lor „părintești" se cuvin și organelor de securitate din Baia Mare care, în anul de grație 1984, după ce m-au anchetat vîrtos în sediul de pe strada Scînteii *(o, tempora!),* pentru că răspîndisem celebrele poezii ale Anei Blandiana și ascultam posturi dușmănoase, mi-au recomandat „să-mi văd de treabă". Ceea ce, după cum se vede, am și făcut.

***Radu Macrinici** este directorul Festivalului Internațional de Teatru „Atelier".*

colțul scurt

De 3 ori Maramureș

● Azi, pe Bd. Kiseleff, triplu vernisaj dedicat Maramureșului: „Maramureșul în oglinda timpului", la MȚR, în Sala Foaier; „Maramureș – ținutul biodiversității", la Muzeul „Antipa" și „Flori de mină", la Muzeul de Geologie (cu un singur bilet se pot vedea toate expozițiile), iar seara, la 18,30, la MȚR, va cînta Taraful „Frații Sicuța" din Botiza; se anunță horincă și plăcinte.

● Astă seară, de la ora 22, în Club Expirat, concert OCS de lansare a noului single „Nu încerca așa ceva acasă".

● Sîmbătă, de la ora 23,30, pe TVR Cultural, *Mon oncle,* regia Jacques Tati, cu Jacques Tati, Jean-Pierre Zola și Adrienne Servantie.

● Duminică, de la ora 11, la sala Atelier a TNB, conferința „Comunismul românesc între speranțe și capcane" – Adrian Cioroianu.

● Luni, 19 iunie, la Arenele Romane, de la ora 20, concert Bloodhound Gang.

● La Ota (Dr. Staicovici nr. 26), „Întîlnirea pentru comics" – expoziție de comics: postere, cărți și alte proiecte recente din România și Republica Cehă.

● La Institutul Cultural Francez, pînă la sfîrșitul lunii, expoziție de fotografie Evger Bavcar.

● La Institutul Goethe, „Cum văd artiștii fotbalul" – expoziție de afiș artistic.

● La Institutul Italian de Cultură, expoziția de fotografie „Anotimpurile Umbriei" – Maurizio Biancarelli.

● La MNAC, „Dutch installation art" – prima expoziție de instalații interactive, curator Annet Dekker.

● La C'art Gallery, două evenimente: continuarea proiectului „Art behind the curtain" cu expoziția „Magazines Sugar Eyeglass" – Carmen Acsinte; și expoziția de pictură „Carne" – Mircea Suciu, curator Dan Popescu. **(M. C.)**

Stela GIURGEANU

Tărîmul de dincolo de raţiune

– Colocviul „Copilul, vîrstele şi problemele lui“, Bucureşti, 20-21 mai –

Cîteva întrebări...

...Ce aţi face dacă, într-o bună dimineaţă, copilul dvs. în vîrstă de 4 ani v-ar spune, privindu-vă serios şi matur, că „el ştie“? Nu l-a aflat, îl ştie, pur şi simplu, cel mai dureros secret din trecutul dvs., acela pe care l-aţi ferecat undeva înlăuntrul fiinţei şi pe care l-aţi crezut îngropat pentru totdeauna?

...Dar dacă fiica dvs., în vîrstă de 17 ani, acuză continuu accese de panică şi vă sună întruna, spunînd că numai vocea dvs. o linişteşte?

...Sau dacă bebeluşul dvs. de un an este cuprins de accese de isterie şi nu se calmează pînă nu-l alăptaţi, iar asta ajunge să vă scoată din minţi, pentru că nu-l mai înţelegeţi, nu vă mai înţelegeţi pe dvs., aveţi impresia că urîţi copilul şi că v-aţi transformat într-o mamă denaturată care nu mai suportă să-şi ţină copilul în braţe?

...Ce aţi crede dacă v-aş spune că „idealizarea“ este, în fapt, o boală psihică, o dereglare cu rădăcini în patologic şi că ar exista disfuncţii specifice unor regiuni geografice, traumatizări în masă, transmisibile din generaţie în generaţie?

Este sîmbătă dimineaţa, 20 mai, şi mă găsesc într-un fotoliu portocaliu într-o sală de conferinţă (sala „Al.I. Cuza“, Camera de Comerţ şi Industrie) la a şaptea ediţie a colocviului „Copilul, vîrsta şi problemele lui“, organizat de Fundaţia Generaţia. Printre participanţii, majoritatea doctori şi specialişti în tărîmul de dincolo de raţiune, dau, surprinzător, şi peste mulţi studenţi, profesori, părinţi, pur şi simplu oameni „obişnuiţi“, veniţi dintr-un „non-domeniu“, ori pentru prima oară, ori clienţi fideli ai colocviilor anuale de psihologie-psihoterapie susţinute de Fundaţia Generaţia.

Care ar fi cele mai „întîlnite“ disfuncţii infantile?

„Este o întrebare generală şi amplă care presupune implicit un răspuns «statistic», puţin interesant. Dezvoltarea psihică a copilului, de la naştere, presupune evoluţie şi suferinţă, în acelaşi timp. În general, evoluţia se petrece cu bine. Însă atunci cînd o treaptă, un stadiu al dezvoltării nu poate fi depăşit cu succes, apar simptomele pe care părinţii le detectează destul de uşor, fie că vorbim despre anorexia sugarului, de insomnie, întîrziere în vocabularul activ sau a motricităţii, despre o stare depresivă, un contact dificil sau aproape absent, despre trăirea în imaginar, mai mult decît în realitate, fobii şi spaime infantile, despre violenţă şi lipsa de încredere, traumă, abuz, eşec şcolar.“

Doamna Vera Şandor, unul dintre organizatorii colocviului, mi-a precizat din start că proiectul „a imaginat, vizat şi chiar dorit, ca prim punct, un schimb profesional internaţional între specialişti“. Pe de o parte, profesioniştii români urmează să înveţe cît mai mult din experienţa colegilor din ţările în care „structurile şi filozofiile sănătăţii mintale au cunoscut o dezvoltare fără cenzură ideologică“, pe de alta, „colegii din străinătate ajung să cunoască problemele şi provocările cu care se confruntă profesioniştii români“. Se urmăreşte şi deschiderea spre comunicare, ieşirea din cabinete şi spitale, transmitere de mesaje spre publicul interesat şi, nu în ultimul rînd, „efortul de a crea o cultură psihologică absolut necesară pentru a gîndi toate fenomenele care au Omul în centrul lor“.

Chiar dacă în Occident cultura psihologică a intrat deja în dimensiunea culturală personală, avînd aspect terapeutic, de prevenire şi de înţelegere, în România ea este încă la început. „Orice român ştie că o culoare mai galbenă a pielii poate fi un semn de hepatită, însă nu sînt prea mulţi care conştientizează că un eşec şcolar poate antrena o depresie la copil.“

Există disfuncţii „specifice“ unor regiuni specifice?

Pe de o parte, putem vorbi de trauma Holocaustului, evocată de psihologul Ilany Kogan, transmisă şi trăită adesea cu grave simptome psihice de către a doua generaţie, în mod mai dramatic de către copiii acelora care n-au putut elabora, şi vorbi despre trauma lor. Pe de altă parte, este evocată de către doctorul Bernard Voizot din Paris, trauma adolescenţilor de la periferia marilor oraşe din Franţa, tineri la care se manifestă această nouă patologie ivită din anomie, abandon, neintegrare culturală etc.

...şi cîteva răspunsuri

Boala „eroilor“ sau despre idealizare. „Idealizarea sau pasiunea pierderii“, eseul inaugural, semnat de doctorul Corneliu Irimia, disecă ceea ce ştiam a fi sîmburele romantismului, scoţîndu-l din cărţile cu domniţe şi cavaleri, şi introducîndu-l direct în domeniul patologicului.

„Depistată“ din Antichitatea greacă, idealizarea devine o boală cu acte în regulă în Evul Mediu cînd, într-un tratat de medicină din 1285, definiţia idealistului implică simptome patologice. „Bolnavul îşi imaginează cu putere forma şi figura celei pe care o iubeşte. El crede că este cea mai bună, cea mai frumoasă, cea mai dotată în virtuţi morale şi ale corpului. O doreşte constant, fără ezitare, gîndind că, dacă îşi va putea satisface dorinţa, el va atinge fericirea şi beatitudinea. Boala e numită «*heroes*» adică «a eroilor», deoarece eroii şi nobilii sînt cei care cad pradă, cel mai adesea, acestei afecţiuni. Semnele sînt pierderea somnului, a nevoii de a bea şi de a mînca. Corpul slăbeşte. Bolnavul e scufundat în gînduri secrete şi profunde. Pulsul este divers şi dezordonat, frecvent şi înalt, dacă obiectul iubit este numit sau prezent în faţa ochilor săi.“

Idealizarea devine „o permanentă oscilaţie între o tentativă de a hrăni narcisismul şi scăderea stimei de sine, între iubire şi ură, între un obiect bun şi unul rău, între un obiect idealizat şi unul persecutor, între replierea narcisică şi deschiderea spre obiect. Diferenţa dintre o dragoste «normală» şi relaţia eului depresiv cu idealul său intangibil este diferenţa dintre o relaţie cu un obiect bun, liniştitor, gratifiant şi o legătură cu un obiect extrem de idealizat care îi dă eului o neputinţă fundamental inhibitoare“. Idealizarea se transformă astfel într-o apărare patologică a obiectului „persecutor“.

Fantomele genelor

Copilul dvs., un copil de altfel dezgheţat şi deosebit de precoce, devine în societate, la şcoală, total aerian şi încremenit. Pe de o parte, acasă nu-l puteţi stăpîni, aveţi de-a face cu un adevărat „argint viu“, pe de alta, învăţătoarea vă avertizează că la şcoală e tăcut, închis şi nimic, de la vorbă bună la pedeapsă, nu-l scoate din lumea lui. Aţi putea bănui, fie şi pentru o secundă, cum că este „bîntuit“ de fantomele propriului dvs. trecut, fantome ale traumatismelor transmise genetic şi vindecarea lui depinde, în primul rînd, de propria dvs. vindecare?

Un asemenea caz a fost prezentat de doamna doctor Daniela Luca.

Vlad, „un copil a cărui viaţă psihică este bîntuită de «fantome», al cărui tată refuză a-i fi tată, refuzînd întreaga linie paternă, a cărui mamă încă poartă în ea durerea pierderii unei fetiţe-fetus. Un copil – bătrîn înţelept, copil-terapeut pentru mama sa, copil de înlocuire, care percepe endopsihic orice mişcare în sine şi în celălalt, care poartă în el cripta surorii sale moarte şi se declară, încă de la 4 ani, «bătrîn», «special», «altfel decît familia mea»“.

Terapia lui Vlad începe, de fapt, cu terapia întregii familii.

Tatăl, „plecat de 6 ani să lucreze în străinătate“, se reintegrează greu într-o familie pe care o părăsise. „Vorbeşte despre familie cu greu, pune accent pe timpul ocupat, pe treburi, pe probleme, relaţia cu soţia rămînînd în umbră. Despre părinţii lui nu vorbeşte deloc, doar despre socrii. Mereu îl priveşte pe Bogdan (primul copil al soţiei), înseninîndu-se. Remarc că îl evită pe Vlad şi mi se conturează o imagine vagă că acest tată nu îl poate privi pe fiul său pentru că îi aminteşte de ceva sau de cineva.“

Mama, „o femeie mignonă, tînără, pe chipul căreia se vedea însă suferinţă şi oboseală“, blamează comportamentul soţului, care nu se implică deloc în creşterea celui mic. Perioada în care soţul fusese plecat, a fost grea. Întrebată fiind de părinţii soţului, spune că „au rupt legătura, soţul era de mult certat cu tatăl lui, un om dur, agresiv şi autoritar“.

Vlad ştie toate acestea şi, zîmbind, îi răspunde psihiatrei că „mai ştiu şi multe altele“. Mama confirmă, spunînd uluită că „acest copil a perceput de mic tot felul de lucruri“. Cum ar fi, de exemplu, al doilea mare secret al mamei (care e şi cea mai mare durere a ei). Înainte cu doi ani de a-l avea pe Vlad, pierduse o sarcină, în luna a şaptea, o fetiţă, şi a alunecat într-o depresie adîncă. Cînd a aflat că va mai avea un copil, un băiat „la început au fost dezamăgiţi, însă după ce l-a născut, a avut sentimentul că acest copil este o minune“.

Primul „şoc“ a venit cînd Vlad, în vîrstă de 4 ani, i-a spus că el ştie „că s-a născut după un alt copil care nu s-a mai născut“. Nimeni nu îi povestise, în casă nevorbindu-se niciodată despre asta. „Mama a înţeles atunci că între oameni există anumite legături inexplicabile, că ceva se transmite, chiar dacă nu este spus.“

Recunoaşterea dorinţei inconştiente sexuale şi masochiste

Marie, 17 ani, pacienta doctorului Roland Lazarovici, izbucneşte adesea în lacrimi. „Fără să ştie de ce.“ E cuprinsă de crize frecvente de angoasă, care o obligă să-şi sune mama pe mobil. Imediat ce se află în contact cu ea, se linişteşte. Se simte rău în mulţime, în magazine.

În urmă cu un an, într-o tabără de vară, un monitor i-a făcut avansuri. A intrat în cortul ei, a atins-o, a încercat să aibă relaţii sexuale, dar ea l-a refuzat. Mai mult, l-a denunţat, iar tînărul, recunoscînd faptele, a părăsit tabăra, fiind în prezent acuzat într-un proces aflat în plină desfăşurare. „Marie îşi aminteşte de ruşinea şi culpabilitatea ei, spunîndu-mi că vrea să povestească ceva ce nu îi poate povesti mamei.“ Adică: atitudinea ei seducătoare faţă de acest bărbat cu care ar fi putut accepta relaţiile sexuale, dacă prietena ei n-ar fi fost în acelaşi cort. „A fost un fel de a nu spune că l-a dorit pe acest băiat. Ştie cum poate atrage privirea şi compasiunea celorlalţi, lăsînd eczemele şi leziunile să i se dezvolte. Îmi spune cît se intrică în ea plăcerea şi durerea acestor leziuni.“

Părinţii Mariei s-au separat cînd ea avea 6 ani. Tatăl „e descris drept alcoolic, socialmente dezintegrat“. Îi e „ruşine“ cu el, ezită să-l revadă. Totuşi o face. „A fost profund decepţionată. Nu avuseseră nimic să-şi spună, el nu era aşa de degradat, după cum crezuse ea, dar i se păruse pasiv, puţin interesat de ceea ce făcea ea. I-am spus că, poate la fel are nevoie să facă şi cu mama ei, atunci cînd o sună neîncetat la birou.“ (De mică, avusese tulburări somatice de care se plîngea, fiind sigură că astfel captează atenţia mamei.)

„În această cură s-a pus în discuţie travaliul de interpretare şi construcţie la adolescent, care îmi pare adesea mai complex decît la adult.“ Sexualitatea adultă transformă raportul cu subiectul, eliberîndu-l din copilărie, dar transferul adolescent se organizează în actualitate. În cura Mariei, modificările percepute sînt cuprinse în cîmpul preconştient. Sexualul e prezent în legătura transferenţială, dar fantasma se construieşte în jurul unei ezitări a analistului de a traduce în cuvinte directe chestiunile sexuale.

În relaţia sa cu psihoterapeutul, Marie recurge la un tată imaginar, idealizat, încercînd să regăsească, într-un mod regresiv, atenţia fizică, prin intermediul „eczemei“.

„Marie lasă să apară leziuni ale pielii, alimentînd o dimensiune de exhibare şi compasiune.“

Pledoarie pentru mama „intrigantă“

„Am obosit – răbufneşte brusc şi foarte intens Oana, cu un amestec de exasperare dublată de o enormă culpabilitate – nu mai suport... tot timpul trebuie s-o ţin în braţe, tot timpul vrea la mine şi, mai mult, tot timpul vrea sînul! Uneori îi e foame, dar de cele mai multe ori îl vrea doar aşa, ca să-l ţină în gură şi să se joace! Şi eu nu mai suport! Am încercat în toate felurile, dar dacă nu i-l dau, urlă de ne ştie tot cartierul... Poate o să mă credeţi o mamă rea, denaturată, pentru că simt aşa, dar realmente nu mai pot! Ziua, noaptea, afară sau în casă – nu contează: trebuie să las totul baltă şi să i-l dau... Am obosit... nu dorm nopţile pentru că se trezeşte din oră în oră ca să-i dau sînul... mă simt realmente stoarsă şi folosită!“

Cazul Oanei a fost prezentat de doamna doctor Sorina Pătraşcu, psiholog clinician la Spitalul „Prof. Dr. Obregia“.

Alina venise în căsnicia Oanei nu numai într-un moment în care sentimentele dintre cei doi soţi se răciseră, dar şi după ce urmase un tratament antibiotic din cauza căruia a fost sfătuită să facă un avort.

„Observăm o investire narcisică a copilului – vitală pentru supravieţuirea lui – după cum indica Freud în *Pentru a introduce narcisismul* (1914); o investire autoerotică, dat fiind că bebeluşul continuă să fie tratat ca o parte din corpul mamei; o investire erotică, fiind luat ca obiect de către pulsiunile sexuale inhibate ca scop şi dînd astfel naştere tandreţii faţă de copil; o investire masochistă, în plăcerea de a se lăsa devorată precum şi de a se lăsa utilizată (în sensul descris de Winnicott); şi în fine, o investire sadică, perceptibilă în manifestările sale de ură. Pentru a putea «tempera» – în sens muzical – această polifonie, mama trebuie să reuşească să rămînă «intrigantă», adică să lase suficient loc femeii care este, pentru a regăsi dorinţa pentru partenerul său, creînd astfel o deschidere pentru copil către misterul terţului, spre triangulare, spre Eros şi spre viaţă.“

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Simona SORA

puzzlecturi

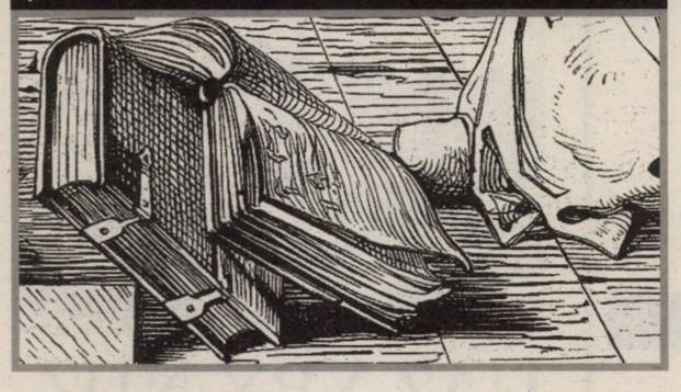

Compromisul

În ultimul număr din *Idei în dialog,* Alexander Baumgarten, profesor de filozofie la Universitatea „Babeş-Bolyai“ şi clasicist, unul dintre comentatorii cei mai avizaţi din presa noastră culturală în domeniul său, dar şi poet (cum putem afla din dialogul publicat în *Cartea roz a comunismului* de doi congeneri), reflectează critic asupra „facultăţii de recenzare“. Cum poate fi determinată facultatea de a produce recenzii? Cine are dreptul să scrie recenzii? Cum ar trebui să arate şi ce-ar trebui să conţină recenzia ideală? – se întreabă Alexander Baumgarten, constatînd, în publicaţiile culturale (inclusiv *ID*) „cîteva forme flagrante de depăşire a statutului de recenzent“. Fără morgă, încrîncenare sau pedanterie, autorul rîndurilor mai degrabă melancolice din *ID* enumeră patru obligaţii care n-ar trebui să lipsească din fişa postului nici unui recenzent: datoria de a scrie despre celălalt, legitimitatea profesională a autorului recenziei, principiul specializării şi principiul moderaţiei. Condiţii de bun-simţ, am zice, pe care oricine comite o recenzie şi le asumă ori ar trebui să o facă. Numai că, la noi, ca la alţii, mai ales în publicaţiile culturale generale la care ne referim, lucrurile stau altfel. Regulile sînt mai degrabă „de grup“ decît de experienţă şi de interogaţie personală în privinţa îndreptăţirii actului critic. Pentru Alexander Baumgarten, grupul ideal pentru „conservarea unui etalon al comentariului pieţei noastre culturale“ este constituit din comentatorii (mai ales de filozofie, politologie, sociologie) din jurul revistei *Idei în dialog*. Pentru alţii, grupurile ideale sînt cele din jurul altor reviste.

Cele patru „capete“ însă n-ar trebui să ţină în primul rînd de politicile culturale redacţionale (eterogene, cum se vede, şi greu de respectat), ci chiar de actul critic şi de îndreptăţirea lui absolută. Cine are aşadar dreptul să scrie recenzii? Mi-am pus această întrebare mai serios ca niciodată (poate pentru că, în privinţa recenziilor proprii, şi-au luat alţii această obligaţie) în legătură cu noua revistă *Dilemateca*, unde se publică recenzii la cărţi de literatură, de istorie, filozofie, artă, ştiinţe etc. Cine are îndreptăţire profesională şi publicistică să recenzeze întreg fenomenul editorial? Cine ar trebui să facă selecţia (lucrăm cu specialişti, nu uitaţi!)? Cine girează rezultatul? Nefiind o publicaţie specializată şi dorind să acopere o zonă semnificativă cultural, *Dilemateca* ar fi putut fi pîndită de un soi de diletantism superior. Pentru unii, acest pericol e o calitate, pentru alţii, o descalificare. Şi, desigur, din această dilemă nu putem ieşi! Iată de ce un anumit gen de compromis (nu Compromisul!) ar putea sugera ieşirea din impas: compromisul între datoria (specialistului) de a scrie despre celălalt şi datoria de a-l cuprinde şi pe cel de-al treilea (cititorul); compromisul între legitimitatea profesională a recenzentului şi posibilitatea de a transcende limbajul propriei discipline; compromisul între principiul specializării şi perspectiva „generalistului“, anticamera divulgării, nu a vulgarizării pentru publicul unor reviste (totuşi) generale; compromisul între principiul moderaţiei apolinice şi tonul... dionisiac pe care-l pot provoca lucrurile „strigătoare la cer“ din anumite cărţi, traduceri, ediţii *critice*.

Nu vreau să spun decît că „facultatea de recenzare“ ţine – dincolo de cvartetul dlui Baumgarten – de existenţa unui fericit aliaj structural între competenţă şi adecvare, de asumarea unei căi de mijloc între limbaje, de forţa de mediere şi de reprezentare a intermediarului. În critica literară (dar şi de artă, teatrală, cinematografică) gustul propriu, cultura (generală şi specială), talentul critic şi scriitoricesc au fost dintotdeauna mai importante decît legitimitatea universitară (vezi cazul Lovinescu), specializarea (într-o specie, un curent, un secol) şi moderaţia plină de seriozitate. Nu ştiu dacă e bine sau e rău. Probabil că acest gen de relativism critic (venind după tot soiul de alte relativisme) nu face decît să favorizeze proliferarea indistinctă de comentarii jucăuşe, critificţiuni egocentrice şi lecturi piezişo-paralele. Să recunoaştem însă că lucrurile nu se pot drege prin fixarea unui set de reguli. Cel mult, un set de reguli (de la sine înţelese, de fapt) ar putea ghida o revistă culturală care se respectă în a publica sau a refuza publicarea unor comentarii. Dar aceasta e o altă discuţie, în care presa culturală actuală din România cu greu ar putea intra. Măcar pentru că astfel ar încălca principiul specializării.

Dilema veche vă recomandă

● Site-ul www.overheardinbucharest.ro, unde veţi găsi diverse vorbe auzite de diverse persoane prin oraşul nostru drag. O mostră: „...de fapt, astea sînt cireşe negre, dar sînt roşii pentru că-s încă verzi!“. Şi încă una: într-o staţie de metrou, un tip îl întreabă pe un alt tip, care are un cîine, pe unde a intrat în staţie. Acesta îi spune: „Tu chiar vrei să ştii sau mă perimezi?“. (Dan Stanciu)

● Attila Bartis, *Tihna* (Editura Paralela 45, Colecţia „Ficţiune fără frontiere“, traducere de Anamaria Pop). Un roman puternic, de o duritate uneori inutilă (penalizabilă doar în hochei), angoasant pe bune, căci are de ce într-o Budapestă care respiră din adîncul crîşmelor, vagoanelor şi vaginurilor ei, pînă la „cerul înstelat de deasupra mea“, nici el suficient pentru căutătorul de lege morală. O atmosferă presantă – marca prozatorului bun – în care humorul negru luminează materia, cum e cazul celor trei feroviari care discută despre retragerea sovieticilor din Ungaria, unul susţinînd că vor veni peste ei evreii, altul că-i vor invada românii, iar al treilea preferînd „să nu plece, fiindcă ne-am obişnuit cu ei“. De citit cu prioritate. (Radu Cosaşu)

● Care e situaţia fotbalului românesc la ora Cupei Mondiale unde nu ne-am calificat? Vă las cu Traian Ungureanu în *Cotidianul* de vineri, 9 iunie: „Federaţia e, de 16 ani, în arenda lui Mircea Sandu. Dumitru Dragomir a inventat o Ligă, pentru că vrea să conducă ceva, nu pentru că o poate dezvolta. Becali, voievodul de la Steaua, e cel mai bun *speaker* de circ ambulant pe care l-au avut vreodată Balcanii. Copos, business-prinţul Rapidului, e în pragul tunelului penal. Iancu, marele revoltat bănăţean, l-a trecut deja. La un loc, această colecţie de haos şi viclenie nu poate da fotbalului o direcţie, ci doar o întrebuinţare. Fotbalul românesc e vehiculul cu care acest grup rescrie trecutul. Fotbalul românesc nu e despre ce se întîmplă mai departe, ci despre setea de bogăţie şi de exhibiţionism a acestui grup fătat în capul mesei. Fotbalul românesc are treabă la subsol, nu sus unde se proiectează performanţa. Patronii lui au de rezolvat ceva năprasnic şi personal. Miliţienii, bişniţarii şi blătuitorii de ieri vor azi bogăţia şi grandoarea pe care nu le puteau purta în public, acum 20-30 de ani“. (Marius Chivu)

● Cîştigătorul Trofeului TIFF de anul trecut – minunatul *Whisky!* – intră de vinerea asta şi pe marile ecrane. Un film de tăceri (pe ecran) şi plăceri (în sală). O mică bijuterie despre „lumea celor care nu cuvîntă“ – o făbricuţă de ciorapi, un patron taciturn şi o „muncitoare-şefă“ care abia vorbeşte... Fiţi sinceri: de cînd n-aţi mai văzut un film *uruguayan!?* Eh, dacă n-aţi văzut niciodată, e un motiv în plus să mergeţi să-l vedeţi; eu, unul, l-am adorat. (Alex. Leo Şerban)

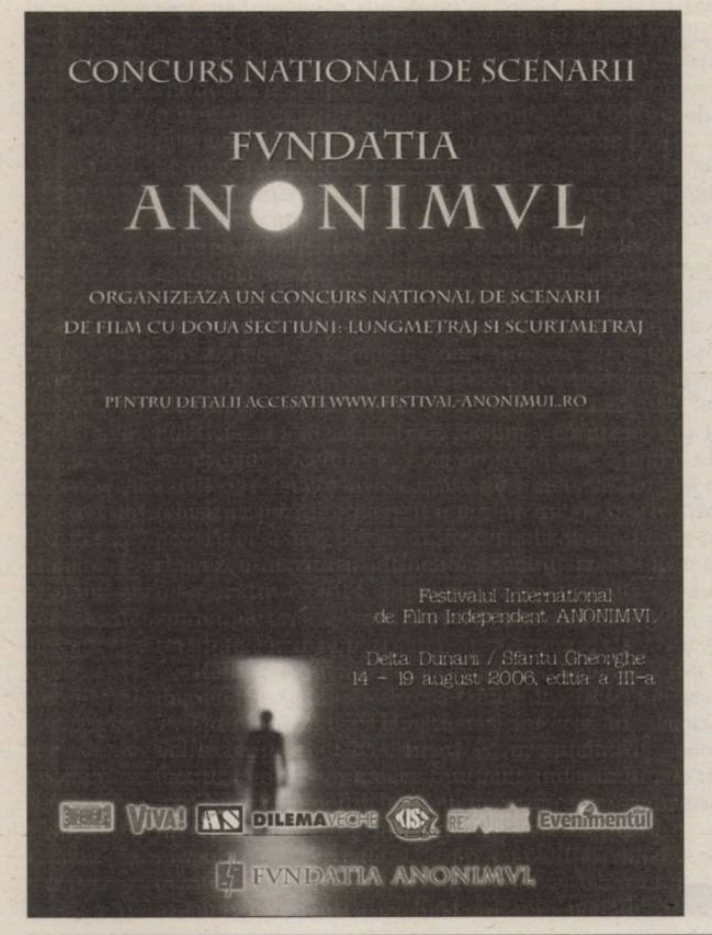

Andrei GORZO

dilematograf

Aşchia de gheaţă

● ***Capote* (SUA, 2005), de Bennett Miller.**

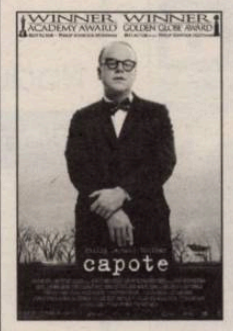

În toamna anului 1959, Truman Capote încă se mai lăfăia în succesul nuvelei sale *Breakfast at Tiffany's*. Era în relaţii bune cu Hollywood-ul. Era mascota *jet set*-ului. Era reporter-vedetă la revista *The New Yorker,* în paginile căreia descrisese (cu un teribil simţ al ridicolului) turneul sovietic al operei americane *Porgy and Bess* şi dezumflase (cu maliţiozitate felină) reputaţia lui Marlon Brando. Era cosmopolit, monden, afectat şi *gay*. Dar 1960 avea să-l găsească departe de toate astea, în America profundă – în Holcomb, Kansas, unde doi golani tocmai masacraseră o familie. Sarcina lui era să scrie un reportaj pentru *New Yorker*. Ambiţia lui era să creeze un nou gen, „romanul non-fictiv“, în care autorul nu pune de la el nici un incident, nici o floricică, nu le atribuie personajelor nici o replică pe care să n-o fi rostit, nici un gînd pe care să nu-l fi avut şi în realitate, şi totuşi ridică viaţa la standardele de armonie şi expresivitate ale artei.

Aşadar, Capote (Philip Seymour Hoffman) pleacă în reportaj împreună cu asistenta lui, Harper Lee (Catherine Keener). Cetăţenilor din Kansas le trebuie ceva timp pentru a se obişnui cu el – în primul rînd din cauza vocii. Şi mie mi-a luat ceva timp ca să mă obişnuiesc cu noua voce a lui Hoffman. Pur şi simplu n-am mai auzit aşa ceva. „Citisem undeva că vocea lui Capote e subţire şi înaltă, dar nimic nu mă pregătise pentru psalmodia asta tremurătoare şi astmatică, amestec de Noël Coward şi Lillian Carter“. Descrierea îi aparţine lui Martin Amis, care în acelaşi profil (din 1978) mai nota că, în pronunţia lui Capote, *understand* devine *inner-stain* (pată lăuntrică), iar White House devine *wide-ass* (cur lat). Hoffman e un maestru al efectelor vocale (oricît m-aş spăla în urechi, nu pot să scap de amintirea rostirii scîrboase, grohăit-insinuante, pe care personajul său din *Talentatul domn Ripley* o dădea întrebării: „Cum merge *voyeurism*-ul, Tom?“) şi sunetele pe care le produce în *Capote* (cuvinte care dau din coadă ca pudelii unei babe, cuvinte care se sting ca nişte vrăbii în ger) sînt un motiv suficient de a cumpăra bilet. Iniţial, virtuozitatea asta de suprafaţă poate părea *prea* copleşitoare – te întrebi dacă o interpretare atît de pirotehnică va putea să se dezvolte în profunzime, dacă Hoffman va putea să unească toate efectele astea într-o concepţie solidă, consistent-credibilă, despre Capote: cum o să te convingă că un tip atît de fandosit a putut să cîştige încrederea a doi ţărani sociopaţi? Dar apoi începi să înţelegi: Amis a mai spus că, în pofida mîţiielii şi a piţigăielii (sau poate tocmai datorită lor), Capote nu avea „nimic din augustitatea vechiului său prieten Tennessee Williams sau a vechiului său duşman Gore Vidal“, ci „genera vulnerabilitate şi candoare“, inducîndu-ţi imediat „o senzaţie de intimitate simpatetică“. Putem aprecia această tehnică în scenele dintre Hoffman şi Clifton Collins, Jr., care joacă rolul ucigaşului Perry Smith, şi e cu atît mai fascinant cu cît e mai clar că e *doar* tehnică – scriitorul nu vede în Smith decît un personaj, de fapt nici atît: nu vede în el decît materie primă. Cînd îl vede pentru prima dată printre gratiile celulei, arată ca o pisică grasă care a pus ochii pe o pasăre interesantă – un colibri, o kiwi. Cînd îl roagă să-i arate jurnalul lui, arată ca un vampir emoţionat care cere de la virgină un strop de ceva, ca să-şi mai domolească setea. Toată viaţa din Perry trebuie să treacă în personajul Perry din cartea lui Capote şi, atîta timp cît durează transferul ăsta delicat (a durat ani), Capote face totul ca să-l ţină în viaţă (îi găseşte noi avocaţi, îl îngrijeşte după o tentativă de sinucidere prin înfometare); dar, din momentul în care personajul Perry nu mai are nevoie de transfuzii, existenţa lui prelungită în lumea reală devine o irelevanţă, ba chiar o pacoste – o problemă cu finalul. Perry, în paginile romanului *Cu sînge rece,* are un rost, are valoare. Perry, în carne şi oase, a devenit inestetic şi inutil. *Capote* e un film despre un tip de sînge rece propriu scriitorului – despre „maladia“ pe care şi-o diagnostica idolul lui Capote, Flaubert, atunci cînd spunea că un lucru citit într-o carte îl mişcă mai tare decît o nenorocire adevărată, despre ceea ce amicul lui Capote, Graham Greene, numea „aşchia de gheaţă din inima scriitorului“. La rîndul lui, regizorul Bennett Miller lucrează cu sînge rece: fără retorică vizuală, fără sentimentalism – cel puţin pînă în final, cînd sugerează că Truman a devenit un alcoolic din cauza remuşcărilor. Ceea ce-mi sună naiv şi moralizator, un reflex al acelui conformism contemporan care le cere scriitorilor buni (cu excepţia scandalagiilor acreditaţi de tip Houellebecq) să fie şi oameni buni – sau să plătească. O explicaţie mai plauzibilă este că Truman a devenit un alcoolic pentru că îi plăcea prea mult să bea: De asemenea, îi plăcea prea mult să umble cu *le beau monde*. Şi îi plăcea mai mult să se laude cu cărţile pe care le va scrie, decît să le scrie. Un scriitor adevărat poate trăi cu răceala lui, cu acea *inner stain*. Tragedia lui Capote este că, de la un punct încolo, nu prea a mai fost un scriitor adevărat.

trecerea prin reviste

Să trăiţi *Sana*tos!

Deşi la prima vedere revista *Sana* pare un (alt) ghid banal cu poze, reclame, chenare, poze, reclame, chenare, texte care nu ştii unde încep şi unde se termină şi (mici) greşeli evidente de corectură şi exprimare, publicaţia conţine şi cîteva articole interesante care merită citite.

În numărul 24, iulie 2006, dr. Andra Orosan semnează un articol despre infecţiile cu *papiloma virus*. „Papiloma virusurile umane – ne spune dna doctor – sînt în jur de 100-150 de tipuri şi afectează atît pielea, precum şi mucoasele. Este unul dintre cele mai comune virusuri transmise pe cale sexuală." Avînd în vedere gravitatea infectării cu un asemenea virus – există şi unele tipuri care pot duce la apariţia a diverse tipuri de cancer –, subiectul este, din păcate, destul de succint tratat. Personal, aş fi renunţat la pozele care oricum nu au nici un fel de legătură cu textul şi la subtitlurile foarte mari, din cauza cărora se pierde un spaţiu preţios. Dacă treceţi însă peste variaţia obositoare de culori, poze şi fonturi ale acestui articol, puteţi citi cîteva informaţii utile legate de modul în care se poate produce infectarea cu virusul papiloma, despre cum evoluează leziunile, care este examenul medical potrivit în cazul infectării şi cum se pot trata aceste infecţii.

Merg mai departe pe urmele chenarului verde, marca secţiunii „Medicină", şi aflu de la dl doctor Bogdan Grigorescu cum ar trebui să arate „planul de bătaie" pentru o viaţă lungă şi fericită, al celor care au suferit un infarct miocardic. O listă lungă de „nu"-uri (un „nu" hotărît sedentarismului şi abuzurilor alimentare, fumatului, stresului, băuturilor alcoolice şi bulinelor luate la întîmplare, fără prescripţia medicului) şi de „da"-uri (în primul rînd, unui program regulat de 20 de minute de exerciţii fizice pe zi). La prima vedere, articolul dlui doctor Grigorescu nu aduce nici o noutate în domeniu, dar poate că nu ar fi rău ca, măcar din cînd în cînd, să ignorăm informaţiile primite „de prin auzite" şi să dăm ascultare părerilor avizate.

Trec pe repede înainte peste alte cîteva pagini şi ajung la un subiect care mă interesează în mod direct: remedii naturale pentru migrene, respectiv fitoterapia – „multe plante pot să îşi aducă obolul lor, fie prin a scădea durerile, fie prin a da linişte, a scădea tulburările digestive sau a oferi posibilitatea unui somn bun". Cristina Popovici, autoarea acestui articol, face o scurtă (două pagini, 40% poze), dar utilă (sînt enumerate proprietăţile fiecărei plante) şi interesantă trecere în revistă a celor „zece calităţi minunate" (?!) printre care secara, hameiul, măceşul, mureţelul, gălbenelele, levănţica şi menta. Un alt tratament alternativ împotriva durerilor de cap este şi *camellia sinensis*, „planta de ceai de la care se folosesc frunzele şi mugurii foliari pentru a se produce ceai. Ceaiul alb, cel verde, oolong sau ceaiul negru provin toate de la această plantă, dar trec prin procese tehnologice diferite astfel încît să ajungă la grade diferite de oxidare".

Şi dacă tot am ajuns la capitolul „băuturi miraculoase", vă mai propun articolul Sînzianei Şerban despre proprietăţile miraculoase ale sucului de morcov care „stimulează pofta de mîncare, contribuie la cicatrizarea formelor ulceroase, dizolvă formaţiunile canceroase şi are un aport important în menţinerea structurii dinţilor". Atenţie însă! Specialiştii sînt de părere că volumul de suc de morcovi nu ar trebui să depăşească 50-60 de ml pe zi, în cazul consumului constant şi de lungă durată! (**R. P.**)

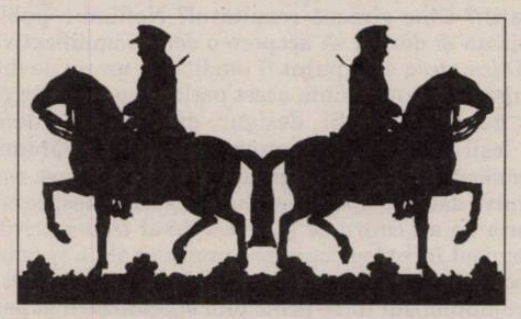

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Către fiul inexistent

Zilele trecute, inexistentul meu fiu mi-a trimis, din Groenlanda lui tot mai precisă pe măsură ce se topeşte, un e-mail de o concizie exemplară:

„Domnule, îmi este din ce în ce mai multă ruşine pentru că sînt român." Nu imediat, ci după cîteva insomnii de zi, mai rele decît cele de noapte, i-am răspuns:

„De mult îndrăgitule domn, fiu şi prieten – fulgerătorul tău text nu m-a trăsnit, cum presupun că intenţionai, agresiv cum te ştiu faţă de mine. Dacă îţi voi scrie că la o primă şi, evident, rapidă lectură m-a amuzat, s-ar putea – ceea ce nu mi-ar displace – să-ţi scandalizez seriozitatea pe care o detectez în toate mesajele tale. Tată banal, ar trebui să fiu mulţumit că am un băiat care nu se joacă în sentimentele sale, dotat deja cu un anume simţ al tragicului pe care – categoric – nu de la mine l-a moştenit, ci de la maică-sa. Dar nu-s un tată banal, după cum nici tu nu eşti (o sper aprig) un simplu puţoi provocator. (Poate că mai ţii minte ziua cînd m-ai enervat, aveai vreo 12 ani, într-o problemă de istorie, ceva cu noaptea de 23 august 1944, şi ţi-am cerut sever: „Să nu fii niciodată un puţoi!" – rareori mi s-a pus gura să mai vorbesc aşa.) Ca atare, nu numai că nu ai izbutit să mă zdrobeşti, dar, dimpotrivă, m-ai făcut să retrăiesc îndelunga comedie pe care am jucat-o cu cei mai buni prieteni ai mei prin anii '70-'80 şi chiar după '90. Zic *comedie,* nu pentru a o bagateliza; o comedie – în practica zilelor mele printre oameni vii – e tot ce poate fi mai grav, mai consistent, mai salubru de trăit. Ţi-o rezum, fără să regret că niciodată nu ţi-am vorbit pe larg de ea, tot aşa cum taică-meu nu a discutat cu mine despre femei: de cîte ori mi se plîngeau intens despre „ruşinea de a fi român, sub Ceauşescu", dar şi „sub Dej sau Antonescu", le răspundeam că nu au de ce. Putem fi triştі – argumentam – pînă la disperare, putem urla sau merge pe pereţi, dar nu din „ruşinea de a fi român"; nu avem de ce să fim mîndri, asta nu, dar alternativa nu este ruşinea, doar dacă acceptăm o melodramă inadmisibil de facilă şi de leneşă; pînă la ruşine, mai avem de trecut prin cîteva stadii mult mai dramatice în contrarietatea lor incomodă.

Cred că ai sesizat humorul, da, humorul situaţiei: un evreu, cetăţean român, le cerea unor concetăţeni creştini să nu le fie jenă de ceea ce sînt şi sîntem, de cînd ne-am născut, oameni ai limbii române cu tot ce înseamnă ea, de la alfabet şi pînă la ecuaţia Caragiale-Eminescu, cu atîtea necunoscute printre care nu avem voie să ne rătăcim. Fireşte că nu i-am convins. Predispoziţia spre melodramă a intelectualului român – „suflet din sufletul neamului său", dacă mai ţii minte acest vers din programa ta de bacalaureat – este enormă şi nu are (deocamdată) leac. Fireşte că, la rîndul meu, le-am apărut livresc, utopic, poate şi laş, oricum absurd faţă de tîmpenia insuportabilă (şi multilaterală) a regimului; nu au mai îndurat-o şi au plecat, „au părăsit Capitala" (cum glumeam fără spor), au fugit care încotro, pînă la Paris şi „Europa liberă", pînă în Spania şi Elveţia; din cînd în cînd primeam cîte o ilustrată din Canare, Baleare şi alte locuri unde era soare şi ruşinea îşi lua o scurtă vacanţă. Niciodată – şi nu îmi stă în caracter să mă fălesc cu asta – în discuţiile noastre nu a apărut problema evreităţii mele. Niciodată nu mi-au spus: „Ţie îţi este uşor să fii român cînd ai rude la Tel Aviv". Sau – inepţia inepţiilor – „Ei, Relache, dacă toţi evreii ar fi ca tine...". Asemenea vorbe cu adevărat ruşinoase nu s-au rostit între noi – te încredinţez cu stinghereala care conferă normalităţii un merit. Asta e altă comedie.

Acum constat că ruşinea de-a fi român a ajuns pînă la tine, în Groenlanda. Concizia ta „dă pinteni imaginaţiei mele" – cum ar fi spus un englez aflat abia pe locul al 10-lea în topul celor cu care se laudă neamul lui. Ce ai văzut ca să-mi baţi o telegramă ca asta? Ai o parabolică la care ai prins Parlamentul, OTV-ul, ultimele meciuri ale campionatului? Ce ai auzit printre gheţari, ca să-ţi îngheţi tatăl? Ce ai citit ca să-mi scrii versul acesta alb de mînie? Ai intrat pe Internetul cu care se mîndreşte cam tot tinerelul român aflat pe culmile disperării şi ale libertăţii de expresie? Desigur că mă gîndesc la cîteva nume care puteau să-ţi dea acest sentiment românesc al fiinţei. Nu ţi le înşir fiindcă m-am săturat de cîte „liste ale ruşinii" s-au elaborat în ultimii 50 de ani. Ai putea totuşi să-mi dai (urîtă expresie!) un singur nume care te-a adus în starea asta, îţi repet, necunoscută mie? Pînă la dezvăluirea lui, să-ţi relatez o întîmplare cu caracter de coincidenţă magică, precum îmi place să-i zic ca lucrător în Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor (SMOC). Aseară m-am întîlnit cu cel mai bun prieten al meu din cîţi mi-au plecat/fugit în exil. Cel mai aprig în ruşinea-de-a-fi-român, altfel un intelectual de fineţe, de o politeţe inhibantă, european incondiţional; mi-a descris – el locuind în Germania – starea noţiunii de român pe meleagurile acelea. Era foarte (cu stridentul diftong *oa!)* proastă. Atît de proastă încît într-o bună zi – „ai să rîzi, Relache!", m-a avertizat – o vecină de palier i-ar fi spus aşa: *„O, mein Herr,* dacă toţi românii ar fi ca dvs...". Nu am rîs; sînt clipele rare cînd simt limita tragică a ironiei. Mă vei înţelege?

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

UAZ.YBY.NDZ. HAR.DAD. EZE.WST şi senzaţionalul NVA

Ce vă spune vouă B 44 UAZ? Dar B 64 YBY? Dar nici B 05 NDV nu vă smulge o lacrimă? Bă, nesimţiţi sînteţi să nu scoateţi pieptul în faţă la PH 70 HAR? Chiar nu am ce vă comunica dacă voi nu zdrăngăniţi din oase la B 76 DAD. Urlaţi la B 45 EZE! Sări-v-ar capul la B 99 WST. Dar vă rog, vă rog din suflet, vedeţi un sfîrşit de mare maestru şi carieră de şofer cu B 41 NVA. E lumea şoferilor, minunata lume a claxoanelor în creier, a proştilor la fel de proşti ca mine, a idioţilor mai mari decît orice cap în gură pe care-l merită, e lumea lumii prea stresate, a unui sfîrşit de lume niciodată venit, a ratărilor în privinţa revoluţiilor româneşti, a ratărilor în privinţa tuturor unirilor în cuget şi simţiri, a luptelor ambiguu cîştigate, adică toate pierdute, e lumea unei istorii neclarificate, a unei Mioriţe moarte virgină, a unui Meşter Manole hotărît, dar nu prea cu *rating* la mase, e lumea vinilor de după Ceauşescu, e vina maşinilor bengoase pentru care nu sîntem pregătiţi, e lumea hoţiilor de şosele, a asfaltului bun de halit pe pîinea tuturor primarilor şi miniştrilor şoselelor ţării, e vina celor care şi-au dat cu stîngul în dreptul ani în şir, e vina lui, e vina ta, e vina mea. Da, e vina mea, e vina mea, hai, spune-o, strig-o! E vina mea că la Universitate Mercedesul UAZ mi-a tăiat calea la milimetru. E vina mea că nu l-am trosnit ca să merg la Poliţie şi Poliţia să-i găsească circumstanţe atenuante şi eu să urlu că mi-a bulănit maşina. E vina mea că Fordul YBY a zburat printre tramvai şi mine şi nu i-am dat o gaură în tablă, pur şi simplu, eu accelerînd, iar el intrînd în tramvai. E vina mea iar că Mégane-ul NDV nu şi-a luat-o în bot tot de la mine, el intrînd cu toată viteza pe strada Academiei, fără să vadă că şi eu aveam ceva viteză şi prioritate. E vina mea iar că am ocolit o groapă încet-încet pe dreapta şi Dacia HAR a intrat în groapă cu viteză şi mi-a tăiat calea luîndu-mi-o înainte. E vina mea că şi HARul a rămas neştirbit. Să vă spun cît de moale am fost cu Fordul DAD? E inutil. Aţi mai urla, m-aţi mai batjocori, m-aţi scuipa că nu le-am dat cu răutate cu tabla mea peste a lor, că nu i-am încălecat, că nu le-am aplicat corecţii, că nu i-am alergat pe străzi să le trag cîte o bîtă de baseball peste geamuri ca Douglas fiul chinezilor, vînzătorilor care-l enervau? Păi, bă, băieţi, nenorocitul ăla de regizor l-a scos nebun, asta mă deranjează. Da, asta mă scoate din sărite. Fascinant e că am reacţionat totuşi la TAXI DACIA NVA, TAXI AS. Mergeam pe Matei Basarab şi mă scurgeam spre Muncii şi văd o groapă, ocolesc stînga şi pe mîna mea dreaptă, pe sub oglinda mea, la centimetri de maşina mea, mă trezesc cu acest taximetrist că bagă gonetă de 90 pe oră. Nu avea grabă, nu avea nimic, era linişte pe stradă, era stop în 30 de metri. El mi-a tăiat-o de m-am speriat, de m-a scos din brînza mea şi ce credeţi? Am reacţionat. Am băgat o a cincea, l-am prins pe ucigaş pînă în stop şi am coborît geamul şi i-am spus: „Eşti dus? Ce ai, fiu de căţea?". Şi el, dînd jos geamul, îmi spune: „Ce ai? S-a întîmplat ceva? Nu. Atunci?". Şi a demarat. Aşa e. De cele mai multe ori nu se întîmplă nimic decît în creierul meu. În timpul gîndirii mele nu s-a întîmplat nimic deosebit.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Mari români“: veselie, băşcălie sau jale?

Dragii mei cititori, ştiu că v-am promis alte personaje dragi mie care au scris istoria acestei ţări, iar astăzi sînt cu totul uitaţi şi închişi bine între pagini de cronici. Dar citind clasamentul de pe www.mariromâni.ro, nu m-am putut abţine să nu mă „joc“ cu datele oferite, avînd ca referinţe personalităţile dominante în clasamentele din Marea Britanie, SUA, Franţa şi Germania.

Opţiunile compatrioţilor mei m-au amuzat la început, dar apoi m-au întristat teribil. Sîntem un popor vesel aşa că de ce să nu regăsim printre personalităţi pe Bulă, Păcală, Mătuşa Tamara, Rîmaru, Terente, Harap-Alb, Buzdugan, Papură Vodă, Greuceanu, împăratul Iulian, Hagi Tudose, „Cel mai Bun“, Dracula, Tetelu, Moş Crăciun şi iată că Dumnezeu, Isus Cristos şi Sfîntul Ilie sînt tot români la fel de prezenţi în top. Ce să mai zic de Mihail Gorbaciov sau Vladimir Voronin?

Dar preferinţele se îndreaptă cu precădere nu spre „personalităţi“ în adevăratul sens al cuvîntului, spre „români“ care şi-au pus amprenta pozitiv asupra istoriei acestei ţări, ci spre vedetele de-o noapte ce domină scena mediatică, politică şi mai ales efemeritatea aşa-zisului divertisment. Dacă englezii îl au în frunte pe Winston Churchill (personalitatea mea preferată, de altfel), românii nu se dezmint şi se îndreaptă spre ceea ce văd: Andreea Marin, Dan Negru, Cătălin Măruţă, Hagi, Iftimoaie, Monica Gabor sau Irinel Columbeanu, Mircea Radu sau Mircea Badea, Pepe sau Oana Zăvoranu, Andreea Esca şi Mihaela Rădulescu.

Să nu uit, maneliştii au loc de cinste, iar de la Nicolae Guţă la Florin Salam, de la Carmen Şerban şi Vali Vijelie sînt cu toţii acolo printre „marii români“.

Trist să constaţi că li se alătură oameni care n-ar avea ce căuta într-un astfel de clasament, oameni care ar trebui să facă parte din cealaltă parte a topului, „răii“, dar nu, ei ne bîntuie ca stafiile încălzind sufletele nostalgicilor, cam mulţi, ce votează de cîte ori se poate Corneliu Zelea Codreanu, Nicolae Ceauşescu, Emil Bodnăraş, Elena Ceauşescu, Corneliu Mănescu, Ana Pauker sau Gheorghe Gheorghiu-Dej.

De la naftalină sînt scoşi Florin Piersic şi Stela Popescu, Corina Chiriac şi Angela Similea, Irina Loghin, Gică Petrescu, Dan Spătaru, Sergiu Nicolaescu şi Gil Dobrică. Alţii, generoşi, votează cu largheţe „Paşoptiştii“, „Şcoala Ardeleană“, „Ţăranul român“, „Poporul român“ sau „Soldatul necunoscut“, „Erou Necunoscut“.

Dintre personalităţi, bineînţeles nume vehiculate în manualele şcolare, de la Mihai Viteazul la Ştefan cel Mare, de la Constantin Brâncoveanu (că tot l-a preferat Dan C. Mihăilescu), pînă la Vlad Ţepeş, de la Deceneu la Dromihetes, de la Moş Ion Roată la Decebal şi Matei Basarab.

Plus zeci sau poate sute de oameni de care n-am auzit niciodată. Oare românul narcisist din fire s-a autopropus? Păi, dacă Neagu, nenea Popa sau moş Gheorghe se numără printre personalităţi, de ce nu s-ar trece şi alţii? Nu-s tot români? Şi pînă la proba contrarie sînt şi buni, şi mari.

M-a bucurat că i-am regăsit pe Gheorghe Dinică, după părerea mea cel mai mare actor român în viaţă, pe Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici, dar credeţi-mă, oricît de mult farmec ar avea Pleşu, oricîte idei în dialog ar lansa Patapievici, oricîte „apeluri către lichele“ va scrie Liiceanu, ei n-au şansa de a ajunge în frunte pentru că le lipseşte acel „ceva“ înduioşător, regăsit numai în ochii Andreei Marin, „vocea de aur“ a lui Adrian Copilul Minune, „tristeţea profundă“ din versurile lui Vali Vijelie, „picioarele lungi“ ale Monicăi Gabor, „care este“ al lui Vanghelie (încă neprezent în top. Să mă mir?!)

Clasamentul are şi o rubrică cu „români răi“, aşa că dacă ai pus gînd rău cuiva îl treci pe lista neagră. Se pare că Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Ana Aslan, Nicolae Steinhardt, Dimitrie Cantemir şi chiar marele Eminescu au cam supărat pe mulţi. Dar cu mama lui Ştefan cel Mare ce-or fi avut? Că l-a ţinut la poartă? Altul şi mai supărat a trecut la rubrica cu pricina „Românul“. Chiar şi celebrul „Mitică“ devine personaj negativ. Valorile sînt amestecate, apele sînt tulburi, iar clasamentele aşijderea.

Aşa că dacă englezii sînt mîndri de Winston Churchill, francezii de Charles de Gaulle, germanii de Konrad Adenauer, americanii de Ronald Reagan, s-ar putea ca la noi în top să ajungă nici mai mult, nici mai puţin decît împuşcatul pe care vom fi nevoiţi să-l scoatem din mormînt pentru a-l premia.

Mă întreb însă cu cîtă seriozitate se implică românii în aprecierea personalităţilor care îi reprezintă? Eu am impresia că-i cam multă băşcălie ce te pune pe gînduri. Săracu' Ienăchiţă Văcărescu, de ar şti el pe mîinile cui a lăsat „creşterea limbii române/ şi-a patriei cinstire“, ar reveni să ne ţină o lecţie despre responsabilitatea de care avem atîta nevoie.

© S. Ivanoschi

libertatea de impresie

Hoţi cinstiţi

Am văzut odată nişte hoţi români într-un autobuz din Roma şi m-am gîndit că ne fac reclamă proastă printre străini, dar că tot răul are şi un bine, că poate mai scăpăm de ei de prin ţară, că s-or duce să fure de unde e mai mult. Un poliţist mi-a confirmat că numărul hoţilor de buzunare, cel puţin, a scăzut în ultimii ani în Bucureşti, nu doar pentru că au mai plecat prin Occident, dar şi pentru că poliţia reuşeşte să le „destructureze“ mai des echipele (sau brigăzile cum le zic hoţii). Se pare că, dacă măcar o parte a unei echipe (de obicei sînt formate din 3, 4 sau 5 oameni) e arestată, cei care scapă trec printr-o perioadă de inactivitate destul de lungă, pînă reuşesc să adune altă „brigadă“. În discuţiile cu poliţiştii care-i prind, au ajuns să recunoască franc eterna filozofie a relaţiei dintre ei: „dumneata eşti plătit ca să mă prinzi, eu sînt nevoit să «lucrez», ca să pot trăi“. Deşi poliţiştii care umblă după ei, sînt îmbrăcaţi în civil şi au înfăţişări cît se poate de comune, uneori hoţii îi simt, asemeni iepurilor care adulmecă pericolul. De obicei, cel care miroase ceva suspect, spune „S-a zgîriat!“ şi atunci toţi ceilalţi se opresc din „activitate“, iar „trăgătorul“ (cel care propriu-zis bagă mîna în buzunar) îşi scoate mîinile la vedere, punîndu-le pe cîte o bară. Poliţia spune că indivizii sînt foarte specializaţi şi că fiecare îşi cunoaşte rolul perfect. „Tamponul“ e cel care-l blochează pe călător la urcare, întrebîndu-l cîte ceva, sau îi distrage atenţia în fel şi chip, cu formule potrivite, în funcţie de situaţie. „Mardeiaşul“ e cel care, la nevoie, ştie să intimideze sau chiar să bată pe cineva. „Girofarul“ ţine de şase. De regulă, cel care fură îşi priveşte, la un moment dat, victima în ochi. Cel care are sarcina să dispară cu portofelul stă totdeauna cu spatele la victimă şi evită orice contact vizual cu aceasta. În Bucureşti, sînt cîţiva veterani în ale buzunăritului, o parte aflaţi într-una din perioadele de libertate, o alta în intervalele cînd sînt „băgaţi jos“. Printre cei „de jos“ e acum unul destul de cunoscut, de i se zice Moacă. Mai sînt şi alte figuri: Gogu de la CFR (cel mai bătrîn) sau Românaşul. Adevăraţi artişti ai subtilizării şi organizatori de „brigăzi“. Aflînd de toate astea, gîndul te duce la Bucureştiul de altădată. Adică la vremea în care de o parte, hoţul era hoţ cu tradiţie, fie el şuţ sau şpringar şi nu bandit de ocazie, provenit din proletariatul rural ratat şi cu comportament imprevizibil, iar de cealaltă parte, poliţistul era un copoi adevărat, poate uneori uşor corupt, dar nu un miliţian cu creierul spălat. O situaţie preferabilă, în felul ei, atît statului poliţienesc care poate-i timora pe hoţi, dar în mod sigur îi teroriza şi pe cetăţenii oneşti, cît şi tulburilor începuturi ale tranziţiei în care, pentru a jefui o bancă, de exemplu, nu trebuia decît să ajungi directorul ei. Postură din care o puteai devaliza fără riscuri, fără emoţii şi fără cine ştie ce îndemînare. Trebuia doar să-ţi faci ceva relaţii şi să ştii cu cine să împarţi cîştigul.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

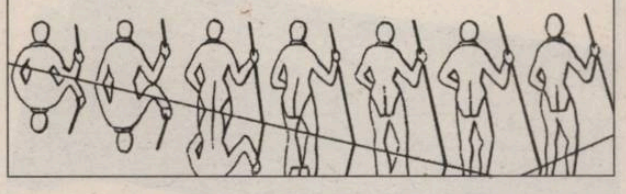

Pension socialist

Am fost, recent, în Anglia, să-mi vizitez două din fostele colege de liceu stabilite şi măritate acolo. Liceul pe care l-am făcut, cu toatele, nu e altul decît actuala Şcoală centrală, fosta „Zoia Kosmodemianskaia“. Unul dintre cele două licee de filologie-istorie care mai rămăseseră pe vremea lui Ceauşescu, la care ajungeai greu, prin examene sîngeroase, mai ales dacă făceai parte din aglomerata generaţie a decreţeilor. Un liceu cu pretenţii şi cu reguli fixe (de pildă, una, uluitoare, era că nu aveai voie să porţi decît ciorapi de culoarea pielii), dar care, în spirit, se potrivea pe undeva cu actuala întîmplare cu puşcăriaşul care şi-a înjunghiat iubita, elevă acolo, în cabinetul directoarei. Pentru că era un amestec, mi-aş permite să spun derizoriu, între formalism şi stricteţe, pe de o parte, şi permisivitate excesivă, prost înţeleasă, pe de alta. Erau şi pe atunci celebre poveştile cu nu ştiu ce fată mai mare din liceu, care depăşise limitele colegialităţii comuniste cu unul din cubanezii veniţi acolo la studii din ţara prietenă, ba chiar cu conaţionalii ei din aceeaşi clasă, un soi de Erendira în variantă *high school,* şi cele ale băieţilor din acelaşi liceu prinşi prin baruri în timpul orelor de curs.

Atmosfera din „Zoia“ de atunci mi s-a părut mereu apăsătoare: probabil din cauza numărului mare de fete, care dominau net micul grup de băieţi şi care, după un liceu normal ca „Ion Creangă“, unde învăţasem înainte (şi pe care îl părăsisem pentru că devenise industrial), păreau cu totul nefireşti pentru o adolescenţă normală. Pe care, în ciuda regimului de atunci, mi-o imaginam ca în filmele americane: cu grupuri care împărtăşesc diverse acţiuni, în care, dacă arăţi şi înveţi bine, te poţi dovedi populară şi îl poţi cuceri pe cel mai popular dintre băieţi...

N-a fost să fie aşa, nici pe departe. Grupurile mixte, adică normale, erau greu de format, nefiind decît 5 băieţi în clasă, dintre care numai unul mai de Doamne ajută, de care erau îndrăgostite toate fetele. Nu puteai învăţa bine la toate, pentru că te aştepta întîi un examen greu la ceea ce pe atunci se numea „treapta a doua“, apoi la Facultate, şi realmente nu aveai timp decît pentru materiile de concurs, la care făceai meditaţii în draci.

Dacă e să ţinem cont şi de apăsarea regulilor stupide de ţinută şi alte cele, precum şi de presiunile epocii, putem ajunge uşor la o altă arhicunoscută sintagmă legată de liceu: „cimitir la tinereţii mele“. Îmi dau însă seama că, pe lîngă faptul că a devenit un loc comun, formula în cauză e mult prea categorică şi definitivă. Deşi nu a fost locul de desfăşurare al unei adolescenţe competitive şi senzuale, a fost măcar un loc de visare şi împrietenire.

Ce puteau face nişte fete de 16-17 ani într-un liceu cu puţini băieţi şi multe reguli? Să înveţe şi să construiască utopii. De învăţat, cu toatele învăţam bine, repet, era vorba de concurenţa de generaţie, altfel am fi sfîrşit în cîmpul muncii, la seral. Învăţam mai ales pentru multele meditaţii pe care le aveam (chiar de 4 ori pe săptămînă) pentru examenul de admitere. Ca să ne facem temele la meditaţii, nu mai aveam timp şi pentru orele de la şcoală, aşa că ne pregăteam prin pauze sau... copiam. În aceleaşi pauze sau chiar în timpul orelor plicticoase (cum, pe atunci, ni se păreau multe dintre ele) ieşeam în curtea şcolii. Acolo, băieţii jucau fotbal (abia dacă toţi din şcoală alcătuiau două echipe) şi fetele – badminton. Era un badminton intelectual: între două reprize sau două aruncări de fluturaş discutam, nu doar băieţii, ci tainele (mai accesibile) ale lumii pe faţă şi pe dos, fără să ne hazardăm la concluzii. După care mai cîntam din Beatles, din cîntecele cărora ne scosesem conştiincios cuvîntele acasă cu o seară înainte.

A fost o adolescenţă atipică, un soi de *hippie* întîrziată, cu consecinţe vizibile (cel puţin asupra mea): un idealism iresponsabil şi prietenii pe viaţă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Intimităţi violate

A doua „ediţie“ a *paradei gay* s-a derulat după tipic. Cerere cuvenită la Primărie, care emite autorizaţia şi solicită poliţiei o supraveghere demnă de un summit NATO. Patriarhia stabileşte o conferinţă de presă unde Vicarul comunicator e flancat de ONG-uri creştine (avem şi noi societatea „noastră“ civilă). Presa amplifică ştirea, întărîtată ca de obicei la mirosul „sîngelui“: e loc de trozneală! În sfîrşit, evenimentul se consumă, pe un ton de jalnică parodie, pentru că numai aşa putem face noi lucrurile. N-am numărat demonstranţii. Am văzut doar un cortegiu policrom de „cocote masculine“ (?), huiduit de contramanifestaţia unor „fundamentalişti“. E curios. Toată lumea şi-a intrat în rol, dar efectul dandanalei a fost perfect ridicol.

Nu vă ascund că sînt de partea Bisericii. Cred că homosexualitatea e un păcat. Ca orice păcat, ea întruchipează o carenţă maladivă, o slăbiciune care deturnează insul de la menirea lui (supra)naturală. Pe de altă parte, ca intelectual creştin moderat, pledez pentru terapie şi îngăduinţă legală. Nu se face să închizi oameni pentru orientarea lor sexuală.

Din nefericire, poziţia mea principială e greu de susţinut pe teren. Biserica se grăbeşte să condamne homosexualitatea şi ne aminteşte că Dumnezeu „nu doreşte moartea păcătosului“, dar nu am auzit să fi deschis o linie pastorală de dialog cu împricinaţii. Sortiţi abandonului fariseic, ei au de ce să se simtă neglijaţi şi cad atunci în mîna unor ideologi *gay* care-şi îngraşă asociaţiile prin victimizarea sistematică a „membrilor“. Nu înţeleg însă altceva. În ultimii ani, Codul Penal a scăpat de articolul care pedepsea afişarea publică a opţiunii homosexuale. Dacă homosexualii vor mai multe drepturi – cum ar fi recunoaşterea căsătoriei sau posibilitatea de a înfia copii – de ce nu recurg la metode democratic instituţionale? Ar trebui să iniţieze, cu ajutorul partidelor stîngiste, un proiect de modificare a Codului Civil care să le reflecte doleanţele.

Ce rost are să se urce prin tramavaie, ostentîndu-şi presupusa condiţie de „marginali declasaţi“? De ce să patrulezi prin centrul Capitalei în stilul cortegiilor de „nebuni“ din vremea epidemiilor de ciumă? Cu asemenea tactici stridente, şansele lor de a fi toleraţi de majoritate scad. În plus, heterosexualii se pot simţi agresaţi, aşa cum m-am simţit eu cînd copiii mei au încasat reportajul despre manifestaţia lor asortată cu huiduieli, schimburi aeriene de obiecte contondente şi forţe de ordine superechipate.

Fiica mea tocmai citeşte *Portretul lui Dorian Gray*. I-am rezumat viaţa lui Oscar Wilde, pe care-l respectă ca autor, deşi a înţeles, poate prea vag, dată fiind vîrsta, sursa social-burgheză a tribulaţiilor sale penitenciare. Acum, homosexualii români i-au scăzut în ochi. Prin Wilde, ea era pe punctul de a înţelege că există o minoritate sexuală cînd acceptată, cînd penalizată, care a fost în genere populată cu oameni rafinaţi, sofisticaţi, foarte sensibili şi, cel mai adesea, nefericiţi. După ce Realitatea TV i-a opus o cu totul altă imagistică, m-am trezit cu o reacţie ostilă, tipică pentru o preadolescentă rănită în propria sensibilitate. Fireşte că am purtat o nouă discuţie despre homosexualitate. I-am citat teoria determinării genetice, i-am spus ce învaţă creştinismul, am amintit SIDA, i-am semnalat faptul că, în anumite ţări europene – cu precădere protestante – s-au legiferat drepturi deocamdată respinse în societăţile mai conservatoare. OK. Însă stilistica pretins „demonică“ a *paradei gay* i-a lăsat un gust amar, o contrarietate durabilă şi o concluzie antipatică.

Regia grotescă a defilării i-a dat dlui Becali ideea de a organiza, „pe banii lui“, un referendum cu rezultat garantat: există o imensă majoritate de români „normali“, care detestă, viril, „poponarii“. Iată cum, din nemăsură şi proastă inspiraţie, încurajăm huliganismul kitsch şi transformăm societatea într-un stadion care fierbe de ură. Mi s-a părut civilizat să dedic acestor chestiuni măcar un articol, cu speranţa că regăsirea bunului-simţ e folositoare oricui, dincolo de cuprinsul propriei intimităţi.

Claudia STĂNILĂ

„Victoria iubirii este posibilă chiar şi deasupra mormintelor“

– interviu cu Manfred DESELAERS –

Oswiecim. Numele polonez al unui orăşel din Polonia, în care cei peste 50.000 de locuitori trăiesc sub apăsarea plumburie a Golgotei moderne: *Shoah*-ul. Auschwitz – denumirea germanică – a devenit simbolul peren al dezolării şi al morţii. Milioane de evrei, polonezi, romi şi alte naţionalităţi şi-au găsit sfîrşitul în aceste tenebre ale modernităţii. Locurile cheamă însă şi la contemplaţie, iubire şi speranţă. Într-o lume mai bună şi mai conştientă.

La cîteva sute de metri de ceea ce era cel mai vast *Konzentrationlager* al celui de-al Treilea Reich, a luat fiinţă Centrul Catolic de Dialog şi de Rugăciune. Instituţia, aflată sub îndrumarea unui preot german, Manfred Deselaers, şi a unui polonez, Jan Nowak, se doreşte un memorial peren al victimelor naziştilor şi un instrument în favoarea promovării respectului reciproc, reconcilierii şi păcii, precum şi o sinteză între două memorii: cea a exterminării *(Shoah)* şi a martiriului a zeci de mii de polonezi şi cea a reprezentanţilor a altor 22 de naţiuni.

„Prezenţa Bisericii – după cum le scria Papa Ioan Paul al II-lea surorilor carmelitane de la Auschwitz – în inima locului construit tocmai pentru negarea credinţei şi a fiinţei umane înseşi, gîndit pentru trimful urii şi al morţii, nu are nevoie de nici o explicaţie. Voi mărturisiţi iubirea şi viaţa.“ Tocmai în locul distrugerii relaţiilor interpersonale, dialogul devine un *modus vivendi* pentru colaboratorii Centrului, dialog ce ia naştere din rugăciune, din respectul diversităţii, precum şi din încercarea de a găsi rădăcini comune. Părintele Manfred Deselaers, iniţiator al Centrului, declarat în 2000 de Vatican „Omul Reconcilierii“, a ales să trăiască la Oswiecim pentru a oferi o lectură în cheie spirituală a sumbrului lagăr. În pofida tendinţei răspîndite de a „exorciza“ amintirea ororii naziste din memoria colectivă, Manfred Deselaers promovează o etică a amintirii. Obligaţia memoriei devine apoi obligaţia păcii, a reconcilerii istorice dintre evrei şi creştini, dintre polonezi şi germani. „Întrucît – afirma părintele Deselaers – Auschwitz-ul nu trebuie perceput ca un muzeu, ci ca un loc al memoriei, al reflecţiei, de însoţire a vizitatorilor în interiorul semnificaţiilor istoriei şi tenebrelor naturii umane.“ Astfel, Centrul propune vizitatorilor un itinerar de meditaţie prin întîlniri cu rabini, academicieni şi preoţi. „Nu am venit aici să urîm împreună, ci să învăţăm împreună să iubim“ – afirma Papa Benedict al XVI-lea, păşind printre lespezile comemorative ale nenumăratelor victime ale nebuniei naziste, catalogate *Lebensunwertes* („vieţi nedemne de a fi trăite“). Pentru Deselaers, este esenţial a se transmite – tocmai în acest loc unde se simte nevoia disperată a unei mîntuitoare graţii – o mărturisire creştină a credinţei.

„După Auschwitz, nu mai poate exista creştinism în Europa fără o vie memorie a* Shoah-*ului.“

Părinte Deselaers, avînd în vedere identitatea dumneavoastră germană, vă rog să ne împărtăşiţi cîteva reflecţii în legătură cu vizita Suveranului Pontif la această Golgotă modernă...

Sînt fericit că Papa a fost primit atît de cordial în Polonia, unde este încă vie în memoria oamenilor amintirea ororilor celui de-al doilea război mondial. Locuiesc deja de foarte mulţi ani la Auschwitz, loc dificil atît pentru polonezi, cît şi pentru evrei. Faptul că unui pontif polonez îi succede un papă german consider că nu este întîmplător, ci are o adîncă semnificaţie. Relevă tocmai faptul că reconcilierea este posibilă. Primirea atît de caldă a Papei de către polonezi exprimă dorinţa adîncă a acestui popor de a construi raporturi cordiale şi cu poporul german. Iar vizita Papei la lagărul de concentrare reliefează faptul că-şi aminteşte tot răul săvîrşit în trecut şi onorează victimele...

Auschwitz reprezintă o criză profundă, nu numai a credinţei şi tradiţiei noastre creştine în Europa, dar şi a celei ebraice, a credinţei în Dumnzeu, în relaţiile noastre interpersonale şi în imaginea Omului. Iată de ce este atît de important să avem o percepţie corectă în legătură cu memoria Auschwitz-ului şi să avem un răpuns clar. Întrucît soluţiile superficiale sînt deplasate, nereuşind decît să ofenseze victimele. Nu există o credinţă creştină autentică fără o atentă examinare a conştiinţei... Şi ce loc poate oferi mai mult material decît acest loc al ororii? Consider că, după Auschwitz, nu mai poate exista creştinism în Europa fără o vie memorie a *Shoah*-ului. Într-adevăr, departe de a încerca să uite, Papa încearcă să creeze o lume în care dragostea creează noi punţi. Dumnezeu este iubire, a spus în Enciclica sa *(Deus caritas est)* şi acum încearcă să arate acest lucru. Încearcă să urmeze calea iubirii, lucrul cel mai dificil pentru fiinţa umană. Iar faptul că oamenii au înţeles calea aleasă de Pontif, fapt manifestat de primirea pe care i-au făcut-o, mă face fericit.

În ultimul timp Germania se confruntă cu răspîndirea unor fenomene de neonazism. Chiar în timp ce Suveranul Pontif era în Polonia, agenţiile de ştiri vorbeau de agresarea a 16 persoane de diverse naţionalităţi de către tineri germani. Ce relevanţă consideraţi că are, în acest sens, vizita Suveranului Pontif la lagărul morţii?

Este foarte importantă. Întrucît vizita ne arată tuturor că trebuie să ne amintim de Auschwitz şi să învăţăm să construim o altă lume, mai bună. Arată poporului german că este esenţial să nu uite. A-şi aminti nu este un lucru negativ, dimpotrivă, este ziditor. Din această amintire pot lua naştere numai lucruri pozitive. Relevarea faptului că Auschwitz reprezintă o lecţie esenţială, precum şi a evidenţiei că opţiunea neonazismului este total aberantă. Nu ştiu care este scara de răspîndire a neonazismului în Germania, însă vizita Papei la Auschwitz va fi un semnal pozitiv în această direcţie.

Ce relevanţă credeţi că ar avea această vizită pentru alte ţări europene?

Este importantă rememorarea, înţelegerea profundă a contextului vremurilor respective. Auschwitz reprezintă un loc de a reflecta asupra trecutului, dar şi a prezentului. Avem în egală măsură obligaţia de a căuta adevărul, de a ne căi pentru greşelile trecutului, cît şi aceea de a acorda semenilor noştri o altă şansă. Discurs valabil nu numai pentru poporul german sau cel polonez, ci pentru întreaga lume. Auschwitz-ul devine astfel un mesaj pozitiv pentru întreaga lume. Victoria iubirii este posibilă chiar şi deasupra mormintelor. Nu se poate asculta vocea pămîntului de la Auschwitz fără a simţi în acelaşi timp vocea Domnului. Puterea forţelor întunericului, reprezentată de nazişti, nu are ultimul cuvînt în relaţiile noastre. De aceea îi sîntem recunoscători Papei pentru această vizită, prezenţa sa fiind un semn de speranţă pentru întreaga lume.

Oswiecim, iunie 2006

replică

Declaraţie de non-beligeranţă

Nu fac parte din nici o „grupare“ şi cu atît mai puţin dintr-un „triumvirat“. Niciodată nu am „redactat clasamente“, nu am „validat competenţe“ şi nu am „dat note“ (în afara studenţilor mei, firesc). Nu-mi plac „răfuielile“, aşa că m-am ţinut departe de ele. Moderaţia şi ironia sînt ingredientele constante ale producţiilor mele publicistice. Nu înţeleg, aşadar, ce caută numele meu în articolul „Generaţia neaşteptată“ publicat de domnul Mihail Neamţu în revista *Dilema veche* din 2-8 iunie a.c. E probabil rezultatul unor asociaţii de idei, care, drept să spun, îmi scapă.

În plus, nu ader la teoria generaţiilor, chiar şi în forma seducătoare propusă de Mircea Vulcănescu şi reluată cu ingeniozitate de Adrian Papahagi. Nici nu văd cum o generaţie ar putea fi „katehontică“, adică să ţină pe loc manifestarea tainei fărădelegii. Despre condiţiile unei atare acţiuni am scris pe larg în cartea mea, *Sous l'oeil du Grand Inquisiteur* (Cerf, 2004), care ar fi fost accesibilă publicului românesc, dacă o editură din ţară şi-ar fi respectat angajamentul contractual de a publica versiunea română.

Nu am de gînd să reiau dezvoltările teologico-politice din carte în contextul unei dispute jurnalistice cu care nu am nici o legătură şi voi urma întocmai sfatul înţelept al domnului Andrei Pleşu: „Vezi-ţi de ambasadorie şi nu te agita pe mărunte teme gazetăreşti“. Sper, aşadar, că revista *Dilema veche* nu va mai amesteca numele unui paşnic diplomat în dispute care îl depăşesc.

Toader PALEOLOGU

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

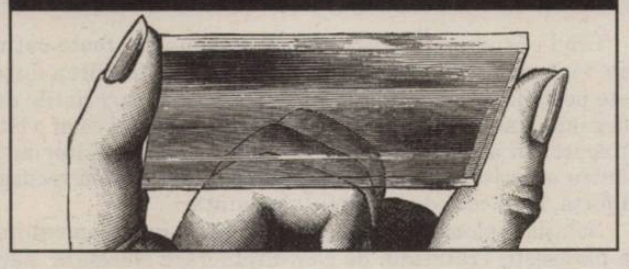

România ştirbă

Scriam, săptămîna trecută, despre idilizările televizuale ale lumii satului, despre mania de a vedea „autentic“ şi „tradiţie“ acolo unde acestea au cam dispărut de mult. Această mistificare tradiţională (am putea spune, avînd în vedere vechimea ei) face pandant însă cu o alta, de dată recentă. Cînd nu e obiect de artizanat, lumea satului este în mod necesar grotescă. Între aceşti doi poli, nu prea există nuanţe.

Despre emisiunea *D'ale lui Mitică* am mai scris, şi am scris numai de bine. De altfel, producţia a fost premiată de mai multe ori. Reportaje lipsite de edulcorările cu care ne-am obişnuit, despre ţărani care-şi dispută nu ştiu ce palmă de pămînt, se păruiesc pentru că porcul unuia a intrat în bătătura celuilalt sau că un nuc face umbră degeaba pămîntului. În fine, lucruri derizorii care dau naştere la pasiuni măreţe. (De altfel, asta e şi miza emisiunii: discrepanţa dintre lucrurile mărunte, care animă poveştile, şi pasiunile stîrnite.)

„Iată, aceasta este de fapt România profundă, cea a oamenilor simpli“ – pare să ne spună emisiunea.

După ce o urmăreşti însă mai mult, după ce depăşeşti entuziasmul iniţial, îţi dai seama că emisiunea are o hibă. Prea caută cu tot dinadinsul figuri care să-i ilustreze „teza“, prea păcătuieşte printr-un exces de pitoresc. Construită să demonteze clişeele existente despre lumea satului, cade ea însăşi într-un clişeu, aflat de data aceasta la polul opus. Din fericire pentru noi însă, nu numai asta e România profundă.

D'ale lui Mitică ilustrează totuşi varianta *soft* a acestui clişeu. Oamenii care apar acolo, chiar dacă au fost aleşi pe sprînceană, sînt, cît de cît, normali. Nu acelaşi lucru se întîmplă cu personajele unei alte emisiuni care, chipurile, ne prezintă panseurile cetăţenilor simpli, legate de evenimentele petrecute în săptămîna precedentă – *Părerea mea,* de la Realitatea TV.

La prima vedere, o emisiune simpatică, tăiată dinamic la montaj (produsă de Media Factory, ca şi excelenta *România mea* de pe vremuri), cu figuri pitoreşti care scot tot felul de porumbei pe gură cu privire la cestiunile arzătoare ale acestei ţări. Rîzi ce rîzi, pînă cînd îţi îngheaţă zîmbetul pe buze, în momentul în care te gîndeşti că oamenii aştia mai şi votează... În fine, pînă aici – toate bune. Mai rău e cînd observi, după ce ai văzut cîteva emisiuni, că beţivii, boschetarii şi oligofrenii nu sînt personaje episodice în acest serial, menite să realizeze o pată de culoare sau să destindă atmosfera, ci chiar eroii principali. (Din cînd în cînd, pentru a se mima diversitatea, mai apar şi oameni normali.)

Dacă ar fi să te iei după această emisiune, care ne prezintă indivizi de pe tot cuprinsul ţării, România e populată numai de scursori şi degeneraţi, ca într-o Curte a Miracolelor. Oameni diformi, ştirbi, cu feţele desfigurate de băutură, ieşiţi în pragul cîrciumii unde-şi fac veacul, se schimonosesc în faţa aparatului de filmat, spun măscări şi fac gesturi obscene. Apogeul a fost atins la ultima emisiune, unde unul dintre subiecte au fost homosexualii şi parada lor. Subiect generos, ce mai!, pentru cîţiva boschetari de prin Moldova, filmaţi în faţa unui bloc jalnic, confort trei. Indivizii se aruncau unii pe alţii şi mimau acuplări, îşi mişcau pelvisurile hăhăindu-se sau scoteau unduios limba printre dinţii stricaţi. O plăcere să vezi aşa ceva! Din cînd în cînd, contrapunctul era realizat tot de un soi de om al străzii, homosexual de data aceasta, îmbrăcat cu un sacou pe pielea goală şi în cap cu o perdea în chip de văl de mireasă.

Altfel, chiar cînd nu ne arată specimene din acestea, emisiunea e un fel de *Copiii spun lucruri trăsnite* cu oameni mari, făcută ca noi să rîdem cu superioritate de gogomăniile pe care le scot semenii noştri (şi astfel să realizăm, pentru a nu ştiu cîta oară, cît de deştepţi sîntem). Cînd te compari cu retardaţii nu e greu să te consideri o lumină. Dar la ce te ajută asta? La ce te ajută să ai impresia că eşti singurul om cu scaun la cap într-o ţară de exemplare subumane? Nici să rîzi nu-ţi mai vine...

Ioana AVĂDANI

De ce îi iubrîm pe Caţavenci?

Subiectul săptămînilor trecute a fost, fără îndoială, „vînzarea Caţavencilor“. Nu a existat băută colegială, cafea matinală, asociaţie de proprietari de apartament la bloc sau canal mediatic, demn de acest nume, care să nu fi discutat subiectul pe larg, cu analize, comentarii, păreri şi dări şi băgări în seamă de varii intensităţi. Că mass-media au devenit interesate de ele însele, performînd autodisecţii în spaţiul public este şi evident, şi – în fond – nu chiar atît de rău. Este mai ales folositor în cazul unui popor televizistic care, în proporţie covîrşitoare, îşi ia informaţia din presă, de cele mai multe ori fără a o mai trece prin mestecăul gîndirii critice.

Preluări majore pe piaţa media au mai fost, chiar recente. Dar nici una nu pare a fi stîrnit atîta agitaţie, atîta poftă de introspecţie şi atîta snagă apocaliptică. Bocitoarele s-au despletit peste mormîntul libertăţii de exprimare, iar casandrele s-au grăbit să profeţească nenorociri de nimeni crezute. La urma urmei, de ce ne-a afectat pe toţi „vînzarea Caţavencilor“?

Povestea acestei vînzări poate fi analizată din cel puţin trei aspecte. Primul este cel al peisajului mediatic general. În ultimii 16 ani, România a practicat o politică de liber acces pe piaţa media, justificată, în parte, prin apetenţa pentru jurnalism-cu-divertisment a publicului şi prin dorinţa de diversitate a vocilor. Ca rezultat, avem o piaţă de media supraaglomerată de operaţiuni de mici dimensiuni, unele sub capacitatea critică de a genera profit, altele născute din dorinţa patronilor lor de a menţine un canal de influenţă, mai degrabă decît de a guverna o operaţiune economic viabilă. Ca atare, avem o „multitudine de voci“ mai degrabă subţirele şi şovăielnice – şi extrem de vulnerabile la presiuni economice. Ca atare, era de aşteptat – şi chiar igienică – o consolidare a pieţei, prin agregarea unor centre de profit, a unor companii care să se conducă după principii economice „capitaliste“, a unor trusturi care să practice (cu mai multă sau mai puţină eleganţă) concentrarea proprietăţii. Într-o oarecare măsură, această concentrare este un proces benefic şi este garanţia existenţei unor operaţiuni de media profitabile şi, prin aceasta, mai puţin sensibile la influenţe din afară – fie ele economice, fiscale sau politice. Dincolo de o anumită limită, concentrarea proprietăţii poate însă duce la limitarea accesului la informaţie, la standardizarea conţinutului editorial şi la privarea publicului de unul dintre drepturile sale fundamentale – acela de a fi corect informat. Prin „corect informat“ înţelegem, pentru uzul acestei argumentaţii, informaţie diversă, care să acopere cît mai multe din sectoarele vieţii sociale şi politice şi care să prezinte vederi alternative în toate chestiunile de interes major pentru public. Noţiunea de informare corectă, prevăzută în Constituţie, cere însă o discuţie comprehensivă, care să sfîrşească prin adoptarea de standarde acceptate general şi metodologii care să permită monitorizarea acestor standarde. Din păcate, această discuţie nici măcar nu a început...

Al doilea aspect al preluării trustului Caţavencu este cel al impactului proprietăţii asupra editorialului. Este un postulat acceptat cu seninătate de aproape întreaga breaslă că „cine plăteşte taraful comandă muzica“. Astfel, dreptul proprietarului de a comanda conţinutul editorial este aproape necontestat. Pe cale de consecinţă, există o temere aproape generală – dacă nu chiar o aşteptare – ca schimbarea de proprietar să ducă la o schimbare de linie editorială în principalele publicaţii ale trustului Caţavencu – *Cotidianul* şi *Academia Caţavencu*. Această percepţie este atît de încetăţenită, încît mulţi dintre „intervenienţii“ în dezbatere au negat din start prezumţia de nevinovăţie a „academicienilor“, aşteptîndu-se ca aceştia să abdice de la obiceiurile (dacă nu de la principiile) lor şi să închine steagul noului stăpîn. Brand-ul Vîntu (cu FNI, cu procese, cu suspiciuni) bate brand-ul Caţavencu. Această linie de gîndire face abstracţie de unul dintre motoarele acestei achiziţii – şi anume transferul de credibilitate, de onorabilitate, de la trustul de presă către noul patron, în plină ofensivă de spălare a imaginii. O intervenţie brutală, cenzuratoare în editorialul *Academiei Caţavencu* ar reduce din start valoarea achiziţiei. Aceasta nu face o atare intervenţie mai puţin probabilă, ci doar păguboasă.

Cel de-al treilea aspect – şi cel mai interesant pentru această discuţie – este cel umoral. Vînzarea trustului Caţavencu a fost luată „la modul personal“ de mare parte din publicul lor. Prima reacţie – şi am întîlnit-o în diverse medii, imediat după anunţul ştirii definitivării negocierilor – a fost „Eu nu-i mai cumpăr!“. Ce anume a produs această reacţie atît de vehementă şi atît de personală? De cînd proprietarul unui ziar a devenit atît de important pentru publicul lui? Cum de a devenit, peste noapte, publicul român sensibil la chestiuni relativ tehnice, precum preluarea controlului, pachet majoritar etc.?

O posibilă explicaţie stă în specificitatea Caţavencilor – în special a săptămînalului de moravuri grele. Acesta (dar şi *Cotidianul,* în egală măsură) era perceput ca una dintre ultimele redute ale jurnalismului de calitate – nu perfect, dar măcar făcut cu eforturi rezonabile spre corectitudine. Stabilea agenda în chestiuni legate de corupţie, abuz de funcţie, tupeu şi ciocoism. Furniza ştiri care nu apăreau în alte locuri. În plus, se adresa unui public cu ţinută – sau pretenţii – intelectuale, iar sloganul *Academiei Caţavencu* – „cititorii noştri sînt mai inteligenţi decît ai lor“ spune multe în acest sens. Această legătură specială cu cititorii este încă un atu al Caţavencilor. *Academia Caţavencu* este scrisă, în mare parte, cu informaţii sau materiale furnizate de cititori. Echipa editorială însăşi a fost permeabilă la influxul de cititori-scriitori – şi mulţi dintre cei care lucrează acum în redacţie sînt foşti cititori harnici şi talentaţi. Nu în ultimul rînd, grupul Caţavencilor a fost deschis şi transparent în chestiuni de proprietate. Ziarul era al unor oameni cu chip, nume şi semnătură – şi este interesant de văzut cum percepţia „Caţavencu e al Caţavencilor“ s-a păstrat prin succesive schimbări de structură de proprietate – cu pachete de acţiuni cedate succesiv către Mircea Dinescu, către Sorin Ovidiu Vîntu, către Sorin Marin şi înapoi la Vîntu.

Dacă tragem linie şi adunăm, obţinem profilul unui canal de comunicaţie informativ şi distractiv, o alternativă vie şi ludică (dar nu mai puţin serioasă) la media *mainstream,* un agent de influenţă asupra agendei publice, cu o structură de proprietate colectivă şi transparentă, o politică de permanentă comunicare cu publicul său – cu impact în editorial – şi un sentiment colectiv de proprietate asupra produsului. Surpriză? Aceasta este definiţa unui *mediu public de informare!*

În această perspectivă, frustrarea cvasigenerală faţă de vînzarea Caţavencilor se traduce prin aceea că am considerat (cu toţii) *Academia Caţavencu* proprietatea noastră şi ne simţim acum traşi pe sfoară. Refuzăm să recunoaştem adevăraţilor proprietari dreptul de a vinde ce le aparţine (acţiunile), pentru că asta afectează proprietatea *noastră* – ziarul şi atitudinea Caţavencu.

Este posibil ca efectul acestei frustrări să se vadă imediat, într-o scădere bruscă şi supărată a tirajelor. Un astfel de picaj e de înţeles, e de neoprit. Personal, mai îngrijorătoare mi se pare o eventuală scădere a tirajului în timp, semn că cititorii „mai inteligenţi decît alţii“ nu mai găsesc în *Academia Caţavencu* ceea ce s-au obişnuit să găsească. Aceasta ar fi adevărata măsură a efectelor vînzării, efecte dincolo de confruntarea „brand-ului bun“ cu „brand-ul rău“.

Şi mai este un gînd care cere timp şi consideraţie: cam cum ar pune „românul“ pieptul în apărarea TVR şi SRR, dacă acestea ar fi cu adevărat publice?

weni widi wici

Fanii Manga fac shopping pe net

Pasionaţii de bandă desenată de tip Manga se numesc „Otacu“ („fanatic“ în japoneză) şi sînt în general adolescenţi şi tineri, devoratori de artă vizuală în toate formele ei. Pentru necunoscători, Manga sînt acele benzi desenate japoneze cu personaje cu ochii imenşi (nu este vorba de un complex al japonezilor faţă de ochii mari ai occidentalilor, ci despre o cutumă care se referă la faptul că singurele contacte între niponi, în spaţiul public, au loc prin intermediul ochilor, care trebuie să fie foarte expresivi; japonezii nu suportă să fie atinşi.) În Bucureşti nu sînt foarte mulţi „Otacu“; există doar o gaşcă care se adună periodic în faţă la TNB, unde oamenii fac schimb de reviste şi filme sau vorbesc despre personajele şi artiştii lor preferaţi.

Internetul este în România cam singurul furnizor de artă manga. Cei mai mulţi downloadează scan-uri de reviste de pe net, pentru că nu se prea găsesc în *hard-copy* (adică pe hîrtie).

Deocamdată există un singur magazin virtual de BD-uri Manga, pe www.mangashop.ro, şi sînt zvonuri că în curînd vă aparea un magazin destinat exclusiv artei Manga în Bucureşti. Vînzările online sînt destul de bune, în ciuda preţurilor destul de mari (cele mai ieftine reviste sînt în jur de 50 de lei şi posterele în jur de 70 de lei). Pe primul loc în topul vînzărilor sînt poveştile cu roboţi, Mecha Revolution („Mecha“ – de la „mechanic“ e o subspecie Manga, cu mulţi roboţi care se luptă) şi revista *Newtype USA*. Foarte populară este şi capodopera creatorului Katsuhiro Otomo, seria *Akira* (considerat cel mai bun roman grafic produs vreodată). Nu sînt multe site-uri de specialitate, dar puteţi afla mai multe pe tema asta accesînd chiar link-urile de pe mangashop.ro.

Ioana CALEN

Cititorii Dilemei vechi *s-au obişnuit cu prezenţa în revistă a unor analize intermediate de Project Syndicate – organizaţie prin care nume importante din domeniul politologiei, economiei sau relaţiilor internaţionale publică în 275 de publicaţii din 114 ţări. Recent, am achiziţionat un nou set de articole dintre cele puse la dispoziţie de partenerii noştri, între care contribuţia lunară a lui Joseph Nye, comentator cunoscut în domeniul relaţiilor internaţionale. Acesta este primul articol al lui Nye în* Dilema veche *şi sperăm să fie primul dintr-o serie lungă. Articolul lui Michel Rocard ne-a parvenit pe aceeaşi cale. (**C.G.**)*

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Ar trebui atacat Iranul?

Preşedintele George W. Bush a susţinut ferm că dezvoltarea armelor nucleare de către Iran este inacceptabilă, iar zvonuri de presă au insistat, la un moment dat, că administraţia sa analizează opţiuni militare preventive. Preşedintele Mahmoud Ahmadinejad a sfidat eforturile diplomatice ale UE şi ale altor state, folosind problema nucleară pentru a incita la demonstraţii de suport în Iran.

Iranul pretinde că programul său nuclear are doar scopuri paşnice şi că, în calitate de semnatar al Tratatului de Non-Proliferare Nucleară, are dreptul să dezvolte îmbunătăţirea uraniului şi alte tehnologii. Totuşi, în ultimii 18 ani, Iranul a indus în eroare inspectorii de la Agenţia Internaţională de Energie Atomică, determinînd unele ţări să susţină că şi-a pierdut credibilitatea şi dreptul de a îmbunătăţi uraniul pe teritoriul său.

Rusia s-a oferit să furnizeze servicii de reprocesare şi îmbogăţire nucleară pentru reactorul civil construit de Iran. Dacă Iranul ar avea doar scopuri paşnice, oferta rusească ar trebui să-i satisfacă nevoile. Insistenţa Iranului, în legătură cu îmbogăţirea uraniului pe teritoriul său, este atribuită dorinţei de a produce material puternic îmbogăţit, utilizat la bomba nucleară.

Este puţin probabil că Arabia Saudită, Egipt şi alte state vor sta degeaba în timp ce şiiţii persani vor construi bomba.

Ar fi bomba iraniană un lucru atît de rău? Unii susţin că ar putea deveni baza unui blocaj major în regiune, analog confruntării dintre SUA şi Uniunea Sovietică în timpul războiului rece. Declaraţiile liderilor iranieni prin care neagă Holocaustul şi cer distrugerea Israelului au clătinat sprijinul european, iar acum e puţin probabil că Israelul va fi dispus să-şi pună existenţa în joc doar pentru a proteja stabilitatea regională.

De asemenea, este puţin probabil că Arabia Saudită, Egipt şi alte state vor sta degeaba în timp ce şiiţii persani vor construi bomba. Cel mai probabil, vor urma exemplul Iranului şi cu cît mai multe arme vor prolifera în volatilul Orient Mijlociu, cu atît mai posibil va fi ca accidente şi erori să conducă la folosirea lor. Mai mult, există temeri reale că elementele iresponsabile, din cadrul divizatului guvern iranian, ar putea alimenta grupările teroriste cu tehnologie nucleară.

Acestea sînt pericolele care au dus la luarea în considerare a unor lovituri aeriene pentru a distruge instalaţiile nucleare ale Iranului, înainte ca acesta să construiască arme. La prima vedere, o lovitură „chirurgicală" ar putea fi tentantă. Dar dacă se analizează mai atent, opţiunile militare sînt mai puţin atractive. Instalaţiile nucleare iraniene sînt dispersate; unele sînt subterane. Dacă luăm în considerare şi distrugerea forţei aeriene şi a artileriei antiaeriene, o astfel de lovitură ar putea viza aproximativ 600 de ţinte – adică intervenţia nu ar mai fi deloc „chirurgicală".

Mai mult, în timp ce o lovitură aeriană ar putea doar să întîrzie programul nuclear iranian cu cîţiva ani – deoarece un singur atac nu va fi de ajuns pentru stoparea totală – va întări în schimb susţinerea naţionalistă faţă de Guvernul actual. O campanie de lovituri aeriene de lungă durată ar putea bloca orice schimbări politice pozitive, reducînd astfel şansele apariţiei în viitor a unui Iran democratic şi benign.

Negocierile decurg mai bine cînd vorbeşti cu blîndeţe, dar arăţi că ai o bîtă la spate.

În acelaşi timp, Iranul are mijloace efective de ripostă. Poate că nu va fi capabil să închidă strîmtoarea Hormuz, dar ameninţările la adresa rafinăriilor, capacităţilor de depozitare, tancurilor petroliere vor determina creşterea preţului petrolului. Mai mult, sprijinul acordat de Iran organizaţiilor teroriste, cum ar fi Hezbollah, ar putea declanşa violenţă în alte ţări. Cu un deznodămînt incert al războiului nefericit purtat de Bush în Irak, al cărui rezultat depinde de găsirea unei soluţii politice, influenţa Iranului asupra şiiţilor irakieni radicali îi acordă un avantaj considerabil.

Cînd oficialii administraţiei Bush spun că „toate opţiunile sînt pe masă", ei avertizează Iranul că folosirea forţei este posibilă. Theodore Roosevelt spunea că negocierile decurg mai bine cînd vorbeşti cu blîndeţe, dar arăţi că ai o bîtă la spate. În acelaşi timp, Iranul ştie cît de costisitor ar fi pentru americani (şi probabil pentru israelieni) să recurgă la forţă, ceea ce reduce efectul ameninţării.

Soluţia diplomatică pare complicată. Iranul a ameninţat că părăseşte Tratatului de Non-Proliferare Nucleară, dacă îi sînt impuse sancţiuni, iar Rusia şi China se tem că pînă şi cele mai mici sancţiuni ar putea escalada conflictul şi, în cele din urmă, legitima utilizarea forţei de către americani, situaţie pe care doresc să o evite. China vrea să-şi menţină accesul la petrolul iranian, iar Rusia urmăreşte să-şi păstreze o piaţă comercială valoroasă. Ambele state realizează şi că un eşec în rezolvarea acestei probleme, prin intermediul ONU (unde deţin o poziţie importantă ca membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate), ar putea afecta inclusiv viitorul acestei instituţii.

În prezent, pachetul diplomatic oferit Iranului constă mai ales în sancţiuni, deşi e drept că nu cele mai dure care ar putea fi imaginate. Principalul lor efect ar fi unul psihologic, dacă susţinerea internaţională pentru ele va crea în Iran un sentiment de izolare. Spre deosebire de Coreea de Nord, Iranului pare să-i pese de poziţia sa internaţională.

Pachetul diplomatic ar putea deveni mai atractiv dacă SUA ar adăuga stimulente pozitive. Printr-un intermediar credibil, SUA s-ar putea oferi să aibă în vedere garanţii de securitate şi eliminarea sancţiunilor existente, dacă Iranul ar fi de acord să renunţe la îmbogăţirea uraniului pe teritoriul său şi să accepte oferta Rusiei, poate sub forma unui consorţiu internaţional susţinut de Agenţia Internaţională de Energie Atomică, în care Iranul ar putea participa. Aceasta ar însemna abandonarea tentaţiei de a schimba prin forţă regimul de la Teheran, tentaţie care a limitat diplomaţia americană în primul mandat al lui Bush.

Prin sporirea legăturilor culturale şi economice, diplomaţia poate declanşa acea reacţie moderată care ar putea contribui la o schimbare de regim graduală, pe termen lung. O asemenea abordare ar putea evita o costisitoare utilizare a forţei şi ar cîştiga timp pentru un deznodămînt mai bun decît ceea ce se întrevede ca rezultat al prezentului şir de evenimente.

mai 2006

***Joseph S. Nye** este autorul lucrărilor* Soft Power: The Means to Success in World Politics *şi* The Power Game: A Washington Novel.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

Michel ROCARD

Războaiele apei

Ce este mai important pentru viitorul umanităţii – şi pentru viaţă în general – decît apa? Apa abundă în natură, şi umanitatea a trăit mai mult de 10 mii de ani fără să-şi pună întrebări asupra sa.

O extragem, o folosim, o aruncăm de cele mai multe ori înapoi în rîuri şi oceane. Dar ne-am putea afla foarte curînd în situaţia în care să nu mai avem destulă apă potabilă, care reprezintă doar 3% din apa disponibilă pe planetă. Cînd ne gîndim la luptele care au loc pentru petrol, ne trec frisoanele doar meditînd la ce ar putea conduce lipsa apei. În timp ce America Latină pare a avea apă din abundenţă, în alte părţi situaţia e diferită. Europa se apropie de limitele sale, iar lipsa apei este deja o problemă presantă în Africa, Asia Centrală şi în China.

În ultimii 20-30 de ani am început să înţelegem miza problemei, datorită unor iniţiative precum Forumul Mondial al Apei. Din păcate, Forumul nu este încă un organism oficial şi nu are nici o putere de decizie. Dar existenţa unui loc de dezbatere a adus un beneficiu imens: faptul că populaţia şi oficialităţile au conştientizat problema într-o mai mare măsură.

Gestionarea apei este o provocare dificilă, iar experienţa joacă un rol important. Practica demonstrează că autorităţile locale asigură cel mai eficient sistem de management al apei, chiar dacă reglementarea trebuie neapărat să fie lăsată la nivel naţional. Dar aceasta este o diviziune a muncii pe care puţine guverne naţionale sînt gata să o accepte.

De asemenea, puţine state sînt gata să accepte un dialog real cu societatea civilă despre politicile de gestionare a apei. Dacă intrăm în amănunte, vom observa că deciziile legate de gestionarea apei sînt luate mai mult de bărbaţi, în timp ce femeile sînt cele care o folosesc în mai mare măsură. Mai mult, interferenţa între sectorul public şi cel privat este constantă şi inevitabilă. E necesară o combinaţie subtilă între reglementările oficiale şi contractele private.

O victimă a acestor dezbateri a fost mitul gratuităţii apei. Apa are un cost şi cineva, fie consumatorul final, fie plătitorul de taxe, trebuie să-l suporte.

Multitudinea de interlocutori creează inevitabil o multitudine de sisteme de gestionare a apei, cu nivele de eficienţă inegale. Iniţiative precum Forumul Mondial al Apei duc la dezbateri şi la crearea de bune practici în domeniu. O victimă a acestor dezbateri a fost mitul gratuităţii apei. Apa are un cost şi cineva, fie consumatorul final, fie plătitorul de taxe, trebuie să-l suporte. Ar fi posibil, să se recurgă la împărţirea costurilor, dar nu mai este posibil sa dai apa gratis.

Cel mai recent Forum Mondial al Apei a dezbătut două probleme cu care se vor confrunta politicienii în anii ce vor urma. Prima problema este aşa-zisul „drept la apă". În condiţiile în care un miliard de oameni nu au acces la apă potabilă, iar două miliarde nu au acces la sisteme de canalizare corespunzătoare, e nevoie urgentă de recunoaştere a unui drept fundamental. S-a agreat la Forum că un astfel de drept are sens doar dacă este formulat în aşa fel încît entităţile care elaborează politicile, companiile de furnizare a apei sau guvernele locale să-l şi poată pune în aplicare.

Doar statul poate fi făcut responsabil pentru asigurarea acestui drept. Dar nu doar statul trebuie să contribuie la asta, e nevoie de un întreg sistem complicat, cu un echilibru fragil. Aceste incertitudini au făcut ca în rezoluţia finală a Forumului Mondial să se evite recunoaşterea unui drept oficial fundamental la apă.

A doua problemă dezbătută a fost cea a autorităţilor locale. În ciuda centralizării politice şi administrative din majoritatea ţărilor reprezentate la Forum, a existat un acord general asupra faptului că cele mai eficiente sisteme de distribuţie a apei sînt gestionate cît mai aproape de resursă şi de utilizatori. Acest acord este un pas înainte pentru viitorul politicii de gestionare a apei.

Fireşte, conflictele între guverne, autorităţi locale şi întreprinderi private au ieşit la suprafaţă. În mod inevitabil, a fost evidenţiată lipsa majoră a mijloacelor de acţiune. Şi, deloc surprinzător, lipsa de solidaritate între cei care dispun de apă şi cei cărora le lipseşte, a fost vizibilă în timpul Forumului.

În lupta noastră pentru un viitor comun al apei, vom avea parte de experimente şi erori în încercarea de a găsi soluţii viabile. Umanitatea pare însă a face mai multe progrese în acest domeniu, comparativ cu celelalte ameninţări mondiale, cum ar fi schimbarea climatică. Ar trebui să bem pentru asta.

***Michel Rocard,** fost premier francez şi lider al Partidului Socialist, este membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

traduceri de Cristian GHINEA

Daniel DĂIANU

Politica externă şi dezbaterea publică

Alexandru Lăzescu, în revista *22*, speră ca dezbaterea politicii externe să dobîndească „consistenţă intelectuală“ (nr. 841, p. 3). Adrian Miroiu vorbeşte în acelaşi spirit (revista *22*, nr. 846, p. 11). Sever Voinescu, în *Dilema veche*, reclamă trecerea de la „cîştigarea încrederii“ la „culegerea dividendelor“, încetarea „micii slugărnicii“ în relaţia cu SUA (nr. 117, p. 5). Acestea nu sînt voci singulare. Dorina Năstase, cu apariţii în revista *22* şi *Dilema veche*, este reprezentanta de frunte a noii generaţii de experţi în materie de securitate.

Pentru o dezbatere matură a politicii externe şi de securitate am pledat în *Dilema* (22-28 nov. 2002), în *Jurnalul naţional* (5 mai 2004). În largă măsură, o asemenea dezbatere a fost obturată de retorica simplificatoare a „integrării în structurile euro-atlantice“. S-a discutat puţin, în mod analitic, despre noul NATO, controversele privind misiuni şi resurse după 1989, noi pericole şi riscuri asimetrice, cum se poate lupta eficace contra terorismului etc. S-a discutat puţin despre forţe centrifuge în Uniune, gestionarea dificilă a unei organizaţii tot mai vaste şi complexe ce se confruntă cu o mare problemă demografică, criza sistemelor asistenţiale, presiunile globalizării; despre ascensiunea economică a Chinei, Indiei şi situaţia pe pieţele produselor de bază (în special energia) etc.

Parteneriatele strategice au devenit o formă predilectă de organizare a relaţiilor externe ale României cu SUA şi unele ţări din Uniune, dar nu a fost clar ce înseamnă ele în afară de ralierea cvasiautomată la acţiuni/aliniamente solicitate de unii parteneri.

Îmbrăţişarea poziţiilor SUA a fost motivată, mai mult sau mai puţin explicit, prin „unipolaritatea“ lumii contemporane, nevoia de a fi de partea bună a istoriei, credinţa că acest parteneriat strategic ne va garanta securitatea faţă de orice ameninţări, inexistenţa unei politici de securitate comune a UE. A intervenit şi aroganţa unor politicieni români că politica externă este un fief special. Acceptarea punctului de vedere al Washington-ului privind Curtea Penală Internaţională şi alte decizii similare ne-au singularizat faţă de ţări vecine, ce au relaţii nu mai puţin bune cu partenerul strategic american. Oricare ar fi motivaţiile enumerate mai sus, trebuie subliniat că liantul profund al alianţei cu SUA, cu ţările care practică „democraţia liberală“ (termen propus de Fareed Zakaria), sînt valorile morale şi politice pe care le împărtăşesc majoritatea cetăţenilor în mod deschis, acum (după căderea comunismului), în Europa Centrală şi de Răsărit.

Judecarea forjării diplomaţiei în doi timpi – unul care precede intrarea în NATO şi UE şi altul post-aderare – are însă capcane. Este ca şi cum unele ar fi fost linii ale dezbaterii înainte şi altele sînt după aderare, ca şi cum nu am avea interese naţionale statornice; este ca şi cum servitutea faţă de Washington s-ar justifica înainte… Dialogul cu partenerii strategici poate fi mai nuanţat, demn, fără a reduce din viteza de cîştigare a încrederii; respectul pe care interlocutorii îl au faţă de noi este o funcţie dependentă de onestitatea cu care exprimăm opinii inteligente, ce este posibil să nu concorde cu ale lor. Gînduri sincere pot ajuta partenerii să înţeleagă mai bine o situaţie, chiar să evite erori – fiindcă nimeni nu este infailibil, indiferent de forţa militară şi tehnologică pe care o posedă. Tot astfel cum noi putem fi ajutaţi să evităm greşeli.

Sînt două planuri ale dialogului în politica externă. Unul implică pe cei care guvernează şi practică diplomaţia oficială. Diplomaţii noştri pot avea, uneori, spaţiu de manevră foarte limitat, mai ales cînd deciziile celor mari vor fi fost deja luate. Dar şi atunci contează mult *ce* şi *cum* se spune. Alt plan este cel al dezbaterii publice. Pe acest plan se verifică axioma că a fi loial/corect nu înseamnă a susţine, oricum, orice act de politică externă. Voi folosi o analogie aici: oare Brent Scowcroft, alţii ca el nu au fost patrioţi cînd au examinat critic pregătirea intervenţiei militare în Irak (deşi Scowcroft a fost mai puţin inspirat cînd s-a opus extinderii NATO)? Şi cum au fost Malcolm Rifkind (fost ministru al Apărării în Marea Britanie) şi Douglas Hurd (fost ministru la Foreign Office) cînd au anticipat împotmolirea din Irak, reverberaţiile în Regiune? În politica externă nu apartenenţa la stînga sau la dreapta politică explică automat o poziţie sau alta.

Al doilea plan al dialogului de politică externă este esenţial pentru formarea unei dezbateri publice serioase, care să fie purtată, în principal, de vehicule instituţionale: institute, ONG-uri, medii academice. O asemenea dezbatere ar ajuta politica externă a României, fie în cadrul UE, fie în lume; ea ar contribui la informarea mai bună a opiniei publice, aşa cum se cuvine într-o democraţie. Eu accentuez aici demersul analitic, prospectiv; constatările au rolul lor, dacă sînt pertinente, dar ele nu înseamnă analiza propriu-zisă (vezi Brîndușa Palade, *Idei în dialog*, mai a.c). Şi încă ceva: cei care pledează pentru o dezbatere matură, onestă, trebuie să o practice şi ei în mod consecvent.

Succesele şi insuccesele partenerilor noştri strategici fiind şi ale noastre, avem un interes funciar ca deciziile lor majore să fie cît mai bune, ca ceea ce Joseph Nye Jr. numeşte *soft-power* (atracţia modelului economic şi social, a valorilor morale şi demersurilor de politică internaţională) să dea tonul în diplomaţie. Un economist ar zice că avem nevoie de externalităţi pozitive, nu negative. De aceea, nu ne este indiferent ce se întîmplă în Irak (dincolo de prezenţa trupelor noastre), cum se gestionează marele diferend cu Iranul, care vor fi implicaţiile amplasării facilităţilor militare americane pe teritoriul nostru, cum se poate lupta mai bine contra terorismului, cum se va împleti economia cu politica pe piaţa energiei etc.

Nu în cele din urmă, va trebui să formulăm cu inteligenţă, în mod concret, interese ale noastre în UE, să le promovăm cu înţelepciune şi vigoare. În Uniune constelaţiile de interese sînt modelate de dimensiunea ţărilor, statutul de donator sau primitor de fonduri structurale, dinamica economică etc. Această varietate de circumstanţe trebuie înţeleasă şi folosită cu abilitate de diplomaţia noastră.

P.S. În atenţia MAE: *Global affairs* are corespondent în română „probleme sau chestiuni globale“, nu „afaceri globale“ (care are semnificaţia de *business);* tot aşa şi *European affairs*…

Cornel BAN

Sinistra stîngă

În discursurile culturale cele mai influente din spaţiul postcomunist, asocierea valorilor stîngii sociale cu autoritarul socialism de stat a fost unul din mecanismele cele mai populare de „ruşinare“ simbolică a discursului de „stînga“. Ororile cît se poate de reale ale neostalinismului Europei de Est, naivităţile prosovietice ale multor intelectuali-vedetă din Occidentul postbelic, dar şi violenta politică postcomunistă, cu baza naţionalistă din unele ţări din regiune, au servit din acest punct de vedere ca elemente de fundal ale acestei culpabilizări „la calup“. Prin contrast, cînd aţi văzut ultimul articol în româneşte care să vorbească despre rolul stîngii democrate la obţinerea multora din drepturile politice şi civile de care ne bucurăm azi, ca să nu mai vorbim despre recunoaşterea contribuţiei economiei politice a social-democraţilor suedezi din deceniul patru la cei cincizeci de ani de prosperitate economică şi progres social fără precedent ale Europei postbelice?

O etichetă mai recentă, asociată în România cu stînga, este cea a „corectului politic“, adică a intelectualului sedus de scriptura stîngii zis „postmateriale“ produsă de şaizeci-şioptul occidental (antidiscriminare, ecologie, secularism militant etc). Faptul că adesea „corectul politic“ este, sub pojghiţa de Adorno şi Marcuse, un hedonist (neo)liberal într-o discuţie despre dosarele sociale ale pieţei reglementate minimal, nu este însă chiar total lipsit de importanţă. Căci, prin contrast cu mult mai puţinii adepţi ai stîngii sociale, faptul că mulţi din stînga „postmaterială“ nu chestionează legitimitatea cu care se desfiinţează servicii publice sau se adoptă prevederi fiscale regresive social, le aduce adesea solidarizarea intelectualilor liberali, cel puţin în cauzele corecte politic „sigure“, pe care le susţine şi *The Economist*.

Ce s-ar putea spune însă despre viitorul spaţiului de afirmare publică a multor intelectuali români care se simt apropiaţi de discursul propus de felurite nuanţe de stînga, dar care ezită să „iasă din dulap“ datorită genului de constrîngeri structurale schiţate mai sus?

Se pot schiţa cîteva puncte de reper. Notabilă este, din acest punct de vedere, deschiderea reprezentată de apariţia de publicaţii tipărite şi electronice, dar şi de mici edituri înfiinţate de tineri universitari, artişti sau studenţi, care sînt sincronizate cu ultimele dezbateri din stînga intelectuală occidentală (îmi vine în minte grupul din jurul revistei şi editurii clujene *Idea)*. Remarcabilă este şi mobilizarea fără precedent a studenţilor din ultimele generaţii în campanii de dezvoltare durabilă (campania împotriva îmbăierii în cianură a Roşiei Montane este de departe episodul cel mai spectaculos), sau în mişcări sociale abia remarcate de presă pentru acces egal la educaţie sau împotriva privatizării spaţiului public. Poate şi mai important este faptul că parcurgerea programelor congreselor internaţionale de specialitate din ştiinţele sociale, dar şi a jurnalelor şi editurilor de specialitate care contează pe plan internaţional, relevă o integrare, fie sceptică, fie ospitalieră, dar aproape întotdeauna competentă, de către o nouă generaţie de doctoranzi şi universitari români, a titlurilor clasice şi contemporane ale teoriei critice de inspiraţie neo- sau postmarxistă. Consecinţa acestei sincronizări intelectuale nu poate fi decît o creştere a costului cu care stînga intelectuală va putea fi redusă la genul de stereotipuri schiţate mai sus.

Cu privire la integrarea europeană, efectul acesteia va fi cu siguranţă unul ambiguu. Pe de o parte, faptul că decuparea simbolică a stîngii democrate de construcţia europeană a ultimilor treizeci de ani, şi mai ales de procesul de lărgire al UE, în care socialiştii au furnizat sprijinul cel mai constant, este o operaţie fără sorţi de izbîndă, va face probabil mai accesibilă încorporarea semanticii stîngii în conceptul de „europenizare“. Pe de altă parte însă, prin unele lentile ale dreptei intelectuale din est începe deja să se vadă o UE populată de foşti „troţkişti, anarhişti, maoişti şi pacifişti pe banii Moscovei“ care, la demonstraţiile din junete, se comportau „necivilizat“ cu forţele de ordine şi care, la vîrsta mijlocie de comisar european, aruncă resentimentar, înspre Estul neînduplecat şi băţos, cu „ucazul comunitar“.

Istoria rămîne, aşadar, cît se poate de departe de sfîrşitul ei, pictat în nuanţele de gri al bipartizanatului ideologic din Occidentul anilor '90. Într-un moment în care lupta pentru supremaţie dintre modelele social-democrate date de Europa continentală, pe de o parte, şi cele liberale, date de spaţiul anglo-saxon, pe de altă parte, este departe de a se fi terminat cu victoria celui din urmă, sînt înclinat să pariez că dimensiunea prezenţei publice a intelectualului de stînga din noile ţări membre va fi o variabilă deloc neglijabilă a rezultatului acestei confruntări.

*În timpul comunismului, ţăranii au venit la oraş să muncească, să trăiască. Obiceiurile vieţii de la sat, atît cele minore, cît şi cele majore, au migrat braţ la braţ cu utilizatorii lor, la oraş. Întinsul rufelor în aer liber, adică pe sfori în faţa blocului, crescutul găinilor şi a altor orătănii pe balcon, ieşitul la portiţă, tradiţiile de nuntă, botez şi înmormîntare, toate şi-au însoţit, credincioase, stăpînii. Ce s-a întîmplat însă cu ele, odată pătrunse în mediul ostil de beton şi bloc cu mai multe etaje? (**S. G.**)*

Adina POPESCU

Butelia din mînă, pentru aragazul de la bloc

Mă uimeşte piaţa Veteranilor de fiecare dată cînd ajung aici. Aceeaşi mafie ţigănească la tarabe, aceleaşi băbuţe care îşi vînd caşul şi laptele pe bordură, aceleaşi căpşuni stricate şi ţuici „la botul calului“, iar din cînd în cînd, mai înfloreşte printre buticurile cu „orice la treizeci de mii“ şi cîte o bodegă cu alură „de centru“ sau cîte un fast-food plin de-o „eleganţă“ *made in* Militari. Mai exact, mochetă verde pe asfalt, imitînd gazonul, flori artificiale roz, mese din lemn şi hamburgeri uriaşi „cu de toate“, pe care ţi-i aduc într-o oră. Muşterii sînt puţini că-i mai ieftin la chioşc, aşa că poţi surprinde un scurt taifas între unica angajată a localului, mică, neagră şi crăcănată, şi un client „din cartier“, mare, bronzat şi cu muşchi, care înfulecă o pizza, cu bere „la ofertă“. Tema discuţiei: „transhumanţa“ de la ţară la oraş.

Femeia mărturiseşte că „soţu'“ a venit cu ideea ca să înceapă „nu ştiu ce afaceri cu un văr“, dar din nefericire afacerea n-a mers şi el tot şomer a rămas, noroc că ea şi-a găsit repede slujbă la fast-food. De descurcat se descurcă de la o lună la alta, îi mai ajută şi familiile rămase la ţară, dar o problemă încă persistă, cea a acomodării. „Păi, io la ţară cînd aveam butelia mea, ştiam cînd o încarc şi cît o să mă ţină, adică ştiam cît mă costă exact pe lună, mai găteam vara şi la plita cu lemne din curte, dar acu', cu aragazul, pot consuma cît vreau şi întreţinerea e mereu la fel, adică mare!“ – se plînge femeia. Are aceleaşi necazuri şi cu „lumina“, şi cu apa, „că acasă munceam în grădină pînă seara, dup'aia intram în casă ruptă, mă uitam o oră la teve şi mă culcam... aicea ce să fac, cînd plec de la servici la şase? Treb'e să intru în casă, că doar n-o să stau pe străzi, aprind luminile, televizorul arde pînă mă culc... cosum mai mult, plătesc!“. Femeia e disperată că nu mai poate să-şi „contorizeze“ viaţa, iar în contoarele pentru apă rece şi apă caldă nu are încredere, căci i-a spus ei o vecină: contoarele astea fură! „Dau drumul la apă caldă şi, pînă vine caldă, juma' de oră e rece, iar p'aia ţi-o calculează tot caldă, nu-i aşa?“ Aşa că cel mai cinstit se dovedeşte a fi să-ţi încălzeşti apă pe aragaz, măcar pentru gaze plăteşti o sumă fixă. „Io cu soţu' ne-am pus contoare, că aşa şi-a pus toată lumea din bloc, că doar n-o să plătim noi toate scursurile, dar de multe ori pun o oală mare pe foc, umplu cada şi gata! Ce, nu-i mai bine aşa?“

Clientul înfulecă pizza, o ascultă cam neatent, dă din cap, ea aleargă ca să mai facă un hamburger cu „de toate“. Probabil că de la fast-food „se scoate“ şi cu ceva ketchup sau muştar pe gratis, poate că din resturile de varză mai face o varză la cuptor uneori, că tot arde gazul de pomană. Se întoarce însă destul de repede la masa tipului cu muşchi şi i se plînge iarăşi că la bloc „se cam fură“, adică dispar becuri de pe paliere, preşurile de la uşi, tomberoanele de gunoi. La ea, la ţară, nimeni nu-i lua nici măcar o ulucă din gard. Şi nu-i mai place că seara se strîng toţi golanii în faţa scării, beau bere şi fac mizerie – „toată scara e numa' coajă de sămînţă, păi ce, e frumos aşa?“. Îmi aminteşte că ea, cînd era de vîrsta lor, e drept că se mai ducea sîmbăta la discotecă, dar în rest nu prea ieşea din curte. „Numai babele stăteau la poartă că se plictiseau... noi, tinerii, cu munca, cu şmotru' de dimineaţa pînă seara! Da' aicea ziua îs babele că n-ai loc de ele să intri în bloc, seara îs vagabonzii ăştia!“

Clientul a terminat pizza, gîlgîie din bere, după care vrea să plătească. Femeia îşi dă seama că aproape numai ea a vorbit tot timpul şi se simte datoare să-l întrebe, măcar din politeţe, care mai e viaţa lui. „Şi tu unde mai munceşti acuma?“ „La Carrefour, lucrător comercial!“ „Păi, e bine! Îţi mai iese şi ţie cîte ceva, nu?“ Zîmbeşte cu subînţeles. „Nu prea iese că au camere de supraveghere peste tot. Nu poţi scoate mai nimic de acolo!“

Femeia îl căinează şi se pare că sîmburele schimbării de mentalitate a încolţit şi în piaţa Veteranilor. Simţul proprietăţii este dezvoltat doar cînd e vorba de flacăra ta de aragaz, dar în rest, dacă ai putea să găteşti varza patronului pe plita încinsă a comunităţii, unde nu te costă nimic, ar fi foarte bine. Iată avantajele vieţii la oraş: tot ce-i al tău e al tău, tot ce e al altuia ar putea deveni, cu un minimum de efort, şi al tău.

Şi începe să mi se facă brusc dor de cîrciumile săteşti care sînt de fapt magazine mixte, unde oamenii nu mănîncă pizza, dar beau pentru că îi toacă nevestele la cap şi îi trimit să încarce buteliile, iar ei beau şi banii de butelie, şi tot!

Ruxandra PETRESCU

„Ia-ţi, mireasă, ziua bună“

„...De la mă-ta ta cea bună, / De la fraţi, de la surori, / De la grădina cu flori“ – aşa cîntă de zor nea Mircea, ştergîndu-şi din cînd în cînd sudoarea de pe frunte cu podul palmei. Mîndru este de acordeonul său cel înnegrit de vreme – de cînd se ştie, nea Mircea, acordeonistul, a ţinut isonul alaielor de nuntaşi – şi puţin îi pasă de privirile încruntate ale „damelor de Bucureşti“. „Nunta fără acordeon nu-i nuntă, şi basta! La ţară, aşa s-a pomenit de cînd lumea.“ La ţară, da, dar aici, în *Capitală,* doamnele cu pălării cu boruri largi şi mănuşi de dantelă sînt vizibil jenate de cîntările lui nea Mircea, apărut de nicăieri, neinvitat, nedorit.

„...Ia-ţi, mireasă, ziua bună, / De la soare, de la lună.“ Vecinii de bloc sînt însă de altă părere. De cum au auzit primele acorduri, s-au strîns ciorchine pe balcoane. Ar coborî ei în faţa blocului, dar doresc să păstreze aparenţele – nu se cade să te holbezi la mireasă ca la urs. Cu atît mai mult cu cît te cunoşti cu socrul mic, administratorul blocului, care întotdeauna te iartă cînd *uiţi* să plăteşti întreţinerea la timp. Cu voci scăzute, schimbă impresii, preţ de cîteva etaje. Aflu cu această ocazie că piesa lui nea Mircea este „cîntecul cununii“, interpretat de lăutari, în timp ce mireasa este gătită de naşă. În cazul de faţă, suita miresei este formată din doamne şi domnişoare frumos mirositoare şi elegant îmbrăcate, fiecare cu sarcini dinainte stabilite. O tînără zveltă, cu o rochie lila, pune nuntaşilor flori în piept. Mirele, naşii, părinţii şi, după caz, fraţii şi surorile au onoarea unui trandafir natural, alb-imaculat. Grea misiune, dacă nu cunoşti *scara valorilor* şi dacă nu ţi s-a făcut în prealabil un instructaj minuţios.

O doamnă în vîrstă, vizibil impresionată de zarva nupţială, îmi povesteşte cum, *pe vremea ei,* fetele îşi împleteau cozi pe spate, cu panglici şi flori, iar băieţii purtau bucheţele de muşcată în clop. „Şi era aşa de frumos!“ Frumos este şi acum, numai că mireasa are în păr o coroniţă strălucitoare şi un voal diafan, brodat cu flori de mărgăritar. Mirele, uşor îngrijorat de *Big Mama* (?!) care se lasă aşteptată, trage din cînd în cînd cu putere de cravata de la gît şi mai pune la punct ultimele detalii. Mi se atrage atenţia că „acel obiect vestimentar de la gîtul mirelui nu este cravată, ci lavalieră“. Îmi scuz ruşinată ignoranţa: nu ştiu care e diferenţa între o cravată şi o lavalieră şi continui să urmăresc alaiul.

© V. Dorolţi

„...De la fraţi, de la surori, / De la jocuri, de la hori.“ Şi alaiul – din care nu fac parte nici *druşte* de mire şi de mireasă, nici *cemători, stegari* sau *colăcari,* aşa cum citisem eu în cărţi – se pregăteşte de plecare. Pe aleea blocului se strecoară cu greu *Big Mama* – o limuzină albă, împodobită cu flori şi panglici. Un şofer ferchezuit, cu beretă şi enervant de politicos, îi poftеşte, pe rînd, pe mireasă, pe mire şi pe naşi în acest automobil simandicos, urmat de alte maşini, nici ele mai prejos, la fel de dichisite şi înflorate.

În urma alaiului, urările lui nea Mircea răzbat cu greu prin forfota mulţimii: „Să trăiască mirii noi, / Viaţă lungă amîndoi, / El frumos şi ea frumoasă, / Două fire de mătasă“.

Stela GIURGEANU

Cînd mori pe scară

Cînd mori pe scară, eşti pus pe masa din sufragerie. Acolo e mai mult loc. Ţi se aprind lumînări, atît înăuntru, în apartament, cît şi pe scară, lîngă uşă. Îţi este adus coşciugul, dar îţi este lăsat la intrare, pe palier, într-o poziţie incomodă pentru restul locatarilor, dar numai de asta nu-ţi arde ţie în clipele respective, adică să-ţi mai ceri scuze că invadezi cu moartea ta, de care n-au nici un chef, viaţa lor, de care nici tu nu mai ai nici un chef.

Cînd mori pe scară, stai, ca atunci cînd mori la ţară, trei zile la vegheat. Tot pe masa din sufragerie, dar şi cu uşa de la apartament, deschisă. Să iasă cică mai uşor sufletul din tine. De parcă pentru asta ai nevoie de trei zile, îţi spui, de acolo de sus unde eşti acum, mustăcind amuzat la privirea întregului ritual. Dar zîmbeşti indulgent, că aşa e, cu tradiţiile astea, trebuie respectate, chiar dacă eşti urban.

Cînd mori pe scară, dacă holul de la intrare, cel de leagă uşa exterioară cu sufrageria, dă exact pe palier, asta e, te văd toţi locatarii, cum stai acolo, întins şi rece. Şi cei pe care îi cunoşti, dar şi ceilalţi, pe care nu i-ai văzut în viaţa ta. O vezi (şi mai că-ţi vine să te ridici, aşa, într-un buhuhu mic), pe tanti de la trei care şi acum, cu aviara asta, încă ţine, domnule, găini pe balcon şi spune că ele n-au cum să ia, că ele sînt perfect sănătoase. Şi-ţi aduci aminte, privind-o cu coada ochiului cum îţi aprinde lumînare la picioare, ce scandal i-ai făcut atunci cînd şi-a luat cocoşul, de parcă erai la armată, nu la bloc, cînd la cinci dimineaţa fix se dădea fix deşteptarea. Şi ea zicea, ca în bancul cu capra, că da, că are cocoş, dar că Micki al ei nu deranjează pe nimeni şi că, pînă la urmă, este casa ei şi că are dreptul să facă ce vrea la ea acasă. Şi dacă o superi, poate aduce şi porci (că are relaţii la Primărie) şi atunci taci din gură de frică să nu-şi pună planul în aplicare. O vezi acum făcîndu-şi cruce şi dînd din cap, bolborosind ceva suspect din care înţelegi doar „de morţi numai de bine“. Că dacă mori pe scară şi pui stativ cu lumînare în faţă, asta e, toţi îţi aprind lumînare, şi cei pe care îi placi, dar şi ceilalţi. Că dacă nu-ţi aprind, o să le iasă vestea pe scară, apoi pe bloc, că „au trecut aşa, ca nesimţiţii prin faţa mortului, şi o lumînare n-au aprins şi ei“.

Cînd mori la bloc şi stai pe masa din sufragerie cu vedere la palier, mai vezi şi invitaţii ocazionali ai locatarilor. Unii vin cu găligie şi cu rîsete, că deh, e sîmbătă şi Gigel de la patru dă petrecere de majorat, cu coifuri şi trompete colorate, ţinînd sticla de şampanie şi pungile cu cadouri. Cum ajung însă în dreptul tău, amuţesc subit, se uită la tine speriaţi şi fistîciţi. Le strici tot cheful cu morga ta serioasă şi figura ta înţepenită, dar asta e. O dată în viaţă moare omul, chiar dacă o face pe scară.

Cînd mori pe scară, toată scara ştie. Şi tot cartierul, şi tot traseul bucureştean pe care alaiul de maşini ce te petrece, îl străbate pînă la cimitir. Uneori îl parcurgi cu vedere la stradă, pentru că încă nu ţi se pune capac şi vezi trecătorii cum se holbează la tine şi te holbezi şi tu la ei pînă ţi se face lehamite. Alteori, auzul îţi e maltratat de sirenele continue şi de alarmele isterice ale maşinilor de înmormîntare. Hărmălaia asta, în afara faptului că atrage gaiţele pe la geamuri – „Ia, încă o înmormîntare, au mai fost două luna asta“ –, are avantajul de a ţine la respect, atît celelalte maşini care cedează trecerea, dar şi trecătorii de la semafoare (asta e, moartea bate semaforul).

Dacă mori pe scară, de la cimitir, eşti adus în amintire, din nou acasă. Să ţi se ude plecarea. Se pune masa, aceeaşi pe care ai stat cu doar cîteva ore înainte, se aşază mîncarea şi începe petrecerea. Şi deodată te ia cu frig şi te întrebi cînd or avea de gînd să închidă uşa aia, că uite, te ia cu frisoane şi bănuieşti, cum ai stat în curent ultimele trei zile, că te paşte o răceală.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

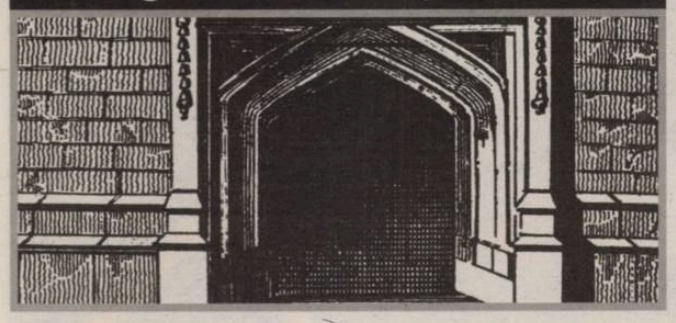

Bagatele

Mijloc de mai cu 35 de grade Celsius izbind trecătorii în moalele capului. Femeia aşezată în fund, pe marginea trotuarului, se ridică brusc, teleghidată de culoarea roşie a semaforului. E desculţă şi fără vîrstă. Prin geamul din dreapta maşinii văd o faţă compusă din linii strîmbe care adună spre marginea ochilor riduri mici şi dese ca un evantai strîns. Poate să aibă treizeci, poate să aibă şi peste patruzeci de ani. Mogîldeaţa din braţe n-are însă nici trei ani.

Copilul doarme spînzurat pe umărul femeii, ca un ţol la uscat. Soarele îi ţinteşte tîmpla, copilul transpiră în somn şi, din cînd în cînd, tresare spasmodic. Am încurcat circulaţia. Un bărbos căţărat la volanul unei hardughii cu mulţi caiputere mă înjură de mamă. N-am chef să plec din intersecţie. Uite-aşa, de-al dracu', vorba vecinului Pavelescu de la etajul doi, scuipată prin deschizătura uşii, ori de cîte ori e întrebat de administrator de ce nu-şi plăteşte întreţinerea. Pun avariile, deschid portiera şi mă reped spre nenorocită. O ia la fugă, retrăgîndu-se strategic spre mijlocul trotuarului. Claxoane, alte înjurături, trecători miraţi şi o singură întrebare:

– Ce-ai, dom'le?!

Am. O stare de nervi şi o milă nesfîrşită. Aş strînge-o de gît pe nemernica ieşită la cerşit cu copilul atîrnat pe umăr. Simte şi ea asta, dar, ca să mă umilească, îmi arată gesturi obscene şi, la un moment dat, mă scuipă de la distanţă. Un trecător o prinde de ceafă şi-mi face semn să mă apropii. Pînă să ajung însă, îi scapă din strînsoare.

– Ptiu, fir-ar a dracu', m-a lovit cu picioru', domnu' Turcescu... Da' ce s-a-ntîmplat? V-a furat ceva?

Nu mi-a furat nimic. Îi spun despre vremea de afară şi despre copilul spînzurat pe umăr. Bătrînul mă priveşte strîmb:

– Păi, şi pentru atîta lucru vă puneţi cu nemernicii ăştia, dom'le? Păi, asta stă aici în intersecţie, cu copii, de cîţiva ani, o ştie tot cartierul. Nici măcar nu-s ai ei. Îi împrumută, îi fură, dracu' s-o pieptene, cum face, da' în fiecare lună vine cu altul. Acum cîteva zile avea unul de-l hrănea cu biberonul!

Claxoane. Maşina mea zace în intersecţie, şoferii Capitalei mă înjură de mamă. Din scara unui bloc de lîngă intersecţie, mă fixează, aşteptînd, probabil, să plec. Nu plec. Intru în scara blocului după ea. N-are unde să fugă.

– Ce vrei, mă, ce vrei? Eşti de la poliţie?

Nu sînt de nicăieri. O întreb al cui e copilul. Al soră-sii.

– Şi de ce stai, nenorocito, cu el în intersecţie, pe căldura asta?

Tace cîteva secunde, apoi îmi scuipă printre dinţi cuvinte despre bani şi treaba ei în care n-am a mă amesteca. Nici nu mai pot. Un poliţist transpirat pătrunde valvîrtej în holul de bloc, întrebîndu-mă de maşină. Da, e a mea, eu am blocat intersecţia pentru că am văzut copilul ţinut în soare de nenorocita asta...

– Haideţi, domnu', acum v-aţi găsit să faceţi dreptate, trageţi imediat maşina din intersecţie! Ce-ar fi dacă am opri toţi maşinile în mijlocul străzii, pentru fiecare nenorocită de'asta care cerşeşte cu copiii de mînă sau în braţe?!

Da' chiar aşa: ce-ar fi?!

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
MIXFM Radio, pur şi simplu
5

Cu ochii-n 3,14

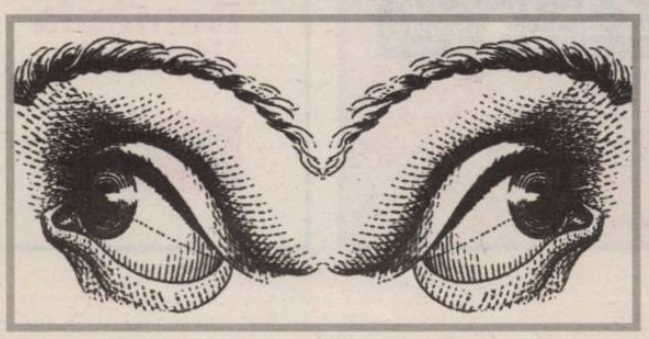

DUPĂ CE O MINUNATĂ DUPĂ-AMIAZĂ DE IUNIE A EŞUAT ÎN CENTRUL CERCULUI URMĂRIT SEARA, LENTOAREA ACELUIAŞI CERC ÎŢI OFERĂ O ESCALĂ DE BETEALĂ

● După ce aclimatizarea palmierilor pe litoralul românesc a eşuat, alt guvern, cu alţi isteţi, încearcă o altă premieră: litoralul fără turişti. Gonirea eventualilor amatori s-a efectuat prin preţuri mari, servicii proaste sau inexistente. De data asta, cu ajutorul neplanificat al vremii proaste, se pare că au reuşit. (**M. B.**)

● La terasa Hard-Rock Café din Drumul Taberei, într-o minunată după-amiază de iunie, la o minunată friptură de muşchi de vacă cu *funghi porcini,* au fost aduşi, bonus, pentru că nu erau trecuţi pe meniu, cel puţin patru viermi, minunat striaţi, pescuiţi şi aliniaţi minunat pe marginea farfuriei pentru confruntare. Chelneriţa, care nu s-a minunat prea tare, a zis că „o fi de la rozmarin", dar că „aşteptaţi, pentru siguranţă, îl întreb pe bucătar". După îndelungate consfătuiri, bucătarul i-a confirmat suspiciunea, da, adică viermii proveneau, strict şi de necontestat, de la rozmarin. Să denunţ, aşadar, la Protecţia Consumatorului, neatenţia rozmarinului? (**S. G.**)

● Miercuri, 21 iunie, în cea mai lungă zi a anului, cei care cred în ritualuri druide îşi vor da întîlnire la Stonehenge să privească cum soarele va răsări exact în centrul cercului megalitic. Cum care Stonehenge? Bolovanii ăia uriaşi dispuşi concentric, pe care leneşul Syd îi numeşte în *Ice age* „artă modernă"... (**M. C.**)

● În Spania a luat fiinţă („a luat naştere", în context, ar putea suna misogin) un ONG insolit, numit „Femeile pentru o Spanie fără Fotbal". Programul său, lansat pe Internet, este foarte vast: pentru început, eradicarea Campionatelor Mondiale de Fotbal. Pînă atunci, pentru fiecare meci urmărit seara, masculul este obligat să aducă perechii sale, dimineaţa, micul dejun la pat. Avea dreptate Pierre Bourdieu: într-un cuplu, bătălia pentru putere se dă în jurul telecomenzii. ...Şi cînd te gîndeşti că-n timpul acesta nord-coreenii se pregătesc să testeze o rachetă intercontinentală – fie din plictiseală (spre deosebire de sud-coreeni, nordiştii nu sînt la Mondialul de fotbal!), fie ca să uite de foame. (**A. C.**)

● De cîte ori merg la Cluj, nu ratez să mă minunez de lentoarea semafoarelor din acest oraş... Practic, dacă tocmai s-a pus pe roşu, te poţi duce liniştit să bei o cafeluţă. Probabil că această lentoare m-a contaminat: duminică, 12 iunie, pe drumul de întoarcere de la TIFF, cînd am aflat şi eu – în fine – că teroristul „Zarkawi a fost spulberat" (şi m-am bucurat), pînă să-i văd poza am fost convins că era ălălalt – amicu' lu' „Recycle Bin Laden", doctoru' cu ochelari, deh: Zawahiri. Şi m-aş fi bucurat şi mai tare! Dar tot cu întîrziere. (**a. l. ş.**)

● Cîteva sute de tineri germani neonazişti s-au deplasat la Nürnberg spre a susţine echipa Iranului şi a-l omagia totodată pe preşedintele Mahmud Ahmadinejad pentru violenţa declaraţiilor sale anti-israeliene. În aceeaşi zi, o mulţime de evrei au manifestat, tot acolo, împotriva aceluiaşi preşedinte negaţionist al Holocaustului. Duminică, 11 iunie 2006, un scenarist necunoscut ne-a propus epilogul filmului *Procesul de la Nürnberg.* (**R. C.**)

● Din curiozităţile economiei de piaţă: dacă vrei să mergi cu avionul de la Bucureşti la Iaşi, Tarom-ul îţi oferă o scurtătură, cu escală la Viena. (**C. P.-B.**)

● Ies într-o dimineaţă din scara blocului şi de ce anume credeţi că mă împiedic!? Ei bine, de un brad, uscat, cu bucăţi de beteală pe crengi... Nu, nu era Ziua Cîrtiţei, ci o dimineaţă călduroasă de iunie în Giuleşti. (**M. C.**)

SE PARE CĂ NU E NICI O LEGĂTURĂ ÎNTRE ACEŞTI ULTIMI 15 ANI (LA FEL) ŞI SUFERINŢELE ÎN CONSOLIDARE: ISTORIA COMUNĂ APARE BILUNAR

● Etimologic, nu e nici o legătură între ele, dar coincidenţa e expresivă: în italiană, *fregata* înseamnă fregată, iar *fregatura* înseamnă înşelăciune, păcăleală, „ţeapă". (**M. V.**)

● Pe un afiş, o chemare la un concert („Rockeri, strîngeţi rîndurile!"), cu prilejul unei aniversări: *15 ani de metal în România.* Lărgind perspectiva dincolo de ale rock-ului, ne putem întreba cum au fost aceşti ultimi 15 ani în România. De metal – poate, pe undeva. De pleavă spulberată – fără doar şi poate. (**D. S.**)

● De cîte ori aud imnul Angliei, mă gîndesc că această melodie e atît de frumoasă încît poate fi la fel de valabilă pentru orice agnostic sau republican. (**R. C.**)

● Ne-am tot plîns de cozile româneşti şi de suferinţele pe care ni le-au pricinuit. La o primă ochire, londonezii par să aibă o altă abordare în legătură cu ele: le acceptă, nu doar cu resemnare, ci cu un soi de (neînţeleasă) plăcere, în ordine şi linişte absolută, tăcînd sau citind cărţi groase. Fie că aşteaptă la autobuz, poştă sau supermarket. E drept că n-am văzut nici una care să dureze mai mult de o jumătate de oră. (**I. P.**)

● Cînd s-a deschis, prin 2000, „Livada cu vişini" de pe Grigore Alexandrescu era una dintre cele mai plăcute grădini din Bucureşti: fete şi băieţi zîmbitori, politicoşi şi prompţi, pe post de personal, şpriţ rece, mîncare OK. Cum or fi reuşit, cu aşa un dever şi o faimă în consolidare, să se golească brusc de toate aceste calităţi şi să decadă într-o crîşmă de cartier plină de cocalari, fufe şi personal absent? Numai meandrele economiei de piaţă postdecembriste ar putea s-o limpezească, dacă mai are vreo importanţă... (**S. S.**)

● Aceasta este o notiţă de solidarizare cu liceenii basarabeni de la „Ghe. Asachi" care au dat jos inscripţia cu „Liceu moldo-francez", iar acum riscă să înfunde puşcăria comunistă de la Chişinău. În 2003 am fost şi eu la Chişinău, iar ghida autocarului ne spunea cum istoria comună a Moldovei şi României este o mistificare capitalistă. Noi îi spuneam să tacă, sîntem români, ce naiba, nu ne poate prosti în faţă, iar ea, impasibilă ca un roboţel, a turuit despre măreţia apusă a Sovietelor, tot drumul... *Hey teachers, leave the kids alone!* (**M. C.**)

● O exemplificare practică a vechii dileme „Buc(h)arest/Budapest", văzută/auzită de mine fix la îmbarcarea în avionul Paris-Bucureşti: fătuca respectivă rupea carta de îmbarcare cînd, pe uşa de la „burduf", apare un lucrător de la aeroport, cu vesta aceea verde-Janine, care strigă: „Vous faîtes la Tarom? Attention, hein, je me retrouve avec des gens dans mon Malev!" („Faceţi Taromul? Fiţi atenţi, că m-am trezit cu unii în Malev-ul meu!"). Într-adevăr, la capătul lui, „burduful" se ramifica în două părţi: la una aştepta cursa de Budapesta, la cealaltă – se cobora şi se lua autobuzul pentru cursa de Bucureşti... Urmare a acestui anunţ de mare importanţă pentru călători, o altă fătucă a fost trimisă la faţa locului, să îndrume pasagerii spre cursele aferente. Inutil să vă mai spun, le-am întrebat pe amîndouă dacă „C'est bien le vol pour *Bucarest?*"; păi ce, să mă trezesc la Budapesta?! (**a. l. ş.**)

● Într-o revistă românească ce apare bilunar la Montréal, o reclamă la magazinul „Balkani", *charcuterie – épicerie fine* ne spune că aici putem găsi: „cabanos, tobă, ciolan afumat, icre, salată boeuf, varză murată şi sarmale", dar şi produse de import, cum ar fi „murături, borş magic, halva, rahat, ciocolată Poiana, pufarine, Fanta, socată, dulceaţă de nuci verzi". Un bonus: mititei la grătar, numai în week-end! (**A. P.**)

© S. Ivanoschi

DILEMATECA

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

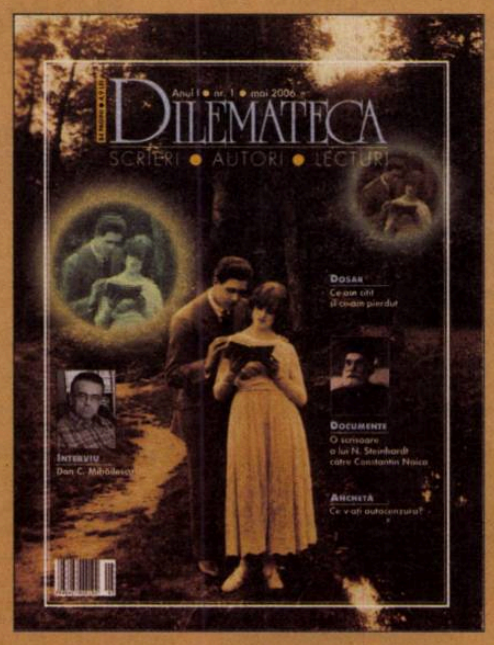

Din 26 mai,

împreună cu

Dilema veche

Dilemateca

Îți dă de citit

Book fest

salonul cărții București

13 - 18 iunie 2006

Romexpo halele 15 - 13

Cotidianul. tabu Le Monde diplomatique ediția română

România literară

RADIO GUERRILLA 94.8 FM

24-FUN DIN ROMÂNIA

I&P INVESTIȚII ȘI PROFIT

ELIBERADIO

DILEMA VECHE

2% dintre români înțeleg arta

foto: Danaida de Constantin Brâncuși, sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaştere

radiofranceinternationale rfi romania | ne cunoaştem ?

București **93.5**fm Iași **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chișinău **107.3**fm

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

cantemir proiecte culturale

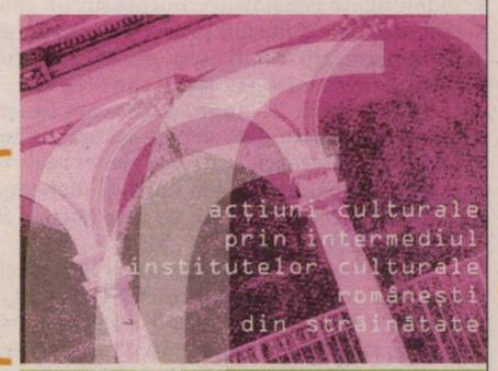

Program de finanțare nerambursabilă pentru proiecte destinate mediului internațional

depunerea dosarelor se va face până la **30 iunie 2006**

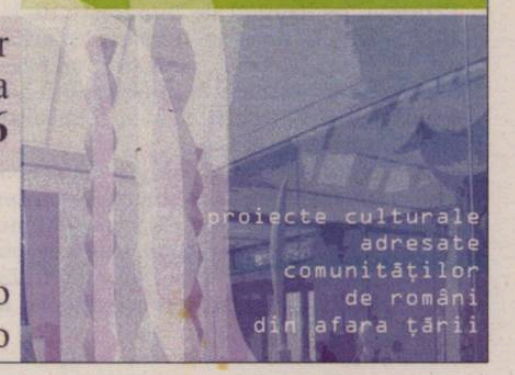

www.icr.ro

www.programulcantemir.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 126 ● 23-29 iunie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Să fim realişti?“
pagina **3**

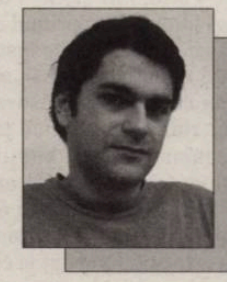

Marius Chivu
„Generaţia aşteptată recomandă cititul“
pagina **13**

Rodica Binder
„Fotbalul şi filozofii“
pagina **20**

Nume, nume, soro, nume

„Ce preț are un nume? Trandafirul,
Oricum i-ai spune, tot așa-și împarte
Mireasma dulce.“

WILLIAM SHAKESPEARE – „ROMEO ŞI JULIETA“

5 948467 000018 25

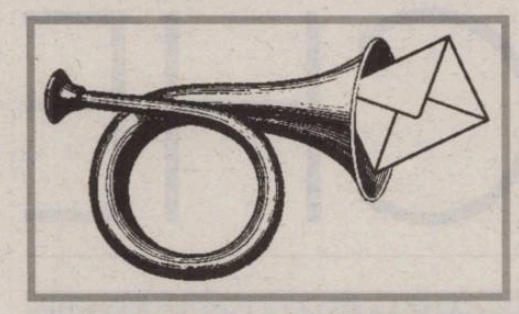

Replici

Nr. 122: Articolul lui Radu Cosaşu „Revizuirea în fotbal“

Stimate domnule Cosaşu,

Daţi-mi voie să îmi exprim o opinie neavizată. Încep prin a spune că în 1993, fără să ştiu ce înseamnă ruperea unei părţi a intelectualilor de Grupul de Dialog Social, mi-a căzut în mînă o revistă ce avea o rubrică foarte şui: „cu ochii în PI“. Absolvent de matematică, am acceptat provocarea şi imediat am descoperit un autor care vorbea altfel despre sport. Şi nu numai fotbalul îl descria minunat. Am aflat că, fără să am vreun merit, intram în compania selectă a regretatului conu Alecu şi priveam, an de an, concertul de Anul Nou de la Viena. Revista m-a prins şi, cu ajutorul unor prieteni foarte dragi din PAC Timişoara (prietenii ştiu de ce), nu am mai avut ochii larg închişi. Cum viaţa îţi oferă de toate, la greu revista a devenit mult mai mult şi împreună am străbătut o tranziţie ce abia de curînd a început să mai aibă şi părţi bune. Cît despre autorul favorit, nu am ratat mai mult de cîteva numere, apariţia cărţilor sale făcîndu-mă să intru în drama omului (post)modern, căutarea de timp.

Revin la articolul din nr. 122: „Revizuirea în fotbal“. Nu pot decît să-l citez pe fondatorul revistei: „Nu aceasta era chestiunea“. Înainte de 1989 am avut şansa să prind pe viu, deşi eram în clasele I-IV, generaţia de aur a Universităţii Craiova. Ar fi fost minunat ca echipa să cîştige cupa UEFA şi ca Zoltan Crişan, de exemplu, să aibă altă soartă, iar jucătorii cei mai talentaţi să aibă şi cel mai mare caracter. Dar ştim cu toţii că nu a fost aşa. Faptul că echipa Steaua a cîştigat Cupa Campionilor este extraordinar, dar vă pot garanta cu ochii mei de ce arbitraj avea parte Universitatea Craiova cînd învingea Dinamo, acasă, prin golul înscris de jucătorul de buzunar Ciurea (deşi trăind în Drobeta Turnu Severin, mă duceam la unele meciuri).

Redeschizîndu-mi-se plăcerea de a citi, am descoperit, odată cu scandalul generat de un celebru trust de presă străin care nu şi-a respectat blazonul, pe autorul celebrei expresii „movenizarea fotbalului românesc“. Întîmplător, am schimbat şi două vorbe la o conferinţă a ziarului *Cuvîntul* şi am avut şansa să nu îi spun nimic (de aceea nu voi semna decît cu adresa de mail, fără nume). Dar i-am citit şi domniei sale toate cărţile recente şi încep nu numai *Idei în dialog*, dar şi *22* sau *Gsp* cu articolele sale. Am colegi în Big Four (International Audit Companies: PwC, D&T, E&Y, KPMG) care merg cu echipa favorită la Urziceni, Giurgiu, Mioveni.

Dar deşi alţi senatori care scriu foarte bine în *Dilema veche* au încercat, avem alţi autori care scriu mult mai bine despre fotbal. Dvs. şi TRU ne povestiţi altfel meciurile pe care nici nu mai avem răbdare să le vedem datorită sponsorilor poluatori, dar am vrea ca meciurile să fie aşa cum scrieţi dvs. în gazetă. Ochii noştri nu mai disting decît dacă văd scris rafinamentul confruntărilor sportive.

Aşadar, domnule Cosaşu, opinia mea este că atunci cînd TRU a scris acel articol, a vrut să ne prezinte corect o stare a lucrurilor aşa cum erau, nu să facă din asta „o curată nenorocire, o oribilă complicitate cu Ceauşescu“. Părerea mea este că nu asta a vrut să spună autorul şi sînt convins că nu sînt singurul care crede asta. Ar fi fost minunat ca performanţa să se realizeze în alte condiţii, dar aceasta a fost realitatea. Nu înseamnă deloc că meritul Stelei este mai mic.

Cu enormă consideraţie,

bbc.romania@gmail.com

P.S. Domnule Rudniţchi, este foarte bun articolul dvs. despre multinaţionale, dar, aşa cum noi citim revista, vă rugăm să ţineţi cont şi de părerea cititorilor. Generalizarea nu este bună. A se vedea cele scrise de unul dintre cei mai buni analişti ai pieţelor de capital şi nu numai, de Excelenţa sa, Teodor Baconsky, referitor la articolul din nr. 108.

Răspunsul lui Radu Cosaşu

Bănuiesc la ce autor vă referiţi în prima parte a scrisorii, după cum nu e o enigmă cine a lansat fericita expresie „movenizarea fotbalului românesc“. Putem deci discuta întru totul amical. Între mine şi TRU a apărut o calmă divergenţă cu privire la victoria Stelei din 1986 în Cupa Campionilor, pe care mă bucur că o consideraţi o performanţă extraordinară (deşi imediat vă vine în minte persecutarea Craiovei...) TRU dimpotrivă – dacă nu credeţi, recitiţi articolul său din *22* – o socoteşte „o victorie-înfrîngere“, iar euforia noastră de simpli cetăţeni microbişti, „o complicitate cu dictatorul“. M-am străduit să explic că fotbalul e mult mai mult decît politică sau, după o zicere faimoasă, „nu e pe viaţă şi pe moarte“, ci pe altceva, mai important. Am dat exemplul Argentinei în 1978 şi aş putea adăuga formidabilele victorii ale Ungariei asupra Angliei în '53 şi '54. Credeţi că Puşkaş şi ai lui erau atît de inconştienţi politiceşte ca să nu ştie că regimul le va manipula geniul pentru a dovedi superioritatea socialismului asupra monarhiei britanice? Să-l fi sabotat pe Rakosi şi să fi pierdut acel „meci al secolului“? Cît despre frumoasa echipă a Craiovei – persecutată evident de la „centru“ – ce vă închipuiţi?, că nu era sprijinită de judeţeana de partid? „U“ Craiova a fost susţinută de mulţi „oameni din aparat“ pe care – sînt sigur – îi dispreţuiţi azi şi nu mai vreţi să auziţi de ei... Nu căutaţi în fotbal puritate ideologică, inocenţă morală. Dealtfel, mă amuză că amici, anticomunişti convinşi, mai ţin şi azi cu Steaua şi Dinamo, fără de care nu se pot gîndi cu plăcere la copilăria şi tinereţea lor, oricît le-au fost chinuite de Ceauşescu... E încă o dovadă că fotbalul „e pe altceva“. Poate pe o copilărie, în cele din urmă. Ce părere aveţi?

Am zîmbit la...

O nouă specie: dilematecanii

Am onoarea şi bucuria de-a vă saluta, *Dilemateca*-nilor (sau dilematecienilor, cum vă place!?). N-am calculator, n-am imprimantă! Scuze, deci (?) Dar sînt o fericită în seara asta; am de citit un Galsworthy, un Hawthorne, un Stone (Irving), un Mann şi o *Dilemateca*. Sînt departe de casă (unde aş mai fi avut cîteva sute de cărţi de citit şi recitit), aşa că sînt ca un şobolan: adun tot ce pot şi de unde pot hrană de genul ăsta.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Sînt săracă (ce dacă sînt deşteaptă, sînt proastă la capitolul ăsta!) material, dar superbogată (!!!) pe celelalte planuri: doi copii trecuţi de adolescenţă, deştepţi (încă săraci, dar se străduiesc), simţul umorului (dacă ăsta e atunci cînd se face mişto – ştiu, *mit stock* – de tine, iar tu nu ripostezi idiot, ci eşti primul care rîzi, chiar dacă e ilogic azi să rîzi de tine însuţi), simţul orientării (ştiu să mă întorc acasă), simţul măsurii (întotdeauna mi-am ştiut măsura la haine şi pantofi), simţul ridicolului (adică sînt ridicolă, dar îmi dau seama), simţul bunului-simţ, aşa că mă opresc cu propria-mi ridicare în slăvi.

V-am găsit, cu ultimii 50.000 ROL (5 RON), că am lăsat bacşiş vînzătorului cu deficienţe de vorbire, căruia i-am dat şi ceva informaţii despre voi, pentru că mi le-a cerut, nu de alta.

Încă n-am parcurs toată revista, că am plîns ca proasta din cauza dlui Liiceanu şi a dlui Steinhardt, domni pentru care mi-aş da, fără părere de rău, nişte ani din viaţă pentru a-i fi cunoscut sau a-i cunoaşte (că mai sînt şi alţii!) şi-aş căsca gura; şi-aş sta cuminte ascultîndu-i zile şi ani, de mi-ar da voie, şi nici măcar n-aş încerca să-mi dau cu părerea, m-aş autocenzura (!!!) la capitolul ăsta, aş face-o doar pe gospodina (cafea, plăcinte, praf şters, periat şefi şi-atît, că-s în floarea vîrstei).

Sper că înţelegeţi, pe lîngă lălăiala asta scrisă cu toată dragostea pentru ceea ce faceţi, că salut apariţia aceasta dintr-un adînc sentiment de egoism care mă încearcă: îmi faceţi mie bine, de ceilalţi 1.500.000 nu mă interesează, n-au decît să aibă propriile lor stări la apariţia voastră!

N-am glumit cînd am spus că am plîns; cînd ceva îmi umple sufletul de bucurie sau de frumuseţe sau de dragoste, sufletul ăsta al meu dă pe dinafară – şi-mi curg lin lacrimi pe care nu le şterg, iar pieptul mă doare, de parcă n-ar suporta atîta bucurie, frumuseţe, dragoste...

Îmi cer iertare pentru toată bîiguiala mea, dar este starea pe care mi-aţi creat-o!

De-mi daţi voie, vă îmbrăţişez de-a valma (n-aveţi cum să mă opriţi, o fac imaginar şi-n imaginaţia mea nu se bagă nimeni!) şi-aştept cu nerăbdare să mai dau 50.000 ROL (5 RON) din economiile mai mult decît sîngeroase pe care le voi face în continuare (nu fiţi impresionaţi, aşa o duc de cînd mă ştiu, şi munceeesc!!!).

Şi pentru că nu-i frumos, nu-i aşa, ca numai eu să vă cunosc, a domniilor voastre cititoare,

Silvia MECA
Arad (temporar!)

De bine

Dragii mei „dilematici“,

Mă numesc Anca şi în sfîrşit m-am hotărît să vă scriu. Era şi cazul că doar citesc *Dilema / Dilema veche* de cîţiva ani şi de fiecare dată sînt la fel de impresionată. Vreau să vă povestesc întîmplarea care m-a determinat să vă scriu, care e legată de nr. de săptămîna trecută. Nu mi-am luat *Dilema veche* de vreo două săptămîni, nu ştiu cum s-a întîmplat, dar m-am trezit aşa cu un dor de ceva care-mi lipsea şi nu-mi dădea stare... era *Dilema veche*. Mi-am cumpărat nr. de săptămîna trecută şi m-a cuprins bucuria, cum am avut nr. în mînă; am alergat ca o nebună pe străzile Clujului, să-l găsesc, pentru că sînt zile cînd e tare scump la vedere, am schimbat priviri mînioase cu vînzătorii de ziare pentru că nu mai aveau şi pentru mine un exemplar sau unii parcă-mi spuneau din priviri „Ce, alt ziar nu e bun?“. Şi, în final am reuşit... de emoţie m-am oprit şi am citit în stradă articolul dlui Vintilă Mihăilescu şi mi-am revenit. Atunci mi-am dat seama că *Dilema veche* e ca un drog... da, sau ca prima ţigară (sper să nu supere comparaţia). De ce? Pentru că primul contact e dureros, îţi provoacă o stare de ameţeală, de greaţă, te doare tot trupul, dar nu te laşi, nu cedezi.

Începe să te doară capul, nu înţelegi ce se întîmplă, dar nu renunţi, eşti hotărît să mergi pînă la capăt... îţi revii cu greu după primul contact şi vrei să mai încerci, nu ştii sigur de ce, îţi place sau crezi că e ceva deosebit, e altfel. Curios, începe chiar să-ţi placă noul mod de a privi realitatea prin ochii unor oameni care au curajul de a spune ce văd... sînt lucrurile pe care le vezi şi tu, ca şi ei, dar toţi le-au cenzurat. Şi iar m-am lăsat prinsă în vorbă... şi, pînă să îţi dai seama, eşti dependent, nu mai poţi fără *Dilema veche* şi cînd nu o citeşti simţi că-ţi lipseşte ceva vital şi faci tot posibilul să-ţi procuri „drogul tău“, şi ştim cu toţii acea senzaţie de nelinişte şi agitaţie (ca şi cînd am fuma o ţigară, dar nu mai avem şi numai la asta ne gîndim)... şi atîta timp cît e *Dilema veche*, eu zic că e bine.

Îmi cer scuze de comparaţiile mele au supărat pe cineva, nu asta a fost intenţia, doar vroiam să mă fac înţeleasă. Vă mulţumesc pentru fiecare săptămînă trecută şi pentru cele viitoare.

ancutz_litere@yahoo.com

Propuneri de *Dilema veche* pentru viitor:

- **Cine e ţigan?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.400 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Să fim realiști?

Cîțiva notorii „oameni de televiziune“, volubili, sprințari, fără dileme, au lansat o nouă ideologie. Veche, desigur, ca toate lucrurile noi. I-aș spune *ideologia realității minimale* sau, ca să invoc metafizica domnului Vanghelie, ideologia realității „care este“. În rezumat, ea sună astfel: realitatea, atîta cîtă e, e destulă și e bună. Să nu ne complicăm cu criterii sofisticate, cu pretenții intelectualiste, cu exigențe elitare. Să admitem, o dată pentru totdeauna, că nu opiniile cîtorva sclifosiți, nu valorile rarefiate ale unor minorități gălbejite constituie substanța și rostul vieții. Viața, viața adevărată, viața celor mulți, cu nevoile lor curente, cu bravul lor semidoctism, cu farmecul lor gregar – iată ceea ce trebuie să aperi, să lauzi și să cînți. Să ne mai lase puriștii „bunului-gust“, șoarecii de bibliotecă, grămăticii pedanți. Să dăm cezarului popular ceea ce îi aparține: atenția noastră exclusivă, amorul nostru necondiționat. Nu vă plac manelele? Dar ele există și au succes. Nu vă plac *talk-show*-urile cu Becali și viața cotidiană a cuplului Irinel-Monica? Dar ele fac *rating*. Sînt *cool*. Sînt Viața însăși. Nu vă place Casa Poporului? Dar poporului îi place. Vacanța Mare vă miroase a vulgaritate? Dar cine vă pune să vă uitați? Ce-ți fi vrînd? Molière zi și noapte? Caragiale non-stop? Charlie Chaplin de trei ori pe zi? N-aveți decît să vă încuiați în bibliotecă. Viața e în altă parte și se poate dispensa de fițele voastre. Viața e mișto și mîștocăreala e viață. Ne-am săturat de idei înalte, de maniere fine, de predici. Vrem virilități fruste, duioșii de bodegă, chef. Ceea ce există n-are nevoie de nici o justificare, de nici un adaos. Există, deci e valabil. Există, deci asta e! *Deci* cui nu-i place să se retragă la sanatoriu. Gata cu fumurile! Realitatea e *singura* realitate. *Deci* intelectualii să ne mai slăbească.

Campionii acestei ideologii, ca de altfel campionii tuturor ideologiilor, nu pot fi contrazișI. Ei *știu*, vorbesc de evidențe, sînt slujitorii eroici și grandilocvenți ai comunității. Cînd aroganți și băşcălioși, cînd sentimentali și patetici, oamenii aceștia confundă șmecheria cu buna-dispoziție, suspensia gîndirii cu bunul-simț, și pofta egolatră de notorietate cu dragostea de oameni. Cum să-i îmblînzești, cum să-i pui pe gînduri?

Le-ai putea spune, mai întîi, că recad, fără să-și dea seama, în cea mai ieftină retorică proletcultistă. De la idolatria marxist-leninistă a „maselor“, la lozinca resentimentară („Moarte intelectualilor!“), toate „nuanțele“ acestei retorici sînt de mult cunoscute. Le-ai mai putea spune că tot ce e, astăzi, viață civilizată s-a născut din sentimentul că realitatea *dată*, realitatea *strictă*, e *insuficientă* și, prin urmare, ameliorabilă. Ameliorabilă tehnologic și stilistic. Realitatea se îmbogățește neîncetat prin *comentariu* și prin *ingeniozitate* adaptativă. A fi „realist“ e a căuta *altceva* și *mai mult* decît oferă realitatea. Nu te lași în voia bolilor, pretinzînd că, întrucît există, sînt îndreptățite, nu asumi cu entuziasm urîtul pentru că e ubicuu, nu sanctifici prostia pentru că e curentă. Dacă vrei muzică, nu te oprești la zgomotele pădurii, dacă vrei arhitectură, abandonezi gatafăcutul peșterii, dacă vrei vin, nu te mulțumești să mănînci toți strugurii. Umanitatea constă în capacitatea de a trata realul nu drept o instanță care își ajunge sieși, ci drept o infinită *materie primă*. Sîntem ceea ce *adăugăm* lumii. Desigur, uneori adăugăm lumii ce nu trebuie, sau încurcăm borcanele: una e să faci borș, alta e să faci cidru. Utilitatea borșului e incontestabilă, cu condiția să nu mi se vîre pe gît ca cidru. Nici manelele, nici Becali, nici idila Columbeanu nu trebuie (și nu pot fi) evacuate. Grav e dacă proliferarea lor devine normă și model. Grav e dacă ele sfîrșesc prin a evacua, sau prin a marginaliza, restul. Aș adăuga că apologia „gustului popular“ în forme de maximă trivialitate e ofensatoare față de gustul popular însuși. Secole lungi de cultură populară hiper-rafinată dezmint acest derapaj. Derapajul nu apare decît printr-o acțiune insidioasă de intoxicare cotidiană a sensibilității publice.

Cît despre marii moderatori TV care pledează pentru „realitatea care este“, ei au o comică problemă de identitate. Fac gazetărie – adică nu ne lasă singuri cu realul, ci îl ambalează în tone de texte și imagini –, scriu, vorbesc, folosesc camere de luat vederi, ochelari, stilouri, metafore, culori, adică tot felul de produse ale creativității, așadar ale *intelectului* omenesc, dar vor să treacă, totodată, drept „băieți de băieți“, oameni din popor, străini de orice otravă livrescă. Vor, pe scurt, să fie și călare, și pe jos. Vor să vorbească buruienos, dar se înghesuie și să pomenească, hodoronc-tronc, de Dostoievski și Santayana. Sînt, care va să zică, complecși, rotunzi, „oameni universali“. În realitate, sînt mereu la jumătatea drumului, nici cu lecturile la zi, nici cu degetele bătătorite. „Nu sîntem intelectuali!“ – zic ei, ferindu-se de această etichetă ca de ducă-se pe pustii. Se poate. Dar asta nu vă califică drept viguroasă clasă muncitoare. Nu aveți nici statutul pe care îl respingeți, nici cel la care aspirați. Prestația dvs. constă, deocamdată, în utilizarea (pripită și parțială) a intelectului propriu și într-o zglobie clămpăneală mondenă. Credeți-mă, e puțin! Și dacă, în plus, vă luați și aere magisteriale – e ridicol.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre ambițul unor domni din Orăștie de a face cea mai mare colivă din lume?

După ce o viață întreagă ne-am mîndrit că sîntem poporul cu cea mai mare cantitate de oțel pe cap de locuitor, iacătă se milostivi bunul Dumnezeu de-am devenit campioni mondiali la colivă. Luînd în considerare că organizatorii parastasului bimilenar au decis că pe uriașa colivă va străluci chipul lui Decebal, bibilit din bomboane colorate, de-acum încolo în manualele de istorie se poate consemna, fără nici o rezervă, că marele rege dac a fost un băiat de zahăr ars.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Spre UE, într-o țară mediocră

Uniunea Europeană se bucură să ne primească la 1 ianuarie 2007, dacă vom fi pregătiți. Acesta a fost mesajul atît de așteptat, Marele Mesaj al Consiliului European din iunie. Volutele limbajului diplomatic nu permiteau mai mult, dar cine știe să citească „printre rînduri“ (și cine nu știe, în România?...) a înțeles că e un fel lemnos de a spune „v-ați hotărît? am avut destulă răbdare cu voi; vă mai așteptăm mult?...“. Pe scurt: aderăm la 1 ianuarie 2007, dacă bifăm repede ce mai e de bifat și dacă, Doamne ferește, nu se mai întîmplă vreo năzbîtie din „paradigma“ mineriadă sau cădere de Guvern. Am ajuns s-o trăim și pe-asta, după ce prin anii '90 ai secolului trecut am trăit multă vreme cu sentimentul de persecutați, de nedreptățiți, de victime ale Occidentului care nu înțelege că la noi tirania a fost mai grea ca în Ungaria, că noi nu sîntem catolici ca polonezii, că avem avantajul geostrategic al ieșirii la mare, că democrația noastră e originală; am ajuns s-o auzim cu urechile noastre și s-o citim cu ochii noștri: Europa ne vrea. Comisia de la Bruxelles dorește și ea să „bifeze“ încheierea valului de extindere care a început în 2004 cu cele zece țări primite atunci. Consiliul European din 15-16 iunie a transmis „decizia politică“ a statelor membre, restul depinde de noi. În esență, acesta a fost subiectul discursului ținut de președinte în fața Parlamentului. Presa română și-a pierdut, brusc, un cal de bătaie care-i asigura o pîine și niște titluri bombastice: chestia cu „clauza de salvgardare deasupra capului“ nu mai ține. Trebuie găsite alte pericole care ar putea periclita drumul nostru spre binefăcătoarea UE: de exemplu, (deja) vechile subiecte: conflictul Băsescu-Tăriceanu, căderea Guvernului, anticipatele.

Discursul din Parlament al președintelui Traian Băsescu a avut un ton mai degrabă analitic, și pragmatic, fără „poante“ și „înțepături“. A fost un fel de „raport de țară“ pe care, la o adică, îl putea semna liniștit vreun *think tank* sau vreun analist independent: conținea lucruri de mult știute, observate și de alții, dar care, desigur, spuse de președinte, au avut un alt impact, au „creat“ o actualitate. Ziarele și telejurnalele au insistat pe ceea ce le place mai mult și au titrat în stilul hiperbolic cu care ne-au obișnuit: „președintele a desființat activitatea Guvernului“. E adevărat că discursul prezidențial conținea critici la adresa miniștrilor, dar pînă la „desființare“ mai era cale lungă, mai ales că unele probleme țineau și de activitatea guvernelor anterioare. În această ordine de idei, tema „mediocrității“ ar fi meritat, poate, extinsă și ar necesita o dezbatere publică mai amplă. Președintele a avut în vedere funcționarea proastă a instituțiilor: aderăm la Uniunea Europeană cu instituții și autorități slabe, care „merg“ adesea după voința sau toanele șefului sau ale funcționarilor publici, nu după proceduri și reguli. Parlamentul, Justiția, Poliția, primăriile și celelalte instituții nu prea se bucură de încrederea cetățenilor: în percepția generală, „omul de la ghișeu“ (ca figură generică a Autorității cu care cetățenii intră în contact) este un personaj cu care mai degrabă nu-ți vine să ai de-a face. Dar mediocră e și *relația* dintre instituții: de exemplu, între Președinție și Guvern, atîta timp cît, în locul unor raporturi reci, după anumite proceduri, șeful statului și șeful executivului își dau replici prin intermediul presei; sau între Președinție și serviciile secrete, atîta timp cît președintele îi trimite pe agenții SRI după virusul gripei aviare și totul se termină ca într-un *sitcom*, găina devenind curcă (sau invers!); sau între partidele aflate la guvernare (căci, nu-i așa, într-o democrație și partidele sînt – sau ar trebui să fie – instituții), care, teoretic, conduc țara împreună, dar se află și într-o opoziție crîncenă unul față de celălalt, făcînd și treaba PSD-ului.

Exemplele ar putea continua și nu ar face decît să aducă argumente în plus pentru „teza“ prezidențială: trăim într-o societate mediocră. Dar această situație provine, cred, din faptul că instituțiile democrației românești – prin forța lucrurilor, imature – sînt excesiv „personalizate“, depind de „șef“. Societatea în ansamblu e obișnuită, avînd în urmă decenii de dictatură și secole de ev mediu, să privească excesiv spre Vodă și să aștepte indicații „de sus“: cea mai mare parte a publicului așteaptă schimbări semnificative și rapide ale vieții de zi cu zi, atunci cînd se schimbă președintele, premierul ori vreun ministru. Presa – și ea, fără îndoială, instituție a democrației, „cîinele de pază“, cum le place jurnaliștilor să spună – stă cu ochii și urechile pe Băsescu și Tăriceanu (sau, pînă mai ieri, pe Iliescu și Năstase), despicîndu-le în patru fiecare vorbă și văzînd obsedant, peste tot, în rîsul președintelui sau în tăcerea premierului, „semnale“ și „aluzii“ care vor genera, *de mîine*, schimbări și întoarceri cu susu-n jos. Obișnuită cu „dependența de Vodă“, probabil că România avea nevoie de un președinte-jucător (în orice caz, așteptările unei mari părți din public *acestea* sînt). Instinctul politic al lui Traian Băsescu a funcționat perfect. Dar mai e nevoie de ceva pe lîngă

instinct: de analiză/expertiză care să estimeze *efectele* asumării unui astfel de rol pe scena publică. Or, nu întotdeauna președintele a avut în vedere „efectul de ecou“ atunci cînd și-a jucat rolul. Mai ales că acest rol este intermediat, în calea lui către popor, de mass-media, care selectează ceea ce o „aranjează“ întru obținerea audienței. De exemplu, din discursul prezidențial, a avut mai mult succes în presă „desființarea“ Guvernului decît tema „României mediocre“. Ceea ce arată, de fapt, că președintele are dreptate: dacă, la șase luni de atingerea „obiectivului național al aderării la Uniunea Europeană“, sîntem interesați (sau dornici) de căderea Guvernului, sîntem o țară mediocră.

ținerea de minte

„Și iată acum, deodată, această zi a cărții! E oare potrivit să-mi arăt eu toate rezervele în fața unui lucru bine intenționat? Nu! Să nu împingem spiritul critic pînă acolo unde el poate fi dăunător progresului. Ce se va petrece în așa-zisa zi a cărții! Se vor vinde cîteva volume, se vor scrie cîteva articole, oameni care n-au citit niciodată o operă românească se vor preface, de ochii lumii, foarte interesați, iar cîțiva autori obscuri vor găsi prilejul să iasă la iveală, să strîngă mîna autorităților și poate să se fotografieze în grup. Căci nu mai este nici o îndoială: manifestațiunile publice sînt totdeauna acaparate de mediocrități. Orice există bunăoară la Societatea Scriitorilor Români, numai scriitori nu. Și aici, prin urmare, ca și în orice alte manifestațiuni oficiale, se vor îndesa autorii volumelor necitite sau «persecutate de critică», membri cu nume obscure ai Soc. Scriitorilor, ca să se bucure și ei o zi de lumina soarelui. Dar toate acestea nu schimbă esența lucrurilor; ziua cărții este un lucru bun.“

(G. Călinescu, „De Ziua Cărții“
la „Cronica mizantropului“,
în *Adevărul literar și artistic*, la 21 mai 1933)

presa despre

Felix fără Otilia

Dan Voiculescu a recunoscut ieri (joi, 15 iunie a.c.) că a colaborat cu Securitatea, însă pretinde că a făcut-o ca toţi angajaţii de la stat din timpul comunismului: opt milioane de români.

„Vasile Paraschiv a lucrat la stat, dar nu a turnat la Securitate. Dimpotrivă: el a fost torturat, tocmai pentru că nu a vrut să semneze delaţiuni.

Pe lista cu turnători a lui Dan Voiculescu rămîn doar 7.999.999 de turnători din cele opt milioane de români care, spune el, lucrau la stat şi au turnat la Securitate. Liderul conservator trebuie să-l şteargă de acolo cel puţin pe ploieşteanul Vasile Paraschiv.

Astăzi este un simplu pensionar. În urmă cu aproape patru decenii era însă unul dintre cei mai periculoşi şi imprevizibili adversari ai regimului comunist, pe care a avut curajul să-l înfrunte ca simplu muncitor, chiar din funcţia de membru PCR. Urmărit ani în şir de Securitate, de dimineaţă pînă seară, răpit de trei ori şi supus torturilor, acesta nu a dat nici o notă informativă." (Mirela Corlăţean, *Cotidianul,* 18 iunie 2006)

Turnătorul popular şi partidul-sculă

„Că au existat milioane de români care n-au avut nici o treabă cu Securitatea şi alţii care au refuzat să colaboreze cu ea – asta ştie chiar şi dl Voiculescu. Nu ştiu în ce măsură actualul conservator-şef a făcut poliţie politică pentru că nu ştiu exact ce conţin dosarele pe baza cărora a judecat CNSAS. Dar ca să afirme dl Voiculescu «definitiv» că informările date de el la Securitate n-au făcut rău nimănui e o nouă probă de prostire în faţă – de unde ştie dom' profesor ce efecte au avut hîrtiuţele date de el Securităţii? De unde ştie cum au fost folosite informaţiile livrate de el?

E bine că varanul a fost silit să iasă în cîmp deschis şi să dea explicaţii. Fiecare dintre compatrioţii lui întru Securitate poate să-l vadă, să-l audă şi să-şi facă o părere. Dar ar fi o jalnică iluzie să crezi că «demascarea» domnului Crescent e un epocal început al limpezirii morale a României.

Dosarele «noi», pe baza cărora e acuzat acum, sînt vechi, au fost ţinute la păstrare. Ele au explodat acum pentru că magnatul Voiculescu a avut un puseu suplimentar de grandomanie: a vrut să fie vicepremier. Varanul, cînd îl doare capul, iese la drum. Preşedintele Băsescu, teoreticianul «soluţiei imorale», nu putea să confirme această numire fără a se compromite politic cît n-ar putea s-o facă zece şprituri la Golden Blitz. Pe de altă parte, oamenii lui Tăriceanu ţipă că atacul la Voiculescu e de fapt îndreptat împotriva premierului. Nimeni din Coaliţie nu doreşte de fapt retragerea PC de la guvernare. Nimeni nu doreşte acum alegeri anticipate. Lovitura dată lui Voiculescu e adresată numai lui – este atenţionat să stea pe coada d-sale, ceea ce şeful PC va şi face, cu gălăgia de rigoare a «demnităţii» jignite. Partidul-sculă, pe care Voiculescu şi-o bagă şi şi-o scoate de la guvernare după cum simte nevoia, va rămîne, după «o matură şi patriotică chibzuinţă», la guvernare. Am asistat la un schimb de lovituri sub centură între personaje din acelaşi film. În cîteva zile, şi întîmplarea asta se va aşeza ca mîlul răscolit oleacă în apa tulbure.

Iar în ce priveşte starea morală a României, cei care îl consideră pe Dan Voiculescu un simbol al sistemului securisto-oligarhic, fără să aibă nevoie pentru asta de nici un document, nu vor fi mai mulţi, iar cei care, în ciuda oricăror dovezi, îl vor considera un om de afaceri patriot, hăituit de puterea portocalie, nu vor fi mai puţini." (Cristian Tudor Popescu, *Gândul,* 7 iunie)

Discursul lui Băsescu: pragmatic, cu accente critice

„Trei analişti politici, contactaţi de *HotNews.ro,* au apreciat discursul preşedintului Traian Băsescu în faţa Parlamentului drept unul obişnuit, care însă a avut critici dure la adresa unor probleme ale actualităţii, pentru care guvernul nu a găsit soluţii. Nu a trecut neobservată nici lipsa din Parlament a premierului Tăriceanu, gest interpretat ca o expresie a actualei răceli dintre Preşedinţie şi Guvern.

Într-o declaraţie pentru *HotNews.ro,* analistul **Andi Lăzescu** a apreciat discursul şefului statului ca fiind unul «obişnuit, pragmatic, cu toate că a avut şi critici foarte dure». «Elementul de fond este absenţa premierului Călin Popescu Tăriceanu» – consideră Lăzescu – «ceea ce este expresia unei crize instituţionale deschise. Nu se mai ascund după aparenţe. O posibilă explicaţie a absenţei ar fi faptul că premierul cunoştea tonul discursului şi a vrut să se disocieze într-un fel şi să încerce astfel să pună în dificultate preşedintele». Lăzescu a mai apreciat că preşedintele, «deşi nu are responsabilităţi directe», s-a exprimat *in extenso* asupra lor, «atacînd domeniile în care Guvernul are dificultăţi». «Reforma în justiţie a fost abordată de Băsescu de pe poziţia cuiva care e aproape de omul de rînd. Ceea ce este interesant e faptul că Băsescu a încercat să dea şi o perspectivă privind strategiile de dezvoltare a României: investiţiile în infrastructură, educaţie şi cercetare, ceea ce e mult mai aproape de recomandările formulate de Banca Mondială. Cred că este un amestec de viziune, pragmatic, care a mers pe aceste directive strategice mai sus menţionate, dar şi o încercare de a ataca Guvernul în zonele vulnerabile», a mai spus Lăzescu.

© V. Dorolţi

La rîndul său, **Ioana Avădani,** directorul Centrului pentru Jurnalism Independent, a remarcat întîi de toate aspectele pozitive ale discursului prezidenţial: «Cred că mesajul şefului statului a fost unul de bun-simţ, care nu şi-a propus să abordeze chestiuni de înaltă politică. Faptul că s-a referit la toate problemele actualităţii: sănătate, educaţie, justiţie etc., arată că nu a dorit decît să repună pe agenda publică subiectele importante în perspectivele integrării. Mi s-a părut totuşi remarcabil că Traian Băsescu a pus accentul pe performanţă şi, nu în ultimul rînd, că a fost aplaudat de opoziţie».

Dar Ioana Avădani crede că totuşi mesajul prezidenţial are şi o doză de politicianism. «A fost desigur şi un discurs mobilizator, atîta timp cît – pentru a mă referi la un singur aspect – nu ai cum să reformezi pînă în decembrie o administraţie despre care ştii prea bine că este mai curînd mediocră».

Radu Buşneag, director în cadrul Societăţii Academice Române, a remarcat duritatea criticilor aduse de Traian Băsescu: «Avem de-a face cu un prim mesaj adresat de Traian Băsescu, Parlamentului. A semănat mult cu un discurs despre starea naţiunii, obişnuit la americani, făcînd o radiografie crudă a realităţii româneşti.

N-a uitat pe nimeni: a atacat Guvernul fără să facă discriminări, menţionînd nemulţumiri legate atît de miniştrii PD, cît şi de cei ai PNL. A fost o critică constructivă pentru că unor probleme le-a oferit şi soluţii. A vorbit despre eşecurile Guvernului după 18 luni şi a recomandat restructurarea acestuia, afirmînd că nu înţelege poziţia unor politicieni faţă de restructurare. La cine s-o fi referit oare? Probabil că la PNL şi apoi la PC.»"

N. red.: Între 15 iunie şi 15 iulie, Cristian Ghinea se află în SUA, ca „Marshal Memorial Fellow". Îşi va relua rubrica începînd din 21 iulie.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cum e România, *reloaded*

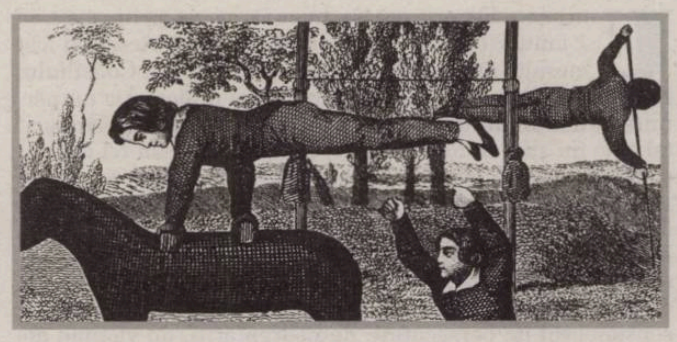

Acum două săptămîni am lansat un apel cu alură casnică în *Dilema veche:* cum îi explic copilului meu cine e, cum e şi de ce e România? Am primit cîteva răspunsuri după primul articol şi chiar mai multe după ce cititorii au văzut că părerea lor chiar mă interesează. Iată recolta de săptămîna asta, la fel de diversă ca relieful ţării, cu o menţiune pentru observaţie doamnei Eva Baran: România *e ţara din care cei care pleacă zîmbesc*. Şi acum aveţi cuvîntul:

Bogdan M: România

Nesigură de ea, mereu în top, dar nu consecventă în acelaşi domeniu, surprinzătoare prin amalgam, mereu dezbătută, furată şi redată, necîştigată în prezent.

Prinsă într-un trecut irecuperabil, alienată în propriul ei spaţiu geografic, pasionată şi sedusă în tot felul de proiecte externe, dar numai ca să uite de singurătatea ei, nu ca să-şi cîştige individualitatea. Unică prin inexplicabilitate, tratată cu forme fără fond, drenată doar de cenuşiul inteligenţei şi sătulă de *second hand*-ul economic, social sau emoţional al Occidentului.

Efervescentă şi artificială, primitoare pentru străini, însă nu pentru propriii copii, oportunistă pe termen scurt şi mereu în pierdere. Mamă necunoscută ca origine, însă rădăcină pentru universalism (Eliade, Brâncuşi).

Terfelită şi indiferentă [la – n.r.] propriul ei popor, obosită cu toate că e tînără, fără vervă, biciuită de la spate pentru a mai face un pas înainte. Împotriva firii şi într-un travaliu continuu al tranziţiei către nedefinit.

Condamnată la elite anonime şi la bîlci de prost gust, racolată şi tîrguită, mereu dispusă să joace, însă nu şi să înveţe, condusă de oameni cu toane şi fără gustul sacrificiului. Subtilă în senzaţii şi culori, dezvelită, naturală, însă nedresată.

Iubită şi părăsită, alimentează mereu frustrări, coşmaruri, şi nu speranţă şi un drum de întoarcere celor plecaţi. Ţara în care m-am născut, în care îmi este imposibil să trăiesc pentru că înainte de a fi român sînt om. Însă ţara în care vreau să mor şi să fiu îngropat.

Q din Canada: România este o glumă proastă.

Eva Baran: Este Ţara în care dacă cumperi o călătorie cu autobuzul primeşti un bilet pe care scrie 10 lei şi nu „O CĂLĂTORIE" cum ar fi normal; iar peste 6 luni (timp în care societatea de autobuze s-a folosit de banii pe bilet) nu pot să călătoresc cu acel bilet fără să plătesc o diferenţă pentru că bucata de hîrtie nu mai valorează o călătorie, ci numai 10 lei.

România este ţara unei turme care nu gîndeşte şi pentru că nu gîndeşte trăieşte prost şi pentru că trăieşte prost nu zîmbeşte. Doar tinerii care încă nu cunosc România şi cei care o părăsesc mai zîmbesc.

Grigore Bogdan, 24 ani, student: România e o ţară normală, banală, la fel ca oricare altă ţară est-europeană sau doar europeană. Nu cred că România e chiar atît de specială pe cît ne place să credem.

Petre Fudulu: E simplu: ţara lui Papură!

Maria Soulhol: [...] România e ca o mlaştină, în care inevitabil e de pierit, dar, aşa, din tot ce găsesc de admirat (vin dintr-o familie multinaţională, tata armean german ungur, mama 99% român(c)utză), rude, prieteni, născuţi pe altă lume, cea mai valoroasă e mămuca mea. [...] Pentru că nu ştiu pe nimeni cu atîta bun-simţ, cu atîta bunătate şi de o corectitudine extraterestră. Aşa că spuneţi-i lui Mihăiţă că sîntem cam leproşi, dar există undeva mămici, tătici anume şi foarte aleşi sau poate surori sau poate fiinţe gingaşe cu acte în regulă, de care e aşa de bine să dai [...]

P.S. Şi acum rezumatul prezentării, pentru uzul generaţiei abia scăpate din scutece de unică folosinţă (ca să nu zic pampershi!). Aşadar, România e o ţară la care locuitorii se gîndesc foarte mult, despre care vorbesc enorm şi pentru care fac... cum îi lasă inima, că nu e nici o lege sau tradiţie pentru asta. România îşi doreşte să fie o excepţie şi de obicei e, însă nu din motivele frumoase pe care le punem, ca pe frunze moarte, în cartea de istorie. România, dincolo de toate, e ţara ta – e un vag aici care o defineşte perfect... Marele ei avantaj e că e mică: mergi 800 de kilometri în orice direcţie şi eşti deja în altă parte. Cu asta închei portretul acesta robot făcut de oameni... cărora le mulţumesc.

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

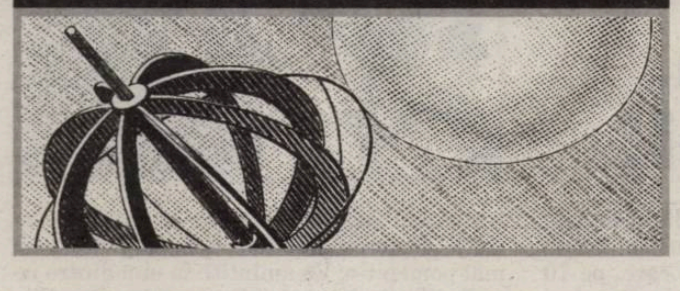

Impasul Constituţiei

„Merge şi aşa", par să spună oficialii Europei în faţa impasului constituţional. Uniunea Europeană funcţionează tot conform Tratatului de la Nisa, deşi a trecut anul de gîndire acordat după ce Franţa şi Olanda au respins prin referendum Tratatul constituţional. Şefii de stat adunaţi la Bruxelles au ajuns la concluzia că răgazul nu a fost suficient şi ar mai fi nevoie de încă un an. E greu de ghicit cum, peste un an sau peste zece, se vor putea reconcilia cei în posesia verdictului popular de respingere a proiectului cu cei doritori să continue procesul, în orice condiţii. „Avem nevoie de un acord cu privire la instituţii. Dar încă nu ştim cum anume trebuie să fie. Unii spun că ar trebui decretată moartea Constituţiei, alţii vor doar Constituţia, Constituţia în întregul ei şi doar Constituţia. Aceste două căi sînt în impas", spunea José Manuel Barroso, preşedintele Comisiei Europene. A treia cale n-a fost încă inventată.

Merge şi aşa: Uniunea extinsă la 27 de membri funcţionează conform prevederilor tratatelor anterioare şi acest provizorat – îmbunătăţit cu soluţiile pragmatice sectoriale impuse de realitate – s-ar putea să dureze. În ceea ce priveşte reforma instituţională, mari speranţe sînt legate de cancelarul Germaniei, Angela Merkel: se aşteaptă de la ea soluţia salvatoare pentru ieşirea din impas, fiind o figură nouă în fotografia de familie, reprezentînd o ţară cu potenţial, cu un popor devotat ideii constituţionale. Înainte de Consiliul de la Bruxelles, pe 6 iunie, Jacques Chirac şi Angela Merkel au stabilit un calendar: cît timp va fi preşedinta Comisiei, Germania va prezenta propuneri pe care preşedinţia franceză din 2008 le va adopta. S-ar putea ca, între timp, Angela Merkel să descopere că are alte priorităţi de gîndire, legate de politica internă, iar Jacques Chirac nu va mai fi atunci preşedintele Franţei.

În aşteptarea formulării principiilor fundamentale, s-a încercat adoptarea unora specifice. În perspectiva extinderii ulterioare (Turcia, eventual Ucraina; România şi Bulgaria nu mai prezintă obstacole de principiu) s-a discutat mult despre capacitatea de absorbţie. Deşi extinderea masivă din 2004 nu a provocat nici în ţările UE, nici în cele nou-admise, şocurile prevestite de catastrofişti, se pune totuşi problema limitelor şi a puterii de a asigura coeziunea şi omogenitatea cu ţări, fie de altă religie (Turcia), fie foarte departe de standardele statului de drept şi ale economiei de piaţă (Ucraina). Extinderea spre ţările foste comuniste a avut drept premisă convingerea că reformele necesare, pentru ca în aceste spaţii să funcţioneze democraţia şi să se recupereze rămînerile în urmă în materie de nivel de trai, pot fi mai lesne realizate în cadrul Uniunii decît în afara ei. Această premisă este pusă la îndoială pentru viitor, mai ales din cauză că modelul german şi francez al statului social este într-o criză profundă. E greu să inviţi musafiri cînd propriile rezerve de hrană sînt pe cale de epuizare. Modestia cifrelor economice naşte proastă dispoziţie, „sentimente amare şi nemulţumire socială în multe state din Uniunea Europeană" – spunea comisarul pentru extindere, Olli Rehn, după încheierea conferinţei la nivel înalt de la Bruxelles. A apărut din nou, chiar dacă altfel formulată, propunerea unei Europe cu două viteze. S-ar perpetua astfel inegalitatea de pornire, iar în ţările candidate sau nou-primite adversarii Uniunii Europene, ai reformelor liberale ar primi o mînă de ajutor. E adevărat, extinderea impune accelerarea adoptării unei structuri instituţionale eficiente, dar problema nu este în curtea celor nou-veniţi, ci în cea a părinţilor fondatori. Crizele interne, dar şi deosebirile de abordare în ceea ce ar putea deveni o politică externă şi de apărare comună şi, cel mai important, indiferenţa, dacă nu ostilitatea popoarelor care nu mai trebuie să facă dovada „europenităţii" lor sînt tot atîtea obstacole în calea adoptării unei Constituţii. Încercarea de a elabora documente care să creeze realitate nu a avut succes. Documentele vor putea fi acceptate în unanimitate cînd sentimentul de apartenenţă la Europa va fi complementar celui de identitate naţională şi nu în rivalitate sau în conflict, aşa cum le concepe acum o majoritate. Deocamdată merge şi aşa, idee care n-are nevoie de nici un *acquis* pentru a putea fi larg acceptată.

globul cubic

Noii indieni

Recensămîntul american din anul 2000 conţine – printre altele – o cifră surprinzătoare: numărul total al indienilor se situează între 15 şi 30 de milioane, cu o creştere demografică în ultimul an de 100%. Această creştere, greu de explicat prin efectul naşterilor, se datorează tendinţei unui număr din ce în ce mai mare de americani de a renunţa la identitatea lor de origine, însuşindu-şi alta, mai confortabilă. „Sîntem martorii unei presiuni etnice surprinzătoare: persoane care s-ar putea declara albi preferă să invoce, în mod legitim sau nu, prezenţa unui indian printre ascendenţii lor, pentru a se prezenta sub altă identitate. Şi într-o ţară marcată de o tulburare identitară, calmarea ei prin apartenenţa la un popor, care a fost din totdeauna acolo, pare o idee foarte bună." *(The New York Times Magazine)*

Fluxul de „noi indieni" este favorizat de răspîndirea testelor ADN şi de patima refacerii arborelui genealogic: ambele permit detectarea aproape certă a unui strămoş indian în negura timpurilor. Nu sînt puţini cei care, intraţi în posesia unor asemenea descoperiri, decid să se supună ritualurilor tribale, învaţă limba şi îşi cresc copiii în spiritul tradiţiilor. Ideea conform căreia identitatea etnică e o însuşire imuabilă şi fundamentală a individului începe să fie pusă în discuţie de ceea ce gazetarii numesc *ethnic shopping,* privind uneori cu o condescendenţă amuzată noua formă de nestatornicie, de remodelare a personalităţii şi a modului de viaţă. Unele triburi indiene îi primesc cu bucurie pe cei nou-veniţi (datorită studiului intensiv, aceştia cunosc mai bine limba şi obiceiurile, decît indienii „adevăraţi", supuşi asimilării şi efectelor căsniciilor mixte). Alte triburi sînt mai preocupate de păstrarea propriei identităţi şi mai ales de beneficiile legislaţiei care le permite să-şi însuşească integral veniturile de pe urma cazinourilor instalate pe teritoriile lor. Într-o vreme, ei au făcut eforturi mari pentru a-i elimina din rîndurile lor pe urmaşii sclavilor negri, eliberaţi în urma războiului de secesiune: nu le-au acordat îngrijirile medicale şi alte servicii rezervate membrilor triburilor. Ceea ce dovedeşte că nu e suficient să fii victimă a persecuţiilor rasiale pentru a nu-i persecuta pe alţii. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Stînga Americii de Sud

Revigorarea stîngii de nuanţă comunistă în America de Sud apare est-europeanului ca un fenomen cel puţin curios. Pentru noi, falimentul comunismului şi, mai general, al ideilor socialiste este de domeniul evidenţei, iar caracterul genocidar al regimurilor politice comuniste este, la fel, dincolo de orice dubiu. Doar dl Băsescu, se pare, mai are dubii, dar competenta comisie îl va lămuri, nu am nici o îndoială. Deşi ştim bine că experienţele sînt, în cele din urmă, atît de intime încît nici măcar nu se pot povesti, dar asuma de alţii, noi, cei care purtăm încă rănile deschise ale terorii roşii, sîntem uimiţi să aflăm că mase de milioane de oameni votează liber comunismul. Noi ştim limpede că nu există nici un caz, unul singur măcar, în care sistemul economic socialist să fi adus prosperitate. Naţionalizarea nu este niciodată o soluţie pentru rezolvarea problemei sărăciei şi pentru noi, cei păţiţi, este absolut previzibil, de pildă, că nimic nu se va schimba în nivelul de trai al bolivienilor, ca urmare a naţionalizărilor în forţă dispuse de Evo Morales. Cum zicea cineva, o fi capitalismul împărţirea incorectă a bogăţiei, dar comunismul este împărţirea echitabilă a mizeriei. Atunci, e incredibil să vezi cum mase de oameni săraci speră totuşi să fie scoase din pauperitate de guverne comunizante. Mesajul principal, care duce la victorie stînga sud-americană, este cel egalitar-naţionalist. Mă întreb dacă masele de bolivieni sau de venezueleni chiar cred că politicile preşedinţilor lor le pot aduce prosperitate. Sau este, de fapt, o resemnare agresivă în faţa sărăciei, o logică de tipul „dacă noi sîntem condamnaţi la sărăcie, atunci să sărăcească şi bogaţii". America de Sud este, după toate datele, continentul cu cea mai largă prăpastie între săraci şi bogaţi. Un fel de Rusie amazoniană. Adică un teritoriu în care psihologia bate, adesea, ideologia.

America de Sud este un teritoriu aparte din toate punctele de vedere. Literatura acestui continent mărturiseşte, mai bine decît orice, un fel de mister greu şi umed care încarcă orice este cuprins între Mexic şi Ţara de Foc. Mă gîndesc că, poate, oamenii de acolo sînt altfel şi atunci altfel trebuie să le judecăm comportamentele. În general, cred că excepţionalismul este specific oricărei regiuni, oricărei ţări, oricărei naţiuni. Numai teoreticienii ştiinţelor politice şi politicienii înşişi ne conving că, de fapt, sîntem toţi la fel. Într-un recent articol apărut în *Foreign Affairs,* fostul ministru de Externe mexican Jorge Castaneda, actualmente profesor la New York University, atrage atenţia asupra existenţei a două feluri de stîngă sud-americană. În fond, această teză subîntinde o filozofie banală: în orice fenomen vei găsi aspecte mai bune sau mai rele, în funcţie de orice criteriu posibil. Şi islamul e unul bun şi unul rău, şi Occidentul e unul bun şi unul rău, şi dreapta politică din lumea întreagă este una bună şi una rea, atunci, desigur, şi stînga sud-americană este una bună şi una rea. Cea rea, radicală, stridentă, aproape nebună, reprezentată de preşedinţii Hugo Chávez (Venezuela) şi Evo Morales (Bolivia), rămîne fidelă castrismului originar. Cealaltă stîngă, cea bună, decentă, modernă, echilibrată, raţională, reprezentată de preşedinţii Lula (Brazilia), Kirchner (Argentina), Vasquez (Uruguay), Bachelet (Chile) şi Garcia Perez (Peru), a rupt-o cu legendarul Fidel, deşi tot din mantaua lui e coborîtă. Columbia este o excepţie, iar în Mexic opinia publică este masiv în favoarea stîngii, victoria lui Andres Obrador la alegerile din 2 iulie fiind foarte posibilă. Un fel de tsunami roşu a lovit continentul de la sud de Statele Unite.

Vigoarea stîngii sud-americane, care are un puternic caracter populist-naţionalist, este, desigur, explicabilă şi prin aceea că pauperitatea şi instabilitatea prelungită a anilor '80-'90 a anihiliat criticismul civic şi a făcut ca masele isterizate să fie disponibile către mesajele de acest gen. În plus, socialismul nu s-a epuizat niciodată ca experienţă socială în America de Sud. Socialismul poate fi, pentru naţiuni instabile politic şi sărace, un vis ademenitor – unul din acele visuri care nu se pot spulbera decît prin trăire. În America de Sud nu a existat nici un caz în care un regim (pro)comunist să cadă de la putere prin voinţă populară, ca urmare a unui grandios eşec, perceput ca atare şi sancţionat în consecinţă de populaţie. De fiecare dată, asemenea regimuri au fost înlăturate prin lovituri de stat militare, de fiecare dată s-a simţit mîna ocultă a CIA, de fiecare dată militanţii procomunişti au putut deveni eroi. În aceste condiţii, prăbuşirea URSS a avut, în America de Sud, un alt efect decît cel pe care l-a avut în spaţiul nostru. Dacă în Europa a pecetluit definitiv soarta comunismului, în America de Sud a eliberat partidele şi liderii comunişti de acuzaţia cea mai grea, şi anume aceea că acţionează la ordinele Moscovei. Dispariţia URSS a eliberat pe comuniştii sud-americani de suspiciunea acţiunilor de tip cominternist şi i-a redat poporului. Astfel, naţionalismul lor a devenit pregnant şi imbatabil.

Ceauşescu intuise acest lucru de ani de zile: ca să se menţină la putere, un regim comunist trebuie să devină naţionalist. Învăţătura internaţionalistă trebuie abandonată, comunismul trebuie să cîştige legitimitate naţională. Falimentul economic, incompetenţa administrativă şi celelalte „produse" fireşti ale regimurilor comuniste pot fi acoperite prin naţionalism exacerbat. În faţa duşmanului din exterior, nimeni nu trebuie să se gîndească la dramele din interior. Însă cum de naţionalismul, altădată apanaj al dreptei extreme, este acum la stînga? După al doilea război mondial, dreapta a produs globalizarea. Firesc, stînga s-a repliat în naţionalism. Ceea ce se întîmplă acum în America de Sud este un argument: comunismul care bîntuie continentul tangoului şi al sambei este virulent naţionalist şi vădit antiglobalist.

ready made

„[...] s-a hotărît că, spre a scurta traducerea franceză, acolo unde nu avem un corespondent potrivit şi ar trebui să dăm o definiţie franţuzească, punem numai în mod sumar un cuvînt care să dea o idee despre ce-i vorba. Astfel la *ghiociu* s-a dat «camion», fără să se mai spună ce fel de «camion» anume e ghiociul."

(Sextil Puşcariu, în *Scrisori către Ioan Bianu,* vol. III, Editura Minerva, 1976)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Siluete

1) O umbră poate să rămînă,
pe-o coală, dacă, cu o mînă
rapidă, tragi, de sub ea, coala.
Condiţii minimale-s trei:
umbra să nu treacă de XL
şi să nu aibă sub 1 pixel,
iar dacă-i una de urşi, – ei,
în loc să fie grizzly grei,
nu-i rău să fie urşi koala.

2) O umbră poate să rămînă
pe un covor de pluş, de lînă,
de-orice-altceva, dacă o mînă
expertă-l trage de sub scaun,
cu tot cu insu-nfipt în scaun
(care, de regulă,-i un claun
cu faţa palidă ca luna, –
nu, însă, chiar întotdeauna).

3) O umbră poate să rămînă
pe-un zid, cînd o ostilă mînă
rade brusc insul ce umbrise
peretele şi,-acum, murise.
(Un lucru ce se lămurise,
o ştiu şi-o spun, cu toată stima
pentru ştiinţă,-n Hiroshima.)

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cu Tanţa Crăciun, tot înainte, la meci!

Dle Văcăroiu, curat clişeu: am două veşti, una mai rea, alta mai bună. Normal, începem cu cea rea: vestea proastă e că selecţionata sîrbo-muntenegreană – pe care eu mizam, şi am mai şi spus-o – e ciuca bătăilor la Cupa Mondială, pînă la ora la care scriu a încasat opt goluri şi n-a dat nici unul, ceva mai penibil nu se poate. Concluzia: dacă nu-i stat, de unde echipă naţională?! Şi vestea bună: la Bruxelles, după o scurtă primăvară (cred că a căzut într-o miercuri, cam între 11,20 şi 12,15), iată că a sosit vara; au înflorit teii; mirozna lor ne îmbată (Cum? Se poate interpreta? Îmi puteţi da „avertisment public"? OK, rectific: mirozna lor *doar ne ameţeşte).* Belgienii îşi plimbă cîinii, belgiencele îşi plimbă *Ipod*-urile în urechi atunci cînd fac jogging, bruxelezii de extracţie magrebină îşi plimbă copiii, turiştii niponi îşi plimbă camerele digitale de filmat, turiştii ruşi îşi plimbă sacoşele, turiştii chinezi îşi plimbă ochii lor vioi de colo-colo şi fac *oii-oo oii-oo* (semn, bag seamă, că le place Primăria oraşului, din *La Grande Place)* – altfel spus, toată lumea plimbă cîte ceva pe-aici!

Eu însumi – n-o să mă credeţi! – plimb cu mine un volum din care mai citesc, pe unde apuc: *Stenogramele şedinţelor Biroului Politic al CC al PMR* din anul 1948, scos în 2002 de Arhivele Naţionale ale României. Dle Văcăroiu, fac apel la puterea dvs. de înţelegere: imaginaţi-vă plecat de luni dimineaţa pînă joi seara, şi, deşi vă place ce faceţi la Bruxelles, măcar din cînd în cînd vă mai apucă dorul de ţară. Ei bine, şi în aceste momente de dor (pe vremea cînd făceam eu şcoala primară ni se spunea că acest cuvînt nu există decît în limba română, nu ştiu dacă a mai evoluat ştiinţa filologică de atunci, poate-l întrebaţi dvs. pe dl. Voiculescu, care spunea că a citit romanul *Felix şi Otilia* din scoarţă-n scoarţă), aşadar, în acele momente numai ce-ţi revine sub ochi o frază pe care, pe 10 iunie 1948, *tovarăşa* Constanţa Crăciun (fostă ştabă, întrebaţi-l de detalii pe dl Iliescu...) le-o arunca în obraz tuturor masculilor prezenţi într-o Plenară a CC-ului aflată în desfăşurare. Să tot fi fost pe la mijlocul şedinţei, cînd – de faţă cu Dej, Bodnăraş, Pîrvulescu, Moghioroş, Luca, Maurer, Apostol, Ceauşescu ş.cl. –, Tanţa Crăciun le-o spune verde-n faţă (citez): *Să ridicăm cadre de femei peste tot, şi în aparatul de stat, şi la CFR, peste tot unde există muncă, şi la cooperative, că* [oricum] *vor fura mai puţin ca bărbaţii. Cu un cuvînt, peste tot să avem numai femei, nu numai în organizaţiile de femei* (am încheiat citatul).

A 21-a scrisoare – rrevoltată – către preşedintele Senatului

Zdrang! Bang! Copleşitor, nu? Uitaţi de-aia, dle Văcăroiu – vă spun dvs., ca unuia care-aţi mai apucat alte vremuri –, uitaţi de-aia a picat comunismul: că n-aţi pus femei peste tot! Bărbaţii era mai bine să stea acasă, să nu mai fure, să asculte meciurile la radio, să aibă răbdare, în mai puţin de un deceniu urma să apară şi TVR, puteau să vadă ba un *Reflector*, ba un Revelion cu Mircea Crişan şi Gică Petrescu – Dumnezeu să-l odihnească! –, ba un meci şi tot aşa; pentru că, oricum – asta vroiam să vă spun, de fapt –, pe vremea aia sîrbii jucau fotbal mult mai bine, nu?

Ei, şi-acum, dle Văcăroiu, să vă mai dau noi detalii despre o romîncă pe care, în răstimp, în mereu grăbitele mele epistole, v-am mai pomenit-o. Vă amintiţi: la una dintre ieşirile din Parlamentul European... spre Piaţa Luxembourg... o gitană (spun alţii; noi spunem *rromă,* se înţelege)... care salută-n româneşte cînd îi vede, de departe, pe senatorii Popa şi Morţun... stă acolo de dimineaţă pînă spre prînz... uneori după prînz îi ia locul o fiică sau o noră, cu un copilaş sugar în braţe... probabil că dacă nu curge, măcar le pică... ei bine, uite ce li s-a-ntîmplat! Mai nou, ieşirea asta din Parlament a fost blocată, se lucrează în perimetru, e şantier, pe-acolo nu mai trece picior de deputat sau funcţionar, intrarea s-a deplasat mai sus, într-o staţie de metrou, şi unde nu zici că lîngă femeia rromă, care s-a deplasat şi ea şi e tot la datorie, de ła o vreme a început să apară şi un cerşetor belgo-valon!

Dle Văcăroiu, mă simt dator să vă spun: e revoltător! Nici n-am intrat în Uniunea Europeană şi deja ni se face concurenţă neloială! Amărîta noastră rromă avea un pahar mic (de plastic, dintre cele de ness, de la automate) în faţă, bînguia şi ea cîte ceva, nu prea clar, care şi care dintre trecători îi aruncau 10 sau 25 de cenţi, şi dintr-o dată apare un autohton tinerel – atenţie! – cu bicicleta lîngă el, ba şi cu un cîine simpatic, spune *S'il vous plaît, Monsieur / Madame* curat, ca de la Molière, şi primeşte un ditamai euro întinzînd o mică farfurioară de aluminiu!

Şi vă întreb: unde-i, aici, egalitatea de şanse, dle preşedinte? De-asta ne-apropiem noi de UE, ca să ne dea ei peste mînă cu experienţa, tehnologia şi *know how*-ul lor?!

...Drept care spun şi eu, cum e la modă acum: Comandantă Tanţa Crăciun, dă ordinul!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Lîngă turnul lui Severus

La Turnu Severin, drumurile mele spre şcoală oscilau între trei posibilităţi. Cel mai des îmi căram ghiozdanul pe Strada Mare, plină de magazine şi trafic, cu lume ce alerga la serviciu. Uneori mergeam împreună cu Mami, pînă cînd ea trebuia s-o facă la stînga către instituţia ei. La despărţire îmi cumpăra un corn cu unt proaspăt, gustul i-l mai păstrez şi acum în gură.

Alteori preferam sudul oraşului proiectat de Kiseleff, bulevardul cu vile de-a lungul Dunării. În unele mai locuiau foştii proprietari. Aveau cîini nervoşi şi garduri elaborate. Treceam şi pe lîngă clădirile Liceului „Traian", Tribunalului şi Spitalului. Pe aici circulau doar Salvări. Un şofer era refugiatul argentinian Carlos, care făcea mereu driblinguri în parcare cu un ghemotoc de hîrtie. *Asta secret la sud-americanos!* zicea el. În drum spre casă, mă pierdeam cu băieţii „pe la ruine" sau prin parcul spitalului. Vînam bondari sau ne fugăream printre ziduri antice, pe care le deterioram indiferenţi. Al treilea traseu era pe o străduţă modestă, între celelalte două. Aici erau doar case mici, cu curţi ţărăneşti, cu porumb şi dovleci. Îi vedeam pe vîrstnicii proprietari robotind în haine prăpădite. Aici locuiau şi colegi de-ai mei, îi strigam la joacă, dar nu-mi amintesc să-i fi vizitat. Strada ieşea în parc, la statuia lui Traian, lîngă Palatul Poştei.

Aici au fost ai mei cei mai fericiţi. Şi eu. Mă simţeam important, premiant, citeam mult, am jucat teatru (în rolul băieţelului cel leneş, costumat într-o pijama cu maimuţe), făceam ture cu bicicleta, mă băteam cu băieţii din gaşca lui Soare, beam apă de la furtunul din piaţă, făceam experienţe în camera mea (cu boabe de fasole încolţite şi plante lăsate să crească fără lumină, dar şi cu muşte cărora le secţionam aripile). Iarna mă dădeam cu sania în parcul de la Dunăre, spre şantierul naval, sau făceam o dîră lungă pe gheaţă în faţa blocului (maşinile n-aveau acces, ceva mai încolo era sediul Comitetului Raional de Partid). Mergeam la toate filmele de la cele două cinematografe – Flacăra şi Progresul (mai era unul, Casa Poporului, dar acolo nu prea mergeam, nu ştiu de ce). Am văzut seria cu Winnetou şi Old Shatterhand (în episodul 2 era o femeie goală, Daliah Lavi, l-am văzut de zece ori!), comedii, dar şi *Camera în formă de L* sau *Moartea se numeşte Engelchen* (erau interzise sub 14 ani, dar intram pe şest, cunoscînd şi angajaţii, şi intrările dosnice). Cu şcoala vedeam desene animate sovietice şi, o dată, *Moby Dick* cu Gregory Peck. Făceam cazemate în curtea blocului sau săream gardul în curtea băncii şi furam de la gunoi plicuri, ca să dezlipim timbrele străine.

Camera mea avea două ferestre strategice – una dădea în Strada Mare (fostă I.V. Stalin), alta pe bulevard, o dată am văzut „în direct" un accident mortal, alteori înmormîntări fastuoase sau coloanele care se îndreptau spre tribuna oficială la defilările de 1 Mai sau 23 August. Sub ochii mei a venit la Primărie preşedintele Iosip Broz Tito, într-o uriaşă Ceaikă de protocol, ca să semneze cu Gheorghiu-Dej protocolul lucrărilor de la Porţile de Fier. Citeam Jules Verne, Wilkie Collins, H.G. Wells, Al. Dumas. *Cei trei grăsani,* Petru Dumitriu (semiascuns în bibliotecă de ai mei), *Lanţuri* de Ion Pas (uriaşă şi greoaie) şi cărţile lui A.J. Cronin despre viaţa de doctor. Volume sovietice cu pionieri udarnici şi komsomolişti. Almanahurile *Flacăra, Turism, Scînteia, Femeia.* Din BPT, seria monocromă – Sadoveanu *Hanul Ancuţei* şi Hasek *(Soldatul Svejk,* evident). Amintirile lui Victor Eftimiu despre boema literară. Autobiografia Simonei de Beauvoir, cu intrigante detalii despre menstruaţie şi sex. Exploratori maritimi ce descopereau lumi noi şi populaţii primitive. *Ultimul mohican* şi *Călăuza* de Fenimore Cooper, *Cireşarii* de Chiriţă, *Habarnam în Ţara Minunilor.* Mami mi-a propus de mai multe ori să citesc *Cămaşa lui Cristos,* pe care putea s-o împrumute de la nu ştiu cine, dar ideea mă oripila. Fusesem educat la şcoală împotriva religiei, materialist şi scientist, nici nu voiam să aud de aşa ceva. Nici ea n-a insistat, părea să înţeleagă.

BARBURISME

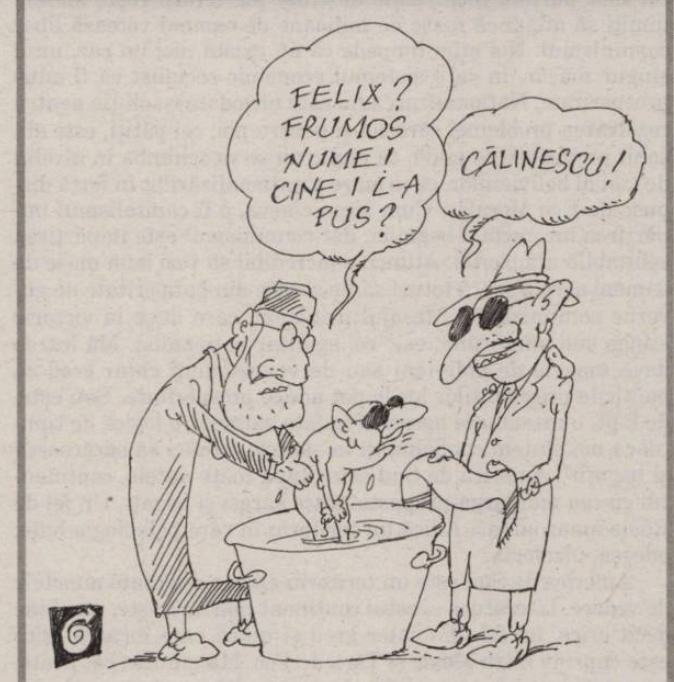

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

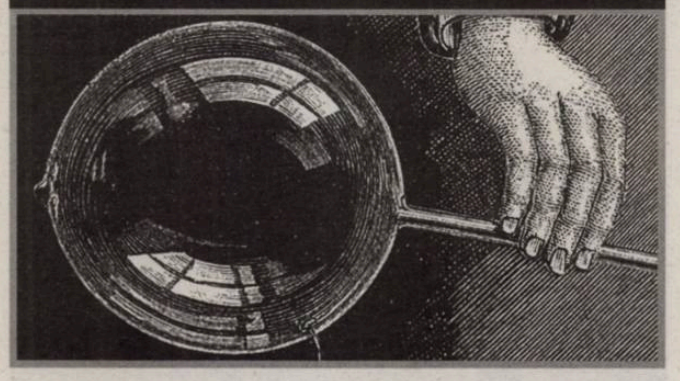

Haleli şi ceteli

Stridii şi porc făcut la cuptor în sos de fasole neagră cu ghimbir şi praz în vas de lut bolborosind mărunt peste orez. Creveţi traşi în unt cu trei tipuri de ciuperci şi muguri de bambus. O plimbare după cină, *aus spazieren,* cu braţele încrucişate filosofic la spate, discutînd despre geniul cu totul deosebit al acestei combinaţii şi cugetînd la „raţă, data viitoare". Nave înalte în port. Un artist german în Argentina secolului al XIX-lea, urmînd indicaţiile lui Humboldt cu privire la „fiziognomia peisajului", apare într-o *novella* încîntătoare, desenînd tot timpul. Vine şi furtuna, şi el şi calul său sînt loviţi de mai multe ori de trăsnet. Calul îl tîrăşte cîţiva kilometri, cu piciorul prins în scară. Chipul îi devine de nerecunoscut. Îl acoperă cu *mantilla* stăpînei casei. Dar continuă să deseneze. Desenează indieni călărind animalele nobilimii locale. Boierii trag cu puştile în aer, indienii fac în derîdere piruete acrobatice pe spinările cailor. Artistul bagă spaima în indieni, cînd intră în tabăra lor pe înserat. Aceştia mănîncă o vită furată. Cotlete, antricoate, frigărui la jar. Băutură luată cu japca, dată pe gît cu lăcomie. Şi totuşi, un artist cu faţa acoperită de o *mantilla,* desenînd cît poate el de repede, sperie pe oricine. În Germania natală, sora artistului găteşte şniţele. Şi felii de sîngerete, pe un strat de varză roşie, şi ştrudel cu mere cald, scos din cuptor. Soţul ei, ceasornicarul tîrgului, tocmai a demontat ceasul din turnul Primăriei. Cu mintea în altă parte, îmbucă din şniţelul rece şi din feliile de sîngerete. În măruntaiele marelui mecanism, sînt alte mecanisme mai delicate, atît de complicate încît numai un geniu ar fi putut avea perversitatea de a le aşeza acolo, fie şi numai pentru a-şi pune în încurcătură ginerele. Geniul este tatăl artistului desfigurat din Argentina. După raidul în tabăra indienilor, la lumina lumînărilor, la o masă lungă, se servesc fripturi generoase, tăvălite prin piper şi vin roşu de casă. Se lasă amurgul. Doamna casei şi-a înlocuit *mantilla* cea mai bună, din dantelă fină, cu o alta, nu chiar atît de măiestrită. *Mantilla* ei cea bună, plină de unsoare şi pătată, acoperă acum faţa schimonosită a artistului. O ridică numai pentru a permite cîte unei bucăţi de carne şi unei guri de vin să dispară în gaura de dedesubt. Un şobolan citit ce-şi are lăcaş într-o bibliotecă părăsită a citit toate marile opere ale literaturii. Numele său este Firmin. El ştie cine este artistul german, ştie chiar şi că poeţii, recent traduşi, s-au adunat într-un salon măreţ din New York, la masă. Sarmale, vinete afumate. Caviar întins grosuţ pe pîine neagră. Pinot Noir din Carpaţi. Jaluzelele verticale fîlfîie ca nişte bandaje pe un cîmp de luptă. Clinchetul electric al şinelor la trecerea tramvaiului. O adevărată bătălie se duce între bărbaţii cu metodă şi cei care nu au alt argument decît „aşa îmi place". Tăieţei de orez se încolăcesc într-un bol elegant de sticlă sub ciupercile negre, într-un local intim de lîngă bibliotecă. Ciupercile sînt vii. Au nume. Scriitori minori din secolul al XIX-lea îşi taie drum cu buldozerul către tiparniţele secolului XXI, citiţi, cu toţii, cu mare atenţie de Firmin, şobolanul. „Tonul bun pentru sushi" clipeşte roşiatic pe un strat de *risotto.* Praz la grătar cu cîrnaţi picanţi în sos tomat, servit peste firimituri de brînză *boursin.* Ungurul este detestabil. Omoară oameni, preţ de cinci sute de pagini, şi aduce germenele febrei galbene de pe Rîul Roşu. Clinchetul pieselor de domino. Păsări tăvălite într-un vas cu sos arămiu. Şi de-abia începe.

traducere de Ioana AVĂDANI

Petre IANCU

Alice... în ţara minunilor

– despre cinegetice şi altele –

Vînătorii Germaniei s-au văzut convocaţi cu mic, cu mare, în Bavaria, să ia ursul la trîntă. Puşcaşii tereştri germani s-au trezit însă încurcaţi de viclenia primului Moş Martin care s-a aventurat să revină în Alpii bavarezi, în timp ce restul neamului său, care a dat curs cîndva invitaţiei gospodăriei de partid ceauşiste, a rămas unde s-a instalat comod în Epoca de aur: în Carpaţi, nu departe de mistreţii defuncţi ai lui Ţiriac şi ai lui Năstase, spre a servi de ţintă activiştilor cu veleităţi cinegetice şi deţinătorilor de verzişori cu portofelul ca purcelul. Alţi cîţiva dintre fraţii şi surorile sale trăiesc bine mersi în zonele mai puţin accesibile din munţii Tatra. Cît despre marele brun bavarez, reimigrarea sa pe meleaguri nemţeşti nu s-a petrecut fără oarecare vărsare de sînge. Înfometat, animalul din specia *ursus* a sfîşiat niscaiva oi, ba chiar s-a repezit în ograda unui gospodar, a sfîrtecat parte din păsările din coteţ, şterpelind alte cîteva, fără să caute în prealabil să stabilească în ce măsură erau purtătoare de aviară.

Această ultimă operaţiune de comando a pus capac răbdării autorităţilor germane, care s-au hotărît în consecinţă să suspende vremelnic draconica interdicţie vizînd vînarea urşilor. Ceea ce nu-i puţin lucru pentru o ţară ca Republica Federală, ai cărei oficiali ţin morţiş să se respecte la literă orice lege sau reglementare cît de mică. Astfel încît unii dintre birocraţii ei nu ezită să trimită în pustiu (respectiv să-i expulzeze) chiar şi pe străinii de mult asimilaţi, în ciuda faptului că integrarea rezidenţilor a devenit, sub presiunea islamismului şi a unei demografii catastrofale imperativul naţional numărul unu. Dar Moş Martin s-a dovedit prea abil pentru căile întortocheate ale birocraţiei germane. Îmblănitul patruped a şters-o englezeşte, lăsîndu-i cu ochii în soare pe succesorii bavarezi ai lui Odobescu.

Alţi imigranţi din Germania se dovedesc mai puţin sensibili. Unii dintre ei insistă să pătrundă nonşalant în diverse zone est-germane, unde prăbuşirea comunismului a lăsat în urmă specia pe cale de rapidă înmulţire, numită *skin-head* neonazist. Asta în ciuda faptului că intruşii poartă la vedere o piele a cărei culoare este de natură să işte furia capetelor rase şi a simpatizanţilor lor, care proliferează cu tot cu armele lor ideologice de extremă dreapta (şi unele albe, contondente, sau de foc) în chiar inima societăţii germane. Lansînd un semnal de alarmă, fostul purtător de cuvînt guvernamental, Uwe-Carsten Heye, i-a avertizat pe africanii veniţi în vizită la Campionatul Mondial de Fotbal, să evite anumite zone din estul (ex-comunist) al Germaniei, dacă nu doresc să-şi rişte viaţa. În speţă, dacă nu vor să se transforme în vînat. După o serie de ecouri dintre cele mai năbădăioase, turbarea formatorilor de opinie, îngrijoraţi de soarta mult-şifonatei imagini a Germaniei, s-a potolit, iritarea făcînd loc consternării provocate de raportul serviciului secret intern. Documentul difuzat de *Verfassungsschutz* subliniază că extremismul (de dreapta, de stînga şi islamist) a sporit substanţial în Germania ultimului an.

În răstimp, sezonul de vînătoare e în toi şi în Apusul prosper şi liber al Republicii Federale. Străvechea ocupaţie o mai practică şi unii dintre cei mai notorii progresişti dintre intelectualii ţării. Punînd între paranteze realitatea, în speţă trecînd-o sub tăcere pe cea a neprovocatului atentat genocidal săvîrşit la 11 septembrie 2001, laureatul premiului Nobel pentru literartură, Günther Grass, a lansat în deschiderea primei reuniuni germane a PEN-clubului internaţional un virulent atac antiamerican şi antibritanic. Fidel poziţiilor sale prosovietice şi procomuniste, Grass n-a ezitat să-şi îndrepte cătarea spre bizonul anglosaxon, făcut vinovat cu Bush şi Blair în frunte, pentru toate relele timpului, de la globalizare, la islamism terorist. Despre patria democraţiilor occidentale moderne, America, s-a scris şi se ştie prea mult pentru ca să fie nevoie de comentarea abundentă a unor fraze semnate de Grass, potrivit căruia politica antiteroristă a SUA, care stigmatizează ţările banditeşti, ar fi cea mai stupidă şi, ca atare, cea mai primejdioasă. Cum stăm atunci cu negaţionismul Holocaustului cuplat cu ambiţiile nucleare iraniene? Unde se află ele pe scara pericolelor propusă de autorul *Tobei de tinichea* nu s-a putut afla. A reieşit însă de ce Grass îi urăşte într-atît pe Blair şi Bush încît n-a omis să citeze amplu din săgeţile otrăvite lansate nu de mult de Harold Pinter. Pentru că, potrivit arcaşului german, ambii ar fi „ipocriţi precum misionarii care, cu Biblia în mînă, aduc moartea în ţări îndepărtate". Cu mintea mea de luptător pentru drepturile animalelor, înţeleg din toate acestea că sînt preferabili misionarii de tipul lui Bin Laden. Sau poate că Grass optează în favoarea preşedintelui iranian Ahmadinejad care, în mînă cu Coranul, îl îndeamnă pe George Bush să se convertească la dreapta credinţă musulmană şi să se alăture celor ce vor să şteargă diverse state ONU de pe hartă.

Întrucît aşa stau lucrurile, m-am hotărît să-mi fac şi eu calificarea de lunetist. Pînă atunci, voi trage cu alice în Ţara minunilor. Alice verbale împroşcate imprecis, dar consecvent, în pianiştii care cîntă fals.

DILEMA VECHE

şi

RADIO FRANCE INTERNATIONALE ROMÂNIA

După atîția ani de spațiu tipografic,
vrem și „în eter"!

În fiecare vineri, de la ora 17.15, *Dilema veche* și *Radio France Internationale România* vă prezintă emisiunea *Punerea pe gînduri.*

Tema revistei devine tema emisiunii. În colțul din stînga al studioului – Dragoș Ghițulete și Luca Niculescu.

În colțul din dreapta: dilematicul de serviciu și invitații săi.
În fiecare vineri, de la ora 17.15, pe frecvențele
Radio France Internationale România.

rfi romania

Punerea pe gînduri.
Nu dă răspunsuri.
Pune întrebări.

satiricon

Andrei GORZO

Aerul de la TIFF

Prezentat în deschiderea celei de-a cincea ediţii a Festivalului Internaţional de Film Transilvania, filmul lui Corneliu Porumboiu *A fost sau n-a fost?* a adunat 1.000 de spectatori. Tot atîţia a făcut şi *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* de Cătălin Mitulescu. Nu am la dispoziţie cifrele realizate de *Trăieşte!* – nobila „epopee identitară" a lui Radu Mihăileanu –, dar nu m-aş mira să aflu că a făcut mai mulţi spectatori, la Cluj, într-o singură seară, decît la Bucureşti, în cele cîteva săptămîni de viaţă comercială de care a avut parte. Sala era plină şi la proiecţia specială organizată de TIFF în sprijinul Muzeului de Artă din Cluj (toate locurile au fost cu plată, toate cîştigurile au fost donate muzeului), deşi filmul proiectat, *Tristram Shandy: A Cock and Bull Story* de Michael Winterbottom, se prezenta cu nonşalanţă ca o non-ecranizare-care-se-termină-înainte-de-a-începe-după-o-carte-mare-pe-care-nici-un-muritor-n-a-terminat-o. Cîţi curioşi aţi fi zis că poate să atragă o asemenea chestie, fie ea şi simpatică în genul ei (cum şi este)? Ca să nu mai vorbim de sutele de spectatori care au omagiat-o pe Vanessa Redgrave: OK, vorbim despre o zeiţă şi, mai mult decît atît, despre o zeiţă prezentă la Cluj în carne şi oase, dar, pentru numele lui Dumnezeu, în acelaşi timp vorbim despre un film – *Febra,* realizat de fiul ei (şi al lui Franco Nero), Carlo Nero – în care Vanessa Redgrave e informată de Michael Moore că e imoral să mănînce îngheţată cînd copiii din lumea a treia nu au lapte! Eu, unul, aş fi în stare să-mi sacrific familia ca să evit un asemenea spectacol (de fapt, chiar asta am făcut: am folosit-o pe sora mea pe post de cobai; a supravieţuit şi mi-a raportat că publicul era numeros, atent şi binevoitor), deci cum se explică bunăvoinţa asta? Nu printr-o comuniune de idealuri (Doamne fereşte!) între publicul TIFF şi Vanessa Redgrave (a cărei nevoie de ideal, de angajament, pare să fi rămas la fel de aprigă ca în anii '70, cînd de pe podiumul Oscarurilor îi înfiera pe „derbedeii de sionişti"). Şi sînt sigur că nu prin snobism. E vorba despre un spirit de comunitate (cu totul altceva decît un spirit de turmă) care s-a creat în jurul festivalului, şi spiritul ăsta – care timp de zece zile se menţine foarte sus, fără căderi, trecînd cu uşurinţă peste ocazionalul fîs al unui film dezamăgitor şi îndreptîndu-se glonţ spre următorul vîrf (apropo, e posibil ca, pînă la urmă, *Febra* – de la care sora mea a plecat după 15 minute – să se fi dovedit a fi nu un fîs, ci tot un vîrf) – spiritul ăsta e cea mai mare realizare a TIFF-ului.

Cum s-a format? În primul rînd, nu cred că ar fi fost posibil la Bucureşti: nu e un oraş care să se adune sub o siglă – entropia e prea mare, vacarmul e prea mare, energia unui festival se împrăştie într-un aer atît de încărcat. În timp ce Clujul s-a mobilizat pentru TIFF – l-a lăsat să devină centrul său vital, zece zile pe an – cu o naturaleţe care multă vreme m-a făcut să cred că e un mediu intrinsec mai favorabil filmelor, un oraş cu vocaţia cinefiliei. Ei bine, nu e chiar aşa (o cinefilă din Cluj mi-a spus că nu cu mult timp în urmă fusese singură în sală la *Manderlay)* – nu e vorba despre cinema în general. Dacă festivalul a prins, asta s-a datorat nu numai nivelului foarte înalt al selecţiei – fixat încă de la prima ediţie (2002), care venea practic numai cu propuneri de nerefuzat *(Mulholland Drive, 8 femei, Împreună* de Lukas Moodyson, *Funny Games* şi *Pianista* de Haneke) –, ci şi capacităţii sale de a proiecta de la bun început o personalitate gata formată, şi încă una cu zvîc: zbanghie, neprotocolară, agresivă, dar (lucru care n-a fost înţeles întotdeauna) într-un fel poznaş, cu un miez consistent de ortodoxie cinefilă (sau *cinematic correctness),* dar şi cu un anumit *coté louche,* pe placul cultiştilor, al cinemutanţilor şi al *film freaks*-ilor care nu mai avuseseră ocazia să-şi cultive în România, la lumina zilei (sau mă rog...), gusturile şui. Mihai Chirilov, directorul artistic al festivalului (devenit director general după retragerea lui Tudor Giurgiu pe un post onorific), îşi făcuse mîna cu cîteva ediţii „tari" ale Festivalului Filmului Britanic şi ştia cît de departe se poate aventura un Prestigios Eveniment Cultural în teritoriile astea neluminate (decît, din loc în loc, de către o firmă stridentă: „Trash", „Hardcore", „Gore"), astfel încît să capete un aer dubios-şic şi, în acelaşi timp, să-şi păstreze paraponul (catalogul ultimei ediţii conţine şi un scurt mesaj de la preşedintele Consiliului Judeţean Cluj, domnul Marius Petre Nicoară, care începe cu cuvintele „stimate spectator": pe bune, vă puteţi închipui ceva mai onorabil?).

E adevărat că (după cum s-a spus) TIFF a mers prea departe anul acesta? Ei bine, în fiecare an se spune că merge prea departe. Pe de-o parte, îmi amintesc că eu însumi am trăit un moment de confuzie anul trecut, cînd, abia sosit la Cluj, am lăsat din mînă ce citisem pe drum *(Mansfield Park* de Jane Austen), am pus mîna pe ziarul festivalului *(AperiTIFF* – de o echipă formidabilă) şi, după cîteva rînduri („În meniu: sex (hetero-/ homo-/ trans-, S & M, cu şi fără consecinţe), avorturi, canibalism, obsesie din plin, manii über-dubioase şi rockeri supăraţi îmblînziţi de terapie psi"), m-am întrebat dacă voi fi lăsat să intru la vreo proiecţie fără bici şi fără costum de latex. Pe de altă parte, cît am stat la festival (văzînd cîte trei filme pe zi), nu-mi amintesc să fi consumat vreuna din delicatesele astea: tot timpul au existat şi alte propuneri. La fel şi anul ăsta. De exemplu, ce trebuia să faci ca să-ţi asiguri un parcurs fără şocuri în ziua de 9 iunie? Începeai la ora 10, cu documentarul italian *Viva Zapatero!* („Noiembrie 2003: primul episod al unui captivant *show* satiric e difuzat în Italia cu o cotă de audienţă record. Berlusconi dă în judecată producătorii. La Veneţia, filmul primeşte 20 de minute de ovaţii."), rămîneai la Cinema Victoria pentru un pachet de scurtmetraje maghiare şi pentru *Izolaţii* (Spania), un foarte captivant film despre nimic, alegeai să sari peste *Taxidermia* („Filmul şoc-şic al anului. Insuportabil. Nebun. Obligatoriu."), în pofida faptului că era Ziua Maghiară la TIFF şi a faptului că autorul, György Pálfi, avea să cîştige premiul pentru regie, vedeai *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* întrezăreai fericirea la *ABBA: The Movie* (un film promoţional pe care timpul – cei aproape 30 de ani trecuţi de la lansare – l-a dus spre un alt gen: utopia) şi redeveneai sobru la un Claude Chabrol *(Beţia puterii).* Şi a doua zi o luai de la capăt. Puteai s-o ţii aşa pînă la sfîrşit şi să nici nu vezi latura „rău famată" a TIFF-ului, care unora le sare în ochi într-un mod atît de deranjant. S-o vezi numai pe-aia înseamnă să te uiţi numai după ea şi s-o iei ca pe o agresiune înseamnă să ratezi elementele de joacă, de parodie, de flirt cu publicul, farmecul de copil-grozăvindu-se-cu-grozăviile-pe-care-le-comite (Chirilov făcînd bilanţul leşinurilor de la prima ediţie, *AperiTIFF*-ul asigurîndu-i pe spectatorii avizaţi că setea lor de sînge nu va rămîne neostoită nici anul acesta: „Nu disperaţi, fraţi iubitori de atrocităţi şi obscenităţi...") şi respectul genuin pentru diversitatea şi ciudăţenia gusturilor. Cu alte cuvinte, înseamnă să nu prinzi spiritul.

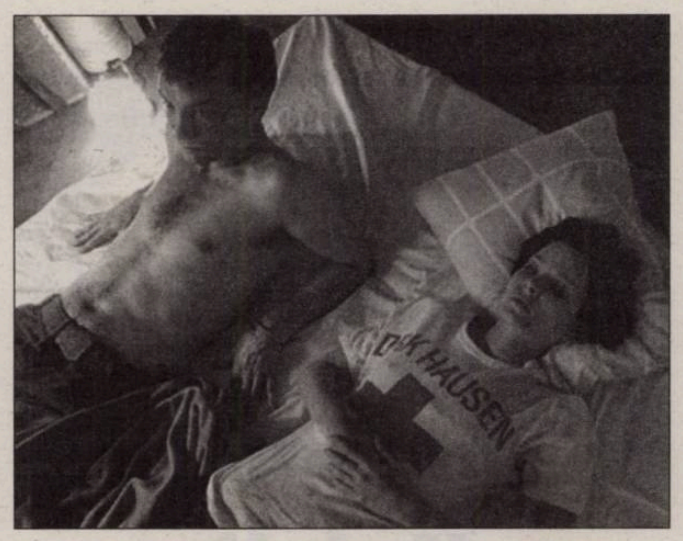

Cadru din filmul ceh ***Wrong side up***

citit auzit

Cianuri şi venin uri

● În *Ziua* din 12 iunie, Octavian Hoandră scrie un editorial despre Festivalul Transilvania („TIFF-ul sufocat de cianuri"), reproşîndu-i asocierea cu firma „Gabriel Resources". Este o firmă care are exploatări în zona Roşia Montană şi care, prin sponsorizarea festivalului de la Cluj, a reuşit să-şi facă oareşce publicitate. Cei care s-au asociat cu „GR" (de la TIFF la fotografii grupului „7 zile") au fost demonizaţi de membrii asociaţiei „Alburnus Maior" – care militează pentru Roşia Montană – şi de unele publicaţii ale *altor* interese. La un moment dat, Octavian Hoandră se întreabă, chipurile, retoric: „Surprinzătoare a fost însă declaraţia unui fotograf, expozant la manifestarea cu pricina, sponsorizat de «Gabriel Resources», un anume Bumbuţ *(sic):* «Am beneficiat de un sponsor, dar nu sîntem de nici o parte a conflictului. Pur şi simplu sîntem artişti.» Cu alte cuvinte, dacă mîine Osama Ben Laden ar sponsoriza o tabără de creaţie fotografică undeva pe glob sau chiar un festival de film, scopul expres al sponsorului n-ar trebui să intereseze pe nimeni?" Răspunsul meu (deloc retoric) este: nu. Dacă Osama ar face asta, ar avea o bilă albă de la mine. E logică dorinţa unor firme, să zicem „compromise", de a sponsoriza manifestări culturale – nu văd care e problema!? Firma respectivă îşi spală o parte din păcate, iar manifestarea respectivă se poate ţine în condiţii onorabile, deci toată lumea are de cîştigat. Mai vreţi un argument? Iată-l, cu tot cinismul de rigoare: banii n-au miros. Clar ca bună *Ziua!*

● În corul de ecouri pozitive la ediţia a 5-a a festivalului, o notă discordantă a dat-o şi articolul „TIFF XXX", semnat de Cristina Bazavan în *Academia Caţavencu.* După ce o tămîiază pe Vanessa Redgrave – actriţă admirabilă şi activistă tenace a stîngii –, Bazavan vine direct la subiect: „Văzut de la Cluj, festivalul a fost o selecţie de pelicule în care, cu cîteva mici excepţii, fie marcai un penis expus în cadre largi pe ecran, fie bifai o poveste despre o iubire homosexuală. (...) Festivalul are, la fiecare ediţie, acelaşi criteriu de selecţie sexuală, aşa că ar fi bine ca, măcar o dată la trei ani, organizatorii să încerce să lucreze şi cu un alt «selecţioner» de filme. Gustul artistic al actualului director artistic (Mihai Chirilov) e indiscutabil, la fel şi cunoştinţele sale cinematografice, doar că, uneori, prea mult sex nu face bine. Pun pariu că selecţia lui Gorzo ar fi arătat cu totul altfel."

Absolut de acord cu truismul ultimei afirmaţii *(hello,* selecţia *oricui* ar fi „arătat cu totul altfel"!!), dar ce vrea să fie aia „criteriu de selecţie sexuală"?! Dacă C.B. vrea să spună, prin această formulare nefericită, că, la TIFF, primează peliculele cu şi despre sex (în toate formele sale), atunci afirmaţia are un dram de adevăr – şi neadevăr, totodată. Adevăr, pentru că acesta a fost, încă de la prima ediţie, un „brand" al TIFF-ului („filme şoc pentru un public cuminte"), şi neadevăr pentru că – aşa cum a observat oricine a fost la TIFF cinci ediţii la rînd – ediţia 2006 a avut *mult mai puţine* filme cu tentă sexuală! Este ridicol să te trezeşti, după cinci ani, ca să descoperi ceea ce ştie toată lumea. Apoi, C.B. este redactor-şef la o revistă *(Tabu)* care, din cîte ştiu, are o rubrică scrisă de un (o/sau mai mulţi) *gay;* or, dacă pe dînsa nu o deranjează acest lucru, nu văd de ce ar deranja-o „poveştile de iubire homosexuală" dintr-un festival care are loc o dată pe an: revista dumneaei le „bifează" lunar... În fine (incoerenţa cea mai flagrantă), dacă „gustul *artistic*" al directorului/ selecţionerului TIFF este „indiscutabil", cum vine chestia cu „criteriul de selecţie sexuală"?! Şi de ce ar trebui schimbat, el, selecţionerul, cîtă vreme festivalul este un autentic *success story* – de public (41.000 de spectatori – cifră record!), de critică, de organizare, de ecou internaţional etc.?? (Pentru a nu mai comenta nedelicateţea de a-l trimite la „reciclare" pe unul dintre cei doi oameni – Tudor Giurgiu este celălalt – care au pus umărul la ridicarea TIFF-ului!...)

Într-adevăr, mai bine să nu comentez; comentariile continuă pe http://www.cinemagia.ro/forum/viewtopic.php?t=4242&start=400 **(a. l. ş.)**

© Fotobine *feat.* H. Hofer

Texte şi opinii de: *Elena BĂRBULESCU (etnolog)* ● *Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU (istoric)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Roxana LUPU (redactor-şef adjunct,* Opinia studenţească, *Iaşi)* ● *Lucia OFRIM (etnolog)* ● *Irina STĂNCULESCU (sociolog)* ● *Rodica ZAFIU (conf. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra PETRESCU*

Dindirel şi Julieta la IEIRIEDEETB

De ce strada din cartierul în care am locuit în copilărie se numea aleea Stogu – cam ce poate fi un stog cu „s“ mare şi, apropo, de ce doar riveranii aveau voie să-şi parcheze maşinile pe această stradă? De ce supermarket-ul de lîngă blocul în care locuiesc se numeşte Billa – cine a fost Billa şi de ce cu doi „l“? Ca să fie mai în trend? *Sau înseamnă ceva, iar eu nu ştiu? De ce Ruxandra, un nume greoi – care se scrie, pentru a suta oară (!!!), cu „x“, nu cu „cs“ –, se poate transforma în Ruxi – deja banal –, Rux, Ruxu, Roxa, Ruxăndriţa, Ruxinici, Ruxiana, Ruxăndrel, Roxănica, Rus, Rexona, Sandra, Rucsac (şi lista poate continua, dar deja v-am dat destul de multe idei)? De ce o viţică, dar şi o femeie poartă, deopotrivă, acelaşi nume, Julieta? Decît o Julietă-n bătătură, nu mai bine 10 Joiane sau 20 de Bălţate pe islaz!? De ce unei babe urîte, socotită a avea legături cu necuratul, i se spune* talpa-iadului? *De ce un* găgăuţă *este un „stupid, cap gros, fără minte, lipsit de judecată“, iar unei femei nesuferite prin urîţenia ei, de care ai fugi ca de o boală molipsitoare, i se spune* ciumă?! *De ce, dacă ai avut şi tată, şi bunic, şi străbunic, ar trebui să te numeşti* Petricuţa Petrichii Petruţii Petrii? *Din ce raţionament poate fi un copil numit de părinţi* Cîrîc? *Un cîrîc este ceva de bine sau de rău? Aceasta este oare ultima modă în materie de onomastice? Şi dacă trebuie totuşi să botezi un copil, ce trebuie să ai în vedere? Că pe bunic îl cheamă Vasile şi pe bunică, Alina? Şi că, dacă nu iei în seamă numele amîndurora, se vor supăra? Că dacă nu erau ei să te înveţe cum este cu viaţa, ai fi fost şi acum cu... Julieta pe islaz? Că dacă vrei să îi împaci pe amîndoi şi faci o combinaţie din cele două nume, pe fata ta o va chema Vasilina? Poţi oare să-ţi botezi copila după cum consideri tu de cuviinţă? Hanovra, doar pentru că, atunci cînd erai tînără şi îndrăgostită, ţi-a plăcut ţie mult filmul* Strada Hanovra? *Ştiaţi că un* Covagin *este... un gin de Covasna? Dar dacă v-aş întreba de la ce vine abrevierea* IEIRIEDEETB, *aţi şti că este vorba de Întreprinderea de Exploatare şi Întreţinere a Reţelelor şi Instalaţiilor Energetice de Distribuţie a Energiei Electrice şi Termice Bucureşti? Şi dacă v-aş ruga să spuneţi repede numele abreviat...? De ce pe cîinele vecinilor îl cheamă ca pe unchiul Nae?*

În trecut, un prenume, fie că era dictat de sfinţi, de flori sau de tradiţia familială (dacă era băiat, primul născut prelua numele bunicului după tată, iar dacă era fată, numele bunicii după mamă; următorii copii preluau numele unchilor şi pe cel al mătuşilor), atrăgea după sine precauţii, superstiţii şi chiar practici magice. În prezent, acesta pare să fi devenit doar „numele mic“ cu care oricine poate face ce vrea. Însă oricît de bogată ar fi imaginaţia noastră, oricît am avea impresia că sîntem liberi să numim pe cine, ce şi cum vrem, alegerea noastră este, sau cel puţin ar trebui să fie, limitată de un număr mare de criterii. Numele pot fi uneori motive de mîndrie, alteori, adevărate poveri, un prilej permanent de comedie. Fetele vor fi întotdeauna foarte rezervate cu băieţii pe care-i cheamă Dindirel sau Cîrîc, şi întotdeauna vor exista praguri sociale pe care nu le vom putea trece, dacă va apărea pericolul ca numele noastre să umple de ridicol instituţia, partidul, afacerea. ***(R. P.)***

Lucia OFRIM

Magia numelui

Ne-am putea întreba de ce la români nu vom găsi nume de genul „Dincolo-de-flori“, „Cîine-lătrînd“, „Dimineaţă-cu-zăpadă-şi-nori“, „Mareea-duce-cu-sine-crabii“, „Copită-slăbită-de-bizon-bătrîn“, sau cum se face că – să zicem – cititorii *Dilemei vechi* nu îşi vor boteza niciodată copiii Ninja, Napoleon, Buletin, Sue-Ellen, Ministru, Garofina, Vandana, Strălucirea ori Bombonica.

Întrebîndu-se precum Julieta „Ce este într-un nume?“, antropologii şi etnologii s-au interesat de semificaţiile şi de funcţiile numelor de persoane. Pretutindeni, numele are o rezonanţă culturală şi socială, nu este doar o etichetă neutră. Astăzi credem că sîntem liberi să dăm orice nume copiilor noştri şi chiar sîntem, numai că alegerea noastră va fi limitată de un număr mare de criterii, unele implicite, de care nu sîntem întotdeauna conştienţi.

Numele are o natură paradoxală, în acelaşi timp trebuie să individualizeze şi să înscrie într-o serie. În orice cultură, registrul antroponimic dă seama de viziunea particulară asupra lumii şi de raportarea omului la universul imediat. Sistemul numelor devine un operator al clasificării sociale, reflectă structura grupului. În *Gîndirea sălbatică,* Claude Lévi-Strauss spunea că numirea înseamnă clasificare. Atunci cînd îl numim pe celălalt, de fapt îl includem într-o clasă şi, în acelaşi timp, ne definim pe noi înşine.

Individul nu aparţine societăţii decît după ce i se dă un nume. Numirea îi asigură un loc în ordinea simbolică a lumii respective, o poziţie în familie şi în reţeaua socială. Numele poate indica originea, sexul, religia, etnia, apartenenţa la un spaţiu, nobleţea. În societăţile europene, stocul numelor, deşi permanent reînnoit, este reciclat la nesfîrşit. Repetiţiile nu pot fi evitate. Avînd în vedere faptul că numele de familie s-a generalizat la noi abia la începutul secolului al XIX-lea, comunitatea tradiţională a elaborat diverse strategii, pentru a evita confuziile.

Odinioară, modul curent de identificare a oamenilor era numele de botez adăugat la cel al tatălui. Dacă precizarea era insuficientă, se recurgea şi la numele bunicului patern, evidenţiind astfel descendenţa patriliniară (exemplul cel mai cunoscut – „Nică a lui Ştefan a Petrei“). Denominaţia populară reflectă sistemul relaţiilor sociale şi în primul rînd rudenia. După căsătorie, femeile erau identificate după soţ („Ana lu' Ion“). Alte modalităţi de individualizare fac referire la detalii spaţiale („Tică de la drum“, „Maria din capu' satului“), la ocupaţii („Mitru cîrciumaru“) sau la diverse circumstanţe cotidiene. De exemplu, la întoarcerea acasă, după ce fusese plecat peste Ocean, unui sătean i se putea spune „Americanu'“, acest supranume transmiţîndu-se şi urmaşilor.

Onomastica populară recurge frecvent şi la poreclă, instrument mnemotehnic extrem de eficient, colorat afectiv, care permite o identificare rapidă şi precisă. Porecla evocă instantaneu contextul în care a fost atribuită sau denumeşte o particularitate fizică ori de caracter ce îl singularizează fără echivoc pe cel vizat. În general, poreclele sînt inteligibile doar în cadrul grupului, fac obiectul unui adevărat cod, exprimînd un set precis de valori şi sensibilităţi. Iată cîteva exemple: „Maria Batalionului“, „Găluşcă“, „Faraonu“, „Cocoşilă“, „Jugă-Urs“, „Ciotu“, „Tigaie“.

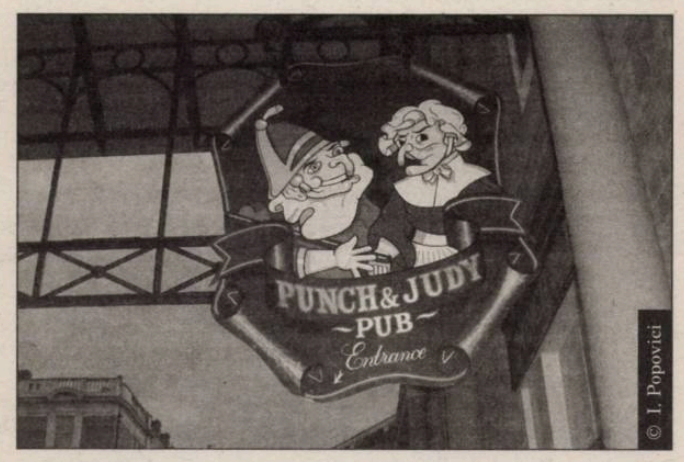

Baza sistemului antroponimic românesc este formată însă din nume de sfinţi, la care se adaugă nume de flori sau ale unor personalităţi şi personaje care au fost reţinute de memoria colectivă. Deşi repertoriul prenumelor este deschis, tradiţia familială impunea reluarea numelor în cadrul neamului, după reguli clare. Astfel, într-o schemă ideală, primul născut, dacă era băiat, prelua numele bunicului patern, iar dacă era fată, numele bunicii materne; următorii copii reluau numele altor rude, unchi sau mătuşi. Frecvent, tatăl transmite numele fiului, şi mama, fiicei. La români, numele este atribuit în cadrul ritual al botezului. Numele de botez poate relua numele naşului sau al naşei, întărind astfel înrudirea. Pînă la botez, perioadă în care era considerat extrem de vulnerabil, copilul purta un alt nume, ţinut secret chiar faţă de mamă. Pentru a nu atrage atenţia duhurilor rău-voitoare, se folosea un nume anodin sau care indica doar momentul naşterii („Lunilă“, „Mercurel“). Alteori era pus la adăpostul unui nume de străin („Turc“).

Pe lîngă funcţia de ordonare în planul social, numele este învestit cu puteri magice, dublează fiinţa, are însuşirea de a intra în dialog cu numinosul, cu lumea celor nevăzute, se credea că poate orienta relaţia cu forţele supranaturale, că modelează destinul. Un nume consolidează sau destabilizează existenţa individului. De aceea, cînd se alegea numele unui copil, se evita reluarea numelui unui frate mort. Dacă într-o familie, copiii se îmbolnăveau şi mureau unul după altul, se putea recurge la mai multe modalităţi de a manipula magic numele, în scopul de a redresa situaţia. Nou-născutului i se dădea numele de Oprea, pentru a stopa şirul acestor morţi premature. Acelaşi nume era folosit şi dacă într-o casă se năşteau copii mult prea des şi numai fete, în speranţa că va fi ultima naştere sau măcar că următorul copil va fi băiat. O altă practică era schimbarea numelui copilului despre care se credea că are puţine şanse de a supravieţui. El putea fi rebotezat printr-o ceremonie sumară de către „naşul din drum“ – primul trecător care găsea copilul lăsat în faţa casei –, fie era simulată vînzarea acestuia, pe fereastră, unei femei care avea copii mulţi şi sănătoşi. Pe lîngă funcţia de a masca identitatea copilului şi de a induce în eroare duhurile rele, noul nume, de obicei „Lupu“ sau „Ursu“, avea rolul de a proteja copilul şi de a îndepărta spiritele malefice, susceptibile de a provoca boala şi moartea.

Numele este instrumentat magic şi în alte circumstanţe. Existau practici în care eficacitatea magică este condiţionată de pronunţarea numelui celui căruia îi era destinat ritualul. Este cazul descîntecelor şi al colindelor.

Astăzi prenumele nu mai face obiectul atîtor precauţii, superstiţii sau practici magice. A devenit „numele mic“. Poate fi însă obiect al mîndriei sau al ruşinii şi dezvăluie la fel de multe lucruri despre noi, ca şi odinioară. Nici acum felul în care folosim prenumele nu este arbitrar. Nu este întîmplător faptul că, avînd un strămoş hispanic, un prieten, pe care îl cheamă Ricardo, şi-a numit băieţii Armando şi Diego. Alţi prieteni şi-au denumit pisica şi fetiţa cu acelaşi nume: Zoe. Nu cred că extravaganţa lor va merge mai departe. Acum au un motan. Îşi doresc şi un băiat, dar am unele bănuieli că nu l-ar boteza Gogu, aşa cum îşi strigă motanul...

Defecte, cusururi şi vicii

● **Prostia:** *bou, boul lui Dumnezeu, dobitoc, vacă* sau *vită încălţată, gură-cască, căscăund, marţafoi, fluieră-n-brînză, soarbe zeamă, loază-îmbierată* sau *lălîu* (o persoană care cască ochii şi gura, mirîndu-se de tot ce întîlneşte), *prinde-muşte* (un om care se ocupă cu lucruri fără însemnătate), *boboc* sau *găguţă* (un tînăr „stupid, cap gros, fără minte, lipsit de judecată“), *gogoman* (un om prost, năuc, tont, care nu este în stare să priceapă nimic), *împuşcă-n-lună* (un om care se apucă de lucruri care nu pot fi realizate), *mură-n-gură* (un om care aşteaptă să-i pice totul de-a gata), *papă-lapte* (un om molatec), *încurcă-tot, încurcă-lume* sau *brînză-n-beţe* (un om care nu se pricepe la nimic şi face totul pe dos) etc.

● **Viclenia:** oamenii şireţi, înclinaţi spre a face rău, sînt porecliţi *ceapîcani, pişicheri, şmecheri, hoţomani, vulpoi* ş.a.m.d.

● **Mojicia şi grosolănia:** *mitocan, mocîrţan, bădăran, dulău, ghiorlan, hojmalîu, modîrlă, modîrlan, mogîrlan, mocofan, pastramagiu, ţopîrcă* sau *ţopîrlan* etc.

● **Răutatea:** *căţea* sau *potaie* (femeia rea, căreia nu-i tace gura toată ziua), *viespe, viperă, năpîrcă, aspidă, streche, vidră, omidă, scorpie* (porecle aplicate femeilor rele şi veninoase), *zgripţoroaică* (femeia rea, bătrînă şi îndrăcită), *iasmă, holă spurcată, cîine spurcat* sau *bălţat* (fiinţă rea, care nu ştie ce este mila), *strigoaică, tartoriţă* (o femeie rea, urîtă şi nesuferită), *maţe-fripte, inimă-acră, inimă-rea* (om a cărui faţă întunecată nu se înseninează niciodată printr-un surîs) etc.

● **Beţia:** *beţiv împărătesc* (unul care întrece pe toţi în arta de a bea), *suge-bute, suge-cep, fluieră-n bute, sugău, butoiu fără fund* etc.

● **Nesaţul, lăcomia:** *căpcăun* (om care mănîncă foarte mult), *gheonoaie* şi *zgripţitor* (om care îşi satură lăcomia luînd cu de-a sila de la alţii), *colivar* (om care aşteaptă să i se dea numai de pomană), *lipitoare* (om care stoarce averea poporului prin căi blestemate).

(I.-A. Candrea, *Poreclele la români)*

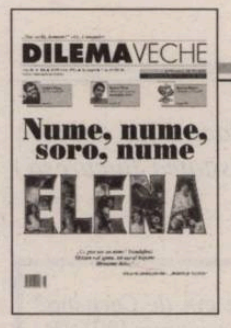

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

Nume, prenume şi porecle la 1800

La 1800, numele, prenumele, poreclele se amestecă. Persoana se defineşte folosindu-le, dar adăugînd dregătoria, meseria, calitatea socială. Ceilalţi îi identifică pe cei din jur folosindu-se de elementele amintite, dar nu se sfiesc să se folosească de ceea ce ei judecă ca fiind definitoriu pentru o anumită persoană: conduita, avariţia, mila, blagoslovia, slujba, rezidenţa, statutul civil, rudenia.

Printre boieri

La 1800, boierii au deja prenume, nume şi unii dintre ei chiar şi porecle. În documente se semnează ca atare şi pot fi foarte uşor recunoscuţi, chiar dacă îşi adaugă dregătoria pe care o deţin la momentul respectiv, transmiţînd din generaţie în generaţie „sticlada". Numele provine în mare parte de la moşia cea mai importantă pe care se afla reşedinţa, cu acareturi şi scule, cu nămestii şi conace, cu grajduri şi grădini. Dacă la început se vorbeşte de Preda mare clucer din Brâncoveni (judeţul Romanaţi), treptat numele satului se alătură prenumelui, formînd împreună un tot şi definind familia. Astfel au apărut Filipeştii de la satul Filipeşti din judeţul Prahova, Goleştii de la satul Goleşti din judeţul Argeş, Bălenii de la satul Băleni din judeţul Dîmboviţa, Rudenii, boierii din Curtişoara (Olt), dar şi din Rudeni (Argeş), Dudeştii de la satul Dudeşti din judeţul Ilfov, Cocorăştii de la satul Cocorăşti din judeţul Prahova etc. Dar chiar în interiorul aceleiaşi familii boiereşti, pentru a se deosebi unii de alţii, membrii se ramifică, cum ar fi Cantacuzinii – Măgureanu, Paşcanu, Deleanu, sau Grădiştenii – Mogoşanu, Bărcănescu. Alţii poartă două nume: Danciu din Pîrîiani şi din Mileşti va da numele neamului său Pîrîianu, dar şi Milescu. La fel se întîmplă şi cu Radu Mihalcea, mare comis din Cîndeşti care îi va da pe Mihălceşti şi Cîndeşti.

Important de menţionat este faptul că femeia este înainte de toate fiica tatălui ei şi abia apoi soţia cuiva, astfel că ea se identifică mai întîi cu propria familie şi abia apoi cu cea în care a intrat. Lucrurile devin şi mai clare în cazuri de disensiuni, cînd pur şi simplu semnează cu numele neamului ei. De exemplu, Marica se semnează Filipescu, deşi este soţia marelui armaş Constantin Brezoianu, Catinca este o Creţească măritată cu stolnicul Grigore Grădişteanu, o altă Catinca rămîne, timp de 14 ani, Alexeanu, refuzînd să se identifice cu numele soţului, căpitanul Hristea. Maria este o Văcărească măritată cu stolnicul Răducan Filipescu etc.

Poreclele se ghicesc mai greu în acest eşalon al ierarhiei sociale, deşi ele există. Alexandru Filipescu, mare boier la 1825, ajunge atît de mult să se identifice cu porecla primită încît, în documente sau memorii, boierii îl numesc Vulpe; datorită temperamentului său zbuciumat, marele ban Theodorache Văcărescu era poreclit Furtună, poreclă ce avea să se transmită şi asupra fetelor lui, cunoscute ca Mariţa Furtunoaia sau Sultănica Furtunoaia. Ion Ghica ne dezvăluie o serie de alte porecle: Zinca, soţia lui Dinicu Golescu, este Farfaroaica, văduva Catinca Slătineanu este Petandula, Mariţa Golescu poartă porecla de Ochioasa. Boierii nu se prea menajau, unii dintre ei avînd un adevărat talent în a „construi" porecle. Boierul Creţulescu, de cum pune ochii pe junii Diamandi, îi şi defineşte. Cunoscut mai ales sub numele de Bîlbîitul, Bărbucică devine şi Gămălie, după modul cum îşi aranja „părul şi favoriţii", în forma unei gămălii de ac. Teodor este poreclit imediat Zlatauz „pentru că vorbea tot în sentinţe", în timp ce Costache Caragea este cunoscut ca beizadea Tingirică, datorită aventurilor amoroase avute la Ţarigrad cu fiica bancherului Tinghir.

În rîndul norodului

...cei mulţi şi săraci continuă să se identifice după prenume, completate cu alte elemente în construirea unor mijloace necesare reperării individului: familie, meserie, statut social, beteşug, rezidenţă, poreclă. Ruxandra este fiica „unei Safta Picătură", iar Tudor sin (fiul) Zamfir de la Dăneşti sud (judeţul Prahova), Dafin Crăciun din Focşani şi Nica al babii Păunii sînt tîlhari la drumul mare. Ispir este ceaprazar în mahalaua Izvorul Tămăduirii, iar Gheorghe ulierul îşi are casa şi prăvălia în mahalaua Popa Cozma. Slăbuţa ovreică, fata Iancului biv (fost) staroste de ovrei şi soră cu David ovreiul, cunoscută şi iscusită cămătăreasă cu prăvălii, face afaceri în Bucureşti. Petre este evreu trecut la „pravoslavnica credinţă", astfel că devine Botezatu, Pae ovreica, din dragoste pentru un Costantin, devine şi ea Elena creştina, iar Andrei vizitiul, ajuns la Bucureşti de la Temeşvar, străin fiind, capătă toate poreclele posibile legate de statutul său – Ţiganu Spurcat, Papistaş, Unguru sau Neamţu.

Marginalii, săracii, vagabonzii, prostituatele se recunosc prin asocierea la prenumele lor a situaţiei în care se află. Pena, curvă venită de peste Dunăre şi expulzată de mai multe ori din Bucureşti, Ilinca, celetnică „la o cîrciumă a dumnealui Roşchii ot Podul Mogoşoaiei", Arghira, curvă cunoscută în mahalaua Colţei, i-a scos din minţi pe Ispas ciubucarul, Gheorghe ceaprazarul, Dragna bumbăcarul şi Mihai şălarul. Podul Mogoşoaiei, Ţigănia Domnească de la Scaunele cele Vechi, Poarta Tîrgului de Afară, Podul Calicilor, Curtea Veche, Ţigănia de la Mihai Vodă, Ţigănia din mahalaua Podul de Pămînt, cîrciuma, tractirul, tîrgul, podurile adună tot ce are mai rău societatea. Calici (săraci), ologi, orbi, călugări, boieri sau simpli mahalagii cu minţile rătăcite, voatre şi votri (proxeneţi), tălăniţe şi rachieriţe, tîlhari şi şarlatani populează astfel de locuri. Straja îi adună în miez de noapte sau în zori de zi: Ion Pricea cu minţile rătăcite, un piroman înrăit care ameninţă că dă foc caselor, Voica de la Crucea de piatră se crede mare „doftoreasă", iar Anca Armeanca, văduva, umblă cu ierburi bune „de gălbinare", dar care se dovedesc mortale, atunci cînd credulul Manole, calfă de dulgher, le înghite. De strajă nu scapă nici Neacşu calicu', care cere ajutor de la Cutia Milelor. Maria oloaga şi Gheorghe orbul sînt în fiecare zi pe treptele bisericii din mahalaua Creţulescu, Dionisie monah şi Agapie călugăr umblă hoinari pe poduri şi-n cîrciumi, în desfrînări şi beţii, făcînd de rîs cinul bisericesc, iar Ene ţiganul, tîlhar cunoscut, şi ceata lui se ascund ziua prin ţigăniile mahalalelor, pentru a ieşi noaptea după pradă.

Alte şi alte nume se refac şi se desfac, caracterizînd la început persoane, apoi generaţii: Niculae Chelu, Dobre Hoţul, Fotache Otetică, Cartan Masalagiu (purtător de torţă), Ianache Mazilu, Ilie Geoarsă, Nico Gătej, Ioniţă Zarafu (cămătar), Ioniţă Hotnogiu, Radu Burlan, Matei Pârlitul, Dobre Carabelea, Căcăştoi Toma, Cerceloiu Dragomir, Ciupag Dumitru, Curivan Tudor, Frumuşelu Constantin, Jardea Matei, Jarcone Dochia, Măciucă Ion, Mozgoreanu Balea, Ojă Ungureanu, Pisică Voicu, Scară Milu, Scafiş Pîrvu, Scofercea Dinu, Ştiucă Mihai etc.

Mecanismul de alăturare a unui prenume de un element oarecare devine din ce în ce mai frecvent spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Iată un exemplu: Ioan este slugă – porcar – în casa lui Dumitrache Georgică din satul Urlaţi, Săcuiani sud. El vine „de peste Olt", din Vlaşca sud, astfel încît devine în documente Ioan Purcărea Vlăsceanu, adică Ion porcar din Vlaşca.

Porecle privitoare la starea fizică

● **Bătrîneţea:** *baba-hîrca, tălpoiu* sau *talpa-iadului* (babă urîtă, socotită a avea legături cu necuratul), *baba-cloanţa* (babă fără dinţi, decrepită), *baborniţă* (femeie bătrînă şi îndrăcită), *babîrcă* (babă foarte zbîrcită), *băbuşcă* (femeie mică la stat), *carabă, coroabă* sau *catarîmbă* (babă gîrbovită de bătrîneţe), *cotoroanţă* (femeie bătrînă, urîtă, fără nici un dinte în gură), *beşoandră* (supranume de dispreţ ce se dă unei bătrîne cu pretenţiuni de tînără), *calul dracului* sau *băboi* (o femeie bătrînă şi răutăcioasă), *căzăciune* sau *hodoroagă* (o fiinţă atît de bătrînă încît abia se mai poate ţine pe picioare).

● **Urîţenia:** *buhnă* (femeie urîtă şi slută), *ciumă* (o femeie nesuferită prin urîţenia ei, de care ai fugi ca de o boală molipsitoare), *beşniţă, cotropeşniţă* sau *bivoliţă* (o femeie bondoacă, care abia se mişcă de grasă ce este), *buflea, foltea, burtea* sau *burdulea* (un om gras, cu burta mare), *piţigoi* (un om deşirat, căruia îi poţi număra coastele), *cocostîrc* (om slab cu gîtul foarte lung), *huhurez* (om foarte mic de statură şi diform).

(I.-A. Candrea, *Poreclele la români)*

Stela GIURGEANU

La mîna părinţilor

„Ăsta chiar arată a Dindirel" – mi-a spus în şoaptă, surîzînd maliţios şi complice, în timp ce stăteam la coadă la paşapoarte, iar domnul înalt şi subţirel din faţa noastră, cu mustaţă stufoasă şi cu tic nervos la îndemînă, repeta, repeta... repeta exasperat, pe diferite tonalităţi şi preţ de minute bune, doamnei responsabile cu lista de ordine, numele de botez. „Dindi-cum?" – întreba la nesfîrşit şi duduia, pufnind în răstimpuri cu enervare, printre sprîncenele ridicate şi prin strungăreaţa de la mijloc. „Eh, cum au putut, domnule, părinţii să-şi bată joc de dvs. în halul ăsta?"

Cum-necum, au putut, şi cineva îmi mai aruncă o poveste de onomastică tolstoiană, jurîndu-se de existenţa, cel puţin nominală, printre noi, a unei eroine de tragedie rusească: „Am cunoscut un cuplu, mai demult. Li se născuse o fetiţă. Au tot cugetat la nume feminine, au navigat pe Internet, au făcut liste, au căutat în zodiace din acelea cu nume şi cu predestinarea numelui etc. Pînă la urmă, au ales, dintr-o sumedenie, Ana-Karina". Numai că, după naştere, înainte să meargă să o declare, fericitul tătic s-a cinstit cu amicii, a dat de băut în stînga, a dat de băut în dreapta şi sieşi, în egală măsură, iar la notar, cum a ajuns cu chef de voie-bună, a încurcat şi a scris pe act: „Ana Karenina".

Ca sursă de inspiraţie *via* ficţiune (voită) sînt şi celebrele telenovele. Moda a apărut însă înainte de serialele sud-americane (prin anii '80, directă influenţă a serialului *Dallas,* se născuseră o sumedenie de Pamela şi de Bobby mioritici) şi îmi e confirmată în prezent de statisticile Stării Civile a Sectorului 4 din Bucureşti, ca fiind încă pe primul loc, în special în rîndurile minorităţii rome. În afară de Medalion, Stălucirea, Mercedes şi funcţiile numite direct şi fără nici un ocoliş (Ministru), au apărut foarte mulţi Jose Fernando şi Lucia şi Roberta şi Miguel şi etc...

Întreb o florăreasă de etnie romă, de unde tradiţia asta? Îmi răspunde că prin nume se orînduieşte viitorul destin al copilului, iar dacă cutare sau cutare personaj de basm merge la inima părinţilor, e clar că vor să negocieze cu cel de Sus un destin asemănător.

„Eh, dar ce destin poate avea acum un Cîrîc?" Şi izbucneşte în rîs un instructor de Şcoală Auto, amintindu-şi de un fost elev. Acum, nu că vrea să facă mişto, dar săracul „chiar conducea ca un *Cîrîc*". Şi dacă îl luai de la cap la coadă... tot *Cîrîc* era. Şi rîde în continuare.

Iar la prima audiţie, nu contează că dl Cîrîc era poate un om fain. Simplu demonstrabil rămîne, printre rîsete şi mişto-uri, fără a pătrunde tainele oculte, că numele ajunge să îţi influenţeze destinul. Chiar dacă vorbim doar de respectul pe care îl trezeşte celor din jur... „Pe vremea liceului, adică prin anii '80, erau la modă Oana şi Cristina. Jumătate din clasă era Oana, cealaltă, Cristina. Pe mine mă cheamă Larisa şi, chiar dacă nu eram cea mai frumoasă din clasă, aveam cel mai mare succes la băieţi, pentru că dădea bine să fii cu Larisa, «acea» Larisă!"

Despre modele onomastice actuale, statisticile Primăriei Sectorului 4 indică un număr crescînd de Alexandru (cu derivaţii, Alexandra, Alexia), după care Andrei, Cristina, Călin, Călin, Maria, Ioana, Ioan, Ion. Mi se spune că, în ultimii ani, au revenit în forţă numele româneşti şi că naşterile din jurul sărbătorilor trag după sine, în identitatea copilului, cel puţin un nume de sfînt.

„Cred că cel mai bine este să alegi numele asociindu-l cu ceva plăcut ţie. Vroiam să-i spun Anais, de la parfumul Cacharel, dar ai mei au zis că e prea *crazy,* că-i prea ciudat pentru România... că e greu de pronunţat, că o să-şi bată copiii joc de ea... aşa că am renunţat. Mă «îndrăgostisem» mai apoi de numele Erica, dar o prietenă mi-a zis că aşa o cheamă pe căţeaua ei! Şi iar am renunţat. Pînă la urmă, după ce am născut-o şi am văzut ce ochi mari avea, mi-am zis că nu i se potriveşte alt nume decît Maria."

„Mai bine un nume «comun», decît să fii la cheremul imaginaţiei părinteşti. Pe mine mă chema Catherine – cu «th» şi «e» în coadă – şi am turbat o viaţă întreagă din cauza asta. Trebuia să menţionez peste tot, la ghişee, la acte, cum că se scrie «th» şi «e» în coadă. Mulţi înţelegeau greşit şi mă treceau în actele oficiale Caterin, după care aveam probleme că numele de pe buletin nu concorda cu cel de pe actul de naştere etc., etc... Aşa că pe bebe l-am numit, pur şi simplu, Andrei...!"

Uneori sînt adevărate poveri, alteori, motive de mîndrie. Alese după o sumedenie de criterii – modă, contra-modă, întîmplare, predestinare („pe bunicul l-a chemat Dindirel", s-a justificat în cele din urmă domnul înalt şi cu mustaţă). Alese pentru conotaţii vechi din limbi moarte sau pentru eroi ficţionali şi superstaruri, prenumele, chiar atunci cînd sînt identice, diferă, în funcţie de personalitatea fiecăruia.

Pînă să ajungă însă să difere, adică pînă la construirea unei personalităţi îndeajuns de puternice pentru a le combate, rămînem cu ele, la mîna părinţilor (sperînd, anticipat, o mînă bună).

Elena BĂRBULESCU

Petricuţa Petrichii Petruţii Petrii

De fiecare dată cînd păşesc într-un sat românesc pentru a face cercetare de teren, nu pot scăpa de sentimentul că mă aflu într-o altă lume... De la cele mai mici, pînă la cele mai mari lucruri, totul pare *altfel,* viaţa în sine are un alt ritm, mai lent, şi căreia agitaţia urbanului îi pare aproape necunoscută.

Tot la capitolul *altfel* putem încadra numele... Cred că puţini mai au cunoştinţă despre *cum* sau *care* sînt numele oamenilor într-un sat oarecare. Sîntem mult prea obişnuiţi cu formula în care ne dăm mîna şi rostim întîi prenumele şi apoi numele, în general aşa cum apar ele în buletin. Pentru mine ca etnolog, situaţia rămîne neschimbată cînd trebuie să mă prezint sătenilor pe care vreau să-i intervievez. Însă pentru ei apare confuzia... Întîi mi se spune numele – aşa cum sînt ei cunoscuţi sau cum li se adresează consătenii – şi abia apoi, după ce îmi manifest nedumerirea, mi se spune numele oficial, adică cel din buletin. Într-o comună pe care am studiat-o mulţi ani, comuna Rîşca, jud. Cluj, numele unei persoane este cel după care este cunoscută în sat, iar ceea ce înţelegem noi ceilalţi, *outsider*-ii comunităţii respective, prin nume, acolo se numeşte *porigla* sau *poricla*. Ceea ce înţelegem noi prin poreclă se numeşte *ciufală*.

În orice sat de la noi, numele are o aplicare locală, adică serveşte pentru identificare în interiorul comunităţii respective, şi nu mai are vreo aplicare pentru cei care s-au mutat la oraş. Pe de altă parte, trebuie să arate în primul rînd apartenenţa, iar aceasta se defineşte în general pe linie masculină: soţia aparţine soţului, copiii, la fel: Mariana lui Nelu Culii, Măriuca Petrii a lui Iosifu Bătrînului, Petrea lui Iosifu Bătrînului, Gheorghica Petrii etc. Numele în sat este de fapt o succesiune de trei prenume, acoperind trei generaţii – numele femeii exprimînd apartenenţa faţă de soţ, dar şi faţă de socrul acesteia.

În cazuri rare, numele se defineşte pe linie feminină: dacă într-o gospodărie sînt numai femei, văduve sau divorţate, sau dacă o femeie a fost remarcată prin ceva în interiorul comunităţii, cum este cazul unei crîşmăriţe: Viorica Viorichii, Nuţu Crîşmăriţei...

Sînt multe situaţii – o particularitate locală – în care ginerele, şi nu nora, se mută în casa socrilor. În acest caz, ginerele va lua numele socrilor: „Deci aici este unu' Naşu', care o avut doi ficiori, unu-i şogoru' îi zice Nelu' Naşului, el stă aici, deci... el o fost ca un fel de ginere, că căsîle îs făcute pe locul lui socru-so".

Am întîlnit însă o situaţie interesantă în care numele era reprezentat de o succesiune de patru prenume – al egoului, al tatălui, al bunicului şi al străbunicului –, mergînd astfel temporal pînă undeva în a doua jumătate a secolului al XIX-lea: Petricuţa Petrichii Petruţii Petrii. Evident, în cazul de folosire al aceluiaşi prenume, era necesară individualizarea fiecăruia, şi acest lucru se realizează, în comuna studiată, prin diminutivare (Gheorghica lui Gheorghe).

Nu mică mi-a fost mirarea să constat că o persoană foarte tînără – la data interviului avea 29 de ani – îşi ştia practic toţi moşii, pînă la a şaptea generaţie: „Ştiu cel mai bine despre moşii mei. La tata i-o fost numele Mihai. La bunicu', Gheorghe. La străbunicul, la tata lui Gheorghe, Iosif. La tata lui Iosif i-o zis Bătrînul. Ăla zice c-ar fi trăit cam 131 de ani. 131 de ani se zice, deci io nu ştiu, numa' o rămas aşa... din tată-n fiu... Mă! Că de-aia i-o zis Bătrînul. Deci nu i-o fost numele Bătrînul. Numele exact nu mai ştiu cum i-o fost; am ştiut, da' mi-o sărit din memorie. Da' ştiu că Bătrînul o fost ficior de-a lui ficiorul lui Cristea. Ăla care-o vinit [fondatorul satului]... deci ficior de-a lui feciorul lui Cristea. Deci dacă le numărăm, nu ştiu cîte generaţii... deci îi Cristea care-o venit. Feciorul lui Cristea probabil s-o născut aici sau o fost copil mic în momentul cînd o făcut mutaţia sau migraţia sau cum să-i zicem. Indiferent. Mutaţia de-acolo, că s-o mutat. Cristea. Copilul lui Cristea, Bătrînul, Bătrînul o fost. Da, o fost a treia generaţie, o fost copilul lui Cristea. Dup-aia o fost Iosifu Bătrînului, a patra generaţie, dup-aceea o fost Gheorghe, a cincea, o fost tata, a şasea, şi io a şaptea generaţie. Aşa şi merge după anul de înfiinţare a satului, c-amu nu pot zice că o generaţie îi o sută de ani, deci exact un secol. Bătrînul o trăit 130, o fi trăit numa' el, n-o trăit toţi, de-aia i-o şi zis Bătrînul..."

Ciufala este o altă modalitate de denominaţie, dată în zeflemea, după care o persoană este cunoscută în sat, dar pe care persoana în cauză în general nu şi-o cunoaşte. Aceasta poate fi o simplă stîlcire a numelui (Mărie pentru o lele Măriuca), poate face referire la un defect fizic (Mutu', Şchiopu') sau, pur şi simplu, un alt nume apărut din context (Splendica): „Splendica o botezat-o Isica. Isica zicea către ea: «Tu eşti faină!». Că el aşa face, gesticulează. «Tu, zice, eşti faină! Eşti frumoasă! Eşti cum trebuie! Da eşti un pic, zice, eşti bleagă! Un pic eşti proastă!». Apoi se supăra. «Eşti altfel, eşti splendică!». Ş-apoi, Splendica i-o rămas numele."

Românii despre... alţii

● **Ţiganii.** Cele mai obişnuite porecle date ţiganului din cauza feţei lui „albe ca fundul ceaunului" este *cioară,* cu derivatele *cioroi* şi *cioroaică, ciurilă, cioropină, ciorînglav, ciorpandel, ciorogac* etc. Tot pentru culoarea sa neagră, ţiganul mai primeşte poreclele de *cioacă, crancîu, harapină, harapilă* etc. Pentru limbuţia lor, ţiganul şi ţiganca sînt porecliţi *coţofană, ciocănitoare, cîrîitoare, codobatură* sau *corcodină*. Copiilor de ţigan li se spune mai cu seamă *graur, grangor, grangur, gănguraş, găngurel, gărgăun* sau *gărgăoan*. Alte porecle date ţiganilor sînt: *ighiptean, faraon, baraon, haramin* sau *aramină, baragladină, balaur, gaşper, lăieţ, mîrloi, bahniţă, băhanie, horholină, parpanghel* etc.

● **Evreii.** Dintre poreclele cu care poporul român obişnuieşte a lua în bătaie de joc pe evrei, sînt de notat următoarele: *tîrtan, jupîn* (vechea titulatură a domnilor şi a boierilor de frunte), *Iudă* sau *liftă spurcată* (porecle auzite mai rar din gura poporului) şi *balabustă* sau *jupîneasă* (nevasta evreului).

● **Grecii.** Poreclele pe care le dă poporul român grecilor se raportează toate la fizicul, la apucăturile, la îmbrăcămintea şi la ocupaţia lor: *caţaon* (poreclă dată grecilor pentru răutatea lor), *cochinţ* (poreclă dată grecilor arendaşi), *capră, ţap, rîie, parpalec* (plăcintar), *măslinar* etc.

● **Ungurii.** Aproape unica poreclă pe care o primesc ungurii din partea românilor din toate ţinuturile este *şoangher,* adesea alterat în *boangher.*

● **Nemţii.** Porecla cea mai obişnuită a nemţilor este *şoacăţ* sau, după caz, *şoacăţă.*

(I.-A. Candrea,
Poreclele la români)

Roxana LUPU

Poveşti despre oameni simpli, cu nume de sfinţi

Hadîmbu este un mic sat veritabil românesc, cu bordeie de chirpici, fără drum asfaltat şi cu copii cu nume frumoase, care umblă desculţi prin iarbă, cît e ziua de lungă. În Hadîmbu nu este decît o singură regulă de botez: dacă pruncul vine pe lume în zi sfîntă sau cu o seară înainte, atunci el primeşte nume de sfînt. Natura este în forma ei pură, iar „civilizaţia" pătrunde aici doar prin cumpărăturile pe care le mai fac sătenii de la Iaşi, aflat la 36 de kilometri depărtare.

Fata cu copil în braţe

S-au luat cînd ea avea 16 ani. Părinţii au dat-o după el pentru că avea casă. „Casă cu fundaţie turnată", nu oricum. „M-au dat ca pe-o vită în tîrg, nu s-au uitat în urmă. Mie nu mi-o plăcut de el." O înjura, cîteodată îi şi altoia cîte una, dar cumpăna mai grea o avea cu soacră-sa, de a cărei uitătură nu scăpa, oriunde s-ar fi ascuns prin bătătură. Dacă era numai asta, dar o mai şi plesnea, ba că nu dejghioacă bine, ba că raţele au rămas fără apă în uluc. Cum a ajuns să lucreze la o brutărie în Iaşi, n-am înţeles, pentru că fata cu copil în braţe, în maxi-taxi ăsta zdrumicat pe uliţe strîmte, nu-şi ştie nici ea bine povestea, atît de repede şi amestecat s-au petrecut toate.

Cert e că în braţe are un copil de nici două luni – „pe 20 i se împlineşte" – de al cărui tată tocmai a divorţat, şi că în toamnă are nuntă. Cu noul soţ, pe care l-a întîlnit la brutărie şi care a ajutat-o să scape de celălalt, „avea o pilă la tribunal". A luat-o de nevastă fără să clipească, aşa borţoasă cum era. Micuţul doarme dus, în ciuda înăbuşelii, a hurducăturilor şi a poveştilor navetiste. Cînd intră soarele, fata îi pune o batistă pe faţă. „Nu-i dau copilul să-l vadă, în veci". Şi totuşi el poartă numele tatălui: Florin Lucian.

Fata cu copii acasă

La una din staţii urcă o bruneţică rotunjoară căreia nu-i dai mai mult de 18 ani. Parcă se întoarce la ţară, după o îngheţată la oraş. Intră în vorbă cu fata cu copil în braţe, pe căldura Domnului: „Şi acu' te-ai măritat?". Fata cu copil în braţe: „Păi, normal. Şi nimeni nu-mi zice că am mai fost măritată sau... s-a îndrăgostit de mine. Şi acum eu stau la oraş, acu' vin aici doar aşa, în vizită, nu rămîn". Bruneţica o pune la curent cu ce s-a mai întîmplat în ultimul timp. Nimicuri, dacă te uiţi la ea cît de firească poate să fie: „Mai am o mogîldeaţă acasă, acu' o lună am născut, începe prăşitul, m-am măritat, soacră-ta a umplut satul că ai fugit cu unu', am luat nişte scutece de la oraş...". Şi maşina hurducăie şi soarele taie şi lumea vorbeşte din ce în ce mai tare şi mai repezit, se foieşte. Semn că ajungem la casa fetei cu copii acasă, în Hadîmbu, unde o găsim pe prispă pe Denisa Florentina, care îşi aşteaptă mama, o bruneţică rotunjoară, căreia nu-i dai mai mult de 18 ani.

Fetiţele cu fîntînă în curte

Dealul pietros al Hadîmbului se urcă în linişte, şi cît de linişte e în jur! Soarele tăcut e mai aprig, intră în pietrele colţuroase şi se împrăştie iar în văzduh, loveşte bondarii letargici şi urmăreşte vocile pierdute ale navetiştilor împrăştiaţi prin uliţe. În cele din urmă, linişte. Şi o arşiţă cumplită. Toate fîntînile Hadîmbului de la marginea drumului au frînghiile tăiate, ca după război. Apa e rece, dar la adîncime. Batem la poarta unde scîrţîie un scripete: Iulia şi Simona, două fetiţe de nici cinci anişori, au o cană imensă, roşie, cu aur înăuntru: apă rece, de la adîncime.

Bătrînele de pe bancă

Răcoriţi, urcăm pieptiş, cu liniştea de-o toartă. Bătrînele de pe bancă stau la umbră şi îşi povestesc năzdrăvăniile nepoţilor, care nu le mai încap în curte. Parascheva, cea mică, varsă căldările cu apă, Mariţa, elevă în clasa I, strînge lemne de foc şi-şi face pe ascuns colibă în fundul grădinii, iar Ştefănel, botezat aşa pentru că, în anul cînd s-a născut, Ştefan cel Mare a intrat în calendarul creştin ortodox, ia sapa şi s-apucă de prăşit tot pămîntul care îi iese în cale. Lăsăm băbuţele la umbră şi urcăm drumul pe care ni l-au desenat.

Bătrîna cu 13 nepoţi

Satul se termină, deschizînd porţile unei poieni încîntătoare, cu pîlcuri de stejari şi iarbă fierbinte la piciorul dealului, şi cu bordeie şubrede de chirpici, ca la început de lume, sub cerul deschis tot, zăpuşit. O femeie cu o vacă de funie trece inconştient. Pe margine, o tînără cu sapa în mînă îşi mîngîie viţeluşa de pe bucata pătrată de păpuşoi. Mai la deal, bătrîna cu 13 nepoţi pare să ne aştepte încremenită de ceva timp, pe iarbă. Cei mici se aud din ogradă, vorbesc ceva cu cîinele. Ei sînt: Diana, Maria, Iuliana, Costel, Doiniţa, Parascheva, Constantin, Mihai... şi toate numele frumoase de pe pămînt, adunate în satul acesta dintre păduri, unde copiii vin pe lume ca pîinea caldă.

Copiii cu vreascuri

În inima răcoroasă a pădurii, am găsit printre copaci trei fraţiori care nu merg încă la şcoală. Au cămăşuţe străvezii şi pielea măslinie, picioarele goale. „Ce faceţi, copilaşi?" Şi ei, zîmbind ca întîiul om al soarelui: „ducem vreascuri la mămica să ne facă de mîncare". Dumnezeul de la mănăstirea din deal i-a botezat: Iulian Gheorghiţă, Andreea Petronela şi Izabela Mariana.

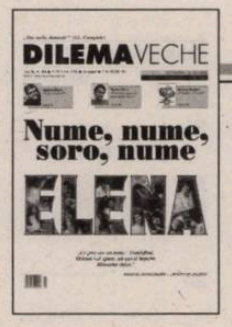

Irina STĂNCULESCU

Slăbiciuni omeneşti şi nume de străzi

Străduinţele edililor Capitalei de a face din Bucureşti un oraş european au început cu mult înaintea demarării actualului program de integrare în Uniunea Europeană. Încă din secolul al XIX-lea, numeroşii primari ai Bucureştilor s-au străduit să-i dea „o înfăţişare occidentală", în aşa fel încît să poată intra în rînd cu celelalte capitale „civilizate" ale Europei. Dintre multiplele aspecte avute în vedere, o atenţie deosebită a fost acordată străzilor. Uliţele înguste, întortocheate, adeseori nepavate, pline de praf vara, de noroi toamna şi de cîini mai tot timpul anului (încă de pe atunci!) sînt îndreptate, lărgite, pavate, iluminate şi, nu în ultimul rînd..., botezate. Numele alese, urmînd ceea ce „se vede în celelalte state ale Europei", vor intra însă cu greu în obişnuinţele locuitorilor care, nu numai că nu le înţelegeau, dar nici măcar nu reuşeau să le citească de pe plăcuţele pe care erau înscrise. Multă vreme indicarea adreselor va continua să fie făcută, cum remarca un publicist la 1870, după „obiceiul oriental", adică prin lungi formule descriptive de genul: „în Mahalaoa cutare, de la coconu' Costică, peste drum să face o uliţă, pe urmă dai de uă casă roşie, apucă la stînga, apoi după ce mai mergi vezi uă poartă verde şi apuci la dreapta, şi mai mergi şi găsesci uă casă cu doi pomi la poartă, acolo este".

Lucrurile încep să se schimbe după războiul de independenţă cînd, luînd exemplul cultului pe care capitalele Europei îl purtau memoriei marilor dispăruţi, Bucureştii îşi imortalizează eroii prin numirea sau înlocuirea numelor de străzi. Botezîndu-se străzile cu „numele bărbaţilor ce s-au ilustrat prin fapte frumoase şi patriotice", se dorea atît acordarea unui semn de recunoştinţă acestora, cît şi oferirea unui exemplu demn de urmat generaţiilor viitoare, care să fie „tot-d'a-una în ochii poporului". Şi astfel, în căutare de nemurire, numele „marilor" oameni ai ţării (printre care generali, oameni de cultură, dar mai ales politicieni) vor înlocui treptat vechile nume de străzi, printre care şi acelea ale unor oameni mai „mici", simpli locuitori, rămaşi însă în memoria semenilor lor *(Popa Soare, Popa Petre, Popa Herea, Manea Brutaru, Moaşa Mavruza, Ghiţă Brânzaru ş.a.)*.

Odată prins „gustul" imortalizării prin nume de străzi, de la primar şi pînă la cetăţeanul anonim, cu toţii vor încerca să îşi impună preferinţele.

În 1907, primarul Mihai I. Cantacuzino aprobă propunerea înaintată de mai mulţi cetăţeni ai Capitalei, de schimbare a numelui şoselei *Filantropia*, în acela de *Colonel Mihail Ghica* – defunctul său coleg de partid, de care era legat şi prin relaţii de rudenie.

Generalul George Ion Manu este mai puţin norocos decît colonelul Ghica. În 1907, într-o scrisoare adresată lui Nicolae Petraşcu (însărcinat de Primăria Capitalei cu revizuirea nomenclaturii străzilor), el îi reproşează acestuia de a-l fi omis din rîndul generalilor români distinşi în timpul războiului de independenţă cu ale căror nume fuseseră botezate mai multe străzi ale Capitalei: „ce caută Racoviţă, Quintescu, Slănicescu, Cantilis şi chiar Lupu? pe cînd ai uitat pe Cerkez; şi printre Generalii menţionaţi, chiar unii în viaţă, ca G-l Anghelescu, pe cînd lăsaţi uitării un fost Primar şi General, ca Generalul Manu, cari din pasiuni politice a fost chiar pînă acum uitat".

Fenomenul „imortalizării" colegilor de partid pare să fi căpătat amploare la începutul secolului XX, cînd fiecare schimbare de Guvern aducea după sine şi noi nume de străzi.

Abuzurile comise în numirea străzilor se intensifică în anii '30. Cu totul aparte este cazul primarului sectorului Verde al Capitalei, Mitică Rădulescu, relatat cu deosebit umor: „Simpaticul primar al sectorului Verde a trecut de pe acum la nemurire. O stradă de pe lîngă stăvilarul Ciurel (care purta pînă mai acum cîtva timp numele de strada Sihăstriei!...) este denumită astăzi strada Mitică Rădulescu. (...) Dacă este explicabil însă ca pentru activitatea ce se anunţă promiţătoare a primarului de Verde să i se acorde răsplata recunoştinţei cetăţeneşti chiar sub această formă, nu înţelegem însă ce merite are fiul d-sale: întrebarea ne-am pus-o cînd am văzut că o altă stradă din cartierul Crîngaşi poartă numele de strada Mitică M. Rădulescu".

Simplii locuitori ai Capitalei fac şi ei propuneri privitoare la numele de străzi. Ca şi primarii, şefii comisiilor de nomenclatură stradală sau partidele aflate la putere, şi ei au rude sau prieteni ale căror nume doresc să le impună. Dar, spre deosebire de sugestiile celor de mai sus, părerile lor nu vor fi mai niciodată reţinute. Iată cîteva exemple (preluate din documente păstrate la Arhivele Statului).

Doctorul C. Vasiliu adresează la 23 iunie 1909 o scrisoare primarului Capitalei, în care cere ca strada *Popa Soare* să poarte pe viitor numele răposatului său socru, *Veniamin Hernia*, „fost membru în consiliul judeţean Ilfovu şi în mai multe rînduri consilieru Comunei Bucuresci şi ajutoru de Primar şi membru stătătoriu al partidului liberal, omu al Cinstei şi de o abnegaţie demnă de imitat". La aceste funcţii şi calităţi, el adaugă faptul că în imobilul din strada Popa Soare în care Veniamin Hernia locuia, „îşi dădeau întîlnire foştii oameni mari ai ţării, ca fraţii Golesci, fraţii Brătieni şi mulţi alţi cari în consfătuirea loru se luptau pentru binele şi fericirea ţărei".

Urmaşii defunctului avocat Alexandru P. Savopol (dintre care doi fii colonei în armată, unul şef de vamă, alţi doi funcţionari la Salinele Ocnele Mari şi la calea ferată şi unul subdirector la Ministerul Lucrărilor Publice, cărora li se alătură şi un ginere diriginte al Oficiului poştal Bucureşti), solicită în 1913 schimbarea numelui străzii *Culmea veche* cu acela al tatălui lor, „în memoria părintelui nostru, şi a consideraţiunei noastre, care am păstrat locul de casă strămoşesc (...) şi avînd în vedere că am servit şi încă servim unii din noi Ţara noastră din copilărie şi pînă la bătrîneţe cu cinste şi dragoste (...)".

În 1911, Nicolae C. Brăiloi, fiul răposatului Constantin N. Brăiloi, om politic, jurist şi fost primar al Capitalei, cere ca strada *Scaune*, pe care tatăl său, care „o viaţă întreagă a servit cu sîrguinţă şi cu demnitate Statul şi Ţara", locuise lungă vreme, să primească numele de *Constantin N. Brăiloiu*.

În 1914, Rebeica, văduva puţin cunoscutului Gheorghe Şerban, cere primarului Capitalei să boteze cu numele acestuia strada nou deschisă pe terenul vîndut populaţiei de răposatul său soţ şi pe care se înălţaseră locuinţe, cu atît mai mult cu cît, din evlavie, acesta donase şi un pogon bisericii, pentru construirea unui lăcaş de cult.

O cerere neaşteptată este cea adresată în 1897 de către un cetăţean: „Binevoiţi vă rog, ca tot deodată cu recepţionarea străzii mele [nu precizează care] să fiţi atît de buni a ordona spre a se da şi numirea stradei, fie de voiţi, numele meu, a avea şi [eu] un suvenir în schimbul ostenelelor şi sacrificiilor depuse cu facerea lor [a străzilor]" – iscăleşte „un necunoscut". Nici acestei cereri nu i se dă curs.

În perioada interbelică, odată cu intensificarea parcelărilor şi construirii de locuinţe, devine un obicei ca fiecare proprietar de teren să boteze străzile astfel deschise cu nume ale membrilor familiei sale.

În ciuda reglementărilor în vigoare, menite să stăvilească asemenea abuzuri, încă de la început străzile din Capitală au fost botezate arbitrar, cu numele prietenilor, rudelor sau mai ales ale colegilor politici, ba uneori chiar cu numele semnatarilor.

Iubitori de tradiţie, edilii contemporani ai Capitalei par a nu putea proceda altfel.

Rodica ZAFIU

Onomastica SRL

În onomastica firmelor sînt desigur diferenţe considerabile în funcţie de profil: o întreprindere industrială poate avea un nume greu pronunţabil (CICPAC-ICSITMUA), în vreme ce una orientată spre public şi consum, de pildă un restaurant, nu-şi va permite o asemenea opţiune. Posibilităţile denominative sînt, în mare, limitate, conducînd la cîteva rezultate previzibile: o siglă formată din iniţiale care se pronunţă literă de literă (IUGTC) sau sînt citite ca şi cum ar forma un cuvînt obişnuit (IRMA); un compus prin abreviere, alcătuit din fragmente de cuvinte; un cuvînt inventat în totalitate, cît mai sonor şi uşor de fixat în memorie; un nume comun – metaforic sau metonimic – şi chiar un nume propriu. În ultimul caz, diferenţa esenţială este între numele „informativ" şi cel „ornamental-simbolic": toponimele pot indica, de obicei în combinaţie cu alte elemente, localizarea firmei *(SC Borsec SA, Avicola Bucureşti)* sau funcţionează în plan pur simbolic *(Carpaţi, Dunărea);* numele de persoană indică, în mod tipic, proprietarul *(Malaxa),* dar pot fi şi nume evocative *(Ana)*. Tradiţiile culturale locale şi practica internaţională dintr-un anumit moment determină preferinţa pentru unele dintre aceste procedee (care, evident, se pot şi combina între ele, producînd denumiri cu structură complexă).

În deceniile comuniste, onomastica oficială folosea mai ales procedeul siglelor (IMGB) şi al numelor comune metaforice *(Zarea)* şi metonimice *(Igiena, Ciufulici, Unirea, Tractorul, Rulmentul),* în destul de mare măsură şi pe cel al compunerii prin abreviere *(Tarom, Romarta)* şi al toponimului sau antroponimului simbolic *(Dacia, Ileana);* desigur, naţionalizarea anulase posibilitatea de a dispune de un nume al proprietarului *(Zamfirescu* sau *Ionescu şi Fiii)*. Ultimul deceniu comunist, de dominare absolută a limbii de lemn, s-a manifestat simbolic şi printr-o comică extindere a siglelor imposibil de memorat, simbol al birocraţiei atotputernice. La începutul anilor '90, explozia onomastică a produs multe denumiri stîngace, comice, invenţii ortografice foarte personale, multe dispărute între timp; oricum, procedeul preferat a devenit cel al compunerii prin abreviere, inclusiv din fragmente de nume şi prenume ale asociaţilor.

O istorie a unui caz particular poate ilustra asemenea faze: *Societatea Generală de Gaz şi Electricitate din Bucureşti,* din prima jumătate a secolului XX, a devenit în primele decenii comuniste IREB şi IDEB; celei din urmă *(Intreprinderea de Distribuţie a Energiei Electrice Bucureşti)* i s-a schimbat prin decret denumirea, în 1983, în imposibilul IEIRIEDEETB *(Intreprinderea de Exploatare şi Întreţinere a Reţelelor şi Instalaţiilor Energetice de Distribuţie a Energiei Electrice şi Termice din Bucureşti)*. După 1990, IEIRIEDEETB a devenit o filială a mult mai simpaticului RENEL, apoi a mai puţin inspiratului CONEL (nume care produce un efect involuntar de diminutiv). Se pare că sîntem deja într-o altă epocă a denumirilor (mai umane şi declarat regionaliste), căci lunga listă de variaţii, din care am ales cîteva (răbdător detaliate pe site-ul electrica.ro), a condus deocamdată spre *Electrica Muntenia Sud*.

Oricum, ne aflăm încă sub semnul diversităţii lingvistice extreme. Într-o listă de saloane de cosmetică, vechiul *(Igiena)* alternează cu noul *(Paradis Beauty Line),* denumiri dezolante prin banalitate impersonală *(Prestarea Socom)* cu denumiri complexe şi parţial obscure *(Nextrom International Co Impex, Robot Import Export);* prenumele poate fi un simbol al feminităţii sau o informaţie precisă despre proprietară, în orice caz urmează topica firească – *Salonul „Dana"* – sau o calchiază pe cea din engleză: *„Ioana" Salon*. Denumirile alcătuiesc o limbă stranie, în care englezismele se combină cu personaje din revista *Cutezătorii;* roboţelul Minitehnicus, rod al modernizării şi internaţionalizării comuniste din anii '70, pare să fi rămas în memoria unei generaţii, care a înfiinţat *D & D Minitehnicus Auto* şi *Minitehnicus Com* (furnizează piese de schimb), *Minitehnicus SRL* (se ocupă de computere), *SC Minitehnicus SRL* (produce ambalaje din lemn) şi chiar *Minitechnicus Multipack Production* (creator de pungi de plastic).

Au început să fie mai frecvente denumirile bazate pe numele persoanei: *Ion Ionescu SRL, Transport Auto Sorin, Automobile Surdu, La Sandu Trans*. Maxima decontextualizare – a substantivelor comune cu sens abstract şi generic – e mai puţin frecventă decît în perioada comunistă, dar persistă: *Tandreţe IMPEX SRL, Farmec SRL, Lumina SA*; în aproximativ aceeaşi zonă stilistică intră şi recursul la adjective, glisînd către hiperbolă: *Ductil, Celest SRL, Formidabil Prod Com SRL, Primordial SRL*. Pentru completarea tabloului, să citäm şi cazuri mai greu clasabile: *Transghepard SRL, Doar Fii SRL, Zozo SRL*.

Cititorul poate simţi o plăcere rebusistă încercînd să regăsească, în spatele compuselor prin abreviere (care amintesc şi de *newspeak*-ul orwellian), sintagma lămuritoare. Dincolo de convenţionalizatele *Imp, Exp, Ro(m)* (import, export, Româ-nia), apar veritabile ghicitori: Ce produce *Manpel?* (Mănuşi de piele). Dar *Mopan?* (Utilaje de morărit şi panificaţie). Caracterul straniu al unor denumiri nu mai permite o clară distincţie între firmele româneşti şi cele străine. Fragmentele iniţiale de cuvinte îşi pot păstra o anumită autonomie, părînd să aparţină unor limbi asiatice: *Pa-Ra-Li Trans, Ti-Bu Trans, Do Ste-Fru*. Uneori tocmai ciudăţenia numelui e un indiciu al faptului că firma e românească (deci excesiv de inventivă lingvistic): *Plapaf Deta* e un producător neaoş de placaje şi panouri din lemn de fag, în localitatea Deta din Banat.

Unul dintre riscurile creării de denumiri este efectul de calambur produs de omonimie sau paronimie; au intrat deja în istorie celebrul caz al *Covaginului* (gin de Covasna), din anii pudici ai comunismului, ca şi latinizatul *Coleus,* de la începutul anilor '90. Între denumirile cu ecouri comice şi chiar contraproductive ar mai putea fi amintite *Mucart, Tremula, Remarul, Niciman, Rodata* şi mai ales surprinzătorul *Jafco Holding Romania*.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 23 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Generaţia aşteptată“ recomandă cititul

„Generaţia aşteptată“ este un proiect jurnalistic iniţiat anul trecut de ziarul Cotidianul *cu scopul declarat de a selecta şi promova „un grup de oameni înzestraţi pentru performanţă... căutaţi în acele spaţii spirituale, etice şi profesionale care descriu standardele de civilizaţie ale societăţii: politică, economie, justiţie, ştiinţă, arte, sport, religie şi societate civilă.“ Dacă vreţi să citiţi mai multe despre acest proiect şi, mai ales, să aflaţi cine sînt tinerii selectaţi şi propuşi de jurnaliştii de la* Cotidianul, *accesaţi www.generatia-asteptata.ro. Pînă atunci, iată cîţiva (unii relativ) tineri scriitori din această aşa-numită generaţie aşteptată care, cu ocazia Salonului de Carte „Bookfest“, au făcut pentru cititorii* Dilemei vechi *cîteva recomandări de lectură pentru vară.*

Cătălin AVRAMESCU (eseist)

Recomand *Elogiul moderaţiei* de Aurelian Crăiuţu (Editura Polirom), probabil primul tratament sistematic nu doar al moderaţiei, dar al multor teme centrale în teoria politică anglo-saxonă şi în cele asociate acestui spaţiu. Iar ca lectură de vară, *Submarinul erotic* de Emil Brumaru (Editura Cartea Românească), pentru că una dintre lecturile mele favorite în copilărie a fost *20.000 de leghe sub mări* de Jules Verne şi acum să aflu că Emil Brumaru a călătorit prin alte mări decît cele ale lumii, asta mă impresionează profund.

Oana BOCA (editor)

Romanul lui Irvine Welsh *Trainspotting* (Editura Polirom). În afară de isteria internaţională creată în jurul filmului, motivul recomandării mele este traducerea de excepţie a Andrei Matzal. Şi *Lucrări în verde,* cartea de poezie a Simonei Popescu apărută la Editura Cartea Românească. Şi nu doar pentru că sînt eu fan Simona Popescu.

Paul CERNAT (critic literar)

Vasile Ernu, *Născut în URSS* (Editura Polirom), o autobiografie de export numai bună de scos din cap clişeele răsuflate despre comunism; şi *Dilecta* de Octavian Soviany (Editura Cartea Românească), rafinament fără vîrstă pentru toţi cei care cred că frumuseţea poetică e pe cale de dispariţie.

Emilian GALAICU-PĂUN (scriitor, editor)

Mai întîi două cărţi apărute la Editura Polirom: volumul coordonat de Ruxandra Cesereanu *Comunism şi represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid naţional* şi romanul *Amantele* al Elfriedei Jelinek, pentru că celălalt roman al ei, *Pianista*, tradus minunat în română de către Nora Iuga, mi s-a părut extraordinar. Sînt multe cărţi de citit şi în Colecţia „Raftul Denisei“ de la Humanitas sau la Editura Pandora-M unde s-au tradus mulţi autori francezi la zi. Mai recomand *Maestrul şi Margareta* de Bulgakov (Editura Cartier), o carte *haute couture* care trebuie citită vara pentru prezentările de toamnă.

Radu Pavel GHEO (scriitor)

Vasile Ernu, *Născut în URSS,* pentru că am tot citit despre ea şi sînt foarte curios. Ar mai fi reeditarea romanului lui Radu Aldulescu *Proorocii Ierusalimului* de la Editura Corint, culegerea de cronici *Agresiuni, digresiuni* a lui Costi Rogozanu şi *Antologia poeziei româneşti la zid,* alcătuită de Ion Barbu, ambele apărute la Editura Polirom.

Adela GRECEANU (scriitoare)

Nora Iuga mi-a vorbit despre romanul *Frumoasele adormite* al lui Yasunari Kawabata (Editura Humanitas), iar eu doar ce l-am deschis şi iată ce frumos începe: „Vă rog să nu faceţi glume nepotrivite sau să încercaţi să băgaţi degetul în gura fetei adormite, i-a atras atenţia femeia de la pensiune bătrînului Eguchi“. Şi mai recomand romanul *Întreabă praful* de John Fante (Editura Humanitas), pentru că l-a recomandat Charles Bukowski.

Bogdan IANCU (scriitor, jurnalist)

Aşteptam de mai multă vreme ca cineva să traducă şi să publice *Viaţa politică a trupurilor moarte* (Editura Vremea), volumul alcătuit de Katherine Verdery, una dintre cele mai interesante analize ale perioadei tranziţiei prin care a trecut fostul bloc comunist, prin prisma simbolicului şi politicului cu care se încarcă deshumările şi reînhumările personajelor importante. Traducerea făcută de Liviu Chelcea şi Sorin Gherguţ reuşeşte să conserve ironia fină a autoarei. Sper să citesc tot *Ghidul nesimţitului* scris de Radu Paraschivescu şi publicat de Humanitas, pe care doar l-am frunzărit, mai ales că e vară, mijloacele de transport miros cum miros, iar un pic din experienţa suferinţelor încasate de altcineva nu strică.

Sorin LAVRIC (eseist)

Corespondenţa dintre Constantin Noica şi Sanda Stolojan publicată la Editura Humanitas, pentru că este un document al vieţii lui Noica din ultimii săi 30 de ani, de unde se văd foarte bine tracasările la care regimul comunist îl supunea.

Cătălin LAZURCA (scriitor)

Romanul lui Petru Cimpoeşu, *Christina Domestica* (Editura Humanitas), pe care l-am auzit povestit într-o emisiune TV.

Florin LĂZĂRESCU (scriitor, editor)

Avangarda rusă de Livia Codorcea, apărută la Editura Universităţii „Al.I. Cuza“ din Iaşi, o carte care s-a vîndut foarte bine la acest Salon de Carte. Aş mai numi două cărţi citite de mine în cruciş pe la standuri: Vasile Ernu, *Născut în URSS* şi Petru Cimpoeşu, *Christina Domestica*.

Alexandru MATEI (eseist)

Noile cărţi de poezie de la Cartea Românească: Octavian Soviany, *Dilecta,* Simona Popescu, *Lucrări în verde,* Robert Şerban, *Cinema la mine-acasă*. Două cărţi de la Editura EST: *Malone moare* de Samuel Beckett şi Maurice Blanchot, *Cartea care va veni;* le recomand pentru scriitură, în lipsa căreia întreaga literatură franceză ar fi o literatură de mîna a doua. De la Editura Paralela 45, *Trupul ştie mai mult* de Gheorghe Crăciun, un fel de *making of* al *Pupei Russa*, pentru că e prima dată cînd la noi apare acest gen de carte; şi *Barbaria interioară* de Jean-François Mattéi, un eseu despre sălbăticia modernităţii şi despre schizoidia omului, între animalitatea reprimată şi obligaţia de se expune ca fiinţă culturală.

Andra MATZAL (traducătoare)

Vasile Ernu, *Născut în URSS* – o carte hibrid, în care ariciul în ceaţă, *Cipok*-ul, politica, fenomenologia cozii de la magazine sînt doar cîteva dintre secvenţele unei epopei bine documentate şi în acelaşi timp scrise parcă dintr-o suflare. Vasile Ernu propune o întîlnire dintre cercetare, memorialistică şi oracol, în care se face reconstituirea unuia dintre cele mai complexe proiecte utopice. Şi Katherine Verdery, *Viaţa politică a trupurilor moarte* – unul dintre cei mai cunoscuţi antropologi americani, preocupată de spaţiile ex-sovietice, este autoarea unui studiu care, ca metodă, îţi aduce aminte şi de investigaţiile detectivistice. Cum sînt exploatate după moarte trupurile, ce mutaţii simbolice intervin şi, nu în ultimul rînd, ce întorsături de situaţie, cu tot cu absurdul şi cinismul lor, se petrec în scenariul postmortem rezervat unor nume precum Lenin, Inochentie Micu Klein şi alţii.

Iulia POPOVICI (critic dramatic)

Trupul ştie mai mult de Gheorghe Crăciun, un fals jurnal al perioadei în care a scris *Pupa Russa*. Gheorghe Crăciun continuă ideile dezvoltate într-un eseu de acum cîţiva ani, „Trupul şi litera“, despre corporalitatea literară; o ficţiune confesivă care meditează asupra propriului proces creator.

Ana Maria SANDU (scriitoare)

Vasile Ernu, *Născut în URSS,* pentru că viaţa socială din România comunistă e în vogă şi cu atît mai mult cea din URSS; şi Milorad Pavič, *Ultima iubire la Ţarigrad* (Editura Paralela 45), cartea unui autor foarte interesant, o carte trasă în ţiplă şi însoţită de un pachet de cărţi de tarot.

Robert ŞERBAN (scriitor, jurnalist, editor)

Intrarea în casă (Editura Brumar) o antologie din poezia lui Ioan Flora, alcătuită de el înainte de a muri, şi ilustrată cu propriile desene, pentru că este vorba de selecţia personală a unui important poet postbelic. Contactul cu poezia de calitate ne arată că viaţa poate fi frumoasă.

Magda MĂRCULESCU-COJOCEA (editor)

Carlos Ruiz-Zafon cu *Umbra vîntului* (Editura Polirom), un autor nominalizat de *Lire* în lista cu primii 50 de scriitori clasici ai secolului 21, un roman livresc şi de acţiune, un roman greu, dar, paradoxal, cu succes la vînzări. Şi Lucía Etxcebarría cu *Dragoste, curiozitate, prozac şi îndoieli* (Editura Pandora-M), cartea ecranizată a unei scriitoare feministe ce reuşeşte trei personaje feminine, fiecare cu un limbaj distinct.

Andrei TERIAN (critic literar)

Vreţi să ştiţi ce vi se poate întîmpla dacă vă uitaţi la prea multe talk-show-uri de doi bani şi ajungeţi să credeţi toate aberaţiile pe care le auziţi acolo? Citiţi *Christina Domestica* a lui Petru Cimpoeşu. Face toţi banii; şi tot timpul.

Răzvan ŢUPA (scriitor, jurnalist)

Avangarda rusă de Livia Codorcea pentru că e o apariţie cu totul specială. Despre avangarda franceză şi română există mai multe cărţi, dar cu privire la avangarda rusă ştiam doar cîte ceva despre Maiakovski şi Hlebnikov, or acum îţi dai seama că lucrurile stau puţin altfel. Şi ar mai fi *Antologia avangardei ruse,* volumul 1, în traducerea lui Leo Butnaru, apărută la Princeps Edit.

Constantin VICĂ (jurnalist)

Romanul cult al lui Irvine Welsh, *Trainspotting,* din mai multe motive: 1) aşteptam cartea în română; 2) în traducerea românească a Andrei Matzal slang-ul scoţian sună foarte bine; 3) e violentă fără a ucide pe nimeni; 4) e mai tare decît filmul şi nici nu are nevoie de el.

a consemnat
Marius CHIVU

Dans, dans, dans

Considerat cel mai mare dansator de flamenco, Joaquín Cortés va dansa, în spectacolul intitulat Mi Soledad, *la Sala Mare a Palatului sîmbătă, 24 iunie, de la ora 19, în cadrul „Întîlnirilor JTI“. Ultima strigare!*

Joaquín Cortés s-a născut în Cordoba dintr-o familie de ţigani, iar la 12 ani a început să studieze dansul la Madrid unde, în numai cîţiva ani, a devenit solistul Baletului Naţional Spaniol. În 1992, şi-a creat propria companie de dans, Joaquín Cortés Ballet Flamenco, iar turneele mondiale ale spectacolelor sale, *Cibayí, Gipsy Passion, Soul, Pura Pasion, Live* şi *De amor y odio* (unde doar semnează coregrafia), s-au întins pe durata mai multor ani şi s-au ţinut în faţa a milioane de spectatori de pe toate continentele, criticii declarîndu-l cel mai mare dansator de flamenco. Cu The Gipsy Passion Band a înregistrat un CD cu flamenco (Joaquín Cortés însuşi apare ca percuţionist), album considerat unul dintre cele mai importante ale genului şi s-a lansat şi în coregrafie, realizînd spectacole precum *Carmen* de Bizet, la Arenele din Verona, sau *Don Quijote,* cu Baletul din Caracas. S-a implicat în numeroase acţiuni de caritate şi a creat o fundaţie pentru a sprijini şi promova arta şi cultura *gipsy*. Succesul i-a adus celebre invitaţii şi colaborări: a dansat şi a lucrat cu Maia Pliseţkaia, Silvie Guillem şi Peter Schauffuss, Pedro Almodóvar i-a oferit un rol în *La flor de mi secreto,* pentru show-ul Premiilor Oscar din 1999 a lucrat cu coregrafa Debbie Allen, după o altă colaborare cu Carlos Saura în *Flamenco,* a primit rolul principal în filmul lui Manuel Palacios, *Gitano,* cu un scenariu scris de Arturo Pérez Reverte, la ceremonia de deschidere a Campionatului Mondial de Atletism din Spania 2000 a jucat rolul lui Hercule, un an mai tîrziu a deschis Festivalul Viña del Mar, fiind primul dansator care a participat, după aproape o jumătate de secol, la cel mai important festival de muzică latină din lume, Jennifer López l-a avut ca invitat în turneu, Armani a creat costumele pentru unul dintre spectacolele sale, la Premiile Grammy din 2001 a dansat tango cu Alicia Keys, iar un an mai tîrziu a fost invitat să danseze în cadrul spectacolului ţinut cu ocazia decernării Premiului Nobel pentru Pace, unde s-au mai produs Anthony Hopkins, Carlos Santana, Willie Nelson, Michelle Branch sau Suede, în 2003 a primit un alt rol în filmul lui Ciro Ippolito, *Vaniglia e Cioccolato*, iar în prezent lucrează la un proiect regizat de Spike Lee.

Mi Soledad, spectacolul realizat cu noua sa companie de dans Gipsy Cortés Company, a avut premiera în mai anul trecut, în Mexic. Muzica originală este compusă de Joaquín Cortés, José Carbonell şi Antonio Carbonell şi este un melanj de stiluri şi ritmuri muzicale: flamenco, jazz, muzică cubaneză şi clasică. Pe scenă vor fi 16 muzicieni, iar costumele au fost create, de data aceasta, de Jean-Paul Gaultier. **(M. C.)**

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Gală, şcoală, sastiseală

Nu demult, la Studioul „Casandra“ al Universităţii Naţionale de Artă Teatrală şi Cinematografică (îndeobşte cunoscută sub prescurtarea UNATC, dar mie îmi place atît de mult prima parte a titulaturii încît nu mă pot abţine să o reproduc ori de cîte ori mi se iveşte ocazia) a avut loc un „eveniment“ botezat, foarte festiv, Gala Absolvenţilor. Sau, mă rog, aşa ceva; oricum, cuvîntul *gală* figura acolo cu siguranţă, precum şi cuvîntul *absolvent*. Deşi am primit invitaţie – ba chiar invitaţii, întrucît unui apel telefonic iniţial i-au urmat în scurt un e-mail şi apoi o misivă propriu-zisă, pe hîrtie –, nu am frecventat nici unul dintre cele circa zece spectacole incluse în program, producţii ale claselor de Actorie, Regie teatru, Coregrafie şi Păpuşi. Nu pentru că n-aş fi avut timp.

Chiar a doua zi după sfîrşitul glorios al zilelor sărbătoreşti – cu premierea unora dintre participanţi de către un juriu masiv, alcătuit din personalităţi incontestabile ale teatrului românesc (actori, regizori, critici) –, au început să ajungă la mine ecouri ale evenimentului. Nu am făcut nimic pentru asta: n-am întrebat pe nimeni ce a văzut la „Casandra“, n-am conspectat jurnalele, nu am urmărit radioul sau televizorul. M-am aflat pe post de receptor pasiv. Şi iată cam ce am receptat: „E ruşinos!“, „E un scandal!“, „Dragă, nu mi-aş fi închipuit că e posibil aşa ceva!“, „Voi ştiţi ce se petrece în şcoala aia?! De ce nu faceţi nimic?!“. La primele exclamaţii am reacţionat minimal: am zîmbit sardonic. La ultima, n-am mai rezistat.

Da, eu, una, ştiu ce se petrece în şcoala aia. Nu pentru că aş avea spioni în interior, nici pentru că sînt mai firoscoasă decît alţii. De circa zece ani încoace, văd spectacolele de absolvenţă ale promoţiilor Universităţii Naţionale de ATC (v-am spus că nu pot să rezist!), îi văd pe actorii şi regizorii, care au terminat în ultimul deceniu această Universitate Naţională, manifestîndu-se pe scenele *profesioniste* ale României şi scriu articole despre ceea ce văd. În urma acestor articole, relaţiile mele cu (o parte dintre) cadrele didactice – incredibil de numeroase – ale Universităţii Naţionale etc. s-au răcit considerabil şi, cine ştie?, ireparabil. Prin urmare, eu, una, *fac ceva*. Mai exact, am făcut ceva, pentru că, de la o vreme, m-am hotărît să-mi reduc total „facerea“ în acest sens şi să ignor cu desăvîrşire activităţile Universităţii Naţionale de Artă TC. Hotărîrea mi se trage de la o epistolă trimisă de un june regizor al cărui spectacol de absolvenţă mi-a oferit (a cîta oară?) prilejul de a deplînge neglijarea criminală, înăuntrul şcolii *de stat*, a pregătirii studenţilor la nivelul calitativ obligatoriu; concluzia proaspătului artist TC a fost că eu am ce am cu instituţia în chestie (implicit, cu produsele ei) din cauză că nu mă număr printre profesori! Firește, nu am nici o îndoială că în enunţarea unei asemenea gîndiri ruşinoase au jucat un rol (mai bine decît se joacă în genere la „Casandra“), pe lîngă supărarea „punctuală“ a epistolierului, şi unele sugestii părinteşti ale dascălilor săi (unul chiar s-a interesat, în preajma întîmplării, dacă am citit scrisoarea...), aşa încît nu-i port deloc ranchiună fragedului corespondent; îl compătimesc doar. Pe de altă parte, nici să-mi bag cu tot dinadinsul capul sănătos sub patrafir (cum zice poporul român mai puţin ortodox decît în recensăminte) nu mi se pare lucru înţelept: de ce să-mi fac sînge rău ori de cîte ori vin în atingere cu învăţămîntul artistic naţional şi a sa Universitate? Mai bine îşi vede fiecare de ale sale.

Da, numai că... Ale Universităţii Naţionale de Artă Teatrală şi Cinematografică sînt, de fapt, foarte puţine – şi nu-i vorba aici numai despre banii pe care stă, care, de altfel, nu-s tocmai puţini şi care aparţin, cum s-ar spune, poporului, adică fiecăruia dintre contribuabili, adică inclusiv mie. E vorba, mai întîi, despre oamenii pe care îi utilizează ca material didactic şi despre destinele acestor oameni; aceşti oameni şi soarta lor sînt „ale ei“ numai vreme de patru-cinci ani. Şi este vorba, apoi, despre teatrul din România, teatrul de acum şi teatrul din anii care vin; iar acest teatru chiar că nu-i deloc al ei. Teatrul în care e nevoie de actori care să ştie nu doar să vorbească şi să se mişte pe scenă (aproape că am renunţat la asemenea pretenţii minore), ci să *joace* efectiv, adică să se prefacă a fi cutare personaj asumîndu-şi în mod credibil pentru privitor biografia acelui personaj, psihologia şi comportamentul lui, felul în care el intră în relaţie cu alte personaje; teatrul în care, datorită excelenţei tehnice însuşite *în anii de învăţămînt*, el, actorul, să nu mă lase să observ pe mine, spectatorul, efortul uriaş prin care s-a transformat în acest altcineva, uitînd, în cele două ore de spectacol, că are acasă o nevastă bolnavă sau o ţeavă plesnită. Teatrul în care e nevoie de regizori care să ştie nu doar să-i deplaseze pe actori de colo-colo, ci să construiască o lume – lumea spectacolului – rotundă şi împlinită, autonomă şi (pe cît cu putinţă) captivantă; teatrul în care, datorită *meseriei* deprinse *în anii de învăţămînt*, el, regizorul, să nu mă lase să observ pe mine, spectatorul, munca istovitoare cerută de construirea acestei lumi şi de ţinerea ei în viaţă pe parcursul a zeci de reprezentaţii. Teatrul, cu alte cuvinte, bun. Ei bine, acest teatru bun, căruia ar trebui să i se pună temeliile în Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică – aşa cum s-a întîmplat, ani şi ani, pe cînd aceasta se numea, modest, Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică – nu este, din păcate, cîtuşi de puţin al ei. Nu mai este. Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică mai poate doar să facă *gale* şi să dea premii. Teatrul românesc a rămas fără şcoală.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Philip Roth, *Animal pe moarte*, traducere şi note de Irina Petraş, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2005.**

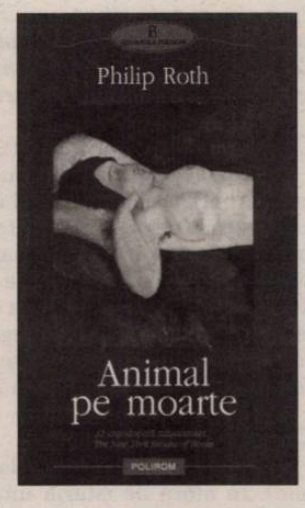

Spre deosebire de romanţioşii care au iubit doi ochi albaştri, personajul lui Philip Roth priveşte ceva mai jos, povestind cu voluptate şi frison cum a iubit doi sîni fabuloşi. Uneori e mai candidă privirea aceasta uşor coborîtă. Alteori e mai pofticioasă şi mai XXX, avidă de rafinate jocuri sexuale şi simbolice perversiuni.

Şarjele licenţios-pornografice sînt de mult o marcă a literaturii lui Philip Roth, după cum tot o marcă e şi personajul-profesor universitar de literatură. Aici profesorul este David Kepesh (protagonistul din alte două romane: *Sînul* şi *Profesorul dorinţei)*, pe care anul 2000 îl prinde ca septuagenar în putere, adept nedezminţit al libertăţilor sexuale şi al partidelor de amor cu studentele sale, dar zdruncinat lăuntric de povestea trăită la pieptul subjugant al unei cursante cubaneze, în urmă cu opt ani.

Profesorul rememorează încinsele ritualuri erotice prin care celebrase desăvîrşirea *palpabilă* a acelor sîni, trasînd istoria unei pasiuni pîrjolitoare, unde nu se vorbeşte niciodată despre dragoste, dar deseori despre gelozie, dor, dominare şi supunere, atracţie irezistibilă, debusoladă crîncenă şi paleative masturbatoare.

Pe de altă parte însă, profesorul e un comentator şi un analist care, încercînd să se explice mai bine pe sine, ajunge să conferenţieze despre variile mentalităţi ale deceniilor traversate (puritanismul american din anii '50, revoluţia sexuală din anii '60, castratoarea isterie procesomană din ultima vreme) sau să dezbată teme imense, precum eşecul mariajului, avantajul marii diferenţe de vîrstă între parteneri, bătrîneţea, moartea, morala, ipocrizia etc. Scrisul lui Philip Roth are un *ce* eseistic, un fel de nerv al creaţiei din spirit critic, care se regăseşte inclusiv în cele mai frumoase fraze ale cărţii – ba chiar şi în miezul pasajelor pasionale – şi care dă în final un roman nu doar tulburător, ci şi plin de substanţă.

Un roman cupă D.

Precizare

În articolul Stelei Giurgeanu din numărul trecut despre colocviul Fundaţiei Generaţia „Copilul, vîrstele şi problemele lui“ s-a strecurat o nedorită greşeală. Din pasajul „Fantomele genelor“ s-ar putea înţelege că traumatismele psihice se transmit genetic. Facem cuvenita rectificare, mulţumindu-i doamnei Vera Şandor pentru precizare: „traumele nu se transmit genetic, ci intergeneraţional şi psihogenetic. Diferenţa este că în transmiterea genetică, vehicolul este gena, iar în transmiterea psihogenetică şi intergeneraţională vehicolul este mesajul afectiv inconştient al familiei, mandatul“. **(S. S.)**

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Unora le place Kumm

● **Kumm, *Different Parties*, Cramps Records, 2006.**

Nu e cazul să tragedizăm, mai ales cînd lucrurile sînt clare de ceva vreme (de mai bine de cinci ani, mai exact de la *Moonsweat March* încoace): Kumm nu seamănă cu nici o altă chestiune cîntătoare de la noi din ţară. Dacă în privinţa pîinii sînt dispus să fac o concesie înţelepciunii populare care desemnează patria drept locul ideal pentru consumarea acestui produs tradiţional (a se vedea aserţiunea „fie pîinea cît de rea, tot mai bine-i în ţara mea“), cînd vine vorba de muzică, există ceva asemănător bunului-simţ care-mi şopteşte să înăbuş din faşă orice avînt naţionalist. Şi, nu ştiu cum se face, dar se pare că partea asta cu înăbuşitul îmi iese de minune, din moment ce sînt în stare să declar (de fapt, să repet) că nimic în lumea muzicală românească nu-i mai sănătos ca o infuzie cu sonorităţi occidentale provenite de pe plantaţia riguros întreţinută a celor de la Kumm.

Într-o componenţă uşor modificată, cu timişoreanul Cătălin Mocan ca solist vocal în locul lui Dan Byron (disponibil, de acum înainte, doar în varianta Urma) şi Uţu Pascu preluînd chitara bass de la Keresztes Levente, dar cu aceiaşi Eugen Nuţescu (chitară), Mihai Iordache (saxofon), Andras Kovacs (keyboards) şi Dominic Csergo (tobe), *Different Parties* nu este un album care să facă excepţie de la regulă. Ba din contră, dacă EP-ul *Yellow Fever* broda pe stabilimentul alternativ influenţe exploziv balcanice, *Different Parties* pare a fi un obiect fragil, atent şlefuit şi prelucrat, de abia sosit într-un ambalaj trăsnet (sub licenţă Macondo) de pe nişte meleaguri prea puţin cunoscute nouă, ca să nu fie considerate exotice. Este greu de spus cu ce stil(uri) avem de-a face. Fără să fi încercat vreodată să-şi facă un titlu de glorie din asta, cei de la Kumm au evitat întotdeauna îngrădirile schematice, descrierile convenţionale, traseele ştiute. Poate fi jazz, rock alternativ sau curent progresiv. Poate fi Radiohead, Placebo sau REM, dar şi Roxy Music, Soft Machine sau Genesis cu Peter Gabriel. Sau toate laolaltă. Una peste alta, avem de-a face cu o formaţie care se numeşte Kumm şi cu un disc greu de clasificat, aristocrat şi introspectiv, care pare să-şi tragă seva din rafinamentul intelectual al muzicii anilor '70 pentru a construi atent o realitate cît se poate de compatibilă vremurilor cosmopolite de astăzi. Ca să vă faceţi o idee despre ce înseamnă *Different Parties*, e cazul să vă spun că pe acel drum, mai mult sau mai puţin complicat, al sunetului către timpan vă veţi întîlni cu tot felul de personaje ce tind să fie uitate în graba noastră după ritm şi dans antren. Cu precizarea că aceste personaje sînt cunoscute şi sub denumirea de instrumente şi că ele se încadrează fără mofturi în peisajul sonor, le voi prezenta în ordinea intrării lor în scenă: pian, vioară, violă, violoncel, clarinet, oboi, fagot, corn englezesc, glockenspiel. Un răsfăţ bine temperat, un dichis, un arsenal pus în slujba unor poveşti de dragoste. Un act de curaj. Pînă la un punct.

Dacă *Different Parties* începe ca o certitudine, abia cu „Rest in Pieces“ îţi dai seama cu adevărat ce-i lipseşte acestei claritaţi bine studiate: agaţamentul, scînteia, explozia, şvungul, forţa simplă şi proletară, toate de găsit în „Rest in Pieces“ sau în piese mai vechi ca „Hear Myself“ şi „1.000 de chipuri“. Cu toată construcţia migăloasă a albumului sau tocmai datorită ei, *Different Parties* rămîne un obiect frumos, dar static, care străluceşte rece într-o vitrină ticsită cu bibelouri şi porţelanuri de bun-gust. Genul acela de cadou cu care copiii nu au voie să se joace pentru a nu-i strica în vreun fel poleiala. Pe cît de preţios unora, pe atît de antipatic altora. „Rest in Pieces“ este oaza solitară a refrenului percutant, singurul liant al unui posibil conflict de interese şi gusturi. Cam puţin. Pînă la lămuriri viitoare, eu zic să ne menţinem la ideea că nimeni nu e perfect.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Mirel BĂNICĂ

bon de lectură

Clonarea

● **Michel Houellebecq, *La possibilité d'une île*, Fayard, 2005.**

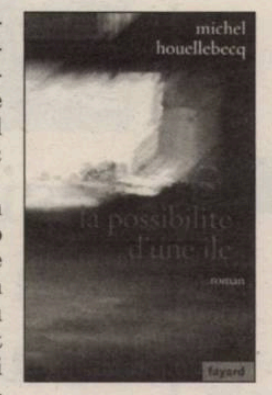

Chiar înainte de lansarea simultană în Franţa, Italia, Spania, Germania şi Québec la sfîrşitul lunii august 2005, s-a vorbit intens, pe toate canalele media, de „ultimul" Michel Houellebecq, intitulat *Posibilitatea unei insule*.

Numai că personaje de frunte din Republica Literelor din Franţa – o republică arogantă şi sofisticată care circulă în Porsche şi se îmbracă în Che Guevara *fashion,* acceptînd cu greu scriitori gen M.H. – au invocat insistent apariţia unor „moravuri fotbalistice" în lumea aurită a editurilor din Franţa. Referinţe la migraţia neaşteptată a lui M.H. de la Flammarion la Fayard, în schimbul cochetei sume de 1,3 milioane de euro. Au apărut peste noapte „biografii neautorizate" ale lui M.H., care demonstrează că adevăratul nume al „vizirului literar" nu este „Houellebecq" ci Michel Thomas, şi că el s-a autoîntinerit subit cu doi ani de zile în actele oficiale. Mama sa nu a murit, cum a afirmat M.H.-ul, ci trăieşte modest, retrasă într-o baracă de şantier, undeva pe unde s-a înţărcat iapa colonială franceză, în insula Reunion... Iar fostul funcţionar din Ministerul Agriculturii (*Agro'* – aşa cum îl denumesc francezii alergici la administraţia publică) – era un excelent informatician; remarcă nu tocmai lipsită de importanţă, cu reverberaţii în paginile ultimului roman.

Dar cel mai mult s-a vorbit – cu o teamă ce aminteşte iminenţa prăbuşirii drobului de sare din poveste – despre efectele nefaste ale *harry-potter*-izării înaltelor Litere franceze, de confiscarea autorilor de către marketingul *sauvage* etc. Iar în spatele tuturor acestor controverse tronează umbra lui M.H, cu aerul său de cîine bătut, maturizare tardivă şi ţigaretă *à la Gainsbourg* veşnic aprinsă în colţul unor buze subţiri, ironice. M.H. a devenit o marcă de producţie, un *NIKE* al librăriilor europene. Iar atunci cînd devii o marcă, publicul aşteaptă cu nerăbdare satisfacţia echivalentă celor 25 de euro rotunzi şi zimţaţi, atît cît costă cheia de acces la insula tipărită.

Odată terminată lectura celor 445 pagini imprimate în Garamond, este destul de greu pentru cititor să dea un sens celor scrise acolo. Incondiţionalii vor recunoaşte reciclarea unor teme deja utilizate în romanele sale anterioare, din care unele *(Platforma)* au devenit lecturi obligatorii în şcolile de turism ale Franţei – ce ironie! M.H. amestecă, într-un mare coktail alcool, sex, cinism, provocare *(défonçons l'anus des nègres).* Totul agrementat de referinţe literare soft (Nietzsche, Baudelaire) care reconformează alter-ego-ul cititorului lambda că ţine în mînă şi *înţelege* un roman care se ridică, cert, peste media celor de pe piaţa franţuzească a momentului. Pentru că M.H. însuşi este un scriitor peste media franceză, *papabil*, chiar dacă i s-au refuzat, din motive obscure, mai toate premiile literare care contează.

România mare, care s-a revărsat peste graniţe, este şi ea reprezentată în *Posibilitatea unei insule*. M.H. vorbeşte cinic de romîncele din Spania, care se prostituează „fără vocaţie", pierdute în masa lucrătoarelor sexuale provenite din Europa de Est, un amalgam compus „din acele ţări absurde născute din implozia comunismului", acolo unde – scrie M.H. – „brutalitatea predomină în ansamblul societăţii". Un verdict dureros de corect. „Romînce abrutizate care nu refuză nimic", după un pahar de şampanie pululează în număr mare în parcările benzinăriilor, completînd bestiariul lui M.H.. Avem însă şi un omagiu adus francofoniei noastre naţionale, ce se transformă însă, pe zi ce trece, în francofobie: menajul reşedinţei spaniole a lui Daniel 1 este dat în grija unei romînce „bătrîne şi urîte, cu dinţii avariaţi", dar care prezintă marele avantaj că vorbeşte o franceză excelentă! Şi care nu fură, fiind deci de mare încredere!

De ce Daniel 1? Pentru că mai există şi Daniel 24 şi Daniel 25 – descendenţii clonaţi ai primului Daniel, contemporanul nostru, stimaţi cititori, care trăiesc şi scriu undeva prin jurul anului 4000, pe o planetă distrusă de radioactivitate şi bîntuită de hoarde de umanoizi sălbatici, zombificaţi şi vînaţi fără milă cu puşca cu lunetă. Iată unde ne sînt teroriştii – la sfîrşitul acestei apocalipse de lux în 445 de pagini. Iar ca provocarea să fie completă, se adaugă secta raeliană, cu care M.H. a cochetat îndelung, prin stagii de iniţiere *all inclusive* desfăşurate prin Slovenia şi alţi tigri balcanici.

Cine este totuşi Daniel 1, eroul principal? Un comic îmbogăţit de pe urma comediilor derulate la limita normelor politic corecte. Un pornograf sentimental, dar bun profesionist, care deconstruieşte cu metodă, ironizînd „valorile" lumii în care trăim, jucîndu-se periculos cu normele ei căldicele, ipocrite. Iar dincolo de Daniel 1, pluteşte umbra lui Michel H. la Cozia postmodernismului, cu a sa ură de sine, metamorfozată în ură împotriva entropiei de neoprit a lumii înconjurătoare. Mitul corpului etern, feminizarea continuă a Occidentului, emigraţia sălbatică, falimentul religiilor tradiţionale, cultul hedonist al plăcerii – inventarul din *Posibilitatea...* este impresionant. O lume în care „eficienţa" şi comerţul au ucis orice urmă de ideal. Dar în care Daniel 1 se bucură de „corpuri de 40 de ani, incredibil de ferme" şi sticle cu cel mai bun vin de Rioja. M.H. reuşeşte astfel o performanţă rară: să pară a fi de dreapta şi de stînga concomitent, reuşind astfel să enerveze pe toată lumea. „Următorul" M.H. va fi altfel sau nu va mai fi deloc.

Dilema veche vă recomandă

● Îmi fac stricta datorie de a reaminti că de mîine, 24 iunie, la TVR 1 se intră în zona de turbulenţă maximă a Mondialului de fotbal; adică încep optimile şi se va juca pe eliminatelea! Puneţi-vă centurile de siguranţă emoţională şi bahică, nu introduceţi politica, sociologia, filosofia în acest joc bolnav de neseriozitatea obiectului său şi, mai ales, încetaţi să mai puneţi dureros de stupidele întrebări: „De ce nu sîntem şi noi acolo?" şi „Dacă am fi fost, ce-am fi făcut?". Am fi făcut pe dracu' sau am fi ajuns în finală! E bine? (Radu Cosaşu)

● Intraţi pe www.7zile.ro pentru a vedea ce au făcut Cosmin Bumbuţ şi ceilalţi 11 fotografi din grupul „7 zile" (Voicu Bojan, Petruţ Călinescu, Bogdan Croitoru, Vasile Dorolţi, Silviu Gheţie, Alexandru Paul, Fred Rohde, Bernhard Seidel, Gicu Şerban, Oleg Tishkovets, Rene Triebl) la Roşia Montană. (Alex. Leo Şerban)

● Dacă intenţionaţi un turneu al mînăstirilor din nordul Moldovei, atunci accesaţi acest site al unei excelente pensiuni din Suceava: www.classhostel.ro; dacă rămîneţi în Bucureşti, atunci veţi avea neapărat nevoie de www.metropotam.ro ca să ştiţi cum să vă petreceţi timpul liber în haotica noastră capitală; dacă însă preferaţi răcoarea aerului condiţionat din casă, atunci intraţi pe www.pandora.com, scrieţi acolo numele trupei, al muzicianului sau al cîntecului favorit şi în cîteva secunde vi se va configura un post de radio numai şi numai cu muzica favorită. Trebuie să alegeţi, vara e lungă! (Marius Chivu)

© S. Ivanoschi

Andrei GORZO

dilematograf

E viu!

● ***Whisky* (Uruguay, 2004), de Juan Pablo Rebella şi Pablo Stoll.**

Cît de deprimantă trebuie să ajungă o viaţă, ca să ajungă comică? Cam ca viaţa lui Jacobo (Andrés Pazos). Jacobo e înalt, dar ghebos, cu părul şi barba sure, cu pleoapele căzute, cu toată fiinţa căzută. Dacă vreţi, vă puteţi gîndi la el ca la vărul uruguayan sărac al Don Juan-ului îmbătrînit interpretat de Bill Murray în *Flori frînte,* dar depresia lui e mai pură, fără umbra aceea de poză care cădea peste depresia americanului şi, bineînţeles, fără compensaţia unei memorii erotice în care să figureze Sharon Stone şi Jessica Lange. Viaţa lui Jacobo e atît de deprimantă încît pînă şi prăjitura pe care o mănîncă la un moment dat pare pleoştită. Pînă şi utilajele din fabrica lui de ciorapi (cele mai proeminente şi mai expresive sînt nişte mulaje de metal) par demoralizate. Pînă şi *rigla* lui arată ca o riglă care şi-a ratat viaţa. Ştiu, cum poate o riglă să arate ca şi cum şi-ar fi ratat viaţa? Ei bine, uitaţi-vă la a lui şi o să vă vină să-i plîngeţi de milă – deşi mai repede o să vă vină să rîdeţi la gîndul că poate fi atît de expresivă în durerea ei de obiect bătut de Dumnezeu. Cum faci obiectele să joace atît de bine? Cum prinzi pe peliculă comedia paraginii şi a dezolării? E o chestiune de ritm (desigur), de cadre lungi şi fixe, de feţe impasibile şi dialoguri răzleţe, de scorojeli şi petice bine distribuite, de fisuri, chixuri şi fleoşcuri (ultimele şi penultimele suspine ale obiectelor hărţuite) bine orchestrate, de combinaţii atît de perfect-deprimante încît potriveala lor te face să rîzi. Să luăm imaginea lui Jacobo stînd în sala de aşteptare a unui aeroport: de ce e o imagine atît de magnifică – absurd de magnifică – a dezolării? În primul rînd există neonul care filează undeva în spatele lui. Mai e şi ceva (mult mai subtil) legat de scaunul pe care stă. În fine, mai sînt şi bănuielile noastre privitoare la cadoul pe care l-a adus pentru fratele său, Herman (Jorge Bolani), tot un fabricant de ciorapi, plecat de mult în Brazilia şi întors acum pentru o afacere de familie.

Deşi nu se bucură să-l revadă pe Herman (care l-a lăsat s-o îngrijească şi s-o îngroape singur pe mama lor), Jacobo îl aşteaptă pregătit – în primul rînd, cu cadoul (luat din propria fabrică) şi în al doilea rînd, cu o soţie (luată tot din fabrică): mîna lui dreaptă, Marta (Mirella Pascual), pe care a rugat-o să se dea drept soţia lui pe durata vizitei lui Herman. Fiţi atenţi la gestul cu care ea primeşte propunerea lui, e unul dintre cele mai frumoase pe care le veţi vedea anul acesta: faţa ei muncită rămîne impenetrabilă, dar mîna ei aranjează o şuviţă după ureche şi înţelegem că reflexul ăsta e primul ei gest de cochetărie după mulţi ani de hărnicie şi invizibilitate. O mai vedem mergînd la film şi ascultînd muzică, dar abia după ce-o vedem şi o auzim rîzînd, după ce le-a dat de mîncare fraţilor (care s-au întîlnit pe aeroport, au făcut schimb de ciorapi – adică de cadouri – şi au venit acasă în tăcere), întrezărim posibilitatea revenirii vieţii în paragina uitării ei de sine. Herman e cel care a făcut-o să rîdă (Jacobo nu consideră că e cazul să-i acorde mai multă atenţie decît îi acorda la fabrică). Herman are un aer mai prosper, mai sportiv şi mai sociabil decît fratele său, dar nu pare să fie mare lucru de capul lui – pînă în momentul în care îi cere lui Jacobo să-i arate fabrica lui. Jacobo se codeşte, invocînd lipsa de timp. Cînd ajung totuşi în faţa fabricii, Herman înţelege dintr-o privire de ce s-a codit fratele său. E rîndul lui să invoce lipsa de timp. E primul indiciu că ar fi capabil de delicateţe. Regizorii, Juan Pablo Rebella şi Pablo Stoll, lucrează foarte fin cu indiciile astea – uşurinţa cu care Herman conversează cu Marta, scurtul şi neaşteptatul acces de vioiciune care-l cuprinde pe Jacobo într-o sală de jocuri de pe litoral, cînd dintr-odată redevine fratele mai mare şi mai tare: ele iluminează personajele discret şi totuşi din ce în ce mai intens – pînă cînd Marta, Jacobo şi Herman par să strălucească. Atunci cînd îi vezi plimbîndu-se tustrei prin staţiunea aceea, poţi să ai revelaţia că sînt un trio reuşit, aproape *cool*. Ieşirea asta (iniţiată de Herman) e cel mai spectaculos eveniment din film; n-are loc nici o confruntare, nici o explicaţie de la bărbat la bărbat între Jacobo şi Herman – nimeni nu spune vreodată ce simte. Dar la final n-ai nici un dubiu că în fiecare dintre existenţele astea paralizate, aflate în diferite stadii de delabrare, ceva-ceva s-a mişcat (mai mult sau mai puţin perceptibil, cu consecinţe mai mari, mai mici sau deloc). Regizorii (amîndoi născuţi în 1974) au o empatie rară, aproape nemaipomenită la vîrsta lor (singurul exemplu care-mi mai vine în cap e regizorul român Corneliu Porumboiu) cu tot ce e omenesc şi ponosit şi trecut şi trist, şi au idei minunate – de exemplu, ideea talentului ascuns al Martei (descoperit de Herman): acela de a putea să repete orice lucru pe care-l aude, aproape instantaneu, de la coadă la cap. Cum ar veni, „lî csebui, atsă lumlif csebui".

trecerea prin reviste

Despre montrealezi şi nu numai

PAGINI ROMÂNEŞTI

„Patruzeci de mii de quebechezi (într-un limbaj mai puţin uzual se spune şi quebecoşi – *n.a.)* aşteaptă peste 6 luni pentru a beneficia de o intervenţie chirurgicală. În unele cazuri (oftalmologie, de pildă), termenul de aşteptare poate ajunge şi la mai mult de trei ani." „În 2006, canadienii vor avea mai puţine zile de vacanţă (19), decît în 2005 (21). Şi asta nu pentru că le-ar fi scăzut drepturile, ci fiindcă ei singuri decid să nu profite de ele. Motivele invocate cel mai adesea sînt faptul că au prea mult de lucru, că nu au putut să-şi organizeze concediul sau că preferă să cîştige bani."

Sînt ştiri despre o lume diferită de a ta, pe care le citeşti cu detaşare, te amuză, nu te implică. Nici măcar cea de pe prima pagină, care anunţă anularea vizitei lui Traian Băsescu în Canada, din motive postoperatorii (dacă ar fi fost un montrealez obişnuit ar fi trebuit să stea la coadă ca să ajungă „la cuţit"; de altfel, toţi românii de acolo se plîng de sistemul de sănătate), nu te priveşte în mod direct. Continui însă să frunzăreşti revista, aşteptîndu-te tu, român de mama lui, obişnuit cu şpaga la doctor şi cu o vacanţă perpetuă atunci cînd n-ai de lucru, să surprinzi măcar frînturi din viaţa românilor (mai norocoşi) „de acolo", aşa că treci repede peste articolele despre ce se mai întîmplă „prin ţară", adică brusc nu te mai interesează nici Tăriceanu „sub foc încrucişat", nici gripa aviară autohtonă, nici cum mai joacă Steaua. Dar parcurgi aproape fascinat un text despre „planificarea avansată", scris de un consilier în securitate financiară, care foloseşte drept pretext amărăciunea unei doamne, care a fost „atît de prost organizată financiar" încît acum trăieşte „cu minimul pensiei de stat", pentru a-i sfătui pe cititori să apeleze cu încredere la un nou serviciu, numit planificare financiară avansată, prin intermediul căruia „rezultatele muncii de o viaţă fi pot transmise generaţiei viitoare, cu un minim de impozitare". Apoi afli „povestea de succes" a lui Vania Atudorei, un moldovean care a fugit din ţară în '89, iar acum este directorul general al unei faimoase companii farmaceutice. Un reportaj ne povesteşte despre viaţa emigranţilor români la minus 70 de grade, în Nordul canadian: un inginer electronist din Craiova locuieşte împreună cu familia sa la Fermont, un oraş aparent *science-fiction,* apărat împotriva vînturilor violente de un zid-ecran, înalt de 50 de metri. Apoi, un amuzant fragment de proză semnat de Florin Oncescu despre impactul asupra românilor al băuturilor de tipul „cola", pînă nu de mult produse ale „capitalismului decadent", dar care nu se comparau însă cu „Cico". Cea mai „la modă" adolescentă din Montréal este romăncă şi Jo Jo Dan, adică Ion Ionuţ boxează la Centre Bell.

Pagini româneşti, cu un aspect de revistă-magazin, apare de două ori pe lună, într-un tiraj de 5.000 de exemplare. Este cea mai citită dintre cele patru reviste româneşti tipărite la Montréal. Se distribuie gratuit şi „trăieşte" din publicitate, o altă „sursă" pentru cel de aici de a afla informaţii despre cei „de dincolo". Aflăm de la anunţuri că se caută „persoane pentru posturi de *préposée en aide domestique,* cu experienţă", că M.D. – *charcuterie* vinde şi varză murată, că îţi poţi înscrie copilul la o „grădiniţă educativ-muzicală subvenţionată", iar dacă „v-aţi săturat de fast-food" şi „poftiţi la sărmăluţe, tocăniţe, ciorbe şi alte minuni ca la mama acasă", puteţi comanda la... numai după ora 15,00, „practic, rezonabil şi... gustos!". (**A. P.**)

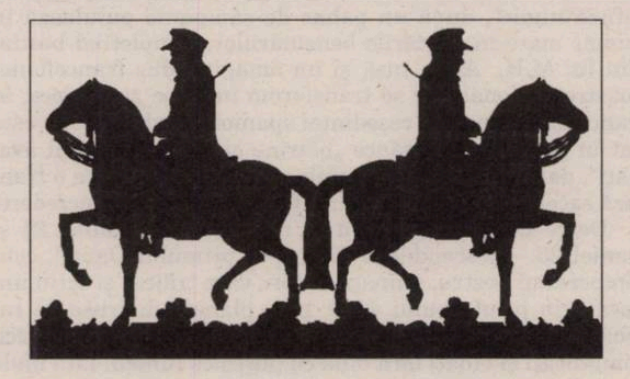

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

666 la 6.6.06

Ziua satanică de 6.6.06 mi-am început-o studiind, cu creionul în mînă, codul de reguli, mai mult decît precise, stabilit de savanţi în revista *New Scientist,* cu privire la „fenomenul bătrîneţii şi longevităţii"; nu aş fi fost atît de capsat dacă nu aş fi citit că acest cod are ca ţel „asigurarea unei vieţi nu numai lungi, dar şi fericite"; cu toate că nu-s un om recent şi fericirea este pentru mine o idee prea modernă şi prin urmare discutabilă, aş fi un ipocrit, deplin transparent, dacă nu aş recunoaşte că problema nu m-a lăsat rece.

Deci:

1) *exerciţii fizice şi psihice, zilnic* – răspuns: fizice mai nimic, chiar dacă fac un mers de 20' pe stradă, psihice, din plin, dacă mă gîndesc la remuşcări, un adevărat mers pe pereţi; 2) *un stres redus ca durată şi intensitate* (bingo!), *foame* (ei, nici chiar aşa, regim alimentar demn, fără sare şi dulce), *anumite privaţiuni* (OK!); 3) *suportarea unor acţiuni negative* – aferim; 4) *căsătoria* – prea bine, sînt la a treia, cu adevărat „Eroica"; 5) *schimbarea conjuncturii* – perfectă, de la 22 decembrie 1989 încoace; 6) *locul de muncă* – dilemă veche rezolvată; 7) *consum moderat de băuturi spirtoase* – nici o problemă, nici un strop de vodcă/whisky, doar tărie de Biborţeni şi Dorna; 8) *jocuri pătimaşe, fără excese* – poker şi belotă impecabil, bridge lamentabil, scrabble o dată pe săptămînă cu un prieten bun; 9) *rezolvarea rebusurilor* – de mic copil, dezgustat azi de integrame; 10) *activităţi de colecţionare a indiferent ce...* – nu chiar a indiferent ce, dar tăieturi din ziarele ultimilor 50 de ani, bileţele de amor sau cioturi de creion se pot găsi la mine din abundenţă; 11) *oxigenarea prin multe plimbări în aer liber, parcuri sau păduri* – pas; 12) *a nu evita doctorul la prima suspiciune de boală* – pas; 13) *călătorii sau învăţarea limbilor străine* – pas; 14) *acomodarea cu ultimele noutăţi tehnice...* – să avem pardon, nu mă lasă acest creion; 15) suprema: *fiţi permanent fericiţi şi zîmbiţi cît mai mult!* – oriunde apare cuvîntul „permanent" fac urît şi mă ia un stres deloc redus ca durată.

Dacă număr exact, cu aceste 15 indicaţii preţioase îmi merge mai bine decît cu cele 10 porunci. Acolo am un procentaj de 20% realizări (să nu furi, să nu ucizi), pe cînd aici am peste 50%.

Răsplătit probabil pentru lipsa mea de ipocrizie, Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor (că doar nu TVR Cultural, care nu a anunţat cum se cuvine capodopera) mi-a dăruit, în seara aceleiaşi zile de 6.06.06, *King Kong. King Kong*-ul original, cel din 1934, care îngrozea – cu un imens succes – lumea toată, mai puţin pe maică-mea care îşi punea degetele în urechi auzind ce oribilităţi se petreceau în filmul ăsta. După 72 de ani, am trecut repede peste întrebarea dacă-l văd prima oară. Probabil că nu. King Kong este o zeitate, 3/4 maimuţă, 1/4 om, un monstru enorm, cu puteri uriaşe, la care se închină înfricoşaţi băştinaşii unei insuliţe pierdute printre oceane. O expediţie hollywood-iană, cu un regizor impresar hulpav după succese, descinde pe acel tărîm ca să filmeze bestia aproape umană; printre albii civilizaţi, avem şi o domnişoară, Ann, o frumuseţe bănăluţă azi, dar iar nu contează, care, în asaltul pentru cucerirea lăcaşului infernal unde trăieşte fiara, cade chiar în ghearele ei. King Kong, acest 666 (numărul fiarei!), nu o va zdrobi, ci se va îndrăgosti de ea, căci are şi el nervi, nări, ochi, cord; pentru a o păstra, mică, micuţă, cît o păpădie între labele lui, îi va rupe maxilarele unui brontozaur, va face ferfeniţă un pterodactil excitat şi, după fiecare biruinţă (trucată cu o naivitate buimăcitoare, de un efect terifiant!), se va bate bubuitor cu pumnii în piept, ca un copil prost, dar mîndru de sine; e gestul lui paralizant de înduioşător. Fata îi scapă totuşi printre degete, fuge şi ajunge la cei cîţiva vaporeni rămaşi în viaţă şi atunci 666 devine imprudent: iese din cetatea/jungla sa şi o caută pe plajă. Unde va fi atacat şi anesteziat cu gaze toxice, va cădea pe lat şi pe lung şi va fi prins în lanţuri, dus cu vaporul pînă la New York, expus într-un show gigantic drept ultima grozăvie a lumii. Sigur că nu-i gata, căci Kong iubeşte, orice s-ar zice, ca un nebun. În plin spectacol, pitecantropul în tranziţie spre om simte că Ann e pe acolo, îşi sfărîmă cătuşele din oţel masiv, face praf teatrul, scapă pe Broadway, distruge metroul, vagon cu vagon, şi dacă nu o găseşte începe să urce pe blocuri, etaj cu etaj, pînă o miroase într-un apartament; o răpeşte şi, ţinînd-o la pieptu-i înfiorător, escaladează cu ea Empire State Building-ul pînă în vîrf. Avioane îl atacă şi el le prinde din zbor, ca pe muşte; se trece la mitralierea lui din văzduh şi, în fine, va cădea de acolo, în eternitate, ca o biruinţă a cinema-ului, a basmelor lui imposibil de citit în cărţi, căci de aceea l-am inventat: ca să-l vedem pe King Kong îndrăgostit. Fericirea e să vezi într-o zi filmul *King Kong,* îngrozindu-te şi amuzîndu-te, indiferent cîţi ani ai, 4, 40 sau 80. Pentru o zi satanică, cred că e o ipoteză corectă.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Ieşirea din Bucureşti, dracu' să mă ia

Ne-a murit secolul o dată cu Gică Petrescu. Ştim sigur în ce secol sîntem: 21. Ieşirea din Bucureşti în secolul 21 este chinul de pe lume. Pleci din, adică stai în Bucureşti. Că oricîte pasaje ar construi idioţii noştri edili nu rezolvă nimic din numărul dement de maşini ce pleacă din Bucureşti. Băsescu, nu, Tăriceanu, nu, Videanu, nu, cine atunci e în stare să plece din Bucureşti şi să nu vadă gropile, prostovănia de drum ce se întinde spre munte? Cum poţi să vezi ca boul din girofar că e cîrnatul cît ţara la ieşirea din Bucureşti şi să nu faci decît un pasaj tîmpit care e la fel de îngust pe sus ca pe vremea cînd el lipsea. Şi el încalecă girofarul acum, dar mîine o să fie fără... or, să nu faci nici măcar pentru viitorul tău liniştit un drum pe care să nu se gîtuie toţi bucureştenii zilnic, mi se pare asasinat în masă. La fel e şi la ieşirea spre Piteşti. Autostrada fărăciunii din asfalt a lui Mitrea-Băsescu-Boagiu şi a altor flăcăi e o prostie. Şi cum e aia? A crescut nivelul de trai? Contribuabilul e bogat? Puterea de cumpărare a crescut? Păi, toate astea sînt nişte tîmpenii, dacă nu-l ajuţi pe omul cu bani să iasă din Bucureşti la viloaia de la Sinaia, la hoteloiul de la Predeal. Mă întreb, Stolojan, cînd fuge la hoteloiul lui, nu înjură? Pe cine înjură? Pe sine mai bine s-ar înjura. De ieşit din Bucureşti e ca şi cum ai rămîne. Fiindcă mai bine rămîi că la intrare ţi-o iei la fel. Şi priveşti pe geam în 2 kilometri pe oră, cît bagi, cum zac marii constructori de la pasajul terminat, inaugurat, dar chemat mereu spre cîrpeli. Cum dracu', bă Dobre, bine că dracu' te-au dat de pămînt, ai inaugurat pasajul ăla, cînd sînt cîrpaci pe el zilnic? Ce dracu' bibilesc ei? Ce dracu' ai inaugurat tu? Dar, hai, să nu fim răi şi să privim înainte. Mamă, se bagă unul peste tine, te claxonează altul de-ţi ia minţile, mereu e cîte un bou mai furios, mai şmecher ca tine. De ce toate astea, din suflet. Păi, se spune că nu ne-am dezvoltat decît pe anumite căi, dă-le, bă, Tăricene, drumul ăstora să se manifeste undeva. Ne iei bani pe lux, dar nu ne auzi claxoanele? Ne jupoaie Nicolăescu cu tutunul, alcoolul, dar ce dracu' să faci jumătăţi de oră ca să ieşi din Bucureşti? Tragi tutun, gîdili o bere. Uite, nici nu am ieşit din Bucureşti şi îmi vine să mor în cuvinte, să mă spînzur. Ne asasinează asfaltul, felul nostru de a fi, şoselele-cravată, spînzura-s-ar toţi Năstaşii, Văcăroii, Băseştii cu ele de gît! Năstase ce dracu' a ouat la şefie, cînd trecea zilnic spre cuibarele lui de găini de la Cornu? Incredibil! Moarte ieşirii din Bucureşti! Aruncaţi în aer ieşirile din Bucureşti! Daţi-le foc! Faceţi din maşini ruguri şi puneţi-le în pîlnie ca să nu iasă nici un politician din Bucureşti pînă nu ne rezolvă ca lumea. Limbricul de pod de la Otopeni să şi-l bage edilii noştri în chiloţii Armani şi să se simtă bine că s-au cîcîit şi au scos un ou de bibilică, în care noi ne dăm plămînii morţii. Ideea de a fugi la munte e bleagă de cum ţi s-a născut. Amin!

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

„Experințe culturale“ cu funcționari culturnici

Românul are o vorbă: „Pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinții“. Înțelepciunea populară a reușit întotdeauna să surprindă esența pură și dură a acestei națiii. Vorbeam într-un număr trecut de proiecte de cercetare și de inexistența unui interes în acest sens din partea oamenilor de afaceri români. Dar oare din partea Statului român, cel mai îndreptățit să se preocupe de cultura acestei națiii, există? Experiența mea, dar și cea a prietenilor și colegilor mei, mi-au arătat că lucrurile merg nu prost, ci jalnic. Chiar dacă s-au mai modernizat și au acum site-uri Internet, programe fel de fel, miniștri, președinți sau secretari de stat cît de cît politicoși, poate chiar bine intenționați, dar atunci cînd propui un proiect de cercetare nu tratezi direct cu ministrul, ci cu funcționarul responsabil cu un anumit domeniu de cercetare. Or, după părerea mea, dacă miniștrii și secretarii de stat s-au mai schimbat, dacă „performanțele“ lor sînt cît de cît vizibile și se poate într-un fel sau altul să fie sancționați, funcționarii sînt angajați pe viață. Așa că de la Ministerul Educației și Cercetării, pînă la Ministerul Culturii și Cultelor și bineînțeles că n-am să trec cu vederea peste Academia Română, te lovești vrînd, nevrînd de funcționari încremeniți în funcții, de decenii. Schimbarea n-a trecut peste ei, de Uniunea Europeană îi doare în cot, iar unii dintre ei sînt atît de bine înfipți în scaune că nici măcar ordinul unui ministru nu-i poate clinti. Nu spun că toți sînt incompetenți, vanitoși, înfumurați, Dumnezei și regi, într-un birou de patru pe patru, nepoliticoși, invidioși fără motiv. Există bineînțeles și cîțiva bine intenționați, gata să te ajute, să-ți ofere informații, să te sprijine atunci cînd nu știi ce ar trebui să conțină un dosar. Păsări rare însă și pe cale de dispariție. Din nefericire pentru mine, de cele mai multe ori, am avut de-a face numai cu prima categorie în toate cele trei instituții mai sus amintite.

Intrați într-un astfel de birou și o veți găsi pe dumneaei – referent, consilier, inspector sau director – bînd cafeaua, mîncînd, deși nu este ora prînzului, fumînd o țigare. N-are cum să te privească cu bunăvoință că doar ai întrerupt-o dintr-o activitate mult mai importantă decît un biet proiect de cercetare ce poate s-aștepte. Timpul tău? Dar al ei? După o privire sumară îți aruncă „e bine“, pentru ca după trei zile, caz fericit, să te anunțe că-ți lipsesc cine știe ce hîrtii. Caz nefericit: afli abia peste luni că dosarul tău n-a fost acceptat nefiind complet, asigurările de odinioară își găsesc repede justificări: „sîntem și noi oameni, la cîte dosare primim doar nu ne împiedicăm într-o adeverință de-a dumneavoastră!“.

Sau domnul X, președintele unei comisii de evaluare a dosarelor referitoare la manifestările științifice, e inginer, a trecut cu bine prin regimul comunist, a prins un loc călduț în noua lume. Format la vechea școală a activiștilor de partid, se comportă ca atare. El e Dumnezeu. Dacă el nu vrea, nu vrea și asta e! Nu contează ceea ce propui, nu contează cine ești, indiferent de titlu, indiferent de funcție sau experiență științifică, indiferent de cît de importantă ar fi manifestarea națională și internațională, indiferent cîte beneficii ai aduce cercetării românești. Nici măcar nu are competența necesară să decidă, nici măcar nu are cunoștințele necesare pentru a analiza domenii de cercetare atît de diferite. Nu contează, el e boss-ul uns să ne ducă cît mai departe în Uniunea Europeană, dacă se poate faliți și fără cercetare, că la ce ne trebuie?!

Sau funcționara care nici măcar nu-ți privește dosarul și-ți spune din start: „nu ne interesează“. Ce explicații? Ce argumente? N-o interesează și cu asta basta. Sau: intri, radioul îți acoperă vocea, dar pe dumnealui nu-l deranjează. Își taie unghiile și cu rigurozitate le aliniază pe birou. Din cînd în cînd le privește cu admirație. Tu povestești, dar el nu-și ridică ochii de la prețioasele unghii. Termini și aștepți să termine și el. Într-un tîrziu se oprește, ridică ochii, te privește și spune sastisit: „pentru astfel de informații în biroul de alături“. Să trecem cu vederea că multe proiecte se distribuie pe coterii, pile, intervenții, cunoștințe, că nu există o evaluare clară? Da, grila o regăsești pe Internet, dar cît de interpretabilă poate fi, ca orice lege românească, de altfel!

Dar ceea ce m-a deranjat cel mai mult în lupta cu acești funcționari a fost și rămîne disprețul suprem pentru ființa umană și meritele nereale pe care aceștia și le asumă, uitînd că fără noi, amărîții de cercetători sau profesori, ei n-ar avea obiectul muncii. Au o plăcere bolnăvicioasă de a te strivi ca pe un gîndac, impunîndu-ți să te umilești, să fii servil, să-i divinizezi, să le oferi plocoane, cerîndu-le, cu o politețe exagerată, ceea ce de fapt ți se cuvine: dreptul la informație, dreptul ca ei să-și facă meseria, să-și servească clienții din banii cărora sînt plătiți.

Atîta timp cît reforma, în învățămînt, cercetare sau cultură, nu va începe cu acești funcționari, nu va exista cu adevărat progres vizibil și real în aceste domenii. Evenimentul de săptămîna trecută de la Ministerul Educației și Cercetării, lipsa de responsabilitate și incapacitatea de a vedea obiectiv adevărata realitate din propria ogradă, îmi dau, din păcate, dreptate.

libertatea de impresie

Bariere

Pașaportul a devenit un lucru aproape indispensabil pentru majoritatea românilor. Într-un fel, el poate ține loc de carte de muncă sau poate fi o asigurare, contra alergiei la mizeriile din țară. Un confort psihic dat de ideea că ai unde să-ți iei cîmpii. Buletinul nici nu prea mai contează, nu mai cumperi ulei și zahăr pe baza lui, ca pe vremea lui Ceaușescu. Rolul lui actual pare să fi rămas, în mod special, acela de a te ajuta să obții un pașaport. Pentru 2007 se promite pașaportul electronic. Se spune, de asemenea, că la vamă, cetățenii români nu vor mai fi controlați de către propriii vameși, iar ieșirea spre țările membre UE va fi astfel simplificată (să vedem ce vor spune autoritățile locale de la Giurgiu despre vama cu Bulgaria, unde se percep tot felul de taxe ciudate). Se mai spune că, după intrarea României în spațiul Schengen (prin 2009), nu va mai fi nici măcar nevoie de pașaport, ci doar de cartea de identitate (care vasăzică ne vom întoarce din nou la bătrînul buletin – de data asta însă unul european valabil). Deocamdată însă, despre operațiunea de obținere a unui pașaport, dacă te duci la faimoasa instituție din str. Nicolae Iorga, vei constata că nu a devenit atît de simplă pe cît de avansat se spune că e procesul integrării noastre în UE (era să scriu în absolut). Încă sînt cozi, încă e greu. Dimineața, înainte de ora deschiderii, se dau adevărate bătălii pentru întîietate. Bărbați și femei cu copii în brațe stau în fața porților închise, așteptînd momentul deschiderii ca la start. Apoi țîșnesc în proba de o sută de metri cu copil în brațe sau de mînă (copilul trebuie să fie împreună cu ambii părinți, pentru a primi pașaport sau pentru a fi trecut și el în pașapoartele părinților). Uneori, după-amiaza se întîmplă să fie mai puțină lume, dar asta e o excepție. Funcționarii au căpătat mișcări aproape automatizate, învîrt repede foile, pe care le verifică, ordonează, semnează, capsează, îndosariază... fac fotografii. Lor nu li se poate imputa nimic, mai ales că nici bacșiș nu prea mai au cum să primească. Problema e, ca de fiecare dată, de organizare, de pricepere și de voință din partea șefilor. Dovadă că așa este stă cazul din Bihor, unde pașaportul se obține, ca și orice alt act, în cel mult două ore. Deci se poate. Există un loc unde actul la care românii au visat timp de 45 de ani, ca la un bilet de voie de ieșire din lagăr, poate fi obținut în numai două ore. În restul țării însă, chiar dacă s-a schimbat ideologia, mecanismele practice de eliberare conțin încă rotițe ruginite ale defunctului regim. Reminiscențe care, împreună cu vizele impuse de țările Europei de Vest timp de mai bine de 10 ani, au reușit prelungirea unui sistem restrictiv de ieșire din țară. După '90, oamenii nu mai făceau cereri de pașaport la partidul unic, dar stăteau, cum bine știm, de cu noapte, la interminabile cozi democratice, la ambasadele străine. Spre ghinionul nostru, bucuria și interesul de a ajunge în Occident ne-au fost întruna barate sau întîrziate. Ne amintim cum mișunau polonezii prin toată Europa, cu mașinuțele lor Polski Fiat (făceau și comerț, și turism), în timp ce foarte puținii români cu pașaport aveau obligația să-l predea în 24 de ore de la întoarcerea în țară, pentru a-și lua înapoi, în primire, buletinul (cel cu care puteau să-și asigure zahărul și uleiul cele de toate zilele). Acum se întrevede ridicarea tuturor barierelor. Dacă nu cumva se va adeveri bancul care spune că, după aderarea României și Bulgariei, țările occidentale vor face, rînd pe rînd, cerere de ieșire din UE și vor impune vize țărilor rămase membre, care vor mai fi doar cele din Est.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

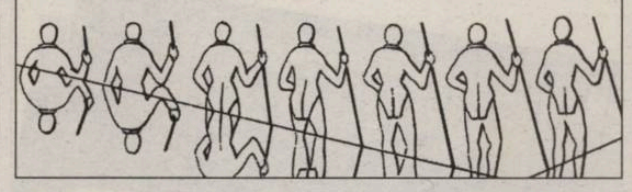

Întîlnire de 20 de ani

În numărul trecut tocmai vorbeam despre unul dintre liceele la care am studiat, și anume Școala Centrală. Pînă în clasa a zecea am fost însă la actualul „Ion Creangă“, schimbat, prin anii '80, de Ceaușescu, pentru o perioadă, în Industrial 36. Acolo am fost din clasa întîi, cum ar spune specialiștii, „am pus bazele“.

Atmosfera din „Creangă“ era complet diferită de cea din Școala Centrală, în sensul că, în perioada cît am fost acolo, nu se punea problema unui învățămînt privat paralel. La „Creangă“, oricît de incredibil ar părea, învățam chiar la școală, cu profesorii pe care îi aveam. Foarte buni, sau mai puțin (deși despre unii știu cu siguranță că erau deosebiți, precum regretatul Moraru de matematică, de pildă), un lucru e cert: erau autoritari în genul epocii socialiste de atunci, poate departe de imaginea deja idealizată a profesorului interbelic, dar nu lipsiți de substanță. Se pregăteau, își făceau treaba și-și luau meseria în serios. Pe vremea aceea ne plîngeam de prea multă autoritate (acum unii părinți de copii școlari se plîng de neseriozitate), vroiam un stil mai zglobiu, mai avangardist, dar ne era frică cînd ne ascultau. Și învățam, chiar dacă nu știam foarte bine cum, și puneam accentul pe memorizare, lățindu-ne prea mult la introducere și încurcîndu-ne uneori la ideile principale din cuprins.

Una peste alta, era o atmosferă „lucrativă“, în sensul specific unei școli. O clasă normală, cu număr egal de fete și băieți, din familii bune (pentru epoca aceea asta însemna, în general, copii de ingineri, mulți directori de fabrici, ba chiar cîțiva cu funcții în partid – de altfel, prima noastră învățătoare a fost doamna Postelnicu, soția fostului ministru de Interne), cu „nivel de trai“ ridicat. Dar și cu unul cultural asemenea. Copiii de atunci citeau, poate pentru că nu erau alte atracții, poate pentru că așa era epoca, poate, pur și simplu, fiindcă respectivele cărți se găseau în bibliotecile lor, „lecturile obligatorii“ ale vîrstei: Jules Verne, Dumas, Fenimore Cooper, Lewis Carroll, Edmondo de Amicis, Ion Creangă, Ionel Teodoreanu, Sadoveanu, Caragiale... Chiar dacă nu împărtășeau dimensiunile metafizice ale colegelor mele din Școală Centrală, înțelegeau ce citeau, puteau să vorbească despre cărți și să se identifice, argumentat, cu unul sau altul dintre personaje. Pe scurt, erau niște copii normali, cu o inteligență peste medie, așa cum ar fi ideal să fie grosul plozilor studioși, iar atmosfera de acolo putea fi considerată varianta românească a celei din liceele americane cu care ne-am obișnuit în filme, cu conceptul de „popularitate“ în centru, cu petreceri, excursii, dar și cu o doză mult crescută de cuminție.

Evident, nu știu ca vreunul dintre foștii mei colegi din „Creangă“ să nu fi intrat la facultate. Majoritatea la Politehnică, așa cum era „moda“ atunci, chiar la secțiile cele mai bune, precum Electronica sau Automatica. După '90, cînd cel puțin o parte din ingineri nu a mai avut căutare, colegii mei s-au reorientat spre afaceri, mulți dintre ei făcînd un MBA și devenind oameni de firmă. Clasa mijlocie, după ai cărei reprezentanți tot umblam cu ocazia altor numere din *Dilema veche*, era chiar în fosta mea clasă de școală și liceu. I-am găsit pe prietenii mei de atunci oameni așezați, căsătoriți, chiar cu doi copii, așezați la casa lor (proprietate), cu mașină personală, a cărei marcă se pare că are importanță, cu vacanțe în străinătate, cu ușoară burtă (mai ales băieții...). Dar tot inimoși și de gașcă, nu lipsiți de interese culturale. Și, oricum, benefici, în termeni pompoși pentru societatea românească, în vorbe mai simple pentru mine, căci au reșit să-mi infirme ceva din nefericitul meu sentiment al deriziunii universale...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

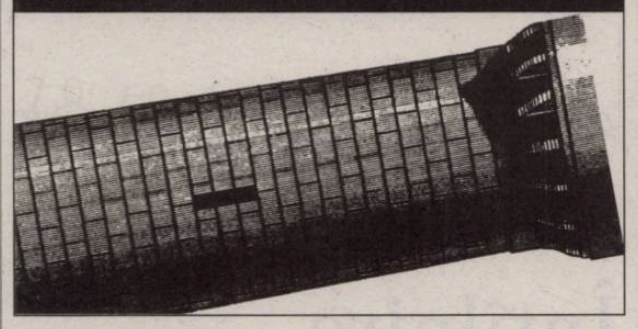

La ce bun?

Nu m-am recunoscut ca membru al unei „generaţii“, pentru că mi-a lipsit „contextul“. O generaţie presupune reunirea unor oameni de vîrste & valori apropiate, care acţionează într-o direcţie asumată programatic. Pentru unii, conceptul de „generaţie“ e doar o convenţie menită să periodizeze istoria ideilor. Pentru alţii, el delimitează traseul unor opţiuni colective necesare şi memorabile. Adept al definiţiilor intensive, am socotit că ultima „generaţie“ propriu-zisă a fost aceea patronată de Mircea Eliade şi Mircea Vulcănescu. Alţii au folosit însă conceptul şi pentru fenomene româneşti mai recente, consumate cu precădere în sfera literelor: „optzecişti“, „nouăzecişti“, „douămiişti“ etc. Prin asemenea decupaje pur cronologice, ideea de generaţie s-a banalizat şi a devenit oarecum sinonimă cu produsul de serie. În condiţiile date, pare greu de crezut că vom asista prea curînd la cristalizarea unei generaţii creatoare cu potenţial realizat. Una care include o metafizică, o estetică şi o politică.

Şi totuşi. Drumul pe care am mers eu, la începutul anilor '90 (un drum descoperit graţie admiraţiei faţă de oameni ca Horia Bernea sau Andrei Pleşu), a fost urmat de mulţi alţii. Într-o manieră desigur difuză, dar nu mai puţin persuasivă, a început să se coaguleze o „generaţie“ intelectuală de centru-dreapta, democrat-creştină, alimentată studios la surse biblico-patristice, irigată cu ideile (selectiv conservatoare), pe care ar trebui să se sprijine renaşterea morală a societăţii româneşti, promovarea unor lideri oneşti şi participarea inteligentă la jocurile Uniunii Europene. Mi-am pus largi speranţe în această pleiadă de oameni tineri, educaţi la ilustre şcoli apusene, agasaţi de marotele postmodernismului, dornici să lege Ortodoxia de viaţa publică, tradiţia de era tehnologică şi reconstrucţia economică de remodelarea identităţii naţionale. I-am încurajat, i-am lăudat în presă, le-am recenzat cărţile, aducîndu-le implicit argumentul că, deşi neformalizată, apartenenţa lor la o „familie spirituală“ e suficientă pentru a produce schimbări înţelepte.

Lipsa unui partid creştin-democrat viabil, nesimţirea noilor îmbogăţiţi faţă de agenda binelui comun, pasivitatea BOR şi mecanica orgoliilor personale au ţinut acest şuvoi de resurse umane într-o păguboasă stare de dispersie. Cu sporadice excepţii, semnăturile generaţiei „aşteptate“ s-au risipit publicistic, neizbutind să atingă masa critică. Exponenţii săi nu s-au strîns, durabil, sub stema unei reviste, a unui post de radio şi, cu atît mai puţin, a unei televiziuni. Prin 2000, proiectul meu (vizînd lansarea săptămînalului *Aproape)* a pus pe listă zeci de nume solide, care ar fi putut face diferenţa pe piaţă, dar nu a reuşit să decoleze, din lipsă de bani. Eram prea idealişti, prea săraci, prea răspîndiţi în ţară şi străinătate şi prea puţin introduşi în „sistem“, pentru a convinge sponsori şi a primi suportul logistico-financiar fără de care nimic nu poate „zbura“.

Eu, unul, n-am renunţat. Cred impenitent că *alternativa* la România aceasta, de care fugim şi din care se fuge, trebuie căutată aici, în generaţia aparent „pierdută“. Ştiinţa, rigoarea etică şi experienţa oamenilor la care mă refer (întrebaţi-l pe Dan C. Mihăilescu) sînt instrumentele de care România are nevoie pentru a recupera tot ce n-a stricat comunismul şi a distila, din uriaşa ofertă occidentală, orice element susceptibil de aclimatizare. Iată, cu brutală claritate, motivele pentru care sufăr văzînd cum Mihail Neamţu şi Adrian Papahagi se încaieră, mai nou, în văzul unei asistenţe deconcertate şi spre satisfacţia „adversarilor“ ideologici. Nu am cum să ţin partea vreunuia dintre beligeranţi. Îi preţuiesc pe amîndoi, amintindu-mi totodată că lumea spiritului nu poate fi extenuată prin colonizări parohiale. Mi-e imposibil să accept că mai tinerii mei confraţi se istovesc în anihilări mutuale, în loc să lucreze laolaltă, sub imensitatea delicată a celor sfinte. La ce bun o generaţie?

Mihail NEAMŢU

Viciul mesianismului politic

Eşecul creştin-democraţiei în România de astăzi aparţine nu doar clasei politice, ci şi liderilor sau formatorilor de opinie ai Bisericii. Cu cîteva notabile excepţii, ierarhii sau teologii oficiali s-au abţinut să emită consideraţii tranşante cu privire la sfera politicii. În spaţiul universitar, teologia s-a bucurat de specializări în domeniul pastoral, patrimonial sau al asistenţei-sociale, părăsind dialogul genuin cu ştiinţele umaniste, de la filozofie şi istorie, la sociologie sau politologie. Competenţele mărunte în aceste domenii au împiedicat o articulare lucidă a poziţiei Bisericii – reprezentată fie de cler, fie de laicat – într-un spaţiu public marcat de confuzii identitare şi dezorientări axiologice. Din păcate, n-au lipsit ocaziile cu care Ortodoxia s-a lăsat reprezentată, în gîlceava veacului, de personaje compromiţătoare, care nu trecuseră nici testul credibilităţii publice, nici examenul fidelităţii ecleziale.

Cel mai elocvent exemplu este oferit de George Becali, cunoscut tuturor în multiplele sale ipostaze de afacerist, finanţator al clubului sportiv Steaua, lider al PNG, ctitor de biserici, filantrop mediatic, dar mai ales viitor candidat la funcţia de preşedinte al României (2009). Acest personaj ambiguu şi inclasabil a instrumentalizat copios aproape orice element din capitalul simbolic al Bisericii. Din acest motiv, cazul trebuie tratat nu doar cu instrumentele jurnalistului de investigaţie (care vrea să explice înmulţirea spectaculoasă a unei considerabile averi) sau metoda eseistului oţărît (care contemplă stilistica indigerabilă a personajului). Portretizarea lui George Becali ca „mahalagiu“ „obsedat de fantasma cetăţii“ (Ruxandra Cesereanu), sau drept „om nefericit de sălbatic“ (Traian Ungureanu) e poate justă, dar nu are suficientă forţă euristică pentru ecuaţia care se cere dezlegată. De asemenea, nici comparaţiile morfologice între crezul lui C.V. Tudor şi manifestul lui G. Becali nu duc foarte departe. Ele ating doar muchiile unei anumite percepţii despre aliajul postdecembrist între naţionalism şi populism. Sondajele însă par surde la indignarea elitelor care sînt vocea societăţii civile într-un context eminamente urban. Nu întîmplător, preşedintele Traian Băsescu sau liderii Bisericii Ortodoxe n-au părut foarte stînjeniţi de judecata vigilentă a inteligheţiei la adresa lui George Becali.

Depăşind aşadar retorica terapeutică a indignării, studierea acestui fenomen de resurgenţă a dreptei ortodoxiste trebuie făcută nu doar din perspectiva ştiinţei politice, ci şi din aceea a teologiei. De ce? În primul rînd pentru că, sfidînd limbajul secularizat al multor altor lideri de partide, George Becali a reintrodus teme explicit religioase în discursul său politic. Pentru sensibilitatea europeană, oricum neliniştită de familiaritatea referinţelor sacre din mediul public american, simpla aluzie la datele clasice ale faptului religios (care în termenii creştini includ miracole, descoperiri, sfinţi, sacramente) pare ilicită. Dacă politica se poate face printr-o expurgare a tuturor metaforelor cu rezonanţă religioasă rămîne o întrebare deschisă. Trebuie spus însă că nu atît semantica unui vocabular sărăcit compromite poziţia lui George Becali, cît mai ales sintaxa defectă a gîndirii sale etno-teologice.

Adîncit într-o pietate dezlînată şi plin de rîvnă pentru puterea fără autoritate promisă de orice exerciţiu utopic, dl George Becali trece, în straturile „României profunde“, drept unul dintre puţinii apărători ai valorilor creştine. El a reluat cutuma bizantină a vizitelor princiare la muntele Athos, vorbind fără înconjur despre funcţia expiatoare a milosteniei creştine, în raport cu destinul neamului românesc. Asumînd un rol mesianic, el ne-a vorbit despre „învierea neamurilor“ într-o viziune eshatologică care exclude orice lectură alegorică. Remitologizarea prezentului a continuat printr-un pelerinaj la Maglavitul care, deşi aflat în lunca colbăită a Dunării, a fost comparat cu austerul munte Sinai. Se înţelege că revelaţia primită de Moise are, în ochii dlui Becali, aceeaşi demnitate ontologică cu descoperirile faimosului Petrache Lupu („Moşul“). Această apetenţă pentru sincretism estetic şi debandadă dogmatică rezonează din plin cu obscurantismul noii ere („New Age“). Este puţin probabil ca electoratul lui George Becali să distingă diferenţa între un sacerdot ortodox şi o vrăjitoare păgînă. Mesajul „războinicului“ valah conţine doar elemente subrudimentare de cultură istorică şi religioasă. Evantaiul de oferte e însă bogat, iar galeria aplaudă aproape orice paralogisme. Autovictimizarea capitalizează sentimentele anticomuniste ale unei drepte trădate, cel puţin aparent, de preşedinţii de pînă astăzi ai României. Imaginea haiducească despre triumful dreptăţii şi al neatîrnării speculează, pe de altă parte, aşteptările clasei paupere, antiglobaliste, care nu-şi doreşte decît un stat hegemonic şi asistenţialist.

Practicate natural, simplificările cele mai aiuritor-apodictice au, în gura lui George Becali, un efect hipnozant. Mizeria istorismului domneşte pretutindeni în agenda sa de lucru. Cultura agramată a rezumatului îl face să extragă din memoria naţională doar frescele voievodale, confundînd cu graţie „liber-schimbistă“ cauzele şi efectele. Sugestia gene-

© V. Dorolţi

nealogică şi promisiunea continuităţii abia se lasă ghicite. Evocarea cultului dedicat sfîntului Andrei Apostolul a putut întări stereotipiile bovarice ale antieuropenilor protocronişti. Luciditatea este prima asceză pe care dl Becali şi-o refuză. Renăscînd modelul legionar al taberelor de muncă, liderul PNG angajează curent imaginea Bisericii în aproape toate activităţile sale de mecenat electoral (legitimînd astfel imnul naţional: „preoţi cu crucea-n frunte...“). Liderul „noii generaţii“ are vocaţii catehontice: el nu doreşte numai ieşirea României din starea de sărăcie, ci ţinteşte la împăcarea ţării cu Dumnezeu. Soteriologia este o afacere strict imanentă. De aceea, dl Becali a promis „să facă curăţenie“ atît în instituţiile statului, cît şi în bisericile atinse de virusul corupţiei. În acest fel, logica raportului de subsidiaritate între Stat şi Biserică se pulverizează. Teologia este redusă la ideologie, iar Ortodoxia este tratată ca o simplă religie civică, lipsită de autonomie în raport cu „nevoile şi neamul“ acestui personaj revoluţionar.

Pe scurt: pentru că îşi doreşte să funcţioneze fără uzul sănătos al raţiunii, înlocuind simţul realităţii prin delirul frazeologic, promovînd *„charisma* personală“ a conducătorului „revelat“, în locul rutinei anonime a instituţiilor verificate istoric, Partidul Noua Generaţie nu reprezintă decît o versiune mutantă a creştin-democraţiei româneşti, hrănită pe trunchiul unei duble ignoranţe (politico-teologice), astăzi grav generalizate.

DILEMATECA

Antologia poeziei româneşti la zid,
un proiect realizat de Ion Barbu
Editura Polirom, 2006

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Tur virtual printr-o televiziune reală

La cererea telespectatorilor, care vor să ştie ce se află în spatele îndrăgitelor emisiuni culturale ale postului nostru, am organizat un tur virtual prin televiziunea noastră. Parafrazînd celebrul vers „După blocuri sîntem noi care te facem pe tine“, trebuie să spunem de la început, ca să nu existe nici un dubiu, că în spatele emisiunilor atît de îndrăgite ne aflăm noi, oamenii de la TVR Cultural. „Care te facem pe tine“ trebuie citit, în cazul acesta, *care te formăm în spiritul adevăratelor valori,* cele culturale.

Mai întîi de toate, vom face un necesar recurs la istorie. La înfiinţarea postului nostru, oamenii care au fost aduşi să muncească aici, de la sunetişti şi operatori pînă la şefi, erau vechi angajaţi ai TVR, cu îndelungată experienţă de televiziune, căpătată de pe vremea cînd se transmiteau două ore de program pe zi. Se spune că la TVR Cultural au fost trimişi toţi oamenii de care a vrut să scape TVR-ul (căci la stat e mai greu să dai afară un angajat). Chiar dacă ar fi aşa, nu înţelegem care este problema. Oare Australia nu a fost şi ea făcută cu puşcăriaşi şi oameni deportaţi de pe bătrînul continent? Şi unde a ajuns ea acum?...

Oamenii noştri sînt mulţumiţi că lucrează în această instituţie, iar satisfacţiile unui angajat la TVR Cultural nu pot fi egalate la nici un alt post de televiziune. Unde se mai poate ca oamenilor să li se rupă în aşa hal (ca să folosim un limbaj neacademic), fără să li se poată face, practic, nimic? Unde se mai poate astăzi pune în aplicare vechea maximă, atît de frumos sintetizată de înţelepciunea populară, „timpul trece, leafa merge“? Unde se mai poate ca, pe lîngă leafa care merge, deci, nestingherită, angajatul – de la vlădică la opincă – să-şi poată face la fel de nestingherit micile şi tradiţionalele ciubucuri, care-i completează în mod fericit veniturile?

Cuvîntul de ordine al instituţiei noastre este respectul pentru angajat şi pentru valorile sale. În primul rînd, nutrim un profund respect pentru familie: familiile angajaţilor noştri se regăsesc aproape în totalitate în organigrama noastră şi întotdeauna avem un post călduţ pentru un fiu, o fiică şi chiar pentru o rudă ceva mai îndepărtată. În al doilea rînd, avem un cult pentru confortul angajatului nostru. El nu trebuie să se epuizeze, ci, dimpotrivă, să se simtă bine la serviciu. De exemplu, oamenii pot veni cînd vor la lucru, operatorii şi sunetiştii pot juca table sau alte jocuri instructive chiar în timpul filmărilor, se pot cinsti cu cîte un pahar şi se pot distra în voie (iar dacă vreun sunetist abţiguit va uita să apese pe butoane şi nu se va înregistra nimic – cum s-a mai întîmplat – nu vom face un capăt de ţară din asta).

În aceeaşi ordine de idei, avem respect pentru vîrsta înaintată, pentru redactorii şi realizatorii cu vechi state de plată. Nici ei nu trebuie, desigur, să se epuizeze, cu atît mai mult cu cît au tras pentru binele instituţiei o viaţă întreagă, aşa că fiecare are în preajmă ceea ce chiar ei înşişi frumos numesc „un sclav“. Un sclav este un tînăr aspirant la cinstea de a lucra în instituţia noastră, care, fără să fie de obicei deloc retribuit, îi face toată munca maestrului. Uneori, sclavii rămîn pe această poziţie chiar ani de zile, pînă să fie înscrişi pe statele noastre de salarizare – şi asta dovedeşte o dată în plus prestigiul de care se bucură statutul de a fi angajat în instituţia noastră.

Pe de altă parte, avem foarte mare grijă de promovarea salariaţilor noştri – iar pentru aceasta ei sînt trecuţi cu generozitate chiar şi pe genericele unor emisiuni pentru care nu mişcă nici un deget. În această situaţie sînt de la „realizatorii de emisiune“ care nu realizează nimic (căci face cel care e trecut ca prezentator totul), pînă la coafeze, care pot figura foarte bine pe genericele unor emisiuni ai căror prezentatori sînt tunşi periuţă.

Şi – să nu uităm – o altă realizare a oamenilor noştri, cu care ne mîndrim, deopotrivă: angajaţii noştri sînt campioni pe ţară la *Solitaire*. În mod sigur, aceste abilităţi ale lor, ca şi celelalte, se reflectă în calitatea de necontestat a emisiunilor noastre.

Alexandra BĂDICIOIU

De ce Jan nu ştie engleza şi nu trăieşte în România

Ne fac să rîdem, ca apoi să cumpărăm. Nu pare logic, dar funcţionează deja, de vreo sută de ani încoace. Şi, pentru că istoria ne învaţă multe, ea nu poate fi ignorată nici măcar în publicitate.

– Mayday... mayday... we are sinking...
– Aaa, helo. My name is Jan.
– WE ARE SINKING!!!
– What are you thinking of?

Este reclama mea banc preferată. Pentru a înţelege de ce izbucnesc în hohote de rîs de fiecare dată cînd o văd, deşi probabil am ajuns pe la a vreo suta vizionare, trebuie să faceţi un exerciţiu de imaginaţie şi să vi-l închipuiţi pe Jan. Felul în care îşi drege vocea şi se apropie de microfon înainte de a rosti acel perfect nemţesc „Helo“, jena cu care rosteşte cea mai complicată propoziţie în engleză din viaţa lui, costumul şi cămaşa albă, la patru ace, de ofiţer din turnul de control, în fine, neînţelegerea din privirea cu care scrutează butoanele şi teama cu care îşi arcuieşte urechea pentru a prinde orice sunet propagat în căşti sînt demenţiale. Joculeţul de cuvinte dintre *sinking* şi *thinking* este banal, spotul însă nu are cusur.

Gurile rele

spun că umorul e cea mai facilă armă a publicitarului. Că reclama amuzantă rar îşi atinge scopul: oamenii se hăhăie, o memorează, dar nu se duc cu ea la raftul de iaurturi sau la *dealer*-ul de maşini. Că ia premii pe la festivalurile cu moţ, dar este inutilă ca un bibelou. Că are dublu tăiş – de cîte ori poţi, pînă la urmă, să rîzi la acelaşi banc? Indiferent la toate acestea, umorul îşi duce nestingherit existenţa în *advertising,* de la primele semne ale industriei şi pînă în prezent, chiar dacă ele se adeveresc şi – aşa cum vedem de sute de ori pe zi – în mod dureros. „Prefer o reclamă care să fie adorată de cîţiva, urîtă de alţii şi care să stînjenească restul privitorilor, obligîndu-i să ia o decizie“ – argumenta Jon Steel, publicitarul care a lucrat la cunoscuta „Got milk?“ (Iar americanii au adorat-o în masă şi în miliardele de litri cumpăraţi. Plictisiţi de campaniile în care li se spunea că laptele este sănătos, locuitorii Statelor Unite au intrat de-a dreptul în isterie cînd li s-a demonstrat că lichidul alb poate fi *cool*. Şi cum putea să li se arate altfel această revelaţie, decît ironizîndu-şi propriii consumatori?). Apoi, hilarul reclamelor, ca şi emoţia, se crucifică pe axa binelui şi a răului. Iar rău-făcutele primesc cea mai rea pedeapsă care se arată în coşmarurile tuturor publicitarilor: publicul nu mai cumpără.

Singurele două reclame

româneşti care mi-au trezit aceleaşi hohote de rîs ca Jan şi cursurile lui de engleză au fost cele cu mustăciosul de la Elite şi Războiul Stelelor de la Teletech. Dar, oricît aş rîde

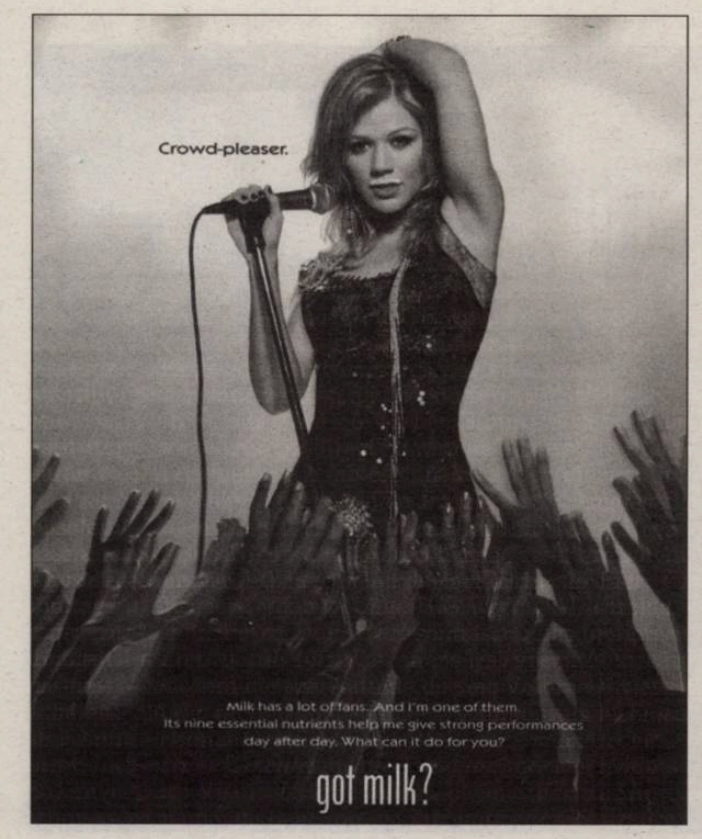

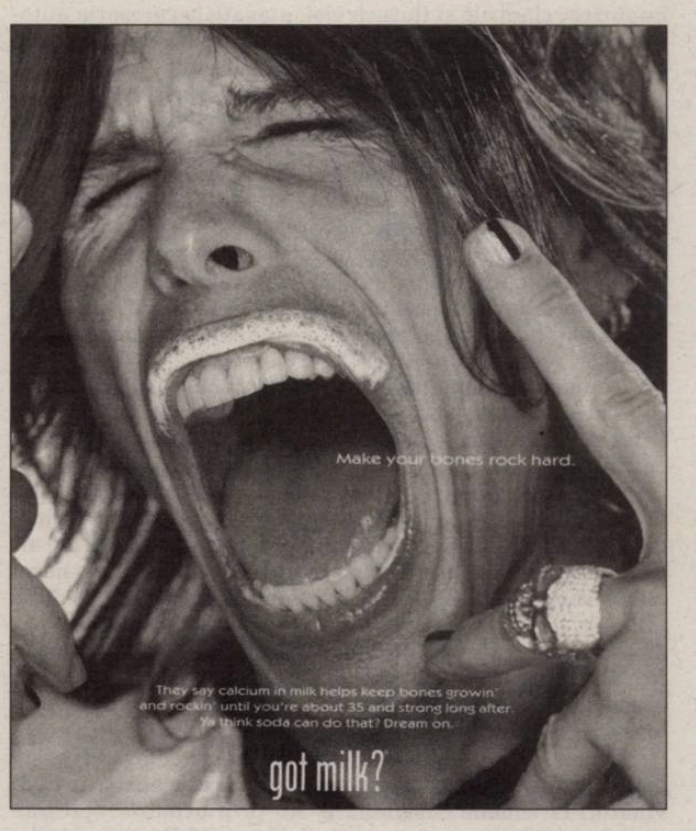

la ele, nu aş cumpăra nici Elite (recunosc că am fost influenţată mai mult de curiozitatea tehnologiei cu gheaţă şi foc, decît de mustăcios) şi nici Teletech. Asta nu constituie nici pe departe un argument împotriva lor, pentru că eu, cu lipsa mea de umor, nu fac parte din publicul-ţintă. Cei vizaţi probabil că au şi rîs şi au şi cumpărat. Aşa au grăit vînzările cel puţin, iar ele nu mint niciodată, din contră, au întotdeauna dreptate. Nu lucrez în publicitate, dar îi pot credita pe cei care o fac: nu vorbesc cu toată lumea şi nici măcar cu cei cu care ar dori. Se adresează unei bucăţi de grafic, prezentată de client: posibilii cumpărători. Unirea nu a reuşit să îmi influenţeze nici un milimetru de maxilar, dar asta era şi ideea. S-au stricat de rîs cei care îşi doreau basculantă. Nici grandiosul cor de la Honda nu m-a scos din plictiseală, dar reprezentanţii sexului puternic, pe care îi cunosc, s-au declarat fani înrăiţi. M-a prins însă, iremediabil, umorul broscuţelor Volkswagen, demonstrîndu-se, încă o dată, că mărcile îşi aleg glumele în funcţie de cum ştiu să rîdă cumpărătorii lor. Şi, dacă ne întoarcem la România, unele refuză umorul din principiu. Probabil cercetările de piaţă le-au arătat că, dacă vine vorba de cosmetica feminină şi detergenţi, românii nu sînt dispuşi să se amuze în nici un chip. Sau le trebuie mai mult timp să înveţe. E cert însă că un spot ca cel la Domestos cu travestitul oripilat de toaleta unui bar de camionagii ar tulbura gospodinele autohtone.

Ultimele opinii

emise de specialiştii industriei din afară insinuează că obsedantul „Cumpără-mă!“ a fost depăşit. Felul în care se poate înainta însă, din acest punct, împarte radical părerile cunoscătorilor. Un grup susţine cu tărie că a început era în care oamenii trădează mărcile. (Argumentele lor au sens, aşa că o să amintesc trei dintre ele: 1. toată lumea îşi face publicitate, pentru că, oriunde există un producător, există şi o agenţie ridicătoare de brand; 2. Nu doar produsele, dar şi brandurile au ajuns să se asemene între ele atît de mult, încît oamenii, pur şi simplu, nu mai fac diferenţa; 3. cu toate zvonurile şi adevărurile despre *sweatshop*-uri, în care copiii thailandezi muncesc 14 ore pe zi, nu mai există siguranţa producţiei „cu dăruire“ pe care au mizat mult timp veteranele pieţei.) Ceilalţi monitorizanţi de tendinţe vin cu argumentul opus: indivizii cumpără imaginea. Nu îi interesează iaurtul, ci faptul că sînt, după caz, o mamă grijulie, un om de succes, care se gîndeşte la sănătatea lui, un tip *cool*. În acest context, reclamele au un obiectiv unic: să construiască sîrguincios personalitatea brandului. Ele devin simpatice tocmai prin relaxarea cu care îi spun telespectatorului plictisit – „ştim că îţi întrerupem meciul, dar nu vrem decît să îţi amintim că există. Uite, o facem, repede-repede şi amuzant. Vezi ce repede a trecut?“. Dîndu-şi atîta silinţă să-ţi facă pe plac, unele chiar reuşesc. Cum să te superi pe Jan că îţi întrerupe serialul? Credeţi-mă, nu puteţi. Doar că el face parte din alt film, şi nu e unul românesc.

Rodica BINDER

Fotbalul şi filozofii

Germania este euforizată: de splendidele zile de vară ce nu păreau să mai vină vreodată, de atmosfera ce domneşte în marile oraşe şi pe stadioanele de fotbal în aceste zile ale campionatului mondial, de steagurile ce împînzesc clădirile şi flutură vioi, ataşate la caroseria autoturismelor mari şi mici. Toată lumea discută despre fotbal şi – pe măsura puterilor lor – pînă şi filozofii.

Substitut al înfruntărilor belicoase, *hybris* şi *catharsis,* pasiune răscolitoare impulsionînd de nu puţine ori spiritul gregar, fanatizînd mulţimile şi exasperîndu-i pe cei care nu au nici în clin şi nici în mînecă cu „jocul cu balonul rotund", fotbalul nu putea să nu reţină şi atenţia unor filozofi contemporani. După Luciano de Crescenzo care a emis, ce-i drept mai de mult, judecăţi memorabile despre acest sport popular (vulgar, în sens etimologic), ceva mai tenebrosul Peter Sloterdeijk, filozof german foarte la modă, s-a înduplecat să dialogheze pe marginea campionatului mondial de fotbal cu redactorii revistei *Der Spiegel.*

Dar cum toată lumea se pricepe la fotbal ca şi la politică, ce ar avea nou de spus acest dirijor al *cvartetului filozofic* (cum se intitulează emisiunea pe care o susţine, împreună cu Rudiger Safranski, la televiziunea publică germană)?

Sloterdeijk nu ar fi el însuşi dacă nu ar izbuti să desluşească, în materia amorfă a banalului, componentele inedite, surprinzătoare. Un prim exemplu: nu există un alt sport care să imite atît de bine ca fotbalul ancestralele noastre sentimente „protoartileriste" de vînători. Goana după minge şi „orgasmele" pe care golurile le produc fanilor îi par de-a dreptul „obscene" filozofului care defineşte fotbalul în termeni cinegetici: „atingerea cu un obiect balistic *(alias* piciorul, *n.n.)* a vînatului (mingea) care încearcă cu toate mijloacele să se salveze (rostogolindu-se sau zburînd prin aer)."

Evident, Sloterdeijk se întreabă dacă nu cumva ia „peste picior" clişeul antropologic conform căruia bărbaţii ar fi vînători şi femeile culegătoare. Au prin urmare reprezentantele sexului frumos o viaţă mai uşoară? Răspunsul filozofului relevă din nou o componentă inedită a existenţei noastre: dacă ne putem imagina azi un bărbat fără lance arc, sau – în ocurenţă –, minge, femeile, în virtutea vocaţiei lor de culegătoare (ele încurajînd astfel şi consumul) nu pot fi imaginate fără... poşetă!!!

Eroul moare de timpuriu pe cîmpul de luptă, vedeta se declasează prin reintrarea în „normalitatea" vieţii de zi cu zi.

Dar, înapoi la fotbal! Sloterdejik nu se lasă furat de isteria colectivă din tribune, dar admite că omul este definit şi prin capacitatea de a-şi pierde minţile, împreună cu semenii săi. Remarcabilă este o altă comparaţie pe care filozoful o face: cea între erou şi vedetă. (Să ne amintim şi că titlul unui volum al lui Luciano de Crescenzo făcea aluzie la vremurile în care bărbaţilor le era îngăduit să fie... eroi.)

Aşadar, grăieşte Sloterdeijk, eroul moare de timpuriu pe cîmpul de luptă, vedeta se declasează prin reintrarea în „normalitatea" vieţii de zi cu zi. Ipotetic, fotbaliştii sînt eroi pe stadion, dar, nedîndu-şi viaţa pentru un gol, rămîn inevitabil doar vedete, staruri, modele. Un montaj fotografic reprezentîndu-i pe Roberto Carlos, Francesco Totti, Beckham, Ronaldinho şi Raul umăr la umăr, îmbrăcaţi în armuri antice, privindu-ne fioros, demonstrează ideea. Deveniţi staruri, ei se dez-eroizează. Mai rău încă: Sloterdeijk întrevede tendinţa unei „hermafroditizări" a fotbaliştilor vedete – cotînd, în principiu desigur, echipa naţională a Germaniei ca fiind un *„team* de hermafroditi".

Ceea ce este mai puţin grav decît definiţia pe care o dă fotbalului un alt filozof german, mai puţin cunoscut, ce-i drept – este vorba de Guenter Gebauer: „o formă de protest împotriva culturii savante". Sloterdeijk face o nouă piruetă şi întrevede în stadioanele moderne forma „originară" a Colosseum-ului, menţionînd concomitent primejdia „politizării" mulţimii.

Azi fotbalul pare şi o expresie „extremă" a globalizării: majoritatea membrilor echipelor naţionale joacă în alte ţări în echipele de club şi de aceea – în afara campionatelor, echipele naţionale par desprinse de realitate. În timpul turneelor însă, ele retrezesc spectatorilor în tribune pusee patriotarde. În sfîrşit, unul din elementele care pe Sloterdeijk îl impresionează cel mai puternic, este modul în care fotbaliştii, care cad, se ridică: rapid, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ridicarea lor este un „manifest împotriva legilor gravitaţiei". Ce regretă Sloterdeijk? Că atunci cînd sînt răniţi, fotbaliştii sînt transportaţi pe targă şi nu sînt lăsaţi, cum se întîmpla în vremurile de demult, să şchioapete pînă la ieşirea de pe teren. Cît despre el – Peter Sloterdeijk circulă cu bicicleta –, i se întîmplă să cadă destul de des şi să se ridice din ce în ce mai greu. Pe terenul ideilor însă, pare de-a dreptul... înaripat, chiar dacă zborul său poate fi pentru unii, agasant.

Prea puţin reverenţioasele opinii despre fotbal, emise de filozoful transformat în „guru" de mass-media, nu are cum să-i irite pe membrii unsprezecelui german – din simplul motiv că ei nu-i citesc, nu-i aud şi nici nu-i ascultă pe filozofi.

Un efect „colateral" al campionatului mondial de fotbal s-a transformat însă într-un adevărat subiect de dezbateri publice la radio şi televiziune, în paginile presei scrise.

Germania s-a acoperit, în aceste zile, cu un *patch-work* în care se disting din abundenţă – pe fundalul tricolorului german negru-roşu-galben – şi drapelele naţionale ale ţărilor participante la marea competiţie. Este sau nu această invazie de drapele indiciul unui patriotism exacerbat sau – ceea ce ar fi şi mai rău – al naţionalismului, se întreabă îngrijorate unele spirite critice.

În orice competiţie internaţională de fotbal intonarea imnului înaintea începerii meciului îi însufleţeşte pe jucători şi pe suporteri de înălţătorul dar, resimţit sau manifestat în exces, suspectul sentiment al patriotismului.

Cert este că – spre deosebire de alte naţiuni europene şi mai ales de vecinii lor francezi, care nu ezită să recurgă la epitete ornante şi expresii ale grandorii nici cînd e vorba de naţiune, nici cînd e vorba de vinuri sau brînzeturi – germanilor le dă de furcă atît ideea de naţiune, cît şi cea de patrie. De vină este evident trecutul cel nazist, în primul rînd... Patriotismul şi problematizarea identităţii sînt sentimente şi teme care au o cu totul altă abordare la est de Rin şi la vest de Oder, decît în restul ţărilor europene...

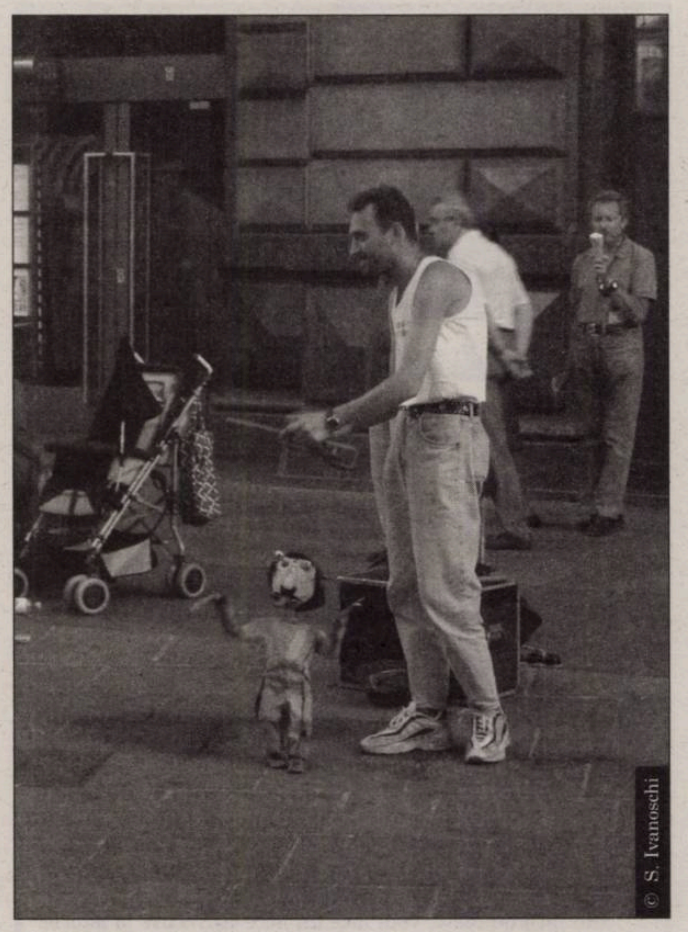
© S. Ivanoschi

Cetăţenii Republicii Federale afişează drapelul naţional nu atît din dorinţa „neţărmurită" ca unsprezecele german să cîştige campionatul, cît mai degrabă din bucuria de a putea găzdui acest eveniment.

S-a vorbit mult despre „revenirea la normalitate" a Germaniei după reunificare. Dezbaterile nu au eliminat însă întru totul incertitudinile şi nici tresăririle, ori de cîte ori ar exista primejdia unei supradozări a sentimentelor patriotice. Recent, o campanie publicitară, destul de costisitoare şi discutabilă, le propunea locuitorilor Republicii Federale, prin intermediul unor uriaşe afişe, să se identifice cînd cu Einstein, cînd cu un fotbalist, cînd cu un copil sau cu o doamnă în vîrstă – pe scurt – cu chipurile celebre şi anonime ale locuitorilor de ieri şi de azi ai Germaniei. Iconografia identitară ţinea evident cont şi de diversitatea etnică şi culturală a Germaniei de azi: diversă şi totuşi unitară, dar care nu poate fi uşor asumată.

Poate şi din acest motiv, în zilele campionatului mondial de fotbal nu puţini analişti sînt surprinşi de dezinvoltura cu care locuitorii ţării şi-au pus în ferestrele caselor, la balcoane şi prin grădini, steguleţele tricolore negru-roşu-galben. Automobiliştii au recurs şi ei la acest ornament: drapelele mici, care flutură în vînt, le urează textual bun venit oaspeţilor la campionat. Dar alături de steagurile germane apar peste tot şi cele ale altor naţiuni, indicînd fie simpatia, fie preferinţele fotbalistice ale posesorului pentru una din echipele ţărilor participante la campionat. Or, tocmai această „coabitare", nu doar „cromatică", este de natură să spulbere complet suspiciunile şi îndoielile pe care le stîrneşte unor sociologi şi politologi sau chiar istorici, prezenţa majoritară a steguleţelor germane peste tot. Ele vor dispărea după încheierea campionatului, iar patriotismul – căruia par a-i da expresie –, nu este nicidecum direct proporţional ca intensitate cu numărul drapelelor purtînd culorile naţionale ale Germaniei.

Sentimentele patriotice fluctuante sînt determinate de anumite împrejurări. Înfrîntă, distrusă, zdrobită de conştiinţa vinovăţiei şi a ororilor comise în numele dictaturii naziste, Germania postbelică începe să-şi recîştige încetîncet încrederea în sine, imediat după ce în 1954 echipa naţională de fotbal cîştigă, în faţa Ungariei, titlul de campioană mondială.

Situaţia este cu totul alta acum. Cetăţenii Republicii Federale afişează drapelul naţional nu atît din dorinţa „neţărmurită" ca unsprezecele german să cîştige campionatul, cît mai degrabă, din bucuria de a putea găzdui acest eveniment. Cît despre „patriotism", el se manifestă pînă acum cel puţin sub forma unei bune dispoziţii generale – întreţinută atît de zilele însorite, cît şi de armonia în care competiţiile programate s-au desfăşurat şi sperăm se vor desfăşura. Cînd campionatul mondial se va fi încheiat, probabil că tematizarea dozelor în care locuitorii Republicii Federale au sau nu au voie să fie patrioţi şi să fluture drapelul naţional va dispărea din spaţiul public şi din mass-media, reintrînd în sfera... dezbaterilor academice.

© S. Ivanoschi

Ioana VLASIU

Barbu Brezianu, patriarhul studiilor brâncuşiene

Universitatea de Arte din Bucureşti i-a acordat, recent, lui Barbu Brezianu titlul de Doctor honoris causa. Publicăm în continuare discursul rostit, ca laudatio, *cu această ocazie.*

Îmi revine astăzi onoarea, dar nu şi mai puţin dificila sarcină de a evoca în puţine cuvinte munca de o viaţă şi meritele excepţionale ale istoricului de artă Barbu Brezianu, cu ocazia atît de îndreptăţitei iniţiative a Universităţii de Artă de a-i acorda titlul de Doctor honoris causa.

Barbu Brezianu este patriarhul studiilor brâncuşiene în România, aşa încît un inventar oricît de succint al contribuţiilor sale ştiinţifice trebuie să înceapă de aici.

Din 1963 şi pînă astăzi, bibliografia brâncuşiană datorată lui Barbu Brezianu a sporit an de an. Sînt istorici de artă prolifici şi poate prea grăbiţi, care epuizează rapid un subiect, pentru a trece nerăbdători la un altul. Barbu Brezianu nu face parte din specia aceasta. El a înţeles că, din perspectiva exegetului, opera unui artist nu e o temă finită, încheiată odată pentru totdeauna. E drept şi că Brâncuşi a fost în această privinţă un subiect ideal de cercetare. De peste 40 de ani, Barbu Brezianu este angrenat într-un fel de *work in progress,* concept care defineşte de obicei un parcurs artistic, dar care se aplică la fel de bine exegetului.

La începutul anilor '60, bibliografia brâncuşiană era destul de săracă şi vă asigur că nu fac o afimaţie conjuncturală pentru a creşte artificial meritele celui lăudat astăzi. Mai ales raportat la alţi artişti cu statură similară de fondatori ai modernităţii, scrierile de referinţă despre Brâncuşi se numărau pe degete la vremea aceea. Trecuseră, e adevărat, abia cîţiva ani de la dispariţia lui Brâncuşi şi gloria sa postumă era încă incipientă.

Pe de altă parte, în România aceleiaşi perioade abia începuse să se schiţeze timid procesul de recuperare a lui Brâncuşi, odată cu relativa relaxare a dogmelor realismului socialist.

Opera de tinereţe a lui Brâncuşi era aproape necunoscută în străinătate. Lucrări capitale ale parcursului său novator, ca „Rugăciunea", prima versiune a „Sărutului", „Cuminţenia pămîntului" – aflate în România şi, cu excepţia primeia, neexpuse vreodată dincolo de graniţele ţării – erau ignorate chiar de către admiratori ai lui Brâncuşi. La fel de puţin cunoscut era şi ansamblul de la Tîrgu Jiu.

Or, tocmai acestea au devenit punctele-cheie ale cercetărilor lui Barbu Brezianu. Dacă perioada de formaţie şi debut a lui Brâncuşi, atît de importantă pentru înţelegerea evoluţiei sale, nu mai este o pată albă în bibliografia artistului, este în cea mai mare parte meritul lui Barbu Brezianu. An de an a publicat articole şi studii care scoteau la lumină documente, mărturii, fotografii, multe fotografii inedite. Pe temeiul acestei impresionante cantităţi de informaţii, excepţională ca bogăţie şi semnificaţie, Barbu Brezianu a fost în măsură să precizeze datări, care nu au fost infirmate de cercetări ulterioare, să stabilească conexiuni, filiaţii cu artişti şi evenimente care au influenţat, într-un fel

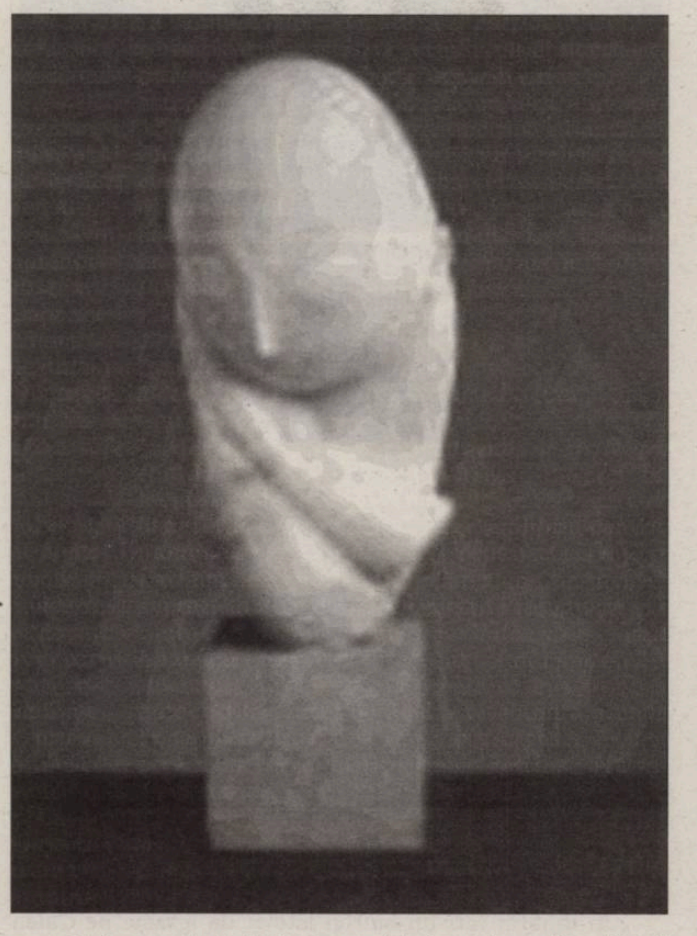

sau altul, cursul gîndirii şi operei brâncuşiene. Devoţiunii fără limite a exegetului său îi datorăm azi cunoaşterea multor nuanţe ale complicatei fizionomii morale şi spirituale a lui Brâncuşi, care nu se suprapune cu stereotipul vehiculat adeseori de jurnalele străine al „ţăranului de la Dunăre".

În 1974 apare prima ediţie a lucrării *Opera lui Brâncuşi în România,* despre care Isamu Noguchi îi scria lui Barbu Brezianu: „...e probabil cea mai bună prezentare a operei şi vieţii unui artist, pe care am întîlnit-o vreodată. Logica ei este superbă căci toate elementele corelate sau nu în timp, sînt situate în perspectiva lor istorică. Ele primesc astfel un relief şi o semnificaţie admirabilă".

Aş adăuga acestui elogiu superlativ că, de fapt, *Opera lui Brâncuşi în România* e o carte în care sînt mai multe cărţi şi care a crescut de la ediţie la ediţie. În afara celei care îl entuziasma pe Noguchi, a primit o mai mare extensie în ediţia a treia, din 1998, capitolul reverberaţiilor sculpturii brâncuşiene. De la Hans Arp, Henri Moore sau Noguchi, care i-a fost elev direct, pînă la nenumăraţii discipoli sau admiratori postumi, printre care minimaliştii americani din deceniile 7 şi 8, care se revendică direct de la Brâncuşi, Barbu Brezianu evocă, printr-o ilustraţie bogată şi convingătoare, ecoul mondial al sculpturii brâncuşiene.

E un bun prilej astăzi să omagiem contribuţia majoră a istoricului de artă român la cunoaşterea operei lui Brâncuşi, cercetările lui sintetizate în patru ediţii (1974, 1976 – o versiune în română, alta în engleză, 1998), devenite lucrări de referinţă pe care nici una din monografiile apărute în ultimele trei decenii nu le-a putut ignora.

Ultima ediţie, apărută acum şase ani, a fost adusă la zi ca bibliografie şi completată cu preţioase informaţii, altădată cenzurabile, cum ar fi discuţia din 1951 de la Academia Română, cînd sculptura lui Brâncuşi a fost dezavuată public cu argumente care formează un straniu amestec de idiosincrazii mai vechi faţă de avangardă şi injoncţiuni ideologice ale timpului.

Barbu Brezianu nu s-a rezumat la cercetarea de tip academic. Textele sale sînt uneori mai palpitante decît biografia romanţată a lui Peter Neagoe, fără să facă rabat de la rigorile disciplinei istoriei artei. A ştiut de asemenea să fie şi un polemist redutabil, de cîte ori a simţit că este nevoie, de pildă, cu ocazia îndelungatei controverse pe tema restaurării „Coloanei infinite" după 1990, cînd, cu argumente de necontestat, Barbu Brezianu s-a pronunţat împotriva demolării ei.

Pe fundalul interesului mereu viu pentru Brâncuşi, Barbu Brezianu a găsit timp să scrie o monografie despre Tonitza, în 1967, care rămîne cea mai serioasă cercetare de pînă acum asupra celui mai gustat pictor interbelic, după Pallady şi Pătraşcu. Un deceniu mai tîrziu publică, împreună cu Irina Fortunescu, corespondenţa lui Tonitza, exemplu de editare, lucrare singulară în peisajul istoriografiei de artă româneşti. Amintesc rapid studiile despre Grigorescu, Karl Stork, despre prietenia dintre Pallady şi Matisse sau despre Asociaţia Arta Română. Toate acestea, împreună cu altele împrăştiate prin reviste şi ziare, nu numai româneşti, ci şi de la Paris, New York, Praga sau Londra, s-ar cuveni reunite în volum.

M-am limitat la evocarea activităţii de istoric de artă a sărbătoritului nostru de astăzi. Dar există şi un Barbu Brezianu poet şi prozator, traducător şi publicist pe cele mai diverse teme culturale. Adaug doar că traducerea, în 1942, a *Kalevalei,* epopeea naţională finlandeză, i-a adus cea mai mare decoraţie a Finlandei, Trandafirul alb.

Întîlnirea cu opera lui Barbu Brezianu este la îndemîna tuturor celor interesaţi şi dornici să o cunoască. Însă întîlnirea cu omul de o discreţie, gentileţe şi generozitate fără egal în relaţiile cu ceilalţi, care aduce cu sine un parfum din alte timpuri şi un model de umanitate – mă tem irepetabil – este un privilegiu. De aceea solemnitatea de azi este în primul rînd un dar pe care Barbu Brezianu ni-l face nouă tuturor.

Alexandru MATEI

Epistola lui Marx către Europeni

Mergi pe stradă prins în agrafele propriilor gînduri. Deodată, nici una, nici două, un bolid izbeşte un stîlp. Timpul se opreşte, clipa se dilată, interiorul dispare, pentru cîteva secunde, contează doar *accidentul* – între timp, evenimentul poate fi numit. Accidentul are calitatea de a fi un eveniment neanunţat – spontan. El irumpe în cotidian, cum ar spune fenomenologii. Asta ne şi place la el, cînd, fireşte, nu ni se întîmplă nouă: spontaneitatea cu care se întîmplă el, în mijlocul rutinei.

Nu trebuie să fii şofer sau cascador ca să produci un accident. Poţi fi scriitor, eseist bunăoară. În principiu, ca atare, e bine să ai un model de reuşită; pe cine poţi să-l imiţi mai bine dacă nu pe Iisus Hristos, cel care a intrat în lume ca un fulger, sau – chiar – ca un hoţ (întrebaţi-l pe tînărul teolog Mihail Neamţu de referinţe)? în recenta sa carte, *L'adieu à la litterature,* William Marx îşi ia adio de la literatură, ca un şofer de la propria maşină de-o viaţă, dar numai pentru a o înlocui: „Ceea ce este condamnat nu e literatura în general, ci o anumită literatură, aceea de dinaintea adio-ului. Sub o formă sau alta, va exista mereu literatură, chiar dacă poate foarte diferită de ceea ce cunoaştem astăzi sub această denumire" – afirmă autorul nostalgic, într-un interviu.

Eseul celui care a mai publicat pînă acum două cărţi *(Naşterea criticii moderne* şi *Ariergardele secolului al XX-lea)* are, desigur, o teză: a existat un moment al istoriei culturii în care literatura a intrat într-o fază de expansiune, urmată de autonomizare şi, în cele din urmă, de devalorizare. În interiorul producţiei literare, cele trei faze se pot suprapune: de pildă, Marguerite Yourcenar, Nathalie Sarraute şi Barbara Cartland sînt riguros contemporane, dar despărţite de vîrstele literaturii în care se plasează operele lor. Pentru a le descrie pe primele, eseistul evită atît o abordare sociologică unilaterală, în care moartea literaturii ar fi fost provocată din afară (varianta accidentului suportat), cît şi pe cea simetrică a unei interpretări esenţialiste, a literaturii ca fiinţă care-şi poartă sfîrşitul în măruntaie (varianta accidentului destinal). Dar nu evită inevitabilul: ceea ce s-ar putea numi dimensiunea kerygmatică, profetică, a oricărui eveniment construit. Pentru că sfîrşitul literaturii este o construcţie intelectuală al cărei autor are acest nume – predestinat – W. Marx.

Şoferul maşinii izbite de stîlp nu numai că scapă cu viaţă, dar are şi asigurare; el nu pierde nimic în urma accidentului, ci cîştigă totul: prezenţa în faţa contemporanilor, capital în urma distrugerii unui obiect care nu-l distingea prin nimic de ceilalţi. Nu numai el cîştigă, dar şi firma producătoare. Evenimentul e pregătit cum se cuvine, accentul cade pe „factorul timp". Întrebat care sînt agenţii acestui zbor frînt al literaturii, eseistul spune: „retragerea fatală (a literaturii, *n.m.)* s-a produs în cîteva decenii, în cea de-a doua parte a secolului al XVIII-lea, cu Franţa în prima linie. Dar restul Europei a urmat-o curînd". În sine, derularea cu încetinitorul a prăbuşirii literaturii – şi aici nu vorbim despre cota ei, ci despre ea însăşi – e pasionantă: momentul abandonului poeziei de către Rimbaud, cei nouăsprezece ani de tăcere ai lui Valéry; apoi, urcînd în timp, apariţia şi impunerea categoriei estetice a sublimului – criteriu de autentificare a unui text în raport cu senzaţiile provocate receptorului – la sfîrşitul Marelui Secol francez. Apoi, propovăduirea unei religii a literaturii, unde renaşterea creştinismului de la începutul secolului al XIX-lea este „justificată de eficacitatea lui estetică". În sfîrşit, criza, contestarea adevărului literaturii, crescută ca o maree – sublimă, aş spune eu, ca cititor al textului care-i alimentează hologramа – din toate direcţiile: din partea unui romantism catastrofic, a unui pragmatism cinic, a unor experienţe istorice devastatoare. Nu întîmplător, eseul se închide cu figura postapocaliptică a lui Beckett, scriitorul „de după adio", cel care desparte apele: „Francezii au văzut în opera lui Beckett un limbaj atins de ruină; anglo-saxonii, un limbaj care creştea pe ruine".

Tînără şi hărnicuţă, literatura română n-are revelaţii de-astea incomode; nu-i plac accidentele, nici şoferii şireţi, pe care-i tratează cel mult cu un sictirit „a se slăbi".

Andrei CIURCANU

Bucureşti, imagini din rucsac

Oricît de mult ai încerca să îl umanizezi, să ţi-l proiectezi în minte printr-o retină care deformează frumos lumea, să îi cauţi slăbiciunile, nu vei reuşi niciodată să descoperi o nouă viziune, un nou unghi pe care să nu-l fi descoperit alţii. Oraşul ăsta ţi se aşterne la picioare ca un animal cuminte cenuşiu, ros pe la coate de la atîta alergătură în căutarea hranei şi care, în acelaşi timp, te pîndeşte la colţuri ca să muşte din carnea ta fragedă şi să se înfrupte din energia şi voluptatea ce-ţi curg prin vene. Oasele-i vechi şi putrede, cu tăieturi fine în figura împietrită şi broderii încrustate în fruntea coloanelor, se clatină speriate în faţa aluminiului rece şi al termopanului albastru, care-ţi sugrumă gîtul şi-ţi usucă buzele.

Bucureştiul e o bucată de pămînt unde zi de zi un maestru invizibil pune în scenă piese tragicomice în faţa unui auditoriu ai cărui membri, rînd pe rînd, ca într-o loterie ieftină, îşi pierd şi îşi cîştigă rolul de actor sau pe cel de spectator.

Nimic nu-i poate egala Bucureştiului mişcarea, tupeul şi îndrăzneala printre străzile înguste şi bulevardele nu îndeajuns de largi. Viaţa se scurge aici cu o supleţe de balerină şi în acelaşi timp greoaie, stingheră, asemeni unei bătrîne dezamăgite că nu mai dibuie gaura acului, deşi de doi ani nu reuşeşte să mănînce singură.

Bucureştiul nu suferă însă de nimic sau cel puţin nu lasă să se vadă asta. Nu a căzut răpus niciodată pe asfaltul moale al trotuarelor din Piaţa Unirii, şi nici nu şi-a mîngîiat violent figura de macadamul ce duce înspre Arcul de Triumf. A stat mereu ţeapăn în faţa cozilor interminabile la farmacie, cu nervii întinşi la maximum şi cu pumnii colţuroşi, te-a înjurat şi apoi a ridicat geamul la maşină, ţi-a ghicit confuzia şi a dorit să profite de naivitatea ta.

Bucureştiul nu-şi face griji de sănătate pentru că şi-a educat oamenii la sînge şi i-a învăţat că nimic nu se primeşte de-a gata. Şi i-a mai învăţat ceva. Teoria unei experienţe îndelungate: dacă întîlneşti pe stradă un muribund, nu te apleca să-l ajuţi, treci mai departe, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Începi să înţelegi Bucureştiul atunci cînd taci şi îi asculţi replicile.

Oamenii trec, Bucureştiul suspină

...în Piaţa Unirii. La gura metroului, scările rulante îşi scîrţie încheieturile şi se adîncesc în parfumul de *fornetti* amestecat cu iz de urină. La capăt, o femeie îşi afişează necazul pe o bucată de carton pe care stau strîmbe cîteva litere şi bonturile sîngerînde a ceea ce odată îi erau degetele. Are aproape 50 de ani. A lucrat la o fabrică de mobilă şi acum trei luni şi-a scăpat mîna într-un circular. Mîna dreaptă pe care a mai întins-o, din cînd în cînd, pe la colţuri şi cu care plimba coada unei mături prin scările de bloc. Acum o întinde pe cea stîngă. „Am diabet şi mă chinui că nu mi se mai închide rana. De muncit nu mai pot munci. Stau şi eu la mila oamenilor.“ Acum nu o mai angajează nimeni. Îşi afundă ochii în spatele sprîncenelor stufoase şi tace în scîrţîitul chinuitor al scărilor ce ridică şi coboară oameni. „Cine mai vrea să aibă de-a face cu o babă ca mine?!“ Ochii îi scapără sclipiri umede şi cuminţi, după care se trag înapoi în găurile din fundul capului, ca un melc ce ştie că-şi găseşte liniştea doar în mijlocul cochiliei.

Oamenii trec, Bucureştiul zumzăie

...în Gara de Nord. O bonetă roşie, amintind de vechea modă a unui Paris de mult îngropat în amintiri uitate, îşi caută de rost printre bagajele grăbite. Încălţată cu nişte sandale uşoare, tinereşti, afişînd un zîmbet şăgalnic, sprinţar, o doamnă în rochiţă vaporoasă, uşor peste genunchi, se apropie sigură pe ea. „Bună ziua. Sîntem de la presă şi facem un studiu de piaţă. Mai bine zis un studiu psihologic în rîndul celor care citesc presa. Doriţi să luaţi parte la proiectul nostru?“ Ochii mari, de un negru adînc, îmi fixează gesturile, după care se aruncă hrăpăreţi în plasa de rafie de unde femeia scoate deasupra ziarul *Atac,* vechi de cîteva zile. Zîmbeşte cu toată gura, lăsînd să se vadă o dantură impecabilă. „Acesta este ziarul nostru cu ajutorul căruia noi facem studiul.“ Îşi spune cuminte lecţia, pe care o suspectez că a repetat-o de sute de ori în faţa oglinzii pătate din baie, apoi adaugă: „Dacă doriţi să-l cumpăraţi, acesta este“. Pe mine nu m-a găsit de client. Nu zăboveşte mult însă. Ascunde ziarul în sacoşă, după care îşi reia dansul, pierzîndu-se printre călătorii buimăciţi de drum sau de la întîrzierea trenurilor. În spate, printre colţurile prăfuite ale gării, se izbeşte vocea de la Informaţii CFR, după care, insistent, dulce, melancolic... „Bună ziua. Sîntem de la presă şi facem un studiu de piaţă...“ Gemantanele grăbite se izbesc uşor de pavaj.

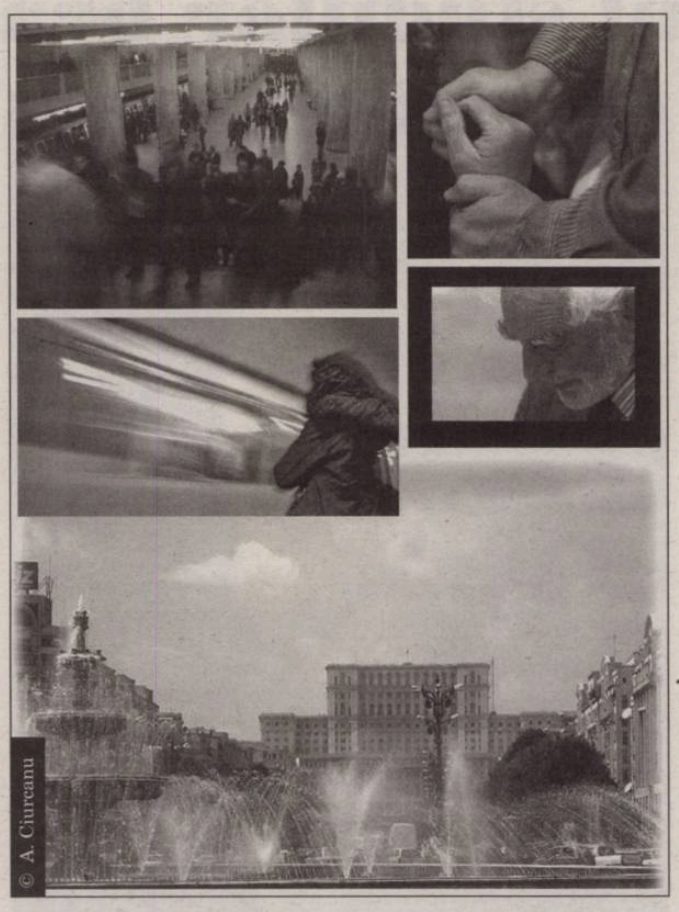

Oamenii trec, Bucureştiul tace

...în umbră, într-un balcon istovit de igrasie pe Calea Moşilor. Sînt sigur că trăieşte acolo de cînd lumea şi totuşi îşi aruncă ochii galbeni peste balustrada de la etajul unu, curios cum de este atîta gălăgie în cartierul său. Este îmbrăcat într-o pijama albă cu dungi albastre, ciunţit de bătrîneţe şi perforat în oase de reumatism, bătrînul cu faţa lungă şi frizura într-o parte. Prin spărtura de la baza balconului, îi văd papucii de casă cum abia se tîrîie pe cimentul zgrunţos. La etajul superior, cîţiva muncitori lucrează de zor cu o rotopercutantă, ca să dea jos vechea tencuială. Bătrînul îşi deschide încet gura. Aruncă ochii în sus. Şi tace. Gîtul galben, acoperit cu o piele subţire ca foiţa de ţigară, se întinde, lăsînd să i se vadă vinişoarele vineţii. Ameţeşte. Se întoarce, îşi pierde echilibrul, apoi se prinde disperat de marginea balconului. Se ridică. Ochii bulbucaţi parcă abia ieşiţi din coşmar. O femeie din spatele meu îl priveşte, apoi îşi înfige ochii în asfalt şi merge mai departe.

Oamenii trec, Bucureştiul foşneşte

...din pungi, pe lîngă Piaţa Romană. Două bastoane se opresc în vecinătatea unui poster de stradă care o afişează pe Monica Gabor făcînd reclamă la lenjerie intimă. Se ţin strîns de braţ şi se îndeamnă unul pe altul la încă un pas înainte. Foşnesc din pungi în căutarea tocului de ochelari, deşi pe geamul farmaciei scrie mare: „Nu eliberăm reţete gratuite sau compensate“. Cele două bunici nu apucă să se îndrepte spre clanţa uşii că un halat alb le întîmpină: „Nu aţi văzut că nu eliberăm reţete gratuite?! S-au epuizat de mult banii de la Casa de Asigurări!“. Şi uşa se închide. Bunicile oftează şi înghesuie hîrtiile mototolite în portofele mari. Trag aer în piept şi reiau calea trotuarului. Este marţi, 30 mai, ora 15 şi îmi imaginez că cele două au plănuit această mică escapadă de cu zile înainte, la o cafea care a păstrat de mult zaţul în ibric, atunci cînd şi-au promis că se vor sprijini una pe alta în căutarea sănătăţii pierdute.

Oamenii trec, Bucureştiul tresare

...în metrou între Aviatorilor şi Pipera. Oamenii îşi ţin gîndurile în geamurile acoperite de *grafitti,* în genţile strînse la piept, în ziarul care se împarte gratuit în fiecare dimineaţă la ora 7, într-un croşet, în rubricile de *Sudoku,* unde mîzgălesc cifre aiurea. Călătorii te privesc curios cum păşeşti fără stres printre barele de susţinere, cum îţi atîrni rucsacul în spate fără să arunci priviri peste umăr, cum aşezi portofelul în buzunarul de la piept, care nu are fermoar sau ac de siguranţă. Staţiile trec una cîte una, călătorii îşi ţin mereu ochii în podea, parcă au teamă să te privească în faţă, nu cumva să trezească în tine acea poftă de vorbă care nu-şi găseşte locul aici. În metrou oamenii tac, în viteza rîmei subterane şi a conductorului care areori termină de pronunţat următoarea staţie. „Atenţie se închid uş.. Urmează staţia Pip..“ Într-un tîrziu, metroul staţionează. Femeia se opreşte şi ea din mîzgălit *Sudoku,* se apropie neobişnuit de tare de urechea mea, pe vecinul din dreapta îl surprinde mişcarea bruscă, ca un atac, îşi măreşte ochii şi îşi înşfacă servieta la piept speriat. Iese din metrou şi se aşază zîmbind pe unul din scaunele tari. Deschide revista şi îşi continuă numărătoarea la *Sudoku,* indiferentă la tot în jurul ei. Pipera e capăt de linie. Nu şi pentru ea. Femeia cu *Sudoku* aşteaptă. Are toată ziua la dispoziţie, în timp ce pe lîngă ea minutele altora se scurg mult prea repede.

Oamenii trec, Bucureştiul stă ascuns la rece

...la gura de intrare într-un WC public. Bucăţi de hîrtie igienică pleacă din mîinile unei femei. În faţa ei, un tînăr înalt, uscăţiv, cu o perechi de ochelari mari peste ochi albaştri, îi povesteşte realizările sale. Acum cîteva seri a susţinut un concert de vioară şi lumea l-a aplaudat minute în şir. Cu hîrtia igienică în mînă, femeia îl priveşte contemplativ, în timp ce din spate se aude o voce înfundată, pornită dintr-un gît gros, cu un tatuaj, exact lîngă jugulară: „Dacă nu ştii, bă, să furi, tot degeaba!“.

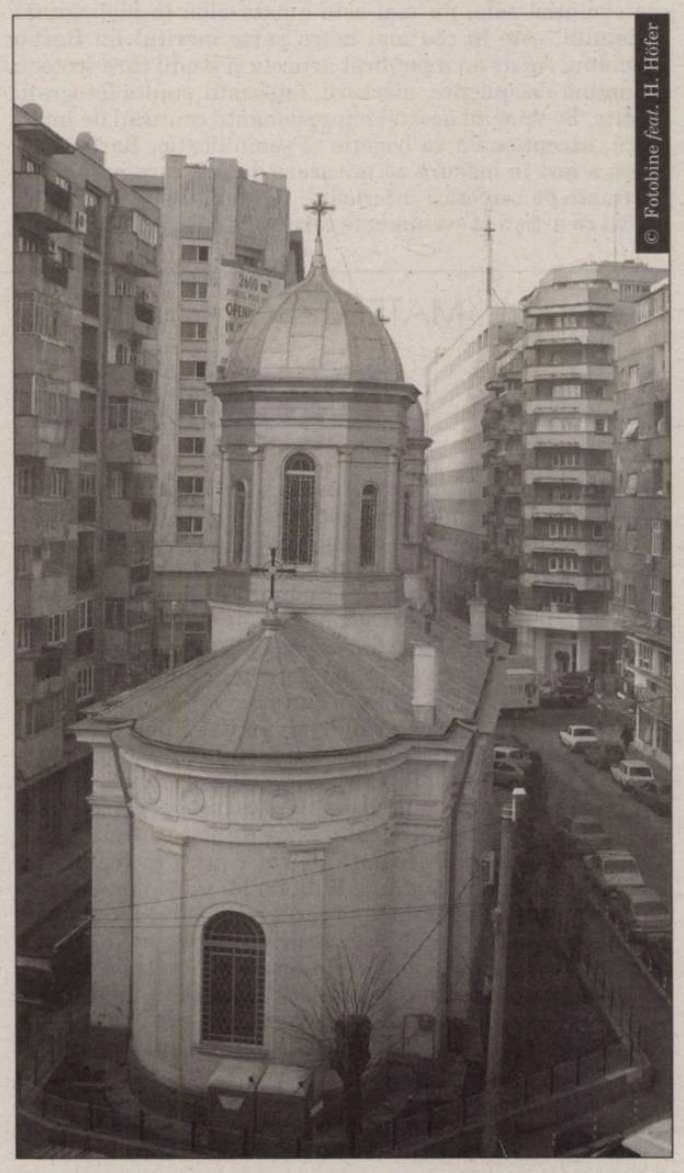

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

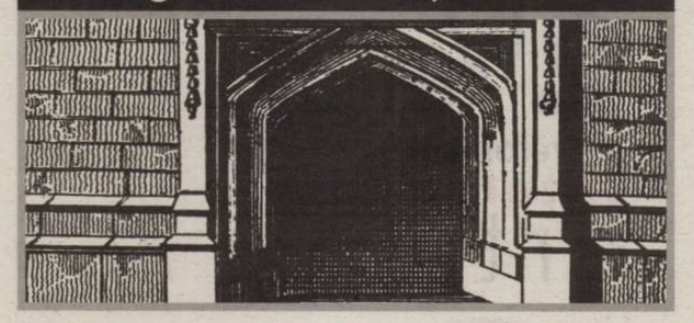

Loseri

O confuzie teribilă trebuie să fie, în aceste vremuri, în mintea adolescenţilor români! Lipsiţi de reperele unor discuţii serioase despre istoria recentă a României, abandonaţi în faţa televizorului din care curg valuri de vorbe şi imagini amestecate despre Epoca de aur, securişti, apartamente de stat şi locuri de muncă pentru toată lumea, rămîn, probabil, zăpăciţi, privind năuciţi la spectacolul României cotidiene. O ţară în care Felix, Dominic, Mircea şi alţi turnători la Securitate au ajuns ba oameni politici, ba mari oameni de afaceri sau, pur şi simplu, vedete ale mass-mediei. Mă întreb cu teamă, cum spuneam, cum văd ei, cărora decembrie 1989 nu le spune mai mult decît oricare altă dată calendaristică din cărţile de istorie, România de azi? Negreşit, cei mai mulţi trebuie să aibă sentimentul că trăiesc într-o ţară anapoda. Născuţi în zodia pragmatismului şi a lipsei oricărei inhibiţii, privesc, probabil cu nedumerire şi milă, la zbaterile noastre nevolnice. Cum să-i explici unui adolescent de paisprezece-şaisprezece ani de ce n-am reuşit în atîta amar de ani s-o rupem cu trecutul securisto-comunist? Cum să-i spui, în ton credibil, că România politică a anului 2006 nu poate trăi fără fostul activist de partid Ion Iliescu? Ce argumente plauzibile pot fi invocate pentru faptul că şi acum, ca dintotdeauna parcă, ne tîrîm precum rîmele, încercînd să terminăm odată privatizarea fostelor întreprinderi de stat? Cum să te scuzi în faţa unui adolescent din România pentru faptul că n-am reuşit, în şaisprezece ani, să construim autostrăzi şi drumuri sau măcar să astupăm o parte din gropile existente?

Nu există explicaţii. Există sute, mii şi milioane de întîmplări care pot fi evocate şi invocate, există încercări de a găsi o justificare, de la greaua moştenire comunistă pînă la atît de des pomenita mentalitate, dar o explicaţie nu există. De fapt, probabil că argumentele aruncate la înaintare într-un astfel de moment ar fi suficiente pentru noi, cei care am trăit şi înainte, şi după 1989. Şi sînt convins că, aşa cum de altfel am tot făcut în aceşti ani, în cele din urmă am găsi pentru noi o explicaţie. Dar, pentru cei care compară astăzi, *via* Internet, România cu ţările mai mult sau mai puţin dezvoltate ale lumii, o explicaţie nu există. Sînt numai semne de întrebare şi o teribilă neîncredere. Pentru că, e clar, adolescenţii României de azi nu pot avea încredere în noi. I-am dezamăgit, într-o măsură mai mică sau mai mare, noi, părinţii sau bunicii noştri. Cu mici excepţii, dacă avem curajul să punem o oglindă peste România anilor din urmă, vom vedea imaginea dureros de strîmbă a unei ţări în care s-a vorbit mult şi s-a făcut mai nimic. Iar acum, la momentul diferitelor scadenţe, dăm din colţ în colţ, căutînd scuze şi explicaţii.

Avem un mare noroc însă: adolescenţii de azi nu ne cer socoteală. Ne privesc absenţi, ne înjură scurt, ori de cîte ori ne trezim să schimbăm modificările modificărilor în sistemul de învăţămînt, sau, pur şi simplu, refuză să ne mai bage în seamă. Ne ignoră. Pleacă sau, dacă rămîn, ne evită. Pentru ei sîntem *loseri* şi, chiar dacă azi ni se pare că e o etichetă prea dură, ce ne facem dacă va veni peste noi un mîine, în care vom fi obligaţi să le dăm dreptate?

Cu ochii-n 3,14

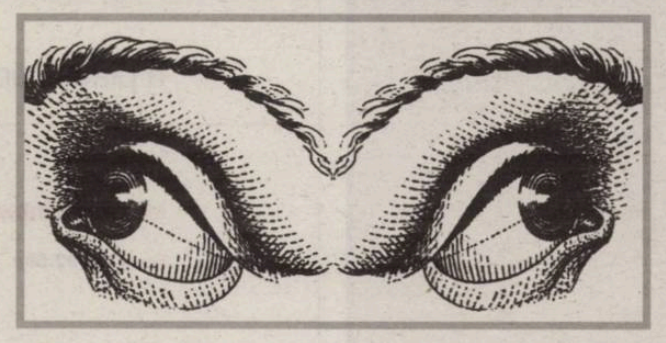

DE CE N-OR FI FĂCUT ĂIA DE LA TELEVIZOR STICLA ÎN FORMĂ DE OM BOGAT CU AROME DE SLAVICI?

● Dacă nu aţi văzut/gustat deja, a apărut Pepsi Gold. La culoare arată ca şamponul, iar pe etichetă găsim şi ingredientele. Acidifianţi: acid fosforic alimentar şi acid citric, conservant: benzoat de sodiu, corector de aciditate: citrat de sodiu, stabilizator: gumă arabică, colorant: *sunset yellow*. De ce n-or fi făcut ei sticla direct în formă de pahar Berzelius!? (**M. C.**)

● Dacă veţi face vreodată un experiment extrem şi veţi vizita în aceeaşi zi (eventual, una după alta) Policlinica Medicover şi Policlinica Grozovici, vă veţi trezi brusc, fără nici cea mai mică doză de continuitate, între cele două Românii: una oprită în anii '80, cu oameni hăituiţi, aşteptînd cu orele, făcîndu-se că nu văd (ca să nu se supere dom' doctor...) că nu se respectă rîndul, vorbind despre „ăia de la televizor" şi maşini pe motorină, femei cu permanent mic şi haine de plastic, cu îndoioşătoare cutii de bomboane în pungi de plastic transparente; cealaltă Românie din policlinicile noi e *nichel*, occidentală, cu aere condiţionate şi preambuluri învăluitoare, cu muzici şi faze, diagnostice laborioase cu tratamente astronomice care... te trimit din nou în Grozovici. Ce să alegi cînd te arde? Eu, una, aş emigra iar şi iar. (**S. S.**)

● Ca şi Dan Voiculescu, Bill Gates, patronul Microsoft, om bogat şi misterios, a cedat conducerea prosperelor sale afaceri unor apropiaţi. În loc să intre în politică şi să lupte cu CNSAS-ul de la ei, a anunţat că se va dedica operelor filantropice. Ceea ce, la vremea lui, a făcut şi Dan Voiculescu: cum altfel decît filantropie poate fi considerată activitatea lui în slujba Securităţii, de ajutorare a colegilor săi rătăciţi printre bani şi ideologii străine? (**M. B.**)

● „Încearcă aromele lui Ronaldinho, ketchup şi paprika!", ne îndeamnă o reclamă la chips-uri. Chips-uri cu arome de fotbalist chiar nu mi-aş dori să încerc! (**C. P.-B.**)

● Ca profesor la Litere, întîlnesc de ani întregi, în lucrările de la examenul de admitere, următoarea frază (cu nesemnificative variaţiuni): „În literatura română există un triunghi ale cărui laturi le constituie Ion Creangă din Moldova, Ioan Slavici din Transilvania şi Ion Luca Caragiale din Muntenia, triunghi în al cărui vîrf se află Mihai Eminescu, marele poet român". Anul acesta am găsit-o şi într-o lucrare de la examenul de licenţă. E prea mult. Drept pentru care o demasc şi spun: elevi, aceasta este o frază găunoasă, năsoscită de cineva căruia îi place să se îmbete cu vorbe şi care (probabil) e mai bun la trigonometrie decît la literatură. A se slăbi! (**M. V.**)

CA ÎN FIECARE AN, UNUL DINTRE CEI MAI CRÎNGAŞI BIKINI A ÎNTRERUPT SPIRITUL LOCULUI

● Alaltăieri, 21 iunie 2006, mi-am petrecut solstiţiul de vară murmurînd, ca în fiecare an, la sfîrşitul celei mai lungi zile: *Quod erat demonstrandum*. (**R. C.**)

● Poate că nimeni nu l-ar fi propus printre „Marii români". Dar nu cred că mă înşel dacă voi spune că Gică Petrescu era unul dintre cei mai „Iubiţi români"... Poate cel mai! (**a. l. ş.**)

● La o alimentară din Crîngaşi (cum dai să intri pe Constructorilor), un bătrînel mărunt, făcîndu-şi drum cu coatele pînă în faţa cozii, se repede nervos la casieră, agitînd isteric un pachet de hîrtie igienică: „De ce mi-aţi spus, doamnă, că aveţi şi din aia ieftină, că io numai din asta am găsit?". La care casiera, urlînd în acelaşi ton: „În fund, domnule! Caută mai bine, hîrtia ieftină o ţinem în fund!". (**S. G.**)

● Consemnez o aniversare pe lîngă care actualitatea noastră româno-europeană riscă să treacă nepăsătoare: 60 de ani cu bikini! „Costum feminin de baie, format dintr-un slip şi dintr-un sutien de dimensiuni reduse", scrie în *DEX*. Purtătoarele de tanga din zilele noastre ar trebui să ştie că au în urmă o istorie respectabilă, nu lipsită de bătălii şi controverse. Bikini a fost inventat de inginerul francez Louis Réard şi lansat pe 5 iulie 1946. În 1951, încă mai era interzis la Miss World! (**M. V.**)

● TVR a întrerupt luni meciul de fotbal Elveţia-Togo, pentru a transmite în direct discursul preşedintelui Traian Băsescu din Parlament, adică o fază de atac din meciul preşedinte-guvern. O partidă cu foarte multe *goluri*. (**A. M.**)

● Cele mai frumoase coşuri de gunoi le-am văzut la Londra: din piatră, negru cu bej, cu incrustaţii, solide şi, în spiritul locului... cu stil. Mai că nu-ţi venea să arunci hîrtiile în ele. Concluzia a fost una aşteptată: tradiţia imperială şi aristocratică se cunoaşte în orice, chiar în detalii aparent nesemnificative (**I. P.**)

ASTA MI-A AMINTIT DE MODESTA MEA CONTRIBUŢIE LA RĂCOAREA SERII

● Nu cred că am halucinat eu, dar săptămîna trecută străzile, metroul şi magazinele erau pline de femei gravide, şi toate în luni înaintate. Asta mi-a amintit de o celebră pană de curent care a avut loc prin anii '70 în New-York, după care, la exact nouă luni, maternităţile au înregistrat cea mai spectaculoasă cifră de naşteri din istoria modernă a oraşului. Noi, în urmă cu şapte luni, sărbătoream Crăciunul. (**M. C.**)

● Un „accident tehnic" a făcut ca modesta mea contribuţie înregistrată la programul *Mari români* să nu poată fi arătată. Nu regret nici o clipă: tocmai aterizasem de la Paris şi aveam, probabil, ceea ce se cheamă „riduri de excursie". Dar simt nevoia să intervin, pentru că prima dintre cele trei personalităţi propuse de mine (celelalte două fiind Dracula – ei da! – şi Brâncuşi – păi nu?) este un nume pe care nu l-am mai văzut/auzit amintit nicăieri: Traian. *Împăratul* Traian! OK, ştim cu toţii că n-a fost român, ci roman – adică român fără căciulă. Dar ne-am mai fi chemat, astăzi, „români", dacă nu venea, peste noi, ca un mare *proto-român?!* (**a. l. ş.**)

● Unul dintre primele efecte ale verii petrecute în înghesuiala din 131, vinerea după-amiaza, cînd toate jeep-urile pleacă la munte, *via* Băneasa: în week-end constaţi că marmotele Milka au devenit peste noapte obraznice şi enervante. Şi, colac peste pupăză, musculiţa Vodafone te scoate din minţi! O înţelegi că n-are de trăit decît o zi şi e musai să se bucure de viaţă, dar cînd o vezi zbenguindu-se fără griji la firul ierbii, jucînd tenis sau ce joacă ea plină de o energie debordantă şi giugiulindu-se în răcoarea serii, păi să nu-ţi vină s-o pocneşti cu un plici? (**A. P.**)

PE CERUL SENIN, LA ORA 5 A DIMINEŢII, LUCRURILE SÎNT AŞA CUM SÎNT: DE NENUMĂRATE ORI CU CAPUL ÎN JOS

● Într-o reclamă peste care dai la tot pasul, vedem două baloturi mari de paie pe un cîmp. Undeva în zare, o pădurice. Culcaţi pe burtă, fiecare pe un balot, ea şi el se privesc în ochi. Iar deasupra lor, pe cerul senin, scrie cu litere oranj: „Descoperă experienţa 3G". La cît de aurii sînt paiele şi la cît de frumoasă e vremea, pare a fi o experienţă interesantă. (**D. S.**)

● Veşti triste din China: din cauza decalajului orar, milioane de chinezi stau în faţa televizorului pînă la ora 5 a dimineţii pentru a vedea meciuri de la Cupa Mondială. După o săptămînă – din cauză de oboseală, stres plus alcool – au murit vreo şase; pierderile, la nivelul economiei, se estimează a fi în creştere. Deocamdată, presa chineză e liniştită. Poate se gîndeşte că va veni răzbunarea: în 2008, Jocurile Olimpice vor fi găzduite de Beijing. (**A. C.**)

● Săptămîna trecută, Andrei Gheorghe – care nu încetează să nu mă mai surprindă – l-a avut ca invitat pe Mareean Vanghelie. Am prins doar monologul lui Gheorghe, care era ca un fel de *catering* pentru invitat (pt. dl Vanghelie, „caterincă")... Gheorghe îi veştejea pe intelectuali cu aerul acela *cool* pe care, dacă l-ar fi avut şi Nicolski, Canalul ar fi fost o chestie *trendy*. Ce „becalizare", ce „manelizare"?! Lucrurile sînt aşa cum sînt, frate! Asta vrea poporu', asta îi dăm. Şi le dăm peste bot la intelectuali (categorie din care Gheorghe e mîndru să nu facă parte), care n-au adus decît rele ţării ăsteia... Mă-ntreb cum s-ar plia pe invitat Andrei Gheorghe dacă ar avea-o în platou pe Laura Andreşan: ar presta un oral în direct? Ar zice că-i OK să fii curvă? (**a. l. ş.**)

● Să nu vă bazaţi 100% pe informaţiile pe care le veţi găsi pe http://www.bucuresti5.ro/Primaria/Programul_cu_publicul/starea_civila/starea_civila.html, site-ul Primăriei sectorului 5, respectiv cel al Stării civile. Verificaţi de zece ori înainte şi nu folosiţi numărul care vă este indicat. Nu este alocat (probabil că nici nu a fost vreodată), dar nimeni nu vrea să ia atitudine. Eu, personal, am reclamat acest lucru de nenumărate ori... pereţilor! (**R. P.**)

● O ştire de un rînd jumate, peste care nu se poate trece nici dacă stai cu capul în jos şi cu picioarele în sus: România a ocupat un remarcabil loc 8 în Campionatul Mondial de fotbal pentru roboţi. (**R. C.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 30 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 2,
cu un CD cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Comunismul la persoana I*

● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?*

● INTERVIU cu Ioana Pârvulescu:
„Fără cărți, aș fi avut nevoie de sute de vieți“

● RECENZII: *ce e de citit în vara aceasta*

● REPORTAJ: *Dan Brown, Dostoievski, Platon*
și prostituatele merg mînă în mînă pe canalele din Amsterdam

● PROFIL: *Denisa Comănescu și „raftul cu o mie de cărți“*

Dilemateca
Îți dă de citit

2%
dintre**români**
înțeleg
arta

foto: Danaida de Constantin Brâncuși, sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaştere

radiofrance**internationale** rfi romania | **ne cunoaştem?**

București **93.5**fm Iași **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chișinău **107.3**fm

HUMANITAS

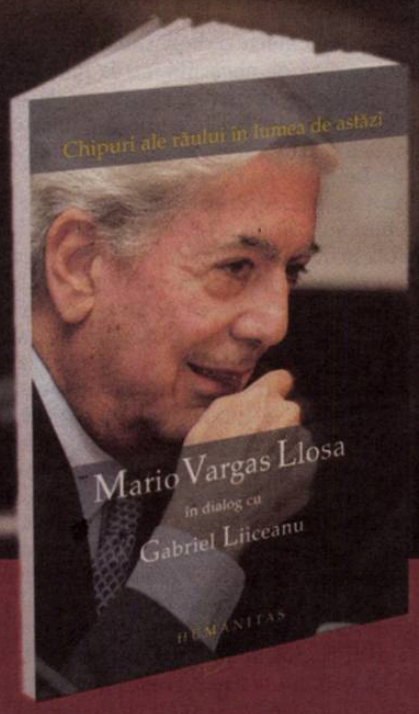

Mario Vargas Llosa în dialog cu Gabriel Liiceanu

Volumul de față redă în formă scrisă dialogul
purtat de Mario Vargas Llosa și Gabriel Liiceanu
cu prilejul conferinței Microsoft, pe tema
Chipuri ale răului în lumea de astăzi.

168 pagini
ISBN (10) 973-50-1125-1
ISBN (13) 978-973-50-1125-0

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro
www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 127 ● 30 iunie – 6 iulie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

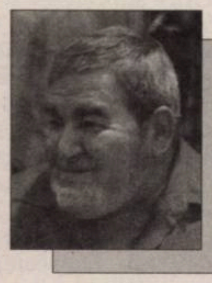

Şerban Foarţă
„Locuţiuni“
pagina **6**

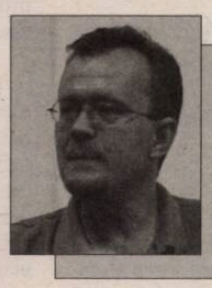

Aurelian Crăiuţu
pe Divanul
Dilemei vechi
paginile **20-21**

CINE E ȚIGAN?

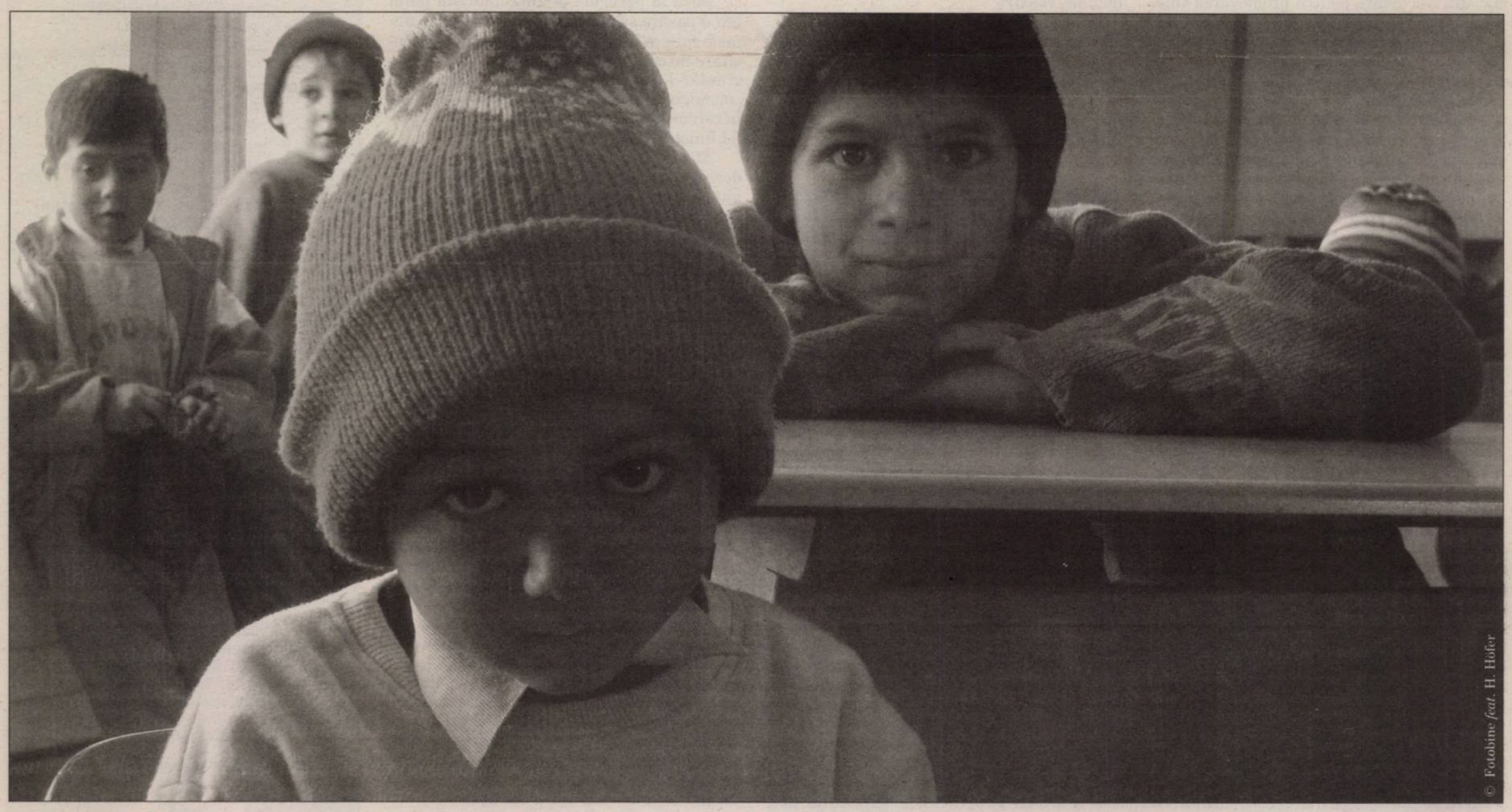

© Fotobime *feat.* H. Hofer

„Țiganii merg fără-ncetare
Nu știu nici ei cînd au pornit,
Dar se tot duc necontenit,
Împinși de-o vecinică chemare.“

AL. MACEDONSKI – „RONDELUL ȚIGANILOR“

5 948467 000018 26

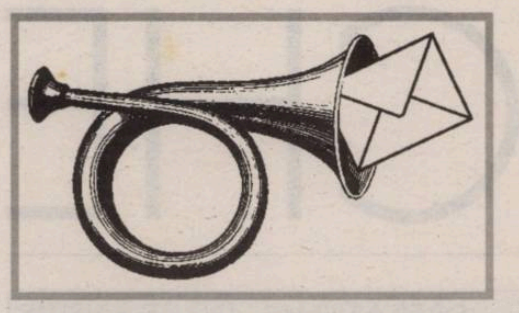

Replici

Nr. 124: Articolul lui Adrian Cioroianu „România, în primul război sexual civil“

Stimate dle Cioroianu,

Fiind consilier de presă al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, îndeobşte purtător al răspunsurilor pe care Prea Fericirea Sa le acordă celor care i se adresează prin intermediul presei, şi numărîndu-mă printre *dilematici,* am considerat necesar să răspund scrisorii deschise adresate Prea Fericirii Sale (eu voi continua să folosesc această expresie, singura legitimă pentru Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române), publicate în ultimul număr al revistei *Dilema veche*.

Apreciem preocuparea dvs. pentru un climat echilibrat în viaţa publică din România, dar nu vă împărtăşim şi îngrijorarea faţă de presupuse legături ale preoţilor ortodocşi cu mişcarea la care faceţi referire. Temerile exprimate de dvs., în mod general şi fără exemple, nu sînt şi nu pot trece mai mult decît nişte impresii şi supoziţii. În cazul singurului exemplu pe care îl invocaţi pentru a semnala o situaţie din prezent, cel al marşului din dimineaţa zilei de 3 iunie a.c. din Bucureşti, pentru promovarea valorilor familiei, organizat de *Noua Dreaptă,* aşa cum, de altfel, a reieşit şi din reportajele tuturor posturilor de televiziune, la acesta nu au participat preoţi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Referitor la dl Gigi Becali, chiar dacă domnia sa, în declaraţiile publice, ultramediatizate şi sursă de subiecte picante pentru media comercială, foloseşte curent termeni religioşi, cu un scop personal, aceasta nu exprimă colaborarea cu Biserica, presupusă de domnia voastră. Dacă vă referiţi cumva la faptul că dl Becali a apărut la un post de televiziune în compania unor clerici, precizăm că aceştia aparţineau cultului de stil vechi, nu Bisericii Ortodoxe Române. Poate vi se va părea un paradox, dar pînă în acest moment nu cunoaştem locaşuri de cult ortodoxe *ctitorite* de dl Gigi Becali.

Trecînd peste exegeza dvs. la formula *Prea Fericite Părinte,* chiar dacă vă declaraţi novice în teologie, nu este elegantă încercarea de a o specula în sensul fericirii personale, atîta vreme cît sensul corect al acesteia este unul profund teologic. Atunci cînd jurnalistul de moment este dublat de politicianul şi, mai ales, de istoricul de durată, nu îmi dau seama pe ce liane de logică se balansează atît de uşor de la formula consacrată, legitimă în tradiţia creştinismului răsăritean, de adresare către Întîistătătorul unei Biserici Ortodoxe autocefale, la fericirea publicitară a personajelor mondene.

Pentru că faceţi referire la trecut şi menţionaţi nişte exemple nefericite, sînt sigur că vă sînt cunoscute lucrările ştiinţifice apărute în ultimii ani, ca rezultat al cercetărilor în arhivele fostei Securităţi, care dovedesc, pe de o parte, presiunea infernală la care a fost supusă Biserica Ortodoxă Română, ca şi celelalte culte, în perioada regimului comunist, iar pe de altă parte, rezistenţa din interior a acesteia, prin numeroşi clerici admirabili, în frunte cu Patriarhul Justinian Marina. Această temă suscită deja interesul istoricilor, mai ales al celor tineri.

Dle Cioroianu, Biserica se străduieşte, în măsura posibilităţilor ei materiale, să fie alături de *purtătorii de nevoi,* aşa cum inspirat îi numiţi dvs. pe semenii noştri aflaţi în dificultate. Aceasta este în prezent una dintre cele mai importante preocupări ale Bisericii şi Întîistătătorului ei. Această realitate poate fi evidenţiată prin existenţa unui sistem de asistenţă socială articulat (237 de aşezăminte sociale în funcţiune), ca şi de zecile de mii de români care beneficiază constant de ajutorul Bisericii. Aşa cum anul trecut a fost alături de familiile sinistrate în urma inundaţiilor, anul acesta Biserica a iniţiat propriul program de reconstrucţie a unui număr cît mai mare de locuinţe în localitatea Rast (jud. Dolj), cel mai grav afectată de revărsarea Dunării.

În calitatea domniei voastre de deputat în Parlamentul României, aţi înnobila statutul de *talpă pe care se sprijină Biserica Ortodoxă Română,* pledînd pentru recuperarea proprietăţilor bisericeşti confiscate de statul comunist, care ar reprezenta un pilon puternic de susţinere a misiunii sociale a Bisericii.

Asigurîndu-vă de încrederea şi aprecierea noastră, ne exprimăm speranţa că aceste rînduri vor fi corect receptate de către domnia voastră.

Cu consideraţie,

SS: Pr. C. STOICA

Consilier de presă al Patriarhiei Române

N. red.: Răspunsul dlui Adrian Cioroianu – în rubrica sa din p. 6.

Nr. 124: *„Nevoia de poveste“*

Copilul din noi nu a murit

Sînt o cititoare permanentă a *Dilemei vechi,* deci o *dilematică.* Cînd am cumpărat revista, întîi m-am uitat la titlu – „Nevoia de poveste“. M-a entuziasmat. E un subiect ieşit din comun, la care nu m-am gîndit. Îmi face o mare plăcere. Mă scoate din sfera preocupărilor zilnice, uneori tracasante, din intoxicarea prin Radio şi TV, cu subiecte politice sau gripa aviară, inundaţii, violenţe şi crime. Într-adevăr, avem nevoie de poveşti şi basme. Poate că acest lucru dovedeşte că nu a murit copilul din noi. De la chioşcul de ziare pînă acasă, îmi reamînteam cu nostalgie fragmente din poveştile copilăriei mele. Cum am intrat în casă, contrar obiceiului, am citit în primul rînd articolele consacrate subiectului. Toate titlurile erau incitante. La prima lectură, articolele mi se păreau greoaie, didacticiste. De abia la recitire am constatat că erau frumoase şi instructive. De aceea, recomand *dilematicilor* să le citească cu mare atenţie. De neuitat, şi nu pot să n-o citez, e fraza unei ţigănci care se adresează vecinului de muncă (un scriitor ieşit din puşcărie, ajuns să lucreze într-o fabrică de cărămizi din anul 1950): „Hai să ne spunem poveşti ca să rămînem prieteni“. Apoi am răsfoit toată revista. Foarte mult mi-a plăcut articolul dlui Andrei Pleşu. Este compus din momente de viaţă, trăite de nişte oameni (perioada 1940-1944), care devin poveşti terifiante. Le putem considera o introducere la capitolul poveştilor. Pentru bucuria pe care mi-o faceţi cu fiecare număr al *Dilemei vechi* şi mai ales cu acest număr, 124, vreau să vă mulţumesc şi să vă felicit.

dr. I. ARDELEANU

oana.k@krom.ro

Nr. 126: *„Nume, nume, soro, nume“*

Puiul şi românii

Dacă în perioada pre-decembristă puiul era o pasăre sacră, la mare căutare, iar numele lui era pronunţat cu sfinţenie şi seriozitate de cetăţenii îngheţaţi la cozile magazinelor alimentare, astăzi, în vremurile „mondene“, sacralitatea lui domneşte doar în cercurile îndrăgostiţilor, care tulbură astfel liniştea unui mit.

Atît *puiul* – substantiv comun –, cît şi derivatele sale – *puiuţ mic, puişor* etc. au ajuns, graţie inteligenţei debordante a celor ce-l folosesc cu atîta patos în dialogurile lor sentimentale, la rangul de substantiv propriu. Astfel, Ion, Vasile, Maricica nu mai sînt Ion, Vasile, Maricica, ci *pui, puiuţ* şi *puişor.*

Dragostea lor nu e pe deplin împlinită decît în acest cadru culinar, care le conferă o desăvîrşită satisfacţie amoroasă. În mintea lor, nici o ocazie nu trebuie scăpată cînd vine vorba de invocarea micului animaluţ: el este omniprezent. Puiul merge la teatru, puiul merge la film, puiul merge la piaţă, puiul dă pupici, puiul e în maşină, pe stradă, puiul e peste tot. De aici şi vorba reclamei: „În mintea lor, soarta lui e hotărîtă!“.

Probabil că, de foame, românii au adăugat în vocabularul lor acest termen. Dragostea se confundă cu foamea. Căci, la cum se prezintă societatea contemporană, mi-e tare greu să cred că este vorba de o foame de dragoste.

Subconştientul stomacal, cu acidul lui gastric, văzînd că nu poate devora puiul în forma lui fizică, îl consumă amoros.

Puiul intervine salvator şi în politică, aleşii reuşind să potolească oprobiul public prin solemne promisiuni de ieftinire a cărnii de pui. În timpul campaniei electorale, nimic nu înduioşează mai mult, contribuind esenţial la cîştigarea sufragiului: un pui = un vot; alt pui = alt vot şi tot aşa.

O vorbă zice: „Buturuga mică răstoarnă carul mare“. Greşit! Forma actuală şi corectă este: „Puiul gras şi dolofan, oferit la momentul oportun, răstoarnă favorabil balanţa electorală“.

Se observă astfel clar aportul cultural al puiului la dezvoltarea folclorului român. Atît!

b_bucataru@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa de suporter**
- **Universitatea şi banii**
- **Cuplul**
- **Teledemocraţia**
- **Autismul**
- **Convingerile**
- **Forţa de muncă în UE**
- **Ce vă place/ce nu vă place la România?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.550 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Berlin, 3 iulie, 2003

Taximetristul (croat) care mă duce la aeroport mă întreabă, într-o doară, cu ce mă ocup. Îi răspund, tot într-o doară, că tocmai am terminat o carte despre îngeri. Speram să obțin, astfel, tăcerea lui perplexă. Obțin contrariul. Omul mi se recomandă, volubil, ca fiind, înainte de orice, un căutător spiritual. „N-am făcut toată viața decît trei lucruri: am căutat, am observat și am așteptat cu răbdare.“ „Ce-ați căutat?“ „Răspunsul la o întrebare obsesivă: cum se face că fiecare credincios, indiferent de religia sa (creștinism, islamism, șamanism etc.) se simte îndreptățit în credința sa?“ „Aveți un răspuns?“ „Da. Din momentul în care începi să crezi, tot ce ți se întîmplă se întîmplă în perimetrul credinței tale, în datele ei. Opțiunea creează sistem, iar sistemul garantează o perfectă coerență.“ Sînt perplex. Omul de la volan e înalt, viguros, sportiv, bine-dispus, fără edulcorări, fără penumbre. Îmi povestește că a stat la închisoare și că, în închisoare fiind, a avut o experiență vizionară: o puternică senzație luminoasă, fără formă determinată și fără „mesaj“ distinct. Un sentiment aproape dureros de nemijlocire, de tutelă orientativă. S-a simțit „condus“ spre nivele superioare ale conștiinței, culminînd cu un fel de explozie. „Înainte de această experiență erați un om credincios?“ – întreb. „Nu. Deși în timpul recluziunii mă ocupam cu traducerea Bibliei din engleză în croată. N-aveam dicționar, nu știu bine engleza, așa că nu știu ce a ieșit“. „Dar după viziunea cu pricina ați devenit credincios?“ „Nu. Nu merg la nici o biserică, nu mă rog. Credința instituționalizată produce dezastre. Eu nu mă adresez lui Dumnezeu decît în două împrejurări: cînd am motiv de ceartă cu El, sau cînd trebuie să-i mulțumesc.“ „Bănuiesc totuși că aveți anumite reguli de viață, dacă nu un tip sau altul de ritual.“ „Nu. Fiecăruia i se impun de la sine, în anumite momente, unele reguli și acestea trebuie asumate. De pildă, am fost în situația de a flămînzi și mi-a prins bine să fac față acestei situații. Dar nu e același lucru *să-ți propui* să flămînzești.“ „Să înțeleg că, după experiența vizionară pe care mi-ați povestit-o, n-a survenit, în viața dvs., nici o schimbare semnificativă?“ „Ba da: n-am mai putut citi.“ „De ce?“ „Pentru că nu mai caut. Am sentimentul că am găsit. Iar de dragul amuzamentului pur nu citesc și n-am citit niciodată.“ „Care e experiența decisivă a căutărilor dvs.?“ „Suferința. Cel care caută nu se poate dispensa de experiența suferinței. Trebuie să mergi pînă la ultima limită suportabilă, să suferi pînă în clipa cînd chiar și cerurile tac.“ Ajungem la destinație. „Am vorbit prea mult, vă rog să mă iertați“ – îmi spune amicul. „N-aș fi îndrăznit, dacă nu mi-ați fi spus că vă ocupați cu religia. Altfel nu povestesc nimănui asemenea lucruri. Sînt de nepovestit. Sînt la foarte mică distanță de nebunie“. În timp ce îmi scoate bagajele din mașină, un ultim schimb de replici: „Dvs. ați avut vreo experiență asemănătoare cu experiența mea din închisoare?“ „Nu“ – zic. „Și eu caut, și eu observ, și eu aștept cît pot de răbdător, dar n-am găsit încă.“ „Nu-i nimic, nu vă opriți! Toate drumurile duc la Roma!“

Totul a durat cca zece minute. Am întîlnit, în Berlinul secolului 21, un gnostic. Și nici măcar nu l-am întrebat cum îl cheamă.

Erlangen, 16 octombrie 2005

Interviu televizat cu un scriitor mongol de limbă germană (Galsan Tschinag). Se declară șaman – inițiat încă din copilărie de o bunică – și definește șamanismul ca „mod de a fi în dialog permanent cu spiritele tuturor lucrurilor: un apogeu al comunicării, o doctrină a comunicării universale“. Vorbește, apoi, despre rolul esențial pe care ar trebui să-l aibă în exercițiul comunicării – *atingerea*. „Am constatat că în Occident oamenii au pierdut firescul atingerii. Altfel spus, ei tratează atingerea celuilalt fie ca agresiune, fie ca indiscreție. E destul să aibă loc o atingere, ca să asistăm la declanșarea unei drame shakespeariene“.

„Cum priviți lumea?“ – întreabă reporterul. „Cu indiferență? Cu o ideologie pre-stabilită? Cu pasiune? Cu optimism? Cu neîncredere?“ „În nici unul din felurile acestea“ – răspunde, surîzînd, Tschinag. „O privesc *mit Erhabenheit*.“ Cuvîntul german e greu de tradus în nuanța lui ultimă. *Erhabenheit* desemnează măreția, prestigiul, sublimul. E vorba, așadar, de a privi lumea cu simțul grandorii, al sublimității, al demnității nobile. A o privi din unghiul din care a fost creată...

București, decembrie 2005

„...perfecta lipsă de însemnătate a acestei fuziuni carnale și gravitatea ei iremediabilă“. (Andrei Makine, *Femeia care așteptă*, p. 35)

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre teroristul cu butelie?

După ce vreme de 50 de ani ne-am înscris pe liste să ne dea nea Nicu butelii de aragaz, ca să ne simțim și noi niște români împliniți, iată că asistăm la decăderea unui mit. Pentru că, dacă e să gîndim protocronist, butelia a fost frate cu românul înaintea berii. A trebuit să vină un terorist și să dea cu gaz urît mirositor pe la nasul SRI-ului ca să ne despărțim o dată pentru totdeauna de acest obiect de cult.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Școală pe butuci

În Franța, cinci romancieri de succes s-au supus, anul acesta, de bunăvoie, examenului de bacalaureat, în același timp și cu aceleași subiecte ca și elevii. *Figaro littéraire* a organizat această „simulare“ chiar în sediul redacției sale, publicînd apoi tezele romancierilor și notele obținute (detalii în *Dilemateca* nr. 2, apărută pe 30 iunie). „Experimentul“ organizat de *Figaro littéraire* denotă un anume stil de a privi bacalaureatul: este, desigur, un examen concluziv al studiilor liceale, dar și o experiență de viață, o „valoare socială și culturală“ împărtășită. Cei cinci romancieri (nici unul nu a luat nota maximă!) au declarat că „al doilea bac“ i-a făcut să retrăiască amintirea „celui dintîi“ – cu toate ale vieții și ale societății din vremea cînd au terminat liceul. Într-un fel, „simularea“ aceasta poate fi privită și ca un mod de a promova „ideea de bac“. În Italia, subiectele de la „examenul de maturitate“ (așa se numește acolo) sînt întotdeauna generoase și destul de libere, căutînd să pună în valoare tocmai capacitatea absolvenților de liceu de a sintetiza într-un mod personal cunoștințele și *abilitățile* dobîndite pe parcursul studiilor: la literatură, de pildă, întotdeauna li se cere elevilor să elaboreze un eseu, iar ceea ce contează în notare este nu atît reproducerea informațiilor din manual, cît capacitatea de a *construi* un text pe o temă dată. Și elevii italieni privesc acest examen chiar ca pe o intrare în viață și o modalitate de autoevaluare, dincolo de nota obținută: fiecare vrea să știe, în primul rînd pentru sine, de ce anume este în stare. În Germania, la fel: nota de la bacalaureat contează în obținerea unui loc la o universitate mai bună, așa încît toată lumea îl ia în serios. Și exemplele ar putea continua.

Am parcurs, în săptămînile trecute, ziare străine, vrînd să descopăr ce și cum se scrie acolo despre bac. Am constatat că se discută despre *substanța* lucrurilor, despre *fondul* examenului: cum au fost subiectele, ce competențe și abilități li s-au cerut elevilor, cum era „bacul de odinioară“ și în ce măsură a evoluat sistemul, care e importanța socială a examenului, ce șanse au absolvenții pe piața muncii. Analiști, sociologi, manageri, scriitori comentează, fiecare din perspectiva sa, acest moment-cheie în viața societății: intrarea în scena publică a unei „noi promoții de adulți“. Am mai constatat că bacalaureatul e, în toate ziarele serioase, subiect de prima pagină.

Și m-am întors la noi. În ultimele zile, și ziarele noastre au fost pline de știri și comentarii despre examenul de capacitate și cel de bac. Cantitativ, sîntem „ca ei“. Dar nivelul și temele discuției sînt din altă lume: una subdezvoltată, lipsită de încrederea în sine și de conștiința propriei identități. La noi s-a scris și s-a discutat despre organizarea dezastruoasă, despre faptul că un jurnalist de la *Adevărul* a intrat în posesia subiectelor fără nici o oprelițe, despre „baremul greșit“ la proba de limba română, de la capacitate, ori despre chiulul unor președinți de comisii de bac nemulțumiți că sînt plătiți prost (o veste „din UE“ pentru dumnealor: în Italia, de pildă, cei care doresc să fie președinți de comisie la examenul de maturitate își depun candidatura din timp și sînt *selectați;* în general sînt mai multe candidaturi decît e nevoie; și *nu* sînt bine plătiți, dar președinția unei comisii de acest fel contează în cariera profesională). Atmosfera a fost una de mică apocalipsă locală, dublată de veșnica și inutila ciondăneală profesori-minister-inspectorate-cetățeni-elevi. S-au depus zeci de mii de contestații, ceea ce arată și neîncrederea elevilor și a părinților în sistem, dar și mentalitatea strămoșească a descurcatului: majoritatea contestațiilor sînt făcute „la plesneală“, poate „iese“ un punct în plus la recorectare și „ne-am scos“. În opinia curentă, școala are drept principal scop să ofere o patalama, că pe urmă „ne descurcăm noi“ la școala vieții. Iar profesorii sînt văzuți ca niște simpli prestatori de servicii, datori să le furnizeze elevilor acele cunoștințe pe baza cărora să-și poată lua patalamaua. Las' că mulți elevi și părinți îi consideră niște fraieri și niște perdanți, că dacă erau „bazați“ se duceau, nene, la o firmă, să facă banu' gros, nu stăteau la stat pe salariile astea...

PSD – a cărui principală activitate este producția de moțiuni, oricum născute moarte, dar folositoare pentru că astfel mai apare și partidul la televizor – a depus o nouă moțiune pe tema dezastrului din sistemul școlar. Dezastrul există, dar *toate* guvernele au contribuit la această măreață realizare a tranziției; Guvernul actual nu face decît să ducă pe noi culmi dezordinea, ținînd în funcție un ministru nepriceput, care păstorește de pe o zi pe alta un minister birocratizat și niște inspectorate care nu-și mai găsesc obiectul muncii. Intrăm în Uniunea Europeană (și ziarele scriu despre „deschiderea pieței muncii“, despre „competitivitate“ etc.) cu un sistem școlar pe butuci. Absolvenții de azi vor plăti, mîine, cursuri de perfecționare, *training*-uri, cursuri de recalificare ori cursuri de limbi străine, în care vor învăța, în bună măsură, ceea ce ar fi trebuit să învețe în școală, dar școala n-a știut sau n-a putut să le ofere. Și nici ei sau părinții lor n-au știut ori n-au vrut să ceară: au cerut doar „patalamale“, dacă se poate fără prea mare efort. Cred că problema cea mai gravă aceasta este: „ideea de

școală“ a devenit cu totul precară în opinia publică, soarta ei nu preocupă pe foarte mulți. Nu poți pune serios problema „cum ne pregătim generația de mîine“, căci riști să primești un „lasă-mă, cu textele, să-mi văd eu copilu' cu diploma în buzunar și p'ormă mai vorbim“. Cred că un astfel de nivel al inconștienței colective nu se mai întîlnește decît în frenezia cu care sînt tăiate pădurile.

Așa încît a cere demisia ministrului (care, altminteri, ar fi un gest potrivit și necesar) nu rezolvă mare lucru: oricînd se va găsi prin structurile partidelor un incompetent care vrea o funcție. Ar trebui să ne schimbăm cu toții așteptările și pretențiile pe care le avem față de sistemul școlar. Ar trebui *reinventat* întregul sistem. Vedeți la orizont un nou Spiru Haret?...

ținerea de minte

„Din moment ce, la urma urmei, vacanțele sînt rodul unui efort de abstracție, rezultatul unei credințe, ceva, în fond, destul de intelectual, sau, cum se spune, destul de elevat, și nu au de fapt nici un fel de realitate, aș propune ca vacanțele să fie consacrate unei utopii la scară mare. Mi se pare că vacanța ar trebui să fie vremea marilor divertismente sterile și a construcțiilor himerice; stabilirea unui plan ideal de amenajare a globului, din diverse puncte de vedere: habitat, circulație etc. Modificarea reliefului, doar pentru a vedea ce se întîmplă (nimic nu se compară cu experiența directă). Închiderea Gibraltarului. Separarea Franței și a Spaniei de secțiunea verticală a Pirineilor; sau a Franței de Germania. Izolarea Elveției în mijlocul unei mări de dimensiuni riguros uniforme și cu o adîncime controlată. Transformarea cizmei italiene într-un pantof stil Ludovic al XV-lea. Construirea unui pod pe Atlantic, rezervat cicliștilor, pentru a scăpa Europa de Turul Franței, care va fi făcut pe pod (iar podul se va rupe la mijloc).“

(Boris Vian, *Cronici romanțate,* traducere de Diana Crupenschi, Editura Univers, 2006)

presa despre

Întoarceri în timp

Examene neserioase

● „Testele naţionale au trecut cu chiu, cu vai. Promovabilitatea a crescut cu peste şase procente faţă de anul trecut, dar încrederea în instituţia sacră a şcolii a scăzut. Şi asta nu din cauza dascălilor de rînd, care se chinuie fără nici un fel de sprijin să dea valoare învăţămîntului, ci din cauza celor care se lăfăie în birourile Ministerului Educaţiei. Aceşti oameni au demonstrat că nici examenele nu mai pot fi serioase. Oricine de pe stradă poate intra în posesia subiectelor, pentru că neglijenţa şi nepăsarea faţă de soarta copiilor a fost ridicată la rang de virtute în ministerul din care, odinioară, Spiru Haret reforma «şcoalele». (...). Neîncrederea în examen a copiilor şi a părinţilor e dată şi de numărul mare de contestaţii depuse la testele naţionale: 27.042. (...) Dincolo de această ruşine de examen, învăţămîntul e măcinat, de la o zi la alta, de proasta finanţare şi de incapacitatea guvernanţilor de a găsi soluţii pentru o reformă în concordanţă cu ceea ce vrea Europa. Tot ce au reuşit în ultimul an a fost să înfiinţeze nişte agenţii de asigurare a calităţii pentru învăţămîntul preuniversitar şi cel superior, care nu sînt în stare să funcţioneze din cauza aiurelilor legislative. Educaţia nu se face în comitete şi comisii, ci cu resurse materiale şi cu resurse umane bine pregătite, bine motivate.

Ieri, Alianţa l-a înmuiat pe Hărdău în detergent politic. E un dero care nici nu miroase bine, nici nu scoate petele învăţămîntului românesc. Ministrul educaţiei, indiferent care ar fi el, trebuie să fie sprijinit, nu politic, ci pentru a lucra în interesul elevilor şi studenţilor. (Eugen Chelemen, *Adevărul,* 27 iunie)

● „Majoritatea adolescenţilor sînt inteligenţi. Dacă ar fi proşti, ar toci la toate obiectele. Dar ei văd bine agramatismul parlamentarilor; de ce s-ar mai chinui ei să vorbească corect? Văd incompetenţa autorităţilor, dar şi vilele demnitarilor. De ce s-ar mai forţa să înveţe despre revoluţii, războaie, decapitări şi mînăstiri? Cultura nu rentează. Frauda rentează. Cei care trişează, nu ştiu nimic, fiindcă, desigur, trişează. Cei care nu trişează, nu rămîn cu aproape nimic, fiindcă învaţă mecanic lucruri prost expuse, prost digerate şi care, de obicei, nu-i interesează. Nimeni deci nu ştie nimic, dar măcar primii şi-au petrecut mai inspirat «cei mai frumoşi ani»! Iată de ce spun că, oricît de gravă moralmente, o fraudă în plus nu ar mai putea schimba nimic sub raportul nivelului general de cunoştinte. Atunci de ce atîta agitaţie, atîta zgomot? A, trebuie atacat fondul? Povestea asta o auzim de mulţi ani, ca şi faptul că educaţia e «prioritate naţională». Cine o mai crede? Profesorii – nu mai cred nimic, elevii – ştiu ei mai bine, părinţii – aleargă după meditatori şi după bani pentru meditatori. Ministrul mai crede? Chiar şi nefericitul domn Hărdău a aflat adevărul! Atunci cine? Portarul de la minister, femeia de serviciu? Pe scurt, cu toţii ştim că educaţia în România e o cenuşăreasă, dar sunetul minciunii reciproce e dulce. Şi măcar de-ar fi o cenuşăreasă autentică, cu şansa recuperării de către prinţul salvator!“ (Andrei Cornea, *22,* 23 iunie)

Scenarii folositoare şi cadavre din dulap

● „Se făcea că preşedintele i-ar fi mărturisit lui Dan Voiculescu că miercuri, la moţiunea de cenzură, seduse cu promisiuni de putere, PC, PSD şi UDMR ar urma să răstoarne cabinetul Tăriceanu şi să treacă România prin focul şi sabia instabilităţii politice. O fi fost Traian Băsescu marinar, dar voce de sirenă are cam cîtă e şi credibilitatea autorului scenariului. Transmisă pe cale orală, povestea lui Dan Voiculescu a ajuns în ziare. Dacă liberalii l-au crezut sau nu pe cel care, spun cunoscătorii, a încercat fără succes să-i ofere şi lui Băsescu ajutor împotriva lui Tăriceanu, nu ştim, dar scenariul li s-a părut probabil folositor. Din două motive: confirmă mitul preşedintelui imprevizibil, factor de precaritate politică, şi îl îmbogăţeşte, prin comparaţie, pe prim-ministrul cu atributele echilibrului, moderaţiei. Pertinent pentru că e construit pe resentimentele reale şi reciproce dintre Băsescu şi Tăriceanu, scenariul ne îndeamnă să-l simpatizăm pe premier, ca victimă a unui preşedinte capabil să sacrifice totul, inclusiv integrarea europeană a României, pentru a-şi atinge scopurile de putere. Schema nu e nouă, a mai fost folosită şi de fostul premier Adrian Năstase pentru a se defini ca reformist în opoziţie cu tătucul mineriadelor, comunistul Ion Iliescu.“ (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei,* 27 iunie)

● „De fapt, în viaţa politică, partidul lui Voiculescu nu s-a simţit nicicînd acasă. Mereu a fost nevoit să cînte la alt colţ de masă, după alte solfegii politice. Pentru că singurul program politic a fost programul televiziunii sale. Voiculescu a devenit vizibil doar cînd s-a căţărat pe antena sa, trîmbiţînd că ne vrea binele. Din punctul său de vedere, este un profesionist al binelui colectiv. De decenii ne face bine, că vrem sau nu. Nu e de mirare că spune azi că nu are nimic să-şi reproşeze, că a fost un cetăţean onest, un bun român. Că ne-a făcut binele. Ce bine ne-o fi făcut dl Voiculescu e greu de ştiut astăzi. În ciuda acceselor de moralism ale lui Dan Voiculescu şi ale tovarăşilor săi, mulţi dintre ei cu dosare penale sau aflaţi în urmărire, bănuiţi de diverse fraude, toate partidele care s-au asociat ori au împărţit pur şi-simplu masa parlamentarilor cu Partidul Conservator au simţit nevoia să-şi ducă mîna la nas. Oamenii lui Voiculescu aduceau de la ei de-acasă nişte mirosuri trăznitoare. Poate de la cadavrele din dulap. Sau de la mizeria împinsă sub covorul roşu. Au fost trimişi, discret sau pe faţă, să se spele mai bine, dar ce să-i faci, cum spunea şeful lor, ei nu vor să rămînă acasă, aşadar ar trebui să-i acceptăm la duş, la noi în casă, ori să îi lăsăm nespălaţi, măcar aşa îi depistăm mai uşor. Problema e, pare-se, că, pentru Voiculescu şi ai lui, singurul fel de a se întoarce acasă ar fi întoarcerea în timp“. (N.C. Munteanu, *Ziua,* 27 iunie)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Teroristul aproximativ

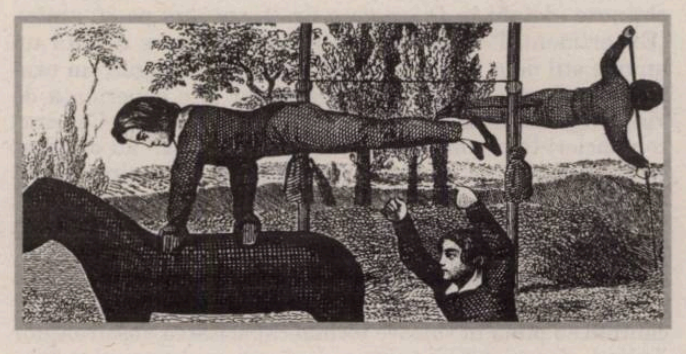

Iată-l! Neamule, uită-te bine! Avem şi noi terorist! E în şlapi, ras în cap şi cu unghiile netăiate. În mod clar investiţia în patru butelii l-a secătuit de bani, aşa că unghiera rămîne s-o primească de la şeful arestului. Se uită cam fix, dar nu e la concurs de frumuseţe. Important e că avem şi noi unul! Unul al nostru, imposibil de confundat cu teroristul arab sau japonez. Oricît am încerca să demonstrăm că nu ne reprezintă, că noi nu sîntem aşa, e ceva genuin românesc în el: e un neterminat.

Şi nu doar atît. Şi el, ca şi boierul, democratul sau comunistul român e pînă la urmă o imitaţie de proastă calitate a originalului. Teroristul nostru avea o idee de cum să-ţi faci o bombă, însă una aproximativă. Nu se ştie dacă bomba lui ar fi omorît pe cineva sau dacă chiar ar fi explodat. I-a fost lene să caute pe net o reţetă ca lumea, pe bază de azotat, aşa c-a luat bomba cum iei hamburgherul de la *drive-in*. De la *fast*-bomba, adică staţia de butelii. Mai rău, nici nu se gîndea să moară alături de victimele sale, aşa cum ar face orice terorist islamic de bună-credinţă şi educaţie. Nici vorbă: teroristul nostru n-avea chef nici de fecioarele din rai, nici de onoarea postumă pe care ţi-o aduce un comunicat la Al-Jazeera. Îl suspectez mai degrabă că voia să-şi vadă opera la ştirile de la ora 5, ba chiar să şi sune apoi în redacţie şi să intre în direct, ca să-şi promoveze apariţia de seară de la un *talk-show*...

Altfel spus, teroristul nostru îşi dorea să ajungă o vedetă. Deşi oficial lucrător cu ziua pentru Jihad, teroristul Alexandru spera să ajungă să-i poată spune lui Teo cît a suferit pentru convingerile sale şi lui Adelin Petrişor ce-ar face el dacă ar ajunge în Irak, după ce termină ceva de vîndut în talcioc, sîmbăta viitoare.

Mai mult, teroristul nostru e şi un demagog. La fel ca primarul şi ministrul român, teroristul român promite şi el mai mult decît poate face. Alexandru bunăoară scrie de mult la CNN că va face şi va drege – cu rezultatele din teren pe care le vedem: promisiuni vagi, încheiate cu o arestare TV fără emoţie. Singurele victime ale lui Alexandru au fost celelalte ştiri cuminţi din jurnal, despre caniculă, bac-ul Monicăi Gabor şi efortul României de adaptare la *acquis*-ul comunitar în domeniul alcoolemiei pe şosele. Ştiri scoase din jurnal într-o baie de sînge de povestea vieţii lui, relatată de vecini care nici nu-l cunoşteau.

Povestea lui Alex nu e doar o lecţie pentru români. Ar trebui să fie şi pentru organizaţia în care el căuta să se înscrie, dar nu găsea ghişeul. Fac un apel pe această cale la comunitatea Al-Qaeda să fie vigilentă. O mulţime de terorişti de proastă calitate umană, carierişti şi arivişti, s-ar putea să încerce acum să i se alăture. Între ei, teroristul bănăţean nici nu e cel mai rău: să vă ferească Allah de teroristul oltean, care fuge cu explozibilul la pescuit, ori cel moldovean, care îl vinde peste Prut, contra a două fete şi-o vadră de vin! O selecţie e deci absolut necesară: ca să nu facă de rîs organizaţia, sugerez chiar apelarea la o agenţie de casting, care poate furniza un terorist sau o teroristă drăguţă, cu dimensiunile ideale pentru a stîrni pasiuni postume şi chiar şi un pictorial în *Playboy*... Chiar dacă apoi trimiţi dimensiunile astea în cele patru zări, cu cîteva kile de dinamită.

De fapt, şi în domeniul asasinatelor în masă avem nevoie de o multinaţională, care să introducă proceduri, amenzi şi bonusuri şi mai ales un management performant, orientat pe obiect. Alexandru e un meşteşugar foarte apropiat de băiatul de la vulcanizare, de cel de la service-ul auto din sat, de instalator sau de vînzătorul din piaţă: trebuie să stai cu ochii pe el ca să-şi facă treaba ca lumea! Etica muncii, chiar şi a muncii cu Jihadul, e o problemă pe care n-o rezolvi doar cu o convertire rapidă. În fond, acolo unde n-a reuşit Biblia, nici Coranul n-are şanse mari: teroristul român e, de fapt, pînă la urmă, tot românul terorist. Ca în vorba aceea de demult: şi ei se fac că ne urmăresc, şi noi ne facem că punem bombe!

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

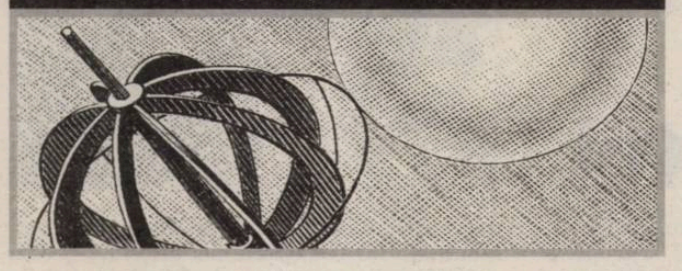

Liderii antisistem

În Slovacia, în pofida bunelor rezultate economice obţinute de coaliţia liberală, cele mai mari procente în alegerile legislative le-au obţinut Smer, un partid social-democrat, şi Partidul Naţional Slovac, un partid cu un discurs antimaghiar şi homofob. Lozinca lor: „Slovacia aparţine slovacilor". Se consideră că ar fi o victorie a stîngii. În urmă cu cîteva luni, în Polonia, alegerile prezidenţiale şi legislative au fost cîştigate de o coaliţie conservatoare, eurosceptică, ultranaţionalistă, la care s-a adăugat ulterior un partid extremist. Se consideră a fi o victorie a dreptei. În ţările aparţinînd fostului lagăr comunist, dreapta şi stînga sînt destul de dificil de identificat în puzderia de formaţiuni care se alfabetizează politic, în încercarea de a fi şi pe placul profitorilor reformelor economice şi în acord cu plîngerile victimelor lor. Din opoziţia dreapta/stînga nu cîştigă centrul, ci o formă trucată de extremism.

Privită din avion, America latină a căzut sub farmecele stîngii; la nivelul solului se poate observa, de exemplu, că între preşedinta din Chile, Michele Bachelet, social-democrată, şi revoluţionarul bolivarian, Hugo Chavez, din Venezuela, sînt mari deosebiri, deşi în programele lor toţi promit că, în numele poporului, se vor debarasa de politicianismul, clientelismul şi corupţia predecesorilor la putere. Pe acest continent, tradiţia populistă este mai solidă decît celelalte şi apelul la ea este profitabil (în termeni de voturi), deşi, după ce liderii populişti părăsesc puterea, se constată că principala lor promisiune, creşterea echitabilă a nivelului de trai, nu a fost îndeplinită. Dimpotrivă.

Confuzia apare şi în peisajul politic al unor ţări unde ideologiile păreau bine structurate. În Franţa, candidatul probabil al dreptei, Nicolas Sarkozy, se face purtătorul de cuvînt al celor ce muncesc, şi îi pune la colţ pe „patronii-lichele" în timp ce Segolène Royal, luptînd să devină candidata stîngii la prezidenţiale, promite că va asigura liniştea şi securitatea internă prin măsuri drastice, de care nu s-ar ruşina nici Sarkozy, în prezent ministru de Interne.

Apelul la discursul populist îşi are, probabil, rădăcinile în neputinţa politicilor tradiţionale de a găsi un răspuns convingător pentru problemele societăţii: corupţie, şomaj, stagnare economică, criminalitate, imigraţie-emigraţie, conflicte sociale. În campania electorală sau în aşteptarea ei, politicienii vor să atragă voturile celor ce se ţin departe de politică, ale nehotărîţilor sau ale celor cu un grad redus de ostilitate. „Omul simplu" devine autor şi receptor al discursului. Populiştii de dreapta spun că toate relele se trag din globalizare, ei vor să lichideze corupţia elitelor politice şi impostura elitelor culturale, sînt împotriva puterii dobîndite prin intermediul marilor averi şi împotriva deschiderii graniţelor care permit teroriştilor şi imigranţilor ilegali să încalce legea, să ocupe serviciile şi să muncească pe bani puţini. Populiştii de stînga cred că globalizarea e o realitate de neocolit, dar că ea oferă şi rezolvările marilor probleme: încălzirea globală, dependenţa de petrol, înlăturarea barierelor protecţioniste. Dinamismul tehnologic şi diversitatea culturală trebuie folosite pentru îmbunătăţirea procesului educativ, în aşa fel încît şansele individului să crească.

Ivan Krastev, politolog bulgar, consideră că populismul nu este atît o ideologie, cît o strategie de marketing. Apelul la popor este de fapt consubstanţial democraţiei, dar în politica ultimilor ani prevalează dorinţa de a face pe plac unei majorităţi instinctiv conservatoare, care ar vrea schimbări, cu condiţia să nu piardă nimic din ceea ce a dobîndit deja. Pericolul se ascunde în consecinţele discursului populist: odată ajunşi la putere, „oamenii din popor" (şi varianta care are „telefon direct cu poporul") îşi dau seama că promisiunile lor sînt irealizabile, iar prima victimă a neputinţei lor e democraţia: libertatea presei, dreptul de liberă asociere şi celelalte drepturi ale omului sînt încălcate în numele unei majorităţi scîrbite de spectacolul contradicţiilor exprimate public. Dispreţuiţi de elitele care nu se coboară pînă la dialogul cu ei, liderii mişcărilor antisistem ajung mai uşor la putere în acele locuri unde democraţia este o cucerire recentă. Şi, din cauza lor, poate deveni doar o amintire.

globul cubic

Conexiuni

Modelul chinez, al Partidului Comunist care supraveghează felul cum se transformă economia socialistă într-una capitalistă, este adeseori opus haosului şi corupţiei create de tranziţia democratică din fostele ţări comuniste. Se poate ajunge la binefacerile pieţei libere şi fără libertate, se pot obţine ritmuri record de dezvoltare economică în condiţii de dictatură şi fără ca ţara să-şi piardă statutul de putere mondială. Reţeta fericirii descoperită de chinezi nu este atît de gustoasă precum pare: conflictele născute din decalajul de dezvoltare între zonele urbane şi cele rurale, dintre veniturile obţinute prin muncă şi cele obţinute prin speculaţii sînt deocamdată tăinuite, ceea ce nu înseamnă că nu există. E prezentă în China şi corupţia cu forma ei cea mai nocivă, întrepătrunderea dintre reţelele tranzacţiilor ilegale şi cele ale conducerii politice. Un titlu din versiunea chineză a siteului *Asia Times Online* (una din sursele fiabile de reportaje şi analize din China), reprodus în *Courrier international:* „Doi oameni de afaceri corupţi conduc balul". Primul, un miliardar din Shangai, urmează să iasă din puşcărie după o condamnare de trei ani pentru „manipularea cursului bursier" şi „declaraţie falsă de capital social". Se bănuieşte că nu şi-a pierdut legăturile politice şi ce se va întîmpla cu el va fi semnificativ pentru evoluţia celui mai important grup de interese: „banda din Shangai". Celălalt om de afaceri, acuzat de contrabandă, e acum în Canada, de unde va fi probabil extrădat; el avea temeinice legături politice la nivelul provinciei. „E de necrezut ca doi oameni de afaceri să ajungă să influenţeze numirile la cel mai înalt nivel de partid. Departe de a fi anecdotică, influenţa lor dovedeşte cît de puternice, dar şi cît de înspăimîntătoare sînt conexiunile dintre lumea afacerilor şi cea politică. În aceste condiţii, e foarte probabil ca, la nivel local, organizaţiile de partid sau cele de stat să fie controlate sau manipulate de magnaţi. Îmbogăţirea constantă a oamenilor de afaceri le facilitează o influenţă echivalentă cu cea a autorităţilor guvernamentale, în special în ceea ce priveşte numirile şi elaborarea politicilor, iar acest fenomen e în plină dezvoltare. Nu e exclus ca în scurt timp, Partidul Comunist Chinez să devină o simplă marionetă."

O marionetă despre care mînuitorul spune că are rolul conducător. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

La Key West

În *Sărbătoarea de neuitat*, Hemingway scrie că, de cîte ori se simţea blocat în scrierea unei povestiri care nu ducea nicăieri, îşi spunea: „Nu te îngrijora. Ai scris întotdeauna şi vei scrie şi acum. Tot ce trebuie să faci este să scrii o propoziţie adevărată. Scrie cea mai adevărată propoziţie pe care o cunoşti". Şi, mai departe, autorul celei mai adevărate proze americane continuă: „Aşa că scriam o propoziţie adevărată şi porneam de la ea. Era uşor, pentru că auzeam întotdeauna pe cineva în jur spunînd cîte o propoziţie adevărată." Asta se întîmpla prin anii '20, la Paris, cînd Hemingway frecventa un anturaj care cuprindea pe Ezra Pound, F. Scott Fitzgerald, James Joyce, T.S. Eliot şi Gertude Stein, cea care avea să-i numească pe toţi *the lost generation*. Deziluziile, conştiinţa terifiantă a derivei, incertitudinea febrilă, alcoolul, sexul, războiul – literatura! În acei ani, Hemingway află de la John Dos Passos despre Key West, o insulă copleşită de soare, un fel de prelungire a Floridei către Cuba, un loc în care America întîlneşte Caraibele. O insulă în jurul căreia nenumărate feluri de peşti înoată în înfinite culori marine, o insulă cu palmieri şi verde viguros, cu păsări exotice şi cu pisici cu şase degete, cu falimentare manufacturi de ţigări de foi şi cu o populaţie nu mai mare de 10.000 de locuitori, absolut toţi legaţi, într-un fel sau altul, de ocean.

Hemingway este impresionat de poveştile lui Dos Passos şi, la revenirea în America, se stabileşte cu soţia sa, Pauline, la Key West, într-o casă cu etaj şi verande largi, pe care unchiul lui Pauline le-o dăruieşte.

Pauline este a doua dintr-un şir de patru soţii. O va părăsi. Nu era un bărbat comod. Cu atît mai puţin, un soţ rezonabil. Era un *macho* instinctual, un bărbat căruia îi plăcea pescuitul de rechini, vînătoarea de lei, corida şi guerilla. Era predispus accidentelor. La Paris, în mijlocul unei beţii măreţe, a mers la toaletă, s-a aşezat şi a văzut în dreapta un lanţ atîrnînd. A tras de el, dar apa nu a curs. A mai tras o dată, nimic. Apoi, acest zdrahon de 1,90 m şi 100 kg a tras cu toată puterea. Luminatorul din tavan s-a prăbuşit, greu, în capul lui. Lanţul de la apă era în partea stîngă. A rămas cu o cicatrice adîncă pe frunte. Avea, desigur, păcate: alcoolismul şi izbucnirile violente sînt cele mai rele. Avea şi traume. Provenea dintr-o familie cu multiple antecedente suicidare şi era, fără dubiu, maniaco-depresiv. A sfîrşit tragic. Tratamentul cu şocuri electrice l-a transformat într-o legumă, stătea ore în şir privind absent foaia albă de hîrtie şi, cînd a ştiut că nu mai poate scrie, a pus puşca de vînătoare în gură şi a apăsat pe trăgaci.

La Key West, Hemingway se scula în zori, se ducea la un pavilion pe care îl construise în grădină, la doi paşi de casă, urca spirala îngustă a unei scări exterioare de fier forjat şi intra în camera lui de lucru. Scria pînă aproape de prînz, cînd soarele devenea de nesuportat. Apoi dormea puţin şi, imediat după prînz, mergea nu departe, la barul prietenului său, Sloopy Joe. Acolo, intra în vorbă cu oricine vroia să converseze. Asculta poveştile altora, sătul de poveştile sale. Şi bea. Noaptea, se întorcea acasă pe străduţe întunecoase fără să se rătăcească. Casa lui era imediat lîngă far. Fixa cu privirea aburoasă sursa luminii farului şi mergea într-acolo neabătut, clătinîndu-se. Ajuns la far, ştia bine că peste drum e poarta sa.

Cînd a venit vremea divorţului, i-a cerut lui Pauline două lucruri: să- lase să-şi ia toate manuscrisele din camera de lucru şi toată băutura din pivniţa casei. Adunase acolo, de-a lungul anilor, în cantităţi pe care nici el nu le mai ştia, alcooluri – vinuri din Europa, dar şi spirtoase americane de toate felurile, din toate locurile pe unde umblase. Pauline a plecat de acasă o săptămînă să îl lase să-şi împacheteze manuscrisele şi sticlele. „Cînd mă întorc, să nu te mai văd aici" – i-a cerut ea. Nici Hemingway nu avea de gînd să mai aibă o confruntare cu Pauline, aşa că, prevăzător, şi-a aranjat plecarea în zorii zilei revenirii ei. Cu manuscrisele a fost uşor – în două zile le-a ordonat, le-a împachetat în cutii de carton şi le-a expediat. Dar cu sticlele din pivniţă era mai greu. Erau atît de multe! Cînd a început să le învelească în hîrtie cerată, una cît una, şi apoi să le pună în lăzi, după mărime şi volum, a înţeles repede că nu va reuşi. Aşa că, i-a venit o idee. S-a dus la barul lui Sloopy Joe. Barul e larg, are cam 60 de mese înalte, intră uşor cam 100 de clienţi. I-a chemat pe toţi la el acasă. Au intrat în pivniţă şi Hemingway le-a cerut ajutorul. Nu, nu la împachetat, ci la băut. Au băut, în acea noapte, toată rezerva de băutură a unuia dintre cei mai mari băutori ai lumii. A fost o beţie colectivă de mare magnitudine. Şi azi, la 60 de ani distanţă, poţi auzi pe insulă poveşti colorate despre cele petrecute în acea noapte în pivniţa domnului Hemingway. A plecat din Key West la ora stabilită, abia ştiind pe ce lume se află. Cînd a sosit Pauline, a găsit splendida curte cu palmieri, tufe înflorite în culori de curcubeu şi iarbă paradisiacă, desfigurată de urmele mizerabile ale acelui dezmăţ alcoolic.

La Key West, toate încep în ocean şi sfîrşesc în ocean. Dacă te aşezi în mijlocul străzii şi priveşti la stînga, vezi cum strada se îneacă, fără alternativă, în ocean. Dacă priveşti spre dreapta, vezi acelaşi lucru. Atîrnate între infinituri de culoarea ochilor lui Elizabeth Taylor, trotuarele susţin oamenii care merg, parcă, fără rost. Între ape neţărmurite, fiinţa se clatină agonic, zdrobită de atîta soare. Unde să te duci? Strada se cheamă Duval, mergi puţin spre est şi dai de „Sloopy Joe's Bar". E aproape seară. Pe insulă, culorile paradisului adorm. Intri şi ceri o bere. Jazzul e doar o parte a zgomotului impregnat în duşumea, în pereţi, agăţat de tavanul înalt. Un grup gălăgios te cuprinde în dinamica aleatoare proprie aglomeraţiilor în care se bea mai mult în picioare decît la masă. Grupul e dominat de un tip cu aspect neîngrijit, înalt, solid, cu mustaţă, cu ochi adînci, blond murdar în genul lui Marlon Brando şi cu o cicatrice pe frunte. Te invită în pivniţa lui, să îl ajuţi să bea depozitul de vin, căci divorţează şi pleacă din Key West şi nu vrea să lase soţiei nici o picătură. Îl priveşti amuzat. Parcă te-ai duce. Zice că nu stă departe...

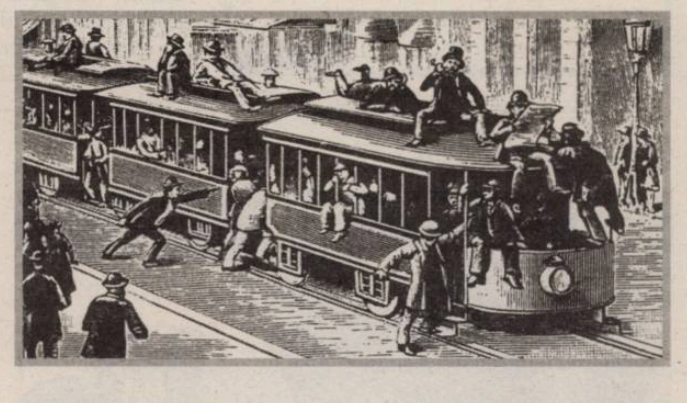

ready made

„GRIGORE: Eşi cu trăsura?
NINETA: Da.
GRIGORE: Drăguţă, treci te rog pe la ocolul boilor. E în drumul tău. Spune să pue sare denaturată în uluce. Mi-ai cruţa o oră de călărie."

(G. Diamandy, *Bestia,* schiţă dramatică în 4 acte, Editura Revistei «Democraţiei» Române, 1910)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Locuţiuni

un coş de sticlă
de lampă
un coş de sticle
de lampă
un coş mare
de sticle de lampă
un coş
un coş mare
de sticle de lampă
de gaz
cu coş mare
de sticlă fragilă
sticlă de lampă
de gaz
cauzează coşmare

*

o mînă de lemne
o mînă de lemn
o mînă de lucru
un lucru de mînă
un lucru de mînă
de lemn –
pe-autor
să nu-l cunoşti pînă
n-ai însuţi o mînă
nu de lemn
ci de lemne
dîndu-i o mînă
de ajutor.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Jumătatea goală a paharului credinţei

Părinte Pr. C. Stoica, vă mulţumesc pentru răspuns. Ştiu că el cădea în sarcina dvs. – în calitatea pe care o aveţi –, dar mai cred şi că aceste probleme, de care scrisoarea mea vorbea, vă preocupă, în calitate de om dedicat Ortodoxiei şi autenticelor valori naţionale. Nu un senator vă vorbeşte, nici un universitar – ci doar, repet, un intelectual român, preocupat de calea pe care o va lua societatea în care trăieşte.

Iată de ce am scris ce am scris Părintelui Patriarh. Nimeni nu va fi surprins că BOR ia poziţie împotriva întreruperilor de sarcină, a paradelor *gay* etc. Dar mi se pare important şi cu cine se asociază BOR în aceste demersuri. Cum spuneam, am convingerea că (mai curînd) penibilul *Gayfest* recent n-a fost decît pretextul folosit de unii trăitori în umbra Internetului pentru a ieşi la lumina publicităţii.

Joi 1 iunie a.c. (cu două zile înainte de parada respectivă), Patriarhia Română organiza o conferinţă de presă. Perfect legitim. La masă stătea reprezentantul Patriarhiei, episcopul vicar Ciprian Câmpineanul, alături de profesorul şi cîntăreţul maramureşan Grigore Leşe, cîţiva reprezentanţi ai unor fundaţii sau asociaţii ortodoxiste, dar şi dl Tudor Ionescu, liderul *Noii Drepte* (vom vedea mai jos cît de *nouă* e *dreapta* asta!). Aceasta a fost ocazia cu care dl G. Becali a spus că dă 3-5 milioane de euro pentru un referendum *pro* sau *contra* homosexuali (!), dar cu condiţia ca el să fie propus de Patriarhie!

În dimineaţa zilei de 3 iunie a.c., marşul „pentru normalitate şi familie", început în faţa Patriarhiei Române, aduna oameni din *Noua Dreaptă*, *Liga pentru Combaterea Anti-românismului*, *Fundaţia „Gigi Becali"*, *Uniunea Vatra Românească* şi alte cca zece organizaţii aflate în acord cu programul marşului. Părinte Stoica, rămîne să vă întrebaţi şi dvs. dacă se cădea ca unele canale oficiale de informare ale Bisericii naţionale (precum site-ul Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei) să facă publicitate marşului (precum au făcut-o) – dat fiind că, de fapt, formal BOR nu era implicată!

Şi-acuma, bomboana de pe coliva acestei aberante „normalităţi". Părinte Stoica, aruncaţi o privire pe site-ul oficial al *Noii Drepte* şi vi se va face (ca să mă exprim în ton) părul măciucă – pentru că esenţa nostalgiilor de acolo trimite categoric la vremuri în care bîta şi pistolul erau mai la modă decît stiloul şi crucea.

Ca şi fostul partid unic, *Noua Dreaptă* vrea să se ocupe de toate: campanii, la rigoare, de acceptat – precum cea împotriva lucrărilor pe Canalul Bîstroe, campania anti-manele (!), comemorarea crimelor comunismului –, altele cvasi-infantile – precum campania pro-Dragobete şi anti-Valentine's Day (!) – iar altele, nu mă sfiesc s-o spun, legionare de-a dreptul.

Părinte, să nu fim orbi: neo-legionarismul există, în România

Din 2003, *Noua Dreaptă* română este afiliată la reţeaua organizaţiilor „naţionaliste" din Europa Centrală şi de Est, are legături camaradereşti cu naţionaliştii belgieni din *Mouvement Nation* şi cu *Falanga Spaniolă* (organizaţii care, în aceste ţări, sînt catalogate ca fiind radical-extremiste). *Noua Dreaptă* organizează „tabere de muncă" (ce original!), face anual comemorări pentru cei „doi eroi mucenici ai Neamului Românesc, Moţa şi Marin, (...) cruciaţi căzuţi întru Hristos" şi, tot anual, comemorări pentru „cruciatul lumii contemporane" C.Z. Codreanu. Ca unul care am penalizat cultul personalităţii lui Ceauşescu, mă interesează cum vede *Noua Dreaptă*, azi, moştenirea lui C.Z.C.: „Cu toate că (...) lumina Căpitanului cu greu răzbate pînă la inima unui popor în derivă, tineretul naţionalist creştin al României nu l-a uitat pe Căpitan" etc.; sau, una şi mai şi: „Mare vizionar, spirit catalizator şi ascet creştin, cu o energie şi dragoste imensă pentru Neamul Românesc, dispreţuitor de moarte, integru şi cumpătat, Căpitanul (...) *a fost şi a rămas idolul poporului român*, simbolul (...) martirajului, imbold" etc. etc. *(subl. mea)*. De fapt, nici nu ştiu cine ar fi mai geloşi: lăudacii comunişti sau fanii lui Billy Idol!

Doar spaţiul mă împiedică, Părinte Stoica, să continuu inventarierea aberaţiilor: liderii *Noii Drepte* traşi în poză în cămăşi verzi sau tricouri negre, caricaturizarea NATO prin punerea unui craniu (ce original!) peste emblema Pactului, punerea ciocanului & secerii în cercul de stele de pe steagul Uniunii Europene, vinderea de insigne, vederi sau tricouri cu chipul lui Codreanu pe fondul crucii celtice (emblema N.D.) etc. Vă întreb ceva, Părinte Stoica: oare care poate fi părerea dvs., ca preot, despre un desen de pe acest site în care Codreanu e pictat ca icoană, cu crucea în mînă şi cu aura divină în jurul capului?! Cam asta este „asociaţia" al cărei lider a stat, pe 1 iunie a.c., de-a stînga vicarului patriarhal Ciprian Câmpineanul.

Ca om de dreapta, heterosexual şi tată al unui copil botezat în taina ortodoxiei, nu sînt convins, Părinte Stoica, de avantajele *normalităţii* propuse de o alăturare între oameni ai BOR şi oameni ai extremei. După cum nu-s nici atît de ipocrit încît să vă spun că diplomaticele dvs. cuvinte m-ar fi convins că n-am dreptate în ce-l rugam pe Părintele Patriarh.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Show mare, semnificaţie mică

TVR lustruieşte una dintre oglinzile cele mai crude (şi inutile) ale psihologiei naţionale. Copiat de la BBC, spectacolul-sondaj *Mari români* vrea să afle care sînt, în opinia vulgului, acei compatrioţi „alături de care nici ţie nu ţi-e ruşine că eşti român". Complexată abordare! Noroc că e şi vagă. Pe mine, unul, mă indispune premisa implicită că ruşinea e regula, că ar fi adică în firea lucrurilor să te visezi chinez, american sau leton.

Dar ce fel de oameni-excepţie căutăm? Abstracţie făcînd de modelele organizatorilor, nu există un orizont definit de aşteptare. Poate e mai bine aşa, dar totuşi ce înţelegem prin „mari români"? Indivizi care au făcut lucruri mari în sensul românismului – care au contribuit la coeziunea naţională, care au făcut uniri, dicţionare sau reforme agrare? Ori îi premiem pe cei confirmaţi deja de lumea mare şi care mai sînt şi români? Aşadar, Brătianu sau Palade? Îi selecţionăm cu grijă dintre „marii lumii" pe cei ce se trag din spaţiul mioritic sau îi alegem după grila de utilitate naţională? Brassai sau Eugeniu Carada?

Treaba nu e simplă. „Pericolul" vine şi de-acolo că măreţia invocată se-nglodează în frivolul concept al notorietăţii. Primele propuneri *(www.mariromani.ro)* demonstrează cît de mare e obsesia celebrităţii. Prezenţa unor Gheorghe Hagi, Johnny Weissmüller sau Dracula e grăitoare. Iluzia e, desigur, că mari români sînt doar cei care au dus numele României pînă în pampas. Dar eu nu cred că Regele Carol I este reţinut cu apăsare de conştiinţa publică mondială (sau măcar europeană), nici ca neamţ, nici ca român. Eminescu e la fel de cunoscut în lume pe cît este la noi polonezul Mickiewicz. Adică nu prea. Şi totuşi...

Las' la o parte că poncifele, clişeele, prefabricatele, aruncă o mantie de ceaţă peste toţi nominalizabilii, trecuţi sau prezenţi. Cioran „a mînuit ca nimeni altul limba franceză". Şi ce dacă? A fost unirea lui Mihai Viteazul ceea ce ne-ar plăcea nouă să fi fost? Tzara a inventat dadaismul, dar Babeş a eliminat pelagra! Unul zice că Ceauşescu ne-a dat de mîncare, altul dimpotrivă. Există şi o teamă discretă că s-ar putea să cîştige Becali, de parcă ar fi mai normal ca ţara manelelor să-l voteze pe Nichita! Nu scriu astea ca să critic show-ul televiziunii. În fond, e doar un sondaj, iar lipsa de criterii este cea mai ingenuă formă a democraţiei. Cu superbul ei defect – egalitatea voturilor exprimate de oameni inegali.

Pe ce punem deci accentul? Pe „mari" sau pe „români"? Evident, imprecizia e generoasă, căci doar aşa vom afla adevăratele gusturi populare, e drept, după ceremonia de premiere. Am citit opinii că propunerile deja făcute ar demonstra o mizerie a criteriilor, cum altfel să explici prezenţa lui Brâncuşi pe aceeaşi listă cu Adi Minune? *„Uite, englezii l-au ales pe Churchill!"* Fiţi liniştiţi, în faza iniţială, şi în show-ul britanic au coexistat Gazza (îl ştiu microbiştii) cu regina Victoria! De-abia finalul a demonstrat că există o cuminţenie în legea numerelor mari.

Vom trage apoi linie şi-l vom onora pe „marele român". Indiferent cine va fi, nu contează. Nu ne vor creşte lefurile, artele nu vor înflori peste noapte, palinca nu va fi brusc acceptată în UE. Eventual, dincolo de inevitabilele artificii, ne vom înţelege ceva mai bine ca popor, căci ne vom putea pune opţiunile personale (perfecte!) în răspăr cu statistica (o aiureală!). O minoritate infimă va cădea poate pe gînduri. De exemplu: aşa cum unii sînt disperaţi să demonstreze că Maica Tereza, Nikola Tesla sau Herbert von Karajan sînt români get-beget, alţii vor afla (poate) lucruri surprinzătoare despre alogeniile civilizaţiei autohtone. Căci sîntem întemeiaţi sau reprezentaţi şi de Xenopol, Şăineanu, Hasdeu, Davila, Hohenzollern-Siegmaringen şi alţii. Gruzinul Antim Ivireanul n-ar merita şi el o nominalizare la *Mari români?*

De un lucru sînt însă sigur. Nimeni nu va fi menţionat pentru calităţile majore care ne-au păstrat aici – rezistenţa, încăpăţînarea, răbdarea, indiferenţa. Acestea aparţin negreşit românilor mici. *P.S. Opţiunea mea e SPIRU HARET.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Islamul cel tînăr: despre *Zăpada* de Orhan Pamuk

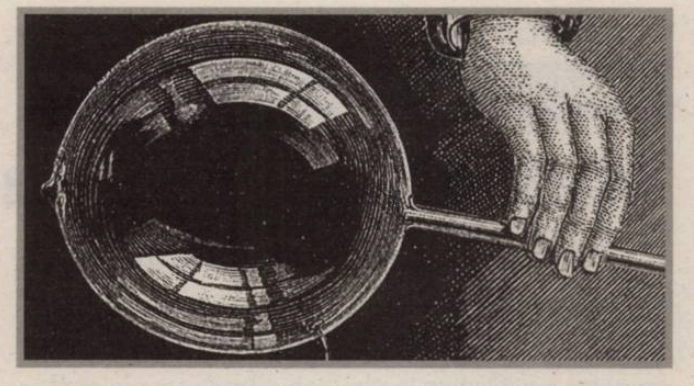

Citesc acum *Zăpada* de Orhan Pamuk, un romancier turc. Protagonistul cărţii este un poet care se întoarce în Turcia după ani lungi de exil petrecuţi în Germania. În anii '70 fusese un student cu orientări intelectualiste de stînga şi reuşise să fugă din Turcia înainte de a fi arestat. La întoarcerea în ţară, două decenii mai tîrziu, constată că noul radicalism este reprezentat de tineri islamişti care ard de pasiune revoluţionară, aidoma lui, cel de odinioară. Dar este un alt fel de pasiune. Credinţa marxistă a tînărului poet nu era prea departe de regimul secularistic instituit în Turcia, la vremea aceea, de armată. Atît marxismul, cît şi occidentalizarea sînt conectate la iluminismul european. Noii radicali sînt juruiţi Domnului, Islamului, tradiţiei, o credinţă cu mult mai veche şi mai grea.

Pamuk adoptă o strategie strălucitoare: aceea de a nu se arăta condescendent faţă de noii radicali. Dimpotrivă, el se simte atras de tinereţea lor şi de dorinţa lor de puritate şi sacrificiu. Aceste lucruri îi reamintesc de propria tinereţe. Dar diavolul stă ascuns în detalii. Cîteva fete din oraşul Karst se sinucid pentru că nu au fost lăsate, în mod demonstrativ, să intre în şcoală fără vălul tradiţional. Simbolul pentru care tinerii islamişti cred că merită să mori ascunde astfel alte rele: umilirea din partea taţilor şi a soţilor, sărăcie, şomaj. Dar chiar şi aceste cauze nu sînt îndeajuns pentru a explica tragediile, astfel încît în scenă apar presa şi poliţia, care îşi încep investigaţiile. Presa transformă sinuciderile într-o *cause célèbre,* împingînd astfel şi alte tinere nefericite să se gîndească la sinucidere. Represiunea poliţienească şi dominaţia armatei, care ani la rînd au avut sarcina să împiedice răspîndirea islamismului radical în Turcia, au şi ele partea lor de vină.

În mod paradoxal, singurele două elemente constante care îi aduc împreună pe toţi locuitorii micului orăşel sînt tabu-urile sexuale şi televiziunea. Poetul însuşi este într-un soi de derivă sentimentală, îndrăgostindu-se de fosta soţie a unui vechi prieten. Tinerii de la şcoala religioasă care i se confesează sînt şi ei amorezaţi de tot felul de „fete cu văl". Prietenii fetelor care s-au sinucis sînt prada unor adînci tulburări stîrnite de propriile dorinţe sexuale care, cred ei, pot fi alinate numai de purtarea vălului. Tinerii încearcă să ţină piept unui val copleşitor de imagini sexuale revărsat asupră-le de televizorul la care nu încetează să privească şi de către cultul starurilor de cinema, ale căror gesturi le cunosc în amănunte. Îţi poţi închipui că, lăsaţi de capul lor, aceşti tineri vor găsi, în cele din urmă, dreapta cumpănă între credinţele lor şi lumea înconjurătoare. Dar asta este exact ceea ce nimeni nu vrea să facă: statul interzice simbolurile islamice, televiziunea îşi bate joc de ele, armata invalidează mandatele aleşilor lor şi împuşcă, cu sînge rece, cîţiva studenţi. Printre studenţi circulă şi cîţiva teroriştimisterioşi care reprezintă o încrengătură de grupuscule naţionaliste, unele inventate de chiar poliţia secretă.

În lumea lui Pamuk, Turcia modernă este o complicaţie fără de speranţă, alunecînd inevitabil spre statul islamic căruia îi deschid calea neînţelegerile, intoleranţa, indolenţa şi lipsa de perspective. Poetul încearcă să se ţină departe de această cloacă în numele unui ideal abstract pe care îl numeşte „poezie", dar acesta îi oferă o slabă protecţie. El este un poet modern, cu o educaţie occidentală, care nu poate înţelege versetele religioase tradiţionale şi poezia lor plină de sentimente şi clişee. În cele din urmă, cîmpul de bătălie al poeticii este tot atît de relevant pentru înţelegerea tinerilor radicali ca şi religia sau economia. Tinerii sînt conduşi de sentimente, în timp ce interese hulpave şi avide de putere îi folosesc drept carne de tun.

În lumea lui Pamuk, Turcia modernă este o complicaţie fără de speranţă, alunecînd inevitabil spre statul islamic căruia îi deschid calea neînţelegerile, intoleranţa, indolenţa şi lipsa de perspective. Poetul încearcă să se ţină departe de această cloacă în numele unui ideal abstract pe care îl numeşte „poezie", dar acesta îi oferă o slabă protecţie. El este un poet modern, cu o educaţie occidentală, care nu poate înţelege versetele religioase tradiţionale şi poezia lor plină de sentimente şi clişee. În cele din urmă, cîmpul de bătălie al poeticii este tot atît de relevant pentru înţelegerea tinerilor radicali ca şi religia sau economia. Tinerii sînt conduşi de sentimente, în timp ce interese hulpave şi avide de putere îi folosesc drept carne de tun.

traducere de Ioana AVĂDANI

Alin FUMURESCU

Şi cuvintele se împuşcă, nu-i aşa?

Nu degeaba se spune că obişnuinţa e a doua natură. Odată ce m-am obişnuit să ţin cu iepuraşul, ţin cu iepuraşul chiar dacă dobîndeşte dimensiunile unui elefant. De-o bunăoară, indignarea în faţa fariseismului american, în general, şi a administraţiei Bush, în particular, a devenit un loc comun pentru orice intelectual care se respectă, de ambele maluri ale Atlanticului. Iar cînd păreri divergente nu se mai fac auzite, eu, unul, devin suspicios – încep să simt miros de urs. Departe însă de mine gîndul de a susţine că invadarea Irakului ar fi justificată de raţiuni umanitare sau de progresul democraţiei de-a curmezişul planetei. Legenda existenţei armelor de distrugere în masă a fost de la bun început într-atît de transparentă încît numai congresmanii democraţi au putut pretinde mai tîrziu că n-au întrezărit prin ea, din capul locului, zăcămintele strategice de petrol. După cum numai subţirii intelectuali francezi au mai putut crede că refuzul Guvernului lor de a „marşa" la războiul din Irak a fost determinat de o irezistibilă dorinţă de respectare a dreptului internaţional, fără nici o legătură cu afacerile profitabile desfăşurate cu Guvernul lui Saddam Hussein. Parcă e un făcut: de fiecare dată cînd Ana are mere, Xenia are şi ea un pix.

Tragedia de la Haditha, în urma căreia au murit 24 de civili irakieni nevinovaţi, inclusiv femei şi copii, a reaprins, chiar şi în Statele Unite, discuţiile pe marginea fariseismului administraţiei Bush şi a unei posibile retrageri din Irak. Nici măcar uciderea lui Zarqawi n-a izbutit decît o scurtă deturnare a atenţiei publice. Cîteva zile mai tîrziu, majoritatea comentatorilor se întorseseră la aceeaşi marotă. (Faptul că, în afara lui Zarqawi, în bombardamentul casei conspirative au mai murit un civil, două femei şi o fetiţă de doisprezece ani n-a ajutat nici el prea mult recreionarea agendei publice în felul dorit de către republicani.) Ca orice critică, şi aceasta îşi are rostul doar cîtă vreme nu se anchilozează într-o singură perspectivă, nu devine repetitivă şi nu se înnămoleşte în generalităţi. Altminteri, în loc să croiască noi deschideri în peretele lui „las'că ştim noi", nu face decît să le zidească şi pe acelea deja existente. Iar, din acest punct de vedere, mortarul fariseismului se dovedeşte unul extrem de eficient. Simplu spus, fariseismul a devenit noua ciucă a bătăilor. E la modă. Dar nu tot ceea ce este de bonton este şi de bun-gust.

În realitate, soarta fariseismului a fost vitregă aproape de la bun început. Destinat iniţial să semnaleze o atitudine diferentă fată de cea a majorităţii (Saduchee) sau chiar o disidenţă (de la ebraicul *parash* – a separa), fariseismul a ajuns să fie echivalat, în limbajul comun, unei atitudini ipocrite, de respect formal al legii, în litera, nu în spiritul ei. Însă intelectualii care umblă – parafrazînd un politician încă în viaţă – „cu fariseismul în gură" – s-ar cuveni să fie ceva mai reticenţi. La urma urmei, Fariseii nu erau nici ei altceva decît intelectualii vremii. Spre deosebire de partida Saducheilor, reprezentanta „elitei" evreieşti a timpului, şi de secta Esenienilor, constituită din „preoţii" disidenţi, opozanţi ai celui de-al doilea Templu, partida Fariseilor era compusă din „scribi" şi din „învăţaţi" care militau pentru un acces egal la „sfinţenie" pentru evreul de rînd. Dintre aceştia aveau să apară nu doar Apostolul Pavel, ci şi viitorii „rabi" (învăţători), a căror singură calificare faţă de restul lumii era dragostea de carte. Pentru ei, disputele teologice pe marginea Torei au fost (şi rămîn) esenţiale pentru menţinerea „spiritului viu". Aidoma creştinilor ortodocşi, pe lîngă Tora (scrisă), Fariseii luau în considerare o a doua Tora, orală – echivalentul mozaic al Tradiţiei creştine. Ba, spre deosebire de Saduchei, mai credeau şi în învierea morţilor. *Voilà* de vezi, cum ar spune o prietenă.

Lăsînd, însă, la o parte, orice consideraţii istorice, şi rămînînd cantonaţi în limitele impuse de semnificaţia general acceptată, se cuvine totuşi să-i dăm fariseismului ce-i al fariseismului. Fără de el, lumea noastră ar fi cu mult mai tristă. Să fim cinstiţi! După cum orice cultură, pentru a fi roditoare, are nevoie de pînza freatică a kitsch-ului şi a snobismului, orice societate democratică are nevoie şi de puţin fariseism. Şi asta pentru că – ţineţi-vă bine – democraţia nu există. Există, dincolo de poliarhie, doar un ideal democratic, întreţinut, de cele mai multe ori, din „fariseism": pentru că rentează şi pentru că „dă bine". (Cine nu mă crede, n-are decît a se uita dimprejur.) Este, aşadar administraţia Bush ipocrită? Fără doar şi poate. După cum ipocrit este şi ministrul Nicolăescu atunci cînd donează sînge în faţa camerelor TV, şi Băsescu atunci cînd îşi pune uniforma militară pentru a vizita trupele staţionate în Irak sau PSD-ul lui Geoană cînd cere elucidarea afacerii fregatelor britanice. Iar exemplele ar putea continua la nesfîrşit. Toate aceste gesturi simbolice, toate aceste discursuri sforăitoare ce împănează pînă la refuz politica democratică, mai au însă, dincolo de fariseismul evident, şi o calitate: obligă!

Pentru că nu doar *noblesse oblige,* ci şi fariseismul. „Au de patrie, virtute, nu vorbeşte liberalul?" Ba da, şi bine face. Odată ce ai apucat să-ţi construieşti cariera politică vorbind despre principii, devine dificil, dacă nu imposibil de-a dreptul, să mai dai, cu totului tot, înapoi. Nici măcar regulile de circulaţie nu-ţi permit să mergi în marşarier mai mult de cîţiva metri. Încet-încet, forma se umple de conţinut. În absenţa unor discursuri mai mult sau mai puţin fariseice despre drepturile omului sau libertatea de expresie, nici o discuţie pe marginea tragediei de la Haditha nu ar fi fost posibilă. În absenţa acestora, generalul de brigadă Richard P. Fornica n-ar fi făcut publică recent a douăsprezecea investigaţie a Pentagonului pe marginea posibilelor abuzuri ale americanilor în Cuba, Afganistan şi Irak (şi prima care priveşte direct trupele de Operaţiuni Speciale). Foarte probabil, fără de mult hulitul fariseism american, n-am fi aflat niciodată despre asemenea abuzuri. Sau, dacă s-ar fi şoptit despre ele la colţ de stradă – cum odinioară ni se şopteau „isprăvile" Securităţii – nimeni n-ar fi catadicsit să deschidă vreo investigaţie oficială sau să încropească scuze credibile.

Uite de aceea sînt tentat, măcar la răstimpuri, să ţin cu iepuraşul american, chiar dacă are dimensiunile unui elefant. Iar cînd aud – şi aud, atît în Statele Unite, cît şi în România – repetată *ad nauseam* acuzaţia de fariseism, nu pot să nu sar în apărarea unui cuvînt blamat pe nedrept. Îmi vine şi mie să strig, aidoma Apostolului Pavel înaintea Sinedriului: „Fraţilor, eu sînt Fariseu, fiu de Fariseu; din pricina nădejdii în învierea morţilor sînt dat în judecată!" (F.A.:23, 6).

Cristi NEAGOE

artivisme

Revolta care n-a mai avut loc

– deindividuaţie şi mondenitate –

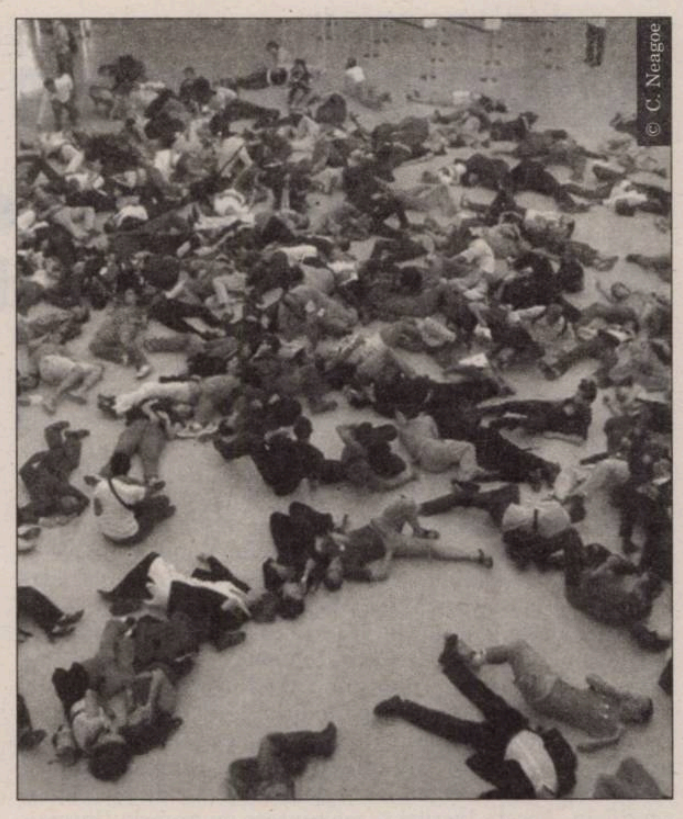

Un poliţist povesteşte despre un *flashmob:* „Acum cîţiva ani am primit la secţie un telefon de alertă cum că era pe cale să înceapă o revoltă. Ne-am prezentat rapid la faţa locului şi, bineînţeles, n-am găsit pe nimeni acolo. Însă oamenii care rămăseseră în zonă erau pur şi simplu perplecşi, în timp ce noi încercam să adunăm informaţii. «*Ce aţi văzut?* Păi... un grup mare de oameni... *Şi ce făceau?* Păi... nu făceau decît să mormăie şi să cînte... *Şi, după asta ce s-a întîmplat?* Au plecat...» Am fost nevoiţi să părem calmi, dar cînd am ieşit de acolo ne cam isterizasem, habar n-aveam măcar ce să scriem în raport. Am început să ne întrebăm dacă am discutat cu oameni întregi la minte, dar erau atît de mulţi care spuneau, în mare, acelaşi lucru: au venit, au văzut, au plecat. *Şi noi ce ar trebui să facem în cazul ăsta?* Avem la secţie dosare întregi despre revolta care n-a mai avut loc". [Întreaga discuţie, din care am selectat acest fragment, poate fi găsită sub formă de înregistrare audio la adresa http://audio.wnyc.org/bl/bl030806c.mp3, unde Bill Wasik discută despre *flashmob* cu Brian Lehrer, pe postul public de radio al New York-ului.]

Flashmob-ul a fost, pînă de curînd, o idee cu autor necunoscut. Bill Wasik, inventatorul acestei distracţii efemere şi inutile, a ieşit însă la iveală cu un studiu pseudo-ştiinţific în ediţia din martie a *Harper's Magazine* (despre care am mai discutat acum cîteva numere http://www.harpers.org/MyCrowd_01.html). Titlul defăimător („Turma mea"), tonul acid şi încruntarea cu care pare scris acest articol nu se potrivesc mai deloc cu atitudinea pe care o intuiam ca fiind legată de *flashmob*-uri – întîlniri spontane şi lipsite de scop ale unor oameni care nu se cunosc între ei, dar care produc o acţiune comună şi apoi pleacă în treaba lor.

Intervenţia tîrzie a lui Wasik (care pretinde că publică acest studiu abia acum, fiindcă a aşteptat încheierea ultimului ciclu de viaţă al experimentului său – preluarea conceptului de către corporaţii în scopuri comerciale) aduce un pic a *vendetta* antitrendyartsyfartsyopenmindedzen *people*. Wasik face mişto tocmai de cei care fac mişto de societatea contemporană şi de bubele ei etc. etc., de cercul ei vicios, consum-consum, mă lupt contra consumului pentru a deveni în final un consumator oficial etc.

Wasik nu a mizat doar pe potenţialul artistic şi pe cel politic al *flashmob*-ului (deşi e evident că participanţii la aglomerări spontane sînt în general atraşi de măcar una dintre aceste zone). Ideea de la care a pornit se bazează pe conceptele de *deindividuaţie* („stare de fapt într-un grup în care membrii nu le dau atenţie indivizilor ca indivizi") şi *mondenitate* („scenesterism"). *Flashmob*-urile au fost gîndite să atragă în primul rînd populaţia *über-cool* („sînt prea *cool* chiar şi pentru ăia *cool"),* funcţionarii din industria culturii care aleargă de la un eveniment la altul, din galerie în muzeu, din muzeu în librărie, din librărie pe terasă, de pe terasă în hala industrială, pe cei care caută să se culturalizeze în mod conştient, să fie cît mai aproape de nucleul vibraţiilor culturale şi să le prindă din zbor, cînd încă alţii nici nu ştiu ce-i aşteaptă. O caracteristică a acestei populaţii fremătătoare pe care Wasik a exploatat-o cu ironie este nevoia de a se vedea şi de a fi văzuţi *împreună* sau *în compania nu-ştiu-cui*. Nevoia de frecare a coatelor cu alţi *über-cool-i*.

Flashmob-ul n-a fost doar o modă fără substanţă, concede Wasik. Prin însăşi forma sa (agregare lipsită de sens, urmată de dispersie), a fost intenţionat ca metaforă pentru vidul noii culturi *trendy* care i-a dat naştere. Ce ne face să mergem la Muzeu? Lucrarea extrem de contemporană a lui Santiago Sierra sau dorinţa de a ne vedea în mijlocul societăţii artistice admirate, privilegiate şi care e atît de zen încît nici nu pare să bage de seamă toată atenţia care i se acordă. Mergem pentru expoziţii sau pentru *chill-out*-ul de după, sus, pe terasă, la un *joint* şi-un suc de portocale? Pentru lansarea de carte sau fiindcă vine şi Andrei Gheorghe? Pentru piesa de teatru sau pentru ţigara din pauză, fumată cu puştii deprimaţi şi cabotini de la ATF, următoarea generaţie de aur a cinematografiei româneşti? *Flashmob*-ul ar fi, prin urmare, o formă pură şi mult mai sinceră a mondenităţii – întîlnire spontană cu vagi pretenţii artistice şi de activism social, însă eliberată de povara prefacerii că ne uităm la tablouri.

Sînt încă intrigat de ideea creării unui spectacol care să constea din însişi spectatorii săi. De reprezentaţia spontană care se face pe măsură ce oamenii intră în joc. De fisura în real pe care o transmite acest gen de acţiune celor care nu fac parte din *mob*. Puşi în faţa nevoii urgente de a găsi un sens, o interpretare a *performance*-ului la care iau parte, fără să vrea, cîţiva dintre cei surprinşi vor privi mai atent în jur.

Din punctul ăsta de vedere, Bill Wasik a dat-o-n bară, zic. Dezvăluind „mecanismele secrete" din spatele „Operaţiunii" sale, Wasik coboară miza şi face din *flashmob* o simplă farsă de-o vară, dedicată celor avizi de *The Next Big Thing*. Greşeala lui Wasik stă în faptul că micul lui experiment cultural a căpătat o viaţă proprie, asupra căreia nu mai are nici un drept. Cu atît mai puţin pe acela de a-i semna certificatul de deces.

citit auzit

„Bădărăneşti"

Săptămîna trecută am fost solicitat de BBC World Service să-mi spun părerea în legătură cu un sondaj efectuat de *Reader's Digest* în marile oraşe ale lumii; potrivit acestui sondaj, Bucureştiul este *penultimul* oraş de pe Pămînt în privinţa politeţii (după Bucureşti nu mai e listat decît Mumbai, în India)...

„Sînteţi surprins de acest rezultat?", m-a întrebat jurnalista Jackie Hardgrave, care făcea interviurile. „Absolut deloc", i-am răspuns impasibil, explicîndu-i că România şi, mai ales, Bucureştiul au o istorie lungă de aproape jumătate de secol de nepoliteţe (care e un cuvînt politicos pentru *bădărănie).* Sub Ceauşescu, oamenii ţipau unii la alţii în autobuze, ţipau la cozi, iar vînzătorii ţipau la toată lumea... *Verbal abuse*-ul era forma multora de „socializare". Toţi eram „tovarăşi", şi ce respect poţi avea pentru un „tovarăş"?! Traiul „la comun", în blocuri, o colectivitate numeroasă venită din mahalale, lipsa unei culturi urbane civilizatoare şi sentimentul, extrem de răspîndit, că nimeni nu e „mai cu moţ" decît altul – toate astea sînt cîteva din cauzele acestei situaţii.

Interviul a durat cam 3 minute. La sfîrşit, Jackie Hardgrave m-a întrebat cum e vremea la Bucureşti, i-am spus că e foarte cald şi ea m-a rugat să „trimit" puţină vreme frumoasă şi la Londra. „Only if you say *please!*", am glumit eu... **(a. l. ş.)**

Iată comunicatul de presă al acestui sondaj, aşa cum l-am primit de la BBC World Service:

„Englezii, la fel de bădărani ca francezii!
de Peter Woodman, PA Travel Correspondent

Englezii au ajuns la fel de bădărani ca francezii şi mult mai puţin politicoşi ca americanii, nemţii şi spaniolii, conform unui sondaj recent. Londra e pe poziţia a 15-a – la egalitate cu Parisul – printre oraşele lumii, spune un sondaj *Reader's Digest*. Londra marchează 57% pe tabelul politeţii – mult după cele 80% ale cîştigătorului absolut, New York. Pe a doua poziţie, cu 77%, s-a plasat Zürich-ul, Toronto pe poziţia a treia cu 70%, iar Berlin pe a patra, cu 68%. Alte oraşe care au întrecut Londra includ Stockholm cu 63% şi Madrid cu 60%.

Reader's Digest a trimis reporteri sub acoperire de la fiecare din redacţiile locale pentru a estima cît de politicoase sînt oraşele foarte populate.

În fiecare din aceste locuri, au simulat scenarii pentru a vedea dacă oamenii îţi deschid o uşă, spun «mulţumesc» după cumpărăturile dintr-un magazin şi te ajută să strîngi lucrurile căzute într-un loc aglomerat. Pentru fiecare răspuns politicos s-au primit puncte, iar rezultatele au fost notate şi comparate.

Newyorkezii au fost cei mai îndatoritori la deschisul uşilor. Fostul primar al New York-ului, Ed Koch, nu a fost surprins de rezultate, relevînd o creştere a politeţii New York-ului după atacurile teroriste de acum cinci ani. «După 9/11, newyorkezii sînt extraordinar de drăguţi. Ei înţeleg că viaţa e scurtă», a spus Koch.

Locuitorii Zagrebului sînt lideri mondiali la ajutat oamenii care scapă lucruri. Unul dintre aceştia a insistat să dea o mînă de ajutor, în pofida artritei şi a unor probleme cu spatele. «Ajut întotdeauna pe cei care au probleme», a spus el.

În oraşul brazilian Sao Paulo, pînă şi pungaşii sînt politicoşi. Vînzătorii din magazine sînt egal de politicoşi în Zürich şi Stockholm.

Dar nu orice oraş european a produs scoruri la fel de înalte de curtezie. Moscova şi *Bucureştiul* figurează printre cele mai nepoliticoase oraşe de pe continent. Cînd o femeie din Moscova a refuzat să ţină deschisă o uşă, ea a replicat: «Nu sînt portar. Nu e treaba mea să ţin uşile».

Regiunea cea mai nepoliticoasă este Asia. Opt din nouă oraşe au terminat printre ultimele 11. Toate oraşele, cu excepţia Hong Kong-ului, s-au clasat printre ultimele 10 la ţinerea uşilor, şi nici un test n-a avut o rată de succes mai mare de 40%.

La nivel global, cei sub 40 de ani s-au dovedit cei mai politicoşi, iar cei peste 60 – cei mai nepoliticoşi.

Bărbaţii au tendinţa de a fi mai politicoşi cu membrii aceluiaşi sex decît cu sexul opus.

«Acesta a fost cel mai substanţial test mondial în privinţa curteziei», a spus Katherine Walker, redactorul-şef al ediţiei britanice *Reader's Digest*. «Cercetătorii noştri au realizat 2.000 de teste separate. Rezultatele au fost adeseori surprizătoare şi mereu preocupante.»

Iată scorurile pentru fiecare oraş cercetat:

New York, SUA – 80, Zürich, Elveţia – 77, Toronto, Canada – 70, Berlin, Germania – 68, Sao Paulo, Brazilia – 68, Zagreb, Croaţia – 68, Auckland, Noua Zeelandă – 67,

Varşovia, Polonia – 67, Mexico City, Mexic – 65, Stockholm, Suedia – 63, Budapesta, Ungaria – 60, Madrid, Spania – 60, Praga, Republica Cehă – 60, Viena, Austria – 60, Buenos Aires, Argentina – 57, Johannesburg, Africa de Sud – 57, Lisabona, Portugalia – 57, Londra, UK – 57, Paris, Franţa – 57, Amsterdam, Olanda – 52, Helsinki, Finlanda – 48, Manila, Filipine – 48, Milano, Italia – 47, Sydney, Australia – 47, Bangkok, Thailanda – 45, Hong Kong, China – 45, Ljubljana, Slovenia – 45, Jakarta, Indonezia – 43, Taipei, Taiwan – 43, Moscova, Russia – 42,

Singapore – 42, Seoul, Coreea de Sud – 40, Kuala Lumpur, Malaezia – 37,

Bucureşti, Romania – 35, Mumbai, India – 32."

re: member

„Pînă acum cîţiva ani, la Pula (Pola), port liniştit din Istria (pe atunci iugoslav, acum croat), puteai să vezi încă vasta reşedinţă în care se născuse diva. Era ultima descendentă a acelei aristocraţii habsburgice magnifice şi decadente, pe care Robert Musil a descris-o atît de bine şi pe care chiar Alida Valli, cu complicitatea nobilului Visconti, a imortalizat-o într-un mod superb autocritic, definitiv aş zice, în *Senso*. A fost descoperită la 13 ani de Mario Camerini, Lubitsch-ul italian. În 1945, Alida Valli are deja peste 20 de filme la activ. În 1947, Selznick şi Hitchcock o fac sofisticată pentru *Cazul Parradine*. Apoi, Carol Reed şi acelaşi Selznick îi oferă, cu *Al treilea om,* un vîrf al carierei, un rol de creatură misterioasă şi enigmatică... Antonioni, Bava, Argento, Franju, Bertolucci – atîţia alţii, din generaţii şi de facturi diferite, au încercat să o răpească scenei, în care ea a preferat să se dezlănţuie, pînă la bătrîneţe, în performanţe unanim salutate, departe de orice «divism». Rare, pentru a nu spune inexistente, confesiunile, dezvăluirile despre viaţa sa privată, cum au putut-o constata toţi biografii săi. Funeraliile miticei Alida Valli (Maria Alida Altenburger von Marckenstein und Frauenberg) nu s-au putut ţine, cum se obişnuieşte în cazul artiştilor, în biserica Santa Maria del Popolo, pentru că în acea zi trecea prin Roma un anume Cruise, Tom." (Lorenzo Codelli, în *Positif*/iunie 2006)

Texte și opinii de: *Marina DUMITRESCU (jurnalist) ● Dorin C. DOMUȚA (doctorand Științe Politice, Universitatea Marne-la-Valleé, doctorand Istorie, Universitatea „Babeș-Bolyai") ● Margareta MATACHE (director executiv Romani CRISS) ● Oana CHELARU-MURĂRUȘ (Conf., Facultatea de Litere) ● Toma ROMAN jr. (jurnalist) ● Bogdan VOICU (sociolog, ICCV) ● Mălina VOICU (sociolog) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Culoarea sau firea?

Despre țigani, în România, nu se vorbește oricum. Se vorbește ori pacifist, corect politic, folosindu-se denumirea de „rom", aducîndu-se în discuție problema rasială și cazurile numeroase de discriminare, făcîndu-se de multe ori trimiteri și la situațiile similare pe care afro-americanii le-au întîmpinat acum cîteva zeci de ani pe teritoriul Statelor Unite, sau se face vehement, cu obidă, punîndu-se pe tapet cealaltă problemă, problema socială pe care această minoritate etnică o reprezintă în țara noastră. Se vorbește, în acest al doilea fel, despre obiceiurile-barieră care despart țiganii de români. Se vorbește despre hoții, despre minciună și lene, despre cît de mult au stricat țiganii imaginea românilor în Europa.

Este vorba, pînă la urmă, de o discriminare rasială sau de una culturală? Ce nu convine? Culoarea pielii sau firea? Cît de bine cunoaștem însă firea celor cărora nici nu mai știm cum să ne adresăm, romi sau țigani, cît de dispuși mai sîntem să investim într-o nouă șansă celor ascunși de sute de ani în spatele clișeelor, a căror identitate chiar mulți dintre ei ajung să și-o ascundă? Încotro se îndreaptă comunitatea și, pînă la urmă, cît de departe mai putem sta, înlăuntrul aceleiași națiuni, unii de alții? ***(S. G.)***

Bogdan VOICU

Roma Issues

Am fost tentat să numesc acest text *Problema țigănească*. Un astfel de titlu ar fi riscat să fie considerat mult prea neconformist. Am optat pentru o variantă care sună bine, gîdilînd la auz administrația publică, experții, birocrații de la Bruxelles și Washington, liderii etniei respective. O sintagmă exhaustivă, exotică, *fancy*, bogată în sensuri și, evident, care nu spune nimic.

Nu sînt expert în *Roma Issues*, nici nu îmi propun să devin. Sînt însă interesat de dinamica socială, de postcomunism, de modul în care gîndesc oamenii. Textul de față caută să privească problema țigănească din această perspectivă, la modul general, în atributele sale definitorii pentru ansamblul lumii în care trăim.

Țigani sau romi? De la o discriminare la alta

„Noi sîntem țigani, romi sînt ăia care stau cu mîna întinsă și cerșesc." Persoana respectivă, o femeie, a rostit vorbele de mai sus într-un mediu populat de oameni similari ei, adunați pentru un *focus-grup*, de către lideri ai comunității locale de romi, într-un oraș de undeva de pe malul Dunării.

A doua poveste se petrece într-un mediu diferit, într-un mall din București, prevăzut și cu loc de joacă pentru copii. O familie de oameni cu pielea mai tuciurie, însă vizibil *românizați*, este și ea prezentă la fața locului. Mai este prezentă și o familie de arabi, și ea cu copilul, precum și alți părinți și copii din etnia majoritară. Copiii, între 3 și 5 ani, se joacă, unii mai neastîmpărați, alții mai liniștiți. Părinții îi supraveghează de pe margine. La un moment dat, se aude vocea grijulie a tatălui presupusului copil rom, căutînd să-și tempereze fiul: „stai cuminte, nu te mai țigăni!".

Chestiunea țigănească se plasează între aceste două repere, între mîndria de a fi țigan, o identitate bine precizată, chiar europeană prin tradițiile sale ancestrale, și teama de a nu fi considerat țigan prin comportament.

Pe vremea lui Ceaușescu, oficial nu existau țigani. În România locuiau români, maghiari, germani și alte naționalități. Acestea din urmă, atunci cînd căpătau nume, erau ruși, turci, sîrbi, bulgari, tătari etc. Niciodată țigani. Înainte de război, țiganii trăiau bine mersi, așa cum o făcuseră de secole, uneori liberi, alteori – din păcate – în robie. După 1989 au reînceput să aibă voie să existe. Apoi romii au devenit brusc vizibili.

Romi sau țigani? Fără a fi exhaustiv, sugerez mai jos cîteva implicații sociale ale opțiunii.

În primul rînd, este greu să impui unei populații oarecare să-și schimbe limba în funcție de ceea ce alții consideră a fi *political correctness*. O astfel de atitudine mi se pare totalitară. Ce ar fi ca, de mîine, să vorbim despre shqiperi, sakartveli, neerlandezi și alte popoare de genul acesta (albanezi, gruzini, olandezi) pe care le cheamă altfel în limba lor decît în limba română? Sau, deoarece *om* mai înseamnă uneori și *bărbat*, să îl eliminăm din limbă și să vorbim exclusiv despre *ființe umane?*

Pe de altă parte, România are o întreagă tradiție a rebotezării reperelor: numele străzilor, structura limbii, felul în care căutăm să îi convingem pe ceilalți că numele țării are ca primă vocală pe *o*, limba nefiind rumeno, Rumanian, Rumänische, roumain, rumänska, rumunjski...

În plus, *țigan* cunoaște foarte multe conotații negative. Aceasta poate duce cu gîndul la antecendentul transformării negrilor din SUA în afro-americani. Cine credeți însă că ar avea o probabilitate mai mare de a fi discriminat: un afro-american sau un negru?

Dincolo de schimbarea numelui, rămîne problema stereotipurilor negative. Țiganii sînt adesea definiți drept murdari, hoți, leneși, necivilizați. Vă mai amintiți ce scandal a ieșit în presa română cînd pe afișul unui meci amical de fotbal, desfășurat la Paris între Franța și România, a apărut un violonist țigan ca

© Fotobine *feat.* H. Hofer

reprezentant al României? O revoltă generală a opiniei publice românești, considerînd eroarea comisă drept un afront. Din nou însă, nu cumva românii, la rîndul lor, sînt confruntați cu stereotipii negative, dominante la toate popoarele relevante pentru cadrul nostru cultural? Nu cumva sîntem în topul celor mai desconsiderate națiii europene pentru polonezi, maghiari, francezi sau olandezi? Credeți că, dacă ne-am schimba numele, s-ar schimba ceva?

Înclin să cred că aplicînd o nouă etichetă, nu facem altceva decît să adăugăm o discriminare și mai puternică, definind țiganii într-un mod straniu, străin limbajului tradițional, riscînd să îi categorisim drept un corp aproape extraterestru, o excrescență pe care să ne dorim să o eliminăm definitiv din organismul societății. Riscul este cu atît mai mare, cu cît tindem să golim de identitate o populație greu încercată de comunism, căreia i-a fost interzis tocmai dreptul la identitate. Impunem această schimbare unei populații, cea a României, mai tradițională, mai slab educată, mai săracă și, prin urmare, mai puțin dispusă la experimente sociale și schimbări, decît majoritatea celorlalte țări europene.

Numărul. Între auto- și hetero-identificare

Oare cîți țigani or fi? Greu de calculat! O cale ar fi să folosești criterii strict „obiective", ca să definești fiecare individ drept țigan sau non-țigan. Culoarea mai închisă a pielii, portul și unele meserii tradiționale ar putea fi astfel de factori. Obiectivitatea lor este cel puțin discutabilă: ce te faci cu gaborii, care sînt mai blonzi, sau cu cei (majoritatea) care nu practică meserii tradiționale sau nici măcar nu au avut vreodată un port diferit de cel al românilor, maghiarilor, turcilor majoritari din zona în care locuiesc? Poți să mai iei în calcul și ce spun alții despre fiecare om în parte. Îl iei, de exemplu, pe Gheorghe și le ceri tuturor celor care îl cunosc sau care l-au văzut vreodată să spună dacă e țigan sau nu. Repeți apoi operația pentru 22 de milioane de români. Exercițiul va dura ani sau decenii și nu va conduce la nici un rezultat valid.

Mai simplu este să folosești calea „non-obiectivă", să îi lași pe oameni să se autodefinească. La orice recensămînt, oamenii au dreptul să se declare așa cum simt ei că sînt. La urma urmei, nu prea poți să fii țigan cu de-a sila. Este în spiritul vremurilor, în care trăim, să îi permiți fiecăruia să se autoexprime, dacă nu lezează interesele celorlalți.

Există însă un risc important: a fi țigan este pentru mulți stigmatizant. De aici tendința evitării declarării apartenenței etnice în cauză. Atunci ar trebui să apelezi mai degrabă la heteroidentificare. Contraargumentul apare imediat, complicînd dilema: dar dacă omul se simte mai degrabă chinez, turc, maghiar, român sau orice altceva decît țigan, este moral să îl etichetezi forțat drept rom?

Miza stabilirii numărului de țigani este enormă. Dimensiunea populației este esențială pentru finanțatorii programelor adresate romilor. Mai mulți romi înseamnă mai mulți bani în aceste programe, mai mulți bani pentru experții în *Roma Issues*, mai mulți bani și mai multă putere pentru reprezentanții formali ai etniei în cauză.

Totuși, cîți țigani sînt în România? La recensămîntul din 2002, cam 5-600.000 de oameni au spus că sînt țigani, romi, căldărari, rudari etc. Liderii romilor vehiculează cifre de pînă la 3 milioane. O bună parte din experții recunoscuți în domeniu vorbesc, de asemenea, de milioane. Cea mai recentă analiză serioasă pe care o cunosc, cea a profesorului Dumitru Sandu, este fundamentată pe date statistice și utilizează deopotrivă auto- și heteroidentificarea. Cifra rezultată este între șapte și opt sute de mii de țigani.

Problema

O parte din țigani au practicat cîndva meserii de nișă, care astăzi nu mai au cerere pe piață, nefăcînd față concurenței tehnologice moderne. Comunismul a avut aici rolul său: meseriile în cauză presupuneau inițiativă individuală, țiganii fiind, prin felul lor de a fi, adevărați potențiali antreprenori. Îngrădiți de statul totalitar, ei nu au putut însă să se dezvolte, să încorporeze tehnologii noi vechilor lor meșteșuguri. Nici investiția în educație (mersul la școală) nu s-a plasat la un nivel extraordinar. Integrarea în societate a fost și ea redusă. Sărăcia și locuințele de proastă calitate s-au adăugat.

Multe gospodării de romi concentrează toate aceste aspecte. Alternativele de supraviețuire înseamnă adesea varii forme de implicare în activități ilegale: munca la negru, furtul din buzunare, practicarea vrăjitoriei, traficul de femei și copii, formarea de mafii.

O bună parte a restului locuitorilor României se află în aceeași situație.

Alocarea locuințelor în comunism, cu oameni puși la grămadă în blocuri identice, a condus la desegregarea comunităților de romi. Țiganii trăiesc astăzi amestecați cu alte etnii, nu neapărat în grupuri compacte. Arată la fel și trăiesc împreună cu populația majoritară. Aceasta îngreunează implementarea unor programe specifice, adesea ele fiind adresate unor comunități compacte de romi. Chiar și pentru aceste comunități, problemele sînt de fapt legate în principal de sărăcie, de lipsă de educație, *planning* familial, acces la servicii de sănătate, locuire primitivă, implicarea în economia neagră. Probleme experimentate de o bună parte a societății românești, indiferent de etnie.

Singura problemă specifică rămîne cea legată de discriminare.

Dubla morală

Din dorința de a reduce senzația de discriminare și de a stimula participarea comunităților locale, majoritatea proiectelor destinate romilor includ în *staff*, adesea ca prim lider, un rom. De regulă, persoana respectivă are competențe discutabile și un mod tradițional de a privi lucrurile. Tradiționalismul se manifestă prin abordări ierarhice, *top-down*, ce eludează ideea de a stimula participarea, contribuind și la structurarea unei birocrații informale cu manifestări adesea compradoare. Regula implementării proiectului este dată de respectarea cuvîntului șefului, consultanți de tip *yesman* fiind cei preferați. Nevoia de a-și conserva poziția de expert în *Roma Issues* îi face pe aceștia din urmă să-și cenzureze opiniile, adoptînd poziția oficială a șefului, și devin astfel vocile care în fapt legitimează punctele de vedere ale liderilor romi.

Utilizarea bulibașei ca mediator direct sau indirect al implementării programelor poate avea neplăcute efecte perverse (efecte secundare nedorite ale unor acțiuni altfel bine intenționate): întărirea poziției instituționale a bulibașei este un exemplu. Bun, o să spuneți, și ce e rău în asta? Bulibașa abia îi mai ordonează, ține în frîu comunitatea, face legea acolo, scăpăm de orice problemă. Lucrurile nu sînt chiar așa de simple. Instituția bulibașei este o parte esențială a chestiunii țigănești. Ea vorbește despre o comunitate închisă, cu legi în afara celor ale societății, în care unele fapte formal interzise pot deveni permise (furtul, aranjarea căsătoriilor între copii). Această dublă morală este tipică enclavelor subdezvoltate. Scăpînd controlului social obișnuit, ea acționează ca o structură instituțională ce favorizează direcționarea neașteptată a fondurilor destinate inițial sprijinirii romilor și perpetuarea inegalităților și sărăciei.

Definirea țiganilor ca romi, dezvoltarea de politici specifice, puternic mediatizate contribuie la accentuarea discriminării. Mediatizarea este problema: ea îi spune omului obișnuit că cetățenii ăia, romii, sînt niște chestii ciudate, altfel decît el. Românul mediu, aflat undeva către începuturile modernității culturale, va căuta să evite acești anormali. Îi va marginaliza social.

Meta-problema țigănească

Am practicat aici un soi de meta-analiză a problemei țigănești. Concluzia? Chestiunea țigănească este de fapt o meta-problemă. O corectă definire a sa ar putea produce efecte pozitive pentru ansamblul societății românești și pentru marea majoritate a membrilor săi cu origini țigănești. Programele destinate romilor, cînd nu țintesc discriminarea, ar trebui mai degrabă adresate populației sărace, în care țiganii se regăsesc în bună măsură. Țiganii trebuie să beneficieze de suport, însă nu pentru că sînt țigani, ci exact la fel ca orice cetățean aflat în nevoie. Rămîne discriminarea. Pentru a o diminua, ar trebui mai degrabă lucrat la modul de a gîndi al populației majoritare. Esențială este redefinirea modurilor de abordare, altfel decît prin prisma stereotipurilor noastre curente. Aceasta ar trebui să fie un exercițiu pentru fiecare dintre noi.

Toma ROMAN jr.

Intelectualii romi și ieșirea din etnie

Cînd am intrat în 1994 la Facultatea de Istorie din București, am văzut că printre colegii mei se aflau și doi băieți cu tenul măsliniu. I-am surprins de cîteva ori vorbind între ei țigănește. În primii ani de facultate nu făceau nici un secret din originea lor etnică. I-am revăzut la cîțiva ani după terminarea facultății. Unul dintre ei era profesor la un liceu dintr-un oraș de pe Dunăre, iar cel de-al doilea lucra la o firmă de publicitate în București. „Se realizaseră", erau căsătoriți cu românce. Nici unul nu mai recunoștea că este țigan, mă priveau cu oarecare jenă, știind că eu știu.

Confuzia etnie – pătură socială

Mi-am dat seama cam ce se petrecuse în sufletul lor. Își considerau propria etnie mai mult o pătură socială ultrasăracă, incultă, posesoare a unui procent ridicat de infracționalitate, decît o entitate cultural-lingvistică. Ajunseseră intelectuali și nu voiau să fie considerați o parte din pasta formată din pungași, vrăjitoare și manelioți. De-a lungul vremii am mai văzut multe asemenea cazuri. Am întîlnit țigani care, odată ajunși ingineri, contabili, scriitori sau jurnaliști, au ieșit din etnie. Onorabilitatea pe care o dau studiile și o meserie bună, i-a făcut să nu se mai identifice cu imaginea pe care o au țiganii în ochii majoritarilor. Am avut chiar o fostă iubită căreia îi cunoșteam părinții (maică-sa avea fustă creață) care, după ce și-a deschis o firmă de construcții (este inginer), a început să clameze o pretinsă origine grecească, pentru a-și justifica tenul închis.

Țiganii de profesie

În extrema cealaltă se situează o altă specie de intelectuali care și-au făcut o meserie din propria etnicitate. Pe aceștia i-am cunoscut mai bine în perioada în care am lucrat la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și după ce Mircea Dinescu m-a tocmit să mă ocup de publicația *Rom bogat, rom sărac,* pe care o va edita, să sperăm, la un moment dat. Țiganii profesioniști pot fi întîlniți în mediul organizațiilor non-guvernamentale și formează un fel de sectă. Se întîlnesc între ei, sparg fonduri europene și guvernamentale pe la simpozioane, *training*-uri, conferințe, mese rotunde și mai știu eu ce canapele pătrate. Toți sînt mari teoreticieni, unii suferă de un fel de protocronism țigănesc, vorbesc într-un jargon non-guvernamental româno-englezo-romani. Unii dintre ei, precum sociologul Nicolae Gheorghe sau Vasile Ionescu, fostul reprezentant al romilor în Ministerul Culturii, au făcut o frumoasă carieră internațională și itinerează prin diverse capitale europene. Învățăceii lor rămași în țară „implementează programe" la nesfîrșit, fără prea mari rezultate. Marele defect al speciei pomenite mai sus este că nu prea are legătură cu comunitățile țigănești formate din oameni obișnuiți. Ei nu au comunicare directă și continuă cu romii săraci, care locuiesc în mase compacte în unele zone ale țării.

Necazurile discriminării pozitive

În ultimii ani, universitățile de stat din România au acordat locuri gratuite, fără examen de admitere, unui număr de studenți romi. Măsura în principiu este foarte bună. Numai că ea a fost aplicată anapoda. În primul rînd, li s-a dat puterea să decidă cine este rom sau nu, ONG-urilor, ba chiar și mișcărilor politice ale țiganilor. Așa a început un înfloritor comerț cu „certificate de rom". În fiecare an, tineri aparținînd majorității românești, dorind să intre pe de-a moaca la unele facultăți unde se intră greu, cumpără într-o veselie, de la diverse asociații obscure, certificate care-i fac, pînă după examen, țigani. Problema ar fi fost mult mai simplu de rezolvat, dacă li s-ar fi testat direct de către universități, cunoștințele de limbă romani sau dacă li s-ar da un test despre tradițiile comunității din care vin și pe care, dacă sînt „autentici", le-au trăit pe viu. O a doua problemă este orientarea tinerilor romi, care intră pe locurile gratuite, spre anumite profiluri de învățămînt. Majoritatea lor se îndreaptă spre Politologie, Sociologie, Drept, Psihologie. Comunitatea romă nu are neapărată nevoie de mari teoreticieni și gînditori care să stea izolați prin București. Ea are nevoie, în primul rînd, de învățători, profesori, preoți, agronomi sau medici care să se întoarcă în comunitatea din care au plecat, să împărtășească romilor obișnuiți cunoștințele pe care le-au dobîndit în timpul studiilor. O treabă bună a făcut Centrul de Jurnalism Independent care a lansat un program de pregătire practică pentru tinerii romi cu aptitudini de publicist. Ei au avut ocazia să muncească în redacțiile unor mari ziare, să prindă meseria fără să-și ascundă identitatea etnică. Pe o parte, pe unii din acești tineri ne vom baza în redactarea revistei *Rom bogat, rom sărac.* Este bineînțeles nevoie și de publicații ale romilor sau făcute pentru romi, dar și mai mare nevoie este de oameni care să-i învețe pe romii analfabeți să le citească.

Modelul românesc

La începutul secolului XX, în România, cel puțin în mediul rural, situația civilizațional-culturală era dezastruoasă. Analfabeții formau majoritatea populației, chiar dacă învățămîntul primar era obligatoriu încă de pe vremea lui Alexandru Ioan Cuza. După primul război mondial, situația a început să se schimbe în bine, prin formarea unei așa-numite intelectualități medii, care a reprezentat elita satelor. Porțile școlilor normale și ale învățămîntului superior s-au deschis. Pentru tinerii dotați intelectual, dar săraci, s-au înființat multe burse consistente, menite să-i ajute să supraviețuiască pe tineri în perioada studiilor. Aceștia în general s-au întors în mediile de unde veniseră. Și datorită lor, nivelul cultural general a crescut. Romii au nevoie de preoți care să țină slujbele în romani, de învățători și profesori, care să predea în limba lor maternă, de specialiști în agricultură pentru comunitățile rurale. Dacă se va forma o astfel de intelectualitate medie care își va face treaba, decalajul cultural-civilizațional dintre reprezentanții ei și restul populației va putea fi estompat într-un timp relativ scurt .

Marina DUMITRESCU

Delimitări: țigănie fără țigani

Cuvintele sînt deseori nedrepte. Legea inefabilă și infailibilă a uzului lingvistic nu iartă. Edificiul sensurilor se clădește după cum îi dictează contextul socio-cultural și recurențele. Cazul familiei lexicale a cuvîntului *țigan* e paradigmatic. Un cuvînt desemnînd la origine reprezentantul unei etnii cu naturala ei specificitate biologică și culturală devine treptat, prin uz, expresia metaforică a unui ansamblu de metehne comportamentale, în contexte care favorizează astfel de identificări. Atunci cînd mamele (pe bună dreptate *incorecte politic!)* le spun copiilor „vorbești / ești murdar ca un *țigan*", „numai *țiganii* fac cutare", „te dau la *țigani,* dacă nu ești cuminte", ca și atunci cînd noi toți folosim cuvinte din această familie cel mai adesea în sens peiorativ, ignorăm pur și simplu sensul de bază provenit din derivarea naturală.

Deschizînd *DEX*-ul constatăm, în primul rînd, cît e de amplă ramificația lexicală a lui *țigan* – incluzînd peste 10 cuvinte. Remarcăm apoi că majoritatea au, pe lîngă sensul *propriu,* cel puțin unul *figurat,* conotat negativ, care e și cel mai frecvent utilizat în vorbire. Cîți dintre noi își mai pun problema, de pildă, că sensul de bază al lui *țigănie* este „totalitatea țiganilor care trăiesc într-un loc; cartier într-o localitate unde trăiesc aceștia". E limpede că, de cele mai multe ori, folosim termenul în sensurile *figurate* pe care *DEX*-ul le delimitează clar: „faptă, manieră condamnabilă" sau: „gălăgie, hărmălaie, scandal". Același lucru și în cazul lui *țigănos* care, la propriu, înseamnă: „negricios, oacheș", iar la figurat: „care are maniere urîte, care se tocmește mult, calic, zgîrcit". Ca să nu mai pomenim de însuși *țigan*, unde sensul al 3-lea nu întîrzie să fie: „epitet dat unei persoane cu apucături rele", sau de verbul *a se țigăni,* care are doar înțeles negativ.

E suficient ca, din curiozitate, să aruncăm o privire în cel mai bun dicționar lingvistic francez, *Le Petit Robert,* pentru a observa cît de redusă este aici atît familia lexicală a lui *tsigane,* cît și gama conotațiilor. Specializat în descrierea lexicologică, etimologică și frazeologică, *Robert*-ul nu găsește pentru *tsigane* mai mult decît sensul de bază: *ensemble de populations originaires d' Inde apparues en Europe au XIV e siècle* (cu sinonimele: *bohémien, gitan)* și sintagma: *musique tsigane,* cu o serie de precizări istorico-etimologice. De altfel, și prestigiosul lexicon al limbii engleze, *The Oxford Dictionary,* nu include la *gipsy* decît sensul de bază: *member of wandering race...* apoi: *gipsy bonnet* (pălărie cu boruri mari), *gipsy table* (masă cu trei picioare încrucișate), plus unele derivate cu sufixe.

De ce am pus în oglindă aceste aspecte lexicografice? Pentru a sublinia faptul că în limba română (ca și, probabil, în alte limbi ale spațiului balcanic – lucru care ar merita studiat aparte), familia lexicală și încrengătura conotațiilor lui *țigan* sînt considerabil mai ample. Istoricii și sociologii sînt probabil cei în măsură să clarifice acest fenomen... lingvistic. După secolele de *robie* a țiganilor, legați de pămînt și discriminați față de țăranii români, tardiva ieșire din sclavie, în secolul al XIX-lea, i-a catapultat într-o lume care i-a asimilat greu și în care s-au integrat cu dificultate. O stare de lucruri pe care cei 50 de ani de regim totalitar (bazat nu doar pe disprețuirea *individului,* ci și a diverselor *categorii sociale* sau *minorități etnice)* nu a făcut decît să o agraveze, potențînd și vocabularul negativ aferent. Deceniile totalitare au fost cele în care urmele *țiganilor căldărari, lingurari* sau *aurari* din tradiția *Țiganiadei, tipul unui Vasile Porojan,* păstrat cu emoție în amintirea lui Alecsandri, ca și *țigăncile* lui Eliade s-au șters sub tăvălugul permutărilor sociale aberante, programate și practicate cinic de comuniști, pînă la desfigurare. Pe scurt, situația *de facto,* la ora integrării europene, e mai curînd tristă: țiganii deveniți după '90 *romi* sînt încă segregați, atît fizic, cît și ca imagine. Într-atît încît prejudecățile și realitățile deopotrivă obnubilează pașii făcuți totuși, între timp, în ceea ce privește afirmarea lor socio-profesională. Recentul dosar dedicat *femeii rome,* de pildă, în *Revista 22,* se distinge prin obiectivitatea abordării și viziunea netriumfalist-pozitivă asupra unei minorități etnice care, iată, deși are în sînul său persoane onorabile sau capabile, nu iese de sub etichetele adversității și ale peiorativului.

Revenind la chestiunea lexicală, nu putem să nu observăm că, în societatea românească de tranziție, conotațiile negative din familia lexicală a lui *țigan* au ajuns să construiască indirect o situație injustă, în măsura în care *țigănia, țigăneala, țigănosul* depășesc cu mult tagma propriu-zisă a originarilor țigani. *Țigănia* e la tot pasul. *Fără țigani* neapărat. Reinventată de o democrație balcanoidă derutată, eventuala panoplie a fenomenului ar cuprinde pagini întregi – de la mare la mic, de la mahalagismele din Parlament la cele din mass-media, de la omul de pe stradă, la cel politic. Parvenitul, feciorul sau fecioara de bani gata, securistul reciclat, țoapa ahtiată să se arate pe sticlă, manelele, maneliștii și manelizații, culorile vestimentare stridente, paietele și rozurile la copii, vorbitul suburban în public, adolescenții vulgarizați precoce pînă și în școlile centrale, vociferarea, claxonatul, escrocarea la tot pasul, înjuratul una-două, semințele mîncate și scuipate cu deliciu oriunde pe jos, murdăria dospind în fața celor mai elegante imobile din centrul vechi, cazinoul de bîlci la colțul fostei Străzi Regale... toate acestea și multe altele intră prea ușor sub umbrela semantică a *țigăniei* și *țigănismelor,* unde adesea *romii* sînt absenți, iar *românii* sînt peste măsură de prezenți. Cîndva, probabil, tarele prinse în insectarul lexical al lui *țigan* au avut de-a face direct cu metehnele unei anumite comunități, dar azi au devenit fără îndoială un „bun" al tuturor – ceea ce ne obligă să revizium sever aria semantică amintită. Precum și raportul ei cu societatea actuală.

P.S. Să nu fim însă mai catolici decît Papa și să recunoaștem că ni se oferă din belșug și *țigănie* cu *romi* care ar trebui și ar putea să-și țină rangul. Pe 17 iunie, în discutabila emisiune *Miezul problemei,* Mădălin Ionescu l-a avut ca invitat pe Mădălin Voicu (important reprezentant politic al minorității rome și fiu al unui mare artist) care, timp de o oră, ca la bodegă, a povestit cum organiza și participa la dezmățurile erotice ale lui Nicu Ceaușescu, cu lux de amănunte dizgrațioase, încurajate de moderatorul M.I. și de SMS- urile telespectatorilor. Pe loc, m-au năpădit două gînduri: întîi, regretul sincer față de memoria lui Ion Voicu; apoi suspiciunea că abuziva rebotezare a Parcului Ioanid și firma de neon afișînd numele violonistului ca nouă denumire își au, de fapt, originea în acel prost-gust patent, afișat de Voicu junior la TV. Din păcate pentru romi.

Protecția europeană

Conform raportului Comisiei Europene pe 2004, situația romilor în Europa necesită impunerea de urgență a unei asistențe sociale reale și protecția individului din prisma respectării Drepturilor Omului. Însă, conform aceluiași raport, în multe dintre noile state membre lipsesc instituțiile de control efectiv al acestor drepturi, iar golul astfel creat face ca mulți indivizi să fie victime ale abuzurilor de tot felul. Recenta hotărîre a Parlamentului European, de a respinge monitorizarea post-aderare a Slovaciei, evidențiază nevoia de a dubla eforturile în acest domeniu. UE ar trebui să găsească metode de a extinde atributele instituțiilor de control pentru a asigura alinierea la standardele drepturilor omului din comuniune, cum ar fi cele incluse în Carta Drepturilor Omului în UE. Revizuirea mandatul Centrului de Monitorizare UE a Rasismului și Xenofobiei în vederea extinderii atributelor sale dincolo de monitorizare, ar fi un mod posibil de respectare obligatorie a acestor drepturi. O etapă pregătitoare în acest sens a fost lansată în octombrie 2004 de către Colegiul Director al Departamentului de Justiție și Interne, sub forma unui proiect de propuneri în favoarea ONG-urilor din noile state membre care promovează democrația și drepturile omului. Ar fi, astfel, pentru prima oară cînd Comisia Europeană ar avea un mijloc financiar pentru a asigura respectarea drepturilor omului în Uniune.

Dorin C. DOMUȚA

Despre integrarea ţiganilor

– cu simpatie, fără menajamente –

Se discută mult în ultimii ani despre integrarea socială a ţiganilor. Nu necesitatea imperioasă a acestui demers este pusă în discuţie, ci modalităţile în care el se poate concretiza. Majoritatea soluţiilor propuse sînt „soft" şi oscilează între încurajarea emancipării elitelor ţigăneşti şi finanţarea unor proiecte menite să modifice, cu timpul, felul în care majoritatea ţiganilor se raportează la civilizaţie şi, în particular, la societatea românească. Cauza acestor abordări ezitante – nu întru totul utile şi cu efect doar pe termen lung, cînd problema se pune acum, stringent – o constituie, alături de insuficienta capacitate administrativă şi de lipsa de viziune a dirigenţilor noştri, de notorietate deja, şi teama că măsurile mai energice ar putea da naştere la acuzaţii de discriminare.

Parcursul aderării României la Uniunea Europeană a fost încă de la început jalonat de criteriile politice şi economice stabilite, în 1993, la Copenhaga. Recunoscînd apartenenţa geografică a României la Europa şi concordanţa între dorinţa noastră de aderare la Uniunea Europeană şi capacitatea de absorbţie a acestei organizaţii, statele membre UE au condiţionat totuşi finalizarea acestui proces de îndeplinirea, de către România (şi de celelalte state candidate), a unei serii de criterii politice şi economice. Realizarea acestor criterii urma să conducă la finalizarea negocierilor de aderare şi, implicit, la importante schimbări de mentalitate în rîndul românilor. Procedeul a fost unul de succes. Sub ameninţarea sancţiunii (neaderarea României la UE), din mimetism şi cu speranţa creşterii nivelului de trai, societatea românească a început să se reformeze. Probabil că puţine din schimbările în bine, la care am fost martori în ultimul deceniu, ar fi avut loc în absenţa unei monitorizări riguroase din partea Comisiei Europene. Forma a început să-şi creeze fond, iar România se apropie de momentul atingerii unor standarde rezonabile de civilizaţie. Nimeni nu poate afirma cu onestitate că Europa ne-a discriminat neaceptîndu-ne aşa cum eram. Înainte de invocarea principiului „unităţii în diversitate" – fundamental pentru filosofia construcţiei europene – care permite şi chiar încurajează salvgardarea specificităţilor naţionale, candidaţii la aderare trebuie să facă dovada asumării depline a patrimoniului comun de valori, chiar cu preţul renunţării la unele dintre propriile valori, dacă acestea se dovedesc în discordanţă cu cele europene.

La o altă scară, după o metodă similară, adaptată particularităţilor locale, putem aborda problematica integrării sociale a ţiganilor. În cazul de faţă, procesul nu poate fi condiţionat de îndeplinirea vreunor criterii: membrii acestei minorităţi sînt deja parte a societăţii, cetăţeni români, cu toate drepturile ce incumbă acestui statut (şi cu toate obligaţiile corelative, aspect pe care mulţi, nu neapărat ţigani, îl ignoră încă). Mai mult, ţiganii nici nu doresc cu tot dinadinsul să se integreze. Unii dintre ei propun chiar un model alternativ de societate, care reuşeşte să facă prozeliţi, încetinind modernizarea societăţii româneşti în ansamblul ei. Refuzul majorităţii ţiganilor de a se conforma unor standarde minimale de convieţuire socială este dublat, în numeroase cazuri, de invocarea unor cutume pentru a justifica încălcări flagrante ale legii.

Şi în România, pentru a ne putea bucura de multiculturalism, de unitate în diversitate, cetăţenii trebuie să respecte setul de valori care ne definesc şi fără de care ne-am pierde identitatea. Obiceiurile care contravin acestor valori trebuie să dispară, chiar dacă au rădăcini multimilenare.

În cazul schimbării mentalităţilor ţiganilor, există două mari categorii de obiceiuri care se cer eradicate. Prima categorie este cea care dă naştere activităţilor infracţionale. Nici o cutumă nu poate scuza nerespectarea legii şi nu trebuie să mai existe precedente nepedepsite. Dacă ar fi arestaţi toţi participanţii la o nuntă cu mireasa mai mică de 15 ani, cumpărată de ginere de la părinţi – mirele, pentru seducţie de minore, privare de libertate, viol; mirele, părinţii săi şi ai fetei, pentru trafic de fiinţe umane, restul participanţilor, pentru apologia infracţiunii, neacordare de ajutor în caz de pericol, complicitate la privare de libertate şi la viol – acest obicei barbar ar dispărea. În acest caz, sancţiunile nu sînt impuse doar de codul penal, ci şi de tratatele internaţionale în domeniul drepturilor omului pe care România le-a ratificat de-a lungul timpului.

A doua categorie este cea a obiceiurilor care, deşi nu intră sub incidenţa codului penal, trebuie descurajate pentru că sînt nocive atît pentru societate, cît şi pentru practicanţii lor. Speranţa extrem de mică de viaţă a ţiganilor nu se explică prin tare genetice, ci prin igiena precară, lipsa unei culturi a sănătăţii şi, în general, prin carenţele majore de educaţie elementară. Aici trebuie să se intervină şi cu alte pîrghii, fără a face uz exclusiv de forţa coercitivă a statului. Dar fără a ignora mijloacele de constrîngere. Educaţia iniţială, de zece clase, este obligatorie în România. Sînt însă rarisime exemplele de sancţionare a nerespectării acestei obligaţii...

Pentru a reproduce, în cazul ţiganilor, modelul criteriilor de aderare care conduc la schimbări de mentalităţi, o strategie funcţională trebuie să îmbine constrîngerea cu bonificaţia şi să menţină deschise canalele de comunicaţie, pentru o permanentă recalibrare. Grupul-ţintă nu trebuie să fie elitele. Clasa medie a ţiganilor este cea de la care ne putem aştepta la evoluţii spectaculoase şi rapide. Din nefericire, sînt puţini ţiganii care, odată ajunşi la un statut corespunzător criteriilor care definesc în accepţiunea noastră elita, se mai preocupă de soarta grupului din care provin. Ei sînt de regulă aculturaţi perfect şi îşi pierd influenţa asupra conaţionalilor lor. E greu de crezut că cei pe care ţiganii îi consideră elită – politicieni, bulibaşi-/afacerişti şi interpreţi de manele – pot fi catalizatori ai schimbării, chiar dacă rolul lor de formatori de opinie e mai mult decît evident. Succesul lor social depinde exclusiv de perpetuarea actualelor obiceiuri, iar schimbarea reperelor civilizaţionale ale ţiganilor i-ar falimenta peste noapte pe cei mai mulţi dintre ei.

Mălina VOICU

Ţigani sau romi?

Una dintre regulile democraţiei impune tolerarea diferenţelor şi respectul faţă de cei de altă etnie, religie sau orientare sexuală. Ca un corolar al acestei reguli se impune folosirea unui limbaj corect şi lipsit de peiorative cu privire la respectivele minorităţi. În general, prejudecăţile faţă de cei care aparţin unor grupuri minoritare se transpun şi în limbaj, iar folosirea unor termeni inadecvaţi indică existenţa unor atitudini defavorabile. După 1989, din dorinţa de a fi *politically correct,* am început să fabricăm o serie de termeni. Nu mai spunem *homosexual,* spunem *gay* pentru că sună mai bine. Nu mai zicem *ţigani,* ci *romi* pentru că aşa ne cere legea. Dincolo de aceste etichete apar cîteva întrebări: îşi asumă grupurile respective o nouă identitate şi se simt mai puţin discriminate? Odată cu folosirea unor nume noi, am devenit oare mai toleranţi noi, ca naţiune?

Ţiganii sînt un grup etnic care a avut de-a lungul istoriei un statut de subordonare. Pînă în secolul al XIX-lea cei mai mulţi dintre romii de pe teritoriul actual al României au fost robi aparţinînd boierilor, mînăstirilor sau statului. Desfiinţarea robiei nu a însemnat punerea membrilor acestei etnii într-o poziţie de egalitate cu majoritatea. În ciuda eforturilor de integrare în societate şi de egalizare, făcute în diferite perioade ale istoriei, romii continuă să fie un grup etnic dezavantajat, cu resurse puţine, expus în multe situaţii discriminării şi prejudecăţilor. Ţinînd cont de acest context, după 1990 a apărut ideea că eticheta de ţigan este jignitoare, făcînd trimitere la *status*-ul de inferioritate pe care etnia l-a avut de-a lungul timpului.

Ideea de schimbare a numelui se înscrie într-un demers mai amplu, de redefinire a identităţii etnice şi de integrare în societate nu prin asimilare, ci prin acceptarea diferenţelor. Eforturile făcute de societate, în ansamblul ei, şi de unii lideri romi sînt lăudabile. Astfel, problemele ţiganilor au fost recunoscute şi au devenit prioritate pe agenda publică, au fost elaborate şi implementate programe destinate rezolvării acestor probleme. Rezultatele concrete ale politicilor au început deja să se vadă, dacă ar fi să ne referim, de exemplu, la creşterea participării şcolare a copiilor romi. Dincolo de cifre, rămîne întrebarea: schimbarea etichetei de ţigani în cea de romi a fost de ajutor? Şi-au construit membrii acestei etnii o nouă identitate care îi eliberează de statutul de inferioritate?

Răspunsul la întrebările anterioare este dificil de dat, însă un lucru este cert, schimbarea numelui nu presupune şi schimbarea identităţii. Identitatea se construieşte şi se asumă. Se construieşte prin contactul direct cu cei diferiţi şi prin educaţie. Dincolo de numele pe care le folosim la adresa acestei etnii, ceea ce contează este atitudinea generală şi comportamentul majorităţii faţă de minoritari. Degeaba li se spune romi, dacă sînt discriminaţi la angajare în virtutea faptului că au pielea mai pigmentată, iar la şcoală copiii vor fi plasaţi în bănci separate. Identitatea de grup cu *status* inferior se păstrează în ciuda oricărei etichete pe care o punem. Ceea ce contează este în primul rînd comportamentul tolerant al majorităţii în interacţiunea cotidiană.

Privind lucrurile din altă perspectivă, romii ca etnie reprezintă un grup destul de eterogen. Romi sînt şi cei cu fuste şi basmale colorate, care continuă să aibă un stil de viaţă tradiţional şi seminomad, însă tot romi sînt şi lăutarii din fanfara 10 Prăjini. Ţigani sînt cei care trăiesc în sărăcie extremă lîngă gropile de gunoi ale marilor oraşe, tot ţigani sînt şi cei care locuiesc în palatele cu turnuleţe construite în ultimii 10-15 ani. Între aceste grupuri sînt diferenţe de cultură şi stil de viaţă foarte mari şi cu greu poţi întrezări nişte caracteristici care să îi apropie, dincolo de culoarea pielii. Nici limba nu poate fi un criteriu în definirea lor ca un grup etnic, pentru că mulţi dintre ei nu mai vorbesc limba romi, de mai multe generaţii. Între aceştia unii se consideră a fi ţigani, alţii a fi romi, iar alţii a fi români. Este dreptul lor să se identifice cum doresc şi nimeni nu-i poate forţa, într-o societate democratică, să-şi asume o altă identitate. În ciuda faptului că am introdus termenul de *romi* pentru a elibera numele etniei de conotaţii negative, pentru unii dintre membrii grupului etnic cuvîntul *rom* trimite la un *status* de inferioritate. Într-o discuţie avută pe teren cu un membru al etniei din judeţul Sibiu acesta afirma *Eu nu sînt rom, eu sînt ţigan! Romi sînt ăia cu fuste, care umblă cu căruţa, noi sîntem oameni aşezaţi, sîntem ţigani!* Pentru acest om, eticheta de *rom* este una peiorativă. A-i spune că este *rom* înseamnă să îl incluzi în categoria seminomazilor şi să-i atribui un statut de inferioritate, adică să-i provoci un rău de care încercai să-l scapi.

Cauzele confuziei terminologice sînt multiple. Pe de o parte, eticheta de *romi* este una inventată şi nu una asumată de larga majoritate a etniei sau a societăţii. Din experienţa de teren avută în studii dedicate etniei, cei care se autoidentifică se consideră mai degrabă ţigani şi nu romi. Identitatea de romi şi-a însuşit-o mai degrabă elita etniei, care înţelege raţiunile pentru care este „mai corect" să spui *rom* şi nu *ţigan*. Pentru restul, noua denumire poate fi peiorativă. Pe de altă parte, oricît de *politically correct* poate să pară termenul *rom* pentru cei de la Bucureşti, o parte a membrilor etniei nu se mai consideră a fi nici romi, nici ţigani. Este vorba mai ales de cei care au un *status* social şi economic mai ridicat, locuiesc în zone rezidenţiale mixte, alături de români sau maghiari, şi care încercă să rupă legăturile cu minoritatea căreia îi aparţin. Însă şi autoidentificare este ceva destul de fluid şi care depinde de multe ori de context. În multe astfel de cazuri, oamenii se declară la recensămînt ca aparţinînd majorităţii, însă într-o discuţie particulară, după ce le cîştigi încrederea, îţi spun: *la noi, la ţigani...* Şi, din nou, mult mai rar auzi: *la noi, la romi...*

Schimbînd din nou perspectiva, ar trebui să ne întrebăm dacă gradul de toleranţă a crescut de cînd se foloseşte termenul de *rom*. Şi acesta este un răspuns dificil. Este cert că majoritatea a devenit mai tolerantă faţă de romi, în ultimii 15 ani, cel puţin aşa indică studiile de sociologie. Dacă în 1993, 70% dintre români nu doreau să aibă vecini ţigani, în 2005 doar 47% afirmau acelaşi lucru. Este un semn că lucrurile merg spre bine, că societatea românească se însănătoşeşte, devine mai tolerantă şi mai deschisă la diferenţe. Este un exerciţiu colectiv, pe care l-am făcut cu toţii, indiferent că sîntem ţigani, romi sau români. Este greu de spus în ce măsură această schimbare se datorează adoptării unei noi etichete pentru minoritatea etnică. „De vină" sînt mai degrabă transformărilor generale produse în societatea românească în ultimii ani, însă important este că sîntem pe drumul cel bun.

Ţigan sau *rom*, cum este mai corect? În unele cazuri stăm de vorbă cu ţigani, iar în altele cu romi. Cel mai bine este să-i lăsăm să se autodefinească şi să utilizăm eticheta pe care o folosesc ei înşişi. Societatea nu devine mai bună prin utilizarea unui cuvînt, însă se schimbă în bine dacă cel diferit este acceptat şi dacă i se dă dreptul să-şi afirme propria identitate.

Situaţia romilor în Europa

Educaţie

Şcolile pentru romi, incluse în Sistemul Educaţional, sînt deseori slab dotate sau „ghetoizate". Sistemul de învăţămînt, în multe ţări europene, nu acordă atenţie deosebită educării copiilor romi şi, deşi pentru asta există proiecte ale Fondului Social European, programele adresate romilor au fost în mare parte reduse la statutul de iniţiative „ad-hoc".

Locuri de muncă

Pe cînd combaterea discriminării pe criteriu de sex a devenit deja o prioritate în strategiile de angajare, nu acelaşi lucru se întîmplă în cazul discriminării rasiale sau etnice, chiar dacă există dovezi ale acestei discriminări, în special în rîndurile populaţiei rome. Unele dintre vechile state membre ale Uniunii specifică în rîndul comunităţii rome o rată de şomaj foarte mare, care în noile state ajunge la aproape 80%.

Locuinţe

Cu toate că există programe Phare pentru finanţarea infrastucturii în Europa Centrală şi de Est, romii locuiesc încă în condiţii mizere, asemănătoare ghetoului, în care nu se pot dezvolta nici infrastructura, nici serviciile, probleme cauzate de segregare din partea celorlalte comunităţi.

Sănătate

În comunităţile rome din toată Europa există o deficienţă în acordarea asistenţei medicale, deficienţă care, combinată cu sărăcia şi condiţiile de trai mizere, duc la crearea focarelor de boli transmisibile, ca tuberculoza şi hepatita. Durata de viaţă medie în aceste comunităţi este mult redusă.

(din raportul Comisiei Europene privind situaţia romilor în Europa)

„O etapă esenţială: educaţia interculturală“

– interviu cu Margareta MATACHE, director executiv Romani CRISS –

© Fotobine *feat.* H. Hofer

Ţigan sau rom?

Rom. Categoric. În primul rînd pentru că termenul *ţigan* nu există în limba romani. Are de-a face, într-adevăr, şi cu faptul că la ora actuală, atît în România, cît şi în alte ţări, fie că spui *gypsy, zigeuner* sau *ţigan,* o spui cu o conotaţie negativă. Însă principalul argument pentru care noi considerăm că formularea corectă şi reală este *rom* este cel al originii lingvistice. Există, ce e drept, şi romi care ţin la titulatura de ţigan, aceştia o fac însă, pe de o parte, ca un semn de revoltă îndreptat contra prejudecăţilor, pe de alta, pentru că au impresia că denumirea de *rom* este ceva *fancy.*

De cînd vorbim de această prejudecată? Exista ea înainte de '89 sau e o „creaţie“ modernă?

Situaţia pînă în '89 era diferită. Pînă atunci nu puteai vorbi de nici un fel de drept, cu atît mai puţin să-ţi susţii, ca minoritate etnică, identitatea. Tensiuni existau însă şi atunci, mai ales la nivelul satelor şi al comunităţilor mai mici, chiar dacă într-o stare latentă. Prejudecăţile nu puteau fi clar exprimate, aşa cum se întîmplă acum. Discriminarea a existat însă cu mult înainte de '89, dacă e să ne amintim de Holocaust, de deportările şi crimele din perioada respectivă. Istoric vorbind, romii au avut dintotdeauna o situaţie diferită, „inegală“... dacă e să mergem şi mai departe raportîndu-ne la perioada sclaviei din România.

Îşi reneagă romii, cei care ajung să-şi depăşească condiţia, apartenenţa?

Conform ultimului recensămînt, în România există 535.250 de romi. Dar, potrivit atît statisticilor unor ONG-uri, cît şi datelor guvernamentale, în prezent vorbim de circa două milioane de romi. Ceea ce înseamnă că mai mult de jumătate dintre ei nu şi-au declarat etnia. Însă există o multitudine de argumente care justifică acest comportament, mulţi temîndu-se să recunoască. De ce? Pentru că s-au săturat de discriminare.

Au însă conştiinţa propriei identităţi?

Eu zic că da. Şi o au nu numai cei care şi-au recunoscut etnia la recensămînt, dar şi ceilalţi. Există un sentiment comun asupra a ceea ce înseamnă a fi rom, din păcate, există şi o reacţie agresivă, negativă... Pe de o parte, luptăm cu mentalitatea discriminării din afară, pe de alta, cu cea dinăuntru... cu autodiscriminarea. Se întîmplă deseori ca un rom discriminat să se gîndească nu că doctorul sau funcţionarul este de vină, că acela este de fapt cel care are o problemă de rasă, ci că respectivul se comportă astfel pentru că alţi romi, cei care au creat o imagine negativă, sînt de vină. Greşeala pe care mulţi o fac, şi romii şi neromii, este că se merge spre generalizarea aspectelor negative. Conform studiilor, românii cred despre romi că sînt murdari, că fură, nu vor să muncească... dar asemenea exemple există şi în rîndul populaţiei nerome şi nu e corect să absolutizăm. Ceea ce dorim este ca aceste cazuri să nu mai fie generalizate, pentru că efectele generalizării se reflectă asupra întregii etnii.

În comparaţie cu alte minorităţi din România, cît sînt de discriminaţi romii? Iar aici mă refer la marşul organizat de comunitatea gay *acum cîteva săptămîni, în centrul Capitalei. Credeţi că, dacă s-ar organiza un miting privind drepturile romilor, ar ieşi la fel? Cu bătaie, adică?*

Conform unui sondaj CURS, 61% dintre români consideră că romii „sînt o ruşine pentru România“. Pe de altă parte, au fost mitinguri în Bucureşti, chiar la începutul anului, pe 20 februarie, de Ziua Dezrobirii. Reacţiile nu au fost atît de dure, ca în cazul paradei *gay* care a avut parte şi de un contra-marş. În cazul romilor, reacţiile pe stradă nu sînt atît de vizibile... de agresive. Dar discriminare există, există în autobuze, cînd de fiecare dată călătorii îşi feresc geanta, la locurile de muncă unde li se refuză angajarea pe diferite pretexte... Sînt multe cazuri în care studenţii romi, alături de colegii de facultate neromi au vrut să meargă în locuri publice, în discoteci... pe cînd colegii lor au fost lăsaţi să intre, lor li s-a închis uşa în nas. Dar cînd vorbim de discriminare, nu vorbim numai de reacţiile oamenilor pe stradă. Avem de-a face şi cu discriminarea instituţională. Cînd un rom merge la medic şi este tratat diferit, cînd poliţia încearcă să caute un hoţ într-o comunitate şi, pînă să ajungă la el, bate întreaga comunitate, înjură femeile, bate copiii, face descinderi la 4 dimineaţa, bagă frica în oameni... lucruri absolut ilegale, făcute de reprezentanţii statului doar pentru că aceştia sînt romi.

Vorbind de reprezentanţii statului, într-un articol Gheorghe Sarău „acuza“ cumva profesorii din sistemul de învăţămînt că nu cunosc îndeajuns cultura romilor, fiind astfel predispuşi la discriminare, chiar dacă o fac subconştient.

Nu ştiu dacă e vorba neapărat de cunoaşterea culturii romilor, ca să nu discriminezi. În primul rînd, trebuie să ştii că oamenii sînt egali, indiferent de cultură sau etnie. Problema sistemul educaţional românesc este monocultura. Componenta interculturală pentru minorităţile din România (inclusiv cea romă) nu a fost introdusă în şcoli. În clasele primare, învăţătoarea nu vorbeşte despre cel de lîngă noi. Nu mă refer aici neapărat la cultura romilor sau a maghiarilor, vorbesc de conştientizarea ideii că oamenii, chiar dacă sînt diferiţi, sînt totuşi egali. Cît despre *curriculum*-ul şcolar, cărţile de istorie ar trebui să vorbească despre Holocaustul şi robia romilor. Sînt lucruri care, ştiute din copilărie, ar schimba prejudecăţile şi mentalităţile generaţiilor viitoare. Deocamdată însă avem în România anului 2006 şcoli segregate de romi, a căror existenţă este motivată de Ministerul Educaţiei prin faptul că aceştia locuiesc departe de şcoală sau în comunităţi compacte. Însă o sumedenie de studii realizate de noi, în diferite localităţi, arată clar că romii sînt segregaţi fie în clase separate, fie în şcoli separate, unde calitatea educaţiei este foarte proastă, profesorii – în mare parte suplinitori, condiţiile – îngrozitoare.

Am cunoscut în Zizin cîţiva copii romi care, pentru că încercau să-şi depăşească condiţia, mergînd la cursurile adiacente şcolii, cursuri de teatru, aerobic etc., organizate de liceeni români din sat, erau blamaţi, în primul rînd, de propria comunitate. Nu erau văzuţi cu ochi buni...

Cred că în comunităţile de romi, cel puţin în cele tradiţionale, compacte... lipsesc modelele la care un copil să se poată uita şi să spună: „uite, vreau să ajung şi eu aşa“. Nici părinţii nu conştientizează foarte bine nevoia şcolii, a educaţiei, pentru că îşi spun: „La ce ne trebuie? Şi aşa sîntem săraci, nu avem mîncare, la ce ne ajută şcoala?“. Sînt concepţii care trebuie schimbate. Unul dintre lucrurile pe care noi le recomandăm, atît Ministerului, dar şi celor care fac legi în România, este ca, atunci cînd lucrează pe componenta educaţională, să se gîndească şi la un program de lucru cu părinţii.

Printre mulţi părinţi romi circulă ideea: „ce sens are să le băgăm în cap vise, doar ca să fie mai tîrziu deziluzionaţi?“. Ajung aceşti copii, dacă reuşesc în viaţă, să fie deziluzionaţi de societate?

Avem cazuri în care absolvenţi de facultate au probleme la angajare din cauza etniei. Cînd aleg o carieră într-un cadru „nerom“, adică independent de organizaţiile din domeniu, romii întîmpină multe greutăţi. Avem chiar colegi care lucrează în cadrul Primăriilor şi care au de-a face zilnic cu prejudecăţi la adresa lor...

Cînd vorbim de formarea unei elite intelectuale, vorbim de teoreticieni sau de intelectuali „practicanţi“, medici, avocaţi, asistenţi sociali... şi cît de dornici sînt romii, care beneficiază de pregătire în asemenea domenii, să se întoarcă în comunitate?

De la începutul anilor '90, de cînd s-au creat acele locuri „speciale“ la facultate, impulsul educaţional a avut un impact destul de mare... în prezent sînt foarte mulţi studenţi romi... foarte multe studente rome... Mulţi se îndreaptă spre Facultatea de Asistenţă Socială care a fost şi prima facultate care a oferit locuri speciale. Sînt multe tinere rome care vor să meargă la Facultatea de Medicină, din păcate acolo nu sînt atît de multe locuri, iar tinerii preferă să meargă undeva unde ştiu sigur că vor avea acces. Există şi mulţi studenţi la Drept, dintre care nu puţini, după absolvire, lucrează la Romani CRISS.

Există mai multă teorie decît practică?

În mod sigur, deşi spuneam că la nivel central se mişcă lucrurile, la nivel local nu se văd schimbările. Mai mult, atît romii, cît şi românii nu ştiu despre ce e vorba, nu-şi cunosc drepturile, nu ştiu că există politici pentru romi, locuri speciale în şcoli şi facultăţi. Este nevoie de o campanie mai agresivă de informare.

Integrarea nu o să aducă totuşi o schimbare de mentalitate...

Nu, desigur pentru asta mai trebuie să treacă cîteva zeci de ani. Noi încercăm, măcar pentru generaţiile următoare, să schimbăm ceva. Şi cred că o etapă esenţială este educaţia, mai ales educaţia interculturală. Atît în ceea ce priveşte comunitatea romă, cît şi restul românilor care trebuie să înveţe despre ceilalţi. În sistemul de învăţămînt este absolut necesară această componentă de educaţie interculturală.

Margareta Matache *este director executiv Romani CRISS (Centrul Romilor pentru Intervenţie Socială şi Studii).*

a consemnat Stela GIURGEANU

Oana CHELARU-MURĂRUŞ

Mica-marea „ţiganiadă“...

Stereotipurile negative referitoare la *ţigani* ocupă de multă vreme sistemul nostru de reprezentări. Că la sfîrşitul veacului al XVIII-lea, I.Budai Deleanu, de pildă, într-o epopee întîrziată şi parodică, face din ţigani un obiect de deriziune (chiar dacă „prin ţigani se înţeleg şi alţii“) nu e un fapt lipsit de relevanţă pentru istoria mentalităţilor în spaţiul cultural românesc. Deşi alegoria care foloseşte „masca ţiganilor“ nu este cu nimic mai presus decît măştile animaliere ale fabuliştilor şi deloc măgulitoare, ea este privită cu amuzament şi subînţeleasă îngăduinţă atît de autor, cît şi de cititori. Scenarii similare în care *ţiganii* sînt transformaţi din principiu în *personaje negative prototipice* (ca şi evreii) întîlnim şi în „ţiganiadele“ de zi cu zi, aşa cum a reieşit din mai multe monitorizări făcute în mass-media în ultimii ani. Dacă în cazul evreilor respingerea era alimentată mai ales de intoleranţa religioasă şi de rivalităţi economice (respingerea „evreului cămătar, comerciant sau cîrciumar“), în ceea ce-i priveşte pe *romi,* deprecierea etnică se conjugă cu stigmatizarea socială, din pricina îndelungatului statut de robi (secolele XIV-XIX) şi de marginalizaţi, pe care l-au avut aceşti minoritari de-a lungul timpului.

Urmele lăsate de prejudecata etnică şi socială asupra limbii române sînt, în ceea ce-i priveşte pe *ţigani,* consistente. În comparaţie cu multe alte limbi europene, ne surprinde nu atît numărul cuvintelor şi al expresiilor sau imagistica în sine, cît persistenţa şi longevitatea clişeelor utilizate în construirea alterităţii negative. Etnonimul *ţigan,* provenit în română din greaca bizantină prin intermediar bulgar, se depreciase deja în Evul Mediu din cauze sociale, ajungînd să fie sinonim cu cel de *rob,* în vreme ce sensul etnic trecuse în plan secund. La acesta se adaugă în timp numeroase sensuri depreciative ce reflectă perpectiva dispreţuitoare a majorităţii faţă de o categorie socio-etnică considerată inferioară. *A fi ţigan* înseamnă pînă astăzi nu numai „a fi o persoană oacheşă, brunetă“, ci şi un etalon moral negativ, adică „a fi o persoană cu apucături rele“. Aceleaşi stereotipuri mentale negative referitoare la etnia romă, adînc înrădăcinate în mentalul colectiv prin secole de discriminare şi stigmatizare socială, se regăsesc şi în marea productivitate a derivatelor obţinute de la cuvîntul *ţigan,* care este, probabil, etnonimul cu cea mai bogată familie lexicală (aproximativ 30 de derivate): *ţigănatic* – „care seamănă cu un ţigan, brunet, oacheş“; *ţigăncos,-oasă* – „negru, brunet“; *a se ţigăni, ţigăneală* – „cerere insistentă, excesivă, ceartă, scandal“; *ţigănesc, ţigăneşte* – „vulgar, grosolan, josnic“; *ţigănie* – „periferie a unei localităţi locuite de ţigani; mulţime de ţigani; fel de a fi al ţiganilor“; *ţigănoi* – „ţigan mare de statură“; *ţigănos* – „brunet, oacheş; care se tocmeşte mult, insistent, obraznic“ ş.a. Să nu uităm că, spre deosebire de etnonimul *evreu,* care a rămas neatins de conotaţii negative din pricina termenilor depreciativi concurenţi *ovrei* (în Moldova) şi *jidan*, *ţigan* a cumulat în sfera sa semantică numeroase nuanţe peiorative, ceea ce permite utilizarea sa curentă ca epitet injurios *(ţiganule, ce eşti!)* sau ca termen al unei comparaţii stereotipe *(se poartă ca un ţigan).*

Desigur, total diferită este situaţia autonimului *rrom* / *rom* care rămîne, în mod firesc, neatins de conotaţii depreciative şi, prin urmare, se impune în zilele noastre ca un termen oficial şi corect din punct de vedere politic. Este îndeobşte acceptată ideea că *rom* evocă perioada şederii acestei populaţii în Imperiul Bizantin, derivînd din grecescul *romeu,* cu înţelesul de „locuitor al Imperiului Roman, mai ales creştinat“. Se poate presupune deci că romii au staţionat vreme mai îndelungată în Imperiul Bizantin şi că au îmbrăţişat, odată cu religia, şi modalitatea de autodesemnare a populaţiei majoritare.

Ţigan sau rom? Rrom sau rom? Opţiunea lexicală sau grafică este, inevitabil, modelată ideologic şi cultural. Prin urmare, cred că decizia finală nu trebuie să aparţină lingvistului a cărui menire nu este să izgonească cuvintele din Cetate. Dimpotrivă, Cetatea este chemată să redea demnitatea celor marginalizaţi de secole în „ţigănie“ (formă autohtonă a ghetoului) şi, o dată cu ea, demnitatea cuvintelor care îi desemnează.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 30 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri“, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Dacă în Rai nu sînt foarte multe obiecte, apăi chiar că nu mă interesează!“

– interviu inedit cu Irina NICOLAU –

Irinei Nicolau nu îi plăceau referirile la moarte, ceea ce mă determină să spun, preluîndu-i o expresie care a deturnat destine în cercul prietenilor ei, că pe 3 iulie 2006 se împlinesc patru ani de cînd Irina a plecat să mănînce nori de una singură. Invitaţia pe care o adresa tinerilor dornici să se implice într-un proiect existenţial şi cultural aşa era: vino să mîncăm nori împreună! *Îşi alegea cu uşurinţă viitorii colaboratori pentru că Irina poseda o charismă rară printre oamenii de cultură: avea discernămînt. A spus-o într-o emisiune TV şi H.-R. Patapievici, unul dintre cei care au iubit-o cu o iubire intelectuală nedezminţită de uitare. Dan C. Mihăilescu povestea cu ani în urmă că îl întrebase pe Andrei Pleşu cine este Irina Nicolau, iar Andrei Gură de Aur (cum l-a numit Irina într-o istorie a NEC-ului rămasă neterminată) i-ar fi răspuns: „Cum, nu ştii?! Un Dan C. în rochie!“. Cu o lună şi ceva înainte ca Irina să plece dintre noi, i-am luat acest interviu rămas, în mare parte, inedit. Un fragment a apărut în publicaţia vîlceană* Povestea vorbei.

© M. Stanciu

Ai încercat vreodată să laşi în urmă unul sau mai mulţi ucenici care să-ţi continue munca? Care ar fi calităţile necesare pentru un asemenea rol?

Este foarte greu să formezi ucenici cînd ai îndoieli legate de tot ce ştii şi de tot ceea ce faci. Dacă aş avea ucenici, atunci ar fi nişte ucenici foarte îndoiţi şi, practic, nu ar fi ucenicii mei. Ar fi o întîlnire între nişte oameni care au vocaţia îndoielii şi, mai ales, care au o mare iubire de libertate şi o mare rezervă faţă de perfecţiune. De la Horia Bernea am înţeles că aspiraţia spre perfecţiune este o treabă drăcească. Omului nu îi este dat să o atingă. Ceea ce nu înseamnă că trebuie să lucrezi de mîntuială şi să nu faci, atît cît poţi tu de îngrijt, ceea ce trebuie să faci.

În relaţia maestru-discipol ce oferă şi ce primeşte fiecare?

Cred că cel mai important lucru care poate fi schimbat şi, de fapt, nu schimbat, ci oferit, este bucuria. În momentul în care relaţia devine chinuitoare, cred că trebuie abandonată.

Care sînt ispitele care îl pot abate pe tînărul zilelor noastre din drumul său spre împlinirea spirituală?

Prima şi cea mai primejdioasă este arivismul. Dar la fel de primejdioasă mi se pare suficienţa, clipa în care începe să creadă că ştie şi să fie sigur pe el pentru că ştie. Mai vrei şi alte ispite? Carierismul, prin carierism înţelegînd nu numai poziţie socială, ci şi bani, vilă, maşină, nevastă blondă. Toate sînt plăcute, dar poate cea mai preţioasă realizare este construirea de sine.

Iubirea pentru o femeie poate fi o ispită?

În ultimă instanţă, cred că se poate în toate felurile. Se poate în toate felurile să urci sau să cobori. Nici nu cred în formula cuplului care aspiră spre culmi spirituale ţinîndu-se de degetul mic. Se poate şi aşa, dar se poate şi o împlinire perfectă a bărbatului alături de o bravă gospodină care „toarnă“ copii şi pune murături şi chiar lîngă o curvă, dacă aceasta ştie să facă ceea ce îi dă calitatea asta. Pînă la urmă, depinde cum se raportează bărbatul la acest personaj feminin, desăvîrşit intelectual sau dimpotrivă, şi cît ştie să se folosească de bucuria pe care i-o dă relaţia, să o convertească spre ceea ce face el. Revin la bucurie. În general mi se par păgubitoare relaţiile comsumtive, acele relaţii în care toată lumea suferă, toată lumea plînge, dar nimeni nu lasă pe nimeni. Dacă iei folos de la persoana de lîngă tine destul cît să-ţi facă ţie bine, această relaţie nu te poate abate. Dacă te abate este pentru că tu eşti „abatabil“.

Unul dintre subiectele pe care le-am dezbătut la cursul tău de etnologie ţinut la MŢR a fost „distracţiile tinerilor“. Voi cum vă distraţi pe vremea studenţiei?

Hai să nu spunem „cursuri“ întîlnirilor noastre de la muzeu: erau nişte întîlniri de sensibilizare faţă de etnologie. Eu mă distram cu două grupuri, care nu intrau în legătură unul cu altul. Mergeam pe munte cu oamenii care iubeau muntele, mergeam în Deltă cu ceilalţi, şi pot să spun că cele mai mari bucurii, pe care le-am avut, sînt legate de natură, nu de cultură. Nu îmi amintesc să fi avut o cutremurare mai mare decît cea legată de un anumit moment în vîrful unui munte, de un anumit moment în care stăteam cu picioarele în apă în Deltă. Cultura nu mi-a dat momente de trăire comparabile. Pe de altă parte, mă preumblam şi cu oamenii care citeau mult şi care se gîndeau la ce au citit. Am făcut şi eu parte dintr-unul din grupurile lui Cornel Mihai Ionescu, unul de la începuturile curentului CMI. Îi datorez enorm.

„Curentul“ CMI?

Păi, eu l-aş numi „curentul CMI“, avînd în vedere ce a dat el generaţiei noastre. Nu ştiu ce a dat mai tîrziu, dar eu fără CMI aş fi fost cu totul altfel şi nu cred că mai bună. Mare parte din iubirea mea pentru îndoială şi pentru supleţe i-o datorez. Nu îl pot numi maestru. El era altceva, era un sunet la care încercam să ne acordăm, fără să reuşim pentru că este unic şi inegalabil. Dar mi-a folosit enorm întîlnirea cu el.

Am încercat să schiez, am încercat să beau, am încercat să citesc. Ce nu am reuşit să fac a fost să dansez. Întotdeauna mi-a fost ruşine să dansez, am dansat o singură dată în Bretania, acum cîţiva ani. Pe vremea aia se bea de se stingea. Eram adepţii bucuriilor foarte simple. Deşi în anii '70, găseai şi whiskey, găseai şi gin, noi tot vodcă beam. Important era că nu aspiram spre ceea ce nu aveam. Cei care aveau mai mult decît noi erau copiii de bani gata ai nomenclaturii de care ne era o scîrbă imperială. Eram foarte fericiţi în mizeria noastră, care era foarte mare. Era chiar foarte, foarte mare, dar pentru că era a tuturora, adică nu era unul mai încropit decît altul, eram toţi la un numitor comun. Ne descurcam.

Ştiu că fiecare carte sau proiect cultural la naşterea căruia ai contribuit înseamnă pentru tine un copil. Dintre toţi aceşti „prunci“ care îţi este cel mai drag?

Cel mai drag îmi este volumul *Haide, bre!,* o istorie a aromânilor, de fapt nu este o istorie a aromânilor, ci o parte din trăirea mea din vremea cînd încercam să recompun o istorie a aromânilor. Pe vremea aceea nu ştiam că nu se poate şi aveam impresia că eu pot şi atunci am început această aventură, acum vreo cincisprezece ani. Cred că e lucrul la care am revenit cel mai des, cred că e lucrul care a consumat cea mai mare cantitate de hîrtie – vreo doi, trei pomi – şi care, pînă la urmă, sper să exprime nu povestea aromânilor, ci neputinţa mea şi a oricui altuia de a înţelege ce s-a întîmplat cu această parte de românitate despre care ştim foarte puţine şi o să ştim tot mai puţine. Mă întreb dacă nu cumva aşa au vrut ei. Obsesia mea este că aromânii cu dreapta scriau istoria lor şi a Balcanilor şi cu stînga ştergeau urmele.

De unde vine pasiunea ta pentru Borges, Kavafis şi literatura japoneză?

Poate vine din neputinţa mea de a realiza o anumită şmecherie care se practica la ping-pong. Mi-a plăcut enorm ping-pongul. Poate că de-aia îmi şi place dialogul atît de mult. Îl concep ca pe un joc de ping-pong. O şmecherie era să tai mingea, foarte aproape de plasă, încît să cadă pe partea celuilalt, drept lîngă plasă. Acestea sînt mingi care de obicei nu pot fi recuperate. Îmi place literatura care e „tăiată scurt“. Nu poţi să te aperi de ea şi te bîzîie, dacă pot să mă exprim aşa. Am citit şi cărţi groase. În juneţe aveam naivitatea de a mă mira cum a reuşit Maxim Gorki să scrie de mînă *Viaţa lui Klim Sanghin*. Am citit multe volume groase, dar treptat am început să am gust numai pentru lucruri scurte şi realizate din mişcarea aceea de ping-pong.

Probabil că pe Borges nu l-aş fi iubit atît, dacă nu exista CMI. Şi l-am iubit o vreme latent şi într-un grad de normalitate aşa cum îl iubeşte toată lumea, pînă cînd au venit ultimii ani din comunism. În ultimii ani din comunism nu mai puteam deloc. Pînă-ntr-atît încît mă gîndeam cum o să plec în insula bunicului meu, Kefalonia, cum o să îmi iau bărbatul, care nu vorbeşte greceşte, o să ne facem un cort pe locul pe care îl aveam moştenit. Apă admiteam să obţin de la vecini, dar, altfel, eram decisă să mor pentru că nu mai puteam lua viaţa de la început. Aici oricum nu mai puteam trăi. Îmi imaginam cum vine primarul să vadă ce facem noi acolo şi cum îi spuneam: „Cară-te de-aici că e locul lui bunicu'! Am venit să mor“. În această dispoziţie, pe noptiera mea existau riguros trei cărţi de Borges şi volumele de Platon apărute pînă atunci. Cum terminam un volum, treceam la celălalt. Ba Borges, ba Platon. Din Borges emit pretenţia că mai înţelegeam ceva, dar din Platon cred că nu înţelegeam mai nimic. Mă satisfăcea enorm sub raportul unei vorbării de foarte bună calitate. Era ca şi cînd aş fi ascultat hindi sau o limbă străină, dar care simţeam eu că are mult sens. Şi aşa am citit Borges şi Platon, Platon şi Borges pînă a venit Revoluţia şi îndrăznesc să spun că de-atunci n-am mai citit aproape nimic. În orice caz, faţă de cît citeam, am citit mult mai puţin. În relaţia cu cartea n-am mai avut bucuria pe care o aveam înainte. Pe de o parte, bucuria tihnită pe care o aveam atunci şi, pe de altă parte, bucuria de vînător, bucuria de a pune mîna pe o carte pe care mi-o doream extraordinar de tare.

Pentru Borges, Raiul era o imensă bibliotecă. Tu cum îţi închipui că arată locul în care ne vom petrece veşnicia?

Nu ştiu cum va fi Raiul. Dacă în Rai nu sînt foarte multe obiecte, apăi chiar că nu mă interesează! Adică să plutesc numai aşa, peste norişori şi peste lucruri foarte inconsistente şi pozitive? Un loc fără tensiuni? Pentru numele lui Dumnezeu, dar cum poate fi posibil un loc fără tensiuni?! Un loc în care nu are nici un rost să te opui, să inventi ceva, să răstorni totul cu susul în jos?

Chiar aşa, care e relaţia ta cu Dumnezeu?

E o relaţie pe care nu o gîndesc pentru că o trăiesc. Şi mi s-ar părea că, dacă aş gîndi-o, n-aş face decît să o trădez şi să greşesc faţă de relaţia mea foarte simplă şi directă. Ştiu atîta, că Dumnezeu există, că fără El viaţa mea ar fi infernală, că mă încredinţez Lui fără nici o condiţie. Nu stau să negociez cu Dumnezeu. Prefer relaţiile directe, chiar dacă ştiu că sînt nedogmatice, şi nimic mai mult.

Să-ţi povestesc un vis pe care l-am avut odată şi care m-a cutremurat foarte tare. Se făcea că sînt într-o cameră foarte mare, drept în centrul ei, şi că unul din pereţii camerei, de culoare verde, arăta ca un televizor în care nu există imagine. Şi ecranul acela era Dumnezeu. Eu stăteam în mijlocul camerei şi, cu faţa spre acel perete, îi povesteam lui Dumnezeu toate eşecurile mele. Îi spuneam, Doamne, am încercat şi aia şi uite n-a ieşit, şi-am încercat şi ailaltă şi uite n-a ieşit... Şi după ce mi-am înşirat eu o parte din eşecuri, am auzit o voce tunătoare care spunea: „Pe mine lucrurile acestea nu mă interesează!“. Şi atunci, în momentul în care m-am trezit, eram foarte speriată. Nu-mi puteam închipui că pe Dumnezeu ar putea să nu-l intereseze toate mărunţişurile din care se compune viaţa mea. Ulterior am realizat că, într-adevăr, cu El nu am nevoie de o comunicare atît de amănunţită. E o încredinţare de tipul *bessa-bessa*. Ştii ce e *bessa-bessa?* E o încredinţare totală, indiscutabilă şi care evită amănuntele.

a consemnat Ciprian VOICILĂ

colţul scurt

Evgheni Evtuşenko la Bucureşti

● Astă-seară, de la ora 19, la Sala de Concerte a Centrului Naţional de Artă „Tinerimea română“ (Schitu Măgureanu nr. 4), vor performa chitarişti români laureaţi ai concursurilor internaţionale: Ana Maria Iordache, Cristina Ciortan, Mircea Gogoncea şi Radu Vâlcu (compoziţii de Bach, Albeniz, Brouwer, Lobos, Barrios, Mertz, Sanz şi Rodrigo).

● Tot în seara asta, de la ora 23,05, pe TVR Cultural, *Leul în iarnă* (1968), regia Anthony Harvey, cu Peter O'Toole, Katharine Hepburn, Anthony Hopkins.

● Sîmbătă, de la ora 20, la Sala Polivalentă, concert Lacrimosa.

● Luni, de la ora 19, la Sala Atelier a TNB, seară de lectură cu poetul rus Evgheni Evtuşenko.

● Între 6-9 iulie, Festivalul Rock la Mureş: The Exploited, Ektomorf, Cargo, Paraziţii, Luna Amară, OCS, The Traceelords, Altar, Şuie Paparude, Implant Pentru Refuz, Coma ş.a. (**M. C.**)

Mariana ŞTEFĂNESCU

Glasnost fifty-fifty

Trăim în plin *glasnost,* angrenaţi cu anasîna în tot soiul de dezvăluiri, desconspirări, devalizări care, graţie mass-mediei, au un efect paralizant asupra psihicului bieţilor cetăţeni decavaţi de o tranziţie *foarte transparentă*.

Confraţii noştri de lagăr comunist au ars la timp această transparenţă liber-consimţită, hăt, înainte de '89, la care ne-am dedulcit şi noi privind cu nesaţ posturile TV Sofia, Budapesta. De Belgrad, ce să mai vorbim...

Ca orice lucru făcut la spartul tîrgului (după o revoluţie sîngeroasă, e cinic să le mai vinzi românilor un *glasnost* cale de aproape 20 de ani. Oricum, transparenţa noastră e *à rebours,* onctuoasă, vorace, dar care dă semne să se disipeze. Cu ce preţ, om vedea...

Numai că eu am cunoscut o transparenţă *fifty-fifty,* precum tranşarea Iugoslaviei de către învingătorii celui de-al doilea război mondial, ţară care însă a început procesul destalinizării imediat după 1948, spre deosebire de restul ţărilor comuniste, rămase pînă în 1989 în ţarcul Pactului de la Varşovia.

Aşadar, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia de pînă la moartea lui Tito şi de pînă în 1989, care funcţiona într-un sistem de autoconducere, condus de un partid unic – partidul comunist –, n-a cunoscut rigiditatea maladivă a unui aparat ideologic justiţiar, care în ţările din Est era omniprezent, uneori avînd puseuri letale. La iugoslavi satul era viu, agricultorii fiind cetăţeni înstăriţi, aparatnicii din oligarhia de partid şi de stat îşi aveau privilegiile asigurate „în veci", prin menţinerea cultului mişcării de partizani, chit că restul cetăţenilor ricanau copios. A existat şi o facţiune a membrilor de partid care deţineau frîiele în economie, învăţămînt, cultură (de masă), dar care nu monopolizau viaţa socială şi culturală. În fine, nemembrii de partid, ori membrii de convenienţă – majoritatea populaţiei: eludînd lejer îndoctrinarea şi lipsindu-se astfel de privilegiile aferente, erau fie angajaţi la stat, fie îşi deschideau mici afaceri ori plecau la muncă în lumea largă, formînd aşazisa categorie a *Gastarbaiter*-ilor.

Ceea ce însă măcina latent Iugoslavia, pecetluită în 1918 ca *Regatul sîrbilor, croaţilor şi slovenilor,* era un soi de *gîlceavă etnică,* tratată fie *à la légère,* fie, în momentele de criză, represiv, sîrbii fiind întotdeauna partea prigonită.

Dar cum Iugoslavia a fost în sine o ţară disidentă în arealul ţărilor comuniste, nu întîmplător a dat nume de veritabili disidenţi politici, cum este cazul lui Milovan Djilas, care a impus conceptul de „burghezie roşie".

În cultură însă atmosfera era laxă, ideologia de partid îşi avea ciracii săi culturali care coabitau *volens-nolens* cu artişti autentici care, culmea, uneori mai deţineau şi funcţii importante în ierarhia culturală de stat. În Iugoslavia a existat o reală emulaţie artistică, decadentismul era în floare, ideologii de serviciu amendau indignaţi devierile, jocul de-a cenzura fiind totuşi păgubos, aducînd o faimă derizorie, puţini artişti au plusat pe cartea asta. Greu era să rămîi pe poziţie, să intri în arena kulturnicilor, aşa cum a făcut-o Danilo Kiš, mărturie fiind pamfletul său *Lecţia de anatomie,* o carte dureros de adevărată.

Schematic vorbind, oricum, nu din cărţi, ci din ce a rămas din Iugoslavia, care, de altfel, a mai cunoscut o aneantizare, pe durata celui de al-doilea război mondial, cam aşa arăta Iugoslavia la începutul anilor '90. De literatură de sertar nici nu putea fi vorba. Cînd în 1984, cartea *Dicţionar khazar* era *boom*-ul editorial al Tîrgului internaţional de Carte de la Frankfurt, autorul ei, Milorad Pavić declara, asaltat de media internaţională: „Cartea mea este un avertisment adresat naţiunilor mici aflate invariabil la cheremul marilor ideologii". Iar în 1988, tot Milorad Pavić prefigurează în romanul *Peisaj pictat în ceai* principiul dominoului în loviturile de stat din ţările din Est, cu tot cortegiul dezicerilor de neam, de ţară, de limbă, de grupă sanguină. De altfel, puţini sînt scriitorii care, prin cărţile lor, pot spune ca el: „Eu nu am făcut din adevăr literatură, ci din literatură adevăr".

Însă, ca o noutate absolută, în Iugoslavia anilor '90 a apărut o bogată literatură a universului concentraţionar, căci şi această ţară şi-a avut propriul său Gulag – GOLI OTOK – o insulă aridă din marea Adriatică, înspre nordul coastei dalmate. Scriitorul sîrb Dragoslav Mihailović (n. 1930) a trecut prin acest lagăr de reeducare, arestat fiind în 1948, ca student al Facultăţii de Filozofie de la Belgrad, sotcit opozant al sistemului politic titoist. Şi cum, în opinia sa, nu oricine poate avea acces la psihologia abisală a lui Dostoievski, s-a concentrat asupra reconstituirii structurii lagărului de reeducare, cu o acribie etnologică, compunînd atmosfera psihologică şi structurile ierarhice din lagăr şi ajungînd apoi la demontarea structurilor mentale tipice lagărului ca subcultură.

Şi a mai existat o literatură demitizantă pînă la deriziune, în tonalităţi tragico-groteşti, excelent personalizată de prestigiosul critic literar sîrb Srba Ignajatović (n. 1946) care, în volumul de povestiri, *Pe cînd eram cu toţii Tito,* vituperează solemnitatea găunoasă a societăţii iugoslave, situaţii groteşti fiind incizate cu un cinism temperat, dat fiind că însuşi autorul le-a experimentat existenţial.

Pînă la un punct, şi scriitorul ex-iugoslav se aseamănă confratelui său din Est, părînd un exilat în libertate. Căci libertatea bruscă de creaţie poate fi o înălţime prăpăstioasă pentru reflexele lui literare. Şi el este conştient că va trebui să abandoneze definitiv acea poziţie privilegiată de „rostitor de adevăruri", de „preot al sufletelor" într-o societate laicizată, precum şi acela de profet. Şi va trebui să se mulţumească cu o meserie desacralizată, în absenţa apostolatului, cu rostirea unor adevăruri fatalmente parţiale şi cu o literatură care nu va fi altceva decît literatură.

Alexandru MATEI

bon de lectură

Noi simţim, nu gîndim

● **Julia Kristeva, *Noile maladii ale sufletului,* Editura Trei, 2005.**

A fost odată ca niciodată o bulgăroaică. Foarte inteligentă fiind, a emigrat în Franţa într-un moment în care Ţara Revoluţiei Eşuate avea nevoie de neuroni proaspeţi şi fertili. Julia Kristeva, căci aşa o cheamă, a pus, în cele cîteva cărţi de teorie publicate atunci, nişte întrebări care, în anii 1960, stăteau pe buzele multor intelectuali francezi. De pildă: de ce în URSS, şi nu la noi? Sau: ce s-a întîmplat în 1789 şi, mai precis, în 1792, cînd monarhia a fost pusă pe butuci? Şi, mai ales, cine este *eu* care *mă îndoiesc, deci cuget, deci exist*? Într-un moment în care americanii se întrebau şi ei cum poţi face lucruri cu cuvinte, francezii – voyeurişti şi voyanţi dintotdeauna – voiau să ştie cine este cel care spune cuvintele cu care se fac lucruri.

Ajunşi la tema subiectului lingvistic, trebuie să spunem că Julia Kristeva a încercat, la fel ca majoritatea colegilor ei din grupul Tel Quel – cu excepţia soţului, Philippe Sollers, mai *terre-à-terre,* nu degeaba o putere în lumea culturală franceză de astăzi – să prindă doi iepuri deodată: să facă o teorie a revoluţiei şi revoluţia, în acelaşi timp. Adică: să distingă, de pildă, între regim semiotic şi regim simbolic, primul liber, eterogen, cel de-al doilea pilotat de supraeu şi deci generator de refulare, dar, totdeodată, să şi proclame disparţia „literaturii": „Conform teoriei marxiste a cunoaşterii – scria ea în 1968 – vom distinge obiectul real de obiectul cunoaşterii, şi vom refuza să ne servim, în demersul nostru semiotic, de conceptul de «literatură» ca de un concept operaţional. Acest refuz ar însemna că înţelegem conceptul de «literatură» ca aparţinînd, istoric şi ideologic, unui anumit tip de societate – societate de schimb şi de consum – şi, în consecinţă, am putea spune că (...) obiectul de cunoaştere pe care ni-l propunem (...) este un text." (Un romancier francez mărturiseşte că, la sfîrşitul anilor 1970, se hotărîse să nu mai scrie texte, să scrie şi el, în sfîrşit, un roman.)

Ei, personajul nostru n-a făcut revoluţia, literatura a continuat să îmburghezească minţi putrede şi să polueze imaginaţiuni ignare, *c'est la vie*. Dar faptul de a explica revoluţia, adică de a rîndui raţional evenimenţialul – şi aici vorbesc de raţiunea-raţiune, nu de „regimuri de raţionalitate", cum spune Foucault ca să ne taie craca de sub picioare – a ajutat-o pe scriitoarea noastră într-un alt tip de travaliu analitic, de rezervă: psihanaliza. *Noile maladii ale sufletului,* titlul volumului publicat în 1993 şi tradus în româneşte anul trecut, e înşelător. Nu-l înfulecaţi pe nemestecate, ascultaţi la mine: sufletul acesta nu e locul acela inefabil la care, cînd vă gîndiţi, vă podidesc lacrimile. Nu, *psyche* e o structură semnificantă, un motor livrat cu o carte tehnică asupra căreia Julia Kristeva ne atrage atenţia. E cale lungă de la Platon la Marx, darămite viceversa.

Apoi, noile maladii nu sînt tocmai noi, mai degrabă – ar spune cineva – recente. Ele sînt boli ale unui suflet blocat la nivel expresiv; motorul produce pe stoc, funcţionează fără să se adapteze la ceea ce simte că trebuie să facă. După Freud, bolile psihice ar fi nişte deturnări libidinale care ajung să se structuralizeze, după Lacan aceste deturnări se manifestă la nivelul limbajului ca vicii de funcţionare. Cam aceasta este şi teoria Juliei Kristeva, expusă de-a lungul unei analize a unui obsesional: „În mod paradoxal, pacientul acesta, care trăieşte din imagini în pictura sa, este incapabil să nareze, să-şi pună pasiunile într-o relatare ilustrată. Privată de această povestire, dorinţa lui se anulează. Din această cauză, Didier poate fi considerat o figură emblematică a omului contemporan: agent sau consumator al societăţii spectacolului, el este în pană de imaginar".

Aceasta este o mostră de discurs simptomatic pentru mandarinii – termenul îi aparţine Juliei – ştiinţelor umane de acum treizeci de ani: eliberat de carcanele retoricii „ştiinţifice" de inspiraţie sovietică, savantul literat rezolvă, astăzi, complicat, o ecuaţie foarte simplă: un întreg arsenal teoretic pus la bătaie pentru o observaţie de bun-simţ: omul contemporan este în pană de imaginar.

Este ceea ce se întîmplă cu întreaga teorie franceză: analize fine, explorări hermeneutice inspirate, rarissime virtuozităţi retorice pentru cîteva concluzii banale. În schimb, pentru cine este pregătit şi doritor, preludiul merită efortul atenţiei. Paginile dedicate unui alt caz, al nevrozei Martinei, ajung la meditaţii asupra aşa-numitei memorii involuntare, pe care Kristeva o defineşte ca „timp sensibil". Acesta este sinonim cu subiectul afectiv, cu *eu,* adică cel ce simte nu gîndeşte. Oricum, plăcerea resimţită la lectură este, ca pe vremea lui Barthes, o juisanţă textuală. De pildă: „Inhibiţia se citeşte în separarea dintre discursul cogito-ului şi subiectul său, pe de o parte, şi o expresie iconică, gestuală sau paralingvistică a afectelor eului şi a apariţiei incoştientului, pe de altă parte". Nu e nimic abscons aici: inhibatul este inidividul care-şi frînge mîinile, de exemplu, în vreme ce afişează (citez un verb frecvent în emisiunea *Trădaţi în dragoste)* un discurs raţional, limpede. Da, dar nu sună mult mai frumos „expresia iconică a afectelor eului"?

Forţat aşadar să iasă în lume, să se deschidă, discursul Juliei Kristeva ajunge, în anii 1990, în *Lichtung*-urile la îndemînă: istoria feminismului, de pildă (vezi capitolul „Timpul femeilor"); sau, cum îi stă bine oricărui discurs academic de azi, înoată în mareea de simpozioane, conferinţe, congrese, colocvii cu temă dată. Teoreticianul de al'dată este astăzi specialistul american invitat să opineze asupra unei game eteroclite de subiecte culturale: romantismul doamnei de Staël, Joyce *versus* Mallarmé, romanul adolescent (text apărut, desigur, în revista *Adolescence)* şi tot aşa. Astfel că, din perspectiva noastră, Julia Kristeva apare ca un intelectual care se tot formează vreme de patruzeci de ani, pentru ca apoi să se prezinte la propria tarabă din piaţa de idei culturale şi să aştepte să-şi vîndă, *en détail,* marfa, după dorinţa şi putinţa clientului.

Hoţul neprins e carevasăzică negustor cinstit. Da'-şi mai aminteşte cineva de afacerea Sokal?

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
MIXFM
5

Simona SORA

puzzlecturi

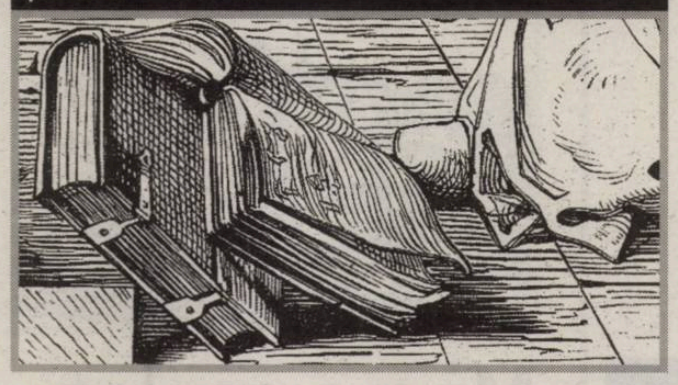

Marea ignoranţă

● **Vasile Ernu, *Născut în URSS*, postfaţă de Sorin Antohi, Editura Polirom, 2006.**

Imaginaţi-vi-l pe unul dintre autorii *Cărţii roz a comunismului* sau pe unul dintre cei patru scriitori plecaţi „în căutarea comunismului pierdut“ exclamînd: Din cînd în cînd mai vreau să iau bilet spre RSR; din cînd în cînd aş sta ore întregi la coadă la zahăr şi ulei; din cînd în cînd aş mai privi, la un televizor alb-negru, *Telejurnalul* sau *O mie şi una de seri;* din cînd în cînd aş mai face practică agricolă la Nazarcea şi aş da orice pentru o săptămînă în taberele de creaţie ale UTC-ului. Sau invers, imaginaţi-vă cartea lui Vasile Ernu, *Născut în URSS,* contrasă la vreo 50 de pagini şi intrată într-un proiect colectiv, cum a şi fost iniţial. Dublul exerciţiu de imaginaţie n-ar avea decît un scop: să arate cît de aproape *practic* şi cît de departe *teoretic* sînt cele două tipuri de rememorări subiective din aceste două genuri de cărţi avînd în centru trecutul recent şi tarele lui nedigerate. Cu toate acestea, exerciţiile de memorie la firul ierbii ale românilor au fost primite (de critică şi cititori) altfel decît călătoria ironic-nostalgică a lui Vasile Ernu în „necuprinsa sa ţară natală“, începînd de la lucida postfaţă a lui Sorin Antohi şi continuînd cu receptarea jurnalistică de primă instanţă.

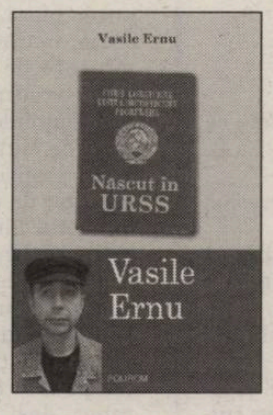

Există în cartea lui Ernu ceva care să-l separe atît de radical de arheologiile subiective din *O lume dispărută, Cartea roz...* sau *Cartea cu euri* şi să-l aşeze mai degrabă „ostalgicilor“ redegişti, nostalgicilor polonezi sau maghiari? În mod sigur. Asta e şi diferenţa care sare în ochi la această carte scrisă (totuşi) în românește şi avînd multe acorduri de fond şi de substanţă cu memoria exorcizatoare pusă la lucru în cărţile autorilor români. Vasile Ernu însă, scriind o carte de autor şi nu una în care perspectivele subiective, fatal disparate, se adună într-un caleidoscop semnificativ, îşi asumă o retorică a nostalgiei. Perspectiva, tonul şi memoria critică sînt dictate de această retorică a nostalgiei ironice care-şi conţine propria contradicţie. Vasile Ernu ştie că nostalgia *nu* e cel mai important sentiment pentru *homo sovieticus* (care a rămas) căci „nostalgia este o utopie îndreptată spre trecut, pe cînd el lucrează cu utopii îndreptate spre viitor“. Vasile Ernu mai ştie, la fel de bine ca teoreticienii nostalgiei, că aceasta e imposibilă întrucît „pentru noi, *homucuşii,* nu mai există *acasă*“. Şi crede că, teoretic, „nostalgia nu este departe de ironie, căci ambele lucrează cu dubla contemplare a obiectului şi subiectului“, credinţă care-i justifică perspectiva nostalgic-ironică. Doar că nostalgia nu înseamnă o formă (chiar fictivă sau reconstructivă prin limbaj) de întoarcere într-o patrie pierdută, ci chiar durerea de-a nu mai putea s-o faci (în nici un fel) vreodată. Iar ironia faţă de propria durere (retorică) relativizează pînă la disoluţie şi obiectul, şi subiectul durerii, pe care o contempli, astfel, cumva detaşat.

Într-una dintre cărţile sale publicate iniţial (din spirit de frondă, dar şi dintr-un motiv mai subtil) în spaniolă, Kundera descrie un mecanism pervers al nostalgiei retoric asumate. *Ignoranţa,* recent tradusă şi în românește, nu reconstituie liric sau melodramatic durerea subiectivă provocată de o pierdere definitivă, ci evocă seducţia şi minciuna mrejelor nostalgiei. Nostalgia poate însemna, spune Kundera, şi altceva decît suferinţa *(algos)* provocată de dorinţa neîmplinită de reîntoarcere *(nostos)* acasă: „În spaniolă, *añoranza* vine de la verbul *añorar* (a simţi nostalgie), care vine de la catalanul *enyorar,* derivat, acesta, de la cuvîntul latin *ignorare* (a ignora). Cu aceste precizări etimologice, nostalgia apare ca suferinţa provocată de ignoranţă. Eşti departe şi nu ştiu ce se întîmplă cu tine. Ţara mea e departe şi nu ştiu ce se petrece acolo“. Definită astfel, nostalgia este un defetism şi un evazionism în raport cu realitatea. Raportul însă nu există, dată fiind „substanţa“ nostalgiei, irealitatea ei imediată.

În cartea lui Vasile Ernu, *Născut în URSS,* mecanismul retoric este mai degrabă acest tip de ignoranţă extinsă, decît magia „Marii reîntoarceri“. Nici una, nici cealaltă însă n-ar trebui discutate în termeni de adevăr, exactitate, adecvare la real (cum s-a făcut) dacă autorul cărţii, născut la Odessa în 1971, n-ar spune „Eu, Vasile Ernu“. Garantînd, cum s-ar zice, cu propria biografie diferitele perspective (personale, dar şi documentare sau jurnalistice), V. Ernu nu-şi mai poate respecta ignoranţa nostalgică. Iar aceasta ar fi fost armătura cărţii, perspectiva ei nouă la noi. Cu alte cuvinte, ignoranţa politică a copilului, puberului, adolescentului (reluate ca *añoranza* după 20 de ani) din cîteva autoficţiuni *(Prima mea pereche de* djinşi, *Eroii vremurilor noastre, Ostap Bender, eroul meu preferat*) face parte dintr-un mecanism retoric mai amplu. *El, Vasile Ernu*, nu ştia *atunci* ce se petrece (ce era cu Războiul din Afganistan, cum au murit autorii eroului său preferat sau eroul sovietic Ciapaiev), dar nu ştie nici acum, sau nu-l priveşte în această carte. Cîteva mici eseuri „lejer-ironice“, cum le numeşte autorul într-un interviu *(Komunalka, Sex în URSS, Ce bea cetăţeanul sovietic, Odă tualetului sovietic)*, prelungesc sarcastic ignoranţa nostalgică a primelor proze dedicate copilăriei.

Există însă (şi aici se rupe filmul!) cîteva texte documentare scrise dintr-o perspectivă care nu-şi mai asumă nici ignoranţa, nici retorica „Marii Întoarceri“. În texte precum *Ulianov, Lenin, sau pur şi simplu Ilici; Gorbaciov, un* Gensek *neobişnuit care cînta* Perestroika; Homukus, *politrucі, disidenţi şi inteligheţia; Kremlinologii; P.S.*, Vasile Ernu este un intelectual de stînga al zilelor noastre care îşi asumă un raport actual cu trecutul său comunist. Memoria critică a intelectualului de 30 de ani, absolvent de Filozofie la Cluj după 1989, evacuează (prin ignorare?) represiunea, alienarea, decerebrarea, Gulagul. Ele nu fac obiectul nostalgiei sale retorice care pune, astfel, semnul egal între stînga dictatorială şi stînga necesară: „...din punctul meu de vedere, între lumea din care am ieşit şi lumea în care am intrat nu există nici o deosebire fundamentală, ci doar una de nuanţe, de ambalaj. Dacă lumea în care am trăit era axată pe *represiune politică,* lumea în care am intrat e bazată pe *represiune economică*... Ambele spală creiere la fel de perfid şi ne alienează la fel de eficient“. Această echivalare reprezintă, într-adevăr, un curaj astăzi, s-o recunoaştem. La fel cum curaj înseamnă asumarea marii ignoranţe – trecute, prezente şi viitoare – în privinţa unora dintre cele mai mari porcării ale comunismului: relativismul şi lipsa criteriilor, perspectiva convenabilă, spălarea istoriei şi a memoriei.

Din documentarul lui Vasile Ernu, *Născut în URSS,* putea ieşi un excelent roman. Ca memorialistică însă, el trebuie citit dimpreună cu o serioasă istorie a URSS. Ca să nu ne smintim.

Dilema veche vă recomandă

● Din nostalgie după copilăria disco-electronic-pop în care ascultam Erasure, Eurythmics, Yazoo, Soft Cell, Kajagoogoo, Falco, OMD, Human League ş.cl., ascultaţi noul *single* al longevivilor Pet Shop Boys, „I'm with stupid“, de pe noul lor album, *Fundamental*. Inclusiv videoclipul autopastişat cu ironie. (Marius Chivu)

● În sfîrşit, a apărut *Ultima iubire la Ţarigrad. Îndreptar de ghicit* de Milorad Pavić (în expresiva traducere a Marianei Ştefănescu), o frumoasă poveste de dragoste despre morţile succesive din aceeaşi viaţă, despre lumea subterană a amorului sau războiului şi despre arcanele insondabile ale Tarotului. De citit împreună cu *Dicţionarul khazar* şi *Peisaj pictat în ceai*. Şi de ghicit (la sfîrşit) în cele 22 de arcane majore ale Tarotului bizantin ataşat. (Simona Sora)

● *Apostrof,* nr. 5/6, 2006. Ancheta „Scriitorul şi trupul său“. Zece întrebări indiscrete, demne şi complicate, adresate către 150 de scriitori din rîndul cărora au răspuns cu curaj 36. Densitate în idei, sinceritate în expresie, o mare (nu o dată, pentru mine, stranie) volubilitate. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Umorul neaoş

● ***Păcală se întoarce* (România, 2006), de Geo Saizescu.**

Doamnelor şi domnilor, săptămîna asta îmi revine datoria neplăcută de a vă anunţa că Păcală (Denis Ştefan) se întoarce. S-a întors. A fost văzut la graniţa româno-ungară, la volanul unei camionete pline de orătănii (furate, sînt sigur), îmbrăcat într-un costum de gigolo şi mimînd (în răspăr cu post-sincronul) un cîntec în care era vorba despre duşmanii lui. (Dacă Andy Garcia ar avea un văr manelist, cam aşa ar trebui să arate individul.) De la primele cuvinte pe care le-a schimbat cu grănicerii („De unde şi încotro?“ „De afară înăuntru.“), un lucru a fost clar: de mult n-a mai apărut pe ecranele noastre un deştept atît de antipatic – lipsit de umor şi plin de figuri – ca Păcală ăsta. Mai precis, de pe vremea lui tac-su – eroul primului *Păcală* (1974), interpretat de Sebastian Papaiani. Ceea ce-mi aminteşte că mai am o veste proastă: s-a întors şi tac-su.

Care din ei e mai oribil? Greu de spus. Pe de-o parte, Păcălăfiul are şansa de a se evidenţia într-unul dintre cele mai groteşti numere muzicale din istoria audiovizualului românesc: e într-o poiană, e gol cu excepţia unei pînze legate peste şale în stil christic şi a unui basmale legate la gît în stil western, ţine în mînă un fluier şi invocă un anumit „Dumnezeu al veseliei“. Pe de altă parte, Păcală-tatăl face una dintre cele mai proaste scene de beţie din istoria filmului *universal* şi, fiind mai bătrîn, este şi mai plin de geniul comic al poporului român, aşa cum îl înţelege autorul Geo Saizescu. După cum o dovedesc şi interviurile sale, Saizescu se vede pe sine (aşa cum numai un om lipsit de umor se poate vedea) ca un reinstaurator al „umorului naţional“ pe „piedestalul pe care-l merită“. Ce mai, Dumnezeu al veseliei! Bătaia asta cu pumnul în piept duce inevitabil la ocazionale accese de naţionalism smiorcăit (la Păcală Senior, pe tema celor care „vînd fabricile noastre“ şi „sug tot ce-a mai rămas din ţărişoara asta“), de nostalgie egalitaristă (tot la Senior), de justiţiarism (la Păcală Junior, care declară că votează cu Ţepeş) şi de antiamericanism („Ne dăm pe mîna lor şi pe limba lor...“); în fine, duc la ceea ce Saizescu ar numi „dimensiunea actuală a filmului“, iar eu aş numi „dimensiunea lui de brigadă artistică PRM“. Ce ne mai dă Saizescu? Păi ce înţelege el printr-o satiră a luptei politice: siglele celor două partide sînt „cîinii cu covrigi în coadă“ şi „cioara de pe gard“ (au, doare!). Ce înţelege el prin tipologii româneşti tradiţionale: cîrciumarul libidinos, preotul libidinos, primarul libidinos (nu mă întrebaţi de ce sînt toţi libidinoşi). Ce înţelege el prin comori de înţelepciune populară: „Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face“ şi altele asemenea. Ne mai dă şi o scenă de sex în iarbă cu Păcală şi Păcăliţa (Anemona Niculescu), la care toţi copiii din sală au făcut: „Oaaau!“. Şi un discurs (rostit de criticul de film Călin Căliman) care se vrea un fel de *ars poetica:* „Să nu vă fie ruşine să ascultaţi poveşti, să spuneţi poveşti... povestea, oricum ar fi ea, aduce un strop de suflet omenesc, de viaţă... Şi pe ăla căruia nu-i plac poveştile, eu îl bag în mă-sa!“ Frumoasă idee (şi exprimată cu meşteşug, deşi parcă se mai putea lucra la poanta finală), dar n-ar fi strălucit mai tare în filmul cuiva care mai şi *ştie* să povestească? Comedia (fie ea şi picarescă) cere organizare, calcul riguros al efectelor, tir precis. Comedia lui Saizescu e giumbuşlucăraie bezmetică, debandadă hăhăitoare, scălîmbăială de beţivi. Filmul are două ore şi jumătate şi tot ce e în el pare să fi ajuns acolo din greşeală; materialul lui Petre Dulfu nu e dramatizat, „ideile originale“ nu sînt dezvoltate – asta nu se cheamă picaresc, se cheamă „las-o cum pică“. Pe scurt, incompetenţa lui Saizescu e totală, iar autoidentificarea lui cu „umorul naţional“ e la fel de frauduloasă ca autoidentificarea lui Nicolaescu cu istoria şi a lui Corjos cu adolescenţa. Întrebarea este: impostura lui mai funcţionează? Oare de-asta îşi aduc oamenii copiii – în ideea că e *sănătos* să rîdă la Saizescu (tot aşa cum e sănătos să ia brînză de la ţărani), că ăsta e *the real thing,* nu vreunul dintre surogatele alea toxice puse în circulaţie de televiziuni? Adevărul e că alea sînt mai bune; sînt făcute de oameni care măcar au idee ce fac. E adevărat că Saizescu nu ştia ce face nici la vremea primului *Păcală* şi că asta nu l-a împiedicat să adune 14.640.000 de spectatori, dar mi-e greu să cred că CNC şi MediaPro chiar au crezut în potenţialul comercial al acestei întoarceri. La ora la care scriu, filmul a fost văzut de 12.865 de spectatori şi, chiar dacă asta înseamnă cu vreo 15.000 mai mulţi decît era cazul, tot sînt puţini; şi, chiar dacă ar fi fost de zece ori mai mulţi, tot n-ar fi fost destui ca să facă din el un film comercial, adică *profitabil*. În momentul de faţă, singurele filme româneşti cu şanse comerciale sînt filmele bune (adică filmele cu şanse de succes în festivaluri şi, prin urmare, cu şanse *de a se vinde)* şi CNC-ul ar trebui să ştie asta. Într-adevăr, nu trebuie să-ţi fie ruşine să asculţi şi să spui poveşti, dar atunci cînd *finanţezi* o poveste ca *Păcală* ar trebui să-ţi fie. Cu riscul de a fi înjurat de mamă de Călin Căliman.

trecerea prin reviste

Publicitate, media, marketing şi PR

campaign România

Dacă vă interesează lumea publicităţii cu toate aspectele ei, atunci trebuie că citiţi deja varianta românească a revistei *Campaign*. Este o publicaţie lunară de publicitate, media, marketing şi PR, editată de Business Media Group, 56 de pagini, la preţul de 6,9 lei. Aveţi aici de toate (numai să vă ţină stomacul să citiţi consistentele pagini ale revistei): tot felul de informaţii şi ştiri de pe piaţa de publicitate locală şi internaţională (cine cu cine s-a mai asociat, cine ce campanie a lansat şi de imaginea cui se ocupă ş.cl), previziuni, analize de strategii, tendinţe, branding, profiluri, interviuri, opinii şi, bineînţeles, un *cover story* dedicat studiului Ad-Market Research 2006 cu top-urile agenţiilor (Leo Burnett & Target), al strategiilor (Leo Burnett & Target) şi al campaniilor din ultimul an (Unirea, Altex, Bergenbier), precum şi cîştigătorii premiilor AdăOr 2006.

M-am întristat citind într-un articol despre cotidienele gratuite declaraţiile lui Marco Stettler (Ringier România): „Tinerii nu îşi doresc comentarii lungi şi analize politice pentru că le consideră plictisitoare, ei doresc faptele prezentate într-o manieră cît mai obiectivă alături de poze interesante.“ Parcă ar fi Mutu. În articol este dat ca exemplu de cotidian gratuit de succes elveţianul *20 minuten*. Am citit o vară întreagă *20 minuten* (informat, obiectiv şi, mai ales, decent), aşa că pot spune, cu părere de rău, că *Libertatea*, de pildă, marele succes al celor de la Ringier, e gunoi pe lîngă *20 minuten* care – N.B! – e gratuit. Aşa că să ne lase domnii de la Ringier cu discursul lor despre publicul-ţintă-care-are-anumite-nevoi-bla-bla-bla... Rezultatul e că ne oferă o presă de doi lei (vechi); cititorii (îi înmulţeşti cînd) ţi-i mai şi faci şi nu îi iei chiar de pe cîmp.

Într-un interviu acordat energicei Elena Stancu, Frédéric Beigbeder vorbeşte din nou despre dedesubturile publicităţii: „L'Oréal a cumpărat de curînd The Body Shop, mare companie de produse ecologice, pentru 950 de milioane de euro. L'Oréal a fost dispusă să cheltuiască atît de mulţi bani doar pentru a-şi îmbunătăţi imaginea de companie ecologică. Să nu uităm însă că L'Oréal foloseşte petrol pentru şampoane şi acest lucru înseamnă poluare.“

Apropo de recentul număr al *Dilemei vechi* dedicat „Vieţii de firmă“, la rubricuţa „24 de ore cu...“, în fiecare număr e invitat cineva din branşă să ne povestească cum îşi petrece o zi normală de muncă. În acest număr, ziua lui Victor Dobre, Managing director – Scala JWT, începe la 6,30 AM şi se termină pe la 9 PM cu „telefoane pregătind ziua de mîine“. *Get a life!*, ca să zic aşa. Din păcate, la cît de bine e făcută revista, personajele din lumea publicităţii prezentate sau doar prezente în articole sînt de o plictiseală teribilă, nu au cine ştie ce de spus. Dacă ar mai fi trăit, Molière şi Caragiale le-ar fi dedicat piese de teatru! Ei au funcţii de Global Consumer Planning Director, vorbesc mult parcă numai pentru a ascunde ceea ce nu spun, cultura lor e cam de almanah (la nivel de citate celebre), iar limbajul de lemn, au liste de „to doăs“, sloganurile sînt – neapărat – în engleză („*Where is a will, there is a way*“, de-a dreptul intraductibilă!), majoritatea par nişte roboţei al căror ţel e *upgradarea* perpetuă pentru a-i face pe toţi să consume tot. O imagine tristă, chit că ne-am consolat (unii de mult) cu consumerismul! (**M. C.**)

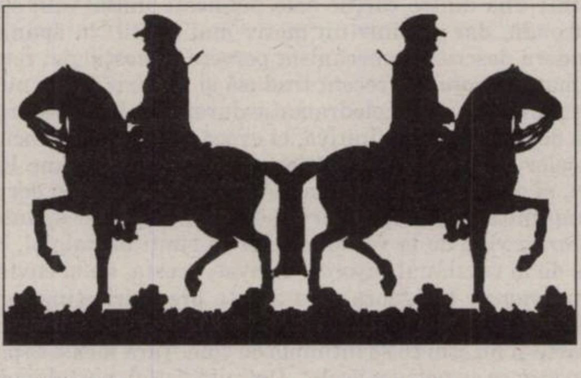

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Yesterday la zi

Toate deceniile sînt obsedante, nu doar unul anume, şi numai cînd ştii şi pricepi ceva despre acest vertij al vieţii care-ţi dă lumina cea mai sumbră, dar şi cea mai feerică,
senzaţia de cumplit, dar şi de tandreţe,
ideea de mister, dar şi de claritate,
de stupid, dar şi de inteligenţă,
de nuanţă, dar şi de categoric,
numai atunci poţi cînta ceva convingător despre tine, fără a te teme că devii monoton,
bucurîndu-te, fără fală, doar de forţa obsesiei tale,
chiar obsesia vieţii pe care o porţi ca Stan Getz, saxofonistul fără pereche, de la care orice artist are a învăţa lipsa de solemnitate:
„niciodată nu m-am gîndit la jazz ca la o artă, jazzul e un joc, e expresia a ceea ce simt: cît sînt de furios, cît sînt de fericit, cît sînt de blînd, asta e totul...“;
fiindcă se înţeleg greu asemenea adevăruri subevaluate, cotate la doi bani, singurele cu care poţi face adevăratele averi în artă,
eu nu mă plîng cînd buni prieteni şoptesc, în mică taină, altor buni prieteni: „spuneţi-i să-i mai lase pe Stan şi Bran ca eroi ai rezistenţei prin cultură...“
dar dau lacrimă fără ruşine cînd îl *divivăd* pe Yves Montand cîntînd nuvele ca ale mele
despre toamna lui '41, cînd l-a auzit prima oară pe Duke Ellington (avea 13 ani, exact vîrsta la care am auzit întîia mea „Caravană“, la cîteva ore după ce am fost confirmat religios că sînt bărbat şi pot spune „Kadiş“ lîngă alţi bărbaţi...)
despre dimineţile din '47 cînd ieşea din „cava“ lui Boris Vian şi Sartre, simţindu-se fericit şi apucîndu-se în plină melodie să lase orice muzică şi să se enerveze cu cuvinte ca toate cuvintele: „nu-mi spuneţi că asta a fost... da, a fost viaţa noastră!“.
Atunci, lăsînd marmelada aia de lacrimă să se usuce sub ochelari,
mă văd plecînd de la patinoarul „23 August“, unde mă duceam fără o leţcaie, să ascult, în neuitatul an '56 şi în pauzele meciului de hockey,
benzi cu „J'aime flâner...“ şi „Une demoiselle sur une balançoire“, pe un ger care habar nu avea de dezgheţ;
şi luam „un 25“ pînă la Izvor,
după care urcam pe Brezoianu pînă la locul de-i mai zicea „Café de la Paix“,
unde dădeam de Labiş, Raicu şi Mazilu, de domnul Ghiţă Mărgărit care-mi spunea iar şi iar: „le cam minţiţi, domnule Radu!“
şi simţeam că nu mai trebuie să mint în ce scriu la ziar,
că e absolut necesar să ai lîngă tine o voce care să nu te ierte şi să nu te mîngîie,
simţeam că desluşesc minciuna din adevărul etern la zi,
îmi ziceam că dacă îmi devin odios nu are rost să fiu şi şmecher,
lăsam paharul pe masă şi plecam iar pe bulevard
cîntîndu-mi: „je suis quelqu'un à Luna Park“
pentru a mă întîlni pe Zalomit cu Millo Petroveanu, cel care îndrăznise să vadă literatura ca „un turn Babel armonios“ şi care urma să-mi dea, în taină, pentru două nopţi, *La cavalerie rouge* a lui Isaac Babel, ediţia din '35, de la Paris, a *Armatei de cavalerie*.
„Nu-mi spuneţi că viaţa asta a fost“, Beatleşii, blugii, Salinger şi Elvis au venit mult mai tîrziu şi am plăcerea să susţin că au fost o revoluţie pe care nu aţi cunoscut-o; nu am putut niciodată să dansez rock-and-roll-ul,
fiindcă m-a împiedicat ceva la inimă, la picioare, dacă nu la cap, poate cultura tangoului, a *slow-fox*-ului care-ţi intră în oase tot ca o politică sau ca o literatură; de aceea, prin '68, în august, la 2 Mai, pe terasa crîşmei „La Dobrogeanu“ (aproape Gherea...) cu o cehoaică în braţe, am transformat de comun acord „Yesterday“ într-un tangou...

(Îmi) transmit toate acestea stînd la „groapa noastră de fumat“, în bucătărioara *Dilemei vechi,* ascult un vis al lui Marius C. (aşa a semnat el, elev, prima sa scrisoare în pagina dilematicilor), apoi o explicaţie a băiuţelului Matei F. la amorul lui pentru echipa Angliei (imnul!) şi mă uit la Adina P. (căreia anul trecut i-am împrumutat *Armata de cavalerie* a lui Babel, ediţia românească din 1965, iar ea, la schimb, *Sărbătoarea ţapului* a lui Llosa). Le propun în gînd să îngînăm împreună „Yesterday“ şi nu au nici o obiecţie... pe această melodie, dau legătura în studioul strict personal „Marcel Proust“.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Mi s-a sculat corectitudinea

Boule, idiotule, javră, prostule, grasule, tîmpitule, faţă de faianţă, mînă de mort, streche, păduche, păianjen, panaramă mică, drăgălaşule, părosule, boanghină, bubă cu puroi, puţoi, bilă, capac de canal, miasmă, murdărie, murătură, pastramă, mîncare de prune, mîncare de măsline cu limbă, păr în ciorbă, vomă, cretinule, tăntălăule, nebunule, expiratule, papiţoiule, orbete, margarină, plastic, lexus, craci de ciuhulescu, baragladină, bă, fabrică de găini proprietatea lui oierul becali, bă, valvis, vînzător de răzvan lucescu, bă! Cine te-a pus să dai cotul din parcare şi să nimereşti lîngă doi poliţişti? Unul te vede că vorbeşti pe mobil, dar se duce glonţ la o altă maşină, un jeep, care trecuse pe roşu mare. Ălălalt, care era o muiere în pantaloni, urlă la ăla: „Şi pe ăla! Şi pe ăla!“. Nimeni nu-ţi face semn. Auzi doar urletul isteric: „Şi pe ăla! Şi pe ăla!“. Şi tu tragi pe dreapta, repet, deşi nimeni nu te opreşte. Opreşti pe dreapta şi vine gagica la tine. Se prezintă, se aia, că tu ai vorbit la telefon, că nu ştiu ce faci şi ce dracu' vei mai face. Colegul ei se ocupă de jeep. Sigur, scoţi docomentele, tragi cu ochiul la gagică, dar nu poţi să nu simţi cu ceafa, cu celălalt ochi, cu mintea şi situaţia cu jeepul. Bă, jipanii se uită de la etaj la poliţist. Tu coborîsei din maşină. Bă, jipanii nu scot nici un document. Tu bagi adînc mîna în portofel. Bă, jipanii vorbesc. Bă, tu taci. Bă, poliţistul lor cere. La tine, poliţista completează formularul de amendă. Bă, jipanii rîd. Tu zîmbeşti că auzi recitarea poliţistei cu vina. Bă, jipanii îi dau poliţistului să vorbească pe mobil. Bă, tu îţi recunoşti vina. Bă, poliţistul face un stînga-mprejur. Bă, tu semnezi amenda. Bă, tu auzi cum zice poliţista să semnezi şi acolo, şi acolo. Bă, jipanii rîd în hohote. Bă, poliţistul sare spăsit să nu-l calce jipanii veseli şi fericiţi. Bă, tu îţi iei actele şi o-ntinzi să plăteşti amenda. Bă, de ce tu ai oprit ca să-ţi recunoşti vina? De ce? Păi, nu te-a oprit nimeni, nimeni, nimeni. Ai auzit glas isteric de femeie. Jipanii au scăpat, tu te duci să plăteşti amenda. „A, nu se mai plăteşte la CEC!“ Nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu Nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu,nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu la CEC! La Circa Financiară! Dacă te-a mîncat în chelie cinstea! Du-te la Circă. Caută Circa. Stai la coadă! Stai la coadă. Dar unde se duc jipanele cînd nu iau amendă? Şi poliţiştii umili unde mor?

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

O lume trecută şi personalităţile ce i-au scris istoria*

Fiecare veac îşi are personajele ei mai mari sau mai mici, mai bune sau mai rele, vizibile sau insignifiante, dar toate au contribuit într-un fel sau altul la construirea unui prezent ce azi a devenit trecut.

Un mare boier, un dregător imparţial, un tată şi un soţ ideal, aşa ne este prezentat Iordache Creţulescu în *Genealogia Cantacuzinilor* scrisă de marele ban Mihai Cantacuzino. Sărac şi orfan, crescut în preajma domnului Constantin Brâncoveanu, căsătorit apoi cu fiica acestuia, Safta; Iordache urcă treptele dregătoriei: mare cămăraş, postelnic, apoi de la 1719 pînă la 1747 mare vornic: „iubitor de biserică", scump la vorbă, onest, „mită pentru orice treabă ar fi putut face, nu lua", devotat oricărui domn, slujind „instituţia" şi nu persoana – „el nici o dată nu s-a amestecat a pîrî pe vrun domn (avea a lui parimie, de zicea: «cine va fi rînduit de la Dumnezeu să vie sănătos, pe care-l va scoate să umble sănătos»), respectîndu-şi cu onestitate atribuţiile – „era drept judecător, nefăţarnic; nici însuşi Domnilor nu le făcea colachii, ci totdeauna vorbea drept, fără sfială". Comportamentul unui dregător, conştient de misiunea ce o primise, reuşind să se impună în faţa domnilor – „toţi Domnii, nu numai că nu stricau judecăţile cele hotărîte de dînsul, ci încă şi se temeau de el", model pentru întreaga elită aristocratică – „toţi boierii îl aveau în evlavie; puţini care nu-l iubeau, şi aceia se ruşinau de el cînd îl vedeau", sobru, ştiind să facă diferenţa între treburile publice şi cele personale – „el nici odată nu vorbia în casa sa de orice din cele întîmplate la Curte, sau de casele altora", venerat de cei mici şi mulţi, plîns de mulţime atunci cînd a plecat în lumea celor drepţi – „trupul lui s-a îngropat la Mitropolie în Bucureşti, unde s-a adunat tot norodul Bucureştilor, cu femeile şi cu copiii lor; încă şi ţeranii ce se întîmplase veniţi de la sate, plîngîndu-l toţi cu glas mare, zicînd că a murit tatăl lor şi sîlpul Ţării Româneşti". Cine îşi mai aduce azi aminte de marele vornic Iordache Creţulescu, dregător onest, aşa cum rar se întîmpla în acea epocă, aşa cum rar se întîmplă azi? Un model pentru ai săi, dar un model şi pentru „dregătorii" noştri de azi.

Un alt mare personaj al acestei epoci rămîne marele boier Nicolae Dudescu. Sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) induc o efervescenţă intelectuală nemaiîntîlnită în rîndul elitei româneşti. Memorii peste memorii sînt scrise şi îndreptate către marile Curţi ale Europei în speranţa eliberării de sub dominaţia Porţii. Aşa că pe la 1800, boierii se deciseră să-l trimită la Paris pe marele boier Nicolae Dudescu cu un memoriu către marele Napoleon, în speranţa că doleanţele lor vor fi ascultate, că ajutorul nu va întîrzia să apară, zvonindu-se că „Bonaparte umbla să se suie pe scaunul Ţarigradului". Cum boierii aveau moşii şi acareturi, case şi nămestii, dar nu bani peşin, Nicolae Dudescu, ales şi pentru că ştia bine franceză, îşi lasă toată averea amanet pe mîinile cămătarilor şi cu suma căpătată plecă la Paris să cîştige bunăvoinţa viitorului împărat, ajutorul Franţei pentru poporul român. Bineînţeles că împăratul nu l-a primit, deşi eforturile boierului au fost supraomeneşti. A încercat să intre în graţiile tuturor celor care l-ar fi putut ajuta să ajungă la Bonaparte, oferind baluri marilor nobili francezi, cultivîndu-le pe Mme de Staël şi Mme de Récamier. Se spune că la balurile oferite în capitala franceză cele două nobile găseau mai totdeauna cîte o bijuterie ascunsă sub şervet sau că, în plină vară, a oferit nobililor francezi o plimbare cu sania pe Champs-Elysées, presărată cu zahăr pentru a imita zăpada. Trei ani irosiţi în încercări zadarnice, o avere spulberată pentru o idee: libertate pentru patria sa. Cine ar mai face azi aşa ceva? E adevărat că idealismul acelui veac s-a stins, odată cu stingerea fizică a acelei generaţii.

Panorama nu poate fi încheiată decît cu marele boier Dinicu Golescu. Plecat în Europa pentru a găsi şcoli cît mai bune pentru cei patru fii ai săi, boierul devine un fin observator al noilor realităţi întîlnite, un mare patriot care ar fi dorit ca toate acele lucruri bune să poată fi posibile şi-n Valahia lui dragă pentru a schimba soarta celor mulţi, pentru a îndrepta moravurile celor mari, abuzurile funcţionarilor, pentru a face să „progreseze" cît mai repede ţara. Peregrinările îl ajută să vadă greşelile trecute, să cugete, să scrie, să îndemne şi pe alţii să se îndrepte, să vrea binele pămîntului ce-l hrăneşte: „Dar eu gîndesc că toţi fraţii compatrioţi, sau asemenea de vor fi urmat – rău, ca mine – sau bine, vremea este ca toţi deobşte, de la mai mare şi pînă la cel mai mic, să hotărîm ca să ne desbrăcăm de această haină şi să ne îmbrăcăm cu haina milosteniei, a unirii şi a virtuţii, hotărînd fieşcare să slujească patriii, după cum slujesc în toată Evropa".

Cîtă nevoie avem astăzi de astfel de îndemnuri, spuse nu de un sfînt, ci de un om ce a ştiut să-şi asume greşelile trecutului, îndreptîndu-se cu gînduri şi dorinţe de bine spre un viitor ce trebuia – ce trebuie şi azi – construit.

---

* Mihai banul Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ediţia Nicolae Iorga, Bucureşti, 1902.

Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriii mele, Costandin Radovici din Goleşti făcută în anul 1824, 1825, 1826*, Editura Minerva, Bucureşti, 1977.

Ion Ghica, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, EPLA, Bucureşti, 1953.

libertatea de impresie

Mondialele la ele acasă

Traversarea Germaniei în timpul Cupei Mondiale creează senzaţia că fotbalul şi tot ce ţine de el au devenit ocupaţia totală a întregii populaţii şi a întregii administraţii. Încă de la graniţa cu Austria, am observat reinstituirea controlului vamal (de regulă inexistent). Poliţistul german, cu ochi de „vultur", observa coloana de automobile care trecea pe lîngă ghereta lui şi a tras pe dreapta doar două maşini, una cu număr de Croaţia, alta cu număr italienesc. Echipele ambelor ţări erau încă în joc. Maşina noastră, cu număr românesc, nu l-a interesat nici o secundă. Noi nu mai eram de mult în cărţile mondialului. Pe stradă, la München, am văzut cîteva maşini cu steaguri roşu-alb-verde, claxonînd în neştire şi am înţeles imediat că Italia a bătut Cehia. La fiecare cîteva automobile, unul avea cîte un steguleţ (evident, cele mai multe ale Germaniei), lipite cu un suport special de unul din geamuri (cine l-a inventat probabil că s-a îmbogăţit). Seara, toate restaurantele erau pline şi din nici unul nu lipseau televizoarele. Clienţii erau atît de „prinşi" încît nu prea mai nimereau să bage furculiţa în gură, mai ales dacă mingea se apropia de vreo poartă. Am văzut nemţi blonzi, îmbrăcaţi în tricourile galben-verzi ale Braziliei, care se dădeau cu capul de masă la primul gol al Japoniei. La colţul unei străzi, în vitrina unui magazin de obiecte de artă, la loc de cinste era un tablou impresionist, cu vopsele puse în strat gros, cu cuţitul, *à la* Van Gogh, care-l înfăţişa pe nimeni altul decît pe Ronaldinho. Oraşul era plin de lei de plastic (mascota turneului), în diverse ipostaze: leu valet, leu în pijama, leu îndrăgostit de leoaică, leu în acvariu făcînd bulbuci în apă, leu în formă de bancă pe care se putea sta, leu cu părul vopsit şi cu cercei. Sute de lei, pe toate străzile, la intrarea în hoteluri sau în instituţii ori în faţa magazinelor care, fie ele de sport sau de poşete, aveau în vitrină cîte o minge de fotbal, un tricou cu număr, o poartă în miniatură sau o bucată de gazon. În prăvăliile de produse electronice am văzut jocuri de lumini sau holograme halucinante cu aceeaşi temă obsedantă pe plan mondial. Dinspre străzile cu multe cîrciumi şi terase se auzeau periodic urale şi aplauze, semn clar că Japonia începea s-o încaseze (fiindcă invers era de neimaginat). În piaţa din faţa catedralei celei mari, nişte suporteri britanici tineri păreau în căutare de ceva care să poată fi vandalizat. Am plecat a doua zi din Germania cea mondial agitată, cu autostrăzile ei nebune, pline de mirosuri chimice, cu milioane de maşini şi camioane uriaşe, apăsîndu-i plăcile de beton (cine zicea că-s perfecte?) şi cu suporteri plimbîndu-se dintr-un oraş în altul şi am intrat într-o Franţă liniştită, cu blînde peisaje rurale, cu asfalt lin şi maşini rare. Dintr-un întreg şir de automobile încetinite la punctul de plată al autostrăzii, poliţia a oprit-o doar pe a noastră, semn că lucrurile erau din nou „normale". Ba, apoi, am observat cu satisfacţie de jurnalist cum a fost oprit şi un polonez (de teamă probabil să nu fie temutul instalator). Hotelul dintr-un liniştit cartier parizian mi s-a părut numai bun pentru o binemeritată odihnă. În spate erau nişte mici restaurante cochete, care dintr-odată parcă au explodat: *„Allez Les Bleus, Allez Les Bleus!"*. Franţa bătea Togo.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

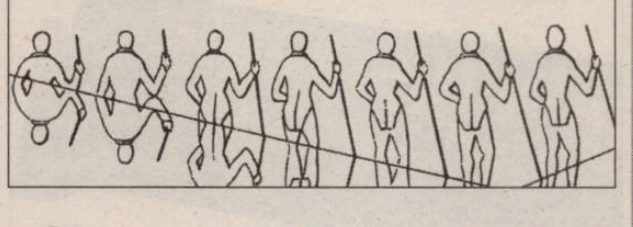

Comedii de week-end

Ce poţi face într-un week-end în Bucureşti, cînd copiii sînt în vacanţă? Evident, dacă eşti un individ mai curînd spectator decît actor, şi pe deasupra destul de ancorat în copilărie şi amator de utopii şi iluzii, n-ai decît să te duci la film. Fac asta de la 16 ani *încoace,* cînd, în zilele din vacanţa de vară, în care rămîneam în Bucureşti, o porneam cu cîţiva prieteni pe Bdul 6 Martie de atunci, la vînătoare de filme mediocre.

Mi-a rămas şi acum acest obicei, singura diferenţă fiind că acum bîntui mai confortabilele şi mai răcoroasele mall-uri. Aşa am ajuns, într-un singur week-end, la 3 filme, toate potrivite programului de trăiri vesele de vacanţă şi nicidecum listei esenţiale a cinefilului cult. Cel dintîi, *Păcală se întoarce,* ar fi trebuit să fie un eveniment: în sfîrşit o urmare sau un *remake* al tradiţionalului *Păcală* de altădată, un clasic al comediei româneşti. Am plecat chitită să rîd cu gura pînă la urechi, în stilul Geo Saizescu, dar n-a fost chiar aşa. Am rîs, ce-i drept, destul, dar cam de la a doua jumătate a filmului încolo. Prima parte era, probabil, o găselniţă, care la mine nu a ţinut: totul se baza pe un foarte lung schimb de replici, în stilul înţelepciunii populare, în snoave şi ghicitori. Păcală se întorcea din Italia, unde fusese, desigur, să-şi găsească norocul: în aceeaşi tentă rustică, aduce de acolo un ţap şi un cocoşel. Cu alte cuvinte, nici Păcală nu e altceva decît un pierde-vară, dar unul pe linia „pozitivă": nu prea munceşte, este sub demnitatea lui de „isteţ", iar de păcălit, îi păcăleşte numai pe cei care merită. „Dreptul" de a nu munci i-l dă inteligenţa asta populară sau populistă, în virtutea unui ciudat principiu nescris: dacă eşti dotat, ai un statut, e suficient aşa, nu mai trebuie să te agiţi. Păcală şi Tîndală, partenera lui feminină, se plasează undeva între nebunii satului („nebun" cu conotaţiile mai curînd de „bufon", „înţelept", „şmecher") şi justiţiari: ei sînt cei care îi pun la punct pe cei trei reprezentanţi ai autorităţilor hoaţe şi desfrînate. De altfel, filmul abundă în trimiteri la actualitatea socio-politică: altădată le-am fi spus „şopîrle", acum mi se par superflue.

Cel de-al doilea film, *Despre dragoste şi alte aiureli – Date movie,* regia Jason Friedberg, Aaron Seltzer, este o parodie la o serie de filme pe care le-am văzut în ultimul timp, dar o parodie groasă, chiar scabroasă. Nu atît de supărătoare pe cît de dezgustătoare sînt scenele, pentru că îngroşarea lor este vizibil intenţionată. Cîteva exemple pot fi relevante: o grasă imensă din ale cărei proeminenţe deloc apetisante un grup de negri duri, pe post de Pygmalioni, scot „maioneză proastă" pentru a o transforma, în cele din urmă, într-o fată drăguţă; un motan siamez care se chinuie, vizibil transfigurat, să-şi facă nevoile pe un WC (parodie la cel din *Un socru de coşmar* De Niro) – motan care, în final, devine iubitul unei doamne în vîrstă fără prejudecăţi; un ghemotoc din părul de pe piept al tatălui băiatului scuipat de tatăl fetei... Seria ororilor nu e nevoie să fie continuată. Un film în care sugestiile din altele, precum *Nuntă à la grec, Un socru de coşmar 1 şi 2, Hitch, consilier în amor* trec dincolo de comicul de limbaj sau de situaţii, într-unul – să-i spunem – organic sau fiziologic, pînă la urmă relevant pentru epoca pe care o trăim.

Cel din urmă film, *Iubesc pe cine nu trebuie,* în regia lui Andy Fickman, este o variantă postmodernă a shakespearienei *A 12-a noapte,* în care Viola este jucătoare de fotbal şi îi ia locul fratelui său în echipa de băieţi, pentru că vrea să dovedească cît de bune şi de învingătoare sînt fetele, cu nimic inferioare colegilor lor.

Sintagma „Shakespeare şi fotbalul" este doar o alăturare care dovedeşte, încă o dată, că (aproape) totul e posibil, într-o lume în care limitele rămîn doar nişte convenţii formale.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

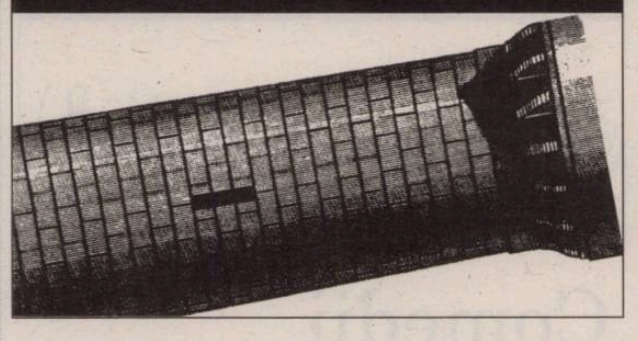

Trei robinete

Pelerinajul e *orientare,* spiritualitate itinerantă, regăsire. Toate acestea se întrupează superlativ în Ţara Sfîntă, pe care nimic nu o depăşeşte, ca densitate simbolică şi coincidenţă revelată. În inima perimetrului sacral, Ierusalimul rămîne tensionat de competiţia monoteismelor, rănit de memoria distrugerilor, mereu reconstruit, mereu revendicat. O dramă invizibilă se consumă în acest oraş arhetipal, reflex terestru al Cetăţii lui Dumnezeu. Locuitorii unesc lăuntric păcătoşenia şi virtutea, sublimate într-o sinteză impregnată cu istoria lor sanctificată prin exces şi martiriu.

La ora biblică, Pămîntul făgăduinţei era „netocmit şi gol", veritabilă metaforă a vidului copleşit de teofanie. Acum, după două milenii de conflicte, implantări şi dislocări dureroase, Ţara Sfîntă e un mozaic discrepant, un şantier tragic şi o promisiune deschisă. Indiferent la scurgerea veacurilor, deşertul îşi păstrează fervoarea provocatoare de fantasme ale depăşirii. Pe teritoriul israelian, pustia s-a predat în faţa tehnologiei şi a demonstraţiei politice: străbaţi o grădină irigată prin calculator. În regiunile arabe, banii Uniunii Europene se regăsesc nu doar în arme ilicite, ci şi în amenajări edilitare şi ambiţii electorale fără suport instituţional. Persistă şi regiunile riguros deşertice, precum aceea a Negevului, unde, străbătînd cu maşina un drumeag prost, prin cele mai recente sate palestiniene, am descoperit lavra Sfîntului Sava.

Mînăstirea se confundă cu nuanţele marţiene ale peisajului. Ne reprezentăm deşertul în stil saharian, cu dune precum valurile încremenite ale unui ocean pictat. Negevul etalează o cu totul altă volumetrie: amintiţi-vă stîncile din icoanele bizantine. Aici totul e arsură solară şi sterilitate mortală, desfăcută în faleze de praf gălbui. În secolul V, poposit în Iudeea, Sfîntul Sava a descoperit un pîrîu vital şi o chemare definitivă. A fondat o chinovie, pe care, după 35 de ani, a părăsit-o (scîrbit, pare-se, de conflictele dogmatice din sînul comunităţii) pentru a se izola în grota dintr-un „perete" vecin. Mi-l imaginez pe năprasnicul ascet în chilia sa rupestră, privind, peste prăpastie, viaţa – comparativ înlesnită – a fraţilor rămaşi pe mai departe laolaltă...

Contemporană cu mînăstirea Sfîntei Ecaterina din Sinai, lavra Sfîntului Sava numără 15 secole de viaţă necontenită. A fost jefuită de toţi invadatorii Ţării Sfinte (perşi, musulmani, cruciaţi etc.), dar a ştiut să-şi revină, inclusiv după ravagiile cutremurului din 1834. La 13 octombrie 1965, moaştele întemeietorului au fost „repatriate" din Italia. În biserica majoră se află racla de sticlă unde sfîntul, neputrezit, odihneşte în veşminte sacerdotale. Obştea, pusă sub jurisdicţia Patriarhiei greceşti de Ierusalim, adăposteşte 16 vieţuitori, printre care un român, pe nume Zosima. Acesta mi-a fost ghid. Mi-a arătat „biserica nefăcută de mînă" – paraclis amenajat într-o cavitate – unde călugării se roagă, răcoriţi, pe timpul sinistrelor canicule estivale. M-a condus apoi în peştera sfîntului Ioan Damaschinul, subtilul apologet al iconoduliei. Mi-a deschis uşile arhondaricului, unde un călugăr american mi-a îmbiat, pe ştergar alb, un degetar de uzo, o aburită limonadă de casă şi o felie de cozonac uscat, cu gust de azimă.

E o mare binecuvîntare să te reculegi într-o asemenea falie geologică, aridă pînă la Dumnezeu, mustind de renunţări răsplătite. Am fotografiat trei robinete deasupra unei cuve de piatră, cu gîndul la Horia Bernea (şi viziunea sa despre „Ortodoxie ca *fire* a omului"), m-am înfiorat ascultîndu-l pe fratele Zosima, care-mi evoca, prozaic şi sublim, extraordinara *lungime* a posturilor, cînd vieţuitorii se hrănesc exclusiv cu verdeţuri şi ulei de măsline... Deasupra cupolelor flutură steagul Patriarhiei şi acela, tot cruciform, al Republicii Elene. Numai că aici nu mai e vorba de naţiuni şi naţionalisme, ci de o arcă noahitică, pe care s-au îmbarcat ultimii cavaleri ai desăvîrşirii. Prin simplitatea lor hirsută, monahii savioţi îţi trezesc nostalgia nevoinţei, dorul după veşnicia rugăciunii neîntrerupte, ispita bucuriilor fruste. Nu ai cum să le mulţumeşti, dar poţi măcar să-i admiri.

Anca MANOLESCU

Un „supranatural" concret, practicat

S-a vorbit destul despre defectul de memorie al Constituţiei Europene constînd în reticenţa ei de a recunoaşte limpede contribuţia (totuşi mai mult decît incontestabilă) a creştinismului sau a iudeo-creştinismului la construcţia „vechii Europe". Dar, se recunoaşte totuşi acolo, cu respect, dreptul comunităţilor religioase de a participa, asemenea altor entităţi non-guvernamentale, la responsabilităţile civice şi la formarea atitudinilor civice.

Mai mult decît atît: încep să apară dialoguri, cu influenţă în opinia publică, între intelectuali partizani decişi ai raţionalismului şi ai secularizării, pe de o parte, şi intelectuali ai Bisericii, pe de altă parte, asupra unui loc cuvenit religiei în *modelarea* noii mentalităţi europene. Dialogul între filozoful Jürgen Habermas şi pe atunci cardinalul Joseph Ratzinger (la Academia catolică a Bavariei, 19 ianuarie 2004) era salutat de revista *Esprit* ca o probă de maturitate şi de realism în ce priveşte reflecţia germană, spre deosebire de „vidul francez", unde trenează pledoarii inutile pentru o laicitate intransigentă, dar cam secătuită în valoarea ei cvasi „religioasă". Mai recent Franţa cunoaşte totuşi şi ea asemenea dezbateri. Interpretările lumii, dar mai ales autointerpretarea omului ca cetăţean şi fiinţă etică nu mai sînt considerate ca decurgînd exclusiv din principiile secularismului, înţeles ca religie publică, şi din procesarea, la nivelul imaginarului colectiv, a informaţiilor ştiinţifice.

Ceea ce Jürgen Habermas numeşte „societate post-secular㔠este o societate care, în chiar numele democraţiei şi al gîndirii liberale, se vrea liberă de orice totalitarism intelectual, inclusiv de cel al secularizării. Nu monopol al interpretării pentru religie, ca în societăţile premoderne. Nu monopol al interpretării pentru ştiinţă şi secularism, ca în societăţile timpuriu moderne. Ci, spune J. Habermas: „societăţile post-seculare impun recunoaşterea faptului că «modernizarea conştiinţei publice» înglobează şi transformă în mod reflexiv... atît mentalităţile religioase, cît şi mentalităţile profane. Ambele părţi devin astfel capabile – cu condiţia de a considera ansamblul secularizării societăţii ca pe un proces de învăţare complementară – să ia în serios, din raţiuni cognitive, contribuţia celeilalte asupra unor teme controversate din spaţiul public". (J. Habermas, J. Ratzinger, „Les fondements prépolitiques de l'État démocratique", *Esprit*, iunie 2004, p. 16.)

Nu mai este vorba în acest caz ca diferitele grupuri religioase să încerce doar să îşi susţină, fiecare, „agendele" în spaţiul public şi în faţa Statului. E vorba despre o responsabilitate comună în construirea-gestionarea proiectului de societate în ansamblu, în care ambele tipuri de parteneri acceptă alteritatea celuilalt ca alteritate îmbogăţitoare. În chiar numele democraţiei şi al liberalismului, atît actorii seculari, cît şi cei religioşi se *autolimitează*, *lasă loc liber* pentru celălalt într-un spaţiu al reflexiei reciproc modelatoare. Simone Weil cita un pasaj din Tucidide asupra forţei brute care, prin însăşi *natura* ei, se întinde peste tot unde poate stăpîni, asemenea gazului care umple tot spaţiul disponibil. A fi capabil să laşi un vid – spunea ea – e o atitudine care ţine întrucîtva de supranatural, e deja semnul discret al supranaturalului. Conform acestei interpretări, autolimitarea şi reflexia reciproc modelatoare ar însemna, din partea ambelor tipuri de actori, un fel de transcendenţă practicată, ar ţine de acea „fărîmă de supranatural" fără de care – spunea Simone Weil – nici o societate umană nu poate trăi.

La colocviul asupra „Rolului religiei în noua construcţie europeană", profesorul Rik Torfs (Facultatea catolică Leuven) spunea acolo că trebuie să fii puternic – dar în alt fel puternic decît agresiv puternic – pentru a-l accepta realmente, „pragmatic", colegial, în cunoştinţă de cauză, pe celălalt.

Aş îndrăzni să spun că modernitatea nu ar intra astfel într-o etapă de crepuscul, marcat prin particula „post", ci, dimpotrivă, într-o etapă de maturitate. Excesele adolescenţei – fie ele de tipul euforiei (evoluţionism, credinţa necondiţionată în progres şi utopii sociale) ori al disperării (nihilisme şi relativisme de tot felul) – şi-ar potoli flama şi, în proiect cel puţin, s-ar întrevedea astfel pentru societatea europeană un viitor mai echilibrat.

Aş mai adăuga că, în măsura în care religiile se manifestă dialogal în spaţiul public, în măsura în care se arată capabile să gîndească colegial chiar diversitatea credinţelor, ele îşi demonstrează gustul pentru democraţie, pentru o concepţie realmente liberală, pluralistă. Dînd dovadă de „ospitalitate" faţă de celelalte religii, fiecare dintre ele îşi măreşte credibilitatea, eficacitatea, prestigiul în construirea unui spaţiu al „laicităţii ospitaliere". Pe deasupra, actorii religioşi sînt, în principiu, cei mai competenţi în a face faţă crizelor şi tensiunilor religios-identitare, violenţei fundamentaliste. Dacă religiile s-ar manifesta solidar în aceste chestiuni, dacă ar propune o reflecţie comună, ele ar putea avea un impact crescut asupra opiniei publice, cu importante consecinţe practice.

România nu are decît o modestă experienţă a diversităţii (inclusiv religioase). Dar intrarea în Uniunea Europeană ne va plasa în interiorul unei societăţi mult mai accentuat plurale. Ca atare, (re)gîndirea de către reprezentanţii Ortodoxiei a raportului cu „celălalt" (şi cu celelalte religii) devine, vrînd-nevrînd, necesară.

Spaţiul public nu este, în România, unul inospitalier faţă de religie. Lăsînd la o parte anumiţi intelectuali pentru care europeanismul înseamnă secularizare pură şi dură, majoritatea românilor nu privesc aducerea în spaţiul public a chestiunilor religioase ca pe ceva excentric. Însă haina pe care o îmbracă prea adesea aceste chestiuni este conservatorismul (în gîndire şi exprimare), iar atuul lor este cuplarea cu identitatea naţională. În afara unor notabile excepţii, Biserica Ortodoxă nu are încă priceperea de a participa la spaţiul public; nu acceptă încă intrarea într-o *societate a dezbaterii,* a autointerogaţiei critice, a comunicării. Alături de alţii, Teodor Baconsky a spus-o adesea, organizînd chiar un colocviu NEC-Boltzmann pe această temă în 2002. Biserica Ortodoxă preferă să mizeze în continuare pe asocierea cu categoria neamului şi pe sprijinul Statului. Urmînd politicii acestuia, Biserica şi-a dat oficial girul proiectului de aderare europeană, iar nu vocilor naţionaliste. Dar dialogul cu alte religii nu a fost decît rareori *tematizat,* iar prezenţa subiectului în conştiinţa publică e slabă. Dincolo de nivelul declaraţiilor de principiu, Biserica s-a dovedit puţin înclinată să se deschidă şi să deschidă conştiinţa publică spre celălalt religios, ori pur şi simplu spre semenul diferit.

Într-un dialog cu André Scrima din 1993 (publicat în 1998 în *Dilema,* iar apoi în volumul André Scrima, *Teme ecumenice,* Editura Humanitas, 2004), Andrei Pleşu punea această temă în centrul discuţiei. Dar nu legitimitatea dialogului colegial cu celelalte religii şi cu actorii seculari era acolo subiectul, ci obligaţia şi fertilitatea ei. A. Scrima era un om al căii spirituale, pentru care tradiţia creştin-răsăriteană conduce către Universalul viu. Chiar fidelitatea faţă de această cale cerea, pentru el, „trăire creatoare a credinţei", capacitatea de a descoperi divinul acolo unde el nu e declarat, acolo unde el este discret, ascuns sau prezent sub o formă cu care nu sîntem familiari, „imprevizibil". A depista prezenţa Universalului viu în celelalte religii ori în valorile spirituale ale modernităţii, dar mai ales în fiece fiinţă umană însemna, pentru el, „a oferi ospitalitate lui Dumnezeu liber de orice închidere". A restrînge creştinismul la o confesiune, determinată istoric, şi a avea certitudinea suficientă a superiorităţii proprii însemna a aplatiza şi a provincializa „centralitatea christică", izvor al unei „totalităţi deschise".

Mai cu seamă i se părea urgent ca, în România, conştiinţa creştină să iasă de sub ceea ce el numea „categoria atotînvăluitoare a naţionalului". Foarte legitimă în sine, această categorie devine reductivă atunci cînd îşi anexează ori îşi subsumează religia. A. Scrima vorbea în acest sens despre necesitatea ca în Biserică Ortodoxă să apară ceva echivalent unei „societăţi civile", alcătuită mai cu seamă din intelectuali, „care să regîndească într-o perspectivă exigentă, gravă, o perspectivă a modernităţii – în acelaşi timp realist asumate şi deschise spiritului – întrebările mereu esenţiale". Sarcina pentru această „societate civilă" în curs de constituire este nu atît pledoaria pentru o „laicitate deschisă", cît pentru o Biserică deschisă: dispusă şi capabilă să participe la o societate a dezbaterii, să onoreze creator Universalul viu care o animă de-a lungul unei strălucite tradiţii.

Dar greşesc! Pledoaria pentru o laicitate ospitalieră este foarte necesară şi în România. Ea este de adresat nu numai celor pentru care europeanismul înseamnă a respinge sau a ignora valorile culturale şi comunitare ale religiei. E de adresat şi unor tineri precum cei care se intitulează „generaţia catehontică". Arogîndu-şi misiunea „salvării" României prin credinţă, ei gîndesc conform unui model monolitic şi paternalist de societate; în plus, transformă o esenţială categorie religioasă *personală* într-una socială *colectivă*. Să sperăm că în spaţiul nostru public nu discursul de acest tip, radical şi deseori violent, va prevala, că acest spaţiu se va construi ca unul al laicităţii ospitaliere, unde actorii se autolimitează şi lasă loc liber celuilalt.

(extrase din comunicarea „Dialogul religiilor pentru o laicitate ospitalieră", la colocviul internaţional „Rolul religiei în noua construcţie europeană" (19-20 iunie 2006), organizat de Goethe Institut, Bukarest, în colaborare cu Institutul Cultural Român, Institutul Polonez din Bucureşti, Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est şi New Europe College, Bucureşti)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Tigaia în cap

Ştiţi, probabil, de stupidele variante corecte politic ale basmelor clasice, în care, pentru ca mintea copiilor să nu fie agresată de nici o „scenă tare“, bunicuţa din *Scufiţa Roşie* nu mai e mîncată de lup, ci închisă într-un dulap. La acestea m-am gîndit în momentul în care am citit raportul „Desenele animate – violenţa şi audienţa“, efectuat de Direcţia Monitorizare din cadrul CNA şi dat publicităţii luna aceasta.

După cum ni se spune în raport, „subiectul monitorizării a fost violenţa ficţională sub cele două forme: fizică şi verbală.“ Prin urmare, cei de la Direcţia Monitorizare (oare n-ar fi fost mai bine să i se spună, corect româneşte, „Direcţia *de* Monitorizare“?) au urmărit timp de două săptămîni, în cursul lunii februarie anul acesta, cele trei canale de desene animate de la noi, Cartoon Network, Jetix şi Minimax, şi au contabilizat toate formele de violenţă fizică şi verbală. Care sînt acestea? Ne spun tot ei: „Forme de violenţă fizică: lovituri, bătaie, rănire (cu obiecte), rănire (cu arme), crimă, tortură, luare de ostatici, privare de libertate, tîlhărie, explozie, accident, violenţă de masă, distrugeri, altele. Forme de violenţă verbală: certuri, injurii, ridicare de ton, ţipat, limbaj licenţios, obscen, calomnie, insultă, ridiculizare, atac la persoană, ameninţare, argou, altele“.

În fine, rezultatele la care au ajuns sînt unele contabile, fără să se ţină seamă de nuanţe şi fineţuri de interpretare: „La nivelul canalelor analizate scenele de violenţă s-au distribuit astfel: 3.285 de scene de violenţă (43%) la Cartoon Network; 2.130 de scene de violenţă (28%) la Jetix; 2.166 de scene de violenţă (29%) la Minimax“.

CNA-ul este interesat în mod special, după cum a declarat în repetate rînduri preşedintele instituţiei, Ralu Filip, de impactul psihic al televizorului asupra copiilor şi se îngrijeşte cu precădere de confortul şi sănătatea celor mici. Este un lucru absolut lăudabil, numai că în această nobilă acţiune se cer utilizate instrumente fine, nu toroipanul. Şi, dacă nu cerem prea mult, e nevoie şi de puţină cultură generală şi de un gram de inteligenţă. Oricum, totul trebuie supravegheat de specialişti în psihologie infantilă.

Fără toate acestea, eficienţa demersului este practic nulă şi rişti să nu ajuţi cu nimic la dezvoltarea psihică armonioasă a celor mici.

Întrebată de nişte părinţi dacă e bine să-i dea puştiului lor să se joace cu pistoale de jucărie, Françoise Dolto, o renumită specialistă în psihanaliza copilului, a răspuns că ar fi chiar o greşeală să-i interzici copilului aşa ceva. În fond, dintotdeauna cei mici s-au jucat cu soldăţei de plumb, săbii de lemn sau arcuri de jucărie. Asta nu înseamnă că au devenit mai violenţi sau că au căpătat psihologie de criminali.

Pe de altă parte, în cazul desenelor animate, foarte importantă este *stilistica* prin care este „pusă în pagină“ o acţiune care, judecată grosier, ar putea fi considerată violentă. Căci una este cînd Jerry îi dă lui Tom cu o tigaie în cap, iar capul acestuia ia forma tigăii şi devine plat (pentru ca apoi să revină, printr-un efect comic, la forma iniţială) şi alta e cînd, în urma unei lovituri, ţîşneşte sîngele. Fireşte, dacă judeci fără nuanţe, *Tom şi Jerry* sînt nişte desene foarte violente – şi nu întîmplător Cartoon Network, care le difuzează, a ieşit cel mai rău în urma monitorizării făcute de CNA. Tot aşa şi *Bugs Bunny* sau celelalte desene clasice, care – cu toate – se bazează pe comicul urmăririlor, al loviturilor şi al accidentelor. În aceste cazuri, violenţa nu mai este, de fapt, resimţită ca violenţă, pentru că e minată perpetuu de efectele hilare. Nici un copil nu va avea coşmaruri după ce a urmărit un episod cu *Tom şi Jerry* – aşa cum a avut fetiţa de şase ani a unor prieteni, după ce a văzut un *Harry Potter*. Micii telespectatori nu vor face crize în masă, aşa cum s-a întîmplat cu cei din Japonia, după ce au fost bombardaţi cu imagini stroboscopice (lipsite de „lovituri“, „accidente“ sau „violenţe de limbaj“) la serialul *Pokemon*. Şi nici unul nu se va simţi îndemnat să-i dea altuia cu tigaia în cap, deşi tuturor le place scena din *Tom şi Jerry*.

Costin RADU

Patetism publicitar

– despre poveştile facile ale reclamelor –

Dincolo de murdăria banilor spălaţi în campanii gigant, dincolo de făţărnicia şi bădărănia nocivă a unor reclame, dincolo de orele irosite la birou de trudnicii industriei în goana hapsînă după conturi cît mai grase, surprinzător, există în publicitate şi o parte mai specială. Aceea care reuşeşte să facă din ea un fenomen cultural complex, care ademeneşte mii de absolvenţi de facultate (de la Comunicare, pînă la Politehnică) către un post într-o agenţie.

În publicitate se vorbeşte despre *share of market* şi *consumer insights*, despre *poziţionări* şi *segmentări*, iar oamenii sînt descrişi prin agresivitatea rece a unor cuvinte precum *target* sau *prospecţi*. Consumatorii sînt supuşi cercetărilor, iar publicitarii se urăsc între ei pentru premii de festival şi job-uri cu 3 lei în plus. Zeci de modele teoretice explică savant felul în care marca de ciungă sau de şampon este aleasă în faţa raftului. La sfîrşitul fiecărui an, se măsoară investiţiile media ale clienţilor şi „marii rechini“ ai industriei îşi arată învingători brandurile (în ambele sensuri posibile). Emfază gratuită, rigiditate, lăcomie, exploatare, mîndrie tîmpă şi ură. Iată un tablou abia schiţat al industriei de publicitate. Cum putem, în contextul dat, explica totuşi pasiunea cu care unii oameni sacrifică orbeşte ani întregi pentru a se dedica cu sîrguinciozitate unei astfel de lumi? Să fie vorba doar despre bani?

Din cînd în cînd, în acest univers al fericirii mimate şi al frumuseţii „retuşate de Photoshop“, naraţiuni de 30 de secunde redau, prin emoţii, momente de neuitat. Adesea, năpădiţi de probleme enervant de mature şi stresaţi de ce urmează mîine, involuntar sau nu, cu toţii ne uităm la (unele) reclame şi ne trezim zîmbind copilăreşte. Alteori, trişti, în pragul angoasei, cu telecomanda în mînă şi cu ochii anemic pierduţi în aglomeraţia de tragedii, mai caragialeşti sau mai homeriene, profităm de pauzele publicitare pentru porţii de rîs sau izbucniri entuziaste la limita isteriei. Vesele (sau triste), vulgare, optimiste, banale (sau originale), hazoase şi dramatice, reclamele ne oferă un spectacol unic al emoţiilor. Dincolo de a ne vinde cico, ele ţin să ne amintească cu o voinţă bovină că ne învîrtim într-o lume cu trăiri extatice, bucurii de moment şi goluri existenţiale. În doar 30 de secunde, ele ne permit să experimentăm deopotrivă pericolul, frustrarea, inocenţa, egoismul sau visul. Într-un mod „al lor“, esenţialist şi fugitiv, reclamele ne amintesc că iubim, că dorim, că plîngem, că suferim. Mi-am dat seama cu adevărat de acest lucru abia după ce am văzut pentru prima dată un spot TV pentru Disney. În lumea reclamelor Disney, oamenii sînt optimişti şi sentimentali. Cred în zîne şi în poveşti cu final fericit. Lipsa de cinism, inocenţa şi puritatea fac casă bună cu Mickey, Donald, Pluto şi Daisy. În mai puţin de un minut, o poveste de o simplitate doborîtoare reuşeşte să îţi trezească nostalgia pentru copilărie şi să reînvie dragostea pentru desene animate. Cred astfel că există în publicitate ceva mai mult decît ar vrea deţinătorii mărcilor să existe, adică interesul comercial. S-ar putea să nu fie vorba de artă, pentru că atunci am deveni probabil prea gravi, prea pretenţioşi. Însă există reclame ce reuşesc să evoce emoţii precum în poezii şi gînduri precum în frazele frumos ticluite ale paginilor de literatură. În această categorie se mai înscriu reclame pentru mărci precum XBox, MTV, Adidas, Hallmark sau Ikea. Între ele, un spot recent semnat Honda, difuzat în Marea Britanie, susţinea fermecător, printr-o animaţie greu de reprodus în cuvinte, faptul că oamenii trebuie să creadă în vise. Iar visele, la rîndul lor, pot izvorî din ură. Din ura faţă de *statu quo*, faţă de nedreptăţile şi imperfecţiunile acestei lumi. Văzîndu-l, nu m-am gîndit în nici un moment că ar trebui să-mi cumpăr Honda. Însă am reflectat asupra unei întrebări desprinse parcă din cărţile de filosofia artei: se poate crea din ură? („can hate be good?“). O reclamă pentru berea Guinness („The Dreamer“) întreabă „cum e viaţa dincolo de moarte?“. Tot ea răspunde prin celebrul slogan „Good things come for those who wait“. De ce să mă întreb cum e viaţa dincolo de moarte, nu mai bine aştept şi văd? *Weltanschauug* în 60 de secunde. Facil, postmodern, detestabil. E adevărat. Însă nu întotdeauna prozaic şi nu întotdeauna lipsit de profunzime.

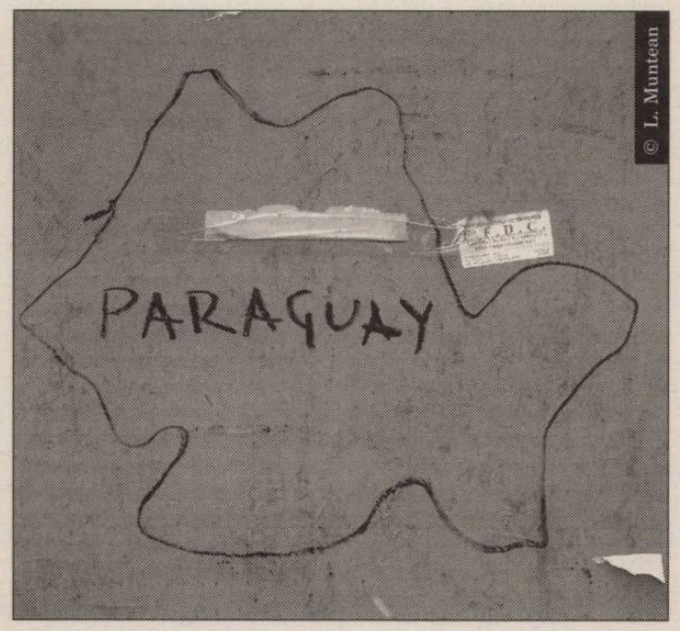

***Costin Radu** este Strategic Planner la agenţia de publicitate Leo Burnett.*

weni widi wici

Cultură şi sex

Pe scurt, Belle de Jour este o prostituată de lux londoneză, licenţiată în literatură, care îşi şochează clienţii cu erudiţia sa. Este cunoscută pentru http://belledejour-uk.blogspot.com şi pentru cartea *Aventurile intime ale unei prostituate de lux londoneze,* apărută recent şi în limba română la Editura Trei. Şi pentru reţeaua de ipoteze care s-a creat în jurul ei în toată presa mondială. S-a spus că este produsul unei scriitoare americane de origini britanice, Lisa Hilton, care a creat personajul Belle de Jour ca să şocheze şi să se îmbogăţească. Că anumite texte din blogul cu pricina ar aparţine de fapt fostului editor al *The erotic rewiew,* Rowan Pelling, şi altele – jurnalistei şi scriitoarei Toby Young. Că cele trei creatoare ale lui Belle s-ar fi folosit de accesul lor în presă să atragă atenţia unui agent literar, care s-a întîmplat să fie Patrick Walsh. Cu ajutorul lui, jurnalul a devenit un *best-seller* în timp record. Pentru mai multe detalii cu privire la aceste speculaţii, mai bine vă duceţi direct la sursă, mai precis la http://www.timesonline.co.uk/article/0,,2087-1543466,00.html. Iar dacă vreţi să citiţi un interviu (probabil autentic) cu Belle, intraţi pe http://www.studentnewspaper.org.

Se poate vorbi de o adevărată comunitate online de „curtezane“ sexy, rasate, erudite şi stilate. Una dintre cele mai interesante este de departe Postmodern Courtesan (http://www.postmoderncourtesan.com) care, atunci cînd nu este prostituată de lux, şi nici blogger, este „o bucătăreasă gurmandă, dependentă de ştiri şi de cărţi, înotătoare, băutoare de Bourbon, abonată la Metropolitan Opera, Metropolitam Museum şi Bronx Zoo şi o adeptă convinsă a psihologiei freudiene“. Cărţile ei preferate sînt *Război şi pace* de Tolstoi, *Ulise* de Joyce, *Pendulul lui Foucault* de Eco, *Sunetul şi furia de* Faulkner, *Maestrul şi Margareta* de Bulgakov. După numărul impresionant de linkuri de pe site-ul ei, se poate spune că este dependentă de Internet şi pasionată de bloguri.

Din aceeaşi gaşcă face parte şi „The Woandering Webwhore“, pe care o găsiţi pe http://www.tastytrixie.com/blog, cu un blog pe cît de sexy şi comercial, pe atît de bine scris. „Curva internaută“ are umor, simţ practic, şi se vede treaba că îi place să pună lucrurile la punct, avînd în vedere că a scris „Manifestul curvei internaute“: „1. Curva Internaută desfidă stereotipurile. 2. Femeia deţine puterea. 3. Ai nevoie de aptitudini speciale ca să devii curvă internaută. 4. Clienţii curvei internaute sfidează stereotipurile“.

Povestea merge mai departe, ca în blogul lui Belle de Jour, plin de sex, cărţi, bărbaţi, prietene, confesiuni legate de preocupările ei, de gîndurile ei, de (auto)cinismele şi (auto)ironiile ei, totul împachetat într-o crustă de detaşare şi umor. („Nimic nu e mai sexy decît simţul umorului. Decît să fii foarte bun la pat“ – scrie Belle pe 13 iunie). Belle e persoana „care apare mereu puţin înaintea celorlalţi şi trebuie să stea prin preajmă întrebîndu-se dacă, de fapt, nu cumva toată lumea e în altă parte“. Asta în viaţa reală. Pe net, Belle de Jour şi prietenele ei (Postmodern Courtezan, Wandering Webwhore, Mistress Matisse, Jet Set Lara) sînt doar nişte Şeherezade care te ţin în fiecare noapte treaz şi lipit de monitor cu poveştile lor interesante şi pline de mister. Şi e foarte bine aşa, pentru că oricum, în această perioadă, toate nevestele şi prietenele au alte treburi. „E vremea Cupei Mondiale. E vremea *Big Brother*. E acea vreme a anului cînd femeile naţiunii ar trebui să gîfîie în cor la vederea acestor bunăciuni care au ajuns, recent, în centrul atenţiei noastre“ – după cum bine zice Belle.

Ioana CALEN

Teoria şi practica moderaţiei

– interviu cu Aurelian CRĂIUŢU –

La începutul acestei veri, Aurelian Crăiuţu a fost prezent mai peste tot, compensînd parcă anii de absenţă de pe zgomotoasa scenă a opiniilor exprimate public. Şi apariţia unei persoane sigure de sine, care nu face zgomot, a fost de natură să asigure liniştea necesară pentru receptarea unui mesaj mai puţin obişnuit. Colaborator prin mail la Dilema veche, *l-am invitat pe Divan ca să verificăm dacă omul seamănă cu articolele lui. Răspunsul e da. Discuţia a durat, s-au spus multe lucruri savante (el) şi s-au făcut multe glume (noi); din păcate, tehnica noastră de înregistrare a fost extrem de capricioasă. Cîteva din fragmentele recuperate.*

Mircea Vasilescu: *V-aş ruga, pentru început, să răspundeţi la o întrebare care se punea frecvent pe la începutul anilor '90 – desigur, în alt scop decît o fac eu acum... „Ce aţi făcut în ultimii cinci ani?"*

Am terminat doctoratul în 1999 şi m-am mutat de cîteva ori dintr-o parte în alta a Americii, străduindu-mă să găsesc o slujbă în spaţiul universitar american...

Magdalena Boiangiu: *Dar cum aţi ajuns în America? Şi cînd?*

Am ajuns în America în vara anului 1993, la puţin timp după ce devenisem, într-un mod metaforic, „membru fondator" al Colegiului „Noua Europă". Participasem anterior la o întîlnire în casa dlui Pleşu care adunase, ca să spun aşa, o echipă de „păsări rare". Am numit-o astfel pentru că era o grădină zoologică *sui generis*, iar eu făceam parte din ea, ca economist şi traducător, în acelaşi timp al lui Husserl.

O lume condusă de premii

Am plecat iniţial pentru un an cu o bursă Fulbright (care a fost complicată în felul ei), şi am făcut ulterior doctoratul în Ştiinţe politice la Universitatea Princeton, unde am fost admis în 1994. După aceea a început peregrinarea... Am predat un an la Universitatea Duke, între 1999-2000, după care m-am mutat în mijlocul Americii, în statul Iowa, şi în 2001 am ajuns la Bloomington, unde mă aflu şi în clipa de faţă. Nu sînt ceea ce se numeşte aici un politolog; predau Teorie politică la Universitatea Indiana, Bloomington, iar cursurile mele sînt de Istorie a gîndirii politice şi de Filozofie politică. Universitatea noastră are în plus o bună tradiţie în studii româneşti. Acesta a fost unul din motivele pentru care m-am dus acolo. Teza mea de doctorat a fost despre liberalismul francez al secolului al XIX-lea. M-am întrebat cum poate fi dusă o revoluţie la bun sfîrşit, ce se întîmplă după momentul revoluţionar fondator, în acea perioadă de tranziţie confuză, în care libertăţile sînt mai mult sau mai puţin conştientizate şi există o explozie a iniţiativelor societăţii, iar puterea politică rămîne oarecum în urma societăţii. Şi am avut iniţial ideea de a compara două momente postrevoluţionare: post-1789 – post-1989. Teoretic vorbind, o astfel de comparaţie nu era solidă, astfel încît m-am concentrat asupra unui singur moment istoric, Restauraţia Bourbonilor (1814-1830). Astfel încît eu, care am avut o cunoaştere istorică minimală (ca urmare a unui liceu de matematică-fizică), am ajuns să predau acum Istoria gîndirii politice şi să scriu despre o cultură politică pe care am învăţat-o, practic, ca un autodidact (am învăţat limba franceză pe cont propriu într-o vară). Teza mea de doctorat a fost susţinută, cum spuneam, în 1999. Am avut noroc! În anul 2000 am cîştigat un premiu care mi-a deschis cîteva porţi şi mi-a permis să obţin poziţia pe care o am azi. A fost Premiul Leo Strauss pentru cea mai bună teză de doctorat în teorie politică susţinută în America de Nord în 1998-1999. A contat foarte mult, pentru că lumea universitară americană este condusă de premii. Teza a fost dezvoltată într-o carte ce a apărut în 2003, şi s-a numit *Liberalism sub stare de asediu – Gîndirea politică a doctrinarilor francezi*. Am studiat opera gînditorilor politici grupaţi în jurul lui François Guizot, practic necunoscuţi astăzi. Paradoxul a fost că eu fiind român, lucrînd în America, am scris despre un curent de gîndire foarte puţin cunoscut chiar şi în Franţa, unde prima carte despre gîndirea politică a lui Guizot a fost scrisă în 1985, astfel încît eu am avut de la bun început un atu important.

Alfabetul libertăţii

Mircea Vasilescu: *Faptul că veneaţi din România, din Europa de Est, fostă comunistă, a fost un avantaj sau un dezavantaj?*

A fost un avantaj pentru mine: am venit cu o sete de a învăţa ceva nou şi de a scrie despre un subiect care mă pasiona. Am scris cu pasiune despre ucenicia libertăţii. Asta era tema care mă preocupa, mă preocupă şi probabil mă va preocupa cîţiva ani de acum înainte. Altfel spus, cum se învaţă alfabetul libertăţii!

Magdalena Boiangiu: *Şi cum se învaţă?*

Momentul postrevoluţionar francez are cîteva lecţii pentru noi. În primul rînd, e vorba de importanţa constituţionalismului. Pentru a crea un regim parlamentar viabil, e nevoie de o elită politică care, la un anumit moment istoric, să aibă un sens clar al interesului de lungă durată al ţării şi un sens al paşilor mărunţi care pot fi făcuţi pe termen scurt. Acesta a fost norocul şi menirea doctrinarilor francezi. Ei au fost activi în perioada Restauraţiei Bourbonilor, deci după căderea lui Napoleon, între 1814 şi 1830, şi apoi pînă la 1848. În această perioadă, s-au pus bazele sistemului parlamentar francez. A doua lecţie ne invită să regîndim modul în care conceptualizăm puterea politică. Ce înseamnă a guverna o societate? Nu înseamnă a folosi (doar) armata, colectorii de impozite, soldaţii, gardienii, pentru a asigura (cu forţa) cooperarea societăţii. Societatea trebuie ajutată şi îndemnată să se autoorganizeze. Aceasta a fost o temă dezbătută în timpul Restauraţiei Bourbonilor, în ciuda faptului că Franţa are acest tipar centralist pînă în ziua de azi. Franţa nu are o tradiţie a autoguvernării cum există în America. E nevoie de această sinergie între nivelul de jos şi cel de sus, între comunităţile aflate la baza societăţii şi elitele politice. Apoi, în al treilea rînd, ar trebui consemnată importanţa transparenţei, a contestaţiei politice şi a schimbului de idei în societate. E o temă fundamentală pentru liberalii secolului al XIX-lea. Termenul este *publicité* în franceză, intraductibil în româneşte. Acesta este un concept important pentru că, în lipsa acestei forme de contestaţie şi de transparenţă şi de responsabilitate politică, instituţiile rămîn forme fără fond. Iar cei pe care i-am studiat eu, Guizot, Royer-Collard, au spus foarte clar cît de importantă este transparenţa pentru funcţionarea eficientă a instituţiilor politice. Au fost şi alte lucruri care mi-au atras atenţia în gîndirea doctrinarilor şi am scris pe larg despre ele în varianta franceză a cărţii, apărută la începutul lunii mai, la Editura Plon. Cartea se numeşte *Le Centre introuvable*.

Cristian Ghinea: *Care este concluzia? Cît de influenţi au fost oamenii aceştia în Franţa? Căci a mai fost o revoluţie, o nouă dictatură, o comună... şi tot aşa. A durat mult pînă s-a stabilizat democraţia.*

Liberalismul francez, în ochii unora, rămîne şi astăzi un oximoron, pentru că nu are consistenţa şi consecvenţa liberalismului politic şi economic din lumea anglo-saxonă. Există o efervescenţă a gîndirii politice care nu s-a coagulat însă întotdeauna în mod fericit în instituţiile politice franceze.

Liberalismul românesc – artă a combinaţiilor

Cezar Paul-Bădescu: *Cum vedeţi liberalismul românesc? Spuneţi despre cel francez că este văzut ca un oximoron. Cît de liberali sînt liberalii noştri?*

În anii '90 am participat la cîteva dezbateri publice pe tema liberalismului. Am scris în 1997 un text, „A fi sau a nu fi liberal", pe care l-am publicat apoi şi în *Elogiul libertăţii*, carte apărută în 1998 la Editura Polirom. Am afirmat atunci că prefer să descriu liberalismul ca o familie cu mai multe dialecte, mai degrabă decît ca o doctrină coerentă care se poate defini de la A la Z prin cîteva concepte, mai mult sau mai puţin univoce. Nu mă refeream în special la faptul că atunci existau Partidul Liberal '93, Noul Partid Liberal, Câmpeanu, Brătianu...; mă refeream mai ales la nivelul conceptelor, la nevoia de a lărgi oarecum sfera de aplicabilitate a principalelor idei liberale. Mi s-a părut că un astfel de demers era necesar în momentul acela şi sînt convins că e necesar şi azi. În al doilea rînd, am avut deseori o anumită inadecvare la realitatea politică liberală românească. Mi s-a părut că nu regăsesc în dezbaterile din sînul curentelor liberale ideile, temerile şi obsesiile mele. De exemplu, importanţa transparenţei, importanţa contestaţiei politice nu le-am văzut reliefate îndeajuns în discuţiile avute. Pentru mine, acestea sînt concepte importante. În al treilea rînd, trebuie spus faptul că liberalismul e deocamdată o doctrină oarecum diformă în România. Mi se pare că nu există un cod doctrinar care să definească în mod limpede ce înseamnă liberalismul şi încotro ar trebui el să evolueze, să înainteze.

Cristian Ghinea: *Credeţi că celelalte doctrine sînt mai cristalizate?*

Nu. Nu cred asta. Problema Partidului Liberal, aşa cum am perceput-o eu în ultimii ani, urmărind lucrurile de la distanţă, după ieşirea lui Valeriu Stoica din arena politică, mi se pare că a fost o mică artă a combinatoriului cu personalităţi la vîrf, iar jos, la bază, un partid cu picioare (prea adesea) de lut. M-a interesat la un moment dat problema culturii politice şi am scris despre asta în *Elogiul libertăţii*. Este o temă actuală şi în clipa de faţă. Mi s-a părut şi mi se pare şi în continuare că există mai multe Românii. Nu sînt primul şi nici ultimul care o va sublinia, şi mă interesează ce leagă între ele aceste Românii. Este vorba despre România oraşelor industriale dezafectate, este vorba despre România celor care cîştigă mai mult de 1.000 de euro pe lună, lucrează în companii internaţionale şi vorbesc 2-3 limbi, şi despre România oamenilor care vor fi, din păcate, condamnaţi, odată cu intrarea în Uniunea Europeană, la o existenţă marginală şi precară. Mă interesează dacă poate exista un proiect de lungă durată pentru a crea legăturile sociale care să ne ţină laolaltă şi să ne facă civilizaţi. Pentru că altfel vom fi o societate ghetoizată, care va trăi în comunităţi tot mai mici, ce nu vor fi legate între ele nici măcar de interesul naţiunii. Interesul naţiunii devine în aceste condiţii o sintagmă goală.

În acest sens, Tocqueville mi se pare autorul care trebuie recitit pentru că el ne oferă cîteva lecţii importante. Printre altele, faptul că o societate liberă are nevoie nu numai de afirmarea principiului individualismului, ci şi de principii corective. Religia şi autoguvernarea, de exemplu, sînt contra-puteri la atomizarea societăţii. Ceea ce mă şochează şi astăzi este cît de atomizaţi sîntem. Comunismul nu ne-a colectivizat, după părerea mea, cît ne-a atomizat. De aceea, astăzi, se pune problema refacerii punţilor civice între cetăţeni. Există în *Elogiul moderaţiei* un capitol despre Tocqueville, unde – citez un fragment – el îşi descrie opiniile politice. Mă regăsesc integral în aceste cuvinte: „Am o preferinţă instinctuală pentru instituţii democratice, dar sînt un aristocrat prin instinct. Iubesc cu pasiune libertatea, legalitatea, respectul drepturilor." – asta spunea Tocqueville. Aş adăuga că îmi displac demagogia şi necivilitatea, nu aparţin nici unei partide politice, pentru că, aidoma lui Tocqueville, partidul liberal din care „fac parte" nu există (încă). Sînt, cu alte cuvinte, un extremist de centru.

Cezar Paul-Bădescu: *Cu privire la atomizarea despre care vorbiţi – se spune despre românii care trăiesc în străinătate că sînt dispersaţi, că nu se înţeleg, că nu există o coeziune... Aşa este? Cum comunicaţi cu ceilalţi români? Atomizarea există şi în cazul românilor din afară?*

Cred că da. Acum 7-8 ani, în New York, au fost lupte în jurul construirii unei biserici. Nu cred că s-au soldat cu un rezultat pozitiv. Există însă şi exemple fericite. Am înţeles că românii din Canada, care sînt o comunitate destul de substanţială, au reuşit să depăşească cîteva dintre tarele trecutului; ei se adună, au manifestări consistente. La fel, există cîteva excelente asociaţii de studenţi români în Statele Unite; una dintre acestea funcţionează remarcabil în Boston, adunînd studenţii români de la Harvard şi MIT (unii dintre ei sînt acum lansaţi în splendide cariere profesionale). Mai mult, la Universitatea Indiana există acum din partea statului român şi a Universităţii un acord (mediat de profesoara Christina Zarifopol) şi o bursă cofinanţată care permite Universităţii Indiana să aducă în fiecare an un doctorand din toată lumea care să studieze o problemă legată de istoria sau cultura României. Dar interesul pentru studiile româneşti în America rămîne un subiect delicat, pentru că el reclamă eforturi şi iniţiative susţinute din partea ambelor părţi. E loc de mult mai mult în această privinţă!

Cezar Paul-Bădescu: *Dvs. cum păstraţi legătura cu România şi cu românii?*

De un an, am început să predau, în fiecare mai-iunie, un curs intensiv doctoral (la SNSPA), ceea ce mi-a dat prilejul de a cunoaşte studenţi noi şi a reînnoda colaborarea cu profesorii de acolo, precum Mihaela şi Adrian Miroiu, şi Cătălin Partenie. Am de asemenea strînse contacte cu Institutul de Cercetări Politice de la Universitatea din Bucureşti, unde colaborez foarte bine cu Cristian Preda, Daniel Barbu şi Ioan Stanomir (ei scot o revistă, *Studia politica*, la care sînt afiliat). Încerc apoi să fac o carte cu Mihai Şora despre bucuria de a trăi, despre ştiinţa de a opri timpul, de a te bucura de plenitudinea clipei, de a gusta sarea pămîntului. Trebuie să mărturisesc că am dificultăţi în a şti cum să gust sarea pămîntului, pentru că fac parte dintr-o societate care se judecă pe ea, şi-i judecă pe alţii, după logica exteriorităţii, a tranzitivităţii, a vitezei şi a productivităţii. Din fericire, ambiţia mea m-a condus să fiu productiv. Însă ce se întîmplă cu celelalte preocupări ale mele rămîne o întrebare deschisă şi urgentă. Încerc pe cît posibil să combin interesele strict de cercetare cu preocupările mai adînci, pentru că rămîn în continuare însetat de filozofie, literatură şi, într-o anumită măsură, chiar teologie. Iar lansarea *Elogiului moderaţiei* anul acesta mi-a dat prilejul sa reînnoiesc contactele cu lumea românească, unde am în continuare mulţi prieteni şi, sper, cititori.

Cu studenţii americani, despre Cicero şi Seneca

Magdalena Boiangiu: *Aţi spus că sînteţi un intelectual român timid... Cum vă împăcaţi cu intelectualii americani care se descurcă destul de bine cu realul?*

Trăiesc într-un turn de fildeş. În general, departamentele de Ştiinţe politice în America au cîte 1-2 teoreticieni politici care sînt toleraţi pentru faptul că e nevoie să vedem şi ce au făcut alţii în trecut. Departamentele mai mari sînt mai gene-

roase cu Teoria politică; la Indiana, sîntem 4 specialişti în acest domeniu, deşi fiecare lucrăm pe feliile noastre, bine delimitate. Chiar dacă sînt foarte puţini colegi în SUA (sau în Europa în general) care studiază gîndirea politică franceză în mod sistematic, mă simt bine în compania lor, reală sau virtuală. Mi-a plăcut întotdeauna să vîslesc împotriva curentului, să nu fac ceea ce e la modă. Predau la o şcoală de stat care este o universitate de cercetare, unde avem şi studenţi doctoranzi. Studenţii obişnuiţi, majoritatea dintre ei, vin din statul Indiana. E o universitate mare, cu aproape 37.000 de studenţi care provin din diferite medii sociale şi sosesc cu diferite obiective; mulţi lucrează 10-20 de ore pe săptămînă ca să se întreţină. Există o modă ca cei mai buni dintre studenţi să meargă apoi la şcoli de Drept şi la şcoli de Afaceri. Pentru ei, studiul istoriei gîndirii politice are o relevanţă limitată. Dar, în fiecare an, reuşesc să ghicesc printre ei cîteva minţi însetate de cultură, cîţiva oameni tineri care caută altceva. Şi încep să lucrez cu ei şi, în acelaşi timp, încerc să-i conving pe alţii, prin entuziasmul meu (care se spune că este contagios), că ideile au consecinţe practice şi că ei trebuie să-l studieze şi pe Cicero. Nu numai pentru faptul că Thomas Jefferson, unul dintre părinţii fondatori ai democraţiei americane, citea şi era la curent cu Cicero, ci şi pentru faptul că Cicero şi Seneca au o relevanţă particulară pentru opţiunile noastre zilnice. Organizez, cu un număr select de studenţi, în fiecare semestru, un grup de lectură informal, ne întîlnim în diferite locuri – de cele mai multe ori la mine acasă sau la o cafenea – şi discutăm texte mici. Studenţii, în general, trebuie treziţi şi stimulaţi. Rolul meu seamănă de aceea cu cel al unui tăun (socratic).

Cristian Ghinea: *Cum vă raportaţi la consumerismul american?*

Eu trăiesc într-un stat care a votat cu Partidul Republican în mod masiv. Fac parte din ceea ce CNN numeşte America „roşie", America care l-a votat pe G.W. Bush. Bloomington, în sine, este un campus universitar care, ca mai toate campusurile americane, face parte din America „albastră". Cînd ies din Bloomington şi mă aflu într-o zonă alăturată, nu-i privesc cu dispreţ pe cei care trăiesc acolo. Şi nu mă simt cu totul şi totul străin faţă de valorile şi opţiunile lor. Sigur că diferenţele dintre modurile noastre de viaţă sînt foarte mari: ei se pronunţă pentru pedeapsa capitală – eu sînt împotriva pedepsei capitale – şi au o obsesie cu armele – eu nu am avut şi nici nu voi avea vreodată o armă. Dar dreptul de a purta o armă e privit ca un drept fundamental în America şi trebuie respectat ca atare. Nu privesc cu dispreţ valorile celor care au moduri diferite de viaţă, dar nici nu mă pot entuziasma după cultura de tip Walmart. În comunitatea ştiinţifică din care fac parte, încerc să apăr principiile dialogului şi toleranţei şi să mă comport după regulile decenţei, fără să fiu un radical. Cu alte cuvinte, încerc să aplic ceea ce predic: moderaţia (nu reuşesc însă mereu!). Am refuzat întotdeauna să gîndesc în termeni albnegru. Cred că – aşa cum spunea Raymond Aron – alegerile pe care le facem sînt (aproape întotdeauna) între ceea ce este detestabil şi ceea ce este preferabil. Niciodată (sau doar foarte rar) între bine şi rău.

Împăciuitorismul şi moderaţia

Am scris *Elogiul moderaţiei* tocmai ca un exerciţiu donquijotesc (scriu în prezent şi o variantă engleză, oarecum diferită, pentru o audienţă universitară). Nu am nici o iluzie că citind această carte oamenii radicali vor deveni moderaţi şi n-am nici o iluzie că voi reuşi să atenuez neîncrederea faţă de fenomenul politic. Politica este văzută în România mai mult ca un mod de a te îmbogăţi, de a fi corupt. Însă am scris cartea din sentimentul, din nevoia de a mă defini pe mine însumi. Deci, una dintre metaforele cele mai frumoase ale moderaţiei este cea a politicianului reconciliator...

Radu Cosaşu: *Sînteţi un împăciuitorist.*

Cristian Ghinea: *Care sînt criteriile conform cărora stabileşti că te abţii sau că este obligatoriu să ai o opţiune?*

Sigur, dacă e vorba de a alege între Monica Macovei şi Michi Şpagă (şi alţii ca el), e uşor de ales. Dar, într-un plan mai larg, nu cred că există criterii infailibile pe care să le putem deduce din axiome morale. Cred că e mai bine să ne uităm la cîteva exemple luminoase, care au ales bine în timpuri întunecate. Aşa închei de altfel *Elogiul moderaţiei,* vorbind despre Raymond Aron care ne-a dat un exemplu de decenţă şi luciditate într-un timp în care alţii făcuseră alegeri dezastruoase. Închei cartea cu un elogiu al „spectatorului angajat" *(à la* Aron) care priveşte lumea politică cu conştiinţa că există ceva dincolo de universul politicii, că politica nu este o valoare exhaustivă, nu epuizează omenescul din noi. Pe de altă parte, ştiu că există momente cînd trebuie ales în condiţii de incertitudine (şi nu potrivit unei grile alb-negru), şi cînd întrebarea cea mai potrivită pe care trebuie să ţi-o pui ca spectator angajat este „Ce aş face, dacă m-aş afla în momentul de faţă în scaunul ministrului?" E nevoie de o decizie, e nevoie de o perspectivă de lungă durată, şi atunci acţionezi în funcţie de asta; deciziile le iei în funcţie de împrejurările schimbătoare. E vorba de a refuza însă o atitudine romantică asupra politicii, emoţională, profetică sau doctrinară. Intelectualii tind să aibă în general o astfel de atitudine romantică, sîntem reticenţi faţă de o critică (de natură pur tehnică) la adresa realităţii. E stilul literar de politică pe care-l combătea şi Tocqueville.

Magdalena Boiangiu: *Dar ce spuneţi dvs. e valabil într-o societate democratică, în care putem opta între spiritul romantic şi spiritul lucid. Într-o societate totalitară a lua o atitudine ţine nu doar de romantism, ci şi de eroism. Un exemplu: Soljeniţîn. Şi îţi spui că dacă ar fi fost mai mulţi eroi, comunismul n-ar fi durat atît. După care Soljeniţîn supravieţuieşte propriei sale alegeri, supravieţuieşte comunismului şi face felurite alte alegeri, unele dintre ele discutabile, dar sprijinite de imensa lui autoritate morală.*

Aurelian Crăiuţu, maestrul său, dl Mihai Şora, şi redacţia Dilema veche

Eu nu sînt chiar atît de decepţionat de evoluţia ulterioară a lui Soljeniţîn. Discursul la Harvard din 1976, care a fost un discurs incendiar, a fost unul retoric, a vrut să trezească ceva în acel moment, dar el nu a fost expresia unui fanatism moral, aşa cum l-au acuzat unii în America. Ulterior, în discursul din Liechtenstein din 1993, el a nuanţat cîteva dintre ideile din discursul din 1976, lăudînd curajul civic din vest şi menţionînd că declinul moral, în care căzuse lumea comunistă, fusese mult mai mare decît cel al lumii capitaliste. Eu nu am urmărit foarte atent cariera politică a lui Soljeniţîn de după 1989, dar e limpede că el a încercat să contureze o alternativă la un anumit tip de liberalism anarhic care nu avea un proiect coerent pentru Rusia; îl consider şi astăzi ca un exemplu de rectitudine morală într-o societate totalitară. Tema este actuală în continuare la noi. Problema lustraţiei este pe agenda politică, retrocedarea proprietăţilor e o chestiune mereu vie, teme dificile asupra cărora nu vom putea ajunge la consens. Or, mi se pare că tocmai tema aceasta poate fi examinată prin prisma ideilor şi autorilor discutaţi în *Elogiul moderaţiei,* care subliniază tocmai nevoia abordării unei perspective cu adevărat pluraliste. Dar, mă grăbesc să adaug că nu am aici o reţetă pentru cum să te comporţi în momentul X în privinţa unei chestiuni punctuale. A gîndi politica înseamnă nu elaborarea unor teorii, ci gîndirea contextului în care acţionează actorii politici şi a provocărilor complexe cu care sînt confruntaţi.

„Extremiştii de centru"

Dacă e să afirm ceva fără rezervă, atunci aş spune că cei care îmbrăţişează o etică a convingerilor absolute sînt periculoşi, dacă nu se conduc în acelaşi timp după o etică a responsabilităţii. Cu alte cuvinte, atunci cînd acţionezi în politică, prima întrebare pe care trebuie să ţi-o pui nu este dacă se cuvine să acţionezi conform unui principiu moral absolut, din care deduci în mod axiomatic paşii pe care trebuie să-i urmezi, ci ce consecinţe are acţiunea ta asupra semenilor tăi. Pentru că, aşa cum spunea Andrei Pleşu şi o spusese, bineînţeles, şi Machiavelli, ceea ce pare virtute într-un anumit context se poate dovedi un eşec, şi ceea ce pare un eşec sau moralmente dubios poate avea, politic vorbind, consecinţe benefice pe termen mediu sau lung. Linia asta de demarcaţie este foarte subţire şi, adesea, greu de perceput. Dar nu vreau să împart lumea în spirite moderate şi spirite radicale, bune şi rele. Pot spune că e nevoie şi de „extremişti de centru", expresia favorită a lui Radu Cosaşu. Pentru ca barca să nu se răstoarne, trebuie ca ei să existe şi să se manifeste în libertate.

Andrei Pleşu: *Mie mi se pare că una dintre problemele politicienilor români de acum e că nu au convingeri.*

Revin pentru o clipă la tema dialogului, pentru a răspunde acestei întrebări. Dialogul nu-i posibil cu oameni care au mereu convingeri absolute. E nevoie de acest spaţiu în care să schimbi idei, să le testezi, să renunţi la ele. Şi atunci, spiritele moderate sînt cele care realmente luptă pentru promovarea unui dialog generalizat care e posibil, e adevărat, doar în spaţiul libertăţii. Dar o cetate locuită numai de moderaţi nu ar avea sens. E nevoie şi de extreme în raport cu care să te defineşti.

Momente de rătăcire

Andrei Pleşu: *Eu totdeauna am socotit că ai o fire fericită. Eşti un om care nu faci un efort ca să fii moderat, ca să fii nuanţat. Cum e, contează şi chestia asta?*

Vă spun ce-mi displace în mod instinctiv: agresivitatea şi inapetenţa la dialog. Plecînd să-mi fac studiile în SUA am scăpat de o tentaţie – de implicarea în politică. Am avut şi norocul de a nu avea ocazia să mă compromit în sfera publică sau politică, rămînînd, ca să spun aşa, în categoria „eternelor speranţe".

Cristian Ghinea: *Cînd nu aţi fost moderat?*

Nu am fost moderat cînd am scris în ziarul *Cuvîntul,* înainte de 20 mai 1990, că votul celui care vrea doar să mănînce două salamuri cu soia, în loc de unul, nu este egal cu cel care vrea să citească mai mult. Ceea ce cred în continuare este faptul că democraţia este ca un fluviu impur care are nevoie de diguri, are nevoie de purificare, de educare, de moderare. Aici văd eu sarcina mea ca şi a dvs.: e vorba să vîslim împotriva curentului, să încercăm să facem ceea ce piaţa lăsată liberă nu face, ceea ce societatea lăsată să-şi urmeze instinctele nu face. Nu mă dezic de ethosul care era în spatele unei astfel de afirmaţii, ci doar de exprimarea nefericită de atunci (care mi-a atras critica lui Eugen Simion).

Andrei Pleşu: *Dar ce te leagă, că eşti legat totuşi de patrie: ai contacte, citeşti presa, fiind dintre cei care acolo este aşezat, n-ai nostalgii marginale, eşti în forţă acolo...?*

Trebuie să spun de la început că nu-mi plac nici românii nevricoşi care înjură ţara şi cultura (adesea, din varii complexe refulate), nici cei care cad pe panta unui patriotism ieftin şi de duzină, care nu duce nicăieri. Ce mă leagă? Familia mea e aici, în primul rînd. Alături de ea, prietenii pe care-i am şi la care ţin, şi amintirile comune; fără acestea, aş fi mult mai sărac. Mă simt legat apoi de cei care trăiesc aici şi care au realizat ceva, adesea cu mari sacrificii de energie şi timp: mă refer la cei care au construit instituţii viabile, care au promovat idei valoroase în spaţiul public. Mă leagă, oarecum paradoxal, şi speranţele, şi nostalgiile, dar şi decepţiile pe care le-am trăit, împreună cu concetăţenii mei, în ultimii 16 ani. M-a legat apoi îndemnul dlui Şora ca să încercăm o pendulare între cele două lumi, acum că acest lucru e posibil. Este un lucru pe care el l-a repetat în cîteva rînduri, fără prea mult ecou, din păcate. Mă interesează să scriu cîteva cărţi bune de care să nu-mi fie ruşine şi care să poată fi citite cîţiva ani de acum înainte. În sfîrşit, mă interesează să fiu în contact cu oamenii tineri de aici, să le cunosc preocupările şi angoasele..

Andrei Pleşu: *Cum ai ajuns la dl Mihai Şora?*

Am sunat la uşă. Îmi amintesc ziua. Era 20 septembrie 1984. Am aflat de numele dlui Şora într-un text scris de Nicu Steinhardt, în *Critică la persoana întîi,* unde se referea la dl Şora ca „acest mare singuratic al culturii române". Asta mi-a rămas în cap. Am citit cartea – de la biblioteca din Suceava, unde eram atunci – şi nu am înţeles nimic. Am întrebat în stînga, în dreapta – foarte puţini auziseră de Şora, nimeni nu înţelesese nimic chiar dacă citise filozofia sa, şi atunci a rămas în mine un imbold de a-l cunoaşte. Mai e ceva! Pentru mine, apariţia *Jurnalului de la Păltiniş* în noiembrie 1983 a fost un moment extraordinar. Eram în liceu. Ţin minte şi acum. Citisem în *România literară* recenzia lui Eugen Simion. Am fost primul cumpărător din Suceava al cărţii (am şi azi 3 exemplare în bibliotecă, pentru orice eventualitate, deşi entuziasmul cu care am devorat cartea a dispărut de mult!). Citind-o pe nerăsuflate, s-a cristalizat în mine un anumit orizont de aşteptare. Am simţit că sînt nefinisat, că există un potenţial în mine, dar nu puteam să-l văd. Ştiam că sînt ca o piatră necioplită. Şi exista acest imbold de a face din acel fragment inestetic ceva mai frumos, mai armonios. *Jurnalul de la Păltiniş* a răspuns astfel unei anumite nevoi care era neclară în mine. În momentul în care am citit cartea, am simţit o anumită chemare. Acea chemare m-a condus să sun la uşa dlui Şora pe data de 20 septembrie 1984. M-a primit în mod natural, ca şi cum asta era menirea sa. Aşa s-a cristalizat treptat pasiunea mea pentru filozofie, dar dl Şora m-a îndemnat să citesc şi istorie, şi literatură, ba chiar şi economie (faţă de care eram mefient la vremea aceea). Ne-am întîlnit săptămînal timp de aproape 6 ani, eu veneam de obicei marţi dimineaţa după 10, el îmi pregătea o cafea grozavă, apoi puneam o serie de întrebări din lecturile pe care le făcusem, la îndrumarea lui, în zilele precedente. Lecturile erau dintre cele mai diverse, de la Husserl şi Kierkegaard (citit sistematic în germană, inclusiv *Jurnalul* său), la Simone Weil şi Paul Claudel. Apoi am petrecut două sejururi unice, în 1987 şi 1988, la mănăstirea Suceviţa. Plimbările noastre de seară în jurul bisericii nu le voi uita niciodată. Am consemnat în scris cîteva dintre discuţiile noastre, dar cum nu sînt în general înclinat la confesiuni (acelaşi lucru se aplică şi dlui Şora), m-am abţinut să le public pînă în clipa de faţă. Dacă vor fi cititori interesaţi, poate că o voi face cîndva. Eu sînt rezultatul unei terapii de şoc care a reuşit – terapia Şora.

Alexandru GRUIAN

Europa. Cu escală la Săcărîmb

Satul hunedorean Săcărîmb este unul dintre cele patru colţuri ale aşa-numitului patrulater aurifer din Transilvania. Celelalte trei ar fi Abrud, Brad şi Zlatna. Dacă Zlatna s-a făcut remarcată în ultimii ani prin poluare, Bradul prin Muzeul aurului (insuficient pus în valoare şi vizitat aproape accidental de turişti) şi ţuică, iar lîngă Abrud se pregăteşte „controversatul" proiect Roşia Montană, despre Săcărîmb nu se ştie şi nici nu s-a scris mare lucru, deşi localitatea nu este atît de insignifiantă pe cît s-ar putea crede.

Nu mi-a luat mai mult de jumătate de oră să străbat cei 25 de kilometri care separă Deva de Săcărîmb. Drumul urcă pînă aproape la 1.000 de metri, în Munţii Metaliferi, de unde panorama spre valea Mureşului este atît de largă, încît se văd Retezatul şi Parîngul, la cîteva zeci de kilometri distanţă. Ca în orice sat de munte, casele sînt împrăştiate, astfel că străzile sînt cînd uliţe, cînd doar poteci printre uluci de gard, cînd drumeaguri pietruite care urcă abrupt pe coaste şi care, cînd plouă, se transformă în văi de torenţi. Trotuare nu există şi, oricum, ar fi inutile, căci maşini trec rar. Săcărîmbul este ceea ce s-ar putea numi un capăt de linie. Trec de o staţie de autobuz, în incinta căreia cineva a încercat, cu ceva ani în urmă, să amenajeze un bufet. Probabil că cele „tradiţionale" erau prea bine înfipte în economia satului, astfel că cel nou-venit a fost abandonat din lipsă de clientelă.

Am timp să remarc că localitatea este dominată de două biserici. Voi afla mai tîrziu că una este ortodoxă, cealaltă romano-catolică. O a treia, greco-catolică sau unită, este în ruină, după ce în 1970 a fost lovită de trăsnet. „Catolicii mai au zece credincioşi" – mi-a spus ghidul meu de ocazie, **Voicu Lugojan,** localnic retras la ţară după ce a lucrat în Cluj. Mă aşteaptă aşezat pe treptele clasicului magazin universal – bufet de ţară. Lîngă clădire, într-un părculeţ, un monument cu inscripţii în limba germană.

Ne dăduserăm întîlnire telefonic, nu ne cunoşteam, dar fiind singurii aflaţi la 11,30 în faţa unui magazin sătesc, nu a fost greu să ne dăm seama că veniserăm unul pentru celălalt. Puţin temător că presa vînează doar relele, Voicu Lugojan s-a liniştit cînd i-am spus că vreau să scriu un articol pentru *Dilema veche* – revista lui Andrei Pleşu, am adăugat lămuritor, moment în care faţa interlocutorului meu s-a destins într-un zîmbet încrezător.

Străzile, uliţele şi potecile erau, toate, pustii. Cîrciuma era închisă şi m-am gîndit că voi rata un interviu cu oameni aflaţi „la socializare". Totuşi nu am dat glas îndoielilor, spre a nu-i ridica semne de întrebare însoţitorului meu, care îmi fixase o altă întîlnire, mult mai serioasă, şi ar fi putut să fie dezamăgit de eventualele mele preferinţe pentru interlocutori aflaţi la cîrciumă, atunci cînd tot satul – sau ceea ce a mai rămas din el, mă refer evident la populaţie – era la cîmp.

Mai povestind noi despre păcatele presei, am apucat-o pe un drumeag pietruit, spre casa celei despre care mi se spusese că este o enciclopedie a Săcărîmbului şi că marea mea problemă va fi nu „s-o pornesc", ci s-o opresc. Mai aflasem că femeia are 80 de ani, dar mintea-i este încă ageră. Păşeam alături de Voicu Lugojan, cu gîndul la discuţia pe care urma să o am cu o femeie în vîrstă de 80 de ani şi făceam deja planuri şi strategii de oprire a debitului verbal, totuşi neîncrezător în coerenţa ei, avînd în vedere mulţii ani pe care îi trăise.

În partea asta de sat, casele erau atît de rare încît nici nu aveam impresia că sînt într-un sat. Cîteva căsuţe modeste au apărut pe partea dreaptă. „Aici locuieşte dra **Elena Muntoiu,** profesoară pensionară, trăită o viaţă la Săcărîmb". Ne-a poftit la masă într-o cămăruţă joasă, tot scuzîndu-se că nu a avut timp să pregătească o cafea. Ne-am aşezat şi aşteptam să înceapă logoreea prezisă, în acel stil mîndru-infatuat în care vorbesc uneori românii despre ei. În loc de asta, profesoara Muntoiu s-a uitat la mine cu o privire de şcolar scos la tablă. „Oare ce aţi vrea să vă povestesc?" Nu aveam un plan foarte exact, aşa că am rugat-o să-mi povestească despre Săcărîmb. „Aici a fost prima Uniune Europeană." Am devenit mai atent la cuvintele profesoarei de 80 de ani, care vorbea despre Europa, într-un sat de munte, cu expresii elegante şi deloc desuete.

Franz Josef şi Opereta din Viena

După ce am plecat din Săcărîmb, am avut impresia că vizitasem o familie nobiliară scăpătată. Era ca şi cum aş fi fost aşezat la o masă simplă de lemn negeluit, într-un castel ruinat, servit cu o cană cu apă rece, în timp ce de pe pereţi mă priveau portretele glorioase ale strămoşilor familiei, care apucaseră vremuri mai prospere, în timp ce descendentul ghinionist povesteşte demn despre vremuri bune, dar duse.

Aflu că o parte a Săcărîmbului se numeşte Bornştiolnă. O alta Erbştiolnă. Recunosc formele românizate primitiv ale unor cuvinte germane, dar nu ştiu ce înseamnă. Ulterior, de pe Internet, aflu că în germană *Stollen,* transformat de români în „ştiolnă", înseamnă „galerie", iar Born şi Erb sînt familii care au avut în proprietate mine de aur. În 1746, Maria Tereza a instituit un premiu pentru cei care deschideau mine de aur, iar primul dintre ei a fost baronul Born. Aurul, din ce în ce mai mult exploatat, a fost – pînă prin 1970 – marea şansă a Săcărîmbului, unde a fost descoperit pentru prima dată (1789) elementul chimic *telur,* prezent în tabelul lui Mendeleev. Cel mai pur minereu aurifer cunoscut poartă numele de *săcărîmbită,* iar în 1835 tot la Săcărîmb s-a deschis prima şcoală tehnică minieră din sud-estul Europei. „Ali Ahmed Paşa, viceregele Egiptului, i-a scris în 1842 împăratului austriac Franz Josef, cerînd să-i trimită specialişti şcoliţi la Săcărîmb" – ne spune Elena Muntoiu. Franz Josef însuşi ne priveşte grav, cu celebrele-i mustăţi, dintr-un tablou – moştenire de familie, aflat în camera unde stăm de vorbă. În 1852, împăratul în persoană a vizitat Săcărîmbul. Multă vreme, mantia cu care Franz Josef a coborît în mină s-a păstrat într-un mic muzeu din centrul de comună, Certej. A dispărut după ce în 1974 o catastrofă minieră a distrus parţial muzeul şi a omorît 84 de oameni. Probabil că împăratul nu a fost prea şocat de diferenţele vestimentare dintre supuşii săi vienezi şi protipendada din Săcărîmb. Moda de la Viena ajungea la Săcărîmb într-o săptămînă, iar Teatrul de Operetă din capitala imperială a venit în turneu în orăşelul mineresc. Pentru că, deşi acum este doar sat, nici măcar comună, localitatea avea la mijlocul secolului al XIX-lea statut de oraş montan, iar prefectul său, tot montan, Josef Franzenau, şi preotul ortodox au fost decoraţi de împărat. Monumentul pe care îl văzusem în părculeţ îi era dedicat acelui Franzenau şi o vreme a fost ascuns, pentru că nu se cădea ca în sat să existe un monument pentru un supus austriac, prefect şi decorat de împăratul Franz Josef. Pentru ca situaţia să fie echilibrată, memoria colectivă reţine şi trecerea prin Săcărîmb a lui Avram Iancu, iar mai tîrziu a lui Aurel Vlaicu.

Pe lîngă români, şcoala minieră a fost absolvită de elevi germani, austrieci, maghiari, italieni, cehi, polonezi, olandezi, suedezi şi ruşi. Urmaşii lor – îmi spune Voicu Lugojan – nu au mai plecat, de aceea printre cei din Săcărîmb sînt unii care au nume de familie precum Dallia, Czeller, Duck, Tokar, Krisanovski, Kornicka, Inczner sau Piso. Nu mai ştiu nici germană, nici cehă, dar au vorbe de duh – „tata-i neamţ, mama-i cehoaică, iar eu sînt român...". Erau, pe vremuri, aproape 3.000 de oameni în Săcărîmb – spune Elena Muntoiu. Şcoala la care a fost ea profesoară avea 8 clase, erau sute de elevi. Acum mai sînt doar patru. După 1970, conţinutul de aur din zăcămînt a scăzut, iar după 1990 s-a pus problema închiderii minelor. Oamenii au plecat. Mai sînt 200 de numere în sat. Oraşul montan, Franz Josef şi moda de la Viena mai trăiesc doar în amintirea unora ca Elena Muntoiu, care îmi face semn cu mîna din poartă. Îi promit că îi voi aduce numărul din revistă cu articolul despre Săcărîmb şi îl rog pe Voicu Lugojan să mă ducă la familia învăţătoarei actuale.

Cei nouă disponibilizaţi...

„Din ce trăiesc acum oamenii?" „Aş vrea să ştiu şi eu din ce trăiesc... Se mai fac cartofi, au pomi fructiferi..." Trecem din nou pe lîngă cîrciuma închisă şi mă gîndesc cu regret la interviurile ratate. O clădire ruinată ce domină împrejurimile îmi atrage atenţia. „O – exclamă ghidul meu – aceea a

© R. Suciu

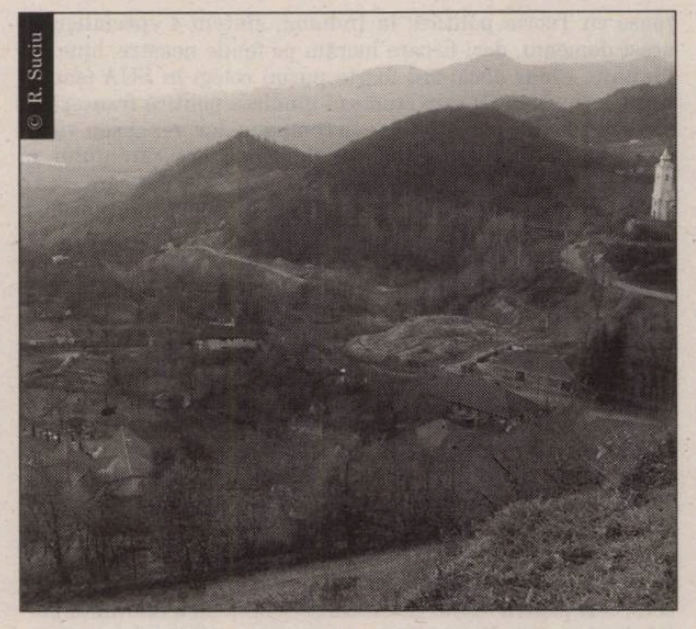
© R. Suciu

fost cea mai frumoasă clădire de aici, sediul societăţii miniere imperiale. Acum e distrusă." Mina nu este distrusă, dar e închisă. Gura galeriei nu are nimic măreţ, se găseşte într-un fel de şanţ mai larg, străbătut de şine de cale ferată cu ecartament îngust. Dacă nu eşti atent, nici măcar nu remarci porţile de lemn, semirotunde, închise cu un drug de fier. Este galeria cea mai recent închisă.

Cu adevărat distrusă este o popicărie, unele case sînt evident părăsite, iar fosta Berg-Schulle, adică şcoala montană, mai are doar o sală funcţională, unde învaţă cei patru copii. **Cristina Ess,** învăţătoarea, e tînără, a terminat Liceul pedagogic din Deva, în urmă cu şase ani. Locuieşte în casa părintească, iar în camera ei are calculator. Îmi spune că în fiecare din clasele primare are cîte un singur elev. La începutul anului au fost cinci, dar unul a plecat. La anu' speră că vor fi şase, pentru că legea prevede funcţionarea unei şcoli cu minimum cinci elevi. Învăţătoarea este şi studentă la o Secţie de română-franceză şi se gîndeşte că aşa are o şansă în plus, în caz că i se restructurează postul din Săcărîmb. Copii mai mari sînt? Sînt, cei din ciclul gimnazial fac naveta în centrul de comună, Certej, aflat la 8 kilometri. Sînt vreo cinci-şase; îi duce şi îi aduce o Salvare veche a Primăriei, transformată în maşină bună la toate. Iarna este foarte greu, drumul e asfaltat, dar ninge mult şi nu poate fi deszăpezit instantaneu. Din acest motiv nici cei din sat nu pot face naveta la Deva, unde s-ar mai găsi locuri de muncă. Soluţia aleasă este mutarea la oraş. Oamenii ar scăpa astfel de navetă, dar trebuie să ţină cont că preţul unui apartament la Deva este mult peste cel al caselor din Săcărîmb.

Familia fetei nu-şi face simţită prezenţa, dar nu refuză o scurtă discuţie la masa din curte. Tatăl Cristinei, **Ioan Ess,** este unul dintre ultimii nouă disponibilizaţi de la mina din Săcărîmb, care a şi fost închisă. Are oi, grădină, primeşte drept salariu compensatoriu, după disponibilizare, ceva peste 6 milioane de lei, la care se adaugă ajutorul de şomaj. Nu se gîndeşte să se mai angajeze. Doi ani va trăi din plăţile compensatorii, iar după aceea va fi foarte aproape de vîrsta de pensionare. Vreau să ştiu ce nume este *Ess* (pronunţat *Eş)* maghiar sau german?! German – îmi spune omul – tata îşi scria numele *Esch.* După 23 august 1944, etnicii germani au fost deportaţi de ruşi în Siberia. Sătul să pătimească din cauza numelui, bătrînul Esch a ales o variantă care i s-a părut inofensivă şi şi-a spus Ess.

Tinerii, puţini cîţi mai sînt, mai lucrează în construcţii – zice Ioan Ess. Adică la construcţia de case de vacanţă, căci sînt destul de mulţi înstăriţi care au ales Săcărîmbul ca loc de refugiu. În Deva, să ai casă la Săcărîmb, dacă nu eşti de acolo, e oarecum de bonton, dovadă certă de prosperitate. Pentru localnici, casele de vacanţă nu înseamnă nimic, economic vorbind. Sînt doar case de vacanţă, nu pensiuni agroturistice, care echivalează cu locuri de muncă, circulaţie în zonă, musafiri de Paşte, de Crăciun şi vara. Voicu Lugojan crede că agroturismul ar putea revitaliza localitatea căci împrejurimile sînt pitoreşti şi accesul relativ uşor. Poveştile despre aur atrag pe cei dornici de drumeţii, în care vor trece şi pe la „izvorul împăratului" – unde s-a oprit, evident, Franz Josef în 1852.

Voicu Lugojan mă conduce pînă la ieşirea din sat şi îmi arată un monument închinat eroilor. Mulţi şi diverşi eroi, din primul şi al doilea război mondial. Săpate în piatră, toate numele despre care îmi povestise Elena Muntoiu şi altele – Grunwald, Czarl, Haber, Lugojan, Bucureştian...

De pe fereastra camerei din Deva, chiar cînd scriu, văd Munţii Metaliferi, nu foarte departe. Mă gîndesc cît de ciudată e profesia asta de ziarist, cunoşti oameni despre care pînă ieri nu ştiai că există, iar acum vor aştepta o vreme să le duc *Dilema veche* (pentru ei, revista lui Andrei Pleşu), să vadă ce am scris – de bine sau de rău. Am făcut socoteala – trebuie să cumpăr cinci exemplare...

***Alexandru Gruian** este jurnalist TVR.*

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

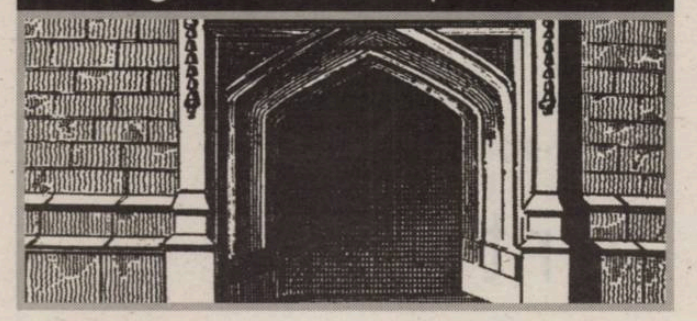

De strajă patriei

Într-o perioadă în care se vorbeşte mult despre Felix şi fraţii lui, vin şi eu cu o modestă contribuţie la eforturile depuse pentru lămurirea dilemei „Ce-am avut şi ce-am pierdut?“. Public, aşadar, două scrisori, din care se vede că turnătorii de ieri au făcut azi pui-santinelă cu ochii-n patru la averea vecinului, iar lupta clasei muncitoare contra burgheziei acaparatoare continuă, chiar dacă la mijloc nu-i decît un... fis! Lectură plăcută!

Domnule Robert Turcescu,

Mă numesc Ionică din Bucureşti şi sunt un fan al emisiunilor dvsr şi vreau să mă refer la una din emisiunile dvsr cu ceva timp în urmă cu titlul sunt jmecher şi merge şi aşa. Un astfel de jmecher este şi în blocul care locuesc eu. El se numeşte I. Dragoş. Tatăl lui I. Radu lucrează la Rom-Telecom şi sub oblăduirea lui lucrează următorii. Fiul-nora-ficaginerele acestuia au mai lucrat şi cuscri acestuia actualmente la pensie şi mai sînt o serie întreagă de nepoţi şi strănepoţi din ambele tabere. (Întrebarea se pune). Ce funcţie deţine acest I. Radu şi de cine este susţinut ca jmecherul lui I. Dragoş de 8 ani de zile parchează autovehicolul Rom-Telecom la domiciliul său care este folosit la transportul soţiei I. Cristina la servici, maşină de casă şi totodată ca cisternă pentru alimentarea maşinilor propietate personală a celor două famili I. Dragoş şi fam. M. Cornel.

De reţinut ar fi că la o emisiune TVR pe pr. 1 la ora 16.55 din 27.2.2004 modelată de Marian Voicu un director grec cerea scumpirea serviciilor Rom-Telecom pe motiv că abonatul plăteşte 3 EU iar pe dînşii îi costă 8 EU serviciile unui abonat. Ce sa întîmplat după această emisiune? Au schimbat sistemul de facturare, au făcut reduceri în masă, iau dat afară pe aceia cinstiţi şi corecţi dar fără relaţi, au mărit preţurile de circa 5-6 ori şi în aceste condiţi Rom-telecomul şş-a atins scopul îş poate menţine relaţiile şi nepotismul în bune condiţi iar noi abonaţi suntem obligaţi să plătim valoarea inpusă şi să blamăm conducerea ţări.

Domnule Robert Turcescu aş dori ca în cazul în care aţi face vreo investigaţie numele meu să fie pus sub anonimat datorită faptului că aceste 2 famili sunt foarte periculoase au şi antecedente penale mă feresc de ei şi picătura ce a umplut paharul a fost o jignire la adresa dvsr jignire ce nu o pot pronunţa în scris poate doar verbal la telefon.

Domnule Robert Turcescu,

Iată că, era cazul şi mi-am luat un pic de timp, să vă aduc la cunoştinţă nişte chestiuni care să vă determine ca de acum înainte să fiţi cu mai mult respect istoric faţă de eforturile sacrificiile şi sudoarea clasei care a construit şi faţă de fenomenul economic, politic, social şi moral al clasei muncitoare! Pentru că după '90 totul a fost distrus, falimentat şi vîndut păsărilor de pradă. Nu vă supăraţi pe aceste adevăruri căci noi ştim că dvs aţi fost, sunteţi şi veţi fi cu clasa burghezii. Aţi avut pînă acum mai multe ieşiri neprincipiale dar le-am trecut cu vederea. Dar, ultimul dvs tic verbal a fost un eveniment decisiv de depunctare ceea ce să vă pună un pic pe gînduri dacă aveţi bine-înţeles conştiinţa civică sănătoasă şi necesară. Ticul verbal l-aţi rostit în acest fel: FÎS! Aide, nu fiţi supărat, multă sănătate şi succese!

Cu ochii-n 3,14

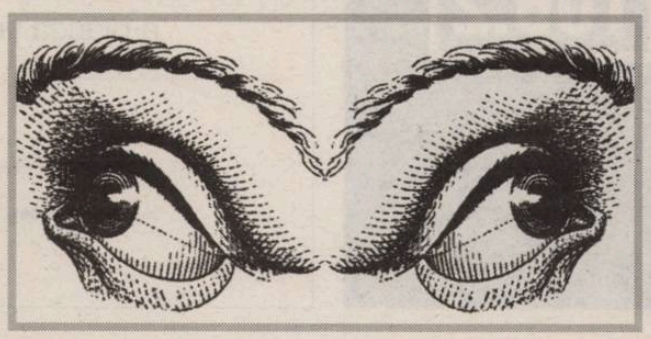

Te trezeşti acu', la bătrîneţe, cînd pînă şi coloneii Maistrului (care-ar fi putut să-ţi pună o pilă) au ieşit la pensie... Şi n-o lua ca pe un boicot: pur şi simplu, cred că Armata Română (cît de cinematografic sună acest cuvînt!) a vrut să-ţi arate că mai există şi alte subiecte de film – *acesta*, de pildă! Titlu provizoriu: „Unde a dispărut Armata Română?“. Ar fi, după cum spune şi titlul, un film *fără* soldaţi... (**a. l. ş.**)

CÎND LANŢUL ACELA GREU ARE ACEEAŞI RITMICĂ EGALĂ, BUNUL ROMÂN E MUSAI SĂ SE ÎNTÎLNEASCĂ *PERSONAL* CU UN FRĂŢIOR PROVIZORIU

● Hei, voi cele 42.000 de suflete adunate la concertul Depeche Mode pe Stadionul „Lia Manoliu“ în seara zilei de 23 iunie 2006, un fapt istoric ne leagă de acum înainte: am luat parte la cel mai irepetabil concert din România. Iar dacă vă întrebaţi cine erau cei care citeau *Dilema veche* tolăniţi în faţa scenei cu cîteva ore înainte de show, ei bine, noi eram: Cristina, Andrei, Elena, Petre, Flavia, Mădălina, Marius şi Sonia. Şi încă ceva: Dumnezeu e depeşar! S-a dat singur de gol cînd lanţul acela greu şi lung s-a desprins şi a căzut la o palmă de capul lui Martin Gore, şi asta chiar în timp ce ridicasem braţele cu toţii şi urlam *„Reach out and touch faith...“*. (**M. C.**)

● În curtea de-alături, un mic monstru biped pe nume „Decebal“ bate mingea de dimineaţă pînă seară. Stimulat de Campionat, nemarcat de caniculă, are aceeaşi ritmică mecanică şi egală: pang-pang, pang-pang, pang-pang, cîteva ore bune pe zi! Nu degeaba, vă spuneam, personajul meu preferat din istoria României e împăratul roman Traian; „Decebal“ (nu-i aşa, Adrian Cioroianu?) rimează cu „fotbal“... (**a. l. ş.**)

● La concurenţă cu iniţiativa *Mari români* a Televiziunii naţionale se desfăşoară concursul „buni români“, cu un regulament stabilit de Dan Voiculescu, bunul român denumit Felix, liderul Partidului Conservator. E de sperat că nu toţi cei „mari“ au fost „buni“ şi viceversa. (**M. B.**)

● Se pare că Evgheni Evtuşenko încă mai face furori printre romanticele dame trecute de o anumită vîrstă şi nu numai... (gurile rele spun că şi-a făcut ceva operaţii estetice!). Aşa că la editura care organizează evenimentul telefoanele sună în draci. O poetesă spune că e musai să se întîlnească *personal* cu poetul, deoarece l-a cunoscut odată, demult, la Moscova, unde „au petrecut clipe de neuitat“. O altă damă, cu o voce cîntată, are sugestii pentru regia spectacolului de la Teatrul Naţional. „V-aţi gîndit cumva la muzică? Să ştiţi că poetului îi place şi muzica, nu numai femeile! Eu aş propune Rahmaninov, dacă se poate...“. Se pare că poetul a avut un succes asemănător printre cititoarele sale şi la prima lui vizită în România (şi în afara spaţiului sovietic) de pe la începutul anilor '60, cînd în timpul unei furtunoase partide de amor cu o tînără şi blondă ieşeancă s-a pomenit cu portretul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej căzîndu-i drept în cap! (**A. P.**)

● Într-o zi, în tramvaiul 41, o discuţie tipică fetiţă-mămică: „Dar de ce nu vrei să-mi faci şi mie un frăţior sau o surioară? Sînt plictisită de moarte, mami! Vreau un frăţior sau o surioară. Cînd o să-mi faci şi mie un frăţior sau o surioară?“. Mama, vizibil jenată de rugăminţile „publice“ ale copilei, dar mai ales de privirile curioase ale partenerilor de trafic, îi răspunde scurt – „Mîine seară“ –, dar deloc cuprinzător pentru micuţa care îşi continuă nestingherită doleanţa: „Cum mîine, măi mami? Că tăticuţu nu va fi acasă şi singură nu poţi!“. (**R. T.**)

● Ştirea potrivit căreia Nae Caranfil nu poate continua turnajul la filmul său *Restul e tăcere* pentru că Armata Română *(Armata Română!)* nu are 150 de soldaţi pentru a-i închiria timp de 3 *(trei!)* zile pare ea însăşi un subiect de comedioară absurdă. Deh, Nae, ce să-ţi fac, dacă nu ţi-a plăcut să te joci cu soldăţeii de plumb, ca Maistru' Sergiu... Şi p-ormă să faci şi tu un film, două, cu cai, suliţe şi tranşee... Ştiam din poveşti că abia acolo începe infernul: cozi sinistre în faţa unei coşmelii de 2 pe 2 m, scandal, poliţişti abuzivi. Cînd colo, locul cu pricina, mutat pe Griviţei, arăta mai degrabă ca o sală de aşteptare de aeroport: bonuri de ordine, aer condiţionat, companiile asiguratoare gata să facă şi constatarea proprie. Şi pentru ca incredibilul să atingă cote maxime: poliţiştii erau aproape umani. Am plătit amenda, iar cînd m-am aşezat să scriu declaraţia, „agentul“ mi-a ţinut scaunul. Pe bune! (**S. S.**)

● E valabil pentru sectorul 1. În sectorul 2, valabilitatea încetează. (**M. V.**)

● În 2002, înaintea finalei la Mondialul de fotbal din Coreea de Sud şi Japonia, s-a disputat pentru prima oară un meci amical între ultimele echipe din clasamentul stabilit de FIFA: naţionalele din Bhutan şi Insulele Montserrat. Mi s-a părut o idee magnifică în nostimada ei. Ca de obicei, n-a ţinut. Anul acesta trebuiau să joace Samoa Americană (locul 205) cu reprezentativa Insulelor Turks şi Caicos (locul 204, arhipelag la nord de Haiti!). Oficialii din Samoa – arhipelag în Oceania – au refuzat, fără explicaţii. O, imperceptibilele noastre decepţii – lor cine le mai ţine socoteala? (**R. C.**)

● În Bucureşti, de cîteva săptămîni încoace, miroase intens a tei. Atît. (**S. G.**)

● Au venit şi-au plecat idolii *depeşiştilor* de ieri & azi. La mijloc, un spectacol profesionist. Dar regretul rămîne. Ca şi acea Brigitte Bardot din poveştile canine ale ex-primarului Băsescu (care mai cu folos ar fi trebuit să vină acum vreo 35 de ani), ce bine ar fi fost ca şi aceşti Depeche Mode s-o urmeze (pe nevenită) atunci, măcar la vreo 15 ani, adică pe la mijlocul anilor '80. Degeaba discutăm în virtual; cert a fost doar gestul lor de-a lăsa cadourile pe masa conferinţei de presă – în raport cu care mai bine *enjoy the silence!* (**A. C.**)

● Duioasa convieţuire a vechiului cu noul: un hotel de patru stele din Constanţa, la a cărui intrare stă scris, maiestuos, „Hotel Balada NEJ Restaurant La Proţap Business Center“. (**C. P.-B.**)

POATE TOCMAI DE-ASTA, UN ANONIM UŞOR ÎNCETEAZĂ SĂ JOACE INTENS UN SPECTACOL LA PROŢAP

● Apropo de concertul DM „oferit“ de Vodafone: ni i-au adus pe Depeche Mode, dar în seara concertului ne-au luat reţeaua. Şi noi care încercam disperaţi să ne sunăm prietenii să audă şi ei cum sună „I feel you“ live sau cum am cîntat tot stadionul *„All I ever wanted / All I ever needed / Is here in my arms / Words are very unnecessary / They can only do harm...“*. Sau poate tocmai de-asta ne-au luat reţeaua. (**M. C.**)

● Pentru cei care nu-şi vor reveni prea curînd după concertul Depeche Mode (şi sîntem al naibii de mulţi), o vorbă spusă pe *chat* de un anonim radical, superior şi nostalgic, trădîndu-şi neîmpăcarea cu vremelnicia clipei: „Cine n-a fost la Depeche nu există!“. (**M. C.**)

● Am trăit săptămîna aceasta o experienţă curat paranormală: după un accident uşor de maşină, mi-am luat inima în dinţi şi m-am dus în aceeaşi zi să dau declaraţie la poliţie.

CE-I DREPT, AR TREBUI SCHIMBAT GIGANTUL UNUI ÎNTREG POPOR

● Şi în Anglia se fură: în hotelul la care am stat – unul de duzină dintr-o zonă, ce-i drept, frumoasă – am lăsat, timp de două zile, în frigiderul comun, două pungi cu bomboane de la Harrod's, celebrul magazin. Cînd m-am întors, dispăruseră. Rusoaicele de la bucătărie mi-au oferit, în schimb, o pungă de supermarket cu caşcaval stricat. (**I. P.**)

● Purtătorul de cuvînt al Partidului Conservator a declarat că decizia de a nu ieşi de la guvernare „nu a fost premeditată, ci a fost spontană“. Tot spontan a fost şi saltul făcut în barca învingătorilor în urma alegerilor din 2004, după ce, în campania electorală, PC fusese aliat cu PSD. Aşa că sloganul partidului ar trebui schimbat din „Afirmă-te, române!“ în „Române, fii spontan!“. (**M. V.**)

● Am aflat-o dintr-un documentar difuzat de canalul History: un *brand* islamic încearcă să se impună pe piaţa băuturilor răcoritoare şi să-l alunge pe gigantul Coca-Cola din gîtlejurile însetate ale musulmanilor. Numele lui e Mecca-Cola. (**D. S.**)

● În sfîrşit, Mondialul de fotbal a început să spună şi unele adevăruri incontestabile. Maxi Rodriguez, argentinianul care a marcat golul fabulos al victoriei în meciul cu Mexicul, a declarat, copleşit de felicitările unui întreg popor: „Am nimerit-o, dar la fel de bine mingea putea să ajungă şi în tribună!“. (**R. C.**)

Hiturile încă te atacă?

La Rock Comanda!

FACEM ORDINE IN MUZICA

CITY FM 106.2

www.cityfm.ro

2% dintre români înțeleg arta

Foto: Danaida de Constantin Brâncuși, sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaștere

radiofranceinternationale rfi romania | ne cunoaștem?

București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chișinău 107.3fm

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 30 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 2, cu un CD cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Comunismul la persoana I*

● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?*

● INTERVIU cu Ioana Pârvulescu: *„Fără cărți, aș fi avut nevoie de sute de vieți“*

● RECENZII: *ce e de citit în vara aceasta*

● REPORTAJ: *Dan Brown, Dostoievski, Platon și prostituatele merg mînă în mînă pe canalele din Amsterdam*

● PROFIL: *Denisa Comănescu și „raftul cu o mie de cărți“*

Dilemateca
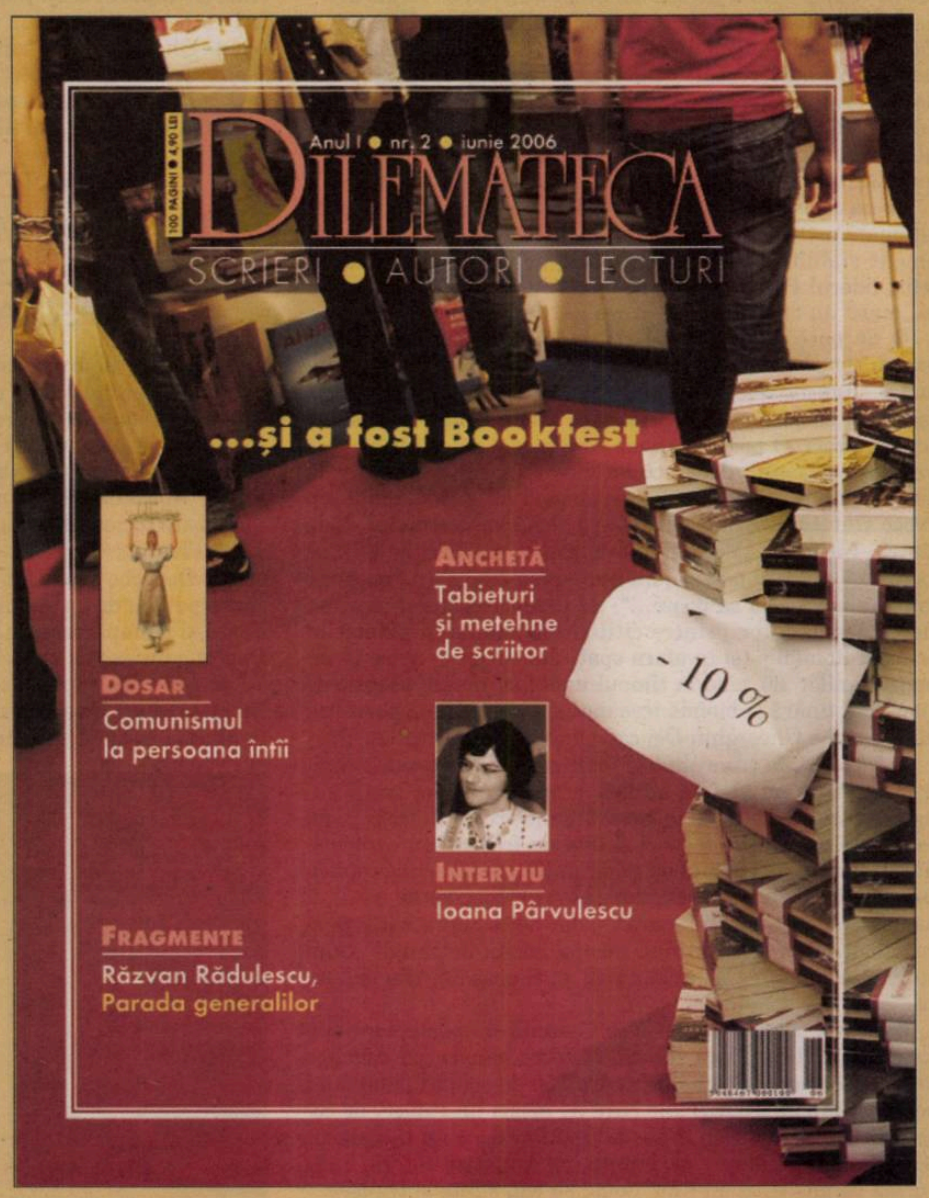
Îți dă de citit